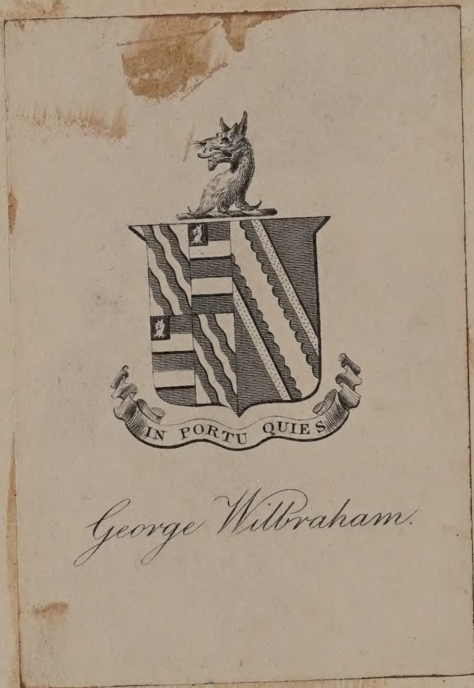

by John Davies + Thomas Williams.

A
LINGUÆ BRITANNICÆ,
Nunc vulgò dictæ CAMBRO-BRITANNICÆ, A suis CYMRAECAE vel CAMBRICAE, Ab aliis WALLICÆ,
ET
LINGUÆ LATINÆ,
DICTIONARIUM DUPLEX.

PRIUS,

BRITANNICO-LATINUM, Plurimis venerandæ antiquitatis Britannicæ monumentis respersum.

POSTERIUS,

LATINO-BRITANNICUM.

Accesserunt ADAGIA BRITANNICA, & plura & *emendatiora quàm antehàc edita.*

PSAL. 122. 9.

לְמַעַן בֵּית יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲבַקְשָׁה טוֹב לָךְ׃

Ecclus 33. 17. & 24. 34.

Καταvoήσατε ὅτι οὐχ ἐμοὶ μόνῳ ἐκοπίασα, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς ζητοῦσι παιδείαν.

LONDINI,

Impress. in ædibus R. YOUNG, Impensis JOAN. DAVIES SS. Th. D. An. Dom. 1632.

Complures (græcis) institutionibus eruditi, ea quæ didicerant, cum civibus suis communicare non poterant, quod illa quæ a græcis acceperant (Latine) dici posse diffiderent: Qui in genere tantum effecisse videntur, ut a græcis ne verborum quidem copia vincerentur. Cic. de nat. De: [illegible]

HONI SOIT QVI MAL Y PENSE
DIEV ET MON DROIT

ILLUSTRISSIMO Domino CAROLO Principi WALLIÆ, &c. Serenissimi CAROLI *Magnæ Britanniæ*, Franciæ, & Hiberniæ Regis Filio vnico & Hæredi.

Ὡς μέγα τὸ μικρὸν ἐστὶν ἐν καιρῷ δοθὲν, ait Menander.

N*Ec opportunius quicquam, Princeps Illustrissime, huic potuit accidere Lexico, quàm quòd* temporum & opportunitatum *Moderatoris vnici beneficio,* (Act. 1. 7.) *Te jam parvulo ad prælum exornetur. Sic enim & Celsitudo Tua, si tenerioris ætatis curatoribus ita visum fuerit, à cunis simul cum alijs Linguis, Antiquam etiam hanc hujus Insulæ Linguam, nunc Walliæ tuæ peculiarem, vel imbibere, vel quæ saltem qualisque sit cognoscere poterit. Nec enim Principibus indigna Linguarum cognitio: Imò Principibus solenne semper fuit earum studium: & aliquo modo etiam necessarium sibi duxerunt, populorum quibus aliquando erant imperaturi, linguas ediscere. Cujus rei nullum extat illustrius nobiliusue exemplum, quam* Mithridatis Ponti & Bithyniæ regis, qui viginti duorum quibus imperabat populorum linguas probè calluit, eosque haud vnquam per Interpretes alloquutus est. (Val. Max. li. 8. cap. 7. Plin. li. 7. c. 24. A. Gell. li. 17. cap. 17.) *Sic etiam & Operi huic à me consultum erit*

optimè,

optimè, si jam recens natum, & ad pedes Tuos, Illustrissime Princeps, prouolutum, hilari fronte in clientelam suscipere digneris. Nam ita futurum non dubito quin, me mox aliò (quod anni monent) hinc auocando, illud Tecum per secula senescat multa; quoad Patris Serenissimi Regna, Religionem, Pietatem, Fidei Christianæ defensionem, post annos complureis ab Ipso fœliciter agendos, hæreditariâ Tibi sumpseris successione, eademque filijs nepotibusque, bonis auibus olim aliquando tradideris. Quod cum sub alis Patrocinij Tui tamdiu incaluerit, vires acquisierit, & ad validam adoleuerit ætatem, illud

Ouid. Metam. Lib. 15.

Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas;

Horat. Carm. Lib. 3. od. vlt.

--- nec imber edax, aut aquilo impotens
Possit diruere, aut innumerabilis
Annorum series & fuga temporum;

1 Pet. 3. 10.

sed extremo tandem igni, cum terrâ & operibus quæ in eâ sunt, *comburendum conseruabitur. Nec est quod de Tuo, Illustrissime Princeps, patrocinio dubitem, tum quòd à tanti Principis clementiâ alienissimum sit oporteat vt Diui tutelaris munus non præstet petentibus, tum etiam maximè quòd ea semper fuerit literarum dignitas, vt dicari sibi Principes gloriosum ducerent, nec vllum, quamuis humillimum, literarum genus fastidirent. Nam & Iulius Pollux ad Commodum Cæsarem de Grammaticâ, Vitruvius ad Augustum de Architecturâ, Oppianus ad Antonium de Piscibus, Diophanes ad Deiotarum Regem de Agriculturâ scripserunt. Nec quod vlli vnquam hominum vitio versum est, vt lucubrationes suas Principibus consecrare auderent, sperare licet vitio vertendum mihi*

Celsitudini Tuæ

Deuotissimo

JOAN. DAVIES

SS. Th. D.

AD LECTOREM
PRÆFATIO;
UBI
DE LINGUÆ BRITANNICÆ ORIGINE, ALIARUMQUE Linguarum ortu & mutatione.

DIu satis superque; quod nosti Lector beneuole, Lexicon Britannicum fuit à multis auidè expetitum, & à pluribus seriò expectatum; tum nostratibus tum alienis. Alieni vt illud exoptarent fecit Linguæ Brit. nunquam dubitata antiquitas, adeóque ejus cognoscendæ ardens desiderium. Nostratium alij vt id discuperent fecit Linguæ *amor patriæ ratione valentior omni*; ne sc. antiqua Britonum lingua imperfectior indies barbariorque redderetur; alij quo veterum scripta Britannica, siqua supersunt paucula, facilius intelligant; alij, quo *Magnalia Dei* popularibus suis (qui præcipuus est linguarum omnium vsus) *linguâ quâ nati sunt* promptiùs enuncient; vt quæ illis, dum in Academijs eruditioni parandæ operam dant, in obliuionem ferè abire solet. In quorum omnium gratiam *Wilielmus Salesburius*, de Ecclesiâ linguáque Brit. vir plurimum meritus, Dictionariolum Anglo-Brit. Regi *Henrico* Octauo approbatum & dedicatum, annoque salutis humanæ 1547 impressum, edidit. Sed hæc ejus opera hominum desiderium auxit magis quam satiauit. Quare ab annis jam plus minus 60, eorum satisfacturi voto, Dictionarium Brit. parturierunt multi, insignes quidem illi magnique viri, *Guilielmus Morganus* SS.Th.D. Cantabrigiensis, sacræ Scripturæ in Linguam Brit. interpres fidelissimus, Ecclesiæ primum *Landauensis*, dein *Asaphensis* Præsul vigilantissimus, cujus mihi semper dulcissimum in ore versatur nomen, vt ad cujus *Gamalielis* pedes sum educatus; *David Pouelus* SS.Th.D.

Ouid.

Act. 2. 11. 8.

historiarum

hiſtoriarum Britannicarum peritiſſimus; *Johannes David Rheſus*, Doctor medicus Senenſis verè doctus; *Henricus Perrius* vir Linguarum cognitione inſignis; *Henricus Salesburius* artium Magiſter Oxonienſis, medicus etiam doctis annumerandus; & præ omnibus *Thomas Gulielmus*, medicus apud ſuos clarus, qui ſequens Latino-Brit. congeſſit.

Apud hos cum opus in fermento tam diu jacuiſſet, quoad mors omnes præter vnum *Hen. Sal.* maturè nimis abduxiſſet, & in tanto deſiderio vel celeritas in morâ æſtimaretur, jam tandem hic, ſi non informis embryo, ἐκτρωματῖος quidem imperfectuſque exit partus, tam diutinæ prægnationi longè impar; mora tamen vel in hoc veniam meretur, quòd gemellos tandem ſit enixa; Alterum *Latino-Brit.* illud *Thomæ Guil.* Lexicon, ab ipſo multorum annorum labore collectum & deſcriptum, & nunc meâ operâ caſtigatum & evulgatum; Alterum *Britannico-Lat.* meâ ipſius induſtriâ elaboratum. In quo vtroque quid præſtiterim, & quod fuerim ſecutus conſilium, mox es auditurus, vbi prius vno & altero verbo ijs reſpondero qui vel hujuſmodi vocabulariorum ſtudium ſunt fortaſſis damnaturi, vel induſtriæ meæ trivialibus hiſce operis impenſæ, modum impoſituri.

Hocce vocabulorum ſtudium neminem eſſe credo qui non probet cordatum, vt quod non modo non inutile, ſed & vtiliſſimum & maximè neceſſarium eſſe omnes ſciant. Per vocabulorum enim cognitionem ad rerum ſcientiam vnicus patet aditus; tum quia rerum nomina ſenſui prius occurrunt quam res ipſæ, tum etiam quòd in nominibus imponendis tanta habita eſt vocabulorum ratio, & ab hominibus nomina ad placitum imponentibus, & ab ipſo Creatore, vt talia rebus ſingulis imponerentur nomina, quæ ipſis ita forent congrua, & earum naturam non obſcurè demonſtrarent, eſſentque [a] σύμβολα & [b] δηλωτικὰ τῶν πραγμάτων ὀνόματα, vt qui nomina rectè intelligeret, nec rerum eſſet ignarus. Quare [c] *Plato* primos comparandæ ſcientiæ gradus dicit εἶδος ὄνομα καὶ λόγον, & alibi ὄνομα eſſe ὄργανον διδασκαλικόν. Atque hoc idem docere monuit [d] Philoſophus præclarum illud & vetus dictum, Πρὸς τὸ ὀρθῶς διδάσκειν δεῖ πρῶτον ἐξετάζειν τὰ ὀνόματα. Sic [e] *Galenus* contra *Theſſalum* diſputans, *Principium*, inquit, *in omni re & doctrinâ eſt nomen.* [f] *Clemens Alex.* δύο εἰσὶν, ait, ἰδέαι τῆς ἀληθείας, τὰ δὲ ὀνόματα καὶ τὰ πράγματα; & [g] *Tertull. Omnia periclitari amittere quod ſunt, ſi aliter accipiantur & cognominentur quam ſunt*; *& fides*, inquit, *nominum ſalus eſt proprietatum.*

Quod ſi me in his occupatum ſtudijs [h] *Senis elementarij*, aut παλιμπαιδὸς dicterio notare placeat, veniam ab eis me facile conſecuturum ſpero, ſi ſerijs magis occupationibus otiolum ſuffuratus (vt & otij [i] τοῖς, περὶ τὰς εὐθυμίας ἀπαραιτήτοις, rationem reddam) his impertire viſum eſt, leuioribus quidem illis, ſed quibus grauiora juvari poſſe credebam: & hæc præſtabat egiſſe quam infœcunda, quod ait *Statius*, otia duxiſſe. Nec tamen iſtæc tam leui manu, facilíque labore, & prorſus ἀνιδρωτὶ me comportaſſe exiſtimes, vt luſiſſe potius quam ſcripſiſſe putes. Ardua enim, mihi crede, res eſt Lexicon compoſuiſſe, præſertim linguæ alicujus vulgaris, quod vel præſenti ætati facturum ſit ſatis, multò minus ſecuturis. Tantam ſemper exercuit, perpetuùm exercebit, in linguas tyrannidem miſera & infœlix Babelis pœna, vt indies magis magiſque non in Syria ſolâ, ſed & vbique terrarum confundantur. Facit hæc vt tot in omnibus diſciplinis λογομαχίαι veritatis ſtudioſos angant & affligant, omnibus tantum faceſſant negotium. Ab eâ eſt quod tanto ſtudio Dictionaria & Grammatica ſyſtemata in omnibus linguis concinnentur. Ea efficit vt omnium linguarum tot ſint defectus, & quaſi lacunæ & rimæ, vt quæ res in vnâ linguâ voces habent quibus denotentur proprias, in aliâ linguâ aut periphraſi, aut vocum cognatarum adjumento, aut additâ priuationis vel augmenti notâ,

[a] Clem. Alex.
[b] Damaſc. de fi. Orthod. lib. 1. c. 13.
[c] In Cratylo
[d] Poſter. c. 1. & περὶ ἑρμην. κ. Et Aug. de Doct. Chriſt. lib. 1. c. 2. & li. 2. c. 10. Et de princ. dial.
[e] De Meth. med. li. 1. c. 5.
[f] Strom. li. 8.
[g] De Carne Chriſti.
[h] Seneca.
[i] Quod de Pericle Plutarch.

notâ, aut nouis & fictitijs vocibus, supplendæ sint: vt qui perfectum & absolutum alicujus linguæ Dictionarium edere velit, eum non tricordem solùm esse oportet (vt [k] *Ennius* de seipso) aut trilinguem (vt [l] *Varro* de Massilienfibus) sed [m] Mithridatem qui linguas permultas perfectè calleat, Hebraicam, Chaldaicam, Syram, Talmudicam, Arabicam, Indicam, Armenam, Æthiopicam, Turcicam, Græcam, Latinam, & alias; quarum omnium studio longè impar est humanæ vitæ tantilla breuitas. Quanti autem mihi diurni nocturnique laboris constiterit tam immensam vocum Brit. congeriem inuenisse, collegisse, excripsisse, comportasse, in proprijs sedibus prouincijsque collocasse, ter quaterue descripsisse, toties relambisse & correxisse, tot denique corrasisse totiesque volvisse libros vnde voces excerpendæ, earumque veræ & genuinæ significationes expiscandæ erant, qui talia tentarunt studia, ipsi narrent. Nam quo completiores hæ forent lucubrationes, Britannicorum scriptorum nihil ferè non legi, præcipuè poetarum, qui in omnibus linguis vocabulorum sibi judicium jure quodam suo præ cæteris vendicant, & mihi in vocum Brit. rectâ scriptione, & veris inuestigandis significationibus, plurimum attulerunt adjumenti. Talia autem sunt, vt poetarum omnium, ita maximè Britannicorum scripta, vt nesciam an extent quæ cum his aut sententiarum perplexitate, aut vocum obscuritate conferre ausim. Quo factum est vt molesta valde mihi fuerit eorum lectio; eoque molestior quod vix vnum & alterum inuenire contigit qui eorum scripta vel mediocriter intelligeret, quîcum concepta mea conferre licuit. Nam ante operis editionem quamplurimos consulere in votis erat;ac, pro vetustâ Ægyptiorum consuetudine, & [n] Platonis monito, [o] doctissimique illius pariter ac prudentissimi viri consilio, *Quæ composueram in vsum publicum non ante edere, quàm ea judices idonei viderent nec damnarent:* quod & Romanos in legibus evulgandis fecisse [p] ferunt. Et quòd cum paucissimis consilia communicauerim in causâ fuit quòd omnes adire molestum nimis fuisset & mihi & illis; molestius tot describere exemplaria quot ad omnes fuerant mittenda; jam typis propagata omnium liberis subjicio censuris, nec vllius aut Momi, aut Aristarchi, aut Catonis censuram deprecor vbi mereor, nec pudebit de erroribus monitum, sequentibus scriptis emendare quod in prioribus vitiosum fuit; sic enim, vt [q] D. Aug. & *scribendo proficere & proficiendo scribere, & quæ nescio discere*, me posse confido.

Quid tandem in vtroque hoc Dictionario tibi sit expectandum pleniùs audi. Latino-Britannicum illud *Tho. Guil.* non ab autographo hîc transcriptum videbis, sed & quamplurimis vocum Lat. significationibus Brit. auctum, infinitis penè quibus scatebat mendis repurgatum, &, quo breuius perfectiusque esset, vocabulis peregrinis & barbaris, item Hebræis, Græcis & alienis pluribus, vt quæ a propriis Dictionariis petenda esse duxi, emunctum; deriuatiuis quamplurimis, compositis plærisque, participiis ferè vniuersis, aduerbiisque nonnullis diminutum, vtpote quorum omnium significatio ex suis primitiuis, simplicibus, verbis, adiectiuis (vt ex parentibus liberorum ingenium) dignosci potest; castigatis denique omnibus quæ medicam manum postulare videbantur, adeoque nouâ facie vbique donatum, vt aliud novumque censeri posit. In Britannico-Lat. vniuersa vocabula Brit. te inuenturum speres nolim: multa ex obliuione, quod in linguarum initialibus fieri solet, omissa sunt, multa ex consilio. Nam adiici posse plura non est dissimulandum, præsertim composita, quæ in nostrâ linguâ tam sunt numero infinita, vt ne Grææ quidem in hâc parte concedat copiæ tantopere jactatæ, quæ tamen in compositionibus vt plurimum sita est. Plura hic composita adduxi, quorum exemplo de aliorum ratione, quantocunque inueniantur agmine, facile judicare, immo & innumera ad eandem

[k] Quòd tres linguas cognosceret.
[l] A. Gel.li. 17. c. 17. Hieron. prol.li. 2. in ep. ad Gal. Isidor. 5. Etymol. c. 1.
[m] De quo in Epistolâ.
[n] De legibus.
[o] Lod. Viues de tradend discipl. lib. 5. in fi.
[p] Macrob. Saturnal.l.1.c.16.
[q] De Trin. li. 3. c. 1. & in prol. Retract.

eandem formam fingere, & in vſum proferre licebit. Armoricanas dictiones ſic notatas *Arm.* noſtris ſæpiùs adjeci, ex Dictionario Brit. Armoricano Pariſijs impreſſo impenſis *Yuonis Quillenere* Anno 1521, vt ex vtriuſq; dialecti congruentiâ, conſtans & penè immutatus per 1200 & amplius[r] annos, Britannicæ linguæ vſus appareat. Hebræa etiam, Chaldæa, Syra, Talmudica, Arabica & Græca, nonnunquam appoſui, cum noſtratia pleniùs exprimere videntur ſine notâ, cum noſtra fieri videntur ſic notata; *Heb. Chald. Syr. Talm. Arab. Græc.* Liceat enim mihi opinari noſtratium vocabulorum plura à fontibus Orientalibus defluxiſſe. Necnon alicubi voces Anglicanas, quas à noſtris fieri credebam, notaui. Compoſitionum item & deriuationum rationem, pluresque Etymologias ſæpiùs adjeci, ſed in his exquirendis ne nimius viderer ſtudui. Adagia etiam Brit. ſic notata † paſſim adſcripſi, & exempla ex vetuſtis authoribus, quo ſignificationes vocum antiquiorum & obſcuriorum à me adductas, tibi probatas magis redderem. Voces denique Brit. antiquas, præfixis aſteriſcis * inſerui, adjectis ferè vbique ſignificationibus, ſæpiùs cum hâc notâ *Ll.* quâ deſignari volo Vocabularium illud antiquarum dictionum Brit. quod vulgo circumfertur ſub nomine famoſiſſimi poetæ *W. Ll.* ipſo tamen antiquius multo eſse conſtat, nec omnia antiqua vocabula continet quæ hîc habentur, nec quæ habet omnia rectè explicat. Nec inutiliter antiqua vocabula me inſeruiſse puto; tum quôd illis non intellectis, nec veterum ſcripta intelligentur; tum etiam quod veterum illuſtrioribus & ſignificantioribus vocabulis nemo carere vellet, cum ſæpe vocum receptarum penuriâ, vetuſtis neceſſitate quadam vti cogamur. Licet enim facilè concedam vocem infrequentem non temerè recipiendam aut vſurpandam, Cæſariſque amplectar præceptum, *Tanquam ſcopulum vitari debere verbum infrequens*, è diuerſo tamen contenderim, voces antiquas, vbi opus fuerit, in veterem libertatem, quaſi jure poſtliminij, aſseri debere; nec rejiciendas eſse quæ culpâ temporum in deſuetudinem abierunt. His etenim vti conſultius eſt, quam alias ex proprio cerebello effingere; prout nonnullis in more poſitum eſt, qui vocum inopiâ laborantes, antiquis aut non intellectis aut rejectis, nouas ſibi ſine regulis, ſine ratione, imperitè, interdum etiam ridiculè, effingunt. Exemplo ſint, (ſi non aures occludere, Lector, malis quàm his accommodare) *Dimio* & *Dimhau*, Creare; fortaſsè à *Dim*, Nihil; quia ſc. creare eſt, ex nihilo formare, & à non eſſe ad eſſe producere: *Cnodr*, Dens, fortè à *Cnoi*, Rodere; *Encodr*, Horarium, fortè ab *Encyd*, Spatium; *Cuddydor*, Horreum, à *Cuddio*, Condere, & *Yd*, Frumentum; *Breithen*, Litera, & *Breithennu*, Scribere, quòd ſci. literæ chartam faciant maculoſam. Placet nimirum illis λογοδημιέργοις, vſitata antiquis vocabula, vt quarum rationem ignorant, rejicere, & eorum loco inſulſa ſua nobis obtrudere commenta. Nec me latet objicere ſolere nonnullos, voces antiquas Brit. quæ in veteribus poetis paſſim occurrunt, poetas ipſos effinxiſſe, non ab antiquioribus accepiſſe, nec ab ipſis nec à ſuorum temporum hominibus intellectas fuiſſe, nec à quoquam mortalium intelligi poſſe. Quod ipſi ſc. ignorant (vt noſtrorum magis pudeat pigeatque temporum hominumque linguæ patriæ minus ſtudioſorum) nec legere quidem poſſunt, nullâ arte, nullo ſtudio cognoſci poſſe, omnibus perſuaſum vellent. Quibus, (vtut *manu potius pulſandis*, quod de Ariſtoxeno[ſ] Lactantius; *quam reſponſo dignis*) vt reſpondeam verbo, Omnes ſanè antiquas voces à poetis vſitatas, fuiſſe illorum temporibus vulgo intellectas pro certo non affirmo, doctos tamen & poetas, quorum munus fuit antiquam linguam conſeruare, eas ab antiquioribus accepiſſe & probè intellexiſſe, vel hinc manifeſtum eſt, quòd eaſdem voces antiquas, vbique omnes in eâdem ſignificatione vſurpent. Et teſtantur multa antiqua adagia Brit. & ſententiæ prouerbiales quæ nunc extant, voces illas antiquas, quas habent plurimas, fuiſſe aliquando

[r] Inde ſc. ab anno 384 quo coloniam Conanus Meriadocus à Venedotiâ in Galliam traduxit.

[ſ] De opificio Dei c. 16.

probè intellectas, & vulgatiſſimè vſitatas. [t] *Adagiorum enim ea eſt ratio, vt ex communi ſermone ortum habeant, vt celebrata ſint, vulgò jactata, &* [v] *multorum vſu trita*; & Prouerbia ideò dicuntur *quòd verbis plurimum jactentur*;& Paræmiæ ab οἴμου, quaſi παροδικαὶ (ait Bud.)[x] *quod per ora hominum ambulent*;& *Adagia* (teſte Varrone) *quaſi Ambagia vel circumagia, quòd vulgo circumagantur*. Teſtantur & idem quæ in vſu vulgari ſunt [y] compoſita plura quorum deſueuerunt ſimplici, & [z] ſimplicia quorum obſoleuerunt compoſita. Teſtantur denique nomina propria virorum,fœminarum, vrbium, fluviorum, montium, nunc vſitata, à vetuſtis appellatiuis compoſita & deducta; quæ vetuſta illa & obſoleta vocabula, olim vulgo intellecta fuiſſe tam clarè demonſtrant ac ſi ſolis radio eſſet ſcriptum, (vt cum Tertulliano loquar)vt *Cadwallawn*,à *Câd* & *Gwallaw*; *Cadwgawn*, à *Câd* & *Gwogawn*; *Cadwaladr*,à *Câd* & *Gwaladr*;*Heilyn*, à *Hail*;*Madog*, à *Mâd*; *Tangwyſtl*, à *Tang*, & *Gwyſtl*; *Bangeibr*,à *Bann* & *Ceibr*; *Bangor*,à *Bann* & *Côr*;*Myrddin*, vrbs maritima,à [a] *Myr* & *Din*; *Penbré*, à *Pen* & *Bre*; *Moelfre*,à *Moel* & *Bre*. Et ſunt multæ vocum illarum quas antiquas iſti, effictas, & non intellectas reputant, etiam nunc in aliquâ Walliæ parte vulgò vſitatæ, quamuis in alijs partibus ſint penitus ignotæ, & pro vetuſtis & obſoletis habitæ.

Quòd autem tot obſoleta vocabula noſtra habeat lingua, & ab antiquitate fit, & quòd per tot ſecula,inculta penè jacuit. Linguæ enim Brit. idem ferè contigit quod Hebrææ,vt nunc in fine ſeculorum coli tandem cœperit;nam & *omnem quam in Hebræâ lucem habent ſecula noſtra, Eliæ Leuitæ*, [b] qui ſcripſit anno Æræ Chriſtianæ 1518, nos *debere* ait [c] *Munſterus*. Adde quod bellorum rabie, hoſtium inuidiâ, temporum injuriâ, hominumque noſtrorum incuriâ,cuncti ferè antiqui perierunt libri Brit. qui antiquum vocabulorum vſum monſtrare potuiſſent, & ad noſtra vſque tempora traduxiſſe.Sicui de ejus antiquitate dubitare placuerit, huic vel hoc vnicum ſufficiat antiquitatis argumentum,quòd origo ejus, & quâ ſit matrice genita penitus ignoretur. Somnient alij à Gallicâ vt vicinâ, alij à Romanâ vt victrice,alij ab alijs linguis ortam. Mihi, ſi ſenſu meo abundare permittor,ab omnibus Europæis &Occidentalibus linguis,ſaltem quales nunc ſunt & multis retrò ſeculis fuerunt, alienior eſſe videtur,quàm vt ab illis deriuari poſſe vel ſomnietur. Eorumque arridet ſententia qui *Babele natam exiſtimant*. Orientalium matricum vnam eſſe opinor, aut certè ab Orientalibus immediatè prognatam. Pro quâ licet opinione vt pro aris & focis dimicare nolim, auſim tamen affirmare, Linguam Brit.tum vocibus, tum phraſibus & orationis contextu,tum literarum pronunciatione, manifeſtam cum Orientalibus habere congruentiam & affinitatem, cum Occidentalibus Europæis ferè nullam, niſi quam à Romanis hîc aliquando imperantibus, & Anglorum commercio dudum contraxit. Et quas Græca, & Latina ejus [d] diſcipula, & Europæarum aliæ, voces ab Orientalibus deductas ſe habere contendunt, cur non & nos eaſdem ab Orientalibus non ab illis accepiſſe putemur, cum illæ frigidiùs, crudiùs, rudiuſque, quam nos, eas ab Orientalibus deducant? Qui à Gallicâ, h. e. Celticâ ortam volunt,vtcunque ſeſe res habeat, ij tam leuibus nituntur conjecturis, vt ad eorum delenda argumenta in promptu cuiq; poſſit eſſe ſpongia. *Similes* fuiſſe ex Cæſare, *haud multum diuerſas* ex Tacito, *non vſquequaque variatas* ex Strabone [e] affirmant, necnon & voces quaſdam Brit.(quas ab imperitis ipſi auribus minus fidelibus acceperunt) in medium producunt Celticis ſimiles; quæ interim qualiſque fuerit Celtica prorſus neſcientes, & Britannicæ ſunt penitus ignari. Nec tamen à ſimilitudine eandem fuiſſe hanc & illam efficient; cum linguis omnibus vt ab eodem fonte promanantibus, quædam ſit inter ſe ſimilitudo,vt poſt patebit. At vnam,inquiunt,Gallicam & Brit. fuiſſe ſatis clarè innuit Cæſar, vbi ait *Gallis in more* poſitum, *vt qui Druidum diſciplinam diligentiùs cognoſcere vellent, in aduerſam Britanniam ad Druidas proficiſcerentur, quod eis nihil profuiſſet,niſi idem his & illis fuiſſet ſermo, cum Druides libris non vterentur, ſed omnia viua voce explicarent*. Neque inde efficient vnam eſſe vtrique genti linguam vulgarem,ſed vnam fuiſſe vtriuſq;

[t] Prolog. Adag. Eraſmi. Cicer. 2 Rhet. Keckerm. Syſt. Rhet.li.2. c.10.

[v] ῥῆμα παροδικὸν, τετριμμένον ἐν τῇ χρήσει τῶν πολλῶν. Baſil.

[x] ὥσπερ τρίμμα καὶ παροδικόν. Baſil. in principio prouerb.

[y] *Diddos*,& *Diddoſi*, à *Dos*. *Diddyfnu*, à *Dyfnu*. *Rhyfyg* & *Dirmyg*, à *Myg*.

[z] *Edlaes*, *diedlaes*, à *Llaes*. *Erddrym*, à *Grym*.

[a] Non à Merlino. Illud enim erat nomen vrbis ante Merlinum. Ptol. Geograph. li. 2. Antonius Auguſtus in Itinerario.

[b] Elias in præfatione Gram. ſuæ.

[c] In Grammat. Eliæ. & Chald. Grammat.

[d] Quintilian.

[e] Paul. Merula Camden.

gentis Druidibus communem, quâ in docendo vtebantur. Atque ea Græca fuiſſe videtur, vt quâ in rebus diuinis vſos fuiſſe Druidas Gallicos *neminem eſſe dicunt qui non nôrit, & cujus characteribus in priuatis publicisque rationibus vti ſolitos*, ait Cæſar. Adde quòd [f] *carminum multa millia, interdum viginti annorum ſtudio*, cogebantur ediſcere qui eorum diſciplinæ ſe tradidiſſent, quæ Græca fuiſſe non temerè quis conjecerit. Græcæ autem linguæ vſum à Britannis Druidas Gallicos accepiſſe veriſimile eſt, à quibus & diſciplinam ſuam acceperunt; vt & Romani ab Etruſcis vnacum Deorum cultu, etiam linguæ Tuſcæ partem non minimam acceperunt. At, inquiunt, terra continens prius incolis repleta eſt, atque inde in inſulam aduerſam miſſæ ſunt coloniæ. Neque hoc neceſſarium. Nam & inſulas etiam nonnullas, quò ſe fortè cumprimis homines, vt in tutiora loca receperunt, prius inhabitatas eſſe veriſimile eſt quam vniuerſum continens; quod & Theophilus Antiochenus de Britannia innuere videtur: Et à poſteris Iaphet diuiſas eſſe [g] inſulas gentium [h] ad latera aquilonis, docent Scripturæ, inter quas & Britanniam ponunt docti. Sed & *idem* illis *continens fuit Gallia & Britannia*. Eſto. Quo tandem ſeculo *penitus toto diuiſos orbe Britannos* credunt. Siqua vnquam forte facta fuerit hujuſmodi diuiſio, diluvij fortaſſis tempore facta eſt, cum omnis terra ejuſdem fuit ſermonis. Meræ conjecturæ. Sit *idioma illud quo hodie Britanni Celticæ ad oceanum populi, & quo aduerſæ inſulæ Britannicæ incolæ ab Anglis in montana & occidentaliora loca compulſi, vtuntur* (vt [i] Merulæ videtur) *antiquiſsima & peculiaris congenitaque illis lingua qui regiones illas poſt linguarum confuſionem primi occuparunt*. Hoc illi concedatur. Sed an antiquorum Celtarum lingua eadem fuerit cum hodiernâ Britannicâ, Armoricanâ & Cornubienſi, vt ille exiſtimat, ejus ſit propriam ſententiam ſtabilire. Qui à Latinâ prognatam putant, minus ſunt audiendi. Ea recens eſt, & ex aliarum linguarum colluvione compoſita. *Priſca* enim *Italiæ lingua ſub priſcis Italiæ regibus, quicunq; illi fuerint, vſurpata, Doricæ ſimilis fuiſſe dicitur. Ejuſque initio magna fuit ſterilitas, quæ à poetis Ennio, Pacuuio, Plauto, alijs, ab hiſtoriographis, & maximè ab oratoribus deterſa eſt, vel facta à vicinis mutuatione, vel nouis excogitatis vocibus*: vnde Horatius —— *Ego cur adquirere pauca — Si poſſum inuideor, cum lingua Catonis & Enni — Sermonem patrium ditauerit, & noua rerum — Nomina protulerit. Sed & veteres Latini, ſummâ linguæ inopiâ laborantes, tum ab aliorum populorum in jus ciuitatis admiſſorum linguis infinita ſumpſiſſe dicuntur, tum maximè à Græcis & Etruſcis, quos Aramæâ vel Syriacâ olim vſos credunt.* Et *voces Latinas, quæ hodie habentur, non errârit*, ait [k] Merula, *ſiquis cenſeat eſſe Tuſcæ originis, quæ à Syrâ ſuas habet radices*. Ita vt Lingua Latina multo plura mutuo acceperit quam dederit, & ridicula omnino eſſet *furtiuis nudata coloribus*, niſi eam titulo crucis ſuæ, cum Hebræâ & Græcâ, honoraſſet, & ſuæ ciuitati, ſuoque regno, ſuo divulgando Euangelio, conſecraſſet Chriſtus: qui tres haſce linguas à proprijs voluit exturbari ſedibus, vt Eccleſiæ ſuæ inſeruirent. Nullo igitur modo probare poſſum, immò (ſiquid judicio valere exiſtimor) planè damno, eorum ſtudium qui omni ambiunt conatu voces ferè omnes Britannicas à fontibus Latinis deducere. Nonnulla vocabula Lat. majores noſtros ſua feciſſe non inficior; ſuis tamen ſeruatis. Sed cùm manifeſtum ſit pleraſque voces Britannicas gentis Britannicæ proprias eſſe, nec à Latinis alijſue Europæis deductas, cur non & reliquas vel adhuc habere, vt obſoletas, vel olim habuiſſe credamur, quæ jam perierunt? Quod vel hinc liquidum eſſe mihi videtur, quòd nonnullis rebus ſignificandis binas pluresue habeamus voces, quarum vſitatiores, majori ex parte à Latinis fiunt, rariùs vſitatæ meræ ſunt Britannicæ: vt Spolium & Spoliare à Lat. dicimus *Yſpail* & *Yſpeilio*, propriè *Anrhaith* & *Anrheithio*; Rotam à Lat. dicimus *Rhôd*, propriè *Troell* & *Olwyn*; Spatium à Lat. dicimus *Yſpaid*, propriè *Encyd* & *Ennyd*; Portum à Lat. *Porth*, propriè *Moreb*; Scutum a Lat. dicimus *Yſgwyd*, propriè *Tarian*, &c. Et cùm certò conſtet Latinam Linguam, vt aliarum gentium vocabula, ita & noſtratia nonnulla, ſui feciſſe idiomatis,

f Cæſar de Bello Gallico. li. 6. Sabellic. En. 4. li. 1.

g Gen. 10. 2, 5.
h Ezec. 38. 6.

i Coſmograph. part. 2. li. 3. ca. 15.

k Coſm. part. 2. li. 4. c. 18.

idiomatis, conjecturâ non leui diuinare licebit, quæ nos ab illâ nostra fecisse credimur: qualia sunt Bascauda[l] Martialis: item Tata & Mamma. Nullâ etiim aliâ, quod sciam, Linguâ Europæâ, *Tât* patrem, *Mam* matrem significat. Et *Laudant*, inquit P. Merula, *Græci Latinique Scriptores multas voces Gallicas, quæ hodie in solo Britannico deprehenduntur esse idiomate.* Angli certè pluribus, à nobis cum hîc dominaremur mutuatis vocibus, in communi sermone hodierno vtuntur, quas nos ab illis mutuatos esse putant falsò nonnulli. Certissimum enim est Saxones Anglorum majores, cùm initio nobis auxiliares essent, multóque paucjores, Britannos nec subitò nec aperto Marte, sed paulatim industriâ & arte diuicisse & subjugasse; affinitates sc. nobiscum contrahendo, moribus sese nostris accommodando, Linguam Brit. addiscendo, Leges Brit. amplectendo, quas vel hic suas fecisse constat, quòd eas eorum rex Aluredus in Linguam Saxonicam transtulerit; & quòd Leges Moelmutinas & Martianas (quibus ante & post aduentum Cæsaris vsam fuisse Britanniam dicit[m] *Dio*) [n] *Ponticus Virunnius* [o] suo tempore inter Anglos celebratas doceat; vnde est quòd nonnulla vocabula Brit. in suis Legibus etiam nunc retineant, quæ à Gallicis & Saxonicis deducere nonnulli magno conamine frustrà laborant, qualia sunt *Murder*, *Maior*, *Denizen*, *Route*, *Bastard*, &c.

Si quid de Linguæ Brit. aliarumque linguarum origine & mutatione statuendum sit audire cupias; vt rem è longinquo repetam; Ab omni literaturæ memoriâ multum sese exercuerunt multorum ingenia circa linguarum originem, vnde sc. nata sit prima hominum lingua, *à casu, à natura, an ab hominum arbitratu & consensione, & quænam illa sit.*[p] Diodorus Siculus *initio* vult fuisse *hominibus sermonem*[q] *confusum & nihil significantem, sed cum metu ferarum in cœtus coiuissent, pedetentim* [r] *verba articulatè pronunciando, & signis vnamquamque rem notando, elocutionem tandem omnium communem sibi notam fecisse; & cum multi essent in vniuerso orbe hominum cœtus, & quique prout sors dabat verba connecterent,*[s] *non eandem fuisse omnibus loquelam, sed pro variis hominum cœtibus varias incepisse linguarum formas.* Sic [t] Hermogenes nomina rebus *temerè* absque omni ratione impositâ vult; & Cratylus *à naturâ* esse opinatur, quod & plures contenduht. Nos sermonem non existimamus sic homini naturalem, vt [v] *sibi relictus absque vocum auditu & intellectu loqui possit.* Qui voces articulatas audiunt, ij articulatè loquuntur, non alij. Quod ex surdis natis liquet, quos semper mutos esse constat; & ex ijs qui casu aliquo vel morbo surdi fiunt, qui nihil aliud loquuntur nisi quod ante surditatem contractam didicerunt: & ab experimento [x] *Psammetichi qui duos pueros, in syluis, vbi vocem humanam non audirent, à capris nutriri curauit, vt quam linguam suapte sponte loquerentur, eam judicaret primam & naturalem fuisse generis humani.* Hi, exactò triennio, ad regem producti vocem vnicam *Bec* aliquoties protulerunt, quâ sc. à capris nutricibus, cùm ad vbera admitterentur, salutari solebant, nihil aliud locuti sunt. Quod idem constat & à simili experimento [y] *Melabdim Echebar*, quem vocant *Magnum Magor* aut *Mogul*, qui pueros 30 in alto silentio enutriri curauit, vt experiretur num eandem omnes linguam loquerentur; qui educti omnes muti comparuere, nullam edentes vocem, quòd nullam audiuissent. Primum igitur hominum sermonem primis parentibus jam adultis cum ipsâ vitâ infusum credimus; à quibus posteri per imitationem loqui didicerunt.

Primam hanc & antiquissimam omnium Linguam, non tam obesæ sumus naris vt nostram esse credamus,[z] quod *Æthiopes* suæ linguæ tribuere non erubescunt: quod de linguâ *Phrygiâ* credi voluit *Psammetichus* ille, quòd binis illis pueris prima illa quæ erupit vox linguâ *Phrygiâ* panem significaret; quod de [a] *Syriaca Theodoretus Syrus* asseruit, qui Hebræam primo [b] *Mosi* à Deo traditam voluit; ac quod ridiculè [c] *Goropius Becanus*, de sua *Cimbrica* seu *Flandrica* tantopere contendit. Nec ante confusas in Babele linguas vel nostram vel aliam vllam præter Hebræam extitisse somniamus, quod [d] *Philastrius*, contra [e] manifestum Scripturæ testimonium, de alijs linguis firmiter credendum esse vult. Nos nostram inter matrices Europæ linguas, [f] multis suffragantibus, refragante nemine, numera-

[l] Epig. li. 14. Britannicam etiam vocem fatentur Iuvenal. Sat. 12. Marcellinus & alij.

[m] Li. 5. 3. [n] Li. 2. ante fi. & li. 6. in fi. [o] Anno 1499.

[p] Li. 1. c. 8. [q] τῆς φωνῆς ἀσήμου καὶ συγκεχυμένης. [r] διαρθροῦν τὰς λέξεις. [s] οὐχ ὁμόφωνον πάντες εἶχον τὴν διάλεκτον, ἑκάστων ὡς ἔτυχε συνταξάντων τὰς λέξεις. [t] Apud Platonem in Cratylo. [u] Parr. in Gen. 11. [x] Ægyptiorum regis. Herodot. in Euterpe. L. Viues in Aug. de Ci. D. li. 16. c. 11. [y] Relatio regis Magor. Ioan. Oran. epist. Iesuiticæ.

[z] Kirsten. li. 1. Gram. Arab. [a] In Gen. q. 59. [b] Ibid. q. 60. Plusquam 600. post diluvium annis. [c] In Hermathena, & ferè vbique.

[d] De hæres. cap. 106. ex Gen. 10. 31. [e] Gen. 11. 7. [f] Dion. Cæsar. Diodor. Sic. Ioseph. Scaliger.

mus; *longe antiquissimam* esse dicimus, vt & [e] *Camdenus*; Aboriginum hujus insulæ linguam fuisse non dubitamus, quam *Brutus* aduena suique vel linguæ suæ immiscuerunt, vel suam fecerunt. Nam nec *Bruti* historiam ideò rejiciendam & repudiandam existimo, quòd à recentioribus nonnullis tantopere impugnetur: quod tamen absit vt ab ijs factum existimem vel gentis odio, vel ipsius historiæ inuidiâ, vel quòd indice Romano prohibeatur, vel vt doctiores ideò videantur, quòd Antiquorum scriptis habeant quod objiciant. Si ideò non arridet quòd fabulis subinde resperſa illis videatur, quod & Giraldus & Nebrissensis Galfrido, *veteris historia non scriptori sed fido* (ait [f] Mat. Paris.) *interpreti*, objiciunt; meminisse eos oportet & aliarum gentium initiales historias fabulosas esse, quæ tamen ideò non sunt rejiciendæ. Ea enim fuit Antiquorum plurium opinio, vt in rebus gestis describendis minus sibi viderentur elegantes, nisi scripta sua fabulis, tanquam poeticis fictionibus, & orationis flosculis adornarent. Et meminisse decet, *etiam fabulis*, vt ait Strabo, *aliquid subesse veritatis*. Si alienorum authorum suffragium expectant, certè de multarum gentium originatione vix quicquam certi constabit, si proprias singularum gentium historias ideò repudiemus, quia nihil ejusmodi apud Græcos Latinosue scriptores legimus. Latinis propriæ gentis historia, non aliarum, curæ fuit. *Serò Græcis, serò Romanis innotuit nomen Britannicum.* Immò Regio ipsa Britannica *an esset omnino tum Gæcis tum Romanis esse ignoratum* tradunt [g] historiæ Romanorum; & posteà *an continens esset an insula* in dubium venisse. *Cernitis Ignotos Latiâ sub lege Britannos:* vt habet antiquum [h] carmen. *Immò* [i] *Gallis ipsis tempore Cæsaris parum notos*, ait Sabellicus: & fuere apud Romanos ipsos, tempora obscura, quibus nihil ferè fuit scriptum. *Fuerunt*, ait [k] Dion Cass. *Romanæ historiæ aliquorum temporum incertiores quam aliorum: vtpote de temporibus Romuli & Regum Rom:* & antè. Nonnullas Troiæ reliquias in Italiam venisse tradunt historici; idemq; testatur vrbs Metapontus à Pylijs ædificata, qui post bellum Troianum cum Nestore illuc migrarunt, quæ nunc à Samnitibus deleta est: Et ab Italiæ oris huc cum suis venisse Brutum tradunt nostræ historiæ. Et sunt in Italiæ regione, quam nunc Calabriam dicunt, & Regnum Neapolitanum, [l] Brutij populus, à nomine Bruti & Britannorum minimum discrepantes, quos Græci Βρεττίους vocant, vt & nos Βρεττάννους, & regionem nostram Βρεττανίαν, & [m] Strabo Βρεττίαν. Neque horum nomen solum simile est, sed & Linguam etiam veteri Linguæ Brit. similem esse existimant ex Stephano nonnulli, citante illud Aristophanis, Μίλακα δεινὴ γλῶσσα Βρέττια πάρην: quam sic dictam esse volunt ob difficultatem pronunciationis. Adde quòd in Brutiorum regione Pythagoram, Milonem, aliosque Græcos Philosophos fuisse ferunt, dictosque [n] Italicos philosophos, regionemq; inde Magnam Græciam appellatam, ibiq; multis seculis viguisse Pythagoreos: Et Druides nostri animæ immortalitatem & μετεμψύχωσιν cum Pythagoricis asserebant, nec disciplinam suam literis mandabant, vt nec Pythagorici. Et quod ponit Lipsius dubium an Pythagorici à Druidibus, an hi ab illis doctrinam suam acceperint, oluere videtur [o] Cæsar, *Druidum disciplinam inter Britannos primò repertam esse narrans*; & Merula, *qui Druidarum etymon à vetere Gallicâ*, quam Britannam existimat, *petendum dicit*. Sed & cum [p] Bruto insignes Philosophos (inter quos Gerion Augur) in hanc insulam venisse, [q] Bladudumq; tales ex Athenis, quò se literarum gratiâ contulerat, secum reduxisse ferunt, quos verisimile est Druidum doctrinam, nonnullis ante Pythagoram seculis, vel Britannis tradidisse, vel ab illis accepisse. Quid quod & Brutij illi Troiam vrbem, quæ posteà, inductis colonis Tarentinis, Heraclea dicta est, habuerunt, vt & Britanni Troiam nouam.

Hisce de Historiâ Bruti, pace tua Lector, ὡς ἐν παρόδῳ & casû magis quam ex instituto, insertis, vt ad istos redeamus Aborigines qui hanc insulam ante Brutum incoluerunt, ij fuisse videntur de quibus [r] Cæsar, *Pars*, inquiens, Britanniæ *interior ab ijs incolitur quos natos in insulâ ipsi memoriâ proditum dicunt*. Isti verò ex filijs & posteris Iaphet (quos ex *Gen.* 10. statim post diluvium in Europam translatos colligunt) fuisse, & hanc insulam statim à diluvio incoluisse feruntur. Nam & à solo Noah ante mortem (non 2400 *viros præter mulieres & pueros*, vt [f] dicitur scripsisse [t] Philo; sed) plures hominum myriadas prognatas esse credibile est. Si enim ex vno

Jacob

[e] Brit. p. 18. Sect. omitto.

[f] Ad an. Dom. 1151.

[g] Egesippus. *Britanniam inter vndas latentem superior ætas ignorauit.* Sueton. in Cæs. *Ignoti Britanni, jurisque sui.* Sen. in Octau. Dion Cass. li. 39. Xiphilin. in epitome Dionis. Plutarch. in Cæsar.

[h] A Ioseph. Scal. è situ vindicatum.

[i] Ennead. 6. l. 6.

[k] Li. 35. & Xiphilinus.

[l] Doun. in Demosthenem.

[m] Li. 6.

[n] Cicero de Senect. qui Inco-las penè nostros dicit. De Brutijs Liuius, Plin. Volaterran. Strabo. Dionysius Afer. Eustath-us in Dionysium. Ptolomæus. Aristophan. Senec. Persius. Festus. Dioscorides. Silius Ital. A. Gellius. qui Bruttios, Bruttianos, Βρεττίους Βρεττίους, & Βρεντίους, dicunt.

[o] Comment. lib. 6.

[p] Balæus. Pitzeus.

[q] Harding. li. 1. c. 29.

[r] In comment. & vid. Caium de Antiq. Cant.

[f] In authore Eccl. hist. in Gen. 37. & 38.

[t] super Gen. quod tamen in Philone nusquam inuenio.

Iacob, & 70 [t] ſuis animabus, infra ſpacium 215 annorum, qui numerantur ab ingreſſu ejus in Ægyptum ad liberationem populi ex Ægypto, prognata ſunt [v] ſexcenta bellatorum millia præter parvulos, mulieres & ſenes, cur non & à Noah, ſpacio 350 annorum [x] quibus poſt diluvium vixit, multo plures ſatos eſſe credamus? quorum pars magna ex Iapheto (in cujus ſortem ceſſit Europa) videtur orta, vt quem Deus [y] dilataturum ſe promiſerat. Et teſtantur antiqua monumenta Hebraicâ Linguâ & Hebræis literis ſcripta, quæ in Europa inueniuntur, poſteros Iaphet non multis à diluvio annis in Europam veniſſe, quorum [a] vnum eſt cujuſdam Mordecai propè Viennam poſitum, cui inſcriptus eſt annus mundi בנא קח ס 2560, qui fuit circa Moſis aut Ioſuæ tempora, & ante Troiam euerſam plus minus 300 an.

Vtvt igitur aliæ linguæ de ſua antiquitate jactent, & inter ſe certent, vtut an Hebræa prima ſit dubitare videatur R. Moſes Ægyptius, non eſſe primam etiam juramento affirment quatuor illi, apud Gueuaram, Hebræorvm doctores & gnauiter contendat Goropius, hanc palmam omnes Hebrææ concedere oportet, vt ſit omnium linguarum matrix, omnium prima, quâ Deus ipſe vſus eſt, quâ vſi ſunt ad ſanctos patres angeli, quam paradeiſi incolæ locuti ſunt, quâ rebus nomina prima data ſunt vt quæ cum ipſis rebus nata eſt; quâ vitæ æternæ documenta inde ab orbe condito tradita ſunt ad conſummationem vſq; ſeculi duratura; quæ vniverſæ terræ, omniumque hominum, per 2000 ferè annos, ſola fuit & vnica; quæ, reliquis omnibus in pænam faſtuoſi operis Babylonici à Deo miſsis, [c] ſola ab illa pœna immunis fuit, & in familia Heber & Peleg, aliorumque ſanctorum patrum, qui Babelis ædificationi non interfuiſſe creduntur, cum fide & vera religione manſit; Et ſi, vt quidam opinantur, vlla lingua à natura ſit, hanc ſolam eſſe hominum linguam naturalem credimus, noſtram & reliquas matris hujus venuſtæ degeneres filias, & adulterinos peccatorum fœtus ex gigantum θεομαχούντων nequitia ortos, in quibus tamen ſanctæ matris pauca reſplendent lineamenta, vnitatis antiquæ teſtimonia & reliquiæ. Sed quibus ſingulæ intermediis progenitricibus ab illa omnium matrice defluxerunt, vix conjecturâ quidem aſſequi poſſumus. Quibus modis ab ea ſingulæ, & ab alijs matricibus, & à ſe inuicem deductæ ſunt, ſi diligentiùs & accuratiùs ſcrutari libebit, conjecturæ fortaſsis nonnihil valebunt. Sic autem ſe res habere videtur. Sermonem hominibus ab ipſa creatione datum eſſe, nemo vnquam tam excors fuit qui dubitaret, (vt [d] *quo vno præſtant maximè feris:*) adeoque literarum ſonos, qui quo tandem tempore figuris deſcribi cœperunt, [e] quæ voces *in memoriæ ſubſidium* cuſtodirent, eaſque *velut depoſitum legentibus redderent*, non adeò certum eſt. Vulgaris omnium opinio eſt literas Hebræas omnium primas [f] Moſem habuiſſe authorem, eáſque Iudæis tradidiſſe, à quibus Phænices acceperunt, á Phænicibus Græci per Cadmum. Philo Abrahamo earum inuentionem aſcribit; quæ tamen ante ipſum videntur extitiſſe, ſi verum eſt quod [g] Joſephus narrat, à poſteris Seth binas fuiſſe erectas columnas, lapideam vnam alteram lateritiam, [h] quibus inuentas ab ipſis artes inſcripſerunt, & quarum alteram ſuo ſeculo [i] manere ait. Sed de literarum inuentione & initio quicquid ſtatuatur, certum eſt earum poteſtatem & ſonos apud omnes ferè gentes in linguarum confuſione manſiſſe. Nam linguarum confuſio ſicpote fortaſsis facta eſſe creditur; vt operarii Babelis primùm [k] ſurditate ad tempus percuſsi ſint, (quod illud לא ישמעו *propriè auditus non intellectus priuationem denotans*, docere videtur) deinde quam ante callerent linguam, diuino miraculo, obliuiſcerentur, quod [l] Meſſalæ Coruino, Georgio Trapezuntio & alijs, ex naturalibus cauſis contigiſſe ferunt; tum, ne pecorum inſtar forent muti, nouas ſibi ad placitum, ex literarum ſonis quos retinebant, & vocibus nonnullis quarum non fuerunt obliti, effingerent; vnde & linguarum differentia nata eſt. Deus enim in linguarum confuſione, (nam & ea [m] Dei artificium eſt, quanquam Origenes Angelorum operam huc aduocet, ipſe fecit vt homines [n] *μέροπες* ſint & dicantur) literas cognatas inter ſe commutare, alias tranſponere, alias addere, alias demere, alias aliter pronunciare, radicales è ſeruilibus, ſeruiles è radicalibus facere, duras & fortes leuiorum & molliorum, leues & molles duriorum & fortiorum loco ponere, homines docuit; atque ita matrices nonnullas condidit linguas, ab Hebrea & à ſe inuicem diuerſas; & ex his homines primo illo ducti inſtinctu alias atque alias fecerunt linguas

[t] Gen. 46. 27. Ex. 1. 5. Deut. 10. 22. Act. 7. 14.
[u] Exod. 12. 37. Num. 11. 21.
[x] Gen. 9. 28.
[y] Gen. 9. 27.
[a] Lazius li. 1.

[b] R. Elias Aſkenaſi in Lexic. ſuo Maiore. Aug. de Ci. De li. 16, c. 11. Origen. Chryſoſt. Hieron. in Eſ. 7. Diodor. Sicul. &c.
[c] Aug. vbi ſuprà. Chryſoſt. in Gen. hom. 300. Aug. de Ci. D. li. 16. c. & li. 18. c. 39.

Geſner. in Mithridat. de ling. differentijs.

[d] Craſſus apud Ciceronem de Orat. lib. 1. Plin. li. 11. c. 51.
[e] Literarum officium. Quintil. Plato in Phædro. Eupolemus. Artapanus.
[f] Eupolemus apud Euſeb. de præp. Euang. li. 9. c. 4.
[h] Antiquit. li. 1. c. 3.
[g] Ἀμφοτέραις ἐνέγραψαν τὰ εὑρημένα.
[i] Μένει δ' ἄχρι τοῦ δεῦρο κατὰ τὴν Συριάδα.
[k] Parræus.
[l] Plin. l. 7. c. 24. P. Crinitus.
[m] Ἀλλογλώσσους ἀπεργασάμενος.
[n] Διὰ τὴν μεμερισμένην φωνήν. Epiphan. in Panar. l. 1. initio. Suidas in voce Serug. Homeri ſcholiaſtes. 1. Iliad.

linguas, ex quibus proculdubiò variæ deinceps fluxerunt mixturæ & dialecti, & fluunt mutationes ferè quotidianæ. Nam linguas vernaculas paucis feculis ita variari videmus, vt vix aliquid præter ipſa retineant nomina. Scimus enim antiquos Gallos, Italos, Hiſpanos, Teutonas, &c. etiam & Anglos noſtros, ſic olim locutos eſſe, quemadmodum ſi quis inter eos hodie loqueretur, ſibilo riſuque excipiendum iudicarent. Neque hoc mirum. Faciunt enim nationum mutua inter ſe commercia, vt etiam linguarum exerceantur commercia. Faciunt amicitiæ, connubia, vicinitas, coloniæ, vt gens vna alterius linguam ediſcat. Et quo præclariores & victorioſæ magis gentes, eo magis ſuæ linguæ ſtudium, vel legibus imponunt victis, vt Romani & ante eos Græci, vel neceſſarium faciunt captiuis, vt Iudæis Aſſyrii. Quo etiam lingua antiquior, delicatior, celebrior, elegantior, copioſior exiſtimatur, eo iſtam quiſque pro ſuo ingenio magis admiratur, ejuſque ambit cognitionem, & propriâ interim poſthabitâ ſuæ immiſcet. Mutationem autem non minimam acceperunt linguæ, quòd hominum, etiam imperitorum, idiotarum, fœminarum, puerorum, [m] balbutientibus linguis per tot ſecula ad libitum jactentur, & ad poſteros traducantur. A malâ enim vulgi pronunciatione mala ſcriptio, & mala ſcriptio errorem tradit poſteritati: Orthographiam enim conſuetudini inſeruire, ideoque ſæpè mutari dicit Quint. Et [n] *verba valent vſu ſicut & nummi.* [o] *Multa renaſcentur quæ jam cecidere, cadentque—— Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus— Quem penes arbitrium eſt & vis & norma loquendi.* Præterea in linguis alijs ad alias traducendis ſæpe decipiuntur audiendo aures, vt aliam vel vocem vel literam pro aliâ accipiant, & facile mutantur voces diuerſitate pronunciationis. Adde quod plures voces in tranſitu à linguâ vnâ ad aliam perierunt, & in vulgaribus quotidiè pereunt, quarum loco aliæ ad placitum formantur: & [p] *Verborum vetus interit ætas, —— Et juvenum ritu florent modo nata vigentque.* Huc accedit quòd nouis rebus, novis inuentis, noua ſunt vel cudenda vel mutuanda nomina: cum [q] *verborum certus ac definitus ſit numerus, rerum infinitus.* Quod cum de Linguâ Græcâ omnium copioſiſſimâ & verboſiſſimâ verum ſit, non mirum ſi *paupertati anguſtiæque Romanæ* (vt cum Seneca loquar) idem accidat; cujus tamen vocabula *quinquies centena millia* numerauit Varro; cum Hebræi, vt ipſi fatentur, vltra quingentas radices non habeant. Quantumuis autem ita quotidiè mutentur, & ſibi inuicem immiſceantur linguæ, cum tamen omnes ab Hebræâ defluxerint, non mirum eſt ſi in [r] omnibus ejus vmbræ reluceant; in his plures & manifeſtiores, in alijs pauciores & obſcuriores. Nam vt rivuli eo magis vel minus turbidi ſunt, quo fontibus ſunt propinquiores aut ab illis remotiores; ita quanto gens quæque remotius à Babylone, & citius poſt confuſionem ſe recepit, tanto minus vt cum Hebræâ conveniat eorum lingua, tanta fecit locorum & temporum intercapedo. Vnde eſt quòd Syrorum, Babyloniorum, Arabum, Samaritanorum, Medorum, Perſarum, Æthiopum, Armenorum, Ægyptiorum, Phrygum, [ſ] Pænorum Linguæ, ſint Hebrææ multo magis affines quam Occidentalium & Septentrionalium. Sunt deniq; iſta Hebrææ veſtigia in alijs linguis aliquando tam manifeſta, vt voces aliquæ in omnibus linguis eædem ſint & ſono & ſignificatione, vt Saccus, Vinum, Cornu, Camelus, quem *nomine Syriaco in Latium veniſſe* dicit Varro: aliquæ in pluribus, vt Kir, Kiriah, Kiriath, Vrbs, vnde Carta & Cartago, & Cair magna Ægypti vrbs, & [t] Sarmaticum ſeu Scythicum Car & Carm, & [v] Parthorum Certa in Dadocerta, Tigranoçerta, Vologeſocerta, &c. & noſtrum *Caer.* Sic Græcum παλλακὴ, ab Heb. פלגש, Pillegeſh, vnde noſtrum *Ffilog.* Et Latinum menſura à משורה, Meſurah, vnde & noſtrum *Meſur*, & Angl. *Meaſure.* Aliquando manent in alijs linguis voces Hebrææ, mutatâ ſignificatione, vt סוס, Sus, Hebraicè Equus eſt, Latinè Porcus; [x] *Salus Hebraicè Tria, Latinè Sanitatem ſignificat.* Aliquando literæ mutantur in ſimilis figuræ literas; & à literarum ſimilitudine errores multi magnique ab oſcitantibus tum librarijs tum intepretibus in Bibliorum verſiones aliquas ſunt introducti: atque inde factum eſt vt literarum ה, ו, י, Heb. & Π & ι Gr. ſimilitudine decepti, nomen Dei ſanctum יהוה, Jehouah, Græcè ΠΙΠΙ, πιπι, per nonnulla ſecula [y] legebant. Eodem errore decepti 70 interpres 1 *Sam.* 2. 18. [z] Εφὼδ βὰς dixerunt pro Εφὼδ βὰδ:

&

[m] Aul. Gel. li. 13. c. 28.
[n] Ariſtot.
[o] Horat. de Arte poët.
[p] Horat. ibid.
[q] Ariſt. Elenc. ca. 1.
[r] Omnium penè linguarum verbis vtuntur Hebræi. Hieron. in Eſ. 7. in voce *Alma.* עלמה.
[ſ] Lingua Punica ab Heb. fontibus manauit. Hieron. in Eſ. 7. Hebrææ magna ex parte confinis eſt. Hieron. in Ier. 25. Li. 2. in Galat. in fin. Penè omnia Hebræa Punicæ linguæ conſona. Aug. con. lit. Petil. li. 2. c. 104. & in Pſ. 136. ante fi. & locutionis de Gen. li. 1. & de verbis Dom. Ser. 135. Expoſit. inchoat. in Rom.
[t] Io. Tzetzes χιλ. 8. c. 224.
[u] Paulus Mercula part. 2. li. 2. c. 8.
[x] Valerius Epiſcopus apud Aug. vbi ſuprà.
[y] Lazius li. 10. Hieron. in prol. galeat. & ep. 136. & in Zechar.
[z] Hieron. ad Marcellam de Ephod. Bad.

& Ef. 29. 3. pro כדור, Cedur, ficut fphæra, legerunt כדוד, Cedauid, reddentes ὡς Δαβὶδ : & [a] Ef. 28. 9. pro Docebit דעה, Dangah, fcientiam, legentes רעה Rangah, reddiderunt, Docebit τὰ κακὰ. Et quis non videt ab Hebreâ, Chaldæâ, Arabicâ, alijsq; Orientalibus linguis quæ à dextrâ ad finiftram leguntur, voces facilè in linguas quæ à finiftrâ ad dextram leguntur, tranfire, his fuo more legentibus quæ illi fuo fcripferunt, vt videre eft in erroneâ lectione πιπι pro יהוה, de qua ante : fic à דרך Dharac, nos dicimus *Cerdded*, à radice *Cerdd*, Incede, ambula ; & à טרף, Terep, dicimus *Praidd* ; quod Veteres fcribebant *Prait*, & *Praid* ; & à נשך, Nefek, *Kufan*, &c. Sic nimirum confufionis pœna cum linguis ludit, vt quæ vox à primariâ linguâ in aliam modicâ tranfit mutatione, ab iftâ in aliam denuò factâ mutatione traducitur, atque ita deinceps in alias, vt tandem primariæ linguæ ne vmbra quidem fuperfit.

[a] Hieron. in Ef. 28.

Sed vereor ne præfando tibi nimius videar. Ne te igitur diutius morer, hoc vnum te latere nolim, humanifsime Lector, nonnullos fuiffe qui mihi hoc opus molienti polliciti funt alij ftudiorum, alij impenfarum fubfidium, paucos qui præftiterunt. Qui impenfis editionem promouere funt polliciti, quo confilio non fecerint, ipfis eft notum. Qui vel ex proprio vel aliorum ftudio habuerunt quæ mihi adjumento effe potuiffent, alij liberè mecum communicarunt, alij eo fortè confilio apud fe celarunt, vt in evulgato opere (quod tamen ipfi tentare nunquam fuiffent aufi) facilius inueniant quod carpant. Sunt enim qui mox vt quippiam noui editum confpexerint, non modo authorem ftatim aut arrogantiæ aut curiofitatis infimulant, fed & quod legendo acceperint vtilitatis celant, quod vitiofum effe deprehenderint in famam publicam diffeminant, omnibus ridendum exponunt. Imò ejufmodi nonnullis ingenium effe comperio, vt in luftrandis aliorum fcriptis hoc folum apud fe ftatuant, vt quod laude dignum eft difsimulent, diligentiùs fcrutentur quod vellicent. His fi meæ difpliceant lucubrationes non magni æftimo; quamuis enim nec mihi quidem placeant, eo tamen nomine minus difplicebunt, fi illis minus placere intellexero. Nec vt hi me moneant expecto, quam fit mihi curta fupellex ; ego hoc probè noui, & me nemo certius. Vfuram ex laboribus fatis vberem me reportaffe putabo, nec præftitæ pænitebit operæ, fi doctioribus, vt κολοιὸς ἐν ταῖς μούσαις, garritu meo veternum excuffero, & ad meliora producenda extimulauero. Tantum abeft vt hinc mihi laudem petam, vt etiam abundè pulchrum fore putem fi grauiorem culpam vitauero. Sed nec omnia errata mea effe exiftimes : Typographia fuis inuratur : quæ librorum eft corruptrix valida, nifi diligenter admodum caueas. Ego fiquando fuerim hallucinatus, aut ficubi plus jufto minufue fcripferim, veniam peto & prolixitatis & obliuionis; quod vtrumque fenum effe dixit Ifocrates : eoque juftius veniam deprecor, tum quòd qui primus in tenebris nullo præeunte lumine, primus in inuijs fine duce ambulat, facilè impingit & in errorem labitur; tum quòd iftæc imperfecta olim perfectum iri, ex hifce meis inceptis faciliùs rectum & errorem vifuri funt, vt qui folis eclipfim in aquâ confpiciunt. Interim dum perficiantur fore confido, vt non minori futura fint alijs vtilitati & voluptati, quàm mihi fuerunt fudori & moleftiæ. Vocum enim ftudium injucundum effe folet ftudentibus & parum vtile, quod tamen fruentibus & jucundum & vtile futurum eft. Tu, Lector, hæc qualiacunque funt, æqui boni confule. Atque vt tantum mihi nullo modo es tributurus, vt etiam errores meos, propter ea quæ rectè dicta funt, amplectaris; ita nec tantum derogés & detrahas, oro, vt propter nonnullos errores etiam rectè tradita in vniuerfum damnes. Vale.

μωμεῖσθαι ῥᾴδιον, μιμεῖσθαι χαλεπόν.

Ἐν τῷ γήρᾳ μακρολογία καὶ λήθη.

Vltimo Maij 1 6 3 2.

Io. DAVIES. SS. *Th. D.*

Literarum Brit. figura & poteſtas.

A, a. *valet A Lat.*
B, b. *valet B Lat. vel* ב *Beth Heb. dageſſatum.*
C, c. K *Grecum, vel* כ *Caph Heb. dageſſatum.*
Ch, ch. X *Grecum.* ח *Cheth Heb. que, vt docent Hebrei, duplicem habet aſpirationem denſam, & in ipſo gutturis nodo inferius quam* ה *He formari debet.*
D, d. *D Lat.* ד *Daleth Heb. dageſſatum.*
Dd, dd. Δ *Grecum bleſius pronunciatum, vel* ד *Heb. raphatum, leue ſeu remiſſum; vt* Th *Angl. in* This, that, then, though, &c.
E, e. *E Lat.* ἐψίλον *Grecum.*
F, f. *V conſonans Lat.* β *Grec. bleſius pronunciatum. F digamma Æolicum.* ב *Beth Heb. raphatum.*
Ff, ff. *F Lat.* φ *Grec.* פ *Phe Heb. raphatum.*
G, g. Γ *Grecum. G Angl. in* Gate, giue, God, gold, good, great.
Ng, ng. ע *Ngaijn Heb. rectè pronunciatum: vt Angli proferunt* ng *in* King, thing, ring, Thong, ſtrong, wrong, long.
H, h. *H Lat.* ה *He Heb.*
I, i. ι ἰῶτα *Grecum. I Lat. vocale, in Sibilus, trinitas, vnitas, criminor;* Ee *Angl. in* Bee, tree, creepe, deepe, reele; *vel* i *in* Rich, ring, bring, thing, ſtring.
L, l. *L Lat.* λ *Grec.*
Ll, ll. *eſt L aſpiratum, quale Hiſpanorum Ll, in vocibus quas mutuantur à Latinis incipientibus à Cl. & Pl. vt* Llamar, *à Lat. Clamare;* Llorar, *à Lat. Plorare.*
M, m. *M Lat.*
N, n. *N. Lat.*
O, o. *O Lat.*
P, p. *P Lat.* פ *Pe Heb. dageſſatum.*
Ph, ph. φ *Grec. F Lat.*
R, r. *R Lat.*
S, ſ, s. *S Lat.*
T, t. *T Lat.*
Th, th. θ *Grec.* ת *Tau Heb. non dageſſatum.*
V, u. ὐ ψίλον *Gr. Sonum habet* i *Angl. in* This, is, miſſe, bliſſe: *vel* e *in* Blew, drew, knew.
W, w. ȣ *diphthong. Gr. vel* Oo *Angl. in* Roote, boote, ſoote, crooke, tooke, *&c.*
Y, y. *Duplicem habet ſonum, quem in Grammaticâ noſtrâ duplici diſtinximus figurâ. Alter eſt vt* u *Angl. in* Sturre, turne, hunt; *vel* i *in* Third, bird. *Alter vt* i *Angl. in* Tinne, thinne, trimme; *vel vt* i *Lat. ſonare docet Priſcianus, in Vis, virtus, amauit, docuit, legit, credit. Hoc diſcrimen facile dignoſces, ſi ſecundo modo in vltimâ ſyllabâ ſemper pronunciaueris, priori modo in reliquis ſyllabis, & in ſequentibus monoſyllabis,* Y *&* Yr *articulis,* Ydd *&* Ys *aduerbijs,* Yn *prepoſitione,* Myn *&* Ym *jurandi. Vterque ſonus habetur in vocibus* Hynny, yſtyr, llythyr, pybyr, myfyr, ymmyr, *&c.*

Litere apud noſtros Grammaticos duplici cenſentur numero; ſecundum numerum ſc. figurarum, & ſecundum numerum ſonorum. Figuras habemus xix, a, b, c, d, e, f, g, h, i, l, m, n, o, p, r, ſ, t, v, y. *ſonos xxviij (vt & Arabes) additis ſc.* ch. dd. ff. ng. ll. ph. th. w. *& altero ſono* y. *quibus exprimendis ſimplices nobis deſunt figure. Nos tot deſcripſimus literas, quot habet lingua noſtra ſonos ſimplices. Niſi quòd* ff *&* ph *eundem habeant ſonum. Literis* K. *Q. X. Z. vtimur ſolummodo in vocibus exoticis ſcribendis; & ſonum* K *exprimimus per* C. *Q per* Cw. *X per* Cſ. *Z per* S.

Legere autem volentibus imprimis obſeruandum eſt, Quòd omnis litera ſemel ſortitam ſonum vbique ſeruat conſtantiſsimè. Notandum preterea vocalem i *ſequente vocali, vnam cum ipſâ ſyllabam conſtituere, non vnam per ſe, vt* Duwiau, dynion, *&c. præterquam in pauciſsimis,* Gweddíau, arglwyddíaeth, barddoníaeth, crío, yſpío, *&c. quorum ſc. primitiua deſinunt in* i. *Sciendum etiam literam* w *poſt* C. ch. g. ng. *ſequente vel vocali vel* l. n. r. *cum vocali, ſyllabam non conſtituere, ſed quaſi in ſinu ipſarum* c. ch. g. ng. *latere, & ſimul cum ipſis pronunciari, vt V Lat. poſt Q, in Qua, que, quæ, qui, quo, quum: vt* Cwaran, cweryl, chwa, chwêg, chwith, chwyrn; gwâr, gwê, gwîr, gwobr, gwŷch; gwlâd, gwlân, gwledydd, gwlith, gwlŷdd; gwnaeth, gwna, gwnewch, gwneuthur; gwrâch, gwrechyn, gwrid, gwrŷf. *Aliquando tamen* w *ſequente* y *vnacum* y *ſyllabam obliquam & dilatatam conſtituit, que ſonat vt diphthongus, vt* ŵyn, *Agni,* cŵyn, *actio,* gŵyr, *curvus,* chŵydd, *tumor,* gŵydd, *preſentia. Nos hoc* ŵ *circumflectimus differentie gratiâ, cum ſcilicet voces aliter pronunciate aliud ſignificant;* gŵyr, *curvus;* gwŷr, *viri;* gŵydd, *præſentia,* gwŷdd *arbores;* ŵyn, *agni;* y wŷn, *paſsio. De accentu denique ſciendum, quod in vltimâ vel penultimâ ſemper ponatur, in antepenultimâ nunquam.* Qui plura cupit, noſtram conſulat Grammaticam Britannicam.

ENCOMIASTICA.

Ad Johannem Davies S. Th. Professorem, Cathedralis Ecclesiæ Asaphensis Canonicum, de Libro suo.

IN Patriâ profugus dum wallus oberrat avitâ,
Subsistit ad Montes, ingemuitque miser;
Majorum Sedes (Heu) Reges, Rura, Penates,
Victoris fiunt prœmia, præda simul:
Invitusque vocat Dominum, Legesque receptat:
Exulat in propriis, exuiturq; bonis.
Non sic Gens extincta tamen; manet usque superstes;
Æternæ Gentis Gloria certa manet.
Transiit in mores multorum, nec sibi constat;
Quod potuit, tenuit; Lingua Britanna manet.
Hoc quoque debebit tibi Cambria, Docte Davisi,
Vt vigeat semper culta labore tuo.
Quod prius à Bardis petimus, paucisque Magistris,
Præstabit gratìs doctior iste Liber.
Gratum opus, & spissum, quod solus, primus adornas,
Teque Patrem Linguæ, Secula sera canent.

IOHAN. OWEN,
Episc. Asaphen.

INdex fida rei vox est, & Littera vocis;
Res nisi dicta [illegible] nisi scripta perit.
Barbarus est mihi Tydides, Ego Barbarus illi;
Sed bene conciliat Græcus utrumque sonus.
Et bene conciliat Wallorum sensibus Anglos
Qui quod uterque sciat, monstrat utrique loqui.
Vt sine traductis Lamberto interprete verbis
Nescires leges, Saxo-Britanne, tuas;
Sic sine Davisio legum Bonus Author Howellus
Non tibi perspicuus, Cambro-Britanne, foret.
Nunc Anglus wallum, Wallusque intelligit Anglum;
Vox sonat in nostro barbara nulla foro.

Iohan. Hoskins, serviens ad legem,
Iusticiar. Westwall.

Edwardi Hughes Archidiac. Bangor. Carmen ἐγκωμιαστικὸν in Lexicon Iohan. Davies Theologiæ Professoris.

LIngua Britanna, diu nebulosas passa tenebras,
Dum studuit cœlo lucidiore frui,
Complures adiit Cambros, & supplice voce
Solamen miseræ suppetiasque petit.
Cunctantur reliqui: solus Davisius extat,
Suppressam linguam qui decorare velit.
Prodit & ornatu vestivit Grammaticali,
Quò noscant Cambri Patria verba loqui.
Atq; ut lucifugis repararet credita blattis,
Lexicon is parili dexteritate dedit.
Cambria pro Herculeo debet tibi plura labore,
Præmia digna tamen non feret unda Tagi.

Aliud ejusdem.

EGregiam Bardi laudem meruêre Britanni,
Ornantes scriptis secula prisca suis.
Sed labor istorum vanus, vana omnia scripta,
Si quæ scripserunt, cognita nemo legat.
Singula fecisti quin tu manifesta videri,
Cognita jam vati verbula queque patent.
Nullas suaviloquas (doctissime Cambre) loquelas
Infossas tenebris delituisse sinis.
O Camber, Cambris regalia dona dedisti,
Da-quid-vis aliud, quæ meliora dabis?
Quas ergo grates tibi (Vir dignissime) habemus?
Condignas nostræ reddere non opis est.

In Dictionarium Latino-Britannicum Eruditissimi Viri Domini Doctoris DAVIES opus desideratissimum.

DUm lego Davisii Glossas, & totus in hoc sum,
Dum dubito Autorem mirer, opusve magis,
Nox venit & somnus; mihi Cornea porta recludi,
Et labi ante oculos hæc simulacra meos:
Nympha incedebat, de cultu Cambria nota,
Picta cutim, argutæ nixa sinistra Lyræ;
Intextus chlamydi Brutus, Romæque tremendus
Brennus, & Arthurus Saxonis horror, erat;
Cassibelani acies, & pulsus Littore Cæsar,
Et quicquid Bardis ardua Musa canit.
Dextra Libros geminos altè monstrabat, ab illis
Vsque oculos referens, lætior ibat ovans.
Alter erat Cambro sermone notatus, at alter
Iuncta duobus Latiis Cambrica verba sonis.
Ille Dei voces, sanctique Oracula Cœli
Tradit, ab hoc Hominum discitur ore loqui.
Hos simul explicuit Nymphe, que multa sequuta est,
Mœsta prius, plausum Turba togata dedit:
Et magno incepit sonitu cantare triumphum;
Io, expectatum vidimus ergo diem,
Quo dulcis Patriæ tantus, Linguæque vetustæ,
Natus honos? lætum Cambria tolle caput;
Nec priscos ultra Druidas mirare; quid illi
Mandarunt scriptis invida turba? nihil.
Illi sacrato præcincti tempora Visco
Dictabant Lucis impia Sacra suis;
Aut Sophiam arcanas stillabant semper in aures:
Nil par est, gestat quos tua dextra, Libris.
Posteritas leget hos, & qui volet, ebibet inde,
Quo sapere & Fari debeat ille modo.
Iam poterit populo facilis Mysteria Præco
Pandere; nunc, infans ante, disertus erit.
Iam nostrùm à doctis nemo remeabit Athenis
Externus, & Patriæ Barbarus ipse suæ.
Ast Operis quis tanti Autor? quærentibus, ecce,
Fulserat è summo Margine Davisius.
Agnoscunt, nomenque pii Senis omnis in ore
Turba habet; ingeminant omnia Davisium.
Tivius & cunctis Sabrina audivit ab antris:
Ast hic destituit me Sonus, atque Sopor.

Biblia sacra, in quorum ultima & emendata Editione Britannica, Io. Da. per utilem impendit operam.

Guilielmus Griffith, Legum Doctor,
Cancellarius Diœcesium Asaphensis & Bangorensis.

BIs gravis in veteres dominata est Roma Britannos,
Cæsaris expertos, Pontificisque jugum.

Cæsaris

Cæsaris ira domum victorum corpera duxit;
Seduxitq; animas Curia Pontificis.
Interea insidias passa est sub utroque Loquela;
Bis Latio Britones cogimur ore loqui.
Cælitibus jussum est tantum exaudire Latinè;
Credita sunt aliis Numina surda sonis.
Vox eadem Iuris: Nec dicere posse Latinè,
Aut agere, in Causâ tum cecidisse fuit.
Eluctata tamen Gens Cambro-Britanna, tyrannum
Excussit totum, tergeminumque Iugum.
Dedidicit servire, colit vernacula Numen;
Non hic Cæsar babet, juráve Pontifices,
Syncerus Cultus, Libertas integra, docta est
Antiquos Bardo vindice Lingua modos.
Nequa sit & Linguæ posthâc injuria, tandem
Se fruitur Bardus vindice Theiologo.
Vindice te, Davisi, *fruitur se, Numine, Lingua*
Patria, ut hinc gens sit, relligiosa, loquax.
Cultum tolle, ruet Libertas; Libera tantum
Gens ea, quæ serva est Numinis, esse potest.
Quin si sustuleris vernacula vota, peribit
Relligio; Res est mortua, muta Fides.
Libros tolle tuos, aut muta Britannia fiet,
Aut idioma brevi nesciet ipsa suum.
Sic per te loquitur, sic per te sera loquetur:
Te, quod sic loquitur, sera loquetur anus.
Gens ultra invicta est, non expugnanda loquela:
Naturæ hæc studio tuta, sed illa tua.
Sufficiunt montes in munimenta popello;
Linguæ in præsidium sat liber iste tuus.

Eu hiaith a gadwant, Eu tir a gollant.

Prophetia Ambrosii Telesini circa Ann. 540.

TAm benè Divisium *nosti Telesine futurum?*
In nostra hæc vates tam benè sæcla vides?
Unica in hoc nostræ cum sit Custodia Linguæ,
Non alio poteras omine vera loqui.
Sic aut non vates, & pectoris enthea vis est
Nulla tibi; aut tuus est Hic, Telesine, Deus.

Geo. Griffith Ecclesiæ Cathedralis Asaphen. Canonicus.

In Opus & Opificem.

HOc quid opis dat opus Cambris? opus omne quod illis:
Illis antiquo verba tonâre tono:
Illis oblitas, ablatas reddere voces;
Illis ad vivum sensa sonâre sonum.
Illis auxilium spargendi semina verbi,
Et Clero claras clangere voce Tubas.
Illis plus solito doctos superâre Latinos,
Cultius ore loqui, dulcius ore loqui:
Indoctis, doctis, discrimina, crimina nullis,
Fulgenti, genti grande juvamen. Amen.

Quis facit hoc? Davies *Doctor doctissimus, imus*
Mente suâ: doctûm summus at ore virûm.

David Davies Mannavonensis, In Art. Mag.

Sic Paternæ Patriæ gratulatur H. Llo. Iesuanus Cantabr. pro Lexico doctissimi Viri D. Davies Theologiæ Doctoris.

MUlta suis liberis debebit Cambria natis,
Qui dederant studii tot monumenta sui.
Ast tibi posteritas (Davisi) *plura rependet,*
Cujus Grammatices facta diserta stilo est.
Grammatica est aliquid; sed Lexicon utile præstas,
Ne tendat lubrico tramite Lector iter.
Occulta in tenebris latuêrunt dicta profundis,
Texit & in media linea luce diem:
En quid egis? tu fila tibi Minoia sumis,
Detegis implicito quæ latuêre sinu;
Antiquæ solvis latebrosa ænigmata gentis,
Nec sinis in Patrio marmore verba mori.
Quid non audebit virtus? est invia patrum
Semita; nec tamen est ardua, Cambre, tibi.
Lingua vetus nota est tibi (Davies) *Cambrica: Restat*
Ut nova in æternum te sciat esse suum.

H. Lloyd.

Meritis Docti Piiq; Iohan. Davies S.S. Theologiæ Doctoris

Votum

LInguarum occiduo matres quæ dantur in orbe
Inter bis [illegible] Britanna manet.
Culta satis genuina satis, sociaque loquelâ
Cives longinquos nectit amore pio.
Christicolis primis clarens, nostrasque per oras
Iura colenda docet, prima sacranda Deo.
Extera mox transit partu ditata feraci,
Armoricisque dedit nomen & omen ovans.
Nunc peregrè visura movet grandæva sorores,
Gaudeat utque foris luce, reclusa domi;
Auspitiis decorata tuis, ductore per orbem
Percelebri prodit, docte Davise, *tuo.*
Quos benè, quosve piè, Cambri numerant cecinisse,
Inter doctiloquos jure, diserte, præis:
Grammata librando nobis tu Lilius alter,
Sacra tuâ primum pagina fatur ope.
Dum patriam vocem Latialem reddere curas,
Ilion in Latium non rediisse putem?
Singula quid referam? gestit tua Sparta referre
Quæ morum, quæ aræ, cura fidelis habet.
At, multum doleo, sine te Liber ibit in Orbem,
Dum mare, dum clausum pendula saxa tenent.
Mervinâ, pia vox, Pathmo velut, exul Eremo,
Sit meritis Ephesus digna corona tuis.
Utque sacras adeat votum fœlicius aures,
Venit in optatum Cambria tota pium.

Libavit Tho. Canon Miles.

Ejusdem Epigramma.

LUdibrio quî sit Narcisso Idioma Britannum,
Nec studet incautus nunne Britannus eat.
Cambrum fastidit; modo sint gentilia patrum
Det, licet indignus, forte, Britannus erit.
Anglo non capitur, Gallum mentitur ineptus,
Princeps en Anglus, Gallus, & ille Brito.

DICTIONARIUM BRITANNICO-LATINUM.

In nomine τοῦ Α καὶ Ω.

A, & Ac *Coniunctiones. Et, ac, atque.* A & Ag *Praepositiones, Cum. Utrumque* A *ante initiales consonantes poni solet;* Ac & Ag *ante vocales.* A *praepositionem differentiae gratiâ circumflectimus,* A *coniunctionem non circumflectimus.* A *Aduerbium interrogandi significat An, num, numquid, vt* A fu neb, *Numquis fuit. vt & Arabum A.* A *item est Aduerbium seu particula verbis praeposita nihil significans, vt* Duw a wnaeth, *Deus fecit;* Duw a ŵyr, *Deus scit;* Barn a fydd, *Iudicium est futurum.* A *item est Praepositio in compositione vsitata, & vocum significationem nonnihil augmentat, vt* Achadw *ab* A & Cadw; Achar *ab* A & Câr; Achrwm *ab* A & Crwm; Aphwys *ab* A & Pwys; Athrist *ab* A & Trist.

Ab *Simia.* Ab *in cognominibus pro* Mâb.

Abad. *Abbas. sic Arm. pl.* Ebyd, *Abbates.*

Abades. *Abbatissa. sic Arm.*

Abadaeth. *Abbatia officium & beneficium.*

Abatty. *Abbatia domus, Monasterium cui praeest Abbas. sic Arm.*

Aball, *Ll. reddit* Anundab, *vnde Tw. Dissidium reddit; ego existimo idem significare quod* Pall *Inopia, defectus, penuria, indigentia, exitium;* y mae trais, a lladrad, ac anudon wedi gyrru ar aball bob cynneddfau da. *R. M. in prolog. N. T. & sic Galf.*

Aballu, *Perire, deficere.*

* Aban, rhyfel. *Ll. Bellum, praelium. Dicitur &* Eban. Aban a ddaw beunydd ynn, i'n bro ni a bair newyn. Iolo.

* Abar, budreddi. *Ll. videtur esse nomen Adiect. & significare Corruptus, marcidus, putidus, putris. Gr.* σαπρός. *Alys est idem quod* Buria, *Cadauer; vi. Minsh. in voce Carcasse.* Abar feddau, *D. B.* Nid abar y gwnaeth. *C.* Cyn bwyf abar a'm bo lludded. *M. Br.* Lleer gwawr, gwedy bo abar, lle y mae saint, yn sant diafar. *C.*

Abediw, *vid.* Ebediw & Obediw.

Aber, *Casus fluvij, ostium fluvij, portus. Venedotis Torrentem significat quod in fluvium effundatur.*

Aberth, *Sacrificium. Ab Heb.* זבח, *Zebach.*

Aberthu, *Sacrificare.*

Aberthawr & Aberthwr, *Sacrificus.*

Abl, *Habilis, potens, sufficiens. Sic Arm. Habet D. G.*

Abledd, *Potentia, sufficientia.*

Abo, *Idem quod* Abwy. *Habet P. M.*

* Abred. *q.* Hyd pan ddillyngwys Crist geithiwed, o ddyfnfais aphwys abred. *Tal. vid.* Diabred.

Abrwysgl, *est quod nunc dicimus* Amrosgo, *Immensus, ingens.* Abrwysgl ei faran ar gann a glâs. *M. Br.* Gwr abrwysgl ei faint.

Absen, *Absentia.* Gwydd ac absen, *Presentia, & Absentia. Item Calumnia & Obtrectatio in absentes.*

Absennwr drwg, *Obtrectator, obloquutor, qui absentes rodit.*

Absen drwg, & drwg absen, *Obloquutio, obtrectatio in absentes.* Da ei absen, *dicitur is qui de absentibus benè loquitur.*

Abwy, & Abo, *Cadauer, caro morticina, morticinum.*

Abwyd, *Esca, δέλεαρ. Ab* A & Bwyd. *Alicubi* Amwyd.

Ac. *vid.* A.

Accen, *Accentus, tenor sermonis, tonus pronunciationis.*

Accw, *Ibi, illic. Gr.* ἐκεῖ.

Ach, *Stemma, prosapia, parentela, genealogia. Heb.* יחש, *iachas, prosapia, genealogia. Pl.* Achau & achoedd.

Achau y tad o chaid dydd,
Achoedd Efa ferch Ddafydd. *L. G.*

Achwr. *Genealogiarum peritus.*

Ach, *particula in compositione vsitata, vt in* Achludd, achles.

Achadw, *Idem quod* Cadw, *ab* A & Cadw. Gorwiliais yn achadw ffin. *Gwal.*

Achanog, *idem quod* Anghenog, *Egenus, indigus.*

Achar, *ab* A & Câr, *Amat, amabit, amans.* Neb traha nid achar. *N. Inde compositum* Diachar, *odiosus,* ἀφίλητος, ἀνέραστος.

* Achef. q.

* Achen. *vid. an idem quod* Echen. Cenedl *ait Ll. genus, natio. Sumitur pro* Ach. Yn achen y ddraig wen wiw Rownllaes y mae 'r arianlliw. Iolo i arfau mortimer. Mae syched, masw ei hachen, Meddwdod ith orfod ith ên. *D. G.* i'r gôg. I brofi vchod ei brif achen, Ym mysg arafwch y mae sgrifen. *L. G.*

* Achenu. *vid. an ab* A. & Canu. Achenaf vchenaid gyfrin. *M. Br.*

* Achenedd.

* Aches, *idem quod* Afon, *Rivus, flumen.*

Achlân. *h. e.* i gyd oll, *Omnes, totus, vniuersus. in vniuersum.*

Achles. *Confugium, refugium, asylum, protectio, locus vbi quid fouetur, defensio. Heb.* חלק *Chalak, est lenire, blandiri, adulari.*

Achlesu. *Indulgere, fouere, confouere, refocillare; in tutelam, curam, vel asylum accipere.* Y rhai da a achlesir yn arffed yr eglwys, *Confouebuntur boni in gremio ecclesiae.*

Achludd. *Occultare, occultum, occultatio.*

Aclyssur.

Inde Ymachludd, *occultari, sese abscondere. Inde corruptè* Machlud haul, *pro* Ymachludd haul, *Occultatio siue occasus Solis. Inde &* Diachludd, *h. e.* Diymgudd, *Inocculτus*, ἀκρύφιΘ. Y mae gwely i'm gelyn, lle 'r ymachludd deurudd dyn. *M. R.* Y' machludd gloyw Forfudd glaer. *D. G.*

* Achor. *vid. an ab* Ach & ôr, *an ab* A & cor. *parvum & exilem videtur significare. Inde* Diachor, & *pl.* Diechyr.

Achos, & Achaws, *Causa. Legitur &* Achwys & Achwysion.

Achre, gwisg. *Ll. Vestis, vestimentum, tegumentum: vid.* Achref & Achwre.

Achrê. *Potiùs, imò. Scribendum* Echrê. *Vsitatur cùm quis corrigit quod dixerat.*

Achref. *vid. an ab* A & Cref; *an idem quod* Achre.

Achreth, *ab* A & Creth; *Trepidatio, tremor.*

* Achrettawr, *Creditor, credens, qui credit; ab* A & Credu.

Achrwm, *ab* A & Crwm; *Curvus, incurvus. Iolo* achrwm o lechryd.

Achrwym, *ab* Ach & Rhwym, *Vinculum.*

Achub, *Occupare, præoccupare.*

Achul, *ab* A & Cûl, *Macilentus.*

Achwedl, & Achweddl, *Idem quod* Chwedl.

Achwedd, *Idem quod* Ach. Na chyfathrach nac achwedd. *D. Ll.* O'r achwedd oreu o deyrnedd. *Gr. Gwrg.*

Achwlwm, *Nodus, nexus, Vinculum. Perplexum, horrendum: ab* A & Cwlwm.

Achwre, *Idem quod* Achre.

Achwyn, *Accusare, queri; Accusatio, querimonia. Ab* A & Cwyn. *Heb.* הוכיח, *Hociach.*

Achwys, *vid.* Achos.

* Actwn, *h. e.* Lluryg, *ait Ll. Lorica, dupla, duplodes.*

A D

Ad, *Præpositio in compositione. est idem quod Latinis Re in compositis.*

* Adaf. *Manus. Heb.* יד, *Iad; Chald.* ידא, *Ieda. Arab. Iadon.* Lle 'r adaf a gafo gyrn. *G. O.* am ddwrn cleddyf.

Adail, *Ædificium.*

Adeilad, & Adeiladaeth, *Idem.*

Adeiladu, & Adeilad, *Ædificare.*

Adeiladwr, *Ædificator. Heb.* ארדכל, *Ardecal.*

Adain, *Ala, radius rotæ, pinna piscis. pl.* Adeinydd, adenydd, adanedd.

Adeiniog, *Alatus.*

Adammeg, *vid.* Dammeg, *Ænigma.* Hud yw ym ei hadammeg. *D. G.*

Adar, *Aves, volucres. sing.* Aderyn, *Avis, volucer. Gr.* ὄρνις. *Chald.* טור, *Taiar, Avis; Et est vox Arabica, ut vult Kimhi.*

Adar llwch gwin, *Vultures, gryphes. Tw.*

Adar y bwnn, *vid.* Bwnn.

Adar y drudwy. *q. an* Adar y dûdwy, *quippe quam avem juvat juxta aquas nidificare. vid.* Drudwy.

Adar y to, *Passeres. Arm. & Li. Land.* Golfan.

Adardy, *Casa avium, ornithon, ornithoboscium.*

Adarwr, *Auceps.*

Adaw, *dicebant veteres, quod nos* Gadaw, *Linquere, cum compositis. Arab. Adan, permittere.*

Adblygu, *Replicare.*

Adefyn, *potiùs* Edefyn, *Filum. vid.* Edef.

Adeg. *Lunæ decrementum. Accipitur pro tempore opportuno, & occasione.* Achub yr adeg, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν. *Eph.* 5. 16.

Adfan, & Adfain. *Advena, peregrinus. Ab* Ad & Mann, *Locus. ab alio loco adveniens.*

* Adfant, *vid.* Difant, gormant.

Adfail, *Ruina, lapsus ædificiorum.*

Adfeilio, *Labascere, ruinare, languere. Dicitur de ædificijs labascentibus & ruinosis.* Gwiw adail heb adfeiliaw, Gwaith wyd Morfydd llwyd â 'i llaw. *D. G.* Ef a welai henllys adfeiliedig (*Aulam vetustam, ruinosam, labascentem*) a neuadd drydoll. Lliw yn adfeiliaw; *Color labascens.*

Adfeddylied, *Recordari, reminisci.*

Adferu, *idem quod* Edfryd, *Reddere, restituere.* A ddwg angeu nid adfer †.

* Adfi. *vid.* Bi.

Adflas, *Vapiditas, insipiditas.*

Adfwl. *vid.* Attarw.

Adfyd, *Miseria, adversitas, adversa fortuna. Ab* Ad & Byd. *q. d* ἀκόσμιΘ. Lledfyw mewn gweddill adfyd. Adfyd pob hir dristwch †.

Adfydig, *Calamitosus, ærumnosus.*

* Adfydd, & Atfydd, *ab* Ad & Bydd, *pro quo nos,* Agatfydd, ysgatfydd: *Foriè, fortassè. Inde compositum* Diedfydd, *Certè, proculdubio.*

* Adiad, Ceiliog hwyad, *Ll. Anas. Gr.* νῆσσα, νῆττα.

* Adian, hil. *Progenies, posteri.* Adian frenhinawl.

Adill. *Vilis, abjectus. Tw. vid.* Attil. Hen adill hi annodai, i wraig wyl yn gwr a gai. *D. Ll.*

Adladd, *Fœnum secundum, gramen resectum, gramen secundum post resectum fœnum.*

Adlais, *Resonantia, echo, sonus è longinquo, sonus incertus.*

Adlam, *ab* Ad & Llam, *Resilire, resultare, resultatio; Inde* Diadlam, *Irremeabilis.*

Adlaw, *Homo fortis infimæ.* Adlawiaid, *fex populi, omnium postremi.*

Adnabod, *Cognoscere. Arm.* Aznauout.

*Adnau. *Depositum,* παρακαταθήκη. Y peth a roer i gadw at arall. Gwartheg arall yn adnau Pan fo chweccat ni bydd tau †. Adnau cyhyryn gan gath †. Llyma gynnifer ffordd yr ymedy dyn â 'i dda, Trwy drais, lladrad, anghyfarch, llog, adneu, benthyg, *&c. K. H.* Os o lôg neu o adneu, neu o fenthyg yr holi dy dda, rhaid it fynegi 'r dydd y dylid eu hedfryd. *K. H.* Y ty y caffer lladrad ynddo fydd halawcty, ac a fo ynddo eithr adneu, can ni ddyly perchen adneu gadw ty vn arall rhag lladrad, ac am hynny ni bydd colledig o'i adneu. *K. H.*

* Adnaw, *Servare sibi, possidere.*

* Adneir, *Passivum ab* Adnaw.

* Adnes, *vid. an sit 3. persona sing. præterit. Ab* Adnaw; *an compositum ab* Ad & Gnes. Adnes, yw ymgeledd medd rhai.

Adnod, *Versus Biblicus. Estque vox nuper effita.*

Adolwg, *Obsecrare, obsecratio, petitio.*

* Adorth, *vid. an compositum ab* Ad & Eorth.

Adran, *Subdivisio.*

Adrodd, *Doni restitutio, dati repetitio. Ab* Ad & Rhodd.

Adrodd, *Narrare, declarare. Heb.* דבר, *Dauar, loqui, narrare.*

Adrybedd, *certitudo, certa rei cognitio.*

* Adrysedd, *vid. an ab* Ad & Rhysedd.

Adrywedd, *Odor canum feras insequentium, vestigium, vestigatio.*

Adseinio, *Resonare.*

Adtaenu, *Respergere.*

Adwaith, *Opus imperfectum, impolitum, quod denuò resumendum est, operis imperfecti resumptio.* Iawn a wnaud ni wnaen adwaith. *S. K.* Cyfraith ddi adwaith ydoedd. *S. K.*

Adwedd, *Reversio, reditus.* Myned i adwedd, dyfod i adwedd; & Adwedda, *Reverti, redire.* Edward pan ddaeth i adwedd Drwy y mor i dir y medd. *L. G.* Nid â gair i adwedd †.

Adwen, & *in infinito* Adnabod, *vnde & nonnulla alia fiunt tempora, Cognoscere, nosse. Gr.* εἴδω οἶδα, *scio.* Hyn a adwen cyn henaint. *D.G.* llawen, os adwen, ydym. *Lewis Glyn Cothi.*

Adwaen, *idem.* Ar ôl am ŵyr Iarl y maen, Yr ydym, er a adwaen. *Lewys Glyn Cothi.*

Adwyn, *idem.* I ftiwart Edwart ffordd yr adwyn, Fal y tri brenin diflin yn dwyn, Yn eu tair coflaid y tri cyflwyn. *L. G.*

Adwair, *Fænum secundarium.*

Adwerth, *Precium minus justo, cùm quid depreciatur.*

Adwledd, *Convivium tenue, epulatio parca, prandiolum, epularum conviviorumque reliquiæ.*

Adwy

adeftr. pr. yn.
adolwyn.

Adwy, *Incile, diruptio, ruptura, rima.*
* Adwyar, *vid. an ab* Ad *&* Gwyar.
* Adwynig, ymddangos. *Ll. resplendescere, micare, comparere.*
Adwyth, *Syderatio, plaga, noxa, pestis, infortunium. Inde* Diadwyth, *Illæsus.* Adwyth diriaid heb achos †. Athrodion gweision y gwyr A bair adwyth i hwng brodyr. *Tudur Aled.*
Adyn, *Miser, misellus, calamitosus. Ab* Ad *&* Dyn. *q d.* Ad-ddyn, *Non homo, homo miserrimus.* A fu ddyn aeth yn adyn †. Golwg Duw ar adyn †.
Add, *Est præpositio in compositione.*
Addail, *Eluvies, fæx & sordes quas aquæ ejiciunt, folia quæ ab arboribus ceciderunt, q. d.* Ad-ddail. Gorweddais ar gwrr addail. *Davydd ap Gwilym.*
Addange: *vid.* Afange.
Addas, *Aptus, conveniens, idoneus, habilis, commodus.*
Addasrwydd, *Idoneitas, aptitudo.*
Addasu, *Adaptare, accommodare.*
Addaw, *Promittere, polliceri, spondere.*
Addef, *Fateri, confiteri, agnoscere. Est & idem quod* Haddef.
Addewid; *Promissum. Arab. waada; promisit.*
Addawd, *vid. an ab* A *&* Dodi. *vid.* Addod. *Repositorium.* Ar ddehau rhiau rhwyt goruchel nef, Yn addawd Mihangel. *P. M.*
Addfain, *ab* Add *&* Main, *exilis.*
Addfed, *Maturus; ab* Add *&* Medi. *Hebr.* אביב, *præcocem fructum significat.*
Addfedu, *Maturescere, maturare, maturefacere.*
Addfwyn, *Mitis, mansuetus. Ab* Add *&* Mwyn.
* Addiant, *Macilentulus. Ll. Alijs* Hiraeth.
* Addien, têg. *Ll. Pulcher.*
Addod, wy addod, *Ovum in nido relictum & repositum. Et idem quod* Addawd.
Addoed, *Tempus constitutum, ætas. Ab* Add *&* Oed.
Addoedi, *Tempus protrahere. Ab* Add *&* Oedi.
* Addoedd, *Idem quod* Aeth, *Ivit.* Cyn ddelw *Brydydd mawr.*
Addoer, *Idem quod* Oer, *Frigidus. Ab* Add *&* Oer.
Addoli, *Adorare. Ab* Add *&* Ioli. *Arm.* Addeuli. *Hebr.* הדר, *Hadbar, quod aliquando significat Honorare.*
* Addug, Amcan. *Ll. Alijs idem quod* Awydd. *Impetus. Tw.* Addug yr hydd i'r llynn †.
Addug, *ab* A *&* Dug, *& idem significans quod* Dûg, *Abstulit, portavit, tulit.* Gwr a'i gwnaeth yn ddyn yn ddelw boenedig, ban addug ddygynnelw. *C.* Maith y rhydd yr hyn ni'm addug. *P. M.*
Adduned. *Votum, desiderium, postulatio, petitio. Heb.* נדבר, *Nedber. Scribendum potius* Eidduned.
Adduno, *potius* Eidduno. *Vovere, votum facere, desiderare, postulare.*
Addurn, *Ornamentum.*
Addurno, *Ornare, adornare.*
Addwyd, y nodau. *Ll. Apostema, ulcus.*
* Addwyd *&* Eddwyd, *Idem quod* Aethost, *Ivisti.*
* Addwyf, *Idem quod* Aethym, *Ivi.*
Addwyn. *Honestus, probus, inculpatus.* Gwr addwyn, *Probus & legalis vir.* Nid oes llys ar geidwad o bydd addwyn. *K. H.* Anaddwyn yw Alltud, a'r tridyn nid gair eu gair beth bynnag a ddywettont (sef crefyddwr a dorro ei broffesl, a gau dŷst, a llwfr cyfaddef) a dyn heb atteb arno, a gwraig. Os o alltudaeth y mynnir anaddwyno, *&c.* Addwyn yw i frenhin; *Æquum est regi, Decet regem.* Gwisgo dillad addwyn; *Vestes decoras, honestas, induere.*
Addwynder, *&* Anaddwyndra, *Probitas, honestas, æquum, æquitas.*
Anaddwyn, *Illegalis, inhonestus.*
Anaddwyno, *Illegalem probare, illegalem monstrare.*
* Addwyn, *Idem quod* Dwyn, *& compositum ab* A *&* Dwyn.

A E

Aeg. *Toto errant cœlo qui hanc vocem, Linguam, vel dialectum, vel aliud quicquam significare putant. Errori occasionem dedit* Eg *terminatio vocum dialectos significantium (ut & nonnullorum aliorum fœmininorum) ut* Gwyddeleg, ffrangeg, Hispaeneg, Gwyndodeg, Gwenhwyseg, Deheubartheg, Groeg, *Lingua Hibernica, Gallica, Hispanica, &c. Sic has voces poetæ veteres cecinerunt, sic historici scripserunt; scribant licèt Scioli recentiores* Gwyddelaeg, ffrangaeg, *&c. & voces compositas esse existiment à* Gwyddel, *&c. &* Aeg.
Ael, *Supercilium, ora.* Ael mantell, *Ora vestis.* Ar ael, *juxta, propè.* Twr diwael ar ael yr allt. *D. G.*
Aelaf, *vid.* Alaf.
* Aelaw, golud, cyfoeth. *Ll. vid.* Alaf, *Divitiæ, opes,* A throed a llaw, ac arf aelaw, a gorfoledd. *Iolo.*
* Aele, gresyn, dolurus, tostur, trist, trwm. *Ll.* Braw aele, *Terror miserandus.*
* Aeled, *Substant.*
* Aelgerth, *&* Aelgeth, *&* Aelgaeth, *&* Elgeth, *Mentum, maxilla.* Dod blastr wrth dy wddf dan dy aelgaeth. *L. M.* Mewn gweilgi wyf, mae 'n goel gerth, a'r weilgi hyd yr aelgerth. *E. A.* Cangen ddifeth aelgethloyw. *N.* Nac aelgeth ond yn gulgain. *D. G.*
Aelod, *Membrum. Gr.* μέλος.
Aelwyd, *Focus, titionarium.*
* Aer, *Prælium.*
* Aerawd, *Idem.*
* Aerdrawd. *vid.* Trawd.
* [illegible]a, *Strages.*
* Aerfen, Dyfrdwy, *Dea fluvius.* Aerfen bengrech felen fawr.
* Aerflawdd, *Ab* Aer *&* Blawdd, *vid.* Blawdd.
Aergad, *Prælium, pugna. Ab* Aer, *&* Câd.
* Aergrain, *Ab* Aer *&* Crain, *vid.* Crain.
Aeron, *Fructus æstivi, ut poma, pruna, nuces, &c.* Aerwy.
* Aes. *Scutum, clypeus, parma. vid.* Astalch.
* Aesawr, *Scutiger, Scutatus, clypeatus, parmatus.*
* Aesdalch, *vid.* Astalch.
* Aesdrai, *ab* Aes *&* Trai. *Cujus scutum prælio & pugnâ diminutum est.*
* Aesdrawd, *ab* Aes *&* Trawd: *vid.* Trawd.
* Aesdwnn, *ab* Aes *&* Twnn. *Cujus scutum prælio laceratum est.*
Aesel, *Omphacium.*
* Aeserw, Teg, gloyw, *Ll. Rutilus, nitidus, pulcher, vid.* Afferw.
* Aesfrau, *ab* Aes *&* Brau, *Cujus scutum pro viribus fragile est.*
Aeth, *Ivit. Est verbum radicale, unde Infinitum* Myned. *Hebr.* אתה, *Athah, ivit, abijt: Arab. Athid. Item* Aeth, *dolor.* Y mae yn aeth yn fynghalon glywed neu weled hyny. *vid. an hinc* Saeth, *ab* Ys *&* Aeth, *ivit, ob celerem meatum, vel a dolore quem pungendo infert.*
Aethnen, *&* Aethwydden. *Tremulus arbor, Populus Lybica. Arm.* Ethlen.
Aethwellt, *Demet. Idem quod* Adladd.

A F

Afagddu, *Nomen proprium viri. Tal.*
* Afais, Edn. *Ll. Avis.*
Afal, *Pomum, malum. Sic Arm. Gr.* μηλέα, μῆλον, *malum.*
Afal Peatus, *Malum persicum, nux molosca, pomum duracinum: &* Eirin gwlanog.
Afal gronynnog, *Malum punicum, granatum, epiroticum.*
Afall *&* Afallen, *Malus, pomus arbor, sic Arm.*
Afallach, Afaleule; *Pomerium.*
Afange, *Castor, fiber, Anglicè A Bever. Heb.* אנקה, *Anakah. Dicitur &* Addange. Addange ni thynnir o anoddyn dwr, *&c. L. G.*
Afar. *Dolor, tristitia, luctus, vid. an ab* A *&* Bâr. Dal llid, gofid, ac afar, A chas wrth estron a char. *G. S.* Trist wyf mewn trwsiad afar. *D. G. Veste pulla, luctuosa.*

Afiechyd, *Insalubritas, inualetudo.*
Afiaith, arabeddiaith, *Facetiæ, blanditiæ, festiuitas.*
Afieithus, *Facetus, festiuus, blandus.* Afieithus pob mammaeth †.
Aflafar, *Infans, mutus. Gr.* ἄλαλος.
Aflednais, *Immodestus.*
Afler, *vulgo pro* Aflerw. *vi.* Lle...
Aflwydd, *Infortunium, improsperitas, calamitas.* Mawr yw toreth yr Aflwydd †.
Aflwyddiant, *Idem.*
Aflwyddiannus, *Infortunatus, improsper.* Aflwyddiannus pob diriaid †.
Afluniaidd, *Deformis, informis.*
* Afn. *q.* Llathrai lafn vch afn vch afwyn. C.
* Afneued. *vi.* Neuo.
Afon, *Flumen, fluuius. Sic Arm. Chald.* טופּת, *Tiphath.*
Afrad. *Vastatio, Absumptio, prodigalitas.* Afrad pob afraid †.
Afradu, & Afradloni, *Vastare, abligurire, decoquere.*
Afraid, *non necessarius.*
* Afrddwl, gofal neu bechod. *Ll. legitur* & Awrddwl. *vi. an sit compositum à* dwl. *& significet* Trwm, hwyrdrwm, musgrell, llesg, swrth, anesgud. *pl.* Efrddyl. Handid efrddyl aflawen †. Cant cant ei moliant mal Elifri, Canaf can feddwl awrddwl erddi. *En. ap Gwalch.* i ferch. Diafrddwl yn aer. *H. Foel.* Ys da ei gampau heb gwympaw 'n afrddwl, Ys iawn ddifygwl o'i fygythiaw. *Ll.* Gwr. Diafrddwl feddwl fyddwn ym mon, Pe'n fyw y delai i dalcbolion. *D. B.*
* Afrdwyth, *vid.* Twyth.
Afrifed, *Innumerus, infinitus.*
Afrllad, *Libum, azyma, placenta, crustulum. vid. an* Bara llad, *Panis gratiæ.* Friallu teg afrllad hael. *I. Deul.* Ni bydd offeiriad ni bendicco afrllad. *Tal. Legitur &* Arllad. Mil o arllad mal eurlliw. *D. N.* Ac aur lled nog arlladen. *N.*
Afrwydd, *Improsperus, impeditus.*
Afrwydd-deb, *Improsperitas.*
Afrys, *ab* A & Brys. *Lentus,* ἀσπευδος, *lentigradus, tardigradus.* Nofia ddwfr na fydd afrys. *D. G.*
Afu, *Iecur, hepar. Arm.* Avu. *Dicitur &* Au. Crafu yr afu yr oedd. *I. Br.*
Afwch, & Awch. *Acies, acumen, vigor, vehementia. Heb.* אבחה, *Ibchah, à radice* אבח, *Abach, Acies gladij.* Gwar Hywel hoewal cyfeddwch, Gwr yn lladd a llafn dau afwch. *P. M.*
Afwyn, & Awyn, *Habenæ.*
Affaith, *Reatus alieni criminis. Anglicè Accessary.* O lladd anifail ddyn, dyna alanas heb affaith iddi. *K. H.*
Affeithiol, *Reus criminis alieni.*
Affeithiwr, *idem.* Affeithwyr yw y rhai a addawo gyflog er lladd dŷn. *K. K.* O derfydd i ddyn ladd merch gaeth, a bod affeithiwr iddo, mwy a dâl yr affeithiwr no'r llofrudd. *K. K.*
* Affan. Vffern affan. *vi. an* Aphan, *ab* A & Ban, *excelsus, q. d. minimè excelsus, profundus.*
Affleu, *Gremium, vlnæ. Alii volunt esse idem quod* Gafael. O affleu fy llaw. *P. M.* i'r haiarn twymn. Dûg anrhaith vffern yn ei affleu. *E. G. de Christo.*
Affwys, *Profundum, abyssus, præcipitium. Scribendum,* Aphwys, *ab* A & Pwys. Y man ni bo lle i ddim i roi ei bwys arno, ond bod yn rhaid iddo fyned i'r gwaelod. Deg pla poeni, cyn eu boddi, ym mor Aphwys. *Tal. de decem plagis Ægypti.*

A G

Ag. *vid.* A.
Agalen, *Cos, cotis. vid. an* Hogalen *à verbo* Hogi, *acuere. Gr.* ἀκόνη.
Agarw, *Asper. Idem quod* Garw. Tir agarw, amddyfrwys; *Terra aspera & irrigua.*
Agatfydd, *Fortè, fortassè. vid.* Adfydd.
Agerw, *Idem quod* Agarw. Ammhuredd o berfedd berw, cylla eigion, cell agerw. *G. Gr.* i'r donn.
Agatoedd, *Idem quod* Agatfydd.
* Agde, *potiùs* Angdde, *ab* Ang. *vid.* De.
Agen, *Rima, fissura, apertura. vid.* Gagen. *Heb.* חגוה, *Chageuah.*
Agennog, *Rimosus.*
Ager, & Agerdd. *Æstus, vapor, exhalatio. vid. an idem quod* Angerdd. Mwg i'r cwm ager y cor. *T. A.* Agerdd yn tynnu o eigiawn. *D. G.* i'r Niwl.
* Agne, *vid. an à* Gne. Mae agne sens mwg neu sawr. *L. Mon. Aliàs,* Y mae gne.
Agori, *Aperire.*
Agored, *Apertus.*
Agoriawdr nef, *cæli apertor.*
Agoriad, *Clauis. vt Heb.* מפתח, *Maphteach, & Arab. Mafti, ab aperiendo.*
Agos, *Propinquus, iuxtà, propè, ferè. Arm.* Hogos. *Gr.* ἀγχὶ, ἐγγὺς. *Heb.* נגש, *Nagash, appropinquare.*
* Agro, *est* Gorthrwm, trist.
ᵃAgweddi, *K. H. Dos, dotis. Alii legunt* Angweddi. *vid.* Egweddi.
Agwrdd, *Idem quod* Gwrdd. *Strenuus, robustus, fortis.*
Agŵyr, *Idem quod* Gŵyr. Drwg cadwad dygiad agwyr, Llugorn llonn a'i llwgr yn llwyr. *D. G.*

A H

Aha, *Ha, ha, he.* Aha gwraig fy bwa bach. *D. G.*

A I

Ai, *Aduerb. Interrogandi, An, anne, num.* Ai hwn, *num hic, hiccine.* Ai efe, *num ille.* Aië, *q. d.* Ai ië, *Itane, siccine.*
Ai, *Coniunctio, Aut, ve, vel, seu, siue.* Naill ai hwn ai hwnnw, *Aut hic aut ille.*
Aig *Agmen, examen, turma, caterua, grex, propriè piscium.*
A il, *Secundus.*
Ailun, Δευτερότυπον, *imago, effigies, icon cuiusque rei. q. d.* Ail-lun. *vid.* Eilun.
Aillt, *Verna, seruus. Sic natiui tenentes dicebantur.*
Ainge, awydd. *Auiditas, desiderium.* Gwnaeth drwy aingc ar ffraingc ffrawdd annheilwng. *Ein. Mad ap Rha.*
Ais, *sing.* Asen, & Eisen. *Costa, asserculus, assiculus, assula, lata, &c.*
Aith. *vid.* Eithin.

A L

Alaeth, *Luctus, gemitus, planctus.*
* Alaf, golud. *Diuitiæ, opes. Aliis idem quod* Amheuthyn: *pl.* Alafoedd, & Alafau. *Gr.* ὄλβος.
Alarch, *Olor, cygnus.*
Alaw, *Lilium.*
Albrys, & Albras, Bwa croes. *Balista, Arcubalista, scorpio. Arm.* Albalastr. Treiddio â'r albrys trwyddo 'r eilbrath. *D. G.*
Albryfiwr, *Balistarius.*
Alcan, *Orichalcum.*
Alch, *Crates. Heb.* אח, *Ach, significat arulam, acerram, focum, receptaculum ignis. R. D.* Kimhi.
* Alfarch, gwayw. *Ll.*
Aliwn, *Alienus: fit à Lat.*
Almari, *Abacus.* Oer ddugest, arw ciddigor, Iddi hen almari mor. *Iolo* i'r Llong.
Almarchu, *Defrondare.*
* Alon, *Inimici, alieni. vid.* Galon.
* Alwar, pwrs. *Arm.* Ialch. *Crumena, bursa.*
Aliw. *vid.* Haliw.
All, *Alius, Gr.* ἄλλος.
Allan, *Ex, extrà.*
Allan o law, *Mox, statim. Chald.* מיד, *Miiad.*
* Allmor, Pant; *Conuallis. vid. an hinc nomen loci* Almor.
* Allmyr, *vid. an pl. ab* Allmor, *an ab* All & Myr. Pennaf vdd Gruffudd graid eryr prydain, priodawr yn allmyr. *P. M.*
Allt, & Gallt, *Ascensus montis.* Y fwllt dan fynwes elldydd. *D. G.*
Alltraw, tad bedydd, *vox vsitata in* Buellt. *Compater, susceptor, lustricus parens.*
* Alltred, tarian, *Ll. Aliis* dieithraid.

Allcud,

Alltud, Alienigena, advena. Ab All, alius, & Tud, terra. Alltud mab aillt, ac alltud mab vchelwr. K. H. O rhoddir Cymraes i alltud, &c. K. H. Os â alltud oddiwrth ei Arglwydd i'r wlad yr hanffo o honi, &c. K. H.

Alltudo, In exilium pellere.

Alltudaeth, & Alltudedd, Exilium. Dioddef alltudedd mewn dieithrwlad.

* Allwest, Porfa, Ll. Pastura, pascuum.

Allwlad, Alienigena; Sic reddit W. S. πάροικον. Luc. 24. 18.

Allwydd, & Allwedd, Clavis. Sic Arm. Yn Abertawy terwyn allwedd Lloegr, llwyr weddus y gwragedd, Prydydd y Moch.

Allwyddawr, Clauiger. Arm. Neb a doug allweddou, & Allwedderes. f. g.

* Allwynin, Mœstus, tristis. Ac ni chafas y cennadau eu gwrandaw, namyn eu gellwng ymaith yn drist allwynin. Galf. in Guithelino. Hynt nim bydd llonydd heb allwynin wedd, hepgor dor dewredd hywledd hoywlin. Rhis. ar farwnad.

Allwys, Demet. effundere.

A M

Am, Pro, propter, quia, eo quod, circum. Gr. ἀμφι. In compositione vsitatur in significatione Gr. vocis, ἀμφι, vel περὶ.

* Amad, & Amhad. vid. an idem quod Had.

Amaerwy, ab Am & Aerwy. Lacinia, fratilli, fimbria, limbus, periculamentum, extremum vestis. Amaerwy adnabod amynedd †. Neud llawer i'm llif lliw amaerwy tonn, ban llewych ei bron ger ei breichrwy.

Amaeth, arddwr. Agricola, arator, servus arans. Heb. אמה, Amath, est Ancilla. Rhan o larhaed brenin fydd ffiol aur cyn dewed ac ewin amaeth a amaethai saith mlynedd. K. H. legitur & Ameth, Os ameth, gwn nas methud. D. G.

Amaethu, Agricolam & aratorem agere. Agriculturam exercere.

Amaethad, Agricultura. Ni ddyly neb gymeryd amaethad arnaw oni wybydd wneuthur aradr a'i hwylio. Kyfraith Howel dda.

* Amar. Tal. vid. an Ammhar, ab An & Peri, & vid. Ammharu.

Amcan, Propositum; item conjectura.

Amcanu, Destinare, intendere, in animo habere; coniectari.

Amcoch, & Amgoch, Circumquaque rubens. ἀμφιέρυθρος.

Amcrain, Volutatio, humi prostratio: ex Am & Crain.

Amcreinio, Humi se volutare, procumbere, proiicere se, resupinare se. Cywion brain yn amcreiniaw, Ciwed ymglywed a glaw. D. G. i'r delyn ledr.

Amdaw, amdanaw, ait Ll. sed fallitur, A'm daw, enim, dicebant veteres quod nos, daw i'm: & A'm doddyw, daeth i'm. Dolur gormodd a'm doddyw. h.e. Daeth i'm, Accidit mihi.

Amdlawd, ab Am & Tlawd. Pauperrimus, undique pauper, ἀμφιπενής. Hinc Diamdlawd, Vberrimus, vberrimè. Vulgò corruptè Diandlawd.

Amdo, Amiculum, involucrum, quod circumquaque tegit. Vulgò dicitur Amiculum ferale, linteum cadaverale. Fit ab Am & To.

Amdrai, ab Am & Trai. Circumquaque diminutus, ἀμφιμείωτος.

Amdrwch, ab Am & Trwch. Circumquaque mancus & excisus, circumcisus. ἀμφίκλαστος, περίτμητος.

Amdrwm, ab Am & Trwm, Grauis, vndique gravis, ἀμφιβαρύς.

Amdrymmu. Gravescere, ingravescere. A phan wybu Lyr ei fod yn amdrymmu. Galf. Amdrymmu gan heinaint, Senio torpere.

Amdrymder henaint. Senectutis gravitas & torpor.

* Amddwll. vid. an Amddwl à Dwl, vt Afreddwl. Neud amddwll awyr neud hwyr hinon. El. S.

Amddyfrwys, Riguus, irriguus, vndequaque irriguus. Ἀμφίβροχος, ἀμφίρρυτος vid. ex. in Agarw.

Ammeg, Idem quod Adammeg, & dammeg.

* Amgant, amgylch, Circum, circa, circuitus.

Amgarn, ab Am & Carn, Anulus, anellus, lunula.

Amgen, Alius, aliàs, aliter.

Amgenu, Alterare.

Amgoch, vid. Amcoch.

Amgoed, ab Am & Coed, Circumquaque silvosus, silvis vndique cinctus. ἀμφίξυλος.

Amgreinio, vid. Amcreinio.

Amguedd. Sic vocamus arcana nobis chariora, chariora supellectilia; ab Am & Cu, Charus.

Amgyffrawd, & Amgyffred, Complecti, comprehendere, capere. Ti a arweddaist yn dy arffed, y neb ni allai'r nefoedd ei amgyffred. D. Ddu in Off. B. Mariæ. Quem cœli capere non poterant, tuo gremio tulisti.

Amgylch, Circum, circa, circuitus.

Amgylchedd, Circumferentia, circumstantia, circuitus.

Amgylchu, & Amgylchynu, Obsidere, circuire.

Amhad, Consemineus, vndequaque seminatus.

Ammhar. Labascens.

Ammharu. Labascere, deficere.

Ammheuthun, Rarus, delicatus. Nid am heuthun llawer †. Amheuthun pob dieithrfwyd. † Ammheuthuna math ddynion. T. A.

Ammheuthunion. Deliciæ, cibaria rara & delicata.

* Amis, Amictus, habitus, vestitus.

Aml, Creber, frequens, multus, amplus. Arab. Mali, Abundantia.

Amledd & Amldet, vulgò corruptè Andler, Abundantia, frequentia. Arab. Mele, multitudo, ab Heb. מלא, implere.

Amlaw, Cheirotheca. Amlaw ddur am lyw ei ddart. L. Mon.

Amliw, Color varius. Item idem quod Amliwiog.

Amliwiog, Discolor, diversicolor.

Amlwg, Conspicuus, manifestus, vid. Eglwg.

Amlygyn, Meta, nota conspicua.

Amlygu, Manifestare, declarare.

Ammarch, ab An & Parch, Contumelia, dehonestamentum, dedecus.

Ammerchi, Contumeliis afficere, dehonestare.

Ammod, Fœdus, conditio. Interdum apud antiquos dicitur Amtod.

Ammodol, Conditionalis.

Ammodi. Fœdus ferire, fœdus inire.

Ammor. vid. an Fortuna. Hawdd ammor, Prospera fortuna. Erchi hawdd ammor, Bona & fausta precari. Habet C. Cyfyd i'r hawdd fyd fadien bor gennyf, ac anwyl hawdd ammor. D. G.

Ammorth, Infortunium. Dedecus, Ignominia. Ab An & Porth, auxilium. Mawr fu ammorth y porthmon. D. G. Mis drwg a fu 'mhowys draw, A mawrth oedd, ammorth iddaw. G. Gl.

Ammrhudd, Imprudens. Ab An & Prudd.

Ammrhyd, Intempestivitas, ἀκαιρία. Ab An & Pryd, Tempus.

Ammrhyffleu, vid. Amryffleu.

Ammrwd, Crudus, incoctus. Ab An & Brwd.

Ammwlch, cyfa, ait G. T. Cui nullum inest incile, integer. Ab An & Bwlch.

* Amnad. Diommedd, G. T. Nihil. TW.

Amnaid, nutus. Gr. νεῦμα.

Amneidio, Nictare, nuere, annuere, Gr. νεύειν. Heb. נוד, nutare. Arab. Aumi.

Amnawdd, Circummunitus, vndique munitus, & protectus. περιφραχθείς. Ab Am & Nawdd.

* Amner, Crumena.

Amnhedd, ymbil, Obsecrare, obtestari. vid. Ymnhedd.

Amnifer, Numerus impar.

Amniferog, Quod est imparis numeri.

Amniferwch, Numeri imparitas.

Amnoeth, Circumquaque nudus & spoliatus. ἀμφίγυμνος.

Amobr, K. H. Vectigal, merces fœminarum, precium virginitatis. Precium pro

amdefynna.

delicto scortandi, Record. Carnarvon. Tri chywilydd gwyryf, 1 Pan ddywedo ei thad wrthi, mi a'th roddais i wr; 2 Pan êl i wely'r gwr; 3 Pan ddel gyntaf o'r gwely ym mysg dynion. Dros y cyntaf y rhoddir ei hamobr i'w thad, dros yr ail y rhoddir ei chowyll iddi hithau, dros y trydydd y rhydd ei thad ei hegweddi ir gwr. K. *Mulcta quædam apud Britannos quæ olim domino solvebatur pro virginum castitate, hac fortassè de causa, quòd ante fidem Christi acceptam, domini virginitatem clientum suorum sibi vendicabant, vt volunt quidam. Hoc precium virginitatis patri debitum fuisse existimo, si vivus esset; mortuo patre domino solvendum. Hinc fortè virgo dicitur* Diffaith Brenhin, *Desertum Regis. Narrat etiam Hector Boeth. Scot. hist. lib. 3. & li. 12. Scotiæ latam fuisse legem ab Eveno 3. circa An. ante Christ. 20. Vt domini in suis territorijs sponsarum omnium virginitatem prælibarent, quam vt dimidiatâ argenti marcâ redimerent, suasu reginæ suæ, statuit Malcolmus 3. circa An. Christi 1080. Hanc summam nunc pendunt, ait Hector, & vulgò vocant Marchetam mulierum. vid. Bracton. Assis. no. Diss. c. 28. §. 5.*

Amogawr, *vid.* Ymogawr.

Amp, *vid.* Wmp.

Amrafael, *Subst. Lis, discordia. Heb.* מריבה, *Meribah, lis.*

Amrafael, *Adject. Varius, a, um. Nonnullis* Amryfal.

Amrafaelu, *Variare, litigare, discordare.*

Amraint, *scribendum* Ammraint, *ab* An & Braint. *Quod est contra jus civitatis.* Δυσνομία, ἀπολιτεια, ἀνελευθερία, ἀνελευθερώτης. Ammraint pob torr defod †.

Amrant, *Palpebra superior, cilium, gena. Ab* Am & Gran. *Arm.* Abrant.

Amrant-hun, *Somnus.*

Amrant-huno, *Soporari, dormire.*

Amrosgo, & Amrosgoyw, *vid.* Abrwysgl. Sinobl ac arian glân gloyw Ym yw'r ysgwyd amrosgoyw. *Iolo.*

Amrysys, *Erroneus, mendosus. Habet C.*

Amrysusedd, *Error, menda.*

* Amryffleu, *Immensus, grandis.* Carreg amryffleu, *Saxum grande & immobile.* Amryffleu donieu dyniadon. *P. M.*

Amrygant, *ab* Amryw & Cant.

Amrygoll, *Idem quod* Coll; *Damnum, noxa, perditio.*

* Amrygwydd, *Multipliciter cadens: ab* Amryw & Cwyddo.

Amrylaw, *ab* Amryw & Llaw.

Amryliw, *Diversicolor, variegatus, Ab* Amryw & Lliw.

Amrylon, *ab* Amryw & Llonn. Nid oedd amrylaw nac amrylon wr, amryliw oedd ei onn. *C.*

Amryson, *Contendere verbis, ab* Amryw & sôn.

Amsathr, *vt* lle amsathr, *locus vndique calcatus & tritus,* ἀμφίτριπτος. Amsathr dynion, *Vestigia hominum & calcationes.*

Amser, *Tempus, sic Arm. Chald.* זמן, *Zeman, Tempus.*

Amserol, *Tempestivus, opportunus.*

Amserolder, *Tempestivitas, oportunitas.*

Amseru, *Tempestivare, tempestivè & sine mora aliquid facere.*

* Amug, Amddiffyn. *Inde* Cyfamug. *Arab. Ahmi, Defendit.*

* Amwg, *Idem.*

* Amygaid, *Idem.*

Amweddi, *Comprecatio.* Fy meddwl, fy amweddi, Farw oedd chwant yn fardd i chwi. *L. Mor.*

Amwisg, *Idem quod* Amdo.

Amws, Ystalwyn, *Equus admissarius, initor. pl.* Emys. Meredydd fychan lân ei lys Oedd aml ei dda a'i emys. *G. Gl.*

Ammhwyllog, *Insanus, imprudens.*

* Amwyn. amddiffyn, *Defendere. Gr.* Αμύνω, *Succurro, opem fero, defendo. Arab. Ahmi, Defendit.*

Amŵynt, *Invaletudo, malus corporis habitus,* δυσεξία, καχεξία. *ab* An & Pwynt. A maint yw fy amwynt i. *D. G.*

Amwys, *Ambiguus, equivocus,* ἀμφίβολος. Nid amwys a wnel gwarth †.

Amwyth, llid, *Ira, iracundia. Ab* Am & Gŵyth.

Amyd. *Far, frumentum. Ab* Am & Yd.

Amyn, *Nisi, præter.*

Amynedd, *Patientia; &* Ymmynedd. *Antiquis* Anmynedd. Gweddw pwyll heb ymmynedd †.

Amysgar, *pl.* Amysgaroedd. *Viscera.*

A N

An, *Est particula privativa, vt Græcis* ἀ, ἀν, *ab* ἄνευ. *& Lat. In.* An, *etiam veteres scribebant quod nos* Ein, *Noster, a, um.*

Anach, *Causa impediens: vulgò Causa in matrimonij impedimentum proposita.*

Anadl, *Anhelitus. Arm.* Alazn. *Gr.* ἄνεμος, *Ventus. Heb.* אנף, *Anaph, spiravit.*

Anadlu, *Anhelare, spirare. Arm.* Alaznaff. *Arab. Nahad.*

Anaele. *Dolor, noxa. Idem quod* Aele. Llaw pawb ar ei anaeleu †. Gweau anaelau o nych. *D. G.* Aml i'm gwnaeth hiraeth hir anaelau, Am laith gwr dewr dur ei lafnau. *D. B.*

Anaf, *Mutilatio. Heb.* טנף, *Tinneph. Arm.* Anaff, *dicitur serpens quidam oculis captus.*

Anafu, *Mutilare.*

Anafus, *Mutilus, mancus.* Anafus pob drwg foesawg †.

Anafod, *Vlcus.*

Anair, *Infamia, calumnia.* δυσφημία.

Anamser, *Intempestivitas,* δυσκαιρία, ἀκαιρία.

Anamserol, *Intempestivus.*

Anamserolder, *Intempestivitas.*

Anau, *vid. an* Anhau. *Insativus.* Coed anhau, *Arbores non sativæ.*

Anardymmer, *Intemperies.*

* Anaw, cerddor. *vid. an* Cerddor tafod. *Musicus, poëta. pl.* Anant.

Ancr, *Anachoreta, eremita,* Fal yr ancr, *Honestus, syncerus.*

Ancres, *eremitis.*

Ancwyn, *secundæ mensæ, bellaria, dapes delicatiores.*

* Andaw, *Idem quod* Gwarandaw, *Audire, auscultare.* Endewais i eaws, *&c. Gwalch.* Andaw llais adar, *&c. Bl. F. Inde* Ymandaw, ymwrando.

* Anebre. *vid. an* An-nebre, *ab* An & Debre.

Aneiri, & Aneirif, *Innumerus.* Pwy am ail trafael punmil trefi, Pabilon wrol pobl aneiri. *S. B.*

Aneiryd. *h. e.* An-neiryd, *Ab* An & Deiryd. *Impertinens, ex cognatione alicujus non existens.*

Anesgor, *Incurabilis, insuperabilis, inevitabilis.* Anaf anesgor. *Galf.*

* Anewig. *vid. an Adjectivum ab* Anaw.

Anfab, *Orbus, sterilis, liberis carens.* Gwraig anfab, *h. e.* Gwraig ddiblant, ἄτεκνος, ἄπαις.

Anfad, *Nefarius, malus, scelestus. Ab* An & Mad. Llyna fyd oll anfadus. *L. Mor.*

Anfodd, *Displicentia,* δυσαρέστησις.

Anfoddog, *Implicabilis, Indignabundus, displicens,* ἀπαρέσκων.

Anfoddlawn, *Nolens, offensus, invitus,* ἄκων.

Anfoddhau, & Anfoddloni, *Displicere.*

Anfoes, *Mali mores, irreverentia,* κακοήθεια, ἀνευτραπελία. *vsurpatur & pro* Anwes. Mireinfab mawr ei anfoes. *D. G.* i gariad.

Anfoesgar, *Malè moratus.*

Anfri, *Contumelia, irreverentia. Ab* An & Bri.

Anffawd, *Infortunium, adversa fortuna. Inde* Anffodiog, *Infortunatus.*

* Ang, *Amplus, latus, capax; vnde compositum vsitatum* Eang & Ehang, *ejusdem significationis. Est oppositum voci* Ing, *angustus. Et ex hac voce dicebant Veteres* Engi, *quod nos* Genni. Rhan o sarhaed brenhin yw ffiol aur a ango (*alibi* anno) llawn ddiawd y brenhin ynddi. *K. H.*

* Angad

anvottynaid.

* Angad, *Manus.*
Angau, *Mors. Arm.* Angou. Angau a gyrch ac nid adfer †.
Angheuol, *Mortiferus, mortalis.*
Angel, *Angelus, à Gr.* ἄγγελος· *pl.* Engyl, *quod & pro sing. accipitur, vnde & pl.* Engylion. *Arm.* Ael.
Angell, *Armus, brachium, lacertus, crus.* Adar a gaid ar y gwynt, O'i ddwy angell ni ddiengynt. *T. A.* i'r *Gwalch.* Mae dy wr di yn y gell, yn cnoi angell hwch. Aneur. *pl.* Engyll, Cair hwnt watch, corrwynt a hyll, crafangog, cryf ei engyll. *T. A.*
Angen, *Necessitas, egestas, indigentia. Gr.* ἀνάγκη. *Arab.* Haga.
Anghenus, *Indigus, egens.*
Angerdd, *Æstus.*
Angnawd, *Insuetum; ab* An & Gnawd.
Angor, *Anchora: à Gr.* ἄγκυρα.
Angor, *Avarus. vid.* Anghawr.
Anghanmol. *Vituperare.*
Anghardd .*vid.* Cardd.
Anghawr, *Avarus.* Cybydd angor, *Sordidus, vid.* Corawg. Enwi angor dau goryn, Yn Nudd hael, ni weddai hyn. *H. D.*
Anghawrdeb, *Avaritia.*
Anghenfil, *Alijs* Anghyngel. *Monstrum. q. d. Animal meræ necessitatis.*
Angherdded, *Error itinerantis, & translatiuè Infortunium. Ab* An & Cerdded.
Anghof, ἀμνηστία, *Oblivisci. Arm.* Ancouffhaad.
Anghred, ἀπιστία, *Infidelitas, Item Orbis non Christianus.*
Anghredu, ἀπιστεῖν. *Non credere.*
Anghrift, *Antichristus.*
Anghychwiawr, *Inæqualis, impar, dissimilis, à* Cychwiawr.
Anghyfarch, *Est cùm res alicujus aufertur, inscio & inconsulto domino.*
Anghyfarchwr, *Qui res alicujus aufert inconsulto domino.* Fo eitch i'r anghyfarchwr Ofni 'r farn gadarn, fel gwr. *G. L.*
Anghyfartal, *Incomparabilis, &c. vid.* Cyfartal.
Anghyfiaith, *Lingua aliena, peregrina. Adjectiue,* Gair anghyfiaith, *Vox peregrina, vel linguæ alienæ.* Anghyfiaith yw ni wyper pa ddywetto, ac na wypo pa ddywetter wrtho. Alltud anghyfiaith: *Advena linguæ peregrinæ.*
Anghyflwr, δυσπραγία, *Infælix conditio, miseria, calamitas.*
Anghyfnerth, & Anghyfnerthi, *Infirmitas, debilitas.* Drach 'ynghefn drych anghyfnerth. *D. G.*
Anghyfodedyn, *Levatu difficilis, immobilis.* Da anghyfodedyn, *Bona immobilia. K. H.* & Da-anghyffro. *K. H.*
Anghyfraith, ἀνομία, *Iniquitas.*

Anghyffelyb, *Dissimilis.*
Anghyffred, *Incomprehensibilis.*
* Anghymmes, *vid.* Cymmes.
* Anghyngel, *vid.* Anghenfil.
Anghynnwys, ἄστατος, *Non benè compressus, incompositus, inconstans. Et Substantiue,* Ἄστατον, *Inconstantia, incontinentia sui.*
Anghysbell, *Longinquus, longè distans.*
Anghysson, *Dissonus, discors.*
Anghyssondeb, *Dissonantia, discordia, discordantia.*
Anghyssoni, *Dissonare, discordare.*
Angladd, *Funus, exequiæ.*
Anglef, *Vox magna, clamor: Ab* Ang & Llef; *vel* Ynglef, *ab* Yng & Llef.
Angraiffti, *Correptio, redargutio. Item Exemplum,* Gan fod i'm angraiffte y Ninifeaid pechadurus, a Rahab y buttain, a Dafydd odinebus, ni allaf anobeithio. *N.*
Angreifftio, *Redarguere, increpare.* Angreifftio pechadur, *Peccatorem redarguere.*
Anghrawn, ἀσυναθροίζων, ἀσυσσωρεύων, *qui opes non coacervat. Ab* An & Crawn. *vid.*
Anguriol, *vid.* Engir.
Anhap, *Infœlicitas, infortunium.*
Anhappus, *Infœlix, infaustus.*
Anhardd, *Indecorus.*
Anharddwch, *Indecentia.*
Anhawdd, *Difficilis.*
Anhawsder, *Difficultas.*
Anhepgor, *Necessarius, nullo modo omittendus, quo quis carere non potest.*
Anhun, Ἀϋπνία, *Insomnia, æ, vigilantia.*
Anhwyl, *Invaletudo.*
Anhwylus, *Improsper.*
Anhy, *Inaudax,* ἄτολμος, ἀθαρσής.
Anhydyn, *Intractabilis, tractu difficilis, refractarius, contumax, pertinax, obfirmatus. Ab* An & Hydyn, *illudque ex* Hy & Tynn.
Anial, *Desertus;* & Ynial.
Anialwch, *Desertum, solitudo, eremus. Demetis* Dialwch, & Ynialwch.
Anian, *Natura. Aliquando Sperma genitale.* Anian morfarch, *Sperma ceti.*
Anifail, *Bestia, belua. Arm.* Aneuel.
Anllad, *Lascivus, libidinosus, incontinens. vid. an à* Llawd, llodig. *Sumitur & in bonam partem.* Ef yn wyl yn olud roddiad, ef yn daer yn aer yn anllad. *P. M.*
Anlladrwydd, *Lascivia, libido. Sic reddit W. S.* πάθος. *col.* 3.
* Anllodi, & Anlloddi, *Abligurire. D. P.*
* Anlloedd. *K. H. & poëtæ antiqui. Res, facultates, opes.* Or tri rhyw ddadannudd, y cyntaf yw dadannudd âr, ac aredig, a thai ac anlloedd. *K. H.*
* Anlloeddawg. dyn anlloeddawg a da iddaw. *K. H. Opulentus.*
* Anllofi, *vid.* Llofi; *videtur significare Manu porrigere, manu erogare, in manus dare:* Ἐγχειρίζειν.
Annawn, *Infortunium, infaustitas,* ἀσύμφορον, ἀλυσιτελές. Aeth i weiniaid tyth ann awn. A tholiad wyf, a thlawd iawn. *D. G.*
Annedwydd, *Infælix.*
Annedd, *Habitaculum, habitatio. Hebr.* נוה, *Naueh, Habitatio:* נאות, *Nauth, Habitationes.*
Anneddu, *Habitare. Heb.* נוה, *Nauah, habitare, residere.*
Annel, *Intensio.* Bwa ar annel, *Arcus intentus.*
Annelu, *Intendere.* Annelu bwa, *Arcum intendere.* Syr Howel a annelai Y bwa dysg, ap y Dai. *L. G.*
Annel, *Fulcrum, fulcimentum.*
Annel, *Laqueus, laqueus intentus.* Tri hely tacog sydd, annel, a chroglath ac ysleppan.
Anner, & Anneir, *Bucula, junix, juvencula. Arm.* Ounner. I minnau y mae annair, Ym mlaen gwaun, aml iawn ei gwair. *B. Ph. B.*
Anneirfuwch, *Iuvencula, bucula.*
Annerch, *Salutare.*
Annerch, *Salutatio.*
Anniben, *Infinitus. Ab* An & Diben, *finis. Sumitur & pro Tarde, tardè ad finem perveniens.*
Annibendod. *Tarditas, mora, pigritia.*
Annien. *vid.* Dien.
Annilys, *Incertus,* ἄδηλος. *vid.* Dilys.
Annilysu, *Repudiare, vt minus authenticum & certum rejicere.*
Anniodde, *Impatientia.*
Annioddefgar, & Annioddefus; *Impatiens.*
Annistaw, *Non tacitus, non silens.* ἀσιώπητος, ἀσίγητος.
Anniwair, *Impudicus, incestus.*
Anniweirdeb, *Impudicitia.*
Anniwyg, *Malus corporis habitus.*
Anniwygus, *Cui malus est corporis habitus.*
Annhynghedfen, *Infortunium, infœlix fatum.*
* Annhyrron, *vid. an idem quod* Anhydyn, annhirion, *à* Tirion.
Annlyed, *Indebitum.*
Annog, *Provocare, hortari, suadere, incitare. Gr.* Ἀνώγω, *hortari, suadere.*
Annog, *Provocatio, hortatio, suasio.*
* Annorraith. *q.*
Annos, *Incitare, instigare. Ab Heb.* אנס, *Anas, Cogere, compellere.*
Annosparthus, & Annosparthol, *Inordinatus.*
Annrhaethawl, *Ineffabilis, inenarrabilis.*
Annudd, & Anhudded, *Tegmen, velamen, contegumentum.*

Annhuddo,

Anhuddo, *Tegere, obruere, adobruere, pertegere.*
Annun. *vid.* anhun.
Annyundeb, *Discordia.*
Annwn, & Annwfn. *Abyssus, profundum, orcus, antipodes.* Anadl carth lle cyfarth cwn, Ennaint gwrachiod annwn. *D. G. i'r Niwl.* A phan ddel awel auaf, I annwfn o ddwfn ydd af. *L. G.*
Annysg, Ἀμαθία, *Inscientia, ignorantia, inhumanitas, incivilitas.* Annysg oedd i'm nas gwyddwn.
Annysgymmod, *Discordia. Ab* An, Dys & Cymmod.
Anobaith, *Desperatio.*
Anobeithio, *Desper. re.*
Anobiethiol, *Desperatus.*
* Anober. *vid. Sequens, & vid.* Ober & Gober. O'i wenllaw anaw anober ni'm doeth, can doeth ym a llawer. *C. Opponitur* τῷ llawer.
Anoberi, *Res nihili, vile, recula, vilitas.* Anoberi vn barwn, Eithr o'r rhyw yr henyw hwn. *Iolo.*
Anodd, *vid.* Anhawdd.
Anoddyn, *pro* Anoddyfn, *Abyssus, profundum.* Dwfr anoddyfn, *Aqua profundissima.*
* Anogan, & Anogawn, *vid.* Gogawn, & Gwogawn.
Anogyfarch, *Idem quod* Anghyfarch.
* Anolaith, *à* Llaith.
* Anoleithiog.
Anolo, *Inutilis, inefficax, irritus. Vsitatur in Powys. vid. Golo. Quod in vno MS. K. H. est* Anolo, *in alio est* Ofer. Anolo yw tystiolaeth ni chlywo 'r ynad. *K. H.* Poed anolo fo ei fin, A'i gywydd a'i ddeg ewin. *D. G.*
Anorfod, *Invictus, invincibilis.*
* Anorraith. *vid.* Annorraith.
Anosteg, *Inquietudo,* ἀνωπαύστης, ἀσυνέχης.
Anrhaith, *Spolium.* Anrhaith oddef, *Spolium passurus, reus spolij. h.e. confiscationis bonorum, bonis spoliandus.* Affeithwyr lladrad, os addefant, dirwy a dalant, ac onis gallant dalu dirwy, yr argl. a ddichon eu deol, ac os talant, ni ddylynt fod yn ddeolwyr, nac yn enaid faddeu, nac yn anrhaith oddef. *K. H.*
Anrhed. Anrhed ni ad gweled gwir, anoff rwyf, oni phrofir. *Gr. D.* Rhy anrhed ei wir. *C.*
Annrhefn, *Confusio,* ἀταξία.
Annrhefnus, *Inordinatus, incomptus.*
Anrheg, *Strena, oblatum, honorarium, donum, munus. A simplici* Rheg.
Anrhegu, *Strenare, muneribus honorare.*
Anrhydedd, *Honos, reverentia. Ab* An & Rhy.
Anrhydeddu, *Honorare, revereri, colere.*
Anrhyfedd, *Mirus, mirabilis.*

Ansawd, ansawdd, & Ansodd, *Qualitas, status, conditio.* Naw ansawdd yr enaid, henaint, tlodi, perffeithrwydd, *&c. Ysp. Guido.* Pe gwnaethem dda yn y byd (medd yr enaid wrth y corph) ni a fuasem mewn ansawdd dda yn dragywydd.
Ansuriaeth, *potius* Vsuriaeth, *Vsura.*
Anterth, bore, *ait Ll. Est pars temporis matutini, quam Sc. vocant horam tertiam.* Pryd anterth, *Hora incensi, Tw. à* Tarth. Awr anterth, *dicit D. Ddu, in off. B. Mariæ, horam tertiam, quam Itali Horam auream nuncupant. Steph. Du. de ri. Decreta horam sacram. di. 44. cum autem.* Ymddangos erof, cof certh, Yn entyrch wybr cyn anterth. *G. Ll. D. Cap.* i'r haul. Amser i gadw gorsedd gyfreithlon ydyw pan adnapper ei bod yn bryd anterth, can na ddylir cynnal gorsedd y nos, na'i dechreu wedi hanner dydd. *K. H.* Cyfod bellach, *&c.* Antur ith ddydd anterth yw. *D. G.* Bum yn d' aros, *&c.* O'r boreu, ddyn goleuwefr, Hyd anterth dan y berth befr, O anterth, pridwerth prydydd, Hyd hanner dan amser dydd. *D. G.* Pedair rhan dydd, Bore, anterth, nawn, echwydd. *N.*
Antur, *vix.* Antur o dwyll vn tro da. *N.*
Antur, *Ausum, molimen, conatus.*
Anturio, *Audere, aggredi, moliri.* Tri llew 'n anturio lluoedd. *L. Mor.* Nid hwyrach i'm anturiaw Y falch na'r ddifalch a ddaw. *G. Gr.*
Anudon, *Perjurium. Arab. At-hanat, Pejerare, perjurare,* Anudon *scribunt K. H. Tal. Antiqui omnes, omniumque ætatum scriptores; quod monere operæ precium erit, cùm de vera hujus vocis scriptione inter causidicos sæpè moveri soleat quæstio. Et jurisconsultorum summum circa verborum proprietatem laborem esse dicit Quintil. lib. 5. in fi. Et in corpore juris est membrum satis amplum de verborum significatione, vt apud nostros Termes of the Law. Sic habetur scriptum, Malac. 3. 5. Sap. 14. 25. 1. Esd. 1. 48. Mat. 5. 33. 1. Tim. 1. 10.* Tyngu anudon, *pejerare, perjurare. q. d. Iurare perjurium.*
Anudonwr, *Perjurus, i.*
Anurddas, ἀτιμία.
Anwadal, *Inconstans, Chald.* טלטל, *Taltel, mobilis, vagus, vacillans.*
Anwadaledd, *G. Gr.* & Anwadalrwydd. *D. G. Inconstantia.* Ond olrhain anwadalrhwydd. *D. G.*
Anwadalu, *Inconstans esse, vacillare.*
Anwastad, Ἄστατος, *Instabilis, inconstans. Item Inæqualis.*
Anwastadrwydd. *Instabilitas, inconstantia, inæqualitas.*

Anwau, *Retexere.*
Anwe, *Subtegmen, trama, licium.*
Anwes, *Indulgentia, morositas, indignatio. videtur esse corruptum ab* Anfoes.
Anwesog, *Morosus, indignabundus, cui nimium indulgetur.*
Anwir, ἀναληθὴς, *Minus verum, mendacium. & vid.* Enwir.
Anwr, *Misellus, parum virilis.*
Anwybod, *Inscientia, ignorantia, imperitia.*
Anwybodaeth, *Idem.*
Anwyd, *Frigor, gravedo.*
Anwydog, *Frigens, algidus.*
Anwyd, *Natura, ingenium, animus.* Gwr ysgafn ei anwyd. Os dyn cynddeiriawg a frath ddyn arall â'i ddannedd, a'i farw o'r brath, nis diwg cenedl yr ynfyd, canys o anwyd yr haint y colles efe ei enaid. *K. H.*
Anŵyl, *Inverecundus, audax. Ab* An & Gwyl.
Anwyl, *Charus, dilectus, amicus. pl.* Anwyliaid. *Chari, amici.*
Anwyl, *pro* Anhwyl, *Invaletudo, adversa valetudo.*
Anwyllyniog, *Tw. scribit* Anwellyniog, *Inemendabilis, à* Gwell. *Sed rectius videtur scribi* Anwyllyniog, *incultus à* Diwyllio, *colere. q. d.* Anniwyllyniog.
Anymddiried, *Diffidentia.*
Anymddiried. *Diffidere.*
Anynad, *Morosus, inconsideratus. Sic W. S.* εἰκῆ, *Mat. 5. Quidam existimant compositum ab* An *privativo, &* Ynad, *Judex. q. d. Inconsultus: & pro his facit quod apud Tal. scriptum reperitur* Anyngnad, *ab* An & Yngnad, *Iudex.*
Anyspryd, *Spectrum, phantasma, q. d.* δύσπνευμα.
* Anysgoged. *Immobilis. Ab* An & Ysgog. Maen anysgoged, *Saxum immobile.*
Anystywallt, Ἄστατος, *Inconstans, instabilis.*

A P

Aphwys, *vid.* Affwys.

A R.

Âr, *Arvum.*
Ar, *Super. Heb.* על, *Al. Demetæ dicunt* Ar, *pro nostro* At, *Ad. In compositione auget significationem, vt* Ἀεὶ *Gr.*
Arab, cellweirus, *Ll. Facetus, facetosus, festivus. Nugax.*
Arabedd, *Facetia, festivitas. Nugæ, nugatio.*
Arabeddiaith, *Sermo facetus, dictum festivum.*
Aradr, *Aratrum. Sic Arm. à Gr.* ἄροτρον.
Araf, *Lentus, tardus, modestus, lenis.*
Arafu, *Lentescere, leniri.*

Arail, & Areilio, *Colere, curare.* Ys gwn arail gofeiliaint. *B. Br.*
Araith, *Oratio, sermo. Gr.* ῥῆσις.
Areithio, *Perorare.*
Areithydd. *Orator. Gr.* ῥήτωρ.
Araithyddiaeth, *Ars Oratoria, Rhetorica.*
Arall, *passim* Yr all, *Alius. Sic Arm. Gr.* *Ἄλλος.
Arallu, *Alterare, mutare.*
Arallwlad, *Advena, alienigena.* Nid call i farddaralhwlad. *D. G.*
Aralleg, *Allegoria.*
* Arau. *vid. An* Ar-au. *Ab* Ar & Gau.
Araul, *Tranquillus, sudus, amœnus. Ab* Ar & Haul.
* Arawd. *Oratio, oratio encomiastica. Encomiasticon poëma.* Tafawd yn a-rawd ac Aneirin. *Ris. Atawd* teg o oreu tôn. *Scfn. Hinc* Arodrydd *ab* Arawd, & Rhydd. *vid. Ex. in* Godre.
Arbed, *Parcere.*
Arbennig, *Capitalis, principalis, præcipuus, primarius, princeps, summus.* Tywysogion ac arbennigion y ddinas, *Duces & primores civitatis.* Arbennig milwyr, *Princeps militum, primarius miles.*
Arbennigrwydd, *Summitas, excellentia.* Arbennigrwydd clod, *Summa laus.*
Arch, *Petitio, postulatio, postulatum. pl.* Eirch. *Inde* Erchi, & Eirchiad. *vid. suis locis.*
Arch, *Arca, cista. Sic Arm.* Arch Noe, *Arca Noe. Vrna sepeliendorum. Heb.* ארגז, *Argaz, Arca, capsa. Sumitur & pro trunco corporis. q. d. Arca vel cista corporis. Arm.* Arch an calon. Iwrch a fynn gloch, archfain glân. *T. A.* i farch. Y march ffyrf archgrwn byrrflew. Archfain riain. *En. Gwalch. Inde* Archlyfn, Emys erchlyfn. *C. potiùs ab* Erch. *vid.*
Archafaєl, *Idem quod* Dyrchafael, *Ascensio, exaltatio. Item Ascensor, exaltator.* Gnawd gan draws lu niaws luman archafad. *C.*
Archafael, *Ascendere, exaltare. Inde* Cyfarchafael, *Ascensio, vulgò* Cyrchafael.
Archen, *Vestis, vestitus, amictus, vid. an propriè Amictus pedum, calceamentum.* Be 'r corph dibarch heb archen Yn y crud ai yn ancr hên. Bod yn ddiarchen a chyfgu ar dommen a ladd y cryfaf †.
Archenad, *Idem. Arm. Calceus, calceamentum, et* Archenaf, *calceare.* Llawen hen diarchenad. *Aneir.* ym Mal. Y forwyn yftafell biau cyfrwy 'r frenhines, a'i ffrwynau, a'i harchenad. *K. H.*
Archoll, *Vulnus. pl.* Erchyll. Tostion erchyll, ti yn nhywyll, *&c. G. Gr.* i Grist.
Archolli, *Vulnerare. Heb.* חרל, *Chalal.*
Archwaethu, *Gustare.*

Ardal, *Marchionatus, toparchia, marchia.*
Ardalwr, *Marchio, toparchus.*
Ardeml, adail, *Ll. Ædificium, tabernaculum.* Od af i mewn i ardeml fy nghartref, *Si intrauero tabernaculum domus meæ. D. Ddu. in Psal. 132. 3.* Ardeml i Dduw Iacob, *Tabernaculum Deo Iacob. Idem ibid. vers. 5. & 7.*
* Ardwy, Ardal, *Ll. Mendosè ut credo. Honor. D. P. Sed credo potius significare Defensionem, protectionem. vid. Ex. in* Menwyd.
* Ardwyad, *pl.* ardwyaid. *Defensor, protector, ut existimo.* Trwch yw 'r gwr arwr ardwyad gwerin, a goreu o fab tad. *En. Iwan.*
* Ardwyaw. *Protegere, defendere.* Arian Gwenllian fu i'm llaw bod dengrod, a'i haur a'i diod i'm hardwyaw. *L. G.*
* Ardwyreaf, *potiùs* Arddwyreaf, *vid.* Dwyre.
Ardymmyr, & Ardymmer, *Temperies, temperamentum. Item Tempestas.* Arwydd cyffredin hindda, Eryr, rhydd ardymmyr da. *D. G.* Mae ardymyr ar Domas. *L. G.* Ardymyr eryr ucu walch. *L. G.*
Ardymmheru, *Temperare.*
Ardymmherus, *Temperatus, moderatus.*
Arddamlewychiad, *Revelatio. D. Ddu. in Nunc dimittis. Ab* Ar, dy, am, & Llewychu.
Arddelw, *Astipulari, asserere, vindicare. Astipulatio, assertio, vindicatio. Angl. Avowche.* O delir dyn a'i ladrad yn ei law, rhaid iddo geisio arddelw cyfreithlon i fwrw ei ladrad oddiwrtho. *K. H.* Anifail fydd ar arddelw yr heliwr hyd oni ymchwelo ei wyneb tu ac adref; neu hyd oni ymadawo ei gwn ag ef. *K. H.* Tri arddelw a all fod i ddyn o anifail a gollo, 1 Geni a meithrin, 2 cadw cyn coll, 3 ac arwaesaf.
Ardderchafael, *Exaltare, ascendere; Exaltatio, ascensio.*
Ardderchog, *Excellens, excelsus, præstabilis.*
Ardderchowgrydd, *Excellentia, præstantia.*
Arddigonedd, *Superfluitas, nimietas. Ab* Ar & Digon.
Arddu, *Ater. Ex* Ar & Du.
* Arddwl. *vid.* Afrddwl.
Arddufrych, *Fuscus, infuscus. Ab* Ar, du & Brych. 1 guddio y croen, ar gwddw crych, A'r ddwyfron oer arddufrych. *Iolo.*
Arddunaw, *Honorare, revereri, adorare.*
Ardduniant, *Honor, reverentia.*
Arddwr, *Arator, agricola. Arm.* Arer. *Arab. Harrath & Harth, Arator,* Arddiad.

Arddwrn. *Carpus, metacarpium, suffrago. Sic Arm.*
Aredig, *Arare. Gr.* Ἀρόω. *Chald.* רדה, *Redei, &* ארא, *Read.*
Aren, *Ren.*
Aren, *Argutus, argutulus, disertus, loquax.*
Arf, *Telum, ferrum, instrumentum. Angl. A weapon, a toole. pl.* Arfau & Eirf. Campus eirf cwmpas arfoll. *D. G.* Arfau Arthur, Caledfwlch ei gleddyf, carnwennan ei ddager, prydwen ei darian.
Arfod, *Ictus teli, conatus percutiendi. Vnde & Occasionem & opportunitatem significat.*
Arfodus. *D. G. Ad ictum promptus & dexter.*
Arfog, *Armatus.*
Arfogaeth, *Armatura.*
Arfogi, *Armare.*
Arfaeth, *Propositum, institutum, consilium, intentio.* Celiydd celed ei arfaeth †.
Arfaethu, *Destinare, instituere, statuere.*
Arfaidd, *Ausus, us, ui. Ausum. Ab* Ar & Baidd.
Arfeiddio, *Audere. Ab* Ar & Beiddio. Ys anhawdd i wr ei arfeiddiaw. *Ll. Gwr.*
Arfeisio, *Transire, pervadere, vadare. Ab* Ar & Beisio. *vid.* Bais. Drwy faes lle nid arfeisiwyd. *N.*
Arfal, *Molendi pensum, molendini tributum. Ab* Ar & Malu.
Arfeddyd, *Idem quod* Amcan & Arfaeth. *Propositum, &c.* Rhyfedd, o chai d' arfeddyd, Fod cwys o Bowys heb ŷd. *G. Gl.* Cynnar fedd, cain arfeddyd. *D. G. Antiqui dicebant,* Arfedd. *G. Br.*
Arfer, *Mos, consuetudo.*
Arferu, *Vti, assuescere, assuefacere.*
Arfoel, *Caluaster, præcaluus, raripilis. Ab* Ar & Moel.
* Arfoloch, *Ab* Ar & Moloch. *vid.* Moloch.
Arfoll, Cresaw.
Arfolli, derbyn, cresawu; *Excipere.* Yr eiddo ei hun nid a follafant ef, *Sui eum non receperunt. D. Ddu.* Arfoll Llyr i Ffrainc a wnaeth Aganippus. *Galf.* Gwr oedd gerdd arfoll carddgoll cerddgar. *C. significat & Concipere.* Gwragedd gwedi yr arfollont, *Mulieres postquam conceperint.*
Arfordir, *Terra maritima. Ab* Ar, mor, & Tir. Dinaloedd arfordir, *Civitates maritimæ.*
* Arfordwy. *vid. an idem.* Gwefli gwledig arfordwy. *C.*
Arffed, *Gremium.*
Arffedog, *Ventrale, gremiale, præcinctorium, succinctorium. Item Tutor, curator.* Yn 14. y caiff erifedd ddewis ei

ei arffedog. K. H. & vvS. Gal. 4. 2. ἐπιτρόπους reddit, Arffedogion.
Arg..e, Clausum, clausura, clausio.
Argaedigaeth, Conclusio. Argaedigaeth cyfraith, pryd na allo dyn holi tir, am ellwng amser ei hawl heibio. K.
Arganfod, Fascinare, oculo fascinante intueri. Item, conspicere.
Argel, Occultatio, absconsio.
Argelu, Occultare, abscondere, celare.
Argelwch, Occultum, secretum.
* Argledr, Dominus. Argledr gogoniant gwarant gwrawl, Antiquus de Deo.
Arglwydd, Dominus. Chald. אלהא Elaha, Arlwydd.
Arglwyddes, Domina.
Arglwyddiwr, Dominator.
Arglwyddiaeth, Dominatus, dominium.
* Argoedwys, Nemorosus.
Argoel, Signum, omen, ostentum.
Argymmhennu, Argumentare, ratiocinari. Ab Ar & Cymmen. Ac am hyn argymmhennwyd, Nid gwiw gwneuthur lliw ond llwyd. Dafydd ap Gwilym.
* Argyffreu, Dos, antipherna. Gr. φέρνη. vid. Cowyll. Mogel ddwyn gwraig attat yn enw ei hargyffreu. Cato Cymraeg. Uxorem fuge ne ducas sub nomine dotis.
* Argyfreu, Idem. Arm. Argourou, Dos, dotis. vid. Egweddi.
Argyllaeth, Luctus, ardens desiderium. Am ei fawr golled mae f'argyllaeth. T. A.
Argyffwr, & Argyffwrw. Timor, metus, horror. Dos heb argyffwrw ar llwrw i'r lle. P. M.
Argyffyru, Timere, inhorrescere.
* Argyffwy, Idem quod Cyffwy.
Argywedd, Noxa, laesio. Item, Accusatio.
Argyweddu, Nocere. Nid argyweddа melldith ond i'r a'i haeddo.
* Ariad, cerddorion. Ll. Tibicines, cantores.
Arial, nwyf, Vivacitas, vigor, strenuitas, animus. A'i dorr yn frwd o arial. Sion Keri i darw. Llydan dâl drud arial dro. Iolo i farch. O nerth, ac arial calon, A braich, ac ysgwydd, a bronn. G. Ll. Arial hy ni ffy ni ffoes. P. M.
Arialus, Vivax, vigorosus, animosus.
Arian, & Ariant, Pecunia, argentum. Gr. ἄργυρος. Arian rhif, & Arian bath, Moneta. Arian byw, Argentum vivum. Arian byw oera 'n y byd. D. G.
Ariandlws, Bravium argenteum.
Ariannog, Argenteus, nummosus.
Ariannu, Deargentare.
Arianllais, Sonus argenteus, h. e. amoenissimus, canorus. Ac arianllais gwyr vnllef. L. G.
* Arien, gwlith. Ros. Gwen lliw arien ar Eryri. Ex. Gwalch. Arien enwir edwi ffrwythau. Tal.
* Aries, Idem quod Darogan. Ll.
Arlais, pl. Arleisiau, Tempora capitis.
Arlwy, Praeparatio, apparatus.
Arlwyo, Praeparare.
Arlwyannau, Praeparationes.
* Arllaw. Ab Ar & Llaw.
* Arllawdd. Ab Ar & Llawdd.
* Arllon. Ab Ar & Llonn.
Arlloes, passim Arloes, Vacuus, evacuatus, expurgatus. Evacuatio, expurgatio. Lle analloesdrefn llanw aur llestri. D. G.
Arlloesi, et Arloesi. Evacuare, expurgare.
Arllost, bôn gwayw. Truncus hastae, stipes, talea. Ab Ar & Llost.
Arlluddiaw, Impedire, remorari. Ab Ar & Lluddiaw.
Arllwybr, Vestigium, στίγματα, Gal. 4. 17. Ni chaffad arwydd pechod, na'i arllwybr arni. De virgine Maria. Nid oedd arno na gwaed na'i arllwybr.
* Armerth, Praeparatio, apparatus. Armerth a gair Mowrth ac iau, Adar duon dri diau. R. N.
* Armes, darogan. Vaticinium, praesagium.
* Arnaddudd, & Arnaddu, & Arnaddynt, Idem quod Arnynt.
Arnodd, Buris.
* Arodrydd. vid. Arawd.
Ar oddeu. vid. Goddeu. Ar oddeu cael arwydd cêd. D. G.
Arofyn, Inquirere, iter intendere. Arofyn ymaith, Abiturire.
Arogl, Odor, odoratus. Arab. Raicha.
Arogli, Odorare. Chald. ארח, Arach, Olfecit. Arab. Arwach.
* Aroloedd. vid. an à Golo.
Arorair, Adverbium pars orationis.
Aros, Manere. Chald. שרא, Shera
Aros, Ferè, vix, prae. Aros agos i vgain. D. G.
Arpar, Parare, praeparare. Hinc Darpar, cyfarpar.
Arsang, Oppressio. Alijs idem quod Swyft.
Arswyd, Timor, metus, pavor.
Arswydo, Timere, metuere, pavere.
Artaith, Excarnificatio, tormentum.
Arteithio, Excarnificare, torquere.
Arteithudd, Carnifex, excarnificator.
Arth, Ursus. Gr. ἄρκτος.
Aruchedd, Superficies, summitas.
Aruchel, Praeexcelsus. Tir aruchel.
Aruthr, Mirus, mirandus.
Aruthrol, Idem.
Aruthredd, Mirum, admiratio.
* Arwaesaf. K. H. Auxilium. T. w. Porth, Ll. Sed mihi videtur idem esse quod Gwarant: nam quod in aliquibus legis exemplaribus est Arwaesaf, in alijs est Warrant.
Arwain, Ducere, ferre.
* Arwar, brydaniaeth, Ll. Inde Cyfarwar, ymarwar. Est & verbum.
Arwedd, Gerere, gestare, portare, ferre. Gr. ἄρειν, αἴρεσθαι. vt Mat. 4. 6. & 11. 29. & Mar. 2. 3. Inde Ymarwedd, Se gerere. & Ymarweddiad (passim corruptè Ymwreddiad) Gestus, mos, conversatio.
Arweddawdr, Gestator, portitor.
Arwerthu, Venditioni exponere.
Arwestr, Ligamentum crumenae vel perae. Ai athrod fyth, eu raid fodd, Ith arwestrau a'th rwystrodd.
* Arwest, cerdd dannau. Ll. Musica instrumentalis: potius Poëtica. Cerdd arwest a cherdd dannau. Brut. y T. Marw Nest mae f' arwest yn fôr. D. G. Ab Ar & Gwest.
* Arwoloedd, vid. Aroloedd.
* Arwr, Heros. Ab Ar & Gwr ὑπεράνθρωπος. Qui est supra hominem, & excedit humanam conditionem.
Arwraidd, Heroicus, nobilis. Arwraidd dy luniaidd law. Iolo. Cawr ar wyr, carw arwraidd. T. A.
Arwredd. q. d. Heroicitas.
Arwrwas. Vir heroicus.
Arwydd, Signum. Arm. Argoedd. Heb. אות Oth.
Arwyddion, Signa, vexilla.
Arwyddfardd, Caduceator, fecialis.
Arwŷdd, Aratrum. Ab Ar & Gwŷdd.
Arwyl, Exequiae, funus.
Arwyliant, Exequiae. plural. Arwyliannau.
* Arwynawl, tywysog. G. T. Sed est Adject. & significat, ferocem, audacem, violentum, vehementem. Ab Ar & Gwŷn. Dwyn meibion Cynan cyn bu llwyd yr vn, arwynawl ym mhlymnwyd. P. M.
Arwynebedd, vid. an Superficies, facies.
Arwynt, Odor. Ab Ar & Gwynt.
Arwyntio, Odorare, olfacere.
* Arwyre, & Arwyrain, Oriri, ascendere, exaltare, laudare. Pedair ffynnon yn arwyre o Baradwys. Mi a'th arwyre a'th arwyrain myfyr, &c. Ll. ap Lln. Inde Cyfarwyre, Exaltare, laudare. A'th gyfarwyre bardd bre breuddor. Cynddelw brydydd mawr.
* Arwyrain, Moliant cerdd. Ll. Exaltatio, carmen encomiasticum, hymnus. Arwyrain Ywain a wnaf. Iolo.
Arwystl, Idem quod Gwystl. Arwystleiriaeth, Oppigneratio.
* Arynnaig, Timor, metus. Ym mhlith y bleiddiau y cerddynt, yn ddiarynnaig ac yn ddigoddiant. Arynnaig wyd i'r anoeth. Lewis Glyn Cothi.
Aryneigus, Timidus, meticulosus.

A S

As, Dem. pro Ys, & Das pro Dys.
* Asant, tarian. Ll.

* Asbarn. *vid. an à* Barn.
Asbri. *Scelerositas, facinorositas.*
Asen, *Asina, sic Arm. &* Asyn, *Asinus. pl.* Esyn.
Asen, *Costa, sing. ab* Ais. *pl.* Asennan.
Aseth, *Scolops. vid.* Colp, *&* Ysgolp.
Asgell, *Ala. Sic Arm.*
Asgellog, *Alatus.*
Asgellu, *Alas addere.*
Asgellwynt, *Ventus lateralis.*
Asgen, *Noxa, læsio. C. Heb.* נזק, *Nezek, & Chald.* נזקא, *Nizka, Damnum, nocumentum, læsio: & Heb.* סכן, *Sacan, Nocere, lædere.* אסון, *Ason, Malum, infortunium, Gen. 42. Gr.* Ἀδικέω, *Noceo.* Gwilgaf i'm cylch rhag asgen, groes Duw, *&c. H. D.* Gwnaeth [y siaren] *&c.* Asgen ar fy nwy eigair. *D. G.* Hi a aeth o chau 'r ddraig yn ddiasgengael, *Iliesa.*
Asgethrawg. *Ab* As *&* Cethr.
Asglod, *Fragmenta & secamenta lignorum. Sing.* Asglodyn, *Secamentum, assula. Gr.* σχίδιον, σχίζα. *vid.* Ysglodyn.
Asgre, mynwes, *Sinus. Sic Arm.*
* Asgwn. *vid.* Ysgwn.
Asgwrn, *Os, Ossis. Arm.* Asgorn. *Hebr.* גרם, *Gorem, &* עצם, *Ngetsem, & Chald.* גרמא, *Garma, Os, ossis, unde* Asgwrn, *præfixo* Dem. As *pro* Ys. Esgyrn *&* Esgyrn, *Tonsillæ morbus.*
Asgyrnig, *&* Asgyrniog, *Ossatus, Ossosus.*
Asgyrnygu, *Ringere.*
Asserw, *vid.* Aeserw.
Aslio, *vid.* Iâs.
Aswy, *&* Asw, *Sinister.* Llyna todd vn llûn a'r w; lliosog i'm llaw asw. *G. Gl.* i swceled.
Aswyn, *Absentiæ excusatio. Ab* As *pro* Ays, *&* Swyn, *remedium, pharmacum, medela. q. d. Absentiæ medela. Et hinc Angl. Essoyne, derivari videtur. Hinc* Ymaswyn, *Suam absentiam excusare.* Ac i Rys a gar aswyn Ac i'r llys wrth gwrr y llwyn. *Lewis Glyn Cothi.*
Aswyno, *Absentiam excusare.*
* Astalch, *Clypeus, Ll. & alij mendosè pro* Aestalch, *h. e.* Tarian friw, *Clypeus comminutus, qualis fortium esse solet. Ab* Aes *&* Talch. *Antiqui nunquam dicebant* Astalch, *semper* Aestalch.
Astell, *Asser, assula. pl.* Estyll. *Vnde & sing.* Estyllen. *Chald.* אסדק, *Asdek, fidit, divisit.*
Astellodi, *Findere, in asseres secare.* Astyllodi 'n byst llydain, Asau 'r maes sal feiri main. *O. Ll. M.* i ychen.
Astrus, *Austerus, perplexus.* Astrus pob anaf †.
Astrusi, *Gwalch. Perplexitas.*
Astud, *Studiosus, sedulus.*
Asur, *Azurum.*

A T

Ar, *Ad.*
Atcor, Llwybr aradr, *Ingerum, terra arabilis.* A'r atcor lle mae 'r ytgyrn, A roed i'r chwech, aradr chwyrn. *D. Ed.* i 6. mab Dd ap Ithel Fychan. *pl.* Etcyr. *Inde* Ymatcor.
Atcori. *q.*
Atchwaith, *Acor, malus sapor, insipiditas.*
Atfyddaf. *Ph. E. vid.* Atfydd.
Atgen y ddaiar; *Proventus terræ, fruges. Gr.* Δημήτερος ἀκτή. *Hesiod. Ab* At *vel* Ad *&* Cenn.
Atglaf, *Qui nondum plenè convaluit. Ab* Ad *&* Claf.
Atglefychu, *Recidiuam morbi pati, in morbum recidiuare.*
Atguddio, *Abscondere, occultare. Inde* Ymatgudd, *Occultare se.*
Atgyweirio, *Resarcire, reparare.*
* Athafar. *Ab* Afar.
* Athaw, *Tacitus, taciturnus. Ab* A *&* Taw.
* Athraidd, *Permeatio, transitio. Ab* A *&* Traidd.
* Athreiddio, *Permeare, pertransire. Ab* A *&* Treiddio.
Athraw *&* Athro, *Præceptor, magister, institutor. Arm.* Autrou, *Dominus. Heb.* תורה, *Thorah, lex, à radice* ירה, *Iarah, docere.* תורה, *docebit. Ps. 45. 5. Syr.* אתחרדי, *Ithredi, eruditus fuit. Act. 7. 22.* יתר, יתיר, ויתר, *Iather, Iother, Iothir, excellens, præstans, potior.*
Athrawiaeth, *Doctrina, disciplina.*
Athronddysg, *Philosophia, doctrina, disciplina.*
Athref, *Domicilium, habitaculum, mansio. vid.* Attref. *Ab* A *&* Tref. Pan ranner tir, y mab ieuaf biau 'r wytherw athref, a'r gallawr, a'r fwyall gynnyd, a'r cwllcr. *K. H.*
Athrigiad, *Idem quod* Trigiad. *Commoratio.*
Athrist, ἄλυπος.
* Athrugar, *Misericors. Ab* A *&* Trugar.
Athrylith, *Ingenium, indoles. quasi* Athrawlith.
Athrywyn, *Pugnantes & discordantes sejungere.*
Athwll, *Lacer, a, um. perforatus. Ab* A *&* Twll. Gwisg athwll o bali, *Vestis sindonea lacera. Hist. Ber.*
* Athwyf, *Idem quod* Aethym, euthym, *Ivi.* Athwyf o'm gwiwnwyf a'm gwedd. *D. G.*
* Atorwedd, *Recubare.*
Attafael, *&* Adafael. *K. H. Pignoratio, districtio, pignus. Ab* At *&* Gafael. *Legitur &* Gafael *in eadem significatione.* Rhoi gafael ar atteb i gyfraith, *Pignus dare, &c.*

Attafaela, *Pignerare, pignerari, distringere.*
Attal, *Retinere, detinere, impedire, remorari, obturare. Hebr.* אטל, *Atal, Obturare.*
Attal, *Impedimentum, detentio, remora.* Attal dywedyd, *Balbutientia, impedimentum loquendi.*
* Attan, *Antiquum pro* Attam, *nunc* Attom, *Ad nos.*
Attarw, *Taurus semicastratus, aut post annum castratus.*
Atteb, *Respondere. Ab* At *&* Eb. *Chald.* אתיב, *Atib, respondit.*
Atteb, *Responsum.*
Atteg, *Fulcrum, fulcimentum.*
Attegu, *Fulcire.*
Attethol, *Delectus. Ab* Ad *&* Dethol. Wyt tithau was attethol. *Dafydd ap Gwilym.*
Attil, *Superfœtatio, h. e.* At-hil, *Ab* Ad *&* Hil. *vid. an hinc* Adill.
Attolwg, *&* Attolygu, *vid.* Adolwg. *Gr.* αἰτέω.
Attref, diffaith. *G. T.*
Attreg, *&* Attregwch, *Mora, cunctatio.*
Attwf, *Quod non germinat cum primis sed post reliquum semen: semen repullulans, quod ex se oritur & sine semente; quod Heb.* ספח, *Saphcach,* שחיס, *Shachis, Cadivum, recidivum vertunt.*
Attwyn, *K. H.* Reportare.
Attychwel, *Reditus. K. H.*

A V

Au, *&* Afu, *Iecur, hepar.*
Aur, *Aurum. Arm.* Aour, *&* Our. *Inde* Euraid, *Aureus,* Euro, *deaurare* Eurlliw, *Quod est aurei coloris.*
Aurdorchog, *Auro torquatus,* χρυσόστρεπτος. *Ab* Aur *&* Torch.
Aurbibau, *Auripigmentum. Habet Tal.*
Aurych, *&* Eurych, *Aurifex, aurifaber.*

A W

Awch, *vid.* Afwch. Awdur
Aweddwr, *Aqua pura, inundans aqua.* awdurdod
Dyn oeddyd dan aweddwr, Duw awdurol.
a chwi doed vwch y dwr. *Ior. F.*
Mi 'awn at ddeuwr o 'm iaith
Drwy 'r aweddwr drwy 'r oddaith.
Lewys Glyn Cothi.
Awel, *Aura, flatus, ventus. Sic Arm. Arab.* Hawa, *&* Haule, *Ventus.*
Awelog, *Ventosus. Arm.* Aueleug.
Awen, *&* Awenydd, *Enthusiasmus, furor poëticus, ingenium poëtizans.*
Awengerdd, *Poëma.*
Awen, *Idem quod* Awyn. *vid. Arm.* Awen, *Faux, maxilla, &* Awenad, *alapa.*
Awgrym, *&* Awgrim, *Notus.* Awgrim pawb nis gwybydd †.

Awr, *Hora. Gr.* ὥρα. Orig, *horula.*
* Awrddwl, *vid.* Afrddwl.
Awst, *Mensis Augustus. Arm.* Eawst.
Awydd. *Aviditas, cupiditas, ardens desiderium.* Can ethyw llawr, llyw llawn awydd, llawch Gwyndyd, gwendud ehangrwydd. *C.*
Awyddu, *Avere, cupere, percupere, avidè desiderare.*
Awyddus, *Avidus.*
Awyn, *&* Afwyn, *Habena. Gr.* ἡνία, ἡνίον.
Awyr, Aër. *Gr.* Ἀὴρ. *Chald.* אויר, *Auir. Talm.*

B A

Ba, *pro* Pa.
Baban, *Pupus, pupa. vid. an corruptum pro* Maban. *Heb.* בבה, *Babah.*
Baccwn, *Lardum, laridum.*
Bacseu *vid.* Eigreu.
Bâch, *Parvus. Idem quod* Bychan.
Bâch, *Hamus, uncus, harpax, harpago. Et idem quod* Bachiad.
Bachiad, *Curvitas, sinuatio, sinus.*
Bachu, *Hamare, harpagare, adhamare, inuncare.* Bachu llongau, *Naves adhamare.*
Bachog, *Hamosus, sinuosus.*
Bachu, *Latere, latitare, in sinuosas latebras se conferre, incurvare se.* Bachu 'r wyd ym mhob buches. *D. I. D.*
Bachgen, *Parvulus, puer, puerulus, pupus. Heb.* בחור, *Bachur, juvenis. &* פרחח, *Pirchach, Puer, parvulus. Arab. Fatan, puer, parvus.*
Bâd, *Linter, scapha, cimba, acatium.* Nid rhaid march buan danad, neu bont ar aber, na bâd. *D. G. i'r gwynt.*
* Baddug, *Idem quod* Niwl, *ait Ll.*
Baedd, *Aper.*
Baeddgig, *Caro aprina, aprugna.*
Baeddu, *Verberare, tundere, contundere, cædere. A Gr.* Βατεύειν, *unde Lat. Batuere. Rectius dicimus* Baeddu *quam* Maeddu. Bydd geidwad, baedda gedyrn. *L. Mor.* Pob edn o'r byd, alltudryw, A'i baedd, ond rhyfedd ei byw. *D. G. i'r* dylluan.
Bagad, *Nonnulli, aliquot, turba, turma, grex. Sic Arm. Vtimur pro racemo uvarum. Heb.* גד, *Gad.* באגד, *Ba Gad, Gen. 30. 11.*
Bagl, *Baculus. Heb.* מקל, *Makel, virga, baculus. Chald.* פלך, *Pelac, Scipio, baculus.*
Baglog, *Baculatus.*
* Bagwnnog, *Idem quod* Cryf, *ait Ll.*
* Bagwy, *Cuspis, summitas,* ἄκρα. *vid. ex. in* Bragad, *&* in Magwy. Bagwy gyrr ym malch asgre. *N.* Ac vch wyneb gwyn gwineu fagwy. *C. i* ferch.
Bai, *vitium, culpa, mendum. Arab. Ib, vitium.*
Beio, *Culpare, vitio habere.*
Baich, *Onus. Arm.* Bech.
Beichiog, *Onustus, gravidus.*
Baidd, *Ausus, us, ui, Ausum.*
Beiddio, *Audere. Idem quod* Anturio.
Bain, *&* Baint, *pro quibus nos* Baent, *sint, essent, a* Bod.
Bais, *Vadum, vadatio, vadandi locus, aquarum brevia. Heb.* פסח, *Pesach, transitus.* Gallas arglwydd was aer glais Lywelyn, lawenydd dwfn a bais. *P. M. Habet & Tal. vid. in* Abred. Na ludd, goel budd, i'm gael bais. *D. G. i'r Dom. Hinc* Y teisdonn, *Extrema maris vada, acta, æ.* Ba ham, *&c.* I'm gedaist ar y feisdon. *D. G. Fieri videtur à* Bâs.
Beitio, *Vadare, aquas sine navigio transire.*
Bâl. *Fasciculus lini.*
Bal. *Præcalvus.*
Balog. *Perizoma.*
Bala, *Est oppidum ejus nominis, & significat Caput fluminis è lacu fluentis, ait Tw.* Bala yr afon, *Fauces fluminis. Tw.* Y mann y gollynger y dwr i gerdded allan o lynn. *Tw. Pagus, ait H. P. sed qua ratione hoc dicat non video, nisi existimet fieri à Lat. Villa, V consonâ in B mutatâ; vel ab Arab. Balad, Vrbs, oppidum, pagus; vel ab Arab. Balla, Gurges, vortex; quia pagus iste Bala situs est ad fauces Lacus Tegit. Fit autem Balla Arab. ab Heb.* בלע, *Balang, deglutire, absorbere.*
* Bala, Blaidd *ait Ll.*
* Balaon, bleiddiau, *Ll. & Tw. vid. an etiam Nodos oculosque pullulantium arborum significet.* Ac mal balaon Saeson lyrthyn. *Tal.*
Balain, *&* Balaen, *&* Balen; *Chalybs, ferrum. Idem quod* Malen *&* Melan. Balain pedwarmaib Elis. *T. A.* Ban wisgawdd, rudd gymmlawdd ri, Balain vch llethr ben beli. *Iolo.*
Balaw, gwaell bwccl. *Inde* Bal-lawg fechni. *K. H. videtur dici.* Rhaid yw bod teir llaw wrth roddi mach, llaw'r mach, a llaw'r neb a'i rhoddo yn fach, a llaw'r neb a'i cymmero. Oni bydd y tair, balawg fechni y gelwir. Anlawdd balawg yw bod y naill ben iddo yn rhwym, ar llall yn rhydd. *K. H.* Dangos dy fys i falawg yntau ai heirch yn gwbl †.
Balc, *Porca inter arandum.*
Balch, *Superbus, arrogans.*
Balchder, *&* Balchedd, *Superbia.*
Balchio, *Superbire.*
Baldordd, *Garrire. vi. ex. in* Gosgordd.
Baldorddwr, *Loquteleius.*
* Ball, *Lib. Land. Pestis. Sed mendosè pro* Mall.
Ballasarn, glâs. *Ll. Cæruleus color.* Ballasarn o bwyll isod. *G. H.* am gleddyf.
Ballasg, *Echinus, nauci, concha, testa, pericarpium, folliculus fructuum.* Garwgibau ffrwythydd. Ballasg cnau. Bond ballasg tew sy 'r cnewyll. *D. G.* i'r cnau.
Ballasgog, *Echinatus.*
Balleg, *Excipula, fiscella, nassa.*
Ballegrwyd, *Excipulus, rete.*
Bann, *Antiquitùs sine dubio excelsum, altum, procerum significabat, vt in vno libro vetusto legi redditum,* Bann vchel. Vchenaid fann, *Gr. M. Da. Altum suspirium.* Diaspad fann, *Clamor magnus.* Gwynt gwaeddfan, *ventus altisonus.* Oedd bann gawr (*altus clamor*) am ben garthan. *El. S.* Eryr eli bann ei lef. *Tal.* Bann llef beirdd ith foli. *G. R. Hinc &* Bannllef, *vulgò* Bonllef. *Vox magna, ingens, alta.* Lleufer ebyr myr morfeydd dylan, pan lewych huan ar fan fynydd. *Ior. Fychan. In monte excelso.* Bann gwir pan ddisglair, bannach pan lefair. *Tal.* Lloer fann. *P. M. Luna excelsa.* Gwr Gwrddfan, *Vir fortis & procerus.* Gwrddfan gawr, *Nomen gigantis à fortitudine & altitudine. Et vid. an hinc nomen antiqui celeberrimi Monasterij* Bangor. *q. d.* Bann gor, *Chorus excelsus, eximius, celeber, &c. Et hinc fortassè translata est vox ad significandum Montem excelsum, conspicuum. Gr.* Βουνός, *collis.* Y fann, Bwlch y Fann, Bann vch denni, Banngeibr. *Et est collis juxta Bathonensem civitatem dictus Bannesdowne.* Adar bann, *dicit Tal. Aves montanas. Hinc fieri videtur* Banniar, *vexillum, ab elevatione: unde Angl.* Banner. *Et hinc ad significandum notam, maculam, nævum, vt conspicuum, vel reliquæ cuti supereminentem.* Elen fannog, *à nævo in facie.* Mair wyry heb fann, *virgo immaculata. Videtur etiam significare Poculum,* Gwelais hael yn heiliaw bann llawn. *Gwalch.* Ef a'm rhoddes medd a gwin o wydrin bann. *Tal. vid.* Pann.
Bann, braich o bennill, Στίχος. *Versus.*
Bannog, *Notatus, notabilis.* Nod bannog, *Articulus, pars orationis.*
Ban, *pro* Pan, *Cum, quando.*
* Banan, ofn. *Ll.*
Bancaw, *Vincimen, vinculum.* Tyf iddi o etifeddiaeth Gyrs aur fal Bancaw ar saeth. *D. Ed.* i wallt merch.
Bancawio. *Redimire. Tenui filo effractum vincire.*
Bangaw, *Promptus, exquisitus. Habet P. M.* Ymadrodd balch, bangaw, cofn, *Sermo superbus, celeris, audax.*

Boreol R:R. Lat

Bangaw lais cos dloſaf. *D.G.* Ac cos gain fain fangaw, O gwrr y llwyn ger ei llaw. *D.G.*

Bangeibr, *Nomen loci*, *A* Bann & Ceibr. *vid.* Bann.

Bangor, *Nomen proprium loci. vid.* Bann. A thair Bangor a ddylybod ar yſgubor o galan gauaf allan. *K.H.*

* Banniar, *Vexillum. A* Bann, *quia elevari ſolet. pl.* Bannieri. *Arab. Bend.*

* Banon, Brenhines. *Ll. vid. an à* Bann.

Banw, *Porcus, porcellus, nefrens.* Od â ei enaid, baid banw, I'r lwydlong wyllt erlidlanw. *D.G.*

Banyw, *Fœmininus, a, um.*

Bâr, *Indignatio, ira.*

Bariaeth. *Sceleroſitas.*

Barus. *Sceleroſus, ſceleſtus. Edax.*

Barr, *Vectis, repagulum, peſſulum, clathrum. Heb.* בריח, *Beriach. Et hinc fieri videtur Angl. Sparre. ſ. à Br.* Yſ-barr.

Bara, *Panis, ſic Arm. Heb.* ברה, *Barah, Comedere. Eſca, cibus, Thren.* 4. 10.

Bara miod, *Lagana.*

* Baran, nerth, *ait Ll. Vis. vid.* Maran. *Hinc* Cynfaran, gorfaran: Pan yw gorfaran twrf tonnau wrth lann. *Tal.*

* Barannedd, *vid. an pl.*

* Baranres, ymffuſt *ait G.T. vid. an ordo & ſeries militum.*

Barcut, & Barcuttan, *Milvus. Arm.* Barquet.

Bardd, *Poëta, Propheta, Bardus. Arm.* Bardd, *mimus. pl.* Beirdd, & Beirddion.

* Barddas, Hanes, *ait Ll. Hiſtoria, poëtica, æ.*

Barddoneg, *Poëtica, æ, poëſis, poëma, carmen.*

Barddoni, *Poëtæ.*

Barddoniaidd, *Poëticus, a, um. Tetraſyllab.* O bur ddawn ewybr barddoniaidd. *D.G.*

Barddoniaeth, *Ars Poëtica, Tetraſyll.*

Barf, *Barba, ſic Arm.*

Barfog, *Barbatus.*

Bargen, *Conventus, contractus, ſponſio. Rectiùs fortaſſè* Margen, *ut* Marchnad, *Ab Heb.* מכר, *Macar, vendere.*

Bargod, *Subgrunda, æ; Subgrundia, orum, imbricamentum. Et tranſitivè, Ora, fimbria.* Pan fo'r gwyddelod ym margod môn. *L.G.*

Bargodion, *Limitanei.*

Baril, *Cadus, dolium, amphora. Habet D.G.*

Barn, *Iudicium, ſententia. Sic Arm. pl.* Beirn.

Barnu, *Iudicare.*

Barnwr, & Beirniad, *Judex. Arm.* Barn[illegible].

* Barrog, Yſbardun, *ait Ll. Calcar.*

Barrug, *D.G. Nubes pruinoſa, pruina.*

Barwn, *Baro, dynaſtes.*

Barwniaeth, *Baronatus, dynaſtia.*

Bâs, *Non profundus, depreſſus, ἄβαθής. vid. an à Gr.* βαθύς, *contraria ſignificatione. vid. an hinc Angl. Baſe.* Baſaf yw 'r dwfr yn id lefair †. Nid wyf cerdd fâs. *Tal.* Ffynhonnau difas glaſdeigr Yw gloywon olygon eigr. *D.G.*

Bâs, *Idem quod* Llewyg, & Llesmair. Sain Niclas wedi 'r fâs fau, a fo'n dwyn fenaid innau. *L.G.*

Baſgawd, & Baſged, *Sporta, cophinus, corbis, caniſtrum. Nam vocem Britannam eſſe teſtatur Martialis, Barbara de pictis venit baſcauda Britannis, Sed me jam mavult dicere Roma ſuam.* Baſged ddelw byſgod ddylyn. *M.R.* i'r cwtwgl.

Baſtardd, *Spurius, nothus, adulterinus, nullius filius.* Mab llwyn a pherth. *Hanc vocem inani conatu multum laborant à Teuton. Belg. Gall. Hiſp. Ital. aliiſque linguis deducere, quam nullo labore Britannam eſſe comperient, compoſitam à* Bâs, *Ἀβαθής, minimè profundus, &* Tardd, *germinatio,* Tarddu, *germinare, pullulare, & ſalire, oriri, ut fontes. q. d. Qui non à profunda & antiqua nobilitate ortum deducit, ſed qui nuper ortus eſt & germinavit.* Gwahardd di faſtardd dy foſt. *D.G. am G. Gr.*

Bath, tebyg. *Similis. Et* Math. *vid.* Ni thelir math lowri mwy. *T.A.*

Bath, arian bath, *Moneta.*

Bathu, *Monetam cudere.*

Baw, *Stercus, cœnum, lutum, merda. Gr.* βόρβορος.

Bawlyd, *Lutoſus, ſtercoroſus, ſtercoreus.*

Bawai, *Lutoſus, ſordidus, avarus.* Bywyd drwg a fo i'r bawai. *B.Ph.B.*

Bawddyn, *Homo vilis & nullius precij, ſordidus, lutoſus.* Bawddyn oedd na'm rhybuddiai. *D.G.*

Bawd, *Pollex. Arm.* Meut. Bawd troed, *Allux. Heb.* בהן, *Bohen, Pollex, allux.*

Bawdd, *Immerſio, ſuffocatio in aquis. vid.* Boddi.

B E

Bechan, *Parva, puſilla. Fœm. à* Bychan.

Bechanigen, *Puſilla.*

Bedw, *ſing.* Bedwen, *Betula. Arm.* Bezwen.

Bedydd, & Badydd, *Baptiſmus.*

Bedyddio, *Baptizare, Sic Arm.*

Bedyddfaen, bedyddfan, & bedyddleſtr, *Baptiſterium, lavacrum.*

Bedyſſawd, *Οἰκουμένη, Orbis terrarum.*

Bedd, *Sepulchrum. Sic Arm. Heb.* בית, *Beth, aliquando ſepulchrum ſignificat. ut Iob 30. 23. & Eccleſ. 12. 5. Sic reddit Tharg.*

Beddaid, llonaid bedd.

Beddrawd, *Sepulchrum. Heb.* בור, *Bor*, & קבורה, *Keuurah.* Befr.

Begegyr, gwenynen ormes. *Fucus. Arab. Bocor.* Mab gogan, mae begegyr, Gyda chwi, o gedwch wyr. *D.G.* i Eiddig.

Beichio, *Mugire.*

Beichiog. *vid.* Baich.

Beiriant, *potiùs* Peiriant.

Bele, *Martes beſtiola. pl* Beleod. Belcon. *vid.* Balaon.

Bellach, *Iam, demum, jamdemum.*

Benn, *Idem quod* Menn.

Benbaladr, Cymru benbaladr. *q.*

Benben, *à* Pen, *Caput. Cùm inter aliquos rixæ, jurgia & contentiones ſunt, dicuntur alter alteri in caput inſilire.* Y beirdd a ddyſod ydd ai 'r byd benben, a phawb ben draphen, cyn medi 'r yd. *L.G.*

Bendigaid, *Benedictus.*

Bendigo, *Benedicere.*

Bendithio, *Benedicere. Arm.* Beniddien.

Bendith, *Benedictio.*

Bendraphen, *Promiſcuè, indiſtinctè, indefinitè, inordinatè, inconditè.*

Bendro. *vid.* Pendro.

Benddar. *vid.* Penddar.

* Benedig, cennadwriaeth. *Ll.*

Benſach, *Angina ſpuria. I.D.R.*

Benthyg, *Commodatum, mutuum.* Benffyg *legitur in nonnullis antiquis exemplaribus. K.H. & apud Tal.* Finffug wr am fenffyg oedd. *D.G.* Benffyg. *Arm. Beneficium.*

Benthygio, *Mutuo dare vel accipere.*

Benwyd, *mendoſè pro* Menwyd, *vid.*

Benyw, *Fœmina, Li. Land.* Benew.

Bêr, *Veru. Sic Arm.*

* Bêr, *Haſta, lancea. pl.* Beri, *Haſtæ. Heb.* בריח, *Beriach. Hinc compoſitum* Yſber, Yiper, *vid.* Ywch ni bydd maddau, fyngwân â berau. *Ait Chriſtus crucifigentibus apud Tal.*

Berr, *fœm. à* Byrr.

Berr, *Crus, tibia. Inde compoſita* Berrgam, Berfain, *&c.*

Bera, *Acervus ſegetis vel fœni.*

Berf, *Verbum pars orationis.* Llefain yw berf oferfardd. *D.G.*

Berfa, *Cœnovectorium.*

Bernais, *Vernix, ſplendor.* Delw o bren gwern dan fernais. *D.G.*

* Berth, *Pulcher, nitidus. Inde compoſita,* Anferth, prydferth.

* Berthedd, *Pulchritudo, nitor.*

* Berthdud, *à* Berth & Tud.

* Berthid, & *pl.* Berthidau, *Opes, divitiæ.*

* Berthfann, *à* Berth & Mann, *vel* Bann.

* Berthawg, *Dives, opulentus.* Pan yttoedd hagen pryd ucher y daeth gwr berthawg o Arimatheia, *&c.* Berthedd, *Divitiæ, opes. Galf.*

* Berthogi, *Ditare, dotare.* Ef a berthoges

Barh.

thoges eglwys i'r grog, *Ditavit, dotavit.*

Berw, *Coctio, ebullitio.* Berw'r cylla, *concoctio stomachi.*

Berwi, *Bullire. Sic Arm. Coquere, concoquere.*

* Beryon, & Berywon, *Idem quod* Barcuttanod, *Milvi. vid.* Biery.

Bestfil, *Bestia. Corruptum esse videtur pro* Gwestfil, *Fera, belua.*

* Beu. *WS. fit à* Peu.

Beudag, *Larynx. Corruptè* Meudag. Beudag buwch, bidog heb wain. *Anonymus.*

Beudy, *Bostar, bubile, stabulum boum.*

Beunoeth, & Peunoeth, *Qualibet nocte.*

Beunydd, & Peunydd, *Quotidie.*

B I

* Bi, *Antiquum pro* Bydd, *Erit. Unde Imperativum* Bid, *Sit.* Nid fu nid fi, ynghymmelrhi, ei gyfeisor. *Tal. Hinc usitata ab antiquis composita,* Dybi, & Dyfi, *pro* Dybydd. Derfi *pro* Derfydd. Adfi *pro* Adfydd. Deubi *pro* Deubydd, *h. e.* Daw, *veniet.* Dydderbi *pro* Dydderfydd. Dymbi *pro* Dymbydd, *h. e.* Bydd ym. Diluw a ddyfi, dyddbrawd a ddyfi. *Gwalch.* Pob cymman darogan derfi. *Ll. Gwr.*

Biach, *corruptè pro* Giach.

Biachu, *corruptè pro* Bachu.

Biere, *Conflictus, pugna. Hinc Angl. Bickre.* Bwau erwys yn biccra oedd. *N.* Torr dy filan ym micere, *&c. vid.* Bragad. Ymbiccryn faethyn bob faith. *L. G.*

Bid, *Est Demet. quod Venedotis* Gwrych, *Sepes, &c.*

Bidog, *Ensiculus, gladiolus, sica, paragonium, gesum.* Cyllell glun.

* Biery, *Idem quod* Barcud, *Milvus. pl.* Beryon, & Berywon, & Beryson. Llithiaist â'th rôn, Aer feryson, ar forefwyd. *Gr. Ml. Dx.*

Bigwrn, *potius* Migwrn, *vid.*

* Bilan, gwayw, *Hasta, lancea. vid. ex. in* Bragad.

Bilain, *Villanus.* Y bileinllu, *Exercitus vulgi.*

Bildin, *Intertrigo. vid.* Pildin.

Bilen, *vid.* Pilen.

Bilwg, *Runcina.*

Bir, *Cervisia lupulata. Habet O. Ll. M.*

Biswail, *Fores, orum, Onthos.*

Bittail. *Arm. Victus.*

* Bittolws, tarw. *Ll.*

* Biw, *Idem quod* Bu & Buwch *Vacca.* Bann bref biw yn rhiw rhag eddeon. *Gwalch.* Wyth vgain ynlliw, O loi a biw. Biw blith ac ychen, A phob cain amgen. *Tal.* Rym a fai biw blith yr haf, Rym a fai eddystrawd y gauaf. *Taliesin ben beirdd.*

B L

Blaen, *Cuspis, extremitas, summitas, pars anterior, anterior, prior. Prioritas.*

Blaenor, *Dux, praefectus.*

Blaenu, *Anticipare, praeoccupare, anteire.*

Blaeneu, *Regionis partes extremae & montaniores.*

Blaeneudir. *Idem.*

* Blaendrwyth. *q. A* Blaen & Trwyth. *vid.* Trwyth. Bwriwyd eryr llwyd i'r llann, Blaendrwyth brenhinllwyth henllan. *T. A.* Blaendrwyth y llaid.

Blaengis, *Primus in praelio insultus. A* Blaen & Cis.

Blaenrhed, *Praecursor, prodromus.* Blaenrhed wrth fyned oedd fo, Ac olaf pan fai gilio. *I. Deul.*

* Blaenwel, *Summitas.*

Blaenwedd, *Culmen, summitas.*

Blagur, *sing.* Blaguryn, *Vimen, germen, virga. Chald.* בגזין, *Baagin, Rami. Dicitur &* Baglur, *n.*

Blaguro, *Germinare, pullulare. Gr.* βλαστάνω.

Blaidd, *Lupus, sic Arm.*

Bleiddiast, *Lupa, Arm.* Bleiddies.

Blâs, *Gustus, sic Arm.*

Blawd, *Farina. Sic Arm. Gr.* ἄλφιτον.

Blawd llif, *Serrago, Scobs.*

Blodio, *Farinam exerere.*

Blodiwr, *Suffarraneus.*

Blottai, *Farinam queritans.*

* Blawdd, chwyrn, *Ll. Agilis, celer, gnavus, expeditus, impiger, properus.* Rhuthr blawdd. *D. G. Inde composita,* Aerflawdd, cadflawdd, cynflawdd, gorflawdd, hirflawdd, Trablawdd.

Blawr, *Canus, a, um, glaucus. vid. ex. in* Llogawd.

Blawr-wyn, *Idem.*

* Bleddychfa, Wyneb. *Ll. Facies, vultus.*

Blew, *sing.* Blewyn, *Crinis, pilus, villus, capillus.*

Blewog, *Crinosus, crinitus, criniger, villosus, setosus, capillatus, hirsutus.*

Blewiach, *Capilluli, lanugo.*

* Bliant, *Sindon.* Lliain bwyd o fliant, *Hist. Arthur.* Pais fliant. Gwisg fliant.

* Blif, *Catapulta. A* βάλλω. Maen blif, *Glans, globulus.* Hi a daflai o'i deuflaen, Ergyd blif ar goed o'i blaen. *T. A.* i fwa. Yn faen blif i'th gyfrifais, Vn o wns hên Einion Sais. *H. S.*

Blin, *Fatigatus, lassus, defessus. Item, qui taedium affert laboremque, molestus.*

Blinder, *Lassitudo, taedium. Item, Adversitas, tribulatio, molestia.*

Blino, *Fatigare, vexare, molestare. Item Fatigari, taedio affici.*

Blingo, *Excoriare.*

Blisg, *Aliis* Plisg, *sing.* Blisgyn, *Nauci, concha, testa, pericarpium, folliculus, putamen. vid.* Ballasg. *Arm.* Plisquen cnouen, *Testa nucis.*

Blith, *Lactans, lactarius, lac praebens. Et metaphoricè, Quicquid commodum alicui affert.*

Blith draphlith, *Mixtim, promiscuè, confusè, inordinatè, indistinctè, indefinitè. A* Plith, *inter.*

Blochda, *Spuma lactis, coagulum.*

Blodeu, *Flores, sing.* Blodeuyn, *flos. Arm.* Bleuzeuen.

Blodeuo, *Florere.*

Blodeuog, *Floridus, florifer.*

Bloesg, *Blaesiloquus, blaesus. Arm.* Blisig. *Heb.* לעג, *Loeg, barbarè loqui. Gr.* βλαισὸς, βαβύνος, *Inscitè garrulus.* ψελλός, *Balbus.*

Bloesgi, *Blaesitas.*

Bloesgi. *Blaesè loqui.*

Bloneg, *Adeps, axungia, sumen, abdomen. Sic Arm.*

Blonhegen. *Fasciculus axungiae.*

Bloneg y derw, *Alburnum.*

Blodio, blottai, *&c. vid.* Blawd.

Blowmon, *Maurus, Aethiops.* Cwbl o ammod cyw blowmon, *D. G.* i'r ceiliog du.

Blwch, *Pyxis.*

Blychaid, *Pyxidis plenum.*

Blwng, *Indignabundus, austerus, torvus, caperatus. fem.* Blong. Rhoes hwrdd i'm llong, rhoes flong floedd. *G. Gr.* i'r donn.

Blynghau, *Indignari, caperare.*

Blyngder, *Indignatio, austeritas.*

Blyngawd, *Idem.*

Blys, *Desiderium, orexis, citta, appetitus inordinatus.*

Blysig, *q. d. Cittosus, inordinato appetitu praeditus.*

Blysio, *Cupere, desiderare, appetere.*

B O

Bocsach, *Gloriatio, jactantia. Habet D. G.*

Bôch, *Mala, ae. Bucca, ae. Arm. Mandibula.*

Bochau, *Fauces.*

Bochog, *Bucculentus, Buccones.*

* Bochglug. *q.*

* Bochodeg, *Pauper. Lib. Land. potius* Bychodeg *à* Bychod.

Bôd, *Esse, & Essentia.*

Bôd, *Mansio, habitatio.* Hafod, *Habitatio aestiva.*

Bòd, *Milvus.*

Bòd y gwerni, bòd tinwyn. *Buteo, planga, subuteo, tarda.*

Bodryda, *rectiùs* Modrydaf. *vid.*

Bodd, *Beneplacitum, voluntas.*

Boddhau, & Boddloni, *Placere.*

Boddlawn, *corruptè* Bodlon, *Contentus, lubens.*

Boddi, *Mergere, mergi, Immergendo suffocare*

suffocare vel suffocari. Gr. βυθίζω, ἐκβυθίζω, *In profundum mergere.*
Bogail, *Vmbilicus.*
Boglyn, *Vmbo.*
Bol, boly, *Venter, vterus.*
Bola croen, *Fiscella.*
Bolchwydd, *Tumor ventris.* τῦφος, *superbia. Habet D. G.*
Bolch, *fœm. à* Bwlch: *vsitatur in compositis,* Ysgwydfolch.
Bolgan, *Bulga.*
Bolwst, *Dolor ventris, tympanum, hernia.* Pedair bolwst sydd, Bolwst lynn, *Hernia aquosa*; Bolwst bellenau, *Hernia testiculorum*; Bolwst wynt, *Hernia ventosa*; Bolwst goludd, *Hernia intestinorum. A* Bol *&* Gwst.
Bolera, *Parasitare. Est fictitium à* Bol, *ad formam* Clera.
* Boloch, Blinder. *G. T. Inquietudo. Potius* Moloch.
Bollt, *Catapultarium. Gr.* βόλος, *à* βάλλω, *jacio.*
Bolltod, *Ictus catapultarij. D. G.*
Bôn, *Caudex, pars posterior, radix.*
Boniad, *Bos in aratro postremus.* Da foniad ydwyf finneu. *Ll. G. y dant.*
Bonclust. *K. K. Colaphus.*
Bondo, *Imbricamentum, suggrundia.*
Bonedd, *Nobilitas, ortus, origo.* Bonedd Mair; *inscribit interpres Br. Libellum De ortu Mariæ, qui Hieron. ascribitur. to 4.*
Bonffaglu, *Amburere.* Ffuglyfr rhaid ei fonffaglu. *S. B.*
Bonllef, *rectius* Banllef, *Clamor magnus. à* Bann *&* llef.
Bonlloft. *vid.* Lloft.
Bonwm, *Caudex. A* Bôn. Tro ffaen gwayw graen yn grwn, Tu a'i fwnwgl, tew fonwm. *G. Gl. & vid. ex. in* Cwlwm.
Bord, *Mensa, tabula.* Dy feibion ynt mal oliwydd, Ynghylch dy fort a phawb yn ddedwydd. *D. Ddu. in Psal. 128. 4.*
Bore, *Mane, tempus matutinum. Gr.* πρωΐ. *Heb.* בֹּקֶר, *Boker.* Bore *dicebant antiqui non* Boreu *vt nos.* Arch iddi, *&c.* Ddyfod y foru 'n fore, Pwl wyf ac ni wn pa le. *D. G.* Gorne gwawr fore ar for diffaith. *C.* Dyrydd i dorf dyre orwyddawr, Hyd y llewych llawr gwawr gwymp fore. *P. M.*
Boreddydd. *Matuta, æ.* Eich medd foreddydd, Eich gwîn o awch gwŷdd. *L. G.*
Borefwyd, *Ientaculum.*
Boregwaith, *Tempus matutinum.*
Bors, *Hernia, bubonocele.* A Rhonwen ferch yr hen hors, Y rhiain ferch yr hên fors. *L. G.*
Bôst, *Gloriatio, jactantia.* Treuliais hefyd, nid bŷd bôst, Teŷrn meddgyrn gormoddgost. *D. G.*
Bostio, *Gloriari, jactare.*
Bôrh, *Vmbo.*
Bottas, *Sotular. Arm.* Botes.
Bottwm, *Fibula, suffibulatorium, globulus.* Pefr fottymmau cangau coed. *D. G.* i'r cnau.
Bottymmog, *Suffibulatus.* Na'i chafn bottymmog na'i cherdd. *D. G.* i'r delyn ledr.
Box, *Buxus arbor. Gr.* Πύξος. *Arab. Bosca.*

B R

Brâd, *Proditio, perfidia. Arm.* Barad.
Bredych, *Idem.* Y ddau frodyr ddifredych. *H. D.*
Bradychu, *Prodere.*
Bradwr, *Proditor.*
Bradog, *Proditorius, perfidus, fallax.*
Brad-gyfarfod, *Febris ephemera.*
Bradw, *Tritus, attritus, attritio.* Call a difradw i'th gadwaf. *D. G.* Tersyn gadw tariant fradw friw. *P. M.*
Bradwy, *Fractura, ruptura.* Erioed ni chad na bradwy, Na thwnn yn eu henwaith hwy. *I. Ll. E.*
Bradwyog, *Lacer, confragosus, labefactus.*
Braen, *&* Braenllyd, *Putidus, tabidus. Arm. Rancidus.*
Braenu, *Putrescere.*
Braenar, *Novale, arvum.*
Brâg, Byne, *brasium.* Bregyn, *sing.*
Bragad, heppil. *Ll. Genus, soboles, progenies.* Torr dy filan ym miccre, Bagwy gyrr ym malch asgre, Cynneddf a orug dy dad, Vn o fragad Gwrgene. *N.*
Bragod. *Promulsis, mulsum, Lib. Land. & K. H. Dicit Minsh. esse vocem Br. A* Brâg. Ceffid yn ei gyntedd medd a bragawd. *M. Br.* Dy fragod du ei friger. *D. G.*
Braich, *Brachium. Arm.* Brech.
Breichio, *Participare, à parte alicujus stare.*
Braicheidio, *Amplexari. Arm.* Brihadal.
Breichledr, *Brachiale, Brachitutela.* Gwisgo breichledr os medraf. *D. G.*
Breichrwy, *Armilla, spintherulum, brachiale. vid. Ex. in* Amaerwy.
Braidd, *Vix, extremum, extremitas.*
Braint, *Ius, prerogativa, privilegium, jus civitatis, immunitas, libertas, dignitas.*
Breiniog, *&* Breiniol, *Immunis, liber, civitate donatus, municeps.*
Braisg, *Crassus.*
Brâm, *Crepitus ventris. Sic Arm.*
Brammu, *Pedere. Sic Arm.*
Bremmain, *Frequentativum.*
Brân, *Cornix, corvus. Sic Arm.*
Branos, *Diminut. plurale.*
Branes, *Idem quod* Brain. Yn llu i'th weled yn llithiaw branes, a brynaich yn cwyddaw. *Br. B.*
Branar, *vid.* Braenar.
Brann, *Furfur. Arm.*
Brâs, *Crassus. Arm. Grandis, &* Brases. *Arm. gravida.* Rhan o farhaad brenhin yw gwialen arian cy frased a'i hirfys. *K. H. Hac voce nunc vtimur pro Pingui. Heb.* בָּרִיא, *Bari, Pinguis.*
Bratt, *Lacina, panniculus. D. G.*
Brath, *Morsus, punctus, us, ui.*
Brathu, *Mordere, pungere, perforare. Chald.* בְּרַז, *Beraz, perforare.*
Brau, *Fragilis. Heb.* שָׁבַר, *Shabar, Frangere.*
Breuol, *Fragilis.*
Breuolaeth, *&* Breuoledd, *Fragilitas.* Y pechod a becho dyn o ddynol freuolaeth a faddeuir iddo.
Breuawd, *Idem.*
Brawychu. *Terrere & terreri.*
Brawd, *Frater. Arm.* Brawddr. *Ab Heb.* בְּרִית, *Berith, vt Minsh. in voce Brother. pl.* Broder, *&* Brodyr. Dau frodyr yw'r gwyr a gâd. *L. G.*
Brawdoliaeth, *Fraternitas.*
Brawdgar, φιλάδελφος.
Brawdgarwch, φιλαδελφία.
Brawd, *Idem quod* Barn, *Iudicium.*
Brawdwr, *Iudex.* Brawdwr llŷs, *Iudex aulicus.*
Brawdle, *Tribunal, locus judicij.*
* Bre, *pl.* Breon. *Mons, collis. Inde* Penbre, moelfre.
Breci, *Cervisiæ liquor incoctus. Habet Tal.*
Breccini, *Idem.* Breccini aber ceunant. *M. R.* Caenen megis breccini. *G. I. H. i gneuen.*
Brech, *Fœm. à* Brych. *& vid.* y Frech, *in F.*
Brechdan, *Panis butyratus.*
Bredych, *vid.* Brad.
Brefu, *Mugire, balare. A Gr.* βρέμειν, *Fremere.*
Breferad, *Mugitare; Mugitus, rugitus.* Breferad llew, *Rugitus leonis.* Breferad yr wybr fydd. *D. G.* i'r daran.
Brêg, *Ruptio, ruptura, fractura. Habet Cass. Heb.* בֶּרֶק, *Berek, Rima, ruptura, fissura.* Ni thybygir, gwir gofiad, Mewn peth têg bod brêg a brâd. *D. G. vid. Ex. in* Rhodol.
Breianllif. *vid.* Breuanllif.
Breichrwy, *vid.* Braich.
* Breilw, *Lib. Land. Rosa.*
Breinrudd, *Idem quod* Braint, *ait Ll. Est potius* Breinrhydd. *A* Braint *&* Rhydd.
Brenhin, *& Antiquis* Breenhin *&* Breyenhin, *Rex.*
Brenhiniaeth, *Regnum.*
Brenhindy, *Domus regia.*
Brenhinllys, *Aula regia.*
Bresych, *Olus, jus, jusculum, pulticula. vid. berbas.* Phiol fresych. *K. H. Nos* Phiol bottes. Bresych ffa. *T. P. Ius fabaceum.*
Bretheirio, *&* Brytheirio, *&* Bytheirio,

theirio. *Ructare. Gr.* ἐρεύγω. *Heb.* ירק, *Iarak.*

Brethyn, *Pannus laneus.*

Brethyn gwyn pentan. *vid. Ex. in* Curan.

Breuad, *Letophagus, vermiculus sepultorum cadavera exedens.*

Breuan, melin law. *Ll. Molendinum, mola trusatilis, mola versatilis, molatrina, pistrilla.* Gan y Cymru gynt yr oedd Breuanau a droai yn chwai, wedi y gosodid i gerdded. Gan *WS* yr oedd vn i'w gweled *anno* 1574. Ac mewn lle a elwir Bryn y Castell yn Edeirnion y câd yn y ddaiar, yn ddiweddar, baladr melin o haiarn wyth ochrog, cyn braffed a morddwyd gŵr, a phenclwm ar y naill ben iddo, megis lle y buasai yr olwyn, a'r pen arall wedi ei ysu gan rŵd. yno y câd maen melin o gylch llathen o eithaf bwygilydd. Ac meddant hwy yr oedd y bedwaredd ran o olwyn y felin honno o haiarn, a'r relyw o goed: ac yr oedd maen tynnu (Adamant yw hwnnw) yn rhyw fan ynddi, neu gliccied wisgi, neu bob vn o'r ddau, y rhai a barai iddi droi o honi ei hûn, pan y gosodid. *Arm.* Brou & Breulim, *mola* & Breulimaf, *Molo, are.* Y maen vchaf a'r maen isaf i'r freuan. *K. H.* Dyffryn Breuan. *L. G.* i wr o Sir Benfro. Elid y wrâch i'r freuan er ei genau ei hunan †. Tra retto yr ôg rhetted y freuan †. Ni wastatta mwy nâ breuan dinfoel †.

Breuan dinfoel, *Mola trusatilis minor. K. H.*

Breuan o ymenyn.

Breuandy, *Pistrinum.*

Breuanllif, maen llifo. *Ll. Allo.*

Breuant, *Guttur, jugulum.* Afal breuant, *caput laryngis.*

Breuddwyd, *Somnium. Arm.* Hunure.

Breuddwydio, *Somniare.*

Breyr, & Brehyr, *Baro, dynastes. pl.* Breyron. *D. G.* Llys breyrol. *K. H. Curia Baronis.* Arglwydd freyr, *K. Dominus Baro.*

Breyrdir, *Prædium Baronum & nobilium.*

Breyres, *Baronissa.* Breyr gwyr gweryl ymwan, A breyres loywles lân *Syp. Kyf.*

Bri, *Æstimatio, dignitas, honor.*

* Briduw, *corruptè* Brydyw. *Fides facta cum attestatione baptismi.* Nid oes crêd namyn briduw, ac ni ddyly briduw fod ond a'r llaw yn y llall. *K.* A holo da o addewid, holed trwy friduw.

Briallu, *Primula veris.*

Brig, & Brigyn, *Rami, ramus, summitas, cacumen, fastigium, culmen, viburnum, stolo, onis.*

Brigog, *Ramosus.*

Briger, *Coma, cæsaries, capillus.* Morwyn deg a briger llaes. *Hist. vid.* Brâgod.

Brigladd, *Exputare, extremare.*

* Brigwn, Gobed. *Ll.*

Bril, *Panniculus, cerdo.*

Brisg. *D. G. Vestigia in nive.*

Brith. *Diversicolor, maculosus, maculis respersus, varius, variegatus. Heb.* ברוך, *Barudh. A Brit.* Brith *fit Angl. Bright, ait Minsh.*

Brith y fuches, *Motacilla avis.*

Brithell yr ymmennydd, *Meninx, dura mater, omentum, pia mater.*

Britho, *Maculis respergere, variegare.*

Brithog, *Frixura.*

Brithyll, *Truta. Arm.* Brizell, *megarus.*

Briw, *Noxa, vulnus, fragmentum.* Bara Briw, *fragmenta panis.*

Briwo, *Nocere, vulnerare, friare, minutim secare, dissecare, terere, conterere. Sic Arm.*

Briwfwyd, *Fragmenta ciborum.*

Briwsion, *Micæ, fragmenta. sing.* Briwsionyn.

Bro, *Patria, regio, sic Arm. pl.* Broydd.

Broaidd, *Amœnus vt Vallis.*

Broccen, *Sinus.*

Brôch, *Spuma. Metaphoricè, Ira, indignatio, ferocia. q. d. Ebullitio & expumatio cholerœ.* Mae 'n fawr braich cawr, broch y ci. *D. G.* Broch ynghod. *vid.* Gwarae.

Brochi, *Ferocire, indignari. Gr.* βρύχω.

Brodio, *Acupingere, intexere. vid. Ex. in* Brwyd. & *vid. an hinc* Cyfrodedd. Angel mwyn yngwely mai, O baradwys a'i brodiai. *D. G.* i'r banadl.

Brodorion, *Indigenæ*, ἔγχωροι.

Bron, *Pectus, mamma, vber, mammilla. Sic Arm. Significat etiam collem, vt fœm. à* Bryn; *vnde & Mammam videtur significare ob similitudinem monticuli.*

Bron alarch, *Testa & testum, i. & Testus, us, ui. Sepia piscis.*

Brondu'r twynau, *Pardalus, pluviarius.*

Bronddor, *Clypeus. A* Bron, *Pectus, &* Dôr, *valvæ.*

Bronfoll, *Thorax, pectorale, mammillare.*

Bronfraith.

Brongengl. *Antilena.*

Bronrhuddyn, *Rubecula, rubellio, erythacus. A* Bron, *Pectus, &* Rhudd, *Ruber.* A grudd fel y bronrhuddyn. *D. G.*

Bronwen, *Mustela, furunculus, gale.*

Browys, *pro* Brawus. *à* Braw.

Bru, *Venter, vterus.*

* Bruchen, *Scatebra, scaturigo. Tw.*

Brud, Brut, *Historia, Chronica. Sumitur & pro Vaticinio.*

Brudio, *Vaticinari.*

* Bruned, llaw, *ait Ll.*

Brwchan, *Puls, pultis.*

Brwd, *Calidus, fervidus. Propriè de liquore fervente. Ab Arab.* Barid, *frigidus, per Antiphrasin.*

Brydio, *Feruere.*

Brydaniaeth, *Feruor, calor.*

Brwyd, lle rhwymir y ddylif, *Linium.* Brwydau gwŷdd.

Brwyd, *Instrumentum acupingendi.* Lwmbard, *&c.* A brwyd llaw fu 'n brodio y llen. *L. G.* i gwrlid.

Brwyd, *Adject. Lacerus, tritus, attritus.* Gnawd bod ysgwyd friwyd friwdoll arnaw. *D. B.*

Brwydr, & Brwydrin, *Prælium, pugna.* Artaeth ehelaeth hwyl gyrchiad brwydrin, eryr Caerfyrddin fyddin feiddiad. *Bl. F.*

Brwyn. *sing.* Brwynen, *Iuncus. Gr.* βρύλλιον. *Arm.* Broenen; & Broeneg, *Iuncetum.*

Brwyn, *Tristitia, luctus.* Gnawd lle bo dyfr y bydd brwyn †. *Nam vt aqua vbi junci, Job* 8. 11. *sic lachrymæ vbi luctus. Locutio ambigua.* Mae brwyn i'm dwyn am dani. *I. Deul. Item Tristis, lugens* Bryd brwyn. *D. G. Animus tristis.* Vthr yw fy nghwyn am frwyn fraw. *Iolo. Marwnad D. G. vid. Ex. in* Medr. *Inde compositum* Cymmrwyn. *D. Ddu. reddit Tristis in Psal.* 41. 10.

Brwyniad. *Encrasicholus.*

Brwysg, *Ebrius.*

Bryccan, *Teges palliastrum, instratum, lodix, lectisternia. K. H.* Y bryccan, a'r gobennydd *K. H.* Bryccan lledlwm, a llenlliain frasdoll ddrwgliwiog ar warthaf y bryccan, a gobennydd lledwag, a thudded gofudr arnaw. *Hist.*

Brych, *Macula.* Brychau, *Maculæ, atomi. Vnde sing.* Brycheuyn, *Labes, macula, atomus.*

Brychni wyneb, *Lentigo.*

Brych, *Color fuscus, subniger, nigellus; Bæticus, hispanus. fœm.* Brech.

Brych buwch, *Secundinæ vaccarum.*

Brych y cae, *Curruca avis, passer troglodytes.*

Bryd, *Animus.* Llymhau bryd yr eiddaw i ymladd, *Suorum animum ad pugnandum exacuere.* Y mae yn fy mryd, *Est mihi in animo.*

Brynn, *Collis. Gr.* βουνός.

Bryncyn, *Cippus, colliculus.*

Brynaich, ysgottiaid. *Ll. Britanni septentrionales.*

Brŷs, *Festinatio, acceleratio.*

Brysio, *Festinare, accelerare. Heb.* ברח, *Barach.*

Brysiawr, *Prydydd y Moch, Festinator.*

Brysgyll, *Baculus, sceptrum, scipio.*

Brytheirio, *vid.* Bretheirio.

Brython, *Britanni, Britones.*

Brythoneg, *Lingua Britannica.*

* Brythwch, ymladd, *William Llyn. Habet C.*

Brwnt.

B V

Bu, *Bos, vacca.* Gr. βοῦς. *Habent Antiqui.*
Bu, *Fuit.*
Bual, *Bubalus, bison, urus.* Gr. βούβαλος. *Arab. Pabul, Taurus.*
Buelin, *Ex cornu bubalino factum, cyphus ex cornu bubalino, cyphus quilibet.*
Buan, *Velox, celer, pernix. Sic Arm.*
Buarth, *Caula. A* Bu *&* Garth.
Buches, *Locus mulgendi vaccas. à* Bu.
Buchedd, *Vita. Arm.* Buhedd.
Budr, *Turpis, immundus.*
Budredd, *&* Budreddi, *Turpitudo.*
Budd, *Vtilitas, commodum, quæstus.*
Buddio, *Prodesse.*
Buddiol, *Vtilis, quæstuosus.*
Buddfawr, *Quod magnum fert quæstum, vtilissimus.*
Buddai, *Lucrator.* Gorpwyf cyn bwyf bedd buddai newydd, Tir tegaingl teccaf yn ei elfydd. *H. O.*
Buddai, *Butio.*
Buddel, *&* Buddelw, *Palus, i. Longurius, vaserra. pl.* Buddelwydd.
Buddugawl, *Victoriosus,* νικηφόρος. Bunry haerllug fuddugawl. *D. G.*
Buddugoliaeth, *Victoria. vid.* Gwaith-fuddig.
Bugad, *Boatus, mugitus, boum pugna. à* Bu *&* Câd. *Et metaphoricè Hominum Dicacitas, garrulitas, loquacitas, strepitus, tumultuatio.* Ban fu fwya cacthia câd, Bygwth Saeson a'i bugad. *M. Gr. G.*
Bugail, *non* Bigail. *Pastor.* Gwisgo hug bod yn fugail. *D. G.*
Bugeila, *Pastorem agere.*
Bugeilffon, *Pedum.*
Bugeilrhes. *Garrulitas.*
Bugloddi, *Boare, vel boum more terram cornibus effodere. A* Bu *&* Cloddio.
Bugunad, *Boatus, mugitus boum, mugire. Strepitus, dicacitas, &c. C.* Bugunawd.
Bûl, *Folliculi seminis lini.* Fal y bûl ar y llin †.
Bûn, *Fœmina, virgo.*
* Buna, *Numerus quidam, vid.* Rhiallu.
Burgyn, *Morticinum. Heb.* פגר, *Peger, Cadaver.*
Buria, *Idem.*
Burion, *Milvi. vid.* Beryon.
* Burthiaw, *Repellere, depellere.* Burthiaw efgar. *C.*
* Burthiad, *Repulsio.*
Burwy, *Pedica. A* Bu *&* Rhwy.
Bustl, *Fel.*
Bustlaidd, *Felleus.*
Buwch, *Vacca. pl.* Buchod, *ab Antiquo* Buch. *Sic Arm. pl.* Buchod. *Heb.* בקר, *Bacar.*
Buwl, *Humecillus.*

B W

Bw, *Terror, terriculamentum.* Ei wyneb ef a wna bw, Na bo hên wyneb hwnnw. *B. Br.*
Bwa, *Arcus, vid. an à* Bw, *quia ante inventum pulverem tormentarium, armorum terribilissimum fuit. vel à Gr.* βιός, *Arcus, nervus arcus. plur.* Bwâau, *& contractè* Bwâu.
Bwbach, *Terriculamentum. Gr.* φόβηθρον. *pl.* Bwbachod, *Lemures.*
Bwbachu, *Terrere, terrefacere.* Aed yn iach, lle i'm bwbachwyd, Y byd rhwng ei bedair rhwyd. *L. G.*
Bwch, *Caper. Arm.* Bouch.
Bwcel, *Plustula. Sic Arm.*
Bwccled, *Clypeus. Arm.* Bouclezer. *Heb.* מגן, *Magen. Habet D. G.*
Bwhwmman, *Fluctuare, fluctuatio.* A llu 'n bwhwmman pob lle. *D. G. & vid. Ex. in* Ffylg.
Bwiall, *Securis. Gr.* Πέλεκυς. *pl.* Bwiaill. *Rab.* פלכין, *Palcin.* Eryr a breyr lle briwad bwiaill, a llew ar eraill a oreurid. *L. G.*
Bwla, *Taurus.*
Bwlan, *Bulga.*
Bwlch, *Incile. pl.* Bylch. *Adjectivè sumitur, Fractus, incisus. unde fœm.* Bolch. O gylch i bedwar bylch byd. *D. G.*
Bwlgan, *Bulga.*
Bwnn, Aderyn y bwnn. *Ardea stellaris, asterias, butio.*
Bwngler, *Imperitus cujusque artis. Videtur dici debere* Bongler, *q. d.* Bôn y gler, *Vltimus musicorum, postremus poëtarum, imperitissimus omnium.*
Bwrdais, *&* Bwrgais, *Municeps, civis, burgensis. Chald.* בורגד, *Burgadh. Arab. Barga.* Bwrdais y weirglodd ferdew. *D. G. in* gwair.
Bwrdd, *Mensa. Habet D. G.*
Bwrn, *Onus. Habet K. H.*
Bwrnio, *Onerare.*
Bwrw, *Iacere.*
Bwrw, *Trama.*
Bwriad, *Propositum, intentio, institutum.*
Bwriadu, *In animo habere, instituere. Item, Excogitare.*
Bwth, *Tugurium. Heb.* בית, *Domus.* בות, *Buth, Pernoctare.* Nid gwahodd glwth i'w fwth fydd. *D. G.*
Bwyd, *Cibus, edulium. Arm.* Boet. *Heb.* פת, *Path, frustum. Gr.* ματτύη, *Quodcunque edibile. vid. an hinc Angl.* Baite.
Bwytta, *Edere, comedere, manducare. Sic Arm.*
Bwyttawr. *Manduco, onis.*
Bwyllwrw, *Viaticum, commeatus.* Parottoi bwyllyriau a llenwi eu llongau o honynt. Cymmeryd bwyllwrw o gorph yr Arglwydd a'i waed.
Bwystfil, *Rectiùs* Gwestfil, *Fera.*
Bwystgunion, *Feras videtur significare.*
Bwystus. *q.*

B Y

Bychan, *Parvus, paucus. Gr.* ἐλαχύς. *Heb.* פחות, *Pacheth, parum, minus, minimum. Arm.* Byhan.
Bychydig. *q. d.* Bachydig. *h. e.* Ychydig, *Pauxillus.*
Bychanigyn, *Pauxillus, minusculus, parvus.* Fy nyn bychan igyn bach. *D. G.*
* Bychod, *Paucum, paucitas, parum.* Gwae a fyn mefl er bychod †. Gwell bychod ynghod na chod wâg †. Gormod yw bychod o bechodau. *En. Gwalch.*
* Bychodedd, *Paucitas.* Bychodedd o Gristianogion oedd yr amser hynny.
* Bychodrwydd. *En. Gwalch. Idem.*
Bŷd, *Mundus, seculum. Sic Arm. Arab. Abad, Seculum.*
Bydol, *Mundanus.*
Byda, *Alvearium. & pl.* Bydaau.
Bydaf, *& pl* Bydafau. *Idem.* Abad fal y bydaf yw. *O. Ll. M.* Bwrw wanafau, aur fydafau, bwrw alafau i bawb ar lefel. *L. G.*
Bydwraig, *Obstetrix.*
Byddag, *Laqueus, nodus. Heb.* מתג, *Metheg, Frenum.* Llinyn tâg fyddag a fydd. *G. H.* i'r bwa. Nid llawfyddag fyddai hael *C.*
Byddar, *Surdus. Arm.* Bouzar.
Byddaru, *Stupefacere, stupescere.*
Byddin, *Turma, cohors, legio, acies.*
Byddino, *Aciem instruere.*
Bygwl, *Minæ, comminatio.*
Bygylu, *Comminari. Gr.* Ἀπειλῶ.
Bygwth, *Minæ, minari.*
Bynnag, *Est vox quæ semper vsitatur cum* Pwy *&* Pa, *vt* Pwy bynnag, *de personis, Quicunque, quæcunque.* Pa bynnag, *de rebus, vt* Pa vn bynnag, *Quicunque,* Pa beth bynnag, *Quæcunque res. Passim ponitur ante* Pwy *&* Pa, *vt* Bynnag pwy, bynnag pa vn. *Et dicunt Demet* Gynnag pwy, gynnag pa beth, *&c.*
Byrr, *Brevis. Sic Arm. Gr.* βραχύς.
Byrrhau, *Abbreviare, decurtare.*
Byrrdon, *Bassus in Musica. à* Byrr *&* Tôn *Hinc Angl. The burden of a song.*
Byrdd, *pl. à* Bwrdd.
Byrrhwch, *Melis, is.*
Byrrllysg, *Sceptrum, virga.*
Byrn, *pro* Beirn, *pl. à* Barn.
Bŷs, *Digitus. Sic Arm. Heb.* אצבע, *Etsbang. Arab. Isba. Literis transpositis,* Bŷs. Bawdfys, *Pollex.* Y mynagfys, bŷs yr vwd, y bŷs blaen, *Digitus index.* Y canolfys, yr hirfys, bys y din, *Digitus medius, infamis, impudicus.* Bys y fodrwy, y meddygfys, bys y gyfaredd, *Digitus annularis, medicus.* Y bŷs bach, y byrrfys, *Digitus auricularis, minimus.*
Bystwn, *Apostema digiti, Tages, tagax.*
Byth, *Semper, in æternum. Et* Pyth.
Byther, *pro* Bydder. *Ll. F.*
Bytheiad, *Canis venaticus.*
Bytheirio. *vid.* Bretheirio.
Byw, *&* Bywiol, *Vivus.*
Byw, *Vivere. Sic Arm.*
Bywiowgrwydd, *Vivacitas.*

Bywyd,

Brywyd, *Vita. Item, Victus. Gr.* βί⊙-.
Bywion, *Formicæ.*

CA

Caban, *Casa, gurgustium, flega. Heb. Chald. Syr. Arab. Cubba, tabernaculum, tentorium, papilio.*
Cabidwl, *Capitulum, consistorium* K.H.
Cabidyldy, *Domus capitularis, capitoliū.*
Cabl, *Blasphemia, calumnia.*
Cablu, *Blasphemare, calumniari.*
Cabledigaeth, *Calumniatio.*
Cablus, *Arm. Conscius, criminans.*
Cabol, *Pumicatus, levigatus, politus.*
Caboli, *Pumicare, levigare, allævare, polire, elimare.*
Cabolfaen, *Lapis levigatorius.*
Caccen, *Demetis est Meretrix; Venedotis Placenta. Arab. Caac, Placenta.*
Caccwn, *sing.* Caccynen, *Vespa, sphecа, crabro. Lib. Land.* Chwiliores.
Cach. *Arm. Fimus. Gr.* κάκκη, *Fætor, merda.*
Cachu, *Cacare. Sic Arm. Gr.* χέζω, κακκάω, *et* κακκάω. *Chald.* כח, *Cach, spuere.*
Cachad, *Vecors. Gr.* κακὸς, *Ignavus, timidus.*
Câd, *Prælium, pugna. Arab. Cabad, pugna, & Ketil, à Katal, pugnavit.*
* Cadeithi, *Idem.*
* Cader, *Septum, Castrum, locus munitus; vt* Cader Idris, Cader Ddinmael, *Heb. Geder, Septum: Vnde Gades Hispaniæ Oppidum, à Phœnicibus conditum, & Gadir vocatum. Arab. Gadir, Septum.*
Cadair, *Cathedra. Arm.* Cadoer. *Gr.* καθέδρα. *Chald.* גהרכן, *Gaharaň, Sedes, solium. Arab. Caad, Sedit.*
Cadarn, *Fortis, robustus, potens. Gr.* στερεὸς. *Heb.* כביר, *Cabbir, Fortis. Arab. Cadiron. Gr.* καρτερὸς, *Potens, fortis.* Hawys gadarn, Derfel gadarn, Efrog gadarn.
Cadernid, *Fortitudo, robur. Gr.* κάρτος.
* Cadas, *Cymatilis.* Sidan a chadas gaful. *D. G.* Nid mewn aur mad na chadas, Blin lwyth ond mewn bilen lâs. *I C.*
* Cadeno, *Gladius. Est potiùs Gladij epitheton, q. d. Bellivorus,* πολεμοφάγος. *A* Câd *&* Cnoi. *vid.* Catgno. Caddeno i gilio gelyn. *D. G.* i'w gleddyf.
* Cadcun, *vid.* Catgun.
Cadelling, *Cadellicus, ad Cadellum pertinens.* Llawer gwr gwrdd yn ing, Gan hael o hil Cadelling. *C.*
Cadfa, *Pugnaculum.*
Cadfarch, *Equus bellicus, vid.* March. *Est & nomen proprium viri.*
Caditt, *Reliquiæ, reliquum.* Gad attad beth gaditt borth. *Iolo.*
Cadlais, *&* Cadlas, *Area. D. G.*
Cadlys, *Pallatium castrense.*
Cadnaw, *&* Cadno, *Vulpes. Demetis* Canddo, *Gr.* κίναδ⊙-, κίναδο.
Cadr, *Fortis, robustus. Arm. Venustus.*
Cadw, *Servare, custodire.*
Cadwedigaeth, *et* Ceidwadaeth, *Custodia*
Ceidwad, *Servator, salvator, custos.*
* Ceidwades, *f. g. Servatrix, &c.* Ceidwades gwaun cydoes gwellt. *D. G.*
* Cadwent, *&* Cadwenn, *Congressus, duellum, prælium. pl.* Cadwennoedd.
* Cadwr, *Clypeus. à* Cadw.
Cadwraidd y llaw. *Metacarpium.*
* Cadwyd, *Idem quod* Cadw.
Cadwydd, catberth, *Dumetum, sentiçetum, spinetum, rubetum.*
Cadwyn, *Catena. Arm.* Chadena.
Cadwyno, *Catenare. Sic Arm.*
Caddug, *Caligo, obscuritas, nebula.*
Caddugo, *Obnubilare, obscurare.*
Cae, *Sæpes. sic Arm. et* Disqueaff, *dissepio.*
Cae, *Clausum.*
Caead, *Opertorium, Arab. Gita.*
Caead, *Clausus, opertus.*
Caeor, *Caula. WS. Io.* 10.
Cael, *Adipisci, invenire, reperire, potiri.* Cahel *&* Caffael, *idem.*
Caen, *Crusta, cuticula, superficies.* Hoen ewyngaen ar faen faingc. *D. G.* Eiry mynydd gwyn caen rhos. *Mac. ap Lly.*
Caenen, *Diminut. Idem. vid.* Breccini.
Caened, *Canus, a, um. Habet Ll. G. M. H.*
Caentach, *vid* Ceintach.
Caer, *Vrbs, murus. Arm. Vrbs, pagus, villa. pl.* Caerau, *&* Ceirydd, *Mœnia, muri. Heb.* גדר, *Gadher, Maceria, murus.* קיר, *Kir, Paries, murus.* קריה, *Kiriah, Vrbs. Et* עיר, *verso* ע *in G vt solet. Chald.* קרי, *Keri. Arab. Karia. Thargum,* קרתא, *Karta. Vnde Cartago, nomen vrbis.*
Caered, *Murus, mœnia.*
Caerog, *Muratus, mœnijs munitus. Item Scutulatus.* Coron o bali caerog. *D. Ed.*
Caeth, *Captivus, mancipium, servus. Arm. Miser. Et Adjectivè Angustus, arctus.*
Caethiwo, *Captivare, mancipare.*
Caethiwed, *Captivitas, servitus.*
Cafell, *Chorus Ecclesiæ, Adytum.*
Cafn, *Trulla, concha, alveolus. Item Linter, cimba, scapha. Hebr.* גת, *Gath, Torcular. Arab. Cafan, Mortarium.*
Cafnu, *Canare.*
Caffael. v. Cael. *Arm.* Caffout, *Reperio. Arab. Cafi, Contentus fuit, satis habuit. & Kebbel, accepit manibus.*
Cagal, *v. au rectius* Cagl, *Fimus ovillus, caprinus, vel similis. Arm. Ruder. Chald.* גלל, *Golil, Stercus aridum.*
Caib, *Marra.*
Ceibio, *Marrâ fodere, fodere.*
* Cail, *Caula, ovile. Heb.* כלא, *Kala,* Pob anifail cail nis celych o fil, *&c. D. I. D.*
Caill, *Testiculus. Sic Arm. pl.* Ceilliau. *Heb.* כליה, *Kiliah, ren. pl.* כליות, *Kelaioth. Arab. Kelitin, renes.*
Cain. *Candidus, pulcher.*
Ceinion, *pl. Clinodia, monilia, jocalia.*
Caingc, *Ramus. Canticum organi musici.*
Cais, *Quæstor, publicanus. WS, Luc.* 18.
Ceisiad, *Quæstor, quæritator.* Pencais, *Quæstorum præfectus.*
Ceisbwl, *Lictor. Heb.* גזבר, *Gizbar, præfectus.* A chosfpwr bun a'i cheisbwl. *D. G.*
Cais, *Conamen.* Rhoi cais ar beth.
Ceisio, *Quærere, conari. Sic Arm. Heb.* בקש, *Bakash. &* קשש, *Keshash, Scrutari. &* כסף, *Casaph, Concupiscere, desiderare. Hinc Angl. Catch.*
Caith, *pl. à* Caeth.
Ceithiw, *&* Ceithiwed, *Idem quod* Caethiwed.
Caly, *Veretrum, priapus. Arm.* Calch.
Calaf, *Calamus. Gr.* κάλαμ⊙-. *Arab. Calmon.*
Calefyn, *Diminut.*
Calch, *Calx, creta.* Calchu, *Decalcare.*
Calchaid, *Decalcatus.*
* Calch, Ymladd *ait G. T. Sed existimo significare Armaturam, armatum, loricam.* Lladdai llafn gafnar, llathrai galch llafar, fel Llachar llaw ddigrawn. *C.* Teyrn yn heiyrn yn hardd wifgad balch, teyrnwalch ynghalch ynghylch gorwlad. *Ll. F.*
* Calchdoed, *Armatus, loricatio.*
Caled, *Durus. Gr.* χαλεπὸς, σκληρὸς.
Caledu, *Obdurescere, obdurare. Sic Arm.*
Calon, *Cor. Sic Arm. Arab. Calbon.*
Calondid. *Magnanimitas.*
* Caluedd. *q. Arm.* Caluedd, *Carpentarius.* Calueddes. *f. g.*
Calyn, *corruptè pro* Canlyn.
Call, *Callidus, prudens.*
Callder, *&* Calledd, *&* callineb, *Calliditas, prudentia.*
Callestr, *Silex. Heb.* חלמיש, *Chalamish. pl.* Cellystr. *D. G.*
Callod, *Muscus arborum.*
Callodryn. *Culmus vel calamus herbarum.* Callodryn triochr sy i'r llysieuyn hwnnw.
Callor, *&* Callawr, *Cacabus, caldarium, ahenum.* Mis tachwedd moch mehinawr, Llyfn mor merllyd pob callawr. *An. vid. Ex. in* Athref.
Camm, *Curvus. Sic Arm. Gr.* Κάμπυλ⊙-. *Aduncus.* Camm *etiam dicitur vnoculus. Gr.* κύμων.
Cammu, *Curvare. Sic Arm. Gr.* κάμπτειν. *Heb.* כפף, *Caphaph. Chald.* עקם, *Ngacam, Incurvare.*
Cam, *Iniuria.*
Cam. *pl.* Camrau, *Passus.*
Camfa, *Scala agrestis.*
Cambost, *Anteris, antes.*
Cammeg, *pl.* Cemmyg.
Cammog, *Ancheraga. Genus Salmonis piscis aduncum habens rostrum. vid. an hinc Angl. cammocke, or resthаrrow.*
Camel, *Camelus. Gr.* κάμηλ⊙-. *Heb.* גמל, *Gamal.* Cawrfarch, *Lib. Land.*
Camgylus, *Culpatus, culpabilis, reus. A* Cam *&* Cwl.
Camlad, *&* Camlod, *Pannus vndulatus, cymatilis, qui è pilis camelinis fieri solebat.*

camel.

Camlas, *Lacuna, rivus.* Habet D. G.

* Camlwrw, *Mulcta, mulctatio, forisfactum.* K. H. Cynnifer gwaith ac y tremmygo vn wŷs, cynnifer camlwrw a gyll. K. Teirbuw camlwrw, *Mulcta trium vaccarum.* K. H. *vid. an à* Cam & llwrw.

* Camlyrus, *Mulctatus, mulctandus, mulctæ reus, mulcta plectendus.*

* Cammawn, *Prælium, pugna, conflictus.* & Cammon. O chawsan gam ynghammawn Dan wyth haf, Duw a wnaeth iawn. *L. G.*

* Camnined. *Lib. Land. Iris herba.*

Camp, *Qualitas, mos, conditio.* Campau, *Lusus quales Olympici. v. Ex. in* Lamp.

Camre. *Passus.*

Camrwysg, *δυσνομία.*

Camwedd, *Injuria, iniquitas.*

Camŵedd, *et* Cymŵedd, *trisyllab. locari.*

Camwri, *Injuria, abusus.*

* Camwy, *Idem. Ll.*

Cân, *Cantus, canticum. Sic Arm.*

Canu, *Canere, psallere, pulsare. Sic Arm. Heb.* נגן, *Nagan, canere, pulsare,* & ענה, *Nganah, canere.* נגן בכנור, *Naggen baccinnor,* Canu telyn. *1. Sam. 16. Arab. Gani, canere;* & *Goni, cantus.*

Canu, *Carmen, canticum. pl.* Canuau, & Caneuau. *Arm.* Cancuen, *Carmen.*

Cantor, *Cantor.*

Cân, & Gan, *Cum conjunctio,* & *Cum præpos. Quia, quoniam. Heb.* כי, *Ki.*

Cann, *Albus, candidus. Sic Arm.*

Cannu, *Candefacere, dealbare, candidare. Item, Candefieri, albescere, dealbari.*

Cannaid, *Albus, candidus, splendens. Solem dicimus* Y gannaid. *q. d. splendentem, splendidum.*

Cann, *Simila, similago.*

Canaon, *dixerunt Antiqui pro* Canawon, *à* Canaw. *vid.* Cenau

* Canastr, *vid. Ex. in* Cyhyryn. Canastr lin, *Arm.* Napta.

Canel, *Cinnamomum. Heb.* קנמון, *Kinnamon,* קנה, *Kaneh, Calamus aromaticus.*

Cannerth, *Auxilium, subsidium. A* Can & Nerth.

Canfod, *Videre, aspicere. A* Can & Bod. *vid.* Canyw. *Heb.* נבט, *Nauat, Aspicere, prospicere.*

Canghell, *Chorus Ecclesiæ, quod intra cancellos est. A* Cyn. & Cell. *q. d. Cella primaria.*

Canghellawr, *Cancellarius. pl.* Canghellorion.

Cangelloriaeth, *Cancellariatus.*

Cangen, *Idem quod* Cainge, *Ramus. Heb.* ענף, *Nganaph, Ramus.*

* Canhes. *q.*

Canhiadu, & Caniadu, *Concedere. vid.* Cennad.

Canhwynol, *vid.* Cynhwynol.

Canhymdaith, *Comitari.*

Canlyn, *Sequi, insequi, imitari. Gr.* Ἀκολουθέω.

Canllaw, *Repagulum, vacerra, minæ. Item Causidicus, advocatus, patronus litis, actor partis litigantis.*

Canllyn, *Idem quod* Canlyn.

Canol, *Medium.*

Canolig, *Medius, medianus.*

* Canthain. *q. vnde comp.* Dyganthain.

* Canre. *q.*

* Canred, *vid. an Comitatio, insectatio, insequutio; à* Can & Rhedeg.

Cans, *vid.* Canys.

Cant, *Centum. Sic Arm. Gr.* ἑκατόν.

Cant, *Cecinit. Tertia persona sing. præt. perf. à* Canu. Fal meugant pan gant ei gyrn. *L. G.* Cant cant ei moliant mal Elifri. *En. Gwalch.*

Cant, *Cantus, victus, orbiculus, circulus. Sic Arm.*

* Canthudd, *Idem quod* Canthynt.

Cantref, ἑκατόμπολις.

Cannwelw, *Albipallidus, subpallidus.* ὑ-χιόλευκος. *A* Cann, & Gwelw. March cannwelw.

Canwyll, *Candela, luminare. A* Can, *cum,* & Gwyll, *tenebræ. vel à* Cann, *candidus,* & Gwyll, *tenebræ; quòd albere, h. e. lucere faciat tenebras. Arm.* Cantoel. *Arab. Candilon.*

Canwyll llygad, *Pupilla oculi.*

Canhwyllbren, *Candelabrum, lychnuchus*

Canhwyllyr, *Idem. Sic Arm.*

Canwyr, *dicitur Incile quod in auribus signatarum bestiarum inciditur hac figura u, Inde* Canwyro, *talem figuram incidere.*

Canwyr, *Planula. ait Tw.* Canwyr y synwyr a'r sôn. *D. G.* Canwyrwr, *A Cooper. Tw.*

Canymdaith, *Comitari.*

Canymdoi, *Comitari, protegere, protegendo comitari. à* Can, ym & Toi. Mi a'th ganymdoaf â dengmil o wyr. *Bruty T.* Y llewod a'i canymdoynt trwy 'r ynialwch.

Canys, *Nam, quia, quoniam, enim, etenim.*

Cap, *Pileus. D. G.*

Cappan, *Pileus, Diminut. D. G.* Cappan glaw 'r brenhin. *K. H.* Cappan côr, *Cidaris, infula, mitra.* Y brenhin a roddes i eglwys Fynyw ddau gappan côr o bali. *K. H.*

Cappel, *Capella. vid. Ex. in* Cwpl.

Capten, *Dux, ductor, præfectus. Videtur corruptè dici ad imitationem Lat. Capitaneus pro* Cadpen. *h. e.* Pen y gâd, *Caput & præfectus aciei.*

Carr, *Carruca, biga. Sic Arm. Gr.* κάῤῥον. *Chald.* קרון, *Caron, Plaustrum. Arab. Garrara, Traha.*

Carraid, *Carrucatum.*

Carrgychwyn, dyn carrgychwyn yw dyn rhodiad a fo yn symmud ei garr a'i fud bob amser. *Erro, onis; ambulo, onis.*

Câr & Cer. *vid.* Gar.

Câr, *Amicus antiquis, idque rectè, & sic Arm. nobis Consanguineus, cognatus, significatione vsu translata, quia cognati plerumque Amici. pl.* Ceraint, & Cerynt. Câr y Publicanod, *Amicus Publicanorum. WS. Mat. 11. Hebr.* קרוב, *Karob. Chald. & Arab. Karis, Propinquus, cognatus.*

Carennydd, *Amicitia antiquis, & sic Arm. Nobis Cognatio, consanguinitas.*

Cares, *Amica antiquis, & sic Arm. Nobis Cognata, consanguinea.*

Caru, *Amare. Sic Arm. Gr.* ἐρᾷν.

Caruaidd, *Amabilis, amans.*

Caredig, *Amans, amatus.*

* Caranawg, Carannaid. *q.*

Carant, *Amici, consanguinei. pl.* Ceraint. *vid. Ex. in* Blwng.

Carawn. *vid. an nomen loci.*

Carchar, *Carcer. à Chald.* קרך, *Kerach, Ligare.*

Cardawd, *Eleemosyna, munus datum pauperi.* Cardowdtir rhydd yw tir yr Abad, *Terra libera, eleemosynaria, Franke almoyne.*

Cardotta, *Mendicare, eleemosynam quæritare.*

Cardottai *pl.* Cardottcion. *Mendicus, mendica* Clywed y gwann clod a gai, Ciried atteb cardottai. *T. A.*

* Cardd, *Idem quod* Caeth, *ait Ll. pl.* Ceirdd. *Inde com.* Digardd, anghardd.

* Carddu, *Captivare, captivum ducere.*

Carddagl, godre. *Ll. Fimbria. D. P.*

* Carddichwel. *q.*

* Caredd, *Peccatum, crimen, delictum.* Ef a ddugpwyd i'r purdan am ei gareddau. Er dy holion, Er dy goron, wr digaredd. *G. Gr.* i Grist Iesu.

Caregl, *Calix, scyphus. Chald.* כלוך, *Calch.*

Carfan, *Repagulum.* Carfan gwely, *Sponda lecti.* Carfan gwŷdd, *Insubulus, licium. Arm.* Carfan an gweaudeur. *Gr.* κέρκις. *Rab.* כרוכא, *Carica, Liciatorium.*

Cariwrch, *pro* Carw-iwrch.

Carl, *Rusticus, i. D. G.*

Carlwm, *alij* Carlwng, *Ictis.*

Carn, *Manubrium.*

Carn, *Bestiæ vagula.*

Carn, & Carnedd, *Agger, cumulus lapidum.*

Carp, *Panniculus, pittacium.* Carp trwsgl, &c. *D. G.* i R. Meigen. *vid. Ex. in* Gwâl.

Carrai, *Ligula, corrigia, lorum, loramentum. Sic Arm. Heb.* קשר, *Kesher.*

Carreg, *Lapis, saxum. Arab. Hagar.*

Carregan, *Lapillus.* Carregos, & Cerrigos, *Lapilli.*

Cart, *Plaustrum. pl.* Ceirt.

Carth. *Stupa, linistupa. Propriè Purgamen, purgamentum; pl.* Carthion, & *composit.* Ysgarthion, *Expurgamina.*

Carthen, *Purgatoria.*

Carthglwyd, *Vectula, cenonectorium.*

camel.

carediginn cariad.

Carthu,

caprice. D. J. D.

Carthu, Purgare, expurgare, mundare, mundificare. Gr. καθαίρειν. Hebr. טהר, Tahar.

* Carthan. vid. Garthan. Gwan garthan gyrch yn ymladd. C.

Cartref. Domus, domicilium, solita habitatio. Angl. Home. A Câr, juxta, apud, & Tref, Habitatio.

Cartrefu, Habitare, domi manere.

Caru. vid. Câr.

Carw, Cervus, sic Arm.

Carwfil, Magnum & excelsum animal. Rectiùs dicendum Cawrfil, à Cawr, Gigas, & Mîl, animal; ut Cawrfarch, Giganteus equus, pro Camelo.

Carwnaid, Saltus cervinus, h. e. magnus. Potiùs Cawrnaid, h. e. Saltus giganteus.

Câs, Odium, livor. Heb. כעס, Caas, Ira, quia odium ab irâ.

Câs, Odiosus, exosus. Arm. Casaus.

Casineb, Odium.

Casau, Odisse, odio habere.

Caseg. Equa. Sic Arm. Heb. סוסה, Susa. Caseg rewys. K. H.

Caseg y dryg-hin. Graculus.

Casgl, Collectio, collecta.

Casglu, Colligere. Arm. Clasq. Et nos passim Clasgu pro Casglu. Gr. λέγω. Heb. אסף, Asaph, לקט, Lakat, קלט, Kalat, & קשט, Kashat, Colligere, congregare. Chald. Syr. Arab. לקט, Lakat.

* Casmai. q. Rabb. קוזמין, Casmin, ornamenta. Gr. κόσμος. Am danaw yr oedd gasmai, A blodau mwyn gangau Mai. D. G.

Casnach, Floccul, flocculus.

Casnod. sing. Casnodyn, Floccus, flocculus.

* Casnor, Idem quod Llid, ait Ll.

Castell, Castellum. Habent antiquiores.

Castellu. Se erigere in modum castelli. De pavone dicitur pennas erigente.

Casul, Casula vestis Sic Arm.

Catt, Frustulum, particula. Arab. Cata, Sectio, divisio. Heb. קט, Kat, Modicum. קטן, Katan, parvus.

Catgi, Canis magnus, q. d. militaris, à Câd & Ci.

Catger, Icjunium, tatangaria.

* Catgun, Cledd, Gladius; aiunt nonnulli; ego existimo significare Bellatorem, præliatorem, heroem belligerantem, à Câd & Cûn.

* Catgno. vid. Cadeno.

Caterig, Catuliens, catulire. vid. Enderig, tersenydd, & Teithi.

Catorfa, & Catyrfa, Turba, turma, caterva. A Cad, & Tyrfa. q. d. Turba militum, turba militaris. vid. Rhiallu.

Catorfod, Prælium, conflictus. D. G.

Cath, Catus, felis. Arm. Caz. Gr. κάττης. Arab. Chathul, & Kitt.

Cathl, Cantus, carmen, canticum, harmonia.

Cethlydd, Cantor, musicus. Demetis Cuculus avis, y Gethlyd.

Cathrain Dem. yw galw ychen. Cathreinwr, geilwad ychen.

Cau, Claudere, occludere, sepire. Heb. גוף, Gaiaph, Claudere. Cauaf, Claudo, claudam.

Cau, Cavus, clausus. Sic Arm. Arab. Chaui, Ceuedd, Cauitas. Arab. Guf.

Cauo, Cauare. Sic Arm. Heb. קבב, Cauau, cauauit.

Cauad, Clausus, opertus. Gwas clau ac asau cauad. Syp. K.

Caudod, Cavitas, concavitas, interiora.

Caul, Stomachus, Communiùs lactentium, Coagulum. Arab. Alec.

Ceuled, Coagulum. Arm. Coulet. Arab. Galad, Congelatus, condensatus fuit.

Ceulo, Coagulare, coagulari. Arm. Couledaff.

Ceulawr. D. I. D. Vas coagulatorium.

Ceubren, Arbor caua.

Caw, Fascia. pl. Cawiau, Incunabula. Inde Cewyn.

Cawad, & Cawod, & Cafod. Imber, nimbus. Arm. Cowad. Arab. Gaith, pluvia. Arnad ôd-gawad, od gwn. D. G. Am fy mod tan gawodydd. D. G. Cafod teg rhag gofid dygn, D. G.

* Cawdd, Offensa, ira, indignatio.

* Coddi, Offendere, irritare, ad iram provocare. Gwae a gawdd Duw ac nis crêd †.

* Coddiant, Idem quod Cawdd.

Cawell, Sporta, corbis, cuna. Sic Arm. Gr. κάλαθος. Arab. Cuffa.

Cawell pysgotta, Nassa. Sic Arm.

Cawg, Pelvis.

Cawl, Pulmentum, ius. Sic Arm. Item Caulis, brassica, olus. Arm. Cawlen. Gr. χαυλός.

Cawlai, pottesfwr. D. G. Pulmentum mendicans.

Cawn, sing. Cawnen. Heb. קנה, Kaneh, Canna.

Cawr, Gigas. Hebr. גבר, Gcuer, verso V in W.

Caws, sing. Cosyn, Caseus.

Cawsai, Caseum quæritans & mendicans. D. G.

Cawsllestr, Vas caseis conficiendis aptum, fiscella, coagulatorium.

C E

Cebystr, Capistrum. Arm. Cabestr. Habet Tal. & K. H. vid Ex. in Eddestr.

Ceccru, Altercari, rixari. Habet D. G.

Ceccreth, Rixæ, altercatio, contentio.

Ceccys, sing. Ceccylen. Canna.

Cêd, Commodum, beneficium. pl. Cedion. D. Ed. Hinc Angl. Get.

Cedawl. Beneficus, benignus, munificus.

Ced-rwydd, & Rhwyddged. Benignus, liberalis, q. d. facilis beneficijs. A Rhwydd & Ced.

Ceden. Lachne, villus, i. Gr. κνώδιον, vellus.

Cedenog, Villosus.

Cedor, Pubes, impubium. Arm. Cezour. Gr. κτένες, pudenda mulieris.

Cedorog. Pubescens.

Cedr, Cedrus arbor. Sic Arm.

* Ceddu, vel Cezu. Arm. Sinapi.

Cefn, Tergus, dorsum. Arm. Quein. Heb. גו & גוה, Geuah, Tergus, & superior corporis pars. Cefn etiam Br. significat superiorem rei partem.

Cefnu, Vincere, superare.

Cefnogi, Animum addere, à parte & tergo alicujus stare.

Cefndedyn, Mesenterium.

Cefnderw, Consobrinus, germanus. Sic Arm. Cefnder, Idem. pl. Cefnderwedd, Cefnderoedd, & Cefndyr. Doed hithau heb ciriau berw, A chyfiownder iw chefnderw. T. P. Pren pêr a chefnder i chwi. M. I. E. Cefndyr o ryw milwyr Môn. G. O.

Ceffyl, Caballus. Arm. Caual. Gr. καβάλλης.

Cêg. Guttur. Heb. חך, Chec. Palatum.

Cegu, Glutire.

Cegid, Graculus, galbula, icterus. Y gegid fechan, Cuculus.

Cegin, Coquina, sic Arm.

Ceginwr, Arm. Coquus.

Cegyrn, pl. à Cogwrn.

Cehyr. vid. Cyhyr.

Ceibr, Longurius. Arm. Tignum. Angl. Sparre. vid. Barr.

Ceidron, pl. à Cadr.

Ceifn, pl. Ceifnaint. Abnepos, abneptis.

Ceiliog, Gallus. Gr. ἀλέκτωρ.

Ceiliog coed, Phasianus.

Ceiliog du. Sali, orum.

Ceiliog mwyalch, Merula, turdus.

Ceiliog rhedyn, Cicada.

Ceinach, Lepus.

Ceiniog, Denarius. Ceiniog baladr yw'r hon a dalai bob gwr o'r genedl, o gymmorth tu ac at dalu galanas. Ni thâl gwraig geiniog baladr, am nad oes iddi ond cogail. K. H. Ceiniog cwtta, Denarius minor. K. H. Ceiniog cyfraith, Denarius legalis. K. H. vid. Ex. in Curan. Dimmai yw traian ceiniog cyfraith. K. H.

Ceinion. vid. Cain.

* Ceinmyg, Ceinfyg, Ceinmyged, &c. vid. Myg & Myged.

* Ceinmygu, est Anrhydeddu, urddasu, perchi, canmol. Ceinmygir pob newydd †.

* Ceinmyn, ymladdau, ait G. T. Sed vid. an fiat à Cain & Mynnu.

Ceintach, Digladiari, contendere, concertare. Ceintach gwedi brawd †.

Ceintachus, Contentiosus.

* Ceintum, pro Cenais, Cecini.

Ceipr. vid. Ceibr.

Ceirch, Avena, sic Arm.

Ceirdd, pl. à Cardd.

Ceirionnydd. q. vid. an sit nomen loci.

Ceirniad, Cornicen.

Ceiroes, *Cerasa. Sic Arm. Gr.* κέρασον, *à Cerasunte Ponti oppido.*
Ceirs, *Idem quod* Cyrs. *pl. à* Cors.
Ceisio, ceispwl, *&c. vid.* Cais.
Ceith, *vid.* Caith.
Ceithiw. *vid.* Caeth. *Habet Ez. Gwalch.*
Pa drychiolaeth, gaeth geithiw,
Y sydd yn y gwinwydd gwiw. *D. G.*
Cél, *Celatio, occultatio, secretum.*
Celu, *Celare, occultare.*
Celain, *Cadaver. pl.* Celanedd.
Cele, *Idem quod* Cél.
Celeu, *Celare.*
Celewr, *Celator.*
* Celeurad, Celyfrad, & Celyrfedd. *q.*
Celfi, *pl. à* Colofn.
Celfydd, *Peritus, artificiosus.*
Celfyddyd, *Ars, peritia.*
Celffaint, *Arbores quæ ætate aruerunt & induruerunt; ligna cocta, arida; causima, durata.* Neidio ym o'r delff celffaint. *D. G.*
Celffeinio, *Arescere, obdurescere more arborum vetustarum. Item arefacere, obdurare.* Ffynnodd gynt ei chelffeiniaw. *R. G. Er.* i fidog.
Celi, *Nomen Dei omnipotentis, fortè à* Celu, *quòd omnium occultissimus sit. Deum nemo vidit unquam. Quod est nomen ejus si nosti. pro 30.*
Cel lach, *Silicernium. Heb.* כלח, *Celach, Senium, senectus.*
Celstan, Σχόλι@· *1 Pet. 2. 19. W.S.*
Celwrn, *Mulctra. Sic Arm. pl.* Celyrn, & Celyrnau. *vid. an à* Cœlo.
Celwydd, *Mendacium. C.* כדיבותא, *Cadibutha, &* רגלותא, *Raglutha, &* רגליותא, *Riglutha, pro 17. &* דגלא, *Digla.*
Celwyddog, *Mendax. Chald.* רגלא, *Raggala. pro 14.*
Celyn, *sing.* Celynen. *Ruscus, aquifolium, agrifolium. Sic Arm.*
Celynneg, *Arm. Hussetum. Nos* Celynnog.
Cell, *Cella, reconditorium. Heb.* כלא, *Cele, Carcer.*
Celli, *Coryletum. A* Collen, *pl.* Cyll. *vel* Celli, *pl. à* Cell.
Celliwig, y gelwid llys Arthur yngherny w.
* Cellaig, Ior. *Ll.*
Cellalt, & Cellgi. *vid.* Gellgi.
Cellwair, *Iocus, lusus. Gr.* χλεύη, *Cavillatio, ludibrium.*
Cellwair, *Iocari, ludere. Gr.* χλευάζω. *Cavillor, subsanno, ludo.*
Cemyw. *q.* Da big oedd, mor debyg yw, Duryn cam i' drwyn cemyw. *Ior. F.* i Walch.
Cenn, *Corium, cutis, pellis. Hinc composita* Hyddgen, marchgen; & Ysgenn, *unde Angl. Skinne. Item Porrigo, squamæ, crusta.*
* Cen, & Cennis, *pro* Canfu, *vidit, aspexit, aspicit.*
* Cenyw, *Idem: vel* Deryw, *pro* Darfu.
Mil ar ben bryn a'i cenyw. *G. Gl.* I'r plas ym moelyrch.
Cenaw, & Cenau, & *Antiquis* Canaw, *Catulus, pullus. Gr.* κυνίδιον, Cenau ci. *pl.* Cenawon, & *imperitè* Cenafon. Cenafon hil Cynfyn hên. *S. K.* Cenawon cyll, *Nucamenta, orum, Panicula, æ.*
Cenedl, *Gens, genus, natio. Gr.* γένος. *Heb.* תולדה, *Toledah.*
Cenedlu, *Generare, gignere, producere. Gr.* γεννάω. *Heb.* ילד, *Ialad.*
Cenedlig, *Gentilis.*
Cenedlawr, *Generator, vel gentis patronus.*
Cenfaint, *Grex, propriè porcorum. Arab. Ganah, Grex. Gend, & Gendia, Exercitus, cohors.*
Cenfigen, *vid.* Cynfigen.
Cengl, *Cingulum. Arm.* Cenglen.
Cenghadur, *Girgillus.*
Cenglu, *Cingere, cingulo ligare.*
Ceniddum. *D. B. Idem quod* Cenais, *Cecini, ad formam* Gwnaethum, aethum, daethum.
Cenllyg, *Grando. Gr.* χάλαζα. *Hebr.* שלג, *Sheleg, Nix.*
Cennad, *Nuncius, legatus. Arm.* Cannad, *Item Permissio, venia, licentia. Sic Arm.* Gaz, *lingua Persica Apostolum & legatum significat.*
Cenniattau, *Permittere, concedere.*
Cennadwri, *Nuncium, legatio.*
Cephyl, *vid.* Ceffyl.
Cerbyd, *Currus.*
Cerdd, & Cerddwriaeth, *Musica.*
Cerddor, *Musicus, melicus, citharœdus.*
Cerdded, *Incedere, ambulare. Sic Arm. A radice* Cerdd, *Ambulabit, ambula. Ab Hebr.* דרך, *Darac, legendo literas Heb. à sinistrâ ad dextram more occidentalium. Arab. Geri, Currit, fluxit, ambulauit.*
Cerdded, *Incessus, gressus, cursus.*
Cerddin, *sing.* Cerddinen, *Idem quod* Criafol, *Opulus arbor.*
Cerfyll, *vid.* Cyrfyll.
Cern, *Mala, æ, maxilla.*
Cernod, *Alapa.*
Cernodio, *Colaphizare.*
Cerrynt. *Habet C. Cursus, meatus, iter. A* Cerdded & Hynt, *q. d.* Cerddhynt, *vel à* Gyrr & Hynt. Cerrynt y dwr, *Cursus aquæ.* Gyrraist fi yn vn gerrynt, Gwaeddan am ei gappan gynt. *D. G.*
Certwyn, *Plaustrum, biga.*
Certh, *Mirus, mirandus, mirabilis.* O nerth y weddi gerth gu. *D. G.*
Cerwyn, *Cadus, dureta. K. H. Dolium. Antiquè Hydria.*
Cerydd, *Castigatio, correptio, increpatio. Heb.* גערה, *Gearah.*
Ceryddu, *Castigare, increpare, corripere. Hebr.* גער, *Gaagar. Chald.* רדה *Radbah.*
Cesail, *Axilla.*
Cest, *Venter, uterus, alvus. Demetis; Corbis, sporta.*
Cestog, *Ventrosus, ventriculosus, obesus.*
Cestor, *Subst. Idem.*
* Cethern. *Furiæ, dæmones.* I blith y gethern, I waelawd vffern. *Gr.* γη.
Cethin, *Color fuscus, infuscus, aquilus. subaquilus. Idem quod* Dwnn. *Item Horrendus, terribilis.*
Cethlydd, *vid.* Cathl.
Cethr, & Cethren, *Clavus.* Pwyaw cethri yn nwylaw Christ a'i draed.
Cethru, *Clavos figere, clavis figere.*
* Cethrawl. *Quod pungit vt clavus. Et idem quod* Cythrawl.
Ceubal, & Ceubol. *Linter, cimba, scapha.* Tripheth a ddiffyr dyn rhag gwys dadleu, 1 Llefain ag vrgorn rhag llu gorwlad, 2 llif yn afon heb pont heb geubal, 3 a chlefyd gorweiddiog.
Ceubren, *vid.* Cau.
Ceudod, *vid.* Cau.
* Ceugant, *Certò, certus. Arab. Hacac, certus, firmus, confirmatus, verus. Hakika, certitudo.* Addaw yn geugant, *Certò promittere.* Ar peth yn angheugant, *re incertâ, & dubiâ. Galf. lib. 6. c. 8.* Ceugant yw angau †.

CI

Ci, *Canis. Sic Arm. pl.* Cŵn *Gr.* κύων.
Ci coeg, *Canis marinus.*
Cib, *Vas quoddam, testa. Gr.* κίβος, *capsula;* κιβώριον, *Genus poculi;* κιβώτιον, *Scrinium, arcula.* Cibaid o fedd. *K. K.* Dogn cib o frâg neu o gwrysf. *K. K.* Gwr a wnaeth yn llawn llenwi cibau O ddwfr daierin yn win gwinau. *D. B. de Iesu Christo.* Cibynnaid *vertit WS. fatum. Luc. 13. vsitatur enim pro genere mensuræ.* Hyd y gib, *Ad oram vsque,* Cibyn wy; *Testa ovi.*
Cibyn, *pl.* Cibau. *Fructuum tunica, pericarpium, folliculus, siliqua. Luc. 15.*
Cidyll, cidyll coch. *Tinnunculus. Rectiùs* Cudyll, *Dim. à* Cûd.
Cidwm, *Lupus.*
Cidymmes, *Lupa.*
Cig, *Caro. Sic Arm.*
Cigog, *Carnosus. Sic Arm.*
Cigfran, *Corvus, corax.*
Cigcai, *Carnem mendicans, quæritans.* Crwydr arnai gigcai geg-hir. *D. G.* i'r fran.
Cigwen, & Cigwain, & Cigfach. *Fuscinula, creagra, creacentrum.* A'i bawen fell cigwen cog. *G. I. Ll. F.*
Cigydd, *Lanius. Arm.* Ciguer.
Cigyddio, *Laniare, dilaniare.*
Cigle, & Ciglef, *Audire, vel potius Audiuit.* Ni chiglef feithlef fythlud. *Ll. G.*
Cil, *Secessus, recessus, fuga.* Cil y lloaad, *Senium lunæ. q. d. Fuga vel recessus lunæ. Vsurpatur & pro loco*

recedendi

Cesair.

recedendi. Cîl y ddor, cîl y gwrych. Item, Tergus, tergum, Isgil, à tergo, pone. item, Ebiculum, dorsum cultri vel gladij oppositum acici. Cnoi cî', Ruminare, remandere.

Cilio, Recedere, secedere, fugere. Gr. κλίνω, ἐγκλίνω. Item, Fugare, profligare, in fugam mittere. Cadcno i gilio gelyn. D. G. i'w gleddyf, Y gwr a ddichon-- Gostwng y gwynt, hynt hynod, A chilio glaw, vchel glod. Iolo, de Deo Opt. Max.

Ciliad, & Cilydd, Profugus. Item, Fugator. Rhag Dafydd eith cilydd ciliwch. P. M.

Cilcwth, Repulsio, depulsio. A Cil, & Gwth.

Cilcwthio, Repellere, depellere, propulsare.

Cilchwyrn. h. e. Cilchwerryn, à Chwarren. Strumæ. D. G.

Cildant, pl. Cildannau, Citharæ nervi minores.*

Cildynn, Idem quod Cyndyn.

Cilddant, Dens maxillaris. Sic Arm.

Cilddor, Scapus valvarum.

Cilfach, Angiportus, latibulum, sinuosus recessus. A Cil & Bachiad.

Cilwg, Indignatio, iræ, simultas. A Cil & Gwg.

Cilydd, Proximus. Duw ci cheli fu ci chilydd. Rhis. i Fair yn beichiogi or Yspryd glân.

Cimmwch, Astacus piscis, locusta marina, carabus.

Ciniach, Segmenta, concædes, linamenta, præsegmina, laciniæ, panniculi.

Cinyn, Segmentum, &c. Cynelw cinyn gan gadechyn †.

Cinynio, Concerpere, segmentare, in segminia discerpere.

Cinionen. Lodix.

Ciniaw, Prandium. Ciniaw cchwydd yw Pyrnhawnfwyd. Demet.

Ciniawa, Prandere.

Cipio, Rapere, abripere. Heb. קָבַע, Cabang, Rapere. vid. Capere.

Cipiad, Rapax. Gr. κίβαλος, Prædo, latro.

Cippyll, Caudex, truncus. vid. an rectius Ciphyll, Diminut. à Cyff, vel Cyffbill. Compos. à Cyff & Pill.

Ciprys. Raptus, us, ui, concertatio, velitatio.

* Ciried, Eleemosyna, beneficium, beneficentia. W.S. sic reddit Iustitiam, 1 Cor. 9. 9, 10. sed non rectè; & εὐλογίαν, 2. Cor. 9. 10. quando s. εὐλογία pro beneficentia ponitur; & aliquando δικαιοσύνην, & charitatem, sed cùm beneficentiam denotant. Clywed y gwann clod a gai, Ciried atteb cardottai. T. A.

Cirpyn, Panniculus, pittacium.

Cîs, Ictus, verber, plaga, alapa. Paris aeth a'r gis i gyd. Iolo.

Cîst, Cista, arca. Gr. κίστη. Chald. כיס, Cis, est crumena, loculus. Cîst ystyffylog, vid. Ystyffylog.

Ciwdawd, Gens, natio, populus. Naw ciwdawd a wledycha yn Rhufain. Br. Sibli. pl. Ciwdodoedd.

Ciwed, Turba, turma, caterva.

C L

Cladd, Fossa, fossura, fossio.

Claddu, Sepelire, fodere.

Claddedigaeth, Sepultura.

Claer, Clarus, vid. Ex. in Maer. Habet Tal.

Claf, Ægrotus, sic Arm.

Clafdy, Nosotropheion.

Clafychu, Ægrotare, in morbum incidere. Arm. Cleuell. Heb. חלה, Chalah, ægrotare. Et Clefychu.

Clafycca, Æger, morbidus, valetudinarius.

Clefyccian, Ægrotare, valetudinarius esse.

Clafr, Clefri, Clefryd. Lepra, psora.

Clafr, Leprosus.

Clafrllyd, Leprosus, lentiginosus.

Clai, Lutum, cœnum. Gr. ἄργιλος, & χάλιξ, cæmentum. Heb. חול, Cho', arena. Hanc vocem habent Antiqui. Ll. Br. Hod. & D. G.

Claiar, & Clauar, Tepidus. Gr. χλιαρός. Arm. Clouar.

Clais, Livor, vibex, sugillatio, hypopion. Item, Fossula, rima, apertura, porca.

Clais dydd, Diluculum, summum mane, prima lux, prima aurora, lux dubia, tempus sublucanum. Vnde composit. Dichlais dydd, Idem.

Cleisio, Sugillare, sugillari. Et idem quod Hollti, W.S. Mat. 26. Et idem quod Gwawrio. W.S. Mat. 27.

Clamp, Massa. Heb. [illegible]גלם, Golem, Glomus informis.

Clap, Ictus, crepitus. A'i chlap megis hwch lippa. Iolo i felin.

Clariwn, Tuba. G. Gl. i'r corn.

Clâs, Claustrum Ecclesiæ. Habet Ll. F. sæpè. Gwae a ddiflas glâs yr eglwysau. Gr. Yr. Inde Clasdir, tir eglwys. Y Clâs ar wy.

Clau, Integer, syncerus.

Clauar, vid. Claiar.

Clauaru, Tepescere, tepefacere.

Clawdd, Fossa. Sic Arm. Inde Angl. Clod, ait Minsh. Arab. Calaa, Fossa.

Cloddio, Fodere.

Clawr, Idem quod Clafr.

Clawr, & Clor. Coperculum. pl. Cloriau, Dim. Cloryn. Clawr daiar, Superficies terræ.

Clecc, Stridor, crepitus. D. G.

Cleccian, Stridere, crepare. Clicied y ddor yn cleccian. D. G.

Cledr, sing. Cledren, Tignum, tignus, palus. Antiquis Gladius. Gr. κλεῖθρον.

Cledr llaw, Ir, Hir, Subtal.

Cledr y ddwyfron. Thorax, pectus.

Cleddiwig, Lapicidina, lapidicina, latomia. D. G. i'r rhew.

Cleddyf, Gladius, ensis. sic Arm.

Cledd, & Cleddau, Idem.

Cleddyf Bleddyn, & Cleddau bisfwail, Idem quod Dueg, Splen.

Cleddyfal, & Cleddyfod, Ictus gladij.

Clefryd, vid. Clafr.

Clefyccian. vid. Claf.

Clefyd, Morbus. Sic Arm. A Claf, Ægrotus.

Clegr, Cautes, scopulus, saxetum, rupes.

Clegyr, Gingrire, glocitare. Gr. κλαγγάζειν.

Cleirch, Decrepitus, defloccatus senex, capularis senex. Gr. χερονόληρος, ætate delirans.

Cleiriach, Idem. Heb. כלח, Celach, senium, senecta. Mab cleiriach o'r bodr-wrach bodr. Iolo.

Cler, Musici.

Cler y dom, Viliores & imperitiores musici.

Clera, Musicorum & poëtarum circuitio triennalis. Item, Musicorum & poëtarum premium & munus.

Clera, Musicorum more circuire.

Clerwr, & Clermwnt, Musicus.

Clicied, Cadanascus, obex, pessulus. vid. Ex. in Cleccian.

Clindarddach. Concrepare, concrepitus. Eccles. 7. 6.

Clo, Sera, clausum, conclusio.

Cloig, Serula, fibula lignea.

Cloigyn, Dim. Idem.

Cloi, Obserare, claudere, concludere. Gr. κλείω, Claudo. Arab. Aglac, claudere, obserare, & Galc, obseratio.

Cloedigaeth, Conclusio.

Clocc, Horologium. D. G.

Cloccian fal iar, Pipire.

Cloch, Campana, nola. Sic Arm. Gr. κλάζω, Clango.

Clych Suddas, vid. Morwysiaid.

Cloch yr ymadrodd, Vvula, gargarion, columella.

Clochydd, Ædituus, famulus sacrorum.

Clochdy, Campanile.

Clod, Laus. Chald. קילוס, Kilus, laus. Gr. κλέος, & κληδών.

* Clodfann, Excelsus laude, laudabilis. A Clod & Bann, Excelsus.

Clodfawr, Multum laudatus.

Clodfori, Laudare, collaudare, multum laudare.

Clodforedd, Collaudatio.

Cloer, Foruli. A Clo.

Clofen, Ramus. Gr. κλῆμα, κλάδος.

Cloff, Claudus. Gr. κυλλός, χωλός. Heb. קלוט, Kalut.

Cloffi, Claudicare, claudum facere.

Clôg, Idem quod Cochl. Y ceiliog dewr a'r clog du. D. G.

Clogwyn, Petra, cautes, rupes.

Clogyrnach, Confragosum.

Clol, Pericranium.

Clôr, vid. Herbas.

Clora, Istius herbæ radices colligere.

Cloren,

Cloren, *Cauda.*
Clorian, *Trutina, libra.* A Clawr.
Clôs, *Claustrum Ecclesiæ. vid.* Clâs.
Clûd, *Vectura, sarcina, gestamen.*
Cludo, *Vehere, ferre, gestare, portare.*
Cludair, *Acervus lignorum, vel quarumcunque rerum comportatarum.*
Cludeirio, *Coacervare.*
* Clugar, *Arm. Perdix.*
Clûl. *vid.* Cnûl, & Cnîll.
Clûn, *Clunis, coxendix. Sic Arm.*
Clûst, *Auris.*
Clustymwrando, *Auscultare, aurem præbere, ἐνωτίζειν, ὠτακουστεῖν. Xen.*
Clustog, *Pulvillus, pulvinar, cervical. Chald.* כסת, *Casath.*
Clwccian, *Idem quod* Cloccian.
Clwm. *vid.* Cwlm, & Cwlwm.
Clwppa, *Clava. Habent Antiqui. Rab.* קולפא, *Culpa, Clava, baculus capitatus.*
Clwyd, *Crates, crates viminea.*
Clwyd y ddwyfron, *Thorax, pectus.*
Clwyden, *Crates.* Clwyden o ia caledoer. *D. G.*
Clwyf, *Morbus Venedotis, Vulnus Demetis.*
Clwyfo, *Vulnerare, ægrotare.*
Clwyf y brenhin, *Scrophula, struma.*
Y Clwyf digwydd, & Clwyf tegla, *Morbus caducus.*
Y Clwyf gwahanol, & Clwyf mawr, *Lepra.*
Clybod, *Audire.*
Clŷd, *Calens, calorificus. De loco dicitur qui frigore immunis est & à frigore defendit, & de veste quæ benè frigus defendit.*
Clydwr, *Caliditas, defensio a frigore, locus à frigore tutus.*
Clyr, *sing.* Clyryn. *Vespæ genus.* Rhwng y clyr a thin y gwartheg †.
Clyw, *Auditus, auditio. Heb.* קול, *Kol, vox, sonus.*
Clywed, *Auditus, audire. Sic Arm. Gr.* κλύω.
Clywedigaeth, *Auditus, auditio.*
* Clywittor, *Audiatur, auditor.*

CN

Cnaif, *Tonsura.*
Cneifio, *Tondere, detondere. Gr.* κείρω, ξαίνω.
Cneifion, *Tomentum.*
Cnap, *Heb.* כנף, *Canaph, Gibbus, tuber, umbo. Item, fragmentum, frustum.* Mau och, aeth fy mwa i Yn drichnap aniandrychni. *D. G.*
Cnau, *sing.* Cneuen, *Nux, caryon. Sic Arm.*
Cnau ffrengig, *Iuglans, nux basilica.*
Cnawd, *Caro. Gr.* σαρξ. κρέας *est* Cig.
Cnawdol, *Carneus, carnalis.*
Cnodig, *Carnosus.*
Cnawd, *vulgò perperam pro* Gnawd, *consuetum.*
Cnewyll, & Cnywyll, *sing.* Cnewyllyn, *Nucleus.* Pefr fyrllysg tew eu cnewyll. *D. G.* i'r Cnau. & *vid. Ex. in* Ballasg.
Cnîll, *Idem quod* Cnûl. Clochyddes, cynnes y cân Cnîll adar mewn cnu llydan. *H. D.* i walch.
Cnippws, *Talitrum. Habet D. G.*
Cnith, *Submorsus, tactus, pulsus, us, ui, ictus.* Ni thrawai gnith â'r ewin, Na bai lais gwell nâ blâs gwin. *T. A.* i delynior.
Cnithio, *Submordere, pulsare, icere, tangere. Gr.* κνήθω, *scalpo, frico.* Llaes gnithio 'r ffenestr. *D. G. Leniter pulsare.* Cnithio ei wallt a crug, *Hist. Carol. M. Crines vellicare.*
Cnocc, *Verber, pulsus.*
Cnoccio, *Tundere, pulsare.* Cnoccio 'r drws. *D. G. Ostium pulsare.*
Cnoccell, *Talitrum.*
Cnoi, *Rodere, masticare, mandere. Gr.* δάκνω, κνάω. Cnoi cil, *vid.* Cil.
Cnofa, *Tormina ventris, rosio.*
Cnofain, *frequent. à* Cnoi.
Cnu, & *passim* Cnuf, *Vellus. Gr.* νάκη, & νάκος, & κώδιον. Cnuf o wlan accw neu flawd. *L. G.*
Cnûch, *Futuatio.*
Cnuchio, *Futuo, ere.*
* Cnûd, *Grex luporum. pl.* Cnuddedd. Owein a'i cosbes yn ddrûd, mal cnûd yn ymlid defaid. *Tal.* i Ywein ap Vrien. Cnûd o fleiddiau. *T. A.*
Cnûl, *Sonitus campanarum.* Decca' o nef hyd y cnûl. *L. G.* Cnûl bych accw 'n ael ŷ bedd. *L. Mon.*
Cnuwch, *Coma, cæsaries, capillitium. D. G.*
Cnwcc, *Gibbus, tuber.*
Cnwd, *Proventus, fructus. Demetis significat* παιδία, Cnydyn, *parvulus,* παιδίον.
Cnydio, *Proventum edere.*
Cnyw, *Porcellus autumnalis. Ll.* Cnyw. *i. Porcellus autumnalis. K. H. Lat.*

CO

Cobio, *Tundere.*
Côch, *Rubeus, rubicundus, rufus. Gr.* κόκκινον χρῶμα.
Cochi, *Rubescere, rubefacere.*
Cochder, *Rubedo.*
Cochl, *Palla, pallium, penula, chlamys.*
* Cochwedd, *Prælium, bellum.*
Côd, & Coden, *Pera.*
Côd eurych, Côd euraid.
Codi, *syncopatum pro* Cyfodi.
Codwm, *Casus, lapsus. Rectiùs fortè* Cwdwm, *à* Gwth, *vt* Ysgwd. Ac odid na rôn godwm. *L. G.*
Codded, *Idem quod* Cawdd.
Coddi, *vid.* Cawdd.
Coddiant, *vid.* Cawdd. *Noxa, offensa, Heb.* כיד, *Cidh, Afflictio, eventus malus.* Duw a'n diffyrth yn ddigoddiant oddiwrth y tân. *N.* Ef a fu ym mhlith y bleiddiau yn ddigoddiant. *N.*
* Coddyn, *Idem quod* Gaudy. *Cloaca, latrina. vid. an hinc* Ysgothi.
Coed, *Sylva, lignum, arbores. Sic Arm. pl.* Coedydd. *Arab. Guida, Silva, Ab Heb.* עץ, *Ngetz, vid.* Gwŷdd, *verso* ע *in G pro more, & G in C, &* ץ *in D vt Arab.*
Coeden, *Arbor. sing. à* Coed. *Est vox nuperrimè ficta.*
Coeta, *Lignari.*
Coedwig, *Nemus, sylva.*
Coeg, *Fatuus, insulsus, putidus, inanis, insipidus, improbus, vilis, nihili.*
Coegedd, & Coegni. *Fatuitas, vilitas.*
Coegen, *Improba, prava.*
Coegyn, *Improbus, pravus.*
Coegddall, *Luscus, lippus.*
Coeglwybr, *Semita incerta, parùm trita.*
Coel, *Fides, omen.*
Coel, *mendosè pro* Cofl.
Coelio, *Credere.*
Coelbren, *Sors.*
Coelcerth, *Pyra, rogus.* Perth fal y goelcerth a gaid. *I. Deul.* Loegr goelcerth llwybr drafferth drais. *En. wann.*
* Coelcwydd, *à* Coel, & Cwyddo.
Coelfain, *Lætum nuncium,* εὐαγγέλιον.
Coeling, *Pertinens ad Coelum.*
Coes, *Crus, tibia. Chald.* שוקא, *Shoka, crus.*
* Coesed, *q.* Bara coesed, *Panis candidus. Tw.* Drwg yw moes bara coesed, I rai o 'r clerwyr na red. *D. G.* Talm o fara gwyn, ac yn dorth goesed. *Hist. Geraint.*
Coesgoch, *Hæmotopus avis.*
Coeth, *Expurgatum, elaboratum.* Aur coeth, *Aurum purificatum.* Ac aur coeth, fel y gŵyr cant. *D. G.*
Coethi, *Aliquid expurgare, elaborare.*
Côf, *Memoria, memoriale,* μνημόσυνον. Côf cyfliw, & Côf cytedliw, *Memoriale alicujus facinoris exprobratorium. Habet Iolo.*
Cofio, *Memorare, recordari.*
Cofiawdr, & Cofiadur, *Memorator, recordator,* μνηστής.
Cofiain, *frequent. a* Cofio, *vt* Gelwain, *à* Galw.
Cofl, & Coflaid, & *alicubi perperàm* Coel, *Onus quod in brachiorum amplexu ferri potest.* Cofl gwâs diog †. Gwâs arall a ddwg Seirioel, A naw o gaws yn ei goel. *L. G.*
Cofleidio, *Amplecti, brachijs complecti.*
Coffa, & Coffau, *Memoriam facere, in memoriam alicui revocare, aurem alicui vellere.*
Coffa, *Memoria, mentio, memoriale. pl.* * Coffeion.
Coffr, *Cista, arca. R. G. Er.*
Côg, *Coquus, popinator.*
Coginiaeth, *Coquinaria.*
Côg, *Coccyx, cuculus, cucullus. Chald.*

Chald. קיק, *Kik.*
Cogail, *Colus. Sic Arm. Gr.* κήγκαλος.
Cogfran, *Cornix.*
Cogor, *Garrire, obstrepere. Garritus, strepitus.* Gwthiais y ddor, cogor cawg. *D. G.*
Cogwrn, *Malum sylvestre minusculum. pl.* Cegyrn.
Còl, *Aculeus. vnde* Colyn. *Item, Arista, cuspis aristarum. Gr.* Ἀθερίξ. Blina còl blaenau celyn, *Iolo* i'r farf.
Coliog. Ἀθερής. *Exacuminatus, inspicatus, rigidus.*
Coler, *Collarium. Chald.* קולר, *Kolar. Ezek.* 10.
Colofn, *&* Colon, *Columna.*
Colommen, *Columba.*
Colommendy, *Columbare.*
* Colp, *Scolops. vnde* Ysgolp. Magl y pysg am golp Palgen. *R. N.*
Coludd, *Exta. sing.* Coluddyn, *Intestinum. Gr.* κῶλον. Y glâs goludd, *Ile, lactes.* Ysgymmyn coluddyn clawdd. *D. G.* i'r fiaren.
Colwyn, *pl.* Colwynod. *Canes melitei.*
Colwynwraig, *Dem. Obstetrix.* Colwyno, *Obstetricari.*
Colyn, *Aculeus.* Colyn dôr, *Cardo ostij, ob similitudinem aculei.*
Còll, *&* Colled, *Detrimentum, damnum, jactura, perditio. Sic Arm.* Tôst a fydd mŵg coll †. *Dixit ambiguè vxor maritum deflens, rogata cur fleret. Amphibibologia est in* Còll, *quæ vox & Damnum & corylum significat.*
Colledu, *Detrimentum & damnum alicui adferre.*
Colledigaeth, *Perditio. Sic Arm.*
Colli, *Perdere, amittere; Perdi, amitti. Gr.* ὀλλύω.
Còll, *&* Cyll, *sing.* Collen, *Corylus. Gr.* κόρυλος.
Collwyn, *Coryletum.*
Combr, *Sindon. Tw. Habet D. G.*
Compod. *Pyxis nautica; circinulus.* Pennod a chompod a champ. *Ma. B.* Pigod compod y campau. *R. K. G.*
* Coned, balchedd, *ait Ll. vid. an hinc* Gogoniant.
* Coniach, *Superbulus.* Gwerin coniach. *L. G.* i wŷr Caer.
Conell, *Cauda. Est fœm. à* Conyn.
Conyn, *Idem quod* Colyn. *Apoc.* 9. 10. *Gr.* κῶνος. Blaen y conyn, *Cuspis aculei.*
Congl, *Angulus. Gr.* γωνία.
Conglfaen, *Lapis angularis.*
Coppa, *Vertex, apex, crista. Heb.* גב, *Gaph, Summitas; &* כובע, *Cobang, Galea, tiara, mitra. vid. Ex. in* Cappan.
Coppog, *Cristatus.*
Coppyn, *&* Pryf coppyn, *Aranea.*

Coprs, *Chalcanthum.*
Côr, *Chorus.*
* Cor, *pl.* Corod. *vid. an idem quod* Corr, *& vid. an hinc* Corrodyn.
Corr, *Nanus, pumilio. Aranea nonnullis.*
* Corrodyn. *q.* Corrodyn cerdd meiddlyn Mai. *D. G. i R. M.* Corrodyn min dŷn mwyn doeth. *D. G.* i'r cusan. Corrodyn cywir ydwyf. *D. G.* Corrodyn cywir ydwyt. *D. G.* iw gleddyf. *vid. an* Cyrrodyn, *à* Cyd, *& Rhodio, Comes.*
* Corawg, *Idem quod* Hael, *aiunt Ll. & D. P. & Tw. & alij. Quod si verum sit, videtur hinc fieri* Anghawr, *Avarus.* Gwell corawg na chybydd †.
Corbedw, *sing.* Corbedwyn. χαμαιπιτύδα, *Humilis betula*
Cordyn, *Chorda, funis, tomex. Sic Arm. Gr.* χορδὴ, *Chorda, fides. Lib. Land.* Corden, *fides.*
Cordref, *Vrbecula.*
Corddi, *Butilare.*
Cordderw, *Quercus humilis.*
Corddyn, *Cardo.*
Cored, *Cataracta. Habet Tal. & D. G.*
Corf, *Corpus, vel truncus corporis. pl.* Cyrf. Corf ais, *pl.* Corfeisiau, *Costa.*
A'i gorfasau 'n gryf eisoes. *T. A.*
O'i flaen yn gorf-loyw vniawn,
Ac ar f'ol i 'n gorf-loyw iawn. *L. G.* I gyfrwy.
Corhwyad, *Querquedula, Boscha.*
Coriar, *Perdix.*
Corlan, *Caula. Heb.* כלא, *Cala.*
Corn, *Cornu. Sic Arm. Heb.* קרן, *Keren. Arab. Karn. Gr.* κέρας. *Item Tuba.* Llef y corn yn niwedd byd, *vox tubæ.*
Corn pori, *Oesophagus.*
Corn breuant. *vid.* Breuant.
Cornant, *Torrens.*
Cornel, *Angulus. Chald.* קרנתא, *Keranatha, Angulus. Habet D. G.*
Cornicyll, *&* Cornchwigl, *&* Cornor y gweunydd, *Vanellus avis.*
Cornor, *Apum rex, dux.*
Cornwyd, *Vlcus, pestis, pestilentia.*
Coron, *Corona, diadema. Gr.* κορώνη. *Chald.* קרנתא, *Kerontha, Coronula, capitellum. &* קוריא, *Koraia, Coronæ, capitis ornamenta. Omnia ab Heb.* קרן, *Keren, quod aliquando pro gloria accipitur.*
Corph, *Corpus. Sic Arm. Heb.* גוף, *Guph, Corpus.*
Corphlan, *Cœmiterium.*
Cors, *Palus, udis, juncetum. pl.* Corsydd.
Cors, *sing.* Corsen, *Arundo. pl.* Cyrs *&* Ceirs.
Corsog, *Palustris, arundineus.*
Corsfrwynen, *Iuncus.*
Corsl-hwyad, *Fulix, fulica.*
Cort, *Chorda, funis. vid.* Cordyn. Gwâs gogwtta da dihort, Ac eddystr mewn cebystr cort. *Iolo* i farch.
Corwgl. *vid.* Cwrwgl, *&* Corwg. Llwyth gwr ei gorwg †.
Corwynt, *Turbo, inis. Arm.* Corwenten.
Coryn, *Vertex. Gr.* κορυφὴ; *&* κάρα, *seu* κάρη, *Summitas cujusque rei.*
Corynrwy, *Lib. Land. Diadema.*
Cosgordd, *Famulitium. Arm.* Cosgor, *Familia. vid.* Gosgordd,
Cosi, *Scalpere, fricare, scabere.*
Cosi, *Pruritus. Gr.* κνησμὸς, *&* κνισμὸς.
Cosp, *Pœna, punitio, supplicium. Arab. Ngazabon.* Nid â cosp ar ynfyd †.
* Cospawd, *Idem.*
Cospi, *Castigare, supplicio afficere, pœnam infligere.*
Cospedigaeth, *Castigatio, punitio, supplicium.*
Côst, *Sumptus, impensa, expensa. Est vetusta vox Br.* Neb ni chyst y rhyw byst byth. *Ll. B. H.*
Costus, *Sumptuosus.*
Costio, *Constare, erogare.*
Costog, *Molossus.*
Costogaidd, *Caninus, inhumanus, morosus.*
Costrel, *Lagena, vter, obba. Rab. Syr.* קסטא, *Costa. Arab* קסט.
Costwyo, *rectiùs* Cystwyo, *castigare, punire.*
* Cott, *&* Coth. *Lib. Land. Senex.*
Cotarmur, *Paludamentum.*
Cottwm, *Gossipium, bambaceum, Cotoneum. Gr.* κόττον. *Arab. Cotin.*
Cowyll, *Antipherna. vid.* Argyffreu, *&* Amobr. Cowyll yw yr hyn a gaffo merch am ei gwyryfdawd. *K. H. Est genus vestis, & tegumenti.*
Cowyllyn. *Dim.*
Cowraint, *lege* Cywraint.
Cowydd, *lege* Cywydd.
Cowyn, *Pestis; pestilentia, lues. W.S. Mat.* 24.

C R

Cra. *vid. herbas.*
Crach, *sing.* Crachen, *Scabies. Hebr.* גרב, *Garau, Scabies. Arab. Garaba, Scabies. Arab. Carcba, Vicus.*
Crafangc, *Vngula avis, vel cancri, vel similis rei.*
Crafangog, *Vngulosus.*
Crafangaid, *Manipulus.*
Crafu, *Radere, scalpere. Heb.* גרד, *Garadh, Scalpere.* גרב, *Garau, Scabies. Gr.* χαράσσειν, *Sculpere.*
Crafell, *Radula, scalprum.*
Crafell ysgwydd, *Spatula, omoplatæ.*
Craflech, *Testa rasoria.*
Crâff, *Harpago, fibula. Arm.* Crapaf, *Anchoro.* Diancraff, *Exanchoro. Heb.* גרף, *Garaph, Trahere, rapere.*
Creffyn. *Diminut.*
Crâff, *Perspicax, qui acutè videt, vel tenaciter quid apprehendit, acutus.*

Inde

Inde Angraff, *Obtusus.*
Craffu, Craffu â golwg, ἀτενίζειν, *Fixis oculis intueri.* Craffu ag ewin, neu â pheth arall.
Cragen, *Concha.*
Crai, *Recens*, Newydd grai, *Recens novumque. vid.* Cri.
* Craiff, *Idem quod* Trugar, *ait Ll. Misericors*, ἐλεῶν,
* Creiffiant, *Misericordia. vid.* Cyrreifiant.
Craig, *Petra, rupes. Gr.* ῥάξ. *Arab. Hagar, Petra, lapis. Et a Brit. fit Angl. Cragge.*
* Crain, *Adiect. ab Infinitivo.*
* Crain, *Iacere, succumbere, prosterni, volutare se. Heb.* גחר, *Gahar, prosternere se. Hinc composita* Amcrain, amcreinio, digrain, dychrain, aergrain. Myned ar ddigrain, *Errare, palare, vagari. WS. Mat.* 18.
Crair, *Est quod à Iurantibus manu tangitur. Sic dicebantur reliquiæ Sanctorum. Sic & res quæque curiosè ornata.*
Creirio, *Adiurare, iuramentum deferre.*
Creirwy, *Idem quod* Crair.
Craith, *Cicatrix. Arab. Garrab. Arm.* Creizen.
Craith ogyfarch. *K. H. Cicatrix visibilis. q. d. Obvium quemque salutans: quæ sc. in facie est, vel in manu, vel in pede.*
Cramwyth, *Laganum, popanum. Arm.* Crampoezen.
Crangc, *Cancer, Gangræna.*
Crap, *Raptio, prehensio.*
Crâs, *Torridus, aridus. Item, Procax.*
Crasder, *Ariditas. Procacitas.*
Crasu, *Torrere, arefacere; & Terreri, arescere.*
* Crau, *Cruor, sanguis.*
Crau arf, *Foramen manubrij in instrumentis.*
Crau nodwydd, *Foramen acus.*
Craw, *Hara, Arm.* Crou; *vt* Crou an deuet, *Ovile*; Crou an gueffr, *Caprile*; Crou an ouhen, *Stabulum boum*; Crou an moch, *Hara.*
Crewyn, *Diminut.*
Crawen, *Crusta. Sic Arm. Inde* Ysgrawen.
Crawennu, *Incrustare, incrustari.*
Crawn, *Obstructum, præclusum, obthuratum. Item, Congestum, coacervatum. Quod compescitur, reprimitur & obthuratur. Obstructio. Vnde sumitur pro Pus, tabum, sanies, suppuratio. vid.* Cronni. *Hinc* Anghrawn, digrawn, gorchrawn, cronniad. *Et* Eurgrawn, *Thesaurus apud K. H. Auri acervus.* Nend mau o'i angau dagrau digrawn. *C.*
Crebach, *Ariditate & marcore contractus.*
Crebychu, *Ariditate contrahi.*

Creccian, *Glocitare*, κρωζειν, καγχάζειν. *Arab. Karak, Karka, Glocitare.*
Crech, *fœm. à* Crych.
Crechwen, *Cachinnus. A* Crech & Gwên.
Crechwennu, *Cachinnare.*
Crêd, *Fides, religio. Arm.* Crêd, *Fideiussor.*
Credu, *Credere. Sic Arm.*
Credcdyn, & Credadyn, *Credulus.*
Creduniaeth, & Credaduniaeth, *Credulitas.* Doniog fu 'r gredaduniaeth. *D. G.*
Crefadur yw pilionen yr ymmennydd, *Meninx. vid.* Creuan.
Crefu, *Postulare, instanter petere. Idem quod* Creu.
Crefydd, *Religio. Alij* Creddyf. *q. d.* Cred-ddeddf, *quibus non assentio.*
Crefyddu, *Religionis ergo ieiunare.*
Crefyddus, & Crefyddgar, *Religiosus.*
Crefyddwr, *Vir religiosus.*
Creift, *Ars, propriè Mechanica. Est antiqua vox Br. Habent D. G. & Iolo, & R. G. Er.*
Crefftwr, *Artifex.*
Crefftwraidd, *Artificiosus, artificiosè.*
Cregen, *Vas figulinum*, κεραμιον.
Cregenydd, *Figulus.*
Creglais, *Clamor raucus, vox rauca. A* Cryg, & Llais.
Creiffiant. *vid.* Craiff.
Crempog, & Crempogen, *Laganum, popanum. Arm.* Crampoezen.
* Cren. *Hara. Ty.*
Creppa, & Creppog, *fœm.*
Creppach. *vid.* Crebach.
Crêst, *sing.* Cresten, *Porrigo, furfures, crusta.*
Crestennu, *Porriginem contrahere.*
Crêth, *Patientia frigoris. Hinc* Achreth.
Créu, *Creare. Sic Arm. Heb.* ברא, *Bara, verso* ב *in* כ, *similis figuræ.*
Creawdr, *Creator.*
Creadur, *Creatura. Sic Arm.*
Créu, *Instanter petere, crocitare. Heb.* קרא, *Kara, Clamare.* A gre 'r frân fawr, a gre 'r frân fechan †. Y ffordd yd gerddwyf gwrdd yd grê branhes, *&c.* Prydydd y moch.
Creuan, *Cranium. Gr.* κρανιον. Vch creuan ac is creuan. Mewn trille yn y pen y megir clefyd, 1 Yn y donn, *In cute*, 2 Yn y greuan, *In cranio*, 3 ac yn y grefadur, *In pia matre, vel dura matre.* Medd. Myddfai. *Rabb.* קדרה, *Cadra, Cranium.*
Crewyn, *vide* Craw.
Creyr, *vid.* Crŷr, & Cryhyr.
Cri, *Recens, infermentatus, rudis, vid.* Crai. Bara cri, *Panis infermentatus.* Lliain cri. Brethyn cri, *Pannus rudis.*
Cri, *Clamor. Habent veteres.*

Crio, *Clamare. Heb.* קרא, *Kara, Clamare. Arab. Caraz.*
Criwr, *Præco. Sic Arm. Gr.* κηρυξ.
Criafol, & Cyriawol, *&c. Opulus arbor, ois, sorbus.* Cwrel lliw cyriawol llwyn. *D. G.* Criafonllwyn cwrf ynlliw. *Gutto 'r Glynn* i ffaling goch.
Crib, *Pecten. Sic Arm. Item, Summitas, apex, cacumen, crista rei.* Crib tŷ, crib mynydd, crib ceiliog. Cribau *dicunt Demetæ quod Venedotæ* Crwybr, & Crib, *reddit WS. favum. Luc.* 24.
Cribell. *Arm. Crista.*
Cribyn, *Rastrum, sarculum, pecten. Sic Arm.*
Cribinio, *Sarrire, sarculare, pectinare.*
Cribo, *Pectere.*
Cribod. *q.* Nythod i'r cribod a'r crwybr. *Ll. G. M. hen*, i'r eiry.
Cribog, *Cristatus, cacuminatus.*
Cribddail, *Rapina.*
Cribddeilio, *Rapere.*
Cribddeilwr, *Raptor.*
Criccied, *Tettigonia, cicada focaria, pyrausta. A Gr.* κραυγη, *Stridor.*
Crimmell, *Diminut. fœm. à* Crimp. *Fastigium in longum didúctum.*
Crimmog, *Anterior pars tibiæ, & Metaphoricè, quicquid ei simile est. Crea.*
Crimp, *Rei cuiuslibet acumen.* Crimp crimmog, *Acumen tibiæ, crea.*
Crimprew. *Gelu acuminatum.*
Crîn, *Aridus, & præ ariditate fragilis. Item, Avarus, sordidus, parcus.*
Crinder, *Ariditas. Avaritia, sorditas.*
Crino, *Arescere.*
Crintach, *Sordidulus, sordidus, parcus.*
Crintachrwydd, *Sorditas, avaritia.*
Crinwas, *Avarus, sordidus.* Mab y crinwas, *Vir sordidè avarus.*
Cripio, *Scalpere.*
Crisial, *Chrystallus. v.* Grisial. Crisiallt, *vertit D. Ddu Chrystallum. Ps.* 147. 6.
Crisiant, *Idem.* Gorwyn wyd vwch geirw y nant, Mewn crys o liw maen crisiant. *Dafydd ap Gwilym.* i'r alarch.
Crispin, *Aridus.* Gwr coch, goarfoel, gogrispin.
Croch, *Acer, acris, vehemens, violentus.* Gweiddi yn groch, *Vehementer clamare.* Ymladd yn groch, *Acriter pugnare.*
Crochan, *Olla.*
Crochenydd, *Figulus. Alij* Cregenydd.
Croen, *Cutis, pellis, corium. Sic Arm. Gr.* χρως, χρωτος. *Heb.* עור, *Ngor, pellis. Inde* Croen *verso* ע *in* G *pro more.*
Croenen, *Cuticula.*
Croeni, *In cutem coalescere.*
Croes, *Crux. Arm.* Croas; & Croesfhynt, *Compitum.*

creulon.

Croesi, *Cruce signare.*

Croesan, *Mimus, histrio, obscænus.*

Croesanaeth, *Iocus scurrilis, obscænitas.* Croesanaeth croyw a sonniai. *D.G. i R.M.*

Croesanair, *reddit WS.* αἰσχρολογίαν. *Col.* 3. 8.

Croesangerdd, *Carmina priapeia & obscœna.*

Croesaw, *Gratulatio.*

Croesawu, *Gratulari, humanè excipere. Demetis* Cressaw, *&* Gressaw.

Crog, *Suspendium, suspensio. Item Crux. Item Christus crucifixus.*

Crogi, *Pendere, suspendere Gr.* κρεμάω. *Sic Arm.*

Croglith, *vid.* Llith.

Crogpren, *&* Crogwydd, *Patibulum.*

Crogen, *Cochlea, concha.*

Crogen pysgodyn, *Branchiæ.*

Crogen march, *Lichen equi.* Cregyn garrau march.

Crombil, *Ventriculus auis, ingluvies.*

Cromwyth, *Idem quod* Crimmog.

Cronell, *vel* Cronnell, *Ovum piscis. A* Crwnn, *Rotundus q.d. Rotundula; vel* Gronell, *à* Grawn, *Granulum.*

Cronglwyd, *Tectum, laquear. h. e.* Cromglwyd, *Crates incurva.*

Cronicl, *Chronica. Chald.* דכרון, *Dicron, Memoriale, ab Heb.* זכר, *Zacar. Gr.* χρονικά.

Cronni, *A* Crawn, *Occludere, oppilare, præcludere, obstruere, obthurare, compescere, reprimere, aquas stagnare, congerere, coacervare, cumulare.* Pan fo clefyd gwragedd yn cronni, *Cum fœminis occluduntur menses.* Llyfr Medd. Na chronna d' aur, na chryn di, Gwr crin a gâr eu cronni. *L. Mor.*

Croppa, *Ventriculus propriè auium.*

Croppian, *Serpere, repere. Gr.* ἕρπω.

Croth, *Vterus, venter. Heb.* כרש, *Cer̄esh. Arab. Cres.*

Croth esgair, *Sura.*

Crothell, *Elixatile, giruli, à ventrositate sic dicti.*

Crothog, *Ventrosus.*

Croyw, *Dulcis, recens, non salitus,* ἄναλος. *Opponitur salso.* Dwfr croyw, *Aqua non salsa. De voce & loquelâ clarâ & audibili dicitur.* Llais croyw, parabl croyw. Croyw iaith, *Lingua clara, integra, incorrupta.*

Croywber, *Dulcissimus.*

Croywder, *Dulcedo, insalsedo.*

Crûd, *Cunæ.*

Crûg, *&* Crugyn, *Cippus, tumulus. Chald.* רוקבא, *Rukba, Cumulus. Translatitiè Apostema, vomica, abscessus, tumor. Item Papula, pustula.*

Crugo, *In cumulum, vomicam vel abscessum crescere.*

Cruglwyth, *Acervus, strues.*

Crupl, *Claudipes. Habet Gr. Yn.*

Crwban, Math ar forgranc yw, *Cancer marinus. Habet Dafydd ap Gwilym.*

Crwcca, *Curvus, incurvus. Heb.* כרע, *Carang, Curvare.*

* Crwd, *vnde* Ysgrwd.

Crwmm, *Curvus, recurvus. Arm.* Cromm, *Proclivis.*

Crwnn, *Rotundus. Arm.* Crynn. *Arab. Cora, res rotunda.*

Crwth, *Fidicula. A Gr.* χόρος, *&* κίθαρις, *Lyra.*

Crythor, *Fidicen. Citharœdus.*

Crwybr, *Favus, fæx mellis: Alijs* Cwybr.

Crwydr, *Vagatio, error, erratio.* Crwydrwayw oedd ynthaw, weithiau yn ei freichiau, weithiau yn ei liniau, weithiau, *&c.*

Crwydro, *Vagari, spatiari, errare.*

Crwydrad, *Vagabundus.*

Crwydri, *Penuria, quia pauperes & egeni vagari solent.*

Crwydrus, *Egenus, indigus.*

Crwys, *Idem quod* Croes.

Crwysedd, *Contentio. Vtuntur Demetæ pro* Cywrysedd. O bai na chrwysedd, na barn, Na chŷd rhwng gwann a chadarn. *G. J. H.*

Crybach, *&* Crybychu, *vid.* Crebach.

Crybwyll, *Narrare, memorare, mentionem facere. Item, Mentio.*

Crŷch, *Crispus. Sic Arm.*

Crychni, *Crispitudo.*

Crychu, *Crispare, crispari. Sic Arm. Gr.* Κέρχω.

Crŷd, *Tremor. vulgò Febris.* Yn nef bu crŷd, pan i'm crogyd. *Ait Iesus Chr. apud Tal.* Crŷd melyn, *Icteros, aurigo.* Crŷd poeth, *Causos.* Crŷd cymmalau, *Arthritis.*

* Crydr, Arfau am wr. *Ll. D. P. Tw.* A chrydr ar belydr balwyf. *Iolo.*

Crydwst, *vid.* Grydwst. Clŷr a chrwydr cler a chrydwst, *G. I. H.*

Crydd, *Sutor, crepidarius.*

Crydd-dy, *Sutoria, sutrina.*

Cryddiaeth, *&* Cryddaniaeth, *Ars Sutoria.*

Crŷf, *Fortis. Sic Arm. Heb.* גבר, *Gafar, Viribus valere, transpositis* בר.

Crysder, *Fortitudo. Heb.* גבורה, *Geburah. Chald.* גבורתא, *Geburta. Gr.* Κράτος.

Cryfhau, *Convalescere, roborare, roborari. Heb.* גבר, *Gauar.*

Crŷg, *Raucus.*

Crygi, *&* Crygni, *Raucitas.*

Crygu, *Raucescere, raucum facere.*

Crymman, *Falx, secula. A* Crwm, *quòd curva sit.*

Crymmu, *Curvescere, incurvescere, incurvare.*

Cryn, *Mediocris.* Cryn ofn, *Timor mediocris; aliquantulus.* Crynddyn, *Parvulus, homo mediocris staturæ. Fit à* Crwnn.

Crynder, *Rotunditas.*

Cryno, *Concinnus, concisus, compendiosus, compactus.*

Crynodeb, *Epitome, compendium.*

Crynoi, *Colligere in vnum.*

Crynog, *Corus mensura. vid.* Gren.

Crynu, *Tremere, contremiscere. Sic Arm.*

Crynwr, *Vir pusillus, & mediocris staturæ. Item, Vir ignobilis & minus virilis.*

Crynwraidd, *Rusticus, illiberalis, ignobilis; pertinax & minùs generosus.*

Crŷr, *&* Crybyr, *&* Crehyr, *Ardea, pygargus, pella.*

Crŷs, *Indusium, interula, subucula. Arm.* Cres, *Vestis.*

* Crysiaw, *Festinare. Tw. Proficisci. D. P.* Trychan march godrudd, A grysiwys ganthudd. *Tal.*

Cryw, *Nassa.*

Crywyn, *Hara. vid.* Craw.

C V

Cu, *Charus.*

* Cuall, *q.* Cuall cleddyf byrr o wain †. Pob dulliad caead cuall, Mal llong, dros ymyl y llall. *G. Gl.* i arfau gwynion. A wnêl argae gwae a gwall o'r deau, a gaiff dial cuall. *D. G. vid.* Cuell.

Cùcc, *Vox fictitia à sono bibentis.* Cucc cucc yn yfed succan. *D. G. i G. Gr.*

Cuccwy. *K. H.* Yw blisgyn wy.

Cuccyn, *Articulus. vid. an mendosè pro* Cwgn. Y cuccyn vchaf i'r fawd, *Summus pollicis articulus.*

Cuch, *vid.* Cuwch.

Cuchio, *Frontem contrahere, caperare. Heb.* יכח, *Iacach, Increpare.*

Cuchiog, *Superciliosus.*

Cûd, *Milvus. Habet P. M. Hinc Diminut.* Cudyll, Cuttyll, Ysguttyll. *vid.* Cidyll.

* Cudon, *vel* Cuddon, *Palumbes. Arm. & Lib. Land. Vnde modernum* Ysguthan, *præfixo* Ys.

Cudyn, *Floccus, tometum, villus, cincinnus. Gr.* κικίννος.

Cûdd, *Occultatio, absconsio, occultum. Inde* Atgudd, Ymatgudd.

Cuddfa, *Latebra.*

Cuddigl. *vid.* Cusigl.

Cuddio, *Abscondere, occultare. Sic Arm. Gr.* κεύθω. *Heb.* כחד, *Cahadh, Occultare, celare. Arab. Gabad, & Catam.*

* Cuell, *Sic reddit WS.* ματαῖος, μωρὸς, ἀσύνετος. *Rom.* 1. 21, 22. *&* 10. 19. *Sed non assentior. vid.* Cuall. Cyllell hir, cuell a llem, Callestrfin, holldrin, bylldrem. *Iolo.*

* Cuert, *Coopercalum, occultum. vid.* Cwfert. *D. G.*

Cusigl, *Cubiculum. Sic scribi volunt qui à Lat. deductum existimant. Antiqui dicebant* Cuddigl, *à* Cuddio, *Latebra, cubiculum.* Cuddigl gwyngyll a'm cuddiai.

cuddiai. D.G. & vid. Ex. in Gwalc.
Cufydd, & Cuydd. *Cubitus.*
Cûl. *Macilentus, macer. Item oppositum lato, Angustus, arctus, strictus.*
Culhau. *Macrescere, macrefieri. Arctiorem facere, arctior fieri.*
* Cûn, & Cuniad, *Dominus, pl.* Cuniaid.
* Cuniar, *q.*
* Cunn, *q.*
Cunnach, *Vter, obba, ampulla, lagena, lepista.*
* Cunnallt, *Arma. Ll. D. P.*
Cunar, *Sus, scropha. Ll. potiùs* Cynar.
Cunnog, *Vrceus, mulctra, mulctrale.*
Cûr, *Cura. Sic Arm. Item, Verberatio, ictus, pulsus. Vnde sequens* Curo. Ni pheris draw gis neu gur. *Iolo.*
Curo, *Tundere, verberare, pulsare. Gr.* κρούω. *Arab.* Cara, *Pulsare. Mat. 7. 7.*
Cursa, *Verberatio, plaga.*
* Curan, *Ocrea, cothurnus. Gr* κόθορνος. O thery dŷn rhŷdd gaeth, caled iddo 12 ceiniog cyfraith, 6 i'r tair cyfelin o frethyn gwyn pentan i wneithur pais iddo wrth ladd eithin, a thair dros lowdr, ac vn dros guranau a dyrnfolau, ac vn dros wyddi, ac vn dros raff. 12 cyfelin, neu dros fwyall, os coedwr fydd. *K. H.*
* Curas, *Lorica.*
Curn, & Curnen, *Acervus, pyramis.*
Curt, *Acervus cumulus.*
Cûs, & Cusan, *Osculum. A Gr.* Κύω, κύσω, *Osculari.*
Cusanu, *Osculari. Ab Heb.* נשק, *Nashak, legendo Hebræam vocem à sinistra ad dextram.*
Cut, *Idem quod* Cûl. *Et idem quod* Cwtt.
Cuwch, *Supercilium, frons contracta, frontis caperatio.*

C W

* Cwaran, *Calceus ait Ll.*
Cwbl, *Totus, integer, vniversus, omnis. Heb.* כל, *Col. Arab.* Cul, & Camil.
Cwblhau, *Perficere, absolvere, consummare, complere, adimplere. q. d. integrare, integrum facere.*
Cwcwallt, *Cerasphorus, corniger.*
Cwcwll, *Cucullus. Habet* D. G.
Cwch, *Linter, cymba.*
Cwch gwenyn, *Alveare.*
Cychu, *In alueari reponere.*
Cwd, *Pera, sacculus, mantica, bulga, vulga.*
Cwd paill, *Pollentiduum.*
* Cwdd, *Idem quod* Palu, *fodere, ait Ll. Tw.*
Cweryl, *Querela. M. R. & L. G.*
Cwestiwn, *Quæstio.*
Cwfaint, *Monachi, conventus monasticorum.*
Cwfert, *Cooperculum. Heb.* כפרת, *Capporeth, Tharg.* כפורתא, *Capporta.*
Cwfl, *Vestis, amictus, epitogium, propriè monachorum.*
Cwgn, *Articulus, geniculum.*
Cygnog, *Articulatus, geniculatus.*
Cwl, *Culpa, peccatum. Inde* Digwl, *Inculpatus.* Diffoddi caledi cwl. *Iolo.*
Cylus, *Culpatus, culpabilis.*
Cwlio, *Reprobare, rejicere; Pejora à melioribus separare.*
Cwliedig, *Rejiculus, reprobatus.*
Cwla, *Carens auribus.*
Cwlas, *Intertignium.*
Cwlen, *Galerum. Rabbi.* קולס, *Culas, galea.*
Cwlis, Og-cwlis, *Cataracta.* Yr og cwlis rhag eiliaw. *L. Mor.*
Cwlm, & Clwm, & Cwlwm, *Vinculum, nodus. Arm.* Colm; & Colmaff, *Nexo, &* Digoulmaff, *Denodo.* Pan fo oed Christ ddidrist dda, O fewn clwm, *circum circa. Iolo de anno Dom.* 1407. *Chronogrammia.* Rhyw gwlm serch cyd ry gelwyf. *Dafydd ap Gwilym.*
* Cwll. *K. H.* Tri argae (*aliàs* Datsaf) gwaed sydd, 1 o ben hyd gwll, 2 o gwll hyd wregys, 3 o wregys hyd lawr. *Lat. à capite ad oram chlamydis, &c. Sed* Cwll *videtur idem esse quod* Cylla.
Cwllt, *Cultrum.*
Cwmm, *Vallis, convallis.*
Cwmman, *Idem quod* Cerwyn, *ait G. T. Aliis idem quod* Buddai.
Cwmpas, *Circuitus, circulus. Sic Arm. Habet* D. G.
Cwmmwd, *Provincia, regio. Fortè* Cymmod, *Cohabitantia, à* Cyd, & Bôd. *Hinc* Cymmydog, *Proximus, vicinus. Arm.* Chom, *est simul morari.*
Cwmmwl, *Nubes.*
Cwmmylog, *Nubilus.*
Cwn, *pl. à* Ci, *Canis. Inde* Cynydd.
Cwndid, *Cantus.* Tywyll ei gwndid. *Ph. Br.*
Cwning, *sing.* Cwningen, *Cuniculus. Arm.* Con. *Lib. Land.* Ffiogen.
* Cwnsallt, *Paludamentum, pallium bellicum, sagulum ad tegenda arma,* ἐφεστρίς; *Chlamys militaris in qua Imperatorum insignia ponebantur, vel militum: chlamys fecialium. Cum paludatis lictoribus ab vrbe Brundusium profectus est, ait Livius. In his significationibus omnes antiqui voce Br. vtebantur, & aliquando pro veste quacunque exteriori; Recentiores pro ipsis insignijs vtebantur.* Y ferch a roddes i Beredur arfau, a chwnsallt purgoch ar yr arfau, a marchog y cwnsallt côch y gelwid. *Hist. Ber.* Dail yr *Asparagus* sy ar wedd Cwnsallt, fel dail y ffenigl. Llyfr medd. Y llindro a dyf yn gwnsallt, *ib. Sed* Cwynsyllt *in K. H. est instrumentum quoddam fabri ferrarij.* Cwnsallt o saffrymwallt ffris. *G. Gl.* i'r ffaling. Gwisgo gwe lân am danaf, Gwnsallt byrbyr harddwallt haf, *D. G.* i'r haf.
Cwnsli, *Concilium. Arab.* Canisia.
Cwpl, *Copula. A* Cwbl. *Heb.* גומלא, *Gimla, &* גומלא, *Gomla, Copula, conjunctio.*
Cwplws, *Conjunctio, copula. Habet D. G.* Cyplau sydd bob cwplws ynt, Cwpledig bob cwpl ydynt. *Iolo.* i dŷ Ywain.
Cwppan, *Phiala, calix, cyathus, cupa, cuppa. Heb.* גביע, *Gabiang. Chald.* כב, *Cab, &* כובא, *Cuba, Gr.* κύπελλον.
Cwrr, *Ora, limbus, latus.*
Cwrel, *Coralium & Corallium. Habet D. G. vid. Ex. in* Criafol.
Cwrrian, *Decidere in tales. Inde Angl. To cowre.*
Cwrrwm, *Curvatura, curvamen.*
Cwrlid, *Instratum, velamentum.*
Cwrs, *Cursus, vitæ institutum. Habet D. G.*
Cwrsi, *Rica, amictorium, calantica.*
Cwrsi llaw, *Mantile, sudarium, cæstinum, linteum emunctorium.*
Cwrw, & Cwrwf, & Cwryf. *Cervisia, Zythus pl.* Cyrfiau. *Heb.* שכר, *Shecar.* Cwrw a gai is crûg Ieuan. *L. G.*
Cyrfydd, *Cervisiarius.* Pobydd a chyrfydd a chôg. *D. N.*
Cwrwgl, & Corwgl, *Cymba piscatorum corio contecta. vid.* Ysgoren.
Cwsg, *Somnus. vid.* Cysgu.
Cwstart, *Artogala, oogala.*
Cwtt, *Tugurium.* Cwtt moch, *Suile.*
Cwtt, *Frustum, particula. vid.* Catt. *Inde* Cwttws, *Sors.* Ni roir gwtt er Rhitta gawr. *L. Mor.*
Cwtta, *Curtus, brevis, caudâ carens. Chald.* קוטן, *Kutan, Cauda. Arab.* Cata, *Secuit, abscidit.*
Cwthr, *Anus, intestinum rectum. Habet D. G.*
Cwybr, *pro* Crwybr.
* Cwyddo, *Cadere. Arm.* Coeddaff, *Cado; &* Coeddabl, *Caducus; &* Atcoeddaf, *Recedo. Hinc* Gogwyddo, dignydd, tramgwydd, trachwyddo, gorchwyddo, ymorchwydd, coelcwydd. *Arab.* Gatha, & Gathi, *procidit. Syr.* גדש, *Gedas, accidit.*
Cwyf, *rectiùs* Chwyf. *vid.*
Cwymp, *Casus, ruina. Chald* מפולא, *Mappula.*
Cwympo, *Cadere. Heb.* נפל, *Naphal. Gr.* πίπτω.
Cwympod, *Casus, declinatio, descensus.* A'i chwympod vwch rhôd yr haul. *D. G.*
Cwyn, Cwynnu, *vulgò* Cwnnu. *Alicubi* Cywynnu. *Surgere, suscitare. Heb.* קום, *Kum. Hinc* Cychwyn.
Cwyn, *Querela, querimonia, lamentatio. Actio, lis, dica. Heb.* קינה, *Kenah, Lamentatio.*

Cwyno, *Accusare, incusare, litem intendere, queri, gemere. Sic Arm. Heb.* קון, *Kun, queri, lamentari. &* קונן, *Konen in piel.*

Cwynfan, & Cwynofain, *Lugere, gemere, lamentari, queri.*

Cwynfan, *Planctus, luctus, gemitus. Sic Arm.*

Cwynfanus, *Gemebundus. Sic Arm.*

* Cwynos, *Cœna. Arm.* Coan, & Coanaff, *cœnare. Gr.* κῶμος, *est Deus nocturnarum comessationum, & tempus nocturnum post cœnam, postcœnium.* Dŷn a fwyttaai yn ei ginio, ac arall yn ei gwynos. Triocdd.

Cwyr, *Cera. Sic Arm. Gr.* κηρὸς. *Chald.* קירא, *Kera. Arab. Kir.*

Cwyro, *Cerare, incerare. Gr.* κηρόω.

Cwys, *Sulcus, gleba. Gr.* ὄλκος. *Hebr.* שוחה, *Shuchah, fovea, transpositis* ש & ח. *Item* גוש, *Gush, Gleba.*

Cwyso, *Sulcare.*

C Y

* Cybddar. q.

Cybydd, *Cupidus, avarus.*

Cybyddu, *Concupiscere.*

Cybydd-dod, & Cybyddiaeth, *Concupiscentia, avaritia.*

Cychwardd, *Ridere. A Cy & Chwerthin.*

Cychwedl, *Idem quod Chwedl, & inde compositum.*

* Cychwior, *est* Gwell, *melior; ait G. T. sed fallitur; est enim, æqualis, par, similis.*

Cychwyn, *Incipere, iter vel opus capessere. Habet Tal. A* Cy, & Cwyn. Cychwyn haul, *ortus Solis.*

Cŷd, *Præpositio Cum, & in compositione Con.*

Cŷd, *Conjunct. Quandoquidem, cum.* Cŷd bych [*cum sis*] o fewn caead bedd. *Ll. G.*

Cŷd, *Coitus, copula, conjunctio.* Cŷd gwr a gwraig, *Coitus viri & fœminæ.*

Cydio, *Coire, conjungi. Conjungere, copulare.*

Cŷd, *pro* Cyhyd, *Tam longus.*

Cydawr, *σύμφωνος, A* Cyd & Gawr. Cyrn cydawr, *Cornua symphona. C.*

Cydcam, *Iocari, ludere. Iocus, lusus.*

Cydcnawd, *συσσάρκωσις, Concarnatio, coitus.*

Cydfod, *Concordare, concordes esse. Concordia.*

Cydcerdd, *Symphonia.*

Cydradd, *Æqualis, par, ejusdem gradus & ordinis.*

Cydrychiol, & Cyndrychiol, *Præsens. A* Drych.

Cydrycholder, *Præsentia.*

Cydstad, *vid.* Cystal.

Cydsynio, *Consentire.*

Cydwybod, *Conscientia.*

Cydymmaith, *Socius, sodalis, comes. pl.* Cydymmeithion, & Cydmeithion, *vulgò* Cymdeithion.

Cydmeithas, *vulgò* Cymdeithas, *Societas.*

Cydwedd, *Conjux.*

Cydweddu, *Simul convenire.*

Cydwledd, *Sympofium, convivium. Item Conviva.*

Cydwr, *Complex, particeps, partiarius,* μέτοχος.

Cyfa, & Cyfan, *Integer, solidus, totus, omnis.*

Cyfhau, & Cyfannu, *Consolidare, redintegrare, quod fractum est solidum reddere. Item, Consolidari, solidescere.* Oni chaf hon [y frwynen a dorrasid] i'w chyfhau. *N.*

* Cyfaddawd, *Fœdus. D. P.*

Cyfaddas, *Aptus, idoneus, accommodus. Gr.* ἐπιτήδειος.

Cyfaddef, *Confiteri, fateri.* Lleidr cyfaddef, *Latro furtum fassus. vid. Ex. in* Ffyrnig.

Cyfaill, & Cyfaillt, *Amicus, socius, sodalis. q. d.* Cyfail, *Alter idem.* Cyfaill blaidd bugail diog †. *Arab. Kubala, Epulum, convivium.* Cyfaillt a mab aillt y beirdd. *D. G.*

Cyfeillach, *Amicitia, societas.*

Cyfair, *Iugerum, acra.*

* Cyfalhau, *pro* Cyhafalhau. *vid.*

Cyfalle, *Conjux. Compar.*

* Cyfallwy. *vid. an à* Cyfa. Taro 'r fwyall gyfallwy, Yn echr y maen ni chair mwy. *D. G.*

Cyfamser, *Tempus, tempus intermedium, tempus opportunum.*

* Cyfamug, *vid.* Amug. Cyfamug ei wir a mil farchawg. *M. Br.*

Cyfannedd, *Continuus, continuè, sine intermissione; integrum, completum, cui nihil addi potest. Inde* Cyfanneddrwydd, *Oblectamentum completum.* Heb wledd heb gyfanneddrwydd. *Iolo.*

Cyfannedd, *Idem quod* Annedd.

Cyfanneddu, *Habitare. Heb.* בנה, *Banah, Ædificare.*

Cyfannu. *vid.* Cyfa.

Cyfansoddi, *Componere.* Y corph a gyfansoddir o'r 4 defnydd, a'r enaid a gyfansoddir o'r tri nerth.

Cyfar, *Idem quod* Cyfair. *Item Coaratio.*

Cyfaru, *Coarare.*

Cyfariaeth, & Cyferetri. *K. H. Coaratio.*

Cyfarch, *Aliquem compellare.* Cyfarch gwell, *Salutare, benè optare.*

Cyfarchafael, *Ascensio, ascendere. Composit. ab* Archafael; *Contractè* Cyrchafael.

Cyfarchwel, *Carcer, custodia, curatio. Habent Antiqui. Conversationem significat in* K. Gwenf.

Cyfaredd, *Incantamentum, remedium. vid.* Rhiniau. Cyfareddion gwrach waethwaeth †.

Cyfarf, *σύνοπλος.*

Cyfarfod, *Obviare, occurrere, congredi, convenire. Arm.* Hoarfuout. *Heb.* קרב, *Karab, &* קרה, *Karah. Gr.* κιχέω, κιχάνω. *Appropinquo. Chald.* קרב, *Karab, Congressus est. Heb.* קרה, *Carah, & Chald.* קרי, *Keri, Occurrit, obviam venit.*

Cyfarfod, *Congressus, occursus, conventio.*

* Cyfariaith, *ferè idem quod* Cyfiaith, *Locutio, collocutio.* Cyf-ar-iaith. Gwirion deg dawel ei chyfariaith. *C.*

Cyfaros, *Morari, commorari, manere, subsistere.*

Cyfarosau, *Moræ, morationes.*

* Cyfarpar, *Præparare, apparatus.*

Cyfartal, *Æqualis, æquabilis, constans, æquus.* Llygaid cyfartal, duon neu leision, deallgarwch a arwyddocâant. *N.* Ef a rwymai ei gròth â thennyn i gyfartalu ei fwytta. *N.* Arch gyfartal, *Æqua petitio.* Syberwyd [*Superbia*] yw ymrylygu o ddyn ymgyfartalu â'i oruwch, *Æqualem se facere, Æquare sese. N.* Y bryniau a ostyngir, a'r glyniau a ddyrchefir, oni fo cyfartal pob lle fel y traeth. *Br. Sibli.* Cleddyf cyfartal ei lêd.

Cyfartalu, *Æquare, adæquare, æqualem facere.*

Cyfartalwch, *Æqualitas, æquabilitas, æquitas.*

* Cyfarthelid, *Constans, æquabilis. A* Cyfartal.

Cyfaru. *vid.* Cyfar.

* Cyfarwar, *Idem quod* Cysson, *ait Ll. Consonus. D. P. vid.* Arwar. Cadwaladr cerddgar, cerddau cyfarwar. *Gwalch.*

* Cyfarwas, *Concertatio. Tw.* Cyn eifarw bu gyfarwas, Rhof ag ef ni ryfu gas. *G. Gr. am D. G.*

Cyfarwydd, *Peritus, expers.* Y gyfarwydd, *Cicindela, lampyris, noctiluca, nitedula.*

Cyfarwyddyd, *Peritia, experientia.*

Cyfarwyddo, *Dirigere, peritum facere.*

Cyfarwyddwr, *Director, instructor.*

Cyfarwyneb, *E regione, ex adverso, contra.*

* Cyfarwyre, *vid.* Arwyre.

Cyfarwys, *Donarium, munus. Heb.* ארחה, *Aruchah, viaticum.* Nid llai y cyrch dyn ei laith na'i gyfarwys †. Pa vn bynnag y càd y tir gan y brenhin ai ar werth ai ynghyfarwys, &c. *vid. Ex. in* Tramor. Cyfarwys pencerdd yw 24. Bonheddig cynhwynol, ac vchelwr cyfarwyfog [*cui terra à Principe est donata*] Ebediw a ddylir iddynt. *K. vid. Ex. in* Rhybuched.

Cyfarystlys, *A latere, juxta latus.*

Cyfarcen, *Adagium, proverbium. D. P.*

Cyfathrach, *Affinitas.*

Cyfath-

Cyfathrachwr, *Affinis.*
Cyfebr, *Equa, vel asina, vel ovis prægnans, fœta.*
Cyfebru, *Fœta esse, concipere, de equa, &c. dicitur. Etiam activè de Equo, asino, ariete fœminam impregnante.*
Cyfedd, *Conviuare, compotari, compotare. Conviuium, conuiuatio, compotatio.*
Cyfeddach, *Conviuium, conuiuatio, compotatio.*
Cyfedliw, *Exprobrare, exprobratio.* Cyfedliw pechodau, *Peccata exprobrare.* Côf Cyfedliw, *Memoriale exprobrationis.*
* Cyfedwyg, *vid.* Edwyg.
Cyfeiedd, & Cyfeiaeth, *Anxietas, penuria, indigentia.*
Cyfeiliorn, & Cyfeiliorni, *Error.*
Cyfeiliorni, *Errare.*
* Cyfeisor, *Consimilis, compar. vid.* Eisor.
Cyfeistedd, *Sedile, sedes, anus.* Lle daw 4 gwythen i'r cyfeistedd. *Ll. Medd.*
Cyfelin, *Cubitus, ulna.* O herwydd mai hyd yt elin y mesurir. *Gr.* ὠλένη. *Arm.* Cyfelin, *Cubitus.*
Cyfenw, *Cognomen.* Ar gyfenw i heddyw.
Cyfenwi, *Cognominare.*
Cyfer, *E regione, adversus. Chald.* קבל, Kauel, & קבל, Keuel, *è regione.*
Cyfer, *Iugerum, acra. Sic Arm. vid.* Cyfair.
Cyferbyn, *Contrà, è regione.*
Cyferbyniad, *Oppositio, contrapositio.*
Cyferchydd, *Compellator, salutator.*
Cyfergyr, *Idem quod* Cyferbyn. *vid.* Ergyr. *Item Congressus.*
Cyferig, *Prægnans, ait TW.*
* Cyferthi, σύγκαλλος, *Pulchritudo, venustas, elegantia. A* Cy & Berth.
* Cyferwyr, *Iniquitas. A* Cyf, ar & Gwyr. Camd. eulio sy mhum synwyr, Mewn cyferwyr a thraua. *Tal.*
Cyferyw, *pro* Cyfarfu, *Occurrit, obviauit, obvius fuit. Vt* Deryw *pro* Darfu.
Cyfesgar, *vid.* Esgar.
Cyfieuaeth, *Coniugatio.*
Cyfewin, *Cujus vngues integri sunt.*
Cyfiaith, σύγγλωσσος, *Ejusdem linguæ.*
Cyfiaithu, *Interpretari, h. e. Alienam linguam nostrati* συγγλωσσῶν, *facere.*
Cyfieithydd, *Interpres.*
Cyfiaw, *Exæquare. vid. an idem quod* Cyfhau.
Cyfiawn, *Iustus, rectus, æquus, verus.*
Cyfiowni, *Iustificare, peræquare, adæquare, rectificare.*
Cyfiawnhau, *Iustificare.*
Cyfiawnder, *Iustitia, rectitudo, æquitas.*

Cyfladd, *Accommodus. De rebus inter se per omnia convenientibus dicitur, concisus. A* Cyf & Lladd, *cædere.*
Cyflafan, *Facinus, scelus.* Gan na allai y lleidr ymwadu a'r gyflafan ef a ddugpwyd i'w grogi. *N.* Os gwraig a wna gyflafan ddybryd, ai rhoi cusan i wr arall, ai gadael ei hymrain, *&c. K.* Y gyflafan a wnel dyn o'i anfodd diwygied o'i fodd. *K.* Y neb a laddo dyn o gynghorfyn, taled 4 gwâs a 4 morwyn, a bid rydd o'r gyflafan. *K. K.*
Cyflafaredd, *Collocutio, colloquium. De eo vsitatur colloquio quod ad aliquos inter se reconciliandos instituitur. Ph. Br. habet. Vulgò* Clyfaredd.
Cyflawn, *Plenus, completus.*
Cyflawni, *Implere, complere, adimplere.*
Cyflawnder, *Plenitudo, abundantia.*
Cyfle, *Locus, locus accommodus.*
Cyfleu, *Collocare, loco suo ponere.*
Cyfled, *Tam latus, æquæ latitudinis.*
Cyfledu, *Æquæ latitudinis facere.*
* Cyflegr, *Idem quod* Gynnau, *Bombardæ, ait Ll.*
Cyflaith, *Confectio, Mithridaticum electuarium.*
Cyfliw, *Concolor.* Cyfliw gwr a llwyn, *Lux dubia, crepusculum.*
Cyflo, *Vacca fœta, prægnans; borda.*
Cyfloi, *Dicitur de Vacca prægnante. Et activè de tauro vaccam imprægnante.*
Cyflog, *Merces, stipendium, precium. Chald.* גמלא, Gumla, *retributio. Ef. 30.*
Cyflogi, *Precio locare, conducere.*
* Cyflogawd, *Stipendium, precium, merces.*
Cyfludd, *Impedire, impedimentum. A* Lludd. *Hinc* Digyfludd, ἀνεμπόδιστος, ἀκώλυτος, *ab omni impeditione liber.*
Cyfluydd, *Exercitus.*
* Cyflwg, *vid. an à* Llwg, *vt* Amlwg, eglwg.
Cyflwr, *Status, conditio, constitutio, habitudo.*
Cyflwydd, *Prosperitas. A* Cyf & Llwydd.
Cyflwyn, *Oblatum, honorarium, munus.*
Cyflwyno, *Præsentare, offerre.*
Cyflychwyr, *Crepusculum vespertinum.*
* Cyflyedd, *Convenientia. Tw. vid. an à* Cyfle.
Cyflym, *Rapidus, velox, citus, impiger, properus, pernix, acutus. A* Cyf & Llym, *Acer.*
Cyfnerth, & Cyfnerthi, *Firmitas, fortitudo.*
Cyfnewid, *Precium, commutatio, mutatio, commercium.* Llong a ddaethai a chyfnewid ynthi.
Cyfnewidwriaeth, *Mutatio, permutatio.*
Cyfnewidio, *Mutare, commutare, permutare. Mutari.*
Cyfnewidial, *Mutare, frequent. Commutatio. D. G.*
Cyfnifer, *Numerus par, totidem. Opponitur impari numero.*
Cyfniferawg, *Quod paris est numeri.*
Cyfnither, Cyfnitherw, & Cyfnitherw, *Consobrina, amitina. Sic Arm.* Cyfnither ydyw 'r feren. *L. G.*
Cyfnod, *Tempus assignatum, assignatio temporis.*
* Cyfnofant. *q.*
Cyfod, *Commoratio, mansio.* Cael cyfod ar vn, *Cognoscere vbi quis habitet aut versetur. A* Cyf, & Bod. *Vel à* Cyfodi, *Excitare; voce à venatoribus acceptâ, feram quam venantur excitantibus.* Ni chawn dy gyfod, (tro trig,) Didro, mwy no 'r brawd odrig. *D. G.*
Cyfodi, *Surgere, oriri, ascendere, excitare, elevare, levare. Heb.* גבה, *Ganah; Arab. Kuph, stare, extollere, elevare.* Cyfodedyn, da cyfodedyn, *Bona mobilia. K. H.* & Da cyffro, *idem. K. H.*
Cyfoed, *Æquævus, coævus, coætaneus. Et* Cywoed. Boch gywoed a'r baich gwial. *T. A.*
Cyfoenen, *mendosè pro* Ogfaenen.
Cyfoeth, cywoeth, & *aliquando* Cywaeth, & Cyweth, *Divitiæ, opes.* Rhoes gywoeth yn rhwysg Ieuan. *L. G.* Diglo, digryno, digronniad cywaeth, Digon chelaeth, da gynheiliad. *T. A.* Ceccreth am gyweth y gwr. *S. T.*
Cyfoethog, *Dives, opulentus.*
Cyfoethogi, *Ditare, ditescere.*
Cyfoethogrwydd, *Divitiæ, opulentia.*
Cyfog, *Vomitus.*
Cyfogi, *Evomere.* Cyfogi 'r felin, *Expurgare, vel* Cyfhogi, *Exacuere.*
* Cyfolwch, *Collaudatio.*
Cyfor, *Ad oram plenus. A* Cyf & ôr. Chwi a gewch y meiu'r a fynnoch ai y cyfor ai'r penn.
Cyforiog, *Idem.*
Cyforio, *Ad oram implere. Inde* Dygyfor, dygyforio.
* Cyfordy. *q.*
Cyfraid, *Necessarius, quod necesse est, Necessum, pl.* Cyfreidiau, *Necessaria.*
* Cyfrain. *vid. an* Cywrain.
Cyfraith, *Lex, jus. Heb.* תורה, *Thorah. A* Cyf & Rhaith. Cyfraith eglwys, *Ius canonicum.* Cyfraith fyd, *Ius civile.*
Cyfreithio, *In jus vocare, lites forenses intendere.*
Cyfreithiwr, *Iuridicus, jurisperitus.*
Cyfran, *Pars, portio.*
Cyfrannu, *Partiri, participare.*
Cyfrannog, *Particeps, partiarius.*

* Cyfrangc, *Conflictus, prælium, congressus.*
* Cyfrben, *Completus, perfectus. A* Cyfr, & Pen. *Videtur autem* Cyfr *in compositis idem ferè esse quod* Cyfa, *& significare Plenum, perfectum. Gr.* παν *&* παντο *in compositis.*
Cyfrdan, *est* Ymrafael *ait Ll. Dissidium. D.P.*
* Cyfrdelid. *vid. an idem quod* Cyfarthelid, *vel compositum à* Teleid, Cyfrdelaid.
Cyfrdo, *Integer, completus, sartus tectus.* παντελὴς.
Cyfrdost, *Peracer,* πανιδειμὺς, πανοξὺς.
Cyfrdrist, *Pertristis, perluctuosus,* περίλυπος, πολυθρήνος, πολυπένθης.
* Cyfrdwyth, & Cyfafrdwyth. *vid.* Twyth.
* Cyfre, & Cyfref, *est* Cymmaint, *ait Ll. Tantus, instar, tam crassus. vid.* Rhef. Cyfref ydyw ef a dau. *D.Ll.* Ni farnwn yn yn gyfref, fordwy glas, a'th fowrdeg les. *D. G.* i'r donn.
* Cyfreu, *videtur idem esse quod* Argyfreu.
Cyfred, *Concursio, cursu tam velox.* Fy march melyngan, Cyfred a gwylan. *Tal.*
* Cyfreion. Mal cŵn gan gyfreion †.
Cyfrestru, *Intexere, contexere.*
Cyfrgain, *Perpulcher, perlegans,* πάγκαλος.
Cyfrgoll, *Perditio, totalis perditio.* πανολεθρία. Llwyr-gwbl-golledigaeth. Mab y cyfrgoll, *Filius perditionis.*
Cyfrgolli, *Perdere, perire.*
Cyfrif, *Numerus, calculus, computus, ratio. A* Cyf & Rhif.
Cyfrif, *Numerare, calculare, computare.*
Cyfrifol, *Honoratus, numeratus, qui magnæ æstimationis est,* ἐνάριθμος, ἐναρίθμητος.
Cyfrin, *Conscius, secretus, arcanus.* Ef oedd gyfrin o angeu Roland. *Hist. Car. M.* Ni wn fy mod yn gyfrin o bechod. Cyfrin pen a chalon †.
Cyfrinach, *Secretum, arcanum.*
Cyfrinachol, *Secretus, arcanus.*
Cyfrinachu, *De secretis colloqui, arcana conferre.*
Cyfrodedd, *Contortus, contextus. A* Cyf, & Rhod, *vel potiùs à* Cy & Brodio.
Cyfrodeddig, *Idem.*
Cyfrodeddu, *Contorquere, contexere.*
* Cyfrwch, *Occurrere, congredi; Occursus, congressus, colloquium.*
Cyfrwng, *Interim, medium, intervallum, spacium, interstitium, intercapedo.*
Cyfryngwr, *Mediator, intercessor, arbiter.*
Cyfryngu, *Intercedere.*
Cyfrwy, *Ephippium, sella equi. Hebr.* מרכב, *Mercau, & aliquando* רכב, *Receu, Sella equo imposita, à* רכב, *Racau, equitare. Doctores* כרגן, *Sargan, dicunt.*
Cyfrwyo, *Equum sternere.*
Cyfrwydd, *Expeditus, prosper. vid.* Rhwydd.
Cyfrwyddo, *Prosperare, impedimenta amovere.*
Cyfr-wys, *Plena invitatio, universalis citatio.*
Cyfrwys, *Astutus, vafer, versutus, solers, cautus, callidus, subdolus, veteratorius.*
Cyfrwyso, *Callidescere, astutior fieri.*
Cyfrwysder, & Cyfrwysdra, *Astutia, calliditas, solertia, astus.*
Cyfrysedd, *Discordia, contentio. vid.* Cywrysedd.
Cyfryw, *Talis.*
Cyfun, *Concors, congruus.*
Cyfundeb, *Unitas, unio, concordia.*
Cyfundawd, *Idem. C.*
Cyfurdd, *Æqualis, par, ejusdem ordinis & gradus.* ὅμοιρος, ὁμοταγὴς. Gwr cyfurdd ac escob. *Brut.*
Cyfurddawr, *Honoratus, vir summi ordinis.*
* Cyfwlch, *Conveniens, accommodus, appositus, idoneus, continuus.*
Cyfylchig, Lleuad gyfylchig, *Luna corniculata. A* Cyf & Bwlch. *q. d. Incile habens.*
Cyfwng, *Separatio, interstitium, intersectio. vid.* Wng & Cyhwng.
Cyfwrdd, *vid.* Cyhwrdd.
* Cyfwyrain, *Cooriri, coortus. In unum cooriri. vid.* Arwyre.
Cyfyl, *Iuxta, propè. Chald.* קבל, *Keuel, è regione, coram.* O gwŷl i'w gyfyl gwfert. *M.R.* i'r Corwgl.
Cyfylfin, σύρραμφος, *quod æqualis rostri est. A* Cyf, & Gylfin.
Cyfyng, *Angustus, arctus, strictus.*
Cyfyngu, *Arctare, coarctare, angustare, Heb.* עוק, *Ngaik, angustare.*
Cyfyngder, *Angustia, coarctatio. Syr.* עקא, *Ngaka, ab Heb.*
Cyfyrdyr, *Consobrinorum liberi.*
Cyfys, *Vorax, edax. A* Cyf, & Ysu. Wythfed locust, Llydan eu clust, Flodau cyfys. *Tal. de plagis Ægypti.*
Cyfysgar, *vid.* Cyfesgar.
Cyff, *Caudex, stirps, stipes, truncus. Sic Arm. Rab.* קפא, *Capha, Tignum, trabs.*
Cyffaith, *Alutariorum liquor quem corijs perficiendis adhibent.*
Cyffeithio, *Coria macerare.* Cyffeithio curanau; Sef Barcio.
Cyffelyb, *Consimilis, similis. Arm.* Heueleb. *vid.* Hafal. *Gr.* εἴκελος, ἴκελος; *ab Heb.* גיל, *Gil, Similitudo.*
Cyffelybiaeth, *Similitudo. Arm.* Heuelebedigaeth.
Cyffelybu, *Assimilare. Arm.* Heuelebegat.
Cyffes, *Confessio.*
Cyffesu, *Confiteri.*
Cyffin, *Confinium, terminus, finis, meta, limes.* Glyn Cyffin yw terfyn Gwynedd a Phowys.
Cyffinydd, *Confines, confinia.*
* Cyffniden, *Arm. Aranea*
Cyffoden, *Concubina, pellex. A* Cyd, & Bod. Gwr y god a chyffoden, Ammod a wnaeth am dyn wen. *G. Gl.* Collais heb glod gyffoden, Ni chollodd a gafodd gwen. *G.I.Ll.F.*
* Cyffre, *vel* Cyffreu. *vid.* Argyffreu.
Cyffred, *Complecti, comprehendere. Arm.* Cyffred *est Unà, simul, pariter. Hinc* Amgyffred.
* Cyffryd, & Cyffrydiad. *q.*
Cyffro, *Motus, commotio.*
Cyffroi, *Turbare, turbari; movere, moveri.* Da Cyffroedig ac anghyffroedig, *Bona mobilia & immobilia.*
Cyffwrdd, *vid.* Cyhwrdd.
Cyffylog, *Gallinago, Rusticula, perdix rustica, sculopax. Sic Arm.*
Cyffyr, *Instrumentum; item materia ex qua.*
Cygwn. *vid.* Cwgn.
* Cyhafal, *Consimilis. vid.* Hafal. & *vid.* Cywala. Cyhafal, trwy 'r ardaloedd, I Lywarch hên, f'alarch oedd. *L. G.*
* Cyhafalhau, & *contractè,* Cyfalhau, *Assimilare.* Cynnar y gwna 'r ddaiaren, Cyfalhau ieuangc fel hên. *G. Gl.*
* Cyhedd. *vid. an idem quod* Cyhoedd. Y frawd gyhedd, *Iudicium extremum, quia publicum. El. S.*
* Cyhefelydd, *Par, æqualis, similis. vid.* Heuelydd.
Cyhoedd, *Publicus. Arm. Palàm.* Ar gyhoedd, *Publicè.*
Cyhoeddi, *Publicare, vulgare, preconizare. Heb.* הודיע, *Hodhiang.*
* Cyhussed. *q.*
Cyhwfan, *Palpitatio, palpitare. vid.* Cwyf.
Cyhwng, *Idem quod* Cyfwng. *A* Cy, & Wng.
Cyhwrdd, & Cywrdd, & Cwrdd, *Attingere, tangere, pertingere; Occurrere. Item* Cyfwrdd & Cyffwrdd.
Cyhyd, *Tam longus, quod est æquæ longitudinis.*
Cyhydedd, *Æqua longitudo. Communiter usitatur pro Æquinoctio. Arm.* Cyhydez, *Æquinoctium.* Cyfraith cyhydedd. *K. H. Cùm quid ex jure æqualiter dividitur inter litigantes.*
Cyhydu, & Cyhydeddu, *Ejusdem longitudinis facere.*
* Cyhydreg, *Congredi, convenire, in*

pugna

pugna congredi. Nid oedd yn ffrainge wr a dycciai iddo gyhydreg ag Emreis. *Galf. Latinus codex habet, Congredi cum Ambrosio.* O bydd i ddyn isselfraint gyhydreg a dyn vchelfraint, o gwna yr vchelfraint waed ar yr isselfraint, ni ddyly ei ddiwyn, am na ddylai gyhydreg ag vn vch ei fraint nag ef. *K. K. Videtur fieri à* Cy *&* Hydr; *legitur enim,* Nid oedd neb a gyhydrai ag ef. *Galf. in Belino.* Fy newis gydran gyhydreg â bun, *H. O.*

Cyhyr, *Musculus, ea carnis pars quæ pinguedine caret, caro ἀλιπὴς, alipastos.*

Cyhyryn, *sing. Frustum carnis non pinguis.* Adneu Cyhyryn gan gath †. Cyhyryn canastr, yw cig lladrad a ddel hyd y ganfed law. *K. H.* Penwyn gyhyryn hiraeth. *D. G.* i'r galon.

Cylafaredd, *vid.* Cyflafaredd.

Cylafareddu, *Pacem inire, reconciliare.*

Cylafareddwr, *Reconciliator, pacificator, arbiter.*

Cylch, *Circum, circa.*

Cylch, *Circulus, cyclus, victus, telia. Sic Arm. Item, Vicis, vicem, vice. Heb.* גליל, *Gelil, Circulus. Gr.* κύκλος.

Cylchu, *Viere. Circuire, circundare.*

Cylched, *Circuitus, circumferentia. Item, Culcitra, amictus, peripetasma.* Gwelyau a'i cylchedau.

Cylchedd, *Circuitus, circumferentia.*

* Cylchwy, *Clypeus à circulari figurâ.* Llewychedig aur ar fy nghylchwy. *Gwalch.*

Cylchwyl, *Festum sua vice rediens, Anniversarium.*

Cylchyn, *Circa, circum.*

Cylion, *sing.* Cylionen, *Musca, culex. Arm.* Ffubuen *&* Cuelionen. Duw 'r cylion, Beelzebub. *Buch. S. Marg.*

Cylion paradwys, *Cantharides.*

Cylor. *vid. Herbas.*

Cyll. *pl. à* Coll.

Cylla, *Stomachus, ventriculus.*

* Cyllaeth, *Dolor, mæror.*

Cyllagwst, *Dolor oris ventriculi, Cardiogmos. vid.* Gwst.

* Cyllaig, *Cervus, ait Ll.* Gwerth cyllaig naw vgain.

Cyllell, *Culter. Arm.* Concell. *Heb.* מאכלת, *Maaceleth.*

Cyllestrig, *&* Cyllestrigawl, *Siliceus, Silicus. vid.* Callestr.

Cyllid, *Reditus, census, proventus.*

Cyllidog, *Qui magni census est, cujus amplus est census.*

* Cymmaethlu, *Familia, ait Tw. A* Cym, Maeth *&* Llu.

Cymmaint, *&* Cymmain, *Tantus, tot. Sic Arm. A* Cyd *&* Maint.

Cymmal, *Articulus, junctura, commissura.* Cymmalau llysiau, *Genicula, articuli herbarum.*

Cymmalog, *Articulosus, geniculatus.*

Cymmalu, *Articulare, articulari; per articulos jungere, & jungi.*

* Cymman, *vid. an idem quod* Cyfan.

Cymmanfa, *Congregatio, Synodus, Concilium.*

Cymmar, *Compar, conjux, socius, sodalis.*

Cymmharu, *Paria facere. Item, Coire: dicitur de animalibus coeuntibus.*

* Cymmaws. *vid.* Maws.

Cymmedr, *Scientia, notitia, peritia.* Cael cymmedr ar beth, *Notitiam rei alicujus nansisci. A* Cyd, *&* Medru.

Cymmedrol, *Temperatus, moderatus. Proportionatus, accommodatus, justa proportione adaptatus.*

Cymmedroli, *Proportionare, accommodare, adaptare, temperare.* Cymmedroli dilledyn, *Vestem adaptare.* Y dieul a gymmedrola, *H. D. Sumptus moderabitur, temperabit.*

Cymmedrolder, *Moderatio, temperamentum, temperantia.* συμμετρία.

Cymmherfedd, *Medium, centrum.*

Cymmelthi, *Perturbatio, tumultus, negotium. Sic reddit W. S.* θλίψις *Rom.* 5. 3. *&* ἐπίστασις, 2 *Cor.* 11. 28. *A* Cyd *&* Pelthe.

Cymmell, *Compellere, cogere, coercere, adigere, Item, Coactio, compulsio.*

Cymmen, *Eloquens.*

Cymmhendod, *Eloquentia.*

Cymmhennu, *Ornare, adornare, proprie sermonem.*

Cymmeryd, *Capere, sumere, accipere. Sic Arm. Heb.* רדה, *Radah, Accipere.*

Cymmeriad, *Acceptio, assumptio. Item, Æstimatio. In carminibus est Epanaphora, resumptio.*

Cymmeradwy, *Acceptus, gratus, acceptabilis, æstimatus. Arab. Murdi.*

Cymmeradwyaeth, *Æstimatio.*

* Cymmhes, *Idem quod* Cymmesurwydd, *Mediocritas, quod sufficit. Inde* Anghymmes, *idem quod* Gormodd, tramesur. Rhodri, *&c.* A rydd budd i bawb ei gymmes *P. M. Cuique quod satis est.*

Cymmhesur, *Aptus, accommodus.*

Cymmhesurwydd, *Mediocritas, quod satis est.*

Cymmhesuro, *Adaptare, accommodare.*

Cymmhibau, *Fistula. A* Cyn *&* Pibau.

* Cymmhlegyd, *vid.* Plegyd.

* Cymminedd, *Pugna. vid. an à* Cyd, *&* Mîn, *Acies.*

Cymmod, *Reconciliatio, concordia. A* Cyd, *&* Bod.

Cymmodlonedd, *Concordia.*

Cymmodi, *Reconciliare, & reconciliari.*

Cymmoni, *Componere, commiscere.*

* Cymmradwy, *Collabefactus, confragosus, lacer. A* Cyn *&* Bradwy.

* Cymmrain, *Idem quod* Brain. *A* Cyn *&* Brain. Pasgadur cymmrain Brydain borthiad. *M. Br.*

* Cymmraw, *Metus, terror, pavor. A* Cyn *&* Braw.

* Cymmrawu, *Idem quod* Brawychu.

Cymmriw, *Idem quod* Briw, *Vulnus.*

* Cymmrodedd, *Reconciliatio, pacificatio, concordia.* Awch ym mrwydr a chymmrodedd. *R. G. Er. vid an fiat à* Cyn *&* Brawd, *& significet Iudicium, arbitrium, arbitramentum. Hinc* Digymrodedd, *Discordia. &* Cymmrodeddaf *D. P. Pacificentissimus, &* Cymmrodeddwr, *Arbiter, reconciliator.* Cymrodeddwyr rhwng pleidiau. *K. H. vid. etiam an fiat à* Cym, *&* Brawd, *Frater.*

* Cymmrodial *q.*

Cymmrwd, *Cæmentum, gypsus, aceratum, arenatum.*

* Cymmrwyn, *A* Cyn, *&* Brwyn, *vid.* Brwyn. Beunydd y cerddwn i'm cymmrwyn dristwedd. *D. Ddu in Psal.* 42. 10.

Cymmrwysg, *Idem quod* Brwysg.

Cymmryd, *pro* Cymmeryd.

Cymmhryd, *Tantæ formæ, æqualis formæ, tam formosus. A* Cyn, *&* Pryd.

Cymmun, *Communio.*

Cymmuno, *Communicare.*

Cymmwd, *vid.* Cwmmwd.

Cymmydog. *vid.* Cwmmwd. *Gr.* γείτων.

Cymmwedd, *vid.* Cammwedd.

* Cymmwy, *Afflictio, ærumna.* Digon o gymmwy a gofid sy ar y gwr briwedig, *&c. Hist. Geraint.* Christ a ddioddefodd. Trwy gethrau a chrau a chymmwy. *C.*

Cymmwyo, *Affligere, ærumnis afficere.*

Cymmwyll, *Mentionem facere, memorare.*

Cymmwynas, *Commodum, beneficium.*

Cymwyn, Dafad gymmwyn, *Ovis fœta. vt* Hwch dorrog, caseg gyfebr, *&c.*

Cymmwys, *Aptus, idoneus, commodus. Item, Ejusdem ponderis. A* Cyd, *&* Pwys. Cymmaint, cymmwys, *Ejusdem & quantitatis & ponderis.*

Cymmydd, *Est* 3 *persona sing. Futuri Indicat. vel* 2 *persona Imperat. A* Cymmodi.

Cymmynu, *Asciare, dolare, dedolare, securi percutere, contundere.*

Cymmynwr, *Dolator, asciator.* Cymmynwr y coed, *Picus avis.*

Cymmynai, *Securis, dolabra, ascia.*

Cymmynad, *Qui securi percutit. Securis ictus.*

Cymmynawg, *Securi percutiens.*

Cymmyn, *Legatum.* Llythyr cymmyn, *Literæ legatariæ, tabulæ legatariæ, Testamentum.*

Cym-

Cymmynnu, *Legare, legatum dare teſtamento, commendare. Hinc compoſitum,* Gorchymmyn. Cymmynnaf dy gorph adref, i'r nenn, a'th enaid i'r nef. *D. G.* i'r gwair. A'r hiraeth cywyddiaeth cawdd, I minnau a gymmynnawdd. *Ll. G. in Epitaphio.* Yr Arglwydd a gymmynnws ei ddefaid i Bedr. *Epitome Bibl.* O bydd amryſon rhwng dau am gymmyn da, a dywedyd o'r naill i mi y cymmynnawdd, a'r llall i minnau y cymmynnawdd, *&c. K.*

Cymmyrred, *&* Cymmyrredd, *&* Cymmyrraeth *Æſtimatio, honor, dignitas, acceptio, paſſivè. Item, activè, Arrogantia,* ἐξιδιοποίησις, *quia plus ſibi aſſumit quàm par eſt. A* Cymmeryd, *Sumere, aſſumere.* Cymmyrred a ched ni chai. *D. G. i R. M.*

Cymmyrreddus, *Elatus, arrogans. Et in bonam partem, Acceptus, gratus.*

Cymmyſg, *Commiſtio.*

Cymmyſgu, *Commiſcere. vid.* Myſgu.

Cŷn, *Cuneus. Arm.* Cuen. *Gr.* κῶνος *eſt figura à lato in acutum deſinens.*

Cynio, *Cuneare.*

Cyn, *Prius, ante, antequam.*

Cynadl. *vid.* Cynnadl.

Cynanu, *Fari, affari. Rectiùs fortè* Cynganu. Gwen Einion heb gynanu. *D. Ed.*

Cynar. *vid.* Cunar.

Cyncan, *Candidus. A* Cyn, *&* Cann.

Cyndrychiol, *&* Cydrychiol, *Præſens. Fit à* Drych, *aſpectus.*

Cyndynn, *Pertinax, perverſus, protervus, præfractus, refractarius. A* Cyn, *&* Tynn.

Cyndynniog, *Idem.*

Cyndynrwydd, *Pertinacia, protervia, pervicacia, perverſitas.*

Cynddail, *Prima folia, folia primi veris.*

Cynddaredd, *Rabies, furor, inſania. Arm.* Connar. *vid.* Penddar.

Cynddeiriog, *Rabidus, furioſus.*

Cynddelw, *Archetypon. Eſt & nomen proprium viri.*

Cynddrwg, *Æquè malus.*

Cynddrygedd, *Malitia, diſcordia, ſimultas.*

Cynddydd, *Diluculum, prima lux.*

Cynfaran. *vid.* Baran.

Cynferthyr, *Protomartyr.*

Cynfigen, *Invidia, livor, æmulatio. Heb.* קִנְאָה, *Kineah, Invidia.*

Cynfigennus, *Invidus, lividus.*

Cynfigennu, *Invidere, æmulari.*

Cynfil, *&* Cynfyl, *Monſtrum. Idem quod* Anghenfil.

Cynflith, *Vacca primi lactis.*

Cynfyd, *Tempus antiquum. A* Cyn, *&* Byd.

Cynffon, *Cauda.*

Cynffonnog, *Caudatus.*

Cyngaf, *Lappa.*

Cynghafog, *Lappaceus.*

* Cynghallen. *q.*

Cyngan, *Loquela, ſermo. Hinc fortè corruptè* Cynnan.

Cynganu, *Idem quod* Cynanu. *Item, Convenire, competere, expedire.* Ni chyngain cwyn am echwyn. *K. H.*

Cynghanedd, *Concentus, ſymphonia, harmonia, modulatio.*

Cynghaneddu, *Modulari.*

Cynghaneddol, *Harmonicus.*

* Cynghaws, *Cauſa, dica. Item, Advocatus, cauſidicus.* Vn achos y llyſir ynad, yw ei fod yn gyngaws gynt yn y ddadl honno. *K. H.* Wedi darfod i'r pleidiau ymddywedyd, darganed yr ynad y cynghawſeddau lle y clywont, ac yna barned. *K. K. Videtur primariò eſſe Dica, lis, cauſa, & inde Advocatus, vt cujus in ore poſita eſt Dica.*

Cynghawſedd, *Cauſa, dica, lis. Et* Cynghawſaeth. *K. H. &* Cyngheuſedd. Cyngheuſedd wedi brawd †.

Cynghellawr. *vid.* Canghellawr.

* Cyngerth, *Perplexus, implicitus. A* Cyn *&* Certh, *q. d.* Cyng-ngherth. Bloedd gyngerth. *Seſn.* A'i gangau yn vn gyngerth, *&c. D. G.* Am bren. Yn berth glaiar gyngerth gled. *O. Ll. M.* i berth.

Cynghor, *Conſilium. Heb.* עֵצָה, *Ngetſah. Et Concilium.*

Cynghori, *conſulere. Heb.* יעץ, *Iangats.*

Cynghorfynt, *Invidia, livor, invidentia.*

Cynghorfynnu, *Invidere, æmulari.*

Cynghorfynnus, *Invidus, lividus.*

Cyngrabad, *vid.* Cynrabad.

Cyngraff, *A* Cyn, *&* Craff. *vid.* Craff. Ni bydd cyngraff arnaf. *Hiſt. Car. M. Videri non potero, inviſibilis ero. Et, Non apprehendar.*

* Cyngrhaffawr. *q.*

Cyngrair, *Fœdus, pactum, induciæ.* Ni char gwilliad hir gyngrair. *Aneur.*

Cyngrod, *Volutorium, jurgillus, girgillus.*

Cyngrhoeſffordd, *Bivium.*

Cyngrwn, *Rotundus. A* Cyn *&* Crwnn. συστρόγγυλος, κυκλοειδής, περίτροχος.

* Cyngweiniant, *Idem quod* Edifeirwch. *Ll. & D. P. & alij. vid. an ſit Infirmitas, debilitas; A* Cyn, *&* Gwann.

* Cyngwl, *Primum peccatum, primus peccans. Diabolo tribuunt Poëtæ. A* Cyn, *&* Cŵl.

Cyngwyſtl, *&* Cynglwyſt *vulgò, Sponſio, pignus.* Ni bu gonglo bai gyngwyſtl, Wr gyſtal â gwayw er Gwyſtl. *H. K. Ll.*

Cyngyd, *Cunctatio, mora.*

Cyngydio, *Cunctari, morari.*

* Cyngyr, *vid. an pl. à* Cyngor.

Cynhaig, *Catulire. De fœm. canibus dicitur appetitu venereo furentibus. vid. an* Cyn-nherig, *à* Cŵn *vel* Cyn, *&* Terig.

Cynhauaf, *Autumnus, meſſis.*

Cynhauafu, *Meſſem colligere.*

Cynhelw, *Idem quod* Cynnal.

* Cynhelwy, *Antiquum pro* Cynhalio.

Cynhenid, *Nativus, ingenitus, originalis, primogenitus.* Man cynenid, *nota ſimul nata, nævus nativus.* Man geni, *Idem.* Dall cynhenid, *Cæcus natus. W S. Iob. 9.*

Cynhinio, *vid.* Cinhinio.

Cynhwynol, *Ingenuus, nativus, genuinus.* Bonheddig cynhwynol fydd Cymro fam dad, heb gaeth, heb alltud, heb ledach ynddaw. *K. H. Brito ingenuus, generoſus, genuinus.* Breyr fydd bonheddig cynhwynol. *K. H.*

Cynhyrchol, *Preſens.*

Cynhyrcholder, *Præſentia.*

Cyni, *Angor, anxietas, anguſtia.*

Cynired, *Frequentare, itare.*

Cynlyn, *Idem quod* Canlyn.

Cynllaeth, *Primum lac.*

Cynllwyn, *Inſidiæ, obſidiæ. Inſidiari, inſequi, obſidere.* Murn a chynllwyn.

Cynllyfan, *Habenula, numella, lorum, retinaculum. Venabula.*

* Cynna, *Idem quod* Cyſtal. *Tam bonus.* Duw mal ef, Nei bennaeth, Dyn cynna nis gwna nis gwnaeth. *P. M.* Ni ddyfu yma, Gwledig dy gynna. *Tal.* i Dduw.

Cynnadl, *Congreſſus, colloquium, ſermocinatio,* συνοδία. *A* Cyn, *&* Dadl, Cyn-nadl.

Cynnatla, *Ad ſermocinandum convenire, ſermocinari.*

Cynnadledd, *Collocutio, colloquium.*

Cynnal, *Suſtinere, ſuffulcire, continere. A* Cyn, *&* Dal. *vid.* Cynhelw

Cynheiliaeth, *Suſtentatio.*

Cynheilyddiaeth, *Suſtentatio, ſuſtentaculum.*

Cynnar, *Tempeſtivus, maturus.*

Cynnarwch, *Tempeſtivitas, maturitas.* Cynnarwch cywion eryr. *D. G.*

* Cynnaſedd, A dalo cynnaſedd ni thal abediw wrth farw; ſef yw cynnaſedd, gobr yſtyn. *K. H.*

Cynneddf, *Qualitas, Mos.*

Cynne, *&* Cynneu, *Incendere, accendere. Accendi. Item, Incendium, rogus. vid.* Cynny, *&* Cynnu.

Cynnefin, *Conſuetus, aſſuetus. Apud Antiquos* Cyntefin.

Cynnefino, *Aſſueſcere, aſſuefacere.*

Cynnelw. *vid.* Cynhelw.

Cynnen, *Lis, contentio, controverſia, litigium, rixæ, altercatio.*

Cynnhennu, *Contendere, litigare, luctari, certare, altercari.*

Cyn-

Cynnhennus, *Contentiosus, litigiosus.*
Cynnes, *Calidus, tepidus.*
Cynnhesrwydd, *Calor, tepor.*
Cynnhesu, *Calefacere, tepefacere. Calescere, tepescere.*
Cynnhewi, *Conticere. A* Cyn, & Tewi.
* Cynnhewydd, *Qui tacet, taciturnus.*
* Cynnif, *Idem quod* Cyni.
* Cynnifiad, & Cynnifiwr. *Oppressor, qui alios in angustiam ducit, Bellator, Galf. lib. 6. c. 13. Alijs* Glew, *Fortis. vid. Ex. in* Grann.
Cynnifer, *Tot.*
Cynnil, *Venedotis est Frugi, Reliquis Peritus, callens, sciens, solers.*
Cynnildeb, *Peritia, frugalitas.*
Cynnilo, *Frugi esse vt ditetur.*
Cynniweir, *Frequentare.*
Cynnog, & Cynnogn. *Principalis debitor.* Y dydd y diffygio 'r cynnogn taled y mach, *K. H.* A arbetto ei fach arbetted ei gynnog †.
Cynnogni, *Debitorem se facere.*
Cynnor, *Apud Antiquos scribitur* Cyntor. *Est postis ostij anterior qui januam clausam recipit. Alijs, postis posterior cui appenduntur valvæ.* Marchlyffan ar darian dor, A'i gonyn yn y gynnor. *H. D.* i'r clo pren. Porthor ar gynnor y gell. *Ibid. Alijs est Limen, hypothyron. Alijs Atrium, vel ostium primum, A* Cyn, & Dôr, Cyn-nôr. *Translatitiè vsitatur de viris primarijs.* Cynnydd y dref newydd nenn, Cynnor gwŷr deutu Cennen. *B. Ph. B.*
Cynnhordy, *Atrium. Domus in atrio posita.*
Cynnhorawr, *Qui ad ostium primus stat.*
Cynnorthwy, *Auxilium, adjutorium.*
Cynnorthwyo, *Auxiliari, adjuvare.*
* Cynnu, *Idem quod* Cynneu; *vel Oriri; vnde* Escynnu, & Disgynn. Y bore dduw sadwrn câd fawr a fu, O'r pan ddwyre haul hyd pan gynnu. *Tal.*
Cynnud, *Ligna comburenda. Arm.* Cenneuden, *Lignum. vid. an à* Cynneu, cynnu.
Cynnutta, *Ligna comburenda colligere, lignari.*
Cynnuttai, & Cynnuttwr, *Lignarius, lignator, calo.*
Cynnull, *Congregare, colligere, coacervare. Heb.* כנס, *Canas. Arab. Canaf.*
Cynnulleidfa, *Congregatio, cætus.*
Cynnwll, *Sudum, & translatitiè Opportunitas. vid.* Ysgynnwll.
Cynnwrf, *Conturbatio, tumultus, motio, commotio. Et aliquando* Cynnwr. Ffraeth gynnwr gyrchwr gorchest. *Iolo i farch.*
Cynnhyrfu, *Conturbare, tumultuari, movere.*
Cynnwys, *Complecti, continere, comprehendere.*
Cynnwys, *Subst. Venia, admissio, licentia.*
Cynnwys, *Adject. Compressus, compactus.*
Cynnhwyso, *Compingere.*
Cynnhwysiad, *Licentia, venia. Item, Contractum, epitome, compendium.*
Cynnydd, *Augmentum, incrementum. Item idem quod* Cynneddf.
Cynnyddu, *Augeri, crescere, proficere.*
Cynnyddwest, *Infantium vestis.*
Cynnygn, *vid. an pl. à* Cynnogn, *vel compositum à* Cyn, & Dygn. *Vsitatur in significatione inimici vel adversarij, vt qui pœnam debent victoribus.* Cynnygn fy llyw oedd llawer, Cwyddynt yngnit seithrif ser. *N.* Rhifedd syr syrthiasant ynghrau, O'ch gynnygn, o'th gynneddfau. *P. M.*
Cynnyn, *pl. à* Cynnen. *Lites.*
Cynnyrch, *Incrementum, augmentum, profectus.*
Cynnhyrchu, *Augeri.*
Cynnyrchol, *vid.* Cynhyrchol.
Cynnysgaedd, & Cynnysgaeth, *Dos, dotis.*
Cynnysgaeddu, *Dotare.*
Cynolod, *Primus congressu., conflictus.*
Cynrabad, *Fœlicitas, bona fortuna.*
* Cynrain, *Familia, ait I. L. & David Pouelus SS. Th. D.*
Cynrhan, *Pars prima & præcipua,* πρωτομόρων.
Cynrhawn, *sing.* Cynrhonyn, *Termes, lendix.*
Cynrhawni, *Vermiculari.*
Cynt, *Olim, prius, ante, prior. Sic Arm. Chald.* קודם, *Kodam, priusquam, antequam. Item, Velocior, celerior, Comparativum anomalum à* Buan.
Cyntaf, *Primus. Item, Velocissimus, celerrimus. Chald.* קדמי, *Kadmai, Primus.*
Cyntefin, *Idem quod* Cynnefin. *A* Cyntaf.
Cyntedd, *Atrium.*
Cyntor, *vid.* Cynnor.
Cyntorf, *lege* Cynnhorf, *à* Cyn, & Torf, *Acies prima.*
Cyntun, *Somnus vnus, somnus.*
Cynwân, *A* Cyn, & Gwân.
Cynwe, *Tela. A* Cyn, & Gwe.
Cynŵydd, *Arvum primum.* Tir gŵydd pan ardder gyntaf.
Cynwyll. *q.*
* Cynŵyn, *Primitiæ. Tw. Fortè pro* Cynfwyn, *Prima fruitio, primus fructus, primus proventus. A* Cyn, & Mwyn. *Vel* Cyn-nwyn, *Oblatio,* πρόσφορα. *A* Cyn, & Dwyn, *Ferre.*
* Cynwyre, *Ortus. A* Cyn, & Dwyre.
* Cynwyrain, *Oriri.*
Cynydd, *Canum curator, venator. Rab. Kanigi. Gr.* κυνηγέτης, κύνηγος. Cynydd gellgi. Cynydd milgi. *K. H. Rab.* קיניגיות, *Kinigiuth,* Cynyddiaeth.
Cŷr, *vid.* Cyhyr.
Cyrbwyll, *vid.* Crybwyll.
Cyrch, *Insultus, impetus, incursus, irruptio, expeditio bellica. Item, Meta, scopus.* Cyrch cyhoeddog, *K. H. Insultus publicus, excursio, invasio.*
Cyrchu, *Adoriri, impetere, petere, locum s.* Cyrchais i mieri mân. *D. G.*
* Cyrchynawd. *q.*
* Cyrchynfeirdd. *q.*
Cyrdd, *pl. à* Cerdd.
Cyrf, *pl. à* Corf. *Vsitatur pro Trunco corporis.* Mae enaid gwr mewn dy gyrf. *T. A.*
Cyrfyll, *Corpusculum, truncus corporis. Diminut. à* Cyrf.
Cyrfydd, *vid.* Cwrw.
Cyriawol, *vid.* Criafol.
Cyrnig, *Cornutus. A* Cyrn *pl. à* Corn.
Cyrniad, & Ceirniad, *Cornicen.*
Cyrraedd, & Cyrredd, & Cyrrhaeddyd, & Cyrrhaedded, & Cyrrhaeddu, *à simplici* Haeddu; *Porrigere, pertingere, attingere, extendere. Gr.* ὀρέγω. Cael cyrredd saith rinwedd serch. *D. G.* Na chyrrhaeddu 'r haul, na chwrdd a'r rhod. *Lewis Glyn Cothi. Habet Tal. simplex* Haeddu.
Cyrreifiant, *vid.* Creiffiant.
Cyrrith, *Parcus, immunificus, sordidus.*
* Cysbyddwn, *pro* Cydfyddwn. *A* Cy, ys, & Byddwn.
* Cyssellt. *q. Inde* Digyssellt.
* Cyssefin, *Primus, primitivus, primarius.* Cyssefin bla, Pysgod ddifa. *Tal. de plagis Ægypti.*
Cyssefyll, *Consistere.*
Cyssegr, *Sacrarium, sacrum, consecratum.*
Cyssegru, *Consecrare.*
Cyssegrladrad, *Sacrilegium.*
Cyssegrlan, *Sacrosanctus.*
Cysson, *Consonus,* σύμφωνος. *A* Cyd, & Sôn.
Cyssoni, *Consonum facere.*
Cyssondeb, *Consonantia.*
* Cyssul, *Consilium, consulere. Arm.* Cusul, *Consilium,* Cusuliaff, *Consulere;* Digusul, *Inconsultus.* Gnawd cyssul dedwydd yn ddoeth †. Cyssul hen ni 'th attwg †. Ergyd yn llwyn cyssul heb erchi †.
Cyssur, *Consolatio.*
Cyssuro, *Consolari, refocillo.*
Cyssurus, *Cordatus, confortatus, refocillatus.*
Cysswllt, *Iunctura, copula, conjunctio. Gr.* κόλλησις.
Cyssylltu, *Iungere, copulare.*

* Cyſſwyn. *Conſenſus, confœderatio. Alijs* Cyffes. Lladrad yn llaw, neu ladrad cyſſwyn, neu drais, *&c. K.H.* Eiddig gyſſwynfab Addaf. *D. G.* Cyſſwynblant, eu tad a all eu gwadu ar ei lw. *K. H.* Etifedd cyſſwyn. *K. H. Lat. Filius qui clam acquiritur.*

Cyſſymaith, *vid.* Goſymaith.

Cyſgod, *Vmbra. Heb.* סכרת, *Succath, à* סכרת, *Sacath, &* סכך, *Sacac, &* סך, *Sac, Tegere. Gr.* σκία. *Et* σκότος, *Tenebræ. Hebr.* חושך, *Choſhek.*

Cyſgodi, *Obumbrare, adumbrare, obſcurare.*

Cyſgogi, *vid.* Yſgogi. *A* Cy, *&* Yſgogi. Cyſgog ar y byd. *Tal. De terræ-motu Chriſto patiente.*

Cyſgu, *Dormire. A* Cwſg, *Somnus, Arm.* Couſguer. *Heb.* שכב, *Shacab, cubuit, jacuit. Kaſhau, cubare, dormire. Gr.* κνώσσω.

Cyſgadur, *Dormitor, ſomnolentus.*

Cyſtadl, *&* Cyſtal, *Tam bonus, æquè bonus, æquipollens, par.* Cyſtal *videtur fieri à* Cy, ys, *&* Tâl, *& ſignificare, æqualis precij & valoris, æquivalens.* Cyſtadl, *à* Cyd *&* Yſtâd, *vel* Yſtadl, *vt habet Tal.* Ni wnaethoſt nam i neb dadl, Ni orug Duw dy gyſtadl. *P. M.* Cyſtal ac a dâl y dug. *L. G.* Nid cyſtal rhag gofalon. *R. Ddu. Et* Cyſtal *habent C. & P. M. &c.*

Cyſtadlu, *Æqualem facere, æquiparare.*

Cyſtedlydd, *Æquivalens, æquipollens. Habet Tal.*

* Cyſteg, *Ærumna, dolor, labor, negotium.* Ti a fyddi tan oruch gwr, a chyſtegau gofalus a gai, *&c.* Medd Duw wrth Efa. *Bibl.* Cyſteg mawr a gefais yn ei gyrru i mewn; medd Peredur am yr ewig. *Hiſt. Ber.* Cefaiſt goſt, cefaiſt gyſteg, Yn nechreu d' oes yn wychr deg. *Iolo.*

Cyſtlwn, *Pertinentia, affinitas, cognatio, communicatio,* κοινωνία, συνάλλαγμα. Ὀυ συγχρῶνται ἰουδαῖοι, Nid yw'r Iuddewon yn ymgyſtlwn, *&c. WS. Iob. 4. 9.* Ni a wyddom ei henw, a'i chyſtlwn, a phwy yw. *Breuddwyd Maxen*, am Elen ferch Eudaf. Arthur ddihafarch oſſawd, ai gwiw cyſtlwn o honawd.

Cyſtlyned, *&* Cyſtlynedd, *Idem.* Cyſtlynedd gwynedd i gyd. *Iolo.*

Cyſtlynu.

Cyſtudd, *Afflictio, ærumna, pœna.* Ni chêl grûdd gyſtudd calon †.

Cyſtuddio, *Affligere, torquere, ærumnis afficere.*

Cyſtwy, *Caſtigatio.*

Cyſtwyo, *vid.* Coſtwyo.

Cytgam, *vid.* Cydcam.

Cythlwng, *Iejunium,* ἀσιτία.

Cythraul, *Dæmonium, Satanas. vid.* Cythrawl.

Cythreulig, *Dæmoniacus.*

* Cythrawl. *vid. Ex. in* Gwawl. *Adverſus, adverſarius, contrarius.* Gwynt cythrawl, *Ventus contrarius. Galf. lib. 5. 16. Et hinc fortè* Cythraul, *Satanas.*

Cythrudd, *Horror, angor, perturbatio.*

Cythruddo, *Turbari, commoveri, angi. Sumitur & activè.*

Cythrwſl, *Conturbatio, tumultus, motus.*

Cythryblu, *Conturbare, commovere.*

Cyttir, *Terra multorum communis.*

Cyttirogion, *Limitanei,* σύγχωροι.

Cyttref, Σύμπολις.

Cyttreſtadog, *Cohæres.*

Cyttûn, *Concors, vnanimis. A* Cŷd, *&* Dyun.

Cyttundeb, *Concordia, vnanimitas, vnitas.*

Cyttuno, *Aſſentire, conſentire. Lites componere.*

Cytty, *Contubernium,* συνοικείωσις. *Item, Inquilinus,* σύνοικος. Gutto myn gytty a mi. *H. D.*

Cyttyaeth, *Contubernium.*

Cyttynn, *Simul trahens, vnanimis, concors. Sumitur à paribus boum. A* Cyd *&* Tynnu. A Gutto nid wyf gyttynn. *H. D.*

Cyttynnu, *Simul trahere, contrahere,* συνέλκυειν. *Conſentire.*

Cyw, *Pullus, pullaſter.*

Cywen, *Pullaſtria, gallinella.*

* Cywaethlu, *Litigare. Tw. vid.* Gwaethl, *&* Cywethl.

Cywain, *Vehere, geſtare, comportare,* κομίζειν.

Cywair, *Sartus, reparatus, ſartus tectus, præparatus.*

Cyweirio, *Reſarcire, reparare, apparare.*

Cyweirdeb, *Reparatio, præparatio, apparatus.*

Cyweirdabus, *Sartus, ſartus tectus.*

Cyweirgorn, *Plectrum.*

Cyweithas, *Humanus, vrbanus, benignus, facilis, blandus, candidus.* Y neb a fynno ymadael a thelyn rawn, a bod yn gerddor cyweithas, 24 a ddyly. *N.*

Cyweithas, *Commercium, ſocietas. Iudic. 18. 7. 28. vid. Ex. in* Nàm.

Cyweithaſrwydd, *Humanitas, vrbanitas, facilitas, candor.*

* Cyweithydd, *Peritus, artificioſus, ait Ll. Habet Dan. & Tal.* Cyweithydd, *Turma, ſodalitium.* Cyweithydd o wyr a gwragedd a ddaeth iw cyfarfod. *Mabin.*

* Cywala, *Videtur idem eſſe quod* Cyhafal. Cywala gweddw gwraig vnben †. Llyw glyw a glywir, Llyw doeth coeth cywir, Llawir ni welir Ei gywala. *D. B.* Gwilym Lownſlod gywala. *R. G. Er.* Pawb a gâr ei gywala. *Macc. ap Lly.*

* Cywan. *q.*

* Cywed. *P. M. q.*

* Cywedd, *vnde* Trachywedd.

* Cyweg, *vnde* Gogyweg.

* Cywerthydd, *Valor, precium, compenſatio.* Gwell gan Ierwerth gywerthydd Ei wawd, nag anrheg o wydd. *D. G.*

* Cyweſtach, *Coitus carnalis, conjugium.* Can ni ſynniaiſt halogrwydd corph trwy gyweſtach, ni ddioddefi gwahan dy gnawd yn y bedd. *Hæc fingitur Chriſtus dixiſſe matri in aſſumptione.*

* Cyweſtach, *Item Conjux.* Câr dy gyweſtach. *Cato* Cymr.

* Cywethl, *Objurgatio, rixa, litigatio. vid.* Cywaethlu.

Cywilydd, *Pudor, dedecus, turpitudo. Heb.* כלמה, *Celimmah.*

Cywilyddio, *Pudere, pudefacere. Hebr.* כלם, *Calam.*

Cywilyddgar, *Verecundus.*

Cywilyddus, *Inhoneſtus, turpis.*

Cywir, *Verus, fidelis, rectus.*

Cywirdeb, *Fidelitas.*

Cywiro, *Promiſſa præſtare. Item, Rectificare.*

Cywiriaid, *Fideles.*

Cywiw, *Condignus. A* Cy *&* Gwiw.

Cywlad, *Conterraneus,* συμπολίτης. *Eph. 2. 19.*

* Cywleiddiadon, *pl. à* Cywlad.

Cywraint, *Peritus, expertus.*

Cywreinio, *Peritè, accuratè & elaboratè aliquid operari.*

Cywreindeb, *&* Cywreinrwydd, *Peritia.*

* Cywrennin, *Videtur eſſe idem quod* Cywraint.

* Cywrys, *Contentio, lis. A* Cy *&* Gwrys. Cywrys am fwyd, carant am ofid †.

Cywryſedd, *Idem. vid.* Cyfryſedd, *&* Crwyſedd.

* Cywyd, *Idem quod* Cyfeillach, *ait G. T. & Tw. Videtur etiam idem ſignificare quod* Cywydd, *Canticum.* Namyn mi a'i pryd cywyd cywraint. *G. B.*

Cywydd, *Canticum, carmen. Eſt & verſus ſeptem ſyllabarum.*

Cywyddaid, *Cantus.*

Cywyddu, *Cantica dictare, vel componere.*

Cywyddoliaeth, *Cantus, canticum, muſica, harmonia.*

C H

Chwa, *Aura, flatus, flamen, ventus.*

Chwaen, *Idem quod* Ennyd, *ait Ll. Habet Dafydd ap Gwilym.* Ar y chwaen, *Mox, ſtatim.*

Chwaer, *Soror. Arm.* Hoar. *Hebr.* אחות.

אחות, *Achoth, Sorores. pl.* Chwiorydd. *trisyl. & dissyllab. Nonnulli scribunt* Chwaiorydd.
Chwaethach, *Eo minus, minus, multò minus, nedum. vid. an à* Chwaith.
Chwai, *Citus, celer, properus,* ὠκὺς. *vid. Ex. in* Breuan. Mal cynydd, chwareydd chwai, Am Iwdn gwyllt a' mlidiai. *D. G.*
Chwaith, *Neque, nedum. Legitur &* Ychwaith. Na hithau,na chwithau chwaith.
Chwaith, *Gustus, sapor. Sic legitur in* Pryd mab Duw. A chael hefyd, gwynfyd gwŷr, Chwaith ar araith yr eryr. *R. G. Er.*
Chwaithu, & Chwaethu, *Gustare. W.S. Mat. 16. &* Chwaeddu. *Heb. 2.*
Chweithiad, *Gustus.*
Chwalu, *Spargere, dispergere, dissipare.*
* Chwelidydd, *Dissipator.*
Chwannen, *Pulex. Arm.* Hoannen.
Chwant, *Desiderium, concupiscentia, cupiditas, desiderium. Arm.* Hoant. *Hebr.* חמד, *Chemed. &* חמודה, *Chamudah.*
Chwannog, *Cupidus.*
Chwennychu, *Desiderare, cupere, concupiscere. Heb.* חמד, *Chamad.*
Chwarae, & Chwarau. *Ludere, lusus, ludus. Pr. B. habet* Chwarae. *Arm.* Hoari. *Gr.* χαίρω, *Lætor. vid.* Gwarae.
Chwarel, *Iaculum, spiculum. D. G. vid. Ex. in* Ofgel.
Chwareydd, *Lusor. Arm.* Hoarier.
Chwareyddiaeth, *Lusus, ludus.*
Chwarien, *Idem quod* Araf; *Lentus, tardus.*
Chwarienu, *Idem quod* Arafu.
Chwarren, *Tuber, vlcus. Item, Pestis, pestilentia.*
Chwech, *Sex. Arm.* Huech. *Gr.* ἕξ. *ab Heb.* שש, *Shesh.*
Chweched, *Sextus.*
Chwedl, & Chweddl, *Fabula, rumor, fama, narratio, colloquium. Arab. Hadath.*
Chwefror, *Februarius mensis.*
* Chwefrin, & Chweurin. *q.*
* Chwêg, *Dulcis, suavis.* Chwêg medd, chwerw pan daler †. *vid. Ex. in* Adnau.
Chwegr, *Socrus. Gr.* ἑκυρὰ.
Chwegrwn, *Socer. Gr.* ἑκυρός.
* Chwêl. *vid. an idem quod* Chwŷl. Pan fu yn rhyfel gad chwêl chwelwlid. *Ph. B.*
Chweledydd, & Chwelidydd, *vid.* Chwalu.
Chwennychu. *vid.* Chwant.
* Chwerig. Gwedd chwerig, *Species bistrionalis. ait Tw. sed vid. an à* Chwarae.
* Chweris, & Chweiris. *q.*
Chwerfan, *Verticulum, vertibulum, rhombus.*

Chwerthin, *Ridere, risus. Sic Arm.*
Chwerthin gwatwor, *Deridere, ludibrio habere.*
Chwerthiniad, *Risus.*
Chwerthinog, *Ridebundus.*
Chwerw, *Amarus, acerbus. Sic Arm. Gr.* πικρὸς. *Arab. Charash, Durus, molestus, subacidus.*
Chwerwi, *Amarescere, acescere. Sic Arm.*
Chwerwedd, & Chwerwder, *Amaritudo, amaror, acor, acerbitas.*
Chwen, *Acescere.*
Chwi, *Vos. Arm.* Hui. *Heb.* נחנו, *Nachnu.*
Chwiban, *Sibilus. Sic Arm.*
Chwibanu, *Sibilare. Sic Arm.*
Chwibanogl, *Fistula. pl.* Chwibenygl. *D. G.*
Chwibanogl fynydd, *Est species avis montanæ. Arquata. Nos* Gylfinhir.
Chwibl, *Acidus. Habet Iolo.*
Chwiblo, *Acescere.*
Chwibl-oer. ὀξύψυχος.
Chwibon. *Idem quod* Gylfinhir.
Chwidr, *Ferus, instabilis, effrænis, injux, temerarius.*
Chwidredd, *Feritas.*
Chwidro, *Sylvescere.*
Chwifiwr, *Vagus, vagabundus, vagator, vir levis, incertæ sedis. Potiùs* Chwyfiwr, *à* Chwyf.
Chwil, & Chwilen, *Scarabæus, scrabro. Sic Arm.*
Chwileryn. *q. Magu* chwileryn gwynn gwâr, I'm mynwes o ferch meinwar. *D. G.*
Chwilio, *Scrutari, explorare, investigare, speculari, rimari. Chald.* אלל, *Alal, Exploravit.*
Chwilenna, & Chwilcath, & Chwilotta, *Frequent. à* Chwilio.
Chwilennwr, *Scrutator, rimator, &c.*
* Chwiliog, *Pythonicus. Lib. Land.*
* Chwilioges, *Pythonissa, ibid.*
* Chwiliores, *Crabro. Lib. Land.*
Chwimio, *corruptè pro* Chwyfio, *à* Chwyf. Och am ŷd, ni chwimia vn. *L. Mon.* i'r main melin.
Chwimp, *vid. Ex. in* Llimp. Tost yw 'r chwimp na chaid impiwr. *G. S.*
Chwimwth, *Impiger, velox, gnavus. vid. an à* Chwai, & Mwth. *Habet D. G.*
Chwinsa, *Serò. Hist. Carol. M.*
Chwiog, *Itrion.*
Chwiongl, *Idem quod* Dichell. *Astutia, dolus. W.S. Luc. 20.*
Chwior, *Existimant Sororem significare, quia in pl. dicimus* Chwiorydd. *Ego nunquam legi.*
Chwired, *Flagitium, scelus. Fallacia, dolus, astutia.*
Chwiredus, *Dolosus, fallax, subdolus. D. P.*
Chwirli gwgon, ῥόμβος, *trochus.*
Chwiftl, & Chwiftlen, *Mus araneus.*
Chwiftrell, *Syrinx, syringa, siphon, catheter, siphe, siphunculus. Gr.* χαυςήρ.
Chwiftrellu, *Siphare.*
Chwittafad, *vid. Ex. in* Gildio.
Chwith, *Sinister, lævus. Insolitus, insuetus.*
Chwitho, *Horrere, horrescere ex viso vel audito insolito.*
Chwithig, *Scæva, lævus, sinister.*
Chwithrwd, *Strepere, sibilare.*
Chwychwi, *Vos, vosmet. Heb.* אנחנו, *Anachnu.*
Chwyd, *Vomitus. Arab. Cudd, & Casf.*
Chwydu, *Vomere, exgurgitare. Arm.* Huedaff. *Heb.* קוא, *Ko. Arab. Cadad, & Cadaf.*
Chwydawiaeth, *Nugatio, gesticulatio.*
Chwyd-awyr. *Putredo, & sanies ex aëre generata. Ad verbum Vomitus aëris.*
Chwydredd, *Tabo.*
Chwydd, *Tumor.*
Chwyddo, *Tumere, turgere, protuberare. Gr.* οἰδεῖν.
Chwŷf, *Motus, motio.*
Chwyfio, *Movere. vulgò* Chwimio. *vid.* Cwyf. Caffa rholbren wyd gennyf, Corn cŵd ni chyfod na chwyf. *Dafydd ap Gwilym. Hinc* Cychwyfan, *Motare, vulgò* Cyhwfan.
Chwyfiwr, *vid.* Chwifiwr.
Chwyl, *Idem quod* Treigl, & Tro, *Versio. Arab. Hawel, Versavit, evertit. & Wala, Recedere, reverti.* Chwyl y flwyddyn, *Curriculum anni. Inde* Dychwelyd, ymchwelyd. *Et vid. an hinc Angl. wheele, à vertendo.*
Chwŷn a chwŷn, *Lentè, pedetentim. Videtur esse corruptum pro* Chwyf na chwyf, *Movet non movet.*
Chwynn, *Herba erratica, voluntaria, noxia. Hinc Angl. whin. vid. Minsh. in whin, &* Petiwhin.
Chwynnu, *Sarrire.*
Chwynnogl, *Sarculus.*
Chwyrn, *Velox, pernix, celer, impiger. Hebr.* מהיר, *Mahir. Item, strenuus. fœm.* Chwern, *aliquando vsitatum.*
Chwyrnu, *Rhoncissare, ringere, hirrire. Gr.* ῥογχάζειν, ῥέγχειν.
Chwyrnolud, *Rhoncissare. Item, Rugitus, D. Dda. Rhonchus.*
Chwŷs, *Sudor. Sic Arm.*
Chwysu, *Sudare. Sic Arm.*
Chwysigen, *Vesica. Arm.* Huezeguell. *Arab. Ziphar. Heb.* שאת, *Seeth. Item, Pustula, papula. Sic Arm.*
Chwysigennog, *Pustulosus, papulosus.*
Chwysigennu, *Pustulas contrahere.*
Chwyth, *Halitus, anhelitus, flatus. Sic Arm. Hinc Angl. whiffe.*
Chwythad, *Idem.*
Chwythu, *Flare, anhelare. Arm.* Coezsuiff.

Da,

D A

Da, *Bonus. Chald.* טב, *Tau, ab Hebr.* טוב, *Tob.*
Da, *Bona. pl.* Daoedd.
Daioni, *Bonitas, benignitas.*
Daionus, *Bonus, benignus.*
Dabre. *vid.* Debre.
Dad, *Præpos. in compositis significans Re. A* Dy, & Ad.
Dadannudd, *Detectio, discooperatio, recuperatio, postliminium. A* Dad & Annudd. *K. H.*
Dadebru, *Reviviscere, evigilare.*
Dadfarnu, *Condemnare.*
Dadferu, *Idem quod* Adferu.
* Dadiain. *q.*
Dadl, *Quæstio, dica, controversia, lis, contentio.*
Dadleu, *Litigare, ratiocinari, arguere, disputare. Item, Litigatio, ratiocinatio, disputatio,*
Dadleu, *Curia forensis.*
Dadleudy, *Prætorium.*
Dadlwriaeth, *Disputatio, actus forensis.*
Dadlaith, *Regelare, degelare, egelidare.*
Dadmer, *Idem.*
* Dadmerth, *Reviviscere.*
* Dadolwch, *Satisfactio pro malo commisso.* Dechreuodd Dafydd adeilad teml i'r Arglwydd yn ddadolwch am ei bechodau. *Evang. Nicod. In satisfactionem pro peccatis.*
* Dadolychu, *Irato & offenso satisfacere, reconciliari.*
* Dadwoddeu, *vid.* Gwoddeu.
Dadwrdd, *Crepare, strepere, tumultuari.*
* Dadwyrein, & Dadwyre, *Oriri, resurgere. vid.* Dwyre.
Daear, *Terra, humus, tellus, solum. Arm.* Douar. *Heb.* ארץ, *Erets. Gr.* Γαῖα. ἔρα, ἀς. *Arab. Ardon Chald.* ארעא, *Arnga.* & דייר, *Daijar, Incola, peregrinus, habitator.* Daear *esse legendum, non* Daiar *aut* Dauar, *docent hæc,* Cyfled ei chae ar ddaear. *D. G.* i'r Lloer. Y mae pryfed y ddaear. *L. G.*
Daearol, & Daierin, *Terrenus, terreus.*
Daearu, *Inhumare, terræ infodere, sepelire.*
Daerawd, & Daered, *Mortuarium, Mortuaria, orum; quod pro defunctis solvitur.*
Daeth, *Venit. Est radix 3 personæ præteriti, ad formam Heb. Compositum est à* Dy, & Aeth. *Heb.* אתה, *Athah, Venit.*
Dafad, *Ovis, pecus. Sic Arm. Gr.* ὄϊς.
Dafaden, *Verruca.*
Defeidty, *Ovile.*
Dafn, *Stilla, gutta. Heb.* נטף, *Nataph.*
Chald. טיפא, *Tipha,* & טופין, נטופא, *Netupha, Gutta. Tiuphin, Stillæ,* Defni.
Defnyn, *Diminut. Guttula.*
Dafnu, & Defnynnu, *Guttare, stillare. Heb.* נטף, *Nataph. Chald.* טף, *Taph,* & טפא, *Tepha.* Daifn fy neigr, &c. *D. G. Stillant mihi lachrymæ.*
Defni, *Stillæ, stillicidium.*
Dafn, *Licium. Demetis usitatum pro eo quod nostri textores dicunt* Bwiw.
* Daffar, *rectiùs* Daphar.
Dager, & Dagr, *Pugio. Sic Arm. Heb.* דקר, *Dakar, Confodere, configere. Habet Ll. G. M. H.* Aeth dig oer waith dagerau. *Dafydd ap Gwilym.* Y grog lwyd a'i ddagr a'i gledd. *L. G.*
Daiar, *vid.* Daear.
Daigr, *Lachryma. Gr.* δάκρυον. *pl.* Dagrau.
Deigryn, *Lachrymula, guttula.*
Deigrynnu, *Guttare, stillare.*
Dail, *Folia. Arab. Dalioth, Frondes.*
Deilen, & Dalen, *Folium. Sic Arm. Heb.* דליות, *Dalith, Ramus,* & עלה, *Ngaleh, Folium.*
Deilio, *Frondere. Sic Arm.*
Daioni, *vid.* Da.
Dal, & Daly, *Tenere, prehendere. Arm.* Daled.
Dalfa, *Detentio, locus capturæ.*
Dall, *Cæcus. Sic Arm. Gr.* τυφλός. *Arab. Dalim, Obscurus, tenebrosus.*
Dallineb, & Delli, *Cæcitas.*
Dallu, *Occæcare. Sic Arm.*
Dam, *Præpositio in Compositione, composita & ipsa à* Dy, & Am.
Damblygu, *Circumplicare.*
Damchwain, *Idem quod* Damwain, & *fortè rectiùs, à* Chwaen.
Dammeg, *Parabola, ænigma. Chald.* דומגא, *Dumga, Similitudo, exemplar, obscura sententia. vid.* Adammeg.
* Damlewychu, *Fulgere, lucere, splendere. Elucidare, explicare.*
Damnaff. *Arm. Damnare. Brit.* Damno. *Habet Ior. F.*
Damuno, *Rectiùs* Dymuno, *Obsecrare, obtestari. Arab. Atmeni, Desiderare.*
Damuned, *Obsecratio, postulatio. Arab. Temeni, Appetitus.*
Damwain, & Damweinio, *Evenire, accidere, contingere.*
Damwain, *fortè rectiùs* Damchwain, *Accidens, eventum.* Drwgddamwain, *Infortunium.*
Danadl, *Urtica.*
Dandwng, *h. e.* Dan dwng, *Sub juramento.*
Dandde, *à* Tandde.
Dangos, *Indicare, monstrare, ostendere. Gr.* δείκνυμι. *Chald.* נגד, *Nagadh, Ostendere, indicare. nec absimile* הגיד, *Hadang, & in Hiphil* הגיד, *Hediang, Ostendere, indicare.*
Dangoseg, *Index.*
Dannod, *Exprobrare. Exprobratio. Gr.* ὀνειδίζω, *Impropero, exprobro. Mar.* 16.
Dannodiaeth, *Exprobratio.*
Dansang, *Conculcare, comprimere.*
Dant. *Sic Arm. Dens. pl.* Daint, *Quæ vox apud Venedotas pro sing. passim usurpatur. pl.* Dannedd. *Gr.* ὀδούς, ὀδόντος. Bochddaint, *Dentes canini.* Dannedd malu, *Dentes molares.* Taeru nad oedd daint hirion. *I. Tew hên.*
Deintws, *Dim. Denticulus.* A deintws mwyndlws a min. *S. Kyf.*
Dannheddog, *Dentatus.*
Deintio, *Mordere, denticulare. Sic Arm.*
Daintaidd, *Delicatus, opiparus.*
Danys, *Dama.*
Daphar, *Idem quod* Darpar, *Parare, præparare. A* Peri.
Dâr, *Quercus, robur. pl.* Deri.
Dâr, *Est Præpositio in Compos. à* Dy, & Ar.
Darbod, *Providere, prospicere, curare.*
Darbodaeth, *Providentia.*
Darbodus, *Providus.*
Darfod, *Finiri, consumi, consummari. Heb.* אבד, *Avod, Perire.*
Darfodedig, *Tabidus, tabescens.*
Darfodedigaeth, *Consumptio.*
Dargysgu, *Dormitare, conquiniscere, nictare.* Yn dargwsg mewn lle dirgel. *D. G.*
Darllain, *Legere. Compositum à* Lléu, *Legere. Reliqua tempora formantur plerumque à* Darlleaw, *vel* Darlléu. *sed vulgò omnia à corrupto* Darllen. A dau lyfr ich llaw, Yn eu darlleaw. *Tal.* Ym mhob lle y ddarlleir. *I. R. l. Ll.* Pylgain y darllain deirllith. *D. G.*
Darlleawdr, & Darlleydd, *Lector.*
Darllaw, *Pandoxari, cervisiam concoquere. Videtur affinitatem habere cum* Gwallaw.
Darllawydd, *Polifex, cervisiarius,* ζυθεψός.
Darmerth, & Darymerth, *Præparatio, apparatus.*
Darn, *Pars, portio, particula, frustum. Sic Arm.*
Darnio, *In partes & frusta dissecare.*
Darogan, *Oraculum, vaticinium, Augurium, prophetia. Arab. Ataiar.*
Darogan, & Daroganu, *Præsagire, divinare, vaticinari, hariolari, &c.*
Daroganwr, *Fatiloquus, fatidicus, vates.*
Darostwng, *Subigere.*
Darpar, *Præparatio, apparatus.*
Darpar, & Darparu, *Præparare.*
* Darre. *q.*
Darren, *est* Gofgyfgu. *q. d.* Darhun, *Idem quod* Dargwsg. *Nictare, dormitare. Gr.* δαρθάνω, *Dormio.*

Darstain,

Dadymgelyd.

Darstain, *Resonare.*
Dart, *Telum, jaculum. Sic Arm.*
* Darwedd. *q.*
* Darwein, *Perfluere, effluere, salire more aquæ, palpitare.* Llyn dwr drwy bob lle 'n darwain, A thrwy 'r mur, a thorri 'r main. *R. P.* am felin a dorrafei.
Darymred, *Obambulare, discurrere, discursare, huc illuc currere. Arm.* Darempredïff, *Frequentare. Est & Profluvium, fluxus, fluxus ventris, lienteria.*
Dâs, *Congeries, strues, acervus, propriè ut vulgò sumitur segetis, fœni, vel similium. Heb.* גדיש, *Gadis, Cumulus frugum.*
Daswrn, *Idem.*
Dasymu, & Dasylu, *Coacervare, congerere.*
Datgan, *Narrare, decantare, pronunciare, declarare. vid. Ex. in* Cyngaws.
Datgeiniad, *Decantator.*
Dattod, *Explicare, dissolvere, retexere, retorquere, renodare, dissuere. A* Dad *&* Dodi. *Demetis* Dathod.
Dau, *Duo. Arm.* Doū. *Gr.* δύω. *Chald.* דו, *Du.* דוּסק, *Dеusak,* Deusach. דוּפרא, *Deupbera,* Deuffrwyth, *bis in anno fructificans.*
Deuoedd *pl. vulgò* Deuwedd, *Bini, uterque.* O'i mwyn aur a'i medd, O'i da ill deuwedd, *&c. L. G.* A ni felly, anhy oedd, Yn deall serch ein deuoedd. *D. G.*
Daupennog, *Biceps. Arm.* Doupenneg.
Daw, *Gener. pl.* Dawon. *Rectiùs fortè* Dawf, *pl.* Dofion. *Arm.* Deuff. Ei ddofion a ddigyfoethasant *Lyr. Galf.*
Dawn, *Donum. Gr.* δῶρον. *Heb.* נדן, *Neden, Donum, &* תנה, *Tanah, Donare. pl.* Doniau. Gweddw crefft heb ei dawn †.
Doniog, *Munificus, & munifer.*
Dawnsio, *Saltare.*
Dawr, & Tawr, *μέλει, refert, curæ est.* Ni'm dawr, *Mea non refert, Non mihi curæ est, Susque deque habeo. Arm.* Nem deur, *Nolo, non curo.* Prydydd ir Dafydd ni'm tawr. *L. G.* Ni ddawr hi ddaiaru hwn, O'i ddaiaru ni ddorwn. *D. G. Hinc* Diddawr *compositum, idem significans.*

D E

* De, *Est particula finibus dictionum adjecta, vel ornatus tantum gratiâ, vel nonnihil augmentatæ aut mutatæ significationis. Est Affine. Gr.* δέ, δὴ. *Hinc composita,* Eurdde, Creudde, Tandde, Trymdde, Ysgardde. Y glayarllys sy dda rhag tandde a gwres. *Llyfr. Medd. vid. Erysipelas.*
Dead. *vid.* Dyad.
Deall. *vid.* Dyall.
Dean, *Decanus. Sic Arm.*
Dear, *vid.* Dyar.
Deau, & Dehau, *Dexter, dextra. Item, Auster: ut & Heb.* ימין, *Iamin est dextera manus, dexterum latus, & mundi plaga australis, Iob 23. 9. Psal. 89. 12. ut quæ orientem aspicientibus, orantium modo, dextera est. ut* קדם, *Kedem, pars anterior pro Oriente. Num. 23. Esa. 11.* אחור, *Achor, pars posterior pro Occidente. Job 23. 8.* שמאל, *Smol, pars sinistra pro Septentrione. Iob. 23. 9. vid.* Dehau.
Debed. A fo ei fryd ar ddebed, ni wna dda cyn ei fyned †.
Debre, *vel* Dabre, *Heus, chodum.* Debre 'n nes da wybren wyd. *D. G.*
Dechreu, & Dechreuad, *Principium, initium, exordium, primordium, origo. Arm.* Dezrou, & Dethrou. *Gr.* ἀρχή.
Dechreu, *Incipere, inchoare, ordiri. Arm. ut suprà. Gr.* ἄρχομαι. Pechod dechreuol, a phechod gweithredol. *Elucidarius. Originale & actuale peccatum.*
* Dechrys, *potiùs* Dychrys, *vid.*
* Dechu, *potiùs* Techu, *vid.*
Dedryd. *Veredictum, sententia, judicium. Habet Br. F. & D. B.* Dedryd y deuddeg didras. *L. Mon.*
Dedwydd, *Felix, beatus, faustus, fortunatus.*
Dedwyddyd, & Dedwyddwch, *Felicitas, beatitudo.*
Deddf, *Lex, statutum, jus,*
Deddfau, *pl. Ceremoniæ, leges, statuta.*
* Deddyw, *Idem quod* Daeth, *Venit.*
Defnydd, & Deunydd, *Materia. Passim* Denfydd. *Arm.* Danuedd, *Materia.* O Fair, llawer têg a fydd, O ddyn 'yn ddrwg i ddeunydd. *B. Br.*
* Defnyddadoedd, *C, Antiquum pl. à* Defnydd.
Defnyddio, *Materiam parare.*
Defod, *Mos, consuetudo.*
* Defon, *Idem quod* Dyfon, & Dyffon, *h. e.* Bônt, *vel* Delont.
Deffroi, *Expergisci, evigilare, expergefacere. A* Dy, & Effro.
Dêg, *Decem. Gr.* δέκα. *Sic Arm.*
Degfed, *Decimus. Sic Arm.*
Degwm, *Decima. Arm.* Deawg.
Degymmu, *Decimare. Arm.* Deaugaff.
Degle, *Ehodum, heus, ausculta. A* Dy, *&* Clyw. *q. d.* Dyglyw.
Dehau, *vid.* Deau. *Arm.* Dehou. *Chald.* דרומא, *Tebarim. Arab. Dobar, Meridies.*
Deheubarth, *Pars australis.*
Deheubartheg, *Lingua australis, Idioma australe.*
Deheuberthig, *Australis, e.*
Deheuwynt, *Auster, ventus meridionalis.*
Deifio, *Ustulare, amburere, suburere, fulgurare. Item, Ustulari, amburi, suburi, fulgurari.*
* Deifniaw, *vid. an idem quod* Dafnu.
* Deifniog, *vulgò* Deimog, & Deiniol. *A* Dyfnu, *vel à* Dafn. Oertel a glafrew a glwyfwlith deifniawg. *D. Ddu in Benedicite.*
Deifr, *Deiri populi septentrionalis Angliæ. Item* Deifr, & Dyfr, *Idem quod* Dyfroedd, *Aquæ.*
Deigr, *vid.* Daigr.
Deilw, *Idem quod* Egwyd, *ait Ll. Idem quod* Meilwn; *& fit à* Dal, *quia per tibiarum exiliora jumenta capiuntur & impediuntur.*
Deilliaw, *Manare, fluere, procedere, egredi.* A goreu ei llun y gar llaw, O dywyllwg yn deilliaw. *D. G.*
Deincod, *vid.* Dincod.
Deintgryd, *vulgò* Deincryd, *Dentium concussio, dentium tremor.*
Deintur, *Dentale, instrumentum ad extendendos pannos.*
Deiryd, *Pertinere, esse alicui è cognatione, & genere.* Yr tâu y deiryd hwnnw. *L. G.*
Deisyf, *Petitio, postulatio, desiderium. Gr.* δέησις. *Arab. Sapha, Oravit.*
Deisyfu, *Desiderare, postulare. Heb.* אוה, *Auah, velle, concupiscere.*
Dèl, *Protervus, morosus. vid. an hinc* Ytcls.
Delbren.
Delff, *Rusticus, i, agrestis, barbarus. D. G. Inde* Ytelff.
Delor, *Merops, picus. qui & Cymmynwr y coed. Heb.* דרור, *Deror, Hirundo.*
Delw, *Imago, figura, effigies, icon. Heb.* צלם, *Tselem, צ verso in ד more Chald. & Arab.*
Delwi, *Pallefacere, erubescere, pudefieri. A* Delw; *quasi ad modum imaginis obmutescere. Heb.* דלל, *Dalal, Attenuari, exhauriri.* D'olwg mochudd i'm delwi. *Ll. M. Ed.* Delais hiraeth i'm delwi. *I. Deul.*
Delwad, *Informatio.* Etifedd cyn delwad. *K. H. Proles ante Informationem.*
Delyig, *vid.* Dylyig.
Dellt, *sing.* Dellten, *Assercul us, assula, assula, redivia, reduvia. Cancelli, orum.*
Delltennu, *In assiculas frangere vel frangi.*
* Dengyn, *Rusticus, inhumanus, barbarus.*
Denu, *Allicere, pellicere, illecebris trahere.*
Deol, & Dehol, *Exilium. In exilium mittere.* Gwr deol, *Exul.*
Deolwr, *Qui in exilium pellit.*
* Deon, *Idem quod* Rhoddwr, *ait Ll.*
Deon, *potiùs* Dean, *Decanus.*
Deoniaeth, *Decanatus.*

Deongl,

Deongl, *Interpretari, exponere.* Deongl breuddwydion, *Somnia interpretari.*
Deor, *Pullos excludere, pullare, pullatio.*
Deorrein, *Idem quod* Darren.
Der, *Cynicus, pertinax, protervus.*
Dera, y ddera, *Diabolus,* τὸ πονηρόν, *Furiæ, diræ, malum.* Llyncud gig y ddera. *R. G. Gr.* i'r llwynog. Cnoi 'r ddor, fel y cny 'r ddera. *R. Leiaf* i'r Ap. *Est & morbus capitis, Phrenesis. D. P. Appiosus.* Rhyw glefyd pen ar feirch, neu foch. *K. H.*
* Derbi, & Derfi. *vid.* Bi.
* Derdr*i.q.*
Derllydd, & Derllyddu, *vid.* Dyrllydd.
Derw. *sing.* Derwen, *Quercus, robur. Sic Arm. Gr.* δρῦς.
Derwreinyn, *Lichen. Rectiùs* Dyfrwreinyn.
* Derwyddon, *Druides, Sapientes, vates. A* δρῦς, *Quercus, vt quâ arbore nihil sacratius habebant Druides: vel à* דרש, *Darash, Interpretari, exponere.* A'th folant feirddion derwyddon dôr. *C.* Dysgogan derwyddon, *&c. C.* Nis gwyr namyn Duw a dewinion byd, a diwyd dderwyddon. *C.* Dywawd derwyddon, Dadeni haelon, O hil eryron, O Eryri. *P. M.*
Deryw, *Idem quod* Darfu, *Factum est, consummatum est, finitum est.*
Derynt, *Idem quod* Darfuant, *Perierunt, finem habuerunt.*
Destl, *Delicatus, delicatulus, lautus, nitidus. Inde* Hyddestl, Diddestl. Diddestl fardd ffannugl diddawn. *D. G.* Ystola werdd destl a wisg. *L. G.*
Destlus, *Idem.* Cywéirio bratheu yn destlus, *Delicatè.* Dau ystlys gwas destlus gwiw. *D. G.*
Dethol, *Eligere, deligere. Nonnulli* Deffol, *sed dubito an rectè.* A phleidiau deffoledig. *H. Kil.* O Phylip a ddeffolais. *I. Tew* icuangaf.
* Deubi. *vid.* Bi.
* Deubydd, *Erit, veniet, futurum est.*
Deuddeg, *Duodecim. Arm.* Douzeg. *Gr.* δώδεκα.
Deuddegfed, *Duodecimus. Arm.* Douzeguet.
Deugain, *Quadraginta.*
Deugeinfed, *Quadragesimus.*
* Deune, *vid.* Ne, & Gne.
* Deupo, *Idem quod* Delo, *vel* Byddo.
* Dewaint, *Nox intempesta.* Sef yr amser cyn y pylgain. *vid. an à* Tewi, *vt significet Conticinium.* Yn newaint cyn pylgeiniau, llewychawdd yn lleuferau. *Tal.* Neud angeu ffreuer am gwna haint, O ddechreunos hyd ddewaint, dihunaf wylaf bylgaint. *Tal.*

Dewin, *Hariolus, vates, aruspex, augur, magus.*
Dewinio, *Vaticinari, hariolari, augurari.*
Dewindab, & Dewindabaeth, *Divinatio, augurium, vaticinium.* Dewindabaeth Sibylla. Dewindabaeth daw 'n debig. *D. G.*
Dewiniaeth, *Idem.* Dewiniaeth wyneb, *Physiognomia.*
Dewis, *Eligere, deligere. Arm.* Diwis. *Item, Electio, delectus, us, ui.*
Dewr, *Fortis, audax, strenuus.*
Dewrder, & Dewredd, *Fortitudo, audacia.*

D I

Di, *Particula privativa, Lat. In. Gr.* ἀ, ἀν, *ab* ἄνδ, *Sine.*
* Diabred, & Diebryd. *vid.* Abred.
* Diachar, *Inamabilis. vid.* Achar.
* Diachor, *vid.* Achor. & *vid. an pl.* Diechyr.
Diafl, & Diafol, & Diafwl, *Diabolus.*
* Diafrddwl, *vid.* Afrddwl.
Dial, *Vindicare, vlcisci. Chald.* גאל, *Geal, Vlcisci.* Gwell gochel meffi na'i ddial †.
Dial, & Dialedd, *Vindicta, vltio. Interdum* Dialaeth.
Dialbren, *Patibulum. Lignum vltionis.*
Dialechdid, *Dialectica.*
* Diameth, *ab* Ameth. *vide* Diemyth. Diameth osgeth a wisg curdde. *P. M.*
Dianaf, ἀπηρής, *Non mutilus, non mancus.*
Diandlawd, *potiùs* Diamdlawd, *Abundans, dapsilis. vid.* Amdlawd.
Diangc, *Evadere, effugere, elabi. Item, Eripere.* Duw a'm diango, *Deus me salvet, & eripiat. A* Di *pro* Dy, & Ang. *q. d. In amplum ab angusto liberare. Arab.* Nagi, Nakad, & Ankad, *Liberavit ex periculo, servavit, eripuit, redemit.*
Diannod, *Quod non differtur.* Yn ddiannod, *Statim, mox, illico. vid. an* Di-anoed.
* Diar, *potiùs* Dear, *vel* Dyar.
* Diarchar, *Immeticulosus,* ἄφοβος, *Intrepidus.*
Diarchen, & Diarchenad, *Discalceatus. vid.* Archen. *Sic Arm.*
Diarchenu, *Discalceare. Sic Arm.* Rhuglo ei draed a'i esgeiriau wrth yr ysgrin heb ddiarchenu ac wedi. *Euch. S. Edm.*
Diareb, *Proverbium, adagium, diverbium. A* Di, ar, & Eb, *vel Heb. q. d.* ἀναντίρρητον. *Quod tam certum & verum est vt cui contradici non potest; vt Heb.* משל, *Mashal, Proverbium, à* משל, *Mashal, dominari. & Lat. Proverbium. q. d. Probatum verbum.* Pob diareb gwir, pob coel celwydd †.

Diarebol, *Proverbialis. Quod tam egregium est vt in proverbium abeat, excellens.*
Diarebu, *Proverbiari.*
Diarffordd, *Invius.* Yn lle diarffordd rhag llu. *D. G.*
Diargel, *Inocculitus, manifestus,* ἀκρυπτος.
Diargyssiwr, *Intrepidus. vid.* Argyssiwr.
Diargywedd, *Innocens, innoxius, illæsus.* Y meibion diargywedd, *Pueri innocentes.*
* Dias, *Vindicta, pœna. D. P. sed vide an idem quod* Diaspad.
Diaspad, *clamor, strepitus, crepitus, sonus.* Diaspad vchawn. *K. H.* & Diaspad vch annun, Rhoi diaspad o'r badell. *D. G.*
Diaspedain, *Clamitare, vociferari, concrepare.*
Diau, *Certus. A* Di, & Gau.
Diheurwydd, *Certitudo.*
Diau, *Dies, sing. & pl. Item, pl.* Dieuoedd. Yn ei wledd rhysedd barhau, Dwr a daiar dri diau. *D. N.*
Dibaid, *Indefinens, incessans, continuus,* ἀπαυστος.
Diball, *Indeficiens.*
Dibara, *Transitorius. Quod non est durabile.*
Diben, *Finis, terminus, conclusio. A* Dy & Pen. *Inde* Anniben, *Infinitus.*
Dibennu, *Finire, concludere. Arm.* Decollare.
Dibl, *Ora, collutulatio extremitatis vestium.*
Diblo, *Vestium oras collutulare.*
Dible, *Vestium ora, extremitates.* O ceffir lladrad mewn tŷ neu yn nible y tŷ, *&c. K. H. vid. an à* Dib, *pro* Dibyn, & Lle, & *Appendices significet.*
Diblygu, *Explicare.*
Diboen, ἄπονος, ἀμόχθητος.
* Dibr. *Arm. Est sella equi.* & Dibrer. *Arm. Sellarius.*
Dibyn, *Præcipitium, Item, Pendulus. vid. an à* Dib. & *vid.* Dible.
Dibynnu, *Pendere, propendere.*
Diccra, *Cibi parcus.*
Dichell, *Astutia, fallacia, insidiæ. Gr.* τέχνη. *Chald. & Syr.* דגל, *Degal, Fefellit:* & דגלא, *Digla, Fallacia.*
Dichellgar, *Astutus, versutus.*
Dichlais. *A* Dy, & Clais. *vid.* Clais. Gwelais yn ael dichlais dydd, Freuddwyd, *&c. D. G.*
Dichlyn, *Accuratus, cautus, curiosus.*
Dichon, & Dichyn, *Posse, pollere, valere. Gr.* ἰσχύειν.
Dichwant, *Non appetens, minimè cupidus. Item, Appetentiæ carentia.*
Dichwel, *Idem quod* Chwŷl, & Tro. *A* Dy, & Chwŷl.
Dichwen, *corruptè pro* Dichwain. *Idem quod* Damwain, & Damchwain.

Trythyllwg drwg ei ddichwain †. Diwraidd fu ar Gymru gain Dichwith, gwae fi o'r dichwain. *Lly. Bent.*

* Didach, *vid.* Techu.

* Didachwr, *Latitans, latebras querens, tenebrio, tenebricola. Rectiùs* Didechwr. *A* Dy & Techu. Mi 'n ddidachwr celliau. *L. G.* pan oedd ar herw.

* Didangc. *vid.* Tangc.

Didawl, *Incessans, indesinens. Indefessim.* A di, & Tawl.

Didoli, *Separare, sejungere.* Deled lle ni 'n didolir. *D. G.*

Diden, *Papilla, ruma, rumis. Gr.* τίτθη. *Heb.* דד, *Dad. Chald. pl.* דדין, *Daddin, Vbera. Arab.* תדי, *Tedi.*

Didoll, *Qui vel quod à vectigali immunis est.*

Didras, ἀσυγγενὴς, *Qui sanguine & cognatione non junguntur. vid. Ex. in* Dedryd.

* Didres, ἄπονος, *sine negotio & labore. vid.* Tres.

Didro, *Error. A* Di, & Tro. Myned ar ddidro, *Errare.*

* Didryf, Ἀπυσία, ἀοικία. *Religio monastica vel eremitica. Videtur esse propriè Eremus, à* Didref, ἄπολις, *B. Mair Magd. vnde transfertur in aliam significationem. Arm.* Dibriff *est Epulor.* Pan ddaeth gyntaf i'r didryf y cafas aflonyddwch yn y cnawd. *N.* Hir yw cylch cylchwy didryf, A hy yw 'r cariad a'i hyf. *D. G. i'r Garawys.* Didryf ewig ac elain. *Tal.*

* Didryfwr, *Religiosus, eremita. Et contractè aliquando* Ditriwr, & Titriwr. Dyfrig a ymadawes a'i archesgobawd a myned yn ddidryfwr. *N.* Angel a ymddangoses i'r didryfwr. *N.*

Diduo, *Dimovere, domo privare,* ἄνοικον *facere.*

* Didudydd, *Extorrem faciens. A* Tûd.

Didwyll, ἄδολος, *Qui sine fraude est.*

Diddan, *Facetus, jucundus, lepidus.*

Diddanu, *Exhilarare, solari.*

Diddanwch, *Hilaritas, lætitia, jucunditas. Solatium, consolatio.*

Diddarbod, *Securus, improvidus, incogitans. vid.* Darbod.

Diddawl, & Diddoli, *Idem quod* Didawl, & Didoli.

Diddawr, *Idem quod* Dawr.

Diddig, Ἀόργητος, *Placidus, facilis, ira vacuus.*

Diddos, *Restinctus, stillicidio carens,* ἀστάλακτος. *A* Dos.

Diddosi, *Oppilare, restinguere, sistere,* ἀστάλακτον *facere.*

* Diddwyn, *pro* Dwyn. *A* Dy & Dwyn. *vid. Ex. in* Eithin.

Diddyfnu, *Ablactare. Eorum opinionem non probo qui existimant dici pro* Diddafnu; *componitur enim à* Dyfnu. *Arm.* Diddonaf.

Diddym, *Res nihili, nihil.*

Diddymmu, *Abrogare, abolere, in nihilum redigere, annihilare, nihili æstimare.*

Diddysg, *Indoctus, illiteratus,* ἀμαθὴς, ἀγράμματος.

Diebryd, *vid.* Diabred. Diebryd mâch. *vid.* Mechni.

Diebyd, *Impetus.*

Diechwng, *vid.* Echwng.

* Diedfydd, *vid.* Adfydd.

* Diedmig, *vid.* Edmig.

* Diedlaes, *minimè remissus & laxus. A* Llaes. Têg a fydd chwedl diedlaes. *Iolo.*

Dieflig, *Diabolicus.*

Dielw, *Vilis, ignobilis. Arab. Dalal, Humiliatus, vilis.* Dielw yw defnydd dyn, sef daear. *N.*

Dielwedd, *Contemptus, us, ui. Vilitas, ignobilitas.*

Dielwi, *Vilitare, vilifacere, contemnere.* Yno y dielwir dysg ein cenedl ni.

Dielwig, *Vilis, contemptibilis. Habet D. G.*

* Diell, *q. vid. an particula* Ell *addi soleat in fine dictionum vt initio. & vid. an componatur à* Di & Hell *fœm. à* Hyll. Duw ddiell. *G. Gl.* Dda holl Loegr ddiell lygad. *D. G.* Dull ei gwedd diell a gwŷch. *L. Môn.*

* Diemig. *Tal. vid.* Emig.

* Diemyth, *vid.* Emyth, & Diameth.

* Dien, *Idem quod* Dihenydd, *Necis, nece, internecio.* Aethym ar bren i gymryd ty nien. *Tal. de Christo Iesu.* Ni wyr perchen cnawd beth fydd ei ddien. *Tal.* Dien drwg a fo i'r dyn draw. *D. G.*

* Dien, *In alia significatione adjectivè. vid. an Certus, manifestus. Et vid. an Amœnus, vividus, quasi* Di-hên, ἀπάλαιος, *non vetustate squalidus, sed juvenili virore & venustate preditus.* Synwyr ddien. *R. G. Er.* Dan lwyn a dien lannerch. *D. G.* Cysgu dan blu dien blâs. *D. G. Lusidarius*--A ddywad hyn yn ddien. *Iolo.* Duw dy nawdd, odid vn wenn, Dan Dduw a gaid yn ddien. *D. G. i'r gôg.*

Dienbyd, ἀκίνδυνος, *Securus, qui sine periculo est.*

* Diennig, *est* Diymarbed, *ait I. D. R.* Yno y cawn, dawn diennig, Ddiawd o aur fragawd frig. *Iolo.*

Difa, *Vorare, consumere, devorare, devastare.*

Difaedd, *Devastatio.*

Difai, *Inculpatus.*

Difeio, *Emendare, corrigere.*

Difalldrain, *Devastare.*

Difann, *Immaculatus,* ἄμωμος.

Difannu, *Evanescere, defluere, deficere.*

* Difan, & Difant, *Evanidus, fluidus. Item, Despicabilis, contemptibilis, nullius æstimationis. Et Substant.* Difant yr haul. *L. G. vid. an à* Bann, *Conspicuus.* Arwydd ofer ar ddifant. *Ll. Moel.* Rhag difai deyrn difennwch. *P. M.*

* Difanw, *Evanidus, Evanidum. Vile facere, vilifacere. Destruere legi in vno exemplari. vid.* Fano. Mam fechan a ddifanw plant †. Enwir i difenwir ei blant †. Cam yw ddyn ddifanw ei fryd. *P. M.* Difwyniant fyddaf o'm difenwy. *D. B.*

Difancoll, *Amissio, perditio. A* Difant, & Coll. O herwydd trangc difancoll. *D. G.*

Difenwi, *Convitiari, maledicere, calumniari: Sic vulgò sumitur, vt compositum à privativo* Di, & Enwi; *sed veriùs, Contemnere, despicere, vilificare, parvifacere.*

Diferu, *Destillare, distillare, stillare. Sic Arm. A* Dy, & Mêr. *vid.* Merydd.

Diferiog, *D. G. Distillans.*

Difiau, *pro* Dydd Iau, *Dies Jovis. Sic habet En. Gwalch.* Difiau dranoeth er dofydd. *D. G.*

Difiog, *Effrænis, efferus, indomitus.* Ci difiog. *I. Dyfi.* Lleidr difiog. *G. Br.* Mae y ceiliog difiog du. *D. G.*

Diflaen, *Cuspis, spiculum, mucro: Cuspidati cuspis extrema. A* Dy, & Blaen, *Cuspis.* Blaen yw fal diflaen y dart. *L. G.*

* Diflais. Difleisio y Siryf ar ganlyn hawl. *Hist. Car. M. vi.* Difflais.

Diflan, *Evanidus, fluidus. Habet C.*

Diflannu, *Evanescere.*

Diflas, *Insulsus, insipidus.*

Diflasu, *Insulsus & insipidus fieri. Insulsum & insipidum æstimare.*

Difrawd, *Vastatio, devastatio.*

Difrodi, *Devastare, populari.*

Difrodus, *Devastatus.*

* Difregwawd Taliesin. *q.*

Difrif, *Serius, seriò agens.*

Difrifo, *Serius fieri, serium facere.*

Difrifwch, *Vehementia, seria, orum.*

Difro, *Exul,* ἄπολις, ἐξόριστος. *A* Di, & Bro.

Difróedd, *Exilium.* Boed hir ddifróedd, Ar Falgwyn Gwynedd. *Tal.*

Difwyn, *Inutilis, nullius vsus, nullius commodi. A* Di, & Mwyn.

Difwyn, & Diwyn, *Satisfactio, compensatio. K. H.* Difwyn dirwy ymladd yw dengmu. *K. H.* Difwyn a gymmer Duw fry. *Ph. Br.*

Difwyno, *Inutilem reddere, corrumpere, depravare, vitiare.*

Difyn, *Frustulum, frustum, offa, offula.* Difyn cam daufiniog cûl. *Iolo i'r tafod.*

Difynio, *In frustula conscindere, comminuere, concidere.*

Difyr, *Brevis. A* Dy, *&* Byrr. *Item, Lætus, lætificans, jucundus; quia lætitiâ tempus abbreviari videtur.*

Difyrru, *Abbreviare. Sic Arm. Item, Lætificare, lætari.* Difyrru'r amser, *Tempus lætando fallere. vid.* Dyfyrru.

Difyrrwch, *Lætamen, ovatio, lætatio.*

Difysgi, *vid.* Dyfysgi.

Diffaith, *Desertum, solitudo, eremus.* Diffaith brenhin yw terfynau 'r cymmydoedd, *&c. K. H.* Ni henyw diffaith o fesur Cwmmwd, na Chantref. *K. H. vid.* Tramor.

Diffaithio, *Devastare, populari.*

Diffaith, *Turpis, vilis.*

* Differ. *C. Defendere, tueri.* Aed lew i gynnwrf câd Duw a'i differ †.

* Difflais, *Certus, securus, tutus.* Hon yw fy ngorphwyffa yn oes oesoedd difflais, *&c. D. Ddu. in Psal.* 132. 15. *vid.* Diflais.

Diffoddi, *Extinguere. Chald.* טף, *&* טפא, *Taph, Tepha. Arab. Taffi.*

* Diffryd, *Defendere, tueri.*

* Diffreidiad, *Defensor, propugnator.*

* Diffreidiawg, *Idem.*

* Diffwn, *&* Dyffwn, *Idem quod* Deuwn, *&* Delwn.

* Diffwyn, *Idem quod* Diffyn, *& fortè rectiùs, vt* Amwyn.

Diffwys, *potiùs* Diphwys. *vid.*

Diffydd, *Infidelis, ἄπιστος.*

Diffyg, *Defectus, egestas.*

Diffygio, *Deficere, lassari, fatigari. Heb.* פוג, *Phug, Lassari, remissum esse. Arab. Daaf, Deficere, languere.*

Diffyn, *Defendere, tueri. Sic Arm.*

Diffyrth, *Defendere.* Diffyrth fi, o Dduw. *Fortè à* Dy, *&* Porth, *Auxilium.*

Dig, *Ira, iracundia. Item, Iratus, iracundus. Arab. Gaid, inversis literis, & Dik, Afflictio, angustia.*

Digllon, *&* Digus, *Iratus, iracundus.*

Digter, *&* Digofaint, *&* Digllonedd, *Ira, iracundia, excandescentia.*

Digio, *Irasci, excandescere.*

Digarad, *Idem quod* Diymgeledd, Digynnhorthwy. *Derelictus, desertus, neglectus, desolatus, qui nulli curæ est.* Gnawd digarad yn llys †. Clyd pob clawdd i ddigarad †.

Digardd, *vid.* Cardd.

Digasog, *Exosus.*

Digennu, *Desquamare. à* Cenn.

Digibo, *Desiliquare.*

* Diglist, *Bitumen, later.* Diglist a phriddgist.

Digon, *Sat, satis.*

Digoni, *Transitivè est Saturare, satisfacere. Neut. est Viriliter agere, satagere, quod satis est agere. Antiquis est idem quod* Dichon, *Posse, pollere, valere, prævalere. Item, Facere, perpetrare.* Digawn da diwyd gennad †. Digon Duw da i vnig †. Am vnig treisig y traws iolaf Dduw, a ddigawn iach o glaf. *P. M.* A ddigonais o gam, *&c. G. Br.* Archaf i Dduw, canys digawn, Cymmod o'm pechod, pechu nid iawn. *C.* Pwy a ddigon faddeu pechodau. *W.S. Marc.* 2. A galwn ar y gwr a'n digones. *Tal.*

Digonol, *Abundans, affluens, saturus, quod satis est. Gr.* ἱκανὸς.

Digonoldeb, *&* Digonolrwydd, *Abundantia, saturitas, sufficientia.*

Digoniant, *Valor, potentia, actio.* Pan fo lôn am ddigoniant, Dy roi 'n vwch pob dewr a wnant. *T. P.*

* Digraid, *vid.* Graid.

* Digrain, *Error. vid.* Crain. Myned ar ddigrain, *Errare.* Digrain yw ochain pawb yn vchel. *C.*

* Digrawn. *vid.* Crawn.

Digronni, *pro* Dygronni. *Idem quod* Cronni.

* Digreisiant, *vid.* Cyrreisiant.

Digrif, *Facetus, jucundus.*

Digrifwch, *Facetia, jucunditas, voluptas.*

Digroeni, *Excoriare.*

Digryd, *Intrepidus, ἄδεμος.*

Digwl, *Inculpatus, inculpabilis. vid.* Cŵl.

* Digust, *D. G.* Hyd y gwyl golwg digust, Hydr yw, ag y clyw clûst. *D. G.*

Digŵydd, *Accidens, contingens, eventus.*

Digŵyddo, *Cadere, accidere, contingere. A* Dy, *&* Cŵyddo. Ef a ddigwyddws ar ei liniau, *Procidit in genua.* Y clwyf digwydd, *Morbus caducus.*

* Digyfludd, *vid.* Cyfludd.

Dihafarch, *Fortis, strenuus, impiger, gnavus. pl.* Diheseirch. Mab Llywarch ddihafarch ddyndid. *P. M.*

Dihareb, *vid.* Diareb.

Dihatru, *Exuere, denudare. W.S. Apoc.*

Diheddawg, *Ἀνειρηνικὸς, Impacatus, impacificus.*

* Diheidd, *&* Diheiddwch. *q.* Gnawd bod anaf ar ddihaidd †.

Dihenydd, *vid.* Dien.

Dihenyddu, *Carnificare, neci tradere.*

Dihenyddwr, *Carnifex.*

Diheuddyd pen. *Buch. Dewi.*

Diheuro, *Crimine aliquem purgare.* Talm o'r tylwyth a'm diaur, Tew fy ôl ger ty fy aur. *D. G.*

Dihewyd, *Voluntas, desiderium, studium, devotio, animus, affectus. Heb.* תאוה, *Taauah, Desiderium.* Eryr ddihewyd. *C.* Ei chrêd a roes —O ddihewyd bryd a braich. *D. G.* Ef rhoddai i Dduw ei ddihewyd. *D. B.*

Dihewydus, *Devotus, studiosus.* Gweddiau dihewydus. Gweddiaw o ddihewydus fryd, *Animo devoto, studiosè.*

Dihinedd, *vid.* Dyhinedd.

Dihir, *Improbus, turpis, indecorus.*

Dihiren, *&* Dihirog, *Improba, scrapta, scortum. Arab. Abira.*

Dihirwch, *Improbitas, nequitia.*

Dihiryn, *Improbus, nebulò, scurra, nequam.* O chyrch dyrfa, decca dŷn, Daw i'w harail dihiryn. *D. G.*

Dihoeni, *Exarescere, flaccescere, marcescere.*

Dihort, *Immaculatus, omni expers ignominiâ.*

Dihuno, *Expergisci, evigilare. Sic Arm.*

Dil. *Favus.*

Dilachar, *Intrepidus. T.W.*

* Dilain, *&* Dilen, *Idem, ni fallor, quod* Dilaith, *&* Llaith.

* Dilaith, *vid.* Dylaith.

Dilechdid, *Dialectica.*

Diledach, *&* Diledryw, *Nobilis, nullâ tinctus ignobilitate generis.*

Diledlef, *vox perfecta, nullâ tincta barbarismo; Item, voce & lingua perfectus, omni carens barbarie.*

Dileddf, *Directè, inobliquè.*

Dilettyb, *Suspicione vacuus, nemini suspectus.* O doe lattai dilettyb. *Ll. Moel.*

Diléu, *Trisyllab. Delere, loco movere.*

Dilin, *pro* Dilysin, *vt nonnulli existimant.* Aur dilysin, *vulgò* Aur dilin, *Aurum recens.*

Diluw, *Diluvium. Potiùs* Dylif, *à* Dy *&* Llif.

Dilwfr, *Minimè vecors, non ignavus, non imbellis, fortis, audax, gnavus.*

Dilyn, *Sequi, insequi. Heb.* דלק, *Dalak.*

Dilys, *Certus. Gr.* δῆλος. *A* Di, *&* Llysu.

Dilysiant, *Non reprobatus, acceptus.*

Dilysu, *Non reprobare, acceptare. Certiorem reddere.*

Dilysrwydd, *Certitudo, securitas.*

* Dilyth, *est* Dilesg, *vel* Dilysiant. *vid.* Llŷth. Dilys gennyf fardd dilyth. *D. G.* Nid rhaid, ddelw euraid ddilyth, it ofn pechawd fethlgnawd fyth. *D. G.* i Ddwynwen.

Dill, *vid. an ita legendum pro* Dull, *Ruga, plica.*

Dillad, *Vestitus. Sic Arm.*

Dilladu, *Vestire.*

Dillwng, *Idem quod* Gillwng. *Sic Demetæ, & Antiqui. Hinc* Gorddillwng. Dillwng dy fardd a dwyllwyd. *D. G.*

Dillyn, *Elegans, nitidus, splendidus, comptus, politus, bellulus, mundulus.* Dillynion, *pl. Nitida, orum, jocalia.* Lluniais gerdd a ddynion, i geisio dyhuddo hon. *D. G.*

Dim, *Nihil, quicquam, aliquid.* Nid mâch ni bo mâch ar ddim. *K. H. Semel legi* Dym, *vnde* Diddymmu. Ry wneuthym o ddym o ddrwg weithred. *En. Gwalch.*

Dimmai, *Obolus, triobolus, tressis. Chald.* מעא

מעה, Menga, obolus.

* Din, Idem quod Dinas.

Dinam, Exceptione major, certus, incul- pabilis, ἀναμφισβήτητος.

Dinamhedd, Certitudo, ἀναμφηρισία.

Dinas, Ciuitas, urbs. Heb. מדינה, Medinah, Vrbs, Pagus. in דין, Dun. Arab. Medinaton. Pl. Dinasoedd, & Dinesydd.

Dinasfraint, Ius ciuitatis.

Dinesig, Vrbanus. Brethyn dinesig. Ddwyn oes niewn tref ddinesig. G. Gl. i Groesoswallt.

Dinaswr, & Dinesydd, Ciuis, ciuitate donatus. Hinc Angl. Denizen.

Dinboeth, Phœnicurus, rubicilla, auis.

Dincod, Acini. Sing. Dincodyn. Et idem quod Deincod. q. d. Deint-gawdd, Dentium offensa, stupor, hebetatio dentium.

Dinerth, Impotens, infirmus, ἀνίσχυρ☉.

Dineu, Effundere. Arm. Dinou. Dineu crau, Dineu gwyar. C. Sanguinem effundere. Dineu gwaed. D. Ddu.

Dinidr, Facunctabundus, incunctabunde. vid. Nidr.

Dinwyf, Priuatiuum à Nwyf.

Dinystr, Destructio, pernicies, exitium. Heb. נצר, Natsar, Destruere.

Dinystrio, Destruere, diruere, euertere. Habet casu.

Diod, Potus. Item unus haustus bibentis. Arm. Died.

Diotta, Potum venari, potitare, popinare.

Diowtty, D. G. Cauponula, ceruisiarium, popina.

Diowdlestr, Aquiminale, poculum.

Diod, Demetis & Antiquis est quod Venedotis Diosg, Exuere. Diod arfau, Arma exuere. q. d. Diddod à Di priuatiuo, & Dodi.

Dioddef, Pati, tolerare, ferre. Item Passio, patientia. A Dy, & Goddef.

Dioddefaint, Passio.

Dioddefgar, Patiens.

Dioddefgarwch, Patientia.

Dioddeu. vid. Goddeu.

Dioer, Monosyllab. Certè, sine dubio. q. d. Di-or. h. e. Di-os; Or enim Demetis est Os, Si. Arab. Dahir, apparens, manifestus. Mygr hyloyw magwyr hoywloer, Morfudd deg ei deurudd dioer. D. G.

Diofal, Negligens, securus, ἀμέριμν☉, ἀφρόντιστος.

Diofalwch, Incuria, negligentia, securitas.

Diofryd, Ἀπωμοσία, ἐξωμοσία, Abiuratio. Vulgò Diowryd. Vwch dofr a rhoi diofryd. D. N.

Diofrydu, Ἀπομνύναι, ἐξομύναι, Abiurare, deuouere, iuramento renunciare. Diofrydu dy frowdyn. D. G.

Diog, Ignavus, desidiosus, lentus, tardus. vid. an Di-awch. Diawg i oed pwyllawg pell. D. G. Aflan dwylo diowgswrth †. h. e. Immundæ manus ignaui.

Diogi, Languescere, ignauescere. Arm. Diegat.

Diogi, Desidia, ignauia, accidia. Arm. Dieguy.

Diogel, Ἀσφαλὴς, Certus, securus, tutus, firmus. Arm. Diouguel.

Diogelu, Ἀσφαλίζειν, Efficere vt quis tutus securusque sit.

Diogelwch, Securitas, certitudo, cautio. Arm. Diouguerоez, Securitas.

Dioheb, Ἀναπόκριτ☉, Cui respondéri non potest. vid. Eb, Heb, & Goheb.

Diohir, Sine mora. vid. Gohir.

Diol, Idem quod Ol, Vestigium. A Dy & Ol, vt Diflaen, pro Blaen. Hela diol haul deau. D. G.

Diolaith, A Llaith, Cædes.

Diolch, Gratiarum actio, Quod & Diolwch, rectius, A Dy & Ioli.

Diolch, Gratias agere.

Diolchus, & Diolchgar, Gratus, gratulabundus.

Diolchgarwch, Gratitudo.

Diosg, Fortè corruptum à Diwisg. Arm. Diwisgo, Exuere. Diosg archenad, Discalceare. Corruptum & Diasg, O chaf hi, moes i diasg, ei dwyn i hwn ydyw 'nhasg. I. Tew junior i Hanger.

Diotta, vid. Diod.

Diowryd, vid. Diofryd.

Diphwys, Præruptus, ἀπορρώξ, præcipitium.

Dir, Certus, necessarius. Item, Necessarium, coactio, necesse. Dir yw, Oportet, necesse est. Gr. Δεῖ. Arab. Darar, Necessarium fuit, oportuit. Derurab, Necessitas. Crŷd ar hên angeu ys dir †. h. e. Febris in sene, mors certa. A fo da gan Dduw ys dir †. Quod visum est Deo, certum. Cywir yn y dir nid oedd. G. I. Ll. F.

Dirio, Necessitare, cogere, vrgere. Mi a ddiriwn am ddwyrodd. Dafydd ap Mered. ap Tudur.

* Diriawr, Necessitator, coactor, qui vrget & importunus est.

Diriaid, Improbus, nequam. Adwyth diriaid heb achos †. h. e. Infortunium improbi sine causâ, i. à sua temeritate. Nid rhaid dangos diriaid i gwn †. h. e. Non necesse ostendi improbum canibus.

Direidi, Improbitas, nequitia. Amaerwy direidi drwg anian †. h. e. Fimbriæ (i. vinculum & conseruatio) nequitiæ mala natura, vel malum ingenium.

Dirras. vid. Dyrras.

Dirdra, Summa oppressio, summa iniuria. q. d. Dir draha, Habet Dafydd ap Gwilym.

Dirfawr, Permagnus, immensus.

Dirgel, Occultus, abditus, arcanus, secretus. A Di, vel Dir, & Cêl.

Dirgelu, Occultare, abdere, abscondere. Ymddirgelu, Occultare se.

Dirgeledd, & Dirgelwch, Arcanum, secretum, abditum, occultum, mysterium.

Dirisglo, Decorticare.

Dirmyg, Contemptus, us, ui. A Di & Myg, interposito R. q. d. Dehonestamentum.

Dirmygu, Contemnere, despicere. Dehonestare.

Dirnad, Explicare, exponere, interpretari.

Dirper, Debere, mereri. Habent Antiqui. Gwir yw clod hynod, a honno rafawd, i'r aerllew parawd a'i dirpero. Ll. Gwr. Aeron glân, dirperan glod. Dafydd ap Gwilym. i lygaid merch. Dirper clêr darparu clôd, dirper sant dair person-dod. G. Gl. i eglwyswr.

Dirprwyo, Vicem alterius supplere, alterius loco aliquid agere, alieno defungi officio. Ef a fagodd a'i dirprwyodd. h. e. Genuit [talem] qui ipsum vindicat. i. qui faciet quod ipsius fuit facere. Tra gellais ni wydiais wawd, Dirprwyaw dy wr priawd. Ti a'm carud, &c. Dafydd ap Gwilym.

Dirwest, Abstinentia, ieiunium. Gr. ἀσιτία, νηστεία. Dirwest, odyn †. sef pan fydder yn hir heb fwyd.

Dirwestu, A cibis abstinere, jejunare, Jejunio se affligere. Gr. νηστεύειν, ab Heb. צום, Tsom, Iejunare. Llu yn dirwestu drostaw. G. Gl.

Dirwy, Mulcta, mulctatio, pœna pecuniaria. Gwell dirwy nag anrhaith †.

Dirwyo, Mulctare pecuniâ, peculire, punire.

* Dirrwyn, vid. an idem quod Dirwyn.

Dirwyn, & Dirynnu, Glomerare, contortuplicare. Arm. Dieren, Extricare.

Dis, Cubus, alea, tessera, talus.

Disalw, Priuatiuum à Salw, Vilis.

Disas, Vilis, infimæ sortis.

Disathr, Non calcatus, inculcatus, ἀπάτητ☉. Ffordd disathr, Via non trita.

Disberod, Error. Myned ar ddisberod, Errare.

Disbinio, Despoliare.

Disbur, Impurus. A Di, & Pûr, interjecto s.

Disbwyll, Discretio, prudentia. A Dy, & Pwyll, interposito s. Canwyll disbwyll a dosbarth. G. Ll.

Disbwyllo, Verbum transitiuum, Sanum & prudentem facere, sanare. Item, Memorare, in memoriâ habere, de aliquo cogitare.

Disbyddu, vid. Dyhysbyddu.

Diserth, Desertum. A Dy & Serth.

Disgammar, Diffusus, dispersus.

* Disgar

Disgar, Exosus. A Di, & Car. Disgarad, Idem.

Disgethrin, Asper, austerus. A Dy & Cethr, interjecto f. Y du 'sgithrog disgethrin. T. P.

Disglair, Splendens, splendidus, lucidus. A Dys, & Claer. Arm. Sclaer, h.e. Ys claer.

Disgleirio, Splendere, lucere, rutilare. Gr. σπλαγάω & Arm. enucleare. Arab. Zecal, Splenduit, coruscauit; Et Di Br. præpositione præfixâ Disglaer.

* Disgogan, & Disgogant, Idem quod Darogan.

* Disgoganaf, Idem quod Daroganaf.

Disgreth, Clamor, ejulatus.

Disgriaw. B. Dewi, Exclamare, ejulare. A Dis & Criaw.

Disgybl, Discipulus. Sic Arm.

Disgyfrith, Austerus, ferox, atrox. Dywedyd yn ddisgyfrith. Edrych yn ddisgyfrith. Y geiriau disgyfrith hynny a gyffroes y brenhin ar lid. Hist. Car. M.

Disgyn, Descendere. Sic Arm. Videtur Tal. Vsurpare hujus compositi simplex Cynnu, vid.

Disgynfa, Descensus.

* Disgyr. vid. an à Dis & Gyrr.

Disgyrnu dannedd, Idem quod Ysgyrnygu dannedd.

* Disgywen, Idem quod Eglur ait L. I. Manifestus, clarus, illustris. Splendidus. David Powelus. SS. Th. D. Disgywen feirddion. C. Yd lethrynt lafnawr ar bennawr disgywen. Tal.

Dismythu, Euanescere. vid. an à Disymmwth. q. d. Subitò euanescere. Ac oddi yna y dismythws Ioseph a Mair a Iesu, ac a ddaeth i Capernaum drwy 'r arfordiredd. N.

Dison, Tacitus, insonus. Lle dison dynion o daw. D. G.

Dispaidd, Spado, castratus. Arm. Spaz.

Dispaddu, Castrare, testiculis priuare. Reliqua à Disp. Incipientia. vid. in Disb.

Dissudd, Immersus. A Dy, & Suddo.

Distadl, Vilis, contemptibilis, infimæ sortis.

* Distain, ystiwart, ait Ll. & Sic in Biblijs. Præfectus, præpositus, œconomus. Vwch yw braint y penteulu nâ 'r distain, a mwy ei sarhâad a'i alanas. K. H. Swydd distain yw rhannu arian y gwestfâau. K. H. Censor, Arbitrarius. Distain yn llaneurgain yw, Dy maen sal dewi Mynyw. Gutto 'r Glynn i Gommissari.

Distaw, Tacitus, taciturnus, silens, tranquillus. A Dys & Taw.

Distewi, Conticescere, silere.

Distawrwydd, Silentium, conticentia, tranquillitas.

Distell, Stilla, guttula.

Distreulio, A Dys & Treulio.

Distrewi, Sternutare. A Dys & Trewi, Heb. זור, zur, unde וַיְזוֹרֵר. Iezoret, 2. reg. 4. 35.

* Distrawch. q.

Distrych, videtur fieri à Trochi, & significare idem quod Trochion. Distrych y donn, Spuma undæ. T. W. Cyn wynned a distrych y donn. Pan welych lliw distrych llif. D. G.

Distryw &c. Idem quod Dinistr &c.

Distrywio, Idem quod Dinystrio. Chald. Syr. סתר Sathar, Diruit, destruxit. Et prefixo Di fit Distrywio.

Distyll, Maris refusio, Maris refluxus. Distyll for, Mare destillans. Item Stilla, gutta.

Distyllio, Stillare, destillare.

Diswydd, Privatus, nullo fungens officio.

Diswyddo, Exautherare, officio privare.

Disyfyd, & Diswtta, subito.

Disymmud, Immobilis, Stabilis, ἑδραῖος, Gwastad, ddisymmud, ddianwadal oedd. N.

Disymmwth, Subitò. vi. Dismythu.

Disyrch, Inamatus, à Serch.

Ditriwr, vi. Didryfwr.

Diwad, & Dywad, Idem quod Gwadu.

Diwadnu, Supplantare.

Diwahan, Indissolubilis, inseparabilis.

Diwair, Castus, pudicus. Arab. Wari.

Diweirdeb, Castitas, pudicitia.

Diwall, Abundans, nihilo carens. A Di & Gwall.

Diwallu, Saturare, Satiare.

Diwallrwydd, Satietas, abundantia.

Diwalltrain, Dispergere. vi. Difalltrain.

Diwanfa, Error. Myned ar ddiwanfa, Errare.

Diwedd, Finis, terminus, eventus, conclusio.

Diweddaf, ultimus, postremus. Extremus. Sic Arm.

Diweddar, Tardus, Lentus. Sic Arm.

Diweddu, Finire, terminare.

Diwedydd, Vtuntur Demetæ pro Diwedd dydd. Finis diei, dies vergens, vespera. Y dydd hyd ddiwedydd hwyr. L. G.

* Diwellig, Idem quod Gwellyg.

* Diwestl. vi. Gwestl.

Diwg, Minimè iracundus, placatus. A Di & Gŵg. Item Diwg pro Diwygia. Eisiau y sy fau y sy fawrddrwg im, ni 'm dawr dim ni 'm diwg. C.

Diwraidd, Eradicatio, Extirpatio. Item, Sine, radicibus, ἄρριζος.

Diwreiddio, Eradicare, extirpare.

Diwrnod, & Diwarnod, Dies, spacium diei, dies constitutus, legitur & Diwyrnawd.

Diwyd, Sedulus, diligens. Diwydrwydd, Sedulitas, diligentia.

Diwyttaf i fleiddan ei gennad ei hunan †. Diligentior lupulo nuncius proprius.

Diwŷg, A Di & Gwŷg, Vitijs carens, sine Vicio.

Diwygio, Corrigere, resarcire, reformare, rependere, satisfacere, Compensare. vi. an à Diwyg. Habent Antiqui, Diwygio bai, mendam corrigere, pro culpa satisfacere.

Diwyg, Habitus, cultus, ornatus.

Diwyll, & Diwyllio; colere. Diwyllio Duw, Deum colere. Diwyllio tir agrum colere.

* Diwyll, Cultus. Diwyll Duw, Cultus divinus.

* Diwylliawdr, & Diwylliwr, Cultor. Diwylliwr Duw, Dei cultor. Diwylliawdr tir, Cultor agri, agricola.

Diwyn, Satisfactio, vi. Difwyn. Diwyno, vi. Difwyno.

Diymgel, Inocculitus, ἀκρυπτος, Qui sese non occultat.

Diymsathr, Idem quod Disathr.

Diymwad, Certus, manifestus, quod negari non potest. ἀναπάρνητος.

Diystyr, Contemptibilis. Item Inconsideratus.

Diystyru, Contemnere, despicere.

Diystyrwch, Contemptus, us, ui.

D L

Dlêd, vi. Dyled &c.

D O

Do, Etiam, immò. Est adverbium affirmatiuè respondentis interroganti de præterito.

Do, vi. To.

Dodi, Ponere, plantare, dare. Gr. δίδωμι. Vchelwr pendodi, Nobilis creatus.

Dodrefn, Vtensilia, supellex. Sing. Dodrefnyn, Instrumentum Vtensile. Poëtice Dodren. I. D. R. vult dici Dyfodren. Dod rann hardd o'r dodren hyn. T. A.

Dodwy ᾠοτοκεῖν, oua ponere, parere, edere oua.

* Doddoedd, pro daethoedd, & daethai. Venerat, venisset.

* Doddyw, Idem quod Daeth, Venit. A'm doddyw, h. e. Daeth i'm. vi. ex. in Amdaw.

Doe, Heri, dies hesternus.

Doeth, Sapiens, prudens, consultus. Item Doeth, pro daeth.

Doethineb, & Doethder, Sapientia, prudentia, solertia.

Dôf, Cicur, domitus, mansuetus.

Dofi, Domare, cicurare, mansu facere. Sic Arm. Gr. δαμάω.

* Dofaeth. Caeth gweinyddawl ydyw 'r caeth a fo mâb vchelwr nid el nac i raw nac i freuan; A chaeth dofaeth yw dyn a dricco o ganiad, heb ei brynu, gyda mâb vchelwr. K. H.

* Dofraeth, & Dofreth, Capitatio, vectigal, τέλος. Aed ar ddofreth

ar

ar y tauogau, *K. H.*

Dofydd, *Domitor. Est epitheton* Dei.

* Doift, *Idem quod* Dist, *ait William Llyn.*

Dogn, *Demensum, quantitas debita, mensura.* Mae dogn ar bob peth †. *h. e. Cujusque rei demensum est.* Nid oes dogn ar gerdod † *. h. e. Non est mensura eleemosynæ. Antiqui vtebantur pro* Digon, *Satis, satietas.*

* Dogn fynag. *K. H.* Dogn fynag gyfreithiol yw llw crefyddwr a dyngo ei weled liw dydd goleu a'r lladrad ganthaw. *K. H. videtur significare satis plenam & manifestam rei nunciationem. q. d.* Digon o fynag.

Dognedd, *Quantitas, demensum, satietas.*

Dogni, *Demensum dare.*

Dôl, & Doldir, *Est locus vel ager humilis, planus, cultus, fertilis, pascuus, pratensis; vt reddunt interpretes Heb. nomen* כרמל, *Karmel. Esa.* 10. 18. & 16. 10. & 29. 17. & 32. 15, 16. & 37. 24. *Ier.* 4. 6. & 33. 43. &c. *Planities pascua, pratensis, culta. Opponitur locis superioribus & montanis. Vandali* Dol, *Teutones* Dall, *Vallem dicunt.*

Dôl, ἀγκύλον *siue* καμπύλον τι, *Arquillus, recuruum quid. Ansa. Hinc* Dolen, *quod &* Dylaith, *Ampron.*

Dolennu, & Dolystummio, *Sinuare.*

Dolef, *Clamor. A* Llef.

Dolefain, *Clamitare.*

Dolur, *Dolor, molestia, angor.*

Dolurio, *Dolere, grauari. Gr.* δηλέω, *lædo.*

* Donwy, *Idem quod* Donio, *Donet, dotet.* Duw a'm donwy. *h. e.* am donio.

Dôr, *Valuæ, ostium. Sic Arm. Gr.* θύρα.

Dorwn. *vid.* Dawr.

* Dôs, *Stilla, gutta. Hinc* Diddos. Breuddwydiaw er bûn balchliw arien ddôs, Ys odidawg nos neu i'm hepcyr. *Gwalch.* Gogwn—Pet paladr ynghad, Pet dôs ynghawad. *Tal.* Bum dôs ynghawad. *Tal.*

* Dossawg, *Adiect. à* Dôs. *vid. Ex. in* Dwnn.

Dosparth, *Distinctio, diuisio, discretio, ratio.*

Dosparthu, *Partiri, diuidere, discernere.*

Dosparthus, *Discretus, prudens.* Gŵr dosparthus.

* Dothyw, *Idem quod* Daeth, *Venit.*

Dowydd, *Parturitio.*

Dowyddu, *Partui appropinquare.*

D R

Dra, *Idem quod* Tra.

Drach, *Est Præpositio, A, ab.*

Drachefn, & Drachgefn, *Iterum, denuo, rursus. q. d.* Dra chefn, drach cefn. Leidr o'i chof i'w le drachefn. *D. G.* Drach ynghefn drych anghyfnerth. *D. G.* Gofyn mac drachgefn y medd. *L. G.*

Draen, & Draenen, *Spinus, spina, sentis. Sic Arm. Et Arm.* Dizreinaff, *Expinare. Heb.* דרדר, *Dardar, est genus spinarum. Pl.* Drain. *Chald. Atar, species spinarum.*

Draenllwyn, & Dreinllwyn, *Spinetum.*

Draenblu, *Lanugo. A* Draen, & Plu.

Draenog, *Erinaceus, hericeus, herix, chirogilius, chirogeneus, echinus. q. d. Spinosus, vt Gr.* ἀκανθόχοιρος. *Alcor. Tartoga. Item* Draenog, *Sargus piscis.*

Dragio, *Lacerare, dilaniare.* Drwy goed ydd â, dragied ddûr. *D. Ll.*

Dragiog, *Lacer, a, um.* Llun draig o feilhon dragiog. *Tudur Aled i* Walch.

Draig, *Draco.*

Dranoeth, *vid.* Trannoeth.

Drefa, εἰκοσιτέσσαρες, *Numerus* 24. Drefa'n ddugiaid a rifwyd. *Lewis Glyn Cothi.*

Drel, Drelyn, *Rusticus, barbarus, inhumanus, sordidus.*

Drèm, *Visus oculorum, obtutus, conspectus, aspectus. Arm.* Drem, *Vultus. vid.* Trem. Dy ddrèm fal duedd yr ael. *D. Ed.* O roi fy nrèm ar fy nrŷch. *G. D. F.*

Dreng. *Morosus, acerbus, agelastus.*

Drewi, *Olere, fætere, putere, obolere, malè olere.*

Drewiant, *Fætor. Et figuratiuè, Putidus, fœtidus.* Plant y ddau ddrewiant aeth yn ddrywod. *L. G.*

* Dringc, *Idem quod* Dring, *Scandet, scande, scansio.* Llafn Faredudd llyw drinc, Llew ni âd Lloegr yn ei wnc. *Pr. B.*

Dringo, *Scandere, conscendere.*

Dringhedydd, *Scansor. Sic vocamus bestiolas scandendo sese tuentes, martem, viuerram, sciurum, &c.*

Drûd, *Carus. vid. an translatitiè à voce sequente.*

Drûd, *Idem quod* Dewr, *Fortis, strenuus, audax.*

Drudaniaeth, *Caritas. Item, Fortitudo, audacia, strenuitas.*

Drudwy, & Drudwen, *Sturnus auis. vid.* Adar. Morlo pen yw'r drudwennod. *H. D.*

Drwg, *Malus, a, um, nequam, improbus, prauus. Item, Malum Subst. Arm.* Droug. *Heb.* רע, *Rang. Gr.* ῥύξ, *Fæx.*

Drygioni, *Malitia, nequitia, prauitas, improbitas.*

Drygchwant, *Libido.*

Dryglam, *Infortunium.*

Drygnaws, *Morositas, mala corporis constitutio.*

Drygnawsus, *Morosus, naturâ & ingenio difficilis.*

Drygwynt, *Mephitis, fætor. Ad verbum, Aura noxia.*

* Drygyrferth, *Luctus, ejulatus.*

* Drygyrferthu, *Lugere, ejulare.*

Drŵs, *Ostium, fores, janua.*

Drysor, *Janitor, ostiarius.*

Drwy, *Per. vid.* Trwy. *Arm.* Dre.

Drŷch, *Speculum. Item Aspectus, visus. Idem quod* Gweledigad. Drŷch i bawb ei gymmydog †. *Speculum cuique suus proximus.*

Drychiolaeth, *Spectrum, phantasma.*

Drylwyn. *vid.* Trylwyn.

Dryll, *Frustum, pars, portio.*

Dryllio, *Lacerare, dilaniare, in frusta dissecare.*

Dryllog, *Lacer, & Lacerus, a, um.*

* Drymyniawg. *vid an.* Trumyniawg.

Dryntol, *Ansa, ansula. Legeretur* Dyrntol. *q. d.* Dyrnddol. *h. e.* Dôl ddwrn.

Drysi, *Idem quod* Mieri *Sing.* Drysien. *A Gr.* δρῦς.

Drythyll, *Lascivus, salax, petulans. vid.* Trythyll. Drythyll fum yn ei drithai. *G. F. G. Ed.* Drythyll maen yn llaw esgud †. *Lascivus lapis in manu impigri.*

Drythyllwch, *Lascivia, salacia, libido, petulantia. Lautitia.*

Dryw, *Trochilus, reguliolus.*

D V

Du, *Ater, niger, pullatus. Sic Arm. Et Arm.* Mis du, *Mensis Nouember, Nos Iauuarium dicimus* Mis du.

Du, *Atramentum. Heb.* דיו, *Deio. Arab. Deia.* Ysgrifennu â du 'n dêg. *D. N.*

Duo, *Nigrescere, nigricare, Item Nigrefacere. Sic Arm.*

Duedd, *Nigredo, atror. Arm.* Duder.

Duddraenen, *Spinus.*

Dueg, *Splen, lien: qui &* Cleddyf bleddyn, & Cleddyf biswail.

Dûg, *Dux. Sic Arm.*

Dul, *Verber, ictus.*

Dulas, *Niger ad cæruleum declinans.*

Dulwyd, *Niger fusco similis.*

Dull, *Schema, figura, forma, effigies, species. Mos, gestus. Item Plica vestis, ruga, sinus; sed vid. an dicendum* Dill.

Dullio, *In plicas formare.*

Duno, *pro* Dyuno, *Idem quod* Cyttuno, *Concordare, consentire.* Dunwch ar heddwch roddiad. *1. Tem.*

Dûr, *Chalybs. Arm.* Dir.

Durio, *Chalybe acuere.*

Durawd, *Chalybeus.*

Durfing, *Austerus, chalybeus.*

Duryn, *Rostrum, promuscis.* Aderyn hardd duryn hir. *Dafydd ap Gwilym* i'r cyffylog.

Duw, *Deus, Iehouah, numen. Arm.* Doe. *Gr.* δῖς. *Pl.* Duwiau, & *Antiqui.* Dwywau.

Duwies, *Dea. Arm.* Does. *Ant.* Dwywes.

dyvryw. w. M
Dûg

Dryganiaeth.
Dryged,

Duwdod, *Deitas. Arm.* Doeledd.
Duwiol, *Pius. Arm.* Deol. *Antiq.* Dwywol.
Duwioldeb, *Pietas.*

D W

Dwbl, *Duplex. Gr.* διπλοῦς. *Item Duplicatum.*
Dwbled, *Diplois. Habet D. G.*
Dwbler, *Patina, discus:* τρύβλιον.
Dyblu, *Duplicare* διπλοῦν.
Dwfn, *Profundus. Arm.* Doun. *Gr.* δῖναι, *aquarum vortices,* βυθός, *fundum. Heb.* תהום, *Tehom.*
Dyfnder, *Profunditas.*
Dwfr, *Aqua, vnda, lympha, latex. Arm.* Dour. *Gr* ὕδωρ.
Dyfrgi, *Lutra. q. d. Canis aquaticus.*
* Dyfrgymmlawdd. *vid.* Blawdd.
Dyfrdwy, *Dea, fl.*
Dyfriar, *Coruus aquaticus, fulex, fulica, larus. Arm.* Douryar.
Dyfrllyd, *Aquosus.*
Dyfrlle, *Alueus fluvij, locus aquæ fluentis proprius.*
Dŵl, *Hebes, obtusus. vid. an hinc* Afrddwl. Meddwl rhy ddŵl a ddaliaf. *I Deul.*
Dwnn, *Subfuscus, aquilus. Habet Gwalch.* Yr ŷch dwnn. *D. G.* A meirch mai meingrwnn dwnn a doffawg. *Lly. ap Ll.*
Dwr. *Idem quod* Dwfr.
Dwrdd, *Sonitus, strepitus. Hinc* Godwrdd, dadwrdd. Pan glybu 'r meirch y dwrdd, ysgodigaw a wneynt. *Hist. Car. M.*
Dwrn, *Pugnus, pugillum. Arm.* Dorn.
Dyrnaid, *Manipulus.*
Dyrnod, *Ictus, propriè pugni.*
Dyrnfol, *vid. in* Dy.
Dwsel, *Epistomium.*
Dwsmel, *Barbitum, sambuca.* Llawer dwsmel a thelyn. *L. G.*
Dwy. *f. g. Duæ.*
Dwyfol, *&* Dwywol, *Deuotus, pius.*
Dwyfolder, *&* Dwywolder, *Deuotio, pietas.*
Dwyliw, *&* Dwylyw, *Vtraque pars, vtrumque regimen.*
Dwyn, *Portare, ferre, gerere, gestare. Arm. Doen.*
* Dwynfyg, *q. vid: an à* Mŷg.
* Dwyre, *Oriri, surgere. Leuare, tollere, arrigere, efferre, evehere. Heb.* אור, *Or, & Chald.* אור, *Vr, Lux, lumen. Et* זרח, *Zarach, oriri, & Chaldaicè* ז *verso in* ד, דרכ, *Derach.* אוריה, *Vriah, lumen. Hinc* Arddwyre, cynwyre. Dewr egin dwyreawdd yn ddâs. *Prydydd y moch.* Dwyre wyneb ditionwawr. *S Kyf.*
Dwyreawr, *Ascensor, eleuator.*
Dwyrain, *Oriens, ortus.*
Dwyreinwynt, *Eurus, subsolanus.*
Dwys, *Grauis, compressus.*
Dwyso, *Premere.*
Dwysder, *Grauitas.*

D Y

Dy, *Tuus, a, um, pro* Tau.
Dy, *Præpositio in compositione, augmentans & intendens significationem.*
* Dyad, ymddygiad, ymarweddiad.
Dyall, *Intelligere. Intellectus, intelligentia.*
Dyallgar, *&* Dyallus, *Intelligens, prudens.*
Dyallgarwch, *Intelligentia.*
* Dyar, *Sonitus, strepitus. Sonare, strepere. Hinc* Gorddyar.
* Dybi. *vid.* Bi.
Dyblyg, *Plica. A* Plyg. *Hebr.* כפל, *Caphal, Duplicare.*
Dyblygu, *Complicare.*
* Dyborthi, *Portare, ferre, gestare. vid.* Porthi. Yspryd Duw a ddyborthid ar y dyfroedd, *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* Pob llysieuyn a ddyborthó hâd, *ferens semen.*
* Dybrunawg, *&* Dybrynawg, *Meritorius, a, um. A* Prynu.
Dybryd, *Informis, deformis, indecorus, turpis.* Delw ddybryd, *Deformis imago.* Cyflafan ddybryd, *Facinus turpe.* Dybryd sain, *cacemphaton.*
* Dybu, *Idem quod* Daeth, *Venit.* Dybuam, *Idem quod* Daetham, *Venimus.*
* Dybydd, *pro* Bydd, *Erit, veniet.* Cyd boed hirddydd dybydd vcher †. *Quamuis sit longus dies, adueniet vesper.* Dybydd rhew i lyffant †. *Veniet gelu ranæ.*
Dychan, yw gogangerdd, *Satyra, poëma inuectiuum, Inuectiua.*
Dychanu, *Carminibus in aliquem inuehi, poëmate obtrectare.*
Dychlammu, *Palpitare. A* Llammu.
Dychlud, *Comportitare. A* Dy *&* Cludo.
Dychludedd, *Comportatio.*
* Dychrain, *A* Dy *&* Crain.
Dychréu, *Crocitare. A* Dy, *&* Creu. Rhag gelyn Brynaich branhes Dychré. *P. M.*
Dychryn, *&* Dychryndod, *Trepidatio, pauor, tremor, horror. A* Dy *&* Crynu. Dychrynu, *Trepidare, pauere.*
* Dychrysio, *A* Dy *&* Crysio.
Dychwedl, *Idem quod* Chwedl. Chwedl yw a dychwedl dichwerw. *D. G.*
Dychwelyd, *Reuertere, conuertere, regredi. A* Dy *&* Chwŷl.
Dychyfarfod, *Occurrere. A* Dy *&* Cyfarfod.
Dychyfyd, *Surget, orietur. A* Dy *&* Cyfyd.
Dychyffry, *Mouebit, turbabit. A* Dy *&* Cyffry.
Dychymmell, *Cogere, compellere. A* Dy *&* Cymmell.
Dychymmyg, *Inuentum, problema, ænigma. Excogitare, conjectare.*
Dychymmysg, *Commixtio. Commiscere. A* Dy *&* Cymmysg.
Dychynnau, *Accendere, accendi. A* Dy *&* Cynneu.
Dychyrch, *Insultus, impetus. A* Dy *&* Cyrch.
Dychrynu, *Frequent. à* Cyrchu. *vid.*
Dyd, *Atat.*
Dŷdd, *Dies. pl.* Dyddiau *&* Dieuoedd. *Sic Arm. Gr.* δᾳδός, *Lumen,* δαΐς, *fax lucis.* Dyddiau dyddon, yw y rhai ni ddyleir cyffroi hawl ynddynt. *K. H.* ὅτε δικάζειν οὐκ ἔξεστι. *Dies nefasti, justitium.* Hoedl Dafydd megis dŷdd dyddon. *D. B.*
Dyddio, *Litem arbitrio componere.*
Dyddiwr, *Arbiter.*
Dyddbrawd, *Dies judicij.*
Dŷdd pennod, *Dies dictus, dies statutus.* Pan ddyfo Dofydd yn nydd pennod. *M. Br.*
Dyddelwi, *Idem quod* Delwi. *A* Dy *&* Delwi.
* Dydderbi. *vid.* Bi.
Dyddfu, *Deficere, arescere.* Dyddfu o newyn.
* Dyddoddyw, *P. M. Idem quod* Doddyw.
* Dyddwyn, *Deportare, deuehere. Sic Arm. A* Dy *&* Dwyn.
* Dyddwyrein, *Oriri. A* Dy *&* Dwyre.
Dyddym, Dyddymmu, *vid.* Diddym.
Dyfal, *Assiduus, sedulus, diligens. Arab. Dim, Assiduus, verso M in F, pro more.*
Dyfalwch, *Assiduitas, sedulitas, diligentia.*
Dyfal, *Ænigma, similitudo, scomma, ridiculum.*
Dyfalu, *Assimilare, conjectare, subsannare, deridere. Videtur esse contractum à* Dyhafalhau, *vt* Cyfalhau, *à* Cyhafalhau.
Dyfloen, *Frustum, assula. A* Dy *&* Fflaw. Dyflóen aerfen oerful, Difyn cam daufiniog cûl. *Iolo i'r tafod.*
* Dyfnu, *Haurire, sugere, attrahere.* O enau meibion a rhai yn dyfnu y gwnaethost foliant. *D. Dau in Ps.* 8. 3. Cig perchyll ac ŵyn tra fwynt yn dyfnu, i ddŷn ieuange y mae da. Llyfr medd. Porchell o'r pan êl allan hyd pan atto dyfnu, a geiniog a dâl. *K. H. Lat. donec desinat sugere. Hinc.* Diddyfnu. *& vid. an hinc* Deifniawg.
* Dyfniad. *Subst. Suctus, us. Lactens.*
Dyfod, *Venire. vid.* Dyfu.
Dyfodiad, *Aduentus, us, ui. Aduena, aduentitius.*
Dyfr, *Aquæ. Pl. à* Dwfr.
Dyfrdonwy, *&* Dyfrdwy, *Dea, fl.*
Dyfriar. *&c. vid.* Dwfr.
Dyfryd, *h. e.* Anhyfryd, *Injucundus.* Bardd difro dyfryd heb arglwydd.

c. Dyfryd i'n ſeirdd byd bod daiar arnaw. *P. M.*

Dyfrydedd, & Dyfrydwch, *eſt* Hiraeth *ait Ll. potiùs Injucunditas.*

Dyfrydio, *Item quod* Brydio. *vid.* Brwd.

* Dyfrys, *Feſtinatio. A* Dy & Brŷs. I'r llŷs ar ddyfrys ydd af. *Iolo.*

* Dyfrysio, *Feſtinare. A* Dy & Brysio. Angeu a ddyfrys †. *Mors feſtinat.*

* Dyfu, & Dywu, *Idem quod* Daeth, *Venit. Et hinc* Dyfod, & Dywod *venire.*

* Dyfydd, *Veni, ito. Idem quod* Dôs & Dyred. *Item, veniet.* Dyfydd hyd ei hyſtafell. *D. G.*

* Dyfyddi, *Idem quod* Deui, *Venies.*

Dyſwyo, *Multiplicare, augmentare, abundare. A* Mwy, *Maior. q. d. Majorare.* Dyſwyo glaw.

Dyfyn, *Citare, citatio.* A dofi ſerch a dyfyn. *D. G.*

* Dyfynwallaw, *Rectiùs* Dyfnwallaw, *à* Dyfnu & Gwallaw.

Dyfyr, *vid.* Difyr.

Dyfyrru, *Abbreuiare.* Duw a ddyfyrra y dieuoedd o achos ei etholedigion; *Deus abbreuiabit dies gratiâ electorum ſuorum.*

* Dyfyſgi, *Tumultus, confuſio, commixtio,* σύγχυσις. *A* Dy & Mŷſg.

* Dyffo, *Idem quod* Deuo, & Delo, *Venerit.*

* Dyffont, *Tertia pl. à* Dyffo.

* Dyffeſtin. *q.*

* Dyfforthi, *Rectiùs* Dyphorthi. *vid.*

* Dyffryd, *Idem quod* Diffryd.

Dyffryn, *Vallis.*

Dyffryndir, *Terra vallis.*

* Dyffwn, *Idem quod* Deuwn, *Venirem.*

* Dygen. *q.*

Dygludo, *Idem quod* Dychludo.

Dyglyw, *Idem quod* Clyw, *Audi. vid.* Degle.

Dygn, *Moleſtus, tædioſus.* Yr hyn dygnaf yn y gyfraith oedd roi dŵr i'w yfed i'r hon y bai eiddigedd wrthi. *Num.* 5. Dygn yw adaw a garer †. *Moleſtum linquere quod amatur.*

Dygnedd, *Tædium, anxietas, moleſtia, extrema anguſtia.*

Dygnu, *Moleſtare, tædio afficere.*

* Dygoſel, *Inſidiæ.*

Dygrynhoi, *Idem quod ſimplex* Crynhoi.

Dygyfor, *Tumultus, fluctuatio, aquarum ſonus. Item Fluctuare, tumultuari.*

Dygymmod, *Fœdus, pactum, conuentio. Item Reconciliatio.*

Dygymmod, *Conſentire, concordare.*

* Dygyrryddwch. *q.*

* Dyhaedd, *Idem quod* Cyrhaedd.

* Dyhedd, *Idem quod* Hedd, *Pax, induciæ. Et contrà, Diſſidium, bellum.* Ef digawn dyhedd a heddwch. *P. M.* Nid eiddun dedwydd dyhedd †. *h. e. Non votum fœlicis bellum.*

Dyhéu, & Dyhéad, *Anhelare, palpitando anhelare.* Dyhéad, *Palpitatio.*

Dyhinedd, *Tempeſtas, imber, nimbus, procella. A* Dy & Hin, Allan dan y dyhinedd. *D. G.*

Dyhiryn, *&c. vid.* Dih.

Dyhuddo, *Placare, pacare. Sic Arm. q. d.* Dyheddu. Eithr morfudd ni 'm dyhudd dŷn. *D, G.*

Dyhuddiant, *Placatio, pacatio.*

Dyhuddai, *Placator, placatrix.* Hawdd fyd i'r ddyhuddai fau. *D. G.*

Dyhynt, *Idem quod* Hynt.

Dyhysbyddu, *Euacuare, Aquâ vel alio liquore exinanire, exhaurire. Hinc* Disbydd, *Euacuatus, exhauſtus, ſucco & liquore inanis.*

* Dylain. *vid.* Dilain.

Dylaith, *Idem quod* Dolen. *vid* Dôl.

* Dylaith, *Nex, necis; internecio, interitus. Idem quod* Llaith. *Dicitur &* Dilaith.

* Dylan, *Nomen proprium viri ab appellatiuo ſequente.*

* Dylan, *Mare, æquor, pontus. A* Dy & Glann, *quia ripas petit; vel à* Dy, & Llanw, *à fluxu & refluxu. vid. Ex. in* Bann. Eiliw pyſgod glâs gleiſiad dylan. *C.*

Dyle. *vid.* Tyle.

Dyled, & Dylêd, & Dlêd, & Dylyed, *Debitum,* ὀφείλημα, *Officium. Arm.* Dleout.

Dylu, & Dyleu, & Dleu: *Debere,* ὀφείλω. *Arm.* Dleu.

Dyledog, *Auguſtus, nobilis, generoſus. Vt cui regimen, primatus, vel hæreditas ex debito datur.*

Dyledogion, *Nobiles, primates, proceres.* Vnfil ar ddêg o ferched dyledogion. *Galf. Nobilium filiæ* 11000.

Dyledowgrwydd, *Nobilitas, generoſitas.*

Dyledowgryw, *Nobilis, ex nobilium genere.*

Dylí, *Habitus corporis bonus vel malus. Ferè idem quod* Diwyg. Vn ddylí dan newydd lenn, Yw dyliw a dail ywen. *D. N.*

Dylif, *Trama.*

Dylifo, *Fila ad texendum diſponere. vid.* Vſtofi.

Dylifo, *Fluere, confluere. A* Dy & Llifo.

Dylofi, *A* Llâw, *q. d. Manipulare, manu tractare. Componitur à* Dy & Llofi. *vid.* Llofi. Gnawd i ddyn ddylaw dylif ni we. *P. M. h. e. Sæpè fit vt tractet vel paret quis tramam, quam non texit.*

Dylofyn & Dylwf, *Manipulus, flocculus.* Dylofyn o wlân, *Flocculus lanæ, In K. H. quod in aliquibus exemplaribus eſt* Goſgymmón, *in aliis eſt* Dylwyf.

Dyludo, *Inſequi, perſequi. Habet C.* A'm dylud o'r wydd lud lai. *D. G.*

Dylyfu gên, *Oſcitare.*

Dylyſg, *Pertractio, tractio. Potiùs* Dyluſg, *A* Dy & llusgo. Dyluſg arnad i'r deil-lwyn. *D. G.*

Dyluſg, *Decermina, purgamina, decidua, orum, ejectamentum, alga. Rectiùs &* hoc Dyluſg, *vt quæ aqua in littus pertrahit. Vulgò* Delyſg.

Dylyn, *A* Dy & Glynu. *vid.* Dilyn.

Dylu *vid.* Dyled.

* Dylleſt. *q.*

Dylluan, & Tylluan. *Bubo, glaux. Heb.* הליל, *Helil. Et vid. an à* Dall & Lluan, *quia ad ſolem cæcutit.*

Dym. *vid.* Dim.

Dymbi. *vid.* Bi.

Dymddwyn, *Concipere ſemen. A* Dy & Ymddwyn.

Dymuno, *&c. vid.* Damuno, *&c.*

Dŷn, *Homo. Arm.* Den. *Antiqui enim & Arm.* E *ſcribebant pro* Y. *Plur.* Dynion, *Antiqui* Dyniadon, & *D. G. ſemel habet* Dynionau.

Dynionach, *Homunciones, homines nibili.*

Dyna, *Ecce ibi. A* Dy & Yna. *Chald.* דנה, *Denah, Hæc, ea, iſta.*

Dyno, *Dimin. Homuncio.* & Dynan, *f. gen.* Ni bu ddynan fechan fach, *D. G.*

Dyndawd, Dyndid, & Dynoliaeth, *Humanitas.*

Dynol, & Dyniadawl, *Humanus.*

Dynadl, & Dynad, *Vrtica.*

Dyneſſu, & Dyneſſâu, *Appropinquare.*

Dyniewed, *Vitulus anniculus, annotinus, bucula, juvencus, juvenca. Arab.* Duiana, *ouicula.*

Dynoethi, *Denudare. A* Dy & noethi. *vulgo* Dinoethi.

Dynwared, *Imitari.*

Dyphorthi. *A* Dy & Porthi.

Dyrain, *Laſciuire. Laſciuia. A* Dyre. Dyrain mawr aderyn Mai. *D. G.*

* Dyraith, *eſt* Diffrwyth *ait G. T. vid. an à* Dy & Rhaith.

Dyrannu, *Partiri. A* Dy & Rhannu.

Dyrawr, *Laſciuus, laſciuiens, æſtuans, luxurians.*

Dyrchafu, & Dyrchafael, *Aſcendere, leuare, extollere. Heb.* ארך, *Arach, Elongare, &* רכס, *Rachas, Eleuare, ſuperbire. Arab. Rafa. Leuare.*

Dyrchafad, Dyrchafael, & Dyrchafiad, *Aſcenſio, eleuatio.*

Dyre, *aiunt Dem. pro Venedotarum* Dyred & Tyred, *Accede. Gr.* δεῦρο.

Dyre, *Laſciuia, libido. Videtur affine eſſe verbo* Chware. *vid.* Rhewydd. Gwryru y bu heb wedd, Gan ddyre, neu gynddaredd. *T. A.* i amws.

* Dyrllydd,

Dyladwy
dyledus.

Dyrllydd, *vi.* Derllydd.
Dyrnaid, *Vi.* Dwrn.
Dyrnfol, *pl.* Dyrnfyl. *Manicæ, Cheirothecæ hibernæ. Vi. ex.in* Curan. Darn fal haul dyrnfol heli. *D. G.* i'r wylan. Dyrnfolau 'r drin o felan. *L. G.* i fenig dûr.
Dyrnod. *vi.* Dwrn.
Dyrnu, *Triturare, Flagellare. Arm.* Dornaff.
Dyrnwr, *Triturator.*
Dyrras, *Improbus, Sceleratus, Scelestus.*
Dyrrafwch, *Improbitas.*
Dyrru, *Demetæ vtuntur pro* Gyrru. *q. d.* Dy-yrru. Dyrru o'i flaen deirw aflonydd. *B. Ph. B.*
* Dyrwen, *vi.* Dirwen.
* Dyrwyf & Dyrrwyf, *vi. an à* Dyre.
Dyrydd, *Dabit. D. B. Idem quod* Rhydd.
Dyrys, *Perplexus, intricatus.* Afrwydd pob Dyrys † *.h. e. Inexpeditum quodque intricatum.*
Dyryfi, & Dyryfwch; *Perplexitas, afpretum, dumetum.*
Dyryfu, *implicare. Et aliquando* Dryfu *per fyncopen.*
Dŷfg, *Doctrina, eruditio, Literatura.*
Dyfgu, *Docere, & Difcere. Sir Arm.* Gr. *Διδάσκω.*
Dyfgeidiaeth, *Idem quod* Dŷfg.
Dyfgawdr, *Doctor.*
Dyfgammar, *vi.* Difg.
Dyfgl, *Difcus, parop∫is. Chald.* דסקר, *Dafkar. Gr. Δίσκος.*
Dyfgogan. *vi.* Difgogan.
* Dyfgwedwn. *vi. an* Dyfgwyddwn; *A* Dys, & Gwyddwn.
* Dyfgweinid. *A* Dys & Gweini.
* Dyfgweyd. *A* Dys & Gweu.
* Dyfgwrtheb, *Refponfare. A* Dys, & Gwrtheb.
Dyfpaddu. *vi.* Difp.
Dyfpaid, *Ceffatio, intermi∫sio. A* Dys, & Paid.
Dyfpeidio, *Ceffare, intermittere.*
Dyftreulio, *Eluere. vi.* Dif.
Dyuno. *vi.* Duno.
Dyundeb, & Dundeb, *Confenfus, vnitas, concordia.*
* Dywal, *Crudelis, atrox.*
* Dywallaw, *Fundere, effundere. Nunc dicimus* Tywallt. *A* Dy & Gwallaw.
Dywedyd, *Dicere, loqui, fari.*
Dyweddi, *Sponfalia.*
Dyweddio, *Iugare, conjugare, conjugio dare. A* Gwêdd, *Iugum.*
* Dywelling, *Idem quod* Diwall. *Ll.*
* Dywenydd, *Delectatio, delectamentum voluptas. A* Dy & Awenydd.
Dywod, *pro* Dyfod, *Venire.* Ffriw ddiwyn o phraw ddywod. *D. G.*
* Dywrthred. *A* Dy & Gwrthred.
* Dywu, *vi.* Dyfu.
Dywydd, & Dywyddu. *vi.* Dowydd &c.
Dywyg, Dywygio. &c. *vi.* Diwyg, &c.
Dywylliaw, &c. *vi.* Diwylliaw, &c.
* Dywynnyg. *Idem quod* Tywynnu, tywynnygu, ymddangos, *vi.* Gwynnygu. Mae yn dywynnyg arno ei faeth. *I. D. R. Apparet.*

E B

E. *Eft particula in compo∫itione.*
Eang, *Amplus, largus, minime anguftus. Item liber, Libertus. vi.* Ang.
Eb *vel* Heb. *Inquit, ait. Gr.* ἔπω, *dico. Heb.* נִיב, *Nib. Sermo: Hinc compo∫ita,* Atteb, gwrtheb, goheb, dihareb. *vi.* Heb.
Ebach, *Sinus, angulus, angiportus Ab* E & Bachiad.
* Eban, *Idem quod* Aban.
Ebargofi, *Obliuifci.*
Ebediw, *vi.* Obediw.
Ebeftr, Ebyftr. *q.*
Ebill, *Terebrum, ceftrum, verticulus. Arm.* Ebil, *cavilla.* Ebillion telyn, *Collabi, verticuli. vi. an ab* E & Pill.
Ebillio *Terebrare.*
Ebod, *vel* Ebodn, *Fimus equinus.*
Ebodni, *Cacare, forire, ftercorare. Dicitur de equo fimum egerente.*
Ebol, *Pullus equinus, equus novellus. Arm.* Ebewl. *Gr.* πῶλος.
Eboles, *fœm.*
Eboludd, *Iam iam, mox, ftatim. h. e.* Heb oludd, *à* lludd; *Sine impedimento, Sine mora.*
Ebran, *Pabulum equinum. Habent C. & Br. F. & R. H. Præbenda. Angl. provander.* Ebrannu meirch, *Pabula equis exhibere.*
Ebrwydd, *Celer, citus, feftinus.* A efgynno yn hwyr ebrwydd y difgyn †. *h. e. Quod tardè afcendit, citò defcendit. Prius dicitur de motu violento, pofterius de naturali.* Breuddwyd yw ebrwydded oes. *D. G.*
Ebrwyddo, *Feftinare.* Efe a ebrwyddodd ei hynt. *Hift. C. Mag.*
Ebryfygu, *Obliuifci.* Ebryfygais fwyta fy mara. *D.* Ddu *in pf.* 3.
Ebwch, *Gemitus.*
* Ebyr, *Idem quod* Aberoedd, *pl. ab* Aber.
Ebyftyl, *Apoftoli. pl. ab* Apoftol.

E Ch

Ech, *particula in compo∫itione v∫itata.*
Echdoe, *Nudius tertius.*
Echdywynnu, & Echdywynnygu, *Lucere, fplendere, fulgere.*
Echdywynnedig, *Fulgidus, fplendens.*
* Echeifiaint. *q.*
Echel, *Axis. Arm.* Ahel. *Gr.* ἄξων.
* Echen, *vi. an idem quod* Achen.
* Echeiniad. *q.*
* Eching, *vi. an ab* Ech & Ing. *vi.* Echyng.
Echlys, & Echlyfur, *Caufa, occafio. vi.* Achlyfur.
Echryn, *Trepidatio, tremor, horror, Ab* E & Crynu.
Echrys, *Læfio, noxa, infortunium, malum, nefas.*
Echryf-haint, *Syderatio.*
Echudd *idem quod* Cudd. *Ab* E & Cudd. Mynaches wyd mewn echudd. *D. Ll.*
* Echur, *Morbus. Ll. & D. P. Ab* E & Cur.
* Echwng, *Idem quod* Wng. *Ab* Ech & Wng. *Legitur &* Echyngu, *neffau.*
Echwydd, *Serò, vefperi, vefpera.*
Echwyn, *Mutuum.*
Echwyna, *Mutuo dare, mutuo accipere.*
* Echwyrth, *vi.* lledechwyrth
* Echyng, *compofitum, ab* Ech & Ing. & *idem quod* Cyfyng. *vel pl. ab* Echwng.

E D

Ed, *particula in compo∫itione v∫itata.*
Edau, *filum. pl.* Edafedd, *Heb.* טוה *Tauah, nere. Arab. Hat, filum.* Ni ddodwyd ynddi edau, na llowion bras na llin brau *I. Ll. B.* Aur a dŷf ar edafedd. *D. G.* i'r banadl. a'i blodau.
Edfryd, *Reddere, reftituere, reftaurare.*
* Edfyn, & Edfynt. *q.*
* Edgyllaeth. *Idem quod* Argyllaeth.
* Edif, *Idem quod* Edifar.
Edifar, *Pœnitens.* Edifar gennyf, *Me pœnitet &c. Chald.* תּוּבָא, *Tiva,* & תְּתוּבָא, *Tetuva, pœnitentia, refipifcentia.*
Edifaru, *Pœnitere.*
Edifeiriol, *Pœnitens.*
Edifeirwch, edifeiriaint, & Edifarwch, *Pœnitentia.*
* Edlaes, *Ab* Ed & llaes. *vi.* diedlaes.
* Edlid, *Idem quod* llid. *Ab.* Ed & llid. *Habent Antiqui.*
Edling, & Edlin, *ab* Ed & Llin. *Hæres regius.* Anrhydeddufaf wedi 'r brenhin a'r frenhines yw edling braint neu eni. *K. H.*
Edliw, *Exprobrare.*
* Edlynu, *vi. an* Eddlynu, *Illinere vi. ex. in* Pluor.
* Edlym, *Idem quod* Llym. *Ab* Ed & Llym.
* Edmyg, *eft* Vrddas. *Ll. Honor, decus. Videtur aliquando effe Adiect. Honoratus.* Clôd ac Edmyg, *Hift. Bered. Compofitum à* Myg. Diblyg mad edmyg yw 'r mau. *D. G.*
* Edmygu, *Collaudare, honorare.*
Edn, *Auis, ales Heb.* דאה *Daah, volavit.*

volavit. et עוף, *Ait, volatile. Arm.* Eddn; & Eddnetaer, *Auceps.*

* Ednain, & Ednaint, *Aves, alites, volucres.* Y gwr a orcu awyrawl ednaint, ac adnau daiarawl. *El. S.*

Ednogyn, *Culex, musca.*

* Ednydd, yw pôst llidiart. *Postis T. W.*

* Edrisaw, *Idem quod* Rhifo. *Ab* Ed & Rhifo.

* Edrin, *Idem quod* Trin.

* Edrinaw, *Idem quod* Trino.

* Edrybedd, & Edrybod, *Idem quod* Hanes *Historia. Ll. & D. P. vi.* Adrybedd.

Edrych, *Aspicere, prospicere, videre, intueri. Heb.* תור, *Tur, perlustravit, contemplatus est. Chald.* אדיק *Adik. ps.* 14. & 33. *Gr.* Νρκω, *video, aspicio.*

Edryd & Edryf, *Genus, prosapia, cognatio.* Ach ac edryd. *Parentela. K. H.* A gyrr y sarph a'i gwres oedd, o'r vn edryd a'r nadroedd. *T. A.* Vchdryd vn o'ch edryd oedd. *T. A.*

Edrydd, *Idem quod* Adroddwr, *Narrator, declarator.* Syr Dafydd hy edrydd hawl. *G. Ll.*

* Edrysedd, *Idem quod* Rhysedd. *Ab* Ed & Rhysedd.

* Edrywan, & Edrywant. *Ab* E & Trywanu.

Edrywedd, *vi.* Adrywedd.

Edrywy, *Nomen Loci.*

Edwi, *Emarcescere, languescere, tabescere, exacescere.* Dŷn fal corbedw yn edwi. *D. G.* Calan Hyddfref tymp dydd yn edwi. *P. M.*

Edwin, *Marcidus, tabidus, languidus.*

Edwino, *Idem quod* Edwi.

* Eddeisaiad, *Haustor, attractor. A* dysau.

* Eddestr, & Eddystr, *Idem quod* Ebol. Addwyn eddystr yngbebystr lledrin. *Tal. vi. ex. in* Corr. Peddestr o eddestr addwyn. *G. Gl.*

Eddi, *Villi, orum. Angl. Thrummes. Et Idem quod* Ridens.

* Eddigor, yw Arglwydd. *Ll. vi.* Eiddigor.

* Eddrin, *Idem quod* Edrinaw.

* Eddwyd, *Idem quod* Aethost, *Iuisti.*

* Eddyl. *Ego existimo significare gentem, populum, cognatos, homines.* Hyn a oedd gyfraith yn ddiodor, Angau, clefyd gorweiddiog, na bo hydrym iddo ei wlâd nac iw gennad, neu fod mordwy gweilgi rhyngtho a'i eddyl. *K. H.* y wawr eddyl wiw, ryddoeth. *B. Br.* Cyfarch dŷdd dae, gwae a'i gwŷl, Iddyn ddiffeithiaf eddyl. *T. P.* i'r gwr o Faelor a'i wraig. *vi. an hinc* Cenedl.

Eddyw, & Ethyw, *Idem quod* Aeth, *Iuit.* Y dydd eddyw, *die praeterito.*

E F

Ef efe, *Ille, ipse, iste. Arm.* Eff & Eff chunan, *Semet.*

Efengyl, *Euangelium.*

Efangylwr, *Evangelista.*

Efelychu, *vi.* Hefelychu.

* Efellgyr. *vi. an idem quod* Efyll.

Eflo, *Nomen Loci.*

* Efnys, *Inimici.* Ni throes ei gefn ar efnys. *I. H. S.*

Efory, *Cras. vi.* Fory & Yfory. *Gr.* αὔριον. *Heb.* מהר, *Mahar, m pro more verso in F.*

Efrai, *Lingua Hebraica. Habent Antiqui.*

Efre, *Zizania, Lolium.*

Efrewysion, *Hebraei.*

Efrifed, *vi.* Afrifed.

* Efrllid, *Meritum.* Cato Cymraeg. & *vi. ex. in* Pluor.

Pan roddo hun iw geredigion efrllid. *Ps.* 127. 4. *D. Ddu.* Mynych ydd ymladdasant â mi o'm ieuengctid, dyweded Israel yr awr hon yn eu hefrllid. *Ps.* 129. 1. *D. Ddu.*

Efrydd, *Mancus, mutilus, claudus.*

Efydd, *Æs.*

Efydden, *Ahenum, Habet D. G.*

Efyddyn, *Idem.*

Effeiriad, *vi.* Offeiriad.

Effro, *Idem quod* Deffro, *Vigilans.*

Effros, *Euphrasia, ocularia herba.* Saffrwm ar lysiau effros. *D. Ed.* i wallt merch.

E G

Egin, *Sing.* Eginyn. *Germen, herba segetis.*

Egino, *Germinare, pullulare, herbascere.*

Eglur, *Clarus.*

Egluro, *Manifestare.*

* Eglwg, *Idem quod* Eglur. *Videtur cognatum esse τῷ* Amlwg & Golwg. Du dywyllwg drem aneglwg. *Tal.*

Eglwys *Ecclesia. Chald.* קהלא *Kehala, Cœtus, congregatio. Heb.* היכל *Hecal, templum, pallatium.*

Eglwyswr, *Ecclesiastes, vir Ecclesiasticus.*

Eglwysleidr, *R. N. Sacrilegus.*

Egni, *Conatus vehemens, studium, molimen, vis, vigor, conamen.*

Egnius, & Egniol, *Fortis, robustus, conabundus.*

Egori, *Aperire. sic Arm. Gr.* οἴγω. *Heb.* קרע, *Karang.*

Egoriad, *Clavis.*

Egoredigaeth, *Arm. Apertio.*

Egr, *Acer, acidus. vi.* Ygor. Llynn gwin egr, llanw gwineugoch. *D. G.* i'r mownbwll.

Egroes, *Nodulus sepis, sentis bacca. Sing.* Egroesen. Grisial yngbylch egroesen. I rûdd merch. *Arm.* Agroasen, *Arbustum.*

* Egrygi, *est* Drwg, *ait Ll.* Nid af a archaf arch egrygi. *Ex. Gwalch.* Ar a fynnwy Duw nid egrygi. *Idem.*

* Egryn, *Timor, tremor, trepidatio.*

Egwan, *Idem quod* Gwann.

* Egweddi, *Dos*: Os gwr a gwraig a ysgarant cyn pen y saith mlynedd, taler iddi ei hegweddi, a'i hargyffreu, a'i chowyll, os yn forwyn y daeth. Ond os cyn pen y 7. mlynedd yr ymâd hi a'i gwr, hi a gyll y cwbl ond ei chowyll. *K. H. vi.* Amobr. *Legitur &* Agweddi.

Egwyd, *Pedica, malleolus, exilior tibiae pars.*

Egwyddor, *Alphabetum, Abecedarium, rudimentum, catechesis. Habet P. M.*

E H

Ehed, & Ehedeg, *Volare.* Maen ehed, & Ehedfaen, *Lapis Heraclius, alijs Magnes.* Llawn o hud llun ehedfaen. *D. G.* i'r drych.

Ehediad, *vi.* Hediad.

* Ehegr, *Velox, citus, cito, statim, mox.* Ni wyddost pa bryd y bydd hynny ai yn hwr ai yn ehegr.

Ehelaeth, *vi.* Hediad.

Eheng, & Ehang, *Idem quod* Eang.

Ehangder, *Amplitudo, Largitas, Spatiositas.*

Ehengu, *Ampliare, Largum, propatulum facere.*

* Ehóëg, *vi. an sit color viridis.* llen lliw ehóëg. *Tal. & H. O.*

Nid ymddug dillad, na glâs, na gawr, na chôch, nac ehoeg Vyg mor llawr. *Tal.* Addwyn grug pan fo ehoeg, arall addwyn morfa i wartheg. *Tal.*

* Ehorth, *vi.* Eorth.

Ehud, *Temerarius. Fortè* Hyhud *Deceptu facilis.* Buan barn pob ehud †. *Festinum iudicium cuiusq; temerarij.* Anwadal barn pob ehud †. *Inconstans iudicium cujusque temerarij.*

Ehudrwydd, *Temeritas.*

E I

Ei, *Suus, a, um.*

Eich, *Vester, a, um.*

Eidiog, *Idem quod* Bywiog, & nwyfus, *Animosus, vividus, vigorosus.* Bywiog ac eidiog ydyw. *K. D. G.* & *T. A.* i farch.

Eidion, *Bos, Est vox appellativa speciei.*

Eiddew, & Eiddiorwg, *Hedera. Arm.* hicauen.

Eiddig, *Zelotes, Zelotypus.* Dewin pob eiddig †. *Ariolus quisq; Zelotypus.*

Eiddigedd, *Zelotypia, Zelus.* O ddirfawr eiddigedd daioni.

Eiddigeddu, *Zelare, æmulari. N.*

Eiddigus, *Zelotypus. N.*

Eiddigor, *vi.* Eddigor. & *vi. ex. in* Almari.

Almari.

Eiddil, *Exilis, gracilis, tenuis, debilis. Heb.* דל *Dhal.*

Eiddilo, *Extenuare.*

Eiddilwch, *Exilitas, tenuitas, debilitas.*

* Eiddiog, *Idem quod* Agos, *Ll.*

Eiddo, *Suus, a, um. Gr.* ἴδιος.

* Eiddudd, *Idem quod* Eiddynt.

Eiddun, eidduned, *Votum, desiderium. Vulgo* Adduned. Eidduned herwr hirnos †. *h. e. Votum exlegis nox longa.*

Eidduno, *Vouere, in votis habere, desiderare.*

* Eiddwng, *Propè, propinquus. Compositum ab* Wng. Vn heb eiddwng neb iddo. *K. D. G.*

Eiddynt, *Eorum, Suus, a, um, de pluribus.*

Eigian, *vi.* Igian.

Eigion, *Abyssus, profundum. Gr.* ὠκεανὸς, *Oceanus.*

Eigreu yw hofanau heb draed. *Idem quod* Bacfeu.

Eilfydd, *Assimilis, secundus. Vi.* Elfydd.

Eilio, *Plectere.*

* Eilier, *Papilio.*

* Eilig, eilig pyfg yn llyn.

Eiliw, *Species, color. Ab* Ail, & Lliw. Ἰσόχροος, *colore par.* Dwyn eu heilyw eu hûn oddiarnynt, a dodi eilyw arall arnynt fal na adneppid. *Et post,* Ac ef a'i gellyngodd i'w bryd ei hun o'r eilyw arall. *Mabin.* Eiry ei heiliw. *D. G.* Dyn wiw da eiliw dy ael. *D. G. Videtur etiam interdum significare Opprobrium, A* Lliwied, & Edliw.

* Eiliwed, & Eiliwoedd, *Opprobrium.*

Eilon, *Ceruus, subulo. Arab.* Ail, *ceruus.*

Eilun, *Imago, species. q. d. Ail-lun,* ἀντίτυπον. Y mae Delw ac eilun Duw mewn dŷn. *N. A neotericis vsurpatur pro Idôlo, & mendosè scribitur,* Eulyn, *pl.* Eulynnod.

Eilwers, *Rursus, ex integro.*

Eilydd, *Idem quod* Ail, *ait Ll. Secundus. D. P.* Mab cadr Cawadwaladr ceidw eilydd, hael *&c. Syppyn Kyfeiliog.*

Eill, *vid.* Ill.

Eillio, *Radere, tondere.*

Ein, *Noster, a, um.*

Eingion, & Einion, *Incus, udis. Gr.* ἄκμων. *Arm.* Anneff.

Eingl, *pro Peregrinis, exteris, & inimicis accipitur. Videtur Anglo-saxones significare, qui diu Britannis infesti fuerunt, & sic dici quòd primum in angulo insulæ habitarint; Ongl enim Britanni angulum dicunt.*

Einiwo *&c. vid.* Eniwo, & Erniwo *&c.*

Einom, & Einym, *Noster, a, um.* Einof, & Einwyf, *Meus, a, um.*

* Einwyd, & Einod, *Tuus, a, um.*

Eirchiad, *Petitor. Ab* Arch.

* Eirf, & yrf, *Pl. ab* Arf. Pan fu yrf am gyrf amgaled. *H. O.*

* Eirian, *Pulcher.*

Eiry, *Nix. Arm.* Erch. *semel legi* Eira, Dyred hen dwred eira, diddawn wyd, hên dyddyn ia. *R. G. Er.*

Eiriog, *Niuosus.*

Eiriach, *Parcere.*

Eirias, & Eiriaf-dan, *Incendium, pyra, rogi. Item lignum illud, quod reliqua rogi ligna sustentat.* Nid tân heb eirias †.

* Eirif, *Numerus. Vnde* Aneirif, *Innumerus.* Ni ddodai eirif ar ra ddillad. *D. B.*

Eirin, *Sing.* Eirinen, *Prunum. Sic Arm.*

Eirinbren, *Prunus.*

* Eirioes, *Pulcher.*

Eiriol, *Intercedere, exorare. A* Gair & Ioli. Eiriol ni charer ni chyngan †. *Exorare (eum qui) non amatur non conuenit.* Eiriol a garer hawddwaith †. *Exorare amatum facile.*

Eirioled, *Intercessio, exoratio.*

Eirionyn, *Fimbria, instita, limbus panni.* Eirionyn tir, *Limes agri.*

* Eirthiaw, *vid.* Yrthiaw.

* Eirys, *Idem quod* Eirioes.

Eif-dorr, *Ab* Ais, & Torri.

Eisen, *vid.* Ais.

Eisiau, *Indigentia, carentia, egestas. Arab.* Vx. *deesse.*

* Eifiwed, *Idem.*

* Eisiwedig, *Indigus, egenus.*

Eisilling, eisillydd, *vid.* Essillydd.

Eisin, *Furfur.*

Eisingrug, *Aceruus furfuris.* Gwas ungroth ac eisingrug. *D. G.* i'r eiry.

Eisoes, *Tamen, attamen. Iam, dudum.*

* Eisor, *Similis, par. Inde* Cyfeisor. Eisor Medrawd. *M. Br.*

Eistedd, *Sedere. Arm.* Asedaf. *Gr.* ἕζομαι.

Eisteddfa, & Eisteddle, *Sedes, sedile. Chald.* אסטונא, *Astuna.*

Eisteddfod, *Sessio, consessus.*

Eisyddyn, *Idem quod* Syddyn.

Eithaf, *Extremus. Legitur &* Eithaw. *Pl.* Eithafon, *Extrema.*

Eithafigion, *Limitanei, extremi.*

Eithin, *Sing.* Eithinen. *Ab* Aith. Pennau nodwyddau i'm diddwyn, penfar o aith, pwn o frwyn. *L. G.* i'w farf.

Eithr, *Extrà, præter, sed, excepto. Vid. ex. in* Digoni. *Hinc* Dieithr, *Peregrinus, extraneus. Gr.* Ἄτερ, & Αὔταρ, *sed.*

Eithrad, *Peregrinus, alienigena.*

E L.

Elain, *Hinnulus, damula. Pl.* Elanedd. *Hebr.* איָלת, *Aieleth. Chald.* אילא, *Aiela, ceruus, pl.* אילין, *Aialin. Gr.* ἔλαφος, ἐλλὸς, *ceruus.*

Elcys, *Sing.* Elcyfen, *Anser silvestris.*

Elech, *Scandula, tegula, saxum. Ab* E, & Llech. Ioseph a drôfes elech fawr ar ddrws bedd Christ. Aclwyd rhwng pedair elech. *L. G.*

Eleni, & Yleni, *Anno præsente, anno currente, hoc anno.* τῆτες, σῆτες.

Elephant, *Elephas. Arab. fil. Vnde Gr.* Ἐλέφας, *literis transpositis.*

* Elestron, *Tal. pl. ab* Elestr, *Iris herba.*

Elfen, *Elementum. Arm.* Eluen tan, *Scintilla, &* Eluennaff, *Scintillare.*

Elfod, *Elbodius episcopus.* Mal dyfod Elfod elfydd Gelau. *En. Gwalch.* Elfydd Gelau, *Terra & regio iuxà riuulum* Gelau *propè sedem Asaphensem; in* Abergelau.

Elfydd, *Similis, secundus alicui. Ab* Ail.

Elfyddu, *Similis esse.*

Elfydd, *Elementum. ſc. terræ, terra, regio. Pl.* Elfyddau, *Regiones. V. d. ex. in* Elfod. Nim dawr cyn del dros elfydd, Llanw o fôr, a llif o fynydd. *Dav.* A'i elfydd yn rhŷdd yn rhieddawg. *G. B.* am Ddewi.

Elfydden, *Idem.*

* Elgeth, *Vid.* Aelgeth.

Eli, *Vnguentum. Gr.* Ἀλοιφὴ, & ἔλαιον, *oleum.*

Elio, *Vngere. Gr.* Ἀλείφειν.

Elifri, *Nomen proprium viri.*

Elin, *Cubitus. Sic Arm. Gr.* ὠλένη.

Elor, & Gelor, *Capulum, sandapila, feretrum, libitina, pollinctorium, glossaria, orcomana.*

Elorwydd, *Idem.*

* Els, *li. land. Priuignus.*

* Elses, *li. land. Priuigna.*

Elusen, & Elusenì, *Eleemosyna. Arm.* Alusen. *A Gr.* ἔλεος, *misericordia.* Elusen tam o garw †. *h. e. Eleemosyna est offula (etiam) è ceruo.*

Elw, *Lucrum, quæstus.* Bod ar helw vn, *Possideri.* Ni adawdd, in bu nawdd nês, da i'm helw, Duw a'm holes. *D. G.*

Elwa, *Lucrari, quæstum facere. Heb.* יעל, *Iaal. prodesse.*

* Elwch, *est* Llawenydd, *ait Ll. Lætitia, gaudium, solatium.* Sant yspryd elwch. *D. Ddu in Te Deum.*

Elwig, *Species, figura, forma. Hinc*

Einioes.

Hinc Anelwig, *informis.*
Elydn, & Elydr, *Æs, electrum, stannum. Hebr.* בדיל, *Bedil, stannum.* Corph elydn casfwydn ceifwer. *R. G. Er.* i'r llwynog.
* Elyf, *Inde* Anelyf. *q.*
* Elyff, & Elyfflu, *est* Gormes *ait Ll.*
Elyftan, *est Iudex, ait D. P. & Aly. sed q.*
* Elyw. *vid. an sit* Aloe. A glud ac yftor, ac elyw tramor. *Tal.*

E LL

Ell, *videtur esse particula in compositione.*
* Ellael, *Idem quod* Ael, *Supercilium. Ab* Ell, & Ael. Ni mynnwn, pe gallwn gael, dy dwyllaw, dû dy ellael. *D. G.*
* Elldrewyn, *Noverca. Ll.* Rhonwen oedd elldrewyn Gwerthefyr fendigaid. *Galf. lib. 6. 14. vid.* Alldraw. Ni garo ei fam cared ei elldrewyn †. *h.e. Qui non diligit matrem diligat novercam.* Y naill flwyddyn a fydd mam i ddyn, a'r llall fydd ei elldrewyn †. *h.e. Alter annus erit homini mater, & alter erit ei noverca.*
Ellmyn, *Alemanni, & usitatur pro peregrino quocunque. Ab* All, *Alius,* ἄλλος. Lluman yn o'r Ellmyn yw. *L. G.* i Ienn gwely. Dôs a chymmell yr Ellmyn. *I. R. I. Ll.*
Ellwng, *Idem quod* Gollwng.
Ellyll, *Idolum, spectrum, lemures, larvæ. Heb.* אליל, *Elil, Idolum. Es. 2. 8. Abac. 2. 18. Chald.* לילין, *Lilin, Spectra. vid. an fiat ab* Ell, & Hyll.
Ellylldan, *Ignis fatuus.*
Ellylles, *fœm. ab* Ellyll. Ai fud, ellylles adar. *D. G.* i'r dylluan.
Ell-liw, *Nomen proprium fœminæ.*
Ellyn, *Novacula, culter rasorius, rasorium.*
Ellynedd, & Erllynedd, *Anno præterito,* πέρυσι.

E M

Emendio, *Emendare. Est antiqua vox Brit.*
Emenyn, & Ymenyn, *Butyrum. Hebr.* חמאה, *Hemah.*
Emennydd, & Ymmennydd, *Cerebrum.*
Emig, *vid. an parvulus.* Alaeth mammaeth am emig. *D. G. in epita* Rydd.
Eminiog, *alij* Hiniog, *alij* Rhiniog, *Limen, liminare, hypothyrum.*
Emlyn, & Ymlyn, *Insequi, persequi.*
Emlyniad, *vid.* Ymlyniad.
Emrain, *vid.* Ymrain.
* Emwrys, *est* Clôd, *Laus, ait Ll. & D. P. rectiùs Concertatio, certamen; concertare. pro* Ymwrys, *à* Gwrys.
Emyl, *Ora, potiùs* Ymyl.

Emyn, *Hymnus.* Cyfion mewn glŷn d' emyn di. *D. G.*
* Emys, *pl. ab* Amws.
* Emyth, *Dubitare, ait Ll. sed non verè.* Emyth *enim &* Emeith *est pl. ab* Amaeth. Emeith yn dywylliaw tir. *Hist. Car. M. Agricolæ terram colentes. Inde* Diemyth. Nid emyth, nid llŷth, ya llwyth heiyrn. *En. Gwalch.*

E N

* Enad, *vid. an* Ynad, *an à* Geni, *Nativus.*
Enaid, *Anima, animus. Arm.* Eneff. *Heb.* אנף, *Anaph, Spiravit,* נפש, *Nephesh, &* נשמה, *Neshamah. Gr.* ἄνεμος, *Ventus, spiramen.* Enaid faddeu, *Reus capitis.* Perchen enaid, *Animatus.*
Eneidiol, *Animatus, animal.*
Eneidrwydd. *vid.* Neidrwydd.
Ennaint, *Unguentum, thermæ.*
Enneinio, *Ungere.*
Enbyd, *Periculosus. A* Pŷd.
Enbydrwydd, *Periculum, periclitatio.*
Encil, *Fuga, recessus, secessus. A* Cil.
Encilio, *Fugere, recedere, secedere.*
Enderig, *Idem quod* Bustach. *Nam quod in uno exemplari K. H. est* Enderig, *in alio est* Bustach. Hir y bydd enderig ŷch drygwr †. *Diu erit juvencus, bos hominis nequam.*
* Endewais, *Audivi,* Endewis, *Audivit, Ab* Andaw, *Audire.*
Eneuddon, *Nomen proprium fœminæ.*
* Eneirchiawg, *vid. an ab* Arch, erchi.
* Ener, *Princeps, Ll. Sed videtur significare Natus, nativus, à* Geni, *ut* Têg ener, *Pulcher natus. Arm.* Gener, *est Genus; sed apud nostrates nunquam legi in isto sensu.* Rhoid y gwin, rhydeg ener, *K. D. G.* Rhwydd ener, hoyw ei ddynion. *D. Ed.*
Enfys, *Iris, Arcus cœlestis. Passim* Enfysg, *& sic habet Ll.* Farddi.
* Engi, *Parere.* Dadleu mawr mynych ac engi ar lygoden †. *h. e. Dissertatio magna & frequens, & parere murem.*
* Engir, *Mirabilis, intolerabilis, dirus.*
* Engiriawl, *Idem. vulgò* Angur-iol.
Engyl, *Angelus.* Minnau a'i gwŷl, engyl wyf. *D. G. Usurpatur vulgò pro Igne, ut qui è cœlo descendisse creditur.* I dynnu y ceir, ddiweirchwaen, I mi yr engyl o'r maen. *R. G. Er.* i'r gyllell hely.
Engyll, *pl. ab* Angell.
* Engyrth, *Idem quod* Engir.
Eniwo, *Nocere, lædere. Unde* Dieniwo, *innocuum, & illæsum, & indemnem facere.*

Eniwed, & Eniweid, *Noxa, læsio, damnum. vid.* Erniwed, & Niweid.
* Enig, *q. Hinc* Dienig, Diennig. Dienig yw dy anwyd, i daflu i'n aur diflin wyd. *G. Gl.*
Enllib, *Calumnia, contumelia, obtrectatio.*
Enllibio, *Calumniari, contumeliis afficere, obtrectare, obloqui.*
Enllyn, *Obsonium, condimentum. Videtur fieri à* Llyna.
Ennyd, *Spacium, otium, vacatio.* Cael ennyd, *Vacare rei alicui. Arab. Hin, Tempus.*
Ennyl. *vid.* Annel.
Ennylu, *Flectere, intendere. vid.* Annelu.
Ennyn, & Ennynnu, *Incendere. vid.* Ynnyn.
Ennyl. *vid.* Annel.
Ennynfa, *Incendium.*
Entyrch, & Entrych, *Summitas. vid. an à* Drychafu. Yn myned, mewn lludded llwyr, a chywydd i entyrch awyr, *Dafydd ap Gwilym* i'r hedydd.
Enw, *Nomen. Gr.* ὄνομα.
Enwi, *Nominare, appellare.*
Enwog, *Inclytus, illustris.*
Enwogi, *Illustrare, inclytum facere.*
Enwir, *Improbus, impius, iniquus.*
* Enwerys, clôd. *Ll.*
Enwiredd, *Improbitas, impietas, iniquitas. Potiùs* Anwiredd, *Ab* An *privativo, &* Gwiredd, *Iustitia.*
Enwyn, *Butilamen, lac serosum, lac agitatum, lac butiraceum, lac secundarium.*

E O

Eofn, *Idem quod* Hŷ, *Audax, audens. Dicitur &* Eon. Pawb achlân o'r lle yr hanwyf, a ofyn ym eofn wyf. *D. G.* Dy latteion eon ŷnt. *D. G.*
Eog, *Salmo, Sarrio piscis. Arm.* Eheug.
* Eorth, *est* Astud, ystig, *ait Ll. Studiosus. D. P. Sedulus, assiduus.* Gweddio Duw gwedd eorth, Y bum, canaf gerdd am borth. *Iolo.*
Eos, *Luscinia, ficedula, philomela, acredula. Arm.* Eawstig.

E P

Eppa, *Simia, simius, pithecus.*
Eppil, & Eppiledd, *Propago, soboles, posteri. A* Hil.
Eppilio, *Generare, sobolescere, prolificare.*

E R

Er, *Propter, pro; tamen.*
Er, *Asseveratio apud Demetas, pro Venedotarum* Yn.

Er, *Particula in compoſitione vſitata; ſignificationem intendit, vt* ἐρ *Gr.*
* Erbarch, *Idem quod* Parch.
* Erbylu, *Idem quod* Pylu. *vid.* Pŵl.

Erbyn, *Ergà, contrà, ex adverſo, adverſus.*

Erbyn, *Accipere, excipere, aſciſcere. Idem quod* Derbyn.

Erbyniad, *Acceptor, exceptor, aſſumptor. Idem quod* Derbyniad.
* Erch, *Color idem qui* Cethin. Erchfarch, *Equus iſtius coloris.* Meirch erchlyſn. *vid.* Arch. Lliaws llwyd a llai, lliaws erch erfai. *Gwalch.*
* Erch, *Horrendus.* Neintyrch. *pl. à* Nant erch, *Torrens horrendus.* Fynghalon a gryn rhag erchlais y fran. *Per. Cad.*

Erch, *Nomen proprium fluvij.*

Erchi, Eirchiad, *&c. vid.* Arch.

Erchŵyn, & Erchwynn. *Sponda.* Llywelyn erchwyn ein iaith. *L. G.*
* Erchwys, *Canes venantes.* Gyrru ymmaith yr erchwys a laddaſai 'r carw, a llithiaw ei erchwys ei hûn. *Mabin.*

Erchyll, *Horribilis, horrendus, horridus. vid. an ab* Erch & Hyll.

Erchyllu, *Obhorrere.*

Erchyll, *Eſt etiam pl. ab* Archoll, *Vulnus.*

Erddigan, *Harmonia, cantus, occentus. vid. an* Arddigan, *vel* Orddigan. Hoyw erddigan a ganai. *D. G.* i'r aderyn. Vn dôn yw 'r erddigan dau Ac anadl y meginau. *M. K.* i'r gwynt.
* Erddrym, *Idem quod* Grymm, *adject. Robuſtus, fortis.* Oni'th gâf er cerdd erddrym. *D. G.* Llawenfab Gwilym erddrym wrddri. *D. G.*
* Erddygnawd, *Ab* Er & Dygnawd, *Idem quod* Dygnedd.
* Eres, *Mirus, mirandus.* Eres yw gennyf, *Miror.*
* Eryſi, *Subſtantivum ab* Eres. Lle chwerw aeſerw o eryſi brŷd, lle chwery eſbyd bŷd heb oedi. *D. G.*
* Erfai, *eſt* Difai, *ait Ll. Inculpatus.*
* Erfawr, *Idem quod* Mawr. Er *augmentat ſignificationem. Ab* Er & Mawr.

Erfid, *videtur eſſe pl. ab* Arfod.

Erfin, *Sing.* Erfinen. *Napus, i. Sic Arm.*
* Erfyll, *pl. ab* Arfoll.

Erfyn, *Poſtulatio, petitio.*

Erfyn, & Erfynied, *Obſecrare, petere, poſtulare.*

Erglywed, *Idem quod* Clywed.
* Ergryd, *Tremor, horror, trepidatio. Ab* Er & Gryd.

Ergyd, *Iactus.*

Ergydio, *Iácere, jaculari.*
* Ergryn, *Idem quod* Ergryd. *Ab* Er & Crynu.
* Ergyr, *Impulſus, us. Ab* Er & Gyrr. *Item idem quod* Cyfergyr, *Adverſum, eregione.*
* Ergyrwayw, *Haſtile impulſum.*

Erioed, *Affirmatiuè ſumptum ſignificat Semper; Negatiuè, Nunquam; De tempore præterito ſemper dicitur. Videtur eſſe Compoſit.* Er oed, *à ſeculo. h. e. à temporis initio.*

Er moed, *Idem. h. e.* Er mau oed.

Erlid, *Inſequi, perſequi.*
* Erllyfaſu, *Idem quod ſimplex* Llyfaſu.

Ermid, *Eremita. A Gr.* ἔρημος.

Ermidedd, *Vita eremitica.*

Ermidcddawg, *Vitam agens eremiticam.*

Ermyg, *Inſtrumentum. Habet D. G. vid. Ex. in* Rhaiadr.

Ern, & Ernes, *Arrha, arrhabo. Arm.* Erres. Mae i'm llaw, o daw i dir, geiniog ern, ac oen gorn-hir. *G. Gl.*
* Ernyw, Erniwed, ernywed, ernywiant, Ernywaf. *vid.* Niweid, *&c,* & Eniweid, *&c.*

Ertrai, *Refluxus maris. Eſt meta extrema fluxus & prima refluxus. Ab* Er & Trai. Celain yn dytod gyda 'r ertrai. *Mabin.* Ni hunai hoen ertrai hoyw. *D. G.* i ferch. Rhwng Menai a'i hertrai hi. *R. G. Er.* Gwyddfeirch tonn torrynt yn ertrai. *C.*

Erthwch, *Flatus & anhelitus ex magno conatu prouemens, fremitus.*

Erthychain, *Proſpirare, anhelare, vehementer perfremere.*

Erthygl, *Articulus.* Erthygleu 'r ffŷdd, *Articuli fidei.*

Erthyl, *Abortivus. Chald.* שלילא, *Shelila, Abortivum.*

Erthylu, *Abortire.*
* Erthyſt, *vid. an ab* Er & Tyſt.

Erw, *Acra, jugerum. pl.* Erwi, & Erwydd.

Erwan, *Idem quod* Egwan. *Ab* Er & Gwann.

Erwân, *Idem quod* Gwân. *Ab* Er & Gwân.
* Erwydedd. *vid. an à* Gwyd.

Erwydd, *Sing.* Erwydden, *Pertica.*
* Erŵyr, *Idem quod* Gŵyr. *Ab* Er & Gŵyr.
* Eryf, eryfoedd, eryfain. *q.*
* Eryl, *eſt* Arail, *ait Ll. Sed vi.* Brenin a'i werin yn ei eryl. *L. G.* Aruthr fu hyn o eryl. *Ith. Ddu* i'r celffaint.

Eryr, *Aquila. Arm.* Er. Yr eryr, vel Eryri, *Herpes miliaris.*

Eryres, *Aquila, fem.*

Eryſtalm, *h. e.* Er ys talm.
* Erythiolaf. *vid.* Ioli.

E S

Es, *Eſt particula in compoſitione vſitata, fortè idem ſignificans quod* Ys.
* Es, *ſemel habet P. M. pro* Ys, *h. e.* Ydys.
* Esborthiaid, *Nutritores. A* Porthi.
* Esborthiant, *Nutrimentum.*
* Esbyd, *Hoſpites, peregrini.*

Eſgair, *Tibia, crus. Gr.* σκέλος.
* Eſgar, *Inimicus, aduerſarius. Ab* Es & Câr. *Hinc* Cyfeſgar. Y frenhines a wnaeth i'r ddau fyned yn vn-gar vneſgar. *Galf.* Cymmodi a wnaethant a myned yn vn-gar vneſgar. *Galf.* Cancar fydd i ddŷn a chan eſgar †. *Centum ſunt hominis (cujuſque) amici, & centum inimici.*
* Eſgarant, Eſgeraint, *pl. ab* Eſgar.

Eſgeulus, *Negligens.*

Eſgeuluſder, *Negligentia. Arab. Gafla.*

Eſgid, *Calceus, calceamentum. Chald.* מסגנא, *Maſga, Calceamentum;* אושכפת, *Vſhcath, Calceorum ſutor. Heb.* סכך, *Sacac, Tegere. Gr.* Ἀσκέρα, *genus calceamenti.* & Ἀσκός, *Vas, vter. Arab. Sitan, Ocrea.*
* Eſglywyn, *Defendere, tueri.* Eſgud angad i eſglywyn gwlad. *M. Br.*

Eſgob, *Epiſcopus. Sic Arm. pl.* Eſgyb, & Eſgobion.

Eſgobaeth, & Eſgobawd, *Epiſcopatus.*

Eſgobty, *Eccleſia cathedralis.*

Eſgor, *Parere. Item Dimittere, linquere. Chald.* שגר, *Shegar.*

Eſgorwraig, *Obſtetrix.*

Eſgud, *Impiger, gnavus.*
* Eſguraw, *Idem quod* Curaw. *Ab* Es & Curo.

Eſgus, & Eſguſod, *Excuſatio. Sic Arm.*

Eſguſodi, *Excuſare.*
* Eſgwn, & Yſgwn, *eſt* Nerth, *ait Ll.*

Eſgynn, & Eſgynnu, *Aſcendere. Hebr.* נסק, *Naſak, Aſcendere: literis tranſpoſitis,* Eſcyn.

Eſgynfa, *Aſcenſus. Habet D. G.*
* Eſſing, *Ab* Es & Ing.

Eſill, & Eſſillydd, & Eſſilltydd, & Eiſilltydd, & *contractè* Silltydd, *Soboles, progenies. Sunt compoſita ab* Es *vel* Ys & Hil.

Eſmwyth, *Mollis, quietus. vid. an à* Mwyth.

Eſmwytho, & Eſmwythâu, *Emollire, emolleſcere; Pacare, pacari.*

Eſmwythdra, *Quies.*

Eſmwythyd, *Idem.*
* Eſpeduriaeth, *Hoſpitalitas. Ab* Eſbyd.

Eſponi, *Exponere, explicare.*

Eſponiad, *Expoſitio, explicatio.*

Eſtron, *Peregrinus, extraneus. Qui non eſt ejuſdem generis vel gentis.*

Eſtyn, *Extendere, porrigere. Item Donum, donarium, munus, quòd extenta manu porrigatur. Arm.* Aſcen. *Heb.* נשא,

erlyn.

y vlam ty

ישת, *Iashat, Extendere, porrigere. Chald.* אושיט, *Oshit, &* שטח, *Shetach, Extendere; prostrare se.*

E T

Etcyr. *vid.* Atcor.

Etewyn, & Ytewyn, *Torris, titio, fax. Arm.* Eteau. Gwell y llŷſg dau etewyn nag vn †. *Melius vruntur duo titiones quàm vnus.*

Ethlyn, *Nomen loci.*

Ethol, & Dethol, *Eligere.*

* Ethrefig, *Idem quod* Cantrefig. *A* Trêf.

* Ethrin, *Ab* E & Trin.

Ethryb, *Causa, occasio.*

Ethrylith, *vid.* Athrylith.

Ethrywyn, *vid.* Athrywyn.

* Ethy, *Calcar.* Ethy aur a thân. *An.*

* Ethyw, *Idem quod* Eddyw. & Ethwyf, *Ivi.* Ethwyf o wiwnwyf yn iâch. *D. G.*

Etifedd, & Edifedd, *Heres.*

Etto, Etwa, & Etwaeth: *Adhuc, iterum, etiam. Gr.* ἐπαῦθις. *Heb.* עוד, *Ngod. Chald.* אדר, *Adar. Legitur &* Etton. Y gan hon etton atteb. *G. D. T.*

E V

Eu, *Sui, æ, a, eorum, earum, eorum.*

* Euddunſwn, *pro* Eiddunaſwn. *Ph. B.*

Euddon, *Curculiones, acar, acarus.*

Eulon geifr, *Stercus caprinum.*

Eulyn, *corruptè pro* Eilun.

Euod, *Lumbrici lati in hepate ouium.*

Euog, *Reus, culpabilis.*

* Eurdde, *Auratus. vid.* De.

* Eurgrawn, *Thesaurus. vid.* Crawn.

Eurin, & Eurinawl, *Aureus.*

Eurllid, *vid.* Efrllid.

Eurych, *Aurifex. Item Artifex, fabricator.*

Eurychaeth, *Artificium, fabrica, aurificium.*

E W

* Ewaint, *Iuventus, ait Ll. & D. P.*

* Ewais, *Idem quod* Endewais, Andewais, *Audiui.*

Ewig, *Cerua.*

Ewin, *Vnguis. Arm.* Iwin. *Gr.* ὄνυξ.

Ewinallt, *Præcipitium, quod nisi fixis vnguibus ascendi potest.*

Ewinor, *Pernio, pterygium.*

Ewybr, *Citò, citus, pernix. vid. Ex. in* Habrſiwn.

* Ewydn, *Idem quod* Gwydn. Yn barawd ei wawd ewydn. *D. G.*

Ewyllys, *Voluntas.*

Ewyllysio, *Velle. Hebr.* ויואל, *Hoil.* יואל, *Ioel, voluit, Exo. 2. 21. Iudic. 17. 11.*

Ewyllyſgar, *Volens, lubens.*

Ewyn, *Spuma.*

Ewynnu, *Spumare.*

Ewyngant, *Spuma, spumæ candor.* Gar llaw y wengern gorlliw ewyngant. *D. G.*

Ewythr, *Patruus, avunculus. Gr.* θεῖος. *pl.* Ewythredd.

Ewythr frawd tâd, *Patruus. Arm.* Eoutr braudr tâd.

Ewythr brawd mam, *Avunculus. Arm.* Eoutr braudr mam.

F A

F, *Nullam incipit radicem merè Brit.*

y Fagddu, *vid.* Afagddu.

a Fano, *vt* Bendith Dduw a fano it. *vid. an idem quod* Ffynnu, *Faustum esse, prosperare*: & *idem quod* Tyccio. Yn ail gerdd i'm rhwyf yn rhwydd yd fain. *C.* Bychan fûdd ei fedudd a fain. *S. Bryſ. vid. an hinc* Difant & Difanw.

Fal, *Vt, sicut. A* Mal. *Arm.* Euel.

Fal hyn, & Fellyn, *Sic, ita. Arm.* Euelhen.

y Fall, *Malum, i.* Hwyr feddyginiaeth a feddyliwyd i'r fall honno, *Malo illi, de peste grassante.* Plant y fall, *Filij Belial.*

F E

Fed, *Est Demetis quod Venedotis,* Hyd, *Vsque ad.*

y Fernagl. Duw yw 'r Fernagl drwy farnwyr. *L. G.*

F R

y Frêch, *Lentigo, maculæ. Est fœm. à* Brŷch. Brêch yr Iuddewon, *Lepra.* Y frêch fawr, *Scabies gallica, siphylis.* Y frêch wenn, *Exanthemata, pustulæ, varæ, variolæ, morbilli.*

y Fory, *vid.* Efory. Fry. supra.

F Y

Fy, *Meus, a, um. A* Mau.

Fyg fâg, *Confusè, mixtim. vid.* Myg. *Habet. Tal.*

Fyrr, *Abies.* Ap howel fain a'r pawl fyrr. *L. G.*

Ff A

Ffa, *Sing.* Ffaen, *Faba, cyamus. Hebr.* פול, *Phol.* Ffa ffrenging, *Phaseoli.*

Ffacced, *h. e.* Caws possel, *Coagulum lactis cocti.*

Ffael, *Error, aberratio. vid. Ex. in* Gwarae. *Habet Rhiſ.*

Ffaelu, *Errare, aberrare. Gr.* φηλὸν *est Decipere,* σφάλλεσθαι, *Falli, decipi, errare. Hebr.* אפל, *Aphal, Caligare.*

Ffaeth, *Alij* Ffyeth, *Mitis, maturus.* Tir gŵydd a thir ffaeth. *K. H.*

Ffaethder, *Maturitas.*

Ffafor, *Fauor, gratia.*

Ffagl, *Flamma, fax. Gr.* φλὸξ, φλόγος.

Ffaglu, *Flammare.*

Ffaglawr, *Inflammator.*

Ffagod, *Sing.* Ffagoden, *Fasciculus. Sit Arm. Gr.* φάκελος. Goed mawr yn ffagodau mân. *H. D.*

Ffaig, *Vice.* Rhaff gadarn ryw ffaig ydoedd, Duw 'n dôst am danad a oedd. *I. H. K. Ll. de Christo Iesu.*

Ffair, *Nundinæ, nundinum, forum, mercatum. Gr.* φόρον, *Merces.* O daw i'r ffair difai 'r dydd. *D. G.*

Ffald, *Caula. Habent vetusta exemplaria K. H.* Ei lefferydd, wrth fugelydd, gwylwyr ffaldau. *Br. F.*

Ffalm, Gwynt ffalm, *Ventus vehemens, fauonius. Habet R. N.*

Ffals, *Falsus. Sic Arm.* Ffalſt, *D. G. Idem.*

Ffallach, *vi.* Ffollach.

* Ffannugl, *est* ffyniant, *ait Ll.*

Ffaraon, *Semel legi, vbi fortè reges significat.*

Ffaſgau, *Fasces. Gr.* φάκελοι, φάκελος.

Ffatt, *Verber, ictus.*

Ffau, *Fouea, antrum, ferarum locus. Gr.* φωλεός.

* Ffaw, *est* Arglwydd, *ait Ll. Sed fallitur. Est potiùs Honor, decus.* Gŵr a obryn ffaw heb ffo yn droedfedd. *Ll. Gwr.* Gwyr ni obrynynt ffaw er ffug. *Tal.* Canys Rhydderch biau ffaw, a chymru oll y danaw. *Merdd.*

Ffawd, *Faustitas, fœlicitas, bona fortuna.* Ni lûdd ammraint (*alias* anniweirdeb) ffawd †. *h. e. Non impedit* ἀνελευθερία (*aliàs impudicitia*) *faustitatem.* Gweini ffawd hyd frawd ys dir †. *Inseruire fortunæ vsque ad iudicium* (*sc. extremum*) *necesse est. Hinc* Anffawd, & Anffodiog. Anffawd i ddyddbrawd na ddaw. *G. S.*

Ffodiog, *Faustus, fœlix, fortunatus.* Llawenydd Duw 'n eu mwnwgl ffodiawg, *Exultationes Dei in gutture eorum. D. Ddu. Ps. 149. 6.*

Ffawr, *Idem quod* Ffafor. *Habet Ph. Br.*

Ffawydd, *Sing.* Ffawydden, *Fagus. Arm.* Ffawen. *Gr.* φηγός.

Ff E

Ffei, *vid.* Ffi, *Apage. Gr.* φῦ. *Arab. Foh, fih, Oluit, redoluit.*

Ffel, *Cautus, callidus, astutus. Habet D. G.* Eiry mynydd ffel cadno. *Engl. yr Eiry.*

* Ffelaig, *Imperator, dux.* Ffelaig o eithrddraig vthrddrud. *Iolo.*

Ffenestr, *Fenestra. Sic Arm. Gr.* φωστὴρ, *Luminare, fenestra: vt Latinis Lumen pro fenestra; & Brit.* Goleu, *pro fenestra. Heb.* חלון, *Chalon, fenestra. Heb.* אשנב, *Eſhnau, literis transpositis.*

* Ffêr, *est* Cadarn, *ait Ll. Robustus. Aliis* Arglwydd. *His substantiuis adiunctum lego,* Gleiſiad, gorwydd, clôd, ffelaig, ffwyr, llŷs, hwyl, march, llaw. *Hinc* Lledffer.

Nid

Nid muner na ffer na ffynnedig. *N*.

Ffêr, *Talus, malleolus. Gr.* σφυρὸν.

Fferr, & Fferrdod, *Algor, rigor.*

Fferru, *Algere, rigere.*

Fferm, *Prædium, villa rustica.* Talwn fferm porth Abermaw. *Dafydd ap Gwilym.*

* Fferyll, & Fferyllt. Fferyll fardd. Drychau o ffeiriau fferyll. *D. G.* Celfyddyd fferyll, *Chymia, ait Tw.* Fferyllriaid oedd yn trigo yn Rhydychen cyn gwneuthur o Alffred ysgol ynddi. *Thom. Guliel. ex Chron. Br.*

Ffêst, *Festinus, properus.* Ffêst a glew y mae 'n rhewi. *D. G.*

* Ffestiniaw, *vid. an Festinare.*

Ffettan, *Saccus.*

* Ffeutur, *Stannum.*

Ff I

Ffi, *Idem quod* Ffei.

Ffiaidd, *Fastidiosus, abbominandus.*

Ffieidd-dra, *Fastidium, abhominatio.*

Ffigys, *Sing.* Ffigysen : *Ficus, i. Gr.* σύκον *Heb.* פג, *Phag, Ficus immatura.*

Ffigysbren, *Ficus, us, ui.*

Ffilog, *Est* Eboles, *vel* Adain, *Ll.* Gan faint trwst grwydr ar lwydrew, dwy ffilog y tauog tew. *D. G.* i'r cyffylog. *Vsitatur pro Meretrice, & muliere nequam. Heb.* פלגש, *Phillegesh.*

* Ffilor, *Fidicen. Lib. Land.* & Ffilores, *Fidicina.*

Ffiloreg, *Blateratio, inaniloquium.* A ffol eiriau ffiloreg. *M. R.*

Ffin, *Finis, terminus, limes.*

Ffin, *Mulcta* : & Ffinio, *Mulctare.*

* Ffiogen, *Cuniculus. Lib. Land.*

Ffiol, *Phiala. Chald.* פיול, *Phial, Phiala.* Ffiol fresych, *Scutella. vid* Bresych. Ffiol lynn, *Cyphus, poculum.*

* Ffion, *Rubeus, rubicundus.* Gruddiau ffion. *H. V.* & *D. G.* Dail ffion ffrwyth. *vid. Herbas.* Ystola gri o ffion. *R. G. Er.* i'r gwregys.

* Ffionbren, ffionwydd. *Tal. vi. Herbas.*

Ffithlen. *q.* Ffithlen fain a phocthlawn fo. *W. Ll.* i'r neidr.

Ff L

Fflacced, *Lagena, vter, obba, ampulla.* Fflaccedau a phlu coedydd. *D. G.* i'r cnau.

Ffladr, *Loquax, stultus, bardus, insulsus.* Wyll ffladr a gân i'r lladron. *D. G.* i'r dylluan.

Fflaggio, *Flaccescere.*

Fflaim, *Phlebotomus. Habet, D. N.*

Fflair, *Arm. Putor, fœtor.*

Ffleirio, *Arm. Olere.* Fflaeraf droug, *Malè olere* : & Fflaeraf mâd, *Bene olere.*

Fflam, *Flamma. Sic Arm. Est vetusta vox Br. & habent Tal. & C. & H. O. & D. B. & D. G. & R. G. Er. Gr.* φλὸξ. *Heb.* להב, *Lahau, Flamma, lamina.*

Fflamio, *Inflammare, & inflammari.*

Fflamychedig, *Inflammatus.*

Fflangell, *Flagrum, flagellum.* Fflangellu, *Flagellare.*

Fflaw, *Idem quod* Dellten. *Rediuia, secamentum. Gr.* φλάω, *Conterere. & hinc fortè* Fflochen, *Frustum. Alijs* Fflaw *est idem quod* Banner.

* Ffled. *P. M.*

* Ffloyw, *Idem quod* Gloyw. Ffloyw ei mynwair fflaim vnwedd. *R. G. Er.* i'r ddraig gôch.

Fflur, yw Tegwch.

Fflurreg, *Lib. Land. Prora.*

Ffluwch, *Coma, suggestus comæ.*

Fflwch, *Largus, gnavus, liberalis. fœm.* Ffloch.

Fflwring, *Aureus, i.* Rhyborth i'r gŵr yw 'r fflwring, Rhyngthi a'r nêf drêf y dring. *D. G.* i'r lleuad.

Ff O

Ffo, *Fuga, & fugere. Gr.* φώγω, φυγὴ.

Ffoadur, *Profugus.*

* Ffodiog. *vid* ffawd.

Ffôl, *Stultus, stolidus, insipiens. Sic Arm. Heb.* אויל, *Euil.* Llafur ffôl yw llyfr ei ffûg. *D. G.* Ffôl pob tlawd †. *Stolidus quisque pauper.*

Ffoledd, *Stultitia, stoliditas, insipientia. Sic Arm. Heb.* אולת, *Iueleth.*

Ffolen, *Clunis. Heb.* עפלים, *Aphelim, Anus.* 1. *Sam.* 6.

Ffollach, *Cothurnus, calceamentum, Pero, onis.* Ffollach wegilgrach gulgreg. *D. G.* i'r frân.

Ffon, *Baculus, hasta.*

Ffonwayw, *Idem.*

Fforch, *Furca. Sic Arm. Arab. Farc, Separatio, scissio. & Furig, scissus fuit.*

Fforchog, *Bisulcus, furcatus.*

Fforchogi, *Furcatum facere, furcari.*

Ffordd, *Via, iter, aditus.*

Fforddio, ὁδηγεῖν, *In via aliquem dirigere.*

Fforddol, *Viator.*

* Fforddrych, *Prosper, promptus in via.* Hwylus. Ffordd yr aech chwi 'n fforddrych iawn. *T. A.*

Fforest, *Saltus, sylua, nemus.* Ac i fforest yn gestwng. *D. G.*

Fforffed, *Mulcta, pœna, confiscatio. Habet D. G.*

Fforio, *Explorare.*

Fforiwr, *Explorator. H. C. Ll. Gr.* φὼρ & φῶρος, *Explorator.*

Ffortun, *Fortuna.*

Ffortuniol, & Ffortunus, *Fortunatus.*

Ffôs, *Fossa, Sic Arm. Et sic in vetusto exemplari. K. H.*

* Ffols, *Ensis, gladius.* Ffolswn, *Idem.*

* Ffossod, & Ffossawd, *Ictus gladij.* Er perygl preiddwyr peri ffossawd. *M. Br. Vulgò legitur mendosè & imperitè,* Yn perygl preiddwyr peri ffossawd.

Ffothell, *Pustula. Arab. Bothar.*

* Ffoure, *vid. an à* Ffo & Bre. *Mons refugij.*

Ff R

Ffraeth, *Acer, eloquens, disertus. Gr.* φράζω, *Loquor.*

Ffraethder, *Acritudo, eloquentia.*

Ffrau. *vid.* Ffreu.

Ffrautur, *Monasterium fratrum.* O'r ffreutur dŷn eglur dâl. *D. G.*

* Ffraw, *Est* Têg, *ait Ll. Pulcher.* Gŵr ffraw. Llŷs ffraw. Vdd ffraw. *Vnde nomen fl.* Ffraw, *in insula Mona, juxta cujus ostium situm fuit pallatium principis Venedotiæ,* Aberffraw.

Ffrawdd, & ffrawd, *Noxa, læsio.* Ni wnaeth efe fawr ffrawd, *Non multam intulit noxam.* Gwnaeth drwy aingc ar ffraingc ffrawdd annheilwng. *En. M. R.* Duw a'n gwnel gochel ffrawdd oerfel ffrau, Ffrwd vffern astrus ffrawddus ffrydiau. *En. Gwalch.*

Ffrawddus, *Noxius.*

Ffrecc, *Garrulitas.* Vchel ei ffrecc mewn deccoed. *D. G.* i'r dylluan.

Ffrengig, *Gallicus.*

* Ffreu, *Fluor, fluxus, profluvium. Arm. Monedula.* Lliaws twr twnnfriw, a gwaed ffrau am ffriw. *Gwalch.*

* Ffreuo, *Fluere, effluere, profluere.* Gwaed yn ffreuo allan, *Sanguis effluens.*

Ffrewyll, *flagellum, flagrum.*

Ffrewyllio, *Flagellare.*

Ffrio, *Frigere.*

Ffristial, & Ffristiol, *Fritillus.* Chwarae ffristiol a tholbwrdd. *D. G.* Gwerin ffristiol a tholbwrdd, Claer eu gwaith, clawr awyr gwrdd. *D. G.* i'r sêr.

Ffrith, & Ffridd.

Ffriw, *Vultus, frons. vid. Ex. in* Ffreu.

Ffroen, *Naris. Arm. Foramen nasi. Et Arm.* Ffri, *Nasus. Gr.* ῥὶν, & ῥώθωνες, ffroenau.

Ffroeni, & Ffroenio : *Naribus efflare.* Ffroeni gan awch ffrwyn a gny. *T. A.* i farch.

Ffroenfoll, εὐρύῤῥινις, *Patentes habens nares.* March ffroenfoll. *vid.* Mwll. ffrolo.

Ffromm, *Stomachans, indignabundus, fremebundus, irritatus.* A phoeri mellt yn ffromm iawn. *D. G.*

Ffrommi, *Stomachari, fremere, indignari.*

Ffrongc, *Est* Cutt gwyddau. *Ll.* frôst

Ffrustial, *vid* Ffristial.

Ffrwd, *Fretum, torrens. Vide Ex. in* Gwawl. frŵst

Ffrwyn, *Frænum.*

Ffrwyno, *Frænare, coercere, cohibere, constringere.*

Ffrwyth, *Fructus. Sic Arm. Heb.* פרי, *Peri.*

Peri. Rab. פירות, *Piroth, Fructus.*

Ffrwytho, *Fructificare. Hebr.* פרה, *Parah.*

Ffrwythlawn, *Fructuosus, fœcundus.*

Ff V

Ffuant, *Simulatio, hypocrisis.*

Ffuantus, *Simulans, hypocriticus.*

Ffuantwr, *Hypocrita, simulator.*

Ffûg, *Fucus, mendacium.*

Ffugiol, *Fucosus, mendax, culpabilis, reus.*

Ffug sancteiddrwydd, *Hypocrisis.*

Ffugwyr, *Hypocritæ.*

* Ffugl, *Ventus, ait Ll.*

Ffùll, *Acceleratio, festinatio.* Ar ffùll, *Festinanter.*

Ffullio, *Festinare.* Archaf a ffullaf ym na phalled. *G. T.*

Ffumer, *Caminus, fumarius, fornax.*

Ffûn, *Halitus, anhelitus, spiritus.*

Ffûn, *Est etiam Fascis, manipulus.* A phan oedd i'm ffunoedd ŷd. *B. Br.*

* Ffunegl, *Est* Cŵys, *Sulcus, ait Ll.*

Ffunell, *Fasciculus.*

Ffunen, *Fascia. Arm.* Funis.

Ffunud, *Modus, figura. Habet D. G.*

* Ffûr, *Arm. est Sapiens, doctus, cautus. Sic Lib. Land.*

* Ffurnez, *Arm. Sagacitas.*

Ffured, *Ab Arm.* Ffur: *Viuerra, furunculus, à sagacitate. vid. an hinc Angl. Ferret.*

Ffurf, *Forma, figura.*

Ffurfeiddio, *Formare.*

Ffurfafen, *&* Ffurfafent, *Firmamentum.*

Ffûst, *Flagellum.*

Ffusto, *Cedere, verberare. Sic Arm.*

Ffustwiail.

Ff W

Ffwdan, *Festinatio.*

Ffwdanus, *Negotiosus.*

Ffwlbart, *Furunculus. L. G.*

Ffwrch, *m. g. cujus fœm.* Fforch: *Furca. Est viri vel fœminæ vel bestiæ interfeminale, vbi diuidi incipiunt femora. Arab.* Furug, *pudendum muliebre.*

Ffwrn, *Fornax, furnus. Sic Arm. Gr.* φοῦρνος. *Arab.* Forn.

* Ffwyr, *Est* Gwasgar, *vel* Brwydr, *ait Ll. & G. T. Ego existimo noxam, læsionem, vel simile quid significare.* Gnawd ffrangc rhag ffwyrdrangc a ffo arnaw. *D. B.* Gwr a ŵyr yn nydd ffŵyr na ffy. *C.*

Ff Y

Ffydd, *Fides. Sic Arm. Ab Heb.* פתה, *Pittah, persuasio, est enim fides certa rei persuasio.*

Ffyddio, *Arm. Fidere.*

Ffynnidwydd, *Sing.* Ffynnidwydden, *Abies.* Cyn lased a dail y ffynnidwydd.

Ffynnu, *Prosperare. Sic Arm.*

Ffyniant, *Prosperitas.*

Ffynnedig, *&* Ffynnadwy, *Prosper.*

Ffynnon, *Fons.*

Ffynnhonwys, *Fons, locus fontibus irriguus.* Y berwr gwynion a dyf yngofer Ffynnhonwys. *Llyfr Medd.*

Ffynnhonell, *Fonticulus.*

Ffyrf, *Firmus. Item idem quod* Prâff, *crassus.*

Ffyrfder, *Firmitas. Crassities.*

Ffyrling, *Quadrans, semiobolus, teruncius.*

Ffyrnig, *Astutus, vafer, solers, cautus, versutus. Item, Atrox, ferox.* Tridyn sy enaid faddeu, ac ni ellir eu prynu, Bradwr Arglwydd, 2 Dyn a laddo arall yn Ffyrnig, 3 a lleidr cyfaddef am werth mwy na 4 keiniog. *K. H. Vi. ex. in* Maddeu.

Ffyrnigrwydd, *Fornicatio. Evang. Nic. Item Astutia, versutia, vafricies. Item Atrocitas, ferocia.*

Ffyrnigo, *Vulpinari, astutescere. Item, Ferocire.*

* Ffysg, *Festinatio. Heb.* חפז; *Chaphaz, Arab. Chafaz, festinare. literis traspositis, Ffysc.* Crair hy, bron a ffy ar ffysg. *D. G.* i'r ysgyfarnog.

* Ffysgiad, *Festinator, pernix, strenuus.*

* Ffysgiolin, *est* Drûd, hael. *ait G. T.*

G A.

* Gad, *Arm. Lepus.*

Gadael, *&* Gadaw, *Linquere, relinquere, deserere. Heb.* חדל, *Chadal, cessare. Arab. Kada, permissio.*

* Gadaledd, *Arm. Luxuria. h. e. Lasciuia, incontinentia.*

* Gadales, *Arm. Meretrix.*

* Gadalus, *Arm. Libidinosus.*

Gaddaw, *&* Gaddewid, *corruptè pro* Addewid.

* Gadwyn, *est* Ymladd, *ait Ll. mendosè pro* Cadwent.

Gafael, *Prehensio, arreptio.* Gafael swyddog, *Anglicè An arrest. Heb.* קבל, *Kibbel, Accepit. Chald.* כבל, *Ceuel, compes, catena.*

Gafaelu, *Tenere, prehendere.*

Gafaelus, *&* Gafaelgar, *Tenax.*

Gafl. *Feminum pars interior.* Gaflgam, *Valgus, diuaricatus.*

Gaflach, *Idem quod* Gafl. *Item, varda, venabulum, lanceola, iaculum, pilum.* Taflu gaflachau, *Iacula mittere. Hist. Ber.* y gwyddyl gaflachawg, *Hibernici iaculis armati. Hist. Gr. Cyn.*

Gaflaw, *Salar, species salmonis.*

Gafr, *Caper, capra. Sic Arm. Gr.* κάπρος. *Heb.* כר, *Car, Aries.* גדי, *Gedhi. capra.*

Gafr y dwr. *Vermis quidam aquaticus.*

* Gafflaw, *est* Gwiw, *Dignus, ait Ll. Ego nunquam legi. Sed vi. an hinc* Affleu.

Gagen, *passim pro* Agen, *Rima. Pl.* Gagau, *Rimæ, rhagades.*

Gagennu, *&c. vid.* Agennu, *&c. Rimare, rimari.*

Gaing, *Cuneus.* Pob ddryll ydd â'r aing yn y pren. † *H. e. Per partes. i. pedetentim it cuneus in lignum.*

Gair, *Verbum, vocabulum, vox, sermo. Arm.* Guer.

Geirber, *Facetus, dulciloquus.* γλυκυμείλιχος, ἡδυεπής.

Geiriog, *Orator, verbosus.*

* Gaith, *Ictus, ait Ll. Ego nunquam legi.*

Gâl, *Stadium, meta, statio. Et vid. an aliquando Inimicus, vnde pl.* Galon, *& sing.* Gelyn. Tyllon ei alon, ei âl a gedwis, o gadwent ac ymial. *P. M.*

Galaeth, *Corruptè pro* Alaeth.

Galanas, *Inimicitia, Homicidium. K. H. Item precium homicidij.* Y mae galanas y lladdedigion etto heb ddial. *Hist. Car. M. Chald.* גאל, *Geal, vlcisci.*

Galar, *Luctus, planctus.*

Galaru, *Lugere.*

Galarus, *Lugubris.*

Galarwisg, *Lugubria, vestitus lugubris, vestis pulla.*

* Galon, *Inimici, alieni. vid.* Alon, *vid. ex. in* Gâl.

Galw, *Vocare, appellare, nominare, invocare. Sic Arm. Gr.* Καλέω. *Heb.* קול, *Kol, vox, & Chald.* קלא, *Kala. Ab hac voce Brit. dicit Goropius Becanus Anglos vocem* Call *accepisse. Hermathenæ lib. 4.*

Galwad, *&* Galwedigaeth, *Vocatio.*

Galwai, *&* Gailwad, *&* Geilwod, *Vocator, præco: Vulgo sic dicitur qui boues arantes agit. Habet D. G.* Galwai, *&* Geilwod.

Galwyn, *Congius.*

Galwynaid, *Congius plenus.*

Gallu, *&* Gallael, *& aliquando* Gallel, *Posse, valere, pollere. Sic Arm. Heb.* יכול, *Iacol, posse.*

Gallu, *&* Galluedd, *Potestas, potentia, valor.*

Galluog, *&* Galluus, *Potens. Arm.* Galloudus.

Gallmarw, *Semimortuus, quem statim moriturum putares.* Ef a'i curodd ac a'i gadawodd yn allmarw. *N.*

Gallt, *Vid.* Allt.

Gan, *Cum, coniunctio, & cum, apud, præpositio. Arm.* Gant. Adnau cyhyryn gan gâth †. *h. e. Depositum carunculæ (crudæ) apud felem.*

Gangylchwy *est* Tarian, *Clypeus, ait Ll.*

* Ganthudd, *&* Ganthu, *Idem quod* Ganthynt, *ijs cum.*

* Ganydoedd, *Idem quod* Ganwyd, *Natus est.* Y mab ydoedd, A anydoedd, dan ei nodau. *Br. F. G.* i Grist.

Gâr, & Gêr, *Præpos. Iuxta.* Gêr llaw, *Propè, juxta. Idem quod Heb.* עַל־יַד, *Ngal iad.* Gêr brôn, *Coram.*

Garr, *Poples. Sic Arm.* Gargam, *Qui obtortas habet tibias. Sic Arm.*

Garan, *Grus. Gr.* Γέρανος. Garan *Arm. Runcina.*

Garawys, *Quadragesima. Arm.* Hoarays.

Gardas, & Gardys, *Periscelis, fascia cruralis. A* Garr, *Poples.*

Gardd, *Hortus. Hebr.* פַּרְדֵּס, *Pardes,* & גַּן, *Gan, Hortus.* & גָּדֵר, *Gadher,* & גֶּדֶר, *Gedher, paries vel sepes horti.*

Garddwy, *Carium, careum, caria.*

Garm, *Clamor, vociferatio. Sic Arm. Inde* Ysgarm, & Germain. Garmlais, *Clamor, clamoris vox.*

* Garmwyn, *pl.* Garmwynion, *Milites, equites, ait Ll.*

Garth, *Promontorium, mons. Hinc* Lluarth, *Locus in monte vbi resedit exercitus;* Pennarth, *passim* Pennardd; Llwydiarth, gogarth. Bid las lluarth †. *h. e. Sit viridis locus vbi fuit exercitus.*

Garw, *Asper. Sic Arm. Gr.* χέῤῥος.

Gâst, *Canis fœm. Arm. Meretrix.*

Gau, *Mendacium, falsum.* ψεῦδος.

Gau. *Adject. Falsus, a, um.*

Gauaf, *Hyems, bruma. Sic Arm. Arab. Gayba, Calamitas.*

Gauafu, *Hyemare, hibernare.*

Gaudy, *Latrina, cloaca. D. G.*

Gaugrefydd, & Gaulith, *Hæresis.*

Gawci, *Cornix.*

Gawr, *Clamor, jubilus.*

Gawri, *Clamitare, vociferare. Hebr.* קָרָא, *Kara,* כָּרָז, *Caraz. Hinc frequent.* Goriain. *vid.*

Gawy, *Nomen viri.*

G E

Gefail, *Forceps. Sic Arm. Heb.* כֶּבֶל, *Ceuel, Compes. Gr.* χηλή.

Gefail, *Officina fabri ferrarii.*

Gefell, *Didymus, gemellus. Non Gefaill vt alijs placet. Est enim pl.* Gefelliaid. Am fadog farddlef efell, Benfras, ni bu owdlwas well. *D. G.*

Gefyn, *Manica, compes.*

* Geirw, *Idem quod* Tonnau, *Unde. Videtur esse pl. à* Garw, *ab vndarum asperitate.*

Gêl, *Sanguisuga. Hebr.* עֲלוּקָה, *Ngalukah. Arab. Alac. pl.* Gelod.

Gelor, *Idem quod* Elor. *Arm.* Gueler. Oedd amliw gelau, oedd aml gelor. *C.*

Gelau, *Nomen fl.*

Gelyn, *Inimicus, hostis.*

Gelyniaeth, *Inimicitia.*

* Gell, *Est* Gwinau, *ait Ll.*

Gellast, *fœm. à* Gellgi. *Molossa. K. H.*

Gellgi, *Canis venaticus, canis sagax, canis melitæus. Molossus. K. H.*

Gellwng, *Idem quod* Gillwng, & Gollwng.

Gellyg, *Sing.* Gellygen, *Pyrum.*

Gellygbren, & Gellygwydden, *Pyrus.*

Gem, *Gemma, bulla, squama.* Gwáeg sy 'ngem ei wregys. *T. A.*

Gemmog, *Bullatus, squamosus.*

Gên, *Gena, mentum. Sic Arm. Gr.* γένυς. *Ar. Igna.*

Genau, *Os, oris. Pl.* Geneuau.

Genau goeg, *Lacerta, æ, lacertus, i, saura.*

Genfa, *vulgò* Gwenfa.

Geni, *Nasci. Gr.* Γίνομαι. *Arm.* Ganet, *Ortus, a, um.*

Genedigaeth, *Natiuitas. Gr.* γενέθλη.

Genni, *Contineri, comprehendi, capi. Gr.* χωρεῖν. Vehenaid wedn afled-nais, A'm pair heb enni i'm pais. *D. G.* Ni ain ond hyn yn vn tŷ. *T. A. Antiqui videntur dixisse* Gengi. *Vi.* Ang. Nid engis Bendigeidran mewn ty erioed. *Mabin.* Pwy enw y ddeuair, ni aing yn vn pair. *Tal.*

Géol, *Ergastulum, carcer. A Gr.* κοίλη *vel* χαῖος. *Heb.* כֶּלֶא, *Cala, clausit. Habet D. G.*

Gêr, *Vi.* Gar.

Geran, & Gerain, *Vagire, eiulare. Heb.* נָעַר, *ngarag, clamavit.* Ai bywai marw, garwei gân, Ai gŵr a glywa 'n geran. *D. G.* i'r yspryd.

Geri, *Cholera, bilis flava. T. W.* Cyn chwerwed a'r geri †. Geri yw i mi fy mêd. *D. G.*

Germain, *Clamitare, eiulare. Frequent. à* Garm.

Gerran, *Nanus.*

Gerwin, *Asper, rigidus.*

Gerwindeb, *Asperitas, rigiditas.*

Gerwino, *Horrere, exasperari.*

Geftwng, *Idem quod* Gistwng, & Gostwng, *Inclinare. vid. ex. in* ffo-rest.

Geuog, *Falsus, a, um. A* Gau.

Gewyn, *Neruus. Pl.* Giau, & Gewynnau. *Fortè diceremus* Gieuyn, *a pl.* Giau. *Heb.* גִּיד, *Gidh, Neruus.*

Gewai, *Heluo. Macilentus. Cui nerui soli sunt. Arab. Gawa, Esuriens.*

G I.

Giach, *Gallinago minor. Venedotis* Ysnid.

Giau, *Nerui. vid.* Gewyn.

Gillwng. *vid.* Gollwng.

Ginio, *Idem quod* Hifio, *Lanam vel pilos euellere. Glubere, glabrere.* Gwlân ginn, *Lana euulsa.*

Gingroen, *Vid. an à* Ginio.

Gildio, *Compotationum expensas exoluere.* Gildiad, nid chwittafad hallt, gildwin ar fy nyn goldwallt. *D. G.*

Girad, *Dirus.*

Gist, *Idem quod* Giftbridd & Priddgist. *W S. 10. 9.*

Gitten, *est* Gafr. *Arab. Gidi, Hædus.*

G L.

Glafoerion, *Oris spuma. A* Poeri. *Hinc Angl.* Slauer.

Glaiad, *Sing.* Glaiaden, *Onchus, fimus bouinus exiccatus.*

Glaif, *Falx. Hinc Angl.* Gleaue.

Glain, *Gemma, tessera.*

Glain cefn, *Spina dorsi.*

Glân, *Mundus, nitidus. Item Pulcher. Gr.* καλός. *Item, Sanctus; vt* yr Yspryd glân, *Spiritus sanctus.*

Glendid, *Munditia.*

Glanhau, *Mundare, purgare.*

Glann, *Ripa, margo. Sic Arm. Gr.* αἰγιαλός

Glâs, *Glaucus, liuidus, ceruleus, pallidus. Item Viridis. Sic Arm. Heb.* לָשַׁד, *Lashadh, viridis. Gr.* χλωρός.

Glesni, *Glaucedo, viriditas. Arm.* Glasder.

Glasu, *Virescere. pallescere, Sic Arm.*

Glasar, *h. e.* Glâsâr, *à* Glas & âr.

Glaschwerthin, *Subridere.*

* Glastennen, *Arm. Prinus, ilex.*

Glastorch, *Lupusculus. D. G.*

Glaw, *Pluuia, imber. Sic Arm.*

Glawog, *Pluuiosus. Inde* Glawogydd, *Pluuiæ.*

Glawio, *Pluere. Sic Arm.*

Gleisiad, *Salmo, sarrio piscis.*

Glew, *Fortis.* Ym mhob gwlad y megir glew †. *Omne solum forti patria.* Caledach glew nâ maen †. *Durior est fortis quam saxum.*

Glewder, Glewdid, & Glewyd, *Fortitudo.*

Glin, *Genu. Gr.* γόνυ.

Glo, *Sing.* Gloyn, *Carbo, pruna, anthrax. Sic Arm. Item Lapis niger. Heb.* גַּחֶל, *Gehal, Pruna, carbo.*

Globwll, *Carbonaria.*

Globyn, *Globus, globulus.*

Gloddest, *Tumultus genio indulgentium, popinatio, popinare.*

Gloen Duw, *Papilio.*

Gloes, *Exstasis, animi deliquium. Item, quod quis euomit.* Y gloefion, & y gloesion mawr, & y gloesion llewyg, *Morbus caducus, epilepsia.*

Gloesygu, *Animi deliquium pati. W S. Mat. 15.*

Glofoerion, *Vid.* Glafoerion.

Gloyn Duw, *Papilio.* Gloynnau Duw gleiniau dail. *D. G.*

Gloyw, *Limpidus, lucidus, splendidus, clarus. Gr.* ἀγλαός.

Gloywi, *Splendescere, inclarescere. Item Elucidare, Limpidum facere.*

Glûd, *Adiect. Tenax, patiens, assiduus.*

fiduus. *Habet Tal.*
Glûd, *Gluten.* *Sic Arm. Gr.* κόλλα. *Habet Tal. Arab. Alec.*
Glwth, *Gulosus, edax. Arm.* Glout. Dau brŷd newynog a wna 'r trydydd yn lwth †. *Duæ (cibi) refectiones famelicæ faciunt tertiam gulosam.*
Glythni, *&* Glythineb, *Gulositas, gula, edacitas, voracitas.*
Glwth, *Grabatum, lectus. Gr.* κλίνη.
Glwys, *Almus, suauis, bellus, pulcher, sanctus. Gr.* χαλός. I eglwys Duw ein glwys dâd. *Iolo.* Mam Iwys garuaidd, *mater pulchra dilecta. D. Ddu de B. Maria.*
Glynu, *Hærere, adhærere. Arm.* Englenaff.
Glynn, *Vallicula.*
*Glyw, *est Dominator.* Llywydd, *ait Ll.* Glyw Prydain, *Gubernator Britanniæ.* Glyw Powys. *Videtur aliquando esse Adiect. & significare Potentem, validum.*

G N.

Gnawd, *Assuetum, mos. Arm.* Gnou, *Notus. Gr.* γνῶσον. Gnawd o'i ryw gnwd ar ei ôl. *T. A.*
Gnodawl, *Consuetus.* Gnottaf, *Maximè assuetum.*
*Gnottáu, *Assuescere, Solere.*
*Gnaws. *vi. an sit radix* τῷ Naws, *nunc in usu.*
*Gne, *est Lliw, color, ait G. T. Chald.* גון, *Gauan, color.* Gne gwawn, gne gwynn. *Hinc in compositis, & extra compositionem* Ne, Ne feren. *D. G.* Ne carregryd nant, *D. G.* i ferch. Es blwyddyn am ne'sblennydd *Ior. F.* Lliw geirw rhyd o bryd a wnaeth brad im gne, gnawd ferchawg ymlyniad. *Gr. M. Da.* Cydne gwin. *D.G.* i ruddiau merch. Deune 'r hâf, Deune 'r eiry. Gloywne gwawn, Gwiwne lleuad, Gorne gwendon; liw hoywne Mair. *D. G.* i ferch. *Vi. ex. in* Bore.
*Gnif, *&* Gniff, *Dolor, ærumna, labor, molestia. Vid. an hinc Angl.* Griefe. Yn llafur dy Ddwylo, a gniff dy galon y bydd dy ymborth. *Ait Deus Adamo. Hist. Car. M. Apud poëtas videtur prælium & conflictum significare, propter laborem & molestiam.* Nid ofer gnif ym hogi maen. *Ll. Hen. h. e. Vanus labor mibi cotem acuere.* Cwyddyne yngnif feithau ter. *N.*
Gnottai, *Habos, &.*
Gnottau, *vi.* Gnawd.

G O.

Go, *est præpositio in compositione idem significans quod Latinè Sub compositum, vt* Godencu, *Subtenuis;* Gofudr, *subturpis, &c. Antiqui scribebant* Gwo. Gor *aliquando in eadem significatione usupatur,* Gorwyn, *Subalbus;* Gorddu, *Subniger;* Gorlliw, *&c.* Go, *Substantiuis præpositum ea facit diminutiua, vt* Gobant, *Vallicula:* Gofron, *monticulus.* Gorddor, *ostiolum.* Goflew, *lanugo.*
Gobaith, *Spes.*
Gobeithio, *Sperare.*
Gobant, *Vallicula.*
Gobell, *Adiect. Sublonginquus, a, um.*
* Gobell, *Subst. Idem quod* Cyfrwy. *Vid. ex. in* Sawell.
Gobennydd, *Puluinar, ceruical. Est & vocum Terminatio, A* Pen, *finis.*
Gobr, *&* Gwobr, *Merces, premium, pretium. Sic Arm. Heb.* כפר, *Copher, pretium.* 1 *Sam.* 12.3. *Psa.* 49.8. *&c.*
Gobrwy, *Idem.*
Gobrwyo, *Remunerare, præmiare. Arm.* Gopra, *Conducere.*
Gobryn, *Meritum.*
Gobrynu, *Mereri.* A ail goelio ei dwyllwr a obryn ei dwyllo. *Hist. Car. M. A* Go *&* Prynu, *Emere.*
*Gobwyllo, *vi.* Pwyllo, *Prouidere, procurare.*
*Gochawn. *Vi. an a* Go *&* Cawn, *à* Cael.
Gochel, *&* Gochelyd, *& contractè* Gochlyd, *Euitare, cauere. Arm.* Gwichaf. Gochelffordd, *Secessus.* Yn gochlyd tywynbrydrês. *G. A. D.*
Gochrwm, *Subcuruus. A* Go *&* Crwm. Enfys ac echrys gochrwm. *D. G.*
* Godeb, *Vid. an à* Gott.
Godech, *Delitescere. A* Go *&* Techu, *Latere.*
Godechwr, *Latitator.*
Godidog, *Eximius, excellens. Potius Rarus, ab* Odid. Gwerthfawr pob godidog †. *h. e. Preciosum quodq; rarum.*
Godineb, *Fornicatio, incontinentia, adulterium. Alij existimant scribendum* Gwydineb, *a* Gwŷd, *Sed vi. an fiat à* Gott: *Si non ab Heb.* נאף, *Naaph, quod in decalogo legitur, Lo tineaph, non adulteraberis: vel à Zanah, verso Z in D, ut solet. Pro* Gwydineb *fortè facit illud,* Grâs Duw nef gan Grist a'i nawdd, Rhag gwŷd yn wyry, a'i cadwawdd, *L. G.*
*Gododin. *q.*
* Godor, *Mora, remora, præpedimentum, intermissio, interruptio. Id quod legistæ nostrates Discontinuationem dicunt. Hinc* Diodor, *Continuus, absq; intermissione. Fit à* Go, *&* Torri, *frangere.* Os cyttirogion a hola dir o gytturideb, a chymmeryd cydoed iddynt, o bydd vn heb ddyfod i'r oed, ac nas lluddio angen cyfreithiol, godor yw hynny ar ei gymdeithion. *Pr. Yn.*
* Godorun, *Idem quod* Godwrdd.

Clywed gadorun gwŷr yn dyfod. *Mabin.*
Godre, *Fimbria, Pl.* Godreon. Godreon y llenn, *Fimbriæ veli. Imperitiæ sunt vulgata* Godr, *&* Godreu. Ni bydd arodrydd ar odre, Prydain prydyddion arwyre. *P. M.*
Godremmydd, *Aspectus, visus, prospectus. Fit à* Drem. Godremmydd gwŷr ar drimeirch. *Ith. Vda.* Nid air i ymwan a'i odremmydd. *T. A.*
Godrig, *Mora, habitatio, habitaculum, sedes, mansio. A* Go *&* Trigo.
Godro, *Mulgere.*
Godrudd, *est* Arfog, *ait Ll.*
Godwrf *&* Godwrdd, *Tumultus, strepitus. Gr.* ὀδυρμός, *Luctus.*
Goddaith, *Ambustio, vstulatio, incendium, flamma. D. G.*
Goddef, *Pati, tolerare, ferre. Arm.* Gouzaff.
Goddefedd, *Patientia.*
Goddefus, *Patiens.*
Goddeg, *Vid. an corruptè pro* Gofeg. Iddew heb gael ei oddeg. *H. K. Ll.*
Goddau, *Propositum, institutum.* Yr wyf ar oddeu gwneuthur hyn neu hyn, *est mihi in animo, vel statui, hoc vel illud agere.* Ni ddlyir ditwy am ddim er goddeu heb weithred. *K. h. e. Non debetur mulcta pro re quaquam ob propositum sine facto.* Dy fardd dothŷwith oddeu. *C.* Dyniaddon defnyddiaist i'th oddeu. *Ex. Gwalch.* Ni ddaw o'i oddeu, er ofn vn angau. *Tal. de vento. Est et proprium nomen viri.* Cad Goddeu. *Tal.* Goddeu a Rheged. *Tal.*
Goddiwedydd, *Vid.* Diwedydd.
Goddiwes, *et* Gorddiwes, *et* Goddiweddyd, *Assequi, adipisci, attingere, preuertere.*
Goer, *Vtuntur Dem. pro* Oer, *Frigidus, Heb.* קרר, *Karar, et* קור *Kor, Pro.* 25. *frigus. quasi* Go-oer. Lle ger dwfr, lle goer difwg. *D. G.*
Gôf, *Faber ferrarius. Sic Arm. Pl.* Gofaint.
Gofaniaeth, *Ars fabrilis.*
Gofal, *Cura, sollicitudo. Heb.* אבל, *Aual, luctus. Arab. Gafla, negligentia.*
Gofeiliaint, *Curæ, sollicitudines.*
Gofalu, *Curare, attendere.*
Gofeg, *Mens, animus.* Fy neges oedd fynegi, fy ngofeg ddyn teg i ti. *B. Br.*
Gofer, *Riuus è fonte manans, effluentia, fluxus fontis, profluens, tis, destillatio. vi.* Merydd, *et* Diferu.
Goferu, *Fluere, manare, destillare, effluere.* Gwaed gwŷr goferai, gwyrai onnwydd. *M. Br.*
Gofid, *Ærumna, miseria. Heb.* כאב, *Ceeu, dolor. Scribitur et* Gofyd, *et* Gofud. Mi af, heb ddim o ofud, I ddreiglo wers draw i Glûd. *L. G.*
Gofidiaw, *Lamentari.*

godidn.
gŵd.
godiant.

Gofidus, *Ærumnosus, miser.*
Goflawd, *Farina aspersa.*
Gofiodi, *Farinam aspergere.*
Goflew, *Lanugo. A* Blew.
Gofron, *Monticulus, colliculus. A* Bron.
* Gofrwy. *q.*
Gofuned, *Votum in vtroque sensu, desiderium, petitio. Idem quod* Eidduned. Rhoi gofuneid, *Votum facere. Heb.* אוה, *Auah, Votum, desiderium.* Gofunaid huaid yw hi. *D. G.* i'r ysgyfarnog.
* Gofwy, *Visitatio.*
* Gofwyo, *Visitare.*
* Gofyged, *vid.* Myged.
Gofyn, *Petitio, petere, postulare. Quæstio, interrogare.*
Gofynag, & Gofynaig, *Votum, spes, fiducia.* Ef a ofodes ei obaith a'i ofynag ynghyahorthwy Duw. *N.*
* Goffri, *est* Vrddaw, anrhydeddu, *ait Ll. & D. P. Habet Tal. sæpè in istâ, vt videtur, significatione. Heb.* פאר, *Pheer, Decorare.*
Gogan, *Vituperium. Antiquis præsagire, vaticinari: vnde* Difgogan, Darogan.
Goganu, *Vituperare, obtrectare, inuehi.*
Gogangerdd, *Satyra, satyricum poëma.*
* Gogawn, & Gwogawn. *vid. an fiat vnde &* Digawn, & *sit ejusdem significationis; Saturatio, saturator. Item Potens, validus, virilis: vel à* Cael, *Adipisci. Hinc* Anogawn, anwogawn, *Inualidus, minimè virilis. Hinc nomen viri* Cadwogawn ; *Prælio potens.*
Gogawr, *Seges.* Gogawr yw yd wedi y cychwynner oddiar y tyfo arno, a gwair sych, a bresych, a tho tŷ, &c. *K. H. Hinc videtur fieri* Ymogawr. *Rabb. Agora, ædificium forte.*
Gogelyd, *Idem quod* Gochelyd.
Goglais, *Titillatio. Habet D. G. Gr.* Γίγγλισμος.
Gogleifio, *Titillare. Gr.* γιγγλίζειν.
Gogledd, *Boreas, septentrio.*
Goglud, *Fiducia.*
* Gogo, Gweddio, *ait Ll.*
Gogof, *Cauea, fouea, antrum. vid. an rectiùs* Ogof. *Arab. Kehf, Antrum.*
Gogoned, *Gloriosus.*
Gogoneddu, *Glorificare.*
Gogoneddus, & Gogoniannus, *Gloriosus.*
Gogr, *Cribrum.*
Gogrisbin, *Subaridus. A* Crisbin.
Gogrynu, *Cribrare.*
Gogufa, *Ludicra agere.* Gwag wy gcisiaw gogufa, Eithr o'th waith athrawiaith dda. *G. I. H.*
Gogwydd, *Inclinatio, declinatio, inclinamentum, curuatura, flexio, deflexus. à* Cwyddo.
Gogwyddo, *Vergere, inclinare, flectere. Flecti, inclinari.*
* Gogwys, *pro* Gwŷs. *i.* Gwyddys, *Scitur, notum est.*

* Gogyfaddaw, *Comminari, compromittere.* Y llew a egores ei enau i ogyfaddaw ei lyngcu. *N.* Cyflychwr yn gogyfaddaw nos yn ddiannod. *Hist. Car. M.* Ni ládd gogyfaddaw †. *h. e. Non occidit minari.*
* Gogyfiaw, *vid.* Cyfiaw.
Gogyfnos, *Serò.*
Gogyfoed, *Coævus, coætaneus, æquæuus.*
Gogyfurdd, *Par, æqualis gradus, & ordinis.* Y 12 gogyfurdd o ffraingc, *Pares.*
Gogyhyd, & Gogyd, *Æque longitudinis.*
Gogyhydu, *Longitudine æquiparare.*
Gogymmraff, *Æque crassitudinis.*
* Gogyrfan, & Gogyrfen, *Nomen proprium viri.*
* Gogywed. *vid.* Cywed.
* Gohebu, *Loqui, fari. A* Go & Heb, *vel* Eb. *Vnde* Atteb, *&c. Arab. Gib, Respondere.* Nith glyw neb yn gohebu, Nith wŷl llwfr yn y dwfr du. *D. G.* i'r gleifiad.
Gohen, & Gwohen, *Obliquitas.*
Gohir, *Mora, procrastinatio.* Gohir dadl, *Mora in lege.*
Gohirio, *Morari, moram facere, procrastinare, prolongare. Heb.* אחר, *Ahar, Morari, tardare.*
Gohybu, *vid.* Hybu.
* Golaith, *Idem quod* Llaith, *Lethum.* Ni ellid ei olaith. *Dav. Hinc* Anolaith, diolaith.
Golch, *Lauacrum; lotium.*
Golchion, *Proluuies.*
Golchi, *Lauare, abluere. Sic Arm. Chald.* חלל, *Chalel.*
Golchwraig, & Golchuries. *K. H. Lotrix.*
Golchffon.
Goleu, & Goleuni, *Lux, lumen, luminare. Sic Arm. vid.* Llug, & Gwawl.
Goleu, *Lucidus, manifestus, clarus, euidens. Chald.* גלי, *Geli, Manifestus.*
Goleuad, *Lumen, luminare.*
Goleuo, *Lucere, & illuminare. Arm. Fulgurare.*
* Goleurwydd, *vid.* Lleurwydd.
* Golfan, *Arm. Passer. Sic Lib. Land.*
Golinio, *Cubito genuue pulsare. A* Glin.
* Golo, & Gwolo, *Diuitiæ, ait D. P. Sed existimo esse, Vtile, vtilitas, commodum, vtilis esse, prodesse, ab Heb.* יעל, *Iangal. Arm.* Golo, *Tego, tegumentum; &* Goullo, *Vacuus. Hinc* Diolo, goloi, goloed, & *Powysiæ vsitatum* Anolo.
Golochwyd, *vid.* Golychwyd.
Gololgi, *Amburere, suburere, vstulare.*
Golofged, *Ambustio, adustio, causima.*
* Goluch. *q.*
Golud, *Diuitiæ, opes.* Golud lo, *Ibi diuitiæ.* Mae'n llêd golud y Bedo, Ai glod ef nâ golud Io. *L. G.*

Goludog, *Diues, opulentus.*
* Golwch, *est* Gweddi, *Oratio. ait D. P. Hinc* Golychwyd.
Golwg, *Aspectus, visus, intuitus: oculus. Vi.* Llug, & Eglwg. *Heb.* גלה, *Galah, Reuelare. Pl.* Golygon, *oculi, aspectus. Gr.* ὄμμα, *oculus.*
Golygawd, *Aspectus.*
Golygu, *Aspicere, inspicere, episcopare.*
Golygwr, *Superuisor, curator, procurator, præfectus, antistes.*
Golygus, *Visu bonus, pulcher aspectu, spectabilis.*
* Golwrch, *Pyxis. Sic w S. Mat. 26.* Golyrchaid o eli gwerthfawr a dywalltodd Mair Fagdalen am ben Christ. *N.*
Golwyth, *Frustum, ferculum, offa. Gr.* κολάζω, *incido.* Da y gweddai 'r bêr i'r golwyth †. *Benè conuenit (ipsi) veru frustum. h. e. Dignum patella cooperculum.*
* Golychu, *est* Gweddio, *Orare. ait Ll.* Goruchel Duw golychir ym mhob lle. *Ionas.*
* Golychwyd, *est Oratio, ait Ll. w S. Eph. 6. 8. sic reddit* δέησιν. *Videtur etiam aliquando Latebram significare.* Amser i fwyd amser i olychwyd. †. *h. e. Tempus est cibo, (&) tempus orationi.* Cyd lownach, difyrrach fu, Coed olychwyd, cyd lechu. *D. G.* Ni lecha yngolychwyd. *D. G.* i'r cariad.
* Golychwydol, *Deuotus, orationibus deditus, religiosus.*
* Golleichiawg, *Idem.*
Gollewin, *Idem quod* Gorllewin.
* Gollychu, *Idem quod* Golychu.
Gollwng, *Dimittere, laxare, relaxare, redimere, soluere, absoluere. Item Haurire. Gr.* χαλάω, *laxo, remitto;* λύω, *soluo. Heb.* חלץ, *Chalats, Laxare;* גאל, *Gaal, Redimere. Arab.* חלל, *Chalal, Soluere.*
Gollyngdod, *Relaxatio, manumissio, absolutio, dimissio.*
Gommach, *Crus, tibia. Gr.* κνήμη. Adeiniog, cdn bywiog bach, Wyd imi, main yw d' omach. *D. G.* i'r benloyn.
Gommedd, *Negare.*
Gôr, *Pus, sanies. Arm. Vlcus. Gr.* ἰχώρ. *Chald.* גריא, *Geraia, vlcus, apostema.*
Gori, *Suppurare.*
Gorllyd, *Purulentus.*
Gor, *Præpositio in compositione significans Supra, super, superiùs, præ; & aliquando idem quod* Go. Goror, *ora superior, confinium.* Gorthir, *Regio superior.*
* Goradain, *vi. an Alatus.* Llyw goradain, gwalch goradain, Gwr goradain gwir a gredai. *L. G.*
Gorafun, *Rectiùs* Gwarafun, & *con-*

tractè Gwrafun, *Prohibere.*
Gorair, *Aduerbium pars orationis.*
Goralw, *Vocitare. Vade* Ymoralw.
Gorawen, *Lætitia.*
Gorchaled, *Prædurus. A* Gor, *&* Caled.
* Gorchan, *Incantatio. A* Gor, *&* Cân.
* Gorcheiniad, *Lib. Land. Magus, incantator.*
Gorchaw, *Filius vel filia abnepotis vel abneptis.*
Gorcheifn, *pl.* Gorcheifnaint.
Gorcheſt, Ἐξοχὴ. *Excellentia.*
Gorchfanad, *&* Gorchfanau, *&* Gorcharfanau, *Fauces, gingiuæ, palatum.*
Gorchfygu, *Superare, euincere. Videtur ſcribendum* Goruchfygu, *vel* Gorchyfygu, *vt non nuſquam legitur. Aliquando legitur* Goffeigiaw.
* Gorchorddion, *ſunt* Dieithraid *ait G.T. Hoſpites, peregrini; qui non ſunt è noſtro* (Goſgordd) *famulatu, clientelâ & populo. Sed vid. an ſint Antiſtites, præſtites, præfecti. à* Gor, *Supra, præ.*
* Gorchrain, *A* Gor, *&* Crain.
Gorchuddio, *Tegere, occulere. q. d. Supertegere, vel ſuperiùs tegere : à* Gor *&* Cuddio. *Mendosè in Biblijs* Gorchguddio. Merch weddw heb ymorchuddiaw. *T. A.* Och Dduw deg orchuddio ei dâl. *L. G.*
Gorchudd, *Tectum, cooperculum.*
Gorchwirio, *Atteſtari, verificare.*
* Gorchwy. *q.* Nid gorchwy clw medelwas, *D. G.* Neud bedd dewrwalch gwledd daiar dywarchen, neu 'm gorchwy rhwy trugar. *P. B.*
* Gorchwydd, *Idem quod* Cwymp, *Caſus. A* Gor *&* Cwyddo.
Gorchwyl, *Opera, opus. A* Chwŷl.
* Gorchyfarwy, *Tempus veſpertinum propè noctem, nox ſera, crepuſculum veſpertinum.*
* Gorchyflug, *vid. an à* Llug.
Gorchymmyn, *Mandatum, præceptum, juſſum. Item Mandare, jubere, præcipere. Sic Arm. A* Gor *&* Cymmynnu.
Gordd, *Tudes, itis, malleus. Arm.* Ordd.
Gorddod, *Ictus mallei vel tuditis.*
* Gordden. *q.*
Gordderch, *Concubina, amaſia.*
Gordderchu, *Alicujus ambire amorem & fauorem.* Prid ſwydd gordderchu prŷd ſêr, Pridach wedi y prioder. *N.*
* Gorddifanw. *vid.* Difanw.
* Gorddifer. *q. A* Gor, *&* Diferu.
* Gorddifynt. *q.*
* Gorddigor, *Status, conditio, habitus.*
* Gorddillwng, *à* Gor, *&* Dillwng.
* Gorddin, *Fluxus, effuſio. A* Gor *&* Dineu.
* Gorddineu, *Effundere, fundere.* Gorddineu gwaed, *Sanguinem effundere.* Gorddineu delw, *Imaginem fundere.*
Gorddiwes. *vid.* Goddiwes.
Gorddor, προθυρον, *Oſtiolum.*
Gorddwfn, *Profundus, abyſſus. A* Dwfn.
Gorddwr, *Aqua ſuperior.*
* Gorddwy, *Oppreſſio, preſſura, vis.* Trais a gorddwy, *Vis & oppreſſio.* Porth orddwy, *Auxilium contra vim & oppreſſionem. Auxilium opprimenti præbere. K. H.* Py geidw 'r gorddwr rhag pob gorddwy. *P. M.*
Gorddwyo, *Opprimere, premere.* Gorddwyai Duw y gerdd dant. *G. Ll.*
* Gorddwyn, *Fiſtuca, malleus, tudes, panicula. Habet D. G.*
* Gorddyar, *Sonus, ſonitus, tumultus. A* Dyar. Gorddyar eos. Gorddyar tarw, *Rugitus tauri.* Gorddyar môr, *Fremitus maris.* Ef mûd ef llafar, ef yn gorddyar. *Tal. de vento.*
* Gorddyfnu, *Exugere, extrahere. Solere, aſſueſcere.* Ni châr gwaith nis gorddyfno †. *h. e. Non diligit opus qui operari non aſſuevit.*
* Gorddyfnaid, *Idem,* Gorddyfnaid gwaed, *Sanguinem elicere, venam aperire. M. M. Deſiderium. Conſuetudo.*
Goreilid, *Onus graue, grauamen, aggrauatio.* Bwrw oddi wrthyd oreilid y cnawd. *Bu. Beuno.* Gwr y ſy 'n goddef y goreilid. *Po. Br.*
Goreilitio, *&* Greilidiaw, *Grauare, oneri eſſe.* Câs fydd a oreilitio †. *h. e. Exoſus eſt qui oneri eſt.*
Goreſgyn, *Superare, euincere. Demetis Poſſeſſio, poſſidere. A* Gor, *&* Eſgyn.
Goreſgynnwr, *&* Goreſgynnydd, *Victor, ſuperator, debellator.*
Goreſgynnydd, *Abnepos, abneptis.*
Goreth, *Turunda, peniculus, penicillus, penis, linamentum.*
Goreu, *Optimus.* Goreuon, *Optima. pl.*
Goreugwyr, *Optimates.*
* Goreu, *Idem quod* Gwnaeth, *Fecit.* Y gwr a'n goreu, ac a'n gweryd. *El. S.*
* Gorewydd. *vid.* Rhewydd.
Gorfedd, *Aliquando pro* Gorwedd.
* Gorfeddawd, *vid. an à* Bêdd.
Gorferw, *Spuma bullientis liquoris, ſcoria. A* Gor, *&* Berw. Ar lan gorferw mor dylan. *Tal.*
* Gorflawdd. *vid.* Blawdd.
* Gorflwch, *Poculum, à ſimilitudine pyxidis. A* Gor, *&* Blwch.
Gorflychaid, *Poculum plenum.*
Gorflwng, *Auſterus, moroſus. A* Gor, *&* Blwng.
Gorfod, *Superare, vincere, euincere. A* Gor, *&* Bod. *q. d. Superior euadere.* περιγίγνομαι.
Gorfod, Gorfodaeth, *Victoria.*
Gorfodawg, *Victor, debellator, & victrix. Sequeſter.*
Gorfodogi, *Sequeſtrare.* Gorfodocer y tir hyd y dydd a'r dydd, *Sequeſtretur terra, &c. Stat. Ruth.*
Gorfodogaeth, *Sequeſtrum, curatura, tutela.*
Gorfodtref, yw rhandiredd a gynnuller o drefi vchelwyr a gyfarſyddo eu terſynau a therfyn y dref y bo y ddadl ynddi. *K. H.*
Gorfoledd, *Triumphus, jubilus, lætitia.*
Gorfoleddu, *Triumphare, lætari.*
* Gorfygu, *Idem quod* Gorchfygu. *vid.* Myg.
* Gorfyn, *&* Gorfynt, *Idem quod* Cynghorfynt. *vid. an à* Gor, *&* Mynnu.
* Gorfynnawg, *Inuidus. Si ſcribas* Gorfynawg, *eſt à* Gor *&* Mynawg, *quod vid.*
* Gorffeigio. *vid.* Gorchfygu.
Gorffwyll, *Rabies, inſania, inſipientia,* ἀφροσύνη. *A* Gor, *&* Pwyll. *Scribe* Gorphwyll.
* Gorffwyr, *vid.* Ffwyr.
Gorffwyſo, *vid.* Gorphwyſo.
Gorhoen, *Lætitia, gaudium.*
Gorhéwg, *Vernilis, mollicellus.* Y rhiain ddiorhéwg, Ar ael ddu, vrael a ddwg. *D. G.*
Goriain, *Tal. Clamitare. Frequent. à* Gawr.
Gorllawes, *à* Gor *&* Llawes.
Gorllanw, *Maris fluxus, æſtus. Full Sea.*
Gorllenwi, *Implere, impleri.*
Gorllewin, *&* Gorllewydd, *Occidens, occaſus.* Gyda 'r llew o'r gorllewydd, Yn lle ydd el, ynnill ei ddydd. *M. D. T.*
Gorlludd, *A* Gor, *&* Lludd.
Gorllwng, *A* Gor, *&* Llyngcu.
Gorllwydd, *A* Gor, *&* Llwydd.
Gorllwyn, *Inſequi, inſectari.*
Gormail, *Oppreſſio, ſuperatio.*
Gormeilo, *Superare.* Os gormail vn o'r pedwar defnydd ei gilydd, yna y bydd clefyd. *M. M.*
* Gormant, *eſt* Dieithraid, *ait Ll. & G. T. Sed vid. an potiùs, Magnus, immenſus, excelſus. q. d.* Gormaint. *His nominibus adjectum invenio;* Ariant, teyrn, draig, creiriau, ſant, gŵr.
Gormes, *Oppreſſio, vis, lues, plaga.* Y gŵr ſydd ormes arno, *Ejus oppreſſor, vſurpator. K. H.* Gormes oedd y Saeſon ar wir ddlyed y Brutaniaid. *Galf.* Lleuad ormes, *Emboliſmus*, pan fo 13 yn yr vn flwyddyn. *D. Ddu.*
Gormeſu, *Deuaſtare, opprimere. A* Gor, ym, *&* Eſu *pro* Yſu.
Gormeſol, *Opprimens, deuaſtatorius.*

Gormod, & Gormodd: *Nimius, a, um: Nimium, nimietas.* *A* Gor, & Modd. *q. d. Supra modum, immodicus. vid. ex. in* Bychod.

Gormwyth, *Grauedo, catarrhus. Gr.* κορύζα, *coryza.*

* Gorne. *vid.* Gne.

* Gorober. *vid.* Ober, & Anober.

Goror, *Ora superior, confinium, regio superna. Gr.* χῶραι ὀρειαὶ, *Regiones montanæ. pl* Gororau.

Gorpo, & Gorpho, *Idem quod* Gorfyddo, *à* Gorfod.

Gorphell, *Longinquus. A* Gor, & Pell.

Gorphen, *Consummatio, finis. Item Consummare, finire.*

Gorphenhaf, *Iulius mensis. Arm.* Gowhereff.

Gorpherchi, *Honorare, cohonesta percolere. A* Gor, & Perchi.

Gorpherygl, *Periculosus, multum periculosus. A* Gor, & Perygl.

Gorphwyll. *vid.* Gorffwyll.

Gorphwyllog, & *apud* K. H. Gorbwyllog, *Insanus, insipiens,* ἄφρων.

Gorphwyso, *Quiescere, requiescere, reponere se. A* Pwyso. *Syr.* פוש, *Push, Quieuit.*

Gorphwysfa, *Requies, requiescendi locus, repositorium.*

Gorlaf, *Statio,* σταθμὸς.

Gorsefyll, *Subsistere, insistere.*

Gorsedd, *Sedes, sedile, tribunal. Arab. Cursi, Solium, sedes, ab Heb.* כסא, *Kisse. Arm.* Goursez, *Tarditas.* Tair gorsedd freiniawg sydd, gorsedd brenhin, gorsedd esgob, a gorsedd Abad: canys pob vn o honynt a ddyly dal gorsedd wrtho ei hun. K. H.

Gorseddu, *Sedere, habitare, pro tribunali sedere.*

Gorseddog, *Tribunalis.* Tridyn gorseddog yw Escob, ac Abad, ac Yspytty. K. K.

Gorsin, *Antæ, marrectaria.* Adwaen bob gorsin, yngogof gorllewin. *Tal.*

Gorthir, *Terra siue regio superior. A* Gor, & Tir. Saith rahdir sydd ym mhob maenawl ym mro gyfannedd, a theirtref ar ddêg ym maenol orthir. K. K.

Gortho, *Tectum, integumentum, coopertculum. A* Gor & To. *q. d. Tectum superius.* Gortho *etiam pro Patientia sumitur, cujus significationis ratio deducitur ab onere quod patientem tegit; quod legendum potiùs est* Gorthaw, *Silentium, taciturnitas. A* Gor, & Taw. Gwr da ei ortho, *Vir patiens, cum silentio aduersa patienter ferens.*

Gorthoi, *Tegere, supertegere. A* Gor, & Toi.

Gorthorch, *Torquis. A* Gor, & Torch. Gorthorch ni wnaf e, gwrthod. *Iolo.*

Gorthorri, *Cadere, frangere, præcidere. A* Gor, & Torri.

Gorthorriant, *Fractio.*

Gorthrech, *Pressura, oppressio. A* Gor, & Trechu.

Gorthrechu, *Premere, opprimere, deuincere, fortior euadere.*

Gorthrych, & Gorthrychiad, *Mendosè pro* Gwrthrych, *&c.*

Gorthrwm, *Grauis, prægrauis. A* Gor & Trwm.

Gorthrymmu, *Prægrauare, grauare, opprimere, affligere. Item Grauari, grauescere.*

Gorthrymder, *Grauitas, pressura, afflictio.*

* Gorthowys, *A* Gor, & Tywys, *Spicæ.*

Goruch, *Suprà, superior. Item, Dominatus, superitas.* Ti a fyddi tan oruch gŵr, *ait Deus Euæ.*

Goruchel, *Supernus, altus.*

Goruchelder, *Altitudo.*

Goruchaf, *Supremus.*

Goruchafiaeth, *Victoria, cùm quis alio superior euasit, suprematus. Item Promotio.*

* Gorug, *Idem quod* Gwnaeth, *Fecit.* Gorugost rydost rediad. *D. G.*

* Gorugaw, *Idem quod* Gorchfygu.

* Gorun, *vid. an Superior, A* Gor, & Vn.

Gorwaered, Gowaered, & Gwaered, *Accliuitas, cliuus, cliuum. Hebr.* מורד, *Moradh, Descensus, præcipitium, decliuitas.* I wared, & I waered, *Infra, inferiùs. Heb.* ירד, *Iarad, Descendere.*

Gorwag, *Vanus, vacuus, inanis.*

Gorwagedd, & Gorwacder, *Vanitas, vacuitas.*

Gorwagclod, *Inanis gloria.*

Gorwedd, *Cubare, jacêre. Sic Arm. Heb.* גהר, *Gahar, Prosternere se.* Gorfedd *apud poëtas rariùs.*

Gorweddiad, *Cubitus, us, ui, cubatus, cubatio, prostratio.*

* Gorwu, *pro* Gorfu, *Vicit.*

* Gorwyd, *Idem quod* Gorfuost, *Vicisti.*

* Gorŵydd, *Equus, caballus.*

* Gorŵyddawd, *Idem.* Ar orŵyddawd berth ydd ymborthaf. *Ll. F. In pulchro equo gestabor. Nam hic* Ymborthaf *est à* Porthi, *Ferre, gestare.*

Gorwynn, *Subalbicans.*

* Gorwyrain. *vid.* Arwyrain.

* Gorŵythawg, *Indignabundus. A* Gor, & Gŵythawg. *vid.* Gŵyth.

Gorymddaith, *Ambulare, deambulare.*

Gorymddwyn, *Comprensio, comprehendere, concipere. Item Embolismus.* Dieu gorymddwyn, *Dies intercalares.*

Goryn, *Pustula, papula. A* Gôr.

* Gorysgwr, trais, *Pressura. A* Gor, & Ysgwr. Ni ddyly neb roddi gorysgwr ar ŷch ei gilydd heb ei gennad. K. H.

* Goryw, *Idem quod* Gorfu, *vicit. Vt* Deryw, *pro* Darfu. Serch ar Ifor a'm goryw. *D. G.*

* Goryw, *Idem quod* Gwnaeth, *Fecit.* Galw ar Iesu, dra fu fyw, Ac ar y grog a oryw. *L. G.*

Gosail, *Substructamentum, basis, fundamen.*

Goseilio, *Substruere, fundare, basim ponere.*

* Gosbaith, *vid. an à* Paith.

* Goseb, & Gwoseb, *Donarium, strena.*

Gosgedd, *Species, forma, figura.* Yn y Sacrament y gwelir gosgedd y bara a'r gwin yn ei heilun eu hunain. *N.* Y diefl a ymrithiant yngosgedd angylion da, i dwyllo dynion. *N. Dicitur aliquando &* Gosgeth. Diameth osgeth o wisg eurdde. *P. M.*

Gosgeddig, *Speciosus, formosus. Vnde* Anosgeddig, *Deformis.*

Gosgo, & Gwosgo. *vid.* Osgo.

* Gosgordd, *Famulatus, satellitium, clientela, comitatus. vid.* Cosgordd. Gosgordd brenhin yw 36 o wyr, sef 24 swyddog, a 12 gwestai, heb law ei deulu a'i wyrda a'i gerddorion. K. H. Pan welodd llŷr nad oedd gantho nemawr wrth ei osgordd, ond ei fod ar ei drydydd, cywilyddio a wnaeth. A'i ferch Cordeila a ddanfonodd iddo aur ac arian yn y allai gynnal deugain marchog wrth ei osgordd. *Galf.* Dŷn gosgordd, *Cliens. Lib. Land.* Cochwisg ei osgordd. *C. vid.* Tresgordd, *in* Tref.

* Gosgryn, & Gwosgryn. *A* Go, ys & Crynu. *Vnde* Ymosgryn, ymosgreinio, *vulgò* Ymysgrwynio, ymosgrain, *Idem &* Gwesgryn.

* Gosgymmon, *Fomes, igniarium, cremium,* ζώπυρον, πύρευμα. Wedi caffael gosgymmon o'r tân, ni ddiffoddes nes llosgi 'r Castell a gwrtheyrn ynddo. *Galf.* Vn o naw affaith tân yw ceisio gosgymmon. K. H. *vid.* Dylosyn.

Gosle, & Goslef. *vid.* Oslef. *Item Iugulum.* Gafael yn ffyrnig vfydd, Ac islaw rhwng gosle 'r hydd. G. I. H. i filgi.

Gosod, *Ponere, statuere, locare. Hebr.* יצג, *Iatsag;* & שות; *Shuth, Ponere.*

Gosod, *Statutum, constitutio.* Gosodau, *Statuta, constitutiones.* Gosodau dynion, *Ordinationes humanæ. Arab.* Gazam, *Statutum.*

Gosod, *Assultus, insultus. Item, Adoriri, aggredi, incessere, insilire,*

insultum

insultum facere. Gochel gosod ffrolo a orug Arthur. *N.* Torri ei phen, Ag. isarn ar yn gosod. *D. G.*
Gosod, & Gosodiad, *Positura, situs.* Vn osod wyf a'r nodwydd, yn y blwch. *L. G.*
Gosodedigaethau, *Constitutiones.*
Gosper, *Vesper.* Sic *Arm. Gr.* ἑσπέρα. *Item Preces vespertinæ.*
Gosson, *A* Go, & Son.
Gosteg, *Silentium.* Gosteg mewn cerdd, *Incentivum, productio.*
Gostegu, *Silere, silentium indicere. Heb.* שָׁתַק, *Shathak,* & חָשַׁב, *Hashach, Silere, tacere. Gr.* σιγάω, *Taceo, sileo. Arab.* Shittuk, *Silentium. Chald.* שְׁדַךְ, *Shedac, Quiescere.* שְׁדוּכָא, *Sheduca, Quies.*
Gostegwr, *Præco silentium indicens, silentiarius.*
Gostwng, *Descendere, inclinare, humiliare, humiliari, inclinari. Arab.* Tanga, *Obedire;* & *in alia conjugatione,* Istatanga. *Item* wadanga, *Subjicere.* & *Chal. Syr. Arab.* סְגַד, *Sagad, se prosternere, ingeniculare, flectere se.*
Gostyngiad, *Humiliatio.*
* Gosymddaith, & Gosymmaith, *Victus, viaticum, epinomia.* Siommwyd fi am osymmaith, *D. G.* i ddrwg gynhauaf.
* Gosymddeithio, & Gosymmeithio, & Gosmeithio, *Victum præbere, viaticum suppeditare.* Rhetrau, was mwythau, a'th osmeithia. *D. G.* i *R. Meigen.*
* Gosymmerth. *q.*
* Got, & Goth, *Lib. Land. Superbia. Heb.* גָּאוֹת, *Geuth. Sed vid. an etiam Adulter, fornicator, vnde* Godineb, Tynghedfen gwraig ott †. *h. e. Fatum fœminæ adulteræ, (vel superbæ.)* Gwell cynnwys gott nag vn lleidr †. *h. e. Melius est ferre adulterum quam furem.* Gott gyda gott a boenir. *Br. Paul. Adulter cum adultero (vel superbus cum superbo) cruciabitur.* Gwae ot o'i drafod yn y dyddiau. *Gr.* ὕβρις. & *vi. an hinc* Godeb.
* Gothus. *Lib. Land. Superbus.*
* Gotiar. *q.*
* Gottoyw, *Calcar. Arm.* Quentr. *Gr.* κέντρον. A wilg o aur ei ottoyw. *Lly. ben.* Aro etto aur ottoyw. *Iolo* i'r Mortimer. A gottoyw aur a gait ti. *O. Ll. M.*
* Gowhereff, *Arm. Iulius mensis.*
Gowenu, *Subridere. A* Go, & Gwenu.
Gowni, *Leuis sutura. h. e.* Go-wni. *A* Go & Gwni, *Sutura.* Gowni ar gwrr y genau. *D. G.*
* Gowrni. *Arm. Pronepos.*
* Goygwy. *q.*

G R

* Gra, Yw ysgarlad gwynn, *ait Ll.*

Gradell, *Crates.*
* Gradur, *est* Ior, *ait Ll. Nunquam legi.*
Gradd, *Gradus. Ab Heb.* דָּרַג, *Darag, Incedere. Chald.* דַּרְגָּא, *Dargan, Gradus. Arab.* Darag, & Darga, *Gradus.*
* Graen, *Lamentabilis, luctuosus.*
* Graendde, *Idem. vid.* De.
Graesaw, *Idem quod* Croesaw.
Graian, *Sabulum, saburra, glarea. Arm.* Grouanen. *Hebr.* עָפָר, *Nghepher, Puluis.*
* Graid, *est* Llosg, *ait G. T. Alii* Gwayw. *Hinc* Digraid, greidiawl.
* Graiff, *est* Trugar, *Misericors, pius, ait Ll. vid.* Craiff.
* Grain, *est* Gorwedd, *ait Ll. potius* Crain.
Gramadeg, *Grammatica.*
Gramadegwr, *Grammaticus.*
* Grann, *Cilium, palpebra. Hinc* Amrant. Gnawd mann ar rann cynnifiad †. *Assolet (esse) nota in supercilio bellatoris.* Tros fy ngrann, ledchwelan lif, try deigr am wr tra digrif. *D. G.*
Grâs, *Gratia. Gr.* χάρις. *vid. Ex. in* Gre. Ac o ras y gwir Iesu. *D. G.*
Grasol, Grasus, & Grasusol: *Gratiosus.*
Grawn, *Grana. Sing.* Gronyn, *Granum.*
Grawnwin, *Vuæ. Est vox à neotericis minus peritè composita. Ad rectas compositionum regulas dici debuit* Gwin-rawn; *sed quia ista vox non est pronunciatu facilis, ob n & r concurrentes, antiqui istam compositionem nunquam admiserunt, sed dixerunt,* Grawn gwin.
Grawys, *vid.* Garawys.
* Gre, *Equaria, grex equarum, vt volunt plerique. Videtur tamen idem esse quod* Grex. *Et* Gre *Arm. significat idem quod* Bagad, *Turma, grex.* Gre fyngawg, *Grex jubatus. M. Br.* Gre ty idilo, gras eiddun, A meirch pa'm na rydd i'm vn. *Iolo.*
* Greawr, *D. G. Custos gregis, gregarius.*
* Greon. *vid. an pl. à* Gre.
Greal, *est Liber quidam historicus continens varias historias.* Rhediais I'th geisio iaith ddigasog Mal y greal myn y grog. *D. G.* Anhawdd oedd gael y llyfr rhag anamled oedd. A fu i Emrys o femrwn, ni chaid le i holl chwedlau hwn, Sain greal yn Ial ynn oedd, &c. *L. M.* i Elisse ap Gr. ap Einion, yr hwn a wyddai lawer o ystoriáau.
Greddf, *Natura, ingenium.*
Greddfu, *Innasci, Cum quid alicui ita in morem abijt vt innatum videatur.* ἐγγίνεσθαι, ἐμφύεσθαι.
* Gregar, *Eng.* Duad, *Glocire.*

Greilidiaw, *est* Gormeilo; gorchfygu, *ait Ll. D. P. Vincere. vid.* Goreilid.
* Grelyn, *Lib. Land. Lacus. Lacus aquandis gregibus aptus. A* Gre & Llynn.
Grem, *Murmur, admurmuratio, ruminatio, stridor dentium comedentis vel ruminantis bestiæ.*
Gremial. *vid.* Grymial.
* Gresi. *q.* Gwae a'i gweles yngresi, Gwr diwael mewn trafael tri. *Iolo.*
Gresyn, *Miserabile, luctuosum. Dolor.*
Gresyndod, *Miseratio.*
Gresynu, *Commiserери, miserari, misereseere, dolere.*
Griddfan, *Gemere, ingemiscere. Lamentum, gemitus. Habet D. G.*
* Griff, yw arglwydd. *ait G. T.* Gruffudd griff gwaywrudd gwiwryw. *Ll. B. H.*
Grifft, *Gyrinus.*
Griffwn, *Gryps.*
Grill, *Strepitus, crepitus, stridor. Arm.* Grill, *Crates.*
Grillian, *Strepere, crepare, concrepare, stridere.*
Grisial, *Chrystallus.* Hoedl y grisial i'th dâl du. *L. G.*
Grisiant, *Idem. vid.* Crisiant. Bliant yn y greisiant grys. *D. G.*
Gro, *Saburra, glarea, sabulum.*
Gronyn, *Granum. Sing. à* Grawn. *Arm.* Greunen.
Grûdd, *Maxilla, mala. Gr.* γνάθος.
Grûg, *Erice. Hebr.* עַרְעָר, *verso* ע *in G pro more, & abjecto* ר *finali.*
Grugiair, *Sali, orum.*
Grugionyn, *Formica.*
Grut, *Lapis quidam arenosus.* Grut oer yw, gweryd tir âr. *D. G.* i'r city.
Grwgach, & Grwgnach, *Murmur,* & *Murmurare. Gr.* γογγυσμὸς, *Susurrus, murmur. Heb.* רָגַן, *Ragan, Mussitare, susurrare.*
Grwnn, *Porca, lira, striga terræ aratæ.*
Grwn, *Gemitus, seu plausitatio columbarum. Hinc* Grwnach, *Idem quod* Grwgach.
Grwndwal, *Fundamentum. Habent Iolo & G. Gr.*
Grwyth, *Murmur:* & Grwytho, *Murmurare. WS.* & *L. D. R. Vnde* Dirwyth, *sine murmure. WS. phil.* 2.
* Gryd, *Prælium, conflictus, pugna.*
Grydian, *Grunnire. Gr.* γρύζειν, *à* γρῦ. *WS. Murmurare, Luc.* 5. *Arab.* Ratan.
Grydwst, *Idem. WS, ibid. vid.* Crydwst.
Grym, *Vis, vigor. Item adjectiuè, Robustus, fortis. Hebr.* גֶּרֶם, *Gerem, Os, ossis, est enim forte.*

Grymio,

Grymio, Valere.
Grymiol, & Grymmus, Robustus, fortis.
Grymial, Rixari, admurmurare. A Grem. A grymial o'm gwâl a'm gwâs.. S. Kyf.
Grymialog, & Grymialus : Rixosus, admurmurans. Tripheth ni bydd eu heilrhyw, Grymialog a serchog syw. D.G.
Gryngian, Mussitare, grunnire. Gryngian y bydd gwrengyn bâch. L. Men. i'r dylluan.
Grŷr, Ardea, ardeola. vid. Crŷr.
Gryw, Lingua Græca. Gwir fu 'ngryw ac Ebryw gael. L. G.

G W

Gwagelyd, Idem quod Gochelyd.
Gwachul, Macilentus. pro Go-achul.
Gwâd, Negatio, inficias. Arab. Gubda.
Gwadu, Negare, inficiari, inficias ire. Chald. כדיב, Caddib, Mentitus est, negauit. Arab. Gahad.
Gwadn, Solea, planta pedis. Basis, fundamentum.
Gwadnu, Soleas addere, basin ponere.
Gwâdd, Talpa. Arm. Goz.
Gwaddod, Sedimentum liquorum.
Gwaddol, Dos, dotis.
Gwae, Væ. Sic Arm. Chald. ווי, Vuai. Gr. Οὐαί.
Gwaed, Sanguis, cruor. Sic Arm.
Gwaedu, Sanguinare, cruentare, fluxum sanguinis pati. Sic Arm. Item sanguinem educere. Os ar draed, ar ddewr gwaedu. L. G.
Gwaedlyd, Sanguinolentus, cruentus.
Gwaedling, & Gwaedlif, Fluxus sanguinis.
Gwaedogen, Omasum, apexabo. Sic Arm.
Gwaederw, Iugerum sanguinis, vel Iugerum sanguinolentum. Est nomen loci in hist. Gr. Cynan.
* Gwaedraidd, à Gwaed & Rhaidd.
* Gwaedryar. q.
Gwaedd, Clamor, ejulatus. Gr. Γόος, Luctus.
Gwaeddi, Clamare, vociferari. Gr. Γοάω, Gemo, deploro.
Gwaeddan, Nomen proprium viri. vid. Ex. in Cerrynt. Gwiwddyn wyd Gwaeddan ydwyf. D. G.
Gwaeddolef, Clamitare, exclamare. Clamor, exclamatio. A Gwaedd, & Dolef.
Gwâeg, Plustula, fibula. Disyllab. vid. an à Gwau. vid. Ex. in Gem.
Gwael, Vilis, ignobilis. Gr. φαῦλος, Vilis. Hebr. קלל, Kalal, & קלה, Cala, Vilis, spretus, vilipensus fuit.
Gwaelbeth, Nugæ, res vilis, titiuillitium, titillitium.
* Gwaeleddawg. q.
Gwaelod, Fundus, cimbum, fæx. Sic Arm. Fit fortassè à Gwael, Vilis, quia fæx in fundo. Item Gwaelod & Gwaelodion, Sedimentum.
Gwaelodi, Sido.
Gwaell, Pl. Gweyll, & Gwehyll, à Gwau. Calamistrum, acus ferrea vel lignea, clavus.
Gwaéllu, & Gwahellu.
Gwaell neidr.
Gwaered, Idem quod Gorwaered. Hebr. ירד, Iarad, Ar. Ward. Descendere. Trwy geurydd neitio 'r gwaered. H. K. Ll. i farch.
* Gwaesaf, yw Warant, ait Ll. vid. Arwaesaf.
Gwaeth, Peior, deterior. Gr. χείρων.
Gwaethaf, Pessimus.
Gwaethu, Gwaethâu, & Gwaethygu, Peiorare, & peiorari. Sic Arm.
* Gwaethl, Lis. Vnde Cywaethl.
* Gwaethlfan, q.
Gwâg, Vacuus, inanis, vanus. Hebr. בקק, Bakak, Evacuare.
Gwagedd, Vacuitas, vanitas.
Gwaghau, Vacuare, euacuare, inanire.
Gwagelyd, Idem quod Gochelyd.
Gwagelawg, Cautus, circumspectus.
Gwaglwyf, Tilia arbor.
Gwagonedd, & Gwagconedd, Vanitas.
Gwagr, Idem quod Gogr.
Gwagsaw, Immodestus, leuis, vanus. A Gwâg & Sâf, Statio, q. d. κενόσταθος.
Gwahan, Distinctio, separatio.
Gwahanu, Separare, distinguere. A Go, & Han. Arab. Ganab, Separare, secernere.
Gwahardd, Probibere, vetare. Hebr. גרע, Garang, Probibere.
Gwahell. vid. Gwáell.
Gwahennu. vid. Gwehynnu.
Gwahawdd, & Gwahodd, Inuitare. Inuitatio, inuitamentum.
Gwain, Vagina, theca. Sic Arm.
Gwair, Fœnum. Gr. χόρτος. Hebr. כר, Car, Pratum.
Gweirio, Fœnum fieri.
Gweirglodd, Pratum, pascuum.
* Gwais, Serui, pl. à Gwâs.
Gwaisg, Idem quod Gwisgi.
Gwaith, Opus, opera, opificium.
Gwaith, Vicem, vice. Sic Arm. vt Vnwaith, Vna vice, semel. Teirgwaith, Ter, tribus vicibus. Hebr. עת, Ngeth. y verso in G, vt in Gomorrah.
Gweithio, Operari, laborare.
Gweithiwr, & Gweithydd, Operarius.
Gwaith y gwenyn, Opus tessellatum.
* Gwaith fuddig, Victor, qui vicit. A Gwaith & Buddyg, vnde Buddugoliaeth.
Gweithred, Actio, factum, actus.
Gweithrediad, Operatio.
Gweithredu, Agere, efficere, operari.
Gwaitheroedd. vid. Gweitheroedd.
Gwâl, Stratum, recubitorium, lectus. I'th weled ŵr i'th wâl da. D. G. i'r cyffylog. Yn lle syndal, ynghylch ei wâl, gwelid carpiau. Br. F. G. i Grist Iesu.
Gwâl, Murus. Hebr. כתל, Cothel, paries. Cant. 2. Dan. 5. Antiqui dicebant Gwawl. Gwawl Seuerus yn y gogledd.
Gwala, Satis, satietas, saturitas, sufficientia. Gr. ἅλις. Dicunt Demetæ Gwaly, gwal, vn walyeid o fwyd, Vna refectio. Hinc Diwala, Insatiabilis. Ac odid, mor ddrwg ydwyd, Gael fyth vn gwala o fwyd. N. Angel a'i rhif yngwaly rhâd. L.G. Gylf rhwth y gwr gwalfawr hwn. N.
* Gwalaed, q.
* Gwalaeth, q.
* Gwalabr, q. Gwalabr haul gloyw wybr yw hi. D. G. i'r seren.
* Gwaladr, est Arglwydd, ait Ll. Hinc nomen proprium, Cadwaladr, Dux belli, qui dominatur in bello. galblad.
Gwalc, Coma, cæsaries, capillitium. Cuddigl dan y gwalc addwyn. G. Gl. Yn walc goruwch ei thalcen, G. D. F. i wâllt merch.
Gwalch, Accipiter. Gr. φαλκων.
* Gwales, vid. an idem quod Gwâl & Gwely.
Gwall, Defectus, indigentia; aliquando & Negligentia. Arm. Gwall-legad, Negligens.
* Gwallaw, & Gwallawf: Fundere, effundere, promere. Gr. ἀντλάω. Arm. Goullo, Vacuus; Goulloet, Vacuatus. Ab has voce fiunt Tywall, Tywallt, & Darllaw.
* Gwallawgair. K. H. Yw yr hawlwr a gollo ei hawl o wall.
Gwallofiad, & Gwallawfwr, Fusor, promus, potifex, ceruisiarius, zythepsa. Dau lygad fwrth yn gwrthgrif, Diystyr wallaw-wyr llif, D. G.
Gwallofain, Indigentia, penuria, defectus. A Gwall. Gwell efa wrth bawb rhag gwallofain. L. G. Gwalon.
Gwallt, pl. Capilli.
Gwalltog, Villosus, capillatus.
Gwammal, Instabilis, leuis, inconstans, ἄστατος. Cerdd wammal fu 'r myngial mau. D. G.
Gwammalder, gwammalrwydd, gwammaliaeth, Instabilitas, leuitas, ἀστασία. Mil a ddywod wammaliaeth. G. Gl.
Gwân, Punctio, punctus, us, ui, Punctum, confixus, us, ui, perforatio.

gwánar. D. I. D.

Gwanu, *Perforare, transfigere, configere. Gr.* κεντᾶν, *pungo, stimulo.*

Gwann, *Debilis, infirmus, imbecillis.*

Gwander, & Gwendid, *Debilitas, imbecillitas.*

Gwanhau, & Gwannhychu, *Debilitare, & debilitari.*

Gwanaf, *Series,* Yn wanafau 'n Ninefwr. *R. N.*

Gwanafog, *Dicunt passim Morosum, iracundum. Rectiùs* Gwynafog *à* Gwŷn.

Gwanas, *Sustentaculum, fibula.* Trwy 'mrest, o bydd trwm yr onn, mae gwanas i'm gwayw vnion. *T. A.*

Gwaneg, *Species, forma. Sic Arm.* Ediw gwaneg, tonn am garreg. *En. Off.*

Gwaneg, *Fluctus, vnda. Pl.* Gwenyg. Rhylgyr morwaneg, *Impetus vndæ marinæ. Gr. M. D.* Amrant ar y memrwn teg, fal gwennol ar fol gwaneg. *D. G.*

Gwanegu, *Emanare, exundare.* Màu ddagrau carueiddserch yn gwanegu o'i lygaid. *Pryd Mab Duw.*

Gwange, *Voracitas, edacitas, edendi auiditas. Arab. Gawa, Esuriens.*

Gwangcio, *Auidè comedere.*

Gwangcus, *Edax, vorax.*

Gwanwyn, *Ver.* Gwaeanhwyn. *C.*

Gwâr, *Clemens, mansuetus, mitis, cicur.*

Gwaredd, & Gwarder, *Clementia, lenitas, mansuetudo.*

Gwaredigenus, & Gwareddawg, *Clemens, mansuetus, mitis, humanus.*

Gwareddowgrwydd, *Idem quod* Gwaredd.

Gwar, *Occipitium, ceruix. Heb.* ערף, *ngaraph.*

Gwarrog, *Iugum. Arm.* Goarag, *Arcus,* Goarag an glaw, *Iris.*

Gwaradwydd, *Dedecus, propudium. Heb.* גדופה, *Geduphah, conuitium.*

Gwaradwyddo, *Inhonestare, dedecorare. Heb.* גדף, *Gadaph, Probris afficere.*

Gwarafun, *Vulgo* Gorafun, *Probibere, vetare. Heb.* גרע, *Garang.*

Gwarandaw, *Vid.* Gwrando.

Gwarant, *Assertor, vindex; Vindicatio, authoritas, astipulatio. Est antiqua vox Br. Habet D. G. sepè. & G. Ll. & O. Ll. M. &c. & K. H.* Cynwan llu yn llew i'th welfant, Cadr eryr ith wŷr yn warant. *P. M.*

Gwaranrwydd, *Assertio, astipulatio.* Cêd gyflwydd gwaranwydd gwir. *Ll. B. H.*

Gwarau, & Gwarae, & Gware, *Ludere. Item Lusus, ludus, ludicrum.* Gwarae Gwyddbwyll, *vid.* Gwyddbwll. Gwarae towlbwrdd. *Vid. in* T. Gwarae ffristial, *vid. in* Ff. Gwarae minddu manddell, *Micare digitis,* Gwarae broch ynghod; lle y rhoe'r trechaf y llall mewn côd. Gwarae argae coed, *qui &* Twrneiment, & Gwarae gwyr Troia, *Hippomachia; Troiæ lusus, Sueton. in Cæsare.* Tri gwarae ymdrech oedd gan y Bruttaniaid gynt, Gwarae ymsang, ac ymdaflu ag afalau dur, ac ymdynnu ar draws tanau. Gware rhaffan. *K. H.* Gwarae cadr frwydr argae coed, â phelydr yn ddiffaeloed *R. G. Er.* Od aidi i'r deau dir, Ti fydd cytbar, fâr y farn, broch ynghod, braich anghadarn. *D. G. i G. Gr.* Fy lle yn gware ddydd gwaith. *L. G.* A gware pelrhe â phen Saeson. *Tal.*

Gwarchad, & Gwarchadw, & Gwarchod, *Custodire, observare. A* Go, ar, & Cadw. *In omnibus enim vocibus ad eum modum compositis O transit in W, vt aliquando apud Lat. Quaxo, pro Coaxo.* Gwarchadw a chadw ac ychydig &c. *L. G.* Y ferch ni chwsg a'i gwarchyd, â garaf yr hâf ar hŷd. *D. G.*

Gwarcheidwad, *Custos, custoditor, excubitor, obseruator; tutor.* Tri gwarcheidwad tir, 1 Arglwydd y disgynno tir iddo wrth farwolaeth y perchennog, hyd oni ddelo 'r etifeddion i ofyn eu dlyed. 2 Cydetifedd hyd oni ddelo ei gydetifeddion i ofyn eu dlyed. 3 Y neb y rhodder tir atto hyd oni ddeler i'w ofyn. *K.*

Gwarchodaeth, *Custodia, excubiæ.*

Gwarchae, *Includere, obsidere, in ergastulum compingere.* Oerchwedl yw ym ei warchae, Gorwedd ym maenfedd y mae. *D. G.*

Gwarchae, *Ergastulum, obsidio, obsessio.*

Gwared, & Gwaredu, *Eripere, redimere, vindicare, absoluere.* Ni werydi iddo, *Non proderit ei, absq; remedio erit.*

Gwared, *Liberatio, Ereptio, redemptio, expeditio, remedium.*

Gwaredigenus, *vid.* Gwâr.

Gwareddawg, *vid.* Gwâr.

Gwargred, *est* Gweddill, *Reliquiæ.*

Gwario, *impendere, expendere.*

Gwarogaeth, & Gwriogaeth, *Homagium, deditio.*

Gwarth, *Improperium, propudium, dedecus. Heb.* חרפה, *Cherpah.*

Gwartháu, *vid.* Gwaradwyddo.

Gwarthaf, *Vertex, fastigium, summitas.* Gwarthaf helm, *Vertex galeæ. Arab. Tartal, conus galeæ, apex.*

Gwarthafl, *vid.* Gwrthafl.

Gwartheg, *Boues, vaccæ.*

Gwarthflawdd, *vid.* Blawdd.

Gwarthol, *Cautio. Item* Yr ychwaneg wrth gyfnewid deubeth.

Gwarthrudd, *Idem quod* Gwarth.

Gwarthruddio, *Idem quod* Gwartháu. Os o brudd i'm gwarthruddiodd. *D. G.*

Gwâs, *Seruus, famulus. Sic Arm. Antiquis significabat Iuuenem, adolescentem, virum.* Gwâs ystafell, *camerarius, cubicularius, lectisterniator.* Gwâs gwŷch, *vir fortis, strenuus, impauidus.*

Gwasaidd, *Seruilis.*

Gwasanaeth, *Seruitium, ministerium. Sic Arm.*

Gwasanaethu, *Seruire, famulari, ministrare.*

Gwasanaethwr, *Seruus, famulus.*

Gwasgwychder, *Strenuitas, fortitudo virilitas.*

Gwasarn, *Stratum, substramen.* Ni yrrir y gwir o'i garn, nid a'n vs dan ei wasarn. *L. Mon.*

Gwasarnu, *Substernere.*

Gwâsg, *Compressio. Et vsitatur pro loco cinguli, quia ibi vestes comprimuntur. Vnde & Angl. the waste.*

Gwasgu, *Premere, comprimere. Sic Arm. Vnde & Angl. Squeeze, ab* Ys gwasgu. *Rab.* מסק, *Masak, abjecto M & præposito G loco spiritus, Gasak. Heb.* עסה, *ngasa, pressit &* עסק, *ngasac, oppressit, vim fecit. Arab. Saki, Anxit, afflixit.*

Gwasgar, *Dispersio, dissipatio.*

Gwasgaru, *Dispergere, dissipare, dispalare. vnde Angl. Scatter. Gr.* σκορπίζω

Gwasgod, *Vmbra, vmbraculum. Gr.* σκία.

Gwasgodi, *Obumbrare, adumbrare.*

Gwasgawdwydd, *Vmbraculum, stibadium, bruscum, viretum, viridarium, arboretum.*

Gwasod, Buwch wasod, *Dicitur de vaccâ taurum cupiente.*

Gwastad, *Planus, constans, æquus.*

Gwastadedd, *Planities, æquitas.*

Gwastadrwydd, *Constantia.*

Gwastadfod, *Constans habitatio, constantia, requies.*

Gwastattáu, *Complanare, quiescere.*

Gwastraffu, *Dissipare.*

* Gwastrawd, *Tensarius, agaso, equiso, strator. A* Trawd. Y pengwastrawd (*Hipparchus, equorum magister*) a gaiff groen ŷch y gauaf, a chroen ŷch yr hâf i wneuthur cebystrau i feirch y brenin. *K. H.*

Gwastrawd afwyn, *Pedisequus, frænigerus.*

Gwatwar, & Gwatwor, *Ludificari, deludere, illudere, irridere, subsannare. Illusio, irrisio, ludibrium.* A'i gwatwar cynnar y câd. *D. G.*

Gwatworgerdd, *Cauilla, scomma, ironia, ludibrium.*

Gwau, *Texere. Sic Arm.*

Gweydd, & Gwehydd, *Textor.*

Gwaudd, *Nurus. Arm.* Gouhez *est feme de frere, Glos, nurus.*

Gwaun, *Planities montana.*

Gwawd, *Encomium, elogium, carmen,* ᾠδή, *poëma encomiasticum. Item Ludibrium.*

Gwawdydd, *Laudator, encomiastes, poëta.*

Gwawl, *Lumen, lux. Inde pl.* Gwoleu, *vt apud veteres scriptum videmus, unde nunc vsitatum* Goleu. *vid. ex. in* Gwyll. Gwisg ei phen fo'r ffrŵd wenn wawl. *D.G.* i'r llong.

Gwawl, *Murus, vallum.* Gwawl Seuerus, *Vallum quod Seuerus construxit inter Deiram & Albaniam. Galf. De quo poëta antiquus,* Gorug Seuerus gwaith cain, yn draws, Dros ynys Brydain, Rhag gwerin gythrawl gwawl fain.

Gwawn, *Araneæ tela in herbis & arboribus.*

Gwawr, *Aurora. Heb.* אור, *Or, Lux. Vetus Gr.* αὖεω.

Gwawr, *Heros.*

Gwayw, *Hasta, lancea. Item morbus acutus propter punctionem. Pl.* Gwaywyr, *& vulgò* gwewyr.

Gwaywawr, *Lancearius, bastarius, bastifer, bastatus.*

Gwaywffon, *Hasta, lancea, bastile.*

Gwccw, *vox cuculi, cuculatio.*

Gwden, *Vinculum, ligamen, virga contorta. Rectiùs* Gwyden, *h.e.* Gwydden, *à* Gwŷdd.

Gwddf, *Collum, ceruix. passim* Gwddwg. *Arm.* Gouzoug. *Vulgo,* Gwddw. Ei wddw eilwaith oedd olwyn. *T. A.* i farch.

Gwddi, *Runcina, runca, surripicula. Rectiùs* Gwyddi, *à* Gwydd, am ei fod yn torri brig gwydd. *Vid. ex. in* Curan.

Gwe, *Tela, tegmen. Inde* Gweu, *Texere.* Gwê 'r coppyn, *Scutula, vesca, araneæ tela. Habet D.G.*

Gweccry, *Debilis, infirmus.* A phawb a hena fal henwisg weccry. *D. Ddu in ps.* Onid yr Arglwydd a adeilada y ty, Ofer fydd llafur ei adeilwyr a gweccry. *Idem Ps.* 127.1.

Gwedi, & Gwedy, *Post. Sic Arm.*

Gwêdd, *Species, forma, modus.*

Gweddaidd, & Gweddus, *Decorus, speciosus.*

Gwêdd, *Iugum.* Ymostwng dan wêdd Christ, *Subijci iugo Christi. B. Gwenf. Hinc* Dyweddi, *& Angl. Wedd.*

Gweddawg, *Iugatus, coniugatus.*

Gweddi, *Oratio, precatio.*

Gweddio, *Orare, precari.*

Gweddill, *Reliquiæ. Item relinquere.*

Gweddw, *Viduus. Heb.* יחיד, *Iabadh, Vnicus, solitarius.*

Gweddwi, *Viduare, orbare.*

Gwefl, *Labium, labrum. Gr.* χεῖλος.

Gwefr, *Electrum, succinum.* Glain gwefr. Gwallt dyn befr o liw gwefr gwŷch. *D. Ed.*

Gwefus, & Gweus, *Labium, labiolum, Sic Arm.* Dwys oedd dwy wéus heddyw. *D.G.* Dwywes aur deuweus arian. *H.D.*

Gwegi, *Vanitas, vacuitas, leuitas, nugæ. A* Gwâg.

Gwegil, *Occiput, ceruix.*

Gwegilsyth, *Erectæ ceruicis.* σκληροτράχηλος.

Gwehelyth, *Stirps alicuius tribus, vel tribus ipsa, parentela. Arab. Abeli, familia.*

Gwehilion, *Quisquiliæ, retrimentum.*

Gwehydd, *Textor.*

Gwehyn, *Effundens, effusor, euacuans.* Rhad wehyn. *Effusor gratiæ,* Cig wehyn.

Gwehynnu, *Eijcere, euacuare, excludere, effundere.* Gwehynnu anadl, *spiritum effundere.*

Gweiddi, *vi.* Gwaeddi.

Gweilgi, *Mare, æquor, oceanus.* Ehediaid nef a phylgod y weilgi. *D. Ddu. ps.* 8.8. Tywod y weilgi, *Arena maris.* Cell arglwydd yw 'r weilgi. †. *h.e. Promptuarium domini est æquor.*

* Gweilging, *Trabs, pertica, ames.* Gweilging arian ar y ddwyfforch, ac ar y weilging llymysten. *N.*

* Gweilig, *Torcular. Gr.* ληνός.

Gweilydd, *Vacuus, inanis. Voluntarius,* αὐτόματος. *Arm.* Goullo, *Vacuus.* Llaw gweilydd yw dyfod o'r colledig at y dŷn a dypio, a chrair gantho, a dywedyd, Tyng i Dduw a'r crair na ddygaist y peth a'r peth o'm da i. *K. H.*

Gweini, & Gweinyddu, *Seruire, ministrare.* Abl i bawb a'i gweinyddo. †. *h.e. Sat est cuique quod ei sufficit.* Och ddydd yn gweinydd gwenwyn. *Gr. gwef.*

Gweinydd, & Gweiniad, *Minister.*

Gweinidog, *Idem. Arm.* Gounideg douar, *Agricola.*

* Gweinifiad, *Vid. an idem.*

Gweinidogaeth, *Ministerium. Arm.* Gounideguedd, *Cultura.*

* Gweis, *Tentorium. Ll. Sed existimo esse pl. à* Gwâs. *Vid.* Nawais.

Gweisgion, *Expressa, fæces expressæ. A* Gwasgu, *Exprimere.*

Gweithred, *&c. vid.* Gwaith.

Gweitheroedd, *vel* Gwaetheroedd, *Dicunt Demetæ pro quo Venedotæ* Ysywaeth, *Miserùm, quod magis miserandum.* Gwaetheroedd, mawr oedd mor oer. *D. G.*

Gweled, *Videre, intueri, cernere, aspicere. Sic Arm. Heb.* גלה, *Galah, Apparere, manifestare se. &* גלונים, *Gilionim, specula.*

Gweledïad, *Visus, aspectus.*

Gweledigaeth, *Visio.*

Gweli, *Vulnus, plaga. Arm.* Gouli. *Gr.* οὐλή.

Gwelw, *Pallidus.*

Gwely, *Lectus, cubile, torus, grabatum. Sic Arm. Gr.* κλίνη.

* Gwelyddon, *Idem quod* Gwelygordd.

* Gwelyfan, *Locus lecti, cubile.*

* Gwelyfod, *Situs lecti, cubile. Arm. Grabatum.*

Gwelygordd, *Stirps tribus, tribus, natales, parentela, generatio. Vid.* Trêf, trefgordd. Drwy loegr bu dair gwelygordd, O Saint Cymru 'n neutu 'r Nordd, Ac ym Môn ac vwch Conwy, O ryw y tair e roed dwy. *L. G.*

Gwell, *Melior. Gr.* κάλλιον. Gwell gennyf, *Malo. Sic Arm.*

Gwélla, & Gwellhâu, *Meliorare; Meliorari, melioreſcere. Sic Arm.*

Gwellhâad, *Melioratio, emendatio.*

Gwellwell, *Melior, meliorq;.* Gwellwell hyd farf, gwaethwaeth hyd farw †. *Melior meliorque vsque ad barbam, peior peiorque vsque ad mortem.*

Gwellaif, *Forceps, forpex.*

* Gwellig, & Gwelling, *Defectus, à* Gwall. Talu obediw a gwelling. *K. H.*

Gwêllt, *Sing.* Gwelltyn, *Stramen, gramen. Syr.* גלא, *Gella, Festuca.*

Gwêllt y ddaear, & Gwelltglas, & Glaswellt, *Gramen.*

Gwelltog, *Stramineus, graminosus.*

* Gwellyg, *A* Gwall, *idemque significans. Hinc* Arwellyg.

* Gwellygiaw, *Facere vt defectum patiatur, parui æstimare, Deficere.* Am wellygiaw o honynt gyfaddef eu pechodau. *N.*

Gwellyniawg, *Prosper, ait Tw. Habet P. M. in sensu meliori.* Gwellyniawg deyrn gedyrn gospi. *P. M.*

Gwên, *Risus, subrisio, arrisio.*

Gwenu, *Subridere, arridere.*

Gwendid. *vid.* Gwann.

Gwener, *Venus.* Seren Wener, *Stella Veneris;* Gwâllt gwener, *Capillus Veneris, herba;* Dic Gwener, *Dies Veneris.* Ynghylch seren y gwener, Y bydd swrn bob ddwy o sêr. *L. G.*

Gwensa, *pro* Gensa, *à* Gên; *Postomis.*

Gwenith, *Triticum, far, ador. Sic Arm.*

* Gwenna. *q.*

Gwennol, *Hirundo. Alijs,* Gwensol, *A ventre candido. Arm.* Gwelosen, & Gwenncli.

Gwennol y gwŷdd, *Liciatorium, panuclea.*

Gwennol y dŵr, *Hirundo aquatica.*

* Gwengolo, *Arm. September mensis.*

* Gwenuer, *Arm. Ianuarius mensis.*

Gweniaith, *Adulatio, blanditiæ, Assentatio, assentatiuncula, delinimentum.*

Gwenhieithio, *Adulari, blandiri, assentari.*

Gwenieithgar, & Gwenieithus, *Adulatorius, assentatorius, blandus.*

Gwenwisg, *Vestis candida, pallium sacrum, superpellicium, hypodytes.* Amdo

wenwisg

gritrec. pr.yn.

wenwisg am danaf. D. G.
Gwenwyn, *Virus, venenum. Gr. aconitum.*
Gwenwyno, *Veneno interficere, venenare, toxicare, veneficare.*
Gwenwynig, *Venenosus, virosus, virulentus.*
Gwenwynllyd, *Venenosus, venenatus.*
Gwenhwyseg, yw iaith went, *Dialectus Ventæ provinciæ.*
Gwenhwyson, yw gwyr Gwent, *Incolæ istius provinciæ.* Caradawg o went a'i Wenhwyson. *Brut.*
Gwenyg, *Pl. à* Gwaneg, *Fluctus, unda.*
Gwenyn, *Sing.* Gwenynen, *Apis. Sic Arm.*
Gwenynllestr, D. G. *Alueare, mellarium, apum præsepe.*
Gwep, *Vultus, facies, rostrum.*
* Gwepia, yw Llymysten. *Merularius accipiter, humipeta.*
Gwêr, *Sevum, sebum.*
Gwerllyd, & Gwerog, *Sebosus, seuosus.*
Gweren, *Liquamen.*
* Gwerbl, *Arm. Glans.*
Gwerchyr, *Operculum, coopertorium. Sic Arm. Item* Gwerchyr, *in tertia persona futuri, Cooperiet. C.*
Gwerddyr, *Inguen.* Llyfr medd. *Alibi* gwerchyr, *pro eodem.*
Gwerin, *Viri, virorum multitudo, plebs.* Gwerin y Wyddbwyll.
* Gwerlin, *Est Dominus, ait Ll.* Gwerlin a'i lin o lân deithi. *Dan.*
Gwern, *Sing.* Gwernen, *Alnus. Sic Arm. Gr.* Ἀγειρος.
Gwern, & Gwernlle, & *Arm.* Gwerneg, *Alnetum.*
* Gwernen lleftr, *Arm. Malus, i.*
Gwers, *Versus. Sic Arm.*
Gwersig, *Versiculus.*
Gwersu, *Versificare, versus repetere.*
Gwersyll, & Gwersyllt, *Castra, tentoria, castrametatio.*
Gwerth, *Precium, valor. Hinc fortè Angl. Worthe.*
Gwerthu, *Vendere. Sic Arm. Heb.* מכר, *Macar.*
Gwerthedigaeth, *Arm. Venditio.*
* Gwerthefin. *q.*
Gwerthyd, *Fusus. D. G. Sic Arm.*
* Gweruel, *Arm. Vocare.*
Gweryd, *Terra effossa, regestum. Arab. Gobar, pulvis minutus. Item Musicus tumulorum vel arborum, confertua, æ.* Tynnu y gweryd oedd ar ei fedd yn cuddio 'yr ysgrin yn y ddaear. *N.* Y Weryd, *Idem quod* Gwerddyr, *Inguen, fortè propter pilos qui sunt instar musci.*
* Gwerydre, *Terra, regio.*
* Gweryre, *est* Tiroedd, *ait Ll. & D.P.*
Gweryru, *Hinnire, rudere.*
* Gwelgrydd.
* Gwelgryn, *vid.* Golgryn.

Gwest, *Hospitium, hospitari.* Gwesti, *pl.* Gwestai, *Hospes, conuiua, diuersor, accubitor. Vulgò Asymbolus, cœnipeta, hospes non inuitatus, Vmbra.* Fal hyn y dylir cadw gwestai, llw 'r ymddiffynnwr, a denddyn gydag ef o ddynion y tŷ y cysgodd ynddo, a thyngu o honynt eu bod yn geidwaid arno o brŷd gorchyfarwy hyd y bore drannoeth, a dodi ei law drosto deirgwaith. *K. H.* Y nôs y dylir cadw gwestai ac nid y dydd. *K. K.*
Gwestfa, *Hospitium, inuitamentum. w S. Luc. 20. 46.* δεῖπνους *reddit* Gwestfaau. Rheidus a gerddo teirtref, a naw tŷ ym mhob tref, heb gael na chardod na gwestfa, ac ei ddal a'i ladrad ymborth gantho, ni chrogir. *K. K.* Swydd y distain yw rhannu arian y gwestfaau. *K. H.* Arian y gwestfâau, *Nummi regalibus cœnis reddendi. Videntur fuisse pecuniarum summæ quas subditi solnebant principi, pro eo quod ipsum & suos in transitu, sua quisque vice, in hospitium excipere tenebantur.*
Gwestle, *Hospitium.*
Gwestwr, *Idem quod* Gwestai.
* Gwesthiant, *Videtur hospitium significare.*
* Gwestl. *q.* Treisiaist goed am eu trysor, Tymmestl a mawr westl môr. *M. R.* i'r gwynt. *Hinc* Dywestl, hywestl, gwestlawg.
* Gwestyng, *Subiectio.*
Gwesyn, *Seruulus. Dim. à* Gwâs.
Gwêus, *vid.* Gwefus.
Gwewyr, *vid.* Gwayw.
Gŵg, *Ira, indignatio. Propriè Corrugatio & caperatio frontis, toruus aspectus.* Dal gŵg, *Indignari.*
Gygus, *Indignabundus, toruus, frontem corrugans & caperans.* A gogam wyd a gygus. *D. G.* Agos ing ygus angof. *R. Bryd.*
Gwial, & Gwiail, *Sing.* Gwialen, *Virga, vimen. Sic Arm.*
Gwialennod, *Ictus virgæ.*
Gwib, *Vagatio.*
Gwibio, *Vagari.*
Gwibiad, gwibiawdr, & gwibiddyn. *Vagabundus.*
Gwich, *Stridor.* Ni ddŷd wich ni ddywaid air. *O. Ll. M.*
Gwichio, *Strepere, stridere.*
Gwichiad, *Cochlea piscis.*
Gwichell y gôg.
* Gwichet, *Arm. Postica.*
Gwiddon, *Malefica, saga, Gigas fœm.*
Gwif, *Phalanga, vectis.*
Gwifr, *Filum æneum.* Ai 'mod yn wifr arddifrych. *D. G.*
Gwig, *Lucus, nemus.*
Gwigfa, *Idem.*
Gwigyn, *Syluestris, qui in nemore viuit.*
Gwil & Gwilff, & Gwilog, *Equa.*

Gwilio, & Gwiliaid, *vid.* Gwylio.
Gwilym, *Avis quædam.*
Gwilwst, *Caballus.* Gwilwst aruthr o guli. *D. G.* i'r wrach.
Gwill, & Gwilliad, *Tenebrio, Erro, onis. q. d.* Gwyll.
Gwillmer, *h. e.* Gwillmyr, *Pirata.* A Gwill, & Myr.
* Gwimpl, *Arm Peplus. vid.* Wimpl.
Gwin *Vinum. Sic Arm. Heb.* יין, *Iain. Gr.* οἶνος.
Gwinau, *Badius, fuscus. Gr.* ξανθός, *κυανος.*
Gwinegr, *Acetum,* ὄξος. *Habet D.G. & Rhis.*
Gwingo, *Calcitrare, motitare. Arm.* Gwingal an lagad, *Conniuere;* Gwingal an pen, *Conquiniscere.*
Gwingog, *Calcitrans, sternax.*
Gwingafn, & Gwinfang, *Torcular.*
* Gwintas, yw esgidiau vchel. Ac ar vcha 'r hosanau dwy wintas o gordwal du am ei draed, a gwaegau aur ar fynyglau 'r traed yn eu cau. *Mabonwy.*
Gwin-wrŷf, *Torcular.*
Gwinwydd, *Sing.* Gwinwydden, *Vitis.*
Gwinllan, *Vinea.*
Gwipia, *Idem quod* Gwepia.
Gwir, *Verus, a, um.*
Gwiredd, & Gwirionedd, *Veritas. Sic Arm. Antiquis Iustitia.*
Gwirio, *Verificare, asserere.*
Gwirion, *Innocens. Antiquis Iustus.*
Gwiriondeb, *Innocentia.*
Gwirod, *Potus. Sic K. H. Habet C.* Da yw'r gwr am dair gwirawd. *L. G.* Llŷs Mawd i roi 'r wirawd win. *L.G. Vulgo sumitur pro potu & com. potatione, Angl. wassaile.*
* Gwis. *q.*
Gwisg, *Vestimentum, vestitus, vestis. Gr.* ἐσθής. *Heb.* סכך, *Sacac, &* סך, *Sac, Tegere, operire.* סכה, *Succah, tegumentum. Arab. Gasbi, operuit.*
Gwisgo, *Induere. Sic Arm.*
Gwisgad, *Arm. vestitus.*
Gwisgadur, *Arm. Vestimentum. Nos Calceatorium dicimus.*
Gwisgi, *Maturus, expeditus, promptus. De nucibus dicitur maturis, cum facilè cadunt è folliculis: de gladio facilè euaginato: de homine qui dextrè & impigrè aliquid agit.*
Gwisgio, *Nuces è folliculis extrahere, vel gladium è vaginâ expedire.*
Gwiw, *Dignus.* Nid gwiw, *non prodest.*
Gwiwdab, *Dignitas.*
Gwiwair, *Sciurus, viuerra. Arab. Garaira.*
* Gwiwne, *vi.* Gne.
Gwlâd, *Regio, patria, prouincia, rus. Heb.* גלה, *Galah, Habitare. &* גליל, *Galil, confinium, regio.*
Gwladaidd, & Gwledig, & Gwladog *Rusticus.*

Rusticus. Sed Gwladaidd *passim pro Verecundo, erubescente.* & Gwledig, *Rex, satrapas, prouincialis.*

Gwladeiddio, & Gwladyddu, *Erubescere.*

Gwladeidd-dra, & Gwladeiddrwydd, *Rusticitas, verecundia.*

Gwladwr, *Patriota, patriæ curam gerens.*

Gwladychu, & Gwladyddu, *Regnare, patriam gubernare; in regione aliqua commorari.*

Gwledych, *Regnum, gubernatio.* Ni bydd terfyn ar ei wledych, *Regni ejus non erit finis. De Christo Iesu.*

* Gwleiddiadon, *Patriotæ, conterranei. Hinc* Cywleiddiadon, *Compatriotæ.*

Gwlân, *Lana. Sic Arm. Gr.* λᾶνος, *ταλία. Doricè* λᾶνος.

Gwlanen, *Pannus tenuis, leuidensa. Angl. Fflannell.*

Gwlêdd, *Epulæ, conuiuium. Hebr.* גִּיל, *Gul. Lætari, exultare.*

Gwledda, *Epulari.*

Gwlf, & Gwlw, *Crena, tenus, i, incisura. De arcuum & Sagittarum crenis dicitur.* Dan ddau wlf y daw 'n ddolen. *T. A.* i fwa. Gwelw yw 'r llin o'r gwlw i'r llall. *N.* i fwa.

Gwlîth, *Ros, roris. Sic Arm.* Gwlithyn, *Gutta roris.*

Gwlitho, *Rorare.*

Gwlithen, *Tages, tagax.*

Gwlŷb, *Humidus, madidus, liquidus. Sic Arm. Arab. Guleb, Potio.*

Gwlybaniaeth, *Humiditas, liquiditas, liquor.*

Gwlybwr, *Idem.*

Gwlybyrog, *Imbrosus, nimbosus.*

Gwlŷch, *Madidatio, liquor.*

Gwlychu, *Madidare, madere; madefacere, madefieri. Humectare, humectari. Arm.* Gwlybio. *Hebr.* לַח, *Lach, Humectauit.*

* Gwlŷdd, *Lenis, mitis. Vox antiquis frequens, & opponitur τῷ* Garw. Gwlŷdd wrth wlŷdd wrth wlad gyfannedd, Garw wrth arw wrawr gymminedd. *C.* Gwrhydri Benlli ban llocher ys gwlydd, *&c. Prydydd y Moch.*

Gwlŷdd, *herba.*

Gwmmon. *vid. Herbas.*

Gŵn, *Toga.*

Gwan, *Scio. Gr.* γιγνώσκω.

* Gwnedd, *est* Vrddas, *ait Ll. & G. T. Sed q.*

Gwneuthur, *passim* Gwneithur, *Facere, agere, patrare.* Dy gredu 'n faith a wnaithum. *H. K. Ll.* Oes gobaith am a wnaithum. *H. Kil.*

* Gwneddwyf, *est* Gwnaethum, *Feci.* Prydu i'th wêdd a wneddwyf. *D. G.*

* Gwneddyw, & Gwnaddoedd, *est* Gwnaeth. *Fecit.* Dirmmynedd i'm gwneddyw, Diriaid ym diweiried yw. *D. G.*

* Gwneddwynt, *est* Gwnaethant, *Fecerunt.* Diddan gyfedd i'm gwneddwynt, deuddyn na bwyf hŷn nâ hwynt. *Ll. Goch.*

Gwnî, *Sutura. Arm.* Grwy. *Vbi* n *migrauit in* r.

Gwnío, *Suere. Arm.* Gruio.

Gwníad, *Sutura.*

Gwniadur, *Digitale, digitabulum, vngulum, parcopollex, condus, condalium.*

Gwniedydd, *Sutor. Arm.* Gruyer.

Gwniedyddes, & Gwniadwraig, *Sutrix. Arm.* Gruyeres.

Gwnnod, *pro* Gwynnod, *Album, s. lac.*

Gwnnon, *pro* Gwynnon, *Candida & arida ligna vstioni apta.* Ni thangnef Gwynnon a goddaith. †. *Non conuenit aridis cum incendio.*

Gwobaith, Gwober, Gwodrudd, *&c. vid.* Gobaith, *&c. Nam antiqui semper ferè scribebant* Gwo, *vbi nos* Go.

Gwp, *Rostrum.*

Gŵr, *Vir, mas. Heb.* גֶּבֶר, *Geuer.*

Gwra, *Nubere.*

Gwr nôd, *Vir notæ, nobilis.* Gwr dinod, *Vir ignobilis, nullius notæ.* Gwr rhif, *Vir numeri, vir ad militiam conscriptus.* Gwr y gôd.

Gwr pwys, *Sponsus.*

Gwrol, & gwraidd, *Virilis, masculus.*

Gwroliaeth, & Gwreiddrwydd, *Virilitas, virtus.*

* Gwraf, *pro* Gwrolaf. Arglwyddaf gwraf gwrhyd Echdor. *C.*

* Gwriawr, *Idem quod* Gwrol. Digabl wawr gwriawr fal gwron. *H. Voel.*

Gwrhau, *Dedere se, homagium facere, fidelitatem promittere.*

Gwriogaeth, *Homagium, astipulatio fidelitatis.*

* Gwrial, *Virum agere. Item Conflictus virorum.*

Gwrab, *Simius, ÿ.*

Gwrâch, *Anus. Pl.* Gwrachiod. *Sic Arm. Gr.* γραῦς.

Gwrachiaidd, *Anilis.*

Gwrach y lludw, *Cutio, onis; porcellio, onis.*

Gwradwydd, *&c. vid.* Gwaradwydd.

Gwragen, *Idem quod* Dôl, & Dolen.

Gwraig, *Mulier, fœmina, vxor. Sic Arm. Pl.* Gwragedd. *Gr.* γραῦς, *Anus.*

Gwraig pwys, *Sponsa.*

Gwrageddwr, *Mulierosus, meretricarius, fœminarum Venator.*

Gwreicca, *Vxorem ducere.*

Gwreignith, *Muliercula, fœmella, vxorcula.*

Gwraint, *Sing.* Gwreinyn, *Vermiculus, cordus, teredo, impetigo, pedicillus.*

Gwrando, & Gwarandaw, *Audire, auscultare. Gr.* Ἀκροάομαι.

Gwrcath, *Catus mas.*

Gwrda, *Vir bonus, magnas. Pl.* Gwyrda, *Optimates, primores.*

Gwrdáeth, *Magnatus, us, ui.*

Gwrdd, *Fortis, robustus, strenuus. Arm.* Gourdd, *Rigidus.*

Gyrdd-der, *Fortitudo.* Ni allai 'r Saeson ddioddef gyrdd-der y Brutaniaid. *Brut y T. Fortitudinem Britannorum.*

Gwregys, *Zona, cingulum. Arm.* Gouris. *Heb.* חֲגוֹר, *Charog. Chald.* חֲגוֹר, *Chagor.* & עִרְקָה, *Ngarkah, Zona. Legimus &* Gwerregys.

Gwregysu, *Cingere, cingulum aptare. Arm.* Gourissaff.

Gwreictra, *K. H. Muliebritas. T. W.*

Gwreichion, *Sing.* Gwreichionen, *Scintilla, fauilla, igniculus. Item* Gwreichion. *q. d.* Goruchion, *Meteora.*

Gwreichioni, *Scintillare.*

Gwraidd, *Sing.* Gwreiddyn, *Radix, stirps. Sic Arm. Gr.* ῥίζη. *Arabicè Reu.*

Gwreiddio, *Radices agere, radicare, radicari.*

Gwrêng, *Homo plebeius. Scribitur &* Gwr-eang, *Libertus, legalis homo.*

Gwrengyn, *Diminut, vid. ex. in* Gryngian.

Gwrês, *Feruor, calor.* Yr haint gwrês, & y twymn, *causos, febris ardens.*

Gwresog, *Calidus, feruidus, feruens.*

Gwresogi, *Incalescere, ferueſcere.*

Gwrhyd, *Orgya, vlna. Sic Arm. Gr.* ὄργυια.

Gwrhydri, *Virilitas, strenuitas, animositas. A* Gwr & hydr. *Legitur interdum &* Gorhydri, *A* Gor & Hydr.

* Gourhedaff, *Arm. Appando. q. d.* Gwrhydu.

Gwrîd, *Rubor, propriè faciei, Erubescentia.*

Gwrido, *Rubere, erubescere.*

Gwridog, *Facie ruber.*

Gwringell, *Motitatio.*

Gwringhellu, *Motitare.* Na wringhella dy fysedd wrth ymddiddan.

Gwriog, *Maritata.*

Gwriogaeth, *vid.* Gwrhau.

* Gwrm, & Gwrwm, *est* Gwineulwyd, *Niger, nigricans, infuscus, ait Ll. & eum sequutus T. W.* Bid gwrm biw, bid llwyd blaidd.

* Gwrwmdde, *Vestis pulla, Ll. pullatus.*

Gwrogaeth, *vid.* Gwrhau.

* Gwron, *Heros.*

Gwrryw, *Masculus, mas.*

Gwrtaith, *Stercoratio, cultus, & quicquid agros facit feraces.*

Gwrteithio, *Agros stercorare, rigatione stercoratione seu alio quocunque modo agros feraces facere & pingues.* Gwrteithio curanau. *Ocreas oleo macerare.*

Gwrth,

gwrant
grad
grâd.

Gwrth, *Nunc in forma conſtructa vſitatur,* Wrth, *Per. vid. In compoſitione ſignificat Contra, retro, re.* Gwrth-ddywedyd, *Contradicere.*

Gwrthafl, *Strepa, ſcandile, ſtraticulum, ſtapes, ſubex pedaneus, ephippiarius.*

Gwrth-hoel, *Cuneus ligni, bolus,* ἀντίγομφος.

Gwrth-aing, *Idem. A* Gwrth *&* Gaing.

Gwrthban, *Lodix lanea, teges, torale.*

Gwthbwyth, *Redditio, talio. A* Gwrth, *&* Pwyth.

Gwrthdrennydd, *Vulgò* Wrth drennydd, *Nudiuſtertius.*

Gwrtheb, *Idem quod* Atteb, *Reſpondere. A* Gwrth, *&* Eb.

Gwrthferu, *&* Gwrthfryd, *K. H. Idem quod* Adferu, *&* Edfryd, *Reſtituere.*

Gwrthfyn, *Idem quod* Derbyn, *Excipere. Opponitur verbo* Gwrthod, *Recuſare, reijcere, reprobare.* Duw gwrthfyn f'enaid ban êl o'm cnawd. *En Gwalch* Oeddiownach i fynach fod, I'm gwrthfyn nag i'm gwrthod. *C.*

Gwrthgri, ἀντιφώνησις, *Contradicentia, reclamatio.*

Gwrthgriſt, *Antichriſtus.*

Gwrthgwydr, *Diuagatio,* Ἀντιπλανή.

Gwrthiaith, *Contradictio.*

Gwrthladd, *Reſiſtere, repugnare, obſtare. Item, Repugnantia.*

Gwrthmin, *Cuſpis recurua,* ἄντακες.

Gwrthminiog, *Quod recuruam habet cuſpidem.*

Gwrthneu, *K. H. Idem quod* Llyſu, *vel* Gwrthod.

Gwrthnyſig, *Refractarius, peruicax, proteruus, peruerſus. A* Gwrth, *&* Naws, *q. d.* Gwrthnawſig.

Gwrthnyſigrwydd, *Proteruia, peruicacia.*

Gwrthod, *Repudiare, recuſare. A* Gwrth, *&* Dodi, *q. d.* Gwrth-ddod. *Heb.* גרש, *garaſh, Repudiare.*

Gwrthol, *Retrò, retrorſum, Retrogradum,* ὀπισθοποεία. Neidiais yn ſwrth i'm gwrthol. *D. G. A* Gwrth *&* ôl.

Gwrthrawd, *Turma aduerſa. A* Gwrth, *&* Rhawd.

Gwrthred, *Curſus feſtinus, curſus retrogradus.* Er maint y gwrthred arnaf mi a arhoaf beth. *N.*

Gwrthrin, *Rebellio. A* Gwrth, *&* Trin.

* Gwrthrych, *&* Gwrthrychiad, *Reſpectus, ſimulachrum, effigies, imago. Item Hæres, K. H. quaſi patris imago. Item obiectum, propriè Viſus. A* Gwrth, *&* Drŷch.

* Gwrthryn, *Reſiſtere, repugnare. Item Reſiſtentia, repugnantia,* ἀντίστασις, *controuerſia.* Ymwrthryn rhwng dau am dir, a phob vn yn dywedyd mai eiddo ydyw. *K.*

Gwrthun, *Deformis, informis, indecorus.*

Gwrthuni, *Deformitas.*

Gwrthuno, *Deformare.*

Gwrthwyneb, *Aduerſum, contrarium, contrarietas, aduerſitas.*

Gwrthwynebu, *Reſiſtere, repugnare.*

Gwrthyf, *Idem quod* Wrthyf, *Mihi, ad me.*

Gwrŷch, *Sing. Seta, villus ſuillus.* Dafad rhwng gwrŷch a brêf. *Ouis inter ſetam & mugitum. h. e. inter porcam & vaccam.* K. H. *Item ſæpes, ſæpimentum, viuiradix: fortè ob ſimilitudinem ſetarum.*

Gwrychio, *Setas erigere, horripilare.*

Gwryd, *vid.* Gwrhyd.

Gwrygio, *Diſſyll. &* Gwrygio, *Triſyll. Augere, creſcere, vigere, vireſcere, reuireſcere. Maſculeſcere, à* Gŵr, *vt* Mawrygu, *à* Mawr. Yn geirw o egin yma 'n gwrygio. *R. Bryd.* Y mae yn dechreu gwrygio, meddir am vn a fo 'n dechreu cryfhau ar ol ei glefyd.

Gwrym, *Sutura, peniculamentum. Gr.* ῥαφή.

Gwrymio, *Conſuere.*

* Gwrym, *Idem quod* Grymmus.

* Gwrymſeirch, *A* Gwrym, *&* Seirch.

* Gwrŷs, *Contentio, pugna, diſſidium. Inde* Cywrys, cywrŷſedd, *&* cyfryſedd, *&* ymryſon, *q. d.* ymwryſſon.

* Gwryſio, *Contendere, litigare.* A llys afraid gwrŷs na gwryſiaw o'i phlaid, a lliaws enaid yn direidiaw. *D. B. i* Vffern.

Gwrŷſg, *Sing.* Gwryſgen, *Ramus.*

* Gwryſgryn, *A* Gwrŷs, *&* Crynu.

Gŵſt, *Dolor, morbus,* πάθος. Can ŵſt can henaint †. *Centum morbi cum ſenectute. Hinc* Bolwſt, *Dolor ventris.* Cyllagwſt, Bronwſt, *Dolor ſtomachi, dolor pectoris, cardiogmos;* y Dafawdwſt, *Dolor linguæ;* yſgyfeinwſt, *Dolor pulmonum;* Lledewigwſt, *Hæmorhoides.* Yr wrwſt, *Spaſmus.* Troedwſt, *podagra.*

Gŵth, *Repulſus, impulſus.*

Gwthio, *Pellere, pulſare. Gr.* ὠθέω, ὠθέομαι. *Heb.* קוט, *Kut. Abijcere, repellere. vid.* Yſgwd.

Gwyach, *Eſt auis quædam marina. Gr.* Κῆυξ, *&* κῆξ. Gwyach rudd gorfudd goralwai, Ar doniar gwyar gonoſiai. *C.*

* Gwyar, *Cruor, ſanguis.*

* Gwyarllyd, *Cruentus.*

Gwybed, *&* Gwyddbed, *Sing.* Gwybedyn, *Culex, conops.*

Gwybod, *Scire, noſcere, cognoſcere. Arm.* Gouzout.

Gwybod, *&* Gwybodaeth, *Scientia, cognitio, notitia.*

Gwybodus, *Sciens.*

Gwybedydd, ἐπιστήμων.

Gwybyddiad, *K. H. Teſtis oculatus, cognitor.* Gwybyddiaid yw y rhai a welo yn eu gŵydd yr hyn a dyſtiont. *K.* Llw gwybyddiaid yw gwybod a gweled yr hyn a ddywedont. *K.*

Gwŷch, *Elegans, nitidus. Item ſtrenuus, fortis. Heb.* כוח, *Fortitudo, robur, potentia.*

Gwychder, *Nitor, elegantia. Item Strenuitas, fortitudo.*

* Gwychr, *& interdum* Gwychyr, *Alacer, ſtrenuus.*

* Gwŷd, *Vitium, peccatum.* Y ſaith brifwyd. *vid.* Prif. *vi. Ex. in* Godineb.

* Gwydio, *Vitium patrare. vid. Ex. in* Dirprwyo.

* Gwydus, *Vitioſus.*

Gwyden. *vid.* Gwden.

Gwydn, *Lentus, tenax. fœm.* Gwedn. *Gr.* γλίσχρος, *Imbecillis.*

Gwydnedd, *Lentor.*

Gwydnhau, *Lenteſcere.*

Gwydr, *Vitrum, hyalus. Arm.* Gwezren.

Gwydro, *Inuitrere.*

Gwydrwr, *Vitriarius.*

Gwydrol, *&* Gwydrin, *Vitreus.*

Gŵydd, *Ferus, ſylueſter. Sic Arm.* Tir gŵydd, *Nouale, felio.* Gŵyddfil, *&* Gŵyddlwdn, *Fera, æ.*

Gŵyddo, *Cùm terra arata iterum rudeſcit.*

Gŵydd, *Anſer, ganz. Arm.* Gars, *&* Goaz. *Gr.* χὴν.

Gŵydd, *Præſentia:* yngŵydd, *Coram, in præſentia.*

Gwŷdd, *Arbuſta, arbores, caules. Arab. Guida, Arbor. Ab Heb.* עץ, *verſo* ע *in G, &* צ *in D.*

Gwydden, *Arbor, arbuſtum. Sic Arm.*

Gwŷdd, *Machina textoria.*

Gwŷdd, *pro* Gwehydd, *Textor.*

Gwyddbed, *vid.* Gŵybed.

Gwyddbwyll, *&* Gwyddbwll, *Scruporum luſus, ſcaccius ludus, prælia latronum, latrunculorum luſus.* Clawr y wyddbwyll, *Tabula latruncularia.* Gwerin y wyddbwyll, *Latrunculi.*

Gwyddel, *Hibernicus.*

Gwyddeleg, *Lingua Hibernica.*

Gwyddfa, *Locus ſepulturæ, Mauſæoleum. q. d.* Gorweddfa, *Recubitorium.*

* Gwyddgun. *q.*

Gwyddi. *vid.* Gwddi.

Gwyddi, *vel* Gwydding, *eſt Demetis idem quod* Gwrŷch, *Sæpes, &c.*

Gwyddgwn, *Vulpeculæ, lupi. A* Gwydd, *Sylueſter, &* Cŵn.

Gwyddwal, *&* Gwyddweli, *&* Gwyddeli, *Rubetum, denſa arbuſtorum, dumetum, denſetum.*

Gwyddwydd, *&* Gwyddfid. *vi. Herbas.*

Gwyfyn, *Tinea. Gr.* κὶς, κὶος.

Gŵyl, *Feſtum, feriæ. Sic Arm.* Nid oes gŵyl, rhag eluſen †. *Non ſunt feriæ ab eleemoſyna.* Gwylio gŵyl bentan, *In larem vigilare. C.*

Gŵyl, *Verecundus, modeſtus.*

Gŵyledd, *&* Gŵylder, *Verecundia.*

Gŵylan, *Fulica, gauia cinerea, larus.*

rus cinereus, ceppbus.
Gwylio, & Gwyliaid, *Vigilare, expectare, excubare. Gr.* λυχνίζειν. *Heb.* יחל *Iachal, &* כול, *Chol. Arab. Chala', expectare.*
Gŵylfa, *Vigilia.*
Gwyliadwriaeth, *Idem.*
Gwyliadwrus, *Vigilans.*
Gŵyll, *Strix, lamia, larua.*
Gwŷll, *Tenebræ, & tenebrosus. Vnde* Tywyll, *à* Ty, *pro* Dy, *&* Gwyll. Yngwyll y nôs, *Crepusculo vespertino.* Dyfgawdr mawl rhwng gwawl a gwyll, Difgyn, nawdd Duw ar d' efgyll. *D. G.* i'r chedydd. Rhwng gwawl a gwyll, *Inter lucem & tenebras, quòd cum prima luce alauda canere soleat.* Cyll cacad gwyll yw coed Gwen. *D. Ed.*
* Gwyllon, *Tenebriones, manes.* Diffrwythws daear, o'i fod ynghar-char, aed â'i car can wyllon. *H. Voel.*
* Gwyll, *est* Blodau mês, *ait Ll. Mendosè. Errandi occasionem dedit phrasis* Gwyll coed, *Vmbra seu tenebræ arborum.*
Gwyllt, *Ferus, indomitus, sylvestris, agrestis.*
Gwylltineb, *Feritas.*
Gwylltio, *Efferare, sylvescere, seuire.*
Gwymmon. *vid.* Gwmmon.
* Gŵymp, *Pulcher, elegans, formosus.* Goleuach a gwympach na 'r haul. *N.* Os ei phryd, hi a fernid yn wympaf. *Hist. Const. Mag.* Yna y ddraig wen anŵymp, I ddraig coch a ddyry cŵymp. *N.*
Gwŷn, *Perturbatio, furor, crucians dolor.* Ni bu 'n ei oes i Foefen Na gwŷn bŷs, na gwayw 'n ei ben. *L. Mon.*
Gwynio, *Dolere cum cruciatu.*
Gwynn, *Candidus, albus. Sic Arm. Item placens, jucundum, optatum.* Ni welafi ddim o'm gwyn arno, *Nihil in eo video quod mihi placeat & arrideat.* Wrth wynn a'i caro y dêl adref, *Secundum optatum amantium redeat.*
Gwynnu, *Albescere, candescere, albicare, canescere. Dealbare.*
Gwynn y llygad, *Albugo. Sic Arm.*
Gwynn wy, *Albumen oui. Sic Arm.*
Gwynning, *Alburnum.*
Gwynnon. *vid.* Gwnnon.
Gwynder, *Albedo, candor. Sic Arm.*
Gwynias, *Feruens. A* Gwyn, *&* Iâs.
Gwynafog. *vid.* Gwanafog.
Gwyndyd, *Venedotæ.*
Gwyndodes, *Venedotis. f. g.* Mogel fod fy ngwyndodes, Dy liw yn erbyn dy les. *R. Ddu.*
Gwyndodeg, *Dialectus Venedotarum.*
Gwyndodig, *Venedoticus.*
Gwynndwnn, *rectiùs* Gwynnndonn, *à* Gwynn *&* Tonn. *Terra non arata, rudetum, selio.*
Gwynfyd, *Beatitudo, fœlicitas. A* Gwynn, *&* Bŷd. *Cùm omnia sunt prospera & jucunda.*
Gwynfydu, *Inuidere.*
Gwynfydedig, *Beatus, felix.*
Gwynfydedigrwydd, *Beatitudo, beatitas.*
Gwyniad, *Merula piscis.*
Gwynnedd, cafeg wynnedd, *Equiens equa. vi. an à* Gwŷn.
* Gwynniar, *est* Gwynt, *Ventus.*
Gwyngen, *Subrisio. A* Gwynn *&* Gên. Gwyngen hawdd a gawn gan hon. *D. G.*
* Gwyngnes. *vid.* Gnes.
* Gwynnygiaw, *Splendere, apparere. Hinc* Tywynnu, dywynnyg, *&c.*
Gwynt, *Ventus, aura, Odor quòd per aera feratur. Arm. Odor.* Rhwymo gwynt yngwden †. *Ventum fune vincire dicimur cùm impossibile quid tentamus.*
Gwyntog, *&* Gwynnog, *Ventosus.*
Gŵyr, *Recuruus, limus.*
Gŵyro, *Curuare, curuescere. Gr.* κυρτόω.
Gŵyran. *Est genus graminis, fœnum.* Dolydd glân gwyran a gwair. *Iolo i* Ywein.
Gŵyrain, *Chynelops, chenalopex, vulpanser, anas scotica.* Adar gwâr ydyw 'r gwyrain, A dŷf o'r coed a'r dwfr cain. *G. Gl.*
Gwyrdd, *Viridis, herbidus, gramineus.*
Gwyrennig, *Viuidus, floridus.* Fy nŷn wyrennig ddigawn. *Ll. Goch.* Teg yw 'r pren a gwyrennig *D. G.* i'r fanhadlen.
Gwyrn, *Verminatio.*
Gwyros, *Ligustrum.* Nid vnnaws gwyraws a gwern †. *Non ejusdem naturæ ligustrum & alnus.*
Gwyrth, *Virtus, miraculum. Gr.* Ἀρετὴ, *præposita G. Vsitatius est pl.* Gwyrthiau, *Virtutes, miracula.* Ac o wyrth Duw yn graith dêg. *L. G.*
Gwyrydri, *Mendosè scriptum pro* Gwrhydri.
Gwyryf, *Nouus, recens, integer, incorruptus.* Ymenyn gwyrf, *Butyrum recens, non salitum. Demetis* Gwyra; Dwfr gwyra. *i.* croyw.
Gwyryf, *Virgo, quia integra & incorrupta. Vsitatur enim interdum & Adjectiuè. Arab. Giria, Adolescens, puella, ancilla. Arm.* Gwerch, *Virgo. Pl.* Gwyryfon, *&* Gwyryddon, *à* Gwyrydd. ym mru 'r werydd, Gair llawenydd, gorllewinawl. *Gr. yn.* Morwyn wyrf mirain ffyrf ffydd. *D. G.*
Gwyryfdawd, *Virginitas. Arm.* Gwerchded.
Gwyryng, *Vermiculi in dorsis boum.*
Gwyryre. *vid.* Gweryre.
Gwŷs, *Citatio, inuitatio.*
Gwyfio, *Citare, inuitare.*
Gwŷs, *Syncopatum pro* Gwyddys, *Scitur, noscitur.*
Gŵyftl, *Arrhabo, obses, vas, vadium, pignus, hypotheca. Sic Arm. Gr.* Ἄεθλον, *præmium certaminis.*
Gwyftlo, *Oppignerare, dedere se. Sic Arm.* Engoeftlaff, *Fidejubeo.*
Gwyftleidiaeth, *&* Gwyftloraeth, *Pignus, oppigneratio.*
Gŵyftn, *Flaccidus, marcidus, aridus, vietus.*
Gwyftno, *Arescere, marcescere.*
* Gŵyth, *Ira, indignatio.* Gwythlonedd, *Idem.* Torri y trefi trwy wŷth ac archoll, trychu y tyrau oll fal y twrch trwyth. *L. G.*
* Gŵythawd, *&* Gŵythaint, *Idem.*
* Gŵythawg, *&* Gorŵythawg, *Iratus, iracundus, indignabundus.*
Gwythen, *Vena. Sic Arm.*
Gŵythennog, *Arm.* Gwythennus, *Venosus.*

G Y.

y Gyfarwydd. *vid.* Cyfarwydd.
Gytaryftlys, *A latere. vid.* C.
Gyferbyn, *Ex aduerso, è regione. vi.* C.
Gygus, *vid.* Gŵg.
Gylf, *&* Gylfin, *Rostrum auis. Vid.* Gwlf. *& vid. an hinc* Yfgyflu. Edn a'i gylf o'r iad yn gau. *T. A.* i walch. Dwyn gylf o iad yn gelfydd. *T. P.* i walch.
Gylfant, *Rostrum. Composit. à* Gylf *&* Mant.
Gylfinhir, *Curlinus auis, pelargus.*
Gynneu, *Iamdudum, modò, jampridem, nuper, recens.*
Gynnifio, *Submugire.*
Gynt, *Olim, quondam.*
Gyrr, *Armentum, grex qui simul agitur. Item Impulsus, impetus, cursus.* Gyrr cyfreithiawl. *K. H.*
Gyrru, *Agere, incitare, cogere, impellere, vrgere. Item idem quod* Danfon, *Mittere. Gr.* ἐργάω, ἀγείρω. *Hebr.* גרש, *Garash, Expulit. Chald.* גרא, *Gera, &* גרי, *Gare, &* גרר, *Gerar, Mittere, sagittare, incitare, prouocare. Heb.* ירה, *Iarah, Iacere.* Gyrru lladrad. *K. H. Asserere & probare. Arab. Garri, Ad cursum instigauit equum. Demetæ dicunt* Dyrru. *vid.*
Gyrfa, *Cursus, stadium. Arab. Gerie.*
Gyrfeydd, *Stadiodromus, cursor.* Gyrfeydd gwreu fuoft. *Iolo i* farch.
Gyrriad, *Impulsus, cursus.*
* Gyrth, *Tactus, pulsus.*
* Gyrthiaw, *Tangere, arietare, pulsare. A* Gwrth, *contrà. W. S. Mat.* 8. 32. ὥρμησε, *reddit,* A yrthiwyd. Ni chaiff llaw yrthiaw wrthi, Nac ymafael â'i hael hi. *D. G.*
Gyfp, *Phrenesis, appiosus.* Clefyd yw ym mhen ceffyl.

Gwyrf. v. gwyryf.
gŵys

H A

Ha, *Euge.*

Habrfiwn, *Lorica. Habet Iolo. Sic Arm. Heb.* סריון. *Sirion.* Habrfiwn tir anewybrſych. *D. G.* i'r niwl.

Hacnai, *Equus gradarius. D. G.* i *R. Meigen.*

Hâd, *Semen.*

Hadu, *Sementare, ſemen ferre. Arm. Serere, ſeminare.*

Hadef, *potiùs* Haddef. Nac aed yr haul yn ei hadef, *Ne occidat ſol. Eph. 4. WS.*

* Hadl, *Marcidus, ruinoſus, putris, caducus. vid. an hinc Angl. Adle. Heb.* הדל, *Hadel, Caducus, deficiens.* Pob hudol anfoddol tydd, Llwm hadl, a phob llamhidydd. *R. G. Er.* Gwnaethoſt geſtyll twnn tûd gynnadl cynnygn, cynnygaiſt ni bu hadl. *P. M.*

* Hadlu, *Marceſcere, corrumpi. Hebr.* הדל, *Hadal, Deficere, deſiſtere, ceſſare.* Doe yr ydoedd yn drydoll, Hyd lawr wedi hadlu oll *I. Ll. B.* i fanachlog faenan pan oedd wedi adfeilio.

* Hadledd, *Marcor, corruptio.* A'm bu, vdd, cedawl cydfod a thi, A'th fo hwyr hadledd a hir hoedli. *P. M.*

Haddef, *eſt* Cartref, *Domus propria, domicilium, habitaculum. vi.* Hadef, *&* Addef. Symmudaw addef rhag drwg †.

Haeach. *vid* Hayach.

Haearn, *rectiùs* Haiarn, *Ferrum.*

Haeddel, *Arm.* Haezl, *Stiua,* ἐχέτλη.

Haeddu, *Mereri. Item Porrigere, aſſequi; vnde Compoſitum* Cyrhaeddyd. Haeddu ar nŷth y caccwn †. *Comprenſare nidum veſparum.* Mal haeddu awyr â bâch. *Tal. & ab hâc ſignificatione videtur tranſlatitiè fieri ſignificatio Merendi.*

Haeddedigaeth, *&* Haeddiant, *Meritum, demeritum.*

Hael, *Liberalis, munificus, benignus, dapſilis, largus.*

Haelder, *&* Haeledd, *&* Haelioni, *Liberalitas, munificentia.*

Haelbyrr llawiog, *D. G. Prodigus, impendioſus.*

Haen, *Plica.* Nid yw vn haen ond rhyſychan o achles. Heb haen yn ſaethflaen ſythflew. *Iolo.*

Haerllug, *Importunus, proteruus, improbus. Habet P. M. vid. Ex. in* Haflug, *&* Buddugawl.

Haerllugrwydd, *Importunitas, improbitas.*

Haeru, *Affirmare, aſſerere.*

Hâf, *Æſtas. Sic Arm.*

Hafaidd, *Æſtiuus, æſtiualis.*

Hafar, *Aratio æſtiua.*

Hafarch. *Vnde* Dihafarch.

Hafgan, *Splendor æſtiuus, ſudum æſtiuum.*

Hafdy, *Domus æſtiualis.*

* Hafal, *Similis, par, parilis, compar. A Gr.* ὅμαλος, *μ verſo in f. Hinc* Hefelydd. *vid. Arm.* Heuelebedigaeth, *Similitudo.* Rhodri hael a'i hafal ni wnaid, *P. M.* Tuedd a thiredd a thi neud hafal, neud hyfawl dy weſti. *C.*

Haflug, *Abundantia, copia.* Maith y rhydd yr hyn ni'm addug, Meirch breiſghir vch braſgeirch haflug. Mwth myng-gann hirllam haerllug. *P. M.*

Hafn, *Portus, us, ui. Habet L. G. Heb.* חוף, *Hoph, Portus.*

Hafod, *Manſio æſtiua, prædium, lactarium. Ex* Haf, *&* Bôd.

Hafodwr, *Domus æſtiualis curator, lactarius.*

Hafodty, *Domus manſioni æſtiuali idonea, lactarium.*

Hafog, *Deuaſtamentum.* O gwneir hafog na rhyfel. *H. D.* Ac ar hafog a rhyfel. *D. Ep.*

Hafr, *Idem quod* Hyfr.

Hafren, *Sabrina. fl.*

* Hafflau, *vid.* Affleu.

Hagen, *Tamen, attamen. Arm.* Hoguen. *Hebr.* אכן, *Acen, Verè, ſanè.*

Hagr, *Deformis, turpis. Sic Arm.*

Hagrwch, *&* Hagrwydd, *Deformitas.*

Haha, *Euge.* Haha gwraig y bwa bâch. *D. G.*

Hai, *Ebo, eſt prouocantis & incitantis.* Yr hai a laddod yr hwch †. *Vox incitantis (canem) occidit ſuem.* Hi a aeth yn hai weithian. *L. G.*

Haiarn, *Ferrum. Non* Haearn, *aut* Hayarn, *aut* Hauarn, *quod oſtendit mutatio diphthongi* Ai *in* Ei *in pl.* Heiyrn, *&* Heiairn, *quam mutationem non admittunt* Ae, Ay, Au. *Arm.* Houarn. *Gr.* Ἄρης.

Haiarnu, *Ferrare.*

Haiarnaidd, *Ferreus.*

Haid, *Examen.*

Haidd, *Hordeum. Sing.* Heidden, *Granum hordei.*

Hail, *Miniſterium menſæ, libatio. Vnde* Heilyn, *Promus, miniſter menſæ, pocillator: quæ vox in proprium nomen abijt.*

Heilio, *Libare, cyathiſſare, promere, ad menſam miniſtare.* Heiliaw gwin, *Crateres libare.* Heilio ar y brenhin.

Haint, *Morbus, ægrotatio, malum. pl.* Heiniau, *&* Heintiau. Hynny yw gwraidd yr heiniau. *Dafydd ap Gwilym.*

Heinus, *&* Heinllyd, *Morbidus.* Heinllyd ar bob gwanhwynlloer. *G. Sef.* Haint gwres, *Cauſos, cauſon, pyretus.* Haint y mynydd. Haint y galon, *Fluxus ventris, lienteria, dyſenteria.*

Haint y rhianedd, *Menſes, vuluæ ſtrangulatio.*

Halawg, *Corruptus, contaminatus, pollutus, prophanus.* Lle halog, *Locus prophanus, impurus.* Ci chwyrnawg, halawg ei bais †. *Canis ringens, polluta ejus tunica.*

Halogi, *Corrumpere, contaminare, polluere, prophanare. Heb.* חלל, *Halal.*

Hald, *Succuſſio.*

Haldian, *Succutere, ſuccuti.*

Halen, *Sal. Sic Arm. Gr.* Ἅλς, ἅλος. *Heb.* מלח, *Melach.*

Haliw, *Saliua. aliàs* Alew. Ti elli wybod fod chwant bwyd arnad, pan fo gormodd haliw yn digwyddaw i'th enau. *Llyfr Medd.* Yn ei wyneb cyſſegredig y poerant haliw gwenwynig. *Br. Sibli. De Chriſto.* Ni allai lyngcu ei aliw. *Medd.*

Hallt, *Salſus.*

Halltu, *Salire, ſale condire.*

Halltedd, *&* Hclltni, *&* Halltineb, *ſalſedo.*

Hamdden, *Pauſa, otium, vacatio, remiſsio febris, deliberatio.*

* Han, *Eſt particula vſitata in compoſitione cum verbo ſubſtantiuo,* Yw, *& paucis alijs. Bis tantùm legi extra compoſitionem, pro* Hanyw, *vel* Hanes.

* Hanbwyllo, *Memorare, mentionem facere. vt* Crybwyll.

* Handid, *Idem quod* Hanfydded, *Sit, exiſtat.*

* Handoedd, *pro* Hanoedd, *Fuit, erat.*

* Handyfydd, *pro* Hanffydd, *Erit.*

* Handym, *eſt* Ydym, *Sumus.*

Hanfod, *Eſſe, eſſentia, exiſtentia, exiſtere, ſubſiſtere. &* Hanffod, *Idem.*

Hanes, *Hiſtoria. Rei exiſtentia. Rei cognitio & inuentio.* Gŵyl yw hanes †. *Verecunda eſt rei inuentio; quia ſcil. difficulter ſeſe offert aſpectui.*

Hanyw, *&* Henyw, *Eſt, exiſtit.*

Hanbwyf, *&* Hanpwyf, *&* Hanffwyf, *Sim, exiſtam.*

Hanbych, Hanpych, *&* Henffych, *Sis, eſto, exiſtas.*

Hanbo, *&* Hanffo, *Sit, eſto.*

Hanner, *Dimidium, medium, medietas. Arm.* Hanter. *Gr.* ἡμις.

Hanneru, *Dimidiare. Sic Arm.*

Hannereg, *Media pars, dimidium alicujus rei, ſemi. Exiſtimant nonnulli ſignificare acram terræ, quorum error eſt inde enatus quod* Hannereg *de media acra dictum inuenitur, vt de alijs medietatibus.* Hannereg *etiam ſignificat vas quo mediam partem metimur.* Hannereg yn y gegin, Hannereg ail yn nhŷ'r gwin. *I. Deul.* Banner ar lûn hannereg. *L. G.* i aelwyd.

Hanner nôs, *Media nox, mesonyctium.*

Hanner dydd, *Meridies.*

Hanffych well, & Hanpych well, *Salue*, χαῖρε. *Ad verbum, Sis melior, sis fœlicior.*

Happus, *Fœlix, fortunatus. Habet D. G. & R. G. Er.*

Hardd, *Decorus, ornatus. Hebr.* הדר, *Hadhar, Decorus.*

Harddu, *Decorare, ornare, cohonestare. Hebr.* הדר, *Hadhar.*

Harddwch, *Decorum, ornatus, ornamentum, decus.*

Hau, & Heu, *Seminare, serere.*

Haul, *Sol. Sic Arm. Gr.* ἥλιος. *Hebr.* הלל, *Halal, Splendere, lucere, fulgere.* הילל, *Helel, Stella matutina. Arab. Hilil, Luna.*

Heulo, *Apricari, solare, insolare.*

* Heulrhod, *Habet D. G. Petasus, pileum, galerus.*

Hawd clŷr, y gelwid Cleddyf Olifer.

Hawdd, *Facilis. Gr.* ῥᾴδιος.

Hawdd ammor, *vid.* Ammor.

Hawl, *Actio, dica, quæstio.* Arhawl fydd pan ddotto 'r ymddiffynnwr hawl arall ar yr holwr; ac arabhawl yw hawl a gychwynner, ac ni chyffroer tros vndydd a blwyddyn. *K.*

Hawlwr, & Holwr, & Hawlblaid, *Pars agens, pars querelans, ὁ διώκων.*

Holi, *Interrogare, sciscitari, percontari, inquirere, quærere, litem mouere.*

Hawraig, *Hem mulier, heus fœmina.*

Hayach, *vel* Hacach, & Haeachen, *passim* Haechen, *Ferè.*

Hayarn. *vid.* Haiarn.

H E

He, *Seret, seminabit, dissipabit. Est 3 personæ sing. futuri indicat. à verbo* Hau & Heu. A chludaw ei hawl ei chloda a he, Hyd y daerawd haul hyd y dwyre. *H. O.* Mab medel vrgyrn heiyrn dy he. *P. M.*

Hear, *h. e.* Hyar, *Aratu facilis, arabilis, planus, æquus.* Llyfn. *Ll.* Araf haf, hear gweilgi. *M. Br.*

Heb, *Loqui, fari, inquit, ait.* Iesu deg Iesu ym dangosych, Dy wyneb, ni heb a ohybych. *Br. Fad.* i'r Iesu.

Heb, *Absque, sine. Sic Arm.* Heb ado vn, *Omnes, singuli, nullo excepto vel relicto.*

Hebog, *Accipiter*; Hebogydd, *Auceps.*

Heboir, *Statim, mox. h. e.* Heb ohir, *Sine mora.*

Hebrwng, *Deducere, concomitari, deferre, deportare.*

Hebryngiad. *pl.* Hebryngiaid, *Deductores, conductores.*

Hedeg, *Volare. vid.* Ehedeg. *Hebr.* דאה, *Daah.*

Hedion, *Paleæ, & grana leuiora, quæ à solidioribus ventus auolare facit.*

Hedydd, *Alauda, galerita, corydalus, cassita. Arm.* Ehuedyz, & Huedyz.

Hediad, & Ehediad, *Volatile. Hebr.* עיט, *Ait, Volatile.*

Hêdd, *Pax.*

Heddwch, *Pax, quies, tranquillitas. Gr.* ἡσυχία.

Heddycnawd, *Pax, concordia, quies, tranquillitas. D. G.*

Heddychu, *Pacificare, pacem inire.*

Heddychol, *Pacificus, pacatus, quietus.*

Heddyw, *Hodie. Sic Arm. Heb.* היום, *Haiom.*

* Hefelydd, *Similis, par, parilis, æqualis, compar. Ab* Hafal. Ni maeth mab mam ei hefelydd. *Dav.* Mordaf hefelydd rhydd ym rhoddai. *C. Communiter scribitur* Heuelydd; *vtebantur enim aliquando antiqui* V *pro* F. *Fallitur ergo qui cecinit,* Beth fydd heuelydd, heulwen yw honno. *D. Ep.*

* Hefelychu, *Galf. est Imitari, similiter facere.*

Hefis, yw Crŷs merch. *Sic Arm. Camisia, suppatus, subucula muliebris.*

Hefyd, *Etiam, item. Chald.* אף, *Aph.*

Hegl, *Crus, tibia.* Hugl groen och i'r hegl grach. *D. G.*

Hegl gam, *Stiua, buris.*

Heibio, *Præter.* Myned heibio, *Præterire, transire. Arab. Abar, Transire, ab Heb.* עבר, *Abar.*

Heilio, Heilyn. *vid.* Hail.

Heilog, *Caput, capitellum.*

Heinif, & Heini, *Vigens, vegetus, viuidus, alacer, gnauus.* Yftyn lhain yn heinif, Ar hyd bwrdd, lle ymwrdd llif. *T. P.*

Heiniar, & Heniar, *Prouentus, peculium, penum, penus, annona.* Hoen eiry caen heiniar coll. *D. G.* i'r cnau. A rhan a gaiff o'r heniar, A'r yd a dyfodd o'r ar. *G. Gl.*

Heiflan, & Heisyllt, *Hamulus ferreus, quo carminationi paratur linum.*

Heiflanu, *Linum carminationi parare.*

Hel, *pro* Hely, *Venari, aucupari, vestigare, agere. Gr.* ἐλαύνω, *Ago, impello.*

Helaeth, & Ehelaeth, *Amplus, largus.*

Helaethrwydd, *Amplitudo, largitas, abundantia.*

Helaethu, *Ampliare.*

Helbul, *Sollicitudo, occupatio, negotium, molestia. Arab. Beli, Afflictio.*

Helbulus, *Turbatus, inquietatus, occupatus, negotiosus.*

Helcyd, & Helgud, *Frequentat. ab* Hely. *Gr.* ἑλκύω, *Traho.*

Heldrin, *Idem quod* Helbul.

Heledd, *Salina. Habet C.*

Hell, *Salsilago, salsugo, Muria, maties. Sic Arm.*

Helm, *Galea, cassis, cassida.*

Helmog, *Galeatus.*

Help, *Auxilium, fulcimen. Habet Ll. & T. A.*

Hely. *vid.* Hel.

Helyg, *Sing.* Helygen, *Salix, siler, ilex. Sic Arm. Heb.* אלה, *Alah, &* אלין, *Alin, Iliceum, ilignum.*

Helynt, & Helhynt, *Iter, venatio.*

Helyntio, *Itinerari.*

Hên, *Vetus, vetustus, antiquus, senex.*

Henu, & Heneiddio, *Senescere.*

Henaidd, *Senilis.*

Henaint, *Senecta, senectus.*

Henefydd, & Henydd, *Senator, senior.*

Hendad, *Auus.*

Hendaid, *Abauus.*

Hendref.

Henton, *Vacca.* Newydd bennyg yn henfon †.

Heng, & Haing, *est Interjectio minantis.* Mi a ro heng, o'm arhôn. *T. A.*

Heniar. *vid.* Heiniar.

Heno, *Hac nocte. Et* Henoeth *apud antiquos; vt* Peunoeth.

Henuriad, *Senator.*

Henwr, *Vir Senex.*

Henw, *Nomen. Sic Arm. vid.* Enw, Enwi.

Heol, *Platea, vicus.*

Hepcor, *Parcere, vt non necessarium relinquere, mittere.*

Heppian, *Dormitare, conquiniscere.*

Heir, *vid.* Hyrr.

Heretic, *Hæreticus. Est vox antiquis vsitata.*

Herddyll, *Ab* Hardd. Herddyll vwch hardd yw eu llais. *S. B.* i fytheiaid.

Hergod, *Moles.* Mae hergod o bysgodyn, Moelrhon yn nwyfron fy nŷn. *Ll. G.*

Hereyd, *Porrigere, apporrigere, extendere.* Cymmaint ac a hercai groen yr ŷch. *i.* gyrhaeddi. *Galf.*

Heri, *Tibia claudicans. Habet Iolo.*

Herlod, *Puer, pusio. Heb.* ילד, *Ieled. Arab. waladon.* Yn herlod salw i'm galwud. *D. G.* Herlottiaid yw 'r hil attoch. *R. N.*

Herlottyn, *Puerulus.*

Herlodes, *Puella. Heb.* ילדה, *Ialdah.*

Herod, *Nuncius. Habet Iolo.*

Herodraeth, *Negotiatura.*

Herw, *Fugio, profugium.*

Herwa, *Profugere, exlex viuere.*

Herwlong, *Nauis piratica, prædatrix.*

Herwr, *Exlex, profugus. Arab. Harrab, Fugitiuus.* Herwr mor, *Pirata.*

Herwriaeth, *Profugium.*

Herwth, *Intestinum longum. h. e.* Hyrwth, *ab* Hy, & Rhwth, *quia capax.*

Herrwm, *est* Graen lledr. *Ll. & WS.*

Herwydd, *Propter, ſecundùm. Sic Arm.* Dan barwydydd herwydd hyn. *D. G.*
Hêſg, *Sing.* Heſgen, *Carex. Arm.* Heſgen, *Serra.*
Heſglif, *Serra longa, runcina.*
Hêſp, *Infœcunda, &c. Eſt fœm. ab* Hŷſp.
Heſpen, *Fibula.*
Heſpin, *Ouis iuuencula.*
Heſpwrn, *Iuuenculus ouis, bidens.*
Hett, *Galerus. Demetis* Hêd. *D. G.*
Hetys, *Pauxillum, ſ. temporis vel loci. W S. Io. 6.*
* Heuelydd, *Lege* Hefelydd.
* Heulor, *πρέσβυγον, ait G. T. Præſepe ait D. P.*
Heulrhod, *Vid. poſt* Haul.
* Heus, *Arm. Ocrea. &* Heuſaff, *Ocreare.*
Heuſor, *Bubulcus, bubſequa, bucolus, armentarius. Habet D. G.*
Heuſor môch, *Subulcus, ſuarius.*

H I.

Hi, *Hæc, iſta, illa. Sic Arm. Heb.* היא, *Hi.*
Hidl, *Colum, cola.*
Hidl, *Adiect. Abundè promanans vt è colo cribroue, abundans.* Hidl yw ei ddagrau. Glaw hidl. Hidlddeigr. *D. G.*
Hidlo, *Colare.*
Hiddygl, *Fuligo. vid.* Huddygl.
Hifio, *vid.* Ginio.
* Hifflaid, *Effluere.* Gwaed yn hifflaid, *Sanguis effluens.*
Hil, *Soboles, proles, poſteri.*
Hilio, *Prolificare. Heb.* ילד, *Ialad.*
Hildr. *D. G.*
Hiliogaeth, *Soboles, progenies.*
Himp, *vid.* Imp.
Hîn, *Tempeſtas, cœlum triſte vel clarum.*
Hindda, *Sudum, ſerenum.*
Hiniog, *Limen. vid.* Rhiniog.
Hinon, *Sudum, ſerenum. Sic Arm. pars ſerena inter nubes.*
Hinoni, *Serenare, ſudum eſſe.*
Hîr, *Longus, prolixus. Sic Arm. Heb.* ארך, *Erec.*
* Hirder, *Arm. Longitudo.*
Hirio, *Elongare, producere, procraſtinare.*
Hiriant, *Procraſtinatio, temporis protractio.*
Hiraeth, *Deſiderium, expectatio, ſitis quâ quod deſideramus aut expectamus. πόθος.*
Hiraethog, *Percupiens, deſiderio flagrans.*
Hiraethu, *Percupere, deſiderio ardere, ſitire expectando.*
* Hiroeddlus, *Arm. Longæuus. Nos* Hirhoedlog.
Hiriai. *vid.* Irai.
* Hirian, *Longurio.*
* Hiriell, *Angelus, ait Ll. Eſt ſanè angeli nomen proprium, Vriel. 2 Eſd. 4. 1. & Viri. 1 par. 6. 24 & 2 par. 13. 2. Interdum* Vriell. *Habent antiqui.*
Hirwſt, *Perſeuerantia.*
* Hirwlydd, *ab* Hir, *&* Gwlydd, *Mitis.*
Hiſlau, *Sing.* Hiſleuen, *Pediculus ouillus. Ricinus ouium.*
Hiſpydd, *Idem quod* Hŷſp.

H O.

Ho, *Interiectio Vocantis.*
* Hob, *Sus, porcus.* Hobeu y gelwid hwynt, ac weithian môch y gelwir. *Mabin. Hinc vſitatum* Hannherhob.
Hôb, *&* Hobaid, *Modius, Heb.* איפה, *Ephah.*
* Hobel, Edn, *ait Ll. cui plerique aſſentiunt: & Arab Nebli eſt ſpecies falconum. Alij ſagittam (Gr. ὄβελον; & Arab.* Nebel, *ſagittæ) ſignificare volunt. Sed iſta ſignificatio videtur eſſe tranſlatitia, ob volatus & pennarum ſimilitudinem.* Pen hobel yn ymchwelu, A blaen ei ylfin, ei blu. *Gr. M. D.* i ddyn pengam. Trŵch ei lid, tro vwch ei law, Tra el ei hobel heibiaw. *D. G.* i'r chedydd.
* Hobelu, *Subſultare, ſubſilire.*
Hocced, *Dolus, fraus, aſtus, fallacia.*
Hoccedydd, *Doloſus, vafer, aſtutus. Habet D. G.*
Hoccrell, *Puella, paruula. Vid.* Hog, *vnde* Hoccrell, hoggyn, ſoccyn, *&c. Habet D. G.*
Hoccrellwr, *Mulieroſus, mœchus.*
* Hoed, *Idem quod* Hiraeth.
Hoeden, *Leuiuſcula, fœmina leuioris famæ.*
Hoedl, *Ætas, vita, æuum, tempus vitæ, vitæ curriculum. Antiqui* Hoedal. *Heb.* חדל, *Hedbel.*
Hoedlog, *Viuens, vita fruens.* Hirhoedlog, *Longæuus, grandæuus, ætate prouectus.*
Hoedli, *Viuere, ad annos peruenire, ætatem agere.*
Hoel, *Clauus. Gr.* ἧλος
Hoelio, *Clauare, clauis affigere.*
Hoen, *Lætitia, gaudium, vultus lætus.* F' enaid, hoen geirw afonydd. *Ll. Goch.* A'th freichiau, hoen blodau hâf. *Idem.*
Hoenyn, *&* Hwynyn, *Pilus ex cauda equina vel bouina &c. pilus manuſculus, ſeta. vid.* Rhawn.
Hoeth, *vid.* Noeth.
Hoewal, & Hoewel, *Pars fluminis tardiùs tranſiens. Alij volunt eſſe alueum fluminis et aquam feſtinantem.* Hely 'r wyf hoewal yr afon. *M. R.* Edwyn llaw dŷn edn lle dêl, A'yrr hwyaid i'r hoewel. *H. D.* i walch. Cynt wyf Nag awel o wynt i'r gwiailynn, Ac nâ hoewal llîf drwy ganol llynn. *L. G.* Hywel hoewal pob eirchiad. *P. M.* Hwrdd aſſwfr mal hirddwfr hoewal. *C.*
Hôff, *Charus, dilectus.*
Hoffi, *Diligere, amare. Heb.* אהב, *Ahaf.*
Hoffedd, *Dilectio. Heb.* אהב, *Ahaf.*
* Hoffiain, *Idem quod* Hoffi.
Hogg, *Paruulus.*
Hogi, *Acuere, exacuere, exaſperare. Gr.* θήγω.
Hogfaen, *et* Hogalen, *Cos, cotis, Acone. Arm.* Hygoulen.
Holi, *vid.* Hawl.
Holl, *vid.* Oll.
Hôllt, *Fiſſura, rima.*
Hollti, *et* Holli, *Findere. Vid. ex. in* Angell. Bron—Braidd na hyllt a'l gorwyllt gûr. *D. G.* Hollti 'r oedd holl daiar yn, Holli 'r creigiau 'n llawr cregyn. *L. Mon.*
Hon, *Hæc.*
Honno, *illa, ipſa, iſta.*
* Honffeſt, yw Pais, *Ll.*
Honnaid, *Notus, celeber, famoſus.*
Honni, *Publicare.* Honni cyfraithiau, *Leges publicare. K. H. q. d.* gwneuthur yn honnaid.
Honcian, *vacillare.*
Honos, *Longurio.*
Honſel; *Strena.*
Hoppran, *Infundibulum.*
Hôr, *Sing.* Horen, *Pediculus ſuillus.*
Hort, *Improperium, calumnia. Habet D. G.*
Hortio, *Obtrectare, calumniari, maledicere, detrahere, ſugillare, traducere.*
Hoſan, *Tibiale, crurale, caliga. Habet ſæpè D. G.*
Hoſpytty, *Hoſpitium.*
* Hott, Hottan. *li. land. Capitium.*
How, *Hem.*
Howni. *q.*
Hoyw, *Cultus, concinnus, elegans.*

H V.

* Hu, *Eſt Pileus, ait Ll.*
* Huad, *Canis venaticus.*
Huail, *Nomen proprium viri. Vid. an* Hu-ail, *Hugoni ſecundus.*
Hual, *Compes, pedica, periſcelis. Sic Arm.*
Hualu, *Compedire, pedanare.*
Hualawg, *Compeditus.*
Huelydd, *Compeditor.*
* Huan, *Sol. Heb.* חמה, *Hammah. vid. in* Mochddwyreawg. Huan nos eirian y fêr. *D. G.* i'r lloer. Byd buddydd bychan, Difa gwres huan. *Tal.*
Hûc, *vid.* Hûg.
Huccan, Yw Gwylan lwyd, *Larus, mergus, gauia.*
* Huenydd, *Quæſtionarius, ait D P. ſed q.* Anhuenydd.
* Huenyg. *q.*
Hûd, *Præſtigiæ, illuſio.* Hûd a lledrith, *Præſtigiæ.* Bwrw hûd, *Ariolari, augurari.*

vari. *Fucum inducere.* Och am ferddin dewinion, I fwrw ym hûd fry am hon. *I. Dyfi.*
Hudo, *Allicere, decipere.*
Hudol, *Præstigiator, impostor.* Hudolawl gelfyddyd, *Ars præstigiatoria.*
Hudoliaeth, *Præstigiæ.*
Hudlath, & Hutlath, *Virga præstigiatorum.*
* Hudnwy, Hwyad, *ait Ll.*
Hudwg, *Terriculamentum.*
Huddygl, *Fuligo. Arm.* Huddeyl. Di huddygl o dŷ heddyw. *D. G.* i'r deildy.
Huddyglyd, *Fuliginosus.*
Hufen, *Schistum, cremor lactis, aphrogala, flos lactis. Gr.* ἀφρὸς.
Hufennu, *cremorem colligere.*
* Hufyll, *Li. land. Humilis.*
* Hufylltod, *Li. land. Humilitas. Sic WS. Col. 2. in f. & 3. 12.*
Hûg, *Tunica, toga, chlamys.*
Hugan, & Hugyn, *Diminut.*
Hugl groen, *potius* Rhugl groen. *Crepitaculum, crotalum Habet D. G.*
Humman, & Humig, & Hummog, *Pila palmaria, pila manuaria.*
Hummanydd, *Pililudius.* A llai 'm Môn oll hummanydd. *L. Môn.*
Hûn, *Somnus. Sic Arm. Gr.* ὕπνος. *Arm.* Hunure, *Somnium.*
Huno, *Dormire, soporare.*
Hundy, *Dormitorium.*
Hungos, *Scalptura dormientis.*
Hunlie, *Ephialtes. Fortè* Hunllef, *à clamore patientis ephialtem.*
Huppynt, *Impetus brevis.*
Hûr, *Merces. Est vox antiqua. Habet D. G. & M. R. &c.*
Huriaw, *Mercede conducere. Vid. ex.in* Toli, *à* Tawl.
Hurt, *Stupidus.*
Hurtio, *Stupefacere, stupescere. D. G.*
Hurthgen, *Homo stupidus. D. G.*
Hurtr, *Tabulatum.*
Husting, & Hustyng *Susurrare, mussitare. Susurrus, mussitatio. Habent D. G. & S. Kyf.*
* Huysgain. *q.*
* Huysgwr, *vid.* Ysgwr.

H W.

Hw, *Vox bubonis. Est & interiectio canes ad cursum incitantis.* Canu 'bydd, annedwydd nâd, Hw ddy Hw, hoyw ddyhead. *D. G.* i'r dylluan. Annos cwn y nôs wna ef, Hw leidr, fy hel i adref. *D. G.*
Hwch, *Sus, porcus. Gr.* ὗς. *Arm.* Houch, *porcus,* Houch gwŷdd, *Aper ferus.*
Hwde, *Hem tibi, accipe. Item Age, agedum.*
Hwf, *Cucullus.* Dwyn hwf yn llundain hefyd. *G. Gl.*
Hwn, *Hic. Arm.* Heman, & Homan. *A Br.* Hwn yman, *Hic.*
Hwnnw, *Ille, iste.*
Hwntian, *Vacillare, vagari. Habent Antiqui.*
Hwpp, *Conatus, molimen.* Hwp Syr ffŵg, happus yw 'r ffonn. *T. A.*
Hwrdd, *Aries.*
Hwrdd, *Impetus, ictus, insultus, impulsus. Idem quod* Gwth, *apud K. H. Hinc* Gwybu bawb heb gêl, Gwyth gwrdd hwrdd Howel, Yn rhyfel cyn rhybudd. *C. & vid.* Hoewal. Rhoes hwrdd i'm llong, rhoes flong floedd. *G. Gr.* i'r Donn. Bu agwrdd ei hwrdd ynghadau, Afagddu fy mab innau. *Tal.* Dwfr cadarn ei hwrdd. *N.*
Hyrddu, & Hyrddio, *Impetum facere, impulsum facere, impellere.*
Hwre, *Idem quod* Hwde.
Hwrrwg, *Gibbus, tuberculum.*
Hŵs, Yw cefnlliain march, *Instratum, integumentum.*
Hwsmon, *Agricola, frugi homo. Habet Iolo & D. G.*
Hwsmonnaeth, *Agricultura, frugalitas viri. Habent ijdem.*
Hwstr, *Morosus, inexorabilis.*
Hwstredd, *Morositas.*
Hwswi, *Mater familias, mulier frugi.*
Hwswiaeth, *Frugalitas mulieris. L. G.*
Hwt, *Apage.* Hwt hwt dos ysgwt is gil. *R. N.*
Hwttio, *Exibilare, explodere.*
Hwy, *Longior, prolixior.* Hwyhwy, *Longius longiusque.*
Hwyhau, *Elongare, prolongare, longius facere.*
Hwy, & Hwynt, & Hwynt-hwy, *Illi, illæ, illa, Heb* הם, *hem, &* הן, *hen.*
Hwyad, *Anas. Arm.* Houad, *Gr.* νῆς, νῆσσα.
Hwyedig, *Longus, prolongatus.*
Hwyfell, *Salmo fæm.* Cyhyd hefyd a hwyfell. *D. J. D.*
Hwyl, *Velum, linteum, carbasa.*
Hwyl, *Valetudo, bona vel mala. Dispositio ad hoc vel illud.*
Hwyl, *Iter, profectio, progressus.*
Hwylbren, *Malus, i. m. g.*
Hwylio, *Dirigere, præparare. Gr.* ἐλαύνω, *Impello, ago.*
Hwylus, *Prosper, dexter.*
Hwylwynt, *Ventus prosper.*
Hwynyn, *Idem quod* Hoenyn.
Hwyr, *Serus, vespertinus, tardus.*
Hwyrhau, *Vesperascere.*
Hwyrdewm, *Tardus, piger, lentus.*
Hwyrfrydig, *Tardaminis, tardus, piger. Ab* Hwyr, & Brŷd.
* Hwysgynt. *q.*

H Y.

Hŷ, *Audax. Mendosè nonnulli* Hŷf. Gwâs trahy cywely cawdd. *D. G. Nominibus præpositum in compositione, idem plerumque significat quod* εὖ *Græcis, facile, procliue, pronum, bonum; & auget significationem. Monosyllabis autem præponitur nominibus a consona incipientibus.*
Hydeb, & Hydab, *Audacia.* Dy hydeb ac wyneb gwŷch. *H. S.*
Hyder, *Fiducia, confidentia, audacia.*
Hyderu, *Audere, fidere, confidere.*
Hyderus, *Intrepidus, audax, confidens.*
* Hyar, *vid.* Hear.
Hyawdl, *Eloquens, promptus sermone,* εὐφραδὴς, εὔφωνος, εὔγλωττος, εὔστομος, εὐεπὴς, εὔλαλος.
Hyawdledd, *Eloquentia, promptitudo sermonis,* εὐγλωττία, εὐεπία, εὐστομία.
Hybarch, *Venerandus,* εὐλαβὴς. *A* Parch.
Hyblyg, *Flexibilis, pronus, procliuis,* εὐπειθὴς, εὐκαμπής. *A* Plygu.
Hyblygedd, *Flexibilitas, pronitas, procliuitas.*
Hyborth, εὐβοήθητος, *qui facilè iuuat vel facilè iuuari potest. Item* εὔβοτος, *qui facilè pascit vel pascitur.*
* Hybred, *vid. an* Hybryd, *formosus.*
Hybu, *Prohibere, compescere. vid.* Gohybu.
Hybwyll, *Prudens,* εὔβουλος.
Hychgrug, *Angina.*
Hŷd, *Longitudo.*
Hyd, *Vsque, ad, vsque ad. Demetæ* Fed. *Arab.* Hatti, *Vsque ad. Heb.* עד, *Ad, Vsque.*
Hydawdd, *Fusilis, quod facilè liquescit,* εὔτηκτος, εὐδιάλυτος
Hydr, *Audax, strenuus, fortis, magnanimus. Arm.* Hyddr, *Audax. Hinc* Hytrach, *maior, potior, potiùs. Heb.* יותר, *Iother, magis, vberius. Hinc* Cyhydr, *æqualis, coæqualis.*
Hydraeth, *Narratu facilis, enarrabilis,* εὐδιήγητος. *Inde* Anhydraeth, *Inenarrabilis,* ἀδιήγητος. *A* Traethu.
Hydraidd, *Penetrabilis, penetratu facilis,* εὐδιάδυτος, εὔδιοδος. *A* Treiddio.
Hydraul, *Tritu facilis, consumptu facilis,* εὔτριπτος. Dillad hydraul. *A* Traul.
Hydref, *Mensis October. vid.* Hyddfref.
Hydrefn, *Bene ordinatus,* εὔτακτος.
Hydrum, *Liber, a, um,* εὐπορος. *Videtur fieri à* Tramwy. Gwr ni bo hydrum iddo ei wlad. *K. H.*
Hydwf, *Adolescens, incrementum capiens, augescens, qui ampliter crescit, Magnus, grandis, procerus;* εὐαυξὴς, εὐαξὴς, εὐβλαστὴς. *A* Twf.
Hydwyll, *Deceptu facilis,* εὐαπάτητος. *A* Twyll.
* Hydwyth, *vid.* Twyth.
Hydyn, *Tractabilis, facilis,* εὐδιάγωγος. *Hinc* Anhydyn, *Contumax, refractarius. A* Tynnu.

Hŷdd, *Ceruus, dama.*

Hyddal, *Captu facilis*, ἐύαλωτος. *A* Dal.

Hyddawn, *Liberalis, munificus, qui facilè donat*, εὔδωρος. *A* Dawn.

Hyddellt, *Fissilis, fissu facilis*, εὔσχιστος. *A* Dellt.

Hyddestl, *vid.* Destl.

Hyddfre, & Hyddfref, *Mensis October. Arm.* Hyddreff. Calan hyddfre, Cain cynnwyre, Cyfarwydd dwfr yn ei ddyfrlle. *Gwalch.* Erwan ym galar galan hyddfref, ddwyn, mau ei ddwys ddioddef. *El. S.*

Hyddgan, & Hyddgant, *Dama, ceruus.* Pen hyddgant blaen gwarant gyrch. *O. Ll. M.*

Hyddgen, *Pellis ceruinus, nebris.* Gwisgaf, ac ni fynnaf fâr, Hyddgen y gwr gwahoddgar. *D. G.* i fenyg Ifor.

Hyddaif, *Ambustu facilis*, ἐυκαεὶς, ἐυφλεχθεὶς. *A* Deifio. Hyddaif haidd. *D.G.*

* Hyddolawg, *q.*

Hyddyn, *Hominibus frequens, pupulosus*, εὔανδρος. *A* Dŷn. Lle hyddyn yw 'r tydoyn tau. *T. A.*

Hyddysg, *Docilis*, ἐυμαθὴς. *A* Dysg.

Hyfaeth, *Nutribilis*, ἐύθρεπτος. *A* Maeth.

Hyfed, *Messu facilis*, ἐυθέριστος. *A* Medi.

Hyfedr, *Peritus, expertus, sciens, dextrè rem agens*, ἐυδαίμων. *A* Medr. Anhyfedr yw fy nnafawd. *D. Ed.*

Hyfriw, *Friabilis*, ἐύθραυστος. *A* Briw.

* Hyfrwyn, περίλυπος. *A* Brwyn, *Tristitia.*

Hyfryd, *Hilaris, amœnus*, ἐυφρων. *A* Bryd.

Hyffordd, *Peruius, prosper, dexter*, ἐύοδος. *A* Ffordd.

Hyfordd, *Dirigere, viam dirigere*, ἐυοδόω.

Hygar, *Amabilis*, ἐυφίλητος. *A* Caru.

Hygaredd, *Pietas, amabilitas.*

Hygawdd, *Facile irritatus, offensu facilis*, ἐυοργισθεὶς, ἐυπαροξυνθεὶς. *A* Cawdd.

Hyglod, *Celeber, celebratus, boni nominis*, εὔφημος. *A* Clod.

Hyglud, *Facilis portatu*, ἐυαγὴς, ἐυβάστακτος. *A* Cludo.

Hygno, *Rosu mansuque facilis*, ἔυτρωκτος, ἐυμασσηθεὶς. *A* Cnoi.

Hygoel, *Credibilis*, ἔυπιστος. *A* Coel. *Inde* Anhygoel, Ἄπιστος.

Hygof, *Memorabilis, quod bene meminimus.* *A* Cof.

Hygryn, *Tremulus*, ἔυτρομος. *A* Crynu.

Hygwymp, *Labilis, Caducus*, ἐυκατάπτωτος. *A* Cwymp.

Hygyrch, ἐυπορευθεὶς. Lle hygyrch, *Locus multum frequentatus.* Hygyrchaf lle yn ei gyfoeth oedd Gaerllion ar Wysg. *Hist.*

Hyhud, *Deceptu facilis*, ἐυαπάτητος, *vid.* Ehud.

Hylaw, *Expeditus, facilis, dexter*, ἔυχειρος, ἐυχείρωτος. *A* Llaw.

Hylithr, *Labilis, qui facilè labitur*, ἐυέμπτωτος. *A* Llithr.

Hylosg, *Combustibilis, accensu facilis*, ἐυκαὴς. *A* Llosg.

Hylwgr, *Corruptibilis, corruptu facilis*, ἐυδιάφθορος. *A* Llwgr.

Hylwybr, *Idem quod* Hyffordd. *A* Llwybr.

Hylwydd, *Fortunatus, prosper*, ἐυτυχὴς, ἐυδαιμων. *A* Llwydd.

Hylyn, *Facilè adhærens, tenax.* *A* Glynu.

Hyll, *Horridus, efferus, ferinus, semiferus*, θηριώδης.

Hyllu, *Obbrutere, horrere.*

Hylldrawu, *Terrere, dispergere. W S. Mat. 9. ante fi.*

Hylldrem, *Aspectus ferinus.*

Hylldremio, *Feriter intueri.*

Hyn, *Hoc.*

Hynny, *Illud, istud. Arm.* Hennez.

Hŷn, *Senior, vetustior, antiquior, maior natu; Maiores, progenitores.* Gwynedd oedd hŷn Gwenddydd hir. *G. Gl.*

Hynaf, *Antiquissimus, vetustissimus, Maximus natu. Sic Arm. Pl.* Hynaif, *Maiores, progenitores.*

Hynefydd, *Senator.*

Hynaws, *Mitis, facilis, pius, lenis, indulgens, patiens*, ἐυμενὴς. *A* Naws.

Hynawsedd, *Mansuetudo, pietas, lenitas, facilitas*, ἐυμένεια.

Hynod, *Notabilis, bene notus*, ἐύγνωστος. *Heb.* נודע, *Nodang, Notus. Arm.* Hadduad, *Notus.*

Hynt, *Iter.* Dwyn hynt i le, *Iter facere, proficisci. Arm. Via.* Hynt S. Iahm, *Via S. Jacobi. h. e. Via lactea. Arm.* Trihynt, *Triuium.*

Hyrr, & Herr, *Est vox canem incitantis ad pugnandum, vel vox canis minantis. vid. ex. in* Sarrug.

Hyrdd, *Arietes. Pl. ab* Hwrdd.

Hyrddu, & Hyrddio. *vid.* Hwrdd.

Hyson, *Sonorus*, ἔυηχος, ἔυθροος. *A* Sôn. Acron ferw hyson hoywserch. *D. G.*

Hŷsp, *sterilis, exiccatus, exhaustus, lac non habens, liquore carens*, ἄνυγρος, ἄνυδρος.

Hyspys, *Certus, manifestus.*

Hyspysu, *Certificare, manifestare.*

Hytrach, *vid.* Hydr.

Hyttynt, *Iter, cursus. Idem quod* Hynt. Hyttynt y dwfr, *Cursus aquæ.*

Hywedd, *Iugo assuetus, domabilis*, ἔυζυγος. *A* Gwêdd. *Hinc* Anhywedd, ἀζυγὴς, *Qui iugum recusat, refractarius.*

Hyweddu, *Edomare, iugo assuefacere.*

Hywel, *Vulgò* Howel, *Est nomen proprium viri. Ab* Hy, & Gweled. *Spectabilis, visu facilis, conspicuus, qui sese non occultat*, Ευσκοπος, ἐυθεώρητος, ἐυσύνοπτος.

Hywen, *Facile arridens*, ἔυγελως. *Ab* Hy, & Gwên. *Nomen proprium mulieris.*

Hywerth, *Vendibilis, venditu facilis*, ἐυπώλητος. *Hinc* Anhywerth, *Venditu difficilis*, ἀνευπώλητος. *Ab* Hy, & Gwerthu.

* Hywestl, *vid.* Gwestl.

Hywiw, *Dignus, condignus, A* Gwiw.

* Hywlŷdd, *vid.* Gwlŷdd.

Hywredd, *Virilitas*, ἐυανδρία. *A* Gŵr.

Hywystl, *Pignoratu facilis. A* Gwystl.

I A.

I. *Est præpositio Ad. Ad vrbem,* I 'r dinas. *Est & casus obliquus à* Mi, *Ego*, Christ a'm prynodd i, *Christus me redemit.*

Ia, *Glacies.*

Iáen, *Glaciecula. Arm.* Ien, *Frigidus*, Ienhad, *Frigere.* Maen dros iaen yw Arglwyddd, *Cui. s. quod libet licet.*

* Iaccwn, *Insigne bellicum, armatura. Non legi.*

Iách, *Vulgò pro* Ach.

Iâch, *Sanus, saluber, salutaris, incolumis, sospes. Sic Arm. Gr.* ὑγιὴς. *Heb.* חי, *Chai, Viuus, literis transpositis.*

Iacháu, *Sanare, curare, mederi, saluare. Gr.* ἰάομαι. *Heb.* ישע, *Iashang, saluare. Arab. Zacha, sanauit.*

Iechyd, *Sanitas, salus, salubritas, bona valetudo, incolumitas. Sic Arm. Arab. Zicha, sanitas.*

Iachaid, *Idem.*

Iachawdwr, *Saluator, Seruator.*

Iachawdwriaeth, *Saluatio, salus. Perperàm nonnulli* Iechydwriaeth; *Fit enim ab* Iachawdwr, *vt alia eiusdem formæ*, Marchwriaeth, teuluwriaeth *&c.*

Iachus, *Saluber, salutaris.*

Iâd, *Sinciput, & per synecdochen Cranium, & caput totum.* Arwyau têg ar iad dyn. *D.G.* i wallt pen.

Iaeth, *Glacialitas.*

Iaith, *Lingua, dialectus, idioma. Sic Arm.*

Ieithydd, *Linguista, interpres.*

Iangwr, *pro* Eangwr, *Idem quod* Gwrêng.

Iâr, *Gallina. Arab. Digig, Gallina,* Diccen. *Sic Arm.* Iar orllydd, *Gallina fœta, vel incubans.* Iar wynt, *Manucodiata.* Iar wŷdd, & Iar goed, *Phasiana. Et ferunt antiquos* Iar *vocasse flumen. Heb.* יאר, *Iear, Riuus.*

Iarll,

Iarll, *Comes, comarchus.*
Iarlles, *Comitissa.*
Iarllaeth, *Comitatus, satrapia.*
Iarnadd, *Idem quod* Oddiarnadd, *Suprà, desuper.*
Iâs, *Feruor, ebullitio.* Vn iâs, *Vna bullitio. Dicitur & vehementia frigoris.* Ni thynn na gwîn, na thân gof, Iâs Ionawr y sy ynof. *T.A.*
Iassu, *Vulgò* Assio, *Ferruminare, conglutinare. Heb.* יסף, *Jasaph, Addere.*
Iau, *Iunior.* A garo yr iau cared ei waryau †. *h.e. Qui diligit iuniorem, diligat (&) eius ludos.*
Ieuaf, *Natu minimus. Hinc nomina propria,* Ieuaf, *&* Ieuan, *Iohannes.*
Iau, *Iugum. Sic Arm.*
Ieuo, *Iugare. Arm.* Ieugaff.
Ieuawr, *Iugum, & Iuga.*
* Iawl, *Est* Gweddi, *ait Ll. vid.* Ioli.
Iawn, *Rectus, iustus, æquus, legitimus. Item, Æquum, ius, iustum, rectum. Item* λύτρον, *precium redemptionis.* Iawnweddawg yw, *Æquum & iustum est.*
Iawnder, *Æquitas, iustitia.*

I D

Id, *vid.* Yd.
Iddawg, *Est nomen proprium viri.* Iddawg corn Brydain a wnaeth brad Arthur. *Hist.*
Iddew, *Rectiùs,* Iuddew, *Judæus.*
Iddo, *Illi, ipsi, sibi. Item Age, agite.*
Iddwf, & Tân iddwf, *Erysipelas.* Gwayw Iddwf. *D.G.*

I E

Ie, *Imò, ita, næ. Sic Arm. Est Aduerbium affirmandi*
Iechyd, *vid.* Iâch.
Ierthi, *vid.* Irai.
Ierwydd, *vid.* Iar wŷdd.
* Iesin, *Pulcher, bellus, formosus. Arab. Hasan.*
IESV, *Iesus.*
Ieuange, & Iefange, *Iuuenis, adolescens. Sic Arm. Heb.* יונק, *Ionek, à* ינק, *Ianak, Sugere. Chald.* ינקא, *Ianka, &* ינוק, *Ianik, Puer.*
Ieuangach, *Iunior.*
Ieuangaf, *Natu minimus.* Ieuaf, *Idem. vid.* Iau. Ifaf, *idem.*
Ieuengtid, *Iuuentas. Chald.* ינקות, *Iankuth, pueritia.*
* Iewaint, *Idem; fortè rectiùs* Ieuaint.
* Iewais, *Alij* Clywais. *alij* Cesais, *dicunt significare. Ego nusquam legi.*
I fynu, *Suprà, sursum.* ἄνω.

I G

Ig, *Singultus. Videtur esse affine* τῷ, Ing, *quia Singultus cum angustia est.* Egori drŵs garw drwy ig, A cheudod dôr wichiedig. *R. N.* i darw.
Igian, *Singultire; Singultus. Heb.* יגון, *Iagon, gemitus.* Igian ac wylo a wnai fam Beli a Bran. *Galf.*
Ill, *Particula numeris cardinalibus adiuncta,* Ill dau, *Illi duo, bini,* Ill tri, *vel* Ill trioedd, *Illi tres, trini &c. Dicitur &* Eill.
Imp, *Surculus.*
Impio, *Inoculare, inserere.*

I N

Insel, *Sigillum. Habet Iolo.*
Ing, & *Antiquis* Ingder, *Angustia. Gr.* Ἀγωνία, ἀγχώνη. *Heb.* ענה, *Nganah, afflixit.*
Ing, *Angustus, arctus, vnde* Cyfyng. *Affine esse videtur* τῷ Wng, *q. d.* ἐγγυς, *Heb.* נגש, *Nagash, angustiauit;* אנח, *Anach, &* אנק, *Anak, Suspirare. Et videtur alludere voci* Ang, ehang, *ob contrariam significationem. Antiqui dicunt* Yng. Yn yng yn ehang *&c. Tal.* Ni fu angau fai ingach. *H. D.* Ing o beth yw angau bach. *L.G.* O angau du ingeu wyd. *L.G.*

I O

Io, *Iob.* Golud Io, *Diuitiæ Iobi. vid.* Golud.
* Ioli, *Est* Gweddio, *ait Ll.* Adolwg, *ait G.T.* Diolch, *ait T.W. Quæ omnia videtur significare. Orare, obsecrare, petere, collaudare, gratias agere. Heb.* הלל, *Hillel, laudare,* יאל, *Iaal, velle. Arab. Zali, Orare.* Ioli Duw, *Deum orare, obsecrare.* Ymioli â Duw, *Deum frequenter orare. Arm.* Youall *est Appellari, &* Youl, *Vtinam.* Wrth Dduw ydd iolaf hynny. *P. M.* Cedawl Dduw ei ddawn a iolir. *D. B. Hinc* Iawl, *Petitio, oratio, obsecratio.* Iolawr, & Iolydd, *Petitor, obsecrator.* Iolig, *Obsecratorius.*
* Iolwch, *Grates, gratiarum actio. Hinc* Diolwch, *Gratiarum actio, h.e.* Dyiolwch. *Arab. Zalaa, Oratio.*
* Iolwrch, *Vitrum, ait Ll. Nusquam legi. Fortè est* Golwrch.
* Iôn, *Dominus, Iehouah.*
* Iôr, *Dominus, princeps.*
* Iorth, *vid.* Eorth.
* Iorthryn, *Assiduitas, sedulitas.*

I R

Ir, *Viridis, floridus, nouus, recens, succulentus. De cibis usitata, insalitum significat.*
Iraidd, *Politus, recens, succulentus.*
Ireiddio, *Polire, florescere, virescere.*
Irder, *Viror, viriditas.*
Irai, & Ierthi, *passim* Hiriai, *propter longitudinem, longurius. Agolum, stimularis, pertica stimulans.*
Iraid, *Vnguentum, sagina, vnguen, liquamen, seuum.*
Ireidlyd, *Pinguis, seuosus, vnctiusculus.*
Iro, *Vngere, oblinere.*
* Irdang, & Irdangc, *Stupor, stupefactio.*
* Irdangu, *Stupefacere, stupefieri.*
* Irllawn, *Iratus, iracundus,*
* Irllonedd, & Iredd, *Ira, Iracundia.*

I S

Is, *Inferior, humilior.*
Isel, *Humilis, demissus, inferus.*
Iselu, *Humiliare.*
Isder, & Iselder, *Humilitas.*
Isaf, *Infimus.*
* Isamer, *Armiger. Ab Heb.* שמר, *Shamar.* Nid oedd vn o honynt heb ganddo 4 isamer, fel y gallent eu gwneuthur yn farchogion o bai raid. *Hist. Car. M.*
Isarn, *Falx, longa securis. vid. ex. in* Gosod.
Isgell, *Ius, iusculum, succus, liquor, decoctum.*
Isgîl, *A tergo, post tergum, ponè. Ab* Is, *&* Cîl.
Isgilio, *Postergare.*
Isop, *Hyssopus. Heb.* אזוב, *Ezob.*

I V

Iuddew, *Iudæus. Sic Arm.*
Iwrch, *Caprea mas. Sic Arm. Gr.* δόρξ. *Chald.* אורזילא, *Vrzila, pullus capreæ. Pl. ab* Ieirch, *&* iyrch, *&* iyrchwys.
Iyrchell, *Caprea fœm. Arm.* Iyrches.

L A

Làb, *Ictus, verber.*
* Lachdwn. *q.*
Lafrwyn, *vid.* Llafrwyn.
Laig, *vid.* Llaig.
Lamp, *Lampas. Sic Arm. Gr.* λάμπας. *Heb.* לפיד, *Lapidh. Syr.* למפיד, *Lampid. Et habetur in vetustissimis mss. Galf. Habent sæpè D. G. & G. Gr. & Iolo. vid. ex. in Siamp.* Aethost, wi o'r gôst, a'r gamp, I'th wely, bryd wych wiw lamp, *D.G.* Yr ail a fu oreulamp, I Vthur gynt aeth a'r gamp. *Iolo,* i'r seren.
Lamprai, *vid.* Llamprai.
Larwm, *Classicum, conclamatio ad arma, signum belli. Videtur esse Gallicum,* Al arme. *Habent Antiqui Br.* Canu Larwm, *Classicum canere, bellum signare. Britannicè dicimus,* Canu 'r cyrn cychwyn.
Lattwm, *Orichalcum.* Bwa lattwm di drwm draed. *D. G.* i'r llwynog.
Latmer, *vid.* Lladmer.
Lefain, *Fermentum.*

L I

Lifrai, *Vestimentum quo serui dignoscuntur. Vestitus.* Vn lifrai a Mai i'm oedd. *D. G.* i'r celynllwyn. *& sæpiùs.* Dewr loywfryd mewn dûr lifrai. *Iolo.*
Lindys, *Inuolulus vermis.*
Lwfer, *Fumarium, spiramentum. Habet D.G.*

Ll A

* Lla, *Manus, ait W S. & Ll. Ego nunquam legi.*

Llabi, & Llabwst, *Longurio, homo rusticus, agrestis, & deformis. Gr.* λωβὰς, λωβητής.

* Llabir, *Ensis, ait Ll. Nunquam legi.*

Llabyddio, *Lapidare.*

Llacc, *Laxus, remissus. Inde* Ysllacc, *vnde Angl. Slacke.*

Llaccáu, *Laxare, remittere. Heb.* צלח, *Tsalach.*

* Llachar, *Coruscus, igneus, fulgurans.* Tân llachar yn ehedeg o'r arfau; *Ignis coruscans. Hist. Lludd.* Cleddyf llachar, *Gladius igneus, coruscus.* Pâr llachar, *Hasta fulgurans.* Llachar fâr, *Ira ignea, ardens. Est & proprium nomen.*

Llâd, *Gratia, donum, beneficium.* Pan fo rhaid atteb am bob defnyn o'r llynn a'r lladau. *Bardd glâs.* Penllâd, *Summum bonum.* Rhad penllâd, *Summa gratia, summum beneficium.* Ba figwra na bai fagad, (sef o'r aur) Ba ewin llaw heb ben llâd. *T. A. Alicubi* Llâd *est mensura quædam.* Deuddeg mwysel o geirch yn y llâd, ac 8 o'r rhyg a'r gwenith. Penllâd yw dwy lâd, set melur dauddyblyg.

Lladin, *Latinitas, latina lingua.*

Lladinydd, *Latinista.*

Lladmer, & Lladmerydd, *Interpres.*

Lladmer, & Lladmeru, *Interpretari.*

Lladrad, *Latrocinium, quod furto accipitur. Arm. Latronci. A Gr.* λαθεῖν, *Clam. Vid. an à* Llâd, & Rhâd, *q. d. Donum quod gratis venit.*

Lladratta, *Latrocinari, furari. Arm.* Lladdrez.

Lládd, *Interficere, necare, mactare, occidere. Sic Arm. Hinc* Ys lladd, *vnde fortè Angl. Slaye. Significat etiam, Cædere, amputare, secare.* Lládd â phladur, & Lládd gwair, *Fœnum secare.* Lládd â llif, *Serrare, runcinare.* Lládd â llifddur, *Lima secare.* Lládd pen, *Caput truncare.* O derfydd iddyn ladd pren, a digwyddo o'r pren a lládd dyn. *K. H.*

Lladdfa, *Occisio, strages.*

Lleiddiad, *Occisor, mactator.*

Llaes, *Promissus, laxus, demissus, talaris.*

Llaesu, *Promittere, demittere, flaccescere.*

Llaesder, *Promissitas.*

Llaesodr, *K. H. Pauimentum, stratum, Alias* Llassodr.

Llaeth, *Lac. Sic Arm. Heb.* חלב *Chalav. Gr.* γάλα.

Llaeth torr, *Colostra, colostrum,* πρωτόγαλα.

Llaethog, *Lacteus.*

Llaetha, *Lac emendicare.*

* Llafanad, *Tal. q.*

Llafar, *Vocalis, sonorus, canorus. Gr.* λάμυρος, *Loquaculus. Item vox, sonus.* Llêf ar grwth, fal llafar gro, mwy nâ llafar maen llifo. *G. I. Ll. V.*

Llafaru, *Loqui, fari. Arm. Lauaret. Gr.* λαλέω. *Arab. Lafad, Dictio, vocabulum.*

Llafasu, *Audere.*

Llafasus, *Audens.*

Llafn, *Lamina. Heb.* להב, *Lahav; Lamina, flamma.*

Llafrwyn, *Iuncus.*

Llafur, *Labor, opera, studium; negotium.*

Llafurio, *Laborare, niti, moliri, operari. Agricolam agere. Heb. & Chald.* לאה, *Laah.* Ni lafur ni weddia, nid teilwng iddo ei fara. †. (*qui*) *nec operatur nec precatur non dignus est pane suo.*

Llafurus, *Laboriosus, operosus.*

Llafurwr, *Agricola.*

Llaffethair, *vid.* Llyffethair.

Llai, *Minor. Gr.* ἐλάσσων.

Lleiaf, *Minimus.*

Llai, *Color fuscus.* Gwydd lai. March llai. *vid. ex. in* Eirch.

Llaib, *Linctus, us, ui.*

Lleibio, *Lingere, lambere. Arm.* Lippat.

Llaid, *Lutum, cœnum, limus.*

Llaid, Yw clefyd ar draed gwartheg a ddaw oddiwrth y llaid a lyno rhwng eu hwinedd. *llaig.*

Llaill, *Alij, reliqui.*

Llain, *Linteolum, panni fragmentum, assumentum.*

Lleinell, *Diminut.*

Llain, *Gladius, lamina. Gr.* λόγχη, *lancea.* Glew oddef gloes lêf a glas lain ar glûn, a glywir ym Mhrydain. *C. Legitur &* Lla-in, *dissyllab.* Oedd balch gwalch golchiad ei lain, Oedd beilch gweilch gweled ei werin. *D. B.*

Llais, *Vox, sonus.*

Lleisio, *Sonare.*

Llaith, *Humidus, liquidus.*

Lleithio, *Humescere, humefacere.*

Llaith, *Lætum, cædes, nex necis.* Nid llai y cyrch dŷn ei laith nâ 'i gyfarwys †. *Non minus petit quis suum lethum quam suum viaticum.*

Llall, *Alter.*

* Llallawg, & Llallog, *Honor, ait G. T.*

* Llallogan.

Llam, *Saltus. Sic Arm.*

Llammu, *Salire, saltare, dissultare, palpitare. Gr.* ἅλλομαι.

Llamsach, *Saltare.*

Llamsachus, *Saltabundus.* March Llamsachus.

Llamdwyo, *A loco in locum transferre, portitare.*

Llamfa, & Llamfforch, *Scala agrestis.*

Llamhidydd, *Astacus, carabus, locusta marina. Elephas marinus, Tw. Item Saltator, schœnobates. Dafydd ap Gwilym.*

Llamhidyddiaeth, *Gesticulatio, saltatio.*

Llamprai, *Murenula. Arm.* Lamprezen.

Llann, *Vulgò sumitur pro Fano, templo: sed existimo potius significare Cœmiterium, vel Aream templi. Aream enim propriè significat, vt ostendunt composita,* Ydlan, perllan, gwinllan, corlan, corphlan.

Llannerch, *Areola.*

Llanestr, & llanastr, *Vastatio, desolatio, dispersio.* Ar lanastr, yn llanastr, *Dispersim.* Da gwedd paderau Duw gwyn, yn ei lanastr heb linyn. *D. G.* i'r sêr.

Llanastru, *Dispergere, deuastare, dissipare.*

Llanw, *Implementum, complementum, plenitudo. Fluxus maris.*

Llenwi, *Implere, complere.*

Llarp, *Panniculus, lacinia.*

Llarpio, *Dilaniare, lacerare.*

* Llary *Antiqui dicebant quod nos* Llariaidd, *Mitis, mansuetus, comis.*

* Llaryaf, *Mitissimus.*

* Llaryedd, *Comitas, mansuetudo.*

* Llasar, *est* Glâs, *ait Ll. & alij. Lazulus, glaucus, liuidus, cæruleus. vid. Ex. in* Calch. Cylch llŷs dan liw calch llassar. *R. G. Er.* Dewr o wâs ban llâs yn llassar arfau, fal y llâs Llacheu vch llechysgar. *Bl. F.*

Llaswyr, *pro* Psallwyr, *Psalterium.*

Llâth, *Virga, pertica, radius Geometricus.*

Llâth, & Llathen, *Virga tres pedes longa, quâ quid mensuratur, Mensura trium pedum.*

Llâth, llathen, & llathaid, *Istius virgæ mensura.* Llithid fardd, llathaid forddwyd. *B. Ph. B.* Llathaid o ddur llifaid llwyth. *L. G.* i gleddyf.

Llathlud, *vel* Llathrud, *Raptus mulierum. Sicut Gr.* λαθραῖος. Dwyn merch i lathlud. Od â merch i lathlud heb rôdd cenedl. *K. H. Lat. in rapinam ierit.*

Llathr, *Politus, coruscus, fulgidus, micans.*

Llathraid, *Idem.*

Llathru, *Fulgere, coruscare, nitere, rutilare, polire.* Haul yn llathru, *Sol coruscans.*

Llattai, *Leno, & lena, Amantium nuncius.*

Llatteirwydd, *Lenocinium, Nuncium inter amatores.*

Llaw, *Manus.* Llaw-egor, *Liberalis, prodigus;* ἀνεῳγόχειρ, ἀνεῳγμένος τὴν

τὴν χεῖρα; *patulas ad donandum habens manus.* Llawgaead, *Auarus, parcus*; γλισχρόχειρ, κατακεκλεισμένος τὴν χεῖρα. *Clausam habens manum.*

Llawch, *Est tertia persona sing. à Llochi, Mulcet, mulcebit.* Fe edwyn mab a'i llawch, ac nid edwyn mab a'i câr †. *Nouit paruulus demulcentem, non nouit amantem.*

Llawch, *Mulcedo.*

Llawd, *vid.* Llodig.

Llawdr, *Braccæ, subligaculum, fœmoralia, fœminalia, perizoma, lumbare. Arm.* Lowzr. *&* Lauret, *&* Laureaff, *Bracco, as.*

Llawdwn, *Mancus*, χειρόκμητος. *A* Llaw, *&* Twnn. Madog lawdwn. *G. Gl.*

* Llawdd, *vid. an à Laudando, an à* Llaw. Nid oedd â lludw y llawddai fi. *Gwalch.* Llawdd ioli creawdr. *Meil. G.* A'th lawddaf i'th lawn vrddas, A'th lawdd pawb pen teyrnas. *M.Br.*Rhyfedd *&c.* Fy myw am fy llyw ni'm llawdd. *G. Ryf. vid. an hinc nomen proprium* Llawdden, *Laudatus: & an hinc sequens.*

* Llawddeawg, *vid. an dexter, a, um.*

Llawen, *Lætus, hilaris. Arm.* Lowen. *Gr.* ἱλαρός.

Llawenydd, *Gaudium, lætitia. Arab. Hillula.*

Llawenu, *&* Llawenhau, *&* Llawenychu, *Gaudio afficere; gaudio affici, lætari, gaudere. Gr.* ἀγαλλιᾶν. *Heb.* עלץ, *Ngalats, Exultauit. Arab. Athallal, gauisus fuit, lætatus fuit.*

Llawenchwedl, *Lætum nuncium*, εὐαγγέλιον.

Llawer, *Multus, a, um, multi, æ, a, plures, plurimi; Multitudo. pl.* Llaweroedd.

Llawes, *Manica. A* Llaw, *Manus. vt Gr.* χειρίδες, *manicæ. vid. an hinc Angl. Sleeue, q.d.* Ys llawes.

Llawethair, *&* Llawethyr, *K. H. vid.* Llyffethair.

* Llawethan, *vid.* Llywethan.

* Llawfrydedd.

Llawgair, *Iuramentum, fides data.q.d. Manus sermo.* Ef a ddywedodd ar ei lowgair, sef gan roi ei law ar ei ddwyfron.

Llawlyw, *Manicula aratri, stiua.*

Llawn, *Plenus. Gr.* πλέως. *Heb.* מלא, *male.*

Llawnder, *&* Llawnaeth, *Plenitudo, abundantia.*

Llawnllonaid, *Plenilunium*, πανσέληνος.

Llawr, *Solum, fundus, Area. Sic Arm. Gr.* ἅλως. *Accipitur & pro terra,* Nef a llawr, *Cœlum & terra. Apoc.* 14. 7. *vid. an hinc Angl. floore.*

Llawrfaes, *Area.*

Llawrodd, *Manupretium, munus, quod manu datur & accipitur. Manuale munus.*

Llawrwydd, *Laurus. Arm.* Loreen.

Llawrudd, *&* Llofrudd, *Occisor, homicida. A* Llaw *&* Rhudd. *à manu rubea & sanguinea.* ἐρυθρόχειρ, πυρρόχειρ. *Sic &* Tafawdrudd *dicit K. H. eum qui occidendum homicidæ ostendit. q. d. Linguâ rubens, linguâ occidens. Dicitur &* Llawrydd, Llofrydd, *à* Llaw *&* Rhydd, *Liber, a, um. quòd manum non gubernet, sed liberam emittat in cædem. Sic* Tafawdrydd, *qui linguam non cohibet. Sic* Diawdrydd, *ebrius, quòd se à bibendo non cohibeat. Opponitur voci* Llawgaeth. Mwy yd gâr llawrydd nâ llawgaeth. *C. de Deo.*

Llawruddiog, *Adiectiuum idem significans.*

Llawruddiaeth, *Homicidium, sanguinis effusio. K. H.*

Ll E.

Lle, *Locus. Arm.* Lech, *sedes.*

* Lleas, *Lethum, cædes.*

* Lleawdr, *&* Lleawr, *Lector. A* Lleu, *Legere.*

Lleban, λωβητής. *Idem quod* Llabi.

Llebanaidd, *Rusticus, rusticè.*

Llêch, *Lapis, scandula, tabula saxea. Heb.* לוח, *Luach, tabula.*

Llechen, *Diminut.*

Llech lafar, *Lapis loquax, eccho.*

Llêch, *Latebra, latitatio.* Dan llêch, *Occultè.*

Llechu, *Latere, delitere, latitare. Gr.* λήθω, *Heb.* לאט, *Laat.* Yr afange er ei ofyn, Wyf yn llêch ar fin y llyn. *L. G.*

Llechfan, *&* llechfod, *Latebra.*

Llechwedd, *Cliuus.*

Llechweddiad, *Accliuitas.*

Llêd, *Latitudo.*

Lledu, *Dilatare, dilatari, Extendere, extendi. Sic Arm.*

Llêd, *Latior, Comparat. à* Llydan.

Lled, *Particula in compositione vsitata, significans Sub vel Semi, vt* Lledachwyn, *Subaccusare*; Lledlur, *Subacidus*; Lledchwerw, *Subamarus*; Lledoer, *Subfrigidus*; Lledfarw, *Semimortuus.*

Lledach, *Ignobilior prosapia. A* Lled *&* Ach.

* Lledcynt, *Ira, iracundia.*

* Llechwyrth, *Infrunitus. T W.* ynfyd, *Ll.* Y ffiwch bengrech lledechwyrth, Bob ddyrnaid o'i said a fyrth. *D. G.*

Lleden, *Passer piscis, psitta, pecten, pectunculus.*

Lledewigwst, *Hæmorhoides. T W.*

Lledfegyn, *Alumnus, altilis. vid. an* Lledwfegyn. Lledfegyn yw anifail a wnaer o wyllt yn ddof, megys celain &c. *K. H.*

Lledfryd, *&* Lledfrydedd, *Delirium, animi deliquium, q.d. Subinsania*, παραφροσύνη, παραφρονήσις. *A* Lled *&* Brŷd. *Hinc* Diledfryd, *Prudens, minimè delirus.* Gnawd wedi llynn lledfrydedd. †. *Assolet (esse) post potum insania.*

Lledffed, *Rudicula.*

* Lledffer, *vid.* Ffer.

Llediaith, *Linguæ barbaries, barbarismus*, βαρβαρισμός.

Llediaf, *Vox imperfecta.* Llêf ddilediaf dda lwydlos. *D. G.* i'r Eos.

Lledneis, *Modestus.*

Llednefrwydd, *Modestia.*

Llednoeth, *Nudulus, subnudus.*

Lledofn, *Meticulus.*

Lledofnog, *Timidiusculus.*

Lledpai, *C. Limus, obliquus, tortus, decliuis. Item instabilis, caducus.*

Lledpeio, *Inclinare, declinare.*

Lledpeirwydd, *Inclinatura, accliuitas.*

Lledpen, *Maxilla, altera pars sincipitis.*

Lledr, *Corium. Arm.* Lezr. *Habet Tal. & D. G.*

Lledrin, *Coriaceus. Habet Tal. vid. ex. in* Eddestr.

Lledryn, *Diminut.*

Lledrith, *Larua, species, phantasma, spectrum, præstigiæ, hypocrisis. A* Lled *&* Rhith. *Quod non ipsa species est, sed speciem mentitur.* Hûd a lledrith, *vid.* Hûd. Lledrith blawd gwenith a gâd. *D G.* i'r Eiry. Mae'n taeru man y tifiwyf, Mai lledrith ym Malldraeth wyf. *G. Gl.*

Lledrithiog, *Præstigiosus, personatus, laruatus.*

Lledrud, *Corruptè aliquando vsitatum, pro* Lledrith. Hûd a lledrud y llwydrew. *N.*

Lledryw, *Ignobilitas, nobilitas imperfecta, genus nobilitatis imperfectum. Inde* Diledryw, *perfecta nobilitas, verè nobilis.* Blodau'r Sir heb ledryw Sais. *T. A.*

* Lledw, *&* Llydw, *Opimus, pinguis.* Lle da gwyr o'i lledw a'i gwin. *G. Ll.* Gwaedgael llwydgun hael lledw gynhwiliad. *D. G.* Lledw anant llwyd o Wynedd. *D. Ed.*

Lledwg, *Iræ leuiores. A* Lled *&* Gwg.

Lledwydd, *Arbores minus generosæ.* Afalau lledwydd.

Lleddf, *Obliquus, limus. Gr.* λοξός.

Lleddfu, *In obliquum ferre vel ferri.*

* Lleen, *Arm. Legere. vid.* Llên.

* Lleenawg, *Literatus.* Prophwydau lleenawg. *Tal.*

Llêf, *Vox.*

Llefain, *Clamare, vociferari. Habet D. G.* Llefaint.

Llefair, *Loquetur. Est tertia persona. Item, Loquax, vt* Craig lefair, *Lapis loquens, eccho. Girald. A* Llafar. Cryglyfr boft, craig lefair beirdd. *D. G.*

Llefaru, *vid.* Llafaru.

Llesais, *Tertia persona à* Llafasu. *Audebit.* Trais ni llesais na lladrad. *D.B.*
Lleferthin, *&* Llyfferthin, *Ignauus, tardus, piger.*
Lleferydd, *Vox, dictio, vocabulum. & vid.* Lleufer.
Llefenau, *&* Llefnau, *Lumbi.*
Llefrith, *Lac recens, purum.*
Llefrithen, *Lithiasis in oculo.*
Lleffethair, *vid.* Llyffethair.
Llegach, *Debilis, infirmus, ignauus, piger.*
* Llegest, *Li. land. Polypus piscis.*
Llegys, *Idem quod* Llegach.
Llehau, *Locare, collocare. Bl. F. & El. S.* Ei lehau yn ei wely. *Hist.*
Lleian, *Virgo vestalis, sanctimonialis, cœnobitis, monacha, sacerdotissa. Arm.* Leanes.
Lleianaeth, *Vita virginum monastica.* Er yr eirian leianaeth, *D. G. i* Ddwynwen.
Lleibio, *vid.* Llaib.
Lleidr, *Fur, latro. Gr.* ληϊστής, *à* ληΐς, *præda. Arab.* Laz, *fur, latro. Heb.* לאט, *Laat, Latere.* Lleidr cyfaddef. *K. H. Fur notus.*
Lleiddiad, *Occisor, mactator. vid.* Lladd.
Lleigiaw, *Secedere, latebras quærere.* Os i loegr y cais leigiaw. *I. Dyfi.*
Lleigiad, *Latitator. D. B.*
Lleihau, *Minuere, minui; Minorare, minorari. A* Llai, *minor. Gr.* ἐλάσσων.
Lleim, *Saltabit. Tertia persona à* Llammu. Am rym, llym y lleim sy nagrau. *D. B.*
* Lleipr, *Flaccidus, frigosus, vietus. vi.* llipryn. Cinnyn noeth lipryn e'th leipra madredd. *R. G. Er.*
Lleisio, *Vocem edere, sonare.*
Lleisw, *Lixiuia, æ, lixiuium, ij.*
* Lleith, *vid.* Llaith, *Lethum.*
* Lleithiar, *&* Lleithiawg. *A* Llaith.
Llemmain, *Saltare. Frequent. à* Llammu.
* Llemenig, *q.*
Llên, *Litere, doctrina, eruditio, literatura, disciplina. Heb.* לקח, *Lakag, Doctrina. Arm.* Lleen, *Legere.* Lleenawg, *Literatus, apud Tal.* Offeiriad addwyn ei fuchedd heb gyntho haiach o lên. *N.* Gwyr llên, *literati. vid.* Lleu.
Llenn, *Velum, linteamen, peripetasma.*
Lleng, *Legio.* Aeth dwy leng i'th deilyngu. *T.A.*
Llenlliain, *Lodix, linteum, lecticaria.*
Llenwi, *Implere. Sic Arm. A* Llanw.
Llepian, *Lambere. Frequent. à* Lleibio. *Gr.* λάπτω.
Llerr, *Zea.*
* Llerw, *Est* Eiddil, Ilêsg, diccra, *Gracilis, macer, macilentus, debilis, infirmus. Hinc* Afflerw, *vulgò* Aflêr, *Gulosus, gulæ deditus, Heluo.* Calennig lerw ddierwin. *D. G.* i'r cusan. Dwf llerw, dan defyll irwydd. *D. G.*
Llerwddyn dan fantell orddu. *D. G.*
Llerwfalch farchawg *&c. Gwalch.*
Llês, *Commodum, vtilitas.*
Llesu, *&* llesháu, *Prodesse, commodo esse.*
Llesháad, *Commoditas.*
Llêsg, *Infirmus, languidus, debilis, vilis. Antiquis Piger. Arab.* Casal; *literis transpositis. ab Heb.* עצל, *Ngatzal.*
Llesgedd, *Infirmitas, debilitas, pigritia.*
Llesgáu, *&* Llesgu, *Languescere, debilitari.*
Llesgethan, *Debilis, debilitatus.*
Llesmair, *Animi deliquium, extasis, syncope,* λειποψυχία, συντῆξις.
Llesmeirio, *Deficere, extasin pati.*
Llestair, *Impedire, remorari, retardare. Impedimentum, remora.*
Llestr, *Vas, vasis. Sic Arm.*
Llestr, *Nauis. Sic Arm.*
Llergynt, *vid.* Lledcynt.
Lletpai, *vid.* Lledpai.
Llethr, *Cliuus, locus accliuis, latus montis.*
* Llethrid, *Coruscatio, rutilatio. A* Llathru. *vid. ex. in* Lloflen. Ysgwydawr llethridfawr, llathraid. *P. M.*
Llethu, *Premere, opprimere.*
Lletring, *h. e.* Lled-dring, *Graduale, gradus, ascensus. A* Dringo. Ei chân rhwng llettring a chôr. *D. G.* i'r glôch.
Lletty, *Hospitium, diuersorium.*
Llettyu, *In hospitium excipere, in hospitium diuertere. Heb.* לון, *Lun, Pernoctare.*
Llettywr, *Hospes.*
Llettywraig, *Idem. f. g.*
* Lléu, *Legere. Heb.* להג, *Lahag, Doctrina, & linguâ Ismaelitica, lectio.* Chwi a léwch y ddeddf ac nis deellwch, (medd Elen wrth yr Iuddewon) Ni a'i llêwn ac a'i dealltwn eb hwyrtau. *N.* Fyngherddau sy llyfrau lleer. *Tal. Hinc* Darllain, *Legere, &* Llên, *Doctrina.* Lléu *etiam à* Lle *est Locare, collocare. vid. ex. in* Abar.
Lleuad, *Luna, Phœbe. Heb.* לבנה, *Lebanah. Gr.* σελήνη. Lleuatglaf, *Lunaticus.*
Lleuen, *Pediculus. Arm.* Louen.
Lleuog, *Pediculosus, pedicosus.*
Lleuer, *Lux, lumen. Sic scribebant antiqui, sed legebant interdum* Llefer, *interdum* Lleuer, *interdum* Lleufer. *Pl.* Llefyr. Digwydd gwŷr heb lefyr heb lan. *P. M.* Llefer y llygaid, *&* Lleferydd y llygaid, *Lumen oculorum, phrasi vsitata.* Astrus fu 'r ffenestr oestraul, Lle rhoed i ddwyn lleuer haul. *D. G.*
Lleueru, *Lucere. Iolo.*
Lleuci, *Lucia. Nomen fœminæ.*
* Lleurwydd, *Lux, lumen, illuminatio. Hinc* Goleurwydd.
Llew, *Leo. Gr.* λέων. *Arm.* Lleon. *Heb.* לביא, *Laui, &* ליש, *Laish. Leo.*
Llewes, *Leæna, Lea.*
Llewpart, *Pardalis.*
Llewa, *Edere, manducare. Heb.* לחם, *Lacham, comedere. Interdum Bibere, vt* φάγω *in quibusdam compositis,* οἰνοφάγος *&c.* Llaw Sion, llewais ei winoedd. *G. Gl.* Llewais wirawd, Gwin a bragawd. *Tal.*
Llewych, *Lumen, splendor. Interdum* Llewyrch. *Gr.* λύχνος.
Llewychu, *&* Llewyrchu, *Splendere, lucere. Sic Arm.*
Llewychedig, *Splendens, splendidus.*
Llewyg, *Idem quod* Llesmair. Marwlewyg.
Llewygu, *Idem quod* Llesmeirio. Dadlewygu.
* Llewyn, *vid. an pl. à* Llawen.
* Llewyr, *Idem quod* Llefyr. *vid.* Lleuer.
Llewyrn, *Ignis fatuus. Est fortasse corruptum à* Lleuyr. Euawg, drum lleuawg drem llewyrn. *D. G. i R. Meig.*
Lleyg, *Laicus.*
Lleyn, Gwlad Lŷn.

Ll I

Lliant, *Idem quod* Llif. *Fluctus, fluentum, mare. vid. ex. in* Maer. *Inde nomen proprium,* Gwenlliant. *Alij dicunt idem esse quod* Tywyn.
Lliain, *Linteum. Arm.* Lien, *tela.*
Lliain, *Mappa.*
Lliain amdo, *Ferale amiculum, linteum cadauerale.*
Lliengig, *pro* Llengig, *Diaphragma.*
Lliainrhwd, *Linamentum, linteum erasum.*
Lliasu, *Enecare. vid.* Lleas.
Lliaws, *Multitudo,* πλῆθος. *Legitur &* Llios. *Arm.* Lies, *sæpè. Pl.* Lliosydd. *Vsurpatur & Adiectiuè, Multus, a, um, plures. Gr.* πολύς. Agos yw 'r llios i'r llall. *H. D.* Pan ddel llios y rhosyn. *D. Ll.* A'i ddangos i llios lu. *D. G.* Cefais liaws awr aur a phali. *M. Br.*
Lliosddyblygu, *Multiplicare.*
Lliosawg, *Multiplex, pluralis.*
Lliosowgrwydd, *Multitudo, pluralitas. Mendosè* Lluosog, *&* Lluosowgrwydd *&c.*
Lliosi, *&* Lliosogi, *Multiplicare, in plurali declinare.* Llaw Iesu a'i lliosi. *D. G.*
Llibyn, *Mollis, remissus. vid.* Llippa.
Llid, *Ira, iracundia.*
Llidio, *Irasci, succensere, excandescere.*
Llidiog, *Iracundus, iratus.*
Llidiowgrwydd, *Iracundia.*

Llidiart, *Porta agrestis. Habet D. G.*

Llif, *Inundatio, diluuium. Arm.* Lifat, *eluuium.*

Llifo, *Inundare, circumfluere.*

Llifeirio, *Circumfluere, perfluere.*

Llifeiriant, *Fluctus, alluuies, inundatio.*

Llifddwr, *Idem.*

Llifo, *pro* Lliwo, *Intingere, colorare.*

Llif, *Serra, lima. Sic Arm.*

Llifio, *Serrare, limare, delimare.*

Llifddur, *Lima.*

Llifo, & Llifianu, *Limâ vel allone acuere, & terere.* Maen-llifo, *Allo, onis.*

Llifaid, & Llifed, *Exacutus. vid. ex. in* Llâth. Vchenaid lifaid lafar. *D.G.* Hil Ednyfed lifed lain. *Iolo.*

Llifiant, *Consumptio, attritio, phthisis.*

* Lillen, *Capra.*

* Llimp, *Leuis & politus. Gr.* λεῖος. Tagell aur têg yw a llimp, Alarchaidd ddyn wiw lerwchwimp. *S. Kyf.*

Llin, *Linea.*

Llinell, *Lineola.*

Llinellu, *Delineare.*

Llinyn, *Ligula, linea.*

Llinynio, *Lineas inducere.*

Llin, *Linum. Sic Arm. Gr.* λίνον. *Arm.* Linhaden, *Vrtica.*

Llinhad, *Semen lini.*

Llinagr, *Tepidus, congelidus.* Llonaid llwy o ddwr llinagr, yn auraeg bid têg, bid hagr. *D. G.*

Llindag, *Iugulum.*

Llindagu, *Suffocare, iugulare.*

Llinaru, *Lenire, leniri, mitigare, mitigari.*

Llinor, *Sing.* Llinoryn, *Pustula.*

Llinos, *Auriuitris, acanthis, carduelis.* Aderyn y llin.

Llios, lliosydd, lliosog, *&c. vid.* Lliaws.

Llippa, *Mollis & remissus, flaccidus, pendulus. Idem quod* Lleipr.

Llippáu, *Flaccescere.*

Llipryn, *Flaccidum & pendulum quid. A* Lleipr.

Llith, *Lectio. Inde* Crog-lith, *Lectio de Christo crucifixo.* Crog ddichwith bob llith o'r llên. *M. Gr.G.*

Llith, *Illecebra, inescamentum, esca.*

Llithio, *Illecebrare, allicere, pellicere.*

Llithiog, *Illectatus.*

Llith, *Farina aquâ macerata.*

Llithrig, *Lubricus. Gr.* ὀλισθηρὸς, γλίσχρος.

Llithro, *Labi. Gr.* ὀλισθεῖν, ὀλισθαίνειν. *vid. an hinc Angl.* Slide, *q. d.* Ys llithro.

Lliw, *Color. Sic Arm. &* Disliw *Arm. Discolor. Arab.* Lawen, *colorauit.*

Lliwus, *Bene coloratus.*

Lliwiog, *Coloratus, colore tinctus.*

Lliwydd, *Tinctor, intinctor.*

Lliwydd i ... *Baphice.*

Lliwio, & Llifo, *Colorare, tingere, intingere, imbuere. Sic Arm.*

Lliwdy, *Baphia, officina tinctoria.*

* Lliwed, *Gens, natio, turba, turma.*

Lliwelydd, *Nomen viri.*

Lliwied, *Exprobrare. Vnde* Cyfedliw, edliw.

Lliwiant, *Exprobratio.*

LL O

Llo, *Vitulus, buculus. Arm.* Lue.

Lloc, *Caula, angiportus, angulus.*

Lloccio, *In angulum cogere.*

Llocust, *Locusta. Habet Tal. de plagis Ægypti.*

Lloches, *Latebra, latibulum.*

Llochi, *Demulcere. Heb.* החליק, *Hechelik, Blandiuit. Hinc* Llawch, *Demulsio.*

Llodig, *Porca* κασπρίζουσα, *sus subans, ad coitum prona, catuliens. A* Llawd, *Subatio.*

Llodr, *vid.* Llawdr.

Lloer, *Luna, Arm.* Loar.

Lloergan, *Luna splendens. Arm.* Loargann.

Lloeren, *Lunula, areola.*

Lloerig, *Lunaticus.*

* Lloffi, *à* Llaw, *Manus. Manu tractare, manu porrigere, manu fundere, donare. Ostendit Antiquos dixisse* Llawf, *pro,* Llaw; *nisi exoleliuè in hoc verbo & in compositis* Dyloffi, anlloffi, *&c. addatur* F. O'r dawn ry lloffaist rwy lafar wyf. *Meil. G.* i Dduw.

* Llofflen, *Quicquid alij velint, ego existimo esse idem quod* Llaw, *vel Diminut à* Llaw. Euraddwrn oedd ei lafn yn ei lofflen. *C.* Gwystlid rhwng llechrid llatt reid-rudd lafnawr, o loflen mab Gruffudd. *P. M.*

Llofres, *Sinus. A* Llaw, *vt* Lloffi. A'i lyfrau yn ei lofres. *N.*

Llofrudd, *Idem quod* Llawrudd. *A* Llaw, *vt* Lloffi.

Lloffa, *Spicilegium facere, spicas legere, quasi manu colligere, vel manipulare. A* Llaw, *vt* Lloffi.

Llofft, *Solarium, tabulatum, cœnaculum,* ὑπερῷον. *Habet Iolo sæpè.*

Llog, *Merces. Vnde compositum* Cyfllog. λόγος, *Ratio, ratiocinium.*

Llogail, *Trabs subgrundanea.*

Llogawd, *Conclaue, aula, cella, armarium; Ecclesiæ cancelli. Interdum, Abacus, loculus, loculamentum.* Llawer gorwydd blawr yn llanfawr llogawd, llemenyg yn Ionawr. *C.* Llogawd gwin llygad Gwynedd. *D. G. De Mona insula.*

Llogell, *Loculus, loculamentum. q. d.* Llawgell. *Cella manuaria.* Llygad y wlad a'i llogell, Llygad y bertedd-wlad bell. *Iolo.*

Llogwrn, *Nanus, pumilio.*

Llon, *Iocundus, letus.*

Llonnder, *Iocunditas, letitia.*

Llonni, *Hilarare, hilarescere.*

Llonaid, *Plenum, plenitudo. A* Llawn.

Llong, *Nauis, nauigium, ratis. Gr.* πλοῖον.

Llongwr, *Nauta, nauicularius.*

Llongwriaeth, *Nauigatio, nauicularia.* Hir longwriaeth i tawdd †. *Diuturna nauigatio ad naufragium.*

Llongborth, *Nauium portus.*

Llonydd, *Quietus, placidus, tranquillus.*

Llonyddwch, *Requies, tranquillitas.*

Llonyddu, *Quiescere, pacare, mitigare.*

* Lloppan, *Calceamentum, calceus, pero.* Lloppanau mawr am ei draed. *Hist. Pwyll.* Lledr hên lloppanau sy dda rhag y cig drwg. *Llyfr Medd.*

Llorf, *Tibia. Pl.* Llyrf, *Iolo.*

Llorfdant. *Hypate.* Llorfdannau, *Sunt chordæ maximæ in citharâ.*

Llorp, *Crus.* Am hyn gwyl fy mhoen, gwili, A llatha'r poen i'm llorp i. *I. G. I. Ll.* Llorpau gwrâch ar dudfach du. *D. G.*

Llôsg, *Incendium, vstio, ambustio. Arm. Ardor.*

Losgi, *Vrere, vri. Arm.* Lesquiff. *Heb.* סלק, *Salac, Calefacere, vrere.*

Llosgach, *Incestus.*

Llosgadd, *Seraphim.*

Llosgwrn, *Cauda, penis.* Canhymdaith ci ei losgwrn †. *Comes canis cauda.*

Llosgyrnog, *Caudatus, penitus.*

Llôst, *Hasta, hastile, lancea. Arm. Cauda. Inde* Bonllost, *h.e.* Bôn llost.

* Llostlydan, *K. H. Animal quoddam latam habens caudam,* πλατύουρος. *Fiber, castor.*

* Llostruddyn.

Llowrwydden, & Llawrwydden, *Laurus.*

Lloweth, *Vt* Oen lloweth, Llwdn lloweth; *Corrupte pro* Llawfaeth, *manu nutritus,* χειρότροφος, χειροήθης. *A* Llaw & Maeth. Yn llyfn fel yr oen llowfaeth. *G. Gl.*

Lloweth, *Fasciculus, manipulus.* Lloweth o wallt, lloweth o lin &c. *A* Llaw. Llwyth gwr lloweth o gariad. *D. G.* i wallt merch.

Llowgist, *Cista minor. A* Llaw. Y llygad dan y llowgist. *D. G.*

Llowion, *pro* Lloffion, *Quod manu expurgando secernitur, expurgamina. vi. ex. in* Edau.

LL V

Llu, *Exercitus*

* Lluarth, *vid.* Garth.

* Lluch, *Est* Gweddi, *ait G. T.*

Lluchio, *Iacere, niuem vento agitare, imbrem depluere,* ὀμβρέω.

Lluwch, *Nix vento agitata.*

Lluchfa, *Aceruus niuis vento coagitatus.*

* Lluchddawn, *Donorum imbres deplu-ens. C.* δωροβόλος.

Lluched, *Sing. Fulgur, fulgetrum. Sic Arm.*

Llachynt, *Impetus citatiſſimus. A* Lluwch, & Hynt. Yn dwyn llachynt i'm hymlid, yn greulawn ac yn llawn llid. *D. G.*

Lludw, *Cinis, lix. Sic Arm.*

Lludlyd, *Cinerosus.*

* Lludwawg, *Mendoſè à* Llydw.

Lludded, *Laſſitudo, tædium, defatigatio.*

Lluddedig, *Defeſſus, laſſus.*

Lluddias, & Lluddio, *Impedire.* Ni ludd anniweirdeb ffawd. †.

Lluddwr, *vid.* Lluyddwr.

Lluest, *Tugurium, tentorium.*

Lluestu, *Castra figere, tentoria figere.*

Llûg, *Lux, lumen. Gr.* λύχνος, & λὺξ, λυχὸς, *lux, Hinc fortè* Llygad, *Oculus, & herba* Llugeirian, *alias* Llygad eirian. Llû y dydd, *Auroræ, prima lux, Gr.* λυκὴ, *prima lux ortum ſolis præcedens*; λυκαυγὲς, *Crepuſculum*; λυκόφως, *ſummum diluculum.*

Llûg, *Alicubi ſignificat Peſtem, peſtilentiam.*

* Llugis, *Luminare, is.*

* Llugorn, *Lucerna, lampas, luminare. Sic WS. Mat 25 Gr.* λύχνος. Dau lugorn nef, haul a lleuad. *N. Duo cœli luminaria.*

* Lluganu, *Arma reſarcire & polire.*

* Llugenydd, *Armamentarius, thoracopæus, interpolator, armorum polator.*

* Llumman, *Vexillum, inſigne, ſignum militare. vid. ex. in* Ellmyn. Lluman brain ger llaw miu bryn *D. G.* i'r llwynog.

* Llummannog, *Vexillatus, vexillis ornatus.*

* Llumbren, *Haſtile vexilli.*

* Llumwydden, *Idem.*

* Llummon, *Eſt* Mg, *Fumus, ait Ll. Ego exiſtimo idem eſſe quod* Lluman, *& errori anſam dediſſe quòd in ædificijs foramen fumi euacuandi dici ſolebat* Twll y llummon, *(antiquis* Lar) *non quòd eâ fumus exiret, ſed quòd ibi vexilla figi ſolebant.* Fy newis ar fy meibion, pan gyrchai bawb ei alon, pyll wyn pwyll tân trwy lumon. *Ll.* hên.

Llûn, *Effigies, forma, figura.*

Llunio, *Formare, figurare, effigiare.*

Lluniedydd, *Formator, effigiator.*

Lluniawdr, & Lluniodr, *Regula, norma.*

Lluniaidd, *Benè formatus, bona figura præditus.*

Lluniaeth, *Victus, us, ui. Heb.* לחם, *Lehem. vid.* Llewa.

Lluniaeth, *Prouidentia, ordinatio.* Trwy luniaeth Duw ef a ddigwyddodd o olud i dlodi *N.*

Lluniaethu, *Præordinare, ordinare.*

Llundain, *Londinum vrbs.*

Lluoſog, *Rectius,* Llioſog.

Llurig, *Lorica. Gr.* λωρίκιον.

Llurigawg, *Loricatus, lorica indutus.*

Llûſg, *Tractio, tractum.*

Llusgo, *Trahere. Gr.* ἕλκω

Lluttrod, *Lutum, cinis, lixiuium. q.d.* Lludw-rwd.

Lluttrodi, *Luteſcere, luto polluere.*

Lluydd, *Exercitus, caſtra.*

Lluyg, *Caſeorum vermiculi.*

Lluydda, *Militare, bellum gerere.*

Lluyddwr, & Lluyddiad, *Miles.* Llwyddid Duw 'r lluciddiaid tau. *Ll. Moel.*

Ll W

Llw, *Iuramentum, juſiurandum. Arm.* Le *Heb.* אלה, *Alah, jurare. pl.* Llyau, & Llwon. Llw gweilydd *vid.* Gweilydd. O Dduw pam, loer ddinam lw, Yr honnaist y gair hwnnw. *D. G. E.* Lyn Llywelyn o'm llw, I'r tân y deiryd hwnnw *L. G.*

Llwch, *Puluis, ſcobs. Hebr.* חול, *Chol, Arena.*

Llychlyd, *Puluerulentus.*

Llwch, *Lacus. Vnde* Talyllychau, *Abbatia quædam.*

Llwdn, *Pullus.* Llwdn hwch, *Sus, porcus*; Llwdn dafad, *Ouis*; Llwdn gafr, *Capra* Llwdn y glôch, *Prodromus.*

Llydnu, *Pullificare.*

Llwfr, & Llwrf, *Vecors, puſillanimus, ſocors, excors, timidus.* Nid ai 'n llwfr dan holl ofal. *T. A.* Dir lwrf y deli Arfon. *L. Mon. & vid. Ex. in* Gohebu.

Llyfrder, *Vecordia, ſocordia, puſillanimitas, ignauia, imbellia, æ.*

Llyfrhau, *Vecors & Excors fieri.*

Llwgr, & Llygredigaeth, *Corruptio, corruptela.*

Llygru, *Corrumpere. Gr.* Λυγρός. A lygrwys Duw a lygrwys dyn †. *h. e. Corrumpit (i. profanat) Deum qui profanat hominem.*

Llygrawr, *Corruptor.*

Llygredig, llygrawg, *Corruptus.*

Llwmm, *Nudus, glaber.*

Llwngc, *Abſorptio, & abjectio è* Llwng. *vid.* Llyngcu.

Llwrw, Trech *ait Ll. vnde &* Tw *Mulcta: ſed ego exiſtimo ſignificare loco, vice.* Camlwrw *eſt Mulcta. q. d. vice & loco injuria. A* Cam *&* Llwrw Cwympo yn llwrw ei ben, *h. e.* Yn wysg ei ben; *Præceps in caput cadere.*

* Llwry, *pro* Llwrw, *vt* Bwry, *pro* Bwrw.

Llwy, *Cochlear. Arm.* Loa.

Llwybr, *Semita, callis, trames. Gr.* τρίβος. *Arab.* Sabil. *Semita, via.*

Llwybro, *Semitare, incedere, ambulare.*

Llwybraidd, *Dexter,* εὔοδος, *Methodicus.*

Llwybreiddio, *In ſemita dirigere.*

Llwyd, *Color aquilus, mucidus, fuſcus, canus.*

Llwydo, *Caneſcere, muſeſcere.*

Llwydedd, & Llwydni, *Canities, mucor.*

Llwydd, & Llwyddiant, *Proſperitas, fœlicitas, bona fortuna, res ſecundæ.*

Llwyddo, *Proſperare, proſperè agere.* Ni lwyddodd ond a dramgwyddodd †. *Non proſperauit niſi qui lapſus eſt.* Ni fynno Duw ni lwydd †. *Quod non vult Deus non proſperabit.*

Llwyddiannus, *Proſper, fœlix.*

Llwyf *Sing.* Llwyfen, *Vlmus, ptellea. Heb* אלה, *Elah, Vlmus.*

Llwyfan melin.

Llwyfan menn. *Plauſtri receptaculum.*

Llwyfennau, & Llefenau, & Llyfenau, *Lumbi.*

* Llwyfo, *q.*

* Llwyfin, *Vlmeus.*

Llwygaw, *Deficere, defatigari.*

Llwyn, *Lucus, arboretum, nemus, ſaltus.*

Llwyn, *Lumbus.*

Llwynog, *Vulpes.* Llwynoges, *Vulpecula.*

Llwyr, *Totus, omnis, vniuerſus.*

Llwyrwys, *Cunctorum inuitatio & congregatio, panegyris.* Ymbell air ymmhob llwyrwys, Ytyw 'r hwn a ddwetto Rhys. *L. G.*

Llwyth, *Onus, ſarcina, pondus.*

Llwythog, *Onuſtus, oneratus.*

Llwytho, *Onerare, ſarcinare.*

Ll Y

Llŷch, *3 perſona futuri ſing. à* Llochi.

Llycheden. *vid.* Lluched.

Llychlyn, *Noruegia.*

Llychwin, *à* Llwch: *Puluere fœdatus.* Lliw llychwin, *Color puluereus.*

Llychwino, *Puluere fœdare, inquinare, inquinari.*

Llydan, *Latus, patulus, ſpatioſus, vaſtus. Arm.* Ledan. *Gr.* πλατύς.

Llydaw, *Armorica.*

Llydw, *vid.* Lledw.

Llyfasu. *vid* Llafasu.

Llyfenau *vid.* Llwyfenau.

Llyfn, *Sordidus, ſqualidus. Hinc Angl.* Slouen. *q. d.* Yr llyfn. *Legitur &* Llyf. Casn.

Llyfn, *Lenis, æquus. Gr.* λεῖος.

Llyfnhau, *Leuigare, leuare, planare.*

Llyfnu, *Occare, leuigare, leuare.*

Llyfr, *Liber, codex, volumen. Arm.* Leffr. *Hebr.* ספר, *Sepher. Chald.* ספרא, *Siphra.*

Llyfrwr, *Librarius.*

Llyfu, *Lingere, lambere. Heb.* לחך, *Lahac, &* לקק, *Lakak. Gr.* λείχω, *&* λιχμάω, *Demetis,* Llyu.

Llyfrothen.

Llyffant, & *apud Demetas* Llyffan. *Heb. vel Ægypt.* צפרדע, *Tſephardeange* Llyffant melyn, *Rana.*

Llyffant du, *Bufo, rubeta. Arm.* Prezeuan. Mal llyffan y cân mewn côr. *Ph. Em.*
Llyfferthin, *vid.* Lleferthin.
Llyffethair, & Llawethair, & Llywethyr, *Pedica, manica. Habet C. A* Llaw, *vel à* Llywio, *Regere.* Ar y llu weithiau rhoi llawethair. *L.G.* Rhychwant o bant ei gesa byrr, a llathaid yw 'r llawethyr. *N.* i farch.
Llŷg, & Lleyg, *Laicus. Arm.* Lic.
Llŷg, *pro* Lluyg. *Llŷg etiam alicubi dicitur mus araneus.*
Llygad, *Oculus. Sic Arm. vid. an à* Llug, *Lux.*
Llygadog, & Llygeidiog, *Oculatus.*
Llygadtŷn, *Fascinum.*
Llygadtynu, *Fascinare.*
Llygliw, *Aquilus color, fuscus color.*
Llygod, *Sing.* Llygoden, *Mus.* Llygoden gôch, *Mygale, es.*
Llygoden ffrengig, *Sorex.*
Llygru, *vid.* Llwgr.
Llymm, *Acutus, acer, seuerus, rigidus. Sic Arm.*
Llymhau, *Acuere, exacuere. Sic Arm.*
Llymeirch, *Ostreæ, ostreum, concha.*
Llymmaid, *Sorbillus.*
Llymmeittian, *Sorbillare, pitissare.*
Llymrig, *Crudus.*
Llymru, & Llymruwd, *Puls, tis.*
Llymsi, *Inanis, nudus.*
Llymysten, *Merularius accipiter, bumipeta.*
Llynn, *Liquor. Sic K. H. Humor, succus, potus.* Llynn y cymmal, *Mucus, vel humor mucilaginosus circa articulos & juncturas.* Llynn y llygad, *Humor oculi.* Llynn afalau, *Liquor pomorum, sicera, pomarium. Sic interdum Heb.* לחם, *Lehem.*
Llynna, *Idem quod* Diotta.
Llynn, *Lacus, stagnum, piscina. Sic Arm. Gr.* λίμνη· ληνὸς, *Lacus torcularis.*
Llyn-grangc, *Struma, meliceris.*
Llyncoes. Anifail a'r llyncoes arno, *Iumentum suffraginosum.*
Llyngcu, *Deglutire, gurgitare. Sic Arm. Hebr.* לוע, *Luang, Absorbere: &* בלע, *Balang, Deglutire. Gr.* γλύζω. *vid.* Llwng.
Llyngyr, *Lumbrici, intestina terræ. Sing.* Llynghyren. *Arm.* Lenqueren.
Llŷn, *vt* Haint llŷn, *Morbus contagiosus, pestilens, pestiferus.* Llynu, *inficere, non vsitatur.*
* Llynwyn, *Vestigium iumenti, vt volunt plerique. Ego existimo aquam stagnantem significare.* Tra fo yr eigiawn yn llawn llynwyn. *L. G.* Castell gwyn mewn llynwyn llawn, Caer wythochr vwch cwrr Ieithawn. *L. G.* i Gastell.
* Llŷr, *Mare, equor.* Calan hyddfref tymp dydd yn edwi, Cynnwrf yn ebyr, llŷr yn llenwi. *P. M.* Megys twrf ebyr yn llŷr llawn. *C.* Rhuthr a ddug fy llyw aeth tra llŷr ei glôd, ei glybod bu myfyr. Gwg. Br. Aber llech rhwng wybr a llŷr. *T. A.*
* Llyry, *vid.* Llwrw. Llyryon. Llyryed. *q.*
Llŷs, *Aula, curia, palatium, forum judiciale: Sic Arm.* Gŵr llŷs, *Aulicus. Hinc videtur dici Angl. Leete, verso S in T.*
Llŷs, *Herba. Vsitatur in compositione tantùm. Pl.* Llysiau, *unde vulgatum sing.* Llysieuyn.
Llŷs, & Llysiant, *Rejectio, reprobatio, repudium.*
Llysu, *Rejicere, repudiare, reprobare.*
Llysdad, *Vitricus. Sic Arm.*
Llysenw, *Cognomen. vulgò Nomen ignominiosum. Arm.* Llyshanw, *Cognomen.*
Llysenwi, *Cognominare, cum ignominia appellare. Sic Arm.*
Llysfam, *Nouerca. Sic Arm.*
Llysfab, *Priuignus.* Llysferch, *Priuigna. Sic Arm.*
* Llysdyn. *al.* Llysdin, *Aulica vrbs, ciuitas curialis, Aula. q. d.* Llŷs dinas. *Plures loci eo nomine appellantur;* Llysdyn, *nunc* Llysin, *in* Powys; Llysdin Hunydd, *in* Tegeingl, A'r llŷs fraith yn arlloes fry, A'r llysdyn yn arlloesdy. *D. G.*
Llŷsg, *Virgula, bacillus.* Byrllysg, *Bacillus breuis.* Llysgbren, *corruptè* Llysbren, *idem pl.* Llysgon. Taflu llysgon atto. Llysgon (gwell ym eu llosgi) O gyll oedd, nid o'm gwall i. *D. G.* i'r cyll a roesid iddo am ei gariad.
Llysieuyn, *Herba. vid.* Llŷs. *Arm.* Lousouen.
Llysieua, *Herbas colligere.*
Llysnafedd, *Mucor, pituita, phlegma.*
Llysnafeddog, *Mucosus.*
Llysowen, *Anguilla.* Morlysowen, *Congrus.*
* Llŷth, *est* Llêsg, *ait Ll. Debilis, vilis, humilis, ignobilis, plebeius, obscurus, vulgaris homo. vid. Ex. in* Dilyth. A chadw wyneb arebydd, a chyda llŷth byth ni bydd. *S. Kyf.*
Llythi, Iacha pysgod môr yw llythi. *Llyfr Medd.*
Llythyr, & Llythyren, & *apud poëtas* Llythr, *Litera, elementum, character. Sic Arm. Item Epistola, literæ, tabula.*
Llyu, *vid.* Llyfu.
Llyw, *Clauus nauis, puppis: cauda piscium & vestium.* Da i bob merch, od ymberchir, Dwyn llyw ei gŵn, dan lle gwir. *L. Mon.*
Llyw, & Llywydd, *Gubernator, rector, dominator, imperator. Item Nauclerus, nauarchus, nauicularius.*
Lywiawdr, & Llywodraethwr, *Gubernator, rector.*
Llyw, *Idem quod* Lluniaeth, *Victus, us, ui. Fortè à* Llewa. Ni bydd y dryw heb ei lyw †. *Heb.* לחם, *Lebem, Cibus, victus.*
Llywio, & Llywodraethu, *Regere, gubernare, moderari, dominari. Arab. Wali.*
Llywedyddiaeth, *Regimen, regnum, moderamen.*
Llywodraeth, *Gubernatio, moderatio, rectio, dominium.*
Llyweth, *vid.* Lloweth.
Llywethan, *Anguilla. Habet Tal.* Llwm tir llonydd llywethan. *Aueur.*
Llywion, *vid.* Llowion.
Llywionen, *Lodix, lecticaria.* Ni bu is coed heb wisg wen, Ni bu lwyn heb lywionen. *D.G.* i'r eiry.
* Llywy, *Est* Têg, gwynn, disglair, *ait Ll. & aly. Sed vid. an sit etiam dominatrix, gubernatrix, moderatrix, rectrix; à* Llyw. Caru bûn weddaidd, luniaidd lywy. *P.M.* Mal eiry vnlliw lliw llywy, wyneb bûn, mi a wn pwy. *D. G.* Da ydych ddwy lywy 'r wlâd, A da ydoedd eich deudad. *L.G.* i ddwy wraig.

M A

Mâb. *Filius, natus, gnatus. Antiquis Puer, paruulus. Sic Arm. Dicitur & de sexu,* Mâb a merch. *Mas & fœmina, vir & mulier. Contractè in genealogiis* Ab *pro* Mab. *Arab. Aben, Abn, à Ben, Heb.* Mâb *etiam britannis pro cuiusque animalis paruulo vel pullo vsurpatur, eodem modo quo &* בן, *Ben Hebræis.* Moch dŷsg nawf mâb hwyad †. *vid.* Moch.
Maban, *Puerulus, pupus.*
Mâb maeth, *Alumnus.*
Mabawl, *Filialis, puerilis.*
Mabanaidd, & Mabinaidd, *Puerilis, infantilis.* Gwell Duw o'i foli 'n ddifabinaidd. *L. G.* Bychan y mae hŷn nâ dŷn dengmlwydd, Mabinaidd luniaidd lawn gweddeiddrwydd. *P. M.*
Mabolaeth, & Mebyd, & Maboed, *Pueritia, infantia, adolescentia.*
Mâb aillt, *Mancipium, villanus, colonarius.*
Mabwys, & Mabwysiad, & Mabgynnwys, *Adoptio, adoptatio, affiliatio.*
Mabiaith, *Blanditiæ, lallatio, dialectus infantium, aliorumue infantes imitantium aut alloquentium; blandiloquentia nutricum ad infantes,* βρεφολαλία, παιδολαλία. *A* Mâb, & Iaith. Y frontraith hoyw fabiaith hâf. *D. G.*
Mabcaingc, *Arborides.*
Mabddysg, *Quod quis à pueritia didicit, rudimenta a pueris ediscenda,* βρεφοδιδασκαλία.

φοδιδασκαλία. Ni chrŷn llaw ar ſabddyſg †.

Mablygad, *Pupilla oculi. Sic Arm.*

Mabddall, *Cæcus natus*, τυφλὸς ἐκ γενετῆς *Io. 9. Sic wS.*

Mabcath, *Catulus. D. G.*

Mabcorn, *pl.* Mepgyrn. *D. G.*

Mabſant, *Sanctus parœciæ proprius, Sanctus in cujus parœcia quis natus eſt puer.*

Mabys, *eſt* Moes, *ait Ll.*

Macciaid, *aliàs* Magiod, *Millepedæ.* Rhyw bryfed blewog glaſwyrddion a ſydd vch ben dwfr. Da ydynt yn abwyd pyſgotta.

Mâch, *Vas, vadis, præs, fidejuſſor, ſponſor, adpromiſſor. vid. an hinc* Mechdeyrn. Dau fâch ſydd; mâch diebredig, a mâch cynnogn. Mâch cynnogn yw 'r hwn êl yn fâch tros dŷn ni allo ſefyll wrth gyfraith; Mâch diebrydig yw 'r hwn ni allo teithiaw ei fechniaeth gyda 'r howlwr. *K.*

Mechni, & Mechniaeth, *Vadimonium.*

Mechnio, *Fidejubere, adpromittere. Vades præſtare, vades dare; facere vt quis vades præſtet.*

Machlud haul, *Occaſus ſolis, obitus ſolis. Corruptè pro* Ymachludd. *vid.* Achludd, & Ymachludd.

Maccrell, *Scomber, Scombrus, magarus.*

Macl. *vid.* Magl.

* Maccwy, *Puer, armiger, maſculus.* Myned a wnaeth i'r maes a dau faccwy gydag ef. *Hiſt. Ow. ap Vrien.* Can diffyrth trindawd tri maccwy o dân, trimaib gân glain ofwy. *C. de tribus pueris è fornace liberatis.*

* Mâd, *Bonus, a, um: Item Beneficium, bonum. Sic Arm.* A wnêl mâd, mâd a ddyly †. *h. e. Qui facit bonum (i. beneficium) bonum (ei) debetur.* Ceidw ynof ſerch y ferch fâd. *D. G.* Y fâd felen, *Baſiliſcus vt quidam exiſtimant.* I'r oer fâd felen o Rôs. *D. G.*

* Madle, *Nomen oppidi in agro wigorn. nunc dicti* Beudley. *Et ſignificat Bonus locus, ait Girald. &* Buch. Beu.

Madarch, *Fungus, boletus, tuber. Sing.* Madarchen.

* Madien, & Madiain, *eſt* Vrddas, *ait G. T. Honor. potiùs Honoratus. Bonus, beneficus.* Creawdr madiain. *Gr. M. D.* Cyfyd yt hawdd fyd fadiein bôr, gennyf, ac anwyl hawdd ammor. *D. G.*

Madredd, *Suppuratio, putrefactio, pus, tabum, ſanies. vid. Ex. in* Lleipr.

Madru, *Suppurare, putrefieri, putreſcere.*

* Madron, *Vertiginoſus.*

* Madrondod, & Medrondod, & Medryndod, & Mydrondod, *Stupor, veternus, vertigo, ſcotoma. Hiſpanicè,* Modorra, *Lethargus.*

Madruddyn, *vid.* Modruddyn.

Madwys, & Madws, *Maturè, tempeſtiuè, tempus completum.* Madws yw, *Tempus eſt.* Yn dyfod i guro 'r erŵs, Y mwdwl gwair a'i madws. *D. G.* Diwedd fŷd nid oedd fadws, Och i'r dref na chacai 'r drws. *I. H. S.*

Maddeu, *Linquere, relinquere; dimittere, omittere.* Enaid faddeu, *Reus capitis, animam. i. vitam dimiſſurus.* Tridyn ſy enaid faddeu ac ni ellir eu prynu, Bradwr Arglwydd, *&c. vid. Ex. in* Ffyrnig, & Anrhaith. Y dŷn a laddo arall a gwenwyn, galanas dau ddyblyg a dâl, canys ffyrnig yw, a bid enaid faddeu am y naill, a'r llall ar ei genedl, a'i ddihenydd fydd yn ewyllys yr Arglwydd, ai ei loſgi ai ei grogi a fynno. *K. H.* O cheffir dŷn yn lloſgi yn lladrad, bid enaid faddeu. *K. H.*

Maddeu, *Parcere, remittere, ignoſcere, donare.*

Maddeuant, & Maddeuaint, *Remiſſio.*

Mae, *Eſt. Vſitatur & pro* Pa le y mae? *Vbi eſt?* Mae Abel dy frawd di? *Gen. 4.*

Maeddu, *rectiùs* Baeddu. *vid. an hinc Angl. Smite,* Ys maeddu. Gweled hên ſamwydd, blwydd blu, Gogam wddf goeg i'm maeddu. *D. G.*

Mael, *Lucrum, emolumentum, quæſtus.*

Maelio, *Lucrari, quæſtum facere.*

Maelier, *Mercator q. d. Lucrator. Habet D. G.* Maelier y gerdd a'i molawd, Yw Ierwerth a werth ei wawd. *D. G.*

Maelieres, *Mercatrix.* Maelieres Mai oleufwydd. *D. G.*

Maeleriaeth, *Mercatura.*

Mael, *Etiam videtur eſſe idem quod* Melan, & Malen. Teyrn ym mŷſg trin a mael, Trahaiarn gwell ná 'r trihael. *D. Ll.* Dûr a mael oedd drwy 'mylau. *I. Tew.* i hanger.

* Maelgynig, *Ad Malgunum pertinens.*

Maen, *Saxum, lapis. Sic Arm. Heb.* אבן, *Euen,* O faen. & מעות, *Mengoth, Lapilli,* Main. *pl.* Main, & Meini; *vnde Angl. Myne.*

Maen clais, *Marmor propter liuores.* & Maen myuor, *idem.*

Maen ehed, *vid.* Ehedfaen.

Maen melin, *Lapis molaris. Sic Arm.*

Maen gwnn, *Plumbata, globulus, glans.*

Maen cawod, *Ombria, æ. vid. Ex. in* Tiboeth.

Meinin, & Meinyn, *Lapideus, Saxeus.*

Maenol, & Maenor, *Hæredium, prædium.* Hawl i'r faenawl ar fyned. *D. G.* Goreu maenawr gwlâd fawr Fôn. *L. G.*

Maenglawdd, *Lapicidina. Sic Arm.*

* Macon, *vid.* Maon.

Maer, *Præpoſitus, li. land. Prætor, præfectus, villicus, villanus. Hinc videtur deductum Angl. Maior, non à Lat. Maior, vt vulgo putatur. Britannicam vocem eſſe probat, quod Arm.* Miret, *eſt cuſtodire;* Mirer, & Mireres, *Cuſtos.* Mirer an con, *Cunicularius;* Mirer an deſuet, *Opilio;* Mirer an guefr, *Cuſtos caprarum &c. Et Brittanicè olim Cuſtodem ſignificaſſe veriſimile eſt ex Tal. exemplo inferiùs poſito. Nec ineptum erit deducere ab Heb.* שמר, *Shamar, Cuſtodire. Vel a Chald.* מר, *Mar, Dominus, &* מרן, *Maran.* מרת, *Marath, Domina. Mar, Rabbinis eſt Doctor, Arab. Maritus, vir. Amir Turcicè, Princeps, Dominus. Atque hinc nomina propria in alijs linguis in Mar, Mer, Myr, Mayr deſinentia, vt Othomarus, Clodomyrus, weſthemerus &c.* Vchelfaer y gaer, *Summus vrbis prætor. Hiſt. Car. M.* Pwy enw y teircaer, Rhwng Liant a llaer, Ni wyr a fo taer, Eiſſillydd eu maer. *Tal.* Oedd triſt maer oedd claer cleddyf heb wain. *En. Gwg.* Myſi yw, ffraethlyw ffrwythlawn, Maer dy dda, mawr yw dy ddawn. *D. G.*

Maer y biſwail, *Colonus, villicus, lactarius. Cui rei ruſticæ cura commiſſa eſt. Idem quod* hafodwr.

Maerwraig, & Maeres, & Maerones, *vulgò* Meiriones, *Colona, villica, lactaria.*

Maerdy, *Eſt* Hafodty, *Colonia, lactarium.*

Maeronaeth, & Maeroni, *Præfectura, prælatio. K. H.* Nid mynecheid maeroni †.

Maerdref, *Villa, prædium.* Tir maerdref & Diffaith hafodtir, *opponuntur in K. H.*

Maes, *Ager, Sic Arm. Item Prælium, pugna, quòd in agro fiat. Arm.* Caufaes, *Ager incluſus. Poeticè interdum* Ma-es. Ac ef digones, Bûdd coed a maes. *Tal. de Deo.*

Maeſa, *Præliari. Item Ventrem exonerare.*

Maeſſing, *Idem quod* Myſſaing, *conculcare.* Llawer gŵr march ym maeſſing, heddyw, heddychdir digyfing. *C.*

Maeth, *Nutrimentum. Sic Arm.*

Maethu, *Nutrire.*

Maethgen, *Verberamen, verberatio. A* Maeddu.

Magad, *Interdum apud antiquos pro* Bagad. *C.*

Magiaid, *vid.* Macciaid.

Magl, *Laqueus. Gr.* πάγις.

Maglu, *Illaqueare.*

Magl, *Macula, Heb.* מחל, *Machel, Maculauit.*

Magnel, *vid.* Mangnel.

Magod, *Altilis.* Mynn magod, *Hœdus altilis.*
Magu, *Nutrire.*
Magwy, *Quod nutrit.* *vid.* Bagwy. Gorwyn blaen afall blodau fagwy. *Gwalch.*
Magwyr, *Maceria. Heb.* גדר, *Gadher, Maceria.*
Magwraeth, *Nutrimentum, alimonia. Arm.* Magaduraeth.
Magai, *Nutritius, nutrix.*
Maharen, *Aries; Alys Veruex.*
Mai, *Maius mensis. Sic Arm.*
Mai, *Quòd.*
Maidd, *Serum lactis.*
Mail, *Labrum, phiala, polubrum, trulleum, ciminile.*
Main, *Gracilis, exilis. Arm.* Moan. Meindwf, *Gracilis.*
Mainc, *Scamnum, scabellum. Arab.* בנק, *Bank.*
Maint, *Quantitas, magnitudo. Arm.* Ment.
Maith, *Amplus, largus, tædiosus.*
Mâl, *Sicut, vt, tanquam.* Malpai, *h. e.* Mal pe bai, *Perinde ac si.* Lladrad malpai. Mâl *etiam idem est quod* Ysmala. Mal-ledd, *idem quod* Ysmalhawch.
Mâl, *Moneta. ait Tw.* Ef a roddes ei dreftad Clynnog i Dduw a Beuno yn dragywydd, heb na mâl nac ardreth. *Buch. Beu.* Nid oes na mâl na threth a ddylom ei thalu. *Hist. Car M.* Aur mâl, *Aurea moneta, ait Tw.* Aur mâl a dâl yn y daith. *D. G.* Y blaenaf o bobl Wynedd, A dâl ym aur mâl a medd. *D. N.*
Mâl, *Molitura, tritura.*
Malu, *Molere, conterere, friare. Sic Arm. Gr.* Ἀλέω, ἀλήθω, μύλειν. *Heb.* חלם, *Chalam, Conterere, minuere.* & מול, *Mol, & verbum Rabb.* מלל, *Malal, Concidere, comminuere. Hinc* Melin.
Malais, *Malitia, malignitas, maleuolentia.*
Maleisus, *Malitiosus, malignus, malevolus.*
Malc, *Grumus, porca. Habet Iolo.*
Malen, *Chalybs, ferrum. vid.* Melan, & Balain, & Mael. A gafgler ar farch malen dan ei dorr yr â †. *id est, Quod ferro (h. e. gladio, ferro, rapina) coacervatur, citò perit. WS. Eph. 6. 16* Malen y ffydd, *reddit Clypeum fidei; Sed minus rectè.* Twrci aelddu'n troi cilddor, Trwy dalcen march malen mor. *K. N.* i long. Afal moel ar fol malen, Ac yna pig yn y pen. *T. A.* i fwcled. *Videtur etiam significare Diabolum, & scribitur* Malaen.
Malur, & Malurio, & Maluria, *Terra per talpam ejecta, terra contrita, grumulus talpæ, regestum.* Pan fo meilierydd ar ben maluria, Y bydd esgud asgyll gwipia †.
Malurio, *Terere, conterere, conteri.*
Malwen, *pl.* Malwod, & *inde sing.* Malwoden, *Limax, testudo, cochlea. Arm.* Malwheden.
Mall, *Putris, corruptus, malus. Item Stolidus, insipidus, insulsus. Hinc* y Fall. *vid. in* F.
Mallder, & Malldod, *Putredo, corruptela. Stoliditas, insipiditas.*
Mallu, *Corrumpi, putrefieri.*
Mall-haint, *Malum, νόσημα.*
Mam, *Mater. Sic Arm. Hebr.* אם, *Em.*
Mam, & Mammog, *Matrix. Item Mola, morbus mulierum.*
Mammaeth, *Nutrix. h. e.* Mam faeth.
Mammŵydd, *Anser matrix. vid. Ex. in* Maeddu.
Mammŵys, *Mater, & Matrix. K. H. Item Maternitas.* Holi tir o fammŵys. *K. H.*
* Mammynogi. *q.*
Mân, *Exilis, parvus, exiguus, tenuis, minutus. Sic K. H. Inde pl.* Main, *quod nunc obtinet vicem sing. vid.* Edafedd mân, *Fila tenuia.* Gwyr mân, *Homines minuti.* Gwartheg mân, &c. Nid wyf henaidd, nac aiddil, Na gŵr mân, fal y gŵyr mil. *D. G.*
Manblu, *Lanugo, plumulæ molliores.*
Mangoed, *Arbusta, arbores humiliores.*
Manyd, *Grana frumenti exiliora.*
Mann, *Locus. Heb.* מקום. *Item Nota. vid.* Bann.
Mannu, *Tangere & tangendo notam tactus relinquere.*
Mann geni, *Nævus, nota ingenita.*
Mannog. *vid.* Bannog. Amen yr ychen mannog. *D. Ed.*
* Mannad, yw agalen o ymmenyn. Mannad o ymmenyn cyfled a'r ddysgl lettaf yn y trêf. *K. H.*
Manegi. *vid.* Mynegi, *vt scribere solebant antiqui.*
Manach, *Monachus. Sic Arm.*
Manaches, *Monacha. Sic Arm.*
Manachlog, & Manachdy, *Cænobium, monasterium. Sic Arm.*
* Manar. *q.* Manar wisg lasar afar ofeg. *Cafn.*
Maneg, *Chirotheca. Sic Arm.*
Mangant. *h. e.* Mân gann. A meingorph o liw mangant *D. Ll.*
* Mangnel, *Aries bellicus, machina bellica, phalangæ.*
Mangre, *Locus.* Y teirbro dano a dŷf, Tair mangre y tarw meingryf. *G. Gl.*
Manllwdn, *Ouis.*
Manogan, *Nomen proprium.*
Manogen. *vid.* Mynogen.
* Manon, *vid.* Banon.
* Manrhed, *est* Rhiain, *ait Ll.*
Manson, *Murmur, & Murmurare.*
Mant, *Maxilla.*
Mantach, *Edentulus.*
Mantachedd, *Edentulitas.*
Mantais, *Quæstus.*
Manteisio, *Quæstum facere.*
Mantawl, & Mantol, *Æquilibrium, æquipondium, libramentum, lanx. Gr.* τάλαντον. *vid.* Tawl.
Mantell, *Lacerna, chlamys, pallium. Sic Arm. & K. H. Lat. Arab.* Mandil, *Mantile, mappa.*
Mantellu.
Manu, *Prosperare. vid.* Fano.
Manwyaidd, & Manwéaidd, & Manweidd. *Subtilis, tenuis, exilis.* Manweiddiach yw natur angel nâ dŷn, *Subtilior, &c. N.* Y mynyddlaidd manweiddflew. *T. A.* i farch,
Manwl, & Manol, *Curiosus, subtilis, exquisitus, exactus.* Siwan ni bydd ry fanwl. *L. G.*
Manylwaith, *Opus curiosè elaboratum, opus subtile.*
* Maon, *est* Cywiriaid, *ait G. T. sed vid. an potius* Deiliaid, *Subditi, famuli, clientes, Populi.* Ef yw 'r nâf mwyaf a fâg maon byd. *D. G.* Balch ei fenwyd beilch ei faon *Gwalch.* Digardd hardd ei fardd a'i faon. *H. Vol.* A S. Clŷr y claer wyndiredd, Nid Saeson y maon a'i medd. *P. M.*
* Maran, *Est quidam piscis. Cornubienses pro Megaro vel Salmone pisce accipiunt.* Mi a wnaf —— Yt well na thrychan maran. *Tal.*
* Maranedd, *est* Deiliaid, *vt nonnullis placet. vid. an à* Maran, *vel. à* Baran. Llyfn mor llawen maranedd. *Aneur.*
Marc, *Character. Sic Arm. Ab Heb.* מרק, *Marak, imprimere, inurere.*
March, *Equus. Sic Arm. Heb. Chald. Arab.* Rammac, *Equus. R. & M transpositis.* Cadfarch cadarndew, cerdded-ddrud, llydangefn, bronchang, gaflgyfyng, carngragen, ymdeithwastad, hywddfalch, drythyll, llamsachus, ffroenfoll, a'i lygad yn frithlas dratheryll. *N.*
Marchwr, *Equarius, ii, equiso, hippodamus, hippocomus.* Gwaetha 'marchwr gwr yw Gwen. *N.*
Marchwriaeth, *Ars equestris.*
Marchog, *Eques, miles. Sic Arm.*
Marchoges, *Equitissa. Habet D. G.*
Marchogaeth, *Equitare. Hebr.* רכב, *Racab.*
Marchawglu, *Equitatus, equitum exercitus.*
Marchgen, *Lorum, corium equinum. vi.* Cenn.
Marchnad, *Forum, mercatum, nundinæ. Arm* Marchad. *Heb.* מכר, *Macar, Vendere.* & מחיר, *Mechir, Commutatio, precium, æstimatio rei.*
Marchnatta, *Mercari.*

mantg.

mangaw.

Marchwreinyn, *Impetigo.*
Marian, *Calculi, ſabulum, ſaburra, locus ſabuloſus. vid.* Graian.
Marl, *Merga, taſconium.* Nid erddir marlbridd iddi. *D. G.* am y ſwyalchen.
* Marron, *eſt* Arglwydd, *ait Ll. Nuſquam legi.*
Mars, *Limites regionis.*
Marſdir, *Terra limitanea.*
Marſiandiaeth, *Mercatura. G. Gl.*
Marw, *Mori, interire, occidere, occumbere, perire, oppetere. Latinum mori volunt dictum ab Heb.* מרר, *Marar, amareſcere: & cur non ita Britannicum* Marw? *Gr.* μόρος, *interitus.*
Marw, *Mortuus, emortuus, inanimis, exanimis, defunctus.*
Marwaidd, *Emortuus.*
Marweiddio, *Mortificare, mortificari.*
Marwddydd, *Dies criticus.*
Marwfis, *Menſis mortuus, quo ſ. omnia è terrâ naſcentia non creſcunt, ſed quaſi mortua jacent.* Y marwfis a ſerch morfydd. *D. G.*
Marwol, *Mortifer, mortiferus, lethalis, pernicioſus, exitioſus. Sic Arm.*
Marwolaeth, *Mors. Hebr.* מות, *Maueth.*
Marwoldeb, *Mortalitas.*
Marwolaethu, & Marwhau, *Mortificare.*
* Marwyſgafn, yw claſwely.
Marwor, & Marwar, *Carbones igniti, pruna.* Gwreſog iawn yw 'r gaer yſgwâr, Gwely mawr mewn glo marwar. *L. G.* i aelwyd.
* Marwerydd, *vid.* Morwerydd.
Marwydos, *Cinis feruidus, pruna.*
Marwdonn, *Porrigo, furfures capitis.*
Marwlanw.
Marwnad, *Epitaphium, monodia.*
Maſarn. *Acer arbor.*
Maſnach, *Mercari; mercatura, emporeuma, mercimonium, merx. Alicubi,* Maſgnach.
* Maſtig *vid.* Meſtyg.
Maſw, *Mollis, tenuis, vilis.* Serchog fydd maſw dan laſwydd. *D. G.*
Maſwedd, *Mollities.*
Mathr, *Proculcatio.*
Mathru, *Proculcare.*
Mattras, *Culcitra, anaclinterium. Chald.* מצע, *Matſang, Stratum.* At fattras o goed glâs glynn. *Dafydd ap Gwilym.*
Mau, *Meus, a, um. Gr.* ἐμός. *Arm.* Ma.
Mawaid, yw llonaid dwy law, *Dragma vtriuſque manus, manipulus.*
Mawl, & Moliant, *Laus. Hebr.* הלל, *Hillel, Laudare.* מהלל, *Mahalal, Laus.* מלל, *Millel, Loqui.* מלה, *Mullah, Loquela.*
Moli, *Laudare.*

Mawn, *Sing.* Mawnen, *Gleba, cæſpes. Arm.* Mawden.
Mawr, *Magnus, grandis, vaſtus, amplus. Sic Arm. Gr.* Μέγας.
Mawr byd, *Arm. & Br. Valdè magnus, ingens.*
Mawredd, *Magnitudo, majeſtas, amplitudo.*
Mawrhydi, *Majeſtas.*
Mawr edigrwydd, *Magnanimitas.*
Mawreddus, & Mawreddog, *Magnificus.*
Mawryddig, *Idem.*
Mawrfrydig, & Mawrfrydus, *Magnanimus.*
Mawrhau, & Mawrygu, *Magnificare.*
Mawrth, *Martius menſis. Sic Arm.*
Mawrwriaeth, *Magnanimitas, virtus heroica. D. G.*
* Maws, *eſt* Moeſawl, *ait Ll. Inde* Cymmaws. Maws llafar adar, *&c. Gwalch. His Sub. adjungitur,* Meddgyrn, lliw, cyngaws, tâd, cadarnwch. *C. & Ph. Br. & P. M.* Nid er da i Hwfa hên, Namyn er maws i'm ſy hun. *N. Semper in bonam partem accipitur, & plerumque Adjectiuè.*

M E

* Mebin, & Mebyn.
* Mechdeyrn, & Machdeyrn, & Mychdeyrn, *videtur ſignificare Monarcham, ſummum imperatorem.* Mychdeyrn ddlêd, *Debet rex Aberffraw reddere regi Londoniæ ſemel cum acceperit terram ab eo, & poſtea debent omnes reges Walliæ terram à rege* Aberffraw *accipere, & reddere illi* Mychdeyrn ddlêd, *&* Ob:diw *poſt eorum mortem. K. H. Lat.* Mûr meddgyrn mechdeyrn Mon. *C. i O. Gwynedd.* Mychdeyrn Mechain. *C. i O. Kyfeiliog.* Mychdeyrn cedyrn. *P. M. i Ly. ap Ior. & Gwalch. eidem.* Ni ellynt ronyn, heb gyfoeth mechdeyrn. *Tal. de Deo.* Mychdeyrn bŷd. *Tal. de Deo.*
* Meching, Mechydd, & Mechyn.
Mechni, & Mechniaeth. *vid.* Mach.
Medi, *Metere, tondere, deſecare. Sic. Arm. Gr.* Ἀμάω.
Medi, *September menſis, quo metuntur ſegetes.*
Medel, *Meſſorum turba.*
Medelwr, *Meſſor, falcator.*
Mediad, *Meſſio.*
Medr. *vid* Meidr.
Medr, *Verbum 3 perſonæ, Poteſt, ſcit.*
Medr, *Propoſitum.* Bod ar fedr, *In animo habere.*
Medru, & Medryd, *Poſſe, callere, ſcire.* Dodes ei ſerch, merch a'i medr, Dau frwyn-glwyf i'm dwyfrongledr. *Mad. B.*
Medrondod. *vid.* Madrondod.
Medrus, *Benè moratus, ſe benè gerens.*

Medruſrwydd, *Boni mores, ciuilitas.*
* Medwaledd, & Modwaledd, & Mydwaledd, *Locutio, eloquentia, lingua.* Mygr fydwaledd hêdd howddgar. *S. Kyf.* Dewredd mydwaledd a'i dawn. *B. Br.*
Medd, *Hydromeli, medo, onis. Gr.* μέθυ, *Temetum. Heb.* מתק, *Mathac, Dulcuit, obdulcuit.*
Meddf, *Mollis, effœminatus.*
Meddfaeth, *Mollis, mollicellus, delicatulus. q. d. Medone nutritus. vid. Ex. in* Myddfai.
Meddgell, *Cella medonis, cella vinaria, cella.*
Meddgyrn, *Phialæ medonis, cyathi.*
Medd, meddi, meddaf, *Inquio, is, it, Aio, ais, ait.*
Meddu, *Poſſidere, tenere, habere. Antiquis Poſſe, valere. Gr.* Μέδω, *Impero.* Canys Duw a fêdd a fynnwy. *C.* Ni fedd namyn Duw digyfoethi dŷn, *&c. H. Voel.* Ym mywyd Madawg ni meddai vndyn, Dwyn terfyn tra hyfryd, Nid meddwl meddu hefyd, Namyn o Dduw ddim o'r byd. *C.*
Meddiant, *Poteſtas, potentia, poſſeſſio, authoritas.*
Meddiannu, *Poſſidere.*
Meddiannol, *Poſſidens.*
Meddwr, *Poſſeſſor.*
Meddal, *Mollis. Gr.* ἁπαλός.
Meddalu, & Meddalhau, *Mollire, & molliri. Gr.* μαλάσσω.
Meddalwch, *Mollities.*
Meddw, *Ebrius, temulentus, potus. Sic Arm. Gr.* μέθυσος.
Meddwi, *Inebriare, & inebriari. Sic Arm. Gr.* μεθύω.
Meddwdod, & Meddwaint, *Ebrietas, temulentia. Gr.* μέθη. Y nŷn ni hunwn innau, Er maint oedd y meddwaint mau. *D. G.*
Meddwl, *Animus, mens, cogitatio, intentio.*
Meddylio, & Meddyliaid, *Cogitare, arbitrari, opinari, ſentire, exiſtimare; ſtatuere, in animo habere.* Pa ddal, pa wiw meddyliaid, Ac vnwaith dwyn gynau i'th daid. *T. A.*
Meddylgar, *Cogitans, cogitabundus, memor.*
Meddyg, *Medicus. Sic Arm. vulgò Chirurgus.* Goreu meddyg, meddyg enaid †. *Optimus medicus, medicus animæ.*
Meddyginiaeth, *Medicina. Sic Arm.*
Meddyginiaethu, *Mederi.*
Meddyglyn, *Melicratum, hydromeli; ad verbum, potus medicinalis; à* Meddyg, & Llynn, *Potus.*
Meddygfys, *Digitus medicus, annularis.*
Mefl, *Dedecus, turpitudo, propudium.* Gwell gochel mefl na'i ddial †. *H. e. Melius eſt cauere dedecus*

quam

mawrydri.

quam vindicare. Angwhanegid mefl, mowrair †. h. e. *Augeat dedecus magniloquentia, vel jactantia.* Mefl ar dy farf yn Arfon, Ac ar dy wefl mefl ym môn. *D. G.*

Mefus, *Fraga. Sing.* Mefusen.

* Megidydd, *Nutritor, nutritius, ij. A* Magu. *Ior. Fych.*

Megin, *Follis, sufflatorium.* Mae o anadl mwy ynof Nag ynghau meginau gof. *D. G.*

Megis, & Megys, & Meis, *Vt, sicut, prout, velut, ceu, tanquam.*

Mehefin, *Iunius mensis. Arm.* Meyeuen.

Mehin, *Adeps; propriè suis.*

Mehinawr, *Adiposus. vid. Ex. in* Callawr.

* Mehyn, *vid. an idem quod* Menn. *i.* Mann.

Meichiad, *Subulcus.*

Meidr, & Medr, *Mensura. Gr.* μέτρον. *Hebr.* מדד, *Middah, à* מדד *Madad, Metiri.*

Meidradur, *Mensurator.*

Meidraeth, *Mensura.*

Meidrol, *Non immensus, finitus. Hinc* Anfeidrol, *Infinitus, immensus.*

Meigen, *est* Rhyfel, *ait Ll. unde Tw. Prœlium. est potius nomen loci.*

Meigryn, *Hemicrania, æ.*

Meilierydd, & Melierydd, *Alauda. vi. Ex. in* Malur.

Meilwn, *Femen, exilior tibiæ pars, malleolus, vid.* Deilw. & *vid. an ab* Ymaelyd. Feilwn fyrr a'i flew 'n fyrrach. *T. A.*

Meipen. *vid. Herbas.*

* Meiri.

Meiri, *pl. à* Maer.

Meiriol, & Meirioli, *Idem quod* Dadmer, & Dadmeru.

Meiriones, *Villica, colona, lactaria. Idem quod* Maerwraig, & Maeres; *est fœm. à* Maer, *efformatum vel à pl.* Meiri, Meiriones; *vel à sing.* Maer, Maerones, *eadem formâ quâ* Maeronaeth, Maeroni. *Sed quia hæ* Maeronesau, *vel* Meirionesau, *ditioribus concubinæ fuerunt, ex malo rei usu, transijt vocis significatio in peiorem partem, adeò ut nunc concubinas tantùm vulgò significent* Meirionesau, *easque communiùs ecclesiasticorum, quibus uxores, villicæ & ancillæ, concubinæ fuerunt, cùm uxores ducere non licuit. Nimis frigidum est quòd à Lat. Meretrix quidam deriuari volunt; frigidius quòd à proprio (ut existimant) nomine amasiæ* O. Gwynedd, *ex quâ genuit filium* Cynwrig ap y Feiriones; *non enim fuit illa nomine* Meiriones, *sed officio lactaria, villica. Futile est quod alij à regione* Meirionnydd *dici somnient; quia scil. ibi fœminæ pulchellæ, & (si his credas) salaciores, ex Girald. Solùm non ridiculum quod alij volunt* Meirion *Sacerdotem significare,* Meiriones *Sacerdotissam. vi.* Maer. *Iolo in meliori & vero sensu hâc voce utitur de virgine Maria, ut quæ Dei Patris filium in utero gestauit, ejus tamen ancilla fuit, ut ipsa de se, Luc.* 1. A morwyn etto a meiriones. *Iolo.*

* Meirionig, *Habet G. Gl. vid. quid significet.* Mal drych, o gwnn edrych neb, Meirionig ym yw 'r wyneb. *G. Gl.*

Meisgyn, *Idem quod* Gwyfyn.

Meistr, *Magister, præceptor. Sic Arm. Pl.* Meistraid, & Meistri. Ni wnaf estron yn feistri, Ni wnai chwech ym a wnaech chwi. *H. D.*

Meistrolaeth, *Dominatus, magisterium.*

Meistroli, *Dominari, magistrare. Habet Ll. Gwr.*

Meistres, *Magistra, domina.*

Meithrin, *Enutrire, educare, alere, nutricare.* Gwawd o egin meithrin dâs †.

Meityn, *Fortè rectiùs* Mityn, *Minutum temporis.* Er ys meityn.

* Meiwyr, *est* Arfogion, *ait Tw.*

Mêl, *Mel. Sic Arm. Gr.* μέλι, *Hebr.* מלץ, *Malats, Dulcescere, Psal.* 119. 103.

Melgawad, *Milligo, ros melleus, drosomeli, syderum saliua, Manna Arabum. vid. Ex. in* Cawad.

Melan. *vid.* Malen. *vid. Ex. in* Dyrnfol. Eglwylwr, milwr, melan yw d'arfau, fal derfel ynghamlan. *T. A.* Mae aelwyd o'r dur melan, Yn hau o'i bedolau dân. *G. O. i* farch. Cap melan, *Ferreus pileus, pro Galeâ.*

Melan, *Mediolanum urbs.*

Melierydd, *vid.* Meilierydd.

Melerth, *Pernio.*

Melfed, *Sericum villosum, pannus holosericus.*

Melgorn, & Melgrange, *Meliceris.*

Melin, *Mola, molendinum, pistrinum. Sic Arm. Gr.* μύλη, μυλὸς. *vid.* Malu

Melinydd, *Molendinarius, molitor. Arm.* Melinyer.

Melina.

Melyrch, *Pernio.*

Melus, & Melys, *Suauis, melleus, mellitus, mulsus. Fit à* Mêl. *Gr.* μελίζω, *Mellitum reddo. Hebr.* מלץ, *Malats, Dulcescere.*

Melusder, *Suauitas, dulcedo.*

Melyn, *Flavus, croceus. Sic Arm. Gr.* μήλινος.

Melynog, *Idem quod* Llinos *auis.*

Melynwy, *Vitellus, ouiluteum. Sic Arm.*

Mellt. *Sing.* Mellten, *Fulgur, fulmen, fulgetrum.*

Melltennu, *Fulgurare, fulminare.*

Melltith, & Ymelldith, *Maledictio.*

Melltigo, & Mellditho, *Maledicere, imprecari, execrari. Gr.* βδελύττομαι. *Hebr.* אלה, *Alah. Chald.* לטט, *Latet, maledixit.*

Melldigedig, *Maledictus, execrabilis.*

Memrwn, *Membrana, charta pergamena, philura, philyra.*

* Menn, *Locus, ubi. Hodie dicimus* Mann. Maes yw midlan, mann yw menn. *D. Ep.* O chlywi yn iach lawen, Vched ei fod yn ei fenn. *G. Sef.*

Menn, *Plaustrum, rheda, carrus, benna. Dicitur &* Benn. Cŷd gwichio 'r fenn hi a ddwg ei llwyth †. *Licet strideat plaustrum portat suum onus.* Ni âd ei dir wedi 'dorri Awr heb wenith a lle 'r benni. *L. G.*

Mennaid, *Plaustri onus.*

Menai, *Nomen proprium fl.*

* Menediw, *q.* mandato. Diploma

* Menew hên, *est Rubus vetus Lelando.*

* Menestr, *Gustator vini, potifex. Habet Gwalch. & D. G. & Llo. & D. Ed.*

Menw, *Est nomen proprium viri.* Vn oedd o'r tri marchog lledrithiog. *D. G.* Hûd menw.

* Menwyd, *est* Llawenydd. *G. T. Gaudium, lætitia, festiuitas, lepor, sales, facetiæ. Mendosè* Benwyd. *vid. Ex. in* Maon. Ardwy cadernyd menwyd muner. *C.* Arthur gadernyd menwyd muner. *Gwalch.*

Menybr, *Manubrium.*

* Meon, *est* Môr, *ait Ll. credo idem esse quod* Maon.

Mêr, *Medulla. Hebr.* בריא, *Beria, Pinguis. vid* Merydd.

Merion, *Interiora, medullæ.*

Merinwr, *Nauta.* Rhwyfwyr, merinwyr annoeth. *D. G.*

Merch, *Filia, nata. Item Fœmina, mulier,* Mâb a merch, *Vir & fœmina. Sic Hebræi, ut Gen.* 30. 13. *Lat. Mulieres. Heb. Filiæ. Sic Gen.* 34. 1. *pro.* 31. 29. *Es.* 32. 9. *& sæpè.*

Merddwr, *Aqua iners, aqua stagnans.*

Mererid, maen myrerid, *Margarites lapis, myrrhites. Habet D. G. & Iolo.*

Merf, *ut* Blâs merf, *Gustus vel sapor parùm acutus, insipidus, inconditus.*

Merhelyg, *Salix viminalis.*

Merlys, *Herba aquatica.*

Merllyn, *Aqua stagnans, lacus iners.*

* Merolaeth, *est* Mammaeth, *Nutrix, ait Ll. & eum secutus Tw. potiùs, Humor, liquor. vid.* Merydd.

Merthyr, *Sic Arm. A Gr.* μάρτυς.

Merthyru, *Martyrio afficere.*

Merthyrdod, & Merthyrolaeth, *Martyrium.*

Merweryd, *Fremitus maris, ait Tw. sed vid.*

vid. Morwerydd.
Merwin, *vid. an* Marw-wŷn. *Inde* Merwino, *&* Merwindod.
* Merwys. *q.* Lliw merwys yn lloi mowrion, Llongau wrth gadwynau 'dôn. *T. A.* i ychen duon. Môr sad ar merwys ydwyd. *T. A.* Nid vn ymryson don merwysod. *D. N.*
Merydd, *est* Anifail tew, *ait Ll. Sed non assentior, quantumuis Hebr.* מרא, *Mara, omne animal pingue significare ait R. D. K. nam* Merydd *vbique Adjectiuè positum inuenio, pro Humido, liquido, humoribus pleno, aquoso, torpido, inerti, deside, ignauo.* Mêr *fortè est Humor, liquor; vnde* Gofer, goferu, diferu, dadmer, meiriol, merlys, merllyn, merhelyg, merolaeth, merwerydd, merddrain, meryw, merinwr, merddwr, merllyd, (*quod vid. in* Callor) *&* Dadmer *idem significat quod* Dadlaith. *Hebr.* מר, *Mar, Gutta;* באר, *Beer, &* בור, *Bor, Puteus, Lacus. Arab. Mara, Manauit. Hinc* Cymmer, (*est nomen Abbatiæ*) *Confluens, confluvium;* Cymmerau, Cymmaron. *vid. an hinc Angl. Smeare, Linire, vngere, madidare. Et vid. an* Mêr *interdum sit Lacus, &* Merydd, *pl.* Dwr merydd, *Aqua stagnans, aqua iners; vnde fortè Angl. Mere, Lacus. Et translatitiè* Merydd *hominem torpidum, inertem & ignauum significat. Chald. Mara,* מרע, *& Arab. Marad, Ægrotauit, infirmus fuit. Arab. Marid, Infirmus, ægrotus.* Rhyfain ferydd wyf. *Sesn.* Gnawd merydd ym mro †. *Assolet ignauus* (*esse*) *in patria: & vid.* Moch. Mis Tachwedd tuchan merydd. *Aneur.* Pechod merydd. *M. R.* Cŵd merydd. *G. Gl. de Hernia.* Breferad yr wybr ferydd. *D. G.* i'r taranau. Dafydd gyw merydd gi mwll. *R. Meig.* i *D. G.* Nid vn gost ei fwrdd, nid vn gŵst feryDD. *T. A.* i wr hael. Câd yn Iwerddon dirion drefydd, Can a'i canfu ni fu ferydd. *M. Br.*
Merddrain, *Sentes juxta aquam crescentes.*
Meryw, *Iuniperus arbustum.*
Mês. *sing.* Mesen, *Glans, balanus. Sic Arm.*
Mesyryd, *Glandium copia, βαλανοφορία.* Mesyryd grymmus arall. *L. G.*
Mesbren, *Robur, Quercus.*
Mesobr, *A* Mês *&* Gwobr. Sef yw mesobr, o caiff gwr fôch yn ei goed o'r pummed dydd cyn gŵyl vihangel hyd y 15 dydd wedi calan gauaf, lladded y degfed o honynt. *K. H.*
* Mestig, *&* Mastig, *est* Gwledd. *Habet. Tal. Epulæ, conuiuium. Hebr.* משתה, *Mishteh.*

Mesur, *Mensura, proportio. Arm.* Musur. *Hebr.* משורה, *Mesurah. Ezec. 4. Le. 19.*
Mesuro, *Metiri, mensurare. Arm.* Musuraff.
Mettel, *Metallum. Sic Arm. Gr.* μέταλλον, *Heb.* מתיל, *Metil.* Glew fidell, gloyw osodau, Rhyfel, wyttr y mettel mau. *D. G.* i'w gleddyf.
Mettelus, *Quod boni est metalli.*
Methl, *Implexus, us, ui, Irretitio, deceptio.*
Methlu, *Irretire, implicare.*
Methu, *Perire, perdi, deficere, labi, errare.* Methu beichiogi, *Abortire.*
Methedig, *&* Methiant, *Infirmus, debilis, improsper.*
Methiant, *&* Methineb, *Defectus, lapsus, error, desidia.*
Meu, *Antiqui pro* Mau.
Meudag. *vid.* Beudag.
Meudwy, *Eremita.*
* Meuedd, *&* Meusedd, *Opes, diuitiæ, possessiones, ait Ll. & Tw. & D. P.* Neud am ddraig Bennant bennaf galar, Neud gwarfedd meuedd mynwent franar. *C.* Llwyddid gwir a thir yn ei threfad, Llwyddid gwlêdd a mêdd a meuedd mâd. *Ll. F.*
Mew, *&* Miew, *Est felis vox.*
Mewian, *Gr.* Μιαυίζειν.
Mewn, *In, præpositio.*
Mewyd, *Desidia, segnities, pigritia.*

MI

Mi, *&* Mysi, *Ego. Arm.* Me.
Mic, μὺ, γρῦ.
Micas, *est* Browes. *Ll. Offulæ adipatæ, panis jure madidus, adipatum.*
Miccws, yw'r peth a fydd wrth y dwsel, *ait Ll.*
* Midlan, *Locus prœlii, pugnaculum. vi. Ex. in* Menn.
Mieri, *Sing.* Mierien, *Tribulus, dumus. Hebr.* שמיר, *Shamir. Potiùs* Mwyeri, *à* Mwyar. Câs maharen mwyeri †.
Mieri'llwyn, *Vepretum, rubus, rubetum.*
Miew. *vid.* Mew.
Migas, *Idem quod* Micas.
Mign, *Cœnum, lutum, ablutum, ablues.*
Migwrn, *Articulus.*
Mil, *Mille. Sic Arm. pl.* Miloedd.
Milwaith, *Millies.*
Mil, *Bestia, animal irrationale. pl.* Milod. *Sic Arm. Gr.* μῆλον, *Ouis, pecus.* Glana vn mil a luniwyd. *D. G.* i'r Eog. Mil ebrwydd yw mal wybrwynt. *I. Tew hen* i farch. Gwae 'r mil ni wŷl ei berchen †. *Væ pecori quod non videt suus Dominus.* Goreu vn mil march †. *Optimum jumentum equus. Inde composita,* Morfil, cawrfil, y filfyw, *berba.*
Milyn, *Diminut. Animalculum.*
Milrhith, *Fœtus, us, ui.*

Milain, *Contumax, peruicax, obstinatus, morosus, acerbus.* Rhag bod—Rhyfelwr yn rhy filain. *D. G.* A gwr milain grymialus. *B. Br.*
Mileinio, *Obstinare, animum obfirmare.*
Mileindra, *Pertinacia, peruicacia, contumacia.*
Milgi, *Canis venaticus.*
Miliast, *Canis venatica.*
Milwr, *Miles, milito. Ab Hebr.* מלחמה, *Milchamah, Bellum.*
Milwriaeth, *Militia, res bellica.*
Milldir, *Milliare.* Milldir ffrengig, *Leuca.*
Min, *Acumen, acies. Item Labium, ripa fluminis vel maris, ora vasis aut rei cujuscunque. vt* ספה, *Saphah, Labium.* Ym min, *Iuxta, propè.*
Miniog, *Acuminatus, acutus.*
Minws, *Diminut. à* Min, *Labium: Labellum, labellulum.*
Minial, *Labra mouere more loquentis.*
Min-gam, *Ore distortus,* μαγιόστομος.
Mingammu, *Os sannis distorquere, naso suspendere.*
Mintag, *A* Min, *&* Tagu.
Miod, *vt* Bara miod, *Popanum, i.*
* Mirain, *Pulcher, bellus.*
* Mireinwch, *Pulchritudo.*
Mis, *Mensis. Sic Arm. Gr. Æol.* μεὶς. Y mis du, *Mensis Ianuarius.*
Misglwyf, *Menstruum.*
Miswrn, *Velamen oris & vultus.*
Mitt, *vid.* Mydd.
* Miw, *vid.* Biw.
Miwail, *Leuis, mollis.* Ceiliog mwyalch clog miwail. *D. G.*

MO

Moecio, *Illudere, irridere. Gr.* μωκάω, μωκίζω.
Moch, *Sing.* Mochyn, *Sus, porcus.* Mochyria, *Subare.*
* Moch, yw buan. *Ll. Festinans, festinus, citus, præceps. Festinanter, citò. Heb.* מהר, *Mahar, Festinare.* Moch barn pob ehud †. *Festinum judicium cujusque temerarij.* Moch dŷsg nawf mâb hwyad †. *Citò discit natationem filius anatis.* Ni moch ddial mefl merydd †. *Non citò vindicat propudium ignauus. Hinc* Mochddwyreawg, *Citò oriens, ortu festinans, manè surgens. A* Moch, *&* Dwyre. Mochddwyreawg huan hâf, *&c. Gwalch. Citò oriens sol æstiuus, &c. vid.* Eiddil.
* Mochdyn, *Idem quod* Gwyfyn. *W. S. Mat. 6.*
Modfedd, *Vnciola, pollex, pollicis mensura. A* Bawd.
Modrwy, *Annulus, lunula.*
Modrwyog, *Annulatus.*
Modrwy eiddig.
Modruddyn, *&* Madruddyn: *nominalis Cartilago.* Madruddyn y cefn, *Medulla spinæ.*

Modryb chwaer tâd, *Amita.* Eilfam modryb dda †. *Altera mater matertera bona.*
Modryb chwaer mam, *Matertera.*
Modryb, *Matrona. Pl.* Modrybedd, *vulgò* Modrabedd, *Matronæ.*
* Modrydaf, *Alueare, mellarium.*
* Modur, *Rex, dominator.* Egin madog ein modur, Ni chiliodd dim a chledd dur. *G. Gl.*
* Modwaledd, *vi.* Medwaledd.
Môdd, *Modus, mos.*
Moddus, *Moratus, decorus.*
Moddgar, *Idem.*
* Moech, yw Anfoes, *ait. Ll. vid. an idem quod* Moch.
Moel, *Caluus, glaber, glabrosus, depilis. Chald.* מלב, *Malag*, *Depilare,* Moeli. Moel *etiam translatitiè, Mons.*
Moelyn, *Accaluaster.*
Moeledd, & Moelni, *Caluitium.*
Moelcen, *Caluitium.*
Moeli, *Caluere, glabrere. Item Depilare, deglabrare, decaluare.*
Moeldes, *Æstus. A* Moel, & Tês.
Moelystod, *Vitulatio.*
Moelystotta, *Vitulari.*
Moelrhon, *Tursio, tyrsio, phocæna, phoca.*
Moes, *Verbum anomalum, Da, cedò.*
Moes, *Mos, vrbanitas, Eutrapelia.* Da ei foes, *Benè moratus.* Anafus pob drwgfoesawg †. *H. e. Mancus (vel mutilus) quisque malè moratus.* Yn ddŷn mwyn dda iawn ei moes. *D. G.* Moes y bŷd a'i arfer yw hyn. *N.*
Moesawg, & Moesawl, *Benè moratus, morigerus.*
Moethus. *vid.* Mwythus.
Mogelyd, *pro* Ymogelyd, & Ymwagelyd, *Idem quod* Gochelyd. Mogel di fi, mwygl yw dy fost. *D. G.*
Môl, *Lippitudo, lema, gramæ, gramiæ.*
Moli, *Gramas contrahere.*
Molog, *Gramosus.*
Moli, *Laudare. Sic Arm. à* Mawl
Molach, *Collaudatio, laudatiuncula.*
Molawd, & Moliant, *Idem quod* Mawl.
* Molediw, *Laudabilis.*
Moliannus, *Laudatus, laudandus.*
Mold, *Forma, typus. vid. Ex. in* Gold. *Habet. D. G.*
Moled, *Rica, focale, peplum.*
Molest, *Vexatio, molestatio.*
Molestu, *Vexare, molestare.*
* Moloch, *Inquies, inquietus, molestus. Ll. Tw. D. P.* Y gŵr egniol foloch, Tebyg ar fesgig i foch. Arfau arfoloch. Moloch ddragon. *C.*
* Molwynog, *Plenus. ait Ll. D. P. Heb.* מלא, *Male.* Mis awst molwynog morfa. *Aneur.*
Mollt, *Veruex, nefrens, aries castratus. vid. Ex. in* Nigus.
Monochen, *Intestinum, Hilla, æ.*

Monni, *Subirasci, iracundulus fieri.*
Monnyn, *Morosus, morosulus.*
Monwysion, *Monenses. Ex.* Wa**.
Mòr, *Quàm, tàm.*
Môr, *Mare, fretum, æquor, salum. Pl.* Mŷr. Caer gwydion mŷr, longwyr lid. *G. Gr.* i'r donn. Y gleisiad mwnwgl asyr, A gydfydd mynydd a mŷr. *H. D. Et vi.* Morgrug
Môr tawch, *Pelagus. Habet D. G.*
Mor-rûdd, *vulgò scriptum* Morudd, *Mare rubrum.*
Morach. *vid. an* Llawen.
Morad. *q. d.* Mor-rad, *Prouentus maris.*
Morben, *Promontorium.*
Morcath, *Raia, trigon.*
Mordrai, *Maris refluxus.*
Mordwy, *Æstus maris, fremitus maris.* Yn llawn o fordwy a llif. *M. Gr. G.* i ddyfrdwy.
Mordwyo, & Morio, *Nauigare. Arm.* Mordeiff: & Mordeat, *Nauta.*
Morddwyd, *Fæmur, fæmen. Sic Arm. Gr.* μηρὸς.
* Moreb, *Portus.* Mur moreb dan wyneb dyfnant. *C.* Cer moreb cain wyneb Conwy. *P. M.*
Mor-ryd, *Æstuarium.*
Morfa, *Palus, ûdis.*
Morfarch, *Cœtus piscis.*
Morfil, *Animal marinum. A* Mör, & Mîl, *Animal.*
Morforwyn, *Syren.*
Morfran, *Coruus marinus, phalacrocorax.*
Morgerwyn, *Gurges.*
Morgrange, *Cancer marinus.*
Morgymmlawdd, *Fluctus maris, mare intumescens, æstus maris, exundatio.* Beth bynnag a fwrio morgymlawdd i dir, megis torr llong, neu feirw bysgod, y brenin bieufydd. *K.* Mam llifeiriaint berwnaint bâs, Morgymlawdd amryw gamlas. *L. G.* i afon Dywi. *Fit à* Môr, & Cymmlawdd. *vid.* Blawdd.
Morgrug, *Sing.* Morgrugyn, *Formica, myrmex. Arm.* Merienen. Morgrug *est potiùs Tuberculum formicarum, quod Dem.* Myrdwyn, *à* Myr, *Formicæ,* & Twyn. *Nam* Mor & Myr *est Formica. Pl.* Morion, & Myrion.
Morhwch, *Delphinus. Sic Arm. & Li. Land.*
Morlo, *Carbones fossiles. A* Môr, & Glo.
Morgyllell, *Loligo piscis.*
Moron, *Sing.* Moronen, & *corruptè* Mororen, *Pastinaca, pastinago, cara radix.*
Mortais, *Gumphus, cauum. Brit.* Rhwyll.
Morthwyl, *Malleus, tudes. Sic Arm. Heb.* הלמות, *Halmuth.*
Morthwylio, *Malleo tundere.*
Mortraws, *Antiquis Pixanum.*

Morwennol, *Apus, odis.*
Morwerydd. *Mare Hibernicum. D. P.*
Morwydd, *Sing.* Morwydden, *Morus arbor.*
Morwyn, *Ancilla, virgo, puella.*
Morwyndod, *Virginitas.*
Morwynaidd, *Virginalis, virgineus, puellaris.*
Morwysiaid, yw clŷch y dwr, *Bullæ, bullulæ.*
Motlai, *vid.* Mwtlai.

M V

* Mu, *Est mensura quedam.* Mesur tunnell yw pedwar mu, ac ym mhob mu y bydd dwy rennaid. *K. K.*
Muchudd, *Gagates lapis.*
* Muchweg, *Idem quod* Chweg.
Mûd, *Mutus, elinguis, tacitus. Ab Heb.* דום, *Dom, transpositis literis. Arm.* Mudaff, *Mutescere.* Cennad fûd drûd a'i crettwy †. *Nuncio muto fortis qui credit.*
Mudan, *Vir mutus.*
Mudaniaeth, *Dumbnesse.*
Mûd, *Migratio, deportatio.*
Mudo, *Migrare, deportare, locum mutare, moueri. Heb.* מוט, *Mot. Arab. Mod & Mid, Motus fuit.*
Mûl, *Verecundus, simplex.* Llafurwyr y ddaiar a fucheddant yn fûl wirion. *N.* Mab ni châr gormodd siarad, Mûl yw a doeth mal ei dâd. *H. K. Ll.*
Mûl, *Mulus.*
Mulfran, *Mergulus, phalacrocorax.*
Mûn, & Munaid, *Dragma vtriusque manus, manipulus.* Mwnai a rannai wrth raid i bob vn, a mwy o'i ddwyfun i ymddifaid. *L. G.*
* Muner, yw Tywysog, *ait Ll.* Muner nef, *Dominus cœli. D. Ddu. in Off. B. Mariæ.*
Munud, *Nutus, gestus, ceremonia, mos. vid.* Mynud.
Munudyn, *Nutus.*
Munud, *Minutum.*
Mûr, *Murus, paries, mœnia. Sic. Arm.*
Murio, *Parietare, mœnia ædificare.*
Muriwr, *Parietator.*
Murddun, *Rudus, ruderis; parietina.*
Murmur, *Murmur. Sic Arm.*
Murn, *est* Cyfrsang, cûdd, *ait Ll. Occultum homicidium, factum furtiuum, Insidiæ. Hinc* Murnio, *Occultare, occulte facinus patrare. Insidiari, insidias struere,* Murnio pen ffyrdd fel lladron. *I. D. R.* Tripheth a dry drwg wenwyn: Cyngor gwraig, murn, a chynllwyn. *Aneur.* Murniai fi, mae arnaf ôl *D. G.* i'r fiaren.
Murndwrn, *Homicidium, homicidium occultum. Probabile est hanc vocem legistas Angl. ab antiquis legibus Br. retinuisse, Nam* Murder *dicunt atrocissimum genus homicidij.* Pob llofruddiaeth y bo cynllwyn ynddi

neu

neu furndwrn, m'gis cuddio celain, neu ladd dŷn heb weli, neu yn lladrad o hyd nos &c. K. H. Marniwr, *Insidiator*.

Murſen, *A coy dame*.

Murſendod, *Coyneſſe, quaintneſſe*.

Murſennaidd, *Effœminatus, mollicellus, Galbinus, a, um*.

Muſgrell, *Tardus, ignauus*. Duw a byrth i fuſgrell. †. Synwyr muſgrell, *Tardum ingenium*.

Muſgrelli, *Ignauia, tarditas*.

M W

Mŵd, *Tectum, laquear*.

Mwdran, *Puls, pultis*. *vid. an* Mwydran, *à* Mwydo.

Mwdwl, *Aceruus, strues, congeries. vid. Ex. in* Madws.

Mwdylu, *Aceruare, in struem cogere*.

Mŵg *Fumus. Arm.* Mogaet, *vid. an hinc Angl. Smoake. q. d.* Ys mŵg, *vnde* Yſmwccan.

Mygu, *Fumare*.

Mygu, *Suffocare. Gr.* πνίγειν.

Mygydarth, & Mygdarth, & Mwgdarth, *Vapor, ſuffitus, ſuffimentum. Hebr.* קִיטוֹר, *Kitor. Rab.* מוּגְמָר, *Mugmar*. Mygydarth cylch mai goedydd. *D. G.* i'r niwl.

Mwlwg, *Exverræ, ſordes, quiſquiliæ*. Cais yn y mwlwg †. *h.e. Quære in exuerris*.

Mwll, *Vapidus, tepidiuſculus. fœm.* Moll, *vnde* Ffroenfoll, tinfoll.

Mŵn, *Idem quod* Crau. *Alijs* Maneg.

Mŵn, *Quoduis metallum foſſile. vid.* Mwyn.

Mwnai, *Moneta, numus. Arm.* Mounaiz. *Chald.* מנה, *Manah, eſt nummus aureus*.

Mwng, *Iuba*.

Myngog, *Iubatus*.

Mwngial, *Mutire, muſſitare, murmurillare; Muſſitatio, murmur*. Cerdd wammal fu 'r mwngial mau. *D.G.*

Mwnwgl, *Collum, guttur*.

Mwnwgl y troed, *Curuatura pedis*.

Mwrthwyl, *vid.* Morthwyl.

* Mŵs, *Fœtidus, putidus, vapidus, rancidus, ſpurcus, hircoſus*. Ciliais yn ſwrth i'm gwrthol, I'r drws, a'r ci mŵs i'm ôl. *D. G.*

Mwſogl, *Muſcus, Arab. Moſc*.

Mwſogli, *Muſcoſus fieri*.

Mwſoglyd, *Muſcoſus*.

Mwſtard, *Sinapi*.

* Mwth, *Eſt* Buan, *ait Ll. Citus, pernix, velox, celer*. March mwth, Meirch mythion. *P. M.* Mŵth ner, Mŵth y rhydd. *Idem. Vid. an hinc* Diſymmwth.

Mwthlan, *Mollicellus*.

Mwtlai, *Polymitus*. Dy lifrai o'r mwtlai main. *D.G.* i'r ceiliog du.

Mwy, *Maior. Sic Arm.*

Mwyedig, *Auctus, multiplicatus. q. d. Maioratus*.

Mwyedigaeth, *Multiplicatio, auctio*.

Mwyhau, *Augere, augeri. q.d. Maiorare, maiorari*. Mwyhau, annaf mae hiraych.

Mwyadau, *Auctiones, augmenta, q. d. Maiorationes*. Rhodau ym mwyadau mydr. *R. N.* i'r gardas.

Mwyalch, & Mwyalchen, *Merula, turdus. Sic Arm.*

Mwyalchen y dwr.

Mwyd, *Humectatio, inſuccatio, madefactio, maceratio*.

Mwydo, *Madere, madeſcere, humectari. Item Humectare, madefacere, inſuccare, irrigare. Gr.* μυδάω. *Heb.* מטר, *Matar, irrigauit. Arab. Amad: Intinctus, lotus fuit*.

Mwydion, *Medulla, vt* Mwydion bara, *Medulla panis*.

Mwydionyn, *Medulla*.

Mwygl, *Tepidus. Habet D. G.*

Mwyglen, *Tepidula, meretricula*.

Mwyglo, *Tepere, tepefacere*.

Mwyn, *Clemens, vrbanus, comis, lenis*.

Mwynen, *Vrbanula*.

Mwynder, *Clementia, vrbanitas, comitas, lenitas*.

Mwyn, *Fruitio, vſus, beneficium alicuius rei. Commodum*. Ni bydd i feddyg mwyn o'r a wnáant. *Tal.*

Mwynhau, *Frui, uti, gaudere*.

Mwyniant, *Vſus fructus*.

Mwyn, & Mŵn, *Metallum quodlibet foſſile rude & non præparatum*. Mwyn aur, *Auri metallum rude*, Mwyn arian &c.

Mwynglawdd, *Fodina metalli*. Mwynglawdd aur, *Aurifodina. Sic Arm.*

Mwys, *vel* Amwys, *Amphibolum, æquiuocum*. Gair mwys, *vel* Gair amwys, *Vox æquiuoca*.

Mwys, *Vas quoddam, quoddam menſuræ genus*. Mwys bara, *Panarium*. Mwys o yſgadan, yw 500 ——Mwys gwyddno garanhir, oedd vn o'r trithlws ar ddêg; bwyd i vngwr a roid ynddi, a bwyd i gannwr a gaid ynddi pan egorid.

Mwyth, *Mollis, ait D. P. & vid. an eius pl. ſit* Mwythau, & Moethau, *Delitiæ. Inde* Mwythus, & Moethus, *Mollicellus, delicatulus: Et hinc* Eſmwyth, *q. d.* Ys mwyth, *vnde & Angl. Smoothe*. Nid mwythus ond bele †. *Non delicatus niſi martes*.

M Y

Myclideyrn, *vid.* Machd. & Mechd.

Mydr, *Metrum. Sic Arm.*

Mydrwr, *Metrificator, verſificator*.

Mydrondod, *vid.* Madrondod.

Mydwaledd, *vid.* Medwaledd.

Mydwraig, *Corruptè pro* Bydwraig.

Mŷdd, & Mitt, *Tina*.

Myddfai, *Nomen loci*. Meddygon, Myddfai oedd Rhiwallon a'i feibion, Cadwgon, a Gruffydd, ac Einion; ac yn amſer Rhŷs Grŷg yr oeddynt ynghylch y flwyddyn 1230. Meddyg ni wnai modd y gwnaeth, Myddfai, o chai ddyn meddfaeth. *D.G.*

Myfyr, *Meditabundus*.

Myfyrdod, *Meditatio*.

Myfyrio, *Meditari, euoluere, recolere, præcogitare. Gr.* Μηρύω, *Ruminare, reuoluere*.

* Myg, *Honoratus, glorioſus. Vnde* Dirmygu, *Deſpicere. Hinc &* Ceinmyg, edmyg. *Aliquando legitur* Myng, Rhys fyng lloegr weſtyng. *Ph. Br.* Bendigaid fŷg, Yw 'r nadolyg *Br. F.*

* Myged, *Eſt* Vrddas, *Honor, gloria. Et adiectivè Honoratus, glorioſus*. Gwawr myged, rhodd fyged, mynwent fyged, peues fyged, cerdd fyged, Cymru fyged. *Hinc* Ceinmyged, gorfyged. *Arab.* Magad, *glorioſus fuit, glorificatus fuit. &* Magd, *gloria, honor. Heb.* מגד, *Meged, res laudabilis*.

* Myg dawg, *Honoratus*. Mygedawg farchawg.

* Mygr, *Pulcher, ſplendens, ſpendidus*.

Mygu, *vid.* Mŵg.

Mygydarth, *vid.* Mŵg.

Mympwy, *Arbitrium, opinio, beneplacitum*.

Mymryn, *Atomus, minutum, minutia, æ*. Ni wnai hi eroſi faint — Y mymryn gwenddyn gwynddaint. *D. G.*

Myn, *Aduerbium iurandi, per. Gr.* μὰ. Myn Duw, μὰ Δία. *Dicitur &* Ym. Am ŵyn, ym Chriſt, mwy ni 'm cred. *G. Gl.*

Mynn, *Hœdus. Sic Arm.*

Mynnyn, & Mynnen, *Hædulus, & Hædula*.

Mynag, *Narratio, indicatio*.

Mynegi, *Narrare, indicare, nunciare, annunciare. Heb.* נגד. *Nagadh. Gr.* μηνύω. *Arab. Munaggim, Aſtrologus*.

Mynegai, *Index, narrator*.

Mynagfys, *Index digitus*.

Mynach, &c. *vid.* Manach.

* Mynawg, *Mitis, generoſus, comis*. Gwr mynawg. Mynawg fenwyd. Mynawg fonedd. Mynawg wêdd. Anfynawg yn lluydd. *Tal.*

* Mynogan, *Nomen proprium viri*.

* Mynogi & Mynogrwydd, *Comitas, generoſitas, humanitas*.

Mynawyd, *Subula. Sic Arm.*

Mynci, *Helcium, tomex. Vid. an à* Mwng.

Myncog, *Idem quod* Grûg.

Myned, *Ire, proficiſci*.

Myneſtr, *vid.* Meneſtr.

Mynfyr, *Genus quoddam pellitij*. Myn-

fyr eu lliw. *Llo.* i'r alarchod.
Myngog, *vid.* Mwng.
Myngus, *Mussitans, mussitanter.* Darllain —— Efengyl yn ddifyngus. *D.G.*
Myngial, *vid.* Mwngial.
Mynnu, *Velle. Arm.* Mennat, *Petere, sciscitari.*
Mynogan, *Nomen proprium viri.*
Mynogen.
Mynudrwydd, *Mores.* Dysgu moesen a mynudrwydd. *vid.* Munud.
Mynwaur, *vid. an* Myngwair, *Helcium.* Yn gwnsallt fanwallt fynwaur, Yn gangog frig eurog aur. *D.G.* i wallt merch.
Mynych, *Frequenter.*
Mynychu, *Frequentare.*
Mynydd, *Mons. Sic Arm. Chald.* מנוס, *Manos.* Mynydd mynnau, *Alpes montes.*
Mynydd-dir, *Regio montana.*
Mynyglog, *&* Y fynyglog, *Angina. à* Mwnwgl.
* Myr, *Pl. à* Môr. *Item* Myr, *Formica, vid* Morgrug.
Myrdd, *Decies mille, Gr* μύειας.
Myrydd, *Idem quod* Merydd.
Mysg, *Mixtio, mixtim.* Ym mysg, *Inter. Gr.* μεταξὺ.
Mysgu, *Miscere. Hebr.* מסך, *Masak, &* סכסך, *Sicsec. Chald. Syr. Arab.* מזג, *Mazag, &* מזגא, *Mizga, Mixtio. Arab. Mizig.*
Mysgu, *Demetis est quod Venedotis* Dattod, *Soluere, dissoluere.*
* Mysp, *Mare, ait G.T. Nusquam legi.*
Myssaing, *Pedibus conculcare. vid.* Macsing, *Hebr.* בסס, *Bisses, pedibus calcare.*
Mystrych, *Menstruum.*
Myswynog, *Vacca.* Sinobl ar fy myswynog. *Lla.* i darw.
Mywion, *Formicæ. Sing.* Mywionyn. *potiùs* Bywion. *Vt passim legi scriptum. à* Byw.

N A

Na, *&* Nac, *Non, haud, minimè, nec, neque. Sic Arm.*
Nâ, *Quàm, in comparatis.*
Nàd, *Non. Post verba ponitur.*
Nâd, *Sonus, sonitus, strepitus, clamor. Arab. Nida, clamor.*
Nadu, *Sonare, strepere, clamare. Arab. Nadi, &* N*ahad, Gemere.*
Nadolig, *Natale, natalicia. Sic Arm.*
Naddu, *Asciare, dolare.*
Naddial, *Frequentatiuum.*
* Naf, *Dominus, dominus creator. A* Gwneithyd. Christ sy nâf i bob yspryd.
Nàg, *Idem quod* Nâ. *Nonnullis* Neg.
Nag ê, *Non, haud, minimè, neutiquam, nequaquam.*
Nâg, *&* Nagca, *Negatio, inficias, repulsa. Heb.* מנע, *Manang, negare. Arm.* Nach. *Arab. Nacar, negatio.* Gwell nâg nâ dau eddewid. †. *Melior est negatio quam duo promissa.*
Naccau, *Negare, inficiari, inficias ire. Arm.* Dinach, *Negare.*
Negydd, *&* Negyf, *Negator, inficiator. Arab. Nakir.* Ni bu Rodn, nai Beredur, Negydd o'i win nag o'i ddur. *G. Gl. K. H. & Antiqui habent* Negyf.
Negyddiaeth, *&* Negyfaeth, *Idem quod* Nâg, *&* Nagca.
Nai, *Nepos, fratris vel sororis filius. Sic Arm.*
Naid, *Saltus.*
Neidio, *Salire, saltare.*
Naid, *Idem quod* Nawdd, *Refugium, asylum, protectio.* Athro i'n oll, aeth i'r naid, Oedd Ieuan, ôch na ddywaid. *G.D. Ychan,* am I. H,S. Gresyn oedd na chai groes naid, I gynnull da rhag enaid. *D. Ll.* Croes naid o'i vnerys yn noeth. *D.G.* i'w gleddyf. *Erat autem* Croes naid *pars Dominicæ crucis quæ portabatur ante principem walliæ. Mat. west. flor. hist. Est &* Naid *idem quod* Nâd. Clôch ddŷdd annedwydd ei naid. *D.G.*
Naill, *Alter duorum. Arm.* Nanneil, *Neuter. Aut.* Naill ai hwn ai hwnnw, *Aut hic aut ille.*
Nailldu, *Alter duorum laterum. A* Naill *&* Tu.
Neilldu*o*, *Separare, secernere.*
Neilldu*ol*, *Separatus, solitarius, minùs socialis.*
Nâin, *Auia.*
Nâm, *Culpa, delictum.* Ynghyweithas nâm na'm bo myned. *P.M.* Gwnaetham nâm a rhyfedd ryfu. *El. S.* Dylaith yw'r Abad Wiliam, A chlo nef i ochel nam. *L.G.*
Nam, *Exceptio. Vnde* Dinam, *Exceptione maior, certus.*
Namyn, *&* Namn, *Nisi, excepto.* Ni mynnodd aur namn ei ddwyn. *G. Gl.*
Nâr, *Nanus, pumilio, pusillus. Heb.* נער, *Naar, puer.*
Nattur, *Natura, genius, indoles, ingenium, minerua. Sic Arm.*
Naturiaeth, *Idem.*
Naturiol, *Naturalis, ingenuus.*
Naw, *Nouem. Sic Arm. Gr.* ἐννέα.
* Nawais, *Contractum pro* Naw-wais. *h.e.* Naw o weision. *vid.* Gwais.
Nawed, *&* Nawfed, *Nonus.* Ednowain hyd y nawed. *T.A.* Ni fwyttâf y nawfed dydd. *B. Br.* Y nawfed iarll dinefwr. *L.G.*
Nawdd, *Protectio, refugium, asylum, priuilegium, venia. Item præconizatio, silentij indictio. Pl.* Noddiau. Dyfnwal a roes noddiau i'r ereidr. *Galf. Hinc &* Noddfa. Ni 'm caiff innau 'm noddiau Nâf, Vthr wyd wr, eithr y dewraf. *D.G.*
Nawd, *Idem.*
Nawd *etiam dicebant antiquè pro* Nâd. Yna y gwelwn o'r gwaelawd, Vn o'r naint yn oer ei nawd. *Ith. Ddu.*
Nawf, *Natatio. Vnde* Nofio, *Natare. Arm.* Neuff.
Nawn, *Tempus vespertinum. Habent Antiqui. vid.* Pryd nawn. *Arm.* Non, *Vesper. vid. an hinc. Angl. Noone.*
Naws, *Natura.*
Nawsaidd, *Ingenuus. Demetis Mollis.*
Nawsio.

N E

* Ne, *fit à* Gne. *vid.* Gne.
Nêb, *Nemo, quisque, quisquam.* Y neb, *Qui, quæ. Arm.* Nebdyn, *Nemo, nullus homo;* Neblech, *Nusquam.*
Nebawd, *Idem quod* Neb.
Nebun, *Aliquis, quidam.* Nid mor ddihareb nebun, I'n gwlad ni a hi ei hun. *D. G.*
Nedd, *Sing.* Nedden. *Lens, dis. Sic Arm.*
Neddai, *&* Neddyf, *Dolabella. A* Naddu. Tyfiad heb naddiad neddyf, Ty ar vn piler y tyf. *D.G.*
* Neddair, *Manus.* A'i neddair, fanwylgrair fwyn, Y nyddodd fedw yn addwyn. *D. G.* A nudd oreugamp neddair agor. *D. G.*
Nef, *Cœlum, supera.*
Nefol, *Cœlestis.*
Nefolder, οὐρανιότης.
Neges, *Nuncium, negotium.*
Negesawl, *Negotiator, nuncius.*
Negesweision, *Nuncij.*
Negydd, *&* Negyf, *&* Negyfaeth. *vi.* Nâg.
Neidio, *vid.* Naid.
Neidr, *Coluber, anguis. pl.* Nadroedd.
Neidr y dwr, *Hydrus, hydra, natrix.*
Neidrwydd, *&* Eneidrwydd, *Tempora capitis.* Gorphywys i 'm eneidrwyddau, *Requiem temporibus meis. D. Ddu. Ps.* 132. 5. Brath y lleidr drwy ei neidrwydd. *D.G.* Rhag y meigryn, dôd blastr wrth ei neidrwydd. *Llyfr Medd.*
* Neision, *Aquas & maria videtur significare, vt in quibus res natant.* Ef a yrr nifer i for neision. *L. G.* Y nofiad a wnaeth neision, O Droia fawr draw i Fôn. *D. Ed.*
Neithior *Nuptiæ.*
Neithiwyr, *Heri vesperi, hesterna nocte, nocte præterita. Latini vnâ voce non exprimunt. Heb.* אמש, *Emesh. Gen.* 19. 34. *&* 31. 24.
Nemmawr, *Non multum, non multi. q. d.* Nes mawr, *vel* Nid mawr.
Nenn, *Tectum.*

Nenbren, *Vertex, laquear.* Y Nennawr, *aliàs* Nenniar.
Neodr, *Neutrum. A Lat.*
Nêr, *Dominus. Pl.* Neredd, *&* Nyr. Ys rhyfeddaf o dy nŷr, Ys gofynnaf yn fyfyr, *&c.* M.rdd.
Nerth, *Fortitudo, vis, valentia, robur. Sic Arm. Interdum, Auxilium, subsidium.*
Nerthog, *&* Nerthol, *Potens, fortis, validus, robustus.*
Nerthu, *Auxiliari, corroborare.*
Nês, *Propior, propinquior. Item, Donec.*
Nessu, *&* Nessau, *Appropinquare, appropinquare facere. Sic Arm.*
Neu, *Aut, ve, vel, seu, siue.*
* Neu, neu'r, *&* neud, *Næ, affirmandi. Gr.* ναὶ. *Heb.* נא, *Na.* Neu'r derywl, *h.e.* E ddarfu.
* Neuad, *Diuitiæ, opes. Ll. & D.P.*
Neuadd, *Aula.*
* Neuo, *vid. an* Hiraethu.
* Neued, Neuedd, *&* Neufedd. *vid. an* Hiraeth. Er pan llâs llyw cêd neud neued nês, Neuaf na's gwelaf fal i'm gweles. *C.* Eryr glyw glewaf neuat na ddaw. *C.* Yn y mae yfed heb neued, heb nâg, heb nebawd eisiwed. *C.*
Newid, *Mutatio. Item precium vile.*
Newid, *&* Newidio, *Mutare.*
Newidwriaeth, *Mutatio, commercium.* Waethwaeth, newidwriaeth nwyf. *D.G.*
Newidiol, *Mutabilis.*
Newydd, *Nouus, recens, nouitius. Sic Arm. Item Nouitas. Gr.* Νέ@. Newydd tanlliw, *Recens, ab igne calens, splendens.*
Newyddien, *Nouitius.*
Newyn, *Fames, esuries, inedia. Arm.* Naff.
Newyndod, πεινάλεότης, *Inedia.*
Newynllyd, *Famelicus, esurio.*
Newynu, *Fame tabescere, fame enecare. Arm.* Naffynnaff.

N I

Ni, nid, *&* ni's, *Non, haud.*
Ni, *&* Nyni, *Nos, nosmet. Sic Arm.*
Nidr, *Impedimentum, cunctatio, implicatio. Cunctabundus, implicitus, a, um, implicitè.* O thyrr heb nidr ei thidraff, Ni chân —— *D.G.* am y glôch. Gildiais yn ddinidr ddidrist. *D.G.* Dinidr oedd reidia yno. *J.H.S.*
Nidri, *Implicatio,* O nidri nid ai vn adref. *M. Gr. G.* i ddyfrdwy am y saeson.
Nidro, *Implicare, implicari.* Nidrodd ynghylch fy neudroed. *D.G.* i'r fiaren.
Nidrwr, *Cunctator, implicator.*
Nifer, *Numerus. Sic Arm. Pl.* Nifeiri.
Nifwl, *Idem quod* Niwl. *Gr.* νεφέλη.
Nifwlog, *Idem quod* Niwlog.

* Nigus, *Rugatus.* Ni wisgaf fenig nigus, O groen mollt, i gtino 'mŷs. *D.G.*
Nith, *Neptis ex fratre vel sorore.*
Nithio, *Ventilare, exacerare. Hebr.* נוף, *Nuph, &* הניף, *Heniph. &* נפה, *Naphah, Cribrum,* Nithiawdr.
Nithlen, *Linteum ventilatorium; Purgaria.*
Niweid, *Noxa, damnum, læsura.*
Niweidio, *Nocere, lædere.*
Niweidiol, *Noxius, nocuus, nocuus.*
Niwl, *&* Niwlen, *Nebula, caligo. Venedotis est monosyllabum, Demetis dissyllabum. Arab.* Nawi, *Nubilare.* Ba niwl i'n byw ni welwn. *T. A.* Niwl dros y dref newydd. *L. G.*
Niwlog, *Nebulosus.*

N O

Nobl, *Aureus. Habent Antiqui.*
Nôd, *Nota, signum, tessera, iudicium, meta, scopus, stigma. Gr.* γνῶστος, *Notus. Ab Heb.* אות, *Oth, præfixo N.*
Nodi, *Notare, signare, insignire. Heb.* נודע, *Nodang, in Niphal, à* ידע, *scire.*
Nodol, *Notatus, notandus, notabilis.*
Nodwydd, *Acus, acicula. Arm.* Nadoez.
Nodd, *Succus arborum vel herbarum. Gr.* νότις, *humor. Chald.* נטופ, *Natuph, succus. Arab.* Nadi, *aspersit, humectauit.*
Nodded, *Asylam, protectio, refugium. A* Nawdd.
Noddi, *Protegere, defendere, asylum præbere. A* Nawdd. A noddo Duw a noddir †.
Noddfa, *Asylum.* Noddfáau newydd fuant. *L. G.*
Noeth, *Nudus. Sic Arm. Gr.* Νῦδ@. *Demetis, & interdum Antiquis* Hoeth. Noethlummyn, *Totus nudus, A* Noeth, *&* Llwm.
Noethi, *Denudare.*
Nofio, *Natare. Gr.* Νήχω, νέω. *Heb.* נאה, *Naah.*
Nôs, *Nox. Sic Arm. Gr.* νὺξ.
Nosi, *Noctescere.*
Noswyl, *Vigilia festi, præcedanea feria.*
Noswylio, *Ab opere feriari, festi vigiliam agere.*

N V

Nûdd, *Nomen viri liberalitate clari.*
* Nûg, *q.* Rhŷd Nug.

N W

Nwyf, *Vigor, viuacitas, impigritas, lascivia.*
Nwyfus, *Lasciuus, salax, vegetus, viuax, vigens, impiger, alacer.*

N Y

Nŷch, *Languor, tabes, tabitudo, tabum.* Hirnych i angeu †.
Nychu, *Tabescere, marcescere, languere.*
Nychdod, *Idem quod* Nŷch.
Nychlyd, *Languidus.*
Nycha, *En, ecce.*

Nyddu, *Nere, torquere, filare. Arm.* Nezaff, *&* Neuden, *Filum. Gr.* Νέω, *&* νήθω. *Chald.* נז, *Naz, Torquere filum.*
Nŷf, *Pl. a* Nef. *Cœli, orum. Est & nomen proprium mulierum apud antiquos. Et vid. an Niuem significet,* gwynbryd nŷf cyn dattawdd. *Ior. G.*
Nyth, *Nidus, domicilium. Sic Arm.*
Nythu, *Nidificare, nidulari.*
Nythlwyth, *Auium partus.*

O B

O, *prepos. Ex, a, ab, abs, de, e, ex.*
O, *Conjunctio consonantibus præfixa,* Si. *Idem quod* Od, *&* Os.
Obediw, *Mortualia, orum. Idem quod* Daered. *Legitur* Abediw, *&* Ebediw. O bydd marw cerddedwr o alltud ar y ffordd, ba dir bynnag y bo marw ynddo, efe a ddyly dalu 24 o Obediw. *K. H.* Ni thelir obediw gwr a ladder yn rhyfel gyda 'i arglwydd. *C.* Ym mreiniau gwŷr Powys.
Ober. *vid.* Gober, Gwober, *&* Anober. *Arm.* Ober, *Facio; Britannicè* Peri.
Obleid, *&* Oblegid, *Quia, quoniam, nam, enim, etenim, quippe, propterea quod.* O bleid, O blegid, *Ex parte. A* Plaid, *&* Plegid, *Pars.*
Obry, *Infra, inferius.*

O C   OCh.

Occr, *&* Occraeth, *Fœnus, vsura.*
Och, *Oh, væ. Heb.* חח, *Chah.*
Ôch, *Gemitus.*
Ochain, *&* Ochi, *Gemere, plangere, suspirare. Hebr.* אנח, *Anach, Gemere, suspirare. Gr.* Ἄχος, *Dolor, mœror.*
Ochan, *Idem quod* Och; *Væ, oh.* Ochan nid pell y gelli. *D. G.*
Ochenaid, *vid.* Vchenaid.
Ochr, *Latus, eris, Margo, ora, ora acuta.*
Ochri, *Oras acuere, acuminare.*
Ochrog, *Acuminatus.*
* Ochren. *q.*

O D

Ôd, *Nix cadens, nix dum ningit.*
Odi, *Ningere, ninguere.*
Od, *Si. preponitur vocali.*
Od, *Excellens, præstans, egregius. Reliquus, exuperans. Hinc* Odid. Nid edwyn mor od ydyw. *D. G.*
Odfa, *Opportunitas, occasio.*
Odiaeth, odiaethol, *Excellens, &c. Idem quod* Od.
Odid, *Vix, rarus, infrequens.* Odid eddewid a ddêl †. *Rarum promissum quod venit.*
Odidog, *Idem quod* Odiaeth. *Item Rarus.* Odidog a fo didwyll †. *Rarus qui sit sine dolo.*

Nôl, nolwc.

Odl, *Terminatio rhythmica.*
Odli, *Similiter terminare, similiter cadere.*
* Odrum. *Vid.* Godrum.
Odyn, *Fornix, vstrina.*
Odyndy, *Furnaria.*
Oddf, & Oddfyn, *Tuberculum, struma, gibbus, bruscum.* Wyr farchudd arfau erchyll, I ddifa caith fal oddf cyll. *R. Ddu.*
Oddieithr, *Extra, excepto.*
Oddifrif, *Seriò.*
Oddiwrth, *A, ab, abs.* מעם, *Mengim.*

O E

Oed, *Tempus, tempus constitutum venturum, status dies futurus. Tardatio, procrastinatio, dilatio temporis.* K. H. Oed dydd, *Dies statutus.*
Oedi, *Comperendinare, procrastinare, protrahere, tardare, differre, prolongare, tempus trahere.* βραδύνειν. 2. *Pet.* 3.
Oedwr, *Longanimus, tardator, procrastinator, cunctator. &c.*
Oed, *Ætas.*
Oediog, *Ætate prouectus.*
Oedran, *Ætas.*
Oedrannus, *Ætate prouectus.*
Oedd, *Erat.*
Oen, *Agnus, agna, pl.* Wyn.
Oenyn, *Agnellus.*
Oenig, *Agnella.*
Oer, *Frigidus, gelidus, algidus. Demetæ* Goer.
Oerchwedl. *Nuncium triste.*
Oerni, & Oerfel, *Frigus, algor.*
Oerder, *Frigiditas, frigedo.*
Oerfa, *Locus refrigerij.*
Oerfelog, *Frigorosus.*
Oeri, *Frigere, frigescere, frigefieri. Item Frigefacere, infrigidare, refrigerare.*
Oernad, *Threnus, lamentum.*
Oes, *Æuum, seculum.*
Oes, *Ætas, vita, vitæ curriculum.*
Oesog *Longæuus.*
Oesydd, Oeswr, *Viuens,* ζῶν, *Longæuus.*
Oesi, *Viuere vitam, ætatem agere. Arab. Vsh, Vixit, superstes fuit.*
Oes, *Est. Heb.* יש, *Iesh. Est interrogandi & respondendi.*

O F

Ofer, *Vanus, inanis, cassus, irritus, friuolus.*
Ofera, *Otiari.*
Oferddyn, & Oferwr, *Otiator, nugator.*
Oferedd, *Vanitas, inanitas, nugæ.*
Ofergoel, *Superstitio.*
Oferwaith, *Opus frustraneum.*
Ofn, *Metus, timor, formido, terror. Arm.* Aoun. *Gr.* φόβος. *Arab. Hauf, & Hausa, Timor.*
Ofnus, & Ofnog, *Timidus, meticulosus, formidolosus, pauidus. Arm.* Aaunig.

Ofnadwy, *Terribilis, timendus.*
Ofni, *& interdum* Ofnhau, *Timere, metuere, pauere, reformidare. Item, Terrere, terrefacere, metum incutere. Arab. Hof, Timuit, metuit.*
Ofregedd, *Nugæ, nugatio.*
* Ofrwy, *vid.* Gofrwy.
Ofynag, *vid.* Gofynag.
Offeiriad, *Sacerdos, presbyter, mystes. Gr.* ἱερεύς.
Offeiriadaeth, *Sacerdotium, presbyterium.*
Offeren, *Missa, officia diuina. Sic Arm.*
Offer, *Sing.* Offeryn, *Instrumentum.*
Offeru, *Instruere, instrumenta parare.*
Offrwm, *Oblatio, sacrificium.*
Offrymmu, *Offerre.*

O G.

Og, *Occa, crates. Arm.* Oguet. *Tribula.*
Ogawr, *vid.* Gogawr.
Ogfaen, *Sing.* Ogfaenen, *Morum sentis, Zura.* Ogfaenllwyn a gaf vnlliw. *D. G.* Dwy ogfaenen deg fwynaidd *D. G.* i ruddiau merch.
* Ognaw, *vid.* Gognaw.
Ogof, *Cauea. Heb.* גבא, *Geueb.*
Ogyrfan, *vid.* Go.

O I.

Oi, & Oian, *Euax, vah, euge.*
Oio, *O. Heb.* אוי, *Oi. Gr.* ἰού. Oio galon fergron fach. *D. G.*

O L

Ol, *Post, retrò, ponè, pars posterior.*
Ol, *Vestigium* Ol bodiau 'r wrach. Ol bwyall Lowdden. Olaid, *Postremi, nouissimi.* Oliaid a Blaeniaid, *Postremi & Primi.* K. H.
Olaf, *Postremus, nouissimus.*
Olew, *Oleum. Gr.* ἔλαιον.
Olewydden, *Olea, oliua. Gr.* ἐλαία.
Olo, *vid.* Golo.
Olpai, *Oylet hoales.*
Olrhain, Olrheain, *Indagare, inuestigare, vestigia insequi,* τῶν ἰχνῶν ἔχεσθαι. *Gr.* ἐρευνᾶν. Am ael rhiw i'm olrhewyd. *O. Ll. M.*
Olrhewr, & Olrheiniwr, *Indagator, inuestigator,* ἰχνοβάτης.
* Olwch, *vid.* Golwch.
Olwen, *Nomen proprium mulieris.*
Olwyn, *Rota, orbita.*
Olŵynog, *Rotas habens.*
Ol-wynn, ὀπισθόλευκος, *ponè albus.*

O Ll.

Oll, *Omnis, totus, omnes. Sic Arm. Gr.* ὅλος. *Heb.* כול. *Col.*
Ollalluog, *Omnipotens. Arm.* Hollgoalloedus.
Ollgyfoethog, *Idem. Ad verbum, Omnium diues.*

O N

Onn, & Ynn, *Sing.* Onnen, *Fraxinus. Sic Arm. Metonymicè, hasta, lancea; iuxtà illud, Et fraxinus vtilis hastis. Et ex ligno hoc Achillis hasta. Plin. lib.* 16. *cap.* 13.
* Onaddun, & Onaddynt, *Idem quod* O honynt, *Ab ijs, ex ijs, eorum, earum, eorum. Et aliquando,* Onaddu. Am na chefais —— Onaddun yr vn erioed. *D. G.*
Onest, *Honestus, probus.*
Ongl, *Angulus.* Yr ongyl, *Vngula in oculo.*
* Ongyr, *Hasta, & Hastæ.*
Oni, *Nisi. Pro* Os ni. *Heb.* אם לא, *Im lo.*
Onid, *Et contractè* Ond, *Nisi. q. d.* Os nid, *Si non.*

O R

Or, *Ora. Gr.* ὅρος, *Terminus.*
Or, *Demetis est Si, idem quod* Os.
* Ordden. *q.*
* Orddew, *Ll. & D. P. Scriberetur* Orthew, *à* Gorthew, *à* Gor, & Tew, *Densus.*
Orddod, *vid.* Gorddod.
Orgraph, *Orthographia. Habet D. G.*
Oriau, *Clamores. A* Goriau, *pl. à* Gawr.
Orian, & Oriain, *vid.* Goriain.
Orig, *Horula: Est diminut. ab* Awr.
Oriog, *Inconstans, cum horis mutabilis. Ab* Awr.
Orlais, *Horologium. D. G.*
Orllydd, *Semen pulli in ouo, ait D. P. vid.* Iar.
* Orn, *Timor, metus, terror, horror. Heb.* ירא, *Iare, timuit, &* רהה, *Rahah, veritus est. Et* יראה, *Ireah, timor.* Ciliais i'm corn gan ornair, Cael ysgŵd, celais y gair. *D. G.*
* Ornest, *Duellum, monomachia.* Ni fernir ornest ar wr oni fo xxi oed; ac o dair ar hugain allan, cyfraith iddo ornest. *K. H.*
Ornestwr, *Pugil, agonista, monomachus. Ex his* Ymornest, *Pugilare, pugilatio.*
Orohian, *Io, Io pæan.* Heais fal orohian, Ei chlôd yngwynedd achlân. *D. G.*
Orpai, *Habet T. A. Vid. si idem quod* Olpai. Pedwar imp, ped orpai 'waith. *T. A.*
Orsin, *Cardo. Alijs idem quod* Gorsin.
Orun, *vid.* Gorun.
Orwyrain, *Idem quod* Arwyrain.

O S

* Osb, *Hospes. Pl.* Ysb, & Osbion. Gnawd osb er nas gwahodder †. *Assolet (adesse) hospes licet non inuitetur.*
Osbarth, *Idem quod* Dosbarth.

* Osfeb,

* Oſeb, *Strena, munus, donarium.*
* Oſgl, Pan ddêl oſgel i'r eſgyrn, Angau a'i chwarelau chwyrn. *D. G.*
Oſgeth. *vid.* Goſgedd.
Oſgl, *Ramus, ſcena, palmus, ſarmentum, frons, dis.*
Oſglog, *Frondatus, frondoſus, ramoſus.*
Oſgo, *Obliquus, obliquum, obliquitas. vid.* Goſgo.
Oſgói, *Diuertere, ſecedere, in obliquum cedere. Hebr.* שגה, *Shagah, Errare.*
* Oſgud, Oſged, & Oſgyd, *Pelluvium, pelluvia, æ; polubrum, peluis: ex vetuſto libro medico.*
Oſlef, *Vox, tonus, phthongus, cantus. vi.* Goſle.
* Oſſid, *pro* Os id.
Oſſon. *vid.* Goſon.
Oſwydd, *Credo ſignificare inimicos, aduerſarios, hoſtes.* A'i chadarnhâu cêd hylwydd yn hir, I ymddiffyn tir rhag terf oſwydd. *Lly. gwr.* Gwelai darf ar dyrfa oſwydd. *Dan.* Gwenydd gwrth lawr, Gwenydd aeſawr, Oſwydd gwyddaw. *S. Bryff.*

O W

Ow, *Vox dolentis, gementis. Ah, heu.*
Owmal, *Encauſtice. Habet D. G. & L. G. &c.*

P A

Pa, *Qui, quis, quæ, quod* Pa vn, *Vter, quis.* Pa ſawl, *Quot.* Pa gymmaint, *Quantum. Arm.* Peguement, *Quantum, &* Peguement bennac, *Quantumuis.* Parag, *A quo* Parag, *Arm. Cur.*
Pa am. *vid.* Paham.
Pâb, *Papa.* Pabaeth, *Papatus.*
Pabell, *Tentorium. Gr.* παπίλιων *Chald.* אפילון, *Aphilion.*
* Pabl, *Iudicium. Hebr.* פלילה, *Pelilah, &* פלפל, *Pilpel.* Dwſn babl ydwyf yn y Bibl. *I. R. I. Ll.*
* Pablu, *Iudicare. Heb.* פלל, *Pillel.*
Pabwyr, *Sing.* Pabwyren, *Myxus, ellychnium. Item, Arborum, plantarum & herbarum medulla.*
Padell, *Patella, catinum, abenum. Arm.* Pezell.
Padell ffrio, *Frixorium, ſartago.*
Padelleg, *Diminut.*
Paeled, *Emplaſtrum.*
Paentio, *Pingere. Arm.* Pentaff. *Heb.* פתח, *Pittach. Habet D. G.*
Paeol, *Amula. Heb.* פיול, *Pial, Phiala.*
Paſais, *Scutum, ait Ll.* Dur baſais dewr ap Iſan. *Ll.*
Paham, *Quare, quamobrem.*
Paidio. *vid.* Peidio.
Paill. *vid.* Peillio.
Pair, *Lebes, cacabus, abenum. Hebr.* פרור, *Parur.*

Pais, *Tunica, palla.*
Peiſwyn, *Palea, acus, us; acus, eris. Ad verbum,* λευκόχιτων.
Paiſg, *Paſcet. 3 futuri à* Peſgi.
* Paith, *Deſertus, vaſtatus.* Dyffryn paith yngheredigion. *Hinc* Diffaith, peithyn.
* Peithiawg, *Deſertus, vaſtatus.*
Peithwydd, *Idem quod* Peithyn.
Pâl, *Pala, ligo.*
Palu, *Paſtinare, fodere, ligonizare. Chald. Syr.* פלש, *Pelaſh, Fodere.*
Paladr, *Haſtile, truncus arboris, herbæ caulis, ſcapus, thyrſus, axis, temo, radius. Arm.* Paladr an brech, *Lacertus.* Pelydr yr haul, *Radii ſolis.* Gwayw hirdrwm paladrfras.
Paledrydd, *Sagittifex.*
Palalwy, & Palalwyf, *Tilia arbor. vi. Ex. in* Crydr.
Palâs, *Palatium, regia, aula, auguſtale. vid.* Plâs.
Paled, *Pila palmaris. Sed* Gwarae paled *apud Galf. li. 4. c. 8. eſt Paleſtra.*
Palf, *Palma. Sic Arm. Gr.* ὅπλη.
Palfais, *Scapula, humerus, armus.* ὠμοπλάτη.
Palfod, *Ictus palmæ.*
Palfu, & Palfalu, *Palpare.*
Palffrai, *Palfridus, genus equi. Habet K. H.*
* Pali, *Sericum, ſyndon molliſſ. Linum. vid. Ex. in* Lliaws. Neu'm rhoddes hil Rhûn rhûdd a phali. *c.* A llên, a llyfrau a llenn bali. *G. Br.* i Ddewi.
Palmant, *Pauimentum, ſtratum, delapidatum, lithoſtrotos. Arab. Ballata.*
Palmwydd. *Sing.* Palmwydden, *Palma arbor.*
Palmidwydd, & Palmidwydden, *Idem. Sic Apoc. 7. 9.*
Palu. *vid.* Pâl.
Palwyf, *vid.* Palalwyf.
Pall, *Defectus, negatio.*
Pallu, *Deficere, negare. Arm.* Ffellell.
Pall, *Thronus.* Yn y pall hwnnw y mae 'r brenhin. *Hiſt. Car. M.*
Pân, *Pellitium, pili molliores.*
Pân, *Cùm, quando.*
* Pann, *Poculum. vid.* Bann. *Arab. Binna, Calyx.*
Pann, *Fullacia.*
Pannu, *Fullare.*
Pannu, *à* Pant, *Idem quod* Pannylu. Heb pannu gan y pennaf. *T. M.*
Pannwr, *Fullo, onis.*
Pandy, *Domus fullonica.*
Pant, *Vallis, vallicula.*
Pannwl, *Locus demiſſior, enclaſis.*
Pannylu, *Demiſſior fieri.*
Pannys, *Idem quod* Moron. *Sic Arm.*
Pantri, *Panarium, panis repoſitorium. Habet D. G.*

Papir, *Papyrus, charta.* Lliw papir oed hir hyd hyn. *D. G.*
* Pâr, *Haſta, lancea.*
Pâr, *Par.*
Pâr, *Paratum, effectum. Idem quod* Parod; *vel à* Peri, *quod ſ. effectum eſt.* I mi ar bâr y mae 'r bêdd. *D. G.*
Para, *Permanentia, continuatio, duratio, perſeuerantia.*
Parhau, *Permanere, perſeuerare.*
Parhaus, *Durans, permanens, perſeuerans.*
Parabl, *Sermo, locutio.*
Parablus, *Eloquens.*
Paradwys, *Paradiſus. Hebr.* פרדס, *Pardes, Hortus. Chald.* פרדיס, *Pardis. Gr.* παράδεισος.
Paradwyſaidd, *Paradiſeus, cæleſtis.*
Parag. *h. e.* Rhag pa beth, *vt* Paam, am ba beth.
Pared, *Paries. Pl.* Parwydydd, *ab antiquo* Pârwyd. Py beris parwyd, Rhwng dŷn ac anwyd. *Tal. Et habet P. M.* Paraed.
Parwyden, *Paries; & ſumitur pro latere animalis coſtis vallato.* Ni luniwyd ei pharwyden, Na'i chreglais ond i ſais hên. *D. G.* i'r delyn ledr.
Parddu, *h. e.* Du 'r pair.
Parlwr, *Conclaue, conclauium. Daſydd ap Gwilym.*
Parlys, *Gr. Paralyſis.*
Parod, *Paratus, promptus, expeditus.*
Parottoi, *Parare, præparare.*
Parri, *Grex.*
Parth, & Parthed, & Parthred, & Perthryd, *Pars. Hebr.* בתר, *Bether, Pars.*
Parth a, *verſus præpoſitio.* Parth a'r eglwys, *Eccleſiam verſus.*
Parthu, *Diuidere, partiri. Hebr.* פרד, *Paradh, Diuidere, ſeparare, partiri.*
Parſel, *Meta, ſcopus ad ſagittandum. Demetica vox eſt.* Saethu 'n iſel barſelau. *R. K. G.* Yn iſel barſel dan berk. *I. R. I. Ll.*
Pâs, & Peſwch, *Tuſſis, pertuſſis. Gr.* βήξ. *Arab. Buſach, Sputum.*
Peſychu, *Tuſſire. Arab. Baſach, Spuit, ſaliuam emiſit.*
Paſawl, *Quot.*
Paſg, *Paſcha. Heb.* פסח, *Peſach. Antiqui ſcribebant* Paſch.
Pâſg, *Paſtio.*
Peſgi, *Paſcere, ſaginare. Gr.* βόσκειν.
Paſgwch, *Porcus ſaginatus. pro* Paſghwch.
Paſgedig, *Paſtus, ſaginatus.*
Paſgadur, *Paſtor, ſaginator.*
Paſſio, *Tranſire, præterire. Hebr.* פסח, *Paſach. & Chald.* פסע, *Peſa, Digreſſus fuit.*

Paſtwn, *Fuſtis.* Eſtynned ym, baſtwn dig. *Llo.*
Pathew, *Glis, gliris.*
Paun, *Pauo, pavus. Sic Arm. Gr.* ταῶν.
Peunes, *Paua. Gr.* ταώνη.
Paunydd, *Quotidiè. vulgò* Beunydd.
Pauo, *vid.* Peuo.
Pawb, *Omnis, vnuſquiſque.*
Pawl, *Palus, i. Surus, ſudes, vallus, ſtipes, vacerra. Sic Arm. Habet D. G. Pl.* Polion.
Polioni, *Palare.*
Pawns.
Pawen, *Vngula, manus.*
Pawr, *Depaſtio, vid.* Pori.

P E

Pe, *Si.*
Pebyll, *Pl. à* Pabell. *Interdum eſt ſing.*
Pebylliaw, *Tentoria figere, caſtrametari.*
Peccaid, *Satum.*
Pechod, *Peccatum. Sic Arm. Hebr.* חטא, *Chet, &* חטאה, *Chataah.*
Pechu, *Peccare.*
Pechadur, *Peccator. Sic Arm. Arab. Phaggar.*
Pechadures, *Peccatrix.*
Ped, *Si. A* Pe, *&* Yd.
* Pet, *Quot. apud Tal. vid. Ex. in* Dos.
Pedeſtr, *&* Peddeſtr, *Pedes, itis. Gr.* πέζος. Yn bedeſtr anwybodol, *E. G.*
Pedeſtrig, *Pedeſter, tris, & e. Item Inceſſus.* Y cruplaid a gaſſant eu pedeſtrig. *N.* Ef a gafas ei bedeſtrig. *h. e.* ei gerdded. *Hiſt. Carol. M.*
Pedol, *Solea ferrea, ſolea equina, peda, æ.*
Pedoli, *Soleas adaptare.*
Pedolog, *Soleis inſtructus ferreis.*
Pedrain, *Clunis, nates.*
Pedrogl, *Quadrum, quadratum, quadrilaterum, quadrangulus. vid. an rectiùs* Pedrongl, *a* Pedwar, *&* Ongl; *Antiqui enim ſemper g ſcribebant pro ng, y.* Pedrogl ffriw pwy a dreigl ffrange. *T. A.*
* Pedror, Quadratus. *A* Pedwar, *&* O'r. Cyrn gobedror. *Tal.* Pâr pedror. *C.*
* Pedryael, *A* Pedwar, *&* Ael, *Ora.*
* Pedryddan, *&* Pedryddant.
* Pedryddog, *eſt Pedes, itis, ait Ll. ſed vid.* Milwr pedryddawg maelawr. *G. F. G. Ed.*
* Pedryſal, *D. G. vid.* Petrual.
* Pedryſan, *Pl.* Pedryſannoedd bŷd. *Hiſt. Carol. M. Quatuor mundi plagæ. A* Pedwar, *&* Mân, *Locus.*
* Pedryging, yw 'r tu mewn i'r llaw. *Ll. & G. T.*
* Pedrylaw, *Manu promptus, dexter, & quadratus.*
* Pedrylef, *Voce dexter, & q. d. quadratus.*
* Pedryliw, *Colore perfectus, & q. d. quadratus.*
* Pedryollt, *Fiſſus vel fiſſilis in quatuor partes.* A bollt o bedryollt bren. *D. G.*
Pedwar, *Quatuor. Arm.* Pewar. *Gr.* τέτταρες. *Heb.* ארבע, *Arbang.*
Pedwerydd, *Quartus.*
Pedwaredd, *Quarta.*
* Peddeſtr. *vid.* Pedeſtr. Goreu peddeſtr yw gau †. *Optimus pedeſter mendacium, vel falſus rumor.*
* Peddeſtres. *f. g. C.*
* Peddyd, *Pedites.* Marchogion a pheddyd, *Equites & pedites. Galf.*
* Peſr, *Pulcher, bellus.* Dogn o aur peſr gwâlit gweſr gwŷch. *I. R. I. Ll.*
* Peſredd, *Pulchritudo.*
Peſren, *Bellula, pulchella.*
* Peſychu. *vid. an à* Peuo.
Peſyr, *Gannire.*
Pegor, *Pomilio.* O begor yn rhith bugail. *D. G.*
Pegwn, *Axis.*
Peidio, *Ceſſare, deſinere, deſiſtere. Gr.* παύω. *Heb.* בטל, *Batal, Ceſſare. Arab. Phatar.*
Peillio, *Polio, ſuccerno, excerno, rudio.*
Peilliaid, *Pollen, ſimila, ſimilago, cribraria. Gr.* παιπάλη.
Peinioel. *vid.* Penioel.
Peiriant, *Inſtrumentum, organum.* Y rhai drwg ſydd megis peiriannau i buro y rhai da. *N.* Ni all y corph wneuthur dim o hono ei hun, ond a wnêl yr enaid trwyddo ef megis trwy beiriant. *N.* Dal a wnawn rhwng dôl a nant, Y bore araf beiriant. *D. G.* i'r aradr.
Peiſwyn, *vid.* Pais.
Peithyn. *Sing.* Peithynen, *Tegula, ſcandula, aſſer, lamina. Gr.* πλίνθος. *Hebr.* לבנה, *Lebenah. vid. an à* Paith, Peithynau pridd berwedig, *Lateres cocti.*
Peithyn y gwŷdd, *Pecten textoris.*
Pêl, *Pila. Habet D. G.*
Pelen, *Pilula.*
Pelgip, *Pilamen, ſeritorium, reticulum.*
Pelrhe, *Moleſtia, negotium. Habet P. M. Inde* Dibelrhe, *&* Cymmelrhe.
Pell, *Procul, longinquus, remotus. Sic Arm.*
Pellder, *Longinquitas.*
Pellennig, *&* Pellynnig, *Longinquus, remotus.*
Pellennigrwydd, *Longinquitas. Iolo.*
Pellhâu, *Elongare, elongari.*
Pellen, *Glomus, pilula.*
Pen, *Caput. Sic Arm.* Pen *Brit. tot habet ſignificata quot Hebr.* ראש, *Roſh. Eſt enim Caput, dux, princeps, præcipuum, principium, initium, cacumen, vertex, finis, extremum; quia hæc omnia ſunt vt caput in corpore: vnde & Promontorium ſignificat.*
Pen yn erſid, *Contentio, cùm quis alteri in caput inuolat.*
* Pennain, *videtur idem eſſe quod* Pennau.
Pennarth, *& alicubi* Pennardd, *Promontorium. A* Pen, *&* Garth.
Penbleth, *Implicatio, propriè capillorum. A* Pen, *&* Pleth.
Pencais, *Quæſtor primarius, vid.* Cais.
Pencenedl, *Sui generis primarius, Generarcha, cephas gentis. K. H.*
Pencerdd, *Muſicus primarius, Doctor facultatis Muſicæ.*
Penci, *Canis marinus piſcis. Pl.* Pencwn.
Penciwdod, *Dux, ſtrategus.*
Penclwm, *Capulum.*
Pencnaw, *&* Penceno, *Compagia, orum. h. e. oſsium capita; condylus, i.*
Pencnud. *vid.* Cnud.
Pencyfeiſtedd. *K. H. Sedes primaria, palatium præcipuum.*
Pendeſig, *Primas, nobilis, princeps. Heb.* נדיב, *Nedib.*
Pendeſigaeth, *Primatus, principatus.*
Pendodi, *Adjectitius.* Vchelwr pendodi, *Nobilis adjectitius.* Gŵr pendodi, *Filius terræ.*
Pendoll. *f. g. Capite perforata. A* Pen, *&* Twll.
Pendramwnwgl, *Præceps.*
Pendro, *Vertigo capitis, appioſus, ganglium.*
Penddar, *&* Penddaredd. *Vertigo morbus. Videtur ab eadem venire radice à quâ &* Cynddaredd.
Pendduyn, *Papula, vlcus. q. d.* μελανοκέφαλον.
Penelin, *Cubitus.*
Penelino, *Cubito pulſare.*
Penfar, *Idem quod* Pennor.
Penfeddw, *Vertiginoſus, capite ebrius.*
Penfeddwi, *Inebriari, vertigine capitis afficere vel affici.*
Penfeddwdod, *Capitis ebrietas, vertigo.*
Penfrag, *A* Pen *&* Brâg.
Penffeſtr, *Aratrum. Item capiſtrum, & ſic Arm.*
* Penffeſtin, *Galea.*
* Penffeſtiniawg, *Galeatus.*
Penffrwyn, *Capital.*
Penglog, *Cranium, calua.*
Pengrych, *Criſpus capite,* οὐλοκέφαλος, οὐλόθριξ.
Pengrychedd, *Capitis criſpitudo,* οὐλοκεφαλία.
Penguwch, *Redimiculum, galericulum, calantica, cidaris, mitra, peplum.*
Penhwyad, *Lupus piſcis, lucius.*
Penial, *Capitalis.* Penial cerdd dyfal dafawd. *M. B.* i *D. G.* Gutto, er yſgwrio i gau, A gny penial gnappynnau. Fflwch ragtal

mau benial boen. *D. G.* i'r penwisg.

* Penioel, *vt* Bara penioel gwenith, *Panis domesticus, D. P. Llysr. Medd.* Pobty y bara peinioel. *D. G.* i'r brawd.

Penigamp, *Excellens, peritus.* Sacr penigamp.

Penllâd, *vid.* Llâd.

Penloyn, *Fringillago auis, parus.*

Penlliain, *Canopeum, infula.*

Penllinyn, *Cauda.*

Penllwyd, *Capite canus,* πολιοκέφαλ@. *Item herba quædam.*

Penllwydni, *Capillorum canities.*

Pennaig, *Primas gregis, princeps.*

Pennadur, *Princeps, primas.*

Pennaduriaeth, *Primatus, principatus.* Pennaduriaeth Pedr, *Primatus Petri. N.*

Pennawr, *Idem quod* Pennor. *Sumitur pro Galea, capital. vid. Ex. in* Difgywen.

Pennill, *Epigramma, distichon, tristichon, &c. Item A Pannell of glasse or other like thing. A Brit. fieri videtur.*

Pennod, *Capitulum libri, Nota alicujus rei extremo facta, scopus.*

Pennodi, *Notam rei extremo facere; Item statuere, constituere.*

Pennor, *Capistrum, fiscella. Gr.* φιμός, κημός. Penfar, *&* Pennawr, *&* Penwar, *Idem.* Penfar o aith, pwnn o frwyn. *L. G.* i'w farf. Pwnn'ar ên fal penwar yw. *Iolo* i'r farf.

Pennyg. *Sing.* Pennygen, *Omasum, i. vid. Ex. in* Henfon.

Penrhaith, *Cui summum est jus, præjurator, juratorum primus.*

Penrhe, *Capital.*

Penrhwym, *Idem.* κεφαλόδεσμ@.

Penrhyn, *Promontorium. A* Pen, *&* Rhyn.

Pensel, *Primas, princeps, cui supremum est sigillum.*

Pentan, *Lar.* Gwyl bentan. *vi.* Gwylio.

Penteulu, *Oeconomus, dispensator. vid. Ex. in* Distain.

Pentref, *Villa, propolis, suburbia.*

Pentwrr, *Acervus, cumulus, congeries, strues.*

Pentyrru, *Cumulare, coacervare.*

Penty, *Domus appendix.*

Penwag, *Halec, halex.*

Penwisg, *Redimiculum. vid.* Penguwch.

Penwn, *Vexillum, insigne, signum militare. Arab. Bend. Vexillum.*

Penyd, *Pœna, supplicium, dolor, cruciatus.*

Peppreth, peppru, *Garrire, blaterare.*

* Pepprwn, *q.*

Pêr, *Dulcis.*

Peraidd, *Dulcis.*

Pereiddio, *Dulcare, edulcare. Dulcescere.*

Peren, *&* Peranen, *Pirum. A* Pêr.

Perced, *Quoddam rete.* Pwrcas arweddawdr perced. *D. G.* i'r brithyll.

Perchen, *&* Perchennog, *Possessor, rei alicujus dominus.*

Perchennogi, *Possidere.*

Perchennogaeth, *Proprietas, possessio.*

Pererin, *Peregrinator, peregrinus. Arm.* Pirchirin.

Pererinbren, *Pinus.*

Perfedd, *Medium, intestina.* Y pwynt perfedd, *Centrum, punctus medius.* Locrinus a gymmerth y rhan berfedd i'r ynys. *Galf.* Y berfeddwlad, *Regio mediana, regio mediterranea.*

Perfigedd, *Verminatio. potiùs* Pryfigedd, *à* Prŷf.

Perffaith, *Perfectus, completus.*

Perffeithio, *Perficere, perfectum facere.*

* Perging, *est* Vchel, *ait Ll.*

Perhon, *alijs* Pe rhan, *Licet, quamuis, quantumuis.*

Peri, *Facere, efficere.* Duw a'm peris. *C. Deus me fecit.*

* Periddaint, *h. e.* Parasant, *Fecerunt; A* Peri.

Periglor, *Parochus. Habet P. M.* Cyngor periglor eglwys. *M. R.*

Perygl, *Periculum, discrimen. Arm.* Perill.

Peryglu, *Periclitari.*

Peryglus, *Periculosus.*

Perlewyg, *Suauis extasis.*

Perllan, *Pomerium, frutetum.*

Person, *Persona.*

Personawl, *Personalis.*

Personodd, *&* Personoliaeth, *Rectoria, sacerdotium. Item Personalitas.*

Pert, *Trossulus, nitidulus, elegantulus. Habet Iolo & M. R.* Menig pert galennig por. *D. G. Fit à* Berth, *ex vsu B in P verso.*

Perth, *Rubus, Dumus.*

Perthynu, *Pertinere, spectare, attinere.*

Perthynas, *Pertinentia, æ.*

Perthynol, *Pertinens, attinens, spectans.*

Perwyl, *opus, propositum, institutum.*

Peryf, *&* Perydd, *Rex, dominus.*

* Peryddon, yw afon ddyfrdwy, meddant hwy. Mae breuddwyd am Beryddon, Yr ai gaer hir ar gwrr honn. *T. A.* i'r plâs ynghrogen ar lan Dyfrdwy. *Ego existimo esse nomen proprium viri.*

Peryglor, *potiùs* Periglor. *vid.*

Pes, *Si. A* Pe, *&* Ys.

Pesawl, *Idem quod* Pasawl, *Quot.*

Pesgi. *vid.* Pâsg.

Peswch, *&* Pesychu. *vid.* Pâs.

Pestel, *Pistillum, pila.*

Pet. *vid.* Ped.

Petris, *Perdix.*

Petrual, *videtur significare locum quadratum, quadratum quid, valliculam quadratam.* Bedd petrual a wnaed i Fronwen ferch Lŷr âr lan Alaw, ac yno y claddwyd hi. *Mabynogi.* Yn y petrual hynny y gwnaent ennaint. *In chorea gigantum.* Cefn y petrual yn llanfair dal haiarn. Petrual clwyd. *Legitur &* Pedryfal.

Petrus, *Dubius, anceps.*

Petruso, *Dubitare. Gr.* ἀπορέω, *Hæsito.*

Peth, *Res, aliquid, pars.*

* Peuo, *Anhelare. Gr.* παύειν, *Cessare. Arm.* Poues, *Cesso.*

* Peu, *&* Peues, *videtur significare Habitaculum, domicilium, sedem, Requiescendi locum. Alijs Patria.* Dybrys alaf deifr i drefad Bowys, i boues ei hendad. *C.* Hynefydd Powys peues fyged hir, perchen gwir a thir a theyrnged. *Llyg. Gwr.* Gorpwyf gan Dduw fry gwedy gwydiau, gorfod gorphowys Baradwys bau. *En. Gwalch.*

* Peulin. *q.*

* Peufer. *q.*

Peusyd, *&* Peusyth, *Subscus.*

Pewtner, *Bursa, crumena.*

P I

Pi, *Citta, pica. pl.* Piod, *vnde sing.* Pioden; *& passim* Piogen, *Pl.* Piogod.

Piau, *&* Biau, *est verbum possidendi anomalum.* Mi biau, *Meum est.* Ti biau, *Tuum est, &c.* Gruffydd bieufydd y bêl. *L. G.*

Pib, *Fistula, tibia, aula, canalis, tubus. Chald.* אבובא, *Abbuba, &* בוב, *Bib.*

Pibell. *Diminut. Idem. &* Piben, *Idem.*

Pibydd, *Fistulator.*

Pibydd côd, *Pithaules.*

Pib, *Fluor ventris.*

Piblyd, *Foriolus.*

Pibo, *Fluxu ventris laborare.*

Pibonwy, *Stiria,* σταλαγμα.

Piccell, *Iaculum, telum, pilum, spiculum, missile.*

Piccio, *Iaculari.*

Pidyn, *Mentula.*

Pig, *Rostrum. Heb.* פי, *Pi, Os, rostrum.*

Pig, *Stimulus, cuspis.*

Pigyn, *Diminut.*

Pigo, *Pungere, stimulare, fodicare. Item Excerpere, elicere, seligere.* Pigion, *Optima, selecta, excerpta.*

Pigfforch, *Merga, æ.*

Piglaw, *Pungens pluvia. vid. Ex. in* YsTlum.

Pil, *Excoriatum, cortex. Pl.* Pilion.

Pilio, *Expilare, deglubare, decorticare.* K. H. Y boly a bil y cefn †. *Venter expilat tergum.*
Pilionen, *Cuticula, crustula.*
Pildin, *Intertrigo.*
Pilen, *f. g. A* Pilyn. *vid. Ex. in* Cadas. *Fit à* Pil, *& est ferè idem quod* Pilionen. Y fŷch bilen, *Lippitudo, leucoma.*
Piler, *Columna, fulcrum. Habet Iolo, & D. G. & O. Ll. M. & R. G. Er.*
Pilyn, *Panniculus. Gr.* πῖλος, *Petasus, pileus; socculus.*
* Pilig. *Arm. Peluis.*
* Pilys, *Idem quod* Pilyn. Rhoed pilys, rhwydau pali, Rhitta gawr ar rhŷd dau gi. *G. Gl. Et *quod. G. Gl. dixit* Pilys, *G. Ll. dixit* Pais.
Pilwrn, yw saeth fain. *Pilum. Gr.* βέλος.
* Pill, yw Caderaid, *ait Ll. Castrum, propugnaculum, locus proprius, locus securus.* Gwr ym mhill wrth chwareu towlbwrdd. *h. e. in loco securo, & proprio. vid. an hinc* Ebill. Nid ymchwel awel ewybr O'i pill, tyllau ebill wybr. *D. G.* am y sêr. Ni thry i'w bill nês ynnill sias. *L. G.* ar foliant. Præteritorum
Pill, *etiam videtur significare, Stirps, stipes.* Aml yw 'r pân am lawer pill. *D. G.* i'r Eiry. Bwrw llenn vwch law pen pob pill. *Ll. Goch* i'r eiry. Blawd mân yw 'r pân ar bob pill. *D. G.* i'r eiry. *Inde* Pillwydd, *Ligna cocta, ligna arida.*
Piner, *Amictus.* Oid ei amdo amdlawd biner. *Gr. Tr.*
Pinn, *Penna.*
Pinagl, *Pinnaculum. Hebr.* פִּנָּה, *Pinnah.*
Pippre. *A* Pibo.
Pisgen, *Tilia arbor.*
Pisgwydd, *Idem.*
Piso, *Mingere.*
Pision, *Vrina, lotium.*
Pistyll, *Epistomium.*
Pistyllio, *Destillare, effundi.*
Piw, *Vber. D. Ed.*

P L

Pla, *Plaga. pl.* Plâau. *Habet Tal.*
Plau, *Plagas inferre.*
Pladur, *Falx, ama, fœnisecа, secula.*
Pladurwr, *Falcator, messor.*
Plaid, *Pars.*
Pleidio, *Participare, à parte alicujus stare.*
Plann, *Plantatio, satus, us, m; consitio.*
Plannu, *Plantare, serere. Sic Arm.*
Planhigyn, *Planta, plantarium. Sic ferè Arm.*
Plange, *Asser, planca, tabula. Gr.* πλὰξ. *Habet Iolo.*
Plant, *Liberi, filij, parvuli.*
Planta, *Liberos creare, generare, prolificare.*
Plantos, *Parvuli.*
Plâs, *vid.* Palâs. *Habet Tr. B. & D. G.* Llyw deifniawg llidiawg lledled fydd ei blâs, llwyrwaeth yw ei gas na 'i garennydd. *Ll. Gwr.*
Plastr, *Gipsum, plasma. Sic Arm.*
Plegyd, *Idem quod* Plaid. *Inde* Cymmhlegyd.
Pleth, *Plica, implicatio, contextum. Gr.* πλέγμα.
Plethu, *Plectere, implicare, intexere. Gr.* πλέκω.
Pliant, *Idem quod* Bliant.
Plisg, *Idem quod* Blisg.
Plith, *Inter.*
Plu, *Sing.* Pluen, *&* Pluyn, *Pluma. Sic Arm. Demetæ dicunt* Plûf, *&* Plufyn. *Et Arm.* Plufeg, *Pulvinar.* Palfau gŵydd yn y plûf gwyn. *D. I. D.* i alarch. Mynnai adar mân wedy, I gael plaid gwelyau ply. *H. D.* i walch.
Pluccan, *Lanugo. Dimin. à* Plu.
Pluo, *Deplumare.*
* Pluor, *Pulvis.* Efe a edlynai ei lygaid â gweryd y bêdd, a'r peth a nottáai fod yn ddefnydd delli i eraill, sef gwastad wylo a bwrw pluor yn ei lygaid, iddo ef y bu ddefnydd iechyd. *N.* Y llwch a'r pluor yn dyrchafu. *vid.* Pylor. *Hist. Car. M. Interdum idem quod* Plu.
Plwcca, *Cœnum. R. G. Er.*
Plwm, *Plumbum. Sic Arm.*
Plymmen, *Vas plumbeum, massa plumbi.*
Plwyf, *Populus, plebs, antiquis; nobis Parochia. WS Sic sæpè reddit Populum in N. T. & D. Ddu plebem in Psalmis.*
Plyccroth morwyn, *Pecten, abdomen, inguen.*
Plŷg, *Plica, flexio. Sic Arm. Heb.* פֶּלֶךְ, *Palac, Res plicatilis. &* כֶּפֶל, *Cepel, Duplicatio, geminatio, literis transpositis.*
Plygu, *Plicare, flectere. Sic Arm. & Arm.* Displygu, *Displicare.*
Plygain, *vid.* Pylgain.
* Plymlwyd, *Antiqui rectiùs* Plymnwyd, *Prælium, pugna, conflictus. Gr.* πόλεμος. Pelau ymladd mewn plymlwyd. *D. Ed.*

P O

Po, *sæpiùs venit pro* Pwy, *& valet Quo. vt* Po amlaf fo 'r dynion, *&c. Quo copiosiores sint homines.*
Pob, *Omnis & omne, vnusquisque, singuli.* Pob vn, *Quisque, vnusquisque. Sic Arm. q. d. Omnis vnus. vel omnis singulus, vt Arab.* Col Abad, *vnusquisque.*
Pobi, *Pinsere, coquere. Item torrere, assare. Heb.* אָפָה, *Apah, Coquere, proquiè panes in furno.*
Pobydd, *Pinsor, pistor, pollintor, panifex, furnarius.*
Pobyddiaeth, *Panificium.*
Pobty, *Fornax pistoria, furnus, pistrinum, pistrina.*
Pobl, *Populus. Sic Arm.*
Poccyn, *Basium, ii. Sic Lib. Land.*
Poed, *pro* Boed, *Sit, esto.*
Poen, *Pœna, supplicium, dolor, cruciatus. Sic Arm. Gr.* ποινή.
Poeni, *Supplicium, dolorem, cruciatum pati & infligere, cruciare, cruciari.*
Poenedigaeth, *Pœna, supplicium, cruciatus.*
Poenus, *Laboriosus, ærumnosus.*
Poer, *Sputum, saliua, pituita.*
Poeri, *Spuere, saliuari. Gr.* πτύω.
Poeth, *Ardens, feruens, ignitus.*
Poethi, *Calefacere, vrere, coquere: Calefieri, calere, æstuare, ardere. Arm. Coquere.*
Poethni, *&* Poethineb, *Ardor, feruor.*
Pôl, *fœm. à* Pwl.
* Ponar, *Faba, ait H. P. sed q.*
* Pôr, *Dominus.*
Porchell, *Porcellus. Sic Arm.*
Porchelles, *Sucula, scrofula. Sic Arm.*
Pori, *Depascere. Gr.* φέρβω, *Pasco, alo. Heb.* בָּעַר, *Bier, Depasci. &* בָּרָה, *Barah, Comedit.*
Porfa, *Pastura, pascuum, pabulum. Gr.* βορὰ *&* φορβή.
Porffor, *Purpura, habent Antiqui.*
Portreiad, *Exemplar, specimen.*
Porth, *Auxilium, subsidium. Gr.* βοήθεια. Duw yn borth it, *Sit tibi Deus in auxilium.* Duw fo 'n porth a'n canhorthwy, Amên ac nid rhaid ynn mwy. *D. G.*
* Porthorddwy. *K. H. Auxiliamen. A* Porth *&* Gorddwy. Vn o naw affaith galanas yw porthorddwy, *h. e. Manu, vel consilio, vel nuncio impedire occidendum, donec occisor veniat. K. H.*
Porth, *Porta, ostium; Portus. Sic Arm. Heb.* פֶּתַח, *Pethach, Ostium.*
Porthcwlis, *Cataracta. vid.* Cwlis.
Porthor, *Ianitor, ostiarius. Sic Arm.*
Porthoriaeth, *Ianitoris officium.*
Porthladd, *&* Porth, *&* Porthfa, *Portus. Sic Arm. Gr.* πορθμός.
Porthwys, *Portitor. Gr.* πορθμεύς.
Porth, *Idem quod* Ymborth, *Victus.*
Porthi, *Pascere.*
* Porthi, *Ferre, gerere, portare. vid.* Dyborthi. Christ nefawl cedawl cadarnaf arddelw, a borthes ei ddelw ddolur ddygnaf. *Bl. Fardd.* A bortho gofid bid bwylloccaf. *Idem.* Ni ddyleh angen ei borthi †.
Porthmon, *Mercator.* Llong yn llawn o borthmyn, *Mercatorum plena. N. Habet D. G. & G. Gl.*
Porthmonna, *G. Gl. &* Porthmonnaeth, *Mercari, nundinari, negotiari.*
Porthmonnaeth, *Mercatura, negotiatura, nundinatio.*

Poſiar, *Gallina pinguis.*

Pôſt, *Poſtis. Eſt antiqua vox Br. vid. Ex.in* Côſt. Pabo pôſt prydain. Gwnaeth yn erthyſt bŷſt bochglug. *P. M.* Yſtlysbyſt drws, *Paraſtades.*

Poſtolwyn, *Poſtilena, auerta, æ.*

Potten, *Venter. Heb.* בטן, *Beten.Batan, Arab.Inteſtinum. vid. an hinc Angl. pudding.*

* Pothan, *&* Pothon, *eſt* Cenau blaidd, *Lupulus, lupillus.*

P R

Prâff, *Craſſus & teres.*

Praffder, *Craſſities teretis.*

Praidd, *Præda, manubiæ. Omnes Bibliorum interpretes w. Salesburium ſecuti pro grege ouium accipiunt. Errori anſam dedit quod ouem lupo prædam eſſe legerent. Ego in eâ ſignificatione nuſquam legi, niſi ſemel apud recentiorem G.H. In dictionario Arm.* Praidd, *Præda; & W.S.Mat.* 23 Praidd *reddit rapinam. Videtur fieri ab Hebr.* טרף, *Tereph, &* טרפה, *Terapbah, legendo à ſiniſtra ad dextram: & Antiqui ſcribebant* Prait.

Preiddio, *Prædari.*

Preiddiawr, *&* Preiddiwr, *Prædator. vid. Ex.in* Ffoſſawd.

Preiddiad, *Prædatio.*

* Preiddin, *q.*

* Prain, yw llŷs brenhin, *ait Ll. Regia, palatium regium. Heb.* בירה, *Birah, Regia, palatium, baſilica. Chald.* בירנא, *Birna. Gr. βᾶρις, vt reddit Theodotion. Dan.* 8. 2.

Prawf, *&* Praw, *Probatio, experientia. Gr.* πεῖρα. Prifdda wawd, prawf ddywedyd. *D. G. eſt Imperat.* Y daw glaw yn ôl praw prudd. *D. G.*

Profi. *vid. ſuo loco.*

Pregeth, *Concio, homilia. Arm.* Prezeg.

Pregethu, *Concionari, prædicare.*

Pregethol, *Concionalis.*

Pren, *Arbor, lignum. Sic Arm.*

Prenfol, *Arcula. vulgò* Prennol.

* Prennial, yw yſgrin, *ait G. T. Loculus, arca.*

Prentis, *Tyro, diſcipulus. Habet D. G. vid. Ex. in* Yſtofi.

Prês, *Æs, æris.*

Prês, *Acceleratio, feſtinatio. Arm. Frequentatio.*

Preſeb, *Præſepe. Sic Arm. Heb.* אבוס, *Ebus. ſ & b tranſpoſitis.*

Preſen, *Præſentia.*

Preſen, *Seculum præſens. Habent omnes antiqui.* Nid aeth neb i'r nêf er benthyg y breſen. *Tal.*

Preſennawl, *Præſens. Habet Tal.*

Preſennoldeb, *Præſentia.*

Preſtl, *Argutus, argutulus,*

Preſtledd, *Argutatio, argutia.*

Preſwyl, *Manſio, habitatio.*

Preſwyliaw, *Habitare, commorari.*

* Prew, *Eſt* Gwlad, *Prouincia. ait Ll. ſed q.*

Prid, *Carus, a, um. vid. ex. in* Gordderchu. Dig a phrid i gyffredin. *G. Gl.*

Pridwerth, *Pretium.*

Prid, *Oppigneratio.*

Prido, *Pignerare, oppignerare.*

Pridd, *Argilla, terra, terra effoſſa. Arm.* Pri. *Heb.* אפר, *Epher, cinis, puluis.*

Priddo, *Argillâ tegere.*

Priddell, *Gleba.*

Priddfaen, *Later, teſta.*

Priddgiſt, *Terra figularis. vid.* Digliſt. *Chald.* גרגישתא, *Gargiſhta, Terra argilloſa, vaſibus formandis apta.*

Priddleſtr, *Vas figulinum.*

Prif, *Primus, primarius, principalis.* Y ſaith brifwyd, *Septem peccata primaria; Antiqui* Prifwydd.

Prif, *Primus lunæ dies, neomenia. Aureus numerus.*

Prifio, *Augeri, creſcere, eualeſcere, florere.*

Prin, *Parcus, rarus.*

Prin, *Vix, parcè.*

Prinder, *Penuria.*

Prinhâu, *Minuere, rareſacere; Minui, rareſieri, rareſcere.*

* Prinpan, *Idem quod* Dadleu, *ait Ll.*

Print, *Inſculptio, ſculptura.*

Printio, *Inſculpere, inſcribere, imprimere, excudere.*

Priod, *Proprius, a, um. Item Coniux, & ſic Arm.*

Priodi, *Vxorem ducere, Viro nubere. q. d. Sibi appropriare, in proprium accipere.*

Priodas, *Nuptiæ, coniugium.*

Priodfab, *&* Priodasfab, *Sponſus, i.* Priodferch, *&* Priodasferch, *Sponſa, æ.*

Priodol, *Proprius, a, um. Item qui vel quæ matrimonium contraxit, vxoratus, maritata; coniugatus, a.*

Priodoli, *Proprietare, appropriare.*

Priodoldeb, *Proprietas.*

Priodoledd, *Idem. Arm. Coniugium.*

Pris, *Pretium. Sic Arm. Habet D. G. & M. Gr. G. & R. G. Er.*

Priſio, *Appretiare. Sic Arm. Et* Diſpriſio, *Temnere, parui pendere. Habet R. G. Er.*

Profi, *Probare. Gr.* πειράομαι. *Eſt vox antiqua, A* Prawf.

Profiad, *Probatio. Gr.* πείρασις. *Item Præludium muſicum, incentiuum,* προαύλιον.

Profadwy, *Probatus.*

Proffeſ, *Profeſſio. Habet D. G.* Crefyddwr a dorro ei broffeſ nid gair ei air. *K. K.*

Prol, *Prologus.*

Proliad, *Elocutor, prolocutor.*

Prophwyd, *Propheta. Sic Arm.*

Propr, *Nitidus, elegans.* Rhagorbryd rhy gyweirbropr. *D.G.*

Propriaid, *Cinipbes, conopes.*

Prûdd, *Prudens, ſerius. Item triſtis, mœſtus.*

Prudd-deb, *Prudentia.*

Prudd-der, *Triſtitia, mœſtitia.*

Pruddhau, *Mœrere, dolere.*

Prŷd, *Forma, ſpecies, vultus. Pulchritudo, decor, ſpecioſitas. Hinc vult Minſh. dici Angl. Pride.* Chwarddedig prŷd wrth a garer. †.

Prydus, *Formoſus.*

Prydwen, *Specie candida,* λευκοειδής. *Sic vocant Arthuri Regis Clypeum.*

Prŷd, *Tempus. Sic Arm. Arab. Parda, opportunitas, occaſio. Vſurpatur & pro cibi refectione vna, prandio ſ. vel cœnâ, fortaſſe à tempore quo ſumitur.*

Prydlawn, *Tempeſtiuus, tempeſtiuè.*

Pryder, *Cura, ſollicitudo. Eſt vox Demetis vſitata.*

Pryderu, *Curare. Arm. penſare, prouidere.* Dihunid a brydero. †. *Euigilet qui curat.*

Pryderi, *Cura, ſollicitudo. Eſt & nomen proprium viri.*

Prydu, *Carmine laudare,* ἐγκωμιάζειν, *poëtam agere, canere, carmen componere.* Yr Arglwydd a brydodd y pader. *Hiſt. Car. M.* Prydu geiriau chwareus, *Verba iocoſa decantare. Ibid.*

Prydydd, *Poëta, encomiaſtes. Heb.* פרטים, *Portim, qui varias cantionum ſpecies exercent.*

Pryddeſt, *Poëſis, poëma, encomium, encomiaſticum.*

Prŷf, *Vermis. Sic Arm.*

Pryfedog, *Vermiculoſus, verminoſus. Arm.* Pryfedus.

Pryfedu, *Verminare, vermes gignere.*

Prŷf cadachog, *Auſcaripeda, millepeda, hirſuta.*

Pry'r dail, *Eruca, voluox, conuolulus, inuolulus. Arm.* Prŷf an cawl.

Prŷf cluſtiau, *Fullo.*

* Prŷf an dillad, *Arm. Tinea.*

Prŷf penfrith, *Melis.*

Pry'r ganwyll, *Arm.* Prŷf goleuad.

Pryſigedd, *vid.* Perſigedd, *&* Gwyrn.

Pryffwnt, *&* Pryffynt, *& Antiquis* Pryffwn, Ἀκμή, *Præcipuum, ſummum.* Pryffwnt y farchnad. Gadewais, a hyntiais hwnt, Prif-ffordd y bobl ai pryffwnt. *D. G.* Gogwn Dduw pryffwn y proffwydi. *P. M.* O borffor, o bryffwn ſiant, O bali, ac aur ac ariant. *P.M.*

Prŷn, *&* Pryniad, *Emptio.* Tir prŷn, *Terra empta.*

Prynu, *Emere, redimere. Sic Arm. Gr.* πρίασθαι. *Arm.* dazprenaff, *Redimo, &*

& Dazprener, Redemptor.
Prynwr, & Pryniawdr, Emptor, redemptor.
Prynedigaeth, Emptio, redemptio.
Prŷs, & Prŷsg, & Prysgoed, Arbusta, arboretum.
Pryseddu, Habitare, commorari.
Prysur, Sedulus, operosus, festinans, festinabundus.
Prysuro, Festinare.
Prysurdeb, Festinatio; curiositas, operositas.
* Pryswylio, vid. Preswylio.

P V

* Puch, Voluntas, desiderium.
* Pucho, Desiderare, velle, optare.
* Puchiant, Desiderium.
Pump, Quinque. Arm. Pemp. Gr. πέντε.
Pummed, Quintus, a, um. Gr. πέμπτος.
Pumllyng, est Pumlleng, & Pumllong.
Punt, Mina, libra. Habet C.
Puntr, Graphium, penicillus, pictoris stilus. Et Puntur.
Pupur, Piper. Chald & Arab. פלפל, Pilpel.
Pûr, Purus, putus, mundus, immaculatus, syncerus. Heb. בר, Bar.
Purdeb, Puritas, munditia, synceritas, integritas.
Puro, Purificare, defæcare. Sic Arm.
Purdan, Ignis purgatorius.
Puror, Modulator, harmonicus.
Puroriaeth, Melodia, harmonia.
Puttain, Meretrix, mæcha, scortum. Sic Gallicè & Italicè. Gr. πόρνη, Hebr. פורח, Poth, Pudendum muliebre, quod Gr. Βυττὸς.
Putteindra, Fornicatio, stuprum, adulterium.
Putteinio, Meretricari, libidinari, mæchari, adulterari.
Putteindy, Lupanar, prostibulum meretricum.

P W

Pwding vid. Potten.
Pwdr, Putris, putridus, marcidus, rancidus. Gr. σαπρὸς. fœm. Podr.
Pydrni, Putredo, marcor.
Pydru, Putrescere, putrefacere. Gr. πύθω, Putrefacere. Rabb. תרף, Tarap, Putruit; transpositis literis, Pydru.
Pŵl, Obtusus, hebes. Gr. ἀμβλὺς, Ambwl. fœm. Pol.
Pylu, Hebetare, obtundere; Item Hebescere. Gr. ἀμβλύνω, Ambylu.
Pwll, Fossa, ablutium. Arm. Poull, Fossa.
Pwmpa, Pomum grande. D. Ed.
Pwmpl, Bulla. Gr. πομφολὺξ.
Pwn, Onus, sarcina. pl. Pynnau, & Pynn. A chanpynn llynn ger ei llaw. D. N.
Pwngis, Pustula. Hebr. & Chald. אבעבועון, Abangbungin, pustulæ. Exod. 9.
Pwngc, K. H. Punctus, nota. Antiquis interdum Pwng.
Pyncio, Discantare.
Pwrcas, Acquisitum, perquisitum D. G. vid. ex. in Perced.
Pwrs, Crumena. Gr. βύρσα.
Pwy, Quis, quæ. Arm. Piu. Antiquis interdum, Quid. A wyddant hwy pwy yw pwyll. D.G.
Pwybynnag, Quicunque. Sic Arm.
Pwyll, Sensus, discretio, prudentia. Sic Arm. Vt ostendunt Diboell, Furiosus, & Diboellaf, Furere. Pwyll certh, Sensus acris. Ar nid yw pwyll pŷd yw. †. Quod non est prudentia est periculum.
Pwyllo, Considerare, deliberare. Mentionem facere, memorare, Idem viz. quod compositum Crybwyll. Mâb Duw dylyaf dy bwyllaw. D.B.
Pwyllog, Prudens, consultus, prouidus, discretus
Pwynt, Valetudo. Vnde Ammhwynt, Inualetudo. Habent Antiqui.
Pwyntio, Saginari, & saginare.
Pwynt, Punctum. Pwynt perfedd, Centrum. Habet D.G.
Pwyntio, Destinare, designare.
Pwyntl, Graphium, penicillus.
Pwyo, Ferire, verberare, percutere, pulsare. Gr. παίω, percutio.
Pwys, Pondo, libra. Sic Arm. Item onus, pondus, grauitas.
Pwyso, Ponderare, ponderari, oneri esse. Sic Arm.
Pwyth, Pretium, merces, premium. Talu'r pwyth, Compensare, hostire. Tâl pwyth, Compensatio, hostimentum. Pwyth celwydd, Precium vel premium mendacij. Dial parch, wyf heb dâl pwyth. D. G.
Pwyth, Sutura, ῥαφὴ A Stiche.
Pwytho, Consuere, mullare.

P Y

Pybl, Populus. Demet.
Pybyr, Strenuus, robustus, fortis.
Pybyrwch, Strenuitas, fortitudo.
* Pŷch, q. Dyro i'm gyngor or gorau, Am y pych a'r mowrnych mau. D.G.
* Pŷd, Periculum. Inde Enbyd, periculosus. A phan ddaethant i'r lle yr oedd y pŷd iddynt. Galf. Diffyrth chwechoes bŷd rhac pŷd poenau. En. Gwg.
* Pydio, Periclitari. Habent antiqui.
Pydew, Puteus.
Pŷg, Pix. Sic Arm. Gr. πίττα. Heb. זפת, Zepheth.
Pygu, Pice linere, picare.
Pygliain, Dropax.
Pygliw, Piceus.
* Pylor, passim pro Pluor. Pylor gynnau, Puluis tormentarius.
Pyll, Est nomen proprium.
Pyllawg, Salebrosus ait D.P. A Pwll.
Pymtheg, Quindecim. Sic Arm.
* Pynner, Pondus, onus. Galf. sarcina.
Pynnoreg, Clitellæ. A Pwnn.
Pynnorio, Onerare, sarcinare, onustare.
Pynfarch, K.H. Cataracta.
* Pŷr, vid. an pl. à Pôr.
Pyrnhawn, Vulgo dicitur pro Prydnawn.
Pylgain, Gallicantus, crepusculum.
Pŷs, Sing. Pysen, Pisum. Sic Arm. Gr. πίσον, & πίσος.
Pŷsg, Piscis. Sic Arm. Pl. Pysgod, unde & sing. Pysgodyn.
Pysgodlyn, Ichthyotrophium, piscina.
Pysgotta, Piscari. Sic Arm.
Pythefnos, & passim Pythewnos, corruptè pro Pymthengnos, Quindena, spacium quindecim dierum. A'th enaid bob pythewnos, ymaith o nef am waith nôs. D.I.D. Ei threfn fydd bob pythefnos. D.G, i'r lleuad.

Rh A

* Rhabire. q.
* Rhaclyd, Prouidentia.
Rhâd, Gratia, benedictio.
Rhâd, Gratis, quod gratis venit, minimè carus.
Rhadlawn, Gratiosus; Comis, mansuetus.
Rhâff, Funis, restis.
Rhâff angor, Rudens.
Rhag, Ab, ne; Præ, coràm, ante. Arm. Quia, quoniam. Gr. γὰρ, literis transpositis, Rhag. Seren o'i rhac, yn rhoi goleu. Br. F. O'i rhac, h.e. O'i blaen. Pan ddêl rhac Iesu trillu trallawd. En. Gwalch.
Rhagbron, Coram.
Rhagddant, Dens anterior.
Rhagddor, Ostiolum, πρόθυρον.
* Rhagddudd, Idem quod Rhagddynt.
Rhagflaenu, Præoccupare.
Rhagfyrr, Mensis December. Quòd initio breues habeat dies. q.d. Præbreuis.
Rhaglaw, Senescallus, surrogatus, præfectus, præpositus. Amanuensis, A Rhag & Llaw.
Rhaglawiaeth, Præfectura, prepositura, prouincia.
Rhaglith, Præfatio, præfectio. A Rhag, & Llith.
Rhacgno, Est Cyngor, ait D.P. Potiùs, Præmeditatio, præmansio, ruminatio. A Rhag, & Cnoi.
Rhagod, Impedire, remorari, obuiare. Impedimentum. Rhagod ffyrdd, Præoccupare & obsidere vias. Nawdd y frenhines yw dwyn dŷn dros derfyn y wlâd heb erlid heb ragod. K. H.
Rhagodion, Remoræ.
Rhagor, Præcellentia; discrepantia, discrimen.
Rhagoriaeth, Idem.
Rhagorol, Præstabilis, excellens.

Rhagori, *Præcellere, excellere.*
Rhagorfraint, *Prærogatiua.*
Rhagorgamp, *Catorthoma, atis.*
* Rhagre, *q. An à* Rhag *&* Rhe. *vid.* Rhedeg.
Rhagral, *Frontale, imbricamentum, suggrundia, prominentia ædificij.* προμετωπὶς, προμετωπίδιον.
* Rhagter, *Resistentia.*
Rhagu, *Contradicere, negare. W S. Luc. 20.*
Rhagwant, *Prædistinctio.*
Rhagwys, *Præmonitio.*
Rhai, *Aliqui, quidam.*
Rhaiadr, *Cataracta,* καταῤῥάκτης, *locus preceps in flumine vbi aqua ruit potiùs quam fluit. Gr.* ῥόθος, *vndarum sonitus.*
Rhaiadru, *Fluere cum impetu. Iolo.*
Rhaib, *Rapacitas, voracitas. Item fascinum, fascinatio.*
Rheibio, *Fascinare.*
Rhaid, *Necesse, necessarius, necessitas, egestas. Arm.* Red eu, *Oportet,* Rhaid yw.
Rheidus, *Egenus.*
Rheidwy, *Necessitas, necessarium.*
* Rhaidd, *Hasta, lancea.*
* Rheiddiawr, *Hastifer, hastatus.*
* Rheiddun, *vid. an idem quod* Rhaidd.
* Rhain, *Est* Torstain, *ait Ll.*
Rhaith, *Iusiurandum, iuramentum, Gr.* ὅρκος. *Arm. Lex, &* Heb raith, *Ex-lex. Nobis compositur* Cyfraith, *Lex. Heb.* תורה, *Thorah, Lex. Chald.* אוריתא, *Oraitha.*
Rheithwr, *Qui in alienam fidem iurat.* Llw rheithiwr yw bod yn debyccaf gantho fod yn wir yr hyn a dyngo. K.
Rhammant, *Auspicium, omen.* Gair Rhammant, *Dictio ominosa. Male ominatis parcite verbis. Horat.* ille boding wordes.
Rhammanta, *Auspicari, auspicia & omina sectari.* Oer ym yw'r barrug a'r ia, A'r mentyll i rammanta. *D. G.*
Rhann, *Pars, portio. Sic Arm.*
Rhannu, *Partiri, distribuere. Sic Arm.*
Rhannog, *Particeps.*
Rhandir, *Pars hæreditaria, sors.*
Rhandwy, *Portio, pars.*
Rhasgl, *K. H. Radula.*
Rhaw, *Rutrum, ligo, palus.*
* Rhawch, *q.*
Rhawd, *Caterua, turma. Habent antiqui. vid. an hinc Angl. Route: & vid. an hinc* Rhodio, aw *verso in* O, *pro more.*
Rhawter, *Idem.*
Rhawn, *Sing.* Rhownyn, *Seta. vid.* Hoenyn.
Rhawth, *Auidus.* Bwytta yn rhawth rhag maint ei newyn. *N.*

Rh E.

Rhe, Rheawdr, *vid.* Rhedeg.
Rhebydd, *Est* Ior, *ait Ll.*
Rhêch, *Crepitus ventris. Arab. Richia. ab Heb.* רוח, *Ruach, Ventus.*
Rhechain, *Pedere, crepitare. Gr.* ῥέγχειν, *Stertere.*
Rhedeg, *Currere. Sic Arm. Heb.* רהט, *Rahat, &* רוץ, *Rutz, Currere. Verso* צ *in D pro more. Et* רדה, *Incedere, transuersis literis Radah. Chald.* רהט, *Cursor,* Rhedegwr. *&* רהט, *Rehat, Cucurrit. Gr.* τρέχω. Rhedaf, *Curro, curram, Heb.* רדף, *Radaph, Sequi, insequi, persequi. Chald.* ארדא, *Reda, Iter facere, proficisci. Est etiam* Rhedeg, *Fluere, effluere. Gr.* ῥέω. *Et videtur vocis Br. radix esse* Rhe. *vnde* Dyre, chwaré. Eiddil hên hwyr yd re. *Eng. Llv. Hinc &* Rheawdr. Ym myw Rhûn rheawdr dyhedd.
Rhedfa, *Cursorium, cursus.*
Rhedegfaü, *Cursitare.*
Rhedweli, *Lisæ, arteria, spiritus via.*
Rhedyn, *Sing.* Rhedynen, *Filix, veneria, opteron. Sic Arm.*
* Rhedyneg, *Arm. Filicetum.*
* Rhêf, *Crassus, magnus. Inde* Cyfref. Cy refed ac y mynno. *h.e.* Cyn brâffed. *K. H.* Ys dir llâdd y gwadn wrth refed y troed †.
* Rhefawg, *Funis. Est & idem quod* Gwden, *&* Tid. Nyddu pedair gwialen, a gwneuthur pedair rhefawg iw rwymo. *Hist. Car. M.* Ac â phedair rhefawg y rhwymid Olifer. *Ibid.*
* Rhefedd, *vid.* Rheufedd.
* Rheflog, *aiunt esse* Digondeb, ysbail.
Rhefr, *Anus, longanum, colon, intestinum rectum, intestinum longum. Heb.* ערוה, *Eruah, verendum, nuditas pudendorum.*
Rhefrwm, *corruptè pro* Rhefr-rwym.
Rheffyn, *Corda, cordula, funiculus. Diminut. a* Rhaff.
* Rhêg, *Donum, donarium, munus. Inde vsitat.* Anrheg.
Rhêg, *Imprecatio, execratio.* Nid addwyth rhêg ni haedder †. *Non pestis imprecatio quæ non meretur.*
Rhegu, *Imprecari, execrari. Heb.* ארר, *Arar.*
Rhegain, *Susurrare, murmurare. Heb.* רגן, *Ragan.*
Rhegen, *Est* Sofliar, *Coturnix, ait Ll.*
Rheiddiawr, *vid.* Rhaidd.
Rhelyw, *Reliquum, reliquiæ.*
Rhemp, *Scelerositas.*
Rhemmwth, *Lurco, onis.*
* Rhên, *Dominus, satrapas.*
Rhennaid, *Est genus mensuræ. Arm.* Rhen, quart.
Rheng, *&* Rhengc, *Series in longum diducta. Arm.* Rhengen, *Habena. Heb.* ערך, *Ngarec, disponere.* fflwring aur ffloyw reng orhoen. *D.G.* i'r penwisg. Rheng ddulas rhwng y ddwylan. *R. Ddu.* i Alun.
Rhengcio, *In series distribuere.*
Rhent, *Arm. Reditus, us, ui.*
Rheol, *Regula. Sic Arm. Habet D. G. & Gr. Yn. C.*
Rheoli, *Regere, gubernare. Habet H. Vochl.*
Rhês, *Series.*
Rhesel, *Præsepe.*
Rhestr, *Series. Hebr.* סדר, *Seder, Series. Habet D. G.*
Rheswm, *Ratio. Gr.* ῥῆσις.
* Rhethr, *&* Rhethren, *Hasta, lancea,* A'th ruthr i'r maes a'th rethren. *Gr. Ll.*
Rhethrawr, *Hastifer.*
* Rheufedd, *&* Rhefedd, *videtur significare Diuitias, opes, copiam.* Hil Ierwerth cannerth cain wallaw rheufedd, *Bl. F.* —Yn mudaw a'm rheufedd. *P. M.* Rheufedd teyrnedd ti biau i drais, *&c. P. M.*
Rhew, *Gelu, pruina. Sic Arm.*
Rhewi, *Gelare, conglaciare. Arm. Algere.*
* Rhewin, *est* Dig. *ait Ll. Ego in antiquis exemplaribus Galfridi, & in antiq. poëtis semper pro Ruina acceptum inuenio.*
* Rhewiniaw, *Ruinare. Tal.*
* Rhewydd, *Lasciuia, lasciuus.* Rhewyddu mal anifeiliaid. *Galf. More pecudum lasciuire.* Gnawd gan rewydd ty chwerthin †. *Solitus lasciuo nimius risus.* Can rewydd ni bydd pell rhin †. *Cum lasciuo non erit longinquum secretum. vid.* Rhe, dyre, *&* ymrain.
* Rhi, *Dominus, baro, satrapas, nobilis. Pl.* Rhiedd, *&* Rhiydd, *&* Rhiau, *&* Rhion. *Heb.* רעה, *Raah, Pauit homines, rexit. Arab. Raijs, Princeps.*
* Rhiaidd, *&* Rhieddawg, *Nobilis, generosus.* Rhieddawg anghenawg yn ffo †. *Nobilis egenus cum fugit: quòd plures sc. habeat sectatores.*
Rhial, *Idem. Nunc corruptè* Rheiol.
* Rhiain, *Virgo, puella. Pl.* Rhianedd.
Rhiein-gylch, Talu rhiein-gylch i'r frenhines. *K. H. Vicem virginum.*
* Rhiallu, *Decem myriades.* Deng myrdd yn y rhiallu, dêg rhiallu yn y Buna, dêg buna yn y gaterfa. *Tal.*
* Rhiawdr, *Idem quod* Rhi.
Rhiccian, *Idem quod* Rhincian.
Rhidels, *communius* Rhidens, *Fimbria, lacinia, fratilli. Angl. Fringe. Habet D. G. Arab. Ridaon, Vestis.*
Rhidio, *Coire, inire: dicitur de bestijs nonnullis. vid.* Ymrain, Rhewydd. Pan fo addoed ar y geifr y bychod a ridijr †.
Rhidyll, *Cribrum, ventilabrum. K. H.*
Rhieni, *Parentes, majores; & aliquando Soboles, posteri, sed vid. an rectè.* Rhieni dŷn yw ei dad a'i hendad a'i orhendad. *K. H.* Ei dad a'i fam

a'i holl rieni. *N.* Hir einioes i'w rhieni, A nef i hwn ef a hi. *T. A.*

Rhif, *Numerus. Gr.* ἀριθμὸς. *Pl.* Rhifedd. *P. M.*

Rhifo, *Numerare.*

Rhifedi, *Numerus.*

Rhifed, *Idem. Est vox antiquis frequens: vnde* Afrifed.

Rhifwnt, *Color flauus; Aurigo, icterus, morbus arquatus. Habet D. G.* Cyn felyned a'r rhifwnt.

Rhigal, *q. vid. an mendosè pro* Rhial. Maen rhigal ym yn rhoi gwlêdd, maen gwyn am Owain Gwynedd. *T. A.*

Rhigod, *Collistrigium, collumbar, numellæ.*

Rhigol, *Fossula, sulcus.*

Rhigoli, *In fossulas vel sulcos cauare.*

Rhigwm, *Series longa.*

Rhill, *Series, ordo.*

Rhimyn, *Rhythmus.*

Rhin, *Arcanum, secretum, mysterium.* Rhin tridyn cannyn a'i clyw †. *Arcanum trium centum audient. Est & idem quod* Cynneddf, rhinwedd, *Mos, ingenium, qualitas, virtus.* Nid oes rin dda arno.

Rhiniau, *Incantationes, fortasse quia secretiores sunt & in occulto fiunt.* Y gair deddf cyntaf sy 'n gwahardd rhiniau, a swynion a chyfareddion. *N.*

Rhinge, & Rhincyn, *Stridor, stridulus sonus: Rhinc, in li. land. est Coturnix, & ab eius voce fortasse huc translata.* Canu rhingc o'r cenau rhongca. *T. P.* Mae yn a'i ringc am nai 'r ŷch. *D. G.*

Rhingcian, & Rhiccian, *Stridere, frendere. Heb.* חרק, *Charak, frendere.*

Rhingyll, *Præco, stator, apparitor, satelles, lictor.* Ieuan fedyddiwr oedd ringyll o flaen yr Iesu. *N.*

Rhiniog, & Hiniog, *Limen.*

Rhintach, *Iudentatus.*

Rhinwedd, *Virtus. A Gr.* Ἀνδρεία, *literis parum transpositis.*

Rhinweddol, *Comis, mansuetus.*

Rhisg, *Sing.* Rhisgyn, *Cortex. Sic Arm. &* Rhisgl, *Sing.* Rhisglyn, *Idem. Arm.* Rhisglaff, *Labor, eris.* Mal y corn rhisg y gwisgaf. *T. A.* Na gwisg o risg am yr vn. *Ith. Ddu.* i'r cippyllion.

Rhistyll, *Strigil.*

Rhistyllio, *Strigilare.*

Rhith, *Species; genitale sperma.*

Rhithio, *Specificari. Vnde* Ymrithio, *specie aliqua apparere.* Ym mhob cyfrith y rhithi. *N. De morte.*

Rh O

Rhoccas, *Idem quod* Llangc.

Rhôch, *Fremor, frendor.*

Rhôd, *Rota. Sic Arm. Arab. Daura, literis transpositis.*

Rhodio, *Ambulare. Heb.* רדף, *Radaph, Sequi, insequi, persequi.*

Rhodiad, & Rhod-ddyn, *Ambulator. Vagabundus, erro, onis, omniuagus. Hinc peti videtur Angl. Rogue, mutato d in g.*

Rhodienna, *Obambulare.*

Rhodiennwr, *Obambulator.*

Rhodl, & Rhodol, *Remus.*

Rhodoli, *Remigare.*

Rhodres, *Pompa, gloriatio, iactantia. Antiquis* Rhyodres.

Rhodresu, *Gloriari, iactitare.*

Rhodresus, & Rhodresgar, *Gloriosus, iactabundus.*

Rhodreswr, *Subst. Idem.*

Rhôdd, *Donum, munus.*

Rhoddi, *Dare, donare. Et* Rhoi *Sic Arm.*

Rhoddwr, *Dator.*

Rhoddiad, *De personis, est, Dator, largitor. De rebus, Datio, largitio.*

Rhoesaw, *Idem quod* Croesaw.

Rhoesawu, *Idem quod* Croesawu.

Rhòl, *Rotulum. Arm.*

Rholbren, *Magis, idis.*

* Rhôn, *Hasta, lancea.*

Rhonell, *Cauda. Est Diminut. à* Rhawn.

Rhonca, *Patulus, concauus.* Llygaid rhongca, *Oculi concaui.*

Rhôs, *Sing.* Rhosyn, *Rosa. Sic Arm. li. land. Breilw.*

Rhôs, *Planities irrigua.*

Rhôst, *Assum, assatum. Antiquam esse vocem Br. ostendit nomen regis Armoricani,* Daniel dremrost, *ab vstis oculis, vel vsto vultu sic dicti. Habet D. G.*

Rhostio, *Assare, torrere. Gr.* τέρσω, *Siccare, solare.*

Rh V

Rhuo, *Rugire.*

Rhuad, *Rugitus.*

Rhuadwr, *Rugitor.*

Rhuchen, *Tunica, leucoma oculi.* Meichiad a rhuchen o groen am dano. *Mabynogi.* Aeth y rhuchen dros ei lygaid.

Rhuchio, *Cribrare.*

* Rhuedd, Digrifwch, *ait Ll. vid. an* Rheufedd.

Rhudd, *Rubeus, ruber. Sic Arm. Gr.* ἐρυθρός.

Rhuddo, *Rubescere, rubefacere, torrere, assare. Sic Arm.*

Rhuddell, & Rhuddel, *Rubrica.* Yn gannaid ruddel felen. *Iolo de Cometâ.*

Rhudden, *Pl.* Rhuddennau, *Rubricæ, rubini.*

Rhuddin, & Rhudding.—— Yw'r pren gwin, A Rhydderch ydyw 'r rhuddin. *H. K. Ll.*

Rhuddion gwenith, *Canica.*

Rhuddfa, *Locus in terra rubricatus. h. e. gramine denudatus.*

* Rhuddfaog, Rhuddfaawg, & *interdum,* Rhuddfoawg, *Rubricans, rubricatus, rubricalis. h. e. qui terram post se rubricatam relinquit, vel militum pedibus conculcatam, vel effuso hostium sanguine.* Rhuddfaog y gelwid gynt y neb a adawai ei arllwybr yn rhuddfa ar ei ôl, gan waed ei elynion, neu drwy ddiwelltu 'r ddaiar gan amlder ei lu. Helmgribawg, ruddfoawg fŷth. *Iolo.* Cyfocthawg, ruddfoawg fûm. *D. G.*

Rhufain, *Roma.*

* Rhufaog, *ait Ll.* yw ymladdwr. *Corruptè pro* Rhuddfaog.

Rhugl, *Dexter, promptus.*

Rhugl groen, *Crotalum, crepitaculum, sistrum. vid.* Hugl groen.

Rhuglo, *Fricare; Idem Rutro cœnum auferre.*

Rhull, *Alijs Largus, liberalis, amplus, Alijs Celer, festinus. Sed mihi videtur significare, Temerarium, alacrem, præpetem.* O derfydd i'r brenhin ddodi nebun rhull anghyfrwys yn frawdwr, *&c. K. H.* Rhullfalch, *Gloriosus.* Mae 'n rhull fŷth mwy nâ 'r holl fyd. *Ll. G.* i wr hael. Llaw yn rhoi yn llawen rhull, Lleucu wen, llaw a'i cynnull. *I. Deul.* Llês bychan buan yw bod yn rhullfalch, a'r hollfyd fal ffurf rhôd. *D. G.*

Rhummen, *Rumen, ruma, abdomen.*

* Rhuon, & Rhufon, Milwr, *ait Ll. Nomen proprium viri.*

Rhuppai, *q. Idem quod* Heiflan.

Rhûs, *Resultus, us, ui.* Rhusiant. *Idem.*

Rhuso, *Resilire, retardari, remorari.*

Rhustog. *q.*

Rhut, *Ruta.*

Rhuthr, *Impetus, insultus.*

Rhuthro, *Impetum facere, irruere.*

Rhuwch, *Idem quod* Gogr *ait non nemo. Nos dicimus* Gogr rhuwch, *Incerniculum, cribrum ruderarium.*

Rh W

Rhwd, *Rubigo, ferrugo, situs. Arab. Deri, literis transpositis.*

Rhydu, *Rubiginare.*

Rhydlyd, *Rubiginosus.*

Rhwmp, yw Taradr, *Terebrum. K. H.*

Rhwng, *Inter. vid. an sit affine voci* Wng, *q. d.* Yr wng.

Rhwngc. *Ronchus. Gr.* ῥόγχος.

Rhwning, *Sing.* Rhwningen, *Pyrum, i.*

Rhwnsi, *est genus equi.*

Rhŵth, *Patulus, latus, vastus, amplus, capax,* χωρητικός. *Item Vorax, lurco, onis. Gr.* εὐρύς, *Latus.*

Rhythu, *Patulum, latum & capacem facere.*

* Rhwy, & Rhwyf, *Rex, imperator. Lib. Land.*

Rhwy, & Rhwyf, *Nimium, nimis, redundantia, nimietas.* Nid mawr i'th gerid os rhwy a erchid †. *h. e. Non multum amaberis, si nimium petieris.* A gwyno rhwy ni ry gwynfan †. *h. e. Qui (de) nimio queritur, non queritur (omninò.)*

* Rhwychren, *q.*

Rhwyd, Rete, plagæ, cassis. Sic Arm. Heb. רשת, Resheth.
Rhwydo, Irretire.
Rhwydd, Prosper, expeditus, ἀκώλυτος, Minimè impeditus.
Rhwydd-deb, Prosperitas, agendi facilitas.
Rhwyddhâu, Prosperare, expedire, facilitare.
Rhwyf, Remus. Sic Arm. Gr. ἐρετμὸς. Item Rex, rector, gubernator.
Rhwyf-ffon, & Rhwyflath, Remus.
Rhwyfo, Remigare.
Rhwyfwr, Remex.
Rhwyg, Ruptura, scissura. Gr. ῥάκος, ῥηγὴ. Chald. תרג, Terag, Frangere.
Rhwygo, Lacerare, dilaniare, apud Venedotas, & sic Arm. Chald. רעע, Rangang, Frangere. Gr. ῥηγνύω. Heb. פרק, Parak, & קרע, Karang, Rumpere, confringere; & רגע, Ragang, Findere, scindere. At Rhwygo, apud Demetas est Aculeo pungere more serpentum.
* Rhwyl, Aula, regia. G. T.
Rhwyll, Gumphus, cavum, cancelli. A rhwyll ynghanol pob rhod. W. Ll. i fenn. Tir lliw glâs fal yr affur Trwy wŷllt dan, a'r tair rhwyll dur. Iolo am arfau brenhin llychlyn. Hinc Ymddirwyllo, Extricare se.
Rhwyllog, Cancellatus, reticulatus.
Rhwym, Vinculum.
Rhwymo, Vincire, ligare, stringere. Heb. רתם, Ratham.
Rhwymedi, Remedium. Arm. Remet.
Rhwys, Caseg rwys.
Rhwysg, Imperium, authoritas, pompa.
Rhwysgo, Imperare, pompam agere.
Rhwystr, Impedimentum.
Rhwystro, Impedire.
Rhwystrus, Implicitus, intricatus.

Rh Y

Rhy, Nimis, nimius. Est & particula in compositione usitata. Rex regum rybydd rhwydd ei foli. M. Br.
Rhybuch, Desiderium. A Pucho.
Rhybucho, Desiderare, discupere, velle. Nid ystyn llaw ni rybuch calon †. Non porrigit manus quod non vult cor.
Rhybuched, Strena ex pacto debita, honorarium, donatio quæ ex voluntate dantis pendet. Y neb y rhoddo'r brenhin dir iddo ynghyfarwys neu yn rhybuched arall. K. Bychan iawn o rybuched, A gair gennyfi o ged. G. Gr.
Rhybwyth, Idem quod Pwyth, Precium.
Rhybydd, potius Rhybudd, Monitio.
Rhybuddio, Monere, admonere, præmonere.
* Rhybydd, Idem quod Bydd, Erit. A Rhy & Bydd. vid. Ex. in Rhy.
Rhŷch, Sulcus, fossatum.
* Rhychdir, Terra arabilis.
Rhychor, Pars boum fortior qui in sulco trahit.
Rhychwant, Spithama, lichas, palmus.
Rhŷd, & Rhydle, Vadum. Arm. Roudoez.
Rhydain, Hinnulus, hornus. Rhaid fydd i'r hŷdd —— Aros y rhydain arab. Ll. Moel.
* Rhydeiriuan, q.
Rhyderig, K. H. Hŵch ryderig, Sus subans, catuliens. vi. Terig, caterig.
Rhŷdd, Liber, a, um, municeps, immunis. Arab. Horr, Hurria, Libertas. Item solutus, laxus.
Rhyddedawg, K. H. Immunis, liber.
Rhyddid, & Rhydid, Libertas, immunitas, manumissio
Rhyddhâu, Liberare, manumittere. Laxare, relaxare, expedire. vid. an hinc Angl. Ridde.
* Rhyddun, Idem quod Rhyngthun, Inter eos.
Rhyfedd, Mirus, mirabilis, mirandus. A Rhy, & Meddu, Posse.
Rhyfeddod, Mirum, miraculum, admirandum. Arm. Rarus.
Rhyfeddu, Admirari, mirari. Hebr. הבר, Hauar.
Rhyfel, Bellum, prælium, militia.
Rhyfela, & Rhyfelu, Bellum gerere, præliari, belligerare.
Rhyfelwr, Bellator, præliator, miles.
Rhyferig, Idem quod Rhyderig.
Rhyferthwy, Diluvium, alluvio, onis, inundatio, tempestas, procella.
Rhyfyg, Ambitio, arrogantia, insolentia, præsumptio, superbia. à Mŷg.
Rhyfygu, Audere, arroganter agere.
Rhyfygus, Arrogans, insolens, superbus.
Rhŷg, Secale. Sing. Rhygen.
Rhyged, Munificus, prodigus. A Rhy & Cêd.
Rhyglydd, & Rhyglyddiant, & Rhyglyddiad, Meritum. Rhyglyddiannau, Merita.
Rhyglyddu, Mereri. Rhyglyddu bodd, Placere.
Rhygoll, Idem quod Coll, Damnum.
Rhygn, Incisura. Rhygnbren, Lignum oblongum in quo inciduntur numeri, vulgò Taleam dicunt. Angl. a Score.
Rhygnu, Serrare. Gr. ῥήγνυμι.
Rhygylch, Idem quod Cylch, Circuitus, circulus. Dengmhlynedd, cymmyrredd cylch, Ar hugain yw ei rhygylch. Ed. R. de Saturno planeta.
Rhygyng, Equi tolutatio, glomeratio. March â'i draed am wrŷch y dring, Mal yr ôg aml ei ryging. O. Ll. M.
Rhygyngog, Tolutarius, gradarius equus.
Rhygyngu, Tolutim incedere, glomerare gressus.
Rhyladd, Idem quod Llâdd. A Rhy & Llâdd.
Rhylyw, Idem quod Rhelyw.
Rhymanta, vid. Rhamant.
Rhŷn, Mons, collis, promontorium. vid. an à Gr. ῥὶν. Hinc Penrhyn.
Rhynn, & Rhyndod, Algor, rigor.
Rhynnu, Algere, rigere.
Rhynnawd, & Rhynnawdd, Aliquot, aliquantum. Rhynnawd o ddyddiau, o amser, o bethau. Rhyn apud Tal. idem significat. O ymddifaid feibion ac eraill rynn. Tal. Digon yw gwarae rhynnawd †. Satis est ludere aliquantulum.
Rhyngu bodd, Placere. Chald. רענא, Ranga, Voluntas, voluit. ab Hebr. רצה, Ratzah.
Rhynion, Farina crassa, crassamen.
Rhyodres, dicebant Antiqui pro Rhodres.
Rhyred, A Rhy, & Rhêd.
Rhysgyr, Impetus. A Gyrr. Rhysgyr morwaneg. Gr. M. Da. Nodded ni 'm rhodded rhag rhysgyr arfau, Arfod Cai a Bedwyr. El. S. ym mar. Edn. Fychan.
Rhysedd, Nimietas, abundantia.
Rhysod, Idem quod Marwor. Sing. Rhysodyn. Hebr. רשף, Resheph, carbo ignitus, pruna, anthrax.
Rhyswr, Agonista, heros, athleta, pugil, miles. Syr. רישי, Rishai, Præcipuus, excellens. Arab. Rays, Princeps, capitaneus.
Rhyw, Aliquis, aliqua, aliquod, aliquid.
Rhyw, Genus. Pob byw wrth ei ryw yr aeth. Ll.
Rhywogaeth, Idem.
Rhywiog, Generosus, humanus, comis, clemens.
* Rhyweilydd. vid. Gweilydd.

S A

Sâch, Saccus. Sic Arm. Gr. σάκκος Heb, שק, Sak. Quæ vox in omnem ferè linguam transiuit, quia s. in confusione linguarum nemo ædificantium sacci aut eorum quæ in sacco erant oblitus est. Gorop.
Sachlen, & Sachliain, Saccus, cilicium.
Sadell, Clitella, sella equina. Gr. σάττω, Onero.
Sadwrn, Saturnus, dies Saturni. Sic Arm.
* Saen, Plaustrum.
Saer, Architectus, artifex. Heb. חרש, Harash, literis transpositis Saer. & יוצר, Iotser, Fictor, formator; unde Arab. Sawara & Saer, Fingere, formare. Saer coed, Faber lignarius; Saer maen, Latomus.
Saerníaeth, Architectura, fabrica.
Saeth, Sagitta. Sic Arm. Heb. חץ, Chetz. Chald. אזן, Azan.
Saethu, Sagittare, jaculari. Heb. חצץ, Hatzatz, Sagittare: & קשת, Kesheth, arcus. Chald. שדא, Shedha, Sagittare. 2 Reg. 13. Arab. Sahm, Sagitta.

Saethydd, *Sagittarius, jaculator.*
Saethyddiaeth, τοξική, *Ars Sagittariorum.*
Safn, *Os, oris. Arm.* Staffn, *Palatum. Gr.* στόμα. *Heb.* שׂפה, *Saphah, Labium.*
Safnaid, *Oris plenum, offa, bolus, buccella.*
Safneidio, *Pleno ore vorare.*
Safnrhwth, πλατύστομος, εὐρύστομος, *Ampli, lati, patulique oris.*
Safnrhythu, *Dilatare os.*
Safnog, *Buccatus, a, um.*
* Saffar. *q.*
Saffrwm, *Crocum. Sic Arm. Arab. Saphar, Flavus fuit, & Saphran, Crocus. Rab. Saphren & Saphra.*
Saffrymmu, *Croco tingere.*
Saffrymmog, *Croceus.*
* Saffwy, *Hasta, lancea. Gr.* σιβύνη. *Chald.* סופינא, *Suphina, Hasta, &* סיפא, *Saipha, Gladius. Arab. Saiph, Ensis.* Gwr praff wrth baladr saffwy. *Iolo.* Rhuddbraff ei saffwy ni syll â'i olwg, O olud nas rhoddwy. *C.*
Said, *Manubrium.*
Seidyn, *Diminut.*
Saig, *Ferculum.*
Seigio, *Fercula apponere.*
Sail, *Fundamentum, solum.*
Seilio, *Fundare.*
Seilddar, *Pl.* Seildderi, *Sublicia.*
Saim, *Sevum, adeps. Heb.* שמן, *Shemen, oleum. Arab. Saman, Butyrum.*
Seimlyd, *Sevosus.*
Seimio, *Sevum exerere.*
Sain, *Sonus.*
Seinio, *Sonare.*
Sais, *Saxo, Anglus. Sic Arm. &* Bro Sais, *Anglia.*
Saith, *Septem. Sic Arm. Hebr.* שבע, *Sheba. Arab. Seba.*
Seithfed, *Septimus.*
Sâl, *Idem quod* Salw. *Habet D. G. & I. H. S. & G. Gl.*
Salw, *Vilis, ignobilis, parvæ æstimationis, leviusculus. Heb.* זולל, *Zolel, Vilis, ignominiosus. Chald.* סלון, *Silion.*
Salwedd, *Vilitas, ignobilitas.*
Sallwyr, *&* Llaswyr, *Utrumque corrupt. pro* Psallwyr, *Psalterium.*
Sann, *Idem quod* Syndod, *Stupor.*
Sannu, *Idem quod* Synnu.
Sang, *Pressura.*
Sengi, *Comprimere, farcire. Item Calcare. vid. Ex. in* Simant.
Sant, *Sanctus, i. Sic Arm.*
Santes, *Sancta.*
Sanctaidd, *Sanctus, a, um.*
Sancteiddio, *Sanctificare.*
Sancteiddrwydd, *Sanctificatio, sanctitudo.*
Sardio, *Objurgare. Arab. Sar, Rixa, jurgium.* Swrdwal hwyr yn a sardiai. *G. D.* Sardia feilch yn forod fân. *Inco.*
Sarhâad, *Contumelia, offensa, opprobrium, ignominia. K. H. Injuria.*
Sarhâu, *Contumelia afficere, vel Injuriâ*

Sarritt, *Reliquiæ, additamentum. Heb.* שארית, *Sheerith, Reliquiæ; &* שריד *Sharid, residuus.*
Sarllach, *Lætitia, festivitas.* Ef a glywai gerddau, a gloddest a sarllach yn y neithior. *Hist. Gwn. Arab. Sarar, Gaudere, lætari.*
Sarn, *Stratum, pavimentum.*
Sarph, *Serpens. Heb.* שרף, *Saraph, dicitur serpens æneus, igneus. Num. 21. 8. Tharg.* קלייא, *Kilia, Serpens. Sic Ef. 14. 29. & 30. 6.*
Sarrug, *Austerus, torvus, rigidus. Hebr.* סורר, *Sorer, Perversus, contumax. &* סר, *Sar, Rebellis, iratus.* סר, *Sar, sarab, tristis. 1 Reg. 21. 4. 5.* Rhoes hyrr ym yn rhy Sarrug, Rhoes frâth llawn yn rhawn yr hûg. *D. G.* i'r ci.
Sarrugrwydd, *Austeritas.*
Sarrugyn, *Austerulus.*
* Sâs, *vid. an hinc* Disas.
* Sathar. Seri sathar, *habent sæpè Veteres. &* Meirch sathar.
Sathr, *Conculcatio.*
Sathrfa, *Locus conculcatus.*
Sathru, *Calcare, conculcare.*
* Saw, *videtur idem esse quod* Sâf, *Statio.* Oedd braw saw Saeson clawdd y Cnwccin. *D. B.*
Sawd, *Prælium, bellum, conflictus. Heb.* צבא, *Tsauah.*
Sawdiwr, *Miles, bellator.*
Sawdl, *Talus, i, calx. Sic Arm. Pl.* Sodlau.
Sawdurio, *Ferruminare. Habet D. G.*
Sawdd, *Immersio. Inde* Soddi.
* Sawell, *Fumarium.* Mâd dodes ei forddwyd dros obell ei orwydd, o wng ac o bell, Pyll pwyll tân drwy sawell. *Ll. hên.*
Sawl, *Quicunque.*
Sawr, *&* Safr, *Sapor. Item, Odor, odoramen. Arm.* Saour, *Sapor.* Tryfor ym yw, trisawr mêl. *D. G.* i'r cusan. Safr hwn sy fwy o'r hanner. *M. R.*
Sawrio, *Saporare, odorare. Arm. Saporare. Chald.* סר, *Sar, Fœtere.*
Sawrus, *Arm. Sapidus.*
Saws, *Condimentum, intinctus, us, ui. Habet I. R.*

S E

* Se, *vid. an pro* Ys e, *ut* Sef *pro* Ys ef. *Est antiquis frequens. Arm.* Rac se, *Adeo ut, ideo.* Se y meddyliais ei cheisiaw. *D. G.*
* Seas, *q.*
Sebach, *Parvulus, a, um.* Ys bach. Syganai 'r wrâch sebach sôn. *T. P.*
Sebon, *Smegma, sapo. Gr.* σάπων. *Chald.* סבון, *Sapon. Arab. Sabun.*
Seboni, *Smegmate illinere, tergere.*
Sebonllyd, *&* Sebonog, *Sapone illitus.*
Sêch, *est fœm. a* Sŷch.
Sechi, *Sacco ingerere, farcire. A* Sâch.
Sef, *pro* Ys ef, *Videlicet, hoc est, scilicet. Chald.* זהוא, *Zehu, hoc est.*

Sefnig, *Gurgulio, oesophagus, trachea, gula. A* Safn.
Sefyll, *Stare. Sic Arm. Est anomalum.* Sâf, *Stato;* Saif, *Stabit;* Sâf, *Statio. Heb.* יצב, *Iatsau, Stare.*
Sefyllfa, *Statio.*
Sefyllian, *Subsistere. Frequent. à* Sefyll.
Sefydlu, *Stare facere, erigere, collocare.*
Sefydlog, *Stans, constans.* Dwr sefydlog, *Aqua stagnans.*
Sefrdan, *vid.* Syfrdan.
Segur, *Otiosus, deses.* Segurllyd, *Idem. Chald.* סגיר, *Sagir, Clausus, ut leprosos claudebant, ne prodirent. Num. 12. 14. Arab. Zagar, Pusillanimitas.*
Seguryd, *Desidia, otium.*
Segura, *Otiari, desidere.*
Seibiant, *Otium & vacatio, pausa.*
Seigio, Seimio, Seinio. *vid.* Saig, Saim, Sain.
* Seirch, *Ephippia, phaleræ. Arab. Sarg, Sella equi, ephippium. Hebræi Doctores,* סרגן, *Sargan dicunt sellam equitantis. vid. Pagnin. in radice* רכב, *Racab. Habent omnes antiqui.* Gwr gwiw uch ei amliw seirch, A roddai feirch i eirchiaid. *Tal.*
Seirian, *pro* Ys eirian. Nid oes yna dy hanner, Na'th draian liw seirian sêr. *D. G.* i ferch aethai 'n gûl.
Seithug, *Irritus, frustraneus, inanis.* Ef goreu rhiau hyd y rhyddug haul, hwyl ddirfawr ddiseithug. *P. M.*
Seithugio, *Frustrare, fraudare.*
Seithugiaeth, *Frustratio.*
Sêl, *Speculatus, us, ui.*
Selu, *Speculari, prospicere.* Selu'r hŷdd islaw 'r rhudd-ddwr. *Llo.*
Selwr, *Speculator.*
Seliad, *Callidus, speculans.*
Sêl, *Sigillum. Habet D. G.*
Selio, *Sigillare.*
Seldrem, *Antiquis manipulus.* Ni âd sy nrem seldrem sêch. *D. G.*
Seler, *Cellarium. Habet D. G.*
Selgyngian, *Mussitare, murmurare; pro* Ilelgyngan, *Submissâ voce loqui. Ab* llel, *&* Cyngan.
Selsig, *Sing.* Selsigen. *Salsugium, fartum, botulus. Sic Arm.*
* Selwedd, *vid. an idem quod* Salwedd.
Seml, *fœm. à* Syml.
Semlant, *&* Symlant, *Vultus, aspectus.*
Senn, *Jurgium, objurgatio.*
Sennu, *Objurgare.*
Seneddr, *Synodus, synedrion. Sic Arm. Sic K. H.*
Seneddwr, *Senator.*
Sengi, *vid.* Sang.
Sengl, *Simplex. vid. Ex. in* Tengl.
Senw, *Honor, ait Ll. Profectus, utilitas, commodum, emolumentum. Heb.* נשא, *Nasa, Fœnerari, mutare.* Enw heb senw †. *Nomen sine honore, sine emolumento & commodo.* Enw heb senw oedd ei henw hi. *Iolo.*

Sêr,

Sêr, & Sŷr, Sing. Seren, Stella, sydus, astrum. Arm. Steren, Astrum.
* Serr, Gladius, ensis, ait Ll. nusquam legi.
Serch, Amor, dilectio. Gr. στοργή. Arm. Serch, Concubina, concubinarius. Serch Demetis idem quod Tros, er. Ni chablaf Dduw serch marw.
Serchog, Amans, amatorius.
Serchu, Diligere. Gr στέργειν.
* Seri, yw meirch, ait G. T.
Serfyll, Caducus, deciduus, vacillans: μογιστατος.
* Serrigl, Idem quod nunc Sienigl, Lacerus, contritus, Arfau serriglfriw. Hist. Geraint. Edeinfeirch a seirch serygl cynwe. P. M.
Serth, Præceps, accliuis, deruptus, decliuis, præruptus. Item Obscœnus.
Serthallt, Præcipitium, præruptum montis.
Serthedd, Obscœnitas, obscœna locutio.
Serthair, Idem. WS Sic reddit Blasphemiam Mat. 12.
Seuthug. vid. Seithug.
Sew, Olus, pulmentum, jus.

S I

Si, Sonitus, murmur, strepitus, sibilus. Sonitus candentis ferri dum aquâ extinguitur. vid. Sio.
Siâd, Caput, vertex, cranium. Pro Ys iâd. Eillio tróell oedd well wiw, Ar ei siad, eres ydiw. I. R.
* Siaff, Ll. yw mab arglwydd. Nusquam legi.
Siambr, Camera, conclaue. Brit. Ystafell. Habet D. G.
Siamp, Nota, signum, nævus. Habet D. G. & R. G. Er. &c.
Siampl, & Siampler, Exemplar.
Siapri, Facetiæ.
Siarad, Sermocinari, fabulari, garrire. Garritus, sermocinatio. Gwaeddodd fal siarad gŵyddau. D. G.
Siaradus, Loquax, dicax.
Siaradwr, Sermocinator, multiloquus.
Siâs. q. d. Ys iâs.
Siaspi, Gallicum est, Chauspied, Induere pedes.
Sibrwd, Lentum murmur, submissè murmurare.
Siccio, Lauare, madefacere. Heb. שזג, Shazag, Lauare.
Siccr, Certus, firmus, stabilis, tutus, securus.
Siccrwydd, Certitudo, firmitas, stabilitas, securitas.
Siccrhâu, Confirmare, stabilire.
Sidan, Byssus, sericum. Heb. סדין, Sadin, & Chald. סדינא, Sadina, Sindon.
Sidell, Rota. Sidyll, m. g. idem.
Sider, Lacinia.
Sideru, Laciniare.
Siderog, Laciniosus. Marchog siderog dorriad. D. I. D. i darwT
* Sieff, Nai fab chwaer. Nusquam legi.
Sienigl, vid. Serrigl.

Siffrwd, Idem quod Sibrwd.
Sigl, Concussio.
Siglo, Concutere, quatere; Concuti.
Siglen, Vorago.
Sigo, vid. Yssig.
Sîl, & Silyn, Soboles. q. d. Ys hil. Heb. שיל, Shil, filius. Hinc Silldydd, & Essilltydd.
Silophr, vid. an idem quod Sinobl. Darn o gŷff derw ai 'n goffr Dros ei elor drwy siloffr. T. A.
Sillaf, Syllaba.
Sillafu, Syllabicare.
Silltydd, Idem quod Essilldydd, Soboles, progenies.
Simmant, Cæmentum. Habet D. G.
Simmera, Ludere, nugari.
Simnai, Caminus. Gr. κάμινος. Habet Iolo.
Simmwr, Chlamys, pallium. Habet D. G.
Sin, Templum vbi reges sepeliuntur, ait Ll. Sumi videtur à nomine monasterij Sheene juxtà Londinum. Sumitur & pro eleemosynâ, à duabus postremis syllabis Græcæ vocis. Sin dynion gweinion o gann, Sin i eraill sy 'n arian. L. G.
Sinidr, & Sinidro, Scoria ferri. Baw gefail.
Sinobl, Minium. Habet D. G. & I. R. I' Ll. Arab. Cinabari. Y ddraig bab arynnaig bobl, Oleu sôn, o liw sinobl. R. G. Er.
Sinsir, Gingiber. Gr. ζιγγίβερις, ζιγγίβερι. Ab Arabico Zingibel.
Sio, Sibilare, stridere. Gr. Σίζω, Stridere vt ferrum candens dum aquâ extinguitur. Arab. Zih, Clamare. Ziah, Clamor. Heb. שאה, Shaah, Sonuit.
Siobyn, Apex, apiculus.
Siomm, Fallacia, dolus, fraus.
Siommi, Decipere, fallere. Siomgar. vid. Som.
Sirian, Cerasa. Habet Tal. Sêr i ni yn sirian nôs. D. G.
* Sirig, Sericum, byssus. Gr. σηρικόν.
Sisel, Idem quod Rhuddion.
Sisyfwl, Idem quod Sibrwd.
Sittrach, Laciniæ.
Siwrnai, Iter. Habet D. G.

S O

Soccyn, vid. Hoccrell q. d. Ys hoccyn, A Hogg.
Soddi, Idem quod Suddo.
Soeg, Segisterium.
Soegen, Madidus, maceratus.
Sofl, Sing. Soflyn, Stipula. Sic Arm.
Sofliar, Coturnix, ortyx. Li. Laud. Rhinc. Heb. שלו, Shelau, Coturnix. Chald. סלון, Saluan, Coturnices.
Solas, Solatium. Habet D. G.
Somm, & Sommi. vid. Siom.
Somgar, & Siomgar, Morosus, δυσχερής, δυσάρεστος
Somgarwch, Morositas, δυσχέρεια.
Somgaru, Succensere.
Sommedigaeth, Impostura, deceptio.

Sôn, Sonus, vox, rumor, fama, mentio. Arm. Sonus. Heb. שאון, Sheon.
Sonio, Sonare. Sic Arm. Mentionem facere. Heb. שנה, Shanah.
Soniawr, Sonorus.
Soppen, Bolus, manipulus, fasciculus. Arm. Souben, Offa, bolus. Est fœm. à Syppyn, quod est Dim. à Swpp. A soppen wair, yn lle cadair, i'n llyw cadau. Br. Fad. i Grist Iesu.
Sorr, Indignatio, ira. Sorriant, Idem.
Sorri, Indignari, irasci, succensere.
Sorriad, Indignabundus, iratus.
Sorod, Fæx, scoria. vid. Ex. in Sardio.
Sòs, Pulpamentum sordidulum.
Sothach, Fæx, quisquiliæ, scoria. Habet D. G.

S V

Succan, Posca, bora. vid. Ex. in Cucc.
Sûd, & Sutt, Modus, forma, species. Habet D. G. & Iolo.
Sûdd, Succus.
Suddo, Sidere, subsidere, immergi. Item mergere. Videtur affine esse τῷ Anhuddo. q. d. Ys huddo.
Suddiant, Immersio.
Sûg, Succus.
Sugaethan, Demet. Puls, pultis.
Sugn, Suctus, linctus.
Sugno, Lactere, sugere. Arm. Sunaff, Heb. ינק, Janak, Sugere.
Sugnfor, Syrtes.
Sûl, Dies solis, dominica. Sic Arm.
Summ, Summa. Gr. σύμπαν.
Sumio, Summare.
Suo, Sopire, soporare. Canu ys hu. Item, Susurrare. Hebr. שאה, Saah, Sonuit.
Sûr, Acidus. Hebr. שאר, Seor, Fermentum.
Suro, Acescere, acere. Chald. Syr. סרא, Sera, & סרי, Seri, Fœtuit, corruptus fuit.
Surni, Acor.
Surdoes, Fermentum. Hebr. שאר, Seor.
Su[illegible]yngc, Vrina, lotium.
Su[illegible]radr, [illegible] rectius Sirig.
Su[illegible] [illegible]od Sûd.
Suwgr, Saccharum. Gr. Σάκχαρ. Arab. Saccaron.

S W

Sŵch, Vomer. Sic Arm.
Swga, Sordidus, squalidus.
Swllt, Solidus, i.
Swllt, Thesaurus, fiscus.
Syllty, h. e. Swllt-dy, Fiscus, gazophylacium.
Swmbwl, Stimulus. Item Swmmwl, & Swml. Pl. Symlau. Symlau dur yn symlu dŷn. Iolo iw farf. Syml iawn roi swmmwl ynod. Ll. Moel.
Swmbylio, & Symlu, Stimulare, instigare.
Sŵn, Sonus, sonitus. Arab. Zaut. Hebr. שאון, Shaon.
Synio, Sonare. Heb. שנה, Shanah.

wp, *Aceruus, cumulus.*
Syppio, *Aceruare, cumulare.*
Syppyn, *Fasciculus, sarcinula, aceruulus.*
Swrn, *Malleolus.* Swrn march neu eidion.
Swrn, *Aliquantum.* A swrn hyd dduw Sadwrn sydd. *D. G.*
Swrnyn, *Dimin. Aliquantulum.*
Swrth, *Torpens, ignauus. Item Subitò.*
Syrthni, *Torpor.*
Swrwd, *Idem quod* Sorod.
Swtta, *&* Diswtta, *Subitus, subitaneus, subitò.* Llu Sattan mewn lliw swtta. *Iolo.*
Swydd, *Munus, officium, magistratus.*
Swyddogaeth, *Idem. WS.* πολιτεία. *Phil.* 3.
Swyddog, *&* Swyddwr, *Magistratus, officialis. Hebr.* שׁטר, *Shoter, Magistratus.*
Swyddwial, *Sceptrum, caduceus. WS. Mat.* 15.
Swyf, *&* Swyfen, *Spuma, cremor.*
Swyn, *Incantatio, incantamentum, fascinum. Item, Remedium, medela, pharmacum. vid. Ex. in* Rhin. *Demetis pl. est* Swynoglau.
Swyno, *Incantare; benedicere; remedium medelamque adhibere: Item Excusare. Hinc* Asswyn. Duw o nef a'th swynos. *P. M. Benedixit.*
Swynogli, *Demet. Incantare.*
* Swyssau, Swysog, Swyson. *q.*

S Y

Sy, *pro* Sydd, *Est. Heb.* יֵשׁ, *Iesh.*
Syberw, *Sobrius; superbus antiquis; nunc Liberalis, munificus.* Y neb a ddywetto yn syberw neu yn hagr wrth y brenhin, taled deirbu camlwrw, *&c. K. H.* Da oedd a syberw dy ach. *D. G.*
Syberwyd *Nonnullis antiquorum Superbia; vulgatius Beneficentia, liberalitas, munificentia.*
Sybwb, *Apage. h. e.* Ys wb wb.
Sybwch, *h. e.* Ys y bwch.
Sybwll, *Gurges. h. e.* Ys pwll. *Vid.*
Sŷch, *Siccus, aridus. Sic Arm.* Silio, *Heb.* צחה, *Tsicheh, Oris.* ... *sibundus, siticulosus.*
Sychder, *Siccitas, ariditas. Sic Arm. Heb.* צירו, *Tsijah. Chald.* צחותא, *Tsachuthah, Ariditas.*
Sychu, *Arescere, siccari. Sic Arm. Item Arefacere, siccare. Item Emungere, tergere. Chald.* צחי, *Tsechi, Sitire arescere. ab Heb.* צחח, *Tsachach.*
Syched, *Sitis. Sic Arm. Chald.* צחונא, *Tsachuana, Sitis.*
Sychedu, *Sitire. Sic Arm.*
Sychedig, *Sitibundus. Sic Arm.*
Sychedsod, *Siticulositas.*
Sydd, *Est. Antiquis* Ys ydd, yssydd, yssid, ys id.
Syddyn, *&* Essyddyn, *&* Ysyddyn, *Demetis est quod Venedotis* Tyddyn, *Tenementum.* Dy swydd yw yn dy syddyn. *D. G.* Syddyn nis ceisiais iddaw, Ond a wnêl onn dan ei law. *I. Deul.*
Sysi, *Fraga. Sing.* Sysien.
Sysyd, *&* Sylsyd, *Mouere, moueri. Heb.* שׁלח, *Shillach, Dimittere. Arab. Zalat, Motus fuit. Zalzal, Mouit. Chald. & Syr.* צלצא, *Tsela, Motus est.* Vn ni sylt mwy na sylfaen. *T. A.* i faen melin. Nos sal dydd na syfled vn. *G. H.* i fain melin.
Syfrdan, *Vertiginosus, stupidus. Habet D. G.*
Syfrdandod, *Vertigo, stupor.*
Syfrdanu, *Stupefacere, stupescere.*
Sŷg, *Catena. Gr.* σειρά.
Syganai, *Aiebat, inquiebat. h. e.* Ys a ganai, ys ynganai. *Vid. Ex. in* Sebach. Syganai 'r bi cyni cwyn *D. G.*
Sygn, *Signum cœleste. Pl.* Sygnau. *Habet D. G.*
Sylw, *vel* Sulw, *Visus, aspectus. vid an a* Selu.
Sylwedd, *Substantia, hypostasis.*
Sylweddawl, *Substantialis, hypostaticus.*
Syllu, *Aspicere, inspicere, dispicere, intueri. Arm.* Sellet. Swllt hoywfardd, syll di hefyd. *D. G.* Du sy well wedi 'syllid. *L. G.*
Sylliaw, *Idem, D. B.*
Syllty. *vid.* Swllt.
Syml, *fœm.* Seml, *Simplex. vid. Ex. in* Swmbwl.
Symlant. *vid.* Semlant.
Symlyn, *Simplicellus, idiota.*
Symlen, *Simplicella.* Symlen ben bŷs; caingc ar delyn. Symlen sy newis amlwg, A symlyn yw 'r dŷn a'i dwg. *D. G.* i'r gaingc honno, ac iddo ei hun.
Symlogen, *Leuiuscula, meretricula.* Amlygach nâ symlogen. *H. H.* i Fair.
Symlu, *vid.* Swmbylio.
Symmud, *Mouere; loco mouere. Motio. Heb.* מוט, *Mut, Inclinare, declinare. Arab. Mod & Mid, Motus fuit.*
Symmudo, *Mouere, moueri.*
Synio, *vid.* Sŵn.
Synn, *Stupidus. vid.* Sann. Gnawd synn syml anghysiaith †. *Assolet (videri) stupidus (&) simplex* ἀλλόγλωσσος.
Synnu, *Stupescere, stupefacere. Hebr.* שׁמם, *Shamam, Obstupescere.*
Synnedigaeth, *&* Synndod, *Stupor, stupiditas.*
Synna, *Idem quod* Wele, *Ecce,* ἰδὲ.
Synniaw, *Sentire, inspicere.* Nid oedd yn synniaw dim o'r dolur, *Non sentiebat.* Synniaw ar yr ynys, *Insulam inspicere.* Synniaw yn y drŷch, *Speculum intueri.*
Syndal, *Sindon. vid. Ex. in* Gwâl.
Synwyr, *Sensus, ingenium.* Synhwyrbell, *Prudentissimus.*
Syppio, Syppyn. *vid.* Swp.
Syr. *vid.* Sêr.
Syrch, *est Pl. à* Serch, *ait. Ll. sed vid. an idem quod* Seirch.
Syr, *&* Syre, *Domine. Heb.* שׂר, *Sar, Princeps.*
Syrth, *Interanea, exta.*
Syrthio, *Cadere, concidere.*
Syrthni, *vid.* Swrth.
Sŷth, *Rigidus, erectus.*
Sythu, *Rigere, rigescere; erectum facere.*
Sŷth, *Glutinamentum, amylum.*
Syw, *nunc significat Elegantem, elegantulum.* Gwr syw ar y groes heol. *Ll. Gut. Antiquis videtur significasse sapientem, doctum, peritum.* Dewi mawr mynyw syw sywedydd. *G. Br.* Y daeth i Fynyw syw synhwyrau. *G. Br.* Moliannus yw ei yw swydd. *D. G.*
Sywedydd, *Astronomus, astrologus, sapiens.* Tochain sywedydd yn vnfron †. S yf ben Sywedyddion. *P. M.*
Sywidw, *&* Ysidw, *&* Yswigw, *Parus, i, auis.* Sywidw iso ydwyd, Wâs y dryw, a'i lawdiwr wyd. *G. Gl.* A'r yswigw ar seigiad. *Ph. Eml.*
Hic monendum est, quòd nulla vox Britannica incipit ab S sequente vel consonâ vel w, nisi præfixo Y; Non enim dicimus Sguber, Snoden, Spûr, Spaddaden, Stafell, *&c. sed* Ysgubor, Ysnoden, Yspûr, Yspaddaden, Ystafell, *&c. Iustè igitur reprehensus est qui dixit,* Scorn gaddygl esgyrn gwyddau; *debuisset enim dicere* Ysgorn gaddygl esgyrn gwyddau; *atque ita nimiâ longitudine peccasset. Istas igitur voces vid. in litera* Y. *Siquas autem voces alienas, ab S cum consonante incipientes, nostras facimus, iis Y præfigimus, vt Schola,* Ysgol; *Spiritus,* Yspryd; *Scutum,* Ysgwyd; *Scholasticus,* Ysgolhaig; *Spiritualis,* Ysprydol, *&c. Nec nostræ solum linguæ hoc peculiare est, sed & cum Chaldaicâ commune, cui Stabulum est,* איסטבלא, *Istablat, vt nos* Ystabl; *Stomachus,* אסטומכא, *Istumca, nos* ystummog; *Strata,* אסטרט, *Istrat, nos* ystrad; *Στρατηγὸς,* איסטרטיגוס, *Istrategos; Schola,* אסכולא, *Iscola, nos* Ysgol; *Spelunca,* איספלונקא, *Ispaclaua; Scutella,* אסקוטלא, *Ascotala; Scholasticus,* אסקולסטיקא, *Ascolastica, nos* Ysgolhaig, *&c.*

T A

Tabar, *Tunica longa, chlamys, toga. Pl.* Tebyr, *apud Tal.* Tew byrrwallt wâs tabarwyrdd. *D. G.* i'r celynllwyn. Tabar hir tew i barhau. *T. A.* am wn.
Tabl, *Tabula, mensa. Arm.* Taul, *Mensa.*

Tabwrdd, Tympanum. Heb. תוף, Toph. Arab. Tobal. Habet D. G.

Taccl, Sagitta.

Tacclau, Ornamenta, Sagittæ.

Tacclu, Ornare, concinnare.

Tacclus, Ornatus, concinnus.

Tachwedd, Quantitas, aliquantum, nonnihil, residuum. Tachwedd o arian, tachwedd o ŷd. Est & ferè idem quod Diwedd. De eo dicitur quod ad finem tendit, vnde & penultimus Mensis Nouember dicitur Tachwedd. Habent Veteres & Tachweddu, Consummare, finire.

Tâd, Pater, genitor. Sic Arm. Hebr. דוד, Dod, Dilectus.

Tadog, & Tadol, Paternus.

Tadogaeth, Paternitas, deriuatio.

Tadogi, & Tadu, Paternare.

Tadwys, Pater, genitor. Dicitur de omnibus animalibus. Prŷd glwys, prûdd dadwys, &c. D. G. Dolau pûr a dâl eu pwys, A dwy did eu dau dadwys. B. Ph. B. i Ychen.

Taeliwr, Sutor vestiarius, sartor. Habet Iolo.

Taen, Vna conspersio, aspersio. Lliw golau tonnau taenferw gwenyg. C.

Taenell, Diminut. idem significans. Alicubi Taenell est Sportula, canistrum. Heb. טנא, Tene.

Taenellu, Aspergere, conspergere.

Taenu, Sternere, dissipare.

Taeog, Villanus, rusticus; Inurbanus, rudis; Inhumanus, asper. Ac o'r tŷ lle mae'r taeog, Y doir a Gwenn i dŷ 'r gog. I. Deul.

Taer, Importunus, instans, vrgens, serius, sedulus, improbus.

Taeredd, & Taerni, & Taeri, Importunitas, improbitas, vehementia.

* Taer-wrys, A Taer, & Gwrŷs.

Taeru, Asserere, vrgere, fortiter affirmare.

Tafarn, Taberna, caupona. Sic Arm. Habet D. G. & Casn.

Tafarndy, Idem.

Tafarnwr, & Tafarnwas, Cauponarius. Herwydd barn y tafarnwas. D. G.

Tafell, Segmen, segmentum, secamentum panis.

Tafellu, In segmina concidere.

Taflu, Iacio, jeci. Arm. Teurell. Hebr. טיל. Til, & Chald. Arab. Taual, Iactauit, projecit. טלק, Telak, Projicere. Gr. βάλλω, Vallo.

Taflod, Tabulatum, ὑπερῷον. A Taflu. Habet Iolo.

Taflod y genau, Palatum.

Taflodiad, Interjectio pars orationis.

Tafod, Lingua. Arm. Teawd. Tafawdrudd. vid. Llofrudd. Da daint rhag tafod †. Boni (sunt) dentes contra linguam.

Tafodiog, Linguatus; Aduocatus, qui clientis os & lingua est.

Tafodogaeth, Aduocatura.

Tagu, Strangulare, suffocare, jugulare, strangulari, suffocari. Sic Arm.

Tagfa, Iugulatio, strangulatio.

Tagell, Palear, ruma.

Taid, Auus.

* Taig, Arm. Clauus.

Tail, Fimus, stercus. Sic Arm. Gr. τίλος.

Teilo, Stercorare.

* Tain, Volunt quidam esse Afon.

Taiog, vid. Taeog.

Tair, Tres. f. g.

Taith, Iter.

Teithio, Itinerari.

Tâl, Frons. Sic Arm.

Talog, Amplam habens frontem, frontatus.

Talfort, Mensa aulæ frontalis, seu suprema.

Tâl, & Taliad, & Taledigaeth, Solutio, compensatio, pensio. Gr. τέλος.

Talu, Pendere, soluere. Gr. τέλειν.

Talawdr, Solutor, compensator.

Tàl, Altus, procerus. Chald. תאל, Taal, arbor alta; & תלל, Telal, Eleuauit; Et תליל, Talil, Excelsus. Arab. Tala, Longus fuit. Et Til, Longus.

Talaith, Sertum, corona, fascia, tiara. A Gr. τιάρα; & Heb. עטרה, Atarah, verso R. in L.

Taleithio, Coronare.

Talar, Aruum frontale, quod in fronte agri est. A Tâl, Frons, & Âr, Aruum. vid. ex. in Telm.

* Talbos, Clypeus. Ll.

Talch, Sing. Telchyn, Granum contritum. Talch, Tritus, contritus, comminutus, attritus. vnde Aesdalch, tariandalch.

Talediw, vid. Telediw.

Talgudyn, Cincinnus frontalis, capronæ, arum, προκόμιον.

Talm, Aliquot, aliquantum, pars, spacium.

Talmu, Ad finem appropinquare. Habet Tal.

* Talmithr, Alijs corruptè Talmyrth, Improuisò, repentè, subitò. A Talm, & Eithr, q. d. sine mora, nullo interiecto spacio. Aer dalmithr, hylithr haelion. Ll. Gwr. Aer dalmithr aur hylithr hael. P. M. Wyneb talmyrth o hurthgen. D. G.

Talp, Massa, frustum.

Telpyn, Diminut.

* Talwas, Clypeus. Ll.

Talwrn, Areola. vid. ex. in Twrn.

Tam, & Tammaid, Bolus, offa. Sic Arm. Gr. τόμος, Sectio, frustum. Heb. Chald. Arab. טעם, Taam, Gustus. Hôff tam mâb ni charer. †. h. e. Carus (est) bolus paruuli (qui) non diligitur. Nid tam o giniaw amaeth. D. G. i'r cusan.

Tammeidio, Buccellare.

Tân, Ignis, rogus. Sic Arm.

Tanbaid, Ignitus, feruens, feruidus, violentus, vehemens. Tanbaid ei naid yn ei ôl, Tanbeidiach nâ 'r tân bydol. T. A. i twa.

* Tandawd, Incendium. rogus.

Tandde, Inflammatio, empyreuma. vi. De.

Tanlliw, Ignescens, ab igne calens, nouus.

Tanllwyth, Incendium, focus, rogus.

Tanwr, Lignarius, lignator, calo. Madog danwr.

Tàn, Sub, subter, infra; Vsque ad.

Tanodd, Infra. Aduerb.

Tancwd, Scrotum. Suffiscus, Tancwd hwrdd.

* Tangc, Pax. Archaf dangcdyn trangc trwy cirioled &c. P. M. Inde Didangc: Et inde nomen proprium fœm. Tangwŷstl, Vas, vadimonium & arrha pacis: A Tangc, & Gwŷstl.

* Tangnef, Pax. Aed lle mae 'r cang dangnef, Ac aed y gerdd gyd ag ef. Iolo in epitaphio D. G.

Tangnefedd, Pax. Mendosè W. S. & eum sequuti Bibliorum interpretes, & alij, Tangneddyf. Christ creawdr ymmerawdr a'n medd, Christ Celi colofn tangnefedd. P. M. Oen tangnefedd a heddwch. G. Gl.

Tangnefeddu, Pacificare, conciliare, pacem inire.

Tangnefeddus, Pacificus.

Tant, Chorda, chordula, fides, is, funis. Chald. אטון, Atun, funis. Inde Diminut. Tennyn, Funiculus. Llorfdant, hypate, Cyweirdant, Canoldant, Crasdant, Cildant.

* Tanter, Li. land. Procus.

Tanu, Sternere, spargere, dispergere.

Taniad, Dispersio.

Tanwyn, Nomen proprium viri. Duw 'n tynnu deunaw Tanwyn, Duw 'n ei le 'n rhoi Deinioel wynn. T. A.

* Tansadd, vid. ex. in Twysg.

Tapin, Tapetum. Gr. ταπὴς. Heb. תפש, Tapash, Tegere, operire. Tapin o ddail y gwinwydd. L. G. i hiling gwely.

Tapina, Idem. H. D.

Tapinwr, yw Cwrlidwr, ait Ll. Tapetum textor.

Taradr, Terebrum. Arm. Tarazr. Gr. τερύτρανον.

Taran, Tonitru. Arab. Darba.

Tardd, Ebullitio, emanatio, egressio, pullulatio, germinatio.

Tarddu, Ebullire, emanare, pullulare, germinare.

Tarddellu, Ebullire more salientis aquæ.

Tarf, Dispersio.

Tarfu, Arcere, dispergere, absterrere.

* Tarfutan, Li. land. Phantasma.

Tarian, Clypeus, scutum. Chal. טריאנא, Tariana, Scutum; & תריס, Teris, Clypeus. Arab. Tars, & Tarsa.

Tario, Manere, morari. Heb. טרד, Taradh, perseuerare, continuare. Chald. טר, Tar, Expectauit. Habet. D. G.

Tarleisio, pro Darleisio, A Lleisio.

Tarlwng, Vel, Tarlwngc, pro Darlwngc,

lwngc, *Idem quod* Traſwngc.
Tarlyngcu, *Sorbere, deglutire. Arm. Ructare.*
Taro, & Taraw, *Ferire, percutere. Chald.* טר, *Tar, Percuſſit. Gr.* τεάνω, *Vulnero, ſaucio. Arab. Darab, verberare.*
Tarth, *Vapor, exhalatio. Heb.* קטורת, *Ketoreth, abiecto* ק, *Tarth.*
Tarw, *Taurus. Sic Arm. Chald.* תור, *Tor, ab Heb.* שור, *Sor.*
Tarwedd, *vid. an* Darwedd.
Taſg, *Cenſus. Vocem Br. eſſe ait Camden. ex D. P.*
Taſgu, *Taxare, cenſere.*
Tau, *Tuus, a, um. Arm.* Ta. *Heb.* אתה, *Attah, Tu. Doricè* τεὸς, *pro* σὸς.
Tau, *Tacebit. Fut. à* Tewi. A oddef ry dau. †. *Qui patitur tacet.*
Tauog, *vid.* Taeog.
Taw, *Silentium.* Taw, *etiam Demetis eſt idem quod* Mai, *Quòd, quia, quoniam.*
Tewi, *Tacere, ſilere. Arm.* Tewell.
Tawedog, *Tacitus, taciturnus.*
Tawch, *vid.* Ardawch. Mor tawch. Rhaffau clochtyau clŷch tawch. *R.N.* i'r llong.
Tawdd, *Liquefactio, liquamen.*
Toddi, *Liqueſcere, & liquefacere.*
Tawel, *Tacitus, tranquillus, taciturnus.*
Tawelwch, *Tranquillitas, taciturnitas.*
Tawl, *Ceſſatio, diminutio, ademptio. Inde* Didawl, *Inceſſans, aſſiduus.* Didawl o'th gariad ydwyf, Da dy lun, a didal wyf. *D.G.*
Toliant, *Idem.*
Toli, & Tolio, *Diminuere, parſimoniam exercere.* Haws toliaw na huriaw. †. *Facilius (eſt) parcere quam mercede conducere.* Ni tholiaf a ganaf heb gûdd. *C.*
Toliad, *Parcus.*
* Tolo, *Pondo, pondus, ait Ll. Arab. Ratal, Libra. Gr.* ταλαντον, παρὰ τὸ τάλας, ὃ δηλοῖ τὸν καρτερικὸν. *ait Euſtath. in Hom. Iliad.* 22.
Tawlbwrdd, *Abacus, alueus, i.*
Tawr, *vid.* Dawr.
Tayog, *vid.* Taeog.

T E

* Techu, *Idem quod* Llechu, *Latere, latitare. Arm.* Fugere. *Hinc* Godech, & Didach, *Latitare.* Na ffroſtiwr, na boſtiwr bach, Na diodwr fai 'n didach. *L. G.* Aerwalch cirf ni theirf, ni theich. *P. M.* Ni thechai nêr ffêr ffrawddus. *P. M.*
Têg, *Pulcher, bellus, venuſtus, ſerenus. Sic Arm. Vt apparet in decompoſito* Dianteg, *Incontaminatus, mundus. q.d.* Di-an-nheg.
Tegan, *Iocale, monile.*
Tegwch, *Pulchritudo, ſerenitas.*
Tegychu, *Serenare, decorare.*
Teghau, *Idem. Item Pacare.*
Teilo, *vid.* Tail.
Teilwng, *Dignus. Antiqui* Teilyng, Nog y bydd cyfyng gwlydd teilyng gwlêdd. *Gr. Gwr.* Llew llawr llid enwair llydw bair berging, Llwrw trylew llew llawr llwrw deiling. *C.*
Teilyngdod, *Dignitas.*
Teilyngu, *Dignari.*
Teimladwy, *Contrectabilis.*
Teirf, 3 *perſona Fut. à* Tarfu. *vid. Ex. in* Techu.
Teiſban, *Tapetum. Item Cartilago quæ nares diuidit.* A dodi teiſban arno yn ei wely. *N.* Gwaetha' i'r ŷd rhyfel teiſban †. Teisban y ddwyffroen.
Teiſen, *Placenta, farreum, adorea.*
* Teithi, *Pretium, ait Tw. vid. an ſit Qualitas & virtus ineſſe debita, quod ad aliquid ſuâ naturâ ſpectat.* Teithi eboles yw dwyn pwnn llûſg ac vn traws i âllt a gorwaered; ei gwerth yw ei theithi. *K. H.* Teithi câth yw bod yn gyſgluſt, gyflygad, gyfewin, gyfloſgwrn, ddifann o dân, a llâdd llygod, ac na chatterig bob lloer, ac na yſo ei chenawon; ei gwerth yw ei theithi. *K. H.* Teithi trais yw llêf a chorn a chŵyn. *K. H.* O hola dyn 24 i'r mâch, a dywedyd o'r amddiffynnwr mai 12 a ddyly efe, aed yr hawl yn edryd y mâch, ac os ynteu a ddywaid mai am 6 cheiniog y rhoed ef yn fâch, taled y cwbl, am na wnaeth teithi mâch, ac ni wnaeth teithi mâch am na ddywad yr vn o'r ddau edryd. *K. H.* Teithi gwraig, *Muliebria. i. menſtrua. K. H. Lat.*
* Teithíawg.
Teithio. *vid.* Taith.
Têl, & Telaid, *Modius.* Meſur o ŷd yn Neheubarth o 8 chwart Cymreig, neu 16 Seiſnig. *Hebr.* טל, *Tel, eſt acervus.*
* Telaid, *Adiect. videtur eſſe idem quod* Telediw. Bendigwch Dduw telaid, &c. *D. Ddu in Benedicite.* Gnawd tawel yn delaid †.
* Telediw, *Dignus, pulcher, ſpecioſus, ſpectabilis, venuſtus.* Merch a golwg telediw arni. *N.* Gwâs ieuangc telediw a elwid Carawn. *Galf. lib.* 5. *cap.* 3. Gweithred annhelediw, mêdd *C.* am lâdd gwr. *Facinus indignum.*
* Telediwrwydd, *Dignitas, venuſtas, pulchritudo, ſpecioſitas.* Morwyn o brŷd, a goſgedd, a thelediwrwydd. *N.* Ych neu fuwch a ymadawo â'i thelediwrwydd ni ddyleid eu dandwng yn gymmaint a 60, canys eu gwerth yn eu telediwrwydd oedd 60. *K. K.*
Teledo, *Toletum vrbs.*
* Telging, yw Cwymp, *ait Ll.* Yw gwŷch, *ait Tw.* Wyt telging enaid Talgarth. *N.*
Telm, *Laqueus.* Telm yw ar lethr bron talar. *D. G.* i'r ſaren.
Telpyn, *vid.* Talp.
Telyn, *Lyra, cithara.*
Telyniawr, *Lyricus, citharædus, fidicen.*
Teml, *Templum, fanum. Gr.* Τέμενος.
Tenau, *Tenuis, rarus, macilentus. Arm.* Tanau.
Teneuder, *Tenuitas, raritas. Sic Arm.*
Teneuhau, *Attenuare, rarificare: attenuari, rarificari.*
Tenewyn, *Ile, ilia.*
Tengl, *q.* Pâr dengl ſengl ſiop chwe-1wdop chwŷs. *D. I. D.*
Tenllif, *Leuidenſa, linoſtema, Tw. Veſtis ſuffultura, pannus ſubductitius.* Ni bydd tenlli yn llawdr rhingyll. *K. H.*
Tennyn, *vid.* Tant.
Tepp.
Têr, *Terſus, purus.* Mêl têr, *Mel terſum, purgatum.*
Teru, *Purgare, elimare.* Teru mêl.
* Terydd, *Agilis, velox, ait Ll. Acer.* At Fredydd arf derydd dân. *Llo.* Namyn torfoedd terydd eu gawr, trwm eu dyar. *Tal.*
Terch, *Fœm. à* Torch, *Torquis.* Terch a fydd rhwng dwy goſtrel. Coſtrel a'i therch wrth erchwyn. *N.* Lluniwyd ar ddwr a llannerch, Llun tŵr gyda lluniad terch. *T. D.* i fwccled.
Terfenydd buwch, *K. H.* Buwch derfenydd. *K. H. Dicitur de vacca taurum cupiente.*
Terfyn, *Terminus, limes.*
Terfynu, *Terminare, limitare, finire.*
Terfyſg, *Tumultus.*
Terfyſgu, *Tumultuari.*
Terment, *Dicitur de exequijs magnatum, inhumatio.* Nid llai 'n mynnu du 'ngwlad went, Na theirmil yn ei therment. *L. G.*
* Termud, *Taciturnus. Ferè idem quod* Mûd. *Semper in bonam partem ſumitur.* Rhai tra llwfr tra llafar eu ſôn, Ac eraill taerlew termudion. *P. M.*
* Terrig, *Rigidus, auſterus, ſeuerus.* Lleuad aur yn llaw derrig. *R. N.* i fwccled.
Terrig ar ſodlau, *Rimæ calcium, fœditas calcium.*
* Terrwyn, *Fortis, audax. Tw, Feruens.* Rhoi rheffyn terwyn nis torrych &c. *D. I. D.* A thir a brynodd a therwyn adail. *L. G.*
Terwynnu, *Feruere.*
Terydr, *Radij ſolis, ſed tranſlatitiè propter ſimilitudinem, eſt enim pl. à* Taradr. Mal drwy 'r gwydr terydr têſ.
Terydd, *vid.* Têr.
Teryll, *Truculentus.* Llygaid tratheryll, *Oculi truculenti. Hiſt. Per.* Teryll olwg, *Perſpicaces oculi, Tw.*

Têſ,

Tês, *Æstus solis.*
Tesog, *Æstu solis feruens.*
Tesach, *Lascinia, quia sunt quædam animalia quæ in sole tantum lasciuiunt.*
Tesgyll, yw ystacc, *ait Ll.* Tusw gwyrdd dolgyrdd deilgofl, Tesgyll yn sefyll yn sofl. *D.G.* i'r sedwen.
Testun, *Scomma, improperium. Item Orationis argumentum, Epigraphe, inscriptio.* Erioed ni welais yr vn, Euraid wystl, a roe destun *&c.* D.G.
Têth, *Ruma, rumis, rumen, mamma, vber, mastus, i. Gr.* τίτθη. *vid.* Diden.
Teulu, *Familia. q.d.* Tylu.
Teuluaidd, *Domesticus, hospitalis.*
Teuluwas, *Famulus, familiaris.* Nis gwyr Duw i'th deluwas, Awr daw ond wylaw glaw glâs. *D.G.*
Tewluwriaeth, *Hospitalis, œconomia.*
Teuluedd, *&* Teluedd, *Pax, concordia.* Yn ôl talu yr alanas bid teluedd tragywyddol rhwng y ddwy genedl, *K.H.*
Tew, *Crassus, spissus; Creber, densus; Pinguis, obesus. Sic Arm.*
Tewedd, *&* Tewder, *&* Tewdwr, *Crassities, spissitudo; Densitas; Pinguedo, obesitas.*
Tewhau, *&* Tewychu, *Pinguescere, pinguefacere, densare. Arab. Tachan, Densus fuit, spissus fuit.*
Tewdws, Y twrr tewdus, *dicuntur septem stellæ in capite Tauri.*
Tewi, *vid.* Taw.
Teyrn, *Rex, tyrannus. Chald.* סרן, *Saran, &* טורנא, *Turna, Princeps, potens.*
Teyrnaidd, *Regius.*
Teyrnas, *Regnum.*
Teyrnasu, *Regere, imperare.*
Teyrnwialen, *Sceptrum.*

T I

Ti, *Tu. Arm.* Te. *Heb.* אתה, *Attah. Gr.* σὺ. *Doricè* τύ.
Tiboeth, Y gelwid llyfr Beuno sant oedd yn eglwys Gelynnog yn Arfon, a maen du arno; yr hwn a'i grifennasai Twrog yn amser Cadfan frenhin, ac a ddiangodd pan losgodd yr eglwys. (*q.d.* Diboeth, ἄκαυστος) Hwn a welais i, mêdd *T.W. anno* 1594. Llygad fal glain cawad coeth, Tebyg i faen y Tiboeth. *S. Kyf.*
Tîd, *Catena. Antiquè Traba.*
Tin, *Podex, anus, pars rei infima.*
Tinbais, *Subminia.*
Tinc, *Vox fictitia tinnitum significans.*
Tincian, *Tinnire,* κωδωνίζειν.
Tindroed, *Mergulus auis, quia pedes propè podicem habet.*
Tinsoll, *vid.* Mwll.
Tinsigl y gwys, *Motacilla, motacula, codatremula, culicilega.*
Tiol, *H.D. Idem quod* Diol.
Tir, *Terra, prædium.* Tir bwrdd, *Terra mensalis;* Tir llan, *Terra ecclesiæ dicata.*
Tiriog, *Diues agri.*
Tiriogaeth, *Territorium.*
Tirio, *In terram è naui descendere.*
Tirf, *Viuidus, vegetus, pinguis. Heb.* רטב, *Virescere, humescere.*
Tirion, *Comis, vrbanus, amœnus.* Lle tirion, *Locus amœnus;* Gwr tirion, *Vir vrbanus. Chald. Syr.* תריץ, *Teriz, bonus, rectus.*
Tiriondeb, *&* Tirionwch, *Comitas, vrbanitas, amœnitas.*
Tisio, *Sternutare. Heb.* עטש, *Atash: &* עטישה, *Atishah, Sternutatio. Arab. Atas.*
Titten, *Idem quod* Diden.
Titiaid, *Idem quod* Propriaid.
Titl, *Titulus. Habet Iolo.*
Titriwr, *Potiùs* Didryfwr, *vid.*

T L

Tlawd, *Pauper, inops. Gr.* τλᾶς, *&* τάλας, *&* τλήμων, *Miser. Heb.* דל, *Dal. Arab. Zalt. literis transpositis.*
Tlodi, *Paupertas, inopia.*
Tlodi, *Depauperare, depauperari.*
Tlws, *Iocale, monile.*
Tlws, *Elegans, lepidus,* ἀστεῖος, *Act.* 7.

T O

To, *Tectum. Arm.* Toen.
Toi, *Tegere.*
Tobren.
Towr, *Tector, tegulator. Arm.* Toer.
To, *Ordo rerum sibi inuicem impositarum, vnâ aliam ordine quasi tegente.* To mewn ysgafn o yd. I'r Bedo yn ddeudo ydd ân. *L.G.*
To, *&* Do, *Cuiusque æui seculique & ætatis homines se inuicem ordine sequentes, vnâ ætate aliam quasi tegente; ætas, seculum.* Da y dyhêa 'r do hon. *H.D.* O'r deau i'r do ieuaingc. *L.G.* Ni wyddant —— Pwy a ynnillo o'r do y sydd. *M. Br.*
* Tocc, *Arm. Pileus.*
Toccio, *Tondere.*
Toddi, *vid.* Tawdd.
Toddaid, *Carminis genus.*
Toes, *Farina subacta, pasta, pastillus, massa farinaria. Sic Arm.*
Toesdwrr, *Massa farinæ subactæ.*
Toesi, *Subigi more pastæ.*
Toli, Tolo, Tolbwrdd. *vid.* Tawl.
Tolc, *Ruga, enclasis.* Ni roid tolc yn yr iad tau. *O. Ll. M.*
Tolcio, *Rugas contrahere.*
Tolcio fal hwrdd, *Coaiscare.*
Tolchen, Tolchen o waed, *Grumus sanguinis.*
* Tolgorn, *Li. land. Lituus, i.*
Toll, *Telonium. Gr.* τέλος.
Tolli, *Telonium exigere, telonium soluere.*
Tòm, *Lutum, cœnum, stercus. Arab. Tin.*
Tommawg, *Lutosus, cœnosus.*
Tomlyd, *Idem.*
Tommi, *Stercorare, luto & cœno aspergere.*
Tommen, *Sterquilinium, cippus. Hebr.* דמן, *Domen, Stercus.*
Tôn, *Tonus. Gr.* τόνος.
Tonn, *Vnda. Gr.* Δωίη.
Tonnog, *Vndosus. Et translatitiè Contumax, proteruus.*
Tonn, *Crusta, cuticula, cutis.*
Tonnen, *Idem. Arm. Testa.*
Tonn, *fœm. à* Twnn.
Tonniar, *Idem quod* Planc. *Gr.* σάνις, *quasi* τάνις, *à* τανύω, *Extendo. Pl.* τανεῖαι, *Tigna exporrecta. vid. Ex. in* Gwyach. Tonniar megys tŷ Anna. *R.* Ddu i arfau gwynion. *Sed mihi videtur aliquando antiquis significare idem quod* Tonn, *Vnda.*
Topp, *Obstructorium, trochus.*
Toppyn, *Diminut.*
Topp, *Summitas. Habet Iolo. Inde* Toppyn, *Cesaries, coma.*
Tôr, *vnde* Toryn, *&* Toron, *Tunica, chlamys, lacerna, æ, mantelum, mantile, pallium. Heb.* אדרת, *Addereth.* Y ferch borffor ei thoryn. *D.G.*
Toronog, *Palliatus, tunicatus.* Tarw a gâf, pand hir y gwâllt, Toronog gennyd Rheinallt. *T.P.*
Torr, *&* Torriad, *Fractio, sectio. Item* Torr, *Cessatio, interruptio. Et* Torriad, *Educatio, edomitura, æ.*
Torri, *Frangere, secare, rumpere. Sic Arm. Item Frangi, secari, Chald.* תרג, *Terag, Frangere. Syr.* תבר, *Tibbar, ab Hebr. verso* ש *in* ת. *vnde rejecto* ב *torri.*
Torr, *Abdomen, venter.* Torrdynn, *Crapula.*
Torrog, *Abdominosus, ventrosus. Item Grauidus, pregnans, de canibus, suibus & felibus dicitur.*
Torrogi, *Impregnare, impregnari, de ijsdem bestijs dicitur.*
Torrogen, *vid.* Trogen.
Torch, *Torquis, catena.*
Torchi, *In torquem cogere, Torquere.*
Torchog, *Torquatus.*
Toreth, *Prouentus, incrementum.* Lle difeth toreth, hyd daiarydd. *T. A.*
Torf, *Multitudo, turma.*
Torrfynyglu, *Præcipitare.*
Torrgoch, *Rubellio piscis.*
Torllwyth, *Partus, us, ui. Fœtus, propriè belluarum. K.H.*
* Torment, *q.*
* Tormennawg. *q.*
Torpell, *Massula.*
Torredwynt, *vid. an* Troedwynt, *idem quod* Trowynt.
Torth, *Torta, collyra. Sic Arm.*

Torstain,

Torstain, Ventrosus. Hirfain a thorstain ni thyrr. T.P. i'r bwa.
Tôst, Seuerus, acer.
Tostedd, Acor, seueritas. Item Calculus morbus, lithiasis.
Toster, Acor, seueritas.
Tostur, Miserandus.
Tosturi, Miseratio.
Tosturio, Misereri.
Towr, vid. To.
Towarch, Towyn, Towydd &c. vid. Tywarch &c.

T R

Tra, Dum, quoad; Suprà, vltra. Tra so haul, Dum existit sol; Tra mesur, Suprà mensuram; Tra môr, Vltrà mare.
Tra, Idem quod Traha.
* Trablawdd, vid. Blawdd.
Trabludd, Turba, tumultus, tribulatio, negotium, opera; Prælium, conflictus. Trabludd ac ymladdau ffraingc. vi. ex. in Trebl. A thrabludd gweision. S. Kyf.
Trachefn, & trachgefn, vid. Drachefn. A thrachgefn dieithrwch gair. T.A.
* Trachwres, Idem quod Tragwres, Calor nimius, feruor vehemens.
* Trachwyddo, A Tra & Cwyddo.
* Trachywedd, q.
Tradwy, Postridie, postriduò. Gr. τῇ τρίτῃ.
Traenter, Ceruisiarius.
Traensiwr, Quadra, orbis mensalis.
Traeth, Littus, arena. Sic Arm.
Traethell, Diminut. f. g.
Traethu, Eloqui, declarare, narrare.
Traethawd, Tractatus.
Trafael, Labor, opera, nisus, conatus. Gwnaeth trallif gwyar vwch trallwng Elfael, pan fu ymdrafael drud ac erddrwng. Mad. ap Rab.
Trafaelu, Laborare, operari. Tra fu 'n trafaelu trwy fodd, Trwy foliant y trafaeliodd. D.G. Et habet Iolo.
Traflwng, & Traflwngc, Haustus, sorbitio.
Traflyngcu, Haurire, deglutire, ingurgitare, sorbere.
* Trafn, Lle mae pen brawd Cystennin Fendigaid lafn drafn y drin. R.G. Er.
Trafod, Labor, opera, molestia, industria, concertatio, pugna. A Tra & Bod. Po mwya' fo 'r drafod mwya' fydd y gorfod. A thryfer brwydr a thrafod. Iolo i D.G. Habent antiqui.
Trafodi, Certare. Vnde & Ymdrafodi, Concertare.
Trafferth, C. Negotium, occupatio, opera, molestia.
Trafferthu, Satagere, sollicitari.
Trafferthus, Operosus, negotiosus.
* Traffun, vid. Ffûn.
Tragor, Superfluitas, redundantia, nimietas.
Tragywydd, & Tragywyddol, Æternus.
Tragywyddoldeb, & der, Æternitas.
Tragywyddoli, Æternizare, perpetuare. Gwerthu a thragywyddoli tir. K.H.
Traha, Arrogantia, superbia, contemptus, summa iniuria. Gnawd wedi traha trangc hir †.
Tra, Idem. Item Nimietas. Sion yw ni wna dra neu drais. L.G.
Trahaus, & Trahawg, Superbus, arrogans, qui alios contemnit.
Trahausder, Idem quod Traha.
Trai, Decrementum, diminutio, refluxus maris.
Treio, Decrescere, diminui, refluere vt mare. Diminuere.
Traian, Triens, tertiarium, pars tertia. Pob cae a luddiai 'r traean. G.Gl.
Traidd, Traiectio, transfixio.
Treiddio, Traiicere, transire.
Traill, yw Treigl, ait Ll. Reuolutio. Traill o bysgod, ait W S Luc. 5. Nunc Tynn.
Treillio, voluere.
Train, Conuersatio. cunctatio. & Didrain. Chwedl blaenfain fu'ch train a'ch tro. G.Gl. Duw a wnaeth ar draeth didrain, Lun y gwr a'i law 'n gywrain. L.G. Yn ddidrain y rhai'n a'i rhŷdd. I. Tew ieuaf.
Trais, Oppressio, rapina. Trais feddiant, Vsurpatio.
Treisio, Opprimere.
Traith, Tractatus. A chanmol gwaith traith lle trig, Bronfraith mewn coed ar brenfrig. R.G. Er. Mab ynghyfraith, o thraithir. L.G.
Trallod, Tribulatio, turbatio, molestia, turba.
Trallodi, Turbare, vexare.
Trallodus, Turbatus, turbidus.
Tramgwydd, Lapsus.
Tramgwyddo, & Tramcwyddo, Labi, dilabi. A Cwyddo, q. d. Dar-ymcwyddo.
Tramor, Transmarinus. Ef a wnaeth alltudion tramor yn wŷr iddo. N. Y mynyddedd a'r fforestydd a gynnhaliodd y brenhin yn ddiffaith iddo ei hun, megys y gallo dderbyn alltudion tra môr yn wŷr iddo, ac i'w roddi ynghyfarwys, ac i'w briodoli yn gardawdtir i fanachlogydd. K. K.
Tramwy, Frequentare, itare, transire. Arm. Tremen, Moned a lech de guil, h. e. Myned o le i'w gilydd.
Trang, & Trangc, Finis, obitus. vid. ex. in Tangc. Canu 'n ddidrang mae 'r angel. G.Gl.
Trengi, Finiri: obire; mori. Mae 'r dydd yn trengi.
Trangcell, Haustus. Vandali & Teutones dicunt Trankh.
Tranoeth, Cras, dies sequens.
Trâs, Cognatio, consanguinitas.
Trasau, Cognati, consanguinei.
Trasol, Cognatis abundans. Tros wlêdydd trasol ydwyd. Iolo.
Traserch, Amor nimius, amor deperditus.
Traseifiad, Perstans, perpetuus. Traseifiad winllad wenllys. G. Sef. i dŷ. Traseifiad trefad lle trig Trêth hail ar lann traeth helig. R.G.Er. i'r tŷ yn y Penrhyn.
Traul, Impensa, expensa, sumptus. Intertrimentum.
Treulio, Dispendere. Terere, consumere. Item Teri, consumi.
Treulfawr, Sumptuosus.
Treulgar, Profusus, prodigus.
* Trawd, & Trawdd, Incessus, cursus pedestris. Fortè à Dy & Rhawd, verso D in T. Vi. Rhawd. Nid oes darogan dŷn truan trawd. En. wann. Hinc Trottian, & fortè Angl. Trotte.
Traws, Trans.
Traws, Transuersus, iniquus.
Trawsedd, & Trawsder, & Trawsineb, Oppressio, iniquitas.
Trawsglwydd, vide Trosglwydd. Y trawsglwydd goreu o fwyd a llynn. Hist. Ger.
Trawst, Tignum, trabs. Sic Arm.
Trawswch, Mystax, h. e. pili in superiori labro enati. Gwâs heb drawswch arno. Iuuenis imberbis. Ac nid esmwyth, garwlwyth gwr, Trawswch llwyd i wttreswr. L.G.
Trebl, Discantus, triplex, tonus acutus. Main y cân, brif organ brûdd, Mên a threbl, mwyn ei thrabludd. D.G. i'r Eos.
Trecc, Ornamenta, instrumenta, ornatus.
Treccyn, Instrumentum.
Trêch, Fortior, potentior. Est anomalum comparat. gradus, vnde Superlat. Trechaf. A fo trechaf treisied. †. h. e. Qui fortior est, opprimat.
Trêf, Vrbs, oppidum. Sic Arm. Locus habitationis, habitaculum. Chald. טור, Tir, oppidum, vrbs, pallatium, vnde nomen Troiæ dictum volunt. Et Tiri, Heb. צור, Tsor, quæ omnia fiunt ab Heb. צור, Tsur, nomine appellatiuo, atque Tyri proprio, verso צ in ט, T. pro more. Trefgordd, K. H. Villa communis.
Trefan, Vrbecula.
* Trefad, Habitatio, habitaculum, domus, domicilium. Item Trefad, idem quod Cartrefu, Habitare, commorari. Trefad fy hendad a'i hundy, &c. D. B. Ni threfyd brwynfryd o'm bron, C.
Tref-tâd, & Trefradaeth, Patrimonium, hæreditas, hæredium.
Trefradol, Hæreditarius,
* Trefred, Idem quod Trefad, Nomen.
Trefn, Ordo. Heb. טור, Tur.
Trefnid, Ordinatio, dispositio.
Trefnu, Ordinare, digerere, disponere.
Trefnus, Ordinatus, decens, decorus.
Treigl, Reuolutio; obambulatio.
Treiglo, Voluere; obambulare.

Treiglad, & Treiglddyn, *Obambulator, erro, onis.*

Treiſiad, *Eſt idem Demet. quod Venedot.* Buſtach. *Item Oppreſſor, à* Trais.

* Treiſig, *Opprimens. A* Trais.

Trem, *Idem quod* Drem. A'i ddwy ddrem fel ydd oedd ryw. *T. A.*

* Tremud, *Idem quod* Termud.

Tremyg, *Idem quod* Dirmyg, *Contumelia, contemptus.* Tremyg gwŷs yw na ddelo dyn y dydd y galwer i'r llŷs. *K.* Tremyg barn, *Contemptus judicij.*

Tremyn, & Tremynt, *Aſpectus, viſus. A* Trem. *Gr.* θεώρημα.

Tremyniad, *Spectrum.* Trymyniad, *Verres, aper; Ll.* Y naill yw, yn neall hâd, Ai tarw main ai tremyniad. *G. Gl.*

Trennydd, *Poſtridiè, perendiè. Arm.* Tronos.

Três, *Labor, opera, negotium, moleſtia. Inde* Didres, *Gr.* τείρω, *Affligo, diuexo.*

Três, *Traha, æ.*

Treſtl, *Tripus, menſula. Sic Arm.* A'r ddeudreſtl, a'r holl ddodrefn. *D. G.*

Trew, *Sternutatio.* Nid â vntrew na dau i angau †. Gwyndrwyn cyflawnwedd gwandrew. *Gr. Ll. D. Cap.*

Trewi, *Sternutare. Arm.* Streuiaff.

Trewyn, *Idem quod* Athrywyn, *Pugnantes dirimere.*

Tri, *Tres, tria. Sic Arm. Gr.* τρεῖς. *Chald.* תרין, *Terin, Duo.*

Trioedd, *Terni, æ, a.*

Triagl, *Theriaca. Sic Arm.*

Tridyblyg, *Triplex.*

Trifyſig, *Tridigitalis.* Hŵch drifyſig yn ei hyſgwydd, ac yn ei hais, ac yn ei chlûn a gaiff y brenhin yn ddawn bwyd gauaf. *K. H.* Tair modfedd *legitur in K. K.*

Trigo, *Manere, morari, habitare. Alicubi Mori, oppetere, morte ſ. violenta.*

Trigias, & Trigiant, *Habitatio, habitaculum. Chald.* דירא, *Dira.*

* Trimud, *Idem quod* Termud.

Trin, *Subſt. Pugna, opera, tractatio, moleſtia, labor.*

Trin, *Verb. Tractare, agere, præliari.*

* Trined, *Idem quod* Trin.

Trindod, *Trinitas. Sic Arm.*

Trippa, *Exta, intranea. R. G. Er.*

Triſt, *Triſtis, mœſtus. Sic Arm.*

Triſtwch, & Triſtyd, *Triſtitia, mœſtitia. Et* Triſtydd. Er bod defnydd triſtydd traw. *D. G.*

Triſtâu, *Triſtari, mœrere. Triſtare, triſtem & mœſtum facere.*

Tro, *Verſio, gyrus. Sic Arm.*

Troad, *Verſio, conuerſio.*

Troi, *Vertere, Flectere, voluere. Sic Arm. Et* Diſtroi, *Redire, diuertere. Gr.* στρέφω. *Heb.* ירט, *Iarat, Diuertere, declinare.*

Tròch, *fœm. à* Trwch.

Trochi, *Mergere, balneare, baptizare.*

Troed, *Pes, baſis. Sic Arm.*

Troedio, *Pedire, pedare, calcare.*

Troediog, *Pedeſter, pediſequus.*

Troednoeth, *Nudipes.* γυμνόπους.

Troedfedd, *Pes vel pedis menſura. Sic Arm.*

Troedog, *Pedica.*

Troedlath, *vulgò* Troedlas, *Suppedaneum, inſile.*

Tróell, *Diſyllab. & interdum monoſyll. Rota, rhombus. A* Troi. Mae 'n ei gell droell a dry. *T. P.* Dwy dróell ar ddiell ddyn. *T. D. & vid. Ex. in* Siad.

Troellog, *Rotoſus, vndulatus, cymatilis.* Trilliw gwŷch troéllog oedd. *S. K.* i darw.

Troethi, *Mingere, meiere.*

Trogen, *Ricinus.*

Tros, *Propter, pro, ſuprà.*

Troſedd, *Tranſgreſſio.*

Troſeddu, *Tranſgredi.*

Troſglwydd, *Tranſportatio.*

Troſglwyddo, *Tranſportare.*

Troſi, *Diuertere, Actiuè.* Lle 'troſaf ran o'm hannerch. *D. G.*

Troſol, *Phalanga, peſſulum, obex.*

Troſtan, *Contus, pertica. Diminut. à* Trawſt. *Rhiſ.*

Trotterth, *Idem quod* Tuthiwr. *Sic Arm. Fit à* Trawd. Cyfrwy a roiſt nis câf ar werth, Dyro etto ym drotterth. *T. P.*

* Trottal, *Arm. quod nobis* Tuthio.

Trottian, *Idem quod* Tuthio. Traed tano y trottienynt. *I. Tew hên* i farch.

Trothwy, *Limen, hypothyrum. Arm.* Treuſou.

Trowynt, *Turbo, inis.*

* Tru, *dicunt Antiqui pro* Truan *: & habet Gwalch.* Truaf, *pro* Truanaf.

Truan, *Miſer, ærumnoſus.*

Truenyn. *D. G. Miſellus.*

Truanu, & Truanhau, *Miſereri, miſereſcere.*

Trugar, & Trugarog, *Miſericors. Sic Arm. A* Tru, & Caru, *Ab amando miſerum. Gr.* οἰκτίρμων.

Trugaredd, *Miſericordia. Sic Arm.*

Trugarhau, *Miſereri. Gr.* οἰκτείρω. *Arab. Atrif, miſertus eſt.*

Trùl, *Cylindrus.*

* Trull, *Promptuarium, cella.* Beirdd gynnull am drull am dri llád. *N.*

* Trullio, *Promere.* Tridyn a'r trillyn yn eu trulliaw. *L. G.*

* Trulliad, *Pincerna, promus, promptuarius. Gr.* τρύω, *Exhaurio.*

Trùm, *Iugum montis, & ſynecdochicè Mons.* Trum grwnn, *Lira.* Tref tád i tithau yw 'r trùm, Tau gaſtell têg ei yſtum. *Iolo.*

* Trummain, *Idem quod* Trùm, *vel idem quod* Trumiog. Ned eiddaw o wynedd Namyn ſarn drummain fain fedd. *En. wann.* Gwelais drydar crain i ar drummain mor, &c. *C.*

Trumio grwnn, *Lirare.*

Trumiog, *Iugoſus.*

Trûth, *Adulatio.*

Truthio, *Adulari.*

Truthain, *Adulator. Habet D. G.*

Trwccio, *Cadere, ruere, flacceſcere, marceſcere, deficere.* Draig hir pan drycciai eraill. *T. A.* Tryccio ardal tir Cowyda. *H. R.*

Trŵch, *Subſt. Sciſſura, inciſio, incile. Sic Arm.*

Trŵch, *Adject. Fractus, mancus, mutilus. fœm.* Trôch.

Trychu, *Truncare, ſecare. Sic Arm.*

Trŵch, *Adject. Infauſtus, infælix, infortunatus.* Chwannog trŵch i drin †. *H. e. Cupidus (eſt) infauſtus prœlij.*

Trychni, & Trychineb, *Infortunium.* ——aeth fy mwai, Yn drichnap anian drychni. *D. G.*

Trwm, *Grauis. Item, Triſtis, mœſtus.*

Trymder, *Grauitas. Triſtitia, mœſtitia.*

Trymhau, *Grauare, graueſcere. Triſtare, triſtari.*

Trwmluog, *vid.* Try.

Trwmpls, *Tuba.*

Trwp, *Sinum. Habet D. I. D.*

Trwſa, *Sarcina.* Ni chwery câth ewinlew Dros ei blwydd, hen drwſa blew. *Iolo.*

Trwſgl, *Incultus, inſcitus, impolitus, rudis, inornatus, incompoſitus, inconcinnus.* Troſgl. *f. g.*

Trwſio, *Ornare, polire. vid. an hinc Angl. Dreſſe. Habent Antiqui.*

Trwſiad, *Ornatus, us, ui, Veſtitus, us. vid. Ex. in* Afar. *Habent Antiqui.*

Trwſiadu, *Ornare, veſtire.*

Trwſiadus, *Benè veſtitus.*

Trwyadl, *Dexter, promptus, impiger.*

Trŵſt, *Sonitus, ſtrepitus.*

Tryſtio, *Sonare, ſtrepere.*

Trwſtan, & *alicubi* Twrſtan, *Infælix, infauſtus. Habet D. G. Eſt fortè Appellatiuum à nomine proprio viri.*

Trwy, *Per.*

Trwydded, *Licentia, induciæ, libertas.*

Trwyddedawg, *Libertinus, hoſpes liberè admiſſus.* Tri thrwyddedawg llŷs Arthur, *Tres liberti aulici Regis Arthuri.* Llywarch hên, a llwmhunig ap Maon, *&c.* Na ddal dy dŷ wrth gyngor dy drwyddedawg †. *Ne alas familiam ex concilio admiſſi hoſpitis.*

Trwyddew, *Terebrum, cæſtrum.*

Trwyn, *Naſus. Gr.* ῥὶν.

Trwyno, *Naſum admouere.*

Trwyth, *Decoctum, lixuarium, lotium.*

Trwytho, *Lixiuio lauare, decoquere.*

* Trwyth, *vid. Ex. in* Blaendrwyth. Twrch Trwyth *eſt nomen proprium viri, & interdum* Twrch Trwyd.

Y tro a aeth i'r Twrch trwyd, I Ddafydd a addefwyd. *L. G.*

Trybedd, *Tripodium, chytra, chytropus. Sic Arm. Gr.* τρίπες.

Trybaeddu, *Cœno vel sanguine fœdare. A* Trwy *&* Baeddu.

Trybelydr, *Promptus, dexter, expeditus. Antiqui* Trybelid. Cywod di wâs Asaf essill erfid fawrlawr, gnawd o synwyr fawr farn drybelid. *Ph.Br.* Morwyn a welais mor drybelid, Mircin-gall o ball a bell glywid. *Ior. Fych.*

Trybestod, *Negotium, operositas. Habet Tal: & scribit* Trebystawd. I chwi 'n fardd chwennychwn fod, Nid er bôst neu drybestod. *T. A.*

Trychni, Trychineb, Trychu. *v.* Trŵch.

* Trychŵydd, *Caducus. A* Try *pro* Trwy, *&* Cwydd.

Trydar, *Garrire, auium garritus.*

Trydwll, *Perforatus. A* Try *pro* Trwy, *&* Twll *fœm.* Trydoll.

Trydydd, *Tertius. Gr.* τρίτ☉. *Arm. & Demet.* Trydy.

Trydedd, *f. g. Tertia.*

Tryfal, *Triangulum.*

Tryfaledd, *Furcæ imum seu profundum vbi se quasi in triangulum diuidit. Alicubi* Tryfaredd *mendosè.*

Tryfer, *Fuscina, tridens, jaculum tridens. Gr.* τρίαινα. *A* Try *pro* Trwy, *&* Bêr. *vid. Ex. in* Trafod.

Tryfrith, *Variegatus, ex omni parte maculosus, notis maculisque totus respersus. A* Brith.

Tryffwrch pren, *Furca arboris.*

Tryleu, *Idem quod* Glythau, *Act.* 5. *WS.* Yn drylau, *Item, Acerui, fasciculi.*

Trylew, *Fortissimus, perfortis, totus fortis. A* Try, *&* Glew.

Tryliw, *Totus ejusdem coloris.*

Trylwyn, *Expeditus, promptus.* Ach drylwyn. *Gwalch.* Gwr trylwyn. *P. B.*

Trymbar, *Hasta grauis, lancea grauis. A* Trwm *&* Pâr.

Trymder, *&c. vid.* Trwm.

* Trymdde, *Grauis, triste. vid.* De.

Trymhyrddig, *Grauis.*

Trymfryd, *Tristitia, animi grauitas.*

Trymluog, *Torpens, torpidus. Habet D. G.*

Trysor, *Thesaurus. Gr.* θησαυρὸς. *Hebr.* אוצר, *Otzar. Chald.* תסויר, *Tasuuar*

Tryth, *Pl. à* Trêth.

Thythyll, *&* Trythyllwch. *vi.* Drythyll. Ac nid oes edn fergoes fâch, A'i thruth oll ei thrythyllach. *D. G.* i'r fwyalch.

Trywanu, *Perforare, transfigere, pertransire.* Trillu aeth o Gymru gynt, Trwy Wynedd y trywenynt. *G. Gl.*

Trywedd, *mendosè pro* Edrywedd.

T V

Tu, *Latus, eris; pars.*

Tuedd, *Ora, tractus. Pronitas, procliuitas ad aliquid.*

Tueddu, *Dirigere, locum aliquem petere, in partem aliquam se flectere.*

Tuchan. *Plangere, gemere. Arab. Tahnid, Gemitus.* Ni thuchwn ond o'th achos. *D. G.*

Tuchanllyd, *Gemebundus.*

* Tûd, *Terra. Arm.* Tûd, *Gens.*

* Tudwedd, *&* Tudwed, *Solum, i.* Llwyr losged ei thudwed hithau. *P. M.*

Tudfach, *Grallæ: vnde* Ystudfach. *vi. Ex. in* Llorp.

Tudlath, *Pertica.*

Tudded, *Tegmen, tegumentum, indumentum. Sing.* Tuddedyn. *K. H.*

* Tuli, *Brandium, ait G. T.*

Tunnell, *Dolium.*

Turio, *Terram effodere more porcorum. Tal. dicit* Tyrfu. Eidion i wân, hŵch i dyrfu. *Tal.*

Turn, *Tornus. Gr.* τόρν☉.

Turnio, *Tornare. Gr.* τορνεύω, τορνόω. *Plato, Aristophan. Cicero.*

Turnen, *Vasculum tornatum. K. H.*

Turs, *Rostrum.*

Turtur, *Turtur. Arm.* Dluz, *&* Turzunell. *Heb.* תור, *Tor.*

Tusw, *Fasciculus, penicilliũ. Habet D. G.*

Tûch, *Equi succussatio.*

Tuthio, *Succussare more equi.*

Tuthiog, *Succussans.*

T W

Twcca, *Cultrum. Habet D. G.*

* Twddf, *Excrescentia.* Ai twddf sy yt, ai oddfyn. *D. Ed.*

Twf, *&* Tyfiad, *&* Tyfiant, *Incrementum, auctio.*

Tyfu, *Crescere. Gr.* φύειν.

Twlc, *Tuguriolum. pl.* Tylciau, *Magalia, mapalia.* Neidiodd —— Ci côch o dwlc môch i mi. *D. G.*

Twll, *Foramen, specus, cauerna. Sic Arm. Sumitur & Adjectiuè præsertim in compositis, Perforatus. fœm.* Toll.

Twll y llumman. *vid.* Llumman.

Tyllu, *Terebrare, perforare. Sic Arm.*

Tyllog, *Perforatus, cauernosus, multicauus.*

Twmpath, *Cumulus, cippus. Habet D. G.*

Twnn, *fœm.* Tonn, *Fractus, a, um, lacer, a, um.*

Twnn, *Fractura.*

Twng, *Juratio, juramentum.*

Tyngu, *Jurare. Arm.* Toeaff. *Heb.* ידע, *Iadang, Scire, quia quod quis jurat se nosse profitetur.*

Tyngu anudon, *Pejerare, perjurare. vi.* Anudon.

Twngc, *K. K. &* Twng, *est pars segetis quæ domino agri ex conuentione debetur.*

Tŵr, *Turris, arx. Sic Arm.*

Twrr, *Acervus, cumulus, congeries, strues. Chald.* טור, *Tur, &* טוריא, *Tura, Mons.*

Tyrru, *Cumulare, aceruare, congerere.*

Twred, *Turricula.*

Twrch, *Porcus, verres, majalis. Sic Arm. Gr.* χοῖρος, *Porcus. Arm.* Tourchaff, *Subo, as.*

Twrch daear, *Talpa.*

Twrch Trwyth, *vid.* Trwyth, *& vid. Ex. in* Gwyth.

Twrf, *& alicubi* Twrdd, *Strepitus, Clangor, tonitru. Gr.* θόρυβ☉, τύρβη. *Chald. & Syr.* טרף, *Taraph, Turbare. vi. an hinc Angl. Sturre. q. d.* Ys twrf. Twrf cyfraith, *Legitima interruptio.* Twrf yw llosgi tai, neu dorri aradr. *K. H.*

Twrf, *Ganglium, distortio membri.*

Tyrfu, *Distorqueri.*

Twrlla, *Mus montanus.* Prŷf o faint y wâdd yw, cefnddu, ystlysrudd, a geir mewn muriau yn y mynyddoedd.

Twrlláes, *f. g.* Twrllaesau torlleision. *T. A.* i gesig.

Twrn, *vnde* Twrn da, *Commodum, beneficium.* Twrn drŵg, *Incommodum.* Rhai 'n dda 'i tyrnau, tonau tân, Rhai 'n ddrwg o'r hên ddarogan. *E. R. de Planetis.* Ple bynnag, diorwag dwrn, Yr adeilais ar dalwrn. *D. G.*

Twrstan. *vid.* Trwstan.

Twtt, Twtti, *Bat, apud Plautum. Bombax.*

Twtnai, *Aquilus color.*

Twtnais, *Idem quod* Taeclus.

Twyg, *Amictus, tunica. Chald.* תג, *Tag, Toga.* Braidd y mêdd dan bridd a main, Dig ei le, dwyg o liain. *L. G.*

* Twyl, *Metus, ait Ll. & D. P. nusquam legi.*

Twyll, *Dolus, fraus, fallacia. Gr.* δόλ☉. *Heb.* חתל, *Hetel, Dolosus fuit.*

Twyllo, *Decipere, fallere. Hebr.* חתל, *Httel, Nugis fefellit. Arab. Adall, Fefellit, decepit.*

Twyllodrus, *Dolosus, fraudulentus. Gr.* δολερὸς.

Twyllcynghanedd, *Ασυμφωνία, Falsus carminis concentus.*

Twylluan, *vid.* Dylluan.

Twyllodl. ψευδόδειθμ☉.

Twymn, *Tepidus. Arm.* Tom. *Demet.* Twym.

Twymno, *Tepescere, tepefacere. Arm.* Tomaff. *Demet.* Twymo.

Twymder, *Tepor, calor, feruor. Arm.* Tomder.

Twymdwyro, *Calefacere, tepefacere.*

Twysg, *Pars, portio, aliquanta pars, aceruulus, cumulus.* Cannaid lu creudwysg, A gerddant ith wysg, Yn llu aur durtrwysg, yn llwyr dorfrydd. *D. Ddu. in Te Deum, de Martyribus.*

Twysgen, *Particula, portiuncula.*

Twysgo, *Congregari, conglomerari, coaceruari. WS. Mar.* 10. *sic reddit* Συμπορεύεσθαι.

Twyso, *vid.* Tywyso.

Twysog, *vid.* Tywysog.

* Twyth, *&* Twythiad, *Hinc* Afrdwyth, cyfrdwyth, cyfafrdwyth, hydwyth, twythwal, twythfalch, twythwalch.

Tŷ,

T Y

Tŷ, *Domus, ædes. Sic Arm. Pl.* Tai.
Tyaid, *Familia, plena domus.*
Tŷb, *Opinio, existimatio, suspicio.* Dilettyb, *Suspicione vacuus.*
Tybio, & Tybiaid, & Tybygu, *Existimare, putare, opinari, suspicari.*
Tydi, *Tu. Gr.* τὺ δὲ.
* Tyg. *q.* Mae yt lw twng, mae 't llw tŷg, Mae 't lês hagr, mae 't lais hygryg. *D. G.* i'r bi.
Tyccio, *Prodesse, prosperare.*
Tycciant, *Prosperitas, proficientia.*
Tycciannus, *Prosper, a, um.*
* Tydain, *Proprium nomen.* Tydain bwys tad awen bûr. *Huw D.* am *T. A.*
Tyddyn, *Tenementum, prædium. q. d.* Ty-ddinas. *Corruptè* Tŷsyn dôl at fin y dwr. *R. Teg.*
Tyfod, *vid.* Tywod.
Tyfu, *vid.* Twf.
Tyle, *Locus vbi stetit domus, locus ædificandæ domui aptus, Rudus, parietina. Angl. Tofte. Apoc.* 15. 5. *Tabernaculum redditur* Tyle. Tai a threfnau, A thyleau, A chellau bwyd. *Tal. de plagis Ægypti. Interdum* Tylau. O gorfydd na dŷdd na dau, Dorri 'r talar drwy 'r tylau. *Ll. G. y dant. Sgnificat & culcitram, stratum, stratorium.*
Tylino, *Depsere. A* Dy, & Glin.
Tylwyth, *Familia, famulitium, tribus; Cognati, consanguinei.*
Tylwythog, *Cui magna est familia, cui plures sunt cognati.*
Tylath, *Trabs, tignus.*
Tylosi, *vid.* Dylosi.
Tyluwr, *Paterfamilias. WS. Mat.* 20.
Tylluan, *vid.* Dylluan.
Tymmestl, *Tempestas, procella.*
Tymmhestlog, *Tempestuosus, procellosus.*
Tymmig, *Vellicatio, punctio. Item Fortis, strenuus, à* Tymp, *vt qui debito tempore natus est.*
Tymmhigo, *Pungere, vellicare. A* Pigo.
Tymmer, *Temperamentum.*
Tymmheru, *Temperare.*
Tymmherus, *Temperatus.*
Tymmor, *Tempus, tempestiuitas, tempestas.*
Tymmhoraidd, *Tempestiuus.*
Tymmhoreiddrwydd, *Tempestiuitas.*
Tymp, *Tempus, propriè prægnantis.*
Tynn, *Arctus, strictus, intensus, distentus. Sic Arm. Item Contumax, pertinax.*
Tynnder, *Arctitudo. Item Contumacia, pertinacia.*
Tynnhau, *Strictum facere.*
Tynn & Tynniad, *Haustus, tractio.*
Tynnu, *Trahere, haurire. Sic Arm. Gr.* τείνω.
* Tynniar, yw Clŷch Suddas, *ait TW.*
Tyner, *Tener. Sic Arm. Gr.* τέρην.
Habent Antiqui.
Tynerwch, *Teneritudo.*
Tynewyn. *vid.* Tenewyn.
Tynged, *Fatum, fortuna.*
Tynghedfen, *Fortuna, fatum, parcæ.*
Tynghedu, *Adjurare.*
Tyngu. *vid.* Twng.
Tyno, *Area, areola, vallicula.* Bryn a thyno. *Ll. Gwr.* Coed, maes, tyno, a bryn. *Tal.* Nid oes dwyn na dwys dyno, Yn neutu glynn nant y glo. *D. G.*
Tyrfa, *Turma, turba.*
Tyrfau, *vid.* Twrf.
* Tysmwy, *Afflictio, afflictatio, horror.* Nid esmwyth hyn o dysmwy, Ni bu boen ar farwgroen fwy. *D. G.* tan y bargod.
* Tysmwyo, *Horrere.* Tysmwyo ar vn wedi gweled ellyll.
Tŷst, *Testis. Sic Arm. Arab. Sahad.*
Tystio, & Tystiolaethu, *Testari.*
Tystiolaeth, *Testimonium. Chald.* סהדותא, *Sabadutha.*
Tytmwy, yw derbyniad, pen cengl, modrwy yn dal pwrs wrth wregys. *Fibula, spinther, ansa.* Tytmwy ar adwy ydoedd, Tant coed ar nant cadarn oedd. *D. G.* i'r fiaren a'i cwympai.
Tytmwyo, *Ligare, fibulare.*
Tywallt, *Effundere, futire. Gr.* Αντλάω. *A* Dy, & Gwallaw.
Tywarch, & Tywarchen, *Gleba, cespes. Arm.* Tuchen. *Pl.* Tyweirch.
Tywarchawr, *Bos. A vertendis glebis.*
* Tywas, *Famulus domesticus. A* Ty, & Gwâs.
Tywod, *Arena.*
Tywodlyd, *Arenosus.*
Tywydd, *Tempestas, procella. Alicubi idem quod* Hin.
Tywyll, *Tenebricus, caliginosus, opacus, obscurus, tenebrosus. Arm.* Teffal. *Fœm.* Tywell. *Heb.* עלטה, *Alatah, Tenebræ,* & ליל, *Lail, Nox. Arab. Tul, Vmbra; ab Heb.* צל, *Tsel.*
Tywyllu, *Tenebrescere; obtenebrare, caligare, obscurare. Gr.* ἠλυγάζω, ἠλυγίζω. *Arm.* Tewalhad.
Tywyllwg, & Tywyllwch, *Tenebræ, caligo, obscuritas. Gr.* ἀχλύς.
Tywyn, *Splendor.*
Tywynnu, *Splendere.*
Tywyn, *Littus maris, arena maris. Gr.* θὶν.
Tywys, *Sing.* Tywysen, *Spica, arista. Arm.* Tamoesen. *Gr.* στάχυς.
Tywyso, *Ducere.*
Tywysog, *Dux, princeps.*
Tywysogaeth, *Principatus.*

V B   V Ch

Vbain, & Vban, *Clamitare, ejulare.*
Vch, *Superior, altior; supra.*
Vchaf, *Supremus, summus, altissimus.*
Vchafiaeth, *Suprematus, summitas.*
Vchedd, *Superficies, summitas.*
Vchel, *Altus, sublimis, celsus, excelsus. Sic Arm. Heb.* עלה, *Ngalah, Ascendere,* עליון, *Ngelion, Excelsus. Chald.* עילאה, *Ngilaah, Excelsus. Gr.* ὑψηλός.
Vchder, & Vchelder, *Altitudo, celsitudo, sublimitas. Sic Arm.*
Vchelfa, *Excelsus locus, excelsum, altum.*
Vchelfaer, *Vicecomes, constabularius. vid* Maer.
Vchenaid, *Gemitus, suspirium. Arm.* Huanad. *Heb.* אנחה, *Anachah,* & אנקה, *Anakah, Gemitus. Arab. Tahnia, Gemitus. Gr.* στεναγμός.
Vcheneidio, *Ingemiscere, suspirare. Arm.* Huanadaff. *Arab. Nahad, Gemere, suspirare.*
Vcher, *Vesper.*
* Vcheru. *Hist. Carol. M. Aduesperascere.* Pan vcherawdd y dŷdd.
Vcho, & Vchod, *Aduerb. Suprà, supernè.*

V D

Vdo, *Vlulare. Arm.* Iudal.
Vdfa, *Vlulatus.*
Vdcorn, *Tuba, buccina.*
* Vdd, *Dominus; vnde poëtæ antiqui interdum dicebant,* Vdd Cessar, *pro* Iul Cessar, *Iulius Cæsar. Hebr. Adhon.*
* Vddudd, *Idem quod* Iddynt, *Ipsis, illis. Intertum,* Vddu, Ac vddu 'hwy 'gweddai hyn. *L. G.*

V F

* Vfel, & Vwel, *Ignis.* Nis llŷsg vfel, Nis llûdd oerfel, Nis llâdd arfau. *Iolo* i'r angau. *Videtur propriè significare scintillam, igniculum, rogum.* Ai vn hynt gwynt, ai vn dwfr môr, Ai vn vfel tân, twrwf diachor. *Tal.*
* Vfeliar, *Idem.*
* Vfelydd, *pl. ab* Vfel. *vid. an* Aelwyd. Dwr ar fain drwy 'r erw a fydd, Dan fil yn dân vfelydd. *T. A.* i farch.
* Vfelltawd, & Vfylltawd, *Humilitas.*
Vfudd, *Obediens, humilis.*
Vfudd-dod, *Obedientia.*
Vfuddhau, *Obedire, humiliari.*

V Ff

Vffern, *Orcus, tartara, gehenna, barathrum, infernus.*
Vffernol, *Tartareus, infernus.*

V G   V L

Vgain, & Vgaint, *Viginti. Arm.* Vguent. *Gr.* εἴκοσι.
Vlw, *Fauilla. vid. an corruptè pro* Vwel.

V N

Vn, *Vnus. Arm.* Vnan. *Chald.* חדא, *Hena. Gr.* ἕν.
Vnic. vnicus.

Vno, *Vnire, concordare. Sic Arm.*
Vndod, *Vnitas.*
Vnoliaeth, *Vnanimitas, vnitas.*
Vn ar ddêg, *Vndecim. Gr.* Ἕνδεκα. *Aliquando* Vndeg, *vt Arm.* Vndegfed, *Vndecimus. C.*
Vnben, & Vnbyn, *Princeps, monarcha, imperator. Ab* Vn, & Pen, *q. d. Vnicum & solum caput.*
Vnbennes, *f. g.*
Vnbennaeth, *Monarchia, principatus.* Vnbennaeth Brydain. *K. H.* Hen gaingc o gerdd ydoedd.
Vndras, *Ejusdem cognationis. A* Trâs.
Vnddull; & Vnfath, *Vniformis.*
Vnffurf, *Idem.*
Vngor, *vt* Edeu vngor, *Filum incontextum & simplex.* Diungor awdl da angerdd. *Iolo.* Cadarnach yw 'r edau yn gyfrodedd nag yn vngor †. *Fortius est filum contextum. (i. duplex) quàm simplex.*
Vniawn, *Rectus.*
Vniawni, *Rectificare, dirigere, rectum fieri. Gr.* εὐθύνω.
Vnllawiog, *Vnimanus,* μονόχειρ.
Vnlliw, *Vnicolor. Sic Arm.*
Vnllygeidiog, *Vnoculus,* μονόφθαλμος.
Vnoed, *Coævus, coætaneus. Sic Arm.*
Vntri, *Trinunus antiquis.*
Vnwaith, *Semel, vna vice.*
Vnon, *Metus. Corruptè pro* Vnofn.
Vnteithiog, *Vnivius.* μονοδικὸς, *qui vna incedit via.*
Vntrew, *Idem quod* Trew.
Vntuog, *Partialis.*
Vntyrch, *vid.* Entyrch.

V R

Vrael, *Asbestinum.* Vrael yw llieinwisg o 'r manweiddiaf o'r maen ystinos, ac a olchid â'r tân wedi y budreddai. Prŷd mab Duw.
Vrdd, *Ordo. Arm.* Eurdd.
Vrddo, *In ordines admittere, gradu aliquo & ordine honorare, decorare, honestare, honoratum facere.*
Vrddol, *Gradu aliquo & ordine honoratus*
Vrddedig, *Honoratus.*
Vrddas, *Decus, honor, dignitas.*
Vrddasol, *Venerabilis, honorificus.*
* Vrdden, Vrddain, Vrddyn, *Idem quod* Vrddol.
Vrdduniant, *vid.* Ardduniant.
Vriad, *Senator, senex. Ll. Credo hanc vocem partem esse vocis* Henuriad, *& falli poëtas superioris seculi qui vocem* Henuriad *duas esse voces existimabant,* Hen vriad.
Vriel, *vid.* Hiriell.

V S

Vs, *Paleæ. Sing.* Vsyn.
Vst, ys taw, *Tace, desine, st, au.*
Vsuriwr, *Fœnerator. Gr. Yn. C.*
Vsuriaeth, *Fœneratio.*
Vswydd, *Frustatim, frustulatim, minutim, minutatim.* Lliwgoch ei lasnawr aesawr vswydd. *Ll. Gwr.*

V T

Vtgorn, *vid.* Vdcorn.
Vthr, *Admirandus. Vnde compositum* Aruthr.
Vwd, *Zomos, pulmentum, pulticula, pappa.*
Vwd sugaethan, *Puls, pultis.*

W A

Wat, Wat y gedid hu gadarn, Wat etto bŷdd hyd dy' barn. *R. N.*

W B

Wb, *Ob.* O'i briddo ŵb o'r breuddwyd. *Iolo.* Wb o'r hin o'r wybr heno. *D. G.*
Wbwb, *Ob.*

W E

Wedi, *Idem quod* Gwedi. *Gr.* εἶτα.
Weithian, *Iam, demum, jamdemum. Gr.* ἤδη.
Weithion, *Idem.*
Weithiau, *Interdum, aliquando, aliquoties. Gr.* ἤδη.
Wele, *En, ecce.*
Weldyma, *pro* Wele dymma, *Ecce hîc.*
Weldyna, *Ecce istîc.* Weldyna weled anawdd. *D. G.*
Weldaccw, *pro* Wele d' accw, *Ecce illîc.*
Weld'ucho, *Ecce suprà.*
Weld'iso, *Ecce infra D. G.*
Wfft, *Vox abhorrentis & exprobrantis.*

W I

Wi, *Eu, euge, euax, vah.* Wi o'r grefft yw ar ei grŷs, Wi o'r lliw ar y llewys. *K. D. G.* i beunod.
Wibwrn, Rhyw edafedd glâs. *D. Ed. Couentrie blew.*
Wihi, *Est vox hinnientium equorum.*
y Wilammeg, *Lippitudo, leucoma, phlegmone, ophthalmia.*
Wimpl, Ar vchaf y mattras yr oedd laith lenlliain wimpl. *G. A.*
Wmp.

W N   W O   W R

Wns, *Vncia.*
* Wng, *Propè; Legitur &* Wngc. ἐγγὺς, *Propinquus, &* ἄγχι, *&* ἄγχου, *Prope, juxta. vid. Ex. in* Dringo, *& in* Sawell. *Hinc* Eiddwng: *& hinc fortè* Yngo, & yrhwng, *Inter.* Dyweddi o wng, galanas o bell †. *Conjugium è propinquo, inimicitia è longinquo.* Pan fo dŷdd gorwlad a châd yn wng. *Ll. M.*
Wo, *Vox canum venantium. Est duarum syllabarum.*
* Wrlys, rhyw lysiau. Wrlys gwynn ar lewys gwiw. *S. Kyf.*
Wrth, *Iuxta, propè, ad.*

W T

Wttra, *Via publica.*
Wttres, *Prodigalitas, luxuria. In luxu viuere.*
Wttreswr, *Prodigus, luxuriosus.*

W Y

Wy, & *Demet.* Wj. *Ovum. Gr.* ᾠόν.
Wybr, *Æther, cœlum, nubes.*
Wybren, *Nebula, cœlum, nubes. Hebr.* עב, *Ab, Nubes.*
Wybrwr, *Astronomus.*
Wyf, *Sum, existo.*
Wylo, *Flere, plorare, lachrymare. Sic Arm. Chald.* אליל, *Alil, Vlulare, ejulare; &* אלנא, *Ala, Lamentari. Gr.* κλαίω.
Wylofain, *Lugere, efflere. Sic Arm. Item Luctus. Heb.* אבל, *Aual, Luctus.*
Wylofedd, *Luctus, ploratus. Gr.* ὀλολυγμός. *Chald.* אילנא, *Aiela, Luctus, ejulatus.*
Wylofus, *Plorabundus, lachrymosus.*
Wyll, *Strix, ephialtes.*
Wyneb, *Facies, vultus. Arm.* Aenep, & Eneb. *Heb.* פנים, *Panim. Chald.* אנפא, *Anpa.*
Wynebol, *Speciosus, spectabilis, vultu speciosus.*
Wynebu, *Aspicere, respicere. Heb.* פנה, *Panah, &* נבט, *Nabat.*
Wynebwerth, *K. H. Satisfactio.*
Wyr, *Nepos, neptis.*
Wysg, *In, cum Accusat. In pedes,* yn ŵysg ei draed. *vid. Ex. in* Twysg. Yn ŵysg fy mhen yn esgud. *D. G.*
Wyth, *Octo. Arm.* Eith; & Eithdeg, *Octodecim.*
Wythfed, *Octavus, a, um.*
Wythnos, *Hebdomas, septimana.*
Wythnosig, *Septimanus, hebdomadarius.*

Y Ch

Y, & Yr, *Articulus* ὁ, ἡ, τό.
Y, & Yr, *Aduerbium vel particula verbis præfixa, Demetis* Y & Ydd; *Antiquis* Yd.
Ych, *Bos. Arm.* Egen, *Vacca.*
* Ycha, *En, ecce; & antefixo* N, Nycha.
* Ychenawg, *Idem quod* Achenawg. Gwell bêdd no buchedd ychenawg †. *Melius sepulchrum quam vita egena.*
Ychryn, *Idem quod* Echryn.
Ychwaith, *vid.* Chwaith, *Neque.*
* Ychwerig, *est* Ychydig, *ait D. P.*
Ychydig, *Parum, paululum, paucum.*
Ychydigyn, *Diminut. Pauxillum.*

Y D

Yd, *Frumentum, seges. Gr.* σῖτος. *Hebr.* חטה, *Hittah.*
Yden, *Sing. Vnum frumenti granum, vel segetis spica.*
Ydlan, *Area vbi reponuntur collectæ segetes.* Bragod lynn brig ydlannoedd. *L. G.*
Ydtir, *Solum cereale.*
Yd, *Idem quod* Y & Yr *Aduerb. vel* Ydd, *vel* A. *Vsitatur & pro* Sycd *vel* Ydiw. *vulgò* Id. Trist yd gŵyn pob colledig. *Tal.* Tarf cynnygn càn

yd weler. *P. M.* Hir yd gofféir a goffáaf. *D. B.*
Ydd, *vid.* Y *&* Yr *Aduerb.*

Y F

Yfed, *Bibere. Sic Arm.*
Yfwr, *Bibitor, potator.*
Yfettri, *Bibitare, potitare.*
Yfory, *Cras. Gr.* αὔριον. *Heb.* מחר, *Mahar.*
* Ygor, *Idem quod* Egor.
Ygus, *in constructione à* Gygus. *vid.* Gwg. Ygus dŵf ac ystafell. *D. G.*
Yleni, *vid.* Eleni.
* Ylltyr, *Talpa.*

Y M

Ym, *Aduerbium jurantis idem significans quod* Myn.
Ym, *Particula verbis in compositione præfixa, ipsa verba transferens in significationem Hebræorum in Hithpael.*
Yma, *&* Yman, *Hic. q. d.* Ym man. *Arm.* Aman. *Chald.* תמן, *Teman, Ibi.* Dymman.
Ymachludd, *potiùs* Ymachludd, *Occultare se, abscondere, condere se. vid.* Achludd. Ioseph a ymachludws corph yr Iesu mewn lliain glân.
Ymadael, *Cedere, discedere, abire, abscedere. Arab. Modi.*
Ymadferth, *Sese tueri, defendere, auxiliari.*
Ymadolwyn, *Frequenter obsecrare.*
Ymadrodd, *Loqui, sermocinari.*
Ymadrodd, *Sermo, locutio. Hebr.* אמרה, *Imrah.*
Ymadroddus, *Eloquens,* εὐεπής.
Ymadrawddlym, *Oratione acerrimus.*
Ymaes, *Extra.*
Ymafael, *Prensare, prehendere. Item Luctari, colluctari.* Nac ymafael a'i hael hi. *D. G.*
Ymaelydd, *pro* Ymafaelydd, *Luctator, palæstrita, athleta.*
Ymaith, *Extra, ex.*
Ymandaw, *vid.* Andaw.
* Ymannos, *Olim, pridem, nox quæ hesternam præcessit: Vt alijs placet, Pridie, nudiustertius. Tw. D. P.* Mynnwn fy mod ymannos, Yn torri pen Atropôs. *G. Gl.*
Ymannos, *&* Ymannog, *Sese mutuò hortari, vel frequenter hortari.*
Ymarddelw, *Vendicare, asserere.*
* Ymarwar, *Discordia, ait Tw. vid.* Arwar.
* Ymatcor, *vid.* Atcor.
Ymbil, *Supplicare, obtestari, implorare, obsecrare. Item* Obtestatio, *obsecratio.*
Ymborth, *Pastus, refectio, pabulum.*
Ymborthi, *Pasci, pascere se. Item ferre, portare.* Mair mâd ymborthes y beichiogi. *M. Br. de Christo.*
Ymbyngcio, *Disputare.*
Ymchwelyd, *Euertere, reuertere.*
Ymdaeru, *Altercari.*
Ymdaith, *Itinerare; Ambulare.*
Ymdiro, *Sese nudum ad ignem calfacere.* Mae deuwres ym i 'mdiro, Ei goed o'r glynn gyda 'r glo. *G. Gl.*
Ymdrafodi, *Concertare.*
Ymdrech, *Luctari; lucta, luctatio.*
Ymdraffullio, *Satagere.*
Ymdrin, *Lucta, concertatio.*
Ymdwymno, *Sese calefacere.*
Ymdynnu, *Luctari.*
Ymdywynnygu, *Micare, rutilare, fulgere, splendere.*
Ymddangos, *Apparere, sese ostendere.*
Ymddibynnu wrth, *Pendere ab. A* Dibyn.
Ymddifad, *Orbus, orphanus. Sic Arm.*
Ymddifadu, *Orbare, priuare.*
Ymddifedi, *Orbitas, priuatio.*
Ymddifustlo, *Contumelijs inuicem afficere.*
Ymddifregu â Duw, *Deum obsecrare.*
Ymddiffyn, *Defendere; Defensio.*
Ymddiffynfa, *Præsidium.*
Ymddihafarchu, *Idem quod* Ymdrechu.
Ymddihattru, *Idem quod* Ymddiosg, *Exuere se. W. S. col. 2. 11. & 3. 9.*
Ymddiodi, *Idem.*
Ymddioli, *Vestigia sua delere.*
Ymddiried, *Confidere, in aliquo fiduciam habere.* Demet. Ymddires. *Item Fiducia, confidentia, fides quam in aliquo reponimus.* Ymddiried y mae Edwart. *L. G.*
Ymddiriedgwbl, *Fidissimus,* πάμπιστος.
Ymddirgelu, *Occultare, in insidijs esse.*
Ymddiwad, *Renunciare, abnegare.*
Ymddrychioli, *Apparere, comparere. A* Drých.
Ymddwyn, *Gerere se benè vel malè.*
Ymddwyn, *Concipere fœtum, impregnari. Powys.* Dymddwyn.
Ymddyfol-li, *Inquirgitare.*
Ymddynu. *Vide an* Ymddyfnu, *à* Dyfnu.
Ymddywedyd, *Colloqui, sermones conferre.* Ni wyddiad pa fodd y cai ymddywedyd â hi. *N.*
Ymegnio, *Obniti, conari.*
Ymeirio, λογομαχεῖν, *verbis contendere.*
Ymmennydd, *Cerebrum,* ἐγκέφαλος. *Ab* Yn *&* Pen.
Ymmennydd-dro, *Vertigo.*
Ymenyn, *Butirum. Arm.* Amanen. *Heb.* חמאה, *Hamaah. Chald.* שמן, *Sheman.*
Ymewino, *Vnguibus obniti.*
Ymestyn, *Extendere se.*
Ymfyddino, *Se in aciem ad prælium parare.*
Ymffrost, *Gloriatio.*
Ymffrostio, *Gloriari.*
Ymgael, *Benè inter se conuenire; Concipere Antiquis,* Pa fam a'i hymgaodd. *Alijs sibi inuicem obuiare, congredi. q. d. se inuicem inuenire.*
Ymgattewrach, *Velitari, dimicare.*
Ymgipprys. *Vide* Cipprys.
Ymgeinio, *Venedotis est imprecari, execrari; Powysianis Litigare, rixari.*
Ymgeledd, *Curatio, tutela.*
Ymgeleddu, *Curare, fouere.*
Ymgeleddwr, *Curator, tutor.*
Ymgroesi, *Sese signo crucis signare, sese benedicere.*
Ymgyfrede, *Concursus; Concursare.*
Ymgyllellu, *Digladiari.*
Ymgynnal, *Continere se, se inuicem sustinere.*
Ymgynnal, *Continentia.*
Ymgreinio. *Vide* Amcreinio.
Ymgyfarfod, *Congredi; Congressus. Heb.* מקרא, *Micra.*
Ymgyffrydu, *Sese simul extendere. D. G.*
Ymgyrch, *Insultus, aggressus.*
Ymgyrchu, *Congredi, se inuicem aggredi.*
Ymgystlwng, *Vide* Cystlwn.
Ymhonni, *Asserere, vindicare.*
Ymhwrdd, *Impetum in se inuicem facere. Vide* Hwrdd.
Ymladd, *Pugnare: Pugna.*
Ymlâdd, *Occidere se, enecare se, se inuicem occidere.*
Ymladdgar, *Pugnax.*
Ymlaesu, *Deficere.*
Ymleflef, *Verbis contendere, rixari.*
Ymlewydd, *Idem quod* Ymnhêdd. *W. S. Mat. 26.*
Ymlochlach, *Adulari. A* Llochi.
Ymlyferydd, *Delirare, voces incongruas sine sensu effutire, more ægrotantium.*
Ymlyniad, *Persecutor, insecutor: Canis venaticus.* Gwell vn ceidwad nâ dau ymlyniad. †. *Melior est vnus custos quam duo insecutores.*
Ymmerodr, *Imperator.*
Ymmerodres, *Imperatrix.*
Ymmerodraeth, *Imperium.*
Ymiachâu, *Sibi inuicem valedicere, sibi mederi.*
Ymmod, *Mouere, loco mouere, vnde diymmod, immobilis. Heb.* מוט, *Mot, Nutauit, loco motus est.*
Ymnoddi, *Sese in aliquid intorquere, sese in aliquid vt in refugium indere, A* Nawdd, Noddi.
Ymodwrdd, *Tumultuari.*
* Ymoei ebol, *h. e.* bwrw ebol, *Pullum edere, parere; de equa dicitur. K. H.*
Ymogelyd, *Cauere.* Gwaith ysgafn ymogelyd. †. *Opus leue cauere.*
Ymogor, *Habitaculum, domicilium. Gr.* μέγαρον, *Domus. Tal. habet* Amogawr. *A* Gogawr. *Heb.* מגור, *Magur, Habitatio, domicilium. Lat. Magalia, quasi Magaria, quia Magar Punici nouam villam dicunt. Isidor. lib. 15. cap. 12.* Gwae 'r ieuangc ni wnêl gyngor, Gwae 'r hên a gollo ei 'mogor. *Tal.*
Ymoleithio, *Adulari.*
Ymoleithydd, *Adulator.*
Ymorcheftu, *Colluctari: Conari, obniti.*
Ymorchuddio, *Occultare se.*

ymgat.

Ymorneſt, *Duello contendere.*
Ymorol, *Corruptè pro* Ymoralw, *Sciſcitari, percontari.*
Ymorugo, *&* Ymlewhau, *vertit W S.* ἐπισχύειν *Luc.* 23.5.
Ymorwſt, *Concertare, luctari. Concertatio, lucta. Vulgò dicunt* Ymwrwſt. Ymwrwſt â 'i thŵſt mirain. *D.G.*
* Ymoſgryn. *Vi.* Ymyſgrain.
Ymrain, *Spermatizare, ſemen emittere.* Tri achos y gedy gwraig ei gwr, 1. O bydd clafr, neu 2. Ac anadl drewedig iddo, neu 3. Heb allu ymrain. *Lat. Defectiuus coitu. K.H. Vi. Ex. in* Cyflafan. *& Vi. an fiat à Gr.* ἐμβρυῶν. Gwr a ymréer ei wraig. *K.H. vide* Rhewydd, *&* Rhidio.
Ymread, *Coitus, ſpermatizatio.* Ni thâl dim drŵg ymread †.
Ymrewydd, *Idem.* Ni fynnai y rhai creulon gan y morwynion (ſef yr 11000.) ond ymrewydd â hwynt, ac am nas caent, eu llâdd a orugant. *Galf. lib. 5. cap. 16. Laſciuire cum eis.*
Ymrwyllo, *Extricare ſe. à* Rhwyll.
Ymryſſon, *Rixari, contendere; Rixæ, lis, contentio. A* Rhy *&* Sôn. *vel à* Gwsŷs. *q.d.* Ymwryſſon.
Ymryſongar, *Contentioſus.*
Ymſang, *Preſſura, coarctatio.*
Ymſerthu, *Rixari.*
Ymſorllach, *Adblandiri. Vi.* Sarllach.
Ymſwrn, *Preſſus, us, ui:* Ymſwrn ac yſgwr gwr gwrdd. *R.G.Er.*
Ymſwyno, *Idem quod* Ymgroeſi.
Ymſywyn, *Rixari.*
Ymwan, *Luctari; Lucta, concertare, pugnare.*
Ymwadu, *Abnegare, renunciare.* Ymwad â 'r drwg, *Renunciare.*
Ymwad, *Abnegatio.*
Ymwaſgu, *Adhærere, adiungere ſe. Arab. Atmaſac.*
Ymweddu, *Simul conuenire.*
Ymwngc, *Ab* Wng. *D.G.*
Ymwneuthur, *Conſpirare.*
Ymwr, *Concertatio, impetus.* Mawr oedd ŵth, ymwr ei ddart. *T.A.*
Ymwrio, *Concertare, impugnare. A* Gŵr. *Habent Antiqui.* Tân a dwr yn ymwriaw, Yw 'r taranau dreigiau draw. *D.G.*
Ymwrando, *Auſcultare.*
Ymwrdd, *&* Ymhwrdd, *Concertare, concertatio.*
Ymwrwſt, *Vi.* Ymorwſt.
Ymwybod, *Viſitare, agnoſcere, recognoſcere.*
Ymylgylch, *eſt idem quod* Amaerwy. Pwys ymylgych pais Maelgwn. *H.D.*
† Ymynhêdd, *Idem quod* Ymbil. Na hir ymnhêdd â thaeog †. *Ne diu exores inhumanum.*
Ymyſgar, *&* Ymyſgaroedd, *Exta, intranea, viſcera.*

* Ymyſgrain, *&* Ymoſgrain, *&* Ymoſgryn, *Vide* Crain, *& vide an hinc* Ymyſgreinio.
Ymyſtŵyro, *Pandiculari. Ab* Am, Ys, *&* Dyŵyro, *quod fit à* Dy *&* Gŵyro.

Y N.

Yn, *In, Arm.* En. *Gr.* ἐν.
* Ynad, *Iudex; & Interdum* Yngnad. *Chald.* דונא, *Dina, Iudicium. Heb.* דין, *Daian, Iudex, à* דון, *Dun, Iudicare. literis tranſpoſitis* Ynad. *Pl.* Ynaid, *&* Ynadon. Ynad *&* Yngnad, *interdum ſapientem & prudentem ſignificant.*
Yn awr, *Nunc.*
Yncil, *Idem quod* Encil.
Ynfyd, *Stultus, inſanus, ineptus, demens, amens. Heb.* תונבה, *Tunua, Inſania, perturbatio mentis. Iob* 33.
Ynfydrwydd, *Inſania, ſtultitia, dementia, amentia.*
Ynfydu, *Inſanire, ineptire, furere. Item Furire; dementare, inſanire facere.*
Yngan, *Fari, loqui.*
* Ynged, *M. Gwalch, Anguſtia. vel Tam anguſtus, Ab* Yng, *Anguſtus. Vide* Ing.
Ynglef, *&* Ynglais, *Clamor, clamor anguſtiæ, h.e. magnus, Ab* Yng, *pro* Ing, *Anguſtus, &* llêf. Oedd ddoe i Danglwyſt ddodi ynglef. *L.G.*
* Yngnad, *Idem quod* Ynad. Vn Duw a'i yngnaid, i'r wen dangnef. *L.G.*
* Yngneidiaeth, *Iudicatura.*
* Yngres, *eſt Inter, ait Ll. & D P. Ego exiſtimo Anguſtiam ſignificare.*
Yngwrth, *&* Yngyrth, *Subitò, inexpectatò, repentè, Ab* Wng.
Ynial, *&* Anial, *Deſertus, Mirandus.*
Yn lleigys, *Serò, veſpere.*
Ynni, *Animus virilis, vigor.*
Ynnill, *Lucrum, quæſtus, emolumentum. Gr.* ὄνειαρ.
Ynnill, *Lucrari, quæſtum facere. Gr.* ὀνέομαι. *Item, capere, locum ſ. obſeſſum. Arab. Nil. præhendit, cepit, comprehendit.*
Ynnyl. *Vide* Ennyl, *&* Annel.
Ynnyn, *Incendere. Vi.* Ennyn.
Yno, *Ibi. Sic Arm.*
Ynteu, *Et ipſe, Ille verò. Dicitur &* Yntef, *quod fertur approbaſſe D.Ed.* Ac ynteu a ddechreuawdd. *D. G.* Ry llofies yntef, vndangc gyfaddef Gan angylion nef, neu ry vrddwyd' *Gwalch.*
Ynŵyſg. *Vide* Wyſg.
Ynwſt, *Madidus, humidus.*
Ynyd, *Hilaria, bacchanalia, feriæ bacchantium ante ieiunium quadrageſimale.*
Ynys, *Inſula, mediamnis. Arm.* Eneſen. *Gr.* νῆσος. Ynys y cedeirn, *Inſula fortium: Eſt vetus Britanniæ nomen apud Mabynogi.* Y tair rhagynys, ſef ynys Enllif, ynys Arddon; ynys y moelrhoniaid. *Hiſt.G.Cy.*

Y R.

Yr, *Vide* Y.
* Yreſſu, *Idem quod* Croeſawu.
* Yrf, *Idem quod* Eirf.
Yrthiaw, *Vi.* Gyrthiaw.
Yr ongl, *Vi.* Ongl.

Y S.

Ys, *Ne.*
Ys ef, *vulgò* Sef, *&* Ys ef yw hynny, *Videlicet, ſcilicet, hoc eſt.*
* Ysb, *Pl. ab* Osb.
Ysbaid, *Spatium, ceſſatio. Ab* Ys *&* Paid. peidio; *non à Lat. vt vulgò putatur.*
Ysbâr, *Idem quod* Pâr, *Lancea. Pl.* Ysberi. *Vi.* Yſpér.
* Ysbenydd.
Ysbleddach, *Luſus, oblectamentum. Ludere, oblectare.*
Ysbongc, *Ictus, pulſus, verber.* Taraw o'm anwyd dyrys, Tair ysbongc, torres y bŷs. *D.G.* i'r clo. Ac yſbongc y wéus bach. *Llo.* i'r cuſan.
Ysborthion, *Pabula. Vi.* Esborth.
Ysbrigyn, *Inſitum, &c. Ab* Ys *&* Brig. *Vide* Brig. *Hinc Ang. Sprigge. q. d.* Ys brig.
Ysbrychu, *Lentiginem contrahere. Ab* Ys *&* Brychu.
Ysbwrial, *h.e.* pethau a fwrier ymaith, *Reiectanea, reiicula, fragmenta, reſegmina, leipſana. Ab* Ys *&* Bwrw.
Ysbwrn, *Sic mendoſè vulgus & Scripturarum interpretes: rectiùs* Ysbwng, *Spongia, lana marina.* Ysbwng, *dicunt Tal. & omnes Antiqui. Gr.* σπόγγος. *Rab.* אספוג, *Eſpog. Arab. Saphangi. Ab Heb.* ספוג, *Saphog, Spongia.*
* Ysbyd. *&* Esbyd, *&* Ysbydion, *Idem quod* Ysb.
* Ysbyddad, *Hoſpitalitas, benigna exceptio, epulæ liberæ. Hinc* Beirdd yſbyddaid, *Poëtæ paraſitici.*
Ysbyddad, *Sing.* Ysbyddaden. *Sentis. Leucacanthe.*
* Ysbyddawd, *Hoſpitium, hoſpitalitas.* Parawd ysbyddawd i esbyd Prydain, Vdd prydfawr ei wrhyd. *P.M.*
* Yſpydwr, *Hoſpes, hoſpitalis.*
Ysbys, *Certus, manifeſtus. Gr.* ἀσφαλὴς, *verſo* φ *in* p. Yſpys.
Yſcenn, *Furfures capitis, Porrigo. Ab* Ys *&* Cenn. *Vide an hinc Angl. Skinne.*
* Yſgablar, *Superhumerale, epômis, ſcapular. D.G.*
Yſgaen. *Vide* Caen.
Yſgafael, *Captura, præda. Ab* Ys *&* Gafael. *Habet Tal.*
Yſgafeth, *&* Yſgafell, *Idem.*
Yſgafala, *&* Yſgyfala, *Securus, vacuus, otioſus, ſolitarius. Gr.* σχολάζων. *Mat.* 12.44. Yſtafell yſgafala. *Hiſt. Car. M.* A nifer yſgafala gydag ef. Myned a wnaeth i le dirgel yſgyfala i ddwyn buchedd ddwywol. *Gr. Cy.*

Yſgafalhawch, *Otium, vacantia, quies, incuria.*
Yſgafn, *Levis. Arm.* Scaff. *Gr.* κοῦφ@. *Dicitur &* Yſgawn, *&* Yſgon. *Arab. Chafif. Præfixo* Ys. Yſgawn daith dan yſgin dail. *D.G.* Os rhoi eſgus rhy yſgon, Bid rhâff o baderau hon. *H. Kil.*
Yſgafnhâu, *Levare, alleuare.*
Yſgafn, *Strues, acervus.*
Yſgafnu, *Congerere, cumulare.*
Yſgafnder, *Levitas.*
Yſgai, *Spuma. adeps natans in ſuperficie bullientis liquoris.*
Yſgain, *Aſperſio, conſperſio.*
Yſgeinio, *&* Yſgeintio, *Aſpergere, conſpergere. Habet Tal.*
Yſgâl, *Idem quod* Mail.
Yſgâr, *Penſum, demenſum, pars, portio. Scheda, aſſer. Hinc* Yſgyren.
Yſgar, *Separare, diſſociare. Item Abdicare, repellere, repudiare. Chald.* שגר, *Shegar, emittere, eijcere.*
Yſgar, *&* Yſgariaeth, *Divortium, repudium; diſſociatio. Chald.* כריתת, *Cerithuth.*
* Yſgarant, *Idem quod* Eſgar. *Pl.* Yſgeraint.
* Yſgardde, *Diſperſio. vi.* De.
Yſgarlad, *Coccum.* Yſgarlla, *legitur Apoc.* 17.3, 4. *&* 18. 12, 16. *W.S. Habent En.Gwg. & P.M. & D.B. & omnes antiqui.*
Yſgarm, *Clamor, vociferatio. Ab* Ys *&* Garm.
Yſgarmes, *Idem. Item Velitatio, conflictus, quòd bellum cum clamore fiat, vt habetur Eſa.* 9.5. *Vi. an hinc Angl. Skirmiſh.* Maes a naw' ſgârmes a wnân. *L.G.*
Yſgatfydd, *Fortè, fortaſſe. Rectiùs antiqui* Agatfydd. *vide* Adfydd.
Yſgaw, *Sing.* Yſgawen, *Sambucus. Sic Arm. Rab.* סבכא, *Sabbeca.*
Yſgeinio, *Vide* Yſgain.
Yſgeler, *Sceleſtus, nefarius, Heb.* סכל, *Sacal. Improbè egit.*
Yſgemmydd, *Scamnum, ait D P.* Yn llemm ar ei heſgemmydd. *G.Gl.*
Yſgenn. *Vide* Yſcen.
Yſgerbwd, *Sceleton, morticinum.*
Yſgewyll, *Fruticatio, germen, germina.* Yſgewyll y ſy gaewydd, ac yn y gwaith egin gwydd. *D.Ed.* i'r Cae bedw. Eſgyll blaen yſgewyll blwydd. *H.D.* i wallt penn.
Yſgidogyll, *Luteola avis. Vi.* Yſguttyll.
Yſgien, *Culter, gladius.*
Yſgin, *Prætexta. Vi. Ex. in* Yſgafn, *&* Yſtoſi. Rhitta gawr a wnaeth iddo yſgin o farfau brenhinoedd. Brut y bren. *H.D. reddit* Pais.
Yſginawr, *P. M. Prætextæ factor.*
Yſginyddiaeth, *Ars faciendi tales veſtes.*
Yſginydd-dy, *Pellipuria.*
* Yſginen. *Li. Laud. Inauris.*

Yſgipio, *Rapere. Habet D.G. Ab* Ys, *&* Cipio.
Yſgipiol, *Rapax.* Yſgipiol ar ôl yr aig. *M.R.* i twyd.
Yſglawring. *vi.* Yſgrawling.
Yſglem, *à* Clemm. *Habet D.G.*
* Yſglen, *Rectiùs* Yſtlen. *Vi.*
Yſglent, *Reſultatio.*
Yſglentio, *Reſilire, reſultare.*
Yſglinen, Oſgl iownwaed heb yſglinen. *S.T.*
Yſglodyn, *vi.* Aſglod.
Yſglodioni, *In aſſulas & ſchidia ſecare.*
Yſglyf, *Præda, prædatio, raptura.*
Yſglyfio, *Prædari, rapere. Heb.* גזל, *Gazal.*
Yſglyfaeth, *Præda, rapina. Heb.* גזל, *Gezel, &* שלל, *Shalal. Arab. Salith. Gr.* σύλη, σκῦλον.
Yſglywyn. *vi.* Eſglywyn.
Yſgobell, *Idem quod* Cyfrwy. *Vide* Gobell.
Yſgod, *Umbra, larua. Arm.* Squeut. *Gr.* σκιά. Σκότ@, *Tenebræ.*
Yſgodigaw, *Conſternari. De equis conterritis dicitur. D.G. Ab* Yſgod; *vel* Yſgydigaw, *ab* Yſgŵyd.
Yſgoewân, *Levis, ventoſus, inconſtans;* ...
Yſgoi, *potius* Oſgoi. *Vi. an à* Gohen.
Yſgol, *Schola, gymnaſium, ludus literarius, academia.*
Yſgoldy, *Ludus literarius.*
Yſgolhaig, *Scholaſticus, ſcholaris, diſcipulus, alumnus.*
Yſgolheigtod, *Doctrina, eruditio.*
Yſgol, *Scala, climax.*
Yſgolan, *Nomen proprium viri. D.G.*
Yſgolp, yw Aſeth, σκόλοψ, *palus, præacutus. Vi.* Colp.
Yſgor, *Idem quod* Eſgor, *Parere.*
* Yſgoren, *&* Yſgorawg, *Navis. A* Corwg, corwgl.
* Yſgorddion, Yw Eſtronion. *Ll.*
Yſgort, *Fragor, ſtrepitus.* Bwa aruthr ſy'm barwn, Ac yſgort megys y gwnn. *D.N.*
Yſgothi, *&* Yſgythu, *Cacare, cunire, forire, egerere. Gr.* σκῶρ, *ſtercus. Vide* Coddyn.
Yſgothfa, *Foricæ, cloaca. R.G.Er.*
Yſgrafell, *Frigil. Ab* Ys *&* Crafell, *A* Crafu. *Et hinc fortè Angl. Scrape. Arm.* Yſgrifell, *ſtrigil.*
Yſgraff, *Scapha. Arm.* Scaff.
Yſgraffinio, *Scarificare. Ab* Ys, craff, *&* Minio.
Yſgrawen, *Idem quod* Crawen.
Yſgrawling, *Gluten, colla. Alij* Yſglowring. Iâs greulon fel yſgrawling. *D.G.* i'r rhew.
Yſgrawlingo, *Glutinare.*
* Yſgre, yw march. *Ait Ll. & T w.*
Yſgreppan, *Mantica. Gr.* ...
Yſgri. *Vi. an à* Cri. Diareb iddyn dorri, Dy eſgair wenn wedi yſgri. *L.G.*
Yſgrifen, *Scriptura, ſcriptio. Ara. Siphr.*

Yſgrifennu, *Scribere. Gr.* γράφειν. *Heb.* כתב, *Cathau, &* ספר, *Saphar. Arm.* Scriuaff. *Vi. an ab Arm.* Benaf, *Sculpo, ſcindo,* Benaf an main, *In ſaxo ſculpere.*
Yſgrin, *Arca, ciſta. Vi. Ex. in* Gweryd. *Heb.* סגר, *claudere.* Yſgrin gwrâch fraen afiach frau. *Iolo.*
Yſgrogell, *Pons penſilis. A* Crogi.
Yſgrubl, *Iumentum.*
Yſgrŵd, *ſceleton. Vi.* Crŵd.
Yſgryd, *Tremor, horror.*
Yſgrydu, *&* Yſgrythu, *Tremere, contremiſcere.*
Yſgrynedig, *Tremulus.*
Yſgrythur, *Scriptura. Gr.* γραφὴ. *Eſt vox antiqua.* Yſgrythur lân, *Scriptura ſacra. Sic Arm.*
Yſgub, *Scopæ, ſcroba. Faſcis, faſcis ſpicatum.*
Yſgubell, *Idem. Sic Arm.*
Yſgubo, *Verrere, ſcopare. Sic Arm. Heb.* סחה, *Sachaſh. Gr.* σκοπέω, *quæro.*
Yſgubion, *Exuerræ, ſordes, quiſquiliæ, ſcobs. Sic Arm.*
Yſgubor, *Horreum, farreum. Heb.* צבר, *Tſabar, collectio in horreum.*
Yſguthan, *Palumbes, palumbus torquatus. vid.* Cudon.
Yſguttyll, *Eſt Dimin. à* Cût. *Vi.* Cud. Yſguttull yn cynnull câd. *D.G.* i'r ceiliog du.
Yſgwâr, *Quadratus. Habet L.G. & H.D.*
Yſgŵd, *Impulſus, pulſio. Heb.* קוט, *Kut, abijcere, repellere. Ab* Ys, *&* Gwth. *Hinc* Codwm, *q. d.* Cwdwm. *Hinc* yſgydwyd, yſgydio, *&* yſgyttian.
Yſgwfl, *Captura, preda. vid.* Yſgyfla. *Gr.* σκῦλον.
* Yſgwin, *Idem quod* Yſgraff, *ait Ll.*
Yſgwier, *Armiger. Habet D.G. & G.T.*
Yſgwir, *Norma. q. d.* Ys gwir, *Verum, rectum.*
* Yſgwn, *vid.* Eſgwn.
* Yſgwn, *Nefarius, nefandus, ait T w.*
Yſgwr, *Impetus, impulſus. R.G.Er. & D.G.*
Yſgwthr, *Sculptura, cælatura. Putamen, ſecamentum. Hinc* yſgythru. Abl ei yſgwthr yw 'r bliſgyn. *G.I.H.* i gneuen.
Yſgwyd, *&* Yſgydwyd, *Concutere, vibrare, agitare, quatere, commouere. Item Tremere, concuti. Heb.* געש, *Gangaſh, Concuti, mouere ſe. Gr.* Σκεδάω, *Diſſipare. Rab.* סס, *Sat, Excuſſit, agitauit.*
Yſgwydd, *Scutum. Sic Arm. Gr.* σκῦτ@. Yſgwyd Gyhelyn.
Yſgwydd, *Humerus, Armus. Sic Arm. Heb.* כתף, *Cetheph,* שכם, *Shecem, Humerus. Arab. Cetph.*
Yſgwyddo, *Humero pulſare.*
Yſgwyddog, *Armus.*
Yſgydigaw. *vid.* Yſgodigaw.
Yſgydio, *&* Yſgyttio, *Quatere, concutere, ſuccutere. vid.* Yſgŵd.

Yſgyfaint, *Pulmones. Sic Arm.*
Yſgyfeinwſt, *vid.* Gŵſt.
Yſgyfaeth, *vid.* Yſgafaeth.
Yſgyfala, *vid.* Yſgafala.
Yſgyfar, *Idem quod* Yſgyfarn. Yſgyfar waeddgar yddgam. *D. G.* i'r delyn ledr.
Yſgyfarllynig, Gwartheg gwynion yſgyfarllynig. *K. H. vbi alia exemplaria habent* gwynion cluſtgochion, *Lat. exemplar habet, Aures habentes diuerſi coloris, q.d.* ὠτόβαφος, *infectas habentes aures; ab* Yſgyfar *&* Llynu, *inficere.*
* Yſgyfarn, *Auris. Arm.* Scouarn. Y gwâs yſtafell biau o'r gwartheg anrhaith cynnifer ac a fo cyhyd eu corn a'i hyſgyfarn. *K.H.*
Yſgyfarnog, *Lepus, quia aurita; Sic Gr.* λαγωὸς, *à longis auribus. Heb.* ארנבת, *Arneueth, Lepus.* Arnab, *Arm. Auriculatus.*
Yſgyflu, *Idem quod* Yſglyfio. Yſgwfl fi oddiwrth y cleddyf, *Eripe me à gladio.*
Yſgyflgar, *Rapax.* Llafar, yſgyflgar, gofigig. *D.G.* i'r frân.
Yſgyltu, *Idem quod* Yſgyflu. *A* Gylf, *Roſtrum, q.d. roſtro rapere.*
Yſgymmun, *Execratus, maledictus, deteſtatus, deuotus, excommunicatus, ſceleſtus, nefarius. Vide Ex. in* Coludd.
Yſgymmuno, *Excommunicare.*
Yſgymmodi, *Idem quod* Cymmodi. *Hinc* Annyſgymmod, *Diſcordia.*
Yſgymmydd, *vid.* Yſgemmydd.
Yſgynnwll, *q.* Os canaf i'r yſgynnwll A droes y pumoes o'r pwll. *Har. Hir.*
Yſgyren, *Aſſer, aſſiculus, ſecamentum, redivia. Arab Shagara, arbor, lignum. Aſhgar, arbores. vid.* Yſgâr.
Yſgyrioni, *In aſſeres findere.*
Yſgyryd, *Aſper.* Y cawr a'r widdon a gyrchynt leoedd yſgyryd, *Loca aſpera. N.* Yr yſgyryd fawr y gelwir mynydd ger llaw Yfenni yn ſir Fynwy. Dewis gwr du yſgyryd. *H.D.*
Yſgythru, *Extremare, detruncare, putare, frondare, pampinare. Item Cælare, inſculpere, Ab* Yſgwthr.
Yſgythu, *Idem quod* Yſgothi.
Yſgyttio, *vid.* Yſgydio.
Yſgywyll, *vid.* Yſgewyll.
Yſlacc, *&* Yſllacc, *Idem quod* Llacc. *Hinc Angl. Slacke.*
Yſleppan, *Decipulum, laqueus. vid. Ex. in* Annell.
Yſmachd, *Malefactum.* Hiſt. Bown.
Yſmala, *Leuis, inconſtans. A* Màl. Ni bu ddynan fechan fach, Os mûl hi, yſmalhâach. *D.G.*
Yſmalhâwch, *Leuitas, inconſtantia.*
Yſmalhâu, *Moleſtiam facere, leuitate ſc. loquendi; ſtupefacere.*

Yſmwccan, *Nebula, fumellus. Ab* Ys *&* Mŵg.
Yſnid, *Gallinago minor, ruſticula minor.*
Yſnoden, *Tæniola, faſcia, texta, æ, tænia, crinale, capillare, capital. Item Inſtita, offendix, aſtrigmentum.*
Yſnodennog, *Circulatus, faſciatus.*
Yſp, *vid.* Ysb. *Vbi vid. etiam pleraque ab* Yſp *incipientia.*
Yſpagau, *R.N. Armi, brachia, vngulæ auium. vid. an hinc Angl. Spoakes.*
Yſpail, *Spolium, exuuiæ, manubiæ.*
Yſpailio, *Spoliare, diſpoliare.*
Yſpeiniau, *q.* Yſpeiniau Rys ap Einion, A oera Sais yr oes bon. *L.G.*
Yſpardun, *Calcar. A Gr.* σφύρον.
Yſparduno, *Calcar addere, ſtimulare.*
Yſpelwi, *Intertrigo.*
Yſpêr, *Haſta, lancea. A* Bêr, *Veru, vel à* Pâr, *haſta. Hinc Angl. Speare.* Llathrlaw ŷsb curaw ysbéri, weyll, llid Pyll arf tridryll arſod Rhodri. *D.G.*
Yſpio, *Speculari, obſeruare. Heb.* צפה, *Tſaphah, Speculari.*
Yſpienddyn, *&* Yſpiennwr, *&* Yſpiwr, *Speculator. Habent veteres.*
* Yſpios, *Speculatores.*
Yſplennydd, *ſplendens, lucidus.*
Yſpodol, *Spatha, ſpathula, ſcutula.* Yſbodol eiſieu bedydd. *Iolo,* i'r tafod.
Yſpodoli, *Fuſtigare.*
Yſprêd, *Reijcula, reiectanea.*
Yſprigyn, *vid.* Ysbrigyn.
Yſpryd, *Spiritus, animus, genius, dæmon.*
Yſprydol, *Spiritualis, ſpiritalis.*
Yſprydoliaeth, *Inſpiratio, ſpiritus operatio.*
Yſpûr, *Spira, ſcotia, æ.*
Yſpurlath, *Cantheria, æ. Ab* Yſpûr *&* Llâth. *Vnl an hinc Angl. Spurlace.*
Yſpwrn, *Vid.* Ysbwrn.
Yſtâd, *Status, conditio, conſtitutio, habitudo. Sic Arm. Gr.* στάσις. *Habet D.G.*
Yſtaen, *Stannum.*
Yſtaenio, *Maculare, maculis conſpergere. Ab* Ys *et* Taenu. *Vide an hinc Angl. Staine.* Rhag gwyar ar gnawd, Afar yſtaenawd. *Tal.*
Yſtagu, *Idem quod* Tagu. Yſtagiad *à* Tagiad, *Strangulatio, ſuffocatio.*
Yſtalwyn, *Equus admiſſarius. K. H.*
Yſtáng, *Pertica, haſta, lancea. Item Iugerum, quòd pertica metiatur.* A'i yſtáng a wnaeth angau. *D.N.*
Yſtelff, *Idem quod* Delff. *Ab* Ys *&* Delff.
Yſtels, *Pellis vulpina.*
Yſtên, *Vrceus, amphora.*
Yſtîd, *Catena. Ab* Ys *et* Tid. Yſtîd gôch, os da dy gôf. *D.G.* i'r yſgyfarnog.
Yſtidwm, *Idem.*
Yſtiferion, *Expurgamina, ſtillicidia. Ab* Ys *et* Diferu.
Yſtiffio, *Idem quod* Yſgothi. *Habet M.D.*

Yſtig, *Induſtrius, ſedulus, aſſiduus.*
Yſtigrwydd, *Induſtria, ſedulitas, aſſiduitas.*
Yſtîl, *Stilus.*
Yſtinos, *Asbeſtinum. vid.* Vrael. Maen yſtinos. Aur melyn, gloyw ermyn glôs, A gais dŷn, ac yſtinos. *R.G. Er.* i'r gwregys.
Yſtifflog, *Sepia. ait T w.*
Yſtle, yw perthynas. *Ll. Cognatio. Tw.*
Yſtlen, *Sexus, genus.* Cyfrwng dros ofunedawl wreigawl yſtlen, *Intercede pro deuoto fæm. ſexu. D. Ddu in off. B. Mariæ. Hinc* Yſtlynedd, *generatio, genus, proſapia.*
Yſtlommi, *Cunire, forire, ſtercorare.*
Yſtlum, *Veſpertilio, nycteris.*
Yſtlys, *Latus. Heb.* צד, *Tſad.*
Yſtlyſu, *Ad latus hoc vel illud deflectere.*
Yſtlysboſt, *Lateralis oſtij poſtis, Antæ, arum.*
Yſtof, *Stamen. Arm.* Steuffen. *Gr.* στήμων. *Heb.* שתי, *Shetei, Stamen. Arab. Tazdia. Filum quod in longitudine telę extenditur.*
Yſtofi, *Idem quod* Dylifo. Yſtofiawdr gwŷdd ys difai. *D.G.* i'r het fedw.
Yſtofi, *Domare, edomare. Ab* Ys *et* Dofi. Yſtofi miliaſt efydd. *D.G.* i'r delyn ledr.
Yſtod, *Stadium, curriculum.*
Yſtôl, *Sella, ſeliquaſtra, Sedile. Gr.* στύλος, *Pertica.*
Yſtor, *Penum, penus. Habet D.G. et Iolo &c. vid. an hinc* Eſtouer. *Arab. Satar, Abſconſio, latibulum.*
Yſtordy, *Promptuarium, repoſitorium, apotheca.*
Yſtor, *Reſina. Heb.* צרי, *Tſari. vid. Ex. in* Elyw.
Yſtóri, *Hiſtoria. Græc.*
Yſtoriawr, *Hiſtoricus, hiſtoriographus.*
Yſtórm, *Tempeſtas, procella.* Yſtorm o fynwes dwyrain. *D. G.*
Yſtrad, *Strata. Chald.* אסטרט, *Eſtrat. Rab.* סתר, *Sether, vallis interiecta duobus montibus oppoſitis. Schindler. in* סתר.
Yſtrangc, *Strategema.*
Yſtref, *Habitatio, domicilium. Ab* Ys *et* Tref.
Yſtres, *Idem quod* Três.
Yſtrewi, *Sternutare. Ab* Ys *et* Trewi. *Arm.* Strewiaff. *Heb.* זרר, *Zorer, in piel à* זרר. *2. Reg. 4.35.*
Yſtrin, *Pugna, contentio. Ab* Ys *et* Trin. *vid. an hinc Ang. Striue.*
Yſtry, *Idem quod* Yſtref.
Yſtrŷd, *Platea, via, vicus, via vrbis.*
Yſtrodur, *Clitellę.*
Yſtryw, *Induſtria, ingenium, ſolertia.*
Yſtrywgar, *et* Yſtrywus, *Machinans, commentans, excogitans.*
Yſtrywiaw, *Excogitare.*
Yſtum, *Situs, poſitura, figura, flexus.*
Yſtumio, *Figurare, flectere*

Yſtumgar,

yſig-

Ystumgar, *Benè figuratus, flexibilis.*
Ystudfach, *Idem quod* Tudfach. *vid. an hinc Angl. Stilte.*
Ystuno, *Exagitare.*
Ystwcc, *Vrna.*
Ystwffwl, *Anulus, cornix.*
Ystwyth, *Lentus, vietus.*
Ystwythder, *Lentor.*
Ystwytho, *Lentum, lenemque facere, lentare, lentari.*
Ystyfnig, *Pervicax, præfractus.*
Ystyffylog, Cist ystyffylog, *Mactra, pluteus.*
Ystyllen, *vid.* Astell.
Ystyn, *vid.* Estyn. *Gr.* τείνω. *Hebr.* ישט, *Iashat, & Arab. Shattah, Tendit, extendit.*
Ystywanu, *Exagitare.*
Ystyr, *Consideratio, animaduersio, sensus. Chald.* שדר, *Shedar, Sollicitus fuit.*
Ystyrio, & Ystyried, *Considerare, animaduertere, cogitare, aduertere, dispicere, expendere, pensare. Arab. Rasad.*
Ysu, *Antiquis* Esu, *Vorare, deuorare, absumere. Hinc fieri credunt,* Gormesu, *q. d.* Gorymesu.
Yswain, *Armiger. Arm.* ffloch. Yswain aur adain ydyw. *Syp. Kyf.* A'th yswain a'th lain o'th flaen, *Iolo.*
Ys wb wb, *vid.* Sybwb.
Yswidw, & Yswigw, *vid.* Sywidw.
Yswil, *Consternatus.*
Yswilio, *Consternari.*

Y T

Ytewyn, *vid.* Etewyn.
Ytyw, *Idem quod* Ydyw.
Ytoedd, *Idem quod* Ydoedd.

Y W

Yw, & Ydyw, *Est. Gr.* εἰ.
Yw, *Sing.* Ywen, *Taxus, smilax. Arm.* Iwinen.

BOTANOLOGIVM.

A

yr Adafeddog, llwyd y ffordd, llwydyn y ffordd, & Llwyd bonheddig, *Gnaphalion, filago.*
Afal y ddaiar, Bara yr hŵch, *Malum terræ, panis porcinus. Est species Aristolochiæ.*
Afal peatus, & Eirin gwlanog, *Malum persicum.*
Afal gronynnog, *Malum punicum.*
Afal melynhir, *Malum limonium.*
Afal euraid, *Malum aurantium, medicum, citreum, hespericum, Assyricum.*
Afan, *alys* Mafon. *Tal. habet* Afanwydd, *Rubus Ideus, Raspis, mora rubi idei.*
Afans, *vid.* y Fapgoll.
Alan bychan, gwrthlys, carn yr ebol, y besychlys, *Tussilago, farfara, chamaleuces, bechion.*
Alan mawr, dail y tryfan, *Petasites.*
Alaw, y fagwyr wenn, & Lili 'r dwr, *Nymphæa candida, lilium, Iunonis rosa, nenuphar.*
Alisantr, y ddulys, *Hipposelinum, olus atrum, apium sylvestre, aquapium, leuesticum, smyrnion.*
Alkakengi, y suranen godog, *Helicacabus, versicaria.*
Allwyddau Mair, *Ashe keys.*
Amranwen, *Parthenium Fuchsij, consolida minor, leucacanthemis.*
yr Arfog, *vid.* Bresych crŷch.
Arian Gwion, yr arian-llys, *Crista galli, alectorolophos, thalictrum.*
Aurbibau, *Auripigmenion.*
Aurfanadl, corrfanadl, banadlos, *Genistella, flos tinctorius.*

B

Balog y waun, y felsugn, y felengu, llysiau 'r eglwys, y weddlys, & mêl y cŵn, *Iuigna, fistularia.*
Banadl, *Arm.* Balaznen, *Merica, genista, genestra.*
Banadl pigog.
Banadlos, *vid.* Aurfanadl.
y Banog, *vid.* y Dew Banog.
Bara cann y defaid, *vid.* y Werog.
Bara 'r hŵch, *vid.* Afal y ddaiar.
Barf y gwr hên, *Barba senis.*
Barf yr afr, barf y bŵch, *Come.*
Basil, *vid.* Brenhinllys.
Bawm, & Gwenynddail, *Melissa, apiastrum.*
Beattws, *Beta.*
y Benboeth, llysiau 'r dom, & Llawegor.
y Benddu, *vid.* llysiau 'r gynddaredd.
y Beneuraid, *Polyanthemon.*
y Benfelen, y greulys, *Intubus sylvestris, senecio, erigeron.*
y Bengaled, y glasrllys, y grammennog, y benlas wenn, *Cyanos major, cyanus sylvestris, baptisecula, assa nigra, scabiosa, nicea, maca alba; ledea.*
y Bengoch, yr elinog gôch, y dinboeth, & Llysiau 'r domm, *Persicaria, cannaba agrestis, herba Iudaica, crateogonon, atriplex erratica.*
y Benlas wenn, *vid.* y Bengaled.
y Benlas o'r ŷd, *Flos Zachariæ, flos frumenti, cyanos.*
y Berthlys, *Helxine, cisampelis.*
Berwr, *Nasturtium.*
Berwr yr ardd, *Nasturtium hortense.*
Berwr y dwr, mintys y dwr, mintys y meirch, *Nasturtium aquaticum, sisymbrium, menta aquatica, menta crispa, corona veneris, cardamina.*
Berwr y dwr melyn, persli 'r dwr, *Lauer, is.*
Berwr y fam, berwr y fammog, berwr y torlannau, berwr Caersalem, & berwr gauaf, *Erysimum, irio, rapistrum siue sinapi sylvestre, pseudobynium.*
Berwr ffrainge, Berwr ffrengig, berwr y garddau, *Nasturtium Gallicum, cardamum.*
Berwr gwŷllt, *Lepidum.*
Berwr yr iair, *vid.* Canclwm.
Berwr y môch, *Nasturtium porcinum.*
Berwr Taliesin, *Fabaria.*
Blaen y conyn ar y mêl. *vi.* Drydon.
Blaen y gwayw, y boethfflam, *Iacutus, flammula, flamminula.*
Blaen yr iwrch, *Brassica canina.*
Bleidd-dag, *vid.* Llysiau 'r blaidd.
Blodau ammor, *Amaranthus.*
Blodau 'r gôg, *Cantabrica.*
Blodau 'r brenin, *Pæonia, pæonica casta, glycyside, monogenion, pentorobos.*
Bloneg y ddaiar, rhwymyn y coed, llysiau 'r twrch, eirin Gwion, grawn y perthi, paderau 'r gâth, y winwydden wenn, pys y coed, *Bryonia, vitis alba, ampeloleuce, cedrestis, psylothrum.*
Brenhinllys dôf, basil, *Ocimum, ozymum.*
Brenhinllys gwŷllt, *Acinos, ocimastrum.*
Bresych, & Bresych ben-gron, *Caulis, Brassica, crambe.*
Bresych y cŵn, *Brassica canina, cynocrambe.*
Bresych cochion.
Bresych yr ŷd, *Sinapi sylvestre.*
Briallu, *Primula veris, bellis, bellium, herba paralysis, herba S. Petri, verbasculum.*
Brigau 'r twynau, y felynllys, llysiau 'r cower, *Galeon, galium.*
Briw 'r march, cås gan gythaul, llysiau 'r hudol, y dderwen fendigaid, y ferfaen, *Verbena, sagmen, peristereos.*
Briweg y cerrig, llysiau 'r muroedd, pupur y fagwyr, y friweg, *Crassula minor, sedum tertium.*
y Friwydd wenn, *Rubia minor.*
Brwynen, *Scirpus.*
Brymlys, y freflys, llysiau 'r coludd, llysiau 'r pwding, *Pulegium.*
Bryttwn, *Abrotonum.*
Bulwg, y drewg, *Milium, pseudomelanthium.*
Bulwg Rhufain, llysiau 'r bara, *Gith, nigella Romana, melanthium.*
y Bumustl, *Cicuta mortifera.*
Bustl y ddaiar, y genrhi gôch, *Fel terre, centaurium mas, febrifuga, libadium, limnesium.*
Bwyd yr hwyaid, llinhad y dwr, *Lens palustris.*
Bwyd y llyffaint, caws y llyffaint, bwyd ellyllon, *Fungus, tubera, prunioli.*
Bwltws, *Nymphea.* Deuryw sydd o'r *Nymphea*, y gwynn yw 'r Alaw, a'r

melyn yw 'r, Bwlcws.
y Bybyrllys. Medd. Mydd.
y Bywi, *Nux terræ.*

C

Cacamwcci, cribau 'r bleiddiau, cyngaf mawr, *Lappa major.*
Cacamwcci lleiaf, Cyngaf, *Xanthium, lappa minor, lappa inuersa.*
Caill y ci, *vid.* y Galdrist.
Callod y derw, clustiau 'r derw, llysiau 'r ysgyfaint, *Pulmonaria.*
Camri, milwydd, camamil, *Chamæmelum, anthemis.*
Canclwyf, *Centimorbia, numularia.*
Canclwm, y glymmog, y ganhewin, Medd. Mydd. y waedlys, berwr yr iair, *Polygonum mas, sanguinaria, corrigiola, centimodium, proserpinaca, calligonum, geminalis.*
Canrhi gôch, *vid.* Bustl y ddaiar.
Carn yr ebol, *vid.* Alan bychan.
Canwyll yr adar, *vid.* y Dewbanog.
Câs gan arddwr, *vid.* Hwp yr ychen.
Câs gan gythraul, *vi.* Briw 'r meirch.
Castanwydd, *Castanea.*
Cawl, *Olus, caulis.*
Cawl ffrengig, *Caulis Gallica.*
Cawl gwŷllt, *Caulis agrestis.*
Cedor y wrâch, rhawn y march, *Equisetum, salix equina, cauda equina, hippuris, ephodron.*
Cedowrach lleiaf, *Chedra.*
Cegid, gwynn y dillad, *Cicuta, myrrhis.*
Ceirch, *Auena.*
Ceirch bendigaid.
Celyn, *Aquifolium.*
Celyn Mair, *Ruscus.*
Cennin, *Porrum capitatum.*
Cennin y brain, esgidiau 'r gôg, hosannau 'r gôg, *Hyacinthus purpureus:*
Cennin y gwinwydd, cennin Pedr, *Ampeloprason, narcissus, pseudonarcissus.*
Ceulgon, *Acedula.*
Cibog, am fod ei hâd mewn cibau, *Panicum.*
Clais, *Morsus diaboli.*
Clais y môch, clari dwbl, y gochlas, clŷch duram, *Horminum sativum, rostrum porcinum, christa, hera, saluia Romana.*
Clôr, cylor, cnau 'r ddaiar, *Apios, bulbocastanum.*
Clûst yr arth, yr olcheuraid; yr olchwraidd, *Sanicula, diapensia.*
Clûst yr assen, *vid.* Cynghlennydd yr afon.
Clustiau 'r derw, *vid.* Callod.
Clûst yr ewig, *Laureola, daphnoides.*
Clûst y fuwch, clûst y tarw, *vid.* y Dewbanog.
Clûst yr Iuddew, *vid.* Clustiau 'r derw.
Clûst y llygoden, *vid.* y Flewynnog.
Clŷch y cerrig.
Cnau 'r ddaiar, *vid.* Clôr.
Cnau 'r India, *Nux muscata.*
Cnau barfog, *Nux auellana.*
Cnau ffrengig, *Nux Juglans.*
Cneuen pen, *Nux miristica, moscocaryon.*
Cnau Almond, *Nux Græca, nux Thasia.*
Cnau peatus, *Nux persica, nux mollusca.*
Coluddlys, *Pulegium.*
Comffri, *vid.* Llysiau 'r cwlwm.
Corr-fanadl, *vid.* Aurfanadl.
Corr-ysgaw, *vid.* Ysgaw Mair.
Corn yr afr.
Corn y carw môr, y godog, *Crithmum, crithamon, fœniculum marinum, calcifraga, batis, baticula.*
Corn y carw mynydd, corn yr hŷdd, corn yr iwrch, corn bŵch, paladr hir, *Orobanche, Petalitis.*
Costog y domm, *Herba S. Barbaræ.*
Cowarch, *Cannabis.*
Crâch eithin, *vid.* Eithin yr iair.
Craf y geifr, cra 'r nadredd, *Maturalis, allium vrsinum.*
Cra 'r gerddi, *Allium.*
Crafangc yr Arth, troed yr Arth, tafol y môr, *Elleborus niger, veratrum nigrum, acantha, consiligo Turneri, Acanthus, perpacantha, mamoria, branca vrsina.*
Crafangc y frân, chwŷs Mair, *Ranunculus.*
Crafangc yr eryr, *Herba Sardonia, scelerata.*
Craith vn-nos, *vid.* y Ddeilen ddu.
Cribau 'r bleiddiau, *vid.* Cacamwcci.
Cribau Mair, *vid.* Ysgallen wenn.
Cribau S. Ffraid, Dannogen, & *in Lib. Land.* Llŷs dwyfawg, *Betonica, vetonica, cestron, psychotrophon.*
Criallys, *vid.* y Fioled.
Cwlyn y mêl, *vid.* Drydon.
Cwlm y gwŷdd, cwlm y coed, y gynghafog, *Smilax leuis, helxine.*
Cychwlyn, *vid.* Drydon.
Cyfardwf, *Consolida major.*
Cyfrdwy, & yr Yfrddwy, *Tw. Filix aquatica. Polypodium apud Cardiganenses. Polypodium terrestre.*
Cynghlennydd yr afon, y llefanog, llysiau 'r afu, llinwydd yr afon, clûst yr assen, *Lichen, jecoraria, hepatica.*
Cynffon y cabwllt, *vid.* Falerian.
Cynffon y llygoden, *Sedum minus.*
Cyngaf, cyngaw, llysiau 'r hidl, *Bardana, asperula, asperine, lappa, arctium, prosopis. Alijs* Cynghar, *à* Caru, *vt Gr. Philanthropos.*
Cynghafawg, *vid.* Cwlm y gwŷdd.

Ch

Chwerwlys, *Absynthium rusticum.*
Chwerwlys yr eithin, y fedwen chwerw, llysiau 'r bystwn, saeds gwylltion, *Stachys.*
Chweinllys, *Herba pulicaris, psyllion.*
Chwys Arthur, llysiau 'r gwenyn, erwaint, *Herba prati, barba capri, hirci herba.*
Chwŷs Mair. *vid.* Crafangc y frân.
y Chwerwddwr, *Cucumer.*

D

Dagrau Addaf, *Pistacia, pistacea, staphylodendron.*
Dail y cwrwf, diowdwydd, pren y gerwyn, *Laurus.*
y Ddeilen ddu, dail duon da, craith vnnos, yr ornerth.
Dannogen y dwr, *Scrofularia major, chymenum, consolida minor, solidago minor, prunella.*
Dail y fendigaid, *vid.* Dail y twrch.
Dail ffion ffrwyth, Bysedd ellyllon, menyg ellyllon, bysedd cochion, llwyn y tewlaeth, *Digitalis purpureus, tapsus barbatus. Alicubi* Dail ffiol ffrwyth, & ffiol y ffridd, am eu bod yn debyg i ffiol.
Dail y gloria, gellhesg, cleddyflys, yr hylithr, *Gladiolus, iris agrestis, sphatula fœtida.*
Dail y gron, bogail y forwyn, y gron doddaid, *Vmbilicus veneris, acetabulum, cransi, cotyledon.*
Dail y tryfan, *vid.* Alan mawr.
Dail y twrch, dail y fendigaid, *Gallicè Toutsan, h. e.* yr holliach, *Androsæmon, dionysias; Agnus castus,* medd rhai.
Dalen meiwon, *Meticulum.*
Dant y llew, clais, dant y ci, *Dens leonis, cichoreum syluestre.*
Dant y llew, lleiaf, *Daucus creticus, hedopnois, coronopus, leontopodium.*
Danadl, *Antiqui scribunt* Dynad, *Vrtica prima.*
Danhadlen ddall, danhadlen farw, *Vrtica mortua, scrofularia, labeo, lamium.*
y Ddanhadlen wen, *Cucumer anguinus, cucumerasinis.*
Dau-wynebog, *Iacea nigra.*
Derwen Gaerusalem, *Botrys, chamædrys, trissago, querciula.*
Derwen y ddaiar, y dderwen fendigaid, *Verbena, chamedrys, trissago.*
y Dewbanog, y banog, hannerpan, tapr dunos, tapr Mair, Sirkyn y melinydd, dail y melfed, clûst y fuwch, clûst y tarw, canwyll yr adar, *Tapsus barbatus, verbascum.*
y Dewbanog fechan, llysiau 'r parlys, *Herba paralysis.*
y Dewbanog wenn wr-ryw, gwynddail, *Leucophyllon.* Rhywogaeth o'r banog yw y rhôs campau.
y Ddilwydd felen, llysiau 'r wennol, llym y llygaid, gwell nâ 'r aur, llysiau 'r llaw, y ddiwythl, & y Ddiwlith,

y Ddiwlith, *Chelidonium majus, hirundinaria.* celandine
y Dinboeth, *vid.* y Bengoch.
y Dinllwyd, llwyd y din, y dorrllwyd, tanfi gwyllt, gwyn y merched, *Potentilla, agrimonia sylueſtris, tanacetum ſylueſtre, argentaria, inguinaria.*
y Dittain, *Dictamum.* Dittany.
y Dittain leiaf, *Coſtus.*
y Doddedig rudd, *Roſa ſolis, Ros ſolis.*
y Doddedig wenn. pilewort.
y Dorfagl, golwg Chriſt, llygaid Chriſt, goleuddrem, gloywlys, effros, *Euphraſia, ocularia.*
y Dorllwyd, y Dorllwydig. *vid.* y Dinllwyd. *Eſt & Iua muſcata, & Abiga, & chamæpitys. Dicitur &* Palſy gâth bali. *Tw.*
Drain yſpinys, pren melyn, *Criſpinus, berberies vulgaris.* hawthorne
Drewg, *vid.* Bulwg.
Drewgoed, *Acopus.*
Dringol. *vi.* Suran yr yd.
y Droedrudd, llyſiau 'r llwynog, mynawyd y bugail, pig yr aran, llyſiau Robert. *Gruina, geranium primum, vebinaſtrum, roſtrum gruis, roſtrum ciconiæ.* herb Robert
y Drydon, troed y dryw, llyſiau 'r dryw, cwlyn y mêl, cychwlyn, blaen y conyn ar y mêl, y felyſig, llyſiau 'r fuddau, *Eupatorium ſylueſtre, marmorilla, agrimonia.* agrimony.
Dryſi, *Idem quod* Mieri.
Duddraenen, *Spinus.* thorne
y Dduglwyd, am fod iddo glwyd o wraidd. *vid.* Eithin yr iair. *Alijs Auricula muris.*
Dulys, *Olus atrum, vid.* Aliſandr.
Dyw.

E

Ebolgarn, *vid.* Alan bychan.
Ebolgarn y garddau, *Perpenſa, aſarum, vulgaga, nardum ſylueſtre.*
Efre, *Lolium.* tares.
Effros, *vid.* y Dorfagl.
yr Eglyn, *vid.* Torrmaen.
Egroes yw aeron Mieri Mair.
Eidral. *Chamæciſſus.* ground Ivy.
Eiddew, eiddiorwg, *Hedera.* Ivy
Eiddew 'r ddaiar, y feidiog lâs, *Hedera terreſtris, elatine.*
Eirin gwlanog, *Malum Perſicum.*
Eirin y ci, *vid.* y Galdriſt.
Eirinllys, *potiùs* Eurinllys, yſgol Fair, yſgol Fair ochrog, yſgol Griſt, *Aſcyrum, aſcyrodes, herba Ioannis, perforata, hyperici ſpecies.*
Eirin Mair, perth-eurddrain, *Vua criſpa.*
Eirin perthi, *Spineolus.*
Eithin.
Eithin ffrengig, *Rhamnus.*
Eithin yr iair, câs gan arddwr, hwp yr ychen, tag-aradr, crach eithin, y dduglwyd, *Reſta bouis, remora aratri, Anonis, ononis.*

Eleſtr, *Lilium, iris, acorum.*
Erſin, *vid.* Maip.
Erſin y coed, *vid.* Bloneg y ddaiar.
Erllyriad, *vid.* Llyriad.
Erwaint, erwain, & Erchwaint, *Vide* Chwŷs Arthur.
Eſgidiau 'r gôg, *Melanion, viola purpurea. vid.* Cennin y brain.
Eſgorlys, *vid.* Llyſiau 'r galon.
Ewrioſiau gwylltion, *Ronilla.*
Euad, *Idem quod* y Ddeilen ddu *vt quidem volunt.*
Euod ddu, & Euod gôch, *The blacke and red yles. I.D.R.*
Eurddrain, *Agni ſpina.*
Eurddrain duon, *Rhibes.*
Eurinllys, *vid.* Eirinllys.

F.

y Fabcoll, afans, llyſiau Bened, llygad yr yſgyfarnog, fanwylyd, *Caryophyllata, auantia, herba benedicta, herba munda, ſana munda, pes muli, oculus leporis, geum, aſarum, acantia.*
y Fagwyr wenn, *vid.* Alaw.
y Fandon, *vid.* llyſiau 'r eryr.
y Falerian, cynffon y cabwllt, llyſiau Cadwgan, gwell nâ 'r aur, *Valeriana, Phu, nardus ſilueſtris.* Deuryw ſydd o hono; 1. y Driaglog, *Theriacaria, valeriana maior.* 2. *Valeriana vulgaris.*
Fanwylyd, *vid.* y Fabcoll.
y Fedwen chwerw, *alijs* y Fedd-don & y Fedon chwerw, *Stachys, ambroſianum.*
y Feddygyn, *vid.* y Fioled.
y Feidiog lâs, mantell Fair, mantell y corr, palf y llew, *Chimilla, hedera terreſtris, pes leonis, patta leonis, ſtellaria.*
y Feidiog lwyd, y Ganwraidd lwyd, llyſiau Ieuan, llyſiau llwyd, *Artemiſia.*
y Feidiog rudd, *Flammula.*
y Felen-gu, *vid.* Balog y waun.
y Felenydd, *Hieracium, I.D.R.*
y Felynllys, *vid.* Brigau 'r twynau.
y Fel-ſugn, *vid.* Balog y waun.
y Ferfaen, *vid.* Briw 'r meirch.
y Filſyw, mil, *vid.* y Fronwys.
y Fioled, crinllys, meddygyn, llyſiau 'r diindod, *Viola, berba ciauellata, herba trinitatis, herba flammea.*
y Fioled felen auaf, melyn y gauaf, *Leucoion.*
y Fioled fraith, *vid.* y fronwys.
y Freflys, *vid.* Brymlys.
y Friweg, *vid.* Briweg.
y Fronwys, y Filſyw, mil, melyn y gwanwyn, y fronwſt, gwenith y ddaiar, y fioled fraith, llygad Ebrill, llygad y diniewed, *Triticum ſilueſtre, ſcrofularia minor, chelidonium minus.*
y Fyddarllys, y fywlys fwyaf, y fywfyth, llyſiau pen tŷ, *Sedum maius, ſemperuiuum maius, herba Iouis, a-*

merimnon, hypogeſium.
y Fywfyth leiaf, llyſiau 'r fagwyr, llwynau 'r fagwyr, cynffon y llygoden, y ddilofg: *alijs* y glaiarllys, *Tritbales, vermicularis, craſſula minor.*

Ff.

Ffa, *Fabæ.*
Ffa ffrengig, *Phaſeoli.*
Ffenigl, ffunell, *Fæniculum, marathrū.*
Ffenigl y môch, pyg'ys, *Fæniculum porcinum. libanotis, peucedanum.*
Ffenigl y môr, *Crithmon.*
Ffenigl y cŵn, amranwen, *Amaniſta, peucedanus, hippomarathrum.*
Ffenigl Helen luyddog, *Meon, Meu.* Ar y Garneddwen rhwng y Bala a Dolgellau y tŷf. *Tw.*
Fflamgoed, *vid.* Llyſiau 'r cyfog.
y Fflamgoed fechan, *vid.* Llaeth y cythraul.
Fflŵr dylis, *Idem quod* Eleſtr.
Ffunell, *vid.* Ffenigl.
Ffynwewyr y plant, ffynwewyr ellyllon, hêſg melfedog, pen melfed, tapr y dwr, cynffon y gâth, *Typha, ſceptrum morionis.*

G.

y Galdriſt, eirin y ci, llyſiau 'r neidr, ceilliau 'r ci, tegeirian, *Cynoſorchys, ſerapias, orchys, dracontium, ſerpentaria.*
y Gamamil, milwydd, y gamri. *vid.* Camri.
y Gandoll, *Perforata.*
y Ganhewin, *vid.* Canclwm.
y Ganrhi gôch, *vi.* Buſtl y ddaiar.
y Ganwraidd lwyd. *vi.* y Feidiog lwyd.
y Garddwy, *Caros, caron, careum.*
Garlleg, cra 'r gerddi, triagl y tlawd, *Allium, intrita.*
yr Arllegog, *vid.* Troed yr aſen.
Garlleg gwyllt, *Ophioſcorodon.*
y Gafwenwyn, *Morſus diaboli, ſucciſa.*
y Gedowrach *Solanum ſomniferum, aſprella.*
y Gedowrach leiaf, *Chydra.*
Gellheſg, *Gladiolus luteus.*
y Gin-groen fechan, llin y forwyn, llin y llyffaint, *Oſiris, linaria.*
y Glafdllys, *alijs* Benlas wen, *Scabioſa, inula, henula ruſtica.*
y Glaiarllys, y glâs, *Glaſtum, iſatis.*
Glaſwellt y cŵn. *vid.* Llygad y ci.
Gleſyn y coed, yr olchenid, *Conſolida media, ſolidago. Laurentiana. I.D.R.*
y Gloria, *vid.* Dail y Gloria.
y Gloywlys, *vid.* Effros.
y Glymmog, *vid.* Canclwm.
y God euraid.
y Godog, *vid.* Corn y carw môr.
Godowydd.
y Goedrwydd, y goedwyrdd, *Limonium, pyrola. Alys* Godrwyth, *Melilotum;* Gwynnach oedd ei ddwylo nâ chanawon y godrwyth.
Goferini.
Gold, Gold Mair, rhuddos, *Caltha, ſolſequium, calendula, helioehryſos.*

Golwg Chrift, *vid.* y Dorrfagl.
Graban, *Demetis idem quod* Gold.
Grâs Duw, *Gratiola, gratia Dei.*
Grawn yr haul.
Grawn paradwys, grawn paris, llyfiau paradwys, *Grana Paradeifi, cardamomum.*
Grawn y perthi, *vi.* Bloneg y ddaiar.
Greol, greuol, greuolen, *Idem quod* Bloneg y ddaiar.
y Greulys fenyw, llychlyn y dwr, llyfiau Taliefin, yr henwr, *Senecio, anagallis aquatica.*
Groeg-wyran, *Fœnum Græcum.*
y Grog-edau, *Filipendula.*
y Gromandi, *Vid.* Hâd y gramandi.
Gromil, *vid.* Torrmaen.
Grûg, myncog, *Bruera, erica, erice, erix, fefera, fefaron.*
Gruglwyn, *Brya.*
y Gruwlys ddu.
y Gruwlys lwyd.
Gwaglwyf, *Tilia.*
Gwalchlys, llyfiau 'r hebog, *Hieracium magnum, accipitrina, lactuca fyluatica.*
Gwâllt y forwyn, briger gwener, gwâllt gwener, gwâllt y ddaiar, *Trichomanes, polytrichon, callitrichon, callithrix, capillus veneris, cincinnalis, terræ fupercilium, capillus terræ, adiantum.*
Gwayw 'r brenin, *Afphodelus fœmina.*
Gwden y coed, *Smilax leuis, volubilis maior.* Ei ddail fy debyg i ddail eiddew.
Gwrthlys, *vid.* Alan bychan.
Gwraiddiriog, *Medd. Mydd.*
Gweli nâ 'r aur, *vid.* Falerian.
Gwenith y gôg, *Ficaria.*
Gwenith yr ylgyfarnog.
Gwenynddail, y wenynog, llyfiau 'r gwenyn, *Meliffa, mellifphilum, apiaftrum.*
Gwimmon, *vid.* Gwmmon.
Gwlŷdd, *Alfine, morfus gallinæ.*
Gwlŷdd Mair, llyfiau 'r crymman, *Anagallis.* Deuryw fy o hono, vn a blodeu cochion, ac vn a blodau gleifion, yr hwn yw 'r pimpernel.
Gwlŷdd y geifr.
Gwmmon, gwimmon, gwŷg y môr, dylyfg y môr, yfnoden y môr. *Arm.* Goumon. *Alga, vlua.*
Gwrddling, gwrling, helig Mair. *Rectiùs* Gwyrdding, *uel* Gwyrddling, *Myrtus filueftris.*
Gwrthlys, *vid.* Alan bychan.
Gwrnerth, *in Glamorg. & Brechon. dicitur* Llyfiau llywelyn; â Llywelyn ap Gwrnerth.
Gwrwgawn.
Gwyddfid, gwyddwydd, tethau 'r gafeg, llaeth y geifr, fugn y geifr, *Lilium inter fpinas, caprifolium, liliaftrum, lilium conuallium, matrifilua, periclimenum, helxine, ceffampelos, vitealis, conuolvolus, volucrum maius.*
Gwyddlwyn, *Bipinella.*
Gwŷg, pys y llygod, *Os mundi, aptiaca, eruilia, bicion.*
Gwylaeth, Golaeth, *Lactuca.*
Gwyn y dillad, *vid.* Cegid.
Gwyn y merched, *vid.* y dinllwyd.
Gwyros, *habet Tal.* Rhyfwydd, yr yfwydd. *Anglicè preuet. Liguftrum.*

H.

Hâd y gramandi. *vid.* Torrmaen.
Hâd llyngyr, *Semen Abfynthij.*
Haidd y mûr, *Hordeum marinum.*
Helyglys, y waedlys, *Lyfimachium, lutea, corneola.*
Helyg Mair, *vid.* Gwrddling.
Henllydan, *Medd. Mydd. Septinea.*
Hêfg, *Carex, belnus, fparganium.*
Hêfg melfedog, *vid.* Ffynn y plant.
Hoccys, y feddalai, *Malua.*
Hoccys bendigaid, hoccys y garddau, *Malua hortenfis.*
Hoccys morfa, mor-hoccys, hoccys y gors, *Maluauifcus, ibifcus, euifcus, iuifcus, dendromalache.*
Hoccys gwylltion, *Herba Simeonis.*
Hofanau 'r gôg, *vid.* Cennin y brain.
Huddigl Mawrth, *potiùs* Rhuddygl, *Raphanus vulgaris fiue agreftis, radix, cheria, armoracea, apios, armon, ifchas, adis.*
Hwp yr ychen, *vi.* Eithin yr iair.
yr Hylithr, Hylyf, *Elleborus, fpatula fœtida. J.D.R.*

L.

Lafant, y llwyn cottymmog, *Lauendula.*
Lili, elefir, *Lilium. Gr.* λείριον.
Lili 'r Mai, *vi.* Gwyddfid.
y Liwiog lâs, *Guadum, i.*

Ll.

Llaeth y cythraul, *Peplus, i.*
Llaeth y geifr, *vi.* Gwyddfid.
Llaeth yr yfgyfarnog, *vid.* Llyfiau 'r cyfog.
Llaeth yfgall, yfgall y môch, *Sonchus, cicerbita, lactucella, palatum leporis, chameleon albus, ixia, carduus vicarius, cardopatium, taraxacon, lactuca leporina, labrum veneris.*
Llafrwyn, *Iuncus, biblus.*
Llefanog, *vi.* Clûft yr affen.
Llerr.
y Llew gwynn, *Atriplex, chryfolachanū.*
Llewyg y blaidd, *Lupinus.*
Llewyg yr iâr, y Bele, ffonn y bugail, crŷs y brenin, ffa 'r môch, *Hyofcyamos, apollinaris, mania, altercum fiue irion, fecuridaca, fymphonia, faba fuilla.* Tri rhyw fy o hono, 1. A blodau gwyn-goch, 2. A blodau melyn, 3. A blodau gwynn.
Llin, *Linum.*
Llin y forwyn, llin y llyffaint, *vid.* y ging-roen fechan.
Llindro, llindag, *Caffutha, caffytha, linangina.*
Llinhad y dwr, *vi.* Bwyd yr hwyaid.
Llinwydd yr afon. *vi.* Cynghlennydd.
Lludwlys, *Cinara, ftrobilum.*
Llûs, *Vaccinia, uix terræ.*
Llwyd y cŵn, morddanadl gwynn, *Marrubiaftrum, philochares. Marrubium album.*
Llwyd y din, *vi.* y dinllwyd.
Llwyd y ffordd, llwydyn y ffordd, llwyd bonheddig, *vid.* Adafeddog. *vi.* llyfiau 'r gynddaredd.
Llwynhidydd, yfgelynllys, pennau 'r gwŷr, rraeturiaid y bugeilydd, *& Demet.* Aftyllenlys, *Quinquefolium, quinqueneruium, heptapleurus, plantago minor, arnogloffum, lanceola, lanceolata.*
Llwyn cottymmog, *vid.* Lafant.
Llwyn mwftard, *Thlafpi, capfella, fcandulaceum, nafturtium tectorium.*
Llwyn y gyfagwy, *Nomma.*
Llwynau 'r fagwyr, *vi.* y fyddarllys.
Llychlyn y dwr, *vi.* y gaiarllys.
Llydan y ffordd, erllyriad, llyriad, fawdl Chrift, *Plantago maior, damafconium, heptapleuron.*
y Llyffannawg, *Saxifragium. Tw.*
Llygaid y dŷdd, yr As pygan, fenfigl, *Bellis, Bellius, Margaritæ herba, confolida minima.*
Llygad Chrift, *vi.* Effros.
Llygad Ebrill, *vi.* y Filfyw. *Chelidonium minus Brechonitis ait I.D.R.*
Llygad yr ŷch, *Buphthalmus, oculus bouis, cotula fœtida, cynanthemis.*
Llygad eirian, *&* Llygeirian, *Bacca paluftris, morum paluftre, vaccinium.*
Llygad y dinewed, *vi.* y fronwys.
Llygad y ci, glafwellt y cŵn, *Oculus caninus.*
Llygad yr yfgyfarnog, *vid.* y fapcoll.
Llym dreiniog, *Palmus.*
Llym y llygad, *vi.* y ddilwydd felen.
Llyriad, *vid.* Llydan y ffordd.
Llyriad llymion, llyriad llynnau, dyfrllys, *Alifma, potamogeton, fiftula paftoralis, ftachys, fontalis, fontinalis.*
Llyriad y môr, llyfiau Efa, *Coronopus.*
Llys dwyfawg, *vi.* Cribau S. Ffraid.
Llyfiau 'r Angel, llyfiau 'r yfgyfaint, *Angelica.*
Llyfiau 'r afu, *vid.* Cynghlennydd yr afon.
Llyfiau 'r bara, *Vi.* Bulwg.
Llyfiau 'r blaidd, Bleidd-dag, *Aconitum, beeateis, pardalianche.*
Llyfiau 'r bronnau, *Chelidonium minus.*
Llyfiau 'r byftwn, *Vi.* Chwerwlys.
Llyfiau 'r defaid, *vid.* y werog.
Llyfiau 'r din, *Perficaria, vrtâ(?)egonon.*
Llyfiau 'r dom, *vid.* y Bengoch.
Llyfiau 'r dryw, *vid* Cwlyn y mêl.
Llyfiau 'r ddannoedd.
Llyfiau 'r ddidol, *Rapum, cyclominus, tuber, umbilicus terræ, panis porcinus.*

Llyſiau Efa. *vid.* Llyriad y môr.
Llyſiau effros. *vid.* Effros.
Llyſiau 'r eglwys. *vid.* Balog y waun.
Llyſiau 'r eiddigedd, *Goruphæna.*
Llyſiau 'r Eryr, llyſiau Eryri, y fandon, *Rubia ſylueſtris.*
Llyſiau 'r fam, *Palma Chriſti, matricaria, parthenium, lycopus.*
Llyſiau 'r fuddau. *vid.* y Drydon
Llyſiau 'r galon, eſgorlys, *Ariſtolochia, Rd.*
Llyſiau 'r geiniog, dail y gron leiaf, *Cimbaria.*
Llyſiau 'r giau, *Myrta.*
Llyſiau 'r groes, *Herba crucis, herba crucina, crucua.*
Llyſiau 'r gwaedling, y wilffrai, milddail, *Millefolium, ſtratiotes, ſcopa regia, myriophyllon.*
Llyſiau Gwallter, *Herba Gwalteri.*
Llyſiau 'r gwenyn *vid.* Gwenynddail.
Llyſiau 'r gwrda, *Bonus Henricus, Brechoniæ. I. D. R.*
Llyſiau 'r gwrid, *Anchuſa* Merched a'i harfer i beri gwrid iddynt.
Llyſiau 'r gynddaredd, y ddigoll lwyd, y Benddu.
Llyſiau 'r hidl *vid.* Cyngaf.
Llyſiau 'r hebog. *vid.* Gwalchlys.
Llyſiau 'r hedydd, tafod yr hedydd, troed yr hedydd, *Cuminum.*
Llyſiau 'r hudol. *vid.* Briw 'r march.
Llyſiau Ieuan, *vid.* y Feidiog lwyd.
Llyſiau Cadwgan, *vid.* Falerian.
Llyſiau Chriſt, *Polygala, polygalon.*
Llyſiau Chryſtoffis, *Herba Chriſtophori, fori femina.*
Llyſiau 'r cribau, llyſiau 'r pannwyr, *Dipſacus, labrum veneris, lappago, virga paſtoris major, gnaphos, carduus fullonum, carduus veneris, ſtruthium, lanaria.*
Llyſiau 'r crymman. *vid.* Gwlŷdd Mair.
Llyſiau 'r cwſg, pabi dôf, *Papauer ſatiuum, meconis, flos Adonidis.*
Llyſiau 'r cyfog, fflamgoed, llaeth yr yſgyfarnog, *Tithamal, lathyris, pityuſa, cataputia minor, canopicon, aſarabacca, cicinnas, amygdalites.*
Llyſiau 'r cywer, *vid.* Brigau 'r twynau.
Llyſiau 'r cyrph. vinca pervinca.
Llyſiau 'r cwlwm, comffrei, *Symphicum magnum.*
Llyſiau 'r chwain. *vid.* Chweinllys.
Llyſiau 'r llaw. *vi.* Y ddilwydd felen.
Llyſiau 'r llau, llyſiau 'r poer, *Staphys agria, herba pedicularis, pituitaria.*
Llyſiau 'r lliw, *Flos tinctorius.*
Llyſiau llwyd *vid.* y Feidiog lwyd.
Llyſiau 'r llwynog. *vid.* y Droedrudd.
Llyſiau Llywelyn, gwrnerth, rhwyddlwyn, *Veronica mas.* speedwell.
Llyſiau Mair. *vid.* Gold.
Llyſiau Mair Fadlen, *Eupatorium Meſue, daucum.*

Llyſiau 'r meddyglyn, *Idem.*
Llyſiau 'r meheryn.
Llyſiau 'r meudwy.
Llyſiau 'r milwr, *Lyſimachia purpurea.*
Llyſiau 'r môch, *Morella maior.* Solanum
Llyſiau 'r môr.
Llyſiau Martigan, *Herba Martis.*
Llyſiau 'r muroedd. *vid.* Briweg y cerrig. *Stonecroppe.*
Llyſiau 'r neidr. *vid.* Eirin y ci.
Llyſiau 'r oen.
Llyſiau 'r panwyr, *vid.* Llyſiau 'r cribau.
Llyſiau 'r pared, *Parietaria.*
Llyſiau Paul, *Herba S. Pauli.*
Llyſiau Pedr, *Herba S. Petri.*
Llyſiau 'r perſigedd.
Llyſiau pen tai. *vid.* Y ſyddarllys.
Llyſiau 'r pwding. *vi.* Y freſlys.
Llyſiau Robert *vid.* Y droedrudd.
Llyſiau Silin, *Peſilium.*
Llyſiau Simwnt, *Alcea.* Rhyw o'r hoccys yw.
Llyſiau Taliefin. *vid.* Y glaiarllys.
Llyſiau 'r twrch. *vi.* Bloneg y ddaiar.
Llyſiau 'r tenewyn, *Inguinalis, aſter atticus vel acticus, bubonium.*
Llyſiau 'r wennol. *vid.* Y ddilwydd felen.
Llyſiau 'r ychen. *vid.* Tafod yr ŷch.
Llyſiau 'r yſgyfaint. *vid.* Llyſiau 'r angel.
Llyſiau 'r yſgyfarnog, *Satyrium minus.*

M

Madowydd.
Madfelen, *Iaſſa nigra.* cornflower
Maen-had. *vid.* Tormaen.
Maſon. *vid.* Afan.
Maip, *Rapa, rapum, congylis.*
Mân y donn *vid.* Y werog.
Mantell Fair, Mantell y corr. *vid.* Y feidiog lâs.
Marchalan, *Enula campana, helenium, nectaria.*
Marchfieri, *Morus viatica.*
Marchredyn y derw, *Polypodium, filicula.*
Marchyſgall y gerddi, Marchyſgall dôf, *Cinara, cactos,* Artichockes.
Meddalai. *vid.* Hoccys.
Meddygyn, y feddyges, *vid.* y Fioled.
Meſus, *Fraga.*
Meſuſwydd, *Fragaria, æ.*
Mêl y cŵn, mêl y gweunydd. *vid.* Balog y waun.
Mêl y ceirw. *vid. an Idem.*
Melyn y gwanwyn. *vid.* y Filfyw.
Meillion gwynion, *Trifolium pratenſe, candrios, quercula minor.*
Meillion cochion, *Trifolium purpureum pratenſe, trifolium acutum, oxytriphyllon; Glaux, cos, vid.*
Meillion cedenog, troed yr yſgyfarnog, *Lagopus, herba leporina.*
Meillion tair dalen, *Mellicot.*
Melyn yr eithin. *vid.* Treſgl.

Menyg ellyllon, menig y llwynog, menig Mair. *vi.* Dail ffion ffrwyth.
Meryw, *Iuniperus.*
Mierien, *Rubus.*
Mieri Mair, *Neuroſpaſton, cynosbatos, cynoſrhodes.*
Milddail. *vid.* Llyſiau 'r gwaedlin.
Milwydd. *vid.* Camri.
Mintys, *Menta, hedyoſmum. Gr.* μένθη. *Chald.* אמיתא *Amitha.*
Mintys Bawn, Mintys Manaw, Mintys y meirch, *Bauſamina.*
Mintys y dwr. *vid.* Berwr y dwr.
Mintys y gâth, *Nepta, calaminthus.*
Mintys Mair, *Saluia Romana, menta Græca.*
Mintys y creigiau, *Origanum ſylueſtre.*
Mintys llwydion, mintys gwyllti̇on, *Mentaſtrum.*
Mor-ddanadl gwynn. *vid.* Llwyd y cŵn.
Mor-ddanadl coch, *Menta rubea.*
Mor-ddanadl du, *Marrubium nigrum. I. D. R.*
Mor-frwynen, *Scirpus.*
Mor-gelyn, *Iringium, eringe, capitulum maris.*
Mor-lwyau, llyſiau 'r llwy, *Cochlearia. Britannica*, *dicitur apud Auicennam, & Plin. lib. 25. cap. 12.*
Moron, *Paſtinaca horteuſis, paſtinago, cara radix.*
Moron ffrainge, *Carottæ, ſiſeria.*
Moron y maes, nŷth yr aderyn, *Daucus, paſtinaca erratica.*
Moron y môch, *Paſtinaca ſylueſtris, ſtaphylinus.*
Morwydd, *Morus.*
Mwg y ddaiar, *Fumus terræ, fumaria, capnion, capnos.* fumitory.
Mwyar, mwyaren, *Morum rubi, batinum.* black-berry.
Mwyar Berwyn, mwyar Doewan, *Rubus ideus ſylueſtris.* Ar ferwyn y tyfant.
Mynawyd y bugail. *vid.* y Droedrudd.

N

Nele, *Hyperica.*
Nodwydd y bugail, *Scandix.*
Nŷth yr aderyn. *vid.* Moron y maes.

O

Ogfaen, *Zura.*
yr Olbrain, *Pes corui, polyanthemon.*
yr Olchenid, *vid.* Gleſyn y coed.
yr Olcheuraid, yr Olchwraidd, & yr Orchwraidd. *M. M. vid.* Clûſt yr Arth.
yr Ornerth. *q. d.* yr Oreunerth. *Tw. vid.* y Ddeilen ddu.
Orpin, *Fabaria, faba inuerſa, faba craſſa, craſſula minor, Telephium.*

P

Pabi côch yr ŷd, *Papauer erraticum.*
Pabi dôf, *vid.* Llyſiau 'r cwſg.
Pabi 'r gwenith, *Lolium.*
Paderau 'r gâth. *vi.* Bloneg y ddaiar.

Paladr

Paladr hir. *vid.* Corn y carw.
Paladr drwyddo, *alijs* Paladr trwyddew, *Perforata.*
Palf y gâth, palf y gâth bali, *Antillys, abiga, chamæpitys.*
Palf y llew, *vid.* Mantell Fair.
Paredlys, *Parietaria.*
Pawen yr Arth. *vid.* Troed yr Arth.
Pedol y march, pŷs y fwyall, *Securidaca.*
Pelydr, *Pyretrum.*
Pelydr gwŷllt, *Pyretrum sylvestre.*
Pelydr yspaen, *Magistrantia, imperatoria.* πύρεθρον.
Pelydr yspaen du, *Elleborus albus.*
Pennau 'r gwŷr. *vid.* Llwyn hidydd.
Penllwyd. *vid.* y Filfyw.
Perfagl, *Pervinca, chamædaphne.*
Persli, *Apium hortense.* πετροσέλινον.
Persli 'r meirch, *Levisticum.*
Perth eurddrain. *vid.* Eirin Mair.
Pidyn y gôg, *Demetis* Cala 'r gethlydd, cala 'r mynach. *Aron.*
Pig yr aran. *vid.* y Droedrudd.
Plu 'r gweunydd, *Periophoron gramen. I. D. R.*
Ponenell, *Acus.*
Porpin, *Portulaca.*
Pren y gerwyn. *vid.* Dail y cwrw.
Pren Ceri, *Sorbus torminalis.*
Pren melyn. *vid.* Drain yspinus.
Pren pisgen, pren pisgwn, *Cornus sylvestris. The dogge berrie tree.*
Pryfet. *vid.* Gwyros.
Pumbys, pumnalen, *Quinquefolium, pentaphyllon.*
Pupur y fagwyr, *vid.* y Friweg.
Pupur y mynydd, *Granum Gnidium.*
Pwltari gwŷllt, *Pyretrum sylvestre.*
Pwrs y bugail, *Bursa pastoris.*
Pyglys, *vid.* Ffenigl y môch.
Pŷs y ceirw, *Lotus urbanus, melilotus, pratellum, sertula campana, aphaca, prasoides.* Y gwyn o'r rhywogaeth a elwir *Melfrugum.*
Pŷs y coed. *vid.* Bloneg y ddaiar.
Pŷs y fwyall. *vid.* Pedol y march.
Pys y garanod, *Ervum.*
Pŷs y llygod, gwygbys.

R

Rhawn y march. *vid.* Cedor y wrâch.
Rhedegog y derw. *vid.* Clustiau 'r derw.
Rhedyn, *Filix, venerea, opteron, alectorolophos.*
Rhedyn Mair, rhedyn y cadno, *Filix mas.*
Rhedyn y derw, *Filicula, polypodium, dryopteris.*
Rhedyn y fagwyr, rhedyn y gogofau, *Asplenum, scolopendria.*
Rhesinwydd, *Ribes.*
Rhodell, *Arundo.*
Rholbryn. *vid.* Ffynn y plant.
Rhôs, *Rosa.*
Rhôs campau, *Thryallis, lychnis.*
Rhôs cochion, *Rosa rubea.*
Rhôs gwynion, *Rosa candida.*
Rhôs Mair, *Ros marinus, herba salutaris, ros maris.*
Rhosyn y mynydd. *vid.* Blodau 'r brenin.
Rhuddygl. *vid.* Huddygl.
Rhuddos. *vid.* Gold Mair.
Rhwyddlwyn, *vid.* Llysiau Llywelyn.
Rhwymyn y coed. *vid.* Bloneg y ddaiar.
Rhyswydd *vid.* Gwyros. *Habet Tal.*
Rhyw, *Ruta. Gr.* ῥύτη.

S

Sebonllys, *Saponaria, struthium.*
Seifys, *Fragaria, capina.*
Sidan y waun.
Simmwr y corr, *vid.* Mantell Fair.
Sirianen, *cerasum.*
Sowdl Christ. *vid.* Llwyn hidydd.
Sowdl y crŷdd, *Mercurialis, linozostis, hermupoa. Est potius Oxalis species, vel Bonus Henricus.*
Sugn y geifr, *vid.* Llaeth y geifr.
Suran, *Rumex, oxalis, acetosa, oxylapathum.*
Suran hirion, tafol y dwr, *Hydrolapathum.*
Suran y frân, *Acedula.*
Suran y gôg, suran y coed, suran tair dalen, triagl tair dalen, *Trifolium acetosum, alleluia, panis cuculi, oxytriphyllum, Oxys.*
Suran y maes, *Lapathum acutum.*
Suran yr ŷd, Dringol, *Oxalis, acetosa.*
Surcyn y melinydd. *vid.* y Dew banog.
Syfi. *vid.* Mefus.

T

Tafod y bwch, *Lingua hircina.*
Tafod y ci, tafod y bytheiad, *Lingua canis, cynoglossos, lycopsis.*
Tafod yr edn, *Agrostis, gramen, crateus.*
Tafod yr edn leiaf, *Pigula minor.*
Tafod yr hedydd, *vid.* Llysiau 'r hedydd.
Tafod yr hŷdd, *Lingua cervina, phyllitis, pyrgitis, belionium, scolopendria.*
Tafod y llew.
Tafod y march, *Uvularia, hippoglossum.*
Tafod y neidr, *Ophioglossum, lingua serpentina.*
Tafod yr oen, *Arnoglossa.*
Tafod y Pagan, *Idem quod* Tafod y march.
Tafod yr ŷch, tafod y fuwch, *Buglossum verum, euphrosynum, ocimastrum, burnetta domestica.*
Tafol, *Rumex, lapathum, paticella.*
Tafol Mair, *Oxylapathum.*
Tafol y dwr, *vid.* Suran hirion.
Tafol y môr, *vid.* Crafange yr Arth.
Tafol gwaedlyd, tafol hirion, *Patientia.*
Tafol cochion, *Tapacum.*
Tagaradr, *vi.* Hwp yr ychen.
Tagwyg, *Orobanche.*
Tansi, *Athanasia, tanacetum.*
Tansi gwŷllt, *vid.* y Dinllwyd.
Tapr dunos, tapr Mair, *vid.* y Dewbanog.
Tegeirian, *vid.* y Galdrist.
Teim, *Thymus.*
Teircaill, *Triorchis minor.*
Tethau 'r gafeg, *vid.* Gwyddfid.
Terr maen, yr eglyn, y llysannawg, maenhad, hâd y gramandi, gromil, *Saxifragium, Oenanthe, lithospermum, lilium solis.*
Traeturiaid y bugeilydd, *vid.* Llwynhidydd.
Tresgl y môch, *Febilicum. Tormentilla. I. D. R.*
Tresgl melyn, melyn yr eithin, triagl y tlodion, *Heptaphyllum.*
Triagl y cŵn, *Gramen.*
Triagl tair dalen, *vid.* Suran y gôg.
Triagl y clawd, *vid.* Garlleg.
Troed yr arth, *vid.* Crafange yr arth.
Troed yr assen, yr arllegog, *Alliarium.*
Troed y dryw, *vid.* Cwlyn y mêl.
Troed y ceiliog, colwmbein. Troed y glommen, llysiau 'r cwlwm, *Aquileia.*
Troed y barcud, *Pes milvi.*
Troed y cyw, *Pes pulli.*
Troed y gywen, *Portulaca, andrachne, peplion.*
Troed yr hedydd, *vid.* Llysiau yr hedydd.
Troed y llew. *vid.* Mantell Fair.
Troed y tarw.
Troed yr ŵydd, *Pes anserinus.*
Troed yr ysgyfarnog, *vid.* Meillion cedenog.
Trwyn y llo, *Antirrhinum, anarrhinon.*
Tryw, Medd. Mydd.

V

Vchelfa, vchelfel, vchelwydd, *Viscum, ixos, dryos hyphear.*

W

y Waedlys, *vid.* Helyglys.
y Weddlys, *Glastum.*
y Wenyallys, *vid.* Gwenynddail.
y Werddonell, y Werdd danell, *Horminum salsum, geminalis, herba S. Joannis, balis, sclarea, oculus Christi.*
y Werog, bara cann y defaid, llysiau 'r defaid. Mân y donn, *quòd minutula sit in terræ cute.* Tewychu defaid a wna.
y Wermod wenn, *Parthenium, matricaria, febrifuga.*
y Wermod lwyd, *vid.* Chwerwlys.
Wermod y môr, *Absinthium marinum, seriphium.*
y Wewyrllys, *Anethum.*
y Wilffrai, *Idem quod* Llysiau 'r gwaedling.
y Winwydden wenn. *vid.* Bloneg y ddaiar.

y Win-

y Winwydden ddu, *Vitis nigra.*

Winwyn, *Cæpe, cæpa.*

Winwyn gwylltion, Winwyn y maes, winwyn y cŵn, *Souillano, ornithogalum.*

y Wreidd-rudd, y Wreidd-rydd, madr, *Rubia, erythrodanum.*

Y

yr Yſrddwy, *vid.* Cyfrdwy.

Yſpaddaden, *Spinus albus, ſpina acuta.*

Yſpardun y marchog, *Conſolida regia.*

Yſgall y môch, *vid.* Llaeth yſgall.

Yſgall canpen, *Erygium, eryge, centum capita.*

Yſgall y blaidd, yſgall gwylltion, *Camilon.*

Yſgall duon, *Carduus niger, vernilagiũ.*

Yſgallen wenn, Yſgall Mair, cribau Mair, *Spina alba, leucacantha, penum veris, lactaria.*

Yſgall bendigaid, *Carduus benedictus.*

Yſgall y meirch, *Endiuia ſylueſtris TW. vid.* Marchyſgall.

Yſgarllys, *Ariſtolochia.*

Yſgarllys gronn, *Ariſtolochia rotunda.*

Yſgarllys hir, *Ariſtolochia longa.*

Yſgarllys bychan, *Clematitis.*

Yſgaw Mair, yſgaw 'r ddaiar, gwaed y gwyr, *Ebulus, ebulum.* Danewort.

Yſgelynllys, *vid.* Llwyn hidydd.

Yſnoden Fair, *Cyperus. Galingal.*

Yſnoden y môr, *vid.* Gwmmon.

Yſtor, *Olibanum.*

Yſtrewlys, *Tanacetum aquaticum, pternica.*

Yſwydd, *vid.* Gwyros.

IN re Herbariâ abſolutum nihil à me, Lector, expectabis, vtpote cui inter Ασκληπιοῦ παῖδας *nullus fuerit vnquam locus. Herbarum nomina ſolùm Britannica plura ex hiſtorijs, poëtis, medicis, & doctorum aduerſariis notis congeſſeram, quæ ab alijs in animo fuit vt Latinis donarentur vocabulis. Quod quia tempeſtiuè efficere non potui, vocabula Britannica imprimere, è re tuâ, Lector, futurum exiſtimaui, ne fortè perirent. Ne nuda tamen & ſola prodirent, qualem apud me habui Latinam interpretationem addidi, nec illam, ſpero, prorſus contemnendam. In multis à me erratum eſſe nullus dubito. Medicinæ candidatorum ſit errata corrigere, & perfectiora in publicum emittere.*

FINIS.

Admodum Venerabili & ſuſpiciendæ Dignitatis Viro RICHARDO VVYNNE militi & Baronetto, Sereniſsimæ Reginæ Angliæ HENRIETTAE MARIAE Theſaurario & Receptori generali.

QVod Thomas Guilielmus medicus, Linguæ Britannicæ cultor ſedulus, Patris tui Venerabilis, literarum & literatorum Mecænatis benigni, hortatu, conſilio, auxilio, beneficentiâ, ante annos ferè triginta perfecerat, ipſiuſque nomini conſecrare inſtituerat, Dictionarium ſequens Latino-Britannicum; jam tandem, trutinam apud me ſeueriorem paſſum, meiſque ſolius impenſis excuſum, & Illuſtriſsimi Principis CAROLI *munitum patrocinio, poſthumum tuo ſeſe offert conſpectui. Nec enim hoc venerandi illius ſenis, paterni Tuique & medici & clientis, amici mei veteris, opus, præſertim Patri tuo, mei ſemper amantiſsimo, deuotum, Tuo etiam non præfixo nomine, fas fuit in publicum emittere. Illud igitur quo gratiùs fueris amplexatus, quo pluribus commendatum reddideris, eo & Patris, & propriam, & Docti illius viri, memoriam reddes poſteris magis celebratam: & Te meam in opere caſtigando induſtriam, & in evulgando moleſtiam boni conſulere, meque inter nominis Tui cultores cenſere, teſtatum feceris. Reliquum eſt vt Summum tutelarem Iehouam, & Soſpitatorem clementiſsimum, ad Sanctiſsimi ſui Nominis gloriam, te diu in terris ſeruet incolumem, precibus ſollicitare non deſinat*

Tui, Tuæque familiæ

Obſeruantiſsimus,

Amantiſsimus,

JOANNES DAVIES
SS. Th. D.

DICTIONARIUM LATINO-BRITANNICUM.

A, & Ab, *O, er, wedi, ygan, iwrth, oddiwrth, herwydd, drwy, tuag at, allan, wrth.*
Abactor, *Gyrrwr, gyrriedydd.*
Abacus, m. g. *Maingc o faen mynor. Rhif-lech, bord gyfrif, a'mari, towlbwrdd, llogawd.*
Abaculi, *Arian cyfrif.*
Abalieno, are, *Ymddieithro, ymroi i arall, ymestroneiddio, dal gŵg.*
Abambulo, are, *Rhodio ymaith.*
Abamita, *Modryb chwaer gorhendad.*
Abannatio, *Deoliad tros flwyddyn.*
Abaptistum, i, *Trwyddew'r llawfeddyg.*
Abarceo, ēre, *Gyrru ymaith.*
Abauia, *Gorhennain, mam gorhensam.*
Abavunculus, *Ewythr brawd hendaid.*
Abavus, *Hendaid, gorhendad.*
Abax. vid. Abacus.
Abba, Syr. *Tad.*
Abbas, tis, *Abad.*
Abbatia, *Abadty. Abadaeth.*
Abbatissa, *Abades.*
Abbreuio, āre, *Talfyrru, byrhau, dyfyrru, cilfyrru, cwttogi.*
Abderiticus, *Ynfyd, hwyrfrydig.*
Abdĭco, āre, *Gwrthod, llysu, gadaw, gyrru ymaith.*
Abdicatio, *Gwrthodiad, llysiant.*
Abdīco, xi, ĕre, *Llysu mewn cyfraith, difreinio.*
Abditum, i, *Dirgelfa, lloches, cuddfa.*
Abdo, ĕre, *Cuddio, dirgelu.*
Abdomen, nis, *Y bola islaw'r bogeil, rhumen, cêst, blonhegen.*
Abduco, ere, *Dwyn ymaith, tywyso ymaith.*
Abecedarium, *Egwyddor, rhestr y llythyrennau.*
Abecedarius, ij, *Egwyddorig, un yn dysgu yr egwyddor gan arall, neu i arall.*
Abedo, ĕre, *Ysu'n llwyr, difa.*
Abĕmo, ere, *Dwyn ymaith.*

Abeo, abire, *Myned ymaith, ymadaw, myned oddiwrth.*
Abequito, āre, *Marchogaeth ymaith.*
Aberceo, ĕre, *Gwarafun.*
Aberratio, *Cyfeilorn, didro, cyfrgoll, amryfusedd.*
Aberro, āre, *Cyfeiliorni, myned ar ddidro, myned ar ddigrain.*
Aberunco. vid. Aberrunco.
Abgrĕgo, āre, *Didoli, holio, tynnu allan o'r ddiadell.*
Ab hinc, *O hyn allan, cyn hyn.*
Abhorreo, ēre, *Diflasu, ffieiddio, dirmygu, dygngasau.*
Abhorresco, ĕre. Idem.
Abhortor, āri. vid. Dehortor.
Abjectio, ōnis, *Salwedd, gostyngiad. gwendid calon, llesg-aria'.*
Abjectus, a, um: *Diystyr, dirmygus, dibris, digarad, wedi ei fwrw heibio, wedi ei isgilio, adlaw, adyn.*
Abies, ētis, *Ffynnidwydd.*
Abiecula, Diminut.
Abiegnus, *O'r ffynnidwydd.*
Abietarius, ij, *Saer pren.* Et idem quod Abiegnus.
Abiga, æ, Alijs, Aviga, Herba. *Troed y gath bali.* Ab abigendo partu.
Abigo, ere, *Tarfu, gyrru ymaith.*
Abigeus, i, *Gyrrwr lladrad. Gwilliad.*
Abjicio, ĕre, *Bwrw ymaith, ymwrthod, diystyru, dibrisio, isgilio, bwrw heibio.*
Abintegro, *O newydd, o'r dechreu.*
Abintestato, *Yn ddilythyr cymmyn.*
Abiōtos, Idem quod Cicuta.
Abitio, *Ymadawiad.*
Abitus, us. Idem.
Abjudico, āre, *Rhoi drwy farn cyfraith, gwrthod, llysu.*
Abjugo, āre, *Di-ieuo, dadieuo, dadgwplysu.*

Abjungo, ĕre, *Gwahanu, neillduo, dadgysylltu, didoli.*
Abiuro, āre *Tyngheddu, tyngu anudon, diofrydu. Tyngu'r tir,* Regionem abiurare. *Tyngu llw.*
Abiuratio, nis, *Anudon, diofryd.*
Ablabia, æ, *Diawdlwydd.*
Ablacto, āre, *Diddyfnu, dilaethu.*
Ablectæ ædes, *Tai a hardder i'w gwerthu.*
Ablēgo, are, *Gyrru ymmaith.*
Abligurio, īre, *Cegu, gwastraffu, afradloni, treulio'r cwbl ar y bola.*
Ablŏco, āre, *Llogi.*
Ablūdo, ĕre, *Anghyffelybu.*
Abluo, ĕre, *Golchi ymaith, carthu.*
Abluvium, Idem quod Diluvium.
Abmatertera, *Modryb chwaer hennain.*
Abmitto, ĕre, *Anfon ymaith.*
Abnăto, āre, *Nofio ymaith.*
Abneco, are, *Lladd.*
Abnego, are, *Gwadu, ymwadu, gwrthod, gommedd.*
Abnĕpos, otis, *Nai fab nai, gorwyr.*
Abneptis, *Nith ferch nith, gorwyr o ferch.*
Abnocto, are, *Bod y nos allan, neu oddicartref.*
Abnodo, are, *Torri'r cylymmau oddiar goed, a'i gwneuthur yn gyfwlch ac yn wastad, datglymmu.*
Abnormis, e, *Afreolus, heb reol.*
Abnuo, ĕre, *Gwrthod, gommedd, llysu, gwarafun, sef â'r golwg a'r amnaid.*
Aboleo, ēre, *Diddymmu, dileu, crafu ymaith, dinodi.*
Abolesco, ĕre, *Myned ar ddifancoll, neu ar ddim.*
Abolus, i, *March heb golli y dannedd y gwybyddir ei oed wrthynt.*
Abolla, æ, *Gwisg henadur, cochl milwr,*

milwr, addurnwiſg y philoſophyddion, yſgîn.

Abomaſum, i, *Pennyg anifail.*

Abominor, aris, *Caſſáu peth megis drwg argoel, ffieiddio, dygngaſſáu.*

Abominabilis, e, *Atgas, dygas, hygas, ffieidd, ffieiddgas.*

Abominatio, nis, *Atgaſrwydd, dygaſedd, ffieidd-dra.*

Aborigines, *Cymro.* ſing. à *cyn* & *Bro. Cymrodorion, cynnrhigolion gwlad.*

Aborior, ĕris, vel iris: *Erthylu, geni cyn tymp.*

Abortio, īre, *Erthylu, methu beichiogi, eſgor peth annhymmig.*

Aborto, āre. Idem.

Abortus, us, üi: *Erthyliad, y peth a eſgorer cyn tymp.*

Abpatruus, *Ewythr frawd taid y taid.*

Abrado, ĕre, *Crafu ymaith, eillio ymaith, rhaſglio.*

Abrenuncio, are, *Ymwrthod, ymwadu.*

Abripio, ĕre, *Cippio, yſgippio, caphio, dwyn o drais.*

Abrodiætus, *Dyn mwythus ar fwyd.*

Abrodo, ſi, *Cnoi, cnoi ymaith, yſu.*

Abrogatio, nis, *Diddymiad, dirymiad, dilead.*

Abrogo, āre, *Diddymmu, dirymmu, dileu, diffrwytho.*

Abrumpo, ĕre, *Torri ymaith, trychu ymaith, rhwygo, dryllio, dyſpeidio.*

Abruptus, a, um, *Candryll, torredig. Dibyn, diphwys, ſerth, lledpai. Chwidr wyllt, diſymmwth.*

Abruptum, *Diphwys, dibynfa, lle dibyn, lle ſerth ſerfyll.*

Abruptè, *Yn anghyſſon, yn ddibrol, yn yngwrth.*

Abs, idem quod A, Ab.

Abſcedo, ceſſi, *Ymadaw, myned ymaith, encilio.*

Abſceſſus, us, *Crugyn, pwnga, cornwyd, anafod.*

Abſcido, & Abſcindo, di, ĕre: *Torri ymaith, rhwygo ymaith.*

Abſciſſura, æ, *Rhwyg, trwch.*

Abſconditè, *Dan gudd, dan llech, yn guddiedig, yn ddirgel; tan gelc.*

Abſconditus, a, um: *Cuddiedig, dirgel, dirgeledig.*

Abſcondo, is, ĕre, *Cuddio, dirgelu, murnio.*

Abſconſio, nis, *Cêl, celc, cudd.*

Abſens, tis, *Abſennol, ammhreſſennol, heb fod yngwydd.*

Abſentia, æ, *Abſen.*

Abſentio, ſi, īre, *Anghyttuno, anghydſynio, anghydfod.*

Abſento, are, *Bod yn abſennol, peri ymabſennu.*

Abſilio, īre, *Neidio ymaith.*

Abſimilis, e, *Anghyffelyb, annhebyg, amryfal.*

Abſinthites, *Diod wermod, da i'r cylla, a'r ddueg, a'r afu.*

Abſis, idis, *Cant troell, neu olŵyn. Crymiad bwa maen, maſgl rhwyd.*

Abſiſto, ſtiti, ĕre: *Ymadaw, bod yn anghysbell, ymattal, peidiaw.*

Abſoleo, ĕre, *Bod allan o arfer.*

Abſolvo, ĕre, *Gellwng, rhyddhau, gwaredu, maddeu, pardynu. Gorphen, dibennu, cwblhau.*

Abſolutè, *Yn berffaith, yn llwyrgwbl, yn hollawl.*

Abſolutio, nis, *Perffeithrwydd, rhyddháad, gwared, gellyngdawd.*

Abſolutus, a, um: *wedi ei ryddhau, rhydd, dihawl, diarhawl. Cwbl, perffaith, cyflawn, wedi ei orphen.*

Abſonus, a, um: *Anghyweir, anghyſſon, anghyttûn.*

Abſorbeo, pſi, ēre, *Llyngcu, traflyngcu, cegu, yſſu.*

Abſque, *Heb.*

Abſtemius, a, um, *Diwin, un nid yfo win, difrwyſg.*

Abſtergeo, ſi, ēre: *Sychu ymaith, carthu, glanhau, golchi ymaith, glanwheithio.*

Abſterreo, üi, ere, *Tarfu ymaith, dychrynu, hylltrawu.*

Abſtinens, tis, *Yn ymgadw, yn ymattal, yn ymbaid, yn dirweſtu, diymmyr.*

Abſtineo, ēre, *Ymattal, ymgadw, ymbeidio, dirweſtu: bod yn ddiymmyr.*

Abſtinentia, æ, *Ymattal, ymarhed, dirweſt.*

Abſto, iti, āre: *Sefyll o bell.*

Abſtollo, tuli, ĕre, *Dwyn ymaith.*

Abſtorqueo, ſi, ēre: *Troi, nyddu, a dwyn ymaith drwy nerth.*

Abſtraho, xi, ĕre: *Tynnu ymaith, dirdynnu, dwyn o drais, tynnu oddiwrth.*

Abſtringo, xi, ĕre: *Datglymmu, dattod, dadrwymo.*

Abſtrudo, ſi, ĕre: *Gwthio ymaith, cuddio.*

Abſtruſus, a, um: *Cuddiedig, dirgel, caead, wedi cau arno, tywyll, anhawdd ei ddeall.*

Abſum, fui, *Bod ymaith, bod yn abſennol, bod yn bell, pallu pan fo rhaid wrtho, bod ag eiſiau arno.*

Abſumo, pſi, ĕre: *Treulio, yſſu, difa.*

Abſumedo, nis, *Difrawd, traul.*

Abſumptio, nis, *Traul, difrawd.*

Abſurdus, a, um: *Anghymmwys, anghymmheſur, anghyſſon, anaddas; Gwrthun, direſwm, anghyfwlch.*

Abverto, ti, ĕre: *Dychwelyd, neu droi heibio.*

Abundo, are, *Bod ar ddigon, cael digon, bod a digonedd a helaethrwydd gantho, cael ei wala, bod yn orllawn.*

Abundans, tis, *Helaethlawn, digonol, gorllawn, diamdlawd, ffwch, cyflawn.*

Abundantia, æ, *Digonedd, amlder,* & corruptè, *andler, digonoldeb, cyflawnder, llawnaeth.*

Abundatio, nis, *Morgymlawdd, llifeiriant, rhyferthwy.*

Abvolo, are, *Ehedeg ymaith, diſannu.*

Abuſque, *O, oddiwrth.*

Abuſio, nis, *Camarfer, drwg arfer.*

Abuſivè, *Yn erbyn arfer, ac anian, a defod; yn annhebrthynol.*

Abuſus, us, üi: *Camarfer, drwg arfer, camwri.*

Abutor, ĕris, *Camarfer, drwgarferu, arfer peth yn amgen nag y gweddai.*

Abydena, orum, *Pethau dibris, gorwag, ofregedd. Arabeddiaeth.*

Abyſſus, i, *Anoddyn, pwll heb waelod, cadduglynn, eigion dwr, dwfn.*

A C

Ac, *A, ac, yn gyffelyb, fal.*

Acacia, æ, *Symledd, diniweidrwydd, gwiriondeb, digynddrygedd.*

Acacus, a, um: *Diddrwg, gwirion, diniweid.*

Academia, æ, *Prif yſgol, mam-yſgol. Felly y gelwid y lle y dyſgai Plato yn Athen.*

Acæna, æ, *Irai, ierthi, gwialen alw, gwialen feſur o ddeg troedfedd o hyd.*

Acalanthis, dis, *Aderyn y Bin, llinos, llinoſen.*

Acanthice, es, *Rhyw yſtor.*

Acapna, *Coed difwg, pillwydd onn.*

Acapnus, a, um: *Difwg.*

Acarne, es, *Morbyſg penfras auremmog.*

Acarus, i, *Gwyfyn, meiſgyn, pryfyn a fâg mewn cwyr.*

Acatalecticus, i, *Gwers heb na rhwy nac eiſiau ynddi.*

Acataleptos, *Anamgyffred.*

Acatium, ii, *Yſgafnuong, hwyl fwyaf llong.*

Acauſtus, a, um: *Dibeeth, dilosg.*

Accanto, are, *Canu gydâ thannau.*

Accedo, ſſi, ĕre: *Cyrchu at, neſſau, myned at neu ddyfod at. Cydfod.*

Acceleratio, nis, *Ffrwſt, ffull, ffwdan, brŷs, dyfrys, pryſurdeb.*

Accelero, are, *Dyfryſio, bryſio, pryſuro, ffryſtio.*

Accendo, ĕre, *Ennyn, cynneu.*

Accenſus, i, *Milwr a fai beunydd yn gwaſanaethu penſwyddog. Un a roer yn lle yr un a fo marw. Goſtegwr llys, rhingyll.*

Accentus, us, üi, *Accen, orddigan, tôn. Codiad neu oſtyngiad llais.*

Acceptabilis, e, *Cymmeradwy.*

Acceptabulum, vid. Acetabulum.

Acceptilatio, nis, *Cyfaddefiad taledigaeth.*

Accepto, are, *Dilyſu, cymmeryd yn ddilyſiant, derbyn yn fynych.*

Acceptus, a, um: *Cymmeradwy, boddlawn, dilyſiant.*

Accerſio, & Acceſſo, ivi, ĕre, *Galw atto, cyrchu.*

Accerſitus, us, ui, *Galwad.*

Acceſ

Acceſſio, nis, Angwaneg, angwanegiad. Mynediad neu ddyfodiad.
Acceſſus, us, üi: Idem. Item, Dineſſáad, Neſſáad.
Acceſſus, a, um; Hygyrch.
Accidens, tis, Damwain, digwydd. Perthynas.
Accidentalis, e, Damweiniol.
Accidentia, æ, Digwydd, damwain.
Accido, ĕre, Cwympo i lawr i vn, ymoſtwng i vn, damweinio, digwyddo.
Accīdo, ĕre, Torri, trychu, lleinau, toli.
Accieo, ēre, Galw at vn. Ymelwain ar vn.
Accio, iui, īre. Idem.
Accino, ni, ĕre: Canu gyda thant, pyncio; canu gyd ag arall.
Accitus, us, üi; Galwad.
Accipio, ēpi, ĕre; Cymmeryd, derbyn. Arfoll, croeſawu.
Accipiter, tris, Gwalch, hebog. Gwepia.
Accipiter humipeta, Corwalch.
Accipitrarius, ii, Hebogydd, gweilchydd.
Acciſſo, are, Gorphwyllo, ynſydu. Cymmeryd arno, lladd dieithr, bwrw dieithr.
Acclamo, are, Cydlefain, cydwaeddi, cydawri. Diasbedain.
Acclino, ĕre, Gogwyddo at, pwyſo at, tueddu.
Accliuis, e, Meinhau ar i fynu, ewinallt, bronallt, ſerthallt, diphwys, gorallt.
Accliuitas, tis, Gwaered, gorwaered.
Acclivus, a, um. Idem quod Accliuis, e.
Accola, æ, Cymmydog, vn a ſo agos ei drigias. Dyn dyfodiad.
Accolo, ĕre, Trigo yn gyfagos, gerllaw.
Accommodo, are, Addaſu, cyfaddaſu, cymmedroli, priodoli, cymmhwyſo, cymmeſuro. Benthygio.
Accommodatus, a, um; Cymmwys, cymmheſur, addas. Yn cydladd, yn cydweddu.
Accommodus, a, um: Addas, cymmwys, gweddol.
Accredo, ĕre, Coelio, credu.
Accrementum, i, Angwanegiad.
Accreſco, cui, ĕre; Tyfu, cynnyddu, chwanegu.
Accretio, nis, Cynnydd.
Accubo, üi, ĭtum; Eiſtedd ger llaw; eiſtedd i fwytta.
Accubatio, nis; Eiſteddiad. Bod o wraig ar ei gwely. Eiſteddiad ar wyau fal adar.
Accubitor, ris, Gwahoddwr, gweſtai.
Accubitum, i, Gwely dydd, glwth gorphywys.
Accūdo, di, ĕre; Bathu, gweuthur bath, K. H. Curo ar yr eingion.
Accumbo, üi, ĕre; Gorwedd i lawr, neu ger llaw, eiſtedd i fwytta.
Accumulo, āre, Cludeirio, daſyrnu, dyſylu, pentyrru, mwdylu, curtio. Angwanegu.
Accumulatè, Yn bentyrreu, yn gurtiau, yn aml, yn helaeth.

Accuro, āre, Gofalu, pryderu. Cywreinio, cynnilo, gwneuthur yn ddichlyn.
Accuratus, a, um; Cywraint, dichlyn, tacclus, hylwybr, gofalus.
Accuratio, nis, Pryder, gofal, aſtudrwydd.
Accurro, ri, ĕre; Rhedeg at, pryſuro at.
Accurſus, us, üi; Ymgyrch, pryſur ymgaſg', ymgyfred.
Accuſo, are, Achwyn, ceryddu, beio, cyhuddo.
Accuſatio, nis, Achwyn, cwyn, cyhudded, cerydd.
Accuſator, ris, Achwynwr, cyhuddwr.
Acedia, æ, Mewyd, diogi, lleſgedd.
Aceo, ui, ēre; Suro, chwiblo.
Aceſco, ĕre, Troi ar ſuro, chwiblo.
Acer, eris, Pren maſarn, medd rhai.
Acer, acris, acre; Tôſt, llym, ffraethlym, chwibl. Eſgudlym, gwychr, dewr, drud, blaendoſt, pwyllog, yſtrywus, awchus.
Aceratum, i, Cymrwd calch, priddgiſt a gymmyſger â gwair neu wellt.
Aceratus, a, um; Vſlyd, llychlyd, manvſlyd.
Acero, are, Cymmyſgu ag vs.
Acerbo, are, Blino, chwerwi. Gofidio.
Acerbus, a, um; Anaddfed, chwerw, ſur, anhyfryd, gofidus, blindoſt, ſurchwibl, garw, chwerwdoſt.
Acerbitas, atis, Chwaith, chwerwder, ſurni, llymder, toſtedd. Gofid, blinder, helbul, adfyd, &c.
Aceroſus, a, um; Vſlyd, manuſlyd.
Acervus, i, Twrr, pentwrr, ſwp, curt, crug, cruglwyth, cludair, dâs, daſwrn, mwdwl, carnedd; Bera.
Acervatim, Yn dyrrau, yn dyrrylau, yn bentyrrau, yn fwdylau, bob yn bentwr, &c.
Acervo, are, Tyrru, pentyrru, ſyppio, curtio, cludeirio, mwdylu, daſylu.
Acetabulum, i, Math ar feſur, cwppenyn. Y ceuedd y try pen y glun ynddo.
Acetaria, orum; Saws a gwinegr ynddo, gwinegrfwyd.
Acetoſitas, atis, Surni, chwibledd.
Acetoſus, a, um; Surllyd, egr, chwiblſur.
Acetum, i, Gwinegr, ſurwin.
Achantia, æ, Pyſgodyn morcath, yn nhyb rhai.
Acharis, Diddawn, dirras, anraſol.
Achates, æ, Math ar faen gwerthfawr.
Achetæ, arum, Ceilioged rhedyn, vchellais.
Achilleum, i, Rhyw ysbwng meddal mandwll.
Achilleias, dos; Math ar haidd.
Achilus, a, um; Diweus, dior, diymyl.
Achne, es, Vs, mor-ewyn, gwlith.
Achores, Pengrechi crownllyd.
Achras, adis, Gellygen wyllt.

Achreſtia, Anghynnildeb.
Achyron, Vs, manus.
Aciale, Rhyw haiarn caled.
Acicula, æ; Nodwydd ben.
Acicularius, ij, Nodwyddwr.
Acidula, æ, Gellyg ſurion. Suran y coed.
Acidula aqua. Dwr a fedawa fel gwin.
Acidus, a, um; Sur, egr, chwibl. dwrn.
Acidulus, a, um; Lledſur, gochwibl.
Acieris, ris, Bwiall efydd i aberthu.
Acies, ei, Min, awch, afwch, blaen. Blaen y gad, wyneb y drin, âd, brwydr, llu. Drem y llygaid, craffder golwg. Ochr.
Acinacis, is; Cleddyf cam ym myſg y Perſiaid.
Acinoſus, a, um; Dincodlyd.
Acinus, i: & Acinum, i; Dincodyn, cerrig manffrwythau, cnewyllyn pob grawn.
Acipenſer, ĕris, Pyſg a'i genn a'i twf tu a'i tenu, a'i nawf yn erbyn y ffrwd.
Aclaes, Vn ni lo ſo vn amſer.
Acletos, Heb ei alw.
Aclis, idis, Math ar arf a rwymid wrth linyn megis taflffon.
Acme, es; Pryffwnt, blodau ieuengtid.
Acmon, ōnis, Eingion y gof.
Acmotheton, Cyff eingion.
Acœtus, a, um; Diwely, diwaddod: heb waelodion.
Acolaſtus, i, Hael byrrllawiog, vn ni thyccio cerydd iddo. wttreſwr, rhyhael.
Acolūthus, i, Ymlyniad.
Acolytus, i, Dyn diwahardd.
Acone, es; Hogfaen, agalen, maen hogi.
Aconæ, arum, Clegyr, garwgreigiau, clogwynai.
Acontia, æ, Arwydd tanllyd yn yr wybr megis taflffon. Math ar farph.
Acopa, orum, Meddyginiaeth rhag blinder a lludded.
Acopis, Maen gwyrthfawr tebig i fritbwydr.
Acor, ōris, Surni.
Acoſmia, æ, Anrhefn. Anllywodraeth mewn gwlad. Anniwyg.
Acoſmus, i, Anrhefnus, anniwygus, didrefn, diaddurn.
Acquieſco, eui, ĕre; Ymfodloni, ymlonyddu, cydſynio, ymeſmwytho, ymhyfrydu mewn rhyw beth.
Acquiro, ſiui, ĕre, Ceiſio, caffael y peth a geiſier, ymgais, peri.
Acredo, ĭnis, Surni, llymder, toſtedd, ffraethder.
Acredula, æ, Hedydd y coed.
Acrimonia, æ, Llymder, toſter, ffraethder.
Acritas, atis. & Acritudo, ĭnis, ferè idem.
Acróaſis, is, Gwrandawiad.

Acrochordon, nis, *Dafadennau troedfeinion, fel y tybygid eu bod yngbrog wrth y gewyn.*

Acrocomus, i, *Dŷn llaeſwallt.*

Acrodrya, orum, *Pob ffrwyth caledfliſg, megis cnau,* &c.

Acropolis, *Vcheldref.* A high place in a Citie.

Acroteria, orum, *Parthau eithaf corph dyn. Y lluniau a fo ar attegion adeilad. Trwyn neu ben blaen llong.*

Acrothorax, *Un banner meddw.*

Acta, æ, *Tywyn y mor, y feiſdon.*

Acta, orum, *Gweithredoedd a roer mewn coſtyfrau.*

Actio, nis, *Gweithred, gwaith. Cwyn, dadl, achwyn, hawl, cynghawſedd.*

Actito, are, *Ymgyfreithio, ymdda dlen, mynychwneithur.*

Activus, a, um, *Bywiog, eſgud.*

Actor, ōris, *Gwneithurwr, dadleuwr hawl. Cyngaws, a chanllaw, cwynwr, chwareydd mewn Comedi.*

Actualis, le, *Gweithredol.*

Actuarium, ij, *Yſgafnllong iw rhwyfo.*

Actuarius, ij, *Scrifennedydd.*

Actuarius, a, um, *Y peth a yrrer.*

Actuoſus, a, um, *Cymmyreddus, pryſurwas, bob amſer ar waith, ffwdanus, poenfnwr, llafurus.*

Actus, us, ui, *Gweithred, rhan chwarae mewn Comedi.*

Actutum, *Yn y man, yn y lle, yn ddioed, heb obir.*

Aculeus, i, *Pig, pigyn, còl, colyn, conyn. Llym gerydd.*

Aculeatus, a, um, *Pigog, pigowglym.*

Acumen, ĭnis, *Llymder, awch, min, blaen. Llymſynwyr, calldychymmyg, yſtryw.*

Acuminatus, a, um, *Blaenfain, pigfain, llym.*

Acumino, āre, *Blaenllymmu, minio, blaenio, pigfeino.*

Acuncula, æ, *Nodwyddig.*

Acuo, ui, ĕre, *Llymmu, blaenllymmu, hogi, llifio.*

Acupictor, ōris, *Brodiwr, croeſweuwr, cyfreſtrwr, un a weithio gwaith edyf a nodwydd.*

Acupingo, xi, *Brodio, cyfreſtru, gweithio gwaith edyf a nodwydd.*

Acupedius, ij, *Buandroed.*

Acuſticus, i, *Clywedydd, heb ddywedyd dim.*

Acutus, a, um, *Llym, awchus, blaenllym craff, awchlym, miniog, durfing, llifaid. Toſt, certh, brochus, angerddol, poethlym.* Acuta vox, *Meinllais, crochlais.*

Acus, eris, & Acus, us, *Vs, manus, peiſwyn, chaffe.*

Acus, us, *Nodwydd ddur, nodwydd.*

Acus, i, m. g. *Math ar byſgodyn. Cornbig.*

Acyrologia, *Amwrhiodoliaith.*

A D

Ad, *I, at, ar, agos at, tuag at, wrth, hyd.*

Adactio, ōnis, *Cymmhell, diriad, gyrr.*

Adæquo, āre, *Gwaſtattáu, cyfartalu, gogyhydu. Ymgyſtadlu, ymgyfartalu, ymogyfuchio.*

Adæro, āre, *Priſio, goſod gwerth ar beth.*

Adæſtuo, āre, *Ymangerddu, berwi droſodd.*

Adaggero, āre, *Pentyrru, ſyppio, cludeirio, daſyrnu, carneddu.*

Adagium, ij; & Adagio, ōnis, *Dihareb, diarheb.*

Adalligo, āre, *Rhwymo wrth.* To bind to.

Adamas, ntis, *Diemwnt, Adamant. Maen tynnu.*

Adamo, āre, *Caru, ſerchu, rhoi ſerch, bwrw ſerch, ynfyd-garu.*

Adaperio, ui, īre, *Egori, rhythu.*

Adapertilis, e, *Egored, hawddegor, rhwth.*

Adapertus, a, um, Idem.

Adapto, āre, *Cymmhwyſo, Cymmeſuro, cymmedroli, addaſu, cyfaddaſu.*

Adaquo, āre, *Dyfrhau.*

Adarca, æ, Adarces, æ, Adarcion, adarcos. *Ewyn hallt, a gorferw a ddaw o'r cyrs a dyf yn y corſydd.*

Adareo, ui, ēre, *Dyſychu, crino.*

Adaucto, āre, *Chwanegu yn ſynych.*

Adaugeo, xi, ēre, *Angwanegu, helaethu.*

Adbibo, bi, ĕre, *Ymyfed, yfedtri.*

Adblandior, iris, *Gwenieithio, llochi, ymolcithio.*

Adcorporo, āre, *Corpholaethu, cydgorphi.*

Adcredo, ĕre. *Coelio, credu.*

Adcreſco, ui, ĕre, *Tyfu wrth.*

Addecet, *Gweddus yw, iawnweddawg yw.*

Addecimo, āre, *Degymmu, cymmeryd degwm.*

Addenſo, āre, *Tewychu, tewhau.*

Addico, xi, ĕre, *Rhoi i'r ucha'i gynnyg, Arwerthu, rhoi dan bris, cymmynnu, ymroi i ryw beth, dywedyd, gellwng i arall, canhiadu, lluniaethu.*

Addictè, *Yn gaeth.*

Addiſco, ĕre, *Dyſgu, cynnyddu mewn dyſg.*

Additamentum, i, *Angwhaneg, ſarrit, wat.*

Addiuino, āre, *Darogan, dewinio, brutio, prophwydo, dychymmyg, bwrw amcan.*

Addo, as, dedi, āre, *Rhoi 'n angwaneg.*

Addo, is, idi, ĕre, *Dodi at, dodi wrth, angwanegu.*

Addormiſco, iui, ĕre, *Dygyſgu.*

Addubito, āre, *Lledammau.*

Adduco, xi, ĕre, *Dwyn at, dwyn i ben. Peri coelio, denu, tynnu at.*

Adduplico, āre, *Atdyblu.*

Adechaſtos, *Dyn clau, ni wna 'n erbyn cyfiownder na rhag eiſiau na rhag ofn.*

Adedo, edis, es, *Llwyrfwytta, difa, yſu y cwbl.*

Adēlus, a, um, *Annilys, anhyſbys.*

Adenes, *Clwyf yn y geuau, neu 'r gwddf, megis chwarrennau neu gilchwyrn.*

Adeò, *Yn gymmaint, heb law hyn, yn ddiau, felly, fel.*

Adeo, iui, ire, *Dyfod at, myned at, cyrchu at, goſod ar un.*

Adeps, ipis, *Braſder, iraid, ſaim, bloneg.*

Adipatum, i, *Bwyd bras.*

Adipōſus, a, um, *Ireidlyd, ſeimlyd, gwerllyd.*

Adeptio, nis, *Caffaeliad.*

Adequito, āre, *Marchogaeth gerllaw.* To ride by.

Adeſdum, *Dabre, dyred yma.*

Adeſpotus, a, um, *Difeiſtr, diberchen.*

Adeſurio, iui, īre, *Bod yn newynog iawn.*

Adfremo, ĕre, *Ymrwgnach.*

Adfringo, egi, ĕre, *Dryllio, torri, megis wrth y pared.*

Adhabito, āre, *Trigo gerllaw, pryſwylio yn agos.*

Adhæc, *Gydâ hynny, heb law hyn.*

Adhæreo, ſi, ēre, *Glynu wrth, ymgyſſylltu, dylynu, ymlyn, ymludio.*

Adhæreſco, Idem.

Adhæsè, *Gydag attal, yn fyngus.*

Adhæſio, nis, *Glŷn, ymludiad.*

Adhalo, āre, *Chwythu neu anadlu ar.*

Adhamo, āre, *Cyſſylltu neu ddaly â bâch, cydfachu.*

Adhibeo, ui, ēre, *Dodi wrth, goſod wrth, dodi at beth.*

Adhinnio, īre, *Gweryru ar, ymweryru.*

Adhorreſco, ĕre, *Arſwydo, dychrynu.*

Adhortor, āris, *Cynghori, annog, eiriol.*

Adhuc, *Hyd hyn, hyd yn hyn, etto. Hyd hynny.*

Adianoeta, *Dirgelion, pethau anhawdd eu deall.*

Adigo, ēgi, ĕre, *Gyrru at, dwyn at, cymmell i wneuthur, gyrru i mewn, gwthio.* To compell.

Adjicio, ēci, ĕre, *Bwrw at, dodi wrth, angwanegu.*

Adimo, ēmi, ĕre, *Tynnu ymmaith, tynnu oddiwrth, toli, lleihau, dwyn oddiar.*

Adimpleo, ēui, ēre, *Cyflowni, llenwi, cwblhau.*

Adindo, didi, ere, *Dodi i mewn, bwrw i mewn.*

Adinſtar, *Cyfref, megis, malpai.*

Adinuenio, īre, *Craffddychymygu, cael, caffael.*

Adipiſcor, eptus, *Cael, caffael, cyrhaeddyd, gorddiwes.*

Adipſon,

Adipson, *Diod a dorro syched.*
Adito, āre, *Mynych gyrchu at.*
Aditus, us, üi, *Mynediad, ffordd, dyfodiad i mewn, rhodfa, cyntedd, rhagddrws, adwy.*
Adjudico, āre, *Barnu i un.*
Adjŭgo, āre, *Ieuo wrth; cyssylltu, cwplyssu.*
Adjumentum, i, *Porth, cymmorth, cynnhorthwy.*
Adjungo, xi, ĕre, *Cysylltu wrth, dodi wrth.*
Adjurgo, āre, *Ceryddu 'n dost, sennu, ysdwrdio.*
Adjuro, āre, *Tyngbedu.*
Adjuto, āre, *cynnorthwyo, cymmorth.*
Adjutor, ōris, *Cynnorthwywr, cyfnerthwr.*
Adjutorium, ij, *Porth, cymmorth, cynnorthwy.*
Adjuvo, āre, *Porthi, cymmorth, cynnorthwyo.*
Adlubesco, ĕre, *Rhyngu bodd.*
Admando, āre, *Danfon at.*
Admetior, mensus, īri, *Mesuro.*
Adminiculo, āre, *Cynnorthwyo, attegu, cynnal.*
Adminiculum, i, *Cymmorth, atteg, annel, ysbarlath, gosail.*
Administer, tri, *Gweinidog, Gweinydd, gwas, gwasanaethwr, lladmer, arlwywr.*
Administro, āre, *Gweinyddu, gwasanaethu, trin, llywodraethu.*
Administratio, nis, *Gweinidogaeth, triniad.*
Administrator, is, *Gweinydd, trinwr.*
Admiror, āris, *Anrhyfeddu, aruthro, rhyfeddu, serchu, rhoi bri ar beth, mawrygu.*
Admirabilis, e, *Rhyfedd, anrhyfedd, aruthr, uthr, rhyfeddol, eres.*
Admiratio, nis, *Aruthredd, uthredd.*
Admirator, ōris, *Rhyfeddwr.*
Admirandus, a, um, *Aruthrol, rhyfeddol.*
Admisceo, cui, ēre, *Cymmysgu, cydgymmysgu.*
Admistio, ōnis, *Cymmysg.*
Admissarius, ij, *Ystalwyn, amws. Puteiniwr, gwragedd wr.*
Admissio, nis, *Derbyniad, cynnhwysiad, caniattâad.*
Admissionalis, is, *Ystafellydd.*
Admissura, æ, *Pryd cydio, tersenydd buwch, cynheigtra gast, Rhid geifr, Llawd moch, Dyre meirch, Hydref ceirw.*
Admissum, i, *Bai, gweithred yn erbyn cyfraith. Cawdd, coddiant, trosedd, camwedd.*
Admitto, si, ĕre, *Goddef, cynnwys, derbyn. Derbyn i mewn, cymmeryd atto, cymmeradwyo, gollwng i mewn; gwneuthur bai.*
Admodulor, āris, *Cydganu, cydleisio, cydbyncio, canu gydâ thant.* To sing vnto.
Admodum, *Yn fawr iawn, iawn.* vt, Bonus admodum, *Da iawn,* &c. *Syrn, tê.*
Admœnio, āre, *Gosod ynghylch y caerau.*
Admolior, īris, *Ymegnio, ymorchestu, ymdraffullio.*
Admoneo, üi, ēre, *Rhybuddio, annog, dwyn ar gof, cynghori.*
Admonitio, onis, *Rhybudd, annog, cynghor.*
Admordeo, di, ēre, *Dwysgnoi, brathu a dannedd. Niweidio, briwo.*
Admoveo, i, ēre, *Symmud at, mudo at, gosod wrth, ymmod.*
Admugio, īre, *Gynnisio, brefu ar, fel y fuwch ar ei llo.* To low vnto.
Admurmuro, āre, *Ymfurmur, ymrwgnach.*
Admurmuratio, nis, *Murmur, grwgnach, manson, arasson; adlais tyrfa yn dangos eu cyttundeb.*
Admutilo, āre, *Anafu, briwo.*
Adnascor, eris, natus, *Geni ger llaw, tyfu wrth, attyfu.*
Adnato, āre, *Nofio at, goddiwes wrth nofio.*
Adnavigo, āre, *Morio at, llongwrio i fann.*
Adnavigatio, nis, *Morwriaeth.*
Adnicto, āre, *Amneidio ar.*
Adnihilo, āre, *Diddymmu, dielwi, seithugo.*
Adnitor, xus, sus, niti. *Ymorchestu i wneuthur peth, ymegnio, ymrymio; gwneuthur ei oreu.*
Adno, āre. *Nofio at.*
Adnubilo, āre, *Cymmylu peth, tywyllu.*
Adnutrio, iui, īre, *Magu ger llaw.*
Adobruo, ĕre, *Claddu, bwrw pridd ar beth, priddo, anhuddo.*
Adoleo, lui, leui, ēre, *Dechreu tyfu. Fflammychu, ennynnu, llosgi. Mwgdarthu, llosgaberthu, arogl-losgi.*
Adolesco, lui, leui, ēre; *Tyfu, cynnyddu, tyfu mewn oedran.*
Adolescens, tis, *Llangc, llangces, bachgen, herlod, rhoccas, gwr ieuangc, gwas ieuangc, glaslangc o 12 oed i 21.*
Adolescentia, æ, *Ieuengtid, mabolaeth, maboed, cynnyddoed.*
Adolescentulus, i, *Bachgennyn, llengcyn.*
Adolescentula, æ, *Llangcesig, herlodes.*
Adolescentior, āris; & Adolescenturio, ire; *Chwarae 'r bachgen, bachgenneiddio.*
Adoleschia, æ, *Dadwrdd, baldordd.*
Adoleschus, i, *Rhuadwr, siaradwr.*
Adoperio, ui, īre; *Cuddio, gorchuddio, anhuddo.*
Adoptio, nis: Contractè pro Adoptatio; *Mabwys, mabwysiad, mabgynnwys.*
Adoptivus, i, *Mab cynnwys, vn a gymmerer yn lle mab. Ansoddfab,* ait Gr. Ro. *Mab dewis.*
Adopto, āre, *Cymmeryd yn fab, cynnwyso yn fab, Mabwysio.*
Adoptatio, nis; Idem quod Adoptio.
Adoptativus, a, um; *Vn a gymmerer yn lle mab.*
Ador, ōris, *Rhyw wenith a arferid gynt mewn aberthau.*
Adoratio, nis, *Anrhydedd, addoliant, urdduniant.*
Adorea, æ, *Mawl, moliant, clod, gogoniant. Teisen o'r gwenith Ador.*
Adorior, īris, tus; *Gosod ar vn, cyrchu, ymgyrchu, rhuthro, cychwyn, ymgywirio.*
Adorno, āre, *Diwygio, harddu, addurno, cyweirio, twtneisio, gwychu, hoywi, dilladu.*
Adoro, āre, *Addoli, ymostwng. Attolygu, anrhydeddu, perchi.*
Adoxia, æ, *Ammarch, anfri, anglod, hurt, cullib, difenwad.*
Adoxus, a, um; *Dibarch, dibris, difenw. Diglod, difawl.*
Adposco, ĕre, *Gofyn, peri, annog.*
Adprecor, āri, *Attolwg, cymmogni.*
Adpugno, āre, *Gosod ar vn, ymladd yn erbyn*
Adrado, si, ĕre; *Crafu, rhasglio.* To shaue.
Adrepo, psi, ĕre; *Ymlusgo at beth, cropian at, ymlithro at.*
Adrudus, *Digywair, trwsgl, aflathraid.*
Adrumo, āre, *Grwgnach, murmuro, minial, manson.*
Adspuo, ĕre, *Poeri ar.*
Adstupeo, ere, *Prisio 'n fawr. Serchu 'n fawr.*
Adsum, adfui, *Bod yn bresennol, bod yn borth, bod yn agos, bod yn barod.*
Adesdum, *Debre yn nes, dyred ymma.*
Adtexo, üi, ĕre; *Gweu wrth, cylymmu wrth.*
Attondeo, di, ēre, *Cneifio* [illegible]
Adtubernalis, is, *Cytty, cydfwth ag vn.*
Advecto, āre, *Dygludo, trosglwyddo.*
Adveho, xi, ĕre; *Dwyn, cywain, cludo.*
Advelitatio, nis, *Cysymliw, cysedliw, ymgeintach.*
Advelo, āre, *Cuddio, llen-guddio, gorchuddio.*
Advena, æ, *Dieithrddyn, dyfodiad, dyn dyfodiad, gwr dyfod, dyn treigl, alldud, arallfro.*
Adveneror, āris, *Anrhydeddu 'n fawr, perchi, rhoi urddniant.*
Advenio, īre, *Dyfod at, dynessu.* To come to.
Adventitius, a, um; *Dyfodiad, damweiniol, a fo gan vn oddiwrth arall.*
Advento, āre, *Dynessu, dyfod yn nes.*
Adventor, ōris, *Vn dyfodiad, vn a ddel heb ei ddisgwyl.*
Adventus, us, üi, *Dyfodedigaeth, dyfodiad.*
Adverbero, āre, *Maeddu 'n dost, pwyo, ffusto.*

Adverbium, ii, Rhagferf, gorair, arorair.
Adverſa, orum, Gwrthwyneb, adfyd.
Adverſaria, æ, Gwrthwynebwraig.
Adverſaria, orum, Nodlyfr.
Adverſarius, ii, Gwrthwynebwr, gwrthblaid. cyfrawl
Adverſatio, ōnis, Gwrthwynebiad.
Adverſator, ōris. Idem quod Adverſarius.
Adverſitas, atis, Gwrthwyneb.
Adverſitor, oris, Un el i gyfarfod ei feiſtr.
Adverſor, āris, Gwrthwynebu, bod yn wrthwynebwr, gwrthladd, bod yn erbyn.
Adverſus, & Adverſum: Yn erbyn, tuag at, gyferbyn, ar gyfair, rhag.
Adverſus, a, um: Y peth a fo gyferbyn, neu ar gyfeir, y peth y gweler ei ben blaen. Gwrthwynebus, adfydig, aflwyddiannus.
Adverto, ĕre, Yſtyried, deall. Troi at, gwilio ar, diſgwyl, cyfarch. Coſpi, cynghori, ymgynghori.
Adveſperaſcit, Mae hi 'n hwyrhau, hi aeth yn hwyr.
Advigilo, āre, Gwiliaid, gofalu.
Advivo, xi, ĕre: Byw.
Adulor, āris, Cynffonlonni, gwenhieithio, truthio, ymoleithio, ymlochlach. Priodol yw i gŵn yn ysbleddach â'i meiſtraid.
Adulatio, nis, Truth, gweniaith. Gwaith cŵn yn cynffonlonni.
Adulator, oris, Truthiwr, gwenhieithiwr, truthain, ymoleithydd.
Adulter, teri, Godinebwr, gwrageddwr, boccrellwr, torrwr priodas.
Adultero, āre, Dynwared, dychymmyg, ffugio, llygru, diwyno. Godinebu.
Adulteror, āris, Deponens: Gwneuthur godineb.
Adulterator, ōris, Dynwaredwr, ffugiwr, llygrwr, diwynwr.
Adulterinus, a, um: Ffals, ffugiol, geuol. Mab llwyn a pherth. K. H. Baſtardd, gordderchfab.
Adulterium, ii, Godineb, torr-priodas. Llygriad, rhithiad, dieithrad.
Adultus, a, um: Yr hwn ſy 'n ei gyflawn oedran, wedi cael ei dwf. Braiſg, hydwf.
Adumbro, āre, Cyſgodi, gwaſgodi, rhoi gwaſgod. Braſlunio, braſnaddu, bwrw go-wni. Bwrw amcan ar wneuthur peth.
Adumbratio, ōnis, Gwaſgodiad. Braſluniad, go-wni.
Adumbratim, Yn odewyll, yn aneglur.
Aduncitas, tis, Camder, gŵyrgemmi, bachogrwydd.
Adunco, āre, Cammu, gŵyrgammu, bachu.
Aduncus, a, um: Cam, crwcca, bachog.
Ad vnguem, Yn rhagl, yn hyſedr, ar bennau ei fyſedd.

Aduno, āre, Vno, gwneuthur yn vn, dyvno, cyttuno. Cydgaſglu, cyſſylltu, pentyrru.
Adunatio, nis, Vniad, cyſuniad, cydgaſgliad.
Ad vnum, Hyd at vn, hyd yn oed vn.
Advoco, āre, Galw at, galw yn borth. Ymelwain, ymoralw. Dadleu, cymmeryd yn ganllaw. Denu, hudo.
Aduocatus, i, Tafodiog, canllaw. K.H. amddiffynnwr dadl, neu gyngaws. Gwr o gyfraith, vn a gymmero blaid arall, dadleuwr.
Aduocatio, ōnis, Canllawiaeth.
Aduolo, āre, Hedeg at, neu 'n gyfagos.
Advolvo, ĕre, Cydblygu, cymblygu. Treiglo at.
Adurgeo, ſi, ēre: Cymmell, gyrru, gwthio.
Aduro, ſſi, ere: Rhuddo, deiſio, goloſgi, rhoſtio, poethi.
Aduſtio, ōnis, Deiſiad, goloſgiad, &c.
Adynamus, a, um: Anghryſ, diallu.
Adytum, i, Dirgelfa, lle ni bo rhydd ond i ychydig fyned iddo. Cangell y deml.

A E

Ædepol, Myn teml Pol-lux.
Ædes, is. ſing. Teml, eglwys, llann.
Ædes, ium. pl. Tŷ, eglwys, annedd, ymogor.
Ædicula, æ, Tŷ bychan, eglwyſan.
Ædificium, ii, Adail, adeilad, Adeildy.
Ædifico, āre, Adeiladu, adeilad.
Ædificatio, onis, Adeiladaeth.
Ædificator, ōris, Adeilwr, adeiladwr, adeilawdr.
Ædilis, is, Swyddog i gadw adail temlau a thai. Gwaſtrawd adail, meiſtr gwaith.
Ædilitas, tis, Swydd yr Ædilis.
Æditimus, i, Swyddog eglwys, y perſon, y periglor, yſgolhaig eglwys, clochydd.
Æditυus. Idem.
Æditimor, āri. & Ædituor, āri. Bod yn ſwyddog eglwys.
Ædœica vlcera, Pendduynnod arffed.
Ædon, ōnis, Eos.
Æger, gra, um: Claf, clwyfus, afiachus, dolurus, claſycca. Trwm, triſt, gofidus.
Ægialus, Glann y môr, y traeth.
Ægilips, Uchelgraig anhygyrch gan eifr. Ewinallt, ſerthallt.
Ægilōpa, & Ægilops: Clefyd yn y llygad.
Ægilops, Gwylltgeirch, gwreiddyn crwnn fel wynwyn, neu arlleg.
Æginæa, Sachbynnau mawrion o amryw farſiandiaeth.
Æginopōla, æ, Gwerthwr y cyfryw ſachbynnau.
Ægipanes, Aniſeiliaid tebyg i ddynion, a thraed geifr iddynt.

Ægirinon, Eli o rawn y poplys.
Ægiros, Y poplys du. Aethnen.
Ægis, idis, Tarian Iou a Phal-las. Gwiſg o grwyn aniſeiliaid, morgymlawdd, corwynt.
Ægithus, i, Aderyn bach ſy arno ofn yr aſſen.
Ægloga, orum, Crybwyll am eifr.
Ægocephalus, Aderyn heb ddueg iddo.
Ægoceros, Yr arwydd a elwir yr Afr.
Ægonomus, i, Bugail geifr.
Ægophthalmus, Maen gwerthfawr fal llygad gafr.
Ægrè, Yn glaſaidd, trwy fowrhoen, yn anhawdd, yn erbyn ewyllys.
Ægreſco, ĕre, Cleſeccian, trymhau, cymmeryd yn drwm, myned glafach glafach yn y meddwl.
Ægrimonia, æ, Dolur, goſid, trymder, trymfryd, dygnedd.
Ægritudo, inis, Trymfryd, clefyd, clefych.
Ægroto, āre, Clefychu, cleſyccian. Methu, llwfrhau.
Ægrotus, a, um: Claf, drwg ei hwyl.
Ægrum, i, Blinder, dygnedd.
Ægyptus, i, Yr Aipht.
Ælurus, i, Cath.
Æmulor, āris, Ceiſio rhagori ar arall trwy wynfydu wrtho, ymachub, tráachub, ymorcheſtu, gwynſydu wrth. Dynwared gwaith vn arall.
Æmulatio, onis, Gwynſydiad, cynfigen, dynwared i geiſio rhagori.
Æmulator, ōris, Gwynſydwr, cenfigennwr.
Æmulus, a, um: Gwynfydig, yr hwn a ymorcheſto i daynwared arall er mwyn rhagori arno.
Æneator, oris, Vdcornwr, trwmplyſwr.
Æneus, a, um: O'r pres, o'r elydn.
Ænigma, tis, Dammeg, dychymmyg.
Ænigmatiſtes, Dammegwr, dychymmygwr.
Ænigmaticus, a, um: Dammegol, ar ddammeg, tywyll.
Aënum, i, Efyddyn.
Aëneus, a, um: O bres, efyddaid.
Æpolium, ii, Marchnad y geifr, gyrr o eifr.
Æpolus, i, Bugail geifr, porthmon geifr.
Æquabilis, e, Cyfartal, gogymmaint, gogyfuwch, gogyſtal, gogyfurdd. Vnwedd.
Æquabilitas, tis, Gwaſtadrwydd, cymmedroldeb, cyfartaledd, cyſtadledd.
Æquævus, a, um: Cyfoed, gogyfoed, vnoed.
Æqualis, e, de perſonis, Cydradd, cyfurdd, gogyfurdd. De rebus & perſonis, Gwaſtad, cyſtadl, cyſtal, cyſtedlydd, cyfartal, cymmedrol.

Æqua-

Æqualitas, tis, *Cyfartalwch, gogystadledd.*
Æquamentum, i, *Cymmhwysdra.*
Æquanimis, e. & Æquanimus, a, um: *Cyfartalfryd, gwastadfryd, didraba, didrabaus, addwynfryd.*
Æquanimitas, tis, *Meddwl cyfartal, gwstadrwydd meddwl, boffedd, ewyllys da, bodlonrwydd, cymmodlonedd, digyffro.*
Æquatio, onis, *Cymmedroldeb, gogymmhwysdra.*
Æquator, oris, *Gogyhydedd, sicl neu gylch yn yr wybr yn cyhydu'r dydd a'r nos.*
Æquè, *Yn union, yn gystal, yn uniawnwedd, yn iawn, yn ewyllysgar, yn gymmhedrol.*
Æquidiale, is, *Cyhydedd dydd a nos.*
Æquidies, ei. Idem.
Æquilatatio, nis, *Gogysled, unlled.*
Æquilaterum, *Cyfochr.*
Æquilibrium, ij, *Uniownbwys, mantol gywir, cydpwys, gwastadbwys. Tafod y clorian.*
Æquilibris, e, *Peth cytpwys, cydfantol.*
Æquilibritas, tis, *Cymmhwysdra, cydbwysedd.*
Æquimanus, *Deheuig o bob llaw.*
Æquimentum, i, *Llog anifail.*
Æquinoctium, ij, *Cyhydedd dydd a nos.*
Æquiparo, āre, *Cystadlu, cyfartalu, cyffelybu, tebygu.*
Æquiparabilis, e, *Yr hyn sy gystal, gyfartal ac arall.*
Æquiparatio, ōnis, *Cyffelybiad, cystadliad.*
Æquipes, ĕdis, *Troedwastad.*
Æquipollentia, æ, *Cystadledd, cyfartalwch.*
Æquipolleo, ēre, *Bod yn gystal, cystadlu, bod yn gyfallu ac un.*
Æquipondium, ij, *Cydbwys, cymmhwysder, pwys.*
Æquitas, tis, *Iawnder, uniownder, ysiownder, gwastadrwydd.*
Æquivocum, i, *Mwys-air, gair amwys, gair dauddeall.*
Æquo, āre, *Gwastattáu, uniowni, cyfartalu, cystadlu, gwneuthur pethau yn gydladd, union rannu.*
Æquor, ŏris, *Gwastadedd wyneb y mor, y gwastadfor, mor, gwastattir, y cefnfor, y dyfnfor, y gwastadfaes.*
Æquus, a, um: *Gwastad, gwastadlysn, gwastadwedd, addwyn, iawnweddog, cymmhedrol, cystal, cyfartal, cyfwlch, cymmwys, cymmhessur.*
Æquum, i, *Iawn, iawnder.*
Aër, ĕris, *Awyr, un o'r pedwar defnydd, awel, chwa.*
Æra, æ, *Arian wedi eu cyfrif.*
Æramentum, i, *Eurychwaith, efyddwaith, gwaith a wneler o bres.*
Ærarium, ij, *Trysor, trysordy.*
Ærarius, a, um: *Efyddaid, a wneler o bres.*
Æraria officina, *Gefail gof, gweithdy près.*
Ærarius faber, & Ærarius, ij, *Gof prés, gof coppr.*
Ærarij, *Gwyr wedi eu difreinio.*
Æratus, a, um, *wedi ei orchuddio â phres.*
Æratus homo, *Dyn â dlêd arno.*
Æripes, ĕdis, *Efydd-droed, peth a'i draed o bres.*
Ærisonus, a, um: *Efyddlais.*
Æro, āre, *Pressu, efyddu.*
Aëromantia, æ, *Dewindabaeth awyr, awyrgoel.*
Ærosus, a, um: *Peth ag efydd ynddo.*
Ærugo, ĭnis, *Rhwd pres neu efydd, y ferdigres, drygwynt ar yd, crafwynt.*
Æruginosus, a, um: *Rhydlyd, llosgedig gan wynt.*
Ærumna, æ, *Ysgafnbren i ddwyn baich cefn. Llafurboen, gofid, cysteg, cyni, dygnboen, trueni.*
Ærumnabilis, e, *Gorthrwm, gofidus.*
Ærumnalis, e. Idem.
Ærumnatus, a, um, *Un mewn dygnboen, adfydig.*
Ærumnosus, a, um, *Llawn trueni, gofidus, gofidlawn, poenfawr, blinderog.*
Ærumnula, æ, Diminut.
Ærus cator, ōris, *Cronniad arian.*
Ærusco, āre, *Cronni arian, cronni cyfoeth.*
Æs, æris, *Pres, copr, lattwn, efydd, elydr, elydn; hefyd, Arian bath.*
Æsculus, i, *Mesbren tebyg i dderwen.*
Æstas, ātis, *Hâf.*
Æstifer, a, um, *A ddycco gwrês, angerdd-bair.*
Æstimo, āre, *Cywerthyddio, prisio, ystyrio, meddylio, tybio.*
Æstimatio, ōnis, *Prisiad, bri.*
Æstivo, āre, *Bwrw'r haf, hafodta.*
Æstiva, orum, *Lle i ochel y tes, hafle, hafodle, hafdai.*
Æstivus, a, um: *Hafaidd.*
Æstuarium, ij, *Caingc o for, traeth, traethell, mornant, morgamlas, morryd, agen ddaiardor, pwll mygydarth. Nod y gorllanw.*
Æstuo, āre, *Brydio, bwrw ager, angerddu, berwi, cyffroi, mogynlawdd.*
Æstuosus, a, um, *Gwresog, poethferwedig, gwyniaf, poethlyd.*
Æstus, us, *Gwres haul, tes, mylni, gwres, llosg, poethfa, angerdd, berw. Mordwy, morgymlawdd, garwfor, dygyfor mor, llanw a thrai mor.*
Ætas, ātis, *Oed oedran, oes, hoedl, einioes.*
Ætatula, æ, *Maboed.*
Æternus, a, um: *Tragywyddol, didrangc, parhaus.*
Æternitas, ātis, *Tragywyddoldeb.*
Æterno, āre, *Tragwyddoli.*
Æther, ĕris, *Yr elfen dân, yr awyr, yr wybr.*
Æthra, æ, *Entrych awyr.*
Ævitas, ātis, *Oed, tragywyddoldeb, hirbara.*
Æviternus, a, um: *Tragwyddol, didrangc, anfarwol, bythol.*
Ævum, i, *Tragwyddoldeb, oes, amser.*

A F

Affabilis, e, *Hawdd ymddiddan ag ef, mwynlan, ymadrawddfwyn.*
Affabilitas, ātis, *Mwynder ymadrodd, Tiriondeb parabl.*
Affabrè, *Yn gywraint, yn gelfydd, yn weithgar, yn ddiciblyn.*
Affaniæ, arum, *Gwaelbethau, dibris, diddefnydd.*
Affatim, *Yn helaeth, yn gyflawn, yn fflwch, yn ddigonol.*
Affectio, ōnis, *Gwyn, cynnwrf meddwl, tuedd meddwl.*
Affecto, āre, *Taer-ymgais, serchu, traserchu, gorhoffi, rhoi bryd ar.*
Affectus, us, ui, *Affaith, gwŷn, anwyd, tuedd.*
Affero, attuli, *Cywain, arwedd, dwyn.*
Afficio, feci, ĕre: *Peri cyffro, blino.*
Afficior, ĕris, *Bod mewn meddwl da neu ddrwg, bod mewn gwyn, a chyffro, a drwg anwydau, ymwynio.*
Affigo, ixi, ĕre, *Hoelio wrth, cethru, clymmu wrth, rhwymo wrth.*
Affingo, nxi, ĕre, *Gwneuthur, ffurfio, dychymmygu at, bwriadu, llunio celwydd.*
Affinis, e, *Cytterfyn, cydffin, cyfnesaf. Cyfathrach-ddyn, cystlynol o herwydd priodas, o'r affaith.*
Affinitas, *Cyfathrach, cystlwn, cystlynedd.*
Affirmo, āre, *Honni, taeru, haeru, gwirio, siccrhau, cadarnhau.*
Affirmatio, ōnis, *Honniad, haeriad, gwiriad, siccrhaad.*
Afflatus, us, ui, *Chwa, damchwa, awel, anadl, chwŷth, gwynt, ysprydoliaeth.*
Affleo, ēre, *wylo, cymmeryd arno wylo.*
Afflictio, ōnis, *Trallod, blinder, blinfyd, gorthrymder, coddiant, tysmwy, helbul.*
Afflicto, āre, *Blino, gofidio, gorthrymmu, coddi, gyrru ynghyd.*
Affligo, flixi, ĕre, *Taro wrth lawr, cospi, blino, molestu, coddi.*
Afflo, āre, *Chwythu at, chwythu ar, llenwi â gwynt.*
Affluo, uxi, ĕre, *Llenwi at, llenwi drosodd, bod mewn helaethrwydd.*
Affluenter, *Yn helaethlawn, yn ddigonol.*
Affluentia, æ, *Digonedd, helaethrwydd, andler,* corruptè pro *Amdler.*

Affodio, di, ĕre, Cloddio at.

Affor, āris, Dywedyd wrth un.

Affore, Bod yn bresennol.

Afformido, āre, Ofni 'n fawr, cyfbrudo.

Affrango, fregi, ĕre: Torri wrth.

Affrĕmo, Murmur wrth, grydian.

Affrico, aui & ui, āre; Rhuglo wrth.

Affrio, āre, Briwo, briwsioni, malurio wrth.

Affulgeo, lsi, ēre, Tywynnu ar.

Affundo, fudi, ĕre: Taenellu ar, ysceino ar, rhedeg bethio fel dwr. Tywallt i mewn.

A G

Agabus, i, Y pryf a ŝs yr ŝd, y lindys.

Agalma, tis, Llun, delw.

Agamus, i, Heb priodi, dibriod.

Agape, es, Cariad, serch.

Agaricum, ci, Madarch a dŷf ar goed ynghylch Bosphorus.

Agaso, onis, Marchwr, gwastrawd afwyn.

Age. pl. Agite, Iddo, hys.

Agedum, Da, iddo 'n bydda.

Agelastus, i, Dichwerthin, blwng.

Agellus, i, Maesan, maes bychan.

Agema, tos, Mintai, byddin o filwyr.

Ager, gri, Maes, coetgae, maes tref, maenol, tir, rhandir.

Agesis, Iddo os mynni, gwna 'n bydda.

Agger, is, Pentwrr, carn, carnedd, twrr. Tomm, tommen. Gwrthglawdd, clawdd, argae. Sarn. Tŷ'r gynnau. Dâs, dasswrn, cludair, ysgafn.

Aggero, āre, Carneddu, tyrru, &c.

Aggero, gessi, ĕre, Dwyn at beth, pentyrru, cludeirio.

Aggestus, us, ui, Pentwrr, cludair.

Agglomero, āre, Pentyrru, pellenu, syppio. Ymdyrru, ymsyppio, ymfyddino, ymddirwyn ynghyd fel sawdwyr.

Agglutino, āre, Cydio, cyssylltu, gludio wrth, assio ynghyd, ysgrawlingo.

Aggravo, āre, Trymhau peth.

Aggravesco, ĕre, Trymhau, amdrymmu.

Aggredior, ĕris, Myned neu ddyfod at beth, gosod ar, dwyn lluchynt, dygyrchu, cychwyn peth, dwyn cyrch, cyrchu at, amcanu.

Aggrego, āre, Casglu 'nghyd, cynnull, crynoi, diadellu.

Aggressio, ōnis, Cyrch, cyrch cyhoeddog. K.H. Lluchynt, diebryd, diebyd, dygyrch, gosod, ymosod.

Agilis, e, Terydd, chwyrn, buan, chwimwth, bywiog, esgudlym, cyflym.

Agilitas, ātis. Subst. ab Agilis.

Agitabilis, e, Hydreigl, sersyll, cynwyrfol.

Agitatio, ōnis, Chwysiad, cychwyfan, &c.

Agito, āre, Cynnhyrfu, rhodoli neu gymmysgu peth, llywio, bod yn drigiannol, bwrw peth yn yr amcan a'r meddwl, bwriadu, meddyliaw, mynychwneuthur, dirio, cymmhell, blino, gofidio, molestu, hely.

Agmen, ĭnis, Llu o wyr wedi ymfyddino, byddin, cynnulleidfa, torf, rhawl, diadell, lliaws, mintai.

Agna, æ, Oenig, hespin.

Agnascor, ĕris, Geni wrth, tyfu wrth, tyfu yn achwaneg, gorthyfu: Geni wedi gwneuthur o'r tad ei lythyr cymmyn.

Agnati, orum, Ceraint o du 'r tâd.

Aggnatio, ōnis, Carennydd o du 'r tâd. Attwf, gorthwf.

Agnellus, i, Oenyn, hesbwrn.

Agnitio, ōnis, Cydnabyddiaeth, gwybyddiaeth.

Agnomen, ĭnis, Cyfenw a ynniller.

Agnosco, novi, scĕre, Cydnabod, adnabod.

Ago, egi, ĕre, Gwneuthur, cyhuddo, cwyno ar, erlyn, gwarando, gyrru, gyrru allan, ysduno, llywio, siglo, ysgwyd, ymddiddan, ymddywedyd, blino ac aflonyddu, dirio, gwthio, chwarau rhan un arall, tanu ar lled, tyccio, myned neu symmudo, traethu, ymegnio, bod yn ddyfal, ymroi yn gwbl, cyfanneddu, taflu, bucheddu, treugi.

Agōga, æ, Pwll i ddisbyddu dwr.

Agolum, i, Irai, ierthi, gwialen alw.

Agon, ōnis, Camp, gwareusa gampau, ymdrech, a'r lle y bo.

Agonia, æ, Ysgryd, dychryn, pryder, gloes, ing, cyni, cyffini, cyfyngder.

Agonisma, ătis, Y gynglwyst, y gyngwystl a'r gamp a ennillcr.

Agonista, æ, Rhyswr, ymdrechwr.

Agonizo, āre, Ymdrech, ymorchestu.

Agrestis, e, Gwyllt, tir gwydd heb ddiwyllio. Mynyddig

Agricola, æ, Amaeth, tirddiwylliawdr, llafurwr, arddwr.

Agricultura, æ, Amaethad, llafurwriaeth, arddwriaeth.

Agripeta, æ, Holwr tir.

Agyrtæ, Hudolion, crwydraid, gwibddynion.

A H

Ah, Och, wb.

Ah ah, Och, och ddaw, ochan, ai how.

Aha, Twt, aha, haha.

Aheneus, a, um, Efyddaid, cadarn.

Ahenum, i, Callawr, pair, efyddyn, efydden.

Ahu, Och fi, ochan fi, ochfinnen.

Aio, ais, ait, Dywedyd, meddafi, meddi di, medd efe. Eb fi, eb di, eb ef, &c.

A L

Ala, æ, Aden, asgell, ffilog.

Ala in homine, Ffroen, twll y gesail.

Alacer, is, e: Gorawenus, hoenus, gorhoenus, llawen, calonnog, bywiog, hoyw, gwychr, heinif, llonn, ewyllysgar, parawd.

Alacritas, ātis, Gorawen, hoen, gorhoen, llawenydd, llonder, hoywder, &c.

Alapa, æ, Cernod, bonclust, cis, ysgarlip.

Alatus, a, um: Adeiniog, asgellog.

Alauda, æ, Hedydd, ehedydd, melierydd.

Albarium, ii, Gwyngalchiad.

Albedo, ĭnis, Gwynder, gwynlliw.

Albeo, ēre, Bod yn wynn.

Albesco, ĕre, Myned yn wynn, gwynhau, gwynnu.

Albico, āre, Myned yn wynn, gwynhau, gwynnu, gorwynnu.

Albidus, a, um, Gwynwelw, gorwynn.

Albitudo, ĭnis, Gwynlliw, gwynder.

Albo, āre, Cannu, gwynnu.

Albor, ōris, Gwynlliw, gwynder.

Albugo, ĭnis, Magl gwynn ar lygad.

Albulus, a, um: Gorwynn.

Albumen, ĭnis, Gwynn wy, gwynnwy, gwynn y llygad.

Alburnum, i, Bloneg prenn, gwynning.

Albus, a, um, Gwynn, cann, cannaid.

Acæa, æ, Llosgwrn llew neu anifail arall.

Alcedo, ĭnis, Mór aderyn bach yn dodwy ac yn deor ar y tywod, &c.

Alcedonia, orum, Amser llonyddwch a thawelwch, heb na morgymlawdd na garwfor.

Alemanni, Ellmyn.

Alea, æ, Dîs, pob chwarae damwain, perygl, enbydrwydd.

Aleator, ōris, Disiwr.

Alectoria, æ, Maen ceiliog, ynghrombil ceiliog y cair; maint ffaen yw, a gwynn.

Alepterion, Irfa, enneinfa.

Ales, ĭtis, Adject. Ysgafn, buan, bywiog, adeiniog.

Ales, Subst. Adar mawr, megis iair, gwyddau, cigfrain, &c. edn.

Alesco, ĕre, Cymmeryd ei faeth, pwyntio, cymmeryd cnawd, tewychu.

Alex, ecis, Heli cig, neu bysgod.

Alexipharmacon, Ymwared rhag gwenwyn.

Algeo, alsi, ēre, Bod mewn rhynn ac anwyd, rhynnu o anwyd, fferru.

Algidus, a, um: Rhynllyd, fferllyd, oerllyd.

Algor, ōris, Oerni, merwin, rhyndod, fferrdod, anwyd.

Algosus, a, um: Anwydog, fferllyd, llawn o'r Alga.

Algus, i, Oerni mawr, anwyd mawr.

Alià, Adverb. Fforda arall.

Aliàs, Aderb. Ar bryd arall, mewn modd arll, mewn lle arall.

Alibi, Mewn mann arall, mewn lle amgen.

Alibilis, e, *Hyfaeth, hyfag; da i fagu, ac i borthi.*
Alica, æ, *Cawl gwenith; ffrumenti.*
Alicubi, *Yn rhyw fann, yn rhywle.*
Alicunde, *O ryw fann.*
Alienatio, ōnis: *Arralliad, eithriad.*
Alienigena, æ: *Allwlad, arallwlad: alltud, alltudes: Aillt: Gwr dyfod.*
Alieno, āre, *Dieithro, estroni, estronetiddio: arallu; amgenu.*
Alienus, a, um: *Eiddo arall, estron, estronol, dieithr, dieithrol: amryw, annhebyg, anghyssom, gwrthwyneb.*
Alifer, a, um; *Adeiniog, yn arwedd esgyll.*
Aliger, a, um. Idem.
Alimentum, i, *Ymborth, porthiant, cynheiliaeth, lluniaeth, magwraeth, maeth, gosymmaith.*
Alimentarius, a, um: *Gosymddeithig.*
Alimonia, æ. vid. Alimentum.
Alimonium, ii. Idem.
Aliò, *I le arall, i berwyl arall, i beth arall.*
Alioqui, Alioquin: *Onid ê, oni bai hynny, oddieithr hynny.*
Aliorsum, *Tu a lle arall, i berwyl arall.*
Alioversum, *Tu a lle arall.*
Alipes, ĕdis, *Ysgafadroed, buandroed.*
Alipilus, i, *A dynno flew 'r cesceiliau.*
Alipterium, ii, *Ennaint-fa, irfa.*
Aliptes, æ, *Enneiniwr, irwr yr ymaeryddion.*
Aliquà, *Trwy ryw ffordd, trwy ryw fodd.*
Aliquam multi, *Rhyn̄nawd o nifer.*
Aliquandiu, *Rhynnawd o amser, ennyd o amser, tros ychydig amser.*
Aliquando, *Weithiau, ryw amser, ambell waith.*
Aliquantus, a, um: *Sym fawr, taron fawr.*
Aliquantò, *O ychydig.*
Aliquantum, *Syrnyn, tippyn, ychydig, peth.*
Aliquantulum, & Aliquantillum. *Y dim lleiaf, ychydigyn.*
Aliquatenus, *O ran, ryw ffordd, hyd yn rhyw faint, neu fesur, neu le.*
Aliquid, *Rhywbeth.*
Aliquis, a, quod: *Rhyw un, nebun, un.*
Aliquò, *I ryw fan, i ryw le.*
Aliquorsum, *Tu a rhyw le.*
Aliquot, *Rhai, swrn, syrnyn, rhynnawd.*
Aliquotfariam, *Amryw ffyrdd, amryw foddion.*
Aliquoties, *weithiau, yn fynych, ambell waith.*
Aliquousque, *Hyd yn rhyw fan, hyd ryw amser.*
Aliter, *Yn amgen, mewn modd arall.*
Alitura, æ, *Ymborth, maeth.*
Aliubi, *Mewn mann arall.*
Aliunde, *O le arall.*
Alius, a, ud: *All, yr all, arall, un arall; amgen.*
Aliusmodi, *Mewn dull a modd arall.*
Allabor, ĕris: *Cerdded heibio fel dwr, llithro heibio, rhwyfo heibio, tramcwyddo.*
Allaboro, āre, *Llafurio, prysur weithio.*
Allævo, āre, *Caboli, gorllyfnu, llyfnhau.*
Allambo, ĕre, *Gorllyfu, esmwyth gyfwrdd.*
Allatro, āre, *Cyfarth ar, gwrthgyfarth, dal cyfarth i un, ymgyfarth.*
Allaudo, āre, *Moliannu, clodfori.*
Allecto, āre, freq. ab Allicio.
Allegatio, ōnis: *Annog, ymhedd, eiriol.*
Allēgo, āre, *Dwyn awdurdod dros dadl: rhoi drosto, bwrw drosto, danfon cennad ar neges.*
Allēgo, is, gi: *Bwrw at, cynnull at.*
Allegoria, æ, *Arallog.*
Alleuio, are, *Ysgafnhau peth.*
Alleuo, āre, *Cyfodi, dyrchafu, ysgafnhau, esmwythau, hawsshau.*
Allevamentum, i, *Esmwythâad, ysgafnhâad, hawsshâad.*
Allex, vid. Allus.
Allicio, exi, ĕre: *Denu, hudo, tynnu drwy deg.*
Allīdo, ere, *Taro peth wrth lawr, ysigo, briwo.*
Alligo, āre, *Rhwymo wrth, clymmu wrth, plygu ynghyd, rhwystro, rhagod, ymrwymo.*
Allino, ini, & eui, ĕre, *Iro, gor-iro, enneinio, rhuglo 'n esmwyth.*
Allo, *Maen llifo, breuanllif.*
Allophylus, i, *Alldud, un o lwyth arall, neu o wlad, neu genedl arall.*
Alloquor, ĕris, *Dywedyd wrth; ymadrodd, ymddiddan, cyfarch un, ymddywedyd.*
Alloquium, ij, *Ymddywediad, ymddiddan.*
Allubesco, ĕre, *Rhyngu bodd yn dda, bod wrth fodd calon un.*
Alluceo, xi, ĕre: *Goleuo ar beth, disgleirio ar, llewyrchu ar.*
Allucinor, āris, *Ei ffoni ei hun: cyfeiliorni, camgymmeryd, camsynied.*
Alludo, si, ĕre: *Chwareu at arall, cydchwareu, cyffelybu at beth, mwyngellwair, dirgel gellwair, cytgam, ysbleddach, ymlochlach.*
Allusio, ōnis, *Cytgam, ymgytgam.*
Allus, *Bawd troed.*
Alluvies, ei, *Llifeiriant, rhyferthwy, llif a rhwyd canthe, diluw.*
Alluvio, ōnis: Idem.
Almus, a, um: *A faeco, glân, teg, glwys.*
Alnetum, i, *Gwernlle.*
Alnus, i, *Gwernen.*
Alo, ui, ĕre, *Porthi, ymborth, maethu, magu, meithrin, gosymddeithiaw, bei lluniaeth a chynheiliaeth; cynnyddu peth, a'i chwanegu.*
Alōpecia, æ, *Clwy 'r llwynog, a bair i'r gwallt, a blew 'r farf gwympo.*
Alōpecides, & Alopecidæ: *Bleiddgwn, a gaer rhwng blaidd a gast.*
Alōpĕcus, *Moelyn.*
Alpes, *Mynydd mynnau.*
Alphabetum, i, *Egwyddor, rhestr y llythyrennau.*
Alphiton, *Blawd.*
Alpus, a, um: *Gwelwr gofalus.*
Altiolus, a, um: *Anwydog.*
Altus, a, um: ab Algeo: *Oer, anwydog.*
Altanus, *Dwyreinwynt.*
Altare, is, *Allor.*
Alter, a, um: *Y naill, y llall, eilydd, yr ail.*
Altercor, āris, *Ymleflef, ymsywynu, ymsennu, ymryson, ymeirio, ymgeintio, ymddadleu, ymliassu.*
Altercatio, ōnis, *Cynnen, ymrafael, &c.*
Alternus, a, um: *Y peth a wneler ar gylch, y naill ar ol y llall, bob yn ail, ol yn ol.*
Alternatim, *Ar gylch, bob eilwers.*
Alternè, *Ol ynol.*
Alterno, āre, *Gwneuthur peth ar gylch: anwadalu, nidro.*
Altero, āre: *Arallu, amgenu, newidio.*
Altĕrŭter, a, um: *Un o'r ddau, ynaill neu 'r llall.*
Alteruterque *Un o bob plaid.*
Alterutrinque, *O'r ddeutu.*
Altilis, e, *Lledfegin, myn magod.* Hædus altilis, *Tewfag.*
Altilis, Active, *A facco, a faetho.*
Altisonus, a, um: *Uchelson, uchelsain, ucheldrwst.*
Altitudo, inis, *Uchder, uchelder, uchedd; dyfnder.*
Altivolans, tis: & Altivolus, a, um: *Yn hedeg yn uchel, uchel-hed.*
Altor, ōris: *Maethydd, magwr, magai.*
Altrinsecus, *O'r naill blaid, o un o'r ddeutu.*
Altrix, īcis, *Magai.*
Altus, a, um: *Uchel, dwfn, cau, ceuol, uchelfraint.*
Altum, i, *Y dyfnfor, y weilgi, yr anoddyn.*
Alvearium, ij, & Alveare, is, & Alvear, *Gwenynlle, gwenynog, gardd wenyn.*

wenyn. Cwch gwenyn, gwenynllestr, cyff gwenyn, bydaf, modrydaf.

Alveatus, a, um: Cau, cenol, cafnog, ar wedd cafn.

Alveolus, i, Balleg, basged, bwrdd ffristial neu dabler, tawlbwrdd. Twr colommennod o goed. Clawr tabler.

Alveus, i, Canol afon, brwynen yr afon. Cwch gwenyn, gwaelod llong: corwgl, boly croen.

Alumen, inis, Alym.

Aluminatus, a, um: wedi ei almu.

Alumnor, aris, Magu, maethu, meithrin

Alumnus, i, Maethfab, un a feithriner gan arall. Et Activè, Maethydd, cynbeiliad.

Aluta, æ, Cordwal, meddalgroen gwrteithus cyffeithiol.

Alutamen, inis, A wneler o'r cyfryw groen.

Alutarius, ii, Cyffeithiwr crwyn gwynion.

Alvus, i, Bòl, bely, bola. Cêst, rhummen, croth.

A M

Am, Ynghylch.

Ama, æ, Pladur, crymman, chwynnogl.

Amabilis, e, Hawddgar, hygar, Carueidd, carengar, hygu, hyserch.

Amabilitas, atis, Carueiddrwydd, hygarwch, hawddgarwch.

Amābo, Adolwyn.

Amando, āre, Danfon ymaith, gyrru allan, deol.

Amans, tis. Adject. Caredig.

Amanuensis, is, Rhaglaw, ysgrifennydd.

Amarus, a, um: Chwerw, maith, chwerwdost, anhynaws, bustlaidd.

Amarities, ei: & Amaritudo, inis: & Amaror, oris: Chwerwedd, chwerwder, bustledd.

Amarulentus, a, um: Chwerwaidd, chwerwlyd, bustlaidd, crasaren, chwerwyn, diflas.

Amasia, æ, Cariadwraig, cariadferch, cariad.

Amasius, ij, Cariadfab, serchowgddyn, serchddyn, cariad, hoffddyn.

Amator, ōris, Serchawgddyn, un serchog.

Amatorium, ii, Swyn serch.

Ambactus, i, Gwas, gweinidog, cyflogddyn.

Ambage, Ablat. Ambages, pl. Amgylchion geiriau, amgylchiad; ymdro.

Ambagiosus, a, um: Amwys, peth tywyll dau ddeall.

Ambedo, ĕre, Yssu neu gnoi peth o'i amgylch, amgnoi, dangnoi.

Ambidentes, Defaid deuddaint, hesbyrniaid.

Ambidexter, i, Deheuig o boblaw, a chwareo ffon ddwybig.

Ambigo, ĕre, Amgylchu, ammau, petruso.

Ambiguitas, ātis, Ammheuaeth, annilysrwydd, petrusder, amwysedd.

Ambiguus, a, um: Ammheus, petrus, annilys, anwadal, anwastad, amwys.

Ambio, iui, īre: Cylchynu, amgylchynu, amgylchu, myned ynghylch peth. Swyddymgais, ymerlyn am godiad: Attolygu, dymuno, eiriol, taerymbil.

Ambitio, onis, Swyddymgais, tráachub, traha, taer archiad, taer-erlyn, taergais; gormodd chwant i godiad.

Ambitiosus, a, um: Trachwannog i swyddau; trahaus, rhwyfus, traffrostus, ymbilgar.

Ambitus, us, ui: Idem quod Ambitio. Item, Amgylchiad, amgylch, cylchyniad.

Ambo, æ, bo: Y ddau, y ddau ynghyd. Ein deuoedd, eich deuoedd, eill deuoedd.

Ambrosius, a, um: Pêr, peraidd, hyfryd.

Ambrices, Maendo, rhyw gerrig to.

Ambubaiæ, arum: Mursennod, budrogod crwydraidd.

Ambulacrum, i, Rhodfa, lle ysgafala i rodio, talwrn rhodio: llannerch i rodio.

Ambulator, oris, Rhodiwr, rhodiennwr, teithiwr.

Ambulaterius, a, um: Hyfud, peth i'w symmudo.

Ambulo, āre, Rhodio, rhodienna, ymlwybro, cerdded, myned, teithiaw, ymddaith.

Amburo, ussi, ĕre: Amlosgi, golosgi, llosgi o amgylch, deifio, bonffaglu, goddeithio, crasboethi, amboethi.

Ambustio, ōnis, Golosged, llosg, deifiad, daif, goddaith.

Amen. Heb. Yn wir, felly y bo, poed, bid, bydded.

Amens, tis, Gorphwyllus, ynfyd, cynddeiriog, lledfrydig, disynhwyr, allan o'i bwyll, allan o'i gof.

Amentia, æ, Ynfydrwydd, ammwyll, lledfrydedd, lledfryd.

Amento, āre, Carreio piccell.

Amentum, i, Carrai piccell, llinyn tafl, rhwymyn, carrai esgid. Afal y derw.

Ames, ĕtis, Gweilig, trawst hebog, fforchig i osod rhwydau arni.

Ametor, Difam, heb fam, ymddifad o fam.

Amica, æ, Cariadferch, gordderch, cyfeilles.

Amicabilis, e, Cydymeithgar, caruaidd, hygar, howddgar.

Amicīnum, Gwinllestr, dyrnol, neu ddolen llestr.

Amicio, iui, īre, Cuddio, gorchuddio, dilladu, gwisgo.

Amicitia, æ, Cymdeithas, cyfeillach. Carennydd, carwriaeth, caredigrwydd.

Amictorium, ij, Moled fain, mynyglwisg, bronfoll, dwyfronneg.

Amictus, us, ui, Gwisg, dillad, addurn; cylched, hws, gwisgad.

Amiculum, i, Cochl gwtta, mantell gwttig.

Amicus, i, Câr, anwylddyn, anwyliad, hoffddyn, cyfeillt.

Amicus, a, um: Trugar, cyfaddas, cariadus, cymmeradwy, hyfryd, anwyl, cu, hoff: am bethau dianadl, buddiol, iachus.

Amissio, ōnis, Colled.

Amissor, ōris, Colledwr.

Amita, æ, Modryb chwaer tâd.

Amitini, cefndyr, cefnderoedd.

Amitto, isi, ĕre: Gado i fyned ymmaith, colli, gellwng ymmaith, danfon ymmaith, bwrw heibio.

Amnis, is, Afon, nant, carrog.

Amo, āre, Caru, hoffi, serchu, rhoi serch ar beth, bod yn dda gantho.

Amodo, Yn ol hyn, o hyn allan.

Amæna, orum, Lleoedd tirion hyfryd.

Amænitas, ātis, Tiriondeb, tirionwch, hyfrydwch, diddanwch, llawenydd.

Amænus, a, um: Tirion, hyfryd, araul; tiriondeg, hyfrydlwys, diddan.

Amolior, īris, Gwthio ymaith drwy dres.

Amor, ōris, Cariad, hoffder, anwylder, cudab, serch, traserch, nwyfserch, ynfydserch.

Amorphus, Dybryd, afluniaidd, anfoddol.

Amoveo, ĕre, Symmud, symmud ymaith, tynnu oddiwrth, bwrw ymaith, rhoi heibio.

Amphibolia, Gair mwys, mwysair, gair amwys. A dau ddeall ynddo.

Amphibologia, Idem.

Amphisbæna, æ, & Amphisibæna, æ: Sarph ddaupennog.

Amphitheatrum, i, Chwareufa gron-gwmpas.

Amphora, æ, Gwinllestr o wythfed ran congius.

Amplector, ĕris, Cofleidio, ymgofleidio, braicheidio, ymgaredigo, croesawu, ymwasgu, myned ddwylo ym mwnwgl, derbyn yn groesawus. Genni, cynnwys, amgyffred.

Amplexus, us, ui, Cofleidiad, &c.

Ampliatio, Gohir ac oed am roi barn ar ddadl.

Amplifico, āre, Amlhau, chwanegu, helaethu, ehengu, mwyhau, mawrhau.

Amplificatio, ōnis, Amlhaad.

Amplio, āre, Mwyhau, ehengu, rhythu, helaethu; oedi a gohirio brawd.

Amplitudo, inis, Bonedd, mawredd gallu ac awrhydedd, mawrhydi, teilyngdod: ehangder, helaethrwydd, maint, praffter a lled.
Ampliuagus, a, um: Cyrraeddbell.
Ampliùs, Mwy, yn helaethach, &c.
Amplus, a, um: Ehang, ehelaeth, mawr, aml, rhwth, rhonca, ffrwch, diandlawd, braisg. Bonheddig, anrhydeddus, uchelrwysg, uchelradd.
Ampron, Dolen, neu ddylaith iau.
Ampulla, æ, Cunnach, costrelig, phiol gestog, cwppan crothog, peth a bolchwydd iddo.
Ampullesco, ĕre: Myned yn grothog, ymchwyddo, bolchwyddo, ymorchwyddo.
Ampullor, aris: Chwyddo gan falchder.
Amputo, are, Torri ymaith, trychu, amdorri, amdrychu, amysgythru, ysgythru 'r hyn a fo gormodd. Lladd pen, Caput amputare.
Amputatus, a, um: Amdrwch.
Amuletum, i, Cyfaredd rhag gwenwyn, neu glefyd arall.
Amurca, æ, Gwaelodion a gwaddod olew, ewyn a gorferw olew.
Amussis, is, Rheol neu linyn saer.
Adamussim, Yn berffeith, wrth reol a llinyn.
Amusus, i, Diddysg, diwybod.

A N

An, A interrogandi, Ai.
Anne, Idem.
Anabathrum, i, Esgynfa, y lle y dringer iddo.
Anabalagium, Ysgwyddwisg, ysgwyddliein.
Anacephalæosis, Ailddatgan, atgoffa o'r hyn a ddywetpwyd.
Anachoresis, Cufigl meudwy. Golochwyd ddirgel, cilfa.
Anachoreta, æ, Ancr, meudwy.
Anaclesis, Gwrthalwad. Gwrthdarawiad.
Anadêma, Penwisg o goed pleth.
Analecta, orum, Briwion bwyd, briwfwyd, briwsion.
Analectis, Clustog fach.
Analogia, æ, Cymmedrolder, cyfladdiad.
Analysis, Ymddattodiad, ymellwng, dosparth.
Anantapodoton, Anymgyfatteb.
Anaphora, Edryd. Atdywediad.
Anarchia, Aflywodraeth, dibennaethiaeth.
Anas, tis, Hwyad, ceiliog hwyad. Adiad.
Anates Scoticæ, Gwyrain.
Anastrophe, Trawsymsymmud.
Anáthema, Rhodd a grogid gynt yn yr eglwys: ysgymmunbeth, diofrydbeth.
Anathematizo, are, Ymdyngu, ymregu, ymddiofrydu, esgymmuno.

Anatomia, æ, Anatome, es: Man-dorriad, torriad yn rhannau, difynaiad y corph fel y gwna 'r physygwyr er mwyn cael gweled ei osodiad.
Anatomice, es, Celfyddyd y cyfryw dorri.
Anceps, itis, Ammheus, petrus, annilys, annicu, anhyspys, daufiniog, amlymin, daupenniog, dauwynebog.
Anchora, æ, Angor, llongfach: rhaff angor.
Anchorale, is, Rhaff angor.
Anchorarius, ij, Angorawr.
Ancile, is, Tarian byrr, ysgwyd byrr. Bwccled.
Ancilla, æ, Morwyn weini, caethferch.
Ancillula, æ, Morwynig, llancesig, hoccrell.
Ancillariolus, Hoccrellwr, gwrageddwr.
Ancillor, aris: Ufuddweini, caethwasanaethu, gwasanaethu fel morwyn weini.
Ancon, onis, Elin, penelin.
Ancus, Breichgam.
Ancyloglossum, i, Tafodrwym.
Andrago, inis, Gwr-wraig.
Androgynus, i, Gwr-wraig, gwr-ryw a benyw.
Andron, nis, & nos: Ceuffos rhwng deufur; ystafell gwyr.
Andronitis, idis, Idem.
Anfractus, us, ui: Bachiad, bachdro, ebach, dolystumad: cylch, amgylch.
Angaria, æ, Gwasanaeth cymmell.
Angario, are, Cymmell.
Angarus, i, Negeswas, negesydd.
Angelus, i, Angel, cennad.
Angina, æ, Y fynyglog, yr hychgrug.
Angiportus, us vel i: & Angiportum, i, Ceudwll yn y ddaiar, heol gyfyng droadog, heol porthladd.
Anglia, æ, Lloegr.
Angli, Eingl, gwyr Lloegr.
Ango, xi, ĕre, agu, llindagu, cegwasgu: blino, dygnflino, gofidio.
Angor, oris, Tagfa, ingder, cyfyngder, gwasgfa, cyfeieth, cyni.
Anguilla, æ. Llysowen, llyrethan.
Anguimanus, i, Neidrlaw, enw ar yr elephant.
Anguipes, edis, Neidrdroed.
Anguis, is, Neidr, sarph.
Angulatus, a, um: Onglog, cornelog.
Angulosus, a, um: Llawn congleu, cyrriog, cornelog.
Angulus, i, Ongl, congl, cornel, cilfach, ebach.
Angustia, æ, Cyfyngleoedd, cyfyngau, y gyfyng. Ing, ingder, cyfyngder, cyni, cyffini, cyfyng-gyngor, caledfyd.
Angustus, a, um: Ing, cyfyng, anehang, cul.

Anhelator, oris, Anadlfyrr.
Anhelitus, us, ui: Anadl, ffun, chwyth.
Anhelo, are, Anadlu, chwythu, pwo, dyhe: Awyddu, ymgeisio.
Anhelus, a, um: Anadlfyrr, un a dyhead arno.
Anicula, æ, Gwrachan.
Anilis, e, Gwrachiaidd.
Anilitas, atis, Gwrachieiddrwydd.
Anima, æ, Enaid, bywyd, anadl, chwyth. Awyr, awel.
Animadverto, ĕre, Ystyried, gwiliaw, synnied ar, dal sulw, dysgwilied, edrych ar; cospi, ceryddu.
Animadversio, onis, Barnedigaeth, ystyriaeth, cospedigaeth, cerydd.
Animal, lis, Mil, peth eneidiol, perchen bywyd, bywiad. Anifail.
Animalculum, i, Milyn.
Animalis, le, Eneidiol, bywiol.
Animans, tis, Subst. Idem quod Animal, Perchen bywiolaeth.
Animatus, a, um: Y peth a fo a'i fryd ac a'i duedd at beth: eneidiol, bywiol.
Animo, are, Rhoi arial, nerth galon, neu gyssur, neu ynni mewn un. Eneidio, rhoi bywyd.
Animæquus, a, um: Gwastadfeddwl, addwynfryd, dioddefgar.
Animosus, a, um: Gwychr, arialus, hyderus, hy, eofn, eidiog, glew, calonnog, llawn ynni, gwychlon, cefnog.
Animositas, atis, Calondid, hyder, ynni.
Animus, i, Meddwl, bryd, meddylfryd, gwseg. Enaid, anadl, chwythad, chwa, awel: ynni, arial, calon, calondid, gwrolder. Gwythlonder, digofaint.
Annalis, le, Blynyddol.
Annavigo, are, Morio at.
Annascor, & similia. vid. in Ad.
Annecto, xui, ĕre: Clymmu wrth, rhwymo wrth, cyssylltu.
Annellus, i, Modrwyig.
Anniculus, a, um: Blwydd oed, twf blwyddyn.
Annifer, a, um: A ddycco ffrwyth drwy 'r flwyddyn.
Annihilo, are, Dielwi, dyddymmu.
Annitor, eris, Gogwyddo at, ymegnio, ymorchestu.
Anniversarius, a, um: A wneler, neu a ddel bob blwyddyn ar gyfenw i'r un amser. O flwyddyn bwygilydd.
Annominatio, onis, Ymgytgam geiriau, cyffelybair.
Annona, æ, Cynheiliaeth, lluniaeth, ymborth, heiniar, ŷd: cyflog tymmor.
Annosus, a, um: Hên, oedrannus, oediog, hoedlog, oesog, hiroesog, hirhoedlog.
Annoto, are, Nodi, marcio; dodi mewn llyfr.

Annuatim,

Annuātim, *Bob blwyddyn, o flwyddyn i flwyddyn.*

Annularius, ii, *Modrwywr.*

Annulatus, a, um: *Modrwyog.*

Annulus, i, *Modrwy, Bys0n, Lib. Land.*

Annumero, āre, *Cyfrif at, bwrw at y cyfrif, rhifo, ymgyfrif, talu'r cyfrif.*

Annuncio, āre, *Mynegi, dangos, datgan, dwyn cennadwri.*

Annuo, ĕre, *Amneidio, pengammu, cyttuno, cydsynio.*

Annus, i, *Blwyddyn, blynedd.*

Annuus, a, um: *Blwyddol.*

Annuum, i, *Cyflog blwyddyn, tâl blynyddol.*

Anomalia, æ, *Anghyfartaledd, anghyfraith, afreoledd.*

Anonymus, a, um: *Dienw, heb enw arno.*

Anormis, e, *Afreolus, direol.*

Anquiro, sivi, ĕre: *Ceisio, ymofyn, ymboli.*

Ansa, æ, *Dyrntol, neu glust llestr, derbyniad, gafael. Carrai esgid, achlysur.*

Anser, is, *Gŵydd, ceiliagŵydd.*

Antæ, arum, *Ystlysbyst drws, gorsingau drws.*

Antapocha, *Gwrthysgrifen, gwrthrau ysgrifen.*

Antarcticus polus, *Pegwn y dehau. Seren y morwyr yn y dehau.*

Ante, *Cyn, rhag, ym mlaen, o flaen. Gerbron, rhag bron, rhagwyneb, gerwyneb.*

Antea, *Cyn hynny, ym mlaen llaw, o'r blaen.*

Anteambulo, ōnis, *Rhagflaenor, gwastrawd, rhag-cerddedwr.*

Antecanis, is, *Seren y ci, y lleiaf.*

Antecantamentum, *Blaengerdd, profiad, blaengân.*

Antecapio, cepi, ĕre: *Rhagflaenu, rhagachub, achub y blaen.*

Antecēdo, cessi, ĕre: *Myned o'r blaen, blaenori, rhagori.*

Antecedens, *Y blaenor, y rhagflaenor.*

Antecello, lui, ĕre: *Rhagori, blaenori.*

Antecessor, ōris, *Blaenor, hynaf un.* Antecessores, *Rhieni, hŷn, hynaif, hynafiaid.*

Anteci, *Gwrthdrig.*

Antecænium, ii, *Bwyd cyn swpper, prydnawnfwyd.*

Antecurro, ĕre, *Rhagredeg, rhedeg o flaen.*

Antecursor, ōris, *Rhagredwr, a redo o'r blaen.*

Antedico, xi, ĕre: *Rhagddywedyd.*

Anteeo, ivi, īre: *Rhagflaenu, blaenio, blaenori. Myned rhagddo.*

Antefero, tuli, ferre: *Gosod o flaen, prisio'n fwy.*

Antefixa, orum, *Pentis uch ben drws.*

Antegenitalis, le, *A anwyd o'r blaen.*

Antegredior, ĕris, *Blaenu, blaenori, rhagflaenu, cerdded o'r blaen.*

Antehabeo, ēre. Idem quod Antefero.

Antehac, *Cyn hynn, cyn no hyn.*

Anteloquium, ii, *Y cylch cyntaf wrth ddywedyd.*

Antelucanus, a, um: *Pylgeiniol, a wneler cyn goleu dydd.*

Anteluculò, *Cyn llug y dydd, cyn y dydd.*

Antemeridianus, a, um: *A fo cyn hanner dydd.*

Antemurale, is, *Rhagfur.*

Antenna, æ, *Hwyl-llath, llath yr hwyl, trawst yr hwyl.*

Anteoccupo, are, *Rhagachub, achub meddiant.*

Anteoccupatio, ōnis, *Rhagachubiad, rhagflaeniad.*

Antepono, sui, ĕre: *Gosod o'r blaen, perchi.*

Antequàm, *Cyn, cyn nag.*

Anterior, *Y blaenaf.*

Antes, ium: *Attegion adeilad, y rhes eithaf o'r gwinwydd, neu eu muriau.*

Antesignanus, i, *Rhaglummanwr, a êl yn nesaf o flaen y faner.*

Antesto, iti, āre: *Rhagori ar, myned o'r blaen. Rhagsefyll.*

Antestor, āris, *Tystio, tystiolaethu, dwyn un yn dyst.*

Antevenio, īre, *Rhagflaenu, rhagddyfod. Gorchfygu, gorfod. Rhagori.*

Anteverto, ĕre: *Rhagflaenu, myned â'r blaen, cael y blaen. Rhagori.*

Antevŏlo, āre: *Rhagehedeg, hedeg o'r blaen.*

Anthinus, a, um: *Blodeuog.*

Anthrax, cis, *Gloyn, marworyn. Arian byw, rhyw faen gwerthfawr.*

Antiades, *Clwy'r genau, yr esgyrn.*

Antiæ, arum: *Blaengudynnau gwragedd, tal-wisg.*

Anticategoria, *Gwrthgŵyn, gwrthachwyn, gwrthgyhudded.*

Antichrēsis, *Tir prid.*

Antichristus, i, *Gwrthgrist, Anghrist.*

Anticipo, āre, *Rhagachub, rhagflaenu, ymachub, achub y blaen.*

Anticus, a, um: *Y peth sy o'r tu blaen.*

Antidorum, i, *Cymmwynas am gymmwynas, gwrthbwyth.*

Antidŏtum, i, *Cyfaredd yn erbyn gwenwyn.*

Antigraphum, *Gwrthysgrifen.*

Antilegomena, *Gwrthddywediadau, gwrtheirian.*

Antilena, æ, *Bron-gengl.*

Antilogia, æ, *Gwrthair, gwrthiaith, gwrthddadl.*

Antinomia, *Gwrthgyfraith.*

Antipagmenta, *Addurn drysau.*

Antipatheia, *Gwrthnaws, gwrthwynebedd cynneddfau.*

Antipelargia, *Gwrthddiolch, adtaliad pwyth, tâl pwyth.*

Antiperistasis, *Gwrthgylchsaf; pan fo'r gwrthwyneb i'r hyn sy'n y canol yn sefyll oi ddeutu.*

Antipherna, *Argyffreu gwraig, cowyll.*

Antiphona, *Gwrthblais, gwrthsôn, gwrthgân.*

Antiphrasis, *Gwrthair.*

Antipodes, *Y rhai sy wrthdroed i ni. Gwrthdroediaid. Pobl annwn. Annwn.*

Antiquarius, a, um: *Henaidd, henddynaidd, hynafaidd, hynafgar.*

Antiquitas, ātis, *Hynafiaeth, henaduriaeth, heneiddrwydd.*

Antiquitus, *Er cynt, o'r cynfyd.*

Antiquo, āre, *Heneu, digofhau, diddymmu, dirymmu.*

Antiquus, a, um: *Hên, henaidd, oedrannus, hybarch, parchus.*

Antismus, *Mwyngellwair diddig.*

Antistes, ĭtis, *Pennaeth, pendefig, blaenor. Llywydd. Prelad.*

Antistita, *Abades, priores.*

Antistrophe, *Gwrthdro, ymdro.*

Antitheta, *Gwrthbethau, pethau a osodir gyferbyn a'i gilydd.*

Antithesis, *Trawslythr, trawsddodiad.*

Antitypum, *Eilun.*

Antlia, æ, *Offeryn i dynnu dwfr.*

Antonomasia, *Trawsenwad.*

Antræ, arum, *Cyfwng rhwng coed.*

Antrum, i, *Ogof, ceudwll tan y ddaear.*

Anus, i, *Twll y din, tin, rhefr, cyfeistedd.*

Anus, us, *Gwrach.*

Anxietas, ātis, *Trymfryd, pryder, ingder, cyfyngder, gofid, cyfeiaeth.*

Anxietudo, ĭnis, *Trymder, &c.*

Anxius, a, um: *Trymdrist, pryderus: peth a wneler yn ddichlyn.*

A P

Apagè, *Ffi, wb, hwt, ysiwbwb.*

Apagesis, *Ymaith os mynni.*

Apalæstris, e, *Anghelfydd mewn prifgampau gorchest. Anghywraint.*

Apeda, æ, *Y forwennol.*

Apeliotes, *Y dwyreinwynt.*

Apella, æ, *Enwaededig, digroen.*

Aper, i, *Baedd, baedd gwyllt, baedd coed.*

Aperio, ui, īre: *Egoryd, agor, datguddio, dynocthi, dadannudd, amlygu, datgan, amlygu.*

Apes, vel Apis, *Gwenynen.*

Apex, ĭcis, *Yr edefyn ar gorun cap, siobyn, brigyn pob peth, crib aderyn, coppa aderyn, nod acen uch llythyren, coryn, crib mynydd, crib tŷ, a'r cyffelyb. Blaen arf, diflaen.*

Apexabo, *Gwaedogen.*

Aphæresis, *Blaendrwch.*

Aphereria, *Cychwynfa rhedfa, gollyngfa meirch i redeg.*

Aphractum, i, *Llong agored, ddido.*

Aphrogala, *Hafen llaeth.*
Aphronitrum, i, *Ewyn y salt petr.*
Apiarium, ii, *Gwenynlle, gwenynog.*
Apiarius, ii, *Ceidwad gwenyn.*
Apiastra, æ, *Y wenyn-ys, aderyn.*
Apica, æ, *Dafad a bisiwyd oddidani, dafad fechan.*
Apiscor, ĕris, adeptus: *Cael, caffael, cael cyfod.*
Apluda, æ, *Bara gwenith, rhuddion.*
Aplustre, is. pl. Aplustria, & Aplustra. *Offer ac addurn llong.*
Apnœa, *Diffyg anadl.*
Apocalypsis, is, *Arddanslewychiad, D. Ddu. Datguddiad.*
Apodyterium, ii, *Ymddiosgfa.*
Apographum, i, *Eilun.*
Apolis, dis, *Dyn didref, gwr deol.*
Apologia, æ, *Esgusod, amddiffyn, ymatteb i esgusodi, ac i ddihauro.*
Apologus, *Chwedl gwneuthur.*
Apophoreta, *Calennig, anrheg, rheg.*
Apophthegma, *Cymmhenair, doethair.*
Apoplexia, æ, *Y parlys mud.*
Aporia, *Cyfyng-gyngor, ammheu, petrusder.*
Aporior, āris, *Petruso, bod mewn cyni.*
Apostasia, *Gwrthgwymp, ymadawiad, ymwrthodiad, gwrthgiliad.*
Apostata, *Ymwadwr, ymadawr.*
Apostation, *Llythyr ysgar.*
Apostato, āre, *Torri proffess, ymadaw ac ymwrthod â i grefydd, cilio oddiwrth ei ffydd.*
Apostema, tis, *Postwm, crug, anafad.*
Apostolatus, us, ui: *Apostolaeth.*
Apostolus, i, *Apostol, cennad.*
Apostrophe, *Gwrthdro.*
Apostrophus, *Nod ynsathr.*
Apotheca, æ, *Ystordy, ylldy.*
Apparatio, ōnis, *Arlwyad, darmerthad, &c.*
Apparatus, us, ui, *Arlwy, darmerth, daphar, darpar, addurn. Ymwisgad, ymdrwsiad.*
Appareo, ēre, *Ymddangos, gado ei weled, ymgynnyrcholi, bod yn weledig, bod yn bresennol, bod yn amlwg; dysyn, gwysio.*
Apparitor, ōris, *Gwysiwr, dysynnwr, rhingyll.*
Apparitura, æ, *Gwŷs, dysyn.*
Apparo, āre, *Darparu, parattoi, arlwyo, darmerthu, Addurno, barddu.*
Appellatio, ōnis, *Enwad, galwad. Appel.*
Appellativus, a, um: *Enwedigawl, galwedigawl.*
Appello, āre, *Enwi, galw, galw yn borth, mynnu dlyed gatanas. K.K. ymddiddan, chwedleua, cyfarch, cyffroi bawl, cymmeryd cwyn. Appelio.*
Appello, is, uli, ĕre: *Tirio, dyfodi dir, cyfeirio, dynessu. Amcanu rhyw beth.*
Appendix, īcis: *Yr. hyn a fo yn dibynnu wrth beth arall. Bwriad a fo wrth adeilad, penty. Angwlianegiad.*
Appendo, ĕre, *Dibynnu wrth, pwyso.*
Appetentia, æ, *Chwant bwyd.*
Appetitus, us, ui: *Chwant, blys, chwant bwyd; Awyddfryd, chwannogrwydd.*
Appĕto, ĕre, *Chwennychu, trachwennychu, cyrchu at, nessau, dynessau. Eiriol.*
Appingo, xi, ĕre: *Paentio, neu ysgrifennu wrth.*
Appingo, pegi, ĕre, *Cyssylltu wrth.*
Appiosus, *Y bendro, y gysp, y bendar.*
Applaudo, si, ĕre: *Curo dwylo gan lawenydd: taro traed wrth lawr.*
Applico, āui, & ui, ātum & ĭtum, āre: *Cyssylltu at, dodi wrth, cyfaddasu. Plygu at, gogwyddo at, pwyso at. Cyfeillachu, dynessau.*
Applodo, si, ĕre: *Taro'r llaw yn y llall.*
Apploro, āre, *Cydgwynfan.*
Applumbo, āre, *Asio â phlwm.*
Appluo, ĕre, *Glawio.*
Appono, sui, ĕre: *Dodi wrth, gosod wrth, cyssylltu at.*
Apporrigo, ĕre, *Ymestyn, ymgyrhaeddyd.*
Apporto, āre, *Dwyn at, cywain at.*
Apposco, ĕre, *Gofyn angwaneg.*
Apppositio, ōnis, *Arddodiad.*
Appositus, a, um: nomen. *Cymmwys, cymmhesur, addas, cymbedrol, yn cydladd.*
Apprehendo, ĕre, *Dal, gorddiwes, cael gafael, ymhercyd.*
Apprime, *Yn fwyaf, yn bennaf, yn bendifaddeu.*
Apprimo, pressi, ĕre: *Dywasgu, cyssylltu yn dynn.*
Apprimus, a, um: *Y prif, y cyntaf, y pennaf, y cyssefin.*
Apprŏbo, āre, *Cymmeradwyo, bod yn fodlon i beth, bod y peth wrth fodd. Profi drwy resymmau.*
Approbus, a, um: *Addwyn, da, bonest, uniawn.*
Appromissor, ōris: *Mach.*
Appromitto, si, ĕre: *Mechnio dros arall.*
Appropero, āre: *Pryssuro, bryssio, ffrystio.*
Appropinquo, āre: *Nessau, dynessau.*
Apricitas, ātis: *Tywyn haul.*
Apricor, āris: *Ymheulo, ymsolheulo.*
Apricus, a, um: *Heulog, tesog.*
Aprilis, is: *Mis Ebrill.*
Aprina, æ: *Baeddgig.*
Aprugna, æ: Idem.
Apsis, idis: *Cylch olwyn, cant menn: cylchau'r ser.*
Apto, āre: *Cyssylltu, cyfaddasu, cymhwysso, cymmesuro, cymmedroli. Gwneuthur deubeth yn gyfwlch, ac i gydladd.*
Aptus, a, um: *Addas, cyfaddas, cyfwlch, cymmwys, cymmhessur, cymmedr, gogymmedr.*
Apud, *Yn, wrth, yn agos at, gydâ, ger bronn.*
Apus, ŏdis: *Morwennol, byrrdroed, didroed.*
Apyrexia, æ: *Achreth, neu grynfa'r cryd.*
Apyrinus, a, um: *Dignewyll.*
Apyrŏtos, *Maen ni wna tân iddo niweid.* Carbunculus.

A Q

Aqua, æ: *Dwr, dwfr, aweddwr.*
Aquæductus, us, ui: *Dyfrffos, dyfrlle.*
Aquagium, ii. Idem.
Aqualiculus, i: *Cafn, cest, rhummen.*
Aqualis, is: *Dyfrlestr.*
Aquariolus, i: *Llattai, cwcwallt cyfaddef.*
Aquarium, ii: *Golchfa, lle i ddyfrhau.*
Aquarius, ii: *Dyfrwr.*
Aquifolia, æ: & Aquifolium, ii: *Celyn, celynllwyn.*
Aquila, æ: *Eryr, eryres.*
Aquilegium, ii: *Cronfa i ddwr glaw.*
Aquilex, ĕcis: *A chwilio am ddwr, dygiawdr dwr.*
Aquilifer, i: *Llumanwr yr ymmerawdr. A ddyceo'r eryr.*
Aquilo, ōnis: *Y gogleddwynt.*
Aquilonaris, e: *Gogleddig, gogleddawl.*
Aquilus, a, um: ab Aqua: *Twtnai, llwyd, llygtwyd, llychwinau, dyfrlliw.*
Aquo, āre: & Aquor, āris: *Cyrchu dwr, cywain dwr, dyfrhau, tynnu dwr.*
Aquosus, a, um: *Dyfrol, dyfrllyd.*

A R

Ara, æ: *Allawr.*
Arabilis, e: *Hyar.*
Aranea, æ: *Pryf coppyn, gwe'r coppyn.*
Araneus, i: Idem.
Araneus mus, *Y llygoden goch, y chwistl, pry'r corr, y corr.*
Arator, ōris: *Arddwr, amaeth, amaeth aradr, llafurwr.*
Aratrum, i: *Aradr, gwŷdd aradr, penffestr.* D. G.
Arbiter, tri: *Dydaiwr, cylafareddwr.*
Arbitrariò, *Yn farn, mewn dadl, petrus.*
Arbitrarius, a, um: *Perthynol i gylafaredd. Y farn a allom ei rhoi fel y mynnom.*
Arbitratus, us, ui: & Arbitrium, ii: *Barn, barn cylafaredd, Cyngor, opinion, ewyllys, mympwy, cylafaredd.* Liberum arbitrium, dixerunt veteres, *Rhydd ewyllys.*
Arbitror, āris: *Rhoi barn cylafaredd. Tybio, tybygu, barnu.*
Arbor, ŏris: *Prenn, gwydden, coeden.*
Arborator, ōris: *Coedwr.*

Arboreſco, ĕre : *Myned yn brenn.*
Arboretum, i : *Coedwig, coedfa, coedlwyn.*
Arbuſtum, i: *Coedwig, prys, pryſgoed.*
Arbuſta, *Pryſgoed, coed plann, planwydd.*
Arbuſtivus, a, um: *Coedog, coedtir.*
Arbuſto, āre : *Goſod coed i winwydd.*
Arbutus, i : *Meſusbren, pren ſyfi.*
Arca, æ : *Ciſt, llowgiſt, ciſt yſtyphylog. Arch.*
Arcanum, i: *Rhin, cyfrinach, dirgelwch.*
Arcanus, a, um : *Dirgel, cyfrinachol, cuddiedig.*
Arcarius, ii: *Ciſtiwr.*
Arcella, æ : *Ciſtan, prenfol.*
Arceo, ui, ēre: *Gwaſgu, rhwymo yn dynn. Gyrru ymaith, cadw oddiwrth. Attal, lleſtair.*
Arcĕra, æ : *Elor feirch.*
Arceſſo, iui, ĕre : *Galw, galw ar, myned i alw.*
Archetypus, i: & um, i: *Cynddelw, cynffurf, cynllun, yr eilun cyntaf.*
Archiater, *Penphyſygwr* : & Archiatrus, i.
Archidiaconus, i : *Archdiacon.*
Archiepiſcopus, i : *Archeſcop.*
Archipresbyter, *Archoffeiriad.*
Archigubernarius, ii : *Penllywydd llong, neu lynges.*
Archimagirus, i: *Pencôg.*
Archimandrita, æ : *Abad, prior, prelad, pen-meudwy.*
Archimimus, *Penchwareydd.*
Archipirata, æ : *Penherwr môr.*
Architecton, ōnis : *Penſaer, meiſtr gwaith.*
Architectonice, es : *Saerniaeth, penſaerniaeth.*
Architectura, æ. Idem. *Hefyd yr adeilad.*
Architectus, i: *Penſaer, dychymmygwr gwaith.*
Architriclinus, i: *Penteulu, penllywydd gwledd, goſtegwr neuadd.*
Archivum, i: *Tryſordy hên goſion, llys y twyſog. Tŷ vchelſwyddog.*
Archon, ontis : *Llywydd, llywodraethwr : felly y gelwid penſwyddog Athen.*
Arcirma, *Mennig, menn fechan.*
Arcitenens, ntis : *Perchen bwa, ſaethydd.*
Arcticus, a, um : *Gogleddig, gogleddol.*
Arcto, āre : *Gwaſgu, cyfyngu, caethiwo, tynnhau.*
Arcuarius, ii : *Bweydd.*
Arcuatus, a, um : & Arquatus, a, um : *A'r clwyf melyn arno.*
Arcubaliſta, *Albras, bwa crees.*
Arcula, æ : *Ciſtan, prenfol.*
Arculum, i : *Torch i ddwyn baich ar benn.*
Arcuo, āre : *Bwáu, gwneuthur yn fwa, gwneuthur bwa maen, neu fwd.*
Arcus, us, ũi : *Bwa, bwa maen, mŵd. Enfys.*
Ardea, æ : *Crehyr, cryhyr, crŷr.*
Ardelio, ōnis : *Dŷn pryſſur, cymyrreddus, rhuadwr, rhodreſwr.*
Ardens, tis : nomen : *gwreſog, brwd, poeth, gwynias, angerddol : taer, cyſlym, bywiog.*
Ardeo, ſi, ere : *Gwreſogi, lloſgi, poethi, bod yn daer, ac yn wreſowglym : ymloſgi, ymfflammychu, cynddeiriogi, diſglairio.*
Ardor, ŏris : *Gwres, brydaniaeth, poethder, llaſgfa, ymloſg, tragwres : diſgleirdeb, mowrchwant.*
Arduus, a, um : *Caled, anhawdd, vchel, peryglus, dibyn, diphwys. Gwreſog, calonnog.*
Arduitas, ātis : *Vchder, anhawſder.*
Area, æ : *Llannerch noeth mewn dinas neu goed, talwrn, buarth, cadlys, cadlas : llawr ty, llawr dyrnu : gwely mewn gardd.*
Arena, æ : *Tywod, tywawd* : *grodir, graiandir, marian : tywyn, traeth : ymerchestfa, ymdrechfa, chwareule.*
Arenaceus, a, um : *Tywodlyd, graianog.*
Arenaria, æ : *Tywowdbwll, graianbwll.*
Arenatum, i : *Tywowdgalch, cymrwd calch.*
Arenoſus, a, um : *Tywowdlyd.*
Arenula, æ : *Mândywod.*
Areo, ēre : *Sychu, crino, crinellu ; myned yn ſych, celſſeinio.*
Areſco, ſcere. Idem.
Areſtum, i : *Ordinhâad, yſtattun.*
Aretalogus, i : *Ffroſtiwr, gwas digrif, chwareydd, rhodreſwr, rhuadwr.*
Argema, tis, *Magl ar lygad.*
Argentangina, æ, *Ariandag, arianglwyf.*
Argentarius, ii, *Bancwr, ariannwr ; arianfeiſtr, rhifwr arian.*
Argenteus, a, um : *Ariannaid.*
Argentifodīna, æ, *Arianglawdd, mwynglawdd arian.*
Argento, āre *Ariannu, gorariannu.*
Argentum, i, *Arian, ariant.*
Argilla, æ, *Priddgiſt, pridd y crochenydd. Clai.*
Argumentor, āris, *Argymennu, dadleu, rheſymmu, ymreſymmu, ymbrofi.*
Argumentum, i, *Dadl, rheſwm, prawf. Teſtun, neu ſum araith neu chwedl.*
Arguo, ĕre, *Ceryddu, angreiffiio, beio ar, cyhuddo, bwrw ar vn, dangos, datgan. Gwarafun.*
Argutatio, ōnis: *Cynghenſedd.* K. H. *Ymreſymiad, preſtledd, callddadl, callffraethder.*
Argutiæ, arum : *Ffraetheiriau, ffraethder, arenrwydd, ffelrwydd, cymmhendod, coethder, pefredd.*
Argutiola, æ, *Teſtun, ſenn.*
Argutor, āris, *Teſtunio, haeru, bwrw yn erbyn, atteb yn ffraeth.*
Argutus, a, um : Adject. *Cyfrwys, cyfrwyſgall, ſynhwyrddoeth, trybelid, teſtungar, coeth, cymmen, ymadrawddlym.*
Argyranche, idem quod Argentagina.
Ariditas, ātis : *Sychder, gwywder.*
Aridus, a, um : *Sych, crin, gwyw, crinſych, gwyſtn, wedi ceiſſeimo, hyſp, crâs, ſychgras, annyfrwys.*
Aries, ĕtis : *Hwrdd, mahareu. Mangnel, maen blif.*
Arieto, āre, *Cornio, hyrddio, ymhwrdd, taro gwth, gyrru hwrdd, gyrthiaw.*
Ariſta, æ, *Col ŷd, tywyſen.*
Arithmetica, æ, *Celfyddyd rhifo, cyfrifyddiaeth.*
Arma, orum, *Arfau, offer, trecc. Paeled, pawns, paſais.*
Armamenta, orum, *Offer, cyffyriau, trecc, addurn.*
Armamentarium, ij, *Arfdy, tŷ arfau.*
Armarium, ij, *Arfgell, Almari, cell, llyfrgell, llogawd.*
Armatura, æ, *Arfogaeth, arfedigaeth. Gwyr arfog, lluyddwyr.*
Armentum, i, *Gyrr o anifeiliaid, mintai.*
Armentarius, ii, *Bugail gwartheg, marchwr.*
Armentoſus, a, um, *Gwarthegog.*
Armiger, i, *Dygiawdr arfau, arweddawdr arfau, yſwain, Iſamer.*
Armilla, æ, *Breichrwy.*
Armipotens, tis, *Dewrarfog.*
Armo, āre, *Arfu, arfogi.*
Armorica, *Llydaw.*
Armus, i, *Yſgwydd, yſgwyddog, palfais, argell.*
Aro, āre, *Aredig, braenaru. Amaethu tir, mwynhau a heuer.*
Aromata, um, *Llyſiau ſioppau, llyſiau marchnad.*
Aromatarius, ii, *A wertho y cyfryw lyſiau.*
Arquatus, a, um : *Cam fel bwa, annelog.*
Arquatus morbus, *Y clwyf melyn, y rhifwnt, y melyni.*
Arrectarius, a, um : *Syth, yn ei ſefyll.*
Arrectus, a, um : *Syth, yn ei vnion ſefyll.*
Arrepo, vid. Adrĕpo.
Arrepto, āre, *Ymluſgo at.*
Arrha, æ, *Bridyw.* K. H. *Arian ernes. Ern, ernes, gwyſtl.*
Arrhabo, ōnis, Idem.
Arrideo, iſi, ēre : *Chwerthin ar, gwenu ar, rhyngu bodd, lleáwenu.*
Arrigo, exi, ĕre : *Codi i fynu, goſod i fynu, ymwrando.*
Arripio, ui, ĕre : *Yſglyſio, yſgy'fu, cippio, yſgipio, daryſgyflu.*
Arrōdo, ſi, ĕre : *Cnoi, yſu, ymgnoi, dargnoi.*
Arrŏgans, tis, *Rhyfygus, cymyrreddus, trahaus, trahalch, rhodreſus.*
Arrogantia, æ, *Rhyſyg, cymmyrredd, trhaha,*

traba, tragor.
Arrogo, āre, Rhyſygu, ymgymmyrraeth, cymmeryd atto.
Arrugia, æ, Aur-glawdd, mwynglawdd aur.
Ars, artis, Celfyddyd, cywreinrwydd, dichell, twyll.
Arſenicum, i, Rhyw felynlliw.
Artĕmon, ŏnis, Chwarfan dro i ddirwyn rhaffau.
Arteria, æ, Rhedweli.
Arteria aſpera, Y cymmbibau, breuant, corn breuant, piſtyll yr yſgyfamt, pibell wynt.
Arthriticus, i, Vn a'r clefyd cymmalau arno.
Arthritis, ĭdis, Clwy 'r cymmalau, cymmalwſt, gowt y cymmalau.
Articulamentum, i, Cymmal.
Articulatè, & Articulatim: O gymmal i gymmal, yn gymmalus, o bwngc i bwngc, bob yn bwngc.
Articualtio, ōnis, Cymmaliad.
Articulo, āre, Cymmalu, goſod yn byngciau.
Articulus, i, Cymmal, cogwrn, migwrn, clymmau neu gymmalau mewn gwialgoed. Erthygl, pwngc. Nod bannog, rhagwas, bannod. cuccyn · cwgn·
Articuloſus, a, um: Cymmalog, clymmog.
Artifex, ĭcis, Vn celfydd, gwr o gelfyddyd, vn cywreingraff, gwr pennigamp.
Artifex, ĭcis: Adject. Pennigamp, celfydd, celfyddgar, cywraint.
Artificialis, e, Hyn a weithiwyd yn gelfydd, neu 'n gywraint.
Artificioſus, a, um: Cywraint, celfydd, crefftwraidd, athrylithgar, cyfarwydd, ſynhwyrlym.
Artificium, ii, Cywreinrwydd, celfyddgarwch, ethrylith, manylwaith. Celfyddyd, dichell, ſomiant.
Artocopus, i, Pobydd, ceidwad y bara.
Artocreas, tis, Paſtai.
Artolaganus, i, Teiſen beillieid, cwſtard.
Artopta, æ, Noe bobi, padell bobi, lleſtr tylino. Rholbren. Pobyddes.
Artuo, are, Difynio, darnio, chwarterio, dryllio.
Artus, uum. pl. Cwbl o'r aelod ac a fo rhwng y cymmalau.
Aruīna, æ, Gwer, ir-wer.
Aruncus, i, Barf gafr.
Arundinetum, i, Corſlwyn, corſle, cors, lle tyfo cyrs.
Arundinoſus, a, um: Corſog, llawn cyrs.
Arundo, ĭnis, Corſen. Saeth. Genwair, gwialen enwair. Pibell, chwibanogl.
Aruſpex. vid. Ha..
Arvum, i, Ar, tir âr, braenar.
Arx, arcis, Caſtell, twr, amddiffynfa.

A S

As, aſſis, & Aſſis, aſſis, Pwys, darn o arian o bedair ceiniog. Pob peth cyfan.
Aſbeſtīnum, i, Vrael, yſtinos.
Aſcalonia, æ, Pen wynwyn bâch. Sibolen.
Aſcarides, Mân lyngyr yn y coludd.
Aſcendo, ĕre, Eſgyn, dringo, dyrchafael.
Aſcenſio, ōnis, Dyrchafael, dyrchafiad; archafael, cyfarchafael, eſgyniad, dringiad.
Aſcenſor, ōris, Dringhedydd.
Aſcenſus, us, ui, 'Eſgynfa, dringiad, dyrchafiad.
Aſcia, æ, Bwiall, naddai, neddyf.
Aſcio, āre, Naddu, yſglodioni â bwyall.
Aſciſco, ciui, ĕre: Cymmeryd at, galw at; rhyſygu, cymmyrreddu.
Aſcopera, æ, Yſgreppan, cod, coden.
Aſcribo, pſi, ĕre: Yſgrifennu yn ychwaneg, dodi at yſgrifen: bwrw ar, cyfrif at.
Aſella. vid. Axilla.
Aſellus, i, Aſennig, ebol aſen: rhyw forbyſg.
Aſīlus, i, Clyryn, â pl. Clŷr. Caccynen y meirch.
Aſina, æ, Aſen fenyw.
Aſinarius, ii, Bugail aſynnod.
Aſinus, i, Aſyn.
Aſotia, æ, Gormodedd, gormodd-draul, rhyſedd, wttres, anllywodraeth.
Aſōtus, i, Gloddeſtwr, wttreſwr, treulgar, hael byrllawiog, drythyllfab.
Aſpectabilis, e, Mewn golwg, gweledig, hy-wel.
Aſpecto, āre, freq. ab Aſpicio.
Aſpectus, us, ui, Golwg, drem, trem, tremyn, golygiad, golygawd, godrem, godremydd: wynebpryd.
Aſpello, ŭli, ĕre: Gwrthyrru, gwthio ymaith.
Aſper, a, um: Garw, gerwin, agarw, diſgethrin: llym, toſt: Anfoddog, blin, ſarrug, garwguchiog.
Aſpergillum, i: Siobo, ſiobyn, tuſw, taenellawdr.
Aſpergo, ſi, ĕre: Yſgeinio, taenellu: taenennu, yſgeintio, taenu.
Aſpergo, ĭnis, Yſgeiniad, taenelliad: taenell, taen, taenen.
Aſperitas, ātis, Garwedd, garwder, gerwindeb, &c.
Aſpernor, āris, Dirmygu, diyſtyru, eſgeuluſo, dibriſio, anfrio, ffieiddio.
Aſpero, āre, Gerwino, garwhau, llymhau.
Aſpicio, pexi, ĕre, Edrych, golygu, ſyllu, tremio, dal golwg, dal ſulw, diſgwyl ar, ſelu, gweled, wynebu.
Aſpiratio, ōnis, Anadliad.
Aſpiro, āre, Chwythu ar, ymchwythu, cyhwrdd, dyfod o hyd, cyrhaeddyd, ymgais, ymgyrhaeddyd, dyfod yn borth.
Aſpis, ĭdis, Y neidr a elwir yr Aſp.
Aſporto, āre, Cywain at, dwyn ymaith, troſglwyddo.
Aſpretum, i, Garwle, dyryſle, creigle.
Aſſamentum, i, Aſtyllen lif, llifwydden.
Aſſecla, æ, Gweſyn, gwas beunyddol.
Aſſector, āris, Ymgyfeillach, ymgydganlyn, ymerlyn am fodd vn.
Aſſenſus, us, ui: Cydſynniad, cydfod, cymmodlonedd.
Aſſentatio, ōnis, Ymoleithiad, gwenieithiaith, truth.
Aſſentio, ſi, īre. & Aſſentior, iris: Cydſynnio, cydgordio, bod yn gymmodlon, cyttuno.
Aſſentor, āris: Gwenieithio, truthio, ymoleithio: dywedyd y peth a ddywetto arall.
Aſſequor, ĕris, Ymerlyn, ymgais, ymgyrraedd. Cael, caffael, cyrhaeddyd, garddiwes.
Aſſer, is, Peithynen, aſtyllen hollt, torniar. Aſgwrn y ddwyfron.
Aſſerculus, i. Diminut.
Aſſero, rui, ĕre: Haeru, taeru, arddelwi, diheuro, ymhonni o beth, ſiccrhau, cadarnhau, diogelu. Breinioli, rhyddhau.
Aſſertio, ōnis, Honniad, arddelw, claim, haeriad, taerad, cadarnhâad.
Aſſervatio, ōnis, Cyfarchwel, diſgwiliad, ceidwadaeth.
Aſſervo, are, Cadw yn dda, diſgwyl ar, bwrw golwg ar.
Aſſeſſura, æ, Eiſteddiad, cyfeiſteddiad.
Aſſeveratio, ōnis, Ymhonniad, arddelwad, &c.
Aſſevēro, āre, Ymarddelw, taeru, haeru, ſiccrhau, cadarnhau.
Aſſicceſco, ĕre, Dyſychu, myned yn ſych.
Aſſicco, āre, Sychu.
Aſſiculus, i, Aſtyllen, aſtyllennig, eiſen.
Aſſideo, ſedi, ēre: Eiſtedd gar llaw, cydeiſtedd, cydorſeddu: Eiſtedd wrth.
Aſsīdo, ēdi, ĕre: Eiſtedd i lawr, gorphowys, eiſtedd wrth.
Aſſiduitas, ātis, Dyfalwch, diwydrwydd, aſtudrwydd. Gwaſtadol gymdeithas.
Aſſiduus, a, um: Dyfal, diwyd, parhaus, gwaſtadol, dibaid, didorr, aſtud, mynych, beunyddol.
Aſſignatio, ōnis, Pennodiad, dydd pennod, cyfnod.
Aſſigno, āre, Pennodi, appwyntio, goſod, cyfrannu.
Aſſilio, ŭi & iui, īre: Gwrthneidio, gwrthwynebu, gwrthgyrchu. Neitio ar, neitio at, llammu.
Aſſimilis, e, Tebyg, cynhebyg, cyffelyb, cyhafal.
Aſſimilo, āre, Cyffelybu, cynhebygu, dyfalu.
Aſſimulo, āre, Cymmeryd arno, ffugio, ffuantu: Bwrw amcan, bwrw llun: ymgyffelybu.
Aſſipondium, ij, Pwys y bunt.
Aſſis, is. Idem quod Aſſer.
Aſſiſto, aſtiti, ĕre: Sefyll wrth, ſefyll gerllaw, cydeiſtedd, bod yn gynnhyrchol,

chol, amddiffyn plaid vn, cymmeryd plaid.
Asso, āre, Astyllodi, astyllennu. Rhostio, poethi.
Associo, āre, Cymdeithasu, ymgyfeillachu.
Assŏlet, Arfer oedd, cynnefin oedd.
Assŏno, āre, Adseinio, dadseinio, adleisio fel y garreg lefair.
Assuefacio, ĕre, Cynnefino, arferu.
Assuesco, ĕre, Ymgynnefino, ymarfer, defodi, gnottáu.
Assuetudo, ĭnis, Cynnefinder, arfer, defod, cynnefawd.
Assula, æ, Astyllen, astyllennig, asglodyn, tafell, tafellig, cisen, penbynen, disyn.
Assulosè, Yn gandryll, yn chwilfriw.
Assultim, Ar naid, wrth lemmain.
Assulto, āre, Neidio am ben vn, cyrchu am ben vn, ymddygyrchu.
Assumentum, i, Llain, lleinell, gowni.
Assumo, psi, ĕre: Derbyn, cymmeryd arno, ymrysygu. Cymmeryd atto.
Assumptio, ōnis, Derbyniad, cymmeriad.
Assuo, ĕre, Gwnio wrth, lleinio, gownio.
Assurgo, exi, ĕre: Codi i fynu, codi 'n erbyn vn o barch iddo: rhoi lle: tyfu i fynu.
Assus, a, um: Poeth, rhóst, brwd, berwedig.
Ast, Eithr, ond, eisoes.
Astacus, Cimmwch: morgrangc.
Aster, tri, Seren.
Asterias, Aderyn y bwnn.
Asteriscus. Diminut. Serennig.
Asterno, straui, ĕre: Taenellu wrth, bwrw i lawr wrth, cwympo yn ei orwedd wrth.
Asthma, ătis, Clefyd yr ysgyfaint, pâs, rhuthrbas; diffyg anadl.
Astipulatio, ōnis, Cydsyniad, ymarddelw, gwybyddiaeth, tystiolaeth.
Astipulator, ōris, Cynghorddwr, cydsyniwr, arwaesaf, arddelwr, gwybyddiad, ceidwad.
Astipulor, āris, Cydsynio, cyttuno, cydgordio, tueddu at.
Astituo, ĕre, Gosod ger llaw, trefnu, addurno, cyfleu.
Asto, as, ĭti, ĭtum, & ātum: Sefyll ger llaw, sefyll gydâ, bod yn bresennol.
Astragalizo, āre, Chwarae disiau, neu ffristial neu dabler.
Astrĕpo, ĕre, Trystio, synio, gwneuthur si a sŵn.
Astrictus, a, um. Adject. Rhwym, rhwymedig, caeth, tynn.
Astringo, nxi, ĕre: Rhwymo 'n dynn, clymmu 'n dynn, caethrwymo, dirio.
Astrologia, æ, Seryddiaeth, sywedyddiaeth, astrologyddiaeth.
Astrologus, i, Astronimwr, serydd, sywedydd.
Astronomia, æ, Celfyddyd y sêr.
Astronomus, i: wybrydd, serydd.
Astrum, i, Seren.
Astruo, uxi, ĕre: Adeilad wrth, cadarnhau, angwanegu at.
Astu, Dinas.
Astupeo, ui, ēre: Synnu ar vn, bod mewn synnded.
Asturco, ōnis, March rhygyngog, yspaenfarch: march dispadd.
Astus, us, ui: Cyfrwysdra, dichell, twyll, ystryw.
Astutia, æ, Cyfrwysedd, ystryw, dichellgarwch.
Astutus, a, um: Cyfrwys, dichellgar, cyfrwysgall, cyfrwysddrwg, ystrywus.
Asylum, i, Noddfa, nowdd-dir, nawddle, nawdd; croes naid.
Asymbolus, i, Gwestai, vn a ddel heb ei wahodd, vn ni thalo ei ran.
Asymphonia, æ, Anghyssondeb cerdd, anghynghanedd.
Asyndeton, & Asyntheton: Digysswllt.

A T

At, Eithr, ond, er hynny.
At at, Aha.
Atavus, i, Gorhendaid, tad yr hendaid.
Atechnia, æ, Anwybod, anghelfyddyd, anghywreinrwydd, anghyfarwyddyd.
Ater, tra, um: Du, tywyll-liw, tywyll, erchyll, ofnadwy, anffodiog, &c.
Atheos, Didduw, vn ni chred fod Duw.
Athera, æ, Vwd peilliaid, vwd blawd a dwr.
Atherōma, tis, Chwarren neu grug, neu lyngrangc, neu ddyfodgrangc, ac ynddo debyg i vwd.
Athleta, æ, Ymaelydd, campiwr, ymdrechwr, rhyswr, rhuon, cadwr. Li Land.
Athleticus, a, um: Campus, milwraidd.
Athlótheta, æ, Y barnwr mewn campau, yr hwn a ro 'r gyngwystl neu 'r ariandlws.
Atnepos, ōtis, Goresgynnydd, mab nai fab nai.
Atneptis, is, Merch nith ferch nith.
Atocium, ii, Cyfaredd rhag planta.
Atŏmus, i, Diran gan ei leied, y mymryn yn yr haul, y ticcyn lleiaf.
Atque, A, ac, hefyd, mal, megis.
Atqui, Eithr, ond, ond etto, etto, er hynny.
Atracia, Celfyddyd swyno, y ddiwyn gelfyddyd.
Atramentum i, Du. Atramentum scriptorium, Du yscrifennu. Atramentum sutorium, Du 'r crŷdd.
Atramentarium, ii, Corn du.
Atratus, a, um: Du, wedi ei dduo, gwisgddu.
Atricapilla, æ, Aderyn penddu, gwalltddu, penloyn.
Atricŏlor, ōris, Adject. Lliwddu.
Atricus, i, Porthor, drysor. Gwastrawd neuadd.
Atriensis, is, Y penporthor, gwastrawd neuadd, gostegwr neuadd.
Atriolum, i, Porth bychan, cynteddan.
Atritas, ātis, Duedd, duder.
Atrium, ii, Neuadd, cyntedd, rhaggyntedd, hongl, cadlys: y llannerch wrth y drws.
Atrocitas, ātis, Creulonedd, dywalder, ffyrnigrwydd.
Atrophia, æ, Disborthiant, didycciant ymborth.
Atrophus, i, Yr hwn ni lessa ei fwyd iddo.
Atropos, Vn o'r tair chwaer tynghedfen.
Atror, ōtis, Duder, duedd.
Atrox, ōcis, Creulon, dywal, didrugaredd, ffyrnigddrud, sarrug, erchyll.
Attaceo, ēre, Distewi.
Attactus, us, ui: Cyfwrdd, cyhyrddiad.
Attæ, atum, Cloffddynion.
Attăgen, enis: Rhyw aderyn ammheuthyn o brîf ancwyn. Ceiliog du, iar fynydd, dyfriar.
Attămen, Er hynny, ond etto.
Attamino, āre, Halogi.
Attĕgiæ, arum, Bythod, lluestai, bugeilfwth.
Attempero, āre, Cymmedroli, cymmesuro, cyfaddasu.
Attendo, ĕre, Gwrando, clustymwrando, ystyried, rhoi clust, dal sulw.
Attentio, ōnis, Ymwrandawiad, ystyriad, dyfal wrandawiad.
Attento, āre, Gwneuthur prawf, profi, gosod ar vn.
Attentus, a, um: Hyglust, gwiliadwrus, ystyriol, dyfal.
Attenuo, āre, Teneuhau, lleihau, meinhau, addfeino, culhau, gwaethygu, prinhau.
Attenuatio, ōnis: Lleiháad, prinháad, &c.
Attero, triui, ĕre: Rhuglo wrth, gwisgo, treulio, difa, yssu.
Attestor, āris: Tystiolaethu, dwyn yn dŷst, galw yn dŷst.
Attexo, ŭi, ere: Achlymmu, gweu wrth, cyssylltu, dodi wrth.
Atticismus, i, Ymadrodd yr Atheniaid.
Atticisso, āre, Dilyn iaith Athen.
Attiguus, a, um: Cyssylltedig; a fo 'n cyfwrdd.
Attineo, ĕre: Perthynu, cael, cyrhaeddyd, gorddiwes. Attal, dal i mewn.
Attinet, Mae 'n perthyn, addas yw, e gyngweddai.
Attingo, tĭgi, ĕre: Cyfwrdd, ysgafn gyfwrdd: hercyd, cyrhaeddyd, dyfod o hyd.
Attollo, ĕre, Dyrchafu, cyfodi, cymmeryd ymmaith.
Attondeo, di, ēre: Cneifio 'n agos. Briwo, torri.
Attonitus, a, um: Sannedig, synn, brawychus,

wychus, trasynn. Llet hurt, lledfeddod, syfrdan.

Attono, are, Brawychu, hurtio, syfrdanu.

Attraho, xi, ĕre: Tynnu at, llithio.

Attractio, ōnis, Tynniad, tynnedigaeth.

Attrecto, āre: Mynychdeimlo, mynychgyffwrdd.

Attremo, ŭi, ĕre: Crynu gan ofn, dychrynu.

Attribuo, ĕre, Bwrw ar un, cyfedliw, pennu ar.

Attritus, a, um: Treuliedig, wedi ei wisgo, llwm, lledlwm, bradwyog.

Atypus, i, Dyn bloesg, tafodrwym.

A V

Au, Och, gwae finnau: Vst.

Auaritia, æ, Cybydd-dod, crintachrwydd, caledwch, anghawrdeb, trachwant.

Auarus, a, um: Cybydd, crintach, cybydd angawr, chwannog, cyrrith.

Auceps, ŭpis, Adarwr.

Auctarium, ii, Anwaneg, farill.

Auctio, ōnis, Angwanegiad, arwerthiad cyhoedd.

Auctionor, āris, Cyhoedd arwerthu.

Aucto, āre, Elwa, ynnill, angwanegu, helaethu.

Auctor, ōris, Angwanegwr, helaethydd; Awdur, gwneuthurwr. Rheolwr, arffedog. Arwelaf, arddelwr: yr hwn a ddynwareder.

Auctoramentum, i, Ysgrifen rwym. Ceiniog ernes, arian arddelw.

Auctoritas, ātis: Awdurdod, awduriaeth, arwelaf, arddelw. Bri, parch, cymmeriad, cymmyfredd. Mwynhaad, cynhaliad.

Auctus, us, ui: Angwanegiad, helaethiad, tyfiad, twf.

Aucupium, ii, Adara, adarwriaeth, hely â gwalch, helfa adar, helbynt adar.

Aucupor, āris, Adara, hely adar, hely â gwalch.

Audacia, æ, Hyder, eofnder, rhyfyg, gwylltnawς, tradewredd, ehudrwydd. Antur, byrbwyll.

Audax, ācis, Hŷ, eofn, hyderus, anturiol, hyfaidd: gwylltnaws, tradewr, dewrddrud, ehud, rhyfygus.

Audens, tis, Hŷ, hyderus, difygwl, &c.

Audentia, æ, Hydab, dewrder, eonder, &c.

Audeo, sus sum, ēre: Beiddio, arfeiddio, hyderu, llyfasu, anturio: rhyfygu yn fyrbwyll.

Audientia, æ, Gosteg, clywedigaeth, clybod.

Audio, īre, Clywed, clybod, andaw, gwrandaw, dyglywed. Ystyried, deall, ufyddhau. Bod sôn amdano.

Auditio, ōnis, Sôn, achlust, adrybedd.

Auditor, ōris, Clywedydd, gwrandawr, clustiwr: disgybl.

Auditorium, ii, Gwrandawle, brawdle.

Auditus, us, ui: Y clywed, y clybod, y clywedigaeth: un o'r pum synwyr.

Aue, Hanffych gwell, hanbych gwell, henpych gwell, hawddamor it. Rhad Duw arnad, &c.

Aueho, xi, ĕre: Dwyn ymmaith, cywain ymmaith.

Auellana, æ, Cneuen farfog, cneuen y garddau.

Auello, ĕre, Tynnu ymmaith.

Auena, æ, Ceirch, ceirchen. Pibell neu chwibanogl o welltyn ceirch.

Auenaceus, a, um: Ceirchaidd.

Auenacius, a, um: Ceirchog, ceirchaidd.

Aueo, ēre, Awydda, deisyfu, chwennychu.

Auernus, i: & Auerna, orum: Llynn yn Campania. Vffern.

Auerrunco, āre, Ysgythru'r gwinwydd, chwynnu, diwreidd o.

Auersatio, ōnis, Anhuedd, gwrthwyneb, ffieiddiad, gwrthddodiad.

Auersor, āris, Troi cefn, rhuso, troi ei wyneb ymmaith, dirmygu, diystyru, gwrthod, llysu, ffieiddio, gwrthwynebu.

Auersus, a, um: A fo wedi troi ei gefn, wedi troi ymmaith: digllawn, dieithr, anfoddog, gwrthwynebus.

Auerta, æ, Bregengl, pen-ffrwyn.

Auerto, ĕre, Troi oddiwrth, troi ymaith, troi o'r tu arall, troi heibio; dadtroi.

Aueto, Duw a'ch catwo, Duw gydâ thi, ewch yn iach, debre yn iach.

Aufĕro, abstŭli, auferre: Dwyn ymmaith, dwyn oddiar, ysglyfio, cipio, ysgipio, dwyn yn lladrad, cael a geisio, cael ei amcan.

Aufugio, gi, ĕre: Ffo ymmaith, diange, cilio.

Augeo, xi, ēre: Angwanegu, mwyhau, helaethu, amlhau, cyfoethogi, dwyn i barch.

Augesco, ĕre, Myned yn fwy, mwyhau, cynnyddu, tyfu, angwanegu, ymhelaethu.

Augmen, ĭnis: Cynnydd, cynnyddiaeth, angwanegiad, cyflawn twf.

Augmentatio, Augmentum, Idem.

Augmento, āre: Mwyhau, &c. vid. Augeo.

Augur, ŭris: Dewin, dewin wrth adar.

Auguraculum, Dewinlle.

Augurium, ii, Dewindabaeth adar: dewiniaeth. Adargoel. Trawsamcan, lledamcan, coel.

Auguro, āre: & Auguror, āris. Dewinio. dyfalu a bwrw amcan beth a ddêl.

Augustale, is: Lluest neu babell y brenhin. Brenhinllys.

Augustus, a, ū: Cyssegredig, dyledog, sanctaidd, bonheddig, brenhinol, ymmerodraidd, anrhydeddus, mawryddig.

Augustus mensis, Mis Awst.

Auia, æ, Nain, henfam, mam gu.

Auia, orum, Lleoedd dilwybr, anhyffordd, diamsathr.

Auiarium, ii, Adardŷ, gwialdŷ adar. Gwrysgen i adar i gyrchu atti.

Auiarius, ii, Adarwr, ys ef yr hwn a gadwo neu a werthe adar.

Auicula, æ, Aderyn bâch, adaren.

Auidè, Yn unchwant, yn chwannog, &c.

Auiditas, ātis, Awydd, ainge, gwange, chwant diwala.

Auidus, a, um: Chwannog, awyddus, glwth, rhawth, diwala.

Auilla, æ, Oen newyddien.

Auis, is, Aderyn, edn.

Auitus, a, um: Henaidd, o hir bara: hynafaidd.

Auius, a, um: Anhyffordd, anhylwybr, diamsathr, diarffordd: Cyfeiliornus, difrisg, dilwybr.

Aula, æ, Neuadd, llys, brenhinllys. Chwibanogl: rhodfa.

Aulæa, æ: & Aulæum, i: Llenn, brithlenni, Arras, Eurllen, llenn wialaur.

Auletes, æ, Chwibanoglydd, pibydd.

Auletris, ĭdis, Pibyddes.

Aulicus, i, Gwr llŷs.

Aulædus, i, Canor, cerddor, pibydd.

Aulos, i, Chibanogl, pibell.

Aulula, æ, pro Ollula, Crochenyn berwi.

Auocamentum, i, Dyfyrrwch a dynno oddiwrth waith.

Auŏco, āre, Galw ymmaith, tynnu ymmaith, dieithro, galw yn ôl.

Auŏlo, āre, Ehedeg ymmaith, prysuro ymmaith.

Aura, æ, Awel, chwa, gwynt, damchwa, anadl y bobl.

Aurameatum, i, Goreurad, offeryn i gadi neu i bero aur neu arian.

Auraria, æ, Cloddfa aur, mwynglawdd aur.

Aurarii, Eurofaint, eurychod.

Aurata, æ, Pysgodyn eurben.

Aurea, æ, Penffrwyn.

Aureax, Mennwr.

Aureolum, i, Euryn, dernyn o aur.

Aureolus, a, um: Euraid, eurlliw, eurgrwydr.

Auresco, ēre, Disgleirio fel aur.

Aureus, a, um: Eurai, eurin, eurawg, disglair, prydferth, gwych, cyfoethog, gwerthfawr, hardddeg.

Aureus, i, Darn aur, coron aur.

Aurichalcum, i, Latwm, alcan.

Auricomus, a, um: Eurwallt, gwalltfelyn, pen-felyn.

Auricula, æ, Cwrr isa'r glust.

Aurifex, ĭcis, Eurych, eur-of.

Aurificīna, æ, Gefail yr eur-of, aurweithdy.

Aurifodīna, æ, Cloddfa aur, mwynglawdd aur.

Aurifur, ŭris, Eurleidr.

Auriga, æ, Mennwr, cerbydwr.

Aurigarius, ii. Idem.

Auriginōsus, a, um: Claf o'r clwyf melyn.

Aurigo, ĭnis, Y clwyf melyn, y rhifwnt.

Aurimitris, Llinos, llinosen.

Auripigmentum, Lliw aur, orpment.
Auris, is, Clust, ysgyfarn.
Auriscalpium, ij.
Auritus, a, um: Clustfawr, clustiog, ysgyfarnog.
Auro, āre, Euro, peri disgleirio.
Aurora, æ, Gwawr, y wawr ddydd, llug y dydd, clais dydd, dichlais dydd.
Aurum, i, Aur. Demetis Our.
Auscaripeda, æ, Pryf blewog, pry 'r dail.
Ausculto, are, Gwrando, ymwrando, clust-ymwrando, dyfal wrando, ufuddhau.
Auspex, ĭcis, Blaenor, cyfarwyddwr, hyfforddwr.
Auspicatò, O ddamwain, yn ddedwydd, ar awr dda.
Auspicatus, a, um: Dedwydd, llwyddiannus, ffynnadwy, didrwch.
Auspicium, ii, Argoel o'r adar, adargoel, damwain. Cyfarwyddyd blaenor. Awdurdod. Argoel rhamant o beth i ddyfod.
Auspico, āre: & Auspicor, āris: Rhamanta, ymgais trwy ddewiniaeth. Dechreu, cychwyn peth.
Auster, tri, Deheuwynt, y deheu.
Austeritas, ātis: Llymder, toster, creulonedd, sarrugrwydd, garwder.
Austerus, a, um: Sur, surchwibl, llymdost. Trwsgl. Anhyfryd. Anfoddog, dursing, sarrug, creulon.
Australis, e, Deheubarthig.
Austro, āre, Gwlychu.
Ausum, i, Antur, anturiaeth.
Aut, Neu, ai, naill.
Autem, Ond, eithr, hefyd, eisoes.
Authenticus, a, um: Awdurol, awduredig.
Author, Authoramentum, &c. vid. Auctor, &c.
Autolecythus, i, Carnlleidr, penlleidr.
Autumnitas, ātis: Cynhauaf.
Autumnus, i, Cynhauaf, amser cynhauaf.
Autŭmo, āre, Tybio, tybygu. Barnu, meddylied.
Avunculus, i, Ewythr brawd mam.
Avus, i, Taid, hendad, tâd cu.
Auxiliaris, e, Cynnorthwyol, a ddelo yn borth i arall, hyborth, dianghymmorth.
Auxiliator, ōris, Helpwr, cynnorthwywr.
Auxilior, āris, Cymmorth, cynnorthwyo, helpu, nerthu, dirprwyo.
Auxilium, ii, Porth, porthorddwy, cymmorth, cynnorthwy, ymwared.

A X

Axare, Henwi, gosyn.
Axiculus, i, Peithynen. Astyllen. Cliccied, gwerthyd.
Axilla, æ, Cesail, twll cesail.
Axiōma, ătis, Awdurdod, teilyngdod, braint: ymadrodd profedig: prifddadl, prifreswm, diarebair, diwrthebair.
Axiomantia, æ, Dewiniaeth bwyeill.
Axis, is, Echel menn, gwerthyd y tro peth arall. Dau begwn bŷd, ys ef y gogleddig, a'r gwrthogleddig neu 'r deheuol.
Axona, æ, Echel y gwddf.
Axungia, æ, Bloneg hwch. Mehin cig môch.

A Z

Azēlus, Digariad, diserch.
Azymus, a, um: Diwaddod, disurdoes, cri, croyw, crai.

B A

Baal, Meistr, perchennog, awdur.
Babæ. Idem quod Papæ.
Bacca, æ, Grawn, mân aeron.
Baccalia, Llawrwydd.
Baccatus, a, um: Gemmog, gronynnog.
Baccha, æ, Gwenidoges Bacchus.
Bacchanal, & Bacchanale, & Bacchanalia, ium, & orum: Lle cedwid gŵyl Bacchus, uchelŵyl Bacchus.
Bacchatio, ōnis, Wttres, meddwdod, gloddest.
Bacchor, āris: Cadw gŵyl Bacchus: Ymdrythyllu, gloddest, wttres; byw 'n anllywodraethus ac mewn afreol, ymgynddeiriogi.
Baccheis, idos. Adject. Ynfyd, cynddeiriog, &c.
Bacchus, i, Duw 'r gwin. Gwin.
Bacēlus, Dispaidd, ynfydwas.
Bacillus, & Bacillum, i: Ffonnig, gwialenffon.
Bacŭlus, i, Ffonn, llawffon, cyrllysg, cwlbren, llysg, llysgbren.
Badius, a, um: Gwineu, gwineugoch, cethinlliw, cethin, llychwineu.
Badizo, āre, Cerdded, rhodio.
Bæta, æ, Hug groen bugail.
Bæticus, a, um: Gowineu, gwineugoch, cochddu, cethin, godywyll.
Bajulo, are, Dwyn, cludo ar ysgwydd.
Bajulus, i, Dygwr beichiau, coegddyn gwael diystyr.
Balæna, æ, Rhyw forbysg, morfil mawr, morfarch.
Balanus, i, Pob rhywogaeth fês, cneuen castanwydd fawr a elwir Marron, blaen gwialen gwr.
Balatrones, Coegddynion.
Balatus, us, ui: Brefiad defaid: bloedd: breferad.
Balaustrium, ii, Afal gronynnog, neu ei flodeu.
Balbus, a, um: Un ac attal dywedyd arno, un yn dywedyd briwiaith: myngus.
Balbuties, ei, Bloesgi, attal dywedyd.
Balbutio, īre, Baldordd, dywedyd ag attal.
Balineum, & Balineæ, pro Balneum & Balneæ.
Balito, āre, Mynych brefu, ymddybrefu.
Balista, æ, Albras, bwa croes, blif.
Balistarius, a, um: Albraswr. Dafydd ap Gwilym.
Balluca, æ, Mwyn aur, llestr i aur.
Balnea, orum: & Balneæ, arum: Ennaint, ymolchfa, ymdrochfa, golchfa. Twymdŷ.
Balneator, ōris: Ceidwad y cyfryw le.
Balo, āre, Brefu.
Balteum, i, Gwregys cleddyf: alwar iw wisgo wrth wregys.
Balux, Graean aur.
Baphia, æ: & a, orum: Lliwdŷ.
Baptismus, i: & Baptisma, ătis: Trochiad, trochfa, golchiad: Bedydd, taendrochiad.
Baptisterium, ii: Bedyddfan, bedyddfaen, bedyddlestr, trochlestr. Cerwyn lifo.
Baptizo, āre, Golchi, trochi, dyfrhau: Bedyddio, taendrochi.
Barathrum, i: Annwfn, morgerwyn, cadduglynn, uffernlle. Gwaelod y cylla. Dŷn glwth ceulrhwth.
Barba, æ, Barf, Gen-gnu, blew 'r ên.
Barbaara lexis, Anghyfiaith, cymmysgiaith, llediaith, dieithriaith.
Barbaricum, Ynglef a ddyspad yn llu y Rhufeinwyr.
Barbarismus, Llygriaith, llygr-air, llediaith, brithiaith, trwsgliaith, anghyfiaith.
Barbaries, ei: & Barbaria, æ, Tayogrwydd, anghyfiaith, eisiau moes ac arfer, trysgledd, gwladeiddrwydd.
Barbarus, a, um: Trwsgl: Creulon, nawswyllt. Diwybod, gwladaidd. Tayogaidd. Anhyawdl. Anfoesawg. Pawb ond y Groegwyr.
Barbatus, a, um: Barfog.
Barbitium, ii: Barf.
Barbitos, & us, & on, & um, i: Rhyw offeryn cerdd. Telyn: cefn telyn, cist telyn.
Barbo, ōnis, Pysgodyn barfog.
Barbula, æ, Barfan.
Bardi, Beirdd, prydyddion.
Bardocucullus, i, Hett eddi, cochl a chwccwll wrthi.
Bardus, a, um: Pŵl, synhwyrbŵl, hurt, ynfyd.
Barrio, iui, ire, Brefu fel Elephant.
Barritus, us, ui: Brefiad yr Elephant.
Barrho, Breyr, Barwn.
Barrus, i, Elephant, dant.
Bascauda, æ, Basged.
Basilica, æ, Brenhinllys. Neuadd. Eglwys gadeiriol, esgobty. Gwythen yr afu.
Basilicus, a, um: Brenhinol, pendefigaidd, rhiol.
Basiliscus, i, Sarph a ladd â'r anadl ac â'r golwg.
Basio, āre, Cusanu.
Basis, is, Troed colofn, sail, gosail, gwadn.

gwadn. Clawr iw roi dan lestr: ystôl llestr: colofn.
Balium, ii, Cufan: poccyn, Li. Land.
Bat, Twt, twtti, ust, tewch.
Batillum, i, Padell cân, rhaw: rhyw fachau.
Batiocus, i, Gwinllestr i'r ford.
Batis, Morcath.
Batrachomyomachia, Llyffant-lygodgad.
Batrachus, i, Llyffant, clwy'r llyffant.
Battologia, Mynychlefair, mynychlef, mynychiaith.
Batuo, ĕre, Baeddu, pwyo, curo, ffusto, taro, ymladd, ymhwrdd.
Baubor, āris, Cyfarth.
Baxeæ, arum, Esgidiau disowdl, ffellych.

B E

Beatitas, ātis, Dedwyddyd, dedwyddwch, gwynfyd, gwynfydedigrwydd.
Beatus a, um, Dedwydd, gwynfydedig, gwynfydig, bendithgael.
Belial, Di-iau, dilywodraeth, anhywedd, y fall, diawl.
Bellaria, orum, Ammheuthunfwyd, ancwyn, eilfaig.
Bellator, ōris, Rhyfelwr, lluyddwr, ymwanwr, rhyfwr, cadwr.
Bellatulus, a, um: Diminut. à Bellus, a, um.
Bellax, ācis: Adject. Rhyfelgar.
Bellicosus, a, um: Rhyfelgar, milwraidd, lluyddog.
Bellicrĕpus, a, um: Trystiol megis mewn rhyfel.
Bellicum, i, Y corn rhybydd, y corn cychwyn.
Belligero, āre, Rhyfela, lluydda.
Bellipotens, Lluyddfawr.
Bello, āre, Rhyfela, lluydda, rhoi cad.
Bellua, æ, Anifail mawr.
Belluinus, a, um: An fîliaidd.
Bellulus, a, um: Diminut. à Bellus.
Bellum, i, Rhyfel, câd, brwydr, brwydrin. Aban.
Bellus, a, um: Da, moesgar, rhywiog, teg, dillyn, dillynes.
Bellōne, es, Môr nodwydd.
Belua. vid. Bellua.
Benedīco, ixi, ĕre: Rhoi gair da, moli, bendithio.
Benedictio, ōnis, Moliant, bendith, geirda, nawdd, bawdd ammor.
Benedictum, i, Geirda.
Benefacio, feci, ĕre: Gwneuthur yn dda, gwneuthur daioni neu gymmwynas i un, gwneuthur twrn da.
Benefactum, i, Gweithred dda, twrn da, cymmwynas, cêd.
Beneficentia, æ, Haelioni, haeledd, cymmwynasgarwch, cêd, cyried.
Beneficiarius, ii, A gaffo cêd neu gymmwynas, a gaffo mwyniant swydd heb ei gwasanaethu: Caethwas, aillt, deiliad tan wrogaeth.
Beneficium, ij, Cymmwynas, twrn da, buddged, llesâd, ymwared, mowrlles, caredigrwydd.
Beneficus, a, um: Cymmwynasgar, haelgar, haelionus, da ei gymmwynas, hyged.
Benevolens. vid. Benevolus.
Benevolentia, æ, Ewyllys da, boffedd, cariad, serch.
Benevolus, a, um: Yn dwyn ewyllys da, da ei ewyllys, ewyllysiol, caredig.
Benignitas, ātis: Haeledd, tiriondeb, hynawsedd, rhywiowgrwydd, mwynder.
Benignus, a, um: Tirion, hynaws, cywerthas, mwyn, rhywiogaidd, hael, haelwych.
Benna, æ, Menn, certwyn dilo: cerbyd.
Beo, āre, Cyfforddio, llonni, llawenychu, gwneuthur yn ddedwydd.
Bero, Idem quod Pero.
Beryllus, i, Maen beril.
Bes, Bessis, & Bessis, is: wythwns, wythran o ddeuddeg.
Bestia, æ, Anifail, bwystfil, gwestfil.
Bestiarius, ij, A ymladdo ag anifeiliaid.

B I

Bibacitas, ātis, Yfedtri, ymyfed.
Bibax, ācis, Adject. Yfwr, yfgar.
Bibliographus, Ysgrifennydd llyfrau.
Biblion, ii, Llyfr, plyglyfr. pl. Biblia, Y Bibl.
Bibliopōla, æ, Gwerthwr llyfrau.
Bibliotheca, æ, Llyfrgell.
Biblos, Lafrwynen, corsfrwynen: llyfr. Rhyw bren yn yr Aipht.
Bibo, ĕre, Sugno, sugno atto, yfed, llewa.
Bibulus, a, um: A Sugno yn fuan, yfgar.
Biceps, ĭtis, Adject. Dau penniog.
Biclinium, ii, Ystafell dau wely, ystafell ddeufwrdd.
Bicŏlor, ōris. Adject. Peth deuliw, dauliwiog.
Bicornis, e, Peth deugorn, fforchog.
Bicorpor, ŏris, Peth deugorph.
Bidens, tis, Hesbwrn, neu hesbin ddwyflwydd.
Bidens, tis, Fforch ddeuddaint, arf ddwybig, fforch deilo.
Biduum, i, Yspaid deuddydd.
Biennis, e, Peth dwyflwydd.
Biennium, ii, Yspaid dwy flynedd.
Bifariam, Mewn deufodd, o ddwyffordd.
Bifidus, a, um: wedi ei hollti yn ddau.
Bifidatus, a, um. Idem.
Biforis, e, Peth dwyddor.
Biformis, e, Dauffurfawl, peth deuffurf, deuddull.
Bifrons, tis, Deutal, dauwynebog.
Bifur, Lleidr dauddyblyg.
Bifurcus, a, um: Peth dwyfforch, a dau fforchogedd iddo.
Biga, æ, Carrfenn deufarch, cerbyd deufarch: deufarch yn tynnu ystlys yn ystlys.
Bigamia, æ, Priodas â dwywraig.
Bigămus, i, Gwr dwywraig, perchen dwywraig.
Bigemmis, e, Peth deufrig, a dau flaguryn neu flaendardd iddo.
Bigener, is: & Bigeneris, e: Mil deuryw, y mil a aner o ddau rywogaeth anifail: cymmysgryw: peth cymmysgryw.
Biguæ, Gefelliaid.
Bijugis, e, & Bijugus, a, um: Dau wedi eu hieuo ystlys yn ystlys, pethau ystlysiau.
Bilanx, cis, Y trawst a'r clorian.
Bilibris, e, Peth deubwys.
Bilinguis, e, Daudafodiog, perchen dwyiaith, Daueiriog, twyllodrus.
Bilis, is, Bustl, dicter, llidnedd, llidnaws, melancholi, y geri du.
Biliosus, a, um: Llidiog, digllon, drwgnawsus, bylid, anynad, Gwanafog, potius Gwynafog, â Gwŷn, gwaedwyllt, nowswyllt, anwydwyllt.
Bilix, īcis, wedi ei wau ag edau ddaudyblyg.
Bilustris, e, Peth deugnlwydd o hara.
Bimaris, e, Peth dwyfor, deufor.
Bimaritus, A briodwyd ddwywaith.
Bimater, bimatris: Perchen dwyfam.
Bimatus, us, ui, Oedran dwyflwydd.
Bimembris, e, Peth dwyran.
Bimensis, is, Oed deufis.
Bimestris, e, Peth deufis, daufisyried.
Bimulus, a, um: Dwyflwydd oed.
Bimus, a, um: Idem.
Binarius, ii, Rhif dau.
Binomius, a, um: & Binominis, e: Un a dau enw arno, dau-enwol, perchen dau enw.
Binus, a, um: Bob yn ddau, o fesur dau a dau: dau.
Bipalium, i, Caib deuben.
Bipalmis, e, Peth dwy ddyrnfedd.
Bipara, æ, Hon a esgorodd ddwywaith.
Bipartior, īris, Rhannu yn ddau, deubarthu.
Bipartitò, Yn ddwyran, yn ddau hanner.
Bipartitus, a, um: Peth dwyran, peth dau hanner.
Biparens, tis, Tŷ deuddrws, egored o'r ddeutu, dau egor.
Bipedalis, e, Peth dwy droedfedd.
Bipedaneus, a, um: Idem.
Bipennis, is, Bwiall ddeupennog, ddeufiniog: bwyall ddeufin.
Bipennis, e, Dwyadeiniog.
Bipes, ĕdis, Daudroediog, peth deudroed,

Biremis,

benedictus

Biremis, is, *Llong ddwyrwyf.*
Bis, *Dwywaith.*
Bisellium, ii, *Eisteddfainge dau.*
Bison, óntis, *Bual, ŷch gwyllt.*
Bissextus, a, um: *Deuchwechrif. Brut. Y diwrnod bwrw yn y flwyddyn naid; y flwyddyn naid, y flwyddyn fissex.*
Bisulcus, a, um: *Forchog, fforchdroed.*
Bithymum, i, *Mel deudeim.*
Bitumen, ĭnis, *Rhyw briddgist gwydn fal pŷg, pyglyyn gludiog.*
Biuita, & Biuira, æ: *Gwraig weddw.*
Biuium, ij, *Croesffordd deulwybr, lle dwyffordd.*
Biuius, a, um: *Peth dwyffordd.*

B L

Blactero, āre, *Brefu fel bwrdd.*
Blæsiloquus, a, um: *Bloesg.*
Blæsitas, ātis, *Bloesgedd, bloesgni: attal dywedyd.*
Blæsus, a, um: vid. Blæsiloquus.
Blandiloquentia, æ, *Gweniaith, ymadrodd tèg gwenithaidd, parabl têg: rhywiowgiaith.*
Blandiloquus, a, um: *Ymadroddus, parablus, gwenieithus.*
Blandior, īris, *Gwenieithio, truthio, llochi, ymsorllach, ymoleithio, budo, denu.*
Blanditia, æ, *Gweniaith, trûth, ysbleddach, mwyniaith.*
Blanditiæ, arum, *Gweniaith, trûth, teg-eirian, afiaith, arabeddiaith, budiaith.*
Blanditus, us, ui: *Gweniaith.*
Blandus, a, um: *Gwenieithus, geirdeg, mwynair, bynaws, mwynaidd, rhywiog, tirion, afieithus, arab, digrif.*
Blasphemia, æ, *Rheg, cabl, cabledd, cabledigaeth, ymreg, difenwad, gogan.*
Blasphemo, āre, *Cablu, rhegu, difenwi.*
Blateratio, ōnis: *Baldordd, ofergchwedl, ffiloreg.*
Blatero, āre, *Baldordd, rhuo, dadwrdd: gwneuthur llais camel.*
Blatero, ōnis, *Rhuadwr, siaradwr.*
Blatio, iui, ire: *Baldordd, gwagsiarad.*
Blatta, æ, *Rhyw bryfyn o rywogaeth y gwyfyn, rhyw chwil: sidan-bryf.*
Blax, *Masw, mwythus, mwysus. Pŵl, ynfyd.*
Blennus, i, *Ffolyn, hurtyn.*
Blepharo, ōnis, *Dyn aeldrwm cuchiog.*
Bliteus, a, um: *Diflas.*

B O

Boa, æ, *Dyfrsarph: y frech gôch.*
Boatus, us, ui: *Bref, brefiad eidion, breferad, bugunad, beichiad.*
Boiæ, arum, *Gefynnau, hualau, burwyau, llyffetheiriau.*
Bolis, ĭdis, *Piccell a thân gwyllt, plwm a llinyn i blymio dwfr: rhyw seren.*
Bōlus, i, *Tam, tammaid, safnaid, bochaid: Telpyn o fettel, neu bridd, priddell; dernyn, golwyth, cyn.*
Bŏlus, i, *Ergyd ar ddisiau, tynn rhwyd, plwm y morwyr.*
Bombarda, æ, *Bwmbart.*
Bombax, *Twt, twtti.*
Bombilo, āre, *Lleisio fel gwenyn.*
Bombus, i, *Cryglais udcorn, garwsain, gwenynllais, bwmp.*
Bombyx, ycis, *Sidanbryf.*
Bombycinus, a, um: *Sidanog, a wneler o sidan.*
Bona, ōrum: *Daoedd, alaf, golud.*
Bonitas, ātis, *Daioni, addwynder, onestrwydd: uniawnder, haeledd, cêd.*
Bonum, i, *Da, llâd, daioni, mâd.*
Bonus, a, um: *Da, daionus, mâd.* Summum bonum: *Penllâd, y daioni pennaf.*
Boo, āre, *Brefu, beichio fel eidion, bugunad.*
Boreas, æ, *Gogledd-ddwyreinwynt.*
Borealis, e, & Borēus, a, um: *Gogleddol, gogleddig.*
Bos, bouis: *Eidion, bu, buwch, ŷch, tywarchawr, ŷch gwaith.*
Bostar, *Beudy, tŷ ychen, côr ychen.*
Bostrix, & Bostrichus, *Lloweth o wallt.*
Botellus, i, & Bŏtŭlus, i: *Selsigen, monochen.*
Botrus, i, *Grawnswp.*
Bouiana fames, *Newyn-glwyf.*

B R

Brabīum, & Brauīum, ij, *Y gamp, a'r gyng-wystl a enniller, yr ariandlws.*
Bracca, æ: & Braccæ, arum: *Llawdr, llodrau, bryccan.*
Braccatus, a, um: *Llodrog.*
Brachiale, is: *Breichrwy, breichwisg, addurn y braich, breichdlws, arddyrndlws.*
Brachiatus, a, um: *Breichiog.*
Brachionister, *Breichrwy.*
Brachium, ij, *Braich, angell.*
Brachylogia, æ, *Byrrson, byrrchwedl.*
Bractea, æ, *Dalennau aur neu arian: casnod aur.*
Bractearius, ii, *Coethwr aur, goreurwr.*
Branchiæ, arum, *Cragennau pyscod.*
Bravium. vid. Brabium.
Brevia, um: *Rhydau, rhydleoedd.*
Breviarium, ii, *Byrr draethawd, byrrchwedl: crynodeb.*
Breuiculus, a, um: *Gofyrr, gogwtta.*
Breviculus, i: *Byrryn, cwttyn.*
Breviloquens, tis, & Breviloquus, a, um: *Byrr ei ymadrodd, un byrrchwedl.*
Breviloquentia, æ, *Byrrchwedl, byrrson, byrriaith.*
Brevio, āre, *Byrhau, dyfyrru, cwttogi, talfyrru.*
Brevis, e, *Byrr, cwtta, cryno.*
Brevi, *Ar fyrr, ar fyrr amser, ar fyrrder, ar fyrr eiriau.*
Brevis, is, & Breve, is: *Byrrlyfr, brŷf.*
Brevitas, ātis, *Byrrder, cwttogrwydd.*
Breviter, *Ar fyrr eiriau.*
Britannia, æ: *Prydain, ynys Brydain, ynys y cedyrn, y felynys, ynys Brutus.*
Britannia minor, h. e. Armorica: *Llydaw.*
Britanni, & Britones, *Brutaniaid, Brython.*
Bronchus, i, *Gengam.*
Brontia, æ, *Maen y daran.*
Bruchus, i, *Pry 'r gwellt, lindys yr ŷd.*
Bruma, æ, *Gorsaf haul auaf, y gauaf.*
Bruscum, i, *Oddfyn prenn.*
Brutus, a, um: *Hurt, pŵl ei synwyr, ysgrublaidd, disynwyr, direswm, aiddeall.*

B V

Bubalinus, a, um: *Buelin.* Pocula bubalina, *Bueilgyrn.*
Bubalus, i, *Bual, ŷch gwyllt.*
Bubile, is. Idem quod Bostar.
Bubīno, āre, *Halogi â misglwyf gwraig.*
Bubo, is, *Lleisio mal aderyn y bwmm.*
Bubo, ōnis, *Tylluan, aderyn y cyrph.*
Bubones, *Crugau arffed; tenewyn.*
Bubonocele, es, *Bors, torriad llieingig.*
Bubsequa, æ, *Bugail gwartheg, ceidwad ychen.*
Bubulcito, āre, *Bugeila gwartheg.*
Bubula, æ, *Cîg eidion.*
Bubulcus, i, *Bugail gwartheg, arddwr ag ychen.*
Bucca, æ, *Y genau, ceuedd y safn, bôch, bochgern.*
Buccea, æ, *Tammeid, safnaid, bochgernaid, geneuaid, bochaid.*
Buccella, æ, *Tammeidyn, tam.*
Buccellatum, i, *Bara deugras, bara llongau.*
Buccina, æ; *Vtgorn, corn rhyfel, corn bugail, corn heusor.*
Buccinator, ōris, *Vtgornwr, cyhoeddwr.*
Buccino, āre, *Vtganu, canu corn rhyfel, chwythu corn, cyhoeddi, gyrru ar gyrn a phibau.*
Buccinum, i, *Vtgorn, corn; crogenbysg tebyg i gorn.*
Bucco, ōnis, *Gwatworwr.*
Buccones, *Dynion bochog.*
Buccula, æ, *Bochig, anadlfa 'r helm, crib yr helm.*
Bucculentus, a, um: *Safnog, bochog.*
Bucentrum, i, *Swmbwl irai.*
Buceria, æ, *Mintai wartheg neu ychen.*
Bucerius, a, um: & Bucerus, a, um: *Ychaidd, buchaidd, eidionnaidd.*
Bucolus, i, *Bugail gwartheg.*
Bucula, æ, *Buchan, anneir, dyniewed, bustach, anneirfuwch, cynflith.*
Bulbaceus, a, um: *Gwraiddbennog.*
Buleuta, æ, *Cyngorwr dinas.*
Bulga, æ, *Cod groen, bylgan, cŵd.*
Bulla, æ, *Tegan, tlŵs, ariandlws, tae. Bolgrwn, gêm, llettem, boglyn: clôch ar ddwr, morwisiad, clych Suddas.*
Bullans, tis, *Clochog.*

Bullio,

Bullio, iui, ire : Berwi, berwi yn grychias glochog.
Bullo, āre, Berwi yn grych glochog.
Bumamma, æ, Teth fawr.
Bumaſtos, Bumaſtus. Idem.
Bupina, æ, Mawr ſyched.
Bura, æ, Llow'yw 'r aradr.
Buris. vid. Bura.
Burrhanica, Diod gymmyſg o laeth a ſebon.
Burſa, æ, Pwrs, côd, powtner, amner, alwar.
Buſtum, i, Beddrod, bêdd, gwyddfa.
Buteo, ōnis, Rhyw walch teircaill, Bòd y gwerni, Bòd tinwyn.
Butio, ōnis, Aderyn y bwnn.
Butyrum, i, Ymenyn.
Buxetum, i, Boccyſtwyn.
Buxum, i, & Buxus, i: Pren boccys, vlgorn, chwibanogl.

B Y

Byrſa, æ, Croen anifail.
Byne, Brâg, beiddfrâg.
Byrſeus, Barcer, crwynwr, cyffeithiwr crwyn.
Byſſus, i, Rhyw feinllin, ſidan, ſrig.

C A

Caballinus, a, um : Ceffylaidd.
Caballus, i, March, ceffyl.
Caballitio, & Caballatio, Marchwriaeth.
Cacabus, i, Crochan, callawr.
Cacabo, āre, Lleiſio fal cor-iar neu betris.
Cacatus, a, um : Bawlyd, tommlyd.
Cacephaton, Dryglais, drygſain, dybryd ſain.
Cacemphaton, Idem.
Cachexia, æ, Drwg anſodd corph : llifiant y corph o'r achos hwnnw.
Cachinno, āre, & Cachinnor, āris : Crechwenu, vchel chwerthin.
Cachinno, ōnis, Crechwenwr, chwarthwr, dŷn chwerthinog, gwatworwr.
Cachinnus, i, Crechwen watwor, crechwen, crechwen floedd.
Cachryes, Cenawon cyll, tebyg i bwyntlau.
Caco, are, Cachu, cael myned i'r aſtyllen, yſgothi, cagalu, yſtlommi.
Cacodæmon, ŏnis, Drwg yſpryd, anyſpryd.
Cacologia, æ, Drwg araith, coegiaith.
Cacologus, i, Ymadroddwr drwg.
Cacoſtomachus, Un gwamgylla.
Cacozelia, æ, Coeg ddynwared, camddilyn.
Cacozelus, i, Camddynwaredwr.
Cacūmen, ĭnis, Brig, brigyn, blaen, crib, crib vchaf.
Cacuminatus, a, um : Blaenfain, blaenllym.
Cacumino, āre, Blaenllymmu, blaenfeino, pigfeino, penfeino.
Cadauer, ĕris, Corph marw, celain : burgin, buria, abo, abwy, yſgrwt, yſgerbwt, llwgyn.
Cadaveroſus, a, um : Celaneddog, tebyg i'r buria.
Cadivus, a, um : Tramgwyddus, ſerfyll.
Cado, cĕcidi, ĕre, Cwympo, ſyrthio, cwyddo, digwyddo : marw, cael ei ladd : digwyddo, damweinio : methu, pallu, &c.
Caduarii, Dynion a'r clwy 'digwydd arnynt.
Caduceator, ōris, Cennad yn gofyn heddwch.
Caduceus, i, & Caduceum, i : Y wialen wenn a fyddai yn llaw y cyfryw gennad.
Cadūcus, a, um : Tramgwyddus, digwyddedig, ar gwympo, ar ſigl, ſerfyll. Caducus morbus, Yr haint digwydd, y gloeſion llewyg, y gloeſion mawr, clwyf Tegla.
Cadurcum, i, Bwth maſnach, dyfrleſtr, llenn, bryccan.
Cadus, i, Pib win.
Cæcias, æ, Gogledd-ddwyreinwynt.
Cæcigenus, a, um : Dall geni, dall cynenid.
Cæcilia, æ, Rhuddneidr, dallneidr.
Cæcitas, ātis, Dallineb, delli.
Cæco, āre, Dallu.
Cæcuſto, āre, Bod yn goegddall.
Cæculus, i, Coegddall.
Cæcus, a, um : Dall, tywyll, cuddiedig.
Cæcutiens, Coegddall.
Cæcutio, īre, Bod yn goegddall.
Cædes, is, Marwolaeth, angeu : lleas, lladdfa, aerfa, cyflaſan.
Cædo, cecīdi, ĕre : Maeddu, pwyo, curo, ffuſto, taro ; torri, trychu, lladd.
Cælamen, ĭnis, Yſgythrad mewn mettel.
Cælatura, æ, Celfyddyd y cyfryw 'ſgythru.
Cælatus, a, um : Cerfiedig.
Cælebs, is, Ammhriod, vnig, heb priodi, anweddog, diddyweddi.
Cæleſtis, e, Nefol.
Cælibatus, us, ui : Buchedd vnig, dibriodas, amhyweddiaeth.
Cælicola, æ, Neſdrig, trigiannol nef.
Cælites, Seinct, ſeiniau, duwiau, trigolion nef.
Cælo, āre, Yſgythru a mettelgyn : cerfio, trychu, tryſtmaddu.
Cælum, i, Cŷn cerfio.
Cælum, i, Nef, ffurfafen, wybr, yr awyr.
Cæmentum, i, Cymmrwd calch, priddgalch, cerrig briw. Simant.
Cæmentarius, ii, Saer maen, gwyngalchwr.
Cæpto, āre, Dechreu, cychwyn.
Cæremonia, æ, Defod, deddf, cynnefawd, crefydd, gwaſanaeth Duw.
Cæruleus, a, um : Glâs, aſur, brithlas : neſliw. Ballaſarn.
Cæſaries, ei, Gwallt, briger, llaeſwallt.
Cæſitium, Llenlliain, lliain wyneb.
Cæſius, a, um : Brithlas, wybrliw, gwefrliw.
Cæſpes, ĭtis, Mowncn, tywarchen, tywerchyn.
Cæſpitator, ōris, Trippiwr, tramgwyddwr.
Cæſpito, āre, Trippio, tramgwyddo.
Cæſtrum, i, Trul tylle, trwyddew : bidog.
Cæſuliæ, Rhai Llygadleiſion.
Cæſura, æ, Torriad, trwch, cerfiad.
Cæter, a, um : Y llaill, y relyw.
Cæteroquin, Ond hyn, oni bai.
Cæterùm, Ond, eithr, etto, er hynny, heb law hyn.
Calama, æ, Tywyſen o ŷd.
Calamarium, ij, Gwain pinnau.
Calamiſtratus, a, um : Gwalltgrych.
Calamiſtro, āre : Crychu gwallt.
Calamiſtrum, i, Gwaell i grychu 'r gwallt.
Calamitas, ātis : Tymheſtl, dybinedd yn curo ŷd i lawr : dinyſtr, blinfyd, adfyd, gofyd, trallod, echrys, enwid.
Calamitæ, Gwyrdd lyffaint.
Calamitoſus, a, um : Adfydig, gofidus, helbulus, blinderog.
Calamus, i : Calaf, corſen ; Bôn aſgell, bôn adain : Gwelltyn ŷd : Pibell, chwibanogl. Pin yſgrifennu, gwialen enwair : Piccell, ſaeth.
Calantica, æ, Penwiſg, penguwch, moled.
Calaſaſter, Croywlais, crochlais.
Calathiſcus, i, Cawellan, baſgedan.
Calathus, i, Baſged, cawell : rhyw phiol aberthu.
Calcaneum, i : & Calcaneus, i : Sowdl.
Calcanthum, i, Du 'r crŷdd.
Calcar, aris, Yſbardun, barrog, gottoyw, ethy. Cymmhellai, fictitium.
Calcaria, æ, Pwll calch, odyn galch.
Calcarius, ii : Calchwr.
Calcatio, ōnis, Sathrawd, ſathriad, mathriad.
Calcatorium, ij, Pwll calch, odyn galch : ſathrfa 'r grawnwin.
Calcatus, a, um : Calchaid, calcheidliw : ſathredig.
Calceāmen, ĭnis, Eſgid, archen, archenad.
Calceamentum, i, Idem.
Calcearium, ij, Idem.
Calcearius, ij, Crŷdd, eſgidiwr.
Calceatus, us, ui : Eſgidiau, archenad.
Calceo, āre : & Calcio, āre : Gwiſgo eſgidiau, archenu.
Calceolarius, Idem quod Calcearius.
Calceus, i, Eſgid, cwaran, gwintas, ffollach, lloppan, archen.
Calcitro, āre, Gwingo, anufuddhau.
Calcitroſus, a, um : Gwingog.
Calco, āre, Sathru, mathru, myſſeing, ſengi, troedio.
Calculo, āre, Bwrw cyfrif, cyfrif, rhifo.

Calcu

Calculosus, a, um: Carregog, llawn carregos, graianog: clâf o'r tostedd.
Calculus, i, Graienyn, marian, gro, carregyn, tywawdfaen, maen tostedd. Gwr taw bwrdd, gwr tabler: y pethau y bwrir cyfrif â hwynt. Cyfrif.
Caldarium, ii, Callawr, pair, efyddyn.
Caldor, ōris, Gwrês, twymder, brydaniaeth.
Calefacio, ĕre, Gwresogi, cynnessu, twymno, brydio, poethi.
Calefio, fieri: Gwresogi, &c. Passivè.
Calena, vel Caleua: Rhydychen.
Calendæ, arum: Calan pob mis.
Calendarium, ii: Calendar. Cyfriflyfr.
Caleo, ere, Gwresogi: vt Calefio.
Calidarium, ii: Chwysdŷ.
Caliditas, ātis. vid. Caldor.
Calidus, a, um: Cynnes, gwresog, brŵd, poeth, gwyn-ias. Clŷd.
Caliendrum, i: Penwisg, penguwch, gwallt gosod.
Caliga, æ, Hosan, coeswisg, coes-arfau, curanau milwyr.
Caligarius, ii, Hosanewr.
Caliginosus, a, um: Tywyll, niwlog, cymylog. Tywylldrem.
Calīgo, ĭnis, Tywyllwg, caddug.
Calīgo, āre, Tywyllu, caddugo.
Calix, ĭcis: Cwppan, phiol, caregl.
Callaris, Gwymad.
Calleo, ēre: Caledu. Gwybod, medru, deall.
Calliditas, ātis: Calldêr, callineb, ystryw, cyfrwysder, cyfrwysedd, somiant.
Callidus, a, um: Ystrywus, cyfrwys; call, synhwyrgall. ffel.
Callipædia, Hen remmwth nwyfus bachgennaidd.
Callis, is, Ffordd, llwybr amsathr.
Callositas, ātis: Caledwch, caledgroen.
Callosus, a, um: Croendew.
Callus, i: & Callum, i: Croendewedd, corn mewn croen.
Calo, āre: Galw.
Calo, ōnis: Ffollach brenn.
Calor, ōris: vid. Caldor.
Calua, æ, Penglog, asgwrn pen, phiolen pen, creuan.
Caluaria, æ, Penglog, claddfa.
Caluaster, tri: Arfoel, gwarfoel, tâlfoel.
Caluatus, a, um: Moel.
Caluefio, Arfoeli, moeli.
Calueo, ēre: Myned yn foel, arfoeli.
Caluitas, ātis: Caluities, ei: & Caluitium, ii: Moelni, arfoeledd, talfoeledd, moelcen.
Calumnia, æ, Trawsgyhudded, drwgenllib, drwgabsen, athrod, cabl.
Calumniator, ōris: Camathrodwr, camgyhuddwr, athrodwr, enllibiwr.
Calumnior, āris: Camgyhuddo, camachwyn, enllibio.
Calumniosus, a, um: Athrodgar, enllibus.
Calvus, a, um: Moel, llwm, iadlwm, gwalltgoll.
Calx, cis. m. & f. g. Sowdl, diben.
Calx, cis. f. g. Calch.
Calyptra, æ: Penguwch, penwisg merch.
Calyx, ycis, Brigddail coed neu lysiau, blaendardd.
Cambio, ini, & psi, itum, & psum. Cyfnewidio.
Camēlus, i, Camel, cawrfarch. Lib. Land.
Camera, æ: Cromglwyd, nenn tŷ, mŵd. Ystafell.
Camerarius, ii: Ystafellydd, ystafellawr, gwâs ystafell.
Camero, āre: Gwneuthur mŵd, astyllodi.
Camino, āre: Gwneuthur yn ffumer, yn bibell, yn simnai.
Caminus, i, Simnai, ffumer, Sawell.
Cammarus, i: Morgrangc, cimmwch.
Camæna, æ, Cân, caniad, ceiniadaeth.
Campana, æ, Clôch: vnde Angl. Clocke.
Campe, es: Y prŷf cadachog, y prŷf melfedog.
Campestre, is: Llodrau ymaelyddion.
Camplor, ōris: Newidiwr, cyfnewidiwr.
Campus, i, Maes, maesdir, gwastadtir, gwaun, Li. Land Y llymfaes.
Camŭrus, a, um: Cam, gŵyr, crwm, camŵyr.
Canius, i, Gwenfa, genfa, ffrwynig, &c.
Cana, æ. Idem quod Canistrum.
Canabis, vid. Cannabis.
Canalis, is. com. g. Canawl, cafn dwr, pibell ddwr, pistyll dwr. Astyllen a roer wrth asgwrn a dorro.
Canarius, a, um: Ciaidd.
Canaria, æ, Glaswellt y cŵn.
Cancellarius, ii: Ysgrifennydd, ysgolhaig. Canghellawr K. H.
Cancelli, ōrum: Gwaith dellt, pared dellt, rhwyllau dellt. Cangell, cangen, cafell, côr yr eglwys.
Cancello, āre, Gwneuthur rhwyddellt, rhwydtyllu, rhwyllo. Dileu 'r hyn a 'scrifennwyd.
Cancer, cri: Crangc, morgrangc, crwban. Crangc gwyllt, clefyd yw.
Candefacio, ĕre, Gwynnu, gwynhau gwyniasu, gwneuthur yn wynias.
Candela, æ, Canwyll, golen.
Cadelabrum, i, Canhwyllyr, canhwyll bren.
Candeo, ēre, Bod yn wynn, bod yn wynias.
Candesco, ĕre: Myned yn wynn, yn wynias.
Candicantia, æ, Gwynhâad, gwynder.
Candico, āre: Gwynnu, gwynhau.
Candidatus, a, um: Gwisg-wynn.
Candidè, Yn hynaws, yn rhywiogaidd, yn deg, yn bûr, yn glau. Wrth wynn.
Candido, āre, Gwynnu, gwynhau.
Candidulus, a, um: Gorwynn.
Candidus, a, um: Gwyn, claerwynn, cann, cannaid, cain. Hynaws, clau, &c.
Candor, ōris, Gwynder, canneidrwydd, disgleirdeb. Hynawsedd, puredd, cleuder, &c.
Caneo, ēre, Llwydo, penllwydo, gwynnu, brigwynnu, penwynnu. Henciddio, methu, gwywo.
Canesco, ĕre, Llwydo, myned yn benllwyd, &c.
Cangræna. vid Gangræna.
Cani, orum, Llwydwallt.
Canica, æ, Rhuddion gwenith.
Caniceps, ĭtis, Anifail a elwir Penci.
Canicula, æ, Gastan.
Caninus, a, um: Ciaidd, costogaidd.
Canis, is, com. g. Ci, gâst. Seren y ci. Pysgodyn Penci, morgi, maelgi.
Caniculus, i, Cian, corgi, gellgi, colwyn, ci bâch. Canis venaticus, Milgi, helgi, hyddgi, ysgyfarnogci. Canis odorisequus, Huad, bytheiad, ymlyniad, olrhead. K. H.
Canistrum, i, Basged, cawell.
Canities, ei: & Canitudo, ĭnis: Penwynni, penllwydedd, brigwynnedd, llwydedd. Henciddra, henaint.
Canna, æ, Corsen. Pibell, chwibanogl.
Cannabis, is, Cywarch, cywarchen.
Cannabus, i. Idem.
Cannetum, i, Corslwyn, corsle.
Cannitiæ, Tai to cyrs, neu frwyn.
Cano, cécini, canere: Canu, cywyddu: canu telyn, canu crŵth, &c. Prydu, moliannu. Prophwydo.
Canon, ŏnis, Rheol. Dolen neu ddyrntol y darian. Tafod clorian: vchelgyllid.
Canonarii, Cynnullwyr trethi a chyllid.
Canor, ōris: Melysgerdd, cyfan-gan.
Canorus, a, um: Llefor, llafar, peth crochlais, vchel-llais, croywlais.
Cantāmen, ĭnis, Swyn, swyngyfaredd.
Cantatio, ŏnis, Ceiniadaeth, swyn, swyn gan.
Cantator, ōris, Ceiniad, cantor.
Cantatus, a, um: Hyglod, hyfawl, hyson.
Canterius. vid. Cantherius.
Cantharis, ĭdis: & Cantharita, æ: Y pryfed a elwn ni Cylion paracwys.
Cantharus, i, Diowdlestr, dyfrllestr.
Cantherius, ii: & um, ii: Attegbawl i gynnal gwinwydd. Cambost, atteg, Canllaw, carfan, llâth.
Canthus, i, Gwisg menn, cant menn, ôl menn. Congl llygad.
Canticum, i, Cân, caniad, swyn-gan, cathl, cywyddoliaeth.

Cantilēna, æ, *Cân; cyffredin-chwedl: sôn.*
Cantillo, āre, *Pyngcio, eathlu, canu puroriaeth; canu mewnllais.*
Cantio, ōnis, *Caniad. Swyn, swyn-gân.*
Cantito, āre, *Mynychganu, ymganu.*
Canto, āre, *Canu, swyno, rhybuddio, anghori, mynychgofio, moliannu.*
Cantor, ōris, *Ceiniad, cywyddwr, caneuwr.*
Cantus, us, ui. Idem quod Cantio.
Canus, a, um: *Llwyd, penllwyd, penwynn, blawr, blawr-wynn, brighwyd, brigwynn, gwynllwyd, caened.*
Capacitas, ātis, *Ehangder i enni llawer ynddo, ehangrwydd, gain, lle y ganno llawer, maint, rhythni.*
Capax, acis, *Peth y ganno, neu y gweddo ynddo, a gynhwyso ynddo, ehang, rhwth.*
Capēdo, ĭnis, *Dyfrllestr aberthu, cynhwystad llestr.*
Capella, æ, *Mynnen, gafran. Cappel.*
Capellanus, i, *Caplan, cappelwr.*
Caper, pri: *Hyfr, bwch, hyfr-fwch.*
Caperātus, a, um: *Cuchiog, sarrug, gygus, trwyasor, ffroenfur, garwguchiog.*
Capero, āre, *Cuchio, crychu talcen, trwyn sorri, tâl-grychu.*
Capesso, si, & sivi, ĕre: *Cymmeryd, cymmeryd yn llaw, cychwyn: derbyn.*
Capidulum, i, & Capidum, i: *Cocewil.*
Capillaceus, a, um: *Gwalltog, blewog, cedenog.*
Capillamentum, i, *Gwallt, briger, ffluwch. Man-wraidd. Gwallt gosod.*
Capillare, is, *Penwisg, ysnoden wallt.*
Capillatus, a, um: *Gwalltog, gwallthir, gwallt-laes.*
Capillitium, ii, *Gwallt penn.*
Capillo, āre, *Gwalltu, tyfu'n wallt.*
Capillus, i, *Gwallt, blewyn penn.*
Capio, cepi, ĕre: *Cymmeryd, derbyn: dal, daly, maglu. Cynnwys, genni, gweddu ynddo.*
Capis, ĭdis, *Dawdlestr, phiol lynn.*
Capisterium, ii, *Gogr nithio.*
Capistro, āre, *Cebystru, rheffynnu, tennynnu. Tido, pennori, penffrwyno.*
Capistrum, i, *Cebystr, rheffyn, tennyn, penwar, rhwymyn.*
Capital, is, *Penwisg, ysnoden benn, penrhwym.*
Capital, & Capitalis, e: *Prif, pennaf. Marwol, angheuol; bai a wnelo ddyn i fod yn enaid faddeu, ac yn gollfyrwyd am dano.*
Capitatio, ōnis, *Arian penn, treth benn, taliad penn, dofreth.*
Capitatus, a, um; *Penniog, penfras, penfraisg.*
Capitellum, i, *Pennyn, penelwm colofn.*

Capitium, ii, *Cwccwll, penwisg, pengwch, hyr, cap, hot, bottan. Lib. Land.*
Capito, ōnis, *Penfawr, penfras, pendew, cyndyn; pendrwm: pysgodyn Penci.*
Capitolium, ii, *Cabidyldy Rhufain.*
Capitosus, a, um: idem quod Capito.
Capitulatim, *Yn bennodau, yn byngciau.*
Capitulo, āre, *Dosbarthu yn bennodau.*
Capitulum, i, *Pennyn, pennod, penclwm. Cabidwl.*
Capo, ōnis, *Capwllt, caprwn, ceiliog dispaidd.*
Capra, æ, *Gafr, llillen.*
Caprarius, ii, *Bugail geifr.*
Caprea, æ, f. g. *Iyrchell, gwyddafr, gafr wyllt, coedafr, iwrch.*
Capreolus, i, *Cariwrch, iyrchfwch, mynn. Attegbawl gwinwydd. Fforch gladdio. Cressyn haiarn mewn adail.*
Capricornus, i, *Arwydd yr Afr.*
Caprificus, i, *Ffigysbren gwyllt.*
Caprigenus, a, um: *O ryw 'r afr.*
Caprile, is, *Gafrdy, corlan geifr.*
Capripes, ĕdis, *Gafrdroed.*
Capronæ, arum: *Talgudyn march.*
Caprunculum, i, *Priddlestr.*
Capsa, æ, *Prennol, prenfol, clior, cistan.*
Capsarius, ii, *Ceidwad dillad. Cistiwr.*
Capsus, i, *Menn ddiddos.*
Captatio, ōnis, *Caffaeliad, ymgaffiad, ciprys, ymgais am ffafor. Twyll, hûd, dichell, cyfrwysder: ymgais astud am beth.*
Captator, ōris, *Ymgaffiwr, ymgipiwr, ymgeisiwr, ymorchestwr,* &c.
Captio, ōnis, *Daliad, daliedigaeth, twyll, dichell. Gwarchae geiriau.*
Captiosus, a, um: *Cipgar, ymgeisgar, cipiad. Ystrywgar, dichellgar, hocedus.*
Captivitas, ātis, *Caethiwed. Alltudedd.*
Captivus, a, um: *Caeth: a ddalier yn rhyfel.*
Capto, āre, *Ymgais, ymgiprys, ymgipio. Cnithio, rhoi cais.*
Captura, æ, *Ysgwfl, praidd, helfa, dalfa, ysgafael, caffaeliad. Elw bychan.*
Captus, us, ui: *Cyrraedd, cynnwysiad, gair, amgyffred. Twyll, siom, deall.*
Capula, æ, *Lledffed, llwy droet-hir.*
Capularis, e, *A fo ym mron ei elor, ym min ei bwll: hengleirch.*
Capŭlo, āre: *Arlloesi llestri o olew.*
Capulum, i: & Capulus, i: *Dwrn arf, carn. Elor. Cwlwm magl: penclwm.*
Capus, i. vid. Capo.
Caput, ĭtis, *Pen, pennod, pwngc; prifbwngc.*

Carabus, i, *Cimmwch.*
Carbasus, i. pl. a, orum: *Rhyw liain main. Hwyl llong. Dulliog odre gwisg. Gwisg bali.*
Carbo, ōnis, *Marworyn, gloyn. Rhysedyn* Demetis.
Carbonaria, æ, *Glofwll.*
Carbonarius, ii, *Glowr.*
Carbunculatio, ōnis, *Coed-ddaif, deifiad coed gan boeth-wynt.*
Carbunculo, āre, *Llosgi yn loyn, deifio, cael y gawod.*
Carbunculus, i, *Marworyn bâch, gloyn bychan: Crug poethfflam. Maen Carbunclus. Tir crasboeth: y tir sy ynddo gerrig to duon: Cafod ar goed.*
Carcer, ĕris, *Carchar, geol. Crogyn o ddyn diried.*
Carcĕres, um, *Gollyngfa redeg. Cychwynfa.*
Carchesium, ii, *Rhyw ddiodlestr. Brig yr hwylbren.*
Carcinodes, eos, *Crangc ar drwyn.*
Carcinōma, ătis, *Rhyw gangcr.*
Carcinus, i. Idem quod Cancer.
Cardamōmum, i, *Grawn paradwys, grawn paris.*
Cardialgia, æ, *Dolur calon, cyllagwst.*
Cardinalis, e: & Cardinicus, a, um: *Arbennig, prif, pennaf.*
Cardiogmus, i, *Bolwst, cyllagwst, enufa, bolgno.*
Cardo, ĭnis, *Colyn dôr, Bâch drws. Y tenwn a el yn y rhwyll. Corddyn. Diben.* Cardines mundi, *Dau begwn byd.*
Cardŏpus, i, *Cist ystyffylog, llowgist.*
Carduelis, is, *Llinos, llinosen.*
Carectum, i, *Hesglwyn, llwyn hesg.*
Careo, ui, & cassus sum, ĕre: *Bod mewn eisiau, bod heb.*
Carex, ĭcis, *Hesgen,* à pl. *Hesg.*
Carica, æ, *Sychffigysen, bythod mewn vchel-leoedd cedyrn.*
Caries, ei, *Pydrni coed. Gwaddod gwin. O wyfyn coed.*
Carina, æ, *Gwaelod llong, llong: gwaelod llisgyn cneuen neu ei gyffelyb.*
Carino, āre, *Gwneuthur ar wedd gwaelod llong.*
Cariosus, a, um: *Pwdr; wedi ei yssu o bryfed.*
Caritas, ātis, *Drudaniaeth, prinder, mawr-werth, vchel-bris.*
Carmen, ĭnis, *Cathl, cân, caniad, mydr, gwers. Barddgan, Barddrwawd gwawd, caniadgerdd, cywydd, awdl. Prophwydoliaeth. Swyn, swyn-gan.*
Carminarius, ii, *Cribwr gwlân.*
Carminator, ōris. Idem.
Carminatrix, īcis, *Cribwraig gwlân neu lin.*
Carmino, āre, *Gardio, cribo, pigo gwlân, difrycheuo gwlân. Cyweirio llin, trin llin, dylosi llin neu wlân: dosbarthu, rhannu.*
Carnarium, ii, *Cigladd-dŷ, lladd-dŷ, cigydd-dŷ.*

cigydd-dŷ. Marwdy. K. H. Ciedy. Gwanas gig, bâch cig.

Carnarius, ii, Cigydd, cigwr, bwytawr cig.

Carneus, a,um: Cigog, ciglyd.

Carnifex, ĭcis, Crogwr, dihenyddwr, arteithiwr, lleiddiad, cigydd o ddyn.

Carnificina, æ: Y ddihenyddfa, arteithfa, y lle y dienyddir. Swydd crogwr. Arteith, dihenydd. Lladdfa, lleas, creulondeb.

Carnifico, āre: & Carnificor, āris: Arteithio, cigyddio, dihenyddu, difynio.

Carnivŏrus, a, um: Ciglyd, ciglwngc, a ŷs cig, a fo 'n byw ar gig, ys-gig.

Carnositas, ātis, Cyhyr, cyhyryn, llawnder o gig, cyhyrgig.

Carnosus, a, um: Cigog, cnodig, pwyntus, brâs, tew.

Carnulentus, a, um. Idem.

Caro, carnis, Cig, cnawd.

Carotides, Carotæ, Carotici. Gias 'r gwddf.

Carpatinæ, Curanau arddwyr.

Carpentum, i, Menn, cerbyd.

Carpentarius, ii, Saer menn, saer coed.

Carpo, psi, ĕre: Esmwythgasglu, neu dynnu: cymmeryd. Achwyn. Ceryddu, ysgawrdio, rhoi senn: niweidio, llethu, gwanhau. Goganu, dewis, cipio. Dylosi.

Carpophorus, a, um: Ffrwythlawn.

Carptim, Ar gip.

Carpus, i, Yr arddwrn, cad-wraidd y llaw.

Carruca, æ, Menn, cerbyd, carrsenn.

Carrucarius, ii, Saer menni, certwyniwr.

Carrum, i, Carr, carrfenn, cerbyd.

Cartallus, i, Cawell mèr helyg.

Cartilago, ĭnis, Madruddyn.

Caruncula, æ, Cigyn, difyn o gig.

Carus, a, um: Drûd, prid, gwerthfawr.

Casa, æ, Bwth, cuddigl, twlc, cutt, lluesty, ymogawr.

Casabundus, a, um: Sersyll, ar gwympo.

Casceale, is, Cawsdy, hafodty, gwryf caws.

Caseus, i, Caws, cossyn.

Caso, āre: Mynych gwympo, dygwympo, ymddygwympo.

Cassiculus, i, Rhwydan.

Cassida, æ, Helm, penffestin, ysgŵl, cap haiarn.

Cassis, ĭdis. Idem.

Cassis, is: Rhwyd.

Cassita, æ, Ehedydd.

Casso, āre, Diddymmu, dirymio, gwneuthur yn ofer.

Cassum, i, Darn, dryll, coegddryll.

Cassus, a, um: Diddym, ofer, gwâg, coeg, dirym, diffrwyth, heb ddim.

Castaldia, æ, Gorchwyliaeth, golygiaeth.

Castaldius, i, Goruchwiliwr, golygwr.

Castanea, æ, Castanwydd, castan-gnau.

Castanetum, i: Castanllwyn, perllan gastanwydd.

Castellanus, i: Castellwr, caerwr.

Castellatim, O gastell bwygilydd.

Castellum, i, Castellyn, llystyn, trefan.

Casteria, æ, Llongdy.

Castigatio, ōnis, Cerydd, cospedigaeth, costwyad, cystwy.

Castīgo, āre, Ceryddu, angreifftio: poeni, cospi, cystwyo: dywygio, gwella.

Castimonia, æ, Diweirdeb, ymgynnal.

Castitas, ātis: & Castitudo. Idem.

Castor, ŏris, Afangc, Addangc.

Castoreum, i, Olew o geilliau 'r afangc.

Castra, orum: Gwersyll, pebyll, lluestai.

Castramētor, āris: Gwersyllu, ymfyddinaw, lluestu, pebylliaw.

Castro, āre: Disbaddu, trychu, torri ymmaith.

Castrum, i, Castell, clâs, ymddiffynfa.

Castus, a, um: Diwair, dihalog, onest, dilwgr.

Casus, us, ui: Cwymp, codwm, tramgwydd. Damwain, dichwain, digwydd. Perygl, enbydrwydd: cystwr.

Catachrĕsis, Camarfer.

Cataclysmus, i, Diluw, rhyferthwy, llifeiriant, dyhinedd, tymmhestl.

Catadupa, orum, Rheieidr Nilus.

Catalogus, i, Cof-restr.

Cataphora, Marwgwsg.

Cataphractarius, Milwr cwbl arfog.

Cataphractus, a, um: Cwbl-arfog, llurygog.

Catapulta, æ, Mangnel, blif, rhyw dafl.

Catapultarium, ii, Bollt, piccell.

Catapyromantaria, æ, Dewiniaeth drŷch.

Cataracta, æ: & Cataractes, æ: Og cwlis, porthcwlis: rhaiadr, cwymp dwr. Sychbilen llygaid. Argae, cored. Ysgwŷt welin.

Catarrhus, i, Dyfrllydrwydd pen, diferwst, gormwyth.

Catascopium, ii, Ysgafnllong i yspio.

Catascopus, i, Yspiwr, selwr, disgwiliwr, yspienwr.

Catasta, æ, Carcharday.

Catastrophe, es: Dymchweliad, gorphen chwarae, tachwedd chwarae.

Catechesis, is, Athrawiaeth, disgyblaeth, egwyddor.

Catechiso, āre, Athrawu, dysgu, addysgu.

Categorema. vid. Prædicamentum.

Categoria, æ, Cyhuddiad, & vid. vt suprà.

Catella, æ: & Catellum, i: Cadwynig: gastan.

Catellus, i, Cian, cenew ci.

Catena, æ, Cadwyn, sŷg.

Catenatus, a, um: Cadwynog.

Catēno, are, Cadwyno.

Caterua, æ, Torf, mintai, bagad, tyrfa, rhawd, rhiallu.

Cateruatim, Yn finteioedd, yn fagadau.

Cathedra, æ, Eisteddfa, cadair.

Cathedralitius, a, um: Cadeiriog, cadeiriol.

Cathedrarius, a, um. Idem.

Catholicus, a, um: Hollawl, cyffredinol.

Catillo, āre; Llyfu dysglau, bod yn fwythus.

Catillo, ōnis Llyfwr dysglau, glwth, mwythus, min-felus.

Catillum, i: vel Catillus i: Dysglan, maen vcha 'r felin.

Catinum, i: & Catinus, i: Dysgl.

Catoblĕpas, Idem quod Basiliscus.

Catorthōma, ātis: Rhagorgamp, gwiwgamp.

Catulio, ire: Bod yn gaterig, cynhéicio gâst, hydref ceirw, llawd hwch, tersenydd buwch, bod yn rhyferig, yn gynhaig, yn gofyn gwrryw.

Catulitio, ōnis, Cynheigrwydd, tersenydd, llawd, &c.

Catulus, i: Cenew ci, cenew câth, colwyn. Lib. Land. yr ieuangc i bob anifail.

Catus, a, um: Crâff, synhwyrol, call, cyfrwys, darbodus.

Caua, æ: Twll i adar i nythu, ceudwll.

Cauámen, ĭnis: Lle cau

Cauatus, a, um: Ceuol, wedi ei geuo.

Cauda, æ: Cynffon, cloren. K. H. Rhonell, conell, llosgwrn, penllinyn, rhawn, llyw.

Caudatus, a, um: Llosgyrnog.

Caudacus, Digrif, mwyn.

Caudex, ĭcis: vel Codex. Boncyff, cippyll, paladr pren neu lysieuyn. Dyn llet-hurt.

Cauea, æ, Ogof, ceudwll mewn daiar. Adardy, cut adar. Lloches anifeiliaid. Buarth caead. Lle a argauer â choedlathau.

Caueo, ēre, Gochel, gochelyd, gwilio, darparu. Mechnio.

Cauerna, æ, Ffau, ogof, ceudwll.

Cauernosus, a, um: Tyllawg, gogofawg.

Cauilla, æ, Gwatworair, gwowdair; gair ystrywgar, digrifair.

Cauillor, āris: Cellweiriaw, gwatwor, ymddichellu, gwarchae geiriau.

Cauillum, i. Idem quod Cauilla.

Cauitas, ātis: Ceudod.

Caula, æ, Corlan, corlan defaid, cail, caeau.

Caulesco, ĕre: Tyfu 'n baladr, paladru.

Caulis, is: Paladr llysiau, bonyn llysieuyn, gwydd llysiau. Dail crochan; y llysieuyn Cawl, bresych. Moronen cynffon. Gwialen gwr; saeth, piccell.

cell. Bôn aſgell.

Cauma, ătis, *Gwrês, lloſgfa, poethfa.*

Cauo, āre, *Ceuo, caſnu.*

Caupo, ōnis, *Tafarnwr, llettywr.*

Caupona, æ, *Tafarn, diowtty. Tafarnwraig.*

Cauponaria, æ, *Tafarnwriaeth.*

Caupōnor, āris, *Cadw tafarn, gwerthu bwyd a llynn.*

Cauponula, æ, *Coegdafarn.*

Caurio, īre, *Gwneuthur llais Panther.*

Caurus, i, *Gwynt gorllewin.*

Cauſa, æ, *Achos, ethryb. Cyngbaws, cyngheuſedd, hawl, dadl. Achyſur. Ymddadleu.*

Cauſatio, ōnis, *Cyfrith, eſgus, lliw.*

Cauſidicus, i : *Gwr o gyfraith, dadleuwr, canllaw*, K. H. *Edrydd hawl.*

Cauſificor, āris, *Rhoi achos droſto, ymeſguſodi.*

Cauſima, *Coed lloſg, ſychion, byloſg, pillwydd, celffaint.*

Cauſōdes, *Cryd poeth, clefyd y gwrês.*

Cauſon, *Gwrês, poethfa. Haint gwrês, cryd poeth.*

Cauſor, āris, *Rhoi rheſwm droſto, ymeſguſodi.*

Cautela, æ, *Gocheliad, cyfarchwyl.*

Cauterium, ii, *Haiarn nôd, haiarn poeth.*

Cautes, is, *Craig yſgithrog. Clegyr, clogwyn.*

Cautio, nis *Anach, mechni, ſicrwydd, rhwymedigaeth, diogelwch. Gochel-iad; cyfarchwyl. Llythyr cymmyn.*

Cautor, oris, *Gochelwr, gwyliwr.*

Cautus, a, um : *Ymogelgar, gwaſtadbwyll, ſynhwyrol, cyfrwys, gochelgar.*

Cavum, i : & Cavus, i : *Ceuedd, ceudwll, ceudod, ffau, ogof.*

Cavus, a, um : *Cau, ceuol, ceudyllog, rhwth, rhonca.*

C E

Cedo, ceſſi, ĕre : *Rhoi lle, myned ymmaith, ymadaw, cilio, tynnu ymmaith; ymroi. Vfuddhau, canhiadu, rhoi cennad, dyfod ar ôl vn, neu yn lle vn. Digwydd.*

Cedo, verb. Defect. *Moes, moes weled, dangos, dywaid ym.*

Cedrĕlăte, es, *Cedrwydden fawr.*

Cedria, æ, *Yſtor cedrwydd.*

Cedrium, ii, *Pŷg neu ſûdd y cedrwydd.*

Cedrus, i, *Cedrwydden. D. Ddu.*

Celatim, *Yn ddirgel, dan gêl.*

Celebrandus, a, um : *Cannoladwy, hyglod: hybarch, parchadwy.*

Celebratio, ōnis, Parch. *Cadwad gŵyl, cylchŵyl. Cyrchfa.*

Celebratus, a, um : *Enwog, clodfawr, cannoledig, parchus. A chyrchfa atto, hygyrch. Arferedig.*

Celebris, e : & Celeber, bris, e : *Parchedig, anrhydeddus, enwog, clodfawr, hyglod, hybarch, a gair mawr iddo, a ſôn mawr amdano. A chyrchfa atto.*

Celebritas, ātis, *Cymmanfa barchedig. Geirda, enwogrwydd, clodforedd, gair mawr, ſôn mawr. Cyrchfa, cynniweir.*

Celebro, āre, *Mynychu, cyrchu, cynniweir, cadw gŵyl, cadw 'n wylmabſant. Clodfori, cannol, enwogi, dwyn clôd. Anrhydeddu, perchi.*

Celer, is, e : *Buan, bywiog, chwyrn, chwimwth, dwys.*

Celeritas, ātis : & Celeritudo, ĭnis : *Buander, bywiowgrwydd, cyflymder, brŷs, ffrwſt.*

Celeripes, ĕdis, *Buandroed.*

Celero, āre, *Bryſio, pryſſuro, ffryſtio.*

Celes, ītis, *March rhedeg, rhedegfarch. Rhyw fâd.*

Celeuſma, ătis, *Bloedd llongwyr wrth gyd-weithio.*

Cella, æ, *Cell, bwyttŷ, trull, lle catwer anguedd tŷ. Cuddygl. Almari.*

Cellaria, æ, *Trulliades. Cell. Meddgell.*

Cellarium, ii. Idem ferè quod Cella.

Cellarius, ii, *Trulliad, ceidwad bwyd.*

Celliores, Cilindros. *Dillad merch.*

Cello, vid. compoſita.

Celo, āre, *Celu, celcu, murnio, dirgelu, cuddio, dieithro.*

Celox, ōcis, *Rhyw yſgafallong.*

Celſitas, ātis : & Celſitudo, ĭnis : *Vchder, vchelder, vchidd. Bonedd.*

Celſus, a, um : *Vchel. Bonheddig, vnigwnſyth, vchelſyth.*

Cenchris, ĭdis, *Rhyw ſarph wenwynig. Rhyw walch meinllais. Y genlli gôch, cidyll côch.*

Cenodoxia, æ, *Gwag ogoniant, gorwagclod, gwagfoſt.*

Cenſeo, ēre, *Tybio, tybygu, meddylieid, barnu. Dwyn cyfrif. Trethu. Terfynu. Rhifo gwŷr i ryfel.*

Cenſio, ōnis, *Coſpedigaeth wrth ſarn, dyfarniad. Pris, gwerth. Tŷb.*

Cenſor, ōris, *Dywygiwr moeſau. Vchelfaer. Priſiwr.*

Cenſura, æ, *Vchelfaeronaeth. Diwygiad. Barn, barnedigaeth. Cyfraith moeſau.*

Cenſus, us, ui : *Y cyfrif a wnaid i'r* Cenſor. *Da, a golud, a chyfoeth, ac ardreth, a chyllid gŵr. Priſiad. Cyllid, treth, ardreth, dofreth.*

Centenarius, a, um : *Cannmlwydd. Peth canpwys.*

Centenus, a, um : *Cant.*

Centeſima, æ, *Occraeth o vn am gant.*

Centeſimus, a, um : *Canfed.*

Centiceps, ĭtis, *Perchen canpen.*

Centies, *Canwaith.*

Centifolius, a, um : *Peth can dalen.*

Centigrānus, a, um : *Cnwd cangrawn.*

Centimănus, a, um : *A chan llaw iddo, perchen can llaw.*

Centipĕda, æ, *Prŷf cadachog, prŷf can troed.*

Cento, ōnis, *Dilledyn o amryw ddefnydd, neu o aml glyttiau.*

Centrum, i, *Y pwynt perfedd, cymmherfedd, canolbwynt. Cneuen neu oddfyn mewn pren neu faen.*

Centum, *Cant, pum hugain.*

Centumgeminus, a, um : *Peth canplyg, can dyblyg.*

Centumviri, orum : *Y canwyr a'r pump a farnai achoſion o bwys yn Rhufain.*

Centuncŭlus, i, *Dilledyn o aml glyttiau.*

Centuplex, ĭcis, *Peth canplyg, can nyblyg.*

Centuplicatò, *Yn ganplyg.*

Centupondium, ii, *Canpwys.*

Centuria, æ, *Mintai o gant.*

Centuriatim, *Yn gannoedd.*

Centurio, ōnis, *Canwriad. Pen ar gant.*

Centurio, āre : *Rhannu yn gannoedd.*

Centurionatus, us, ui : *Canwriadaeth.*

Centuſſis, is, *Can vns.*

Cepa, æ, & Cepe : *Pen winwyn.*

Cepetum, i, *Gwely o winwyn.*

Cephalea, æ, *Hên ddolur pen.*

Cepina, æ. Idem quod Cepetum.

Cepicium, ii. Idem.

Cera, æ, *Cŵyr.*

Cerarius, ii, *Cwyrwr.*

Ceraſtes, æ, *Sarph gorniog fal hwrdd.*

Cerăſum, i, *Ceiroeſen, ſirianen.*

Cerăſus, i, *Sirianbren, pren ceiroes.*

Ceratias, æ, *Seren gorniog.*

Cerātum, i : vel Cerōtum, i : *Pygliain, ſugliain. Cadach cwyrog pygog.*

Ceratura, æ, *Cwyriad.*

Cercope, *Ceiliog rhedyn.*

Cercopithecus, *Ab loſgyrnog.*

Cerdo, ōnis, *Perchen celfyddyd wael goeg, clyttiwr.*

Cerebroſus, a, um : *Ymmenydd-drwm, ymmennydd-glaf, gwyllinaws, lledfrydig. Cyndyn, pengaled.*

Cerebrum, i, *Ymmennydd.*

Ceremonia. vid. Cæremonia.

Cereus, i, *Cwyren, canwyll gŵyr.*

Cereus, a, um : *Cwyraid, cwyraidd. Meddal, mwythus. Anwadal, hyblyg, yſtwyth, meddalaeth, tyner.*

Ceria, æ, *Rhyw ddiod yn yr Yſpaen.*

Cerimonia, vid. Cæremonia.

Cerinus, a, um : *Cwyrlliw.*

Ceritus, a, um : *Ynfyd, gorphwyllog.*

Cerium, ii, *Melgorn, gweli debyg i grwybr mêl.*

Cerno, crevi, ĕre : *Canfod, gweled, deall, gwybod; ymryſſon, ymdynnu. Peillio, gogrynu. Neilltuo, gwahanu. Barnu, coethi.*

Cernuo, āre, *Gogwyddo i lawr.*
Cernuus, a, um : *Gogwyddol, ar ei ogwydd.*
Cero, āre : *Cwyro.*
Ceroferarium, ii, *Canhwyllyr i gŵyr.*
Ceroferarius, ii, *Arweddawdr cwyr.*
Certamen, ĭnis, *Amrafael, amryssen, cynnen, ymdrech, ymladd, ymdrin, cadwent, ceintach. Y gyngwystl, a'r gamp, a'r ariandlws yr ymdrecher amdano. Dadleu, trafferth, trallod.*
Certatus, us. Idem.
Certè, *Yn ddiau, yn siccr, yn ddioer, yn ddinam, yn ddiogel, yn ddilys, yn ddiammau, yn yspys, yn geugant.*
Certifico, āre: & Certioro, āre: *Yspysu, Dilys rybuddio.*
Certitudo, ĭnis, *Diogelrwydd, dicurwydd, dilysrwydd, siccrwydd, yspysrwydd, adrybedd.*
Certò, vid Certè.
Certo, āre, *Ymdrech, ymorwst, ymrysson, ymdynnu, ymrafaelio, ymladd, ymorchestu, ymegnio.*
Certus, a, um : *Siccr, diau, diammau, diogel, dilys, anochel, dinam, hyspys. Terfynedig. Dianwadal, crŷf.* (Crugant.
Cerua, æ. *Ewig.*
Cerūchus, i, *Pen eitha 'trowstlath y lliain hwyl.*
Ceruīcal, & ceruicale, is : *Gobennydd, clustog ben, clustog dudded.*
Ceruicosus, a, um : *Gwegilsyth, gwarrsyth, cegsyth, cyndynn, gwarrgaled.*
Ceruicula, æ, *Gyddfan.*
Ceruinus, a, um: Ceruinus color. *Cethinlliw, cethingoch, blawrgoch.*
Ceruisia, æ, *Cwrwf, cwrf, llynn haidd.* Aromatica ceruisia, *Bragowd-lynn.*
Ceruisiarius, ii, *Cyrfydd, gwallawiodr cwryf.*
Ceruix, īcis, *Gwarr, gwegil : cyndynrwydd.*
Cerŭla, æ, *Cwyryn.*
Cerussa, æ, *Gwynblwm.*
Cervus, i, *Carw, hŷdd, eilon, rhydain. Atteg wrth swth.*
Cespes, &c. vid. Cæsp.
Cessatio, ōnis, *Dysbeidiad, paid, tawl, toliad; Godechial, diogi, seibiant, gorphwys.*
Cessator, ōris, *Diogyn, godechwr, segurddyn.*
Cessim, *Yn cilio 'n ôl : yn gwrthgilio.*
Cessio, ōnis: *Dyspeidiad, ymadawiad, ymroad.*
Cesso, āre, *Peidio, dyspeidio, gorphowys. diogi, godechial. Oedi, gohirio. Gorphen, dibennu, darfod.*
Cesticillus, i : *Torch bean, torch faich.*
Cestrum, i, *Trwyddew, trŵl, ebillyn. Bidog.*

Cestus, i, *Gwregys priodas gemmog.*
Cetaria, æ, *Marchnadfa pysgod mowrion. Gwerthwraig pysgod mowrion.*
Cetarius, ii, *Pysgodwr.*
Cete. pl. vid. Cetus.
Cetra, æ, *Ysgafn darian.*
Cetus, i, *Morfarch, morfil, pob morbysg mawr.*
Ceu, *Megys, mal, mal pettai, fal.*

C H

Chære, *Henphych gwell, hanbych gwell.*
Chalcitis, is, *Mwyn prês.*
Chalybs, bis. *Dûr.*
Chalyx, *Maen Callestr.*
Chamæleon, ontis : *Anifail bâch a newidia ei liw wrth liw 'r peth yr eisteddo arno.*
Chamus, i, *Trwyn-ffrwyn, genfa.*
Chaos, *Y pentwrr didrefn y tybia 'r poetau ddarfod defnyddio pob peth o honaw. Vffern.*
Character, ēris : *Arwydd, nôd. Llythyren, llûn. Dull ar ddywedyd neu 'sgrifennu.*
Charadra, æ, *Daiardor, ceuffos a wnelo llifddwr. Daiar-gryn.*
Charax, acis : *Ceuffos, polion gwinwydd.*
Charchesium, ii, *Diowdlestr a chanol hirfain ac yn llawn dyrntolau.*
Charientismus, i, *Hynawsedd, cyweithasrwydd, moesgarwch, teccâd, tiriondér, tirionwch.*
Charis, ĭtis, *Grâs, rhâd, dawn, rhoddiad, cêd, cymmwynas: gwledd neu ddyfyrrwch.*
Charisma, ătis, *Rhoddiad, dawn. Diolchgarwch.*
Charistia, æ : & ia, orum : *Gwledd wahodd, gŵyl-mabsant.*
Charitium, ii, *Maen mynor glaswyrdd.*
Charitas, ātis : *Cariad, serch, aawylserch, cariad perffaith. Cariad. Hoffedd, cudab.*
Charta, æ, *Papir, dalen o bapir. Llenn yn dangos gosodiad gwleydd. Morwyn wyryf. Llyfr.*
Chartarius, ii, *Papirwr.*
Chartŭla, æ, *Papuryn, dernyn o bapir.*
Chartularius, ii, *Cyfrifwr, ceidwad llyfr cyfrif.*
Charus, a, um : *Hoff, cu, anwyl, anwylgu. Cariadus, cymmeradwy.*
Chasma, ătis, *Gagendorr. Agen fawr egored yn y ddaiar, neu yn y ffurfafen.*
Chaus, i, *Rhyw fath ar flaidd.*
Chele, es : & æ, arum : *Crafangau blaen y sarph yr arwydd wybrol.*
Chelidon, ōnis : *Gwennol.*
Chelidonii, *Carregos a geir yngbrombil gwennol.*
Chelonalops, *Adar gwyrain.*
Chelonopices. Idem.

Chelydrus, i : *Rhyw ddyfrneidr. Rhyw addurn a roid i wragedd.*
Chĕlys, ys, *Y morbysg Chelone. Telyn, lut, o herwydd mai o grogen y pysg hwnnw y gwnaed gyntaf.*
Chenalōpex, ēcis, *Math ar ŵydd. Llwynog-ŵydd, gwyrain.*
Cheniscus, i, *Gwyddan. Angorle llong.*
Chenoboscium, ii : *Cutt i besgi gwyddau.*
Chiliarchus, i, *Milwriad, pen ar fil.*
Chilias, ădis, *Mil o rifedi.*
Chilo, ōnis, *Dyn gweflog, gwefldew; gweflyn.*
Chimastrum, i, *Dilledyn gauaf, cedenwisg, gwisg geden g.*
Chirades, *Agennau traed neu ddwylo.*
Chirăgra, *Gowt y llaw. Llew-wst.*
Chirodota, *Dilledyn llawes-…ir.*
Chirŏgrăphus, i : & Chirŏgrăphum, i : *Llaw sgrifen vn, a 'sgrifenno vn â'i law ei hun. Sgrifen rwym, ysgrifen law.*
Chiromantes, is, *Llaw-ddewin.*
Chiromantia, *Llawddewiniaeth.*
Chirotheca, æ, *Maneg, amlaw.*
Chirothesia, æ, *Arddodiad dwylo.*
Chirurgia, æ, *Llawfeddyginiaeth.*
Chirurgus, i, *Llawfeddyg.*
Chlamydatus, a, um : *Cochlog, yn gwisgo cochl.*
Chlamys, ydis, *Cochl, yspaenwisg. Dilladwisg maban. Cwnsallt, pilis, ysgin, toryn.*
Chlorion, *Aderyn gwyrdd o faint turtur ni welir ond yr hâf. Aderyn cegid, y gegid.*
Cholĕra, æ, *Y llynn a elwir Choler, Geri. Clefyd y geri.*
Cholon, i, *Y coluddyn mawr.*
Choma, *Argae i rwystro dwr tros y glennydd. Dyfrglawdd.*
Chondros. Granum thuris. *Caead y cylla, sef yr asgwrn neu 'r madruddyn sy ar enau 'r cylla.*
Chorāgium, ii, *Dillad chwareyddion.*
Chorāgus, i, *Blaen y chwareu.*
Choraules, *Pibydd. Cerddor.*
Chorda, æ, *Tant offer cerdd. Llinyn mesur.*
Chordapsus, *Cnofa yn y glas-goludd.*
Chŏrēa, æ, *Chwarae dawns.*
Choreuma, ătis, *Caingc y dawns.*
Chorŏbătes, *Mesurllath, ffon llath saer. Peiriant i godi dwr.*
Chorodidascalus, i, *Athro 'r chwareyddion dawns.*
Chorographia, æ, *Gwlad-ddosparth.*
Chorostates, *Meistr y côr, y prifgantor, blaen-geiniad y côr.*
Chors, tis, *Buarth, cut pesgi.*
Chorus, i, *Côr eglwys, cafell, mintai o gantorion.*
Chria, æ, *Synhwyrwers ferr, doethwers, ymarfer, areithyddiaeth.*

Chrisis,

Chrisis, Chrisma: *Ennciniad.*
Chrŏmis, is: *Pŷsg a nytha 'n y dwr.*
Chronica, orum, *Amserlyfr, Brud, Chronicl.*
Chryséndĕta, ōrum: *Phiolau ymylaur.*
Chrysītis, is, *Gorferw ac ewyn yr aur.*
Chrysolithus, i: *Math ar Iaspis, Eurfaen.*
Chrysostŏmus, i, *Aur-enau, aurdafodiog.*
Chylus, i, *Sûg y bwyd a dreulier yn y cylla; ceuled.*
Chymus, i, *Sugn, sûdd. Ail drawl y bwyd yn yr afu.*
Chytra, æ, *Crochan, crochan troediog. Trybedd.*
Chytrŏpus, ŏdis, *Padellan, crochanllestr troediog.*

C I

Cibaria, orum, *Bwydydd, cynbeiliaeth, magwriaeth, ymborth, porthiant.*
Cibarium, ii, *Y blawd wedi ei beillio.*
Cibatus, us, ui: *Ymborth, porthiant, cynbeiliaeth.*
Cibo, āre, *Bwydo, abwydo, porthi.*
Cibus, i, *Bwyd, ymborth, porthiant.*
Cicāda, æ, *Ceiliog rhedyn.*
Cicatrico, āre, *Creithio.*
Cicatricosus, a, um: *Creithiog.*
Cicatrix, īcis, *Craith.*
Cicatrizo, āre. Idem quod cicatrico.
Ciccum, *Meddalfflisg yr afal gronynnog.*
Cicer, is, *Rhyw fâh ytbys.*
Cicĕra, æ, *Rhyw ytbys.*
Cicercŭlum, i, *Sinobl, mwyn côch, pridd côch.*
Cicindela, æ, *Y gyfarwydd.*
Ciconia, æ, *Aderyn gwyn ysylfin-hir â byg i'r crŷr, a mwy nag ef.*
Cicur, ŭris, *wedi ei ddofi, dôf, gwâr, gwarddof, hywedd, llowfaeth, ffrwynddof.*
Cicurio, īre, *Clwccian fel iâr ar ei chywion.*
Cicuro, āre, *Dofi, gwarhau, bywedda.*
Cicus, & Cicum: *Teneuwisg yr afal grenynnog.*
Cidaris, is, *Rhyw benwisg a arferai brenhinoedd Persia, ac offeiriaid y gyfraith gynt, penguwch, cappan côr.*
Cieo, ciui, ēre: *Annog, cyffroi, annos. Blino. Galw.*
Cilicium, ii, *Gwisg rawn, rhownbais, crŷs o rawn, brethyn blew, carthen rawn. Hidl, gogr.*
Cilium, ii, *Amrant llygad, caead llygad.*
Cilo, *Tâl-fawr, un a thalcen mawr. Talcen hwcca.*
Cima, æ: & Cyma, æ: *Blaendardd llysieuyn, brigyn.*
Cimbices, *Dynion bawai.*
Cimbicus, i: *Dŷn cyrrith, bawai, crintach.*
Cimbum, i, *Gwaelod llestr pridd.*
Cimeliarchum, i: *Trysordy, fyllt-dŷ.*
Cimeliarchus, i, *Trysorwr.*
Cimex, ĭcis: *Cynrhonyn pren neu bapir.*
Cincinnatus, a, um: *Gwalltgrych, cudynnog.*
Cincinnus, i, *Briger plethedig, lloweth o wallt modrwyog, crych-gudyn, cudyn, fflwcch.*
Cinctĭculus, i, *Gwisg gwtta o'r bogail hyd hanner y goes. Llowdrwisg.*
Cinctus, us, ui: *Gwregys, gwregysiad.*
Cinefăcio, ĕre, *Gwneithur yn lludw.*
Cineraceus, & Cinereus, a, um: *Lludlyd, lliw lludw.*
Cingo, cinxi, ĕre: *Gwregysu, amgylchu, gwarchau.*
Cingria, æ, *Pibell ferr fein-llais.*
Cingula, æ: *Cengl march, brongengl, torrgengl.*
Cingulus, i; & Cingulum, i: *Gwregys, gwâsgrwym, gwregys gwâsg.*
Cinislo, ōnis, *Chwythwr lludw, trwymnwr haiarn gwallt.*
Ciniphes, *Gwybed, mân wybed. Titicid, propriaid.*
Cinis, is: *Lludw; yspryd un marw.*
Cinnábaris, is. Idem quod Minium, *Sinobl, rhyw faen meddalgoch.* Item Sanguis dracōnis.
Cinnamōmum, i, *Y pren canel.*
Cinnus, i: *Cymmysg o aml bethau. Gwâllt.*
Cio, cire: vid. Cieo, ēre.
Cippus, i, *Cyffion traed. Bryncyn, twyn, twmpath. Croesau i ddangos y ffordd.*
Circa, *Yngbylch, amgylch, wrth.*
Circă, Aduerb. *O amgylch; amgylch ogylch.*
Circinnatio, ōnis, *Crwnn ymdro, dolen-gylch, amgylchiad.*
Circĭno, āre, *Gwneuthur cylch, cwmpasu, dolennu, troi 'n grwnn.*
Circĭnus, i, *Cwmpas.*
Circiter, *Amgylch, ynghylch.*
Circites, *Cylchau heiyrn neu bres, rhyw olewydd.*
Circitores, *Amgylchwyr nôs. Gwilwyr.*
Circius, *Debeu-wynt agwrdd.*
Circueo, vid. Circumeo.
Circuitio, ōnis, *Cylched, amgylchiad, cylchyn, cylchyniad, amred.*
Circuitus, us, ui: *Amgylchiad, cylch, cylchyn, cylchyniad, cylch clera.*
Circulator, ōris, *Amgylchiad, hudol, un a elo o amgylch â hudoliaeth, neu i werthu peth.*
Circulo, āre, *Cylchynu, amgylchu, siarad o amgylch.*
Circulus, i, *Cylch, cant, torch, dolen, dylaith, pentwr o bobl ynghyd. Cylchig.*
Circum, *Amgylch, ynghylch.* Et in compositione *Am.*
Circum, Adverb. *O amgylch ogylch, o bobparth.*
Circumaggero, āre, *Amdyrru, cludeirio amgylch ogylch.*
Circumăgo, ēgi, ĕre: *Cylcharwain, amdwyso, dirwyn o amgylch, gyrru o amgylch, dwyn o amgylch, chwyldroi.*
Circumambulo, *Rhodio o amgylch, darymred.*
Circumaspicio, *Edrych o amgylch.*
Circumcelliones, *Rhodienwyr, amgylchwyr.*
Circum circa, *Amgylch ogylch, o bobparth, o amgylch.*
Circumeo, ire, *Cylchynu, amgylchu, myned o amgylch. Amdroi.*
Circumcido. vid. Circuncido.
Circumobruo, ĕre, *Amorchuddio, amguddio.*
Circumpĕdes, um, *Gwelsion traed, troedogion.*
Circumcidaneus, a, um: *Amdrwch.*
Circūmcīdo, ĕre, *Amdorri, amdrychu, cylch-dorri. Cwttogi. Enwaedu.*
Circumcingo, cinxi, ĕre: *Amwregysu, cylchynu, amgylchu.*
Circumcisio, ōnis, *Amdrychiad, cylchdorriad, enwaediad.*
Circumcisus, a, um: *Amdrwch, Enwaededig.*
Circumcolumnium, ii, *Lle amgolofnog.*
Circumcurro, ĕre, *Darymred.*
Circundo, āre, *Amgylchu, cylchynu, amgylchynu.*
Circundūco, ĕre, *Amdywys. Twyllo, hudo, dileu, didlymio, drymmu.*
Circunductio, ōnis, *Twyll, hûd, fowmint.*
Circunferentia, æ, *Cylched, cylchedd, amgylchedd, gogylchedd, cylch.*
Circunfĕro, ferre, *Amgywain. Glanhau, carthu.*
Circunflo, āre: *Amchwythu.*
Circunfluo, uxi, ĕre: *Amgynniweir, amlifeirio, dygyrchu, dygyfor, amlenwi.*
Circunforaneus, a, um: *Rhod-ddyn, rhodienwr, rhodreswr. Treiglddyn, rhodiad, chwyfiwr.*
Circumforo, āre, *Amdyllu, amdrywanu.*
Circunfossura, æ, *Cylchglawdd.*
Circunfulgeo, si, ĕre: *Amdywynnu, damlewychu.*
Circunlambo, ĕre, *Amlyfu.*
Circunlŏcutio, ōnis: *Amgylchiaith, cwmpasddadl, cylchymadrodd, cwmpasfchwedl.*
Circunretio, ire, *Amrwydo, cylchrwydo.*
Circunrodo, si, ĕre: *Amgnoi, cylch-yssu.*

Cir-

Circunscindo, idi, ĕre: *Amdorri, amdrychu.*

Circunscribo, psi, ĕre: *Cylchysgrifennu. Tersynu: twyllo, hudo.*

Circunscriptè, *Yn fyrr, yn dalfyrr, wrth fesur.*

Circunscriptio, ōnis: *Cylchyniad, amgylchiad, cylch, tersyniad, mesur. Twyll, hûd, siom.*

Circunscriptor, ōris: *Twyllwr, hudwr, siomwr.*

Circunsĕco, āre, *Amdorri, amdrychu.*

Circunsigno, āre, *Amnodi.*

Circunspectio, ōnis, *Craffder, ystyriaeth, &c.*

Circunspectus, a, um: *Craff, yn edrych yn ei gylch, doeth, call, synhwyrol, ystyriol, pwyllog, hybwyll*: & Passivè, *A swrier golwg arno, a olyger.*

Circunspicio, spexi, ĕre: *Amdremmu, craffu, edrych yn ei gylch.*

Circunspicuus, a, um: *Amlwg, hy-wel.*

Circunstantia, æ, *Cylchiad, amgylchiad, cylchsaf. Cylchedd, amgylchedu, gogylchedd.*

Circunsŭo, ĕre *Amwnio, ambwytho.*

Circuntĕgo, ĕre, *Amdoi, amguddio, amorchuddio.*

Circuntexo, ŭi, ĕre: *Amweu.*

Circuntondeo, ēre, *Amgneifio.*

Circuntonsus, a, um: *Amgnaif.*

Circuntŏno, āre, *Amdrystio.*

Circumtremo, ui, ere: *Amgrynu.*

Circunvagus, a, um: *Amwib, a grwydro neu a wibio o amgylch, rhodiad, chwysiad.*

Circunvallatus, a, um: *Peth amglawdd.*

Circunvectus, a, um: *Peth amglud.*

Circunvenio, ĭre, *Cylchynu, amgylchu, damgylchu. Twyllo, budo, siomi. Cylchredeg, amdroi.*

Circunverto, ĕre, *Amdroi, rhoi c wyldro. Twyllo, siomi.*

Circunvestio, īre: *Amwisgo, amddilladu.*

Circus, i, *Cylch, buarth caead, chwareusa gaead.*

Ciris, *Ehedydd, meherydd.*

Cirnea, æ, *Diowdlestr gwin.*

Cirrus, i, *Cudyn o grychwallt, coppa aderyn.*

Cis, Præpositio: *O'r tu ymma.*

Cisium, ii, *Menn neu gerbyd ddwy olwyn i ddwyn dynion.*

Cispello, puli, ĕre: *Gwthio allan, cadw allan.*

Cista, æ, *Basged, cawell, cist, llowgist.*

Cistella, æ, *Clior, prennol, cistan.*

Cisterna, æ, *Cerwyn i dderbyn dwr glaw.*

Cistula, æ, *Cistan, prennol, basged, bwlgan croen.*

Citatus, a, um: *Pryssuredig. Buan, bywiog, disymmwth: dyfynnedig, gwysiedig, dyfynnol.*

Cithara, æ, *Telyn, cytgerdd liosog.*

Citharista, æ, *Telyniawr.*

Citharizo, āre, *Telynorio, canu telyn.*

Citharædus, i, *Telynior a ddatgano gydâ 'r delyn.*

Citimus, a, um: *Y nesaf, y nesaf yma.*

Citò, citius, citissimè: *Yn gyflym, yn fuan, ar fyrr, ar frŷs, cyn nemmawr.*

Cito, are, *Galw, gwysio, dyfyn: dwyn yn arddelw drosto, ymarddelw o dŷst. Pryssuro, cyffroi, annog, galw yn dŷst.*

Citrà, *O'r tu yma, oddiallan.*

Citron, *Yr aur afal. Oreins.*

Citrinus, a, um: *Melynllw, eurlliw.*

Citro, semper junctum cum vltro. Vltro citroque: *Yma ac accw, hwnt ac yma.*

Citrus, i, *Pren yr aur afal.*

Citta, æ, *Pi, piog, piogen, pioden. Blŷs gwraig feichiog.*

Citus, a, um: *Annogedig, cyffroedig. Buan, cyflym, bywiog, pryssur.*

Ciuilis, e, *Dinasaidd, dinesig. Moesawl, medrus, moesawg, cywe thas.*

Civilitas, ātis: *Dinaseiddrwydd, cywethasrwydd, medrusrwydd, moesgarwch.*

Ciuis, is, *Dinaswr, dinesydd, caerwr. bwrgais, gwr rhŷdd, breiniol.*

Ciuitas, ātis, *Dinas, dinas-dref, caer, prifgaer; Dinas-fraint.*

C L

Clades, is, *Aersa, lladdfa, cyflafan; dygn golled, dirdra, dygnddialedd. Cwymp, distryw.*

Clàm, *Yn ddirgel, heb wybod, yn lladradaidd.*

Clamito, āre: *Gelwain, ymelwain, dolefain, crochlefain, disgrethain, germain, gorlain, bonllefain.*

Clamo, āre, *Gweiddi, llefain, bloeddio, gowri, germain, vbain, gelwain, dylefain.*

Clamor, ōris, *Gwaedd, bloedd, llef, ynglef, dolef, garm, gawr, crochlef, bonllef, dias, diasbad, cri.*

Clamosus, a, um: *Gwaeddgar, bloeddfawr.*

Clanculum, *Yn ddirgel, dan llaw.*

Clandestīnus, a, um: *Dirgel, cuddiedig, diarwybod.*

Clangito, āre, *Clecian, creccian, clegyr.*

Clango, xi, ĕre: *Vtganu, canu vtgorn. llefio fel eryr.*

Clangor, ōris, *Sain vtgorn, vtgornfloedd. Clegyr gwyddau, trydar.*

Clareo, ēre, *Bod yn amlwg: bod yn enwog, bod yn hynod. Ymddangos.*

Claresco, ĕre, *Mynd yn amlwg, mynd yn eglur, mynd yn enwog.*

Clarifico, āre, *Amlygu, eglurhau, gloywi.*

Clarigo, āre, *Cyhoeddi rhyfel.*

Claritas, ātis, *Gloywder, eglurdeb, claerder, dysgleirdeb. enwogrwydd, clod ac enw.*

Claro, āre: *Enwogi, eglurhau, gloywi.*

Clarus, a, um: *Gloyw, eglur, amlwg, goleu, egluloyw, eglurlawn, eglurlathr. Ardderchog, enwog, clodfawr.*

Classiarius, ii, *Rhyfelwr môr. Dŷn parod esgudlym.*

Classicum, i, *Corn rhyfel, vtgorn: llais vtgorn. Corn rhybudd. Alarm, larwm.*

Classis, is, *Llong, llynges, llu môr. Mintai. Trefn rhai 'n eistedd bawb yn ei radd.*

Clathro, āre, *Eisio, cledru, delltu.*

Clathrum, i, *Gwaith ais, gwaith cledr, gwaith dellt.*

Claua, æ, *Clwppa, cnwppa.*

Claudicatio, ōnis, *Cloffni.*

Claudico, āre: *Cloffi. Pallu, llaesu, llaccáu, deffygio.*

Claudo, si, ĕre: *Cau, cloi. Dibennu, gorphen. Gwarchau. Damgylchu, cylchynu.*

Claudus, a, um: *Cloff, gogloff.*

Clauiger, i, *A ddygco clwppa.*

Clāuiger, i, *A ddycco egoriad, allwyddawr.*

Clauis, is, *Agoriad, allwydd, allwedd.*

Claustrarius, ii, *Gôf cloiau ac egoriadau.*

Claustrinus, i, *Ceidwad y clâs.*

Claustrum, i, *Caead, pob peth y caeer ag ef. Clâs, caeadle, clôs.*

Clausula, æ, *Byrr ymadrodd gorphen. diwedd, diben, gorphen, cloedigaeth, y clo.*

Clausum, i, *Caeadle, buarth, marchdy, beudy.*

Clavus, i, *Hoel, cethr, hoelbren, coet-hoel. Llyw llong. Oddfyn pren.*

Clemens, tis, *Llaryaidd, gwâr, gwareddawg, gwaredigenus, hynaws, anorddig, dianhywedd, llednais-fwyn, ireiddfwyn, addfwyn, hywar.*

Clementia, æ, *Llaryeidd-dra, gwaredd, hynawsedd, mwynder, addfwynder.*

Clena, *Cochl.*

Clepo, psi, ĕre: *Lladratta.*

Clepsammidium, *Awr-wydr, tywawdwydr awr.*

Clepsydra, *Dysrllestr gerddi. Dysrllestr i fesur oriau wrth rediad dwr allan o honaw.*

Clēricus, i, *Ysgolhaig, gwr llên, mab llên.*

Clērus, i, *Yr eglwyswyr: vn a ddewiser wrth gael-bren. Ffawd, damwain, coel-bren: prŷf niweidiol i'r gwenyn.*

Clibanus, i, *Ffwrn, popdy.*

Cliens, tis, *Dŷn gosgordd, Lib. Land. Vn a fo perthynas i wr mawr i gael amddiffyn.*

Clientela, æ, *Gosgordd. Nodded, amddiffyn.*

Clima, ătis, *Vn o rannau 'r bŷd rhwng Gogledd a Dehau. Ardal, bro.*

Climactēr, ēris : *Ffonn ysgol.*

Climactēricus annus, *Y flwyddyn enbyd o hoedl dŷn, pan fo yn saith naw, ac yn naw saith, 63.*

Climax, ācis, *Ysgol, camfa, esgynfa, dringfa. Dull ymadrodd a elwir, Graddiaith, esgyniaith, gradd-esgyn.*

Clināmen, ĭnis : *Gogwyddiad, gogwydd.*

Clinicus, a, um : *Physygwr un gorweiddiog, gorweiddiog.*

Clino, āre, *Plygu, gwyro, gogwyddo.*

Clitellæ, arum, *Pynnoreg, ystarn, sadell bynnau.*

Clitellarii, *Pynnfeirch, pynnorfeirch.*

Clitellarius, a, um : *Perchen pynnoreg.*

Clivius, a, um : *Diphwys, serth, lledpai. Anhawdd, caled.*

Clivosus, a, um : *Brynniog. Gwaered, gorwaered, gwrthallt, gorallt, lledfron, rhiw.*

Clivum, i : & Clivus, i : *Bryncyn, gwaered, gorwaered, rhiw, dysgynfa mynydd, lledfron, llethr bron, gorddisgyn, ystlys bryn ; tir penallt, gwrthallt, gorallt, ewinallt.*

Cloaca, æ, *Canolffos heol lle y rhed y brynti. Rhumen dŷn glŵth. Geudy, coddyn, ysgothfa.*

Cloacarium, ii : *Treth garthu tresi, treth geudai.*

Cludo, ĕre, *Cau, gwarchau, cylchynu, amgylchu.*

Clueo, ēre, *Cael ei alw, bod mewn cymmeriad, a chyfrif. Carthu, glanhau. Ymryson, ymdynnu, ymrafaelio.*

Clumæ, *Col haidd, gwisg haidd.*

Clunadum, Clunadulum, & Clunatulum : *Cyllell friw y cŏg neu 'r cigydd.*

Cluniculus, i, *Pedrain fechan, ffolennig.*

Clunis, is, *Clûn pedrain, ffolen.*

Clusilis, e, *Hygae, hawdd ei gau.*

Clypeatus, a, um : *Tariannog, aesddwyn.*

Clypeum, i : & Clypeus, i : *Tarian, ysgwyd, bwccled, talwas, aes.*

Clyster, ēris ; & Clysterium, i : *Chwistrell feddyginiaeth, meddyginiaeth a roir drwy chwistrell.*

C N

Cnipologus, *Tinsigl y gŵys.*

Cnips, *Gwysyn llwyfanen.*

C O

Coaccedo, cessi, ĕre : *Cydnessau, cydddyfod at.*

Coactio, ōnis : *Cynnulliad, casgliad. Cymmhelliad, gyrr, gyrriad, diriad.*

Coadjicio, ĕre : *Dodi wrth, dodi 'nghyd wrth.*

Coæqualis, e, *Gogystal, gogyffelyb, cystedlydd, cyfartal, cywala, cyhydr : gogyfurdd.*

Coæquo, āre, *Cyfartalu, cyfalbau, gogymmedroli.*

Coæquus, a, um : Idem quod coæqualis.

Coætaneus, a, um : *Gogyfoed, cyfoed, cyfoedion, cydoed, cydoes, cydoeswr.*

Coævus, a, um. Idem.

Coagmentatio, ōnis, *Cydiad, cyssylltiad.*

Coagmento, āre, *Cyssylltu, cydio, gwneuthur yn gydladd, cydgymmwyso.*

Coagulo, āre, *Ceulo, troi yn geuled, hufennu. Tewychu, cyssylltu.*

Coagulum, i, *Caul, ceuled, cywer llaeth. Y peth a gyssyllto, ac a gydio.*

Coaleo, ēre, *Ymgydtyfu, ymdyfu, ymgymmeryd â'i dwf. Cydtyfu, glynu wrth.*

Coalesco, ĕre : *Cydtyfu, cymmyddu.*

Coamicus, i, *Cytgar, cydgyfaill.*

Coaratio, ōnis, *Cyferetri, cyfariaeth, cy-dar.*

Coaxo, āre, *Lleisio fel llyffant.*

Coccălus, i, *Pinwydden.*

Coccineus, a, um : *Lliwgoch, gloywgoch, porphorliw.*

Coccinatus, a, um : *Un ysgarladwisg, gwisg-ra.*

Coccum, i : & Coccus, i : *Y defnydd a lifo gra neu ysgarlad : Ysgarlad, gra.*

Coccyx, ygis, *Cŏg, aderyn.*

Cochlea, æ, *Malwen, cogwrn malwen, corn malwen, malwoden. Y pŷsg Gwichiad. Cogwrn tro, grisiau tro.*

Cochlear, is : & Cochleare, is : *Llwy, lledffed.*

Cothlearium, ii : *Lle i gadw malwod i fagu. Rhyw fesur.*

Cocles, ĭtis, *Unllygeidiog, cam.*

Coctibilis, e, *Hyferw, bybob.*

Coctio, ōnis, *Berwad, iâs, traul bwyd.*

Coctito, āre, *Mynychferwi.*

Coctivus, a, um : *Hyferw, hawdd gantho addfedu.*

Coctor, ōris, *Berwr. Oferdreuliwr, a dreulio ei dda ar anllywodraeth ac oferdraul.*

Coctonum, i, *Cottwm.*

Coctura, æ, *Berwad, traul bwyd. Hîn i addfedu.*

Coculum, i, *Crochan i ferwi ynddo, crochenyn.*

Cocus, i, *Côg, cyweiriwr bwyd.*

Coda. vid. Cauda.

Codarremula, *Tinsigl y gŵys.*

Codex, ĭcis, *Llyfr.* & vid. Caudex.

Codicillus, i, *Llyfran ; llythyr anfon.*

Codicilli, *Byrr lythyr cymmyn heb enwi etifedd. Patent y brenhin.*

Codōnes, *Clych bychain, clochennau.*

Codonophŏrus, i : *Clochydd.*

Cœlum, Cœmentum, &c. vid. Cælum : &c.

Cœmiterium, ii, *Mynwent, corphlan, hunfa y meirw.*

Cœna, æ, *Swpper, cwynos.*

Cœnacularia, æ, *Ardrethiad ystafelloedd.*

Cœnaculum, i, *Ystafell gwynos, ystafell swppern, goruchystafell, ystafell ysgafala.*

Cœno, āre, *Swppern, bwytta ei gwynos.*

Cœnipĕta, æ, *Dŷn swppe. gais. Ieuan lygad y bwyd, bolerwr.*

Cœnobium, ii, *Mynachlog, mynachdy, abatty, lle cyffredin fywyd.*

Cœnosus, a, um : *Bowlyd, tomlyd.*

Cœnovectorium, ii, *Bersa, carthglwyd.*

Cœnula, æ, *Swpper bychan.*

Cœnum, i, *Tòm, baw, mygn, llaid, plwcca, tomdail. Bowddyn, budredd, bawai.*

Coeo, coīre, *Dyfod ynghŷd, myned ynghŷd, ymgynnull, ymgasglu. Cydio, ymgydio, cymmharu, ymgymmharu, ymrain, ymgyfathrachu.*

Cœpi, sti, *Cychwynnais, dechreuais.*

Cœpto, āre, *Dechreu, cychwyn.*

Cœptum, i, *Dechreuad, cychwyniad, gosod, cyrch.*

Cœptus, us, ui. Idem.

Coepulor, āris, *Cydwledda.*

Coerceo, cui, ēre : *Attal, cyfattal, rhagod, ffrwyno ; dal yn dynn. Amgyffred, cynnwys. Gwasgu ynghŷd. Cospi, ceryddu.*

Coercitio, ōnis : *Cerydd, côsp. Attal,* &c.

Cœtus, us, ui : *Cynnulleidfa, tyrfa, cymmanfa, mintai.*

Cogitabundus, a, um : *Myfyriol, meddylddwys, mewn synn feddwl, meddylgar.*

Cogitatè, *Yn bwyllig, yn feddylgar, yn ystyriol, yn ddi-fyrbwyll.*

Cogitatio, ōnis, *Meddwl, meddyliad, brŷd, bwriad, ystyr, dibewyd, tŷb.*

Cogito, āre, *Meddylio, meddylieid, tybio, bwriadu, synnied, myfyrio, arfaethu, amcanu.*

Cognati, *Ceraint, cydgeraint, cydgarwyr, trâs, cyttras, cydtylwyth, cydgenedl.*

Cognatio, ōnis, *Carennydd, cystlwn, cystlynedd, tras a pherthyn, cenedl, cyfathrach, ystlen.*

Cognatus, a, um : *Câr, cares, carwr, cydgarwr, cydwaed, undras, trasol. Cyttûn, cyffelyb.*

Cognitio, ōnis, *Gwybyddiaeth, gwybodaeth. Holiad.*

Cognitor, ōris, *Gwybyddwr, gwybyddiad. Dadleuwr dros un.*

Gognōmen, ĭnis, *Cyfenw.*

Cognomentum, i. Idem.

Cognominis, e, *Cydenw, o'r un enw.*

Cognomino, āre, *Cyfenwi.*

Cognosco, novi, ĕre : *Gwybod, ymwybod, cydnabod, ymorawl, ymofyn. Ystyried, deall. Gwrando dadl i roi barn ynddo.*

Cogo, coēgi, ĕre: *Casgla, cynnull, dwyn ynghŷd, tewychu. Trefnu. Godro anifail. Cymmell, dirio, gwthio,*

Cohabito, āre, *Cyd-trigo, cyttal, ymgyttal, bod yn gytty ag un, cydtrefu, cydanneddu.*

Cohabitatio, ōnis: *Cyttrigias, cyttref, cydtrefad, cyttŷaeth.*

Cohærarius, ii, *Cydetifedd, cyttirieg.*

Cohærentia, æ, *Cyssylltiad, cysswllt, undeb.*

Cohæreo, hæsi, ēre: *Cydlynu, glynu wrth, ymgyssylltu, cyttûno.*

Cohæres, ēdis, *Cydetifedd, cydtreftadog.*

Cohibeo, ēre, *Attal, cadw i mewn, gwarafun, gwahardd, dal, caethiwo, rhwymo.*

Cohibitio, ōnis, *Attal, gwahardd, gwarafun.*

Cohonesto, āre, *Anrhydeddu, clodfori, harddu, perchi.*

Cohorreo, ēre, *Dychrynu 'n fawr.*

Cohors, tis, *Byddin, degfed ran lleng, torf, mintai. Adardy.*

Cohortatio, ōnis, *Annog, annogiad, anghoriad.*

Cohortor, āris, *Annog, anghori, eiriol. rhoi ynni.*

Coibilis, e, *Hyrwym, cynglyn, hygyd.*

Coinquino, āre, *Halogi, diwyno, budro. Difenwi.*

Coitio, ōnis, *Cymmanfa, cydgyfarfod, cydgyrchfa, cydfwriad, cydymwneuthuriad. Cŷd gwrryw a benyw, cydiad, cydcnawd.*

Coitus, us, ui: *Cŷd gŵr a gwraig, cydiad, cytgnawd, ymread.*

Coix, īcis, *Basged. Rhyw ferhelyg.*

Cola, æ, *Hidl.*

Colaphizo, āre, *Bonclustio, cernodio, rhoi cîs.*

Colaphus, i, *Cernod, bonclust, cîs.*

Colax, ăcis, *Gwenhieithwr, truthiwr, truthain.*

Coles, is, *Gwialen gŵr. Caly, cala, cal.*

Coleus, i, *Caill.*

Colice, es: & Colica, æ: *Clwy 'r colic.*

Coliculus, i, *Bonyn llysieuyn, paladr bychan.*

Colis. Idem quod Caulis.

Colla, *Ysgrawling, ysglawring.*

Collabasco, ĕre, *Pentwyno, penhwntian, tramgwyddo.*

Collabefacto, āre, *Llygru, distrywio, difwyno, dymchwelyd, ammharu, gwanhychu, peri adfeilio, dychrynu un oddiwrth ei amcan.*

Collabello, āre, *Cusanu, minial, ymfinial, myned finfin, ymgusanu.*

Collabi, *Ebillion telyn.*

Collābor, ĕris, *Llithro, tramgwyddo, cwympo. Pallu, llaesu.*

Collactaneus, a, um: & Collacteus, a, um: *Cydfaeth, cydlaeth, brawdmaeth, chwaerfaeth.*

Collare, is, *Torch fwnwgl, myngwair.*

Collaria, æ, *Mynygl-dorch haiarn.*

Collateralis, e, *Ystlysawl, cydystlys, cyfarystlys.*

Collatio, ōnis, *Trêth ar bobl. Cyssylltiad, cydiad. Cystadliad, cymmhariad.*

Collatitius, a, um: *A wneler o gydran llawer, o gytgost.*

Collativus, a, um. Idem.

Collato, āre, *Cyfledu, helaethu, ehengi, lledu, rhythu.*

Collator, ōris, *Cyfrannwr, cyd-ddygwr.*

Collatus, us, ui: *Cymmhariad, cydiad, cyssylltiad. Casgl, trêth.*

Collaudatio, ōnis, *Cydfawl, cydfoliant.*

Collaudo, āre, *Cydfoli, cydfoliannu, moliannu, clodfori.*

Collecta, æ, *Casgl.*

Collectanea, orum, *Casgl, casglfa, cytgasgl.*

Collectio, ōnis, *Cynnull, casgl, cynnulliad. crûg wedi ymgasglu. Tanddae, poethfa. diweddglo rhesiwm.*

Collectitius, a, um: *Casgledig.*

Collectum, i, *Casgl, casglfa.*

Collēga, æ, *Cyfaill, cydymaith, cydswydd.*

Collegatarius, *Cyfrannog o'r hyn a gymmynner.*

Collegium, ii, *Cynnulleidfa o rai o gydawrdod. Mintai o'r un gelfyddyd. Cydswyddogaeth.*

Collĕvo, āre, *Cyfodi, ysgafnhau, esmwytho.*

Collibertus, i, *Cydrydd.*

Collĭbet, Collŭbet: *Bodlon wyf: y mae 'n rhyngu bodd.*

Colliciæ, arum, *Dyfiffosydd mewn meusydd, camlesydd.*

Colliculus, i, *Bryncyn, trummen, corrfrynn.*

Collīdo, si, ĕre: *Pwyo yn fân, cydbwyo, curo, baeddu, yssigo, dryllio, malurio, cymmhwyo.*

Collĭgo, āre, *Cydrwymo, cytglymmu, caethrwymo.*

Collĭgo, lēgi, ĕre: *Casglu, cynnull, casglu 'nghŷd. Myned yn iach, myned yn holliach.*

Colliminium, ii, *Cyffinydd tir, cydterfyn.*

Collimitatus, a, um: *Cydterfynol, derfyn yn nherfyn.*

Collimitor, āris, *Bod yn gydterfyn, bod derfyn yn nherfyn, neu fod am y terfyn.*

Collīmo, āre, *Cau 'r naill lygad, edrych ar y nôd, cyfeirio, cyfeirio 'r nôd, taro 'r nôd, unioni, sêlu.*

Collineo, āre, *Llinynio, unioni wrth linyn.*

Collĭnio, & Collĭno, lēui & liui & lini, ĕre: *Rhuglo 'nghŷd, cwblenneinio, iro drosto. Diwyno, budreddu.*

Colliquatio, ōnis, *Tawdd corph, darymred, llifiant.*

Colliquesco, ĕre, *Toddi, ymollwng.*

Colliquiæ. vid. Colliciæ.

Collis, is, *Bryn, bryncyn, cefnen.*

Collistrigium, ii, *Rhigod, carchar gwddf.*

Colloco, āre, *Cyfléu, cyflehau, gosod mewn lle, mewn cyfle. Cyfnodi, appwyntio. Gwario ar bêth, treulio ar beth.*

Collocutio, ōnis, *Cydymddiddan, cydsiarad, cylafaredd, cyfrwch, ymddywediad.*

Colloquium, ii. Idem.

Colloquor, ĕris, *Cydymddiddan, cydddywedyd, cydlefaru, ymddywedyd, ymeirio, ymgymmwyll, ymgrybwyll, ymchwedleua.*

Collūceo, xi, ēre: *Llewychu, tywynnu, goleuo, disgleirio.*

Collūco, āre, *Ysgythru coed, goleuo lle drwy ysgythru 'r coed a'i cysgodo.*

Colluctor, āris, *Ymaflyd, ymafael, ymaelyd, ymdrech, ymorchestu.*

Colludium, ii, *Cydchwarae, somiant, twyll.*

Collūdo, si, ĕre: *Cydchwarae, gwneuthur hocced.*

Collum, i, *Gwddf, gwddwg, mwnwgl.*

Collumbar, āris. Idem quod Collistrigium.

Colluo, ĕre, *Golchi, distreulio dillad.*

Collus, i. Idem quod Collum.

Collusio, ōnis, *Hocced.*

Collusor, ōris, *Cydchwareydd, a wnêl hocced.*

Collustro, āre, *Bwrw golwg o amgylch, goleuo peth a'i egluro.*

Collutulo, āre, *Tommi, budreddu diwyno.*

Colluviarium, ii: *Ffôs budreddi.*

Colluvies, ei: & Colluvio, ōnis: *Budreddi, tomm, baw, aflendid, carthion. Mintai o ddynion anfadddrwg ysgeler.*

Collybistes, & Collybista, æ: *Ariannwr, cyfnewidiwr arian.*

Collyra, æ, *Teisen, teisen lysieuog, chwiog, bara miod, bara calan, afrlladen, torth.*

Collyrida, æ, *Teisen, llettrog, torthig.*

Collyrium, ii, *Eli llygaid, meddyginiaeth i ostwng holiau meirch ac ychen.*

Colo, āre, *Hidlo.*

Colo, ui, ĕre: *Addoli, anrhydeddu, perchi, caru, hoffi. Prisio ar. Cyrchu at. Preswylio, trigo, cartrefu. Diwyllio tir, llafurio tir. Addurno, harddu, gwychu, trefnu, taclu. Ymarfer o beth. Arail, coledd, ymgeleddu. Diwyllio* Antiquis.

Colobium, ii, *Hefis, pais heb lewis. Lib. Land. Twyg ferr, hug gwtta, mantell gwttig.*

Colobōma, *Anaf, eisiau aelod o'r corph.*

Colon, i: & Colum, i: *Y coluddyn mawr yn codi o'r ystlys asswy i'r deau, yn yr hwn y mae 'r colic. Dryll o ymadrodd, gwahaniad ymadrodd.*

Colona, æ, *Maeres, maerwraig, meirionės, gwraig llafurwr.*

Colonarii, *Pobl y wlâd, taeogau, deiliaid caeth, bileiniaid, meibion aillt.*

Coloni, *Trefedigion.* Lib. Land. *Ciwdawdwyr. Y rhai y symudir eu trigias o wlâd i'r llall.*

Colonia, æ, *Lle didrigian y danfoner pobl i breswyl ynddo. Y bobl a ddanfoner i drigo 'n y cyfryw le. Dinas y daeth ei phobl o le arall. Corrdref tan dref arall. Tŷ llafurwr, maerdy.*

Colonus, i, *Trefedig.* Li. Land. *Trigiannol, preswylwr; llafurwr, tirddiwylliawdr. Maerwr.*

Color, & Colos, ōris, *Lliw, eiliw. Wyneb peth: cyfliw.*

Coloratus, a, um: *Lliwiog, lliwgar, lliwus.*

Colōro, āre, *Lliwo, lliwio,* corruptè *Llifo.*

Colos, *Yr eisteddle, y din.*

Colossus, i, *Delw ddirfawr a wneid o amrhydedd i un.*

Colostra, æ: & Colostrum, i: *Y llaeth cyntaf ar ôl esgor. Llaeth torr.*

Colŭber, bri, *Rhyw sarph. Neidr.*

Colum, i, *Hidl.* Etiam idem quod Colon.

Columba, æ: & Columbus, i: *Colommen.*

Columbarium, ii, *Colommendy. Twll colommen.*

Columbarius, ii, *Colommennwr.*

Columbinus, a, um: *Colommennaidd.*

Columbulus, i, *Colommennig, cyw colommen.*

Columella, æ, *Colofnig. Y gwâs penna 'n ty. Cloch yr ymadrodd:* Idem quod Vuula.

Columen, ĭnis, *Ychafdrawst adeilad. Atteg, colon. Colofn a fo 'n cynnal pwys. Cambost; prifgolofn, prifbost. Y peth pennaf, y penn.*

Columis, e, *Iach lawen, heinif.*

Columna, æ, *Colofn, piler, pôst. Tybost.* K. H.

Colus, i, *Cogeil.*

Colyrides, *Mân dorthau.*

Coma, æ, *Gwâllt penn, cudynnau gwâllt, briger, ffluwch. Brig coed neu lysiau.*

Comans, tis, *Gwalltog, brigog, myngog, deiliog, cangog, canghennog.*

Comatus, a, um: ferè idem.

Combĭbo, ĕre, *Cydyfed. Sugno 'n llwyr, yfed y cwbl.*

Combĭbo, ōnis, *Cydyfwr, cyfeddachwr.*

Combino, āre, *Cwplysu, gosod bob yn ddau.*

Combūro, ussi, ere: *Llosgi, dylosgi, poethi.*

Combustibilis, e, *Hylosg, hyboeth.*

Comĕdo, ēdi, esum vel estum, ĕre: *Bwytta, llewa, pori, ysu. Treulio, difa.*

Comĕdo, ōnis: & Comedio, ōnis: *Bwyttawr, ysswr, difawr, un a fwyttao hyn a feddo.*

Comes, ĭtis, *Cydymaith, cyfaill, cyweithydd. Iarll.*

Comessabundus, a, um: *Gloddestwr.*

Comessatio, ōnis, *Swpper bychan, cyfeddach, gwledd, wttres.*

Comessator, ōris, *wttreswr, cyfeddachwr, gloddestwr.*

Comessor, āris, *Gwledda wedi cwynos, gwledda, wttresa, gloddest, bwyta 'n aflerw ac yn afradlon, ymddyfol li, ymlenwi â bwyd, ymrythu, ymddyfwytta.*

Cometa, æ: & Comētes: *Seren walltog, seren y gynffon, seren losgyrnog.*

Comĭce, *Yn ddifyr, yn ddigrif.*

Cominus, Adverb. *Yn gyfagos, ger llaw, lawlaw, dwrn tradwrn, law drallaw, dât ymal. Yn d[illegible]atreg, yn ddiannod.*

Comis, e, *Llaryaidd, hynaws, rhywiogaidd, mwynaidd, cyweithas, croesawus, maddeugar.*

Comitas, ātis, *Hynawsedd, llaryeidddra, mwyneidd d. a, cywei hafwch.*

Comitatus, us, ui: *Cymdeithas, cydymeithas. Cyweithas.* K. H. *Gosgordd. Llys twysog. Mintai, tyrfa.*

Comitia, ōrum, *Cymmanfa gyffredin, parlmant. Dadleudy, tŷ 'r parlmant.*

Comitialis, e, *A berthyn i'r cyfryw beth.* Morbus comitialis, *Yr haint digwydd, y gloesion llewyg, y gloesion mawr, y clwy mawr, clwy Tegla.*

Comitissa, æ, *Iarlles.*

Comitium, ii, *Dadleudy, tŷ 'r parlmant.*

Comito, āre: & Comitor, āris: *Canymdaith, canymdai, canhebrwng, cydymganlyn, ymgyfeillach, cynllwyn, cydgerdded.*

Comma, tis, *Darn o ymadrodd heb gyflawn ddeall ynddo, rhagwahannod. Ffosle dwr allan o lynnoedd, dyfr-lidiardau. Rhyw arian bâth.*

Commaculo, āre, *Halogi, diwyno, budreddu; brycheuo.* vid. Maculo.

Commadeo, ēre, *Gwlychu, gwlyddeiddio, gwlybhau, mwydo.*

Commanducatus, us, ui: *Cnoad.*

Commanduco, āre, *Cnoi bwyd.*

Commanipulo, ōnis, *Cydfilwr, gwr cydfyddin.*

Commaritus, i, *Cydbriod, a fo 'n lle gwr priod.*

Commascŭlo, āre, *Ymwroli, cymmeryd calon gwr.*

Commeātus, us, ui: *Diogelwch i fynd a dyfod. Bwyllwrw, cyfarwys.*

Commeditor, āris, *Ymfyfyrio, astud fyfyrio.*

Commemorabilis, e, *Gwiwgof.*

Commemorandus, a, um: Idem.

Commemoratio, ōnis, *Côf, cofiant, coffa, atgoffa, coffaad.*

Commemŏro, āre, *Adrodd, datgan, crybwyll, cofio, coffau, dwyn ar gôf.*

Commendabilis, e, *Hyglod, hyfawl, gwiwglod, gwiwfawl, moladwy, canmoladwy.*

Commendatio, ōnis, *Canmoliaeth, moliant, clôd, mawl, geirda, mowlair.*

Commendo, āre, *Cymmynnu, rhoi mewn ymddiried, cloffori. Annerch, ymannerch.*

Commensus, us, ui: *Cymmesurwydd, cymmedroldeb.*

Commentaculum, i, *Gwialen rhingyll neu ostegwr.*

Commentarium, ii: & Commentarius, ii: *Cofiyfr, byrr draethawd o ryw beth, byrr addysg, eglurhâad ar beth.*

Commentitius, a, um: *Peth dychymmyg, newydd gael, a ddychymmygwyd, newydd fwriadu.*

Commentor, āris, *Myfyrio, bwriadu, dychymmyg. Crybwyll am, sôn am. Ymddadleu 'nghylch peth. Gwneuthur cofiyfrau.*

Commentor, ōris, *Bwriadwr, dychymmygwr.*

Commentum, i, *Eglurhâad ar beth. Dychymmyg, bwriad, dyfais, chwedl gwneuthur, gwaith dychymmyg.*

Commeo, āre, *Ymweini, myned yma ac accw.*

Commercium, ii, *Cyfrannogiaeth, cydfasnach, cyttysedd, cyttro, cyfariaeth. Ymgyrch marchnad, ymgyfnewid marchnad. Masnach, marsiandiaeth.*

Commercor, āris, *Cydfarchnatta, cydfasnach, masnach, marchnatta.*

Commereo, ui & ĭtus sum, ēre: *Haeddu, rhyglyddu, ynnill, elwa. Trosedu, camweddu.*

Commetior, īris, *Mesuro.*

Commigro, āre, *Mudo o le i'r llall, symmud trigias. Llettyu, preswylio, trigo.*

Commīles, ĭtis, *Cydfilwr, cydryfelwr, cyfluydd.*

Commilitium, ii: & Commilitia, æ: *Cydfilwriaeth, cydluyddiaeth.*

Commilito, ōnis. Idem quod Commiles.

Comminatio, ōnis, *Bygwl, bygwth.*

Comminiscor, ĕris, entus sum, *Dychymmyg, bwriadu, llunio, breuddwydio, myfyrio.*

Commĭnor, āris, *Bygwth, bygylu, gogyfaddaw.*

Com-

Comminŭo, ĕre, Malurio, dryllio 'n fân, difynio, yssigo, lleihau.
Comminùs. vid. Cominùs.
Commisceo, ēre, Cymmysgu, cydgymmysgu.
Commiseratio, ōnis, Tosturi.
Commilerelco, ĕre: & Commiseror, āris: Tosturio, truanhau, trugarhau.
Commissum, i, Gweithred, drwgweithred, trosedd: y peth a gymmynner at vn. Attafael.
Commissura, æ, Cysswllt deubeth, cymmal, cŷd, cyssylltiad, cydiad.
Commitigo, āre, Esmwytho, llaryeiddio, llonyddu, dyhuddo. Pwyo, curo, baedd u.
Committo, īsi, ĕre: Cymmynnu, gorchymmyn i law vn. Cyssylltu, cydio. Troseddu. Cychwyn, dechreu. Traddodi. Rhoi ynghŷ., gyrru benben. Gwneuthur.
Commixtio, ōnis, Cymmysg, dyfysgi.
Commodatorius, ii, Echwynwr, benthygiwr, sef a roddo neu a gaffo echwyn neu fenthyg.
Commodĭtas, ātis, Cymmwynas, cêd, budd, buddiant, elw, llês, llesiant, llessâad, mwyniant. Addasrwydd, cymmhwysdra, cymmesurwydd. Amser cyfaddas, cysle a chysamser, cynnwll.
Commodo, āre, Gwneithur cymmwynas, llessu, llessâu, rhoi céd. Echwyna, benthygio: ymroi, ymostwng. Addasu, cymmhwyso, cymmesuro. Addurno, harddu, gwychu.
Commodum, i, Cymmwynas, céd, bûdd, llês, elw. Peth cymmwys cyfaddas. Cysamser, amser cyfaddas, hamdden, seibiant. Cyflog milwyr.
Commodus, a, um: Buddiol, llesol. Hyfryd, cymmwys, cymmhesur, cyfaddas, addas. Hynaws, hywedd, mwyn. Cyweir, gweddus, trefnus, taclus, hardd. Addwyn, bonest, cymmedda.
Commœrco, ere, Prudd.au, tristáu.
Commolior, īris, Amcanu peth, ymegnio, gweithio, gwneuthur, bod ynghylch gwneuthur peth.
Commŏlo, ui, ĕre: Malu, malurio, yssigo, dryllio yn fân, briwo, briwsioni.
Commonefacio, ĕre, Rhybuddio, rhoi rhybudd, cofio, coffáu.
Commoneo, ēre, Rhybuddio, anghori, &c.
Commonstro, āre, Dangos yr hyn oedd guddiedig, addysgu.
Commoratio, ōnis, Preswyliad, trigiad, godrig, trefad.
Commordeo, di, ēre: Brathu, cnoi.
Commorior, ĕris, Cydfarw.
Commŏro, āre, Peri trigo, ymaros.
Commŏror, aris, Cydbreswylio, cydaros, trefad, anneddu, preswylio, trigo.
Commotio, ōnis, Cyffro, cynnwrf, terfysg, godwrdd, twrf, ymodwrdd, aflonyddwch, cythrwfl.
Commoueo, ēre, Cyffroi, cynnhyrfu, terfysgu, aflonyddu, symmud, cythruddo, cythryblu, ymysgwyd, cyhwfan.
Commulceo, ere, Llonyddu, llochi, dyhuddo.
Communicatio, ōnis, Cyfrannogiad, cyffrediniad, cydymddiddan, cydgyngor, cydsiarad.
Communico, āre, Cyfrannu ag arall, cyfrannogi, gwneithur yn gyfrannog, cyffredino, ymddiddan, ymddywedyd, cydchwedleua, ymchwedleua, ymgydgynghori, cydymgynghori, ymgommio.
Communio, ōnis, Cymmun, cymmundeb, cyfundeb, cyfundawd, cyfrannogiad.
Communio, īre, Cadarnhau, cryfhau, rhoi amddiffyn o amgylch, amgadarnhau.
Communis, e, Cyffredin, cyffredinol; a berthyn i'r naill fel y llall, peth cŷd, sathredig.
Communitas, ātis, Cyffredinrwydd, cyffredinoldeb, cyfrannogiad, cymdeithas, cyfeillach.
Commurmŭro, āre: & or, āris: Murmur, cydfurmur, manson, grwgnach, selgyngian, sibrwd.
Commutabilis, e, Cyfnewidiol, hawdd ei newid.
Commutatio, ōnis, Newidiad, newid, cyfnewid, cyfnewidiad, cyfnewidwriaeth, cyfechwyn, aralliad.
Commutatus, us, ui. Idem.
Commuto, āre, Newidio, cyfnewid, arallu.
Cŏmo, is, psi, ĕre: Cribo, cribo pen. Pincio, gwychu, trwsiadu, taccluso, hoywi, cymmhennu.
Comœdia, æ, Chwarae, gwarae histori.
Comœdus, i, Chwareydd y cyfryw wareon.
Comosus, a, um: Gwalltog, brigog, cangog, deiliog.
Compactio, ōnis, Cysswllt, cyssylltiad, cydiad.
Compactum, i, Dygymmod, ammod, cyngrair.
Compactus, a, um: Cynnwys, wedi ei gyssylltu yn gryno, cryno.
Compāges, is: & Compāgo, īnis: Cysswllt, cŷd, cymmal, cyssylltiad, cydiad.
Compagia ossium, Pencnawiau esgyrn.
Compagino, āre, Cyssylltu, cydio, cydwasgu yr hyn a ymddattododd.
Compar, ăris: Adject. Cydradd, cyfartal, cymmar, cystedlydd, cyfurdd, cyfaddas, cyffelyb.
Compar, ăris, Subst. Cymmar, cydwedd, cyfaddas, cyfaill.
Comparatio, ōnis, Darpar, arlwy, darmerth, caffaeliad. Cymmhariaeth, cystadlaeth, cyffelybiaeth.
Comparco, parsi, ĕre: Arbed, eiriach.
Compareo, ēre, Ympirio, ymddangos, bod yngŵydd.
Comparo, āre, Darparu, arlwyo, peri darmerth, parottoi, daphar. Cyfartalu, cystadlu, cymharu, cyffelybu, cyhydru, cydosod. Cael, caffael, cyrhaeddyd. Cyssylltu, rhwymo. Tersynu, ordeinio.
Campasco, pāui, ĕre: Cydborsau, cydbesgi, cydborthi, cydymborth, cydymbawr.
Compascuus, a, um: Cydbawr, cydborfadir, cydymbawr, cydymborth, cyttir pawr.
Compăter, tris, Tâd bedydd, alltraw.
Compauesco, ĕre, Cymmrawu.
Compedio, īre, Llyffetheirio, gefynnu, hualu, troedogi, cloffrwymo.
Compeditus, a, um: Hualog, llyffetheiriog.
Compello, āre, Galw ar, cyfarch. Beio ar, ceryddu, cyhuddo.
Compello, pŭli, ĕre: Cymmell, dirio, gwthio, gyrru, gyrru ynghyd, casglu, cyssylltu.
Compelluceo, ēre, Trylewyrchu, dysgleirio trwyddo, tywynnu trwodd.
Compellucidus, a, um: Tryloyw, disglaer drwyddo.
Compendiarius, a, um: Byrr, cryno, talgrwn.
Compendifacio, ĕre, Byrrhau, talfyrru, crynoi. Elwa, ynnill, cael mwyniant.
Compendiosus, a, um: Byrr, talgrwn, cryno. Buddiol, ynnillfawr.
Compendium, ii, Arbed, eiriach. Elw, ynnill, bûdd. Crynodeb, berffordd, byrrchwedl.
Compensatio, ōnis, Iawn, tâl pwyth.
Compenso, āre, Talu'r pwyth, gwneuthur iawn, bod yn vnion am beth. Byrrhau, dyfyrru.
Comperendinatio, ōnis, Oed hawl dan y trydydd dydd, oed, gohir.
Comperendĭno, āre, Oedi, gohirio, bwrw heibio o ddydd i ddydd.
Comperio, ri, īre: & Comperior: Cael allan, cael diogel wybodaeth, cael sicrwydd, gwybod yn sicr.
Compernis, is, Vn glin-gul, glin-gyfyng, troet-hir.
Compes, ĕdis, Hual, llyffethair, troedog, gefyn.
Compesco, ĕre. Idem quod Compasco. Item, Attal, gostwng, darostwng, pwyso i lawr, diffodd, ffrwyno, hybu.
Compĕtens, tis, Cymmhwys, cymhesur, addas, cyngweddus, cymmedrol.
Competentia, æ, Cymmhwysder, cymmesurwydd, cymmedrolder.
Competĭtor, ōris, Cydarch, cydeirchiol, a fo 'n ymgais am yr vn peth ac arall, cyderlynwr.

Compĕto, tiui, ĕre : *Cydymgais, cyderchi, cyderlyn; cyngweddu. Cyttuno, cydladd, ymgyssylltu. Perthynu.*

Compilatio, ōnis, *Cneisiad, eilliad, cribddil, yspail, trais.*

Compilātor, ōris, *Cribddeiliwr, eilliwr, cneifiwr, treisiwr.*

Compīlo, āre, *Cribddeilio, treisio, cneifio, digroeni, lladratta, yspeilio.*

Compingo, pēgi, ĕre: *Dwyso, dywasgu, cynnwyso, gwthio 'nghŷd, cyssylltu, cyfansoddi, cymmoni.*

Compitalitia, ōrum : *Chwareon croes heolydd.*

Compitum, i, & Compitus, i: & Compita, ōrum : *Croes-heol, croes-ffordd, congl heol.*

Complaceo, ēre, *Bodloni, rhyngu bódd, bod wrth fódd.*

Complāco, āre : *Rhyngu bódd, heddychu, llonyddu, dyhuddo.*

Complano, āre, *Gwneuthur yn gydwastad, ac yn gyfwlch, gwastattáu.*

Complaudo, si, ĕre : *Curo dwylo o lawenydd, taro dwylo ynghŷd.*

Complector, ĕris : *Amgyffred, cynnwys, amgylchu, cofleidio, croesawu, hoffi.*

Complementum, i, *Cyflownad, cwblháad, llanw, gorphen.*

Compleo, ēre, *Cyflawni, cwblhau, llenwi, cyflenwi; gorphen, diweddu, dibennu.*

Complex, ĭcis, *Cydwr, cyfaill.*

Complexio, ōnis, *Amgylchiad, cylchyniad, amgyffred, cynnhwysiad; cofleidiad; hoffedd; cyflawnchwedl.*

Complexus, us, ui. Idem.

Complico, cui & caui, āre : *Cydblygu, plygu 'nghŷd.*

Complōdo, si, ĕre: *Taro ynghŷd.*

Complōro, āre, *Cydŵylo, cydŵylofain, cydgwynfan, alaethu.*

Compluo, ĕre, *Glawio ar.*

Complures, ra, & ria, pl. *Llawer, lawer edd.*

Compluries, *Mynych, llawer gwaith.*

Complusculi, æ, a : *Llaweroedd.*

Compluvium, ii, *Cydffos, ffosle i dderbyn glaw o amryw dai.*

Compluvius, a, um : *Y peth y cwympo dwr glaw ynddo.*

Compōno, sui, ĕre: *Cyfansoddi, cymmoni, cyssylltu. Trefnu, gwneuthur, ordeinio. Cyfartalu, cystadlu, cyhydru. Addurno, tacclu, trwsio. Gosod.*

Comporto, āre, *Dwyn yngbŷd, cydgywain.*

Compos, ŏtis, *A gaffo ei feddwl a'i amcan, cyfrannog, cynnysgaeddol, abl, galluog.*

Compositio, ōnis, *Cymmysg o amryw bethau, cyflaith. Cyssylltiad, cyfansoddiad. Gosodiad peth, a'i ddelwad, a'i wneuthuriad. Cyttundeb, cymmod, cylafaredd.*

Compositura, æ, *Cyfansoddiad, gosodiad yngbŷd.*

Compositus, a, um : *Cyfansoddedig, cyssylltedig, trefnus, tacclus, trwyadl, cyweir; addas, cymmwys, gwastad, cymmedrol, &c.*

Compositò, *O'r gwaith goddeu, o wirfodd, o ragfwriad.*

Compotatio, ōnis, *Cyfedd, cyfeddach, cydysed, cydwledd.*

Compōto, āre, *Cyfedd, cyfeddach, gwledda, cydwledda, ymyfed, llynna, diodta.*

Compōtor, ōris, *Cyfeddachwr.*

Compræs, ædis, *Cydfach, cydwystl.*

Comprĕcor, āris, *Erfyn, attolwg, deisyfu, eidduno.*

Comprehendo, ĕre, *Ymafaelu, cyrhaeddyd, gorddiwes, cael gafael, craffu ar. Amgyffred, cynnwys.*

Comprehensibilis, e, *A aller ei amgyffred.*

Comprehensio, ōnis, *Gafaeliad, amgyffred, cynnwbysiad. Deall, pwyll; cráff ar beth, cyrraedd. Cyflawnchwedl.*

Comprehensum, i, *Dilys wybodaeth am beth.*

Compressus, us, ui : *Dywasg, gwâsg. Trais ar forwyn. Dygiad merch i lathlud.*

Comprĭmo, pressi, ĕre : *Gwasgu, dywasgu, gwrysio, sengi, dansang, cyngwasgu, gwasgu ynghŷd, attal, dàl. Llonyddu, ffrwyno, llestair, lluddias, tymmheru, cyfarsengi, pwyso i lawr, dwyso, cynnhwyso, darostwng, cadw yn gaead, cau yn dynn. Gorthrymmu. Dwyn morwyndod, diforwyno.*

Compròbo, āre, *Derbyn yn gymmeradwy, cymmeradwyo, ymfodloni, danges bod yn wir, bod heb lysiu.*

Compromissarius, a, um : vt Compromissarius judex : *Dyddiwr, cylafareddwr rhwng dwyblaid.*

Compromissum, i, *Awdurdod y dyddiwr.*

Compromitto, si, ĕre : *Cyfaddaw, gogyfaddaw, rhoi ar ddyddwyr.*

Comptus, us, ui : *Addurn, trwsiad, hoyw-wisg.*

Compugno, āre, *Ymladd â'i gilydd, ymryson ar eiriau, ymliasu, ymsywen, ymsennu, ymgeiniaw.*

Compulsio, ōnis, *Diriad, gwthiad, cymmell.*

Compunctio, ōnis, *Pigiad, tymmhigiad, trywan.*

Compungo, ŭgi, ĕre : *Pigo, tymmhigo, trywanu, brathu, gosidio.*

Computabilis, e, *Hyrif, hawdd ei rifo.*

Computatio, ōnis, *Cyfrif. Ysgythriad.*

Computo, āre, *Cyfrif, rhifo. Barnu, rhoi barn.*

Computresco, ĕre, *Pydru, myned yn bwdr.*

Computum, i, *Cyfrif.*

Con, Præpositio in compositione, Idem quod Cum, *Cyd, cyf.*

Conāmen, ĭnis, *Egni, cais, prawf, llafur, antur. ymgais.*

Conatum, i, *Y peth y cymmerwyd poen amdano.*

Conatus, us, ui : idem quod Conamen.

Concăco, āre, *Tommi, cachu am benn.*

Concædes, ium, *Ysgythron coed, briwydd, naddion, asglodion, briwion, ciniach, cinynion.*

Concalefăcio, ĕre, *Gwresogi, brydio, cynnhesu.*

Concalefactorius, a, um : *A dwymno, a wresogo, a gynnhesò.*

Concalesio, *Gwresogi, twymno, cynnhesù.*

Concăleo, ēre, *Gwresogi, bod yn wresog, yn gynnes, yn boeth.*

Concalesco, ĕre, *Myned yn wresog, twymno, gwresogi, cynnhesu, poethi.*

Concalleo, ēre, *Mynd yn faeddgig, calédu fal dwylo gweithwyr, caledu.*

Concameratio, ōnis : *Nenn ar waith bwa maen, mŵd. Rhodfa mewn gardd.*

Concamero, āre, *Gwneuthur ar wedd bwa maen, neu fŵd.*

Concastigo, āre : *Cyagystwyo, cydgeryddu.*

Concăuitas, ātis, *Ceuedd, ceudod.*

Concăua, ōrum, *Ceuffossydd, cau leoedd*

Concăuo, āre : *Ceuo, rhoncáu.*

Concāvus, a, um : *Cau, ceuol, rhongca.*

Concēdo, ssi, ĕre : *Canhiadu, caniattáu. Gadael, goddef. Cydsynio, cyttuno. Ymadaw, rhoi lle: ymroi: maddeu.*

Concelĕbro, āre, *Cadw gŵyl, cadw gŵyl mabsant. Cyweirio, tacclu, addurno. Mynychu, cyrchu, cynniweir. Perchi, anrhydeddu, enwogi, gosod allan.*

Concēlo, āre, *Celu, cuddio, dirgelu, celcu.*

Concentio, ōnis, *Cynghanedd, cytgan, cyfangan, cytgerdd. Cyssondeb, cyttundeb.*

Concenturio, āre, *Cydfyddino, casglu 'r byddinoedd ynghŷd.*

Concentus, us, ui. vid. Concentio.

Conceptacŭlum, i: & Conceptabŭlum, i: *Derbyniawdr. Pob peth can a dderbynio ynddo.*

Conceptio, ōnis, *Beichiogi, caffaeliad, dymddwyn, ymddwyn.*

Conceptus, us, ui : *Yr hyn a genhedler, yr ymddwyn.*

Concerno, creui, ĕre : *Gweled, canfod.*

Concerpo, psi, ĕre : *Dryllio, carpio, rhwygo.*

Concertatio, ōnis, *Cyfarwas, trafod, ymdrafod, ymrysson, cynnen, dadl, ymddadleu, ymrysson-gerdd, amrafael.*

Concerto, āre, *Ymrysson, ymrafaelu, ymladd, ymgad, ymdrafodi, ymorwst, ymwriaw, ymgeintach, ymdrech*

ymbyngcio, ymgynnhennu, ymbroſi, ymoryſgwr, ymſennu, ymſyrwen, ymeitriaw, ymddadleu.

Conceſſio, ōnis, Goddefiad, cennad, cenhadiad, caniattáad, cynnwys.

Conceſſo, āre: Peidio, dyſpeidio, ſegura, diogi.

Conceſſus, us, ui: Idem quod Conceſſio.

Concha, æ, Crogen. Lib. Land. pob crogenbyſg, crogen pyſg, bliſgyn y grogen. Cregenfaen. Lleſtr dyfngau megis cawg ymolchi, &c. vtgorn pridd, vtgorn.

Conchos, i, Ccuedd y llygaid.

Conchus, i, Crogenfaen.

Conchyliatus, a, um: wedi ei liſo, neu ei ddilladu â phorffor.

Conchylium, ii, Crogen-byſg yr hwn y gwna ei ſugn y porfforliw: pob crogen-byſg. Lliw 'r porffor.

Conchyta, æ, Crogennwr, oeſtryſwr.

Concīdo, īdi, ĕre: Mân-ddryllio, briwo 'n fân, briwyddu, ciniachu, cinynio. Baeddu, llâdd, lliaſu.

Concĭdo, ĭdi, ĕre: Cwympo, ſyrthio, cwyddo, digwyddo, marw, lleſmeirio, cael ei lâdd, methu.

Concieo, iui, ēre: Cynnhyrfu, cyffroi, galw ynghŷd.

Conciliabŭlum, i, Cyngherdy, dadleudy, cymmanfa, cynnulleidfa.

Conciliatio, ōnis, Cymmod, cymmodlonedd, vndeb, cyttundeb, dygymmod, cydnabod, cyſtlwn, cyſtlynedd: ynnill bedd, caffaeliad.

Conciliator, ōris, Cyſſilitwr. Lib. Land. Cymmodwr, cymmodlonwr, parwr.

Conciliatura, æ, Cymmodlonedd.

Conciliatus, us, ui: Cynnulleidfa, cymmanfa, ymgynnull, ymgaſgl.

Concilio, āre, Cyſſulio, cymmodi, gwneuthur cymmod. Cael, peri, ynnill. Cynnull, denu, dwyn ynghŷd.

Concilium, ii: Cwnſli, cyngor, cymmanfa, cynnulleidfa. Rhyw lyſieuyn.

Concinno, āre: Addaſu, cymmheſuro, crynoi, talgrynnu, twtneiſio, pintio, gwychu, hoywi, taccla, tacclufo: Gwneuthur. Clyttio, cyweirio.

Concinnus, a, um: Cryno, propr, pingc, tlŵs, gwych, tacclus, hoyw, deſtlus, dillyn, lluniaidd, cyweir.

Concĭno, ŭi, ĕre: Canu, cynghanu, cynghaneddu, cydganu, cyttoni, cydleiſio, cydbyncio.

Concio, iui, īre. Idem quod Concieo.

Concio, ōnis, Cynnulleidfa, cymmanfa, ymgynnull, ymgaſgl. Araith, pregeth. Pulpud.

Concionator, ōris: Areithiwr, pregethwr.

Conciōnor, āris, Ymadrodd wrth y bobl, neu ar oſteg, traethu araith, pregethu. Eiriol, annog.

Concinuncula, æ, Diminut. à Concio, ōnis.

Concipillo, āre, Ymafaelu yn amroſgo, ymaelyd yngwallt penn.

Concipio, cēpi, ĕre: Cydgymmeryd. Beichiogi, cael beichiogi, ymddwyn, dymddwyn, ymgael: D. Ddu. Derbyn, cymmeryd atto, arfoll. Bwriadu, bod ar odden, rhoi bryd. Caſglu. Anturio.

Concisè, Yn ddrylliau, yn gryno, yn gwtta.

Concīſus, a, um: Byrr, cryno, cwtta, talgrwn, taccluſ fyrr. Torredig, trŵch. wedi ei faeddu, a'i lâdd, a'i ddifynio.

Concitatus, a, um: Cyffróus, cynnhyrfus, terfyſgus. Cyflym. wedi ei annog, a'i ddirio.

Concĭto, āre, Cyffroi, cynnhyrfu, terfyſgu. Annog, gyrru.

Conclamatio, ōnis: Cydwaedd, cydfloedd, cydlef, cydawr, dolef, cydarm.

Conclāmo, āre: Cydwaeddi, cydfloeddio, cydlefain, cydowri, bonllefain, dolefain. Cyhoeddi, peri goſteg.

Conclāue, is: & Conclauium, ii: Yſtafell yſgafala ehang; Gwledd-dŷ.

Conclūdo, ſi, dĕre: Argáu, cau ynghŷd, gwarchau, cloi ar. Attal, rhwyſtro, cadw i mewn. Gorphenn, dibennu, diweddu, terfynu. Amgyffred, cynnwys.

Concluſio, ōnis: Diben, diwedd, gorphen, clead, diweddglo rheſwm, cloedigaeth. Argae, clo rheſwm, amglo rheſwm, cytglo rheſwm, cynghlo.

Concoctio, ōnis: Berwad, traul bwyd yn y cylla.

Concœnatio, ōnis, Gwlêdd, cydwledd.

Concŏlor, ōris: Adiect. Cyfliw, gogyfliw, vnlliw.

Concŏquo, coxi, ĕre: Berwi, dyferwi, cymmerwi. Treulio bwyd. Dioddef.

Concordia, æ, Cordiad, cynghordiad, vndeb, dyundeb, cyttundeb, cyſundeb, cydfod, cymmodlonedd, cymrodedd.

Concordo, āre, Cydgordio, cydfod, dyuno, vno, cyttuno, bod yn gymmodlon.

Concorpŏro, āre: Corphori, cydgorphori, gwneuthur yn vncorph.

Concors, ordis. Adiect. Vnfeddwl, vngalon, cyttun, cyfun. Vnfath, cyſſon, cydſon.

Concratitius, a, um: A wneler o glwyd wial.

Concrēdo, credidi, ĕre: Rhoi dan ymddiried, ymddiried i vn am beth.

Concrĕmo, āre: Llwyrloſgi, dyloſgi.

Concrĕpo, pui, āre: Gwichio fal dôr, clindarddach, grillian, gwichleiſio, diaſpedain.

Concreſco, crēui, ĕre: Tyfu ynghŷd, ceulo, tyfu yn vn, fferru, rhewi 'nghŷd, cydtewychu.

Concretio, ōnis: Cyttwf, ceuliad, fferriad.

Concrētus, a, um: Vndwf, cyttwf, wedi ceulo, wedi fferru, wedi rhewi 'nghŷd, wedi myned yn vn. Concretum Dialecticorum, Y cyttwf, y cydwaſg, cynghlwm.

Concrētus, us, ui: Idem quod Concretio.

Concrimĭnor, āris: Beio ar, enllibio.

Concrucio, āre: Arteithio, poeni, gofidio.

Concŭbo, āre: Cydorwedd, cydio i ynnill heppil.

Concubina, æ: Cariadwraig, cariadferch, gordderch, gordderchwraig, cywelaes, cyffeden.

Concubinatus, us, ui: Putteindra, gordderchiad.

Concubinus, i, Cywely o wr.

Concubitus, us, ui: Cŷd gwrryw a benyw, cydiad, cytgnawd, cywcſtach.

Concubium, ii, Dyfnder nôs, canol nôs.

Conculcatio, ōnis: Sathriad, ſathrfa, mathrad, gwaſſarn, myſſeing.

Conculco, āre: Mathru, myſſaing, danſang, ſathru, ſathru dan draed, gwaſarnu, gwneuthur yn waſarn, gwneuthur yn ſarn. Gorthrechu, gorthrymmu.

Concumbo, bui, ĕre. vid. Concŭbo.

Concupio, ire: & Concupiſco, iui, ĕre: Trachwennychu.

Concupiſcentia, æ: Trachwant, gormoddchwant.

Concūro, āre, Gofalu tros, pryderu tros, cyfarchwylio, gwylio rhag, gochel, ymogelyd.

Concurro, ĕre: Cydredeg, ymredeg, darymred, cynniweir. Cordio, cyttuno, cydfod, cydſynio.

Concurſatio, ōnis: Ymred, ymgyfarfod, cynnulleidfa, ymgyrch, ymgynnull.

Concurſio, ōnis, Ymgyfred, darymred.

Concurſo, āre: Ymredeg, rhedegfain, ymgyfredeg, darymred.

Concurſus, us, ui: Ymgyrch, ymgyfarfod, cyfred, ymgyfred, ymgynnull.

Concuſſo, āre: Yſgydwyd, yſgyttio.

Concuſſūra, æ: & Concuſſus, us, ui: Yſgydwad, yſgyttiad, yſgytfa, yſgŵt. Cyffro, cynnhyrfiad, cyffróad, cythrybliad.

Concŭtio, cuſſi, ĕre: Yſgydwyd, yſgyttian, ſiglo. Cynnhyrfu, cyffroi, dychrynu.

Condalium, ii: Rhyw fodrwy, gwniadur, byſledr.

Condecenter, Yn weddol, yn gyngwheddol, yn gyweirbropr, yn hardd-weddol.

Condecentia, æ, Gweddeidd-dra, gweddeidd-rwydd, harddwch.

Condĕcet, E gyngwheddai, mae'n weddus.

Condecoro, āre: Harddu, tacclu, trefnu, diwygio, gweddeiddio, pincio, addurno.

Condemnator, ōris: Difarnwr, a farno

'n

'n euog. Goresgynnwr mewn dadl neu hawl.
Condemnatus, a, um : Mab dioddefK. H. Gŵr dihenydd, enaid faddeu, wedi ei ddifarnu, &c.
Condemno, āre, Difarnu, barnu 'n euog, bwrw yn euog.
Condenseo, ēre : & Condenso, āre : Tewychu, casglu yngh̄yd. Condensare se, Ymgasglu yn dew.
Condensitas, ātis, Tewedd, tratbewder.
Condensum, i, Caeadlwyn, lle caeadtew.
Condensus, a, um : Tew, caead, caeadtew.
Condepso, ui, ēre : Cymmysgu, tylino.
Condīco, xi, ēre : Appwyntio, gosod, ordeinio, trefnu. Gwneuthur oed. Appwyntio, gosod, cordio ar beth. Cyhoeddi, datgan, addaw. Rhoi cwyn ar.
Condictio, ōnis, Oed cwyn dros dridiau, oedhawl ben, hawl bersonol.
Condictum, i, Cylafaredd rhwng llawer, cynnadl, cyttundeb.
Condignus, a, um : Teilwng, cywir.
Condimentum, i, Saws, cyweirdeb, heli, cyffaith.
Condio, ire, Cyweirio, tymmheru, helio, cyffeithio, pereiddio, blasuso.
Condiscipŭla, æ, Cyd-ddisgybles, benyw gydysgol.
Condiscipulus, i, Cyd-ddisgybl, cydymaith ysgol, un cydysgol.
Condisco, didici, ēre : Dysgu.
Conditanĕus, a, um : A aller ei gadw yn beraidd, ac yn ddilwgr.
Condītio, ōnis, Cyweir, cyweirdeb, tymmheriad, &c.
Condĭtio, ōnis, Ceidwadaeth, gosodiad i gadw ; cyflwr, modd, dull, ansodd, fut. Naws, anmwyd, naturiaeth, athrylith. Ammod, defod, dygymmod.
Conditionalis, e, Ammodawl, ammodus.
Conditionaliter, Dan ammod.
Conditus, a, um : Cadwadwy.
Conditivum, i, Bedd, cuddfa.
Condītor, ōris, à Condio, īre.
Condĭtor, oris, Gwneuthurwr, adeilwr.
Conditorium, ii, Bedd, cuddfa, lle y cadwer peth.
Conditura, æ, Cyweir bwyd.
Condītus, us, ui : Cyweiriad, halltiad, tymmheriad.
Condĭtus, a, um : Cuddiedig, caead. Gwneuthuredig.
Condo, didi, ēre : Rhoi i gadw, cuddio. Gwneuthur, adeiladu.
Condocefăcio, ēre : Peri gwybod, athrawu.
Condŏceo, ui, ēre : Dysgu, athrawu.
Condŏleo, ēre : & Condolesco, ēre : Cyd-ddolurio, cyd-gwyno, dolurio, gofidio, bod yn athrist.
Condonatio, ōnis, Rhoddiad, maddeuant
Condōno, āre, Rhoi yn rhwydd, rhoddhau, madden, pardynu.

Condormio, īre : Condormisco, ēre : Cydgysgu, dargwsg, gogysgu, heppian, darrein.
Conducibilis, e, Buddiol, llesol, da ar lés.
Condūco, xi, ēre : Cyd-ddwyn, canhebrwng. Cyflogi, llogi, ardrethu. Dwyn yngh̄yd, casglu yngh̄yd. Gwneuthur er cyflog, prynu, gobrynu.
Condūcit, Bod yn fuddiol, yn llesol, yn dda ar lés.
Conductio, ōnis, Cyflogiad. Cyflog, gwerth, hûr, llog am wneuthur peth.
Conductor, ōris, Cymmerwr, cyflogwr, ardrethwr, cyflogddyn.
Condulus, i : Gwniadur.
Conduplicatio, ōnis, Dyblygiad, adddyblygiad.
Conduplico, āre, Dyblygu, ymddyblygu.
Condus, i, Goruchwiliwr tŷ.
Condylōma, ătis, Chwŷdd yn yr eisteddle, yn dyfod o wres athandde.
Condylus, i, Pennau asgwrn.
Confabulo, āre : & Confabulor, āris : Chwedleua, ymchwedleua.
Confarreatio, ōnis, Rhyw ddefod wrth briodi a dybid ei bod yn argoel y byddai offeiriaid y plant a enid o'r briodas honno.
Confarreo, āre, Priodi yn y wedd honno.
Confatālis, e, A fo vndynged, vndynghedfen.
Confectio, ōnis, Gwneuthuriad, cydwaith, cyffaith. Diwedd, diben, gorphen. Casgliad, cnoad, traul bwyd.
Confectūra, æ, Gwneuthuriad, cyffeithiad, cymmysgiad.
Confercio, si, īre : Sechi, tyrru 'ngh̄yd. llenwi.
Confĕro, tŭli, ferre : Dwyn yngh̄yd, cywain i'r vnman, cyssylltu, gossod yngh̄yd. Buddio, lleſâu. Gwasanaethu, gweinyddu. Arlwyo, darparu. Ymchwedleua, ymddywedyd, ymgynghori. Rhoi, dodi, gwario, costio. Cyffelybu, cydystyried. Myned, dyfod. Oedi, gohirio. Dodi wrth, cyssylltu.
Confert, imperson. E wna lles, mae 'n fuddiol.
Confertim, Yn bentwrr, yn ffasgau, yn dryleu, ar wartha ei gilydd.
Confertus, a, um : Llawn, cyflawn, wedi ei sechi, dan sang, wedi ei ddwyso, wedi ei bentyrru.
Conferueo, bui, ēre : Cydgynnefu, cydtwymno, cydwresogi, cydferwi.
Confessio, ōnis, Cyffes, addefiad, cyfaddefiad, Cydnabyddiad.
Confestim, Yn y man, yn ddiannod, yn ddioed, yn ddiohir, yn ddiattreg.
Confibula, æ, Gwaeg i gau, bâch, cyn i guro deubeth yngh̄yd.
Conficio, ēre, Diweddu, gorphen, dibennu, dwyn i benn, cyflawni, cwblhâu. Lladd, distrywio. Briwo, gofidio, arteithio, nychu. Datted, datgan. Gwneuthur. Torri, treulio. Cnoi

bwyd, treilio bwyd.
Confictio, ōnis, Dychymmygiad, ffugiad.
Confideiussor, ōris, Cydfach.
Confidens, tis, Ymddiriedus, hyderus, trâhy, eofn, nawsgwyllt, chwidr, cyndyn. Dianwadal, diysgl, ni thynnir o'i garn, diysgog.
Confidentia, æ, Ymddiried, hyder, goglud, coel, dewrder, trahyder, drudaniaeth, gwylltnaws.
Confidentilŏquus, a, um : Hy o'i ymadrodd, hyawdl.
Confīdo, di & sus sum, ēre : Ymddiried, hyderu, rhoi goglud ar, rhoi coel ar, rhoi pwys ar.
Confīgo, xi, ēre : Brathu, gwanu, trywanu, hoelio wrth.
Configuro, āre, Cyflunio, cyddfurfio, cydddullio, gwneuthur yn vnddull.
Confingo, nxi, ēre, Gwneuthur, llunio, ffurfio. Ffugio, ffuantu, Dychymmygu.
Confine, Cyffin, cyffiniydd, ffin, terfyn.
Confinis, e, Cydterfyn, ammiziog, cyfagos, cydffin, cyssylltedig, am y terfyn. Cyffelyb, vnwedd.
Confinium, ii, Ffin, cyffin, terfyn, amminiogtir, cyfrwng deudir. Cynyd dwysir, aiunt Dem. h. e. Cynghyd. Caer Gyffin, Vrbs Conwy. q. d. Vrbs confinis.
Confirmatio, ōnis, Cadarnhâad, cadernid, sicrhâad, cryfhâad, cyfnerth, cyfnerthi.
Confirmitas, ătis, Cryfder, cadernid, cyfnerthi.
Confirmo, āre, Cadarnhau, cyfnerthu, nerthu, cryfhau, siccrhau, gwneuthur yn gryfgadr. Diogelu. Rhoi calon, rhoi cyssur.
Confisco, āre, Fforffettio, cymmeryd yn fforffed, cymmeryd yn attafael diadlam i'r brenhin : cymmeryd yn anrhaith. Quorum confiscata erant bona dicebantur Aurhaith oddef. K H. q. d. Spolium passi.
Confiteor, ēris, Addef, cyfaddef, cyffessu, cydnabod.
Confixus, us, ui : Gwân, brâth, trywan.
Conflaccesco, ēre, Ymollwng, llaesu, gwanhau.
Conflagito, āre, Taerymbil, gofyn yn haerllug.
Conflagro, āre, Llosgi, myned yn burboeth.
Conflatio, ōnis & Conflatura, æ : Bwriad mettel, tawdd mettel.
Conflecto, xi, ēre : Cymmhlygu, gogwyddo.
Conflictatio, ōnis, Cyfrange, ymladd, câd, brwydr. Gofid, cythrwbliad, cyffni.
Conflicto, āre, Ymladd, ymgyfrange, ymgeintach. Gofidio, blino, cythrwblio. Ymryson, ymrafaelio.
Conflictus, us, ui : Tarawiad y naill beth wrth y llall. Trabludd, tringyrch, ymgyrch, cyfrange : ymgyfarfod gelynion, cyfrwch.

Con-

Confligium, ii, Ymgyfarfod dwydonn ynghyd.
Confligo, xi, ĕre: Ymladd, ymgyrchu, ymgattewrach, ymgynhennu, ymrafaelio: ymwrthwynebu.
Conflo, āre, Toddi mettel, bwrw mettel. Gwneuthur, bathu: ymchwythu, ymgydchwythu. Casglu.
Conflŭctuor, āris, Bwhwman, bod mewn cyfyng-gyngor.
Confluens, tis, Ymgyfarfod dwy afon, deufor gyfarfod. Act. 27. 8. Dwyfor, cydlif, cymmer, cymmerau. vid. Merydd in Britannico-Lat.
Confluentia, æ, Cydlif, cyfred gwlybyrau i'r vnman: ymgydlauw, dygyfor.
Confluo, fluxi, ĕre: Ygydlenwi, ymgyfred, cydlifeirio. Cydtwysgo, ymdwysgo, dygyfor: ymgyfarfod o amryw fannau.
Confluvium, ii, Ymgyfarfod dyfroedd, ymgyfred dyfroedd, cymmer, cydffrwd.
Confluus, a, um: A fo 'n ymgydlenwi, &c. vid. Confluo.
Confodio, di, ĕre: Cloddio, gwanu, trywanu.
Confœdusti, Rhai cydgyngrair: ymarfolliaid.
Confœtus, a, um: Beichiog, torrog, cyfebr.
Conforio, īre, Tommi, ysgothi, ysttommi am benn, pibo.
Comformatio, ōnis, Gwneuthuriad, ffurfiad, lluniad, saernïaeth. Athrawiaeth, egwyddor.
Conformis, e, Cyflun, gogyflun, vnllun, vnddull, vnffurf. Cymmwys, cyfaddas.
Conformo, āre: Cyflunio, ffurfio, saerniaethu, gwneuthur yn vnddull. Cymmesuro.
Confornico, āre. Idem quod Concamero.
Confoveo, ēre: Cydfeithrin. Achlesu, cynnhesu, cadw yn ei wrês, ymgeleddu.
Confractus, a, um: Twnn, briwdwn.
Confragōsus, a, um: & Confragus, a, um: Garw, agarw, clegyrnog, clogwynog, carregog, creigiog. Caled, anhawdd ei ddeall, trwsgl, gerwin.
Confrĕmo, ŭi, ĕre: Ffrommi, drygnadu, drygleisio, breferad: ymrwgnach.
Confrĭco, cŭi, are: Rhuglo yn ddwys, ymruglo.
Confringo, frēgi, ĕre: Dryllio, yssigo, briwo.
Confugio, gi, ĕre: Ffo, cilio, rhedeg am nodded a chynnhorthwy.
Confugium, ii, Amddiffynfa, lle i ffo am nodded.
Confulcio, si, īre, Attegu, cyfattegu, goseilio.
Confulgeo, lsi, ēre: Disgleirio, llewychu, tynnu, goleuo, ymloywi.
Confundo, fudi, ĕre: Dygymmysgu, dyfysgu, cymmysgu, cynhyrfu, anrhefnu, bwrw allan o drefn. Gwaradwyddo.
Confusè, & Confusim: Mewn annrhefn, fyg fâg, blith draphlith, bendraphen, allan o drefn.
Confusio, ōnis, Cymmysg, dyfysgi, anrhefn. Cynnwrf meddwl. Mefl, cywilydd, gwarth, gwaradwydd.
Confusus, a, um: A fo cymmysg, mewn annrhefn, wedi ei fwrw blith draphlith, mewn cythrudd a sannedigaeth, synnedig, brawychus.
Confutatio, ōnis, Diddadl, dibrawf, gwrthbrawf.
Confūto, āre, Diddadlu, disbrofi, argyoeddi, lladd â rheswm, gorchfygu â rheswm. Gwneuthur yn gymmysg.
Congelasco, ĕre, Ceulo, tewychu, fferru.
Congelatio, ōnis, Ceulad, tewychiad, fferrdod.
Congelidus, a, um: Claiar, llygoer, lledoer, llinagr, hydwymn.
Congēlo, āre, Ceulo, tewychu, fferru, rhewi.
Congeminatio, ōnis, Dyblad, addyblad, ailadrodd.
Congemisco, ĕre, Cydwylofain, cydgwynfan, cydochain, cydalaethu. Clindarddach a grillian fel y gwna coed a dorrer, wrth gwympo.
Congĕner, is. Adject. Cydryw, cydgenedl, cydwaed, o'r vn rhyw, o'r vn gerennydd.
Congenĕro, āre, Cenedlu, ynnill etifedd, eppilio. Cymdeithasu, cyssylltu.
Congenitus, a, um: Adject. A gydgenedlwyd, anianol.
Congenŭlo, āre, Penlinio, gistwng ar liniau, plygu glin.
Conger, & Congrus, gri: Congren, morlyswen.
Congeries, ei: Twrr, pentwrr, crûg, cruglwyth, cludair, swpp, carnedd.
Congerminasco, ĕre: & Congermino, āre: Cydflaguro, cydtyfu. Ymgymdeithasu, ymgyplysu.
Congĕro, gessi, ĕre: Casglu ynghŷd, dwyn ynghŷd. Tyrru, pentyrru, cydtyrru, syppio, cludeirio, carneddu, ymgasglu, ymgynnull.
Congerro, ōnis, Gwas digrif, digrifwas. Cyfeddachwr digrif-lan.
Congestio, ōnis, Cydtyrriad, crowniad.
Congestitius, a, um: Cludeiriol, a fo wedi ei bentyrru.
Congestus, us, ui: Pentwrr, cludair. Cludeiriad, pentyrrad.
Congialis, e, Y peth y gain galwyn ynddo.
Congiarium, ii, Cyfarwys, arian rhann, rhodd haelwych.
Congius, ii, Galwyn, galwyn a phint.
Conglacio, āre: Rhewi.
Conglobatim, Yn gnappiau, yn bellenau.
Conglŏbo, āre, Cydbellenu, ymbellenu, dirwyn, ymddirwyn, pellenu, syppio.
Conglomero, āre, Pellenu, &c. ferè idem quod Conglŏbo.
Conglutino, āre, Ysgrawlingo, gludio, cyssylltu.
Congræco, āre: & Congræcor, āris: Cydwledda, wttres, gloddest.
Congratŭlatio, ōnis, Cydlawenychiad, cyd-ddiolwch.
Congratŭlor, āris, Cydlawenychu am lwyddiant vn, Cyd-ddiolch.
Congredior, ĕris, Cydfyned, cydgerdded. Ymladd a chydio ag vn: ymgyrchu, ymhwrdd, cyhydreg, ymgipris, ymossod, yngattewrach, ymgytgam: ymgynnadl, ymddadleu, ymddiddan law ynllaw.
Congregabilis, e, Hygasgl, hawddgynnull.
Congregatio, ōnis, Cynnulleidfa, cymmanfa, tyrfa, mintai, llwyrwys.
Congrĕgo, āre, Casglu, passim corruptè Clasgu, casglu ynghŷd, cydtyrru, cynnull.
Congressio, ōnis, Cyfarfod, cyfrwch, cynnadl. Trabludd, cyfrdan, ymgyrch, ymhwrdd, ymdrech, ymladd, ymgyfwrdd, ymdaraw, ymdrin, cynossod, ymossod. Ymddadleu.
Congressus, us, ui. Idem.
Congrex, O'r vn gyrr, o'r vn ddiadell.
Congruens, tis, Addas, cymmwys, cyngweddol, cyfaddas, yn cydladd, yn cyttuno.
Congruentia, æ, Cydgordiad, cyttundeb, cyssondeb. Addasrwydd, cymmhwysdra, cyffelybrwydd.
Congruo, ĕre, Cyttuno, cynghordio, cyssoni, cydsynio, cyngweddu.
Congruus, a, um: Cyfaddas, cymmwys, a fo yn cydladd, yn cyngweddu, cymmessur.
Congylis, ĭdis, Gwreiddyn meipen.
Conjectatio, ōnis, Amcan, trawsamcan, dychymmyg, dyfaliad. Dewindabaeth.
Conjecto, āre, Lledtybio, tybio, amcanu, dyfalu, dirnad, bwrw amcan. Dewinio.
Conjector, ōris, Deonglwr breuddwydion, deonglwr, dirnadwr, amcanwr, dyfalwr. Dewin.
Conjectūra, æ, Tyb, llettyb, tybygoliaeth, amcan, dyfal. Dewindabaeth.
Conjectūro, āre, Dyfalu, tybio, bwriadu, bwrw amcan. Dewinio.
Conjicio, jēci, ĕre: Bwrw ynghŷd, bwrw, taflu. Atque idem quod Conjectūro.
Conisco, ĕre, Tolcio, ymdolcio, ymhwrdd, taro fal hyrdded.

Conjn-

Conjugālis, e, *Dyweddïol, cydieuol, perthynol i briodas, gweddog.*

Conjugatio, ōnis, *Cyſieuad, cyfrwym, cyſſylltiad.*

Conjugium, ii, *Dyweddi, priodas. Cŷd gŵr a gwraig.*

Conjŭgo, āre, *Cydieuo, rhoi dan yr iau, hyweddu, dyweddio, priodi.*

Conjŭgus, a, um: *Cydiau, gweddog, cydweddog, a roed at ei gydwedd, priodol, dyweddiol.*

Coniunctio, ōnis, *Cyſſylltiad, cydgyſſylltiad, cydiad. Cyfathrach, carennydd, cymdeithas, cyfeillach, cydnabod, cyttundeb, cyſſondeb.*

Coniunctus, a, um: *Cyſſylltedig, cyfathrachol, rhwymedig, clymmedig. Cyfun, cyttun, dyun.*

Coniungo, xi, ĕre: *Cyſſylltu, cwplyſſu, cydio. Cyfeillachu, cyfathrachu: uno, duno.*

Coniunx, & Coniux, ŭgis: *Cydwedd, prïod o ŵr neu wraig. Cyweſtach. Priodferch, priodasferch.*

Coniuratio, ōnis, *Cyttwng, cydlw, cydfrad, cydfwriad, cyngrair, ymwneuthuriad drwy lw; cynllwyn, brâd, cyſſwyn.*

Coniūro, āre, *Cydtyngu, ymdyngu, ymgyngreirio, cyngreirio; ymwneuthur, ymffyddio, cydfwriadu. Cydwneuthur yr un peth.*

Conlatro, āre, *Cyfarth, dal cyfarth, ymſerthu, ymſennu.*

Connecto, nexŭi, ĕre: *Cydglymmu, cyfrwymo, rhwymo ynghŷd, cwplyſſu.*

Connexio, ōnis, *Cyfrwym, cytglwm, diweddglo, cynghlwm.*

Connexum, i, *Diweddglo, cloedigaeth, cytglwm, cynghlwm.*

Connexus, us, ui: *Cyſſylltiad, cydglymiad, cyfrwym.*

Connitor, ĕris, *Cydymegnio, cydymorcheſtu, pwyſo ar, gogwyddo at, llafurio wrth eſgor.*

Connīveo, ēre, *Cau llygaid, llygadgammu, amrantu, taro 'r amrant ar y llall. Cymmeryd arno na welo, ymddieithro, cyd-ddwyn yn ddioddefgar.*

Connōdo, āre, *Cydglymmu, achlymmu.*

Connubium, ii, *Priodas, dyweddi.*

Connūdo, āre, *Noethi, dynoethi.*

Cōnōpēum, i, *Cylched, llenn gwely, cylchlen gwely. Pabell.*

Conops, *Gwybedyn.*

Conor, āris, *Ymegnio, ymorcheſtu, ymgais, rhoi cais. Arofyn, bwriadu, amcanu. Ymroi 'n gwbl, rhoi ei hôll egni.*

Conquādro, āre, *Pedwarochri, pedriongli.*

Conquaſſatio, ōnis, *Yſgydwad, ſigl, yſgydfa. Aflonyddwch, blinder.*

Conquaſſo, āre, *Yſgydwyd, yſgwyd, ygyttian. Yſſigo, dryllio. Blino, moleſtu, niweidio.*

Conquĕror, ĕris, *Cwyno, achwyn, alaethu, cwynfan, ymgwyno, ymgwynfan.*

Conqueſtio, ōnis, *Cwynfan, alaeth, cwynofain.*

Conqueſtus, us, ui. Idem.

Conquieſco, ĕre, *Bod yn llonydd, ymlonyddu, llonyddu, lliniaru. Cael ſeibiant, cael hamdden a llonyddwch. Peidio, dyſpeidio. Ymfoddloni.*

Conquiniſco, ĕre, *Goſtwng penn, pengammu, gogwyddo.*

Conquiro, ſiui, ĕre: *Ymgais, ymgeiſio, ymofyn, ymorawl, dyfalgeiſio, chwilio am. Caſglu.*

Conquiſitio, ōnis, *Ymgais, dyfalgais, cais, chwilfa: dewis, etholiad, ymofyn, ymorawl.*

Conquiſītor, ōris, *Chwiliwr, chwilennwr, ymofynnwr, ceiſiwr.*

Conquiſitus, a, um: *Dichlyn, perffeithlawn, manylwaith, deſtluſwaith.*

Conrādo, &c. vid. Corrādo, &c.

Conreus, a, um: *Cydaffeithiol, un o'r affaith.*

Conſalutatio, ōnis, *Cydannerch, ymannerch, cydymannerch, cytgyfarch.*

Conſaluto, āre, *Ymannerch, cyfarch gwell.*

Conſaneſco, ĕre, *Myned yn holliach.*

Conſanguineus, i, *Câr, câr o waed, cydwaed.*

Conſanguineus, a, um: *Cydwaed, cytgar, câr.*

Conſanguinitas, ātis, *Carennydd o waed, cydwaedoliaeth, gwaedoliaeth, cydgarennydd.*

Conſāno, āre, *Iachâu, myned yn iach.*

Conſarcīno, āre, *Clyttio, darnio. Dodi wrth.*

Conſarrio, īre, *Chwynnu.*

Conſaucio, āre, *Archolli, briwo, clwyfo.*

Conſceleratus, a, um: *Yſgeler, echryſlawn, diriaid.*

Conſcelĕro, āre, *Echryſloni, gwneuthur un yn yſgeler. Diwyno, halogi, llygru.*

Conſcendo, di, ĕre: *Dringo, eſcyn, dyrchafael.*

Conſcenſio, ōnis, *Dyrchafiad, eſgyniad, dringiad,*

Conſcientia, æ, *Cydwybod, tyſtiolaeth meddwl un ei hunan. Gwybodaeth, adfeddwl.*

Conſcio, īre, *Gwybod am dano ei hun, ymwybod, gwybod ei fod yn euog neu na bo.*

Conſciſco, ſciui, īre, *Cydſynio, darofyn, cydganiattau, peri, achoſio, gwneuthur.*

Conſciſſūra, æ, *Rhwyg, trŵch, torriad.*

Conſcius, a, um: *Cyfrin, a fo o gydgyfrinach, o'r cyfrinach. Reus, euog.*

Conſcrībo, pſi, ĕre: *Yſgrifennu, cydyſgrifennu, llythyru enwau.* K. Nomina conſcribere.

Conſcriptio, ōnis, *Yſgrifenniad, llythyriad.*

Conſĕco, cŭi, āre, *Torri, llâdd ag arf, dryllio, darnio.*

Conſecraneus, *A ymroddo, neu a gyſſegrer o un ſect.*

Conſecrātus, a, um: *Cyſſegredig.*

Conſecro, āre, *Cyſſegru, ſancteiddio. Nefoli.*

Conſectanei, *Rhai o'r un ffordd: ymddilyniaid,*

Conſectarium, ii, *Rheſwm byrr.*

Conſectarius, a, um: *A fo yn canlyn.*

Conſectatio, ōnis, *Ymerlyn, ymganlyn, ymlyniaeth, canlyniad.*

Conſectator, ōris, *Ymlyniad, canlynwr, erlynwr, dylyniad, dyludwr.*

Conſector, āris, *Canlyn, dilyn, ymlyn, erlyn, ymddyludo, dyludo, dilyd. Ymhel, ymhelcyd, ymorcheſtu ac ymegnio ac ymgais am beth. Dynwared. Gorddiwes, ymorddiwes, dyfod o hŷd i beth.*

Conſecutio, ōnis, *Canlyniad, dylyniad.*

Conſēdo, ōnis, *Eiſteddwr, cyfeiſteddwr.*

Conſemineus, a, um: *Ambâd: a hauer o amryw hadau. Cytblann.*

Conſeneſco, ĕre, *Heneiddio, myned yn hên, myned mewn oedran.*

Conſenſio, ōnis: & Conſenſus, us, ui: *Cydſyniad, cyttundeb, dundeb, cyſſwyn.*

Conſentaneus, a, um: *Cyſſon, cymmwys, addas, a fo 'n cydgordio ac yn cyttuno.*

Conſentiens, tis, *Cydſyniawl, cyttûn.*

Conſentio, ſi, īre, *Cyttuno, cydſynio cyſſynio, cordio, cydgordio.*

Conſepio, pſi, īre, *Cau a chae, cau amgylch, amgylchu.*

Conſeptum, i, *Buarthgae, caeadcae, coetgae.*

Conſequens, tis, *Yn canlyn, dylynol, cyd-ddylynol, dylyniad: y cytglo, y cynghlo.*

Conſequentia, æ, *Cyd-ddilyniad, dylyniad, cyſymlyn, cyferlyn.*

Conſĕquor, ĕris, *Dilyn, canlyn, dilyd, ymganlyn. Cael, caffael, gorddiwes, cyrhaeddyd, dyfod o hŷd, ennill. Amgyffred. Mwynhau.*

Conſerēnat, *Mae hi yn hin deg.*

Conſĕro, ſeui, ſitum, ere: *Hau, plannu, goſod.*

Conſĕro, ſerŭi, ſertum, ĕre: *Cymmyſgu, cydſengi, cyſſylltu, cydio, goſſod, ymoſſod.*

Conſertor, ōris, *Cydymwanwr, ymoſſodwr.*

Conſerua, æ, *Cydforwyn, cydweinidoges.*

Con-

Conservatio, ōnis, Cadwraeth, ceidwadaeth, nodded.
Conservator, ōris, Ceidwad, ymddiffynnwr, nawddwr, gwaredwr, ymwaredwr.
Conseruitium, ii, Cydwasanaeth.
Conservo, āre, Cadw, noddi, amddiffyn, goarchadw, achlessu.
Conservus, i, Cydwas.
Consessus, us, ui: Cyfeistedd, eisteddfod, lliaws yn cydeistedd, gorsedd.
Consideo, ēre, Cydeistedd, gorseddu. Sefydlu, llonyddu, ymgyfleu, ymsefydlu, gorphowys, peidio.
Considerantia, æ, Ystyriaeth, darbod.
Consideratio, ōnis, Ystyr, ystyriaeth, darbod.
Consideratus, a, um: Ystyriol, pwyllog, darbodus, hamddenol, call, synhwyrol, doeth, yn canfod ôl a blaen.
Considero, āre, Ystyried, darbod, pwyllo, ambwyllo, craff synied, edrych yn ei gylch, cymmeryd hamdden.
Consīdo, sēdi, sessum, ĕre: Eistedd, gorphowys, ymgyfleu. Disgyn i'r gwaelod, gwaelodi, gwaddodi, llorio. Disgyn fel aderyn ar ôl ehedeg. Peidio, llaesu, ymollwng, lliniaru, arafu, arafeiddio.
Consignatio, ōnis, Nôd, seliad, arwydd ygrifenniad.
Consignificatio, ōnis: Arwyddoccáad, dangosiad arwy arwyddion, cydarwyddoccáad.
Consignifico, āre, Dangos drwy arwyddion, cydarwyddoccau.
Consigno, āre, Arwyddo, nodi, selio, inselio.
Consilesco, ĕre, Tewi â sôn, distewi, bod heb yngan.
Consiliarius, ii, Cynghorwr.
Consiliarius, a, um: Cynghorus, da ei gyngor.
Consiliator, ōris, Cynghorwr.
Consilio, āre, Cynghori, ymgynghori.
Consilio, ŭi vel īui, īre: Cydneidio, cydlammu.
Consilium, ii, Cyngor, barn. Amcan, arfaeth, arfeddyd, bwriad. Cymmanfa o gynghoriaid, eisteddfod, cwnsli.
Consimilis, e, Tebyg, cyuwhebyg, cyffelyb, cyhafal, hafal, eisor, cyfeisor.
Consisto, stiti, ĕre: Sefyll yn gryfgadr, sefyll, gorsefyll, cyfaros, ymaros, godrigaw. Cydsefyll: llonyddu, bod yn llonydd a gorphowys.
Consistorium, ii, Cynghordŷ, gorseddfa, gorseddfaingc, hawlfaingc, gorsedd esgob: y cynghoriaid a fo yn y lle hwnnw.
Consobrina, æ, Cyfnither, cyfnitherw, cyfnithderw.
Consobrinus, i, Cefnder, cefnderw.
Consocer, Cydchwegrwn.
Consociatio, ōnis, Cyfeillach, cymdeithas.
Consocio, āre, Cyfeillachu, cymdeithasu, cyssylltu cymdeithas.
Consolabilis, e, Hawdd ei gyssuro, comfforddus. Et activè, A gyssuro, a ddiddano, a ddyhuddo.
Consolabundus, a, um: Idem quod Consolatorius.
Consolatio, ōnis, Cyssur, diddanwch, comffordd, dyhuddiant.
Consolator, ōris, Cyssurwr, diddanwr, comfforddwr.
Consolatorius, a, um: Cyssurus, a gyssuro.
Consolido, āre: Iachâu yr hyn a dorrwyd, cyfannu, cyfhau, gwneuthur yn gyfan.
Consōlor, āris: & Consōlo, āre: Cyssuro, comfforddio, diddanu, dyhuddo, rhoi cyssur.
Consomnio, āre, Breuddwydio.
Consŏnans, tis, Cydseiniog, llafar, cydson, cydsain, yn dadseinio, cysson, cydseiniog, seiniog, soniar, soniarus. Cymmwys, cyfaddas, cymmhesur, yn cydgordio.
Consonantes literæ, Llythyrennau cydsain, cydseiniaid, cysseiniaid, cyssoniaid. Llafariaid.
Consŏno, āre, Cydleisio, cydseinio, gwneuthur godwrdd. Cyttuno, cyttoni, cyssoni, cydgordio.
Consŏnus, a, um: Cydlais, cysson, cytton. cyttûn.
Consōpio, īre, Rhoi i gysgu, peri cysgu, suo. Cysgu.
Consors, sortis, Cyfaill, cydymaith, cyfrannog, rhannog, cyfrin, o'r gyfrinach. Cyffelyb.
Consortio, ōnis, Cyfeillach, cymdeithas.
Consortium, ii, Cyfeillach, cymdeithas, cyweithas, cydfyddiaeth, cyttal.
Conspectus, us, ui: Golygiad, gweled iad, golwg, edrychiad.
Conspergo, si, ĕre: Gwasgaru, taenu, taenellu, bwrw am benn. Cymmysgu.
Conspicilium, ii, Ffenestr goeg, ffenestr ddellt. Yspectal, gwydr golwg, golygwydr.
Conspicillo, ōnis, Selwr, yspiwr, dyn seliad, disgwiliwr, gwiliwr, yspienn wr.
Conspicio, spexi, ĕre: Gweled, edrych, canfod, disgwyl, golygu, syllu, tremio. Bwrw golwg: ystyried.
Conspicor, āris, Gweled, canfod.
Conspicuus, a, um: Hy-wel, amlwg. Ardderchog, parchedig. Hynod, nodol.
Conspiratio, ōnis, Cydfrad, cydfwriad, cynllwyn. Cydsyniad, cyttundeb, cydtwng, cydlw.
Conspirātus, us, ui: Idem.
Conspīro, āre, Cydchwythu, cydanadlu: cydfwriadu, gwneuthur cydfrad, ymwneuthur, ymddyuno. Cyttuno, cydsynio. Bod o'r un blaid, o'r un gyfathrach, o'r un meddwl.
Conspīro, āre, à nomine Spira, æ: Ymdroi yn gylch, ymddirwyn, ymdorchi, myned yn dorch.
Conspisso, āre, Tewychu.
Conspondeo, di, ēre: Ymgydaddaw, addaw iw gilydd.
Consponsi, Y rhai a fo wedi ymgredu â'i gilydd.
Consponsor, ōris, Cydfach.
Conspuo, ĕre, Poeri am benn, diwyno â phoer, amboeri.
Conspurco, āre, Diwyno, halogi, budreddu, llutrodi.
Conspūto, āre, Dyboeri, ymboeri, mynychboeri.
Constăbīlio, īre, Diogelu, cryfhau, cadarnhau, sicrhau.
Constagno, āre, Cronni, llynio.
Constans, tis, Gwastad, dianwadal, disyfyll, sefydlog, safadwy, diorïog, diysgog.
Constantia, æ, Gwastadrwydd, dianwadalwch.
Constat, Mae 'n amlwg, mae 'n hyspys, mae 'n ddiau, mae 'n ddidaddl. Mae 'n costio, fe werthir er, e dâl, e gŷst.
Constellārio, ōnis, Cydser, swpp o sêr, ser-gynnull.
Constellātus, a, um: Serennog, serennol, serloyw.
Consternātio, ōnis, Echryn, dychryn, braw. synnedigaeth, cythrudd.
Consternatus, a, um: Dychrynnedig, sannedig, synn, cythruddedig, mewn braw, wedi hyllu, mewn irdang.
Consterno, āre, Dychrynu, brawychu, cythruddo, synnu. Dymchwelyd i lawr.
Consterno, strāui, ĕre: Taenu, palmantu, gwasarnu, gorchuddio.
Constīpo, āre, Tewychu, gwneuthur yn dew, gwneuthur yn gaead. Cydsecoi.
Constituo, ĕre, Pennu, pennodi, ordeinio, trefnu, gosod. Amcanu, arfaethu. Addaw. Cyfleu, sefydlu. Codi gwaith, adeiladu. Gwneuthur ammod. Cadarnhau, sicrhau.
Constituta, ōrum: Gosodau, gosodedigaethau, ordeiniadau.
Constitutio, ōnis, Cyflwr, naws. Dychymmyg. Gosod, gosodedigaeth, ordinhâad. Trefnid.
Constitutò, Ar y dydd pennod.
Constitutum, i. Idem quod Constitutio.
Constitutus, us, ui. Idem.
Consto, stiti, āre: Cydsefyll, ymsefyll. Aros, cyfaros. Parhau. Bod yn amlwg, bod yn hyspys, bod yn ddilys, bod yn ddiogel. Bod yn sefydlawg. Bod yn wneuthuredig. Bod yn debyg iddo ei hun. Bód. Cyttuno: ymdeithio. Costio, talu.
Constrĕpo, pŭi, ĕrē: Diaspedain, dadseinio, darstain, trystio.
Constringo, xi, ĕre: Rhwymo 'n dynn, cylymmu 'n dynn, gwasgu 'n ddwys, rhwym,

rhwymo yn gaeth. Dirio, gwthio, cymmell, lleſtair, caethiwo.

Conſtructio, ōnis, Cyfanſoddiad, adeilad, gwneuthuriad, ſaerniaeth : treſnad, cyflead, goſodiad. Cydadail, cyſtrawen.

Conſtruo, uxi, ĕre : Cydtyrru, cydoſſod, cyfanſoddi. Adeiladu, llunio, gweithio, gwneuthur,

Conſtuprātor, ōris, Godinebwr, gordderchwr, anlladwr.

Conſtrūpro, āre, Godinebu, gwneuthur godineb, gordderchu.

Conſuădeo, ēre, Cynghori, anghori, annog, denu.

Conſuāſor, ōris, Cynghorwr, annogwr, denwr.

Conſūdaſco, ĕre, Dychwyſu.

Conſuefăcio, fēci, ĕre : Cynneſino, arferu, dyſgu peth drwy ei gynneſino.

Conſueſco, ēui, ĕre : Gnottau, arfer, ymarfer, bod yn arfer.

Conſuētio, idem quod Conſuetūdo.

Conſuetūdo, ĭnis, Gnottáad, arfer, defod, cynnefod, cynnefindra, henfoes. Dull, gwedd, modd, cydnabod. Cyd gŵr a gwraig.

Conſuētus, a, um : Cynneſinol, arferol, defodol, arferedig, gnawd.

Conſul, ŭlis, Prifſwyddog yn Rhufain, a dau o honynt a'i llywodraethai bob blwyddyn. uchelfaer.

Conſulātus, us, ui : Swydd y Conſul, uchel-faeronaeth.

Conſŭlo, lŭi, ĕre : Ymgynghori, gofyn cynghor, darbod o beth, gofalu tros. Cynghori, rhoi cynghor. Cymmeryd, vt Boni conſule.

Conſultè & Conſultò : Drwy gynghor, yn gynghorus, yn bwyllig, yn yſtyriol, o'r gwaith goddeu.

Conſulto, āre, Cynghori, ymgynghori, rhoi cyngor, gofyn cyngor. Cymmeryd cyngor, cymmeryd pwyll.

Conſultum, i, Cyngor, ymgynghoriad. Goſod, neu ordinháad y cynghor.

Conſultus, a, um : A ymgynghorwyd ag ef. Cynghorus, a ro cyngor, doeth, celfydd, cyfarwydd, a ŵyr ac a fedr.

Conſummatio, ōnis, Cwblháad, perffeithiad, dibenniad, diweddiad, gorffen, pen, diben.

Conſummātus, a, um : wedi ei orphen a'i ddibennu. Cwbl, cyflawngwbl, perffeithlawn.

Conſummo, āre, Cwblhau, perffeithio, dibennu, diweddu, gorphen, cyflawni.

Conſūmo, pſi, ĕre : Treulio, dywalldram, afradloni, difa, difrodi, yſſu, difetha, gormeſſu, diddymmu, diſtrywio, dwyn ar ddim.

Conſumptio, ōnis, Traul, difrawd difaedd.

Conſumptor, ōris, Treuliwr, difawr, difrodwr, yſſwr, afradlonwr.

Conſŭo, ĕre, Cydwnio, gwnio yngbŷd.

Conſurgo, rexi, ĕre : Cydgyfodi, cydgychwyn.

Conſutūra, æ, Cydwni.

Conſydero : &c. vid. Conſidero, &c.

Contabĕo, ŭi, ēre : & Contabeſco, bui, ĕre : Gwywo, ſychgrino, ſychnychu, nychu.

Contabŭlātio, ōnis, Llawr yſtylled, yſtyllodiad, byrddiad.

Contabŭlo, āre : Yſtyllodi, byrddio, tonniaru, cyfaſtellu.

Contactus, us, ui : Ymgyfwrdd, cyffyrddiad.

Contāges, is : Ymglwyf, clefyd cael, haint llŷn, clefyd lluſg. Cyffyrddiad.

Contagio, ōnis. Idem.

Contagiōſus, a, um : Gwenwynig, llygrol. Morbus contagioſus, Haint llŷn, clefyd cael.

Contagium, ij. vid. Contāges.

Contamĭno, āre, Halogi, diwyno, budreddu drwy gyfwrdd neu gymmyſgu.

Contechnor, āris, Dychymmyg dichell, llunio dichell, cyfrwyſ-ddychymmyg.

Contĕgo, exi, ĕre : Cuddio, gorchuddio.

Contemĕro, āre : Diwyno, llygru, halogi.

Contemno, pſi, ĕre : Dirmygu, tremygu, diyſtyru, dielwi, dibriſio.

Contemplatio, ōnis, Synnyedigaeth, dwys fyfyrdawd, dwfn-feddyliad, dal ſulw, golygiad, edrychiad, dwyſdrem.

Contemplativus, a, um : Synniedigawl, ſynniawl.

Contemplator, ōris, Dyfal edrychwr, dyfal ſynniwr, edrychiad, golygiad.

Contemplo, āre : & Contemplor, āris : Dyfal edrych, ymſynnied, dwys yſtyried, dal ſulw, dwys fyfyrio, dyfal dremio, darſyllu.

Contemporaneus, a, um : Cydamſerol, o'r un oes ac amſer, cydoes.

Contemptibilis, e, Salw, dielw, diſas, diſenw, dibris, dirmygus, diyſtyr.

Contemptim, Yn ſalw, yn ddibris, yn ddirmygus, yn ddiyſtyr, yn watwarus.

Contemptio, ōnis. vid. Contemptus, us.

Contemptus, a, um : vid. Contemptibilis.

Contemptus, us, ui : Dirmyg, tremyg, diyſtyrwch, ſalwedd, dielwedd.

Contendo, ĕre : Ymyſtyn : ymegnio, ymorcheſtu, ymorwſt, ymwrwſt, ymyſgwr, ymoryſgwr, ymdynnu, ymryſſon, ymgeintach, cymhennu, ceccru, ymrafaelio. Gwneuthur ei oreu : ymdaeru, dal y tant. Dyfryſio.

Contenĕbrat, Mae 'n tywyllu, mae 'n noſi.

Contentio, ōnis, Ymorcheſt, egni, ymwth, ymdynn, ymorwſt, ymoryſgwr, ymgais. Cynnen, ymryſon, ymrafael, cywryſedd, cyfryſedd, ceintach, trafod, ceccreth, ymladd, ymſwrn, ymleflef, ymddadleu.

Contentiōſus, a, um Ymryſongar, cynhennus, ceccrus, dadleugar.

Contentus, a, um : Boddlawn, wedi rhyngu ei fodd.

Conterminus, a, um : Cydterfynol, cyffinydd, cyfagos, amminiog.

Contĕro, triui, ĕre : Cymmriwo, briwo 'n fân, malu, malurio, maedda 'n fân, curo 'n fân. Treulio, gwiſgo. Treulio 'n ofer.

Conterraneus, a, um : Gwr unwlad, cydwladwr, cydwlad, cydtiriog, Amminiog tir. K. H.

Conterreo, ŭi, ēre : Ofni, peri ofn, dychrynu.

Conteſtor, āris, Galw yn dyſt. Dymuno, deiſyf. Achwyn yn doſt, cwyno yn doſtur. Cymmeryd tyſtiolaeth. Tyſtio yn erbyn.

Contexo, ŭi, ĕre : Gwëu, gweu ynghŷd, cyſſylltu, cydio, cymmhlethu, cydblethu, gweithio 'nghŷd, clymmu 'nghŷd, rhwymo 'nghŷd. Cynnull, llunio, dychymmygu.

Contextus, a, um : Cymmhleth, cydweuedig, cyfrodedd, diwngor, cyſſylltedig.

Contextus, us, ui : & Contextio, ōnis : Cymmhlethiad, cydwead, cyſſylltiad, cyfanſoddiad.

Conticeo, ĕre : & Conticeſco, ĕre : Tewi, cynnhewi, diſtawu, goſtegu, rhoi goſteg.

Conticinium, ii : Amſer mynd i gyſgu, pan fo pob peth yn ddiſtaw ; dyfnder nos, yr amſer rhwng caniad cynta 'r ceiliog a chlais dydd. Dewaint.

Contigno, āre, Cledru pen tŷ, ceibro, byrddio, yſtyllodi.

Contigŭus, a, um : A fo 'n cyfwrdd, cyfagos, cyfneſſaf.

Continens, tis : Subſt. A ymgatwo ac a ymgynnhalio, yn enwedig oddiwrth wragedd, diwair, dianllad.

Contĭnens, tis, Part. & Adject. Cydiol, cyſſylltol, cyfan, digyfwng, digyſſwllt, didorr : yn ymgadw rhac merched, diweir, ymattalus. Digribddeil, tymmherus.

Continenter, Yn ddibaid, drwy gydol yr amſer, yn ddiodorr, yn gydgyſſwllt. Yn ymgynnal, yn ddiweir, yn ymarbed, yn ymgadw.

Continentia, æ, Ymattal, ymgynnal, diweirdeb, dianlladrwydd, ymarbed.

Continĕo, ēre : Genni ynddo, gweddu ynddo, cynnwys, amgyffred. Attal, cyfattal, dal, rhwyſtro, lluddias, lleſtair. Cadw 'n guddiedig, cuddio, cadw ynghŷd.

Contingens, tis : Digwyddol, damweiniol.

Contingo, tĭgi, ĕre : Cyfwrdd, gogyfwrdd, cyrhaeddyd at, dyfod hyd at, cyrhaedd yngbŷd. Digwydde, damweinio. Enneinio.

Continuatio, ōnis : Gobiriad, hiriant, para.

Continuè, Heb odor. K. H. yn wastadol, yn ddiodor, yn ddibaid, yn ddiattal, yn ddirwystr.

Continuò, Yn y man, yn ddiannod, yn ddioed, yn ddiohir, yn ddiattreg.

Continuo, āre : Parhau, hirbarhau, bod yn ddiodor, bod heb peidiaw, cyssylltu wrth.

Continuus, a, um : Parhaus, didorr, diodorr, dibaid, digyfwng, lydol, caead, cyfan-gwbl, cyfwlch, cyfan ddiodorr.

Contollo, ĕre : Cydgodi, cyd-ddwyn, cydgywain.

Contor, āris : Beisio, ceisio 'r gwaelod, cael bais, plymio : ymorawl, dyfal ymofyn.

Contorqueo, si, ēre : Dirwyn ynghylch, nyddu 'n wden, torchi, croesdroi, rhoi croesdro. Ergydio, bwrw, taflu. Cyfrodeddu.

Contortè, Yn gyndynn, yn nyddu gwdyn, yn rhwystrus, yn dorchau, yn groesdro, yn droiau, yn drofáau; yn gyfrodedd.

Contrà, præpos. Yn erbyn, gyferbyn, gyfeirwyneb, yngwrthwyneb, yn amgenach.

Contrà, Adverb. Yn y gwrthwyneb, ar gyfeir, gyferbyn.

Contractio, ōnis : Crebychiad, tynniad yngbŷd, casglfa, byrrháad, cuchiad, eiddilwch.

Contractus, a, um : wedi yngynnull, wedi ei dynnu yngbŷd, byrr, cwtta, cyfyng, cûl, creppach, cyrfach, Demet. wedi ei gyfyngu.

Contractus, us, ui : Ammod, dygymmod, marchnad.

Contradīco, dixi, ĕre : Dywedyd yn erbyn, gwrthddywedyd.

Contradictio, ōnis : Gwrthddywediad, gwrthiaith.

Contrādo. vid. Trado.

Contraĕo, Myned yn erbyn.

Contrăho, traxi, ĕre : Tynnu yngbŷd, casglu yngbŷd, byrrhau, dyfyrru, cwttogi, cyfyngu, cyrbychu, crepachu, crebychu. Ammodi, dygymmodi.

Contrariĕtas, ātis : Gwrthwyneb, anghydfod.

Contrarius, a, um : Gwrthwynebol, gwrthwyneb, a fo yn erbyn, amgenach, a fo gyferbyn. cythrawl.

Contrascriptum, Gwrthysgrifen.

Contrasto, stiti, āre : Gwrthsefyll, gwrthladd, gwrthwynebu, sefyll yn erbyn.

Contrauenio, ni, īre : Dyfod yn erbyn, gwrthddywedyd, cyfarfod.

Contrauersum, Yn wrthwynebol, yngwrthwyneb.

Contrecto, āre : Mynychdeimlo, mynychdrin, palfalu, traethu.

Contremisco, ĕre : Crynu gan ofn, dychrynu, dirgrynu, ergrynu.

Contribŭo, ŭi, ĕre : Cydroddi, rhoi cymmorth, rhoddi, rhiso, rhannu, cyfrannu, gwahanu : cydtrethu.

Contributio, ōnis : Cydrodd, cydran, cymmorth, cydtreth.

Contristo, āre : Pruddhau, peri tristwch, tristau.

Contritio, ōnis : Cystudd calon. Briwiad.

Controuersia, æ, Ymrysson, dadl, gwrthddadl, ymrafael, ymwrthryn, cywrysedd, cyfrysedd.

Controuersiosus, a, um : Ymryssongar, amrafaelus, cynnhennus, a fo mewn ymrysson.

Controuersor, āris : Amrafaelu, amrysson, ymddadleu, cynnhennu.

Controuersus, a, um : Petrus, amheus, a fo mewn amrafael, ymrysson-gar, dadleugar, ceccrus, cwerylus, cynnhennus.

Contrucīdo, āre : Archolli, briwo yn ddrwg, clwyfo yn drwm. Lladd yn greulon, llofruddio.

Contrudo, si, ĕre : Gwthio yn dynn, gwthio yngbŷd.

Contrunco, āre : Torri darn ymmaith, trychu, anafu, ysgythru, darnio.

Contubernālis, le, Cyfeill, cydymaith, o'r un fintai, cywely, cydymmaith ystafell, cyttŷ. Gwestai, llettywr.

Contubernium, ii, Mintai o ddêg yn yr un babell. Pabell, lluest. Teulwedd, cymdeithas tŷ, cyttyaeth.

Contuĕor, ēris : Edrych ar, craffu ar, dal sulw, syllu, sylldremio, tremio, llygadrythu, dal golwg.

Contuitus, us, ui : Edrychiad, craffedrychiad, sylliad, cyfedrych, bylldrem.

Contumacia, æ : Anufudd-dod, cyndynrwydd, anhydynrwydd, afrywiowgrwydd. Gwastadrwydd, diysgogedd, dewrder.

Contŭmax, ācis : Anufudd, cyndyn, anhydyn, afrywiog, pen-galed, syth, tynn. Dewr, diysgog.

Contŭmelia, æ, Sarháad, ammarch, dirmyg, tremmyg, diystyrwch, drygfri, drygfoes, senn, enllib, edliwiant.

Contumeliōsus, a, um : Enllibus, dirmygus, ammharchus, sarrhaus, drwgfoesol, trahaus, diystyr, edliwgar.

Contŭmŭlo, āre, Daearu, priddo, claddu, rhoi yn y bedd.

Contundo, tŭdi, ĕre : Pwyo, briwo, cymmriwo, cymmhwyo, dulio, curo, baeddu. Dryllio, curo i lawr, trybaeddu. Darostwng, gwarhau, dofi, cywarsengi, gostegu, llonyddu.

Contŭor, ĕris. vid. Contueor.

Conturbatio, ōnis, Cynnwrf, cythryfwl, aflonyddwch. Dyfysgi.

Conturbātor, ōris : Cynnhyrfwr, dyn anllywodraethus treulgar.

Conturbātus, a, um : Cythryblus, cynnhyrfus, aflonydd.

Conturbo, āre, Cynnhyrfu, cythryblio, gwneuthur cythryfwl, cythruddo. Cymmysgu. Treulio, afradloni, gwastraffu.

Contus, i, Trostan, trosol, paladr, rhethren.

Contusio, ōnis, Cymmwy, duliad, pwyad, baeddiad, curfa, yssigfa.

Contūtor, ōris, Cydymgeleddwr, cydarffedog.

Convādor, āris, Rhoi meichiau ar atteb.

Convalĕo, ēre : & Convalesco, ĕre : Cryfhau, myned yn iach, tyfu, chwanegu : gwellau yn ôl clefyd.

Convallis, is, Dyffryn, glynn, cwm.

Convallo, āre, Cau â muriau, murio, gwalio.

Convāso, āre, Pynnio, pynnorio. Casglu yn lledradaidd.

Conuecto, āre, Mynych gludo, mynych gywain, llamdwyo, dygludo.

Conuector, ōris, Llamdwywr, trosglwyddwr, porthwys.

Conveho, vexi, ĕre : Trosglwyddo mewn llong, neu fenn neu ar anifail, llamdwyo, ymlwytho, cywain.

Convello, si, ĕre : Tynnu, tynnu o'r gwraidd, dryllio, tolio, gwanhau. Aflonyddu, diddymmu, ammharu, dilcu. Diddadlu. Gyrru i gilio. Difa.

Convēlo, āre, Cuddio, gorchuddio, llenguddio, cuddio â llenn, gosod llenn ar.

Convenæ, arum : Cyd ddyfodiaid.

Conveniens, tis : Yn casglu 'ngbŷd, yn cynnull yngbŷd. Gweddus, gweddol, cyngweddol, cymmhessur, cyttûn, cysun, cyfleus.

Conuenientia, æ, Cyttundeb, cyfundeb, cydgerdiad, cyngweddiad, cymmedrolder, cymmhwysder, cymmesurwydd.

Conuĕnio, īre, Dyfod yngbŷd, cynniweir i le, cynired, twysgo at, cyrchu at. Cynatla, ymddiddan, ymchwedleua. Cyngweddu, dyuno, cyttuno, gweddu, ymweddu, cydladd, cyfladd, cymmod, dygymmod, bod yn gymmwys, bod yn gymmhesur. Holi mewn cyfraith, erlyn cyfraith : ymgenhedlu.

Convenit, E weddai, e gyngwheddai, e gynghanei, mae'n weddus, mae'n ddiddadl, mae'n gyttûn.

Conuenticulum, i, Diminut. à Conventus, us, ui.

Conventio, ōnis : Ammod, dygymmod.

Conuentum,

Conventum, i, Dygymmod, ammod, cyttundeb, cymmod.

Conventus, us, ui: Cydfa, Lib. Land. Cynnulleidfa, ymgynnull, ymgasgl, cymmanfa, llwyrwys, cynnadl, eisteddfod, Ammod, dygymmod, cyfammod.

Converbĕro, āre, Curo, ffusto, baeddu, pwyo.

Converro, ri & si, ĕre: Ysgubo, rhuglo, crafu, carthu, glanhau.

Conuersatio, ōnis: Ymarweddiad, cyttro, tramwy, treigl, ymdreigl, ymdro, cynnired, tro. Cyfeillach.

Conuersè, à verro, Yn lanwaith, yn burlân.

Conuersio, ōnis, Troad, ymchweliad, ymchweledigaeth. Trofa, tro. Cyfnewid, aralliad, chwŷl, treigl, troedigaeth, ymdro.

Conuerso, āre, Mynychdroi, ymdroi.

Conuersor, āris, Cydtroi, cydtreiglo, trawnwyo, cydtramwy, cynired.

Conuerto, ĕre, Ymchwelyd, troi, dattroi, ymdroi, trosi. Newidio, cyfnewidio.

Conuestio, īre, Dilladu, gwisgo.

Conuexio, ōnis: & Conuexĭtas, ātis: Crymmedd y tu allan i beth cau, gogwyddiad.

Conuexus, a, um: Crwm, gogwyddedig, gwedd y tu allan i beth crwnn.

Conuicinium, ii, Cydgymmydogaeth, cymmydogaeth.

Conuictor, ōris, Beunyddol gyfaill bwrdd, gwestai beunyddol.

Conuictus, us, ui: Cytty, cydfywyd, cydfuchedd, cydymborth, cydteuluedd.

Conuinco, uīci, ĕre: Gorfod, gorchfygu, gorfygu, mynd a'r maes, cael y maes, goresgyn. Argyoeddi, profi yn eglur. Diddadlu, difarnu.

Conuiso, ĕre, Ymweled, ymofwy, gofwyo. Golygu.

Conuiciātor, ōris, Ymsennwr, goganwr, dychanwr, un a ro drygair.

Conuitior, āris, Rhoi senn, rhoi drygair, rhoi drygfri, ammherchi, goganu, dychanu, rhoi drygfoes.

Conuitium, ii, Sarhaad, senn, drygfri, drygfoes, gogan, dychan, drwg absen, ammarch.

Conuiua, æ, Gwestai, gwahoddwr, gwr gwahadd, cydwledd.

Conuitiator, ōris, Gwleddwr, gwahoddwr gwesteion.

Conuiuium, ii, Gwlêdd, ciniaw, cyfeddach.

Conuiuo, vixi, ĕre: Cydfyw, cydfuchedduu, cydoesi, cydfwytta ac yfed.

Conuiuor, āris, Cyfedd, gwledda, cyfeddach, cydwledda, cydfwytta ac yfed.

Conuŏcātio, ōnis, Cydwŷs, cydalw, cyddyfyn, cymmanfa, llwyrwys.

Conuŏco, āre, Cyd-alw, galw ynghŷd, casglu ynghŷd, cydwysio.

Conuŏlo, āre, Cydhedeg, hedeg ynghŷd. Brysio, pryssuro, ffrystio.

Conuoluo, ĕre, Troi 'nghŷd, dirwyn ynghŷd, cornio ynghŷd, treiglo ynghŷd, syppio ynghŷd, cydgrynhoi, cylchynu, amgylchu.

Conuoluŏlus, & Conuolvŭlus, Pry 'r gwinwydd, blewog amldroed. Rhyw lysieuyn.

Conuŏmo, ŭi, ĕre: Chwydu am benn, dychwydu.

Conuōti, Brodyr tyngedig, cydeiddunwyr.

Conus, i, Crîb helm, crîb penffestin. Afal pinwydd, neu beth o'r cyffelyb dŵf.

Convulnĕro, āre, Archolli, rhoi llawer o weliau.

Convulsio, ōnis, Y clefyd Spasmos. Tynniad, tynu, tynnfa. Cwitegiad, crebychiad. Cwlm gŵythi.

Coonĕro, āre, Cydlwytho.

Cooperārius, ii, Cydweithwr.

Coopercŭlum, i, Clawr, gwerchyr, caead, anbudded.

Coŏpĕrio, ui, īre: Cuddio, gorchuddio, anbuddo.

Coopto, āre, Dewis, ethol.

Coŏrior, īris, vel ĕris: Cydgodi, codi ô amryw fannau, dadwyrein. Gwneuthur cyrch ar, gossod ar un, rhuthro am benn.

Cophĭnus, i, Basged, cawell.

Copia, æ, Andler pro Amlder, amledd, haflug, helaethrwydd, digonoldeb. Golud, cyfoeth: lliosowgrwydd. Cennad, rhydd-did, gallu. Hyawdledd. Arlwy o anghenrheidiau. Llu o filwyr, porth, cynnorthwy

Copiæ, ārum, Llu o wyr, gallu, byddin.

Copĭo, āre: & Copĭor, āris: Cael mawr anrhaith. Cael digonedd o anghenrheidiau.

Copiosus, a, um: Helaethlawn, diamdlawd, digonol, goludog, cyfoethog, galluog, andlerog, diwall. Ymadroddus. Aml, poblog, lliosog.

Copta, æ, Rhyw deisennau cann.

Copula, æ, Cŷd, cydiad, cyssylltiad, cysswllt, cwplws. Llyffethair, gefyn.

Copulatio, ōnis, Cwplad, cwplysiad, cydiad, &c.

Copulatus, a, um: Cyssylltedig, cyfansoddedig, ynghŷd, ynghwplws, cynglyn.

Copulo, āre, Cwplyssu, cyssylltu, cydio, cymmharu, rhoi ynghŷd, rhwymo ynghŷd.

Coquina, æ, Cegin, coginiaeth.

Coquinaria, æ, Cogyddiaeth, coginiaeth.

Coquĭto, āre, Mynych-ferwi, dyferwi.

Coquīnor, āris, Coginiaethu. Bod yn gôg.

Coquo, coxi, ĕre: Berwi, brydio. Arlwyo. Poethi, gwressogi. Treulio bwyd. Blino, molestu, dygnfinno.

Coquus, i, Côg. Cyweiriwr bwyd.

Cor, cordis: Calon. Meddwl: ynni, dewrder, hyder.

Corăcīnus, i, Rhyw forbysg.

Coralium, & Corallium, ii: Cwrel.

Coram, Yngŵydd, ger bron, rhag bron, o flaen. Yn amlwg, wyneb yn wyneb.

Corax, acis, Brân, cigfran.

Corbis, is, Basged, cawell, cettog, cêst.

Corbŭla, æ: & Corbŭlus, i: Basgedan, cawellan.

Corcŭlum, i, Calonnig. Anwylyd, enaid ac anwyl, f' enaid yn fyngbalon. Gwr call.

Cordātus, a, um: Doeth, synhwyrol, pwyllog, deallus, prudd. Calonddewr, calonwych, calonnog.

Cordolium, ii, Dolur calon, cystudd calon, cyllagwst.

Cordus, a, um: A dyfo 'n ddiweddar, attwf blwyddyn.

Coria, ōrum, Rhestri. Rhesi mewn adail.

Coriaceus, a, um: O groen, lledrin.

Coriāgo, īnis, Clwyf anifeiliaid pan lyno 'r croen wrth y cefn.

Coriārius, ii, Barcer, crwynwr, cyffeithiwr crwyn.

Corinia, æ, Cernyw.

Coriscus, i, Piccellig, ysgafnffon i'w thaflu.

Corium, ii, Croen. Lledr.

Corius, ii. Idem. Cordwal, cenn.

Corneolus, a, um: Cyrnaidd, caled fel corn.

Cornesco, ĕre: Corni, caledu fel corn, myned yn gorn.

Corneus, a, um: vid. Corneolus.

Cornicen, ĭnis: Canwr corn, Cornor. Ceirniad. Lib. Land.

Cornicor, ăris: Cogor fal Cogfran; egori gylfin am ysglyf.

Cornicula, æ, Cogfran.

Corniculum, i, Cornyn.

Cornifer, a, um: Cyrnig, yn arwain cyrn.

Cornigĕnus, a, um: Cornyw.

Corniger, a, um: Corniog, a chyrn iddo, cyrnig.

Cornipes, ĕdis: Corndroed, a charn caled iddo.

Cornix, īcis: Brân. Modrwy 'r ddôr.

Cornu, Corn. Dolenniad afon. Asgell llu.

Cornupĕta, æ: Hwyliog, yn taro â i gyrn.

Cornus, i: Rhyw brenn caled.

Cornus, i. Idem quod Cornu.

Cornūta, æ: Ysgyfarnog y môr.

Cornūtus, a, um: Cyrnig, corniog.

Corolla, æ: Coronig.

Corollarium, ii: Hyn a roer gydâ mesur, yr angwaneg, y sarrit, y rhâd Duw.

Corona, æ, Talaith, coron, coronbleth o lysiau, rhagtal. Mintai o bobl yn sefyll yn

yn grwnn ynghylch vn. Y cylch a fo amgylch y lleuad.
Coronamentum, i, Y llysiau a'r defnyddiau y gwneir coronblethau o honynt.
Coronarius, ii: & Coronaria, æ: A wertho, neu a wnelo goronblethau.
Coronātus, a, um: Coronog, taleithiog.
Corōnis, ĭdis, Eithaf, blaen, brigyn. Y diben, y diweddglo.
Corōno, āre, Coroni, taleithio. Cylchynu, amgylchu, ymmylu, llenwi hyd yr ymyl.
Corophium, ii, Rhyw forgrange.
Corporālis, e, Corphorawl.
Corporatio, ōnis, Corpholaeth, cyflwr y corph.
Corporatura, æ. Idem.
Corporeus, a, um: Corphog, corphawl, corphorawl.
Corpŏro, āre: & Corpŏror, āris: Corphori, corpholaethu, myned yn gorph, cymmeryd llun corph.
Corpŭlentia, æ, Corpholaeth, corpholdeb.
Corpŭlentus, a, um: Corphol, cnodig.
Corpus, ŏris, Corph, corf.
Corpusculum, i, Corphyn, corphilyn.
Corrādo, si, ĕre: Eillio, crafu. Ymgribinio, anrheithio, cribddeilio. Crafu a chasglu, casglu ynghŷd.
Correctio, ōnis, Diwygiad, cosp, cerydd.
Corrector, ōris, Diwygiwr.
Correpo, psi, ĕre: Ymlusgo i le.
Correus, i, Cydeuog, cydaffeithiol.
Corrideo, si, ēre: Cydchwerthin, cydwenu.
Corrigia, æ, Carrai o groen, carrai.
Corrĭgo, rexi, ĕre: Vnioni, dywygio, ceryddu, aigyweirio.
Corrĭpio, pŭi, ĕre: Cippio, ysgyflu: ysdwrdio, ceryddu, beio ar, cystwyo. Byrrhau, cwtiogi.
Corrīuales, A fo 'n rhedeg i'r vn mann, cydorddercbwyr, a fo 'n caru 'r vn ferch.
Corrīuatio, ōnis, Cydffrydiad, cydoferiad, cydrediad fal dwr.
Corrīuor, āris, Cydffrydio, cydoferu, rhedeg i'r vn-man fal afonydd.
Corrōbŏro, āre, Cydnerthu, cryfhau, ffyrfhau, cadarnhau.
Corrōdo, si, ĕre: Amgnoi, ysu o amgylch.
Corrŏgo, āre, Ymnhêdd, taerymbil, casglu ynghŷd, cydgasglu.
Corrōsus, a, um: Amgno, amdraul, wedi ei ysu, neu ei dreulio o amgylch.
Corrotundo, āre, Amgrynnu, talgrynnu.
Corrūgo, āre, Crychu, gwneuthur yn grychiadau, cuchio.
Corrumpo, rūpi, ĕre: Llygru, diwyno. Difetha.
Corrŭo, ĕre: Cydgwympo, cydsyrthio, cael mawrgwymp. Adfeilio. Pallu, methu. Dymchwelyd, bwrw i lawr.
Corruptēla, æ, Llwgr, llygredigaeth.
Corruptio, ōnis: Llygriad, llygredigaeth.
Corruptor, ōris, Llygrwr. Difethwr.
Corruptus, a, um: Llygredig, pwdr, halog.
Cortex, ĭcis, Rhisgyn, rhisglyn, gwisg: Cibyn.
Corticōsus, a, um: Rhisgog, rhisglog.
Cortīna, æ, Efydden, pair, callawr. Llenn, cyched gwely, cylchedlen.
Coruīnus, a, um: Cigfranaidd.
Corus, i, Gwynt gogledd-orllewin. Rhyw fesur, crynnog.
Coruscāmen, ĭnis: & Coruscātio, ōnis, Mellten, llucheden, tân llachar.
Corusco, āre, Llewyrchu, disgleirio, goleuo, lluchedennu, melltennu. Ysgwyd arf.
Coruscus, a, um: Llewychedig, disglair, llachar, gloyw. Ysgwydedig.
Corvus, i, Brân, cigfran. Rhyw forbysg, morfran, Lib. Land.
Corycium, ii, Cŵd daupenniog, ysgreppan, cód bwyd.
Corydălus, Aderyn coppog, hedydd.
Corylētum, i, Collwyn, celli, llwyn cyll.
Corylus, i, Collen. Cneuen goll.
Corymbifer, a, um: A ddycco grawn.
Corymbus, i, Grawn eiddew a'r cyffelyb.
Coryphæus, Y pennaf, blaenor, cornor.
Corytus, i, Cawell saethau, cód bwa.
Coryza, æ, Yr anwyd, y gormwyth.
Cos, cotis, Agalen, maen hogi.
Cosmographia, æ, Argraph o'r bŷd.
Cosmus, i, Y bŷd.
Cossus, i, Gwyfyn prenn.
Costa, æ, Asen, eisen. Clwyd ais, parwyden, corf ais.
Cotāria, æ, Cloddfa agalenau.
Cothurnātus, a, um: Bottasog, curanog.
Cothurnus, i, Ffollach, curan, bottas.
Cotĭcŭla, æ, Yr eurfaen, agalen i brofi 'r aur.
Cotidiānus, &c. vid. Quotidianus, &c.
Cotōnĕum, i, Yr afal Cwins.
Cotŭla, æ, & Coryla, Rhyw fesur.
Coturnix, īcis, Sofliar. Rhingl, Lib. Land.
Cotyle, es, Ceuedd phiol, ceuedd y llaw.
Couinarius, ii, Cerbydwr.
Couīnus, i, Cerbyd rhyfel.
Coxa, æ, Y morddwyd, yr aelod ôl, y glûn, asgwrn penn clûn.
Coxendix, ĭcis. Idem.

C R

Crabro, ōnis, Caccynen fawr, caccwn y meirch. Chwilciores, Lib. Land.
Cracūtæ, Bleiddgwn, cymmysg-gŵn rhwng bleiddiau a chŵn.
Cranium, ii: & Cranos: Asgwrn penn, penglog, creuan.
Crăpŭla, æ, Meddwdod, brwysgedd, rhythni, belwst.
Crapulor, āris, Gloddest, ymloddest, wttres, brwysgo.
Cras, Y fory.
Crasis, is, Ardymmyr y corph, naws, cymmysg y pedwar naws.
Crassāmen, ĭnis: & Crassamentum, i: Gwaelodion, gwaddod. Plwcca. Tew-laid.
Crassè, Yn drwsgl, yn amrosco, yn anfyttynaidd, yn anghywraint.
Crassesco, ĕre, Brassáu, tewychu, tewháu.
Crassities, ei: & Crassitūdo, ĭnis: Brasder, tewedd, tewdwr, breisgedd, praffder, cnwch.
Crassus, a, um: Brâs, tew, braisg, prâff. Trwsgl, pŵl, amrosgo.
Crastĭno, āre, Oedi, gohirio, bwrw dydd tros benn.
Crastĭnò, Yfory.
Crastĭnus, a, um: A fytho yfory, neu 'n ôl hyn.
Crater, ēris: Cratēra, æ: Cwppan, diowdlestr, ffiol, gorflwch. Ceudwll yn Ætna yn chwydu tân allan.
Cratera, æ, Diowdlestr i godi dŵr.
Crates, is, Clwyd, plaid wiail, carr, óg. Alch, crûd haiarn.
Craticŭla, æ, Alch fechan.
Cratio, īui, īre: Cuddio â chlwyd wiail: llyfnu ag óg. Silio â gwiail.
Crea, æ, Crimp y grimmog.
Creātio, ōnis, Cread, gwneuthuriad, creedigaeth.
Creator, ōris, Creawdr, creadwr, gwneuthurwr.
Creatūra, æ, Creadur. Peth a wneler o ddiddim.
Crēber, bra, um: Tew, aml, arferedig, cynnefin, mynych.
Crebresco, ĕre: Bod yn aml, mynychu, amlhau, lliosogi, angwanegu.
Crebrisurus, Clawdd daiar a llawer o bolion ynddo.
Crebritas, ātis: & Crebritudo, ĭnis: Llaweredd, lliosowgrwydd, mynychder, tewder, amledd.
Crebrò, Yn fynych, aml o weithiau.
Credibĭlis, e, Hygoel, hygred, credadwy.
Credĭtor, ōris, Coeliwr, perchen dlêd.
Credĭtum, i, Dlêd, yr hyn y coelier am dano.
Crēdo, didi, ĕre: Credu, coelio. Ymddiried, rhoi peth mewn ymddiried, rhoi coel.
Crēdulitas, ātis: Hygoeledd: ysgafn goel.
Credulus, a, um: Hawdd gantho goelio,

credadun,

credadun, *ysgafngred*, *bygred*, *ehud.*

Cremastēres, *Llinynnau 'r ceilliau.*

Cremātio, ōnis, *Llosgiad, llósg.*

Crementum, i, *Cynnyrch, cynnydd, angwaneg.*

Cremium, ii, *Briwydd i gynneu tân, gosgymmon. Crâs galaf, creisionn.*

Crĕmo, āre, *Llosgi, poethi.*

Crēmor, ōris, *Hufen.*

Crēna, æ, *Rhigol, rhygn, bwlch, gwlf saeth neu fwa, bylchiad. Dannheddiad dail.*

Creo, āre, *Créu, gwneuthur. Ordeinio. Cenhedlu, yanill plant. Peri, achosio.*

Crĕpax, *Gwichiedig*, *yn clindarddach.*

Crĕpĕrus, a, um : *Petrus, ammheus, annilys.*

Crĕpĭda, æ, *Esgid isel a charrai wrthi. Ffollach ddisodl.*

Crepidārius, ii, *Crŷdd.*

Crepīdo, ĭnis, *Torlann, glann afon. Geneu ffynnon, min ffynnon. Crib craig. Ymyl, cwrr.*

Crepis, *Teisen o beilliaid a mêl.*

Crepitācŭlum, i, *Timpan, offeryn cerdd o brês.*

Crĕpitans, *Soniarus, gwichiedig.*

Crĕpito, āre, *Trystio, clindarddach, gwichian, grillian, rhuo, diaspedain. Brammu, bremmain.*

Crĕpĭtus, us, ui : *Diaspad, tongc, gwích, clecc, sain, bramm, trŵst.*

Crĕpo, ŭi, āre : *Sonio, synio, seinio, tingcian, clindarddach, gwichio, grillian, cleccian. Pregethu, canmawl. Torri, rhwygo.*

Crepundia, orum : *Teganau, teganau plant. Dillad cyntaf plant, megis cawiau*, &c.

Crĕpusculum, i, *Godywyll bore a nos, cyfnos, gogyfnos, cyflychwyr, gorchyfarwy, cyfliw gwr a llwyn; Clais dydd, llug y dydd.*

Cresco, crevi, ĕre : *Tyfu, cynnyddu, cynnyrchu, angwanegu, cymmeryd ei faeth.*

Crēta, æ, *Calch, priddgalch.*

Cretaceus, a, um : *Calchog*, *calchaid.*

Cretæfodīna, æ, *Pwll calch, cloddfa priddgalch.*

Cretōsus, a, um : *Calchog.*

Crex, cis, *Rhyw aderyn.*

Cribrāria, æ, *Mân beilliaid.*

Cribro, āre, *Gogrynu, rhuchio.*

Cribrum, i, *Gogr, gwagr.*

Crīmen, ĭnis, *Bai, caredd, sarhâad, cyflafan, senn, achwyn, y peth a rodder yn erbyn un, drygair, anair, goganair, goganchwedl.*

Criminatio, ōnis, *Enllib, cam achwyn, athrod, achwyn, gogan, goganair.*

Crimĭnor, āris, *Beio, achwyn, cam achwyn, athrod, bwrw 'n erbyn un.*

Criminōsus, a, um : *Parod i gamachwyn. Beius, yn haeddu anair, goganus, cylus.*

Crinālе, is, *Peth i rwymo 'r gwâllt, ysnoden wâllt, ysnoden benn.*

Crinĭger, a, um : *Gwalltog, yn dwyn gwâllt.*

Crinior, īris, *Bod yn walltog.*

Crīnis, is, *Gwâllt penn, blewyn penn.*

Crinitus, a, um : *Gwalltog, gwallt-hir, brigog.*

Crisis, *Barnedigaeth.*

Crispātus, a, um : *Wedi ei grychu, pengrych.*

Crispo, āre, *Crychu, pengrychu, modrwyo. Disgleirio, llewychu.*

Crispŭlus, a, um : *Pengrych, a gwâllt modrwyog iddo.*

Crispus, a, um : *Crŷch, modrwyog, gwalltgrych, pengrych, dulliog, yn rhychau, yn ddulliau.*

Crista, æ, *Crib, coppa, brigyn, coppa aderyn.*

Cristatus, a, um : *Cribog, coppog.*

Cristŭla, æ. Dim. à Cristâ.

Critæ, *Beirniaid.*

Crithe, *Dafaden ar amrant ucha 'r llygad.*

Criticus, *A farno, a ro barn, beirniad.*

Critici dies, *Dyddiau barn am glefyd.*

Crŏcātus, a, um : *Saffrymmog.*

Crŏcĕus, a, um : *Saffrymmaidd, saffrymliw, melynlliw.*

Crŏcio, īre, *Creu fal brân, lleisio fal cigfran.*

Crŏcĭtātio, ōnis, *Llais cigfran, creccian y gigfran, garwgan y gigfran.*

Crŏcĭto, āre, frequent. à Crocio : *Cogor*, &c.

Crōco, āre. Idem quod Crocio.

Crŏcŏdīlus, i: *Yr anifail Crocodeil.*

Crŏcŏmagma, ătis, *Gwaelodion olew saffrwm. Eli o saffrwm.*

Crŏcŏtŭbarius, ii, *Lliwydd dillad saffrymliw.*

Crŏcum, i, *Saffrwm.*

Crolla, æ, pro Corolla.

Crŏtălum, i, *Simbal, offeryn cerdd o brês, rhugl groen.*

Crŏtălus, i, *A fo iddo lais soniarus uchelgroch.*

Crŭciābĭlis, e, *Poenus, poenedig, dolurus, gofidus.*

Crŭciabilitas, ātis, *Poen, artaith.*

Cruciamentum, i: & Cruciatio, ōnis : & Cruciātus, us, ui : *Dialeddboen, dolurboen, dolur, poen, gofid, cyni, arteith.*

Crŭciārius, ii, *Crogyn, a haeddei ei grogi.*

Crŭcĭfīgo, xi, ĕre : *Croes-hoelio. Crogi, hoelio ar groes.*

Crucifixus, a, um : *Croes-hoeliedig, a groes-hoeliwyd.*

Crŭcio, āre, *Poeni, dirboeni, dygnboeni, gofidio, dygnstino, arteithio, merthyru.*

Crūdēlis, e, *Creulawn, dywal, ffyrnig, uthr.*

Crūdēlitas, ātis, *Creulonder, dywalder, ffyrnigrwydd, uthredd.*

Crūdesco, ĕre, *Myned yn amrwd, ymadnewyddu, ireiddio.*

Crūdĭtas, ātis, *Amrydedd, llymrigrwydd, diffyg traul bwyd yn y cylla.*

Crūdus, a, um : *Amrwd, llymrig, ir, newydd wneuthur, anaddfed, heb dreulio yn y cylla. Ffyrnig, creulon, ofnadwy.*

Cruento, āre, *Gwneuthur yn waedlyd, halogi â gwaed.*

Cruentus, a, um : *Gwaedlyd, creulyd, gwyarog.*

Crŭmēna, æ, *Pwrs, alwar, amner, powtner, cód.*

Cruor, ōris : *Gwaed o friw, crau, gwyar.*

Cruricrepedæ, *Rhai bualog a wna trwst wrth gerdded.*

Crurifragium, ii, *Torrcoesau.*

Crus, cruris, *Coes, llorp, gommach.*

Crusculum, i, *Coesig, berr.*

Crusta, æ, *Caen, crawen, crêst, cresten, blisg, gwisg, crŵst, crammen.*

Crustarius, ii, *Gwyngalchwr, crawennwr.*

Crustarius, a, um : *Crawennog, crestog, crystiog.*

Crusto, āre, *Crawennu, crestennu, crystio.*

Crustosus, a, um : *Crestennog, crawennog, crogennog.*

Crustŭla, æ, *Crystyn, croenen, crawennig.*

Crustularius, ii, *Pobydd crŵst.*

Crustŭlum, i, *Teisennig a roir i blant, afrlladen, brechdan.*

Crustum, i, *Crawen bara, crŵst bara. Tammaid o fara, clwtt o fara, tafell o fara.*

Crux, ūcis, *Croes, crôg, crwys, crocbren, crogwydd, pren dioddef. Gofid, blinder, helbul, trallod, arteith, poen, pob peth a flino*, &c.

Crypta, æ, *Lle cau yn y ddaiar.*

Crypticus, a, um : *Dirgel. cuddiedig.*

Crystallum, i : & Crystallus, i : *Crisial, grisial, crisiant.*

C T

Ctenes, num, *Y dannedd blaen.*

Cteniatrus, i, *Meddyg meirch, meddyg anifeiliaid.*

C V

Cuba, æ, *Elor feirch, cerbyd, gwely.*

Cŭbatio, ōnis : & Cŭbātus, us, ui : *Gorweddiad, eisteddiad ar wyau.*

Cŭbīcŭlārius, ii, *Ystafellydd, gwâs ystafell.*

Cŭbīcŭlum, i : *Cufygl, cuddygl, ystafell gwely, hundy.*

Cŭbĭcus, a, um : *Pedwarochrog fel dis.*

Cŭbīle, is, *Gwely, glŵth, nŷth, gorweddfa, gorweddle.*

Cŭbĭtale, is: & Cŭbĭtal, is: Llawesan o'r arddwrn i'r elin. Clustog benelin.
Cŭbĭtālis, e: Cufydd o uchder.
Cŭbĭto, āre, Gorwedd yn fynych gyd ag un.
Cŭbĭtum, i: & Cubitus, i: Elin, penelin: y braich o'r elin i wared, cufydd, troedfedd a hanner, cyfelin.
Cŭbĭtus, us, ui: Gorweddiad, eisteddiad ar wyau.
Cŭbo, ŭi, āre: Gorwedd, gorwedd ar wely, cadw gwely, eistedd ar fwrdd.
Cŭbus, i, Pedrongl fel dis, pedwarochrog, peth a fo yn gyfochr, gyfysttys.
Cūcŭbo, āre, Lleisio fal tylluan, canu bwmw.
Cŭcŭllio, ōnis, Cwccwll penn, cwfl.
Cŭcullātus, a, um: Cwccyllog.
Cŭcullus, i, Cŵl, cwfl, cwccwll. Corn papir yr apothecariaid.
Cŭcŭlus, i, Cóg, y gwccw, cwccw.
Cŭcŭma, æ, Llestr o brês neu efydd ar wedd cucumer.
Cŭcŭmella, æ, Padellig, crochenyn.
Cŭcŭmer, & Cucumis: Cucumer. Rhyw grogeubysg. Boglyn ffrwyn.
Cucumerarium, ii, Gardd cucumerau.
Cucurbitŭla, æ, Gwydr i dynnu dyfrwaed drwy graffinio 'r croen.
Cucurio, īre: Canu gwccw, gwneuthur llais y góg.
Cūdo, di, ĕre: Taro a morthwyl, morthwylio, bathu arian neu fettel arall.
Cūdo, ōnis, Cap ymddiffyn a wneid o ir-groen.
Cuias, iātis, Gwr o ba wlad, neu o ba ryw blaid?
Cujus, a, um: Eiddo pwy.
Cujusmŏdi, & Cujusdammodi. O ba wedd, o ba ddull, o ba fut, o ba fath.
Cuiusmodicumque, O ba ddull bynnag.
Cuiusquemodi, Pa fut bynnag yw.
Culcĭtra, æ, Gwely mattras, gwely plu.
Culcŏla, pl. Glas-gibau cnau.
Cūleus, i: & Culleus, i: vel Culeum, & Culleum, i: Rhyw gôd groen. Rhyw fasur.
Cūlex, ĭcis, Gwybedyn, gwyddbedyn, ednogyn.
Cuncii panes, Bara peinioel, torthau mawr.
Culicilĕga, æ, Tinsigl y gŵys.
Culigna, æ, Diowdlestr, ffiol lynn.
Cŭlina, æ, Cegin, bwyd y gegin.
Culleum, & Culleus: vid. Culeum, &c.
Culmen, ĭnis, Crîb tŷ, brigyn, crîb, uchedd, ceppa, coryn, gwarthaf. Gwelltdo, to tŷ.
Culmus, i, Corsen ŷd, paladr, calaf, gwelltyn yr ŷd. Callodryn.
Culpa, æ, Bai, cŵl, camgwl, caredd, gwŷd.
Culpabilis, e: & Culpandus, a, um: Hygwl, beius.
Culpo, āre, Beio, bwrw 'r bai ar un, ceryddu.
Cultellātus, a, um: Cyllellog, miniog fal cyllell.
Cultellus, i, Cyllellan, cyllell fwytta, twcca.
Culter, tri, Cyllell, cwllter, bidog.
Cultio, ōnis, Amaethad, diwylliad tir, llafurwriaeth.
Cultor, ōris, Amaeth, llafurwr, arddwr. Cyfanneddwr, trigiannol. Ymgeisiwr, carwr. Anrhydeddwr, addolwr, ofnwr.
Cultrārius, Cigydd, cyllellwr.
Cultūra, æ, Amaethad, llafurwriaeth, arddwriaeth, diwylliad.
Cultus, a, um: Diwylliedig, cyweir; aranl, tacclus, cyweirdabus, trefnus, barddedig.
Cultus, us, ui: Diwyll, taccliad, diwygiad, cyweirdeb, addurn, gwisgad. Urddnniant, addoliant, anrhydedd, parch. Amaethad, llafuriad.
Cŭlullus, i, Diowdlestr pridd.
Cum, Can, gan, gydâ, gyd ag.
Cum, sive Quum, Adverbium: Pan, tra. Gan, o herwydd.
Cum & Tum, juncta, Cum est Megis, fal, yn gystal; Tum est, Ac, hefyd, yn enwedig.
Cūmātĭlis, e, Glâs, tywyll-las, wybrliw, dyfrlliw.
Cŭmĕra, æ, Llestr o wial neu bridd i gadw ŷd.
Cŭmŭlātè, Yn helaethlawn, yn ddiamdlawd.
Cŭmŭlātim, Yn dyrrau, yn bentyrrau, &c.
Cŭmŭlātus, a, um: wedi ei angwanegu, digonol, helaeth, diamdlawd.
Cŭmulo, āre, Tyrru, pentyrru, syppio, carneddu, curtio, cludeirio. Mwyhau, angwanegu.
Cŭmŭlus, i, Twrr, pentwrr, swpp, curt, cludair. Angwhaneg.
Cūnābŭla, ōrum, Crûd, cawiau a dillad dŷn bach. Mebyd, maboed. Cychwynfa peth Nythod adar.
Cunæ, arum: Idem.
Cunctabundus, a, um: Cyngydiol, ar ei gyngor, diog, annibeu, araf, ar gyngyd.
Cunctanter, Yn gyngydiol, yn ara 'deg, gan bwyll, chwŷn na chwŷn.
Cunctātio, ōnis, Cyngyd, godrig, ymaros, gohiriant, llercian.
Cunctātor, ōris, Cyngydiwr, sefyllwr, oedwr, &c.
Cunctor, āris, Cyngydio, aros, llercian, sefyllian, godrigo, twtial, bod ar gyngyd, bod ar ei gyngor, ymaros.
Cunctus, a, um: Oll, cwbl, i gyd, i gyd oll, i gyd achlân.
Cŭneātim, Fal cŷn, ar waith cŷn, yn fyddinoedd bâch fel cynion.
Cŭneātus, a, um: A fo ar waith cŷn wedd cŷn.
Cŭnĕo, āre, Cynio. Gwneuthur ar wedd cŷn. Cydeilio coed neu gerrig mewn adeilad.
Cŭnĕus, i, Cŷn, gaing. Byddin o wŷr traed ar ddull cŷn.
Cŭnicŭlārius, ii, Cloddiwr, mwynwr.
Cŭniculatim, Yn dyllau, yn gloddiau dan y ddaiar; ar wêdd pibell.
Cuniculōsus, a, um: Llawn cloddfeydd dan ddaiar, llawn cwningod.
Cunicŭlus, i, Phyogen, Lib. Land. Cwningen. Cloddfa dan y ddaiar. Pibell yn gorwedd yn y ddaiar.
Cunnus, i, Dirgelwch gwraig.
Cupa, æ: sive Cuppa, æ: Cwppan, phiol. Tunnell, pîb, cerwyn.
Cŭpēdia, æ, Chwant amheuthunfwyd.
Cŭpēdia, ōrum, Ancwyn, amheuthunfwyd.
Cupedinarius, ii, Cóg, neu werthwr amheuthunfwyd.
Cŭpēdo, ĭnis, Chwant, blŷs, ewyllys, chwant bwyd.
Cŭpēdŭla, æ, Amheuthunfwyd, mwythusfwyd.
Cupes, is, Minflysig.
Cŭpīdĭtas, ātis, Chwant, cybyddiaeth, cybydd-dod, dymuniad. Drythyllserch, nwyfserch.
Cŭpīdo, ĭnis, Duw 'r cariad. Deisyfiad, chwant, cybydd-dra, chwantach, nwyfchwant, nwyfserch.
Cŭpĭdus, a, um: Chwannog, serchog, cybydd, awyddus.
Cŭpiens, tis, Chwannog, yn chwennych, awyddus, serchog.
Cŭpienter, Yn chwannog, yn unchwant.
Cŭpio, piui, ĕre: Cybyddu, chwennychu, deisyfu.
Cŭpressētum, i, Lle tŷf y cypresswydd.
Cŭpressus, i, vel us: Cypresswydden. D. Ddu.
Cuprum, i, Coppr, rhûdd efydd.
Cur, Paham. pa am, am ba beth, pam hynny.
Cūra, æ, Gofal, pryder, dyddoriad, gofálgur. Astudrwydd, dyfalwch, ymgeledd, gofalboen.
Curantia, æ, Iachâad, cyweiriad, pryder.
Curatè, Yn ddyfal, yn astud, yn ddichlyn.
Curatio, ōnis, Iachâad, cyweir, ymgeledd, bwriad golwg, golygiad, cyfarchwel. Swydd, gofeiliaint, pryder, gofal.
Curātor, ōris, Gofalwr, arlwywr, darparwr, golygwr, ymgeleddwr, goruchwiliwr, ceidwad, arffedog.
Curatoria, æ, Swydd golygwr, golygwriaeth, &c.
Curatūra, æ, Dyfal gyweir, cyweiriad, gofaledd, dyfalwch, ymgeleddwriaeth, arffedogaeth.
Curatus, a, um: wedi gofalu drosto, wedi ei wneuthur yn ofalus, mewn

da, mewn cyflwr da, da ei ddyli.
Curculio, ōnis, *Gwyfyn yr ŷd, meiscyn, cynrhonyn. Breuant, corn breuant, corn cêg, pibell yr ysgyfaint.*
Curia, æ, *Dadleudy, senedd-dy, cyngbor-dy, llŷs. Senedd, cyngbor, llŷs. Eistedd-fod llŷs. pysll.*
Curiālis, e, *O'r llŷs, o'r un llwyth.*
Curiātim, *Yn llwythau.*
Curiātus, a, um : *A wneler mewn llŷs.*
Cūrio, ōnis, *Y lle 'r ymgyngborai 'r offeiriaid am ddwywol wasanaeth. Periglor, curad.*
Curionātus, us, ui : *Perigloriaeth, curadiaeth.*
Curionium, ii, *Cyflog periglor.*
Curiōsitas, ātis : *Manylrwydd, tradyfalwch, destlusrwydd, ysmalhawch, rhodres.*
Curiōsus, a, um : *Rhy ddyfal, rhy ofalus, rhy fanwl, rhodresgar, destlus, ysmala, manylgais. Gofalus iawn, diwyd, astud, manwl.*
Cūro, āre, *Gofalu, pryderu, dwyn cûr. Gwilio ar beth, gofalu am beth, golygu, dyddori, darbod,* (*dawr* vid. in Brit.) *Ymgeleddu. Cyweirio clâf, iachâu. Llafurio, poeni, ymegnio, ymboeni.*
Curriculò, *Ar redeg, ar frŷs, ar ffrŵst, yn fuan.*
Curricŭlum, i, *Menn fechan, cerbyd. Rhedfa, gyrfa ferr o amser. Chwŷl y flwyddyn. Rhedfa, gyrrfa, lle i redeg. Rhediad.*
Curro, ĕre, *Rhedeg. Brysio.*
Cnrrūca, æ, *Yr aderyn a eistedd ar wyau 'r gôg. Gwâs y gôg, gwichell y gôg, gwigyn y gôg.*
Currus, us, ui : *Menn, cerbyd.*
Cursim, *Ar redeg, ar frŷs, yn fuan, ar ffrŵst.*
Cursĭto, āre, *Ymredeg, rhedegfain, darymred.*
Curso, āre. Idem : *Hyntio.*
Cursor, ōris, *Rhedwr, rhedegwr, cerdded-ddyn. Gwâs traed.*
Cursōrius, a, um : *Perthynol i redeg, cyflym, cyflymred, buanred.*
Cursūra, æ, *Rhediad.*
Cursus, us, *Rhediad, gyrrfa, helynt, hynt, hyttynt, gyrr, cerrynt. Chwŷl, tro, treigl, cerddediad, trawd.*
Curto, āre, *Byrrhau, cwttogi, lleihau.*
Curtus, a, um : *Byrr, cwtta, bychan. Twnn, trŵch, anafus, torredig.*
Curuāmen, ĭnis, *Cammedd, gŵyredd, crymmedd.*
Curuātio, ōnis, *Gŵyriad, cammedd, crymiad.*
Curuatūra, æ. Idem.
Curuātus, a, um : *Crwmmu, camm, bachog.*
Curuesco, ĕre, *Myned yn grwm, crymmu, cammu, gŵyro, gogŵyddo.*
Curuĭpes, ĕdis, *Troedcam.*

Curūlis, le, *Ar wêdd cerbyd.*
Curuo, āre, *Gwneuthur yn gam, cammu, crymmu, gŵyro, gogŵyddo.*
Curvus, a, um : *Cam, crwm, gŵyr, gŵyrgam, crwcca.*
Cūsor, ōris, *Bathwr.*
Cuspĭdātim, *Yn ŵysg y blaen.*
Cuspĭdatus, a, um : *Blaenllym, wedi ei flaenllymmu.*
Cuspido, āre, *Blaenllymmu.*
Cuspis, ĭdis, *Blaen arf, pen gwayw, pen saeth, pîg.*
Custōdia, æ, *Cadwraeth, ceidwadaeth, cyfarchwyl. Gwiliadwriaeth. Carchar, carchardy. Y lle y bo 'r gwilwyr, dysgwylfa. Carcharor.*
Custodiæ, arum, *Ceidwaid, gwarcheidwaid, gwiliaid, disgwyliaid, gwilwyr.*
Custodio, īui, īre : *Cadw, gwilied, disgwyl, bwrw golwg, gwarchadw.*
Custōdīte, *Yn ddisgwylgar, yn ochelgar, yn wiliadwrus, yn gall.*
Custodītio, ōnis, *Ceidwadaeth, cadwraeth.*
Custodītus, a, um : *Cadwedig, cadwadwy, mewn cyfarchwyl, yngbadw, tan warchadw.*
Custos, ōdis. com. gen. *Ceidwad, gwarcheidwad, gwilwr. Ceidwades,* f.g. D.G.
Cutīcula, æ, *Croenen, tonn, tonnen, glâsgroen.*
Cutiōnes, *Y rhai a wnel lawer o ymdro wrth werthu.*
Cŭtis, is, *Croen, tonn, croenyn, cenn.*
Cuturnium. vid. Gutturnium.

CY

Cyamēa, æ, *Maen pan dorrer sy debyg i ffâen.*
Cyamos, i, *Ffâen.*
Cyaneus, a, um : *Lliw goleulas, assur.*
Cyathisso, āre, *Heiliaw, llenwi diod. Yfed y cwbl.*
Cyathus, i, *Phiol, cwppan. Rhyw fesur.*
Cybistēma, ătis : *Llam yr olwyn, crychnaid.*
Cybium, ii, *Pŷsg pedwarochr.*
Cyclas, ādis, *Llaeswisg denen, fanwcaidd, gwmpasgron i ferch.*
Cyclōpædīa, æ, *Gwybodaeth yr holl gelfyddydau.*
Cyclus, *Llannerch gronn. Rhyw fath arian. Chwarren-glwyf dan glust anifail.*
Cydărum, i, *Cŵch, bâd.*
Cydoneum, & Cydonium, ii : *Aeron cwŷns.*
Cygneus, a, um : *Alarchaidd.*
Cygnus, i, *Alarch.*
Cylindrus, i, *Rholbren i wastattáu tir. Pob peth hydreigl. Maen hirgrwnn.*
Cyllo, ōnis, *Dŷn anafus, efrydd, clôff.*
Cymatĭlis, le, *Morlliw, camlod, tonnog. Cadas.*

Cymba, æ, *Cŵch llong, bâd.*
Cymbalum, i, *Offer cerdd a elwir Symbal.*
Cymbium, ii, *Diowdlestr ar wêdd bâd.*
Cymōsus, a, um : *Paladr-dyner.*
Cynanche, es, *Yr yspinag, yr bychgrug.*
Cynasonas, *Gwaell i dacclu gwâllt.*
Cynēgetica, *Llyfrau helwriaeth, llyfrau cynyddiaeth.*
Cynicus, a, um : *ciaidd, costogaidd.*
Cynips, *Gwybedyn coes-hir piglym, ti iad. propriad.*
Cynomyia, æ : *Lleuen ci, Lib. Land. Torrogen, cyhyryn llwyd.*
Cynos, *Ci.*
Cynosura, æ, *Rhyw sêr a elwir felly, rhonell y ci.*
Cyparissus, i, *Cypreswydden.*
Cyprium, ii : *Coppr, rhûdd efydd.*
Cypselos, *Cŵyr clûst.*
Cypsellus, i : *Gwennol y môr.*
Cyribia, *Us gwenith a haidd.*
Cyrnea, æ, *Diowdlestr win, gorflwch gwin.*
Cystiolithi, *Main a dŷf yn yr ysbwng.*
Cyttărus, *Nenn y ffaisafen : tyllau 'r gwenyn yn y duliau. Cibyn mesen. Gwisg yden.*

D A

Dactylion, *Modrwy. Rhyw lysieuyn.*
Dactylis, ĭdis, *Grawn gwin ar wêdd bŷs.*
Dactylothēca, æ : *Rhyw faen gwerthfawr. Maneg, amlaw.*
Dactylus, i, *Bŷs. Cregenbysg ar wêdd bŷs. Rhyw lysieuyn. Dât. Y prenn Dât.*
Dædăla, *Ewa crwth.*
Dædăleus, & Dædalus, a, um : *Celfydd, cywraint.*
Dæmones, *Diawleid, Cythreuliaid.* Ad verbum, *Gwybyddiaid.*
Dæmoniăcus, & Dæmonĭcus, a, um : *Cythreulig, diawlaidd. Sâch diawl, Lib. Land.*
Dæmonium, ii, *Angel, cythraul.*
Dæmon, ŏnis, Idem. vid. Dæmones.
Dalmatica, æ, *Gwenwisg.*
Dama, æ, *Gafr ddân, Ewig hwyd.*
Damnātio, ōnis, *Difarniad, colledigaeth.*
Damnatōrius, a, um : *A ddifarno.*
Damnatus, a, um : *Damnedig, wedi ei ddifarnu, barnedig, wedi ei farw, gŵr dihenydd, gŵr difarn, collfarn, wedi ei ddietifeddu. Ceryddus.*
Damnātus, us : Idem quod Damnatio.
Damnificus, a, um : *A wnel ddrwg, neu eniweid, neu golled. Niweidiol, dryg-ieg, colledus.*
Damnigĕrŭlus, Idem.
Damno, āre, *Condemnio, bwrw i farwolaeth, difarnu, ceryddu, beio, bwrw, collfarnu.*

Damnōse

Damnosè, *Yn golledus, yn niweidiol, yn ddrwg ar lês.*
Damnōsus, a, um: *Niweidiol, colledus, argyweddus, drŵg ar lês, amrygoll.*
Damnum, i, *Niweid, argywedd, colled, coll.*
Danisma, ătis, *Vsuriaeth, occr.*
Danista, æ, *Vsuriwr, occrwr.*
Dăpālis, e, *Costus, treulfawr, mawreddus.*
Dăpes, um, *Bwydydd ambeuthyn, prifancwyn. Gwleddoedd.*
Daphnis, *Llawrwydden, dail y cwryf.*
Daphnon, ōnis, *Lle tyfo llawrwydd.*
Dăpĭfer, a, um: *A ddycco saig i'r bwrdd. Distain.*
Dăpīno, āre, *Arlwyo bwydydd, bwytta.*
Dapsĭlis, e, *Diamdlawd, helaethlawn, diwall, digonol, costus. Gwleddfawr.*
Dardanārius, ii, *Rhagbrynwr. A radbryno ac a ddrud wertho.*
Dăsypus, ŏdis, *Ysgyfarnog neu gwningen.*
Dătarius, a, um: *A rodder.*
Dătio, ōnis, *Rhoddiad, rhôdd.*
Dătivus, a, um: *Rhoddawl.*
Dător, ōris, *Rhoddwr, doniwr, rhoddiad, deon.*
Dătus, us, ui: *Rhoddiad, caniattáad.*

D E

De, præpos. *O, herwydd, am, ynghylch, tn ag at am.*
Dĕa, æ, *Dwywes, Duwies.*
Deăcĭnātus, a, um: *A dynnwyd ei ddincod, diddincod.*
Dealbo, āre, *Gwynnu, cannu, gwyngalchu.*
Deambŭlātio, ōnis, *Rhodiad.*
Deambŭlātōrium, ii, *Rhodfa.*
Deambŭlo, āre, *Rhodio allan.*
Deămo, āre, *Ymgaru, ymhoffi, gorhoffi.*
Deargentascĕre, *Lledratta arian, diariannu.*
Dearmātus, a, um: *wedi ei ddiarfu.*
Deartŭo, āre, *Aelodi, dryllio yn aelodau, tynnu 'r naill gymmal o ddiwrth y llall, chwarthorio, trychu 'r cymmalau.*
Deaurātus, a, um: *Euraid, goreuraid, eurog, wedi ei oreuro.*
Deauro, āre, *Euro, goreuro, gorthôi ag aur, gorchuddio ag aur.*
Debacchor, āris, *Cynddeiriogi, ymgynddeiriogi, ynfydu fel meddwyn.*
Debellātor, ōris, *Gorefgynnwr, gorchfygwr, gŵr buddugawl, gorfyddwr, gorfodogwr, gwaithfuddig.*
Debello, āre, *Goresgyn, gorchfygu, gorfod yn rhyfel.*
Debeo, ēre, *Dylu, bod yn ddyledus, bod yn rhwymedig.*
Debĭbo, bi, ĕre: *Yfed y cwbl, diyspyddu.*
Debĭlis, e, *Gwann, egwann, llesg, dirym, gwan-glaf, eiddil.*
Debilĭtas, ātis, *Gwendid, gwander, llesgedd, eiddilwch.*
Debilĭto, āre, *Gwanhau, gwanhychu, llesgáu, eiddilo.*
Debĭtor, ōris, *Dledwr, cynnogn, cynnog.*
Debitum, i, *Dlêd, dlŷed, dŷled, dylêd.*
Debitus, a, um: *Dyledus, a ddyleir, cyfiawn, iawn.*
Deblātĕro, āre: *Baldordd, dadwrdd, dywedyd yn ffladr.*
Debrior, āris, *Brwysgo, meddwi.*
Decachinnor, āris, *Gwatwor, chwerthin gwatwor.*
Decachordum, i, *Offeryn cerdd o ddegtant, degtant.*
Decăcūmĭno, āre, *Torri 'r brig a'r blaen, blaendorri, brigdorri, brigio, difrigo, ysgythru 'r brig.*
Decadōrus, a, um: *Dêg palfod o hŷd.*
Decalŏgus, i, *Y dêg gorchymmyn, y dengair deddf.*
Decaluo, āre, *Moeli, dismoeli.*
Decanto, āre, *Datgan, mynych adrodd. Canu, gwneuthur cerdd. Baldordd. Cledfori.*
Decānus, i, *Dengwriad, penn ar dengwr. Dean.*
Decapŏlis, is, *Y degtref yn Iudæa.*
Decăpŭlo, āre, *Gwagcáu llestri, arllwys llestri, tywallt o'r naill i'r llall, dywallaw.*
Decarchus, i, *Dengwriad, penn ar ddengwr.*
Decas, ădis, *Dêg, dêg ar ei benn.*
Decaulesco, ĕre: *Tyfu 'n baladr, paladru.*
Decēdo, cessi, ĕre: *Ymadaw, myned ymmaith, cilio, rhoi lle. Marw, ymado â'r byd. Lleihau.*
Decem, *Dêg.*
December, bris, *Mis Rhagfyrr.*
Decemjŭgis, e, *Gwêdd o ddengmarch.*
Decempĕda, æ, *Trosian o ddeg troedfedd, mesurllath o ddeg troedfedd.*
Decempĕdātor, ōris, *A fesuro â'r llâth honno.*
Decemuĭri, ōrum, *Dengwyr oedd ryw amser yn llywodraethu ymmysg y Rhufeiniaid.*
Decemuirātus, us, ui: *Swydd y dengwyr hynny.*
Decendium, ii, *Yspaid deng nhiwrnod.*
Decennium, ii, *Yspaid deng mhlynedd.*
Decennis, e, *Dengmlwydd.*
Dĕcens, tis, *Gweddus, gweddol, gweddaidd, bardd, addwyn, cymmwys, bardd-wedd.*
Dĕcentia, æ, *Gweddeidd-dra, barddwch.*
Dĕceo, ēre, *Bod yn weddus, bod yn bardd, gweddu.*
Dēceptor, ōris, *Twyllwr, siommwr, hudwr.*
Dēcermina, ōrum, *Dylysg, carthion, addail.*
Dēcerno, crēui, ĕre: *Barnu, rhoi barn, rhoi brawd, terfynu, torri ymryson. Ordeinio, trefnu, gwneuthur trefn. Amcanu. Dyfal chwilio: ymryson, ymrafaelu: ymbrofi drwy frwydr.*
Dēcerpo, psi, ĕre: *Tynnu oddiwrth, tynnu oddiar, casglu pethau, megis blodau a ffrwythydd.*
Decertatio, ōnis, *Taraw, ymrysson, amrafael, ymdrech, ceintach, ymorwst, gwrŷs, cywrys, cywrysedd.*
Decerto, āre, *Ymrysson, ymdrech, ymorchest, ymorwst, ymdrin.*
Decessio, ōnis, *Ymadawiad, lleihâad.*
Decessor, ōris, *Blaenor mewn swydd, vn y daeth arall yn ei le, a roddo le i arall.*
Decessus, us, ui: *Ymadawiad.*
Dĕcet, *E weddai, e gyngwheddai, e gynghanai, mae 'n weddus, gweddus yw.*
Decidium, ii, *Cwymp, syrthiad.*
Decĭdo, ĭdi, ĕre: *Cwympo oddiar, syrthio oddiar, syrthio i lawr. Colli ei gwyn, cael seithug, methu.*
Decīdo, īdi, ĕre: *Torri, trychu. Torri ymrysson, torri ymrafael, terfynu peth a'i ddibennu, cyttuno, gwneuthur cylafaredd.*
Decĭdua, ōrum, *Pethau a gwympodd, megis dail.*
Decĭduus, a, um: *Serfyll, a fo ar gwympo, a fo ar y dibyn, ar ei ogwydd.*
Dĕcies, *Dengwaith.*
Dĕcĭmæ, arum, *Degymmau, degwm, degfed.*
Dĕcĭmo, āre, *Degymmu.*
Dĕcĭmum, *Y ddegfed waith.*
Dĕcĭmus, a, um: *Degfed.*
Decĭpio, cēpi, ĕre: *Twyllo, siommi, hudo.*
Decĭpŭla, æ: & Decipulum, i: *Magl, telm, annel, bradbwll, câth lygod, cŷph llygod, ysleppan, croglath.*
Decircĭno, āre, *Dwyn allan o gylch, dadennylu, datgylchu.*
Dĕcirēmis, is, *Llong ddengrhwyf.*
Decīsio, ōnis, *Torr ymrysson, cylafaredd, terfyniad, diben.*
Declāmātio, ōnis, *Araith wneuthur, araith ddychymmyg; Araith, Newyddwawd, arawd.*
Declāmātor, ōris, *Areithiwr.*
Declāmo, āre, *Areithiaw, gwneuthur araith ddychymmyg. Gawri, bonllefain, dywedyd yn vchelgroch.*
Declaratio, ōnis, *Arddangos, egluriad, traethad, datganiad, yspysiad, dangosiad.*
Declāro, āre, *Datgan, yspyssu, egluro, amlygu, arwyddoccáu, dangos.*
Declinātio, ōnis, *Gogwyddiad, plygiad. Gocheliad, osgoad, enciliad. Treiglad gair.*
Declīno, āre, *Osgoi, gogŵyddo. Gochelyd, ymogelyd, cilio, encilio. Lledpeio, llaesu.*

Declīuis, e, *Lledpai, goſerfyll, ſerth, dibyn, ar ogŵydd, ar gwympo, ar waered.*

Declīvĭtas, ātis, *Lledpeirwydd, ſerthedd, ſerfyllder, gogwydd, gerwaered.*

Decocta, æ, *Dwr berw.*

Decoctio, ōnis : & Decoctum, i: *Trwyth, godrwyth, iſgell, yr iſgell y berwer peth ynddo.*

Decoctūra, æ, *Berwad, iſgell, trwyth.*

Decoctus, us, ui : *Berwad, iſgell.*

Decollo, āre, *Diyddfu, torri oddiar y gwddyf, torri gwddyf, torri penn, lladd penn.*

Decŏlor, ōris, *Drwgliwiog, peth dryg-liw, a gollodd ei liw. Hagrliw, hagr, budr, brwnt, llychwin.*

Decolōro, āre, *Amliwio, dryglliwio, llychwino.*

Decŏquo, coxi, ĕre : *Berwi 'n dda, berwi trwyddo, trwytho, myned dan ei ferw, treulio, treulio wrth ferwi, treio, darfod. Cwbl dreulio bwyd. Dwyn niweid neu golled : peri ſeithug.*

Dĕcor, ōris, *Harddwch, gweddusder, gweddeiddrwydd, tegwch.*

Decōro, āre, *Harddu, tegcau, tegychu, gwychu, symmhennu. Anrhydeddu, vrddo, vrddaſu.*

Decortĭco, āre, *Diriſgo, diriſglo, gweiſgioni.*

Decōrus, a, um : *Hardd, gweddus, têg, addwyn, prydferth.*

Decōtes, *Gwiſgoedd llymion, dillad a wiſgwyd hyd yr edau.*

Decrepitus, a, um: *Henaidd, henddynaidd, hên addhenydd, cleirch, cleiriach, hen-gleirch, cleiriachaidd.*

Decreſco, crēui, ĕre : *Digynnyddu, lleihau, myned ar gil, treulio, darfod, cilio.*

Decrētum, i, *Goſod, ordinhâad, yſtattun.*

Decŭbo, bui, āre : *Gorwedd i lawr.*

Deculco, āre, *Sathru dan draed, mathru, myſſeing.*

Deculto, āre, *Lladradguddio, cuddio, dirgelu.*

Decŭmæ, ārum. vid. Decimæ.

Decumāni, *Cynnullwyr tretbi a chyllidau. Tollwyr.*

Dĕcŭmānus, i, *Degymmwr, a bryno ddegwm.*

Dĕcŭmānus, a, um : *Degfed. Helaeth, aml, mawr.*

Decumbo, cubŭi, ĕre : *Gorwedd i lawr, eiſtedd i fwytta, gorwedd yn glâf, cwympo 'n friwedig, marw wrth ymladd.*

Dĕcŭmus, a, um : *Degfed.*

Dĕcuplò, *Ar ei ddegfed.*

Dĕcŭplus, a, um : *Peth deng nhyblyg, degplyg, deg cymmaint.*

Dĕcuria, æ, *Torf o ddegau, torf o ddengwyr.*

Dĕcūrio, ōnis, *Maer, penſwyddog dinas, fel yr oedd Seneddwyr Rhufain. Tywyſog 32 o filwyr. Dengwriad.*

Decurio, āre, *Rhannu yn fyddinoedd neu yn ſinteioedd.*

Decurro, ĕre, *Rhedeg i wared, rhedeg ar frŷs, bryſio, dyfryſio, ffryſtio, pryſuro. Cydredeg, ymwrthred, ymorcheſt, ymorneſt. Cyrchu am gymmorth. Cwbl orphen.*

Decurſio, ōnis, *Rhediad, ymredeg, hyttynt. Ymorneſt, ymwrthred. Cyrch gwŷr meirch ar diroedd eu gelynion.*

Decurſorium, ii, *Rhedfa, lle i ymorneſt. Argae 'r twrneiment.*

Decurſus, us, ui : *Rhediad, hyttynt, ymorneſt, ymwrthred. Troſglwydd, mynediad troſodd.*

Decurto, āre, *Byrrhau, cwttogi.*

Dĕcus, ŏris, *Harddwch, parch, cymmeriad, anrhydedd, vrddas, edmyg, clôd.*

Decuſſatim, *Ar wêdd X. Yn ddêg rhann ogymmaint.*

Decuſſis, is, *Dêg rhan cyfa. Degpwys. Rhannau gogymmaint. Rhif dêg, dull y llythyren X.*

Decuſſo, āre, *Torri neu rannu ar wêdd y llythyren X. Torri yn union yn y canol ar ddull croes.*

Decutio, cuſſi, ĕre : *Taraw i lawr, yſgwyd i lawr, peri ſyrthio, taflu i lawr.*

Dedĕcet, *Anweddus yw, mae 'n anhardd, ni chyngwhedda.*

Dedecŏro, āre, *Ammherchi, anurddo, anharddu, gwradwyddo, difenwi, llygru, diwyno.*

Dedĕcŏrus, a, um : *Anhardd, gwrthun, ammharchus, gwradwyddus.*

Dedĕcus, ŏris, *Anurddas, gwarth, gwaradwydd, cywilydd, ammharch, anharddwch.*

Dedĭcatio, ōnis, *Cyſſegriad, rhoddiad dros bŷth.*

Dedĭco, āre, *Cyſſegru, rhoi dros bŷth.*

Dedignatio, ōnis, *Anmheilyngdod, diyſtyrwch.*

Dedignor, āris, *Diyſtyru, dirmygu, bod yn anwiw gantho, bod yn ddiyſtyr gantho.*

Dediſco, dedidĭci, ĕre : *Dad-ddyſgu, dyſgu 'n y gwrthwyneb, ebargofi yr hyn a ddyſgodd, ymadael â'i hên arfer.*

Deditio, ōnis, *Ymroad, gwriogaeth.*

Dedititius, a, um : *A ymroddo, a wnel gwrogaeth.*

Dedo, dedĭdi, ĕre : *Rhoi dros bŷth, rhoi i fynu, ymroi, gwrhau, gwneithur gwrogaeth.*

Dedŏceo, ēre, *Dyſgu vn yn amgen nag y dyſgodd, dyſgu 'n amgenach, aildyſgu vn.*

Dedŏleo, ēre, *Peidio â galaru, peidio â thriſtâu.*

Dedŏlo, āre, *Naddu â bwiall, naddu ag arf, yſglodioni.*

Dedūco, duxi, ĕre : *Dwyn i lawr, tywyſo yma a thraw, dwyn o'r naill i'r llall, ſymmud vn oddiwrth ei amcan. Arwain, canhebrwng ei ryw le yn barchedig, canhymdaith, canymdei. Tynnu oddiwrth, lleihau, tynnu yn ôl, troi 'n ei wrthgefn.*

Deductor, ōris, *Cyfarwyddwr, canhebryngwr, canymdeithydd.*

Deerro, āre, *Cyfeiliorni, myned ar ddidro, diarfforddi. Methu gantho, Myned oddiwrth ei amcan.*

Defæco, āre, *Diwaddodi, diwaelodi, tynnu 'r gwaelodion, tynnu ymmaith y ſothach a'r ſorod, diammhuro, puro, teru.*

Defalco, āre, *Torri ymmaith, yſgythru, lleihau.*

Defāmo, āre, *Difenwi, enllibio, hortio, rhoi drygair, rhoi anair ac anglod, dywedyd drwg abſen.*

Defătīgatio, ōnis, *Blinder, diffygio, lludded.*

Defătīgātus, a, um : *Blin, blinderog, lluddedig.*

Defătīgo, āre, *Blino, peri blinder, peri lludded.*

Defectio, ōnis, *Ymadawiad, ymlithr vn oddiwrth ei bennaeth a'i blaid, ymwrthodiad. Diffyg, pall, llewyg, lleſmair. Llesgedd, gwendid, ambwynt.*

Defectivus, a, um : *Diffygiol, palledig, anafus.*

Defector, ōris, *Ymadawr, ymwrthodwr, gwrthryfelwr, bradwr, bredychwr.*

Defectus, us, ui : *Pall, aball, diffyg, gwall, eiſiau, anghael, mêth, bwlch.* Item idem quod Defectio. Defectus animi, *Llewyg, lleſmair.*

Defendo, dĕre, *Amddiffyn, diffyn, differ, diffryd, noddi, achleſſu, arddelwi, honni. Bwrw heibio, gwahardd. Maentumio, ymadferth.*

Defenſio, ōnis, *Amddiffyn, ymadferth, diffyniad, nawdd.*

Defenſito, āre : & Defenſo, āre : *Mynych ymddiffyn.*

Defenſor, ōris, *Ymddiffynnwr, diffynnwr, nowddwr, diffreidiad, diffynniawdr, amddiffynniawdr.*

Deferbuo, vid. Deferueo.

Dĕfĕro, tŭli, latum, ferre : *Arwain, arwedd, dwyn, cywain, llamdwyo, mudo. Dwyn at. Adrodd, dangos. Rhoddi, cynnyg. Datguddio. Achwyn, cyhuddo, bwrw ar, bwrw at, rhoi ar vn.*

Defervefacio, *Gyrru i ferwi, dyfrydio, dyboethi.*

Deferveo, bŭi, & ui, ēre : & Defervesco, ĕre : *Oeri, ymoeri, liniaru, llonyddu, ymlonyddu, eſmwytho, diboethi, llarieiddio.*

Defeſſus, a, um : *Blin, blinderog, lluddedig.*

Defetiſcor, ĕris, *Blino, bod yn lluddedig.*

Deficio, ĕre : *Diffygio, pallu, llaeſu, ymollwng,*

ymollwng, llesgau, methu. Ymadaw a'i blaid ac a'i benn, ymwrthod, llithro ymmaith, cilio oddiwrth. Coegi. Blino. Gwallygiaw.

Defīgo, fixi, ĕre: Rhoi i lynu yn, brathu yn, plannu yn, gosod yn dynn. Hoelio, gyrru yn dynn.

Defīnio, īre, Terfynu, gosod terfyn, pennodi. Dibennu, diweddu, gorphen. Dangos beth yw. Manol chwilio. Dwyn i benn.

Definitè, Yn eglur, yn enwedig, yn bendant, yn bennodol, yn fyrr, yn gryno, wrth fesur, tan derfyn, ar ychydig eiriau.

Definitio, ōnis, Pennod, pennodiad, yspysrwydd, yspysiad, terfyniad a ddangoso yn bennodol pa beth yw hyn neu hyn.

Definitivus, a, um: Terfynol, terfynedig, pennodol.

Defingo, nxi, ĕre: Ffurfio, llunio.

Defiócŭlus, i, Ac eisiau llygad arno, llygatgoll, llygatball, unllygeidiog.

Deflagratio, ōnis, Llosg, poethiad, tandde.

Deflagrātus, a, um: Llosgedig, poethfflam.

Deflāgro, āre, Llosgi 'n boeth ulw, llosgi 'n wenffagl, Activè & Passivè. Oeri, diboethi, lliniaru.

Deflecto, exi, ĕre: Gogwyddo, troi heibio, ystlysu, cilio, encilio.

Defleo, ēre, Wylofain, cwynofain, alaethu, ochain.

Deflexus, us, ui: Gogwyddiad, plygiad, plŷg.

Deflo, āre, Chwythu, chwythu ymaith.

Deflocco, āre, Gwisgo, darfod, treulio hyd yr edau.

Defloresco, ĕre: Colli ei flodau, edwi, dihoeni, diflannu, colli ei wawr a'i degwch. Blodeuo, blaguro.

Deflōro, āre, Diflodeuo, tynnu blodau, anharddu, anurddo.

Deflŭo, uxi, ĕre: Rhedeg i wared, ffrydio oddiwrth, cwympo i lawr: ymellwng, methu, pallu, edwi, dielwi.

Defluvium, ii, Cwympad, syrthiad.

Defluxus, us, ui: Idem.

Defŏdio, di, ĕre: Cloddio i lawr, claddu yn y ddaiar, cuddio 'n y ddaiar.

Defœtus, a, um: Hŷsp, hêsp, tros oedran eppilio.

Deformatio, ōnis, Anffurf, difwyniad, aflunieiddrwydd.

Deformis, e, Dybryd, gwrthun, anhardd, hagr, anffurfiol, afluniaidd, anfoddus, anaddwyn, anwymp, anhardd.

Deformitas, ātis, Dybrydedd, gwrthuni, anharddwch, anaddwynder, hagrwch, &c

Deformo, āre, Anffurfio, gwrthuno, anharddu, hagrhau, difwyno, anrheithio, halogi, llygru, anurddo. Ffurfio, llunio, portreio.

Defossus, us, ui: Cloddiad, claddiad.

Defrænatus, a, um: Diffrwyn, heb ffrwyn. Afreolus, anllywodraethus, nawswyllt, gwaedwyllt.

Defraudatio, ōnis, Somiant.

Defraudo, āre, Siomi, twyllo.

Defrīco, āre, Rhuglo yn ddwys, dyrathu, crafu ymaith: ystwrdio, rhoi senn.

Defrīgesco, ĕre, Oeri, myned yn oer.

Defrīgo, xi, ĕre: Crasu, cras-bobi.

Defringo, frēgi, ĕre: Torri i lawr, torri ymmaith.

Defrūgo, āre, Diffrwytho tir, tynnu nerth tir.

Defruor, ĕris, Cael mwyniant peth.

Defrŭto, āre, Berwi gwin newydd.

Defrŭtum, i, Newyddwin a ferwid ymmaith ei draian.

Defŭgio, gi, ĕre: Gwrthod. Cilio, ffo rhag.

Defunctoriè, Yn llaes, yn llippa, yn ysgafn, yn ddiofal, heb fyfyrdod, heb ystyr.

Defunctus, a, um: A wnaeth oedd ddledus arno, wedi ei wneuthur, ei ddibennu, ei orphen. Marw, wedi ymadaw â'r byd.

Defundo, fudi, ĕre: Tywallt i lawr, tywallt i mewn.

Defungor, ĕris: Cael ei ryddhau a'i wared oddiwrth beth, cael gwared o beth, bod wedi gorphen peth, bod wedi darfod iddo, cyflawni, gwneuthur peth heb ofalu.

Degĕner, is. Adject. A anurddo ei genedl, a fo wedi dirywio, afryw, lledryw, afrywiog, wedi digenhedlu, crynwraidd, anfonheddig, iselwaed, annhebyg i'w dylwyth.

Degĕnĕro, āre, Dirywio, afrywio, afrywiogi, lledrywio, bod yn annhebyg iw dylwyth.

Degĕro, gessi, ĕre: Dwyn ymmaith, treulio.

Deglăbro, āre, Tynnu 'r gwâllt, gilio, hisio, noethi, moeli.

Deglūbo, āre, Digroeni, dirisgo, blingo, tynnu 'r croen ymmaith.

Deglŭtĭno, āre, Disgrawlingo, tynnu oddiwrth ei gilydd.

Deglūtio, īre, Llyngcu, traflyngcu, cegu, ceglyngcu, darlyngcu.

Dego, ĕre, Parhau hyd y diwedd, myned trwodd, byw, dwyn i benn, trigo, aros.

Degrandinat, Mae hi yn dyfwrw cenllysg.

Degrassor, āris, Cynddeiriogi, anrheithio, dangos mawr greulondeb.

Degrăuo, āre, Llwytho, trymhau, dwyso, pwyso i lawr.

Degredior, ĕris, Disgyn, disgyn oddiar ei farch.

Degrummor, āris, Unioni, gosod wrth linyn.

Degūlo, āre, Treulio mewn glythineb.

Degusto, āre, Archwaethu, profi, cymmeryd prawf o beth, cyhwrdd neu adrodd yn fyrr.

Dehaurio, si, īre: Tynnu dwfr, gwahennu.

Dehinc, O hynn allan, yn ôl hyn, heb law hynn, wedy hynn. Yn ail.

Dehisco, ĕre, Ymegori, hollti, ymadael, dyfr-hollti fel pren, Gwynt-hollti. Ymsafnrhythu.

Dehonestamentum, i, Anharddwch, gwrthuni, ammarch, anair, enllib, gwarth, gwradwydd, mefl.

Dehonesto, āre, Anharddu, gwrthuno, anurddo, ammherchi, rhoi anair, gwradwyddo.

Dehonestus, a, um: Anonest.

Dehortor, āris, Aneiriol, annog y gwrthwyneb, anghyffuro, digalonni.

Dejectus, us, ui: Bwriad allan, aflonyddwch, gogwyddiad, ymollyngiad, llaesder, gostyngiad, cwymp.

Dejĕro, āre, Tyngu mowrllw.

Dejicio, jĕci, ĕre: Bwrw i lawr, taflu i lawr, troi heibio, isgilio, diswyddo, difeddiannu, gyrru allan.

Dein, wedi hynny, ymmhellach, heb law hyn, wedi, o hynny allan.

Deinceps, O hynn allan, weithian, bellach, yna, wedi, ar ôl hynn, yn nesaf.

Deinde, Yn ôl hynny, heb law hynny, ymmhellach, yn ail, yn nessaf.

Deinsŭper. Yn ac i fynu, fry, heb law hynny, ym mhellach.

Deintegrò, O newydd.

Dejŭgo, āre, Dadieuo, di-ieuo, dadgyssylltu, dadgwplyssu, gwahanu.

Dejungo, xi, ĕre: Dadgyssylltu, gwahanu.

Dejurium, ii, Mowrllw, llw cyhoedd.

Dejūro, āre, Tyngu mowrllw.

Dejūrus, i, Un a dyngo ar osteg.

Dejūvo, āre, Anghynnorthwyo, diborthi.

Delābor, ĕris, Llithro i lawr, llithro oddiar, syrthio oddiar, gorllithro, darfod, llithro ar ddim. Pallu, methu, cyfeiliorni, llithro at beth arall.

Delăcĕro, āre. vid. Dilacero.

Delachrymo, āre: & Delachrymor, āris: wylo.

Delævo, āre: Llyfnu, llynfnhau, gorllyfnu.

Delambo, ĕre, Llyfu, dylyfu. Lleppian.

Delamentor, āris, Cwynfan, alaethu, galaru.

Delăpĭdāta, Sarnau cerrig.

Delasso, āre, Blino, peri lludded,

Delātio, ōnis, Dirgel gyhudded, achwyn cûdd, athrod.

Delātor, ōris, Dirgel achwynwr, heliwr chwedlau, athrodwr.

Delăuo, laui, āre: Golchi ymmaith.

Delēbilis, e, A aller ei ddileu, hygraf.

Delectābilis, e, Digrif, difyrr, hyfryd.

Delectamentum, i, Dywenydd, difyrrwch, digrifwch, hyfrydwch, diddanwch, cysameddrwydd.

Delectatio,

Delectatio, ōnis. Idem.

Delecto, āre, *Tywyso, denu, difyrru, digrif-hau.* D. Ddu. *Diddanu, gwneuthur difyrrwch.*

Delector, āris, *Cymmeryd difyrrwch, ymddigrifo.*

Delectus, a, um: *Peth dethol, attethol, etholedig.*

Delectus, us, ui: *Etholiad, dewis.*

Delēgo, āre, *Rhoi swydd i vn, gorchymmyn peth i vn, cymmynnu, danfon cennad, danfon yn gennad. Bwrw ar, bwrw at. Rhoi vn yn ddledwr drosto.*

Delēnificus, a, um: *A lonyddo, a liniaro, a esmwythao.*

Delēnio, īre, *Llonyddu, lliniaru, dyhuddo, gwarhau, dofi, teghau i vn.*

Deleo, ēui, ēre: *Dileu, crafu ymaith, dielwi, distrywio, diddymmu, tynnu ymmaith.*

Delētilis, e, *A ddiléo, a ddistrywio.*

Delīberābundus, a, um: *Myfyr, myfyriol, a gymmero ymynedd, a ymgyngoro, a ystyrio yn dda.*

Delīberātio, ōnis, *Cynghor, myfyrdod, ystyriaeth, cymmeriad cyngor a phwyll a hamdden, ymgynghoriad.*

Delīberātor, ōris, *Ymgynghorwr, vn ystyriol, vn pwyllig.*

Delībĕro, āre, *Ymgynghori, cymmeryd cynghor, cymmeryd pwyll ac ymmynedd. Ammau, petruso, cyngydio.*

Delībo, āre, *Profi, chwaethu, cymmeryd prawf. Halogi, clwyfo, yssigo, dinystrio, llygru. Aberthu. Cymmeryd bob ychydig.*

Delibro, āre, *Dirisgo, dirisglo.*

Delībūtus, a, um: *wedi 'r enneinio, wedi ei iro, cyflawn.*

Delicātus, a, um: *Mwythus, destl, destlus, blysig, meddfaeth, minflysig. Ammeuthun, daintethol.*

Deliciæ, ārum: & Delicium, ii: *Prifancwyn, ancwyn, melysfwyd, ammheuthunfwyd. Mwythau, dyfyrrwch, digrifwch i y peth a fo wrth fodd vn. Gorhoffedd vn.*

Delīco, āre, *Cadw mwythau. Datgan, dangos, dywedyd, egluro.*

Delictum, i, *Bai, pechod, caredd, trosedd: yn enwedig trwy adael heb wneuthud a ddylid.*

Delīcus porcus, *Porchell sugno.*

Delĭgo, āre, *Rhwymo wrth, clymmu wrth.*

Delĭgo, ēgi, ĕre: *Dewis, dethol, pigo, tynnu allan.*

Delīmo, āre, *Llifio ymaith, eillio ymaith.*

Delineo, āre, *Tynnu llûn peth, llunio, llinellu, portreio.*

Delingo, xi, ĕre: *Llyfu ymmaith, dylyfu.*

Delinimentum, i, *Esmwythâad, llonyddiad, llawch.*

Delinio, nīui, īre: *Gorllyfnu, cyhwrdd. Llochi, llonyddu, dyhuddo, esmwytháu, denu â geiriau.*

Delinitio, ōnis, *Gorllyfnad, llonyddiad, dyhuddiad, llawch.*

Delĭno, lini, livi & lēui, ĕre: *Dileu, crafu ymaith, diwyno, halogi.*

Delinquo, liqui, ĕre: *Gadael heb wneuthur a ddylid, gwneuthur bai, pallu, methu.*

Deliqueo, ēre: & Deliquesco, ĕre: *Toddi, ymellwng, ymddattod, ymroi, dadlaith, dadmer, meirioli, meddalhau. Darfod, treulio.*

Deliquiæ, ārum: *Y ffossydd y bo 'r bargod yn diferu ynddynt.*

Deliquium, ii, *Diffyg, gwall, pall.*

Delīquo, āre, *Troi dwr, tywallt dwr, dywallaw.*

Delīrāmentum, i, *Tro ynfyd, ofregedd, gorwacdro.*

Delīrātio, ōnis, *Gŵyredd, lledŵyredd. Gwall synwyr, ynfydrwydd.*

Delirium, ii, *Gorphwyll, ymleferydd, ynfydrwydd, syfrdandod.*

Delīro, āre, *Myned allan o'r gŵys, myned o ddiar yr iawn, lletgwyso, gŵyro allan. Gorphwyllo, ymleferydd, bod yn bensyfrdan.*

Delīrus, a, um: *Gorphwyllus, anrhesymmol, ansynhwyrol, syfrdan.*

Deliteo, ēre, & Delitesco, ĕre: *Ymguddio, techu, godech, llechu.*

Delitĭgo, āre, *Ymsennu, ymremial, ymsyrwen.*

Delphax, *Mochyn, porchell.*

Delphin, īnis, *Morhwch. Li. Land. Morhysg a elwir Delphin. Rhyw seren.*

Delūbrum, i, *Lle 'r delwau. Teml. Golchfa 'r affeiriaid cyn aberthu.*

Delucto, āre: & Deluctor, āris: *Ymaelyd, ymaflyd, ymdrech; ymryson, amrafaelu, ymladd.*

Deludificor, āris, *Twyllo, siommi, gwatwor.*

Delūdo, ĕre: *Gwatwor, siommi, twyllo, peri seithug, chwerthin gwatwor.*

Delumbis, e, *Egwan, cefnwan. Ammherffaith, gwreigaidd; wedi torri ei lwyni.*

Delumbo, āre, *Gwneuthur yn egwan, gwanhychu, dilwyno, torri 'r lwynau.*

Deluo, ĕre, *Dyolchi, glân olchi, dileu â gwlŷb, dileu â golch.*

Delutamentum, i, *Pridd, priddglai, clai, priddgalch.*

Delūto, āre, *Priddo, priddgalchu, calchu.*

Demădeo, ēre, *Gwlychu, lleithio, mwydo.*

Demando, āre, *Cymmynnu i vn, gorchymmyn peth i vn, bwrw gofal ar vn.*

Demāno, āre, *Goferu, diferu, rhedeg fel dwr, ffrydio, dyfod allan fel chwŷs o'r corph, disgyn, myned ar llêd, ymdanu ar llêd.*

Demarchus, *Llywydd y cyffredin bobl.*

Demeacŭlum, i, *Disgynfa.*

Demens, tis, *Difeddwl, lledfrydig, dibwyll, gorphwyllus, ni ddawr beth a wnel, ynfyd, ynfydffol, heb edrych yn ei gylch, ehud, gwallgofus.*

Demensum, i, *Dogn o luniaeth a roid i wenidogion i'w cadw dros fisgwaith, misddogn. Dogn o fwyd.*

Dementia, æ, *Lledfryd, lledfrydedd, gorphwyll, ynfydrwydd, gwallsynwyr, gwallgof.*

Dementio, īre, *Gorphwyllo, ynfydu, gwallgofi.*

Demento, āre, *Gwneuthur yn ynfyd, ynfydu, ffoli.*

Demeo, āre, *Myned i lawr, myned ymmaith.*

Demĕreo, ēre: *Ynnill, caffael, haeddu.*

Demereor, ēris, *Haeddu bodd, haeddu, ynnill bodd, haeddu cariad, haeddu diolch, gobrynu.*

Demergo, si, ĕre: *Boddi peth, trochi, suddo, soddi, gyrru i'r gwaelod.*

Demĕtior, īris, *Dyfal fesuro.*

Demĕto, essui, ĕre: *Medi, llâdd â chryman neu â phladur. Cynnull, cynhauafa.*

Demigro, āre, *Symmud lletty, newid trigias, mudo, symmud o le i le: ymadaw, marw.*

Deminuo, ĕre: *Lleihau, gwneuthur yn llai.*

Demīror, āris, *Rhyfeddu, anrhyfeddu, aruthro.*

Demissio, ōnis, *Gostyngiad, ymollyngiad, llaesiad, iseliad. Anghyssur.*

Demissus, a, um: *wedi ei fwrw i lawr. Isel, gostyngedig. wedi ymollwng, wedi llaesu, wedi digalonni, llaes, digalon.*

Demitto, misi, ĕre: *Bwrw i lawr, gyrru i lawr, gollwng i lawr. Gestwng, ymostwng, ymollwng, llaesu, digalonni. Claddio.*

Demiurgus, i, *Tafodiog y bobl, tafodiog y parlyment, lladmer.*

Demo, dempsi, ĕre: *Tynnu ymmaith.*

Democratia, æ, *Gwerin-lywodraeth. Llywodraeth a welo 'r bobl yn dda ei ddewis.*

Demōlio, īre, *Bwrw i lawr.*

Demōlior, īris: *Tynnu i lawr, bwrw i lawr, bwrw adeilad i lawr.*

Demonstratio, ōnis, *Dangosiad, arddangos, rheswm.*

Demonstrativus, a, um: *Dangosawl, a ddangoser.*

Demonstro, āre, *Dangos, arddangos, dangos yn oleu, datgan yn amlwg, ysbyssu.*

Demordeo, di, ēre: *Brathu â dannedd, cnoi, cnoi ymmaith.*

Demŏrior, ĕris, *Marw yn llwyr, dirgaru.*

Demŏror, āris, *Goluddias, lluddio, attal, llestair. Disgwyl, ymaros, aros. Aros, trigo.*

Demŏueo, ēre, *Symmud, bwrw 'n ôl, bwrw heibio, isgilio.*

Demūgio, ire, *Brefu, dyfrefu.*

Demulceo, si, ēre: *Gorllyfnu, llochi, llonyddu, dyhuddo.*

Dēmum, *Yn y diwedd, o'r diwedd, o'r byd*

hyn lleiaf, yn vnig.

Demurmŭro, āre, Ymrwgnach, manſon, ſelgyngian.

Demŭtilo, āre, Anafu, torri ymmaith, trychu, cwttogi.

Demūto, āre, Newidio ei arfer, cyfnewidio, arallu.

Denarius, ii, Ceiniog.

Denarius, a, um: A fo yn ddêg, degfed.

Denarro, āre, Datgan, mynegi.

Denaſcor, ĕris: Dieni, peidio â bod, marw.

Denāſo, āre, Didrwyno, torri trwyn.

Denato, āre, Nofio, nofio allan.

Denĕgo, āre, Naccau, gommedd, pallu: ymwadu, ymwrthod, gwadu.

Deni, æ, a: Yn ddegau, bob yn ddêg, bob ddêg, bob yn ddeg a dêg, o feſur dêg.

Denigro, āre, Duo, gordduo, pardduo.

Denique, I ddibennu, yn ddiweddaf, o'r diwedd, ym mhellach.

Denominatio, ōnis, Enwad, cyfenwad, enw peth.

Denomĭno, āre: Cyfenwi, enwi, rhoi henw.

Denormo, āre, Goſod allan o reol a threfn, afreoli, gŵyro, oſgoi.

Denŏto, āre, Nodi, yſpyſſu, beio ar.

Dens, dentis, Dant, yſgithr.

Denſitas, ātis, Tewedd, tewder.

Denſo, āre, Tewychu, gwneuthur yn dew, gweithio yn dynn ac yn gaead.

Denſus, a, um: Tew ac aml, caead, wedi ei wneuthur yn gaead. Aml, mynych.

Dentāle, is, Gwadn yr aradr, ſŵch.

Dentātim, Ar waith dannedd, yn ddanheddog.

Dentātus, a, um: Danheddog, yſgithrog, danheddhir, deintiog.

Denticŭlātus, a, um: A fo a mân ddannedd iddo fel llif, yn ddannedd.

Denticulo, āre, Deintio.

Denticŭlus, i, Deintws, manddant.

Dentifrangibŭlum, i, Peth i dorri dannedd.

Dentifricium, ii, Deint-olch, golch dannedd.

Dentilŏquus, A ddywedo drwy ei ddannedd.

Dentio, īre, Magu dannedd, danheddu.

Dentiſcalpium, ii, Deint-graf.

Dentōlus, a, um: Danheddog.

Denūbo, pſi, ĕre: Priodi o ferch.

Denūdo, āre, Dynoethi, dibatru, amnoethi, noethi.

Denŭmĕro, āre, Talu i lawr, rhifo 'n y llaw.

Denunciatio, ōnis, Arwyddoccâad, rhybudd, cyhoeddiad; Bygwl, bygwth.

Denuncio, āre, Mynegi, adrodd, datgan, rhybuddio, arwyddogcau, cyhoeddi; Bygylu, bygwth, gogyfaddaw.

Denuò, Drachefn, dracheſn, etto, etwa.

Deocco, āre, Llyfnu âr, llyfnu ag ôg.

Deonĕro, āre, Dadlwytho, dadfeichio, diofalhau, diogelu.

Deorſum, Tu ag i wared, ar i wared, tu ac obry.

Deoſcŭlor, āris, Cuſanu.

Depaciſcor, ĕris, Ammodi, cyfammodi, gwneuthur ammod, addaw, bargeinio.

Depalmo, āre, Rhoi palfod, cernodio.

Depango, panxi, pēgi, ĕre: Plannu, goſod, gwthio 'n dynn yn y ddaiar.

Deparcus, a, um: Cybydd angor, crintach, crinwas.

Depaſco, pāui, ĕre: Pori, porſau, peſgi, ymbawr: yſu, difa.

Depaſtio, ōnis, Ymbawr, pawr.

Depaupĕro, āre, Tlodi, gwneuthur yn dlawd, treulio ei dda.

Depecto, pexŭi, ĕre: Cribo, dyfal-gribo.

Depĕculātor, ōris, Lleidr cyhoedd, yſpeiliwr, herwr.

Depĕcŭlor, āris, Yſpeilio gwlâd neu arglwydd, anrheithio.

Depello, pŭli, ĕre: Gwthio i lawr, gyrru i lawr, gwthio ymmaith, bwrw heibio, gyrru iſgil, iſgilio, ſymmud ymmaith.

Dependeo, ēre, Ymddibynnu, bod ynghrôg wrth.

Dependo, ĕre, Talu, talu wrth y pwys, pwyſo, rhoi dan bwys.

Deperdo, dĭdi, ĕre: Colli.

Depĕreo, īui & ii, īre, Colli, cael ei ddifetha, darfod, darfod amdano, myned ar goll, mynd ynghyfrgoll. Caru 'n fawr, bod mewn traſerch.

Depeſco, cŭi, ĕre: Gyrru anifeiliaid ymmaith.

Depeſſus, a, um: Rhwygedig, drylliog.

Depĭlis, e, Diflew, moel, heb wâllt.

Depĭlo, āre, Tynnu 'r blew, tynnu 'r gwâllt, diwalltu, bifio, ginio.

Depingo, pinxi, ĕre: Paentio, britho, argraphu.

Deplango, xi, ĕre: Dirgwyno, tôſt gwynfan, alaethu 'n dôſt.

Deplāno, āre, Llyfnhâu, gwaſtattâu.

Deplanto, āre: Plannu, goſod, dadblannu.

Depleo, ēui, ēre: Gwagcâu, diſpyddu, tywallt, gwallaw.

Deplōrātus, ōnis, Cwynfan, alaeth, wylofain.

Deplorātus, a, um: Anobeithiol, heb obaith o hono, wedi ei roi i fynu, wedi galaru drofto.

Deplōro, āre, Cwyno, cwynfan, wylofain, cwynofain, alaethu, galaru.

Deplūmis, e, Diblu, heb plu.

Deplŭo, ĕre, Glawio, gwneuthur curlaw.

Depŏlio, īre, Perffeithio, diweddu, caboli, llyfnhau.

Depōno, ſŭi, ĕre: Dodi i lawr, rhoi i lawr, goſod i lawr. Rhoi ymmaith, rhoi heibio. Difuddio, diſwyddo, iſgilio, gadaw, rhoi i fynu, peidio; gorchymmyn i vn; rhoi i gadw at vn; dal cyngwyſtl.

Depŏpŭlātio, ōnis: Difrawd, difrodaeth, anrhaith, diſtryw, dinyſtr, gormes, diboblad, difáedd.

Depopulator, ōris, Anreithwr, yſpeilwr, difrodwr, cribddeiliwr, diſtrywiwr, goreſgynnwr.

Depopulor, āris: & Depopulo, as: Difrodi, diniſtrio, diſtrywio, anrheithio, yſpeilio.

Deportatio, ōnis, Troſglwydd, mûd, dygiad. Deoliad.

Deporto, āre: Dwyn ymmaith, cywain ymaith, troſglwyddo, mudo. Deol, gyrru ar herw, alltudo. Dwyn yn ôl, dwyn drachefn, atdwyn. Dyborthi.

Depoſco, ĕre: Rhybucho, gofyn, ymofyn yn ddifrif.

Depoſitārius, ii: Y neb y rhodder peth yngwyſtl iddo, neu i gadw atto. A ro peth at arall i gadw.

Depoſitum, i, Adneu, yr hyn a rodder i gadw at arall, gŵyſtl, gŵyſtl wrth chwarae.

Depoſtulo, āre: Dyfal ofyn, taer ofyn.

Deprædor, āris: Preiddio, anrheithio, yſpeilio, cael yſglyfaeth, yſgyflu, yſglyfaethu.

Deprælior, āris, Rhyfela, ymryfela, ymladd, rhoi câd, gwneuthur brwydr.

Deprāuātè, Ar gam, yn llygredig.

Deprāuo, āre: Llygru, diwyno, anurddo, gŵyro.

Deprĕcābundus, a, um: A eiriolo, a ymnheddo, a ymbilio, a ddymuno, a ddeiſyfo.

Deprecatio, ōnis: Gofyniad maddeuant trwy gydnabod â'i fai: &c.

Deprecator, ōris: A eiriolo dros vn, eſguſodwr, erfyniwr. Ceidwad, nawddwr.

Deprĕcor, āris: Adolwyn, ymadolwyn, ymeiriawl, ymioli, attolwg, ymnhedd, ymbil, ymlewydd, ymerfyn. Adolwyn: &c. na's gwneler peth, gweddio rhag. Ffieiddio, gwrthwynebu.

Deprehendo, ĕre: Dal heb wybod, dal ar y weithred, cael wrth holi ac ymofyn, cael gwybod, cael gafael ar, cael cyfod.

Deprendo, ĕre: Dal, cael gafael, cael gwybodaeth ac yſpyſrwydd.

Depreſſus, a, um: wedi ei bwyſo i lawr, wedi ei ddwyſo, wedi ei ſoddi. Goriſel, bâs.

Depretio, āre: Dibriſio, dwyn i bris llai.

Deprĭmo, preſſi, ĕre: Dal i lawr, cadw i lawr, pwyſo i lawr, dwyſo i lawr, gwthio i lawr. Soddi, ſuddo. Dal tanodd. Geſtwng. Pannylu. Gofidio.

Deprōmo, pſi, ĕre: Tynnu allan, gellwng allan, dywallaw, dwyn allan: datgan.

Deprop ĕro, āre: Bryſio, dyfryſio, pryſuro.

Depſo, ŭi, ĕre: Tylino, meddalhau.

Depūbis, is: & Depūber: Heb ddyfod i'w oed.

Depudeſco, ĕre: Cywilyddio, cymmeryd cywilydd.

Depŭdet: Ef aeth yn ddigywilydd.

Depŭdīco, āre: Cywilyddio vn.

Depugno, āre, *Ymladd yn dôst, anrysaelu, anghyttuno.*
Depulso, āre: *Mynych wthio ymmaith, mynych fwrw beibio.*
Depurgo, āre, *Carthu, glanhau, glanwheithio.*
Depūro, āre: *Puro, glanhau, pureiddio, carthu.*
Depūto, āre, *Brigdorri, ysgythru. Tybieid, barnu, tybygu.*
Depunio, īre: *Cospi, curo, maeddu, tarāw.*
Dequĕror, ĕris: *Cwyno, achwyn.*
Derādo, si, ĕre: *Eillio ymaith, crafu ymaith, naddu ymaith.*
Derelictio, ōnis: *Ymadawiad, ymwrthodiad.*
Derelinquo, liqui, ĕre: *Gadaw, gwrthod.*
Derepentè, *Yn ddyſyfyd, yn ddiſymwth, yn yngwrth, yn ddiannod.*
Derēpo, psi, ĕre: *Ymlusgo ymmaith.*
Derīdeo, si, ēre: *Chwerthin am benn, chwerthin gwatwor; gwatwor, gwawdio.*
Derīdicŭlum, i, *Gwawd, gwatwor, gwatworgerdd, chwerthin gwatwor.*
Deridiculus, a, um: *Peth i chwerthin am ei benn: gwatwarbeth.*
Deripio, ui, ĕre: *Ysgyflu ymmaith, cipio, ysgipio. Treulio.*
Derisus, us, ui: *Gwatwor, gwawd, dirmyg.*
Derivatio, ōnis: *Trofa, troſfa, troad dwr, goferiad.*
Derīvo, āre: *Troi dwr, tynnu oddiwrth y naill i'r llall, goferu.*
Derōdo, si, ĕre: *Ysſu, cnoi.*
Derogatio, ōnis, *Diddymiad o ran, tynniad oddiwrth.*
Derogīto, āre: *Taerymbil, erfyn, attolwg.*
Derŏgo, āre, *Diddymmu, dirymmio, dileu, diffrwytho, tynnu ymaith, lleihau.*
Derumpo, rūpi, ĕre: *Rhwygo, torri ymmaith.*
Deruncino, āre: *Torri ymmaith a so gormodd, gwaſgaru, diwreiddio, chwynnu, dryllio, darnio.*
Deruo, ĕre, *Cwympo i lawr, tynnu oddiwrth.*
Deruptum, i, *Diphwys, lle serth, lle lledpai.*
Deruptus, a, um: *Rhwygedig, drylliog. Diphwys, serth, lledpai.*
Desacro, āre: *Cyſſegru, bendigo.*
Desævio, īre, *Diddigio, dadlitio, llonyddu, lliniaru. Creuloni, cynddeiriogi.*
Desalto, āre, *Llammu, dychlammu, crychneidio.*
Descendo, ĕre: *Diſgyn, myned i wared, myned i lawr: Cyttuno.*
Descensio, ōnis: & Descensus, us, ui: *diſgyniad, diſgynfa, cwympod.*
Descio, īre, *Bod heb wybod.*
Desciſco, ſciui, ĕre: *Gadaw, gwrthod, ymadaw a myned at arall, myned ar berw, cwympo oddiwrth, llithro oddiwrth.*
Deſcobinatus, a, um: *Clôff, efrydd, anafus, briwedig.*
Deſcribo, pſi, ĕre: *Yſgrifennu allan, yſgrifennu copi. Trefnu, ordeinio, goſod. Cyfrannu, dosbarthu, cyfleu. Paentio, argraphu. Datgan, egluro.*
Deſcriptio, ōnis: *Copi, ail-yſgrifen, yſgrifenniad. Rhan ar wŷr yn llawer o fyddinoedd: yſgrifennad pobl yn rhestr. Mynegiad, adroddiad.*
Deſeco, cŭi, āre: *Torri yn ddau, torri ymmaith, llifio, lladd, medi, lladd â llif neu â phladur.*
Deſecro, āre, *Diraddio, diſwyddo, diurddo.*
Deſēdeo, ĕre, *Eiſtedd i lawr.*
Deſĕro, ſēui, ĕre: *Hau, plannu.*
Deſĕro, ſĕrui, ĕre: *Gadu, gadael, gwrthod, rhoi i fynu, pallu, colli.*
Deſertio, ōnis, *Ymadawiad, ymwrthodiad.*
Deſertor, ōris, *Ymadawr, ymwrthodwr, a ymadawo â'i dywyſog ac a gilio at arall, ffoadur, bradwr.*
Deſertum, i, *Diffaith, diffeithwch, diffeithle, anialwch, dyryſni, lle ynial, diſerth.*
Deſertus, a, um: *Wedi ei adaw. Anghyfannedd, ynial, anial, diffaith, diſathr, dyrys, digarad, diſerth.*
Deſeruio, īre, *Vfydd waſanaethu, bod yn waſanaethgar, gwaſanaethu.*
Deſes, idis, *Diog, ſegur, mewydus, diwaith, diowgſwrth.*
Deſicco, āre, *Sychu, dyſychu.*
Deſideo, ſēdi, ēre: *Eiſte 'n ei unlle. Aros, trigo. Bod yn ſegur, diogi.*
Deſiderātus, a, um: *Dymunol, dymunedig, hiraethog, eiddunol.*
Deſiderium, ii, *Chwant, ewyllys, ewyllyſchwant. Serch, cariad. Digrifwch, hyfrydwch. Dymuned, eidduned, hiraeth, edgyllach. Abſen, marwolaeth, eiſiau.*
Deſīdĕro, āre, *Eidduno, diſgwyl, hiraethu, dymuno, bod yn hir gantho, bod eiſiau am beth.*
Deſidia, æ, *Diogi, mewyd, ſyrthni, methineb, lleſgedd.*
Deſidiōſus, a, um: *Diog, diowgſwrth, ſwrth, mewydus, ſegurllyd, methedig.*
Deſīdo, ſēdi, ĕre: *Myned i'r gwaelod, llorio, gwaeladi. Eiſtedd i lawr, myned i eiſtedd. Diſgyn i lawr. Syrthio 'n iſ. Agennu, ymegori, hollti.*
Deſignatio, ōnis: *Ordinhâad, yſpyſrwydd, appwyntiad, arwyddoccâad.*
Deſignator, ōris, *Pengwaſtrawd llys yr hwn o oſyd bawb i eiſtedd. K. H. Yr hwn a fo 'n edrych ar gadw o bawb ei le. Meiſtr y chwareon.*
Deſigno, āre, *Goſod, appwyntio, dangos, arwyddoccâu. Arfeiddio, anturio.*
Deſilio, lŭi, liui, īre: *Neidio i lawr.*
Deſino, ſini, & ſij, ĕre: *Peidio, yſpeidio. Gadael, dibennu, diweddu, gorphen.*
Deſipiens, tis, *Gwallgofus, ynfyd.*
Deſipio, ui, ĕre: *Gwallgofi, ynfydu, ambwyllo, gorphwyllo.*
Deſiſto, ſtiti, ĕre: *Aros, ymaros, gorphowys, trigo, peidio, ymattal.*
Deſōlātio, ōnis, *Ymadawiad, angbyflwr, difrawd.*
Deſolatus, a, um: *Diffaith, difrodus, mewn anghyflwr, digarad, wedi ei adaw ei hun: à Solus.*
Deſōlo, āre, *Gadaw ei hun, gado 'n ymddifad, gado yn ddigarad, gado 'n unig. Diffeithio, difrodi.*
Deſpectio, ōnis, *Edrychiad i lawr, dirmyg, diyſtyrwch.*
Deſpecto, āre, *Mynych edrych i wared.*
Deſpectus, a, um: *Dirmygus, diyſtyr, dibris, heb ſri arno, heb gyfrif o honaw.*
Deſpērātio, ōnis, *Anobeith.*
Deſpērātus, a, um: *Anobeithiol, mewn anobeith. Dioglyd.*
Deſperno, ſprēui, ĕre: *Diyſtyru, dirmygu.*
Deſpēro, āre, *Anobeithio, diobeithio, diddarbodi.*
Deſpicatio, ōnis: & Deſpicatus, us, ui: *Diyſtyrwch, dirmyg.*
Deſpicatus, a, um: vid. Deſpectus.
Deſpicio, ſpexi, ĕre: *Edrych i lawr ar, dirmygu, diyſtyru, dibriſio, edrych, gweled.*
Deſpīcor, āris, *Diyſtyru, dirmygu.*
Deſpīcus, *A wilio pwy a ddel.*
Deſpŏlio, āre, *Yſpeilio, anrheithio, digroeni, dioſg, dadwiſgo.*
Deſpondeo, di, ēre: *Rhoi crêd, ymgredu, addaw priodi, dyweddio. Digalonni, anobeithio.*
Deſpūmo, āre: *Diewynnu, tynnu 'r ewyn. Ewynnu, bwrw ewyn, malu ewyn.*
Deſpŭo, ĕre, *Poeri i lawr, poeri ar, diſpoeri. Ffieiddio, dirmygu. Peri ſeithug.*
Deſquāmo, āre, *Digennu. Diriſgo.*
Deſterto, ĕre, *Chwyrnu, cyſgu 'n drwmm.*
Deſtico, āre, *Gwichio fal llygoden ffrengig.*
Deſtillo, āre, *Diſtyllio, piſtyllio, diferu, defnynnu.*
Deſtinatio, ōnis, *Amcan, arfeddyd, llwniaeth, ordeiniad, ymgynghoriad.*
Deſtino, āre, *Arfaethu, goſod, llwniaethu, appwyntio, ordeinio. Dewis, anfon, darparu, arlwyo. Rhoi pris ar beth.*
Deſtituo, ĕre: *Gwrthod, gadaw, pallu mewn angen. Torri addaw. Gollwng, dattod.*
Deſtrigmentum, i, *Creiſion.*
Deſtringo, nxi, ĕre: *Rwymo 'n dynn. Rhuglo, crafu ymmaith megis ag yſgrafell.*
Deſtructio, ōnis, *Diniſtr, diſtryw, diſtrywedigaeth.*

Deſtruo, uxi, ĕre: *Diſtrywio, diniſtrio, difrodi, bwrw adeilad i lawr, difetha.*

Deſūbĭtò, *Yn ddiſymmwth, yn ddiſyfyd, yn ddiſwtta.*

Deſūbŭlo, āre, *Tyllu â mynawyd neu drwyddew.*

Deſūdaſco, ĕre, *Chwyſu 'n gweithio.*

Deſūdo, āre, *Chwyſu, llafurio 'n dôſt.*

Deſuefăcio, ĕre: *Anghynnefino, gado ei arfer, dwyn allan o arfer.*

Deſueo, ĕre. Idem.

Deſueſco, ĕre: *Newidio ei arfer, peidio âi arfer.*

Deſuetūdo, ĭnis: *Anghynnefinder, anarfer, annefod.*

Deſultor, ōris: *Neitiwr, llammwr.*

Deſum, deſŭi, deeſſe: *Bod yn eiſiau, pallu, bod ar fetb. Bod yn abſennol.*

Deſūmo, pſi, ĕre: *Cymmeryd allan, ethol, dewis.*

Deſūper, *Odducbod, oddifynu.*

Detectio, ōnis, *Datguddiad, dadanudd.*

Detĕgo, xi, ĕre: *Datguddio, dadanudd, didoi, diachludd.*

Detendo, ĕre: *Eſtyn allan.*

Detentio, ōnis, *Attal, attaliaeth, attafael.*

Detergeo, ſi, ēre: & Detergo, ſi, ĕre: *Sychu ymmaith, carthu, glanhau.*

Deter, *Mall, drwg, diffygiol.*

Detĕrior, *Gwaeth, direidiach.*

Determinātio, ōnis: *Terfyniad, gorphen, dibenniad. Ffin, terfyn.*

Determino, āre: *Terfynu, pennu, goſod terfynau, dyſal shwilio, dibennu, diweddu. Meſuro.*

Detĕro, triui, ĕre: *Malu, malurio. Dyrnu. Gwiſgo, treulio, ammbaru, lleihau.*

Deterreo, ŭi, ēre: *Dychrynu, ofni, tarfu, lluddias drwy ofni. Anghyſſuro, digalonni.*

Deterrĭmus, a, um: *Anfad, gwaethaf.*

Deteſtābĭlis, e, *Ffiaidd, ffieiddgas, erchyll, atgas.*

Deteſtatio, ōnis: *Ffieidd-dra, atgaſrwydd, dygngas, tra-chas. Melldith, rhêg. Gwŷs ger bron tyſtion.*

Deteſtor, āris: *Ffieiddio, dygn-gaſſáu, tyſtio bod yn gâs gantho, trachaſſáu, ymwrthod o wir gâs, ymwrthod, gochel. Tyſtio o wir ddfrif.*

Detexo, ŭi, ĕre: *Gweu, dyliſo, dirwyn.*

Detĭneo, ŭi,: *Attal, dal, caethiwo, dal yn gaeth, camattal.*

Detondeo, ēre: *Cneifio, gwelleiſio, torri â gwelleif.*

Detŏno, ŭi, āre: *Taranu, tryſtio, dadſeinio.*

Detorno, āre: *Turnio, gweithio gwaith turnor.*

Detorqueo, torſi, ēre: *Gwyro, plygu, torchi, dynyddu, nyddu fel gwden, troi oddiar yr iawn, troi peth yn y gwrthwyneb. Troi.*

Detractio, ōnis: *Dirdynniad, tynniad. Abſén-air, drwg abſen, drygair, anair, anglod, goganair, gogan, hort, enllib. Tynniad ymmaith.*

Detractor, ōris: *Abſennwr drwg, goganwr, hortiwr, enllibiwr, a ro drwg abſen: &c.*

Detrăho, xi, ĕre: *Tynnu, ymdynnu, rhoi tynniad ar, tynnu ymmaith, dwyn oddiar vn drwy nerth, tynnu oddiwrth, tynnu 'n ôl. Rhoi drwg abſen, rhoi anair, rhoi anglod, rhoi drygair, goganu, hortio, enllibio.*

Detrectatio, ōnis: *Gwrthodiad gwneuthur peth, tynn yngwyſg cefn, rhûs.*

Detrecto, āre: *Gwrthod gwneuthur peth, rhuſo, gommedd, nagcáu, gwrthod, bwrw ymeſgus, llaeſu, llaccáu, tynnu yngŵyſg cefn. Goganu, rhoi drwg abſen: &c.*

Detrimentōſus, a, um: *Niweidiol, colledus.*

Detrimentum, i: *Niweid, erniwed, eniweid, colled.*

Detrūdo, ſi, ĕre: *Gwthio i lawr, gwthio allan, cymmell, dirio, gyrru allan, rhoi yſgŵd.*

Detrullo, āre: *Tywallt o'r naill leſtr i'r llall.*

Detruncātio, ōnis: *Trychiad, trŵch, yſgytbrad.*

Detrunco, āre: *Torri yn fyrrach, torri oddiar y paladr a'r bôn, yſgytbru, trychu, anafu, darnio, yſdarnio.*

Detūmeo, ēre: *Dadchŵyddo, goſtwng ei chŵydd.*

Deturbo, āre: *Curo i lawr, bwrw i lawr o le vchel, gwthio allan, tynnu oddiwrth.*

Deturgeo, ſi, ēre: *Dadchŵyddo, ymddadchŵyddo, geſtwng ei chŵydd.*

Deturpo, āre: *Diwyno, budreddu, halogi, gwrthuno.*

Deuaſto, āre: *Anrheithio, yſpeilio, diſtrywio, diniſtrio, difrodi, gwneuthur difrawd.*

Devĕho, xi, ĕre: *Dwyn oddiwrth neu at, cywain oddiwrth neu at, dwyn i lawr neu ymmaith, cywain, troſglwyddo.*

Devello, vulſi, ĕre: *Tynnu ymmaith, tynnu oddiwrth.*

Devēlo, āre: *Datguddio, diorchuddio, egori.*

Devĕnĕror, āris: *Perchi, anrhydeddu, dirberchi, gorpherchi, rhoi mowrbarch.*

Devĕnio, ni, ire: *Dyfod i wared odducho, dyfod o gyfoeth i dlodi, diſgyn, myned, dyfod.*

Devĕnuſto, āre: *Anharddu, anurddo, gwrthuno.*

Deuerbĕro, āre: *Baeddu 'n dôſt, curo 'n ffeſt.*

Deuergentia, æ. vid. Deuexitas.

Deuerro, ĕre: *Yſgubo 'n lân, yſgubo ymmaith.*

Deuerto, ĕre: *Troi ymmaith, troi heibio.*

Deueſtio, īre, *Dadwiſgo, diwiſgo, dihatru.*

Deuĕto, tŭi, āre: *Gwarafun, gwahardd.*

Deuexitas, ătis, *Gŵyredd, cammedd, lledpeirŵydd, ceuedd, llethr, llechweddiad. Diſgynfa ar y ddaiar.*

Deuexo, āre: *Moleſtu, aflonyddu.*

Deuexus, a, um: *Cam, ceuol, lledpai, ar blŷg, yn pwyſo i lawr.*

Deuincio, xi, īre: *Rhwymo 'n dynn, rhwymo, gwneuthur yn rhwymedig iddo, cyſſylltu, cylymmu.*

Deuinco, īci, ĕre: *Goreſgyn, gorchfygu, gorfod, ynnill y maes, cael y maes.*

Deuio, āre: *Myned oddiar y ffordd, diarfforddi, cyfeiliorni, myned ar ddidro.*

Deuirgĭno, āre: *Diforwyno, dwyn gwyryfdawd.*

Deuīto, āre: *Gochel, gochelyd.*

Deuius, a, um: *Allan o'r ffordd, diarffordd, difriſg, diſathr, diamſathr, didrammwy, anhylwybr, mewn angherdded.*

Deunx, cis: *Pwys ond wns.*

Deuŏco, āre: *Galw o'r neilltu, galw ymmaith, galw i wared.*

Deuŏlo, āre: *Hedeg i wared, rhedeg i lawr, bryſio, dyfryſio, ffryſtio.*

Devolvo, ĕre: *Treiglo i lawr, ymdreiglo. Cwympo a digwydd i'r naill oddiwrth y llall.*

Deuŏro, āre: *Yſſu, difa, llyngcu, gormeſu. Cymmeryd yn ddioddefgar. Treulio, gwiſgo.*

Devōtio, ōnis: *Eidduned, addewid hynod cyhoedd. Dwywolder, golychwyd. Rhoddiad i farwolaeth. Rhêg, rhegfa, melldith.*

Devōtus, a, um: *wedi ei eidduno, eiddunol, wedi ei gyſſegru, wedi ei ddiofrydu, wedi rhoi diowryd. Dwywol, golochwydol, bucheddol. Atgas, melldigedig, ffieidd.*

Deuōueo, ēre: *Eidduno, gwneuthur eidduned, diofrydu, rhoi diowryd. Rhoi, gorchymmyn, cymmynnu. Addaw yn gyhoedd. Melldigo, rhegu, gorchymmyn i ddiafol.*

Deūro, uſſi, ĕre: *Lloſgi, poethi.*

Deus, dei: *Duw, Duw celi, Duw nêr, Duw nâf, Duw Ior, Duw Ion.*

Deuteria, æ, *Eilwin, gwin gwann.*

Deuterŏnŏmium, ii: *Ail adrodd y gyfraith, yr ailcyfraith.*

Dextans, tis: *Dêg rhann o ddeuddeg.*

Dexter, tĕra & tra, um: *Dehau, dehëuig, hylaw, dichwith, cymmwys, addas. Hylwydd, hyffordd, llwybraidd, hylwybr, rhugl, hyfedr. Hynaws, trugarog. Llawddeawg.*

Dextĕra, æ: *Debeulaw, y llaw ddebau, y tu deau.*

Dextĕritas, ātis: *Debeurwydd*: &c.

Dextrāle, is, *Breichrwy debau.*

Dextrarii, *Deufarch a gyſſyllter mewn gwêdd.*

Dextro, āre: *Cwplyſſu meirch mewn gwêdd: tywyſo ar y llaw ddeau.*

Dextrorſum, *Tu a'r llaw ddeau, ar y llaw ddebeu.*

D I

Di & Dis. Præpoſ. in Compoſ.

Diabŏlus, i, *Cybuddwr, cablwr, achwynwr. Diafol, diawl, y fall, y cythraul.*

Diacŏnus, i: *Gweinidog, gwaſanaethwr, diacon.*

Diacope, *Trych-bollt.*

Diadēma, ătis: *Plêth a wiſgai brenhinoedd ynghylch eu pennau, talaith, coron, coron-bleth. Corynrwy, Lib. Land.*

Diademātus, a, um: *Taleithiawg, coronawg.*

Diærĕſis, *Gwahaniad, gwahannod, didol-nod.*

Diæta, æ: *Yſtafell gŵynos, yſtafell ſwpperu. Cynbeiliaeth o fwyd a llynn. Lle y rhoid barn, brawdle.*

Diætarius, ii, *Gweinidog ſwpper. Pigleidr yn chwilio yſtafellon i ladratta. Gwâs yſtafell.*

Diaglaucion, *Meddyginiaeth i lygaid.*

Diagonālis, e: & Diagonius, a, um: *Llinell o'r naill gongl i'r llall.*

Diagramma, ătis: *Enw llyfr, teſtun llyfr. Ordinbáad, barn. Dull orgraph yn Geometri.*

Diagraphice, es, *Celfyddyd paentio.*

Dialectica, æ: *Celfyddyd ymreſymmu, rheſymmeg, ymreſymmeg, dadlyddiaeth, dadlawd, dilechdid.*

Dialecticus, i: *Celfydd mewn rheſymmeg, ymreſymmwr.*

Dialectus, i: *Llediaith, amrywiaith, priodoliaith.*

Dialexis, is: *Ymddadl, ymreſymmiad.*

Dialŏgus, i: *Cydchwedl, cydymddiddan, holi ac atteb.*

Dialyton, *Dull ar ymadrodd a fo penrhydd a digyſſwllt.*

Diămĕter, & Diamĕtrus, i: *Llinell yn rhannu peth yn ddwyran drwy ei hanner.*

Dianæa, æ: *Y deall, y meddwl.*

Diapaſma, ătis, *Per-arogl, pellen berarogl.*

Diapăſon, *Cwbl gyſſondeb cerdd.*

Diaphōnia, *Anghyſſondeb cerdd.*

Diaphŏra, *Rhagoriaeth, gwahaniaeth.*

Diaphragma, ătis: *Llen-gig y ddwyfron, y llien-gig traws, y trawſgae.*

Diapŏrēſis, *Ambeuaeth, petruſedd.*

Diarius, a, um: *Dyddiawl, diwrnodawl.* Diaria febris, *Crŷd undydd, bradgyfarfod.*

Diarium, ii, *Arlwy dros diwrnod, dyddwobr, dyddged, dyddlyfr a yſpyſa beth a wneler bob dydd, coſtyfr, llyfr henwau, cyflog diwrnod.*

Diarrhæa, æ, *Darymred, y bib.*

Diaſtrŏphos, *Gwrthnyſſig.*

Diatrĕtum, i: *Cwppan boglynnog.*

Diatretarii, *Turnorion y cyfryw gwppanau.*

Diatritos, *Dirweſt tros dridiau.*

Diaulus, i: *Meſur o dir o ddwy yſtad.*

Dibăphus, a, um: *wedi ei liwio ddwywaith.*

Dica, æ, *Achaws, dadl, cyhudded, cwyn, hawl.*

Dicācitas, ātis: *Siaraduſrwydd, coegddigrifwch.*

Dicācŭlus, a, um: *Siaradus, un digrifair.*

Dicæarchus, i, *Cyfiawn dywyſawg.*

Dicæarchia, æ: *Cyfiawnlywodraeth.*

Dicatio, ōnis, *Eidduniad, ymddaroſtyngiad, addawiad, cyſſegrad.*

Dicax, ācis, *Siaradus, digrifwas, cellweiriwr, dywedgar.*

Dichas, *Meſur wythmys.*

Dico, āre, *Eidduno, eiddunedu, offrymmu, rhoi dros byth, cyſſegru.*

Dico, xi, ĕre: *Dywedyd, llefaru, hebu, gohebu, ſyganu, yngan, adrodd, crybwyll, appwyntio.*

Dictāmen, ĭnis: *Yr hyn a ſgrifenner wrth addyſg un arall.*

Dictāta, ōrum: *Ymadroddion i ddyſgu eraill, deongliadau. Gorchymmynion, ordeiniadau.*

Dictātor, ōris, *Dywedwr, adroddwr, a adroddo peth i arall iw yſgrifennu. Rhyw benſwyddog yn Rhufain.*

Dicterium, ii, *Digrif-air, gwawd-air, croeſan-air.*

Dictio, ōnis, *Dywediad, ymadrodd, adroddiad, gair. Araith, dadl.*

Dictito, āre, *Mynych ddywedyd, mynych adrodd.*

Dicto, āre, *Adrodd i un beth a yſgrifenno. Dywedyd.*

Dictum, i: *Dywediad, gair, ymadrodd, diarheb.*

Dictyōta, ōrum: *Adeiladau rhwylleg.*

Didaſcălia, æ, *Dyſgeidiaeth, athrawiaeth.*

Didaſcălus, i, *Athraw, athrawiaethwr, addyſgwr.*

Didia, *Cyfraith yn erbyn gormodd bwytta ac yfed.*

Dido, dididi, ĕre: *Rhannu, cyfrannu, dosbarthu, goſod mewn trefn.*

Didōrus, a, um: *A fo o lêd dwy law.*

Didrachmum, i, *Rhyw bên fath arian.*

Diduco, xi, ĕre: *Dwyn i amryw rannau, doſparthu neu dynnu oddiwrth ei gilydd. Egor y peth a fo caead, lledu y peth a fo plŷg, dattod y peth a glymmer. Tynnu dwr.*

Didymus, i, *Gefell.*

Diecŭla, *Byrr amſer, ennyd fach.*

Dies, ei: *Dydd, diwrnod, dwthwn, dyddgwaith. Amſer, prŷd.* Dies nefaſti, *Dyddiau dyddon. K. H.* Dies juſti: *Oed cyfraith.*

Dieſcit, *Mae'n ddydd, hi aeth yn ddydd, mae'n dydd-hau.*

Diĕtēris, *Yſpaid dwy flynedd.*

Diffāmo, āre: *Goganu, rhoi drygair, rhoi anair, rhoi drwg abſen.*

Diffarreatio, ōnis, *Aberth gwr a gwraig wrth yſgar, torri'r bara, torri'r frwynen.*

Differcio, ſi, īre: *Sechi, ſengi.*

Differentia, æ, *Gwahanrhed, gwahaniaeth, amrafael, rhagor.*

Differo, diſtuli, differe: *Dyddwyn, dwyn o'r naill le i'r llall, dwyn oddiwrth ei gilydd. Trallodi a chythryblu un a'i ddwyn o'i gôf gan gythrudd. Oedi, gohirio. Rhwygo a dryllio yn ddarnau. Rhoi'r gair allan, peri ſôn, hau ar llêd. Amgenu, amrafaelio, amrywio, bod yn amgen, bod a rhagor rhyngtho, bod yn amrafael, Bod yn anghyffelyb, anghyttuno.*

Differtus, a, um: *Llawn, wedi ei lenwi, wedi ei ſechi.*

Diffibŭlo, āre, *Dadwaegu, dadfycclu, dadfachu, dattod, egoryd, dadwregyſu, datglymmu.*

Diffĭcĭlis, le: *Anhawdd, caled. Anhawdd rhyngu ei fodd, anynad, anhywedd, anhyweith, anhyfodd.*

Difficultas, ātis, *Anhawſder, caledi, aneſmwythdra, blinder, perygl, rhwyſtr.*

Diffīdentia, æ, *Anymddiried, anghoel, gwan-gred, anhyder.*

Diffīdo, ſus ſum, ĕre: *Gwan-gredu, anghoelio, angrhedu, gwanffyddio.*

Diffindo, fidi, ĕre: *Hollti.*

Diffingo, finxi, ĕre: *Diwyno'r hyn a wnaed, dadwneuthur.*

Diffinio. vid. Definio.

Diffinitio. vid. Definitio.

Diffiteor, ēris, *Gwadu, gommedd, bod yn anewyllyſgar.*

Difflo, āre: *Chwythu ar waſgar, gwaſgaru â chwŷth.*

Diffluo, fluxi, ĕre: *Rhedeg ar llêd fel dwr, ymwaſgaru fel dwr, amlhau, rhedeg allan o bob parth, gillwng drwyddo o bob parth.*

Diffringo, fregi, ĕre: *Torri'n ddarnau, rhwygo, yſſigo, dryllio.*

Diffugio, gi, ĕre: *Ffo yma a thraw, ffo ymmaith, gwrthod gwneuthur peth, naccáu, gochel.*

Diffugium, ii, *Nodded, ymddiffynfa, diogelfa, lle i gilio ac i ffo.*

Diffundo, fūdi, ĕre: *Gwaſgaru, colli fel colli dwr, tanu ar llêd, gillwng i redeg.*

Diffūsè, *Ar waſgar, ar llêd, ar dân.*

Diffuſio, ōnis, *Gwaſgar, gwaſgarfa, taniad.*

Dictionarium.

Diffusus, a, um: Ar wasgar, ar llêd, ar dân; llydan, belaeth, ehang. wedi ei golli, gwasgarog, wedi ei dywallt, yn ymellwng.

Digăma, Gwraig a fu iddi ddau briod.

Digamus, i, Gwr a fu idde ddwy briod.

Digamma, Y llythyren F.

Digĕries, ei, Dosbarth, trefn.

Digĕro, gessi, ĕre: Dosparthu, trefnu, gosod mewn trefn. Cyfleu. Cyfrannu. Gwahanu. Deongl, egluro. Dattod a gwasgaru'r hyn oedd ynghŷd. Treulio'r bwyd yn y cylla a'r boly. Dwyn yma a thraw. Addurno, cyweirio, tacclu, trefnu.

Digestio, ōnis, Trefn, dosparth. Traul bwyd yn y corph. Ordinhâad. Cyfranniad.

Digĭtābŭlum, i, Gwniadur, byssedr gwnio, bŷs maneg.

Digitāle, is. Idem.

Digitātus, a, um: Byseddog, a bysedd iddo.

Digĭti, Cregyn.

Digitŭlus, i: & Digitellus, i: Bysyn, bŷs bâch.

Digĭtus, i, Bŷs, llêd neu hŷd bŷs. Ewin aderyn. Mesur o ddwr.

Digladiātio, ōnis: Ymdrin cleddyfau, ymryson, ymladd.

Diglădior, āris: Ymladd â chleddyfau: ymryson, ymgynnhennu, ymdrafodi, ymgyllellu.

Dignatio, ōnis, Cymmyredd, cymmeriad gydâ gwŷr dyledog, y barch a gaffo vn. Clod, gair mawr, cyfrif, anrhydedd, teilyngdod.

Dignitas, ātis, Teilyngdod, gwiwdeb. Pryd a gwêdd, telediwrwydd. Vrddas, parch, anrhydedd a haeddo vn, cymmyredd, cymmeriad, vchelfraint, vchelswydd.

Digno, āre. vid. Dignor.

Dignor, āris, Teilyngu, bod yn wiw gantho, tybio yn deilwng. Cael ei gyfri'n deilwng, bod mewn cymmeriad.

Dignōto, āre, Nodi peth er mwyn cael ei adnabod.

Dignosco, nōui, ĕre: Ymwybod, gwybod trwyddo.

Dignus, a, um: Teilwng, gwiw. Addas, cymmwys, cymmhesur, gweddol. Dyledus, rhyglyddus.

Digrĕdior, ĕris, Ymadaw, myned ymmaith. Cilio o'r ffordd, osgói o'r ffordd, lledtrói.

Digressio, ōnis, Ymadawiad, newidiad amcan, osgóad, ysglent.

Digressus, us. Idem.

Dijudicātio, ōnis, Barnedigaeth, terfyniad.

Dijudĭco, āre, Barnu rhwng deu-beth. Terfynu, dosparthu, iawn ganfod.

Dilābĭdus, a, um: Llithredig, serfyll, darfodadwy.

Dilābor, ĕris, Llithro ymaith, cwympo i lawr, myned ymaith, methu, edwi, pallu, adfeilio.

Dilacĕro, āre, Dryllio, rhwygo, rhwygo yn ddarnau. Dinistrio, difwyno, difrodi.

Dilanio, āre, Rhwygo'n ddrylliau, dryllio, briwo, difynio, darnio, cigyddio.

Dilăpĭdo, āre, Digarregu, arloesi'r cerrig. Gwastraffu, afradloni, gwneuthur difrawd, ofer-dreulio.

Dilargior, īris, Rhoi'n haelwych i lawer, rhoi yn rhull, rhoi'n ffwch.

Dilātio, ōnis, Gohir, oed, oed dydd, hwyhâad.

Dilāto, āre, Lledu, ystyn o lêd, rhythu, ehengu, helaethu.

Dilātor, ōris, Oedwr, gohiriwr.

Dilatro, āre, Cyfarth, dygyfarth, ymgyfarth.

Dilaudo, āre, Canmawl, clodfori.

Dilectio, ōnis, Cariad, hoffedd, cudab, anwylserch.

Dilectus, a, um: Cu, hôff, anwylgu, gorhoff, caredig.

Dilemma, ătis, Rheswm dwybig, rheswm deugorn, rheswm deuflaen, rheswm yn cloi o ddwyffordd.

Dilĭgens, tis, Diesgeulus, dyfal, diwŷd, astud, manol, anniwaith.

Diligentia, æ, Dyfalwch, diwydrwydd, astudrwydd.

Dilĭgo, lexi, ĕre: Caru, hoffi, serchu.

Dilōrīco, āre, Dadluryго, dattod luryg.

Dilūceo, ēre: & Dilucesco, ĕre: Disgleirio, goleuo, amlewychu, ymddisgleirio, amlygu, ymeglurhau. Dyddhau, myned yn ddŷdd.

Dilūcĭdo, āre, Egluro, amlygu, gloywi.

Dilūcĭdus, a, um: Eglur, gloyw, disglair, amlwg, goleu, disgleirloyw, eglurloyw.

Dilūcŭlat, Mae'n goleuo, mae'n dyddhau, mae hi yn myned yn ddŷdd.

Dilūcŭlò, Ar dorriad y dŷdd, ar lûg y dŷdd, y bore ddŷdd, ar y glasddydd, ar glais dŷdd.

Dilūcŭlum, i, Y bore-ddydd, llûg y dŷdd, clais dŷdd, y cyfddydd.

Dilūdia, ōrum: Yr yspaid rhwng chwareuau.

Diluo, ĕre, Golchi, glanhau, distreulio. Dileu. Gollwng yn rhŷdd, dattod. Egluro, amlygu. Cymmysgu dwr â gwin. Diheuro, ymlanhâu.

Dilūtum, i, Gwin neu lynn arall y bu beth ym mwyd ynddo. Isgell.

Dilūvies, ei, Diliw, llif, llifeiriant, rhyferthwy, llifddwr.

Dilūvio, āre, Llifeirio, boddi â llifeiriant.

Dilūvium, ii. vid. Dilūvies.

Dimāno, āre, Llifo ar lêd, llifeirio, ymdanu ar lêd.

Demembro, āre, Rhannu yn aelodau.

Dimensio, ōnis, Mesuriad.

Dimensum, i, Dogn, cyfran fesurol.

Dimĕtior, īris, mensus sum: Mesuro, cymmeryd mesur. Rhifo, cyfrif.

Dimĭcātio, ōnis, Câd, brwydr, trin, ornest, ymladd, ymdrech, ymorchest, ymryson, cynnen, trafod, cat[o]rfod, ymdrin, cywrysedd.

Dimĭco, āre: Ymladd, ymryson, ymswrn, ymhwrdd, ymdrech, ymorchest, ymdrafodi, ymdrin, ymegnio, ymorysgwr.

Dimidiātim, Yn hanneran, wrth yr hanner.

Dimidiatus, a, um: Hannerog, wedi ei hanneru.

Dimidium, ii: Hanner, hannereg.

Dimidius, a, um: Hannerog. Dimidia pars, Hannereg.

Dimĭnuo, ĕre, Lleihau, torri ymmaith, briwo yn fân, torri yn ddarnau, difynio.

Diminūtio, ōnis, Lleihâad, cwymp.

Dimissio, ōnis, Gollyngiad, rhyddhâad, cennad i ymadaw.

Dimissorius, a, um: Literæ dimissoriæ: Llythyrau anfon. Llythyrau rhyddhâad a gollyngdod.

Dimitto, misi, ĕre: Anfon ar lled, anfon amryw ddynion i amryw ffyrdd, rhoi cennad i ymadaw, gellwng ymmaith, gellwng yn rhŷdd, rhyddhau, anfon ymmaith. Gadaw, peidiaw. Gillwng heibio, gellwng i fyned, gado i ddiange. Goddef, ymostwng. Gollwng i lawr. Maddeu, rhoi maddeuant.

Dimŏveo, ui, ēre: Symmudo, gyrru ymmaith, gyrru o'i le, dideu, diduo, gyrru'n ôl.

Dimulgo, āre, Cyhoeddi.

Dimyxos, Tanllestr neu ganwyll a dau oleu.

Dinŭmĕro, āre, Rhifo, cyfrif. Rhifo a a thalu arian.

Diœcēsis, Llywodraeth, cyfoeth, esgobawd.

Diœcētes, Golygwr, goruchwiliwr, llywodraethwr, rheolwr.

Dioptra, æ, Mesur i bwysô dwr. Offeryn i ganfod vchder neu hellder. Twll i graffu drwyddo.

Diōta, æ, Gwinllestr a dyntolau iddo.

Diphthongus, i, Deusain, dipton, deudôn, dwy fogail vnsain.

Diplois, ĭdis, Dwbled, pais.

Diplōma, ătis, Ysgrifen, Siartr.

Dipondium, ii, Deubwys.

Dipsas, ădis, Rhyw neidr.

Dirădio, āre, Gwneuthur yn belydr neu yn olen.

Diræ, ārum, Y ddera, cethern, cythreuliaid. Rhegau, melldithion.

Directio, ōnis, Cyfarwyddiad, hyfforddiad, Cyfeiriad, vniowнâd. Amcan,

can, amlygyn.
Directum, i, *Yr iawn, yr uniawn.*
Directus, a, um, *Vniawn, cyfiawn, cyfeirjol, unsawn-gyrch.*
Diremptio, ōnis, & Diremptus, us, ui, *Ysgariaeth, neillduaeth, gwahaniad. Torriad ymaith.*
Direptio, ōnis, *Yspail, anrheithiad, ysglyfiad, ysgwfl, cribddail, trais.*
Direptor, ōris, *Yspeiliwr, anrheithiwr, treisiwr, ysgyfiwr, cribddeiliwr, ysglyfaethwr.*
Diribitor, ōris, *Pen-talwr, penrhifwr.*
Diribitorium, ii, *Y lle y telid cyflogau milwyr.*
Dirigeo, gui, ēre : *Sythu, rhynnu, fferru, cyffio.*
Dirigo, rexi, ĕre: *Vniowni, cyfarwyddo, hyfforddi, hylwybro, cyfeirio, wynebu at. Rheoli, llywiaw. Arwein, tywyso.*
Dirimo, ēmi, ĕre : *Rhoi heibio, tynnu heibio, neillduo, ysgar, gwahanu. Ymadaw, dibennu, diweddu, gorphen. Athrywyn.*
Diripio, pui, ĕre : *Yspeilio, anrheithio, treisio, cribddeilio, ysgyflu, ysglyfio. Lleibau, tynnu ymmaith.*
Diritas, ātis, *Creulonedd, erchyllrwydd, dywalder.*
Dirumpo, rūpi, ĕre: *Rhwygo oddiwrth, torri oddiwrth.*
Diruncino, āre : & Diruncio, iui, ire : *Chwynnu yn llwyr, carthu ymmaith y drwg.*
Diruo, ĕre, *Torri i lawr, bwrw i lawr, distrywio.*
Dirus, a, um : *Ysgeler, creulon, erchyll, aruthr, engir, engiriawl. Mawr, amrosgo, alrwysgl.*
Dirutus, a, um: *Dryllìog, drylliedig, adfeiliedig.*
Dis. vid. Di.
Dis, dītis, *Goludog, cyfoethog.*
Discalceātus, a, um: *Diesgidiau, diarchenog.*
Discalceo, āre, *Diesgidio, diarchenu, tynnu esgidiau.*
Discalpedino, āre, *Egori, dattod, datguddio.*
Discaueo, ēre, *Gwilio arno ei hun, gochel.*
Discedo, cessi, ĕre: *Ymadaw, ymadael, myned ymmaith, encilio.*
Disceptatio, ōnis, *Ymddadl, dadl, ymddadleu. Cylafaredd.*
Disceptātor, ōris, *Barnwr, dyddiwr, cylafareddwr.*
Discepto, āre, *Ymddadleu, ymrysson. Barnu, cylafareddu.*
Discerniculum, i, *Gwaell neu nodwydd i ddosbarthu ac i ddisbleth u'r gwallt. Rhagor, amrafael.*
Discerno, crēui, ĕre : *Neillduo, tynnu peth o'r neilldu oddiwrth y llall: ymryssen, amryfaelu. Gwybod gwahaniaeth rhwng pethau, gwahanu, iawn ganfod. Barnu, terfynu, diweddu, dibennu.*
Discerpo, psi, ĕre : *Rhwygo 'n ddrylliau, dryllio, carpio, llarpio, dragio.*
Discessio, ōnis : & Discessus, us, ui: *Ymadawiad. Neilltuad, ymneillduad, gwahaniad, ysgar, marw-ysgar.*
Discidium, ii, *Gwahaniad, dosbarthiad, ysgar, neillduad.*
Discinctus, a, um : *Diwregys, heb wregys, wedi ei dadwregysu. Llaes, llacc, llibyn, llippa, esgeulus, diawgswrth.*
Discindo, scidi, ĕre : *Torri ymmaith, torri 'n ddarnau, gwahanu.*
Discingo, nxi, ĕre: *Dadwregysu, diswyddo.*
Disciplīna, æ, *Dŷsg, addysg, athrawiaeth, dysgeidiaeth, llên, disgyblaeth. Ordinhaad: ysgol, ysgolheigtod. Modd, trefn, dull, arfer. Crefft, celfyddyd.*
Disciplinabilis, le, *Dysgadwy.*
Disciplinosus, a, um : *Hyddysg, athrylithgar.*
Discipula, æ, *Disgybles, ysgolheiges.*
Discipulus, i, *Disgybl, ysgolhaig.*
Discludo, si, ĕre : *Cau allan, rhwystro i mewn. Anghyssylltu, gwahanu, neillduo.*
Disco, didici, ĕre: *Dysgu gan arall.*
Discobinatus, a, um : *Archolledig, trwch.*
Discobolus, i, *Taflwr carreg, ergydiwr, bwriwr maen.*
Discolor, ōris, *Amliwiog, o amryw liwiau, tryfrith.*
Disconvenio, ire, *Anghyttuno, anghordio, amrafaelio, bod yn anghyffelyb.*
Discophorus, i, *Vn a ddwg dysgl i'r ford.*
Discoquo, coxi, ĕre : *Berwi yn dda, deferwi.*
Discordabilis, e, *Anghyttûn, anghysson.*
Discordia, æ, *Anghyttundeb, anghydfod, annysgymmod, amrafael, ymryson, anghymmodlonedd.*
Discordialis, e, *A facco anghydfod, &c.*
Discordiosus, a, um : *Ymrysongar, cynnhennus, amrafaelus.*
Discordo, āre, *Anghyttuno, bod yn anghyttûn, bod yn anghysson, amryfaelio.*
Discors, dis, *Anghyttûn, anghysson, anûn, anghynghordiol.*
Discrepantia, æ, *Amrafael, anghydfod, anundeb.*
Discrepo, āre, *Anghyttuno, anghordio, anghydsynio, amryfaelio, bod a rhagor rhyngtho, bod yn anghyffelyb.*
Discrete, & Discretim : *Ar wahan, o'r neilldu, ar ei bem ei hun.*
Discretio, ōnis, *Gwahan, gwahanred, neillduad. Pwyll, pwyll gwahan.*
Discretus, a, um : *Dosparthedig, neillduedig, gwahanedig. Cymmen, doethcall, pwyllog, pwyllig.*
Discrīmen, inis, *Amrywiaeth, amrafael, rhagor, gwahaniaeth. Perygl, enbydrwydd, ymryson, rhyfel. Gwaniad y pen, dosparthiad y gwallt.*
Discrīminatim, *Yn ddosparthol, o'r neilldu, yn neillduol.*
Discrīmino, āre, *Dosbarthu, neillduo, gwahanu.*
Discrucio, āre, *Crugo, aflonyddu, gofidio, dirboeni.*
Discubo, bui, āre : *Gorwedd i gysgu.*
Discumbo, cubui, ĕre : *Eistedd ar wely, eistedd i fwytta, eistedd wrth y ford, gorwedd i gysgu.*
Discuneatus, a, um : *wedi ei hollti â chŷn.*
Discupio, pivi, ĕre : *Trachwennych, deisyfu yn ddrfawr, rhybucho, pucho, dybucho.*
Discurro, ĕre, *Rhedeg yma a thraw, ymredeg, rhedeg fain, darymred, gwibio, crwydro.*
Discursitatio, ōnis : & Discursus, us, ui : *Ymred, darymred, hyttynt, gwib, huppynt.*
Discus, i, *Dysgl. Llechen gron o faen neu o haiarn, neu blymmen dafl a thwll yn ei chanol.*
Discussio, ōnis, *Chwiliad, teimlad, dattodiad: ysgydwad, ysgytfa.*
Discutio, cussi, ĕre : *Bwrw, taflu, ergydio: ysgwyd i lawr, ysgyttiaw. Symmudo, bod 'n fanwl, chwilio 'n ddyfal. Gwasgaru: gyrru ymmaith.*
Disertus, a, um : *Ymadroddus, parablus, hyawdl, ffraeth, trybelid.*
Disiecto, āre, *Mynych fwrw oddiwrth ei gilydd.*
Disjicio, jēci, ĕre : *Gwasgaru, bwrw ar wasgar, taflu ar lled.*
Disiunctivus, a, um : *Gwahanredol.*
Disiunctum, i, *Digyssylt.*
Disiungo, xi, ĕre : *Dadgyssylltu, gwahanu, gwasgaru. Dadieuo, di-ieuo. Diddyfnu.*
Dispālesco, ĕre : & Dispālo, āre : & Dispālor, āris : *Gwibio, crwydro, cyhoeddi, rhoi 'r gair allan, gyrru ar gyrn a phibau. Taenu ar hyd y maesydd, gwasgaru, bwrw ar wasgar.*
Dispando, di, ĕre : *Ystyn ar lled, tanu ar lled, lledu.*
Dispar, āris, *Annhebyg, anghyffelyb, anghymmarus. Anaddas, anghyfaddas, anghyfartal.*
Dispărāta, ōrum : *Pethau anghyfaddas anghymmarus, anghysson, gwrthebethau, gwrthwynebol.*
Dispărilis, e, *Anghyffelyb, annhebyg.*
Dispăro, āre, *Gwasgaru, gwahanu, neillduo, anghymmharu.*
Dispartio, īre : & Dispartior, īris : *Dosbarthu, cyfrannu, gwahanu.*
Dispectus, us, ui: *Ystyriaeth, edrychiad golygiad*

golygiad. Gwahaniad, etholiad.

Diſpello, pŭli, ĕre: *Gwthio ymmaith, gyrru ymmaith, gwaſgaru.*

Diſpendiōſus, a, um: *Niweidiol, anfuddiol, colledus.*

Diſpendium, ii: *Traul, côſt, colled, niweid, briw. Amgylchffordd.*

Diſpendo, ĕre: *Treulio, dwyn y draul, bod yn y gôſt, gwario.*

Diſpenſātio, ōnis, *Gofal yn trin arian dros arall, goruchwiliaeth. Cenhadiad, canniadtáad.*

Diſpenſātor, ōris, *Goruchwiliwr, penteulu, diſtain.*

Diſpenſo, āre: *Trin a thalu yr eiddo arall. Rhoi cennad, cenhiadu. Doſbarthu peth yn ôl ei gymmedrolder, lluniaethu.*

Diſperdītio, ōnis, *Cyfrgoll, difrod, diniſtriad, diſtrywiad.*

Diſperdo, ĕre: *Colli, cyfrgolli. Treulio, gwario. Gwaſgaru, diniſtrio, difetha.*

Diſpĕreo, īui & ii, īre: *Colli 'n llwyr, cyfrgolli, mynd ar goll, methu, mynd ar feth, darfod am dano, mynd yn niwyn fadden, cael ei anrheithio.*

Diſpergo, rſi, ĕre: *Gwaſgaru, chwalu, tanu, taenellu. Dywalldrain, difrodi.*

Diſperſio, ōnis: & Diſperſus, us, ŭi: *Gwaſgarfa, chwalfa, taniad.*

Diſpertio, īre: & Diſpertior, īris: *Dosbarthu, rhannu, cyfrannu. Gwahanu, athrywyn.*

Diſpeſco, cŭi, ĕre: *Didoli anifeiliaid allan o'i porfeydd. Neillduo, rhannu, cyfrannu.*

Diſpĭcientia, æ, *Edrychiad ynghylch, yſtyriaeth.*

Diſpĭcio, ſpexi, ĕre: *Dyfal edrych yn ei gylch, craffu, crâff ſyllu, canfod yn grâff, yſtyriaw yn ddwys, ſyllu, dal ſulw.*

Diſplĭcentia, æ, *Anfodlonrwydd, anfodd.*

Diſplĭceo, cŭi, ēre: *Bod yn anfoddlon, anfoddhau, bod heb ryngu bodd, heb fod wrth fodd.*

Diſplĭco, cŭi, āre: *Dadblygu, disblygu.*

Diſplōdo, ſi, ĕre: *Rhoi diaſpad â thraed neu ddwylo.*

Diſpŏliābŭlum, i, *Yſpeilfa, y lle yr yſpeilir neu y gwneir drwg arall, bwlch yr yſpeilfa.*

Diſpŏlio, āre, *Yſpeilio, anrheithio.*

Diſpōno, ſŭi, ĕre: *Trefnu, dosbarthu, lluniaethu, goſod mewn trefn.*

Diſpōſĭtio, ōnis, *Trefnad, trefn, dosbarth, ordinháad.*

Diſpŭdet, *Bod a chywilydd arno, bod yn gywilydd gantho.*

Diſpulvĕro, āre: *Gwneuthur yn llŵch, malu yn llŵch.*

Diſpūmo, āre, *Diewynnu, yſgumio.*

Diſpungo, xi, ĕre: *Dileu a 'ſgrifennwyd drwy oſod pigiadau dan y llythyrennau. Bwrw cyfrif.*

Diſpŭtābilis, le, *Hyddadl, a fo mewn dadl, dadleuadwy.*

Diſpŭtātio, ōnis: *Ymreſymiad, ymddadleu, dadlawd, dadl, dadlwriaeth.*

Diſpŭto, āre, *Yſgythru 'r hyn ſydd ormodd, brigdorri, brigladd. Dadleu, ymddadleu, ymreſymmu, ymgomio, ymbyncio, ymdaeru.*

Diſquīro, ſiui, ĕre: *Manol chwilio, dyfal ymofyn, dyfal-geiſio.*

Diſquiſitio, ōnis, *Dyfalchwiliad, manol ymofyn, holiad, manylgais.*

Diſrāro, āre: *Teneuhau, gwneuthur yn anaml.*

Diſrumpo, rūpi, ĕre: *Rhwygo, torri oddiwrth.*

Deſſĕco, cŭi, āre: *Torri 'n ddrylliau, hollti yn ddarniau, dryllio, darnio.*

Diſſēmĭno, āre: *Hau yma a thraw, gwaſgaru, cyhoeddi, hau ar llêd.*

Diſſentio, ōnis: & Diſſenſus, us, ŭi: *Anghytundeb, anghymmodlonedd, anghydfod, annyſgymmod, amrafael, ymryſſon.*

Diſſentānĕus, a, um: *Anghyttun, amryſaelus, anghyſſon, anghydſyddus.*

Diſſentio, ſenſi, īre: *Anghydſynio, anghyttûno, tybio 'r gwrthwyneb, bod o dŷb arall.*

Diſſēpīmentum, i: *Cyſſwllt cnewyllyn cneuen ffrengig.*

Diſſepio, pi vel pſi, īre: *Datgau, torri 'r cae i lawr.*

Diſſeptum, i: & Diſſepium, ii: *Mûr ynghylch tŷ, buarthgae, amgae.*

Diſſĕrēnat, *Mae hi yn mynd yn hinon, neu yn dêg, neu yn hindda, neu 'n hin dêg.*

Diſsĕro, rŭi, ĕre: *Ymddadleu, ymgomio, ymreſymmu.*

Diſſertabundus, a, um: *Dadleugar.*

Diſſertātio, ōnis: *Ymddadleu, ymgomiad, ymreſymiad, dadl, dadlwriaeth.*

Diſsīdentia, æ, *Anghydfod, annyſgymmod, anghyttundeb.*

Diſsĭdeo, ſēdi, ēre: *Amrafaelio, anghyttuno, anymgydfod. Bod yn wrthwyneb, amrywio, bod yn anghyffelyb. Bod a rhagor rhyngtho.*

Diſsĭdium, ii, *Amrafael, ymryſſon, anghydfod, annyſgymmod. Torr cyfeillach: yſgariaeth, gwahaniad.*

Diſsĭlio, lŭi, līre: *Neidio i lawr, neidio yma ac accw, crychneidio, neidio ymmaith.*

Diſsĭmĭlis, e, *Annhebyg, anghyffelyb.*

Diſsĭmĭlitūdo, ĭnis: *Anghyffelybrwydd, annhebygoliaeth.*

Diſſimŭlantia, æ, *Ymddieithrad, ffuant, lledrithiad, lledrith.*

Diſſimŭlātio, ōnis, *Ymddieithrad, dirgeliad, lledrith, ffuant.*

Diſſimŭlo, āre, *Dieithro, ymddieithro, llâdd dieithr, dirgelu, chwarae llaw wenn, cymmeryd arno na bo yr hyn ſydd.*

Diſsĭpatio, ōnis, *Gwaſgarfa, chwalfa, difrawd.*

Diſſipo, āre, *Gwaſgaru, chwalu, tanu, torri yn ddarniau, dattod. Treulio, difrodi, afradloni, gwaſtraffu.*

Diſsŏciābĭlis, e, *Anghymdeithgar, digyfeillach.*

Diſsŏcio, āre, *Torri cyfeillach, torri cydymeithas.*

Diſſoluo, ui, ĕre: *Dattod, datglymmu, gellwng yn rhŷdd, toddi. Talu aml ddledion.*

Diſſolūtus, a, um: *Rhŷdd, wedi ei ellwng yn rhŷdd, llacc, dirwym, heb rwymo. Afrcolus, anllywodraethus, difrodus.*

Diſsŏnantia, æ, *Anghyſſondeb, anghyttonedd, anghytgerdd, anghydlais.*

Diſsŏno, nŭi, āre: *Anghyſſoni, anghyttuno, anghordio.*

Diſsŏnus, a, um: *Anghyſſon, anghyngbordiol, anghyttûn.*

Diſſuādeo, ſuaſi, ēre: *Anghynghori, cynghori 'r gwrthwyneb, gwrthgynghori.*

Diſſuāuior, āris, *Cuſſanu.*

Diſſulto, āre, *Mynych neidio yma ac accw.*

Diſsŭo, ĕre, *Dadwnio, dattod gwniad; dattod.*

Diſtābeſco, bŭi, ĕre: *Nychu, darfod, darfod gan hirnych, edwi, dihoeni.*

Diſtædet, *Mae 'n ſlin gennyf, mae 'n ddygn gennyf.*

Diſtantia, æ, *Rhagoriaeth. cyfrwng a phellder lleoedd oddiwrth ei gilydd, pelledd, pellennigrwydd.*

Diſtendo, di, ĕre: *Yſtyn o hŷd, ſechi, ſengi, rhythu, tynnhau.*

Diſtenſio, ōnis, *Dirdyniad, anghynnwys, tynnchwydd.* Diſtenſio nervorum, *Y cwlwm gwythi.*

Diſtento, āre, frequent.

Diſtentus, a, um: *Llawn wedi ſengi a'i ſechi, cyflawn, tynn gan lonaid. Trafferthus, trallodus, a lleſteir ac a lluddias ac ag attal arnaw.*

Diſtermĭno, āre, *Terfynu lle oddiwrth ei gilydd. Rhannu, gwahanu, neillduo, dosbarthu.*

Diſtĕro, trīui, ĕre: *Briwo 'n fân, torri 'n fân, pwyo yn fân.*

Diſtichum, i, *Pennill deufraich, cywydd deuair.*

Diſtillatio, ōnis, *Diſtylliad, diferiad o'r penn.*

Diſtillo, āre: *Diſtyllio, diſtellu, diferu i lawr.*

Diſtinctio, ōnis, *Amrywiaeth, gwahaniaeth, gwahanredoliaeth, parthiad.*

Diſtinctus, a, um: *Rhannedig, gwahanedig, doſparthedig, ar wahan, wedi gwahanu rhyngtho.*

Diſtĭneo, ēre: *Attal ag amryw drafferthon, attal, lluddias, rhwyſtro.*

Diſtinguo, ĕre: *Rhannu, neillduo, didoli. Gwahanredoli, gwneuthur gwahaniaeth, rhoi nôd gwahan ar beth.*

Diſtĭto, āre: *Sefyll o'r neilldu, bod encyd oddiwrth.*

Diſto,

Disto, āre, *Amrywio, bod rhager rhyngtho, bod yn anghyffelyb. Bod oddiwrth ei gilydd, bod a chyfrwng rhyngthynt.*
Distorqueo, torsi, ēre : *Gŵyro, cammu, gŵyrgammu, ystlysgammu, tynnu peth tu a'r naill du.* Distorquere os, *Mingammu, bod a'i fin ar dro.*
Distractio, ōnis, *Gwahaniad, tynfa, tynniad oddiwrth, trawsdynniad. Aralliad.*
Distrăho, xi, ĕre : *Tynnu ymmaith, rhoi tynniad, tynnu oddiwrth ei gilydd, tynnu yn ddrylliau. Rhannu, gwasgaru, neillduo. Estroneiddio, arallu, gwerthu. Oedi, gohirio, bwrw heibio.*
Distrĭbuo, ĕre, *Rhannu, rhoi peth yn rhannau, cyfrannu, rhoi rhann, dosparthu.*
Distributè, *Yn rhannau, yn barthau, yn rhannedig, yn ddosbarthol.*
Distributio, ōnis, *Rhanniad, cyfranniad, parthiad, dosparthiad.*
Districtè, *Yn fyrr, ar ychydig eiriau yn dynn.*
Distringo, xi, ĕre : *Rhwymo yn dynn, gwasgu yn dynn. Rhwystro yn dôst. Taraw. Cyfwrdd yn esmwyth. Rhuglo, crafu 'r budreddi ymmaith : ysgrafellu march : ysglodioni a thalgrynnu. Tynnu, rhoi tynn, tynnu cleddyf. Torri yn ddarnau.*
Distrunco, āre, *Torri darn ymmaith, torri yn ddrylliau, darnio.*
Distrŭo, xi, ĕre : *Adeiladu o'r neilldu.*
Disturbatio, ōnis, *Bwriad i lawr, anrhaith, distryw. Cymhyrfiad, aflonyddwch, cythrwfl, anosteg.*
Disturbo, āre, *Bwrw i lawr, curo i lawr. Anrheithio, goresgyn, gyrru ymmaith. Cynhyrfu, gwneuthur cythrwfl, aflonyddu, anostegu Rhwystro i un ei feddwl a'i amcan.*
Diteo, ēre : & Ditesco, ĕre: *Cyfoethogi, myned yn gyfoethog, bod yn gyfoethog.*
Ditio, ōnis, *Cyfoeth, llywodraeth, swydd, ymmerodraeth, argîwyddiaeth, awdurdod.*
Dito, āre, *Cyfoethogi, gwneuthur yn gyfoethog, berthogi.*
Diu. Ablat. à Dies : *Y dydd, lliw dydd, liw dydd.*
Diu, Adverb. *Yn hir, tros hir amser.*
Diua, æ. *Santes.*
Diuăgor, āris, *Crwydro, gwibio, myned ar grwydr.*
Diuarĭco, āre : *Lledu traed, cerdded yn fongam, yn droedtraws. Bod yn fongam, yn fergam, yn droedtraws, yn aflechwyth.*
Diuarĭcatus, a, um : *A fo a'i draed ar lled, troetgam, troedtraws, coesgam, bergam, bongam, gaflrhwth.*

Diuello, uelli & vulsi, ĕre : *Tynnu ymmaith, tynnu oddiwrth ei gilydd, daddgyssylltu, dattod, dwyn ymaith. Treisio.*
Diuendo, ĕre, *Gwerthu i amryw ddynion, neu yn amryw rannau.*
Diuerbĕro, āre, *Taro, curo, baeddu, pwyo. Hollti, torri.*
Diuerbium, ii, *Yrhan gyntaf o'r chwarau. Dihareb.*
Diuersĭtas, ātis, *Amrywiaeth, amrafaeliad, gwrthwyneb, rhagoriaeth, gwahaniaeth.*
Diuersĭto, āre : & Diuersĭtor, āris : *Cynniweir, mynych gyrchu, mynych droi at beth.*
Diuersor, āris, *Cynniweir i le, cyrchu i le, lletyu, cymmeryd lletty.*
Diuersor, ōris, *Gwestai, llettywr, a lettyo 'n rhyw fann, ymdeithydd.*
Diuersorium, ii, *Lletty, llettyfa, lletty cyffredin, yspytty. Maerdy.*
Diuersus, a, um : *Amryw, amrafael, amgen, annhebyg. Gwahanredol, neillduol. A dro oddiar y ffordd; gwrthwyneb, gyfarwyneb, a fo gyferbyn.*
Diuertĭcŭlum, i, *Tro, trofa, cîl, diarfforddle : ysfumiad, dolenniad. Lletty, llettyfa.*
Diuerto, ti, ĕre : *Troi, troi oddiwrth y naill at y llall, troi i lettyu, lletyu, cymmeryd lletty, troi oddiar y ffordd, troi yn oddiwrth ei amcan.*
Diues, ĭtis, *Cyfoethog, goludog, berthog.*
Diuexo, āre, *Blino, trallodi, cythryblu, molestu, dygnu. Treulio, difa.*
Diuĭdia, æ : & Diuidiæ, ārum : *Meithder, blinedd, dygnedd. Anghyttundeb, trafferth, helbul, ymryson.*
Diuĭdo, si, ĕre : *Rhannu, cyfrannu, parthu, dosbarthu. Gwahanu, ysgar.*
Diuiduum, i : & Diuiduitas, ātis : *Rhan, cyfran, rhanniad.*
Diuiduus, a, um : *Rhannedig, a aller i rannu. wedi ei rannu. Gwahanredol.*
Diuĭnātio, ōnis, *Dewiniaeth, dewindabaeth. Amcan-farn, barn ar amcan am beth a ddêl.*
Diuinĭtas, ātis, *Duwdod, dwywolder, duwiolaeth.*
Diuinitùs, *Dwywol, oddiwrth Dduw. Rhagorol, ardderchog.*
Diuīno, āre, *Dewinio, dewindabu, brutio, dywedyd dewiniaeth. Bwrw amcan am bethau cuddiedig. Bwrw amcan, barnu, rhagfarnu.*
Diuinus, a, um : *Perthynol i Dduw, duwiol, dwywawl, dwyfol, nefol, sanctaidd. Rhagorol, ardderchog.*
Diuinus, i, *Dewin.*
Diuĭsio, ōnis, *Rhanniad, rhannedigaeth, parthiad, gwahaniaeth, gwahanedigaeth, ysgar.*
Diuĭsor, ōris, *Rhannwr, cyfrannwr, elusennwr.*
Diuisūra, æ, *Rhanniad, hollt, bwlch, adwy.*

Diuitiæ, ārum, *Cyfoeth, golud, berthedd, alaf. berfid. neuad.*
Diuortium, ii, *Gwahaniaeth, ysgar, ysgariaeth. Tro, trofa, troad.*
Diurnus, a, um : *Dyddiol, a wneler liw dydd.*
Diurnum, i, *Cyflog diwrnod, arlwy diwrnod.*
Dium, ii, *Goleu dydd, dan yr awyr, allan.*
Dius, a, um : *A hanffo o gŷph a phaladr âch rywiog, a fo lin olin yn disgyn o Iou. Duwiol, dwywol.*
Diutinè, *Yn hir o amser.*
Diutinus, a, um : *Parhaus, o hir-barhad, gwastadol.*
Diutulè, *Ennyd fâch.*
Diuturnitas, ātis, *Hir-bara, para, hiriant.*
Diuturnus, a, um : *Parhaus, hirbarhaus.*
Diuulgātio, ōnis, *Cyhoeddiad, cyffredinad.*
Diuulgatus, a, um : *Cyhoedd, cyhoeddedig.*
Diuulgo, āre, *Cyhoeddi, gwneuthur yn gyhoedd, cyffredino, gwneuthur yn gyffredin.*
Diuus, a, um : *Dwywol, duwiol, sanct, sanctaidd.*

D O

Do, dĕdi, dăre, *Rhoddi, rhoi. Caniattau, canhiadu. Cynnyg.*
Dŏceo, cŭi, ĕre : *Dysgu arall, addysgu, athrawu, athrawiaethu.*
Dŏcĭlis, e, *Hyddysg, hawdd ei ddysgu, deallgar.*
Doctor, ōris, *Athraw, dysgawdr.*
Doctrina, æ, *Dŷsg, dysgeidiaeth, athrawiaeth, athronddysg, ysgolheigtod.*
Doctus, a, um : *Dysgedig, athrawaidd, wedi ei ddysgu, cyfarŵydd.*
Dŏcumentum, i, *Llith, gwers, prawf.*
Dŏcus, i, *Trawst, seilddar.*
Dodra, æ, *Diod nawrhyw.*
Dodrans, tis, *Nawrhan o'r 12, Teirran o'r pedair.*
Dogma, ātis, *Ordinhâd, gossod : Cyffredin dŷb.*
Dŏlābella, æ, *Bwyellig.*
Dŏlābra, æ, *Bwyall lydan, bwyall saer, Neddyf.*
Dolābro, āre, *Naddu, ysglodioni.*
Dolentia, æ, *Dolur, gofid, gresyndod.*
Dŏleo, ere, *Dolurio, gofidio, gwynio. Cwynfan, alaethu, gresyn, cymmeryd trymder, tristau, galaru.*
Doliaris, e, *Mawr fel tunnell, cestog.*
Doliarium, ii, *Lle i roi tunnellau.*
Doliarius, ii, *Gweithiwr tunellau.*
Dolichi, *Rhyw ydpys.*
Doliŏlum, i, *Tunnellig, baril.*
Dolium, ii, *Pob math ar lestr mawr, tunnell.*
Dŏlo, āre, *Glân naddu â bwyall, naddu.*
Dolon, ōnis, *Trostan hir â haiarn yn ei phenn, rhethren. Ffrewyll â chleddyf*

chleddyf wedi ei weinio ynddi. Rhyw ſâth ar bwyl.
Dŏlor, ōris, *Gofid, dolur, poen, cyſteg, gŵſt, gwŷn. Trymder, trymfryd, alaeth, triſtwch. Clefyd, gwayw, cyſtudd.*
Dŏlōro, āre, *Peri cyſtudd, a dolur, a gofid.*
Dŏlōſus, a, um: *Twyllodrus, dichellgar, hoccedus, cyfrwys.*
Dŏlus, i, *Twyll, hocced, dichell, ſiomedigaeth.*
Dŏma, ătis, *Gwaſtadnen tŷ, tŷ.*
Dŏmābilis, e, *Hy-war, hyddof, hawdd ei ddofi.*
Dŏmātio, ōnis, *Dofiad, torriad, gwarháad.*
Domeſticātim, *Yn dylwythau, yn deiau.*
Dŏmeſtĭcus, a, um: *Tyaidd, teuluaidd, cartrefol. Gwâr, llawfaeth.*
Dŏmĭcĭlium, ii, *Trefred, cartref, ymogor, annedd, cyfannedd, trigias, trigfa, trefad.*
Domina, æ: *Vbennes, arglwyddes, meiſtres.*
Dominatio, ōnis, *Rheol, rheolaeth, arglwyddiaeth, llywodraeth, vnbennaeth.*
Domināstor, ōris, *Rheolwr, llywydd, llyw, llywodraethwr, vnben, rhi, rhiawdr, modur.*
Domināatus, us, ui: Idem quod Dominatio.
Dominium, ii, *Arglwyddiaeth, goruch, llywodraeth, ymmerodraeth, tywyſogaeth, pendefigaeth, vnbennaeth.*
Dŏmĭnor, āris, *Bod yn arglwydd, bod yn feiſtr, rheoli, arglwyddiaw, arglwyddiaethu, llywio, llywodraethu, rhwyſgo, dwyn rhwyſg.*
Dŏminus, i, *Arglwydd, meiſtr, llyw, llywydd. Nâf, nêr, peryf, Iôn, Jôr, pôr, rhi, rhiawdr, rhwyf, gwanar, gwaladr, gwledig. Perchen, perchennog. Gŵr gwraig briod.*
Dŏmiportus, a, um: *A ddycco ei dŷ ar ei gefn, malwen.*
Dŏmĭto, āre. frequent. à Dŏmo.
Dŏmĭtor, ōris, *Dofwr, gwarhawr, dofydd, goreſgynnwr.*
Domitūra, æ: & Domitus, us, ui: *Dofiad, gwarháad.*
Domo, ŭi & āui, āre: *Dofi, gwarhau, daroſtwng, goreſgyn.*
Domus, us, vel i: *Tŷ, cartref, trefred, trefad, tref. Teml, eglwys. Teulu, tylwyth tŷ.*
Donārium, ii, *Rhôdd, dawn, rhêg, anrheg, llowrodd, cyfarwys, oſeb.*
Donātio, ōnis, *Rhoddiad, doniad.*
Donativum, i, *Haelrodd tywyſog, rhêg, llowrodd.*
Donax, ācis, *Corſen y gwneid ſaethau â hi. Corſen enweirio.*
Dōnec, *Hyd, hyd pan, hyd oni. Demetæ, fed. Cya ac, tra.*
Donicum, *Hyd pan.*
Dono, āre, *Rhoddi, rhoi, donio, rhadroddi, hael-roddi, anrhegu. Maddeu.*
Donum, i, *Rhôdd, dawn, rhêg, anrheg, oſeb.*
Dorcas, ădis, *Iwrch, iyrchell. Gafr ddanys.*
Dormio, īui, īre: *Cyſgu, huno.*
Dormiſco, ĕre, *Darren, darhun, heppian, gogyſgu, dargwſg.*
Dormīto, āre, *Mynych gyſgu. Heppian, darren, darhuno, dargwſg, gogyſgu.*
Dormitorium, ii, *Hundy, yſtafell gyſgu, yſtafell gwely.*
Doron, *Rhodd, dawn, anrheg.*
Dorſuāle, is, *Cefelliain, yſtarn, pynnoreg, ſadell.*
Dorſum, i, *Cefn. Cwrrwm. Penrhyn, morben. Trùm, cefnen o fynydd, lleibr bron.*
Dorx, cis, *Iwrch.*
Doryphŏrus, i, *Gwaywawr.*
Dos, dōtis, *Dawn naturiaeth. Gwaddol, cynnyſgaedd, Agweddi, egweddi, argyfreu.*
Doſis, is, *Rhoddiad.*
Doſōnes, *Rhai mawr eu haddewidion, addaw-wyr.*
Doſſualia, *Yſteirmiach.* Idem quod Dorſualia.
Doſſuarius, a, um: *A ddycco ar ei gefn.* Doſſuarius equus, *Pynnfarch.*
Doſſum, i. Idem quod Dorſum.
Dōtātus, a, um: *Cynnyſgaeddol, doniog.*
Dōto, āre, *Cynnyſgaeddu, gwaddoli, donio.*
Doxa, æ, *Tŷb, gogoniant.*

D R

Dracæna, æ, *Y ddraig fenyw.*
Drachma, æ, *Wythfed ran wns. Bath arian â llûn buſtach arno, a dalai rôd o wyth yn yr wns.*
Draco, ōnis, *Draig.*
Draconigena, æ, *A eppilio ddraig.*
Dragma, ătis, *Mawaid, dyrnaid, munaid.*
Drenſo, āre, *Canu fel alarch.*
Drĕpănis, *Gwennol y môr.*
Dromas, ădis, *Camel a dau hwrrwg ar ei gefn.*
Dromos, *Rhediad, rhedfa, gyrrfa.*
Drōpax, ācis, *Mâth ar byg-liain.*
Droſŏmĕli, *Mel-wlith, y felgawad.*
Druides, um: *Derwyddon. Doethion yr hên Gymru.*
Drupæ, ārum, *Grawn yr olew-wydd a ddua rhwng glâs ac addfed.*
Dryophytæ, *Rhyw lyſſaint uchlynion.*
Dryſmus, i, *Prŷf gwenwynig iawn a fâg yngwraidd y dderwen.*

D V

Duālis, *A berthyn i ddau.*
Dubitābilis, e, *A fo petrus ac iw ammeu.*
Dubitōſus, a, um: *Petrus, ammheus.*
Dubitatio, ōnis, *Petruſder, ammheuaeth.*
Dubito, āre, *Petruſaw, ammau. Gohirio, oedi, cyngydio. Anghoelio, ſynnfeddylio.*
Dubius, a, um: *Petrus, ammheus. Annilys. Enbyd, peryglus,*
Ducātus, us, ui: *Cyfarwyddiad, blaenoriad, tywyſiad. Dugiaeth.*
Duceni, æ, a, *Deucant.*
Ducentēſimus, a, um: *Y deucanfed.*
Ducenti, æ, a, *Deucant.*
Ducenties, *Deucanwaith.*
Duco, xi, ĕre: *Tywys, arwain, cyfarwyddo. Dwyn, arwedd. Denu. Gohirio, oedi. Priſio, rhoi bri. Tybio, barnu.* Ducere vxorem, *Gwreicca, priodi.* Ducere vitam, ætatem, *Byw, bucheddu, treulio ei oes, oeſi.* Lineam ducere, *Tynnu llinell.* Exordium ducere, *Cael neu gymmeryd ei ddechreuad.*
Ductārius, a, um: *A dynn, a dywys, a arwain, a gyfarwyddo.*
Ductĭlis, e, *Hyddŵyn, hawdd ei ddwyn a'i dywys,* &c. *A aller ei guro a'i yrru yn denau.*
Ductim, *Dan dynnu, yn ara' deg, gan bwyll, chwyn a chwŷn.*
Ductitius, a, um: *Hawdd ei arwain a'i dywys.*
Ducto, āre, *Tywyſo, blaenori, arwain, cyfarwyddo, hebrwng. Porthi ag addewidion, oedi â geiriau têg. Priſio, rhoi bri. Cael, caffael.*
Ductor, ōris, *Arweinydd, blaenor, tywyſog, cyfarwyddwr.*
Ductus, us, ui: *Tywyſiad, hyfforddiad, blaenoriad, llywiad.*
Dudum, *Yn ddiweddar, yn hwyr, yn hwyr o amſer. O flaen hyn, o'r blaen, er ys talm, gynt.*
Duella, æ, *Trydydd rann wns.*
Duellātor, ōris, *Rhyfelwr, lluyddwr, rhyſwr, orneſtwr.*
Duello, āre, *Ymorneſt, ymladd câd, ymladd o fewn terfynau.*
Duellum, i, *Orneſt, ymladd rhwng dau, Câd, cadwent, ymorneſt.*
Duicenſus, *Cydtrethwr.*
Duidens, *Llwdn deuddant, llwdn dwyflwydd o ddefaid.*
Dulcacĭdus, a, um: *Surfelys, per-ſur.*
Dulcēdo, ĭnis, *Melyſder, pereidd-dra, croywder. Digrifwch, hyfrydwch.*
Dulceo, ēre: & Dulceſco, ĕre: *Myned yn felus, pereiddio, croywi.*
Dulciārius, ii, *Pobydd melysfwyd.*
Dulcĭcŭlus, a, um: *Gofelus, goberaidd.*
Dulcifluus, a, um: *Yn rhedeg yn felus neu yn beraidd, melyſlif, pereiddred, croywlif.*
Dulcĭlŏquus, a, um: *Geirbêr, parablbêr, ymadrawddbêr, areithbêr.*
Dulcis, e, *Melys, pêr, peraidd, croyw, croywber, melysber, chwêg, dichwerw. Hyfryd, hyfrydber.*
Dulciſŏnus, a, um: *Pereiddlais, melyſdon.*
Dulcĭtas, ātis: & Dulcĭtūdo, ĭnis: Idem quod Dulcēdo.

Dulco, āre, *Perciddio, gwneuthur yn felys ac yn bereidd.*
Dulcor, ōris. vid. Dulcēdo.
Dūlia, æ, *Caethwasanaeth, gwasanaeth caethweision, gwasanaeth meibion aillt.*
Dum, *Pan, pryd, tra, byd oni, byd tra, cyd ac, trwy.*
Dumētum, i, *Mieriallwyn, tir mieriog, dyrys-le, dyrys-lwyn, perth, cat-berth.*
Dummŏdo, *Drwy.*
Dumōsus, a, um : *Mieriog, dreiniog, dyrys.*
Dumus, i, *Pob rhyw ddrain a mieri a drysi.*
Duntaxat, *Yn vnig, o'r byn lleiaf.*
Duo, æ, o, *Dau, dwy.*
Duodĕcies, *Deuddengwaith.*
Duodĕcim, *Deuddeg.*
Duodĕcimus, a, um : *Deuddegfed.*
Duodēni, æ, a : *Deuddeg.*
Duodenonaginta, *Wyth a phedwar vgain.*
Duodeoctoginta, *Namyn dau pedwar vgain.*
Duodequadragēni, æ, a : *Namyn dau deugain.*
Duodequadragesimus, a, um : *Y deugeinfed onid dau.*
Duodequadraginta, *Namyn dau deugain.*
Duodequinquagesimus, *wythfed a deugain.*
Duodequinquaginta, *wyth a deugain.*
Duodetricesimus, a, um : *wythfed ar hugain.*
Duodetricies, *wythwaith ar hugain.*
Duodetriginta, *wyth ar hugain.*
Duodeuicēni, æ, a : *Deunaw.*
Duodeuicesimānus, Duodeuicesimus, & Duodeuigesimus, a, um : *Deunawfed.*
Duodeuicies, *Deunawaith.*
Duodeuiginti, *Deunaw.*
Duo & vicesimanus, *Deufed ar hugain.*
Duo & vicesimo anno : *Y ddwyfed flwyddyn ar hugain.*
Duplares, *Marchogion a lluyddwyr dau gyflog.*
Duplatio, ōnis : *Dybliad.*
Duplex, icis, *Dauddyblyg, dyblyg. Deuryw, deufath.*
Duplicarius, a, um : Duplicarii milites : *Lluyddwyr yn cael dau gyflog.*
Duplicatio, ōnis, *Dybliad, dyblygiad.*
Duplicatò, *Yn ddeublyg, yn ddauddyblyg.*
Duplĭco, āre, *Dyblu, dyblygu, gwneuthur yn ddau ddyblyg.*
Duplio, ōnis : & Duplum, i, *Y dau ddyblyg.*
Duplo, āre : Idem quod Duplico.
Duplus, a, um : *A fo dau ddyblyg.*
Dupondium. vid. Dipondium.
Durābĭlis, e, *Parhaus, o hir-bara.*
Dūrăcinus, a, um : *A fo a'i ddincod yn galed.*
Durāmen, ĭnis : & Duramentum, i, *Braich neu gangen gwinwydden. Dianwadalwch, gwastadfod, caledwch.*
Dūrāta, ōrum : *Coed, calergoed, coed defnydd, celffaint.*
Dūreo, ēre, *Bod yn galed.*
Dūresco, ēre : *Myned yn galed, caledu.*
Duricordium, ii, *Calon-galedwch.*
Duricōrius, a, um : *Croengaled, croendew.*
Dūricors, dis, *Calon galed, cadarn galon.*
Duritas, ātis, *Caledwch. Trysgledd, sychder, llymder, garwedd, gerwindeb, creulonedd, dursingder.*
Duritia, æ : & Duritūdo, ĭnis, *Idem.*
Duriuscŭlus, a, um : *Gogaled.*
Duro, āre, *Caledu, gwneuthur yn galed. Ymaros, ymeddef, goddef. Aros, parhau.*
Dūrus, a, um : *Caled, dursing. Hydr, drud, duraidd. Synhwyrtwl, pwl. Trwsgl, creulon, sarrug. Sŷth, garw, gerwin.*
Duumuir, uĭri, *Swyddogion yn Rhufain ac awdurdod iddynt ar y carchardai, fel i'n siryfiaid ni.*
Duumvirātus, us, ui : *Swydd y rhai hynny. Siryfiaeth.*
Dux, ucis, *Tywysog llu, blaenor llu. Tywysog, twysoges, Pendefig, pennaeth, vnben. Cornor, blaenor, Pencinwdawd. Peun aig.*

D Y

Dyas, ădis, *Rhif dau. Y dewis.*
Dynastes, æ, *Arglwydd, pennaeth, rhi, llywydd, gwr mawr, vdd.*
Dynastia, æ, *Rheolaeth, llywodraeth, gallu.*
Dys, *O'i gyfansoddi yw anhawdd.*
Dyscōlia, *Anhawsder. Anhydynrwydd, cyndynrwydd, anynadrwydd.*
Dyscōlus, *Anhydyn, cyndynn, anynad, derr, dêl.*
Dysentĕria, æ, *Haint y galon, y darymred gwaed.*
Dysentĕricus, *Clâf o haint ei galon.*
Dysnōmia, æ, *Cyfraith galed. Anghyfraith.*
Dyspepsia, æ, *Diffyg traul ar fwyd.* *Llymrigrwydd cylla.*
Dyspnæa, æ, *Diffyg anadl.*
Dyspnoicus, *Clâf o'r diffyg anadl.*
Dysuria, æ, *Anhawsder troethi, attal dwr, y tostedd.*

E A

E præpos. *O, allan o.*
Ea, ejus, ei, *Y hi.*
Eadem, ejusdem. f. g. *Yr vn.*
Eapropter. *Am hynny.*
Ear, *Y gwanwyn.*
Eatĕnus, *Hyd hynny, hyd at hynny, hyd yno, hyd yn hynny, cy belled a hynny, cŷd a hynny.*

E B

Ebĕnus, i, *Prenn du fel y muchudd, heb ddwyn na ffrwyth na dail.*
Ebeo, āre, *Aflwyddo, peri na ffynno.*
Ebĭbo, ĕre, *Yfed y cwbl, yfed yn llwyr.*
Eblandior, īris, *Cael peth drwy drutbio a gweniaithio.*
Eboracum, i, *Caer Efrawg.*
Eborātus, a, um : *wedi ei orthoi ag Ifori.*
Ebriăcus, a, um : *Meddw, brwysg.*
Ebriĕtas, ātis, *Meddwdod, brwysgedd, meddwaint.*
Ebrio, āre, *Meddwi, gwneuthur yn feddw.*
Ebriōlus, a, um : *Lledfeddw, gofrwysg.*
Ebriōsitas, ātis, *Gwastadol feddwdod.*
Ebriosus, a, um : *Vn yn dilyn meddwdod.*
Ebriŭlo, āre, *Meddwi, gwneuthur yn feddw.*
Ebrius, a, um : *Meddw, brwysg, diawdrydd.*
Ebullio, īre, *Berwi, cymmerwi, dyferwi, gorferwi, berwi yn grŷch, boglymmu fel dwr, berwi 'n glochau.*
Ebullo, āre. Idem.
Ebur, ŏris, *Dant yr Oliphant.*
Eburneus, a, um : *O'r Ifori. Gwyn fal yr Ifori.*

E C

Ecardia, æ, *Math ar wefr ag ynddo lûn calon, du a gwyrdd.*
Ecastor, *O'm ffydd. Llw. gwragedd.*
Ecce, *wele, wely, nycha, llyma, llyna, ycha.*
Eccentĕrici orbes, *Cylchau a fewn ei gilydd.*
Eccĕre. h. e. per Cererem : *wele 'n awr.*
Eccillum, *wele fo.*
Eccistam, *wele hi.*
Ecclesia, æ, *Cynnulleidfa, tyrfa, eglwys.*
Ecclesiastes, æ, *Pregethwr, eglwyswr.*
Eccum, *wele fo, raccw fo.* Sic Eccam, Eccos, Eccas.
Echemythia, æ, *Distawrwydd, mudaer.*
Echemythius, *Gostegwr.*
Echĕnĕis. vid. Remŏra.
Echi, *Glynnoedd bâch rhwng deufryn.*
Echidna, *Gwiber, dyfrneidr.*
Echinātus, a, um : *Pigog, garwbigog, colynnog, ballasgog.*
Echinŏphora, *Rhyw grogenbysg.*
Echinus, i, *Garw gibyn y gneuengastanwydd, sy a phigau dreiniog arno; Ballasg cnau. Draenog coed, draenog môr. Efyddlestr y bwrid coelbrenni ynddo. Rhyw grochanllestr i olchi llestri ynddo. Breichrwy merched.*

Echo, Gwrthlais, adlais, carreg lefain, craig lefair.
Electa, Casglion, pigion, dewision, goreuon.
Eclipsis, is, Diffyg, pall, cil, eclips.
Ecnephias, Tymmestl lle torro cwmmwl a chwympo.
Ecpĕtăla, Phiolau wyneb-lydain.
Ecpiesmus, Clefyd ar lygaid yn peri rhythu llygaid; llygadrythu, hylldrem.
Ecquando, Pa bryd, ond pa bryd, wele pa bryd.
Ecquid, Pa beth, pa ham.
Ecquis, a, uod: Pwy, pabeth: wele pwy, wele pabeth.
Ecquisnam, Ecquænam, Ecquodnam: Oes neb? oes vndyn? oes dim?
Ecstăsis, is, Llewyg, marw-lewyg, marw-gwsg, llesmair, llewygfa, per-lewyg, gloes, synnedigaeth.
Ectăsis, is, Ystyn, pan wneler sillaf ferr yn hir.
Eculeus. vid. Equuleus.

E D

Edācĭtas, ātis; Gwange, rhythni, glythni, bwytteigrwydd, bwytta diwala.
Edax, ācis, Bwytteig, rhŵth, glŵth, diwala am fwyd, gwangcus, aflerw, gŵr, gormeswr.
Eden, Hyfrydwch, difyrrwch.
Edento, āre, Diddannheddu, mantachu, torri dannedd.
Edentŭlus, a, um: Mantach, diddannedd, dannheddgoll.
Edĕra. vid. Hedera.
Edīco, dixi, ĕre: Gorchymmyn, ordeinio, rhoi dan rybydd. Datgan, cyhoeddi, rhybuddio, dywedyd yn ddiragrith.
Edictio, ōnis, Gorchymmyn, ordinháad, gwŷs.
Edictum, i, Gorchymmyn, ordinháad cyhoedd.
Edīlis, e, A aller ei fwytta, hygno, hybawr.
Edisco, ĕre: Dysgu ar dafod leferydd.
Edissero, rŭi, ĕre: Datgan, adrodd.
Edisserto, āre, Mynych ddatgan, mynych adrodd.
Editus, a, um: Cyhoedd, wedi ei gyhoeddi, wedi ei roi allan.
Edituus, Clochydd, ysgolhaig eglwys.
Edo, es, est, esse, vel Edis, edit, edĕre: Bwytta, llewa, ysu, difa, ymborth.
Edo, ōnis, Bwyttawr da, dŷn aflerw, dŷn diwala.
Edo, edĭdi, ĕre: Rhoi allan, cyhoeddi, dwyn i benn, gwneuthur. Sonum edĕre, Trystio, synio. Edĕre oua, Dodwy. Fructum edĕre, Dwyn ffrwyth. Fœtum edĕre, Deor o adar; esgor o wraig. Edĕre pullum, Ymoei ebol.
Edŏceo, ĕre, Athrawu, addysgu. Datgan, dangos.
Edŏlo, āre, Naddu 'n llyfn, glân naddu, llyfnhau.
Edŏmitus, a, um: wedi ei ddofi, gwar-ddof.
Edŏmo, ŭi, āre: Dofi, gwarhau, gwar-ddofi, darostwng.
Edormio, īui, īre: & Edormisco, ĕre: Cysgu o hŷd, trwmgysgu, cysgu ei gyntun allan, cysgu digon.
Edŭcātio, ōnis, Meithrin, magiad, dygiad i fynu.
Edŭco, āre, Meithrin, magu.
Edūco, xi, ĕre: Dwyn allan, tynnu allan, tywys allan, arwain allan. Dwyn i fynu, magu, meithrin.
Edulco, āre, Pereiddio, gwneuthur yn felys.
Edūlis, e. Idem quod Edīlis.
Edūlium, ii: Bwyd, pob math ar fwyd dynion, ymborth, lluniaeth, bara ac enllyn.
Edūro, āre, Caledu yn dôst, gwneuthur yn galed.
Edūrus, a, um: Digaled, angbaled. Caled iawn, caled dros benn, tracbaled.

E F

Effābĭlis, e, Hyson, hydraeth, a aller ei adrodd.
Effarcio, si, īre: Secbi yn dynn, llenwi yn dynn.
Effaris, & effare, effari: Adrodd, parablu, dywedyd allan.
Effascĭnātio, ōnis, Arganfod, rhaib, llygad-dŷn, swyn.
Effascĭno, āre, Llygattynu drwy ganmol neu fodd arall, rheibio, swyno.
Effata, Rhyw weddiau a ddywedai 'r dewinion.
Effatum, i, idem quod Propositio: Ymadrodd ynghelfyddyd Rhesymmeg, gair.
Effaxillo, āre, Estyn y braich allan fal y gweler twll y gesail.
Effectum, i: & Effectus, us, ui: Gweithrediad, gwaith, peri. Gorphenniad, dygiad i benn, affaith.
Effĕro, āre, Gwylltio, cynddeiriogi, gwneuthur yn wŷllt neu yn gynddeiriog, gorwylltio, hyllu.
Effĕro, extuli, efferre: Arwain allan, dwyn allan. Codi, drychafu, codi i fynu. Clodfori, moliannu, canmawl, mawrygu. Gorchfygu, gorfod. Adrodd ar eiriau. Dywedyd, llefaru. Cyhoeddi.
Efferueo, es, siue Efferuo, is, ui & bŭi, ēre & ĕre: & Efferuesco, ĕre: Bod yn wresog iawn, bod yn boeth, berwi yn angerddol. Cythruddo, cynnhyrfu, cyffroi.
Efferus, a, um: Gwŷllt, cynddeiriog, creulawn, gorwyllt, anwar, trwsgl, hyll.
Efficacia, æ: & Efficācĭtas, ātis: Gweithrediad, grym, nerth, gallu, abledd, rhinwedd.
Efficax, ācis, Grymmus, grymiol, nerthol, galluog, affeithiawl.
Efficiens, tis, Yn peri, yn gwneuthur, yr hyn a bair, yr hyn sy yn peri.
Efficientia, æ, Grym a gallu i beri ac i wneuthur.
Efficio, fĕci, ĕre: Peri, dwyn i benn, cyflawni, dibennu, gorphen, gwneuthur, profi drwy reswm.
Effigies, ei, Llûn, eilun, cyffelybrwydd, ffurf, dull, gosgedd, drŷch, drych wyneb, gwrthddrych, gwrthrychiad.
Effigio, āre, Gwneuthur llûn a dull peth, &c.
Effingo, xi, ĕre: Gwneuthur tebygoliaeth, gwneuthur llûn neu eilun peth, llunio, ffurfio.
Efflāgĭto, āre, Erfyn, dymuno, deisyf yn daer.
Effleo, ēui, ēre: Torri allan i wylo, wylo.
Efflictim, Yn ddirfawr, yn angerddol, yn aruthrol, yn ddifrif.
Effligo, xi, ĕre: Gofidio, blino, poeni, dirboeni.
Efflo, āre, Chwythu allan, chwythu ymmaith, dychwythu.
Effloresco, rŭi, ĕre: Blodeuo fel llysieuyn, blaendarddu, blodeuo, tyfu, amlhau.
Effluentia, æ, Ffrydiad allan, hytred gwaed.
Effluo, xi, ĕre: Ffrydiaw allan, ffreuaw, lliso, hifflaid, llifeirio. Ffo allan, ffo ymmaith. llithraw allan, hylithraw. Myned ymmaith. Cael ei ebargofi. Cael ei gyhoeddi.
Effluvium, ii, Rhediad trosodd, mynediad trosodd.
Effōco, āre, Mygu, tagu.
Effodio, di, ĕre: Cloddio allan, cloddio, torri clawdd.
Effœminatus, a, um: Gwreigaidd, meddfaeth, mwythus, mursennaidd.
Effœmĭno, āre: Gwraigeiddio, gwneuthur yn wreigaidd ac yn fursen, gwneuthur yn feddfaeth.
Effœtus, a, um: A eppiliodd yn ddiweddar, perchen lledfegyn ieuangc, blith, cynhispydd. Hŷsp, hêsp, wedi myned tros amser eppilio. Llêsg, gwann, egwan.
Effŏro, āre, Tyllu, trywanu.
Effractarius, a, um: A dorro i lawr, a dorro 'n egored.
Effractor, ōris, Yspeiliwr, anrheithiwr, torrwr tai.
Effrænatio, ōnis, Chwidredd, pengaledwch afreolus.
Effrænātus, a, um: Anffrwyn, afreolus, chwidr, anllywodraethus, pengaled, anhywedd.
Effrænus, a, um: Idem.
Effrĭco, āre, Rhuglo ymmaith, crafu ymmaith.
Effringo, frēgi, ĕre: Torri, torri 'n ddarnau, dryllio.
Effugio, gi, ĕre: Diangc, ymddiangc, ffo, myned ar darf, ymochlyd, ymogelyd, brysio ymmaith.

Effugium, ii, *Ffoedigaeth, ffo, cil, lle i ffo, amddiffynfa, noddfa, diangfa.*
Effulcio, si, ire: *Attegu, annelu, ysbur-lathu.*
Effulgeo, si, ere: *Disgleirio, llewychu, gloywi: ymddangos, ymddywynnyg.*
Effundo, fudi, ere: *Tywallt allan, dywallaw, gwallaw, heiliaw, arllwys, dineu. Twysge'n finteioedd. Dwyn allan, bwrw allan yn ffiwch. Afradloni, gwastraffu, difrodi.*
Effusè, *Yn ffiwch, yn anfeidrol, heb na meidr na mesur, yn dreulgar.*
Effusio, onis, *Tywalltiad allan, gollyngiad allan. Rhydraul, gormodd-draul. Anfeidrolder.*
Effusus, a, um: *wedi ei dywallt allan, wedi rhedeg allan, yn rhedeg dros y glannau. wedi ei oresgyn, a'i yrru i gilio. Ar wasgar. Hael, ffiwch, haelffiwch. Treulgar, afradlon.*
Effutio, ire, *Dywedyd yn ffladr yr hyn a ddylid ei gelu.*

E G

Egelido, are, *Ymellwng, ymddattod fal ia'n toddi, dadrewi, dadfferru, dadmer, dadlaith, meirioli.*
Egelidus, a, um: *Hydwyn, claiar, llygoer, llinagr.*
Egens, tis, *Rheidus, eisiwedig, anghenog, ac eisiau arno, tlawd.*
Egenus, a, um: *Anghenog, anghenus, achanawg, rheidus, ac eisiau arno.*
Egeo, egui, ere: *Bod ag eisiau arno, bod mewn angen, bod mewn eisiau.*
Egeries, ei, *Bwriad allan, carthiad tòm a thail.*
Egermino, are, *Egino, blaendarddu, blaguro.*
Egero, gessi, ere: *Dwyn allan, cywain allan, bwrw allan. Egerere fimum, Ysgothi, maesa, ysttommi.*
Egestas, atis, *Eisiau, eisiwed, rhaid, angen, prinder, tlodi, rheidusrwi.*
Egestio, onis, & Egestus, us, ui: *Dosparthiad ar lled. Dygiad tòm allan. Carthiad tòm allan o'r corph, ysgothiad, maesa.*
Egestolus, *Rheidus, tlawd.*
Ego, mei, *Mi, myfi.*
Egomet, *Mi fy-hun, fyhunan.*
Egredior, eris, *Myned allan, myned y tu hwnt.*
Egregiè, *Yn rhagorol, yn odidawg, &c. Yn bennaf, yn ysbysol, yn bendifaddeu.*
Egregius, a, um: *Rhagorol, ardderchog, godidawg, da dros benn.*
Egurgito, are: *Gwabennu, disbyddu.*

E H

Ehem, *Ah, oh, pa beth, whan.*
Eheu, *Oio, ochan, och.*
Ehō, *Ab* auscultantis. *Aha,* vocantis, *Wo.*
Ehodum, *Ho, gwrando, degle.*

E I

Eia, *Ow, iddo, da iawn, yn ara' deg.*
Ejaculor, aris, *Saethu drwodd, ergydiaw, ymsaethu, piccellu.*
Ejectamentum, i, *Carthion y môr, dylysg y môr, addail afonydd.*
Ejectitius, a, um: *A fwriwyd allan, a fwrir allan.*
Ejecto, are, *Mynych fwrw allan, mynych daflu allan.*
Ejero, are, *Llysu ynad, gwrthod barnwr.*
Ejicio, jeci, ere: *Bwrw allan, taflu allan.*
Ejulatio, onis: & Ejulatus, us, ui: *Cwynofain, drygyrferth, ebwch, ubain, nâd.*
Ejulo, are: *Vbain, drygyrferthu, cwynfan, ebychu, dirnadu, galaru, nadu.*
Ejuro, are, *Ymwrthod, ymwadu, ymadael â pheth, rhoi i fynu, llysu ynad.*
Ejuscemmodi, & Ejusdemmodi: *O'r vn modd, o'r vn wedd, o'r vn agwedd.*
Ejusmodi, *Cyfryw, cyffelyb, vnfodd, vnddull, vnwedd.*

E L

Elabor, eris, *Llithro ymmaith, ymlithraw, diangc, ymddiangc, ffo. Cwympo, tramgwyddo.*
Elaboratio, onis, *Llafur dyfal, egni, ymorchest.*
Elaboro, are, *Dyfal lafurio, ymegnio, cymmeryd poen, gwneuthur peth yn ddichlyn, cywreinio.*
Elactesco, ere, *Myned yn wynn fel llaeth, myned yn llaeth, troi'n llaeth.*
Elangueo, ere: & Elanguesco, ere: *Clafychu, bod yn glaf, bod yn glefycca, nychu, darfod, dihoeni, curio.*
Elaphos, *Elain, carw côch, hydd.*
Elapido, are, *Digarregu, arloesi'r cerrig.*
Elargior, iris, *Rhoi'n helaeth, rhoi yn ffiwch.*
Elassesco, ere: *Blino, diffygio, pallu.*
Elate, es, *Rhyw brenn dâl.*
Elatio, onis, *Vchder, ymgodiad.*
Elatro, are, *Cyfarth, bonllefain, clochdardd, ymgyfarth.*
Elatus, a, um: *wedi ei ddwyn allan, wedi ei godi. Sŷth, trasyth, sythfalch, balch, vchelfalch, trahaus, rhyfalch, rhyfygus. Got.*
Elaudo, are, *Canmawl vn dan ei enw.*
Elavo, ui, are: *Golchi yn lân, glânolchi. Siccio a distreulio dillad. Difuddio vn yn gwbl.*
Electio, onis, *Etholiad, dewis.*
Electo, are, *Denu, hudo, fommi.*
Elector, oris, *Dewiswr, etholwr.*
Electrum, i, *Gwefr, elydr.*
Electus, us, ui, *Dewis, etholedigaeth.*
Eleemosyna, æ, *Elusen, cardawd, tosturi. cirited.*
Eleemosynarius, ii, *Elusenwr, rhannwr cerdodau.*
Elegans, tis, *Têg, glân, syw, sionc, tlws, dillyn, hoyw, percus, hoywwych, pefr, pert, addwyn. Hyawdl.*
Elegantia, æ, *Tegwch, sywder, sioncrwydd, tlysni, hoywder, pefredd, pertedd. Hyawdledd.*
Elegia, æ, *Galargwyn, alaeth, marwnad, cerdd â stur, cân dosturus, galarnad.*
Elegia, orum: *Caniadau cwynfan, marwnadau, cerdd farwnad.*
Elegidium, ii, *Galarwawd.*
Elegus, i, *Galar-gan, galarwawd.*
Elementum, i, *Y defnydd pennaf y gwnaed pob peth o honaw, a phedwar cyfryw ddefnydd sydd, Tân, awyr, dwr, daiar. Elfen, elfydd. Llythyren. Egwyddor. Mabddysg.*
Elenchus, i, *Gemm gohir a fydd wrth glust. Mynegai llyfr yn hyfbysu beth sydd ynddo. Rhesymi dichellgar, twyllresymi.*
Eleo, eui, ere: *Anrheithio, diwyno.*
Elephantia, æ: & Elephantiasis, is: & Elephas, f. g. *Y clwyf mawr, y clwyf gwabanol, y clifri mawr, gwahan-glwyf, brech yr Iuddewon.*
Elephantiacus, a, um: *Gwahanglwyfus, clawr gwabanol.*
Elephantia, *Seirph a bair gwahanglwyf.*
Elephas, ntis, *Elephant. Morbysg a elwir Llambidydd.*
Eleuatio, onis, *Dyrchafiad, codiad. Goslyngiad, gorddisgyn, lleihâad.*
Eleuo, are, *Dyrchafu, codi, dal i fynu. Ysgafnhau, diddymio, dibrisio, bychanu, goganu.*
Elicio, cui, ere: *Tynnu, ceisio, alrhain, chwilio, tynnu allan, gyrru allan. Cymhyrfu, cyffroi, denu, peri.*
Elicito, are, *Mynych dynnu.*
Elico, are, *Troi peth din drosben.*
Elido, idi, ere: *Taro peth wrth beth arall, dryllio wrth. Torri allan. Gwasgu allan, gwrysio allan. Cau allan. Llethu, tagu, lladd.*
Eligo, legi, ere: *Ethol, dethol, dewis.*
Elimino, are, *Bwrw allan, bwrw dros y trothwy.*
Elimo, are, *Torri ymmaith â llifddur, llifio ymmaith. Llyfnhau, glanhau, caboli.*
Elinguis, e, *Didafod, heb dafod. Aflafar, mûd.*
Elinguo, are, *Didafodio, tynnu'r tafod.*
Eliquamen, inis, *Brasder a ddifero allan o gig neu bysgod. Toddion, diferion, saim.*
Eliquesco, ere: *Ymddattod, ymollwng, toddi.*
Eliquo, are, *Toddi, gwneuthur yn deneu-wlyb.*
Elix, icis, *Ffôs i dynnu dwr allan o dir.*
Elixir, *Yn iaith Arabia a'arwyddoccâa*

cáa'r bummed sytwedd.
Elixo, āre, Berwi, brydio.
Ellŏbia, ōrum, Clustdlysau gwragedd.
Ellum, pro Ecce illum: wele fo.
Ellychnium, ii, Pabwyren canwyll.
Elŏco, āre, Dileu, digyflen, bwrw o'i le, symmud o'i le. Gosod yn llôg, llogi, cyflogi. Rhoi dan bris.
Elocutio, ōnis, Ymadrodd, dywediad, hyawdledd.
Elŏgium, ii, Gair o glod neu anglod i vn, gair o barch neu ammarch i vn. Argraph ar fedd. Tystiolaethad, dangosiad e'i dŷb.
Elongo, āre, Symmudo peth ym mhell, pellhau. Oedi, gohirio, hwyhau.
Elŏquens, tis, Hyawdl, ymadroddus, parablus, parawd-chwedl, ffraeth, trybelid ei chwedl, rhugl ei chwedl.
Elŏquentia, æ, Hyawdledd, rhugliaith, ffraethder.
Elŏquium, ii, Pêr araith, cymhenaith, doethbarabl, rhugl ymadrodd.
Elŏquor, ĕris, Dywedyd, yngan, cyngan, cynanu, ymadrodd, goheb, gohebu, parablu, llafaru.
Elūceo, luxi, ĕre; & Elūcesco, ĕre: Llewychu, disgleirio, bod yn loyw ac yn oleu. Bod yn eglur ac yn amlwg.
Elucifico, āre, Gwneuthur yn llewychedig, peri llewychu. Dadlewychu, dadloywi.
Eluctor, āris, Cael y maes neu ddiangc ymmaith drwy ymorysgwr ac ymorchest. Ymdrech ac ymwrwst i ddyfod allan. Dyfod allan drwy boen ac ymegnio.
Elūcŭbro, āre, Gwylio ac ysgrifennu wrth ganwyll.
Elūcus, Clâf o'r yfed ddoe, meddw benbob. A garo ofregedd.
Elūdo, si, ĕre: Gwatwor, gwawdio, ffommi. Diweddu 'r chwarae, gorphen y chwarae. Chwarau llaw wenn, rhoi geirtau têg.
Elūgeo, xi, ĕre: Peidio â chwynfan, peidio â galaru. Alaethu, cwynfan am vn, galaru dros.
Elumbis, e: & Elumbus, a, um: Cefnwann, egwann yn ei gefn.
Elŭo, ĕre, Golchi ymmaith, trwytho, siccio, glanhau, carthu.
Eluscātio, ōnis, Clefyd llygaid, tywyllni golwg.
Elusco, āre, Tywyllu 'r golwg.
Elutheria, æ, Braint, rhydid, boneddigeiddrwydd.
Elutia, Mwyn aur.
Elūtrio, are, Tywallt o'r naill lestr i'r llall.
Elūvies, ei, & Eluvio, ōnis, Diliw, dilif, llif, llifeiriant, mordwy, rhyferthwy, llifddwr. Daiardor gan ddŵr. Dylysg dwr, sorod a ddycco dwr gantho, addail. Peth adwythig yn llygru pob peth. Llyncllyn pob echrys.
Eluxatus, a, um: A êl ei gymmal o'i le, heb gymmalu, anghymmalus.
Eluxurior, āris, Rhydyfu, cynnyddu yn ormodd gan dereth a changau. Gloddest, wttres.
Elysium, ii, Hyfrydle, lle y tybiai 'r poetau fod eneidiau y rhai da.

E M

Emaciātus, a, um: wedi culhau, wedi curio, achul.
Emacio, āre, Culhau, peri yn gûl, curio.
Emăcĭtas, ātis, Ymbryn, chwant prynu.
Emacro, āre: & Emacror, āris: Culhau, gwneuthur yn gûl, neu yn ddiffrwyth.
Emāculo, āre, Dadfannu, difrycheu, glanhau mannau, a brycheu.
Emancĭpo, āre, Breinio, a rhyddhau vn a fo dan warogaeth. Bwrw vn allan o'i gyfoeth. Gwerthu ei hawl i arall. Mynd tan warogaeth vn arall, mynd yn aillt i arall.
Emanco, āre, Anafu, torri aelod.
Emăneo, nsi, ēre, Trigo allan o le.
Emāno, āre, Tarddu allan, tarddellu, gwanegu, ffrydiaw, rhedeg allan. Bod yn gyhoedd, bod o'r gair allan.
Emansio, ōnis, Bai ar luyddwr pan drigo allan o'r gwersyll yn hwy nag y cafodd gennad.
Emansor, ōris, Gwibiad, godechwr, milwr a drigo yn hwy na chennad.
Emargĭno, āre, Dadymmylu, tynnu 'r crâch oddiar ymylau archollion.
Emascŭlo, āre, Disbaddu, anwrio, anwr-rywio.
Emātūresco, ĕre: Addfedu, bod yn addfed.
Emax, ācis, Prynwr mawr, ymbrynwr, vn a chwant prynu arno.
Embamma, ătis, Pob mâth ar saws bwyd, gwlŷch.
Emblēma, ătis: Paentiad brith megis mewn tawlbwrdd; Mân ddelwau, a blodau a lunier ar ryw waith.
Embolismus, i, Dodiad diwrnod at flwyddyn, dydd gorymddwyn, lleuad ormes.
Embryon, ii, Yr etifedd yn y groth cyn cael llûn. Elwig etifedd. Rhîth etifedd.
Emedullo, āre, Tynnu 'r mêr allan, diferio, dibabwyro. Esponi, egluro, amlygu, goleuo. Diswydioni. Dinerthu, diburo.
Emendatè, Yn bûr, yn ddifai, yn ddiwygiol, yn gyweirdabus.
Emendātio, ōnis, Gwellhâad, diwygiad, difeiad.
Emendīco, āre, Cardotta.
Emendo, āre, Gwella, gwellhau, diwygio, difeio, gwygio. Iachau clefyd.
Ementior, īris, Dywedyd celwydd golau. Fsugio, ffuantu.
Emercor, āris, Prynu, marchnatta.
Emĕreo, ēre: & Emĕreor, ēris: Haeddu, rhyglyddu, haeddu hyd yr eithaf.
Emergo, si, ĕre: Dyfod allan o fawdd, dyfod allan o gûdd, dadfawdd, dadymsawdd. Ymddangos. Codi allan o.
Emĕrĭtum, i, Cyfleg hên filwr a ymadawo â'r rhyfel, cad-wobr.
Emĕtior, īris, Mesuro, cerdded lle trosto.
Emĕto, messui, ĕre: Medi, lladd ŷd neu 'r cyffelyb.
Emīco, cŭi, āre: Tywynnu allan, dywynnyg, ymgodi, neidiaw i fynu, ymddangos vwchlaw, rhagori ar, dyfod allan yn ddisymmwth, ei ddangos ei hun, ymdywynnyg.
Emĭgro, āre, Symud trigle, mudo.
Emĭnens, tis, A fo vwch, ardderchog, yn rhagori, rhagorol.
Eminentia, æ, Ardderchawgrwydd, rhagoriaeth, godidawgrwydd, goruchder.
Emĭneo, nŭi, ēre: Bod goruch eraill, rhagori ar eraill.
Emĭnor, āris, Bygwth, bygylu.
Eminŭlus, a, um: A fo ychydig vwch nag eraill, goruchel.
Emĭnus, O bell, o hirbell.
Emīror, āris, Anryfeddu, rhyfeddu 'n fawr, aruthro.
Emissarium, ii, Gollyngfa dwr, Bala llynn, dyfr-ddor.
Emissarius, ii, Dŷn ceccrus a fo 'n blino pawb. Hwn a yrrer allan o flaen y gâd i ymherrio â'r gelyn. Ysgeintyn blaengis y rhyfel. Vn a anfoner i hely chwedlau ac i geisio cyfrinach rhai. Negesseuwr. Cennad anfon.
Emissarius, a, um: A ollynger allan.
Emissarius palmes, Cangen ieuangc.
Emissarius equus, Ystalwyn a ollynger at gessyg.
Emissitius, a, um: A fwrier allan, a yrrer allan.
Emitto, mīsi, ĕre: Anfon allan, gollwng ymmaith. Cyhoeddi, gyrru 'r gair allan, taflu allan, bwrw allan. Gwneuthur yn freiniol, breinioli, rhyddhau, gollwng yn rhŷdd.
Emmanuel, Yw Duw gydâ ni.
Emo, ĕre, Prynu. Pwrcasu.
Emŏdŭlor, āris, Canu pueriaeth, pyngcio.
Emōlior, īris, Bwrw allan drwy ymegnio ac ymgyrhaeddyd, ymmod, cynnhyrfu, taflu allan drwy nerth.
Emollidus, a, um: Meddal, meddalaidd, esmwyth, tyner, nowseidd. Mursennaidd, drythyll.
Emollio, īre: Meddalhau, ystwytho, esmwytho, nawseiddio, tyneru. Mursenneiddio.
Emōlo, ĕre, Malu yn fân.
Emolumentum, i, Budd, llês a gaffer drwy

drwy lafur, budd-les.
Emŏneo, ēre, *Rhybuddio, dwyn ar gôf.*
Emŏrior, rēris, *Marw, marw 'n llwyr, darfod amdano. Methu.*
Emortuus, a, um : *Marw, methiant, methedig.*
Emŏueo, ere, *Symmud, bwrw heibio.*
Emphăsis, is, *Yspysiad, eglur ddangôsiad.*
Emphyteusis, *Impiad, planniad.*
Empīrīce, es, *Physygwriaeth brawf, celfyddyd brawf.*
Empirĭcus, i, *Meddyg neu physygwr prawf.*
Emplastro, āre, *Impio â phridd neu gwyr.*
Emplastrum, i, *Plastr, eli.*
Empneumatosis, *Gwynt oddifewn.*
Emporeuma, ătis, *Porthmonnaeth, marsiandiaeth, masnachwriaeth. Masnach, marchnad.*
Empŏrium, ii, *Marchnadfa, lle marchnad, tref farchnad.*
Emptio, ōnis, *Prŷn, pryniad.*
Emptitius, a, um : *Prynadwy, peth prŷn, a aller ei brynu, a gaer ar werth.*
Emptĭto, āre, *Mynych brynu, ymarfer o brynu.*
Emptor, ōris, *Prynwr.*
Empturio, īre, *Hiraethu am brynu, blysio prynu.*
Empusa, *Rhyw ellyll untroed.*
Empyema, *Crawnboer-crug yn yr ystlys gydâ pheswch a phoeri.*
Empyĭcus, *A boero gwaed.*
Empyreuma, ătis, *Naws y tân, tandde.*
Empyreum cœlum, *Yr wybr dân, yr hon sydd uwch law 'r saith wybrgylch.*
Emūcĭdus, a, um : *Aflan, budrfrwnt, wedi llwydo.*
Emugio, īre, *Brefu 'n uchel, breferad.*
Emulgeo, si, ēre: *Godro.*
Emunctorium, ii, *Glanhiadur, torriadur penn canwyll. Carthle yr ymmennydd.*
Emundo, āre, *Glanhâu, glanwheithio, carthu.*
Emungo, xi, ēre: *Torri penn canwyll, sychu trwyn. Hudo vn am ei arian.*
Emūnio, īre, *Cadarnhâu, cau ynghylch, diogelu.*
Emusco, āre, *Difwsogli.*
Emūtio, īre, *Grŷngian fel mudan, selgyngian, grydwst, grydian.*
Emūto, āre, *Newidiaw.*

E N

En, *wele, welwch, Nychâ, ychâ, llymma, llyma.*
Enargīa, æ, *Amlygrwydd, amlygiad, yspysiad. eglurdeb.*
Enarrābĭlis, e, *Hydraeth, hawdd ei adrodd.*
Enarrātio, ōnis, *Traethiad, adroddiad, egluriad, yspysiad.*
Enarro, āre, *Datgan, adrodd, traethu.*
Enascor, ĕris, *Geni, egino, tyfu, tarddu, attyfu.*
Enāuigo, āre, *Morio allan, hwylio allan, llongwrio allan. Dieingc allan, ymrwyllo.*
Enāuo, āre, *Ymegnio, ymorchestu.*
Encænia, ōrum, *Adnewyddiad, Gŵyl y Cyssegriad ymmysg yr Iuddewon. Gŵyl mabsant.*
Encaustes, æ, *A wnelo ei waith â thân.*
Encaustice, es, *Tân-waith.*
Encaustum, i, *Barnais.*
Encaustus, a, um : *A weithiwyd â thân.*
Enchimonia, æ, *Clais, duglais.*
Enchiridion, ii, *Dyrnaid o beth, llonaid llaw, Carn arf, troed arf, dwrn arf. Cleddyfan, bidog, lloften, arf vnllaw. Llowlyfr, llyfr llaw, llyfr hyddwyn, llyfr vnllaw.*
Enchorion, *Prieder, Bredor.*
Enchrysta, *Eli tenêu.*
Enclăsis, *Tolc a ddel mewn peth wrth daro wrtho, pannwl.*
Encolpiæ, *Môr-wyntoedd.*
Encomium, ii, *Arwyrain, cerdd foliant, mawl, gwawd, molawd.*
Encomiastes, *Gwawdydd, moliannwr.*
Eneryphias, *Bara du.*
Encyclopædia, æ, *Mawr-ddysg, cwblddysg, yr holl ddysg.*
Endelechīa, æ : & Entelechia : *Para, tragwyddoldeb. Cyflawnffurf.*
Endrŏmĭdes, *Esgid vn-gwadn.*
Endrŏmis, ĭdis, *Mantell gedenog, mantell werddonig.*
Enēco, cŭi, āre: *Lladd, dieneidio, dienyddu, lliasu.*
Enēma, ătis, *A fwrier i'r corph â chwistrell.*
Energīa, æ, *Gweithrediad, grym, nerth.*
Energumĕnus, *Gwanafciaid, Lib. Land. A drwg ysbryd ynddo. Lloerig.*
Enervis, e, *Egwan, llesg, dirym, dinerth, meddfaeth, murfenaidd, dignewyllyn, heb ddim o'r gieu ynddo, llyfferthin.*
Enervo, āre, *Gwanhâu, gwanhychu, dinerthu, dirymio, diffrwytho, diewynnu. Murfenneiddio, gwreigeiddio.*
Enhydris, ĭdis : & Enhydrus, i: *Dyfrneidr.*
Enhydros, *Dyfr-faen llyfnwyn.*
Enim, *Gan, canys, o herwydd, oblegid.*
Enimuerò, *Yn lle gwir, yn ddiau, yn wir ddiau.*
Enĭteo, ēre: & Enĭtesco, ere: *Disgleirio, llewychu, bod yn loyw. Bod yn ddillyn, bod yn hoyw, bod yn oleulwys. Ymddangos, bod yn amlwg. Bod yn enwog, bod yn hynod.*
Enītor, ĕris, *Egnio, ymegnio, ymorchestu. gwneuthur ei oreu, ymdraffullio,*
dringo drwy lafur. Enīti partum *Esgor ar etifedd.*
Enixè, & Enixim : *Yn ddyfal, yn egniol, o ddifrif.*
Enneas, ădis, *Rhif naw, naw.*
Enneaphōnos, *Nawseiniog.*
Eno, āre, *Nofio allan, dieingc wrth nofio, nofio i'r lann.*
Enōdis, e, *Diglwm, rhwydd.*
Enōdo, āre. *Datglymmu, digylymmu, torri 'r cylymmau, dattod. Amlygu, egluro, rhyddhau, rhwyddhau.*
Enormis, e, *Mawr, dirfawr, anrosgo, abrwysgl, anfeidrol, allan o fesur. Afreolus, anllywodraethus.*
Enormitas, ātis, *Afreol.*
Enotesco, ĕre, *Dyfod i wybodaeth, cael ei wybod.*
Ens, entis, *Hanfod, bod*
Ensicŭlus, i, *Cleddyfan, cyllell glûn, bidog.*
Ensĭfer, a, um : *A fo' n arwein cleddyf, cleddyf ddwyn.*
Ensis, is, *Cleddyf.* Ensis falcātus, *Cleddyf cam, bidog, cyllell hely.*
Enteriōne, *Mwydionyn prenn, pabwyryn prenn.*
Enterocele, es, *Y fors, torr llein-gig.*
Entheos, *Vn a Duw ynddo.*
Enthusiasmus, *Awen oddiwrth Dduw.*
Enthymēma, ătis, *Rhesymm am-herffaith wedi ei gwttogi o vn o'i brif ymadroddion.*
Enūbo, psi, ĕre : *Priodi.*
Enucleātè, *Yn eglur, yn amlwg, yn oleu, yn ddirwystr, yn berffeithgwbl.*
Enuclĕo, āre, *Dignewyllio, tynnu allan y cnewyll. Esponi, egluro, amlygu.*
Enūdo, āre, *Noethi, dynoethi. Deongl, esponi, egluro.*
Enŭmĕrātio, ōnis, *Rhifiad, cyfrifiad, datgan.*
Enŭmĕro, āre, *Rhifo, cyfrif, bwrw cyfrif.*
Enunciātio, ōnis, *Ymadrodd, prifymadrodd, ymadroddiad.*
Enunciativus, a, um: *A adrodder, neu a ddywetter.*
Enunciatum, i, *Ymadrodd, ymadroddiad.*
Enuncio, āre, *Adrodd, ymadrodd, traethu, mynegi, datgan. Cyhoeddi, datguddio, dangos, rhoi 'r gair allan.*
Enutrio, īre, *Magu, meithrin.*

E O

Eò, *Am hynny, o herwydd hynny, er mwyn, yn gymmaint a, hyd at hynny, hyd hynny, yno, hyd yno.* Eò loci, *Yn y fann honno.*
Eo, is, īui, īre : *Myned, cerdded, ymeithian, dyfod.*
Eōdem, *Ir vn mann, i'r vn lle, er mwyn hynny.*
Eon, *Cylch y llygad.*
Eos, *Y bore.*
Eous, *Vn o feirch yr haul, seren y dydd.*

Eouſque, *Hyd yno, hyd hynny, yn gymmaint a, cyn belled, cyn belaethed.*

E P

Epacta, *Pethau a fwriwyd at, pethau bwrw.*

Epagon, *Chwarfan dro mewn dirwynlath, trul.*

Epanadiplōſis, *Pan fo gwers neu ymadrodd yn dechreu ac yn diweddu â'r vn gair, ymgyfatteb-air.*

Eparchia, æ, *Bro, gwlâd, cyfoeth, ſwydd.*

Eparchus, *Pengwladwr, penllywydd gwlâd.*

Epenthĕſis, *Ymſang, ymſang llythyren ynghanol gair.*

Ephēbia, *Diwedd maboed a dechreu oedran gwr, glaſ-oed.*

Ephēbium, ii, *Chwareufa 'r ieuengtid.*

Ephēbus, i, *Llangc 16 oed.*

Ephēgēſis, *Yſpyſiad yr hyn aeth o'r blaen.*

Ephēmĕra, *Gwybed vndyddiawg.*

Ephēmĕris, ĭdis, *Llyfr o'r hyn a wneler beunydd, dydd-lyfr.*

Ephi, *Meſur naw galwyn.*

Ephialtes, *Clefyd yr hunllef.*

Ephippium, ii, *Seirch, yſtarn, cyfrwy.*

Ephod, *Yſgwyddwiſg, yſgablar.*

Epibata, æ, *Môr-luyddwr.*

Epicēdium, ii, *Cerdd farwnad, Beddgerdd.*

Epicænum, i, *Enw deuryw.*

Epidemia, æ, *Clefyd a ymwaſgaro, haint llŷn.*

Epidicticus, a, um : *Dangoſawl.*

Epidipnis, *Ancwyn a roer a'r ddiwedd ciniaw, eil-ſaig.*

Epidrŏmis, ĭdis, *Tant rhwyd.*

Epigamia, æ, *Cyfathrach.*

Epigaſtrium, ii, *Y gêſt, y bol y o'r cylla i wared.*

Epigloſſis, ĭdis, *Tafodyn, caead y gêg, clôch yr ymadrodd.*

Epigramma, ătis, *Argraff. Pennill, englyn.*

Epigraphe, es, *Titul, teſtun, argraff.*

Epigryphus, i, *Trwyn-gam.*

Epijcia, æ, *Cyfiawnder, addwynder.*

Epilepſia, æ, *Yr haint digwydd, y clwy digwydd, y gloeſion llewyg, y gloeſion mawr, clwy' Tegla, gwialen Griſt, y clefyd bendigaid.*

Epilŏgus, i, *Argae, gorpheniaith, gorphen-chwedl.*

Epimythium, ii, *Deall chwedl.*

Epinicia ; *Gorfoledd wedi cael y gorfod. Cywyddau moliant.*

Epinyctis, *Llyfr o'r hyn a wneler beunoeth.*

Epiphanīa, æ, *Ymddangoſiad, amlygiad. Dic yſtwyll.*

Epiphōnēma, ătis : *Diweddiaith, diweddlef.*

Epiplocēle, *Y fors, torr llien-gig.*

Epirhedium, ii, *Menn, cerbyd.*

Epiſcopātus, us, ui: *Eſgobaeth, eſgobawd.*

Epiſcŏpus, i, *Eſgob, golygwr, goruchwiliwr.*

Epiſtata villatica, *Maerwraig, hafodwraig.*

Epiſtates, æ, *Golygwr, goruchwiliwr, diſtain, maerwr.*

Epiſtŏla, æ, *Llythyr, llythyr anfon.*

Epiſtŏmium, ii, *Genau piſtyll, dwſel.*

Epiſtylium, ii, *Coloſn fechan a fo ar vn fawr, penclwm coloſn.*

Epitaphium, ii, *Beddargraff, yſgrifen ar fedd, beddgerdd, marwnad.*

Epithalamium, ii, *Priodaſgerdd, cerdd briodas.*

Epithĕton, & Epithĕtum, i, *Gair dodi, enw dodi, addaſ-air.*

Epithymia, æ, *Ymchwant, trachwant, dymuned.*

Epitŏgium, ii, *Hûg, hûg radd, cwccwll gradd.*

Epitŏme, es, *Crynodeb, byrriaith, talgrynniad, cwttogiad.*

Epitrapezia, ōrum, *Lleſtri bwrdd.*

Epitrŏpe, *Goruchwiliaeth, cennad.*

Epōmis, ĭdis, *Yſgwyddwiſg, yſgablar.*

Eporhedicæ, ārum, *Dofwyr meirch, marchwyr.*

Epōto, āre, *Yfed y cwbl, cegu.*

Epulæ, ārum, *Bwyd, bwydydd, cyfeddach, ymborth, ymbawr, porfa, porthiant, ambeuthunion, gwlêdd.*

Epŭlo, ōnis, *Gweſtai, gwahoddwr, gwr gwahodd. Gwleddwr, cyfeddachwr, wttreſwr.*

Epŭlor, āris, *Bwytta mewn gwlêdd, gwledda, cyfeddach, cyfedd, gweſta, gŵyl mabſanna.*

Epŭlum, i, *Cyfeddach, gwlêdd o arlwy mawr, gwlêdd.* Epulum funebre, *Gwlêdd arwyl.*

E Q

Equa, æ, *Caſſeg, gwilff, gwileg, gwil.*

Equaria, æ, *Gre, diadell o feirch neu geſſig.*

Equarius, ii, *Marchwr, meddyg meirch, dofwr meirch.*

Equarius, a, um : *Marchawl.*

Eques, ĭtis, *Gwr march, marchog.*

Equiferus, i, *March gwŷllt.*

Equīle, is, *Marchdŷ.*

Equimentum, i, *Cyflog yſtalwyn am farchogaeth caſſeg, gwobr amws.*

Equio, īre, *Gofyn march fel y gwna caſſeg, bod ar dyre arni.*

Equiria, ōrum, *Rhediad meirch, gyrfâau meirch.*

Equiſeſſor, ōris, *Gwr ar farch.*

Equiſo, ōnis, *Marchwr, marchogwr, dofwr march.*

Equitābĭlis, e, *Hawdd ei farchogaeth.*

Equitātus, us, ŭi: *Mintai o wŷr meirch, marchawglu. Marchogiad.*

Equitium, ii, *Gyrr o feirch, mintai o feirch, gre.*

Equĭto, āre, *Marchogaeth.*

Equŭla, æ, *Eboles, ffilog.*

Equŭlĕus, i, *Ebol, ebowlfarch. Offeryn ar lûn march i boeni dynion.*

Equulus, *Corrfarch, ebolfarch.*

Equus, i, *March, ceffyl, gorŵydd, gorwyddfarch, eddeſtr.* Equus bellicus, *Cadfarch.* Equus Clitellarius, *Pynnfarch.* Halcyarius, *Tynnfarch.* Scutulatus, *March troellog, troellennog, glâs ceinhiogog.* Curſorius, *Gyrfarch, gyrfeydd, rhedeg-farch.*

E R

Erādīco, āre, *Diwreiddio, dadwreiddio.*

Erādo, ſi, ĕre : *Craſu ymmaith, dileu.*

Eraniſtes, *Cynnullwr treth, cylliawr.*

Erciſceor, ēris, *Rhannu da neu dir rhwng pleidiau.*

Erĕbus, i, *Vffern, afon yn vffern.*

Erectus, a, um : *wedi ei godi i fynu, ſŷth, traſyth, vniownſyth, yn ei vnion ſefyll. Parod.*

Erēmĭgo, āre, *Rhwyfo drwodd, rhwyfo droſodd.*

Eremita, æ, *Meudwy, Titriwr, didryfwr, ancr.*

Erēmŏdicium, ii, *Diffyg atteb, gwall atteb, ymado â'r hawl.*

Erēmus, i, *Anialwch, diffaethwch.*

Erēpo, pſi, ĕre : *Ymluſgo i fynu, ymluſgo allan, ymddiangc.*

Ereptio, ōnis, *Yſgyflad, yſgipiad, yſgwſt.*

Ergà, *Tuag, tuagat, parth â, erbyn, gyferbyn, ár gyfeir.*

Ergaſtērium, ii, *Gweithdy.*

Ergaſtes, *Gweithiwr.*

Ergaſtularius, ii, *Geolwr, ceidwad carchar.*

Ergaſtulum, i, *Gweithdy lle y cymhellid rhai i weithio. Carchar, carchardŷ.*

Ergaſtulus, i, *Caethwas carchar, carcharor caeth.*

Ergatum, i, *Mangnel, gwîf.*

Ergŏ, *wrth hynny, am hynny, o herwydd pa ham.*

Ergō, *O achos, o herwydd.*

Erigo, rexi, ĕre : *Codi, codi i fynu, cyfodi, dyrchafu.* Erigĕre ſe, *ymgodi, ymddyrchafu, ymſythu.*

Erinaceus, i, *Draenog coed.*

Erĭpio, pŭi, ĕre : *Yſgipio, yſgyflio, cipio, dwyn oddiar, dwyn ymmaith, gwaredu, cadw rhag.*

Eris, ĭdis, *Cynnen, ymryſſon.*

Erithacus, i : & Erithaca, *Bronrhuddyn, bobi gôch.*

Erīuo, āre, *Troi dwr allan mewn ffôs.*

Erōdius, ii, *Aderyn a chwŷs waed wrth ymgymharu.*

Erōdo, ſi, ĕre : *Cnoi, cnoi ymmaith, amgnoi.*

Erŏgātio, ōnis, *Rhoddiad, cêd, cyfranniad.*

Erŏgĭto, āre, *Taer-ddymuno, ymbil, ymynhedd.*

Erŏgo, āre, *Rhoi cêd, treulio, gwario, costi, rhoi peth er ei ofyn.*

Erōs, *Serch, cariad.*

Erōtēma, ătis, *Gofyn, gofyniad.*

Erotica carmina, *Rhiein-gerdd, cywyddau merched.*

Erōtylus, *Maen gwyrthfawr tebyg i'r callestr.*

Errabundus, a, um: *Ar ddiwanfa, ar grwydr, crwydrad, gwibiad.*

Erraticus, a, um: *Gwibiad, treigliddyn, gwibddyn, crwydrad, rhodiad.*

Errātio, ōnis, *Crwydr, cyfeilorn.*

Errātum, i, *Cyfeilorn, amryfusedd, bai diarwybod, bai, pechod, camwedd, meth-waith.*

Erro, āre, *Cyfeiliorni, amryfuseddu, gwneuthur ar fai, methu, pallu, camwneuthur, crwydro, gwibio; myned ar ddiwanfa, ar ddidro, ar ddisperod, ar ddigrain.*

Erro, ōnis, *Gwibiad, crwydrad, treiglddyn, dyn treigl, rhodiennwr.*

Errōneus, a, um: *Cyfeiliornus, camweddus, ar fai.*

Error, ōris, *Cyfeiliorn, amryfusedd, didro, camdŷb, camgymmeriad, crwydr; somiant, somm, anwybod, angherdded, camsyniad.*

Erubesco, bŭi, ĕre: *Gwrido, cochi, cywilyddio, bod cywilydd arno, dygochi.*

Erūca, æ, *Pry 'r dail.*

Eructo, āre, *Brytheirio, bytheirio, bwrw allan.*

Erudēro, āre, *Bwrw ysbwrial a sorod ymmaith, carthu mwlwg, rhuglo, carthu.*

Erūdio, īre, *Addysgu, athrawiaethu, hyfforddi, cyfarwyddo, meithrin.*

Eruditio, ōnis, *Dŷsg, addysg, dysgeidiaeth, athrawiaeth, cyfarwyddyd.*

Erudītus, a, um: *Wedi ei ddysgu, dysgedig, wedi cael addysg, cyfarwydd.*

Erugio, īre. Idem quod Eructo.

Erūgo, āre, *Dirychu, didolcio, dibannhylu, tynnu 'r tolciau a'r rhychau ymmaith.*

Erumna, æ. vid. Ærumna.

Erumpo, rūpi, ĕre: *Torri allan, neidio allan, rhuthro allan, diangc allan, dyfod allan neu ddyfod i wybodaeth.*

Erunco, āre, *Chwynnu allan.*

Erŭo, ĕre, *Tynnu allan drwy nerth, tynnu o'r gwraidd, dwyn allan, tynnu allan, datgladdu, dadanhuddo.*

Eruptio, ōnis, *Rhuthr, rhuthr allan.*

Erysipĕlas, *Chwydd yn llawn gwrid a thandde. Iddw, tân Iddw.*

Erythăce, es, *Bwyd y gwenyn wrth weithio.*

Erythinus, & Erythrinus, *Rhyw forbysg coch, cochiad, torrgoch.*

E S

Esca, æ, *Bwyd, abwyd, ymborth.*

Esco, āre, *Bwytta, ymborth ar beth.*

Esculentum, i, *Bwyd, ymborth.*

Esculentus, a, um: *A fwyttaer.*

Esĭto, āre, *Mynych fwytta, ysu.*

Espinēta, *Rhyw delyn, organ dannau.*

Esse, *Bod, hanfod.*

Esse, ab Edo: *Bwytta.*

Esseda, æ: & Essedum, i: *Menn, cerbyd, elor feirch.*

Essedarius, ii, *Mennwr, cerbydwr.*

Essentia, æ, *Bod, hanfod, hanffod, hanes, han.*

Esto, *Bid, bid felly, gedwch i hynny fod.*

Esŭries, ei, *Newyn, newyndod.*

Esŭrio, īre, *Bod a newyn arno.*

Esuritor, ōris, *Dyn newynllyd.*

Esus, us, ŭi: *Bwyttâad.*

E T

Et, *A, ac, hefyd.*

Etenim, *O herwydd, am, oblegid, canys, o achos, o achos pam.*

Enimuĕro, *Canys yn ddiau.*

Etesiæ, ārum, *Dwyreinwynt a chwŷth yngwylch dyddiau 'r cŵn.*

Ethale, *Mŵg thus.*

Ethice, es: & Ethica, æ: *Addysg moesau, moes-ddysg, athrawiaeth arferion.*

Ethmus, i, *Pont y trwyn.*

Ethnarches, æ, *Llywydd cenedl, pendefig, pen aig.*

Ethnarchia, æ, *Tywysogaeth, pendefigaeth.*

Ethŏlŏgia, æ, *Dynwarediad moesau dynion.*

Ethopœia, Idem.

Etiam, *Hefyd, do, ie, eisoes, etto, ymhellach.*

Etiamne, *Ai ie, ai do, ai gwir.*

Etiamnum, *Hyd yn hyn, etto.*

Etiamsi, *Er, cyd bai, be rhôn.*

Etsi, *Er, cyd bai, cyd, er hynny.*

Etymŏlŏgia, æ, *Gwir-air, cywir-air, tadogaeth geiriau, iawn ymadrodd.*

Etymŏlŏgus, i, *A ddangoso iawn arwyddocâad a thadogaeth geiriau.*

Etymon, i. Idem quod Etymologia.

E V

Eu, *wi, da iawn.*

Euăcuo, āre, *Gwagcáu, arloesi, diyspyddu, allwys.*

Euādo, si, ĕre: *Diangc, ymddiangc, ymachub, myned ymmaith. Myned yn, dyfod yn, bod yn.*

Euagino, āre, *Tynnu o'r wain, daddweinio.*

Euăgor, āris, *Gwibio, crwydro, bwhwmman, myned ar lêd, myned ar ddisperod.*

Euălco, ĕre: *Gallu, dichon, digoni.*

Eualesco, ĕre, *Cryfhau, myned yn grŷf, myned yn iach.*

Euallo, āre, *Bwrw allan, bwrw dros y mûr.*

Euallo, ĕre, *Nithio, gwyntyllio.*

Euaneo, ere: & Euanesco, ĕre: *Diflannu, difannu, edwi, difangcolli, diflmythu, myned ar aball, pallu, methu, aballu, diboeni, myned ar ddim.*

Euanidus, a, um: *Diflan, diflannedig, palledig, methedig, difan, difant.*

Euangelia, ōrum: *Gweddiau diolch am newyddion da. Calennig a roid am newyddion da, coelfain.*

Euangelium, ii: *Gwobr am goelfain, Coelfain, efengyl, llawenchwedl, newydd da.*

Euangĕlus, i, *Un a ddygco newyddion da.*

Euanno, āre, *Nithio, gwyntyllio.*

Euapĕlus, *Ysfydwas, dyn ysfyd.*

Euaporātio, ōnis, *Mwgdarthiad, anadliad, chwythiad.*

Euasto, āre, *Difrodi, dinystrio, anrheithio.*

Euax, *wi, owi, crobiaw, gwynn fy myd.*

Eucæria, æ, *Odfa, adeg, cyfamser.*

Eucharistia, æ, *Rhâd, gras da, diolchgarwch.*

Eudoxia, æ, *Clôd, enw da, geirda, moliant.*

Euĕho, xi, ĕre: *Dwyn allan, cywain allan; Arddyrchafael, cyfodi, codi i fynu.*

Euello, vulsi, ĕre: *Tynnu allan, tynnu ymmaith, tynnu o'r gwraidd, diwreiddio.*

Euĕnio, īre, *Damchwain, damweinio, dyfod i benn, dyfod o hŷd.*

Euentilo, āre, *Nithio, gwyntyllio.*

Euentum, i, *Damwain, digwydd, diben.*

Euentus, us, ŭi: *Damwain, digwydd, yr hyn a ddêl o beth, y diwedd, y diben.*

Euerbĕro, āre, *Curo, maeddu, pwyo, ffusto, taraw.*

Euergo, ĕre, *Bwrw allan, anfon allan.*

Euerriator, ōris, *Hwn a gaffo dda 'r testamentwr tan ammod colli 'r cwbl os efe a wna 'n erbyn y llythyr cymmyn.*

Euerricŭlum, i, *Rhwyd bysgotta, rhwyd tynn, ysgub-rwyd. Yr hwn a ysgubo 'r cwbl drwy drais.*

Euerro, ĕre, *Ysgubo 'n llwyr.*

Euerto, ĕre: *Dymchwelyd, troi allan, treiglo, bwrw i lawr, dinystrio.*

Euestigio, *Yn y man, yn ddiannod, yn ddiattreg.*

Euge, *wi, aha, da, da iawn.*

Eugenia, æ, *Dyledogrwydd, dyledowgrwydd, boneddigrwydd, dilediryw.*

Euhoe, *Aihow, owhow, whwb.*

Euibro, āre, *Ysgydwyd.*

Euictio, ōnis, *Difarniad cyfraith, goresgyn.*

Euidens, tis, *Hemmaid, cyhoedd, eglur, goleu, amlwg.*

Euidentia, æ, *Eglurder, hynodrwydd, yspysrwydd.*

Evigilo, āre, Gwilied, bod yn neffro, bod heb gysgu. Llafurio wrth beth y nos. Bod yn astud.

Evilesco, ĕre, Myned yn wael ac yn ddiystyr.

Evincio, xi, īre: Rhwymo, clymmu.

Evinco, uīci, ĕre: Goresgyn, gorchfygu, difarnu, ynnill, cael y maes, ynnill drwy fowrhoen.

Evireſco, ĕre, Glasu, myned yn lâs, myned yn ir-las.

Eviro, āre, Diwrio, dispaddu, gwneuthur yn wreigaidd.

Eviscĕro, āre, Diberfeddu, tynnu allan yr ymysgar.

Evitābilis, e, Gochеladwy, a aller ei ochel.

Evīto, āre, Gochelyd, cilio oddiwrth.

Evīto, āre. à Vitâ: Dieneidio, dwyn bywyd.

Eulogia, æ, Geirda, bendith, moliant.

Eumenides, Cethern vffernol, plant y fall, cythreuliaid.

Eunomia, æ, Iawn gyfraith.

Eunucho, āre, Dispaddu dynion.

Eunuchus, i, Dispaidd.

Evŏco, āre, Galw allan, galw ymaith. Denu, annog. Dysyn, gwysio. Galw yn borth.

Evohe. vid. Euhoe.

Evŏlāticus, a, um: A fo'n hedeg neu yn gwibio o amgylch.

Evŏlĭto, āre, Mynych ehedeg.

Evŏlo, āre. Ab E & Volo, as: Ehedeg allan, hedeg ymmaith, rhedeg allan, brysio ymmaith, myned heibio yn fuan, diange.

Evŏlo, āre. Ab E & Volâ: Lledratta, lledratta ynghûl dwrn, cuddio ynghûl dwrn.

Evolvo, ĕre, Treiglo allan, dadblygu. Esponi, egluro. Datgan, adrodd. Myfyrio, synfeddylio, bwrw yn y meddwl. Troi fel y troir dalennau llyfr, chwylio am beth, dyfal astudio. Neillduo, gwahanu.

Evŏmo, mŭi, ĕre: Chwydu allan, chwydu, cyfogi, ymgyfogi. Adrodd. Dywedyd yn wrthun.

Euphantasiotos, Bwriadwr da, gwiw ddychymmygwr.

Euphōnia, æ, Sain da, cywirsain.

Eupilides, Y ddannoedd waed.

Euprepīa, Harddwch, gweddeidd-dra.

Eurīpus, i, Chwyrnfor, morgymlawdd. Pistyll yn codi yn fwa.

Eurŏnŏtus, Deheuddwyreinwynt.

Eurus, i, Dwyreinwynt.

Eurythmia, æ, Cymmedrolder yn mhob rhan o hŷd a llêd.

Eusebīa, Duwioldeb, sancteiddrwydd, crefydd.

Eutaxia, Iawndrefn, iawn osodiad.

Euthymia, Diofalwch, llonyddwch meddwl.

Eutrapelia, Ymarweddiad da, hynawsedd, boneddigeiddrwydd.

Evulgo, āre, Cyhoeddi, cyffredino.

E X

Ex, O, allan o, oddiwrth, wrth, drwy, er, wedi, yn ôl.

Exacerbo, āre, Gofidiaw, cyffroi, chwerwi, cythruddo.

Exacesco, ĕre, Suro, chwiblo, egru.

Exacino, āre, Digarregu aeron.

Exactio, ōnis, Ammraint, treth gribddail, cribddail.

Exactor, ōris, Cynnullwr y rhyw dreth. Diriwr, gyrrwr, cymmhellwr, gwthiwr.

Exactum, Cywreinwaith cyfrdo.

Exactus, a, um. Adject. Perffeithgwbl, wedi ei gywreinio, cyfrdo, cyfrgwbl, cywreinwaith.

Exacŭo, ĕre: Golymmu, llymhau, hogi, cyfhogi, blaenllymmu. Gyrru, annog, dirio.

Ex adverso, Ar gyfair, gyferbyn, yngwrthwyneb.

Exædifico, āre, Adeiladu, gorphen adeilad. Bwrw allan o'r tŷ, dideu. Parhau yn adeilad.

Exæquo, āre, Cyfartalu, cyfiownі, cyfiaw, bod yn gyfartal. Gwastattau.

Exæstuo, āre, Angerddu, codi yn donnau, berwi drosodd. Creuloni, bod yn greulonddig, bod mewn angerdd o ddig. Llosgi, poethi.

Exævio, īre, Digreuloni, llonyddu, claiaru, peidio â chynddairiogi.

Exaggĕro, āre, Pentyrru, chwanegu, helaethu, mwyhau.

Exagitātor, ōris, Dŷn blin, aflonyddwr, vn a bair helbul a thrallod.

Exagĭto, āre, Blino, cyffroi, cynnhyrfu, ysturo, ystuno: ymsennu, ymsertһu, ymsywen. Dadleu, ymresymmu, aflonyddu.

Exagōga, æ, Cyllidd, ardreth.

Exalbesco, ĕre, Gwynnu, glasu, gorwynnu.

Exalbidus, a, um: Gwyn-welw, gorwyn.

Exalburno, āre, Diflonhegu coed, tynnu 'r gwynning.

Exalto, āre, Dyrchafu, arddyrchafu, codi, moliannu, clodfori.

Exaluminātus, a, um: Gloyw mal alwm.

Exāmen, ĭnis, Haid, mintai, gyrr, diadell, gre. Tafod clorian. Dyfal holiad.

Examinatio, ōnis, Holiad, holiaeth, ymofyniad.

Examĭno, āre, Holi, ymofyn, ymchwilio, profi. Heidio fal gwenyn.

Exămo, āre, Caru yn fawr, hoffi, gorhoffi.

Exāmurco, āre, Dimaeddodi, gloywi olew.

Examussim, Yn iawn, wrth reol, yn berffeithgwbl.

Exanclo, āre. vid. Exantlo.

Exanguis, e, Diwaed, gwelw, ofnog.

Exanimalis, e, Dienaid, difywyd. A ddieneidio, a ddygco fywyd.

Exanimis, e: & Exanimus, a, um: Marw, dienaid, ofnog, digalon, dychrynedig, sannedig.

Exanimo, āre, Blino, gyrru ofn, synnu, digalonni. Dieneidio, lladd, dwyn bywyd.

Exanio, āre, Digrawni, gwasgu 'r gôr allan.

Exanthemăta, Y frêch wenn, crugynnau, pendduynnod.

Exantlo, āre, Gwaghau, arloesi, tywallt, dispyddu, allwys.

Exaptus, a, um: Addas iawn, gweddus, cyfaddas

Exardeo, arsi, ēre, Llosgi, ymlosgi gan chwant neu ddig neu ryfeddod, cynddeiriogi o ddig, creuloni.

Exardesco, ĕre, Llosgi, ymlosgi.

Exaresio, Sychu, dysychu, crino.

Exarēno, āre, Didywodi, diraianu.

Exareo, ēre, Sychu, crinsychu, crino, gwywo, cdwi, dihoeni, nychu, darfod.

Exarmo, āre, Diarfu, gwanhychu.

Exāro, āre, Aredig. Ysgrifennu, tynnu â phinn.

Exascio, āre, Glan-naddu, llathru, llyfnhau. Bras-naddu.

Exaspĕro, āre, Golymmu, gerwino, llymhau. Digio. Blino. Cyffroi, cythruddo.

Exatio, āre, Llenwi, digoni, digonoli. Diwallu.

Exăturo, āre, Llenwi 'r cylla, digonoli, diwallu.

Exauctōro, āre, Diswyddo rhyfelwyr, diswyddo, diurddo, diawdurdodi, diraddio, difreinio.

Exaudio, ire, Gwarando, erglywed.

Exaugeo, auxi, ēre: Angwanegu, llawer.

Exaugŭro, āre, Digyssegru, halogi cyssegr, torri 'r cyssegr.

Exauspĭco, āre, Cael afrwydd-deb, bod heb dyccio, bod heb lwyddo.

Exbalisto, āre, Saethu allan o'r albras. Siomini.

Excæco, āre, Dallu, tynnu llygaid; twyllo.

Excalceo, āre, Diesgidio, diarchenu.

Excalefăcio, & Excalfăcio, fēci, ĕre: Twymno yn boeth, poethi.

Excalfactorius, a, um: A boetho, a wresogo, gwresog-bair.

Excalpo, psi, ĕre: Crafu, cosi, torri â chŷn, argraffu.

Excandefacio, fēci, ĕre: Poethi, gwneuthur yn frwd, gwneuthur yn wynias. Digio, llidio.

Excan-

Excandescentia, æ, *Brydaniaeth, poethder, edlid. Dig a ennynno ac a beidio yn y mann, ffromder.*
Excandesco, ĕre, *Gwresogi, poethi, ffrommi, digio, llidio, mynd yn ffromddig.*
Excanto, āre, *Swyno, gwneuthur swynion, gwneuthur hudoliaeth, symmud peth o'i le drwy hudoliaeth.*
Excarnifico, āre, *Difynio, cigyddio, dryllio yn ddifynion, arteithio, digigo. Blino.*
Excăuo, āre, *Cafnu, ceuo.*
Excēdo, cessi, ĕre, *Ymadaw, myned ymmaith. Rhagori, blaenori. Marw, ymado â'r byd.*
Excellens, tis, *Yn blaenori, rhagorol, godidog, ardderchog, penigamp, gorchestol.*
Excellentia, æ, *Rhagoriaeth, godidowgrwydd, ardderchowgrwydd, rhagorgamp.*
Excello, ŭi, ĕre: *Rhagori, blaenori, gado.*
Excelsitas, ātis, *Uchder, uchelder.*
Excelsus, a, um: *Uchel, goruchel, aruchel, tal, mawr, braisg. Bonheddig.*
Exceptio, ōnis, *Eithrad, dieithrad, llysiant, nam.* Sine exceptione, *yn ddinam.*
Excepticius, a, um: *A gymmerer, a dderbynier, derbyniawl.*
Excepto, āre, *Cymmeryd at, tynnu at, mynych gasglu, mynych dderbyn.*
Excerebro, āre, *Diymmenyddio.*
Excerniculum, i, *Gogr, gogr paill, cwd paill.*
Excerno, crēui, ĕre: *Gogrynu, puro, peillio, nithio.*
Excerpo, psi, ĕre: *Pigo allan, ethol, dewis, casglu 'r goreuon, neilltuo.*
Excessus, us, ŭi, *Gormodedd, traha, mwyedigaeth, mynediad allan, ymadawiad, marwolaeth.*
Excetra, æ, *Sarph pan dorrid ei phenn y codai triphen yn ei le.*
Excidium, ii, *Cwymp, difrawd, anrhaith, dinistr, distrywedigaeth.*
Excĭdo, cĭdi, ĕre: *Cwympo allan, syrthio ymmaith, pallu, mynd mewn angof, diangc allan.*
Excīdo, cīdi, ĕre: *Trychu, torri allan, torri i lawr, bwrw i lawr, distrywio.*
Excindo, cĭdi, ĕre: *Trychu, torri, torri ymmaith, anrheithio, distrywio, dileu, difrodi, dymchwelyd.*
Excio, iui, ire: *Galw allan, cyffroi, cynhyrfu, annog. Dyrchafu, codi i fynu. Deffro.*
Excipio, cēpi, ĕre: *Derbyn, cymmeryd, arfoll, croesawu, gwared, achub rhag, dal drwy gyfrwysder, dal yn ddirybudd, casglu, canlyn, dyfod ar ôl, ymwrando, gwarando.*
Excipulæ, Excipulum, & Excipulus, i: *Cored, cryw, cawell pysgod, balleg, gwrthgryw. Derbyniawdr, derbyniad.*
Excīsio, ōnis, *Trwch, torriad, trychiad, difrod, dinistr.*
Exciso, āre, *Trychu, torri, rhwygo, ysgythru, baeddu.*
Excisorius, a, um: *Y peth y torrer ag ef.*
Excĭto, āre, *Cyffroi, cynnhyrfu. Codi i fynu. Peri, annog, achosi. Deffroi.*
Exclāmātio, ōnis, *Gwaedd, gawr, crech-waedd, bloedd, dolef, bonllef, dias, diaspad, garm, ysgarm, llawn-floedd.*
Exclāmo, āre, *Llefain, dolefain, gwaeddi, bloeddio, gawri, germain, gwaeddolef, bonllefain, galw yn uchel, crechwaeddi, ubain.*
Exclūdo, si, ĕre: *Cau allan, llysu, gwrthod, didoli, cwlio, bwrw allan, peri na ddel i mewn.* Excludĕre ova, *Dodwy.* Exclūdere pullos, *Deor.*
Excōgitātio, ōnis, *Dychymmyg, ystryw.*
Excogitator, ōris, *Dychymmygwr, dyn ystrywgar.*
Excogito, āre, *Dychymmyg trwy synfyrio, bwriadu, meddylio yn ystrywgar.*
Excŏlo, lŭi, ĕre: *Addurno, harddu, tacclu, tegcáu, diwygio.*
Excommunicātio, ōnis, *Yscymmundod, anghyfrannogiad, gwahardd Cristianogaeth. Brut.*
Excommunico, āre, *Ysgymmuno, digymmuno.*
Exconsul, ŭlis, *Un a fu Consul.*
Excŏquo, coxi, ĕre: *Berwi digon ar beth, myned dan y berw, treulio wrth ferwi. Teru, sychu. Dychymmyg, ystrywio.*
Excŏrio, āre, *Digroeni, tynnu 'r donnen, blingo.*
Excors, cordis, *Digalon, disynwyr, diddeall, ynfyd, hurt, mûl, diyspryd, anhŷ.*
Excreābilis, e, *Hyboer, hawdd ei boeri.*
Excrēmentum, i, *Carthion a gwaelodion y bwyd ar ôl eu dreulaw yn y corph, megis y dom, y trwngc, y chwŷs, poer, llaeth, &c. Dihidlon, sorth, gweddillion, gweisgion.*
Excreo, āre, *Poeri drwy egni, pesychboeri.*
Excrescentia, æ, *Attwf, tyfiad.*
Excresco, crēui, ĕre: *Tyfu allan, tyfu 'n fawr, tyfu i fynu.*
Excrētum, i, *Carthion a dihidlon a gweisgion a gwehilion y peth a ogryner.*
Excrūcio, āre, *Blino, crugo, gofidio, poeni.*
Excŭbiæ, ārum, *Gwylfa, gwiliadwriaeth, gwarchodaeth, ceidwadaeth, anhun, gwylnos.*
Excŭbitus, us, ŭi: *Gwiliadwriaeth.*
Excŭbo, bŭi, āre: *Gwylio, cadw gwiliadwriaeth, cadw gwylnos.*
Excūdo, di, ĕre: *Pwyo allan, baeddu, curo allan. Deor. Dychymmyg. Bathu, printio, gweithio ar engion.*
Exculco, āre, *Sathru, mathru, curo â sodlau.*
Exculpo, psi, ĕre: *Argraphu, torri â chŷn, gwneuthur lluniau â chŷn.*
Excurio, āre, *Bwrw allan o'r llys, didoli allan o'r fintai.*
Excurro, ri, ĕre: *Rhedeg allan, cerdded ar frys, gwneuthur cyrch cyhoeddog am ben y gelyn, cyrchu am ben y gelyn, dwyn cyrch, cyrchu i'r drin, ymgyrchu, torri allan, osgoi, mynd tros y terfyn.*
Excursio, ōnis: & Excursus, us, ŭi: *Trin-gyrch, cyrch, cyrch cyhoeddog, osgoad, ysglent.*
Excusābilis, le, *A aller ei esgusodi.*
Excusatio, ōnis, *Esgus, ymesgus, esgusod.*
Excuso, āre, *Esguso, esgusodi, rhoi drosto, asswyno.*
Excusor, ōris, *Printiwr, bathwr, curwr, pwywr, coethwr, crochenydd.*
Excussio, ōnis, *Dyfalgais, ymgais, ymofyn.*
Excutio, cussi, ĕre: *Ysgwyd allan, ysgydwyd oddiar, ysgyttio, ysgwyd i lawr, ysgwyd ymmaith. Dyfal ymofyn, dyfal chwilio. Myfyrio, pwyso, ystyried.*
Exdĕcimo, āre, *Degymmu, bwrw allan y degfed.*
Exdorsuo, āre, *Torri asgwrn y cefn.*
Exsĕco, cŭi, āre: *Torri, trychu ymmaith.*
Exĕcrābilis, e, *Melldigedig, atgas, dygas, echryslawn.*
Execrabilitas, ātis, *Melldith, atgasrwydd, echrys.*
Exĕcrātio, ōnis, *Melldith, rheg, ymreg.*
Exĕcror, āris, *Melldigo, melldithio, rhegu, ymregu, erchi aflwydd ac echrys.*
Executor, ōris, *Gwneuthurwr peth. Cosbwr, dialwr.*
Exĕdo, edis vel es, edĕre vel esse: *Bwytta, difa, ysu fal y gwna prŷf neu ddolur, llwyr-fwytta.*
Exĕdra, æ, *Lle yn llawn cadeiriau i wyr dysgedig i ymresymmu ynddynt. Tŷ 'r ymgynnull. Ystafell wely.*
Exemplar, āris, *Yr hwn neu 'r peth y bo ynddo esampl i'w ganllyn. Cynllun, cynddelw, eilun.*
Exemplum, i, *Esampl. Cyffelybiaeth.*
Exemptio, ōnis, *Eithrad, dieithrad, neilltuad.*
Exentĕro, āre, *Diberfeddu, tynnu allan yr ymysgar.*
Exeo, iui, ire: *Myned allan, dyfod allan, torri allan. Dibennu, diweddu, terfynu.*
Exequiæ, ārum, *Arwyl, angladd, cynhebrwng, cynnulleidfa 'r claddedigaeth.*

Exequior, āris, *Gwneuthur arwyl.*
Exĕquor, ĕris, *Gwneuthur, cwblhau, cyflawni, dwyn i benn. Dangos, datgan. Erlyn, dilyn.*
Exerceo, cŭi, ĕre, *Ymarfer, ymgynnefino. Blino, molestu.*
Exercitātio, ōnis, *Ymarfer, ymarferiad, gweithrediad, gwneuthuriad.*
Exercitium, ii, *Ymarfer, cynnefindra, camp, gorchest.*
Exercito, āre, *Mynych arfer.*
Exercĭtor, ōris, *Cynnefinwr, y neb a gynnefino un mewn un fath ar gelfyddyd. un a gaffo bûdd wrth gywain marsiandiaeth o'r wlad i'r llall. Porthwys.*
Exercitus, us, ŭi: *Llu, byddin.* Exercitus frons, *y blaen-gis, y blaeniaid, wyneb y drin, y fyddin flaen, y dromgad.* Exercitus tergum, *cefn y drin, yr olaid, y fyddin ôl, llosgwrn y gad.*
Exĕro, rŭi, ĕre: *Myned allan, ystyn allan, dangos allan.* Gladium exerĕre, *Tynnu cleddyf. Egori, adrodd, traethu.*
Exerto, āre, *Mynych ddangos allan.*
Exfilatus, a, um: *wedi ei wnio, wedi ei bwytho oddiallan.*
Exfio, fīre, *Carthu, glanhau.*
Exfōdio, dĕre, *Cloddio allan.*
Exfundo, āre, *Bwrw allan o'r ddaiar.*
Exgrūmo, āre, *Dyfod allan o fryngcyn.*
Exgurgĭto, āre, *Bwrw allan o'r fybwll, chwydu.*
Exhærēdo, āre, *Dietifeddu, didreftadu, difuddio un o'i dreftâd.*
Exhæres, ēdis, *A gollodd ei dreftadaeth, un a ddietifeddwyd.*
Exhæresimus dies, *Y dydd gorymddwyn a wna'r flwyddyn naid.*
Exhalātio, ōnis, *Mygydarth, tarth, ager.*
Exhālo, āre, *Anadlu allan, bwrw mygydarth, bwrw tarth allan, tarthu.*
Exhaurio, hausi, īre: *Disbyddu, gwahennu, gwaccáu, llwyrháu, tynnu allan yn llwyr. Treulio, difradu, ysu, gwario. yspeilio: anrheithio. Dibennu, gorphen, cwblháu.*
Exhedra. vid. Exedra.
Exherbo, āre, *Dilysieuo, tynnu llysiau o'r gwraidd, chwynnu.*
Exhibeo, ŭi, ēre: *Gosod allan yngŵydd pawb, cynnyg, rhoi ger bron, anrhegu, cyflwyno. Rheddi, peri.*
Exhilăro, āre, *Llawenu, llawenychu, llonni, diddanu, hyfrydtau.*
Exhomologēsis, is, *Cyffes, addefiad.*
Exhorreo, ŭi, ēre, *Ofni 'n aruthr, arswydo 'n fawr, dychrynu, cethino, arynneigio.*
Exhortatio, ōnis, *Anghoriad, annog, cyffur.*
Exhortor, āris, *Anghori, eiriol, annog. Rhoi calon, cyffuro, diddanu.*

Exhumo, āre, *Datgladdu, dadanhuddo, diddaiaru.*
Exibĭlo, āre, *Chwibanu, hwttio allan, hysio allan.*
Exicco, āre, *Sychu, dyfychu.*
Exigo, ēgi, ĕre: *Gyrru ymmaith, gyrru allan, bwrw allan, ymlid ymmaith, annos ymmaith. Gofyn, dwyn o drais, cymmell, cwblhau.* Ævum exigere, *Bucheddu, dwyn ei fywyd.* Opus exigĕre, *Cwplau a gorphen gwaith.*
Exiguĭtas, ātis, *Bychander, eiddilwch, prinder.*
Exiguus, a, um: *Bychan, eiddil.*
Exilio, lŭi, īre: *Ffrystio allan, neidio allan. Crychneidio, neidio gan lawenydd, neidio gan ddychryn, dychlammu, llamsach.*
Exilis, e, *Mân, main, meindwf, addfain, eiddil, achul, cûl, llegach, gwael, diystyr.*
Exilitas, ātis, *Meinder, eiddilwch.*
Exilium, ii, *Herwriaeth, deoliad, alldudaeth.*
Eximius, a, um: *Rhagorol, godidog, etholedig, heb ei gyfryw, dewisol, hynod, da dros benn, arbennig.*
Eximo, emi, ĕre: *Dwyn ymmaith, tynnu ymmaith, cloddio allan, dewis allan, gollwng allan, gwaredu, achub, rhyddhau.*
Eximprouisò, *Yn ddisymmwth, yn ddisyfyd.*
Exin, & Exinde, *Ar ôl hynny, o hynny allan.*
Exinanio, iui, īre, *Gwaccáu, diddymio, dielwi, arloesi.*
Exinanitio, ōnis, *Gwaccáad, arloes, diddymiad, dielwedd.*
Exinduſtria, *O'r gwaith goddeu.*
Exinfŭlo, āre, *Dangos allan.*
Exiſtimātio, ōnis, *Tŷb, barn un am beth. Bri, cyfrif, cymeriad, parch, cymmyrred.*
Exiſtimo, āre, *Tybio, meddylio, barnu, amcanu, bwrw amcan.*
Exiſto, extiti, ĕre: *Bod, hanfod, ymddangos. Codi neu ddyfod allan o, bod yn ddyrchafedig.*
Exitiabĭlis, e, *Niweidiol, anghenol, marwol, enbyd, peryglus.*
Exitiālis, e. Idem.
Exitiōſus, a, um: *Marwol, niweidiol, echlyſton, peryglus.*
Exitium, ii, *Marwolaeth, colledigaeth, drwgddiwedd, drwg ddien, drwg ddichwain, echrys, diſtryw.*
Exitus, us, ŭi: *Mynediad allan, diwedd, ymadawiad.*
Exjuro, āre, *Addunedu drwy lw.*
Exlex, ēgis, *Un yn byw heb gyfraith, digyfraith, herwr.*
Exlŏquor, ĕris, *Dywedyd yn groyw.*
Exobsĕcro, āre, *Dymuno 'n fawr.*
Exoche, *Godidowgrwydd.*
Exocŭlaſſo, āre: & Exŏcŭlo, āre: *Tynnu llygaid un, dilygeidio.*
Exodium, ii, *Diwedd chwedl, diwedd chwarau, gorphen.*
Exodus, i, *Mynediad allan, ymadawiad.*
Exoleſco, ĕre: *Peidio â thyſu, heneiddio, mynd allan o arfer, mynd yn anghynnefin. Methu, pallu, myned heibio, mynd ar ddim.*
Exolētus, a, um: *wedi peidio â thyſu, heneidd, wedi mynd allan o arfer, wedi ei anghofio, wedi methu, &c.*
Exoluo, ĕre, *Dattod, datglymmu. Cwbl dalu, talu'r pwyth, cwplau, cadw addewid. Gollwng yn rhŷdd, rhyddhau.*
Exolutio, ōnis, *Cwbl daledigaeth.*
Exomis, ĭdis, *Dilledyn heb lewis. Twyg, bûg, hugan.*
Exomnis, e, *Digwsg, dihun, deffro.*
Exomólogēſis, *Cyffes, addefiad.*
Exomphalon, *Bogeilchŵydd.*
Exonero, āre, *Dadlwytho, datbynio, esmwytho, hawſhau.*
Exopto, āre, *Dymuno, eidduno, deiſyf, rhybucho.*
Exorābĭlis, e, *Hawdd ymbil ag ef, hawdd eiriol arno.*
Exorabulum, i, *Dichellgar ddymuned, cyfrwys ymbil.*
Exorbeo, psi, ēre: *Traflyncu, tarlyngu, llyngcu. Goddef, ymaros.*
Exorbĭto, āre, *Myned oddiar yr iawnffordd.*
Exorbo, āre: Oculorum orbe privo: *Dallu, tynnu llygaid. Difuddio.*
Exorciſmus, *Twng, tynghediad. Conſuriad.*
Exorciſo, āre, *Tyngu, tynghedu, conſurio.*
Exordior, īris, *Dechreu, cychwyn.*
Exordium, ii, *Dechreuad, cychwynfa, cychwyniad.*
Exorior, īris vel ĕris: *Geni, dyfod allan, cyfodi, ymddangos, dwyre, dadwyrein. Cyrchu, gwneuthur cyrch.*
Exornatio, ōnis, *Addurn, addurniad, barddiad, taccliad.*
Exorno, āre, *Addurno, barddu, tacclu, trwſiadu, hoewi, gwychu, dilladu, gwiſgo am.*
Exōro, āre, *Cael ei ddymuned, ymbil, eiriol, ymmhedd, dymuno, erchi.*
Exors, ortis, *Anghyfrannog, digydwr, digyfeillach, rhagorol, heb gymmar, heb ei fâth.*
Exorſum, i, *Dechreuad, cychwyniad.*
Exos, oſſis, *Diesgyrn, heb asgwrn.*
Exoſcŭlor, āris, *Minial, cuſanu. Croesawu peth a'i gannol.*
Exoſſo, āre, *Diesgyrnu, torri 'r esgyrn.*
Exoſus, a, um: *A gaſſao. Câs, atgas, dygas.*
Exoticus, a, um: *Dyfodiad o wlad arall, dieithr, arallwlad, allfud.*
Expalleo, ēre: & Expalleſco, ĕre: *Amliwio, colli ei liw, delwi.*

Expallio

Expallio, āre, Diddilladu, difuddio un o'i ddillad, dadwiſgo.

Expalpo, āre, Palfalu, ymbalfalu. Cael drwy dêg.

Expando, dĕre, Tannu allan, lledu, ymledu, ymegori fel y gwna blodeuyn, egori. Eſponi, egluro.

Expango, panxi, ĕre: Ordeinio, appwyntio, goſod, ſiccrhau.

Expapillo, āre, Noethi bronnau, noethi hyd y bronnau.

Expatior, āris, Crwydro, ymdanu, ymledu, ymwaſgaru, ymrodio.

Expăueo, ēre, Dychrynu, arſwydo, ofni yn fawr, cymmeryd dychryn, ſynnu, cythruddo.

Expectatio, ōnis, Diſgwyliad, hiraeth, gobeith.

Expecto, āre, Diſgwyl, aros, ymaros, cyfaros, edrych am, gobeithio. Ofni dyfod peth.

Expectŏro, āre, Bwrw allan o'r ddwyfron.

Expeculiatus, a, um: wedi ei ddigyfoethi.

Expedio, īre, Gwared, achub, gorphen, dibennu, talnu, dyfryſio, ditwytho, tynnu allan o flinder. Darmerth, parottoi. Dwyn allan, dyfod i benn. Cael ei neges.

Expĕdit, Dir yw, cymmwys yw, buddiol yw.

Expeditio, ōnis, Ymgychwyn i'r rhyfel, cyrch, taith, darpar, arlwy.

Expedītus, a, um: Parod, rhwydd, dirwyſtr, diludd, trylwyn, bywiog, dibennus. wedi ei waredu, gwaredog. wedi ei ddibennu. wedi ei rwyddhau.

Expello, puli, ĕre: Gyrru allan, gwthio allan, gyrru ymmaith, ymlid ymmaith.

Expendo, ĕre, Pwyſo, yſtyried, meddylio. Holi yn dynn. Treulio arian, coſtio. Talu.

Expenſa, æ: & Expenſum, i: Traul, côſt.

Expergefăcio, ĕre, Deffro, dihuno.

Expergefio, Deffro, dihuno.

Expergiſcor, ĕris, Deffro, dihuno, ymddihuno.

Expergo, rexi, ĕre: Deffro, dihuno.

Experientia, æ, Cyfarwyddyd, prawf, profiad.

Experimentum, i, Prawf, profiad.

Expĕrior, īris, Profi, ymbrofi, rhoi ar brawf, cael wrth brofi.

Expers, tis, Dirann, digyfrann, anghyfrannog. Anghyfarwydd, anghywrain, diwybod, anghelſydd, trwſgl, anghymmen. wedi ei ddieithro. Rhydd oddiwrth heth. Expers corporis, heb gorph. Expers terræ, heb ddaiar. Expers rationis, direſwm, heb reſwm, dibwyll.

Expes, à Spes: Diobaith, anobeithiol, heb obaith.

Expetiſſo, ĕre: & Expetiſco, ĕre: Erchi 'n daer, dymuno yn fawr.

Expĕto, tiui, ĕre: Erchi 'n ddifrif, dymuno yn fawr, deiſyfu, gofyn, chwennych, ymegnio, ymgais.

Expiabilis, e, A aller ei ddiwygio, a gwneuthur iawn droſto.

Expiamentum, i, Iawn, diwygiad, difwyn, ymlanhâad, ymddiheurad.

Expilo, āre, Digroeni, anrheithio, yſpeilio, dwyn o drais neu dwyll, cribddeilio.

Expingo, xi, ĕre: Paentio, llunio, portreio.

Expio, āre, Dyhuddo Duw ag iawn neu weddi. Gwneuthur iawn tros gamwedd, diwygio ei fai.

Expiro, āre, Anadlu allan, chwythu allan. Marw, ymadael â 'r yſpryd. Darfod.

Expiſcor, āris, Pyſgotta. Chwilio yn ddyfal, cael wrth chwilio.

Expillo, āre, Tewychu, gwneuthur yn dew.

Explanatè, Yn llyfndeg, yn oleu, yn eglur, yn amlwg, yn llawn llythyr.

Explāno, āre, Llyfnhâu, gorllyfnu, datgan, egluro, amlygu, eſponi, dangos yn llawn llythyr.

Explanto, āre, Dadblannu, tynnu 'r hyn a blannwyd.

Explementum, i, Cyflawnder, yr hyn a gyflawno.

Expleo, ēui, ēre: Llenwi, cyflawni, gorllenwi. Gwneuthur yn gyflawn, cwblhau, digoni, perffeithio, bodloni, rhyngu bodd.

Explicatè, Yn oleudeg, yn amlwg.

Explicatio, ōnis, Dadblygiad, dattodiad, eglurhâad, amlygiad, eſponiad, deongliad.

Explicātus, us, ui. Idem.

Explĭco, cŭi & cāui, cĭtum & cātum, āre, Lledu, tanu ar lêd, dattod, dadblygu, diblygu, dirwyſtro, dirwyn. Datgan, dangos yn eglur, rhwyddo, egluro. Gillwng yn rhydd. Dibennu, diweddu.

Explōdo, ſi, ĕre: Gyrru allan drwy ſi a dwrdd ac ammarch, a churo dwylo a dadwrdd.

Exploratè, Yn ddiogel, yn ddilys, drwy brawf.

Explōrātor, ōris, Profwr, chwiliwr, chwilenwr, yſpiwr, ſelwr, ſeliad.

Explorātus, a, um: wedi ei adnabod yn dda, profedig, dilys, diammau, diogel.

Explōro, āre, Cwynfan drwy ddolefain. Profi, gwneuthur prawf, dyfal chwilio, profi drwy ddyfal ymgais, ſyllu, diſgwyl, chwilenna, yſpio, yſpienna.

Expŏlio, āre, Yſpeilio, anrheithio, difeddiannu.

Expŏlio, īre, Caboli, llyfnhau yn dda, tegychu, addurno, barddu, taclu, cywreinio, taclufo, perffeithio.

Expōno, ſŭi, ĕre: Rhoi allan, goſod allan, bwrw allan, goſod mewn perygl. Dirnad, deongl, yſbyſu, eſponi, egluro amlygu.

Expŏpŭlor, āris, Difrodi, anrheithio.

Expor rĭgo, rexi, ĕre: Yſtyn allan, yſtyn o hŷd. Oedi, gohirio.

Exportatio, ōnis, Arweiniad, dygiad, trawſglwydd, llamdwyad. Deoliad, alltudiad.

Exporto, āre, Arwein, arwedd, dwyn, llamdwyo allan.

Expoſco, ſci, ĕre: Gofyn, dymunaw, erchi yn daer, ymbil.

Expŏſitio, ōnis, Eſponiad, deongliad, eglurhâad. Bwriad allan mewn perygl.

Expŏſititius, a, um: A fwrier allan tan berygl darfod am dano, gwrthodedig, a lyſwyd.

Expoſtulātio, ōnis, Ymliw, cyfymliw am beth a wneler.

Expoſtŭlo, āre, Gofyn, ymofyn, erchi, ewyllyſio. Achwyn, ymliwied, cyfymliw.

Expreſsè, Yn addas, yn eglur, yn amlwg.

Exprĭmo, preſſi, ĕre: Gwaſgu allan, gwryſio allan, hidlo allan, cymmell allan, peri gwneuthur, dirio allan, gwthio allan. Egluro, tynnu wrth y cynllun, cyffelybu, elfyddu, dynwared, bod yn debyg i'r cynddelw, cyfalhau.

Exprobratio, ōnis, Lliwiant, edliwiant, cyfliw, cyfedliw, hyrr, wffi, dannodiaeth.

Exprŏbro, āre, Lliwio, lliwied, edliw, ymliw, dannod, wffio, rhoi wffi, rhoi hyrr, ymherrio.

Expromiſſor, ōris, Mâch, a fechnio dros arall.

Expromitto, miſi, ĕre: Addaw dros arall, mechnio.

Exprōmo, pſi, ĕre: Tynnu allan, dangos allan, egori. Adroddi, dywedyd, datgan, traethu.

Expugnābĭlis, e, Goreſgynnadwy, hawdd ei ennill, gorchfygadwy.

Expugnatio, ōnis, Goreſgyn, digoniant, ynnilliad.

Expugnātor, ōris, Goreſgynnwr, gorchfygwr.

Expugno, āre, Goreſgyn, ynnill trwy gyrch, gorchfygu, gorfod ar, cael y maes, cael y gorfod.

Expullo, āre, Bwrw ymmaith, gyrru ymmaith, gwthio ymmaith, bwrw heibio drwy ymwth.

Expulſor, ōris, Gwthiwr ymmaith, ymwthiwr.

Expumĭco, āre, Llyfnhau, caboli.

Expūmo, āre, Bwrw ewyn, maeddu ewyn, ewynnu.

Expungo, xi, ĕre: Dileu peth o'r yſgrifen drwy oſod pigiadau dano, dilen, croeſi allan, tynnu allan, bwrw ymmaith,

ymmaith, symmudo ymmaith, gillwng yn rhydd.
Expuo, ĕre, Poeri allan, bwrw allan.
Expurgo, āre, Puro, carthu, glanhau.
Expŭto, āre, Ysgythru pren, digeingcio, brigladd. Deall yn gwbl, meddylio, myfyrio.
Exputresco, ĕre, Pydru, braenu.
Exquæstor, ōris, Vn a fu Quæstor.
Exquīro, quisiui, ĕre : Chwilio allan, ymgais, dyfal ymofyn, gofyn, holi, manwl geisio.
Exquisitus, a, um : wedi ei ddyfal chwilio. Manwl, manawl, etholedig, destlus, bangaw, dichlyn, rhagorol, perffeithgwbl, ardderchog, cywraint.
Exsacrifico, āre, Offrymmu aberth.
Exscribo, psi, ĕre : Ysgrifennu allan, copio.
Exsigno, āre, Selio, nodi, dangos drwy arwyddion.
Exsordesco, ĕre, Myned yn fudr ac yn frwnt, myned allan o gymmeriad.
RELIQVA IN Exs. vid. absque S.
Exta, ōrum, Ymysgaroedd, sef y galon, yr afu, &c.
Extabesco, scere, Treulio, darfod, nychu, edwi, sychu, sychnychu.
Extantia, æ, Gorsafiad, safiad vwch law eraill.
Extemplo, Yn y man, yn ddiattreg.
Extemporalis, e : & Extemporaneus, a, um : Disymmwth, a wneler heb fyfyrdod.
Extemporalitas, ātis, Parodrwydd heb fyfyrdod.
Extempore, Yn y man, yn ddiattreg, yn ddiannod, yn ddioed, heb ohir, allan o law, yn ddifyfyr.
Extendo, di, ĕre : Ystyn, ymystyn, ystyn allan, parhau, hwyhau, mwyhau, helaethu, gohirio.
Extenuātus, a, um : wedi ei deneuhau, wedi ei gulhau, wedi ei leihau, eiddil.
Extenuo, āre, Lleihau, gwneuthur yn llai, teneuhau, culhau, eiddilo, iselu, gostwng gwerth, dibrisio.
Extercŏro, āre, Didommi, carthu 'r dom a'r tail, bwrw 'r tail ymmaith.
Extĕrĕbro, āre, Tyllu, ebillio, tyllu drwodd, trywanu ag ebill. Dyfal chwilio, dyfal geisio.
Extergeo, si, ēre : Sychu ymmaith, glansychu.
Extermino, āre, Gyrru allan, bwrw allan, tynnu i lawr, gyrru dros y terfyn, deol, gyrru ar herw, gyrru ymmaith, alltudo.
Externo, āre, Ynfydu, gwneuthur yn ynfyd, peri synnu, brawychu, gyrru braw, syfrdanu.
Externus, a, um : A fo oddiallan, a fo o'r tu allan, estron, arallwlad, a fo o wlad arall, alltud.
Extĕro, triui, ĕre : Pwyo ymmaith, treulio, crafu ymmaith, llifio ymmaith, malurio, gwisgo ymmaith, rhuglo 'n dôst.
Exterraneus, a, um : Arallwlad, alltud.
Exterreo, ŭi, ēre : Ofni, gyrru ofn, brawychu, dychrynu, peri dychryn, cythruddo.
Externus, a, um : Vn oddiallan, vn dieithr, arallwlad.
Extexo, ŭi, ĕre : Dadweu, dattod yr hyn a wewyd.
Extillo, āre, Diferu allan, defnynnu allan.
Extimeo, ēre : & Extimesco, ĕre : Ofni yn fawr, arswydo 'n dôst, dychrynu, brawychu, cythruddo.
Extimŭlo, āre, Symbylio, gyrru ym mlaen, annog.
Extimus, a, um : Eithaf, pellaf, diweddaf.
Extinguo, xi, ĕre, Diffoddi, diffodd. Gostegu, llonyddu, heddychu, gwastattáu : yspeilio, anrheithio, dinistrio, diddymmu, dileu. Dieneidio.
Extirpatio, ōnis, Diwraidd, dadwreiddiad.
Extirpo, āre, Dadwreiddio, tynnu o'r gwraidd ; diwreiddio, tynnu 'r bonion.
Extispex, ĭcis, Ymysgar-ddewin, dewin a ddewinio wrth edrych ymysgaroedd anifeiliaid.
Extispicium, ii, Ymysgar-ddewiniaeth, dewindabaeth.
Exto, titi, āre : Bod, hanfod, aros, ymddangos vchlaw eraill, sefyll i fynu, blaendarddu.
Extollo, tuli, ĕre : Codi, dyrchafu, arddyrchafu. Clodfori, mawrygu.
Extorqueo, si, ēre : Nyddu 'r gwir allan o vn, tynnu 'r gwir allan o vn drwy ei boeni, nyddu ymmaith o anfodd, gwrysio ymmaith, dwyn o anfodd. Dadgymmalu.
Extorris, is, Gwr deol, alltud, vn a ddeolwyd ac a alltudwyd.
Extortio, ōnis, Trais, cribddail, dirdra, camdreth.
Extra, præpos. Allan o, y maes o, y tu hwnt i, oddiallan i, oddieithr, onid, heb law.
Extrà, Aduerb. Oddiallan, y maes, allan, eithr, oddieithr, oddifaes.
Extractorius, a, um : A dynno allan.
Extraeo, īre, Myned allan.
Extraho, xi, ĕre : Tynnu allan, rhoi tynfa allan, llusgo allan, dwyn allan. Tynnu o hŷd. Oedi, gohirio. Rhyddhau, gyllwng yn rhydd.
Extraneus, a, um : Dieithr, estron, arallwlad, vn o ddiallan, arall-fro.
Extraordinarius, a, um : Anghynnefin, peth a fo gwrthwyneb i'r drefn a'r dull arferedig.
Extrarius, a, um : Yr hwn ni bo o'r vn tŷ neu o'r vn genedl, dieithr, estron.
Extremò, Yn ddiweddaf, yn y diwedd, o'r diwedd.
Extremitas, ātis, Eithaf, cwrr eithaf, pen eithaf, diben, diflaen.
Extrēmum, i, Diben, eithaf, breiddgwrr, breiddben, ethafoen, cwrr eithaf, cwrr. Enbydrwydd, perygl.
Extrēmus, a, um : Yr eithaf, cyntaf, diwethaf, eithafig, a fo yn y cwrr, a fo pellaf : y gwaethaf. Pell, meithbell.
Extrīco, āre, Diddyryssu, dirwystro, dadrwystro, gwaredu, ysgwyd ymmaith y peth a luddio.
Extrillidus, a, um : Gorwyn, glasweltw.
Extrinsĕcùs, O'r tu allan, oddiallan, nid o hono ei hun.
Extrinsĕcus, a, um : A fo oddiallan.
Extro, āre, Myned allan.
Extrorsum, O ddiallan.
Extrūdo, si, ĕre : Gwthio allan, gyrru allan.
Extruo, xi, ĕre : Adeilad, adeiladu. Gwneuthur, ordeinio, trefnu.
Extŭbĕrātio, ōnis, Chŵydd, ymchŵydd.
Extŭbĕro, āre, Dirchŵyddo, chŵyddo, codi yn chŵydd. Peri chŵydd, chŵyddo.
Extŭmeo, ēre : & Extumesco, ĕre : Chŵyddo, codi yn chŵydd.
Extŭmĭdus, a, um : Chwyddedig, a fo 'n vnchŵydd.
Extundo, tŭdi, ĕre : Pwyo allan, curo allan, cael trwy boen a llafur.
Exturbo, āre, Bwrw ymmaith, gyrru allan drwy nerth, gwthio allan.
Extussio, īre, Pesychu allan.
Exūbĕro, āre, Bod yn helaeth, bod yn aml, bod amlder, digoni, bod yn helaethlawn, bod yn ddiamdlawd.
Exuccus, a, um : Sych, disug, disudd, di-nôdd.
Exūdo, āre, Gwlyddeiddio, nowsio gwlybwr, chwysu allan, chwysu. Ymegnio, ymorchestu.
Exverræ, Ysgubion tŷ.
Exverto, ĕre, Rhagflaenu, dwyn y blaen.
Exūgeo, xi, ēre : & Exugo, xi, ĕre : Sugno allan, llwyr sugno.
Exul, ŭlis, Gwladwahardd, gwr deol, difro.
Exulcĕrātio, ōnis, Digroeniad, piliad croen, cig noeth, pendduyn, twnn croen.
Exulcĕro, āre : Gwelio, digroeni, peri twnn croen, ysu 'r donnen. Blino, molestu, ammharu.
Exŭlo, āre, Bod ar herw, bod yn wr deol, gyrru o'r wlad, didirio, difroi, alltudo, deol.
Exultabundus, a, um : Gorawenus, tra llawen.
Exultantia, æ : & Exultatio, ōnis : Crychnaid gan lawenydd, gorfoledd, gorawen, gorhoen.
Exultim, Dan grychneidio, dan lemmein.

Exulto, āre, *Llemmain gan lawenydd, crychneidio o lawenydd, llawenychu 'n fawr : ymffrostio, ymfocsach, gwneuthur ffrôst, ymfawrygu. Llemmain, crychneidio, Codi yn donnau, codi yn glŷch, berwi yn grychias.*

Exŭlŭlo, āre, *Drygnadu, drygyrsertbu, udo.*

Exundatio, ōnis, *Llifeiriant, rhyfertbwy, llifddwr. Gormodedd.*

Exundo, āre, *Llifo drosodd, llifeirio, myned trosodd, torri allan. Bod ag andler gantbo, bod yn helaethlawn, bod yn ddiamdlawd.*

Exungo, xi, ĕre : *Enneinio, iro.*

Exŭo, ĕre, *Diosg, diwisg, diodi, dibatru, diarchenu, tynnu oddiam, dadwisgo, diddilladu, dynoethi, dadanbuddo, diorchuddio, dangos allan. Bwrw heibio, gwrthod, llysu, gado.*

Exŭpĕrantia, æ, *Rhagoriaeth, blaenoriaeth, arddercbowgrwydd.*

Exupero, āre, *Rhagori, blaenori, gorfod, gorfygu, myned yn vwch na.*

Exurdo, āre, *Byddaru, bwrtio, syfrdanu.*

Exurgo, rexi, ĕre : *Codi i fynu, codi o gysgu. Codi allan o flinder.*

Exūro, ussi, ĕre : *Llosgi, llosgi 'n gwbl, goddeithio, poethi*

Exussito, āre, *Cyffroi, codi i fynu, deffroi vn, dihuno vn.*

Exustio, ōnis, *Llôsg, goddaith, poethiad.*

Exuviæ, ārum : *Anrhaith a ddycer oddiar elynion, praidd, ysgwfl. Croen anifail wedi ei dynnu oddiam dano : ystels.*

F A

Faba, æ, *Ffaen. Ponar.* H.P.

Fabacia, æ, *Tortb ffa. Teisen bonar.* H.P.

Fabāle, is, *Gwellt ffa, sofl ffa.*

Fabella, æ, *Byrchwedl, coegchwedl. Chwarae byrr.*

Faber, bri, *Saer, gôf. Pob math ar saer a gôf.* Faber ærarius, *gôf pres, gôf elydn, gôf copr.* Faber automarius, *saer pob peth, gôf neu saer a ddychymyg bob manylwaith.* Faber aurarius, *eurof, eurych.* Ferrarius, *gôf haiarn, gefeilydd.* Lignarius, *saer prenn.*

Fabrè, *Yn gelfydd, yn gywraint, yn weithgar, yn saerniaidd.*

Fabrefăcio, fēci, ĕre : *Gweithio yn gelfydd, cywreinio, saerniaeth, saerniaethu.*

Fabrĭca, æ, *Gweitbdy, saerdy, gefail gôf. Saerwaith, saerniaeth, gofaniaeth. Eurychwaith, eurychaeth. Gwaithgarwch, gwaith cyfwlch cymmhedrol yn cyfladd ac yn cydwnio ym mhob lle. Ystryw, dychymmyg cyfrwysgall, dichell, dichellgarwch.* Fabrĭca ferrea, *Gefail gôf.*

Fabrĭco, āre, *Gweithio, gwneuthur, saernio, saerniaeth, adeiladu, dychymmyg, bwriadu, defnyddio.*

Fābŭla, æ, *Chwedl, chwedl gwneuthur. Chwarau.*

Fabulātor, ōris, *Chwedleuwr, adroddwr chwedlau.*

Fabŭlo, āre : & Fabŭlor, āris : *Siarad, chwedleua. Baldordd, siarad yn ffladr. Gwatwor.*

Fabulōsitas, ātis, *Dychymmygiad chwedlau, neu gelwyddau.*

Fabulōsus, a, um : *A fo sôn mawr am dano, y peth y ffugier llawer o chwedlau am dano.*

Făcesso, ssi & ssivi, ssum & ssitum, ĕre : *Bod ar fedr gwneuthur, mynd ynghylch gwneuthur, gwneuthur, cwplau. Mynd ymmaith, tynnu ymmaith.*

Făcētia, æ : Facetiæ, arum : *Mwynair, digrifair, mwyn eiriau digrif, mwyngellwair, arabedd, geiriau digrifgall, arabeddiaeth.*

Făcētosus, a, um : *Arab, arabeddus, cellweirus, digrif, digrifair.*

Făcētus, a, um : *Arab, arabeddus, digrif, digrif-air, cellweirus, geirllonn.*

Făcies, ēi, *Wyneb, wynebpryd, drych, gwep, symlant, y golwg a fo ar vn, edrychiad, gwrthddrychiad, dichwel, bleddychfa.*

Făcĭlis, e, *Hawdd, hyrwydd, rhwydd, esmwyth. Hywedd, hywaith, hynaws, hydrin, hyfedd, boddgar, meddal, vfudd.* διόρες.

Facilitas, ātis : *Hawsder, hawsedd, rhwyddyd, hynawsedd, parodrwydd.*

Făcinŏrōsus, a, um : *Diriaid, echryslon, ysgeler, drygionus, anraslawn.*

Făcĭnus, ŏris : *Cyflafan, echrys, gweithred ddybryd ; dewisgamp, gweithred fonheddigaidd, antur, gorchest.*

Făcio, fēci, ĕre : *Gwneuthur, peri.* Fēcit, *gorug, goreu.*

Facitergium, ii : *Cadach wyneb.*

Factio, ōnis, *Gwneuthuriad, gweithiad: ymbleidiad, terfysg, ymranniad. Awdurdod, gallu, golud, cyfoeth.*

Factiōsus, a, um : *Terfysgus, ymrysongar, cynnennus.*

Factitius, a, um : *Peth gwneuthur, a wneler wrth ddychymmyg.*

Factĭto, āre : *Mynych wneuthur.*

Factum, i : *Gwaith, gweithred.*

Factum est : *Deryw, darfu.*

Factura, æ : *Gwneuthuriad.*

Factus, us, ui : *Gwneuthuriad.*

Făcŭla, æ : *Etewyn bâch, ffagl.*

Facultas, ātis : *Gallu i wneuthur peth, grym. Cennad. Golud, cyfoeth, da.*

Facundia, æ : *Hyawdledd, parod ymadrodd ; rhugl ymadrodd.*

Facundus, a, um : *Hyawdl, ymadroddus, parablus.*

Fæcātus, a, um : *Gwaddodlyd, a blâs y gwaddod arno.*

Fæcinius, a, um : *Gwaddodlyd.*

Fæcŭla, æ : *Ychydig waddod.*

Fæculentus, a, um : *Gwaddodlyd.*

Fæx, fæcis : *Gwaddod, gwaelodion, llorion, rhyllion, soeg.* Fæx populi, *Gwehilion y bobl.*

Fagus, i, *Ffawydden, pren ffawydd.*

Fala, æ, *Twr o goed.*

Falarica, æ, *Rhyw biccell a ergydid allan o dwr gwarchaeedig.*

Falcarius, ii, *Ysarnwr, a ymladdo ag issarn, crymmanwr, pladurwr.*

Falcastrum, i : *Isarn, crymman pen ffonn, gwyddi.*

Falcātus, a, um : *Crymmanaidd, bachog.*

Falcifer, a, um : *A ddycco isarn neu grymman.*

Falcĭto, āre : *Torri â gwyddi, neu â chrymman.*

Falco, āre, *Torri â gwyddi, torri â chrymman, medi, lladd â phaladur.*

Falco, ōnis : *Hebog, gwalch.*

Falcŭla, æ, *Crymman, crymmenyn, gwyddi bâch.*

Falernum vinum : *Gwin mwscadel.*

Falisci, *Rhyw waedogennau.*

Faliscus, a, um : *Wedi ei secbi fal gwaedogen.* Faliscus venter, *monochen, cod wenn, potten wenn.*

Fallacia, æ : *Somiant, siommedigaeth, dichell, hûd, hocced.*

Fallaciloquentia, æ : *Dichellgar ymadrodd, twylliaith.*

Fallaciosus, a, um : *Dichellgar, twyllodrus, bradog.*

Fallax, ācis, *Twyllodrus, dichellgar, bradychus.*

Fallo, fefelli, ĕre : *Twyllo, siommi, hudo. Seithugio, peri seithug.*

Fallonia, æ : *Trosedd a bai a bair i'r hwn a'i gwnel golli i'w arglwydd gwbl ac a fedd.*

Falsarius, ii, *Ffugiwr, hoccedwr, ffuantwr.*

Falsĭdĭcus, a, um : *Gaulafariad: Li. Land. geirffug, minffug, celwyddog.*

Falsijurius, a, um : *Vn geudwng, geulw, anudonog.*

Falsilŏquus, a, um : vid. Falsidicus.

Falsimonium, ii : *Twyll, hûd, dichell.*

Falsipărens, tis, *Geudad, vn a fo iddo amgen tâd nag a dybir.*

Falsitas, ātis : *geudeb, ffalsedd.*

Falso, āre : *Ffugio.*

Falsum, i : *Ffûg, gau, anwir, geubeth.*

Falsus, a, um : *wedi ei dwyllo, wedi ei siommi. Gau, geuog, ffugiol.*

Falx, falcis, *Crymman, pladur, isarn, gwyddi, bâch, gaflach.*

Fāma, æ, *Y gair, y sôn. Enw, bri, parch, clôd.*

Famelicōsus, a, um : *Newynllyd, newynog.*

Famelicus, a, um : *Newynog, newynllyd.*

Famella, æ : *Ychydig sôn.*

Famen, *Ymadrodd, lleferydd.*

Fămes,

Fămes, is, Newyn, chwant bwyd. Gwangc, awydd.

Famiger, i, Hwn a yrro 'r sôn allan.

Famigĕrābilis, Clodfawr, enwog.

Famigĕrātor, ōris: Adroddwr chwedlau, heliwr chwedlau.

Famigĕro, āre: Cyhoeddi, rhoi 'r gair allan, peri sôn.

Famigerŭlus, vid. Famigerator.

Fămilia, æ, Teulu, tylwyth tŷ, tyaid, gosgordd, vntyaeth, teuluaeth, cymmaethlu. Llwyth, tylwyth, cenedl. cosgor.

Fămiliaris, e: Teuluaidd, cartrefol, o'r vn tŷ a'r vn tylwyth. Priod, neillduol. Arferedig, cynnefin.

Fămiliaris, is: Câr, carwr, cydymmaith, cyfaill, teuluwas. Vn o hir gydnabod.

Familiaritas, ātis, Arfer, cynnefindra, cyfanneddrwydd, teuluedd, hir gydnabod, carwriaeth.

Famōsus, a, um: Enwog, clodfawr, mawr y sôn am dano, a gair mawr iddo. A gair drwg iddo, ac anair iddo, anonest. Enllibiwr, a roddo drygair.

Fămul pro Fămŭlus: Gwâs, &c.

Famula, æ, Gwasanaethferch, morwyn weini.

Famularis, e: Gwasawl.

Famulatio, ōnis: & Famulatus, us, ŭi: Gweinidogaeth, gweinidogion tŷ, gosgordd, cosgordd.

Famulitium, ii. Idem.

Famŭlo, āre: Gwasanaethu, gweini, gweinyddu.

Famulor, aris. Idem.

Famulus, i: Gwâs, gweinidog tŷ, gwasanaethwr, gŵr llŷs. Famulus sacrorum, Ysgolhaig eglwys, clochydd, gweinidog eglwys.

Fănāticus, a, um: wedi gorphwyllo, wedi gwallgofi, wedi colli ei gôf, cynddeiriog.

Fanum, i, Teml, llann, eglwys.

Far, farris, Pob rhyw ŷd, blawd gwenith neu haidd. Manyd, brâg, beiddfrag.

Farcīmen, ĭnis, Coluddyn wedi ei sechi, gwaedogen, selsigen.

Farcio, si, īre: Sengi, sechi, llenwi, pesgi.

Farfarum, i, Poplysen.

Farfenum, Rhyw brysgoed, rhyw fangoed.

Farina, æ, Blawd.

Faris, vel Fare: Dywedyd, adrodd.

Farraceum, i, Cawl gwenith, ffwrmenti.

Farrăginaria, ōrum: Bwyd cymmysg, bolsothach.

Farrāgo, ĭnis, Cymmysg-yd, brithyd. Cymmysg.

Farreum, i, Ysgubor ŷd. Teisen wenith.

Farrinarium, ii, Blowtty, peilldy.

Fartim, Dan sang.

Fartĭlis, e, Pasgedig.

Fartum, i, Gwaedogen, selsigen, monochen.

Fartura, æ, Celfyddyd sechi neu besgi.

Fartus, us, ui: Sachiad, sangiad, llanwad.

Farus, i, Tŵr vchel a goleu ynddo yn nôd i'r morwyr.

Fas, Cyfreithlon, rhŷdd wrth gyfraith Dduw.

Fascia, æ, Rhwymyn dyn bach, ffunen, talaith liain, gwasgrwym. Hosan liain. Ysnoden benn, fascia crinalis.

Fascicŭlus, i, Seldrem, dyrnaid, lloweth, dylŵf, tussw, twysg, twysgen.

Fascinatio, ōnis, Arganfod, swyn, llygattŷn, rhaib.

Fascīno, āre: Arganfod, swyno, llygattynu, rheibio.

Fascinum, i. vid. Fascinatio.

Fascio, āre, Rhwymo â thalaith, Taleithio, ffunennu, ysnodennu.

Fasciola, Rhwymyn bâch, taleithig, ffunennig, ysnodennig, rhwym gweliau, carrai esgid, gardas.

Fascis, is, Swp o friwydd, ysgub o ŷd, ysgubell o fanwydd, ffagoden, baich. Fasces, yr ysgub wiail a ddygid gynt o flaen swyddogion. Ffasgau.

Fasti, ōrum, Llyfrau calendar i adnabod rhagor rhwng dydd a dydd.

Fasti dies, Dyddiau hawl, diwrnodiau llŷs, ar y rhai y cynnhelid cyfraith.

Fastidio, iui, īre: Dirmygu, diystyru, ffieiddio, alaru.

Fastidiosus, a, um: Llawn dirmyg a diystyrwch, dirmygus, a ffieiddio, a alaro, diccra. Diflas.

Fastidium, ii, Ffieidd-dod, diccrawch, llerwder. Dirmyg, diystyrwch.

Fastigatio, ōnis, Blaenfeinad tu a'r brig.

Fastigio, āre, Blaenfeino, pigfeino.

Fastigium, ii, Y brigyn vchaf, crîb tŷ, trum, vchelgrib, diflaen, breiddben.

Fastigo, āre. Idem quod Fastigio.

Fastosus, a, um: Trabaus, a ddiystyro eraill.

Fastus, us, ui: Vchder meddwl, balchder, traha, rhyfyg.

Fātālis, e, Tynghedfennol, naturiol. Marwol, angheuol. Wedi ei ordeinio o Dduw.

Făteor, ēris, fassus sum: Cyfaddef, cyffessu, cydnabod â'i fai, addef.

Faticănus, & Faticĭnus, a, um: A ddewinio tynghedfen, chwiliog, Lib. Land.

Fatidĭcus, a, um: A ddewinio pethau i ddyfod, a ddywedto tynghedfen, daroganwr, brutiwr.

Fatifer, a, um: Tynghedfennol, marwol, a ddycco angeu neu ddistryw.

Fătīgo, āre, Blino, gwneuthur yn flin ac yn lluddedig, dygnflino. Cyffroi, cynnhyrfu. dirio, cymmell. Baeddu, curo. Annog, peri. Llestair, lluddias.

Fatilŏquus, a, um: vid. Fatidicus.

Fatisco, ĕre, Hollti, ymegori, ymsafnrhythu, ymagennu. Pallu, gwanhychu, methu, llesgau, blino, diffrwytho.

Fatum, i, Gwastadol drefn ar bethau a bair iddynt ganlyn ar ôl ei gilydd, rhagluniaeth Duw. Tynged, tynghedfen. Marwolaeth, angeu, trangc, cwymp. Gofid, aflwydd, anffawd.

Fatuitas, ātis, Ynfydrwydd, gwall synwyr, ffoledd, hurtrwydd, diflasrwydd.

Fatuor, aris, Chwareu 'r ynfyd, ynfydu, gorphwyllo.

Fatuus, a, um: Diflas, heb flas; ynfyd, disynwyr, hurt.

Faucis, is: & Fauces, ium: Y bochgernau, genau, beshau, y gêg, cwrr vcha 'r gêg, breuant, gorchfanau. Cyfyngffordd rhwng bryniau. Aber afon.

Faueo, ēre, Ffafrio, hoffi, dwyn ewyllys, cydsynio.

Fauilla, æ, Vlw, marwydos, gwreichionen.

Fauonius, ii, Gwynt deheu-orllewin.

Făuor, ōris, Ffafor, hoffedd, hoffter, tuedd, serch, cariad.

Fauorabilis, e, Gorhoff, hoff gan lawer. A hoffo.

Faustitas, ātis, Llwyddiant, rhwydddeb, ffawd, ffyniant.

Faustus, a, um: Llwyddiannus, dedwydd, ffynnedig.

Favulus, i, Dilyn o fêl.

Favus, i, Dil mel. Crwybr, cwybr.

Fax, ăcis, Canwyll, goleuad, ffagl, etewyn. Swp o fanwydd, ffagoden, cidysen.

Faxo, pro Faciam.

F E

Febricito, āre, Bod yn glâf o'r crŷd.

Febricŭla, æ, Crydan, crŷd bychan esmwyth.

Febrio, īre, Bod a'r crŷd arno.

Febris, is, Crŷd, clefydcryd, y ddeirton, yr aesis.

Februa, ōrum, Aberthau i lanhau eneidiau.

Februarius, ii, Mis Chwefror.

Februo, āre, Glanhau eneidiau drwy aberth neu weddi.

Feciales, ium, Cennadau yn cyhoeddi rhyfel, herodiaid, arwyddfeirdd.

Fel, fellis, Bustl, chwerwedd. Gofid meddwl.

Felĭcitas, ātis, Dedwyddwch, gwynfyd, llwyddiant, dedwyddyd.

Felicito, āre, Llwyddiannu, llwyddo.

Felis, is, Cath.

Fēlix, īcis, Dedwydd, didrwch, llwyddiannus, ffynnedig, dedwyddol. Tycciannus, toraethus.

Felleus, a, um: Bustlaidd, chwerw.

Fellĭco, āre: & Fello, āre: Sugno.

Fĕmen, ĭnis, Y tu mewn i'r morddwyd, dirgelwch gwraig, arffed gwraig, gafl. Meinedd y goes.

Feminalia, um, Llodrau i guddio 'r morddwydydd.

Femoralia, um, Llodrau.

Fĕmur,

Fĕmur, ŭris, Y tu allan i'r morddwyd, y garr.
Feneſtella, æ: & Feneſticula, æ: Ffeneſtrig, coeg ffeneſtr.
Feneſtra, æ, Ffeneſtr, goleu. Adwy.
Feneſtrātus, a, um: Ffeneſtrog.
Fĕneſtro, āre, Gwneuthur ffeneſtr.
Fĕra, æ, Anifail gwŷllt, gwyddfil, gwyddlwdn.
Fĕrācitas, ātis, Ffrwythlonder, toreth.
Fĕralia, ium, Digwyl y meirw.
Fĕrālis, e, Marwol, angheuol, peryglus, toſtur.
Fĕrax, ācis: Ffrwythlon, torethog, ffrwythfawr, cnydfawr, hygnwd.
Ferbeo, ui, ĕre: Berwi 'n grŷch.
Ferculum, i, Saig.
Ferè, Agos, oddieithr ychydig, halach, haiachen.
Ferentarii, Rhyw luyddwyr yſgafndrefn.
Feretrum, i, Elor, gelor, elorwydd.
Fĕriæ, ārum, Dyddiau gwylion.
Fĕrīna, æ, Cig bely, cig anifail gwŷllt.
Fĕrinus, a, um: Gwŷllt, anwar, fal anifail.
Fĕrio, āre. vid. Ferior.
Fĕrio, percuſſi, ferire: Taro, curo, pwyo.
Fĕrior, āris, Cadw gŵyl, cymmeryd enyd, bod mewn hamdden.
Fĕrĭtas, ātis, Gwylltineb, dywalrwydd, creulondeb.
Fermè, Agos, gannwyaf, haeach, haeachen.
Fermenteſco, ĕre: Chŵyddo gan ſurdoes.
Fermento, āre, Lefeinio, rhoi ſurdoes.
Fermentum, i, Surdoes, chŵydd-does.
Fero, fers, tuli, ferre: Dwyn, arwedd, arwain, dyborthi. Goddef, dioddef, aros. Magu, eſgor, deor. Adrodd, dangos. Derbyn, cymmeryd, cael. Rhoddi, peri. Fert animus, Mae gennyf duedd, mae 'n fy mryd, mi a glywaf ar fy ghalon.
Fĕrōcia, æ, Brôch, creulonder.
Fĕrōcio, īre, Brochi, creuloni, cynddeiriogi.
Fĕrōcĭtas, ātis, Trallid, creulonedd, brôch, ffyrnigrwydd, gwylltineb, hylder.
Fĕrox, ōcis, Creulon, dywal, gorwyllt, creulonddrud, dihafarch, nawſwyllt, anhyweth, anyſtywallt. Drûd, dewr, dewrddrud, gwychr. Brochus. Rhyſygus, trahaus.
Ferramentarii, Gweithwyr haiarnwaith.
Ferrāmentum, i, Arf haiarn; offeryn haiarn.
Ferraria, æ, Mwynglawdd haiarn.
Ferreus, a, um: Haiarnaidd, o haiarn.
Ferro, āre, Haiarnu, gwiſgo â haiarn.
Ferrugineus, a, um: Haiarnlliw, rhydlyd, haiarnaidd, dulas.
Ferrūgo, ĭnis, Rhwd haiarn. Lliw du 'r haiarn, haiarnddu, lliw dulas.
Ferrum, i, Haiarn. Arf, offeryn.
Ferrūmen, ĭnis, Yſgrawling, aſiad, peth i aſio, ſyth.
Ferrumĭno, āre, Aſio, ſawdurio, rhwymo â ſŷth.
Fertĭlis, e, Cnydfawr, toraethus, ffrwythlawn.
Fertilitas, ātis, Ffrwythlondeb, cyflawnder, toraeth.
Fertum, i, Torth lyſieuog.
Feruefacio, feci, ĕre: Gyrru i ferwi, peri yn wreſog, twymno.
Feruens, tis, Brŵd, poeth, gwreſog, crychias. Tanbaid, terwyn, llidpoeth.
Feruco, ui & bŭi, ēre: Terwynnu, berwi, poethi, iaſio, poethiaſu; gwreſogi, brydio, bod yn frŵd, bod yn boeth, &c. Llidio, digio, bod yn boethnaws.
Fervesco, ĕre, Mynd yn frŵd, yn wreſog, &c.
Feruĭdus, a, um: Poeth, brŵd, berwedig, tanbaid, tanfflam, angerddol. Terwyn, poeth, llitboeth.
Fĕrŭla, æ, March-ffenigl. Crafell i guro dwylo plant. Llawffon, bryſgyll. Corſen.
Feruor, ōris, Gwrês, tragwres, poethder, brydaniaeth, angerdd, gwŷn boeth, iâs boeth.
Ferus, a, um: Gwŷllt, creulon, gorwyllt.
Feſtinanter, Ar frys, ar ffrwſt, yn fuan, ar ffull, Moch.
Feſtinatio, ōnis, Brŷs, ffrwſt, ffull, ffwdan, ffryſtellach, dyfrys.
Feſtīno, āre, Bryſiaw, ffryſtio, pryſuro, ffwdanu, ffullio, ebrwyddo, cryſio, dyfryſio.
Feſtinus, a, um: Ar ddyfrys, a fo ar frys ac âr ffrwſt, &c. Cyflym, bywiog, rhull.
Feſtiuĭtas, ātis, Digrifwch, hyfrydwch, arabedd, gorawen, afieithuſder, hoywder, ſywder.
Feſtīvus, a, um: Llawen, digrif, difyr, gorawenus, cellweirus, araf, afieithus.
Feſtra, æ, Ffeneſtrig, gorddor.
Feſtūca, æ, Blaguryn, blaendwf, blaendardd. Brycheuyn.
Feſtum, i, Gŵyl, uchelwyl, prifwyl.

F I

Fĭber, bri, Afangc, Addangc.
Fibra, æ, Ceulan afon, torlan, ymyl afon neu beth arall. Gwreiddiach, manwraidd coed neu lyſiau. Manfaythi.
Fībula, æ, Gwaeg, penn gwregys, rhwym, bâch, gafaelfach, cneuen bwa dur.
Fībŭlo, āre, Bycclu, clymmu, cyſſylltu, cau yngh ŷd.
Fīcaria, æ, Ffigysbren, ffigyſwydden. Lle tyfo 'r ffigyſwydd.
Fīcātum, i, Afu mochyn.
Fīcēdŭla, æ, Aderyn tebyg i eos.
Fīcētum, i, Ffigyſ-lwyn.
Fīcĭtas, ātis, Andler o ffigys.
Ficĭtor, ōris, A garo neu a gaſglo ffigys.
Ficōlĕa, æ, Pawl neu ffon o'r ffigyſbren.
Fictè, Yn ffugiol, yn ffuantus.
Fictĭle, is, Priddleſtr.
Fictĭlis, e, Priddol, o'r pridd.
Fictitius, a, um: Ffugiol, peth dychymmyg.
Fictio, ōnis, Ffûg, ffugiad, ffuant, celwydd, dychymmyg twyllodrus.
Ficus, i. m. g. Figysbren. Chwarren galetgoch yn y lle y bo blew ar gorph dŷn, neu yn yr eiſteddle.
Ficus, ci vel cus, m. & f. g. Ffigyſen.
Ficus, ci vel cus, f. g. Ffigysbren.
Fideicommiſſarius, ii, Un a roer mewn ymddiried am wneuthur peth.
Fidei commiſſus, A fo tan ymddiried un, wedi ei orchymyn i un.
Fidejubeo, juſſi, ēre: Mechnio dros un, addaw dros un, ymrwymo dros un.
Fidejuſſio, ōnis, Mechniaeth.
Fidejuſſor, ōris, Mâch.
Fĭdelia, æ, Priddleſtr, yſtên bridd, cregen. Crwman, buddai. Llinyn saer a lliw arno.
Fĭdēlis, e, Ffyddlon, ymddiriedus, credadyn, diogel.
Fĭdēlitas, ātis, Ffyddlondeb, crêd, ymddiried, coel.
Fĭdens, tis, Gobeithiol, ymddiriedus, eofn, hyderus, hŷ, anturus.
Fĭdentia, æ, Hyder, antur, coel, creduniaeth.
Fĭdes, dĕi, Ffŷdd, crêd, coel, hyder, ffyddlonder, creduniaeth, llowgair, ymddiried, addewid, cymmeriad, nodded. Mechniaeth. Ex fide, Ar ei lowgair.
Fĭdes, is, Tant offer cerdd. Corden. Lib. Land. Telyn, crŵth.
Fĭdĭcen, ĭnis, Ffilor. Li. Land. Telynier, gwr wrth gerdd tannau.
Fĭdĭcŭla, æ, Telynan, lut fechan.
Fĭdĭcŭlæ, ārum: Tannau, i ddirdynnu rhai i beri iddynt gyfaddef.
Fīdo, ſus ſum, ĕre: Coelio, credu, ymddiried, rhoi goglud ar.
Fīdūcia, æ, Coel, goglud, hyder, ymddiried. Gobeith.
Fīdus, a, um: Ffyddlon, ymddiriedus, credadyn, a aller coel arno.
Figlīna, æ, Celfyddyd crochenydd, gweithdy 'r priddleſtri.
Figlīnum, i, Gwaith pridd.
Figmentum, i, Gwaith, ſaerniaeth, defnyddwaith. Ffûg, celwydd, chwedl, dychymmyg, ffugchwedl.
Fīgo, fixi, ĕre: Gwthio i mewn, gyrru i mewn, pwyo i mewn, cethru, hoelio, plannu, goſod.
Fĭgŭlo, āre, Gwneuthur gwaith crochenydd, ffurfio, llunio.
Fĭgŭlus, i, Crochenydd, cregenydd, gweithiwr lleſtri pridd, priddawr.
Figūra, æ, Dull, goſgedd, llûn, eilun, delw, delwad,

delwad, gwrthddrych, wynebpryd.

Figūro, āre: Ffurſio, llunio, dychymmyg, bwriadu.

Filātim, Yn edafedd, o feſur edau ac edau.

Fīlia, æ, Merch.

Filiaſter, tri, Llyſ-fab.

Fĭlĭcātus, a, um: Danneddog a bylchog fel rhedyn.

Filictum, i, Rhedyndir, rhedynos, rhedynllwyn.

Filicētum, i. Idem.

Filiŏla, æ, Merch fâch.

Filiŏlus, i, Maban, mab bychan, plentyn.

Filius, ii, Mab.

Fīlo, āre, Nyddu, tynnu edau.

Fīlum, i, Edeu, edef, edefyn, llinyn ſaer. Delwad, lluniad, bwriad gowni ar beth. Drŷch wyneb, goſgedd. Tant offer cerdd. Agwedd, dull.

Fimbria, æ, Ymyl gwiſg, godre, godreon, ymylgylch, amaerwy. Eddi, ridens, ſitrach.

Fimbriātus, a, um: A fo ag amaerwy iddo, ymylog, gwrymiog, dulliog.

Fĭmetum, i, Tommen, tommen dail.

Fĭmum, i: & Fimus, i: Tom, tail, biſweil, cagal: Blwch i fwrw diſiau o hono.

Findo, fĭdi, ĕre: Torri, hollti, yſgyrioni, delltennu, aſtyllodi. Rhannu, carreio.

Fingo, finxi, ĕre: Gwneuthur o bridd, defnyddio, llunio, ffurfio. Ffugio, ffuantu, dynwared. Dychymmyg, bwriadu. Tybio, barnu, bwrw bod peth.

Fīnio, īui, īre: Diweddu, dibennu, gorphen, terfynu, cwplau: Ordeinio, goſod. Goſod terfyn. Marw, trengi.

Fīnis, is, Diwedd, diben, terfyn, gorphen, pen, diweddfa. Y bwriad y gwneler peth o'i achos. Ffin, terfyn, cyffin, miniog. Trangc.

Finitè, Yn derfynol, dan derfyn.

Finitĭmus, a, um: Agos i, agos at, cyfagos, neſaf at, ar derfyn peth, am y terfyn.

Fīnītor, ōris: Terfynwr, goſodwr terfynau: yr Horizon, y terfynydd.

Fio, fis, factus ſum vel fui, fĭeri: Ymwneuthur, ydd wyf. Damwain, digwyddo, myned yn.

Firmāmen, ĭnis: & Firmamentum, i: Siccrwydd, cadernyd, diogelwch, dilyſrwydd. Sylfaen neu 'r pwngc pennaf o ryw ddadl. Y ffurfafen.

Firmĭtas, ātis, Siccrhawch, cryfder, cadernyd, diyſgogrwydd, dianwadalwch, diogelwch.

Firmitudo, ĭnis. Idem.

Firmo, āre, Siccrhau, cadarnhau, chyfhâu, diogelu. Digoni, gwirio, arddelwi, taeru, haeru.

Firmus, a, um: Cadarn, crŷf, ſiccr, diogel, cadarngryf, diyſgog, ſafadwy, dianwadal, diſerfyll, nerthol, grymmus, terwyn. Gwŷch, iach, heiniſ.

Fiſcella, æ, Baſged wiail, cawell gwiail. Cowſleſtr. Cawell pyſgod, balleg, bola croen, cwrwgl. Pennor i leſtair i anifeiliaid graſu coed ieuaingc.

Fiſcellus, i: & Fiſcellum, i. Idem.

Fiſcĭna, æ: Côd arian, cawell pyſgotta.

Fiſcus, i: Cawell gwial i waſgu grawnwin. Sŵllt, tryſor, cyllid brenhin. Codau arian.

Fiſſilis, e, Hyhollt, hawdd ei hollti, hawdd ei yſgyrioni, hyddellt.

Fiſſūra, æ, Agen, hôllt, rhwyg, delltenniad, y cyfwng rhwng y byſedd.

Fiſſus, us, ŭi. Idem.

Fiſtūca, æ, Hwrdd i yrru polion neu gerrig, gordd holion, gorddwyn.

Fiſtūco, āre, Gyrru polion yn y ddaiar, gorddio, pwyo cerrig palmant.

Fiſtŭla, æ: Pibell pa fath bynnag fo. Pibell ddwr, piſtyll. Pibell ganu, chwibanogl. Pibell yr yſgyfaint, breuant. Pibell lleſtr diod, ſef yſpigod. Anafod ar gnawd a redo yn bibell bod amſer. Chwiſtrell.

Fiſtŭlātor, ōris: Pibydd, chwibanoglwr.

Fiſtŭlo, āre, Bod yn gau fel pibell.

Fiſtuloſus, a, um: Tyllog fel pibell.

F L

Flabellifer, a, um: A ddwg gwyntyll.

Flabellum, i, Gwyntyll i gaſglu gwynt.

Flābĭlis, e, Hy-chwyth.

Flabrum, i, Chwa o wynt.

Flacceo, ēre: & Flacceſco, ĕre: Fflaggio, crino, gwywo, gwanhychu, mynd tu a'r llawr, llaeſu, ymellwng, llaeſu eſgyll, diffrwytho, llaccio, yſllaccio, edwi, methu, pallu, llippáu, llipprynnu.

Flaccidus, a, um: Gwyw, egwan, lleipr, llippa, diffrwyth, llacc, wedi llaeſu, llaes, yn fflaggio, lliprynnaidd.

Flaccus, a, um: Cluſtlippa.

Flagello, āre, Fflangellu, ffrewyllio, chwiſtringo, gwialennodio. Dyrnu.

Flagellum, i. Dim. à Flagrum. Gwialen dŵf blwyddyn. Fflangell, ffrewyll. Ffûſt. Golchffon. Pelgip.

Flāgĭtiōſus, a, um: Diras, dyrras, echryſlon, yſgeler, drygionus, anfad.

Flāgĭtium, ii: Drwgweithred, chwaen ddrwg, gweithred ddybryd, diraſrwydd, echrys, gweithred echryſlon, yſgelerder.

Flāgito, āre, Taerofyn, taerymbil, deiſyf yn daer, taergeiſio.

Flagrantia, æ, Fflammiad, fflammychiad, lloſgiad, ymloſg, diſgleirdeb, dirchwant.

Flagrio, ōnis, Drygwas, drelyn i'w ffrewyllio.

Flagro, āre: Lloſgi yn gynneu dân, poethi, pobi, cynneu yn oleu, lloſgi yn oleu, ymloſgi, ymloſgi gan gariad neu chwant.

Flagrum, i, Ffrewyll, fflangell, wgialen, guro.

Flāmen, ĭnis, Offeiriad ym mŷſg y Cenhedloedd.

Flamen, ĭnis, Chwa o wynt, chwŷth pibau.

Flaminia, æ, Tŷ 'r offeiriad Flāmen.

Flaminica, æ, Gwraig y Flamen.

Flaminium, ii: Swydd y Flamen.

Flamma, æ, Fflamm, ffagl, cirias, eiriaſdan, tanllwyth, goddaith, cynneu, llôſg, angerdd.

Flammearius, ii: Lliwydd melynlliw.

Flammeŏlum, i: Llennig, llenn fechan.

Flammeŏlus, a, um: Fflam-liw, godebyg i fflam dân.

Flammeſco, ĕre: Dechreu fflammio, mynd yn gynneu dân.

Flammeum, i, Penguch melyn â wiſgai ferch newydd weddog. Gwiſg felenlliw a wiſgai gwraig yr offeiriad ym mŷſg y cenhedloedd.

Flammeus, a, um: Yn fflammio, yn lloſgi, lloſgedig, fflam-liw.

Flammifer, a, um: Fflammddwyn, a baro llôſg neu dân.

Flammigena, æ, A anwyd o'r tân.

Flammiger, a, um: Idem quod Flammifer.

Flammigero, āre, Cynneu yn dân goleu.

Flammivŏmus, a, um: Fflamboer, a boero tân.

Flammo, āre, Fflammio, fflammychu, cynneu 'n fflamm, ffaglu, lloſgi yn ffagl.

Flātuōſus, a, um: Chwythlyd, gwyntog, awelog.

Flātus, us, ŭi: Chwŷth, anadl, ffûn, chwa, awel, chwythad.

Flāueo, ēre: & Flāueſco, ĕre: Bod yn felyn, bod o liw 'r aur, melynu, mynd yn felyn.

Flāvus, a, um: Melyn, melyn gloyw fel gwâllt merch.

Flēbĭlis, e, Cwynfanus, ŵylofus, yn peri ŵylo.

Flecto, flexi, ĕre: Plygu, cammu, crymmu, gŵyro. Tywyſo, troi.

Fleo, ui, ere: Wylo, ŵylofain.

Fletus, us, ŭi: wylofain.

Flexănĭmus, a, um: A dro 'r meddwl.

Flexĭbilis, e, Hyblyg, yſtwyth, hydro, hawdd ei droi, hawdd ei yſtumio. Anwadal, anſafadwy.

Flexĭlis, e, Hyblyg, hydro, yſtumiol.

Flexilŏquus, a, um: Hyblygair, a ddywetto yn amwys.

Flexio, ōnis, Yſtumiad, plygiad, crymiad, troad.

Flexumĭnes, & Flexamines, Yſgafnfeirch rhyfel, lluyddwyr buain yſgafn.

Flexuōſus, a, um: Gŵyrgam, yſtumiol, troſaus, troadus.

Flexura, æ, Yſtumiad, yſtum, plygiad, cammedd, bachiad, troad, troſa.

Flexus,

Flexus, us, ŭi. Idem quod Flexio.

Flictus, us, ŭi, Tarawiad wrth beth.

Fligo, flixi, ĕre, Poeni, blino, dygnflino, dirboeni. Taro wrth beth.

Flo, āui, āre, Chwythu, awelu, anadlu. Bathu arian, taro arian.

Floccităcio, ĕre : Dibrisio, diystyru, bychanu.

Floccipendo, ĕre. Idem.

Floccŭlus, i : Cudyn.

Floccus, i, Cudyn, lloweth, dylŵf.

Floces, um: Gwaelodion gwin, gwaddod gwin, llorion.

Flōrens, tis : Blodeuog, yn ei floden, rhagorol, godidog, ardderchog, enwog, prydferth.

Flōreo, ŭi, ēre : & Floresco, ĕre : Blodeuo, dwyn blodeu, bod yn ei flodeu. Llwyddaw, rhagori, bod yn enwog, blaendarddu.

Floreus, a, um: Yn flodau, blodeuog.

Floridŭlus, a, um : Goflodeuog, gobrydferth.

Flōrĭdus, a, um : wedi ei addurno á blodeu, blodeuog, îr, iraidd, ir-las, llyfngryf, tirf, hoywdeg.

Flōrĭfer, a, um : A ddwg blodau, blodeufag.

Flōrilĕgus, a, um : A gasgl blodeu, blodeugasgl.

Flōrŭlentus, a, um : Blodeuog, llawn blodau.

Flos, ōris, Blodeuyn, blaendardd, prydferthrwydd. Pigion, pen gronyn. Peilliaid man-wynn. Flos lactis, Hufen llaeth.

Flosculus, i: Blodeuyn bychan.

Fluctifrăgus, a, um : A dorro tonnau, a rwygo tonnau.

Fluctiuăgus, a, um : Tonngrwydr, morgrwydr, yn bwhwmman ac yn gwibio ar fôr.

Fluctuātim, Yn donnau, yn bwhwmman fel tonnau.

Fluctuātio, ōnis, Bwhwmmau, nawf, morgymlawdd, mordwy, anwastadrwydd, petrusder.

Fluctuo, āre : & Fluctuor, āris: Codi yn donnau, codi'n for gesig, mynd yn fordwy, bwhwmman, bod yn arwfor. Bod yn anwastad, anwadalu, bod mewn cyflwr anwastad. Petruso, bod ar wyneb y dwr.

Fluctuōsus, a, um : Tonnog. Trallodus, trafferthus, anwastad, aflonydd.

Fluctus, us, ui : Morgymmlawdd, tonn, llifeiriant, llif, garwfor, môr-donn; geirw, Plur. Gwaneg. Trafferth, trallod, blinder, cynnwrf. Aflonyddwch meddwl. Cyrch cryf, rhuthr nerthol, cyrchruthr. Torf o bobl.

Fluentĭsŏnus, a, um : Lle rhuo dwr.

Fluentum, i : Afon, ffrŵd.

Fluesco, ĕre : Ymddattod, ymellwng.

Fluidus, a, um : Hylithr, ffrydiol, rhedegog : yn ymddattod, yn ymellwng. Egwan, llaes, llesg, dirym. Ystwyth. Gwlŷb, teneu, teneuwlyb.

Fluĭto, āre : Mynych lifo, dibaidlifo, bod ar wyneb y dwr. Bwhwmman. Anwadalu.

Flūmen, ĭnis, Afon fawr, prif-afon. Hyttynt dwr, cerrynt dwr.

Flūmineus, a, um : A berthyn i'r afon.

Flūminōsus, a, um : Afonog, llawn afonydd.

Fluo, fluxi, ĕre : Rhedeg fal dwr, cerdded fel dwr, llifeirio, aberu, goferu, ffrydio. Deillio, dyfod allan o beth. Tyfu yn ormodd. ymdaenu a'r lled. Llithro ymmaith, myned heibio, diangc ymmaith, bod yn ddibara. Pallu, methu, llesgau.

Fluor, ōris, Rhediad, darymred.

Flustrum, i : Gorllanw môr.

Fluta, æ, Llamprai, llysowen bendoll.

Fluviālis, e : & Fluviatilis, e : & Fluviaticus, a, um : Afonawl, o'r afon.

Fluviatus, a, um: wedi ei fwydo yn yr afon, wedi ei ddyfrhau.

Fluvius, ii, Afon, prif afon.

Fluxè, Yn fflwch, yn rhedegog.

Fluxio, ōnis : Rhediad, ymadattodiad, ymollyngiad.

Fluxūra, æ, Godineb, drythyllwch.

Fluxus, a, um : Rhŷdd, llacc, llippa, egored, chelaeth, ehang, rhŵth, rhedegog, ar ei gerrynt, ar ei redeg, anwadal, anfafawy, brenol, dibara, trangcedig, yn bwhwmman, petrus, annilys.

Fluxus, us, ŭi. Idem quod Fluxio. Fluxus sanguinis, Gwaedlif. Fluxus aquæ, Hyttynt dwr, cerrynt dwr, rhediad dwr, cerdded dwr.

F O

Fōcāle, is. à Fauces. Lliain wyneb, cadach wyneb, moled, misgwrn, bochliain. Dilledyn i eistedd wrth y tân yndo.

Focaria, æ, Padell dân. Gordderchwraig.

Focārius, ii : Côg mewn llong, tanwr.

Fŏcillo, āre, Achlesu, magu, meithrin, ymgeleddu, cadw 'n glŷd ac yn gynnes.

Fŏculo, āre. Idem.

Fŏculus, i, Padellig, aelwyd fechan.

Fŏcus, ci, Padell dân, aelwyd. Tŷ annedd, ymogor.

Fŏdĭco, āre: Trywanu, tyllu, brathu â cholyn.

Fŏdīna, æ, Cloddfa, cleddiwig, mwynglawdd.

Fŏdio, di, ĕre : Palu, cloddio, claddu. Gwanu, brathu. Aredig. cwŷdd.

Fœcunditas, ātis, Andler, ffrwythlonder, digonoldeb, toraeth.

Fæcundo, āre, Ffrwythloni, gwneuthur yn gnydfawr ac yn doraethus.

Fœcundus, a, um : Toraethog, andlerog, cnydfawr, helaethlawn, digonol, dibrin, diamdlawd. Rhull.

Fœdero, āre, Ymarfoll, arfolli, gwneuthur cyngrair, ammodi, gwneuthur ammod, ymwneuthur.

Fœdifrăgus, a, um : A dorro cyngrair neu ammod, a dyrr arfoll.

Fæditas, ātis, Budreddi, brynti, drewiant. Anurddas, anharddwch, gwrthuni, hagrwch.

Fœdo, āre, Halogi, difwyno, budreddu, anurddo, anharddu, gwrthuno.

Fœdus, a, um : Budr, brwnt, halog, ffieidd, gwrthun, hagr, dybryd, budrfrwnt. Dygngas, ffieiddgas, melldigedig, creulon.

Fœdus, ĕris, Cyngrair, ammod, dygymmod, arfoll. Cyfathrach, cyfrwng, rhwym, cyfundeb.

Fœlix. vid. Felix.

Fœmina, æ, Benyw, bun. Gwraig, merch, rhiain.

Fœminal, is : Dirgelwch benyw.

Fœmineus, a, um : Gwreigaidd, gwreigawl, merchedaidd, murfennaidd. Meddfaeth, mwythus, tyner.

Fœmininus, a, um : O ryw benyw.

Fœnĕralia, ōrum, Dyddiau tâl arian llôg.

Fœnĕratio, ōnis, Occraeth, vsuriaeth, occr, llôg arian, mael.

Fœnerato, Gyd ag elw ac ynnill, gydâ mael.

Fœnerātor, ōris, Occrwr, llogwr arian.

Fœnĕro, āre, Llogi arian, occri.

Fœneror, āris, Llogi arian, rhoi yn llôg, cael yn llôg.

Fœnicularium, ii, Cynhayaf gwair. Lle gorsafo llu.

Fœnile, is, Tafled wair, ysgafn wair, dâs wair.

Fœnisĕca, æ, Lladdwr gwair, pladurwr. Pladur wair.

Fœnisecium, ii, Cynhauaf gwair, amser lladd gwair.

Fœnisex, ĭcis : Lladdwr gwair, pladurwr.

Fœnum, i, Gwair, gwyran, gweirwellt, gweiryn, dolwellt.

Fœnus, ŏris, Cnŵd y ddaiar a ddêl heb lafur. Occr, mael, elw, ynnill, llôg.

Fœnuscŭlum, i, Dim. à Fœnus.

Fœteo, ŭi, ēre : Drewi, drwg-arogli, drwg-sawrio.

Fœtidĭtas, ātis, Drewiant, drewi, drygsawr, drwgarogl, drygwynt, trasawr.

Fœtĭdus, a, um: Drewedig, drygsawrus, &c. Mŵs.

Fœtifer, a, um : Ffrwythlawn, cnydiog.

Fœtifĭco, āre, Eppilio, bilio, planta.

Fœtifĭcus, a, um : A eppilio, a facco, a ddycco ffrwyth, a genhedlo.

Fœto, āre, Hilio, eppilio, dwyn llwdn.

Fœtor, ōris, Drewi, drewiant, drygsawr, drwgarogl, drygwynt.

Fœtulentus, a, um : vid. Fœtidus.

Fœtuosus, a, um : Aml ei eppil.

Fœtura, æ, Beichiogi, yr amser o'r ymgael hyd yr esgor, amdrymmu, torrogrwydd, cyfebrwydd, cyfload.

Fœtus, a, um: Beichiog. *Torrog, cyfebr, cyflo: yr hen a esgorodd, blith.*

Fœtus, us, ui: *Pob peth a eppilier, milrhith, hil, eppil, torllwyth, sil. Ffrwyth coed. Bûdd, elw, mael.*

Foliatum, i, *Rhyw wylment arogler.*

Foliātus, a, um: *Deiliog.*

Foliosus, a, um: *Llawn dail.*

Folium, ii, *Deilen, dalen.*

Follĭco, āre, *Tynnu ei anadl atto.*

Folliculus, i, *Côd, coden, cwdsach. Pêl a chwythid yn llawn gwynt. Corsen ŷd cyn hedeg. Coden y tyfo hâd llysiau ynddi. Cibyn, coden rhyw ffrwyth.* Folliculi lini, *y bul ar y llin.*

Follis, is, *Côd, pwrs, neu 'r peth a wneler o groen iw lenwi. Megin. Pêl yn llawn gwynt.*

Follitus, a, um: *wedi ei wisgo â chroen.*

Fomentum, i, *Y peth a rodder yn blastr i esmwytho dolur. Pob peth a liniaro: y peth a lonydda hiraeth.*

Fōmes, ĭtis, *Gosgymon, ysgrwth, peth i ddechreu ac i gadw tân. Defnydd i lâdd tân. Peth bynnag a annogo i wneuthur peth. Magdan, cynneudan, tanwydd, tanborth.*

Fons, tis, *Ffynnon, ffynnhonwys, gofer ffynnon. Pen a gwreiddyn a dechreuad peth. Dŵr.*

Fontĭcŭlus, i, *Ffynnhonnell, ffynnhonnig.*

Fontanalia, ōrum, *Gŵyl ynghylch ffynhonnau.*

Forābĭlis, e, *Hydwll, hawdd ei dyllu, hy-wan.*

Forāgo, ĭnis, *Cengl edafedd. Edefyn wrth yr hon y noda 'r nyddwragedd hyn a nyddont yn y dydd.*

Forāmen, ĭnis, *Twll.*

Foraminōsus, a, um: *Tyllog.*

Forāria, æ: & Foratia, æ: *Marchnadwraig, marchnattawraig.*

Forâs, *Allan, allan o dŷ.*

Forātus, a, um: *Tyllog, trydwll.*

Forceps, ĭpis, *Gefail.*

Forda, æ, *Buwch gyflo, buwch flith.*

Fores, ium, *Drws, porth.*

Forfex, ĭcis, *Gwelleif, gwelleifyn, gefail ddannedd.*

Fori, ōrum: *Bwrdd y llong; eisteddfeydd i edrych ar chwareon: y cyfryw edrychwyr: eisteddleoedd mewn eglwysi, rhodfeydd mewn gerddi.*

Fŏria, ōrum, *Bisweil teneu, pibion.*

Forīca, æ, *Geudy.*

Fŏricarius, ii, *Carthwr geudai.*

Fŏrĭcŭla, æ, *Dorig, doran, rhagddor, gorddor; caead ffenestr.*

Fŏrinsĕcùs, *Oddiallan.*

Fŏrio, āre, *Maesa, ysgothi, myned allan, ysgythu.*

Fŏriŏlus, i, *Un a'r bib arno.*

Fŏris, is, *Drws, porth.*

Fōris, Adverb. *Allan, oddiallan, o'r tu allan, ymaes.*

Forma, æ, *Gosgedd, dull, gwêdd, agwedd, tegwch, pryd, fflâr, wynebpryd, llûn, ffurf, rhith, môdd, cyffelybiaeth, tebygolaeth, math.* Et pro Specie, *Rhyw, rhywogaeth, sut, llûn,* &c.

Formālis, e, *Ffurfiol, ar ddull, ar wêdd,* &c.

Formātor, ōris, *Ffurfeiddiwr, lluniedydd, gwneuthurwr, lluniwr, addysgwr.*

Formātūra, æ, *Lluniad, ffurfiad, ffurfeiddiad.*

Formīca, æ, *Mywionyn, morgrugyn, grugionyn.*

Formicans, tis, *A gerdda fel morgrugyn.*

Formicatio, ōnis, *Rhyw chŵydd yn dolurio fel brâth grugionyn.*

Formicōsus, a, um: *Llawn morgrug.*

Formīdabilis, e, *Ofnadwy, erchyll.*

Formidamina, *Ellyllon, bwbachod.*

Formīdo, ĭnis, *Ofn, arswyd, dychryn, orn.*

Formīdo, āre: *Ofni, arswydo, dychrynu.*

Formidolōsus, a, um: *Calondwyll. Ofnog, ofnus, arswydus, dychrynllyd. Ofnadwy, erchyll.*

Formo, āre, *Ffurfio, ffurfeiddio, llunio, lluniaethu, gwneuthur ar wêdd. Addysgu.*

Formōsitas, ātis, *Tegwch, berthedd, pefredd, prydferthwch, pryd, prŷd a gwêdd.*

Formōsus, a, um: *Prydweddol, prydus, têg, glân, berth, pefr, gosgeiddig, eirian, eirioes, gweddeidd-dlws, gwymp, gweddus, glwys.*

Formŭla, æ. Diminut. à Forma: *Gweithred mewn ysgrifen. Dull, môdd, rheol cyfraith. Hawl, arhawl, cwyn.*

Formularius, ii, *Gwneuthurwr bryfiau ac ysgrifennadau.*

Fornacalia, ōrum, *Gŵyl y pobyddion.*

Fornacarius, ii, *Pobydd.*

Fornaceus, a, um: *Ar wêdd ffwrn.*

Fornacula, æ, *Pobty bychan.*

Fornax, ācis, *Pobty, ffwrn, odyn.* Fornax calcaria, *Odyn galch.*

Fornicarius, ii, *Un a fo 'n gwerthu ei farchnad dan y bargod neu 'r pentis.*

Fornicatio, onis, *Nenfaen, cromglwyd. Godineb, putteindra, llawdineb.*

Fornicator, ōris, *Gordderchwr, godinebwr, putteiniwr.*

Fornĭco, āre, *Gwneuthur bwa maen.*

Fornĭcor, āris, *Gordderchu, godinebu, putteinio.*

Fornix, ĭcis, *Mŵd, bwa maen. Putteindy.*

Fŏro, āre, *Tyllu, trywanu.*

Forpex, ĭcis, *Gwelleif barfwr. Gefail ddannedd.*

Fors, tis, *Damwain.* Fors fortuna, *Ffawd, damwain da.*

Forsan, *Agatfydd, ysgatfydd, agatoedd.*

Forsitan. Idem.

Fortasse, Fortassis, *Ef allai, ef allai fod, agatfydd, agatoedd, ond odid, ond antur.*

Fortè, *Fel y damweiniodd, oddamwain, agatfydd, agatoedd, ond odid, ond antur, nid hwyrach.*

Fortesco, ĕre, *Bod yn grŷf, myned yn grŷf, cryfhau.*

Fortex, *Y gwynn yn nail y rhôs.*

Fortĭcŭlus, a, um: *Gogryf, golew.*

Fortifico, āre, *Cadarnhau, cryfhau.*

Fortis, e, *Crŷf, cadarn, cadr, grym, grymmus, drûd, glew, nerthol, pybyr, dihafarch, dewr, gwychr. Dewrwych, cadarngryf, dewrddrud, glewddrud, drudlew, calonddewr, gwraidd, dilesg. Diysgog, dianwadal. Cyfoethog, goludog.*

Fortitudo, ĭnis, *Cryfder, cadernyd, glewyd, glewder, grym, grymmusder, nerth, pybyrwch, drudaniaeth, dewrder, gwychder, gwasgwychder, gwreiddrwydd.* digonianti

Fortuitò, *O ddamwain, o ddigwydd.*

Fortuitus, a, um: *Damweiniol.*

Fortūna, æ, *Damwain, damchwain, digwydd, ffawd, antur, cynrabad.*

Fortuna, æ: & Fortunæ, ārum: *Dedwyddyd, daoedd, golud, cyfoeth, ffynniant. Cyflwr. Cynrabad, ffawd.*

Fortunātus, a, um: *Dedwydd, ffynnedig, goludog, cyfoethog, hyffawd.*

Fortūno, āre: *Peri ffynnu, llwyddo.*

Forŭla, æ, *Dorig, drysan, gorddor.*

Forŭli, ōrum, *Cloer. Cistiau ystyffylog. Caeadau llyfrau. Cwysau birgulion mewn maes.*

Forum, i, *Marchnad, marchnadfa, marchnadle. Ffair.*

Forum, i, *Dadleu, llŷs.*

Forus, i, *Bwrdd y llong.*

Fossa, æ, *Ffôs, clawdd, cladd, rhŷch, rhigol, ffosle, llynn tro.*

Fossātum, i: *Clawdd, llynn tro, dyfnglawdd.*

Fossilis, e, *A gloddiwyd, hyglawdd.*

Fossio, ōnis, *Pâl, paliad, cloddiad, clâdd.*

Fossititius, a, um: *A gloddiwyd, a balwyd.*

Fossor, ōris, *Cloddiwr, palwr, ceibiwr.*

Fossŭla, æ, *Ffosig, goglawdd.*

Fotus, us, ŭi: *Achles, ymgeledd: meithrin.*

Fŏuea, æ, *Ffau, ogof, twll, pwll, bradbwll.*

Fŏueo, ēre, *Achlesu, cadw 'n gynnes, cadw yn glŷd, ymgeleddu, meithrin, magu, magwriaethu. Cynnal. Hoffi. Twymdwyro. Golchi â gwlybwr. Cofleidio, magu ym mynwes.*

F R

Frăceo, ēre: & Fracesco, ĕre: *Pydru gan oed, crino a gwywo gan henaint.*

Frāces, ium, *Gwaelodion a llorion olew.*

Frăcĭdus, a, um: *Rhy addfed, gor-addfed, pwdr fel aeron, rhyffaeth, braenllyd, llwyd.*

Fractura, æ, *Twnn, torriad, bradwy, adwy, bwlch, trwch, fflaw.*

Frænigerus, a, um : *A reolo 'r ffrwyn, gwastrawd afwyn.*

Fræno, āre, *Ffrwyno.*

Frænum, i, *Ffrwyn, baiarn ffrwyn, genfa.*

Fraga, orum, *Mefus, fyfi.*

Fragraria, æ : *Gwŷdd mefus.*

Frāgeo, ēre : & Fragesco, ĕre : *Torri, brenhau, breuoli.*

Frāgĭlis, e, *Brau, breuol, hydorr, hyddellt, hydrwclt. bregys.*

Fragilitas, ātis : *Breuolder, breuoledd.*

Fragmen, ĭnis : & Fragmentum, i : *Dryll, darn.*

Frāgor, ōris : *Trŵst a wnel peth yn cwympo, neu yn torri. Grill, cliardarddach, twrf, ysgort.*

Fragōsus, a, um : *Garw, ysgithrog, clegyrnog, drylliog.*

Fragrantia, æ, *Arogl vchel, perarogl.*

Fragro, āre : *Rhoi arogleu teg, bod yn aroglber.*

Fragum. vid. Fraga.

Framea, æ, *Gwayw, gwaywffon, glaif, rhethren, saffwy. Ffonn bely.*

Frango, frēgi, ĕre : *Torri, darnio, dryllio, rhwygo. Digalonni, gorchfygu, gwanhau, goresgyn, meistroli, dofi.*

Franotus, *Twyllwr, ffomiwr, budwr.*

Frāter, tris, *Brawd.*

Frātercŭlus, i, *Browdyn.*

Fraternĭtas, ātis, *Brawdoliaeth.*

Fratilli, ōrum : *Ridens, fitrach, amaerwy, godreon, dibl.*

Fratria, æ, *Gwraig brawd.*

Fratrĭcida, æ, *Brawdladd, a lâdd ei frawd.*

Fratro, āre, *Dechreu tyfu bronnau.*

Fratrueles, *Plant y ddau froder, cefndyr.*

Fraudatio, ōnis, *Twyll, somiant.*

Fraudator, ōris, *Twyllwr, ffommwr.*

Fraudo, āre, *Twyllo drwy ddwyn ymmaith, twyllo am, budo, ffommi, feithugio, peri feithug.*

Fraudulentus, a, um : *Twyllodrus, dichellgar.*

Fraus, fraudis, *Twyll, dichell, hûd, somiant, hoceed, ystryw. Anfodd, bai, camwri. Colled, eniwed, rhwystr, perygl.*

Fraxinus, i, *Onnen, prenn onn, onwydd.*

Frĕmĕbundus, a, um : *A wnae dwrdd mawr, brochus, rhuadus, dadyrddus, ffromm.*

Frĕmĭtus, us, ŭi : *Twrf, dwrdd, dadwrdd, godwrdd, nâd, rhuad, trwst. Merwerydd, trwst dŵr.*

Frĕmo, ŭi, ĕre : *Trystio, rhuo, nadu, dadwrdd, brochi, ffrommi. Blinbau, sorri, afrywiogi, llidio.*

Frĕmor, ōris. vid. Frĕmitus.

Frendeo, dŭi, fressum, ĕre : *Gwasgu dannedd, rhincian dannedd. Grydian, grwgnach,*

Frequens, tis, *Hygyrch, aml, mynych, poblog. Parhaus. Llawn, cyflawn.*

Frequentāmentum, i : *Mynychiaith, mynych adrodd.*

Frequentātio, ōnis : *Cyrchfa, cymmeirfa, cynired, tew-osodiad, hygyrchedd.*

Frequentia, æ, *Cyrchfa, twysgiad, ymgyrch, ymgyfarfod pobl, ymgynnull.*

Frequento, āre : *Mynychu i le neu at le, cymmeirio, cynired, mynych gyrchu, cyrchu, dygyrchu. Dyfod yn dyrlau, twysgo 'n aml, ymgasglu yn aml.*

Fressus, a, um : & Fresus, a, um : *Ysig, wedi ei ysigo, wedi ei ddigibo.*

Fretum, i, *Cyfyngfor, mor-gyfyng, caingc o fôr.*

Fretus, a, um : *Gobeithiol, hyderus ar, hŷ ar, eofn.*

Friābĭlis, e, *Hyfriw, a aller ei friwo a'i friwsioni a'i falurio.*

Fribōlus, a, um : *A dalo agos i ddimmai.*

Frĭco, cŭi, āre : *Rhathu, rhuglo, rhygnu, cosi.*

Frictilla, æ, *Crempog.*

Frigēdo, ĭnis, *Oerni, oerfel.*

Frigefācio, ĕre, *Oeri, gwneuthur yn oer.*

Frigefacto, āre, *Mynych oeri.*

Frigefio, *Oeri, myned yn oer.*

Frigens, tis, *Oer ag ofnog, anhy, annewr, gwan-galon.*

Frīgeo, ēre : *Oeri, bod yn oer.*

Frigĕro, āre : *Oeri.*

Frigesco, ĕre : *Oeri, myned yn oer.*

Frigida, æ, *Oerddwr.*

Frigidarium, ii, *Oerfa, lle i ymoeri â dŵr.*

Frigidiusculus, a, um : *Go-oer, lledoer.*

Frigiditas, ātis, *Oerni, oerder.*

Frigidŭlus, a, um : *Go-oer, lled-oer, addoer.*

Frigidus, a, um : *Oer, addoer, oerfelog, anghynnes, anwydog, llippa, llesg, llaes, lleipr, llibyn, egwan. Anhyfryd.*

Frigilla, æ : & Fringilla, æ : *Aderyn a gân ar oerfel.*

Frigillāgo, ĭnis : *Y benloyn fwyaf.*

Frigo, frixi, ĕre, *Ffrio, crasu, poethi, golosgi. crasboethi.*

Frigōrĭfĭcus, a, um : *A baro oerni neu anwyd.*

Frigus, ŏris : *Oerni, oerfel, oerder, anwyd. Anurddas, anffawd.*

Frĭgūtio, īre : *Cryn̄u gan anwyd, ysgrydu, achrethu.*

Fringillarius, ii : *Rhyw walch, llymysten, pittan.*

Fringultio, īre. vid. Frigūrio.

Frio, āre : *Briwo, briwioni, briwsioni, malurio.*

Frit, *Man-rawn blaen y dywysen.*

Fritillus, i, *Blwch disiau. Tawlbwrdd, clawr tabler.*

Friuŏla, ōrum : *Llestriach dibris.*

Friuŏlarius, ii : *Gwerthwr gwael-bethau.*

Friuŏlus, a, um : *Ofer, gwael, salw, disas, dibris. Breuol.*

Frixorium, ii, *Padell ffrio.*

Frondatio, ōnis : *Ysgythrad dail neu gangau.*

Frondeo, ēre : & Frondesco, ĕre : *Deilio, dwyn dail. irlasu.*

Frondĭfer, a, um : *Deiliog, irlas, cangawg.*

Frondo, āre : *Ysgythru, brig-ladd, digeingcio.*

Frondōsus, a, um : *Deiliog, llawn dail.*

Frons, frondis : *Deilen prenn, cangen, gwrysgen.*

Frons, frontis : *Tâl, talcen. Tu blaen, wyneb, pen blaen, dechreu, cychwyniad. Blaen y gâd, y fyddin flaen.* Rugosa frons : *Cuwch, wyneb cuchiog gygus, gŵg.*

Frontale, is : *Talffrwyn, yr hyn o'r ffrwyn a ddaw ar y talgudyn. Rhagtal, talaith, tal-liain.*

Frondātus, a, um : *A thalcen iddo, talog.*

Frontispicium, ii : *Wyneb, tal wyneb.*

Fronto, ōnis, *Dyn taluchel, tal-llydan, talog, vchelffriw.*

Frontōsus, a, um : *Talog, vchelffriw, digywilydd.*

Fructĭfer, a, um : *Yn dwyn ffrwyth, cnydfawr.*

Fructĭfico, āre : *Cnydio, ffrwytho, dwyn toreth.*

Fructuarius, a, um : *A ddwg ffrwyth, a berthyn i ffrwyth, a gymmero beth er ei fwyniant.*

Fructuōsus, a, um : *Ffrwythlawn, mwyedig, buddiol, buddfawr, cnydfawr.*

Fructus, us, ui : *Cnŵd, mwyniant, ffrwyth coed, aeron, ancwyn. Budd, lles, elw. Atgen y ddaiar.*

Frūgālis, e, *Ardymmerus, cymmhedrol, cynnil, hwsmonaidd.*

Frūgālitas, ātis : *Cymmedrolder bywyd, cynnilder, cynnilwch : Ymarweddiad da.*

Frūges, um : *Cnŵd y ddaiar, atgen y ddaiar, ffrwyth ŷd, bieniar, pob peth a gnydio 'r ddaiar.*

Frūgi. Adject. indeclinabile : *Cynnil, cynnildda. Ymddiriedus, da, buddiol, anrheulgar, cymmedrol, didraul.*

Frūgĭfer, a, um : *Yn dwyn ffrwyth, cnydfawr, ffrwythlawn, buddiol.*

Frūgilegus, a, um : *Casglwr ŷd.*

Frugiperda, æ : *Ffrwythgoll, anghynnil.*

Fruiscor, ĕris. vid. Fruor.

Frūmen, ĭnis : *Yfforodd yr â 'r bwyd i'r cylla, y corn peri, y sefnig.*

Frūmentārius, *Arlwywr ŷd.*

Frūmentātio, ōnis, *Cynhaeafiad ŷd, cynhauaf ŷd. Parattoad ŷd.*

Frūmentātor, *Darparwr ŷd, arlwywr ŷd.*

Frūmentor, āris, *Arlwyo ŷd.*
Frūmentum, i, *Yd, ŷd bara, amyd.*
Fruor, ĕris, *Bwyita, llewa, ymborth, mwynhau.*
Frustatim, Frustillātim, & Frustulātim: *Yn ddarniau, yn ddryllian, bob yn ddryll, yn ddifyniou.*
Frustrà, *Yn ofer, yn ddiles, yn ddifudd, yn anolo, yn seithug.*
Frustratio, ōnis, *Camarferiad, siommedigaeth, seithug, seithugrwydd, methdaith.*
Frustrātor, ōris, *Twyllwr, siommwr.*
Frustro, āre: & Frustror, āris: *Twyllo, siommi, peri seithug, seithugiaw, peri methu, peri colli.*
Frustŭlentus, a, um: *Dryllios, darniog, a fo yn ddifynion ac yn ddarniau.*
Frustum, i, *Darn, dryll, difyn.*
Frusus, *Rhyw fieri heb pigau iddynt.*
Frŭtetōsus, & Fructetōsus, a, um: *Llawn llwyni llysiau, llawn prysglwyni.*
Frutētum, i, *Llwyn o lysiau, prysglwyn, coedlwyn.*
Frŭtex, ĭcis, *Prysgyll, mangoed, manwydd, prysgoedew, prysgwydden, llysglwyn. Llysieuyn paladrfras.*
Fruticātio, ōnis, *Blaendarddiad, blaguriad, blaendardd, ysgewyll, twf blwyddyn.*
Frŭticesco. vid. Frŭtico.
Frŭticētum. vid. Frutētum.
Frŭtico, āre: & Frŭticor, āris: *Brigdyfu, paladru, tyfu yn dwf blwyddyn, tyfu yn brysg, gwrysgennu, blaendarddu, blaguro.*
Frŭticōsus, a, um: *Gwrysgennog, blagurog, canghennog.*

FV

Fuat, pro Sit, *Bid, boed, bydded.*
Fūcilis, e, *A geuliw arno, ac adliw arno.*
Fūco, āre, *Lliwio, ffugio, coluro.*
Fūcōsus, a, um: *Ffugiol, ac ailiw arno.*
Fūcus, i, *Eiliw, adliw. Ffug, ffuant, twyll.*
Fūcus, i, *Begegyr, gwenynen ormes.*
Fŭga, æ, *Ffo, cil, tarf, encil, ffoadur-iaeth, herwriaeth, \ deoliad. Rhedfa, ymlidfa, gyrfa.*
Fŭgacitas, ātis, *Cyflymder, buander, ffoaduriaeth, enciliad.*
Fŭgalia, *Gŵyl goffa am yrru'r brenhinoedd allan o Rufain.*
Fŭgax, ācis, *Ffoadur, a ffo'n esgud, cyflym, buan, dibara, yn rhedeg ymmaith, llithredig.*
Fŭgio, gi, ĕre: *Ffo, cilio, encilio, rhedeg ymmaith, dianc, rhusio. Gochel, gochelyd. Myned ar darf.*
Fugitiuarius, a, um: *A chwilio am weision a ffoodd.*
Fŭgĭtivus, a, um: *Ffoedig, ciliad, enciliad, gocheliad, ffoadurus, ansafadwy, yn ffo ymmaith, rhusiedig.*
Fŭgito, āre, *Mynych ffo, mynych gilio.*
Fugitor, ōris, *Ffoadur, ciliad, gocheliad.*
Fugo, āre, *Gyrru i ffo, gyrru i gilio, cilio, gyrru ar encil, tarfu.*
Fui, *Bûm, buym.*
Fulcīmentum, i, *Rhagfur, attegfur, atteg, anuel.*
Fulcio, fulsi, ire: *Attegu, cynnal, cadarnhau.*
Fulcrum, i, *Atteg, anuel, attegbawl.*
Fulgeo, si, ēre: *Disgleirio, goleuo, llewychu, gloywi, bod yn loyw, dawnlewychu. Mellderuu.*
Fulgetra, æ: & Fulgetrum, i: *Melltdân mawr, mellden fawr.*
Fulgĭdus, a, um: *Disglair, gloyw, llewychedig.*
Fulgo, si. vid. Fulgeo.
Fulgor, ōris, *Llewych, disgleirdeb, gloywder, goleuder, melldenniad. Vchelfonedd.*
Fulgur, ŭris, *Llucheden, mellden.*
Fulgŭrālis, e, *Mellden(n)og, lluchedennawl.*
Fulguratio, ōnis, *Melldenniad yn disgleirio yn y cymmylau.*
Fulgurātor, ōris: *Melldennwr. A ddewinie wrth y mellt.*
Fulgurio, īre: *Melldennu, seuthu mellt.*
Fulgurĭtas, ātis: *Melldenniad, llewychiad.*
Fulguritassunt, pro Fulgure percutiuntur, *Hwy a gawsant y gafod, bwy a darawyd â mellt.*
Fulgŭro, āre, *Melldennu, seuthu mellt, llewychu.*
Fūlica, æ, *Rhyw fôr aderyn.*
Fūlīgo, ĭnis: *Huddygl.*
Fŭlix, idem quod Fulica.
Fullo, ōnis: *Pannwr.*
Fullonĭca, æ: & Fullonicum, i: & Fullonica, ōrum: *Pandy, melin bann, gweithdy pannwr, pannwriaeth.*
Fulmen, ĭnis: *Mellden, llucheden, tân mellt.*
Fulminatus, a, um: *wedi ei daro â fellden, wedi cael llucheden.*
Fulmĭno, āre: *Mellteuu, taro â mellten.*
Fultura, æ: vid. Fulcimentum.
Fulvus, a, um: *Melyn gloyw, lliw'r rhuddaur.*
Fumarium, ii: *Pibell simnai, cêg simnai, corn simnai, twll y mŵg, twll y lluman, fawell.*
Fūmeus, a, um: *Myglyd.*
Fūmidus, a, um: *Myglyd, yn mygu.*
Fūmifer, a, um: *Myg-ddwyn.*
Fumifico, āre: *Mwgdarthu.*
Fumificus, a, um: *A wnel mygydarth.*
Fumigo, āre: *Mygdarthu.*
Fūmo, āre: *Mygu.*
Fumōsus, a, um: *Myglyd, wedi dug gan fŵg.*
Fūmus, i, *Mŵg.*
Funāle, is: *Canwyll gŵyr, post cŵyr. Cebystr, rheffyn.*
Funambulus, i: *Rhaff-gerddedwr: llambidydd rhaff, un a gerddo ac a chwareuo ar raff.*
Functio, ōnis, *Swydd, swyddogaeth, gwasanaethiad swydd.*
Functus, a, um: *A ddug swydd, a fu mewn swydd, a orphennodd.*
Funda, æ: *Tafl, rhwyd fwrw, côd ar waith rhwyd, bwlgan. Rhyw dorch aur.*
Fundāmen, ĭnis, *Sail, sylfaen, seilwadu, bonsang, gwaelod, gwadn, gosail. Cychwynfa gwaith.*
Fundamentum, i, *Sail, sylfaen, gwaelod, gwadn, &c.*
Fundātor, ōris, *Seiliwr, sylfaenwr.*
Fundibularius, ii: *Tafledydd, un yn dwyn tafl.*
Fundito, āre: *Mynych dywallt, ofer siarad llawer, oferdreulio, difrodi.*
Funditor, ōris, *Tafledydd, a ymladdo â thafl.*
Fundĭtùs, *O'r sylfaen, o'r gwraidd, o'r gwaelod, yn llwyr.*
Fundo, āre, *Seilio, sylfaenu. Cadarnhau, sicrhau.*
Fundo, fudi, ĕre: *Tywallt, bwrw allan, dineu, gorddineu mettel, colli. Bwrw i lawr, gorfod, goresgyn, gorchfygu. Rhoi yn rhull, rhoi yn hael-ffrwch.*
Fundum, i, *Gwaelod, llawr peth.*
Fundus, i, *Tir, daiar, tûd, tudwedd, llawr. Sylfaen, gwaelod. Dryll o dir.*
Fūnĕbris, e, *A berthyn i arwyl. Galarus, alaethus.*
Fūnerālia, *Hên ddefodau arwyl.*
Fūneræ, ārum, *Galarwragedd arwyl.*
Fūnerarius, & Funeratitius, a, um: *A berthyn i arwyl.*
Fūnereus, a, um: *A berthyn i'r corph marw.*
Fūnĕro, āre, *Claddu, arwylianu.*
Fūnesto, āre, *Halogi â chorph marw.*
Fūnestus, a, um: *A halogwyd â chorph marw, a fo yn galaru dros y marw, cwynfanus, alaethus. Angheuol, greulon. Ffiaidd.*
Fūnētum, i, *Ymbleth blagur y gwinwydd ynghylch ei gilydd ar wedd rheffyn.*
Fungor, ĕris: *Dwyn swydd, gwasanaethu swydd, bod mewn swydd, gwneuthur, gwneuthur a ddylai, talu a fo dledus. Arferu.*
Fungōsus, a, um: *Ceual, cau, ysgafn-gau fel bwyd ellyllon.*
Fungus, i, *Bwyd ellyllon, caws y llyffaint, bwyd y llyffaint, madarch. Pen canwyll. Cawod o beethwynt ar goed. Dŷn hurt disynwyr.*
Fūnĭcŭlus, i, *Tant, tennyn, rheffyn, cordyn, llinyn.*
Funirepus, vid. Funambulus.
Fūnis, is, *Rhaff, tant, cord.*

Fūnus, ĕris, *Arwyl, arwyliant, cyweir y marw, angladd, claddedigaeth, cynhebrwng. Corph marw. Marwolaeth.*

Fuo, *Bod.*

Fur, ūris, *Lleidr, yſpeiliwr, herwr. Begegyr, gwenynen ormes.*

Fūrācitas, ātis, *Lladroneiddrwydd.*

Fūrax, ācis, *Lladronaidd.*

Furca, æ, *Fforch, ffwrch. Atteg, annel, colon. Crogwydd, crogpren o ddwy fforch a thrawſt.*

Furcifer, i, *Crogyn o ddŷn, crogwr, caethwas. Vn yn dwyn fforch.*

Furcīlis, is, *Teilfforch, fforch deilo.*

Furcilla, & Furcula, æ : *Fforchig, gweirfforch. Crocbren.*

Furcŭlus, i, *Lleidryn, dŷn yſgipgar yſgafallaw.*

Fūrens, tis, *Cynddeiriog, gorphwyllus, gwylltbwyll.*

Furfur, ŭris, *Eiſin, rhuchion, yſgarthion.* Siſel

Furfurāceus, a, um : *Eiſnog, o'r eiſin.*

Furfures, *Yſcenn, marwdonn pen.*

Furfŭrōſus, a, um : *Eiſinllyd. Llawn marwdonn.*

Fŭria, æ, *Cythraul, y fall. Dŷn cynddeiriog.*

Fŭriæ, ārum : *Cethern, cythreuliaid, plant y fall. Ymatgno 'r gydwybod yn poeni dynion am ei drwgfuchedd.*

Fŭrialis, e, *Cythreulig, cynddeiriogaidd.*

Fŭriātus, a, um : *wedi ei gynddeiriogi a'i ynfydu, cynddeiriog.*

Fŭribundus, a, um : *Ynfyd, cynddeiriog, gwŷllt.*

Fūrīnus, a, um: *A berthyn i ladron, lladronaidd.*

Fŭrio, āre : *Gyrru yn gynddeiriog, peri ynfydu.*

Fŭriōſus, a, um : *Ynfyd, cynddeiriog, lledffrom, lledfrydig, lledechwyrth, ffromwyllt, tanbaid, nowſwyllt.*

Furnaria, æ, *Pobyddiaeth. Pobyddes. Pobty.*

Furnārius, ii, *Pobydd.*

Furnus, i, *Ffwrn, pobty, odyn, odyndy.*

Fŭro, ĕre, *Ynfydu, cynddeiriogi, ymgynddeiriogi, gwallgofi, ammhwyllo, bod mewn gorphwyll, colli ei gof, gwylltio.*

Fūror, āris, *Lladratta. Cael yn lladradaidd.*

Fŭror, ōris, *Angerddol gynnwrf meddwl, cynddaredd, cynddeiriogrwydd, gwŷn, ynfydrwydd, gwylltineb.*

Furtificus, a, um : *Lladronaidd.*

Furtivè, *Yn lladradaidd, yn lladrad.*

Furtivus, a, um: *A ladrattwyd.*

Furtum, i, *Lladrad, anghyfarch. Gweithred ddirgel. Dichell i ſiommi vn. Godineb.*

Furuncŭlus, i, *Lleidryn. Gwenci, bronwen. Pendduyn, y fendigaid, anafod, y byſdwnn.*

Furvus, a, um: *Tywyll, du, gloywddu.*

Fuſcĭna, æ, *Tryfer.*

Fuſcinŭla, æ, *Cigwain.*

Fuſco, āre: *Tywyllu, duo, gloywdduo, gwineuo.*

Fuſcus, a, um : *Tywyll, du, gwineu, gwineuddu.* Fuſca vox, *Llais iſelgryg ni bo croyw-groch.* cethin.

Fūsè, *O hŷd, hir, yn helaeth, yn ddigonol, yn fflŵch.*

Fūſilis, e, *Hydawdd. Gwaith tawdd. Hawdd ei doddi.*

Fūſio, ōnis, *Toddiad, tawdd, dinéad, gorddinéad, tywalltiad.*

Fūſor, ōris, *Toddwr, bwriwr mettel, dinéwr, tywalltwr.*

Fuſtīgo, āre, *Ffonnodio, ffonderio, yſpodoli, ffuſto, maeddu â ffonn neu â chlwppa.*

Fuſtis, is : *Clwppa, cnwppa, llowffon, cwlbren.*

Fuſtuārium, ii, *Ffuſtiad, ffonnodiad.*

Fuſtuārius, ii, *Ffuſtwr, ffonnodiwr.*

Fuſūra, æ, *Toddiad, dinéad.*

Fūſus, a, um : *Ar waſgar, ar llêd, ar dân. Wedi ei oreſgyn, wedi ei yrru i ffo.*

Fūſus, i, *Gwerthŷd.*

Fūtĭle, is, *Lleſtr gwaelodgyfyng genau lydan ni ellid ei roi i ſefyll heb golli a fai ynddo.*

Fūtĭlis, e, *A aller ei dywallt yn hawdd. Rhuadwr ni chél ddim a wypo, tafodrydd, ſiaradus. Ynfyd, anfuddiol, penrhydd, coeg.*

Fūtilitas, ātis, *Yſgafnder, ofer ſiarad, baldordd.*

Fūtio, ire, *Tywallt, bwrw allan.*

Fŭto, āre, *Beio.*

Futŭo, āre, *Cydio, gwneuthur achos cnowdol.*

G A

Găbălus, i, *Crogwydd, crogwedd, crogpren.*

Găbăta, æ, *Dyſgl gawl, ffiol freſych.*

Gagātes, is, *Muchudd, maen muchudd.*

Galactŏpōta, *Yfwr llaeth.*

Galba, æ, *Cyarhonyn a fâg mewn bwyd.*

Galbănum, i: & Galbănus, i : *Rhyw gwmm neu ddagrau a ddaw allan o bren. Gwiſg ddiſgleirwen.*

Galbīnus, a, um : *Gwreigaidd, merchedaidd, murſennaidd, mwythus, meddfaeth.*

Galbŭla, æ, *Aderyn y gegid.*

Galbŭlus, i, *Cneuen y cypreſwydd.*

Gale, *Gwenci, bronwen.*

Gălea, æ, *Helm, penwiſg dûr, penffeſtin.* Galeæ apex, *Crib helm.* cwlin.

Găleātus, a, um : *Helmog.*

Galēna. vid. Plumago.

Galeo, āre, *Gwiſgo helm.*

Galeŏla, æ, *Gwinlleſtr ar waith helm.*

Galeōtes, *Geneu-goegion.*

Galēra, æ, *Heulrhod, hett.*

Găleric ŭlum, & Galericulus, i : *Heulrhod fechan, hettan. Cap nos. Gwâllt goſod.*

Gălērīta, æ, *Hedydd.*

Gălērum, i : & Gălērus, i : *Heulrhod, hett, cwlen.*

Galgŭlus, i, *Aderyn yr â yn iach y dŷn claf o'r clwyf melyn a edrycho arno, ac y bydd marw yr aderyn.*

Galla, æ, *Rhyw gnau fal afalau 'r derw. Afalau yr derw.*

Gallaria, *Lamprai.*

Gallicæ, ārum : *Rhyw fath ar eſgidiau.*

Gallicinium, ii, *Caniad y ceiliog.*

Gallīna, æ, *Iâr.*

Gallināceus, i, *Ceiliog.*

Gallinago, īnis, *Ceffylog.*

Gallināgo minor, *Giach, yſnid.*

Gallinarium, ii, *Iardy, tŷ iair.*

Gallinarius, ii, *A gatwo 'r iair.*

Gallīpes, *Ceiliowc-droed.*

Gallo, āre, *Ynfydu.*

Gallŭlo, āre : & Gallulaſco, ĕre : *Ceiliogi, myned yn geiliog, cryfhau ei lais.*

Gallus, i, *Ceiliawg. Ffrangc.* Gallus marinus, *yr eurbyſg, yr eurgeſn.*

Gammarus, i, *Morgrangc, cimmwch.*

Gamos, *Priodas, neithior, dyweddi.*

Gānea, æ, *Putteindy. Glothineb.*

Ganeo, ōnis, *Gloddeſtwr, wttreſwr. Putteiniwr. Dŷn glŵth, rhawth, aflerw.*

Ganglium, ii : *Y bendro ddwr ar anifeiliaid.*

Gangræna, æ, *Y cancr. Cig drŵg, marwgig.*

Gannio, ire, *Cyfarth neu vdo fal ci neu lwynog, drygnadu drwy ei ddannedd, ymrwgnach.*

Gannitio, ōnis : & Gannitus, us, ui : *Vdfa, cyfarthiad, drygnad, creglais llwynog.*

Ganza, æ, *Gŵydd.*

Gargarizatio, ōnis, *Cyfog ſafn, golch genau.*

Gargarizatus, us, ŭi : *Golchiad genau, dygegiad.*

Gargarizo, āre : *Dygegu, golchi 'r genau a'r gêg.*

Garrio, īre, *Trydar, rhuo, ſiarad, baldordd, lleiſio mal adar.*

Garrītus, us, ŭi : *Trydar, llais adar.*

Garrŭlitas, ātis : *Trydar, ſiaradach, baldordd, gwagſiarad.*

Garrŭlus, a, um : *Siaradus, yn baldordd, yn gwagſiarad, yn dadwrdd.*

Garum, i : *Saws pyſgod heilltion.*

Garyophylli, *Y Clows.*

Gaſter, & Gaſtrium, *Lleſtr boliog.*

Gaſtrimargia : *Glythineb, rhythni, gwangc, awydd boly, rhaib ar fwyd, bolrythni.*

Gaudeo, gauiſus ſum, ēre : *Llawenu, llawenhau, llawenychu, ymlonni, llonnychu, cymmeryd gorawen, bod â*

boen

hoen arno, bod yn orawenus, cymmeryd difyrrwch o beth. Mwynhau.

Gaudium, ii, Llawenydd, gorawen, hoen, gorhoen, dyfyrrwch, diddanwch, digrifwch, menwyd.

Gauia, æ, Gwylan y môr, huccan.

Gaulus, i, Cŵch dwr, celwrn llaeth.

Gausapātus, a, um: Vn á gwisg gedenog am dano.

Gausape. pl. Gausapa. & Gausapium, ij: & Gausapes, is: & Gausapa, æ: & Gausapum, i: Mantell gedenog, mantell werddonig. Barf gedenog arw-hir.

Gausapina, æ, Hûg gedenog, mantell anaf.

Gaza, æ, Trysor brenhin, sŵllt, cyfoeth, heniar.

Gazella, æ, Anifail tebyg i iwrch o'r hwn y daw 'r mwsg.

Gazophylacium, ii, Cist drysor, sylltdy, trysordy, tŷ i gadw dodrefn a thlysau.

G E

Gehenna, æ, Vffern.

Gelābīlis, e, Hyrew, hygaul, hyfferr, hawdd ei rewi a'i geulo a'i fferru.

Gelasco, ĕre: Rhewi, ceulo, fferru.

Gĕlăsīnus, a, um: Vn o'r dannedd a ymddengys wrth chwerthin. Chwarthog, chwerthinog, a baro chwerthin.

Gĕlatina, æ, Rhyw saws.

Gĕlatio, ōnis, Rhewiad, ceulad, fferriad, fferdod.

Gĕlātus, a, um: Rhewedig, wedi ceulo, fferredig.

Gĕlĭcĭdium, ii, Rhew, dwr wedi rhewi.

Gĕlĭdus, a, um: Oer fel rhew, rhewlyd.

Gĕlo, āre, Rhewi.

Gelu, indecl. Ia, iáen, rhew, durew, oerfel.

Gĕmebundus, a, um: Alaethus, galarus, cwynfanus.

Gĕmellipara, & Gĕmellipera, æ: Yr hon a esgoro ar efelliaid.

Gĕmellus, i, Gefell.

Gĕminātim, Yn ddau ddyblyg.

Gĕminatio, ōnis, Dybliad, ailadroddiad, aildraethiad.

Gĕmino, āre, Dyblu, dyblygu.

Gĕminus, a, um: Dwbl, dauddyblyg, dau. Gĕmini, Gefelliaid.

Gĕmisco, ĕre: vid. Gĕmo.

Gemites, Maen gwyrthfawr, ac ynddo lûn dwy law ynghyd.

Gĕmitus, us, ui: Griddfan, cwynfan, ucheneid, ôch, ubain, ebwch.

Gemma, æ, Gemm, maen gwerthfawr.

Gemmarius, ii, Gemmydd, maenydd.

Gemmasco, ĕre: Dechreu blaguro.

Gemmeus, a, um: Tebyg i faen gwerthfawr.

Gemmifer, a, um: Vn yn arwain gemmau.

Gemmo, āre, Blaguro, blaendarddu, tyfu.

Gemmōsus, a, um: Gemmog, llawn main gwerthfawr.

Gemmula, æ, Blaguryn ieuangc. Gemmen.

Gĕmo, ŭi, ĕre: Griddfan, cwynofain, ochain, ubain, ucheneidio, ochi, ebychu, rhoi ebwch, alaethu, galaru, drygnadu.

Gemonidæ, Gwragedd beichiogion.

Gemonides, Main gwyrthfawr da i wragedd wrth esgor.

Gĕna, æ: Caead y llygad, grann, amrant, grûdd, llethr grûdd.

Gĕnealogi, ōrum, Achwyr.

Gĕnealogia, æ, Ach, ach ac edryf, edryd, ach ac edryd, gwelygordd.

Gĕnearcha, æ, Pencenedl, cyff cenedl.

Gĕner, i, Dawf, daw. Dof, Lib. Land.

Gĕnĕrabīlis, e, Hawdd ei genedlu.

Gĕnĕralis, e, Cyffredin, cyffredinol, hollawl.

Gĕnĕrasco, ĕre: Cenedlu, eppilio.

Gĕnĕrātim, Drwy bob rhyw, yn gyffredin.

Gĕnĕrātio, ōnis, Cenhedlaeth, cenedliad, biliad, eppiliad, eppilaeth.

Gĕnĕrator, ōris, Cenedlwr, eppilwr.

Gĕnĕro, āre, Cenhedlu, hilio, eppilio, ynnill eppil, cael plant. Ymddwyn, esgor, dwyn plant. Tyfu, cynnyrchu.

Gĕnerōsitas, ātis, Boneddigrwydd, dyledowgrwydd. Rhywiowgrwydd, rhywiogeiddrwydd, hynawsedd, mwyneiddrwydd.

Generosus, a, um: Bonheddig, dyledog, urddasrhyw, boneddigryw, gwiwryw, diledach, diledryw, yn hanfod o lin rywiog, cenhedlog. Rhywiog, rhywiogaidd, hynaws, mwynaidd. Da ei rywogaeth.

Gĕnesis, is, Cenhedliad, genedigaeth: y blaned y ganer un dani.

Gĕnethlia, ōrum: Gŵyl genedigaeth.

Genialis, e, Hy-wledd, yn ymroi i lawenydd a difyrrwch, drythyll, nwyfus, difyrr, digrif, hyfryd.

Gĕniculatim, O gwlwm i gwlwm, ynghylch y cymmalau. Linlin.

Geniculatus, a, um: Cymmalog, clymmog, glinieg fel pelydr llysiau.

Geniculum, i, Glin bâch, cymmal neu gwlm pelydr llysiau.

Genii, Y rhai ni wnant waith ond bwytta ac yfed.

Genīmen, ĭnis: Cenedl, cenhedlaeth.

Gĕnitāle, is, Dirgelwch gŵr neu wraig.

Gĕnitālis, e, A genhedlo.

Genitivus, a, um: A genhedlo. Anianol, cynenid.

Gĕnĭtor, ōris, Tâd, tadwys, cenhedlwr, eppilwr.

Genitrix, īcis, Mam, mammaeth, hon a genedla.

Genitura, æ: & Genitus, us, ui: Cenhedliad, eppiliad. Hâd yr eppil, rhith.

Gĕno, ŭi, ĕre: pro Gigno.

Genius, ii, Yr angel da neu ddrwg a dybygai gwŷr angred ei fod i bob dyn. Yspryd dŷn, naturiaeth ac anian ac anwyd dŷn. Hyfrydwch.

Gens, gentis, Cenedl, cenhedlaeth, pobl. Tylwyth. cinđawd

Gentīlis, e, Cenhedlawl, a berthyn i genedl, o'r un genedl, o'r un tylwyth, priodol i genedl.

Gentīlitas, ātis, Lliosowgrwydd pobl neu dylwyth, cystlwn, cystlynedd.

Gentilitius, a, um: A berthyn i genhedlaeth, cenhedlog, dyledog, bonheddig cynhwynol, diledach.

Genu, indecl. Glin. Genu flectĕre, Penlinio, cammu garr.

Gennalia, ōrum: Rhyw hosanau yn cyrraedd dros y gliniau. Gardysau.

Genuinus, a, um: Priodol, anianol, naturiol. Genuini dentes, Cilddannedd.

Gĕnus, ĕris, Rhyw, cenedl, paladr âch, cyff âch, bonedd, rhywogaeth, cenhedlaeth, hiliogaeth, edryd, carennydd, bragad. Mâth, modd, dull, gwêdd, ffunyd.

Gĕodĕsia, æ, Gwybodaeth i gael maint a dull peth. Mesuriad tir.

Gĕodĕtes, Mesurwr tir.

Gĕogrăphĭa, æ, Argraph y ddaiar.

Geographus, i, Argraphwr y ddaiar.

Geomantia, æ, Dewinbadaeth drwy wneuthur cwmpasau ar y ddaiar.

Geomantes, Vn yn arfer y cyfryw ddewiniaeth.

Geometra, & Geometres, æ: Daiarfesurwr.

Geometria, æ: Celfyddyd mesur daiar.

Geometricus, a, um: A berthyn i'r gelfyddyd honno.

Georgia, æ, Llafurwriaeth.

Georgica, ōrum, Llyfrau llafurwriaeth.

Germānī, Ellmyn.

Germānia, æ, Gwlâd yr Ellmyn.

Germānitas, ātis, Brawdoliaeth o un fam un dâd.

Germānus, a, um: A hanffo o'r un cŷff. Iawn, gwir, rhywiog, naturiol, priodol, o'r iawnrhyw. Gwirfrawd.

Germen, ĭnis, Cangen pren neu lysieuyn, blaendardd, blaguryn, baglurys, ysgywyll, twf blwyddyn, eginyn.

Germinālis, e: Blagurog, a flaendarddo.

Germinasco, ĕre: Dechreu blaendarddu.

Germinātio, ōnis, Blaendarddiad, tyfiad, blaguriad, blaendwf.

Germĭno, āre: Tarddu allan, blaendarddu, blaguro, egino, tyfu, dechreu tyfu.

Gĕro, gessi, ĕre: Dwyn, arwedd, arwain, cywain. Gwneuthur, trin. Gĕrĕre se, Ymddwyn, ymarwedd.

Magiſtratum gĕrĕre, dwyn ſwydd.
Gerontocomium, ii, Yſpytty hên ddynion, eluſendy.
Gerræ, ārum, Rhwyllwaith gwiail mewn ffeneſtri, dellt ffeneſtri, clwydau gwiail; cêr, ceriach.
Gerres, Mân benwaig.
Gerro, ōnis, Gwagſiaradwr.
Gĕrŭla, æ, Morwyn ddwyn, ſef yn dwyn dŷn bâch.
Gĕrŭlus, a, um: Dybortbwr, cludwr, cyweinwr.
Geſſampīni, Coed y cottwm.
Geſta, ōrum, Gweithred ardderchog.
Geſtāmen, ĭnis, Y peth a ddyger, baich, llwyth, teyrn-wialen.
Geſtātio, ōnis, Dygiad, cludiad, cyweiniad, arweddiad.
Geſtātor, ōris: Dygiawdr, arweddawdr.
Geſtatōrium, ii, Y peth y dyger vn arno, elor feirch, cerbyd, dygiawdr.
Geſtātus, us, ŭi. vid. Geſtātio.
Geſticularia, æ, Chwareu delwau, llambidyddiaeth delwau. Llangces a wna lambidyddiaeth.
Geſticulatio, ōnis, Gwneithuriad munudiau i ddynwared, fel y gwna 'r eppa; llambidyddiaeth. Chwydawiaith.
Geſtĭcŭlātor, ōris, Munudiwr, vn a wnel munudiau, chwareydd delwau.
Geſtĭcŭlor, āris, Gwneutbur munudiau, chwareu delwau, gwneuthur llambidyddiaeth.
Geſticŭloſus, a, um: Llawn munudiau.
Geſtio, ōnis, Gwneuthuriad, gorphenniad peth.
Geſtio, īui, īre, Dangos ewyllyſgarwch meddwl wrth ſunud corph, gwneuthur munudiau, llammu gan lawenydd, llaweu ddymuno, pucho.
Geſtĭto, āre, Mynych ddwyn, mynych arwedd, mynych wiſgo.
Geſto, āre, Dwyn, arwedd, arwein, gwiſgo.
Geſtor, ōris, Dygiawdr, arweddawdr.
Geſtuōſus, a, um: Llawn munudiau.
Geſtus, us, ŭi: Arweddiad, ymarweddiad, wynebwedd, wynebddrych, ymddygiad, gwneuthuriad munudiau, amneidiad.
Gēſum, i, Rhyw arfau rhyfel, cyllell, bidog.

G I

Gibber, ris. vid. Gibbus.
Gibber, a, um: Ceſn-grwm, cefnhwrrwg, vn a hwrrwg arno; crwmm, crwban, ceſn-grwba. Crothog, peth a a fo crwnn.
Gibberōſus, a, um: & Gibbōſus, a, um: Crwmm, ceſn-grwm, yſgwyddgam.
Gibbus, a, um: vid. Gibber, a, um.
Gibbus, i, Hwrrwg, cnwcc.
Gĭganteus, a, um: Cowraidd.
Gigantomachia, Rhyfel y cawri a'r duwiau.
Gigas, antis, Cawr, cowres, gwiddon.
Gigno, gĕnui, ĕre: Ynnill eppil, ynnill plant, cenedlu, eppilio, cael plant, planta, magu, ymddwyn, eſgor: deor: Gwneuthur, peri.
Gilvus, a, um: Cochliw, melyn, melyngoch.
Gingĭber. vid. Zinziber.
Gingīua, æ, Gorchfanedd, gorchanfanedd, cig y dannedd, yr ên y bo 'r dannedd ynddi.
Gingrīna, æ, Pibell fechan.
Gingrinator, ōris, Pibydd, gŵr wrth gerdd.
Gingrio, īre, Clegr, lleiſio fal gwyddau.
Girgillus, i, Cengliadr, yſtyllod dirwyn.
Girŭli, Crethyll.

G L

Glăbella, æ, Cyfwng yr aeliau.
Glăbellus, a, um: Llwm, moel, heb flew, diflew.
Glăber, bra, um: Llwmm, llyfn, diflew, wedi ei hiſio, giniedig.
Glăbreo, ēre: & Glabreſco, ĕre: Bod yn llwmm, bod yn foel, bod yn noeth, llymhau, noethi, moeli: mynd yn llwmm, yn noeth, yn foel.
Glabrētum, i, Llannerch lom heb nac ŷd na gwellt arni.
Glabriones, Moelion, moeliaid, heb wâllt.
Glabro, āre, Noethi, llymhau, moeli, hiſio, ginio.
Glăciālis, e, Lle bo ia, rhewlyd.
Glăcies, ēi, Ia, iaën.
Glacio, āre, Ceulo, mynd yn ia, troi yn ia, rhewi.
Glăcĭto, āre, Clegr, lleiſio fel gwyddau.
Glădiātor, ōris, Cleddyfwr.
Gladiatūra, æ, Ymladd cleddyf.
Gladiŏlus, i, Cleddyfan, bidog, cyllell hely, trwyddew.
Glădius, ii, Cleddyf, cyllell. Cledren. Gladius anceps, cleddyf dau finiog.
Glandātio, ōnis, Porthi môch â mês, meſa, caſgl mês.
Glandĭfer, a, um: A ddwg mês.
Glandium, ii, Gwddf baedd, neu y rhann neſaf i'r gwddf.
Glandŭla, æ, Meſen fechan, y rhann o wddf mochyn lle bo mês.
Glandulōſus, a, um: Llawn mês, meſog, chwarrennog.
Glanis, & Glanus, Rhyw byſgodyn.
Glans, dis, Meſen. Pob aeron coed. Pelen o blwm neu fettel arall. Chwarren. Cneuen gwialen gŵr. Tinſang, rhefrſang. h. e. Suppoſitorium.
Glăphyrus, i, Digrif, difyr, hyfryd, hoyw.
Glārĕa, æ, Graian, gro, marian. Tywod.
Glāreŏla, æ, Graienyn, man-ro.
Glāreōſus, a, um: Graianog, llawn gro.
Glaſtum, i, Glâs. A hwn y lliwiai 'r Brython gynt eu hwynebau i gael bod yn erchyll yn rhyfel.
Glaucium, ii, Sûdd y llyſieuyn a elwir Meminthe.
Glaucĭto, āre, Llefain fal cenew ci.
Glauciŏlus, March llygadfrith.
Glaucōma, æ: & Glaucōma, ătis: & Glaucomatum, i: Clefyd llygaid, y wilammeg.
Glaucopis, Dŷn a llygaid fal cath neu dylluan neu lew iddo.
Glaucus, a, um: Glâs, gwyrddlas, lliw 'r wybren. Gwyrddwyn. Glauci oculi, Llygaid tanlliw diſgleirloyw. Glaucus equus, March glâs, cethinllwyd, gwineu-las.
Glaux, cos, Tylluan, rhywogaeth ar feillion.
Glēba, æ, Tywarchen, tywerchyn, priddell, priddyn, telpyn o bridd, mownen. Talp o garreg.
Glēbōſus, a, um: Priddellog, tywarchog.
Glebŭla, æ. Diminut. à Gleba.
Gleſſum, i, Griſial, beril.
Glīrārium, ii, Lle y megir pathewod.
Glis, īris, Pathew, mâth ar lygoden.
Glis, gliſſis, Pridd lleſtri, priddgiſt.
Glis, itis, Yſgallen.
Gliſco, ĕre, Tyfu, cynnyddu, angwanegu. Braſſáu, tewychu. Chwennychu yn fawr, rhybucho.
Glŏbo, āre, Crynhau, crynhoi, pellenu, cronnellu.
Glŏbōſitas, ātis, Crynnder.
Glŏbōſus, a, um: Crwnn fal pêl.
Glŏbŭlus, i, Pelan, pellen fach, glain, boglyn.
Glŏbus, i, Glain, globyn, pêl, pellen, cronnell. Cynnulleidfa o ddynion neu anifeiliaid wedi ymdyrru 'nghŷd. Cnappan. Lanæ globus, Cudyn o wlân, ſyppyn.
Glŏcio, īre, Cloccian fal iar, gregar.
Glŏmĕrāmen, ĭnis: Pellen, pelen, twyſg.
Glŏmĕrātio, ōnis, Dirynniad yn bellen, pelleniad. Rhygyng march.
Glŏmĕro, āre, Dirwyn yn grwnn, pellenu, pelenu, dyrynnu. Twyſgo, cymmanfau. Glomerare greſſus, Rhygyngu.
Glomerōſus, a, um: Crwnn fel pellen, wedi heidio ynghŷd, pellennog, wedi ei ddirwyn.
Glomus, i: & Glŏmus, ĕris: Pellen.
Glōria, æ, Clôd, gogoniant, moliant, vrddoniant, gorhydri. Rhagoriaeth, ardderchawgrwydd. Gloria inānis, Gorwagclod, gwagogoniant, coegfawl, gwagfoſt.
Gloriabundus, a, um: Ffroſtus, bocſachus, ymfolychus.
Gloriātio, ōnis, Gogoneddiad, ffrôſt, bocſach, molach.
Gloriator, ōris, Ffroſtiwr, ymffroſtiwr, ymfolychwr

ymfalychwr, bocsachwr.
Glōriŏla, æ, Gogoniant, clôd, molach.
Glōrior, āris, Ymogoneddu, ymffrostio, ymfolychu, bocsachu, ymglodfori.
Gloriōsus, a, um: Moliannus, gogoneddus, gogoned, ardderchog, rhagorol, hynod, cymmeradwy, cymmyrreddus, clodfawr, canmoladwy. Rhullfalch, ffrostus, bocsachus, rhodresgar.
Glos, ōris, Chwaer yn y gyfraith, sef chwaer gwr un, neu wraig brawd.
Glossa, æ, Tafod. Deongliad ar ymadrodd tywyll.
Glossaria, ōrum: Elor cyrph meirw.
Glossēma, ătis, Hen air dieithr.
Glossogrāphus, i, Deonglwr hen eiriau dieithr.
Glottis, ĭdis, Tafod. Aderyn tafot-hir o ryw sofliar.
Glōtero, āre, Lleisio fel gylfin-hir.
Glubo, bi, ĕre: Dirisgo prenn, digroeni, blingo, hisio, ginio.
Glūma, æ, Gwisg yr ŷd.
Gluo, ui, ĕre: Gwasgu 'n dôst.
Glūten, ĭnis, Ysglowring, ysgrawling, glûd.
Glutināmentum, i, Peth i rwymo ac i ludio, sŷth.
Glutino, āre, Gludio, ysgrawlingo, ysglawringo, cyssylltu, rhwymo.
Glutinōsus, a, um: Gludiog, yn rhwymo, yn glynu wrth.
Glutĭnum, i. vid. Glūten.
Glūtio, ire, Llyngcu, cegu.
Glūto, ōnis, Dyn glŵth, bolrhwth, afierw.
Glūtus, a, um: Wedi ei gyssylltu.
Glycia, ōrum, Doluriau ar drwyn.
Glycyrrhiza, æ, Licoris, y chwegwraidd, perwraidd.

G N

Gnāritas, āris, Cyfarwyddyd, cywreinrwydd, gwybodaeth.
Gnārus, a, um: Cyfarwydd, celfydd, cywraint, hyfedr. Adnabyddus.
Gnata, æ, Merch.
Gnatus, i, Mab.
Gnathos, Bochgern, gên, asgwrn gên.
Gnavus, a, um: Bywiog, pybyr, esgud, blawdd, heinif, chwyrn.
Gnesium, Y gwir eryr.
Gnōma, æ, Llâth i fesur tir. Synhwyrwers, doethwers.
Gnōmon, ŏnis, Y dant yr adweinir oedran march wrtho. Nodwydd y deiol, bŷs y deiol. Lluniawdr, ffonn llâth.
Gnōmonice, es, Celfyddyd i wybod gosodiad a mesur gwlâd.
Gnotus, us, ŭi: Gwybodaeth.

G O

Gobio, ōnis, Y pysg a elwir gwyniad.
Goetia, æ, Rhyw fâth ar hudoliaeth.
Gomor, Rhyw fesur.

Gonagra, æ, Dolur yn y gliniau, glinwst.
Gongylium, Pelen physygwriaeth. gwreiddyn erfinen.
Gonorrhæa, æ, Had-red, hâdlif.
Gorgonia, Cwrel.
Gossampinus, a, um: Y prenn cottwm.
Gossipium, ii, Y prenn cottwm, y gwlânbren.

G R

Grăbātus, i, Glŵth, gwely, gwely bâch.
Grăcĭlentus, a, um: vid. Grăcĭlis.
Gracilesco, ĕre, Culhau, curio, meinhau, teneuhau, eiddilo, mynd yn deneu.
Grăcĭlis, e, Cûl, eiddil, main, teneu, achul, meindwf, tlŵs.
Gracilitas, ātis: & Gracilitudo, ĭnis: Culni, eiddilwch, meindra, teneuder.
Grăcŭlus, & Grācus, i: Cogfran.
Grădārius, a, um: Ymdeithwastad, rhygyngog.
Gradātim, Mewn trefn, ar gylch, y naill ar ôl y llall, o fesur ychydig ac ychydig, o fesur cam a cham.
Grădātio, ōnis, Mâth ar ymadrodd pan fo y rheswm yn codi o râdd i râdd, gradd-iaith. Grisiau.
Grādātus, a, um: Yn risiau, yn raddau.
Gradior, gressus sum, gradi: Cerdded, rhoi camrau, rhodio.
Grădus, us, ŭi: Grâdd, dring, llettring, gris, cam, ffonn ysgol, cogwrn tro, ysgol faen. Grâdd carennydd. Grâdd o oruchafiaeth. Grâdd ysgol. Cam o ddwy droedfedd a hanner. Lentus gradus, araf-gam.
Græcè, Yngroeg.
Græcia, æ, Groeg, gwlâd Roeg.
Græcisso, āre, Groegeiddio.
Græcor, āris, Gloddest, wttresa, byw mewn anllywodraeth a godineb.
Græcus, a, um: A berthyn i'r Groeg, a berthyn i'r Gryw. Groegaidd, Groegwr.
Graiugĕna, æ, Groegydd geni, Groegydd aned, Groeg ener.
Grallæ, ārum, Baglau, tudfachau, ystudfachau.
Grallātor, ōris, A gerdda ar dudfachau.
Grallātōrius, a, um. Grallatorius gradus, Braf-gam, hir-gam, hydd-gam megis ar dudfachau.
Grāmen, ĭnis, Glas-welltyn, gwelltglas, blewyn glâs, irwellt, gweirwellt. Pob mâth ar lysieuyn. Gramen resectum, Adladd, adlodd.
Grămiæ, ārum: & Gramæ, ārum: Llysnafedd llygaid, môl.
Gramineus, a, um: Gwelltog, ir-las.
Graminōsus, a, um: Gwelltog, llawn glas-wellt.
Gramma, ătis: Llythyren.
Grammaticus, Scrifennedydd, ysgrifennydd.
Grammatica, æ: & Grammatice, es: Gramadeg. Llythyr-iaith, llythyreg.
Grammaticus, i, Gramadegwr.

Grammaticus, a, um: Gramadegaidd.
Grammatista, & Grammatistes, æ: Coeg ramadegwr.
Grammatocyphon, A 'sgrifenno ar ei lin.
Grammatophylacium, ii, Lle cadwer ysgrifennadau hen gofion.
Gramme, es, Hyd heb lêd, llin, llinell.
Grămōsus, a, um: A llygaid molog iddo.
Granarium, ii, Lle i gadw ŷd, ydle.
Granatum, i, Afal gronynnog.
Granātus, a, um: Gronynnog.
Grandebăle, Blew'r cesseiliau.
Grandæuitas, ātis, Henaint, henoed, gŵth o oedran.
Grandævus, a, um: Oedrannus, hên, oesog. Oesbraff. D. G.
Grandesco, ĕre: Myned yn fawr, tyfu, cynnyddu.
Grandicŭlus, a, um: Gofawr, fyrn fawr.
Grandigro, āre, Rhedeg ymmaith.
Grandilŏquentia, æ, Araith fawryddig, araith fawrygus, mowr-air.
Grandilŏquus, a, um: Mawr-eiriog, ymadroddfawr.
Grandinōsus, a, um: Cenllysgog.
Grandĭnat, Mae 'n genllysg.
Grandĭno, āre, Bwrw cenllysg.
Grandio, īre, Gwneuthur yn fawr.
Grandis, e, Henaidd, mawr, amryffle, maith, hir, braisg, uchelbris.
Grandĭtas, ātis, Maint, mowredd, breisgedd, henaint.
Grandiuscŭlus, i, Gofraisg, fyrn fawr, fyrn oedrannus, mewn gwth o oedran.
Grando, ĭnis, Cenllysg, cessair. Grando porcōrum, Brech y môch.
Grānifer, a, um: A ddwg grawn neu gnewyllion.
Granōsus, a, um: Gronynnog.
Granta, æ, Caer Grawnt.
Grānum, i, Gronyn, grawn ŷd, yden, telchyn.
Graphiarium, ii, Gwain pinnau du.
Graphiarius gladiolus, Cyllell binnau.
Graphice, es, Ysgythrad, cerfiad, paentiad.
Graphicè. Adverb. Yn gywrain ac yn gelfydd.
Graphicus, a, um: Wedi ei weithio yn gywraint, ac yn ddestlus berffeithgwbl.
Graphis, ĭdis, Celfyddyd portreio, a thynnu lluniau.
Grăphium, ii, Pwntr, pwyntl.
Grassatio, ōnis, Anrheithiad, yspeiliad, difrawd.
Grassātor, ōris, Yspeiliwr, anrheithiwr, treisiwr.
Grassor, āris, Yspeilio ar y priffyrdd: cyrchu yn gynddeiriog am ben. Cerdded, myned heibio.
Grātabundus, a, um: Diolchgar, llawen.
Grātes, nomin. & accus. Diolwch, diolch.

Grātia,

Grātia, æ, *Grâs, rhâd, llâd, cêd, dawn. Cyfrif, bri, hoffedd, tegwch, harddwch, hawddgarwch. Cennad, caniattáad. Heddwch, cymmod, cariad. Achos, achlysur.*

Gratificatio, ōnis, *Diolchgarwch, rhyng bôdd, cymmwynasedd.*

Gratificor, āris, *Gwneuthur cymmwynas yn fodlon ddiolchgar, gwneuthur cymmwynas, rhoi cêd.*

Gratiōsus, a, um: *Grasusol, diolchgar, rhadlawn, hyddawn, hyged, rhadfawr. Hôff, mewn cyfrif, mewn bri, mewn urddas.*

Gratis, *Yn rhâd, heb haeddiant, yn hael.*

Gratitūdo, ĭnis, *Diolchgarwch, caredigrwydd.*

Grātor, ātis, *Diolch, rhoi diolch, bod yn llawen am ddaioni iddo ei hun neu arall.*

Gratuĭtò, *O ewyllys da, yn rhâd.*

Gratuĭtus, a, um: *Rhâd, heb na mael na thâl, heb na gwobr na gwerth, a roer yn rhâd ac yn ddilôg. A wneler o ewyllys da ac yn rhâd heb gyflog.*

Grātŭlābundus, a, um: *Llawen orawenus, diolchus.*

Grātŭlatio, ōnis, *Diolchgar lawenychiad o achos un arall, diolchgarwch.*

Grātŭlor, āris, *Llawenychu er mwyn un, diolch, dangos ei fod yn llawen ddiolchgar dros arall.*

Grātus, a, um: *A ddiolchgar dalo 'r pwyth am gymmwynas, diolchgar, diolchus. Caredig, cymmeradwy, bodlon. Hyfryd, croesawus, a chroeso iddo.*

Grăuātè, & Grauatim, *Yn anhawdd, yn anfoddog, yn anfoddlon, yn anewyllysgar.*

Grăuātus, a, um: *A wnelo yn anhawdd ac yn anewyllysgar. Anfoddog. Llwythog, a fo trwm ei faich. Trymhyrddig, trymluog.*

Grăuēdinōsus, a, um: *Pendrwm, a haro i'r pen drymhau, gormwythog, â'r gormwyth neu 'r anwyd arno.*

Grăuēdo, ĭnis, *Trymder, gofid: y gormwyth, yr anwyd.*

Grăueōlens, tis, *Drewllyd, drewedig, peth trymsawr.*

Grăueōlentia, æ, *Drewi, drygsawr, drwgarogl.*

Grăuesco, ĕre: *Bod tan lwyth, bod tan faich, trymhau, amdrymmu, myned yn drwm.*

Grăuicor, dis, *Trwmgalon.*

Grauiditas, ātis, *Amdrymder, beichiogi, torrogrwydd.*

Grauido, āre, *Beichiogi, gwneuthur yn feichiog, trymhau.*

Grauidus, a, um: *Beichiog, cyfebr, cyflo, torrog; amdrwm.*

Grăuis, e, *Trwm, amdrwm, athrwm, gorthrwm. Gofidus, poenus. Dwys, pwysfawr, ffrwythlon, mawr, amrosgo. Pwyllog, prûdd, doeth. Dilys, safadwy, dianwadal, drewedig, drewllyd.*

Grăuitas, ātis, *Dwysder, pwylledd, awdurdod. Pwys, trymder, gorthrymder.*

Grauiusculus, a, um: *Godrwm, lledtrwm, goddwys, gobwysfawr.*

Grăuo, āre, *Trymhau, llwytho, pynnio, dwyso, pwyo ar, gofidio.*

Grĕgalis, e, *O'r un gre, o'r un gyrr, o'r un ddiadell.*

Grĕgarius, a, um: *O'r ddiadell gyffredin, o'r fintai gyffredin.*

Grĕgātim, *Yn finteioedd, yn ddiadelloedd, yn yrroedd.*

Grĕgo, āre, *Casglu yn finteioedd.*

Grĕmiale, is, *Arffedog. Brethyn arffed, lliain arffed.*

Gremium, ii, *Cyfwng y ddau forddawyd yn enwedig i wraig, ceuedd y morddwydydd, arffed.*

Gressibilis, e, *A allo gerdded.*

Gressus, us, ui: *Cerddediad, cam.*

Grex, grĕgis, *Diadell, gre, cadw, gyrr, parri; Cenfaint, sef o foch. Cnûd, sef o fleiddiau. Mintai, haid, torf.*

Gricenia, æ, *Tennyn prâff.*

Griphus, i, *Rhwyd. Dychymmyg, ymadrodd tywyll.*

Grossulus, i, *Ffigyssen fechan anaddfed.*

Grossus, i, *Ffigyssen ir-las anaddfed.*

Grūma, æ, *Croesffordd bedeirffordd. Rhyw offeryn i fesur tir.*

Grūmulus, i, *Twyn bâch, twmpethyn, bryncyn, twmpath twrch daiar, twmpath morgrug, gwely mewn gardd.*

Grūmus, i, *Twmpath, bryncyn, twyn o bridd y wâdd, swpp, twrr.* Grumus sanguinis, *Tolchen o waed.*

Grundio, & Grunnio, īre: *Grwytho, grydwst, grydian, erthychain fel môch.*

Grunnītus, us, ŭi: *Grwyth, grydwst, erthwch môch.*

Gruo, ĕre, *Geran, gerain, lleisio fal garan.*

Grus, gruis, *Garan, crŷr, crychyr, aderyn garhir.*

Gryllus, i, *Rhyw locust, rhyw filyn mwy nâ cheiliog rhedyn yn yssu ydau.*

Gryphus, i, *Dyn trwyn-gam, un a thrwyn fel gwalch.*

Gryps, phis, *Griffwn, aderyn llwch gwin. Dŷn trwyn gam fel gwalch.*

G V

Guaiacum, *Pren da ei goed i iachau 'r frêch fawr.*

Gŭbernācŭlum, i, *Llyw, pen ôl y llong. Llywodraeth gwlâd.* Ansa gubernaculi, *cŷff y llyw.*

Gŭbernātio, ōnis, *Llywodraeth llong, llywodraeth, gwladwriaeth.*

Gŭbernātor, ōris, *Llywydd llong, llywydd, llywiawdr, llywodraethwr. Cyfarwyddwr.*

Gŭbernātrix, īcis, *Llywodres, llywodraethferch.*

Gŭberno, āre, *Llywio, rheoli, cyfarwyddo.*

Gŭla, æ, *Y sefnig, y gêg, y ffordd i'r cylla, gwddyf. Glythineb. Ffroen megin.*

Gulliōce, *Cibau gleision cnau ffrengig.*

Gŭlones, *Dynion glythion aflerw.*

Gŭlōsus, a, um: *Glwth, rhawth, ceulrhwth, aflerw.*

Gummi. indecl, & Gummis, is: *Gwm a ddeigrynna allan o goed.*

Gummōsus, a, um: *A llawer o gwm ynddaw.*

Gurdus, i: *Ynfydwas.*

Gurges, ĭtis: *Llynn anoddyn, llyngclynn, caddug-lynn, mor-gerwyn, llynn troedig. Ffrwd arwfor grôch.*

Gurgĭto, āre, *Llyngcu.*

Gurgulio, ōnis. vid. Curculio.

Gurgustium, ii, *Trigfa dywell, twll caddug, cuddygl, twlc, cutt, bŵth.*

Gustātor, ōris, *Menestr, chweithwr, archwaethwr.*

Gustatōrium, ii, *Gwleddfa, lle i wledda.*

Gusto, āre, *Chwaethu, archwaethu, blasu, profi, cael prawf, cael tammaid prawf.*

Gustus, us, ŭi: *Chwaith, archwaeth, blâs.*

Gutta, æ, *Dafn, defnyn, deigryn, dos, distell, defniyn.*

Guttātim, *Yn ddafnau, yn ddefni, yn ddefnynnau, o fesur dafn a dafn.*

Guttātus, a, um: *Defnynnog, a dafnau arno, a deigrynnau ynddo.*

Guttula, æ, *Dafn bâch.*

Guttulus, i. Diminut à Guttus.

Guttur, ŭris, *Cêg, breuant, corn peri, gwddf.*

Gutturnium, ii, *Cawg ymolch.*

Gutturōsus, a, um: *Cegog, cegrwth.*

Guttus, i, *Rhyw gawl. Llestr olew, cawg ymolchi.*

G Y

Gymnas, ădis, *Ymarfer, cynnefindra.*

Gymnasium, ii, *Lle i ymarfer, cynnefinfa, ysgol ddŷsg, ysgoldŷ.*

Gymnasiarcha, æ: & Gymnasiarchus, i: *Pen ysgolfeistr, penmeistr ysgol, pennaeth ysgol, penllywydd ysgol.*

Gymnasta, æ: & Gymnastes, æ: *A ddysg blant i ymaelyd, pen ymaelydd.*

Gymnus, *Noeth.*

Gynæcæum, i, *Gwreigty, mammaethdy, tŷ 'r merched.*

Gynæcearii, *Y rhai a fo 'n unty a gwragedd.*

Gynæcomites, *Cyfeillon gwragedd, gweision gwragedd.*

Gynæconomus, i, *Golygwr gwragedd.*

Gynæphilus, i, *A gâr wragedd, gwrageddwr.*

Gypso, āre, *Priddo, gwyn-galchu.*

Gypsum, i, *Priddgist, cymrwd calch.*
Gyrīnus, i, *Grifft y llyffaint.*
Gyro, āre, *Cylchu, amgylchu, cwmpasu.*
Gyrus, i, *Cylchyn, cylchdro, tro cwmpas, chwyldro.*

H A

Ha, *Ha, paid.*
Ha ha he, *Chwerthiniad.*
Hăbēna, æ, *Awen, awyn, afwyn, cynllyfan, carrai farchgen neu hyddgen. Llywodraeth.*
Hăbēnŭla, æ, Diminut.
Hăbeo, bŭi, ēre: *Cael, cahel, caffael, bod iddo, bod gantho ryw beth, bod ar ei helw, bod arno:* vt Habeo librum, *mae gennysi lyfr;* Habeo virum, *mae i mi wr;* Habeo desiderium, *mae arnasi chwant. Dala, gafaelu, meddu, meddiannu, mwynhau, trin; bwriadu, tybio. Trigo, cyfanneddu. Cadw. Cyfrif, prisio ar. Cymmeryd.*
Hăbĭlis, e, *Addas, cymmwys, cymmhesur, cyfaddas, hylaw, deheu.*
Habilitas, ātis, *Addasrwydd, cymmhwysder, abledd.*
Hăbitabilis, e, *Cyfanneddol, hydrig.*
Hăbĭtācŭlum, i, *Trigle, trigfa, trigias, trigiant, trefad, haddef, preswylfod, pryseddfod, ymogor, annedd, cyfannedd, trefred.*
Hăbĭto, āre, *Trigo, preswylio, pryseddu, cyfanneddu, annheddu, cartrefu, trefad.*
Habitūdo, ĭnis, *Cyflwr, gorddigor, dylî, pwynt, diwyg, hwylbwynt.*
Habĭtus, habitior, *Pwyntus, diwygus, da ei ddylî, mewn diwyg da, tew, brâs.*
Habitus, us, ŭi: *Cyflwr, gorddigor, ansodd, gwedd, agwedd, dull, môdd, diwyg, dyli. Ymddygiad corph. Greddf. Gwisg, dillad, addurn.*
Hâc, *Heibio yma, ffordd yma.*
Hactēnus, *Hyd yma, hyd hyn, hyd yn hynn.*
Hæc, *Hon.* vid. Hic.
Hædus, &c. vid. Hœdus. &c.
Hæluolæ, *Rhyw rawnwin.*
Hæmatinum, *Gwydr côch.*
Hæmathoes, *Aderyn a elwir Coesgôch.*
Hæmatītes, æ, *Gwaed-faen, maen gwaed-liw.*
Hæmorrhois, ĭdis, *Clwy 'r marchogion, lledewigwst. Rhyw sarph.*
Hæreditārius, a, um: *Treftadol.*
Hærēditas, ātis, *Etifeddiaeth, tref tad, treftadaeth.*
Hærēdium, ii, *Maenol, maenor, rhandir, uchelwrdir, treftadawl ddylyed.*
Hæreo, hæsi, ēre: *Glynu, gludio, gafaelu 'n dynn. Amman, ymattal.*
Hæres, ēdis, *Etifedd, dyledog, treftadog.*
Hæresco, ĕre, *Glynu yn dynn.*
Hæresiarcha, æ: & Hæresiarchus, i: *Pen heretic, pennaeth geu-gred.*
Hæresis, is, *Cam grêd, geu-gred, heresi. Mympwy gadarngref am dda neu ddrwg.*
Hæreticus, i, *Heretic, un cam-gred, un geu-gred.*
Hæsitantia, æ, *Petrusder, ammeu, attal dywedyd, rhwystr tafod.*
Hæsitātio, ōnis. Idem.
Hæsĭto, āre, *Glynu, rhuso, sefyll, ammeu, petruso, arswydo, ofni.*
Hagiogrăpha, *Yr ysgrythur lân.*
Halcēdo, &c. vid. Alcedo.
Halcyon, ŏnis, *Aderyn bâch a nytha ar feisdon y môr ar dywydd têg.*
Halcyoneus, a, um: Halceonei dies, *Dyddiau tawel têg pan nytho 'r* Halcyon. *Tawelhin, arafhin.*
Halcyonium, ii: *Y môr-ewyn wedi caledu.*
Halec, ēcis, *Penwag, pennog, ysgadenyn.*
Haliæĕtus, *Rhywogaeth eryr. Hebog. Môr eryr.*
Halias, ădos, *Ysgraff.*
Halicutica, *Llyfrau yn danges cynneddfau pysgod.*
Haliphæus, *Pren chwerwgnwd ni phrawf dim o hono ond môch.*
Halipneumon, *Rhyw for-bysg, morysgyfaint.*
Hālito, āre, *Mygdarthu, anadlu.*
Hālitus, us, ŭi: *Mygydarth, anadl.*
Hallucinatio, ōnis, *Dallineb meddwl, tywyllni synwyr, siommedigaeth, cyfeilorn.*
Hallucĭnor, āris, *Bod yn siommedig, bod mewn cyfeilorn, bod mewn amrysusedd, cyfeiliorni.*
Hallus, i: & Hallux, ūcis: *Bawd troed yn myned tros y bys nesaf atti.*
Halmădes, *Grawn olewydd o'r heli.*
Halo. vid. Halos.
Hālo, āre, *Bwrw arogl, arogli, rhoi sawyr.*
Halos, *Cylch goleu o amgylch y lleuad, y gnottai.*
Halter, ēris, *Y hêl neu 'r pwys plwm a ddeil rhaffgerddedwyr yn eu dwylo.*
Hāma, æ, *Bâch mawr i dynnu tai i lawr mewn perygl tân.*
Hāmātus, a, um: *Bachog, a bachau arno.*
Hāmaxa, æ, *Saith seren y gogledd, llûn y llong.*
Hāmiota, æ, *Genweiriwr.*
Hāmo, āre, *Cammu fel bâch, bachu.*
Hāmotrahōnes, *Pysgodwyr bachau.*
Hāmŭlus, i, *Bâch bychan, ystum-fach.*
Hāmus, i, *Modrwy lluryg, cadwyn, bâch, creffyn bachog ar gist. Heisyllt cywarch, heislan.*
Hapsus, i, *Dylofyn o wlân.*
Hăra, æ, *Cutt môch, twlc môch, tcut gwyddau, craw môch, crewyn. Cren*
Hăriŏla, æ, *Dewines, swynwraig.*
Hăriŏlātio, ōnis, *Dewindabaeth, dewiniaeth.*
Hăriolor, āris, *Dewiniaw.*
Hăriŏlus, i, *Dewin.*
Harmŏnĭa, æ, *Cytgerdd, cynghanedd, cyfan-gan, pereidd-gan; cerdd, puroriaeth.*
Harmonicus, a, um: *Melys-gan, cynghaneddol.*
Harpāgo, ōnis, *Gafaelfach llong, offeryn i yrru cylchau ar lestr, tynnfach i godi peth o'r dwr.*
Harpāgo, āre: *Cribddeilio, dwyn o drais.*
Harpastum, i, *Rhyw hêl fal pêl droed.*
Harpax, ăgis, *Gafaelfach llongwr, chwerfan gwerthyd.*
Harpe, es, *Cleddyf tebyg i bladur.*
Hăruspex, ĭcis, *Ymysga-ddewin.*
Haruspĭca, æ: *Ymysgar-ddewines.*
Haruspicĭna, æ, *Ymysgar-goel, dewindabaeth ymysgar.*
Haruspicium, ii, Idem.
Hasta, æ, *Gwayw, gwaywffon, saffwy, rhethren, llôst, arllost.*
Hastarium, ii, *Arwerthiad cyhoedd dan y llumman.*
Hastātus, a, um: *Gwaywawr.*
Hastīle, is, *Paladr gwayw, llôst, honllost.*
Hastŭla, æ. Dim. ab Hasta.
Hau, *Ow, och.*
Haud, *Ni, nid, nag ê, nid dim.*
Haudquaquam, *Nag ê, nid dim, nag ê ddim.*
Haurio, si, īre: *Tynnu allan, gollwng, gwallaw, dywallaw, tywallt, gwagcau, diyspyddu, sugno allan. Goddef. Bwytta, yfed, difa, yssu, llewa, traslyngcu, cegu, diwalldrain. Gwarando, yfed y chwedl, yfed ei ddŷsg, dysgu yn awyddus.*
Hauritōrium, ii. vid. Haustrum.
Haustrum, i, *Olwyn pydew i godi dwr. Llestr i godi dwr.*
Haustus, us, ŭi: *Traslwngc, trancell, tynniad, tynn, tarlwngc.*

H E

Heana, æ, *Sylfaen. Gwaelodsang llong.*
Heautontimorumenos, *Comedi o waith Terentius, a arwyddoccáa un yn ei gystuddio ei hun.*
Hebdŏmăda, æ: & Hebdŏmas, ădis: *Wythnos.*
Hĕbĕnus, i, *Rhyw brenn.*
Hĕbeo, ēre: & Hebesco, ĕre: *Pylu; coegi.*
Hĕbes, ĕtis, *Pŵl, hurt, trymhyrddig, trymluog, coeg.* Hebes visus, *Pŵl olwg.*
Hebetesco, ĕre: *Pylu, myned yn bŵl.*
Hĕbĕto, āre, *Pylu, gwneuthur yn bŵl. Pylu, myned yn bŵl, llaesu, ysllaccio, coegi.*
Hebetūdo, ĭnis, *Pylni, hurtrwydd, trymder.*

Hĕcatombe, es, Aberth cant o anifeiliaid.
Hecatompŏlis, Cantref, gwlâd a chan tref ynddi.
Hecatompus, Perchen cantroed.
Hĕcăton, Cant.
Hecatonchīrus, Perchen can llaw.
Hecatontarchus, Canwriad, pennaeth cannwr.
Hecta, æ, Coden a gyfyd ar fara wrth grasu. Dylyfiad gên. Gwagbeth, gwaelbeth dibris.
Hectĭca, æ : & Hectice, es : Crŷd gwresog yn peri i'r corph ddarfod.
Hĕcyra, æ, Chwegr.
Hĕdĕra, æ, Eiddew, eiddiorwg.
Hederaceus, a, um : O'r eiddew, o'r eiddiorwg.
Hĕdĕrĭger, a, um : A ddwg eiddew.
Hĕdĕrōsus, a, um : Eiddewog, llawn eiddew.
Hedychroum, Mygydarth aroglber a bair lliw da ar vn.
Heheu, Ai how, och fi.
Hei, Gwae fi, och fi.
Helciārius, ii, Tynnwr llong, vn a dynno pethau i'r llong.
Helcium, ii, Offer march tynnu, ystarn march.
Helcylma, ătos, Ewyn arian, gorserw arian, ammhuredd arian.
Helictēres, & Helĭcæ, Modrwyau clustiau, clust-dlysau.
Heliocamīnus, i, Cell a fô yngwrês yr haul.
Heluatio, ōnis, Glythineb, gwangciad, ymgegiad.
Heluātus, a, um : A yssodd ac a gegodd hyn a feddai.
Heluo, ōnis, A gego ac a ysso'r cwbl, ceg-rwth, dyn glwth aflerw, gloddestwr, wittreswr, afradlonwr, difawr, yswr.
Heluor, āris, Cegu, yssu'r cwbl, bolera, hopranu, afradloni, bwytta yn aflerw, gwangcio.
Helŭus, a, um : Lliw gorwyn-goch, gwyn-goch.
Hem, O, ow nagê, oni weli di?
Hĕmĕris, Rhyw goed yn dwyn mes.
Hemĕrobius, Pryf yn byw ddiwrnod.
Hemerodrŏmus, A redo lawer mewn diwrnod.
Hemicrania, æ, Y meigryn.
Hemicranicus, Clâf o'r meigryn.
Hemicyclus, i, Hanner cylch.
Hēmīna, æ, Mesur o ddêg wns.
Hēmiŏlius, a, um : Cymmedrol o gymmaint a hanner cymmaint.
Hemiplexia, æ : Y parlys o'r naill du.
Hemis, Hanner.
Hemisphærium, ii, Hanner cylch yr wybren.
Hemistichium, i, Hanner gwers, hanner braich cerdd.
Hemitŏgium, ii, Hanner hûg, mantell gwttig.
Hemitritæus, a, um : Crŷd hanner tridiau.

Hendecasyllabus, Cyhydedd cerdd dafod o vn sillaf ar ddêg.
Henula, æ, Cappel bâch.
Heo, Ho, ho.
Hēpar, ătis, Afu, au.
Hepatārius, a, um : O'r afu, clâf o'r au.
Hepaticus, a, um. Idem.
Hepatītes, æ, Maen gwerthfawr ar lûn afu.
Hēpiălus, i, Pry'r ganwyll.
Hepsēma, Newyddwin a ferwer hyd y traian.
Heptaphonus, a, um : Saithseiniawg.
Heptēris, is, Llong seith-rwyf.
Hera, æ, Arglwyddes, meistres.
Heraclius lapis, Ehedfaen, maen ehed, yr eur-faen i brofi'r aur.
Herba, æ, Llysieuyn, glaswellt, gwelltglas, corsen ŷd, eginyn.
Herbaceus, a, um : O'r llysiau, llysieuwedd.
Herbarius, ii, Llysieuwr.
Herbasco, & Herbesco, ĕre : Tyfu yn llysieuyn. Dwyn chwynn a gwyddeli.
Herbeus, a, um : Glâs fel y glaswellt.
Herbĭdus, a, um : Llysieuog, llawn glaswellt.
Herbĭfer, a, um : A ddwg lysiau neu laswellt.
Herbĭgrăda, æ, Malwen a gerdd ar y glaswellt.
Herbĭlis, e, A berthyn i lysiau, a ymbortho ar laswellt.
Herbōsus, a, um : Glaswelltog, gwelltog.
Herbŭla, æ. Diminut. ab Herbâ.
Hercisceor. vid. Erciscеor.
Hercle, & Hercŭle : Yn wir, yn ddiau, yn wir ddiau, rhof a Duw.
Hercŭlānus, & Herculeus, a, um : A berthyn i Hercŭles. Calonddewr, drûd, gwŷch, caled, anorfod. Herculeus morbus, yr haint digwydd. Herculeus nodus, Llwmgwlwm. dyrysglwm, dychymmyg caled.
Hĕri, Doe. Heri vesperi, doe byrnhawn.
Herinaceus, i, Draenog coed.
Herix, & Hericius. Idem.
Hermæ, Lluniau a ddodid ar feddau.
Hermaphrodītus, i : Un a fo gwr-ryw a benyw, gwr-wraig, mabferch. K. H. Catwrwraig, Iolo i wraig fawr.
Hernia, æ, Clefyd y fors, bolwst, bolystyn, torrlliain-gig.
Herniōsus, a, um : Borsog.
Heroicus, a, um : Dyledog, bonheddig, arwraidd, ardderchog.
Heroīna, æ : & Herois, ĭdis : Vnbennes, tywysoges, duges, iarlles, pendefiges.
Hērōs, ōis, Arwr, gwr bonheddigwych a gymmer fawr boen o gariad ar rinwedd, vn a wna orchestion vwch law arfer dŷn, gwr tra rhagorol mewn rhinweddau da.
Herōum, i, Rhyw gôf am rinweddau da rhyw wr ardderchog, carreg fedd gwr mawr.
Herpes, Tân Iddw, crugdardd poeth. Herpes miliaris, yr eryr, eryri.
Hĕrus, i, Arglwydd, meistr.
Hespĕrus, i, Seren y nôs, y gobwyr.
Hesternus, a, um : Yr hyn oedd ddoe.
Heteroclĭton, Enw amgen-dreigl.
Heterocrania, æ, Rhyw glefyd pen.
Hĕtĕrŏgĕneus, a, um : O rywogaeth arall, arall-ryw.
Heu, Whan, gwae fi.
Heus, Hô, debre.
Hex, Chwech.
Hexaclinum, Ystafell chwe gwely.
Hexăgōnus, a, um : Peth chwech-ongl.
Hexămĕron, Chwe dydd, chwe diwrnod.
Hexămĕter, a, um : Gwers chwethroed.
Hexăĕria, æ, Gwrhyd.
Hexăphŏrum, i, Elor neu gadair a ddwg chwegwyr.
Hexastichum, i, Rhyw haidd chwe ochrog, pennill chweban.
Hexēres, is, Llong chwerhwyf.

H I

Hians, tis, Yn egori, yn ymegori, egored, rhwth, safnrhwth, safnegored, awyddus, gwancus.
Hiasco, ĕre : Ymegori fel blodeuyn, lledu safn : ymagennu.
Hiāto, āre : Mynych egori safn.
Hiātus, us, ŭi : Ymegoriad, gagendorr daiar, safnrhythni.
Hibernia, æ, Iwerddon, gwlâd y gwyddyl.
Hiberus color, Lliw cochddu, gôdowyll.
Hibris, ĭdis, Twrch gwyllt a gâd o hwch ddôf a baedd gwyllt.
Hic, hæc, hoc : Hwn, hon, hyn.
Hic, Yma, yman.
Hicce, hæcce, hocce : Hwn, hon, hyn.
Hiccine, hæccine, hoccine : Ai hwn? ai hwn yw? ai hon? ai hon yw? ai hyn?
Hierarchia, æ, Sanctaidd lywodraeth.
Hierocōmium, ii, Elusendy i rai a'r clwyf mawr arnynt, clawrdy.
Hierodūli, Gweinidogion eglwys.
Hiĕron, Hiĕreon, Cappel.
Hiĕrŏphanta, æ, Deonglwr yr Scrythur lân.
Hierosarcha, æ : & Hieorosarchus, Archoffeiriad.
Higra, Gwreiddyn pupur.
Hilăresco, ĕre, Llawenychu, myned yn llawen.
Hĭlăria, ōrum, Y gyhydedd wanwyn. Nos ynyd.
Hĭlăris, e, Llawen, gorawenus, hoenus, digrif.
Hĭlărĭtas, ātis, Llawenydd, digrifwch, gorawen, hoen, gorhoen.
Hĭlăro, āre, Llawenychu, digrifhau, difyrru.
Hilarædus, i, Caneuwr digrif-gerdd.
Hilarŭlus, a, um : Golawen.

Hĭlărus,a,um. Idem quod Hilaris.
Hilla, æ : & Hilla,ōrum : *Selsigen hâllt.*
Hilum, i, *Y du ym mhen y ffaen, dim, diddim, y dim lleiaf, y budd eiliw.*
Hin, *Rhyw fesur.*
Hinc, *Oddi yma, oddi yman, yn ôl hyn, wedi hyn, o hyn.*
Hinc illincque, *Oddi yma ac oddi accw.*
Hinnio, īre, *Gweryru fal march, chwareu wibi.*
Hinnītus, us, ŭi : *Gweryriad.*
Hinnulus, i, *Eilon, elain, rhydain, carw ieuangc.*
Hinnus, i : & Hinna, æ : *Mûl a gaer rhwng march ac assen.*
Hio, āre, *Egori, ymegori, agennu, ymagennu, hollti ; gwangcio, awyddu.*
Hippāce, es, *Caws o laeth caseg.*
Hippagium, ii, *Clûd ar farch.*
Hippāgo, ĭnis : & Hippagōga, æ : *Ysgraff i drosglwyddao meirch.*
Hipparchus, i, *Meistr y meirch, gwastrawd afwyn, pen-gwastrawd.*
Hippiătrus, i, *Meddyg meirch.*
Hippeus, *Seren walltog, seren fyngog.*
Hippĭcum, i, *wyth milldir o dir.*
Hippŏbŏtos, *Porthwr meirch.*
Hippocampa, æ : & Hippocampus, i: *Pysg a'i ben blaen fal march, morfarch.*
Hippŏcŏmus, i, *Marchwr, torrwr meirch.*
Hippŏdămus, i. Idem.
Hippŏdrŏmus, i, *Gyrrfa meirch, rhedfa meirch.*
Hippomăchia, æ, *Gwarae argae coed, twrneiment.*
Hippomănes, is, *Rhyw leithdra gwenwynig a ddaw o gwthr caseg a dyre arni : y dyfyn cig a fydd yn nhalcen ebol newyddien.*
Hippŏnŏmus, *Porthwr meirch.*
Hippopēra, æ, *Côd a ddygir ar farch.*
Hippŏpŏtămus, i, *Anifail tebyg i farch a fâg yn yr afon* Nilus.
Hippotēla, æ, *Ebol assen, llwdn assen.*
Hippŏtoxŏta, æ, *Vn yn seuthu ar farch.*
Hir, *Cledr y llaw.*
Hircīnus, a, um : *Gafraidd.*
Hircipilus, *Dŷn garwflew.*
Hircocervus, i, *Gafrgarw.*
Hircōsus, a, um : *Drewedig, a sawr y bŵch arno.*
Hircus, i, *Bŵch geifr.*
Hirculātio, ōnis, *Bai ar winwydden pryd na ddycco ond canghennau heb ddim ffrwyth.*
Hirnea, æ, *Rhyw lestr.*
Hirquitallus, i, *Llengcyn* xiiij. *oed a chwant y cnawd yn dechreu dyfod arno.*
Hirquitallio, īre, *Dyfod i'r oedran hynny.*
Hirquus, i, *Congl y llygad, llygadtraws, llygadŵyr.*
Hirrio, ire, *Chwyrnu fel ci cynddeiriog.*
Hirsutia, æ, *Gerwinder blew.*
Hirsūtus, a, um : *Garw, blewog, llawngwrŷch, pigog. Anfoddog, gerwin.*
Hirtus, a, um. Idem.
Hirūdo, ĭnis, *Gêl.*
Hĭrundo, ĭnis, *Gwennol, gwensol.*
Hisco, ĕre, *Dylyfu gên, egori safn, lledu safn, ymegori.*
Hispania, æ, *Yr yspaen.*
Hispidōsus, a, um : *Gwrychog, llawn gwrŷch.*
Hispidus, a, um : *A gwrŷch arno, gwrychog, blewog, pigowglym, garw o ddrain a mieri.*
Hister, tri, *Llambidydd o ddŷn, chwareydd.*
Histŏria, æ, *Histori, hanes.*
Histŏrĭcus, i, *Historiawr, ysgrifennydd historiáu, cofiadur.*
Historicus, a, um : *Historiawl, a berthyn i históri.*
Historiālis, le. Idem. *Ar wêdd históri.*
Histrio, ōnis, *Chwareydd, gwareydd.*
Histrionalis, e : & Histrionicus, a, um : *A berthyn i chwareyddion, ar wedd chwerig. Brut.*
Histrionia, æ, *Celfyddyd chwareyddion.*
Histrix, ĭcis, *Porcypin, rhyw fâth ar ddraenog.*
Hiulco, āre, *Peri agennu, peri ymagori, peri hollti.*
Hiulcus, a, um : *Agennog, holltog fel y ddaiar ar wrês. Anghysswllt, dirymmasg.*

H O

Hŏdæpŏrĭcum, i, *Teithlyfr, llyfr yn danges beth a fu mewn taith.*
Hŏdæpŏrus, i, *Teithiwr, ymdeithwr, fforddol.*
Hodie, *Heddyw, heddy.*
Hodiernus, a, um : *Y peth sy heddyw.*
Hœdīle, is, *Cutt mynnod, mynn-dy.*
Hœdillus, & Hœdiculus, & Hœdulus, i : *Mynnyn, mynn bâch.*
Hœdīnus, a, um : *A berthyn i fynn.*
Hœdus, i, *Mynn.*
Hœmŏpŏtus, i, *Aderyn a elwir Coesgôch.*
Hoi, *wbwb, wban, oio.*
Holocaustum, i, *Poeth offrwm, hollboeth.*
Hŏlŏsērĭca vestis, *Dilledyn o sidan digymmysg, gwisg bali.*
Hŏmĭcīda, æ, *Llofrudd, llawrudd, lleiddiad dŷn, lladdwr celain.*
Homicidium, ii, *Lladdiad dŷn, llofruddiaeth, llawruddiaeth, murn, murndwrn.*
Homilia, æ, *Cydchwedleua rhwng dynion, pregeth.*
Hŏmo, ĭnis, *Dŷn.*
Homocapnus, i, *Vn nid â o eistedd yn y mŵg.*
Homæomeria, æ, *Cyffelybrwydd rhannau.*
Homæoptōton, *Cynhebyg-odl.*
Homæoteleuton, *Vnodl, vnddiwedd.*
Homogalactus, *Browdmaeth, browdfaeth, vnfron, vnfaeth, cydfaeth.*
Hŏmŏgĕnes, *Vnrhyw, gogydryw.*
Homoglossus, *Vniaith.*
Homolŏgia, æ, *Cyffes, cyfaddefiad.*
Homonymon, *Vnenw. Gair amwys.*
Homophōnos, *Vnsain.*
Homopsychus, *Vnfeddwl.*
Homophylus, *O'r vn llwyth, cydlylwyth.*
Homulus, i : & Homuncio, ōnis : & Homunculus, i : *Dynyn, gwaethddyn, anwr, oerwr, bowddyn, coegddyn.*
Hŏmūsius, *O'r vn sylwedd.*
Honestamentum, i, *Harddwch, gweddeidd-dra.*
Hŏnestas, ātis, *Onestrwydd, teilyngdod, vrddas, anrhydedd.*
Hŏnesto, āre, *Talu vrddas i vn, vrddasu, harddu.*
Honestum, i, *Onestrwydd, glendyd, harddwch.*
Hŏnestus, a, um : *Onest, da, o ymarweddiad da, dinam, o air ac enw da, addwyn. Canmoladwy, cyfrifol, vrddasol, gweddus, hardd. Têg, prydus, prydweddol.*
Hŏnor, & Honos, ōris : *Vrddas, anrhydedd, teilyngdod, edmyg, parch, bri, cymyrredd, mawrhâad, goruchafiaeth. Tegwch, prŷd, prŷd a gwedd.* mygŵd.
Hŏnōrābilis, e, *Anrhydeddus, vrddedig, vrddasol, hybarch, gwiwbarch.*
Hŏnōrārium, ii, *Anrheg a roer i bennaeth, rhêg, anrheg, rhodd syberw, rhybuched. Cyflog physygwyr a chyfreithwyr.*
Hŏnōrārius, a, um : *A berthyn i anrhydedd.*
Honorātus, a, um : *Parchus, anrhydeddus, vrddedig, vrddasol, cymmyreddus, cyfrifol, gwiwbarch, hybarch.*
Honorifico, āre, *Vrddasu, anrhydeddu.*
Honorificus, a, um : *A bair vrddas ac anrhydedd, a wneler er anrhydedd i vn, vrddasol, anrhydeddus.*
Hŏnōro, āre, *Anrhydeddu, vrddasu, perchi.*
Honōrus, a, um. vid. Honorificus.
Hōra, æ, *Awr, amser.*
Horæum, i, *Mêl hâf, ffrwyth hâf. Saws a wneler o bysgod.*
Hōrārium, ii : *Ennyd awr, yspaid awr.*
Horārius, a, um : *A fo dros awr.*
Horda, æ, *Buwch gyflo.*
Hordeāceus, a, um : *A wnêler o haidd.* Panis hordeāceus, *Bara haidd.*
Hordearius, a, um : *A berthyn i'r haidd.*
Hordeum, i, *Haidd.*
Horia, æ, *Cŵch pysgotta.*
Hŏrizon, tis, *Y cylch sy 'n gwahanu yr hanner a weler o'r wybren oddiwrth yr hwn nis gweler. Y terfyngylch.*

Hor-

Hornŏtĭnus, a, um: *O'r flwyddyn, o bara blwyddyn.*
Hornus, a, um. Idem.
Hŏrŏlŏgium, ii, *Orlais, clocc, deiol.*
Horreārius, ii, *Ceidwad yr yttty, ceidwad ysgubor.*
Horrendus, a, um: *Ofnadwy, erchyll.*
Horreo, ēre: *Codi gwrŷch, codi gwallt, byllu, dychrynu, crynu gan ofn neu gan anwyd, arswydo, gerwino, synnu arno, tyfinwyo.*
Horreŏlum, i, Diminut. ab Horreum.
Horreum, i, *Ysgubor, yttty, heiniardy, ystordy.*
Horribĭlis, e, *Vthr, aruthr, erchyll, ofnadwy.*
Horriditas, ātis, *Dychryn, cryndod rhag ofn.*
Horridus, a, um: *Hyll, erchyll, ofnadwy. Dychrynedig, a gryno gan ofn neu anwyd. wedi rhynnu o anwyd, wedi fythu gan anwyd. Garw, gerwin, byll ei flew. Trwsgl, anghywair, anghyweirdabus, annrhefnus. Garwguchiog.*
Horrĭfer, a, um: *A ddwg rynn ac anwyd, a ddwg oerfel, oerfelog, a bair ofn.*
Horrĭfĭco, āre, *Peri ofn, gyrru ofn, peri crynu, peri dychrynu.*
Horrĭfĭcus, a, um: *Ofnadwy, erchyll, a bair ofn, a bair crynu gan ofn neu anwyd.*
Horrĭpĭlo, āre, *Mynd yn arwflewog.*
Horrĭsŏnus, a, um: *Hyllsain, byllfloedd, erchyll ei sain, gerwin ei lais, gerwinllais.*
Horror, ōris, *Dychryn, echryn, achreth, ergryn, cryn, crynfa, crynedigaeth, deintgryd, ysgryd, echryd, cryd. Parchus ofn. Arswyd. Garwgusweb, gerwindeb.*
Horsŭm, *Tu ac yma.*
Hortāmen, ĭnis, *Annog, annogiad, anghoriad, rhybudd, eiriol.*
Hortātio, ōnis: & Hortātus, us, ŭi, Idem.
Hortensis, e, *A berthyn i'r ardd.*
Hortor, āris, *Annog, anghori, cynghori, rhoi ynni, gyrru grym, rhoi cyffur.*
Hortulanus, i, *Garddwr.*
Hortus, i, *Gardd, cadlys.*
Hortŭla, æ, *Orig.*
Hospes, ĭtis, *Llettywr a dderbynio dieithraid. Llettywr a gaffo letty, ôsp, gwestai, gwahoddwr, vn dieithr ni hanffo o'r wlâd.*
Hospĭta, æ, *Llettywraig.*
Hospitālis, e, *Lletteugar, yn rhoi lletty, croesawus, llettywraidd, teuluaidd.*
Hospitālĭtas, ātis, *Llettywriaeth, lletteugarwch, croesaw, teulueiddrwydd, percheutyaeth.*
Hospitiŏlum, i. Diminut. ab Hospitium.
Hospitium, ii, *Lletty, ysbytty, ysbyddawd, lletty cyffredin, llettywriaeth, croesaw, caredigrwydd drwy gyfeillwyn groesaw.*
Hospitor, āris, *Llettyu, croesawu i lettya. Llettya, bod yn westai.*
Hospĭtus, a, um: *Estron, dieithr, a dderbynio llettywyr, lle y galler lletya.*
Hossimi, *Y rhai a aner heb ffrenau.*
Hostia, æ, *Aberth, offrwm er mwyn cael gorfod ar elynion.*
Hosticolum, i: & Hosticum, i: *Gwlad y gelyn.*
Hostĭcus, a, um: *Gelyniaethol, a berthyn i'r gelyn.*
Hostilis, e. Idem.
Hostilitas, ātis, *Gelyniaeth, galanas, galanastra.*
Hostimentum, i, *Tâl pwyth.*
Hostio, īre, *Talu 'r pwyth, llenyddu, sarhau, taro, talu 'r iawn.*
Hostis, is, *Gelyn, vn o wlad arall.*
Hostōrium, ii, *Y pren y gwastatteir mesur ŷd ag ef.*
Hostus, i, *Hyn a ddêl o olew o bob gwasg.*

H V

Hūber, & vid. Vber.
Huc, *Yma, y tu yma.*
Huccine, *Ai yma.*
Hucusque, *Hyd yma, hyd hyn.*
Hui, *Oo, nawdd Duw rhag hynny.*
Huiuscemŏdi, *Cyfryw, o'r fath yma.*
Huiusmŏdi, *Cyfryw, o'r fath yma.*
Hulula, &c. vid. Vlula, &c.
Hūmānitas, ātis: *Dynoliaeth, hynawsedd, mwynder, boneddigeiddrwydd, medrusrwydd, gwybod da, moesgarwch. Dysg, gwybodaeth.*
Humanitŭs, *Yn ddynol, ar ddull dynion.*
Hūmānus, a, um: *Dynol, dyn-gar, hynaws, hawdd ei drin, boneddigaidd, mwyn, mwynaidd, trugarog, caredig, dysgedig, celfydd.*
Hūmātio, ōnis, *Daiariad, claddiad.*
Hūmecto, āre, *Gwlychu, gwlybhau, lleithio, gwlyddeiddio, mwydo.*
Hūmectus, a, um: *Gwlyb, llaith.*
Hūmeo, ere: & Hūmesco, ĕre: *Bod yn llaith, lleithio, gwlychu, gwlyddeiddio.*
Hūmĕrāle, is, *Ysgablar, ysgwyddwisg, ysgwyddliain.*
Hūmĕrōsus, a, um: *Ysgwyddfawr, ysgwyddlydan.*
Hūmĕrus, i, *Ysgwydd, ysgwyddog, yspawd.*
Hūmi, *Ar y ddaiar, ar lawr.*
Hūmĭdĭtas, ātis, *Irder, gwlybaniaeth, lleithdra.*
Hūmĭdŭlus, a, um: *Lledwlyb, golaith, lledynwst.*
Hūmĭdus, a, um: *Gwlŷb, llaith, ynwst, gwlybyrog, dyfrllyd, glawog.*
Hūmĭfer, a, um: *A ddwg gwlybwr, gwlybyrog.*
Hūmĭfĭcus, a, um: *A baro gwlychu a lleithio.*
Hūmĭgatus, a, um: *wedi ei wlychu, wedi ei fwydo.*
Hūmĭlio, āre, *Gostwng, darostwng, iselu.*
Hūmĭlis, e, *Hufell. Lib. Land. Gostyngedig. Isel, gwael, dibris, distadl, disas, tlawd. Vfudd, difalch, didraha, diryfyg, iselfryd.*
Hūmĭlitas, ātis, *Hufylldod, Lib. Land. Gostyngiad, iselder, dystrwch, dirmyg, gwaeledd, distadledd. Vfudddod, gostyngeiddrwydd.*
Hūmo, āre, *Daearu, priddo, claddu, rhoi dan weryd, cuddio.*
Hūmor, ōris, *Llynn, gwlybwr, gwlybaniaeth, lleithdra. Sûdd, sûg, dŵr.*
Humor mucilāgĭnōsus, *Llynn y cymmal.*
Hūmus, i, *Daear, pridd, gweryd, llawr, daiar wlŷb.*

H Y

Hyacinthus, i, *Maen gwyrthfawr o'r enw. Rhyw lysieuyn.*
Hyacinthĭnus, a, um: *Porphorliw.*
Hyădes, *Saith seren Seirioel.*
Hyæna, æ, *Rhyw anifail tebyg i flaidd.*
Hyălĭnus, a, um: *Gwydraidd, gwydrliw.*
Hyalurgus, i, *Gwydrwr.*
Hyălus, i, *Gwydr.*
Hyberna, ōrum, *Gauafleoedd milwyr.*
Hybernacŭlum, i, *Gauafle, lle i auafu.*
Hyberno, āre, *Gauafu.*
Hybernus, a, um: *Gauafaidd.*
Hybrĭda, æ, *Dŷn y bo ei dâd a'i fam o amryw genedl.*
Hybris, ĭdis: *Cymmysgi, hanner ei hanner costog.*
Hydĕros, *Dyfrglwyf, y dropsi.*
Hydor, datos, *Dŵr.*
Hydra, æ, *Dyfrneidr fenyw.*
Hydragōgus, *Trawr dŵr.*
Hydrargyrum, i, *Arian byw.*
Hydraula, æ, *Organwr.*
Hydraulax, *Ffôs ddŵr.*
Hydraulus, i, *Offeryn i dynnu dŵr.*
Hydrĕlæon, *Dwfr cymmysgedig ac olew.*
Hydria, *Dyfrlestr, dyfreg.*
Hydrŏcēle, es, *Y fars ddŵr.*
Hydromantia, æ, *Dwfr ddewindabaeth.*
Hydrŏmĕli, *Mêdd, meddyglyn, meddlynn, dyfrlynn.*
Hydromphălus, i, *Dyfrglwyf bogeil.*
Hydrŏphŏbĭa, *Clefyd a bair ofni dŵr.*
Hydrŏpĭcus, i, *Vn clâf o'r dropsi.*
Hydrŏpŏta, æ, *Yfwr dŵr.*
Hydrops, ōpis, *Y dropsi, y dyfrglwyf.*
Hydrus, i, *Dyfrneidr, dyfrsarph.*
Hyĕmālis, e, *Gauafaidd.*
Hyĕmat, *Y mae'n gauafu.*
Hyĕmo, āre, *Gauafu, bwrw 'r gauaf, bod yn auaf.*
Hyems, ĕmis, *Gauaf, gaubaf, tymmestl, dihinedd, auardymyr.*
Hylactor, & Hylax, *Cyfarthwr. Enw ci, sef, Organ, cantor.*

Hymen, ĭnis, Croenyn yn arffed merch a dyrr pan gollo ei morwyndod. Cywydd priodas, cerdd briodas.
Hymenēus, i, Priodas, priodas-gerdd.
Hymnus, i, Hymn, emyn, cywydd moliant, arwyrain.
Hypæthrius, & Hypæthrus, a, um: Egored oddiarno, dido.
Hypallagē, ēs, Dull ymadrodd ar wrthwyneb eirian.
Hypate, Y llorf dant.
Hypenemium ovum, Wy mêth.
Hyper, Uchod, uwchbenn.
Hyperaspistes, æ, Amddiffynnwr, noddwr.
Hyperbătum, & Hyperbaton, i: & Hyperbăsis, is: Dull ymadrodd pan roer y geiriau ar draws ei gilydd. Trowschwedl, trowsiaith.
Hyperbŏlē, ēs, Gormoddiaith, gormoddchwedl.
Hyperthyron, Cappan y drws.
Hypnale, Neidr a bair marw yn cysgu.
Hypocaustum, i, Twymdy, gwresowcdy.
Hypocrisis, is, Lledrith, rhagrith, ffuant.
Hypocrita, æ, Ffugiwr, ffuantwr, rhagrithiwr.
Hypodytes, Y dilledyn nessaf i'r croen.
Hypogæum, i, Daeardy.
Hypomnēma, ătis, Côf, atgof, coffadwriaeth.
Hypopion, Clais dan y llygad.
Hypopodium, ii, Troedfaingc.
Hyposarca, Mâth ar dropsi.
Hypostăsis, is, Sylwedd.
Hypothēca, æ, Gwystl.
Hypothesis, Defnydd dadl.
Hypothyrum, i, Trothwy, rhiniog drws.
Hypozygia, Anifeiliaid gwedd, a dynno dan yr iau.
Hysterologia, æ, Dull ymadrodd pan adrodder yn gyntaf yr hyn a ddaeth ddiwethaf. Hysteron proteron. Idem.
Hystrix. vid. Histrix.

I A

I, Cerdda, dôs.
Iăceo, cŭi, ēre: Gorwedd, bod â'i osodiad. Bod yn llonydd, bod yn ddirmygus ac yn ddibris.
Iăcio, iēci, ĕre: Bwrw, taflu, lluchio, ergydio, saethu. Dywedyd, adrodd, cyhoeddi. Gosod.
Iactantia, æ, Rhodres, ffrôst, gwagfost, ymffrost, coegfolach.
Iactātor, ōris, Rhodreswr, ffrostiwr, bocsachwr.
Iactatus, us, ŭi: Treigl, ysgŵt, bwhwman.
Iactĭto, āre, Mynych daflu, mynych ergydio. Mynych ffrostio.
Iacto, āre, Bwrw, taflu, lluchio, ergydio, ysgwyd, ysgyttian. Bwrw yn y meddwl. Blino, heldrin. Ffrostio, ymffrostio, bocsachu, ymfolychu. Hwntian.
Iactuōsus, a, um: Ffrostus, rhodresgar.
Iactūra, æ, Colled, eniweid. Pethau a dafler allan o long.
Iactus, us, ŭi: Tafliad, ergyd. Tynn â rhwyd.
Iăculābilis, e, Hydafl, hawdd ei ergydio.
Iăcŭlāmen, ĭnis: & Iaculamentum, i: & Iaculatio, onis: Tafliad, ergydiad, ergyd, cyfergyd.
Iăcŭlātor, ōris, Taflwr, ergydiwr, saethwr, tafledydd.
Iăcŭlo, āre: & Iăcŭlor, āris: Taflu, ergydio, bwrw saeth, saethu, piccio, piccellu.
Iăcŭlum, i, Y peth a daller ei saethu neu ei daflu, gwaewffon fechan, gaflach, tryfer, piccell.
Iăcŭlus, i, Mâth ar neidr.
Iam, Yn awr, yr awrhon, weithian, weithion, bellach, eisoes.
Iamdiu, Er ys talm, er ys ennyd.
Iamdudum, Er ys meityn, er ys ennyd.
Iam iam, Yn y man, heb obir, yn ddiattreg.
Iam inde, Er hynny o amser, er.
Iam nunc, Yn awr hyn.
Iam olim, Gynt ôll.
Iam pridem, Er ys talm, yn ddiweddar, yn hwyr o amser.
Iambus, i, Troed mewn mydr o sillaf hir ac un ferr.
Iānĭtor, ōris, Drysor, porthor.
Ianitrix, īcis, Drysores, porthores.
Ianthĭnus, a, um: Porfforliw.
Ianua, æ, Dôr, porth. Dechreu, cychwyniad.
Ianuārius, ii, Mis Ionawr, y marwfis, y mis du.
Iapyx, Gwynt gorllewyn, gogledd-ddwyreinwynt.
Iaspis, ĭdis, Maen Iaspis.
Iatronice, es, Llyfr physygwriaeth, meddyglyfr.
Iatros, Physygwr.

I B

Ibex, ĭcis, Rhyw afr wyllt fuan.
Ibi, Yna, yno, yngo, yngod.
Ibīdem, Yn yr un mann, yn yr un lle.
Ibis, is, & ĭdis: Rhyw aderyn yn yr Aipht a ddifa seirph a nadroedd.

I C

Ichneumon, ŏnis, Mâth ar lygod yn yr India. Mâth ar gaccwn.
Ichnobates, Troediwr, olrhêwr.
Ichnographia, æ, Cynllun adail, ffurf a llûn yr adeilad, a fo i'w gwneuthur.
Ichthyocolla, æ, Pysgodyn y gwneir ysgrawling o'i groen: ysgrawling dŵr, ysglowring genau.
Ichthyŏphăgus, A fwytta bysgod.
Ichthyŏpōlĭum, ii, Marchnad y pysgod.
Ichthyŏpōla, æ, Gwerthwr pysgod.
Ichthyotrŏphĭum, ii, Pysgodlynn, pysgodfa.
Ico, ici, ĭcĕre: Taro, cnithio. Icĕre foedus, gwneuthur cyngrair.
Icon, icōnis, Delw, llûn.
Icŏnĭcus, a, um: A fo cywreinllun.
Ictĕrĭcus, i, Un clâf o'r clwy 'melyn.
Ictĕrus, i, Y clwy melyn, y crŷd melyn, y rhifwnt. Hefyd aderyn a elwir Galgulus, Cegid.
Ictis, is, Gwenci, bronwen, carlwm.
Ictus, us, ŭi: Dyrnod, lâb, cnith, cis, palfod, gwrffon, cwfa, yspongc, ffatt, dûl, tarawiad. Ictus oculi, Tarawiad llygad.
Icunculæ, Delwau budolion, mân-ddelwau.

I D

Id, neutrum, ab Is: Hynny.
Idcirco, Am hynny, o herwydd hynny, o'r achos hynny.
Idēa, æ, Rhith, cyfrith, ffurf a fyfyrier yn y meddwl o'r hon y daw llawer o'r un dull megis o'r un sêl y daw llawer o luniau.
Idem, eădem, idem: Yr un.
Identĭdem, Yn fynych, weithiau.
Ideò, Am hynny, wrth hynny, o ethryb.
Idiōma, ătis, Priodoldeb iaith, tafodiaith, llediaith.
Idiōta, & Idiōtes, æ: Un anllythyrennog annysgedig, un lledwirion, hurtyn, huttan, symlyn. Un diswydd.
Idololatra, æ, Delw-addolwr, eilunaddolwr, addolwr delwau, addolwr geudduw.
Idololatrīa, æ, Delw-addoliaeth, gauddwwiaeth, eilun-addoliaeth.
Idolothysia, æ, Aberth geudduw.
Idolothytum, i, Hyn a aberthwyd i'r geudduw.
Idōlum, i: Delw, llûn, eilun, geuddelw.
Idōneus, a, um: Addas, cyfaddas, cymmwys, cymmhesur.
Idus, iduum, idĭbus: Rhyw ddiwrnodiau o'r mis.

I E

Iecinĕrōsus, Un clâf o'r au.
Iecur, ŏris, Au, afu.
Iejūnĭtas, ātis, Llymder a noethder ac eiddilwch ymadrodd.
Iejūnium, ii, Ympryd, unpryd, dirwest, cythlwng, catgor.
Iejūno, āre, Ymprydio, dirwestu.
Iejūnus, a, um: Un ar ei gythlwng, ymprydiol, gwangcus, newynllyd, hirbryd, hŷsp, egwan, eiddil.
Ientācŭlum, i, Borefwyd, torr umpryd.
Iento, āre, Bwytta borefwyd, torri ympryd.
Iēsus, u, Ceidwad, achubwr, Iachawdwr. Enw mâb Duw.

I G

Igĭtur, Am hynny, gan hynny, wrth hynny.
Ignarus, a, um: Diwybod, diarwybod, anhyspys, heb wybod.
Ignāuia, æ, Llyfrder, diogi, musgrelli, syrthni, mewyd.
Ignāvus, a, um: Llwrf, diog, musgrell, swrth,

swrth, cachad, dirym, segur, anwraidd, digalon, llegys, llegenaidd.
Igneo, ēre, Llosgi, ymlosgi, cynneu.
Ignesco, ēre, Llosgi 'n danllwyth, cynneu, ffaglu, fflammychu. Ignescens, Tanlliw, tanbaid, yn goleuo fal tân.
Igneus, a, um, Tanllyd, disglair fal tân, poeth.
Igniārium, ii, Gosgymmon, y peth y galler lladd tân ag ef, ysbwra sych.
Igniarius lapis, Callestr.
Ignicŭlus, i, Gwreichionen o dân, tenyn, tanen.
Ignĭfer, a, um : A ddygo tân.
Ignifluus, a, um : Llawn tân.
Ignigĕna, æ, A genhedlwyd o'r tân.
Ignipes, ĕdis, Tan-droed, troedpoeth.
Ignipŏtens, tis, Tân-alluog.
Ignis, is, Tân, ufel. Sereb, puttain. Lluched. Ignis fatuus ; Ellyldan, malldan, llewyrn.
Ignispĭcium, ii, Dewindabaeth tân, tân-goel.
Ignitābŭlum, i, Padell dân.
Ignītus, a, um : Tanllyd, tanbaid, poeth, llosgedig.
Igniuŏmus, a, um : Tan-boer.
Ignōbĭlis, e, Anfonheddig, annyledog, iangwr. Anenwog, salw, disas, anhynod.
Ignobilitas, ātis, Lledach, lledryw, anfoneddigrwydd.
Ignominia, æ, Sarhâad, dirmyg, enllib, bort, gogan, anair, anglod, anurddas.
Ignominiōsus, a, um : Enllibaidd, enllibus, goganus.
Ignominis, e, Diystyr, anenwog, disas, digyfrif.
Ignorantia, æ, Anwybod, anwybodaeth.
Ignōro, āre, Bod heb wybod, bod mewn anwybod.
Ignoscentia, æ, Maddeuaint.
Ignoscibilis, e, Hawdd ei faddeu, pardynol.
Ignosco, ēre, Gwybod yn ddo, pardynu, maddeu.
Ignōtus, a, um : Anwybodedig, anhynod.

I L

Ila, æ, Y dim lleiaf o beth. Llanw gwaedogen.
Ile, is. pl. Ilia, ium : Tenewyn, y man goludd, y glâs goludd.
Ileos, & Ilĕus, i : Cnofa yn y glâs goludd, a elwir Iliăca passio.
Ilex, ĭcis, Math ar dderwen.
Ilia. vid. Ile.
Ilicĕtum, i, Lle tyfo 'r Ilex.
Ilicet, Dos pan fynnych, dos gydâ chwi. Fe ddarfu am hyny. Yn ddiattreg, yn ddisymmwth.
Ilĭcō, Yn y man, yn ddiannod, heb attreg, ar frys.
Illābor, ĕris, Llithro i mewn, rhedeg i mewn, cwympo i mewn, myned i mewn.
Illābōro, āre, Llafurio.
Illāc, O'r tu yna, y ffordd yna, yno, yna.
Illăcĕrābilis, e, Anhyrwyg, ni aller ei rwygo.
Illăcessitus, a, um : Digynnwrf, digyffro, heb annog.
Illăchrymābilis, e, Un nid wylo, diuchenaid, diduchan.
Illăchrymo, āre : & Illachrymor, āris : wylo, dirnadu, cwyno, gellwng dagrau.
Illæsus, a, um : Diasgen, diasgen-gael, difriw, diniwed, diargywedd, iâch ddianaf.
Illætābĭlis, e, Anniddan, aflawen.
Illaqueo, āre, Maglu, tido, rhwymo, rhwydo, byddaglu.
Illātabilis, e, Diléd.
Illātĕbro, āre, Cuddio mewn llochesydd.
Illatio, ōnis, Dygiad i mewn.
Illatro, āre, Cyfarth ar.
Illaudabilis, e, Anhyfawl, anghanmoladwy, anhyglod.
Illaudātus, a, um : Diglod, ni haeddo clôd, goganddyn.
Ille, a, ud: Ef, efe, efo, yr un, hwnnw.
Illĕcĕbra, æ, Hûd, deniad drwy ysbleddach.
Illĕcĕbrōsus, a, um : A ddeno, a lithio.
Illectamentum, i, Deniad, llithiad, hûd.
Illecto, āre, Denu, hudo, llithio.
Illectus, us, ŭi: Hudiad, deniad, llithiad.
Illĕgĭtĭmus, a, um : Anghyfreithlon, anneddfol.
Illĕpĭdus, a, um : Annigrif, anniddan, anhyfryd.
Illex, ĕgis, Un digyfraith, herwr.
Illex, ĭcis, A hudo, a ddeno, a lithio. Drythyll.
Illibātus, a, um : Diymyr, dihalog, anllygredig, glân, pûr.
Illiberalis, e, Anfonheddig, cryxwraidd, anhael, anfoneddigaidd, ansyber, delff, drel-lyn, bawai, iangwr, iangwraidd.
Illiberalitas, ātis, Baweiddrwydd, crintachrwydd, anhaelder.
Illic, Yno, yngo, yngod.
Illĭcio, xi, ĕre : Hudo drwy dêg, denu, llithio.
Illĭcĭtus, a, um : Anghyfreithlon, gwaharddedig.
Illicium, ii, Annog, annogiad, cyffroad.
Illĭco. vid. Ilico.
Illīdo, si, ĕre : Taro wrth, maeddu wrth, gwthio i mewn, ymwriaw.
Illĭgo, āre, Rhwymo, clymmu, maglu.
Illĭmis, e, Didom, dilaid, heb laid.
Illinc, Oddi yno. Hinc illinc, Oddiyma ac oddiacw, o bobtu.
Illinctus, us, ŭi, Peth iw lyfu ac i'w lymeitian.
Illĭnio, nīui, īre, Enneinio neu iro yn esmwyth.
Illĭno, lini, lēui & liui : Enneinio, iro â gwlŷb, elio, diwyno.
Illiquefacio, fēci, ĕre : Toddi, gwlychu, lleithio.
Illitĕrātus, a, um : Annysgedig, anllythyrennog, heb lên, diddysg.
Illĭtus, us, ui : Enneiniad, iriad.
Illò, I'r fan honno, yno.
Illŏcābĭlis, e, Ni aller ei ddyweddio neu ei briodi. Anhylog, ni aller ei logi a'i ardrethu.
Illorsum, Tuag yno, tu a'r fann honno.
Illŏtus, a, um : Heb olchi, budr, anfedrusaidd.
Illuc, I'r fann honno, yno.
Illūceo, xi, ēre: & Illucesco, ēre : Disgleirio, echdywynnu, tywynnu, goleuo, llewychu.
Illuctor, āris, Ymaelyd, ymorchest, ymryffon, ymwrwst, ymdrech.
Illūdo, si, ĕre : Gwawdio, gwatwor, chwerthin am benn, cellwair, cytgam.
Illūminātē, Yn oleu, yn eglur.
Illūminatio, ōnis, Llewychiad, damlewychiad, disgleiriad.
Illūmĭno, āre, Goleuo, egluro. Tegcáu, harddu.
Illūminus, a, um : Dioleu, dilewych, aneglur.
Illūnis, e, Dileuad, tywyll.
Illūsio, ōnis, Gwatwor, gwawd, hûd.
Illustrāmentum, i, A fo yn harddu, ac yn urddo, &c yn prydferthu, ac yn gloywi.
Illustrātio, ōnis, Damlewychiad, eglurhâad, amlygiad, barddiad, addurniad.
Illustris, e, Eglur, gloyw, disglair, ghwysgain, goleudeg, llathr, eglurlathr, goleu. Enwog, hynod, ardderchog.
Illustro, āre, Goleuo, egluro, gloywi, llathru, enwogi, gwneuthur yn hynod ac yn enwog, peri adnabod, yspysu.
Illūtĭbilis, e, Ni aller ei olchi.
Illūtus, a, um : Budr, heb olchi.
Illŭvies, ēi, Aflendid, budreddi, brynti, golchion.
Illuviōsus, a, um : Tomlyd, budr, budrfrwnt, aflan.

I M

Imāginārius, a, um : Dychymmygol, dynwaredol, a ddychymmygwyd, ac a fwriadwyd yn y meddwl, ac ni wnaed mewn gwirionedd. Ellunaidd.
Imāginātio, ōnis, Bwriad meddwl, tŷb meddwl, dychymmyg meddwl.
Imagino, āre, Gwneuthur eilun, llunio delwau.
Imaginor, āris, Bwriadu yn y meddwl, tybio, dychymmyg yn y meddwl.
Imaginōsus, a, um : Llawn delwau.
Imāgo, gĭnis, Delw, delwad, llûn, eilun, drŷch, drychiolaeth, cyffelybiaeth, cynllun, cynddelw. Gwedd, agwedd, gosgedd.
Imbĕcillis, e : & Imbecillus, a, um : Gwann, egwan, di[illegible], dirym, llesg, eiddil, llesfertbin, llesertbin. Ni allo gerdded heb ffonn.
Imbecillĭtas, ātis, Gwander, gwendid, llesgedd, eiddilwch.

Imbellia, æ : Llyfrder yn rhyfel, anwreidd-dra.
Imbellis, e, Anfilwraidd, anwraidd, llwfr, cachad, digalon, ofnog, llesgenaidd.
Imber, bris, Cawad, cawod, glaw, gwlyb-hin, glawogydd. pl.
Imberbis, e, Difarf, heb farf arno.
Imbĭbo, ĕre, Yfed i mewn, yfed iddo.
Imbrex, ĭcis : Cafn-beithynen i'r ffos neu i'r grib.
Imbricamentum, i: Bondo, bargod tŷ.
Imbricātim, A'r waith peithyn crib.
Imbrĭcium, ii: To tŷ.
Imbrĭco, āre: Peithynu, toi â pheithynau pridd.
Imbrĭcus, a, um : Glawog, cawodlyd.
Imbrifer. Idem.
Imbrĭdus, a, um : Tymmhestlog, glawog.
Imbubīno, āre, Halogi â misglwyf, neu â mis-lif
Imbulbĭto, āre, Diwyno â baw dŷn bâch.
Imbŭo, ĕre, Lliwo brethyn, diwyno, llygru lliw, gwlychu, iro, mwydo, rhoi ym mwyd. Athrawiaethu, meithrin, dysgu.
Imĭtābilis, e, Hawdd ei ganlyn a'i ddynwared.
Imitāmen, īnis, Dynwarediad, dylyniad.
Imitamentum, i. Idem.
Imitatio, ōnis : Dynwared, dylyniad.
Imitor, āris, Dynwared, dilyn, canlyn, elfyddu, cyffelybu.
Immăcŭlātus, a, um: Difrych, difann, difrycheulyd, dihalog, dilwgr, glân, diogan, dienllib, dibort, dinam.
Immădeo, ēre, Mwydo, cael ei fwydo, cael ei wlychu, gwlychu.
Immānis, e, Creulon, afreolus, vthr. Mawr, amrosgo, amryffle, anfad, erchyll, ofnadwy.
Immānitas, ātis, Creulonder, afreol, aruthredd, gormodedd, gorfawredd.
Immansuētus, a, um: Anhywedd, anwar, aflariaidd, anfwyn, anhynaws, anhawdd ei drin, creulon, gwŷllt.
Immarcescibilis, e, Anllygredig, dibwdr.
Immarcesco, ĕre, Llygru, pydru, braenu.
Immātūrus, a, um; Anaddfed. îr, ir-las, cynnar, cyn yr amser, annhymmboraidd.
Immĕdĭcābilis, e, Anfeddyginiaethol, ni aller ei iachau.
Immediatè, Yn ddigyfwng, yn ddigyfrwng.
Immeditātè, Yn ddifyfyr, yn anfyfyriol, yn ddiattreg, yn ddiannod.
Immeio, minxi, ĕre : Piso ar, troethi ar.
Immĕmor, ŏris, Anfeddylgar, anghofus.
Immemŏrābilis, e, Anwiwgof, ni haedd ei gofio.
Immemoratus, a, um : Heb ei goffa etto, digrybwyll.
Immensitas, ātis, Maint, mawredd, anfeidrolder, anfad faint.
Immensus, a, um : Anfeidrol, anfeidrol o faint, difesur, tra mesur, heb na medr na mesur, anfad fawr, amryffle, abrwysgl.
Immeo, āre, Myned i mewn.
Immĕrens, tis, Anhaeddiannol, annylyedus, heb beuddu.
Immergo, si, ĕre : Soddi, suddo, trochi.
Immĕritò, Heb haeddu, yn ddihaeddiant, yn ddiachos.
Immĕritus, a, um : vid. Immĕrens.
Immersābilis, e, Anhysawdd, ni aller ei soddi.
Immetatus, a, um : Diderfyn, heb derfynu.
Immĭnens, tis, A fo gar llaw, cyfagos, a fo yn nessau, a fo vwch ein pennau, a fo yn nibyn.
Imminentia, æ, Gogŵydd peth ar gwympo.
Immineo, ēre, Bod ar gwympo, bod ar ddyfod, bod yn gyfagos, dynessau, ymddibynnu megis ar gwympo.
Imminuo, ĕre, Lleihau, treio, tolio.
Imminutio, ōnis, Lleihád, trai, toliad, tawl.
Immisceo, cŭi, ēre : Cymmysgu ynghŷd, bwrw am benn. Se immiscere, ymgymmysgu.
Immiserābilis, e, Digarad, ni thosturio neb wrtho.
Immisericordia, æ, Diresyni, Aneur. Annrhugaredd, annrhugarogrwydd.
Immisericors, dis, Annrhugarog, didrugaredd.
Immītis, e, Anllariaidd, anwar, anhynaws, creulon, didrugaredd, sarrug, blwng, anfwyn, tôst.
Immitto, si, ĕre : Danfon i mewn, bwrw i mewn, dodi i mewn. Dwyn i mewn yn lladradaidd.
Immò. vid. Imò.
Immōbilis, e, Diymmod, diysgog, disigl, digyffro, anhylithr. Bona immobilia, Da anghyfodedyn, diymmod. Saxum immobile, Maen disymmud, anghyffroedig, amryffle, anysgoged.
Immodĕratus, a, um : Gormodd, difesur, anghymmhedrol, anfeidrol, anghymmhesur, heb na medr na mesur. Anghynnwys, anystywallt, afreolus, gwŷllt.
Immŏdestia, æ, Aflednaisrwydd, anfoesgarwch, anfedrusrwydd, gwagsawrwydd.
Immodestus, a, um : Aflednais, anfoesol, anfedrus, afreolus, gwagsaw, anghymmhedrol.
Immŏdĭcus, a, um : A fo gormodd, allan o fesur, dirfawr, tros benn mesur, mwy na mwy, anfychan.
Immŏdŭlātus, a, um: Digyfan-gan, anghynghaneddol.
Immolātor, ōris, Aberthwr.
Immŏlo, āre, Aberthu, offrymmu.
Immŏrior, ĕris, Marw mewn rhyw beth.
Immŏror, āris, Trigo, gohirio, aros.
Immortālis, e, Anfarwol, difarw, didrange, diangeu.
Immortālitas, ātis, Anfarwoldeb, tragywyddoldeb.
Immortuus, a, um : Marw, wedi marw.
Immōtus, a, um : Disymmud, diymmod, diysgog, disigl, dilithr, safadwy, dianwadal.
Immugio, īre, Brefu, beichio, rhoi ynglef, drygnadu, drygleisio.
Immulgeo, si, ēre: Godro, godro mewn peth.
Immundus, a, um : Aflan, budr, brwnt, swga, halog.
Immūnificus, a, um : Diswydd. Anhael.
Immūnis, e, Rhŷdd, wedi ei ddieithro, diswydd, breiniol, didreth, ni wnêl gwasanaeth.
Immunitas, ātis, Rhydd-did, rhydd-deb, braint, trwydded.
Immunītus, a, um : Digaerau, diymddiffyn, digadernyd.
Immurmŭro, āre, Murmur, mansom, ymrwgnach, ymrydwst.
Immusculus, i: & Immussulus, & Immusulus, i: Mâth ar eryr. vi. Ossifraga.
Immūtābilis, e, Anghyfnewidiol, digyfnewid, ni aller ei newidio. Dioriog, dianwadal, safadwy.
Immutabilitas, ātis, Anghyfnewidiolder, dianwadalwch.
Immūtatio, ōnis, Cyfnewidiad, newid, aralliad.
Immūtesco, ĕre : Bod yn fûd, bod heb ddywedyd, tewi.
Immūto, āre, Newidio, cyfnewidio, newid, arallu.
Imò, Iĕ, yn hytrach, echre.
Impācātus, a, um : Annyhuddol, dihedd, heb ddyhudde, anfoddog, aflonydd.
Impāges, is, Tenwn a roer yn y rhwyll, hoel i gyssylltu gwniad gwaith coed.
Impalleo, ēre, Glasu, glaswynnu, dywelwi, delwi.
Impancro, āre, Gwneithur cyrch i ryw le.
Impar, ăris, Anghyfartal, anogystal, anghyffelyb, amynifer, amryw.
Imparātus, a, um : Ammharod.
Imparens, tis, Anufudd.
Impărilitas, ātis, Anghyfartalwch, amniferwch, anghystadledd; anghyffelybrwydd.
Impartio. vid. Impertio.
Impasco, pāui, ĕre : & Impascor, ĕris, pastus sum: Ymborthi mewn, ymbesgi mewn.
Impassibilis, e, Annioddef, ni allo ddioddef.
Impastus, a, um : Heb ei borthi, heb ei besgi, dihasg ar ei gythlwng, newynog.
Impătibilis, e, Ni aller ei oddef, anoddef, annioddefus.
Impătiens, tis, Anoddefus, annioddefus, anoddefgar, ni allo ddioddef, ni allo ymattal.
Impătientia, æ, Anoddef, annioddefgarwch.

 I M I M

Impăuĭdus, a, um: *Diofn, diarſwyd, dilwfr, hŷ, hyderus, diarchar, dilachr.*
Impeccābilis, e, *Dibech, anhybech, ni allo bechu.*
Impĕdimentum, i, *Rhwyſtr, lluddias, attal, goludd.* Impedimenta in bello, *Clûd y llu, y mûd.*
Impĕdio, īre: *Lleſtair, lluddias, rhwyſtro, attal, rhagod, goluddio. Hualu, llyffetheirio.*
Impedītus, a, um: *A rhwyſtr arno, wedi ei lyffetheirio, wedi ei faglu, hualog, afrwydd.*
Impĕdo, āre, *Attegu, annelu.*
Impello, pŭli, ĕre: *Gwthio 'n grŷf, gyrru ym mlaen, ymwthio, ymhyrddu, cymmell, annog, gyrru.*
Impendeo, ēre: *Ymddibynnu, bod yngbrôg vwch benn, dyneſſau, bod yn gyfagos, bod ar ddyfod.*
Impendiò, *Yn fawr, yn ddirfawr, fwyfwy, yn ormodd, mwy nâ mwy.*
Impendiōſus, a, um: *Treulgar, rhyhael, rhy haelfflwch.*
Impendium, ii, *Côſt, traul, cûr, gofal. Cymmwynas, cêd.*
Impendo, di, ĕre: *Treulio, coſtio, gwario.*
Impĕnetrabilis, e, *Anhydraidd, annrhywan, ni aller ei dreiddio a'i drywanu.*
Impenſa, æ, *Traul, côſt, cêd, cymmwynas.*
Impensè, & Impenſiùs: *Yn fawr, yn ddirfawr, o ddifrif, yn dradifrif, yn angerddol.*
Impensĭbilis, e, *Heb yſtyrio, heb pwyſo.*
Impenſus, a, um. Adject. *Cywoethog, mawr, dirfawr, trwm, anfad.*
Impĕrātor, ōris: *Penciwdawd, pennaeth llu, ymmerawdr, vnben, ffelaig.*
Imperatrix, īcis, *Ymmerodres, vnbennes.*
Imperātum, i, *Gorchymmyn, archiad.*
Impercuſſus, a, um: *Heb ei daro, annhrawedig.*
Imperditus, a, um: *Digoll, heb ei golli.*
Imperfectus, a, um: *Anghwbl, anorphen, amnherffaith.*
Imperfoſſus, a, um: *Annrhywan, heb ei wanu drwodd, heb gloddio trwyddo.*
Imperiōſus, a, um: *Arglwyddiaidd, ymmerodraidd, gwrdáaidd, a fo yn dwyn rhwyſg, a fynno fod yn vfudd iddo, a orchymmynno yn dôſt.*
Impĕrītia, æ, *Anghyfarwyddyd, anghywreindeb, anghynnildeb, anghelfyddyd. Annwybod.*
Impĕrīto, āre: *Rhwyſgo, dwyn rhwyſg, llywodraethu, blaenori, arglwyddiaethu, bod yn benn.*
Impĕrītus, a, um: *Anghelfydd, anghyfarwydd, anghywraint, anghynnil. Nydwyll. Trwſgl, diwybod, annyſgedig, anhyfedr.*
Impĕrium, ii, *Gorchymmyn hynod, llywodraeth, rhwyſg, awdurdod, gallu, vnbennaeth, ymmerodraeth, ſwydd, gwrdáaeth.*
Imperjūratus, a, um: *Ni thyngwyd erioed iddo, ni thyngwyd erioed anudon iddo.*
Impermiſſus, a, um: *Anghaniadol, anghyfraithlon, gwaharddedig.*
Impĕro, āre: *Gorchymmyn, cael meiſtrolaeth ar, arglwyddiaethu, llywodraethu, rheoli, bod yn vnbenn, bod yn ymmerodr, rhwyſgo, dwyn rhwyſg.*
Imperſonālis, e, *Ammherſonol.*
Imperterritus, a, um: *Diarſwyd, didarf, dirus, difygwl, diarchar, digryd, diergryd.*
Impertio, īui, īre: & Impertior, īris: *Cyfrannu, rhannu ag eraill, cyfrannogi, gwneuthur yn gyfrannog, gwneuthur yn gydnabyddus.*
Imperturbātus, a, um: *Digynnwrf, digyffro, diarſwyd, difygwl, digythryſwl, didrwſt, araf, diſiomgar, diſiffrwd.*
Imperuius, a, um: *Diaſfordd, anhyffordd, anhylwybr, diſathr, diamſathr.*
Impes, ĕtis. Idem quod Impetus.
Impeſco, ĕre: *Gyrru anifeiliaid i ymhawr mewn gormodd-dwſ.*
Impĕtīgo, ĭnis, *Tarddwreinyn.*
Impĕto, tīui, ĕre: *Cyrchu, dwyn cyrch, rhuthro ar, dwyn lluchynt at beth, cymmeryd gwib, dygyrchu, goſod ar vn.*
Impetrābilis, e, *Hygael, a aller ei gael wrth ddymuned.*
Impetraſſo, āre, *Cael ar ddymuned.*
Impetrītus, a, um: *wedi ei roi mewn rhwyll megys mewn carreg, wedi ei roi ynglŷn, dilys, diyſgog.*
Impĕtro, āre: *Cael drwy ddymuned.*
Impĕtuōſus, a, um: *Gwaedwyllt, a ruthro yn wyllt, ethrychwyllt, gwylltruthr, brawychus.*
Impĕtus, us, ŭi: *Rhuthr, cyrch, dygyrch, gyrr, diebyd, hwrdd, hwp, gwib, lluchynt, cais, huppynt.* rysgyr
Impexus, a, um: *Anghribedig, heb gribo, anghywair, anaddurn.*
Impiĕtas, ātis: *Annuwioldeb, anras, echrys, diraſrwydd, anraſlondeb, annaturioldeb tuag at ei rieni neu ei wlâd.*
Impĭger, gra, um: *Anniog, diſwrth, difuſgrell, aneiddil, dileſg, diwann, eſgud, diwyd, bywiog, dihafarch, gwychr, hoyw, didrwm, buan, blawdd.*
Impigrĭtas, ātis, *Dyfalwch, eſgudrwydd, dihafarchrwydd, bywiowgrwydd.*
Impingo, pēgi, ĕre: *Taro peth ag ergyd, taro wrth, maeddu, taro, curo.*
Impinguo, āre, *Braſſáu, tewychu.*
Impio, āre, *Halogi, llygru ag anoneſtrwydd.*
Impius, a, um: *Creulon, annuwiol, anwir, drygionus, câs gantho Dduw a dŷn, didduw, yſgeler, anraſol.*
Implācābilis, e, *Annyhuddol, anodd ei lonyddu, ni aller ei fodloni a'i heddychu, cyndynn, yſtyfnig, aſlonydd, anfoddog.*
Implăcĭdus, a, um: *Anfoddog, anynad, anhyweth, durfing, anhynaws, cyndynn, drwg anwydus.*
Implānātor, ōris, *Hoccedwr, twyllwr.*
Implāno, āre, *Hudo, ſiommi, twyllo.*
Implecto, ti, ĕre: *Cymmhlethu, goblygu.*
Impleo, ēui, ēre: *Llenwi, cyflenwi, cyflawni, cwblhau, dwyn i benn. gorphen, dibennu.*
Implexus, us, ui: *Cymmhleth, goblygiad.*
Implicātio, ōnis: *Ymbleth, ymblyg, penbleth, ymrwyſtr, ymfagliad, dyryſiad, rhwyſtr, lluddias.*
Implicitè, *Yn dywyll, yn rhwyſtrus, yn dyrys.*
Implicĭtus, & Implicatus, a, um: *Ymmhlŷg, plygedig, plethedig, dyrys, rhwyſtrus, cyfreſtrog, wedi ei rwyſtro a'i ddal a'i attal.*
Implĭco, āui & cŭi, āre, ĭtum & ātum: *Goblygu, ymblethu, ymglymmu, cynglhymmu, cymmhlethu, cyfreſtru, brodiaw, cyngafu, nidro, dyryſu, rhwyſtro, maglu, attal, lleſtair.*
Imploro, āre, *Gofyn yn duchanllyd, ymbil yn doſturus, erfyn yn gwynfanus, adolwyn trwy reſyni, gweiddi am borth.*
Implūmis, e, *Diblu, moel, llwmm.*
Impluo, ĕre: *Glawio i mewn.*
Implŭtus, a, um: *wedi cael y glaw.*
Implŭvia, æ, *Cochl rhag glaw.*
Implŭviātus, a, um: *Lliw 'r glaw, llyglliw, pygliw, lliw llychwin, myglliw.*
Implŭvium, ii, *Cadlys mewn tŷ i dderbyn glaw.*
Impŏlītia, æ, *Annhaclufrwydd, annrhefnuſrwydd, anghyweirdeb, annrhefn.*
Impŏlītus, a, um: *Annhacclus, anghyweir, annrhefnus, trwſgl, aflathraid.*
Impollutus, a, um: *Dihalog, anllygredig.*
Impōmenta, ōrum: *Pethau a ddoder ar y ford ar ddiwedd ſwpper, ancwyn.*
Impōno, ſui, ĕre: *Goſod ar, dodi ar, dodi i mewn. Twyllo, ſiommi, tywyllu llygaid vn, hudo.*
Imporco, āre, *Malcio, aredig yn gnycciog, grynio, cefnu tir wrth aredig.*
Importo, āre: *Dwyn i mewn, cywain i mewn.*
Importūnè, *Mewn ammrhyd, allan o amſer, yn haerllyg.*
Importūnitas, ātis: *Taerder, haerllugrwydd, anrheſymmolder, taeredd, taerni. Anrheſwm, creulonder.*
Importūnus, a, um: *Ammrhydlon, peth ammrhyd, allan o bryd ag amſer, anghymmwys; rhydaer, yſmala, haerllug, taer ddigywilydd, anrheſymmol, creulon, ofreolus, aſlonydd, digymmorth.*
Importuōſus, a, um: *Heb porthfa, heb longborth.*
Impos, ŏtis, *Hwn nis gall, diallu.*
Impŏsĭtĭtius, a, um: *Annaturiol, wedi ei ddodi at.*

Impossĭbilis, e, Ammhossibl, analluol, diallu.
Impossibilitas, ātis, Anallu.
Impostor, ōris, Twyllwr, siommwr ag addewidion: a wertho drwg farchnad, hudol.
Impostūra, æ, Twyll, dichell, hocced wrth farchnatta.
Impŏtens, tis, Ni allo reoli ei ddrwg-anwydau, anllywodraethus, afreolus, anwydwyllt: ysgeler, echryslon. Egwan, llesg, dinerth, ammhybyr, diallu.
Impŏtentia, æ, Gwendyd, annerth, anghyfnerth, ammhybyrwch, anallu. Gwylltineb, afreol.
Impresentiarum, Yn bresennol, yn gyngbyrchol, y pryd hyn.
Impransus, a, um: Heb giniawa, ar ei gythlwng.
Imprĕcātio, ōnis, Rhég, melldithiad, ymreg.
Imprĕcor, āris, Dymuno drwg i un, rhegu, melldithio.
Impressio, ōnis, Ymwasg tynn, ymwthiad, cyrch. Printiad, nôd, seliad, delwad.
Imprimis, pro In primis, Yn bennaf, yn gyntaf, yn bendifaddef.
Imprĭmo, pressi, ĕre: Printio, selio, nodi, rhoi nôd.
Imprŏbābilis, e, Anhybrawf, ammhrofadwy, nis galler ei brofi, annhebyg i wir.
Imprŏbatio, ōnis, Gwall prawf, llysiant, gwrthodiad.
Imprŏbĭtas, ātis, Annawn, dyrafrwydd, ysgelerder, anhyweithdra, echrys, drygioni, gwagsawrwydd, gwange, cyfrwysder, cyndynrwydd, taerder.
Imprŏbo, āre, Llysu, gwrthod, anghanmol.
Improbro, āre, Difenwi, dilorni: edliw, cyfedliw.
Imprŏbus, a, um: Drygddyn, coegddyn, coegyn, anfadwr, ysgeler, dyrras, difriyn, cyndyn, del, derr, diriaid, cyfrwysddrwg, dihiryn, coeg, echryslon, drygionus, mawrddrwg, dygas, atgas; caled, tôst, dursing; haerllug, taer, diflin, dyfal.
Imprōcērus, a, um: Byrr, isel, anhydwf.
Improcreābilis, e, Anghenedladwy.
Improfessus, a, um: Dibroffess, digyfaddef.
Imprōles, is: Un ni ddaeth i ystâd gwr, hwn ni wnaed etto yn freiniol. Anfab, diblant.
Impromiscuus, a, um: Digymmysg. Ni ho blith drapblith, dirwystr, heb ddyrysu.
Impromptus, a, um: Ammharod, anhyfedr.
Impropĕrium, ii, Testun, llysenw, anfadair, lliwiant.
Impropĕro, āre, Testunio, edliw, lliwied, dannod. Prysuro, brysio, ffrystio.
Improprius, a, um: Ammrhiodol.

Improspectè, Yn ddiddarbod.
Improsper, a, um: Aflwyddiannus, anffynnadwy, annhyccïannol, anffodiog, afrwydd.
Improtectus, a, um: Dinodded.
Improuĭdus, a, um: Diddarbod. Disymmwth, disyfyd.
Improuisè, & Improuisò. Heb edrych am dano, yn ddisymmwth, yn ddiswtta, yn dalmyrth.
Improuisus, a, um: Disymmwth, disyfyd, a ddêl heb edrych am dano.
Imprūdens, tis, Heb edrych yn ei gylch, diddarbod, diarwybod, amrysys, ammrhudd, annoeth, angall. Anghelfydd, anghyfrwys, ammhwylleg, anghymmen. Diarwybod. Ffôl, ynfyd, ansynhwyrol, difeddwl.
Imprudentia, æ, Ammrhudd-der, ammwyll, annoethder, anwybod, diddarbodaeth, gwall edrych yn ei gylch.
Impūber, ĕris: & Impūbis, is: Bachgen tan oedran xiiij, geneth tan oedran xij, heb farf, heb flew, ieuangc.
Impūbium, ii, Cedor, blew 'r arffed.
Impŭdens, tis, Digywilydd, trahy, taerddrwg, haerllug.
Impŭdentia, æ, Digywilydd-dra, haerllugrwydd.
Impŭdīcātus, a, um: wedi ei anniweirio, wedi myned yn ddigywilydd, diorchwylus.
Impudicitia, æ, Anniweirdeb, aflendid cnowdol, drythyllwch.
Impŭdīcus, a, um: Anniweir, anllad, aflan ei fuchedd, drythyll, digywilydd, serchog.
Impugno, āre, Gwrthladd, gwrthwynebu, ymwrthladd, ymwriaw, ymladd, ymdrech.
Impulsio, ōnis, Gwthiad, cymmhelliad, gyrriad, diriad, gŵth, cilcwth, ymwth, ysgwd, annog.
Impulso, āre, Mynych annog, dirio.
Impulsus, us, ŭi: Dir a chymmell, hwrdd. vid. Impulsio.
Impūnè, Yn ddigerydd, yn ddigosp, yn ddiniweid, yn ddiasgen.
Impunitas, ātis, Gwall cerydd, eisiau cospedigaeth, angherydd, anghosp.
Impunitus, a, um: Heb ei gospi, digosp, digerydd, diddial, a faddeuwyd iddo ei fai.
Impūrātus, a, um: vid. Impurus.
Impūrĭtas, ātis, Aflan ymarweddiad, anair, anonestrwydd, drygioni, brynti.
Impūrus, a, um: Anonest, brwnt, budrfrwnt, cywilyddus, drygionus, swga, aflan, ffiaidd.
Impŭtātor, ōris, Sarhawr, edliwiwr, haerwr.
Impŭto, āre, Cyfedliw, bwrw ar, haeru ar, gyrru ar, bwrw 'r naill gydâ 'r llall wrth gyfrif, trethu, gosod treth, cymmeryd esgus o beth.
Imputresco, ĕre, Pydru, braenu o fewn.
Imus, a, um: Isaf, dyfnaf.

I N

In. cum Abl. Yn, mewn, o fewn. cum Accus. Yn lle, i, yn erbyn, tu ag at, dros, ar, wrth, at, ar ôl, hyd, yn ŵysg, yn llwrw.
Inabruptus, a, um: Heb lygru, heb dorri, didorr, diodorr.
Inabsŏlūtus, a, um: Anghwbl, ammherffaith, anorphen.
Inaccessus, a, um: Anhygyrch.
In aduersum, O'r tu arall.
Inadūlābilis, e, Anhydruth, ni fynno ei wenhieithio.
Inædificatus, a, um: wedi ei ddadadeilo, wedi ei fwrw i lawr.
Inædifico, āre, Adeiladu mewn lle, adeiladu wrth; dadadeiladu, diadeiliaw.
Inæquābilis, e, Anogyfuwch, anwastad.
Inæquālis, e, Anogyfuwch, anghyfartal, anwastad, anogystal.
Inæqualitas, ātis, Anghyfartalrwydd, anghyffelybrwydd, anwastadrwydd.
Inæquo, āre, Gwastattáu, uniowni.
Inæstimābilis, e, Anghywerthydd, ni chaer a'i talo, anfeidrol.
Inæstŭo, āre, Berwi, bod mewn angerdd, dyfrydio.
Inalbesco, ĕre, Gwynnu, glasu, mynd yn laswelw.
Inalgesco, ĕre: Oeri, rhynnu, fferru.
Inalienus, a, um: Annieithr.
Inămābilis, e, Anhygar, anghareugar, angharuaidd, digar, digu, diserch, anghar, anhoff, annwyl, anghu. diagar
Inamaresco, ĕre, Chwerwi, myned yn chwerw.
Inambĭtiōsus, a, um: Diswyddymgais, heb ymgais am swyddau, dirodres, didraha, didreulgar, cartrefaidd, anhoyw, difalch.
Inambŭlo, āre, Rhodio yma a thraw, ymrodio, ymlwybro, gorymddeith.
Inamænus, a, um: Annhirion, anaraul, anhyfryd.
Ināne, is, Oferbeth, gwaelbeth, gwagedd, ofregedd, arabedd.
Ināniæ, ārum: Coegbethau, gwaelbethau, gweigion.
Inanĭlŏquium, ii, Ffiloreg, oferchwedl, oferson, gwagiaith, coegiaith.
Inanilŏquus, a, um: Gwagsiaradwr.
Inănimalis, e, Dienaid, difywyd, heb nac enaid nac anadl.
Inănimatus, & Inanimus, a, um: Dienaid, difywyd, anfyw, marw.
Inānio, īre, Gwaghau, arloesi: coegi, dielwi.
Inānis, e, Gwâg, gorwag, ofer, anolo, gwaglaw, masw, dielw, diddim, anwadal, llymsi, noeth: Tlawd, coeg, anfuddiol, colledig, dibris, gwael.
Inanitas, ātis, Gwegi, gorwagedd, coegedd, oferedd, maswedd, seithugrwydd.
Inăpertus, a, um: Anegored, anamlwg, aneglur, cuddiedig, dirgel.

Inappa-

Inapparatio, ōnis, *Anarlwy, ammharodrwydd.*

Inappĕtens, tis, *Dichwant, diſlyſig, diffrawd.*

Inăquōſus, a, um : *Diddwfr, annyfrwys.*

Inărātus, a, um : *Heb laſurio, heb aredig, gŵydd.*

Inardeo, ſi, ēre : & Inardeſco, ĕre : *Lloſgi, ymloſgi, mynd yn boeth.*

Inărefactus, a, um : *wedi ei ſychu.*

Inăreſco, ĕre : *Sychu, crino, crinſychu, gwywo, marw, myned yn ſych.*

Inargentātus, a, um : *Heb ariannu, heb orchuddio ag ariau, diariannaid.*

Inargūtè, *Yn anghymmen, yn annichlyn.*

Inăro, āre, *Dŷfal laſurio, aredig, gwrteithio.*

Inartificiālis, e, *Anghelfydd, anghywraint, anweithgar, anghymmen, anhacclus, anghreffitwraidd.*

Inaſcenſus, a, um: *Anhyddring, anhawdd dringo iddo.*

Inaſpectus, a, um : *Anweledig, anhywel.*

Inaſſatus, a, um : *wedi ei bobi, wedi ei roſtio a'i graſu.*

Inaſſuĕtus, a, um : *Anarferol, anghynnefin.*

Inattĕnuātus, a, um : *Heb ei feinhau, heb ei leihau.*

Inaudax, ācis, *Anhy, annewr, anŵraidd, llwfr, ofnog, anfilŵraidd, dihyder, anhyderus.*

Inaudibilis, e, *Anhyglyw, anwiw ei wrando.*

Inaudio, īre, *Clywed yn eglur, gwrando, ymwrando.*

Inauditiuncŭla, æ, *Rhyw ddychymmyg ni chlywyd o'r blaen.*

Inaudītus, a, um : *Heb glywed ſôn am dano, dieithr ei glywed, diſon.*

Inaugŭratò, *Trwy gyngor dewinion.*

Inaugŭro, āre, *Ymgynghori â dewiniaid, urddo, cyſſegru, graddio.*

Inaurātus, a, um : *Euraid, goreuraid, wedi ei euro.*

Inauris, is, *Cluſt-dlws : yſginen. Lib. Land.*

Inaurītus, a, um : *Digluſt.*

Inauro, āre, *Euro, goreuro, gorthói ag aur.*

Inauſpĭcātus, a, um : *Afrwydd, afrwyddiannus, anffynnedig, trwch, yr hyn ni wnaed drwy gyngor y dewiniaid.*

Inauſus, a, um : *Yr hyn nid anturia neb.*

Incæduus, a, um : *Nid arferer ei dorri a'i drychu.*

Incalceātus, a, um : *Dieſgidiau, diarchen, diarchenad.*

Incălēſco, ĕre, *Gwreſogi, ymboethi, twymno, cynneſu.*

Incalfăcio, feci, ĕre : *Gwreſogi, twymno, cynneſu.*

Incallĭdus, a, um : *Mulwirion, anghall, anghyfrwys, annichellgar, dihocced.*

Incălo, āre, *Galw ar.*

Incandeſco, ĕre : *Mynd yn danfflam, mynd yn boethfflam, mynd yn dân i gyd, digio.*

Incāneſco, ĕre, *Llwydo, gwalltlwydo, briglwydo, penllwydo, llwydwynau.*

Incantāmentum, i : & Incantātio, ōnis : *Cyfaredd, ſwyn-gyfaredd, ſwyn, ſwyn-gan. Gorchan, Lib. Land.* Incantamenta, *Rhiniau, ſwynion,* &c. *Swyn-gathl.*

Incantātor, ōris, *Gorcheiniad, Li. Land. ſwynwr, cyfareddwr, ſwyn-gyfareddwr.*

Incanto, āre, *Canu â hutlath,* Veteribus *Swyno.*

Incānus, a, um : *Llwyd, penllwyd, llwydwyn.*

In caſſum : *Yn ofer, yn anole.*

Incaſtigātus, a, um : *Digoſp, digerydd.*

Incăuo, āre, *Ceuo, cafnu, gwneuthur yn gau.*

Incautus, a, um : *Anymogel, anochelgar, difwriad, diofal, heb edrych yn ei gylch, anniſgwylgar : yr hyn ni ddaliwyd arno, yr hyn ni ochelwyd.*

Incēdo, ceſſi, dĕre : *Cerdded, rhodio, cerdded fel gwr mawr yn wyneb-uchel. Troedio, cerdded ar draed.*

Incĕlĕbris, e, *Heb fynychu atto, digynniwair, diymgyrch, anenwog.*

Incendiārius, a, um : *Ffaglwr, bonffaglwr, a ennynno dân mewn tref i gael ei hyſpeilio.*

Incendium, ii, *Goſgymmon, goddaith, goleudan, cynneu, tanllwyth, fflamm, llóſg, ffagl. Cenfigen.*

Incendo, di, ĕre : *Cynneu, ffaglu, rhoi tân mewn peth, fflammychu, lloſgi, goddeithio, poethi. Annog, annos, chwythu 'r tân, dirio, cymmell, gyrru, cynnhyrfu, cyffroi. Rhoi ynni. Digio, cythruddo. Peri chwennychu.*

Incenſus, a, um : *wedi ei gynneu,* &c. Item, *Heb roi ei henw ym myſg y breinolion, difraint.*

Incentio, ōnis, *Cytgerdd.* Item idem quod Incantatio.

Incentīvum, i, *Yr annos, yr annog, yr hyſſ, yr hai. Goſteg gwŷr wrth gerdd, profiad.*

Incentivus, a, um : *A gynnhyrfo, a annogo, a ro hyſſ, a ro hai.*

Inceptio, ōnis, *Dechreuad, cychwynniad.*

Incepto, āre : *Dechreu, cychwyn. Anturio.*

Inceptum, i, *Dechreuad, cychwyn, antur.*

Incerātus, a, um : *wedi ei gŵyro, cŵyraid.*

Incernicŭlum, i, *Gogr nithio, gwogr rhuwch, gogr mân.*

Incerno, crēui, ĕre : *Gogrynu, gogrynu mewn, nithio, peillio, rhidyllio.*

Incēro, āre, *Cŵyro.*

Incerto, āre, *Annilyſu, gwneuthur yn annilys.*

Incertum, i, *Annilyſrwydd, anyſpyſrwydd.*

Incertus, a, um : *Annilys, anhyſpys, anniogel, petrus, ammheus. Anwadal, anwaſtad, anſafadwy.*

Inceſſanter, *Yn ddibaid, yn ddidor, heb na thorr na thrai, yn gyfannedd, yn ddidawl, yn ddidoliant.*

Inceſſio, ōnis. vid. Inceſſus, us, ŭi ;

Inceſſo, ceſſi, ſītum, ĕre : *Dyfod, neſſau, bod ger llaw, rhuthro ar, cyrchu am benn, goſod ar. Blino, aſtonyddu ; cyffroi, dirio, coſpi, ceryddu. Digio, cythruddo, anfoddhau. Cyhuddo, Gorddiwes.*

Inceſſus, us, ŭi, *Cerddediad, cerdded.*

Inceſtificus, a, um : *A halogo, a lygro, halawg-hair.*

Inceſto, āre, *Halogi â lloſgach, ymloſgach.*

Inceſtus, a, um : *Halog, llygredig, anniweir, brwnt.*

Inceſtus, us, ŭi : *Lloſgach, tralloſgach, godineb o fewn cyfagos achau. Anniweirdeb, godineb. Pob rhyw halogrwydd.*

Inchoo, āre, *Dechreu. Gorphen.*

Incĭdo, ĭdi, cĕre : *Syrthio, cwympo, digwyddo, damwain.*

Incīdo, īdi, ĕre : *Torri, trychu, yſgythru, lladd, ymdaith.*

Incīduus, a, um : *Nid iawn ei dorri, nid cynnefin â'i dorri, didorr, didyrr.*

Incíens, *Gwraig agos i eſgor.*

Incīle, is, *Adwy, bwlch. Dyfrffos, clawdd dŵr.*

Incīlo, āre, *Beio ar, ceryddu, angreifftio.*

Incingo, ĕre, *Gwregyſu, amgylchu, cylchynu.*

Incĭno, nŭi, ĕre : *Canu, pereiddganu, canu meinllais.*

Incĭpio, cēpi, ĕre : *Dechreu, cychwyn.*

Incīsè, & Incīſim : *Yn ddarnau, yn ddrylliau, yn dorriadau.*

Incīſio, ōnis, *Torriad.*

Incīſum, i, *Dryll bâch o ymadrodd.*

Incīſūra, æ, *Torriad, bwlch, rhygn, hóllt.* Inciſūræ, *yw 'r llinian ar y llaw.*

Incĭtabŭlum, i : & Incitamentum, i : *annogiad, cynnhyrfiad, gyrriad, annos, y peth a ro ynni.*

Incĭtātè, *Yn gyffróus, yn gynnhyrfus, yn fywiog, yn angerddol.*

Incĭto, āre, *Annog, cynnhyrfu, cyffroi, peri, gyrru ynni, cymmell, yſparduno, hyſſio.*

Incĭtus, a, um : *Buan, bywiog, cyflym.*

Incīuīlis, e, *Anfoeſol, anfedrus, drwg ei foes, anninaſaidd, gwladaidd, trwſgl.*

Inclāmito, āre, *Ymelwain, mynych alw, crochweiddi.*

Inclāmo, āre, *Galw ar vn, galw 'n gróch, ymarthlefain, galw i mewn, ymleflef, ymſerthu.*

Inclāreo, ēre: & Inclareſco, ĕre: *Bod yn enwog, bod yn hynod, bod yn honnaid, mynd yn glodfawr.*

Inclēmens, tis, *Anwar, anfoneddigaidd, anfwyn, anhynaws, annrhugarog, afrywiog, ſarrug.*

Inclementia, æ, *Creulonedd, annrhugaredd, afrywiogrwydd, ſarrugrwydd.*

Inclīnamentum, i, *Gogŵydd, gogwyddiad.*

Inclīnatio, ōnis, *Gogwyddiad, goſtyngedigaeth, yſtlyſiad, hyblygedd.*

Inclīno, āre, *Gogŵyddo, goſtwng, pwyſo i lawr, oſgoi, gwyro, yſtlyſu, lledochri, lledpeio. Ammharu, pallu, methu, gwaethygu.*

Inclūdo, ſi, ĕre: *Gwarchau, argáu, cau i mewn.*

Inclūſia, æ, *Dilledyn fal pais merch.*

Incluſio, ōnis, *Gwarchae, gwarchaead.*

Inclytus, a, um: *Gogoneddus, enwog, ardderchog.*

Incoactus, a, um: *Ewyllyſgar, heb ddirio, digymmell.*

Incoctĭlis, e, *A ferwer mewn peth, barneiſiol.*

Incoctus, a, um: *Berwedig gydâ pheth arall. Heb ferwi, ammrwd, anaddfed.*

Incœnātus, a, um: *Digwynos, heb ſwpperu.*

Incœno, āre, *Bod heb ſwpperu.*

Incœptio, &c. vid. Inceptio, &c.

Incōgĭtabilis, e: & Incōgitans, tis: *Anfeddylgar, diymaros, chwidr, ehud, heb yſtyried.*

Incōgitantia, æ, *Anfeddylgarwch, anyſtyriaeth.*

Incognitus, a, um: *Peth anwybod, heb adnabod, dieithr.*

Incŏhibeſco, ĕre: *Dileſtair, diluddio, diwahardd.*

Incŏla, æ, *Trigiannol mewn gwlâd ddieithr, trigiannol, preſwyliwr, cyfanneddwr.*

Incŏlātus, us, ŭi: *Trigiad mewn gwlâd ddieithr, trigias, trigiant, trigfa.*

Incŏlo, lŭi, ĕre: *Trigo, cyfanneddu, preſwylio.*

Incŏlŭmis, e, *Iâch, cwbliach, holliach, iachlawen, heinif, diglefyd, difflais, cyweir, cyfrdo, cyfan, diangol.*

Incŏlŭmitas, ātis, *Iechyd, holliechyd.*

Incòmes, ĭtis: *Digydymaith, digymmar.*

Incŏmĭtātus, a, um: *Heb gydymaith, neillduol.*

Incŏmĭtio, āre: *Gwneuthur bai a haeddo ei alw ger bron y gynnulleidfa.*

Incommendatus, a, um: *Anghanmoledig, diglod.*

Incommŏdātio, ōnis: *Colled, niwed, afles, anghymmwynas.*

Incommŏdĭtas, ātis, *Anghymmwyſder, anghyfleuſder, blinedd, eniwed.*

Incommŏdo, āre, *Colledu, niweidio, gwneuthur ſarhâad, gwneuthur anghymmwynas, peri afles.*

Incommŏdum, i, *Colled, niwed, afles, anghymmwynas, ſarrhâad.*

Incommŏdus, a, um: *Blin, anghymmwys, anghyfaddas, anghymmwynaſol, anfuddiol, afleſol, diles, diſwyniant, niweidiol, colledus.*

Incommūnè, *Yn gyfartal, o'r cŷd, yn gyffredin.*

Incommūtābilis, e: *Anghyfnewidiol.*

Incompactus, a, um: *Anghyſſylltedig, anghryno.*

Icompărābils, e, *Anghyfartal, digyſtal, digymmar, digyffelib, anghyfeiſor, anymgyhydr.*

Incompertus, a, um: *Heb ei wybod, heb ei adnabod, heb ei broſi, annilys, anhyſpys.*

Incompŏſitus, a, um: *Annrefnus, anghryno, annhalgrwn, annhacclus, gwrthun.*

Incomprehensĭbilis, e, *Anymgyffred, yr hyn ni ellir ei amgyffred, anghynnwys, aneirif, anghyrraedd, anorddiwes.*

Incomptus, a, um: *Anghyweir, annhrefnus, annhacclus, anghribedig.*

Inconceſſus, a, um: *Peth anghyfaddef, heb ei ganiattau, anghyfreithlon, gwaharddedig.*

Inconcilio, āre, *Peri ámryſſon, anghyttuno, anghŷmmodi, blino, aflonyddu.*

Inconcinnitas, ātis, *Dybrydwch, anghrynodeb, anniwyg, annrhefnuſrwydd, annhaccluſrwydd, annhalgrynrwydd.*

Inconcinnus, a, um: *Anghryno, anghyflun, annhalgrwn, annhacclus, anniwygus, dybryd, anghymmwys, anghyſaddas, annhlws.*

Inconcuſſus, a, um: *Safadwy, diſigl, diyſgog.*

Inconditus, a, um: *Anghyſſylltedig, annrhefnus, anniwygus, anneheuig, trwſgl, gwrthun.*

Inconfeſſus, a, um: *Anghyffeſol, anghyfaddeſol.*

Incongĕlābilis, e, *Anhyrew, ni rewo, ni fferro.*

Incongruitas, ātis, *Anghynghordiad.*

Inconnīuens, tis, *Ni ſymmudo gaeadau ei lygaid, ni tharawo 'r amrant.*

Inconſcius, a, um: *Diarwybod, ni wypo oddiwrth beth, dienog.*

Inconsīderans, tis, *Anfeddylgar, diddarbod, anyſtyrus, anyſtyriol, anfyſyr, a wnelo beth yn ddigyngor.*

Inconsīderantia, æ, *Anfeddylgarwch, annarbodaeth, anſyſyrdod, gwall gyngor, byrrbwyll.*

Inconsīderātus, a, um: vid. Inconſiderans.

Inconsōlābilis, e, *Anniddan, nis galler ei gyſſuro.*

Inconsŏnantia, æ, *Anghyſſondeb, anghytgerdd, anghyſſon-gerdd, dybryd ſain.*

Inconſtans, tis, *Anwadal, anwaſtad, anſafadwy, oriog, yſgoewan, anſefydlog.*

Inconſtantia, æ, *Anwadalwch, anwaſtadrwydd, yſgafnder.*

Inconſuētus, a, um: *Anghynneſin, anarferol.*

Inconſultus, a, um: *Digyngor, diddarbod, chwidr, ni ofynno gyngor, ehud, ynfyd. Yr hwn ni chafodd gyngor, yr hwn nid ymgynghorwyd ag ef.*

Inconſumptus, a, um: *Heb ei ddifa, heb ei drealio, heb wiſgo, heb ddarfod.*

Inconſūtilis, e: & Inconſūtus, a, um: *Diwniad, heb wnio.*

Incontaminātus, a, um: *Dihalog, difrycheulyd, difann, difagl, difrych.*

Incontentus, a, um: *Heb ddirdynnu, heb yſtyn o hŷd, llacc, rhŷdd.*

Incontĭnens, tis: *Anniweir, anghymmwys, anyſtywallt, ni allo ymattal, ni allo ei reoli ei hun.*

Incontinentia, æ, *Anymgynnal, anymattal, anniweirdeb, anlladrwydd.*

Inconueniens, tis, *Anghymmwys, anghymmeſur, anweddus, anaddas, anghyttûn.*

Inconuertibilis, e, *Anhydro, didro, diymdro.*

Incŏquo, coxi, ĕre: *Berwi mewn peth, cydferwi, barneiſio.*

Incordio, āre, *Rhoi ynghalon vn, per i coelio.*

Incorpŏralis, e: & Incorpŏreus, a, um: *Anghorphorol, digorph, heb gorph iddo.*

Incorpŏro, āre: *Rhoi nôd ar gorph dŷn, corphori; gwneuthur yn vn-corph.*

Incorrectus, a, um: *Digerydd, heb geryddu.*

Incorruptus, a, um: *Anllygredig, dilwgr, pûr, glân, purlan.*

Incorruptibilis, e, *Anhylwgr, anllygredig.*

Incoxo, āre, *Eiſtedd ar y glun fel gwniedyddion a gwragedd.*

Increātus, a, um: *Digreedig, heb ei greu.*

Increbreſco, brŭi & bŭi, ĕre: *Amlhau, angwhanegu, mwyhau, myned yn dew ac yn aml, mynd y ſôn am dano yn aml.*

Incrēdibilis, e, *Anghredadwy, anghrededyn, anhygoel, anhygred, rhyfeddol.*

Incrēdŭlitas, ātis, *Anghredaduniaeth, gwall crêd.*

Incrēdŭlus, a, um: *Anghrededyn, anhawdd gantho gredu.*

Incrēmentum, i, *Tŵf, cynnydd, tyfiad, tyfiant, cynnyrch, prifiant.*

Incrĕpĭto, āre, *Synio, tryſtio, dadwrdd, nadu, rhoi ſenn, yſtwrdio.*

Incrĕpo, ŭi & āui, āre: *Sonio, ſynio, tryſtio,*

tryſtio, rhoi ſenn, ceryddu, cyſtwyo, diaſpedain, annog.

Increſco, crēui, ĕre : Tyfu, cynnyddu, angwanegu, myned yn fwy, mwyhau.

Incrētus, a, um : wedi ei ogrynu, wedi ei nithio, wedi ei beilliw, wedi ei buro.

Incruentātus, a, um : Heb ei halogi â gwaed.

Incruentus, a, um : Diwaedlyd, heb golli gwaed.

Incruſtātio, ōnis, Crawenniad, gwyngalchiad.

Incruſto, āre, Gwyn-galchu, crawennu, creſtennu, caenennu.

Incŭbātio, ōnis : & Incŭbātus, us, ŭi : Eiſteddiad ar wyau, deoriad.

Incŭbīto, āre. freq. ab Incŭbo.

Incŭbo, bŭi, āre : Gorwedd ar, eiſtedd ar, eiſtedd ar wyau, glynu wrth, eiſtedd uwch benn. Achub. Coſtcidio. Magu. Trigo mewn lle. Gorwedd i gyſgu : ymroi i beth.

Incŭbo, ōnis, A ro ei oglud ar ei gyfoeth.

Incŭbus, i, Yr hunllef.

Incūdo, ōnis, A weithio ar yr einion.

Incūdo, ſi, dĕre : Baihu, taro arian, gweithio ar yr einion.

Inculco, āre, Ymhyrddu, gwthio i mewn. Adrodd yr un peth yn fynych, curo peth ym mhen un. Sengi, pwyſo i lawr, dwyſo, gwaſgu, ſathru, cymmell i mewn.

Inculpābilis, e, Digŵl, difai, dieuog, digabl, dianair, diogan, dienllib, diargywedd.

Inculpātus, a, um. Idem.

Incultus, a, um : Digymair, anghwylliedig, heb lafurio, heb aredig, annrhefnus, annhacclus, trwſgl, anhyawdl, anwyllyniog, gwrthun.

Incultus, us, ŭi : Aanrhefn ar ddillad, anghywair, annhacclusrwydd.

Incumba, æ, Y rhan o'r golofn y ſafo 'r bwa maen arno.

Incumbo, cŭbŭi, bĕre : Pwyſo ar, gorphwys ar, gorwedd ar, bod a'i bwys ar. Ymegnio, dyfal gychwyn, myned ynghylch. Damweinio. Bod yn ddyfal ac yn aſtud.

Incūnābŭla, ōrum, Crûd dŷn bâch, cawiau a dillad dŷn bâch. Maboed, mebyd. Dechreuad, cychwynniad. Y tir y ganwyd un yntho. Cyff acheu.

Incunctābilis, e, Dihafarch, digyngyd, dirwyſtr, diludd, heb orſaf.

Incūratus, a, um : Heb iachâu.

Incūria, æ, Diofalwch, eſgeuluſtra, gwall, dibryderwch, difrâwch.

Incuriōſus, a, um : Diofal, difraw, eſgeulus, dibryder, gwallus, diddarbod, difeddwl. Diddeſtl, difanwl.

Incurro, ri, ĕre : Rhedeg i mewn, rhedeg yn erbyn, taro wrth beth drwy ddamwain, cyfarfod. Gwneuthur cyrch a rhuthr, gwrthwynebu, ymgyrchu yn erbyn ei gilydd.

Incurſio, ōnis : & Incurſus, us, ŭi : Cyrch ar y gelyn, cyrch cyhoeddog, ymred, gwrthred. Ymgyfarfod pethau, ymgyſwrdd, tarawiad wrth beth : ymgyrch, ymhwrdd, goſod.

Incurſo, āre. freq. ab Incurro.

Incurueſco, ĕre : Gŵyro, cammu, gogŵyddo, bod yn ŵyr, bod yn gam, bod ar ogŵydd, dolyſtummo.

Incuruiceruīcus, a, um : Gyddfgam, gwarrgrwm, pen-gam, gwegilgam.

Incuruo, āre, Gŵyro, cammu, gogŵyddo, dolyſtummo, gŵyrgammu, crymmu.

Incurvus, a, um : Achrwm, crwm, cam, gŵyr, gŵyrgam.

Incus, ūdis, Einion gôf.

Incūſātio, ōnis, Achwyn, cerydd.

Incūſo, āre, Achwyn ar, beio ar, cyhuddo, ceryddu.

Incuſſus, us, ŭi : Tarawiad wrth, yſſigiad.

Incuſtōdītus, a, um : Heb ei gadw, anghadwedig, heb ei warchaaw.

Incŭtio, ſſi, ĕre : Taro, curo, yſgytiio.

Indāgo, āre, Ceiſio, chwilio, ymgais, olrhein, dyfal ymofyn.

Indāgo, inis, Dyfal ymgais, dyfal-gais. Rhwydau a maglau a oſoder mewn coed i ddal gwylltfilod.

Inde, Oddiyno, o'r fann honno, yn neſſaf at hynny, o hynny allan, ar hynny, gwedy hynny. Hinc inde, O bob tu, yma a thraw.

Indēbitum, i, Annyled.

Indēbitus, a, um : Annyledus.

Indĕcens, tis, Anweddus, anhardd, anolygus.

Indĕcet, Mae 'n anweddaidd, anhardd yw, ni weddai.

Indeclīnābilis, e, Anocheladwy, anorheigladwy, didreigl. Safadwy, diyſgog, diblyg, ni ŵyro, diletbai.

Indeclinatus, a, um : Safadwy, ſiccr, diyſgog, diogwydd.

Indĕcōris, e : & Indĕcōrus, a, um : Gwrthun, anhardd, anweddus, dybryd. Anoneſt.

Indefătīgābĭlis, e, Ni aller ei flino, ni aller ei wneuthur yn lluddedig.

Indefenſus, a, um : Diymddiffyn, diachles, dinodded, heb ymadferth ganddo, digarad.

Indefeſſus, a, um : Diflin, ni flino, diludded.

Indefinitè, Yn annherfynedig, blith draphlith, ynghymmyſg, mewn annrhefn.

Indefinītus, a, um : Heb derfynu, annherfynedig, aneglur, tywyll.

Indeflētus, a, um : Digŵyn, nid wylwyd am dano.

Indeflexus, a, um : Heb ŵyro, heb plygu.

Indejectus, a, um : Didramgwydd, heb ei fwrw i lawr, heb ei ddymchwelyd.

Indelebilis, e, Ni aller ei ddileu, anhygraf, ni aller ei grafu ymmaith.

Indelibātus, a, um : Cyfan, diymmyr, heb gyfwrdd ag ef.

Indemnātus, a, um : Yr hwn ni roed barn yn ei erbyn.

Indemnis, e, Diniweid, digolled, diargywedd, diaſgen, diadwyth, diangol.

Indemnitas, ātis, Digolledrwydd, diadwyth.

Indeplōrātus, a, um : Digŵyn, heb alaru droſto.

Indeprāuātus, a, um : Dihalog, dilwgr, heb ddiwyno.

Indeprĕcābilis, e, Diymbil, ni faddeuo.

Indeprehenſibilis, e, Nis galler ei ddal, anhyddal.

Indeprehenſus, a, um : Heb ddal, heb gael gafael arno.

Indeptus, a, um : Hyn a gafwyd, hwn a gafodd.

Indeſertus, a, um : Diymaal, heb adael, heb wrthod.

Indeſes, īdis, Anniog, hywiog, eſgud, difewyd.

Indēſinenter, Yn ddibaid, yn ddidawl, yn waſtadol.

Indeſpectus, a, um : Anniyſtyr, annirmygus, annibris, heb eſgeuluſo.

Indetonſus, a, um : Heb cillio, heb gneifio.

Indeuītatus, a, um : Anochel, ni aller ei ochel.

Index, īcis, Achwynwr, cyhoeddwr, cyhuddwr, mynegydd, mynegai, dangoſwr, dangoſeg, yſpyſwr. Y mynagfys : yr eurfaen a brawf 'r aur.

Indicātio, ōnis, Dangoſiad, mynegiad, yſpyſiad. Pris y peth a arwerther, arwerthiad.

Indicātivus, a, um : Mynegawl, yr hyn yr eglurer neu y myneger ac y dangoſir peth wrtho.

Indicātūra, æ. Idem quod Indicatio.

Indīcium, ii, Datguddiad, arddangos, mynag. Argoel, arŵydd.

Indĭco, āre : Dangos, yſpyſu, mynegi, datguddio, amlygu, egluro, cyhoeddi. Cyhuddo, achwyn. Rhoi pris ar beth.

Indīco, xi, ĕre : Cyhoeddi, dangos ar gyhoedd, rhoi gwŷs, peri goſteg. Gwyſio. Goſod treth, neu deyrnged. Appwyntio, goſod, gorchymmyn.

Indictio, ōnis, Yſpaid XV mlynedd. Treth, cyllid.

Indīdem, Oddiyno, yn y mann, yr un.

Indies, O ddydd bwygilydd, beunydd, bob dydd.

Indifferens, tis, Diragor, ni bo rhagor rhyngtho. Diduedd. Ni bo rhy ſarrug.

Indifferentia, æ, Diragoriaeth, cyffelybrwydd, cydfod, cyttundeb.

Indīgĕna, æ, Priodor, ciwdawdwr, un a anwyd yn y wlâd honno. Pl. Brodorion.

Brodorion, Indigenæ.

Indigentia, æ, *Rheiduſni, rhaid, eiſiau, angen, gwall, prinder.*

Indĭgeo, gŭi, ēre : *Dwyn eiſiau, bod ac eiſiau arno.*

Indiges, ĕtis, *Duw a wneler o ddyn, duw priodol, mabſant.*

Indigeſtus, a, um : *Blith drapblith, heb ddoſparth, mewn annrhefn, heb drefnu.*

Indigitāmenta, *Llyfrau o henwau 'r ſaint.*

Indigĭto, āre : *Arwyddoccau, dangos megis â bys, yſpyſu, galw vn erbyn ei henw, henwi.*

Indignabundus, a, um: *Digllon, digus, brochus, cyffrous, digofus, llidiog, anweſog, ſorr, anfoddog.*

Indignātio, ōnis, *Digofaint, bâr, llid, brôch, ſorriant, anwes, dig, llidiowgrwydd, digllonedd.*

Indignĭtas, ātis, *Annheilyngdod, anwiwder, anfoddlondeb, anwes. Anfoneddigrwydd, anoneſtrwydd, creulondeb. Gwaeledd, anfri.*

Indignor, āris, *Dirmygu, diyſtyru, heb fod yn wiw gantho, annheilyngu. Sorri, digio, brochi, ffrommi, bod yn anfoddog, bod yn anfodlon, bod yn anwiw gantho.*

Indignus, a, um : *Annheilwng, anwiw, anaddas. Truan, gofidus, gwael. Cywilyddus, creulon, anwraidd.*

Indigus, a, um : *Anghenog, anghenus, rheidus, eiſywedig, gwallygus.*

Indīligens, tis, *Eſgeulus, annyfal, anniwyd, diog, diwaith.*

Indiligentia, æ, *Anniwydrwydd, annyfalwch, eſgeuluſdra, diogi.*

Indīpiſcor, ĕris, deptus ſum : *Ynnill, caffael, gorddiwes, dyfod o hyd, cyrhaeddyd.*

Indirectus, a, um : *Anghyſion, anvnion, anghywair, annrhefnus, annhacclus.*

Indiſcretus, a, um : *Heb neillduo, heb wahanu, anneillduol, diwahan, diwaſgar, diragor, cyffelyb.*

Indiſcrīminatim, *Yn ddiragoriaeth, yn ddiwahan.*

Indiſertus, a, um : *Anhyawdl, anymadroddus. Annrhybelid.*

Indiſpoſitus, a, um : *Heb ddoſparthu, heb drefnu.*

Indiſsŏlūbilis, e, *Annattod, ni aller ei ddattod.*

Indiſsŏlūtus, a, um : *Heb ddattod, heb ryddhau.*

Indiſtinctus, a, um : *Diwahan, diwahanol, anneillduedig, blith drapblith.*

Indiſtrictus, a, um : *Diaſgen, difriw, diarcholl.*

Indīuiduus, a, um : *Diran, diwahan, ni aller ei rannu, anhybarth, dibarth, didorr.* Indiuiduum, i, *Peth diran, diwahan, cyfanbeth.*

Indiuiſibilis, e, *Anhyran, ni aller ei rannu,* &c.

Indīuīſus, a, um : *Heb rannu, heb wahanu, heb neillduo.*

Indo, ĕre, *Rhoi i mewn, goſod i mewn, dodi i mewn, bwrw yn, rhoi.*

Indŏcĭlis, e, *Anhyddyſg, ni aller ei ddyſgu, nid â dŷſg ynddo. Yr hyn ſydd wrth naturiaeth heb ei ddyſgu.*

Indoctus, a, um : *Diddyſg, annyſgedig, di-lên, heb lên, heb ddyſgu, heb athrawiaethu, diwybod.*

Indŏlentia, æ, *Anofid, annolur.*

Indŏleo, ēre : & Indŏleſco, ĕre : *Gofidio, dolurio, bod mewn poen, bod yn glâf.*

Indŏles, is, *Tuedd, athrylith, naturiaeth. Boneddigeiddrwydd, parchedigrwydd. Tuedd at dda neu ddrwg.*

Indŏmābilis, e, *Anhyddof, anwar, ni aller ei warhau.*

Indŏmitus, a, um : *Annof, anwar, anhywedd, gwyllt, heb dorri, heb hyweddu, anwarddof, anllywodraethus, afreolus, anyſtywallt, gorwyllt, nowſwyllt, difiog.*

Indormio, īui, īre : *Cyſgu ar, bod yn rhy aſtud wrth beth, gogyſgu wrth wneuthur peth. Diogi, llaeſu, bod yn gyſgadur.*

Indōtātus, a, um : *Anghynnyſgaeddol, digynnyſgaedd, diwaddol, diddawn, didal.*

Indŭbĭtabilis, e. vid. Indubitatus.

Indubitanter, *Yn ddibetrus, yn ddiammau, yn ddiau, yn ddilys, yn ddiogel, yn ddi-os, yn ddinam.*

Indubitatus, a, um : *Dibetrus, diammau, diau,* &c.

Indŭbĭto, āre, *Anammau, bod heb ammau.*

Indŭbius, a, um : *Dibetrus, diammau, diau, dilys, ſicr, diogel.*

Indūciæ, ārum, *Heddwch dros amſer, cyngrair.* Indūcias făcĕre, *Tynnu dyddiau.*

Indūco, duxi, ĕre : *Dwyn i mewn, twyſo i mewn, denu, annog, gogŵyddo. Siommi, twyllo. Croeſi allan, dileu, crafu ymaith, difuddio. Tynnu am draed ei eſgidiau neu ei hoſanau. Gorthoi, gorchuddio, bwrw ar.*

Indūcŭla, æ, *Amwiſg fechan neſaf i mewn.*

Indulco, & Indulcero, āre : *Pereiddio, gwneuthur yn felus.*

Indulgenter, *Yn rhywiogaidd, yn fwynaidd, yn ddioddefgar, yn ddiſarrug, yn hynaws.*

Indulgentia, æ, *Ymoddef, dioddefgarwch, hynawſedd, trahynawſedd, anwes, gormodd mwythau, maddeuant, trugaredd.*

Indulgeo, ēre, *Caniattau yn hawdd, rhoi i vn ei arch, cyd-ddwyn, rhoi oed, rhoi ſeibiant, trugarhau, toſturio, maddeu, porthi mwythau, gwneuthur anwes, rhoi cennad, goddef, gadael : ymroi yn gwbl i beth.*

Indūmentum, i, *Dilledyn, gwiſg, archenad, amwiſg.*

Induo, dŭi, ĕre : *Gwiſgo am, amwiſgo, rhoi am dano. Cymmeryd arno, cymmeryd arno rîth arall.*

Indūreo, ēre : & Indūreſco, ĕre : *Caledu, myned yn galed, bod yn galed.*

Indūro, āre, *Caledu, gwneuthur yn galed.*

Induſiarius, ii, *Gwneuthurwr cryſau a chrysbeiſiau.*

Induſiāta, æ : & Indūſium, ii : *Crŷs, crŷs gwlanen, hefis.*

Induſtria, æ, *Dyfalwch, diwydrwydd, yſtryw, llafurboen, gofalboen.* De induſtria, *O'r gwaith goddeu.*

Induſtrius, a, um : *Aſtud, diwyd, poenus, yſtrywus, dyfal, poenfawr.*

Indūtus, us, ŭi : *Gwiſgad, trwſiad, trefn.*

Indūviæ, ārum, *Croen neidr.*

Indūvium, ii, *Gwiſg pren, rhiſg pren.*

Inebrio, āre, *Gwneuthur yn feddw, meddwi, brwyſgo.*

Inēdia, æ, *Newyn, gwall bwyd.*

Inēdĭtus, a, um : *Heb gyhoeddi, heb oſod allan.*

Ineffābilis, e, *Anhydraeth, annraethadwy.*

Ineffĭcax, cācis, *Anolo, diffrwyth, dinerth, dirym, anhyrym.*

Ineffigiātus, a, um : *Afluniaidd, anffurfiol, anſuttiol, trwſgl, gwrthun.*

Inēlābōrātus, a, um : *Annichlyn, anweithgar, y peth ni wnaed yn gywraint, heb ei weithio, heb ei orphen.*

Inelĕgans, tis, *Anwych, anhoyw, anheinif, an-nillyn, diglws, anſyw, anwiwdlws, annhacclus; anhyawdl, anghymmen.*

Inelnctābilis, e, *Ni aller diange allan o honaw drwy ymdrech ac ymwrwſt, anoreſgynnol, anorchfygol, anorfod.*

Inemendabilis, e, *Anwellyniog, ni aller ei wellhau.*

Inemŏrior, ĕris, *Marw mewn peth, parhau mewn peth hyd farw.*

Inemptus, a, um : *Dibryn, yr hyn ni phrynwyd.*

Inēnarrābilis, e, *Anhydraeth, anrhaethol.*

Inenarratus, a, um : *Aneglurедig, heb ei eſponio.*

Inenōdabilis, e, *Nis galler ei ddattod, nis galler ei ddatglymmu.*

Ineo, īui, īre : *Dechreu, myned i mewn, haeddu, cael, ynnill.* Inire rationem, *gwneuthur cyfrif.* Fœminam inire, *Marchogaeth y fenyw.*

Ineptia, æ, *Anaddaſrwydd, anghymmwyſder, ffoledd, ynfydrwydd.* Ineptiæ, ārum : *Oferbethau, gwaelbethau, coegbethau, arabedd.*

Ineptio, ire, *Gwneuthur arabedd, dywedyd yn anweddaidd ac yn ddiddefnydd. Ynfydu, ynleſerydd.*

Ineptus,

Ineptus, a, um: *Anaddas, anghymmwys, anghymmhesur: ynfyd, ofer, diddefnydd.*

Inēquitābilis, e, *Nis galler ei farchogaeth.*

Inermis, e: & Inermus, a, um: *Diarf, anarfog, heb arfau.*

Inermo, āre, *Diarfu, diarfogi.*

Inerrans, tis, *Digrwydr, heb wibio, diysgog.*

Inerro, āre, *Crwydro, gwibio.*

Iners, tis, *Digrefft, digelfyddyd, anghelfydd, diog, swrth, llesgethan, llesg, llasgenaidd, musgrell, anfywiog. Ynfyd, lledhurt. Digyssur, digalon, diymadferth, diysbryd. Diffrwyth, anfuddiol, hysp, diflas, trwsgl, esgeulus.* Aqua iners, *Dŵr safedig, dŵr sefydlog.*

Inertia, æ, *Anghelfyddyd, anwybodaeth mewn celfyddyd. Diogi, musgrelli, llesgedd, anfywiowgrwydd, syrthni.*

Inērŭditus, a, um: *Annysgedig, diddysg.*

Inesco, āre, *Abwydo, llithio, twyllo, siommi, hudo, denu, dwyn i lathlud.*

Ineuītābilis, e, *Anochel, anocheladwy, ni aller diangc rhagddo.*

Inexătŭrābilis, e, *Annigonol, diwala, ni aller ei lenwi.*

Inexcĭtus, a, um: *Digyffro, digynnwrf, heb ei gyffroi.*

Inexcōgĭtātus, a, um: *Annychymmygol, heb ei fwriadu o'r blaen.*

Inexcultus, a, um: *Trwsgl, anghyweir, annrhefnus, annhacclus, mewn annhrefn.*

Inexcūsābilis, e, *Diesgus.*

Inexercitātus, a, um: *Anghynnefin, diwaith.*

Inexhaustus, a, um: *Anwehynnedig, annisbydd, diwala, anhydrawl, ni ellir ei ddisa, annarfodedig.*

Inexōrābilis, e, *Anymbilgar, ni aller eiriol arno, bwystr.*

Inexpectatus, a, um: *Heb ddisgwyl am dano, annisgwyl, dirybydd.*

Inexpĕdītus, a, um: *Ammharod, afrwydd.*

Inexperrectus, a, um: *Anneffro, nis galler ei ddeffro.*

Inexpertus, a, um: *Dibrawf, heb gael prawf o hono. Anghelfydd, anghywraint, anghynnefin.*

Inexpiabĭlis, e, *Nis galler ei lanhau ag aberth, nis galler gwneuthur iawn am dano, nis galler ei ddyhuddo a'i lonyddu, annrhugarog, angheuol.*

Inexplānātus, a, um: *Heb lyfnhau, heb wastattau, heb amlygu, heb egluro.* Inexplanata lingua, *Tafod bloesg, ymadrodd anhyspys, parabl aneglur.*

Inexplēbilis, e, *Anhylanw, diwala, anodd ei lenwi.*

Inexpletus, a, um: *Anghyflawn, anorphen, anniwall.*

Inexplicābilis, e, *Anhydraeth, nis galler ei egluro, rhwystrus, dyrys, nis galler ei ddattod na'i ddadblygu; y peth nis gallo vn ymddirwystro allan o hono.*

Inexplicitus, a, um: *Rhwystrus, dyrys, tywyll, petrus, anhawdd ei egluro.*

Inexplōratus, a, um: *Heb ei geisio, heb ei brofi, heb chwilio am dano, ammhrofedig, heb adnabod.*

Inexpugnābilis, e, *Anorfod, anorchfygedig, anorescynnol, nis galler ei ynnill.*

Inexpŭtābilis, e, *Anhyrif, nis galler ei gyfrif, aneirif, peth allan o gyfrif.*

Inextinctus, a, um: *Anniffodd, heb ddiffoddi.*

Inexurpābilis, e, *Anniwraidd, nis galler ei ddadwreiddio.*

Inextrĭcabilis, e, *Dyrys, rhwystrus, ni aller ei ddattod, a'i ddirwystro, nis galler ymddiangc allan o hono.*

Inexŭpĕrābilis, e, *Anorfod, anorescynnol, anorchfygol. Nis galler cael rhagor arno. Anhyddring, nis galler myned trosto gan vchder.*

Infăbrè, *Yn anghelfydd, yn anghywraint, yn angrhefftwraidd, yn anweithgar, yn drwsgl, yn wrthun.*

Infabrĭcatus, a, um: *Heb weithio, heb saerniaethu.*

Infăcētiæ, ārum, *Digrifwch diflas, coegddigrifwch.*

Infăcētus, a, um: *Annigrif.*

Infăcundia, æ, *Anhyawdledd.*

Infăcundus, a, um: *Anhyawdl, anymadroddus, dibarablus, annrhybelyd, trwsgl ei chwedl.*

Infallibilis, e, *Didwyll, anhydwyll, disiòm.*

Infāmātus, a, um: *wedi cael anair, dieirda, enllibus, a gair drwg iddo.*

Infamia, æ, *Enllib, hort, drygair, anair, anglod, gair drwg, gair twnn, gogan, goganair, drwgenw.*

Infāmis, e, *Anenwog, enllibus, goganus, ac anair iddo, a drygair iddo, ac enw drwg iddo.*

Infāmo, āre, *Hortio, enllibio, goganu, anfrio, difenwi, rhoi anair, rhoi drygair, dywedyd gair twnn. Rhoi yr gair allan.*

Infandus, a, um: *Mor erchyll ac mor ysgeler ac nad iawn sôn am dano, mawr dros benn, ysgeler.*

Infans, tis, *Aflafar, dyn bâch heb ddywedyd, plentyn, maban, mab aflafar, mab dioed, ieuangc. Symlyn, vn mûl, anymadroddus, anhyawdl, huttan, parablwr drwg.*

Infantĭlis, e, *Mabaidd, mabanaidd, mabinaidd.*

Infantāria, æ, *Gwraig etifyddog.*

Infantia, æ, *Mebyd, mabolaeth, maboed. Ffoledd, ynfydrwydd. Anhyawdledd, gwall ymadrodd.*

Infantŭlus, i, *Maban, herlottyn, mebyn.*

Infarcio, si, īre: *Sechi, llenwi, sengi.*

Infătigābilis, e, *Anhyflin, diludded, diflin.*

Infătuo, āre, *Ynfydu, gwneuthur yn ynfyd.*

Infaustus, a, um: *Annedwydd, aflwyddiannus, anffodiog, trwch, twrstan.*

Infectio, ōnis. Infectio aëris, *Llygriad yr awyr, gwenwyndra 'r awyr, adwyth.*

Infector, ōris: *Lliwydd.*

Infectus, a, um: *wedi ei liwio, wedi ei lygru, wedi ei wenwyno, gwenwyngael, adwythig.* Infectus, a, um: *Heb wneuthur, heb orphen, anorphen.*

Infelīcitas, ātis, *Aflwydd, aflwyddiant, trychineb, annedwyddwch, twrstaneiddrwydd, gwrthwyneb, afrwydd-deb, anffawd.*

Infelicito, āre, *Aflwyddo, afrwyddo.*

Infēlix, īcis, *Annedwydd, aflwyddiannus, trŵch, twrstan, anffodiog. Diddawn, dignwd, didoreth, hysp, anfuddiol, diffrwyth.*

Infenso, āre, *Digio, dal gŵg, dal cilwg. Blino, molestu.*

Infensus, a, um: *Vn a ddeil cilwg, gygus, anfoddog. Digus, digllon, cyffrous.*

Inferi, ōrum, *Y rhai iso, y rhai sy danom ni, y rhai sy 'n vffern, Isafwlad,* Tal.

Inferiæ, ārum, *Aberthau a wneid i'r duwiau isod, gwasanaeth y meirw.*

Infĕrior, ōris, *I's. Gwaelach.*

Infernas, ātis, Adject. *Yr hyn sydd iso, yr iso.*

Infernè, *Iso, isod, obry, odditanodd.*

Infernus, a, um: *Isel, isaf, y peth sy isod, yr hyn sy oddidanodd, vffernig, vffernol.*

Infĕro, tuli, latum, ferre: *Dwyn i mewn, cywain i mewn, bwrw i mewn. Dodi at. Dibennu, diweddu, cloi ar reswm. Gwneuthur, peri.*

Inferuefacio, fēci, ĕre: *Brydio, gyrru i ferwi, gwneuthur yn frwd.*

Inferueo, ēre: & Inferuesco, ĕre: *Berwi, gwresogi, poethi, brydio.*

Inferus, a, um: *Isel, hyn sydd iso, isaf.*

Infestātio, onis, *Dygnflinder, trin, blinder, molest, gormes.*

Infestivus, a, um: *Annigrif, annisyrr, anhyfryd.*

Infesto, āre: *Blino, dygnflino, molestu, gormesu, dygnu, peri blinder, blino drwy wneuthur cyrch am benn vn.*

Infestus, a, um: *Blin, echryslon, a ro gwbl o'i feddwl ar flino vn, drygionus, niweidiol, dygnflin, gormesol. Yr vn a fliner neu a fo mewn perygl.*

Infībŭlo, āre, *Bycclu, gwaegu, gwabellu.*

Inficias, indecl. Inficias ire: *Gwadu, gwrthddywedyd, gwrthod.*

Inficiatio, ōnis, *Gwâd, ymwad.*

Inficiens, tis, *Heb wneuthur dim, diwaith, segur.*

Inficio, feci, ĕre : *Lliwo, rhoi lliw, amliwio, llygru, halogi, diwyno, llynu, gwenwyno.*

Inficior, āris, *Gwadu, rhoi gwâd, gwrthddywedyd.*

Infidēlis, e, *Anffyddlon, digred, diffydd, anghredadun, ni cheidw ei addewid, digoel, anymddiriedgwbl.*

Infidelitas, ātis, *Anwir, anffyddlondeb, anghoel.*

Infīdus, a, um : *Anffyddlon, anghrededyn, digoel, bradog, anghywir.*

Infīgo, xi, ĕre : *Gyrru i mewn, plannu i mewn, pwyo i mewn, hoelio mewn, rhoi ynglŷn.*

Infimātes, *Y gwerin, y bobl gyffredin, y gwrêng, y tauogau.*

Infĭmus, a, um : *Isaf, salwaf, gwaelaf, distatlaf, coegcaf, salw, gwael, disas, dibris, diystyr, gorisel.*

Infindo, fidi, ĕre : *Hollti, ysgyrioni.*

Infīnĭtas, ātis, *Anniwedd, annibendod, anfesuri, anorphendod, cyffredinrwydd.*

Infīnītus, a, um : *Anniben, annherfynedig, anorphen, diddiwedd, difesur, aneirif, diderfyn.*

Infirmĭtas, ātis, *Gwendid, anghyfnerth, anghyfnerthi, eiddilwch, anghadernyd.*

Infirmo, āre : *Gwanhychu, gwneuthur yn wann, llesgau. Dirymio, diddadlu.*

Infirmus, a, um : *Clâf, clwyfus, gwann, egwan, dinerth, dirym, anghadr, eiddil, llêsg. Anwadal, anwastad, ansafadwy. Gwael, dibris, disas.*

Infit, *Eb efe, medd efe, ef a ddywedodd, syganai, ef a ddechreuodd.*

Inflammatio, ōnis, *Ennynfa, llosgfa, poethfa, tandde, angerdd, tragwres, trachwres, ymfflammychiad.*

Inflammo, āre : *Fflammio, ymfflammychu, ffaglu, ennynnu, cynneu, llosgi, poethi.*

Inflātio, ōnis, *Ymchŵydd, dymchŵydd, gwyntchŵydd, chŵydd, bolchŵydd.*

Inflātus, a, um : *Chwyddedig, yn vnchŵydd, balch, trahaus, wedi ei chwythu.*

Inflātus, us, ŭi : *Chwythiad, ymchwyth. Ysprydoliaeth.*

Inflecto, xi, ĕre : *Gogŵyddo, plygu, gŵyro, cammu, ystumio.*

Inflexĭbilis, e, *Anhyblyg, anystumiol, anystwyth, anogwyddol, diblyg.*

Inflexus, a, um : *Ar ei ogŵydd, ar ŵyr, ar dro, crwmm, wedi ei blygu.*

Infligo, xi, ĕre : *Taflu yn nerthol, ergydio, taro, bwrw at.* Infligere plāgam, *archolli.* Infligĕre vulnus, *rhoi briw.* Infligere turpitudinem, *Bwrw anonestrwydd ar vn.*

Inflo, āre, *Chwythu mewn peth, chwythu, chwythu peth oni chŵyddo, chwythu mewn pibell.* Inflare buccas, *chŵyddo bochau.*

Influentia, æ, *Dylanwad, dylanw, ymlanwad, rhediad i mewn.*

Influo, xi, ĕre : *Llifo i mewn, rhedeg i mewn fal dŵr, dylifo i mewn, dylenwi.*

Infŏdio, di, ĕre : *Cloddio i mewn, claddu, daiaru.*

Infœcunditas, ātis, *Diffrwythder, dignydiolrwydd, didorethogrwydd, anffrwythlonder, anffynniant.*

Infœcundus, a, um : *Anffrwythlon, anffynadwy, dignwd, didoreth, hŷsp, dieppil, diblant.*

Infœlix, &c. vid. Infelix, &c.

Informis, e, *Dybryd, afluniaidd, dilun, anfoddol, anffurfiol, anosgeddig, anhyfodd, gwrthun, trwsgl.*

Informo, āre, *Llunio, ffurfio. Dysgu, athrawu, athrawiaethu, addysgu. Dechreu llunio, tynnu llûn a dull a modd peth. Peri gwybod, dwyn ar ddeallt.*

Infŏro, āre, *Tyllu, tryswanu. Dwyn i'r frawdle, dadleu yn y frawdle. Dwyn i'r farchnad.*

Infortūnātus, a, um : *Diffawd, anffodiog, dilwydd, aflwyddiannus, anffawdus, anffortunus, trŵch, twrstan.*

Infortunium, ii, *Dryglam, oerchwedl, anffawd, trychineb, trychlam, drwg ddamwain, drwg ddigwydd, drwgddichwain, drwgdynged, aflwydd, annawn, anras, echrys.*

Infossus, a, um : *wedi ei gladdu i mewn.*

Infrà, præpos. *Tàn, is, islaw, odditan.*

Infrà Adverb. *Isso, isod, obry, oddidanodd, tanodd.*

Infractus, a, um : *Heb dorri, didwnn, diogel, cadarn, crŷf, difreg, difradw, difradwyog. Dilesg. Digalon, llêsg, anŵraidd. Iâch, cysa, cysan, anorfod.*

Infrænātus, a, um : *Heb ffrwyno, diffrwyn, afreolus.*

Infræno, āre, *Ffrwyno, attal, rhagod, rheoli.*

Infrænus, a, um : *Heb ffrwyn, diffrwyn, diymattal, anllywodraethus, anystywallt.*

Infrāgilis, e, *Difrau, anhydorr, parhaus, diball, anorfod, heb ddigalonni, crŷf, caled, anhyfriw.*

Infrangibilis, e. ferè Idem.

Infrĕmo, ĕre, *Ffrommi, brochi, rhuo, dadwrdd.*

Infrendeo, dŭi, ēre: *Gwasgu dannedd, rhiccian dannedd.*

Infrendes, *Plant diddannedd.*

Infrĕquens, tis, *Diggynniweir, anhygrych, heb fynych gynniweir atto, anaml, anfynych. Y neb ni ddaw 'n fynych.*

Infrequentia, æ, *Anamledd, cymmanfa fechan ac ychydig gyrchu iddi, anhygyrchedd.*

Infrĭco, aui & cŭi, āre : *Rhuglo i mewn, rhuglo ar.*

Infrīgo, frixi, ĕre : *Ffrio, cras-boethi ynghŷd.*

Infringo, frēgi, ĕre : *Torri yn ddarnau, rhwygo, dryllio. Lleihau, digalonni, anghyssuro, peri seuthug.*

Infrio, āre, *Briwo, briwsioni, malurio.*

Infrons, dis, *Diddail, digoed, diwrysg.*

Infructuōsus, a, um : *Anffrwythlon, anfuddiol, diles, difudd, dignwd, didoraeth.*

Infrūnītus, a, um: *Ynfyd, lledechwyrth, ni wna les i ddim, peth ni thal ddim, gwagsaw, gwag-ogoniannus.*

Infūco, āre : *Lliwio yn dwyllodrus, bwrw lliw, ffugio, lliwio, paentio, gorffugio.*

Infŭla, æ, *Penguwch offeiriad, penwisg, cappan côr. Llenni eglwys.*

Infulcio, īre, *Attegu, annelu.*

Infulgens, tis, *Disglair, llewychedig.*

Infūmĭbŭlum, i, *Mygfa, pibell simnei, cêg simnai, llwnge simnai.*

Infūmo, āre, *Mygu, sychu yn y mŵg.*

Infundĭbŭlum, i, *Phiol gêg i fwrw llynn mewn llestri. Y ffordd y mae 'r ymmennydd yn ymgarthu i daflod y genau. Hopran melin.*

Infundo, fūdi, ĕre : *Bwrw i mewn, tywallt yn, gwahennu, tywallt am benn, ysgeintio, taenellu.*

Infurnibulum, i, *Crafell i roi bara yn y ffwrn.*

Infusco, āre, *Duo, tywyllu, llychwino, gwineuo, melyndduo.*

Infuscus, a, um : *Tywyll, du, tywylldu, llychwin, gwinau, melynddu, gwrwm.*

Ingĕlābilis, e, *Anhyrew, direwedig, heb gealo.*

Ingĕmĭno, āre, *Dyblu, dyblygu, mynych adrodd.*

Ingĕmisco, & Ingĕmo, ĕre : *Cwynfan, alaethu, ochain, vcheneidio, griddfan, ebychio, rhoi ebwch.*

Ingĕnĕrātus, a, um : *Heb eni, heb gael, a fagco o hono ei hun.*

Ingēniculo, āre : & Ingĕnĭcŭlor, āris : *Cammu glin, cammu garr, penlinio.*

Ingĕniōsus, a, um : *Synhwyrol, synhwyrddoeth, digrifgall, digrifddoeth, athrylithus, parodbwyll.*

Ingenitus, a, um : *A genedlwyd yn vn, anianol, naturiol, a fo yn vn wrth naturiaeth.*

Ingenium, ii, *Anian, naturiaeth, tuedd, disbwyll, synwyr, pwyll, athrylith, anwyd.* affaith awen.

Ingens, tis, *Mawr iawn, dirfawr, anrosgo, anferth o faint, maith, anryffle.*

Ingĕnuātus, a, um : *Boneddigeiddryw, yn dyfod o waed da, ac o dylwyth onest.*

Ingenuitas,

Ingenuitas, ātis : *Ystâd gŵr breiniol, braint gŵr bonheddig, breinioldeb, naturiaeth dda, naturiaeth rwydd fonheddigaidd.*

Ingĕnuus, a, um : *Breiniol geni, rhydd ener, cynhwynol, boneddig cynhwynol.* K. H. *Naturiol, dyledog, telediw, breiniol, onest.*

Ingĕro, gessi, ĕre : *Dwyn i mewn, cywain i mewn, rhoi i mewn, tywallt i mewn, taflu i lawr.*

Ingestābilis, e, *Anhyddwyn, anhyglud, ni aller ei ddwyn.*

Ingigno, gĕnui, ĕre : *Cenedlu yn, magu yn.*

Inglŏmĕro, āre. vid. Glomero.

Inglōrius, a, um : *Diglod, anenwog, anhyglod.*

Inglŭvies, ēi : *Y sefnig, cêg, gwddf, crombil. Glythineb, glythni, rhythni, gwangc.*

Ingluviosus, a, um : *Glŵth, gwangcus, aflerw.*

Ingrandesco, ĕre : *Myned yn fawr, mwyhau, cynnyddu.*

Ingratijs, pro Ingrātis : *Drwy 'ddir a chymell, o anfodd, heb ddiolch, heb y gwaethaf.*

Ingrātis, O *anfodd, yn anewyllysgar.*

Ingrātitūdo, ĭnis, *Anniolchgarwch.*

Ingrātus, & Ingratius, a, um : *Anniolchgar, anfoddog, anghymmeradwy, angharedig, ni chydnabyddo gymmwynas. A orpho ei ddirio a'i gymmell, anewyllysgar.*

Ingrăuesco, ĕre : *Amdrymmu, trymhau, myned yn drwm, cyffio, sythu. Mynea yn boenusach, myned waethwaeth, gwanhychu.*

Ingrăuo, āre, *Trymhau, gwneuthur yn drwm, gofidio, gwaethygu.*

Ingrĕdior, ĕris, gressus sum : *Myned i mewn. Rhodio, cerdded, gorymddaith. Dechreu, cychwyn.*

Ingressio, ōnis : *Mynediad i mewn.*

Ingressus, us, ŭi : *Mynediad i mewn, rhodiad, cerddediad, dechreuad, cychwyniad.*

Ingruo, ĕre : *Rhuthro am benn, cyrchu am benn, gosod ar un yn dost. bôd yn agos, bôd ger llaw, bôd ar ddyfod.*

Inguen, ĭnis, *Cylch yr arffed i ŵr neu wraig, tenewyn, y weryd, y werddyr, plyccroth, cedorlle, ceseil morddwyd.*

Ingurgĭto, āre : *Cegu, gwangcio, ymddyfoli, ymrythu, bochlwytho, hopranu, yssu yn wangcus. Bwrw i'r cadduglynn.*

Ingustābilis, e, *Anhyhrawf, ni ellir ei archwaethu.*

Ingustatus, a, um : *Heb chwaethu, heb profi.*

Inhăbilis, e, *Anaddas, anghymmwys, anghymmhesur, anneheuig, anhylaw, analluog.*

Inhăbĭtabilis, e, *Anhydrig, anghyfanneddol, didref, anial, diffaith, ni aller pryseddu ynddo.*

Inhăbĭto, āre, *Trigo, anneddu, cyfanneddu, pryseddu, preswylio, trefad.*

Inhæreo, si, ēre : *Glynu yn, glynu wrth, ymladio wrth, ymgyssylltu â.*

Inhæres, ēdis, *Anetifedd, hwn nid yw etifedd.*

Inhæresco, ĕre, *Glynu yn dynn yn.*

Inhālo, āre, *Chwythu mewn, anadlu ar.*

Inhĭbeo, ēre : *Gwarafun, gwahardd, llestair, lluddias, attal, dal, rhwystro, rhagod.*

Inhibĭtio, ōnis, *Gwarafun, gwaharddiad, lluddias.*

Inhio, āre, *Egori safn, lledu safn, safnrhythu, chwennychu yn fawr, awyddu, ymegnio i geisio.*

Inhonestamentum, i, *Cywilydd, gogan, anurddas.*

Inhŏnestas, ātis, *Anonestrwydd, coegni, diffeithwch, dihirwch, anaddwynder. Anurddas.*

Inhonesto, āre, *Anaddwyno, anurddasu, cywilyddio.*

Inhonestus, a, um : *Anonest, anaddwyn, diffaith, coeg, dihir, cywilyddus. Dihiryn, dihirog.*

Innhŏnōratus, a, um : *Dibarch, dianrhydedd, distadl, anhybarch, ammharchus.*

Inhŏnōrus, a, um. Idem.

Inhorreo, ere : & Inhorresco, ĕre : *Crynu gan ofn, ergrynu, dychrynu, chwitho ar un. Gerwino, hyllu. Siglo, cyhwfan, ysgydwyd. Tyssmwyo ar un.*

Inhospes, ĭtis, *Hwn ni lettyo neb, dilettengar.*

Inhospĭtālis, e : *Ni letteuo neb, dilettengar, diletty, ni aller llettyu ynddo, anghroesawus.*

Inhospitalĭtas, ātis, *Anfwynder wrth lettywyr a dieithraid, anghroeso, aflettengarwch, anysbydwriaeth, creulonedd, annhirionwch.*

Inhospĭtus, a, um : *Diysbytty, dilettengar, digroeso, anfwyn, annhirion.*

Inhŭmānitas, ātis, *Anfoneddigeiddrwydd, anfoesgarwch, anwybod, annysg, annhirionwch, anhynawsedd.*

Inhumānus, a, um : *Anfoneddigaidd, anfwyn, anfoesgar, annhirion, creulon.*

Inhŭmatus, a, um : *Heb gladdu, heb ddaiaru.*

Inhŭmo, āre, *Daiaru, priddo, claddu.*

Inĭbi, *Yno, yn y fann honno: yn y mann: ym mysg hymny.*

Injecto, āre : *Mynych fwrw i mewn, mynych daflu i mewn.*

Inigo, ēgi, ĕre : *Gyrru i mewn.*

Injicio, jeci, ĕre : *Taflu i mewn, bwrw i mewn, ergydio at, rhoi am dano, bwrw am dano, rhoi at, dodi wrth.*

Inĭmīcitia, æ : *Gelyniaeth, galanas, galanasdra, anghariad, câs, dygasedd, casineb.*

Inimico, āre, *Gwneuthur yn elynion, peri gelyniaeth.*

Inimīcus, i, *Gelyn, casddyn, esgar, ysgar.*

Inimicus, a, um : *Câs, atgas, digasog, casddyn, esgar, gelyniaethus, gwrthwynebol, niweidiol. alon.*

Inimĭtabilis, e, *Annilynol, nis galler ei ddynwared.*

Inīquĭtas, ātis, *Anwiredd, cam, camwedd, trosedd. Anuniondeb, anghyfartalwch, anwastadrwydd, anghyfiawnder.*

Inīquus, a, um : *Anwastad, anunion, anghysartal, anghyffredin, anghyfion, pleidiol, tueddol, anrhesymmol, dibwyll, digllon, yn dal gŵg, gwrthwynebol, anfoddog, traws, rhydraws, anhynaws.*

Initia, ōrum, *Aberthau i Ceres.*

Initiamenta, ōrum : *Egwyddorion, cychwynniadau, yr athrawiaeth gyntaf ym mhob gwybodaeth.*

Initiatio, ōnis, *Cychwyniad, y râdd gyntaf, yr urddau cyntaf.*

Initio, āre, *Egwyddori, rhoi 'r addysg cyntaf, dechreu un mewn peth, rhoi 'r urddau cyntaf, rhoi y râdd gyntaf, cychwyn, dechreu.*

Initium, ii, *Dechreuad, cychwyniad.*

Inĭtor, ōris, *Ystalwyn, amws.*

Inĭtus, a, um : *wedi ei ddechreu, wedi ei gychwyn.*

Inĭtus, us, ŭi : *Cŷd gwrryw a benyw.*

Injūcundĭtas, ātis, *Anhyfrydwch, annigrifwch, annifyrrwch.*

Injūcundus, a, um : *Anhyfryd, annigrif, annifyrr, dilawen, diorawen, diorhoen.*

Injūdĭcatus, a, um : *Anfarnedig, heb farnu.*

Injūgis, e, *Anweddog, di-ieuog, ni bu dan wêdd erioed.*

Injungo, xi, ĕre : *Cyssylltu yngbŷd, dodi wrth, rhoi ar un megis baich, gorchymmyn.*

Injuratus, a, um : *Didwng, heb dyngu, heb gael ei lw, yr hwn ni thyngodd.*

Injūria, æ, *Cam, camwri, camwedd, camweithred, sarhâd, trosedd, cawdd, gogan, colled, niwed, anghyfiownder.*

Injūrior, āris, *Gwneuthur cam, camweddu, gwneuthur anghyfraith, sarhau, niweidio, colledu, gwneuthur anghymmwynas.*

Injūriosus, a, um : *A wnel gam, camweddog, sarhaádus, anghyfiawn, niweidiol.*

Iniūrius, a, um : *Anghyfreithlon, traws, camweddol, anghyfion, anrhesymmol, cam.*

Iniussus, a, um : *Heb orchymmyn iddo, heb erchi iddo, a ddel o hono ei hun.*

Iniussus, us, ŭi : *Anorchymmyn, anghyfarch, anghennad.*

Iniustĭtia, æ, Anghyfiownder, camwri, camwedd, trawsineb, dirdra.

Iniustus, a, um, Anghyfiawn, anghyfreithlon, traws, cam.

Innābilis, e, Anhynawf, nis galler nofio ynddo.

Innascor, ĕris, Bod wedi ei eni yn vn, cael ei eni yn vn.

Innāto, āre, Nofio mewn, nofio i mewn.

Innātus, a, um: wedi ei eni yn vn, peth geni, cynenid, cynhwynol, a fago yn vn, a dyfo yn vn.

Innăuĭgābilis, e, Anfordwyol, nis gallo llong nofio ynddo.

Innecto, nexŭi, ĕre: Clymmu, rhwymo, rhoi cwlm ar.

Innītor, ĕris, nixus vel nīsus sum: Pwyso ar, a'i bwys ar, gorphowys wrth, anturio, profi, ymeguio, gwneuthur ei oreu. Innixus hastæ, A'i bwys ar ei wayw.

Inno, āre, Nofio mewn, nofio i mewn, nofio ar wyneb y dŵr.

Innŏcens, tis, Diniweid, diargywedd, difalis, gwirion, diddrwg, dieuog, difai.

Innŏcentia, æ, Gwiriondeb, diniweidrwydd, diargyweddwch, anghynddrygedd, dieuogrwydd.

Innŏcŭus, a, um: Diddrwg, diniweid, ni wnel niweid, ni wna ddrwg. Diangol, difriw, diasgen.

Innŏtesco, ĕre: Dyfod i wybodaeth.

Innŏuo, āre, Newyddu, adnewyddu.

Innoxius, a, um: Diddrwg, diniweid, diargywedd, difai, dieuog, ni wnel niwed, ni wnel colled. Diangol, diberygl, diasgen.

Innŭba, æ, Yr hon ni phriodwyd erioed.

Innūbĭlo, āre, Caddugo, cymmylu, tywyllu â chymmylau.

Innūbĭlus, a, um: Digymmylog, goleu, têg, gloywdeg.

Innūbis, e, Digymmwl, têg.

Innūbo, psi, ĕre: Priodi o ferch, cael ei dwyn adref i'w phriodi.

Innŭmĕrābilis, e, Anhyrif, aneirif, afrifed.

Innŭmĕrabilitas, ātis, Aneirifedigaeth, aneirif, dirifedi, difesuri.

Innŭmĕralis, e, Aneirif, afrifed, heb gyfrif arno.

Innŭmĕrus, a, um. Idem.

Innuo, ĕre: Amneidio ar, cammu llygad, arwyddo, bwrw amnaid, rhoi amnaid, pengammu.

Innuptus, a, um: Heb priodi, ammrhiodol.

Innutrio, īre, Magu yn, meithrin gydag vn.

Inoblītus, a, um: Cofus, dianghofus, meddylgar.

Inobrŭtus, a, um: Heb ddymchwelyd, heb foddi, heb guddio, heb orchuddio.

Inobscūro, āre, Tywyllu, gwneuthur yn anghydnabyddus, dienwogi, diloywi.

Inobsĕquens, tis, Anufudd, anostyngedig, cyndynn.

Inobseruābilis, e, Anhynod, anhyspys, ni aller dal sulw arno.

Inobseruātus, a, um: Heb ddal arno, heb ddal sulw arno, heb fwrw golwg arno, heb ddisgwyl arno.

Inoccidŭus, a, um: Digwymp, didramgwydd, ni chwympo un amser.

Inocco, āre, Llyfnu ag ogau, cuddio â phridd.

Inŏcŭlo, āre, Impio coed.

Inoccultus, a, um: Digudd, diorchudd, annirgel, diymgel, diargel, digel, diachludd.

Inŏdōro, āre, Gwneuthur perarogl.

Inŏdōrus, a, um: Disawr, diarogl.

Inoffensè, Yn ddirwystr, yn ddidramgwydd, yn ddiattal.

Inoffensus, a, um: Difriw, diniweid, didramgwydd. Ni wnaeth sarháad, ni pharodd niweid i neb.

Inoffĭciōsus, a, um: Anghymmwynasgar, ni wnél o garedigrwydd a ddylai, ni thalo 'r pwyth.

Inŏlens, tis, Disawr, diarogl.

Inŏlesco, lŭi & lēui, ĕre: Myned yn fawr, tyfu, breisgáu.

Inōminālis, e, Aflwyddiannus, anneddwydd.

Inōminātus, a, um: Annedwydd, a ddywedwyd yn rhammant am dano, wedi ei argasfod.

Inŏpāco, āre, Cysgodi, gwasgodi, tywyllu.

Inŏpertus, a, um: Digudd, diannudd, diorchudd, penegored, wynebnoeth, digaead.

Inŏpia, æ, Tlodi, anghen, anghenogtid, rheidusni, gwall, eisiau, prinder.

Inŏpīnābilis, e, Anhydyb, yr hyn ni thybiai neb, annhebygol, anghyffelybol.

Inŏpīnans, tis, Heb feddwl, heb dybio.

Inŏpīnanter, Inopīnatè, & Inopinatò: Yn ddaiswtta, yn ddisymmwth, yn ddirybydd, heb feddwl am dano.

Inŏpīnatus, a, um: Heb feddwl am dano, heb edrych am dano, heb ddisgwyl.

Inŏpīnus, a, um: Disymmwth, heb neb yn ei ofni.

Inopportūnus, a, um: Anaddas, anghymmwys, ammrhyd, anamserol, anghyfamserol.

Inops, ŏpis, Tlawd, digyfoeth, rheidus, anghenog, eisiewedig, diddym, diberth, a gwan borth ganddo, ac eisiau arno.

Inōrātus, a, um: Aneglúredig, heb esponi, heb espysu, heb adrodd, heb ddatgan.

Inordĭnātio, ōnis, Anurddas, annrhefn, annosbarth.

Inordinatus, a, um: Mewn annrhefn, heb ddosbarth.

Inornātus, a, um: Anniwygus, annrhefnus, annhacclus, anghywair, anaddurn.

Inōrus, a, um: Disafn, dienau.

Inquam, Eb yfi, meddaf, ebre.

Inquantùm, Yn gymmaint, cy belled ac.

Inquantumcunque, Yn gymmaint bynnag.

Inquies, ētis, Gofal, aflonyddwch, anorphwys, anhun.

Inquiētātio, ōnis, Aflonyddwch, anosteg, annistawrwydd, anorphwys, cythryfwl, cynnwrf.

Inquiēto, āre, Aflonyddu, anostegu, cyffroi.

Inquiētūdo, ĭnis. Idem quod Inquiētatio.

Inquiētus, a, um: Aflonydd, anorphwys, disefiant, dihedd, trafferthus, cynnhyrfus, cyffrous.

Inquilīno, āre, Bod yn drigiannol mewn lle dieithr.

Inquĭlinus, i: Gŵr dyfod, gŵr dyfodiad, dyfodiad, a ardretho dŷ, deiliad, a drigo yn vnty ag vn, cyttŷ.

Inquĭnāmentum, i, Budreddi, brynti, aflendid.

Inquĭno, āre, Halogi, diwyno, budreddu, ammherchi, anurddo.

Inquio, is, it, Eb yfi, eb di, eb efe: meddaf, meddi, medd efe.

Inquīro, quīsīui, ĕre: Ymofyn, ymoralw, ymgais, ceisio, gofyn, chwilio, holi.

Inquīsītio, ōnis, Ymofyn, gofyn, holiad, chwiliad, ymgais, dedryd.

Inquisitor, ōris, Chwiliwr, chwileunwr, cais, ceisiad, holwr, ymofynnwr, cyhuddwr, achwynwr.

Insalūbris, e, Afiach, clwyfus, adwythig.

Insalūtātus, a, um: Diymannerch, digyfarch gwell, heb gael dy 'da 'wch.

Insānābilis, e, Ni aller ei iachau, ni aller gwneuthur iawn drosto.

Insānia, æ, Ynfydrwydd, gorphwyll, cynddaredd, cyndynrwydd, anhydynrwydd.

Insanio, īui, īre: Ynfydu, ammhwyllo, gorphwyllo, gwallgofi, ansynhwyro.

Insanitas, ātis, Gwallgof, gorphwyll, anwastadrwydd meddwl.

Insānus, a, um: Ynfyd, gorphwyllus, gwallgofus, disynwyr, ansynhwyrol, cynddeiriog, cyndyn, anhydyn, anhyweth, afreolus, anllywodraethus, anystywallt.

Insătiābilis, e, Anhylenw, anniwall, annigonol, diwala, anhyfaeth. Nis digono, nis diwallo.

Insatiatus, a, um: Diwala, anniwall, heb ddigoni.

Insatiuus, a, um: Heb plannu, heb impio, heb hau.

Insătŭrabilis, e, Anhylenw, diwala, anniwall, anwellynioeg.

Inſcalpo, pſi, ĕre : *Yſgythru, torri llunian, cerfio.*
Inſcendo, di, ĕre : *Myned i fynu, eſgyn, dringo.*
Inſciens, tis, *Yn ddiarwybod, heb wybod, anfeddylgar, ynfyd, angall.*
Inſcientia, æ, *Anwybod, eiſiau gwybodaeth.*
Inſcitia, æ, *Anwybodaeth, gwallſynwyr, anghyfarwyddyd, anghywreinrwydd, anghelfyddyd.*
Inſcītus, a, um : *Angbryno, annbalgrwn, annhacclus, didlws, angrhefftwraidd, ynfyd, diſynwyr.*
Inſcius, a, um : *Diarwybod, heb wybod, digyfarch, heb gyfarch un.*
Inſcrībo, pſi, ĕre : *Yſgrifennu ar, henwi, rhoi teſtun, tadu ar, argraphu, yſgythru.*
Inſcriptio, ōnis, *Yſgrifenniad, titul, teſtun, argraph, nôd, arwydd.*
Inſcriptum, i, *Yſgrifen, argraph, titul, teſtun.*
Inſculpo, pſi : *Argraphu, yſgythru â chŷn, cerfio, printio, torri lluniau, torri â mettelgyn.*
Inſecābilis, e, *Anhydrwch, didorr, anhyladd, ni aller ei dorri.*
Inſĕco, cŭi, āre : *Torri mewn, yſgythru, torri lluniau.*
Inſectatio, ōnis : *Senn, ymgeiniad, difenwad.*
Inſecto, āre : & Inſector, āris : *Dilyn, canlyn, ymlyn, ymlid ar ôl peth, dyludo. Sennu, rhoi ſenn, ymſennu, ymgeinio, cynnhennu, ymgynnhennu, cyſymlid.* Tal. *Erlyn, canlyn cwyn.*
Inſectum, i, *Pob mâth ar brŷf a fo megis trwch yn ei ganol, megis gwenyn, gwybed;* &c.
Inſedābilis, e : *Aflonydd, anorphwys, ni aller ei lonyddu.*
Inſēdātus, a, um : *Aflonydd, anorphwys, heb lonyddu.*
Inſēmĭno, āre : *Hau mewn.*
Inſĕneſco, ĕre : *Ymheneiddio yn gwneuthur peth, parhau yn hir.*
Inſenſibilis, e, *Anſynniol, nis galler ei ſyniaw a'i deimlaw.*
Inſenſilis, e, *Anhybwyll, diſynwyr, y peth ni ſynia.*
Inſĕpultus, a, um : *Anghladdedig, heb gladdu.*
Inſĕquens, tis : *Dylynol, a ddel yn ôl.*
Inſĕquenter, *Annylynol.*
Inſĕquor, ĕris, *Canlyn, dilyn, ymlyn, erlyn, gorllwyn, ymlid ar ôl, dyludo, olrhain : ymſennu, ymſerthu, ymgeinio.*
Inſĕrēnus, a, um : *Dideg, cymwylog, aneglur.*
Inſĕro, ſēui, ĭtum, ĕre : *Plannu i mewn, goſod i mewn, hau i mewn neu ym myſg.*
Inſĕro, ſerŭi, ſertum, ĕre : *Rhoi i mewn, dodi i mewn, cyſſylltu, cymmyſgu, dodi wrth, bwrw i mewn : ymwthio i mewn, ymſengi, ymyrryd.*
Inſerpo, ĕre : *Ymluſgo i mewn.*
Inſerto, āre, *Mynych ddodi wrth, gwthio i mewn.*
Inſertorium, ii, *Y garrai a rwym y darian wrth y braich.*
Inſeruio, īui, īre : *Gwaſanaethu, gwneithur gwaſanaeth yn ewyllyſgar, ymegnio ei oreu.*
Inſeruo, āre, *Cyfarchwylio, gwarchadw, cadw, amddiffyn, achub.*
Inſībĭlo, āre, *Chwibanu i mewn, chwythu i mewn.*
Inſiccatus, a, um : *Diſych, heb ſychu.*
Inſĭdeo, ſēdi, ſeſſum, ēre : *Eiſtedd ar, rhoi ar, bod i mewn, bod ar, bod yn eiſtedd ar, ares yn, cylchynu, gwarchau, cychwym, rhagod ffordd, cynllwyn i un, ſefydlu, llorio.*
Inſĭdiæ, ārum : *Dichellion i ddal un heb wybod, rhagod, cynllwyn, cyfragod, cydſwriad, ymwneuthur rhwng rhai, cynllwynwn, dichellion.*
Inſidiator, ōris, *Cynllwynwr, rhagodwr, ſelwr.*
Inſĭdior, āris, *Cynllwyn, rhagod ffordd, cyfragod, gwneuthur cynllwyn, ſelu, gwneuthur dichellion i ddal.*
Inſĭdiōſus, a, um : *Dichellgar, twyllodrus.*
Inſīdo, sēdi, dĕre : *Eiſtedd ar, ſefydlu, llorio, diſgyn i lawr, diſgyn i'r gwaelod, diſgyn ar, ſuddo i mewn.*
Inſigne, is, *Arwydd hynod, lluman, amlygyn, arfau bonedd.*
Inſignia, ōrum : *Arwyddion anrhydedd, arwyddion bonedd, arfau bonedd, llummanau.*
Inſignio, īre : *Arwyddo, hynodi, harddu, addurno, urddo, urddo'n farchog neu gyffelyb.*
Inſignis, e, *Hynod, honnaid, nodol, golygus, amlwg, eglur. Ardderchog, enwog, hyſon.*
Inſignīta, ōrum : *Nodau, mannau, dugleiſiau.*
Inſīle, is, *Troedlath gwehydd, troedlas.*
Inſilio, lŭi & lij, īre : *Neidio i mewn, neidio ar, llammu ar, llamſach.*
Inſimul, *Ynghŷd, i gŷd.*
Inſĭmŭlātio, ōnis, *Cyhudded, achwyn.*
Inſĭmulo, āre : *Rhagrithio, lledrithio, ymddieithro, cymmeryd arno wneithur y peth nis gwna, cyhuddo, camachwyn, trawſachwyn.*
Inſinuo, āre : *Mynwesu, dwyn i mewn, rhoi i mewn, cydgyſſylltu, dirgel ddwyn ar gôf, ymlithro i mewn yn ddirgel.*
Inſĭpidus, a, um : *Diflas, ſyml, merf, a lledchwaith arno.*
Inſĭpiens, tis, *Diſynwyr, anſynhwyrol, dibwyll, ynfyd, ſyml, annoeth, angall, ſymlyn, ſymlen, anghymmen.*
Inſipientia, æ : *Anſynwyr, annhwyll, anneall, annoethineb, anghallineb, gwall ſynwyr.*
Inſiſto, inſtiti, ĕre : *Pwyſo ar, ymgynnal wrth, gorphowys ar, rhoi ei bwys ar : ymattal, gorſefyll, ſefyll yn ei unlle, cymmeryd ei anadl atto. Parhau, ymludio, glynu wrth beth, dyfal-lafurio, ymegnio, erlyn yn lûd, bod yn ſafadwy. Taeru, dirio, bod yn daer ar un.*
Inſititius, a, um : *A roer i mewn drwy gelfyddyd, dieithr, annaturiol.*
Inſitum, i, *Impyn, blaguryn, yſbrigyn.*
Inſĭtus, us, ŭi : & Inſitio, ōnis : *Impiad, planniad.*
Inſŏciābilis, e, *Anghyſſwllt, anghymdeithgar, anghyfeillgar, nis galler ei gyſſylltu, a'i gyfeillachu.*
Inſōlābiliter, *Yn anghyflyrus, mewn anghyflwr, yn ddigyſur.*
Inſōlatus, a, um : *wedi ei heulo, wedi ei gannu.*
Inſŏlens, tis : *Angnawd, anghynnefin, annefodol, anarferol. Balch, uchel, trahaus, rhyfygus, uchelfalch.*
Inſŏlentia, æ, *Anghynnefindra, annefawd, anſynychder, anhygyrchedd. Balchder, traha, gorhydri, rhyfyg.*
Inſŏlĭdus, a, um : *Afiach, angrhyf, egwan, anghyfan, anghwbl.*
Inſŏlitus, a, um : *Anghynnefin, anarferol, annefodol, anghydnabyddus, dieithr.*
Inſōlo, āre, *Heulo, ſychu yn yr haul, cannu yn yr haul.*
Inſŏlūbilis, e : *Ni aller ei ddattod, ni aller ei ddatglymmu, anhyrydd, rhwyſtrus, dyrys. Didal, nis galler talu'r pryth droſto.*
Inſŏlūtus, a, um : *Didal, heb dalu iddo.*
Inſomnia, æ : *Anhunedd, anhun.*
Inſomnioſus, a, um : *Breuddwydiwr.*
Inſomnis, e, *Digwſg, dihun, anhunog, effro.*
Inſomnium, ii : *Gwagfreuddwyd.*
Inſŏno, āre : *Seinio, ſonio, ſynio, tryſtio, dadwrdd, canu mewn pibell.*
Inſons, tis, *Difai, gwirion, diargywedd, dieuog.*
Inſŏnus, a, um : *Diſon, diſwn, didrwſt, aflafar.*
Inſopitus, a, um : *Digwſg, digyſgadur, gwiliadwrus.*
Inſortītus, a, um : *Digoelbren, heb fod wrth goelbren.*
Inſpectatio, ōnis, *Edrychiad, golygiad.*
Inſpectio, ōnis : *Edrychiad, golygiad, tremiad, daliad ſulw, bwriad golwg.*
Inſpecto, āre : *Edrych, craffu, dal ſulw, mynych edrych, tremio, cymmeryd golwg, diſgwyl, golygu.*
Inſpector, ōris, *Golygwr, goruchwiliwr.*
Inſpērābilis, e, *Anobeithiol, diobaith.*
Inſpērans, tis : *Un ni bo'n gobeithio.*
Inſpērātus, a, um : *Anobeithiol, heb ei obeithio, heb ei ddiſgwyl, heb edrych am dano, diſymmwth, dirybydd, annhybygol.*

Inspicio, spexi, ĕre : Edrych i mewn, cymmeryd golwg, golygu, tremio, gweled, canfod. Chwilio, dyfal ystyried.
Inspīco, āre : Pigfeino, blaenfeino, blaenllymmu, penfeino peth fel twysen yn dyfod ollan o'r wisg.
Inspīro, āre, Chwythu i mewn, anadlu, ysprydoliaethu, chwyth-awelu.
Inspŏliatus, a, um : Heb anrheithio, heb yspeilio.
Inspŭo, ĕre : Poeri ar, poeri yn.
Insputo, āre, Mynych boeri ar.
Instābilis, e, Ansafadwy, anwastad, anwadal, anystywallt, heb sefyll yn ei unlle, sefyll.
Instābilitas, ātis : Anwastadrwydd, anwadalwch.
Instans, tis, Cyfagos, gerllaw, presennol, taer.
Instanter, Yn daer, yn ddibaid, yn ddifrif, yn ddyfal, yn lûd, yn ddrûd.
Instantia, æ, Dyfalwch, tôst erlyn, taerder, gyrr, esgudrwydd, haerllugrwydd, taer erlyn.
Instar, Megys, cyffelyb, cymmaint, cystal, cyfref.
Instat, Y mae 'n agos, y mae ger llaw.
Instaurātio, ōnis, Atgywair, adferiad, adnewyddiad, ailadeilad.
Instauratitius, & Instaurativus, a, um: Adferol, atgyweiriol, a adnewyddwyd.
Instauro, āre, Adferu, gwneuthur o newydd, dechreu o newydd, adnewyddu, adcyweirio, adeiladu o newydd.
Insterno, strāvi, ĕre : Cuddio, gorchuddio, tanu ar, lledu ar.
Instīgātio, ōnis, Cyffroad, annog.
Instīgo, āre, Cyffroi, cynnhyrfu, annog, dirio.
Instillatio, ōnis, Ymdywallt, diferiad, defnynniad, deigrynniad, distylliad.
Instillo, āre, Bwrw i mewn bob yn ddeigryn, defnynnu, diferu, deigrynnu,
Instĭmŭlo, āre, Swmbylio, brathu, pigo, cynnhyrfu, annog, dirio, gwthio, gyrru, cymmell.
Instinctor, ōris, Cyffrowr, annogwr, cynnhyrfwr.
Instinctus, a, um : A annoger neu a gynnhyrfer oddifewn, a gaffo ysprydoliaeth.
Instinctus, us, ŭi : Annog, cyffro, symbyliad, ysprydoliaeth.
Instĭpŭlor, āris, Ammodi, cyfammodi, gwneuthur dygymmod, gofyn a wna un? ac ynteu yn atteb y gwna.
Instĭta, æ, Amaerwy, ysnoden, eirionyn, godreon gwisg.
Instĭto, āre, Gwrthwynebu.
Instĭtor, ōris, Gwerthwr, arwerthwr, marchnattawr dros arall, marsiandwr rhodiad. Rhyw saith seren.
Instĭtrix, īcis, Marchnadyddes.
Instĭtuo, ĕre, Dechreu, cychwyn, gosod, ordeinio, trefnu, appwyntio; bwriadu, amcanu, arofyn, parottoi, arlwyo. athrawiaethu, addysgu.
Institūtio, ōnis, Athrawiaeth, addysg, dysgeidiaeth. Dechreuad, cychwyniad. Bwriad, amcan.
Instĭtutum, i, Moes, arfer dda. defod, Gosod, ordinhâad, ystattun, Amcan. bwriad.
Insto, stĭti, āre: Dyfal ymofyn, bod yn daer ar un, dirio, gwthio, gyrru. Parhau, sefyll wrth beth, sefyll yn ei garn. Bod ar ddyfod, bod ger llaw. Canlyn wrth y sodlau, erlyn yn daer. Haeru yn dynn, taeru.
Instrāgŭlum. vid. Strāgŭlum.
Instrātum, i, Tappin, torsed, bryccan, gwrthban. Seirch, bŵs, cefnlliain march.
Instrĕnuus, a, um: Annewr, anwychr, anwych, anheinif, annrud, annyfal, anfonheddig.
Instrĕpo, ŭi, ĕre : Trystio, synio, clindarddach, cleccian, chwithrwd.
Instringo, xi, ĕre: Datglymmu, dadrwymo, gollwng yn rhŷdd, dattod.
Instructio, ōnis, Trefniad, dosparthiad, taccliad, trwsiad, cyweiriad. Athrawiaeth, addysg.
Instructus, us, ŭi : Cyweir, trefnid, darpar, arlwy.
Instrūmentum, i, Peirian, peiriant, offeryn, ceryn, ermyg, cyffyr, treccyn, arf, dodrefnyn : ysgrifen, gweithred tir.
Instruo, xi, ĕre : Darparu, arlwyo. Trefnu, cyweirio. Arfu, arfogi, athrawu, addysgu, hyfforddi, hyweddu, cyfarwyddo. Diwallu un â'i angenrheidiau.
Instŭpens, tis. Adiect, Sannedig.
Insuāvis, e, Anfelus, ammheraidd, chwerw, sûr, drewedig, anhyfryd.
Insŭbĭdus, a, um : Chwidr, heb gyngor, yn wysg ei benn.
Insubtīliter, Yn annichlyn, yn anystrywus.
Insucco, āre, Gwlychu, mwydo, gwlybhau.
Insuefactus, a, um: Wedi ei gynnefino, cynnefin, arferedig.
Insuesco, ēui, ĕre : Bod yn gynnefin, cynnefino, arfer, gwneuthur fal y byddai arfer.
Insuētus, a, um : Anghynnefin, anarferol.
Insŭla, æ, Ynys. Tŷ gŵr mawr heb un tŷ yn agos atto.
Insŭlāris, e, Ynysawl.
Insŭlarius, ii : A gatwo tŷ gŵr mawr.
Insulsĭtas, ātis, Ynfydrwydd, diflasrwydd, ffladredd, anfeiysder, anhyfrydwch, coegni.
Insulsus, a, um : Dihalen, diflas, ffladr, ynfyd, annoeth.
Insultātio, ōnis, Llamm, naid ar i fynu, rhyfygus watwor, sarhâad ar eiriau, ymffrost : ymgodiad yn erbyn un, rhyfyg.
Insulto, āre, Neitio i fynu, ymgodi, dychlammu, llammu o lawenydd, ymlawenychu. Gwatwor, ymgodi yn erbyn un, gwneuthur ymffrost ar un.
Insultūra, æ, Ymgodiad, hednaid, llamm.
Insum, ines, infŭi, &c. wys, wyt, bu, bod.
Insūmo, mpsi, ĕre : Treulio, gwario. Cymmeryd atto.
Insŭo, ĕre : Gwnio wrth, cyssylltu, dodi ynghŷd.
Insŭper, Heb law hyn, am ben hynny, gydâ hynny, ar.
Insŭpĕrābilis, e, Anorfod, anorchfygol.
Insurgo, rexi, ĕre : Codi yn erbyn, gwrthgodi.
Insŭsurro, āre, Ymhustyng, hustyng, sio 'nghlúst un.
Insusceptus, a, um : Heb ei dderbyn, heb ei gymmeryd.
Insūtus, a, um : Wedi ei wnio i mewn.
Insyncerus, a, um : Halog, llygredig, ammhur, gau.
Intābesco, ĕre : Darfod, edwi, edwino, treulio, nychu, toddi, gwywo, sychnychu.
Intactĭlis, e, Anghyffwrdd, nis galler cyffwrdd ag ef.
Intactus, a, um : Diymmyr, digyffwrdd, anllygredig, dihalog, heb ddiwyno; difriw, diniweid, diasgen.
Intāminātus, a, um : Dihalog, heb lygru.
Intantum, Yn gymmaint.
Intĕger, gra, um: Cyfa, cyfan, didwnn; iach ddianaf, iach, cyfan-gwbl, didorr, didoll, crwnn. Pûr, anllygredig, diasgen, diniweid, diargywedd, difeth, dihur. O ran oedran, ieuangc, chwyrn, heini, hoyw, yn ei flodau. Union ac onest, clau. Rhŷdd, digaeth. Heb fod o'r un o'r ddwylyw. Heb orphen. Ab integro, de integro, O newydd.
Intĕgo, texi, ĕre : Cudaio, gorchuddio, toi, gorthoi.
Intĕgrasco, ĕre : Ymadnewyddu, ymgyfannu.
Integrè, Yn wir, yn glau, yn ddyfal, yn uniawn, yn ddigymmysg, yn ddidwydd.
Intĕgrĭtas, ātis, Cyfanrwydd, cleuder, gwiriondeb, uniondeb, anllygredigaeth, cwbledd, perffeithrwydd.
Intĕgro, āre, Adnewyddu, aildechreu, atgychwyn.
Intĕgŭmentum, i, Gortho, gorchudd, anhudded.
Intellectualis, e, Deallawl, a berthyn i'r deall.
Intellectus, us, ŭi : Deall, pwyll, synwyr, gwybodaeth, synniad.
Intelligens, tis, Deallus, deallgar, pwyllog, synhwyrol, doeth, cywrain, cyfarwydd.
Intelligentia, æ, Gwybodaeth, deall.

Degallgarwch, dalldwriaeth. Synwyr, cyfarwyddyd, cywreinrwydd.

Intellĭgĭbilis, e, Hyddallt, hawdd ei ddeall.

Intellĭgo, lexi, ĕre : Deall, gwybod, dirnad.

Intemĕrandus, a, um: Ni aller ei halogi, sanctaidd.

Intĕmĕrātus, a, um : Dilwgr, dihalog, diaflan.

Intempĕrans, tis, Anardymraherus, anghymmedrol, nis gallo reoli ei wyniau, afreolus.

Intempĕrantia, æ, Anardymherusrwydd, anghymmhedrolder, anardymmer, anwastadrwydd, anallu i reoli ei anwydau.

Intempĕrātus, a, um: Annhymmhoraidd, anardymmherus, anghymmhedrol, afreolus.

Intempĕria, æ, Afreol, cynddaredd, y ddera wyllt. Intempĕriæ, arum : Gwynian, cynddaredd, aflonyddwch cydwybod.

Intempĕries, ēi : Anardymyr, annhymmhoreiddrwydd. Cœli intemperies, Dyhinedd.

Intempestas, ātis. Idem.

Intempestīuè, Yn annhymmhoraidd, allan o amser.

Intempestīvus, a, um : Annhymmhoraidd, anamserol, ammhrhydlon. A ro drwg argoel.

Intempestus, a, um : Llonydd, distaw, didrwst.

Intendo, di, dĕre : Ennylu, plygu, ystyn. Tynnu yn dynn, clymmu yn dynn. Gwylio ar, disgwyl ar, golygu, dal sulw ar. Bwriadu, amcanu. Anghwanegu, mwyhau, tynnu o hŷd, ystyn o hŷd, dangos â bŷs, cyhuddo, rhoi 'n erbyn. Gosod rhwyd. Gosod ar dynn, gosod ar annel.

Intensio, ōnis: & Intentio, ōnis : Anneliad, tynniad, plygiad, tynn, estynniad. Dyfalwch, esgudrwydd. Brŷd, bwriad, meddwl, amcan, arfaeth, tuedd. Gosodiad y meddwl ar beth. Dyfal wrandawiad.

Intento, āre, Bygylu, bygwth. Mynych ystyn. Ystyn allan fal ystyn ei law. Rhoi dan ei ofal.

Intentus, us, ŭi. vid. Intensio.

Intĕpeo, ēre: & Intepesco, ĕre : Claiaru, bod yn llygoer.

Inter, Rhwng, yrhwng, cyfrwng, yngres, ymmysg, yn, ym mhlith.

Interalbico, āre, Pwyso ar liw gwynn, bod yn orwyn.

Intĕranea, Ymysgaroedd, syrth, perfedd.

Intĕrāresco, ĕre, Sychu, gwywo, crino.

Interbĭbo, ĕre, Yfed y cwbl yn llwyr.

Intercălāris, e, A roer ynghyfrwng. Dies intercalāres, Dyddiau gorymddwyn.

Intercălārium, ii, Yr amser cyfrwng, y cyfrwng, y gorymddwyn, yr ymsang.

Intercălo, āre, Gosod yn y cyfrwng, sengi yn y canol. Oedi, gohirio.

Intercăpēdo, ĭnis, Cyfrwng, talm o amser.

Intercarpens, tis, A gymmero afael yn y canol.

Intercēdo, cessi, ĕre: Myned rhwng, cerdded rhwng, bod rhwng. Cyfryngu, gwneuthur cyfrwng. Llestair, lluddias, gwarafun, gwahardd.

Intercessio, ōnis, Gwahardddiad, ymwrthladd Cyfrwng, cyfryngiad, eirioled, eirioledd.

Intercessor, ōris, Rhwystrwr, lluddiwr, vn a luddio i beth fyned rhagddo. Cyfryngwr, eiriolwr, canolwr, canolydd.

Intercessus, us, ŭi : Cyfryngiad, eiriol, ymbil.

Intercĭdo, cĭdi, ĕre, Cwympo rhwng. Pallu, methu, cwympo, syrthio.

Intercīdo, cīdi, ĕre : Torri yn y canol, lladd, trychu.

Intercilium, ii, Cyfrwng yr aeliau.

Intercinctus, a, um : wedi ei wregysu yn y canol.

Intercĭno, nŭi, ĕre : Canu ym mŷsg, canu rhwng.

Intercĭpio, cēpi, ĕre : Rhagflaenu, dwyn y blaen, rhagachub, achub y blaen, dal ar y ffordd, cymmeryd ar y ffordd.

Intercisè, Yn dorriadau, yn ddarniau, yn dammeidiau.

Intercīsio, ōnis, Torriad yn yr hanner, canoldrwch.

Interclūdo, si, ĕre : Cau i mewn, gwarchau, cau yr ffordd, rhwystro'r ffordd, lluddias ym mlaen.

Interclūsio, ōnis, Gwarchae, rhwystrad, cyfryng-gae.

Intercolumnium, ii, Y cyfrwng rhwng colofnau.

Interconcĭlio, āre, Ynnill bodd dynion.

Interculco, āre, Sathru dan draed, mathru.

Intercurro, ĕre, Rhedeg rhwng, myned rhwng, dyfod yn y cyfamser.

Intercurso, āre : Mynych redeg rhwng, mynych gyniweir rhwng.

Intercursus, us, ŭi : Cyniweir, cyfrwng, cyfryngiad.

Intercus, cŭtis, Rhwng cig a chroen, oddifewn, cuddiedig. Aqua intercus, y dropsi, dyfrglwyf.

Interdātus, a, um : wedi ei rannu rhwng.

Interdīco, xi, ĕre : Gwahardd yn dôst, gorafun yn dynn, gorchymmyn oddifrif nas gwneler.

Interdictio, ōnis, Gwarafun, gwaharddedigaeth.

Interdictum, i, Dibenniad swyddog ar y peth a fo mewn ymryson. Gwahardd, gorchymmyn.

Interdiu, Wrth liw dydd.

Interductus, us, ŭi : Y cyfrwng a fo rhwng ymadroddion perffaith mewn ysgrifen.

Interdum, weithiau, ryw amser.

Intereà, Ynghyfrwng hynny, yn y cyfamser.

Interemptio, ōnis, Lladdiad, difethiad, lleas.

Intereo, īre, Marw yn llwyr, darfod am dano, methu, aballu, trengi.

Interĕquĭto, āre, Marchogaeth rhwng.

Interest, Mae 'n fuddiol, mae 'n llesu, mae 'n perthyn, e ddawr, mae 'n bresennol, mae rhagor, mae 'n amryw, mae 'n y cyfrwng. Nihil interest, Nid gwaeth pa vn. Quid interest, pam waeth pa vn.

Interfāris, re, Rhwystro vn i ddywedyd, cymmeryd y chwedl o ben vn, dywedyd ym mlith, torri ar chwedl vn.

Interfector, ōris, Lladdwr, lleiddiad, llofrudd.

Interficio, fēci, ĕre : Lladd, difetha, llofruddiaw.

Interfio, is, Darfod am vn, marw.

Interfinium, ii, Pont y trwyn, cyfrwng, terfyn.

Interfluo, fluxi, ĕre : Rhedeg rhwng, llifeirio rhwng, llenwi rhwng.

Interfluus, a, um : A redo rhwng, a lifeirio rhwng.

Interfœmineum, i, Dirgelwch gwraig, cyfrwng y ddau forddwyd.

Interfringo, fregi, ĕre: Torri, yssigo.

Interfŭro, ĕre, Ynfydu, gorphwyllo, cynddeiriogi, gwallgofi.

Intergĕrĭnus, a, um : Intergerinus paries, Canolfur, attegfur, canolgae, cae terfyn.

Intergĕro, gessi, ĕre : Dwyn rhwng, cywain rhwng.

Interiăceo, cŭi, ēre : Gorwedd rhwng, bod rhwng.

Interĭbi, Ynghyfrwng hynny, ynghanol hynny.

Interiectio, ōnis, Cyfryngddod, tafladiad, bwriad rhwng.

Interiectus, ui, ŭi. Idem.

Interiicio, iēci, ĕre : Bwrw ym mŷsg, bwrw ym mhlith, taflu rhwng, bwrw ynghymmysg.

Intĕrim, Yn y cyfamser, ynghyfrwng hynny.

Intĕrĭmo, ēmi, ĕre : Lladd, difetha, llias.

Interior, ōris, Nês i mewn.

Intĕrĭtio, onis, Marwolaeth, dylaith, dilain.

Intĕrĭtus, us, ui: Marwolaeth, dylaith, dilain, cwymp, trangwydd, trange, diwedd.

Interiungo, iunxi, ĕre : Cyssylltu rhwng, sefyll, aros, tynnu oddiwrth ei gilydd, dadgyssylltu, gellwng oddi dan yr iau, dadweddu.

Interiùs,

Interiùs, *Yn nês i mewn.*

Interlābor, ĕris, lapſus ſum : *Llithro i mewn, cwympo rhwng.*

Interlīno, līni, līui & lēui : *Tynnu ymmaith, dilëu.*

Interlŏquor, ĕris, *Torri ar chwedl vn, dywedyd ym mŷſg, dywedyd cyn darfod i'r llall ei chwedl. Dosbarth rhwng pleidiau tra fydder yn aros barn.*

Interlūco, āre : *Gwneuthur adwy oleu mewn coed, yſgythru 'r coed arwyſtro goleu.*

Interlūnium, ii, *Cyfrwng dwy leuad, cyfnewid y lleuad.*

Interluo, ĕre : *Rhedeg rhwng, lliſeirio rhwng, ymolchi rhwng prydiau.*

Intermāneo, ſi, ēre : *Trigo ym mŷſg, trigo rhwng, aros ynghanol.*

Intermĕdius, a, um : *Canolig, peth cyfrwng.*

Intermenſtruum, i : *Ymgyſſwllt yr haul ar lleuad, cyfrwng dwy leuad.*

Intermenſtruus, a, um:& Intermeſtris, e. vid. Interlunium.

Intermeo, āre: *Myned rhwng, cerdded rhwng.*

Intermĭco, cŭi, āre : *Llewychu rhwng.*

Intermĭnātus, a, um. Ex In & Termino : *Didrangc, diderfyn.*

Intermĭnor, āris, *Bygylu 'n gaeth, bygwth yn dôſt.*

Intermĭnus, a, um : *Diderfyn, digyffinydd.*

Intermiſceo, ēre: *Cymmyſgu ym mhlith.*

Intermiſſio, ōnis, *Gollyngiad heibio, ſeibiant, hamdden, y baid yn y crŷd, dyſpeidiad, gorphwys, toliad.*

Intermiſſus, us, ŭi. Idem.

Intermitto, miſi, ĕre : *Peidio 'ennyd, peidio orig, oedi, gellwng heibio, llaeſu yn gwneuthur peth.*

Intermŏrior, ĕris, *Marw yn llwyr, marw wrth wneuthur peth. Colli, mynd yn ddibris.*

Intermortuus, a, um : *Rhwng byw a marw, hanner byw hanner marw, lledfarw, ar farw, llêſg anobaith, gallmarw.*

Intermundium, ii, *Y cyfrwng rhwng y naill fyd ar llall, medd* Epicurus.

Intermūrālis, e, *A fo ynghyfrwng deufur.*

Internaſcor, ĕris, *Tyfu ym mŷſg, geni rhwng.*

Internĕcio, ōnis, *Lladdfa drallŵyr, cyflafan.*

Internĕco, cŭi, āre : *Llâdd yn llwyr, llâdd yn farw, llwyr ddifa.*

Internecto, nexŭi, ĕre : *Rhwymo ynghŷd, clymmu ynghŷd.*

Internidifico, āre, *Nythu rhwng, nythu ym mŷſg.*

Internigrans, tis, *Brith-ddu.*

Interniteo, ēre : *Diſgleirio ym mŷſg.*

Internōdium, ii, *Cymmal, yr hyn ſy rhwng y cymmalau neu 'r clymmau.*

Internoſco, noui, ĕre : *Adnabod ym mŷſg eraill, adnabod rhag eraill.*

Internuncio, āre, *Mynd yn gennad rhwng pleidiau.*

Internuncius, ii, *Cennad rhwng pleidiau, cennad, negeſwr, llattai, negeſwas.*

Internus, a, um : *A fo oddi fewn.*

Intĕro, trīui, ĕre : *Briwo yn, briwſioni mewn.*

Interordĭnium, ii : *Y cyfrwng rhwng pethau a fo mewn trefn.*

Interpăteo, ēre : *Ymagori yn y cyfrwng.*

Interpellatio, ōnis : *Rhwyſtr ar neges vn, lluddias, lleſtair, anoſteg.*

Interpello, āre, *Rhwyſtro i vn ddywedyd neu wneuthur, anoſtegu, aflonyddu, galw ar vn pan fo yn gwneuthur peth. Gofyn, erchi, deiſyf.*

Interplĭco, āre, *Plygu rhwng, plygu ym mŷſg.*

Interpŏlātio, ōnis, *Cywair newydd, ailcywair.*

Interpŏlātor, ōris, *Atgyweiriwr hên bethau, llugenydd.*

Interpŏlis, e, *Newydd gyweirio, wedi ei ailcyweirio.*

Interpŏlo, āre, *Adnewyddu, ailcyweirio, lluganu.*

Interpŏlus, a, um. vid. Interpolis.

Interpōno, poſŭi, ĕre : *Goſod rhwng, cyfryngu, ſengi ym mŷſg, bwrw ym mhlith, cymmyſgu. Gwrthladd, gwrthwynebu.*

Interpoſitio, ōnis, *Ymſang, cyfryngiad, goſodiad rhwng.*

Interposĭtus, us, ŭi. Idem.

Interprĕmo, preſſi, ĕre : *Cyfarſengi, gwaſgu i mewn.*

Interpres, ĕtis, *Deonglwr, lladmer, cyfieithydd, ieithydd, tafodiog. Dyddiwr, cyfryngwr, cylafareddwr. Dewin.*

Interprĕtāmentum, i: & Interprĕtātio, ōnis : *Deongliad, dirnad, lladmeriaeth, cyfieithiad. Trawſamcan.*

Interprĕtor, āris, *Deongl, cyfieithu, lladmeru, dirnad, yſpyſu arwyddoccáad. Barnu, cyfrif.*

Interpunctio, ōnis:& Interpunctum, i: *Gwahan-nod, nôd gwahan.*

Interpunctus, a, um : *Wedi ei wahanu â nodau.*

Interpurgo, āre : *Carthu, glanhau.*

Interpŭto, āre, *Trychu rhwng, yſgythru coed, brigdorri, blaendrychu.*

Interquieſco, ēre : *Gorphowys wrth wneuthur peth, cymmeryd ei anadl.*

Interrādo, ſi, ĕre : *Crafu amgylch, rhaſglio, lliſio.*

Interrāſilis, e, *Crafedig, lliſiedig, rhaſgliedig.*

Interregnum, i, *Y cyfrwng rhwng diwedd y naill frenhin, a dechreuad y llall.*

Interrex, rēgis, *Llywydd a fo rhwng diwedd y naill frenhin a dechreu 'r llall.*

Interrĭtus, a, um: *Diddychryn, diarſwyd, diofnog, difygwl.*

Interrŏgātio, ōnis, *Ymofyn, ymofyniad, gogyfarch, gofyn, holi.*

Interrŏgo, āre, *Gofyn, ymofyn, holi, ymgyfarch.*

Interrumpo, rūpi, ĕre : *Torri yn y canol, rhwyſtro.*

Interruptè, *Yn dorriadau, yn anghyfan, yn annirwyſtr.*

Interruptio, ōnis, *Rhwyſtr, godorr.*

Interſcalmium, ii, *Yr hyn a fo rhwng y rhwyfau.*

Interſcapilium, ii, *Cyfrwng y ddwy yſgwydd.*

Interſcindo, ſcidi, ĕre : *Torri yn y canol.*

Interſcrībo, pſi, ĕre: *Yſgrifennu rhwng.*

Intersĕco, cŭi, āre: *Torri yn yr hanner, torri ar chwedl vn.*

Interſepio, pſi, īre : *Cau rhwng, gwahanu â chae.*

Intersĕro, seui, ĕre : *Hau ym mlith, plannu ym mŷſg, goſod rhwng.*

Interſĕro, ſĕrŭi, ĕre : *Cyfryngu, goſod rhwng, dodi ym mlith, cymmyſgu.*

Interſiſto, ſtĭti, ĕre: *Gorphwyſo, gorſefyll yn y canol.*

Intersŏno, ŭi, āre : *Lleiſio rhwng, ſeinio ym mlith.*

Interſpīro, āre, *Anadlu rhwng, cymmeryd anadl.*

Interſterno, ſtrāui, ĕre : *Tannu rhwng, tanu ym mŷſg.*

Interſtingo, xi, ĕre : *Gwahanu, neillduo. Diffoddi rhwng.*

Interſtitio, ōnis, *Seibiant, gorphwys, dysbeidiad, gorſaf.*

Interſtĭtium, ii, *Cyfrwng, cyfwng, yr ennyd a'r encyd a fo rhwng vn peth a'r llall.*

Interſtrĕpo, pŭi, ĕre: *Tryſtio ym mŷſg, ſynio ym mŷſg, chwithrwd ym mlith.*

Interſtringo, xi, ĕre : *Gwaſgu yn dynn rhwng.*

Interſtruo, xi, ĕre : *Adeilad rhwng, cydgyſſylltu.*

Interſum, es, fui : *Bod yn breſennol, bod ym mŷſg.*

Intertextus, a, um : *Wedi ei weu ym mŷſg.*

Intertignium, ii : *Cwlas, cyfrwng deudrawſt, cyfrwng dau gwpl.*

Intertinctus, a, um : *Tryfrith, mannog.*

Intertrăho, xi, ĕre : *Tynnu o blith, tynnu o fŷſg.*

Intertrīgo, ĭnis, *Yſpelwad, digroeniad gan chwŷs, traul gan gerdded, y bildin.*

Intertrīmentum, i, *Traul peth wrth wiſgo, ammhuredd aur neu arian wrth ei olchi.*

Intertrītūra, æ. Idem.

Interturbātio, ōnis, *Rhwyſtr, cythryſwl.*

Interturbo,

Interturbo, āre, *Gwneuthur cythryſwl, rhwyſtro, lluddias, gwneuthur godorr.*

Interuăco, āre, *Bod yn wâg rhwng, bod yn llymſi rhwng.*

Interuallātus, a, um : *A chyfrwng rhyngtho, a fo yn dyfod ac yn myned ar gylch, a ddel ar hyntiau.*

Interuallum, i, *Cyfrwng polion mewn clawdd gwarchae rhyfel. Cyfrwng, gorphwys, hamdden, gorſaf. Gorphwyſfa mewn cerdd.*

Intervello, vulſi, ĕre : *Tynnu i fynu ym mŷſg, dadwreiddio ym mlith.*

Interuĕnio, vēni, īre : *Cyfryngu, dyfod yn y cyfrwng, dyfod yn y cyfamſer, dyfod ym mlith, dyfod yn ddiſymmwth, dyfod ar warthaf, digwyddo, damweinio. Cyfryngu, eiriol. Gwrthwynebu, rhwyſtro.*

Interuenium, ii, *Cyfrwng gwythennau 'r ddaiar.*

Interuentor, ōris, *A ddêl yn ddiſymmwth ac a rwyſtra, cyfryngwr, mâch.*

Interuentus, us, ŭi : *Cyfryngiad, dyfodiad diſymmwth, dyfodiad cyfamſerol, eiriol.*

Interuerto, tĕre, *Dwyn ymmaith drwy gyfrwyſder, dwyn y peth a roed i gadw atto. Dileu, diniſtrio, dymchwelyd, dadymchwelyd.*

Interuĭgĭlo, āre, *weithiau yn effro weithiau yn cyſgu.*

Interuĭreo, ēre, *Bod yn wyrddfrith.*

Interuiſo, ĕre, *Ymweled weithiau, ymofwyo.*

Interŭla, æ, *Y dilledyn neſſaf i'r croen.*

Interuŏmo, ĕre, *Chwydu ym mŷſg, bwrw allan ym mblith.*

Interūſūrium, ii, *Llôg dros amſer, mwyniant dros amſer, occr, vſuriaeth.*

Inteſtābilis, e, *Yr hwn nid cyfreithlon iddo wneuthur llythyr cymmyn; ni allo fod yn dŷſt, ni chaffo ei goelio, digoel. Ffiaidd.*

Inteſtātò, *Yn ddilythyr cymmyn.*

Inteſtātus, a, um : *A fo marw yn ddilythyr cymmyn, ni wnêl etifedd, ni roer coel arno, ni chymmerer yn dŷſt, ni ddifarnwyd drwy dyſtion.*

Inteſtīnum, i, *Perfeddyn, coluddyn, ymyſgar, gwaedogen.* Inteſtina terræ, *Llyngyr y ddaiar.*

Inteſtīnus, a, um : *Yr hyn ſy o fewn, cuddiedig, dirgel.*

Intexo, ŭi, ĕre : *Gwau i mewn, plygu i mewn, cydweu â phethau eraill, cymmblethu, cynghafu, cymmyſgu, cyfreſtru.*

Intextus, a, um : *Plethedig, cyfreſtrog.*

Intextus, us, ŭi : *Gwead, plethiad, ymbleth, cyfreſtrad.*

Intimè, *O eigion y galon, o wir ewyllys calon.*

Intĭmo, āre, *Mynegi, adrodd, dangos, arwyddogcau, cyhoeddi.*

Intĭmus, a, um : *Pelli mewn, eithafbeth, cuaf, agos, carediccaf.*

Intinctus, us, ŭi : *Saws bwyd, trochion.*

Intingo, xi, ĕre : *Trochi yn, gwlychu mewn. Mwydo, lliwo.*

Intŏlĕrābilis, e, *Anoddef, nis galler ei oddef.*

Intolerandus, a, um : *Anwiw ei oddef, anoddef.*

Intolerantia, æ, *Annioddefgarwch, anoddef.*

Intondeo, di, ēre : *Cneifio, amgneifio, eillio.*

Intŏno, nŭi, āre : *Taranu, tryſtio, dadwrdd, dywedyd yn arw-ſrochus.*

Intonſus, a, um : *Dignaif, heb gneifio, heb eillio, llaeſwallt, gwalltlaes.*

Intorqueo, ſi, ēre : *Nyddu, ymnyddu, ymdorchi, ymblethu, ymddirwyn, ymdroi. Taflu i mewn, ergydio i mewn.*

Intortus, a, um : *wedi ymnyddu, wedi ymdroi, wedi ymddirwyn, wedi ymblygu, dyrys, rhwyſtrus, plethedig, godywyll.*

Intrà, præpoſit. *O fewn, mewn, yn.*

Intrà, *Oddifewn, o'r tu mewn.*

Intractābilis, e, *Afreolus, anodd ei drin, anhydrin, anhydyn, anhywedd.*

Intractātus, a, um : *Heb ei drin, heb ei deimlaw, heb hyweddu, heb dorri, anwar, annof.*

Intrāmūrānus, a, um : *A fo o fewn y muriau.*

Intrĕmo, & Intrĕmiſco, ĕre : *Crynu, dychrynu, ofni, arſwydo.*

Intrĕpĭdus, a, um : *Diddychryn, diergryn, diofn, diarſwyd, diargyſſwr, diarchar, anghrynedig, eofn.*

Intributio, ōnis, *Cydtreth lle y bo peth ar bawb.*

Intrĭco, āre, *Dyryſu, rhwyſtro, afrwyddo, rhwydo.*

Intrinsēcus, *Or tu mewn, oddifewn.*

Intrita, æ : & Intritum, i : *Garlleg neu gra neu 'r cyfryw fwyd a bwyer yn fân. Cymrwd calch manwiaidd. Man-galch. Priddglai impio. Gwaddod gwin.*

Intrò, *I mewn.*

Intro, āre, *Myned i mewn.*

Intrōcludo, *Cau i mewn.*

Intrōdo, āre, *Myned i mewn, gwthio i mewn.*

Intrōdūco, duxi, ĕre : *Tywyſo i mewn, arwain i mewn, dal tŷb neu ei ddechreu. Dwyn athrawiaeth.*

Intrōductio, ōnis, *Fforddiad, rhaglwybr, rhaglith, cychwyniad, dechreuad, dygiad i mewn.*

Introeo, īre, *Myned i mewn.*

Intrōfĕro, tŭli, ferre : *Dwyn i mewn, cywain i mewn, arwain i mewn.*

Intrōgredior, ĕris, *Myned i mewn.*

Introĭtus, us, ŭi : *Mynediad i mewn, dechreuad, cychwynfa.*

Intromitto, miſi, tĕre : *Gellwng i mewn.*

Introrumpo, rūpi, ĕre : *Torri i mewn, rhuthro i mewn.*

Introrſum, Introrſus, *O fewn, o'r tu mewn, tu ac i mewn.*

Introſpĭcio, ſpexi, ĕre : *Edrych i mewn, dyfal edrych, yſtyriaw, cymmeryd golwg ar.*

Introuŏco, āre, *Galw i mewn.*

Intrūdo, ſi, ĕre : *Gwthio i mewn, ymſengi.*

Intueor, ēris, ĭtus ſum : *Edrych ar, tremio, dal ſulw, golygu, yſtyriaw, diſgwyl ar.*

Intuĭtus, us, ŭi : *Edrychiad, daliad golwg, golygiad, golwg.*

Intŭmeo, ēre : & Intŭmeſco, ĕre : *Chwyddo, ymchwyddo, codi yn vnchwydd, ymorchwyddo.*

Intŭmŭlātus, a, um : *Heb gladdu, heb ddaiaru, heb roi yn y bêdd.*

Intuor, ĕris, ŭitus ſum : *Gweled, edrych, tremio.*

Inturbātus, a, um : *Digyffro, digythryfwl, dihelbul.*

Inturbĭdus, a, um : *Digyffro, dihelbul, llonydd, heddychol, anaflonydd.*

Intus, *O fewn, o'r tu mewn.*

Intūſium. vid. Induſium.

Intūtus, a, um : *Anniogel, anniangol, annilys, anniberygl, annienbyd.*

Inuādo, ſi, ĕre : *Cyrchu am benn, rhuthro am ben, cael gafael ar, goſod ar, goreſgyn, anturio.*

Inuăleo, ēre : & Inuăleſco, ĕre : *Cryfhau, ymgryfhau, ymgyfnerthu, ymgadarnhau. Myned yn arferedig.*

Invăletūdo, ĭnis : & Invălentia, æ : *Llesgedd, ammhwynt, methineb, annerth, anghyfnerthi, afiechyd, anhwyl, anwychder, anhawnt, cyſſymeth, clefyd.*

Inuălĭdus, a, um : *Dirym, dinerth, anghryf, egwan, llêſg, anwych, mewn ammhwynt, mewn anhwyl, clâf, clwyfus, afiach.*

Inuectio, ōnis, *Dygiad i mewn, cyweiniad i mewn. Senn, ymſerth, ymreg, dychan.*

Inuectiua, æ, *Dychan, goganwawd, cabliaith.*

Inuectitius, & Inuectivus, a, um : *A berthyn i ddychan.*

Inuectus, us, ŭi : Idem quod Inuectio.

Inuĕho, vexi, ĕ e : *Dwyn i mewn, cludo i mewn, cywain i mewn.*

Inuĕhor, ĕris, *Dychanu, gwarthruddio, ſennu, goganu, cablu, teſtunio.*

Inuendĭtus, a, um : *Heb ei werthu.*

Inuĕnio, ueni, īre : *Cael, caffael, dychymmyg, amcanu, bwriadu, dyfod o hŷd, gorddiwes.*

Inuentarium, ii, *Rheſtr drefnus o enwau*

enwau pethau lle bo hawdd cael y peth a geisier.

Inuentio, ōnis, *Dychymmyg, caffaeliad.*

Inuentor, ōris, *Dychymmygwr, bwriadwr, caffaeliwr.*

Inuentum, i, *Dychymmyg, bwriad, caffaeliad.*

Inuĕnustus, a, um: *Anhyfryd, ammhrydferth, anolygus, annigrif.*

Inuĕrĕcundia, æ, *Digywilydd-dra, anorchwyledd, anwylder, diwladeidd-rwydd.*

Inuĕrĕcundus, a, um: *Anŵyl, diful, diorchwyledd, diwladaidd, digwilydd, anniwair, haerllug.*

Inuergo, ĕre, *Llithro i mewn, gogŵyddo i mewn. Tywallt ar, tywallt i mewn.*

Inuersio, ōnis, *Gwrthwyneb droad, gwrthdro, ymdro.*

Inuerto, tĕre, *Troi i mewn, ymdroi, troi yn y gwrthwyneb, gwrthdroi.*

Inuespĕrascit, *Mae'n hwyrhau.*

Inuestīgabilis, e, *Anchwiliadwy.*

Inuestīgatio, ōnis, *Chwiliad, ymgais, ymofyn, olrhain.*

Investigātor, ōris: *Chwiliwr, chwilennwr, chwiliedydd, olrheiniwr, ceisiwr.*

Inuestīgo, āre, *Dilyn ôl traed, olrhein, taer ymofyn, dyfal chwilio, chwiltath.*

Inuestio, īre, *Addurno, gwisgo, dilladu, trwsiadu, tacclu, harddu.*

Inuestis, e, *Diwisg, noeth, llwm, difarf, diflew.*

Inuĕtĕrasco, ĕre: *Myned yn hên, heneiddio, henu, cryfhau gan hir bara, tyfu mewn arfer, treulio, gwisgo, darfod.*

Inueteratio, ōnis, *Heneiddiad mewn arfer.*

Inuĕtĕro, āre, *Cadw oni heneiddio, cadw yn hir, tyfu mewn arfer, cryfhau gan hir bara.*

Inuia, *Lleoedd diarffordd, anhyffordd.*

Inuīcem, *Y naill ar ôl y llall, ar gylch, bob eilwers, ei gilydd.* Se inuicem diligĕre: *Caru ei gilydd.*

Inuictus, a, um: *Anorchfygedig, anorfod, anorescynnol, cefnog, galluog, ni chaer y maes arno.*

Inuidentia, æ, *Cynfigen, cynghorfynt, hên gilwg.*

Inuīdeo, ēre, *Cynfigennu, cyngorfynnu, grwgnach wrth lwyddiant un arall, dal cilwg. Gweled i mewn, gweled trwy beth. Gommedd, nagcau.*

Inuidia, æ, *Cynfigen, cynghorfynt, cilwg, drwg ewyllys, câs, cynddrygedd.*

Inuidiōsus, a, um: *Cenfigennus, cyngorfynnus. Hwn y cynfigenner wrtho, câs, atgas, hwn nid da gan neb.*

Inuīdus, a, um: *Cenfigennus, cynghorfynnus, maleisus.*

Inuĭgilo, āre, *Dyfal wilio, gofalu, pryderu.*

Inuincibilis, e, *Anorfod, anorescynnol.*

Inuinius, a, um: *Hwn nid ŷf win, diwin.*

Inuiolabilis, e, *Anhylwgr, dibalog.*

Inuiŏlātus, a, um: *Dihalog, dilwgr, anllygredig, purlan, diasgen.*

Inuisibilis, e, *Anweledig, anhywel.*

Inuisitatus, a, um: *Diofwy, diymwel, heb ymweled ag ef.*

Inuīso, ĕre, *Gofwyo, ymweled, ymofwy.*

Inuīsus, a, um: *Anweledig.*

Inuisus, a, um: *Câs, atgas, dygas, nis galler edrych arno.*

Inuitabilis, e, *Hywys, hawdd ei wahodd. Difyrr, hyfryd.*

Inuitāmentum, i, *Gwahodd, gwŷs, dymuniad. Deniad, annog.* Inuitatio, Inuitatus, us, ŭi. Idem.

Inuīto, āre, *Gwahodd, cyfarch, dymuno dyfod, denu, annog, peri.*

Inuītus, a, um: *Anewyllysgar, o'i anfodd, yn erbyn ei ewyllys, heb ddiolch.*

Inuius, a, um: *Diarffordd, disathr, diamsathr, differdd, dilwybr, didramwy, anhygyrch.*

Inultus, a, um: *Digosp, diddîal, digerydd, heb gospi, diangol, difriw, diasgen. Hwn nis dialodd ei gam.*

Inumbro, āre, *Gwasgodi, cysgodi. Achlesu, amddiffyn.*

Inunco, āre, *Gafaelio â bâch, bachu, dyfachu.*

Inunctio, ōnis, *Enneiniad.*

Inundatio, ōnis, *Llifddwr, llifeiriant, rhyferthwy, mordwy, diliw. Morgymlawdd.*

Inundo, āre, *Llifeirio, mynd yn fordwy, myned yn rhyferthwy, llifo dros y glannau, gorllifo.*

Inungo, unxi, ĕre: *Enneinio, iro, elio, ymiro.*

Inuocatio, ōnis, *Ymalwad, ymoralwad, ymgyfarch, galwad am borth.*

Inuocatus, a, um: *wedi galw arno am borth. Heb alw arno, heb gyfarch, heb wahodd.*

Inuŏco, āre, *Galw ar, ymelwain, ymogyfarch, galw am borth. Bod heb alw.*

Inuŏlātus, us, ŭi: *Ehediad.*

Inuŏlĭto, āre, *Mynych hedeg i mewn, hedeg uwch benn.*

Inuŏlo, āre, *Hedeg i mewn, hedeg ar, ffrystio i mewn, rhedeg ym mhen un.*

Inuŏlo, āre. Ab In & Vola: *Lladratta yn ei law, rhoi dwylo ar beth, cymmeryd yn ei law.*

Inuŏlŭcer, cris, cre: *Anehed, ni hetto, ni allo hedeg.*

Inuŏlūcre, is, *Ysgwyddliain eilliwr.*

Inuŏlūcrum, i, *Clawr, gwerchyr, gorchudd, gortho, yr hyn y bo peth ym mhlŷg yntho.*

Inuoluo, ĕre, *Goblygu, plygu mewn, damblygu, crynhoi mewn, anhuddo, cuddio, gorchuddio, plethu, dodi i mewn.*

Inuoluŏlus, i, *Pry'r dail, lindys y gwinwydd.*

Inuŏlutus, a, um: *wedi ei blygu i mewn, cuddiedig, dirgel, dan orchudd, wedi ei anhuddo.*

Inurbānus, a, um: *Cartrefol, trwsgl, anfoesol, annwybodol, drwg ei foes, heb wybod ei dda.*

Inurgeo, si, ēre: *Dirio, gwthio, cymmell, ymdrech.*

Inūrīno, āre, *Ymdrochi fal gwŷddau neu hwyaid, taro dan y dwr.*

Inūro, ussi, ūrĕre: *Nodi â haiarn poeth, llosgi nôd, gweithio haiarnwaith, torri lluniau mewn haiarn. Llosgi, goddeithio, deifio.*

Inŭsĭtatus, a, um: *Anghynnefin, anarferol, annefodol, newydd, dieithrol.*

Inūtilis, e, *Anfuddiol, aflesol, diles, difudd, dielw, anolo.*

Inūtilitas, ātis, *Afles, anfuddiolder.*

Invulgo, āre, *Cyffredino, cyhoeddi, gyrru ar llêd.*

Invulnerabilis, e, *Anhyfriw, nis galler ei archolli.*

Invulneratus, a, um: *Difriw, diarcholl, diweli, heb archolli.*

I O

Iô, *Owi, wi, orohian, ian.* Io pæan, *Bloedd gan lawenydd.*

Iŏcăbundus, a, um: & Iŏcans, tis: *Cellweirus, arab, cellweirgar.*

Iŏcò, Abverb. *Dan gellwair, o gymhŵedd, o gytgam.*

Iŏcor, ăris, *Cellwair, cytgam, cymhŵedd, dywedyd digrifair. Gwatwor, gwawdio.*

Iŏcōsus, a, um: *Cellweirgar, llawen, digrif, difyrr, arab.*

Iŏcŭlāris, e, *Cellweirus, digrif, gwatwarus.*

Iŏcŭlārius, a, um: *A ddywetter o gellwair ac o ddigrifwch.*

Iŏcŭlator, ōris, *Digrifwas, gwâs digrif, cellweiriwr.*

Iŏcŭlus, i, *Lledgellwair.*

Iŏcus, i. plural. Ioci & Ioca: *Digrifair, gair o gellwair, cellwair, cymhŵedd, cytgam, digrifwch, difyrrwch, gwowdair. Huttan i chwerthin am ei benn.*

Ion, *Rhyw faen gwyrthfawr.*

Ionthi, *Crugynnau yn yr wyneb.*

Iordanis, *Afon Iorddonen.*

Iota, *Iod, y dim lleiaf.*

I P

Ips, ipos, *Prŷf bâch a fâg mewn cyrn a gwinwydd.*

Ipse, ipsa, ipsum: *Efe, hi, hwn, yr un.*

Ipsissimus, a, um: *Hwnnw ei hun.*

I R

Ir, *Cledr y llaw, ceuedd y llaw.* vid. Hir.

Ira, æ, *Iredd, irllonedd, gŵyth, gŵythlonder, dig, digter, digofaint, digllonedd, llid, llidiowgrwydd, trallid, bâr. cawδ.*

Iracundia, æ, *Irllonedd, brydaniaeth, poethder, ffromder, diglloni, drwganwydau, gwynafrwydd.*

Irācundus, a, um : *Digllon, ffromm, gwynafôg, drwganwydus, siomgar, drwgnowsus, sorr, digus, digofus.*

Irascor, ĕris, *Digio, llidio, siomgaru, sorri.*

Irātus, a, um : *Calonddig, gŵythlawn, creulonddig, digllon, cyffrois, anfoddog.*

Ircēus, i, *Rhyw waedogen.*

Irenarches, *Iustus o heddwch.*

Iris, ĭdis, *Yr enfys, bwa glaw : yr elestr. Maen gwyrthfawr.*

Irnella, æ, *Llestr a arferid wrth aberthu.*

Ironīa, æ, *Dull ymadrodd a elwir Gwowdiaith, gwowdair, gwatwargerdd.*

Ironicè, *Ar wawd, o watwargerdd.*

Irpex, ĭcis, *Cribyn haiarn i dynnu chwyn o'r gwraidd.*

Irrădio, āre, *Disgleirio, llewychu, tywynnu, bwrw pelydr fal yr haul.*

Irrāsus, a, um : *Heb ei eillio, aneilliedig, garw, heb rasglio, heb grafu.*

Irrationābilis, e, *Anrhesymmol, direswm.*

Irrationalis, e. Idem.

Irraucio, si, īre : & Irraucesco, ĕre : *Crygu, myned yn grŷg.*

Irrediuivus, a, um : *Dieilfyw, diadfyw, nis galler ei adfywio, anallfyw.*

Irredux, ŭcis, *Annychwel, nis gallo ddyfod yn ei ôl, diddyfod, diadlam.*

Irrefrăgābilis, e, *Diwrthladd, diodorr, diymwad.*

Irrefūtābilis, e, *Dilysiant, diymwad.*

Irregularis, e, *Africolus.*

Irreligātus, a, um : *Dirwym, rhŷdd.*

Irreligiositas, ātis, *Angrhefydd, annwyfoldeb.*

Irrĕligiosus, a, um : *Annuwiol, digrefydd, anfucheddol, angrhefyddol, diofn Duw.*

Irrĕmeābilis, e, *Diadlam, ni aller dychwelyd oddiwrtho.*

Irrĕmĕdiabilis, e, *Diymwared, yr hyn nid oes ymwared iddo.*

Irrĕmūnĕrābilis, e, *Anhydal, ni aller talu 'r pwyth iddo, didal, annhaladwy.*

Irrepărābilis, e, *Amrygoll, anesgor, anesgorol, nis galler ei ddiwygio.*

Irrĕpertus, a, um : *Heb gaffael, yr hyn ni chafwyd.*

Irrēpo, psi, ĕre : *Ymlusgo i mewn yn lladradaidd, ymlithro i mewn.*

Irreprehensibilis, e, & Irreprehensus, a, um : *Digabl, difai, digerydd.*

Irrepto, āre, *Mynych ymlusgo i mewn, tynnu ymmaith bob ychydig, lladratta i mewn.*

Irrequiētus, a, um : *Aflonydd, anorphwys, disegur, anniwaith, heb orphwys.*

Irrefectus, a, um : *Didorr, heb dorri.*

Irrĕsŏlūbilis, e, & Irresŏlutus, a, um : *Heb ddattod, heb ryddhau, heb ollwng yn rhŷdd.*

Irretio, iui, īre : *Dal mewn rhwyd, rhwydo, maglu, rhwystro, denu, llithio.*

Irretortus, a, um : *Union, anŵyrgam.*

Irrĕuĕrens, tis, *Dibarch, anhybarch.*

Irreuerenter, *Yn ammharchus.*

Irreuerentia, æ, *Ammharch, anostwng, anfoesgarwch.*

Irreuŏcābilis, e : & Irreuocandus, a, um : *Diadlam, ni aller ei alw yn ôl, annyfyn.*

Irreuocatus, a, um : *Analwedig, heb alw yn ôl.*

Irreuolūtus, a, um : *Didro, diymdro.*

Irrīdeo, si, ēre : *Gwatwor, chwerthin gwatwor, ymgellwair, gwowdio.*

Irridiculè, *Yn annigrif, yn ddigellwair, yn annifyr.*

Irrīgo, āre, *Dyfrhau tir, trei dŵr i dir.*

Irrigua, ōrum, *Goferydd i ddyfrhau tiroedd.*

Irriguus, a, um : *Amddyfrwys, hyddwfr, hawdd ei ddyfrhau, wedi ei fwydo yn dda, wedi ei wlychu.*

Irrĭpio, pŭi, ĕre : *Cipio, ysgipio.*

Irrisio, ōnis : & Irrisus, us, ui : *Gwatwor, gwawd, chwerthin gwatwar.*

Irrītabilis, e, *Hyddig, siomgar, hawdd ei gyffroi, anynad.*

Irritamen, ĭnis : & Irritamentum, i : & Irritatio, ōnis : *Cyffroad, cynnwrf, annog.*

Irrīto, āre, *Cyffroi, cynhyrfu, cynneu dig, ennyn llid, annog.*

Irrĭtus, a, um : *Ofer, gwâg, diffrwyth, dirym, anolo, seithug.*

Irrŏbŏro, āre, *Cryfhau, cadarnhau.*

Irrŏgo, āre, *Gosod ar vn drêth neu deyrnged, rhoi ar vn, ordeinio, gosod.*

Irrōro, āre, *Gwlitho, gwlychu, gwlybhau.*

Irrŭbeo, ēre, & Irrŭbesco, ĕre : *Cochi, gwrido.*

Irructo, āre, *Brytheirio.*

Irrūgio, ĭui, īre : *Brefu, rhuo yn vchel.*

Irrūgo, āre, *Crychu, gwneuthur yn rhychau.*

Irrūmo, āre, *Sugno i mewn.*

Irrumpo, rūpi, ĕre : *Torri i mewn, rhuthro i mewn.*

Irrŭo, ĕre, *Dwyn gwib, rhuthro ar beth, cwympo, digwyddo.*

Irruptio, ōnis, *Rhuthr.*

Irtíola, æ, *Mâth ar winwydden.*

I S

Is, ea, id : *Efe, efo, yr vn, hwnnw, hwn.*

Isagōge, es. Idem quod Introductio.

Ischia, ōrum, *Esgyrn pen y glûn.*

Ischiăcus, & Ischiadicus, a, um : *A fo arno ddolur o'i glûn, clâf o'r* Sciatica.

Ischias, ădis, *Dolur o glûn a elwir y* Sciatica.

Isitium, ii, *Selsigen.*

Isonomia, æ, *Cyfartal gyfraith, vnion gyfraith.*

Isopleuron, *Gogyfystlys, cyfochr.*

Iste, a, ud : *Hwn, hwnnw.*

Istàc, *Y ffordd yma.*

Istíc, *Yna, lle 'r wyt ti.*

Istic, istæc, istoc, & istuc : *Yr vn, hwn yma.*

Istinc, *Oddi yno, o'r man hwnnw.*

Isthmos, & Isthmus, i : *Gwddyf o dir lle bo deufor yn dyfod agos ynghŷd.*

Istiusmodi, *O'r fâth hynny, y cyfryw.*

Istò, *Yno, i'r fan hynny.*

Istorsum, *Tuag yna.*

I T

Itâ, *Ië, felly, fel hynny.*

Itáne, *Ai felly y mae ? ai felly y dywedi ? ai dywedi ?*

Itaque, *Am hynny, gan hynny, wrth hynny.*

Item, *Hefyd, felly, a hefyd.*

Iter, ĕris, & itinĕris : *Taith, hynt, treigl, ymdaith, ffordd, cerdded, cerddediad, helynt.*

Iterātio, ōnis, *Ailadroddiad, adnewyddiad. Ailgychwyniad. Ail gwâsg yr olew.*

Iteratò, *Eilwaith, eilwers, o newydd.*

Itĕro, āre, *Ailgwneuthur peth, ailddatgan, ail adrodd, ailcychwyn, ail dywedyd, atdywedyd.*

Iterùm, *Drachefn, drachgefn, eilwaith, eilchwyl.*

Itidem, *Felly, yn yr vn modd, yn gyffelyb.*

Itinĕrarium, ii, *Teithlyfr, côf am a wneler wrth ymdaith. Calendar o'r milltyroedd.*

Itinerarius, a, um : *Teithiol, ymdeithiol.*

Itinĕror, āris, *Teithio, ymdeithio, siwrneio, helyntio.*

Itio, ōnis, *Mynediad, cerddediad, ymddaith.*

Ito, āre, *Mynych gerdded, cerdded llawer.*

Itrion, *Bara teisen, bara calan, chwiog.*

Itus, us, ŭi : *Mynediad, cerddediad, taith, hynt, helynt.*

I V.

Iuba, æ, *Mwng, myngen.*

Iŭbar, ăris, *Seren y dydd a elwir befyd* Lucifer, *Disgleirdeb, llewyrch, goleuni tân, pelydr a thywyn haul, ardderchowgrwydd gwr mawr.*

Iŭbātus, a, um : *Myngawg.*

Iubeo, iussi, ēre : *Gorchymmyn, erchi, peri, deisyf.*

Iŭbĭlatus, us, ŭi : *Gawr, bloedd o lawenydd.*

Iŭbĭlo, āre, *Gawri, rhoi gawr o lawenydd.*

Iŭbĭlum, i, *Gawr o lawenydd heb eiriau, gorhoen.*

Iŭcundĭtas, ātis, *Hyfrydwch, difyrrwch, digrifwch, hoen, gorhoen, gorawen, llonnder, llawenydd.*

Iŭcundor, āris, *Bod yn hyfryd, lawen, orhoenus.*

Iŭcundus, a, um: *A fo achos o lawenydd, hoenus, digrif, hyfryd, llonn, hylon.*

Iūdæa, æ, *Gwlâd yr Iuddewon.*

Iūdæus, i, *Iuddew, Iddew.*

Iūdex, ĭcis, *Ynad, yngnad, brawdwr, barnwr, beirniad. Iustus.*

Iudicatio, ōnis, *Y ddadl a fo mewn cyfraith, dadl, cynghaws, cyngaws, hawl; yngneidiaeth, barnedigaeth, brawd.*

Iudicatò, *yn ystyriol, drwy gyngor.*

Iudicatum, i, *Barnedigaeth, yr hyn a farno yr ynad.*

Iudicatus, us, ui : *Barn, yngneidiaeth.*

Iudicialis, e, *Barnol, brawdol.*

Iudiciarius, a, um : *Barnol, a berthyn i farnwr, yr hyn a fo iw farnu.*

Iudicium, ii, *Pabl, brawd, barn, barnedigaeth, hawl, dedryd.*

Iudĭco, āre, *Pablu, barnu, rhoi barn, dyfarnu.*

Iŭgālis, e, *Ieuol, gweddog, wedi ei ddal dan yr iau, priodol, priawd.*

Iŭgamentum, i, *Iau, y peth a gwplyso fel y gwna iau.*

Iŭgarius ii, *Ieuwr, hwn a ddeil dan y wedd, a gaullyno yr ychen. Heol yn Rhufain ac aller i* Iuno.

Iŭgatio, ōnis, *Ardreth a delid am bob erw o dir.*

Iŭgātōrius, a, um: *Gweddol, ieuol, a ddaliwyd dan y wêdd, a dynno dan iau.*

Iūgĕrātim, *O bob erw, o erw i erw.*

Iŭgĕre, *Gwneithur llais barcud.*

Iūgerum, i, vel Iugeris à Nom. Iuger, *Hyn o dir a ardde gwêdd ychen mewn diwrnawd, gwaith aradr, cyfair, atcer, erw, ystang.*

Iŭges, *Iau o ychen, ychen unfaint cydweddog.*

Iŭgis, e, *Parhaus.*

Iugĭter, *Yn barhaus, yn wastadol, bob amser.*

Iuglans, dis, *Cneuen Frengig.*

Iŭgo, āre, *Ieuo, cwplysu, gwarregi, rhoi dan yr iau, rhoi dan y wêdd, dyweddio, priodi.*

Iŭgosus, a, um : *Trummiog, llawn trummiau a gryniau.*

Iŭgŭlo, āre, *llâdd, torri gwddyf, torri gwythi gwaed.*

Iŭgŭlum, i, & Iugulus, i, *Y tu blaen i'r gwddf lle mae 'r pibellion, breuant, corn breuant, sefnig, corn gwddyf, gwddf, cêg, gosle.*

Iŭgum, i, *Trum, trummen, cefnen, crib mynydd, gwartha bryn. Iau, gwarrog, cwplws, iau ychen. Carfan gwehydd. Gwaith ar Ffyrch ar wêdd crogpren. Attegwaith y gwinwydd. Trawst clorian, carfan clorian. Eisteddle y rhwyfwr yn y llong. Y ser a elwir y fantol. Atcor dau ŷch mewn diwrnod.*

Iūlis, ĭdis, *Mâth ar bysgod.*

Iulius, ii, *Mis gorphennhaf.*

Iulius Cæsar, *Iul Caisar.*

Iulus, i, *Pluccan, y geflew a sydd ar aeren. Mâth ar bysgodyn. Pry'r coed.*

Iūmentum, i, *ysgrubl, anifail gwaith, tywarchawr. Carr bychan.*

Iuncētum, i, *Cors, twyn brwyn.*

Iunceus, a, um : *A wneler o lafrwyn, a fo ar wêdd corf-frwynen.*

Iuncĭdus, a, um : *Addsain fal brwynen, brwynog.*

Iunco, ōnis, *yr aderyn a elwir Aderyn y to côch.*

Iuncōsus, a, um : *Brwynog, llawn corsfrwyn.*

Iunctim, *ynghŷd, yn gyssylltedig.*

Iunctio, ōnis, *Cydiad, cyssylltiad.*

Iunctura, æ, *Cysswllt, cŷd, cymmal, cwplysiad.*

Iuncŭlus, i, *lafrwynen fechan.*

Iuncus i, *Corf-frwynen, lafrwynen, barffrwynen, morfrwynen, morhesgen.*

Iungo, xi, ĕre : *Cyssylltu, cydio, cymmalu, cwplysu.*

Iūnior, & hoc Iunius, *Ienach, ienangach.*

Iūnipĕrus, i, *Pren meryw.*

Iunius, ii, *Mis Mehefin.*

Iunix, īcis, *Anner, anneirfuwch.*

Iūrāmentum, i, *Llw, twng, rhaith, llwwgair.*

Iurandum, i, *Llw, twng.*

Iurgiōsus, a, um : *Ymryson-gar, ymgeingar, ceccrus.*

Iurgium, ii, *Senn, ymsen, ymserth, ymryson ar eiriau, ceccreth.*

Iurgo, āre, & Iurgor, āris, *Ymsennu, ymserthu, ymgeinio, ymryson ar eiriau, ceccru.*

Iurĭdĭcialis, e, *Cyfreithiol.*

Iūrĭdĭcus, i, *Isel feirniad, adrodawr cyfraith.*

Iūridicus, a, um : *A berthyn i'r gyfraith.*

Iūrisconsultus, i, *Cyfreithiwr.*

Iurisdictio, ōnis, *Yngneidiaeth, swydd ac awdurdod barnwr.*

Iūrispĕrītus, i, *Gwr o gyfraith, cyfreithiwr.*

Iūro, āre, *Tyngu, rhoi llw, cymmeryd llw.*

Iūrŭlentus, a, um: *A ferwyd mewn isgell, llawn sûdd ac isgell.*

Ius, iūris, *Cawl, bresych, isgell.*

Ius, iūris, *Cyfraith, iawn, uniondeb, awdurdod, cyfiownder. Ordinhâad, defod, arfer, cynnefod, ystattun, dylyed, braint.* Summum ius, *eitha' cyfraith, y gâs gyfraith.*

Iuscŭlum, i, *Isgell cig, cawl cig.*

Iusiūrandum, i, *Llw cyhoedd, rhaith.*

Iussŭlentum, & Iusculentum, i, *A ferwer mewn isgell.*

Iussum, i, *Gorchymmyn.*

Iussus, us, ŭi : *Gorchymmyn, archiad.*

Iusta, ōrum, *Aberthau dros y meirw. Cyweir y meirw, angladd y meirw. Cyfiawn ddefodau.*

Iustifico, āre, *Cyfiawnhau.*

Iustificus, a, um : *A wna gyfiownder ac uniondeb.*

Iustitia, æ, *Cyfiownder, uniondeb, iowndder, gwirionedd.*

Iustitium, ii, *Oed cyfraith, gorphwys cyfraith, dyddiau dyddon.*

Iustus, a, um, *Cyfiawn, iawn, union, gwirion, dledus, cyfreithlon. Digon ei faint.*

Iŭuāmen, ĭnis, & Iuuamentum, i, *Porth, cymmorth, cynnhorthwy.*

Iŭuat, *Mae 'n fodlon, mae 'n hôff.*

Iŭuĕnālia, ōrum, *Campau a arferid er mwyn iechyd ieuengtid.*

Iŭuĕnālis, Vide Iuuenīlis.

Iŭuenca, æ, *Anner, anneirfuwch, treisiad, llangces, herlodes. Cywen.*

Iuuencŭlus, i, *Llangc, glas-langc, rhoccys.*

Iuuencus, i, *Bustach, bustachych, treisiad, eidion ieuangc, dyniewed, enderig.*

Iuuenesco, ĕre, *Mynd yn ieuangc, ieuangeiddio.*

Iuuenīlis, e, *Ie*[illegible]*angc, bachgennaidd,* [illegible] *ieungctid.*

Iuuenilitas, [illegible] *ieuangeiddrwydd.*

Iŭuĕnis, [illegible]e, *Ieuangc, gwr ieuangc, gwas ieuangc.*

Iuuenor, āris, *Gwneuthur yn fachgennaidd, chwareu 'r bachgen.*

Iuuenta, æ, *Ieuengtid, maboed. Gwyr ieueingc.*

Iuuentas, ātis, *Duwies yr ieuengetid.*

Iuuentus, ūtis, *Ieuengctid, pobl ieuaingc.*

Iŭuo, āre, *Rhoi porth, cymmorth, cynnorthwyo.*

Iuxtà, *Agos, cyfagos, wrth, gerllaw.*

Iuxtà, Aduerb. *Yn gyffelyb, megys, yn gystal, yn ôl. Ar ael, yn ymyl, ger llaw, yn agos, yn gyfagos.*

Iuxtim *Yn agos at, wrth, ger llaw.*

I X.

Ixon, *Aderyn gwyn o rywogaeth cigfran.*

Iynx, iygis, *Rhyw aderyn.*

L A.

Labarum, i, *Llumman.*

Lăbasco, ĕre, *Pallu, methu, adfeilio, dechrau rhoi 'r maes i fynu, llesgáu.*

Lābascor, eris, *Idem.*

Lābēcŭla, æ, *Mann bychan.*

Labefacio, feci, ĕre, *Torri, dinystrio, gwanhychu, gwanhau, peri adfeilio, peri bod ar gwympo.*

Labefactatio, ōnis, *Difrawd, anrhaith, yspail.*

Labefacto, āre, *Llygru, dinystrio, dwyn, ammharu, peri adfeilio, bwrw i lawr.*

Labefactio, ōnis, *Adfeiliad, gwaethygiad, &c.*

Lăbellum, i, Diminut. à Labrum.

Lăbeo, ōnis, *Dyn gwefldew, gweflog, gwefl-lippa, gweflyn, y ddanhadlen farw.*

Lābes, is, *Rhyferthwy o ddwr neu dymhestl, daiar-dorr mawr. Magl, brych, brycheuyn, mann, bai, gwŷd, dinistr.*

Lăbia, æ, & Lăbiæ, ārum, & Lăbium, ii, *Gwefl, gwefus.*

Lābilis, e, *Hygwymp, hylithr, llithrig, llithredig, ferfyll, anwastad.*

Labina, æ, *Llithrigrwydd.*

Lābo, āre, *Pentwyno, llesmeirio, cwympo i lawr yn ddisyfyd, methu, pallu.*

Lābor, ĕris, *Llithro, tripio, ymlusgo, ymlithro, myned ymaith, digwyddo, cwympo i lawr, adfeilio, pallu, methu, cyfeiliorni, amryfuseddu.*

Lăbor, ōris, *Poen, llafur, três, cysteg, gwaith, gorchwyl, lludded, trafferth, helbul, trallod, perygl, antur.*

Labōrifer, a, um: *Poenus, a gymmero poen.*

Lăbōriosus, a, um: *Llafurus, poenus, lluddedig, trafferthus, helbulus.*

Lăbōro, āre, *Llafurio, poeni, cymmeryd poen, ymdrafferthu.* Morbo lăbōrāre, *Bod yn glâf.* Ære alieno lăborare, *Bod mewn dled. Bod mewn poen, bod mewn gofid gan ddyled, &c.*

Lăbos, ōris. Idem quod labor.

Labrax, ācis, *Pysgodyn safnrhwth y tybia rhai mai penhwyad yw.*

Labrōsus, a, um: *Ymylog, cyrriog, gweflog.*

Labrum, i, *Gwefl, gwefus, gwenu, min. Ymmyl, glann afon neu ffynnon. Cerwyn, trwp, twe. Tunnell win. Llestr i dderbyn dwr o bistyll.*

Laburnum, i, *Pren a dŷf ym mynydd mynnau.*

Lăbyrinthus, i, *Lle a llawer o fachdreiau ynddo anodd dyfod allan o hono.*

Lac, lactis, *Llaeth, llefrith, blith.*

Laccia, æ, *Mâth ar bysgodyn.*

Lăcer, & Lăcĕrus, a, um: *Rhwygedig, bradwyog, dragiog, drylliog, carpiog, candryll, yssig. A fo wedi torri peth o hono ymaith.*

Lacerātus, a, um: Idem.

Lacerna, æ, *Mâth ar gochl rhag glaw neu oerni. Cochl, mantell, toryn.*

Lacero, āre, *Rhwygo, dryllio, carpio, darnio, dragio, difynio, trychu ymaith.*

Lăcerta, æ, *Geneu goeg.*

Lacertosus, a, um: *A fo cyhyr mawr arno, gewynnog. Cryf, braisg, nerthol.*

Lacertus, i, *Geneu goeg, y bydrychwil. Cyhyr y braich, neu 'r morddwyd. Braich. Nerth, grymm. Rhyw forbysg. Y braich o'r elin i'r arddwrn.*

Lacessītor, ōris, *Annogwr, cyffrowr, cynnhyrfwr.*

Lacesso, īui, ĕre, *Annog i ddigofaint, cyffroi, cynnhyrfu, cythruddo, blino ag araith ddrwg, blino, aflonyddu, bod yn daer ar un, bod yn flin ar un.*

Lăchănizo, āre, *Bod yn wann, bod yn llesg.*

Lăchanopoles, *Gwerthwr dail a llysiau.*

Lachesis, *Un o'r tair chwiorydd tyngedfen.*

Lachne, es, *Ceden, blew, blewiach.*

Lăchryma, æ, *Deigr, defnyn, deigryn.*

Lachrymabilis, e, *Hyddeigr, dagreuol, wylofus.*

Lachrymans, tis, *wylofus, blidddeigr.*

Lachrymo, āre, et Lachrymor, āris, *wylo, gellwng dagreu.*

Lachrymōsus, a, um: *Llawn wylo, llawn dagreu, gruddwlych, gruddwlyb, a baro wylo, wylofus, cwynfanus.*

Lachrymŭla, æ, *Deigryn.*

Lacinia, æ, *Llain ar ymyl gwisg wedi ei thorri yn fylchau, Gwrym, eirionyn, amaerwy, ridens, stracb, sider.* ciniach. pl.

Laciniatus, a, um: *Dulliog, crychiadog, rhestrog, ysnodennog, llafnog.*

Laciniosus, a, um: *Dulliog, siderog, bylchiog.*

Lacio, iui, et xi, ĕre, *Dwyn i'r fagl, dirwyn un i mewn, hudo.*

Lācōnicum, i, *Sŷch ennaint, twymdy, chwysdy.*

Laconismus, i, *Byrriaith, byrr ymadrodd.*

Lactans, tis, *Blith, yn rhoi sugn.*

Lactarius, a, um: *Llaethog, a wneler o laeth, a wnelo laethfwyd, blith, a ro laeth.*

Lactarius, ii, *Llaethwr, a wnelo enllyn gwynn.*

Lacteo, ēre, *Sugno, sugno llaeth o'r dêth.*

Lacteolus, a, um: *Gorwyn fel llaeth.*

Lactes, ium, *Y glâs goludd, y mân berfedd.*

Lactesco, ĕre, *Troi yn llaeth, llenwi o laeth.*

Lacteus, a, um: *Llaethog, gwynn fal llaeth.*

Lacticinia, ōrum, *Llaethfwyd, gwynnod.*

Lacto, āre, *Rhoi sugn, rhoi llaeth.*

Lacto, āre, à Lacio, *Hudo â theg eiriau, denu ag addewidion.*

Lăcūna, æ, *Clawdd a dwr yn sefyll ynddo, corrllynn, merllyn, pwll. Dyfrffos. Diffyg neu fwlch mewn peth. Adwy mewn ysgrifen.*

Lăcūnar, āris, *Trawst tŷ, pannwl y wefl uchaf.*

Lacunarium, ii. Idem.

Lacunatus, a, um, *Ffosog, pyllog.*

Lăcūno, āre, *Gwneuthur Ffosydd neu byllau, byrddio, ystyllodi.*

Lacunosus, a, um: *Llawn Ffosydd, tyllog.*

Lăcus, us, *Grelyn. Li. Land. Llynn, llwch, pwll, sefydlyn, merllyn. Llestr a dderbynio 'r gwin o'r gwrŷf. Llestr ilio.*

Lacusculus, i, *Llynnan, pwll bychan, trawst, cyfwng.*

Lædo, si, ĕre, *Briwo, cniwo, niweidio, sarhau, drygu, argyweddu.*

Lælaps, *Corwynt.*

Læmargia, æ, *Glythineb.*

Læmuschăton, *Gwobr yr hwn a ymdrechai ag arfau.*

Læna, æ, *Dilledyn dyblog a wisgai yr* Augures. *Cochl lluyddwr. Hûg gwaenog, mantell werddonig.*

Læsio, ōnis, *Argywedd, eniwed, asgen, colled.*

Læsura, æ. Idem.

Lætābilis, e, *Llawen, hyfryd, hylonn, hywen.*

Lætāmen, ĭnis, *Llawenychiad, hyfrydwch, dyfyrrwch. Llonniad, diddaniad.*

Lætifĭco, āre, *Llawenychu, llonni, hyfrydhau.*

Lætificus, a, um: *A lawenycho, llawenhair.*

Lætitia, æ, *Llawenydd, hyfrydwch, digrifwch, elwch, hoen, gorhoen, gorawen, difyrrwch, llonnder, menwyd.*

Lætitūdo, ĭnis. Idem.

Lætor, āris, *Llawenu, llawenychu, llawenhau, llonni.*

Lætus, a, um: *Llawen, llonn, gorhoenus, gorawenus, diddan, difyr.*

Læua, æ, *Y llaw asswy, y llaw chwith.*

Læuigo, āre, *Llyfnhau, llyfnu, caboli, gwastatau, gorllyfnu.*

Læuis, e, *Llyfn, esmwyth, gwastad, caboledig. Ysgafn, anwadal.*

Læuitas, ātis, *Llyfnder, gwastadrwydd.*

Læuo, āre, *Llyfnhau.*

Læuor, ōris. Vide Læuitas.

Læuorsum, *Tua 'r llaw aswy.*

Læuus, a, um: *Aswy, asw, a fo o'r tu asswy, chwithig: ynfyd.*

Lăgănum, i, *Bara mêd, crempogen.* Cramwyth.

Lăgărum, i, *Y rhan o'r cylla i'r bogêl.*

Lăgæna, æ, *Cunnach, costrel.*

Lagois, is, *Rhyw forbysg, rhyw aderyn.*

Lāgōpūs,

Lăgōpūs, ŏdis, *Aderyn troedflewog a elwir troed yr ysgyfarnog. Llysiewyn a elwir troed yr ysgyfarnog.*
Lagotrophia, æ, *Lle i fagu ysgyfarnogod.*
Laguncŭla, æ, Diminut. à Lagēna.
Laicus, a, um: *Lŷg, lygol, ni bo mab llên.*
Lalisio, ōnis, *Ebol asen wyllt.*
Lallo, āre, *Dywedyd mabiaith. Canu buw.*
Lama, æ, *Lle y cronna dwr.*
Lambĕro, āre, *Rhwygo yn ddarniau.*
Lambīto, āre, *Mynych leppian, mynych lyfu.*
Lambo, bi, bĕre: *Lleppian, llyfu, lleibio, cyfwrdd.*
Lamella, æ. Dim. à Lamina, *Llefnyn o fettel.*
Lamentābilis, e, *Galarus, alaethus, cwynfanus, graen, trwm, tostur, irad, brwyn.*
Lāmentarius, a, um: *A baro tristwch.*
Lāmentatio, ōnis, *Galar, alaeth, cwynfan, griddfan, galarnad, drygyrferth.*
Lāmentor, āris, *Cwynfan, galaru, alaethu, griddfan, cwyno, gofidio, drygyrferthu.*
Lāmentum, i. Vide Lamentatio.
Lamia, æ, *Anifail ac wyneb merch, a thraed march. Morci, ci brŷch: yr ŵyll, gŵyll.*
Lamiæ, ārum, *Swynwragedd a lygattyna rai bâch.*
Lamina, æ, *Llafn o fettel, llefnyn, llafn cleddyf, peithyn to, astyllen lif.*
Lamna, æ. Idem.
Lampas, ădis, & Lampăda, æ, *Lamp, llugorn, tanllestr, cwyren. Ffagl o dân.*
Lampetra, æ, *Llamprai, llysowen bendoll.*
Lampyris, ĭdis, *Y gyfarwydd, pryf a oleua 'r nôs.*
Lampyrus, *Rhyw enw goeg, ethrychwil.*
Lāna, æ, *Gwlân.*
Lanaris, e, *Gwlanog, a ddwg wlân, gwlenig.*
Lanarius, ii, *Gwlanwr, triniwr gwlân.*
Lancea, æ, *Gwayw, gwaywffon, llôst, gflang, saffwy, rhethren, rhaidd, rhôn, cadwayw. Pen gwayw.*
Lancearius, ii, *Gwaywawr, rheiddiawr, saffwyawr.*
Lancĭno, āre, *Gwanu, trywanu, rhwygo â dannedd, difrodi.*
Laneus, a, um: *A wneler o wlân.*
Langueo, ēre, & Languesco, ĕre, *Clefeccian, bod yn glâf, bod yn wann, curiaw, gwanhau, llesgáu, nychu. Arswydo. Ymellwng, llaesu. Diogi, blino, diffygio.*
Languĭdŭlus, a, um: *Go-egwan, geledwann, lledwann, egwan, llesgenaidd.*
Languĭdus, a, um: *Llêsg, culwann, methedig, palledig, nychlyd, egwan, clâf. Ofnus, diog, musgrell.*

Languor, ōris, *Nŷch, nychdod, methiant, llesgedd, clefyd, gwendid, llesmair, gofid, blinder. Diogi, musgrelli.*
Langurium, ii, *Dam o west ar lun glain paderau hir.*
Lăniārium, ii, *Cigfa, cigyddfa.*
Laniatio, ōnis, & Laniatus, us, ŭi: *Cigyddiad, drylliad, chwarthoriad, difyniad.*
Lānicium, ii, *Creffi brethynnwr.*
Lāniēna, æ, *Cigfa, cigty, cigydd-dy. Cigyddiad, difyniad, drylliad.*
Lānifer, a, um: *A ddygco wlân.*
Lānifica, æ, *Nyddwraig gwlân, gwraig a drino gwlân.*
Lānificium, ii, *Nyddiad gwlân, triniad gwlân, gwaith gwlân.*
Lanificus, a, um: *Gweithiwr gwlân, trinwr gwlân.*
Lāniger, a, um: *A ddygco wlân, a dyfo gwlân arno.*
Lānio, āre, *Cigyddio, difynio, dryllio, darnio.*
Lānio, ōnis, & Lanius, ii, *Cigydd.*
Lānista, æ, *Penymladdwr, pen ymwanwr.*
Lanŏcŭlus, i, *A wisgo frethyn ar ei olwg.*
Lanōsus, a, um: *Llawn gwlân, gwlanog.*
Lanūgĭnōsus, a, um: *Mwsoglog, cotymmog, a saethflew arno.*
Lanūgo, ĭnis, *Pluccan, goflew, saethflew, draenblu, gwlaniach a fydd ar aeron, man-blu adar. Blawd llif, blawd ebill.*
Lānula, æ, *Cudyn o wlân, dylofyn o wlân, gwlenyn.*
Lanx, cis, *Dysgl lydan, dysgl fwyd, ysgal. Clorian.*
Lăpĭcīda, æ, *Cloddiwr cerrig, naddwr cerrig.*
Lăpĭcīdīna, æ, *Cleddiwig. D.G. Cloddfa gerrig.*
Lăpĭdārius, ii, *Cloddiwr cerrig, saer maen.*
Lăpĭdatio, ōnis, *Llabyddiad.*
Lăpĭdātor, ōris, *Llabyddiwr, taflwr cerrig.*
Lapidesco, ĕre, *Caledu fel y garreg.*
Lapideus, a, um: *Meiniu, o'r maen, caled fal y garreg.*
Lapido, āre, *Llabyddio, baeddu â main. Glawio cerrig.*
Lapidōsus, a, um: *Carregog, graianog, caled fal y maen.*
Lapillus, i, *Carregan, carregyn. Pl. Carregos, cerrigos. Maen gwyrthfawr.*
Lăpis, ĭdis, *Carreg, maen, llechen, llechfaen. Milltir. Dyn diawg fwrth, musgrell.*
Lapsio, ōnis, *Cwymp, llithrad, tramgwydd.*
Lapso, āre, *Mynych gwympô.*
Lapsus, us, ŭi: *Cwymp, llithrad, ysglent, tramgwydd, codwm.*

Lăquear, āris, & Lăqueārium, ii, & Lăqueāre, is, *Cronglwyd tŷ, nenn tŷ ar waith bwa, nenbren tŷ, trawst yn nenn tŷ.*
Lăqueātus, a, um: *Crwm, gogwyddedig, yn fwa.*
Lăqueātus, a, um. à Laqueus, *wedi ei faglu, wedi ei rwydo.*
Laqueus, i, *Cebystr, rheffyn, tennyn, hoenyn, magl, tant, rhâff.*
Lar, laris, *Annedd, tŷ annedd, ymogawr. Simnai, tân, aelwyd. Lares, Duwiau 'r teulu.*
Lărārium, ii, *Cappel mewn tŷ.*
Lardum, i, & Laridum, i, *Mehin cig moch, mehinen. Cig bwch, cig moch.*
Largificus, a, um: *Helaethwych, rhoddiad, syberlan, haelfflwch.*
Largifluus, a, um: *Yn rhedeg yn helaethlawn.*
Largilŏquus, a, um: *Dywetgar, llafar, geirfflwch, a thafod cyfrodedd iddo, trybelid, siaradus.*
Largior, īris, *Rhoi yn ehelaeth, rhoi yn hael, rhoi yn fflwch, rhoi cennad, caniadhau, gado, goddef.*
Largitas, ātis, *Haelioni, haeledd, haelwychedd, helaethrwydd, digonoldeb.*
Largĭtio, ōnis, *Rhoddiad, haeledd, rhodd ddibrin, helaethrwydd, gormodddraul.*
Largĭtor, ōris, *Dyn haelwych, rhoddiad, dyn haelfflwch.*
Largus, a, um: *Ehelaeth, ehang, rhwth, fflwch, hael, haelfflwch, haelwych, aml, digrintach, digrommiad, digonol, llawn, diamdlawd, dibrin, diarbed, gwiwdraul.*
Lărix, ĭcis, *Rhyw brenn.*
Larua, æ, *Ellyll nôs, drychiolaeth nôs, gŵyll, ellyll, anysbryd. Eilun. Yn wedi ymddieithro ac ymddioli.*
Laruātus, a, um: *Yn a welodd ellyll, ellylledig, Iolo. ynfyd, gorphwyllog. Un wedi ymddieithro ac ymddioli, un ag wyneb gosod iddo.*
Larus, i, *Gwylan lwyd, huccan.*
Lăsănum, i, *Troetblestr, llestr maesa.*
Lasciuia, æ, *Drythyllwch, nwyf, nwyfiant, tesach, moelystod. Croesanaeth, bustledd, serthedd, afiaith, direidi, dyre.*
Lasciuio, īre, *Bod yn nwyfus, bod yn drythyll, tesach, moelystotte, bod â dyre arno, chwarae wibi, nwyfo, bod yn anllad.*
Lasciuŭlus, a, um: *Godrythyll, gonwyfus, goddiriaid.*
Lasciuus, a, um: *Anllad, drythyll, nwyfus, diriaid, a thesach arno, hynwyf. Croesan, bustl, serth, afieithus, ofregeddus, ffladr ei eiriau, mursennaidd, gwrcigaidd.*
Lassatus, a, um: *Lluddedig.*
Lassesco, ĕre, *Blino, diffygio, bod yn lluddedig, bod a lludded arno.*
Lassitūdo, ĭnis, *Lludded, blinder, blinedd.*

Lasso, āre, Blino, llaesu, peri lludded.
Lassŭlus, a, um: Goslin, goluddedig, lledslin.
Lassus, a, um: Lluddedig, wedi blino.
Lātè, Ar llêd, ym mhell ac yn agos, yn aml, &c.
Lătebra, æ, Lloches, cuddfa. Esgus, lliw, cyfrith.
Lătebrĭcŏla, æ, Godechwr, didachwr, un a drigo mewn llocbes.
Lătebrōsus, a, um: Llawn llochesau, llawn ffeuau, llawn godechfeydd.
Lătenter, Yn ddirgel, yn geladwy, dan gûdd, dan llech.
Lăteo, ēre, Llechu, godech, techu, ymguddio, ymddirgelu, bod dan llêch, bod dan gûdd, bod yn ddirgel anwybod anamlwg.
Lăter, ĕris: & Lăterculus, i: Priddell wedi ei chrasu a'i chaledu, priddfaen, priddbeithyn, pobfaen, crasfaen.
Lătĕrālis, e, Ystlysol, o'r ystlys.
Lătĕrani, & Laterōnes, Ystlysiaid, ystlyswyr, gwŷr a fo wrth ystlys y brenin: gwŷr y gard.
Lătĕrāria, æ, Odyn briddfeini.
Laterarius, a, um: Ystlysol, a berthyn i'r ystlys.
Laterarius, ii, Gwneuthurwr priddfeini.
Lătĕritius, a, um: wedi ei wneuthur o briddfeini.
Lāterna, æ, Tanllestr, llugorn.
Lāternarius, ii, Dygiawdr tanllestr.
Lătĕro, ōnis. vid. Laterani.
Lātesco, ĕre, Lledu, myned yn llydan.
Lătesco, ĕre, Dechreu ymguddio.
Lătex, ĭcis, Pob rhyw lynn, yn bennaf dŵr a gwin. Ffynnon o ddŵr croyw.
Lătiālis, e, O'r Lladin, o Latium.
Lătĭbŭlo, āre, & Latibulor, āris: Godech, llechu, llochesu.
Lătĭbŭlum, i, Ogof, lloches, ffau, llechfa.
Lātĭclāuia, æ: & Laticlauium, ii: & Latusclavus: Dilledyn â gemmau porffor arno a wisgai benaduriaid Rhufain.
Laticlauius, a, um: A wisgo'r dilledyn hwnnw.
Lātĭfŏlius, a, um: Llydanddail, a dail llydain iddo.
Lātĭfundium, ii, Maesmawr, maes llydan, llydandir.
Lătinè, Yn lladin, ar ddull lladin.
Lătīnĭtas, ātis, Lladiniaith, tafodiaith ladin.
Lătīnus, a, um: O'r lladin, lladinwr.
Lātio, ōnis, Dygiad, arweddiad.
Lātĭpes, ĕdis, Troedlydan.
Lătĭto, āre: Mynych lechu, godechial, bod heb atteb i'w ddysyn.
Lātitūdo, ĭnis, Llêd, llydander, ehangder, helaethder.
Latium, ii, Rhan o'r Ital.
Lătŏmia, æ, Cleddiwig, cloddfa gerrig.
Lătŏmus, i, Cloddiwr cerrig, naddwr cerrig.
Lātor, ōris, Dygiawdr, arweddawdr.
Latrātor, ŏris, Cyfarthwr.
Latrātus, us, ŭi: Cyfarthiad, cyfarthfa, gwrthddywediad tôst.
Latrīna, æ, Geudy, coddyn, cachdy, ysgothfa, carthle tŷ.
Latro, āre, Cyfarth, dal cyfarth.
Latro, ōnis, Lleidr, lladrones, ysbeiliwr, herwr. Latrōnes, Gwerin tawlbwrdd.
Lotrōcĭnātio, ōnis: & Latrocinium, ii: Anrhaith, yspail, lladrad.
Latrocinor, āris, Anrheithio, yspeilio pen ffordd, lladratta. Lluydda er cyflog.
Latruncŭlātor, ōris, Ynad a ro barn ar ladron, swyddog a gospo lladron.
Latruncŭlus, i, Lleidryn. Latruncŭli, Gwerin y gŵyddbwyll, gwŷr tabler.
Lātus, a, um: Llydan, ehang, ehelaeth, rhŵth, a anno llawer ynddo.
Lătus, ĕris, Ystlys, tu, ochr, cwrr, parwyden.
Lătusculum, i, Ystlys bychan.
Lăuācrum, i, Ennaint dŵr, dyfr-ennaint, golchfa.
Lăuātio, ōnis, Golchiad, ymolchiad, ymdrochiad.
Lauatrina, æ, Golchfa mewn cegin.
Laudābilis, e, Hyglod, haeddglod, gwiwglod, hyfawl, canmoledig, clodforus, canmolaawy.
Laudātor, ōris, Molwr, clodforwr, moliannwr.
Laudicænus, A gyfleger i foli un am ei swpper.
Laudo, āre, Moli, canmol, clodfori, moliannu.
Lăuo, lāui, lautum, lōtum, lăuātum, lăuare: Golchi, distreulio, glanhau.
Laurea, æ, Llawrwydden, coronbleth lawrwydd.
Laureātus, a, um: wedi ei goroni â lawrwydd.
Laureŏla, æ, Coronbleth a wisgai 'r goresgynnwyr yn eu gorfoledd.
Laurētum, i, Lle tyfo lawrwydd.
Lauricŏmus, a, um: A lawrwydd yn ei frig.
Laurĭfer, a, um: A ddygeo lawrwydd.
Laurĭger, a, um: Yn arwain lawrwydd.
Laurus, i, Lawryf, llawrwydden. Diawdwydd, pren y gerwyn, dail y cwrwf.
Laus, laudis, Moliant, clôd, mawl, clodforedd, canmoliaeth, molawd. Gair mawr, geirda.
Lautia, ōrum: & Lautiæ, ārum: Anrhegion a ddanfonai y Rhufeinwyr i gennadau dieithr.
Lautitia, æ, Damteiddrwydd, amheuthunder, destlusrwydd.
Lautrīces, Gwragedd deufrawd.
Lautus, a, um: Dillyn, destlus, harddwych, diamdlawd.
Laxāmentum, i, Gollyngdod, rhyddhâad, rhydd-deb, rhydd-did, esmwythyd, esmwythâad.
Laxitas, ātis, Rhydd-deb, llaccrwydd, ehangder.
Laxo, āre, Gollwng yn rhŷdd, llaccau, dattod, rhyddhau, esmwythâu, esmwytho, egori, ehengu, helaethu, rhythu.
Laxus, a, um: Llacc, rhŷdd, ehang, ehelaeth, rhŵth, esmwyth, gwan.
Lazŭlus, i, Maen gwyrddlas a elwir Asur.

L E

Lea, æ, Llewes.
Leæna, æ, Llewes.
Leberis, idis, Y croen a fwrio 'r neidr.
Lĕbes, ētis, Callawr, pair, efydden.
Lecanomantia, æ, Dewiniaeth drwy ddŵr mewn cawg.
Lecanomantes, æ, A wnel y cyfryw ddewiniaeth.
Lectica, æ, Rhyw wely y dygid gwyr dyledog ynddo, elor feirch, cerbyd.
Lecticariŏla, æ, Hon a wasanaetho ar elor feirch.
Lecticarius, ii, Dygiawdr elor feirch.
Lectīcŭla, æ, Cerbydan, elorig feirch.
Lectio, ōnis, Llead, darllead, llith, gwers. Etholiad, dewisiad, casgliad.
Lectisterniātor, ōris, Ystafellydd, cyweiriwr gwely.
Lectisternium, ii, Cyweiriad gwely, taniad gwely.
Lectĭto, āre, Mynych ddarllain, mynych gasglu.
Lectiuncŭla, æ, Llith fechan, gwersig.
Lector, ōris, Lleawdr, darlleawdr.
Lectŭlus, i, Gwely bychan, glŵth, gwâl.
Lectus, a, um: wedi ei ddarllain, dewisedig, dewisol, etholedig.
Lectus, i, Gwely. Astyllen fwytta.
Lectus, us, ŭi: Etholiad, casgliad.
Lecythus, i, Gwydr olew.
Legalis, e, Cyfreithiol, cyfreithlawn, deddfol, a berthyn i'r gyfraith.
Legarium, ii. vid. Legumen.
Legāta, æ, Cennad o wraig.
Legatarius, a, um: A gaffo beth drwy lythyr cymmyn.
Legatio, ōnis, Cennadwri, swydd prifgennad.
Lēgātīvum, i, Cyflog cennad, a gaffo cennad tu ac at ei draul.
Lēgātor, is, Cymmynnwr, a wnelo lythyr cymmyn.
Lēgatum, i, Rhôdd a gymmynner, yr hyn a adawer drwy lythyr cymmyn.
Lēgātus, i, cennad, negeswr, negeseuwr.
Lĕgibilis, e, Hawdd ei ddarllain.
Lēgifer, a, um: Dodwr cyfraith, gwneuthurwr cyfraith.
Lēgio, ōnis, Lleng, rhiallu.
Legiōnārius, a, um: Llengol, a berthyn i leng.
Lĕgionatim, Yn llengau, bob yn lleng.

Legirŭpa, æ : & Legirupio, ōnis: *Torrwr cyfraith.*

Legislātor, ōris, *Goſodwr cyfraith, gwneuthurwr cyfraith.*

Legitĭmus, a, um : *Cyfreithlon, deddfol. Cyfiawn, addas, cymmwys, cymmbeſur, vnion.*

Lĕgiuncula, æ. Diminut. à Legio.

Lēgo, āre, *Anfon cennad, anfon negeſwr. Gorchymmyn, rhoi ar vn, cymmynnu.*

Lĕgo, lēgi, ĕre : *Caſglu, ethol, dewis. Lleu, darllain. Lladratta.*

Lēgŭla, æ. Diminut. à Lex.

Lēgŭleius, i, *Cyfreithiwr. Vn a fo 'n dyſgu 'r gyfraith.*

Lĕgŭlus, i, *Caſglwr mân bethau, caſglwr aeron.*

Lĕgūmen, ĭnis, *Pob mâth ar bŷs, ytbys.*

Legumentum, i. Idem.

Lēma, æ, *Deigryn a geulo yn y llygad, môl tew, môl gwynn ar wyneb y llygad, y wylammeg.*

Lembūncŭlus, i, *Llongig.*

Lembus, i, *Llong fuan.*

Lemma, ătis, *Dadl, rheſwm.*

Lemniſcus, i, *Llafn neu dafod a fo yn nibyn o ddeutu 'r goronbleth, y carreiau a fo am draed gwalch.*

Lemniſcātus, a, um : *A wiſgo 'r cyfryw lafnau.*

Lĕmŭres, um, *Yſprydion nôs, ellyllon, bwbachod, coblynnod, y tylwyth têg.*

Lĕmŭria, ōrum, *Gwyliau a gedwid i'r fâth yſprydion.*

Lēna, æ, *Carnbuttain, llatteies, llattai.*

Lendīginōſus, a, um : *Neddog.*

Lēnè, *Yn eſmwyth, yn araf, yn llyfn.*

Lēnīmen, ĭnis, *Lliniarwch, eſmwythdra, llonyddwch, llarieiddiad, eſmwytháad.*

Lēnio, īre, *Llyfnhau, gorllyfnu, caboli. Eſmwytho, llonyddu, lliniaru, llarieiddio, rhywiogi, cyſſuro, dierwino.*

Lēnis, e, *Diarw, eſmwyth, llyfn, llaryaidd. Hynaws, dioddefgar, gwareddog, hywar, rhywiog, araf, tawel, claiar, llednais.*

Lēnĭtas, ātis, *Eſmwythder, llyfnder, llaryeiddrwydd, hynawſedd, gwaredd, rhywiowgrwydd.*

Lēnĭtūdo, ĭnis. Idem.

Lēno, ōnis, *Llattai, a gadwo butteiniaid.*

Lēnobates, *Sathrwr gwinrawn.*

Lēnōcĭnium, ii, *Llatteiaeth, llatteirwydd : ymbingciad, ymhoewad, hûd i ddenu.*

Lēnōcĭnor, ātis, *Gwneuthur llatteiaeth, hudo a denu â thêg eiriau.*

Lens, lendis, *Nedden.*

Lens, lentis, *Rhyw ytbys, pŷs melyn.*

Lenteo, ēre : & Lenteſco, ĕre : *Yſtwytho, meddalhau. Gwydnhau, gludio.*

Lentĭcŭla, æ, *Mânbys, pŷs y llygod : y cawl a wneler o honynt. Crugynnau yn y dwylo a'r wyneb. Rhyw leſtr i enneinio.*

Lentiginōſus, a, um : *Crugynnog, a brychni yn ei wyneb.*

Lentīgo, ĭnis, *Brychni wyneb neu le arall, maun.*

Lentiſcus, i, Y *pren Maſtich.*

Lentitia, æ, Y*ſtwythder, meddalwch, gwydnedd.*

Lentitūdo, ĭnis, *Hwyrfrydigrwydd, arafwch, eſgeulusdra, annibendod yn gwneuthur peth.*

Lento, ăre, Y*ſtwytho, gwneuthur yn hyblyg.*

Lentor, ōris, *Gwlybwr gwydn gludiog.*

Lentŭlus, a, um : *Goyſtwyth.*

Lentus, a, um : *Meddal, maſw, yſtwyth, hyblyg, yſgoewan. Diog, hwyrfrydig, difrys, diofal, dibryder, anniben, ſegur. Gwydn, gludiog.*

Lēnŭlus, i, *Llatteiyn, coeg-lattai.*

Leo, ōnis, *Llew. Morgrange.*

Leo, les, leui : *Iro drosto, enneinio.*

Leōnīnus, a, um : *Llewaidd.*

Leontius, *Rhyw faen gwerthfawr.*

Leontŏphŏnon, *Prŷf bychan yr hwn os bwytty 'r llew efe a fydd marw.*

Leopardus, i, *Llewpart.*

Lepidŭle, *Yn ddigrif.*

Lĕpĭdus, a, um : *Dillyn, tlwſhropr, propr, mwyndlws, tlŵs, hyfryd, digryf, difyrr, llawen. Deſtlus.*

Lepiſta, æ, *Coſtrelig, cunnach.*

Lĕpor, vel Lĕpos, ōris : *Mwynder ymadrodd, hawddgarwch ymadrodd, hyfrydwch a thegwch ymadrodd. Gweddeidd-dra, harddwch.*

Lĕpŏrārium, ii, *Lle cauedig i gadw anifeiliaid, parc, argae coed, hyddgoed, yſgyfarnogle,* &c.

Lĕpŏrīnus, a, um : *A berthyn i yſgyfarnog.*

Lepra, æ, *Brêch yr Iuddewon, y gwahan-glwyf, y clwy gwahanol, y clawr gwahanol, y clwyf mawr, y tardd gwahanol.*

Leprōſus, a, um : *Gwahanglwyfus,* &c.

Lĕpus, ŏris, Y*ſgyfarnog, yſgyfarnog y môr.* csinach.

Lepuſcŭlus, i, Y*ſgyfarnog ieuangc, glaſtorch.*

Lerna, æ, *Dyfrneidr.*

Leſſus, us, ŭi : *O'ch a rodder wrth farw vn neu pan gladder.*

Lēthalis, e, *Angheuol, marwol, adwythig.*

Lēthargĭa, æ : & Lethargus, i : *Rhyw glefyd a ladd vn o dra chyſgu, ac a bair ebrgofi pob peth, yr hun-glwyf, yr hun-haint.*

Lēthifer, a, um : *Marwol, angheuol, a laddo.*

Lethificus, a, um : *A allo lâdd, a baro lâdd.*

Letho, āre, *Llâdd, dyleithio, lleas.*

Lethum, i, *Marwolaeth, angau, llaith, lleas, llias, dylaith.*

Leuamen, ĭnis, & Leuamentum, i, *Hawſháad, eſmwytháad, diddanwch yr hyn a leihao boen.*

Leuca, æ, *Mâth ar filldir.*

Leucachates, *Maen gwyrthfawr gwynn.*

Leucargillon, *Priddgiſt gwyn, clai gwyn.*

Leuce, es, *Clefri gwynn, y maun wynnau.*

Leucōma, ātis, *Rhuchen ar lygad, niwlen wenn ar olwg. Gwynn, gwynnwy.*

Leucon, *Enw ci, Gwynnach, pali wynn, purwynn.*

Lēucŏnium, ii, *Pân-wlân, cottwm gwynn.*

Leucŏphæus, a, um : *Lliw 'r onnen, llwydliw, llai, rhwng gwynn a du.*

Leucophlegmatia, æ, Y *drydydd fath ar dropſi.*

Leucophthalmos, *Maen gwerthfawr megis llygad gwynn.*

Leucŏpus, *Gwynlliw naturiol.*

Lĕuĭcŭlus, a, um : *Goyſgafn, gorwag, gwagſaw, gwammal, penhoeden.*

Leuidenſa, æ, *Brethyn neu liain hyll teneu, gwlaneu, tenllif.*

Leuidenſe munus, *Rhodd wael, rhodd yſgafn.*

Leuigo. vid. Læuigo.

Lĕuĭfĭdus, a, um : Y*ſgafngoel, heb goel arno.*

Lĕuĭpes, ĕdis, Y*ſgafndroed, cyſtym.*

Lĕuir, ĭri, *Brawd gwr vn.*

Lĕuis, e, Y*ſgafn, yſgon, ymyſgafn. Hawdd, eſmwyth : yſgoewan, anwadal, anſafadwy. Salw, bychan, eiddil, gwael, diſas.*

Leuiſomnus, a, um : Y*ſgafnhun, yſgafngwſg.*

Lĕuĭtas, ātis, Y*ſgafnder, ſalwedd, ſalwder, gwaeledd, anwadalwch,* &c. Vide Læuitas.

Leuiuſcŭlus, a, um : *Goyſgafn, gwammal, ſalw,* &c.

Lĕuo, āre, *Dyrchafu, codi i fynu. Tynnu ymmaith, lleihau, tolio. Eſmwythau, hawſhau, llonyddu, lliniaru, yſgafnhau.* Vide Læuo.

Leuor, & Leuus. Vi. Læuor, & Læuus.

Lex, lēgis, *Cyfraith, deddf, yſtatun, ordinháad, goſodiad. Ammod, dygymmod.*

Lexis, *Gair.*

Lexipyreti, *Meddyginiaethau rhag y crŷd.*

L I.

Liæ, ārum, *Tyllau y rhaffau ymmrig yr hwylbren.*

Lībāmen, ĭnis, & Libamentum, i, *Aberth, y peth a brofid ei flâs ac a offrymmid.*

Lĭbanōchrus, *Maen gwerthfawr tebyg i thus.*

Lĭbanōtis, ĭdis, Y *thus.*

Lĭbanōtus, Y *gogledd-ddwyreinwynt.*

Lībarius, ii, *A wnêl teiſennau neu fara mied.*

Libella,

Libella, æ. Dim. à Libra.
Libella, æ, *Llinyn mesur neu blwm saer.*
Libelli, *Llythyr anfon, warant.*
Libellio, ōnis, *Dygiawdr llythyrau: ysgrifennedydd llyfrau, llyfrwr.*
Libellus, i, *Llyfran. Erfyn a wneler at wŷr mawr. Traethiad hawl. Brŷf gwŷr, llythyr dyfyn.*
Libens, tis, *Ewyllysgar, cwbl-fodlon, boddlawn.*
Libenter, *O ewyllys da, o wirfodd, o fodd calon.*
Libentia, æ, *Boddlonrwydd, boddgarwch, bodd.*
Lĭber, bri, *Y rhisglyn nesaf i'r pren. Llyfr.*
Līber, bĕra, um: *Diangol, rhŷdd, breiniol, digaeth, rhyddedawg, brein-rydd, hydrum. Didrafferth, dinwystr. Helaeth, ehang. Wrth ei fodd ei hun.*
Līberalia, ōrum, *Digwyl* Bacchus.
Līberalis, e, *Hardd, gweddus, pryd-weddol, addwyn, onest. Hael, hyged, haelfflwch, breulan, calonrwydd, calonrodd, llawegor, llawroddiad, digronniad, dianhael, syberlan, hyrodd, dinag.*
Līberālitas, ātis, *Haelioni, haeledd, haelder, ciried. Addwynder.*
Līberatio, ōnis, *Gwared, ymwared, achubiaeth, rhyddhâad, gollyngdod.*
Līberator, ōris, *Gwaredwr, gwaredydd, ymwaredwr, achubwr, achubiad, gwaredog.*
Līberi, ōrum, *Plant, meibion a merched.*
Libĕro, āre, *Gwaredu, ymwared, rhyddhau, gollwng, gollwng yn rhŷdd, digaethiwo, achub.*
Libertas, ātis, *Rhydd-dod, rhyddid, gollyngdod, braint, trwydded. Hydab, conder.*
Līberta, vid. Libertus.
Libertina. vid. Libertīnus.
Libertīnĭtas, ātis, *Cyflwr y neb a wnaed o gaeth yn rhŷdd ac yn freiniol.*
Libertinus, a, um: *A ryddhawyd, a gafodd rydd-did, a gafodd drwydded, trwyddedawg, breiniol: Y neb a anwyd o'r hwn a fu gaeth ac yn awr sy rŷdd.*
Libertus, i, & Liberta, æ: *A wnaed o gaeth yn rhŷdd, caeth wedi ei freinioli. gŵr llŷs, gŵr tŷ.*
Libet, libuit, &c. *Mae 'n foddlawn genyf, mae 'n rhyngu bodd,* &c.
Lĭbet, personale: *Bod yn foddlawn, bod yn dda ganthaw, bod wrth fodd.*
Libīdĭnarius, ii, *Anlladwr, godinebwr.*
Lĭbīdĭnor, āris, *Godinebu, gordderchu, bod yn anllad.*
Lĭbīdĭnōsus, a, um: *A ddylyno ei drachwant ei hun, anllad, drythyll, tranwyfus, godinebus, anniweir.*
Libīdo, ĭnis, *Drythyllwch, gwŷn cnawdol, chwant y cnawd, chwantach, godineb, anlladrwydd, dyre, drygchwant.*
Lĭbĭtīna, æ, *Côst a thraul claddedigaeth, y dduwies y ceid ar werth yn ei theml y pethau a berthynai i arwyl. Marchnad o'r cyfryw bethau. Marwolaeth, cywair y marw, elor.*
Libitīnus, i, *Golygwr arwyliannau.*
Lībo, āre, *Chwaethu, blasu, cyfwrdd ag, aberthu, offrymmu. Pigo dewis bethau wrth ddarllain.*
Libonotus, i, *Gwynt dehau-orllewin.*
Libra, æ, *Pwys, punt. Llinyn saer, ffon llâth saer. Clorian, mantol, pwys y bunt. Lloriad llong. Arwydd y fantol yn yr wybr.*
Librāmen, ĭnis: & Librāmentum, i: *Cym-mbwysiad, cythwysedd, cythwys, cysiownad pwys. Tafod y clorian, mantol.*
Librāria, æ, *Pwyswraig.*
Librāria, æ, *Llyfrdy.*
Librariŏlus, i. Dim. à Librarius. *Ysgrifennedydd dan un arall.*
Librarium, ii, *Lle i gadw llyfrau.*
Librārius, ii. *Llyfrwr, ysgrifennedydd, ysgrifennydd, ceidwad llyfrau.*
Librātor, ōris, *Un a dynno ddŵr wrth gyfeirio. Hwn a daflo fain o'r magnelau. Albryswr.*
Librīle, is, *Trawst y clorian.*
Librilla, & Libella, ōrum: *Cerrig tafl.*
Librĭpens, dis, *Pwyswr, hwn a ddalio 'r clorian.*
Libro, āre, *Pwyso, mantoli, gwneuthur yn drwm, cym-mbwyso, gogymmhwyso, cyfeirio, unioni wrth linyn, union bwyso, rhannu yn union.*
Libs, libis, *Gwynt deheu-orllewin.*
Libum, i, *Teisen, crempog, bara miod.*
Lĭburna, æ, *Ysgafnllong fuan, herwlong.*
Liburnum, i. Idem. *Cerbyd ar waith llong.*
Lĭcenter, *Trwy gennad, yn draby, yn draeofn, yn ochwidr.*
Lĭcentia, æ, *Cennad, trwydded, gormodd rhydid i wneuthur a fynno.*
Lĭcentiosus, a, um: *Chwidr, chud, penrhydd, afrcolus, gwyllthwyll, a gymmero ormodd rhydid.*
Lĭceo, cŭi, ēre: *Bod tan bris, bod ar werth dan bris.*
Lĭceor, ĕris, *Gosod pris uwch, arwerthu, dywedyd pris peth, cynnyg am beth, marchnatta.*
Lĭcet, licebat, &c. *Y mae yn gyfreithlon, mae yn rhŷdd, ef a all bod.*
Lĭcet, conjunctio, *Pe rhôn, er, er hynny.*
Lichanos, *Tant y mynagfys.*
Lichas, *Rhychwant o ben y fawd i ben y mynagfys.*
Līchen, ēnis: & Līchene, es: *Tarddwreinyn, dyfrwreinyn.*
Liciatorium, ii, *Gwennol gwehydd. Carfan gwehydd sef yr issaf.*
Licinia, *Mâth ar olewydd.*
Lĭcĭtātio, ōnis, *Arwerthiad, prisiad, codiad pris.*
Licitator, ōris, *Arwerthwr, a gotto 'r pris, a gynnygio am beth mwy nag a dâl.*
Licitè, *Yn gyfreithlon.*
Licitor, āris, *Gosyn pris peth, cynnyg am beth, arwerthu, rhoi pris ar beth, codi 'r pris: ymgeintach, ymffonnodio.*
Licitus, a, um: *Cyfreithlon, deddfol.*
Licium, ii, *Yr edafedd a weuer yn y ddylif, anwe, yr edafedd a fo yn y wennol. Dylif, ystof, bwrw, dafn.*
Lictor, ōris, *Rhingyll, ceisbwl.*
Lien, & Liēnis, is: *Y ddueg, cleddyf Bleddyn, cleddyf biswail.*
Liēnĭcus, & Lienōsus, a, um: *Claf o'r ddueg.*
Lienteria, æ, *Darymred gwaed, y bib waed.*
Lientericus, *Clâf o'r clefyd hwnnw.*
Lĭgāmen, ĭnis, & Ligamentum, i: *Rhwymyn.*
Ligatūra, æ, *Rhwymiad, tidiad.*
Ligellum, i, *Ymogor, twlc, tŷ bychan.*
Lignarius, ii, *Gweithiwr coed, saer coed, nadđwr coed, cymmynwr coed, cynnuttwr, coedwr.*
Lignātor, ōris, *Coedwr, cynnuttwr, cynnuttai, tanwr.*
Ligneus, a, um: *O goed, a wneler o goed.*
Ligneum, i, *Cae polion, pawlgae, argae coed.*
Lignīle, is, *Coedty, cynnudty.*
Lignor, āris, *Coedta, cynnutta.*
Lignosus, a, um: *Caled fal prenn.*
Lignum, i, *Coed, gwŷdd, cynnud, prenn; cynwydd, rhyswydd.*
Lĭgo, āre, *Rhwymo, tido, clymmu.*
Ligo, ōnis, *Rhaw, pâl.*
Ligŭla, æ, *Tafodyn, ymotbren, llwy, cyllellbren. Rhyw fesur. Lledffed. Carrai, rhwymyn.*
Lĭgūrio, īre, *Bwytta 'r tammaid goreu, bwytta amheuthunion, cymmeryd ei ddewis dammaid, cegu, gwangcio, bochlwytho, ysu, mynnu ei ddewis dammaid.*
Liguritio, ōnis, *Awydd i fwytta, gwangc.*
Liliastrum, i. vid. Convolvolus.
Lilietum, i, *Lle y tyfo 'r lili.*
Lilium, i. vid. Herbas.
Lima, æ, *Llifddur, rhygnen law.*
Limaria, æ, *Mâth ar bysgodyn.*
Limatè, *Yn bûr, yn lanwaith, yn dacclus, yn dwtnais, yn ddichlyn.*
Limātura, æ, *Llifiad, llifiedigaeth, llifion y llifddur.*
Limax, ācis, *Malwen, malwoden, gwlith falwen. Chwilenawr.*
Limbolārius, ii, *Gwneuthurwr godréon.*
Limbus, i, *Amaerwy, ymylgylch, llafn yngylch godréon, eirionyn.*
Līmen, ĭnis, *Hiniog, eminiog, rhiniog, trothwy. Porth.*
Limen, ĕnis, *Porth, porthfa, porthladd, llongborth.*
Limenarcha, æ, *Ceidwad y porthladdoedd.*
Līmes, ĭtis, *Terfyn, cyffinydd, maen terfyn, eminiog, talar. Croesffordd, ffordd fawr.*

Līmĭtaneus, a, um : *Terfynol, ammiviog.* Limitanei agri, *Ammiviog-tir, tiroedd cydterfyn, tiroedd wrth y terfyn.* Limitanei, *Rhai a fo 'n tario am y terfyn, eithafigion.*

Limĭtatio, ōnis, *Terfyniad.*

Limĭto, āre : & Limitor, āris : *Gosod terfyn i beth, rhannu dan derfynau.*

Līmo, āre, *Llifio â llifddur, llyfnhau, trwsio. Tynnu ymmaith yr hyn a fo gormodd. Edrych ar ŵyr.*

Limoniates, *Y maen* Smaragdus.

Līmōsus, a, um : *Lleidiog, tomlyd, llawn llaid.*

Limpha. vid. Lympha.

Limpĭdus, a, um : *Claer, gloyw, eglur.*

Limpitūdo, ĭnis, *Claerder, gloywder.*

Limŭlus, a, um : *Lledŵyr, a pheth osgo ynddo.*

Līmus, i, *Tomm, llaid mewn dŵr, llaid, pridd-dom. Rhyw wisg o'r bogeil i'r traed.*

Līmus, a, um : *Gŵyr, traws, ar osgo, ar oben.* Limis ŏcŭlis intueri, *Edrych ar ŵyr, edrych yn llygadŵyr.*

Līna, ōrum, *Rhwydau hela.*

Līnāmentum, i, *Lliein, edefyn, a wneler o liein, llieinrhwd, lliain nâdd, goreth.* Linamenta, *ciniach, cinhynnau.*

Linarius, ii, *Gweithiwr lliain, a drino lliain.*

Līnea, æ, *Llinyn saer, llin, llinell. Llin ach.*

Līneāmentum, i, *Dull, llûn, gwêdd corph neu wyneb, drych wyneb. Llinau 'r paentwyr.*

Linearis, e, *A berthyn i lin, linolin, linlin.*

Lineo, āre, *Llinio, llinellu, tynnu llinian.*

Lineŏla, æ, *Llinell.*

Lingo, xi, ĕre : *Llyfu.*

Lingua, æ, *Tafod, tafodiaith, iaith. Offeryn i dynnu eli o flwch. Gogan, hort. Penrhyn, morben. Rhyw lysieuyn.*

Linguācŭlus, a, um : *Gosiaradus, rhuadus, dywetgar.*

Linguax, ācis, *Tafod-hir, tafodog, rhuadus, dywetgar.*

Lingula, æ, *Tafodyn.*

Lingulaca, æ, & Lingulātæ : *Y pysg a elwir Tafod yr hŷdd. Gwraig dafodiog siaradus.*

Līniger, a, um : *A ddygo llin.*

Lĭnio, īre : & Lino : *Iro, ireidio, enneinio, esmwyth ruglo. Diwyno, halogi.*

Linium, ii, *Y brwyd y rhwymir y ddylif wrtho.*

Lĭno, līni, līui & lēui. vid. Linio.

Linŏpōla, æ, *Gwerthwr llin.*

Linostēma, ătis, *Tenlli, gwe o lin a gwlan.*

Linquo, līqui, ĕre : *Gadaw, gadael, ymwrthod â pheth. Llwygo, llaesu, llaccáu.*

Lintearius, ii, *Llieiniwr.*

Linteātus, a, um : *A wisgo liain.*

Linteo, ōnis, *Gwehydd lliain.*

Linteŏlum, i, *Cadechyn lliain.*

Linter, tris, *Cafn unpren, cafn ar ddŵr, ceubol, ceubal, cŵch dŵr, ysgraph, bâd.*

Linteum, i, *Lliain bwyd, llenlliain, llywionen, bwydliain, llenu, cylched, lliain bwyl, llawliain.*

Lintrarius, ii, *Badwr, cychwr, porthwys, cafnwr.*

Lintriculus, i. Diminut. à Linter.

Linum, i, *Llin, edafedd llin, edafedd cywarch. Rhâff angor, rhwyd tynnu, rhwyd fwrw.*

Lipăra, æ, *Eli meddal.*

Lipăris, *Rhyw eneu goeg.*

Lipopsychia, æ, & Lipothymia, æ : *Llesmair, llewyg.*

Lippio, īre, *Coegddallu, myned yn goegddall, myned yn gibddall, pallu drem y llygaid.*

Lippitūdo, ĭnis, *Coegddelli, llygatgochni, y sŷch bilen.*

Lippus, a, um : *Coegddall, cibddall, llygadwlyb, llygadlaith, molog.*

Lipsana, ōrum, *Briwfwyd, gweddillion bwyd.*

Lĭquāmen, ĭnis, *Toddion, ysgai, iraid, gwêr tawdd, diferion cig.*

Lĭquefăcio, fēci, ĕre, *Toddi, dattod, dadmer, dadleithio*

Lĭqueo, ēre, & Liquesco, ĕre, *Toddi, dattod, dadmer, meroli, dadleithio, ymellwng, ymddattod. Bod yn wlŷb, bod yn llaith, lleithio.*

Lĭquet, *Mae 'n amlwg, mae 'n eglur, mae 'n ddilys.*

Lĭquĭdum, i, *Gwlŷb, lleithdra, llynn, dŵr.*

Lĭquĭdus, a, um : *Llaith, gwlŷb, toddedig, têr, pûr, gloyw, eglur, teneuwlyb.*

Lĭquo, āre, *Dattod, toddi, dadmer.*

Liquor, ōris, *Gwlŷb, gwlybwr, lleithder, llynn, gwlybaniaeth, sûdd, sugn, nôdd.*

Līra, æ, *Cefn o dir, grwnn, trûm cefn, malc, cŵys. Telyn.*

Liræ, ārum, *Gwael bethau, coegbethau.*

Lirātim, *Yn gefnau, yn rynniau.*

Līro, āre, *Cefnu tir, trumio, grynnio, cwyso.*

Lis, lītis, *Cynnen, ymryson, ymrafael, ymwrthryn, anghydfod, hawl, dadl, cwyn.* Litem intendĕre, *cyffroi hawl, rhoi cwyn, cwyno.* Lite cedĕre, *colli ei hawl, colli ei gŵyn.*

Lisæ, ārum, *Praffŵythi y gwddyf, y gŵythi gwaed.*

Lītănīa, æ, *Erfyn, eidduned, dymuned.*

Litātio, ōnis, *Bodloniad ag aberth.*

Litātum, i, *A roed i Dduw.*

Lĭtĕra, æ : & Littera, æ : *Llythyren, llythyr. Llythyr, ysgrifen, llaw sgrifen un.*

Lĭtĕræ, ārum, *Llythyr anfon, llythyr annerch. Ordinhâad pennaeth, gosodau llywydd : ysgrifennadau cyfrif. Dŷsg, dysgeidiaeth, llên, athrawiaeth, gwybodaeth, cyfarwyddyd : ysgrifennadau.*

Literator, ōris, *Llythyrennwr, llyfrwr.*

Literātūra, æ, *Gramadegyddiaeth, dŷsg, dysgeidiaeth, ysgolheicdod, llên, cyfarwyddyd, addysg.*

Literātus, a, um : *Llythyrennog, dysgedig, cyfarwydd, a wypo llên, byddysg.*

Literōsus, a, um. Idem.

Literŭla, æ. Diminut. à Litera.

Lithargyrium, ii, & Lithargyros : *Ewyn arian, gorferw plwm.*

Lithiasis, *Clefyd y maen tostedd.*

Lithŏlŏgēma, ătis, *Carnedd, tryfwl o gerrig.*

Lithostrōtos, i, *Palmant, sarn. Lle wedi ei balmantu.*

Lĭthŏtŏmia, æ, *Gweithdy saer maen, naddle, cloddfa gerrig.*

Lĭthŏtomus, i, *Saer maen, naddwr cerrig, maensaer.*

Litĭcen, ĭcĭnis, *Ceiniad udcorn bychan.*

Lītĭgātor, ōris, *Ymrysonwr, ceccrwr, cynnhennwr, pleidiwr, dadleuwr.*

Litigatus, us, ŭi : *Amryson, ymrafael, cynnen, ymerlyn mewn cyfraith.*

Litigiōsus, a, um : *Ymrysongar, ymrafaelus, cynnhennus, y peth a fo mewn dadl ac ymryson.*

Litĭgium, ii, *Ymrafael, amryson, ceintach, cynnen, ymerlyn.*

Lītĭgo, āre, *Ymryson, ymrafaelu, ymgeintach, cynnhennu, cywaethlu, ymddadleu, ymgyfreithio.*

Lito, āre, Litor, āris : *Cael ei arch drwy aberth, aberthu, dyhuddo ag aberth, gwneuthur iawn.*

Lĭtūra, æ, *Dileád, diddymiad. Ireidiad, enneiniad.*

Lĭtus, ŏris, & Poet. Littus : *Glan y môr, traeth, y feisdon, tywyn, arfordir.*

Lĭtuus, i, *Tolgorn, Lib. Land. Ffonn ŵyrgam a arferai yr* Augures *wrth ddewinio, corn canu, corn cam meinllais, utgorn bychan, bagl esgob.*

Līueo, ēre : & Liuesco, ĕre : *Dugleisio, cleisio, bod yn dduglais. Cynfigennu.*

Liuia, æ, *Colommen wŷllt, ysguthan.*

Līuĭdŭlus, a, um : *Golas, gorwynnwelw, plymliw.*

Līuĭdus, a, um : *Cleisiog, dulas, glaswelw, duwelw, plymliw. Cynfigennus, cyngborfynnus.*

Liuor, ŏris, *Clais, duglais, plymliw. Cynfigen, cyngborfynt, trachas.*

Lix, licis, *Lludw.*

Lixa, æ, *Gwâs cegin, gwâs carr, coegwesyn.*

Lixīuia, æ, & Lixiuium, ii, *Lleisw.*

Lixiuius, a, um : Lixiuius cinis, *Lluttrod.*

Lixo, āre, *Berwi.*

L O

Lōba, æ, *Rhyw rawn a elwir* Milium. *Y ddalen nesaf i'r ddaiar i bob grawn.*

Lŏbus, i, Tippyn y glûst, cwrr isa 'r glûst.
Lŏcālis, e, Lleawl, perthynol i le.
Lŏcārium, ii, Llôg tŷ, ardreth tŷ.
Lŏcātio, ōnis, Llogiad, cymmeriad neu osodiad gwaith ar dâsg.
Locator, ōris, Llogwr, gosodwr, a osotto neu a gymmero waith tâsg.
Lŏcatorium, ii. idem quod Locarium, ii.
Lŏcatorius, ii, A logo dŷ, a osotto dŷ, a ardretho dŷ.
Lŏcellus, i, Pyrsan, amner.
Lŏci, & Lŏca, ōrum: Arffed gwraig, dirgelwch merch, crôth, mam.
Lŏcĭto, āre, Llogi, gosod yn llôg.
Lŏco, āre, Cyfleu, llehau. sefydlu. Llogi, cyflogi, ardrethu, gosod tan ardreth neu lôg. Rhoi gwaith ar dâsg. dyweddio.
Locŭlamentum, i, Llogell, prennol, llogawd: ystyllod tyllog i golommennod. Crwybr y gwenyn. Codau hâd y llysiau.
Locŭlōsus, a, um: Tyllog, llogellog.
Locŭlus, i, Lle bychan cynnwys. Pwrs, amner, almari, prennol, llogell, llogawd. Elor, neu arch corph marw.
Lŏcŭples, ētis, Cyfoethog, goludog, helaethlawn, digonol, dibrin, cnydfawr.
Locuplēto, āre, Cyfoethogi, berthogi.
Lŏcus, i. pl. loci & loca, ōrum: Menn Antiquis, Mann, lle, mangre. Cyflwr, achlysur, cyfamser. Seibiant, hamdden, ennyd. Bri, cyfrif, cymyrredd, cymeriad. Llwyth, gwelygordd, teulu, tylwyth.
Lŏcusta, æ, Llocust, ednogyn coes-hir a ŷs ac a lygra 'r ŷd, lindys. Cimmwch môr, morgrange.
Lŏcūtio, ōnis, Dywediad, ymadrodd, gair.
Locūtor, ōris, Dywedwr, adroddwr, ymadroddwr.
Lŏcūtŭleius, i, Siaradwr, rhuadwr. vid. Blatero.
Lōdīcŭla, æ, Llywionen fechan.
Lodix, īcis, Cynfas, llenlliain, llywionen, bryccan, gwrthban.
Lœlaps, Trowynt.
Log, Rhyw fesur.
Lŏgarium, ii, Llyfr cyfrif.
Logi, Gwageiriau, coegiaith.
Lŏgica, æ, & Logice, es: Rhesymmeg, ymresymmeg, dadlyddiaeth. Dilechdid.
Logica, ōrum, Dadleuau cynnilwaith mewn dilechdid.
Logicon. vid. Rationale.
Logion, i, Brawdle. Casgl ardreth neu gyllid.
Logistice, es. vid. Arithmetica.
Logodædălus, i, Dychymmygwr hyawdl-eiriau bardd-deg. Ymadroddwr trybelid diddefnydd.
Logomachia, æ, Ymleflef, dadl geiriau.
Logos, i, Gair, ymadrodd, dywediad.
Lohoch, Rhyw gyflaith tew-wlyb.
Lōlīgo, inis, Math ar forbysg, morgyllell.
Lolium, ii. vid. Herbas.
Lōmentum, i, Blawd ffa.
Londīnum, i, Llundain, Caer Lûdd, Troia newydd.
Longæuĭtas, ātis, Hirhoedl, hirhoedledd, hiroes, henaint, hiroed.
Longævus, a, um: Hirhoedlog, hiroesog, oedrannus, hên, o hirbara.
Longanimis, e, Ymarhous, dioddefus, ammyneddus.
Longănĭmĭtas, ātis, Hiroddef, hirymaros, ammynedd, dioddefgarwch.
Longanum, i, Y coluddyn vnion, y coluddyn rhefr.
Longè, Yn hir, ym mhell, yn fawr, yn rhagorol, yn ddirfawr, ennyd fawr, o lawer byd. Longè melior, Gwell o lawer.
Longinquitas, ātis, Pellder, pellennigrwydd, meithder, hir amser, hir bara, hiriant, hŷd.
Longinquus, a, um: Pell, pellynnig, eithaf bell, maith, meithbell, hirfaith, hir a maith, hirbarhaus. Dieithr, estron, vn o bell.
Longĭpes, ĕdis, Troet-hir, coes-hir.
Longisco, ĕre, Bod yn hir, hwyhau.
Longitūdo, ĭnis, Hŷd, hirder.
Longiusculus, a, um: Gohir, ychydig hwy.
Longulè, Yn ohir, o hirbell.
Longŭlus, a, um: Syrn hir, gohir.
Longum, Dros hir amser.
Longūrio, ōnis, Climmach hir o ddŷn, llabi, llabwst.
Longūrius, ii, Ceibr, trostan, buddel, cledren.
Longus, a, um: Hir, maith, parhaus.
Lŏpas, ădis, Rhyw grogenbysg. Rhyw ddilledyn.
Lŏquācĭtas, ātis, Llafarder, gormodd siarad, dywedgarwch.
Lŏquācŭlus, i. Dim. à Loquax: Gosiaradus, lledlafar.
Loquax, ācis, Siaradus, llafar, dywetgar, rhuadus.
Lŏquēla, æ: Parabl, lleferydd, llafar, ymadrodd, dywediad, gair, siarad, ymddiddan.
Loquentia, æ, Dywediad parabl, &c.
Loquĭtor, āris, Mynych ddywedyd, dywedyd llawer.
Lŏquor, ĕris, Dywedyd, llafaru, ymadrodd, parablu, siarad, crybwyll.
Lōra, æ: & Lorea, æ: Succan y gwin.
Lōrāmentum, i, Carrai fawr, rhwymyn.
Lōrārius, ii, Gwâs a rwymai ac a ffrewylliai eraill â charreiau neu â gwiail.
Lōrātus, a, um: wedi ei garreio.
Lōrica, æ, Lluryg, toryn dûr, pais ddûr, crŷs dûr, cat-bais, curas. Crib mûr i fwrw glaw heibio: y tô vchaf i'r llawr gwneuthur.
Loricion, Mantell, toryn.
Lōrīco, āre, Gwisgo, llurigo, arfogi.
Loricŭla, æ. Dim. à Lōrīca.
Lōrĭpes, ĕdis, Vn a fo â'i draed megys yn rhwym, troetgam, bowtgam, troetdraws.
Lōrum, i: & Lōrus, i: Carrai groen, marchgen, cynllyfan, tid, awen ffrwyn, ffrewyll, carrai ffrewyll.
Lōtio, ōnis, Golchiad.
Lōtium, ii, Trwngc, golch, trwyth.
Lotometra, Rhyw fath ar fara.
Lotrix, īcis, Golchyddes, golchuries, golchwraig.
Lōtūra, æ, Golchiad, distreuliad.
Lōtus, & Lotos, i, Rhyw brenn.

L V

Lŭbens, tis, Ewyllysgar, a wnel beth o'i wirfodd.
Lubenter, Yn ewyllysgar, o wirfodd.
Lubentia, æ, Llawenydd, difyrrwch, digrifwch.
Lŭbet, Mae 'n dda gennyf, mae wrth fy modd, mae 'n ddigrif, mae 'n fodlon gennyf.
Lubrĭco, āre, Llithrigo, gwneuthur yn llithrig.
Lubricum, i, Llithricder, llithrigrwydd, llithrigfa.
Lubrīcus, a, um: Llithrig, llithredig. Serfyll, anwastad, twyllodrus, hylithr.
Lūcānĭca, æ, Selsigen o bychgig.
Lūcaria, Gwyliau y duwiau Luci.
Luce, Yngoleu, wrth liw dydd, ar osteg.
Lucellum, i, Elw bychan, ychydig ynnill.
Lūceo, ēre, Llewychu, disgleirio, goleuo, lleuferu, gloywi.
Lūcerna, æ, Canwyll, lamp, tanllestr, llugorn, goleu, goleuad.
Lucernarius, ii, A fo yn dwyn canwyll, canhwyllwr.
Lucernula, æ, Dim. à Lucerna.
Lucescit, Mae 'n goleuo, neu yn dyddhau.
Lūcet, Mae hi 'n oleu, mae 'n ddydd.
Lūci, Y bore, wrth liw dydd.
Lūcibilis, e, Hyloyw, goleu o hono ei hun.
Lucĭdo, āre, Goleuo, gwneuthur yn oleu.
Lūcĭdus, a, um: Goleu, gloyw, ysplennydd, mirain, disglair.
Lūcifer, i, Seren y dydd.
Lucifer, a, um: A ddygco oleuni.
Lucifĭco, āre. Idem quod Lūcido.
Lūcĭfŭgus, a, um: A ffo rhag y goleu, a rodio nôs.
Lūcīni, Rhai â llygaid bychain a choeg olwg.
Lucrĭfăcio, fēci, ĕre: Ynnill, elwa, maela, cael budd.
Lucrĭficābilis, e, A ddygco elw ac ynnill.
Lucrifŭga, æ, A ffôo rhag elw.
Lucriōnes, Cybyddion yn rhoi eu bryd ar elwa.
Lucror, āris, Elwa, ynnill, maelio.
Lucrōsus, a, um: Ynnillfawr, buddfawr, llawn elw.
Lucrum, i, Elw, ynnill, mael, budd, elwant
Lucta, æ, Ymdrech, ymafael.

Luctāmen, ĭnis, Cadwent, ymdrech, ymafael, ymorcheſt, ymdynn, ymaſliad, ymaelyd cwymp.
Luctatio, ōnis : & Luctātus, us, ŭi. Idem.
Luctator, ōris, Ymaelydd, ymaſlydd, ymdrechwr.
Luctifer, a, um : A baro triſtwch ac alaeth, Galarbair.
Luctificus, a, um : Alaethus, galarus, wylofus, toſturus, a bair triſtwch ac alaeth, Galarbair.
Luctisŏnus, a, um : A arwyddoccao triſtwch a galar.
Luctitor, āris, Mynych ymaſlyd, mynych ymdrech.
Lucto, āre : & Luctor, āris : Ymaſlyd, ymaelyd cwymp, ymdrech, ymdynnu, ymegnio, ymorcheſtu, ymorwſt, ymoryſgwr, ymgyhydreg.
Luctuōſus, a, um : Cwynfanus, toſturus, wylofus, trymdriſt, alaethus, brwyn, cymmrwyn.
Luctus, us, ŭi : wylofedd, wylofain, cwynfan, ubain, drygyrferth, griddfan, brwyn, triſtwch, alaeth, galar, cwyn. alaeth. argyfrau.
Lūcubrātio, ōnis, Gwaith nôs, myfyrdawd nôs.
Lūcubro, āre, Gweithio wrth ganwyll, gweithio 'r nôs.
Lūcŭlentus, a, um : Goleu, eglur, amlwg, diſglaer. Têg, prydferth. Enwog, hynod.
Lucus, i, Llwyn, coed, coedwig, coedfa, tywyllgoed.
Lūdi, ōrum : Chwareon, campau chwareuſeydd.
Ludia, æ, Chwareuwraig, llambidyddes.
Ludibrium, ii, Gwatwor, gwatworgerdd, cŷff clêr, un i wawdio am ei benn, peth i chwerthin am ei benn, arabedd.
Lūdĭcer, cra, um : Chwareus, digrif, gwatworgar, yſgafn, arab, arabeddus.
Ludicrum, i, Chwarae, difyrrwch.
Ludificabilis, e, A wnel difyrrwch, digrif.
Ludificatio, ōnis, Somiant, gwatwor.
Ludifĭco, āre : & Ludificor, āris : Gwatwor, gwneuthur gwawd, ſiommi, twyllo, peri ſeithug.
Ludimăgiſter, tri, Athraw, yſgolfeiſtr.
Ludio, ōnis : & Ludius, ii : Chwareydd, gwareydd, chwareydd cleddyf deuddwrn, llambidydd.
Lūdo, ſi, dĕre : Chwarae, chwarau, gwareu. Twyllo, ſiommi. Gwawdio, gwatwor, cytgam, cellwair, chwarae 'r gwâs digrif, dywedyd mabiaith. Canu ar offeryn cerdd.
Lūdus, i, Chwarae, gwarae. Cellwair, cytgam, difyrrwch, arabedd. Camp. Cŷff clêr, gwatworgerdd : yſgol o ddyſg, yſgoldy.
Lues, luis, Cowyn, cornwyd, haint y nodau, haint llŷn, yr haint ar anifeiliaid, pla, difrawd, gormes.
Lūgeo, luxi, ēre : wylofain, galaru, alaethu, ubain, cwynfan, cwynofain.
Lugŭbris, e, Galarus, alaethus, cwynfanus, triſt, toſtur.
Lugubria, Galarwiſg.
Luitio, ōnis, Taliad arian carchar, taliad pridwerth.
Lullīgo, ĭnis, Rhyw benwiſg dŵr.
Lūma, æ, Mâth ar ddraenen.
Lumbāgo, ĭnis, Gwendid cefn, dolur o'r lwynau.
Lumbāre, is, Llawdr, llodrau.
Lumbrīcus, i, Llynghyren y ddaiar neu ym mol dŷn, llynghyryn.
Lumbŭlus, i, Llwyn fechan, coes fechan.
Lumbus, i, Y lwyn, yr aelod ôl, y tenewyn, cecs.
Lūmen, ĭnis, Goleuni, goleuad, lleufer, dŷdd, goleu dŷdd, canwyll. Eglurhâad, deongliad. Tân. gawl.
Lūmĭnāre, is, Goleuad yn rhoi goleuni. Gŵr dyledog enwog.
Lumino, āre, Goleuo, rhoi goleuni, llewychu.
Luminōſus, a, um : Llawn goleuni.
Lūna, æ, Y lleuad, y lloer.
Lūnāris, e, Lloerig, perthynol i'r lleuad.
Lūnāticus, a, um, Lloerig, gorphwyllog ar amſer o'r lleuad, lleuatglaf.
Luno, āre, Cammu, gogammu, gwneuthur ar lûn lleuad.
Lūnŭla, æ, Lloeren, modrwy, amgarn.
Luo, ĕre, Talu, gwneuthur taledigaeth, talu 'r pwyth, carthu. Pœnas luĕre, Dioddef coſpedigaeth. Glanhau, dileu.
Lŭpa, æ, Bleiddiaſt, cidymmes, puttain.
Lŭpānar, is, Putteindy.
Lŭpātum, i, Haiarn ffrwyn.
Lŭpātus, a, um : wedi ei ffrwyno â haiarn tynn.
Lŭpīnum, i : & Lupīnus, i : Ytbys a elwir Lupin.
Lŭpor, āris, Putteinia, hel budroged.
Lŭpŭlus, i, Pothan, cenau blaidd, hoppys.
Lŭpus, i, Blaidd, cidwm. Haiarn ffrwyn. Bâch i gyrraedd peth allan o ddwfr. Mâth ar brŷf coppyn. Pyſg a elwir penhwyad. Llif unllaw.
Lura, æ, Geneu ſâch, neu goſtrel bridd.
Lurco, ōnis, Dŷn rhŵth, dŷn rhawth, dŷn ceulrhwth, dŷn glŵth, un a yſo 'r cwbl.
Lūrĭdus, a, um : Dulas, glaſwelw, a fo yn dduglais.
Lūror, ōris, Glaſwelwder, gwelwder, duglais.
Luſca, æ, Gwraig goegddall, gibddall, unllygeidiog.
Luſcinia, æ, Aderyn diddan-gan a elwir Eos.
Luſcĭniŏla, æ, Eoſig, eos fechan.
Luſciōſus, a, um : Coegddall, a wŷl yn well yn y godywyll nag yn y goleu.
Luſcitio, ōnis, Y cyfryw goegddelli.
Luſcus, i, Coegddall, unllygeidiog, cam.
Lūſito, āre, Mynych chwarau.
Luſor, ōris, Chwareydd, gwaréwr, twyllwr, ſiommwr. Luſor amorum, Prydydd a wna rhiein-gerdd.
Luſorius, a, um : Chwareus, llawen, digrif, a berthyn i chwarae.
Luſtrāmen, ĭnis, Luſtramentum, i, & Luſtratio, ōnis, Amgylchiad, cylchyniad, glanhâad drwy aberth.
Luſtrĭcus, a, um : Luſtrici dies. Dyddiau yr enwid plant arnynt. Dyddiau bedydd.
Luſtro, āre, Cylchynu, amgylchu, amgylchynu, edrych o amgylch, bwrw golwg yn ddyfal, glanhau ag aberth.
Luſtror, āris, Cyrchu i butteindai.
Luſtrum, i, Ogof, neu ffau anifeiliaid gwylltion mewn coedydd. Tŷ wttres a gloddeſt mewn lle dirgel, putteindy, putteindra : yſpaid pum mlynedd ac yn eu diwedd y gwneid aberthau.
Luſus, us, ŭi : Gwarae, chwarae, chwareyddiaeth, arabedd, difyrrwch.
Lŭtāmentum, i, Gwal bridd, pared pridd, neu yr hon a orchuddier â phridd.
Lurārius, a, um : Y peth ſy 'n byw 'n y llaid a'r domm.
Lŭtenſis, e, A fagcer yn y llaid a'r domm.
Luteŏla, æ, Rhyw flodeuyn melynlliw : Aderyn tebyg i linos, yſgidogyll.
Lūteŏlus, a, um : Gofelyn, melynlliw.
Lūter, ēris, Ffiol i gymmyſgu gwin a dŵr. Noe i olchi lleſtri ynddi, golchleſtr.
Lŭteſco, ĕre, Myned yn bridd ac yn domm, myned yn fudr, lluttrodi, lleidio.
Lŭteus, a, um : A wneler o bridd neu domm. Bowlyd, tomlyd, gwael, dibris.
Lūteus, a, um : Melyn, melynlliw. Luteum oui, Melynwy.
Lŭto, āre, Paeledu â phridd ac â thomm, calchu, priddo.
Lŭtóſus, a, um : Tomlyd, llawn tomm a llaid.
Lutra, æ, Dyfrgi.
Lŭtŭlentus, a, um : Tomlyd, lleidlyd, priddlyd, llawn pridd a thomm, bowlyd.
Lutum, i, Pridd, tomm, llaid, clai, priddglai, pridd-dom, priddgiſt, priddgalch, tail, tomdail. Bowddyn, dŷn budrfrwnt bowlyd.
Lux, lūcis, Goleu, goleuni, lleufer, lleuferydd, llewych, goleu dŷdd, dŷdd goleu. Diſgleirdeb, gloywder. Golwg, llygad. Diwrnod, amſer.
Luxo, āre, Datgymmalu, datted yn y cymmal, rhyddhau yn y cymmal.
Luxŭria, æ : & Luxŭries, ēi : Pob gormodedd o drythyllwch y cnawd. Rhydraul ar fwyd neu adeilad. Rhyſedd, wttres, gloddeſt. Tra.
Luxŭrio, āre : & Luxŭrior, āris : Bod yn ormodd, cymmeryd rhy a gormodd.

wttres,

wtres, gloddest. Ymdrythylla. Arfer o nwyf ac anlladrwydd, bod a gormodd gwrês a dyre. Tyfu gormodd.

Luxŭriōsus, a, um: Rhy drythyll, rhy-nwyfus, rhy wresog, tragormodd, rhy-dwf, anllad, a dyre arno.

Luxus, us, ŭi. Idem quod Luxuria.

L Y.

Lycanthrōpia, æ, Gorphwyll a yrr ddynion i vdo fel bleiddiau.

Lychnites, æ, Math ar faen mynor.

Lychnopœus, Canwyllwr, gweuthurwr canwyllau.

Lychnuchus, i, Canhwyllbren, canhwyllyr.

Lychnus, i, Pabwyren cannwyll. Canwyll, lamp, goleu.

Lycisca & Lycissa, Cymmysgi rhwng blaidd a gâst. Bleiddgi, enw ci.

Lydius lapis, Yr ewfaen. Y maen a brawf yr aur a'r arian.

Lympha, æ, Dŵr.

Lymphaticus, a, um, & Lymphatus, Ynfyd, gwallgofus, gorphwyllog wrth weled peth mewn dŵr.

Lympho, āre, Ynfydu, gyrru allan o'i gôf, peri gorphwyllo.

Lynceus, a, um: O'r anifail Lynx. Craff-olwg.

Lyncurium, Maen gwyrthfawr a fâg o ddwrgc y Lynx.

Lynx, cis, Anifail brith tebyg i flaidd, a'i olwg yn llymm ac yn grâff.

Lyra, æ, Telyn.

Lyrica, ōrum, Caneuau gydâ thelyn, cywydd gan dant.

Lyricen, & Lyristes, æ, Telynawr.

Lysis, Ymollyngiad, ymddattodiad, ymegoriad.

Lytta, æ, Prŷf yn nhafod ci, a bair iddo gynddeiriogi.

M A.

Măcellarius, ii, Cigydd. Hwn a wertho fwyd a diod.

Măcellōta, æ, Drŵs gardd, drŵs buarth.

Măcellum, i, Y mann y gwerther pob rhyw fwyd, y gigfa, marchnad y cig.

Măcellus, a, um: Gogul, achul.

Măceo, ēre, Bod yn gûl.

Măcer, cra, um: Cûl, teneu, hŷsp.

Măcĕrātio, ōnis, Mwydiad, dyfrhâad, dodiad yngwlŷch.

Macerefco, ĕre, Meddalhau wrth fod ym mwyd.

Măcĕria, æ, & Maceries, ei, Magŵyr, mûr cerrig, mûr sych. Culni, hyspr wydd.

Măcĕro, āre, Culhau, gwneuthur yn gûl ac yn deneu. Meddalhau drwy fwydo, mwydo, rhoi yngwlych, ssiccio mewn dŵr, dyfrhau.

Măcesco, ĕre, Culhau, myned yn gûl, myned yn hŷsp.

Măchæra, æ, Cleddyf, cleddyfan, dager, bidog, cyllell, cleddyf vn-min.

Măchærŏphŏrus, i, Dygiawdr cleddyf.

Măchærŏpæus, i, Llugenydd, gof cleddyfau.

Māchĭna, æ, Magnel, peiriant, ermyg. Clwydau adeilad. Dychymmygion ystrywgar. Bwriad, dychymmyg, cyfrwysedd. Dichell a hocced i dwyllo.

Māchinămentum, i, Magnel, peirian.

Māchinārius, ii, Magnelwr, a ergydio â pheiriant rhyfel. Bwriadwr da, gweithiwr dichlyn a fwriado ac a weithio yn gywraint.

Machinātio, ōnis, Dychymmygiad ystrywgar, bwriad dichellgar, hocced, dyfais.

Machinator, ōris, Dychymmygwr, bwriadwr, dyfeisiwr, gweithiwr, awdur, gwneuthurwr magnelau a pheirianau rhyfel.

Māchinor, āris, Dychymmyg, bwriadu, dyfeisio, dychymmyg yn ystrywgar, gwneuthur peth yn gyfrwys ac yn ddichellgar.

Machinōlus, a, um: wedi ei wneithur â pheiriant. Ystrywgar, dichellgar, hoccedus, cyfrwysddrwg.

Măcies, ēi, Culni, culder, hyspr wydd.

Măcĭlentus, a, um: Cûl, achul, teneu, hŷsp.

Măcio, āre, Culhau, gwneuthur yn gûl.

Macreo, ĕre, Bod yn gûl.

Macresco, ĕre, Myned yn gûl, curio.

Macritudo, ĭnis, & Macror, ōris, Culni, curiad.

Macrochæra, æ, Dilledyn llawes-hir.

Macrocheir, Llawhir, hirllaw.

Macrŏlŏgĭa, æ, Hirchwedl, hirymadrodd.

Mactator, ōris, Llofrudd, lladdwr, lleiddiad.

Mactātus, us, ŭi, Lladdiad aberth.

Macte, vocatiuum à Mactus, vel Aduerb. Mwy, etto, iddo, da iawn, dôs rhaged, ewch ym mlaen.

Macteæ, arum, & Mactea, ōrum, Seigiau amheuthynfwyd. Vide Mattya.

Macticus, a, um: Dyn bochog safnrhwth.

Macto, āre, Llâdd, lliasu, aberthu. Baeddu, curo, sarhau.

Mactra, æ, Cist ystyffylog, llowgist, cist i gadw bara. Llestr tylino, cafn tylino.

Mactus, a, um. wedi ei chwanegu, ar gynnydd.

Măcŭla, æ, Magl, mann, brŷch, brycheuyn, mann geni, mann du, nôd i adnabod peth wrtho. Anair, gogan, anglod, anurddas, drygair. Masgl rhwyd, sef rhwng yr edafedd.

Maculātus, a, um: Mannog, brych, brith, amliwiog, wedi ei fannu, wedi ysprychu, wedi llamerchu, wedi diwyno, &c.

Maculōsus, a, um: Brŷch, brith, mannog, llawn mannau. Goganus, budr, brwnt, &c.

Mădĕtăcio, fēci, ĕre, Gwlychu, golchi, gwlybhau, mwydo, trochi.

Mădeo, ēre, & Madesco, ĕre, Bod yn wlŷb, bod yn llaith.

Mădĭdo, āre, Gwlychu, lleithio, gwlybhau, mwydo.

Madidus, a, um: wedi ei wlychu, wedi ei fwydo, wedi ei leithio, gwlŷb, llaith. Meddw.

Madifico, āre. Idem quod Madido.

Mădon, Rhyw winwydden wen.

Mădor, ōris, Gwlybanieth, lleithdra, chwŷs.

Mădulsa et Madusa, æ, Meddwyn, brwysgyn.

Mæander, et Mæandrus, i, Trofa, ymwéad, ymddirwyn, dolenniad, dolystumiad, hachdro, ystum.

Mæna, æ, Rhyw bŷsg, rhyw ysgadan.

Māgālia, ōrum, Bythod, rhedyndai, tylciau, cuttiau, pentrefi.

Magas, adis, Rhyw offeryn cerdd.

Magia, æ, et Magice, es, Dewiniaeth avianol. Dewindabeth, cyfaredd, swyn, swyn-gyfaredd.

Măgĭda, æ, Mâth ar fara.

Magidæ, ārum, Dodrefn y gegin.

Maginor, āris, Godechial, gwneithur peth yn fusgrell ddiog.

Magīrus, i, Côg, cyweiriwr bwyd.

Magis, īdis, Llestr tylino, cafn tylino. Rholbren. Dwbler, dysgl fawr. Bord gronn.

Magis, Aduerb. Yn fwy, yn hyttrach.

Măgister, tri, Meistr, athro, dysgawdr, addysgwr.

Măgisterium, ii, Meistrolaeth, meistrolrwydd, pengwastrodaeth.

Măgistra, æ, Meistres, athrawes, dysgodres.

Magistratus, us, ŭi: Swyddwr, penswyddog, penllywydd gwlâd. Swydd, rheolaeth, penswyddogaeth, swyddogaeth, awdurdod, vchelswydd.

Magistro, āre, Meistroli, rheoli, llywodraethu.

Magma, ătis, Pellenau arogliber, pelau ymolchi, gwaelodion olew peraidd.

Magmentum, i, pro Magis augmentum, Angwanegiad mawr, mawrgymmorth.

Magnalia, Mawrhethau aruthrol.

Magnanimitas, ātis, Mawfrydigrwydd, mawredigrwydd, mawryddigrwydd, mawrwriaeth, mawredd bryd a meddwl, mawrfryd.

Magnānĭmus, a, um: Mawrfrydig, mawrfrydus, mawryddig, mawreddog, vchelfryd.

Magnarius, ii, Marsiandwr mawr.

Magnas, ātis, Gwr mawr, gwr vchelrwysg, vchelwr, gwrda, gwr dyledog.

Magnes, ētis, Yr ehedfaen, maen ehed. Y maen a dynn atto'r dur a'r haiarn, maen tynnu.

Magnificentia, æ, *Mawryddigrwydd, mawrwriaeth, gwneuthuriad mawrion bethau.*
Magnifico, āre, *Mawrhau, mawrygu, dyrchafu, clodfori.*
Magnificus, a, um: *A wnel fawrwei-thredoedd, mawryddig, mawreddog, mawr-wraidd, mawrhydr, hydr, mawr-wych. Mawr, urddedig, urddasol. V-chel, balch.*
Magnilŏquentia, æ, *Mowrair, uchel-iaith, uchelson.*
Magnilŏquus, a, um: *Mawreiriog, v-chelair, a gair uchel trabaus trabalch gantho.*
Magnipendo, ĕre, *Gwneithur mawr gy-frif o beth, rhoi bri mawr ar beth.*
Magnitūdo, īnis, *Mawredd, maint, maintioli, maintiolaeth, mwyhâad, he-laethrwydd.*
Magnŏpĕre, *Yn fawr, yn dramawr, yn ddirfawr.*
Magnus, a, um: *Mawr, hydr, braisg, he-laeth.* rhef.
Magus, i, *Gwr doeth, gwr ucheldysg. Dewin, swynwr, gorcheiniad Li. Land.*
Maialis, is, *Twrch, llwdn hwch dispaidd.*
Maiestas, ātis, *Mawredd, mawrhydi, ar-dderchowgrwydd, uchelfraint, rha-gorfraint.*
Maior, ris, *Mwy, hytrach, hŷn.*
Maiōres, um, *Hynafiaid, hynaif, hŷn, rhieni.*
Maiorina, æ, *Olfaid nid addfedau dan Chwefror.*
Maius, ii, *Mis Mai.*
Maiusculus, a, um: *Ychydig mwy, mwy o beth, hytrach, cryawr.*
Māla, æ, *Afal grudd, grudd, bôch, cern, bochgern.*
Mălăcia, æ, *Tawelwch, arafhin. Blŷs gwragedd beichiogion.*
Mălăcisso, āre, *Meddalhau, tylino.*
Malăcostrăcus, a, um: *A blisgyn me-ddal iddo.*
Mălăcus, a, um: *Meddal, esmwyth, ty-ner, ffaeth.*
Mălasso, āre, *Meddalhau, addfedu, ffaethu.*
Malagma, ătis, *Eli tyner esmwyth i fe-ddalhau ac i addfedu crugau caledion.*
Mălè, *Yn ddrwg, &c.* Malè audire, *cael drygair.*
Mălĕdĭcentia, æ, *Drygair, anair, go-ganair, gogan.*
Mălĕdīco, dixi, ĕre: *Melldithio, mell-digo, rhegu, ymgeinio, difenwi, go-ganu, rhoi drygair, rhoi anair, anfrio.*
Mălĕdĭctio, ōnis, *Melldith, rhêg, ym-geiniad, ymreg.*
Maledictum, i, *Senn, farhâad, mallair, drygair, anair, goganair, gogan, edliw-iant.*
Mălĕdicus, a, um: *Drwgdafodiog, mall dafodiog, absennwr drwg, ac araith ddrwg gantho, a thafod drwg yn ei benn, grymialus.*

Malefacio, fēci, ĕre: *Gwneuthur drwg, gwneithur drygwaith, drygu, farhau.*
Malefactum, i, *Drygwaith, twrn drwg, anghymmwynas.*
Maleficentia, æ, *Drwgweithred, dryg-waith.*
Maleficiōsè, *Yn ddrygionus, yn ddrwg, yn echryslon, yn anfad.*
Maleficium, ii, *Drygwaith, drwgweith-red, gweithred ddybryd, echrys, drwg, eniwed.*
Mălĕficus, a, um: *Drygwr, drygiog, dir-ras, echryslon, niweidiol, ysgeler.*
Maleolens, tis, *Drewedig, mws, drwg-sawrus, a drwg arogl arno.*
Malesuādus, a, um: *Drwg-gynghorus, a ro cyngor drwg, a annogo i ddry-gioni.*
Maleuŏlentia, æ, *Drwg ewyllys, cilwg, malis.*
Maleuŏlus, a, um, & Maleuolens, tis, *Drwgewyllysiol, yn dwyn drwg ewy-llys, yn dal cilwg, maleisus.*
Malĭcorium, ii, *Croen yr afal gronynnog.*
Mălĭfer, a, um: *Afalddwyn, a ddwg afalau.*
Mălignĭtas, ātis, *Drygioni, drygedd, cynddrygedd, drwg ewyllys, malis, cyn-figen, crintachrwydd, caledwch.*
Mălignus, a, um: *Enwir, drygionus, drwg, mawrddrygiog, ysgeler, drwg-ewyllysiol, cynfigennus, gygus, durfing. Crintach, caled, cybydd.*
Mălĭtia, æ, *Drygioni, dryganiaeth, bw-riad drwg, cynddrygedd, echrys, aspri, ysgelerder, coegni, anonestrwydd.*
Malitiŏsus, a, um: *Ystrywus, ystrywgar, drygiog, cyfrwysddrwg, drygionus. Dichellgar, twyllodrus.*
Mallcātor, ōris, *Morthwyliwr, a wei-thio â morthwyl.*
Malleo, āre, *Morthwylio, gweithio â gordd neu forthwyl.*
Malleŏlus, i, *Morthwyl bychan, gor-ddan. Mapgaingc o winwydden a dyfo o'r paladr. Brigyn a ysgythrer o bren. Blaguryn cymmwys i'w im-pio. Meinedd y goes, afgwrn y ffêr, meilwn, egwyd.*
Malleus, i, *Gordd, morthwyl, gorddwyn.*
Mallŭuia, æ, & Mallŭuium, ii, *Cawg ymolchi.*
Malo, uis, uult: *Gwell gennyf, dewis gennyf.*
Malogrānātum, i, *Afal gronynnog.*
Maltha, æ, *Cymmrwd calch. Pŷg a chwyr yughymmysg, a'r cyfryw.*
Maltho, āre, *Cyweirio â'r cyfryw beth.*
Malua, æ. Vide herbas.
Maluāticum vinum, *Gwin mawmsai.*
Maluauiscus. Idem quod Althæa herba.
Mālum, i, *Afal.*
Mălum, i, *Drwg, echrys, y fall, eniwed, drygioni, gofid, ysgelerder, Mallhaint, haint, clefyd, clwyf, echrys-haint, afgen, trychineb.*
Mălùm, Interiectio, *Drwg Duw iddo,*

oerchwedl iddo, ammorth iddo.
Mālus, a, um: *Drwg, drygionus, mall, enwir, diriaid, dirras, echryslon, ys-geler, anfad.*
Mālus, i, f. g. *Afalwydden, afall, afallen, afalbren, afaleubren, perbren, pren a-falau.*
Mālus, i, m. g. *Hwylbren llong.*
Māmilla, æ, *Bronn, pen bronn, têth, diden.*
Māmillare, is, *Bronlliain, dwyfronneg, bronfoll.*
Mamma, æ, *Bronn, diden, têth. Blaen-dardd pren.*
Mammeātus, a, um: *Bronnog, tethog, didennog.*
Mammo, āre, *Rhoi bronnau, rhoi diden.*
Mammōna, *Cyfoeth, golud.*
Mammosus, a, um: *A bronnau mawrion iddo, tethog.*
Mammothreptus, *Vn a sugno yn hir, medd S. Aug. Vn a fagcer yn dry-thyll, medd* Erasmus.
Mammula, æ, *Bronnig, diden fechan, tethan,*
Mamphur, *Prenn crwnn y bo 'r garrai yn ei gylch wrth durnio.*
Manceps, ĭpis, *A gymmero beth dan ardreth, a bryno beth i elwa arno.*
Mancipatio, ōnis, *Math ar werthiad ger bron tystion.*
Mancipatus, a, um: *Rhwym, caeth, we-di ei gaethiwo.*
Mancĭpi, & Mancŭpi, *Yr hyn y bo un yn berchennog arno, ac a allo i roi oddiwrtho.*
Mancipium, ii, *Carcharor a ddalier mewn rhyfel, gwr caeth, caethwas, mab aillt. Y peth a ddalier â llaw. Marchnad yr hyn a werther drwy arddelw. Siccrhâad peth ym meddi-ant. Braint perchennogaeth.* Sui man-cipii esse, *Heb fod yn gaeth i neb.*
Mancipo, āre, *Ei ddiberchenrogi ei hun o beth a'i roi yn berchennogaeth i arall. Rhoi meddiant, Rhoi oddiwr-tho i arall. Rhoi yn gaeth, ceithiwo. Gwerthu er arian. Ymadael â pheth drwy farchnad ac ammod.*
Mancus, a, um: *Vnllawiog, llawdwnn, a-nafus, twnn, dyrndwn, anamherffaith, a choll yntho, ac anaf arno.*
Mandātārius, *Yr hwn a gafodd or-chymmyn.*
Mandātum, i, *Gorchymmyn, archiad, yr hyn a orchymmynner, Cennadwri.*
Mandātus, us, ŭi: *Gorchymmyniad, ar-chiad.*
Mandĭbŭla, æ, *Yr ên issaf, carr yr ên.*
Mando, āre, *Gorchymmyn, rhoi gor-chymmyn, erchi, bwrw i mewn.* Terræ mandāre, *Rhoi yn y ddaier, hau, plannu.* Scriptis mandare, *Rhoi mewn ysgrifen.*
Mando, di, ĕre: *Cnoi bwyd, malu â dan-nedd, bwytta.*
Mandra, æ, *Gwasgawtdy i anifeiliaid i ochel y tês neu 'r glaw, gorweddfa.*

Man-

Mandragoras, æ, *Y mandrag lysieuyn.*

Mandūco, āre, *Cnoi, bwytta.*

Mandūco, ōnis, & Mandūcus, i, *Bwyttawr mawr, dyn bwytteig.*

Māne, *Bore, y bore.*

Măneo, mansi, ēre : *Aros, trigo. Aros yn yr vn man. Parhau, disgwyl.*

Mānes, ium, *Ysprydion ac eneidiau y rhai meirw, gwyllon. Yr angelion da a drwg. Cethern, cythreuliad. Y Saint. Cospedigaeth yr eneidiau.*

Mango, ōnis, *Hwn a baentio fechgyn a merched i'w peri yn degach. Hwn a bryno beth ac a'i tacclo o newydd i'w werthu yn ddruttach.*

Mangonium, ii, *Y gelfyddyd o'r fath beth.*

Mangōnizo, āre, *Tacclu ac addurno peth i beri iddo edrych yn degcach.*

Mănia, æ, *Ynfydrwydd, gwallgof, gorphwyll, cynddaredd.*

Maniăcus, a, um : *Ynfyd, gwallgofus, gorphwyllog, cynddeiriog.*

Maniæ, ārum, *Bwbachod i ofni plant.*

Mănĭca, æ, *Llawes, llawglwtt i guddio 'r llaw.* Manicæ, ārum, *Menyg dûr, gefynnau, llawetheiriau. Dursenyg. Dyrnfyl, dyrnfolau.*

Manicātus, a, um : *A llewis iddo, a wisgo fenyg.*

Mănĭcŭla, æ, *Llaw fechan. Llawlyw 'r aradr.*

Manifestārius, a, um : *Hynod, honnaid, cyhoedd, amlwg.*

Manifestatio, ōnis, *Ymatgudd, cyhoeddiad, amlygiad.*

Manifesto, āre, *Amlygu, egluro, yspyssu, diargelu.*

Manifestus, a, um : *Amlwg, diargel, eglur, hyspys, honnaid, hynod, dilys, diammau, dibetrus, ardywynnig.*

Mănĭpŭlatim, *Yn dorfoedd, yn fyddinoedd, yn fin eioedd.*

Mănĭpŭlus, i, *Llonaid llaw, dyrnaid, munaid, mawaid, ysgubell.* Manipulus militum, *Byddin o wŷr, mintai o luyddwyr.*

Manius, ii, *Vn a aner y bore.*

Manna, æ, *Y bara nefol a ddanfonodd Duw i blant Israel yn yr anialwch ddeugain mlynedd,* Exo. 16. *Hefyd rhyw physygwriaeth a elwir felly.*

Mannulus, i, *Crynfarch, march bychan.*

Māno, āre, *Dyfod allan o beth, cerdded allan o beth, rhedeg allan, goferu fel dwr, diferu fel chwŷs, myned, dyfod, disgyn, myned rhagddo, ymdanu, ymledu.*

Manobarbuli, *Piccellau a phlwm arnynt. Hefyd y rhai a ddygai y rhai hynny.*

Manon, *Ysbwng meddal godenau.*

Mansio, ōnis, *Trigfa, trigias, trigiant, preswyl, cyfannedd, gorsaf. Taith diwrnod. Gorsaf llu.*

Mansisterna, æ, *Crochan-llestr.*

Mansito, āre, *Godrigo, hirdrigo, mynych drigo: mynych gnoi, mynych fwyta,* à Mando.

Mansuefăcio, fēci, ĕre : *Cynnefino, dofi, gwarhau, hyweddu.*

Mansuesco, ēui, ĕre : *Myned yn warddof, myned yn hywedd, myned yn hawdd ei drin.*

Mansuetarius, ii, *Dofwr meirch neu bethau eraill.*

Mansuetudo, ĭnis, *Llaryedd, llaryeidddra, gwaredd, hynawsedd, addfwynder, arafwch, tirionder.*

Mansuetus, a, um : *Llary, llaryaidd, gwâr, llowfaeth, gwareddog, gwaredigenus, addfwyn, cyweithas, hywedd, tirion, gwar-ddof, hynaws, araf.*

Mansum, i, *Bwyd cno, Bwyd a gny 'r fammaeth ac a'i rhydd ir plentyn.*

Mantelium, & Mantelum, i, *Llawliain. Toryn, toron, mantell, cochl, pilis.*

Mantes, is, *Dewin.*

Mantēum, i, *Lle rhoai gythreuliaid atteb yn y geudduwiau.*

Mantīa, æ, *Dewiniaeth, dewindabaeth. Rhyw lysieuyn.*

Mantĭca, æ, *Cŵd, côd, ysgreppan, cŵd dau penniog. Cochl.*

Mantĭce, es, *Celfyddyd dewindabaeth neu ddarogan.*

Mantĭcĭnor, āris, *Cyfrwys ladratta.*

Mantĭcŭla, æ, Dim. à Mantĭca, *Pwrs, coden.*

Manticularia, *Tywelau, llieiniau dwylo.*

Manticularius, ii, *Lleidr llieiniau, torrwr pyrsau. Dŷn ysgafnllaw.*

Mantĭcŭlor, āris, *Gwneuthur peth yn gyfrwys ladradaidd, megis torri pyrsau, &c.*

Mantile. Vide Mantelium.

Mantiŏla, æ, *Llaw fechan.*

Mantis, *Dewin, dewiniwr, darogawwr.*

Manto, āre, pro Maneo.

Manualis, e, *A lanwo 'r llaw, a gotter neu a dafler â llaw, a ddyccer mewn llaw, o lêd neu hŷd llaw.*

Manuarius, a, um : *A ynniller ar lafur y dwylo.*

Mănŭbiæ, ārum, *Yr anrhaith ar yspail a ddyccer oddiar y gelynion, rhan blaenor y llu o'r anrhaith. Yr arian a gaer am yr anrhaith. Anrhaith a ddyccer â llaw.*

Manubiarius, ii, *Yr hwn a fo 'n rhannog o'r yspail.*

Mănūbrium, ii, *Carn, menybr, troed arf, faid, feidyn, mŵn, dwrn arf, gafael arf.*

Mănufactus, a, um : *A wnaed â llaw, o waith llaw.*

Mănulearius, ii, *Gwneuthurwr dillad a llewys iddynt.*

Mănŭleatus, a, um : *Llawes-hir, a llewys hirion iddo.*

Mănŭmissio, ōnis, *Rhyddhâad gŵr caeth, gollyngiad o geithiwed.*

Mănŭmitto, misi, ĕre : *Gollwng o geithiwed, rhyddhau caeth, gwneuthur yn wr rhydd breiniol, breinioli, breinio.*

Mănupretium, ii, *Cyflog am waith, llawrodd.*

Mănuor, āris, *Lladratta.*

Mănus, us, ŭi : *Llaw, llawf, lloflen, adaf, neddair, angad. Palf, pawen. Llaw ysgrifen, ysgrifen law. Gallu o wŷr. Gafaelfach llongau.* Bruned.

Manutergium, ii, *Llawliain, lliain dwylo.*

Măpālia, ōrum, *Bythod, tylciau, cuttiau, tai tô gwellt, rhedyndai.*

Mappa, æ, *Lliain bwyd, lliain bord, liain bwrdd.*

Mărasmus, i, *Eithaf yr haint gwrês Hectic. Nŷch, nychdod, edwad.*

Marathrites, is, *Gwin ffenigl.*

Mărăthrum, i, *Ffenigl, hâd ffenigl.*

Marceo, ēre, & Marcesco, ĕre, *Braenu, pydru, llygru, gwywo, crino, edwi, dihoeni, nychu.*

Marchasita. Vide Pyrites.

Marcĭdus, a, um : *Braen, braenllyd, pwdr, abar. Llêsg, gwyw, ammhybyr.*

Marcĭpor, ōris, *Gwâs* Marcus.

Marcor, ōris, *Pydni, braenllydrwydd, llygredd, nychdod, gwywder, edwad, llesgedd, anwychder, syrthni, musgrelli, ammhybyrwch.*

Marcŭlus, i, *Morthwyl gôf pres neu eurych.*

Măre, is, *Môr, mŷr pl, llŷr.*

Marga, æ, *Marl, pridd brâs i deilo tir.*

Margărita, æ, *Maen gwyrthfawr, gem, perl.*

Margărĭtārius, ii, *Gwerthwr gemmau.*

Margĭnātus, a, um : *Ymylog, ag ymylau mawr iddo.*

Margĭno, āre, *Ymylu, gwneuthur ymylau.*

Margo, ĭnis, *Cwrr, ôr, ymyl, lledymyl, min, miniog, glann, goror. Marsdir, ymyldir, miniowcdir.*

Mărīnus, a, um : *Morawl.*

Mărisca, æ, *Ffigysen goeg. Tethau yn y cyfeisiedd a elwir clwy 'r marchogion.*

Mărīta, æ, *Gwraig wriawg, gwraig weddog, gwraig briod.*

Mărītalis, e, *A berthyn i briodas gŵr.*

Maritāri, *Bod yn feichiog.*

Mărĭtĭmus, a, um : *O lann y môr, arfor.* Terra maritima, *Arfordir.*

Mărīto, are, *Priodi, priodasu, clymmu mewn priodas. Rhwymo 'r gwinwydd wrth y coed. Cynheiccia fel gâst, gofyn gwrryw.*

Măritus, i, *Gwr priod, gwr gwreigiog, priod. Y gwrryw o'r anifeiliaid.*

Maritus, a, um : *Priodol, priod, gweddog, gwriog, gwreigiog, wedi ei briodi, wedi ei gyssylltu ag arall.* Marita pecunia, *Arian cynysgaedd.*

Maritæ arbores, *Coed y cyſſylltir gwinwydd wrthynt.*
Marmor, ŏris, *Maen mynor, maen clais.*
Marmorarius, ii, *Gweithiwr maen mynor.*
Marmŏratum, i, *Gwaith o'r mynorfaen. Cymrwd calch o'r maen mynor.*
Marmoreus, a, um: *O'r maen mynor.*
Marmŏro, āre, *Gwneuthur â maen mynor.*
Marmŏrōſus, a, um: *Caled fal mynorfaen.*
Marplacidæ, *Mâth ar longau.*
Marra, æ, *Caib, pâl.*
Marrubium & Marrubjaſtrum. Vide infra herbas. lhwyd y cwn.
Mars, tis, *Mawrth, duw y rhyfel. Rhyfel, câd, brwydr, ymladd.*
Marſupium, ii, *Pwrs, Alwar, amner.*
Martes, is, *Y bele. Rhyw wiwair.*
Martiaca, *Cyflogau lluyddwyr.*
Martialis, e, *A anwyd dan blaned Mawrth.*
Martĭcŏla, æ, *A addolo* Mars.
Martigena, æ, & Martigenus, a, um: *A eppiliwyd o* Mars.
Martius, ii, *Tŷſt, merthyr,*
Martius, a, um, *A Berthyn i* Mars, *a berthyn i ryfel. Rhyfelgar, dewrwych.*
Martyr, yris, *Tŷſt, merthyr.*
Martyrium, ii, *Merthyrdod, merthyrolaeth. Cyſſegr y merthyron.*
Mas, māris, *Gwr-ryw.*
Maſchala, æ, *Peirian i godi ſaethynnau allan o longau. Dirwynlath.*
Maſcŭleſco, ĕre, *Myned yn wr, tyfu yn fawr ac yn ſynhwyrol, Gwrygio.*
Maſcŭletum, i, *Lle y tyfo 'r gwrrywiaid o'r gwinwydd.*
Maſcŭlo, āre, *Gwneuthur yn wr, gwrygio.*
Maſcŭlus, a, um: *Gwrryw, gwrawl, o ryw gwr. Mawr, doeth, crŷf, dewr.*
Maſſa, æ, *Clamp toes, telpyn, talp.*
Maſſo, āre, *Tylino, gwneuthur yn glamp, gwneuthur yn delpyn, tewychu, gwneuthur yn does.*
Maſſŭla, æ, *Clamp, telpyn.*
Maſtiche, es, *Maſtich.*
Maſtícĕos, *Anrhydeddus, urddaſol.*
Māſtigeus, & Maſtigia, æ, *Coegddyn, coegyn, dihiryn, dihirwas, coegwas, diffeithwr, gwas diffaith yn haeddu ei ffrewyllio.*
Maſtīgŏphŏrus, *Un a haeddai ei fflangellu. Rhingyll i gadw pobl yn ôl mewn ymſang.*
Maſtix, īgis, *Ffrewyll, fflangell.*
Maſtrūca, æ, *Dilledyn a arferid yn* Sardinia.
Maſtuprāri, *Teimlo dirgelwch gwr yn ddigywilydd.*
Maſtus, i, *Têth anifail.*
Matæŏtechnia, *Yr oferedd a fo mewn celfyddyd.*
Mataxa, æ, *Sidan.*
Mătella, æ, & Mătellio, ōnis, *Trwncwydr bach.*
Mateola, æ, *Gorddwyn, gorddan bren.*
Māter, tris, *Mam, mammws, mamwys. Mammaeth.*
Măterfămilias, as, *Gwraig y tŷ.*
Mātĕria, æ, & Materies, ēi. *Defnydd, deunydd, defnyddwaith, defnyddwydd, coed deunydd.*
Materiālis, e, *Defnyddiol, a wneler o ddefnydd.*
Materiarius, ii, *Saer prenn, ſaer coed.*
Materiarius, a, um: *A berthyn i ddefnydd, defnyddiol.*
Materiatio, ōnis, & Materiātura, æ, *Defnyddiad, darpar defnyddwydd, naddiad coed defnydd.*
Materiatus, a, um: *wedi ei ddefnyddio.*
Matĕrior, āris, *Coetta, ceiſio coed defnydd.*
Materis, is, *Gwaywffon ffrengig.*
Matermatrima, æ, *Hon ſy fam a'i mam yn fyw.*
Maternus, a, um: *Mammawl, o'r fam, o du 'r fam.*
Matertĕra, æ, *Modryb chwaer mam.*
Măthēmătĭcus, i, *A fo cyfarwydd yn y celfyddodau.*
Matreſco, ĕre, *Bod yn debyg i fam.*
Mātrĭci, *Dynion bochog ſafnrhwth.*
Matricīda, æ, *Lleiddiad mam, mamleiddiad.*
Matricīdium, ii, *Mamladdiad.*
Matrimōnium, ii, *Priodas, dyweddi, cwlm priodas.*
Matrimus, a, um: *Hwn ſy fyw ei fam.*
Matrix, īcis, *Y fam, mammog gwraig, mamwys, lleſtr plant, cróth, bru. Y mwydionyn a'r pabwyryn mewn llyſiau. Y fammog ar wraig, clefyd y fam.*
Matrōna, æ, *Gwraig, gwraig wreigaidd, gwreigdda, gwraig fodrabaidd.*
Matruelis, is, *Mab modryb chwaer mam.*
Matta, æ, *Pleth forbeſg, bancr brwyn, plêth frwyn.*
Mattya, ōrum, *Seigiau amheuthyn, gŵylſwyd.*
Matŭla, æ, *Troethleſtr, trwncleſtr, troethwydr; dŷn ofnog.*
Mātūrātio, ōnis, *Brŷs, ffrŵſt, pryſurdeb.*
Maturatè, *Ar frŷs, ar ffrŵſt.*
Maturè, *Mewn prŷd, mewn amſer, ynghanol yr amſer, ar awr dda ac amſer. Ar frŷs, yn bryſur, gyda 'r cyntaf.*
Matureſco, ĕre, *Addfedu, bod yn addfed, mynd yn addfed.*
Māturitas, ātis, *Addfedrwydd, cynharwch, cyfaddas amſer, llawn brŷd, cyflawn adeg, tymhoreiddrwydd.*
Mātūro, āre, *Bryſio, ffryſtio, pryſuro, gwneuthur peth ar frŷs, dibennu. Perffeithio, cwblhau, gwneuthur yn addfed.*
Mātūrus, a, um: *Addfed. Cyfaddas, cymmwys, addas. Cyflawn-gwbl, gorphennedig.*
Mātūta, æ, *Boreddydd, clais dydd.*
Matutinum, i, *Y bore.*
Matutinus, a, um: *Boreol, a berthyn i'r bore.*
Mauŏlo, mauellem, pro Malo, &c.
Mauſōlēum, i, *Gwyddfa, beddrod, bêdd ardderchog.*
Maxilla, æ, *Aſgwrn grûdd, aſgwrn gên, carr gên, bochgern, cern, grûdd, gên.*
Maximātes, *Y ſwyddogion pennaf, goreugwyr.*
Maximè, *Yn fwyaf, yn bennaf, yn ben difaddeu, o flaen dim, o flaen pob peth. Yn wir ddiau, ië yn wir.*
Maximopere, *O wir ddifrif, yn ddirfawr.*
Mazara, *Math ar biccellau rhyfel.*
Mazonŏmum, *Dwbler ſwyd, dyſgl fwyd.*

M E.

Me Accuſat. & Ablat. ab Ego.
Meābĭlis, e, *Hyred, hylithr.*
Meapte, *Yr eiddof fy hun.*
Meātus, us, ŭi: *Ffordd i fyned, llwybr, ffordd, mynediad.*
Mecaſtor, *Myn* Caſtor, *fal i'm cymmortho* Caſtor.
Mĕchănĭcus, i, *Gweithwr llaw, megis ſaer, gôf, &c.*
Mĕcænas, ātis, *Achleſwr a hoffwr ac ymgeleddwr gwŷr o ddŷſg.*
Mecum, *Gydâ mi.*
Mĕdēla, æ, *Meddyginiaeth.*
Mĕdeor, ēris, *Iachâu, meddyginiaethu, rhoi ymwared.*
Medianum, i. Vide Meſenterium.
Mediānus, a, um: *Canolig, hyn ſy 'n y canol.*
Mĕdiaſtīnus, *Llabwſt o ddyn i wneuthur pob gwaith budr fel rhaw ſiſwail. Gwâs cegin.*
Medĭca, æ, *Meillion corniog, meillion tairdalen yr yſpaen.*
Mĕdĭcābilis, e, *Meddyginiaethol, a aller ei iachâu, a iachao.*
Medicamen, ĭnis, & Medicamentum, i, *Meddyginiaeth, eli, ymwared, phyſygwriaeth. Sûg y porffforhyſg.*
Medicamentarius, ii, *Phyſygwr, apothecari.*
Medicamentoſus, a, um: *Meddyginiaethol, a iachâo.*
Medicatus, a, um: *Cymmyſg a meddyginiaethau, meddyginiaethol, iachus, a iachao.*
Medicīna, æ, *Phyſygwriaeth, meddyginiaeth, ymwared, iachâad.*
Medicinalis, e, *Meddyginiaethol, iachus.*
Medico, āre, & Medicor, āris, *Meddyginiaethu, iachâu.*
Medicus, i, *Meddyg, phyſygwr.*
Mediĕtas, ātis, *Yr hanner, hannereg, y canol rhwng dau.*
Medimnum, & Medimnus, i, *Rhyw feſur.*
Mediŏcris, e, *Meſurol, canolig, cymmhedrol, cymmwys, cymmeſurol, gogymmedrol, iawndda, cryn, ſyrn.*

Mediocrĭtas; ātis, *Cymmhesurwydd, cymmedrolder, cymmhwysdra, canolrwydd.*

Mediocriter, *Yn gymmhesur, yn gymhedrol, rhwng y ddau, yn iowndda, yn syrn dda, yn rhesymmol, yn ganolig.*

Medioximus, et Medioxŭmus, a, um: Idem quod Mediocris.

Mĕdĭtabundus, a, um: *Myfyriol, prydderus, astud, mewn dwys feddwl.*

Meditāmen, ĭnis, & Meditātio, ōnis, *Myfyrdod, bwriad yn y meddwl, ystyriaeth.*

Meditatè, *Yn fyfyriol, yn hyfedr, yn rhugl, drwy astudrwydd, drwy fyfyrio.*

Mediterraneus, a, um: *Yr hyn sydd ynghanol y tir; y berfeddwlad,* Regio mediterranea.

Mediterreus, a, um. Idem.

Mĕdĭtor, āris, *Dysu feddylio, astudio, myfyrio, rhoi i gadw 'n y côf, profi gwneuthur peth.*

Meditullium, ii, Y *canol, y perfedd.*

Mĕdium, ii, Y *perfedd, y canol, cyfrwng.*

Medius, a, um: *Canol, canolig, hanner, hanerog, rhwng y ddau.*

Mediusfidius, *Myn fy ffŷdd, ym ffŷdd.*

Medo, ōnis, *Mêdd, meddyglyn.*

Mĕdulla, æ, *Mêr, merion, mwydion, madruddyn,* Medulla panis, *mwydion bara.* Medulla spinalis, *madruddyn y cefn, pabwyryn y cefn.*

Medullitùs, Aduerb. *I mewn, hyd at y mêr, o'r galon, o ferion y galon, o'r merion.*

Medullo, āre, *Tynnu 'r mêr.*

Medullŭla, æ, *Meddalfêr.*

Megistānes, *Pendefigion, llywodron, pennaethiaid, gwyr mawr, y gogyfurdd, y dyledogion.*

Mehercle, Mehercule, & Mehercŭles, *Myn* Hercules.

Meio, minxi, meiĕre: *Troethi, trwytho; gwneuthur dwr, piso, gellwng trwngc.*

Mel, mellis, *Mêl.*

Melampus, *Troedtu, enw ci.*

Melancholia, æ, *Y coler du, un o bedwar defnydd corph dŷn. Gorphwyll yn dyfod o'r Melancholi.*

Melancholicus, a, um: *Dŷn o anian coler du. Athrist, tawedog, trwm, neillduol, meddylgar.*

Melania, æ, *Duder, duedd.*

Melanteria, æ, *Du 'sgrifennu.*

Mĕlānūrus, *Morbysg a llyw du iddo.*

Melapium, ii, *Math ar afalau.*

Mĕlē, *Caneuau, cywyddau.*

Meleagrides, *Yr ieir twrci.*

Melicēria, æ, & Melicēris, ĭdis, *Crachdardd pen a'i grawn o liw mêl. Llyn-grangc, mel-grangc, mel-gorn.*

Melicrātum, i, *Mêdd, glassedd, meddyglyn.*

Mĕlicus, a, um: *Cerddor, gŵr wrth gerdd.*

Melilōtus, i. Vi. herbas.

Mĕlĭmēlum, i, *Math ar afalau perion, afalau paradwys.*

Mēlīna, æ, *Rhyw offeryn cerdd dannau. Rhyw ddilledyn.*

Mēlinus, a, um: *Gwynlliw, gorfelyn.*

Mĕlior, ōris, *Gwell.*

Mĕliōresco, ĕre, *Gwellhau, gwella, myned yn well.*

Meliōro, āre, *Gwellhau, gwella, gwneuthur yn well.*

Meliphyllon. Vi. herbas.

Melis, is, *Daiarhwch, daiarfochyn, byrhwch, prŷf llwyd, prŷf penfrith.*

Melitæi canes, *Man-gwn bach, colwynion, gellgwn.*

Mĕlĭtites, is. *Diod a wneid o win a mel. Rhyw faen gwerthfawr.*

Melitton, ōnis, *Lle magcer gwenyn, gwenynog.*

Melitúrgus, i, *Trinwr gwenyn, melwr, gwerthwr mêl.*

Meliuscŭlus, a, um: *Ychydig gwell.*

Mellarium, ii, *Lle cadwer gwenyn, cŵch gwenyn.*

Mellarius, ii, *Melwr.*

Mellatio, ōnis, *Amser mêl.*

Mellātum, i, *Newyddwin.*

Melleus, a, um: *A berthyn i fêl, melus.*

Melliculum, i, *F'enaid yn fy nghalon.*

Mellifer, a, um: *Mel-ddwyn, a ddygco fêl.*

Mellificatio, ōnis, & Mellificium, ii, *Melwaith, gwneuthuriad mêl.*

Mellifico, āre, *Melu, gwneuthur mêl.*

Mellificus, a, um: *A wna mêl.*

Mellifluus, a, um: *Melus, peraidd, melred, y peth y rhed mêl o honaw.*

Melligenus, a, um: *O rywogaeth y mêl.*

Mellīgo, ĭnis, *Mel-wlith, y felgawad.*

Mellilŏquus, a, um: *Melysiaith, geirber.*

Melliphyllon. Vi. herbas.

Mellillus, a, um: *F'enaid yn fy nghalon, f'anwylyd.*

Mellinus, a, um. Idem quod Melleus.

Mellisōnes, Y *rhai a fo 'n trin mêl.*

Mellitus, a, um: *Cymmysgedig â mêl, wedi ei gyweirio â mêl, melus, peraidd, hyfryd.*

Mellium, ii, *Torch ci.*

Melōdes, *Dŷn melysgerdd, pereiddgan, hyfrydlais.*

Melōdia, æ, *Melysgerdd, pereiddgan, puroriaeth, melwawd, melyswawd, cytgerdd, cywyddoliaeth.*

Melontha, æ, *Rhyw chwilen ddu.*

Melos, *Pereiddgerdd, pereslle, cân.* Vide Melōdia.

Melota, æ, *Croen dafad.*

Membrāna, æ, Y *groenen uchaf i bob peth. Y rhisglyn nesaf i'r pren. Memrwn.* Membrana cerebri, *Britbell yr ymmennydd, teneuwisg, glas-groen, pilionen.*

Membrānāceus, a, um: *Tebyg i'r cyfryw femrwn neu groenen.*

Membraneus, a, um: *O femrwn, neu o'r rhyw groenen.*

Membrānŭla, æ, *Teneu groenyn, dernyn o femrwn.*

Membrātim, *Bob yn aelod, o'r naill aelod i'r llall, yn aelodau, yn ddrylliau, yn ddarniau.*

Membratura, æ, *Gosodiad trefn ar aelodau neu rannau.*

Membrōsus, a, um: *Aelodog, ag aelodau mawrion iddo.*

Membrum, i, *Aelod, rhann o gorph dŷn neu o beth arall, y cnawd a guddia 'r gewynnau. Rhan o araith, darn o ymadrodd.*

Meme, *Mysi, mi fy hun.*

Mĕmecylos, *Math ar afallen sûr.*

Memet, *Mi fy hun.*

Memini, it, *Côf yw gennyf, mae 'n gôf gennyf, yr wy 'n cofio.*

Mĕmor, ŏris, *Hwn a gofia, cofus, meddylgar. Yr hyn a gofier, yr hyn a feddylier am dano.*

Memŏrābilis, e, *Gwiwgof, hygof. Gwiw ei adrodd, gwiw ei grybwyll.*

Memorātio, ōnis, *Coffáad, coffadwriaeth.*

Memorātor, ōris, *Cofiwr, cofiadur, cofiawdr, coffawr, adroddwr, crybwyllwr.*

Memorātus, us, ŭi: *Coffa, coffháad.*

Memŏria, æ, *Côf, coffa, coffadwriaeth.*

Memoriale, is, *Côf, coffa, coffadwriaeth.*

Memoriŏla, æ, *Gwangof, côf byrr, atgof.*

Memoriosus, a, um: *Cofus, da ei gôf, cofiawdr.*

Memoriter, *Yn gofus, yn dda ei gôf, a'r dafod leferydd, heb y llyfr.*

Memŏro, āre, *Cofio, coffau, dwyn ar gôf, crybwyll, cymwyll, adrodd.*

Mena, æ, *Pysgodyn bychan tebyg i ysgadenyn.*

Menda, æ, *Bai wrth ysgrifennu, cyfeiliorn, didro, mann, bai, brycheuyn.*

Mendācilŏquus, a, um: *Celwyddog, gau eiriog, geuog, minffug.*

Mendāciŏlum, i, *Celwyddan, celwydd bychan.*

Mendacium, ii, *Celwydd, gau, ffûg, anwir.*

Mendax, ācis, *Celwyddog, geuog, ffugiol.*

Mendēsium, ii, *Rhyw eli.*

Mendicābŭlum, i, *Cardotta.*

Mendicimonium, ii, *Celfyddyd cardotta.*

Mendicitas, ātis, *Cardotteiaeth, rheidusni, tlodi, cyflwr cardottai.*

Mendīco, āre, *Cardotta, gofyn ynghardod.*

Mendicŭlus, a, um: *Cardottyn gwael truan.*

Mendīcus, a, um: *Cardottyn, cardottai, dyn tlawd, rheidus, rheidusddyn.*

Mendōsus, a, um: *Beius, llawn beiau, cyfeiliornus.*

Mendum,

Mendum,i. Idem quod Menda.
Menianum,i, Adeilad yn taflu allan o dai.
Meninx, gis, Croenen yr ymmenydd, teneuwisg yr ymmenydd, brithell yr ymmenydd, pilionen yr ymmenydd.
Mens, tis, Y rhan bennaf o'r enaid, y meddwl, y synwyr, y deall, yr ewyllys, brŷd, y cof.
Mensa, æ, Bord fwyd, bwrdd bwytta, tal-fort, trestel. Ciniaw, cwynos, prŷd o fwyd, saig o fwyd.
Mensarius, ii, Hwn a geidw 'r bange, cyfnewidiwr arian.
Menses, ium, Blodau gwragedd, misglwyf gwragedd, anhwyl gwragedd, clefyd y gwragedd, mis-lif.
Mensio, ōnis, Mesuriad.
Mensis, is, Mis, misgwaith.
Mensor, ōris, Mesurwr tir, terfynwr tir. Yr hwn a osotto 'r fan i lueddwyr i wersyllu.
Menstrua, ōrum. Idem quod Menses.
Menstruum, i. Idem. Artwy dros fis, cyflog mis.
Menstruus, a, um: Misawl, dros fis.
Mensŭla, æ, Bordan, trestel.
Mensūra, æ, Mesur, medr.
Mensus, us, ŭi: Idem.
Menta, æ, Mintys. Gwialen gwr.
Mentăgra, æ, Clawr gên, clafr wyneb.
Mentīgo, īnis, Clefri defaid, min-grechi.
Mentio, ōnis, Crybwyll, sôn.
Mentior, īris, Celwyddu, dywedyd celwydd, ffugio, cymmeryd arno fod y peth ni bo.
Mento, ōnis, Genhir, mawr ei ên.
Mentor, ōris, Ysgythrwr lluniau.
Mentŭla, æ, Gwialen gŵr, dirgelwch gŵr,
Mentum, i, Elgeth, Li.Land. Aelgeth, aelgerth, gên.
Meo, āre, Myned, cerdded, rhedeg.
Meon. Vi. herbas.
Mephiticus, a, um: Drewedig.
Mephītis, Drygwynt daiar, mygydfa, drygsawr daiar yn dyfod oddiar frwmstan.
Mĕrācŭlus, a, um: A pheth cymmysg ynddo.
Mĕrācus, a, um: Pûr digymmysg.
Mercālis, e, Hybryn, hywerth, hawdd cael a'i pryno.
Mercatio, ōnis, Pryniad.
Mercātor, ōris, Prynwr, porthmon a bryno ac a wertho, marsiandwr, marchnattawr, maelier.
Mercātūra, æ, Marsiandiaeth, porthmonnaeth, maeleriaeth, marchnadyddiaeth.
Mercātus, us, ŭi: Pryniad, marchnad, marchnadfa,
Mercēdŭla, æ, Tâl bychan, gwobr gwael.
Mercēnārius, a, um: Cyflogddyn, gwâs cyflog, gŵr gobr a gwerth.
Merces, ēdis, Cyflog, tâl, tâl pwyth, pwyth, gobr, gobrwy, gwobr, gwerth, ardreth, cyllid.
Mercimōnium, ii, Marchnad, yr hyn a bryner ac a werther, masnach, cyfnewid.
Mercor, āris, Prynu, prynu er mwyn ailgwerthu, masnach, marchnatta, porthmonna.
Mercurialis. Vi. herbas.
Merda, æ, Baw, tom dyn neu anifail.
Merenda, æ, Pyrnhawnfwyd, cinio echwydd.
Mĕreo, ēre, & Mĕreor, ēris, Haeddu, rhyglyddu, gobrynu. Cymmeryd cyflog, gwasanaethu er cyflog. Ynnill, caffael.
Mĕretrīcium, ii, Putteindra.
Mĕretricius, a, um: Putteiniaidd, budrogaidd, a berthyn i buttain.
Meretrīcor, āris, Putteinia, byw mewn putteindra.
Mĕretrīcula, æ, Putteinig.
Mĕretrix, īcis, Puttain, coegen, dihirog, symlogen, mwyglen, anlladferch.
Merga, æ, Picfforch. Rhyw grymman. Marlbridd gwynn.
Merges, ĭtis, Dyrnaid medelwr, fforchaid o ŷd neu wair.
Mergo, si, ĕre: Boddi, soddi, suddo, trochi.
Mergŭlus, i, Math ar wylan fechan, tindroed.
Mergus, ŏris, Llestr i godi dŵr.
Mergus, i, Enw cyffredin i lawer o foradar. Mulfran, morfran, buccan, gŵylan. Cangen o'r winwydden a'i blaen yn y ddaiar.
Merĭdiānus, a, um: A berthyn i ganol dŷdd.
Merĭdiatio, ōnis, Gorphwys canol dŷdd.
Mĕrĭdies, ēi, Canol dŷdd, hanner dŷdd, canolddydd. Y dehau.
Meridio, āre, & Meridior, āris, Ciniawa, bwytta ganol dŷdd, cysgu ganol dŷdd.
Meridionalis, e, Deheuol, a berthyn i'r deau.
Meritissimè, Yn dra haeddiannol, mal yr haeddai yn dda, nid heb gwbl ryglyddu.
Mĕrĭtò, Drwy haeddu, drwy ryglyddu.
Mĕrĭto, āre, Ynnill, gobrynu, haeddu, rhyglyddu.
Meritorium, ii, Lletty cyffredin lle caffo vn beth er arian, tafarndy.
Meritorius, a, um: Gobrwyol, a osotter er gwobr.
Mĕrĭtum, i, Cymmwynas, twrn da, haeddedigaeth, haeddiant, rhyglyddiant, gobryn, esrllid, gobr, gwobr.
Meritus, a, um: Rhyglyddus, hwn a haeddodd.
Merobĭbus, Yfwr gwin pûr digymmysg.
Mĕrops, ŏpis, Rhyw aderyn a yssa 'r gwenyn. Delor y derw.
Mersĭto, & Merso, āre, Mynych soddi, mynych soddi, mynych drochi.
Mĕrŭla, æ, Yr aderyn du, mwyalch. Pysgodyn gwyniad.
Mĕrum, i, Gwin pûr digymmysg.
Merus, i, Morddwyd.
Mĕrus, a, um: Pûr, digymmysg, vnig, gwir, iawn.
Merx, cis, Marchnad, masnach, marsiandiaeth, hyn a bryner ac a werther.
Mesa, æ, Canol tŷ.
Meseraicæ venæ, & Mesentericæ, Y gwythi a ddwg y bwyd o'r cylla i'r afu.
Mese, Y cenoldant.
Mesenterium, ii, Y llieingig.
Mesocranium, Coryn y pen, canol y pen.
Mesonyction, Canol nôs, hanner nôs.
Mespĭlum, i, Afal tin egored.
Mespĭlus, i, Y pren a ddwg yr afal hwnnw.
Messias, Heb. Christus, Gr. Vnctus, Lat. Enneiniog, Christ ein harglwydd.
Messio, ōnis, Mediad.
Messis, is, Cynhayaf. Andler o beth.
Messor, ōris, Medelwr, pladurwr, cynhauafwr.
Meta, æ, Parsel, gwal saethu, nôd i ergydio atto, amlygyn, nôd pen yr yrfa redeg. Terfyn, ffin, eithafpeth. Maen issa 'r felin. Dâs, mwdwl, bera o ŷd neu wair.
Metabasis, Troseddiad, tramwyad.
Metabole, Cyfnewid, trosglwyddiad.
Metacarpium, ii, Cadwraidd y llaw, torr y llaw.
Metalepsis, Trawsgymmeriad.
Mĕtallarius, ii, Mettelwr.
Metalli, Lluyddwyr cyflog.
Metallicus, i, Cloddiwr metteloedd, mettelwr.
Metallicus, a, um: Mettelaidd.
Metallifer, a, um: A fago fetteloedd.
Metallum, i, Mettel, mwyn.
Metamorphōsis, Gweddnewidiad, dullnewidiad.
Metaphŏra, æ, Trawsymsymmud, trawsfud, trawsddwyn.
Metaphrĕnum, i, Y cefn ar gyfair y galon.
Metaphysica, ōrum, Goruchnaturolion bethau.
Metaplasmus, Trawsffurffiad.
Metathesis, Llythrgyfnewid, trawselfeniad.
Mĕtātio, ōnis, Dosbarthiad, mesuriad.
Mĕtātor, ōris, Dosbarthwr, mesurwr, trefnwr. Yr hwn a osodo le i'r llu i wersyllu.
Metempsychōsis, Trawseneidiad, tramwy yr enaid o'r naill gorph i'r llall.
Meteora, Goruchion, goruchelion.

Mete-

Meteōria, *Astudiad ar bethau goruchel.*
Meteōrōlŏgus, *A fyfyrio ar uchelbethau.*
Methŏdicus, a, um: *Llwybraidd, byffordd, bylwybr.*
Methŏdus, i, *Llwybreiddrwydd, bylwybredd, byffordd rwydd, berffordd i ddysgu peth.*
Mĕtĭcŭlōsus,a, um: *Ofnus, ofnog, arswydus.*
Mĕtĭcŭlus, i, *Ychydig ofn, ofn bychan.*
Mĕtior, īris, *Mesuro, cymmeryd mesur.*
Meto, āre. Vi. Metor.
Mĕto, messui,ĕre: *Medi, lladd â phladur.*
Metœcus, i, *A symmudo ei drigias o wlâd i'r llall.*
Metŏnymia,æ, *Trawsenwad.*
Metŏposcŏpus,i, *Dewin wyneb.*
Mētor, āris, *Tersynu, gosod tersynau, mesuro.*
Metrēta, æ, *Rhyw fesur-llestr.*
Metricus,a,um: *A berthyn i fesur neu fydr.*
Metropŏlis, is, *Prifddinas, prifgaer, mamdref, mamddinas, pengorsedd.*
Metropolitanus, i, & Metropolites, æ, *Esgob prifddinas, Archesgob.*
Metrum, i, *Mesur, medr, meidr, mydr, braich o gerdd dafod*
Mĕtŭla, æ. Dim. à Meta.
Mĕtuo. ĕre, *Ofni, dychrynu, aryneigio.*
Mĕtus, us, ūi: *Ofn, arswyd, aryneaig, pryder. argyswr.*
Metys, *Ammhuredd ëwyr.*
Meu, *Llysieuyn tebyg i anis.*
Meus,mea,um: *Mau, y maufi, fy, eiddof, einof.*

M I.

Mi, Dat à Genit. Mis, *I mi.*
Mica,æ, *Briwionyn, briwsionyn, mymryn.* Mica salis, *Gronyn o halen.*
Mĭco, cūi, āre: *Disgleirio, llewychu, ymddangos. Curo a llammu fel y gwna'r gwythi. Bwhwmman, cyhwfan, ymysgwyd, cynhyrfu.* Micare digitis, *Chwarae pa ryw fys uchaf.*
Microcosmus, i, *Y býd bychan, ys efdŷn.*
Mictūrio, īre, *Ewyllysio troethi.*
Mictyris, *Cawl y tlodion.*
Midas,æ, *Pryfyn a fâg mewn ffa. Rhyw ergyd ar ddiffan.*
Migratio,ōnis, *Symmudiad mewn taith, mudiad.*
Migro, āre, *Symmudo trigias, treiglo, mudo, symmud o'i le.*
Mihi. Dat. ab Ego, *I mi.*
Mihimet ipsi, *I mi fy hunan.*
Miles, ĭtis, *Lluyddwr, milwr, rhyfelwr, gwr o ryfel, rhyswr, ymwanwr. Marchog urddol.*
Miliaria,æ, *Llinos, aderyn y llin. Rhyw lysieuyn.*
Milĭtaris, e, *A berthyn i ryfel, rhyfelgar, rhyfelus, lluyddog, milwraidd.*
Militia,æ, *Milwriaeth, rhyfel.*
Militariter, *Yn filwraidd, fel rhyfelwr.*
Militarius,a,um: Vi. Militaris.
Milito, āre, *Milwrio, rhyfela, lluydda, mynd i ryfel.*
Milium,ii. Vi. herbas.
Mille, *Mil.*
Millefolia, æ, & Millefolium, ii, herba, *Y filddail.*
Millepeda, æ, *Prŷf a elwir Mildroed, prŷf cadachog, magien, magiaid.*
Millesies. Vide Millies.
Millesimus,a,um: *Milfed.*
Milliāre,is, *Milldir. Callawr prês.*
Milliarius,a, um: *A berthyn i filldir.*
Millies, *Milwaith, mil o weithiau. Yn fynych iawn.*
Millum, & Millus, i, *Torch cestewcci o groen a hoelion.*
Miluinus,a, um: *A berthyn i'r barcut.* Pullus miluinus, *Cyw 'r barcutt; cribddeiliwr, treiswr.*
Miluina tibia, *Pipgorn, chwibanogl gorn.*
Miluius, miluii, & Miluus, i, *Cût, barcut, byry, bery, bod y gwerni. Cribddeiliwr, ysgyslwr. Rhyw forbysg.* *Cŵ*
Mima,æ, *Llangces nwyfus a ddynwared fumudiau rhai eraill.*
Mimal ōnes, & Mimallonides, *Gwragedd a addola* Bacchus.
Mimēsis, *Dull ymadrodd a elwir Dynwared.*
Mimogrăphus, *A ysgrifenno bethau nwyfus.*
Mimŭla,æ. Dim. à Mima.
Mimus, i, *Gwâs digrif yn dynwared mumudiau rhai eraill, dynwaredwr, gwatworwr, drythyllfab.* crocsan.
Mĭna, æ, *Punt o arian bathol. Pwys o ddeuddeg wns.*
Minaciæ, arum, *Bygylau, bygythiau.*
Minăciter, *Dan fygwth, yn fygylus.*
Minæ, ārum, *Bygwl, bygwth. Rhagfuriau fel canllaw ar gaerau, pinaglau.*
Minax, ācis, *Bygythiol, bygylus, a fygythio.*
Mineria, & Mineralia, *Mwyn-gloddiau.*
Minerua,æ, *Duwies yr addysg. Naturiaeth, synhwyr, celfyddyd.* Pingui vel crassa Minerua, *Yn drwsgl, â braswaith, o bŵl ddychymmyg, o fwriad anghymmen.*
Mineral, & Mineruale, is, *Cyflog athrawon am ddysgu. Gwlêdd o flaen gorphowys.*
Mingo. Vi. Meio.
Miniaria, æ, *Mwyn-glawdd y Sinopr, neu 'r mwyn côch.*
Miniatus,a,um: *Côch, o liw Sinopr.*
Miniculator, ōris, *Hwn a baentio â chôch.*
Minĭmè, *Nag é, na ddo, nid dim, na ddo ddim, yn lleiaf o gwbl.*
Minimum, i, *Ychydig iawn, y dim lleiaf.*
Minimus,a,um: *Lleiaf, bychan iawn.*
Minio, āre, *Lliwio â Sinopr, llifo yn lowgoch.*
Minister, tri, *Gwâs, gweinidog, gweinydd.*
Ministerium, ii, *Gwasanaeth, gweinidogaeth, swydd, ymyrr, triniaeth. Hail.*
Ministra, æ, *Gwasanaethferch, gweinidoges, gweinyddes, llawforwyn.*
Ministrator, ōris, *Gwasanaethwr, gweinydd.*
Ministratorius,a,um: *Gweinidogawl.*
Ministro, āre, *Gwasanaethu, gweini, gweinyddu. Cynnyg, rhoddi, rhannu, heilio.*
Minitabundus, a, um: *Bygythiol, bygylus.*
Minĭto, āre, & Minĭtor, āris, *Bygylu, bygwth.*
Minium, ii, *Sinopr, sinobl, mwyn côch, pridd côch.*
Mino,āre, *Tywyso.*
Minor, āris, *Bygylu, bygwth, gogyfaddaw. Bod yn uwch nag arall.*
Mĭnor, ōris, *Llai.*
Minthos, *Baw, tom.*
Minuo, ĕre, *Lleihau, gwneuthur yn llai, prinhau, toli, treio.*
Minŭrizatio, & Minuritio, ōnis, *Cathl mân adar, meinllais.*
Minurizo, & Minurio, āre, *Cathlu, mainlleisio.*
Minuscŭlus,a, um: *Bychanigyn, bychan bâch.*
Minŭtal,is, *Bwyd o amryw bethau wedi eu briwo ynghŷd, pastai badell.*
Minutarius, ii, *Gwerthwr mân bethau.*
Minutātim, *Yn fân ddrylliau, yn chwilfriw, o fesur ychydig ac ychydig, gan bwyll, yn friwsion mân.*
Minutè, *Yn fân.*
Minūtia, æ, *Y dim lleiaf, mymryn, bribysyn.*
Minutim. Idem quod Minutatim.
Minūtio, ōnis, *Lleihaad, toliant, prinhaad, trai.*
Minūtŭlus,a,um: *Bychan bach, tlws.*
Minutum, i, Vi. Minūtia.
Minūtus,a,um: *wedi ei leihau, wedi ei friwo yn fân, bychan, mân, main.*
Mira, *Rhyfeddodau, aruthrau, anrhyfeddodau.*
Mirabilis, e, *Rhyfeddol, rhyfedd, aruthrol.*
Mirabilitas, ātis, *Rhyfeddod, anrhyfeddod, aruthredd.*
Mirăcŭlum, i, *Gwyrth, gwyrthiau, rhyfeddod, anrhyfeddod, aruthredd.*
Mirandus,a,um: *Rhyfedd, rhyfeddol.*
Miratio, ōnis, *Rhyfeddiad, aruthrad.*
Mirificus,a,um: *wedi ei wneuthur yn rhyfeddol, aruthr.*

Miriones, *Mingeimiaid, dynion mingeimion.*

Mirmeciæ, *Dafadennau yn yr arffed.*

Mirmillo, ōnis, *Herriwr, hyrriwr, un a ymherrio i ymladd.*

Mīror, āris, *Rhyfeddu, aruthro, hoffi yn fawr, gwneuthur cyfrif mawr o beth, bod yn fawr gantho un.*

Mīrus, a, um: *Rhyfedd, rhyfeddol, aruthr, aruthrol, uthr, eres, engir, engiriol.*

Misanthrōpos, *Dyn-gas, a gassao ddŷn.*

Miscellānea, ōrum, *Cymmysg o amryw bethau, brithwaith.*

Miscellāneus, a, um: *Peth cymmysg, blith draphlith, blith drachymmysg.*

Miscellus, a, um: *Y peth sy gymmysg o amryw bethau.*

Misceo, ēre, *Mysgu, cymmysgu, tymmheru ynghŷd, gwneuthur cymmysg o bethau, bwrw ynghymmysg, gwneuthur dyfysgi, terfysgu, bwrw ym mhlith, bwrw blith draphlith, britho. Heilio, gwallaw diod.*

Misellus, a, um: *Truenyn, truan gwr, anwr, adyn.*

Miser, a, um: *Truan, gofidus, adyn, adfydig, tosturus, tlawd, rheidus, annedwydd.*

Miserabilis, e, *Truan, tosturus, gresynol, gofidus.*

Miseranter, *Yn dosturus. yn resynol.*

Miseratio, ōnis, *Tosturi, trugaredd, gresyndod.*

Misĕreo, ēre, & Misĕreor, ēris, *Trugarhau, gresynu, tosturio, bod yn ddrwg gantho.*

Miseresco, ĕre, *Truanhau, trugarhau, tosturio.*

Misĕria, æ, *Trueni, gresyndod, gofid, aflwydd, trychineb, anghyfnerth, adfyd.*

Misericordia, æ, *Trugaredd, tosturi.*

Misericors, dis, *Trugar, trugarog, tosturiol, a fo gresyn gantho, a fo drwg gantho.*

Miseror, āris, *Trugarhau, tosturio, gresynu.*

Miserum, Interiectio, *Ond tostur yw, pand gresyn.*

Misŏgynia, æ, *Câs tu ag at wragedd; gwragedd-gas.*

Misŏpŏnos, *A gasáo boen, poen-gas.*

Missa, æ, *Offeren.*

Missicŭlo, āre, *Mynych anfon.*

Missĭle, is, *Pob peth a dafler neu a ergydier megis carreg neu saeth neu biccell.*

Missilia, um, *Pethau a furiai gwŷr mawr ynghiprys ym mŷsg y bobl megys bara, arian, &c,*

Missilis, e, *Ergydiol, peth a aller ei daflu a'i ergydio.*

Missio, ōnis, *Anfoniad, cennad i ymado.*

Missus, a, um: *Anfonawg, anfonedig.* Missum facĕre, *Gellwng ymaith, gellwng yn rhydd.*

Missus, us, ŭi: *Bwriad, tafliad, ergyd, ergydiad.*

Mistura, æ, *Cymmysgiad, cymmysg, tymmheriad.*

Mitella, æ, *Meitr bychan, penlliain, coron esgob.*

Mitesco, ĕre, *Llaryeiddio, gwareiddio. llonyddu, dofi, arafu, arafeiddio, rhywiogeiddio. Addfedu, ffaethu.*

Mithras, Persicum, *Yr haul, offeiriad yr haul.*

Mithridaticum antidotum, *Rhyw gyflaith neu driacl rhagorol a elwir* Mithridatum.

Mitifico, āre, *Heddychu, llonyddu, &c.*

Mitigātio, ōnis, *Llonyddiad, esmwythâad.*

Mitigatorius, a, um. *A lonyddo, ac a esmwythao.*

Mītigo, āre, *Llonyddu, lliniaru, esmwythau, llaesu. Addfedu, ffaethu, meddalhau.*

Mītis, e, *Llaryaidd, gwâr, gwareddog, hynaws, mwyn, addfwyn, llednais, arafaidd, hawdd ei drin, digyffro, digynnwr. Tawel, llonydd, didonnau. Addfed, ffaeth.*

Mitra, æ, *Meitr, coron esgob, cappan côr. Penwisg, penguwch, penlliain gwraig.*

Mitto, misi, ĕre, *Anfon, danfon, gyrru. Gado heibio, rhoi heibio, gellwng ymaith, maddau. Bwrw, taflu, ergydio.*

Mixtarius, *Phiol i gymmysgu gwin a dŵr.*

Mixtus, a, um: *Cymmysg, cymmysgedig.*

M N.

Mna, æ. Idem quod Mina.

Mnemonica, ōrum, *Cofion, pethau i beri cofio.*

Mnemosynum, i, *Côf, coffa, arŵydd i gadw côf am beth, coffadwriaeth.*

M O.

Mōbilis, e, *Cychwynnol, cyffroedig, a aller ei symmud a'i gychwyn. Serfyll, anwastad, yn hwhwmman.*

Mōbilitas, ātis, *Serfyllrwydd, anwastadrwydd, anwadalwch.*

Mōbilito, āre, *Mynych symmud, mynych gynhyrfu.*

Mŏdĕrābilis, e, *Cymhedrol, cymhesurol, ardymherus.*

Mŏderāmen, ĭnis, *Cymmhesurwydd, ardymmer, llywodraeth, rheolaeth.*

Moderamentum, i. Idem.

Moderatio, ōnis, *Cymmhesurwydd, cymmedrolder, ardymmher, cymhedrol reolaeth.*

Moderātor, ōris, *Llywydd, llywodraethwr, rheolwr.*

Moderātus, a, um: *Hyfodd, cymmhedrol, cymmesurol, tymherus, rheolus.*

Mŏdĕro, āre, & Mŏdĕror, āris, *Llywio, llywodraethu, rheoli, Cymhedroli, cymmesuro, tymmheru, gwneuthur wrth fesur, cymmeryd wrth fesur.*

Mŏdestia, æ, *Lledneisrwydd, moddusrwydd, medrusrwydd, cynwyledd, diwagsawrwydd, cymmedrolder, ardymmer, gorchŵyledd, gostyngeiddrwydd.*

Mŏdestus, a, um: *Tymherus, moddus, medrus, llednais, pwyllog, gorchŵylus, diwagsaw, cymhedrol.*

Modiatio, ŏnis, *Mesur yn cynnwys têl. Mesuriad pethau gwlybion fel dwr, &c.*

Mŏdicellus, a, um: *Bychanigyn, bychanbach, ychydigyn.*

Modicum, Aduerb. *Ychydig.*

Mŏdĭcus, a, um: *Ychydig, bychan, gogymmhedrol, cymmhedrol, cymmesurol.*

Modificatio, ōnis, *Mesuriad, dygiad wrth fesur.*

Modificor, āris, *Mesuro, cymmeryd mesur peth.*

Mŏdiŏlus, i, *Meiliaid fechan, hestoraid, hobaid, llestr i godi dwr. Phiol lynn, diowdlestr. Olwyn menn. Rhyw offeryn a arfer llawfeddygon.*

Modiperatores, *Rhai a osoder i edrych ar fod pob peth wrth fesur mewn gwleddoedd.*

Mŏdius, ii, *Math ar fesur. Telaid, hobaid, hestoraid, têl, grennaid, meiliaid.*

Mŏdò, Aduerb. *Yn awr, yn awr hyn, yr awrhon, er ys ennyd bach. Felly, mal, hyd oni. Yn unig. Er hynny i gyd, weithiau, ryw amser.*

Modulāmen, ĭnis, Modulamentum, i, Modulatio, ōnis, & Modulatus, us, ŭi: *Mesur cynghaneddol, cytgerdd, cydlais cerdd, cyssondeb cerdd, cyfangan, tonyddiaeth, cethlyddiaeth.*

Modulatè, *Yn gymmwys, yn gywair gytgan, yn gysson, yn gynghanneddol, yn gerddgar.*

Modulātor, ōris, *Cerddor, mesurwr cerdd gysson-gan, a wnelo neu a gano gyssongerdd, orddiganwr, puror cerdd, puroriaethwr.*

Mŏdŭlor, āris, *Gwneuthur peth wrth rif a mesur, canu, canu cerdd, canu yn gywair fesurol, puroriaethu, canu pereiddgerdd. Dywedyd yn beraiddwych.*

Mŏdŭlus, i. Dim. à Modus, *Mesur peth, maint, maintioli. Mesur cerdd, caniad, cywydd, cerdd.*

Mŏdus, i, *Môdd, gwêdd, agwedd, dull, sud, sût, ffunyd, delw, llûn, ffordd. Maint, maintioli. Diwedd, diben. Mesur. Amser a mesur mewn cerdd.*

Mœcha, æ, *Godinebwraig, puttain, budreg, gordderch.*

Mœchisso, āre, & Mœchor, āris, *Torri priodas, godinebu, gordderchu.*

Mœchus, i, *Torrwr priodas, godinebwr, gordderchwr, putteiniwr, gwrageddwr.*

Mœnia, ōrum, *Caerau dinas, ceirydd, muriau, caered.*

Mœnītus, a, um: *Caerog, a chaerau iddo.*

Mœreo, mœrŭi, vel mœstus sum, ēre: *Bod yn drist, tristau, dwyn tristwch, galaru, alaethu.*

Mœri, orum, Caerau.
Mœror, oris, Prudd-der, trymfryd, trymder, tristyd, tristwch, galar, alaeth, brwyn.
Mœstitia, æ, Trymder, tristwch, prudd-der, galar.
Mœstitudo, inis. Idem.
Mœstus, a, um: Prûdd, trist, trwm, galarus, alaethus, brwyn.
Mola, æ, Melin, breuan. Talp o gnawd afluniaidd a fâg ynghroth gwraig, ac a bair iddi dybiaid ei bod yn feichiog: llo lleuad, pêl y fammog. Teisen o flawd a halen.
Molaris, e, A berthyn i felin.
Molaris, is, Dant y grûdd, dant y llygad. Maen melin. Darn o faen melin.
Molarius, a, um: Idem quod Molaris, e.
Molendinarius, a, um: Idem.
Moles, is, Peth mawr trwm, swmmer, anghenfaint, arutbredd maint. Adail fawr, tomm, tommen. Gwaith i attal dŵr, argae i attal dŵr. Anhawsder, caledi, dygnedd.
Molestia, æ, Gofid, dygnedd, dygnboen, blinder. Aflonyddwch, trafferth, trallod, taerni.
Molesto, are, Dygnu, aflonyddu, sarhau, blino, poeni, gofidio, trallodi.
Molestus, a, um: Dygn, blin, dygnflin, aflonydd, trallodus, poenus, anhawdd, caled, taer, taerddrwg.
Moletrina, æ, Melin law, breuan.
Molile, is, Y pren a fo i droi 'r felin, menybr y felin law.
Molimen, inis: & Molimentum, i: Yr egni a'r grym a'r nerth a ro un i wneuthur peth.
Molior, iris, Ymegnio i wneuthur peth, egnio, rhoi grym ac egni, ymorchestu, cynnyrfu, symmudo. Mynd ynghylch gwneuthur peth, cychwyn peth, gwneuthur, gweithio, llafurio, adeiladu. Gwneuthur ei oreu, ymadferthu.
Molitio, onis, Egni, ymorchest, ymgychwyn i wneuthur peth, anturiaeth.
Molitor, oris, Malwr, melinydd.
Molitor, oris, Ymegniwr, ymorchestwr. Gwneuthurwr, gweithiwr, dychymmygwr, awdur, adeiladwr.
Molitura, æ, Mâl, melina, maliad.
Mollesco, ere, Meddalhau, meddalu, llonyddu, lliniaru, esmwytho, ymddyhuddo.
Mollestra, æ, Croen dafad.
Mollicellus, a, um: Gofeddal, meddfaeth, mwythus, mursennaidd, gwagsaw, gwreigaidd, merchedaidd.
Molliceps, Rhyw aderyn.
Mollicina, æ, Brethyn neu liain marwyaidd.
Mollifico, are, Meddalhau, ystwytho, gwneuthur yn feddal.
Mollimentum, i, Llonyddiad, esmwythâad.
Mollio, ire, Meddalu, meddalhau, gwneuthur yn feddal, tyneru, esmwytho, ystwytho. Llonyddu, lliniaru, dyhuddo, llaryeiddio. Gwneuthur un yn mwysus, yn fwythus, yn feddfaeth, &c.
Mollis, e, Meddal, esmwyth, masw, ystwyth, tyner, destlus, mwythus, meddfaeth, gwreigaidd, mursennaidd, gwagsaw, llacc, llaes, yn ymollwng. Hynaws, arafaidd, rhywiogaidd, gwareddog. Addfed, ffaeth.
Mollitia, æ: Mollities, ei: & Mollitudo, inis: Meddalwch, maswedd, tynerwch, esmwythder, ystwythder; destlusrwydd. mwythusder, mwythau, mursendod, gwagsawrwydd, maswedd. Hynawsedd, arafeidd-dra, rhywiowgrwydd. Ffaethder.
Molliuscŭlus, a, um: vid. Mollicellus.
Mollusca, æ, Cneuen feddalflisg, cneuen farfog.
Molluscum, i, Oddfyn y pren Acer.
Molo, ere, Malu, malurio.
Moloche. vid. Herbas.
Molochinus, i, Lliw blodau 'r hoccys, porffforliw gorwyn, gwynlas.
Molochinarius, ii, A liwio y lliw hwnnw.
Molochites, Rhyw faen gwyrthfawr.
Molorchus, i, Ffon llath a phlwm wrthi a arfer saeri.
Molossus, i, Costog, costowci.
Molucrum, i, Pren crwnn yr aberthai y paganiaid arno. Paladr melin. Bolchwydd gwraig.
Moly, Rhyw lysieuyn.
Molybdæna, æ, Gwythen o blwm neu arian.
Molybditis, is, Gorferw ac ewyn plwmm.
Molyris, Llocust a ŷs ac a ddifa ŷd.
Momen, inis. vid. Momentum, i.
Momentaneus, a, um: & Momentarius: Yr hyn ni phery ond ychydig, trangcedig.
Momentosus, a, um: Yr hyn sy o bwys, ac a dâl beth.
Momentum, i, Diddym amser, moment, munud, y dim lleiaf o amser: ychydig o beth, maint y mymryn, ychydigyn, ticcyn. Cyfrif, a phwys, a grym, a nerth, a phwyth peth.
Momus, i, Duw 'r cerydd ar gogan. Beiwr, goganwr, a welo fai ar bob peth.
Monachus, i, Gŵr unig, mynach, crefyddwr, crefyddfrawd.
Monarcha, æ, Unben, archdeyrn, pennadur, mychdeyrn.
Monarchia, æ, Unbennaeth, pennaduriaeth, archdeyrnaeth.
Monas, adis, Un, unded. Pwynt yr âs.
Monasterium, ii, Mynachlog, mynachdy, mynachlys, crefydd-dy, abatdy, priordy.
Monaulos, subauditur Tibia: Pibell, chwibanogl.
Monedula, æ, Cogfran.
Moneo, ere, Rhybuddio, dywedyd i un, dwyn ar gôf, cofio, rhoi rhybudd, rhoi achlysur, cynghori, anghori.
Moneris, is, Bâd unrhwyf.
Moneta, æ, Mwnai, da bath, da bathol, arian bâth, arian bathol, bâth, mál. Monetam adulterare, Llygru 'r fâth, gwneuthur cam fâth.
Monetalis, e, A berthyn i'r fâth. Monetales triumviri, Golygwyr ar fathu aur ac arian.
Monetarius, ii, Bathwr arian.
Monile, i, Dele. Lib. Land. Torch mwnwgl, eurdorch, mynygldlws, eurdlws, ariandlws, tlŵs, cae, tegan, anwyldlws. Bron-gengl march.
Monimentum, i: & Monumentum, i: Côf am ryw weithred ardderchog, megys maen bêdd, delw, llyfr &c. côf, coffa, arwydd, tystiolaeth: ysgrin gŵr marw, monwent, côf cyfliw, côf cyfedliw.
Monitio, onis, Rhybudd, gwŷs, dysgu.
Monitor, oris, Rhybuddiwr, gwysiwr, dysgwr, cynghorwr, anghorwr, cofiwr, un yn dwyn ar gôf. Golygwr gwaith.
Monitorius, a, um: Yr hyn a rybuddia, ac a arwyddocca peth ar ddyfod.
Monitum, i, Rhybudd. Cerydd, senn, gorchymmyn, cynghor.
Monitus, us, ui. Idem quod Monitio.
Monobeli, orum, Y rhai a fo â bêr hir iddynt, rhai hir-fer. Rhai hirion hydwf.
Monoceros, Anifail uncorn, unicorn.
Monochordum, i, Offeryn cerdd a'i dannau i gyd yn unfaint, ac a newidian lais wrth bethau a osoder i daro wrthynt.
Monochroma, atis, Paentiad cyfliw, unlliw.
Monochromateus, Monochromatos, & Monochromatus, a, um: Peth unlliw, cyfliw.
Monoculus, i, Unllygeidiog.
Monodia, æ, Cywydd tosturiol, marwnad, cerdd a gano un wrtho ei hun.
Monogamus, i, Gŵr unwraig, ni bu iddo ond un wraig.
Monogenion, Y llysieuyn peioni.
Monologium, ii, Hirchwedl diddefnydd.
Monomachia, æ, Ymladd rhwng dau lowlaw, ornest.
Monomachus, i, Hwn a ymladdo ei hun.
Monophagia, Pryd unsaig, bwyd unsaig.
Monopthalmus, i, Unllygeidiog.
Monopodium, Bwrdd untroed.
Monopolium, ii, Marchnad ni bo ond i un a wnêl â hi.
Monoptoton, Gair undreigl.

Monos, *Unig, ei hun.*
Monotrŏpos, *Unwedd bob amser, vndro, vn ymdro, neillduol.*
Monoxylon, *Cŵch vnpren, cafn vnpren.*
Mons, montis, *Mynydd, bre, brynn, moel, trumm, garth, gallt. Pentwrr o ddim.* Montis cacumen, *Penn mynydd, crib mynydd, trum mynydd, coppa mynydd.*
Monstrābilis, e, *Hyn a aller ei ddangos.*
Monstrātio, ōnis: & Monstratus, us, ŭi: *Dangosiad, mynag.*
Monstrātor, ōris, *Dangoswr, adroddwr, mynegwr.*
Monstrifer, a, um: *A ddygco anghenfil.*
Monstrificus, a, um: *Anghenfilaidd.*
Monstro, āre, *Dangos, mynegi, adrodd, yspyssu, profi.*
Monstrōsus, a, um: *Anghenfilaidd, dieithr, angrhedadwy, aruthr.*
Monstrum, i, *Anghenfil, anghyngel, peth afluniaidd dybryd anferth, peth a fo a rhwy neu eisiau ynddo o'r hyn a ddylai fod wrth naturiaeth. Arwydd, argoel, arddangosiad.*
Montana, ōrum, *Mynydd-dir, blaeneudir.*
Montānus, a, um: *Mynyddig, mynyddawl.*
Monticŏla, æ, *Vn a drig yn y mynydd, mynydd-drig, vn o'r blaenau.*
Monticŭlus, i, *Bryn, bryncyn, gofron*
Montifringilla, æ, *Bronrhuddyn y mynydd.*
Montigĕna, æ, *Vn a aned yn y mynydd.*
Montiuăgus, a, um: *Mynyddgrwydr, vn a grwydra yn y mynydd.*
Monto, āte, *Dringo.*
Montōsus, a, um: *Llawn mynyddoedd, mynyddig, bryniog.*
Monumentum, i. vid. Monimentum.
Mŏra, æ, *Aros, godrig, gohir, oed.*
Mōrālis, e, *Moesawl, a berthyn i foesau ac arferion.*
Mŏrāmentum, i. Idem qnod Mŏra.
Mŏrātor, ōris, *Arhoswr, gohiriwr, oedwr. Rhwystrwr, lluddiwr.*
Mōratus, a, um. à Mos: *Vn a moesau da neu ddrwg gantho. Moesawl, moesgar, gwybodawl, moesawg.*
Morbidus, a, um: *Clwyfus, heinus, clâf, dolurus.*
Morbificus, a, um: *A baro glefyd neu haint.*
Morbilli, ōrum, *Y frêch wenn.*
Morbōsus, a, um: *Llawn clefydau, heinllyd, heinus, clwyfus.*
Morbus, i, *Clefyd, clwyf, haint, ambwyn, anhwyl, dolur.*
Mordācitas, ātis, *Brathiad, llymder geiriau.*
Mordax, ācis, *A fratho â dannedd neu â cholyn neu â geiriau. Tôst, llymm, tostlym.*
Mordeo, momordi, ēre: *Brathu, cnoi, brathu â dant neu golyn, tymmhigaw. Goganu, rhoi senn, rhoi drygair, pigo.*
Mordīco, āre, *Briwo wrth frathu neu gnoi.*
Mordicus, *Drwy frathu yn dôst, drwy afaelu ar dannedd.* Mordicus tenere, *Dal yn dynn.*
Morētum, i, *Mâth ar fwyd.*
Mōria, æ, *Ynfydrwydd, ffoledd, ffladredd.*
Mŏrībundus, a, um: *A fo ar farw, yn barod i farw, ar drengi.*
Mōrīgĕratio, *Vfuddhâad.*
Mōrīgĕro, āre, & Morigeror, āris: *Vfuddhau, bod wrth archiad vn.*
Mōrigerus, a, um: *Vfudd, gostyngedig, wrth archiad vn.*
Mōrio, ōnis, *Dŷn ynfyd, hurtyn, huttan lledynfyd.*
Morior, ĕris, *Marw, trengi.*
Mōrŏlŏgus, *Dŷn ofersiaradus, gwagchwedl.*
Mŏror, ātis, *Aros, trigo, ymaros, preswylio, pryseddu, cyfanneddu. Oedi, gohirio. Lluddias, rhwystro, attal. Gwneuthur cyfrif o beth.*
Mōros, *Dŷn ynfyd.*
Mōrōsitas, ātis, *Anynadrwydd, drygnaws, anhynawsedd, drwgnaturiaeth, drwg anian, drwg anwydau, anhyweithdra, anwes.*
Mōrōsus, a, um: *Anynad, drwgnawsus, anhynaws, drwganwydus, anhywaith, gwanafog.*
Mōrōtis, & Mōrōsis, *Ynfydrwydd, gorphwyll, gwallgof, gwallsynwyr.*
Mors, mortis, *Angeu, marwolaeth, dien, dihenydd, llaith, dylaith, lleas.*
Morsicātim, *Yn brathu y naill y llall.*
Morsiuncŭla, æ, *Tammeidyn, cyfundam, tammaid bychan. Senn, brâth yn sowdl.*
Morsus, us, ŭi: *Brathiad â dant, tymmhigiad, brâth â cholyn. Senn, cerydd, sarhaad, drwgabsen, hort, gofid, poen. Cnofa, atgno. Cnoad anifail. Tamm, tammaid.*
Mortalis, e, *Angheuol, marwol, trangcedig.*
Mortāles, ium, *Marwolion, dynion marwol.*
Mortālĭtas, ātis, *Marwolder, angheuolder, breuolder.*
Mortārium, ii, *Llestr neu gafn i guro peth ynddo. Pwll i wneuthur cymmrwd calch.*
Morticīni, *Cyrn ar draed dynion.*
Morticīnus, a, um: *Marw, marw o hono ei hun, burginiaidd, ysgerbwd, buria.*
Mortĭfer, a, um: *Angheuol, marwol, a baro angeu.*
Mortualia, ōrum, *Gwasanaeth y meirw, daered.*
Mortuus, a, um: *Marw, diyspryd.*
Mŏrŭla, æ, *Byrr aros, byrroed, gohir bychan.*
Mōrum, i. vid. Herbas.
Mōrus, i, *Mwyarbren, miaren.*
Mos, mōris, *Moes, arfer, dull, gwêdd, munud, cynneddf, camp. Defawd, cynnefawd, cyflwr.*
Moschocaryon, *Cneuen y mâs.*
Mosillus, i; & Moscŭlus, i. Dim. à Mos.
Mōtābilis, e, *Sigl, ysgwydedig.*
Mōtācilla, æ, *Tinsigl y gŵys, brith y fuches.*
Mōtio, ōnis, *Cynnwrf, cyffro, symmudiad, ysgydwad.*
Mōtiuncula, æ. Dim. à Mōtio.
Mōtus, us, ŭi: *Cynnwrf, cyffro, terfysg, cythryfwl, gwŷn, gwringell, ysgydfa, chwyf.*
Mŏuco, ēre, *Ymmod, cynhyrfu, cyffroi, cychwyn, chwyfan, sychwyfan, symmud, siglo, syniglo, ysgogi, sylfyd, syflyd, chwimio (potiùs chwyfio à Chwyf.) Terfysgu, trallodi.*
Mox, *Yn y mann, yn awr hyn, yn ddioed, yn ddiannod, yn ddiattreg, ar fyrr, heb ohir.*

M V

Muccinium, ii, *Lliain wyneb, llawliain.*
Muccus. vid. Mucus.
Mūceo, ēre, & Mucesco, ēre: *Bod yn fudr, myned yn frwnt, llwydo, egru, methu, diwyno.*
Mūcĭdus, a, um: *Budr, llwyd, wedi llwydo, mŵs.*
Mūcor, ōris, *Brynti, llwydni, mallder.*
Mūcōsus, a, um: *Llysnafeddog, llawn llysnafedd fel y daw o'r trwyn.*
Mucro, ōnis, *Blaen arf, diflaen arf, blaenfeinedd llysieuyn neu 'r cyffelyb. Cleddyf.*
Mucrōnātus, a, um: *Blaenllym, a blaen iddo.*
Mūcus, i, *Llysnafedd y ffroenau, budreddi 'r trwyn.*
Mūgil, ĭlis, *Rhyw forbysg, penfras.*
Muginor, āris, *Murmur, manson, ofera, myned yn ara 'ddifrys ynghylch peth.*
Mūgio, īre, *Brefu fel eidion, breferad, bugunad, crochleisio, gwichleisio, erthychain.*
Mūgītus, us, ŭi: *Brêf, brefiad, breferad, rhôch, gwichlais, diaspad.*
Mūla, æ, *Mules.*
Mulcēdo, ĭnis, *Llawch, gorllyfniad.*
Mulceo, si, ēre: *Dyhuddo, llonyddu, lliniaru, heddychu, esmwytho, llochi, gorllyfnu, gwarhau, dofi, boddloni, tynnu llaw ar hyd penn.*
Mulcta, & Mulcto. vid. Multa.
Múlctra, æ, *Llestr godro, cunnog odro, llaeth godro.*
Mulctrāle, is, *Llestr godro, celwrn.*

Mulctrum, i. Idem.
Mulgarium, ii. Idem.
Mulgeo, si & xi, ēre : Godro, llochi, gorllysnu.
Mulgo, āre, Cyhoeddi.
Mŭliebria, um, Misglwyf gwraig, dirgelwch gwraig, gweithred godineb.
Mŭliebris, e, A berthyn i wraig, gwreigawl, gwreigaidd. Meddfaeth, tyner.
Mŭliebritas, ātis, Gwreicdra. K. H. gwreigeidd-dra, tynerwch, meddalwch, murseudod.
Mŭlier, ĕris, Gwraig, gwreignith, benyw, bûn, rhiain. Gŵr gwreigaidd.
Mŭlierarius, a, um : Gwreigaidd, gwreigawl, gwrageddwr, hoccrellwr.
Mŭliercŭla, æ, Gwreigan, gwreignith.
Mŭliĕro, āre, Gwraigeiddio, gwneithur fel gwraig.
Mŭlierōsitas, ātis, Gwraigeiddrwydd, gormodd gwragedda.
Mŭlierosus, a, um : A berthyn i wraig, gwrageddwr.
Mūlio, ōnis, Mulwr. Mâth ar edngyn.
Mulleus, i, Mâth ar esgidiau.
Mullo, āre, Pwytho, gwnio.
Mullŭlus, i. Dim. à Mullus.
Mullus, i, Barfbysg, y barfog.
Mūlomedicus, i, Meddyg muled neu feirch.
Mulseus, a, um : Melus fal mêl.
Mulsum, i, Bragawd Lib. Land. Melwin, gwin a mêl wedi eu berwi yngbŷd, meddyglyn.
Mulsus, a, um : A gymmysger a mêl beth bynnag fo, melus, amheuthun.
Multa, æ, Dirwy, camlwrw, trêth, fforffed, colled.
Multangulus, a, um : Amlgonglog, amlochrog, ag amlgonglau iddo, amrygongl.
Multesimus, a, um : Llaweredd, vn o lawer, llawer iawn, ychydig iawn, lleiaf o gwbl.
Multibarbus, a, um : Barfog, a llawer o farf iddo.
Multĭbĭbus, a, um : Yfwr mawr, a yfo lawer.
Multicăuātus, a, um : Amdwll, amrydwll, tyllog, llawn tyllau.
Multicaulis, e, Ag aml baladr iddo, lliosbaladr.
Multicăvus, a, um : vid. Multicăuātus.
Multĭcŏlor, ōris, Amliwiog, amryliw, o amryw liwiau.
Multifacio, ĕre, Gwneuthur yn fawr o beth, mawrygu, mawrhau, gwneuthur cyfrif o beth.
Multifariàm, Lawer modd, drwy lawer o ffyrdd.
Multĭfarius, a, um : Amryw.
Multifer, a, um, Ffrwythlon, toreithog, a ddycco lawer.
Multifidus, a, um : Amryhollt, a llawer o holltau ynddo. Amryw, a ranner yn amryw rannau.
Multiforatilis, & Multifŏris, e : & Multifŏrus, a, um : Amdwll, amrydwll, trydoll, ac amryw dyllau ynddo.
Multiformis, e, Amryddull, amddull, a llawer ffurf arno, amrylun.
Multigĕneris, e : & Multigenus, a, um : Amryw, o amryw genedl neu ryweddaeth, o amryw fath.
Multijŭgis, e : & Multijugus, a, um : Amryw, amlwedd, o amryw ddull, amryddull.
Multilŏquium, ii, Gormodd siarad, dywetgarwch.
Multilŏquus, a, um : Trallafar, dywetgar, a ddywetto lawer.
Multimŏdus, a, um : Amryfodd, o amryw foddion.
Multinuba, æ, Yr hwn neu'r hon a briododd lawer.
Multinūmus, a, um : Ariannog, a llawer o arian gantho, v peth y caer llawer o arian oddiwrtho.
Multipartitus, a, um : Lliawsrannog, wedi ei rannu yn llawer o rannau.
Multipĕda, æ : & Multipes, ĕdis : Amldroed, a llawer o draed iddo, prŷf a elwir gwrâch y lludw.
Multiplex, ĭcis, Amryblyg, lliosog, o amryw foddion, amryfodd, o amryw ddull, amryddull, amryw.
Multiplicabilis, e, A aller ei amlhau a'i chwanegu.
Multiplicatio, ōnis, Lliosogiad, mwyedigaeth, angwhanegiad.
Multiplicatus, a, um : Mwyedig, lliosog, wedi ei angwhanegu.
Multiplico, āre, Amlhau, mwyhau, lliosddyblygu, lliosogi, llios, angwhanegu.
Multipŏtens, tis, O fawr allu, mawr alluog, a allo wneuthur llawer.
Multiscius, a, um : Llioswybod, a wypo lawer.
Multisŏnōrus, a, um : Hyson, lliawsseiniog, peth crochlais.
Multisŏnus, a, um : Hyson, amrysain, lliawsseiniog, crochlais.
Multitūdo, ĭnis, Lliaws, llios, lliosowgrwydd, amlder, & corruptè Andler.
Multiuăgus, a, um : Lliosgrwydr, a grwydro lawer, a fynych gyfeiliorno.
Multiuŏlus, a, um : O amryw feddyliau, a ewyllysio amryw bethau, anwadal.
Multo, āre, Cospi, cospi 'r pwrs, ceryddu, difarnu, dirwyo, Ffinio. Blino, poeni, dygnu.
Multò, O lawer. Multò ante, ym mhell o'r blaen.
Multopere, Yn ddirfawr, yn fawr iawn.
Multum, Mawr, maith, hirfaith, yn fawr, yn ddirfawr, ym mhell.
Multus, a, um : Mawr, llawer, aml, lliosog.
Mūlus, i, Mûl. Barfbysg, y pŷsg barfog.
Mundanus, a, um : Bydol.
Mundifico, āre, Glanweithio, glanhau.
Munditia, æ, Glendyd, glanweithdra, destlusrwydd, twtneisrwydd, taclusrwydd.
Mundo, āre, Glanhau, glanweithio.
Mundulus, a, um : Glân, trwsiadus, taclus, dillyn.
Mundus, a, um : Glân, dillyn, glandeg, glanwaith.
Mundus, i, Holl addurn a gwychder gŵr neu wraig : y bŷd, bedyssawd, y bresen : yr wybren, y ffurfafen.
Mūneralis, e, A berthyn i roddion.
Mūnerarius, a, um : Hwn a osodo allan y chwareufa gampau.
Mūnĕratio, ōnis, Gobrwyad, tâl pwyth.
Mūnĕro, āre, Gobrwyo, gwobri, talu 'r pwyth, anrhegu, rhoi rhoddion, donio.
Mungo, xi, ĕre : Glanhau, glanweithio, sychu, sychu 'r trwyn.
Mūnia, ōrum, Swyddau, dledswyddau.
Mūniceps, ĭpis, A fo breiniol i ddwyn swydd yn Rhufain. Dinesydd, gŵr rhŷdd, gŵr breiniol, bwrgais.
Municipalis, e, Breiniol, a berthyn i fwrgeisiaid tref. Municipales homines, Gwŷr isel diswydd, gwrêng, rhai iselfraint.
Municipātim, Bob yn dref.
Mūnicipium, ii, Tref vnfraint a Rhufain. Tref freiniol, bwrdeisdref, tref fraint.
Munifex, ĭcis, Hwn a fo 'n dwyn swyddau.
Munificentia, æ, Haeledd, haelioni, haelder.
Munifico, āre, Cyfoethogi, berthogi, donio.
Munificus, a, um : Hyged, hyredd, hyddawn, doniog, rhyged, hael, haelfflwch, hael am gêd, haelfrau, digyrrith, digrawn.
Mūnīmen, ĭnis : & Munimentum, i : Amddiffynfa, diogelfa, cadarnlle, cadernyd.
Mūnio, īre, Amddiffyn, diogelu, cadarnhau, cyweirio, trefnu, darparu.
Mūnis, e, Diwyd, dyfal : yr hwn a ddwg y swydd a'r baich a ddylai 'r bobl i ddwyn.
Mūnītio, ōnis. vid. Mūnīmen.
Mūnīto, āre, Cryfhau, cadarnhau, diogelu.
Mūnus, ĕris, Rhodd, dawn, gwobr, gobrwy, tâl pwyth, rheg, anrheg, cyfarwys, llowrodd, cêd, cymmwynas. Swydd, swyddogaeth, dledswydd.
Mūnuscŭlum, i. Dim. à Munus.
Mūræna, æ, Morneidr. Lib. Land. Llamprai, llyswen bendoll.

Mūrænula, æ. Dim. à Muræna : *Hefyd eurdorch a wisgai wragedd.*

Murālis, e, *A berthyn i fûr neu gadernyd.*

Murātus, a, um : *Muriog, caerog.*

Murcīdus, a, um : *Digyngor, diowgswrth, musgrell, ynfyd.*

Murcus, i, *Dŷn diowgswrth musgrell a dorro ei fawd rhag myned i ryfel.*

Mūrex, ĭcis, *Crogenbysg y gwneid y lliw porffor o'i isgell, porffor, gwisg borffor. Dannheddiad craig tu a'r môr.*

Murgino, āre, *Aros, godechial, diogi.*

Murgizo, ōnis, *Dŷn diowgswrth.*

Mŭria, æ, & Muries, ei, *Rhyw isgell a wneir o frasder pysgod. Heli.*

Muriaticus, a, um : *wedi ei halltu, wedi bod yn hir mewn heli.*

Muricatim, *A'i flaen yn gam fal y pŷsg* Murex.

Muricatus, a, um : *wedi ei flaenllymmu fal* Murices.

Murices, um, *Rhyw offer rhyfel a phigau llymion o heiyrn iddynt.*

Murilegŭlus, i, *A gasglo 'r pysgod* Murices.

Murilegus, i, *Câth, a ddalio lygod, llygottai.*

Murina, vel Myrina, æ, *Gwin a gymmysger â llysiau peraidd, melyswin.*

Murmur, ŭris, *Murmur, grwgnach, trwst dŵr yn cerdded neu 'r cyffelyb, godwrdd, rhuad, siffrwd, selgyngian, si.*

Murmuratio, ōnis, *Murmur, grwgnach, manson, grydian, gryngian, selgyngian.*

Murmurillo, āre, *Gryngian, selgyngian, manson.*

Murmŭrillum, i. Dim. à Murmur.

Murmuro, āre, *Murmur, grwgnach, manson, selgyngan, grydian, gryngian, dadwrdd.*

Murrha, æ, *Rhyw faen gwerthfawr.*

Murrīnus, *Arogleuber fel gwin Ipocras.*

Murus, i, *Mûr, gwal, pared, magwyr, amddiffynfa, caer.*

Mus, mūris, *Llygoden.* Mus agrestis, *Llygoden y dŵr.* Mus major, *Llygoden ffrengig.* Mus araneus, *Llygoden gôch, chwistl, llŷg.*

Mūsa, æ, *Melysgan, pereiddgan, cerdd.* Musæ, ārum, *Duwiesau 'r ddŷsg. Dŷsg, dysgeidiaeth, pryddest, prydyddiaeth, barddoniaeth.*

Musæum, i, *Tŷ addŷsg, tŷ gŵr dysgedig, ysgol ddysg.*

Musca, æ, *Ednogyn, gwybedyn, cylionyn, creyryn.*

Muscarium, ii, *Lledryn pen ffonn i lâdd cylion a gwybed. Brig llysiau lle bo yr hâd.*

Muscerda, æ, *Tomm llygod, baw llygod.*

Muscio, ōnis, *Câth.*

Muscipŭla, æ, *Cŷff llygod, câth lygod.*

Muscor, āris, *Bod ynghûdd dan fwsogl.*

Muscosus, a, um : *Mwsoglog, mwsoglyd.*

Muscŭla, æ. Dim. à Musca.

Musculōsus, a, um : *Cyhyrog, a fo a chyhyr caledgig iddo, llywethog o gyhyr.*

Muscŭlus, i, *Llygoden fechan. Cyhyr, llyweth o gig cyhyrog, caledgig llywethog. Peiriant rhyfel i gysgodi gwŷr i nessau at gaerau dinasoedd. Rhyw forbysg.*

Muscus, i, *Mwsogl, gweryd, callodr.*

Musica, æ, *Cerdd, cywyddoliaeth, Music vn o'r saith gelfyddyd. Pryddest, prydyddiaeth, barddoniaeth.*

Musicè, *Yn gerddgar, yn gyweirgan, yn berffeithgwbl.*

Musicus, i, *Cerddor, cywyddwr, clerwr, ceiniad.*

Mūsimon, ōnis, *Crynfarch, assen, mûl.*

Musimōnes, *Defaid a blew arnynt.*

Mussitabundus, a, um : *Vn a ddywetto wrtho ei hun, vn yn gryngian ac yn manson, grymialus.*

Mussito, āre. freq. à Musso.

Musso, āre, *Dywedyd dan ddannedd, grydian, gryngian, selgyngian, grydwst, grymial, grwgnach, sibrwd. Dywedyd yn isel ac yn gyfrinachol. Tewi, distewi, gostegu, ammau, petruso.*

Mustace, is, *Mâth ar bren.*

Mustaceum, i, *Rhyw deisen a wneir i gryfhau 'r cylla.*

Mustarius, a, um : *A berthyn i newyddwin.*

Mustax, ācis, *Blew 'r wefl vchaf, trawswch.*

Mustela, æ, *Llosennan, Li. Land. Gwenci, bronwen, carlwm. Pŷsg tebyg i'r lamprai, lamprai.*

Musteus, a, um : *Melus fel gwin, newydd, peraidd, îr, irlas, newydd, newydd wneuthur.*

Mustio, ōnis, *Milyn neu bryfyn a fâg mewn gwin.*

Mustricola, & Mustricula, æ, *Pren troed crŷdd : câth lygod.*

Mustŭlentus, a, um. vid. Musteus.

Mustum, i, *Newyddwin, newyddgwrf, newyddlynn, diod newydd.*

Mustus, a, um : *Newydd, îr, croyw.*

Mūtābilis, e, *Newidiol, cyfnewidiol, trofaus, anwadal, anwastad.*

Mutabilitas, ātis, *Newidioldeb, anwadalwch, anwastadrwydd.*

Mutatio, ōnis, *Newid, newidiad, cyfnewidiad.*

Mutĭcus, a, um : vt Spicæ muticæ, *Twysennau heb gol iddynt.*

Mutĭlo, āre, *Torri ymmaith, trychu ymmaith, anafu.*

Mutĭlus, a, um : *Vn a ddiffyg rhyw ran ynddo, anafus, clôff.*

Mutinensis color, *Y lliw naturiol a fo ar wlân neu frethyn.*

Mutio, īre, *Gryngian, grydian, selgyngian, minial, manson, yngan, gynnisio, grymial.*

Mūtĭto, āre, *Gwneuthur gwlêdd i'w gilydd.*

Mūto, āre, *Newidio, cyfnewidio, arallu.*

Mūto, ōnis, *Dirgelwch gŵr.*

Mutuātio, ōnis, *Echwyniad, benthygiad, cyfechwyn.*

Mutuatitius, a, um : *Echwynol, a ddyger yn echwyn neu ym menthyg.*

Mutŭlus, i, *Ysgwydd neu dderbyniad i gynnal pen trawst mewn adeilad, gobennyddiad, gobennydd. Mâth ar bŷsg.*

Mūtuo, āre, & Mūtuor, āris : *Echwyna, benthygio, rhoi neu gymmeryd echwyn neu fenthyg.*

Mūtus, a, um : *Mûd, aflafar, diymadrodd, distaw, tawedog.*

Mūtuum, i, *Benthyg, echwyn, yr hyn a ddyger yn echwyn.*

Mutuus, a, um : *A echwyner gan ei gilydd.*

M Y

Mya, æ, *Rhyw forbysg.*

Myacantha, æ, *Rhyw lysieuyn.*

Myagros, *Rhyw lysieuyn.*

Mycanius, *Arfoel.*

Mycopros, *Tomm llygod.*

Mydas, *Prŷ a fâg mewn ffa.*

Mydriasis, *Rhyw glefyd ar lygaid.*

Mygăle, es, *Llygoden y maes, llygoden gôch.*

Mylacris, dis, *Prŷ 'r blawd.*

Myle, es, *Gwreiddyn tafolen neu suran.*

Mylæcos, *Gleyn Duw 'r felin.*

Mylos, *Melin.*

Mymphur, *Gwerthyd y turnor.*

Myŏphŏnos, *Yr hyn a laddo lygod.*

Myoctŏnos, *Gwraidd yr* Aconitum *yr hwn a lâdd lygod ffrengig.*

Myopăro, ōnis, *Ysgafnllong morladron.*

Myŏpia, *Coegddelli, cibddelli. Twll llygoden.*

Myops, *Coegddall, cibddall.*

Myosōta, herba, *Clûst y llygoden.*

Myracanthon, *Morgelyn.*

Myrăpida, *Llysieuyn arogl-ber a elwir* Moschata.

Myriarches, *Blaenor a'r ddengmil.*

Myrias, ădis, *Myrdd, dengmil.*

Myrīca, æ, & Myrīce, es : *Y llysieubren a elwir* Taramix.

Myrrinus, i, *Y lamprai wrryw a'i dannedd allan o'i safn.*

Myriophyllum. vid. Herbas.

Myrmecias, *Rhyw faen gwerthfawr.*

Myrmecides, *Gweithwr cyfarwydd mewn mân bethau.*

Myrmecites, *Maen gwerthfawr ac ynddo lûn morgrugyn.*

Myrmecium, ii, *Prŷf coppyn tebyg i forgrugyn. Dafaden ddu fechan.*

Myrmicoleo, *Rhyw filyn a fŷ y morgrug.*

Myrmillōnes, *Chwareyddion cleddyfau.*

Myrŏbălănum, *Rhyw aeron yn yr* India *tebyg i cirin.*
Myrobrecharii, *Y rhai a enneiniwyd ag olew arogleer.*
Myrŏpōla, *Gwerthwr per aroglau ag eliau.*
Myrŏpōlium, *Marchnad yr olew.*
Myrothēcium, *Blwch eliau aroglber.*
Myrrha, æ, *Gwm aroglber a elwir Myrr.*
Myrrhis, *Y gegiden wenn, ceccyſen.*
Myrrhites, *Maen myrerid.*
Myrſenium, *Mâth ar ffenigl.*
Myrtatus, a, um: *wedi ei dymmheru â myrt.*
Myrtētum, i, *Lle y tyfo 'r myrtwydd.*
Myrteus, & Myrtidanus, a, um: *O'r myrt.*
Myrtinus, a, um: Idem.
Myrtoſelinos, *Y llyſieuyn Clûſt y llygoden.*
Myrtoſus, a, um: *Tebyg i'r myrt.*
Myrtus, i, *Myrtwydden.*
Mys, myos, *Crogen lâs, crogen ddu.*
Myſta, æ, *Hwn ſy hyfedr yn y grefydd.*
Myſtagōgus, *Pen deonglwr matterion crefydd.*
Myſterium, ii, *Dirgelwch, dirgeledd.*
Myſtĭcus, a, um: *Dirgel, cuddiedig, cyfrinachol.*
Myſtris, *Y pŷſg a elwir Morlygoden.*
Mythologia, *Yſpyſiad chwedlau dirgel, deongliad dammhegion.*
Mythos, *Chwedl.*
Myxa, æ, *Llyſnafedd y ffroenau.*
Myxaria, *Rhyw aeron coed a elwir Sebeſten.*
Myxos, *Pen canwyll.*

N A

Nabis, *Rhyw anifail yn* Æthiopia.
Nablium, ii, *Mâth ar offer cerdd.*
Nacæ, *Pannwyr brethyn.*
Næ, *Yn wir, yn ddiau, neud.*
Nænia, æ, *Galargerdd wrth farw neu gladdu vn, marwnad, galarnad, galarwawd. Oferwawd.*
Nævus, i, *Mann geni, ſiamp.*
Naiades, *Ellyllon a fo ynghylch ffynnhonnau ac afonydd.*
Nam, *Can, canys, am, o herwydd, oblegid, o achos.*
Nanciſcor, nactus ſum, *Ceiſio, cael, caffael.*
Nanque, *Am, can, o herwydd, oblegid.*
Nanium, *Gwreigan, gwaig fechan dêg, corres.*
Nanum, i, *Rhyw fâth ar leſtr.*
Nanus, a, um: *Corr, corryn, corres, nâr, ſypppyn o ddŷn, corrodyn.*
Naphtha, æ, *Rhyw bridd calchog, priddgiſt a lŷſg, mâth ar bŷg.*
Napīna, æ, *Gwely o faip, gardd faip.*
Napus, i, *Meipen, erfinen.* pl. *Maip, erfin.*
Narciſſus, i. vid. Herbas.
Narcoticus, a, um: *Yr hyn a wna i fan o'r corph gyſgu fel na chlywo ddim a wneler iddo.*
Nardum, i, & Nardus, i: *Rhyw lyſieulwyn yn yr* India *ac yn* Syria *a elwir Spicnard.*
Narica, æ, *Rhyw fâth ar bysgodyn bychan.*
Naris, is, *Ffroen, trwyn.*
Narrabilis, e, *Hydraeth, yr hyn a aller ei draethu a'i adrodd a'i fynegi.*
Narratio, ōnis, *Traethiad, traethawd, mynag, dangoſiad, adroddiad, eglurhâad, dywediad.*
Narratiuncula, æ, Dim. *Byrrſon, byrrchwedl, byrr draethawd.*
Narro, āre, *Dangos, traethu, mynegi, adrodd, dywedyd, yſpyſu.*
Narthēca, æ, & Narthecia, æ, *Mâth ar ffenigl.*
Narthecium, ii, *Blŵch neu gloer i gadw llyſiau neu eliau ynddaw.*
Narthex, *Rhyw lyſieuyn.*
Narus, pro Gnarus.
Naſamonites, *Rhyw faen gwyrthfawr.*
Narcaphum, *Rhyw bren yn yr* India.
Naſcor, natus ſum, *Geni, magu, tyfu, tarddu, dechreu, cael ei ddechreuad. Codi fel dŵr.*
Naſiterna, æ, *Lleſtr geneurwth a dyrntolau iddo.*
Nāſo, ōnis. vid. Naſutus.
Naſſa, æ, *Cryw, gwrthgryw, cawell pyſgotta.*
Naſtipanes, *Rhyw deiſennau llyſieuog.*
Naſtitioſi, Y *rhai a wêl yn well gydâ 'r bwyr nâ chenol dŷdd.*
Naſtocopi, Y *rhai a wna fara mangan llyſieuog.*
Naſtophagi, Y *rhai a fwytty 'r bara hwnnw.*
Naſturtium, ii, *Berwr.* vid. Herbas.
Nāſus, i, *Trwyn. Llymder ymadrodd, gwatwor, gwawd.* Naſi orbiculus, *Blaen y trwyn, trwynſwch.*
Nāſūtus, a, um: *Trwynfawr, trwynhir. Gwatworwr cymmen.*
Nāta, æ, *Merch.*
Nătābŭlum, i. vid. Natatorium.
Nătāles, ium, *Y cyff neu 'r llwyth y dêl vn o honaw, gwaedogaeth, gwelygordd.*
Nătālis, is, *Dydd genedigaeth.*
Nătālis, e, *A berthyn i enedigaeth, genedigol, anianol.*
Nătālitius, a, um: *A berthyn i enedigaeth vn.*
Nătātĭle, is, *Corllyn, lle y nofia 'r gwyddau a'r hwyaid, pwll y gwyddau, pwll yr hwyaid.*
Nătātĭlis, e, *A nofio, a fedre nofio.*
Natatitius, a, um: *A nofio.*
Natatio, ōnis, *Nawf, nofiad.*
Natator, ōris, *Nofiwr, nofiedydd.*
Natatorium, ii, *Nawfle, lle i nofio.*
Natatus, us, ŭi: *Nawf, nofiad.*
Nătes, is, & Nătes, ium: *Ffolen, pedrain, bontin.*

Natinatio. vid. Negotiatio.
Natinatores, *Negeſwyr. Dynion pryſur trafferthus.*
Nātio, ōnis, *Cenedl: y bobl a aned yn y wlad y trigant. Mintai, cenedlaeth bobl, ciwdawd.*
Nātiuitas, ātis, *Genedigaeth.*
Nātīvus, a, um: *Naturiol, anianol, y peth ſy yn vn wrth naturiaeth, cynhwynol, genedigol.*
Nāto, āre, *Mynych nofio, cerdded, morio, llongwrio, cael ei rwyfo.*
Natrix, īcis, *Dyfrneidr. Llyſieuyn a ſawyr bŵch geifr arno.*
Nātu, *wrth enedigaeth.*
Nātūra, æ, *Anian, natur, naturiaeth. Aelod dirgel dŷn neu beth arall.*
Naturālia, um, *Dirgelwch gŵr neu wraig.*
Naturalis, e, *Anianol, naturiol, wrth naturiaeth.*
Nātus, i, *Mâb.*
Nāuāle, is, *Gorſaf llongau, llongborth.*
Naualis, e, *A berthyn i longau.*
Nauarchis, idis, *Llong y pennaeth.*
Nauarchus, i, *Penllongwr, pennaeth llong, llywydd llong.*
Nauci, n.g. indeclin. *Bliſgyn cneuen, y croenyn neu 'r cyfwng ynghanol cneuen ffrangeg. Pob gwaelbeth dibris, megis crocu afal, yſgwihr yr ewinedd, ſeren brenn,* &c.
Naucifăcio, ĕre, *Dibriſio, diyſtyru, bychanu, bod heb wneuthur cyfrif o beth.*
Nauclērus, i, *Penllongwr, llywydd llong, meiſtr llong.*
Naufrăgium, ii, *Torriad llong, llongdorriad.*
Naufrăgor, āris, *Torri llong arno.*
Naufrăgus, i, *Hwn a ddiangodd wrth dorri llong, hwn y torrodd llong arno.*
Naufragus, & Nauifragus, a, um: *A foddodd wrth dorri llong.*
Nauia, æ, *Caſn vnpren, ceubal.*
Nauicella, & Nauicŭla, æ, *Llongig, yſgraff, cwch, yſgwin.*
Nāuicularia, æ, *Celfyddyd llongwriaeth, celfyddyd morwyr.*
Nāuicularius, ii: & Nauiculator, ōris. vid. Nauclerus.
Nāuigabilis, e, *Hylong, mordwyawl, llongwriawl, lle y cerddo llong, a aller ei fordwyo.*
Nāuigatio, ōnis, *Llongwriaeth, mordwyad, ymdaith môr, hwyliad llong ar fôr.*
Nāuĭger, a, um: *A ddygco long.*
Nāuigiŏlum, i, *Llong fechan, cŵch bychan.*
Nāuĭgium, ii, *Pob mâth ar long, pob mâth ar leſtr a fo ar ddŵr, llongwriaeth, llywiad llong.*
Nāuĭgo, āre, *Morio, mordwyo, llongwrio, hwylio llong, ymdaith ar fôr.*
Nāuis, is, *Llong, lleſtr môr, yſgoren, yſgorawg, yſgraph.*

N E
N E

Nāuĭta, æ. vid. Nauta.
Nāuitas, ātis, *Dyfalwch, eſgudrwydd, bywiowgrwydd.*
Naula, æ, & Naulium, ii. Idem quod Nablium.
Naulum, i, *Arian porth, cyflog porthweiſion.*
Naumachia, æ, *Câd ar fôr, llonggeintach, morgeintach, ymladd llongau: y lle bo'r gâd ar fôr.*
Naumachiarius, ii, *Rhyfelwr môr.*
Naumachiarius, a, um: *Perthynol i gâd ar fôr.*
Nāuo, āre; *Ymorcheſtu â'i holl egni, ymegnio, gwneuthur, cymmorth, gwneuthur ei oreu.*
Naupēgus, i, *Saer llong.*
Nauplius, ii, *Rhyw forbyſg.*
Nauſcio, is, it: *Pan ymegoro ffaen i egino.*
Nauſea, æ, *Chwant y cylla i ymgyfogi neu i chwydu, ffieidd-dra, cyfog, chwyd, gwrthwyneb cylla.*
Nauſeabundus, a, um: *A fo barod i chwydu, chwydlyd.*
Nauſeo, āre, *Chwennych ymgyfogi, bod ar chwydu, ffieiddio, alaru ar beth, dirmygu.*
Nauſeoſus, a, um: *A baro chwydu ac ymgyfogi.*
Nauſtibulum, i, *Cŵch gwenyn tebyg i long.*
Nauta, æ, *Moriwr, mordwywr, llongwr, merinwr.*
Nautēa, æ, *Y budreddi a ddêl allan o waelod llong, du'r cryddion. Rhyw lyſieuyn.*
Nauticus, a, um: *A berthyn i long neu forwyr.* Panis nauticus, *Bara llongau, bara deugrâs.*
Nautĭcus, i, *Meiſtr y llong.*
Nautĭlus, i, *Rhyw grogenbyſg.*
Nāvus, a, um, quod & Gnavus, *Cyflym, buan, bywiog, pybyr, hyfedr, eſgud, cyfarwydd.*
Naxia, æ, & Naxium, i: *Mâth ar agalen yn* Cyprus.

N E

Ne, Adverb. prohibendi, *Ni, nid, na, nac, nad.*
Ne, Conjunct. *Rhag, fel na.*
Ne, Aduerb. Interrogandi vel dubitandi, *Ai, a.*
Neades, *Rhyw aniſeiliaid yn* Samos.
Nebris, idis, *Hyddgen, croen carw.*
Nebrites, *Rhyw faen gwerthfawr.*
Nebrundes, *Offer cydio yr aniſeiliaid.*
Nĕbŭla, æ, *Cwmmwl gwynn bychan, wybren. Mygydarth gwynn yſgafn. Niwl, nifwl, niwlen, yſmwccau.*
Nĕbŭlo, ōnis, *Coegddyn, coegwr, coegyn, dihiryn, bril o ddŷn, drelyn.*
Nĕbŭlōſus, a, um: *Cymylog.*
Nec, *Na, nac.*
Necdum, *Nid etto, byd yn hyn.*
Necne, *Ai nid e, ai na ddo.*
Nĕcātor, ōris, *Lleiddiad, lladdwr.*
Neceſſarij, *Ceraint, cyfathrachwyr, anwyliaid.*
Neceſſarius, a, um: *Rhaid, anghenrhaid, rheidiol, anghenrheidiol, anhepcor, cyfreidiol, dir, anocheladwy.*
Neceſſe, & Neceſſum, *Rhaid, angenrhaid, dir, cyfraid.*
Neceſſitas, ātis, *Rhaid, anghenrhaid, cyfraid, angen, eiſiau, eiſiwed, anhepgorwch, rheidwy. Carennydd agos, cyfathrach anwylgu.*
Neceſſitūdo, ĭnis, *Rhaid, angen, anghenrhaid, eiſiau. Carennydd, cyfathrach, anwylder, cudeb, carwriaeth agos, teuluedd, cwlm cyfathrach.*
Neco, cŭi & cāui, āre: *Llâdd, lliaſu.*
Necrŏmantia, æ, *Dewindabaeth drwy alw ar y meirw.*
Necromanticus, i, & Necromantes, is, *Dewin a alwo ar y meirw.*
Nectar, ăris, *Diod hyfryd a ddywedid mai diod y duwiau ydoedd.*
Nectareus, a, um: *Anfarwol, dwŷwawl, peraidd, hyfryd.*
Necto, nexŭi, ĕre: *Clymmu, rhwymo, dirwyn, llâdd cwlwm, britho, cyfreſtru, yſnodennu, eirionynnu.*
Nĕcŭbi, *Rhag na bo yn vnman. Nid yn vnlle.*
Necunde, *Rhag o vnman. Nid yn vnman*
Necya, æ, *Rhyw ddefod arŵyl ar feddau'r meirw.*
Nĕcydalus, i, *Prŷf a drŷ yn ſidanbryf mewn chwech wythnos.*
Nĕcyomantia, æ. vid. Necromantia.
Nedum, *Nid yn vnig, chwaethach, llai o lawer.*
Nefandus, a, um: *Erchyll ſôn am dano, echryſlon, vthr, aruthr ei grybwyll.*
Nefarius, a, um: *Yſgymmun, echryſlon, melldigedig, drygionus, dygas, anfad.*
Nefas. n. g. indecl. *Peth ffiaidd dygas, echryſlon, peth erchyll vthr, echrys.*
Nefaſtus, a, um: *Aflwyddiannus, annedwydd.* vid. Dies.
Nefrens, dis, *Porchell wedi ei ddiddyfnu, porchellyn, paſg-hwch bâch. Mollt, myharen. Dŷn bâch aflafar.*
Negābundus, a, um: *Hwn a wado.*
Nĕgantia, æ: & Nĕgatio, ōnis, *Negyddiaeth, negyfaeth, nâg, pall, gommedd, gwâd.*
Negativus, a. um: *Negyf, negydd, a ro nâg.*
Negatōrius, a, um: *A berthyn i naccau.*
Negito, āre, *Mynych nagcau, mynych wadu, mynych ommedd.*
Neglectio, ōnis: & Neglectus, us, ŭi: *Eſgeuluſdra, dirmyg, diyſtyrwch, gwall.*
Neglectus, a, um: *A eſgeuluſer, a ddiyſtyrer, a ddibriſier, dirmygus, diyſtyr, eſgeuluſyn, digarad, heb ddarbod o hono, heb ofalu am dano.*
Negligens, tis, *Eſgeulus, gwallus, gwellygus, diddarbod, difraw, diofal, annyfal.*
Negligentia, æ, *Eſgeuluſdra, diofalwch, difraw-wch, gwall, gwalluſdra, anymgeledd, diyſtyrwch, dirmyg.*
Neglĭgo, lexi, ĕre: *Eſgeuluſo, dibriſio, difrawu, gwallygu, diddarbodi, bod yn ddiofal, diyſtyru, dibriſio, dirmygu, bod yn ddieſgeulus ddifraw, bod heb ymgeleddu.*
Nĕgo, āre, *Naccáu, gwadu, gommedd, pallu, gwrthod, rhoi nâg.*
Nĕgōtialis, e, *Negeſawl, perthynol i farſiandiaeth.*
Negotiatio, ōnis, *Maſnach, marchnadaeth, marſiandiaeth, negeſwriaeth, pryniad a gwerthiad.*
Negotiator, ōris, *Negeſwr, negeſawl, negeſydd, marſiandwr, maſnachwr, vn ar neges.*
Nĕgōtiŏlum, i. Dim. à Negotium.
Nĕgōtior, āris, *Marſiandiaeth, maſnach, marchnatta, porthmennaeth, negeſeua, bod mewn trafferth.*
Negotiōſus, a, um: *Llawn trafferth, llawn negeſau, trallodus, trafferthus, mawr ei drallod, mawr ei drybeſtod, poenus.*
Nĕgōtium, ii, *Neges, trafferth, trallod, blinder, blinedd, pelrhe, cymmelrhi, tres, llafur, trybeſtod.*
Nēmo, ĭnis, *Neb, nebun, nebawd, neb dŷn.*
Nĕmŏralis, e, & Nĕmŏrenſis, e, *Perthynol i goed, coedawl, o goed.*
Nemoriuagus, a, um: *Coedgrwydr, a grwydro yn y coed.*
Nemorōſus, a, um: *Coedog, llawn coed.*
Nempe, *Yn wir, yn ddiau, ſef, ys ef yw.*
Nĕmus, ŏris, *Coed, coedfa, coedwig, llwyn, irlwyn, glaſlwyn, glaſwydd.*
Nenuphar. vid. Herbas.
Neo, neui, ēre: *Nyddu, cyfrodeddu edafedd.*
Neogamus, i, *Gŵr newydd weddog, newydd briodi, priodfab, priodasfab.*
Neomēnia, æ, *Amſer y newyddloer, lleuad newydd.*
Neophytus, a, um: *A blannwyd yn ddiweddar, vn newydd droi i'r ffydd, newyddblan.*
Neoptŏlĕmus, *Rhyfelwr newyddien.*
Neotericus, a, um: *Vn newydd diweddar*
Nepa, æ, *Sarph, rhywogaeth o'r* Aconitum.
Nepenthe, es, *Y ddidriſt, llyſieuyn da yn erbyn triſtwch.*
Nĕpĕta, vel Nepĭta, æ, *Rhyw lyſieuyn.*
Nephalia, ōrum, *Gwlêdd gwŷr ſobr lle ni bo dim gwin, ond bwyd.*
Nephele, es, *Cwmmwl, wybren.*
Nephelides, *Mannau bychain yn y llygaid.*
Nephritis, *Dolur o arennau'r cefn, y toſtedd o'r cefn.*
Nephriticus, a, um: *Clâf o arennau'r cefn.*

Nĕpos, ōtis, Mab mab neu ferch, ŵyr. Nai. Gloddeſtwr, wttreſwr. Nepotes, y to neſſaf ar ô', bil, heppil, hiliogaeth, eſillydd, ŵyrion, goreſgynnydd, Twf blwyddyn y gwinwydd a dorrir ymmaith.
Nepotatus, us, ûi: Gloddeſt, wttres, oferdraul.
Nepotinus, a, um: Rhy dreulgar, wttreſwr.
Nepōtor, āris, wttreſa, gloddeſt, oferdreulio.
Neptis, is, wyr o ferch, nith.
Nepus, Swga, aflan.
Nequa, Rhag i neb.
Nequâ, Rhag mewn vnmodd.
Nequalia, Colledion.
Nequam, Drygddyn, drygionus, anfadwr, dirras, coegyn, dihiryn, anlladwr, wttreſwr.
Nequando, Nid vn amſer, rhag vn amſer.
Nequaquam, Ni, nid, nag ê ddim, nag ê.
Neque, Na, chwaith.
Nequeo, quiui, īre: Nis gallaf.
Nequicquam, Yn ofer, vn grenyn.
Nequino, are, Gwadu, gommedd. Bod yn ddiriaid.
Nēquior, Gwaeth, dyrraſach.
Nēquis, qua, quid vel quod: Rhag i neb, fel na bo i neb.
Nequiſſimus, ſuperlat.
Nēquitia, æ, & Nequities, ei: wttres, gloddeſt, drythyllwch, anlladrwydd, dyrraſedd, direidi, drygioni. Gwall, eſgeulusdra.
Nērita, æ, Mâth ar grogenbyſg.
Nerium, ii, Rhyw brenn.
Neruia, æ, & Neruium, ii, Tant telyn neu grwth.
Neruoſitas, ātis, Giewynnogrwydd, cefnogrwydd, cryfder, nerth, gewynnau.
Neruoſus, a, um: Gewynnog, a gieu iddo, gieulyd, cefnog, cadarngryf, nerthog, cryf.
Nervulus, i, Gewyn bychan, llinyn, tant.
Nervus, i, Gewyn, gieuyn, cefnogrwydd, nerth, dewredd, gallu. Tant crwth neu delyn. Gwialen gŵr. Gewynnau llyſiau. Hual, troedog, burwy. Llinyn bwa, llinyn taſl.
Neſcio, īre, Ni wn i, bod heb wybod, bod yn ddiwybod.
Neſcius, a, um: A fo heb wybod, yr hwn ni wypo.
Neſſotrophium, Lle cadwer bwyaid iw peſgi.
Nete, Y ſeithfed tant o'r delyn.
Neu, Rhag i, na, nac chwaith.
Neue, Na, nac chwaith.
Neuōlo, pro Non volo.
Neuricus, a, um: A fo clâf o'r giewynnau.
Neurobāta, æ, Llambidydd a redo ar râff.
Neuter, tra, um: Na'r naill na'r llall, nid yr vn o'r ddau.
Neutiquam, Nid, nac ê ddim, nid dim.
Neutralis, e, Ni pherthyn i'r vn o'r ddau.
Neutro, Nid yr vn o'r ddwyffordd.
Neutrōbi. Idem.
Nex, nēcis, Marwolaeth o anfodd, llaith, lladdiad.
Nexilis, e, Hyglwm, hyrwym, hawdd ei glymmu a'i rwymo. Rhwym, wedi ei weithio yn gaeadrwym.
Nexo, āre, Mynych glymmu, mynych rwymo.
Nexus, us, ûi: Rhwym, rhwymiad, cwlm. Tro, cylchdro.

NI

Ni, Eithr, onid, oni bydd, oddieithr.
Nicerocianum, Ennaint aroglber.
Nicetēria, ōrum, Gobrwyon am oruchafiaeth, tâl pwyth gorfod.
Nictatio, ōnis, Caead llygad, tarawiad llygad, yſmicciad llygaid.
Nicto, is, ĕre, Gwyntio fal bytheiad, olrhain, edryweddu.
Nicto, āre, & Nictor, āris: freq. à Niueo: Yſmiccian llygaid, llygatgammu, amneidio â llygad, cau llygaid, gogau llygaid, darren, heppian.
Nidāmentum, i, Nythfa, lle y nytha'r adar.
Nideo, ēre, Diſgleinio, diſgleirio. Rhoi aroglau, ſawrio.
Nidifico, āre, Nythu, gwneuthur nyth.
Nidificus, a, um: Hwn a wna nyth.
Nīdor, ōris, Aroglau peth yn lloſgi neu yn pobi neu yn deifio, drygwynt, drygſawr; drwg arogl, drewiant. Yſgyrnygiad dannedd. Diſgleirdeb.
Nidŭlor, āris, Nythu, eiſtedd ar wyau.
Nidulus, i, Nythan.
Nidus, i, Nŷth, nythlwyth, yr adar yn y nŷth. Lleſtr fel nŷth. Cloer.
Nīgella, æ. vid. Herbas.
Nīgellus, a, um: Gorddu, godywyll.
Nīger, gra, um: Du, gwrm, tywyll, pyglw. Marw, niweidiol, drygionus, anfad.
Nigrēdo, inis. vid. Nigritia.
Nigrēfăcio, ĕre, Duo, gwneuthur yn ddu.
Nigreo, ēre: & Nigreſco, ĕre: Duo, bod yn ddu, myned yn ddu.
Nigrīto, āre, Bod yn orddu, bod yn dywyll.
Nigritia, æ, & Nigrities, ei, & Nigritudo, ĭnis: Duedd, duder.
Nigro, āre, Duo, gwneuthur yn ddu, bod yn ddu.
Nihil, Dim, diddim, peth heb ddim, anoberi, bûdd eilw.
Nihilifacio, ĕre, Bychanu, dirmygu, diyſtyru, bod heb priſio dim ar beth.
Nihilipendo, ĕre. Idem.
Nihilominus, Er hynny i gŷd, nid anllai.
Nihilum, i, Dim, diddim, bûdd eilw, bowbeth, peth heb ddim.
Nil, pro Nihil.
Nilion, Rhyw faen gwerthfawr.
Nilum, pro Nihilum.
Nimbātus, a, um: wedi ei enneinio ag olew peraidd.
Nimbifer, a, um: A ddygco ddihinedd a thymmeſtl.
Nimbōſus, a, um: Tymmeſtlog, llawn dihinedd, cymylog, cawodog.
Nimbus, i, Cawod fawr o law, tymmeſtl, dihinedd, chwa fawr o wynt.
Nimiĕtas, ātis, Rhyſedd, gormodd, gormodedd, rhwy.
Nimiopere, Yn ormodd, yn fawr heb wedd.
Nimirum, Iê yn wir, yn ddiau, ſef yw hynny.
Nimis, Yn rhwy, yn rhyfawr, yn ormodd.
Nimium. Idem.
Nimius, a, um: Rhyw, rhy, rhyfawr, gormodd.
Ningo, vel Ninguo, xi, ĕre: Odi, bwrw eiry.
Ninguidus, a, um: Eiryog.
Ninguis, is, Eiry.
Niptrum, i, Ennaint ddŵr, golchfa.
Niſi, Onid, eithr, namyn, oddieithr, pe nad.
Niſus, i, Mâth ar eryr, llymyſten, gwepia, hebog.
Niſus, us, ûi: Ymorcheſt, egni, llafur i wneuthur peth.
Nitedula, æ, Y gyfarwydd, prîf a ddiſgleiria'r nôs. Mâth ar lygoden.
Nitella, æ, Diſgreirdeb, llewychiad, dillynder, gloywder, y manbethau gloywon ſy mewn tywod.
Nitĕo, ēre, Bod yn ddillyn, bod yn binge, bod yn boyw, ymheywi, bod yn wŷch, diſgleirio.
Nitibundus, a, um: A fo yn ymegnio.
Nitidiuſculè, Yn lledſyw, yn owych, yn ddillyn.
Nitido, āre, Gloywi, pingcio, hoewi.
Nitor, ōris, Gloywder, hoywder, dillynder, hoywedd, gwychder.
Nītor, ĕris, nixus & niſus: Ymegnio, ymorcheſtu, gwneuthur ei oreu. Pwyſo ar beth, rhoi ei bwys ar beth. Rhoi coel ar, rhoi ei oglud ar, rhoi ymddiried mewn peth.
Nitraria, æ, Lle y tŷf y Nitrum.
Nitratus, a, um: Cymmyſgedig â Nitrum.
Nitroſus, a, um: Ac aroglau Nitrum arno.
Nitrum, i, Nitr, rhyw ddefnydd tebyg i halen.
Niualis, e, & Niuarius, a, um: A berthyn ei eiry, eiryog, eiryawl.
Niuatus, a, um: wedi ei oeri ag eiry.
Niucus, a, um: Fal yr eiry, gwyn fel eiry, eiryog.
Niuōſus, a, um: Eiryog, llawn eiry.

 Nix,

Nix, nĭuis, Eiry, ôd.
Nixor, āris. Idem quod Nitor, ĕris.
Nixurio, īre, Ymegnio, ymorchestu yngbylch peth.
Nixus, i, Rhyw seren.
Nixus, us, ŭi: Genedigaeth dŷn bâch, esgor. Egni, ymwrwst, ymorysgwr.

N O

No, āre, Nofio.
Nŏbĭlis, e, Hynod, honnaid, a phawb yn ei adnabod, rhagorol, nodol, enwog, bonheddig, diledryw, dyledog.
Nŏbilitas, ātis, Hynodrwydd, dyledowgrwydd, bonedd, boneddigrwydd. Parch, goddawgrwydd, ardderchowgrwydd, vrddas. Clôd, mowrson.
Nōbilito, āre, Gwneuthur yn hynod, gwneuthur yn fonheddig, hynodi, dwyn i gymmeriad, dwyn i anair.
Nōbiscum, Gydâ ni.
Nŏcens, tis, Niweidiol, drygionus, argyweddus: euog.
Nŏceo, ēre, Niweidio, argyweddu, briwo, colledu.
Nocīvus, a, um: Niweidiol, drygionus, a wna ddrwg.
Noctescit, Mae 'n nos; mae 'n tywyllu.
Noctifer, a, um: Seren y nôs.
Noctifuga, A ffo rhag y nôs.
Noctilūca, æ, Lloergan, lleuad gannaid. & Idem quod Cicendula.
Noctiuăgus, a, um: A grwydro 'r nôs, a gerddo yr nôs, a rodio 'r nôs.
Noctu, Y nôs, liw nôs, o hyd nôs.
Noctua, æ, Tylluan, dylluan.
Nocturnus, a, um: Nosawl, a berthyn i'r nôs.
Nocuus, a, um. vid. Nocivus.
Nōdatio, ōnis, Clymmiad.
Nōdia, æ, Rhyw lysieuyn.
Nōdo, āre, Clymmu, llâdd cwlwm, byddaglu.
Nōdōsus, a, um: Clymmog, cymmalog, cygnog, rhwystrus gan glymmau.
Nōdulus, i, Cwlwm bychan.
Nōdus, i, Cwlwm, cwlm, clwm, byddag, cwgn, cymmal. Peth rhwystrus, anhawdd ei ddattod.
Noegæum, i, Ffunen wyneb, rhyw ddilledyn.
Nŏēma, ătis, Gwers, ymadrodd.
Nola, æ, Clochig, clôch fâch.
Nŏlo, nonuis, nolui: Bod heb fynnu, ni fynnaf.
Nomæ, ārum, Hên weliau, hên ddoluriau.
Nomarcha, æ, Penswyddog.
Nōmen, ĭnis, Enw, henw. Vrddas, vrdduniant, anrhydedd.
Nōmenclatio, ōnis, Cyfrif o henwau neu gyfenwau pethau.
Nomenclator, & Nomencalator, ōris: Hwn a wypo enwau, ac a'i galwo erbyn eu henwau, geilwad, rhyw swyddog.
Nōmenclatūra. vid. Nomenclatio.

Nominātim, Erbyn ei henw, wrth ei henw, yn enwedigol, yn hendant.
Nominatio, onis, Enwad, appwyntiad.
Nominatus, a, um: Enwedig. Enwog, clodfawr.
Nominito, āre, Mynych enwi.
Nōmino, āre, Enwi, henwi, rhoi henw ar beth, crybwyll am beth.
Nomisma. vid. Numisma.
Nŏmŏdidactes, Hwn a ad ysgo 'r gyfraith.
Nŏmŏphylax, Ceidwad llyfrau 'r gyfraith.
Nomotheta, æ: & Nomothetes, æ: Rhoddwr cyfraith, gosodwr cyfraith.
Non, Na, nac, ni, nid, nis.
Nonæ, ārum, Y dyddiau nesaf ar ôl calan pob mis.
Nōnāgēnarius, a, um: Dengmlwydd a phedwar vgain oed, y degfed a phedwar vgain.
Nōnăgēsimus, a, um: Y degfed a phedwar vgain.
Nonagies, Dengwaith a phedwar vgain.
Nonaginta, Naw deg, deg a phedwar vgain.
Nonarius, a, um: A berthyn i naw.
Nonassis, vel Nonussis, Nawpwys.
Nondum, Nid etto.
Nongenti, æ, a, Nawcant.
Nonne, Onid? pond? ponid? onid ê, ai nid ê?
Nonnihil, Ychydig, peth, talm, tachwedd.
Nonnullus, a, um: Rhyw vn, rhyw beth, rhyw.
Nonnunquam, weithiau, ymbell waith, ryw amser.
Nonnusquam, Yn rhyw le, yn rhyw fan.
Nonus, a, um: Nawed, nawfed.
Nonuncium, ii, Pwys naw wns.
Nonussis. vid. Nonassis.
Norma, æ, Rheol, ysgwîr, lluniawdr.
Normalis, e: & Normatus, a, um: A wneler wrth yr ysgwîr, a wneler wrth y llinyn.
Normŭla, æ, Rheolig, ysgwîr fechan.
Noruegia, æ, Llychlyn.
Nos. pl. ab Ego. Ni, nyni.
Noscitabundus, a, um: Gwybodus, yn gwybod, yn chwennych gwybod.
Noscito, āre, Ceisio gwybod, ystyried er mwyn cael gwybod.
Nosco, nōui, ĕre: Gwybod, adnabod.
Nŏsŏcomion, Ysbytty cleifion.
Nosmet, Ni ein hunain.
Noster, tra, um: Ein, einom, eiddom, einym.
Nostras, ātis, A fo o'n gwlâd ni, o'n tylwyth ni, o'n plaid ni.
Nŏta, æ, Arwydd, nôd, amlygyn, mann, stamp. Hort, anair, sarhâad.
Nŏtabilis, e, Hynod, nodol, nodedig, honnaid, hyspys.
Nŏtārius, ii, Ysgolhaig a wna ysgrifennadau, ysgrifennydd.
Notatio, ōnis, Nodiad, yspysiad, daliad sulw, ystyriaeth.
Notesco, ĕre, Bod yn adnabyddus, myned yn gydnabyddus, mynd mewn cydnabod, bod yn hynod, bod yn hyspys.
Nothia, ōrum, Rhoddion neu dda a rodder i blant ordderch.
Nothus, i, Bastardd, mab ordderch, mab llwyn a pherth, gordderchfab. Gau, ni bo cywir.
Notiæos, Mêr, madruddyn y cefn.
Notifico, āre, Peri gŵybod, peri yn hyspys.
Notinghamia, æ, Din obam. Mat. West. Tŷ ogawg. Asserius.
Nōtio, ōnis, Gwybodaeth, deall, cydnabyddiaeth, ymwybod, ymwybod a hawl cyfraith.
Nōtitia, æ, Gwybod, gwybodaeth, gwybyddiaeth, cydnabod, cydnabyddiaeth, deall.
Nŏto, āre, Nodi, arwyddo, dal sulw, honni, profi, ceryddu, sarhau, cyhuddo, hortio, difenwi.
Notoria, Arwyddion, tystion.
Notoriè, Yn honnaid, yn hyspys.
Notorius, a, um: Adnabyddus, hyspys, honnaid.
Nōtus, a, um: Honnaid, hynod, adnabyddus, gŵr nod, enwog.
Notus, i, Deheuwynt.
Nŏuacula, æ, Ellyn, cyllell.
Nŏuale, & Noualis, is, Tir a ardder bob ail flwyddyn, tir newydd aredig, branar, tir âr, tir gŵydd, tir adŵydd.
Nŏuātio, ōnis, Newyddiad, adnewyddiad.
Nouelletum, Gwinwydden a dyfodd yn ddiweddar.
Nouello, āre, Aredig tir gŵydd, plannu coed newydd.
Nŏuem, Naw.
Nŏuember, bris, Mis Tachwedd.
Nŏuenarius, a, um: O'r naw, nawfed.
Nŏuendialis, e, A fo dros naw niau.
Nouendium, ii, Yspaid naw diwrnod.
Nŏueni, æ, a, Naw.
Nouerca, æ, Llysfam, mam ynghyfraith, elldrewyn.
Nouercor, cāris, Chwarae 'r llysfam.
Nŏuies, Nawaith, nawgwaith.
Nŏuissimus, a, um: Diwethaf, olaf, gwaelaf.
Nŏuitas, ātis, Newydd-der, newydd, newydd-deb, codiad newydd.
Nouiter, Yn newydd, o newydd, yn ddiweddar.
Nouitius, a, um: Newyddian, newydd, newydd wneuthur, diweddar.
Nŏuo, āre, Newyddu, adnewyddu, amgenu, newidio cyflwr peth.

Nŏuus, a, um: Newydd, ir, dieithr, anghynnefin.

Nox, noctis, Nôs, nosweith. Angau.

Noxa, æ, Niweid, argywedd, asgen, drwg, adwyth, briw, echrys, colled. Bai, cerydd, cosp.

Noxiōsus a, um: Niweidiol, adwythig, llawn colled a niweid.

Noxius, a, um: Niweidiol, argyweddus, drygionus, colledus, beius, euog.

N V.

Nūbēcŭla, æ, Cwmmwl bychan, tristwch wyneb, cwmmwl ar wyneb.

Nūbes, is, Cwmmwl, wybren. Gwrthwyneb. Annhudd, gorchudd. Beth bynnag a luddio i beth ddyfod i oleuni.

Nūbĭfer, a, um: A ddwg gymmylau, cymmylog.

Nubifŭgus, a, um: A yrro ymaith gymmylau.

Nubigena, æ, A genedlwyd o gwmmwl.

Nubilar, is, & Nubilarium, ii, Tŷ y dygcer ŷd iddo rhag glaw.

Nūbilis, e, Addfed i'w phriodi, mewn oedran priodi.

Nubilo, āre, Tywyllu, cymmylu, caddugo.

Nubilosus, a, um: Cymmylog, llawn cymmylau.

Nubilum, i, Cwmmwl, tywyllni, caddug.

Nubilus, a, um: Cymmylog, tywyll. Trwm, trist, digus, gygus, cuchiog, anfoddog.

Nūbo, psi, ĕre: Priodi o ferch, gwra, gwrhau, priodi gŵr. Cuddio, gorchuddio.

Nŭcāmentum, i, Attwf, cenawon cyll a choed eraill.

Nŭcetum, i, Collwyn, celli, lle y tyfo cyll.

Nŭceus, a, um: A berthyn i gnau, cneuennog.

Nŭcifrangibŭlum, i, Gefail gnau.

Nucleus, i, Cnewyllyn, cnywyll.

Nŭcŭla, æ, Cneuennig.

Nūdatus, a, um: wedi ei noethi, noeth, amnoeth, llymsi.

Nudipes, ĕdis, Troednoeth, diarchen.

Nuditas, ātis, Noethni, noethder, llymder. Prinder, eisiau.

Nudiusquartus, Er ys pedwar diwrnod.

Nudiusquintus, Er ys pum nhiwrnod.

Nudiustertius, Er ys tridiau, echdoe.

Nūdo, āre, Noethi, dynoethi, diarchenu, dihatru, diosg, datguddio, llymhau.

Nudus, a, um: Noeth, hynoeth, dynoeth, llwm, hylwm, llymsi, noethlummyn, amnoeth. Heb gladdu, marw, ag eisiau arno.

Nūgamentum, i, & Nugæ, ārum: Gwagchwedlau, oferchwedl, coegchwedl, arabedd, ffiloreg, coegbeth, gwaelbeth.

Nūgalis, e, & Nugatorius, a, um: Arabaidd, ofer, gwâg, salw, coeg, diddim, diddefnydd, gwagsaw, gorwag.

Nūgator, ōris, Oferddyn, dyn gwagsaw, arab.

Nugax, ācis, Un yn gwagsiarad, un oferchwedl, un gwagchwedl.

Nugigerulus, a, um: Arweinwr chwedlau.

Nugivendus, i, Gwerthwr coegbethau gwaelion.

Nūgor, āris, Ofera, gwneuthur coegbethau, dywedyd coegchwedlau.

Nullātĕnus, Nid yn unman, nid yn unlle.

Nullus, a, um: Neb, nebun, dim, nid un. Dibris, heb dalu dim.

Num, Ai, a, ai ynteu.

Numnam. Idem.

Nūmārius, a, um: A berthyn i arian.

Nūmatio, ōnis, Llawnder o arian, andler o arian.

Numātus, a, um: Llawn arian, ariannog, cyfoethog.

Nŭmellæ, ārum, Pilwri, Rhigod, cyffion i gospi drwgddynion.

Nūmen, ĭnis, Gallu ac ewyllys a mowredd Duw, Duw, y Duwdod.

Nŭmĕrābilis, e, Hyrif, rhifadwy, a aller ei rifo.

Numeralis, e, A berthyn i gyfrif, cyfrifol.

Numeratim, Dan rif.

Numeratio, ōnis, Rhifiad, cyfrifiad.

Numerator, ōris, Rhifwr, cyfrifydd.

Numeratus, a, um: wedi ei gyfrif, dan rif.

Numeratò, Aduerb. Yn barod, ger llaw, dan rif.

Numero, āre, Rhifo, cyfrif. Gwneuthur cyfrif o beth.

Numerosè, Yn aml o rifedi, dan rif.

Numerosus, a, um: Aml o rifedi, hyn a wnaed wrth rif a mesur. Aml, llawer, lliosog.

Nŭmĕrus, i, Nifer, rhif, rhifed, rhifedi, cyfrif, eirif. Cytgerdd, cerdd blethedig, cymmhleth cerdd, pennill o gerdd. Mintai o bethau, lliaws. Parch, cyfrif, cymmeriad, cymmyrredd.

Numisma, ătis. Vide Numus. Arian bâth.

Nummarius, &c. Vi. Numarius, &c.

Nūmōsus, a, um: Cyfoethog o aur ac ariant.

Numularia, æ. Vi. herbas.

Numularius, ii, Bathwr arian, ariannwr.

Nūmŭlus, i, Ceiniog fechan, ceiniogan.

Nūmus, i, Da bathol, mwnai, arian bâth.

Nunc, Yn awr, yr awrhon, bellach, weithian.

Nuncia, æ, Cennadwraig, mynagwraig.

Nunciatio, ōnis, Cennadwri, mynag, y gair, sôn.

Nunciator, ōris, Mynegydd, adroddwr.

Nuncio, āre, Mynegi, dywedyd chwedl, dwyn newyddion, adrodd.

Nuncium, ii, Chwedl newydd, newyddion, mynag, rychwedd!, cennadwri.

Nuncius, ii, Cennad, mynegwr, dygwr newyddion.

Nuncubi, Lle mynner.

Nuncupatio, ōnis, Adroddiad, datganiad, dywediad, mynegiad, cyhoeddiad, enwad.

Nuncupatiuum testamentum, Llythyr cymmyn ar dafod leferydd.

Nuncŭpo, āre, Enwi, galw erbyn ei henw, datgan yn eglur, cyhoeddi yn olau, traethu allan, adrodd.

Nundinæ, ārum: Ffair, marchnad.

Nundinālis, e, Marchnadawl, a berthyn i farchnad.

Nundinarius, a, um. Idem.

Nundinātio, ōnis, Marchnattáad, pryniad a gwerthiad.

Nundinator, ōris, Marchnattawr, porthmon.

Nundinor, āris, Marchnatta, porthmonna, prynu a gwerthu yn y farchnad, arwerthu, gwneuthur masnach,

Nundinum, i. Idem quod Nundinæ, ārum.

Nunquam, Erioed negatiue, byth negatiue. Erioed ni bu, byth ni bydd.

Nunquando, A fu erioed, a fydd byth, a fu neu a fydd un amser.

Nunquis, quæ, quod, vel quid: Pwy, pa beth, a oes neb, a oes dim, a fu, a fydd, &c. neb neu ddim.

Nuo, ĕre, Amneidio â phenn.

Nūper, Yn hwyr, yn ddiweddar, nid oes nemmor, gynneu.

Nūperrimè, Yn ddiweddar iawn, yn hwyr iawn.

Nuperus, a, um: A fu neu a wnaed yn ddiweddar.

Nupta, æ, Y wraig newydd briodi, y wraig newydd weddog, y briodferch, y briodasferch.

Nuptiæ, ārum, Priodas, neithior.

Nuptialis, e, A berthyn i briodas neu neithior.

Nuptialitius, a, um. Idem.

Nupturio, īre, Chwennych priodi, hiraethu am briodi.

Nuptus, us, ŭi: Priodas, neithior.

Nūrus, us, ŭi: Gwraig mab un, merch yn y gyfraith, gwaudd. Gwraig neu ferch, gwraig briod.

Nuspiam, & Nusquam, Nid yn unman, nid yn unlle.

Nūtatio, ōnis, Heppian fel un yn gogysgu.

Nuto, āre, Pengammu, ysgwyd pen, heppian, pentwyno, gogwyddo, gogwympo, ysgog, bod yn sefyll, haldian.

Nutribilis, e, Hyfaeth.

Nutricatio, ōnis, & Nutricatus, us, ŭi: Magwriaeth, magiad, maeth, meithrin.

Nutrico, āre, & Nutricor, āris. Vide Nutrio.
Nutricŭla, æ. Dim. à Nutrix.
Nutrīmen, ĭnis, et Nutrimentum, i, Maeth, magwriaeth, meithrin, llaniaeth, ymborth, cynheiliaeth.
Nutrio, īre, Magu, maethu, meithrin.
Nutritia, ōrum, Cyflog mammaeth.
Nutritius, ii, Tadmaeth.
Nutritor, ōris, Magwr, magai, maethydd.
Nutritus, us, ŭi: Magiad, maeth, magwriaeth.
Nutrix, īcis, Merolaeth, mammaeth, magai, magwraig. Magwraethle, lle mager coed i'w plannu. Nutrices, Yw bronnau gwraig.
Nūtus, us, ŭi: Amnaid a wnelo vn a'i lygad neu â'i ben, munud. Ewyllys vn, bodd. Gogŵydd, gogŵyddiad.
Nux, nŭcis, Cneuen, pob aeron caledfisg.

N Y.

Nyctălops, Yr hwn a wŷl yn dda 'r dydd, ac yn waeth yr hwyr, ac ni wyl ddim y nôs.
Nyctoris, īdis, Ystlum.
Nycticŏrax, Brân nos.
Nyctilops, Rhyw lysieuyn.
Nympha, æ, Priodferch; priodasferch. Gwenyn ieuangc cyn hedeg.
Nymphæa, æ. Vi. herbas.
Nymphæum, i, Ennaint dwr, golchfa, ymdrochfa.
Nymphus, i, Priodfab, priodasfab.
Nysia, æ, Mâth ar eiddiorwg.
Nyssa, æ, Gollyngfa y rhedegwyr, dechreu yr yrfa.

O B.

O, O, oh, och, ochan, wb, gwae fi.
Ob, Am, er mwyn, o herwydd, o achos: o flaen, yn erbyn.
Obăcerbo, āre, Digio, gwneuthur yn ddig.
Obăcĕro, āre, Cau genau vn, fal na allo ddywedyd ei chwedl.
Obæratus, a, um: A rwymer ag ernest, vn mewn dled.
Obambŭlo, āre, Rhodio gyferbyn ag vn, rhodio amgylch, gorymddaith ynghylch.
Obăresco, ĕre, Cwbl sychu, amgrino.
Obarmo, āre, Arfu, arfogi.
Obăro, āre, Aredig o amgylch.
Obāter, tra, um: Gorddu, godywyll.
Obaudio, īre, Bod yn anhawdd gantho glywed, bod heb fynnu clywed.
Obba, æ, Costrel, cunnach, potten.
Obbĭbo, ĕre, Yfed y cwbl ar vn trafiwngc.
Obbrūteo, ēre, & Obbrutesco, ĕre, Mynd yn ddiddeall fal anifail, anifeileiddio, gorphwyllo.
Obcæco, &c. Vi. Occæco, &c.
Obcantatus, a, um: Wedi ei hgatynu.
Obcænus, a, um: A arwyddoccao aflwydd a ddêl.
Obdo, dĭdi, ĕre: Ymhyrddio yn erbyn, gwthio at, trosolio drws, dodi at.
Obdormio, īre, & Obdormisco, ĕre, Cysgu yn drwm, dargwsg, darhun.
Obduco, duxi, ĕre: Gorchuddio, anhuddo, gwisgo â rhyw beth, dwyn yn erbyn, dwyn oddiamgylch.
Obductio, ōnis, Gorchudd, gorchuddiad, anhudd.
Obducto, āre, Mynych orchuddio.
Obductus, a, um: wedi ei orchuddio, dan orchudd, wedi ei anhuddo, dan anhudded, wedi ei wisgo drosto.
Obdulcesco, ĕre, Bod yn felus o amgylch, ambereiddio.
Obdūreo, ēre, & Obduresco, ĕre, Caledu, bod yn galed, mynd yn galed.
Obdūro, āre, Caledu, gwneuthur yn galed.
Obēdiens, tis, Vfudd, gostyngedig.
Obedientia, æ, Vfudd-dod, gostyngeiddrwydd.
Obēdio, īre, Vfuddhau.
Obĕdo, ĕre, Bwytta neu ysu o amgylch, ysu, difa.
Obeliscus, i, Rhyw faen mawr pedrogl, honbraff, blaenfain.
Obelus, i, Bêr, llinell a dynner wrth ysgrifennu, gwialen, saeth.
Obeo, ire, Myned i, cerdded at, mynd ynghylch, bod ger llaw, bod yn bresennol, dyfod i, dyfod ar, marw, terfynu, darfod, ymachludd.
Obĕquito, āre, Marchogaeth o amgylch.
Oberro, āre, Crwydro, gwibio, myned hwnt ac yma, darymred o le bwygilydd, cyfeiliorni, gwneuthur ar fai.
Obesco, āre, Pesgi yn dew, abwydo, porthi.
Obesitas, ātis, Tewder, brasder.
Obesus, a, um: Wedi ei ysu o amgylch, tew, brâs, hurt.
Obex, ĭcis, Trosol drws, bôllt, bôllt clo, cliccied, y peth a fwrier ar y ffordd i rwystro, rhwystr, lluddias, attal.
Obfirmatus, a, um: Anhydyn, cyndyn, gwydn, ystyfnig.
Obfirmo, āre, Ymgadarnhau, ymwydnhau, cymmeryd meddwl cyndyn, mynd ynghylch peth oddifrif.
Obgannio, īre, Hustyng, sisial yn y glûst, mynych ddywedyd, sisyfwl, baldordd.
Obhæreo, hæsi, ēre: Glynu wrth, ymlynu.
Obherbesco, ĕre, Tyfu i fynu fel llysiau.
Obhorreo, ēre, Erchyllu, hyllu, bod yn hyll.
Obiăceo, ēre, Gorwedd ynghylch, gorwedd yn erbyn, gorwedd o flaen, gorwedd ar y ffordd.
Obiectaculum, i, Y peth a roer ar ffordd vn i'w luddias ym mlaen, rhwystr, lluddias.
Obiectamentum, i, & Obiectatio, ōnis, Dannod, edliwiant, edliwiad.
Obiecto, āre, Mynych fwrw allan, mynych fwrw yn erbyn, lliwied, edliw, dannod, bwrw yn erbyn vn, bwrw ar vn.
Obiectum, i, Yr hyn a fo ger bron llygaid vn, gwrthddrych, gwrthddrychiad.
Obiectus, us, ŭi: Bwriad ger bron, gwrthossod, gwrthwasgod.
Objicio, iēci, ĕre, Gosod yn erbyn, tafla yn erbyn, rhoi ger bron, bwrw yn erbyn, edliw, lliwied, dannod, heuru ar vn, bwrw ar vn. Dwyn ar gof. Rhoi ar ffordd vn. Objicere se, Ymosod.
Obinanis, e, Gwâg iawn, llymsi.
Obirascor, ĕris, Ymddigio.
Obiratus, a, um: Tradig, llidiog iawn.
Obiter, Ar y ffordd, ar gerdded, ar ei hynt, wrth fyned heibio, ar ddamwain, yn y cyfamser.
Obitus, us, ŭi: Marwolaeth vn, trangc, dŷdd diwedd vn. Cyfarfod. Obitus solis, etc. Ymachlud haul.
Obiurgātio, ōnis, Senn, cerydd.
Obiurgĭto, āre, Ystwrdio yn fynych, mynych geryddu.
Obiurgo, āre, Rhoi senn dost am fai, ceryddu am fai, rhoi senn, ystwrdio.
Obiuro, āre, Rhwymo drwy lw.
Oblædo, si, ĕre: Briwo yn ddrwg, niweidio.
Oblamenia, vitis nigra herba.
Oblangueo, ēre, et Oblanguesco, ĕre, Clefyccian, nychu, nychial.
Oblātio, ōnis, Offwm, cymmorth, cyflwyn.
Oblatro, āre, Cyfarth yn erbyn vn, dal cyfarth, gwrthgyfarth.
Oblatum, i, Y peth a offrymmwyd.
Oblectāmen, ĭnis, et Oblectamentum, i, Difyrrwch, digrifwch, sorllach, ymsarllach.
Oblectatio, ōnis, Digrifhâad, difyrrwch.
Oblecto, āre, et Oblector, āris, Ymfoddloni mewn peth, ymfoddhau mewn peth, cymmeryd difyrrwch o beth, digrifhau, difyrru.
Oblenio. Vide Lenio.
Oblīdo, si, ĕre, Briwo yn ddrwg, lladd, maeddu hyd farwolaeth.
Obligatio, ōnis, Rhwym, rhwymedigaeth, ymrwym.
Oblĭgo, āre, Rhwymo, amrwymo, rhwymo o amgylch ogylch.
Obligūrio, ire, Bwytta dantethfwyd yn wangcus, difrodi a gwario ei dda ar wttres a gloddest.
Oblīmo, āre, Priddo, gorchuddio â chlai, cuddio â llaid, crestennu. Dallu.
Oblinio, ĕre, Iro drostaw, enneinio drostaw, diwyno, lluttrodi, buttrau, halogi.

Obliquè,

Obliquè, *Ar ŵyr, ár oſgo, ar ohen, ar draws, yn lleddf, ar yſgiw.*
Obliquitas, ātis, *Gŵyredd, gŵyrni, oſgo, gohen, lleddf.*
Oblīquo, āre, *Gwyro, cammu, oſgoi, yſgiwio, lleddfu, yſtlyſu.*
Obliquus, a, um: *Gŵyr, gŵyrdraws, traws, gŵyrgam, lledtraws, lleddf, lledpai, ar oſgo, ar ohen.*
Oblitero, āre, *Crafu ymaith, dileu.*
Oblitescо, ĕre, *Bod ynghûdd, bod dan gûdd, bod dan llêch, ymguddio, llechu, techu, godech.*
Obliuio, ōnis, *Angof, gwall cóf, ebargofiad.*
Obliuioſus, a, um: *Anghofus, ebargofus, drwg ei gôf.* Yr hyn a baro anghofio.
Obliuiſcor, ĕris, *Anghofio, ebargofi, gellwng yn angof, gellwng tros gôf.*
Obliuium, ii, & Obliuia, ōrum. Idem quod Obliuio.
Oblŏco, āre, *Goſod yn llôg, llogi.*
Oblŏcutio, ōnis, *Anair, drygair, gair twnn, abſennair, drwgabſen, gogan.*
Obloquutor, ōris, *Abſennwr drwg, a ro drygair, goganwr.*
Oblongus, a, um: *Hir dros ben.*
Oblŏquor, ĕris, *Gwrthddywedyd, dywedyd yn erbyn. Goganu, rhegu, melldigo.*
Oblucinor, āris, *Cyfeiliorni, camgymmeryd, amryfuſeddu.*
Obluctor, āris, *Gwrth ymaelyd, gwrthymdrech, gwrthymryſon.*
Oblūdo, ſi, ĕre: *Cydchwarau, gwrthchwarau.*
Obmanens, *Yn hir drigo.*
Obmōlior, īris, *Gwrthymdrech, gwrthymegnio, ymegnio i rwyſtro vn, rhagod ffordd.*
Obmordeo, ēre, *Brathu, cnoi o amgylch, amgnoi.*
Obmutesco, ĕre, *Mynd yn fûd, mynd yn fudan, tewi â ſôn, bod heb gynanu.*
Obmurmuro, āre, *Grwgnach yn erbyn.*
Obnăto, āre, *Gwrthnofio.*
Obnecto, xŭi, ĕre: *Rhwymo yn dynn, clymmu yn gaeth.*
Obniger, gra, um: *Du, gorddu, du iawn.*
Obnītor, nixus vel niſus, nīti, *Gwrthwynebu ei oreu, gwrthladd â i holl egni, ymegnio yn erbyn, ymorcheſtu yn erbyn.*
Obnixè, *A'i holl egni, drwy ymorcheſtu.*
Obnoxius, a, um: *A haeddo goſpedigaeth, euog, beius, rhwymedig, addas, cyfaddas, cymmwys, ym mherygl o beth, daroſtyngedig, vfudd.*
Obnūbilo, āre, *Tywyllu â chwmmwl, cymmylu, caddugo. Gwneuthur yn brûdd, triſthau.*
Obnūbilus, a, um: *Cymmylog, tywyll, caddugol, wedi caddugo.*
Obnūbo, pſi, ĕre: *Cuddio, gorchuddio, anhuddo, gorthoi, mwgydu.*
Obnuncio, āre, *Adrodd drygchwedl, adrodd aflwydd. Gwadu, ymwad, gwrthwynebu.*
Obŏleo, ŭi, ēre: *Drewi. Olrhain peth allan, arwyntio peth, cael chwedl peth.*
Obŏlus, i, *Dimmai.* Obŏlus terræ, *pum troedfedd o hŷd a dêg o lêd.*
Obŏrior, īris, *Dechreu tyſu, codi, dwyre, dadwyrain.*
Obrado, ſi, ĕre: *Gwrtheillio, eillio yn erbyn y blew.*
Obraucatus, a, um: *wedi ei grygu.*
Obrēpo, pſi, ĕre: *Ymluſgo, lladratta i mewn, dyfod heb wybod, dyfod yn ddiſymmwth.*
Obreptio, ōnis, *Caffaeliad peth trwy ffuant a thrûth, cyfrwys ymluſg i gael peth.*
Obrepto, āre, *Ymluſgo ymaith, lladratta ymaith, myned ymaith heb wybod.*
Obrētio, īre, *Rhwydo.*
Obrideo, ēre, *Chwerthin am ben, gwatwor, chwerthin gwatwor.*
Obrigeo, gŭi, ēre: *Sythu, fferru, rhynnu gan anwyd.*
Obrōdo, ſi, dĕre, *Cnoi o amgylch, amgnoi, yſu o amgylch.*
Obrŏgo, āre, *Gwarchau ar chwedl vn, torri ar chwedl vn, attal chwedl vn, gwrthddywedyd.*
Obrumpo, rūpi, ĕre: *Torri, rhwygo o amgylch.*
Obruo, ĕre, *Gorchuddio â phridd neu beth arall, gorthoi, dymchwelyd, cuddio yn y daiar, claddu, gorthrymmu, rhoi gormodd baich ar beth, bwrw blith draphlith.*
Obrutuit, *Fe ſynnodd arno.*
Obryzum, i, *Aur coeth, aur mâl, aur tawdd.*
Obſălūto, āre, *Ymgynnyg i gyfarch gwell i vn.*
Obſanio, īre, *Cynddeiriogi o ddig yn erbyn vn.*
Obſatŭro, āre, *Llenwi yn rhylawn, rhylenwi, rhoi ei wala i vn.*
Obſcænitas, ātis, *Brynti ar air neu weithred, ſerthedd, croeſanaeth, baſtledd, brynti, aflendid.*
Obſcænus, a, um: *A fo i'w ochel, budr, brwnt, afllad, aflan, drythyll, croeſan, ſerth, anniweir, coegfrwnt, ffieidd, anoneſt, cywilyddus, gwaradwyddus.*
Obſcūrātio, ōnis, *Tywylliad, anhudded, caddug.*
Obſcūritas, ātis, *Tywyllni, caddug. Anhawſder, caledrwydd. Anfoneddigrwydd, ſalwedd âch, anenwog.*
Obſcūro, āre, *Tywyllu, caddugo, cymmylu, gwaſgodi, cuddio, celcu, dirgelu, gwneuthur yn ddiſas, anenwogi.*
Obſcurus, a, um: *Tywyll, caddug, cuddiedig, du, anamlwg, aneglur, anglaer, niwlog, cymmylog, anhynod, anhyſpys, anenwog, anfoneddigaidd, iſelwaed, ſalw ei âch, diſas, diyſtyr, heb ſôn am dano.*
Obſecratio, ōnis, *Ymbêdd, erfyn, deiſyfiad, adolwyn, ymbil, eidduned, iawl.*
Obſĕcro, āre, *Attolwg, ymbil, erſynied, deiſyf, eidduno, ymynhedd, ymadolwyn, ioli.*
Obſecundo, āre, *Vfuddhau, ymoſtwng, gwneuthur pob peth wrth ewyllys vn.*
Obſepio, pſi, īre: *Cau â chae neu â chlawdd. Rhwyſtro, lluddias.*
Obſĕquēla, æ, *Vfudd-dod, gwaſanaethgarwch.*
Obſĕquens, tis, *Vfudd, goſtyngedig, a wnêl y peth a fynner.*
Obſequentia, æ, *Vfudd-dod, goſtyngeiddrwydd.*
Obſequibilis, e, *Gwaſanaethgar, diwyd, a wnel y peth a fynner.*
Obſequiōſus, a, um: *A wnel cymmwynas a gwaſanaeth yn ewyllyſgar, gwaſanaethgar, vfuddgar.*
Obſequium, ii, *Vfudd-dod, gwaſanaethgarwch, goſtyngeiddrwydd, parodrwydd i wneuthur y peth a fynner. Trûth, gweniaith.*
Obſĕquor, ĕris, *Vfuddhau, boddloni, bod yn waſanaethgar, rhyngu bodd, gwneuthur a fynno vn.*
Obſĕro, āre, *Cloi, rhoi clo ar beth.*
Obſĕro, ſeui, ĕre: *Hau o amgylch, amblannu, plannu o amgylch, plannu, cylchynu, amgylchu.*
Obſeruabilis, e, *Addas i ddal ſulw arno, hybarch, parchadwy.*
Obſeruantia, æ, *Parch, anrhydedd, gwarchodaeth, ymgeidwadaeth, cyfarchwyl, daliad ſulw.*
Obſeruito, āre, *Mynych ddiſgwyl, &c.*
Obſeruo, āre, *Diſgwyl ar, dal ſulw, dal ar beth, gwarchad ar beth, gwilied ar, cyfarchwylio, yſtyried. Perchi, anrhydeddu.*
Obſes, idis, *Gwyſtl.*
Obſeſsio, ōnis, *Amgylchiad tref neu gaſtell, cynllwyniad.*
Obſidianum vitrum, *Mâth ar wydr parddu.*
Obſideo, ēdi, ēre: *Cylchynu, amgylchynu, cynllwyn. Aros, eiſtedd, trigo. Perchennogi, meddiannu.*
Obſidiæ, ārum, *Cynllwyn.*
Obſidio, ōnis, *Cynllwyn ynghylch tref neu gaſtell.*
Obsĭdior, āris, *Gwneuthur cynllwyn i ddal vn.*
Obſidium, ii. Idem quod Obſidio.
Obsīdo. Idem quod Obſideo.
Obſĭgillo, āre, *Cuddio, ſelio i fynu.*
Obſignator, ōris, *Seliwr yſgrifen.*
Obſigno, āre, *Cau llythyrau a'i ſelio, rhoi arwydd yſgrifen wrth beth, rhoi ei law wrth beth.*
Obsīpo, āre, *Bwrw, taflu, fel bwrw bwyd i'r iair.*
Obſiſto, ſtiti, ĕre: *Gwrthladd, gwrthwynebu, gwrthddywedyd.*
Obsŏlēſco, ſĕri, *Bod allan o arfer. Halogi, diwyno.*

Obsŏleo, ēre, & Obsolesco, ĕre, *Mynd allan o arfer, mynd yn anghynnefin, Diflannu, palla, methu, colli ei degwch.*

Obsŏlētus, a, um: *wedi methu, hên, henaidd, wedi myned allan o arfer, anghynnefin, wedi treulio fel dilledyn a wisgwyd.*

Obsonatio, &c. Vi. Opsonatio.

Obsŏno, āui, āre, *Drwgseinio.*

Obsŏnus, a, um: *Drwg seiniawg.*

Obsorbeo, ēre, *Traflyngcu 'r cwbl.*

Obsordeo, ēre, & Obsordesco, ĕre, *Bod yn fudr, bod yn swga, myned yn fudr, mynd yn aflan.*

Obstācŭlum, i, *Rhwystr, lluddias, llestair.*

Obstĕtrīco, āre, & Obstetricor, āris, *Bod yn fydwraig, Colwyno, bod yn esgorwraig, debyn etifedd ir byd.*

Obstĕtrix, īcis, *Bydwraig, esgorwraig. Colwynwraig.*

Obstĭnātio, ōnis, *Cyndynrwydd, tynnder, anhydynrwydd, gwrthnysigrwydd.*

Obstĭnātus, a, um: *Cyndyn, anhydyn, gwrthnysig, cildynnus, tynn ei feddwl. Sicer, diysgog, safadwy, a drigo yn ei garn, ni siglo yn ei faid.*

Obstĭno, āre, *Bod yn gyndyn, bod yn dynn, bod yn anhydyn.*

Obstīpo, āre, *Cau holltau.*

Obstipus, a, um, *Pengam, gyddfgam, a fo a'i ben ar ei ogwydd tu a'r naill ysgwydd.*

Obsto, stiti, āre, *Gwthsefyll, gwrthwynebu, sefyll ar y ffordd, lluddias, llestair, rhwystro.*

Obstragulum, i, *Gorchudd, anhudded, amwisg, gwthafl-lledr esgid, carrai esgid.*

Obstrepo, pŭi, ĕre: *Llefain yn erbyn un, nadu, diaspedain, trystio â thraed, curo traed wrth lawr, gwrthodwrdd.*

Obstrictus, us, ŭi: *Gwâsg caled-ddwys.*

Obstrigillo, & Obstringillo, āre, *Gwrthladd, gwrthwynebu, gwrthsefyll, dywedyd drwg absen.*

Obstringo, xi, ĕre: *Rhwymo yn dynn, clymmu yn dynn, tido yn gaeth.*

Obstructio, ōnis, *Attal, argae, gwrthgae, gwarchae.*

Obstrūdo, si, ĕre, *Cuddio, cuddio yn y ddaiar.*

Obstruo, xi, ĕre: *Attal, gwrthgau, argau, gwarchau, adeilad yngolau un arall.*

Obstŭpefacio, ĕre, *Peri synnu, peri chwitho arno.*

Obstŭpeo, ēre, & Obstŭpesco, ĕre, *Synnu, brawychu, chwitho ar un.*

Obstupidus, a, um: *Synnedig, wedi brawychu.*

Obsum, fui, esse: *Briwo, niweidio, colledu, rhwystro.*

Obsuo, ĕre, *Amwnio, pwytho o amgylch.*

Obsurdesco, ĕre, *Byddaru, bod yn fyddar, myned yn fyddar, bod heb fynnu clywed.*

Obtĕgo, texi, ĕre: *Anhuddo, cuddio, gorchuddio, gorthoi.*

Obtempĕrātio, ōnis, *Vfuddhâad.*

Obtempĕro, āre, *Bod wrth orhymmyn un.*

Obtendicŭlum, i, *Atteb lliw, atteb teg o liw.*

Obtendo, di, ĕre: *Anhuddo, tynnu o flaen peth, rhoi esgus, bwrw esgus, bwrw drosto, cymmeryd arno, ffugio, ffuantu, coluro, cuddio.*

Obtento, āre, *Cynnal o bob parth.*

Obtentus, a, um, *Wedi ei guddio, wedi ei anhuddo, wedi tynnu llenn o'i flaen.*

Obtentus, us, ŭi: *Cyfrith, lledrith, lliw, esgus, tynniad llenn o flaen peth, estynniad o hŷd.*

Obtĕro, triui, ĕre: *Mathru i lawr, sathru dan draed, gwthio i lawr, ysigo, tagu, mygu, briwo â drwg eiriau, goganu.*

Obtestatio, ōnis, *Erfyn, adolwyn, deisyf, cymmeriad peth yn dŷst.*

Obtestor, āris, *Vfudd-attolygu, adolwyn er mwyn Duw, galw yn dŷst, galw am borth, dymuno o ewyllys calon.*

Obtexo, ĕre, *Amweu, cylchwau.*

Obthūrāmentum, i, *Caead, clawr, peth a gaeo, gwerchyr.*

Obthūro, āre, *Cau, attal, rhoi clawr ar beth.*

Obticentia, æ, *Gosteg, distawrwydd.*

Obtĭceo, ēre, & Obticesco, ĕre, *Tewi, tewi â sôn, distewi, rhoi gosteg, tewi fel pettai fûd, peidio â dywedyd y peth y cywilyddiom o'i achos.*

Obtĭneo, ēre, *Cael, caffael, cael cêd am beth, cyrhaeddyd, gorddiwes, ynnill, dal, attal, cadw gyd ag ef.*

Obtingit, ēbat, tĭgit, *Digwyddo, damwain.*

Obtorpeo, ēre, & Obtorpesco, ĕre, *Bod yn hurt, bod yn swrth, bod yn hwyrdrwm, mynd yn hwyrfrydig, mynd yn drymhyrddig, llaesu gan ofn.*

Obtorqueo, si, ēre: *Amwasgu, am-wrysio, amdorchi, cylchwasgu.*

Obtrectatio, ōnis, *Drygair, anair, drwg absen, gogan, anglod, hort, enllib.*

Obtrectātor, ōris, *Goganwr, enllibiwr, absennwr drwg.*

Obtrectātus, us, ŭi. Idem quod Obtrectatio.

Obtrecto, āre, *Rhoi drygair, rhoi anair, dywedyd drwg absen, difenwi, goganu, enllibio, hortio.*

Obtrīgo, āre, *Rhwymo â llw.*

Obtrītus, us, ŭi: *Gwisgad, traul, ysigiad, sathrad dan draed.*

Obtrūdo, si, ere: *Gwthio i lawr, gwthio ar un, dirio peth ar un.*

Obtrunco, āre, *Llâdd, llâdd penn, torri penn, brigladd, ysgymmyddia.*

Obtueor, ēris, & Obtuor, ĕris, *Edrych yn grâff, craffu, dal sulw, dal golwg.*

Obtundo, di, ĕre: *Pwyo, curo, taro, torri, pylu, hurtio, syfrdanu â geiriau, mynych adrodd yr un peth, blino un â geiriau.*

Obturbo, āre, *Cynnyrfu, gwneuthur cythryswl, rhwystro, llestair i un ddywedyd.*

Obtūro, āre. Vi. Obthūro.

Obtūsus, a, um: *Pŵl, heb fin, heb flaen. Trymhyrddig, trymluog, hurt, lledfeddod, diyspryd.*

Obtutus, us, ŭi: *Golwg, drem, tremynt, craffiad golwg.*

Obuāgio, īre, *Geran fal dŷn bach.*

Obuallo, āre, *Amgloddio, gwneuthur clawdd o amgylch.*

Obuāricator, ōris, *Vn a gyfarfyddo ag un ar y ffordd ac a'i trôo oddiarni.*

Obuārĭco, āre, & Obuāricor, āris, *Rhwystro un ar ei ffordd.*

Obuāro, āre, *Gŵyro, trawsŵyro.*

Obuĕnio, ēni, īre: *Dyfod yn erbyn, cyfarfod, digwyddo, damweinio, cwympo i un wrth goelbrenn.*

Obuentio, ōnis, *Digwydd tir, cyllid, ardreth.*

Obuersatio, ōnis, *Cynniweiriad, treigl.*

Obuerso, āre, *Mynych ddychwelyd.*

Obuersor, āris, *Mynych dreiglo i le, mynych gyrchu gyferbyn â lle, bod yngŵydd llygaid, dyfod mewn côf.*

Obuerto, ti, tĕre: *Troi 'n erbyn, gwrthdroi, troi yn ei wrthgefn, dychwelyd.*

Obuiam, *Ger bron, ar y ffordd.* Ire obuiam, *Mynd i gyfarfod, mynd yn erbyn.*

Obuio, āre, *Cyfarfod ag un, mynd yn erbyn, gwrthwynebu, gwrthladd.*

Obuius, a, um: *A gyfarfyddo ag un ar y ffordd, hawdd ei gael.*

Obumbro, āre, *Cysgodi yn gwbl, tywyllu, caddugo, cymmylu, gorddüo. Amddiffyn, gwasgodi.*

Obuncus, a, um: *Gŵyrgam iawn, bachog.*

Obundo, āre, *Rhedeg yn erbyn, gwrthffrydio.*

Obuŏlo, āre, *Gwrthehedeg, hedeg yn erbyn.*

Obuoluo, ĕre, *Plygu ynghyd, plygu ynghylch, amblygu, Anhuddo, cuddio, dirgelu.*

Obustus, a, um: *Amlosg, amddaif, wedi ei ddeifio o amgylch.*

O C.

Occa, æ, *Og, ôg i lyfnu tir.*

Occæco, āre, *Dallu, bwrw hûd dros lygaid un.*

Occallātus, a, um: *wedi tyfu yn galedgig.*

Occalleo, ēre, & Occallesco, ĕre, *Mynd yn galedgig, caledu fel baeddgig.*

Occăno, ĕre, *Gwrtóganu, canu yn erbyn, dychanu.*

Occasio, ōnis, Achlysur, arfod, adeg, cyfle a chyfamser, amser cyfaddas i wneuthur peth.
Occasiuncula, æ. Dimin.
Occaso, āre, Celli, darfod am dano.
Occāsus, us, ŭi: Digŵydd. Cwymp marwolaeth dyn neu anifail. Achludd, ymachludd haul. Mynediad haul yn ei haddef, mynediad haul dan ei gaerau. Gorllewyn. Cwymp.
Occator, ōris, Llyfnwr.
Occatorium, ii, Offeryn i lyfnu tir, ôg.
Occēdo, di, ĕre, Cyfarfod ar y ffordd.
Occento, āre, Ymserthu, ymleflef ag vn, ymeirio ag vn, ymwrthlefain.
Occentor, ōris, Ceiniad y meinllais, orddiganwr.
Occentus, us, ŭi: Gorddigan, meinllais cerdd.
Occepso, Mi a ddechreuaf.
Occīdens, tis, Y gorllewin, ymachlud haul.
Occidentalis, e, Gorllewinawl.
Occidio, ōnis, Lleas, dien, lladdfa, lladdiad.
Occīdo, cīdi, ere: Llâdd, lleas, archolli hyd angau, dihenyddu, arteithio.
Occĭdo, ĭdi, ĕre: Cwympo, syrthio, digŵyddo, cŵyddo. Marw, darfod am dano, cael ei lias. Ymachludo fel yr haul. Cael ei ddibenydd. Cyfrgolli. Adfeilio.
Occīduus, a, um: Yr hyn sy ar gwympo, adfeiliedig.
Occillo, āre, Curo, maeddu, bonclustio, cernodio.
Occĭno, nŭi, ĕre: Canu at vn arall, gorddiganu, gwrthganu.
Occipio, cēpi, ĕre: Dechreu, cychwyn.
Occĭpĭtium, ii, Gwegil, gwarr, y tu ôl i'r penn, tyllgorn y gwegil, pillgorn y gwegil.
Occīput, ĭtis. Idem.
Occīsio, ōnis, Lladdfa, lladdiad, lleas, marwolaeth ar ddynion neu anifeiliaid.
Occīsor, ōris, Lleiddiad, llawrudd, llofrudd.
Occlāmīto, āre, Crochlefain ger llaw vn.
Occlūdo, si, ĕre: Cau yn dynn, gwarchau.
Occo, āre, Llyfnu ag ôg, malurio 'r priddellau.
Occŭbo, bŭi, āre. Vi. Occumbo.
Occulco, āre. Vi. Conculco.
Occŭlo, lŭi, ĕre: Cuddio yn llwyr, gorchuddio, gorthoi, dirgelu. Occŭlĕre se, Ymachludd, ymorchuddio, ymgelu, ymddirgelu, ymguddio.
Occultatio, ōnis, Ymgudd, ymorchudd, achludd, ymachludd, celc, cudd.
Occulto, āre, Cuddio, gorchuddio, celu, celcu, cadw yn gyfrinachol.
Occultus, a, um: Cuddiawg, cuddiedig, dirgel, dirgeledig, celadwy, dan gûdd, dan gêl, dan gelc.

Occumbo, bŭi, ĕre: Cael ei lâdd, cael ei leas, cael ei archolli, cwympo i lawr, marw, darfod am dano.
Occŭpatio, ōnis, Crefft, gorchwyl anghenrhaid, anghenwaith. Cynnaliad meddiant mewn lle. Achubiaeth, achubiad y blaen.
Occŭpatus, a, um: A thrafferth arno, a gwaith arno, disegur, ar waith. A achubwyd y meddiant o hono, achubedig, wedi ei ynnill a'i gaffael.
Occŭpo, āre, Achub y blaen ar vn, rhagflaenu, gwneuthur o flaen arall, dechreu, cychwyn, cymmeryd gafael mewn peth drwy nerth, goresgyn, meddiannu, dal o anfodd. Ymdrafferthu, dal ar waith, dal mewn gwaith, rhoi i vn beth i'w wneuthur. Cael gafael ar beth.
Occurro, curri, ĕre: Ymgyfarfod, cyfarfod, ymgael, ymgaffael, dyfod ynghŷd i'r vnman, bod ar ffordd vn, ymgynnyg, dyfod mewn arfer, dyfod mewn côf, ymwrthladd, ymwrthwynebu.
Occursatio, ōnis, Darymred yma a thraw i geisio swydd.
Occurso, āre, Mynych gyfarfod, mynych ymredeg, Mynych ddyfod mewn côf.
Occursus, us, ŭi: Cyfarfod, cynnadl, ymgyfarfod, ymgyhwrdd.
Oceănus, i, Y môr mawr, yr eigiawn, y weilgi, anuoddyn, y dyfnfor, y môr tawch, y cefnfor.
Ocellātus, a, um: Llygadog, llygeidiog, tyllog.
Ocellus, i, Llygedyn.
Ocha, æ, Gŵydd.
Ochi, Rhyw goed 'tebyg i ffigyswydd.
Ochra, æ, Lliw côch a arfera 'r paentwyr.
Ochros, & Ocharon, Rhyw lysieuyn.
Ocĭmum, i, & Ocimastrum, i. Vide herbas.
Ocior, āris, Bod yn segur, segura, diogi, bod mewn hamdden, gorphowys, bod yn ddiwaith, bod yn ddidrafferth.
Ociōsus, a, um: Segurllyd, segur, diwaith, diofal, diogel, ysgafala, yn gorphowys, llonydd, esmwyth arno, didrafferth, mewn hamdden, yn cael ennyd.
Ocium, ii, Seguryd, diogi, hamdden, esmwythdra, llonyddwch, seibiant, gorphwysdra.
Ocquinisco, ĕre, Plygu ychydig, gogwyddo ychydig.
Ocrea, æ, Curan, bottasen, coes-arfau.
Ocreātus, a, um: A wisgo guranau, bottasog.
Octangŭlus, a, um: wyth-onglog, wythochrog.
Octauum, Yr wythfed waith.
Octauus, a, um: wythfed.
Octies, Wythwaith.

S s

Octingenarius, a, um: A gynnwyso wythgant.
Octingentesimus, a, um: Yr wythganfed.
Octingenti, æ, a, Wythgant.
Octingentŭplus, a, um: wythganplyg.
Octĭpes, ĕdis, wythdroediog.
Octo, Wyth.
October, bris, Yr wythfed mis, Mis hydref, mis hydrew, hyddfre.
Octogēnus, a, um: Pedwar vgain.
Octogesimus, a, um: Y pedwar vgeinfed.
Octogies, Pedwar vgeinwaith.
Octoginta, Pedwar vgain.
Octoiŭgis, e, wyth ynghŷd, wyth yn y fintai.
Octonarius, a, um: Yr hyn sy wyth.
Octōnus, a, um: Wyth, ar ei wythfed.
Octophŏrum, i, Elor feirch a ddygeer gan wyth.
Octŭplex, & Octŭplus, a, um: Wyth gymmaint.
Octuplicatus, a, um: Wedi ei ddyblu wythwaith, wythblyg.
Octussis, is, Wythbwys.
Ocŭlaria, æ. Vi. herbas.
Ocularius, a, um: A berthyn i'r golwg, a berthyn i'r llygaid.
Oculatio, ōnis, Ysgythrad y blaendardd a fo dros ben digon.
Oculatissimus, a, um: Lle amlwg a welir o bob mann, y craffaf ei olwg.
Ocŭlātus, a, um: Llygadog, crâff ei olwg, llawn llygaid. Testis oculatus, Tŷst golwg.
Oculeus, a, um: Llygadog, a golwg crâff iddo.
Oculissimus, a, um: A welo yn eglur.
Oculitûs, O'r golwg, wrth y golwg.
Ocŭlo, āre, Golygu, golcuo, llewyrchu 'r llygad.
Ocŭlus, i, Llygad, golwg, trèm.
Ocymum. Vi. Ocimum.
Ocyor, & hoc ocyus, à Gr. ὠκὺς Buanach, cynt, chwyrnach, cyflymmach, bywioccach.

O D.

Oda, æ, Caniad, awdl, owdl.
Odēum, i, Y lle a osoder i'r gwŷr wrth gerdd.
Odi, odisti, odisse, Casáu, digaru, bod yn gâs gantho.
Odinolientes. Vi. Remŏra.
Odiōsus, a, um: Câs, atgas, dygasog, casddyn, caseion pl. anfoddog, blin, a wnêl drallod a helbul.
Odium, ii, Câs, atgasrwydd, cynddrygedd, casedd, casineb, dygasedd, cilwg, blinedd, dygnedd.
Odo, ōnis, Gwadn brethyn i'w roi mewn esgid.
Odæporicon. Vi. Hodæporicum.
Odontagra, Gefail ddannedd.
Odontalgia, Dolur o ddannedd, y ddannoedd.
Odor, ōris, Arogl, arogledd, ager, arwynt, sawyr, adrywedd, edrywedd. Deall, gwybod.

Odōra-

Odōrāmen, ĭnis, & Odoramentum, i, *Pob peth da ei aroglau, arogl, per-arogl.*

Odōrārius, ii, *Gwerthwr neu wneuthurwr peraroglau.*

Odorarius,a,um: *Arogl-ber, ſawyrus.*

Odoratio, ōnis, *Arogliad, arwyntiad, edrywedd.*

Odoratus,a, um: *Aroglber, ſawyrus.*

Odorātus,us.ŭi: *Arogliad, arogl, arwynt, edrywedd.*

Odōres, um, *Per-aroglau, pob peth aroglber.*

Odōriferus, a, um: *Aroglber, peraidd, arogleuber.*

Odoriſequus, i, *Olrhewr, olrheiniwr, ci a ganlyno edrywedd.*

Odōro, āre, *Peri i beth arogli yn dêg, pereiddio arogl, arogli yn dêg.*

Odōror, āris, *Arogli, edryweddu, arwyntio, cael arwynt, cael edrywedd, ſawrio, cael cyfod. deall, gwybod.*

Odōrus,a,um: *Aroglber, ſawyrus, arogleufawr.*

O E.

Oeci, *Y lleoedd y bo gwragedd yn gweithio ſidan neu wlân ynddynt.*

Oeconomia,æ, *Rheolaeth ty, llywodraeth teulu, teuluwriaeth. Ordain a threfn wrth wneuthur peth.*

Oeconomica, ōrum, *Pethau a berthyn i deuluwriaeth.*

Oeconomicus,a,um: *A reola deulu.*

Oeconomus, i, *Rheolwr tŷ, goruchwiliwr tŷ, penteulu, golygwr tŷ, perchen tŷ, meiſtr gwaith.*

Oecumenicus,a,um: *Hollawl, cyffredinol.*

Oedaſtīnus, *A fo gyfarwydd ar bwyſau a meſurau.*

Oedema, ătis, *Chŵydd yn y cnawd, meddalchŵydd.*

Oenanthe,es, *Rhyw lyſieuyn.*

Oenaria, *Dail y gwinwydd, medd y Poetau.*

Oenas, *Yr aderyn a eilw rhai* vinago.

Oenigena, *A genhedlwyd o'r gwin.*

Oenocratali, *Rhyw adar yſgyſtgar gwangcus.*

Oenomeli, *Diod o win a mel, melwin.*

Oenŏphŏrum, *Coſtrel win, cunnach.*

Oenŏpōla,æ, *Gwerthwr gwin.*

Oenŏpōlium,ii, *Gwindy.*

Oeſophăgus,i, *Y ſefnig.*

Oeſtrum,i, & Oeſtrus, i, *Cynddaredd, ynfydrwydd. Caccynen y meirch. Clyryn llwyd.*

Oeſypum,i, *Yr iraid a'r chwŷs a fydd yngwlân ceſeiliau a thenewynnau defaid.*

O F.

Offa,æ, *Tammaid, tam, cyſundam, difyn, golwyth. Telpyn o does.*

Offātim, *Yn dammeidiau, o feſur tammeidiau.*

Offector,ōris, *Lliwydd.*

Offella,æ. Dim. ab Offa, *Tammeidyn, &c. Cawl a wneler o friwgig.*

Offendicŭlum, i, *Rhwyſtr, lluddias. Petruſder, tramgwydd.*

Offendix, icis, *Llinyn heulrhed, llinyn gwâſg hett, penclwm y llinyn hwnnw.*

Offendo, di, ĕre: *Cael o ddamwain, cyfarfod, cael cyfod, tramgwyddo i mewn, diſgyn ar beth, taro peth neu daro wrth beth yn ddiarwybod. Sarhau, coddi, briwo, niweidio, gwneuthur ar fai, gwneuthur yn erbyn, dwyn anfodd un, anfoddhau, camweddu.*

Offenſa, æ, *Cawdd, coddiant, ſarhâad, anghymmwynas, camwedd, anfodd, cerydd, bai, briw, niweid.*

Offenſacŭlum,i, *Y peth y tramgwydder wrtho, cŷff tramgwydd.*

Offenſator, ōris, *Tramgwyddwr, camddarllennydd.*

Offenſio,ōnis, *Briw neu niweid; attal, rhwyſtr, lluddias, ſorriant, gŵg, cilwg, lledwg; cawdd, coddiant, ſarhâad; y bai a'r camwedd a wnel un i gael dig o'i achos; anfodlonedd, anfodd, anwes; tramgwydd.*

Offenſiuncŭla, æ, *Bai bychan, ychydig anfodd.*

Offenſo, āre, Frequent. ab Offendo, *Mynych daro wrth, &c.*

Offenſus, a, um: *A gaffo niweid, briwedig; anfoddog, anfodlon, gygus, gorddig, ſorr, ſiongar; tramgwyddus, a gafodd gwymp.*

Offenſus,us,ŭi. Idem quod Offenſa.

Offercio,ſi,īre: *Sechi, gorllenwi.*

Offĕro,obtuli, offerre: *Offrymmu, cynnyg, cynnyrchu, cyflwyno, rhoi yn ewyllyſgar, addaw.* Offerre ſe, *Ymgynnyg, cyfarfod a, i roi ei hun.*

Offerrumentæ, *Gwialennodiau, dyrnodiau.*

Officialis,is, *Swyddog dan benſwyddog.*

Officīna, æ, *Gweithdŷ, marchnadtŷ; gwaith, gwneuthuriad. Iar-dy, cutt iair* Officina tinctoria, *Lliwdy.* Textoris officina, *Gwehydd-dŷ.*

Officinator, ōris, *Crefftwr, gŵr o gelfyddyd, hwn a gatwo 'r gweithdy.*

Officio, fēci, ĕre: *Briwo, niweidio; gwneuthur, lliwio brethyn.*

Officioſus, a, um: *Gwaſanaethgar, caredig, a wnêl yn rhwydd yr hyn a ddyly, a wnêl ei ddledſwydd; parod i ryngu bôdd.*

Officium, ii, *Swydd, dlêd, dyledſwydd, gwaſanaeth, rhann un ſef yr hyn a fo rhaid iddo ei wneuthur, dlêd, ymarweddiad, anrhydedd a wneler i un, gwryogaeth. Cymmwynas, lles, twrn da.*

Officiperda, æ, *Swyddgoll, collſwydd, un a gollo ei ſwydd.*

Offīgo, xi, ĕre: *Hoelio wrth, rhoi ynglŷn wrth.*

Offirmo. Vide Obfirmo.

Offlecto, flexi, ĕre: *Gwrthdroi, amdroi, troi peth o amgylch.*

Offŏco, āre, *Mygu, tagu, llindagu. Dygegu, clymmu yn y gêg.*

Offringo, fregi, ĕre: *Adſfraneru, torri tir âr.*

Offūcia, æ, *Y lliw a ddŷd gwragedd ar eu hwynebau i'w gwneuthur yn dêg.*

Offūciæ, ārum, *Dichellion, hudoliaethau, yſtrywiau i ſiommi.*

Offŭla, æ. Idem quod Offella.

Offundo, udi, dĕre: *Tywallt ynghylch, taenellu am benn, amdywallt. Tywyllu, dallu. Colli lliw. Taflu i mewn, dwyn i mewn.*

Offuſco, āre, *Duo, tywyllu, caddugo, gwaſgodi.*

O G.

Ogdoas, ădis, *wyth, rhif wyth.*

Oggannio. Vi. Obgánnio.

Oggĕro, geſſi, ĕre: *Bwrw i mewn.*

Oggraſſor, āris, *Myned, cerdded.*

O H. O I.

Oh, *Oh, och, oio, oian.*

Ohe, *Pan fo yn ddygn gan un glywed neu weled peth. Ho, ho.*

Oho, *Pan fo un yn rhyfeddu.*

Oinomĕli, *Gwin a mêl wedi eu berwi ynghyd, gwin-fel.*

Ois, *Criafolen, cerddinen, criafolbren.*

O L.

Olea, æ, *Olew-wydden. Grawn y prenn olew.*

Oleāceus, a, um: *Fal olew, fal olewwydden.*

Oleāgĭnus, & Oleāgĭneus, a, um: *O'r olewydden, o liw yr olewydd.*

Olearis, e, & Olearius, a, um: *A berthyn i'r olew.*

Olearius, ii, *Gwneuthurwr neu werthwr olew.*

Oleaſter, tri, *Olewyddyn wŷllt.*

Oleaſtrinum, i, *Olew yr olewydden wŷllt.*

Oleātus, a, um: *wedi ei gymmyſgu ag olew.*

Olecrănon, *Elin, penelin.*

Oleitas, ātis, *Cynhayaf yr olew.*

Oleo, ēui, & ŭi, ēre: *Arogli, rhoi arogl, bwrw arwynt, ſawrio, bod arno ſawyr. Drewi.*

Oleoſus, a, um: *Olewog, llawn olew, ireidlyd, brâs.*

Oleoſelinum. Vi. herbas.

Oleraceus, a, um: *A berthyn i lyſiau 'r crochan.*

Oleſco, ĕre, *Tyfu, cynnyddu.*

Olētum, i, *Llwyn olewydd, lle y tyfo yr olewydd. Baw dŷn, tomm dŷn, geudy.*

Oleum, i, *Olew. Côſt a thraul.*

Olfacio, fēci, ĕre: *Arogli, arwyntio, cael ſawyr, cael arwynt, cael edrywedd. Deall, gwybod, tybio, drwgdybio.*

Olfacto, āre, *Mynych arogli, &c.*

Olfactorium, ii, Y ysgubell o lysiau arogl-ber.
Olfactus,us,ui: Arogl ffroenau, synwyr yr arogliad.
Olibantum,i, Rhyw fesur o win.
Olidus, a, um: A fo ag arogleu vchel arno pa vn bynnag ai drwg ai da, a fo a thrasawr arno, a sawyr cryf arno. Drewllyd.
Oligarchia, æ, Gwladwriaeth y bo'r awdurdod a'r llywodraeth ar ddwylo ychydig wŷr.
Olim, Weithiau, ryw amser, gynt, gynt oll, er ys talm, er ys talm byd, yn hwyr, yn ddiweddar. Yr amser a ddaw.
Olitor,oris, Garddwr, gwerthwr llysiau gerddi.
Oliturgesia, æ, Braint rhag dwyn swydd.
Oliua,æ, Olew-wydden. Grawn yr olewydden.
Oliuetum, i, Olewyddlwyn, lle tyfo yr olewydd.
Oliuifer,a,um: A ddygo olifaid.
Oliuina, æ, Andler o olifaid, ardreth a ddel oddiwrth yr olewydd.
Oliuitas, atis, Cynhauaf yr olifaid, cynhauaf yr olew.
Oliuo,are, Casglu 'r olifaid.
Oliuum,i, Olew yr olewydd.
Olla,æ, Crochan, crochanllestr, callor. Bai ar goed. Olla fictilis, priddlestr.
Ollaris, e, O'r crochan, a gadwer mewn crochan.
Olli, pro Illi.
Ollula,æ, Crochenyn.
Ollus,a,um: pro Ille,a,ud.
Olochrisum, Y llysieuyn Semperuiuum.
Ololygones, Llyffaint yn dyganu wrth ymgymmharu.
Olor, oris, Alarch.
Olorinus,a, um: Alarchaidd.
Olus,eris, Pob math ar ddail a fwyttaer, dail crochan, cawl, Li.Land. Lluniaeth tlawd.
Olusatrum. Vi. herbas.
Olusculum,i, Manddail da i'w bwytta.
Olympia, orum, Campau mynydd Olympus.
Olympias,adis, Yspaid pum mlynedd.
Olympionices, Hwn a ai ar gamp yn Olympus.
Olynthi, Ffigys gwylltion, mân ffigys.
Olyra,æ, Math ar wenith y gwneir bara cann o honaw.

O M.

Omasum, i, Pennygen frâs, coluddyn brâs, selsigen.
Ombria,æ, Maen tawdd.
Omen,inis, Argoel o beth a ddêl, rhammant, gair rhammant, rhyw air a ddywetter yn rhammant ac ar amcan ac y damweinio 'r peth fel y dywetpwyd. Rhagddywediad, damwain da neu ddrwg, darogan.

Omentatus,a,um: Wedi ei gymmysgu â gwêr.
Omentum,i, Y weren fol, gwisg yr ymmennydd a elwir Pia mater, Britbell yr ymmennydd.
Ominator, oris, Daroganwr, a ddywedo gerdded vn.
Ominor,aris, Dyfalu beth a ddamweinio, dywedyd ar amcan beth a ddel rhag llaw, dywedyd yn rhammant, rhammanta.
Ominosus,a,um: Rhammant llwyddiannus neu aflwyddiannus, a ro argoel rhwydd-deb neu afrwydd-deb.
Omitto, si, ere: Peidio, gadael heibio, maddeu, esgeuluso, gellwng ymaith, myned tros beth, oedi, gohirio.
Omnifariàm, O bob rhyw ffordd, o bob rhyw wedd.
Omnifarius,a,um: Amryw, amrafael.
Omnifer,a,um: A fo yn dwyn pob peth.
Omniformis,e, O bob dull, o bob gwêdd.
Omnigenus, a, um: O bob rhyw, o bob rhywogaeth.
Omnimodè, Ym mhob rhyw ffordd, o bob rhyw fodd.
Omninò, Yn hollawl, yn gwbl, yn llwyr, achlân, ym mhob rhyw fodd.
Omniparens, tis, A esgor bob peth, a fâg bob peth, tad a mam pob peth.
Omnipotens, tis, Ollalluog, a allo bob peth.
Omnipotentia,æ, Hollalluogrwydd.
Omnis, e, Oll, holl, cwbl, cymmaint vn, pob vn, i gyd oll, cwbl oll, pob peth, pob dim.
Omnitenens, tis, A fo yn cynnwys pob peth.
Omniuagus,a,um: Crwydrad a grwydro bob lle, gwibiad a fo ymmhob mann.
Omniualens, tis, A allo wneuthur pob peth.
Omniuolus, a, um: A ewyllysio bob peth.
Omniuorus,a, um: Gormesol, a ys bob peth.
Omophagi, A fwyttaont gig ammrwd.
Omoplatæ, Cresyll yr ysgwyddau, y palfeisiau.
Omousios, Vnsylweddawl.
Omphaces, Grawnwin anaddfed.
Omphacisso, Suro, chwiblo.
Omphacium,ii, Rhyw lynn a wneir o'r grawnwin anaddfed.

O N.

Onæ, arum, Rhyw fath ar rawnwin perion.
Onager,gri, Asen wyllt.
Onchos, Bisweil ych.
Onerarius, a, um: A wasanaetho i ddwyn llwythau a phynnau. Naues onerariæ, Llongau i ddwyn llwythau.
Onero,are, Llwytho, pynnio, pynnorio.
Onerosus,a,um: Llwythog, dan ei faich, dan ei bwnn, pwys-fawr, trwm arno, helbulus, blin arno.

Oniropolus,i, Deonglwr breuddwydion.
Oniscos, Math ar bysg.
Oniscus,i, Y pryf cadachog.
Onocentaurus, Anifail a'i ben blaen fal dyn, a'i benn ôl fal assen.
Onocrotalus,i, Aderyn tebyg i alarch, a weryra fel assen.
Onomatopœa, Gair gwneuthur, gair dychymmyg, dychymmygair.
Ononis. Vi. herbas.
Onus,eris, Llwyth, pwnn, baich, marchlwyth, pwys, beichlwyth.
Onustus, a, um: Llwythog, pynnog, dan ei faich, dan ei bwnn, a phwys arno, wedi ei orthrymmu, llawn, wedi cael ei wala.
Onychipuncta, Rhyw faen gwerthfawr.
Onyx,ychis, Ewin. Rhyw faen gwyrthfawr. Rhyw lysieuyn.
Onychinus,a, um: O'r maen Onyx, o liw 'r Onyx.
Oogala, Bwyd o laeth ac wyau.
Oolcyphium, Diowdlestr ar waith wy.

O P.

Opacitas,atis, Gwasgodfa, cysgod coed.
Opaco, are, Cysgodi, tywyllu.
Opacus, a, um: Cysgodog, a fo mewn cysgod, tywyll, caddug, tywylldu. Sylua opaca, Tywyllgoed, tewgoed.
Opalum,i, Rhyw faen gwerthfawr.
Opella,æ, Llafur waith bychan, poen fechan.
Opera, æ, Llafur, trafael, poen, gwaith, gorchwyl. Operæ est, Mae 'n rhaid. Data opera, Or gwaith goddeu.
Operæ, arum, Gweithwyr, llafurweision, cyflogddynion.
Operæprecium, Tâl llafur, tâl pwyth, pwyth llafur, peth a dâl ei wneuthur, etholwaith, godidowgwaith.
Operaria, æ, Gweithwraig, gorchwylwraig.
Operarius,ii, Gweithiwr, crefftwr, gorchwyliwr.
Operatio, onis, Gwaith, gweithrediad, llafurwaith. Abertbiad, offrwm.
Operculamentum,i, Cibyn, blisgyn, gwisg ffaen.
Operculo, are, Rhoi clawr ar beth, rhoi caead ar beth, cau â chlawr.
Operculum,i, Clawr, caead, gwerchyr.
Operimentum,i, Anhudded, gorchudd.
Operio,ui,ire: Anhuddo, cuddio, gorchuddio, gorthoi. Cau, cau â chaead.
Operor, aris, Gweithio, llafurio, cymmeryd poen, trafaelio. Abertbu.
Operosè, Trwy boen, trwy lafur, trwy ddygnboen.
Operositas,atis, Llafurboen, dygnboen, gwaith mawr.
Operosus, a, um: Poenus, trafferthus, llafurus, yn gofyn poen a llafur, peth llawnwaith, anhawdd, trablin, helbulus, anhawdd ei wneuthur; wedi ei weithio yn ddichlyn, wedi ei ynnill trwy boen fawr.
Opertaneus,a,um: Wedi ei weithio yn

tŷ wedi ei wneuthur yn ddirgel.
Opertè, Yn guddiedig, yn ddirgel.
Operto, āre, Mynych guddio.
Opertorium,ii.Vi.Operculum.
Opertus, a, um: Cuddiedig, dirgel, anhuddedig, dirgeledig.
Opes,opum,Gallu, golud,cyfoeth,daoedd.
Ophiaſis, Clefyd penn.
Ophicardelus, Math ar faen gwyrthfawr.
Ophidion, Llyſowen fôr.
Ophiogloſſon. Vi.herbas.
Ophiogenium.Vi.herbas.
Ophiophăgi, Pobl a frwytty ſeirph.
Ophiomachus, Gencu goeg, am ei bod yn ymladd â 'r ſeirph.
Ophioſcŏrŏdon.Vi.herbas.
Ophites,Rhyw faen gwerthfawr.
Ophiuſta,æ,Rhyw lyſieuyn yn Æthiopia.
Ophrys, Rhyw lyſieuyn.
Ophthalmia,æ,Y wilammeg ar lygaid. Math ar byſgodyn.
Ophthalmicus, i, Eli llygaid, Meddyg llygaid.
Ophthalmus,i, Llygad.
Opicus,a, um: Aflan,anniweir, budrfrwnt.
Opĭfer,a,um:Cynnorthwyol, a gymmhortho.
Opifex,ĭcis,Gweithwr, crefftwr, gŵr o gelfyddyd, gwneuthurwr,defnyddiwr, dychymmygwr.
Opificīna,æ, Gweithdy, marchnadtŷ.
Opificium,ii,Gwaith, gwneuthuriad.
Opilio,ōnis, Bugail defaid.
Opilo, Rhyw aderyn.
Opīmo, āre, Tewychu, gwneuthur yn dew, braſſáu, pwyntio.
Opīmus,a, um: Tew, brâs, diwygus, cyfoethog, cyweir-gywoethog.
Opinabilis,e, Hydyb, a aller yn hawdd ei dybio.
Opinātio, ōnis, Tybygoliaeth, tybiant, gobaith, ſôn, clod, cymmeriad, tŷb.
Opinatò, Drwy feddwl am dano. Nec opinatò, Heb feddwl am dano, yn ddirybudd.
Opinator,ōris, Tybiwr, a fo 'n dywedyd pob peth wrth ei dyb.
Opinātores,um, Arlwywyr ŷd i'r llu.
Opinio, ōnis, Tŷb, trawſamcan, godyb, lledtyb, barnedigaeth annilys,drwgdŷb, ſôn, clod, cymmeriad, bri.
Opīnor, āris, Tybio, meddwl, bwriadu, amcanu.
Opinus,a,um: Tybus, tybygol. Nec opinus, Anghyffelyb, heb feddwl am dano, ni thybid a fyddai.
Opipărus,a,um:Coſtus,treulfawr,mawryddig,cywair gyfoethog.
Opis, opem, e, Porth, cymmorth, cynhorthwy, nerth, amddiffyn, grym, gallu.
Opiſthographus, A ſgrifennwyd o'r tu cefn, a ſgrifennwyd wyneb a chefn.
Opiſthophylăces, Ceidwaid cefnau y rhai a fo yn ymladd, oliaid.
Opiſthotonos, & Opiſthonus, Sythder gwddyf, anyſtwythder gwddyf, pan na allo un droi ei wddyf.
Opiter, is, Hwn y bu farw ei dâd cyn marw ei daid.
Opĭtŭlator,ōris, Cynnorthwywr, nerthwr.
Opĭtŭlor, āris, Cymmorth, cynnorthwyo, nerthu.
Opium,ii, Sûdd y pabi du.
Oplomachus, A ymladdo yn ei arfau.
Opobalsămum, Sûdd y Balſamum.
Oporæ, Aeron ni bo caledfliſg iddynt, megis afalau a gellyg, &c.
Oporice,es, Meddyginiaeth ragorol a wneir o aeron.
Oporīnus,a,um: A berthyn i'r cynhauaf.
Oporophylacium,ii, Cadwraeth aeron.
Oporotheca,æ, Lle cadwer aeron.
Oportet,ēbat,ŭit, ēre: Ef a wedda, fe gyngwedda, mae 'n gymmwys, ef a ddylai, dir yw, mae yn rhaid.
Opos, Sugn, ſûdd, nôdd.
Oppango, pēgi, ĕre: Goſod yn dynn, cyſſylltu.
Oppēdo,ĕre: Brammu yn erbyn un, goframmu ar un, gwadu yn grôch, anghydſynio, gwrthwynebu, dirmygu, diyſtyru.
Oppĕrior, īris, Aros, trigo am un, diſgwyl am.
Oppeſsŭlātus,a, um: Wedi ei droſolio, wedi ei brennio, wedi rhoi bôllt arno.
Oppeto, tīui, tii, ĕre: Marw, cael ei lâdd.
Oppīco, āre, Pygu, cuddio â phŷg.
Oppidānus,a,um: Dineſig, treſig.
Oppidanus,i, Dineſydd, gŵr o'r drêf.
Oppidatim, O drêf i drêf, o'r drêf bwygilydd.
Oppido Aduerb. Yn ddirfawr, yn ddiattreg, yn ddiannod.
Oppidulum,i, Trefan, corrdref.
Oppĭdum, i, Dinas, trêf gaerog, dinaſdref, bwrdeiſdref.
Oppignĕro, āre, Gwyſtlo, arŵyſtlo, rhoi yngŵyſtl, cyngŵyſtlo, dal cyngŵyſtl. Oppignĕrare ſe, Ymddaroſtwng, ymrwymo, ymŵyſtlo.
Oppilatio, ōnis, Attal.
Oppilo, āre, Cau ar beth, attal.
Oppleo, ēui, ēre: Llenwi hyd y gib, llenwi hyd yr ymyl, llenwi yn llawn, gorllenwi.
Opplōro, āre, Ymoſidio, ymgwynofain, ymriddfan, wylo yn bidl.
Oppōno, sŭi, ĕre: Goſod yn erbyn, rhoi yn erbyn, gwrthwynebu, dodi at, gwrtheb. Opponĕre ſe, ymoſod yn erbyn.
Opportūnè, Ar awr dda ac amſer, mewn amſer da, mewn prŷd ac amſer, yn brydlawn.
Opportūnĭtas,ātis, Cymmwyſder lle ac amſer, cyfle, cyfamſer, amſer cyfaddas, odfa, adeg, arfod, cynnwll. Cymmwynas, bûdd, llês.
Opportunus,a, um: Cymmwys i'r amcan, cyfaddas, cyfwlch, mewn prŷd ac amſer, prydlawn, fel y dylai fod, fel y mynnem. Mewn perygl, parod.
Oppoſitio,ōnis, Ymoſſod, gwrthoſſod, cyferbyniad, gwrthgyflêad.
Oppoſitum, i, Y gwrthwyneb, gwrthbeth.
Oppoſitus,us,ŭi.Vi.Oppoſitio.
Oppreſſio,ōnis, Gorthrech, gorthrymiad, gormes, trais, dirdrais, gorddwy, gormail. arſang.
Oppreſſor,ōris, Gorthrechwr, gorthrymmwr, gormeſwr, gormeilwr, treiſiwr, gorddwywr.
Opprĭmo, preſſi, ĕre: Pwyſo i lawr, gorthrechu, gorthrymmu, gorddwyo, goarſengi, cyfarſengi, llethu, gormeilio, gwthio yn galed, pwyſo yn drwm, gormeſu, cyrchu am ben, treiſio merch. Achub y blaen, goddiwes, dwyn y blaen, dwyn peth trwy drais.
Opprobatio, ōnis, Edliwiant, cyfedliw, dannod ar eiriau, gwradwyddiad, gwarthruddiad, ſarhâad.
Opprobrium,ii, Camwri, ſarhâad, ſenn, cerydd gwradwyddus, edliwiant, dannodiaeth, gair dannod, gwarth, gwarádwydd.
Opprŏbro, āre, Bwrw yn nannedd un, edliw, dannod, cyfedliw, ſarhau, gwaradwyddo; gwarthruddio, rhoi hyrr, rhoi ſenn, dywedyd anfadair, rhoi dirmygair.
Oppugno, āre, Goſod ar, ymoſod yn erbyn, ymladd yn erbyn, goſod cynllwyn wrth, amgylchynu tref, ymegnio i wneuthur niweid, ymddadleu yn erbyn o ddifrif.
Oppŭto, āre, Brigladd coed, yſgythru.
Oppuuia, ōrum, Dyrnodiau, gwialennodiau.
Oppuuio, āre, Taro, dyrnodio, pwyo.
Ops,opis, A gynnorthwyo, goludog.
Opſimathes, A ddyſgo yn ei henaint, yr hwn ni ddyſgodd nes ei heneiddio, hwyrddyſg.
Opſon, Pob bwyd a bober â thân.
Opsōnātor,ōris, Arlwywr bwyd a diod.
Opsōnātus, us, ŭi: Arlwyad bwyd a diod.
Opsōnium,ii, Pob bwyd ond bara a diod, enllyn, cyfenllyn, lluniaeth, ymborth, cynheiliaeth.
Opsōno, āre, Prynu bwydydd, arlwyo enllyn. Opſonare famem, Peri chwant bwyd.
Obſopoeus, Côg, coginiaethwr, arlwywr bwyd.
Obsŏpōlium,ii, Lle gwerther bwyd.
Optābĭlis, e, Dymunol, eiddun, a ddymuner.
Optatio, ōnis, Dymuned, deiſyfiad, dewis.
Optatò, wrth ei ewyllys, wrth ei ddymuniad.

Optatum, i, *Dymuniad, deisyfiad.*
Opteron, *Rhedynen.*
Optice, es, *Celfyddyd ynghylch y g[illegible]g.*
Optimātes, um, *Goreugwyr, gwyrda, dyledogion, boneddigion dyledog, pendefigion y bobl.*
Optimātus, us, ŭi: *Gwrdáaeth, ystâd goreugwyr, cystwr dyledogion, pendefigaeth.*
Optĭmĭtas, ātis, *Bûdd, llês, buddles.*
Optimus, a, um: *Goreu, goreu o gwbl, da dros ben, da iawn, da ddigon, gedidog.*
Optio, ōnis, *Dewis, dewisiad.*
Optio, ōnis. m. g. *Arian ernest a roer i rai i fyned i ryfel. Pen-gwenidog blaenor y llu.*
Optīvus, a, um. Idem quod Adoptivus.
Opto, āre, *Pucho, rhybucho, dymuno, deisyfu, erfyn, chwennychu, ewyllysio, eidduno. Dewis, dethol.*
Opŭlentia, æ, & Opulentitas, ātis: *Golud, cyfoethogrwydd, cyfoeth, helaethrwydd, digonedd, diwallrwydd.*
Opulento, āre, *Cyfoethogi, digonoli, diwallu.*
Opŭlentus, a, um: *Goludog, cyfoethog, diwall, digonol.*
Opulesco, ĕre, *Cyfoethogi, myned yn gyfoethog.*
Opŭlus, i, *Rhyw bren. Criafolbren medd rhai.*
Opuncŭlo, ōnis, *Hwn a gân fal bugail defaid.*
Opuntia, æ, *Rhyw lysieuyn a dŷf ger llaw dinas* Opus.
Opus, ĕris, *Gwaith, gweithred, gorchwyl, perwyl, llafur, poen, adeilad, gwneuthuriad.*
Opus. indecl. *Rhaid yw, angenrhaid, anhepgor, a fo rhaid wrtho.*

O R

Ora, æ, *Ymyl, lledymyl, cwrr, eithaf peth, min, ael dilledyn. Cyffinydd ac eithafoedd gwledydd. Bro, gwlâd, goror, tiriogaeth, tuedd, minion, blaenau gwlâd. Gwrym neu odre dilledyn.*
Orācŭlum, i, *Atteb Duw, cyngor Duw. Ymadrodd gwir.*
Orārium, ii, *Llaw-liain, cappan glaw.*
Orata. vid. Aurata.
Orātio, ōnis, *Ymadrodd, siarad, ymddiddan, traethawd, adroddiad, araith, arawd. Gweddi.*
Oratiuncŭla, æ, *Byrrchwedl, byrrsiarad, byrriaith, araith fechan, gweddi ferr.*
Orātor, ōris, *Areithiwr, ymadroddwr, chwedleuwr, arodrydd, adroddwr, geiriog, cennadwr; padereuwr, gweddiwr, dadleuwr; cyngaws, canllaw.*
Oratoria, æ, & Oratrix, icis. Idem quod Rhetorica.
Oratoriè, *Megis areithiwr, yn ymadroddus, yn hyawdl, yn rhugl.*

Oratorium, ii, *Tŷ gweddi, cyssegr i weddio.*
Orātum, i, *Erfyn, dymuned, arch, gofyniad.*
Orātus, us, ŭi: *Deisyfiad, gweddi, dymuniad, adolwyn.*
Orbatio, ōnis, *Tlodi a gaer drwy golled, difuddiant, amddifedi.*
Orbator, ōris, *Difuddiwr, difeddwr, a wnêl yn amddifad. Lleiddiad, anrheithiwr, lladrattawr.*
Orbĭcŭlātim, *Yn grwnn fel cylch.*
Orbĭcŭlātus, a, um: *wedi ei wneuthur yn grwnn fel cylch.*
Orbicŭlus, i, *Pob crynbeth bychan, cylch bychan, chwerfan dro. Twll olpai. Pellen.*
Orbĭcus, a, um: *Crwnn fel cylch.*
Orbīle, is, *Cylch menn, cylchiad menn tŷ.*
Orbis, is, *Cylch, modrwy, crynnogyn, caead crwnn, clawr cyfrgrwnn: y byd, y bydyssawd. Ardal, bro. Mintai fawr o bobl. Blwyddyn. Pellen. Sidyll, sidell.*
Orbĭta, æ; *Olwyn menn, ôl menn, sidell.*
Orbitas, ātis, *Diffyg plant, amddifedi. Gwall, eisiau.*
Orbitūdo, ĭnis. Idem.
Orbo, āre, *Dwyn oddiar, difuddio, difeddu, amddifadu.*
Orbus, a, um: *Amddifad o ryw beth anwyl, wedi ei ddifuddio a'i ddifeddiannu o'i olwg neu ryw beth a fo cu gantho megis ei olwg, ei dad a'i fam, neu ei blant; digarad, wedi ei ado.*
Orca, æ, *Morfil mawr sy elyn i'r morfarch. Gwinllestr mawr, tunnell win, pib win: llestr i gadw ffigys. Rhyw faen gwerthfawr. Priddlestr ceg-hir genaugyfyng. Blwch disiau. Prenfol gwragedd.*
Orchestra, æ, *Lle yr eisteddai'r gwyr mawr i edrych ar chwareon. Eisteddfa yr henuriaid. Chwareudy lle bo'r gwyr wrth gerdd yn dangos eu cyfarwyddyd.*
Orchis, ītis, *Llysieuyn a elwir Ceilliau'r ci. Mâth ar bysgodyn.*
Orcomāna, æ, *Elor i gyrph meirw.*
Orcula, æ, Dim. ab Orca.
Orcus, i, *Tywyllwg uffern, afon yn uffern, uffern.*
Ordeum, i, &c. vid. Hordeum, &c.
Ordĭnārius, a, um: *Trefnus, mewn trefn. Arferol, cynnefinol, cyffredinol.*
Ordinātè, & Ordinātim, *Mewn trefn, yn drefnus, y rhill, y naill ar ôl y llall.*
Ordinatio, ōnis, *Ordinhâad, trefnid, trefnad, lluniaeth, rheolaeth.*
Ordinātor, ōris, *Ordeiniwr, dosparthwr, trefnawr, gossodwr trefn.*
Ordinatus, a, um: *wedi ei osod mewn trefn dda, dosparthus.*
Ordĭno, āre, *Trefnu, dosbarthu, lluniaethu, gosod mewn trefn, ordeinio. Urddo, graddio, rhoi urddau.*
Ordior, iris, orsus, *Dechreu, cychwyn.*
Ordo, ĭnis, *Trefn, rhês, rhestr, rhill, rhenge, to, cylch. Grâdd pob dŷn wrth ei gyfoeth a'i le. Gwyr urradd. Urdd, urddau, urddas.* Ordo sacer, *Urddau eglwys.*
Orea, æ, *Haiarn ffrwyn.*
Oreon, i, *Rhyw lysieuyn.*
Oreoselinum, i, vid. Herbas.
Orexis, is, *Chwant bwyd, chwimp o newyn. Gwange ac awydd ac ainge i fwyd. Chwŷd, cyfog.*
Organarius, ii, *Gwneuthurwr offer a pheiriannau ac arfau.*
Organicè, *Ag offeryn, ag arf, â pheiriant.*
Organĭci, *A gano ar offer cerdd.*
Organista, æ, *A gano yr Organ.*
Organum, i, *Offeryn, erfyg, arf i wneuthur peth â hi, peiriant. Offer cerdd, arfau rhyfel, arfau crefftwr. Organ.*
Orgya, æ, *Gwrhyd.*
Oria, æ, *Cŵch pysgotta.*
Orichalcum, i, *Lattwm, coppr.*
Oricŏla, æ, *Rhyw lysieuyn.*
Oricŭlarius, a, um: pro Auricularius: vt Oricularius clyster, *Chwistrell i fwrw peth yn y clustiau.*
Oriens, tis, *Y dwyrain, codiad haul.*
Orificium, ii, *Genau, safn pob peth.*
Origănum, i. vid. Herbas.
Originalis, e, *Dechreuol, cynhwynol, y peth a fo gan un o'i ddechreuad.*
Originarius, a, um: *A fo gantho beth o'r dechreuad.*
Originatio, ōnis, *Hanes gair, tadogaeth gair, bonedd gair. Dechreuad, cychwyniad, cyfodiad.*
Orīgo, ĭnis, *Hanes, dechreuad, cychwyniad, cyfodiad, bonedd; Genedigaeth, dechreu, cŷff cenedl. Ffynhonnell y cotto dŵr. Cread, carennydd, achos. Arwyrain.*
Orinda, *Bara a wneir o* Orindum.
Orior, īris, ortus, *Hanfod o le, cael ei ddechreuad, cyfodi, arwyrain, dwyre, dadwyrain. Tarddu fel ffynnon, geni, codi fel yr haul, dechreu, cychwyn.*
Orites, *Rhyw faen gwerthfawr.*
Oriundus, a, um: *wedi tyfu, neu ei eni, neu ei hanfod o ryw âch, yn dyfod ac yn disgyn o ryw garennydd.*
Orix, Oriza. vid. scripta per y.
Orizon. vid. Horizon.
Orminum. vid. Horminum.
Ornamentum, i, *Addurn, harddwch, odiwygiad, gwychder, trwsiad. Anrhydedd, teilyngdawd, goruchafiaeth, moliant, clôd, parch. Tegwch, prydferthwch. Cymmwynas anrhydeddfawr.*
Ornatè, *Yn syberlan, yn weddus, yn harddwych, yn dêg, yn brydferth: yn hyawdl, yn ymadroddus: yn we-*

ddufdeg, yn dacclufwych.
Ornatus,a,um: Addurnedig,trwfiadus, tacclus,cywair, cywairdabus, cyfrdo, diwygus, trefnus, bardd, gweddaidd. wedi ei ddilladu, anrhydeddus,parchedig,wedi cael grâdd a chodiad,prydferth; hyawdl, ymadroddus; da ei drefn, wedi ei wneuthur yn gyfrdo; doniog.
Ornatus, us, ŭi: Trefnufrwydd,&c. vid. Ornamentum.
Ornis, ios & ithos, Aderyn,edn, iâr.
Ornithiæ, Gwyntoedd y gogledd.
Ornithobofcium, Adardŷ.
Ornithogalum. vid. Herbas.
Ornithon, ōnis, Adardy.
Ornithotrophium, Lle i befgi adar.
Orno, āre, Addurno, barddu, trefnu, tacclu, cymmhennu, trwfio, dilladu, diwygio, trwfiadu, tegbau, parottoi, darparu, arlwyo,cymmwyfo, addafu, anrhydedu â theilyngdod ac a chodiad, gwneuthur cymmwynas barchedig, enwogi, moli, canmawl.
Ornus, i, Onnen wŷllt.
Oro,āre, Gweddio, deifyfu, attolwg, adolwyn,dymuno,ioli,ymiawl. Dadleu, areithio,gwneuthur araith,pregethu.
Orobanche, es. vid. Herbas.
Orobītis, is, Gwyrddliw fel egin ŷd.
Orŏbus. vid. Ervum.
Orofelinum, i, Perfli 'r mynydd.
Orphanotrophium, Tŷ i gadw plant amddifaid.
Orphanus, i, Amddifad.
Orrhopygium, ii, Bôn y gloren. vid. Vropygium.
Orfa, orum, Anturiaethau, cychwyniadau.
Orfus, us, ŭi, Dechreu,cychwyniad.
Orthæ, vid. Menianæ.
Orthocola, Anifeiliaid a thynniad yngieu eu traed fel na cherddont ond ar flaenau 'r ewinedd.
Orthodoxia,æ, Iown-gred, uniowndyb ffŷdd.
Orthodoxus,a,um: Jown-gred, uniowngred, a fo o'r iawn ffŷdd,iawnffyddiog.
Orthogonus, a,um: Uniown-gongl, cyfiown-gongl,cyfartal ei gonglau.
Orthographia, æ, Iawn-fgrifennyddiaeth, argraff adeiladaeth wedi ei thynnu cyn adeilad.
Orthomaftica, Aeron ar lûn tethau.
Orthopnæa,æ, Caethiwed dwyfron yn peri i un na chaffo ei anadl ond pan ddalio ei wddf yn fŷth, diffyg anadl, clwyf yr yfgyfaint.
Orthopnoinus, Un a'r cyfryw glefyd arno.
Orthos, Union, uniawn.
Orthoftadios, Dilledyn ni wifgir gwregys arno.
Orthoftata, æ, Rhyw adeilad lle y bo 'r coed neu 'r cerrig wedi eu cyfrwymo yn ei gilydd, colofn neu garreg a weithier felly.
Orthragorifcus, Rhyw forbyfg.
Ortus, us, ŭi: Codiad, cychwyniad, dechreuad, codiad haul, y dwyrain. Genedigaeth, twf, tyfiad.
Ortygometra, Tywyfog y fofliair.
Ortyx, Sofliar.
Oryx, Anifail gwŷllt yn Affrica o rywogaeth geifr.
Oryza, Grawn y gwneir cawl â hwynt.

O S

Os, oris, Y genau, fafn, y golwg ar un, wynebpryd,edrychiad,dichwel,gwrthddrychiad, dull a gwêdd y corph. Iaith, tafodiaith, ymadrodd. Eofnder, hydeb,dewredd. Aber afon. Cwrr, eithafedd,min, ymyl. Pig a gylfin aderyn. Genau ac wyneb cwppan.
Os, offis, Afgwrn. carreg eirinen, neu 'r cyfryw aeron.
Ofæ, Cyfreithiau dwyfoldeb.
Ofanna. Heb. Cadw adolwg(Arglwydd.)
Ofcedo, ĭnis, Bai ni âd beidio â dylyfu gên. Clefyd genau plant.
Ofcillo, āre, Symmud genau, gogwyddo i lawr.
Ofcillum, i, Geneu bychan, fafn fechan. Rhyw ddelwau bychain.
Ofcinis,is: vel Ofcen: Aderyn yr hwn â'i lais a arwyddoccâa ryw beth i ddyfod. Pob aderyn a gano.
Ofcinum, i, Dewindabaeth adar.
Ofcitabundè,& Ofcitanter, Yn efgeulus, yn araf ddifrys, yn fufgrell, yn ddigalon, yn ddiowgfwrth, yn gyfgadur.
Ofcitātio,ōnis, Dylyfiad gên, dylyfu gên, egori fafn. Efgeulufdra, diogi, feguryd, diofalwch.
Ofcĭto, āre,& Ofcitor, āris, Dylyfu gên, egori fafn. Egori a lledu fel blodau.
Ofcŭlatio, ōnis, Cufaniad, cofleidiad.
Ofcŭlor, āris, Cufanu, minial, rhoi efengyl, myned finfin, ymgaredigo.
Ofcŭlum, i, Geneu bychan, fafn fechan, minws. Impoc. Li. Land. Cufan, poccyn.
Ofi, Adverb, O na bai, pettai, mi a fynnwn pe bai.
Ofirites, Rhyw lyfieuyn.
Ofor, ōris, Cafawr, un a gaffâo.
Offeus,a,um: Afgyrnig, tebyg i afgwrn, caled fel yr afgwrn.
Officulum, i, Afgyrnyn, afgwrn bychan, carreg aeron. Officula. pl. Briw-efgyrn, mân efgyrn.
Offifrăga, æ,& Offifrăgus, i: Rhyw eryr a dyrr efgyrn â'i big.
Offifrăgus,a,um: A dyrr yr efgyrn.
Offilegium, ii, Lloffa efgyrn, cafgliad efgyrn.
Offuaria, æ, Yfgrin i gadw efgyrn, efgyrndy.
Oftendo, di, ĕre: Dangos, mynegi, adrodd. datgan, dywedyd, dangos megis â bŷs.
Oftentarius, ii, A fo 'n edrych rhyfeddodau, ac yn dywedyd pa beth a arwyddogcaont.
Oftentātio, ōnis, Ffrôft, bocfach, gwagfolach, ymffroft.
Oftentātor, ōris, Ffroftiwr, bocfachwr, ymffroftiwr.
Oftento, āre, Mynychddangos, ffroftio, bocfachu, gwneuthur ffrôft, gwneuthur gwagfoft, dangos peth o wir ffrôft.
Oftentum, i, Argoel, arddangos, pob peth a ddêl yngwrthwyneb i naturiaeth, anghenfil, arutbredd, rhyfedded, rhyw beth dieithr a arwyddogcâa beth i ddyfod.
Oftentus, us, ŭi: Gwatwor, yftynniad bŷs at un, yftyn bŷs yngwegil. dangofiad, adroddiad, mynegiad.
Ofteocollon, Y llyfieuyn Polygonion.
Oftia, ōrum, Ebyr, aberoedd prif afonydd.
Oftiarius, ii, Dryfor, porthor.
Oftiatim, O ddrws i ddrws, o ddrws bwygilydd, o'r drws i'r llall.
Oftīgo, ĭnis, Mingrechi defaid ac ŵyn a geifr.
Oftiŏlum, i, Dryfan, drŵs bychan, gorddrws, rhagddor, cynnor, gorddor.
Oftium, ii, Drŵs, porth. Oftium fluminis, Aber afon.
Oftracias, Rhyw faen gwerthfawr.
Oftracifmus, i, Rhyw ddeol a herwriaeth ym mŷfg yr Atheniaid drwy roi cregyn i'r rhai a ddeolid.
Oftracium, ii, Blifgyn crogen. Y maen Onyx.
Oftrea, æ, Oeftren, Lib. Land. Oeftryfen, pob mâth ar grogen. Llymmeirch.
Oftreāria, æ, Lle y magcer neu y gwerther llymmeirch.
Oftrearius, a, um: A berthyn i'r llymmeirch.
Oftreatus, a, um: Caled a garw fel oeftryfen.
Oftrifer, a, um: A fâg y llymmeirch, neu a ddŵg y porfforliw.
Oftrīnus, a, um: Porfforaid, porfforliw.
Oftrum, i, Sûdd a lliw 'r pyfgodyn y gwneir y porfforliw o hono.
Oftrya, & Oftrys, Mâth ar brenn.
Ofyris, vid. Herbas.

O T

Othomia, æ, Sûg llyfiau 'r wennol.
Othonne, Llyfieuyn a dail tyllog iddo.
Otis, ĭdis, Aderyn tebyg i dylluan, a chluftiau iddo.
Otior, otiofus, &c. vid. Ocior, &c.

O V

Oualis, e, A berthyn i orfoledd.
Ouatio, ōnis, Llawenydd am orfodaeth heb lâdd gwyr.
Ouātio, ōnis, ab Ovum, i, Amfer dodwy, dodwad.
Ouātus, a, um: Ar lûn wy.
Ouatus, us, ŭi: Gawr a bloedd y rhai a gaffo 'r gorfod.
Ouiaria, æ, Gyrr o ddefaid, diadell o ddefaid.
Ouiarius, a, um: A berthyn i'r defaid.
Ouicŭla, æ, Dafadan, hesbin, hefbwrn.

Ouile,

Ouīle, is, *Defeid-ty, corlan defaid, cail defaid.*
Ouillus, & Ouinus, a, um : *O'r defaid.* Vellis ouilla, *Croen dafad.* Caro ouilla, *Cig môllt.*
Ouiluteum, i, *Melyn wy, melynwy.*
Ouipara, æ, *Pob mil a ddodwa wyau, a phob pyſgod a fagco rawn.*
Ouis, is, *Dafad, llwdn dafad, manllwdn.*
Ouo, āre, *Rhoi gawr o lawenydd, bloeddio gan lawenydd ynghŷd â lliaws, canu orohian, llawen floeddio.*
Ovum, i, *wy.* Oua, *hefyd yw Grawn pyſgod.*

O X

Oxalis, ĭdis. vid. Herbas.
Oxia, æ, *Clefyd llymm tanbaid.*
Oxobapta, *Dillad porffor.*
Oxoleon, *Olew yngbymmyſg â ſur-win.*
Oxonium, ii, *Rhydychen. Caer woſſo* Antiquis.
Oxos, eos, *Sur-win.*
Oxycratum, i. vid. Poſca.
Oxygala, æ, & Oxygalum, i : *Sur-llaeth, llaeth enwyn. Cymmyſg o laeth a ſur-win.*
Oxygarum, i, *Saws tôſt o ſur-win.*
Oxygion, *Gwaddod a gwaelodion ſur-win.*
Oxylapathum, *Tafolen.*
Oxymeli, *Rhyw lynn a wneir o fêl a ſur-win a dŵr wedi eu berwi yngbŷd.*
Oxyporum, *Saws a wneler o ſur-win.*
Oxys, *Lleſtr ſur-win.* & vid. Herbas.
Oxyſchænos, *Mâth ar laſrwyn.*

O Z

Ozæna, æ, *Clefyd drewedig yn y trwyn. Mâth ar byſgodyn.*
Oze, *Drewi yr anadl.*
Ozymum, i, *Bwyd a wneir o ymyſgaroedd anifeiliaid.* & vid Herbas.

P A

Pābŭlāris, e, *A berthyn i ymborth anifeiliaid.*
Pābulatio, ōnis, *Porfáad, ymbawr anifeiliaid.*
Pābŭlātor, ōris, *Porfáwr, porthwr anifeiliaid.*
Pābŭlor, āris, *Myned i geiſio ymborth anifeiliaid, porfáu, ymbawr, porthi anifeiliaid.*
Pābŭlum, i, *Porfa, porthiant anifeiliaid, ebran, bwyd anifeiliaid.*
Pācālis, e, *A ddwg heddwch, a arwyddocca tangnefedd, heddychol.*
Pācātor, ōris, *Heddychwr, llonyddwr, dyhuddwr, dyhuddai.*
Pācĭfer, a, um : *A ddygco heddwch, heddych-ddwyn.*
Pācificatio, ōnis, *Heddychiad, llonyddiad, dyhuddiant, tangnefeddiad, cymmodlonedd, cymmodedd.*
Pācificator, ōris, *Heddychwr, tangnefeddwr, dyhuddwr, llonyddwr, dyddiwr.*
Pācifico, āre, *Heddychu, tangnefeddu, dyhuddo, llonyddu, goſtegu, dyddio, cymmodi.*
Pacificus, a, um : *A wnêl heddwch, heddychol, llonydd, tangnefeddus, digynnen.*
Paciſcor, ĕris, pactus ſum : *Ammodi, cyfammodi, gwneuthur ammod neu ddygymmod, marchnatta, cyttuno, cordio.*
Pāco, āre, *Dyhuddo, llonyddu, heddychu, boddloni.*
Pactilis, e, *Plethedig, wedi ei wau yngbŷd, wedi ei blygu.*
Pactio, ōnis, *Cyttundeb, cydfod, ammod, dygymmod, cordiad, cyngherdiad, marchnad.*
Pactitius, a, um: *Ammodol, dan ammod.*
Pactor, ōris, *Ammodwr, dygymmodwr, marchnattawr, gwneuthurwr ammod, cyttunwr.*
Pactum, i, *Marchnad, cyttundeb, cordiad, ammod, dyundeb, addewid.*
Pæan, ănis, *Emyn a wneid i* Apollo.
Pædagium, ii, *Yſtafell wely bechgyn.*
Pædagōgium, ii, *Yſgoldy.*
Pædagōgus, i, *Gwarcheidwad dŷn bâch, yſgolfeiſtr, athro, hyweddwr plant.*
Pæderaſtes, *A wnêl anlladrwydd gydâ bechgyn.*
Pædĕraſtia, *Y cyfryw anlladrwydd.*
Pæderos, *Rhyw faen gwyrthfawr.*
Pædia, æ, *Addyſgiad plant, athrawiaeth plant.*
Pædīco, āre, *Gwneuthur anlladrwydd gydâ bechgyn.*
Pædidus, a, um : *Brwnt, budr, drewedig.*
Pædor, ōris, *Drewi, drewiant, drygſawr carchardai, brynti, budreddi.*
Pædŏtriba, æ, *Athro plant.*
Pædotribia, æ, *Addyſgiad plant.*
Pæon, ōnis, *Rhyw droed mewn mydr.*
Pæonia, æ. vid. Herbas.
Pætus, i, *A dry ei lygaid o'r gongl bwygilydd, a llygaid gogaead iddo, llygattraws.*
Păgānālia, ōrum, *Gŵyl mabſantau'r wlâd, gwleddoedd arddwyr a bugeiliaid, &c.*
Păgānus, i, *Gŵr o'r wlâd, gŵr o bentref, un ni bo rhyfelwr, dŷn gwledig anghyfarwydd dismybod, pagan digred.*
Păgānus, a, um : *Gwledig, pentrefig.*
Pagātim, *O bentref bwygilydd, o gordref i'r llall.*
Pāgella, & Pāgĭnŭla, æ, *Dalennig, tu dalen mewn llyfr.*
Pāgina, æ, *Tu dalen llyfr, dosbarthiad canghennau yr gwinwydd.*
Păgo, pĕpĭgi, ĕre, *Gwneuthur marchnad neu ammod neu gyttundeb ag un; ymrwymo, ymwneuthur, ymgyſſylltu.*
Pagrus, i, *Rhyw byſgodyn dŵr croyw.*
Pāgūrus, i, *Rhyw grange-byſg.*
Păgus, i, *Pentref gwlâd, cordref, maenol ac ynddi lawer o bentrefi.*
Păla, æ, *Pâl, rhaw, pîl ffwrn, padell dân, lleſnyn o aur. Pren yn yr* India. Pala annuli, *y mann i'r fodrwy lle bo 'r maen.*
Pālābundus, a, um : *Crwydrad, gwibiad.*
Palacra, æ, *Llafn o aur.*
Palæſta, æ, *Meſur pedwar bŷs yngbŷd.*
Palæſtra, æ, *Ymaſlyd, ymafael, camp ymaelyd, lle i ymaſlyd cwymp.*
Palæſtricè, *Ar wêdd ymaelyddion.*
Palæſtricus, i, *Ymaelydd, penymaſlydd.*
Palæſtrita, æ, *Ymaelydd, arneſtwr.*
Palàm, *Ar gyhoedd, yn eglur, yn amlwg, yngolwg y byd, yngŵydd pawb, yngoleu.*
Palangæ, ārum, *Gwiſiau, neu droſolion i godi neu i ddwyn coed. Coed treigl i ſwrw llongau i'r dŵr, neu i ſymmud peth trwm.*
Palangiarii, *Y rhai a fo 'n dwyn beichiau ar droſolion.*
Palango, āre, *Dwyn llwythi ar droſolion.*
Pālātim, *Ar waſgar.*
Palatīnus, a, um : *A berthyn i balâs, neu i lŷs y tywyſog.*
Palatina officia, *Swyddau o fewn y llŷs.*
Palatio, ōnis, *Syſſaen polion mewn cors.*
Pălātium, ii, *Palâs, llŷs brenin, priflys, neuadd-dy, rhwyl.*
Pălātum, i, *Taflod y genau, y genau.*
Pălĕa, æ, *Vſion ŷd, manus, peiſwyn, gwehilion, hedion, grawnuſion. Gwêllt.*
Pălear, āris, *Tagell eidion.*
Palearium, ii, *Lle i gadw manus, tŷ i gadw gwêllt.*
Paleatus, a, um : *wedi ei wneuthur o us neu ei gymmyſgu ag us, uſlyd, llawn us, llawn gwêllt neu ſofl.*
Palilogia, æ, *Atdywediad.*
Palimpiſſa, æ, *Pŷg a ferwyd ddwywaith.*
Palimpſeſtus, i, *Memrwn a grafwyd yn ôl ei yſgrifennu.*
Palingeneſia, æ, *Adenedigaeth, ailenedigaeth, genedigaeth o newydd.*
Palinōdia, æ, *Gwrthgan, dad-ddywediad yr hyn a ddywettwyd neu a yſgrifennwyd.*
Paliurus, i, *Celynen, llyſieuyn pigawglym.*
Palla, æ, *Gŵn merch, twyg, cochl cwtta a llewys iddo, hugan.*
Pallăca, æ : & Pallace, es : *Gordderch,*

dderch, cariadferch.

Palleo, ŭi, ēre : *Glasu, colli ei liw, mynd yn laswelw, amliwio.*

Palliastrum, i, *Mantell neu gochl frâs.*

Palliātus, a, um : *wedi ei wisgo â mantell, cochlog.*

Pallidŭlus, a, um : *Golaswelw, gorwyn.*

Pallidus, a, um : *Gwelw, gwynwelw, glaswyn, gwelwgan, glaswelw, gwynlas, ofnog.*

Palliacus, *Mieren, eithinen.*

Pallio, āre, *Cuddio, celu, celcu, anhuddo, cuddio dan gochl.*

Palliolātim, *Ar waith mantell neu hûg.*

Palliolatus, a, um : *Cochlog, toronog.*

Palliolum, i, *Mantell gwttig, cwccwll gwlân, cochl cwtta.*

Pallium, ii, *Mantell, cochl, toron, toryn. Llaeswisg y philosophyddion, gwenwisg.*

Pallor, ōris, *Gwelwder, glaswelwder, gwelwliw, glesni, glaswynni, lliw diflann.*

Pallula, æ, *Cochlan gwraig, cochl cwtta, hûg, twyg.*

Palma, æ, *Cledr llaw, llaw, palf, pawen, llêd llaw. Pren palalwyf, palwyf, palmwydden, palmidwydden, y pren gwrthbwys, aeron a ffrwyth y pren hwnnw. Buddugoliaeth, y gamp, pwyth a gwobr y gorfod : palf rhwyf.*

Palmaris, e, *Delw a godid yn arwydd o oruchafiaeth ac er cadw côf am fuddugoliaeth : a fo yn myned a'r gamp, a fo yn dwyn y glôch neu yn dwyn y bêl.* Palmaris, *O lêd llaw.*

Palmarium, ii, *Gwobr neu arwydd buddugoliaeth : y gamp.*

Palmarius, a, um : *A fo yn haeddu 'r gamp, a ddylai 'r glôch, a ddylai 'r bêl. A fo o lêd neu o hŷd llaw.*

Palmatus, a, um : à Palma : *A fo yn gwisgo gŵn yn llawn palmwydd, a wisgai y rhai a gai 'r gorfod.*

Palmatus, a, um : à Palmus. Palmatus paries, *Paraed a llun llaw arno.*

Palmes, ĭtis, *Caingc neu flaguryn o'r winwydden, y coed a adawer yn y winwydden heb ysgythru. Gwrŷsg ieuaingc y winwydden a'r dail arnynt.*

Palmētum, i, *Llwyn o balmwydd, lle y tyfo palmwydd.*

Palmeus, a, um : *O'r palmwydd.*

Palmeus, a, um : à Palmus : *O hŷd neu lêd llaw.*

Palmifer, a, um : *A ddygco balmwydd.*

Palmipedālis, e, *A fo yn cynnwys troedfedd a llêd llaw, o droedfedd a hanner.*

Palmipes, ĕdis, *A fo â'i draed fel palf gŵydd.*

Palmipes, ĕdis. Idem quod Palmipedalis.

Palmo, āre, *Rhwymo a chlymmu yng-hŷd, rhoi ôl cledr y llaw.*

Palmōsus, a, um : *Llawn palmidwydd.*

Palmula, æ, *Ffrwyth ac aeron y palmwydd. Parwyden yr ais. Palf rhwyf.*

Palmus, i, *Mesur llêd llaw, mesur pedwar bys neu bedair modfedd.* Palmus major, *Rhychwant.* Palmus minor, *Hanner troedfedd.*

Pālo, āre, *Polioni, gosod polion i attegu 'r gwinwydd, cau â pholion, attegu â pholion.*

Pālor, āris, *Ymwasgaru, myned ar wasgar, myned ar ddigrain, crwydro eisiau llywydd.*

Palpatio, ōnis, *Gweniaith, trûth, ffûg. Palfaliad, teimlad.*

Palpātor, ōris, *Gwenhieithwr, truthiwr, ffuantwr, un yn chwarae llaw wen, palfalwr.*

Palpebræ, ārum, *Blew 'r llygaid, blew 'r amrantau. Caeadau 'r llygaid, yr amrantau.*

Palpĭtātio, ōnis, *Dyhéad, ysponciad, darwain, curiad y galon.*

Palpito, āre, *Dyheu, darwain, cynnhyrfu, ysbongcio, curo a gweithio a neidio a llammu fel y galon neu 'r ymmennydd.*

Palpo, ōnis, *Gwenhieithwr, truthiwr, palfalwr.*

Palpo, āre, & Palpor, āris, *Teimlo yn esmwyth, palfalu, palfu, gorllyfnu. Gwenhieithio, truthio, ffuantu, hudo â theg eiriau.*

Palpum, i, *Gweniaith, trûth, gorllyfnad, ymoleithiad.*

Paludamentum, i, *Llurig, curas, pais dew, crŷs mael. Pais yr arwyddfardd. Cwnsallt.*

Pălūdapium, ii. vid. Herbas.

Pălūdifer, a, um : *A wnêl yn gors.*

Pălūdosus, a, um : *Corsog, gwernog.*

Palumbārius, ii, *Mâth ar hebog.*

Palumbes, is, *Cudon, Lib. Land. ysguthan.*

Palumbus, i. Idem.

Pălus, ūdis, *Cors, morfa gwlŷb, gwaun wlŷb.*

Pālus, i, *Pawl, cledren, buddel, dist.*

Pălufter, tris, tre, *O'r gors, corsog, o'r morfa.*

Pambasilia, *Brenhiniaeth gyflawn-gwbl lle y bo 'r cwbl ar law un : Ollunbennaeth.*

Pamphagus, *A yssô 'r cwbl.*

Pampillum, i, *Mâth ar gerbyd.*

Pampĭnāceus, a, um ; *Cangog, deiliog.*

Pampinarium, ii, *Marchowgcaingc, caingc dŵf blwyddyn o'r winwydden.*

Pampinarius, a, um : Pampinarius palmes, *Cangen o'r winwydden heb ddwyn ffrwyth, ond dail.*

Pampĭnātio, ōnis, *Ysgythrad ofergangau a dail y gwinwydd.*

Pampineus, a, um : *A berthyn i gangau neu ddail y gwinwydd.*

Pampĭno, āre, *Ysgythru ofer gangau a dail y gwinwydd.*

Pampinosus, a, um : *Cangog a deiliog fel y winwydden.*

Pampĭnus, i, *Deilen gwinwydd, gwrysgen o'r winwydden, cangen o'r winwydden a'r dail arni, blaguryn o'r winwydden. Gwrŷch y pŷsg* Polypus.

Panacea, æ, & Pănāces, is, & Panax, ācis : vid. Herbas.

Panagios, *Sanctaiddgwbl, duwiol iawn.*

Panăgrum, i, *Rhwyd fawr a ysguba 'r cwbl genthi.*

Panāriolum, i, *Cawell bara bychan.*

Panaritium, ii, *Y bysdwnn ar fysedd.*

Panarium, ii, *Cawell bara, almari, ystafell bara, cist fara, basged fara.*

Pancarpiæ, *Coronbleth o bob mâth ar lysiau.*

Panchrestum, *Eli yn gwasanaethu i bob clefyd a dolur.*

Panchros, *Maen gwerthfawr o bob lliw.*

Pancratium, ii, *Mâth ar ymaelyd pan fo rhydd i un gael yr afael a fynno, ymarferiad o'r pedair camp ar hugain. Gwiwgamp, rhagorgamp, prifgamp.*

Pancratiastes, æ, *Y cyfryw ymaelydd, un a el a'r pedair camp ar hugain.*

Pancraticè, *Yn nerthol, yn gampus, fal ymaelydd cyfarwydd.*

Pandatio, ōnis, *Cammedd a gŵyrni a gogŵyddiad tu ac i wared.*

Pandectæ, ārum, *Llyfrau yn cynnwys pob peth. Llyfr o'r gyfraith Ciuil.*

Pandĭcŭlātio, ōnis, *Dylyfiad gên, ymystwyriad.*

Pandicŭlor, āris, *Dylyfu gên ac ymystyn, ymystwyro.*

Pando, āre, *Gŵyro i lawr megis dan faich, plygu i lawr.*

Pando, di, sum, ĕre : *Egori, lledu, rhythu, ystyn allan. Adrodd, mynegi, dywedyd.*

Pandŏchīum, ii, *Lletty cyffredin.*

Pandocheus, *Llettywr a gatwo lletty cyffredin.*

Pandus, a, um : *Gŵyr tu a'r llawr, cam ar i wared.*

Pānēgyricum, *Unben-gerdd, araith arddercholg, arwyrain, cerdd foliant i ŵr mawr.*

Panegyris, is, *Llwyrwys, cymmanfa o gwbl o'r bobl megis llann neu farchnad,* &c.

Panĕros, *Rhyw faen gwerthfawr.*

Pango, panxi & pepigi, ĕre : *Gyrru i mewn yn dynn megis gyrru hoel, gosod, plannu, ysgrifennu, canu, adrodd, gwneuthur.*

Panicium, ii, *Y peth a arferer yn lle bara.*

Panicula, æ, & Paniculus, i : *Cynawon*

tyll neu goed eraill: y peth a dyfo yn hirgrwnn.
Panicum, i, Grawn ŷd tebyg i'r Milium.
Panicum, i, Dychryn disymwth diachos a yrr vn allan o'i gof.
Panifex, icis, Pobydd bara.
Panificium, ii, Pobyddiaeth, celfyddyd pobi.
Panis, is, Bara.
Panneus, a, um: Brethynnaid, o frethyn.
Panni, orum, Ciniach, cadachau, brattiau, carpiau, llarpiau, ciaynion, cawiau.
Pannicularius, ii, Brethynnwr.
Pannicularia, orum, Y dillad a'r gwael bethau dibris a ddycco vn gydag ef i garchar neu i farwolaeth. Brethyndai.
Panniculus, i, Lliain main, cadachyn, brettyn, carp, llarp o gadach, bril.
Pannosus, a, um: Tlawd o ddillad, clyttiog, carpiog.
Pannuletum, & Pannicellum, i, Llawliain, cadach wyneb.
Pannus, i, Brethyn. Carp, llarp, bratt, bril. Goreth briw.
Pannutium, ii. Idem quod Pannuletum.
Panolethria, æ, Llwyr ddinystr.
Panoplia, æ, Oll-arfogaeth, cwbl-arfogaeth.
Pansa, æ. com. g. Troedlydan, troedtraws.
Panselenos, Llowlloer, y llawnlloaid.
Pantathlus, A ymdrecho am bob camp.
Panther, eris, & Panthera, æ, Anifail llawn mannau.
Pantheron, vel Pantherum, i: Rhwyd lydan a dynner with raff a ddeil gwbl ac a fo ddai.
Pantolabus, Vn a gymmero bob peth.
Pantomimus, i, Chwareydd, gwâs digrif a fetro ddynwared munudiau pob dŷn.
Panurgia, æ, Ystryw, cyfrwysedd, twyll, somiant, dichell, ymyrraeth â phob peth.
Panurgus, i, Hen gadnaw cyfrwysddrwg, dŷn ystrywgar dichellgar. Peth crwnn fel bwyd ellyllon.
Panus, i, Carfan gwehydd y troir y ddylif amdani. Oddfyn pren. Chwarren yn môn clûst, neu forddwyd gŵr; cilchwyrn clûst.
Papæ, Naw Duw rhag hynny.
Papa, æ, Tâd, Pab.
Papauer, eris, Pabi.
Papaueratus, a, um: Ar waith pabi.
Papilio, onis, Gloyn Duw, ciliter, pabell, lluest, gwersyll.
Papilla, æ, Penn bron, têth, diden. Ceiliogyn pistyll dŵr.
Pappa, æ, Vwd peilliaid.
Pappas, Tâd, tada.
Pappo, are, Galw tada. Bwytta vwd.
Pappus, i, Plu'r gweunydd, y gwlanblu a fydd ar lysiau: y llysieuyn a elwir y Greulys. Taid.
Papula, æ, Crugyn côch ar wyneb. Coden neu chwyssigen ar gorph dŷn a dŵr ynddi: y frech gôch.
Papyraceus, a, um: A wneler o'r frwynen Papyrus, neu o'r papir ysgrifennu.
Papyropola, æ, Gwerthwr papir.
Papyrus, i, & Papyrum, i: Brwynen fawr yn yr Aipht a dyf mewn corsydd, o'r hon y gwneid papir i ysgrifennu arno. Papir.
Par, is, Pâr, cymmar, cwpl. Par impar, Y chwareu a elwir amynifer, chwareu cnau i'm llaw.
Par, is. Adiect. Cydradd, vnfaint, gogyfurdd. Addas, abl, digonol. Par pari, y naill dros y llall.
Parabasis, is, Trosedd, troseddiad, myned tros y terfynau.
Parabates, Troseddwr, a êl tros y terfynau.
Parabilis, e, Hygael, hawdd ei gael a'i ynnill.
Parabola, æ, Dammeg, cyffelybiaeth, tebygoliaeth, diarheb.
Paracentesis, Pigiad y croen i ellwng dŵr allan o'r corph y ho'r dropsi arno.
Paracenterium, ii, Y ffaim y gwneir y cyfryw bigiad â hi.
Paraclesis, Eiriol, diddanwch, cyssur.
Paracletus, i, Dadleuwr, diddanwr.
Paraclytus, Dŷn a gair drwg iddo, dŷn anenwog.
Paracnemium, ii, Yr asgwrn nessaf allan i'r goes.
Paradigma, atis, Esampl.
Paradisus, i, Gardd, cadlas, perllan, paradwys.
Paradoxum, i, Amrydyb: peth anhygoel, peth dieithrol yn erbyn cyffredin dŷb dynion. Tŷb rhyw vn a'i ddilynwyr.
Paradromis, Rhodfa heb ddiddos vwch ei phen.
Paraenesis, Gorchymmyn, eiriol, cyngor.
Paragandes, & Paragandæ, Mâth ar grysau neu grysbeisiau.
Paragoge, Chwanegiad, pan ddotter ychwaneg at ddiwedd gair, diweddwdf.
Paragogia, Y lle y rhetto dŵr drwyddo.
Paragraphe, es, Ymylnod.
Paralia, Mâth ar hŷg.
Paralipomenon, wedi ei adu heibio, heb sôn am dano.
Paralleli, Rhyw linellau o'r dwyrain i'r gorllewin.
Parallelus, a, um: O'r vn bellder oddiwrth ei gilydd, gogyfartal.
Paralysis, Y parlys, haint y gian.
Paralyticus, Clâf o'r parlys.
Paranympha, vid. Pronuba.
Paranymphus, i, Cyfaill y priodfab.
Parapechium, Cochl bychan: yr asgwrn lleiaf i'r braich a elwir Radius.
Parapherna, & Paraphernalia, Hyn a ddycco gwraig i'w gŵr heb law ei gwaddol. vid. Peculium.
Paraphrasis, Deongliad, esponiad drwy lawer o eiriau.
Paraphrastes, Hwn a ddeonglo feddwl vn arall yn eglur.
Paraphrosyne, es, Gorphwyll, gwallgof.
Pararium, Cyflog dwbl a roid i wr march dros deufarch.
Pararius, a, um: Hwn a wnelo neges vn er arian.
Parasanga, æ, Rhyw fesur ar filldiroedd o dir.
Parasceue, es, Darpar, arlwy, y darparwyl, sef Gwener y croglith.
Parasita, æ, Gwenieithwraig, truthwraig.
Parasitaster, tri, Vn a geisio fod yn Parasit.
Parasitor, aris, Dywedyd y peth a ddywetto arall, bod yn vnair ag vn ym mhob peth, gwenieithio a thruthio am brŷd o fwyd.
Parasitus, i, Bolerwr, vn yn disgwyl llenwi ei fôly, Ieuan lygad y bwyd, a druthio ac a wenieithio er prŷd o fwyd, a wirio'r peth a ddywetto arall bid wir bid gelwydd.
Parastades, Ystlysbyst drŵs, gorsingau'r drŵs.
Parastasis, Cynnorthwy, prawf tystion.
Parastatæ, Cerrig a osoder ynghylch colofn. Asgwrn lleia'r goes, gwâell y goes: y ffyrdd y cerdd yr hâd o'r arennau. Rhyw swyddogion mewn llu.
Parasynanche, Mâth ar hychgrug.
Parathesis, Atdodiad.
Paratragoedio, are, Cymmorth i chwarau Tragedi. Gwneuthur peth yn waeth nag y bo.
Paratum, Parodrwydd, arlwy.
Paratus, a, um: Parod, cywair, wedi ei ddarparu, wedi ei arlwyo.
Paratus, us, ui: Parottoad, darpar, arlwy, darmerth, cyweir, cyweirdab, tresnad, taccliad, trwsiad, dillad, dilladwisg.
Parazonium, ii, Cleddysan, dager, bidog.
Parcitas, atis, Prinder, crinder, crintachrwydd, bawedi, toliad, crynodeb, cynnhildeb, cynnilwch.
Parco, peperci & parsi, ere: Arbed, eiriach, maddeu, pardynu, peidio, goddef, cyd-ddwyn, tolio, enllynio.
Parcus, a, um: Arbedus, ciriachol, prin, crintach, bawai, cynnil, cyrrith, cybydd, crinwas, agos atto ei hun, caled.
Pardalianches, is, Rhyw lysieuyn.
Pardalis, is, Llewpardes, benyw'r llewpart.

Pardalium, ii, Rhyw eli a'i arogl fel llewpart.

Pardalius, Rhyw faen gwerthfawr.

Pardalus, Rhyw aderyn, cyffelyb mai brondu 'r twynau.

Pardus, i, Llewpart.

Parectatus, i, Hwn ſy newydd adael oedran bachgen.

Parencephalis, Y rhann ôl i'r ymmennydd.

Parens, tis, Tâd a mam, rhieni, hynaf.

Parens, tis. Adiect. Vfudd, goſtyngedig, gwaſanaethgar.

Părentalia, ōrum, Gwleddoedd a wneid wrth gladdedigaeth tadau a mammau a hynafiaid.

Părentela, æ, Tadwys, tadogaeth, gwelygordd, gwehelyth, âch, gwely cenedl.

Parenthĕſis, Ymſang a roer mewn rheſwm, dieithrſang.

Parentĭcīda, æ, Lleiddiad tâd neu fam, Tad-leiddiad, mamleiddiad.

Parento, āre, Cynnal arwyl dros dâd neu fam neu hynaif.

Pārco, ŭi, ēre: Ymddangos, bod i'w weled. Vfuddhau, bod tan lywodraeth.

Pariatio, ōnis, Vniondeb cyfrif.

Parici, Ynadon a barnwyr mewn achoſion hoedl.

Părĭcīda, æ. Idem quod Parentĭcīda, Lleiddiad dyn, llawrudd, llofrudd, a laddo un o furn a chynllwyn.

Păricidium, ii, Lladdiad tâd neu fam. Gwneithuriad echrys i'w wlâd.

Păries, ĕtis, Pared, paraed tŷ.

Părietaria, Paredlys.

Părietina, æ, Hên bared drylliog, murddun, lle ſyrthiodd mûr.

Părilia, ōrum, Dyddiau gŵylion am gadw anifeiliaid.

Părĭlis, e, Tebyg, cynnhebyg, cyfartal, union.

Părilitas, ātis, Tebygoliaeth, uniownder, gogymmhwyſder, cydgymmedroledd, cyfartalwch, cyffelybiaeth.

Părio, āre, Gwneuthur union gyfrif.

Pario, pĕpĕri, parĕre: Eſgor, dwyn newyddien i'r byd. Părĕre oua, dodwy. Deor, dyfod a chywion, dyfod â pherchyll, dyfod â chynawon, ymoci a wna caſſeg: ymddwyn, cenedlu, magu.

Părĭto, āre, Mynych ddarparu.

Pariter, I gyd, ynghŷd, yn yr un modd, yr un ffunyd, yn gyffelyb, yn union, yn gyfartal, yn debyg, yn gyſtal.

Părĭtūdo, ĭnis, & Pāritūra, æ, Eſgoriad, eppiliad.

Parma, æ, Tarian gron fechan i wŷr traed.

Parmatus, a, um: Tarianog, yn arwain y cyfryw darian.

Parmŭla, æ, Diminut.

Parmularius, ii, Gwneuthurwr tariannau, yſgwydawr, tariannawr.

Parnopes, Mâth ar Locuſtiaid.

Păro, āre, Darparu, peri, arlwyo, parottoi. Cael, caffael; trwſio; taclu; trefnu, cyweirio.

Paro, ōnis, Llong fechan.

Parŏchus, i, Yr hwn a ddarparo eu hangheurheidiau i gennadon dieithr. Periglor, offeiriad plwyf.

Parœcia, æ, Plwyf, yſtrad, heol.

Parœcus, i, Cymmydog, plwyfog, plwyfol.

Parœmia, æ, Diarheb.

Paronychia, æ, & Paronychium, ii: Dolur dan ewin, ewinwaſg, ewinor, y byſdwnn.

Paropſis, ĭdis, Dyſgl, dwbler, ffiol freſych.

Parōtis, ĭdos, Crûg chwarrennog a fâg ym monau 'r cluſtiau, cilchwyrn cluſtiau, gwyſawyr. Parōtĭdes, y ddwy wythen a ddaw i wared heibio i'r cluſtiau.

Paroxyſmus, i, Cyrch y crŷd, crynfa 'r crŷd. Cyffro, cynnwrf, ſymbyliad.

Parra, æ, Rhyw aderyn aflwyddiannus.

Parricīda, æ. vid. Paricīda.

Pars, tis, Parth, rhan, darn, dryll, parthedd, parthred. Tu, yſtlys, plaid. Swydd, dledſwydd, rhann.

Parsĭmōnia, æ, Cynnildeb, arbed, ymarbed, crintachrwydd, &c.

Parthenia, æ, Gwyryfdawd, morwyndod.

Parthenium, ii. vid. Herbas.

Partiarius, ii, A fo o blaid un, cyfrannog, cydymmaith, cydwr, un a fo hannerog ag un arall. Neillduol, untuog, tueddog, pleidiol, pleidgar.

Partĭceps, ĭpis, Cyfrannog, hannerog, cyfaillt, cydwr, rhannog, o blaid peth.

Participium, ii, Rhan-gymmeriad, parthgymmeriad.

Partĭcipo, āre, Rhoi neu gymmeryd rhan, bod yn gyfrannog, gwneuthur yn gyfrannog, cyfrannu, cyfrannogi.

Partĭcŭla, æ, Rhann fechan, dernyn, dryllyn.

Partĭcŭlāris, e, Neillduol, rhannedig, a berthyn i rann.

Partĭcŭlātim, Yn rhannau, yn ddarnau, yn ddrylliau, yn ddifynion, yn aelodau, yn neillduol, yn wahanredol.

Particulōnes, Cydetifeddion, cydbriodorion tir.

Partim, Yn rhannol, o rann, rhai.

Partio, ōnis, à Pario: Eſgoriad, genedigaeth, magiad, &c.

Partior, īris, Parthu, rhannu, darnio, torri, gwahanu, neillduo, doſparthu, cyfrannu.

Partitè, Yn rhannau, yn ddarnau, yn ddrylliau, yn ddifynion, yn wahanredol.

Partītio, ōnis, Rhanniad, parthiad, doſparthiad, gwahanred, gwahaniaeth, neillduad.

Partor, ōris, à Pario, Caffaelwr, ceiſtwr, pwrcaſwr.

Partŭrio, īre, Eſgor, bod yn eſgor.

Partus, us, ŭi: Eſgor, eſgorfa, eſgoredigaeth, y llwyth beichiogi, genedigaeth, torllwyth, yr hyn a aner ac a eſgorer arno.

Paruitas, ātis, Bychander, gwaeledd, coegedd, ſalwder, meinder, mebyd, maboed.

Părŭlis, ĭdis, Crûg a chwydd ynghig y dannedd.

Părùm, Ychydig, prin, nid, nid dim.

Părumper, Ennyd fechan, ychydigyn.

Paruo, Er ychydig.

Parus, Llygoden y derw, y benloyn, y lleian y gelwir oblegid ei benn du, ſywidw wâs y dryw.

Parvulùm, Yn fychan dros benn, yn fychanigyn.

Parvŭlus, a, um: Bychan, bychan bâch, bychanigyn, tlŵs.

Parvus, a, um: Bychan, bâch, eiddil, coeg, dibris.

Paſcālis, e, Yn ymbawr, yn ymborth ymma ac accw. Paſcales oues, Defaid a bawr ar gyffredin.

Paſceŏlus, i, Pwrs o groen meddal, gobwrs.

Paſcha, æ, & Paſcha, ătis: Treiddiad, troſfynediad, y pâſg.

Paſchala, Morddwyd bŵch.

Paſcĭto, āre, Mynych ymbawr, dybori.

Paſco, pāui, ĕre: Pori, ymbawr, bwytta, magu, maethu, porthi, peſci, porfau, bugeila, cadw anifeiliaid. Boddhau, rhyngu bodd.

Paſcor, ĕris, Cymmeryd ei faeth, cymmeryd cnawd, peſgi, pori, ymbawr.

Paſcŭum, i, & Paſcua, ōrum: Porfa, allweſt, porfeydd.

Paſcuus, a, um: Lle ymbawr, lle i borfâu, porfadir.

Paſſer, ĕris, Golfan, Lib. Land. Aderyn y to. Lleden y môr, tafod yr hŷdd y pyſgodyn. Paſſer troglodytes, Brŷch y cae, aliis Gwrâch y cae.

Paſſercŭlus, i. Diminut.

Paſſim, Ym mhob mann, o bob tu, dros y cwbl, ymma a thraw, yn llawer o leoedd, yn ambell fann.

Paſſio, ōnis, Goddefaint, dioddefaint, cynnwrf, cythryſwi, gwŷn, gofid, goddefiad.

Paſſivus, a, um: A arwyddogâo neu a baro dioddef neu drallod neu ofid.

Paſſum, i, Gwin berw, gwin o'r grawnwin a hir wywo yn y tês.

Paſſus, a, um: A wnaed yn felus, wedi ſychu yn yr haul, wedi ei graſu yn y tês, Vvæ paſſæ, Ffigys ſychion. Lac paſſum, llaeth berw.

Paſſus, us, ŭi: Cam, camre, cerddediad.

Paſtillico, āre, Pellenu, gwneuthur yn bellenau. Rhoi pellenau phyſygwriaeth.

Paſtillus, i, & Paſtillum, i: Pelen, pellen, o ba beth bynnag y bo, a wnaer ar

waith torth fechan, telpyn o does. Idem quod Trochiscus.
Pastīnaca, æ, & Pastināgo, inis, Pannys, moron, moron ffrainge, moron y maes, llysiau gwyddelig. Morcath.
Pastīnātor, ōris, Cloddiwr, palwr.
Pastīno, āre, Palu, cloddio, ceibio daear, rhwyforio.
Pastīnatum, i, Cloddfa, clâdd, lle wedi ei geibio.
Pastīnum, i, Caib gwinllannwr, prenn neu haiarn plannu, tir newydd balu.
Pastio, ōnis, Porthiad, porfa, porthiant, ymborth anifeiliaid.
Pastōmis, īdis, Penwar i'w roi am drwynau meirch anystywallt anwar.
Pastophōrium, ii, Ystafell y clochydd, ystafell y priodfab.
Pastor, ōris, Bugail, ceidwad anifeiliaid, pascadur.
Pastōrālis, e, Bugeiliaidd, a berthyn i fugail.
Pastoritius, & Pastorius, a, um: Idem.
Pastus, a, um: Porthiannus, wedi ei borthi, wedi ei besgi, llawn. wedi ei bori.
Pastus, us, ŭi: Porfa, pawr, ymbawr, porthiant, ymborth, cynheiliaeth, lluniaeth, bwyd.
Patagiarii, Crefftwyr a wna gochlau costfawr.
Patagiati, Y rhai a wisgo 'r cochlau hynny.
Pătāgium, ii, Mâth ar gwccwll a wnaid wrth y dilledyn uchaf, cochl eurog a wisgid ar ddillad costfawr. Crychiad crŷs neu 'r cyffelyb.
Pătĕfăcio, feci, ĕre: Egori, gwneuthur yn egored. Datguddio, amlygu, dadanhuddo, yspysu, cyhoeddi.
Pătĕfactio, onis, Datguddiad, egoriad, amlygiad, yspysiad, cyhoeddiad.
Pătella, æ, Padellan gron a roir ar drybedd. Dysgl fechan, cawg. Crâch ar goed pan losgant gan yr haul. Padelleg y glin.
Pătens, tis, Adiect. Egored, amlwg, datguddiedig, llydan, ehang.
Păteo, tŭi, ēre: Ymegori, bod yn egored, ymddangos, ymdywynnig, bod yn amlwg ac yn eglur ac yn hyspys, bod wedi ei ddatguddio, bod yn hawdd ei gael, bod mewn perygl.
Păter, tris, Tâd, tadwys. Patres, hynaif, hynafiaid. Patres conscripti, Henaduriaid Rhufain.
Pătĕra, æ, Diowdlestr lydan o aur neu arian, ffiol lydan, cwppan, gorflwch.
Păterfămĭlias, as, Gŵr y tŷ, penteulu, pennaeth tŷ.
Păternus, a, um: Tadog, tadawl, tadaidd, a berthyn i'r tâd.
Păter patratus, Brenin yr arwyddfeirdd.
Păter patrimus, Hwn sy dâd a'i dâd ynteu yn fyw.

Pătesco, ĕre, Ymehengu, ymhelaethu, ymledu, lledu, ymegori, ymddatguddio, bod yn ddatguddiedig ac yn amlwg, dechreu ymddangos.
Patheticus, a, um: vid. Passivus.
Pathos. Idem quod Passio.
Patibilis, e, Dioddefus, hawdd ei oddef.
Pătĭbŭlatus, a, um: Wedi ei grogi wrth y pren dioddef.
Pătĭbŭlum, i, Crogpren, crogwydd, pren dioddef, pren crôg, croes. Trosol drŵs, pren drŵs. Offeryn i gaslu grawnwin.
Patiens, tis, Dioddefgar, ymmyneddus, ymarhous, da ei ymmynedd, da ei ortho.
Patientia, æ, Ymmynedd, dioddefgarwch, goddefedd, ymaros.
Patillum, i, Gefeil dân.
Pătĭna, æ, Rhyw lestr llydan i ferwi bwyd, cawg ymolch, cigddysgl, dwbler.
Pătĭnarius, a, um: Wedi ei ferwi yn y fath lestr, neu ei gadw rhwng dwy ddysgl.
Pătĭnarius, ii, Dŷn glŵth, llyfwr dysglau, rhythfol.
Pătior, ĕris, Goddef, dioddef, ymddioddef, ymaros, bod yn gwbl foddlon.
Pător, ōris, Llediad safn, safnrhythiad.
Patres, um, Ein hynaif, ein hynafiaid, ein rhieni.
Patria, æ, Gwlâd vn, y wlâd y ganer vn neu lle y bo yn trigo. Gwlâd.
Patriarcha, æ, Vcheldad, Lib. Land. Padriarch.
Patriarchātus, us, ŭi: Padriachaeth.
Patritiatus, us, ŭi: Teilyngdod y rhai a ddêl o'r seneddwyr, henuriaeth, henaduriaeth.
Patrĭcīda, æ, Tad-leiddiad, a laddo ei dâd neu ei gâr agos.
Patrĭcīdium, ii, Lladdiad tâd.
Patricii, ōrum, Rhufeinwyr yn hanfod o'r henaduriaid ac o'r pendefigion. Patricii Franciæ, y deuddeg gogyfurdd o Ffrainge.
Patricius, a, um: Perthynol i'r henaduriaeth, yn hanfod o'r Seneddwyr a'r henaduriaid.
Patriè, Yn dadol, yn debyg i dâd, yn dyner, yn gariadus.
Patrīma, æ, Hon sy a'i thâd yn fyw.
Patrimōnĭālis, e, Treftadol, perthynol i dreftâd.
Patrimonium, ii, Da a adawo tâd i'w blant ar ôl ei farw, treftad, treftadaeth, etifeddiaeth, bywyd, digwydd tir neu dda.
Patrīmus, i, Yr hwn sy fyw ei dâd.
Patrisso, āre, Tebygu i'w dâd, gwneuthur fal y gwnai ei dâd, bod yn wirfab i'w dâd.
Patrītus, a, um: A ddigwyddo i vn oddiwrth ei dâd, perthynol i dâd.
Patrius, a, um: à Pater: Tadawl, tadaidd. à Patria, Gwladol, o'r wlâd,

Patrius mos, Arfer y wlâd.
Patro, āre, Ynnill plant, gwneuthur, cassael, dwyn i benn, dibennu.
Patrōcĭnium, ii, Nodded mewn blinder, noddfa, nawdd, achles, porth, amddiffyn.
Patrōcĭnor, āris, Amddiffyn y tlawd a'r hwn a gaffo gam, bod yn nodded i vn, noddi, dwyn i'r lann.
Patrōna, æ, Noddwraig, amddiffynferch.
Patrōnus, i, Dadleuwr dros vn, tafodiog yr hwn a gyhudder, canllaw, tadawg, cynheiliad.
Patronymicum, Tadog, tadwys, a dynnwyd ei henw oddiwrth ei dadau.
Patruelis, is, Cefnder, cefnderw, plant y ddau froder.
Patruelis, e, A berthyn i gefnder.
Patruus, i, Ewythr frawd tâd.
Patruus, a, um: A berthyn i ewythr.
Pătŭlĭco, āre, Ymegori, lledu.
Pătŭlus, a, um: Lledegored, penegored, llydan, ehang, rhŵth, ar lled, helaeth.
Paua, æ, Pennes.
Paucies, & Pauciens, Yn anfynych, weithiau, ambell waith.
Pauciloquium, ii, Anaml-air, ychydig eiriau.
Paucĭtas, ātis, Nifer bychan, anamdler, ychydig, bychodedd.
Paucŭlus, a, um: Ychydig iawn.
Paucus, a, um: Ychydig, bychydig, anaml, nifer ysgafala.
Păuendus, a, um: Ofnadwy, i'w ofni, aruthr.
Păueo, ēre, Ofni yn fawr, brawychu, arswydo, rhuso, bod mewn cythryfwl meddwl.
Păuĭcŭla, æ, Pren i guro lloriau i'w gwastattáu ac i'w caledu, gordd, gorddwyn.
Păuĭdus, a, um: Arswydus, ofnus, brawus, brawychus, dychrynedig, ofnog.
Păuimento, āre, Palmantu, llorio, gwneuthur llawr, sarnu, llasodri.
Pauimentum, i, Palmant, llawr, llechlawr, llasodr. K. H.
Pauio, īre, Pwyo 'r llawr i'w galedu, maeddu, dulio, pwyo, curo lloriau, gwastattáu, llorio.
Pauitatio, ōnis, Dychryn, ofn, cryndod.
Păuĭto, āre, Mynych ofni, mynych frawychu.
Paulātim, O fesur ychydig ac ychydig, yn araf dég, gan bwyll, yn chwarien.
Paulisper, Dros ennyd fach, ychydigyn, dros ychydig amser.
Paulò, Ychydig. Paulò ante, ychydig o'r blaen. Paulo minus, ychydig llai.
Paulŭlus, a, um: Ychydig iawn, bychan bach, bychanigyn.
Paulum, Ychydig.
Paulus, a, um: Ychydig, bychan iawn.
Păuo, ōnis, Paun.
Păuōnīnus, & Pauonius, a, um: Peunaidd.

Păuor,

Păuor, ōris, *Ofn mawr, dychryn, braw.*
Pauper, ĕris, *Bychodog*, Lib. Land. *Tlawd, anghenog, anghenus, rheidus.*
Paupercŭlus, a, um: *Godlawd.*
Paupĕries, ēi, *Tlodi, eisiau, anghenoctid, rheidusni.*
Paupĕro, āre, *Tlodi, gwneuthur yn dlawd.*
Paupertas, ātis. vid. Paupĕries.
Paupertīnus, a, um: Idem quod Pauper.
Pausa, æ, *Seibiant, gorphwysfa, ennyd, gorsaf, hamdden, aros, ymaros.*
Pausarius, ii, *Un a ro amnaid i orphwys wrth wneuthur peth.*
Pausia, æ, *Math ar olifaid.*
Pauso, āre, *Sefyll, gorphywys, attal, cymmeryd anadl.*
Pāvus, i, *Paun.*
Pauxillatim, & Paxillŭlatim: *Chwyn a chwyn, o fesur ychydig ac ychydig.*
Pauxillus, & Pauxillŭlus, a, um: *Bychan dros benn, y lleiaf a all fod.*
Pax, pācis, *Heddwch, hedd, tangc, tangnef, tangnefedd, llonyddwch, esmwythdra, rhydd-did. Cennad, maddeuant.*
Paxillus, i. Dim. à Palus, *Pawl bychan, pôst bychan, hoel, yr hoel a ddeil yr olwyn wrth yr echel.*

P E

Peccātum, i, *Pechod, bai, gwŷd, trosedd, caredd, camwedd.* Peccatum originale, *pechod gwreiddiol, cynfai.* vid. Originalis. Peccata capitalia, *y saith brifwyd.*
Pecco, āre, *Pechu, gwneuthur ar fai, methu gantho, troseddu.*
Pĕcŏrārius, ii, *Bugail anifeiliaid, hwn a gymmero dda 'r wlâd yn llôg.*
Pĕcŏrōsus, a, um: *Llawn anifeiliaid.*
Pecten, ĭnis, *Peithyn gwehydd, crib, crib penn, heislan, gardiau, cribau. Cedor, plyccroth, y werddyr. Cribyn, ôg lyfnu. Asglodyn i ganu rhyw gerdd dannau. Rhyw bŷsg. Llin coed ar hŷd yr hon yr hŷllt.*
Pectĭnatim, *A dannedd, fal crib, ar wêdd dannedd crib.*
Pectĭno, āre, *Cribo, cribinio.*
Pecto, xi & xŭi, ĕre: *Cribo, tacclu gwâllt, cribo gwlân, taro tant, canu tannau.*
Pectŏrāle, is, *Bronfoll, dwyfronneg, bronddor.*
Pectŏrōsus, a, um: *Bronllydan, dwyfronfawr.*
Pectuncŭlus, i, *Rhyw bŷsg.*
Pectus, ŏris, *Bron, dwyfron. Calon, calondid.*
Pectusculum, i. Diminut.
Pĕcuaria, æ, *Celfyddyd porfâu, porfa.*
Pĕcuārius, a, um: *A berthyn i anifeiliaid.*
Pĕcuarius, ii, Idem quod Pecorarius.

Pĕcŭlātor, ōris, *A yspeilio 'r trysor cyffredin.*
Pĕcŭlatus, us, ŭi: *Yspeiliad y trysor cyffredin.*
Pĕcŭliāris, e, *Neillduol, yspysol, perthynol i un.*
Pĕcŭliātus, a, um: *Goludog, cyfoethog iawn.*
Pĕcŭlio, āre, *Cospi 'r pwrs, dwyn da un.*
Peculiolum, i. Dim. à Peculium.
Peculiosus, a, um: *Goludog, cyweir gywoethog.*
Peculium, ii, *Ein gwirdda cywir, ein cyfoeth a ynnillasom ar lafur ein dwylo, da a rodder yn llaw un i'w fwynhâu ac i farchnatta ag ef; caffaeliad.*
Pĕculor, āris, *Yspeilio 'r trysor cyffredin.*
Pĕcūnia, æ, *Mwnai, arian, da bâth, da bathol. Da, golud.*
Pĕcūniaris, e, & Pecuniarius, a, um: *A berthyn i arian bathol.*
Pĕcūniosus, a, um: *Ariannog, goludog, cyfoethog, a llawer ar ei helw.*
Pecus, ŏris, & Pecus, ŭdis: *Pob math ar filod, pob math ar anifeiliaid a fo ym mherchennogaeth un, anifail, ysgrubl, milrhith.*
Peda, æ, *Cam a ro un â'i droed, pedol.*
Pedāmen, ĭnis, & Pedamentum, i: *Attegbawl.*
Pedarius, ii, *A elai ar draed i'r seneddy, hwn ni ddywedo mo'i feddwl allan ond a gerddo at y blaid y byddo ar ei thu.*
Pedatim, *Droed yn nrhoed, droedtroed.*
Pedatio, ōnis, *Attegiad gwinwydd.*
Pedatum, i, *Troediad, aildyfodiad at un.*
Pedēma, ătis, *Rhyw lemmain yn yr hwn y codent eu traed at eu ffolennau.*
Pedepressim, *Chwyn a chwyn, yn araf deg, mor araf ac y galler rhoi troed ar lawr.*
Pedes, ĭtis, *Gŵr traed, dŷn traed, peddyd, peddestr.*
Pedester, stris, tre: *A gerddo ar ei draed, pedestrig.*
Pedestria, *Dewindabaeth pedwarcarnolion.*
Pedetentim, *Bob ychydig, yn araf dêg, gan bwyll, chwyn a chwyn.*
Pedīca, æ, *Burwy, hual, troedog, troglath, telm, magl, annel. Cloffrwym, llyffethair, cyffion.*
Pedicillus, i, *Gwreinyn.*
Pedicōsus, & Pediculosus, a, um: *Lleuog.*
Pedicularis, e, *A berthyn i lau.* vid. Morbus pedicularis, *y clefyd lleuog, haint y llau.*
Pediculātus, a, um: *Troediog, paladrog, pob peth a dyfo yn baladr.*
Pĕdiculus, i, *Troedyn, troed deilen, paladr y peth a fo yn tyfu. Lleuen.* Pediculus inguinalis, *Crangc-leuen.*
Pĕdio, īre, *Troedio, curo traed wrth lawr.*
Pĕdiŏlus, i, *Troedyn, troed bychan.*
Pedis, is, *Lleuen.*
Pedisequus, i, *Gwas traed, troediawg, gwastrawd afwyn.*
Pedisĕqua, æ, *Morwyn ystafell, llawforwyn.*
Pĕditatus, us, ŭi: *Byddin o wyr traed.*
Pĕdo, āre, *Troedio, cerdded, attegu gwinwydden.*
Pēdo, ĕre, *Bramma, bremmain, rhechain.*
Pĕdo, ōnis, *Troet-hir, coes-hir.*
Pĕdum, i, *Bâch bugail, ffonn fugail, bugeilffonn.*
Peduscŭlus, i, *Troedyn.*
Pegănon, vid. Herbas.
Pegăsus, i, *March asgellog, arwydd wybrol.*
Pegma, ătis, *Taflod goed i osod chwareuon arni, neu bethau eraill i'w dangos.*
Pēieratio, ōnis, *Anudon, twng anudon.*
Pēiĕro, āre, *Tyngu anudon.*
Peior, ōris, *Gwaeth.*
Peiōro, āre, *Gwaethu, gwaethau, gwaethygu.*
Pĕlăgia, *Y porfforbysg.*
Pĕlăgicus, & Pelagius, a, um: *Morawl.*
Pĕlăgium, ii, *Sûdd y pŷsg* Pelagia.
Pĕlăgus, i, *Y môr, y weilgi, y dyfnfor, anoddyn y môr.*
Pelamys, ydis, *Rhyw for-bysg.*
Pelargus, i, *Gylfinhir.*
Pelasgus, i, *Math ar lawrwydden.*
Pelecīnos, & Pelecinus. vid. Herbas.
Pelicanus, *Pelican,* & Pelecanus. *Aderyn y pelican.*
Pella, æ, *Crŷr glâs, crychyr llwyd.*
Pellacia, æ, *Ymadrodd têg i dwyllo, arafhin a thawelwch ar fôr.*
Pellax, ācis, Adiect. *A dwyllo ac a hudo â geiriau têg.*
Pellesuma, *Lle gwerther crwyn.*
Pellex, ĭcis, *Gordderch, cariadferch, cyffoden, gordderchwr gwraig gŵr priod.*
Pellicātor, ōris, *Hudwr a thwyllwr a geiriau têg.*
Pellicatus, us, ŭi: *Gordderchwriaeth, drwg fuchedd gŵr gyd â'i ordderch, putteindra, gordderchiad.*
Pelliceo, cŭi, ēre: *Ynnill, caffael drwy eiriau têg, hudo, denu.*
Pelliceus, a, um: *A berthyn i grwyn.*
Pellicio, lexi, ĕre: *Hudo â geiriau têg, denu i wneuthur peth drwy dêg.*
Pellicŭla, æ, Dim. à Pellis, *Croenen, croenyn, teneurisg.*

Pellicŭlo,

Pellicŭlo, āre, *Rhoi pân mewn dilledyn, panu.*
Pellio, ōnis, *Crwynwr, panwr.*
Pellis, is, *Croen, pân.*
Pellītus, a, um: *Dilladog o grwyn.*
Pello, pĕpŭli, ĕre: *Gyrru allan, bwrw allan, taflu allan neu ymaith, gwthio 'n ôl, peri cilio, taro, cyffroi, blino, dygnu.*
Pellos, & Pellus, *Math ar gryr.*
Pellūceo, luxi, ĕre: *Llewychu drwyddo. bod yn ddisglair fal y galler gweled trwyddo, bod yn dryloyw.*
Pellucĭdus, a, um: *Eglur, gloyw fel y gweler trwyddo, tryloyw.*
Pelluo. Vi. Perluo.
Pelluuia, æ, & Pelluuium, ii, *Osgud, osged, Cawg i olchi traed.*
Pelōris, ĭdis, *Math ar gregenbysg.*
Pelorius, *Vchel a mawr.*
Pelta, æ, *Tarian ar wedd hanner lleuad, tarian bedwarochr.*
Peltatus, a, um: *Tariannog.*
Peltasta, æ. Idem.
Peluis, is, *Osgud, osged, cawg i olchi traed, cawg, cawg ymolch.*
Peminōsus. Vi. Pædidus.
Pēnāria, æ, & Penarius, ii, *Bwytty, ystordy.*
Penarius, & Penuarius, a, um: *A berthyn i arlwy bwydydd.*
Pēnātes, tum, *Duwiau pob teulu, dirgeloedd ty, tŷ vn.*
Pēnātiger, a, um: *A fo'n arwain y duwiau hynny.*
Penator, ōris, *A fo yn dwyn lluniaeth.*
Pendeo, di, ēre: *Bod ynghrog, bod yn nibyn, dibynnu, ymddibynnu. Perthyn i, glynu wrth. Bod ar ei gyngor, cyngydio, ammau. Pwyso, bod o bwys.*
Pendo, di, ĕre: *Pwyso, rhoi 'n y clorian. Ystyried, boli, prisio, talu, talu 'n ôl.*
Pendŭlus, a, um: *Llippa, dibyn, ar ogwydd.*
Penē, *Agos, gannmwyaf.*
Pēnes, Præposit. *Ynghallu vn, ar law vn.* Penes te est, *Ti a elli, y mae ar dy law di.*
Penetrabilis, e, *Hydraidd, a drywano, a aller ei drywanu.*
Pēnetrale, is, *Y lle nessaf i mewn i dŷ, lle dirgel ysgafala.*
Penetralis, e, *Perthynol i'r tu mewn, a wneler mewn lle dirgel. Hydraidd, a aller ei drywanu.*
Penetratio, ōnis, *Traidd, trywan, treiddiad, trywaniad.*
Penetro, āre, *Treiddio, trywanu, tyllu, tyllu drwodd, dyfod, myned trwodd.*
Pēnia, *Tlodi.*
Pēnicillum, i, & Penicillus, i, *Pwntr, tusw, cadach llestri neu 'r cyffelyb, goreth a roer mewn briw.*
Pēnicŭlāmentum, i, *Gwrym ymyl dilledyn, godre.*

Pēnicŭlum, & Peniculus, i. Vide Penicillum.
Peninsula, æ, *Lle a fo agos wedi ei amgylchu â dwr oni bo agos yn ynys.*
Pēnis, is, *Rhonell, cloren, cynffon, llosgwrn, gwialen gŵr.*
Penitior, us, *Ym mhellach i mewn, cyn belled ac y gallo, yr eithaf, y gwaelod.*
Penitūs, *Yn drwyadl, ym mhell i mewn, yn llwyr, yn drallwyr, i'r eithaf, hyd yr eithaf, yn gwbl, yn gyfan, achlan, trwyddo, i gyd oll.*
Penītus, a, um: *Rhonellog, llosgyrnog, cynffonnog.*
Penna, æ, *Pin, bôn adain, asgell, adain.*
Pennatus, a, um: *Adeiniog, asgellog, perchen adenydd, a phlu arno, yn ehedeg.*
Penniculum, i, *Ceiliog gwynt.*
Penniger, a, um: *Adeiniog, asgellog, a fo yn dwyn adenydd a phlu.*
Pennipes, ĕdis, *Asgelldroed, a fo ag esgyll neu blu ar ei draed.*
Pennipŏtens, tis, *Adein-gryf, a hetto yn gryf, a allo hedeg.*
Pennŭla, æ, *Asgellig, adain fechan.*
Pensa, æ, *Yr hyn a daler am a bryner, tâl, taeldigaeth, tal pwyth.*
Pensa, ōrum, *Edafedd gwlân neu lin wrth ei nyddu.*
Pensicŭlatè, *Yn ystyriol, drwy gyngor, gan bwyll, drwy gymmeryd ymmynedd.*
Pensiculo, āre, Vi. Pensito.
Pensilis, e, *A fo ynghrog, a fo yn nibyn, ar ei ogwydd, a fo 'n sefyll ar yr vchder.* Pensile horreum, *Ystafell yd yn nenn ty.*
Pensio, ōnis, *Tal blynyddol, cyllid blynyddol.*
Pensito, āre, *Pwyso, dyfal fyfyrio, ystyried, boli, prosi wrth bwys, prisio, talu 'r pwyth.*
Pensum, i, *Treth, tâsg, swydd a rhan vn, yr hyn a orchymmyner i vn, cogeiliaid, gwerthydaid. Mantawl, peth a bwyser ac a broser wrth y pwys.*
Pentadactylus, i, *Pum bŷs ar vn henybr. Rhyw lysseuyn.*
Pentadōron, *Priddlech o bum dyrnfedd o hŷd.*
Pentaglottos, *Pum tafodiog, a phum iaith gantho.*
Pentapharmacum conuiuium, *Ciniaw pumsaig.*
Pentaphyllon. Vide herbas.
Pentapŏlis, *Pumtref, pumdinas.*
Pentarchus, *Blaenor pumwr.*
Pentateuchus, *Llyfr pumrhan, pumllyfr Moesen.*
Pentathlus, i, *Yr hwn ai ar maes ar bumcamp, sef Bwrw a thafl, Rhedeg, neidio, ymaelyd, saethu â bwa hir.*
Pentacontarchus, *Blaenor deugwr a deugain.*
Pentecoste, *Y degfed a deugain, y sulgwyn.*
Penthos, *Galar, alaeth.*

Pentirēmis, is, *Llong bumrhwyf.*
Pentŏrŏbon. Vi. herbas.
Penu. Vi. Penus.
Penuarius, a, um. Vi. Penarius.
Pēnŭla, æ, *Cochl a wisger ar law.*
Penularium, ii, *Cod i ddwyn cochl.*
Pēnūria, æ, *Prinder, eisiau, angen, diffyg angenrhaid, dir angen.*
Penum, i, & Penus, i, & Penus, us, ŭi: & Penus, ŏris, *Pob math ar ymborth, bwyd a diod, ystôr, beiniar, arlwy o luniaeth.*
Peplion, & Peplium, ii, *Troed y gywen herba.*
Peplum, i, & Peplus, i, *Rhyw ddilledyn rhestrog. Penwisg, penguwch, moled, penlliain gwraig.*
Pēpo, ōnis, *Rhywogaeth o'r Melon.*
Pepsis, *Traul bwyd yn y cylla.*
Pepticus, a, um: *A helpo traul ar fwyd yn y cylla.*
Per, *Trwy, drwy, yn, mewn, heibio, heb law.* Per se, *wrtho ei hun.* Per vices, *Ar gylch.* Per dexteram, *Erbyn ei law, gerfydd ei law.*
Pēra, æ, *Côd, coden, ysgreppan, cwd.*
Perabsurdus, a, um: *Anghyffon, dybryd, anrhesymmol iawn.*
Perăcer, cris, cre: *Tôst iawn, trathost, llymm iawn, gorffraeth, trallym.*
Perăcerbus, a, um: *Surdost fel ffrwythydd anaddfed, surchwibl.*
Perăcesco, ĕre, *Suro drwyddo, chwiblo 'n dost.*
Perăcidus, a, um: *Sur iawn.*
Peractio, ōnis, *Cyflawnad, cwblhaad, dibenniad, gorphenniad.*
Perăcuo, ĕre, *Trahogi, trallymhau.*
Perăcūtus, a, um: *Trallymm, hylym, mixllym, blaenllym. Synhwyrgall, ystrywgar, synhwyrlym.*
Perædifico, āre, *Adeiladu hyd y brig, gorphen adeilad.*
Peræquatōres, *Cymmullwyr arian penn.*
Peræquo, āre, *Gwneuthur yn ogyfartal, cyfiaw, cyfiowni, cymmedroli, cyforio, gwneuthur yn ogymmaint ogyfuwch ogyfial, &c.*
Peræquus, a, um: *Vnfaint, gogymmaint, gogyfial, cyfartal, vnion, cyfiawn.*
Perăgĭto, āre, *Siglo yn ffest; ysgwyd yn ffest, cyffroi yn dost, mynych ysgogi, hela, ymlid.*
Perăgo, ēgi, ĕre: *Cyflowni, cwblhau, dibennu, gorphen, gwneuthur y gwaith drwyddo, dwyn i benn, ystyried, gwthio trwodd, gyrru trwodd, treulio yn y cylla.*
Peragratio, ōnis, *Mynediad oddiamgylch, crwydrad o hyd, gwibiad tros gwbl o le.*
Perăgro, āre, *Rhodio o amgylch lle, rhedeg o amgylch lle, myned trwodd, ymdaith drwodd.*
Perămans, tis, *Yn caru yn fawr, yn hoffi yn fawr, caredig iawn, cariadus iawn, hygar.*

Peramanter, Yn orhoff, yn hygar, yn gariadus.
Perambŭlo, āre, Rhodio o amgylch, gorymddaith drwodd.
Perămo, āre, Trachara, hoffi, gorhoffi, caru yn fawr.
Peramplus,a,um: Helaeth iawn, helaethfawr, braisg, traehang. Anrhydeddus, hybarch, boneddig, dyledog, tramawr.
Perampŭto, āre, Ysgythru o amgylch, ysgythru yn llwyr, difrigo, brigladd o amgylch.
Peranguſtus,a,um. Trachyfyng, cyfyng iawn.
Peranno, āre, pro Perenno, āre, Byw flwyddyn, parhau dros flwyddyn.
Perantiquus,a,um: Traben, trahenaidd, hen iawn.
Perappoſitus, a, um: Trachymmwys, cymmesur iawn, addas iawn, cyfaddas iawn, cyfwlch, cyfleus.
Perardeo,ſi,ēre: Llosgi drwyddo.
Perardeſco,ĕre, Dechreu llosgi drwyddo.
Perarduus, a, um: Trauchel, trachaled, gorchaled, anhawdd iawn, trablin, traffertbus.
Perāreo,ēre, Trasychu, trachrino, mynd yn hysb.
Perareſco,ĕre, Myned yn drasych, sychu drwyddo.
Perargūtus,a,um: Synhwyrbell, ystrywgar, trachyfrwys.
Peraro, āre, Aredig drwyddo, aredig drosto, cwyso drosto. Ysgrifennu, argraffu.
Peraſper,a,um: Tragerwin, garwdost.
Peraſtūtus,a,um: Tradichellgar, trachyfrwys, ystrywgar.
Perattentus,a,um: A ro glust yn ddyfal, a wrandawo yn ddyfal, a glywo yn dda.
Perbacchor,āris, Wtresa yn fawr, gloddest yn fawr, byw yn afreolus anllywodraethus, bod yn dra ynfyd.
Perbeatus,a,um: Tradedwydd, gwynfydedig.
Perbellus,a,um: Trada, da iawn, tratheg, da ddigon.
Perbenè, Yn dda iawn, yn dda dros benn.
Perbĕnĕvŏlus, a, um, Yn dwyn mawr ewyllys da, caredig iawn.
Perbĕnignus, a, um: Trahael, hygar, cymmwynasgar, hywar, hynaws.
Perbĭbo,ĕre, Yfed y cwbl, traslyngcu yn llwyr.
Perblandus,a,um: Mwyn ei eiriau, teg ei ymadrodd, cyweithas a hynaws ei ymadrodd.
Perbŏnus,a,um: Trada, da iawn, da dros benn.
Perbrĕvis,e, Trabyrr, byrr iawn, byrr ei bara.
Perbrĕviter, Ar fyrr eiriau.
Perca,æ, Math ar bysgodyn.
Percălĕfăcio,ĕre, Tragwresogi, traphoethi, twymno trwyddo.

Percăleo,ēre, & Percăleſco, ĕre, Brydio drwyddo, gwresogi drwyddo, tryboethi.
Percalleo, ēre, Trachaledu, bod yn drachaled, ymgynefino â pheth cymmaint ag na chlyw boen yn y byd o'i wneuthur, gwybod peth yn berffeithgwbl.
Percandidus,a, um: Gwyn dros benn, tragwyn, tramwyn, hynaws.
Percantatrix, īcis, Cantores, swynwraig.
Percharus,a,um: Trahoff, anwylgu, trachu.
Percautus, a, um: Gochelgar, trachyfrwys, ystrywgar. Synhwyrol.
Percĕlebro,āre, Cyhoeddi, gyrru ar gyrn a phibau.
Perceler,ris,e, Trabuan, trahywiog.
Percello,cŭli,culſum, ĕre, Taro i lawr, taro a dymchwelyd, cyffroi, cynnhyrfu, treiddio, curo i lawr, peri i un ddelwi ac amliwio.
Percenſeo,ŭi,ēre: Cyfrif drosto, ailcyfrif, myned tros beth o'r pen i'r llall.
Perceptio, ōnis, Cymmeriad, derbyniad, deall, gwybodaeth, caffaeliad.
Perceptum,i, Peth a dderbynier, peth a ddealler, caffaeliad.
Percīdo, cīdi, ĕre: Trachuro, maeddu yn dôst.
Percieo, ui, ēre: Trachynnyrfu, trachyffroi.
Percingo, xi, ĕre: Amwregysu, amrwymo.
Percīno, ĕre, Canu peth trwyddo hyd y diwedd.
Percĭpio,cēpi,pĕre: Cymmeryd, derbyn, amgyffred, deall, gwybod, caffael, casglu.
Perclām, Yn dradirgel.
Perclāmo, āre, Gwaeddolef, bonllefain, gawri.
Percnos, Aderyn o rywogaeth eryr.
Percognoſco,nōui,ĕre: Gwybod yn dda, adnabod yn hyspys.
Percŏlo, āre, Glanhidlo, gogrynu 'n llwyr.
Percŏlo,ŭi,ĕre: Anrhydeddu yn fawr, perchi yn fawr, gorpherchi. Diwygio, taclu, cyweirio, trefnu.
Percōmis,e, Trahynaws, trachyweithas, rhywiogaidd, rhadlon iawn.
Percommodus,a, um: Trachymmwys, trachymmhesur, cyfaddas iawn.
Percondĭtus,a,um: Trathywyll, trachuddiedig, tradirgel, anhawdd.
Percontatio, ōnis, Ymofyniad, gofyniad, gofyn, ymofyn.
Percontātor, ōris, Ymofynnwr ysmala, un mawr ei gymmyrraeth.
Percontor, āris, Dyfal ymofyn, ymofyn. Aros am un.
Percontŭmax, ăcis, Trachyndyn, afrywiog iawn, anufudd, dirmygus.
Percōpiōſus,a,um: Traaml, trahelaeth, diamdlawd, goludog, cyfoethog.

Percŏquo, coxi, ĕre: Berwi trwyddo, treulio yn gwbl yn y cylla, llawnaddfedu, profi hyd yr eithaf.
Percrebreſco,ĕre, Myned yn gyhoeddus, mynd ar gyrn a phibau, mynd y sôn ar lled amdano. Percrebuit fama, Ef aeth y gair allan.
Percrepo,ŭi,āre: Clindarddach, grillian, diasbedain.
Percrŭcio,āre, Crugo yn dôst, gofidio 'n dôst, dygnflino, dirboeni.
Percrūdus,a,um: Ammrwd iawn, anaddfed iawn.
Percŭdo,ĕre, Taro, taro a thorri, taro bâth, bathu.
Percunctatio, ōnis. Idem quod Percontatio.
Percunctor,āris. Vi. Percontor.
Percŭpĭdus,a, um: Trachwannog, traewyllysgar.
Precŭpio, īui, ĕre, Trachwennychu, chwennychu yn ddirfawr, hiraethu am beth.
Percuriōſus, a, um: Tradichlyn, tramawl, trachymmen.
Percūro, āre, Cwbliachâu, gwneuthur yn holl iâch. Tragofalu am beth, ymofalu am beth yn fawr.
Percurro,cŭcurri,ĕre: Rhedeg yn ffêst, rhedeg heb orphwys, rhedeg bob cam, myned tros beth ar redeg, adrodd yn fuan, darllain ar frys.
Percurſo,āre. Freq. à Percurro.
Percuſſio,ōnis, Tarawiad, arfod, ergyd, dyrnod, llaig. Mesur ac amser wrth ganu.
Percŭtio,cuſſi,ĕre: Taraw, maeddu, curo, pwyo, lleigio, cnithio, rhoi cis.
Perdĕcōrus,a, um: Trahardd, tragweddus, tratheg, trathrefnus, trathacclus.
Perdenſus,a,um, Trathew, trachaead.
Perdeſpuo, ĕre, Gwatwor, diystyru, dirmygu, dibrisio, ffieiddio, goganu.
Perdīcium,ii. Vi. herbas.
Perdifficilis,e, Anhawdd iawn, anhawdd dros ben, trachaled.
Perdignus,a, um: Tragwiw, trattheilwng.
Perdiligens, tis, Tradyfal, traesgud: hygar iawn.
Perdiſco, didici, ĕre: Dysgu yn hyfedr, dysgu yn rhugl, dysgu drwyddo.
Perditè, Yn niwyn faddeu, yn llygredig, yn ddirfawr, yn golledig, yn ysgeler, yn ynial, yn anfeidrol.
Perdītio, ōnis, Coll, colliant, cyfrgoll, difaedd, dinistr, difaacoll, distryw, colledigaeth.
Perditor, ōris, Colledwr, cyfrgollwr, difwynwr, dinistriwr. Dyn colledig, un wedi mynd yn niwyn faddeu, oferdreuliwr.
Perdĭtus, a, um: Colledig, diwyn, cyfrgoll, methedig, wedi methu, wedi darfod am dano, wedi myned ar gyfrgoll, peth heb obaith gwellhaad na ffyniant o honaw.

P E
P E

Perdiu, Yn hir iawn, yn drahir.

Perdīues, ĭtis, Tragoludog, cyfoethog iawn.

Perdius, a, um: A bery yn hyd y dydd, a fo ar hyd y dydd.

Perdiuturnus, a, um: Hirbarhaus, a bery yn hir.

Perdix, ĭcis, Petris, coriar. clugar.

Perdo, dĭdi, ĕre: Colli, cael colled, difetha, diwyno, dielwi, difa, llygru â moesau drwg, gwneuthur yn niwyn fadden, anrheithio, distrywio.

Perdocco, cŭi, ēre: Addysgu yn gwbl, athrawiaethu, dysgu yn dda.

Perdoctus a, um, Tradysgedig, dysgedig iawn, cywraint, cyfarwydd.

Perdŏleo, ēre, Bod yn ddrwg iawn gantho, bod yn ddrwg ei gysur, dolurio 'n fawr.

Perdŏmĭtus, a, um: Tradof, gwarddof, wedi ei ddofi, wedi ei ddarostwng a'i orchfygu.

Perdŏmo, ŭi, āre: Tradofi, hyweddu, gwarhau, gwarddofi, gorchfygu a darostwng yn gwbl.

Perdormisco, ĕre, Trwmgysgu, cysgu allan ei gyntun, cysgu drwy 'r nôs.

Perdūco, xi, ĕre: Dwyn i ben, dwyn neu arwain drwy nerth, cyfarwyddo un ar ei ffordd. tywyso, arwein, peri coelio.

Perducto, āre. Frequent. à Perduco.

Perductor, ōris, A ddygo un yn erbyn ei ewyllys, cyfarwyddwr ffordd.

Perduellio, ōnis, Brâd yn erbyn gwlâd neu arglwydd, bradwr, bradychwr.

Perduellis, is, Gelyn, gelyn ystyfnig a fo yn dal rhyfel i'n herbyn ni.

Perdūrātus, a, um: Trachaled, trachryf, trachadarn, wedi ei galedu a'i gryfhau.

Perdūresco, ĕre, Caledu, myned yn galed, mynd yn gyndynn.

Perdūre, āre, Parhau hyd yr eithaf, parhau hyd y diwedd.

Perĕdia, æ, Gwangc mawr i fwytta.

Perĕdo, edĕre, vel esse, Bwytta yn gwbl, bwytta yn llwyr.

Peregrè, O wlâd ddieithr, allan o wlâd un, oddi gartref. Peregrĕ esse, Bod mewn gwlâd ddieithr.

Peregrinabundus, a, um: Cynnefin a mynd i wledydd pell.

Peregrinātio, ōnis, Mynediad i wlâd ddieithr, pererindod, ymddaith, pellennigrwydd.

Peregrinātor, ōris, Ymdeithwr i wlâd ddieithr, pererin, pellennig, un pell ei drigias.

Peregrīnĭtas, ātis, Dieithrwydd, dieithrwch, bod mewn dieithrwlad.

Perĕgrīnor, āris, Myned i wledydd dieithr, trigo mewn gwlâd ddieithr, pererindotta, myned i bererindod.

Perĕgrinus, a, um: Dieithrddyn, allwlad, arallwlad, alltud, pellennig, un o wlad arall.

Perēlĕgans, tis, Trathlws, trathacclus, harddwych, cywreinwych, gwiwdlws, hoywdlws.

Perēlŏquens, tis, Ymadroddus iawn, trahyawdl, parablus, trybelyd ei dafod.

Peremptorius, a, um: Yn taro i farwolaeth, yn taro yn farw, yn lladd allan o law, marwol. Dies peremptorius, Yr oed dydd diwethaf mewn hawl, dydd dioed.

Perendie, Y dydd nesaf ar ôl y foru, trennydd, tradwy, y trydedydd, y foru nesaf.

Perendīnus, a, um: Trennydd, &c.

Perenne, Yn wastad, byth, yn dragywydd, byth bythoedd,

Perennis, e, Tragwyddol, bythol, parhaus, anniben, gwastadol, dibaid, yn rhedeg yn ddibaid fel afonydd.

Perenniseruus, A wasanaetho yr un meistr yn wastadol.

Perennitas, ātis, Parhâad, hirbara, gwastadolrwydd, tragwyddoldeb.

Perenno, āre, Parhau, hirbarhau, parhau dros lawer o flynyddoedd.

Pereo, īre, Colli, bod ar goll, darfod, darfod am dano, mynd ar fêth, marw, mynd ar ddim, methu yn llwyr, ymddiwyn, ymanrheithio.

Perĕquĭto, āre, Marchogaeth o amgylch, marchogaeth lle drosto.

Pererro, āre, Mynd o amgylch, marchogaeth o amgylch, crwydro a gwibio lle drosto, mynd ar ddidro.

Perērŭdītus, a, um: Trachyfarwydd, trachelfydd, trachywrain, tradysgedig.

Perexcrucio, āre, Trachrugo, dygnflino, gofidio yn ddirfawr.

Perexiguus, a, um: Bychan iawn, bychan bach, bychanigyn.

Perexīlis, e, Addfain, eiddil, mân iawn, bychan iawn.

Perexpĕdītus, a, um: Trapharawd, trahyfedr, bywiog ac esgud yn ei waith, esgudlymm.

Perfabrĭco, āre, Gorphen adeilad.

Perfăcetus, a, um: Tradigrif, arabeddus iawn, cellweirgar.

Perfacilis, e, Trahawdd, hawdd iawn, esmwyth ei wneuthur.

Perfacundus, a, um: Traymadroddus, trahyawdl, parablus iawn.

Perfamiliaris, e, Tratheuluaidd, trathartrefaidd, trachydnabyddus.

Perfătuus, a, um: Ynfyd iawn, ynfyd cynhwynol, ynfyd cadafel.

Perfectio, ōnis, Perffeithrwydd, cwblhâad, gorphenniad.

Perfector, ōris, Perffeithiwr, cwblhawr, dibennwr, gorphennwr.

Perfectus, a, um: Perffaith, cyfan, cyfangwbl, perffeithgwbl, cyflawn, cyflawngwbl, cyflawnwedd, wedi ei orphen, cwbl.

Perfĕro, fers, tŭli, ferre: Dywedyd newyddion, dwyn chwedlau, goddef hyd y diwedd, dwyn yn ymmyneddus, dwyn peth yn ddiorphwys hyd ym mhen ei ffordd.

Perferuĭdus, a, um: Traphoeth, tragwresog.

Perficio, fēci, ĕre: Perffeithio, cwblhâu, dwyn i ben, gorphen, dibennu, cyflowni, cael ei amcan, caffael.

Perfĭdelis, e, Traffyddlon, ymddiriedus iawn.

Perfidia, æ, Anffyddlondeb, anymddiried, anghoel, twyll trwy ymddiried, bredych, bradwriaeth, dyfrllydrwydd, hocced.

Perfidiōsus, a, um: Anffyddlawn, anymddiriedus, bradog, bradychus, bradwraidd, hoccedus, twyllodrus, anghywir.

Perfĭdus, a, um: A dorro ei air a'i addewid, & Vi. Perfidiōsus.

Perflabilis, e, Hychwyth, a aller ei chwythu trwodd.

Perflagitiōsus, a, um: Tradrygionus, anfad, ysgeler.

Perflatus, us, ŭi: Trachwythiad, hyrddwynt, ucheneidwynt, gyrrwynt, gŵth gwynt.

Perflo, āre, Chwythu yn gryf, chwythu trwodd.

Perfluctuo, āre, Trallenwi, trallifeirio, morgymlawdd yn ddirfawr.

Perfluo, xi, ĕre: Rhedeg drwodd fel dwr allan o lestr, gollwng drwyddo fel llestr, darwain.

Perfŏdio, fōdi, ĕre: Cloddio i'r dwfn, cloddio drwodd i'r gwaelod, cloddio hyd yr affwys, trywanu, tyllu drwodd, taro trwodd.

Perfŏratus, a, um: Trydwll, trydoll, wedi ei drywanu â thrwyddew.

Perfortiter, Yn drachryf, yn draglew, yn dragwrol, yn dragrymmus, yn gadarngryf.

Perfrĕmo, ŭi, ĕre: Ffrommi yn dôst, erthychain, brochi yn fawr.

Perfrĕto, āre, Myned tros y môr.

Perfrĭco, cŭi, āre: Rhuglo yn dost. Perfricāre frontem, Mynd yn ddigywilydd.

Perfrictio, ōnis, à Perfrico, Rhuglad tôst, ymrugl tôst.

Perfrictio, ōnis, Rhynu ac annwyd mawr, achreth, ymysgryttian rhag annwyd.

Perfrīgefacio, feci, ĕre: Gwneuthur yn oer iawn drwyddo.

Perfrīgeo, frigui, ēre: Bod ag annwyd mawr arno, crynu gan oerfel.

Perfrīgĕro, āre, Oeri trwyddo, gwneuthur yn oer drwyddo.

Perfrīgesco, ĕre, Oeri, myned yn oer iawn.

Perfrigidus, a, um: Oer iawn, oer drwyddo, traoer.

Perfringo, fregi, ĕre: Torri yn ddarnau, torri drwy nerth.

Perfruor, ĕris, Mwynhau yn gwbl, cael holl fwyniant peth. Cwblhau, gorphen, dibennu.

Per-

Perfŭga, æ, *Ffoadur, a ymadawo â 'i flaenor ac a ffóo at y gelynion, enciliwr.*

Perfŭgio,gi,ĕre, *Ffo at un am achles.*

Perfŭgium,ii, *Encil, lle i ffo am achles, achles, noddfa, amddiffynfa.*

Perfulcio, si, īre: *Attegu yn ddilys, cynnal i fynu.*

Perfunctio,ōnis, *Cwblhâad, gorphen, dibenniad.*

Perfunctoriè, *Yn myned tros beth yn ysgafnllaw, yn ddiofal, yn ddiddarbod.*

Perfunctorius, a,um: *wedi ei wneuthur yn esgeulus ddifraw i gael ymadael ag ef.*

Perfundo, di, ĕre: *Tywallt allan o bob parth, golchi o amgylch, golchi yn llwyr, colli am ben, tywallt am ben, taenellu, gwlychu peth drosto.*

Perfungor, ĕris, *Gwneuthur cwbl o'i ddlêd a'i swydd, ymoddef, ac ymaros byd yr eithaf.* Perfungi pericŭlis, *Myned trwy bob perygl, diangc yn ddiasgen.*

Perfŭro, ĕre, *Ymgynddeiriogi yn aruthrol, colli ei gôf yn gwbl, ymorphwyllo.*

Perfusoriè, *Blith draphlith, yn dywyll, heb gwbl eglurhau, blith drachymmysg, heb drefn.*

Pergāmēna charta, *Memrwn.*

Pergaudeo, ēre, *Trallawenu, bod yn llawen iawn.*

Pergĕnĕro,āre.Vi.Pergigno.

Pergigno, gĕnui, ĕre: *Cenedlu yn wastad, traeppilio, esgor ar gylch.*

Pergo,perrexi, ĕre: *Cerdded ym mlaen, myned rhagddo, myned ym mlaen.*

Pergrăcilis,e, *Addfain iawn, traeiddil, trathlws.*

Pergræcor,āris, *Bod yn anllywodraethus ac yn afradlon ac yn wttresgar ar fwyd a diod ac anlladrwydd, brwysgo.*

Pergrandis, e, *Tramawr, mowrfraisg, amrosgo.* Pergrandis natu, *Trahen, hên iawn.*

Pergraphicus,a,um: *wedi ei wneuthur yn grefftwraidd, ac yn gywraint megis â phunter. Wedi ei argraffu, wedi ei ysgrifennu.*

Pergrātus, a, um: *Trachymmeradwy, trahyfryd, a chroesaw mawr iddo.*

Pergrăuis,e, *Trathrwm, athrwm, pwysfawr.*

Pergula, æ, *Cynddrws, cyntedd porth, rhodfa wrth dy. Bwrdd y llong, ty marchnad.* Pergula in vineis, *Gwinwydden a rhodfa dani.*

Perhĭbeo,ŭi,bēre: *Dywedyd, adrodd, haeru, taeru, rhoi, crybwyll.*

Perhŏnōrĭfĭcus, a, um: *Tra-anrhydeddus, tra-urddasol, trapharchedig.*

Perhorreo,ēre,& Perhorresco,ĕre, *Ofni yn ddirfawr, crynu gan ofn neu ryw wŷn arall, trahyllu.*

Perhorrĭdus,a, um: *Trahyll, traerchyll, traofnus, echryslawn, ofnadwy.*

Perhospĭtalis,e, *Tralletteugar, cymdeithgar, perchen ty da*

Perhūmānus, a, um: *Rhywiog iawn, trahynaws, mwyneiddlan, cyweithas.*

Perhyĕmo,āre, *Gauafu, bwrw cwbl o'r gauaf.*

Pericarpium, ii, *Gwisg ŷd neu rawn arall.*

Periclitatio,ōnis, *Prawf, profiad, anturiaeth, peryglad, enbydrwydd.*

Periclĭtor,āris, *Profi, gwneuthur prawf, anturio, bod mewn perygl.* Periclitari capite, *Bod mewn perygl bywyd.*

Periclymenon.Vi.herbas.

Pericranion,ii, *Y groenen sy ar asgwrn y penn.*

Pĕrĭcŭlor, āris. Idem quod Periclitor.

Pĕrīcŭlōsus, a, um: *Enbyd, enbydus, peryglus, anturus, llawn perygl.*

Pĕrīcŭlum,i, *Enbydrwydd, perygl, pŷd, antur, prawf, profiad.*

Peridoneus, a, um: *Trachymmwys, addas iawn, cyfaddas.*

Periēgēsis, *Amgylch, buarthgae.*

Periergia, æ, *Tragofal, tradyfalwch, tramanylwch.*

Periergos, *Tradyfal, tramanol, tradichlyn.*

Perileucus, *Rhyw faen gwyrthfawr.*

Perillustris, e, *Trahynod, tra-enwog, clodfawr, parchedig iawn.*

Perimbecillis, e, & Perimbecillus, a, um: *Tragwan, egwann, dinerth, ammhybyr.*

Perimetros, *Tramesur, tros fesur.*

Perĭmo, ēmi, ĕre: *Dwyn ymmaith, llâdd, difetha, distrywio, dinistrio, dileu yn llwyr, anrheithio, difwyno.*

Perinæum, i, *Gwrymm cydau gŵr.*

Perincertus, a, um: *Petrus iawn, ammheus iawn, tra-annilys.*

Perincommodus, a,um: *Drwg ac anghymmesur, anaddas iawn, anrhefnus iawn.*

Perinconsequens, tis, *Diresswn, heb fod yn canlyn dim.*

Perinde, *Malpai, megis, mal petai, yn gyffelyb, nid amgen, mal, hefyd.* Perinde diu, *cyhyd, yn gyhyd.*

Perindulgens, tis, *Tra hynaws, rhywiog iawn, maddeugar iawn, hawdd iawn gantho faddeu.*

Perinephra, *Y brasleoedd ynghylch arennau 'r cefn.*

Perinfāmis, e, *A gair drwg iddo, drwg iawn ei air, goganus.*

Perinfirmus, a, um: *Tragwann, tra-egwan, dirym, diallu, ammhybyr iawn.*

Peringeniosus, a, um: *Trasynhwyrol, athrylithus iawn.*

Periniquus, a, um: *Tra-enwir, tra anghyfiawn, mawrddrygiog, heb duedd gantho at beth, anfoddog iawn.*

Perinsignis, e, *Hynod iawn, trarhagorol, tra-ardderchog, tra-enwog. Tra-eglur ac amlwg.*

Perinteger, gra, um: *Cyfan-gwbl, cyfrgwbl, pûr iawn ac anllygredig, dilwgr iawn.*

Perinvitus, a, um: *Yn anewyllysgar iawn, ymmhell yn erbyn ei ewyllys.*

Perinjūrius, a, um: *Camweddus iawn, enwir iawn.*

Periŏcha, æ, *Byr-gynnhwysiad o bethau helaeth.*

Periŏdĭcus, a, um: *A ddel ac a êl ar gylch.* Febres periodicæ, *Crydiau a ddêl ar gylch.*

Periodus, i, *Ymadrodd cyfan-gwbl, chwedl perffeithgwbl. Perffeithnod, diweddnod.*

Periœci, *Cyttywyr, rhai a fo cytty â'i gilydd.*

Peripetasma, ătis, *Llenn tŷ, cylchedlenn.*

Pĕrĭphĕrīa, æ, *Amgylchedd, mynediad o amgylch, dygiad o amgylch.*

Periphrasis,is, *Amgylchiaith, byrrchwedl a eglurer â hirchwedl, hirchwedl i egluro byrrchwedl.*

Periplerōma, ătis, *Cyflawniad, chwanegiad.*

Peripneumŏnia, æ, *Crûg a phoethfa yn yr ysgyfaint.*

Peripneumŏnicus,a, um: *Clâf o'r clefyd hwnnw.*

Peripsēma, ătis, *Llŵch a llifion llifddur, ysgarthion a philion pob peth.*

Periscĕlis, ĭdis, *Llodrau a syddai gan wragedd, gardas, coes-rwym.*

Perisseuma, ătis, *Gormodedd.*

Perissŏlŏgia, æ, *Gormoddiaith.*

Perissos, *Anogyfuwch, anghyfartal.*

Peristereos,& Peristereon. Vi. herbas. Item. *Colommendy.*

Peristĕrŏtrŏphīum,i, *Colommendy.*

Peristrōma, ătis, *Llenn tŷ, cylchedlenn, llenn arras.*

Peristylium,ii,& Peristylum,i, *Rhodfa a cholofnau o'i hamgylch. Cyntedd hir mewn tŷ, y llawr issaf.*

Peritia, æ, *Cyfarwyddyd, celfyddyd, cywreinrwydd, gwybodaeth.*

Pĕrīto, āre. Frequent. à Pereo.

Peritŏnæum, i, *Llieingig y bolŷ, y weren fol, y brasder a gûdd yr ymysgaroedd.*

Peritus,a,um: *Cyfarwydd, celfydd, cywraint, hyfedr ar beth, cynnil, campus, cywrein-gall.*

Periucundus,a,um: *Trahyfryd, tradigrif, traboenus, trallon, tradiddan, gorawenus.*

Periuratio, ōnis, *Anudonedd, twng anudon.*

Periuratiuncŭla, læ. Dimin.

Periūriōsus,a,um. Vi. Periurus.

Periurium, ii, *Anudon, anudonedd, anudonair, llw anudon, twyll-dwng, llw drwg, llw genog, geulw.*

Periūro, āre, *Tyngu anudon, rhoi llw anudon.*

Periurus, a, um: *Anudonol, hwn a dyngo anudon.*

Perizōma, ătis, & Perizōmatum, i, *Llawdr, clôs bosanau, bal-log.*

Perizonium, ii, *Gwregys llydan a wisgai merched dan ei bronnau, brongengl. Arffedog medd rhai.*

Perlābor, ĕris, *Rhedeg heibio fel dwr, llithro heibio, ymlithro heibio, hwylio heibio.*

Perlætus, a, um: *Trallawen, trahoenus, tragorawenus.*

Perlātus, a, um: *Tra-ehang, trallydan, traheláeth.*

Perlecebra, æ, *Hûd, rhyw beth gwŷch yn peri ei hoffi, trahud, hudiad mawr.*

Perlecto, āre, *Mynych ddenu, mynych hudo, siommi dwy dêg.*

Perlĕgo, legi, ĕre: *Darllain drosto, darllain o'r dechreu hyd y diwedd.*

Perlĕpĭdus, a, um: *Tradigrif, digrifdeg, digrifwych.*

Perlĕuis, e, *Tra-ysgafn, heb dalu ond ychydig.*

Perlĭbens, tis, *Tra-ewyllysgar, cwbl fodlon.*

Perlībĕralis, e, *Trahael, calonrwydd, hael iawn.*

Perlibro, āre, *Dyfal bwyso, cyfiowni, gwastadblymio, lefelu, union gyfeirio.*

Perlĭceo, lexi, ĕre: *Tradenu, hudo.*

Perlĭgo, āre, *Rhwymo yn dynn, clymmu yn dynn.*

Perlĭnio, īui, īre: *Trarhuglo ag ennaint, enneinio yn galed, Iro yn ddwys.*

Perlĭno, ĭni, līui, & lēui. Idem.

Perlĭto, āre, *Boddloni ag aberth, cael peth drwy aberthu.*

Perlonginquus, a, um: *Traphell, anghysbell, a fo ym mhell iawn.*

Perlongus, a, um. *Trahir, hir iawn, pell iawn, maith iawn, hirbell, hirfaith.*

Perlŏquor, ĕris, *Dywedyd y cwbl drwyddo, dywedyd hyd y diwedd.*

Perlŭbens, tis, *Cwblfoddlon, tra bodlon, bodlon iawn.*

Perlŭbet, *Y mae wrth fy modd, y mae 'n fodlon gennyf.*

Perlūceo, luxi, ēre: *Disgleirio yn oleu, llewychu yn eglur, tragoleuo, llewychu drwyddo, bod yn dryloyw.*

Perlūcidŭlus, a, um: *Godryloyw, goddisglair.*

Perlūcĭdus, a, um: *Tryloyw, tradisglair, trallewychedig, tragoleu.*

Perluctuōsus, a, um: *Cwynfanus, wylofus, tragorthrwm, tragalarus.*

Perlūdo, si, ĕre: *Chwarae o amgylch, chwareu drwy 'r dydd.*

Perluo, ĕre, *Golchi drosto, golchi yn lân loyw.*

Perlustro, āre, *Dyfal edrych yn ei gylch, bwrw golwg ar beth drosto, ystyried yn dda, craffu yn dda, dal sulw yn grâff.*

Permācer, cra, um: *Cul iawn, trachul, achul. Hŷsp a chrinsych.*

Permadefacio, ĕre, *Tragwlychu, gwlychu peth drwyddo.*

Permadeo, ere, *Gwlychu drwyddo, gwlychu drosto, cael ei wlychu yn gwbl.*

Permagnus, a, um: *Tramawr, dirfawr, mawr iawn.*

Permananter, *Yn ymledu ac yn ymdanu o'r naill i'r llall.*

Permaneo, mansi, ēre: *Aros hyd y diwedd, parhau hyd y diwedd, parhau, cyfaros.*

Permānesco, ere, *Dyfod i wybodaeth vn, dechreu rhedeg neu lifeirio trosodd, dechreu ymdanu ar lêd.*

Permāno, āre, *Rhedeg drosodd, llifeirio drosodd, ymdanu i bob lle o amgylch, myned tros y cwbl, bod sôn am dano ar osteg, dyfod i wybodaeth vn.*

Permansio, ōnis, *Hir aros mewn lle, hir drigiant mewn lle.*

Permātūresco, ĕre, *Addfedu drwyddo, myned yn gwbl addfed, traffaethu.*

Permediocris, e, *Tragwael, trasalw, diystyr.*

Permeo, āre, *Myned trosodd, myned o hŷd trwodd.*

Permerdo, āre, *Diwyno peth drosto, gwneuthur yn faw a thomm i gŷd.*

Permereo, ŭi, ēre: *Bod yn lluyddwr hyd y diwedd, rhyfela er cyflog.*

Permĕtior, īris, *Mesuro drosto, dyfal fesuro, myned trwodd, myned trosodd.*

Permetuo, ĕre, *Traofni, ofni yn fawr.*

Permĭnūtus, a, um: *Trabychan, tra eiddil, tramân, wedi ei wneuthur yn fân iawn.*

Permisceo, cŭi, ēre: *Trachymmysgu, cymmysgu yn dda ynghŷd, terfysgu, gwneuthur dyfysgi.*

Permissio, ōnis, *Goddefiad, cennad, caniattáad.*

Permissus, us, ŭi. Idem.

Permistè, *Ynghymmysg, ym mŷsg ei gilydd, blith drachymmysg, blith draphlith.*

Permistio, & Permixtio, ōnis, *Cymmysg, dyfysgi, bwriad blith draphlith.*

Permītis, e, *Trallaryeidd, trarhywiog, trahynaws, addfed iawn, ffaeth iawn, tryffaeth.*

Permitto, misi, ĕre: *Goddef, caniattau, rhoi cennad, gadaw, maddau, rhoi awdurdod a gorchymmyn, gellwng ymaith.*

Permŏdestus, a, um: *Tralledneis, tramoddus, diwagsaw, gorchwŷlus.*

Permŏdicè, *Yn gymmhedrol iawn, yn gymmesurol iawn, yn fychan iawn.*

Permŏdicus, a, um: *Bychan iawn, trabychan.*

Permŏlestus, a, um: *Tradygn, trablin, blin a thrafferthus.*

Permōtio, ōnis, *Mawr gynnwrf, mawr gyffro, cythryfwl mawr.*

Permoueo, ui, ēre: *Trachynnyrfu, cyffroi trwyddo, gwneuthur mawr gyffro, digio a dygnflino aflonyddu.*

Permulceo, lsi, ēre: *Heddychu, llonyddu, esmwytho, dyhuddo, boddhau, gorllyfnu, llochi.*

Permultum, & Permultò, *Yn dramawr, yn ddirfawr.*

Permultus, a, um: *Tramawr, tra-aml, llawer iawn.*

Permundus, a, um: *Traglan, glan-bur, glanwaith, hardd-deg, trefnusdeg.*

Permūnio, īui, īre: *Gwneuthur yn gyfgadr, cadarnhau yn sicr, gorphen, cadarnhau, cryfhau yn gwbl.*

Permūtātio, ōnis, *Cyfnewid, cyfnewidiad.*

Permūto, āre, *Newidio, cyfnewidio.*

Perna, æ, *Morddwyd hŵch, angell hŵch. Rhyw grogenbysg tebyg i ffolen hŵch.*

Pernāuĭgo, āre, *Llongwrio drwodd, morio drwodd, hwylio drwodd.*

Pernecessarius, a, um: *Tra-anghenrheidiol, anhepgor iawn. Anwylddyn, anwylgu.*

Pernĕgo, āre, *Gwadu yn dynn, dywadu, gwadu yn gwbl.*

Perneo, nēre, *Nyddu allan, nyddu 'r cwbl, gorphen nyddu.*

Perniciabilis, & Pernicialis, e, *Echryslon, angheuol, marwol, adwythig.*

Pernicies, ēi, *Angeu, dien, dihenydd, dilaith, dinistr, distryw, echrys, adwyth, difrawd.*

Perniciōsus, a, um: *Angheuol, marwol, echryslawn, niweidiol, adwythig, peryglus, enbydus, a haro angeu neu fawr niwed a cholled a distryw.*

Pernicĭtas, ātis, *Buander, cyflymder, bywiowgrwydd.*

Pernĭger, gra, um: *Tradu, du iawn, duloyw.*

Pernimiùm, *Yn ddirfawr, yn dramawr, yn dragormodd.*

Pernio, ōnis, *Melerth, meltyrch, yspelwi sodlau, ewinor neu wlithen ar law.*

Perniuncŭlus, i. Dim.

Pernix, īcis, *Cyndyn, afrywiog, yn trigo yn ei garn, cyflym, buan, ysgafn.*

Pernocto, āre, *Trigo dros nôs, lletteua dros nôs, cadw gŵylnos, gwneuthur peth y nôs.*

Pernosco, ĕre, *Gwybod yn berffeith gwbl.*

Pernox, noctis, *A arhoso, a barhao, a drigo, neu a wnelo ryw beth yn hyd y nôs.*

Pernŭmĕro, āre, *Cyfrif yn gwbl, cyfri 'r cwbl, cyfrif drostaw.*

Pēro, ōnis, *Esgid o groen heb gyweirio, ffollach, esgid vchel. Sâch.*

Perobscūrus, a, um: *Trathywyll, trachartrefaidd, tradifas, tragwaet.*

Perŏdiosus, a, um: *Trachas, yn dwyn câs mawr.*

Perŏleo, lŭi, & lēui, ēre: *Trosawrio, drewi yn dôst, arogli yn grŷf.*

Pērōnātus,a,um: A wiſg eſgidiau vchel.

Peropportūnus, a, um: Trachymmwys, cyfaddas iawn, a ddel neu a wneler yn ei gyfle a'i gyfamſer.

Peroptatò, Fel y dymunai vn.

Pĕrŏpus eſt, Mae 'n angbenrhaid iawn.

Perōrātio, ōnis, Diweddglo araith, diweddbarth araith, clo 'r chwedl, diweddchwedl.

Perōrĭga, & Prōriga, & Pruriga, Ceidwad anifeiliaid wrth gydio, a roddo 'r march at y gaſeg.

Pĕrŏrior, ĕris, īris, Arwyrain neu godi neu dyfu o achos peth.

Perornātus, a, um: wedi ei addurno yn gwbl; wedi ei barddu a'i anrhydeddu yn fawr, da ei ddiwyg, da ei drefn.

Perorno, āre, Addurno yn gwbl, tra-anrhydeddu, rhoi clód a chanmoliaeth fawr.

Perōro, āre, Ymadrodd yn gwbl, dywedyd y chwedl i ben, ymreſymmu hyd y diwedd, gorphen a dibennu ei chwedl a'i araith.

Perōſus, a, um: A fo yn dygngaſau, a gaſao hyd farw.

Perpāco, āre, Heddychu a llonyddu yn gwbl, dyhuddo yn gwbl.

Perpallidus, a, um: Tragwelw, glaſwelw iawn.

Perparcè, Yn obrin, yn brin iawn, yn grintach.

Perparùm, Ychydig iawn.

Perparuŭlus, a, um: Trabychan, bychanigyn, bychan bach.

Perparvus, a, um: Trabychan, bychan iawn.

Perpaucŭlus, a, um: & Perpaucus, a, um: Tra-anaml, anaml iawn.

Perpăuefacio, ĕre, Ofni yn fawr, brawychu yn fawr, peri ofn mawr a braw.

Perpaulùm, Ychydig iawn, yn fychan iawn.

Perpaululùm. Dim.

Perpauper, ĕris, Tlawd iawn, rheidus iawn, amdlawd.

Perpauxillum, Ychydig iawn, ychydig dres ben, yn fychan bach.

Perpello, pŭli, ĕre: Tragwthio, dirio yn dôſt, gyrru a denu vn i wneuthur peth.

Perpendicŭlaris, e, A fo yn vnion tu a'r llawr wrth linyn.

Perpendicŭlum, i, Y llinyn plwmm, lluniawdr cyfiawn.

Perpendo, dĕre, Dyfal bwyſo, dyfal yſtyried.

Perpenſa, æ. Vi. herbas.

Perpensè, Yn yſtyriol, wrth gyngor, gan bwyll.

Perpĕram, Yn ddrwg, ar gam, ar fai.

Perpĕrĭtūdo, ĭnis, Anghywreinrwydd, tryſgledd.

Perpĕrus, a, um: Trwſgl, ynfyd, pſgafn.

Perpes, ĕtis, Gwaſtadol, tragywyddol, cwbl, cyfan, parhaus.

Perpeſſio, ōnis, Goddefiad, ymoddef.

Perpeſſitius, a, um: Da ei oddef, cynnefin â goddef llawer o wrthwyneb a thrallod.

Perpeſſu. Vide Perpeſſu diffĭcĭlis, Anhawdd ei oddef.

Perpĕtim, Yn waſtadol, yn ddibaid, yn ddiorphwys.

Perpĕtior, ĕris, Ymoddef, dwyn yn ddioddefgar.

Perpĕto, tii, & tīui, ĕre: Gofyn yn daer ddibaid, ymbil yn daer, gofyn yn haerllug.

Perpetratio, ōnis, Gweithred, gwaith da neu ddrwg, gwneuthuriad.

Perpĕtro, āre, Gwneuthur, gorphen, dibennu.

Perpĕtualis, e, Tragywyddawl, parhaus, gwaſtâdol, anniben.

Perpĕtŭitas, ātis, Tragwyddoldeb, hirbara, para, annibenrwydd, anfarwoldeb.

Perpĕtuò, & Perpetuùm, Yn waſtadol, yn ddibaid, byth, yn dragywydd, yn ddiodor, yn ddidrai.

Perpĕtuo, āre, Parhau ar beth yn ddibaid ac yn ddidorr.

Perpĕtuus, a, um: Tragwyddol, parhaus, dibaid, didorr, didrangc, bythol. Cyfan digyfwng, y naill wrth y llall, yr hyn ni bo yn rhannau.

Perpictus, a, um: wedi ei baentio a'i liwio drofto.

Perplăceo, cŭi, ēre: Bod wrth fodd vn, bod yn fodlon gan vn, bod yn rhyngu bodd.

Perplexabĭlis, e, Petrus, ambeus, rhwyſtrus, dyrys, anhawdd ei ddeall a'i wybod.

Perplexĭtas, ātis, Cyfyng-gyngor, dyryſni, penbleth, ing, cyni.

Perplexor, āris, Plethu yngbŷd a rhwymo yn dynn, rhwyſtro, dyryſſu, dywedyd geiriau amwys dau ddeall.

Perplexus, a, um: Dyrys, rhwyſtrus, dyryſbleth, cytbleth, cynglyn, anodd ei ddattod, petrus, ammheus, amwys.

Perplicatus, a, um: wedi ei gyfrodeddu a'i gydblethu, cymmbleth, dyrys, rhwyſtrus.

Perplŭo, ĕre, Glawio trwodd, gellwng glaw trwodd, dyfwyo glaw.

Perplūres, ium, Llawer iawn, llawer dros ben, mwy o lawer.

Perplurimùm, Yn dramawr, yn ddirfawr.

Perpolio, īre, Taccla, cyweirio, llyfnhau, gloywi.

Perpŏpulor, āris, Diniſtrio, yſpeilio, anrheithio, difrodi, difa yn llwyr.

Perpōtātio, ōnis, Gwaſtadol ymyfed, yfettri dibaid, brwyſgedd, meddwdod.

Perpōto, āre, Llynna, diotta, ſuccana, ymyfed, yfettri, yfed yn ddibaid.

Perprĭmo, preſſi, ĕre: Pwyſo i lawr yn drwmm, dwyſo i lawr, Gwaſgu yn dynn, gwaſgu yn ddwys.

Perproſper, a, um: Trallwyddiannus, hywydd.

Perpruriſco, ere, Bod a choſt mawr arno, ymgrafu, ymgoſi.

Perpulcher, chra, um: Tratheg, hyfygr, eirian, prydſerth, prydweddol. Hygar, careugar.

Perpurgo, āre, Glanhau yn llwyr, glanwheithio, glan-garthu, glan-buro.

Perpŭſillus, a, um: Trabychan, bychan iawn.

Pepŭto, āre, Adrodd y cwbl, yſgythru yn llwyr, brigladd yn llwyr.

Perquàm, Yn fawr, yn ddirfawr. Perquam breuiter, Yn fyrr iawn.

Perquīro, sīui, ĕre: Ymofyn yn ddyfal, dyfal chwilio, ymofyn yn fanwl.

Perquiſitè, Yn ymofyn-gar, drwy chwilio yn ddyfal.

Perrārus, a, um: Anaml, anfynych, ni fynych welir, nis mynych arfertr.

Perrēpo, pſi, ĕre: Ymluſgo drwodd, ymluſgo i mewn, ymluſgo droſodd.

Perrepto, āre, Ymluſgo o amgylch, dyfal chwilio pob mann.

Perrīdĭcŭlus, a, um: Tra-ynfyd, a haeddei ei watwor a chwerthin am ei benn.

Perrōdo, ſi, ere: Cnoi drwodd, cnoi yn gwbl, yſu drwyddo.

Perrŏgo, āre, Erfyn ac adolwg, dymuno yn fawr, gofyn o ddifrif, gofyn barn a thŷb pob dŷn.

Perrumpo, rūpi, ĕre: Torri yn ddau, torri yn y canol, torri yn ddryllіau, torri i mewn, ruthro i mewn drwy nerth, torri drwodd, treiddio, trywanu.

Perſæpè, Yn dra mynych, yn fynych iawn.

Perſalſus, a, um: Traballt, tra ſynhwyrllymm, tra digrifgall.

Perſalūtatio, ōnis, Mynych annerch, can hawdd ammor.

Persălūto, āre, Mynych ymannerch, rhoi can hawdd ammor.

Perſanctè, Yn hynod iawn, yn dra dwyfol.

Persāno, āre, Cwbliacháu, holliachán, gwneuthur yn holl iâch.

Persăpiens, tis, Tradoeth, traball, traſynhwyrol.

Perſcienter, Yn dra chyfarwydd, yn dra chelfydd, yn drachywrain.

Perſcindo, ſcidi, ĕre: Torri yn ddau, torri yn y canol, dryllio yn ddarnau.

Perſcrībo, pſi, ĕre: Yſgrifennu 'n gwbl, yſgrifennu hyd y diwedd, yſgrifennu mewn llyfr côf.

Perſcriptio, ōnis, Yſgrifen gôf, yſgrifenniad mewn llyfr côf.

Perſcriptor, ōris, Yſgrifennedydd, coſiadur, yſgrifennydd mewn coflyfrau, gwneuthurwr yſgrifennadau.

Perſcriptum, i, Yſgrifen, peth a roer mewn yſgriſen.

Perſcrūtor, āris, Dyfal chwilio, dyfal ymofyn.

Persĕco, cŭi, āre, Torri yn ddryllіau, rhannu yn ddarnau, torri drwodd.

Perſector, āris, Dyfal chwilio, dyfal ymofyn.

ymoſyn, erlyn yn daerlud; canlyn yn dóſt.
Perſecutio, ōnis, *Erlid, ymlid, erlynedigaeth, erlyn, ymlynfa, ymlidfa.*
Perſecutor, ōris, *Erlynwr, canlynwr.*
Persĕdeo, sēdi, ēre: *Eiſtedd hyd y diwedd.*
Perſegnis, e, *Tra araf, tradiog.*
Perſenex, is, *Trahên, traoedrannus, hên iawn.*
Perſentio, ſi, īre: *Ymdeimlo, ymwrando, ymſynied, deall yn gwbl.*
Perſentiſco, ĕre, *Dechreu deall, dechreu ſynied, dechreu gwybod.*
Persĕquor, ĕris, *Dyludo, erlyn, erlid, ymlid, ymlyn, canlyn ar ôl, dilyd. Gwneuthur, dibennu, gorphen.*
Persĕro, sēui, ĕre: *Hau yn gwbl, hau droſtaw.*
Persĕuĕranter, *Yn ddiyſgog, yn ddianwadal, yn barhaus.*
Persĕuērantia, æ, *Para, diyſgogrwydd, hirbara, hirwſt.*
Perſeueratio, ōnis. Idem.
Persĕuēro, āre, *Parhau, aros yn lud ac yn ddiyſgog.*
Persĕuērus, a, um: *Traſarrug, garwgwchiog.*
Persĭdeo, sēdi, ēre: *Eiſtedd wrth, aros yn waſtad.*
Persīdo, sēdi, ĕre: *Soddi, ſuddo, myned i'r gwaelod fel y gwna gwaddod, gwaelodi, llorio.*
Perſigno, āre, *Selio, nodi, rhoi nôd ar beth, rhoi arwydd ar beth.*
Persĭmilis, e, *Traihebyg, cyffelyb iawn.*
Perſiſto, ſtiti, ĕre: *Aros, parhau, ſefyll yn lûd hyd y diwedd, aros hyd yr eithaf.*
Perſolata. Idem quod Perſonāta,
Perſolennis, e. Vi. Solennis.
Persŏlĭdo, āre, *Cwbl gyfannu, caledu, cydgeulo, fferru, rhewi.*
Perſoluo, vi, ĕre: *Cwbl dalu, dibennu, gorphen, cwblhau, cyflowni.* Pœnas perſoluĕre, *Dioddef coſpedigaeth.*
Perſolus, a, um: *Tra-vnig, ei hunan, vnig, ar ei benn ei hun.*
Persōna, æ, *Y rhagor gyſtwr ac anſawdd ſy rhwng y naill ddŷn a'r llall, perſon, perſonoliaeth, dynoliaeth. Dull, goſgedd, agwedd. Gau wyneb, ymrithiad, a fo yn rhith vn arall, delw, delwad.*
Perſonæ, ārum, *Delwau mewn adail.*
Perſonalis, e, *Perthynol i berſon.*
Persōnātus, a, um: *A chwareuo rann mewn gwarae, vn wedi ymddioli, a fo yn dwyn rhith a drŷch vn arall, lledrithiog, ffugiol, cuddiedig.*
Persŏno, āre, *Traſonic, gwneuthur ſŵn a thrŵſt mawr, crochlefain, diaſpedain.*
Persŏnus, a, um: *Tryſain, a wnel trŵſt mawr.*
Perſorbeo, bŭi, & pſi, ēre: *Llyngcu 'r cwbl, cegu 'r cwbl, yfed y cwbl.*

Perſpecto, āre, *Edrych yn dda yn ei gylch, craffu, edrych hyd yr eithaf, dal ſulw yn ddyfal.*
Perſpectus, a, um: *A wyper ac a ddealler yn eglur, hyſpys, amlwg, eglur.*
Perſpĕcŭlor, āris, *Craffu, dal ſulw, edrych yn grâff, craffu yn dda, edrych yn ei gylch yn ddyfal.*
Perſpergo, ſperſi, ĕre: *Tanu ar y cwbl, taenellu dros y cwbl, gwaſgaru dros y cwbl.*
Perſpicacia, æ, & Perſpĭcācĭtas, ātis, *Craffder golwg, cyflymder a chraffder deall, bywiowgrwydd meddwl.*
Perſpĭcax, ācis, *Crâff ei olwg, teryll olwg, parod ei ſynwyr, crâff ei ddeall, bywiog ei feddwl, cyflym ei olwg, yn canfod y cwbl.*
Perſpicienter, *Yn bwyllig, yn grâff, yn ddeallgar.*
Perſpicientia, æ, *Cyflawn wybodaeth am beth, cyflawn ddeall peth, trachraffder.*
Perſpĭcio, ſpexi, ĕre: *Canfod yn eglur, gweled yn amlwg, deall a gwybod yn yſpys. Craffu ar, ſyllu ar, dal ſulw.*
Perſpĭcuitas, ătis, *Gloywder, goleuder, eglurder, amlygrwydd, yſpyſrwydd, dilyſrwydd.*
Perſpĭcuus, a, um: *Tryloyw, gloyw, a aller gweled trwyddo, hyloyw, hyglaer, amlwg, hoiaid, hyſpys, dilys, diogel, hawdd.*
Perſpīro, āre, *Tynnu anadl trwy beth.*
Perſpiſſò. Aduerb. *Yn bwyr, yn ddiweddar, yn araf iawn.*
Perſtans, tis, *Traſeiſiad, yn parhau, yn aros yn ddiyſgog.*
Perſterno, ſtrāui, ĕre: *Sarnu droſto, gwaſarnu droſto.*
Perſtimŭlo, āre, *Symbylio yn dóſt, pigo 'n dóſt, cyffroi, cymhyrſu, cymmell yn dóſt, goſidio.*
Perſto, ſtiti, āre: *Aros yn gadarn, ſefyll yn ddiyſgog, ſefyll yn ddiogel, parhau yn ſefyll, ſefyll yn waſtadol.*
Perſtrĕpo, pŭi, ĕre: *Tryſtio yn fawr â'r traed neu â pheth arall.*
Perſtrictores, *Hudolion yn bwrw hûd tros lygaid pobl.*
Perſtringo, xi, ĕre, *Gwaſgu yn dynn, cyfwrdd â pheth yn fyrr ar ymadrodd neu yſgrifen, pylu a thywyllu 'r llygaid â gormodd goleuni, peri i'r llygaid ſerennu; dywedyd ar fyrr eiriau, goſidio vn â geiriau, bwrw geiriau at vn.*
Perſtudiōſus, a, um: *Tra-aſtud, gofalus, tradyfal.*
Perſuadeo, ſi, ēre: *Annog, peri coelio, ymynhêdd, ymannog, dwyn ar ddeall, dwyn ar gôf i vn wneuthur peth.*
Perſuāſĭbĭlis, e, *A aller peri iddo goelio, ebud, hygoel.*
Perſuāſio, ōnis, *Hygoeledd, eiriol, ymbil, ymynhêdd.*

Perſuāſor, ōris, *Ymbiliwr, annogwr, eiriolwr, a baro goelio, a baro wneuthur peth.*
Perſuaſorius, a, um: *A baro i vn goelio, a baro roi coel.*
Perſubtīlis, e, *Tramanol, peth manylwaith, dichlin dros ben, yſtrywgar, ſynhwyrgall, dichellgar.*
Perſulto, āre, *Llemain a neidio gan lawenydd, llamſach, crychneitio.*
Perſuo, ĕre, *Gwnio drwyddo, gorphen gwnio, cwbl-wnio.*
Pertædet, & Pertædeſcit, *Blino yn fawr ar beth, dechreu blino ar beth.*
Pertæſus, a, um: *A fo wedi blino ar beth, a fo anfoddlon i beth.*
Pertĕgo, exi, ĕre: *Cuddio, cuddio droſtaw, gorthoi.*
Pertendo, di, ĕre: *Yſtyn hyd at le, dibennu, gorphenn.*
Pertento, āre, *Profi, rhoi prawf.*
Pertĕnuis, e, *Trathenau, addfain, eiddil, ſyml, bychan.*
Pertĕrĕbro, āre, *Tyllu drwodd, ebillio drwyddo.*
Pertergo, terſi, ĕre: *Glanſychu, ſychu yn lân.*
Pertĕro, trĭui, ĕre: *Dyfal ruglo, briwo 'n fân, briwſioni.*
Perterrĕfăcio, ĕre, & Perterreo, ēre: *Ofni yn fawr, brawychu yn fawr, peri ofn a braw mawr, dychrynu yn fawr.*
Perterrĭcrĕpus, a, um: *A wnêl trwſt, ac ofn.*
Pertexo, ŭi, ĕre: *Gweu 'r cwbl, cwbl weu, diweddu, cau ar y cwbl.*
Pertĭca, æ, *Gweilging, trawſt, troſtan, cledren, erwydden, irai, troſol.*
Pertimeo, ŭi, ēre: *Cymrawu, tra-ofni, ofni yn ddirfawr.*
Pertĭnācia, æ, *Cyndynrwydd, yſtyfnigrwydd, tynnder, gwydnedd. Para.*
Pertĭnax, ācis, *Cyndynn, yſtyfnig, gwydn, derr, anhydyn, anyſtywyth, tynn, tynnfalch. Gafaelgryf, drûd, dewrddrud, parhaus, glûd, taer-lud.*
Pertineo, ēre, *Yſtyn, cyrhaeddyd, deiryd, perthynu, ymgyſtlwn.*
Pertĭnet, *Ef a berthyn, y mae yn berthynas.*
Pertingo, tĭgi, ĕre: *Cyfwrdd â pheth, cyrhaeddyd at beth, ymgyfwrdd.*
Pertŏlĕro, āre, *Ymaros a dioddef hyd y diwedd, ymoddef yn wrol.*
Pertractatio, ōnis, *Mynych deimlad, mynych drin.*
Pertracto, āre: *Mynych deimlo, mynych drin, mynych draethu, mynych yſtyriaw.*
Pertraho, traxi, ĕre: *Tynnu wrth nerth, trathynnu.*
Pertranſeo, īre, *Treiddio, myned troſodd, myned trwodd, trywanu.*
Pertranſlūcĭdus, a, um: *Diſgleirloyw, tryloyw.*

Pertribuo, ĕre, Dodi, traddodi, rhoddi.
Pertriſtis, e, Athriſt, triſt iawn.
Pertrītus, a, um: wedi ei falurio, wedi ei friwſioni.
Pertŭmultuōſus, a, um: Llawn cythryſwl, terſyſgus.
Pertundo, tūdi, ĕre: Curo, pwyo, maeddu, tyllu drwodd, gwneuthur yn drydwll.
Perturbatio, ōnis, Trallod, terſyſg, cythryſwl, cythrudd, cyffro, cynnwrf meddwl, aflonyddwch.
Perturbatus, a, um: Brawus, cynnhyrſus, cyffrous, terſyſgus.
Perturbo, āre: Aflonyddu, cythruddo, cynnhyrfu, terſyſgu, cyffroi, cymmrawu, trallodi.
Perturpis, e, Trabrwnt, gofudr, budrfrwnt, anhardd iawn.
Pertuſſio, īui, īre: Traphesychu, bod â'r pâs arno, bod â'r rhuthrbas arno.
Pertuſſis, is, Rhuthrbas, peſwch gwaſtadol.
Peruādo, ſi, ĕre: Myned tros y cwbl, goreſgyn y cwbl.
Peruăgor, āris, Crwydro oddiamgylch, myned tros y cwbl yma ac accw.
Peruăgus, a, um: Crwydrus, yn myned ar ddigrain.
Peruălĭdus, a, um: Trachryf, traphybyr, gwiwgryf, cadarngryf.
Peruarius, a, um: Amrywiol, o amryw wêdd a dull.
Peruaſto, āre, Llwyrddifrodi, llwyr anrheithio,
Peruĕho, xi, ĕre: Dwyn trwodd, dwyn trwodd i le, troſglwyddo, cywain heibio.
Peruello, lli, & vulſi, ĕre: Dirdynnu, tynnu yn dynn, tynnu o'r gwraidd. Blino, dygnflino.
Peruĕnio, uēni, īre: Dyfod i le, dyfod hyd at.
Peruēnor, āris, Ymhelcyd, cwbl hely, hely yn llwyr, Dyfal hely, dyfal chwilio.
Peruerſitas, ātis, Gwrthnyſigrwydd, gwrthnaws, anhynawſedd, pan fo gwrthwyneb gennym wneuthur a ddylem. Cildynnrwydd, cyndynrwydd.
Peruerſus, a, um: Gwrthnyſig, anhynaws, gwrthwynebus i wneuthur a ddylei, cildynn, cyndynniog; llygredig, wedi ei ddiwyno, gŵyr draws Peruerſi oculi, Llygaid trawſŵyrion.
Peruerto, ti, ĕre: Trawſŵyro, tragŵyro, dymchwelyd, curo i lawr, llygru, diwyno, anrheithio yn llwyr.
Perueſperi, Yn drahwyr, yn hwyr iawn.
Perueſtigatio, ōnis, Dyfal chwiliad, dyfal ymgais.
Perueſtigo, āre, Dyfal chwilio, llwyr chwilio.
Peruetus, ĕris, & Peruetuſtus, a, um: Trahên, hên ddihenydd.
Peruĭcācia, æ, Cyndynrwydd, pengaledwch, yſtyfnigrwydd.

Peruicax, ācis, Tynn yn ei feddwl, cyndynn, gwrthnyſig, yſtyfnig, anhydrin, anhywedd, pengaled, anyſtwyth.
Peruĭdeo, ēre, Dyfal edrych, dyfal graffu, golygu yn ddyfal, canfod y cwbl, gwybod a gweled y cwbl.
Peruĭgeo, gŭi, ēre: Bod yn rymiol iawn, bod o nerth a rhinwedd fawr.
Peruĭgil, ĭlis, Hirhepwyl, Li. Land. vn a wilio yn waſtad, a fo'n waſtad mewn anhunedd, digwſg, anhunog, gwiliadwrus, dyfal, diwyd.
Peruigilatio, ōnis, Gwiliadwraeth gwaſtadol, anhunedd gwaſtadol.
Peruigilia, æ, & Peruigilium, ii, Hiranhunedd, noſŵyl, y nôs o flaen vchelŵyl, gwylfa.
Peruĭgĭlo, āre, Dwyn anhunedd, gwilio yn waſtad, gwilio hyd y diwedd.
Peruĭlis, e, Tragwael, gwael iawn, traſalw, diyſtyr, dibris, rhad iawn, heb dalu fawr.
Peruinca. Vi. herbas.
Peruinco, uici, ĕre: Gorfod, gorchfygu, cael y maes.
Peruĭrĭdis, e, Tragwyrdd, traglas.
Peruiuo, uixi, ĕre: Byw yn hir, byw hyd y diwedd.
Peruius, a, um: Hyffordd, hylwybr, lle galler myned.
Pērŭla, æ, Dimin. à Pēra, Coden, cod fechan.
Perunctio, ōnis, Enneiniad troſto, iriad droſto.
Perungo, xi, ĕre: Enneinio droſto, iro yn gwbl.
Peruăgo, āre, Crwydro oddiamgylch.
Peruŏlĭto, āre, Hedeg, hedeg droſodd, myned troſodd.
Peruŏlo, velle, Ewyllyſio yn fawr.
Peruŏlo, āre, Hedeg yn fuan, hedeg drwodd, hedeg heibio.
Peruoluo, ui, ĕre, Troi, treiglo, troſi, troi drwyddo.
Peruŏlūto, āre, Mynych dreiglo, mynych droi troſto.
Perurbānus, a, um: Rhywiowg fwyn, mwyneiddlan, moeſol iawn, moeſgar iawn.
Perūro, uſſi, ĕre: Lloſgi yn llwyr, lloſgi yn gwbl, amloſgi, goddeithio, deifio, traphoethi.
Perūtĭlis, e, Trabuddiol, lleſol iawn, buddiol iawn.
Peruulgatus, a, um: Trachyhoedd, cyhoedd iawn, cyffredin a chynneſin iawn.
Peruulgo, āre, Cyhoeddi, cyffredino.
Pes, pĕdis, Troed, troedfedd. Lleuen penn. Llath yr hwyl.
Peſſi. Vi. Peſſus.
Peſſimus, a, um: Gwaethaf.
Peſſŭlus, i, Troſol drŵs, cliccied, bollt drŵs, bollt clo.
Peſſŭm, Aduerb. Hyd lawr, dan draed. Peſſum ire, Adfeilio, ſyrthio dan draed, methu.

Peſſundo, dedi, āre: Mathru, ſathru dan draed, myſſaing, bwrw i lawr.
Peſſus, Meddyginiaeth iw roi yn nirgelwch merch.
Peſtĭfer, a, um: Adwythig, gwenwynllyd, marwol, angheuol, echryſlon, peryglus.
Peſtĭlens, tis, Adwythig, afiach, niweidiol, yn magu 'r nodau. Morbus peſtilens, Y nodau, y cornwyd, y cowyn.
Peſtilentia, æ, Y cornwyd, y cowyn, y nôd, y nodau, haint y nodau, adwyth, gwenŵyndra yr awyr, afiechyd lle.
Peſtĭlĭtas, ātis Idem.
Peſtilentioſus, a, um: A haro 'r cornwyd.
Peſtis, is, Ball, Li. Land. Egwyn, cowyn, y cornwyd, y chwarren, y nôd, y nodau, haint y nodau. Echrys, adwyth, angeu, marwolaeth. Mallhaint.
Petalides, Tyrchod pâſg, tyrchod tewion.
Pĕtălĭſmus, Rhyw goſpedigaeth yn Syracuſa
Pĕtălĭtis, Corn y carw, herba.
Pĕtălium, Deilen pren.
Pĕtălum, Y llafn aur a fyddai ar dalcen yr archoffeiriad.
Pĕtăſatus, a, um: A wiſgo heulrhod.
Pĕtăſio, & Pĕtăſo, ōnis, Morddwyd hŵch, clûn twrch, angell hŵch, hannerob.
Petaſites. Vi. herbas.
Petaſuncŭlus, i. Dim. à Petaſo.
Pĕtăſus, i, Heulrhod, hett, hêd. To crwnn tŷ.
Petauriſta, æ, Hudol, llambidydd.
Pĕtaurum, i, Rhâff neu ffonn neu aſtyllen y gwnai dynion lambidyddiaeth arni Clwydieir, peithyn i doi ty.
Pĕteſſo, Peteſco, & Petiſco, is, ĕre: Gofyn yn daer, erchi yn daer, ymbil.
Pĕtīgo, ĭnis, Tarddwreinyn a gerdd dros gwbl o wyneb dŷn.
Petilausūra, Carn march gwynn.
Petilius, ii. Vi. herbas.
Pĕtĭlus, a, um: Bychan, teneu, eiddil.
Petimen, ĭnis, Y parſwn ar farch.
Petiolus, i, Troed gellygen neu ffrwyth arall.
Petitiæ, Math ar aeren.
Pĕtītio, ōnis, Gofyn, gofyniad, arch, eidduned. Cyrch, goſod ar beth.
Petitiuncŭla, æ. Dim.
Pĕtītor, ōris, Eirchiad, gofynnwr.
Pĕtītum, i, Y peth a ofynner, arch, eidduned, dymuned.
Pĕto, tii, & tiui, ĕre: Gofyn, erchi, dymuno, eidduno, erfyn, erfynied, adolwyn, ymgais. Cyrchu at, cynnyg, taro, dyrnodio, cynllŵyn, myned ynghylch peth, cyrchu i ryw le, myned at, canlyn, gorllwyn, erlyn.
Pĕtōrĭtum, Math ar gerbyd.
Petra, æ, Craig, clogwyn.

Pe-

Petrēlæum, *Olew a ddel o garreg.*
Petreus, a, um: *Carregog, cerrigog.*
Petricōſus, a, um: *Carregog, creigiog.*
Petrificatio, ōnis, *Clefyd ar lygaid.*
Petrones, *Tauogau 'r wlâd, myllt, myheryn.*
Petrŏſēlīnum, i. vid. Herbas.
Petroſus, a, um. vid. Petricōſus.
Petulans, tis, *Diriaid, difiog, drythyll, gwagſaw, gwammal, gorhêwg, anhyweth, hawdd gantho wn:uthur cam, croeſan, ſerth.*
Petulantia, æ, *Gwammaliaeth, nwyfiant, gwrhydri, gwammalrwydd, direidi, drythyllwch.*
Pĕtulcus, a, um: *A dolcio â'i gyrn, a gornio, difiog, anfad, nwyfus, anhyweth.*
Pĕtus, i, & Pætus, i, & Petŭlus, i. vid. Pætus.
Peucedanus, & Peucedanum, i. vid. Herbas.
Pexĭtas, ātis, *Ceden gwe.*
Pexo, āre, *Cribo.*
Pexus, a, um: *Cribedig, crŷch, cedenog.*
Pezĭta, æ, *Bwyd llyffaint a dŷf ar wraidd coed.*

P H

Phæcaſium, ii, *Mâth ar eſgidiau.*
Phæcaſiātus, a, um: *A wiſg y fâth eſgidiau.*
Phăgĕdæna, *Rhyw gig drwg a ŷs y cnawd hyd at yr eſgyrn.*
Phagus. vid. Fagus.
Phalacrŏcŏrax, acis, *Mulfran, morfran.*
Phalacros, *Moel, arfoel.*
Phalæ, ārum, *Tyrau coed.*
Phalanga, æ. vid Palanga.
Phalangitæ, ārum, *Llu o vnmil ar bymtheg.*
Phalangites, æ, *Rhyw lyſieuyn.*
Phalanges, *Cymmalau byſedd dŷn.*
Phalangium, ii, *Rhyw brŷf coppyn a thri chymmal ym mhob coes iddo. Carw 'r gwêllt, carw yr brwyn.*
Phalango, āre, *Treiglo ar wiſiau a throſolion.*
Phalanx, gis, *Llu o wythmil o wŷr traed.*
Phălărīca, æ, *Peirian rhyfel a thân gwŷllt ynddo.*
Phalăris, ĭdis, *Rhyw lyſieuyn.*
Phalĕræ, ārum, *Addurn meirch, ſeirch.*
Phalerides, *Rhyw ddyfr-aderyn.*
Phanatĭcus, a, um: *A welo wâg ddrychiolaethau.*
Phantăſia, æ, *Gweledigaeth, drychiolaeth, delw a ymddangoſo yn y meddwl, eilun.*
Phantaſma, ătis, *Taruudan, Li. Land. Gwâg eilun, gwagyſpryd, drychiolaeth, anyſpryd.*
Phanum. vid. Fanum.
Pharetra, æ, *Cawell ſaethau.*
Pharetratus, a, um: *Yn arwein cawell ſaethau, perchen bwa.*
Pharias, æ. vid. Parcas.

Pharicum, & Phariacum, *Gwenwynig.*
Pharynx, ngos, *Piſtyll yr yſgyfaint, goſle.*
Pharmaceutice, es, *Meddyginiaeth iachâu.*
Pharmaceutria, æ, *Dewines, ſwynwraig.*
Pharmăcŏpōla, æ, *A wertho feddyginiaethau, apothecari.*
Pharmăcum, i, *Pob mâth ar feddyginiaeth. Gwenwyn: ymwared rhag gwenwyn.*
Pharus, i, *Goleuad mewn tŵr vchel i gyfarwyddo llongau i'r borthfa.*
Phaſe. vid. Paſcha, *Vchelwyl y Pâſg.*
Phaſēlus, i, *Llong fechan.*
Phaſeŏlus, i, *Rhyw ydpys a elwir pys birion.*
Phaſiana, æ, *Iâr goed, coediar.*
Phaſianus, i, *Ceiliog coed.*
Phaſma, ătis, *Drychiolaeth, gweledigaeth erchyll.*
Phellodris, & Phellus, *Yſgafnbren a elwir corc.*
Phengites, *Rhyw faen diſgleirloyw.*
Pheretrum, i. vid. Feretrum.
Phiala, æ, *Phiol, phiol lynn, diowdleſtr wyneblydan, gorflwch, gwinlleſtr.* Phiala cornea, *Heilgorn, corn yfed, buelin.*
Philadelphia, æ, *Cariad browdol, brawdgarwch, brawdſerch.*
Philalethes, *Gwirgar, a gâr gwirionedd.*
Philanthropia, æ, *Dyn-garwch, cariad ar ddynion.*
Philanthrōpos, *Dyn-gar, a garo ddynion. Mâth ar gyngaf.*
Philargyria, æ, *Arian-garwch, cybydddod.*
Philargyrus, *Arian-gâr, cybydd.*
Philautia, æ, *Cudeb arno ei hun, priawdſerch, cariad arno ei hun.*
Philema, ătis, *Cuſan, paccyn.*
Phileleuthĕros, *A garo rydd-did.*
Philerēmus, *A garo neillduolrwydd.*
Philetærus, *Cyfeillgar, cymdeithgar.*
Philētus, a, um: *Hawddgar, hygar, careugar.*
Philocalia, *A garo brydferthwch a thegwch.*
Philocalus, *Gŵr da, a garo ddaioni a glendid.*
Philœnus, *Gwin-gar.*
Philochrematos, *Cybydd, arian-gar.*
Philocompus, *Ffroſtiwr, rhuadwr, rhodreſwr.*
Philocrates, *Dianwadal mewn cariad.*
Philodūlus, *A garo ei weiſion.*
Philogræcus, *A garo 'r iaith Roeg.*
Philogynia, *Cariad ar ferched a gwragedd.*
Philogynus, *A garo gwragedd.*
Philologia, *Cariad ar ddŷſg, cariad ar chwedleua.*
Philologus, *A garo ddŷſg, a garo chwedleua.*
Philomathes, *Chwannog i ddyſgu.*
Philomathia, *Chwant i ddyſgu.*

Philomēla, æ, *Eos, eaws.*
Philomūſus, *A garo ddŷſg.*
Philonīcus, *A garo ymryſon, ymryſongar, a garo buddugoliaeth a gorfod.*
Philopais, *Carwr plant, mapgar.*
Philŏpŏlĕmus, *A garo ryfel, rhyfelgar.*
Philopŏlites, *A garo ei wlâd, gwladgar.*
Philopŏnus, *Poengar, llafurgar, llafurus, poenus.*
Philoſophaſter, *Rhuadwr mewn athronddyſg.*
Philoſŏphia, æ, *Cariad a ſerch ar ddoethineb, athronddyſg, dyfnddyſg, philoſophyddiaeth.*
Philoſophor, āris, *Ymrói i ddŷſg, ymddadleu mewn athronddyſg.*
Philoſŏphus, i, *Philoſophydd, a garo ddoethineb.*
Philoſtorgia, æ, *Cariad ar rieni neu blant.*
Philoſtorgus, *Caredig, a garo rieni neu blant.*
Philotimos, *Anrhydeddgar, a garo anrhydedd.*
Philoxenia, æ, *Cariad ar lettywriaeth, lletteugarwch.*
Piloxenus, *Lletteugar, a garo ddieithraid.*
Philtrum, i, *Diodydd ſwyn ſerch.*
Philūra, æ, vel Philyra, *Croenyn teneu, memrwn, dalen o bapir, y teneugroen a fydd rhwng y rhiſg a'r pren, teneuriſg y pren gwaglwyf.*
Phima, ătis, *Crugyn ar fŷs, gwlithen.*
Phlebe, *Gwythen.*
Phlebotomia, æ, *Gollyngiad gwaed.*
Phlebotomum, i, *Fflaim i ollwng gwaed.*
Phlegma, ătis, *Fflêm, llyſnafedd y cylla a'r penn.*
Phlegmŏnē, es, *Chŵydd gwreſog côch.*
Phlegontis, ĭdis, *Rhyw faen gwyrthfawr.*
Phlox, ŏgos, *Fflamm, blodeuyn melyn.*
Phlyctænæ, ārum, *Chwyſigennau, crugynnau.*
Phōca, æ, *Moelrhawn, morhwch, diniewed y môr.*
Phœbas, ātis, *Prophwydes, dewines.*
Phœbe, es, *Y lleuad.*
Phœbus, i, Apollo, *Yr haul.*
Phœniceus, a, um: *Côch.*
Phœnicobalănus, *Ffrwyth y palmwydd.*
Phœnicoptĕrus, i, *Aderyn adein-goch.*
Phœnicurus, i, *Aderyn rhawn-goch, rhonellgoch.*
Phœnix, īcis, *Aderyn ni bydd ond vn o'i rywogaeth.*
Phollis, *Rhyw deyrnged, rhyw bwys.*
Phōnaſcus, i, *Athro i ddyſgu canu a chymmedroli yr llais.*
Phormion, *Rhyw lyſieuyn.*
Phoſphorus, i, *Seren y dydd.*
Phraſis, is, *Ymadrodd, dywediad.*
Phratriæ, *Cynnulleidfaoedd o ddynion.*
Phrenes, *Y llien-gig ſy rhwng y ddwyfron a'r ymyſgar.*

Phrenesis, is, *Cynddaredd, gorphwyll, y gŷst.*
Phreneticus, a, um : *Cynddeiriog, gorphwyllus.*
Phrenitis, is. vid. Phrenesis.
Phronēsis, is, *Prudd-deb, doethineb.*
Phronimos, *Prûdd, doeth, synhwyrol.*
Phrygio, ōnis, *Gwniedydd gwaith eden a nodwydd.*
Phrygium melos, *Pereiddgan a dybygid bod ynddi gynddaredd ddwywol.*
Phrygos, *Gencu goeg, rhywogaeth lysiant.*
Phrynion, *Rhyw lysieuyn.*
Phthīriasis, is, *Clwy 'r llau, y clwyf lleuog.*
Phthirion, *Llysiau 'r llau.*
Phthisis, is, *Clefyd yr ysgyfaint, nychdod, darfodedigaeth. Llysieuyn Peionis.*
Phthongus, *Sŵn, tôn, llefērydd, llais.*
Phthorium, ii, *Meddyginiaeth a lâdd blant yn y groth.*
Phu, herba.
Phy, *Och och, ffi, aha, wb wb.*
Phycis, is, & idis, *Rhyw forbysg.*
Phycites, *Rhyw faen gwyrthfawr.*
Phygethlon, i, *Crugyn bychan caletgoch.*
Phylāca, æ, *Carchardy, geol, ceidwadaeth.*
Phylacista, *Ceidwad carchardy.*
Phylacteria, *Darnau o femrwn a wisgai yr Phariseaid, Amaerwyau, cofrestrau.*
Phyllanthion, *Rhyw lysieuyn.*
Phyllitis, *Llysieuyn, tafod yr hŷdd.*
Phyllon, *Deilen.*
Phyma, *Crugyn, chŵydd. Rhyw anifail.*
Phylēter, *Rhyw forbysg mawr.*
Physica, æ, *Celfyddyd a gwybodaeth naturiaeth.*
Physica, ōrum, *Llyfrau 'r gelfyddyd honno.*
Physicus, a, um : *Anianol, naturiol, a ddeallo naturiaeth.*
Physiognōmon, ōnis, *Dewin a ddywaid naturiaeth dynion wrth y golwg arnynt, dewin wyneb, dewin dwylo.*
Physiognomia, æ, *Y cyfryw ddewiniaeth.*
Physiolōgia, æ, *Gwybodaeth am bethau naturiol.*
Physiolōgus, i, *Chwiliwr pethau naturiol, chwedleuwr am bethau naturiol.*
Physis, is, *Natur, naturiaeth, anian.*
Phytonicus, vel Pythonicus, *A fo ynddo ysbryd dewiniaeth i ddywedyd pethau a ddel.*
Phytonissa, æ, *Chwiliog es, Lib. Land. Dewines, dewinwraig.*

P I

Piabilis, e, *Dywygiol, a aller gwneuthur iawn drosto.*
Piacularis, e, *Dihcurol, a allo ymddiheuro, a berthyn i lanhaad.*
Piacŭlum, i, *Aberth neu beth arall a wneler er diwygio bai neu wneuthur iawn drosto, cyflafan ddybryd a gorthrwm bechod a fyddo raid ei lanhau ag iawn. Diwyg-aberth.*
Piāmen, inis, & Piamentum, i, *Camwedd, yr hyn a abertbid ac a offrymid i ddiwygio bai ac i wneuthur iawn drosto.*
Pica, æ, *Pi, piog, piogen, pioden.*
Picea, æ, *Pren pŷg, y pren y difera yr ystor o hono, pyg-wydden.*
Piceastrum, i, *Pycbren gwŷllt.*
Piceatus, a, um : *Pyglyd, wedi ei bygu.*
Piceus, a, um : *Pyglyd, pyglin, fel y pŷg.*
Pico, āre, *Pygu, iro â phŷg.*
Picridiæ, *Olifaid chwerwon; gŵylaeth gwylltion.*
Picris, is, *Y gŵylaeth chwerw* herba.
Pictor, ōris, *Lliw-wr, Lib. Land. Paentiwr.*
Pictura, æ, *Paentiad, lliwiad, celfyddyd paentio.*
Picus, i, *Delor y derw, cymmynwr y coed, caseg y dryg-hin.*
Pietas, ātis, *Dwywolder, hynawsder, hygaredd : y ddlêd sy ar ddŷn i Dduw ac iw rieni ac iw blant. Duwiol serch, cariad naturiol parchedig.*
Pigendus, a, um : *Peth i edifarhau o'i achos.*
Piger, gra, grum : *Diog, diowgswrth, musgrell, llesg, llusgenaidd, llibyn, llegach, merydd, anesgud.*
Pigeo, ere, & Piget, piguit : *Mae 'n ddygn gennyf, mae 'n ddrwg gennyf, mae 'n edifar gennyf.*
Pigmentarius, ii, *Gwneuthurwr paentiad.*
Pigmentum, i, *Eiliw, lliw y paentwyr.*
Pignĕratio, ōnis, *Gwystleidiaeth, gwystlad.*
Pigneratitius, a, um : *Y peth a wystler, a berthyn i wystl.*
Pignerator, ōris, *A gymmero wystl.*
Pignĕro, āre, *Gwystlo, rhoi gwystl, prido.*
Pignĕror, āris, *Cymmeryd gwystl, cymmeryd attafael, attafaela.*
Pignus, nŏris, *Gwystl, gwystleidiaeth, attafael, cyngwystl. Arwydd diogel.*
Pigrēdo, inis, *Diogi, syrthni, musgrelli, llesgedd.*
Pigresco, ĕre, *Diogi, myned yn ddiog, llippau.*
Pigritia, æ, Pigrities, ei, Pigritas, ātis, & Pigritūdo, inis. Idem quod Pigredo.
Pigro, āre, *Dal vn yn ôl.*
Pigror, āris, *Diogi, methu.*
Pila, æ, *Pêl, pelen, pellen, pêl hummog. Breuan i falurio ac i friwo peth. Colofn, cambost. Argae i attal dŵr.* palod.
Pīlāni, *Lluyddwyr a ymladd â phicellau.*
Pīlānus, i, *Blaenor mewn rhyfel.*
Pīlārius, ii, *Hudol yn chwarae â phelau.*
Pilates, *Rhyw faen gwynn.*
Pīlātim, *Y naill bôst wrth y llall, wrth bob colofn.*
Pīlātus, a, um : *Piccellog, vn yn arwain piccell.*
Pileātus, a, um : *A wisgo heulrhod, a wisgo gap.*
Pilentum, i, *Cerbyd bedair olwyn.*
Pileo, ōnis, *Gwerthwr hettiau a chappiau.*
Pileŏlum, & Pileolus, i, *Ceppyn, cappan, hettan.*
Pileum, & Pileus, i, *Heulrhod, cap, cappan.*
Pīlo, āre, *Dechreu tyfu blew, tynnu 'r blew. Llysnhau, gwastattáu.*
Pilosella, æ, *Clûst y llygoden,* herba.
Pīlōsus, a, um : *Blewog, llawn blew.*
Pīlūla, æ, *Pellenig, pelen.*
Pīlum, i, *Piccell.*
Pīlus, i, *Blewyn, blewtyn, goslewyn. Pestel i friwo peth.*
Pimpinella, æ, herba.
Pina, vid. Pinna.
Pinaster, *Pinwydden wŷllt.*
Pincerna, æ, *Trulliad, pentrulliad.*
Pindo, ĕre. Idem quod Pinso.
Pinea, æ, *Afal pinwydd, y pren pinus.*
Pinētum, i, *Llwyn o'r pinwydd.*
Pingo, nxi, *Paentio, britho â lliwiau, amliwio.*
Pingue, is, *Y brasder sy rhwng y cig a'r croen.*
Pinguēdo, inis, *Brasder, bloneg, mehin.*
Pinguefăcio, ĕre, *Brassáu, tewychu, gwneuthur yn frâs.*
Pinguesco, ĕre, *Brassáu, tewychu, myned yn frâs.*
Pinguiarius, ii, *A garo bwyd brâs.*
Pinguis, e, *Brâs, tew, tirf, ffrwythlawn.*
Pinguiter, *Yn dewfras, yn arw, yn drwsgl, yn amrosgo.*
Pinguitūdo, inis, *Brasder.*
Pinna, æ, *Rhyw bysgodyn. Bôn asgell aderyn. Madruddyn y glûst. Crib penffestin. Adenydd pysgod. Canllawiau caerau. Codau olwyn melin.*
Pinnacŭlum, i, *Pinagl tŵr. Nenn-dy.*
Pinnātus, a, um : *Adeiniog, asgellog, bylchog fal canllawiau ceirydd.*
Pinnĭger, ĕra, um : *Adeiniog fal pysgodyn*
Pinnirăpus, a, um : *A ddycco ymmaith grib helm ei elyn.*
Pinnothetes, vel Pinnoteres, *Crogenbysg.*
Pinnula, æ. Dim. à Pinna.
Pinsito, āre, *Curo mewn morter, briwo.*
Pinso, si & sui, ĕre : *Briwo, curo, maeddu, malurio, breuanu, briwsioni. Pobi bara, crasu yn fara.*

Pinso, āre. Idem.
Pinsor, ōris, Maeddwr, curwr, pobydd.
Pinus, i, & Pinus, us, ūi: Pinwydden, pren pinus.
Pio, āre, Glanhau pechod, boddhau ag aberth, perchi, anrhydeddu.
Pīper, ĕris, Puppur.
Pipĕratus, a, um: wedi ei dymmheru â phuppur.
Piperītis, is, Rhyw lysieuyn.
Pipīlo, āre, Gwneuthur llais aderyn y to.
Pīpio, īui, īre, Gwneuthur llais cyw.
Pīpo, āre, Clwccian, cloccian fel iâr.
Pipŭlum, i, Sennu, cerydd.
Pirafter, Gellygbren gwŷllt.
Pirāta, æ, Herwr môr, morleidr, morwylliad.
Piraterium, ii, Trigfa morladron.
Piratica, æ, Moryspail, morherwriaeth, herwlong.
Pirum, & Pirus. vid. Py.
Piscaria, æ, Marchnad y pysgod, pysgodfa, gwerthiad pysgod.
Piscarius, ii, Pysgodwr, gwerthwr mân bysgod.
Piscātio, ōnis, Pysgotta, helwriaeth pysgod.
Piscātor, ōris, Pysgodwr.
Piscatus, us, Pysgotta.
Pisciculus, i, Dim. à Piscis, Mânbysg.
Piscīna, æ, Pysgodlyn, pysgodty. Dyfrlestr mawr o brenn.
Piscinārius, ii, Ceidwad pysgodlynnau.
Piscis, is, Pŷsg, pysgodyn.
Piscor, āris, Pysgotta, hely pysgod.
Piscōsus, a, um: Pysgodog, llawn pysgod.
Piso, is, ĕre: & Piso, āre: Maeddu ŷd i'w ddirisgo.
Pissa, æ, Pŷg.
Pissasphaltus, i, Pŷg yngbymmysg a'r Bitūmen.
Pissēlæon, Olew pysgod.
Pissocēros, Sûdd cŵyr a phŷg yngbymmysg ag ystor.
Pistacium, ii, Mâth ar gnau.
Pistillum, i, Pestel i faeddu peth ag ef, pwyodr.
Pistor, ōris, Tylinwr, pobydd.
Pistrilla, æ, Breuan law, melin law.
Pistrillarius, ii, Melinydd.
Pistrīna, æ, & Pistrinum, i: Popdy, melin, melindy, breuandy.
Pistris, is, Llong. Arŵydd.
Pistrix, īcis, Pobyddes. Rhyw forfil mawr.
Pistūra, æ, Celfyddyd pobi, pobyddiaeth.
Pisum, i, Pysen.
Pithēcium, ii, Benyw wrthun debyg i Ab.
Pithēcus, i, Ap, eppa.
Pithegia, ōrum, Vchelŵyl yngwlad Roeg.
Pitisso, āre, Llymeitian, chwaethu o fesur ychydig ac ychydig.
Pittacium, ii, Carp, cirpyn o frettyn, lliain ac eli arno iw roi wrth friw.
Pituīta, æ, Fflêm, llysnafedd, glafoerion, poer.

Pituitaria, æ, herba.
Pituitōsus, a, um: Llawn fflêm, poerllyd.
Pitūrum, Mâth ar Olivwydden.
Pityides, Y cnewyllyn nessaf i mewn i'r afal pinwydd.
Pitycampæ, ārum, Pryfed a fydd mewn prenn pinwydd.
Pityonices, Yr hwn a gai gorenbleth o'r pinwydd am ynnill y gamp yn Olympus.
Pityrii panes, Bara meirch.
Pityusa, æ, herba.
Piulcum, i, Offeryn i dynnu crawn allan.
Pius, a, um: A wnêl ei ddlêd tu ac at Dduw a'i rieni, duwiol, dwyfol. Trugarog, gwâr, hywar, hynaws, naturiol, rhadlawn.
Pix, picis, Pŷg.
Pixacanthum, i. vid. Py.

P L

Plācabilis, e, Hawdd ei ddyhuddo a'i lonyddu, hynaws, rhywiog.
Plācabilitas, ātis, Hynawsedd, rhywiowgrwydd.
Placæ, Daleunau aur ac arian.
Plācamen, īnis, & Plācamentum, i: Dyhuddiant, llonyddiad, boddlondeb.
Plācatus, a, um: wedi ei ddyhuddo, heddychol, llonydd, digynnwr, digyffro, rhywiog.
Plācenta, æ, Teisen, amheuthunfwyd.
Plāceo, ĕre, Rhyngu bodd, boddloni, boddhau.
Plācet, ēbat, Boddlon yw gennyf, mae wrth fy modd.
Plācĭdĭtas, ātis, Llonyddwch, gwaredd, arafwch.
Plācĭdus, a, um: Heddychol, llonydd, gwareddog, araf, rhywiawg, gwâr, diddig, digynnwr, digyffro, hyfryd.
Plācito, āre, Mynych ryngu bodd.
Placitum, i, Ordinhâad, gosod, gosodiad, bodd.
Plāco, āre, Dyhuddo, heddychu, llonyddu, gostegu, dofi, gwarhau, tawelu, distawu, boddhau, boddloni, rhywiogi, lliniaru.
Plāga, æ, Archoll, gweli, briw, dyrnod, tarawiad, trŵch mewn pren. Pla, mawr golled, gormes. Gwlâd, bro, ardal, tuedd. Llenn gêdd y lleianod, llenlliain gwely. Plagæ, ārum, Rhwydau i ddala gwylltfilod. Llenni tŷ, brethyn newadd.
Plāgiarius, ii, A bryno ŵr yn gaethwas, ac yntau yn gwybod ei fod ef yn ŵr rhŷdd. Lleidr llyfrau, lleidr gweision neu blant.
Plagiator, ōris. Idem.
Plagiaria lex, Cyfraith a wnaer yn erbyn y cyfryw ddynion.
Plāgiger, ĕra, um: wedi ei eni i gael ffonnodiau.
Plagium, ii, Lladrad plant neu weision.
Plagōsus, a, um: Archollog, gweliog, llawn dyrnodiau a briwiau. Vn a guro yn dôst.
Plagula, æ, Dalen o femrwn neu bapir. Moled gwraig. Huling gwely.
Planca, æ, Astyllen, tonniar, plangc.
Planctus, us, ūi: Tarawiad, maeddiad, curiad. Vbain, galar, alaeth, cwynfan, galargwyn, udfa.
Plancus, a, um: Troetgam, troedtraws.
Planè, Yn eglur, yn amlwg, yn wastadlyfn: yn ddiau, yn ddiwr. Plane mane, yn fore iawn.
Planeta, æ, Planed, seren wib.
Planga, æ, Rhyw aderyn, Bôd y gwerni.
Plango, xi, ĕre: Taro, maeddu, dulio, curo. Cwyno, galaru, cwynofain, vbain, wylofain, udo.
Plangor, ōris, vid. Planctus.
Plānĭlŏquus, a, um: A ddywetto yn oleu ac yn eglur.
Plānipes, ĕdis, Troednoeth, diarchen, diarchenad. Troedlydan fel adar y dŵr, cyfandroed.
Plānipedia, Chwarae gwŷr troednoeth.
Plānities, ei, Gwastadfaes, gwastadtir, gwastadedd, gwastadfan. Gwastadrwydd, llyfndra.
Planta, æ, Gwadn y troed, troed. Planhigyn, plannwydden, prenn plann.
Plantāgo, īnis, herba.
Plantarium, ii, Planhigfa, llwyn plannwydd.
Plantarius, a, um: Parawd neu gymmwys i'w blannu.
Plantatio, ōnis, Plann, planniad, gosodiad.
Plantiger, a, um: A fo yn dwyn planhigion.
Planto, āre, Plannu, gosod planhigion.
Plānŭla, æ, Canŵyr.
Plānulæ, ārum, Colynnau dôr, bachau drŵs.
Plānus, ā, um: Llyfn, gwastad, gwastadlyfn, llathredig, didolc; amlwg, eglur, yspys. Llydan, digrwn.
Plānus, i, Twyllwr, hudwr, gwatworwr.
Plasma, ătis, Gwaith crochenydd, gwaith priddlestr, priddlestr. Defnydd.
Plasmo, āre, Defnyddio a llunio a gweithio peth o bridd, gwneuthur priddlestri.
Plastes, æ, Crochenydd, gweithiwr gwaith pridd.
Plastice, es, Celfyddyd gwaith pridd.
Platachoriasis, Clefyd ar feirch.
Plătalea, æ, Rhyw aderyn.
Plătănus, i, Y pren plân, masarn.
Platanista, æ, Rhyw bysgodyn.
Plătēa, siue platēa, æ, Heol fawr lydan, heol. Item idem quod Platalea.
Plătyophthalmos, Rhyw faen gwerthfawr.
Plătyphyllon, herba.
Plaudo, si, ĕre: Curo dwylo yngbŷd o lawenydd.
Plaudus, i, Gwaetgi clustlaes. Rectiùs, Plautus.

Plausibilis, e, *A baro lawenydd, cymmeradwy, a dderbynier yn groesawus.*
Plausito, āre, *Gwneuthur llais colommen goed neu ysguthan.*
Plaustrarius, ii, *Mennwr.* vid. Aurīga.
Plaustrum, i, *Menn, certwyn, carrsen, cerbyd, saen.*
Plausus, us, ŭi : *Tárawiad dwylo yngbyd o lawenydd, crechwen o lawenydd, gorfoledd.*
Plautus, i. Idem quod Plancus.
Plēbēcŭla, æ, *Y gwerin tlodion, y bobl iselradd.*
Plēbeius, a, um : *A berthyn i'r bobl gyffredin, tlawd, rheidus, angbenog, disas, isel, gwael.*
Plēbĭcŏla, æ, *Vn a hoffo'r cyffredin.*
Plebiscitum, i, *Cyfraith, ordinháad a wnêl y bobl gyffredin.*
Plebs, plēbis, & Plebes, ei : Y *cyffredin bobl, y gwerin, taeogau, bileinllu, adlawiaid pobl.*D. Ddu.
Plectilis, e, *Plethedig, cymmbleth.*
Plecto, xŭi, ĕre. *Plethu, eilio, rhwystro, dyrysu.*
Plecto, xi & xŭi, ĕre : *Cospi, ceryddu, cystwyo, ysdosi, maeddu, taro, pwyo.*
Plectrum, i, *Bôn asgell, bwa crwth, peth i daro tannau wrth ganu.*
Pleiădes, *Y saith seren.*
Plegma, ătis, *Rhwyd weuedig, crychwallt plethedig, plêth.*
Plenes, *Caingc o'r balmwydden wrryw.*
Plēnilūnium, ii, Y *llownlloer, llawnlloneid y lleuad.*
Plēnĭtas, ātis, *Llownder, llownaeth, cyflownder.*
Plēnus, a, um : *Llawn, cyforiog, helaeth, aml, llwyr, cwbl, cyfan, cyfrdo.*
Pleo, plēui, ēre : *Llenwi.*
Plērīque, æque, ăque : *Llawer, llaweroedd, y rhann fwyaf, syrllyn, gan mwyaf.*
Plērumque, *weithiau, fynychaf, yn amlaf.*
Plēthōra, æ, *Cyflawnder corph.*
Plĕthrum, i, *Mesur o dir.*
Pleurītis, ĭdis, *Gwayw ystlys, eiswayw, gwayw yn ais, eisglwyf.*
Plĭca, æ, *Plŷg, dull, rhŷch, plethiad, plygiad.*
Plĭcātĭlis, e, *Hyblyg, ystwyth, ystumiol, hawdd ei blygu a'i blethu.*
Plĭcātúra, æ, *Plŷg, plygiad, eiliad, plethiad.*
Plĭco, cŭi & cāui, āre : *Plygu, plethu, dullio, eilio.*
Plisthenes, *Dŷn anniwair anllad, anlladwas.*
Plōdo, si, ĕre : Idem quod Plaudo.
Plōrābundus, a, um : *A wylo lawer, wylofus.*
Plōrandus, a, um : *Gwiwgŵyn.*
Plōrātor, ōris, *Galarwr, wylwr.*
Plōratus, us, ŭi : *Cwynfan, galar, wylofain.*

Plōro, āre, *Cwynofain, cwynfan, griddfan, galaru, wylo, wylofain.*
Plostellum, i, Dim. à Plaustrum : *Menn fechan, carr cerdded.*
Plostrarius. vid. Plaustrarius.
Plostrum, i. vid. Plaustrum.
Plota, æ, *Llamprai, llysowen bendoll.*
Plūma, æ, *Manblu, meddalblu adar, pluen, pluyn, plusyn, adain.*
Plūmarius, ii, *Brodiwr, un a weithio â brwyd llaw, a weithio waith edeu a nodwydd.*
Plūmārius, a, um : *Cyfrestrog, wedi ei weithio â brwyd llaw.*
Plūmātilis, e, *A wnaed o blu.*
Plumbāgo, ĭnis, *Mettel arian a phlwmm, arianblwm. Rhyw lysieuyn.*
Plumbarius, ii, *Plymmwr, gweithiwr plwmm.*
Plumbāta, æ, *Pelen blwmm a phigau haiarn iddi.*
Plumbātio, ōnis, *Plymiad, asiad â phlwmm.*
Plumbeus, a, um : *Plymmaidd, plymlyd. Pŵl, hurt, trymbyrddig.*
Plumbo, āre, *Plymio, asio â phlwmm.*
Plumbōsus, a, um : *Llawn plwmm.*
Plumbum, i, *Plwmm, pelen blwmm.*
Plūmesco, ĕre, *Dechreu bod plu arno, pluennu.*
Plūmeus, a, um : *O'r plu.* Plumea culcitra, *Gwely plu.*
Plūmiger, a, um : *Pluog, a ddwg blu.*
Plūmipes, ĕdis, *Garwdroed, a phlu ar ei draed.*
Plūmo, āre, *Dechreu bod plu iddo. Gweithio â brwyd llaw, gweithio ag edau nodwydd.*
Plūmōsus, a, um : *Pluog, Llawn plu.*
Plūmŭla, æ. Dim. à Plūma.
Pluo, ĕre, *Glawio, bod yn law.*
Plūralis, e, *Yn cynnwys llawer, lliosog.*
Plūres, a, *Llawer, llaweroedd, mwy.*
Plūrifariam, *Amryw ffyrdd, amryw wêdd.*
Plurifarius, a, um : *A fo o amryw fodd, amlwedd, amryddull, amryfodd.*
Plūrĭmum, *Yn fawr, yn fawr iawn, o'r eithaf.*
Plūrĭmus, a, um. Superlat. à Multus.
Plus, plūris, *Mwy, llawer.*
Pluscŭlum, i, *Ychydig mwy, mwy o beth.*
Pluscŭlus, a, um : *Ychydig mwy.*
Pluteus, i, *Astyllen orgraff. Cist ystyffylog.*
Plŭuia, æ, *Glaw.*
Plŭviālis, & Pluviatilis, e : & Pluviosus, & Pluvius, a, um : *O'r glaw, dyfrllyd, glawog, llawn glaw, glawlyd.*

P N.

Pneuma, ătis, *Yspryd, gwynt, chwŷth.*
Pneumaticus, a, um : *Ysprydol, gwyntog, a chwythe.*
Pneumatomphali, *A fo gwynt neu chŵydd yn gyrru eu bogeiliau allan.*
Pneumon, onis, *Yr ysgyfaint.*

Pneumonia. Vi. Peripneumonia.

P O.

Pōcillātor, ōris, *Gwallofiawdr gwin, heiliwr, heilyn, gwâs ffiol, trulliad.*
Pōcillum, i, *Cwppenyn, ffiol fechan.*
Pocænium, ii, *Gwledd nôs, swpper bychan.*
Pōculentus, a, um : *A aller ei yfed.*
Pōcŭlum, i, *Cwppan, ffiol, ffiol lynn, diowdlestr, gorflwch. Traflwngc, diod, gwirod, llynn.*
Pŏdăgra, æ, *Dolur o'r traed, clwy 'r traed, troedwst.*
Pŏdăger, gri, *A fo arno ddolur o'i draed, troetglaf.*
Pŏdagricus, & Pŏdagrōsus, a, um. Idem.
Podea, æ, *Rhâff i ledu 'r lliain hwyl.*
Pŏderis, eos, *Gwisg laes hyd y traed heb na dulliau na chrychiad ynddi.*
Pŏdex, ĭcis, *Rhefr, tin, y cyfeistedd.*
Podium, ii, *Rhodfa egored o'r tu allan i furiau tai.*
Podoniptrum, i, *Llestr i olchi traed.*
Poēma, ătis, *Gwaith prydydd neu awenyddfardd, awen-gerdd, barddoniaeth, barddgan, barddawd.*
Poemenis, *Ci bugail.*
Pœna, æ, *Poen, côsp, cospedigaeth, dibenydd, dialaeth, artaith.*
Pœnālis, e, & Pœnarius, a, um : *A berthyn i boen a chospedigaeth, cospawl.*
Pœnĭtens, tis, *Edifeiriol, edifeiriog, penydiol.*
Pœnitentia, æ, *Edifeirwch, edifeiriant, dirmyg, dystyrwch, penyd, penydiaeth.*
Pœniter, ēre, *Edifarhau, bod yn ddrwg gantho, bod yn gywilydd gantho.*
Pœnitudo, ĭnis. Idem quod Pœnitentia.
Poësis, is, *Prydyddiaeth, cerddwriaeth, barddas, barddoniaeth. Barddgan, awen-gerdd.*
Poëta, æ, *Bardd, awenyddfardd, prydydd, cerddor cerdd dafod, cywyddwr.*
Poëtica, æ, & Poëtice, es, *Celfyddyd bardd, cerddwriaeth, barddoniaeth, barddas, prydyddiaeth, ofyddiaeth,* ab Ouidio Poëta.
Poëtificus, a, um : *Hwn a wna un yn fardd.*
Poëtis, idis, Vi. Poëtria.
Poëtor, āris, *Prydu, prydyddu, cywyddu, bod yn fardd.*
Poëtria, æ, *Prydyddes, barddes, gwreigfardd.*
Pōgōnias, *Seren gynffonnog. seren farfog, seren walltog.*
Pol Aduerb. *Myn* Pollux.
Pŏlca, æ, *Tom yr assen fenyw cyn llydnu.*
P. lemonia. Idem quod Saluia, herba.
Pŏlenta, æ, *Peilliaid haidd wedi ei grasu wrth dân yn ôl bod yngwlych.*
Pōlīa, æ, *Gyrr o wartheg, torriad meirch.*
Pŏlimenta, ōrum, *Ceilliau pasghychiaid wrth ei dispaddu.*

Pŏlio, īre, Llysnbau, llathru, cyboli, tacclu, trefnu, addurno.
Pŏlio, ōnis. vid. Politor.
Polis, is, Dinas, trêf.
Pŏlītīa, æ, Llywodraeth trêf neu wlâd, dinasyddiaeth.
Politica, ōrum, Llyfrau dinasyddiaeth neu lywodraeth gwlâd.
Politicus, a, um, A wypo ac a fetro lywodraethu yn dda; gwladwr da; llywodraethwr. Dinasaidd, dinesig.
Pŏlītŭlus, a, um, Dim. á Pŏlītus, Godacclus, golathraidd, dillyn, llathraid.
Pŏlītus, a, um: Llathr, llathraidd, dillyn, gwŷch, tacclus, trefnus, llyfn.
Polium, ii, herba.
Pollen, ĭnis, Peilliaid gwenith, manflawd, mân beilliaid gwenith, cann gwenith, mân-gann. Llŵch y felin wrth y parwydydd, manlwch.
Pollens, tis, Grymmus, galluog, nerthol, a fo yn gallu; a fo gantho allu.
Pollentia, æ, Gallu, grym, nerth, rhinwedd.
Polleo, ŭi, ēre: Gallu, bod grym ynddo, bod nerth ganddo, bod yn nerthog ac yn alluog. Bod mewn rhwysg.
Pollex, ĭcis, Bawd, bowdsys. Modfedd.
Pollicaris, e, A berthyn i'r fawd neu 'r fodfedd.
Pollĭceor, ēris, Addaw, gogyfaddaw.
Pollĭcĭtātio, ōnis, Addewid ewyllysgar digymmell.
Pollĭcitor, āris, Mynych addaw, gwneuthur aml addewidion.
Pollĭcĭtum, i, Addewid, addaw.
Pollinarius, a, um: A berthyn i flawd neu beilliaid. Cribrum pollinarium, Gogr blawd, cŵd paill, gogr paill.
Pollinceo, ēre, Rhannu blawd a gaer yn y popty.
Pollincio, xi, īre: Cyweirio corph marw.
Pollinctor, ōris, A gyweirio gyrph meirw.
Pollinctura, æ, & Pollinctus, us, ŭi: Cyweiriad cyrph meirw.
Pollintor, ōris, Pobydd, gogrynwr blawd, peilliwr.
Pollūceo, xi, ēre: Arlwyo gwlêdd gostfawr, bod yn brydweddol ac yn ddisglairdeg. Gwneuthur aberth yn enwedig i Hercules.
Pollūcĭbilis, e, Treulfawr, costus, gwŷch, harddwych.
Polluctum, i, Gwlêdd dreulfawr gostas, ambeuthunfwyd.
Polluo, ĕre, Diwyno, halogi, budreddu, llygru, gwneuthur peth yn fudr ac yn frwnt.
Pollūtus, a, um: Halog, llygredig, wedi ei ddiwyno, budr, brwnt, aflan.
Polŭbrum, i, Osgud, osged, cawg ymolch.
Polulus, pro Paulŭlus.
Pŏlus, i, Colyn echel y ffurfafen lle y meddylid ei fod yn troi. Seren y morwyr yn y gogledd a'r dehau: y nef, y nefoedd.
Polyacanthus, Rhyw lysieuyn.
Polyandrium, ii, Gwyddfa, lle bo llawer o feddau cyffredin.
Polyanthĕmon, herba.
Polydoria, Haelioni, hygedrwydd.
Polygala, herba.
Polygona, herba.
Polygonides, herba.
Polygonius, a, um: Amryongl, aml onglog.
Polygrammus, Rhyw faen gwerthfawr.
Polygynæcon, Mintai fawr o wragedd neu ferched.
Polyhistor, Lliaws-wybod, a wypo lawer.
Polymitarius, ii, Gweithiwr â brwyd llaw.
Polymitus, a, um: wedi ei weu ac edafedd amliw, cyfrodedd o sidan amliwiog, cyfrestrog.
Polymorphus, Amrywedd, amlwedd.
Polymyxos, Lamp ac aml babwyr ynddi, canwyll ac ynddi aml oleuadau, caingc aml ei goleuadau.
Polyphăgus, Bwyttawr mawr.
Polypodium, ii, March-redyn.
Polypōsus, Clâf o'r clŵyf Polypus.
Polypus, i, vel ŏdis: Llegest, Li. Land. Mâth ar bysgodyn amldroed. Rhyw glefyd yn y trwyn.
Polythrix, ichis, & Polytrichon, herba.
Pomarium, ii, Llwyn plann o goed ffrwyth, perllan, perllan-llwyn. Lle i gadw aeron.
Pomarius, ii, Afaleuwr, gwerthwr aeron, perllannwr, ceidwad perllan.
Pōmeridianus, a, um: A fo wedi hanner dŷdd. Pomeridiana opera, Gwaith prydnhawn.
Pōmetum, i. vid. Pomarium.
Pōmifer, a, um: A ddygo aeron, a ddygo afalau.
Pōmilio, ōnis, Llogwrn, corr, corryn o ddŷn neu anifail.
Pōmœrium, ii, Encyd o dir gwâg ynghylch caerau trêf heb na llafur nac ddâil arno rhag rhwystro ymddiffyn y drêf. Tiriogaeth, talwrn, maes y drêf.
Pomōsus, a, um: Llawn aeron, llawn afalau.
Pompa, æ, Rhwysg, rhodres, rhwyf, camrwysg. Golwg têg ar bethau.
Pomum, i, Pob rhyw aeron da i'w bwytta, afalau, cirin, &c.
Pomus, i, Afalbren, afallen, pren afalau, pren pob rhyw aeron.
Pondĕro, āre, Pwyso, ystyried, holi, barnu.
Ponderōsus, a, um: Pwysfawr, trathrwm, athrwm, trwm, defnyddfawr.
Pondo. Indec. Pwys, pwys punt.
Pondus, ĕris, Pwys, llwyth, baich, pwnn, trymder, peth trwmm, y peth a bwyser.
Pondusculum, i. Dim. à Pondus: Llwyth bychan, ysgafnllwyth.
Ponè, wedi, yn ôl.
Pōno, sui, ĕre: Gosod, dodi, cyfléu, adeilad, gosod sail neu sylfaen, rhoi heibio, bwrw ymaith.
Pons, pontis, Pont, ysgol mewn llong.
Pontĭcŭlus, i, Pont fechan, pontan, ponnig, pont unpren, ysgrogell.
Pontifex, ĭcis, Esgob, pâb.
Pontĭfĭcālis, e, Esgobaidd, arglwyddiaidd, costus, costfawr. A berthyn i esgob.
Pontificātus, us, ŭi: Esgobaeth, esgobawd, swydd esgob, cyfoeth esgob.
Pontificia, ōrum, Llyfrau ynghylch swydd esgobion a matterion crefydd.
Pontificium, ii, Teilyngdod a swydd esgob.
Pontificius, a, um: A berthyn i esgob.
Ponto, ōnis, Ysgraff i fwrw rhai dros afon.
Pontus, i, Y môr ynghylch Pontus, y môr.
Pōpa, æ, Lladdwr ac offrymmwr aberthau, a gadwo yr aberthau wrth yr allor i'w lladd.
Pŏpānum, i, Teisen lydan deneugron a offrymmid i'r duwiau, crammwyth, bara miod, teisen.
Pŏpellus, i, Y bobl lésg, y gwerin.
Pŏpina, æ, Tafarn, tafarndy, bwydty, cegin, cegindy.
Pŏpīnārius, ii, Côg, cyweiriwr bwyd, a wertho fwyd.
Pŏpinātio, ōnis, Gloddest, wttres, diotta.
Popīnor, āris, Llymna, diotta, wttresa, gloddest.
Pŏpīno, ōnis, Gloddestwr, wttreswr. vid. Barathro & Ganeo.
Poples, ĭtis, Garr, cammedd garr.
Poppysma, ătis, & Poppysmus, i: Poccyn geneu a arfer marchwyr i'w meirch. Chwibaniad genau. Llawch, llochiad, gorllyfniad. Mincoccaeth â'r genau.
Poppyso, āre, Chwibanu ar farch.
Popŭlābilis, e, A aller ei ddistrywio a'i ddifrodi, dinistradwy.
Pŏpulāris, e, A berthyn i'r bobl, a ryngo bodd y bobl, a fo hôff gan y bobl, un o'r un drêf neu o'r un wlâd, cywlad. Un o'r gwerin neu'r cyffredin.
Populārĭtas ātis, Cariad a chymdeithas cydwladwyr, ewyllys i ymgeleddu 'r cyffredin, hoffedd y bobl tu ac at un.
Populariter, Yn gartrefaidd; yn ôl dull a moddy bobl. Gydag ewyllys da a chariad y bobl; yn gyffredinol, mewn modd cyffredin.
Pŏpŭlatim, Yn hollawl, drwy 'r holl bobl, yn gyfan.
Pŏpŭlatio, ōnis, Dinistriad, distrywiad, difrod, anrheithiad, cribddeiliad.
Populator, ōris, Yspeiliwr, dinistriwr, distrywiwr,

diſtrywiwr, difrodwr, anrheithiwr gwledydd.
Populātus, us, ŭi. vid. Pŏpŭlātio.
Pōpŭletum, i, *Llwyn o'r coed Aethnen.*
Pōpŭlĭfer, a, um: *A ddwg goed Aethnen.*
Pōpuleus, Pōpulneus, & Populnus, a, um: *O'r coed Poplys.*
Pŏpŭlo, āre, *Ceiſio bodd ac ewyllys da 'r bobl.*
Pŏpŭlo, āre, & Populor, āris: *Yſpeilio ac anrheithio a difrodi pobl, difrodi a dinyſtrio ac anrheithio gwledydd, cribddeilio, didyo, dideio.*
Pŏpuloſus, a, um: *Poblog, llawn pobl, hyddyn.*
Pōpŭlus, i. f. g. *Poplyſen, aethnen, aethwydden.*
Pŏpŭlus, i. m. g. *Pobl, ciwdawd, pybl.*
Porca, æ, *Hŵch, porchelles. Grwnn o dir, cefn o dir. Rhŷch, rhigol, clais dŵr, dyfrffos. Gwelyau gardd.*
Porcarius, ii, *Meichiad, ceidwad môch.*
Porcellio, ōnis, *Pryſyn a elwir Gwrâch y lludw.*
Porcellus, i, *Porchell, porchellyn, tyrchyn.*
Porcetra, æ, *Porchelles, banwes, hŵch ieuangc.*
Porcinarius, ii, *Gwerthwr cig môch.*
Porcŭlatio, ōnis, *Magiad môch, paſgiad môch.*
Porcŭletum, i, *Llannerch mewn gardd a llawer o welyau ynddi.*
Porculum, i, *Rhan o'r gwin-wryf a elwir* Sucŭla.
Porculus, i, *Mochyn, tyrchyn, paſgbwch, porcyn, porchellyn. Rhyw forbyſg.*
Porcus, i, *Twrch, porchell, twrch llâdd.*
Pori, *Mandyllau yn y croen drwy y rhai y daw 'r chwŷs a'r mygydarth allan, chwyſ-dyllau.*
Porphyra, *Porffor, gra.*
Porphyrio, ōnis, *Rhyw aderyn.*
Porphyris, ĭdis, *Gwiſg borffor.*
Porphyrites, *Maen mynor lliw goch.*
Porraceus, a, um: *Fel dail cennin.*
Porrectè, *Yn vnion o hŷd.*
Porrectio, ōnis, *Yſtynniad, cyrraedd.*
Porricio, is, *Yſtyn o hŷd.*
Porrĭgo, rexi, ĕre: *Yſtyn, cyrhaeddyd, cynnyg, dymchwelyd, bwrw yn ei hŷd gŷd.*
Porrīgo, ĭnis, *Yſgenn penn, marwdonn penn.*
Porrina, æ, *Gwely o gennin mewn gardd.*
Porrò. Aduerb. *Yn ddiau, yn wir ddiau, yn ſiccr ddilys. Onid, eithr, heb law hyn, o hyn allan, ym mhellach.*
Porrum, i, *Cenhinen.*
Porta, æ, *Porth, drŵs.*
Portemia, *Mâth ar long.*
Portendo, ĕre, *Arwyddoccáu peth cyn ei ddamweinio, rhagddywedyd, darogan.*
Portentificus, a, um: *A wnêl ryfeddodau.*
Portentōſus, a, um: *Aruthrol, a arwyddoccao ryw ddrwgddamwain i ddyfod.*
Portentum, i, *Peth aruthrol dieithr ni welwyd o'r blaen, arwydd damwain da neu ddrwg a ddêl, rhyfeddod, meddwl oferwag.*
Porthmeus, i, *Porthwys.*
Porthmis, is, *Yſgraff, cŵch dŵr.*
Portĭcula, æ. Dim. à Porticus.
Porticulus, i. Dim. à Portus.
Portĭcus, i, *Porth, rhagddrws, rhodfa ddiddos: y cyfryw leoedd ac y dyſgai ac yr ymreſymmai 'r Philoſophyddion ynddynt.*
Portio, ōnis, *Parth, rhann, darn, dryll, cyfran, talm, twyſg, twyſgen, twythiad, ſyrnyn.*
Portiſcŭlus, i, *Penllongwr, penllywydd llong.*
Portĭto, āre, *Arwedd, arwein, dwyn gyd ag ef.*
Portĭtor, ōris, *Tollwr porthloedd, porthwys. Arweddawdr.*
Portiuncŭla, æ. Dim. à Portio.
Porto, āre, *Dwyn, cludo, cywain, arwedd, arwain, troſglwyddo, llamdwyo, dyborthi.*
Portōrium, ii, *Toll llong, arian porth, toll porthladd, cyllid llong, cyflog llongwr, llongwobr.*
Portŭla, æ. Dim. à Porta.
Portulāca, æ, herba.
Portuōſus, a, um: *Llawn porthfeydd.*
Portus, us, & i, *Porth, porthladd, porthfa, porthloedd, llongborth.*
Porus, i, *Chwyſdwll.*
Poſca, æ, *Diod o ſur-win a dŵr.*
Poſcinumius, *Hwn a ofynno arian.*
Poſco, popoſci, ĕre: *Gofyn, ymofyn, erfyn, attolwg. Cynhyrfu, profi. Cyhuddo.*
Pŏsĭtio, ōnis, *Goſodiad, dodiad, goſod, cyfléad, cyflwr peth.*
Pŏsĭtivus, a, um: *A fo yn bendant o hono ei hûn.*
Pŏsĭtūra, æ. vid. Poſitio.
Poſitus, us, ŭi. vid. Poſitio.
Poſſeſſio, ōnis, *Meddiant, perchennogaeth, priodoldeb, mwyniant, adneu.*
Poſſeſſiuncŭla, æ. Dim.
Poſſeſſivus, a, um: *Meddiannol, perthynol i feddiant neu berchennogaeth.*
Poſſeſſor, ōris, *Meddwr, meddiannwr, perchen, perchennog.*
Poſſibĭlis, e, *Poſſibl, galluog, a allo fod.*
Poſſideo, ſēdi, ēre: *Meddu, meddiannu, perchennogi, bod ar ei helw, bod yn eiddo, mwynhau.*
Poſſum, pŏtes, pŏtui, poſſe: *Gallu, dichoni, digoni*; Antiquis *Meddu.*
Poſt, Præpoſ. *Gwedi, wedi, yn ôl, ar ôl.*
Poſt, Aduerb. *wedi hynny: yn ôl hyn, wedi.*
Poſteà, *Gwedi, wedi, wedi hynny, ar ôl hynny.*
Poſtergo, āre, *Gado yn ôl, bwrw yn ôl, bwrw iſgil, iſgilio, bwrw o'r tu cefn.*
Poſteri, ōrum, *Oliaid, y rhai a ddêl ar ôl, yr hil a'r heppil, hiliogaeth, eiſſillydd, y to a ddêl ar ôl.*
Poſterior, ōris, *Olach, diweddarach, hwyrach, gwaelach, is, ſalwach.*
Poſteritas, ātis; *Y byd a ddêl ar ol, y to neſaf, y to ar ol, hil, heppil, adian, hiliogaeth, eſſillydd, plant ac wyrion.*
Poſtĕro, āre, *Ei ddangos ei hun yn is ac yn waeth.*
Poſtĕrus, a, um: *A ddêl ar ôl.* Poſtĕra dies, *y dydd ar ôl.*
Poſtfero, tŭli, ferre: *Rhoi iſgil, iſgilio, diyſtyru, bwrw yn waelach.*
Poſtfŭit, *Ef a iſgiliwyd, ef a adawyd iſgil.*
Poſtgĕnĭtus, a, um: *wedi ei eni yn ol, wedi ei feithrin ar ol.*
Poſthăbeo, ŭi, ēre: *Iſgilio, bwrw iſgil, bwrw yn waelach, gwneuthur llai pris, eſgeuluſo.*
Poſthàc, *Ar ol hyn, yn ol hyn, weithian, bellach, o hyn allan, rhag llaw.*
Poſthinc, *weithian, wedi y darffo hyn.*
Poſthŭmus, a, um: *A ddêl yn ol, y peth a fydd: yr hwn a aner wedi marw ei dâd.*
Poſtīca, æ, & Poſtīcŭlum, & Poſtīcum, i: *Y drŵs cefn, y drŵs dieithr.*
Poſtīcus, a, um: *A fo yn trigo o'r tu cefn, o'r tu ol, o'r tu dieithr.*
Poſtĭdĕa, pro Poſtea.
Poſtilēna, æ, *Olgengl march, poſtolwyn.*
Poſtilla, Aduerb. *Ar ol hynny, wedi hynny.*
Poſtis, is, *Pôſt, yſtlysboſt drŵs. Trawſt.*
Poſtlīmĭnium, ii, *Cyfraith drwy 'r hon y cai 'r perchennog yn ei ol y tir a ddygid oddiarno mewn rhyfel neu ar gamm. Dadannudd.* K. H.
Poſtmeridianus, a, um. vid. Pomeridianus.
Poſtmitto, mīſi, ĕre: *Gado yn ol, bwrw yn ol, iſgilio, eſgeuluſo, dibriſio.*
Poſtmŏdo, & Poſtmŏdum, *wedi, wedi hynny, yn ol hynny.*
Poſtōmis, ĭdis, *Penwar i'w roi ar drwyn march, trwynffrwyn, gwenſa.*
Poſtpōno, ſŭi, ĕre: *Goſod yn ol, bwrw yn ol, iſgilio, gado yn ol, priſio ychydig ar beth.*
Poſtprincipium, ii, *Yr hyn a ddaw yn ol y dechreu.*
Poſtriduo, pro Poſtridiè.
Poſtquam, *wedi hynny, wedi, ar ol, er cynted, cygynted ac, er pan.*
Poſtrĕmitas. vid. Extremitas.
Poſtremò, & Poſtremùm, *Yn olaf, yn ddiweddaf, o'r diwedd.*
Poſtrēmus, a, um: *Yr olaf, y diweddaf, y gwaelaf, y coegcaf, y diyſtyraf, y gwaethaf.*

Poſtridiè,

Postridiè, Y dŷdd nesaf, tranoeth.

Postuĕnio, īre, Dyfod ar ôl.

Postularia fulgura, Mêllt yn arwyddoccau dirmyg crefydd ac aberthau.

Postulātio, ōnis, Arch, gofyn, gofyniad, dymuned, adolwyn, erfyn. Achwyn wrth y llywodraethwr. Hawl, erlyn.

Postulatitius, a, um: Yr hyn a ddymuner, neu a archer, neu a erfynier.

Postŭlatum, i, Arch, gofyn, gofyniad, erlyn.

Postŭlātus, us, ŭi: Idem quod Postulatio.

Postŭlo, āre, Gofyn, erchi, dymuno, erfyn, gofyn ei gofiownder. Cwyno, erlyn cyfraith, achwyn rhag vn.

Pōtātio, ōnis, Diotta, ymyfed.

Pōtātor, ōris, Diottwr, yfwr, wttreswr, cyfeddachwr, meddwyn, dŷn brwysg meddw.

Pŏtens, tis, Galluog, meddiannus, a allo, a ddichono, a ddigono.

Pŏtentatus, us, ŭi: Galluswgrwydd, llywodraeth, awdurdod, cyfoeth.

Pŏtentia, æ, Gallu, galluedd, cadernyd, nerth, grym, meddiant, llywodraeth ac awdurdod.

Potentilla, æ, herba.

Pōterium, ii, Ffiol lynn, diowdlestr. Rhyw lysieuyn.

Pŏtessum, pro Possum.

Pŏtestas, ātis, Meddiant, nerth, cadernyd, gallu, awdurdod, swydd, arglwyddiaeth, rheolaeth. Grym, nerth, cennad, rhydd-did, trwydded.

Pŏtestates, Rheolwyr, llywodraethwyr, gwŷr mawr, swyddogion, swyddwŷr, penswyddogion.

Pōtio, ōnis, Diod, llynn, diod feddyginiaeth.

Pōtiono, āre, Rhoi diod neu feddyginiaeth.

Pōtiōnor, āris, Cymmeryd diod, cael ei wenwyno.

Pŏtior, ōris, Gwell.

Pŏtior, īris, Meddu, meddiannu, caffael, cael i'w feddiant, mwynhau, cael mwyniant, goresgyn, dyfod o hŷd i beth, ynnill.

Pŏtis, e, Abl, da ddigon, a ddichon.

Pŏtissimè, & Potissimùm, Yn hytrach, yn yspysol, yn bennaf, yn bendifadden, yn enwedig.

Pŏtissĭmus, a, um: Y goreu, y pennaf, y goreu o gwbl.

Pōtito, āre, Ymyfed, llynna, diotta, mynych yfed.

Pōtiuncŭla, æ. Dim. à Pōtio.

Pōto, āui vel ātus sum: Yfed, llewa. Diodi, rhoi diod i vn.

Pōtor, ōris. vid. Pōtātor.

Potulentus, a, um: A aller ei yfed. Lledfeddw, gofrwysg.

Pōtus, us, ŭi: Llynn, diod, gwirod, gwirawdlyn.

P R

Practicus, a, um: A wnel, a weithio.

Præ, Rhag, o flaen, o'r blaen, wrth.

Præacuo, ĕre, Blaenllymmu, rhaglymmu, gwneuthur yn llymm iawn.

Præacūtus, a, um: Blaenllymm, rhaglymm, llymm iawn.

Præaltus, a, um: Dwfn iawn, gorddwfn. Vchel, hydwf.

Præbenda, æ, Yr arlwy a wnëler erbyn dyfod pen swyddog neu gennad i'r wlâd.

Præbeo, bŭi, ēre: Rhoi, dangos, cynnyg, rhoi ger bronn.

Præbia, ōrum, Meddyginiaethu a roer i gleifion.

Præbĭbo, ĕre, Rhagyfed, yfed o'r blaen.

Præbĭtĕre, pro Perimere & Præterire.

Præbĭtor, ōris, Rhoddwr, rhoddwr elusen, arlwywr, darparwr.

Præcalvus, a, um: Arfoel, moel ym mlaen, rhagfoel.

Præcantatio, ōnis, Blaen-gan, swyn, swyn-gan.

Præcantatrix, & Præcantrix, īcis: Swynwraig, dewinwraig.

Præcānus, a, um: Penllwyd cyn ei amser, penllwyd iawn.

Præcarus, a, um, Tradrud, prid iawn.

Præcāueo, ēre, Gochel ym mlaen llaw, gochel rhag dyfod peth, gochel peth cyn ei ddyfod.

Præcēdo, cessi, ĕre: Rhagflaenu, rhagori ar, myned o flaen, achub blaen, blaenori.

Præcĕler, is, e, Trabuan, trabywiog, ymysgafn iawn.

Præcĕlĕro, āre, Rhedeg o'r blaen, prysuro o'r blaen, brysio yn fuan.

Præcellens, tis, Rhagorol, a fo yn blaenori ac yn rhagori ar eraill, blaenbarch.

Præcello, lŭi, ĕre: Rhagori ar, blaenori ar, rhagflaenu, myned â'r blaen, bod yn llawer gwell.

Præcellsus, a, um: Vchel iawn, goruchel, tra-vchel.

Præcentio, ōnis, Blaen-gan, profiad cerdd, dechreuad caniad.

Præcentor, ōris, Blaen-geiniad, rhag-ceiniad, dechreuwr caniad.

Præceps, ĭtis, Yn ŵysg ei benn, yn llwrw ei benn, bendramwnwgl, ar ddibyn, dibyn, a gorddisgyn iddo, diffwys, prysur, buan, disymmwth, chwidr, ynfyd-ddewr, a goriwared iddo, enbyd ei ddringo, peryglus.

Præceptio, ōnis, Gwers, llith, athrawiaeth, gorchymmyn, dysgeidiaeth, rhybudd.

Præcepto, āre, Mynych orchymmyn.

Præceptor, oris, Gorchymmynnwr, meistr, athraw, addysgwr, dysgawdr.

Præceptum, i, Gorchymmyn, athrawiaeth, rheol a rodder i'w dysgu, rhybudd.

Præcerpo, psi, ĕre: Casglu, pigo, tynnu o flaen arall, cymmeryd o flaen arall.

Præcertatio, ōnis, Y rhagornest, y rhagymdrech, y blaen-gis, dechreu'r gâd.

Præcidāneus, a, um: wedi ei dorri o'r blaen, wedi ei ragladd.

Præcīdo, di, ĕre: Torri ymmaith, taro ymaith, lládd ymaith, tynnu ymaith yn llwyr, llinynio fel y gwna'r seiri coed cyn torri, rhagdorri, torri yr blaen neu 'r cwrr. Gwadu yn dynn.

Præcinctorium, ii, Arffedog gwraig, blaenrhwym.

Præcingo, xi, ĕre: Amwregysu, cylchynu a chau o flaen: ymwregysu, ymgyweirio, ymbarottoi.

Præcĭno, ĕre, Dechreu canu, canu o flaen, canu yn gyntaf. Darogan, rhagddywedyd.

Præcipio, epi, ĕre: Cymmeryd o flaen arall, dwyn y blaen, rhagflaenu, cipio o flaen arall. Rhoi gorchymmyn, rhoi rheol, rhoi athrawiaeth, addysgu, athrawiaethu, rhybuddio. Rhagweled, gweled a gwybod yn y blaen.

Præcipitantia, æ, Cwymp neu dramgwydd ben dra mwnwgl o le vchel. Anystyriaeth wrth wneuthur peth, chudrwydd, chwidredd.

Præcipitium, ii, Diphwys, gorwaered, serthallt.

Præcipito, āre, Bwrw ben dra mwnwgl, torrfynyglu, taflu i lawr yn ŵysg i benn, brysio tu a'r diwedd, gwneuthur peth yn ddigyngor ac heb ystyr, prysuro, cael seithug gan frŷs, cwympo ben dra mwnwgl, gogwyddo tu a'r llawr.

Præcipuè, Yn bennaf, yn bendiannod, yn ben difaddeu, o flaen dim.

Præcipuus, a, um: Pennaf, arbennig, rhagorol. Priodol, neillduol.

Præcīsè, Yn bendant, yn benffettur, yn dalfyrr, wedi ei dorri yn fyrr, yn gwtta, yn rhyfyrr.

Præcīsio, ōnis, Byrrddadl, byrr draethawd, blaendorriad, blaendrwch.

Præcisum, Rhann o'r ymysgar.

Præclāmitator, ōris, Blaengyhoeddwr, vn yn rhoi gosteg o'r blaen, rhingyll, rhagostegwr.

Præclāmĭto, āre, Rhaglesain, rhagcyhoeddi, mynych roi gosteg.

Præclārè, & Præclariter, Yn dda iawn, yn odidog, yn rhagorol, yn ardderchog, yn barchedig, yn foneddigaidd.

Præclārus, a, um: Tra-eglur, tragoleu, ardderchog, parchedig, rhagorol, godidog.

Præclānium, ii, Rhann o ddillad y Seneddwyr a elwid Latuſclāvus.

Præclūdo, si, ĕre: Cau, gwarchau, caethiwo'r ffordd o flaen vn.

Præco, ōnis, Rhingyll, gostegwr, cyhoeddwr. Pregethwr.

Præcognosco, nōui, ĕre: Rhagwybod, gwybod o'r blaen.

Præcŏlo, ĕre, Rhagwrteithio, rhagcoledd, trefnu ym mlaenllaw, tacclu ym mlaenllaw.

Præcompŏsitus, a, um: Rhagluniedig, wedi ei ddarparu o'r blaen.

Præconceptus, a, um: wedi ei gymmeryd o'r blaen, wedi beichiogi o'r blaen.

Præcōnium, ii, *Cyhoeddiad ar osteg, rhingyllaeth, swydd y rhingyll, cyhoeddiad peth i'w werthu. Moliant, gogoniant, clôd.*

Præconsūmo, psi, ĕre : *Rhagdreulio, difrodi yn y blaen.*

Præcontrecto, āre, *Rhagdeimlo, rhagweled, rhagystyried.*

Præcŏquo, xi, ĕre : *Rhagaddfedu, gwneuthur yn addfed o'r blaen, rhagferwi, traberwi.*

Præcŏquus, a, um : *Rhagaddfed, addfed cyn ei amser.*

Præcordia, ōrum, *Y llien-gig sy 'n dosparthu 'r galon a'r ysgyfaint oddiwrth y cylla ar afu, &c. Giau 'r galon, llinynnau 'r galon, gwisg y galon, yr ymysgaroedd : y meddwl.*

Præcorrumpo, rūpi, ĕre: *Rhaglygru.*

Præcox, ōcis, *Rhagaddfed, addfed cyn amser.*

Præcrassus, a, um : *Trathew, trabrás.*

Præcultus, a, um : *Tacclus iawn, trefnus iawn, dillyn dros ben, traboyw. wedi ei aredig a'i lasurio o'r blaen.*

Præcurro, is, ĕre : *Rhagredeg, rhedeg o'r blaen, cael y blaen ar redeg, blaenori, rhagflaenu, rhagori.*

Præcursor, ōris, *Rhagredwr, cennad êl o'r blaen, blaenrhed.*

Præda, æ, *Ysglyf, ysgwlf, ysglyfaeth, ysgafaeth, praidd.*

Prædabundus, a, um : *A fo yn byw ar ysglyfaeth fel berwyr môr neu berwyr tir.*

Prædator, ōris, *Ysgyflwr, ysglyfaethwr, preiddiwr.*

Prædēlasso, āre, *Rhagflino, peri i un flino o'r blaen, rhagwanhau.*

Prædensus, a, um : *Trathew, caeadtew.*

Prædes, *Da 'r hwn a fo meichiau dros y Cais.*

Prædestīnatio, ōnis, *Rhagluniaeth, rhagosod, rhagddarpar, rhagordinhâad.*

Prædestino, āre, *Rhagarfaethu, rhagluniaethu, rhagordeinio, rhagosod.*

Prædiator, ōris, *Gŵr o gyfraith mewn bolion tir.*

Prædiatus, a, um : *Perchen tir.*

Prædĭcabilis, e, *Adroddawl, a aller ei adrodd, hydraeth.*

Prædĭcatio, ōnis, *Cyhoeddiad, ymddiddan cyhoedd cyffredin ; Pregeth, moliant, clôd, arwyrein.*

Prædĭcātor, ōris, *Adroddwr, cyhoeddwr, ymadroddwr, pregethwr, clodfôrwr.*

Prædicatum, i, *Yr adroddawl.*

Prædĭco, āre, *Cyhoeddi, ymadrodd ar osteg, adrodd, crybwyll a sôn am beth, canmawl, pregethu.*

Prædīco, xi, ĕre : *Rhagddywedyd, darogan, prophwydo, dywedyd peth cyn ei ddyfod i benn.*

Prædictio, ōnis, *Rhagddywediad, darogan.*

Prædictum, i, *Yr hyn a ragddyweder ac a ddaroganer.*

Prædisco, didĭci, ĕre : *Rhagddysgu, dysgu o'r blaen, myned â'r blaen ar ddysgu, rhagddeall.*

Præditus, a, um : *Cynnysgaeddol, a fo perchen ar ryw ddawn, doniog.*

Prædīues, ĭtis, *Cyfoethog iawn, tragoludog, maen dros iaen.*

Prædīuīno, āre, *Rhagddewinio, rhagddywedyd, rhagddangos, darogan.*

Prædīuīnus, a, um : *Tradwyfol, traduwiol.*

Prædium, ii, *Maenor, maenol, meddiant, etifeddiaeth, rhandir, tyddyn, syddyn.*

Prædo, ōnis, *Anrheithiwr, preiddiwr, ysgyflwr, ysglyfaethwr, lleidr, cribddeiliwr, anghyfarchwr.*

Prædŏmo, ŭi, āre : *Rhagddofi, rhagwarhau, rhaglonyddu, heddychu o'r blaen, esmwythe o'r blaen.*

Prædōnius, a, um : *Lladronaidd.*

Prædōnŭlus, i, *Lleidryn, ysgyflwr bychan, preiddiwr llêsg.*

Prædor, āris, *Ysgyflu, ysgylfu, ysglyfio, ysglyfaethu, ysgyflio, anrheithio, preiddio.*

Præduco, xi, ĕre : *Rhagdywys, rhagarwain, cyfrif yn well nag arall, prisio mwy ar.*

Prædulcis, e, *Tramelus, trapheraidd, trahyfryd.*

Præduro, āre, *Trachaledu, gwneuthur yn drachaled.*

Prædūrus, a, um : *Trachaled, caled iawn, caletgryf.*

Præeo, īre, *Myned o'r blaen, blaenio, blaenori.*

Præfăcĭlis, e, *Trahawdd.*

Præfaris, tus sum, fari, *Rhagddywedyd, rhagymadrodd.*

Præfatio, ōnis, *Rhagymadrodd, rhagddywediad, rhagdraethawd.*

Præfectura, æ, *Blaenoriaeth, rhaglawiaeth, swydd, rheolaeth, maeronaeth, llywodraeth, swyddogaeth.*

Præfectus, i, *Penswyddwr, llywodraethwr, rheolwr, rhaglaw, blaenor. Distain. goruchwiliwr, pencais, ynad llŷs. Maer.*

Præfericŭlum, i, *Cawg mawr a ddygid o flaen yr hwn a aberthai.*

Præfĕro, tŭli, ferre : *Dwyn ym mlaen, rhagddwyn, dodi ym mlaen, rhoi o'r blaen, cyfri 'n well nag arall, perchi.* Item Præferre, pro Præ se ferre, *Cymmeryd arno.*

Præferox, ōcis, *Trachreulawn, creulawnddrud, trablwng, sarrug.*

Præferratus, a, um : *A haiarn ar ei flaen, penhaiarn, blaenhaiarn.*

Præferuidus, a, um : *Poeth iawn, traphoeth, purboeth, gwynias, llosgedig, poethfflam.*

Præfestinātim, & Præfestinè : *Yn drahuan, ar frŷs mawr, ar ffull.*

Præfestino, āre, *Gwneuthur gormodd brŷs, prysuro cyn yr amser, ymdraffullio.*

Præfĭcæ, ārum, *Gwragedd a gyflogid i wylo mewn angladd.*

Præficio, fēci, ĕre : *Gosod mewn awdurdod, rhoi llywodraeth i un, gwneuthur yn flaenor, gwneuthur yn rhaglaw, gwneuthur yn oruchwiliwr.*

Præfīdo, di, dĕre : *Coelio yn fawr, ymddiried yn fawr.*

Præfīgo, xi, ĕre : *Blaensengi yn dynn, hoelio 'n dynn o'r blaen, cau i fynu.*

Præfigūro, āre, *Rhagddangos, rhagddelwi, dangos o'r blaen drwy ryw arŵydd.*

Præfīnio, īre, *Rhagderfynu, lluniaethu yr hyn a weler, rhagluniaethu.*

Præfinitò, *O fewn terfyn, wrth y gorchymmyn, wrth fesur.*

Præflōreo, ŭi, ēre : *Rhagflodeuo, blodeuo cyn yr amser, blodeuo o flaen eraill.*

Præflōro, āre, *Cymmeryd y blodeuyn cyntaf, cymmeryd ei ddewis o flaen arall.*

Præfluo, ĕre, *Rhaglifeirio, rhedeg a llifeirio o flaen lle.*

Præfōco, āre, *Tagu, mygu, llindagu, sychmarnio.*

Præfodio, di, ĕre : *Cloddio, dyfn-gloddio, cloddio ym mlaen.*

Præfœcundus, a, um : *Traffrwythlon, ffrwythlon iawn, torethog, aml, helaethlawn.*

Præfor. vid. Præfaris.

Præformido, āre, *Ofni cyn yr amser, ofni cyn dyfod y taraw.*

Præformo, āre, *Rhagffurfio, rhaglunio, gwneuthur dull peth yn gyntaf i un arall i'w ddylyn.*

Præfractus, a, um : *Cyndynn, cildynnus, ystyfnig, gwrthnysig, pengaled, a dorro cyn y plycco. wedi ei flaendorri.*

Præfrīgĭdus, a, um : *Tra-oer, oerllyd, oer dros ben, addoer.*

Præfringo, ĕre, *Blaendorri, brigladd, dryllio, torri yn ddrylliau, torri i mewn.*

Præfulcio, si, īre : *Attegu, rhoi atteg dan beth, cryfhau, cadarnhau.*

Præfulgeo, si, ēre : *Bod yn dragloyw, bod yn ddisgleirloyw, disgleirio, tywynnu yn ganneidloyw.*

Præfulgŭro, āre, *Rhaglewychu, rhagddisgleirio, echdywynnu.*

Præfurnium, ii, *Genau 'r popdŷ.*

Prægĕlĭdus, a, um : *Tra-oer, oerllyd iawn.*

Prægermino, āre, *Blaendarddu cyn amser, blaguro cyn amser, blaguro o flaen arall.*

Prægestio, īre, *Llawenychu, llonni, llammu o lawenydd, rhybucho, ewyllysio yn fawr.*

Prægigno, gĕnŭi, ĕre : *Dechreu, dwyn i mewn yn gyntaf, ymddwyn yn gyntaf, cenedlu yn gyntaf.*

Prægnans, tis, *Beichiog, trom-feichiog.*

Prægnans equa, *Casseg gyfebr, &c. Cyflo* dicitur de vacca: *Torrog* de multis aliis animalibus.

Prægnatio, ōnis, *Beichiogiad, torrogrwydd, cyfebriad, cyflôad.*

Prægrandis, e, *Tramawr, mawr iawn, mawr dros benn.*

Prægrăuis, e, *Gorthrwm iawn, pwysfawr.*

Prægrăuo, āre, *Gorthrymmu, pwyso 'r naill du yn fwy nâ 'r llall. Llwytho, pynnio, pwyso yn rhydrwm, trymhâu yn fwy.*

Prægredior, ĕris, *Cerdded o'r blaen, myned o'r blaen, dyfod o'r blaen, myned heibio, rhagflaenu, cael y blaen, goddiwes.*

Prægustātor, ōris, *A brofo beth o'r blaen.*

Prægusto, āre, *Rhagchwaethu, rhagflasu, profi o'r blaen.*

Præiăceo, ŭi, ēre: *Rhagorwedd, gorwedd o flaen.*

Præiăcio, ieci, ĕre: *Rhagfwrw, bwrw o'r blaen.*

Præiudĭcium, ii, *Rhagfarn, rhwystr ar hawl neu gwyn, dadl a farner unwaith ac a fo drych i roi barn wrthi, barn gyfrwng cyn y frawd eithaf.*

Præiudĭco, āre, *Rhagfarnu, barnu o flaen yr hwn y perthyn iddo farnu, barnu yn y modd y barnwyd o'r blaen, rhoi barn cyn gwarando yr chwedl.*

Præiūrātio, onis, *Llw 'r cyntaf a dyngo.*

Præiūrātor, ōris, *Yr hwn a dyngo yn gyntaf, penrhaith.*

Præiuro, āre, *Tyngu o flaen eraill.*

Præiŭuo, āre, *Cymmorth ym mlaen llaw.*

Prælābor, ĕris, *Cwympo yn gyntaf, myned heibio o'r blaen, llithro o'r blaen.*

Prælambo, ĕre, *Rhaglyfu, rhagleppian, profi blâs peth o'r blaen.*

Prælargus, a, um: *Trahelaeth, helaeth iawn.*

Prælectio, ōnis, *Rhaglith, llith, gwers.*

Prælector, ōris, *Un a ddarlleo i arall.*

Prælego, āre, *Cymmynnu i un o flaen arall.*

Prælego, gi, ĕre: *Darllain fel y gwna 'r athro i'r ysgolhaig. Casglu ym mlaen. Myned heibio.*

Præliaris, e, *A berthyn i'r gâd neu i'r rhyfel.*

Præliātor, ōris, *Lluyddwr, rhyfelwr, ymwanwr.*

Prælībo, āre, *Rhagchwaethu, rhagbrofi.*

Prælicenter, *Yn dra mwyfus, yn drythyll iawn, yn rhy henrhydd.*

Præliganeus, a, um: *A gasgler yn gyntaf, a gasgler cyn yr amser.*

Præligo, āre, *Rhagrwymo, rhwymo yn y blaen.*

Prælĭnio, īre, *Enneinio drostaw, cyfwrdd â peth yn ysgafn ac yn esmwyth.*

Prælior, āris, *Rhyfela, lluydda, ymladd, ymgattewrach, ymryson.*

Prælium, ii, *Brwydr, câd, rhyfel, trin, catorfod, ymladd, rhyfelgad, ymosod, ymgyrch, ornest, maes ô rysel, cammawn, cadwent, gryd, cochwedd.*

Prælongo, āre, *Gwneuthur yn hir, hwyhau, gohirio.*

Prælongus, a, um: *Trahir, hir iawn, hirfaith.*

Præloquor, ĕris, *Rhaddywedyd, adrodd o'r blaen.*

Prælūceo, xi, ēre: *Rhagoleuo, goleuo ym mlaen un, rhoi mwy o oleuni nag arall, rhagori ar, dwyn rhagor ar eraill, goleuo yn fawr.*

Prælūcidus, a, um: *Tragloyw, disgleirloyw.*

Prælūdium, ii, *Blaen y chwareu, rhagchwarae, cychwyn y chwarau, profiad mewn cerdd, blaen-gis yn y rhyfel, y cyrch cyntaf.*

Prælūdo, si, dĕre: *Rhagchwarau, canu gosteg, canu profiad.*

Prælum, Vide Prœlum.

Prælumbo, āre, *Torri lwyni, torri ei feingefn.*

Præluo, ĕre, *Rhagolchi, rhagcarthu, glân olchi.*

Prælusio, ōnis, Vid. Præludium.

Prælusor, ōris, *A gynnygio 'r gâd, blaenor y gâd.*

Prælustris, e, *Enwog iawn, hynod iawn, goruchel, parchedig, anrhydeddus, ardderchog.*

Præmando, āre, *Rhagddanfon, rhoi gorchymmyn ym mlaen.*

Præmāturus, a, um: *Anaddfed, addfed cyn yr amser, a ddêl yn rhy fuan.*

Præmedicatus, a, um: *wedi ei ragfeddyginiaethu.*

Præmĕditor, āris, *Rhagfyfyrio, rhagfeddylio, bwriadu ym mlaenllaw.*

Præmercor, āris, *Rhagbrynu, prynu o flaen arall, prynu cyn y farchnad.*

Præmessum, i, *Offrwm i* Ceres *o'r yd cyntaf a fedid, y cynfed.*

Præmĕtior, īris, *Rhagfesuro, myned trwy le o flaen arall.*

Præmĕto, ĕre, *Rhagfedi, medi o flaen arall.*

Præmĕtuo, ĕre, *Rhagofni, ofni cyn dyfod niweid.*

Præmiator, ōris, *Lleidr nôs, torrwr tai. Gobrwywr.*

Præmigro, āre, *Myned o'r blaen, mudo o'r blaen, symmud o'r blaen.*

Præmĭneo, ēre, *Rhagori.*

Præmior āris, *Gwobri, gobrwyo, talu 'r pwyth.*

Præmiōsus, a, um: *Cyfoethog o arian, neu o roddion, neu o obrwyon, neu o anrhegion.*

Præmitto, si, ĕre: *Rhaganfon, anfon o'r blaen.*

Præmium, ii, *Gwobr, gobrwy, tâl, tâl pwyth.*

Præmŏdĕror, āris, *Rhaglywiaw, llywodraethu un i fyned o'r blaen.*

Præmŏdum, Aduerb. *Tuhwnt i fesur, allan o wêdd.*

Præmŏlestia, æ, *Ofn blinder cyn ei ddyfod, gofid o achos peth cyn ei ddyfod.*

Præmōlior, īris, *Gwneuthur arlwy am beth ym mlaen llaw, Rhagddarparu, rhagymegnio, ymorchestu.*

Præmollio, īre, *Rhagfeddalhau, rhagdyneru.*

Præmollis, e, *Trameddal, tra-esmwyth, trathyner.*

Præmŏneo, ēre, *Rhagrybuddio.*

Præmŏnĭtus, us, ŭi: *Rhagrybudd, rhybudd blaenllaw.*

Præmonstro, āre, *Rhagddangos, rhagfynegi, myned o'r blaen i ddangos fford.*

Præmordeo, di, ēre: *Rhagcnoi, ceryddu yn flaendost.*

Præmŏrior, ĕris, *Marw cyn yr amser, marw o flaen arall.*

Præmūnio, īre, *Darparu, cadarnhau cyn dyfod y gelynion. Rhagfwriadu atteb ym mlaenllaw.*

Prænarro, āre, *Rhagfynegi, rhagddywedyd.*

Prænāto, āre, *Rhagnofio, nofio o'r blaen.*

Prænāuĭgo, āre, *Morio heibio, rhwyfo heibio, myned heibio mewn llong.*

Prænimis, *Gormodd o lawer.*

Præniteo, ēre, *Disgleirio yn dragloyw.*

Prænitesco, ĕre, *Dechreu myned yn dragloyw.*

Prænĭtĭdus, a, um: *Tragloyw, eglur dros ben.*

Prænōmen, ĭnis, *Rhagenw, henw bedydd.*

Prænosco, ĕre, *Rhagwybod, gwybod ym mlaenllaw.*

Prænōto, āre, *Rhagnodi, nodi yn y blaen.*

Prænūbĭlus, a, um: *Trachymmylog, trathywyll.*

Prænuncio, āre, *Rhagfynegi, rhagddangos.*

Prænuncius, a, um: *Rhagfynegol, a êl â newyddion o'r blaen, a ragddywetto beth a ddêl.*

Præoccĭdo, ĕre, *Myned i lawr o'r blaen, ymachludd o'r blaen.*

Præoccupatio, ōnis, *Rhagachub.*

Præoccŭpo, āre, *Rhagfeddiannu, rhagachub, ymachub, rhagflaenu, cymmeryd o flaen arall.*

Præopto, āre, *Dymuno a deisyf o flaen peth arall, deisyfu yn hytrach, chwennychu yn ddirfawr.*

Præordinatio, ōnis, *Rhagordinhâad.*

Præordĭno, āre, *Rhagordeinio.*

Præpando, ĕre, *Rhag-egori, lledu, tannu, datgan yn eglur.*

Præpăratio, ōnis, *Darmerth, darpar, parottoad, arlwy.*

Præpărātò, *Drwy arlwy neu barodrwydd.*

Præpăratus,us,ŭi: *Rhagarlwy, rhagddarpar, darmerth.*

Præparcus,a,um : *Trabawai, crintach, ni hepcoro ddim.*

Præparo,āre, *Darparu, arlwyo, parottoi, darmerth, rhagarlwyo, rhagbarottoi.*

Præpĕdimentum,i, *Lluddias, rhwyſtr, lleſtair.*

Præpĕdio,īre, *Hualu, llyffetheirio, lluddias, rhwyſtro, lleſtair, attal, maglu.*

Præpendeo, ēre, *Bod yngbrôg o'r blaen.*

Præpes, ĕtis, *Buan, cyflym, a ddêl yn gyflymmach nag arall.*

Præpeto,ĕre, *Dechreu yn gyntaf, cychwyn o'r blaen.*

Præpīlatus,a,um : *A fo a blaen haiarn arno, blaenllym, blaenfain.*

Præpinguis,e, *Trathew, bras iawn.*

Præpolleo,ēre, *Bod yn fwy ei allu nag arall, blaenori ar eraill mewn awdurdod.*

Præpondero, āre, *Rhagbwyſo, rhagyſtyried, priſio yn fwy.*

Præpono,ſui,ĕre : *Goſod o'r blaen, rhoi 'r goreu i vn, priſio mwy ar vn nag arall. Rhoi gofal ar vn, gwneuthur yn olygwr, gwneuthur yn llywodraethwr ac yn rheolwr, gwneuthur yn rhaglaw.*

Præporto,āre, *Dwyn o flaen, cywain o flaen.*

Præpoſitio, ōnis, *Rhagoſodiad, rhagddodiad.*

Præpŏsitura,æ, *Rhaglawiaeth, maeronaeth.*

Præpŏsitus,i, *Maer, Li. Land. Rhaglaw, penſwyddog.*

Præpoſſum,poſſe, *Gallu mwy nag eraill, bod o allu mwy nag eraill.*

Præpoſterè, *Yn anrhefnus, yn y gwrthwyneb.*

Præpoſterus,a,um: *A fo allan o drefn, a fo yngwrthwyneb i drefn dda, a wneler yn wrthnyſig, a wneler megis yn wyſg cefn.*

Præpŏtens,tis, *Tragalluog, grymmus iawn, nerthol iawn, a allo lawer.*

Præpŏpĕrè, *Yn rhy fuan, yn rhy bryſur.*

Præpŏpĕrus,a,um: *Trabuan, trabywiog, rhy bryſur, trachwidr.*

Præpūtium,ii, *Croen blaen gwialen gwr, blaen-groen.*

Prærădio, āre, *Rhaglewychu, bwrw pelydr goleuni o'r blaen.*

Prærādo, ſi, ĕre: *Rhagneiſio, rhageillio.*

Prærancīdus,a,um : *Braenllyd iawn, pwdr iawn, wedi pydru a braenu.*

Prærăpĭdus,a,um : *Trabuan, trachyflym, diſymmwth.*

Præripio,ŭi,ĕre : *Rhagflaenu, yſgyflu o flaen arall, cipio o flaen arall.*

Prærŏgātīua,æ, *Braint goruchaf, rhagorfraint, vchelfraint, rhagoriaeth ac awdurdod vch law eraill.*

Prærŏgātīuus,a,um : *Yr hwn y gofynner ei farn yn gyntaf, rhagfreiniol, penrheithiol, penrhaith.*

Prærŏgo,āre, *Gofyn barn vn o flaen arall. Talu ym mlaenllaw, talu cyn y diwrnod.*

Prærumpo, rupi, ĕre : *Torri ymaith, rhwygo yn ddrylliau.*

Præruptus,a,um: *wedi ei ddryllio yn chwilfriw, enbyd ei ddringo, anhygyrch, dibyn, diphwys, anhawdd ei gerdded.*

Præs, prædis, *Mâch neu ŵyſtl a fechnio ac a ymŵyſtlo dros yr hwn a fo 'n cadw tryſor. Mâch am arian.*

Præsāgio, īre, *Rhagddewinio, rhagddywedyd beth a ddigwydde, darogan, brutio, bwrw amcan beth a ddigwyddo, bwrw amcan ar beth cyn ei ddyfod.*

Præsāgitio, ōnis, & Præſagium, ii : *Dewiniaeth, rhagfwriad, argoel, armes, darogan, dyſgogan.*

Præsāgus,a,um: *Daroganol, a ddewinio, a ddarogano beth cyn ei ddyfod, a arwyddoccao beth cyn ei ddyfod.*

Præsānaſco,ĕre, *Iacháu o'r blaen, myned yn iâch o'r blaen.*

Præſcătco,ēre, *Bod ynddo amlder o ryw beth, bod yn llawn o ryw beth.*

Præſcientia, æ, *Rhagddeall, rhagwybodaeth.*

Præſcio, īre, *Rhagwybod, gwybod o'r blaen.*

Præſcita,orum, *Arŵyddion ac argoelion o bethau a ddêl.*

Præſcius,a,um : *A fo yn rhagwybod, a wypo bethau ym mlaenllaw.*

Præſcribo,pſi,ĕre: *Rhagyſgrifennu, yſgrifennu yn gyntaf. Pennodi, cyfnodi, dogni, appwyntio, dangos pa fodd a pha beth a wneir, rhagrybuddio, addyſgu.*

Præſcriptio,ōnis, *Rhagyſgrifen, terfyniad, rheol, cyfraith, deddf, ordinháad, dull. Llyſiant, lledrith, ffûg. Hirfeddiant.*

Præſcriptum,i, *Gorchymmyn, dull terfynedig, ordinháad, goſod, hên feddiant.*

Præsĕco,cŭi,āre: *Rhagdorri, rhagladd, torri ymaith, torri yn ddrylliau.*

Præſegmen,ĭnis, *Blaendorriad, a dorrer ymaith o achos ei fod dros hen digon, yſgarthion, cinynion, cneiſion.*

Præſens,tis, *Preſennol, cyndrychiol, cynnyrchol, cyngbyrchol, a fo yngwydd, a fo ger bron.*

Præſentāneus, & Præſentarius, a,um: *Preſennol, parod, pryſur, nerthol, a fo yngŵydd.*

Præſentia,æ, *Preſennoldeb, cynnyrcholdeb*

Præſentio,ſi,īre, & Præſentiſco, ĕre : *Rhagſynied, rhagwybod, rhagddeall, rhagarogli.*

Præſento,āre, *Cyndrychioli, gwrthddrychio, cyffelybu, parottoi, darparu.*

Præſēpe, *Preſeb, côr ychen, defeidty.*

Præsĕpĕlio,īre, *Rhagcladdu, claddu o'r blaen.*

Præſēpes,is, *Rhaſtal, rheſel, cafn ebran. Putteindy.*

Præſepio, īui, īre : *Rhagcau, cau 'n y blaen, amgau, cau yngbylch.*

Præſēpium,ii. Idem quod Præſēpes.

Præſĕro,ſeui,ĕre : *Rhaghau, hau cyn yr amſer.*

Præſertim, *Yn enwedig, yn bennaf, yn bendifaddeu.*

Præſeruātio, ōnis, *Ceidwadaeth, achubiaeth, diffyniad.*

Præſeruio, ire, *Gwaſanaethu vn, cymmorth vn.*

Præſeruo, āre, *Rhagcadw, cadw yn ddilwgr, achub, amddiffyn, diogelu, noddi.*

Præſes, ĭdis, *Rhaglaw, rhaglywiawdr, pengwladwr dan frenhin, penllywydd, penſwyddog. Noddwr. cynnorthwywr, llywodraethwr.*

Præsĭdeo, ſēdi, ēre : *Bod mewn mwy o gymmeriad neu awdurdod, bod yn rhaglaw, bod mewn ſwydd. Noddi a chynnorthwyo, amddiffyn, golygu ar beth.*

Præſĭdĕratio, ōnis, *Tymmeſtl a dihinedd a ddêl yn gynnar iawn.*

Presĭdĕro, āre, *Dechreu yn dymmeſtl ac yn ddihinedd.*

Præsĭdiārius, ii, *Yr hwn a ordeiniwyd i gynnorthwyo arall, cynnorthwywr, amddiffynnwr.*

Præsĭdiarius,a,um : Præſidiarii milites, *Lluyddwyr a fo mewn caſtell er mwyn amddiffyn gwlâd.*

Præsĭdium, ii, *Amddiffynfa, milwyr a roer tan flaenor i gadw caſtell er amddiffyn gwlâd. Porth, cymmorth, cynnhorthwy, gwerſyll.*

Præſignifico, āre, *Rhagarwyddoccáu, arwyddogcau ym mlaenllaw.*

Præſignis, e, *Tra-ardderchog, hynottach nag eraill, ardderchoccach nag eraill, rhagorol.*

Præſigno, āre, *Rhagnodi, arŵyddo o'r blaen, ſelio o flaen.*

Præſilio, ŭi, īre : *Rhagneidio, neidio o flaen arall, neidio yn gyntaf.*

Præſiſto, ĕre, *Sefyll o flaen, goſod ger bron.*

Præſpargo,ſi,ĕre : *Gwaſgaru neu dannu o flaen arall neu yn gynt nag arall, neu ger bron arall.*

Præſpicio,ſpexi,ĕre : *Gweled o flaen arall, canfod yn gyntaf.*

Præſtābĭlis,e, *Godidog, ardderchog, rhagorol, gwell : yr hyn a aller ei gwplau a'i ddwyn i ben.*

Præſtans,tis, *A fo yn rhagori ac yn blaenori, rhagorach, gwell ; galluog, bonheddig, hynod, parchedig, anrhydeddus.*

Præſtantia, æ, *Gwiwdeb, godidowgrwydd, ardderchowgrwydd, rhagoriaeth,*

iaeth, gwiwgamp, rhagorgamp, bonedd, rhinwedd.

Præſtat, bat, *Gwell yw, y mae 'n rhagorach.*

Præſtatio, ōnis, *Cwblhâad, cyflawnad, dibenniad, gorphenniad, darpar, darmerth, tâl pwyth o'r hyn ſy ddlyedus arno ei wneuthur.*

Præſtēga, æ, *Rhagto, lle diddos o flaen tŷ lle byddei ddynion yn rhodio ac yn chwedleua.*

Præſter. vid. Preſter.

Præſterno, ſtrāui, ĕre: *Gwaſgaru ger bron, tanu ger bron, gwaſarnu o flaen. Darparu, parottoi.*

Præſtes, ĭtis, *Y pennaf.* Idem quod Antiſtes.

Præſtigiæ, ārum, *Pethau a ymddangoſant yn amgen nag ydynt. Hûd, hudoliaeth, hûd a lledrith, lledrith, hocedion, munudiau yſtrywgar lladradaidd, celfyddyd hudoliaeth, ſomiant.*

Præſtigiātor, ōris, *Hudol, gŵr lledrithiog, twyllwr, ſommwr, a fwrio hûd.*

Præſtigiōſus, a, um: *Lledrithiog, hudolawl.*

Præſtino, are, *Prynu, attal peth a bryner.*

Præſtituo, ĕre, *Rhagordeinio, rhagofod.*

Præſtò, *Yn barawd, ger llaw, ger bron, yngwydd, preſennol, cynnyrchol.* Præſto eſſe, *Bod yn breſennol, bod yn borth.*

Præſto, ĭti, āre: *Gwneuthur, cyflowni, cwblhau, rhoi, rhoddi, dodi, goſod ger bron, ymddangos, cymmeryd arno dros arall, arddelwi, digolledu, diwygio. Bod yn well, ragori, blaenori, bod yn odidowgach.* Incolŭmem præſtāre, *Adferu yn iach ddianaf.* Euentum præſtare, *Cymmeryd arno ddigolledu, atteb ar ddigolledu.*

Præſtōlor, āris, *Aros, cyfaros, diſgwyl, ymaros.*

Præſtringo, xi, ĕre: *Rhwymo yn dynn, blaen-glymmu, yſgafn gyffwrdd â pheth.* Præ tringĕre oculos, *Tywyllu a duo a chaddugo a chymmylu 'r golwg, bwrw niwl dros lygaid, bwrw hûd dros lygaid.*

Præſtrŭo, ĕre, *Rhagadeiladu, gwneuthur y ffordd i beth, rhaglwybro, cau i fynu.*

Præſūdo, āre, *Rhagchwyſu, rhaglafurio.*

Præſul, ŭlis, *Blaenor, hwn a lammai o flaen yr offeiriaid a elwir* Salii Sacerdōtes, *Prelad.*

Præſulātus, us, ŭi: *Preladiaeth, teilyngdod prelad.*

Præſulſus, a, um: *Hallt iawn, wedi ei halltu o'r blaen.*

Præſulto, āre, *Rhagneitio, llemmain o'r blaen, blaenio 'r dawns.*

Præſultor, ōris, *Blaenor y dawns, blaenor y llamhidyddion.*

Præſum, eſſe, *Bod o flaen arall, rhagori ar arall, bod yn well nag arall, blaenori ar eraill, bod yn flaenor, rheoli, llywodraethu.*

Præſūmo, pſi, ĕre, *Cymmeryd yn gyntaf, cymmeryd o'r blaen, rhagflaenu. Bwrw amcan a dyfaluym mlaen llaw, rhagfeddylied. Rhyfygu.*

Præſumptio, ōnis, & Præſumptum, i: *Rhagdderbyniad, rhagcymeriad. Achub gwrthddadl ein gwrthwynebwr. Cymyrredd, rhyfyg, gorhydri.*

Præſuo, ĕre, *Rhagwnio, gwnio yn gyntaf.*

Præſurgo, rexi, ĕre: *Cyfodi o'r blaen, cyfodi yn gyntaf.*

Prætĕgo, xi, ĕre: *Cuddio yn gyntaf, gorthoi yn y blaen, blaen-guddio.*

Prætendo, ĕre, *Goſod am beth cyn ei ddyfod, tanu neu ledu llenn neu 'r cyffelyb beth, dywedyd troſto ei hun, dwyn neu arwain o'r blaen. Cymmeryd arno, gwneuthur lliw o beth, lledrithio, ymddieithro, cau ynghylch peth.*

Prætĕner, a, um: *Trathyner, trameddal, traſſaeth.*

Prætentātus, us, ŭi: *Rhagbrawf, prawf o'r blaen.*

Prætento, āre, *Rhagbrofi, ymbalfalu o'r blaen.*

Prætenuis, e, *Trathenau, tra-ciddil, main iawn, main iawn.*

Prætĕpeo, ĕre, *Bod yn hoywdwym, bod yn glaiar.*

Præter, *Oddieithr, eithr, onid, heb, heb law*

Præterăgo, egi, ĕre: *Gyrru heibio, gyrru y tu hwnt.*

Præterbĭto, āre, *Myned heibio.*

Præterdūco, duxi, ĕre: *Rhagdywys, arwain allan, dwyn o'r neilldu.*

Præterea, *Yn mhellach, heb law hyn, am benn hyn.*

Prætĕreo, īre, *Myned heibio, myned trofodd, myned y tu hwnt, gadael heibio, eſgeuluſo.*

Prætereĕquito, āre, *Marchogaeth heibio.*

Præterfluo, ĕre, *Rhedeg heibio fel dwr, lliſeirio heibio, myned heibio, llithro heibio, eſgeuluſo.*

Prætergeo, ſi, ĕre: *Sychu yn eſmwyth, eſmwyth gyffwrdd.*

Prætergredior, ĕris, *Myned heibio, myned y tu hwnt.*

Præterlābor, ĕris, *Rhedeg heibio, llithro heibio, mudo heb law, ymlithro heb law.*

Prætermeo, āre, *Myned heibio, cerdded heibio.*

Prætermiſſio, ōnis, *Gadawiad heibio, gollyngiad heibio.*

Prætermitto, ſi, ĕre: *Gadael heibio, gadael allan, myned tros.*

Præternāuigo, āre, *Hwylio heibio, morio heibio, llon rwyfo y tu hwnt.*

Prætĕro, triui, ĕre: *Rhagdreulio, treulio yn y blaen, treulio fal y gwna pethau wrth ymruglo a'i gilydd.*

Præterpropter, *Am achos arall.*

Præterquam, *Heb law, oddieithr, yn amgenach, onid.*

Præterrādo, ſi, ĕre: *Craſu ar y ffordd, rhaſglio ar hyd y ffordd.*

Præteruĕho, xi, ĕre: *Dwyn trwodd, cywain drwodd, llamdwyo tu hwnt, troſglwy ddo, dwyn heibio.*

Præteruerto, ĕre, *Rhagflaenu, rhoi 'r naill beth o flaen y llall.*

Præteruŏlo, āre, *Hedeg heibio, hedeg droſodd, myned trwodd neu droſodd ar frŷs, mudo ymaith ar gais.*

Prætexo, ŭi, ĕre: *Cuddio 'r ymylau a'r godreon, ymylu, goſod ymyl, gwneithur neu ordeinio yn gyntaf. Lledrithio, eſguſo, cymmeryd arno, gwneuthur lliw ac eſgus o beth.*

Prætexta, æ, Subaudĭtā toga: *Gwiſg laes a ymylid â ſidan porffor, a wiſgai blant gwŷr dyledog hyd oni baent ſaith oed. Brenhinwiſg brenin rhufain a'i phenſwyddogion. Dilledyn a wiſgai gapteniaid yn eu gorfoledd. Priodol wiſg ſeneddwyr Rhufain. Yſgin.*

Prætextati, & Prætextatæ: *Meibion a merched gwŷr dyledogion a wiſgai 'r* Prætexta.

Prætextum, i, & Prætextus, us, ŭi: *Rhith, lledrith, lliw, cyfrith, eſgus.*

Prætĭmeo, ĕre, *Ofni yn fawr, arſu ydo yn ddirfawr.*

Prætĭmeſco, ĕre, *Dechreu ofni yn fawr.*

Prætingo, xi, ĕre: *Lliwo yn gyntaf, trochi yn gyntaf.*

Prætondeo, ĕre, *Cneifio o'r blaen, rhagwelleifio.*

Prætor, ōris, *Swyddog gynt a lywodraethai yr llu, Penbrawdwr, prifynad, rhaglaw, Maer.*

Prætorium, ii, *Tŷ'r* Prætor, *llŷs y* Prætor, *dadleudy.*

Prætrĕpidans, tis, & Prætrĕpĭdus, a, um: *Mewn ofn mawr, dychrynedig iawn.*

Prætrunco, āre, *Rhagdrychu, blaendrychu, torri ymaith, cwttogi, byrhau.*

Prætŭmeo, ĕre, & Prætumeſco, ĕre: *Dechreu chwyddo yn fawr.*

Prætŭmĭdus, a, um: *Trachwyddedig, a chwydd mawr ynddo, chwyddedig iawn.*

Prætura, æ, *Swydd y* Prætor.

Præualentia, æ, *Rhagoriaeth, godidowgrwydd.*

Præuăleo, ĕre, & Præuăleſco, ĕre: *Tycio, ffynnu, bod yn well nag arall, talu mwy nag arall, rhagori ar, bod yn odidowgach, bod o allu a chadernid mawr.*

Præualidus, a, um: *Trachryf, trachadarn, trapbybyr, cadarngryf, tramawr.*

Præuărĭcor, āris, *Gwneuthur lliw o beth, ac er hynny myned yn y gwrthwyneb, trawſddadleu, bredychu hawl a chwyn*

a chwyn un i'w wrthwynebwr, gŵyro oddiar y gwir, cyfeiliorni oddiar y ffordd, gadael heb ddywedyd y peth rheitia ei ddywedyd.

Præucho, ĕre, Dwyn yn gyntaf, arwain o'r blaen.

Præuēlo, āre, Rhagcuddio, cuddio ym mlaen.

Prævello, vulsi, ĕre: Tynnu ym mlaen.

Prævēlox, ōcis, Tra buan, buan iawn.

Prævĕnio, īre, Dyfod o'r blaen, rhagflaenu, blaenori.

Præuerbia, dicunt Grammatici Præpositiones.

Præuerto, ĕre, Myned o'r blaen, cael y blaen, ynnill y blaen, gadael ar redeg, gwneuthur peth o flaen arall, rhagflaenu, prisio mwy ar un, rhoi o'r blaen, bod yn ddyfalach yn y naill beth nâ'r llall, gwneuthur yn gyntaf yr hyn a ddylid ei wneuthur wedi, attal, lluddias, rhwystro, llestair.

Præuĕto, āre, Rhagwarafun, rhagwahardd, gwarafun yn gyntaf.

Præuĭdeo, ēre, Rhagweled, rhagcanfod, gweled o'r blaen, canfod o'r blaen.

Præuincio, īre, Rhwymo o'r blaen.

Præuĭtio, āre, Llygru o'r blaen, llygru yn gyntaf.

Præuius, a, um: Yr hwn sy'n blaenori, yr hwn a êl o'r blaen, yr hwn a gyfarwyddo'r ffordd.

Præumbro, āre, Rhagwasgodi, rhagdywyllu, tywyllu neu wasgodi yn y blaen neu yn gyntaf.

Præuŏlo, āre, Hedeg o'r blaen, hedeg yn gyntaf.

Præūro, ussi, ĕre: Llosgi yn gyntaf, llosgi llawer, briglosgi.

Pragma, ătis, Gwaith, gweithred, gorchwyl.

Prandeo, sus sum, ēre: Ciniawa.

Prandicŭlum, i, Ciniaw bychan, byrrginiaw.

Prandiŏlum, i, Cinio bychan, adwledd.

Prandium, ii, Ciniaw.

Pransīto, āre, Mynych giniewa.

Prasĭnus, a, um: Gwyrddlas fel cennin.

Prasium, ii, Herba.

Prasocurĭdes, Mân bryfed gwyrddion a fwytty ddail cennin.

Prātŭlum, i, Dim. à Prātum.

Prātum, i, Gweirglodd.

Prāuĭtas, ātis, Gŵyredd, trawsŵyredd, drygioni, direidi, coegni, afrywiowgrwydd.

Prāvus, a, um: Gŵyr, dirieid, drwg, drygionus, coeg, ystyfnig, gwrthnysig, afrywiog.

Prĕcario, Aduerb. wrth ddymuned, ar ddeisyf, drwy ymbil ac ymynhêdd, drŵy gennad ac ewyllys da un arall.

Prĕcārius, a, um: A gaed drwy ddymuned a gweddi a thrwy daerni ac ymynhêdd, a fwynhaer tra fo cennad gan ei berchennog.

Prĕcatio, ōnis, Erfyn, deisyf, dymuniad, gweddi, ymbil.

Prĕcātor, ōris, Deisyfwr, dymunwr, ymbiliwr, erfyniwr, cyfryngwr, lladmer, dadleuwr.

Prĕcis, i, em, e, carens Nom. Arch, dymuniad, gweddi, eiriol, ymbil, erfyn, deisyf.

Prĕcius, a, um: Addfed cyn amser, annhymmhoraidd.

Prĕcor, āris, Gweddío, ymynhêdd, dymuno, erfyn, attolygu, deisyfu.

Prehendo, vel Prendo, ĕre: Cymmeryd, cymmeryd gafael, gafaelu, hercyd, cyrhaeddyd.

Prehenso & Prenso, āre: Mynych gymmeryd gafael, erlyn ar un, annog.

Prelum, i, Gwrŷf, gwasgbren, gwinwrŷf.

Prĕmo, pressi, ĕre: Gwasgu, pwyso i lawr, sathru i lawr, sengi, mathru. Gofidio, briwo. Bod yn daer ar un, pwyso ar, dirio, cadw i lawr, cyfyngu ar, gwthio i lawr, gwneuthur yn wasarn, treisio neu ddwyn morwyndod.

Prendo, Vide Prehendo.

Presbyter, ĕri, Henwr, henuriad, henydd, henasgwr. Offeiriad.

Pressè, Yn gryno, yn dalfyrr, heb ddim gormodd, ar ychydig eiriau.

Presso, āre, Gwasgu yn dynn &c. Freq. à Premo.

Pressūra, æ, Gwâsg, ymwasg, ymsang, sang.

Pressus, us, ŭi: Ymswrn, ymwth, ymwasg, ymsang, gwasgiad.

Prester, ĕris, Y prŷf gwenwynig Dipsas. Tymmestl, poethwynt, trowynt, corrwynt.

Prĕtiōsus, a, um: Gwerthfawr, uchelbris, drûd, prid, mawrwerthiog, cu, anwyl, hôff, costus, rhagorol.

Pretium, ii, Gwerth, pris, llog, cyflog, pwyth, pris a bri ar beth, tâl pwyth, gwobr, gobrwy.

Prīdem, Yn ddiweddar, yn hwyr o amser, erys talm.

Prīdie. Y diwrnod o'r blaen.

Prīmævus, a, um: Yr hynaf.

Primanus, i, Y rhaglaw a osodai gyflog i'r lleng gyntaf, milwr o'r lleng flaen.

Prīmārius, a, um: Cyntaf, pennaf, prif, cyssefin, ardderchog, godigog, arbennig, rhagorol. Vir primarius, Pendefig.

Primæ, ārum, Y glôd fwyaf, y gamp a'r glôd. Primas tenēre, Mynd a'r bêl, dwyn y glôch.

Primas, ātis, Unben, pennadur, pennaeth, pendefig.

Prīmātus, us, ŭi: Pendefigaeth, pennaduriaeth, unbennaeth, uchafiaeth.

Prīmētium, ii, Aberth o dywys yr ŷd cyntaf a gynnullid.

Prīmicērius, Y pennaf ym mhob swydd.

Prīmigĕnia, æ, Cyntafanedigaeth, genedigaethfraint, braint y mâb hynaf yn ei dref tád.

Primigĕnius, a, um: Cynenid, cynhwynol, a ddêl o'i naturiaeth ei hun heb gael ei ddechreuad o un arall, cyntaf, dechreuol.

Prīmĭpara, æ, Hon a esgorodd ar ei hetifedd cyntaf, gwraig gynesgor.

Primipīlus, i, Blaenor y fyddin flaenaf, yr hwn a ymladdo yn nessa' at y lluman.

Primiter. vid. Primitùs.

Primĭtiæ, ārum, Blaenffrwyth y flwyddyn, cynffrwyth y flwyddyn, cynnwyn, blaengnwd.

Prīmitius, a, um: Y blaenaf, y cyntaf, y pennaf, prif, cyssefin, cyssefinol.

Prīmitīvus, a, um: Y cyntaf, y cyssefin, y blaenaf.

Prīmitùs, Yn y blaen, o'r blaen, yn gyntaf.

Primò. vid. Primùm.

Primŏdum, Yn y cyntaf, o'r pen cyntaf.

Primŏgĕnitus, a, um: Cynenid, cyntafanedig, yr hwn nis ganwyd yr un o'i flaen.

Primordium, ii, Y dechreuad cyntaf, cychwynfa.

Prīmōres, um, Gwyrda dyledawg, blaeniaid, blaenoriaid, pennaethiaid, penrheithi, pendefigion.

Primŭlùm, Yn gyntaf, yn ddiattreg.

Primŭlus, a, um: A fo yn y cyntaf, a fo yn y dechreu.

Primùm, & Primò, Yn gyntaf, yn gyntaf oll, yn gyntaf dim, ar y cyntaf, yn y dechreu. Vt primùm, yn gyttrym, er cynted.

Primus, a, um: Cyntaf, goreu, pennaf, prif, blaenaf, rhagoraf.

Princeps, ĭpis, com. gen. Tywysog, tywysoges, unben, unbennes, pendefig, pendefiges, pencun, penaig, penrhaith. Cyntaf, blaenaf, pennaf, rhagorol. ardderchog, arbennig, pennaduriaf, pencenedl.

Principalis, e, Prif, pennaf, arbennig.

Princĭpālĭtas, ātis, Pendefigaeth, tywysogaeth, pennaethiaeth, arbennigrwydd

Princĭpātus, us, ŭi: Pennaduriaeth, tywysogaeth, arglwyddiaeth, pendefigaeth, goruchafiaeth, rhagoriaeth, blaenoriaeth, rheolaeth.

Principalis, e, A berthyn i'r cyntaf, a berthyn i'r dechreu.

Princĭpiò, Yn y dechreu, o'r cyntaf, yn gyntaf oll, o flaen dim, yn y lle cyntaf.

Principium, ii, Dechreu, dechreuad, cychwyniad, cychwynfa.

Prior, us, Cynt, y cyntaf o ddau.

Priōres, um: Ein hynaif, ein hynafiad, y rhai a fu o'n blaen ni, y rhai gynt.

Priscus, a, um: Yr hyn oedd gynt, hên.

Pristinus, a, um: Hên, henaidd, yr hyn oedd er ys talm.

Pristis, is, Rhyw forbysg, rhyw fath ar long.

Prīuatè, & Priuatim, O'r neilldu, yn neillduol, yn wahanredol.

Prīuātio, ōnis, Difuddiad, difuddiant, diddymiad, dygiad ymaith, palliant.

Priuatus, a, um: Diswydd, wedi colli ei swydd, wedi ei ddifuddio, wedi dwyn oddiarno. & Priuātus, a, um: nomen, Priodol, yn eiddaw ei hun, yn perthyn i rann, parthol, neillduol, gwahanredol. Vn diswydd, vn heb swydd gantho.

Priuigna, æ, Elses, Lib. Land. llysferch, merch yn y gyfraith.

Priuignus, i, Els, Li. Land. Llysfab, mab ynghyfraith.

Priuilegiarius, a, um: Yr hwn sydd a braint iddo, breiniol, addwyn freiniol, gŵr rhŷdd.

Prīuīlēgium, ii, Neillduol ofal dros ryw vn, braint vch law eraill, rhagorfraint, vchelfraint.

Priuo, āre, Difuddio, difeddu, difeddiannu, dwyn oddiar, tynnu oddiwrth, digyfoethi, diswyddo, difreinio.

Priùs, Yn gynt, yn hytrach, o flaen.

Priusquam, Cyn nâ, cyn nag.

Privus, a, um: Priodol i vn, neillduol i vn, vnigol, a fo ar ei ben ei hun, a fo o'r neilldu.

Proh, Lleferydd vn pan ddigio.

Pro, Am, dros, yn ol, o'r blaen, yn lle, ynghyfair, o herwydd, wrth.

Proædificatum, i, Adeilad a gyrhaeddo dros derfyn tir gŵr i'r fford fawr.

Proædifico, āre, Adeiladu ym mhellach, adeiladu dros y terfyn, adeiladu ym mlaen.

Proăgōgium, ii, Putteindra, godineb, llatteiaeth.

Proămĭta, æ, Modryb chwaer taid.

Proauctor, ōris, Awdur, prifawdur, penawdur, yr awdur cyntaf.

Proăuia, æ, Hennain, gorhenfam.

Proăuītus, a, um: A berthyn i'r hynaif a'r hendeidiau.

Proăvuncŭlus, i, Ewythr frawd hennain.

Proăvus, i, Hendaid, gorhendad.

Prŏbābilis, e, Profadwy, hyhrawf, a aller ei brofi, cyffelyb, tebyg i wir, cannoladwy.

Prŏbabilitas, ātis, Cynhebygrwydd mawr ei wir, cyffelybrwydd i fod yn wir.

Probātio, ōnis, Profiad, prawf, profedigaeth.

Prŏbātus, a, um: Profadwy, profedig, a gafwyd prawf o honaw.

Prŏbĭtas, ātis, Daioni, dawn, onestrwydd, llâd, rhinwedd.

Problēma, ătis, Gofyn, ymofyn, gorchest, dadl gorchestol.

Prŏbo, āre, Profi, cymmeradwyo, bod yn gwbl fodlon i beth, rhoi prawf ar beth.

Prŏboscis, ĭdis, Duryn Elephant.

Probro, āre, Edliw, lliwied, ceryddu, sennu, gwaradwyddo, gwarthau.

Probrōsus, a, um: Llawn brynti ac anonestrwydd, gwarthus, gwaradwyddus, edliwgar, goganus, enllibus.

Probrum, i, Gweithred waradwyddus, annonestrwydd, gwarth, gwarthrudd, gwaradwydd, edliwiant, cerydd, drygfoes, anfoes, anfri.

Prŏbus, a, um: Da, downus, daionus, rhinweddawl.

Proca, æ, Elain, ewig, gafr ddanys.

Prŏcācĭtas, ātis, Gwammalrwydd, baerllugrwydd, taerni, drythyllwch.

Prŏcālo, āre, Galw ar vn atto.

Prŏcăpis, Heppil yn dyfod o'r vn penn.

Prŏcax, ācis, Ymbilgar, taer, taerddrwg, haerllug, drwgfoesol, anfoesgar, a geisio yn ddigywilydd, digywilydd.

Prŏcēdo, cessi, ĕre: Myned y tu hwnt, myned rhagddo, myned ym mlaen, myned allan, dyfod allan, deilliaw. Llwyddo, ffynnu, tyccio, cynnyddu.

Prŏcella, æ, Tymmestl, dihinedd ar fôr, garwfor, terfysg, cynnwrf.

Prŏcello, procŭli, ĕre: Taraw, dymchwelyd.

Prŏcellōsus, a, um: Tymmestlog, terfysgus.

Prŏcĕres, um: Pennaethiaid dinas, y gwyrda, y gwŷr pennaf, dyledogion, swyddwŷr. Blaenau trowstiau a gyrraedd allan o'r mûr.

Prŏcērĭtas, ātis, Hŷd, vchder.

Prŏcērus, a, um: Vchel, hir, hydwf, hirdwf.

Prŏcessio, ōnis, & Prŏcessus, us, ŭi: Mynediad rhagddo, deilliad, llwyddiant, ffynniant, tycciant, tyfiant, cynnydd.

Prŏcestrium, ii, Rhodfa i fyned o'r naill ystafell i'r llall, y lle a fo i rodio arno ar gaeran: y clawdd ynghylch y gwersyll.

Prŏchīrus, Ysgrifennydd buan.

Prŏcĭdentia, æ, Cwympad peth i lawr allan o'i le.

Prōcĭdo, ĕre, Cwympo i lawr yn swrth, syrthio yn ei amcrain.

Prōcĭduus, a, um: A gwympo i lawr, a gwympo allan o'i le.

Procieo, cīui, ĕre: Cyffroi, cynhyrfu, digio, blino, cythruddo, tarfu, terfysgu, galw ar.

Procinctus, us, ŭi: Parodrwydd llu i roi câd ac i wneuthur cyrch. Cyweirdeb a pharodrwydd i wneuthur peth.

Procingo, cinxi, ĕre: Parottoi, darparu.

Procio, īui, Torri ymmaith, seithugaw, diddymio.

Procĭto, āre, Mynych gyffroi.

Proclāmator, ōris, Cyhoeddwr, gostegwr, dodwr nawdd, rhingyll.

Proclāmo, āre, Cyhoeddi, rhoi nawdd, peri gosteg.

Proclīno, āre, Gogŵyddo ym mlaen, pwyso ym mlaen, dibynnu.

Proclīuis, e, Serfyll, ar gwympo, hygŵymp, hygŵydd, ar ei ogŵydd, hawdd ei wneuthur, a'i bwys ac a'i ogŵydd at beth.

Proclīuitas, ātis, Gogŵyddiad at beth, tueddiad at beth, serfyllder, howsder.

Proco, āre, Dymuno, erfyn, taerymbil, ymgreu, ymgrefu, nwyfus garu, gordderchu, dywedyd maswedd a mabiaith, edrych yn wammal.

Prŏcœton, ōnis, Rhagystafell, porth cyn y deler i'r ystafell.

Procomion, Cawl o haidd newydd.

Proconsul, ŭlis, Hwn a ddanfonid yn lle Consul i lywodraethu gwlâd, rhaglaw.

Proconsŭlatus, us, ŭi: Swydd y Proconsul, Rhaglawiaeth.

Procrastĭnātio, ōnis, Oediad, gohiriad, oed.

Procrastĭno, āre, Oedi, gohirio, oedi 'r amser.

Procreatio, ōnis, Cenedliad, eppiliad.

Procreo, āre, Cenedlu, hilio, eppilio.

Procresco, ĕre: Tyfu o vchder, cynnyddu.

Procŭbo, bŭi, āre: Rhagwilio, cadw gwyliadwriaeth.

Prōcūdo, di, ĕre: Curo, taro, pwyo, coethi peth i'w wneuthur yn deneuach. Dychymmygu, bathu.

Procul, Pell, ym mhell, o bell, o hirbell.

Proculdubiò, Yn ddiammau, yn ddihetrus, yn ddilys, yn ddiogel.

Prōculco, āre, Sathru dan draed, mathru, mysseing.

Proculio, īre, & Proculino, āre: Ystyn, addaw.

Proculus, i, Hwn a aner pan fo ei dâd ymmhell o'i wlâd neu wedi heneiddio.

Procumbo, cŭbŭi, ĕre: Gorwedd ar lawr, gorwedd yn ei hŷd gŷd, amcreinio, cyfyngu ynghŷd, dibynnu, gogŵyddo tu a'r llawr, cŵympo yn ei amcrain.

Procuratio, ōnis, Gwneuthuriad a phariad peth, swydd neu ofal wrth wneuthur peth.

Procurator, ōris, Parwr, dirprwywr, annogwr, vn a fwrio olwg ar orchwylion rhai eraill. Procurātor causarum, dadleuwr, gŵr o gyfraith tros vn.

Prōcūro, āre, Gwneuthur, peri, golygu gorchwylion vn arall.

Prōcurro, ĕre, Rhedeg allan, rhedeg rhagddo, rhedeg tu hwnt.

Procursatio, ōnis, *Rhediad allan i ryfela.*

Prŏcursātōres, *Y blaeniaid yn y rhyfel.*

Procurso, āre, *Mynych redeg allan i ymladd, cyrchu yn fynych ar y gelyn.*

Procursus, us, ŭi: *Blaen-gyrch milwyr ar y gelynion, ymgattewrach â gelynion.*

Prŏcurvus, a, um: *Gŵyrgam iawn, blaengam, crwm ym mlaen.*

Prŏcus, i, *Cariad merch, gŵr yn caru merch i'w phriodi, gordderchwr.*

Procyon, *Seren y ci.*

Prodeambulo, āre, *Rhodio allan, rhagorymddaith.*

Prodeo, īre, *Myned allan.*

Prōdīco, dixi, ĕre: *Dywedyd mwy, baldordd, rhuo dywedyd.*

Prodictator, ōris, *Un a fo* Dictator *yn lle arall.*

Prodigentia, æ, *Byrllawiog haelioni, afradlonrwydd, difrawd ar dda, anghynnildeb.*

Prōdĭgialis, e, *A baro arŵyddion rhyfeddol, aruthrol.*

Prodigiator, ōris, *A ddarogano wrth arŵyddion rhyfeddol.*

Prodigiōsus, a, um: *A ro arŵyddion rhyfeddol, aruthrol, a arddangoso petbau rhyfeddol, anghenfilaidd, annaturiol.*

Prodĭgĭtas, ātis, *Oferdraul, anllywodraeth, afradlonrwydd, difrawd, trawttres, ffolhaelder, rhyhaeledd, rhydraul, baelioni byrllawiog.*

Prodigium, ii, *Peth anfynych ei weled ac a arŵyddoccáa ryw beth mawr i ddyfod, aruthredd, peth aruthrol rhyfeddol.*

Prodĭgo, ēgi, ĕre: *Trathreulio, camdreulio, rhydreulio, oferdreulio, difrodi, afradloni, wttresa, tra-wttres a gloddest. Gyrru allan, gyrru ym mhell.*

Prodigus, a, um: *Rhyhael, rhyged, hael byrllawiog, rhydraul, anwellyniog, haelffol, afradlon, difrodus; Helaethlawn, digonol. Treulfawr, trachostus.*

Prodimentum, i, & Prodĭtio, ōnis, *Brâd, bredych, bradwriaeth. Cybuddiad, datguddiad.*

Proditorius, a, um: *Bradog, bredychus, bradus, bradŵraidd.*

Prōdo, dĭdi, ĕre: *Bwrw ym mhell ymmaith, dangos, cybuddo, datguddio, datgan. Bredychu, gwneuthur brâd, twyllo, ymwrthod ag un yn ei raid; Rhoi 'r maes i fynu. Oedi, gobirio, hiroedi. Peri cael seithug. Enwi, rhoi mewn ysgrifen.*

Prodrŏmus, i, *Rhagredwr a fynega ddyfodiad un, parottowr ffordd, rhagflaenwr, blaenrhed.*

Prōdūco, xi, ĕre: *Hwyhau, gobirio, gyrru o hŷd, ystyn allan, tynnu ym mlaen, dwyn allan. Llegi allan. Gosod allan.*

Productè, *O hyd, ar hyd, ar ystyn.*

Productĭlis, e, *A ystynnwyd wrth ei guro, estynnedig.*

Productio, ōnis, *Hwyháad, gohir, hiroediad, oed, ystyniad o hŷd.*

Prŏfanatio, ōnis, *Halogiad, anghyssegriad, ansancteiddiad.*

Prŏfāno, āre, *Halogi, digyssegru, anfendigo.*

Prŏfanus, a, um: *Halog, wedi ei ddigyssegru, llygol, annysgedig, llŷg. Annuwiol, heb ei fendigo, heb ei gyssegru, anghyssygredig.*

Prŏfāris, e, *Darogan, rhagddywedyd, datgan.*

Prŏfātum, i, *Prifreswm, rheol ddiwrtheb, rheswm diddadl.*

Profatus, us, ŭi: *Adroddiad, ymadroddiad, traethiad, dywediad. Darogan, prophwydoliaeth.*

Profectio, ōnis, *Cychwyniad i daith, ymadawiad, taith, hynt.*

Profectò, *Yn wir ddiau, ië, ie yn wir, yn ddiammau, yn wir ddigelwydd.*

Profectus, us, ŭi: *Y bûdd â'r llês a gaffo un oddiwrth beth, cynnydd, cynnyrch, cnŵd.*

Prōfĕro, tŭli, ferre: *Dwyn allan, dangos allan, tynnu allan. Adrodd, datgan, dywedyd allan. Arwain allan, cywain allan, dywedyd drosto ei hun. Oedi, gohirio. Tynnu o hŷd, helaethu, ehengu. Bwrw yn erbyn un, rhoi yn erbyn un.*

Professio, ōnis, *Proffess, cyhoedd gyfaddefiad.*

Profestus, a, um. Vt profestus dies, *Dŷdd gwaith, dŷdd ni bo gŵyl.*

Prōfĭcio, fēci, ĕre: *Buddio, llesu, llessáu, tyccio, prifio, ffrwytho, ffynnu, gwneuthur llês. Cynnyddu, cynnyrchu, tyfu, myned rhagddo.*

Proficiscor, ĕris, *Dyfod oddiwrth, myned oddiwrth, ymadaw, ymdeith, cychwyn, dygychwyn, teithio, deilliaw.*

Profindo, fĭdi, ĕre: *Hollti, ysgyrioni.*

Profiteor, ēris, *Addaw ar gyhoedd, adrodd yn hŷ ddiarswyd, addef, cyfaddef yn hyderus ac o wirfodd. Cyfaddef yr hawl a thalu 'r ddylêd. Cymmeryd arno. Datguddio neu gyfaddef peth. Darllain peth ar gyhoedd, cyfaddef ger bron swyddog.*

Proflatus, us, ŭi: *Chwythiad, awel, pwffiad.*

Proflīgātor, ōris, *Oferddyn a ddifrodo ac a afradlono gwbl ac a feddo, difrodwr, difawr, gwastraffwr, dŷn afradlon, hael byrllawiog.*

Proflīgo, āre: *Dymchwelyd, gyrru ar ffo, difwyno, distrywio, tarfu, ymlid ymmaith, dibennu, gorphen, goresgyn.*

Profligo, ĕre, *Ymryson, amrafaelio yn fawr.*

Proflo, āre, *Chwythu, chwythu i lawr, chwythu ymaith, pwffio allan.*

Profluens, tis, *Afon, ffrŵd, dwr rhedegog, gofer.*

Profluenter, *Yn helaeth, yn llifeiriant, yn ddiamdlawd, yn ddigonol, yn llif gwŷllt.*

Profluentia, æ, *Digonoldeb, helaethrwydd, andler, diwallrwydd, llifeiriant.*

Profluo, ĕre, *Rhedeg i lawr, llifeirio i lawr, rhedeg allan, llifo allan, llifeirio o bell, pistyllio allan, ffreuo, hifflaid, diferu, goferu.*

Profluuium, ii, *Darymred, diferlif, llifeiriant, ffrydiad, pistylliad, rhediad allan.*

Profluus, a, um: *A fo yn ffrydio ac yn llifeirio yn wastadol, diferol, llifeiriol.*

Profŏre. Infinit. à Prosum.

Profŭgio, ĕre, *Ffo ym mhell, ffo ar ffrŵst, diangc.*

Profugium, ii, *Lle i ffo iddo, cyrchfa ddiogel, diogelfa, noddfa, lle i ffo am nawdd ac amddiffyn.*

Prōfŭgus, a, um: *A ffo o'i wlâd, a ddeoler o'i wlad, ffoadur, crwydrad, gwibiad, un ar ffo, un a ddiangodd.*

Profundĭtas, ātis, *Dwfn, dyfnder.*

Profundo, fūdi, ĕre: *Dyfwrw, dywallaw, tywallt allan yn helaeth, trathreulio, gwastraffu, afradloni, difrodi, oferdreulio, bod yn rhyhael.*

Prŏfundum, i, *Morgerwyn, dwfn, gorddwfn, dyfnder, anoddyn, annwfn, y dyfnfor, y môr, eigion y môr.*

Prŏfundus, a, um: *Dwfn, uchel, anoddyn, mawr ei lonaid.*

Prōfūsio, ōnis, *Tywalltiad, difrod, rhydraul, afrad, afradlonrwydd, gwastraff, oferdraul, afrad afraid. Afrad ac afraid nawdd Duw rhagddo.* Pro.

Prōfūsus, a, um: *A fo yn llifeirio, a fo yn ymdywallt yn helaeth, helaethlawn, trahael, rhyhael, afradlon, treulfawr. Hael byrllawiog, dirfawr, gormodd, anghymmhedrol.*

Progemmo, āre, *Blaguro, tarddu allan, blaendarddu.*

Progĕner, i, *Gŵr priod fy wyth, gŵr fy ŵyr i, tad gŵr fy merch i.*

Prōgĕnĕratio, ōnis, *Cenedliad, eppiliad.*

Prōgĕnĕro, āre, *Cenedlu, eppilio, hilio, ynnill eppiledd, esgor, cael etifedd.*

Prōgĕnies, ei, *Hil, hiliogaeth, heppil, heppiledd, silldydd, esilldydd.*

Prōgĕnĭtor, ōris, *Hynaf, hwn a'n cenedlodd ni, taid, hendad.*

Progermino, āre, *Blaguro, tarddu allan, blaendarddu yn helaeth.*

Prōgĕro, gessi, ĕre: *Taflu allan, bwrw allan, cywain allan o bell.*

Progigno, gĕnŭi, ĕre: *Ynnill etifedd, esgor*

esgor ar etifedd, cenedlu, eppilio, dwyn eppil, dwyn cnwd.
Progloſſis, īdis, Blaen y tafod.
Prognatus, a, um, Wedi ei eni o ryw vn, a hanffo o ryw gŷff cenedl, a ddêl o ryw lin âch.
Prognoſtes, æ, Rhagwybedydd, darogan-wr, vn a wypo beth cyn y del.
Prognoſticon, i, & Prognoſtica, ōrum, Rhagwybod, argoel peth i ddyfod.
Progrĕdior, ĕris, Myned allan, myned rhagddo, myned ym mlaen.
Progreſſio, ōnis, Mynediad ym mlaen, cychwyniad, cynnydd, cynnyrch, tycciant.
Progreſſus, us, ŭi. Idem.
Prŏgymnaſma, ătis, Prawf, ymarfer.
Proh, Oh, ôch.
Prohæres, ēdis, Hwn a ddêl yn lle 'r etifedd.
Prohedri, Swyddwyr a gai eiſtedd o flaen pawb.
Prohĭbeo, ēre, Gwarafun, gwahardd, attal, rhagod, lluddias, rhwyſtro, lleſtair.
Prohĭbĭtorius, a, um: Gwarafunol, a waharddo.
Proiecta, ōrum, Bargodau tai a fo yn dyfod allan ym mhellach nâ 'r adail.
Proiectitius, a, um: A fwriwyd allan ac a fagwyd gan ddieithrddyn, peth a dafler ymaith megis peth dibris.
Proiecto, āre, Mynych fwrw allan.
Proiectūra, æ, Yſgwyddiad colofnau mewn adail, goryſgwydd, corbel, dyfraſtyllen, aſtyllen wynt.
Proiectus, us, ŭi: Tafliad allan, goryſgwydd mewn adail.
Projicio, iēci, ĕre: Taflu allan, bwrw allan, goſod allan, taflu ymaith, bwrw ymaith, iſgilio, bwrw heibio, yſtyn allan o hŷd.
Proin, O herwydd hynny.
Proinde, Am hynny, o herwydd pa ham.
Prŏlābor, ĕris, Llithro allan, cwympo allan, llithro i lawr, cwympo i lawr, treiglo i lawr, cyfeiliorni, gwneuthur ar fai, llithro ym mlaen, myned rhagddo.
Prolapſio, ōnis, Llithrad, tramgŵydd, cwymp hyd lawr.
Prŏlatio, ōnis, Adroddiad, dywediad, dangoſiad allan, dygiad allan. Oediad, gohiriad.
Prolāto, āre, Lledu, helaethu, ehengu, rhŷthu. Oedi, gohirio.
Prŏlecto, āre, Annog a denu drwy dêg, llithio, hudo, ſiommi.
Prŏlepſis, is, Dull ymadrodd a elwir Rhagdderbyniad, rhagcymmeriad.
Prŏles, is, Etifedd o gorph vn, hil, heppil, hiliogaeth, ſilldydd, eſilldydd, plentyn.
Prŏletaneus, & Prŏletarius, a, um: A fo o gyſtwr tlawd goriſel, a fo a gweilid o blant iddo ac ychydig i'w cadw.

Prŏlibo, āre, Rhagarchwaethu, aberthu o'r blaen.
Prŏlĭcio, lexi, ĕre: Dwyn, denu, llithio, hudo drwy dêg.
Prŏlixĭtas, ātis, Hŷd, meithder, haelder, haelioni.
Prolixus, a, um: Hir, hirfaith, ehelaeth, hael, haelionus, daionus.
Prŏlŏgium, ii, Cychwyniad ymadrodd, rhagymadrodd.
Prŏlŏgus, i, Rhagymadrodd, prylog, pròl.
Prŏlongo, āre, Hwyhau, gohirio, oedi.
Proloquium, ii, Ymadrodd perffeithgwbl, cychwynfa ymadrodd, prifddadl, rheſwm diddadl.
Prŏlŏquor, ĕris, Llefaru o hŷd, adrodd hirchwedl, gwneuthur hirſon, dywedyd allan, dywedyd ei feddwl, rhagddywedyd, rhagymadrodd.
Prolŭbium, ii, Dyfyrrwch, digrifwch, dymuned, eidduned.
Prolūdium, ii, Blaen y chwarae, profiad mewn cerdd, prawf, cychwyniad, dechreuad, rhagbrawf.
Prŏlūdo, ſi, ĕre: Profi cyn dechreu fel y gwna ymladdwyr neu gerddorion, profi a fetro 'r gwaith cyn ei gychwyn, dechreu, cychwyn, canu profiad neu oſteg o flaen y gerdd.
Prŏlugeo, xi, ēre: Hirgŵynfan, hirŵylo.
Prŏluo, ĕre, Hirolchi, llwyr olchi, trochi, diſtreulio, gwlychu, mwydo.
Prolūſio, ōnis, Prawf, profiad, y prawf a wnelo vn cyn gwaith.
Proluuies, ēi, Golchion, y budreddi a olcher ymaith oddiar beth. Dârymred, rhyddineb y boly.
Prolŭuium, ii, Helaeth goll dwr, budreddi neu domm a olcher oddiwrth beth. Rhydraul, gormodd traul.
Promatertĕra, æ, Modryb chwaer nain.
Promellēre, Rhoi cŵyn, cyffroi hawl.
Promercalia, Pethau a bryner i elwa arnynt.
Promercālis, e, Yr hyn a fo gan vn dros ben ei ddigon, i'w werthu. Hyn a werther, hyn a arwerther, y peth a fo ar werth.
Promercium, ii, Yr hyn a roer heibio i'w werthu.
Promercor, āris, Rhagbrynu, prynu ar y llaw gyntaf i'w ailgwerthu.
Promĕreo, ēre, & Promereor, ēris, Haeddu, gwneuthur cymmwynas, rhyngu bodd a haeddu diolch, gwneuthur vn yn rhwymedig iddo.
Promeritum, i, Haeddiant, haeddedigaeth, cymmwynas.
Prŏmĭco, āre, Yſtyn o hŷd, goſod o hŷd.
Promĭnens, tis, Yn ſefyll allan, yn pwyſo allan, yn ymddangos, yn pwyſo ym mlaen, yn gogŵyddo ym mlaen, yn fargod.
Prominentia, æ, Gogŵyddiad peth dros y llall, ſaethiad allan, pentj, bargod.
Prŏmĭneo, ēre, Ymddangos a ſaethu allan o flaen eraill, pŵyſo a gogŵyddo allan o flaen eraill.
Promiſcuè, Blith draphlith, blith drachymmyſg, hen drapehen, yn gymmyſg, mewn anrhefn, yn gyffredin.
Promiſcuus, a, um: A fo blith draphlith, a fo blith drachymmyſg, cymmyſgedig, cyffredin i lawer, didrefn, dirager, diwahan.
Promiſſio, ōnis, Addaw, addewid.
Promiſſum, i, Addewid, adduned.
Promiſſus, a, um: Addawedig. Hir, llaes, yn tyfu tu a'r llawr, yn tyfu yn hir.
Promitto, ſi, tĕre: Addaw, gogyfaddaw, gadael i dyfu o hŷd.
Prŏmo, pſi, ĕre: Tynnu allan o giſt neu 'r cyffelyb peth, gollwng allan o leſtr, gwallaw, dywedyd allan, dywedyd yr hyn a wypo.
Promonſtra, ōrum, Rhyfeddodau dieithrol.
Promontōrium, ii, Penrhyn, morben, pennarth, penfro, penmaen, bryn a fo yn ymyſtyn i 'r môr.
Promōtio, ōnis, Dyrchafiad, codiad, goruchafiaeth.
Promŏueo, ēre, Symmud ym mlaen, myned ym mlaen. Dyrchafu, codi i oruchafiaeth. Helaethu, yſtyn o hŷd. Oedi, gohirio.
Promptè, Yn barod, yn gyweir, yn ddioed.
Promptitūdo, ĭnis, Parodrwydd.
Prompto, āre. Frequent. à Prōmo.
Promptuārium, ii, Trull, bwytty, llogawd, yſtordy.
Promptus, a, um: Eglur, amlwg, goleu, wedi ei adrodd allan, wedi ei dynnu allan. Parawd, cywair, hawdd, hyfedr, hylaw, hyffordd, hylwybr, rhugl.
Promptus, us, ŭi: Parodrwydd, hyfedredd, rhuglder.
Promulgātio, ōnis, Cyhoeddiad, dodiad gwŷs.
Prōmulgātor, ōris, Cyhoeddwr, dodwr gwŷs, goſtegwr.
Promulgo, āre, Cyhoeddi, gyrru ar gyrn a phibau, bwrw 'r gair allan, gyrru 'r ſôn ar lled.
Prōmulſis, ĭdis, Mêdd, meddyglyn.
Prōmūrale, is, Rhagfur, gwrthfur.
Prōmus, i, Trulliad, ceidwad yſtordy.
Promuſcis, ĭdis, Duryn Elephant.
Pronecto, xŭi, ĕre: Clymmu, rhwymo 'r naill beth wrth y llall o hyd megis modrwyau cadwyn.
Pronĕpos, ōtis, Mab nai.
Proneptis, is, Merch nith.
Prōnĭtas, ātis, Gogŵyddiad, tuedd, tueddiad.
Prōnōmen, ĭnis, Rhagenw.
Pronuba, æ, Hon a ddygo 'r briodferch i dŷ 'r priodfab, hon a ddwg y ferch

ferch newydd weddog at ei gŵr, llawforwyn y briodasferch.

Pronūbo, psi, ĕre: *Gwneuthur dyweddion a phriodasau.*

Prōnunciatio, ōnis, *Adroddiad, ymadrodd, traethiad, dywediad, llafariad, parabl.* Y*madrodd pennaduraidd, rhesswm diwrtheb, prifddadl.*

Pronunciātor, ōris, *Adroddwr, ymadroddwr, parablwr, datganwr.*

Pronunciatum, i, Y*madrodd, parabl, a draether.*

Pronunciatus, us, ŭi. Vi. Pronunciatio.

Pronuncio, āre, *Parablu, llafaru, ymadrodd, traethu, datgan, mynegi yn oleu, enwi yn oleu, dywedyd yn oleu, barnu, rhoi barn, cyhoeddi, dywedyd ar osteg, dywedyd ar dafod leferydd.*

Pronūper, Y*n ddiweddar iawn, er ys talm.*

Pronūrus, us, ŭi: *Gwraig y nai.*

Pronus, a, um: *A fo â'i wyneb i wared, ar ei ogŵydd, yn pwyso i lawr, ar ei wyneb, a'i wyneb yn isaf. Parod, hawdd, esmwyth, agos, ger llaw.*

Procemior, āris, *Cychwyn araith, dechreu ymadrodd.*

Procemium, ii, *Rhagymadrodd, dechreu araith, cychwynfa traethawd.*

Prŏpāgātio, ōnis, *Gosodiad a phlanniad llawer o winwydd ieuaingc, ymdaniad, ymhelaethiad, amlháad, angwhanegiad.*

Prŏpages, *Rhestr, rhes, rhill.*

Prŏpāgo, āre, Y*sgythru gwinwydd i gael gwinwydd plann, ymledu ac ymwasgaru fel pren yn y brig, myned ar lled fel pren, peri i beth ymledu ac ymdanu ac ymwasgaru, ystyn, helaethu, angwanegu, amlhau, ymystyn, ymwasgaru.*

Propāgo, ĭnis, *Hên winwydden a ysgythrer er mwyn cael o rai newydd dyfu, cyff carennydd, paladr âch.*

Propălam, Y*n egored, yn eglur, yngŵydd pawb.*

Propălo, āre, *Cyhoeddi, datguddio.*

Propatruus, i, *Ewythr frawd taid o du tâd.*

Propătŭlus, a, um: *Lledegored, datguddiedig iawn.*

Prŏpè, Y*n agos, yn ymyl, yn ael, ger llaw, yn agos at, yn gyfagos, yn wng, eiddwng.*

Prŏpè. Aduerb. *Ger llaw, yn agos, hayachen, gan mwyaf.*

Propecto, xŭi, ĕre: *Cribo 'n union i lawr, cribo e hŷd.*

Propediem, *weithian bob dŷdd, ar fyrr, cyn penn nemawr, o fewn ychydig ddyddiau*

Propello, pŭli, ĕre: *Gyrru ym mhell, bwrw allan, gyrru, ymlid, gyrru ym mlaen, gwthio ym mlaen, dirio, cymmell.*

Propemŏdum, *Agos, gan mwyaf.*

Propendeo, ēre, *Pendrymmu, blaendrymmu, dibynnu ym mlaen, gogŵyddo at y naill du, pwyso at, pwyso ym mlaen, plygu i wared.*

Prōpensè, Y*n ewyllysgar, yn dueddol, yn barod, o wir ewyllys calon.*

Prōpensio, ōnis, *Gogŵyddiad meddwl, tueddiad ewyllys, parodrwydd.*

Prōpensĭtas, ātis, *Gogŵydd, parodrwydd, tuedd.*

Prōpensus, a, um: *Trwmm, yn pwyso yn fawr, ar ei ogŵydd, tueddol, parod, addas, cymmwys, yn ymroi.*

Prŏperantia, æ, *Brŷs, prysurdeb, ffrŵst.*

Propĕrātim, & Properato, *Ar frŷs, ar ffrŵst.*

Prŏpĕrātio, ōnis, *Brŷs, prysurdeb, ymffrwst, ffwdan, ffull.*

Prŏpĕrè, & Properiter, & Properatè, *Ar frŷs, yn fuan, ar ffrwst.*

Prŏpero, āre, *Brysio, prysuro, ffrystio, gwneuthur peth ar frŷs.*

Prŏpĕrus, a, um: *Buan, bywiog, prysur, cyflym.*

Prōpĕtro, āre, *Gorchymmyn gwneuthur peth.*

Prŏphēta, & Prophētes, æ, *Prophwyd, daroganwr, prophwydwr.*

Prŏphētis, ĭdis, & Prophetissa, æ, *Prophwydes.*

Prŏphētīa, æ, *Prophwydoliaeth, darogan.*

Prŏphēto, āre, *Prophwydo, darogan.*

Propīlo, āre, *Blaenllymmu, gwneuthur blaen llymm.*

Propina, æ, *Lle cyfagos i'r ennaint, y cymerai y rhai a ymdrochent fwyd ynddo.*

Prŏpīno, āre, Y*fed at un, cyfarch wrth yfed, yfed y cwbl, daryfed. Rhoi cynnyg.*

Prŏpinquitas, ātis, *Cymmydogaeth, nesder, carennydd, cyfathrach.*

Prŏpinquo, āre, *Nessâu, dyfod yn agos.*

Prŏpinquus, a, um: *Cyfagos, agos. Câr agos, cyfathrachwr.*

Prŏpĭtiabilis, e, *Hawdd eiriol arno, cymmwys i'w aberthu, hawdd talu iawn iddo.*

Prŏpĭtiatio, ōnis, *Aberth a lonyddo digofaint Duw, iawn am bechod.*

Prŏpĭtiatorium, ii, *Lle yr heddychid Duw, trugareddfa.*

Prŏpĭtio, āre, & Propitior, āris, *Bodloni duw ag aberth, gwneuthur iawn i dduw am bechod, llonyddu, lliniaru, heddychu, dyhuddo.*

Prŏpĭtius, a, um: *Dianfoddog, hynaws, trugarog.*

Proplasma, ătis, *Mold, cynllun, cynddelw peth.*

Propignēon, *Safn ffwrn, safn odyn, geneu odyn. Aelwyd yr ennaint twymn.*

Prŏpōla, æ, *Marchnattawr a bryno beth i elwa arno, maelerwr.*

Prŏpŏlis, is, *Pentref, rhacdref, y rhagddinas. Cwyr sail a weithia 'r gwenyn wrth eu drŵs i lestair oerni attynt.*

Prŏpōma, *Diod a wneir o fêl a gwin.*

Prōpōno, sŭi, ĕre: *Gosod allan, dangos allan, cyhoeddi. Amcanu, bod yn ei frŷd, arofyn, arfaethu, rhoi ei frŷd. Cynnyg gwerth er gwneithur rhyw weithred. Gosod ger bron.*

Proporrò, Y*m mhellach, heb law hynny.*

Proportio, ōnis, *Cymmedrolder, cymmesurwydd a chydweddoldeb y naill beth i'r llall, cyfladdrwydd, cyfartalwch, cyfattebiad y naill beth i'r llall. Dogn, cyfran.*

Prōpŏsitio, ōnis, *Gosod, gosodiad ger bron, testun yr hyn a draether, ymadrodd.*

Prōpŏsĭtum, i, *Amcan, arfaeth, arfeddyd, cyngyd, bryd, bwriad, meddwl, meddylfryd, llownfryd, perwyl.*

Propraetor, ōris, *Hwn a osoder yn lle* Praetor.

Proprietarius, a, um: *Perchennog, priodawr.*

Propriĕtas, ātis, *Priodolder, cynneddf, priodoledd.*

Proprius, a, um: *Priod, priodol, neillduol, eiddo un ei hun.*

Propter, *Am, er, wrth, ger llaw, er mwyn, dros, ynghyfeiryd, o blegid, o ethryb.*

Propterea, *O herwydd hynny, o blegid hynny.*

Proptōsis, *Clefyd ar lygaid.*

Propudiosus, a, um: *Un a arferir mewn ffiaidd odineb.*

Propŭdium, ii, *Cywilydd, brynti, ffiaidd arfer godineb, cywilyddus odineb. A wnêl godineb yn ddigywilydd.*

Prōpugnācŭlum, i, *Castell o gadernyd, amddiffynfa gadarn, rhagfur.*

Propugnātio, ōnis, *Amddiffyniad, ymladd am beth, ystrin.*

Propugnātor, ōris, *Amddiffynnwr, un a ymladdo i amddiffyn peth.*

Propugno, āre, Y*mladd ac ymdrin am ryw beth, ymwan yn hybyr, amddiffyn.*

Propulso, āre, *Gyrru ymmaith, gwthio ymaith, gyrru yn wysg cefn, cilgwthio, gwthio rhagddo.*

Propylæum, i, *Porth teml, porth llŷs.*

Proquæstor, ōris, *Hwn a osoder yn lle* Quæstor.

Prōra, æ, *Fflurreg, Li. Land. Pen blaen llong.*

Proiēpo, psi, ĕre: Y*mlusgo ym mlaen, ymlusgo rhagddo, ymladradta allan, ymlusgo allan.*

Prōreta, æ, & Proreus, i, *Llywydd y pen blaen i'r llong.*

Prorex, ēgis, *Hwn a ro'r brenhin yn ei le.*

Proripio, pŭi, ĕre: *Tynnu ymaith ar frŷs,*

frŷs, cipio ymmaith. Proripere se, ymadaw ar frŷs.

Proríto, āre, Annog, cyffroi, cynnyrfu.

Prorŏgo, āre, Hwyhau, oedi, gohirio, bwrw o ddydd i ddydd.

Prorsi, Cyffiniau a therfynau tiroedd.

Prorsum, & Prorsus, Yn gwbl, yn hollawl, yn llwyr, yn ddilys, ym mhob modd, yn vnion ym mlaen.

Prorumpo, ŭpi, ĕre: Torri allan, rhuthro allan, seuthu allan.

Proruo, ĕre, Gyrru i lawr, curo i lawr, ymchwelyd, rhuthro allan.

Proruptus, a, um: wedi torri allan, wedi ei ddryllio, yn rhedeg yn fuan. Diriaid, dyrras, pen-galed.

Prosa, æ, Ymadrodd penrhydd difydr, rhyddiaith, traethawd heb ei gynghaneddu.

Prosaicus, a, um: Ar draethawd ac nid mewn mydr.

Prosapia, æ, Gwelygordd, âch, gwely cenedl, rhyw a rhieni, hiliogaeth, llin âch, cyff âch.

Proscēnium, ii, Y lle y daw y chwareyddion allan o hono i'r chwareufa; y chwareufa.

Proscindo, scīdi, ĕre: Torri ymmaith, torri oddi danodd, hortio, enllibio, difenwi, rhwygo, dryllio. Dywyllio tir, branaru, llafurio.

Proscissum, i, Yr âr cyntaf, branar.

Proscrībo, psi, ĕre: Gwerthu ar gyhoedd, cyhoeddi peth ar werth, arwerthu. Deol.

Proscriptio, ōnis, Barn a roer ar vn i'w dynnu oddi dan nawdd y brenin a'i gyfraith, deoliad, cyhoedd arwerthiad.

Prosĕco, cŭi, āre: Torri ymmaith, torri 'n ddau.

Prosēda, æ, Puttain, carnbuttain.

Prosĕdănum, i, Anesgudrwydd hyrddod ac anifeiliaid eraill i lammu 'r fenyw.

Prosĕlēnus, a, um: A fô o flaen y lleuad.

Proselytus, i, Dieithrddyn newydd droi i 'n harferion ni.

Prosĕmĭno, āre, Hau allan, gwasgaru yma ac accw.

Prosĕquium, ii, Tuedd, serch.

Prosĕquor, ĕris, Erlyn, canlyn, dilyd, dylud, erlid, ymlid, canymdaith, canhebrwng.

Proserpĭnāca, herba.

Proserpo, psi, ĕre: Ymlusgo mal sarph, ymwasgaru yn araf dêg.

Proseucha, æ, & Proseuche, es: Lle bo 'r cardotteion yn gofyn elusenni gan y rhai êl heibio.

Prosĭlio, lŭi & lĭui, īre: Neidio allan.

Prosŏcer, ĕri, Taid fy ngwraig i, taid yn y gyfraith, rhagchwegrwn.

Prosocrus, us, ŭi: Nain fy ngwraig i, rhagchwegr.

Prosōdia, æ, Celfyddyd accenu ac iawn adrodd geiriau.

Prŏsōpopeia, æ, Dull ymadrodd pan ddyweder bod yn adrodd y neb nid yw.

Prospectè, Gan bwyll, dan edrych o'i flaen.

Prospecto, āre, Mynych edrych o bell, mynych edrych ym mlaen.

Prospectus, us, ŭi: Tremmyn, godremmydd, golwg o bell, edrychiad.

Prosper, a, um: Llwyddiannus, ffynnadwy, tycciannus, hylwydd, hyrwydd, dedwyddol, eidrwch, gwiwlwydd.

Prospergo, si, ĕre: Taenellu, gwasgaru ar lêd.

Prospĕrĭtas, ātis, Llwyddiant, ffynniant, tycciant, rhwydd-deb.

Prospĕro, āre, Llwyddo, ffynnu, tyccio, manu, rhwyddhau.

Prospicienter. Idem quod Prospectè.

Prospicientia, æ, Rhagweledіad, edrychiad ym mlaen.

Prospĭcio, spexi, ĕre: Canfod o bell, gweled ym mhell, edrych o'i flaen, rhagweled, rhagddarbod. Disgwilied, edrych yn ei gylch, gochelyd, bwrw golwg ar beth.

Prospicuus, a, um: Hardd edrych arno, têg yr olwg arno, amlwg, a weler o bell.

Prospīro, āre, Anadlu o bell.

Prostasia, æ, Ragoriaeth, blaenoriaeth.

Prostates, æ, Blaenor lluyddwyr a ddêl yn borth yn y rhyfel.

Prosterno, strāui, ĕre: Dymchwelyd, bwrw i lawr yn hollawl, rhoi yn ei orwedd, goresgyn mewn rhyfel, gyrru ar ffo, gwasgaru.

Prosthesis, Arddodiad, gwraidd-dwf.

Prostibŭla, æ, & Prostibŭlum, i, Putteindy, carn buttain.

Prostĭtuo, ĕre, Gosod ger bron pawb a ddelo, egori i bawb a ddelo, bod yn garn buttain, ymroi yn buttain i bawb, llogi vn yn buttain.

Prosto, iti, āre: Sefyll o hirbell, sefyll ym mhell allan, sefyll ger bron, sefyll, bod ar werth, bod i'w gael ar gyflog, bod i'w gael er gwerth.

Prosŭbĭgo, ēgi, ĕre: Dwfngloddio, gwthio i mewn yn ddwfn megis wrth dylino.

Prosubulæ, ārum, Yr osglen blaen i gorn carw.

Prosum, prodes, profui, prodesse: Llesu, buddio, gwneuthur llês i vn, tyccio, manu, rhoi ymwared, cynnorthwyo.

Prosumia, Llong fechan.

Prosŭpĕro, āre, Bod gantho ormodd, ymddigoni, cael yn ddiamdlawd.

Protectio, ōnis, Nawdd, amddiffyn, naid, nodded, achles, ymgeledd.

Protector, ōris, Nawddwr, noddwr, diffyniawdr, achleswr, ymgeleddwr.

Protectum, i, Rhagto, darn o'r adail a fo 'n seuthu allan, pentis.

Protectus, a, um: Gorthoedig, wedi ei guddio, wedi ei anhuddo, mewn amddiffyn, dan nawdd, mewn ymgeledd.

Protĕgo, xi, ĕre: Gorthoi, cuddio, amddiffyn, amwyn, noddi, achlesu. Gwneuthur gortho a chronglwyd yn yr adail.

Protēlo, āre, Gyrru ymmaith, tarfu ymmaith, bwrw heibio, gyrru yn ôl. Blino, cythruddo, cythryblio, gohirio, oedi, bwrw 'r amser heibio.

Protēlum, i, Ymladd gwastadol, oed, gohir, erlyn.

Protendo, ĕre, Gosod allan, ystyn allan, gwasgaru, oedi, gohirio.

Protĕnus, O bell, o hirbell, yn anghysbell.

Protermĭno, āre, Ystyn y terfynau.

Protĕro, triui, ĕre: Sathru i lawr, mathru dan draed, mysseing, gwasgu a threulio wrth sathru, gorthrymmu.

Proterreo, ēre, Ofni o hirbell, tarfu ymmaith, ofni ymmaith.

Prŏteruia, æ, & Proterŭĭtas, ātis: Cyndynrwydd, anhydynrwydd, gwrthnaws, gwrthnysigrwydd, anhynawsedd, anynadrwydd, traha, balchder, ynfydrwydd.

Protervus, a, um: Pen-galed, pendew, cyndyn, anhydyn, gwrthnysig, anhynaws, anynad, &c.

Protestātio, ōnis, Cyhoedd ddatgan meddwl.

Protestor, āris, Cyhoeddi yn eglur, datgan ar gyhoedd.

Prŏthymia, æ, Parodrwydd, croesaw ewyllysgar.

Prothyrum, i, Y cynddrws, y drŵs nesaf allan, rhagddor.

Protinùs, Yn y mann, allan o law, yn ddiattreg, heb ohir: yno, wedi, yn nesaf ar ôl. Ar y cyntaf, yn gyntaf oll, y tro cyntaf, y waith gyntaf: yn wastad, bob amser, bob gwaith: O bell, yr vn amser.

Prōtŏcōlum, i, Y pêth a wnaer gyntaf, ac a fo rhaid ei wellhâu.

Prōtŏgĕnus, O'r garcennydd gyntaf, cyntafenedig, cynenid.

Protollo, sustŭli, ĕre: Gyrru ym mlaen, gyrru rhagddo, dyrchafu, codi i fynu, oedi, gohirio.

Prōtŏno, āre, Rhagdaranu, rhagdrystio, gwneuthur twrf ym mlaen, dywedyd yn sarrug drwy wythlonder a digofaint.

Prōtŏnōtārius, ii, Pensgrifennydd, prif ysgrifennydd.

Protoplastus, i, Hwn a wnaed ac a luniwyd gyntaf.

Prōtotypus, i, Y cynllun, cynddelw, y llûn cyntaf.

Protrăho, xi, ĕre: Tynnu allan wrth nerth, llusgo allan o anfodd, tynnu o hŷd, oedi, gohirio.

Protrepticus, a, um: Llyfr addysg.

Protrimenta,

Protrimenta, *Bwydydd manfriw.*

Prōtrūdo, ſi, ĕre : *Gwthio ym mlaen, gwthio ym mynwes vn.*

Proturbo, āre, *Gwthio allan drwy nerth, gwthio oddiwrtho.*

Prŏtypum, i, *Y cynllun a'r cynddelw a wneler gyntaf i wneuthur y llaill wrtho, eſampl.*

Prōuĕho, xi, ĕre: *Dwyn allan, cywain allan, dwyn ym mlaen, dwyn i oruchafiaeth, dyrchafu.*

Prōuĕnio, īre, *Dyfod allan, myned rhagddo, tyfu, cynnyddu, geni, dyfod i'r bŷd, damweinio, digwyddo, dyfod i benn, cnydio, ffrwytho.*

Prouentus, us, ŭi : *Cnŵd, toreth, cynnydd, cynnyrch. Cyllid, ardreth, llwyddiant, rhwydd-deb.*

Prouerbium, ii, *Dihareb, ymadrodd cyffredin. Dieu-air.*

Prouīdens, tis, *Yn rhagweled, yn rhagddarbod, gochelgar, darbodus.*

Prouidentia, æ, *Rhagweliad, rhagddarbod, rhagddarbodaeth, rhagluniaeth, rhagddarpar, rhaclyd.*

Prouīdeo, ēre, *Rhagweled, rhag-canfod, rhagarganfod, gochelyd, diſgwyl ar, peri, parottoi, darbod, darparu, arlwyo.*

Prouĭdus, a, um : *Darbodus, a edrych yn ei gylch, a edrycho o'i flaen, ymogelgar, gochelgar, dyfal, ſynhwyrol, pwyllog.*

Prouincia, æ, *Prew, gwlad bell a oreſgynner ac a gadwer drwy nerth arfau, gorwlad, ardal, brodir, cwmmwd, rhaglawiaeth. Swydd, gofal, gorchwyl a fo ar law vn.*

Prouinciatim, *O wlâd bwygilydd, bob yn gwmmwd.*

Prouiſio, ōnis, *Rhagweliad, rhagluniaeth, rhagddarpar, darmerth, arlwy.*

Prouīſo, ĕre, *Myned i edrych, ymweled, gofwyo, dyfod allan i edrych.*

Prouīſor, ōris, *Darmerthwr, darparwr, arlwywr.*

Prouīuo, xi, ĕre : *Byw yn hwy, byw yn hir.*

Prouŏcātio, ōnis, *Annog, herr, hyrr, ymherriad, appeliad at farnwr.*

Prouŏco, āre, *Galw o bell, galw allan, annog, cyffroi, hyrrio, ymherrio. Cyrchu am frawd at ynad a fo goruwch.*

Prouelgo, āre, *Cyhoeddi, datgan ar oſteg.*

Prouŏlo, āre, *Hedeg ymaith, hedeg ym mhellach, hedeg ym mlaen, myned ymmaith ar frŷs, ffo i bell.*

Prouoluo, ĕre, *Treiglo allan, treiglo ym mlaen, amcreinio, ymdreiglo.*

Prout, *Mal, fel, megis.*

Proxĕnĕta, æ, *Cyfryngwr rhwng dwyblaid, cymmedrolwr, torrwr rhwng dau.*

Proxĭmĭtas, ātis, *Y rhadd neſſaf o garennydd, cyfneſſafrwydd, carennydd agos, cymydogaeth, neſder.*

Proxĭmo, āre, *Neſſáu, dyneſſau, tynnu yn agos at, bod yn neſaf.*

Proximurium, ii, *Llŷs eſgob wrth gaerau dinas.*

Proxĭmus, a, um : *Neſaf, wng, eiddwng, cymmydog, câr agos.* cilyd

Prūdens, tis, *Ffur, Lib. Land. Prûdd, doeth, call, ſynhwyrol, doethbrudd, hybwyll, pwyllog, ſynhwyrddoeth, cyfarwydd, cywraint.*

Prūdentia, æ, *Prudd-deb, doethineb, ſynwyr, pwylledd, callineb.*

Pruīna, æ, *Rhew, llwydrew, barrug.*

Pruīnōſus, a, um : *Rhewlyd, mewn perygl rhew.*

Prūna, æ, *Rhyſodyn, marworyn, marwydos, eirias.*

Prunella, æ, herba.

Prunĕŏlum, i, vel Prunŭlum, i: *Eirinen perthi, eirinen ſûr fâch.*

Prunĕŏlus, i, *Eirinbren gwŷllt, eirinberth.*

Prunioli, *Caws y llyffaint bychan.* Herba.

Prūnum, i, *Eirinen, per-eirinen.*

Prūnus, i, *Eirinbren, pren eirin, eirinberth.*

Prūrīgo, ĭnis, *Ymgoſi, ysfa, ymgrafial, merwin-gos.*

Prūrio, īre, *Yſu, bod a choſi ac ymgrafu arno, merwino o goſi : yſu a merwino am gael gwneuthur rhyw beth.*

Prurītus, us, ŭi: *Yſſa, merwin-gos.*

Prymnesium, ii, *Rhâff anger, y rhâff y rhwymir llong wrth y tir.*

Prytanis, is, *Y pennaf o gyngor yr ynaid.*

P S

Pſallo, ĕre, *Canu, canu pſalm, canu telyn neu grŵth,* &c.

Pſallocithăriſta, æ, *Vn a gano gydâ thelyn.*

Pſalmōdia, æ, *Caniad gydâ thant, cytgan pſalmau.*

Pſalmus, i, *Pſalm i Dduw, cywydd i Dduw, cerdd i Dduw.*

Pſalterium, ii, *Offeryn cerdd tebyg i delyn ond ei fod yn bereiddiach : y Pſallŵyr, llaſŵyr.*

Pſaltes, æ, *Cantor, canwr, caneuwr, cywyddol.*

Pſĕcas, ădis, *Gwlithlaw, yſmwgcan o law, manlaw, lleithin arafdeg.*

Pſegma, ătis, *Llŵch a chwyther oddiwrth brês tawdd, aur-dywod.*

Pſephiſma, ătis, *Ordinhâad, goſod cyfraith.*

Pſephopæctæ, *Cyfrifyddion.*

Pſeudanchuſa, herba.

Pſeudos, *Gau, ffalſt.*

Pſeudobunium, ii, *Berwr gauaf,* herba.

Pſeudadelphus, i, *Geufrawd, brawd ffugiol.*

Pſeudographia, æ, *Gau ſgrifen, gau orgraff.*

Pſeudŏlŏgus, i, *Gau ymadroddwr, celwyddwr.*

Pſeudomartyr, *Gau dŷſt.*

Pſeudomenos, *Rheſwm dichellgar heccedus.*

Pſeudonymus, *Vn a cham henw arno.*

Pſeudoprŏpheta, æ, *Gau broffwyd.*

Pſeudothyrum, *Geuborth, y drŵs cefn.*

Pſilothrum, i, *Y winwydden wŷllt. Rhyw eli.*

Pſimmithium, *Gwynblwm.*

Pſitta, æ, *Lleden.*

Pſittacus, i, *Aderyn paret.*

Pſōle. vid. Mentula.

Pſōra, æ, *Clawr, clefri, y frêch, tân iddw, crâch cynddeiriog.*

Pſōticus, a, um : *Crachlyd, clafrllyd.*

Pſōrophthalmia, æ, *Clawr amrantau'r llygaid.*

Pſychomantium, ii, *Y lle y bydd dewinion yn codi yſprydion.*

Pſychotrophum, *Cribau ſan ffraid,* herba.

Pſyllion, *Llyſiau'r chwain.*

Pſythia, æ, *Mâth ar rawnwin.*

P T

Pte, ſyllaba in compoſitione.

Ptellea, æ, *Llwyfanen, llwyfen, pren llwyf.*

Pteris, *Rhedynen.*

Pterna, æ, *Bôn yr hwylbren.*

Pterygium, ii, *Croenen a dŷf dros y llygad. Ewinor.*

Ptiſana, æ, *Diod a wneir o haidd, meddyglyn haidd.*

Ptſanarium, ii, *Cawl o riz. Morter i bwyo haidd.*

Ptōchŏtrŏphīum, ii, *Hoſpytty tlodion, eluſendy.*

Ptyas, ădis, *Mâth ar neidr.*

Ptynx, *Mâth ar aderyn.*

P V

Pūbeo, ēre, *Bod ym mlodau oedran, tyfu mewn oedran, addfedu.*

Pūber, ĕris, *A fo wedi dyfod i oedran eppilio.*

Pūbertas, ātis, *Oedran 14 mewn mab a 12 mewn merch : y tŵf blew cyntaf yn yr arffed. Pluccan, ſaeth-flew meddal, goflew.*

Pūbes, is, *Blew 'r arffed, ceder, y werddyr. Pobl ieuaingc.*

Pubeſco, ĕre, *Dechreu tyfu barf iddo, myned i oedran gŵr, addfedu.*

Publĭcanus, i, *Caſglwr cyllidau, tollwr.*

Publĭcātio, ōnis, *Fforffed da, cyhoeddiad, cyffrediniad.*

Publĭcĭtus, *Drwy gyffredin gyngor.*

Publĭco, āre, *Cyhoeddi, peri gwybod, datgan ar gyhoedd, cyffredino, goſod allan, gwneuthur yn gyffredin.*

Publĭcus, a, um : *Cyhoedd, cyffredin, perthynol i bawb.*

Pŭdefacio, ĕre, *Cywilyddio, peri i vn gywilyddio.*

Pudendagra, *Clefyd arffed.*

Pudendum, i, *Arffed gŵr neu wraig, dirgelwch gŵr neu wraig, offer cydio.*
Pŭdendus, a, um: *Cywilyddus.*
Pudens, tis, *Cywilyddgar, gorchwylus, gŵyl, gwladaidd, honest.*
Pŭdeo, ēre, *Cywilyddio, gwladeiddio, bod arno gywilydd.*
Pŭdĭbundus, a, um. Idem quod Pŭdens.
Pudĭcitia, æ, *Diweirdeb, glendid buchedd, purdeb.*
Pŭdīcus, a, um: *Diwair, gorchŵylus, cywilyddgar.*
Pŭdor, ōris, *Cywilyddgarwch a lywodraetha 'r meddwl rhag gwneuthur drwg cywilyddus anfad, gŵylder, gorchŵyledd. Cywilydd, gwarth, mefl. Diweirdeb, morwyndod. Cyflafan ddybryd, gweithred wradwyddus.*
Puella, æ, *Geneth, genethig, llangces, herlodes, bachgennes.*
Puellāris, e, *Genethaidd, herlodesaidd, bachgennaidd, mabinaidd.*
Puellasco, ĕre, *Myned yn dyner fel genethan, mynd yn fwythus, ieuangeiddio, myned yn enethaidd ac yn fursen.*
Puellatorius, & Puellārius, a, um: *Genethaidd, morwynaidd, llangcesaidd.*
Puellŭla, æ, *Genethan, herlodesig.*
Puellus, i, *Bachgennyn, herlottyn, maban.*
Puer, i, *Bachgen, llangc, herlod, mab, rhoccas, crynddyn, mapgwas.*
Puera, æ, *Bachgennes, herlodes, llangces, geneth.*
Puerasco, ĕre, *Chwarae 'r bachgen, dechreu maboed.*
Puerīlis, e, *Mabaidd, mabinaidd, bachgennaidd.*
Puerīlitas, atis, *Bachgenneiddrwydd, maboed, oedran bachgen.*
Puĕrĭtia, æ, *Maboed, mebyd, mabanoed.*
Puerpĕra, æ, *Gwraig etifyddog, gwraig ar ei gwely.*
Puerpĕrium, ii, *Yr amser y bo gwraig yn esgor, neu ar ei gwely esgor.*
Puerperus, a, um: *A fo yn dwyn plant, a baro ddwyn plant.*
Puĕrŭlus, i, *Bachgennyn, maban.*
Pŭgil, ĭlis, *Rhyfwr, rhuon, ymladdwr pybyr, ymornestiwr, ymdrechwr.*
Pugĭlātio, ōnis, *Ymornest, ymladd â dyrnau.*
Pugillar, & Pugillaris, e. Idem.
Pugillares, um, *Astyllen orgraph.*
Pugillāris, e, *A fo agos i lonaid llaw.*
Pugillus, i, *Dyrnyn, dwrn bychan, dyrneidyn.*
Pugilo, āre, *Ymornest, ymorchest, ymladd fel rhyfwr.*
Pŭgio, ōnis, *Cleddyfan, bidog, dager.*
Pŭgiuncŭlus, i, *Dageran, bidogan.*
Pugna, æ, *Ymladd, ymwan, ymdrech, trin, ystrin, trafod, câd, brwydr, cynnen, brythwch.*
Pugnācitas, ātas, *Ymladdgarwch, ymrysongarwch.*
Pugnācŭlum, i, *Ymladdle, cadfa, midlan.*
Pugnax, ācis, *Ymladdgar, rhyfelgar, ymrysongar, cynhennus.*
Pugnicula, æ. Dim. à Pugna.
Pugno, āre, *Ymladd, ymdrech, ymryson, ymwan, cynhennu, ymarfodi, ymdrafodi. Gwrthladd, gwrthwynebu, gwrthddadleu, ymorchestu, ymegnïo.*
Pugnus, i, *Dwrn.*
Pulchellus, a, um: *Dillyn, propryn, tlŵs iawn, mwynddlws, gwiwdlws, tlysyn.*
Pulcher, ra, um: *Têg, prydweddol, gwych, bardd-deg, dillyn, prydus, golygus, gosgeddig.*
Pulchrĭtas, ātis, & Pulchrĭtudo, ĭnis: *Tegwch, prŷd, teledïwrwydd, fflûr.*
Pulēgium, ii, herba. piny yr all.
Pŭlex, ĭcis, *Chwannen.*
Pŭlĭcōsus, a, um: *Chweinllyd, llawn chwain.*
Pullārius, ii, *Magwr neu borthwr cywion, a ddewinio wrth gywion.*
Pullaster, tri, *Ceiliogyn, cyw.*
Pullastra, æ, *Cywen, iâr ieuangc.*
Pullātio, ōnis, *Deoriad cywion, magiad cywion.*
Pullātus, a, um: *A fo yn gwisgo du. Diwybod, annysgedig.*
Pullesco, ĕre. vid. Pullŭlasco.
Pullicēnus, i, *Cyw newydd ddeor.*
Pullīgo, ĭnis, *Rhuddlwyd neu liw naturiol.*
Pullities, ēi, *Deoriad cywion, dygiad nythlwyth, llydnad.*
Pullulasco, ĕre, & Pullŭlare: *Blaguro, blaendarddu, torri allan, tyfu, cynnyrchu.*
Pullulus, i. Dim. à Pullus.
Pullus, i, *Pob rhywogaeth ledfegin ieuangc, ebol, llwdn, cyw, blaendardd, blaguryn, impyn.*
Pullus, a, um: *Llwyd, tywyll, llwydddu, dulwyd, cochddu, godywyll, myglliw, llychwinddu.*
Pulmentārium, ii, *Briwfwyd a wneir mewn cawl neu isgell, cawl, llymru, llymruwd, mwdran, brwchan, uwd sugaethan.*
Pulmentum, i, *Cawl, bresych, uwd, llymru.*
Pulmo, ōnis, *Yr ysgyfaint.* Pulmo mărinus, *Rhyw forbysg.*
Pulmonaria, æ, *Llysiau yr ysgyfaint.*
Pulmonarius, a, um: *Clâf o'r ysgyfaint.*
Pulmuncŭlus, i. Dim. à Pulmo.
Pulpa, æ, *Llin pren ffordd yr hollto. Mwydionyn.*
Pulpāmentum, i, *Saig o fwyd da ei gywair, saig ammheuthun, ammheuthunfwyd.*
Pulpĭtum, i, *Pulpud, areithfa, y man uchaf yn y chwareufa.*
Puls, pultis, *Rhyw fwyd a arferei 'r hên bobl yn lle bara.* Puls frumentacea, *Uwd sugaethan, llymru, llymruwd, mwdran, brwchan.*
Pulsatilis, e, *A fo yn taro ac yn curo.*
Pulso, āre, *Taro, curo, maeddu, pwyo, cnithio, taro cnith. Briwo, niweidio, gwthio, canu telyn neu 'r cyffelyb.*
Pulsus, us, ŭi: *Gwaith y rhedwelïau yn curo ac yn taro. Gŵth, maeddiad, curiad, pwyad, tarawiad, gyrr. Cnith.*
Pultarius, ii, *Ffiol fresych, y llestr y rhoer y Puls ynddo. Padellig uwd.*
Pulticula, æ, *Cawl, bresych, uwd neu 'r cyfryw fwyd.*
Pultifĭcus, a, um: *Y peth y gwneler y cyfryw fwyd ag ef.*
Pultĭphagus, a, um: *A lewo lawer o gawl neu 'r cyfryw fwyd.*
Pulto, āre, pro Pulso, *Mynych daro, &c.*
Pulueresco, ĕre, *Troi yn llŵch, myned yn llŵch.*
Puluereus, a, um: *Llychlyd, llawn llŵch.*
Puluĕro, āre, *Briwo yn llŵch, llychu, llychwino.*
Puluerŭlentus, a, um: *Llychlyd, llawn llŵch, am-uslyd.*
Puluillus, i, *Clustog.*
Puluīnar, āris, *Gobennydd. Pall delw geudduw. Teml.*
Puluinulus, i, *Clustog fechan, gwely mewn gardd.*
Puluīnus, i: *Clustog, gwely plu bychan, gobennydd, gwely mewn gardd, lle i orwedd mewn gardd, sarn a wneler o raian, torlan dywod yn y môr.*
Puluis, ĕris, *Llŵch, man-lwch, lle i ymgampio.*
Puluiscŭlus, i, *Llŵch mân.*
Pūmex, ĭcis, *Carreg ysgafn dyllog, cabolfaen memrwn.*
Pūmĭceus, a, um: *Sŷch, ceuol, tyllog fel y* Pumex.
Pumĭco, āre, *Caboli, llyfnhau.*
Pūmĭcōsus, a, um. vid. Pumiceus.
Pūmĭlio, & Pumilo, ōnis, & Pumilius, & Pūmĭlus, i: *Corr, nâr, gŵr byrr isel.*
Punctim, *Drwy wanu, drwy frathu.* Punctim ferire, *gwanu, taro brâth.*
Punctio, ōnis, *Gwân, brâth, brathiad, pigiad, sef ag arf neu golyn prŷf.*
Punctum, & Punctus, i, *Pigiad, pwngc, gwân, y peth lleiaf a allo fod, mymryn, y prifbwngc, y pwngc pennaf.*
Punctus, us, ŭi: *Pigiad nodwydd neu 'r cyffelyb, brâth gwaell, brâth arf, gwayw neu bigiad dolur.*
Pungo, xi, ĕre: *Pigo, brathu, gwanu, tymmigo, cethru, brathu â cholyn. Blino, aflonyddu, gofidio, llosgi fel danhadlen*

danbadlen neu bupur, &c.
Puniceus, a, um : O dref Carthago, cochliw, gwelwgoch, gwineugoch.
Punicus, a, um : O'r Affrig, côch mal ysgarlad.
Pūnio, īre, Cospi, poeni, ceryddu.
Punītio, ōnis, Cósp, cospaduriaeth, dialaeth.
Pūpa, æ, Geneth, genethig, herlodes.
Pūpilla, æ, Mablygad, canwyll llygad, llewych y llygad, lleufer y llygad, golwg. Merch tan oed dan amgeledd arall.
Pūpillo, āre, Lleisio mal paun.
Pūpillus, i, Mâb didad, etifedd dan oed a fo dan amgeledd vn arall.
Puppis is, Llyw 'r llong, penn ôl y llong, llong.
Pūpŭla, æ. Idem quod Pupilla.
Pupŭlus, i. Dim. à Pupus, Bachgennyn, maban.
Pūpus, i, Dŷn bach ieuangc, maban, delwan debyg i ddŷn bach.
Purgabilis, e, Hygarth, hawdd ei lanhau.
Purgāmen, ĭnis, & Purgamentum, i : Budreddi a ddêl oddiwrth y peth a lanhaer, carthion, ysgarthion, ysdiferion, swrwd, sothach, arloes.
Purgatio, ōnis, Puredigaeth, carthiad, glanhâad, arloesiad, cyfog boly. Esgus, diheurad.
Purgo, āre, Puro, carthu, glanhau, arloesi, glanwheithio, esgusodi, diheuro, chwynnu.
Pūrificatio, ōnis, Puredigaeth, glanhâad, carthiad.
Pūrifico, āre, Puro, glanhau, carthu, glanweithio, dirydu.
Pūritas, ātis, Puredd, purdeb, glendid.
Pūro, āre. Idem quod Purifico.
Purpŭra, æ, Crogenbysg y cair lliw porffor ynddo, y porfforliw, porffor, gwisg borffor, gra. Teilyngdod penswyddog.
Purpurasco, ĕre, Cochi, myned o liw 'r porffor.
Purpŭrati, Y rhai a wisg borffor, dyledogion y deyrnas.
Purpŭreus, a, um : O'r porffor, têg fel porffor, côch, lliwgoch.
Purpŭrisso, āre, Lliwo 'r wyneb yn rhuddgoch.
Purpurissum, i, Lliw côch a'r hwn y colura putteiniaid eu hwynebau.
Purpŭro, āre, Cael ei wneuthur o liw 'r porffor, gwneuthur o liw porffor.
Pūrŭlentia, æ, Crawniad gwêli, gôr archoll.
Pūrŭlentus, a, um : Gorllyd, crawnllyd, llawn gôr a brynti, budr, ffieiddfrwnt.
Pūrus, a, um : Pûr, glân, purlan, glanbur, coeth, difrycheulyd, digymmysg, diwyg, disothach.
Pus, pūris, Crawn, gor, llynnor, brynti a ddêl allan o gornwyd.

Pŭsillanimis, e, Gwan-galon, digalon, llwfr, llésg, annewr, anfilwraidd.
Pŭsillanimitas, ātis, Llesgedd, llyfrdra, annewredd.
Pŭsillùm, Ychydig.
Pŭsillus, a, um : Bychan, mân, ychydig.
Pusio, ōnis, Bachgennyn, llengcyn, herlottyn.
Pustŭla, æ, Crugdardd, crugyn, llynoryn, pendduyn, chwysigen : y frêch wenn.
Pustŭlatus, a, um : Crugynnog, llynorog, chwysigennog.
Pustŭlōsus, a, um : Llawn crugynnau.
Pūsŭla, æ, Chwysigen fel ar fara yn crasu, rhyw ddolur a ddechreu yn chwysigennau, ac a â yn grammennau, tân iddw.
Pusŭlōsus, a, um : Chwysigennog, crugynnog.
Pŭtāmen, ĭnis, Ysgythron, hyn a dorrer ymmaith megis heb allu dim ag ef, cibyn wy, cibyn mesen, blisgyn cneuen.
Putātio, ōnis, Ysgythrad, brigdorriad, brigladd. Cymmeriad, bri, cyfrif.
Pŭteal, is, Gorsedd vchelswyddog, caead ffynnon.
Pŭtealis, e, & Puteanus, a, um : A berthyn i bydew neu ffynnon.
Pŭtearius, ii, Cloddiwr pydewau a ffynnhonnau.
Pūteo, ēre, Drewi, drwgarogli.
Pūtesco, ĕre, Dechreu drewi.
Pŭteus, i, Ffynnon, pydew, ffynnhonwys.
Pŭtĭcŭlæ, arum, Lleoedd o'r tu allan i'r dinas lle y cleddid y bobl gyffredin.
Putidiusculus, a, um : Goannigrif, goanhyfryd, gosmala.
Putidŭlus, a, um : Goddrewllyd, goanhyfryd, rhy ddichlyn, rhy fanwl.
Putitius, Ynfyd.
Pŭto, āre, Torri ymmaith hyn a fo gormodd, ysgythru, brigladd, blaendorri, digeingcio. Meddylio, tybio, ystyrio, prisio.
Pŭtor, ōris, Drewi, drewiant, drygsawr.
Putrēdo, ĭnis, Pydri, pydredd, braenyssigrwydd, llwgr.
Putrefacio, ĕre, Llygru, pydru, gwneuthur yn bwdr, braenu.
Putreo, ēre, & Putresco, ĕre : Pydru, braenu, llygru, crowni, myned yn fraenllyd ac yn bwdr.
Putrĭdus, a, um : Pwdr, braen, braenllyd, llygredig, abar.
Putris, e. Idem.
Pŭtus, a, um : Pûr, glân, glan-bur, coeth. Purus putus, Digymmysg, disothach.

P Y

Pychon, Mesur o'r elin i gogyrnau 'r bysedd.
Pycnŏcŏmon, Rhyw lysieuyn dieithr.
Pycnostylon, Adeilad ac awl golofnau ynddi.

Pycta, & Pyctes, æ, Ymaelydd a thorch am ei wddyf, rhyswr, ymorneswr; ceiliog ymladd.
Pyctacium, ii, Astylleunig yr ysgrifennid ynddi enwau 'r brawdwyr, Llyfr ysgrifennu. Rhwymyn lliain.
Pygargus, i, Anifail tebyg i'r carw, gwyddfwch, gwyddafr, iwrch. Crŷr glâs, math ar hebog. Pygargus aquila, yr eryr tinwyn.
Pygista, A wnêl godineb a meibion.
Pygmachia, Ymladd a phellennau plwm, neu â chnwppáau.
Pyla, æ, Porth.
Pynathes, Llaeth wedi torri wrth ferwi.
Pyra, æ, Cludair o gynnyd, tanllwyth i losgi cyrph meirw, coelcerth, tanllwyth, eirias.
Pyralis, ĭdis, Ednogyn a fâg o'r tân, pry 'r ganwyll, pry 'r melinydd.
Pyramidatus, a, um : A fo ar wêdd clochdy yn flaenfain fonbraff.
Pyramis, ĭdis, Adail frigfain fonbraff fel clochdy, clochdy. Bera, dâs, curn, curnen. Peth a fo bonfras a blaenfain. Mwdwl.
Pyrama, & Phyrama, Mâth ar ystor.
Pyrămon, Bara a wnaer o wenith.
Pyrausta, æ, Pry 'r tân, cricciedyn.
Pyren, Cnewyllyn yr olifaid, carreg y ceiroes.
Pyrethrum, i, Rhyw lysieuyn.
Pyrĕtos, Crŷd poeth.
Pyrgitæ, Adar y to.
Pyrgītis, herba, Tafod yr hŷdd.
Pyrgobaris, Tŷ ar wêdd twr.
Pyrgus, Twr; blwch disiau. Byddin o wŷr meirch yn cynnwys deugeinmarch.
Pyriasis, Eli rhag poethfa a thandde.
Pyrites, Maen tân, carreg dân, callestr. Maen melin.
Pyrŏbŏla, Morthwyl gôf.
Pyrŏbŏli, Piccellau a deifl dân wrth eu hergydio.
Pyrobolarii, Y rhai a ddwg y cyfryw biccellau.
Pyromantia, æ, Dewindabaeth drwy dân.
Pyrōpus, Rhyw faen gwerthfawr.
Pyrrhica, æ, & Pyrrhice, es : Rhyw lamhidyddiaeth a wnai filwr mewn arfau.
Pyrum, i, Gellygen, rwningen, peren, peranen.
Pyrus, i, Gellygbren, prenn gellyg.
Python, Sarph : yspryd yn prophwydo.
Pythonyci, Rhai a ddyweid beth a ddaw drwy yspryd cythreulig.
Pythonissa, æ, Dewines ag yspryd cythreulig ynddi.
Pytilissare, Cerdded ar flaenau 'r gorewinedd, drwy ystyn y naill fraich ym mlaen a'r llall yn ôl.
Pytisma, Poeryn bychan, poeryn y gôg.
Pyulcus, Offeryn i dynnu crawn o welian.

Pyxacan-

Pyxacanthum, i, *Y pren melyn.*

Pyxidātus, *wedi ei wneuthur ar wêdd blŵch.*

Pyxidŭla, & Pyxidicŭla, æ, *Blŵch bychan, golwrch. Blŵch y maen a'r nodwydd i wybod gosodiad seren y gogledd.*

Pyxis, ĭdis, *Blŵch, golwrch, yn enwedig o bren boccys. Cenedd asgwrn pen y glûn.*

Qu A

Quà, *Ba ffordd, o rân.*

Quacunque, *Ba ffordd bynnag, drwy ba le bynnag.*

Quadantenus, *Ychŷdig, mewn modd, o rann.*

Quadra, æ, *Pedroglyn bwyd, pedrogledd, pedraran* pro *pedwaredd rann.*

Quadragenarius, a, um: *A fo deugeinmlwydd.*

Quadragēni, æ, a, *Deugain.*

Quadragesima, æ, *Y ddeugeinfed ran, y garawys, grawysgwaith.*

Quadragesĭmus, a, um: *Deugeinfed.*

Quadragies, *Deugeinwaith.*

Quadraginta, *Deugain.*

Quadrangulus, a, um: *Pedwar onglog, pedrongl, pedwar ochrog, pedrogl.*

Quadrans, tis, *Pedwaredd ran As, ys ef tair wns, pedwaran, pedwaredd ran.*

Quadrantal, ālis, *Dull pedrogl i bob ffordd fel dîs.*

Quadrantalis, e, *Tewedd pedwarbys.*

Quadrarius, a, um: *A fo pedrogl.*

Quadratarius, ii, *Pedroglwr maen mynor.*

Quadratus, a, um: *Pedwar bannog, pedwar ochrog, pedrongl, pedrogl, pedryollt.*

Quadratura, æ, *Pedrogledd, ysgwâr.*

Quadricornis, e, *Pedwarcorniog.*

Quadrĭdens, tis, *Peth pedwardant, a phedwar dant iddo.*

Quadriduennis, e, *Pedwardiwrnodig, o yspaid pedwar diwrnod.*

Quadriennium, ii, *Yspaid pedair blynedd.*

Quadrifariàm, *Yn bedair rhann, mewn pedwar môdd.*

Quadrifidus, a, um: *Pedwarfforchog, pedryollt.*

Quadrifŏris, e, *Peth pedwartwll, peth a phedwardrws iddo.*

Quadriga, æ, *Menn pedwarmarch, cerbyd a dynno pedwarmarch.*

Quadrigæ, arum, *Pedwarmarch yn tynnu menn.*

Quadrigarius, ii, *Cerbydwr, mennwr.*

Quadrigatus, a, um: *Peth a llûn cerbyd arno.*

Quadrĭgĕmĭnus, a, um: *Pedwardyblyg.*

Quadrigenarius, a, um: *A berthyn i ddeugain, a fo yn cynnwys deugain o wŷr.*

Quadrigula, æ, Dim. à Quadriga.

Quadrijŭgis, e, & Quadrijŭgus, a, um: *A berthyn i gerbyd pedwarmarch.*

Quadrilătĕrus, a, um: *Pedwarochrog, a phedwar ystlys iddo.*

Quadrilibris, e, *A bwyso bedwarpwys.*

Quadrilinguis, e, *A fedro bedeiriaith.*

Quadrimanus, *Pedairllawiog, perchen pedeirllaw.*

Quadrīmatus, us, ŭi: *Oedran pedeirblwydd.*

Quadrimembris, e, *A fo yn bedair rhann.*

Quadrimŭlus, a, um: *Agos i bedeirblwydd oed.*

Quadrīmus, a, um, *Pedeirblwydd oed.*

Quadringēnārius, a, um: *A fo 'n cynnwys pedwarcant o wŷr.*

Quadringēni, vel Quadrigēni, & Quadringenti, vel Quadricēni, æ, a, *Pedwarcant.*

Quadringentēnus, & Quadringentesimus, a, um: *Y pedwarcanfed.*

Quadringenties, *Pedwarcanwaith.*

Quadringentŭplus, a, um: *Pedwarcanplyg, pedwar can cymmaint.*

Quadrīni, æ, a, *Pedwar.*

Quadrinoctium, ii, *Yspaid pedeirnos.*

Quadripàrtior, īris, *Rhannu yn bedairran.*

Quadripartitus, & Quadripertitus, a, um: *A fo yn bedair rhann.*

Quadrirēmis, is, *Llong bedeir-rhwyf.*

Quadrisyllabus, a, um: *Pedair sillafog.*

Quadriuium, ii, & Quadriuiæ, ārum: *Croesffordd bedeirffordd.*

Quadro, āre, *Pedwarochri, pedrogli, cyfochri; cordio, cyttûno, cydsynio, cydladd.*

Quadrum, i, *Dull pedrogl.*

Quadrŭpedo, āre, *Cerdded ar bedwartroed.*

Quadrŭpes, ĕdis, *Pedwar troediog, pedwar carnol.*

Quadruplātor, ōris, *Cyhuddwr, achŵynwr a gaffo bedwaredd ran da yr cyhuddol am ei waith yn achŵyn.*

Quadrŭplex, ĭcis, *Pedwar dyblyg, pedwarplyg, o bedwar modd.*

Quadruplicatò, *Yn bedwar cymmaint.*

Quadruplico, āre, *Gwneuthur yn bedwar cymmaint, dyblu bedeirgwaith.*

Quadrŭplor, āris, *Cyhuddo vn er mwyn cael pedwaredd ran ei dda, cael ei farnu ei dalu'r pedwar cymmaint.*

Quadrŭplum, i, *Pedwar cymmaint, pedwar dyblyg, pedwarplyg.*

Quadrŭplus, a, um: *A fo 'n bedwar cymmaint, yn bedwar dyblyg, yn bedwarplyg.*

Quadrus, a, um, *Pedrogl, pedrongl, pedwar ochrog.*

Quadrussis, is, *Pedwarpwys.*

Quæ. fœm. à Qui & Quis.

Quærito, are. Freq. à Quæro.

Quæro, sivi, ĕre, *Gofyn, ymofyn, chwilio, ymgais, ceisio, holi. Cael, ewyllysio cael, dychymmyg, ymegnio. Ammau.*

Quæsito, āre. Freq. à Quæso: *Mynych erfyn ac attolwg.*

Quæsitor, ōris, *Ynad a ymofynno am bethau a wneler yn erbyn y gyfraith.*

Quæsitum, i, *Gofyniad, ymofyn, gorchest, peth a ofynner, peth a gaer wrth ofyn.*

Quæsītus, us, ŭi, *Chwilfa, chwiliad, ceisiad, cais.*

Quæso, sumus, *Dymuno, erfyn, adolwg.*

Quæstĭcŭlus, i, *Elw bychan, llês bychan, ynnill bychan, ychydig fûdd.*

Quæstio, ōnis, *Gofyn, gofyniad, ymofyn, chwiliad, ymresymiad, dadl, ymddadleu, holedigaeth, holiad, amryson, ammeu.*

Quæstionarius, ii, *Holwr, ymofynnwr.*

Quæstiuncŭla, æ. Dim. à Quæstio.

Quæstor, ōris, *Trysorwr, ceidwad y trysor cyffredin, pencais, cais, cynnullwr trysor, casglwr cyllid: ynad mewn achosion côsp a cherydd.*

Quæstorium, ii, *Trysordy, pabell y* Quæstor *yn y llu.*

Quæstuarius, a, um: *A arfero gelfyddyd i elwa arni, maelerwr.*

Quæstūra, æ, *Swydd y* Quæstor.

Quæstuosus, a, um: *Ynnillgar, buddfawr, a fo yn chwennych elw ac ynnill*

Quæstus, us, ŭi: *Elw, ynnill, bûdd, llês, mael, elwant. Ffordd a chelfyddyd i ynnill wrthi.*

Qualĭbet, & Qualubet, *Ffordd y mynnoch, y modd y bo da gennych.*

Quālis, le, *O ba fodd, o ba ddull, o ba wedd, cyfryw, cyffelyb.*

Qualisqualis, & Qualiscunque, qualecunque: *Pa fath bynnag, cyfryw bynnag yw.*

Quālĭtas, ātis, *Cymmeddf, dull, môdd, ansodd, ansawdd, ansod.*

Qualĭter, *Pa wedd, pa fodd, y môdd, y sut.*

Quālitercunque, *Pa wedd bynnag, bynnag pa fôdd, gynnac pa sutt.*

Qualum, & Qualus, i, *Basged ferbelyg i wasgu gwin drwyddi. Cawell dodwy. Trwpp neu ryw lestr i ddwyn clai at saeri.*

Quàm, *Nâ, nag, no, nog, mòr.*

Quamlĭbet, *Er, er hynny.*

Quamobrem, *O herwydd pa ham, o ba achos, pa ham.*

Quamplūrĭmus, a, um: *Dirfawr, mawr iawn, llawer iawn.*

Quampridem, *Ym mhell o'r blaen, er pa hŷd, er pa brŷd.*

Quamprimùm, *Cyntaf ac y galler, yn y man, yn gyttrym, er cynted.*

Quàndiu, *Pa hŷd, cŷd ag, tros yr ennyd.*

Quando, *Pan, yr amser y. O herwydd, wrth hynny, yn gymmaint, pa brŷd.*

Quandocunque, *Pa brŷd bynnag.*

Quandoque, *weithiau, cyn fynyched ac, bob amser, yn wastad.*

Quandoquidem, *O herwydd, yn gymmaint ac.*

Quamdudum, *Pa hŷd, er pa hŷd.*

Quanquam, *Cŷd bo, cŷd bai, pe rhon, er, er hynny.*

Quantillum, i, *Pa gyn lleied, pa faint leiaf.*

Quantillus, a, um : *Pa gyn lleied, pa faint leiaf.*

Quantisper, *Pa hŷd.*

Quantĭtas, ātis, *Maint, maintioli, dogn, dognedd, lliaws, amledd.*

Quantò, *O ba faint, pa ryw faint.*

Quantopere, *Mor fawr, mor ddirfawr.*

Quantŭlum, i, *Pa fychander, mor fychan, cyn fychaned, cymmaint a.*

Quantulumcunque, *Er lleied fo, er maint fo, pa faint bynnag fo.*

Quantulus, a, um : *Mor fychan, mor fawr, er maint.*

Quantuluscunque, *Er bychaned fo, er lleied fo.*

Quantuluslibet. Idem.

Quantum, i, *Pa gymmaint, cymmaint a.*

Quantumcunque, *Pa faint bynnag.*

Quantumuis, *Cŷd bo, cŷd bai, pe rhon.*

Quantus, a, um : *Pa faint, pa gymmaint.*

Quantuscunque, *Pa faint bynnag, pa gymmaint bynnag, er maint fo.*

Quantuslibet. vid. Quantusuis.

Quantusquantus, *Pa faint bynnag fo.*

Quantusuis, *Cymmaint ac y mynnoch, er maint yw, cymmaint ag a allo fod.*

Quamuis, *Er, er hynny, pe rhôn a, cŷd bo.*

Quapropter, *O herwydd pa ham, o herwydd hynny.*

Quaquà, *O ba du bynnag.*

Quaquauersus, & Quaquauersum, *O bob tu, o bob parth.*

Quare, *Pa ham, o herwydd pa ham.*

Quartadecimanus, i, *Lluyddwr o'r bedwaredd fyddin ar ddêg.*

Quartānārius, *A fo arno 'r crŷd bob pedwar diwrnod.*

Quartāni, *Lluyddwyr o'r bedwaredd fyddin.*

Quartanus, a, um : *A berthyn i'r pedwerydd.*

Quartarius, ii, *Rhyw fesur, pedwaran pwys.*

Quartò & Quartùm, *Yn bedwerydd, y bedwaredd waith.*

Quartus, a, um : *Pedwerydd, pedwaredd.*

Quartusdecimus, a, um : *Y pedwerydd ar ddêg.*

Quasi, *Megis, mal, malpai, yn gyffelyb i.*

Quasillum, & Quasillus, i. Diminut. à Qualus.

Quassabundus, a, um: *Pensigl, crynnedig.*

Quassatio, ōnis, *Ysgydwad, ysgydfa.*

Quasso, āre, *Chwyrnellu, ysgyttiaw, ysgydwyd, ysgyttian, siglo.*

Quassus, us, ŭi : *Ysgydfa, ysgyttiad.*

Quatefacio, ĕre, *Peri ysgwyd, ysgyttian, gwthio allan, rhoi ysgŵyd.*

Quatĕnus, *I ba beth, yn gymmaint ac, o herwydd hynny, hyd yn hynny, pa bellder.*

Quater, *Pedeirgwaith.*

Quaterdecies, *Deugeinwaith.*

Quaterdēni, æ, a, *Deugain.*

Quatergemini, *Pedwar o efelliaid.*

Quaternarius, a, um : *Yn cynnwys pedwar.*

Quaterni, æ, a, *Pedwar, yn bedwarau, bob yn bedwar.*

Quaternio, ōnis, *Rhif pedwar.*

Quatinus. Aduerb. *O achos, er mwyn, yn gymmaint.*

Quatio, quassi, ĕre : *Chwyrnellu, ysgydwyd, ysgyttian, cynnhyrfu, siglo. Blino.*

Quatriduò, *Tros bedwar diwrnod.*

Quatriduum, i, *Yspaid pedwar diwrnod.*

Quatuor, & Quattuor, *Pedwar.*

Quatuordecies, *Pedeirgwaith ar ddêg.*

Quatuordecim, *Pedwar ar ddêg.*

Quātuoruirātus, us, ŭi : *Swydd pedwargwyr cydswydd.*

Quātuoruiri, ōrum, *Pedwargwyr cydswydd.*

Quaxo. vid. Coaxo.

Qu E

Que. Conjunct. *A, ac, hefyd.*

Quemadmŏdum, *Yn gyffelyb ac, mal, megis ac, sef fal, yn yr vn modd. Pa fodd?*

Queo, quis, quiui, quire : *Gallu, dichoni, digoni. Meddu* Veteribus.

Quercĕrus, & Querquerus, a, um : *Yn crynu gan anwyd, crynedig.*

Quercētum, i, *Llwyn derw, derwlwyn.*

Quercētus, Querceus, Quercicus, Quercinus, a, um: *O'r dderwen, a berthyn i'r dderwen.*

Quercŭla, æ, *Corrdderwen, cegin dderwen, glasdderwen.* Est & herba.

Querculanus, a, um : *A wneler o dderwen.*

Quercus, us, ŭi: *Derwen, dâr, mesbren.* Quercus grandis, *Caterwen.*

Quĕrela, æ, *Cwyn, cwynfan, achŵyn, alaeth.*

Queribundus, a, um: *Cwynfanus, galarus, alaethus, yn achŵyn, yn gwneuthur ei gŵyn.*

Quĕrimonia, æ, *Cwyn, achŵyn, cwynfan, galargwyn, alaeth am ddirdra a gaffo.*

Quĕritor, aris, *Dirfawr gŵyno ac achŵyn.*

Quernus, & Querneus, a, um : *O'r dderwen.*

Queror, ĕris, *Cwyno, cwynfan, achŵyn, alaethu, galaru, gwneuthur ei gŵyn am gam a gaffo.*

Querquedŭla, æ, *Dysfr-iar, corrhwyad, crachwyad.*

Querulus, a, um : *Cwynfanus, yn gwneuthur dirfawr gŵyn, achŵyn-gar.*

Questus, us, ŭi : *Cwyn, achŵyn, cwynfan, galar, alaeth.*

Qu I

Qui, quæ, quod : *Yr hwn, yr hon, yr hyn, y neb; pwy, pa vn, pa.*

Quî. Aduerb. *Pa fodd.*

Quia, *Can, canys, o achos pa ham, oblegid, o ethryb, yn gymmaint ac.*

Quicquam, neutrum à Quisquam.

Quicque, neutrum à Quisque.

Quicquid, neutrum à Quisquis.

Quicum, pro Cum quo.

Quicunque, quæcunque, quodcunque : *Pwy bynnag, pa vn bynnag, pa beth bynnag.*

Quid, neutrum à Quis.

Quidam, quædam, quoddam vel quiddam : *Rhyw vn, neb vn, rhyw beth, vn.*

Quidem, *Yn wir, yn ddiau, yn ddilys, yn ddiammau, sef yw, ie hynny.*

Quidnam, neutrum à Quinam.

Quidni ? *Pa ham nad ê? beth ynteu? pa ham na?*

Quidpiam, neutrum à Quispiam.

Quidque, neutrum à Quisque.

Quiduis, neutrum à Quiuis.

Quidum, *Pa fodd felly.*

Quies, ētis, *Esmwythdra, llonyddwch, gorphwysdra, hûn, cŵsg, tawelwch, arafwch.*

Quiesco, quieui, ĕre : *Gorphywys, cysgu, huno, llonyddu, tawelu, gostegu, peidio, bod yn llonydd.*

Quiētus, a, um: *Gorphwysol, llonydd, heddychol, araf, distaw, tawel, dison, ysgafala.*

Quilĭber, quælĭber, quodlĭbet : *Pwy bynnag, y neb a fynno, y neb a fynnoch, y neb bynnag, pob vn, pob rhyw vn.*

Quinatus, us, ŭi: *Yspaid pum mblynedd.*

Quin, *Pa ham nad ê? ond, onid, eithr, na, nad.*

Quinarius, a, um: *A fo'n cynnwys pump.*

Quincunx, is, *Pum wns. Gosodiad coed plann yn rhesi vnion, o bumpiau bob ffordd.*

Quincŭpĕdal, is, *Mesur pum troedfedd o hŷd.*

Quincuplex, ĭcis, *Pum dyblyg, pumplyg.*

Quindĕcĕrēmis, is, *Llong bymthengrhwyf.*

Quindecies, *Pymthengwaith.*

Quindĕcim, *Pymtheg.*

Quindĕcimuir, i, *Vn o'r pymtheg penswyddog cydswydd.*

Quindenus, a, um: *Pymtheg.*

Quinetiam, *Ym mhellach, heb law hyn, gydâ hynny.*

Quingenārius, a, um : *Yn pwyso pumcanpwys.*

Quingeni, æ, a: *Pumcant.*

Quingentarius nŭmerus, *Rhif pumcant.*

Quingentesimus, a, um : *Pum canfed.*

Quingenti, æ, a: *Pumcant.*

Quingenties, *Pumcanwaith.*

Quingentŭplus, a, um : *Pum canwaith cymmaint.*

Quini, æ, a, *Pump, bob yn bump, yn bumpiau.*

Quinimò, *Ond yn hytrach, eithr ſy fwy.*
Quinquagenarius, a, um: *Yn cynnwys dêg a deugain, dêg a deugain oed.*
Quinquageni, æ, a: *Dêg a deugain.*
Quinquageſies, & Quinquagies: *Dengwaith a deugain.*
Quinquageſimus, a, um: *Y degfed a deugain.*
Quinquaginta, *Dég a deugain.*
Quintangŭlus, a, um: *Púmongl, pum ochrog.*
Quinquatria, ōrum, & Quinquatriæ, ārum, & Quinquatrus, ŭum: *Gŵyl* Pallas *a barhaai bum nhiwrnod.*
Quinque, *Pump.*
Quinquefŏlium, ii, *Pumdalen,* herba.
Quinquelibralis, e, *A fo yn pwyſo pumpwys.*
Quinquemeſtris, e, *Pum miſyriad, pummis oed.*
Quinquennalis, e, *A barhao bum mblynedd, a wneler bob pum mblynedd.*
Quinquennis, e, *O bum mblynedd, pum mlwydd oedran.*
Quinquennium, ii, *Yſpaid pum mlynedd.*
Quinquepartitò, *Yn bumrhan.*
Quinquepartitus, a, um: *wedi ei rannu yn bumrhan.*
Quinquerēmis, is, *Llong bum-rhwyf.*
Quinquertium, ii, & Quinquertio, ōnis. vid. Pentathlus.
Quinquĕuir, i, *Pumwyr vnſwydd.*
Quinqueuiratus, us, ŭi: *Swydd pumwyr vnſwydd, pumwyracthau.*
Quinquies, *Pumwaith, ar bumwaith.*
Quinquiplĭco, āre, *Llioſogi o ſeſur pump, dyblygu bumwaith.*
Quintani, *Lluyddwyr o'r bummed fyddin.*
Quintanus, a, um: Y *pummed.*
Quintilis, is, Y *pummed mis, mis gorphennaf.*
Quintinæ, ārum: *Blodau, blaendardd, cenawon coed.*
Quintò, & Quintùm, Y *bummed waith.*
Quintus, a, um: *Pummed.*
Quintus decimus, a, um: *Pymthegfed.*
Quinus, a, um: *Pump, pummed.*
Quippe, *Am, oblegid, do, yn wir, ſef yw hynny, yn ddiau, yn gymmaint a.*
Quiris, itis, *GwayWffon.*
Quirīto, āre, & Quirītor, āris, *Llefain a gweiddi am borth, achŵyn, erthychain fel baedd.*
Quis, quæ, quod, *Pwy, pa, pa vn, pa beth.*
Quiſnam, quænam, quodnam: *Pwy, pa, pa vn.*
Quiſpiam, quæpiam, quodpiam vel quidpiam, *Rhyw vn, neb vn.*
Quiſquam, quæquam, quodquam vel quidquam, *Rhyw vn, rhyw fath ar vn.*
Quiſque, quæque, quodque, *Pob vn, pob peth, pob dim.*
Quiſquiliæ, ārum, *Yſgubion tŷ neu ardd,* &c. *Addail a brigach a gwympo oddiar goed. Sorod, ſothach, addail, ysbwrial, yſdiferion, mwlwg. Coegddynion heb fri arnynt, gwehilion.*
Quiſquis, *Pwy bynnag, pa vn bynnag.*
Quiuis, quæuis, quoduis vel quiduis: Yr *vn a fynnoch, pwy bynnag.*

Qu O

Quò. Aduerb. *O ba le, i ba le, i ble.*
Quo Coniunct. *Fal y, herwydd hynny, oblegid, er mwyn, i ba beth.*
Quoad, *Hyd pan, hyd oni, cyhyd ag, yn gymmaint a, pa hyd.*
Quocircà, *O herwydd pa ham, er mwyn hynny.*
Quocum, *Gydâ 'r hwn, gydâ phwy.*
Quocunque, *I ba le bynnag, ba ffordd bynnag.*
Quòd, *Am, o herwydd, yn gymmaint ag, oblegid, tu ac at am, mai.*
Quodammodo, Y*n rhyw fodd, yn ei herwydd.*
Quodcunque. neut. à Quicunque.
Quodpiam. neut. à Quiſpiam.
Quod ſi, *Os, pe, ped.*
Quoduis, neut. à Quiuis.
Quominus, *Fel na, chwaethach, pa faint llai.*
Quomodò, *Pa fodd, pa wêdd, pa ſut. Fel, megis.*
Quomodocunque, *Pa fodd bynnag, bynnag pa fodd.*
Quonam, *I bále, i ble, i ba fann.*
Quondam, *Gynt, gynt oll, ryw amſer.*
Quoniam, *O blegid, o herwydd, o achos.*
Quopiam, & Quoquam, *I ryw fan, i ryw le.*
Quoque, *Hefyd, yr vn modd.*
Quoquò, *Tua pha le bynnag, i ble bynnag, ym mha le bynnag, pa amſer bynnag.*
Quoquomodò, *Pa fodd bynnag, bynnag pa ſut, ym mhob môdd, beth bynnag fo, er dim.*
Quoquouerſum, *Tua phob lle, i bob ffordd, o bob parth.*
Quorſum, & Quorſus, *Tua pha le, tuac at ba beth, o ba ryw du, i ba beth, i ba le.*
Quot, *Pa ſawl vn, pa nifer, pa gymmaint, cynnifer, y ſawl.*
Quotannis, Aduerb. *Bob blwyddyn, o flwyddyn bwy gilydd.*
Quotcunque, *Pa ſawl bynnag, pa nifer bynnag.*
Quotēni, æ, a, *Pa nifer, pa faint o rifedi.*
Quotidianus, a, um: *A wnêler beunydd, a ddigwyddo beunydd, beunyddol, cynnefin.*
Quotidiè, *Beunydd, bod dŷdd, o ddŷdd i ddŷdd.*
Quoties, *Pa ſawl gwaith? cynnifer gwaith, cyn fynyched.*
Quotieſcunque, *Cyn fynyched ac, cynnifer gwaith bynnag, er mynyched.*
Quotquot, *Y ſawl bynnag, er maint fo.*
Quotuplex, ĭcis, *O beſawl dyblyg, o ba ſawl môdd.*
Quotus, a, um: *O ba nifer, pa ſawl vn, pa vn o gyfrif.*
Quotuſcunque, *Er maint fo, pa nifer bynnag.*
Quotuſquiſque, *Pa vn ym myſg llawer, pa ſawl vn bynnag, pa nifer bynnag.*
Quouis, *I'r lle y mynnoch, i'r fann a fynnych.*
Quouſque, *Pa hŷd, hyd pa hŷd, hyd ym mha le, tra fo.*

Qu V

Quum. Aduerb. *Pan, o herwydd, gan, can.*
Quumprimum, *Er cynted, cyn gynted ac, yn gyttrym ac.*

R A

Răbidus, a, um: *Cynddeiriog, ynfyd, gorphwyllog, ynfyd cynhwynol, ofnadwy, dywal, creulawn.* Rabidus dens, *Dant drŵg y ci cynddeiriog.*
Rabies, ēi, *Cynddaredd, cynddeiriogrwydd, lledfryd, gwythlonder, gorphwyll, ynfydrwydd, dywalder, creulonder, gwenŵyn.*
Rabio, īre, *Cynddeiriogi o lid.*
Rabioſulus, a, um: *Lledynfyd, lledfrydig.*
Rabioſus, a, um: *Ynfyd cynhwynol, gorphwyllus, cynddeiriog.*
Rabŭla, æ, *Dŷn pryſur, dŷn cymmyrreddus, baldardawr, rhuadwr, ſiaradwr.*
Răcēmārius, a, um: *Brigyn y winwydden o'r hwn y tŷf y ſyppiau grawnwin.*
Răcēmatio, ōnis, *Lloffa 'r grawnwin.*
Răcēmĭfer, a, um: *A ddygo gnewyllion, a ddygo gnewyllion grawnwin.*
Răcēmōſus, a, um: *Llawn grawn, llawn grawnwin, llawn cnewyllion.*
Răcēmus, i, *Swpp o rawnwin, bagedyn, vn o'r grawnwin, grawnſyppiau coed, cnewyllyn y grawnwin.*
Rādīcālis, e, *Gwreiddiol.*
Radiceſco, ĕre, *Dechreu gwreiddio.*
Radīcitùs, *O'r gwraidd, o'r gwreiddyn, yn llwyr ac yn gwbl, yn llwyr achlân.*
Radīcor, āris, *Gwreiddio, cymmeryd gwraidd.*
Rādīcoſus, a, um: *Gwreiddiog.*
Rādīcŭla, æ, *Gwreiddyn bychan.* & vid. Herbas.
Radio, āre, *Diſgleirio, bwrw pelydr, llewychu, goleuo.*
Radiŏlus, i. Dim. à Radius.
Radiōſus, a, um: *Paladrog, a llawer o belydr goleu iddo.*

Radius, ii, *Pelydr yn haul neu ſeren arall. Llewyrch y llygad. Meſurllath y Geometryddion. Gwennol gwehydd. Braich troell neu olwyn. Hoel dôl ſych. Pren meſur lleſtr. Gwâell y braich, yr aſgwrn lleiaf yn y braich. Aſgwrn y goes. Mâth ar olifaid hirion.*

Radix, īcis, *Gwreiddyn, bôn, bonedd, cŷff, Troed neu waelod peth,* &c.

Rādo, ſi, dĕre, *Llyſnhau, crafu, rhaſglio, eillio. Sarhau, briwo, rhwygo.*

Rādŭla, æ, *Crafell, peth i grafu bên bŷg i gael rhoi vn newydd arno, rhaſgl. Offeryn i friwſioni bara neu i friwo llyſiau.*

Răgădes, *Agennau yngbyſeiſtedd dŷn, tin-grechi.*

Raia, æ, *Raien, morcath.*

Rallum, i, *Carthbren aradr.*

Ramāle, is, *Cangen grin a dorrer oddiar bren.*

Ramalia, ōrum, *Die ſul y blodau.*

Ramentum, i, *Creifion a llifion aur neu arian neu 'r cyfryw. Gweddill, gwargred, cilcyn. Rhaſglion, aſglodyn.*

Rămeus, a, um: *A berthyn i gangau.*

Rāmex, ĭcis, *Y fors, bolwſt. Troſol drws.*

Rāmicōſus, a, um: *A'r fors arno.*

Rāmōſus, a, um: *Cangawg, canghennawg, ceingciog.*

Ramuloſus, a, um: *A cheinciau bychain iddo.*

Rāmŭlus, i, *Canghennig, cangen fechan.*

Ramus, i, *Clofen, caingc, cangen, oſgl, gwryſgen.*

Ramuſcŭlus, i, Dim.

Rana, æ, *Llyffant. Chŵydd dan dafod anifeiliaid a elwir Clwy 'r llyffant, neu y llyffannwſt.*

Ranceo, ēre, *Llwydo, braenu, pydru.*

Rancidŭlus, a, um: *Gofrwnt, gobwdr, golwyd.*

Rancĭdus, a, um: *Llwyd, drewllyd, wedi llwyd-ddrewi, pwdr, drewedig, a ſawyr y bŵch arno.*

Ranco, āre, *Gwneuthur llais y Teigr.*

Rancor, ōris, *Dryg ſawr bŵch neu bwrdd, llwydni, pydrni 'r pethau a lwydo, drewiant.*

Ranuncŭlus, i, *Llyffant ieuangc,* & vid. Herbas.

Rāpa, æ, *Meipen, erfinen.*

Răpācĭtas, ātis, *Cribddail, yſgwſt, yſgyſliad, trawſnaeb, trawſder.*

Răpax, ācis, *Rheipus, cipiad, cipgar, ygyſtgar, cribddeilus, chwannog, gwangcus, awyddus.*

Raphănītis, īdis, *Mâth ar fflŵr de lis.*

Raphanus, i, *Rhuddigl,* herba.

Rapicia, ōrum, *Dail maip.*

Răpiditas, ātis, *Cyſlymder, buander, bywiowgrwydd.*

Răpīdus, a, um: *Diſymmwth, buan, cyſlym, bywiog, cipgar, cipiad, yſgyſlgar.*

Răpīna, æ, *Cribddail, trais, yſgwſt, yſpail, anrhaith. Gwely erfin, gardd faip.*

Rapio, pŭi, ĕre: *Cipio, yſgipio, yſgyſlio, dwyn o drais, dwyn yn lladrud.*

Raptim, *Ar gip, yn ddiſymmwth, ar frŷs.*

Raptio, ōnis, *Yſgyſliad, cip, cipiad, cribddail.*

Rapto, āre, Freq. à Rapio.

Raptor, ōris, *Yſgyſlwr, cipiwr, treiſiwr, cribddeiliwr.*

Raptum, i, *Yſgwſt, yr hyn a ddygwyd o drais, yſgafaeth.*

Raptura, æ. Idem.

Raptus, us, ŭi: *Trais ar ferch, llathlud, llathrud, cribddail, yſgwſt.*

Rapulum, i, *Erfinen fechan.*

Rapum, i, *Gwreiddyn erfinen.*

Rārefăcio, ĕre, *Teneuo peth afo tew, prinhau.*

Rāreſco, ĕre, *Prinhau, myned yn anaml, myned yn denau.*

Rārĭpĭlus, i, *Hyllwallt, teneuwallt.*

Rārĭtas, ātis, & Raritudo, ĭnis. *Anfynychder, teneuder, prinder.*

Rārò, *Yn anaml, yn anfynych, yn annhew, yn odid.*

Rārus, a, um: *Teneu, hyll, lled-hyllig, anaml, an-nhew, ambell vn, anghyffredin, anfynych. Rhagorol, ardderchog, heb ei fâth.*

Raſilis, e, *Hawdd ei eillio, hawdd ei raſglio a'i grafu, hawdd ei lyſnhau.*

Rāſĭto, āre. Frequent. à Rado.

Raſor, ōris, *Eilliedydd, eilliwr, crafwr, rhaſglwr, cneifiwr.*

Raſtellum, i. *Cribyn fechan, ôg lyſnu.*

Raſtrum, i. Pl. Raſtri, & Raſtra, orum. *Cribyn, ôg lyſnu, carr, chwynnogl.*

Raſūra, æ, *Crafiad, rhaſgliad.*

Ratiarius, ii, *Badwr, a ddycco farchnad o le i'w gilydd.*

Ratio, ōnis, *Rheſwm, amcan, gofal, yſtyriaeth. Yr achos, y môdd, y ffordd, y dull. Rhif, cyfrif.*

Ratiocinatio, ōnis, *Dadlwriaeth, dadl, ymreſymiad.*

Ratiocinium, ii, *Rheſwm, dadlwriaeth.*

Ratiocĭnor, āris, *Rheſymmu, ymreſymmu, dadleu, ymddadleu. Rhifo, gwneuthur cyfrif.*

Rationalis, e, *Rheſymmol, yr hwn ſydd ynddo reſwm.*

Rationarius, a, um: *Cyfrifol, a berthyn i gyfrif.*

Ratis, is, *Cludair o goed a rwymer ynghŷd ag a roer ar ddwr i ddwyn llwythau arni. Cŵch, llong, cwrwgl.*

Ratiuncula, æ, *Cyfrif bychan, rheſwm gwann.*

Ratus, a, um, Adiect. *wedi ei ſiccrhau, ſiccr, profadwy, cymmeradwy, diogel, dilys, awduredig, dibettrus, ſafadwy, diyſgog.*

Rauca, æ, *Pryf a fâg yngwraidd coed.*

Raucēdo, ĭnis, *Crygi, crygni.*

Rauceo, ēre, & Rauceſco, ĕre: *Bod yn grŷg, crygu, myned yn grŷg.*

Rauciſonus, a, um: *Crŷg ei lais, llefgryg, gwaeddgryg.*

Raucĭtas, atis. Idem quod Raucēdo.

Raucus, a, um: *Crŷg.*

Rauis, is, *Crygni.*

Rauidus, & Rauus, a, um: *Cymmyſgliw, blawr, melynddu, dulas.*

R E.

Reædifĭco, are, *Ailadeiladu, adeilad o newydd.*

Readopto, āre, *Ailfabwyſio, ailddewis.*

Reapſe, pro Re ipſa. *Yn wir ddiau.*

Reaſſumo, ĕre, *Ailcymmeryd.*

Reatus, us, ŭi: *Euogrwydd, cŵl, bai, caredd.*

Rebellio, ōnis, *Gwrthryfel, gwrthluydd, gwrthrin.*

Rebellis, e, *Gwrthryfelus, gwrthluyddwr, afreolus, gwrthringar.*

Rebellium, ii. Idem quod Rebellio.

Rebello, āre, *Gwrthrin, gwrthryfelu, gwrthluydda, codi yn erbyn y brenhin. Adgleſychu.*

Rebito, āre, *Dychwelyd, dyfod yn ei ôl, attychwel.*

Reboo, āre, *Dadſeinio, darleiſio, ailbrefu.*

Recalcitro, āre, *Gwingo, taro â'r ſowdl.*

Recalco, āre, *Sathru dan draed, mathru, myſſeing, gwaſarnu, ailmathru.*

Recăleo, ēre, *Ailmyned yn wreſog, aildwymno, ailcynneſſu.*

Recalfacio, ĕre, *Twymno eilwaith, ailtwymno.*

Recaluaſter, tri, *Arfoel, goarfoel.*

Recaluus, a, um: *Arfoel.*

Recandeo, ēre, *Bod yn wynn eilwaith, bod yn wynnias eilwaith, Aildwymno, ailwynnu, ailpoethi.*

Recăno, cinŭi, ĕre: *Datgan, ailcanu, canu ar ol vn arall, gwrthganu, dad-ddywedyd, diwygio yr hyn a ddywedodd. Ailſwyno, gwrthſwyno, dadſwyno.*

Recanto, āre. Idem.

Recapitulatio, ōnis, *Atgoffa, ailadrodd.*

Recedo, ceſſi, ĕre: *Cilio yn ôl, encilio: myned yn ei wrthgefn, ymadaw, myned ymaith, myned ar encil, treio, myned yn llai, peidio, dychwelyd, ymneilltuo.*

Recello, lŭi, ĕre: *Tynnu yn ôl.*

Recens, tis, *Newydd, ír, gwyrf, croyw, newydd wneuthur, newydd ddyfod, newyddian, diweddar.*

Recens, Aduerb. *Yn newydd, yn hwyr, yn ddiweddar.*

Recenſeo, ēre, *Cymmeryd golwg ar,*

cymmeryd

cymmerydrhifedi, adnewyddu rhifedi. Rhifo, dywedyd, dangos, datgan, mynegi, ailadrodd.

Recensio, ōnis, Adroddiad chwedl, cyfrif, ailgolygiad, ailcyfrif, ailbwrw cyfrif.

Recensus, us, ŭi. Idem.

Recento, āre, Ailnewyddu, adnewyddu.

Receptācŭlum, i, Derbyniawdr, lle i dderbyn pethau i'w cadw, trysordy, ystordy, Amddiffynfa, diogelfa.

Receptitius, a, um: A dderbynier ac a gadwer i fwyniant vn.

Recepto, āre, Mynych dderbyn, mynych gymmeryd, myned yn ei wrthgefn a llettya yn ei dŷ ei hun.

Receptum, i, Yr hyn a gymmerodd vn arno ei wneuthur.

Receptus, us, ŭi: Amddiffynfa, diogelfa, lle i gael achles, encil mewn rhyfel, mynediad yngwrthgefn. Receptui canere, Canu cyrn encil, dibennu 'r ymryson, ymadaw.

Recessim. Adverb. Dan gilio yn ôl, wrth fyned yn ei wrthgefn.

Recessus, us, ŭi: Cil, encil, mynediad yngwrthgefn, lle i ffo, lle i gilio, lle i gael achles. Ymadawiad, mynediad ymaith. Recessus maris, Trai 'r môr.

Reciduus, a, um: Hwn a dŷf ac a ddaw eilwaith yn ôl methu vnwaith, a adffynno wedi pallu vnwaith, a adcyweirier wedi adfeilio vnwaith.

Recidiua, Atglefyd, atglefych.

Rĕcīdo, ĕre, Ailcwympo, syrthio yn ôl, cwympo, cael codwm, digwydd ar beth.

Recīdo, ĕre, Ailtorri, torri o ôl, amdorri, brigladd, ysgythru, trychu, tynnu ymaith.

Recingo, xi, ĕre: Dadwregysu, dattod, datglymmu, dadfachu, dadwaegu, dadrwymo.

Recĭno, nŭi, ĕre. Synio, dadseinio, datgan, ailadrodd, ailtraethu.

Recĭpio, cēpi, ĕre: Derbyn, erbyn, cymmeryd, cymmeradwyo, ymfodloni mewn peth, cymmeryd arno, addaw, ailcael, dadebru, dyfod atto ei hun, arfoll, cresawu.

Reciprŏcatio, ōnis, Dychweliad, attychwel, ailymgyrch, mynediad yn ôl, trai.

Reciprŏco, āre, Attroi, dychwelyd, attychwel, troi yn ôl, treio fel y môr.

Reciprŏcus, a, um: Attychwelig, ailcychol, yn gwrthdroi, a fo 'n treio fel y môr.

Recĭlamentum, i, Torriad, trwch, dryll a dorrer oddiwrth beth, ciniechyn, sittrechyn.

Recĭtātio, ōnis, Darllenad cyhoedd eglur. datganiad.

Recĭto, āre, Darllein yn vchel, datgan, adrodd, dywedyd ar dafod leferydd.

Reclāmatio, ōnis, Gwrthlef, gwrthwaedd, gwrthgri, gwrthddywediad.

Reclāmĭto, āre. Freq. à Reclamo.

Reclāmo, āre, Gwrthlefain, gwrthwaeddi, gwrthddywedyd, naccáu cydsynied, gwadu yn grôch, gwrthseinio, datseinio fal carreg lefain.

Reclīno, āre, Gogŵyddo, plygu, pwyso at beth, crymmu i lawr.

Recliuia, & Recliuium, & Recluuium. Pan ymryddhao 'r croen ynghylch yr ewinedd.

Reclĭuis, e, Ar ei ogŵydd, yn goblygu tu ac i fynu.

Recludo, si, ĕre, Datgau, egori, datguddio, dadanhuddo, annirgelu, datgladdu.

Recocta, Yr ail caws.

Recŏgĭto, āre, Adfeddylied, dyfal feddylio, astud fyfyrio, dwys fwriadu.

Recognitio, ōnis, Atgoffa, cydnabyddiad, atgofiad, ailcyfaddef, ailcydnabod, ailolygiad.

Recognosco, nōui, ĕre: Atgofio, ailcydnabod, ystyried, dwyn ar gôf, coffau, ailwybod, diwygu, ailbwrw golwg ar beth, bwrw golwg ar, adrifo, cyfrif.

Recolligo, ēgi, ĕre: Atgynnull, ailcynnull, ailcasglu, ail ynnill, ail goresgyn, dadebru, dyfod atto ei hun, adwewyddu.

Recŏlo, ĕre, Aildiwyllio, ailgwrteithio, atgyweirio, adcoffa, adcofio, adnewyddu 'r côfam beth, dwyn ar gôf, myfyrio, adfyfyrio, bwrw yn y meddwl, ail adrodd.

Recomminiscor, ĕris, Atgofio, adfeddylied, galw yn ei gôf.

Recompōno, sŭi, ĕre: Ailcymmoni, ailcyfansoddi, ail gydosod.

Reconciliatio, ōnis, Cymmod, cymmodlonedd, ailheddychiad, cyssiliad, atgyssiliad, cymrodedd.

Reconcilio, āre, Cymmodi, atgymmodi, heddychu, cymmodloni.

Reconcinno, āre, Ailgosod ynghŷd, ailcyssylltu, ailtacclu, adcyweirio yn drefnus, ailcymmhwyso, adnewyddu, gwneuthur o newydd.

Recondo, ĕre, Cuddio, anhuddo, dirgelu, rhoi i gadw.

Reconduco, duxi, ĕre: Ailcyflogi.

Reconflo, āre, Ailtoddi, adnewyddu trwy doddi, ailfwrw, ailchwythu, edfryd, adferu.

Recŏquo, coxi, ĕre: Ailferwi, ailffurfio, diwygio ag ail boen.

Recordatio, Atcoffa, atgofiad, atgof, ymatgof.

Recordor, āris, Atgofio, atgoffa, galw mewn côf.

Recorrigo, exi, ĕre: Aildywygio, ailcyweirio, aildrefnu.

Recrastino, āre, Oedi, gohirio.

Recreatio, ōnis, Ailesmwythâad, ailadfer, edfryd, esmwythâad, adnewyddiad.

Recrēmentum, i, Yr hyn a dyfo yn ychwaneg nag y bai raid, megis baw gesail, ewyn, gwaelodion, gwaddod, ysgarthion, ysgubion, &c.

Recreo, āre, Ailcreu, ailgwneuthur; llonni, dadebru, hoywi, atgryfhau, gwneuthur yn heinif, diddanu, diluddedu.

Recrepo, āre, Ailtingcio, dadseinio.

Recresco, ĕre, Ailtyfu, ailcynnyddu, attyfu, adladdi.

Recrudesco, ĕre, Ireiddio, ymadnewyddu, gwaethygu, myned waethwaeth, atglefychu, myned yn amrwd, ad-ddolurio, ffyrnigo.

Rectà, Yn vnion dêg, yn vnion rhagddo.

Rectangulus, i, Vnion-gongl, congl-gyfarfartal.

Rectè, Yn dda, yn vnion, yn iawn, yn ddeheuig, yn gymmwys, yn addas. Felly, do.

Rectio, ōnis, Llywodraeth, rheol, rheolaeth.

Rector, ōris, Llywydd, llywiawdr, rheolwr, llywodraethwr.

Rectum, i, Yr iawn, yr vnion, vniondeb, cyfiawn.

Rectus, a, um: Iawn, vnion, cyfiawn, vniownsyth, yn ei vnion sefyll.

Recŭbo, bŭi, āre: Gorwedd yn ei hŷd gŷd, gorwedd i lawr, gorphwyso.

Recūdo, di, ĕre: Ailmorthwylio, ailweithio â morthwyl, ailprintio, ailbathu, ailtaro ar yr einion.

Recŭla, æ, Peth bychan, peth heb ddim, coegbeth, aneberi.

Recumbo, bŭi, ĕre: Gorwedd, gorwedd i lawr, pwyso ar, cwympo ar, eistedd i fwytta.

Recŭpĕrator, ōris, Ynad pwyntiedig i holi vn peth ar ei benn ei hun.

Recuperatorius, a, um: A berthyn i'r cyfryw ynad.

Recŭpĕro, āre, Goresgyn, ailgoresgyn, ailcaffael, ynnill yn ôl.

Recŭpio, ĕre, Chwennych yn fawr, trachwennych, rhyhucho.

Recūro, āre, Gwneuthur peth yn ofalus, disgwyl yn ddyfal ar beth, ailcyweirio, ailiachâu.

Recurro, ĕre, Dychwelyd ar frŷs, rhedeg yn ôl, dadredeg, rhedeg ar frŷs, ailcyrchu.

Recurso, āre. freq. à Recurro.

Recursus, us, ŭi: Dychweliad, dadrediad, gwrthred, gwrthdaith, attaith, gwrthol.

Recuruĭtas, ātis, Adwyrni, atgemmi, plygiad yn ôl, athlyg.

Recuruo, āre, Plygu yn ôl, gŵyro yn ôl, atgammu, cammu, gŵyro.

Recurvus, a, um: Gŵyrgam tu a'r tefn, adŵyr, yn plygu yn ôl, ystŵyrgam, gŵyrgam, anystumgar.

Recŭsatio,

Recūsatio, ōnis, *Gwrthodiad, llysiant, ymwrthod, esgusod.*

Recūso, āre, *Gwrthod, ymwrthod â, llysu, gommedd, nagcáu, gwadu.*

Recussus, us, ŭi: *Gwrthdarawiad, ail-ysgwd.*

Recŭtio, cussi, ĕre: *Ailtaro, ail-ysgwyd.*

Recŭtitus, a, um: *Enwaededig, wedi ei amdorri, twnn.*

Redabsoluo, ĕre, *Ailryddhau, ail ollwng yn rhŷdd, rhoi ailgollyngdod, dibennu, gorphen.*

Redambŭlo, āre, *Gorymddaith yn ôl, dadrodio, dychwelyd.*

Redămo, āre, *Caru 'r neb a'i caro, talu pwyth cariad, talu cariad am gariad, ailcaru, ailhoffi.*

Redardesco, ĕre, *Llosgi, ymlosgi, ail-poethi.*

Redarguo, ĕre, *Argyoeddi, ceryddu, rhoi senn, gwrthddadleu, profi 'r gwrth-wyneb.*

Redauspicor, āris, *Ailgwneuthur peth mewn awr ddedwydd neu anned-wydd, aildechreu, ailcychwyn.*

Redditio, ōnis, *Edfryd, adferiad, dadro-ddiad, ail rhoddiad, tal pwyth.*

Redditus, us, ŭi, vid. Reditus.

Reddo, ĕre, *Edfryd, adferu, talu adref, talu 'r pwyth, ailtalu, adrodd, rhoi, gwneuthur, talu 'r echwyn,*

Redemptio, ōnis, *Pryniad, athryniad, ymwared, pryniad yn ôl, prynedigaeth, pridwerth, gwared.*

Redemptor, ōris, *Ardrethwr, a gym-mero bethtann ardreth, prynwr, pryn-iawdr, gwaredwr, ymwaredwr, achubwr.*

Redemptura, æ, *Cymmeriad peth dan ardreth neu lóg.*

Redeo, īui, īre, *Dychwelyd, dyfod neu fyned yn ôl, dyfod neu gynnyddu allan o beth.*

Redhibeo, ēre, *Cymmell y gwerthwr i gymmeryd adref yr hyn a werthodd, edfryd.*

Redhibitio, ōnis, *Rhoddiad adref i'r gwerthwr, adferiad.*

Redhibĭtum, i, *Yr hyn a adferer, adrodd.*

Redĭgo, ēgi, ĕre: *Dwyn drwy nerth neu gyfarŵyddyd, cymmell i ddwyn yn ol, ad-ddwyn, cymmhell, dirio, gwthio, gyrru, casglu yngh ŷd, pentyrru, tyrru yngh ŷd, edfryd, adferu.*

Redĭmīcŭlum, i, *Penwisg, penguwch, gwisg pen gwraig, coccwll, moled, ffunen, ysnoden.*

Redĭmio, īui, īre: *Trefnu, tacclu, cywei-rio, gwisge, addurno, coroni, amwisgo, dilladu.*

Redĭmo, ēmi, ĕre: *Prynu, adbrynu, dir-brynu, achub, gwared, ynnill yn ol, caffael, cael yn rhôdd, ailbrynu, cym-meryd dan ardreth, talu 'r pwyth, gwneuthur iawn.*

Redinteger, gra, um: *A ddechreuwyd o newydd, ail-cyfan-gwbl.*

Redintegratio, ōnis, *Adnewyddiad, ail-cychwyniad.*

Redintĕgro, āre, *Ailcychwyn, ail-gwneuthur, adnewyddu.*

Redipiscor, ĕris, *Ailynnill, ailcaffael.*

Reditio, ōnis, *Atdychwel, dychweliad, aildyfodiad, ailmynediad.*

Redĭto, āre, *Prysur ddychwelyd.*

Redĭtus, us, ŭi: *Dychweliad, aildyfod-iad. Cyllid, ardreth.*

Rediuia, æ, Vid Reduuia.

Rediuius, i, *Y prŷf a elwir torrogen.*

Rediuiuus, a, um: *A dro i fyw dra-chefn, cilfyw, adfyw, wedi ei adne-wyddu.*

Redŏleo, ēre, *Rhoi sawyr, bwrw arogl.*

Redonatio, ōnis, *Ailrhoddiad, adrodd.*

Redōno, āre, *Adroddi, rhoi yn ôl.*

Redordior, īris, *Dattod peth a'i ddechreu o newydd, ailcychwyn.*

Redormio, īre, *Ailcysgu.*

Redormitio, ōnis, *Ailcwsg, ail-cyntun.*

Redostio, īre, *Talu diolch, talu 'r pwyth. Dychwelyd, attroi.*

Redūco, xi, ĕre: *Ailtywyso allan, dwyn adref, dwyn yn ei ôl, tynnu yn ei ôl, gwared allan o berygl, ailcymmodi, adnewyddu.*

Reductio, ōnis, *Attychwel, dychweliad, aildygiad.*

Redulcero, āre, *Adwelio, ailcrowni, briwo o newydd.*

Reduncus, a, um: *Gŵyrgam tu ac i fynu, gwrthgam, adŵyr.*

Redundans, tis, *Yn llenwi drosodd, yn llifeirio drosodd, rhylawn, gormodd, digonol, helaeth.*

Redundantia, æ, *Gormodd, gormodedd, rhysedd, arddigonedd, gwrthlif, rhy-fertbwy.*

Redundo, āre, *Llenwi drosodd, llifo drosodd, gwrthlifo, rhylenwi, cyforio, gorllenwi, llenwi hyd y gib, cael gor-modd, bod yn ormodd.*

Redupl ĭco, āre, *Atdyblu, aildyblu.*

Redūuia, æ, *Rhydd-deb croen yr ewi-nedd, ewinor.*

Redūuiæ, arum, *Y croen a fwrio 'r neidr.*

Redux, ŭcis, *A ddychwelodd adref yn iach, a ddygwyd yn ei ol, attei-thiol.*

Refectio, ōnis, *Gwneuthur yn ddilu-dded, lloniad, pryd o fwyd, pryt-gwaith o fwyd, cymmeriad bwyd, lluniaeth, ymborth, cynheiliaeth. Atgy-wair peth a fo wedi adfeilio.*

Refector, ōris, *Adwneuthurwr, adne-wyddwr, atgyweiriwr.*

Refectōrium, ii, *Lle i gymmeryd ymborth.*

Refectus, us, ŭi: *Ymborth, lluniaeth, cynheiliaeth, bwyllwrw.*

Refello, ĕre, *Gwrthddadleu, gwrthbrofi, profi 'r gwrthwyneb.*

Refercio, si, īre: *Ail-llenwi, ailsechi, ailcyflenwi, sechi yn ddwys.*

Refĕrio, īre, *Ailtaro, aildyrnodio.*

Refero, fers, tūli, ferre: *Dwyn yn ol. Bod yn gyffelyb, bod yn debyg. Adrodd, mynegi, crybwyll, traethu, dywedyd. Cyfeirio, bwrw at. Ang-wanegu at. Troi, adnewyddu. Eg-luro. Rhoi adref, edfryd. Atteb, gwrtheb.*

Refert, *Cymmwys yw, mae 'n addas, e berthyn, mae 'n fuddiol, mae 'n fatter, e ddawr.* Mea non refert, *ni 'm dawr.* Quid mea refert, *Beth ddawr, beth ddorwn.*

Refertus, a, um: *Llawn, hylawn, cyflawn, cyforiog, dan sang, wedi ei sechi.*

Referueo, bŭi, ēre, & Referuesco, ĕre: *Athoethi, mynd yn boeth wynias. Dadboethi, oeri.*

Refībŭlo, āre, *Dattod, dadwaegu, dad-fachu.*

Refĭcio, ĕre, *Atgyweirio, diwygio, adnewyddu, lloni, llonnychu, ed-fryd.*

Refīgo, xi, ĕre: *Gosod ynglŷn, tynnhau, gellwng yn rhŷdd o'r glŷn, rhyddhau. Croesi ymaith, dileu.*

Refingo, finxi, ĕre: *Ymddieithro, ym-ledrithio, adffurfio, adffugio.*

Reflăgĭto, āre, *Aildymuno, ailgofyn, erfyn yn daer.*

Reflātus, us, ŭi: *Gwrthchwŷth, gwrthwynt, trowynt, gwrth-chwa.*

Reflecto, xi, ĕre: *Troi peth yn ol, galw 'n ol, plygu yn ol, athlygu, gwrthblygu, rhwystro gwneuthur peth, gwrthgammu, dadŵyro, dat-gammu.*

Reflo, āre, *Gwrthchwythu, gwrth-wyntio, gwyntio 'n ei ôl.*

Reflōreo, ēre, & Refloresco, ĕre: *Ail-blodeuo, ailtyfu, attyfu.*

Refluo, fluxi, ĕre: *Gwrthlifo, gwrth-lifeirio, adleawi megis ar ol trai.*

Refluus, a, um: *A fo yn gwrthlifo, yn adlifo, yn rhedeg yn ol.*

Refluxus, us, ŭi: *Ertrai, adlif, gwrth-lif.* Refluxus maris, *Mordrai.*

Refocillatio, ōnis, *Dadfliniad, lloniad, conffordiad, achles.*

Refocillo, āre, *Comfforddio, dadflino, diluddedu, cryfhau, ymgeleddu, ach-lesu, llonni.*

Refŏdio, fōdi, ĕre: *Atgloddio, ailcloddio, ailpalu, datgladdu.*

Reformatio, ōnis, *Aildiwygiad, ad-newyddiad, eilffurf.*

Reformidatio, ōnis, *Ofn a dychryn mawr*

Reformido, āre, *Ofni yn ddirfawr, arswydo yn fawr.*

Reformo, āre, *Adffurfio, adwneuthur, adnewyddu, adcyweirio, diwygio, ail-diwygio, dwyn peth iw hen ddiwyg.*

Refŏueo,ēre, Ailmagu, ailmaethu, ailmeithrin, ailymgeleddu, ailachlesu. Adnewyddu, adferu. Gwneuthur o'r vncyflwr ac y bu.

Refractoriolus,a,um : Gogyndyn, goanbydyn, &c.

Refractarius,a,um : Cyndynn, anbydyn, afrywiog,crynŵraidd, dengyn, gwrthnysig.

Refrænatio, ōnis, Ffrwyniad, attal, attaliad.

Refrăgor, āris, Gwrthladd, gwrthwynebu, bod yn erbyn, gwrthddywedyd,gommedd, gwadu.

Refrĭco,ŭi,āre : Rhuglo yn ddwys, ailrhuglo, adnewyddu hen friw, peri i henfriw waedu, tynnu gwaed o grach.

Refrigeo,ēre, Ailoeri, mynd yn oer.

Refrigeratio,ōnis, Oeriad, esmwythyd.

Refrigĕrātorius,a,um : Naturiol i oeri ac i esmwytho.

Refrigĕro,āre, Oeri,addoeri, esmwytháu,llonyddu,lleiháu, gostegu.

Refrīgesco, ĕre, Myned yn oer, oeri, dechreu oeri.

Refrina, æ, Ffaen a aberthid er ffyniant ar ŷd.

Refringo,fregi, ēre : Torri yn egored, lleiháu,gwanhychu, curo yn ôl.

Refŭga,æ,Ffoadur,dŷn afreolus anystywallt ni bo wrth lywodraeth.

Refŭgio,ĕre, Ffo ymaith, cilio ymaith rhedeg yn ôl, encilio, gochel, gadaw, gwrthod,llysu, ymadaw.

Refŭgium, ii, Noddfa, nodded, amddiffynfa, lle i gael nawdd ac achles, diogelfa, achles.

Refŭgus, a, um : Ffoadur, ffoadurus, ciliad,hwn a ffo ymaith.

Refulgeo, si, ēre : Adlewychu, damlewychu, disgleirio, tywynnu yn oleu.

Refundo,fūdi,ĕre : Toddi, dattod, ailtoddi, ailtywallt, ail-llifeirio, dadlifo. Edfryd, talu adref, talu yn ôl.

Refūsè, Yn helaethlawn, yn ddiamdlawd, yn ddigonol, yn ddibrin.

Refutatio, ōnis, Gwrthddadl, ymwrthddadl. Gwrthbrawf, datbrawf.

Refūto,āre, Gwrthbrofi,datbrofi,diddadlu, anaddwyno, gorchfygu â rhesswm, gwrthddadleu, llysu, bwrw heibio, argyoeddi. Atteb,gwrtheb,ymatteb.

Rēgālĭŏlus, i, Aderyn melyn bach sy a gelyniaeth rhyngtho a'r eryr. Y gegid, y dryw.

Rēgālis,e,Brenhinol,teyrnaidd,tywysogaidd, pendefigaidd.

Rĕgĕlo,āre, Dadrewi, dadfferru, dadlaith,dadmer,meirioli.

Regĕnĕro, āre, Adgenedlu, eppilio drachefn.

Regerminātio, ōnis, Attyfiad, attwf, blaendardd.

Regermino,āre, Ailblaguro, ailblaendarddu,attyfu,tyfu o newydd.

Regĕro, gessi, ĕre, Aildwyn, ymgywain, ailbwrw i fynu at vn, rhoi mewn ysgrifen. Chwydu, bwrw i fynu, cyfogi. Ailbwrw yn erbyn vn, bwrw yn ôl.

Regestum, i, Llyfr côf, llyfr ysgrifennu. Pridd rhŷdd a gloddiwyd, gweryd.

Regia, æ, Prain, brenhinllys, priflys, llŷs y brenhin.

Regificus, a, um, Rhwysus, teyrnaidd, brenhinol, a rhwysg mawr, costfawr, ardderchog.

Regigno, gĕnui,ĕre : Adgenhedlu, ailеppilio.

Regilla,æ, Brenhinwisg,math ar ddillad gwragedd.

Regĭmen,ĭnis, Llywodraeth, rheolaeth, rhwysg, gwladwriaeth.

Regimentum,i. Idem.

Regina,æ, Rhwysanes.Li.Land.teyrnes, brenhines. Arglwyddes, llywodraethwraig,pendefiges, vnbennes.

Regio,ōnis, Gwlâd, ardal, bro, brodir, tuedd, goror. Rhan o drêf neu wlâd. E regione, Ar gyfair, gyferbyn.

Regionatim, O wlâd bwygilydd, bob yn wlâd.

Registrum, Coflyfr.

Regito,āre, Mynych lywodraethu.

Regius, a,um. Idem quod Regalis.

Reglūtino,āre, Dadysgrawlingo, dadludio,dadgyssyllu.

Reglūtĭnōsus,a,um: Tragludiog, gwydn iawn.

Regnator,ōris, Rheolwr,llywydd,llywodraethwr. Perchen, perchennog. Brenhin, Arglwydd, meistr.

Regno, āre, Teyrnasu, bod yn frenhin, llywiaw, llywodraethu, rhwysgo, dwyn swydd.

Regnum,i, Rhwysaniad, li.Land. Teyrnas, brenhiniaeth, teyrnasiad, gwledych, gwladychiad, rhwysg, pendefigaeth.

Rego,rexi,ĕre : Rheoli,llywodraethu,llywio,cyfarwyddo.

Regredior, ĕris, Myned yn ôl, cilio 'n ôl, dychwelyd.

Regressio,ōnis, Gwrthdro,mynediad yn ôl, ymchweliad, ailmynediad, cîl, encil.

Regŭla,æ, Rheol, lluniodr, lluniawdr, lliniawdr, cynllun, cynddelw. Cawell gwiail i dawyn olifaid. Rheol.

Regŭlaris, e, Rheolus, dan reol, a fo wrth reol, a wnaed wrth reol, a fo wrth linyn.

Regŭlo, āre, Rheoli, vnioni, cyfeirio.

Regŭlus, i, Tywysog, edlin, dûg, iarll, breyr. Y dryw. Regulus Serpens, Ceiliowgsarph, brenhin y seirph.

Regusto, āre, Atchwaethu, ailprofi.

Regyro, āre, Plygu'n ôl, dolennu.

Reiectāneus,a,um : A lyswyd, a wrthodwyd, a gwliwyd, a fwriwyd heibio, a daflwyd ymaith, diystyr, dibris, coeg.

Reiecto, āre, Mynych fwrw ymaith.

Reiicŭlus,a,um : wedi ei fwrw ymaith, wedi ei lysu,wedi ei wrthod fel peth heb dalu dim.

Reitĕrātio,ōnis, Ailgwneuthuriad, eilcyrch.

Reitĕro,āre, Atdywedyd, ailwneuthur, ailcyrchu.

Relābor, ĕris, Ail-llithro, ailcwympo, rhedeg ac ymlithro fel afon.

Relangueo, ēre, & Relanguesco, ĕre, Adwanhychu, adclwyfo, myned yn wann etto,ail myned yn llêsg.

Relatio,ōnis, Adroddiad,mynegiad, datgan, ymgyfatteb.

Relativum,i, Atgofiawl, cyfattebawl.

Relātus, us, ŭi. Idem.

Relăuo, ui, āre : Ailolchi, golchi eilwaith.

Relaxātio, ōnis, Rhyddhâad, gollyngdod, rhydd-deb, esmwythâad, llaesad.

Relaxo, āre, Gellwng yn rhŷdd, rhyddhau, dattod, dadrwymo, llaccáu, llaesu.

Relaxus,a,um: Rhŷdd iawn, llacc iawn, llaes iawn.

Relēgatio, ōnis, Deoliad, gyrriad ar herw,danfoniad ymaith.

Relēgo, āre, Symmudo, neillduo oddi wrth ei gilydd, danfon ym mhell, deol, gyrru o'r wlâd, gyrru ar herw.

Relĕgo, gĕre, Aildarllain,ailcynnull,ailcasglu.

Relentesco, ĕre, Adfeddalhau, ailystwytho,adrywiogeiddio.

Relĕuo,āre, Ailcyfodi,ailesmwytho,ailysgafnhau, lleihau.

Relĭcinus, a, um : A fo iddo ysgubell o wâllt tewgrych o'r tu ôl. Relicina frons,Talcen llydan arfoel.

Relictio,ōnis, Gwrthodiad, gadawiad, ymadawiad.

Relĭgātio, onis, Rhwym, rhwymiad, eilrhwym.

Religio,& Relligio,ōnis, Crefydd,crêd, dywosiwn, dwywolder, gwir addoliad Duw, anrhydedd ac ofn, gofalus ofn cydwybod, arswyd y gydwybod rhag gwneuthur ar fai, onestrwydd, cydwybod.

Relĭgiōsĭtas, ātis, Deddfoldeb, crefyddoldeb.

Religiosus, a, um : Crefyddol, golychwydol, dwywol, bucheddol, duwiol, crefyddgar, yn gwasanaethu Duw, ffyddlon, onest, cydwybodus,ofnus.

Relĭgo, āre,Rhwymo yn dynn, clymmu 'n dynn.

Relĭno,ēui, & īni, ĕre Egori yr hyn a gaewyd,gellwng fel o lestr.

Relinquo,liqui, ĕre : Gadaw, gadael, gwrthod, ymwrthod, gadel yn digarad, neilldu o,

.rejicio.

neillduo, rhoi heibio. Gweddill, cymmynnu.

Relĭqua, ōrum, Dyledion, gweddillion cyfrif.

Relĭquātio, ōnis, Gwargred, hyn sy 'n ôl o'r cyfrif.

Reliquator, ōris, Hwn sy 'n ôl o'i gyfrif, heb dalu ei ddlêd.

Reliquiæ, ārum, Y relyw, y gweddill, gwargred, gweddillion, yr hyn sy 'n ôl, lludw ac esgyrn y meirw. Briwsion, briwsion, athorion. Crair, creiriau. Sarrit. cadit.

Reliquor, āris, Bod yn ôl am dalu, bod heb dalu.

Reliquum, i, Gweddill, gwargred, y relyw.

Reliquus, a, um: Yr hyn sy 'n ôl, yr hyn a adawyd, y relyw, yn hyn sy yngweddill, gwargred, y llall.

Relŏco, āre, Ail-llogi.

Relūceo, luxi, ēre: Llewychu yn fawr, disgleirio, goleu yn ddirfawr, bod yn dragloyw.

Reluctor, āris, Ymdrech yn erbyn, gwrthymdrech, ymdynnu yn erbyn, gwrthymaflyd.

Relŭo, ĕre, Talu 'r echwyn adref, talu 'r pwyth, dadwystlo.

Remacresco, ĕre, Atgurio, atgulhau.

Remălĕdīco, xi, ĕre: Gwrthregu, rhoi rhêg am rêg, rhoi drygfoes am ddrygfoes, rhoi senn am senn, rhoi enllib am enllib.

Remancĭpo, āre, Adwerthu, gwerthu peth yn ôl i'r neb y prynwyd gantho.

Remando, ĕre, Atgnoi, ailgnoi, cnoi cîl.

Remăneo, mansi, ēre: Trigo yn ôl, aros ar ôl, aros, ymaros, trigo.

Remāno, āre, Rhedeg yn ôl fel dŵr, adlifo yn ôl.

Remansio, ōnis, Ymaros, arhosiad, godrig.

Remeātus, us, ŭi: Dychweliad, attychwel.

Remeculi, Llongau bychain gwyr Lemnos.

Remēdium, ii, Rhwymedi, gwared, ymwared, meddyginiaeth, diwygiad.

Remĕligo, ĭnis, Rhyw forbysg.

Remeo, āre, Dychwelyd, myned yn ôl.

Remĕtior, mensus sum, īri: Adfesuro, ailmesuro, ailmyned tros beth.

Rēmex, ĭgis, Rhwyfwr, badwr, ysgraffwr.

Remigium, ii, Rhwyfiad, rhwyf. Ehediad adar. Mintai o rwyfwyr.

Rēmĭgo, āre, Rhwyfo.

Remigro, āre, Dychwelyd, myned yn ôl, dyfod yn ei wrthgefn, ailmudo.

Remillum, i, Peth llydan-gam fel rhwyf.

Remĭniscentia, æ, Atgof, côf, ymatgof.

Reminiscor, ĕris, Cofio, atgofio, ailcofio, adfeddylied.

Remisceo, cŭi, ēre: Cymmysgu, atgymmysgu.

Remissa, æ, Maddeuant, gollyngdod.

Remissarius, a, um: A anfonwyd eilwaith.

Remissio, ōnis, Maddeuant, gollyngiad, llacciad, llaesiad, rhyddhâad, gollyngiad yn rhŷdd, ymellyngiad, dispeidiad, gorphwysdra. Pall, gwall, diffyg, mêth.

Remissus, a, um: Yn ymellwng, yn llaesu, llacc, llaes, diarial, diangerdd, digalon, pŵl, diesgeulus, difraw, diofal. wedi ei yrru yn ol, wedi ei ail anfon, wedi ei ollwng yn rhydd, rhydd, penrhŷdd. Llonydd, golaes, anghlau.

Remitto, si, ĕre: Anfon yn ôl, ailbwrw ymaith, ail bwrw heibio, llysu. Gollwng yn rhŷdd, rhoi gollyngdod, rhyddhau, maddeu. Llaesu, llaccáu, dadennylu.

Remolior, īris, Bwrw allan o'i le, treiglo ymaith drwy nerth, cleingcio. Ailymegnio, ailcychwyn, aildechreu.

Remollesco, ĕre, Ailmeddalhau, adfeddalhau, myned yn feddal drachefn. Llonyddu, arafu, rhywiogi. Ymddattod, ymollwng.

Remollio, īre, Ailmeddalhau, ailgwneuthur yn feddal. Gwneuthur un yn wreigaidd ac yn feddal. Llonyddu, dyhuddo.

Remŏra, æ, Rhyw forbysg bach a attail long dan hwyl. Lluddias, rhwystr, llestair. Remŏra aratri, Hwp yr ychen, herba.

Remorbesco, ĕre, Atglefychu.

Remordeo, ēre, Ailbrathu, ailcnoi, gofidio 'r neb a'm gofidiodd innau.

Remŏres, Adar yr arwyddoccáai ei ehediad nad oedd y peth a amcenid i'w ganllyn.

Remoror, āris, Aros, ymaros, peri aros, lluddias, llestair, attal.

Remorsus, us, ŭi: Atgno. Ymatgno.

Remotio, ōnis, Symmudiad, Symmud.

Remōtus, a, um: Anghysbell, pell oddiwrth, eithafbell. Wedi ei symmud, wedi ei dynnu ymaith.

Remŏueo, ēre, Symmudo, ysgogi, tynnu ymaith, bwrw heibio, neillduo.

Remūgio, īre, Adfrefu, ailbrefu, dadseinio, rhuo, crochweiddi, crochleisio, atteb drwy frefu.

Remulceo, si, ēre: Aildyhuddo, adlonyddu, ailheddychu, llochi, gorllyfnu.

Remulco, & Remulcŭlo, are: Tynnu llong fawr wrth lestr llai, tynnu yn esmwyth, llusgo.

Remulcus, i, Rhâff i dynnu llong felly, y cwch y tynner llong wrtho.

Remulcōpæ, arum, Offer i wthio llongau i dir.

Remūnĕrātio, ōnis, Gobrwy, gobrwyad, tâl pwyth, pwyth, adtal, tâl adref.

Remūnĕro, āre, & Remuneror, aris: Talu adref, talu 'r pwyth, attalu, gobrwyo.

Remurmŭro, āre, Ymrwgnach yn erbyn, gwrthfurmur, manson.

Rēmus, i. Rhwyf, rhwyflath.

Remūto, āre, Ailcyfnewidio, mynychgyfnewidio.

Ren, renis, Pl. Renes, Arennau 'r cefn, y llefnau.

Renancĭscor, ĕris, Ailcaffael, ail ynnill.

Renarro, āre, Ailmynegi, ailadrodd, aildatgan.

Renascor, ĕris, Adeni, ailgeni, ailtyfu.

Renāto, āre, Ailnofio, gwrthnofio, nofio 'n ôl.

Renāuĭgo, āre, Hwylio yn ôl, morio yn ôl.

Renāuo, āre, Ailymegnio.

Renīdeo, ēre, & Renīdesco, ĕre, Disgleirio, llewyrchu, tywynnu, bod yn loyw. Arogli, bwrw arogl têg.

Renĭteo, ēre, Disgleirio, adlewychu, bod yn loyw.

Renitor, ĕris, Ymwrthladd, gwrthymegnio, ymhwppio, ymwthio yn erbyn.

Renixus, us, ŭi: Ymwrthladd, gwrthymmwth, gwrthymegniad.

Reno, āre, Adnofio, ailnofio.

Renōdo, āre, Datglymmu, dattod cwlwm. Clymmu yn dynn, achlymmu.

Renŏuāmen, inis, & Renouatio, onis: Adnewyddiad, atgyweiriad.

Renouello, āre, Adnewyddu, ailgwneuthur.

Renŏuo, āre, Adnewyddu, adwneuthur, ailcychwyn, ailderchreu.

Rentifolia, & Lentifolia: Rhôs gwylltion, heb na llûn da nac arogleu têg.

Renŭmĕro, āre, Ailcyfrif, talu yn ôl yr arian a gafwyd.

Renunciatio, ōnis, Cyhoeddiad, atgyhoeddiad, adson, sôn, mynegiad, mynag. Ymwrthod, ymwad.

Renuncio, āre, Mynegi, ailmynegi, adrodd, dwyn rhybudd, dwyn gair yn ôl, cyhoeddi, dywedyd fel y bu, datgan. Ymwrthod, gwrthod, ymwadu, ymadael yn gwbl.

Renuncius, ii, Cennad, negeswr, dygiawdr chwedlau a newyddion.

Renuo, ĕre, Gwrthod drwy amnaid, nagcáu a gommedd drwy amnaid, dirmygu, diystyru, dangos nad yw fodlon i'r peth.

Renūtus, us, ŭi: Gwrthod, nâg drwy amnaid, ailamnaid, caead llygad, camiad penn.

Reor, rēris, ratus sum: Tybio, meddylio, barnu.

Repāges, is, & Repāgŭlum, i: Drws neu ffenestr i gau ar beth, canllaw, trosol,

trosol, pren drŵs, bôllt drŵs.
Repandus, a, um: Gŵyr tu ag i fynu, ymmblyg tu ag i fynu, llydan yn ol.
Repango, pēgi, & panxi, ĕre: Tynnhau, trosollo, prennio yn dynn. Gosod, plannu, impio.
Repărābilis, e, A aller ei ddiwygio, a aller ei ailcyweirio, a aller ei adnewyddu.
Repărāmen, ĭnis, & Repărātio, ōnis: Ailcywair, atgyweiriad, cyweir, adnewyddiad, adwneuthuriad.
Reparator, ōris, Atgyweiriawdr, adnewyddwr.
Reparco, persi, ĕre: Ailarbed, aileiriach.
Repăro, āre, Cyweirio, atgyweirio, edfryd, adferu, adnewyddu, ailgwneuthur, diwygio.
Repastino, āre, Ailcloddio ynghylch gwinwydd, adnewyddu tir wrth ei fynych gladdio a'i lafurio.
Repauso, āre, Ailorphwys, ailcymmeryd anadl.
Repecto, xŭi, ĕre: Atgribo, ailcribo.
Rĕpĕdo, āre, Dadtroedio, dychwelyd, myned yn ol.
Repello, pŭli, ĕre: Gyrru yn ol, gwthio yn ol, gyrru i gilio, cilcwthio, gyrru ymaith.
Rependo, di, ĕre: Talu adref, talu'r pwyth, talu yn ol, gobrwyo.
Rĕpens, tis, Adiect. Disymmwth, disyfyd, a ddêl heb ddisgwyl amdano, dan ymlusgo.
Repenso, āre, Gwobrwyo, talu'r pwyth, bwrw golwg, goruchwilio, gwneuthur iawn. Pwyso, ystyried, barnu.
Repentè & Repentinò. Aduerb. Yn ddisymmwth, yn ddisyfyd, yn yngwrth, yn y mann, heb ddisgwyl am dano, yn ddirybudd.
Repentīnus, a, um: Disymmwth, disyfyd, dirybudd, heb ei ddisgwyl.
Repercussus, us, ŭi: Gwrthdarawiad, gwrthgis, ailtarawiad, atguriad, atchwyl.
Repercŭtio, cussi, ĕre: Gwrthdaraw, attaro, gwrthguro, rhoi atchwyl, curo 'n ôl.
Repĕrio, pĕri, īre: Cael drwy ddamwain, cael, caffael, dychymmyg, deall, gwybod yn ddilys.
Repertītius, a, um: Yr hyn a gafwyd, peth cael.
Repertor, ōris, Caffaeliwr, dychymmygwr.
Repertorium, ii, Rhestr o enwau neu eiriau.
Repĕtītio, ōnis, Adroddiad, mynegiad, datganiad, traethiad, atdywediad.
Repĕtītor, ōris, Holwr, gofynnwr, adroddwr, ailtraethawdr.
Repĕto, tīui & tii, ĕre: Ailgofyn, gofyn adref, ailceisio, ailoyrchu, ailcychwyn, ailadrodd, ailtraethu, atdywedyd, dychwelyd i ryw le, ymofyn, galw yn ol, atgofio, adfeddylied.

Repetundarum, repetundis, Pethau a gymerer yn anghyfion drwy drais pan fo un mewn swydd.
Repignĕratio, ōnis, Dadŵystlad, gollyngiad gŵystl.
Repignerator, ōris, Dadŵystlwr, gollyngwr gŵystl.
Repignero, āre, Dadŵystlo, rhyddhau gŵystl, gollwng gwystl, gollwng attafael.
Replaudo, si, ĕre: Trystio drwy daro dwylo ynghŷd.
Repleo, ēui, ēre: Llenwi, cyflawni, adlenwi.
Replĭcātio, ōnis, Gwrthatteb, y peth a roer yn erbyn yr atteb drwy amddiffyn y ddadl. Dadblygiad.
Replĭco, cŭi, āre: Dattod, dadblygu, ailatteb, gwrtheb, gwrthatteb, atdywedyd, ailadrodd, gwrthblygu, plygu yn ol, troi 'r tu gwrthwyneb allan, adrodd, traethu.
Replumbo, āre, Dadasio.
Rēpo, repsi, ĕre: Ymlusgo.
Rĕpŏlio, īre, Ailcaboli, ailtrwsio, ailcyweirio, ailtrefnu, ailtacclu.
Repolleo, ēre, Bod o fawr allu.
Repollesco, ĕre, Adgryfhau, cael nerth o newydd.
Repōno, posŭi, ĕre: Ailosod, rhoi eilwaith yn ei le, adlehau, adgyfleu, gosod ar, gosod i fynu, cuddio, rhoi i gadw, edfryd, adferu, talu adref, talu yn ol, talu 'r pwyth, neilltuo, gosod o'r neilltu.
Reporto, āre, Atdwyn, atgywain, arwain yn ol, dwyn yn ol, edfryd.
Reposco, ĕre. Ailgofyn yr eiddo ei hun, gofyn ei ddlyed, gofyn ei gyfiawnder, gofyn peth megys dlyed, gofyn wrth awdurdod.
Repŏsĭtōrium, ii, Ystordy, lle i roi peth i gadw, cuddfa, Almari.
Repōtia, ōrum, Ailcyfeddach, y dydd ar ol y neithior pan ddelo 'r genedl ynghyd i gyfeddach, y seithfed dydd ar ol y neithior pan elai 'r briodasferch yn ol at ei thad a'i mam. Y gyfeddach a wneler â'r bobl newydd weddog. Gwleddoedd gwragedd wrth eglwysa.
Repræsentatio, ōnis, Taliad arian yn llaw, atgynnyrcholdeb, arwyddoccáad presennoldeb, cyffelybiaeth, eilun.
Repræsento, āre, Arwyddoccáu presennoldeb peth, cynnyrcholi, gosod ger bron, dwyn ger bron. Talu allan o law, talu arian parod.
Reprehendo, & Reprendo, di, ĕre: Tynnu 'n ol, cymmeryd ailgafael, dal, attal, gorddiwes, cyrhaeddyd, attafaelu. Argyoeddi, ceryddu, beio ar, sarhau.
Reprehensio, ōnis, Cerydd, sarhâad, senn.
Reprehenso, āre, Ceryddu 'n dôst, argyoeddi yn llymm, dal un a'i fynych dynnu yn ol.
Reprĭmo, pressi, ĕre: Cyfarsengi, pwyso i lawr yn ddwys, dwyso i lawr, attal, rhwystro gwneuthur peth, heddychu, llonyddu, sathru i lawr, dofi, gwarhâu.
Reprŏbo, āre, Llysu, gwrthod, bwrw ymaith, cwlio.
Reprŏbus, a, um: Drwg genwir, gwrthodedig, a fo ar lysiant, wedi ei lysu, cwliedig, anghymmeradwy.
Reprōmissio, ōnis, Rhwym drwy addewid, ailaddewid.
Repromitto, si, ĕre: Ymrwymo drwy addewid ac ammod, addaw, adaddaw.
Reptabundus, a, um: A ymlusg fel prŷf, ymlusgiad.
Reptīlis, e, Y peth a ymlusgo, ymlusgiad.
Repto, āre, Ymlusgo, cerdded dan ymlusgo, myned rhagddo gan bwyll, cerdded arafgam.
Repūbesco, ĕre, Ail ieuangeiddio, ail myned yn ieuangc.
Repŭdiatio, ōnis, Rhoddiad heibio, gwrthodiad, llysiant, ysgariaeth â gwraig.
Repŭdio āre, Gwrthod, llysu, rhoi heibio, bwrw ymaith, ysgar, ysgar priodas.
Repŭdiosus, a, um: Brwnt, cywilyddus, gwradwyddus, gwarthus, peth a wrthotto un ac a ffieiddio.
Repŭdium, ii, Ysgariaeth, ysgar, ysgar priodas.
Repuerasco, ĕre, Adfachgenneiddio, myned yn fachgen eilwaith.
Repugnanter, Yn wrthwynebus, yn anfoddog, yn erbyn ei ewyllys, dan duchan.
Repugnantia, æ, Gwrthwyneb, gwrthwynebedd, anghyttundeb, anghydfod.
Repugnax, ācis, Gwrthwynebol, a fo bob amser ar wrthwyneb, a fo yngwrthwyneb i bawb, ymryson-gar, cynhennus.
Repugno, āre, Gwrthladd, gwrthwynebu, bod yn erbyn, gwrthddywedyd.
Repullŭlasco, ĕre, & Repullŭlo, āre: Blaendarddu, blaguro, torri allan, adtyfu, adfwrw.
Repulsa, æ, Llysiant, nâg am arch, seithugrwydd, gwrthodiad, tramgwydd, cilgwth, gwthiad, ysgŵd.
Repulso, āre, Gwthio yn ol, mynych wrthladd, mynych fwrw heibio, cilgwthio, naccáu, gomedd, rhoi nâg, rhoi 'sgŵd.
Repulsus, us, ŭi: Gŵth, cilgwth, ysgŵd, gwthiad yn ol, negyfaeth, negyddiaeth, ailnâg.
Repūmĭco, āre, Crafu â'r Pumex, ailcaboli, adlyfnhau.
Repungo, gi & xi, ĕre: Ailpigo, aildymmbigo, ailgofidio, ailflino, gwneuthur anghymmwynas am anghymmwynas.
Repurgium, ii, Glanhâad, carthiad, arlloesiad.
Repurgo, āre, Ailcarthu, ailglanhau, arloesi.
Repŭto, āre, Adfeddylied, ailystyried, dyfal fwriadu yn y meddwl, ailcyfrif, bwrw ar un.
Requies, ēi, & ētis, Gorphwys, llonyddwch, esmwythdra, heddychlonder.

Requiesco,ĕre, *Gorphywys,byw 'n llonydd, bod yn llonydd,llonyddu,bod yn heddychol, bod yn esmwyth, cysgu, peidio, dispeidiaw.*

Requiētus,a,um, *Llonydd,wedi cael llonydd, wedi cymmeryd esmwythdra, wedi gorphywys, wedi dadflino.*

Requīrĭto,āre, *Mynych ymofyn, mynych geisio,mynych ofyn.*

Requīro,sīui,ĕre : *Ceisio, ymgais, gofyn, ymofyn,cyfarch,gwybod eisiau peth,dymuno bod y peth nid yw.*

Res,rei, *Peth, y peth, y dim, y môdd, y matter, y defnydd, cyflwr, gweithred, cyfoeth, golud, arian parod, llês, bûdd.* Res familiares, *Negesau ty,* Res rusticæ, *Negesau 'r wlád.* Res diuina, *Aberth,gwasanaeth Duw.* Res bellica, *Milwriaeth, lluyddiaeth,rhyfel.*

Resălūtatio,ōnis, *Adywgyfarch,ailcyfarch, adymannerch,ymannerch, cyfarch gwell.*

Resăluto,āre, *Ailymannerch,adcyfarch, ymannerch.*

Resāno,āre, *Ailiachâu.*

Resarcio,si,īre : *Diwygio, ailcyweirio, clyttio, gwneuthur iawn, talu 'r pwyth.*

Resatrio,īre, *Atgribinio,ailchwynnu.*

Rescindo,scīdi,ĕre: *Lládd yn ddau,torri yn ddau,torri ymaith, tynnu ymaith, dileu,distrywio, diddymmu, dirymio, torri i lawr.*

Rescio, scīui, īre, & Resciſco, ĕre : *Gwybod peth dirgel cuddiedig, ailwybod, ymwybod,cael clywed a gwybod peth.*

Rescissio,ōnis, *Adtorriad,ailtorriad, trychiad,diddymiad,dirymiad,dilĉad.*

Rescribo, psi, ĕre : *Ailysgrifennu, adsgrifennu, ysgrifennu yn ol, ysgrifennu atteb, gwrthysgrifennu. Talu yn ol.*

Rescriptum, i, *Adsgrifenniad, llythyr brenin neu ymerawdr yn atteb llythyr arall.*

Resecatior,ōris, *Byrrach.*

Reseco,cŭi,āre : *Adtorri, trychu, ysgythru,talgrynnu,torri hyd y byw,torri yr hyn sy ormodd,torri yn llwyr, ailtorri.*

Resecto,āre, *Erfyn yngwrthwyneb i 'r hyn a ddeisyfodd o'r blaen,ail erfyn, aildymuno.*

Resectio,ōnis, *Attorriad, ysgythrad, trychiad, talgryniad.*

Resēda,æ, *Rhyw lysieuyn.*

Resēdo,āre, *Llonyddu, heddychu, dyhuddo,peri peidio.*

Resegmen, ĭnis, *Naddion, rhasglion, asglodyn, carthion, ysgarthion, adnadd, briwion.*

Resĕmīno, āre, *Ailhau.*

Resĕquor,ĕris, *Canlyn,dilyn,dywedyd ar ol vn,atteb.*

Resĕro, āre, *Datgloi, digloi, datguddio.*

Resĕro, sēui, ĕre, *Ailhâu, ailgosod, ailplannu.*

Reseruo, āre, *Cadw o'r neilldu, cadw erbyn yr amser a ddel.*

Reses, ĭdis, *Segur, diog, swrth, diowgswrth, trymswrth, anesgud, mcwydus. Yn eisteddial. yn sesyll yn ei vnlle, sefyllwr.*

Resex, ĕcis, *Cangen o winwydd a dorrer ymaith ac a ffrwytho yn well nag o'r blaen. Mapgainge. Y brifgainge a fo yn cadw 'r winwydden.*

Resĭdeo, sēdi,ēre : *Gorphywys, eistedd, eistedd i lawr,gorsefyll, sefyll yn sŷth, llonyddu, aros,ymaros.*

Resīdo,sēdi,ĕre : *Disgyn fel adar ar ol hedeg. Sefyd'u,llorio, gwaeledi.*

Resĭduum, i, *Y gwargred, y gweddill, yr hyn syda yn ol.*

Residuus,a,um : *A fo yngweddill, a fo yngwargred, a fo dros benn.*

Resigno, āre, *Dadselio, egori yr hyn a seliwyd, dattod sêl. Cau yn dynn, eglurhau, edfryd, rhoi adref, rhoi i fynu.*

Resĭlio,ŭi,īui,& ii, īre : *Neidio yn ol, gwrthneitio,adlam,rhoi adlam, ymado ar ffrŵst,cilio yn ol.*

Resīmus, a, um : *Trwyn-gam, a fo a'i drwyn yn benuchel ac yn gam ar i fynu.*

Resina,æ, *Ystor, pob gwm a ddifero allan o goed.*

Resinātus, a, um : *wedi rhoi ystor arno, wedi ei gyweirio ag ystor.*

Resinōsus,a,um : *Llawn ystor neu gwm.*

Resĭpio,pŭi,ĕre: *Arogli, rhoi arogl, bod â blâs peth arno.*

Resĭpisco,ĕre, *Dychwelyd i'w bwyll ac i'w iawn ddeall, ailsynhwyro,dyfod i'r iawn, dyfod atto ei hun.*

Resisto,stĭti, ĕre : *Gwrthladd, gwrthwynebu,gwrthsefyll,dal yn erbyn,attal, rhwystro,ymattal, gorphwyso,gorsefyll, sefyll yn ddisymmwth.*

Resoluo,ĕre, *Dattod, datglymmu, gellwng yn rhydd, rhyddhau, dadwaegu, dadfachu, dadwregyssu. Diddymio, seithugio, peri seuthug. Talu dledion. Symmudo, neillduo. Ymddattod,ymollwng,llaesu.*

Resŏlūtio,ōnis, *Ymddattodiad,ymollyngiad,dattodiad, datglymiad, rhyddhaad,llesmair.*

Resŏnantia,æ, *Dadsain,adlais,diaspad, adlef.*

Resŏno,āre, *Adlefain,adleisio, dadseinio, diaspedain, darstain, rhoi diaspad, synio.*

Resorbeo,bŭi, ēre : *Adlyngcu, ailtraflyngcu,adlymeitian,ailyfed.*

Respecto,āre, *Mynych edrych yn ol,ailedrych yn ei gylch, aildarbod o beth.*

Respectus,us,ŭi : *Golygiad, edrychiad, edrychiad yn ol. Ystyriaeth,attychwel, perthynas,herwydd. Y rheswm a baro i vn waethur peth.*

Respergo,si, ĕre : *Bwrw dwr neu wlŷb am ben peth,taenu,taenellu, gwlychu, trochi.*

Respersio,ōnis, *Taenelliad.*

Respicio,spexi,ĕre: *Edrych yn ol,gwrthedrych, syllu, ystried, darbod o beth, durs o beth, edrych ar beth, golygu, synied ar, cadw, caru, hoffi, cymmorth,gwilied ar,disgwyl ar,perthyn.*

Respīrāmen, ĭnis, *Chwythad, anadl, ffordd yr anadl.*

Respīrātio,ōnis,& Respirātus,us,ŭi : *Chwythiad, anadliad, cymmeriad gwynt,dyhêad,gwyntiad.*

Respīro,āre, *Cymmeryd anadl, anadlu, dyheu,peuo, gorphywys, ymddadflino. Bwrw arogl.*

Resplendeo,ēre, *Disgleirio,llewychu, bod yn ddisgleirloyw,bod yn hoyw-wych.*

Respondeo,di,ēre : *Atteb,gwrtheb, ymatteb, cyf-atteb, goheb. Cyttuno, cyngordio,cydfod, cydsynio. Bod yn gyffelyb, bod yn gyfartal.*

Responsio,ōnis, *Atteb, gwrtheb.*

Responsĭto,āre, *Mynych atteb, atteb i lawer.*

Responso, āre, *Atteb,gwrtheb,ymatteb, gwrthwynebu, dywedyd yn erbyn.*

Responsor, ōris, *Mâch, attebwr, a addawo ac a ymrwymo dros arall.*

Responsum,i, *Atteb, gwrtheb. Atteb gan Dduw.*

Respublica,æ, *Gwladwriaeth, y llês cyffredin, y cywoeth cyffredin.*

Respŭo,ĕre, *Gwrthod, llysu. Bwrw ymaith yn ddirmygus, bod yn anfodlon i beth.*

Restagno, āre, *Datgronni dwr, rhedeg drosodd, dadlynio, llynio drosodd, gellwng llynn.*

Restat, *Mae 'n ol.*

Restauro,āre, *Edfryd,adferu,atgyweirio, adnewyddu.*

Restĭbĭlis, e, *A ddwg ffrwyth bob blwyddyn,a ailtyfo, a adfywio.* Seges restibilis, *ŷd a dyfo o'r hâd a bewyd y flwyddyn o'r blaen.*

Restĭcŭla,æ, & Restĭcŭlus,i : *Rheffyn, tennyn,cordyn.*

Restinctio, ōnis, *Diffoddiad,dispeidiad, attaliad.*

Restinguo, stinxi, ĕre : *Diffodd, attal, diddosi.*

Restio,iui,īre : *Bod yn barod i'w hau ac i'w aredig neu i'w balu.*

Restio,ōnis, *Rhaffwr, rheffynnwr. Crogwr, llwyth y cebystr, vn a ymgrocco o'i waith ei hun.*

Restipulatio,ōnis, *Atteb i gŵyn drwy wâd ar lw neu drwy roi gwystl. Rowym dadl.* K.H.

Restipŭlor, āris, *Atteb i gŵyn mewn cyfraith, rhoi gŵystl ar atteb i'r cwyn, atteb i gŵyn drwy wâd ar lw.*

Restis,is, *Rheffyn, rhâff, cebystr, hoenyn, cordyn, rhefawg, rhâff o wynwyn neu arlleg.*

Restĭto

Restĭto, āre, Mynych attal, rhagod, rhwystro ffordd, attal. Rhuso, tynnu yn ŵysg ei gefn, pwyso ar ei gefn, ymdrech, ymdynnu.

Restituo, ēre, Edfryd, adfer, talu adref, talu yn ól, ailcyweirio, diwygio, adffurfio, gosod i fynu o newydd, dwyn i'r cyflwr cyntaf, gwneuthur o newydd.

Restitutio, ōnis, Adferiad, edfryd, adnewyddiad, adwneuthuriad, gosodiad yn y cyflwr y bu, diwygiad, atgyweiriad.

Resto, as, ĭti, āre: Gorphwyso, aros, trigo, ymaros, gorsefyll, sefyll yn ei vn lle. Gwrthwynebu, gwrthladd, gwrthymryson.

Restrictè, & Restrictim: Yn dynn, yn gyrrith, yn brinn, yn grintach, yn attal ei law.

Restrictus, a, um: wedi ei wasgu 'n dynn, wedi ei attal, wedi ei rwymo yn dynn, tynn, cybydd, cyrrith, crintach. Sarrug.

Restringo, xi, ĕre: Attal, gwasgu yn dyn, rhwymo yn dynn, caethiwo. Datglymmu, dattod. Attal.

Resulto, āre, Neitio 'n ól, adlammu, dadlammu, rhoi adlam, dadseinio, cilio 'n ól, llammu, llamsach.

Resūmo, psi, ĕre: Ailcymmeryd, aildechreu, ailcychwyn.

Resuo, ĕre, Adwnïo, ailgwnïo, pwytho yn ddauddyblyg, dattod yr hyn a wnïwyd, dadwnïo, datbwytho.

Resŭpīno, āre, Amcreinio, troi a'i dorr i fynu, gwrthdroi, gwthio i lawr ar ei gefn, bwrw i lawr dindrosbenn.

Resŭpinus, a, um: A'i wyneb i fynu, yn ei amcrain, yn ei ledamcrain, ar ei gefn, yn ei hŷd gŷd. Gwreigaidd, anwraidd, mursennaidd, yn gorwedd fel gwraig.

Resurgo, rexi, ĕre: Ailcyfodi, adgyfodi, dadŵyrain: Ailtyfu, adfywio, ymedfryd.

Resurrectio, ōnis, Ailgyfodiad, adgyfodiad.

Resuscĭto, āre, Ailgyfodi, codi peth i fynu eilwaith, adnewyddu, ailgosod ar ei draed.

Retæ, arum, Coed a fo 'n tyfu ar dorlannau afonydd, neu yn yr afonydd.

Retalio, āre, Talu gwrthbwyth, talu 'r pwyth, talu adre 'r cyffelyb.

Retardatio, ōnis, Attal, lluddias, rhwystr, llestair.

Retardo, āre, Attal, attal rhag myned rhagddo, rhagod, rhwystro, lluddias, dal yn ól.

Retaxo, āre, Atgeryddu, rhoi gwrthsenn, aildangos i vn ei fai.

Rēte, is, Rhwyd, balleg, ballegrwyd.

Retĕgo, texi, ĕre: Dadanhuddo, datguddio, gwneuthur yn egored.

Retendo, di, ĕre: Dadennylu.

Retentio, ōnis, Daliad, attaliad, daliad yn ôl, daliad gafael, attafael.

Retexo, ŭi, ĕre: Dadwen, dad-ddirwyn, datgyfrodeddu, datwneuthur yr hyn a wnaed o'r blaen.

Rethūto, āre, Datgau, egori.

Retiarius, ii, Rhwydwr, bwriwr rhwyd.

Retĭcentia, æ, Distawrwydd, gosteg, tawiad â sôn, cadwad cyfrinach.

Retĭceo, ēre, Tewi â sôn, distewi, tewi, bod heb yngan dim.

Retĭcŭlātus, a, um: wedi ei wneuthur yn rhwydwaith neu yn rhwyllwaith, rhwyllog, rhwydtyllog. Fenestræ reticulatæ, ffenestri dellt, ffenestri rhwyllog.

Retĭcŭlum, i, Rhwyd, rhwyd fwrw, penguwch rhwyllog, gogr paill, cŵd paill, rhwyll pêl denis, côd rwyllog.

Retinācŭlum, i, Attal, beth bynnag a attalio, tytmwy, rhâff angor, awen ffrwyn, gwanas, penrhwym, arwestr.

Retĭneo, ēre, Attal, dal yn ôl, dal gydag ef, dal ynghôf, dal rhag cwympo.

Retingo, ĕre, Ailtrochi.

Retiŏlum, Idem quod Reticulum.

Retondeo, ēre, Atgneifio, cneifio drosto.

Retono, ŭi, āre: Ailtaranu, ailtrystio, dadseinio, gwneuthur twryf mawr, darstain.

Retorqueo, torsi, ĕre: Bwrw 'n ôl, dirdynnu yn ôl, ailtorchi, gwrthnyddu, ailtaflu, ailsaethu, bwrw ergyd cais, dadnyddu, dadgyfrodeddu, aildirwyn, dad-ddirwyn, dadblethu, troi vn oddiwrth ei amcan.

Retorreo, ēre, & Retorresco, ĕre: Llosgi gan y tês, deifio, dysychu.

Retorrĭdus, a, um: Sychgras, sychgrin, crinsych, wedi deifio, wedi golosgi.

Retractatio, ōnis, Troad opiniwn, newid tŷb, galwad yn ôl yr hyn a ddywedodd, eilcân, diwygiad ar a wnaeth, ailtraethiad, ailteimlad, eil-trin.

Retracto, āre, Galw 'n ôl, galw 'n ôl yr hyn a wnaed, tynnu yn ôl, dad-ddywedyd, ailteimlo, ailtraethu, aildywedyd, aildiwygio, aildechreu, ailcychwyn, ailtrin.

Retrādo, dĭdi, ĕre: Aildodi, ailtraddodi.

Retraho, xi, ĕre: Adlusgo, tynnu yn ôl, tynnu atto, tynnu ymaith, peidio, gado ymaith.

Retrĭbuo, ĕre, Rhoddi yn ôl, adroddi, rhoi adref, talu 'r pwyth, talu 'r echwyn.

Retrīmentum, i, Gwaelodion, llorion, gwaddod, ammhuredd peth, baw gefail, sorod, sorod, sothach, tomm, mwlwg.

Retrò, O'r tu ôl, o'r tu cefn. Gynt oll, yn y cynfyd. Yn y gwrthwyneb, o'r tu arall.

Retroăgo, ēgi, ĕre: Gyrru yn ôl, gyrru i gilio, bwrw 'n ôl, bwrw yn ŵysg ei gefn.

Retrocēdo, cessi, ĕre: Cilio 'n ôl, myned yn ôl.

Retrocessus, us, ŭi: Encil, enciliad, gwrthgiliad, ciliad yn ôl, cil, gwrthgil.

Retrodūco, xi, ĕre: Dwyn yn ôl, tynnu 'n ôl, tynnu yn ei wrthgefn.

Retroco, īre, Myned yn ôl, dychwelyd.

Retrofĕro, tŭli, ferre: Atddwyn, dwyn yn ôl, atgywain, altwyn.

Retrogradatio, ōnis, Gwrthdaith, gwrthgrwydr, gwrthred, gwrthgiliad.

Retrogrădior, ĕris, Cerdded yn ôl, myned yn ol, cilio 'n ol, encilio, gwrthgilio.

Retrogrădus, a, um: A fo yn cerdded yn ol, gwrthgrwydr, gwrthgerdd, peth gwrthred.

Retrorsus, a, um: wedi ei droi yn ol.

Retrorsum, & Retrorsus: Yn ŵysg ei gefn, yn ei ol, yn ei wrthgefn.

Retrūdo, si, ĕre: Gwthio yn ol, gyrru 'n ol.

Retrusus, a, um: wedi ei wthio yn ol, cuddiedig.

Retundo, tudi, ĕre: Pylu, tynnu 'r min, dadawchio, mynych guro, mynych faeddu peth.

Retūsus, a, um: Pŵl, difin, aflym.

Reu, i, Radix: Gwreiddyn.

Reuæneo, īui, īre: Bod ar werth eilwaith.

Reuălesco, ĕre, Atgryfhâu, ailgwrygio, myned yn iach eilwaith.

Reuănesco, ĕre, Difannu, aildiflannu.

Reuēho, vexi, ĕre: Ailcywain, cludo 'n ol, ailmudo.

Reuello, i, & vulsi, ĕre: Ailtynnu o'r gwraidd, ailddadwraidd, tynnu yn ol, tynnu ymaith.

Reuēlātio, ōnis, Datguddiad, ymatgudd.

Reuēlo, āre, Datguddio, ymatguddio, annirgelu, egluro, egori.

Reuĕnio, ni, īre: Dyfod yn ol, dychwelyd, dyfod i adwedd, adwedda.

Reuerà, Yn lle gwir, yn wir ddiau.

Reuerbĕro, āre, Taro adref, taro yn ol, gwrthdaro, taro yn ei wrthgefn.

Reuērendus, a, um: Hybarch, parchedig, parchadwy.

Reuerenter, Yn barchedig, yn barchus, yn hybarch, yn anrhydeddus.

Reuerentia, æ, Anrhydedd, vrddunïant, parch.

Reuĕreor, ēris, Ofni, anrhydeddu, perchi.

Reuersio, ōnis, Dychweliad, adwedd, attychwel, tread yn ol, gwrthdro.

Reuerto, ĕre, Dychwelyd, troi yn ol

ôl, adwedda, dyfod i ádwedd, dyfod yn ôl.

Reuertor,eris, Idem.

Reuilesco,ĕre, *Atgoegi, myned yn wael, myned yn ddiyffyr ac heb pris arno.*

Reuincio, uinxi, ire: *Clymmu yn ôl, rhwymo yn ôl, ailrhwymo, ailclymmu, rhwymo yn dynn, clymmu yn dynn.*

Reuinco, uici,ĕre: *Gorchfygu, goresgyn, diddadlu,mynd â'r maes.*

Reuiresco,rui,ĕre: *Glasu, ailglasu, adfywio, ymadnewyddu, ieuangeiddio, adfyfu.*

Reuisito, are, *Ailgofwyo, ailymweled.*

Reuiso,ĕre, *Dychwelyd i ymweled, ailymweled.*

Reuiuisco,ixi,ĕre: *Adfywio,ymadfywio, myned yn eilfyw, dadebru,dadlewygu, ymadnewyddu.*

Reunctor, ōris, *Aileneiniwr, gwas y physygwr a enneiniai 'r ymaelyddion.*

Reuocabilis, e, *A aller ei alw yn ôl, hawdd ei alw yn ôl.*

Reuocamen,inis, & Reuocatio, ōnis: *Ailgalw, adalwad, galwad yn ôl, gwrthalwad.*

Reuŏco,āre, *Galw yn ôl, ailgalw, tynnu yn ôl, dwyn yn ol, galw yn ei wrthgefn.*

Reuŏlo,āre, *Hedeg yn ol, dadhedeg, gwrthehedeg, dychwelyd danehedeg.*

Reuŏlubilis, e, *Hydreigl, a aller ei dreiglo yn ol.*

Reuoluo,ĕre, *Troi yma a thraw, dadtreiglo,dattroi, mynych dreiglo, ailtreiglo,troi yn ol,treiglo yn ol,troi 'n ei wrthgefn,ailadrodd.*

Reuŏlutio,ōnis, *Ymdro,tro, treigl, atdychwel.*

Reuŏmo,mui,ĕre: *Ailchwydu,ailbwrw i fynu, ailcyfogi.*

Reus,a,um: *Euog, beius, camgylus. Y cyhuddol, yr hwn yr achwyner arno. Yr amddiffynnwr mewn cyfraith. Mach a ymrwymo dros un.* Reus promittendi, *Yr hwn a ymrwymodd drwy addewid tros arall.* Reus voti, *Hwn a wnaeth adduned.* Reus mortis, *Enaid faddeu.*

Rex,regis,*Rhwy. Li.Land. Brenhin, unben, pennaeth, rhwyf, llywydd, Rhi, Rhiydd.*

R H.

Rha,& Rhabarbarum, *Y gwreiddyn a eilw y physygwyr,* Reubarb.

Rhacoma, Idem.

Rhagades,um,& Rhagadia, orum: *Agennau ar draed neu ddwylaw neu wefusau neu yn yr eisteddle.*

Rhagion, & Rhagium,ii: *Rhyw bryf coppyn gwenwynig.*

Rhagoides,*Trydedd wisg y llygad.*

Rhamnus,i, *Math ar fieren.*

Rhapsōdi, *Deonglwyr a datgeiniaid cerdd* Homer.

Rhēda,æ, *Cerbyd, carrfenn,math ar fenn.*

Rhedarius,ii, *Cerbydwr, mennwr.*

Rhenense vinum,*Gwin glan Rhin.*

Rheno,ōnis, *Rhyw ddilledyn tew pânog. Dilledyn o grwyn bleiddiaid neu anifeiliaid eraill a arferid mewn rhyfel.*

Rhetor, ōris, *Areithiwr, areithydd.*

Rhetŏrica, ōrum, *Llyfrau araithyddiaeth.*

Rhetŏrica,æ,& Rhetorice,es: *Araithyddiaeth, celfyddyd i barablu yn hyawdl ymadroddus ddoethbrudd.*

Rhetŏricor,āris, *Ymadrodd fel areithydd,dywedyd yn hyawdl ymadroddus.*

Rhetoriffo, āre, Idem.

Rheuma,ātis, *Llyfnafedd a ddifera o'r pen,gwlybyrau'r pen, pendiferiad. Y gormwyth, yr anwyd.*

Rheumāticus,a,um: *A fo a'r clefyd hwnnw arno.*

Rheumatismus, i, *Clefyd llyfnafedd pen,y gormwyth, yr anwyd,clefyd yr anwyd.*

Rhibes, *Yr eurddrain duon.*

Rhinŏcĕros,ōtis, *Anifail a chorn ar ei dduryn,gelyn yw i'r Oliphant.*

Rhipfalpis, *Llyfrwas, a deifl ei dariau ymaith.*

Rhodinus,a,um: *O'r rhôs.* Oleum Rhodinum, *Olew rhôs.*

Rhododaphne, *Math ar bren.*

Rhŏdŏmeli, *Mêl a fydd rhôs wedi eu berwi ynghŷd, a elwir* Mel Rosatum, *Melrôs.*

Rhodonia,æ, *Gardd rôs.*

Rhodōra,æ, *Rhyw lyfieuyn.*

Rhoites, is, *Gwin a wneir o'r afal gronynnog.*

Rhombus,i, *Math ar bysgodyn. Troell nyddu, chwerfan. Dull pedwarochr a'i ystlysau yn gyfartal a'i gonglau yn geimion. Cengliadur.*

Rhomphæa,æ,*Rhyw gled-yf hir.*

Rhoncisso,āre, *Chwyrnu wrth gysgu, chwyrnolod.*

Rhoncus,i, *Llais un yn chwyrnu yn ei gwsg, chwyrnolod,rhwngc.*

Rhythmicus,a,um: *Cynghaneddol, mydrol, a ddywetter mewn mesur a chynghanedd.*

Rhythmus,i, *Cerdd, mydr, cynghanedd, cytgerdd,odl, pennill.*

Rhytion,ii, *Llestr ar waith llunad.*

Rhytum,i,*Rhyw fesur.*

R I.

Rica,æ, *Rhyw ddilledyn a wisgai gwragedd gynt, moled, penlliain, penguwch.*

Ricinium, vel Ricinum, i. vi. Recinum.

Ricinus, i, *Y pryf a elwir torrogen.* Ricini onium, *Hislau.* Ricinus arbor, *Pren yn yr Aipht a elwir,* Palma Christi.

Rictum,i,& Rictus, ûi: *Safnrhythu a dangos dannedd wrth chwerthin gwatwor, ystyniad tafod i watwor. Safnrhythiad, ysgyrnygiad dannedd, gweneuthuriad gylfant.*

Ricula,æ,Dim. a Rica.

Rideo,si,ĕre: *Chwerthin,gwenu, chwerthin gwatwor,gwatwor,gwowdio.*

Ridibundus,a,um: *Chwerthinog, gwatworus.*

Ridica, æ, *Attegbawl gwinwydden, atteg.*

Ridiculum,i, *Gair i chwerthin am ei ben, ymfyt-beth i'w watwor, gwatworgerdd, cyff clêr i'w ddyfalu, arabedd,gwatwar,gwawd.*

Ridiculus,a,um: *Peth i'w watwor ac i chwerthin am ei ben, peth i beri chwerthin,gwâs digrif.*

Rigatio,ōnis, *Taenelliad dŵr neu wlŷb, dyfrhâad, gwlychiad, mwydiad, lleithiad.*

Rigeo, ŭi, ēre, & Rigesco, ĕre, *Oeri yn dost, fferru, rhewi,rhynnu, fythu, cyffio gan anwyd, anystwytho, fythgaledu.*

Rigidus,a,um: *Oer, fyth, anystwyth, caled, wedi cyffio, llymdost, garw, ystyfnig, farrug,anhyblyg.*

Rigo,āre: *Dyfrhau, gwlychu, gwlyppau,lleithio, mwydo.*

Rigor,ōris, *Oerni,oerfel mawr,achreth, deintgryd. crynfa, fythder,rhynn, fferdod, anystwythder, gerwindeb, farrugrwydd.*

Rigorātus,a,um: *wedi anystwytho a chaledu.*

Riguus, a, um: *Hawdd ei ddyfrhau, hy-wlych, dyfrwys, amddyfrwys, lle gwlŷb,dyfrllyd,llaith.*

Rima,æ, *Agen, hôllt, gagen.* Rimæ, *Gagau.*

Rimor, āris, *Ceisio ym mhob twll, chwilio ym mhob congl, chwilio yn ddyfal, fel e drwy dyllau, chwiltath, chwilotta.Gwynt-hollti fal coed.*

Rimosus,a,um: *Agennog,hollcog.*

Rimula,æ, *Holltyn,agennig.*

Ringo, rinxi, ĕre: & Ringor, ĕris: *Ysgyrnygu, ysgyrnygu danedd, mingammu gan ddig,ymchwyrnu,ymddigio ynddo ei hun.*

Ripa,æ, *Glann dwr, torrlan, ceulan, y feifdonn.*

Riparia, æ, *Aderyn a fâg ar lann dyfroedd.Gwig y dwr.*

Ripariu,a,um: *A fo yn arfer ac yn aros ar lann dyfroedd.*

Ripula,æ, Dim. a Ripa.

Riscus, i, *Cist groen, hwlan. ffenestr goeg.*

Risibilis,e, *A chwarddo,chwerthinog.*

Risio,ōnis,*Chwerthiniad,gwatwar.*

Risor, ōris, *Chwarddwr, gwatworwr.*

Risus, us, ŭi : *Chwerthin, chwerthiniad, gwatwor.*

Ritè, *Yn dda, yn vnion, yn iawn, fel y dylai fod.*

Rites, is. Idem quod Ritus.

Rituales libri, *Llyfreu o hên gynneddfau á hên ddefodau.*

Rītus, us, ŭi : *Defod, cynnefod, hên ddefod, hên arfer, trefn, dull, môdd.*

Riuales, um, *Trigolion glannau afonydd, y rhai y bo afon yn terfynu rhwng eu tiroedd.*

Riualis, is, *Vn a fo'n caru yr vn ferch ac arall.*

Rīualĭtas, ātis, *Yr eiddigedd a fo rhwng dau a garo yr vn ferch.*

Rīuīnus, i. Idem quod Riualis.

Rivŭlus, i, *Afon fechan, afonig, cornant, corrafon, gofer bychan.*

Rīvus, i, *Afon, nant, carrog.*

Rixa, æ, *Cynnen, ymryson, ymrafael, ymsennu, ymsywen, ymreg, ymgeintad, ceccreth.*

Rixor, āris, *Ymsennu, ymsywen, ymgeccreth, ymremial, ymryson, ymregu.*

Rixōsus, a, um : *Ymryson-gar, ceccrus, cynnhennus, grymialog, grymialus.*

R O

Rob, *Gair anghyfiaith a arwyddoccâa sûdd llysiau wedi ei loywi.*

Robigālia, ōrum, *Wythnos y gweddîau.*

Rōbīgĭnōsus, a, um : *wedi cael y gafod, wedi llosgi a deifio gan ddrygwynt.*

Rōbīgo, ĭnis. vid. Rūbīgo.

Robŏrārius, ii, *Buarth wedi ei gau o amgylch á pholion hôllt, neu á chanllawiau.*

Rōbŏreus, a, um, *Derwin, wedi ei wnenthur o goed derw.*

Rōbŏro, āre, *Cryfhau, cadarnhau, nerthu, siccrhau.*

Robur, ŏris, *Derwen, dâr. Cryfder, cadernyd, gryms, nerth.*

Roburneus, a, um : *A' berthyn i'r derw.*

Robus, a, um : *Crŷf, lliwgoch.*

Robus, i, *Gwenith côch; peth lliwgoch, pob coed defnydd a fo ynddynt wythennau cochion.*

Rōbusteus, a, um : *Crŷf fal y dderwen, derwin, a wneler o goed derw.*

Rōbustus, a, um : *Crŷf, cadarn, grymmus, nerthol, dewrwych, dewrddeud.*

Rōdo, si, ĕre : *Cnoi, ysu, treulio. Goganu, bortio, enllibio, rhoi drygair, rhoi drwgabsen.*

Rogalis, e, *A berthyn i danllwyth.*

Rŏgāmen, ĭnis, *Dymuned, gofyn.*

Rŏgatio, ōnis, *Gofyniad, gofyn, erfyniad, ymbil, dymuned. Cyfraith, ordinhâad.*

Rogatiuncŭla, æ. Diminut. à Rogātio.

Rŏgātus, us, ŭi. vid. Rogatio.

Rŏgĭto, āre, *Mynych ofyn, mynych erchi, ymbil, ymnhedd, mynych geisio, mynych erfyn, mynych adolwyn.*

Rŏgo, āre, *Gofyn, dymuno, erfyn, attolwg, ymbil, ymnhedd.*

Rŏgus, i, *Coelcerth, cynneu, cynneu dân, eirias, eiriasdan.*

Rōma, æ, *Rhufain. trêf Rufain.*

Romānus, a, um : *Rhufeinwr, Rhufeiniad.*

Rōrālis, e, *Gwlithog, a aller ei daenellu fel gwlith.*

Rorarii milites, *Rhyfelwyr ag arfau ysgafn amdanynt i roi 'r cyrch a'r gosod cyntaf yn y gâd.*

Rōresco, ĕre, *Cael ei wlitho, dechreu gwlitho.*

Rorifacio, ĕre, *Taenellu, gwlitho.*

Rōrĭfer, a, um : *A ddycco wlith, a wlitho.*

Rōro, āre, *Gwlitho, diferu fel gwlith, gwlychu, taenellu á gwlith.*

Rōrŭlentus, a, um : *wedi ei guddio á gwlith, llawn gwlith.*

Ros, rōris, *Gwlith, arien.*

Rŏsa, æ, *Breilw. Lib. Land. Rhôs, rhosyn, rhoswydd. Olew rhôs.*

Rŏsārium, ii, *Gardd rôs, gwely rhôs, rhosfa, rhoslwyn.*

Roscĭdus, a, um : *wedi ei wlychu á gwlith, llawn gwlith, gwlithog.*

Rŏsētum, i. vid. Rosarium.

Rŏseus, a, um : *Rhosliw, a berthyn i'r rhôs.*

Rōsio, ōnis, *Cnoad, cnofa, ysfa, gwasgfa.*

Rosmărīnus, & Rosmarinum, i, *Rhosmari.*

Rostellum, i. Dim. à Rostrum.

Rostra, ōrum, *Dadleu, dadleudy Rhufain. Pulpyd.*

Rostrātus, a, um : *A fo â phig neu dduryn iddo.*

Rostro, āre, *Pigo, gwthio ei big i mewn.*

Rostrum, i, *Pig, gylf, gylfin, gylfant, duryn, gwp. Trwyn neu dduryn anifail. Duryn llong.*

Rŏta, æ, *Olwyn, troell, cant, sidell, rhod. Rhyw bysgodyn. Mâth ar cifr. Rhyw ddialbren arteithio.*

Rŏtālis, e, *Troellog, olwynog.*

Rotatim, *Yn droellog, yn troi yn sidyll.*

Rŏtella, æ. Idem quod Rŏtŭla.

Rŏto, āre, *Troi peth yn olwyn, troellu, sidyllio, treillio, troi yn sidyll, chwyldroi.*

Rŏtŭla, æ, *Rhodig, troellig, olwynig, sidell. Torthig.*

Rŏtundātio, ōnis, *Tro crwnn, crynaad.*

Rŏtundè, *Yn dalgrwn, yn ddeheuig, yn hyfedr, yn gryno, yn gymmwys, yn addas, yn hoyw-wych, yn dacclus.*

Rŏtundĭtas, ātis, *Crynnder.*

Rŏtundo, āre, *Crynnoi, crynhau, talgrynnu, gwneuthur yn grwnn.*

Rŏtundus, a, um : *Crwnn, cyfigrwnn, talgrwnn, cryno, ffurfeiddgrwnn, tacclus, twtnais, cynnwys, perffeithgwbl.*

R V

Rŭbēdo, ĭnis, *Cochder, cochni.*

Rŭbēcŭla, æ, *Aderyn bronrhuddyn.*

Rŭbĕfacio, ĕre, *Cochi, peri cochi, peri gwrido, peri yn gôch.*

Rubella, æ, *Grawnwin côch.*

Rubellio, ōnis, *Pysgodyn a elwir Torrgoch. Aderyn Bronrhuddyn.*

Rŭbellus, a, um : *Gogoch, rhuddell, syrn gôch.*

Rŭbeo, ēre, & Rubesco, ĕre : *Cochi, gwridogi, gwrido.*

Rŭber, bra, brum : *Côch, gwridog, gwridcoch, rhûdd, rhuddgoch.*

Rŭbēta, æ, *Llyffant gogoch gwenwynig.* vid. Bufo.

Rŭbētārius, ii, *Mâth ar walch gogoch, gelyn yr iair.*

Rŭbetra, æ, *Rhyw aderyn.*

Rŭbētum, i, *Mierinllwyn, perth sieri, llwyn dyrysi.*

Rŭbeus, a, um : *Côch, rhûdd, rhuddgoch, gwridog.*

Rŭbeus, a, um : à Rubus: *Llawn llwyni a dyrysi.*

Rubia, æ, Y *wreiddrudd*, herba. Rubia sylvestris, *y fandon, llysiau 'r eryr.*

Rubicilla, æ, *Aderyn rhowngoch.*

Rubĭcundŭlus, a, um : *Gogoch.*

Rŭbicundus, a, um : *Côch, purgoch, ffion, rhuddgoch.*

Rŭbĭdus, a, um : *Rhuddgoch, cethingoch, gogoch, rhytgoch.*

Rŭbīgālia, ōrum, *Gŵyl a gedwid rhag i'r ŷd ddeisio gan y gawod.*

Rŭbīgĭnor, āris, *Rhydu, mynd yn rhydlyd.*

Rŭbīgĭnosus, a, um : *Rhydlyd.*

Rūbīgo, ĭnis, *Rhŵd, rhydni. Deisiad a llosgiad ŷd neu aeron gan boethwynt.*

Rubor, ōris, *Cochder, gwrid, gwladeiddra.*

Rubrīca, æ, *Fermilion, pridd côch, mŵyn côch.*

Rubricātus, a, um : *wedi rhoi mwyn côch arno. Rhuddell, rhudden.*

Rubricōsus, a, um : *Llawn mwyn côch.*

Rubriceta, æ, *Lliw côch a wna wrid yn wynebau gwragedd.*

Rubrus, a, um. vid. Ruber.

Rŭbus, i, *Miaren, mierien, drysien, mierinllwyn, mwyarllwyn.* Rubus Idæus, *Afan, pren mafon, mwyar docwan, mwyar Berwyn.*

Ructĭto, āre, *Mynych fytheirio.*

Ructo, āre, *Bytheirio, brytheirio, ysgyfogi.*

Ructor, āris. Idem.

Ructuātio, ōnis. vid. Ructus.

Ructuōsus, a, um : *Bytheiriog, a frytheirio lawer.*

Ructus, us, ŭi : *Bytheiriad, brytheiriad.*

Rudens, tis, *Rhâff angor.*

Ruderarium cribrum, *Gwagr rhuwch, gogr brâs.*

Rudero, āre, *Cuddio â gro a graian, llenwi â mân ddrylliau cerrig, gweithio â chymrwd calch, palmantu, sarnu ag ysbwrial cerrig a chalch.*

Rudētum, i, *Lle yn llawn ysbwrial cerrig a phriddgalch. Tir gŵydd wedi ei aredig.*

Rudiarius, ii, *Hwn a gafodd ei rydd-hau oddiwrth ymladd a chleddyfau. Clyttiwr hên ddillad. Gogrwr, gogrydd.*

Rudicŭla, æ, *Lledffed, ymmotbren.*

Rudimentum, i, *Egwyddor, mabddysg, yr athrawiaeth gyntaf, dechreuad, cychwynniad.*

Rudis, is, *Gwialen neu lâth a roid i'r hên gleddyfwyr yn arŵydd cael o honynt eu rhyddhau oddiwrth y gwaith hwnnw. Rhydd-did, gollyngdod.*

Rŭdis, e, *Trwsgl, trosgl, garw, anghywraint, anghyfarwydd, anweithgar, diwybod, anhyddysg, anhyfedr, pŵl.* Rudis lana, *Gwlân heb gyweirio.*

Rŭditas, ātis, *Trwsgledd, anghywreinrwydd,* &c.

Rŭdītus, us, ŭi : *Gweryriad assen, gweryrfref.*

Rūdo, di, ĕre : *Gweryru fal assen, brefu, drygnadu, rhuo, trydar.*

Rudus, ĕris, *Cerrig briw ar wasgar, ysbwrial, sorwd, sothach, sorod, mwlwg, murddun.*

Rūfeo, ēre, & Rūfesco, ĕre : *Cochi, bod yn gôch, myned yn gôch.*

Rūfo, āre, *Cochi, melynu, gwneuthur yn gôch neu yn felyn.*

Rūfŭli, *Rhyw flaenoriaid llu.*

Rūfŭlus, a, um : *Gogoch, gofelyn, llwytgoch.*

Rūfus, a, um : *Côch, melyn, melyngoch.*

Rūga, æ, *Rhŷch, crychiad, crychni, tolc, plŷg, dill, rhigol, pannwl.*

Rūgatus, a, um : *Crŷch, rhychog, dilliog, tolciog, wedi crychu, pannylog.*

Rūgio, īre, *Rhuo fel llew, brefu, brefe-rad.*

Rūgītus, us, ŭi : *Rhuad llew, brefiad, breferad, trydar, bonllef, rhuad boly.*

Rūgo, xi, ĕre : *Brytheirio, bytheirio.*

Rūgo, āre, *Crychu, rhychu, tolcio, pannylu, bod yn rhychau, bod yn ddilliau ac yn grychiadau, bod yn blygiadau.*

Rūgōsus, a, um : *Llawn crychiadau, rhychog, dilliog, tolciog, pannylog, rhygnog, rhigolog.*

Ruīdus, a, um : & Ruvīdus, a, um : *Garw, heb lyfnhau.*

Ruīna, æ, *Adfail, dinistr, llwyr fethiant, cwymp, tramgwydd, adwyth, echrys, perygl.*

Ruīnōsus, a, um : *Adfeiliedig, ar syrthio.*

Rulla, æ, *Haiarn Carthbren aradr.*

Rūma, æ, *Tagell eidion, ceudod y gwddyf, cnoad cil, potten, rhummen, têth, diden.*

Rūmen, ĭnis. Idem.

Rūmentum, i, *Crûg a dorro allan yn y cnawd.*

Rŭmex, īcis, *Tafolen. Arf debyg i waywffon.*

Rūmifero, fers, tuli, & Rumigero, āre : *Gyrru 'r chwedl allan, arwain chwedlau newyddion, hau chwedlau allan.*

Rūmĭgo, āre. Idem quod Rūmĭno.

Rūmĭnātio, ōnis, *Cnoad cil, atgof, ymatgof, ystyriaeth ar beth yn y meddwl, myfyrdod.*

Rūmĭno, āre, & Rūminor, āris : *Cnoi cil, galw mewn côf, ailcofio, adfeddylied, myfyrio.*

Rūmis, is, *Têth, diden.*

Rūmor, ōris, *Y sôn, y gair, y chwedl, chwedl newydd, yr enw.*

Rūmo, āre, *Rhoi sugn, rhoi diden, rhoi bronn.* Item idem quod Rūmino.

Rumpi, *Trowstlau mewn adail.*

Rumpo, rūpi, ĕre : *Torri, dryllio, rhwygo, torri ar ei draws. Blino, difwyno.*

Rumpotinum, i, *Rhyw brysgoeden a dŷf yn Ffraingc.*

Rumpotinetum, i, *Lle y tyfo y coed hynny.*

Rūmŭla, æ. Dim. à Rūma.

Rumuscŭlus, i, *Sòn bychan.* Dim. à Rūmor.

Runa, æ, *Mâth ar biccell.*

Runca, æ, & Runcīna, æ, *Llif hir, llif draws, isarn, gwyddi.*

Runcatio, ōnis, *Chwynniad.*

Runcina, æ. vid. Runca.

Runcīno, āre, *Llifio coed.*

Runco, āre, *Chwynnu, dadwreiddio, tynnu o'r gwraidd.*

Runco, ōnis, *Cryman penn ffonn, gwyddi.*

Ruo, ĕre, *Syrthio, cwympo, tramgŵyddo, rhedeg yn ŵysg i benn, rhuthro, torri allan, gwneuthur peth yn chwidr, dyfod ar ffrŵst, myned i lawr, dymchwelyd, curo i lawr, bwrw i lawr, dinistrio. Adfeilio. Cloddio, datgloddio, cyfeiliorni, bod mewn amryfusedd, methu.*

Rupes, is, *Craig, bryn. Serthallt ni aller yn hawdd ei dringo.* clegr. clogwyn

Rupicapra, æ, *Creigafr, gafr wŷllt.*

Ruptio, ōnis, *Rhwyg, rhwygiad, torriad.*

Rūralis, e, *A berthyn i'r wlâd, gwledig, gwladaidd.*

Rūratio, ōnis, *Triniaeth gwlâd, negesau gwlâd, trafferth gwlâd.*

Rūrĭcŏla, æ, *Llafurwr, tirddiwylliawdr, amaeth aradr, gŵr o'r wlâd.*

Rūrĭgĕna, æ, *Un a anwyd ac a fagwyd yn y wlâd, gŵr o'r wlâd, dyn gwledig.*

Rūro, āre, *Aros yn y wlâd, gwneuthur yn ôl arfer y wlâd.*

Rursum, & Rursus, *Drachefn, eilwaith, yn y gwrthŵyneb; etto eilwaith, etto.*

Rus, rūris, *Y wlâd, y meusydd.*

Ruscŭlum, i. Dim. à Rus.

Ruscum, & Ruscus, i : *Rhyw lysieubren pigowglym y gwneir ysgubau o honaw, ac y gwna 'r cigyddion weyll. Celyn mair, celyn Ffraingc.* Ruscus sylvestris, *Celynen.*

Ruspor, āris, *Crafu fel ceiliog, dyfal chwylio.*

Russus, a, um : Russus color, *Lliw cig newydd lâdd.*

Rusticanus, a, um : *Gwladaidd, o'r wlâd, gwledig.*

Rusticarius, a, um : *A berthyn i ŵr o'r wlâd, neu i lafurwriaeth.*

Rusticatim, *Yn wladaidd, yn dauogaidd, yn ddelffaidd.*

Rustĭcātio, ōnis, & Rusticatus, us, ŭi : *Trigiad yn y wlâd, hafotta.*

Rustĭcè, *Yn debyg i ŵr o'r wlâd, yn dauogaidd, yn drwsgl, yn ddelffaidd.*

Rustĭcitas, ātis, *Gwladeiddrwydd, tauogrwydd, cartrefeiddrwydd, delffeiddrwydd.*

Rustĭcor, āris, *Trigo yn y wlâd, gwneithur ar ddull y wlâd, bod yn llafurwr.*

Rustĭcŭla, æ, vel Rusticŭla auis : *Cyffylog.* Rusticŭla minor, *Giach, ysnid.*

Rusticŭlus, a, um : *Gowladaidd, syrn dauogaidd, godrwsgl, lledgartrefaidd.*

Rusticus, i, *Tauog, gŵr o'r wlâd, gwâs gwlâd.*

Rusticus, a, um : *O'r wlâd, gwladaidd, trwsgl, gwledig, drèl, derr, delff, ysdelff, dreng, cartrefaidd, crynŵraidd, tauogaidd, diwybod.*

Ruta, æ, *Rut, Ruw,* herba.

Ruta, ōrum, *Pob peth a gloddier allan o'r ddaiar megis pridd, cerrig, glo.* &c. Ruta cæsa, *Da cychwynnol, nid ŷnt ynglŷn wrth y tir nac wrth yr adail.*

Rutābŭlum, i, *Cribyn ffwrn.*

Rūtellum, i, *Caib bychan, rhaw ŷd.*

Rutĭcilla, æ, *Yr aderyn a elwir Rhowngoch.*

Rŭtilatus, a, um : *Melyn fel aur, eurlliw, disgleirloyw fal aur.*

Rŭtilesco, ĕre, *Gogochi, gofelynu.*

Rŭtĭlo, āre, *Disgleirio fal yr aur, gwneuthur yn ddisgleirloyw fel yr aur, gwneuthur cyn felyned â'r aur, llathru.*

Rŭtĭlus, a, um : & Rutileus, a, um : *Disglair felyn fel yr aur, melynlliw fel yr aur, melyngoch, gloywgoch fel tân. Llewychedig, disgleirloyw.*

Ruto, āre. Freq. à Ruo : *Mynych ſyrthio, mynych gwympo.*
Rutrum, i, *Arf i gloddio peth allan o'r ddaiar, caib, rhaw fwrw, crafell, craſtech, arf i gymmyſgu tywod a chalch.*

S A

Sabaoth. pl. *Lluoedd, milwriaethau, galluoedd.*
Sabbathum, i. Heb. *Gorphwyſder, Sabbath.*
Sabbatharius, ii, *Vn a gatwo 'r Sabbath.*
Săbīna, æ, *Eithinfyw*; herba.
Săbŭlētum, i, *Grobwll, graianbwll, tywodbwll, marianbwll.*
Săbŭlo, ōnis, *Gro, graian, marian, tywod brâs, marianro.*
Sabulōſus, a, um : *Llawn gro, graianog, marianog, grodir.*
Săbŭlum, i. Idem quod Sabulo.
Săburra, æ, *Gro, graian, marian. Tywod a gro neu 'r cyffelyb a roer yngwaelod llong iw chymmhwyſo.*
Săburro, āre, *Llwytho â graian a thywod, gogymmhwyſo llong â graian neu dywod.*
Saccaria, æ, *Marchnad cydau a ſachau.*
Saccarius, a, um : *Y peth a ddyger mewn ſâch neu gôd. Sachwr, ffettanwr.*
Saccarius, ii, *Dygwr ſâch, ffettanwr.*
Saccharum, i, *Suwgr.*
Saccatus, a, um : *A roer mewn cŵd neu ſâch, a hidler drwy gŵd.*
Saccaonia, æ, *Cadach ſychu, llawliain. Tiriogaeth.*
Saccĭpērium, ii, *Sachged, cwdſach, côd groen, alwar.*
Saccŭlarius, ii, *Torrwr pyrſau, twyllwr a werth ŷd ac a ddwg beth o'r hyn a wertho, anrheithiwr y tryſor cyffredin.*
Saccŭlus, i, *Cryn-gwd, crynſach, ſachgwd, coden, alwar.*
Saccus, i, *Sâch, ffettan, cŵd, côd, alwar.*
Săcello, āre, *Hidlo drwy gŵd.*
Săcellum, i, *Cyſſegrfa, eglwys, teml.*
Săcer, cra, um : *Cyſſegr, cyſſegredig, ſanctaidd, dwiol, wedi ei roi i Dduw. Melldigedig, echryſlon.*
Săcerdos, ōtis, *Offeiriad, vrddol eglwyſig, aberthawr.*
Săcerdotalis, e, *A berthyn i'r Offeiriad.*
Săcerdōtiſſa, æ, *Offeiriades, lleian, vrddoles.*
Săcerdōtium, ii, *Offeiriadaeth, vrdd eglwys, grâdd eglwys, bywyd eglwys.*
Sacōma, ătis, *Yr hyn a roer yn y clorian i gymmhwyſo 'r fantol.*
Sacrāmentum, i, *Llw, twng, ſacrafen. Gwyſtl a roei y ddwyblaid a fai yn ymgyfreithio ar wneuthur eu hawl yn dda.*
Sacrārium, ii, *Cyſſegr, cyſſegrfa, lle y rhodder pethau cyſſegredig i gadw, cappel, tŷ gweddi.*
Sacrātio, ōnis, *Cyſſegriad.*
Sacrātus, a, um : *Cyſſegredig, ſanctaidd.*
Sacrĭcŏla, æ, *Aberthwr, ſwyddog, eglwyſwr, vrddol eglwys.*
Sacrifer, a, um : *Yn arwain pethau cyſſegredig, cyſſegrddwyn.*
Sacrificālis, e, *A berthyn i aberth.*
Sacrificatio, ōnis, *Aberthiad, offrymiad, cyſſegriad, ſancteiddiad.*
Sacrĭficium, ii, *Aberth, offrwm, cynnwyn.*
Sacrifico, āre, *Aberthu, offrymmu, gofyn maddeuant gan Dduw.*
Sacrĭficor, āris. Idem.
Sacrificŭlus, & Sacrificus, i : *Prifaberthwr, aberthawr, offerennwr, offeiriad.*
Sacrificus, a, um : *A arferer mewn aberth, a waſanaetho mewn aberth.*
Sacrilēgium, ii, *Cyſſegr-ladrad, cyſſegryſpail, lladrad eglwys, cyſſegr-anrhaith. Cyflafan ddybryd.*
Sacrilēgus, a, um : *Cyſſegryſpeilwr, lleidr eglwys. drygionus, mawrddrygiog.*
Sacrīmum, i, *Newyddwin a roid yn aberth i* Bacchus.
Sacriſcrinius, ii, *Ceidwad llythyrau neu goſtyfrau 'r brenhin.*
Sacrium, ii, *Gwefr a ddygir o* Scythia.
Sacro, āre, *Cyſſegru, bendigo, ſancteiddio. Bod yn atgas ac yn felldigedig.*
Sacrŏſanctus, a, um : *Cyſſegredig, cyſſegrlan, bendigedig; peth nid rhydd gwneuthur niweid neu ammarch iddo dan boen hoedl.*
Sacrum, i, *Cyſſegr, peth a gyſſegrer i Dduw, peth bendigedig, aberth, gwaſanaeth Duw, teml, eglwys.*
Sæpè, Sæpenŭmerò, *Mynych, yn fynych, lawer gwaith.*
Sæuĭdĭcus, a, um : *A ddywedo eiriau creulon, bygylwr, bygythiwr.*
Sæuio, īui, īre : *Gwneuthur creulonder a thraha, creuloni, ffyrnigo, ſarrugo, digio yn fawr, gwneuthur dirdra. Digoni, gwneuthur yn wrolwych.*
Sæuĭtia, æ, *Creulonedd, ffyrnigrwydd, ſarrugrwydd, gerwindeb.*
Sævus, a, um : *Creulon, ffyrnig, ſarrug, garwddig, gerwin, erchyll, tôſt, cynddeiriog. Cryf, cadarn, pybyr, galluog. Mawr, amroſgo.*
Săga, æ, *Dewines, ſwynwraig, hudoles.*
Săga, æ, *Cochl, hugan, toryn, hŵg.*
Săgācĭtas, ātis, *Llymder ſynwyr, hywiowgrwydd yſpryd, cyſlymder deall, ſynhwyroldeb.*
Săgăpēnum, i, *Gwm neu yſtor a ddifera o'r llyſieuyn* Ferŭla.
Sagaria, æ, *Celfyddyd gwneuthur cochlau a huganau.*
Sagarius, ii, *Gwerthwr cochlau a huganau.*
Sagātus, a, um : *A chochl neu hugan am dano.*
Săgax, ācis, *Synhwyrlym, ſynhwyrgall, cymmenddoeth, ſynhwyrbell. Doeth, call, prâdd, ſynhwyrol.*
Sagēna, æ, *Rhwyd fawr, rhwyd dynn, llawes y rhwyd.*
Sagēnæ, ārum, *Rhwydau, maglau, croglathu.*
Sagīna, æ, *Bwyd y peſgir peth ag ef. Gormodd braſder a ddel o eſmwythdra.*
Sagīnārium, ii, *Lle i beſgi. Ffrangc, cutt.*
Saginarius, a, um : *A baſger ac a fraſhaer.*
Saginatio, ōnis, *Pâſg, paſgiad.*
Sagīno, āre, *Peſgi, tewychu, rhoi ym mhâſg.*
Sagio, īui, īre : *Deall yn fuan, olrhain yn fuan.*
Săgitta, æ, *Saeth, hobel, ſittell, piccell, pilwrn, taſlffon, blaen gwialen, blaguryn, blaendwf gwinwydden. Rhyw lyſieuyn.*
Sagittarius, ii, *Seuthydd, perchen bwa, arwydd y ſaethydd yn yr wybr.*
Sagittarius, a, um : *A berthyn i ſaethau, cymmwys i wneuthur ſaethau.*
Sagittifer, a, um : *A ddygeo ſaethau.*
Sagittifex, ĭcis, *Vn a wna ſaethau, paledrydd.*
Sagittipŏtens, tis, *Saethalluog, a allo lawer â'i ſaeth, perchen bwa da.*
Sagma, æ, & Sagma, ătis : *Yſtarn, yſtrodur. Curt, pentwrr, ſwpp, pwnn.* Sagmata, *mâth ar eliau.*
Sagmen, ĭnis, & Sagmina, ōrum : *Y llyſieuyn Câs gan gythraul: y gwellt a dynner gydâ 'r pridd yr hwn a arferai cennadon Rhufain.*
Sagŭlum, i. Dim. à Sagum.
Sagŭlātus, a, um. Idem quod Sagatus.
Săgum, i. vid. Săga.
Sal, ſalis, *Halen. Diſyrrwch, digrifwch, digrifddoethineb, ymadrodd doethgall, ymddiddan ſynhwyrbell, tafod aur, parabl têg, llawenydd, arabedd, ſynwyr, doethineb.* Sal, *y môr hallt, y môr heli.*
Sălacĭtas, ātis, *Anlladrwydd, drythyllwch, nwyfiant.*
Sălămandra, æ, *Anifail tebyg i'r geneu goeg a ddiffydd y tân ac ni lŷſg.*
Salar, *Brithyll, gwyniad, gleiſiad ieuangc.*
Sălarium, ii, *Cyflog gweinidogion, gwaſwobr.*
Sălarius, ii, *Gwâs cyflog, vn y taler cyflog iddo.*
Sălarius, ii, *Halenwr.*
Sălax, ācis, *Anllad, drythyll, nwyfus.*
Sălebra, æ, & Salebræ, arum, *Lleoedd geirwon anwaſtad ni ellir trammwy ar hyd-ddynt ond megis dan lemmain a neidio. Garwedd marian, ymadrodd garw.*

Salebrōſus

Salebrōſus, a, um : *Anwaſtad, garw, yſgithrog. Trwſgl, anhawdd ei ddeall.*

Salgăma, ōrum, *Pethau wedi eu cyweirio i'w cadw fel y galler eu cael wrth raid, megys gellyg, ffigys, &c.*

Salgămārius, ii, *Un a gyweirio 'r cyfryw bethau.*

Sali, *Rhyw adar yn eppilio yn aml fel petriſiaid, &c.*

Sălĭcaſtrum, i, *Gwinwydden wyllt a ymbletha ynghylch helyg.*

Sălĭcētum, i, *Helyglwyn, llwyn helyg.*

Săliens, tis, Subſt. *Ceiliog piſtyll.*

Săligneus, & Salignus, a, um : *O'r helyg, a berthyn i'r helyg.*

Sălillum, i. Dim. à Sălīnum.

Sălina, æ, *Pŵll halen, heledd. Halen.*

Sălīnum, i, *Halenai, crŵth halen, lleſtr halen.*

Sălio, īui, īre : *Neidio, llammu, llamſach. Darwain, tarddu fel dŵr, curo, maeddu.*

Sălio, īre, vid. Sallio.

Salitūra, æ, *Halltiad, cyweiriad mewn halen.*

Salītus, a, um : *Hâllt, wedi ei halltu.*

Sălīua, æ, *Poer, poeryn, poerion. Sûdd.*

Sălīuārius, a, um : *Gwydn, llyſnafeddog fal poer.*

Săliunca, & Saliuncŭla, æ, *Rhywogaeth lafant.*

Sălīuo, āre, *Poeri, glafoerio. Rhoi diod i feirch neu anifeiliaid eraill.*

Saliuōſus, a, um : *Poerllyd, glafoerllyd.*

Salivum, i. Idem quod Saliua, æ.

Sălix, ĭcis, *Helygen, pren helyg.*

Sallio, īre, *Halltu, helio, halenu.*

Sallo, ſi, ĕre. Idem.

Salmo, ōnis, *Gleiſiad, eog, maran. Amryw fath ar leiſiaid yw, gaſlaw, penllwyd, hwyſell.*

Salnitrum, i, *Defnydd y powdr gwnn.*

Salpa, æ, *Cyffbyſg, am fod yn rhaid ei guro cyn berwi.*

Salpīga, æ, *Morgrugyn gwenwynig.*

Salſamenta, ōrum, *Bwydydd heilltion.*

Salſamentarius, ii, *Gwerthwr pyſgod heilltion, neu fwyd hâllt.*

Salſamentum, i, *Pob rhyw fwyd hâllt, halltfwyd.*

Salsè, *Yn ſynhwyrol, yn ddoethgall, yn ddigrifddoeth, yn ddigrif, yn ddigrifgall.*

Salſicortex, ĭcis, *Pren yn dwyn mês ni fwytty dim ond môch.*

Salſigo, Salſilāgo, Salſitūdo, & Salſūgo, ĭnis : *Gwlybwr hâllt, heli, helltni.*

Salſūra, æ, *Bwyd hâllt, halltiad, cyweiriad â halen.*

Salſus, a, um : *Hâllt, wedi ei halltu, Digrif, doeth, call, digrifgall, digrifddoeth, ſynhwyrol.*

Saltabundus, a, um, *Llamſachus.*

Saltātio, ōnis, *Neidiad, llamſach, llambidyddiaeth, llemmain.*

Saltātor, ōris, *Llammwr, neidiwr, llambidydd, llamſachwr.*

Saltātrĭcŭla, æ, *Llambidyddes, morwynig yn llamſach.*

Saltem, *O'r lleiaf, o'r hyn lleiaf.*

Saltim. vid. Saltuatim.

Saltito, āre, *Mynych neidio, mynych lemmain.*

Salto, āre, *Llammu, llemmain, neidio, crychneidio, dychlammu.*

Saltuaris, e, *A fo yn llemmain gydâ 'r gaingc.*

Saltuarius, ii, *Coedwr, fforeſtwr, ceidwad coedwig.*

Saltuātim, *Ar naid, dan neidio.*

Saltuōſus, a, um : *Coedog, llawn coedydd a fforeſtydd.*

Saltūra, æ, *Naid, llamm, llambidyddiaeth.*

Saltus, us, ŭi : *Naid, llamm, darwein, crynfa rhyw fan o'r corph.*

Saltus, us, ŭi : *Coed, coedwig, coedfa, gwig, tewgoed, llannerch noeth mewn coed, fforeſt.*

Saluatio, ōnis, *Iachawdwriaeth, cadwedigaeth, achubiaeth, gwared, ymwared, diangc.*

Saluator, ōris, *Iachawdr, iachawdwr, ceidwad, achubwr, gwaredwr, ymwaredwr.*

Sălūber, bris, bre : & Salubris, e : *Iachwyawl, iâch, iachus, iâch ddiaſgen, cyfan, cyfan-gwbl, iâch lawen, buddiol, lleſol.*

Salubrĭtas, ātis, *Iechyd, iachuſrwydd.*

Salue. pl. Saluete : *Duw a ro da yt, dydd da yt, noſda yt, nawdd Duw arnad, rhwydd-deb yt, hanffych gweli, Duw a'ch catwo, porth Duw yt.*

Salueo, ēre, *Bod yn iâch lawen, bod yn dda arno, bod fel y mynnai.*

Saluia, æ, *Saets, y geidwad*, herba.

Saluiator, ōris. Idem quod Saliuarius.

Saluĭfĭco, āre, *Cadw, achub, gwared, gwneuthur eli.*

Saluio, are. vid. Saliuo.

Salum, i, & Salus, i : *Y môr heli, y môr hâllt.*

Saluo, are, *Iacháu, cadw, gwaredu, ymwared, achub, diangc, diogelu.*

Sălus, ūtis, *Cyfarch, cyfarchiad, cyfarch gwell, annerch, annherchiad. Iechyd, iachawdwriaeth, achubiaeth, cadwedigaeth, gwared, ymwared.*

Sălūtaris, e, *Iách, iachus, iachwyawl, meddyginiaethol, buddiol, lleſol.*

Salutatio, ōnis, *Cyfarch, cyfarchiad, cyfarch gwell, annerch, ymannerch.*

Sălūtātōrium, ii, *Lle i ddynion i ſefyll i gyfarch gwell i'w tywyſog, annherchle.*

Salutĭfer, & Salutiger, a, um : *A ddwg iechyd, iâch, iachus, iachwyawl, a ddwg annherchion.*

Săluto, āre, *Annerch, danfon annerch, cyfarch gwell, dywedyd dŷdd da' wch, erchi rhâd Duw. Perchi, gwneuthur parch i Un.*

Salvus, a, um : *Iâch, iâch ddianaf, diangol, diaſgen, iâch lawen.*

Sambūca, æ, *Math ar offeryn cerdd. Magnel i fwrw cerrau i lawr mewn rhyfel.*

Sambūceus, a, um : *O'r yſgaw, a berthyn i'r yſgaw.*

Sambucina, æ, *Merch a gano ar y* Sambūca.

Sambūcus, i, *Pren yſgaw, yſgawen, yſgawlwyn.*

Sămēra, æ, *Hâd llwyfen, grawn llwyfanen.*

Samiarii, *Llugenyddion, gloywyr arfau.*

Samio, āre, *Hogi, blaenllymmu.*

Samiŏlum, i, *Priddleſtr bychan.*

Samiolus, a, um : *A wneler o bridd.*

Samium, ii, *Priddleſtr.*

Samius, a, um : *O'r pridd. Blaenllym.*

Sampſa, & Samſa, æ, *Carreg yr olifaid.*

Sampſuchum, & Sampſuchus, i : *Y llyſieuyn Maioram.*

Sānābilis, e, *A aller ei iacháu.*

Sānātio, ōnis, *Iacháad.*

Sancio, īui & xi, ire : *Ordeinio, goſod cyfraith dan boen dial, cadarnhau, goſod megis yn gyfraith, cyſſegru.*

Sanctificatio, ōnis, *Sancteiddiad, cyſſegriad, bendigiad.*

Sanctĭfĭco, āre, *Sancteiddio, cyſſegru, bendigo.*

Sanctimōnia, æ, *Sancteiddrwydd, dwywoldeb.*

Sanctimoniales, *Lleianod, manachesau.*

Sanctimonium, ii, *Proffeſſ. crefydd.*

Sanctio, ōnis, *Cyfraith, ordinháad, goſod.*

Sanctĭtas, ātis ; & Sanctĭtūdo, ĭnis : *Sancteiddrwydd, dwywolder.*

Sanctor, ōris, *Ordeiniwr, cadarnhawr, goſodwr cyfraith.*

Sanctuārium, ii, *Cyſſegr, teml, eglwys, noddfa.*

Sanctum, i, *Sancteiddbeth cyfrinachol.*

Sanctus, a, um : *Sanctaidd, glân, bendigaid, bendigedig, gwynfydedig, parchus, crefyddus, glanfucheddol.*

Sandă ĭdes, *Math ar balmwydden.*

Sandălĭgĕrŭlus, a, um : *A wiſgo eſgidiau rhagiſel.*

Sandălium, ii, *Gwintas, eſgid ragiſel, ffallach.*

Sandăpĭla, æ, *Elor, elorwydd. Arch y marw.*

Sandărăcha, æ, *Rhyw liw goleugoch. Arſenic.*

Sandarachĭnus, a, um : *Gloywgoch, o liw 'r Arſenic.*

Sandix, ĭcis, *Rhyw lyſieuyn, rhyw liw.*

Sānè, iè, do, diau, yn adulys, yn wir.

Sānēſco, ĕre, *Myned yn iâch, dechreu iacháu.*

Sanguĭcŭlus, i, *Ychydig waed.*

Sanguinālis, e, *Gwaedlyd, a berthyn i waed.*

Sanguinārius, a, um : *Creulon, gwaedlyd, chwannog i waed.*

Sanguineus, a, um : *Gwaedlyd, llawn gwaed, gwaedawg, gwyarllyd, creulyd, gwaedliw, gwyarog.*

Sanguino, āre, *Gwaedu, bod yn waedlyd.*

Sanguinŏlentus, a, um : *Gwaedlyd, gwyarog, gwyarllyd, llawn gwaed, annrhugarog, didrugaredd.*

Sanguis, inis, *Gwaed, gwyar, crau. Carennydd, gwaedoliaeth, ach.*

Sanguisorba, æ, herba.

Sanguisūga, æ, *Gêl, prîf gwaedsugn.*

Sanĭcŭla, æ, herba.

Sănies, ēi, *Crawn, gôr, madredd.*

Săniōsus, a, um : *Crawnllyd, gorllyd, llawn gôr.*

Sānĭtas, ātis, *Iechyd, iachusrwydd.*

Sanna, æ, *Gwatwor, mingamiad, gwatworgerdd, wfft, wfftiad.*

Sannio, ōnis, *Gwowdiwr, gwatworwr, min-gammwr, gwâs digrif, vn a wna funudiau.*

Sāno, āre, *Iachâu, gwneuthur yn iâch.*

Sanqualis, is. Idem quod Ossifrăga.

Sansa. vid. Samsa.

Santălum, i, *Rhyw goed a ddaw o'r* India.

Santerna, æ, *Peth i asio aur.*

Santonĭca, æ, herba.

Sānus, a, um : *Iâch, holliach, iachus, digllwyf, diafiechyd, diasgen, da ei gyflwr, yn ei bwyll, yn ei gôf.*

Săpa, æ, *Gwin berwedig.*

Saperda, æ, *Rhyw grogenbysg drewllyd. Tommen.*

Săpĭdus, a, um : *Blasus, chwaithus, da ei flâs, diledchwaith, diadchwaith.*

Săpiens, tis, *Doeth, call, prûdd, synhwyrol, synhwyrddoeth, synhwyrgall, cyfarwydd, pwyllig.*

Săpientia, æ, *Doethineb, callineb, synwyr.*

Săpientĭpŏtens, tis, *Galluog o ddoethineb.*

Săpīneus, a, um : *A berthyn i'r ffynnidwydd.*

Săpīnus, i, *Y darn issaf i'r ffynnidwydd ni bo cygnau arno.*

Săpio, pŭi & pīui, ĕre : *Synied, clywed blas, bod yn ddoeth, bod yn synhwyrol, deall, gwybod.*

Săpo, ōnis, *Sebon.*

Saponaria, æ, *Sebonllys,* herba.

Săpor, ōris, *Blâs, chwaith. Arabeddiaith.*

Sapphirus, i, *Maen Saphir.*

Saprŏphăgus, i, *A lewo'r ddiod* Saprum.

Saprum, i, *Diod o halen a ffrwyth y* Sorba.

Sarcasmus, i, *Gair du, cellwair du.*

Sarcīmen, inis, *Pwythiad, gwni, gwniad.*

Sarcĭna, æ, *Baich, beichlwyth, sachbwnn, pwnn, cwbl o'r mûd, baich diles.*

Sarcinarius, a, um : *A berthyn i feichiau a phynnau, &c. A wasanaetho i ddwyn beichiau a phynnau, &c.*

Sarcĭnātor, ōris, *Clyttiwr hên ddillad.*

Sarcĭno, āre, *Pynnio, pynnorio, llwytho. Gwnio, pwytho.*

Sarcĭnula, æ, *Syppyn, crynfaich.*

Sarcio, si, īre : *Ailcyfannu, diwygio, clyttio, darnio, lleinio, cyweirio yr hyn a ddrylliodd. Gwneuthur iawn, talu'r pwyth.*

Sarcion, onis, *Maen o liw cig newydd lâdd.*

Sorcocolla, æ, *Gwmm rhyw brenn yn* Persia.

Sarcŏphăgus, i, *Bêdd, beddrod : ysgnawd.*

Sarcŭlātio, ōnis, *Chwyniad, cribiniad.*

Sarcŭlo, āre, *Chwynnu, cribinio.*

Sarcŭlum, & Sarcŭlus, i, *Chwynnogl, cribyn.*

Sarda, æ, *Rhyw faen. Rhyw bŷsg.*

Sargus, i, *Rhyw bŷsg ym môr yr Aipht.*

Sari, *Rhyw lysieuyn.*

Sario, ōnis, *Gwyniad, gleisiad.*

Sarissa, æ, *Gwaywffon hir, saffwy.*

Sarmentarius, a, um : *A wnaed o flagur neu frig.*

Sarmentitius, a, um : *A berthyn i frig neu fan-goed.*

Sarmentōsus, a, um : *Llawn brigach a man-goed.*

Sarmentum, i, *Brigyn wedi ei dorri, briwfrig, manwydd, blaguryn neu gangen gwinwydden.*

Sarpa, æ, *Gwinwydden wedi ei hysgythru.*

Sarpo, & Sarpio, ĕre : *Carthu, glanhau.*

Sarrācum, i, *Certwyn, menn i ddwyn llwythi.*

Sarranæ vestes, *Dillad porffor.*

Sarrio, īre, *Chwynnu ŷd, cribinio, llyfnu tir, ysgythru gwinwydd.*

Sartāgo, inis, *Padell ffrio.*

Sarta tecta, *Adeiladau cyffredin a gedwir yn gywair ddiddos, gyfrdo.*

Sartè, *Yn gyfan, yn gywair, yn ddidwnn.*

Sartor, ōris. à Sarcio, *Gwniedydd, clyttiwr, cyweiriwr hên ddillad.*

Sartor, ōris, à Sarrio, *Chwynnwr ŷd, ysgythrwr gwinwydd.*

Sartura, æ, *Chwynniad, cribiniad, llyfniad.*

Sartus, a, um : *Wedi ei gyweirio, wedi ei glyttio, cywair, cyfrdo.*

Sartutillus, i, *Porchell wedi ei fechi â blawd.*

Sat, *Digon, yn ddigonol.*

Sata, ōrum, *Yd.*

Sătăgo, ēgi, ĕre : *Bod yn ddiwyd, ymdraffullio, ymdrafferthu ynghylch peth, prysuro, ymddigoni, cael ei lawnwaith.*

Satan, Satanas, *Gwrthwynebwr, diawl, cythraul.*

Sătelles, ĭtis, *Vn a fo yn gwasanaethu ar wrda wrth y troed, gŵr llŷs, vn o osgordd gŵr, rhingyll, cais, ceisbwl.*

Sătellitium, ii, *Ceidwadaeth, gosgordd.*

Sătiātus, a, um : *Digonol, wedi cael digon, wedi cael ei wala, diwall.*

Sătias, ātis, & Saties, ei, & Satietas, ātis : *Digonedd, digonoldeb, gwala, llownedd.*

Sătio, āre, *Llenwi, digonoli, diwallu, digoni.*

Satio, ōnis, *Head hâd, planniad.*

Sătis, *Digon, digonol, yn ddiwall, gwala.*

Satisaccipio, cēpi, ĕre : *Cymmeryd meichiau, cymmeryd rhwymedigaeth.*

Satisdo, dedi, are : *Rhoi meichiau ar gwplâu.*

Satisdatò, *Trwy rwymedigaeth, tan feichiau.*

Satisfăcio, fēci, ĕre : *Digoni, bodloni, talu iawn, gwneuthur iawn.*

Satisfactio, ōnis, *Iawn, bodloniad, rhyng bôdd, dadolwch, diwygiad, taliad iawn.* difwyn diwyn

Sătiùs, *Gwell.*

Sătivus, a, um : *A hauwyd, a blannwyd, a aller ei hau neu ei blannu.*

Sator, ōris, *Heuwr, plannwr, gosodwr. Cenedlwr, ynnillwr, tâd.*

Satrăpa, æ, *Llywiawdr gwlâd, pennaeth gwlâd, gwledig, rhaglaw gwlâd, ardelydd.*

Satrăpia, æ, *Bro, ardal, gwlâd.*

Sătullo, āre, *Secbi, llenwi yn ormodd.*

Satullus, a, um : *Wedi ei lawn besgi, wedi ei fechi, wedi cael ei wala.*

Satum, i, *Beth bynnag a heuer neu a blanner, egin ŷd, ŷd ar ei droed. Rhyw fesur ym mŷsg yr Hebræaid.*

Sătur, ŭra, um : *Wedi ei lawn besgi, llawn, diwall, digonol, wedi cael ei wala.*

Satureia, æ, herba.

Sătŭrio, ōnis, *Vn wedi bwytta ei wala.*

Sătŭritas, ātis, *Llawnder, llownaeth, gwala, digonedd, digonoldeb. Gormodedd, ffrwythlonder, helaethrwydd. Tail, tomm.*

Săturnalia, ōrum, *Gwyliau* Saturnus.

Săturnalitius, a, um : *A berthyn i'r gwyliau hynny.*

Sătŭro, āre, *Llenwi, digoni, diwallu, rhoi ei wala ei vn.*

Sĭtus, a, um : *Wedi ei hau, wedi ei blannu, wedi ei genhedlu, genedig.*

Sătus, us, ŭi : *Head, planniad, cenedliad, hâd.*

Sătyra, æ, *Senn, dychan, cerdd ddychan.*

Satyria, æ, *Brân. Rhyw fwyd cymmysg.*

Satyriasis, is, *Safiad gwialen gŵr,*

safgal,

sasgal. vid. Priapismus, i, Lleistgyfod, calgyfod.
Satyricè, Yn flaenllym, ar ddychan.
Sătyrĭcus, & Satyrus, a, um: Dychanus, a gano ddychan-gerdd.
Satyrium, ii, herba.
Sauciatio, ōnis, Archolliad, briwiad.
Saucio, āre, Archolli, briwo, torri 'r cnawd.
Saucius, a, um: Archolledig, briwedig, gwelïog. Lluddedig gan waith, gofidus iawn.
Sanior, āris, Cusanu.
Saura, æ, Geneu goeg yn byw mewn cloddiau a muriau. Y pŷsg Lacerta.
Saurītes, is, Maen a geir ym moly geneu goeg.
Saxātĭlis, e, Carregog, a berthyn i gerrig.
Saxetānus, a, um: A fâg ym mŷsg cerrig.
Saxētum, i, Creigle, lle yn llawn cerrig a chlogwyni.
Saxeus, a, um: Carregog, cerrigog, creigiog, carregaidd.
Saxifĭcus, a, um: A wnêl beth yn garreg.
Saxifrăga, & Saxifragia, æ, Saxifragium, & Saxifragum, i: Torr-maen, herba.
Saxifrăgus, a, um: A dorro 'r cerrig, a dorrer wrth y cerrig.
Saxōsus, a, um: Carregog, cerrigog, creigiog.
Saxŭlum, i, Carregan, llechen, llechfaen.
Saxum, i, Maen, llêch, clech, craig, clogwyn.

S C

Scăbellum, i, Troedfaingc, maingc draed, lleithig.
Scăber, bra, um: Garw, rhydlyd, budr.
Scabies, ei, Crammen, crachen, clawr, clefri. Goglais, deniad.
Scăbīle, is. vid. Scăbellum.
Scăbiōsa, herba.
Scăbiōsus, a, um: Crammennog, crachlyd, clafrllyd.
Scăbo, bi, ĕre: Crafu, cosi, rhathu, rhuglo.
Scabratus, a, um: wedi ei wneuthur yn arw fel peth a olosgid.
Scabrēdo, ĭnis, Garwedd, gerwindeb.
Scabrĭtia, æ, & Scabrities, ēi: Garwedd, trysgli, rhŵd, brynti, budreddi, crammen, crâch.
Scabro, ōnis, Ednogyn a fâg o furgyn ceffyl.
Scabrōsus, a, um: Garw, rhydlyd, budrfrwnt.
Scabrum, i, Garwbeth, peth budrfrwnt.
Scævus, a, um: Dyrachwith, chwithig, bwn a arfer y llaw asswy, annhebig.
Scāla, æ, vel Scālæ, ārum: Ysgol, graddau dring, lledtring. Scala agrestis, Camfa, llamfforch.
Scalmus, i, Y prenn y rhwymir y rhwyfau wrthaw.
Scalpellum, & Scalpellus, i: Cyllellyn, cyllell binnau, fflaim.
Scalper, pri, & Scalprum, i: Cŷn neu gyllellig i dorri 'r cnawd neu i grafu neu i rasglio ag ef, cŷn cerfio, fflaim, haiarn crafu.
Scalpo, psi, ĕre, Crafu, cripio, cosi, rhasglio, ysgythru mewn prenn neu beth arall, torri â chŷn.
Scalprātus, a, um: wedi ei dorri â chŷn neu ag ellyn.
Scalprum, i. vid. Scalper.
Scalptūra, æ, Ysgythrad mewn mettel, torriad â chŷn, crafiad, cosfa.
Scalptŭrio, īre, Cosi, ymgrafu o gosi, ymruglo, ysgythru mewn mettel.
Scalptūro, āre, Ysgythru mewn mettel, torri â chŷn.
Scalptŭrīgo, ĭnis, Cosi, ymgosi, ymgrafu, cosfa, ysfa.
Scammonia, & Scammonea, æ, & Scammonium, ii, Y llysieuyn y gelwir ei sûg Diagridium.
Scamnum, i, Maingc, lletdring, troedfaingc i ddringo i'r gwely. Malc mewn âr, ystôl, gorsedd, lleithig, cangen neu orfaingc i'r gwinwydd i ddringo arni, gorfaingc.
Scandălĭdes, Mâth ar aeron palmidwydd.
Scandalizo, āre, Sarhau, coddi, tramgwyddo.
Scandalum, i, Pob peth a wnelo niweid i ddŷn, sarhâad, tramgwydd, maen rhwystr, rhwystr, coddiant.
Scandiāna mala, Mâth ar afalau.
Scandix, īcis, Rhyw lysieuyn.
Scando, ĕre, Dringo, neidio i fynu, esgyn.
Scandŭla, æ, Peithyn to, cerrig to.
Scandŭlāca, æ. Idem quod Helxine herba.
Scandŭlārius, ii, Peithynwr, maendowr, towr.
Scansĭlis, e, Hyddring, hawdd ei ddringo.
Scăpha, æ, Cŵch llong, bâd, ysgraph, cafn unpren, ceubal.
Scăphārius, ii, Badwr.
Scăphium, ii, Trwngc-lestr, ysgoth-lestr. Diowdlestr. Mâth ar ddeial. Rhaw bâl, pâl, neu 'r cyffelyb arf i gloddio.
Scăpĭlium, ii, Y cyfrwng rhwng yr ysgwyddau, y cefn.
Scaptensŭla, æ, Mwynglawdd lle cloddier mettel.
Scăpŭla, æ, Y tu cefn i'r ysgwyddau, crafell yr ysgwydd, palfais, ysgwydd.
Scăpus, i, Paladr colofn rhwng y penclwm a'r ystôl, paladr llysieuyn, paladr canhwyllbren, ystlysbost drŵs, astyllen gilddor y bo 'r ddau golyn ynddi, plŷg o bapir, tafod clorian, gwerthyd grisiau, carfan isaf y gwehydd, troedlath, penclwm llysieuyn lle y bydd yr hâd.
Scărăbæus, i, Chwîl, chwilen ddu.
Scărĭfico, āre, Ysgraffinio, ffleimio, gollwng gwaed.
Scărītes, Rhyw faen gwerthfawr.
Scărus, i, Rhyw bysgodyn.
Scatebra, æ, Tarddelliad a berwad dŵr allan o ffynnon, tarddelliad, boglyniad dŵr, berwad clochog, pistylliad, rhaiadr.
Scăteo, tŭi, ēre: Rhedeg fel dŵr allan o le cyfyng, rhedeg drosodd, llenwi, bod yn aml iawn, bod yn llawn o ryw beth, boglynnu, tarddu, tarddellu, goferu, pistyllio.
Scătūrīginosus, a, um: A fo 'n tarddu allan, yn boglynnu, yn rhedeg drosodd.
Scăturīgo, ĭnis. vid. Scatebra, æ.
Scătūrio, īre, Rhedeg drosodd, myned trosodd, ffrydio ar lled; tyfu, cynnyddu, amlhau, tarddellu, bod yn aml.
Scaurus, i, Dŷn á chŵydd ym modiau ei draed, un â fferau mawrion iddo.
Scĕlĕrātus, a, um: Ysgeler, drygionus, drygiog, diriaid, echryslon, barus, ac aspri arno.
Scĕlĕro, āre, Difwyno, llygru, halogi, difwyno, anrheithio.
Scĕlĕrōsus, a, um: Ysgeler, llawn bâr ac echrys, barus, a wnaeth cyflafafan ddybryd.
Scĕlestus, a, um: Diriaid, echryslon, ysgeler, barus, drygionus, mawrddrygiog, llawn echrys.
Scĕlĕton, Ysgerbwd, esgyrngwlm.
Scĕlus, ĕris, Ysgelerder, direidi, drygioni, echrys, mawrddrwg, dryganiaeth, cyflafan ddybryd. Direid-ddyn, dryg-ddyn, dŷn diriaid.
Scēna, æ, Llueſt, lluesty, pabell, tŷ bedw, neuadd-dy, wyneb y chwareudy, y lle yr ymgyweirio yr chwareyddion, tŷ gwasgawdwydd.
Scēnālis, e, & Scēnĭcus, a, um: A berthyn i'r cyfryw le neu i'r chwarae.
Scēnĭcus, i, Chwareydd.
Scenŏfactorius, a, um: Scenofactoria ars, Celfyddyd i wneuthur pebyll a lluestai, &c.
Scēnŏgraphia, æ, Argraff o ddull tŷ.
Scēnōma, ătis, Pabell, sâch.
Scēnŏpēgia, ōrum, Gŵyl y pebyll.
Scēnos, Pabell, neuadd-dy, tŷ gwasgawdwydd.
Sceptrĭfer, ā, um: Y neb a ddwg deyrnwialen.
Sceptrum, i, Teyrnwialen, brysgyll brenhin. Teyrnas, rheolaeth, llywodraeth. Et vid. Herbas.
Scetra, æ, Tarian o garreiau.
Schĕda, æ, Dalen o bapir, dalen o femrwn, llipryn o bapir, llyfran.
Schĕdia, æ, Gwaith coed i ddwyn peth ar ddŵr. vid. Ratis.
Schĕdion, Pont a wnaer ar frŷs, gwayw i ymladd o bell.

Schĕdŭla, æ, *Dalennig fâch o bapir neu femrwn.*
Schēma, æ, & **Schēma**, ătis: *Addurn ymadrodd, dull i harddu ymadrodd.*
Schĕsis, *Dull ymadrodd lle y bo llawer o eiriau yngbŷd.*
Schidia, ōrum, *Asglodion, callod; callodr.*
Schilci, *Rhyw bwys yn mŷsg yr Hebreaid.*
Schimos, *Y pren y rhêd Mastic o honaw.*
Schisma, ătis, *Ymranniad, ymblaid, gwahaniaeth, yn enwedig yn yr eglwys.*
Schistum, i, *Llaeth a dorrer yn gaws a surwin.*
Schœnicula, æ, *Puttain gyffredin.*
Schœnŏbătes, æ, *Llamhidydd a gerdd ar râff.*
Schœnŏplŏcos, *Rhaffwr.*
Schœnos, & **Schœnus**, i: *Cordyn, rheffyn, brwynen. Mesur o dir o gylch 60 ystod. Rhâff y tynnid llongau wrthi ar hŷd* Nilus.
Schŏla, æ, *Ysgol o ddŷsg, ysgoldy.*
Schŏlasticus, a, um: *Ysgolhaig, ysgolheigaidd.*
Schŏlaster, ĕris, *Ysgolhaig.*
Schŏlastĕrium, ii, *Ysgol, ysgoldŷ.*
Schŏlium, ii, *Eglurhâad talfyrr eryno ar beth.*
Sciagrăphia, æ. vid. Scenŏgrăphia.
Sciamăchia, æ, *Dynwared ymladd.*
Sciăthērĭcon, *Deial ar bared i ddangos yr amser o'r dŷdd.*
Sciăthēras, æ, *Blaen y bŷs yn y deial i ddangos yr amser o'r dŷdd.*
Sciens, tis, *Yr hwn a wŷr, a ŵypo, drwy ŵybod, yn gŵybod, cyfarwydd, gwybodus, cywrain.*
Scienter, *O'r gwaith goddeu, drwy ŵybod, nid heb ŵybod, yn gyfarwydd, yn gywrain.*
Scientia, æ, *Gŵybodaeth, celfyddyd, cyfarwyddyd, cywreinrwydd, dysgeidiaeth.*
Scilicet, *Mal pe dywedid, nid amgen nâ, ys ef yw hynny, yn wir, yn ddiau, yn ddilys.*
Scilla, æ, *Wynwyn y môr.*
Scillīnus, & **Scillitĭcus**, a, um: *A berthyn i'r* Scilla.
Scillites, *Gwin y mwyder* Scilla *ynddo.*
Scindo, scĭdi, ĕre: *Torri, rhwygo, gwahanu, dryllio, hollti, ysgyrioni, delltennu.*
Scintilla, æ, *Gwreichionen.*
Scintillatio, ōnis, *Gwreichioniad.*
Scintillo, āre, *Gwreichioni, codi yn wreichion.*
Scio, īui, īre: *Gŵybod, medru, deall.*
Sciŏlus, i, *Goddysgedig, a pheth dŷsg ganddo.*
Sciomantĭa, æ, *Cysgod-ddewiniaeth.*
Scipio, ōnis, *Brysgyll, byrrllysg, llowffon. Troed y gronyn gwinwydd.*

Scirpea, æ, *Cawell teilo o wiail neu frwyn.*
Scirpi, *Ymadroddion ystrywgar.*
Scirpeus, a, um: *Brwynog, o'r lafrwyn.*
Scirpicŭla, æ, *Crynman i fedi brwyn.*
Scirpicŭlum, i, *Basged o frwyn neu wiail.*
Scirpicŭlus, i, *Corsfrwynen fechan, cawell brwyn.*
Scirpo, āre, *Rhwymo neu blethu â brwyn neu fêr helyg.*
Scirpus, i, *Lafrwynen, corsfrwynen, barffrwynen.*
Scirra, æ, *Mâth ar wynwyn.*
Scirrōma, ătis, *Caledchŵydd yn y corph yn enwedig yn yr afu.*
Scirrhōsis, is, *Clwy llygaid pan dyfo caledgig golas ynddynt.*
Scirrhus, & **Scirrhon**, i, *Caledchŵydd diddolur a dyfo rhwng cig a chroen, chwarren.*
Sciscĭto, āre, & **Sciscĭtor**, āris: *Gofyn, ymofyn, holi, ymholi, disgwyl i gael gŵybod.*
Scisco, scīui, ĕre: *Gŵybod, rhoi barn, gwneuthur cyfraith, ordeinio, gosod.*
Scissĭlis, e, *Hydorr, hyhollt, hawdd ei dorri, hawdd ei hollti, hyddellt.*
Scissio, ōnis, *Torriad, holltiad, delltenniad.*
Scissūra, æ, *Hollt, torriad, rhwyg, agen, partbiad, gwahaniad, ysgyriad.*
Scissus, us, ūi: vid. Scissio.
Scitāmentum, i, *Rhyw fwyd hyfrydflas. Digrifair, pereiddchwedl.*
Scitē, *Yn gyfarwydd, yn gywrain, yn gelfydd, yn gyfrwys, yn hoyw-wych.*
Scitor, āris, *Gofyn, ymofyn pethau dirgel.*
Scitŭlus, a, um: *Tlŵs, sŷw, hoyw, heinif, cain, sionge.*
Scitum, i, *Ystatun, ordinhâad, gosodiad.*
Scitus, a, um: *Synhwyrol, doeth, call; tlŵs, hoyw, sŷw, heinif, sionge; cyfarwydd, celfydd, cywrain, yn gwybod ac yn medru; têg, prydferth.*
Sciūrus, i, *Gwiwair.*
Scius, a, um: *A fo yn gwybod.*
Sclerĭăsis, *Chwydd caeadau'r llygaid.*
Scloppus, i, *Y sŵn a wneir wrth chŵyddo bochau. Gwan llaw.*
Scŏbīna, æ, *Rhasgl y paledryddion a'r bweyddion, llif, blawd llif.*
Scŏbīno, āre, *Archolli, rhasglio.*
Scobs, & **Scŏbis**, is: *Blawd llif, llifion, rhasglion, llŵch llifddur, malurion cerrig.*
Scŏlēcia, æ, *Rhyw rŵd.*
Scŏlecium, ii, *Mâth ar brŷf.*
Scŏlĕpax, *Aderyn gylfinhir, cyffylog, giach.*
Scolopendra, æ, *Mâth ar bysgodyn, mâth ar brŷf.*
Scolopondria, æ, herba.
Scolops, *Pawl, aseth, ysgolp, ysgolpen.*

Scolymus, i, *Ysgallen ŵyllt bigowglem.*
Scombrus, i, *Rhyw forbysg.*
Scomma, ătis, *Gwatwor, gwawd, cytgam, cellwair, cestun, cellweirair.*
Scŏparia, æ, *Ysgubwraig tŷ.*
Scŏpæ, ārum, *Ysgub, ysguben, ysgubell.* Scopæ regiæ, vid. Ruscus.
Scŏparius, ii, *Ysgubwr tŷ.*
Scopei, *Dynion byrrion.*
Scŏpo, āre, *Ysgubo.*
Scoptŭla operta, *Pont yr ysgwydd, y ddau asgwrn a ddaw o'r gwddyf i'r ddwy ysgwydd.*
Scŏpŭla, æ, *Ysgubell baentio, ysgubell galch.*
Scŏpŭlōsus, a, um: *Creigiog, llawn creigiau.*
Scŏpŭlus, i, *Craig, creigle, y peth a wnêl niweid i un. Nôd, amlygyn.*
Scŏpus, i, *Nôd, amlygyn saethu, y pennod y saether atto, yr ergyd y cyrch un atto.*
Scordium, ii, herba.
Scoria, æ, *Sothach mettel, gorferw mettel, sindro, baw gefail, ammhuredd.*
Scorodum, i, *Garlleg, berwr.*
Scorpæna, æ, *Mâth ar bysgodyn.*
Scorpio, ōnis, & **Scorpius**, i, *Ysgorpion, sarph wenwynig a cholyn yn y pen ôl iddi. Un o'r deuddeng barwydd. Rhyw offeryn rhyfel i saethu piccellau. Rhyw for-bysg. Rhyw lysieuyn. Mâth ar ffrewyll.*
Scorpionarii, *Seuthwyr, albryswyr.*
Scorpites, *Maen o liw* Scorpion.
Scorpiūrum, i, *Rhyw lysieuyn.*
Scortātor, ōris, *Putteiniwr, gwragedd-wr.*
Scortes, *Pellenau gwr-ryw.*
Scortea, æ, *Côd groen, alwar.*
Scorteus, a, um: *A wneler o groen.*
Scortillum, i, *Putteinig.*
Scortor, āris, *Putteinia, gwragedda.*
Scortum, i, *Puttain, budrog. Croen anifail.*
Scŏtōma, ătis, *Clefyd penn a bair weled pob peth yn grwnn: y bendro, sysrdanrwydd, madrondod, y benddar.*
Scŏtōmăticus, a, um: *Claf o'r clefyd hwnnw, pensyfrdan.* Scoti Brynaich
Scranteum, i, *Croen i gadw saethau.* Scophia pry
Scrantia, vel **Scrapta**, æ: *Prŷ 'r dail, puttein gagalog, budrog front.*
Screābilis, e, *Hyboer, hawdd ei boeri allan.*
Screātus, us, ūi: *Poeriad, hochiad.*
Screo, āre, *Poeri, hochio.*
Scriba, æ, *Ysgrifennydd, ysgrifennedydd.*
Scribīgo. vid. Solœcismus.
Scribīlĭta, æ, *Danteithfwyd a blether megis rhâff.*
Scribo, psi, ĕre: *Ysgrifennu, argraphu, llythyru.*
Scriniarii, *Ysgolheigion y côf-lysfrau.*
Scriniarius, ii, *Saer cist. Ceidwad llythyrau.*

llythyrau cyfrinach.
Scrīnium, ii, Cist, ysgrin, prennol.
Scriptĭto, āre, Mynych ysgrifennu.
Scriptor, ōris, Ysgrifennydd, ysgrifennedydd, cyfrinachwr, ysgolhaig.
Scriptōrius, a, um: A berthyn neu a wasanaetha i ysgrifennu.
Scriptum, i, Ysgrifen, llythyr.
Scriptūra, æ, Ysgrifen, ysgrifenniad, ysgrifennyddiaeth. Scriptūra sacra, yr ysgrythur lân.
Scripturārius, ii, Ysgolhaig a ysgrifenno gyfrifon. Pen ysgrifennedydd, pen cyfrifwr.
Scriptus, us, ŭi: Ysgrifenniad.
Scrobĭcŭlus, i. Dim. à Scrobs.
Scrobs, & Scrobis, is: Ffosse, rhŷch, dyfrffos, clais.
Scrōfa, æ, Hŵch a ddûg berchyll mwy nag vnwaith.
Scrōfipascus, i, Porthwr môch, heusor, meichiad.
Scrōfŭla, æ, Clwy 'r brenin, y manwynnau. Porchelles, bychig.
Scrofularia, æ, herba.
Scrōtum, i, Croen pellennau gŵr, cŵd ceilliau.
Scrūpeus, a, um: Graianog, marianog.
Scrūpōsus, a, um: Llawn gro, graianog, carregog.
Scrupŭlāris, e, A berthyn i Scrūpulum.
Scrūpŭlātim, Yn sân ddarniau, yn ddrylliau.
Scrūpŭlōsitas, ātis, Pryder cydwybod, cyfyngder meddwl, gormodd gofal.
Scrūpŭlōsus, a, um: Llawn carregos a graian, petrus, rhy ofalus, rhy ddichlyn.
Scrūpŭlum, i, Trydydd rann drawm.
Scrūpŭlus, i, Carregyn, graienyn a gwymp mewn esgid vn ac a rwystra iddo gerdded. Petrusder cydwybod, gormodd gofal, rhwystr, lluddias. Yr vn a Scrupulum, Mesur o dir.
Scrūpus, i, Carregan, graienyn, dernyn o garreg. Petrusder, dychymmyg.
Scrūta, ōrum, Hen ddillad, darniau pedolau, hên hoelion, a'r cyfryw bethau a werthid rhag angen, hên bethau wedi methu. Mân ddelwau a wneid o sŷth i'w gwerthu i'r bobl.
Scrūtāria, æ, Gwerthiad hên ffellych a hên garpiau.
Scrūtārius, ii, Gwerthwr hên frattiau a hên esgidiau. Saer mân ddelwau.
Scrūtātio, ōnis, Chwiliad, chwiltath.
Scrūtātor, ōris, Chwiliwr, chwilennwr, chwiliedydd.
Scrutellus, i, Boly llwdn hŵch wedi ei sechi.
Scrūtinium, ii, Chwiliad, chwilfa.
Scruto, āre, & Scrutor, āris: Chwilio, chwilenna, chwiltath, olrhain, ymofyn yn ddyfal, canlyn adrywedd.
Sculpo, psi, ĕre: Torri lluniau â chŷn, ysgythru mewn mettel, cerfio.
Sculponea, æ, Bagsen, ffollach brenn.
Sculptĭlis, e, Cerfiedig, wedi ei dorri a'i ysgythru.
Sculptor, ōris, Torrwr lluniau, cerfiedydd.
Sculptūra, æ, Ysgythrad, torriad â chŷn.
Scurra, æ, Gwatworwr, gwowdiwr, dibiryn, coegyn, coeg wâs digrif, dŷn gorwag, croesan.
Scurrīlis, e, A berthyn i'r cyfryw ddŷn, croesanidd, gwammal, bustlaidd, gorwag, coeg.
Scurrīlĭtas, ātis, Gorwagrwydd, coegddigrifwch, croesanaeth, bustledd, serthedd, coegni.
Scurror, āris, Chwarau 'r gwâs digrif, dywedyd croesanaeth a bustledd, gwowdio.
Scūtāle, is, Carrau tafl.
Scūtarius, ii, Tariannwr, gwneuthurwr tariannau, ysgwydwr, bwccledwr.
Scūtella, æ, Dysgl fechan, dysglan.
Scūtica, æ, Fflangell, ffrewyll o gareiau.
Scūtigĕrŭlus, i, Ysgwydwas, hwn a ddwg darian vn.
Scūtŭla, æ, Dysglan, dysgl fechan. Crynder a wnaer mewn prenn wrth ei impio. Rhwyd y prŷf coppyn. Rhyw lestr mesur: yspodol i drin llin. Rhyw sarph. Rhyw lâth neu wialen ym mŷsg y Lacedæmoniaid. Twll neu olwg y bwa croes neu 'r cyffelyb.
Scūtŭlātus, a, um: Plethedig, wedi ei weu ar ddull rhwyd prŷf coppyn. Scūtulatus color, Lliw brithlas, glâs cenhiogog. Scutulata vestis, Dilledyn sidan a gwaith troellennog arno.
Scūtŭlum, i, Tarian bychan.
Scūtum, i, Tarian, astalch, ysgwyd, aes, bwccled, bronddor.
Scylla, æ, Morgerwyn ger llaw Sicilia. Pŷsg tebyg i'r gwichiedyn a elwir hefyd Squilla.
Scymnus, i, Ceneu llew.
Scynīpes, Gwybed a frath.
Scyphus, i, Diodlestr mawr. vid. Cantharus.
Scyricum, Lliw gwynlas.
Scytala, æ: & Scytale, es: Llygoden y maes. Câth ermin medd rhai. Llygoden gôch, chwistl. Mâth ar sarph.
Scythica, æ, Y melysrwraidd, Licórys.

S E

Se. Accus. à Sui: Ef ei hun.
Sēbo, āre, Gwerio, gwlychu mewn gwêr.
Sēbum, i, Gwêr, seim-wer.
Sĕcale, is, Rhŷg.
Sĕcāmentum, i, Yr hyn a dorrer ymmaith oddiwrth gŷff, fflochen, ysgyren, asgladyn, dellten, torriad.
Sēcēdo, cessi, ĕre: Cilio yn ôl, cilio heibio, troi heibio, ysgodigaw, encilio, ymneillduo, myned wrtho ei hun, llochwytta, lleigiaw, gadael ei waith.
Secerno, ĕre, Gwahanu, neillduo, ysgar, tynnu oddiwrth ei gilydd, bwrw o'r neilldu, dosbarthu, dewis o fŷsg eraill, didoli.
Secespĭta, æ, Cyllell lunio, bwyall gynnutta, bwyall y darniai 'r paganiaid eu haberthau â hi.
Secessio, ōnis, Cil, ciliad, encil, ymadawiad, ymneillduad, &c.
Secessus, us, ŭi. Idem. item, Cyrchfa neillduol, lle dirgel ysgafala, lle diarffordd, seibiant oddiwrth drafferth.
Secīuium, ii, Teisen a dorrid gynt mewn aberthau.
Seciùs, Yn llai, yn hwyrach, yn amgen.
Seclūdo, si, ĕre: Cau oddiwrth eraill, cau o'r neilldu.
Seclūsōrium, ii, Cilfach neillduol i osod peth o'r neilldu, cutt.
Seco, cŭi, āre: Torri, lladd, trychu, torri ymmaith, dryllio, rhwygo, ysgyrio, hollti.
Secors, dis. vid. Socors.
Sēcrētio, ōnis, Gwahaniad, dosparthiad, neillduad.
Secrētò, Yn ddirgel, yn gyfrinachol, o'r neilldu, dan gêl, dan gûdd, mewn cilfach.
Secrētum, i, Cyfrinach, dirgelwch, rhin. A Secretis, A fo o'r gyfrinach.
Secrētus, a, um: A neillduer oddiwrth eraill, &c. Vnig, ei hunan, dirgel, cyfrinachol, cuddiedig.
Secta, æ, Tŷb neillduol, amryw dŷb, môdd ar addysg, dull buchedd vn.
Sectarius, a, um: Llwdn y glôch, yr hwn y bo eraill yn ei ganlyn.
Sectātor, ōris, Canlynwr, dylynwr, dynwaredwr.
Sectĭlis, e, Hydorr, hawdd ei dorri, hawdd ei hollti.
Sectio, ōnis, Torriad, trychiad, gwahaniad, dosbarthiad, holltiad. Fforffed.
Sectīvus, a, um: A dorrwyd yn fynych.
Sector, āris, Canlyn, dilyn, rhedeg ar ôl, dynwared, ymlid.
Sector, ōris, Torrwr, trychwr, ysgythrwr, gwahanwr, rhannwr.
Sectūra, æ, Torriad, trychiad, holltiad.
Secŭbĭtus, us, ŭi: Gorweddiad o'r neilldu.
Secŭbo, bŭi, āre: Gorwedd o'r neilldu, cysgu ei hun.
Secŭla, æ, Pladur wair, crymman.
Sēcŭlāris, e, A berthyn i yspaid can mhlynedd, a wneler bob can mhlynedd.
Secŭlum, i. & Poëtis Seclum: Yspaid cant neu 200 neu 300 neu fil o flynyddoedd. Oes, amser, bŷd, to.
Secum, Gyd ag ef ei hun.
Secundæ, ārum, Gwisg yr etifedd

wrth ei eni, ailgenedigaeth, brŷch anifail.
Secundānus, a, um: *A berthyn i'r ail, yr ail.*
Secundarii, *Milwyr o'r ail fyddin.*
Secundarium, ii, *Yr ail blawd y gwneir y bara tylwyth o hono.*
Secundarius, a, um: *O'r ail râdd, o'r ail cyfrif.*
Secundo, āre, *Hawddhau, hawshau, hyrwyddo, peri ffynnu. Vfuddhau.*
Secundò, *Eilwaith, eilchwyl.*
Secundùm, Idem.
Secundum, Præpos. *Yn agos, gerllaw, yn nesaf at, tuag at, yn ôl, o herwydd.*
Secundus, a, um: *Ail, elfydd: ffynnedig, llwyddiannus, hyrwydd.*
Secŭricla, æ, *Rhawn barcut yngwaith saer pren.*
Secūrīcŭla, æ, *Bwyellig, bwyellan.*
Sēcūrīdăca, æ, herba.
Secūrĭfer, & Securiger, a, um: *Un yn arwain bwyall.*
Securis, is, *Bwyall, cymmynai.*
Securĭtas, ātis, *Diofalwch, diogelwch, esgeulusdra, difraw-wch.*
Secūrus, a, um: *Diofal, diogel, difraw, dibryder, ysgafala, esgeulys, dilys.* difflais.
Secus, Præpos. *wrth, ger llaw, yn agos at.*
Secus, Aduerb. *Yn amgenach, mewn modd arall.*
Sed, *Ond, onid, eithr.*
Sēdatio, ōnis, *Llonyddiad, heddychiad, esmwythâad, gostegiad.*
Sedātus, a, um: *Wedi ei lonyddu, wedi ei ostegu, wedi ei laryeiddio. Llonydd, cymmhedrol.*
Sēdēcŭla, æ, *Gorseddig, eisteddfa fechan.*
Sedentarius, a, um: *Un a fo yn eistedd fynychaf, peth a wneler o eistedd.*
Sedentarius, ii, *Eisteddwr, un 'a weithio ei gelfyddyd o'i eistedd, fel ysgrifennedydd, crŷdd, &c.*
Sēdeo, sēdi, ēre: *Eistedd, gorseddu: segura, bod yn segur, aros, trigo.*
Sēdes, is, *Gorsedd, gorseddfa, eisteddle, eisteddfa: Trigfa, preswylfa, gorphwysfa. Gwlâd, bro. Bêdd, gŵyddfa. Y ffolennau, y cluniau, y cyfeistedd, yr eisteddle.*
Sedigĭtus, i, *Hwn sy a chwebys ar law iddo.*
Sedīle, is, *Eisteddle, eisteddfa, gorsedd, maingc, lle i eistedd, ystôl. Clwyd iair, trawst adar.*
Sedīmentum, i, *Lloriad, mynediad i'r gwaelod, gwaddod, llorion, gwaelodion.*
Sēdĭtio, ōnis, *Anghyttundeb, anghydfod, terfysg, cythryfwl, annysgymmod, ymrafael, ymryson.*
Seditiōsus, a, um: *Terfysgus, ymrysongar, cymhennus.*
Sēdo, āre, *Llonyddu, llaryeiddio, heddychu, dyhuddo, llochi, lliniaru, esmwytho, tangnefeddu, diffoddi.*
Sedūco, xi, ĕre: *Tywyso heibio, twyso o'r neilldu: hudo, denu, twyllo, siommi. Camdywys, twyllo allan o'r ffordd, cildwyso, camarwain.*
Seductĭlis, e, *Hyhud, ehud, hydwyll, hawdd ei hudo.*
Seductio, ōnis, *Tywysiad o'r neilldu, neillduad. Hûd, siom, twyll, deniad.*
Seductus, us, ŭi: *Dieithrfa, lle ysgafala, lle neillduol oddiwrth ddynion.*
Sedūcŭlum, i, quasi Sudaculum. *Fflangell i guro un oni chwyso.*
Sedŭlĭtas, ātis, *Dyfalwch, diwydrwydd, gofal.*
Sedŭlò, *Yn ddyfal, yn ddiwyd, yn ofalus.*
Sedŭlus, a, um: *Dyfal, diwyd, gofalus, esgud, pwcnus. A wnêl ei waith yn ddidwyll.*
Sedum, i, *Llysiau pen tai.*
Seges, ĕtis, *Yd ar ei droed, ŷd heb fedi. Tir âr parod i'w hau. Achlysur.*
Segestre, is, *Peth i byrddio marchnad ynddo.*
Segestria, *Y gwellt a roer mewn cenbyd.*
Segĕtālis, is, *Gell-hesg yn ŷd.*
Segmen, ĭnis, Vid. Segmentum.
Segmentarius, ii, *Brodiwr, gweithiwr dillad â gwaith edau a nodwydd.*
Segmentum, i, *Dernyn a dorrer allan o beth, cinyn, giniechyn, sittrechyn, tippyn, aellten, llain. Mynyglgae ynghylch gwddf merch. Godre gwisg, amaerwy.*
Segnĭpes, ĕdis, *Arafdroed.*
Segnis, e, *Diog, musgrell, swrth, diowgswrth, trymhyrddig, llibyn, anesgud: hŷsp, anfuddiol.*
Segnitas, ātis, & Segnitia, æ, & Segnities, ei: *Diogi, syrthni, musgrelli, pylni, annibendod, esgeulusder. Anffrwythlonder.*
Segrĕgo, āre, *Neillduo, didoli, bolio oddiwrth y ddiadell, gwahanu, dosparthu, rhoi heibio.*
Segrex, ĕgis, *wedi ei neillduo, wedi ei ddidoli, ar ddidol oddiwrth y ddiadell.*
Segullum, i, *Gŵythen yn y mwyngloddiau a ddengys fod aur iw gael yno.*
Seiŭges & Seiŭgi: *Gwêdd chwemarch.*
Seiŭgo, āre, *Neillduo, didoli, gwahanu oddiwrth eraill, digyfieuo.*
Seiunctio, ōnis, *Neillduad, didoliad, gwahaniad.*
Seiungo, xi, ĕre: *Dadgyssylltu, didoli, gwasgar, gwahanu, neillduo, dosparthu, tynnu oddiwrth y llaill.*
Selāgo, ĭnis, *Rhyw lysieuyn.*
Selectio, ōnis, *Etholiad o fysg eraill, dewisiad, neillduad.*
Selenītes, is, *Maen a man gwynn ynddo yr hwn a gynnyddu ac a gilia fel y lleuad.*
Selibra, æ, *Hanner pwys.*
Sēlĭgo, lēgi, ĕre: *Dewis allan, dethol y pen gronyn, tynnu 'r goreu o fysg eraill, gorddethol.*
Selinon, Vide Apium.
Seliquastra, orum, *Ystol, maingc i eistedd arni, gorsedd.*
Selis, *Eisteddfaingc y penn blaen i'r llong.*
Sella, æ, *Ystôl, maingc, eisteddfaingc, cadair, gorsedd, eisteddle.* Sella equina, *Cyfrwy, gobell, ysgobell.*
Sellaria, æ, *Gorsedd, lle a meingciau ynddo i bobl i eistedd.*
Sellŭla, æ. Dim, à Sella.
Sellularius, ii, *A fo'n gweithio ei grefft o'i eistedd, goreisteddwr.*
Sembella, æ, *Hanner pwys.*
Sĕmel, *Vnwaith, ar unwaith, ar un amser, ar fyrrder, yn fyrr.*
Semen, ĭnis, *Hâd, hedyn, hil, deincodyn, impyn, planhigyn. Gardd fagai, rhywogaeth, cenedlaeth. Awdur cyntaf a dechreuwr peth.*
Sēmentĭcus, a, um: *A aller ei hau.*
Sēmentīnus, a, um: *A berthyn i hau.*
Sementis, is, *Hâd wedi ei hau, amser hau, gwaith hau. Yd.*
Semento, āre, *Dwyn hâd, hadu.*
Semestris, e, *O chwemis, a fo dros hanner blwyddyn.*
Sēmēsus, a, um: *wedi bwytta ei hanner.*
Semet, *Ei hunan, ef ei hûn.*
Semianimis, e, *Hanner marw, lledfarw, lledfyw.*
Semianimus, a, um: Idem.
Semiapertus, a, um: *Hanner egored, cil egored.*
Semiassus, a, um: *wedi hanner berwi, wedi hanner pobi.*
Semĭbos, ŏuis, *Hanner ŷch a hanner o anifail arall.*
Semicadium, ii, *Hanner baril, costrelaid.*
Semĭcæcus, a, um: *Hanner dall.*
Semĭcăper, pri, *Hanner gafr hanner anifail arall.*
Semicinctum, i, *Dilledyn a gyrraedd is law 'r wâsg neu o'r wâsg i lawr, arffedog, tinbais.*
Semicircularis, e, *A fo ar waith hanner cylch.*
Semīcircŭlus, i, *Hanner cylch.*
Semĭclausus, a, um: *Hanner caead, gogaead.*
Semicoctus, a, um: *wedi cael hanner berw.*
Semicŏmestus, a, um: *wedi bwyta ei hanner.*

Semiconſumptus,a,um: *wedi treulio ei hanner.*

Semicrĕmātus, & Semicremus,a,um: *wedi ei hanner lloſgi.*

Semicrudus,a,um: *Hanner amrwd.*

Semicŭbĭtalis,e, *A fo o hanner cufydd o hŷd.*

Semideus,a,um: *Hanner Duw.*

Semidoctus,a, um: *Hanner dyſgedig, crynn yſgolhaig.*

Semiermis,e, *Hanner arfog.*

Semifactus,a,um: *wedi ei hanner gwneuthur.*

Semifer,& Semiferus,a, um: *Hanner gwŷllt,lledwyllt.*

Semiformis,e, *A fo iddo hanner llûn, ammherffaith.*

Semifultus,a,um: *wedi ei hanner attegu.*

Semigermanus, a, um: *Hanner brawd, hanner câr.*

Semigrauis, e, *Trymluog, yn hanner cyſgu.*

Semigro,āre, *Ymadaw, mudo i le arall.*

Semihŏmo,ĭnis, *Hanner dŷn.*

Semihōra,æ, *Hanner awr.*

Semijugerum,i, *Hanner erw.*

Semilăcer,a,um: *Hanner candryll.*

Semilīber,a,um: *Hanner rhŷdd.*

Semilixa,æ, *Hanner gwâs trottian.*

Semimadidus,a,um: *wedi hanner gwlychu, wedi hanner mwydo.*

Semĭmărīnus,a,um: *Hanner morawl.*

Semĭmas,măris, *Hanner gwr-ryw, anifail diſpaidd.*

Semimortuus, a, um: *Hanner marw, lledfarw.*

Semĭnālis,e, *A berthyn i hâd.*

Seminalis,is, *Y ganclwm, y glymmog,* herba.

Seminānis,e, *Hanner gwâg,lledwag.*

Seminarium,ii, *Hadle,gardd fagu, lle y goſodir plannhigion i'w ſymmud,prenn y torrer impiau oddiarno,prifachaws da neu ddrwg.*

Semināțio,ōnis, *Celfyddyd hau,héad,cenedliad, ennillad wrth hâd.*

Seminātor,ōris, *Héwr, hadwr, cenedlwr, prif awdur peth.*

Seminecis, ci,cem,ce: *Hanner marw, wedi ei hanner lládd.*

Seminium, ii, *Cwbl o'r hâdd a gaer oddiwrth hâd, cenhedlaeth, rhyw, cŷff âch i hâd.*

Semino,āre, *Hau,hadu,hilio, eppilio,cenedlu.*

Seminūdus,a,um: *Hanner noeth, llednoeth.*

Semiŏbŏlus,i, *Deuddegfed ran dramm. Ffyrling,dimai.*

Semipăgānus,i, *Hanner llafurwr, hanner taeog.*

Semipĕdalis,e, *A fo hanner troedfydd o hŷd neu uchder.*

Semipes, ĕdis, *Hanner troedfedd o feſur.*

Semiplăgium,ii, *Rhwyd fechan.*

Semiplēnus,a,um: *Hanner llawn.*

Semiplotia, *Eſgidiau a hanner cefnau iddynt.*

Semipŭtatus, a, um: *Wedi ei hanner torri.*

Semiquīnarius, *Hanner pump.*

Semirāſus,a,um: *wedi ei hanner cillio, wedi ei hanner crafu.*

Semireductus,a, um: *wedi ei hanner dwyn yn ôl,*

Semirefectus,a,um: *Wedi ei hanner cyweirio,wedi ei hanner ailgwneuthur.*

Semirŭtus,a,um: *wedi ei ddiſtrywio, wedi hanner adfeilio.*

Semis & Semi, *Hanner, yr hanner.*

Semisĕncx,sĕnis, *Hanner hên.*

Semisĕpultus, a,um: *wedi ei hanner claddu.*

Semiſextŭla,æ, *Deuddegfed rann wns. Rhyw feſur o dir.*

Semiſomnis,e, & Semiſomnus, a,um: *A fo yn hanner cyſgu, yn dargwſg, yn darhun, yn gogyſgu,yn heppian.*

Semisŏpitus,& Semisŏpōrātus,a,um: *wedi hanner cyſgu, yn lledeffro.*

Semiſpathium. *Cleddyf cwtta.*

Semiſſalis,e, & Semiſſarius,a,um: V. furæ ſemiſſales, *Occreth o chwêch yn y cant.*

Semiſſis,e: Homo ſemiſſis, *Dŷn heb dalu dim,dŷn diyſtyr.*

Semisŭpīnus,a,um: *Hanner a'i wyneb i fynu, yn ei ledamcrain.*

Semīta,æ, *Llwybr, llwybr troed, coeglwybr.*

Semitārius,a, um: *A fo 'n tramwy coeglwybrau.*

Semīto,āre, *Gwneuthur mân lwybrau, rhánu yn goeglwybrau.*

Semitŏgātus,& Sĕmitŏgātŭlus,a,um: *A wiſgo hugan gwtta.*

Semitŏgium, ii, *Gŵn cwtta, cochl cwtta.*

Semitonium,ii, *Hanner tôn.*

Semitrītus,a,um: *wedi ei hanner yſſigo, heb gwbl ddyrnu.*

Semiuictus,a,um, *Goyſtwyth,maſw.*

Semiuir,vĭri, *Hanner gwr, anwr, dŷn gwreigaidd,hanner dŷn, diſpaidd.*

Semiviuus,a,um: *Hanner byw, lledfyw, breiddfyw.*

Semiuncialis,e,& Semiunciarius,a,um: *A fo o hanner wns.*

Semivŏcāles, *Hanner cydſeiniaid.*

Semiuſtŭlātus,a,um: *wedi ei hanner lloſgi,wedi ei oloſgi, wedi ei hanner pobi,wedi deifio.*

Semiuſtus,a,um: Idem.

Semodius,ii, *Hanner telaid,haner hobaid*

Semŏueo,ēre, *Symmudo, ſymud oddiwrth,tynnu o'r neilldu,bwrw heibio.*

Semper, *Bob amſer, yn waſtadol, bŷth, o amſer i amſer.*

Semperlenitas, ātis, *Arferol fonedd-igeiddrwydd, gwaſtadol a dibaid rywiewgrwydd.*

Sempervivum,i: Vide Sedum.

Sempiternus, a, um: *Tragwyddol,gwaſtadol,bythol,didrange,anfarwol.*

Semuncia,æ, *Hanner wns, y badwaredd rann ar hugain.*

Semuncialis, Vide Semiuncialis.

Senācŭlum, i, *Cynghordy, yſtafell, ſenedd-dŷ.*

Senāriolus, i, *Braich pennill o chwethroed.*

Senārius,a,um: *A fo'n cynnwys chwêch, a fo 'n perthyn i chwêch.*

Senātor,ōtis, *Seneddwr,henefydd,henadur,cynghorwr.*

Senātōrius,a,um: *Seneddol, a berthyn i'r ſeneddwr.*

Senatus,us,ŭi: *Henaduriaeth, y cynghoriaid, lle y cadwer y ſenedd, lle yr eiſteddo yr henaduriaid, cynghordy.*

Senātuſconſultum,i, *Ordinhâad yr henaduriaeth.*

Senecio,ōnis, Herba.

Senecta,æ, *Henaint. Y croen a fwrio'r neidr.*

Senectus,ūtis, *Henaint, henoed.*

Senectus,a,um: *Hên,oedrannus.*

Seneo,ēre, & Seneſco,ĕre: *Heneiddio, myned yn hen, bod yn hên,henu,talmu ar henaint.*

Sĕnex,sĕnis, *Coth, cott. Li. Land. Henwr, henwraig, henddyn, hynafgwr, henddynaidd, oedrannus, hengleirch.*

Sēni,æ,a: *Chwêch.*

Sĕnīlis, e, *A berthyn i henaint neu i henddyn. Hên, henaidd,henddynaidd, oedrannus.*

Senio,ōnis, *Rhif chwêch, chwêch ar y diſiau.*

Senior,ōris, *Hŷn,heneiddiach. Henwr, henuriad.*

Senium,ii, *Henaint, henoed, heneidddra.*

Senſa, *Y ſynhwyrau, y pethau a feddyliom ni.*

Sensĭbĭlis,e, *Synniol, a aller ei wybod, hyhwyll.*

Senſicŭlus, i, *Synwyr bychan, deall gwann.*

Senſifer,a,um: *Synhwyrddwyn, a ddwg ſynwyr.*

Senſifĭcus,a,um: *A baro ymwybod ac ymglywed ac ymſynnied.*

Senſilis,e, Vide Senſibilis.

Senſim, *Bob ychydig, yn araf dêg, chwŷf na chwŷf.*

Senſum,i, *Yr hyn y bo vn yn ei amgyffred ac yn ei ſynnied ei yn feddwl.*

Senſus,us,ŭi: *Synwyr, pwyll, yſtyr, deall, meddwl, hwriad y meddwl.*

Sententia,æ, *Ymadrodd a ſynwyr ynddo, barn, tŷb, yſtyr, deall, meddwl, brŷd. Teſtyn, yſtyriaeth. Synhwyrwers.*

Sententiŏla,æ, Dim.

Sententiōſus,a,um: *Llawn geiriau ſynhwyrddoeth, llawn ymadroddion defnyddfawr,*

yddfawr, yſtyriol, hybwyll.

Senticetum,i, *Y lle y tyfo llawer o fieri, draenllwyn, mierinllwyn, llwyn mieri.*

Senticōſus,a,um: *Dreinieg, mieriog, pigog fal mieri.*

Sentīna,æ, *Ffôs budreddi, geudy, carthle llong. Lle y bo cyrchfa drwgddynion, mintai o oferwyr a drwgddynion. Pentwrr o echrys a drygion.*

Sentīno,āre, *Gwahennu dwr budr allan, carthu allan fudreddi. Gochel perygl, ymegnio i ochel peryglon.*

Sentio,īre, *Barnu, tybio, tybygu, pwyllo, yſtyried, ſynnied, ymwybod, ymglywed, ymwrando, ymſynnied, deall, gwybod.*

Sentis,is, *Draenen, miaren, mierien, y fiaren a ddwg yr egroes.*

Sentiſco,ĕre, *Dechreu gŵybod, dechreu cydnabod, dechreu deall, dechreu yſtyried.*

Sentus,a,um: *Garw, blewog, dreiniog, pigog, llawn drain a phigau.*

Seorſum, *Wrtho ei hun, o'r neilldu, ar ei ben ei hûn, y naill oddiwrth y llall. Yn enwedig, yn yſpyſol.*

Separ,ăris, *wedi ei ddidoli, wedi ei wahanu, neillduol, gwahanredol, ar ddidol.*

Sepărābĭlis, e, *Hawdd ei ddidoli, hawdd ei wahanu, hawdd ei neillduo.*

Sepărātim, *Ar ddidol, ar waban, o'r neilldu, wrtho ei hun, yn wahanredol.*

Sepărātio,ōnis, *Neillduad, gwahaniad, didoliad, athrywyn.*

Sepăro,āre, *Neillduo, gwahanu, didoli, dosbarthu, athrywyn.*

Sepēdes, *Mywion, morgrug.*

Sĕpĕlibilis,e, *Hygladd, a aller ei gladdu.*

Sĕpĕlio, īre, *Claddu, daiaru, priddo.*

Sēpes,is, *Cae, clawdd, gwrŷch, argae.*

Sēpia, æ, *Y pŷſg y gelwir ei aſgwrn bron alarch.*

Sĕpīmentum,i, *Cae, clawdd, cae gwrŷſg, pawlgae.*

Sĕpio,īui,& ſepſi,īre: *Cau, gwneuthur cae, amgylchu â chae.*

Sepiŏla,æ, Dim. à Sepia.

Sepium,ii, *Aſgwrn y bron alarch.*

Seplaſiarius,ii, *Gwneuthurwr enneinian aroglber.*

Seplaſium, ii, *Marchnad yr enneinian hynny.*

Sēpōno,posŭi,ĕre: *Rhoi heibio, goſod o'r neilldu, neillduo, gwahanu, didoli.*

Seps,ſepis, *Cae, powlgae.*

Seps, ſepis, *Rhyw brŷf gwenwynig y pydra'r cnawd gan ei frâth.*

Septa,orum, *Lleoedd cauedig, buarthau, argaeau i attal dwr mewn afonydd.*

Septangŭlus,a,um: *A fo ſeithongl.*

Septem, *Saith.*

September, bris, *Y ſeithfed mis, Mis medi.*

Septemdecim, *Dau ar bymtheg.*

Septemfluus,a, um: *Wedi ei rannu yn ſeithgainge o ddŵr, ſeith-red.*

Septemgĕmĭnus,a,um: *Seithblyg, ſaith ddyblyg.*

Septempedalis, e, *A fo ſaith droedfedd o hŷd, a berthyn i ſaith droedfedd.*

Septemplex,ĭcis, *Seithblyg, ſaith ddyblyg.*

Septemuir, ĭri, *Vn o ſaith benſwyddog rhufain.*

Septemuĭrālis,e, *A berthyn i'r ſeithwyr hynny.*

Septemuiratus,us,ŭi: *Swydd y ſeithwyr hynny. Seithwyraethau.*

Septenarius,a,um: *A berthyn i ſaith, a fo yn cynnwys ſaith.*

Septeni,æ,a: *Saith.*

Septennis,e, *Seithmlwydd, a berthyn i ſaith mlynedd.*

Septennium,ii, *Yſpaid ſaith mlynedd.*

Septentrio,ōnis, *Y gogledd, gogleddwynt, ſaith ſeren y gogledd.*

Septentriōnālis, e, *Gogleddol, gogleddig.*

Septentrionarius, a, um, Idem.

Septēnus,a,um, *Saith, y ſeithfed, bob yn ſaith,*

Septicus,a,um, *A bydra ac y fraena'r cnawd.*

Septiès, *Seithwaith.*

Septifariàm, *Drwy ſaith ffordd, mewn ſaith módd.*

Septimana,æ, *wythnos.*

Septimùm, *Y ſeithfed waith.*

Septĭmus,a,um: *Seithfed.*

Septingenarius, a, um: *A fo'n cynnwys ſeithgant.*

Septingentēſimus,a,um: *Y ſaith ganfed.*

Septingenti, æ,a: *Seithgant.*

Septingenties, *Saith ganwaith.*

Septingentuplus, a, um: *Saith ganplyg.*

Septuagenus,a, um: *Y degfed a thri vgain.*

Septuageſimus,a,um: *Y degfed a thri vgain.*

Septuagies, *Dengwaith a thri vgeinwaith.*

Septuaginta, *Dêg a thri vgain.*

Septum, i, *Coetgae, buarthgae, cae caead, argae mewn afon, attalgae, dyfrlidiart, corlan defaid.* Septum tranſuerſum, *Trowſgae, canolgae, llieing-gig y ddwyfron.*

Septuncialis,e, *A fo o ſaith wns, ſeithran o'r cwbl.*

Septunx, cis, *Pwys ſaith wns, ſeithran o'r cwbl. Rhyw feſur.*

Sepulchralis,e, *A berthyn i fêdd.*

Sepulchretum,i, *Monwent, corfflann, beddlann, beddle, gwaſanaeth ynghylch bêdd, gwyddfa.*

Sepulchrum,i, *Bêdd, beddrod, gwyddfa, pwll claddu.*

Sepultūra,æ, *Daiariad, claddiad, claddedigaeth, angladd. Bêdd, beddrod, gwyddfa, monwent.*

Sepum i, Idem quod Sebum & Sevum.

Sequax, ācis, *A ganlyno yn hawdd, gwydn, yſtwyth, cludiog, a lyno wrth fyſedd vn. A fo yn dynwared ac yn canlyn vn arall.*

Sequēla,æ, *Celfyddyd canlyn, dylyniad, canlyniad.*

Sequeſter,tra,um: vel Sequeſter, tris, tre: *Vn diduedd i'r ddwyblaid y rhoer atto yr hyn a fo yn ymryſſon megis yn y llaw ganol: dyddiwr rhwng rhai y bo ymrafael rhyngthynt: y neb wrth ddewis ſwyddogion a gymmero arian er gweithio dros blaid: hwn a gymmero arno lygru barn mewn achos drwg: hwn a ro addyſg i'r gwr o gyfraith. Cyfryngwr cylafaredd. Cylafareddwr.*

Sēqueſtrò, Aduerb. *Ar gwrr, o'r neilldu.*

Sequeſtro,āre, *Gorfodoccáu, rhoi yn y llaw ganol, rhoi mewn gorfodogaeth.*

Sēqueſtropoſitus,a,um: *wedi ei roi yn y llaw genol.*

Sēqueſtrum, i, *Cylafaredd a wneler rhwng dwyblaid.*

Sequior,ōris, *Amgenach.*

Sequius, Idem quod Secius.

Sĕquor,ĕris, *Canlyn, dilyn, erlyn, myned ar ôl, ceiſio gorddiwes.*

Sĕquutor,ōris, *canlynwr, dilynwr, ymlyniad.*

Sera,æ, *Clo.*

Seraphim, *Grâdd o Angylion, y loſgradd.*

Seraphis,& Serapis: *Sarph a addolai yr Aiphtwyr.*

Serapias, *Ceilliau'r ci,* Herba.

Serenеſco, Vide Sereſco.

Sereniſsimus, a, um: *Gair a ddywedir yn briodol am frenhinoedd, Enwogcaf, ardderchoccaf.*

Serēnitas,ātis, *Hinon, hindda, hin dêg, tywydd têg, arafhin, tawelwch. Enwogrwydd, ardderchowgrwydd.*

Sĕrēno, Ablat. *Ar hin dêg.*

Sĕrēno,āre, *Hinoni, claiaru'r hin, gloywi, arafeiddio, llaryeiddio.*

Sĕrēnum,i, *Hinon, hin dêg, hindda.*

Sĕrēnus,a,um: *Arafdeg, eglurloyw, digwmmwl, tawelglaer. Llawen, digriflan, llonydd, tawel.*

Sereſco,ĕre, *Myned yn dêg, hinoni, ſychhino. Troi yn faidd.*

Seria,orum, *Geiriau difrif, prûdd eiriau difrif.*

Sēria,æ, *Mâth ar winlleſtr.*

Seriātim,

Seriātim, *Yn rhês, yn rhengc, yn rhestr.*
Sērĭca, æ, *Sidanwisg, sirig.*
Sēricarius, ii, *Sidanwr, gwerthwr sidan, gwëwr sidan.*
Sērĭcātus, a, um: *Sidanog, yn gwisgo sidan.*
Sērĭcum, i, *Sidan, pali, sirig.*
Sericus, a, um: *A wnaer o sidan, sidanaidd, sidanog, fel y sidan.*
Sēries, ēi, *Trefn, rhês, rhestr, rhill, rheng, rhengc.*
Sĕrilla, ōrum, *Llongau neu gychod wedi eu tacclu â charth.*
Seriò, *O ddifrif, o brûdd, yn ddiofregedd, yn ddigellwair.*
Seriŏla, æ. Dim. à Seria.
Seriphium, ii, herba.
Seris, is, herba.
Serius, a, um: *Difrif, diofregedd, dichwarau, digellwair.*
Sermo, ōnis, *Gair, ymadrodd, araith, iaith, tafodiaith, traethawd: y gair, y sôn.*
Sermocinor, āris, *Siarad, ymadrodd, ymddiddan, chwedleua.*
Sermuncŭlus, i. Dim. à Sermo.
Sĕro, āre, *Cloi, cau.*
Sĕro, sēui, sertum, ĕre: *Nesu at, bwrw at, rhoi heibio, trefnu megis y gwneir â llysiau mewn gardd.*
Sĕro, sēui, satum, ĕre: *Hau, plannu, cenedlu, eppilio, hau 'r chwedl.*
Serò, *Yn hwyr, yn ddiweddar, gan yr hwyr, heb oludd, brydnhawn, echwydd, cyflychwyr.*
Serotīnus, a, um: *Diweddar, a fo tu a'r hwyr.*
Serpedo, ĭnis, *Gwrid yn y croen gydâ chrugynnau.*
Serpens, tis, *Ymlusgiad, pob peth a ymlusgo, sarph, neidr.*
Serpentaria, æ, *Llysiau 'r neidr.*
Serpentĭgĕna, æ, *Hwn a genedlwyd o sarph.*
Serpentiger, a, um: *A fo yn arwain sarph.*
Serpentīnus, a, um: *Sarphaidd, a berthyn i seirph.*
Serperaster, tri, *Dŷn ac echrys ynddo fel pettai o hil seirph.*
Serpĕrastrum, i, *Rhwymyn i rwymo gliniau dŷn bâch rhag bon-gemmi.*
Serphus, i, *Prŷf tebyg i'r morgrugyn.*
Serpo, psi, ĕre: *Ymlusgo, myned rhagddo yn araf dêg, ymlithro, cerdded ar y bol fel sarph, ymledu ac ymdannu fel llysiau wrth dyfu.*
Serpyllum, i, *Teim gwŷllt.*
Serra, æ, *Llîf. Mâth ar offeryn i arteithio dynion; mâth ar bysgodyn.*
Serrago, ĭnis, *Blawd llif.*
Serrarius, ii, *Llifiwr.*
Serrata, æ, herba.
Serro, āre, *Llifio, llâdd â llif, rhygnu.*
Serrŭla, æ, *Llif fechan, llif unllaw.*
Serta, æ. vid. Sertum.
Sertŭla, æ, herba.
Sertum, i, *Coronbleth o lysiau gerddi, tusw.*
Serua, æ, *Gwasanaethferch, gweinidogferch, morwyn, morwyn weini.*
Seruābilis, le, *Yr hyn a aller ei gadw, cadwadwy.*
Seruātor, ōris, *Ceidwad, achubwr, iachawdwr, gwaredwr, ymwaredwr.*
Seruia, æ. Idem quod Sertum.
Seruīlis, e, *A berthyn i wâs neu i gaethiwed, gwasaidd, mal caethwas.*
Seruio, īui, īre: *Gwasanaethu, gwneuthur gwasanaeth, ymegnio ar ddwyn peth i benn.*
Seruitium, ii, *Gwasanaeth, caethiwed, tylwyth tŷ, gosgordd.*
Seruĭtūdo, ĭnis, & Seruĭtus, ūtis: *Caethiwed, gwasanaeth, ammraint.*
Sērum, i, *Yr hwyr, diwedydd, prŷd nawn, echwydd.*
Sērum, i, *Maidd, meiddlyn.*
Seruo, āre, *Cadw, achub, gwaredu, ymwared, amddiffyn, noddi, trigo mewn lle, gwilied ar.*
Serus, a, um: *Diweddar, hwyr; hwyrdrwm, hwyrfrydig, hir ei aros.*
Servŭla, æ. Dim. à Serua.
Servulus, i. *Gwesyn.* Dim. à Servus.
Servus, i, *Gwâs, gwâs caeth, gwasanaethwr, gweinidog.*
Servus, a, um: *A fo mewn caethiwed, a fo arno wasanaeth, caeth.*
Sesăma, æ, *Grawn gwyn a dŷf yn yr India.*
Sesămoīdes, dis, *Rhyw lysieuyn.*
Sescuncia, æ, *wns a hanner.*
Sescuncialis, e, *A fo wns a hanner, neu fodfedd a hanner.*
Sescŭplum, i, *Y cwbl a hanner cymmaint.*
Sese. Accus. à Sui: *Ef ei hunan.*
Seselis, is, *Rhyw lysieuyn.*
Sesqui, *Cymmaint a hanner cymmaint, hanner cymmaint arall.*
Sesquialter, a, um: *A fo 'n cynnwys un a hanner, a fo hanner cymmaint arall.*
Sesquiculearis, e, *Mesur Culeus a hanner.*
Sesquihōra, æ, *Awr a hanner.*
Sesquijugĕrum, i, *Erw a hanner, cyfair a hanner.*
Sesquilibra, æ, *Pwys a hanner.*
Sesquimensis, is, *Mis a hanner.*
Sesquimodius, ii, *Hobaid a hanner.*
Sesquiŏbŏlus, i, *Dimmai a hanner, tair ffyrling.*
Sesquioctavus, a, um: *wyth a hanner.*
Sesquiopera, æ, & Sesquiopus, ĕris: *Gwaith diwrnod a hanner.*
Sesquipĕdālis, e, & Sesquipedāneus, a, um: *O fesur troedfedd a hanner.*
Sesquipes, pĕdis, *Troedfedd a hanner.*
Sesquiplāga, æ, *Dyrnod a hanner.*
Sesquiplex, ĭcis, *Hanner cymmaint arall.*
Sesquitertius, a, um: *Cymmaint a thrydedd rann cymmaint.*
Sessibŭlum, i, *Maingc eistedd, gorfaingc. Glŵth.*
Sessilis, e. *Gorseddog, gorseddol, a fo 'n eistedd.*
Sessio, ōnis, *Eisteddiad, eisteddfa, gorseddiad, eisteddfod.*
Sessor, ōris, *Eisteddwr, goreisteddwr.*
Sessĭto, āre, *Mynych eistedd, eisteddial.*
Sessus, us, ŭi: Vide Sessio.
Sestans, Vide Sextans.
Sestertiolum, Dim. à Sestertium.
Sestertium, ii, *Mil o* Sestertii. *Rhyw ddilledyn a wisgid yn rhydd.*
Sestertius, ii, *Bath arian ym mŷsg y rhufeinwyr o ddau* As *a hanner,* quasi semitertius.
Sestiana mala, *Mâth ar afalau.*
Seta, æ, *Gwrychyn, blewyn garw, rhownyn, llinyn genwair.*
Setānum, i, *Rhywogaeth ŷd a bery drimis.*
Setĭger, a, um: *A fo a gwrŷch ar ei gefn.*
Setosus, a, um: *Gwrychog, llawn gwrŷch, garw flewog.*
Seu, Coniunctio, *Naill, neu.*
Sĕuērĭtas, ātis, *Gerwindeb, garwder, sarrugrwydd, dwysbwylledd, gwastadrwydd wrth wneuthur cyfiownder, tostrwydd, dwysder.*
Sĕuērĭtūdo, ĭnis, Idem.
Sĕuērus, a, um: *Gerwin, garw, sarrug, durfing, cuchiog, garwguchiog, dwys, blaenllym, tôst, caled, llym, creulon. Dianwadal, diysgog, trwm a thrist.*
Sēuo, āre, *Iro â gwer, gweru.*
Sēuŏco, āre, *Galw o'r neilldu, galw ymaith, tynnu ymaith, tynnu o'r neilldu.*
Sēuōsus, a, um: *Gwerllyd, gwerog, ireidlyd.*
Sevum, i, *Gwer, gwêr canhwyllau.*
Sex, *Chwêch.*
Sexāgēni, æ, a: *Chwedeg, tri-ugain.*
Sexagēsimus, a, um: *Tri-ugeinfed.*
Sexagies, *Tri-ugeinwaith.*
Sexaginta, *Tri-ugain.*
Sēxangŭlātus, & Sexangŭlus, a, um: *Chwechochr, chwechongl, chwech ochrog.*
Sexcēni, & Sexcenteni, æ, a: *Chwechant.*
Sexcentesimus, a, um: *Y chwechanfed.*
Sexcenti, æ, a: *Chwechant.*
Sexcenties, *Chwechanwaith.*
Sexcentoplagus, *Hwn a gaffo chwechant o ddyrnodiau.*
Sexcuplus, & Sescuplus, a, um: *Chwephlyg, chwe dyblyg, chwe chymmaint.*
Sexdecies, *Triugeinwaith, unwaith ar bymtheg.*

Sexdecim,

Sexdecim, *Vn ar bymtheg.*
Sexennis,e, *Chweblwydd, chweblwydd oed.*
Sexennium,ii, *Yspaid chwe blynedd.*
Sexies, *Chwegwaith.*
Sextans, tis, *Bâth o arian llai nâ 'r* Quadrans. *Pwys dwy wns. Chweched rann pwys. Chweched rann yr hyn a ranner yn ddeuddeg.*
Sextantarius, a, um : *A berthyn i'r* Sextans.
Sextarius,ii, *Mâth ar fesur.*
Sextiana pyra, *Mâth ar ellyg.*
Sextīlis,is, *Mis Awst.*
Sextŭla,æ, *Chweched rann wns. Rhyw fesur o dir.*
Sextùm, Y *chweched waith.*
Sextus,a,um : *Chweched.*
Sexus, us, ŭi : *Ystlen, rhywogaeth, rhith.*

S I.

Si, *O, os, od, pe, ped, pes. Er. Ai.*
Sībilo,āre, *Chwibanu, chwithrwd.*
Sibĭlus,i, pl. Sibili vel Sibila: *Chwibaniad, chwithrwd, chwibanogliad.*
Sibilus,a,um : *A chwibano, a wnêl chwithrwd.*
Sic, *Felly, yn yr vn modd, yn gyffelyb.*
Sica,æ, *Cyllell glûn, cleddyf cwtta, bidog, ysgien, dageran.*
Sīcarius,ii, *Bidogwr, hwn a furnio ac a laddo yn ddirgel.*
Siccaneus, & Siccanus,a,um: *Sŷch cynhwynol, ni bo amddyfrwys.*
Siccesco,ĕre, *Sychu, myned yn sŷch, myned yn hysp.*
Siccine ? *Ai felly? ai felly y mae?*
Siccĭtas,ātis, *Sychder, hysprwydd.*
Sicco,āre, *Sychu, gwneuthur yn sŷch, diyspyddu.*
Siccoculus, i, *Llygadsych, sŷch ei lygad.*
Siccus, a, um, *Sŷch, gwyw.*
Sicĕra, æ, *Diod gadarn, diod a feddwo.*
Sĭcĭlices, *Llydain bennau gwaywffynn.*
Sicilicum,i, *Rhyw bwys. Rhyw fesur o dir.*
Sicilimentum,i, *Hwn a ladder neu a feder wedi ei dorri o'r blaen. Ail adladd, adwair.*
Sicilio,īui,īre : *Ail-lâdd yr hyn nis lladdwyd yn llwyr, megis ail-lâdd gwair.*
Sicilisso, āre, *Dywedyd iaith* Sicilia.
Sicinnīna, vel Siciminia,æ, *Rhyw goed a dyf yn* Palæstina.
Sicinnis,is, vel Sicinnium,ii, *Rhyw ddawns a chwareer dan ganu.*
Siclus,i, *Bâth arian neu bwys a dâl bedeir-grôd.*
Sicŭbi, *Pa le bynnag, os yn vn man, os vn amser.*
Sicŭla,æ, Dim. à Sica.
Sicunde, *Os o vnlle, os o vnman.*
Sicut, *Mal, megys, yn gyffelyb, mal pettai.*
Sīdĕralis,e, *A berthyn i'r sêr, serawl, serennawl.*
Siderātio,ōnis, *Deifiad a golosgiad coed gan boethwynt, y gawod. Tarawiad a baro i vn golli ei ffrwyth yn ddisymmwth, adwyth, echrys-haint.*
Sidereus,a,um : *O'r sêr, fel y sêr, disglair, gloyw.*
Siderītes,is, *Rhyw faen tebyg i haiarn a bair ymrafael rhwng dynion.*
Siderītis,is, herba.
Sidĕror,āris, *Cael y gawod, cael ei daro gan y blaned, cael llucheden, cael adwyth.*
Sīdo,sīdi,ĕre : *Myned i'r gwaelod, gwaelodi, llorio, disgyn mal adar o hedeg, gosod i eistedd.*
Sīdus, ĕris, *Seren, arwydd wybrol ac ynddo amryw sêr.* Item idem quod Sideratio.
Sienites, *Rhywogaeth faen mynor.*
Sigillaria,ōrum, *Gwaith ac ynddo ddelwau bychain. Mân ddelwau a roir i blant i chwarae.*
Sigillaris,e, *A berthyn i sêl neu 'r mân ddelwau hynny.*
Sigillatim, *i bob vn, o bob vn, bob yn vn.*
Sigillo, āre, *Selio, inselio, rhoi delw neu lûn ar beth.*
Sigillum,i, Dim. à Signum. *Delw fâch, sêl, nôd.*
Sigma,ătis, *Bord fechan y gallo chwegwyr eistedd wrthi.*
Signācŭlum,i, *Sêl.*
Signatio,ōnis, *Seliad, nodiad.*
Signator, ōris, *Seliwr llythyrau cymmyn.*
Signatorius,a,um : *Y peth y selir ag ef.*
Signatura,æ, *Seliad, arwyddiad.*
Signifer,a,um : *Llumanwr, a fo yn arwain lluman, a ddygo arŵydd neu nôd. Y cylch wybrol y mae 'r deuddeng harwydd ynddo.*
Signĭfĭcanter, *Yn eglur, yn oleu, yn hyspys, dan ei nôd a'i arwydd.*
Significantia,æ, & Significatio, ōnis, & Significatus,us,ŭi : *Arwyddoccáad, mynegiad, yspysiad, arddangos.*
Significativus,a,um : *A arwyddoccáo, a arddangoso.*
Signĭfĭco,āre, *Arwyddoccau, mynegi, yspysu, arddangos, rhybuddio, rhoi rhybudd.*
Signinus,a,um: *A wneler o gymmwd calch.*
Signo, āre, *Rhoi nôd ac arŵydd ar beth, arwyddo, nodi, selio, arwyddoccáu, dangos wrth arŵydd, ysgrifennu.*
Signare nummum, *Bathu arian, taro arian.*
Signum,i, *Arŵydd, argoel, nôd. Lluman, arwydd rhyfel. Arŵydd neu argoel pethau i ddyfod. Arllwybr, ôl, amnaid, munud.*
Sil, silis, *Rhyw bridd melynlliw a geir mewn mwyngloddiau aur ac arian.*
Silāceus,a,um : *O liw melyn.*
Silāgo,ĭnis, *Yr olbrain,* herba.
Silatum,i, Idem quod Ientācŭlum.
Sile, *Y llysieuyn* Sicelis.
Silens,tis, *Yn tewi â sôn, distaw, llonydd, heb yngan, digyffro, didwrf, tawel, tawedog.*
Silentiarius,ii, *Gostegwr.*
Sĭlentiò, *Yn ddistaw, yn llonydd, yn ddigynnwrf, yn ddidrwst.*
Sĭlentium, ii, *Gosteg, distawrwydd, llonyddwch, tawelwch, arafwch.*
Sĭleo,ēre, & Silesco,ĕre : *Distewi, tewi â sôn, bod heb yngan, rhoi gosteg, gostegu, bod yn llonydd bod yn ddigynnwrf, bod yn ddidrwst.*
Sĭler,ĕris, *Y mân helyg, merhelyg.*
Sĭlex,ĭcis, *Callestr, cyllestr, maen callestr, callestrfaen.*
Silicernium,ii, *Gwaedogen afwytteid mewn angladd ; gwlêdd arŵyl, hengleirch parod i gael gwlêdd arŵyl drosto.*
Siliceus,a,um : *Callestrawl, cyllestrig.*
Silicia, æ, *Y llysieuyn* Fænum Græcum.
Sĭlĭgĭnarius, ii, *Gwerthwr peilliaid, rhannwr cann gwenith.*
Sĭlīgĭneus,a,um : *O'r peilliaid, o'r mangann.*
Silīgo, ĭnis, *Rhyw ŷd paladrsyth a grawn gwynn iddo, y gwenith gwynnaf.*
Siliqua,æ, *Gwisg neu gibyn neu flisgyn pob ffrwyth, coden pob hâd. Rhywogaeth o brenn.*
Siliquastrum,i, *Rhyw lysieuyn.*
Sìliquor, āris, *Tyfu yn wisg, tyfu yn gibau.*
Silli,ōrum, *Gwatwarau, dychanau.*
Sĭlo,ōnis, Vide Silus.
Silphium,ii, *Rhyw lysieuyn.*
Silua, Siluestris, &c. Vide Sylua, &c.
Silūrus,i, *Rhywogaeth bysgodyn.*
Silus,i, *Vn a'i drwyn yn gam tu ag i fynu, dŷn llygad-isel ac aeliau cibog iddo.*
Simbella,æ, *Hanner pwys, clorian pwysau aur.*
Simia,æ, *Sim. Li. Land. Eppa. Dynwaredwr.*
Sĭmĭla,æ, *Blawd mân, peilliaid, cann gwenith, man-gann, man-flawd.*
Sĭmĭlagĭneus,a,um : *A wneler o beilliaid.*
Similāgo,ĭnis, *Bras-flawd, eilblawd.*
Sĭmĭlis,e, *Tebyg, cynnhebyg, cyffelyb, hafal, cyhafal, eisor, vnwedd, vnfud.*
Sĭmĭlĭtūdo,ĭnis, *Tebygoliaeth, cyffelybrwydd, cynnhebygrwydd, lledrith.*
Similo,āre, *Bod yn debyg, tebygu.*
Simiŏlus,i. Dim. à Simius.
Simius,ii, *Gwrab, eppa.*

Simo,ōnis, *Hwn a aner heb ffroenau iddo, dŷn a thrwyn cefnbant, trwynbant.*

Simonia,æ, *Simoniaeth, ceisio bywyd eglwysig neu ddoniau 'r yspryd glân er gwobr a gwerth.*

Simplares armaturæ, *Arfau heb dalu fawr, arfau eiddil bychain.*

Simplarius,a,um: *Perthynol i beth vnig, vnigol.*

Simplex,ĭcis, *Syml, diddyblyg, vnigol, vnplyg, vnblaid, vngor, anghyfansoddedig. Digymmysg. Gwirion, mûl, mulwirion, gwirionffol, gosyml, disyml, didwyll, dibocced, diniweid. Distadl, disas.*

Simplicitas,ātis, *Symlrwydd, symledd, difaleisrwydd, diniweidrwydd, mulder.*

Simplus,a,um: *Vnig, vnigol, vn.*

Simpŭlum, Simpullum, vel Simpuvium,ii: *Caregl neu phiol bridd a arferid wrth aberthu cyn bod bri ar aur ac arian. Gwinllestr a phibell iddo, i ddefnynnu gwin allan o hono.*

Simul, *Ynghŷd, i gŷd, y cwbl dan vn, gydâ hynny, ymmhellach.* Simul ac, Simul atque, *Yn gyttrym, er cynted, cy gynted.*

Simulacrum,i, *Delw gŵr neu wraig, llûn, dull cysgod peth, cyffelybiaeth i beth, tebygoliaeth, eilun, delwad, gwrthddrych, gwrthddrychiad, cyfrith, rhith, lledrith.*

Simulamen,ĭnis, *Delw, cyffelybiaeth, eilun, &c.*

Simŭlatè, *Yn ffugiol, yn ffuantus, drwy hûd a lledrith.*

Simŭlatio,ōnis, *Ffuant, rhagrith, lledrith, ffugiad, cyffelybiaeth, dynwared.*

Simŭlator,ōris, *Rhagrithiwr, ffuantwr, ffugiwr, lledrithiog, dynwaredwr.*

Simŭlo,āre, *Tebygu, cyffelybu i vn, bod yn debyg i vn. Ffuantu, ffugio, rhagrithio, lledrithio, cymmeryd arno, gwneuthur mal pai, dynwared.*

Simultas,ātis, *Anghymmodlonedd dirgel, cilwg a sorriant cuddiedig, casineb heb ymmddangos, anghymmod.*

Simulto,āre, *Bod mewn anghymmod, dal cilwg, dal gŵg yn ddirgel.*

Simŭlus,a,um: Dim. à Simus.

Simus,a,um: Idem quod Simo.

Sin, Coniunctio: *Onid e, ond os, eithr od.*

Sĭnāpe,is, n.g. Sināpi, indecl. n.g. Sinapis,is, f.g. & Sinapium,ii: *Hâd mwstart, mwstart. Cedw.*

Sĭnāpismus,i, *Meddyginiaeth o hâd mwstart a gyfyd chwysigennau ar y croen.*

Sincerĭtas,ātis, *Purdeb, glendid, anllygredigaeth, vniondeb, diragrithrwydd.*

Sincerus,a,um: *Pûr, glân, purlan, perffeithlawn, digymmysg, dilwgr, iâch, mulwirion, diragrith, dibocced, diffuant, vnion; cyfan, cyfan-gwbl.*

Sincĭput,ĭtis, *Yr iâd, tu blaen y pen, lledpenn, llechwedd.*

Sindon,ŏnis, *Mainlliain, lliain meinllin, combr, bliant.*

Sine, *Heb.*

Singularis,e, *Vnawnig, vn ar ei ben ei hun, vnigol, vnig. Godidog, rhagorol, gwahanredawl, digymmar, heb ei fath.*

Singularius,a,um: *Vn, vnig.*

Singŭlatim, & Singillatim, *Ar ei benn ei hun, bob vn o'r neilldu, yn wahanredol.*

Singultim, *Dan vcheneidio, dan ebychio.*

Singultio,īui,īre: *Igian, vcheneidio, clocian fel iâr, ebychio.*

Singulto,āre, Frequentativum.

Singultus,us, ŭi: *Yr ig, yr igian, vchenaid, ebwch, erthwch, cloccian iâr.*

Singulus,a,um: *Pob, pawb, pob vn, pob vn o'r neilldu.*

Sinister, tra, um: *A berthyn i'r llaw asswy neu i'r tu asswy, asswy, chwith, chwithig, annebeu, anhylaw, anhyffordd, anhyfedr. Anffodiog, annedwydd, anhylwydd. Gwrthwynebol.*

Sinisteritas,ātis, *Anhylawrwydd, annebeurwydd, anhyfforddrwydd.*

Sinistrà, Aduerb. *Ar y llaw asswy, ar y tu asswy.*

Sinistra, æ, *Y llaw asswy, y tu asswy.*

Sinistrorsum, *Tu 'r llaw asswy, o'r tu asswy.*

Sino,siui,ĕre: *Gadaw, gadael, goddef, ceniattau, rhoi cennad i wneuthur peth.*

Sinōpĭcus,a,um: *A berthyn i'r* Sinopis.

Sinōpis,ĭdis, *Mwyn côch, carreg gôch, pridd côch, sinopr.*

Sinum,i, *Phiol win, phiol laeth, ystên odro, cunnog, mail, osgud, noe, trwpp, ysgâl.*

Sinuo,āre, *Ymdroi ac ymdorchi fel neidr, ystumio, dolennu, ymddirwyn, dolystummo; dullio, plygu yn dullian, dolennu fel yr afon, myned yn facbog.*

Sinuosus,a,um: *Llawn ymdro, dolennog, bachog, ystumiog, dulliog, rhychog, rhygnog, gwyr draws.*

Sinus,i, Vide Sinum.

Sinus,us,ŭi: *Mynwes, asgre, llofres, cesailiad. Bachiad, dolenniad, ystumiad glannau afonydd, cil, cilfach, ebach, ceulan dwr, ceuedd y llygad. Crychiad, dulliad, plygiad, mynwes rhwyd. Arffed, arffedog. Ceuedd y lliain hwyl ar wynt.*

Sion, sii, *Y berwr melyn, persli 'r dwr.*

Siparium, & Sipparium, & Supparium, ii, *Llenn a dynnir mewn chwareon.*

Sipho,ōnis, *Chwistrell i daflu dwr i ddiffodd tân.*

Sipho, & Sipo,āre: *Taenellu, gwasgaru ar lêd.*

Siphon, ōnis, *Ceiliog pistill, cêg y dwsel.*

Siphuncŭlus, i, Dim.

Siphylis,is, *Y frech fawr.*

Siquando, *Os vn amser.*

Siquidem, *O achos, o herwydd, os yn ddiau, oblegid yn ddiau.*

Siquis, siqua, siquod: *Os vn, od oes vn.*

Siren,ēnis, *Morforwyn.*

Siriăsis, is, *Golosgiad coed gan boethwynt. Clefyd ar blant yn dyfod o boethfa 'r ymmennydd.*

Siringa, Vide Syrinx.

Sirius,ii, *Seren y ci, dan yr hon y mae dyddiau 'r ci.*

Sirpea,æ, *Cawell brwyn neu wiail.* Vide Scirpea.

Sirpi, potiùs Scirpi: *Brwyn corsydd, corsfrwyn, brwyn canwyllau, tofrwyn. Barddoniaethau anhawdd ei deallt.*

Sirpices, *Offeryn dannheddog a lusgir ar ol ychen i dynnu chwyn o weirgloddiau:* potius Scirpices.

Sirpicŭlum, Sirpiculus, Sirpo, &c. Vide Scirp.

Sirus, vel Sirrhus,i: *Twll a gloddir yn y ddair i gadw ŷd.*

Sis, pro Siuis, *Os mynni.*

Sisactea, *Gogr rhuwch.*

Sisamum, Vide Sesăma.

Sisăra,æ, vel Sisaron: *Math ar fanadl peraidd.*

Siser,is, vel Sisarum,i: *Moron ffrainge, moron yr Almaen, moron melyn.*

Sisto, stiti, ĕre: *Peri sefyll, peri aros, attal, llestair, lluddias, rhwystro. Ymddangos ger bron fel vn yn atteb i gyfraith. Attegu, cadarnhau, cryfhau.*

Sistrum,i, *Offeryn tebyg i gorn, a arferir yn y rhyfel yn lle corn prês, llugorn.* Vide Erotalum.

Sisymbrium,ii, *Mintys y dwr, dyfrfint, mintys y meirch.*

Sitanius,a,um: *A berthyn i rywogaeth wenith a dŷf mewn trimis.*

Sitarchia,æ, *Swydd y rhai a barottoa ŷd.*

Sitella,æ, *Llestr bychan y bwrid coelbrenni ynddo.*

Sitibundus, a, um: *Sychedig iawn, trasychedig.*

Siticen,ĭnis, *A gano 'r vtgorn mewn claddedigaethau, a gano mewn anghladd.*

Siticŭlosus,a,um: *A bair syched, sychedig, trasych, wedi sychu, hysp.*

Sitiens,tis, *Sychedig, chwannog.*

Sitio, īre, Bod a syched arno, sychedu, dwyn syched. Chwennychu, hiraethu.

Sĭtis, is, Syched, sychedfod. Sychder. Chwant, awydd.

Sĭtŏcŏmia, æ, Swydd arlwywr lluniaeth.

Sitta, æ, Delor, aderyn a dyrr gnau.

Sĭtŭla, æ, Llestr i godi dŵr. Cistan y rhoid y coelbrenni ynddi wrth ddewis swyddogion.

Sitŭlus aquarius, Llestr i ddwyn dwfr, ystên.

Sĭtus, us, ŭi: Gosodiad peth, safiad lle, cyflead, ystum. Llŷs a llwydni a ddêl o wlybwr, braenllwydedd, brynti yr wyneb neu 'r corph, y brynti a gasglo peth wrth ei hir gadw. Mwsogl, mwsogliad, tyfiad gwyddeli a chwynnn ar dir ni lafurier.

Siue, Naill, ai, neu.

S M

Smaragdus, i, Y maen gwerthfawr a elwir Emerald, y gwyrddfaen.

Smaris, is, Rhyw forbysg bychan.

Smecticus, a, um: A fo ynddo rinwedd i lanhau.

Smegma, ătis, Sebon, beth bynnag a lanháo, pêl ymolchi.

Smegmaticus, a, um: Yr hyn a ylch ac a garth fel sebon.

Smīlax, ācis, Prenn yw, ywen. Rhyw lysieuyn.

Smilium, ii, Cyllell gam crŷdd, cyllell lunio. Cyllell meddyg i dorri archollion.

Smiris, is, Y maen y torrir gwydr ag ef.

Smyrnium, & Smyrnion, ii, Y march bersli, y persli gwŷllt, y persli mawr, alisander, y ddulys.

S O

Sŏbŏles, is, Hil, heppil, esillydd, plant ac wyrion; pob peth a genhedler, megis blaendardd coed, &c.

Sŏbŏlesco, ĕre, Cynnyddu pobl neu dylwyth, hilio, eppilio, dwyn hil, eppilio cenedl.

Sobrīna, æ, quasi, Sororina: Cyfnither, cyfnithder. Sobrinæ yw merched deufrawd neu ddwychwaer.

Sobrīnus, i, Cefnder, cefnderw. Meibion y ddeufrawd neu 'r ddwychwaer.

Sobrius, a, um: Sobr, difeddw, difrwysg, pwyllog.

Soccātus, a, um: Soccysog, yn gwisgo esgidiau crychion.

Socculus, i. Diminut. à Soccus.

Soccus, i, Rhyw esgidiau codog wedi eu crychu, soccys.

Sŏcer, ĕri, & Socĕrus, ĕri: Chwegrwn, tâd ynghyfraith.

Socia, æ, Cymdeithwraig, cyfeilles.

Sŏciābilis, e, Hawdd ei gyssylltu mewn cyfeillach, cyfeillgar, cymdeithgar.

Sŏciālis, e, Cymdeithgar, careugar, hawdd ymgyfeillachu ag ef, a gynnhalio cymdeithas, cyssylltedig mewn priodas.

Sŏcialitas, ātis, Cyfeillach, cymdeithas, cyweithasrwydd.

Sŏcietas, ātis, Cyfeillach, cymdeithas, cyweithas. Cyfrannogaeth, cyfathrach.

Sŏcio, āre, Cyfeillachu, cymdeithasu, cyngreiriaw, cyssylltu ynghyd.

Sŏcius, ii, Cyfaill, cydymmaith, cydwr, cyfrannog, cyfathrachwr.

Sŏcius, a, m: A gynnorthwyo, a gymmhortho, pleidiol, o'r gyfeillach, o'r gyfrinach, cyfrannog.

Sŏcordia, æ, Diogi, musgrelli, mewyd, syrthni, seguryd, llyfrder.

Sŏcors, dis, Diog, musgrell, mewydus, swrth, segurllyd, anesgud, diowgswrth, llwfr, diddarbod.

Socrus, us, ŭi: Mam ynghyfraith, chwegr.

Sŏdalis, is, Cydymaith bwrdd, cyfaill bwyd, cydchwarewr, o'r un frodoriaeth, o'r un gyfeillach, cyfaill, cydswydd.

Sŏdālitas, ātis, Ceifeillach, cymdeithas, brodoriaeth, mintai o'r un gyfeillach.

Sŏdalitium, ii, Idem.

Sodes, pro Si audes: Mewn cymdeithas, os llyfesi, erfyn it, adolwgyt.

Sol, solis, Haul, heulwen, huan, tês.

Sōlamen, ĭnis, Diddanwch, cyssur.

Sŏlanum, i, Llysieu 'r môch.

Sōlāris, e, Heulog, o'r haul

Sōlārium, ii, Deial haul. Goruchystafell. Cyllid a daler i'r tywysog. Ardreth tir, à Solo.

Sōlātiŏlum, i, Dim. à Solatium.

Sōlātium, ii, Cyssur, diddanwch, comfford.

Sōlātor, ōris, Cyssurwr, diddanwr.

Solatrum, i, Vide Solanum.

Sōlātus, a, um: Wedi ei heulo, wedi llosgi gan y tês, clâf o waith y tês.

Soldum, i, pro Solidum.

Sŏlea, æ, Gwadn esgid, esgid heb gefn iddi a charreiau i'w dal. Offeryn a arferir wrth wneuthur olew. Pysgodyn a elwir tafod yr hŷdd. Pedol, gwadn.

Sŏlearius, ii, Gwneuthurwr gwadnau prenniau, gwadnwr, pedolwr.

Sŏleatus, a, um: Gwadnog, pedolog.

Sōlenne, is, & Solennia, orum: Vchelŵyl, gŵyl arbennig, gŵyl yn dyfod ar gylch bod blwyddyn, cylch-ŵyl.

Sōlennis, e, Blynyddol, a wneler bob blwyddyn ar yr un amser, cynnefinol, cyhoedd, cyffredin, arferedig, parchedig.

Sōlennĭtas, ātis, Gŵyl arbennig, gŵyl mabsant, vchelŵyl.

Sŏleo, ŭi, & ĭtus sum, ēre: Bod yn gynnefin, bod yn arferol, arfer, gnottáu.

Sōlers, tis, Synhwyrol, cyfrwys, call, ystrywgar, dichlyn, cyfarwydd, pwyllog, doeth.

Sōlertia, æ, Synhwyroldeb, cyfrwysder, ystryw, callder, cyfarwyddyd, cyflymder a bywiowgrwydd synwyr.

Sōles, pl. à Sol: Dyddiau, diwrnodiau, pelydr a gwrês yr haul, tês, heulwen.

Sŏlet, Mae 'n arfer, mae 'n ddefod ac arfer.

Sŏlĭcĭtātio, ōnis, Llithiad, annog, ymynhêdd, deniad, cyffroad i wneuthur rhyw beth.

Sŏlĭcito, & apud Poetas Sollĭcito, āre: Aflonyddu, blino, peri gofalu, erlyn ar un, bod yn daer ar un, peri, annog, dirio, gyrru, gwthio, llithio, denu, ymbaerllugo, ysmalháu ar un; troi yr ddaiar wrth aredig, symmud peth o'i le.

Sŏlĭcĭtūdo, ĭnis, Cûr a gofal, pryder, tristyd a thrymder, cythrudd, blinder a gofid meddwl.

Sŏlĭcĭtus, & Poet Sollĭcĭtus, a, um: A fo yn dwyn cûr a gofal, pryderus, gofalus, trwm, trist, arswydus, ofnog, diorphwys, aflonydd, mewn cyfyng-gyngor, yn cael ei lownwaith, yn cael y ddygn boen. A baro flinder.

Sŏlĭdāgo, ĭnis, Glesyn y coed, herba.

Solidarius, ii, Hwn a wertho 'r cwbl i'r unffordd.

Sŏlĭdesco, ĕre, Cau neu gyfannu fel y gwna briw neu archoll, cyfannu, myned yn gyfan, myned yn holliach.

Solidipes, ĕdis, Cyfandroed, heb fysedd.

Sŏlĭdĭtas, ātis, Ffyrfder, cyfander, breisgedd.

Sŏlĭdo, āre, Ffyrfháu, cadarnháu, cyfannu, cyfháu, gwneuthur yn holliach.

Sŏlĭdus, i, Báth arian ym mŷsg y Rhufeinwyr. Swllt.

Sŏlidum, Cyfan, diderr, yn gwbl, yn gyfan-gwbl.

Sŏlĭdus, a, um: Holliach, cyfa, cyfan, cyfan-gwbl, dwys, cydnerth, didwnn, diderr, didwll, ffyrf, caled, sŷth, cryfgadr.

Sōlĭfer, a, um: A ddwg yr haul, heulddwyn.

Sōlĭferreum, i, Arf a wnaer o haiarn i gŷd.

Sōlĭfŭga, æ, Rhyw fywion gwenwynig a ochel wrês yr haul.

Sōlĭgĕna, æ, A genhedler o'r haul.

Sōlĭlŏquium, ii, Ymddiddan cyfrinachol a wnelo un wrtho ei hun neu rhyngtho ac un arall.

Sōlĭlŏquus, a, um: A siarado wrtho ei hun.

Sōlĭpungia, æ, Morgrugyn a frâth yn dôst yn yr haul.

Solistimum, i, Rhyw lambidyddiaeth ym mysg yr Augures. Math ar ddewindabeth wrth gwymp bara.
Solitarius, a, um: Vnig, neillduol, wrtho ei hun, ysgafala.
Solitaurilia, Offrymmau o dri pheth, sef tarw a bwrdd a baidd.
Solito. Ablat. Fel y mae'r arfer, yn ôl ei arfer.
Solito, are, Mynych arfer.
Solitudo, inis, Ynialwch, anghyfannedd-dra, neillduedd, vnigolrwydd, gadawiad yn vnig.
Solitus, a, um: Arferedig, defodol, arferol.
Soliuagus, a, um: A grwydro wrtho ei hun, a wibio yn vnig, vnigwib, vngrwydr.
Solium, ii, Gorseddfaingc, teyrnfaingc, teyrn-gadeir, brenhinfaingc. Rhyw lestr i symmud llynn o'r naill lestr i'r llall, llestr ymolch, llestr ymdrochi. Elor, arch i gorph marw.
Soloecismus, i, Ymadrodd anaddas anghyfleus, gwrthuniaith, trwsgliaith.
Soloecum, i, Anghyssoniaith.
Solo, are, Vnigo, diffeithio. Sychu'n y tês, heulo.
Solor, aris, Diddanu, cyssuro, comfforddio, esmwytháu, digrifháu.
Solox, ocis, Bras-wlan, garw-wlan.
Solsequium, ii, herba.
Solstitialis, e, A berthyn i'r amser y bo'r haul yn ei eithaf.
Solstitium, ii, Gorsaf yr haul, pan êl yr haul i'w eithaf, hirddydd hâf, byrrddydd gauaf.
Solum, i, Beth bynnag a gynnhalio ddim arno, llawr, daiar, gwadn, gwadn troed neu esgid, sail, sylfaen, gwaelod; tir, tûd, daiar, tiriogaeth.
Solùm. Aduerb. Yn vnig.
Solummodò, Idem.
Soluo, ere, Gollwng, gollwng yn rhŷdd, dattod, rhyddháu, gwaredu, datglymmu. Talu, talu'r pwyth. Toddi, ymellwng, dattod. diangori, ymado â'r borthladd.
Solus, a, um: Vnig, ei hun, wrtho ei hun.
Solutilis, e, Hy-rwydd, hawdd ei ddattod.
Solutio, onis, Rhyddineb, rhyddhâad, gollyngdod. Tâl, taledigaeth. Dattodiad, ymollyngiad.
Solutus, a, um: Participium. Item Nomen, Yn gorphowys, mewn rhydddid, diofal; tawel, llonydd, rhŷdd.
Somatophylax, Vn a fo yn gwilied ar gorph y tywysog, gwarcheidwad corph.
Somniator, oris, Breuddwydiwr.
Somniculosus, a, um: Cysgadur, esgeulus, trymswrth, trymhyrddig, trymluog, diog. A baro gysgu, a wnêl yn gysgadur.
Somnifer, a, um: A baro gysgu, hunddwyn.
Somnificus, a, um: A baro gysgu, hunbair.
Somnio, are, Breuddwydio.
Somniosus, a, um: Breuddwydiog, a freuddwydio yn fynych.
Somnium, ii, Breuddwyd, gweledigaeth drwy hûn. Coegbeth, gwaelbeth, peth annhebyg i wir.
Somnolentus, a, um: Cysgadur, a chysgu arno.
Somnorinus, a, um: Yr hyn a weler drwy hûn.
Somnus, i, Cwsg, hûn: y nôs.
Sonchus, i, Llaeth ysgall, herba.
Sonito, are, Mynych synio, mynych dryst io.
Sonitus, us, ui: Swn, trŵst, dwrdd, godwrdd, twrf, godwrf, dadwrdd, dyar, gorddyar, sain, diaspad.
Sono, are, Swnio, sonio, trystio, darstain, dadwrdd; seinio, diaspedain, lleisio. Arwyddoccáu, dangos.
Sonor, oris, Swn mawr, trŵst mawr.
Sonoritas, atis, Crochlais, vchelsain, arianllais, trŵst mawr.
Sonorus, a, um: A fo a llais crôch iddo, soniarus, llafar, sonfawr, songryf, crochlais. hyson
Sons, tis, Euog, beius, cylus, camgylus, troseddol, camweithredwr.
Sonticus, a, um: Niweidiol, adwythig, echryslon.
Sonus, i, Swn, sôn, sain, llais, osle, twrf, dwrdd, trŵst, dyar, gorddyar, tôn, trydar.
Sophia, æ, Doethineb, synwyr.
Sophisma, atis, Rheswm dichellgar a ddywetto y gau yn rhith gwir, cyfrwys-ddadl.
Sophista, & Sophistes, æ: A gymmero arno fod yn Philosophydd er mwyn elw neu wâg ogoniant. Vn a hudo drwy ymadroddion hyawdl dichellgar, vn cyfrwys-ddadl.
Sophistice, es, Dichellgar ddadlyddiaeth.
Sophus, i, Gŵr doeth.
Sopio, iui, ire: Suo i gysgu, peri i vn gysgu, byddaru a syfrdanu â dyrnod.
Sopor, oris, Trymgwsg, trymhun, clefyd cysgadur, marwgwsg.
Soporifer, a, um: A baro gysgu, hunddwyn, cysgadur.
Soporo, are, Rhoi i gysgu, peri cysgu.
Soporus, a, um: Wedi cael ei gyntun a'i esmwythdra, wedi ei roi ei gysgu.
Sorbeo, bui & psi, ere: Llymmeitio fel yfed cawl, llewa, cymmeryd i mewn, llyngcu gwlybwr. Deall a chymmeryd atto.
Sorbilis, e, Hylwngc, hawdd ei lymmeitian.
Sorbillo, are, Mynych lymmeitian.
Sorbillum, i, Cawl neu fwyd arall a wnaer i'w lymmeitian. Llymmeid.
Sorbities, ei, & Sorbitio, onis: Llymmeidfwyd, cawl neu ryw beth i'w lymmeitian ac i'w sippian.
Sorbitiuncula, æ, Ychydig fwyd i'w lymmeittian, llymmeidyn.
Sorbum, i, Aeron y pren Sorbus. Grawn criafol.
Sorbus, i, Rhyw bren. Criafolen, cerddinen.
Sordeo, ere, & Sordesco, ere: Bod yn fudr, bod yn frwnt, bod yn swga, myned yn aflan, cael ei ddibrisio, bod yn ddiystyr, myned yn ddistadl ac yn ddibris.
Sordes, is, Budreddi, brynti, ysgubion tai a ffosydd aflan. Cybyddiaeth, budrchwant, budrelw, crintachrwydd, llygredigaeth drwy wobr a gwerth: y bobl waelaf, y gwrêng, y rhai salwaf. Gorthrwm gyflwr y rhai a fo mewn perygl.
Sordido, are, Buttráu, budreddu, gwneuthur yn fudr, diwyno, aflanháu.
Sordidulus, a, um: Gofudr, gofrwnt, goswga, &c.
Sordidus, a, um: Budr, brwnt, swga, aflan; gwrthun, hagrfrwnt. Diystyr, gwael, dibris, disas, salw. Cybydd, crintach, cyrrith, hawai, a garo budr elw.
Sorditudo, inis, Brynti, budreddi, aflendid.
Sorex, icis, Llygoden ffrengig, llygoden gôch, llygoden y maes.
Soriceus, a, um: A berthyn i'r llygoden honno.
Soriculata vestis, Gwisg o sidan symmudliw.
Sorilla, Llongau wedi eu cyweirio â chywarch neu lin.
Sorites, is, Rhyw reswm dichellgar cyfrwysddadl.
Soror, oris, Chwaer.
Sororiæ, Bronnau merched ieuaingc.
Sororians virgo, Merch ieuangc a'i bronnau yn dechreu tyfu.
Sororicida, æ, A laddo ei chwaer.
Sororior, aris, Chŵyddo a chrynnoi fel bronnau merched ieuaingc yn tyfu.
Sororius, a, um: A berthyn i chwaer.
Sorracus, i, Basged i ddwyn dillad chwareyddion ynddi.
Sors, sortis, Coelbren, damwain, cwttws. Rhan o etifeddiaeth, cyfran o'r dreftadaeth, rhandir. Y summ a gaer ym menthyg. Tynged, tynghedfen; Barnedigaeth. Swydd, cyflwr, dull a mòdd buchedd.
Sortes, Dewindabaeth wrth ddarnau o bapir.
Sorticula, æ, Y papuryn yr ysgrifennid y ddewindabaeth arno.
Sortilegium, ii, Dewindabaeth coelbrenni.
Sortilegus, i, Dewin wrth goelbrenni.
Sortior, iris, Bwrw coelbrenni, cael

peth

peth wrth goelbren, dosbarthu, tresnu, gosod yn lle, cael yn ei rann.

Sortitio, ōnis, *Dewisiad wrth goelbren, bwriad coelbrenni.*

Sortitò, *Wrth goelbren, o ddamwain.*

Sortitus, us, ŭi: *Bwriad coelbrenni.*

Sospes, ĭtis, *Gwŷch a llawen, iâch lawen, a wnêl yn iâch, a achuboe a waredo.*

Sospĭta, æ, *Hon a roddo iechyd, hon a waredo.*

Sospitalis, e, *A fo 'n achos o iechyd neu ymwared, iachus, iachwyawl.*

Sospĭto, āre, *Cadw yn iâch, cadw rhac perygl, noddi, gwared, achub.*

Sostrum, i, *Cyflog a roer am iacháu clâf.*

Sōter, ēris. Latinè Saluator.

Sotēria, æ Saluatio Lat.

Sotēria, ōrum, *Anrhegion a rodder i'r rhai a êl yn iâch o'i clefyd, neu a ddiango allan o fawr berygl.*

S P

Spadix, ĭcis, *Caingc o'r palmwydd a dorrer ymmaith a'i ffrwyth arni. Lliw ysgarlad goleugoch, lliw gwineugoch ar farch. Rhyw offeryn cerdd.*

Spădo, ōnis, *Disbaidd o ddŷn neu anifail.* Spădōnes, *Blagur gwin vydden neu bren arall ni bo yn dwyn dim ffrwyth.*

Sparganium, *Hesgen*, herba.

Spargo, si, ĕre: *Gwasgaru, tanu, taenellu, chwalu, bwrw ar lêd, heu, rhannu yn amryw rannau, dosbarthu.*

Sparsim, *Ar dân, yn danfáau, ar wasgar, wedi ei chwalu.*

Sparsus, a, um: *wedi ei wasgaru, ar wasgar, gwasgaredig, gwasgarog, ar dân, wedi ei chwalu; brith, manног.* *Llydan, rhŵth, ebang.*

Spartārium, ii, *Lle y tyfo 'r* Spartum.

Sparteum, i, *Côd i gadw arian.*

Spartum, i, *Rhywogaeth fanadl y gwneid rhwymynnau gwinwydd a rhaffau angor ag ef.*

Sparum, vel Sparus, i, *Math ar biccell ryfel.*

Spasma, ătis, & Spasmus, i, *Y clefyd a elwir y cramp, sef tynniad y gewynnau a'i crebychiad. Cwlwm gwythi, yr wrwst.*

Spasticus, a, um: *A fo a'r clefyd hwnnw arno.*

Spatha, æ, *Cleddyf deuddwrn, ymmotbren, rhodol, llwy grochan, lledffed, crafellig, cyllellbren.*

Spatha, æ, vel Spathe, es: *Rhyw brenn tebyg i'r palmwydd. Cangen o'r palmwydd.*

Spathalium, ii, *Caingc o'r palmwydd a'i ffrwyth arni. Rhyw addurn gwragedd.*

Spathŭla, æ. Dim. à Spatha.

Spătiātor, ōris, *Crwydrwr, gwibiad, crwydrad.*

Spatiosus, a, um: *A fîner ag yspryd drwg.*

Spătior, āris, *Rhodio o amgylch, crwydro, gwibio, gorymddaith.*

Spătiosus, a, um: *Ebang, llydan, ehelaeth, maith, hirfaith, rhŵth.*

Spătium, ii, *Yspaid, ennyd, encyd; taith, ymdaith, rhodfa, ehengder lle, meithder lle. Cyfwng, lle gwâg.*

Spatŭlæ, ārum, *Yspawd, palfais, crefyll yr ysgwyddau.*

Spĕciālis, e, *Ysbysol, neillduol, priodol, gwahanredol.*

Spĕcies, ēi, *Llûn, dull, delw, ffurf, gwêdd, agwedd, gosgedd, portreiad, cyffelybiaeth, tebygoliaeth. wynebpryd, tegwch, prŷd a gwêdd, teledi wrwydd. Eiliw, lliw, rhith, cyfrith, gwasgod. Rhyw, rhith.*

Spĕcĭfĭcus, a, um: *Ysbysol, parthol, neillduol.*

Spĕcillum, i, *Offeryn meddygon i chwilio briwiau: yspectol.*

Spĕcĭmen, ĭnis, *Esampl, prawf, cynnyg, llûn i'w ddilyn, dangosiad.*

Spĕcio, spexi, ĕre: *Edrych, gweled, canfod, syllu, dal sulw.*

Spĕciōsus, a, um: *Prydus, prydweddol, golygus, têg, gosgeddig, gweddeiddlan, teledi w. Anrhydeddus.*

Spĕcĭto, āre. Frequent. à Specio.

Specium, ii. vid. Specillum.

Spectabilis, e, *Gwiw edrych arno, hywel, golygus, pefr, hyglod, enwog, nodol, teledi w, hoywdeg, gosgeddig, hydwf.*

Spectācŭlum, i, *Peth i edrych arno, golwg, golygiad, chwareyddiaeth, lle i edrych ar chwarae.*

Spectāmen, ĭnis, *Edrychiad, golygiad, sylliad.*

Spectatio, ōnis, *Edrychiad, ystyriaeth.*

Spectativus, a, um: *A berthyn i olygiad, synnedigawl, synniawl.*

Spectator, oris, *Edrychwr, golygwr, ystyriwr, profwr, disgwiliwr.*

Spectatus, a, um: *Profadwy, profedig, wedi ei weled, wedi cael prawf arno, wedi ei holi a'i ystyried. Têg, hardd, hardd-deg.*

Specto, āre, *Edrych, gweled, dal sulw, syllu, golygu, bwrw golwg, ystyried. Tueddu at beth, wynebu at beth, perthyn. Barnu.*

Spectrum, i, *Delw neu lûn a weler neu a dybier ei weled, anysbryd, aneilun, gwâg ysbryd, drychiolaeth, ellyll, lledrith, tremyniad.*

Spĕcŭla, æ, *Bryn uchel neu dwr gwilied, garth, tremynfa, disgwylfa.*

Spĕcŭla, æ. Diminut. à Spes, *Gobaith bychan.*

Spĕcŭlar, & Spĕcŭlare, is, *Yspectal, gwydr golwg, syllwydr, drŷch wyneb, ffenestr wydr. Gorchudd mûr mewn gardd.*

Spĕcŭlaris, e, *A barо i ni weled yn well, a berthyn i edrych, neu i ddrŷch golwg, neu i ffenestr wydr.*

Specularius, ii, *Yspectalwr, gwydrwr.*

Spĕcŭlātio, ōnis, *Edrychiad, disgwyliad, golygiad, tremyn.*

Spĕcŭlator, ōris, *Yspiennwr a disgwyliwr mewn rhyfel, gwiliwr, golygwr, edrychwr.*

Spĕcŭlātus, us, ŭi: *Gwylfa, disgwylfa.*

Spĕcŭlor, āris, *Gwilied a disgwyl mewn twr uchel, disgwyl, golygu, tremio, selu, gweled ac edrych ym mhell. Chwilio yn ddyfal, ystyried yn dda.*

Spĕcŭlum, i, *Gwydr golwg, drŷch.*

Specus, 2 & 4 Declinationis, m. & f. g. 3. Declin. n. g. *Twll, ogof, ffau.*

Spēlæum, i, & Spēlunca, æ, *Ogof, ffau, twll mewn craig.*

Spērābĭlis, e, *Gobeithiol, a aller ei obeithio.*

Sperma, ătis, *Hâd, yr hâd y cenedler peth o hono, anian, rhith, grawn pysgod.*

Spernax, ācis, *A ddirmygo, a ddiystyro.*

Sperno, sprēui, ĕre: *Dirmygu, diystyru, dibrisio.*

Spēro, āre, *Gobeithio, ymddiried. Disgwyl. Ofni.*

Spes, ei, *Gobeith, ymddiried, goglyd. Disgwiliad. Ofn.*

Speustĭcus, a, um: *A wnaed ar ffrŵst, a bobwyd ar frŷs, gwaith brŷs.*

Sphăcēlus, i, *Rhyw lysieuyn.*

Sphæca, æ, *Caccynen.*

Sphæra, æ, *Llûn cyfrgrwn bob ffordd, pêl gyfrgron, pêl.*

Sphærica, æ, *Torth o fara a wneid o amryw ddarnau crynion.*

Sphæricus, a, um: *Crwnn fel* Sphæra.

Sphæristerium, ii, *Lle crwnn i ymgampio yn ymyl ennainfa, cadlas i chwarae pêl denis, buarth bumman.*

Sphæromachia, æ, *Chware pêl, chwarae humog, chwarau cnappan.*

Sphærŭla, æ. Dim. à Sphæra.

Sphagitides, *Y ddwy wythen fawr o ddeutu y gwddyf.*

Sphinx, gis vel gos, *Rhyw anifail tebyg i eppa.*

Sphragis, is, & Sphragide, es: *Maen gwyrdd a selia yn berffaith. Rhywogaeth fwyn côch.*

Spica, æ, *Tywysen ŷd, ewin arlleg. Seren gannaid yn llaw asswy* Virgo. *Yspicnard.*

Spīcatus, a, um: *Tywysennog, a thywys iddo.*

Spīceus, a, um: *A berthyn i dywysen.*

Spīcifer, a, um: *A ddwg dywys ŷd.*

Spīcĭlēgium, ii, *Cynnulliad ŷd, casgliad tywysennau, lloffion ŷd.*

Spīcio. vid. Spĕcio.

Spīco, āre, *Tywysennu, tyfu yn dywysennau.*

dywysenaau.

Spīcŭlātor, ōris, Seuthydd, perchen bwa, gŵr gwaywffon. Arteithiwr, dihenyddwr.

Spīcŭlo, āre, Blaenllymmu, blaenio.

Spicŭlum, i, Piccell, tafliffon, saeth, penn saeth, blaen gwayw. Colyn prŷf.

Spīcus, vel Spīcum, i: Tywysen o ŷd.

Spilumenes, æ, Budrog swga.

Spīna, æ, Draen, draenen, rhuddell rhedynen, colyn gwenynen, pigau 'r draenog, nodwydd. Spina dorsi, Asgwrn y cefn, glain cefn.

Spīnacia, æ, vel Spinachium, ii: Y bigowglys, herba.

Spinālis, e: vt Spinalis medulla, Madruddyn y cefn.

Spineŏlus, i, Eirin perthi.

Spīnetum, i, Perth o ddrain, draenllwyn, llwyn ysgall, drein-berth.

Spineus, a, um: Dreiniog, o'r drain.

Spinifer, a, um: A ddwg ddrain, pigog, dreiniog.

Spinosus, a, um: Llawn drain, pigowglym, dreiniog. Dyrys, rhwystrus.

Spinter, ĕris. neut. g. vel Spinther: Gwaeg, pendant, creffyn, breichrwy, breichled.

Spinturnix, ĭcis, Rhyw aderyn.

Spinus, i, Eirinberth, duddraenen, draenwydd, draenen: yr aderyn Ligurio.

Spionia, æ, Rhywogaeth winwydden.

Spira, æ, Tro crwnn, crynnder cylch, tro, dirwyndro fel tro rhâff wedi ei thorchi, cadwyn, rhwymyn, llinyn cyfrodedd, troed colofn Bara wedi ei nyddu yn rhâff. Mintai o bobl. Mâth ar benwisg gwragedd, penguwch. Torchiad nadroedd.

Spīrābĭlis, e, Bywiol, yr hyn y cymmerwn ein chwŷth oddiwrtho.

Spīrācŭlum, i, Twll i'r ager i ddyfod allan, twll yr awel, twll y mŵg, twll y gwynt. Twll y dêl awel adwythig allan o hono, drygwynt daiar.

Spīrāmen, ĭnis, & Spiramentum, i, Idem. Item Tyllau 'r ffroenau, tyllau yr anadl. Pibell megin, pibell ffumer, ceg simnai.

Spirarchus, i, Blaenor y fyddin flaen.

Spirātio, ōnis, Chwythiad, anadliad.

Spīrillum, i, Barf gafr.

Spīrĭtuālis, & Spiritālis, e: Bywiol, a chwythad ynddo, ysprydol.

Spīrĭtus, us, ŭi: Yspryd, anadl, gwynt, ffûn, yr enaid, y bywyd, arogleu, awyr, awel. Dewrder, arial a chalondid.

Spīro, āre, Anadlu, chwythu, gwyntio. Sawrio, bwrw arogl, byw: ymegnio i gaffael peth.

Spirŭla, æ. Dim. à Spira.

Spissamentum, i, Peth a roer mewn elion i'w tewychu, tewychiad. Y peth y cauer twll ag ef megis gwlân, gwair, &c.

Spissè, Yn dew, yn gaead, yn aml, yn agos at ei gilydd.

Spissesco, ĕre, Tewychu, tewhâu, myned yn dew.

Spissigrădior, ĕris, Cerdded yn dew, rhoi aml gamrau.

Spissigrădus, a, um: A gerddo yn dew ag aml gamrau.

Spissĭtas, ātis, Tewedd.

Spissitudo, ĭnis. Idem.

Spisso, āre, Tewychu, tewhâu, gwneuthur yn dew.

Spissus, a, um: Tew, aml, trathew, agos at ei gilydd, braisg.

Spĭthăma, æ. vid. Dodrans: Rhychwant.

Splen, ēnis, Y ddueg, dueg, cleddyf bleddyn, y cleddyf bisweil.

Splendens, tis, Ysplennydd, echdywynnedig, disglaer, gloywedig. Clodfawr, hyglod, enwog.

Splendeo, ēre: & Splendesco, ĕre: Tywynnu, disgleirio, echdywynnygu, bod yn ddisglair, bod yn loyw, bod yn brydweddol.

Splendidus, a, um: Ysplennydd, gloyw, disglair, echdywynnedig, goleu, llewychedig, disgleirlathr, eglur; enwog, hynod, nodedig, anrhydeddus, ardderchog, o glôd ag enw mawr, hardd, têg, hardd-deg, hoyw-wych.

Splendor, ōris, Gloywder, disgleirdeb, llewych, eglurder, tywyn; Anrhydedd, ardderchowgrwydd, gogoniant, enwogrwydd, clôd, clodforusrwydd.

Splēnĕtĭcus, a, um: Clâf o'r ddueg, vn a fo a'i ddueg yn fawr.

Splenium, ii, Eli wedi ei roi ar liain neu ledr rhag y ddueg.

Spleniatus, a, um: Vn a fo a'r eli hwnnw wrtho.

Spodium, ii, Huddygl a gyfyd wrth buro prês.

Spŏliārium, ii, Yspeilfa, lle yr yspeilier dynion.

Spoliarius, ii, A dderbynio yspail.

Spŏliatio, ōnis, Yspeiliad, anrheithiad.

Spŏliator, ōris, Yspeiliwr, anrheithiwr, lladradtawr.

Spŏlio, āre, Yspeilio, anrheithio, dwyn a feddo vn, difeddu, difuddio, diarfu.

Spŏlium, ii, Yspail a ddyccer oddiar elynion, anrhaith, praidd, ysgwfl, ysglyfaeth, trais.

Sponda, æ, Coed gwely, erchwyn gwely, ystlys gwely.

Spondeo, spopondi, ēre: Addo yn rhwydd ac yn ewyllysgar, cymmeryd arno 'r peth, atteb ac addaw a mechnio dros vn.

Spondiales, & Spondiauli: Y rhai a ganai chwibanoglau hirion ar wasanaeth Duw.

Spondilis, is, Rhywogaeth sarph.

Spondylus, i, Mâth ar oestrysen, y gwyn o fewn yr oestrysen. Chwersan i'w rhoi ar wertbyd. Spondyli, Gleiniau 'r cefn.

Spongia, æ, Ysbwng, tusw i sychu peth ag ef, madarchen, ysbwrn, gwlân y môr. Gwraidd yr Asparagus a dŷf wrth ei gilydd.

Spongio, āre, Sychu ag ysbwng.

Spongiŏla, æ, Ysbwng bychan, y belen a dŷf ar y mieri.

Spongiōsus, a, um: Tebyg i'r ysbwng, ysgafn a thylliog fel ysbwng, chwisoglog.

Spongites, Maen tebyg i'r ysbwng.

Sponsa, æ, Merch wedi ei dyweddio, merch wedi ymgredu â gŵr, priodferch, priodasferch, priod, merch newydd weddog, gwraig pwys.

Sponsālia, ōrum, Ymgred, crêd briodas, dyweddi, dydd dyweddi.

Sponsalis, e, Dyweddiol, a berthyn i briodas.

Sponsio, ōnis, Addewid, addaw, marchnad, cyngŵystl, cyttundeb, ammod. Addewid ac ymrwym ar atteb i hawl drwy roi arian yngŵystl; cyngŵystl cwyn, gŵystl mewn chwarae. vid. Stipulatio.

Sponso, āre, Dyweddio, rhoi crêd briodas, addaw.

Sponsor, ōris, Hwn a addawo neu a wnêl ammod, mâch a ymgynnogno, a ddyweddio ei ferch, a ro ŵystl ar atteb i'r hawl neu ar ganlyn ei gŵyn.

Sponsus, i, Priodfab, priodasfab, prioddwr, gŵr pwys, hwn a ymddyweddio â gwraig.

Sponsus, us, ŭi. vid. Sponsio.

Spontālis, e, Ewyllysgar, digymmell, heb ei ddirio.

Spontāneus, a, um: A wnêl neu a wneler yn ewyllysgar, naturiol, heb na dir na chymmell.

Sponte. Ablat. sine recto: O'i naturiaeth ei hun, o hono ei hun, o'i wirfodd.

Spontis. Genit. sine recto: Rhŷdd ewyllys, ewyllys naturiol heb gymmell, gwirfodd digymmell.

Sporta, æ, Basged, cawell, balleg.

Sportella, æ: Diminut.

Sportŭla, æ, Arian neu fwyd a gyfrannai 'r pennaethiaid i'r bobl, rhôdd fechan neu gerdawd: yr arian a dalai 'r ddwyblaid am gael barn. Basgedan, cawellig.

Sprētor, ōris, Dirmygwr, tremmygwr, diystyrwr, esgeuluswr, dibrisiwr.

Spūma, æ, Ewyn, ewyngant, gorferw, distrych y donn, burman.

Spūmesco, ĕre, Dechreu bwrw ewyn, ewynnu.

Spūmeus, a, um: Ewynnog, a fwrio ewyn, a fo debyg i ewyn neu i liw ewyn.

Spūmifer, & Spūmiger, a, um: A ddycco ewyn.

Spūmo,

Spūmo, āre, *Ewynnu, berwi yn ewyn, myned yn ewyn.*
Spūmōsus, a, um : *Ewynnog, llawn ewyn, y peth y dêl ewyn arno.*
Spuo, ĕre, *Poeri.*
Spurcĭdĭcus, a, um : *Bustl-air, budr ei dafod, serthair, croesan.*
Spurcificus, a, um : *A wnelo yn fudr ac yn frwnt.*
Spurcĭtia, æ : & Spurcĭties, ēi : *Budreddi, brynti, aflendid, serthfrynti, coegfrynti.*
Spurco, āre, *Budreddu, diwyno, halogi, lluttrodi, gwneuthur yn faw ac yn domm.*
Spurcus, a, um : *Budr, brwnt, halog, bawlyd, aflan, drewllyd, drewedig, coegfrwnt, gwrthun.*
Spurius, ii, *Bastardd, mab o gariadferch, mab o ordderch, mab llwyn a pherth.*
Spurius, a, um : *A aner o wraig ddrwg, a aner yn anneddfol, nid adwaener ei dâd.*
Spūtātĭlĭca crimina, *Cyhuddiadau i boeri am eu pennau.*
Sputo, āre, *Mynych boeri, poeri, diŵyno â phoer.*
Spūtum, i, *Poer, poeryn.*

S Q

Squăleo, ēre, *Bod yn fudr, bod yn frwnt, bod yn swga, bod yn hyll ac yn wrthun o eisiau ymgeledd a chyweir.*
Squălĭdus, a, um : *Budr, brwnt, swga, ffieiddfrwnt, hyll edrych arno. Mannog. Cûl fel y burgyn. Anhardd, gwrthun, anhyfryd.*
Squălor, ōris, *Budreddi, brynti, aflendid, anffurf, anarhefn, anghywair, gwrthuni, eisieu ymgeledd. Anghyflwr y rhai a fo mewn perygl bywyd neu brudd-der, gwisgad alarwisg.*
Squalus, i, *Mâth ar bysgodyn.*
Squāma, æ, *Cenn pysgod neu seirph, &c. Gemm. Yr hoelion neu 'r mân heiyrn a fydd mewn llurig.*
Squāmātim, *Mal cenn, yn gennog.*
Squāmosus, a, um : *Cennog, llawn cenn, garwgennog.*
Squāmĭger, a, um : *A ddŵg genn, gemmog, cennog.*
Squammeæ, ārum, *Gwniadau 'r penn, crogennau 'r clustiau.*
Squarōsus, a, um. vid. Squamosus.
Squatina, æ, *Garwbysg, pysgodyn a chroen garw arno a wasanaetha i lyfnhau.*
Squilla, æ, *Rhyw forbysg. Rhyw brenn.*

S T

St, *Yst, ys taw.*
Stăbĭlĭmen, ĭnis : & Stabilimentum, i, *Y peth a gadarnhao neu a sefydlo, diogelrwydd, cadernyd, siccrhawch, dilysrwydd, sefydliad.*
Stăbilio, īre, *Sefydlu, cadarnhâu, siccrhâu, diogelu, gwneuthur yn ddilys ac yn safadwy.*
Stăbĭlis, e, *Safadwy, sefydlog, hysaf, siccr, cadarn, diysgog, diogel, dilys, parhâus, dianwadal.*
Stăbĭlĭtas, ātis, *Siccrhawch, cadernyd, diogelwch, dilysrwydd, dianwadalwch.*
Stabularius, ii, *Gŵr a gatwo letty cyffredin, llettywr, tafarnwr, ceidwad meirch, ceidwad anifeiliaid.*
Stabŭlariæ mulieres, *Tafarnwragedd, lletty-wragedd.*
Stabulatio, ōnis, *Cadwad anifeiliaid mewn tŷ.*
Stăbŭlo, āre, & Stăbŭlor, āris : *Rhoi tŷ i anifeiliaid, cael tŷ fel anifeiliaid, cael beudy.*
Stăbŭlum, i, *Lletty cyffredin; beudy, marchdy, defeidty, côr ychen, tŷ anifeiliaid, buarth anifeiliad. Cŵch gwenyn.*
Stachys, yos, herba.
Stacte, es, *Yr hyn a eilw 'r apothecariaid* Storax liquida.
Stadiodrŏmus, i, *Rhedwr gyrfa, gyrfeydd. Rhedfa, gyrrfa.*
Stadiŏlum, i. Dim. à Stadium.
Stadium, ii, *Rhedfa, gyrrfa, ystod. Rhyw fesur o dir : ystang.*
Stagno, āre, *Llynnio, ymsefydlu fel dŵr, cronni o ddŵr, sefyll fel dŵr heb gerdded.*
Stagnum, i, *Llynn, dŵr safedig, dŵr sefydlog, llŵch, merddwr, merllyn, arafddwr.*
Stălagma, ătis, *Mâth ar eli.*
Stalagmus, i, *Du 'r crŷdd, rhyw addurn a wisgid wrth glustiau.*
Stāmen, ĭnis, *Cywarch neu lin ar gogail, gwe yn y gwŷdd, edafedd yn y gwŷdd, dylif, ystof, edeu wedi ei nyddu.*
Stāmineus, a, um : *Sittrachog, edafeddog, a fo megys edafedd ynddo.*
Stannum, i, *Plwmm gwynn, ystaen.*
Stapes, ēdis, *Gwrthafl.*
Staphis, ĭdis, *Rhywogaeth winwydden a phaladr du vniownsyth iddi.* Staphis agria, *Llysiau 'r llau.*
Staphyle, es, *Rhywogaeth winwydden. Clôch yr ymadrodd.*
Staphylīnus, i, *Moron y maes. Moron ffrainge.*
Staphylus, *Yr hwn gyntaf a gymmysgodd win a dŵr.*
Statarius, a, um : *Yr hyn ni syl o'i vnlle, safadwy, diysgog, llonydd, digyffro, digynnwrf, a gatwo ei orsaf.*
Stater, ēris, *Rhyw fath arian.*
Statēra, æ, *Mantawl, clorian pwysau.*
Statĭcŭlum, i, *Mennig, carrfen fechan.*
Staticulus, i, *Rhyw drythyll gyffro wrth ddawnsio.*
Statim. Aduerb. *Yn safadwy, yn wastad, yn ddioed, yn ddiwywystr, yn ddiattreg, heb obir, yn y man.* Statim atque, *Er cynted.*
Statio, ōnis, *Gorsaf, safle. Pwynt yn y dabler.* Statio navium, *Angorfa.*
Stationalis, e, *Sefydlog, safadwy.*
Stationārius, a, um : *A osoder mewn gorsaf.*
Statiua, ōrum, *Lle cadarn lle y gorsafo lluyddwyr i amgylchu castell, lluesty, gwersyll.*
Statiuncŭla, æ. Dim. à Statio.
Stativus, a, um : *wedi ei osod i sefyll, sefydlog, wedi gwersyllu.*
Stator, ōris, *Rhingyll a fo bob amser wrth law 'r swyddog i gael bod yn barod wrth orchymmyn.*
Stătua, æ, *Delw sefydlog, safddelw.*
Statuaria, æ, *Celfyddyd gwneuthur delwau.*
Statuarius, ii, *Gwneuthurwr delwau.*
Statuarius, a, um : *A berthyn i ddelwau.*
Statūmen, ĭnis, *Atteghawl, annel, fforch.*
Stătūmino, āre, *Attegu, annelu, gosod peth i gynnal rhag syrthio.*
Stătuo, ĕre, *Gosod, ordeinio, appwyntio, terfynu, barnu, tybio, amcanu, arfaethu, siccrhau, sefydlu, cadarnhau, cyfleu, gosod ar draed.*
Statūra, æ, *Safiad, gosgedd, maint neu vchder peth.*
Status, a, um : *Safadwy, crŷf, cadarn, sefydlog, diogel, dilys, diysgog; gosodedig, pwyntiedig.*
Stătus, us, ŭi : *Ystâd, ffurf, môdd, ystum, safiad, gosodiad, ansawdd, cyflwr : y prifbwngc y mae yr ddadl yn ei gylch.*
Statūtum, i, *Peth wedi ei siccrhau a'i osod a'i derfynu, gosodedigaeth, ystattun, deddf, ordinhâad.*
Steatites, is, *Maen gwerthfawr tebyg i wêr.*
Steătōma, ătis, *Crûg ac ynddo megis brasder neu wêr, gwergrangc, gwergrug.*
Stēga, æ, *Ystafell mewn llong, bŵth, twlc.*
Stegnus, a, um : *Cyfan-gwbl, ffyrf, caled. Main, cûl, achul.*
Stēla, æ, *Colofn bedrogl, croes neu gôf a osoder i fynu ar y brifforδd.*
Stella, æ, *Seren. Rhyw bysgodyn pumtroed.*
Stellāris, e, *Serennog.*
Stellatus, a, um : *Serennog, llawn sêr, serog.*
Stellĭfer, a, um : *A fo yn dwyn sêr.*
Stelliger, a, um. Idem.
Stellio, ōnis, *Rhyw brŷf tebyg i'r geneu goeg a mannau serennog ar ei gefn.*
Stellatūra, æ, *Dogn o fwyd a roid i luyddwyr.*
Stelliōnātus, us, ŭi : *Hûd i lâdd dieithr am beth er mwyn cael bûdd yn anghyfiawn, twyll mewn peth a werther.*
Stellis, *Mâth ar lâd i ddal adar.*

Stello,

Stello, āre, Difgleirio fal fêr, fereanu. Cynfigennu.
Stemma, ătis, Coronbleth o flodeu. Graddau carennydd, trâs, âch. Gweithred glodfawr ardderchawg.
Stĕphănītæ vites, Gwinwydd wedi ymblethu yngbŷd fel coronbleth.
Stĕphănōma, ătis, Pob llyfieuyn a roer mewn coronbleth.
Stĕphăplŏcos, Gweithiwr coronbleth au.
Stĕphănus, i, Talaith, coron, coronbleth.
Stercŏrārius, a, um : A berthyn i dail.
Stercŏrātio, ōnis, Teiliad, gwrteithiad.
Stercŏreus, a, um : O dail, drewedig, tomlyd, bawlyd.
Stercŏro, āre, Teilo, gwrteithio â thail. Ebodni, cagalu, bifweilio, yfgythu, yfgothi, yftlommi.
Stercŏrōfus, a, um : Llawn tail, wedi ei deilo yn dda.
Stercus, ŏris, Tail, tomm, baw, cagal, ebod, bifweil, yfgothfa. Stercus caprillum, Eulon geifr. Stercus ficcum, Glaiaden.
Stĕrīlefco, ĕre, Myned yn hŷfp, myned yn ddiffrwyth.
Stĕrilia, æ. Antiquum pro Sterilitas.
Stĕrĭlis, e, Hŷfp, diffrwyth, anffrwythlon, anfab, diblant, ammhlantadwy, digawd, anhil.
Stĕrĭlĭtas, ātis, Hyfprwydd, anymddwyn, anffrwythlonder.
Sterno, ftrāui, ĕre : Taflu i lawr, cwympo, tanu, gorchuddio, tanu gwely, gwafarnu, llyfubau, gorwedd i lawr i orphowys, palmantu.
Sternuo, ŭi, ĕre : Tifio, trewi, diftrewi, yftrewi, entrewi.
Sternutamentaria, æ, Yftrewlys, herba.
Sternutamentum, Idem quod Sternutamentorium medicamentum, Meddyginiaeth i beri diftrewi, trewlwch.
Sternutāmentum, i, Trew, entrew, tifiad.
Sternūto, āre, Mynych difio, diftrewi.
Sterquilinium, ii, Tommen, fybwll, troethbwll.
Sterrŏgŏnia. vid. Olibanum.
Stefichorites, wyth ar y diftau.
Sterto, tŭi, ĕre : Chwyrnu wrth gyfgu, cyfgu.
Stibadium, ii, Gwely brwyn a llyfiau gerddi, tŷ brwyn, gwafgawdwydd.
Stibas, Gwely o frwyn a glafwellt a llyfiau irion.
Stibium, ii, Maen gwynn a geir yn y mwyn-gloddiau arian.
Stichos, Gwers, rhês, llin.
Stigma, ătis, Nôd baiarn fel ar leidr, arŵydd. Anair, gogan. Mann.
Stigmatias, Dŷn a nôd baiarn arno am ryw ddrŵg a wnaeth.
Stigmaticus, a, um : wedi ei nodi â baiarn, dŷn a drygair iddo.
Stigmōfus, a, um : Llawn nodau baiarn, drygddyn.
Stĭgo, āre, Gyrru ym mlaen, yshardune, fymbylio.
Stilla, æ, Dim. à Stiria : Dafn, defnyn, deigryn, dôs, diftell, defni, diferion.
Stillātio, ōnis, Diferiad, defnyniad.
Stillatitius, a, um : Diferllyd, defnynnog.
Stillĭcĭdium, ii, Defni y bargod, bargod tŷ, bondo, defnynniad. Dyfrffos.
Stillo, āre, Diferu, dafnu, defnynnu, diftellu.
Stilpones, Narod, corriaid.
Stilus, i, Offeryn i yfgrifennu, puntr, dull ar ymadrodd. Pob peth a fo blaenfain tu ac i fynu.
Stimmi, Idem quod Stibium.
Stĭmŭlātio, ōnis, Swmbyliad, annogiad.
Stĭmŭleus, a, um: Blaendoft, blaenllym, pigog.
Stĭmŭlo, āre, Swmbylio, fymlu, pigo, tymmbigo, annog, cymmell, gwthio ym mlaen, gofidio.
Stĭmulus, i, Garthon. Lib. Land. Swmbwl, irai, iertbi, pigell, llymflaen, blaen, pob peth a gymmhello ac a annogo.
Stingo, xi, ĕre : Diffodd canwyll neu oleuni.
Stipa, vid. Stupa.
Stiparius, a, um : A berthyn i argau.
Stīpātio, ōnis, Cynnhaliad i fynu o bob parth, argaead, amgylchyniad.
Stīpātor, ōris, Argaewr holltau : y rhai a fo o ofgordd y brenhin ac yn ei gylch bob amfer, y rhai a fwrio i mewn y fyppiau a ddyger mewn llong.
Stipendialis, e, A berthyn i gyflog.
Stipendiarium, ii, Rhyw deyrn-ged neu doll arferedig.
Stipendiarius, a, um : A fo tan deyrnged, a fo yn talu teyrn-ged, a fo tan gyflog, cyflogddyn.
Stipendior, āris, Ymgyflogi, bod tan gyflog.
Stipendiōfus, a, um : A fu yn fynych yn y rhyfel yn gwafanaethu er cyflog.
Stīpendium, ii, Cyflog llueddwyr, cadwobr, arian porth i'r brenin, cyflog, tâl, taledigaeth.
Stīpes, ĭtis, Cŷff a ofoder yn dynn yn y ddaiar, cŷff, boncyff, bôn prenn, cippyll, pawl, prennyn, paladr llyfieuyn. Dŷn hurtffol fynhwyrbwl.
Stīpo, āre, Cau agennau a holltau, gorllenwi, amgylchu, cylchynu.
Stips, & Stipis, is, Cyflog, tâl cyflogddynion, ynnill, elw, arian a roer i garddottion, neu a roer i gadw yn y tryfordy.
Stīpŭla, æ, Sofl, gwellt i doi, towellt, gwifg y gwellt.
Stĭpŭlātio, ōnis, Cyngwŷftl, gŵyftl cyfraith fef pan ofynner i un ei lw yr ettyb ynteu y gwna. Marchnad, addewid, ammod, dygymmod, ymrwym ar dalu neu ar gyflawni yr hyn a addawer.
Stĭpŭlator, ōris, Hawlwr, gofynnwr, a rwymo arall drwy holi a gofyn, yr hwn y gofynner peth iddo.
Stĭpulatus, us, ŭi. Idem.
Stĭpŭlor, āris, Holi a gofyn peth drwy eiriau arferedig yn y gyfraith; Gofyn ym mlaen drwy ammod, gwneuthur marchnad, addaw yn ficer yr hyn a ofynner iddo.
Stīria, æ, Pibonwy, clo-ia.
Stīrĭcĭdium, ii, Diferiad barged gan bibonwy.
Stirpefco, ĕre, Paladru, tyfu yn baladr.
Stirpĭces, Chwynwyr gerddi.
Stirpitùs, Aduerb. O'r gwraidd.
Stirps, is, Boncyff prenn, cippyll, gwreiddyn llyfieuyn, paladr prenn neu lyfieuyn. Cŷff cenedl, paladr âch, cŷff âch, llin carennydd, bonedd : y dechreuad, y fylfaen.
Stiua, æ, Llawlyw aradr.
Stlāta, æ, Yfgraff lydan, yfletten.
Statārius, ii, Yflettenwr.
Stlembus, Llufgenaidd, bwyrdrwm.
Stlopus, i, Y fŵn a wna dŷn wrth chwyddo bochau.
Sto, ftĕti, ftāre : Sefyll, aros, trigo, parhau, pleidio gyd ag un, bod o blaid un.
Stœbe, Rhyw lyfienyn.
Stœchas, Y blodeuyn a elwir Sticados.
Stŏla, æ, Dilledyn, gwifg anrhydeddus, hûg laes, llaefwifg.
Stŏlatus, a, um : A wifgo 'r cyfryw ddilledyn.
Stŏlĭdus, a, um : Ynfyd, hurt, difynwyr, diriaid.
Stŏlo, ōnis, Cangen ddiffrwyth a dŷf o fôn pren.
Stŏmăchĭcus, a, um : A fo clâf o'r cylla.
Stŏmăchor, āris, Digio, ffrommi, forri, bod yn anfoddog, ftomgaru.
Stomachōfus, a, um : Ffromm, anynad, ftomgar, gwanafog, digllon, brochus.
Stŏmăchus, i, Y fefnig yr â 'r bwyd trwyddi i'r cylla, y cylla, y corn pori. Brôch, dig, llid, ffromder, anwes. Hynawfedd, rhywiowgrwydd : yr ewyllys a'r chwant fy gan ddŷn i beth.
Stŏmătĭcus, a, um : A fo a chlefyd yn ei enau.
Stomōma, ătis, Dûr.
Storax, acis, Yftor coeth, gwmm berwedig.
Storea, æ, Beth bynnag a daner ar lawr, plêth forhefg, pleth frwyn.
Strabo, ōnis, Camm, Lib. Land. llygadŵyr, llygatdraws.
Strāges, is, Lladdfa, aerfa, gyrriad ar ffo.

Strāgŭla,

Strāgŭla, æ: & Stragulum, i: Y *dilledyn uchaf, gortho gwely, gortho a gorchudd tŷ, teisban, bryccan, huling, tapin.*
Strāmen, ĭnis, & Stramentum, i: *Gwêllt, gwasarn, sofl, calaf.*
Strāmentitius, a, um: *A wnaed o wêllt.*
Strāmineus, a, um: *A berthyn i wêllt, wedi ei wneuthur o wêllt; gwelltog.*
Strangŭlatio, ōnis: & Strangulātus, us, ŭi: *Tagfa, tagiad, llindag.*
Strangŭlo, āre, *Tagu, mygu, llindagu, sychmurnio.*
Strangūria, æ, Y *tostedd diferddwr, y gobiso, ystagiad y dŵr, attal trwngc.*
Strapia, *Gwrthafl.*
Stratăgēma, ătis, *Cyfrwys ddichell mewn rhyfel, ystrangc.*
Strătēgia, æ, *Blaenoriaeth lluedd-wyr.*
Strătēgus, i, *Blaenor llu, tywysog milwyr.*
Strătiōtes, æ, *Rhyfelwr, milwr, lluedd-wr.*
Stratiōtes, herba. vid. Millefolium.
Stratioticus, a, um: *Rhyfelgar, milwraidd, a berthyn i ryfel.*
Strātor, ōris, *Hwn a rydd i feistr ar ei farch, gwastrawd afwyn, gwâs gwartbafl.*
Strātum, i, *Glŵth, gwely i orwedd arno, gwasarn, llaesodr; beth bynnag a daner ar wely, bryccan, huling, &c. Cefnlliain march, seirch, cyfrwy. Palmant, sarn.*
Strātūmino, āre, *Palmantu, sarnu.*
Streblita, æ, *Daintethfwyd, gwylfwyd.*
Strena, æ, *Celennig, anrheg, oseb, cyfarwys.*
Strenuitas, ātis, *Bywiowgrwydd, cyflymder, glewder, pybyrwch, dewrder, gwychder, gwrhydri, gwroliaeth, gwasgwychder.*
Strenuus, a, um: *Pybyr, nerthol, crŷf, gwychr, gwreiddwych, glew, dewr, bywiog, traglew, dilwfr, dewrgadr, corth, iorth.*
Strĕpĭto, āre, *Mynych drystio, mynych synio, &c.*
Strĕpĭtus, us, ŭi: *Trŵst, sŵn wrth daro y naill beth wrth y llall, diaspad, dadsain, si, twrdd, godwrdd, gorddyar, ysgort: y rhwysg a'r trŵst a fo yn canlyn gŵr mawr.*
Strĕpo, ŭi, ĕre: *Trystio, swnio wrth guro dwylo neu daro peth wrth y llall, darstain, dadseinio, gorddyar, diaspedain.*
Stria, æ, *Rhigol, rhŷch, rhygn, rhygniad, ffossig.*
Striatūra, æ. ferè idem.
Striatus, a, um: *Rhigolog, rhygnog, rhychog, pannylog.*
Striblīgo, ĭnis. Idem quod Solœcismus.
Striblita, æ, *Bara wedi ei wneuthur yn rhaffau plêth.*
Strichnos, herba.
Strictè, & Strictim, *Yn dynn, yn wasgedig, yn fyrr, yn gryno.*
Strictinella, æ, *Puttain wrthun hagrfront.*
Strictivus, a, um: *A gasglwyd ac a fedwyd â llaw.*
Strictor, ōris, *Casglwr ffrwythau, brigdorrwr.*
Strictūra, æ, *Gwreichionen a neidia o'r haiarn pan dynner o'r tân a'i daro â morthwyl. Mwyn haiarn.*
Strictus, a, um: *Tynn, caeth, gwasgedig, wedi ei dynnu allan. Sarrug, llymm, cyflym.*
Strīdeo, di, ēre; & Strīdo, di, ĕre: *Grillian, synio fel gardiau wrth gribo, ysgortio fel rhâff wrth ei thynnu, neu linyn bwa wrth ollwng saeth, cleccian fel dôr, rhiccian fel dannedd, gwichleisio.*
Stridor, ōris: *Grill, clecc, gwîch, gwichlais, ysgort llinyn bwa neu 'r cyffelyb, si, sŵn haiarn wrth ei lifo, gwichiad dôr, chwiban, rhiccian, rhingc, rhingcyn.*
Strīdulus, a, um: *Gwichiedig, grilliedig, a wnêl rhingc.*
Strīga, æ, *Rhês, rhestr, rhill. Cefn o dir, grwnn.*
Strigātus, a, um: *Hwy nâ'i lêd o'r hanner.*
Strigilēcŭla, æ. Dim. à Strigil.
Strigil, & Strigĭlis, is: *Crib march, ysgrafell, carthgrib, rhyw offeryn a fyddai gan ddynion i dynnu budreddi oddiar eu 'cyrph wrth ymdrochi, cadachau i sychu chwŷs. Drylliau o aur coeth. Mân bysgod a ddalier y gauaf.*
Strigium, ii, *Rhyw ddilledyn o'r Yspaen.*
Strigmentum, i, *Brynti a budreddi a dynner oddiar gorph, carthion, ysgarthion, rhuglon, creifion. Parion afalau neu 'r cyffelyb.*
Strigo, ōnis, & Strigor, oris, *Gŵr cydnerth cadarn-gryf.*
Strigosus, a, um: *Lleipr, lliprynnaidd, culwann. Hŷsp, ynfyd, hurt.*
Stringo, xi, ĕre: *Gwrysio, gwasgu, nyddu, rhwymo, torri, talgrynnu, torri yn deneuach, casglu, eillio, tynnu, taro, archolli.* Stringere gladium: *Tynnu cleddyf.*
Stringor, ōris, *Ysgafn gyfwrdd, braidd gyfwrdd.*
Strio, āre, *Rhychu, rhigoli, rhygnu, cwyso.*
Strix, gis, *Aderyn y cyrph. Hudoles neu swynwraig a newidia wêdd plant, gŵyll. Rhigol, rhŷch, pannyliad. Brasddail, llysiau cawl o rai gwael.*
Strŏbĭlus, i, *Afal pinwydden, cnewyllyn yr afal hwnnw.*
Strobus, i, *Rhyw brenn.*
Strōma, ătis, *Beth bynnag a daner ar y ddaiar neu dan ryw beth; gwasarn.*
Strombus, i, *Crogenbysg a thwysog iddynt yr hwn a ganlynant megis brenhin.*
Strŏpha, æ, *Ymdro dichellgar wrth ymresymmu, dichell gyfrwysgall, parodrwydd rheswm.*
Strŏphæ, ārum, *Englynion a chywyddau a ganer gydâ thant.*
Stroph[illegible] *Chwimythdro, chwyldro, tro disymmwth.*
Strophiarius, ii, *Gwneuthurwr coronblethau o flodeu.*
Strophiŏlum, i, *Lliain mwnwgl, gwddfliain, llawliain.*
Strŏphium, ii, *Coronbleth o flodeu a wisgai offeiriaid gynt, mynyglwisg merch, dwyfronneg, bronfoll.*
Strophos, Y *gnofa yn y coluddion.* vid. Tormen.
Strophus, i, *Arwestr, carrai i gynnal cleddyf.*
Structĭlis, le, *A wneler o lawer o ddarnau.*
Structor, ōris, *Adeiladwr, saer, arlwywr bwyd.*
Structūra, æ, *Adail, adeilad, gosodiad mewn trefn.*
Strues, is, *Cludair gynnud, daswrn o goed. Rhyw deisen a offrymmai 'r Paganiaid gynt.*
Struices, *Pentwrr o amryw bethau ynghŷd.*
Strūma, æ, *Chwarren a chŵydd yn y gwddf a'r ceseiliau, clwy 'r brenin, y manuwyuau, porchell iddw. Crwba ar gefn un.* cilchwyrn.
Strumea, æ, *Yr Olbrain,* &c. herba.
Strumatĭcus, a, um: *A'r clwyf* Strūma *arno.*
Strūmōsus, a, um: Idem.
Strūmum, i, *Meddyginiaeth rhag yr* Struma.
Struo, struxi, ĕre: *Gosod mewn trefn, gosod yn rhestr, adeiladu, saernïaethu, gwneuthur saerniaeth, gweithur, gweithio, llunio, bwriadu, cludeirio, pentyrru, curtio, dasylu, curnennu.*
Struppi, *Torchau bychain o ddail.*
Struthio, ōnis, & Struthiocamelus, i: *Yr estrys, yr ostruth, aderyn mawr yw.*
Struthium, ii, *Llysiau 'r pannwr,* herba.
Struthŏpĕdes, *Rhai a thraed crynion bychain iddynt.*
Struthus, i, *Aderyn y to, gwialen gŵr.*
Strychnus, vel Strichnis. vid. Solanum.
Studeo, dŭi, ēre: *Astudio, rhoi ei feddwl ar beth, gofalu am beth, bod yn* ystig

ystig ac yn ddyfal mewn peth, ymegnio, ymgais â rhyw beth, bod arno chwant i beth, serchu a hoffi peth, ymhoffi mewn peth.

Studiosus, a, um : *Astud, ystig, dyfal, diwyd, esgud, poenus. Dianwadal, yn ymroi i beth, a ro ei serch ar beth, chwannog i beth, dysgedig, chwannog i ddysgu.*

Stŭdium, ii, *Difrif a dyfal fryd ar beth, nowrserch, dihewyd, astudrwydd, ystigrwydd, y tuedd a'r chwant a fo gan un i wneithur peth ; ymarfer, ystryw, egni, brŷd, bwriad, chwant, tuedd, hoffedd, serch, ewyllys da.*

Stultĭlŏquentia, æ, *Ymadrodd ynfyd, annoethair, ffladredd, ynfydiaith, ffiloreg.*

Stultĭlŏquium, ii. Idem.

Stultĭlŏquus, a, um : *Annoethair, a ddywedo yn annoeth, ynfyd-sôn, ffladr.*

Stultitia, æ, *Ynfydrwydd, ffolineb, gwallsynwyr.*

Stultus, a, um : *Ynfyd, ffôl, disynwyr, ffladr.*

Stūpa, æ, *Carth, bras-wlan.*

Stuparius, a, um, *A berthyn i garth.*

Stŭpĕfăcio, ĕre, *Synnu, peri synnu, syfrdanu, hurtio, byddaru, gwneuthur un yn lledfeddod.*

Stupefio, ĕri, *Bod mewn irdang a synndod.*

Stupeo, pŭi, ēre : & Stupesco, ĕre : *Synnu, myned yn synn, hurtio, mynd yn lledfeddod, syfrdanu, myned yn bensyfrdan. Aruthro, rhyfeddu.*

Stupeus, a, um : *O'r carth.*

Stupĭdĭtas, ātis. vid. Stupor.

Stŭpĭdus, a, um : *Synn, synnedig, wedi synnu, hurt, lled-hurt, lledfeddod, ynfyd.*

Stŭpor, ōris, *Disymmwth goll pwyll a synwyr, synndod, synnedigaeth, irdang, hurtrwydd, mydrondod.*

Stuprātor, ōris, *Godinebwr, torrwr priodas, treisiwr merch.*

Stuprè, *Yn anonest, yn gywilyddus.*

Stupro, āre, *Gwneuthur godineb, treisio, dwyn i lathrud, dwyn i lathlud, dwyn morwyndod merch.*

Stuprōsus, a, um : *Godinebus, putteiniaidd.*

Stuprum, i, *Torr priodas, putteindra, godineb, trais ar ferch. Cywilydd, gogan, anair.*

Sturnus, i, *Aderyn y drudwy, drudwen.*

Stygius, a, um : *Uffernig, uffernol.*

Stylŏbăta, & Stylobates : *Bôn colofn, gwadn colofn, troed colofn.*

Stylus, vel Stelus.

Stylus, potiùs Stilus.

Stymma, ătis, *Gwaelodion eli, breision eli ar ôl ei hidlo.*

Stypticus. vid. Stipticus.

Styrax, acis, *Y gwmm arogl-ber a elwir* Storax.

S V

Suāda, æ, *Duwies yr hyawdledd, duwies yr aur dafod.*

Suadēla, æ, *Eiriol, ymynhedd.*

Suadeo, suasi, ēre : *Cynghori, eiriol, ymynhêdd â geiriau têg, annog, ceisio dwyn un i'r un dŷb a ninnau.*

Sualternicum, i, *Rhywogaeth wefr.*

Suārius, ii, *Meichiad, bugail môch, heusor môch.*

Suarius, a, um : *A berthyn i fôch.*

Suasĭbĭlis, e, *Ehud, a aller eiriol arno.*

Suasibiliter, *Ar ddull eiriol.*

Suasio, ōnis : & Suasus, us, ui : *Eiriol, annog, anghoriad, cyngor.*

Suasor, ōris, *Eiriolwr, annogwr, cynghorwr.*

Suasorius, a, um : *Cynghorus, annogawl.*

Suatim, *Fel yr hŵch, fel y llwdn hŵch.*

Suauidicus, a, um : *Melysair, geirber.*

Suāuĭlŏquens, tis, & Suāvĭlŏquus, a, um : *Geirber, tafod-aur, digrifson, mwyniaith, mwyn ei ymddiddan, parablber.*

Suaviloquentia, æ, *Melysiaith, mwyniaith, pereiddiaith, tafod-aur, parabl têg.*

Suāviŏlum, i. Dim. à Suavium.

Suavio, āre, & Suavior, āris : *Melus gusanu, cusanu o lawenydd.*

Suāvis, e, *Melys, pêr, peraidd, melysber, perfelus. Hynaws, mwynaidd, boneddigaidd, rhywiog.*

Suāvĭtas, ātis, *Melysder, pereiddrwydd.*

Suavium, ii, *Cusan, poccyn o drythyllwch; enaid ac anrhaith, gwir galon.*

Sub, *Tan, dan, y dan, wrth, ynghylch, at, tu ag at, o flaen, yn hynny, ychydig ar ôl.* In compositione, *Llêd, go.*

Subabsurdus, a, um : *Gowrthun, goanaddas, goanghymmhesur.*

Subaccūso, āre, *Lledachwyn, gogyhuddo.*

Subăcĭdŭlus, a, um : *Goledsur.*

Subacĭdus, a, um : *Gochwibl, lledsur.*

Subactus, us, ŭi : *Cymmhelliad, diriad, gorchfygiad, gweithiad, tyliniad.*

Subæratus, a, um : *Yr hyn sy brês o'i fewn, a mettel arall oddiarno.*

Subæro, āre, *Gogymmysgu â phrês oddi dano.*

Subăgĭto, āre, *Annog, cynnhyrfu, teimlo, ymdrafferthu ag un, bod iddo a wnêl â merch.*

Subagrestis, e, *Godrwsgl, gowrthun, goddifoes, heb wybod ei dda, gowladaidd.*

Subālāris, e, *Yr hyn sy dan yr adeinydd.*

Subalbĭco, āre, *Bod yn orwyn, bod yn syrn wynn.*

Subalbĭdus, a, um : *Gorwynn.*

Subalpinus, a, um : Yr *hyn sydd dan fynydd mynnau.*

Subalternātim, *Ar gylch, bob yn eilwers, y naill ar ôl y llall.*

Subalterno, āre, *Dyfod ar gylch, goarallu.*

Subămārus, a, um : *Gochwerw.*

Subăquāneus, & Subaqueus, a, um : Yr *hyn sydd dan y dŵr.*

Subăquilus, a, um : *Gogethin, goruddgoch, gowinau.*

Subargūtŭlus, & Subargūtus, a, um : *Goledffraeth, gograsaren, gogyfrwys, golafarlym.*

Subărātio, ōnis, *Arddiad oddidanodd.*

Subăro, āre, *Aredig oddidanodd.*

Subăreo, ēre, & Subăresco, ĕre : *Bod yn ogrisbyn, myned yn ogrisbyn, gogrisbynnu, gosychu, lledwywo, gogrino.*

Subarmālia, ōrum, *Pethau a wisger dan arfau.*

Subarrŏgans, tis, *Godrahaus, goryfygus.*

Subasper, a, um : *Goarw.*

Subatio, ōnis, & Subatus, us, ŭi : *Llawd môch.*

Subaudio, īre, *Goglywed, lledŵybod, gŵybod o rann.*

Subausculto, āre, *Lledymwrando, clustymwrando, ymglustfeino.*

Subbĭbo, ĕre, *Goyfed, llymmeittian.*

Subblandior, īris, *Lledwenhieithio, godruthio.*

Subbŭteo, ōnis, *Math ar walch, bòd y tinwyn.*

Subcæruleus, a, um : *Gowresog, lledwymm.*

Subcandĭdus, a, um : *Gorwyn, gogannaid.*

Subcenturio, ōnis, *Rhaglaw canwriad.*

Subcernĭcŭla, æ, *Cŵd paill mân.*

Subcernĭcŭlum, i, *Gogr brâs.*

Subcinĕrĭtius, a, um : *A fober dan y lludw.*

Subcingŭlum, i, *Gorwregys, gwregys cleddyf, gwregys bidog.*

Subcisivus. vid. Succisivus.

Subcœno, āre : *Goswpperu, byrrswpperu.*

Subcollo, āre : *Gosod peth dan wddf un.*

Subcontŭmēliosus, a, um : *Goddrwg ei foes, godrahaus ei eiriau, go-enllibus.*

Subcresco, ĕre. vid. Succresco.

Subcrispus, a, um : *Gogrych.*

Subcrūdus, a, um : *Goamrwd, heb ferwi digon, heb gwbl addfedu.*

Subcruentus, a, um : *Gowaedlyd, a pheth gwaed arno.*

Subcūrātor, ōris, *Goruchwiliwr dan arall.*

Subcustos, ōdis, *Ceidwad tan arall.*

Subcŭtāneus, a, um : *A fo rhwng cig a chroen.*

Subdebilitatus, a, um : *Go-egwann, lledwan, wedi lledwanhâu.*

Subdēlēgo, āre, *Gosod dan orchymmyn un arall y peth a roed dan ei orchymmyn yntau.*

Subdiāle,

Subdiāle, is, *Rhodfa heb do arni.*
Subdialis, e, *Yr hyn sy allan dan yr wybren, a fo allan o dŷ.*
Subdio, *Allan o dŷ, heb do vwch ei benn.*
Subdifficilis, e, *Lledanhawdd, gogaled.*
Subdistinctio, ōnis, *Lledwahan, adran.*
Subdĭtitius, a, um: *Yr hyn nid yw eiddom, yr hyn a roer yn lle yr einom, peth a roer yn lle peth arall, peth wedi ei newidio.*
Subditivus, a, um. Idem.
Subdiu, *Liw dŷdd, liw dŷdd goleu.*
Subdĭuisio, ōnis, *Adran.*
Subdo, dĭdi, ĕre: *Dodi dan, rhoi dan, darostwng, dwyn dano, rhoi 'r naill beth yn lle 'r llall, rhoi mewn perygl.*
Subdŏceo, cŭi, ēre: *Goddysgu, lled-ddysgu, addysgu peth.*
Subdŏlus, a, um: *Dichellgar, cyfrwys, ystrywgar, twyllodrus.*
Subdŭbĭtātio, ōnis, *Lledammau.*
Subdŭbĭto, āre, *Lledammau, britham-mau, petruso peth.*
Subdŭbius, a, um: *Gobetrus, lledam-beus.*
Subdūco, duxi, ĕre: *Cymmeryd ym-maith, tynnu ymmaith, symmud, dwyn ymmaith yn ddirgel, lladradta ymmaith, dwyn ymmaith yn lladrad-aidd, tynnu yn ôl.*
Subductarius, a, um: *Yr hyn y cotter peth i fynu wrtho.*
Subductio, ōnis, *Cyfrif, cyfrifiad, tynniad ymmaith, lleihâad, toliad, dygiad i fynu.*
Subdulcis, e, *Gofelus, goberaidd.*
Subdūro, āre, *Gogaledu.*
Subĕdo, ēdi, ĕre: *Ysu oddidanodd, bwytta odditanodd, treulio peth ymmaith, fel y treulia 'r dŵr y mur oddidano.*
Subeo, īre, *Myned i mewn, myned tan, anturio, goddef, ymaros, mynd mewn perygl, dyfod am ben, dilyn, canlyn, dyfod yn lle vn, gwrthladd, dringo, esgyn, cymmeryd gofal peth, codi, tyfu, cynnyddu, atgofio, dyfod ynghof, atteb.*
Suber, ĕris, *Corc, madarch.*
Suberro, āre, *Gowibio, gwibio dan, crwydro dan, bod mewn peth am-ryfusedd.*
Subex pedaneus, *Gwrthafl.*
Subferuefio, ĕri, *Lledtwymno, cael ei ledtwymno.*
Subfibŭlum, i, *Penguwch gwynn a wisgai y lleianod* Vestales. *Gafael-fach, gwâeg, penrhwym.*
Subflavus, a, um: *Gofelyn.*
Subfrigĭdus, a, um: *Lledoer, addoer.*
Subgrandis, e, *Syrn fawr.*
Subgrăuis, e, *Godrwm, goanhyfryd.*
Subgrunda, æ, & Subgrundia, orum, & Subgrundatio, ōnis: *Bargod tŷ, bondo.*

Subhasto, āre, *Gwerthu peth yn amser rhyfel drwy blannu gwaywffon yn y ddaiar.*
Subhirci, ōrum, *Tyllau 'r ceseiliau.*
Subhorridus, a, um: *Gobyll, goerchyll, lled-hyllig.*
Subjăceo, ēre, *Bod dan beth, gorwedd dan, ymddarostwng.*
Subiacto, & Subiecto, āre: *Taflu i fynu.*
Subicito, āre, *Mynych gydio â gwraig.*
Subĭcŭlum, i, *Cymmyn-gyff, ysgym-nydd.*
Subiectio, ōnis, *Bwriad dan, dodiad dan, dangosiad peth mewn golwg. Darostyngedigaeth, ufudd-dod, gwar-rogaeth.*
Subiectus, us, ŭi: *Dygiad dan, dodiad dan.*
Subigatrix, īcis, *Goresgynwraig, daro-styngwraig, cymmhellwraig.*
Subĭgo, ēgi, ĕre: *Gyrru, cymmell, daro-stwng, gyrru dan, goresgyn, curo, maeddu, mathru, aredig, cloddio, bod iddo a wnêl â gwraig, codi, ym-lwytho, gwthio allan, hogi; gwneu-thur toes, tylino.*
Subjicio, iēci, ĕre: *Dodi dan, bwrw dan, gosod dan, darostwng, dwyn ar gôf, rhoi atteb, dangos achos neu re-swm, dangos ger bron, dodi vn yn lle arall.*
Subimpetro, āre, *Lledymbil am beth.*
Subimpŭdens, tis, *Goddigywilydd, syrn ddigywilydd.*
Subinānis, e, *Lledwag, gorwag, lledofer, heb fawr ddefnydd ynddo.*
Subin, & Subinde, *Yn y man, yn ddiat-treg, yn fynych, weithiau, ryw amser, ynghanol hynny.*
Subinfluo, xi, ĕre: *Llifeirio i mewn dan.*
Subinsulsus, a, um: *Lledynfyd, goddi-flas.*
Subinuideo, ēre, *Lledgynfigennu.*
Subinvisus, a, um: *Gogas, goatgas.*
Subinvito, āre, *Goddenu, golithio, lled-wahodd.*
Subiratus. vid. post.
Subirascor, ĕris, *Lled-ddigio, bod yn orddig, dal lledwg, bod yn syrn an-foddog.*
Subis, is, *Rhyw aderyn a dyrr wyau 'r eryr.*
Subitāneus, a, um: *Disymmwth, disyfyd, diswtta, yngwrth.*
Subitarius, a, um, Idem.
Subitò, *Yn ddisymmwth, yn ddisyfyd, yn yngwrth, yn ddiswtta, yn ebegr, yn dalmerth, yn ddirybydd, ar frŷs.*
Subitus, a, um, *Disymmwyth, disyfyd, ebegr, talmerth, dirybudd.*
Subiŭgalis, & Subiugis, e, *Gweddog, cynnefin â'r iau.*
Subiugātor, ōris, *Ieuwr, goresgynnwr, darostyngwr.*
Subiŭgium, ii, *Carrai neu did â'r hon y rhwymir yr iau am wddf eidion.*
Subiŭgo, āre, *Dwyn dan yr iau, hy-weddu, darostwng, rhoi 'r warrog ar beth, gwarrogi.*
Subiungo, iunxi, ĕre: *Dodi at, cyssylltu wrth, gosod wrth, dwyn dan.*
Sublābor, ĕris, *Llithro ymmaith yn ddirgel, llithro dan, cwympo dan, dar-fod bob ychydig.*
Sublatè, *Yn oruchel, yn falch, yn dra-haus, yn rhodresus.*
Sublăteo, ēre, *Golechu, godechial, go-dech, llechu dan, ymguddio dan.*
Sublātio, ōnis, *Codiad i fynu, dygiad ymmaith.*
Subīrātus, a, um: *Goddigllon, gor-ddig.*
Sublēgo, āre, *Gosod vn yn ei le.*
Sublĕgo, lēgi, ĕre: *Ysgafn gyswrdd â pheth wrth fyned heibio, ysgafn-gas-glu, dwyn yn ddirgel beth cuddiedig. Ethol, dewis.*
Sublestus, a, um: *Egwan, llêsg, ysgafn, dinerth.*
Sublĕuo, āre, *Codi i fynu, dal i fynu, cymmorth, cynnorthwyo, nerthu, am-ddiffyn, ysgafnhau.*
Sublĭca, æ: & Sublĭcum, i: *Atteg, atteghost, yspurlath, cambost, seilddar, pôst wedi ei yrru yn y ddaiar, ôg pont.*
Sublĭgācŭlum, i, *Llaffrog. Li. Land. Llawdr, llodr, pawns, clôs, hosanau.*
Sublĭgar, āris, *Llawdr cwtta.*
Sublĭgo, āre, *Rhwymo oddidanodd, clymmu oddidanodd.*
Sublīmis, e, *Vchel, dyrchafedig.*
Sublīmitas, ātis, *Vchder, vchelder, vchafiaeth.*
Sublīmo, āre, *Dyrchafu, arddyrchafu, codi.*
Sublīmus, a, um: pro Sublīmis.
Sublinguium, ii, Y *corn pori.*
Sublĭno, ĭni, īui & ēui, ĕre: *Iro oddi-danodd, enntinio oddidanodd, cy-fwrdd, paentio, lled-iro.*
Sublĭtio, ōnis, Y *lliw cyntaf a rodder ar beth i gymmeryd lliw arall, gor-lliw.*
Sublĭuĭdus, a, um: *Gorddu, gorddulas.*
Sublūcānus, a, um: Yr *hyn sy ar glais dŷdd, y peth a fo ychydig cyn y dŷdd.*
Sublūceo, luxi, ēre: *Bod yn lledleyw, golewychu, bod yn syrn oleu.*
Sublūcĭdus, a, um: *Syrn oleu, gogan-naid.*
Sublūco, āre, *Ysgythru 'r canghennau isaf i gael goleuni dan y prenn.*
Subluo, ĕre, *Golchi oddidanodd, brith-olchi, lledolchi.*
Sublūrĭdus, a, um: *Gorwelw, golas-welw, golas, goddulas.*
Sublustris, e, *Syrn oleu, lledoleu.*
Sublūvies, ēi, *Budreddi, brynti, tomm, clefyd rhwng ewinedd gwartheg a elwir y Llaid.*

Submergo, ſi, ĕre : *Boddi, mynd tan ddŵr, ſoddi, ſuddo, trochi, bwrw tan ddŵr.*

Submērus, a, um : *Gobur, agos i ddigymmyſg.*

Subminia, æ, *Rhyw ddilledyn merch, tinbais.*

Subminiſtrator, ōris, *Gwâs tan wâs arall, a fo yn gweini i vn ei angbenrheidiau.*

Subminiſtro, āre, *Gwaſanaethu dan vn, yſtyn y pethau a ofyner.*

Submiſſio, ōnis, *Dodiad dan, daroſtyngiad, ymoſtyngiad, ymddaroſtyngiad.*

Submiſſus, a, um : *wedi ei fwrw danodd, wedi ei fwrw i lawr, daroſtyngedig, goſtyngedig, iſel, goriſel.*

Submitto, ſi, ĕre : *Anfon yn ddirgel neu yn lladradaidd, danfon yn lle vn arall, dodi yn y ddaiar neu blannu, anfon neu hebrwng yn y cyfamſer, dodi dan, goſod dan fel y rhoir milyn dan ei fam i ſugno; goſtwng, goſtwng i lawr, daroſtwng, ymoſtwng, vfuddhau; iſelu, bychanu, dibriſio.* Submittere prata, *Gwaſtattáu gweirgloddiau.* Submittere capillum, *Gadael ei wâllt yn llaes.*

Submŏleſtus, a, um : *Goſlin, goddygn, goaneſmwyth.*

Submŏneo, ŭi, ēre: *Rhybuddio yn ddirgel, dwyn peth ar gôf i vn, rhoi amnaid, rhoi hanner ſênn i vn, rhoi ſenn ddirgel.*

Submordeo, di, ēre : *Cnoi yn eſmwyth neu yn ddirgel.*

Submŏrōſus, a, um : *Goanynad, goanhywcth, goanhynaws, lledſiomgar, goſarrug.*

Submōtor, ōris, *Symmudwr, arloeſwr, vn yn gwneuthur lle.*

Submŏueo, vel Summŏueo, ēre : *Symmudo ym mhell, dwyn ym mhell, gyrru allan o le, ſymmud vn o'i le, cadw yn ôl, neilltuo, diſwyddo.*

Subnaſcor, ĕris, *Tyfu dan, magu dan, lledflaguro, dechreu blaendarddu, dechreu geni.*

Subnecto, xŭi, ĕre : *Clymmu wrth, rhwymo wrth, crogi wrth, cyſſylltu wrth beth wedi arall, yſgrifennu wrth.*

Subnĕgo, āre, *Hanner gwadu, lledwadu, lledommedd.*

Subneruo, āre, *Torri 'r giau oddidanodd, gwanhychu.*

Subnīger, gra, um : *Gorddu, llychwin.*

Subnītor, ĕris, *Ymgynnal wrth beth, rhoi ei bwys ar beth, rhoi ei oglud a'i ymddiried ar beth.*

Subnōdo, āre, *Clymmu oddidanodd, rhoi cwlm dan beth.*

Subnōto, āre, *Rhoi nôd ag arwydd wrth beth, yſgrifennu ei law wrth, gogyfnodi.*

Subnūbĭlus, a, um : *Gogymmylog, wedi hanner caddugo.*

Subo, āre, *Grydian fel hŵch lodig am faedd, gofyn baedd fel hŵch lodig.*

Subobſcœnus, a, um : *Gofrwnt, goſerthfrwnt.*

Subobſcurus, a, um : *Godywyll, lledanhawdd ei ddeall.*

Subodiōſus, a, um : *Goatgas, gogynſigennus.*

Suboffendo, ĕre, *Goanſoddhau, lledſarhau, lledanfoddhau, lledcoddi.*

Suboleo, ēre, *Lledarogli peth, cael brith arwynt ar beth, brith ddeall peth.*

Subopto, āre, *Lled-ddymuno.*

Subordior, īris, *Dechreu, gogychwyn.*

Subŏrior, īris, *Cynnyrchu, dechreu tyfu.*

Suborno, āre, *Addurno vn a'i oſod allan, dwyn gau dŷſt i mewn, danfon vn yn ddirgel a dyſgu iddo wneuthur twyll.*

Subpallĭdus, a, um : *Golaſwelw.*

Subpinguis, e, *Gofras, ſyrn dew.*

Subrancĭdus, a, um : *Gotwyd, goddrewllyd, gofraenllyd.*

Subraucus, a, um : *Gogryg.*

Subrectus, a, um : *Goſyth, goledſyth, wedi ei godi yn ei ſefyll bob ychydig.*

Subrēmĭgo, āre, *Rhwyfo oddidanodd.*

Subrēpo, pſi, ĕre: *Lladratta ymmaith, myned ymmaith yn lladradaidd, ymluſgo ymmaith, ymluſgo i mewn bob ychydig, lledymluſgo.*

Subreptĭtius, a, um ; Vide Surreptitius.

Subrīdĭcŭlè, *Yn owatworus.*

Subrīdeo, ſi, ēre : *Gowenu, glaſwenu, glaſchwerthin, gwneuthur gwên, cymmeryd arno chwerthin.*

Subrĭgo. vid. Surrigo.

Subrĭguus, a, um : *Gwlŷb a llaith oddidano.*

Subripio. vid. Surripio.

Subriſio, ōnis, & Subriſus, us, ŭi : *Gwên, glaſchwerthin.*

Subrŏgo, āre. vid. Surrŏgo.

Subrŭbeo, bŭi, ēre : *Gogochi, lledwrido, bod yn ogoch.*

Subrŭbĭcundus, a, um : *Gogoch, gowritgoch, goruddgoch.*

Subrūfus, a, um: *Gogoch, go-wridog.*

Subrūmo, āre, *Rhoi milyn dan ei fam, dal ei ſugno.*

Subrūmus, a, um : *Oen yn ſugno, llaethoen.*

Subrŭo, ĕre, *Cloddio 'r ddaiar, bwrw daiar i lawr. Dattod, diniſtrio.*

Subruſticus, a, um : *Gowladaidd, godrwſgl, godrwyglaidd.*

Subrutĭlus, a, um : *Goddiſglair, gofelynloyw fel yr aur.*

Subſalſus, a, um : *Gohâllt.*

Subſanno, āre, *Gwatwar, mingammu, crychu aeliau i watwar vn.*

Subſcrībo, pſi, ĕre : *Yſgrifennu wrth beth, rhoi ei law wrth beth, cytſynio â pheth, cyttuno ag vn, pleidio gydag vn yn erbyn arall, ceiniattau i vn ei ofyn.*

Subſcus, ūdis. Idem quod Securicla. Subſcus ferrea, *Peuſyd melin.*

Subſecīvus, a, um : *wedi ei dorri oddiwrth beth megis o ledrad.*

Subsĕco, cŭi, āre : *Torri oddidanodd, torri ychydig.*

Subſecundarius, a, um : *A wneler ar ôl y pethau angbenrheidiol.*

Subſellium, ii, *Eiſteddfa, maingc i edrych ar chwareu, gorſedd ynadon, brawdle, gorfaingc, lleithig.*

Subſentio, ſi, īre : *Goddeall, lledŵybod, gŵybod peth oddiwrth y matter, cael peth yſpyſrwydd.*

Subsĕquor, ĕris, *Canlyn wrth y troed, dilyn yn agos at.*

Subsĕro, ſēui, ĕre : *Hau oddidanodd, plannu dan.*

Subſeruio, īre, *Gwaſanaethu, cyttuno, helpu ym mlaen.*

Subſeſſa, æ, *Cynllwyn i rwydo llu.*

Subſeſſor, ōris, *Cynllwynwr, vn a gynllwyno i lâdd neu ddal vn, vn yn rhagod ffordd.*

Subſīdeo, ſēdi, ēre : *Sefyll yn y gwaelod, diſgyn i'r gwaelod, eiſtedd dan, gorphowys, gorſefyll, aros, cynllwyn, rhagod ffordd. Diſgwyl brâd i vn.*

Subſidiarius, a, um : *A anfoner neu a ddêl yn borth i arall; cynnorthwyol.*

Subsĭdior, āris, *Sefyll ger llaw yn borth os bai raid.*

Subsĭdium, ii, *Porth, cymmorth, cynnorthwy.*

Subsīdo, ſēdi, ĕre : *Cwympo i'r gwaelod, ſoddi, diſgyn i'r gwaelod, llorio, gwaelodi, ymguddio, gorſefyll, llaeſu, diſgyn. Llonyddu, peidio, gwneuthur cyrch cyhoeddog.*

Subſigno, āre, *Yſgrifennu ei law wrth beth, cadarnhau peth â'i ſêl.*

Subſilio, ſilŭi & ſiliui, īre : *Llemmain, crychneitio.*

Subsĭmĭlis, e, *Godebyg, gogyffelyb.*

Subsīmus, a, um : *Trwynbant, godrwynbant, godrwyn-gam.*

Subſipio, ŭi, ĕre : *Gochwaethu, bod yn ofynhwyrol.*

Subſiſto, ſubſtĭti, ĕre : *Gorſefyll, ſefyllian, aros, ſefyll yn ei le, ſefyll yn ei garn. Attal, gwrthladd; ammeu, bod dan.* Subſiſtĕre ſumptŭi, *Bod dan y gôſt, dwyn y draul.*

Subſolanus, i, *Dwyreinwynt.*

Subſortior, īris, *Dewis wrth goelbren ar ôl dewis o arall, dewis yn lle 'r hyn a wrthodwyd.*

Subſtantia, æ, *Sylwedd, defnydd, da, golud, cyfoeth.*

Subſtantīvus, a, um : *A allo ſefyll*

o bono

o beno ei bun, sylweddawl.

Substerno, straui, ĕre: *Tanu dan beth, dodi dan beth, gwasarnu dan, rhoi dan, rhoi 'n issaf, rhoi 'n y gwaelod, darostwng.*

Substillum, i, *Diferiad glaw o'r bargod, mânlaw; clefyd attal dwr, y gobibiso, diferiad trwngc.*

Substituo, ĕre, *Gosod yn lle, dodi yn lle vn arall.*

Substitūtio, ōnis, *Dodiad yn lle vn arall.*

Substo, substiti, āre: *Sefyll dan, cynnal, sefyll yn ei vnlle, aros yn ddiysgog.*

Substrāmen, īnis, *Gwasarn, gwellt a roer dan anifeiliaid.*

Substrĕpo, pui, ĕre: *Godrystio, gwneuthur peth trwst.*

Substrictus, a, um: *Wedi ei dynnhau oddidano, godynn, wedi ei gwttogi, wedi ei gwttio.*

Substringo, ĕre, *Rhwymo 'n dynn oddidano, gwasgu yn dynn, gwregysu oddidanodd, clymmu oddidanodd.*

Substruo, ĕre, *Gosetlio, gwadnu, sylfaenu, adeiladu oddidanodd.*

Substŭpeo, ēre, *Lledsynnu, gosynnu, gogetluno, gochwitho arno.*

Substŭpĭdus, a, um: *Lledynfyd, goledburt, lledchwelan, gosynn.*

Subsultim, *Dan neidio, lamm dylam.*

Subsulto, āre, *Golemmain, crychneitio, golamsac[illegible]:*

Subsum, es, fui, esse: *Bod dan beth, bod yn gyssylltedig wrth, cymmorth.*

Sub[u]o, ĕre, *Gwnio dan, gownio.*

Subsurdus, a, um: *Gofyddar, lledfyddar, vn ni chlywir ond yn brin, a llais isel iddo*

Subtal, ālis, *Cenedd gwadn y troed, cledr llaw.*

Subtegmen, ĭnis, *Yr anwe wrth wau.*

Subtĕgŭlaneus, a, um: *A fo dan y bargod, a fo dan y gronglwyd.*

Subtendo, ĕre, *Gor-ystyn, ystyn oddidanodd.*

Subtento, āre, *Canfod yn ddirgel, profi yn ddirgel.*

Subtĕnuis, e, *Godenen, egwan, goeiddil, golesg.*

Subtĕpeo, ĕre, & Subtepesco, ĕre: *Bod yn glaiar, claiaru, bod yn hydwymn.*

Subtĕpĭdus, a, um: *Goglaiar, hydwymn.*

Subter, *Dan, oddidan.*

Subterclūdo, si, ĕre: *Cau oddidanodd.*

Subterdūco, xi, ĕre: *Dwyn ymaith yn lladradaidd, lledratta ymaith, diangc dan gêl, cilio heibio.*

Subterfluo, xi, ĕre: *Rhedeg oddidanodd fel dw[r], llifeirio danodd, llifo danodd.*

Subterfŭgio, ĕre, *Diangc ymaith yn ddirgel, gochel perygl, diangc o draed.*

Subtergredior, ĕris, *Myned oddidanodd, cerdded oddidanodd.*

Subterlābor, ĕris, *Ymlithro ymaith yn ddirgel, diangc yn gyflym, ymlithro dan, rhedeg oddidanodd fel dwr.*

Subterlĭno, ĕre, *Iro oddidanodd.*

Subtermeo, āre, *Rhedeg fel dwr oddidanodd.*

Subtĕro, trīui, ĕre: *Gwisgo a threulio a maluri[o] oddidanodd, dryllio yn ddarnau.*

Subterrāneus, a, um: *Tanddaiarol, a fo is daiar.*

Subtertenuo, āre, *Teneuhau oddidano, treulio oddidano.*

Subtexo, ŭi, ĕre: *Gwau wrth beth arall, cyssylltu wrth beth arall, adrodd ar ôl pethau eraill. Anhuddo, gorchuddio.*

Subtĭceo, ēre, & Subticesco, ĕre: *Tewi â sôn, distewi.*

Subtīlis, e, *Mân, manweaidd, manol, main, bychan, teneu, eiddil. Cyfrwys, dichellgar.*

Subtīlĭtas, ātis, *Manylder, manweaidder, parodrwydd rheswm, dichellgarwch, cyfrwysder.*

Subtĭmeo, ēre, *Lledofni, ofni peth.*

Subtondeo, ēre, *Cneifio oddidanodd, gogneifio.*

Subtraho, xi, ĕre: *Tynnu ymaith, tynnu heibio, lladratta, lleihau.*

Subtristis, e, *Godrist, gobrudd.*

Subtritus, a, um: *wedi ei dreulio oddidano, gogandryll.*

Subtundo, ĕre, *Curo oddinanodd, maeddu oddidanodd.*

Subturpĭcŭlus, a, um: *Gofrwnt, gofudr, goswga.*

Subturpis, e, *Gofudr, gofrwnt, goddiffaith.*

Subtùs, *Dan, oddidanodd.*

Sŭbŭcŭla, æ, *Crŷs, crŷs merch, crysbais. Rhyw deisen aberth.*

Subuculatus, a, um: *A wisgo gyfryw ddilledyn.*

Subuecto, āre, *Mynych gludo, mynych gywain.*

Subuĕho, xi, ĕre: *Dwyn, arwedd, cywain, cludo, llamdwyo, cywain i fynu.*

Subuĕnio, vēni, īre: *Cymmorth, cynnorthwyo, ymwared, nerthu, hawssáu.*

Subuentāneus, a, um: *Gwyntog, o'r gwynt.*

Subuento, āre, *Mynych gyrchu at vn.*

Subuerbusta, æ, quasi Verubus vsta: *Cig wedi ei losgi ar y bêr.*

Subvĕreor, ēris. *Lledofni, gorswydo.*

Subuerso, āre, *Mynych ddymchwelyd, mynych droi din drosben.*

Subuerto, ti, ĕre, *Dymchwelyd, troi din drosben, dinistrio, anrheithio, bachellu, bwrw vn ymaith drwy gam gyhudded*

Subuexus, a, um: *Gogrwm fel bwa maen, penn-grwnn.*

Subuirĭdis, e: *Gowyrdd.*

Subŭla, æ, *Mynawyd crŷdd.*

Subŭlæ, ārum, *Cyrn diosglog fel gan y* Subulo.

Subulcus, i, *Meichiad, heusor mòch.*

Subŭlo, ōnis, *Carw ieuangc heb osglau ar ei gyrn, rhydain.*

Subvŏlo, āre, *Hedeg ymaith, gohedeg, hedeg i fynu.*

Subvolvo, ĕre, *Troi danodd, godreiglo, ymdreiglo, treiglo oddidanodd.*

Suburbana, ōrum, *Pentref, heolydd pen y drêf.*

Suburbānĭtas, ātis, *Cymydogaeth trigolion pen y drêf a'r gwyr o fewn y drêf.*

Suburbanum, i, *Maenol, maenor, annhedd-dy a fo i vn allan o gaerau dinas.*

Suburbanus, a, um: *A fo yn agos i'r drêf, a berthyn i'r drêf.*

Suburbia, ōrum, *Y rhagddinas, y rhagtref.*

Suburo, ussi, ĕre: *Golosgi, goddeifio, goddeithio.*

Subvultŭrius, a, um: *A fo yn hyw ar ysgafaeth fel y* Vultur, *godebyg i'r* Vultur.

Succedaneus, a, um: *A ddelo yn lle vn arall, a ddêl ar ol vn arall, a attebo i hawl vn arall.*

Succēdo, cessi, ĕre: *Dynesu, dyfod o bŷd, dyfod yn lle vn arall, dyfod ar ôl vn arall, myned rhagddo yn rhwydd, llwyddo, ffynnu; myned i mewn, esgyn, myned oddidanodd, canlyn.*

Succendo, ĕre, *Cynneu, ennyn, llosgi, poethi.*

Succenseo, ēre, *Digio drwy achos.*

Succento, āre, *Canu 'r byrdon.*

Succento, ōnis, *Dilledyn a wisgai butteiniaid yn vnig.*

Succentor, ōris, *A fo yn canu 'r byrrdon.*

Succenturiatus, a, um: *Hwn a osotter yn lle yr hwn a fu farw, neu sydd absennol, rhagswyddog.*

Succenturio, āre, *Cyflowni nifer cant o lueddwyr, cyflowni byddin o wŷr yn lle y rhai a fu feirw neu sydd absennol.*

Succerda, æ, *Baw mòch.*

Succerno, crēvi, ĕre: *Gogrynu, neilltuo, gwahanu oddiwrth arall.*

Successio, ōnis, *Dyfodiad yn lle vn arall, dilyniad.*

Successor, ōris, *A ddelo yn lle vn arall, dilynwr, dylynawr, dylyniawdr.*

Successum, i, *Damwain drŵg neu dda, cerdded da neu ddrŵg.*

Successus,

Successus, us, ŭi: Digwydd da neu ddrwg, dibendod da neu ddrwg, rhwydd-deb da neu ddrwg. Llwyddiant, ffyniant, dedwyddyd.

Succīda, æ, Gwlân newydd gneifio heb olchi.

Succidia, æ, Ystlys hŵch ballt, hannereg o gig mŏch ballt, hannerhog.

Succīdo, cīdi, ĕre: Cymmynu i lawr, trychu i lawr, ysgythru.

Succĭdo, cĭdi, ĕre: Cwympo dan, syrthio i lawr megis ar ei liniau.

Succĭdus, a, um: Gwlŷb, llawn sûdd.

Succiduus, a, um: Gorisel, ar gwympo, serfyll.

Succi-ctōrium, ii, Hugan gwrta. Vide Semicinctum.

Succinctus, a, um: wedi ei wregysu, wedi ei amwregysu, amgylchedig. Parod, cymmwys, addas; byrr, cryno.

Succĭneus, a, um: A berthyn i'r gwefr.

Succingo, xi, ĕre: Gwregysu, amwregysu, amgylchu, cylchynu.

Succingŭlum, i, Gwregys cleddyf. Llawdr.

Succĭno, nŭi, ĕre: Canu'r byrdon, canu oddigan, goleisio.

Succĭnum, i, Gwefr, ambr melyn, ystor coeth.

Succinus, a, um: Vide Succineus.

Succīsiuus, a, um: A dorrwyd oddiwrth, Horis succisiuis, Pan gaer ennyd.

Succlamatio, ōnis, Gawr, bonllef, gwaedd ar vn, ysgarm.

Succlāmo, āre, Rhoi gwaedd i ddangos bodlondeb neu anfodlondeb, bloeddio, gawri, germain, bonllefain, gwaeddi.

Succollo, āre, Cynnal peth i fynu â'r gwddyf ac â'r ysgwyddau, rhoi'r gwddf dan beth.

Succortrilla, Succotilla, & Succotrilla, æ, Lleferydd main, meinllais.

Succōsus, a, um: Llawn sûdd, llawn lleithder.

Succresco, crēui, ĕre: Tyfu danodd, tyfu'n isel, tyfu, cynyddu, mwyhau, tyfu ar ôl vn.

Succŭba, æ, Gordderch, puttain.

Succŭbo, āre, Gorwedd dan, cydio â gwr.

Succulentus, a, um: Llawn sugn, golaith, îr, iraidd.

Succumbo, cŭbŭi, ĕre: Gorwedd dan, cwympo dan, pallu o wendid, llaesu gan lesgedd, methu ymgynnal, digalonni, cael ei orchfygu, cael ei oresgyn, cael ei ddarostwng, ymellwng, ymroi, tramgwyddo.

Succurro, ĕre, Cymmorth, cannorthwyo, nerthu; cofio, adfeddylied, dyfod ynghof.

Succus, i, Sûg, sudd, nŏdd, sûdd y bwyd a fwyttaer; lleithder, gwlybwr.

Succussarius, ii, Succussator, & Succussor, ōris: March tuthiog, march garwduth, march llamsachus a gwympo ei farchog.

Succussātio, ōnis, & Succussatura, & Succussura, æ: Tuth, tuthiad.

Succussus, us, ŭi: Ysgydfa, ysgydwad, ysgŵd, tûth.

Succŭtio, cussi, ĕre: Ysgydwyd, ysgytian, rhoi ysgŵd, tuthio.

Suctus, us, ŭi: Sugn, sugnad.

Sŭcŭla, æ, Porchelles, hychig, banwes. Darn o'r magnel a fydd yn codi llwythau.

Sŭcŭlæ, ārum, Saith seren y glaw a elwir, Hyades.

Sŭcūlus, i, Porchellyn, banw.

Sūdābundus, a, um: Chwysllyd, llawn chwŷs.

Sūdāminæ, ārum, Crugynnau ar gnawd.

Sūdārium, ii, Chwys-liain, llawliain, cadach wyneb.

Sūdātōrium, ii, Chwysdy, twymdy, tŷ chwysu.

Sūdātōrius, a, um: A berthyn i chwŷs.

Sūdes, is, Gwaywffon a olosgid ei phenn i'w galedu, pawl cae, coetbawl, gwrysgen.

Sūdicŭlum, i, Rhyw ffrewyll i guro vn oni chwyso.

Sudis, is, Rhyw forbysg mawr.

Sūdo, āre, Chwysu, llafurio yn dôst, cymmeryd poen fawr, cael ei lownwaith.

Sudātus, a, um: Gochwys, llawn chwŷs, yr hyn y cymmerwyd poen wrtho.

Sūdor, ōris, Chwŷs, lluchwys; llafur, poen.

Sūdum, i, Hinon, hin dêg, cynnwll, sychhin wedi glaw. Hanner gwlŷb, quasi Semiudum.

Suefacio, ĕre, Dwyn mewn arfer, peri arferu.

Sueo, ēre, Bod yn gynnefin, arferu, cynnefino, gnottáu.

Suetus, a, um: Cynnefin, arferedig.

Suffarcĭnatus, a, um: wedi ei fechi, dan sang.

Suffarcĭno, āre, Pynnio, pynnorio, llwytho, fechi, llenwi dan sang.

Suffarraneus, a, um: Bleddiwr, blottai, vn a ddwg flawd neu beilliaid i'w werthu.

Suffectus, a, um, Vn a roed yn lle vn arall.

Suffero, sustŭli, ferre: Goddef, ymoddef, aros, ymaros, myned dan beth, cymmeryd arno beth.

Suffertim, Dan sang, wedi ei fechi.

Sufferuefăcio, ĕre, Gyrru i ferwi, peri berwi, gwneuthur yn odwymn.

Sufferueo, ēre, Bod yn odwymn, bod yn glaiar.

Suffibulum, i, Vide Subfibulum.

Sufficiens, tis, Digonol, a fo digon.

Sufficio, fēci, ĕre: Bod yn ddigonol, bod yn abl, bod yn ddigon, digoni, digonoli, diwallu, bodloni. Rhoi yn lle vn arall, dewis yn lle vn arall. Lliwio, llifo, diygliwio, peri colli ei liw.

Suffīgo, xi, ĕre: Rhoi ynglŷn, hoelio'n dynn, rhoi ar y wanas.

Suffīmen, ĭnis, & Suffīmentum, i: Mygdarthiad, arogldarth, llosgiad peth aroglber, mwgarogl.

Suffio, īui, īre: Mygdarthu, arogldarthu rhoi perarogl ar beth.

Suffītor, ōris, Gwneuthurwr perarogl-au.

Suffītus, us, ŭi: Vide Suffīmen.

Sufflāmen, ĭnis, Peth a roer i attal olwyn rhag cwympo, attaliad, chwythedigaeth.

Sufflāmĭno, āre, Attal olwyn rhag cwympo ar lechwedd.

Sufflātio, ōnis, & Sufflātus, us, ŭi; Chwythiad.

Sufflāuus, a, um: Gofelyn, fyrn felyn.

Sufflo, āre, Chwythu, sio ynghlustiau vn.

Suffōcātio, ōnis, Mygiad, tagiad, tagfa.

Suffōco, āre, Attal anadl, llindagu, mygu, tagu, gwasgu cêg.

Suffodio, di, ĕre, Cloddio danodd, tyllu oddidanodd, gogoddio.

Suffraganeus, a, um, Vn a lywodraetho dan esgob.

Suffragator, ōris, A gynnorthwyo â'i air ac â'i leferydd, cynnhaliwr, pleidiwr.

Suffrāgĭnōsus, a, um, Clwyfus o'r garr, a'r llyancoes arno.

Suffrāgium, ii, Y gair a'r ewyllys da a roer gydag vn wrth ddewis swyddogion, cydsynniad, cynnhorthwy wrth ethol swyddogion, pleidiad, dewisair, llongdorr, llongddrylliad.

Suffrāgo, ĭnis, Cymmal coes ôl anifail, y garr ôl; egwyd anifeil. Tyner flaguryn gwinwydden.

Suffrāgor, āris, Dywedyd ym mhlaid vn, rhoi ei air ym mhlaid vn, pleidio gyd ag vn.

Suffrænatio, ōnis, Rhyw adail a rwym y cerrig yn y muroedd.

Suffrĭco, cŭi & cāui, āre, Rhuglo ymaith, crafu ymaith.

Suffrīgĭdus, a, um, Go-oer, lledoer, addoer, llygoer.

Suffringo, fregi, ĕre, Torri oddidanodd, godorri, torri yn ei hanner.

Suffrio, āre, Briwo yn fan, briwsioni.

Suffrutex, ĭcis, Gwydden rhwng pren a llysieuyn.

Suffŭgio, gi, gĕre, Ffo ymaith yn ddirgel

Suffŭgium, ii, Nodded, lle i ffo, achles.

Suffulcio, īre, Attegu, cynnal i fynu.

Suffŭmigo, āre, Mygu dan beth, mygdarthu, gwneuthur mwg oddinsnodd.

Suffundatus, a, um: Wedi ei sylfaenu, wedi ei wadnu, wedi ei osfeilio.

Suffundo, fudi, ĕre, Tafla gwlybwr ar beth, tywallt gwlŷb ar beth, gowlychu, taenellu.

Suffūror, āris, Lladratta dan gêl.

Suggero,

Suggĕro,geſsi,ĕre: *Gweini rhyw b-b, gweinyddu, anfon allan bethau y bo digon o honynt; dwyn ar gôf, coffáu i vn; dangos,adrodd,mynegi.*

Suggeſtus,us,ŭi: & Suggeſtum,i: *Cadair, pulpud, lle i areithio allan o hono.* Suggeſtus comæ, *Cudyn o wâllt yn ſefyll, lloweth o wâllt, gwaſtadedd y penn.Methl,cam annog, annogaeth, dygiad ar gôf.*

Suggillo,āre, Vide Sugillo,&c.

Suggredior,ĕris,*Cerdded yn ddirgel ac yn lledradaidd, lledgychwyn.*

Suggrunda,Vide Subgrunda.

Sūgillatio,ōnis, *Clais gan ddyrnod, duglais wyneb, gwaetglais llygad. Gwatwor,hort,enllib,drygair, drwg abſen.*

Sūgillatus,a,um: *wedi cleiſio, cleiſiedig,yn dduglais.Wedi ei bortio,wedi ei enllibio.*

Sūgillo,āre, *Cleiſio, dugleiſio, gwneuthur yn dduglais,tymmhigo. Enllibio bortio, rhoi drwg abſen, gwatwor, ſarhau.*

Sūgo,ſuxi,ĕre: *Sugno,dyſnu.*

Sui,ſibi,ſe: *O hono ei hun, iddo ei hun, ef ei hun.*

Suīle,is, *Cutt môch, twlc môch, gwâl môch.*

Suillus, & Suīnus,a,um: *A berthyn i fôch.* Suilla caro, *Cig môch, cig hŵch.*

Sulcātim,*Yn gwyſau, yn rhychau, bob yngŵys.*

Sulcator,ōris, *Cwyſwr. Rhwyſwr.*

Sulco, āre, *Cwyſo, gwneuthur cwyſau, aredig, hollti, torri yngwyſau.Rhychu. Rhwyſo.*

Sulcus, i, *Ffunegl; cwys, rhŷch, arddiad tir, clawdd, rhigol, foſſe, clais.*

Sulphur, ŭris, *Brwmſtan, mygfaen.*

Sulphŭrāria,æ, *Y lle y gwneler brwmſtan.*

Sulphŭrārius,ii, *Gwneithurwr brwmſtan.*

Sulphŭrātum,i, *Pabwyryn a wneler o frwmſtan.*

Sulphŭreus,a,um: *O'r brwmſtan.*

Sultis, pro Si vultis: *Os mynnwch.*

Sum,es,fui,eſſe: *Bod, banffod.*

Sūmen,ĭnis,*Bwyd a wneir e dorr hŵch a dyrcher o ddiwrthi y dŷdd ar ol y dêl a pherchyll ac a halltet; llaeth hŵch wedi ei dynnu a'i geulo yn ôl lládd yr hŵch. Bronn merch*, quaſi Rumen.

Summa, æ, *Caſgl o eiriau neu bethau eraill; y pwngc pennaf mewn peth, y pennod y cyrcho vn atto, dibenniad peth. Summ, ſwmp, tacbwedd o beth: maint,maintioli.* Ad ſummam, In ſumma, *Ar ſyrr eiriau, i ddiweddu,i gau ar y cwbl.*

Summanus, *A gymmero bob amſer o'r eiddo arall.*

Summanalia,æ, *Teiſen fawr fel olwyn a wneir mewn neithiorau neu wleddoedd.*

Summarium, ii, *Sum cryno o'r cwbl, crynodeb o'r cyfan, pen dogn.*

Summarius, ii, *Y pennaf, y pendogn.*

Summātes, um, *Goreugwyr, gwyr mawr.*

Summatim, *Yn gryno, yn dalgrwn, ar ychydig eiriau, yn ddibennus, yn dalfyrr, drwy bob rhan o'r peth. Gan y brig, gan yr vchder.*

Summātus,us,ŭi: *Ymmerodraeth, pennaethiaeth, pendefigaeth, vchafiaeth, goruchelder.*

Summè, *Yn rhagorol, yn odidog, yn ddirfawr,cymmaint ac a all fod,hyd yr eithaf.*

Summergo,Vide Submergo.

Summiſsi,Vide Summuſsi.

Summitas,ātis, *Vchedd,vchder,vchelder,brigyn.*

Summitto, Vide Submitto.

Summænianæ vxores, *Putteiniaid a gadwer yn lle gwragedd.*

Summænium, ii, *Putteindy allan o gaerau 'r drêf.*

Summænius, a, um: *A fo dan y caerau.*

Summo,āre, *Summio, gwneuthur cyfrif.*

Summópĕrè, *Yn bennaf, yn ddirfawr &c.* Vide Summè.

Summŏueo,ēre,Vide Submoueo.

Summum,i,*Y brigyn, y brigyn vchaf, yr vchder, yr eithaf, ſumm, y cyfan, y cwbl, y mwyaf ac a all fod, penllâd,y pen gronyn.*

Summus,a,um: *Vchaf, eithaf, mwyaf, pennaf, arbennig. Hynod, ardderchog.Gorddwfn. Y diwethaf, yr olaf.* Summum bonum, *Mowrddawn, penllâd, y dawn pennaf, y daioni mwyaf.*

Summūto,āre,*Cyfnewid y naill yn lle'r llall.*

Sumo,ſumpſi,ĕre: *Derbyn, cymmeryd, cymmeryd arno, myned tan gyflawni peth; llogi, cyflogi,benthygio; treulio, gwario ar vn. Cymmeryd yn araf dêg, cychwyn,dechreu.*

Sumptifacio,ĕre,*Cael traul fawr,gwneuthur côſt fawr.*

Sumptio,ōnis,*Cymmeriad,derbyniad.*

Sumptĭto,āre, *Mynych gymmeryd, mynych dderbyn.*

Sumptuarius,a, um: *A berthyn i draul neu gôſt.*

Sumptuōſus,a,um: *Treulgar,treulfawr, coſtus, coſtfawr.*

Sumptus,us,ŭi: *Traul,côſt.*

Suo,ĕre, *Gwnio, pwytho, cyſſylltu ynghŷd.*

Sŭpellectĭcārius,a,um; *Caethwas a gyfrifir gyd â'r da a'r dodrefn.*

Sŭpellex,ſupellectilis,*Dodrefn tŷ, amguedd tŷ.*

Sŭper, Præpoſ. *Ar,ar warthaf, ar vchaf, vch law, uch, vwch,vwch ben, heb law, dros ben, mwy nâ.*

Sŭper, Aduerb. *Vcho, vchod, odduchod, hefyd.*

Sŭpĕra,ōrum, *Y nef a phethau nefol, y pethau vchod.*

Sŭpĕrābĭlis,e,*A aller myned troſto a'i orchfygu, a aller ei oreſgyn.*

Sŭpĕrābundo,āre,*Bod gantho ddigon, bod gantho dra digon, cael gormodd, cael rhy, bod yn ormodd,bod dros ben digon.*

Superaddo,ĕre, *Dodi at beth yn ychwaneg,rhoi dros ben.*

Superallĭgo,āre, *Rhwymo ar beth arall.*

Sŭpĕrāmentum, i, *Gormodd, gormodedd,hyn ſydd dros benn.*

Sŭpĕrātor,ōris, *Goreſgynnwr, gorchfygwr, gorfodogwr, a fo yn rhagori ar eraill.*

Superbia,æ,*Balchder,traha,vchder,rhyfyg,trahauſdra;* Antiquis, *Goth, ſyberwyd, Coned.*

Superbĭbo,ĕre, *Yfed yn angwhaneg, yfed mwy nâ digon.*

Superbificus,a,um: *A wnelo beth yn drahauſſalch,a falchio arall.*

Superbĭlŏquens, tis, & Superbĭlŏquus,a,um: *Balchair, trahaus ei eiriau.*

Superbiloquentia,æ, *Ymadrodd balch, gair trahaus.*

Superbio,īre, *Balchio, bod yn falch,bod yn drahauſſalch, bod yn vchelfryd, cerdded yn vchelfalch. Rhagori.*

Superbus,a,um: *Balch, vchelfalch, trahauſſalch,trahaus, rhyfygus. Mawrfrydus, mawryddig, rhagorol, ardderchog. Treulfawr, coſtus, addurnedig, cyfoethog. Enwir, ffroſtus.* Gothus,*got.* Li.Land. Antiquis,*Syberw.*

Supercalco, āre, *Gwyn-galchu, bwrw calch dros beth. Mathru, ſathru ar beth.*

Supercerno, crēvi, ĕre: *Gogrynu ar beth,gobeillio,goſlodi.*

Supercĭdo, cĭdi, ĕre: *Cwympo ar beth, tramgwyddo.*

Supercĭliōſus, a, um: *Sarrug, cuchiog.*

Supercĭlium,ii, *Yr ael, vchder, brigyn. Wynebpryd, ſarrugrwydd, cuwch, gŵg, balchder, vchder golwg.*

Supercontego, texi, ĕre: *Cuddio,gorchuddio.*

Supercorruo,ĕre, *Syrthio ar beth.*

Supercreſco, crēvi, ĕre: *Tyfu 'n ortho, tyfu tros beth.*

Supercŭbo,āre,*Gorwedd ar beth,cyſgu ar beth.*

Supercurro,ĕre,*Rhedeg ar,rhedeg vchlaw, gadel ar redeg.*

Superdīco, dixi, ĕre: *Dywedyd tros ben,*

ben, dywedyd yn ychwaneg.

Superdo, dĕdi, dare : *Dodi ar, gosod ar.*

Superdūco, duxi, ĕre : *Dwyn yn ychwaneg nag a ddugpwyd eisius, gorchuddio, gorthoi drosto.*

Superĕdo, ĕre, *Bwytta yn angwhaneg bwytta etto.*

Superemineo, ēre, *Bod yn vwch nag eraill, ymddanges vchben eraill, rhagori ar eraill.*

Supĕrĕrŏgo, āre, *Rhoi dros ben, rhoi yn ychwaneg, treulio dros ben, talu rhybwyth.*

Superexcurro, ĕre, *Rhedeg allan o hyd, ymdanu ac ymledu a thyfu tros y terfynau.*

Superexto, tĭti, tāre : *Bod tros ben, sefyll vch law eraill, sefyll allan ym mhellach.*

Superfĕro, tŭli, ferre : *Dwyn drosodd, cywain drosodd.*

Superficiarius, a, um : *Arwynebol, a adeiladodd neu a adailadwyd ar dir gwr arall ac a dâl ardreth dros hynny.*

Superficies, ēi, *Wyneb, arwyneb, vchedd, aruchedd, clawr. Arwynebedd.*

Superfit, pro Superest, *Mae yn ôl.*

Superflōresco, ŭi, ĕre : *Arflodeuo, blodeuo dros beth, blaendarddu dros beth, ailblodeuo.*

Superfluitas, ātis, *Gormodd, gormodedd, rhysedd, mwy nâ rhaid, gorllif.*

Superfluo, xi, ĕre : *Gorllifo, llifo drosodd, bod dros ben, bod yn ormodd.*

Superfluus, a, um : *A fo yn gorllifo, a fo yn rhedeg drosodd, gormodd, rhy, rhwy, a fo dros ben digon.*

Superfæto, āre, *Ymddwyn attil, dwyn ail etifedd, ailbeichiogi, ailymddwyn.*

Superfŏrāneus, a, um : *Gormodd, rhy, rhwy.*

Superfŏre, *Bod tros ben, bod yngweddill.*

Superfulgeo, fulsi, ēre : *Disgleirio yn helaeth ar beth.*

Superfundo, fūdi, ĕre, *Tywallt ar, tywallt am benn.*

Supergĕro, gessi, ĕre : *Taflu ar vchaf, pentyrru ar vcha' peth.*

Supergrĕdior, ĕris, *Cerdded ar beth, myned ar beth. Rhagori, blaenori, myned o flaen.*

Superhumĕrāle, is, *Ysgwyddwisg, ysgwyddliain, ysgablar.*

Supĕri, ōrum, *Y saint, yr angylion, Duw goruchaf, y goruchelion, y nefolion, y rhai sy vwch benn.*

Superiăcio, iēci, ĕre : *Taflu ar, bwrw ar, dodi ar, dywedyd yn angwhaneg.*

Superiacto, āre, *Mynych daflu ar, taflu ym mhellach.*

Superiicio, idem quod Superiacio.

Superillĭgo, āre, *Rhwymo ar, clymmu ar.*

Superillĭno, ĕre, *Iro ar, enneinio ar.*

Superimpendens, tis, *A fo yn nibyn, a fo ynghrog vwch benn.*

Superimpono, sŭi, ĕre : *Gosod ar, dodi ar, arddodi, rhoi ar warthaf, rhoi mwy o faich ar vn.*

Superincĭdo, ĕre, *Cwympo ar vchaf.*

Superindīco, dixi, ĕre : *Datgan a chyhoeddi yn ychwaneg, arwyddoccau heb law hynny.*

Superinduco, xi, ĕre : *Arddodi, gorchuddio, gorthoi.*

Superinduo, ĕre, *Arwisgo, amwisgo, gwisgo amdano.*

Superingero, gessi, ĕre : *Taflu ar, cludeirio, pentyrru, bwrw yn angwaneg ar beth.*

Superiniicio, ieci, ĕre ; *Taflu ar beth yn angwhaneg, gorchuddio yn ychwaneg, dodi yn angwhaneg wrth beth.*

Superintĕgo, texi, ĕre ; *Gorthoi drosto, gorchuddio, cuddio drosto.*

Superintŏno, nŭi, āre ; *Taranu odduchod trystio o le vchel.*

Superinungo, xi, ĕre ; *Ar-iro: iro ar beth.*

Sŭpĕrior, ōris, *Vch, vwch, goruwch, blaenor, hŷn, beneiddiach, trech, hyttrach; a fu o'r blaen, a aeth heibio.*

Sŭpĕriōres, um, *Hŷn, hynaif, hynafiaid, hynafgwyr. Vchelwyr, goruchelwyr, goreugwyr, ein gwell ni, y rhai a fo vwch na nyni, vchafiaid, blaenoriaid, y rhai a fo yn rhagori, y to o'n blaen ni, y to aeth heibio.*

Superiumentarius, ii, *Gwr march, vn yn marchogaeth ar anifeil.*

Superiùs, *Vcho, vchod, o'r blaen, ym mlaen, vwch law, gyntaf.*

Superlachrymo, āre, *Wylo ar, gollwng dagrau ar.*

Superlātio, ōnis, Vide Hyperbole: *Gormoddffrost, dyrchafiad rhy vchel, enw a roddir i vn o ragoriaeth,* vt *Y prydydd, y bardd, &c.*

Superlatīvus gradus, *Vchelradd, y radd vchaf.*

Superlimĭnāre, is, *Cappan drŵs, y trawst vwch ben drŵs, rhiniog vchaf drŵs.*

Superlīno, ĕre, *Ar-iro, enneinio ar beth.*

Supermando, di, ĕre : *Bwytta vwch peth arall.*

Supermeo, āre, *Myned drosodd, llithro drosodd, rhedeg drosodd, llifeirio drosodd.*

Supermico, āre, *Rhagori, blaenori, myned y tu hwnt.*

Supernas, ātis, *Goruchel, yr hyn sydd vwch benn.*

Supernăto, āre, *Nofio ar, nofio vwch benn.*

Supernatus, a, um : *A anwyd neu a dyfodd heb law eraill.*

Supernè, *Oddiuchod, oddiarnodd, fry, yn yr vchelder.*

Supernus, a, um : *Vchel, goruchel, yr hyn sydd fry, yr hyn sydd vwch ben, yr hyn sy oddiarnodd.*

Supĕro, āre, *Myned tros, goresgyn, gorchfygu, rhagori, blaenori, myned â 'r maes, cael y llaw vchaf, goruchio, byw ar ôl arall.*

Superobruo, ĕre, *Ymchwelyd ar vchaf, bwrw ar, gorchuddio yn gwbl, gorthoi yn llwyr.*

Superpendeo, ēre, *Bod yn nibyn vwch, bod yngrhóg vwch benn.*

Superpondium, ii, *Yr hyn sy fwy ná mantol, mwy ná phwys.*

Superpōno, ĕre, *Dodi vwch ben, gosod ar.*

Superrādo, si, ĕre : *Eillio 'r cwrr vchaf, crafu oddiarnodd.*

Superscando, dĕre, *Dringo ar, esgyn ar.*

Superscribo, ĕre, *Ysgrifennu ar, ysgrifennu vch benn.*

Supersēdeo, sēdi, ēre : *Peidio â gwneuthur peth, arbeidio, gollwng heibio, gado heb wneuthur.*

Supersĭlio, lŭi, & īui, īre : *Neidio ar, llemmain ar.*

Superspargo, si, ĕre : *Tanu ar, taenellu ar, bwrw am benn.*

Superstagno, āre, *Llynio drosodd.*

Supersterno, strāui, ĕre ; *Tanu ar, gwasarnu ar, cuddio drosto.*

Superstes, ĭtis, *A fo byw ar ôl arall, a arhoso wedi ei eraill ymadael, a ddiangodd, diangol, presennol.*

Superstitio, ōnis, *Ofergoel, ofergrefydd, geugoel, gwan-goel, vrdduniant a wnaer i'r peth nis dylid, ofer barch ac ofn a wnaer i'r peth nid oes na grym na nerth ynddo, gaugrefydd.*

Superstitiosus, a, um : *Gwagcrefyddol, gwan-goelus, ofnog mewn crefydd heb achos, a fo yn erbyn cydwybod gantho wneuthur peth.*

Supersto, stiti, stāre : *Sefyll ar, ymaros.*

Superstruo, xi, ĕre : *Adeiladu ar beth, adeiladu ar vchaf.*

Supersum, fui, esse ; *Bod ar ôl, ymaros, godrigo, trigo yn ôl, ymoddef, parhau, byw ar ôl arall, cael gormodd, bod yn ormodd, bod dros ben, bod yngweddill. Goresgyn, gorchfygu.*

Superuacaneus, & Superuacuus, a, um : *Gormodd, gorwag, afraid, ofer, ni bo rhaid wrtho, diles, anfuddiol, anolo.*

Superuādo, si, ĕre, *Dringo ar beth, myned ar, myned tros.*

Superuăgor, āris, *Crwydro mwy nâ rhaid. Bod mwy o gangheneu mewn coed nag a fo rhaid, ymystyn ac ymledu a thyfu yn ormodd.*

Superuēnio,

Superuēnio, vēni, īre: Dyfod heb ei ddisgwyl, dyfod yn ddiarwybod, dyfod ar vchaf, dyfod ar warthaf, dyfod yn ddisymmwth, esgyn, llammu fel y gwna 'r gwrryw ar y benyw.
Superuentus, us, ŭi: Dyfodiad disymmwth.
Superuestio, īre: Arwisgo, gorthoi drosto, ymddangos oddiallan.
Superuiuo, vixi, ĕre: Diangc rhag marw, byw 'n hwy, gorfucheddu.
Superungo, xi, ĕre: Iro ar beth.
Superuŏlito, āre, Freq. à Superuŏlo.
Superuŏlo, āre, Hedeg dros
Supervoluo, ĕre, Treiglo ar beth, amcreinio ar, ymdreiglo ar.
Supĕrus, a, um: Goruchel, vchaf, yr hyn sy fry.
Sŭpīno, āre, Gosod â'i wyneb i fynu, rhoi a'i dorr i fynu, dodi yn ei amcrain, cerdded yn wyneb vchel, neu a'i ffroen yn y gwynt. Balchio vn, gwneuthur vn yn falch.
Sŭpīnus, a, um: A'i wyneb i fynu, a'i dorr i fynu, yn ei amcrain, yn ei leda mcrain. Segur, esgeulus, diowgswrth.
Suppar, ăris, Gogyfartal, vn agos i gystal a'i ogydradd.
Supparasītor, āris, Dywedyd a ddywetto arall, canlyn a gwenhieithio am bryd o fwyd.
Suppărum, i, vel Supparus, i: Crys merch, bwyl llong. Vide Siparum.
Suppedāneum, i, Troedfaingc, troedlath, gwrthafl, beth bynnag a fo dan droed.
Suppedĭtatio, ōnis, Cynheiliaeth, gweinyddiad angheinrheidiau, diwalliad.
Sudpĕdĭto, āre, & Suppĕdĭtor, āris: Rhoi ei wala i vn, digoni, diwallu, bod yn ddigon, bod yn gymmaint ac a fo rhaid wrtho, dwyn traul vn. Goresgyn, gorchfygu, mathru dan draed.
Suppetiæ, & Suppetias: Porth, cymmorth, cynnorthwy.
Suppetit, Y mae yn barod.
Suppetior, āris, Cynnorthwyo, nerthu.
Supĕto, tivi, ĕre; Gofyn yn ddirgel ac yn gyfrwys.
Suppĕto, is, Bod yn ddigon, bod yn barawd, bod mewn grym, gallu, dianghenu.
Suppīlo, āre, Lledratta yn ddirgel, yspeilio, anrheithio, cribddeilio, digroeni
Supplanto, āre, à Planta pedis: Gosod tan draed, diwadnu, bachellu, rhoi bachell, didroedio, bwrw i lawr, dymchwelyd.
Supplanto, āre, à Planto, āre: Plannu dan, plannu oddidanodd, attegu peth a fo ar ei ogŵydd,
Supplementum, i, Cyflowniad, y peth a roer i gyflowni yr hyn a fo yn eisiau.
Supplaudo, si, ĕre: Llawenychu yn ddirgel.
Suppleo, éui, ēre: Cyflawni yr hyn sy 'n eisiau, cyflowni, vniowni, llenwi, llenwi lle 'r diffyg, gorllenwi, cyflenwi.
Supplex, ĭcis, A fo vfudd ar ei liniau yn dymuno peth, a fo yn ymbil ar ei liniau, vfudd, gostyngedig.
Supplicatio, ōnis, Gostyngedig ddymuned, vfuddarch, vfudd ddeisyfiad, erfyniad, adolwyn, cyfarch, gweddi.
Supplĭcium, ii, Erfyniad, gweddi, deisyfiad, rhyw aberth. Côsp, cospedigaeth, poenedigaeth, artaith, dihenydd.
Supplĭco, āre, Vfudd attolwg, erfyn yn ostyngedig, ymbil yn vfydd, gwneuthur dymuned, gofyn arch ar liniau, vfydd erchi, ymnhêdd.
Supplōdo, si, ĕre: Dulio traed wrth lawr, trystio â'r traed, curo 'r llawr.
Suppænĭtet, tuit, ēre: Mae 'n llededifar, mae yn hanner edifar.
Suppōno, sŭi, ĕre: Gosod dan, dodi danodd, rhoi yn lle vn arall, gosod peth ffugiol yn lle 'r iawn beth, ffugio, lledrithio. Ysgrifennu danodd.
Supporto, āre, Dwyn dan gêl, cywain yn ddirgel, trosglwyddo danodd.
Suppositio, ōnis, Dodiad dan, gosodiad peth yn lle peth arall.
Supposĭtitius, a, um: Peth ffugiol a roer yn lle 'r iawn beth, a roer yn lle 'r llall.
Supposĭtōrium, ii, Rhefrsang, rhefrwth, tînsang, tânsang.
Suppostor, & Suppostrix, pro Suppositor & trix: A drosglwyddoi vn etifedd vn arall yn lle yr eiddo ei hun.
Supprædes, Adfeichiau, y rhai êl yn feichiau ar gadw 'r meichiau yn ddigolled.
Suppressio, ōnis, Cywarsangiad, cadwad tanodd.
Supprĭmo, pressi, ĕre: Cyfarsengi, pwyso i lawr, cadw yn guddiedig, celu, celcu, cadw peth oddiwrth vn drwy drowsder, gwasgu dano, llethu. Lluddias, llestair, gohirio.
Supprōmo, si, ĕre: Tynnu diod, gollwng diod.
Supprōmus, i, Trulliad, traenter, gwallofiad.
Suppŭdet, ŭit, ēre; Lledcywilyddio, hanner cywilyddio.
Suppullŭlo, āre, Dechreu torri allan, blaendarddu, blaguro.
Suppūrantia, æ, & Suppurātio, ōnis: Crowniad, magiad crawn, casgliad gôr, crûg.
Suppūrātōrius, a, um: A wnel i grûg growni.
Suppūrātum, i, Corwwyd llownor, crûg wedi crawni, crûg addfed wedi pennu.
Suppūrātus, a, um: Crownllyd, goredig.
Suppūto, āre, Crowni, gori, magu crawn
Suppŭto, āre, Goysgythru coed, brigladd. Rhifo, cyfrif, bwrw cyfrif. Tybiaw, llettybio, bwrw amcan.
Suprà, Præpos. Vwch, vchben, vch law, oddiar, o flaen, y tu hwnt i, ar, goruwch.
Suprà, Aduerb. Vcho, vchod, fry, oddiarnodd, o'r blaen.
Supradictus, a, ū: A ddywetpwyd o'r blaen
Suprascriptus, a, um: A ysgrifennwyd vchod.
Suprema, ōrum, Diweddiad vn i'r ddaiar, arwyl. Llythyr cymmyn, ewyllys diwethaf.
Suprēmus, a, um: Vchaf, mwyaf, eithaf, diweddaf, pellaf, olaf.
Sūra, æ, Llygoden y goes. Li. Land. Croth esgair, y goes o'r glin i lawr. Curanau, hosanau lledr.
Surcŭlāneus, a, um: Tebyg i impyn, tebyg i blanhigyn neu flaguryn.
Surcŭlaris, e, & Surcŭlarius, a, um: A berthyn i flagur a blaendardd a mân-gángeu, a fo yn blaendarddu ac yn dwyn blagur a mânfrig.
Surcŭlo, āre, Ysgythru blagur a mânfrig, brigladd coed.
Surcŭlosè, O frigyn i frigyn, o'r naill flaguryn i'r llall.
Surcŭlōsus, a, um: Llawn blagur a mânfrig a mân gangau.
Surcŭlus, i, Impyn, brigyn, blaguryn, mân-gaingc, ysbrigyn, blaendardd, caingc dŵf blwyddyn.
Surdaster, tra, um: Lledfyddar, gofyddar.
Surdeo, ĕre, & Surdesco, ĕre: Bod yn fyddar, byddaru, mynd yn fyddar.
Surdĭtas, ātis, Bydderi, byddarwch.
Surdus, a, um: Byddar. Vn ni ddywetto ddim. A wnelo lais ni chlywer. Hwn ni fynno wrando. Vn ni ddeall ddim, ansynniol. Vn heb sôn am dano, anenwog. Tywyll. Diflas.
Surgo, surrexi, ĕre: Cyfodi, codi, cwnnu, cychwyn. Tyfu, cynnyddu. Dechreu cyffroi.
Surpĭcŭlus, i, Basged, cawell.
Surreptitius, a, um: A wneler yn lladradaidd heb wybod i neb.
Surrĭgo, rexi, ĕre: Codi i fynu, dyrchafael peth yn vchel, codi tu ag i fynu bob ychydig.
Surrĭpio, pŭi, ĕre: Ysgippio yn ddirgel, lladratta heb wybod, ysgyflu yn ddirgel, codi i fynu yn vchel. Rhagflaenu, achub blaen.
Surrŏgo, āre, Gosod yn lle vn arall, gosod vn drosto, rhoi vn yn ei le, gwneuthur rhaglaw.
Sursum, Tuag i fynu, ar i fynu.
Sūrus, i, Pawl.
Sus, Aduerb. Ar i fynu, tu ag i fynu.
Sus, suis, Hŵch, mochyn, llwdn hŵch, twrch, cunar, cynar.
Susceptio, ōnis, Antur, anturiaeth, cymmeriad, cychwynniad.
Suceptor, ōris, Alltraw, tâd bedydd; vn a gyflogo eraill, cyflogwr.
Susceptum, i, Yr hyn a anturi wyd, antur.
Suscĭpio, cēpi, pĕre: Cymmeryd arno, cymmeryd ar gam, camfeddiannu, anturio, cychwyn peth, derbyn, cymmeryd.
Suscĭtābŭlum, i, Annog, cyffroad. Defnydd i lâdd tân, gosgymmon.

Suscito, āre, Deffro vn o gysgu, codi vn i fynu, galw vn at ei waith, cyffroi, annog.

Suffiscus, i, Tancwd hwrdd.

Susīnus, a, um: wedi ei wneuthur o'r lili.

Suspectio, ōnis, Drwgdŷb, ammeu.

Suspecto, āre, Edrych vcho, golygu tu ag i fynu, mynych edrych. Edrych tu ag i wared. Drwg dybio yn fawr.

Suspectus, a, um: A ddrwg dybier.

Suspectus, us, ŭi: Edrychiad i fynu. Vchder, rhyfeddod.

Suspendeo, ēre, Ymddibynnu goruch, bod yngbrôg vwchben, lledymddangos.

Suspendium, ii, Crôg, crogiad â thennyn

Suspendiōsus, a, um: A fo yngbrôg, wedi ei grogi wrth brenn.

Suspendo, ĕre, Crogi, crogi ar, rhoi yngbrog. Oedi, gohirio, ymaros. Gwneuthur yn betrus ac yn annilys, cadw vn mewn ammeu. Gorphowys, cymmeryd ei anadl.

Suspensio, ōnis, Crogiad, ymddibynniad. Petrusder, annilysrwydd meddwl.

Suspensura, æ, Crôg, crogiad.

Suspensus, a, um: Wedi ei grogi, yn nibyn. Petrus, ammheus, annilys, ofnog, gofalus, heb wybod beth a wnel, ar ddau feddwl, ar gyngyd.

Suspĭcax, ācis, Drwgdybus, tybus.

Suspĭcio, spexi, ĕre: Edrych i fynu. Anrhydeddu, perchi, rhyfeddu wrth beth o hoffder arno, trahoffi, bod yn gu gantho. Drwgdybio, gwan-goelio.

Suspĭcio, ōnis, Drwgdŷb, llettyb, coel ddrŵg.

Suspĭciōsus, a, um: Drwgdybus, hydyb, llawn drŵg dŷb, enbydus, a fo i'w ofni.

Suspĭcor, āris, Drwgdybio, llettybio; tybio, tybygu.

Suspīrātio, ōnis, & Suspiritus, us, ŭi: Vchenaid, ebychiad, erthwch.

Suspiriosus, a, um: Vcheneidiol, ebychiol, byrr ei anadl, a fo yn chwythu yn fyrr, a dyhead arno.

Suspirium, ii, Vchenaid, erthwch, ebwch. Diffyg anadl, byrrder anadl.

Suspīro, āre, Vcheneidio, ebychio, erthychain. Dymuno yn fawr.

Susque deque habeo, Ni 'm dawr, ni ddorwn.

Sustendo, ĕre, Twyllo, siommi, hudo. Myned ynghylch peth.

Sustentācŭlum, i, Gwanas, atteg, cynhaliawdr, a fo yn cynnal peth i fynu.

Sustentātio, ōnis, Ymgynnal, ymoddef, cynhaliad, cynheiliaeth. Gohir.

Sustento, āre, Cynnal, dal i fynu, attegu. Cymmorth, cynnorthwyo. Dirprwyo, gosymddeithio, magu, meithrin, maethu. Ymaros, ymoddef. Oedi, gohirio.

Sustĭneo, ēre, Cynnal i fynu, dal i fynu, attegu, ymoddef, ymaros, aros wrth, attal, cadw yn ôl. Oedi, gohirio. Porthi, gosymddeithio, magu, maethu, meithrin.

Sustollo, tŭli, ĕre, Codi yn vchel, dwyn ymaith, dan godi.

Sŭsurratio, ōnis, Hustyng, ymhustyng, sibrwd, manson, grwgnach.

Sŭsurro, ōnis, Hustyngwr, grwgnachwr ynghefn vn, athrodwr, enllibiwr, absennwr drwg.

Sŭsurrus, a, um: A fo yn hustyng ac yn sibrwd, yn manson, yn murmur, yn sisial.

Sŭsurrus, i, Hustyng, si, sisial, ymsisial, manson, sibrwd, trŵst coed gan wynt, swn afon yn cerdded, llais adar, trydar.

Sūtela, æ, Cyfrwysder, ystryw, dichell, dichell i dorri ammod.

Sūtĭlis, e, Hywni, yr hyn a wnier. Sūtĭle capillamentum, Gwâllt gosod.

Sūtor, ōris, Crŷdd, gwniedydd.

Sūtōrius, a, um: A berthyn i grŷdd neu wniedydd. Sutorium atramentum, Du'r crŷdd.

Sutrina, æ, & Sutrinum, i: Gweithdy crŷdd neu wniedydd, ty 'r crŷdd, gwniedydd-dy. Cryddiaeth, gwniedyddiaeth.

Sutrīnus, a, um: Vide Sutorius.

Sutrix, īcis, Gwniedyddes, gwniadferch, gwniadwraig.

Sūtūra, æ, Gwrym, gwní, gwníad, wynebwni, cyssylltiad, cydiad.

Sutus, a, um: Gwniedig, wedi ei wnio, wedi ei wrymio, wedi ei bwytho.

Suus, a, um: Eiddo, eiddi, eino, yr eiddo ei hun, ei, eu, eiddynt.

S Y.

Sybarĭtĭcus, a, um: Costus, treulfawr; daintethol, mwythus, ammheuthun; Drythyll, nwyfus.

Sycaminea, Mwyarbren.

Sycŏmŏrus, i, Sycomorwydden.

Sycon, Ffigysen.

Sycophanta, æ, Arweiniwr chwedlau, athrodwr, camgyhuddwr, twyllwr.

Sycophantia, æ, Siomchwareu, twyll, camgyhudded, athrod, trawsgyhudded, camachwyn.

Sycophantiōsè. Yn dwyllodrus, drwy ddichell, yn athrodgar.

Sycophantisso, āre, Camgyhuddo, camathrod, arwain chwedleu, goganu.

Sycophantor, āris, Idem.

Sycōsis, Clwyf yn yr eisteddle a dŷf yn ddafadennau fel ffigus. Pysen neu ddafaden o'r tu mewn i gaead y llygad.

Syderalis, Syderatio, &c. Vide Sideralis, &c.

Syllăba, æ, Sillaf, cyswllt llythyrennau.

Syllăbātim, Yn sillafau, bob yn sillaf.

Syllăbĭcus, a, um: Yn perthyn i sillaf, sillafawg.

Syllatūrio, īre, Chwennych dilyn Sylla, chwennych deol a lladd dynion.

Syllŏgismus, i, Rheswm perffeithgwbl o deir-rhan sef dau fraich a chlo, cynnullddadl, cynnulliad ymadroddion i wneuthur rheswm cryno. Cyfrif.

Sylua, æ, Coed, coedwig, gwig, llwyn o goed; llwyn o lysiau. Gwaith wedi ei gasglu ynghyd a'i frâs naddu.

Syluaticus, a, um: A berthyn i goed, coedog.

Syluesco, ĕre, Tyfu yn wyllt, tyfu yn goedladd, tyfu yn wyddeli, tyfu yn geingciau.

Syluester, tris, tre, & Syluestris, e: O'r coed, o'r goedwig, gwŷllt, mynyddig, gwladaidd, coedog, llawn coed.

Syluĭcŏla, æ, A drigo mewn coed.

Syluicultrix, īcis, Ewig a arhoso mewn coed.

Syluĭfrăgus, a, um: A dorro goed.

Syluĭger, a, um: A ddŵg goed.

Syluōsus, a, um: Coedog, llawn coed, amgoed.

Sylvula, æ, Dim. à Sylua.

Symbŏla, æ, & Symbŏlum, & Symbŏlus, i: Arŵydd, nôd i adnabod vn wrtho, arŵydd a roir i vn ar ryw ammod, nôd dirgel yn arwyddoccáu rhyw gyfrinach; ymadrodd tywyll, dychymmyg, dammeg. Llythyr ymdaith, casgl, gild.

Symbūlus, i, Cynghorwr doeth synhwyrol.

Symmăchia, æ, Cymmorth mewn rhyfel, cydymladd, cydymdrin, cyttrin, cydfilwriaeth.

Symmetria, æ, Cymmedrolder.

Symmysta, æ, Prifgynghorwr, cydgyfrinachwr, gwr o gyfrinach vn.

Symonianum, & Symoniacum; Rhywogaeth feillion.

Sympăthīa, æ, Anianol gyttundeb pethau a'i gilydd, cydnaturiaeth, cydoddef.

Symphōnēsis, is, Cydymsathr bogeiliaid, cyfuniad bogeiliaid, cydseiniad, cydleisiad.

Symphōneo, āre, Cydgordio, cyttuno, cydleisio, cydladd.

Symphōnia, æ, Cydlais, cytgan, cytton, cytgerdd, cyssongerdd, cynghanedd.

Symphoniăcus, a, um: Cynghaneddol, a gano vtgorn mewn llong, cantor, ceiniad, cerddor.

Symphyton, & Symphytum, i: Herba.

Symplēgas, ădis, Ymgofleidiad.

Sympinium, ii, Rhyw winllestr.

Symposiastes, æ, Gwneuthurwr gwledd, gwleddwr.

Symposiarches, æ, Distain gwlêdd.

Sympŏsium, ii, Cydwledd, cyfeddach.

Sympotria, æ, Cyfeddachwraig.

Sympsalma, ătis, Cytgerdd, cytgan, cyssongerdd.

Symptōma, ătis, Digŵydd, damchwain, arŵydd a fo 'n canlyn clefyd megis dolur o ben mewn crydcu neu grammen o'r frech.

Synærēsis, is, Cyttynu deubeth yn vn.

Synăgōga, æ, Cynnulleidfa, ymgynnull, ymgasgl.

Synanche,es, *Yr hychgrug, y fynyglog, yr yspinagl*

Synceraſtum, *Mêr*.

Syncerus,a,um, Vide Sincerus.

Synchrŏnos, *Cydamserol, cydoes, cydoeswr*.

Synchysis, *Cymmysg, dysysgi*.

Syncŏpa, *Canoldrwch. Marwlewyg, llesmair, gloesycdod*.

Syndĭcus,i, *Dadleuwr yn achos gwlâd*.

Synecdoche, *Dull ymadrodd pan fo rhan yn arwyddoccau 'r cyfan neu 'r cyfan ran, gorymddwyn, amgyffred*.

Syndipnum,i, *Cydswpper*.

Synephēbi, *Rhai ieuangc gogyfoed*.

Syngrăpha,æ, *Ysgrifen law, gweithred neu rwymedigaeth tan law vn*.

Synoeceōsis, *Cyttyaeth, cytty*.

Synōdia,æ, *Cynnadl, cylafaredd*.

Synŏdus,i, *Cymmanfa, cynnulleidfa, Cyngor, seneddr*.

Synŏnyma,ōrum, *Geiriau o'r vn arwyddoccâad, cydenwau, geiriau cydenw*.

Synopis, *Sinobl, mwyn côch, pridd côch*.

Synopsis,is, *Ystrêd, ystreth*.

Synstratiōtæ, *Cydfilwyr, cydluyddwyr*.

Syntagma,ătis, *Traethawd, ordinhâad*.

Syntaxis, *Cystrawen, cyttrefn; casgl*.

Syntectĭcus,a,um: *A lesmeirio yn fynych, egwan, llesg*.

Syntērēsis, *Y rhan bûr o'r gydwybod a ymgadwo rhag llwgr*.

Syntexis, *Gwendid, diffrwythder, gloesyctod, nychdod*.

Synthema, *Yr amnaid a roer i filwyr i ymladd*.

Synthĕsis, *Dull ymadrodd pan gyssyllder enw cynulledig o'r rhif vnig â berf liosawg, cyfosod. Rhyw ddilledyn ym mŷsg y Rhufeiniaid. Sylldy dillad. Dodrefn ty*.

Sypharium, *Llen o flaen gwŷr wrth gerdd i ganu*.

Syricum, *Math ar liw côch*.

Syrinx,gis, & Syringa,æ, *Chwibanogl, pibell, chwistrell*.

Syris, *Yd a gadwer yn y ddaiar ac a guddier ag vs*.

Syriscus, *Cawell ffigus*.

Syrites, *Maen a gaer yn chwysigen blaidd*.

Syrium, *Gwin a ferwer hyd y traian*.

Syrma,ătis, *Godre gwisg merch. Hug laes a arferai chwareyddion*.

Syrtes, *Traeth byw, sugndraeth, morbyllau, llaidbwll*.

Syrus,i, *Twll yn y ddaiar i gadw gwenith*

Sysimbrium,ii, *Berwr y dŵr*.

Syssitia, *Gwleddoedd, minteioedd cyfeddach*.

Systŏle,es, *Byrrhâad bogail hir*.

Syzygiæ, *Y gewynnau a ddaw bob yn ddau o'r ymmennydd ir holl gorph*.

T A.

Tabānus,i, *Ednogyn â phedair asgell iddo*. Vide Asilus.

Tăbĕfăcio,ĕre, *Llygru, peri nychdod*.

Tăbella,æ, Dim. à Tăbŭla. Tabellæ, ārum, *Astyllod yr ysgrifennid yr ynadon arnynt. Llythyrau anfon*.

Tăbellārius,ii, *Dygiawdr llythyrau, negeswas; ceidwad cof-lyfrau, ysgrifennydd*.

Tăbellio,ōnis, *Ysgrifennedydd, dygiawdr llythyrau*.

Tăbeo,bŭi,ĕre: Vide Tabesco.

Tăberna, æ, *Tŷ astyllod, tŷ o lifwydd, tonniardy; gweithdy, marchnatty, masnachdy*. Taberna vinaria, &c. *Gwindy, medd-dy, cyrfdy, cyrfgell, tafarndy, diowtty*.

Tăbernāculum,i, *Ty astyllod a aller ei symmud; pabell, lluest, lluesty*.

Tabernarius, ii, *Gwerthwr pob masnach; tafarnwr, llettywr cyffredin, traeanter*.

Tābes,is, *Nychdod, traul corph gan hir glefyd ac eisiau ymborth, crug ysgyfaint, du ysgyfaint, tawdd corph, nych, hirnych, llifiant cnawd, braen ysgyfaint, gwywder corph, darfodedigaeth, dihoeniad. Crawn gweli*.

Tābesco,ĕre, *Nychu, hirnychu, edwi, darfod, treulio, llifo ymaith, toddi ymaith, cystuddio, dihoeni, sychnychu*.

Tābĭdus,a,um: *Llygredig, nychlyd, darfodedig, a fo yn toddi ac yn darfod ac yn treulio ymaith gan nychdod*.

Tābĭfĭcābilis,e, *Hylwgr, hydawdd, hawdd peri iddo edwi a darfod a threulio*.

Tābĭfĭcus,a,um; *A baro nychdod a darfodedigaeth*.

Tābĭtūdo,īnis, Idem quod Tābes.

Tablinum,i, *Lle cedwer hen gostyfrau, cofdy. Hafdy astyllod, gauafdy astyllod, gwledd-dy*, Vi. Pinacôthēca,

Tăbŭla,æ, *Astell, astyllen, bwrdd, llifwydden, tonniar. Llyfr côf. Tabler chwareu*.

Tabŭlæ, ārum, *Ysgrifennadau, rhwymedigaethau, llythyrau, ysgrifennadau cyffredin, hên gofion*. Tăbŭlæ accepti & expensi, *Llyfr cyfrifon*

Tăbŭlaris,e, *Yr hyn y gellir gwneuthur astyllod o hono, helaeth a hir*.

Tabŭlarium,ii, *Cist i gadw costyfrau; swydd ceidwad y costyfrau*.

Tabularius,ii, *Ysgrifennydd, ysgrifennedydd*.

Tabulata, ōrum, *Brasgeingciau coed, tonniarau, astyllod*.

Tabulatio, ōnis, *Cyssylltiad astyllod, astyllodiad, byrddiad, llawr astyllod, adeilad o lifwydd*.

Tabulātum, i, *Llawr astyllod, taflod, hurtur*.

Tăbŭlo, āre, *Astyllodi, gweithio ag astyllod*.

Tabum,i, *Chwydredd, madredd, crawnwaed*. Vide Tabes.

Tăceo,cŭi,ēre: *Tewi, tewi â sôn, distewi, bod heb yngan, cadw cyfrinach; bod yn llonydd*.

Tăcĭtè, *Heb yngan vngair, yn ddistaw, heb na si na sŵn, yn gyfrinachol, yn ddirgel*.

Tăcitum,i, *Peth cyfrinachol, dirgelwch ni ddylid son am dano*.

Taciturnitas, ātis, *Tawedogrwydd, distawrwydd*.

Taciturnŭlus,a,um: *Goddistaw, godawedog*.

Tăcĭturnus,a,um: *Distaw, tawedog, dison, didrwst, disiarad*.

Tăcĭtus,a,um: *A dawo â sôn, distaw, tawedog, nid yngano, dison, didrwst. Yr hyn ni sonier am dano, yr hyn a gatwer yn gyfrinachol*.

Tactus,us, ŭi: *Teimledigaeth, teimlad, cyhwrdd, cyfwrdd*.

Tæda, Vide Teda.

Tædet, *Mae 'n flin, mae 'n ddygn*.

Tædium,ii, *Blinder, lludded, dygnedd, trymder meddwl, meithder*.

Tædŭlus, i, *Henddyn lledfeddod a phawb yn blino arno*.

Tænia, æ, *Llinyn, ysnoden, rhwymyn, llinyn gwallt, ffunen, ymyl ffunen, eirionyn, torch hen merch. Rhyw forbysg. Ael colofn*.

Tænia, ōrum, *Llyngyr hirion teneuon. Euad. Beddbryfed*.

Tæniŏla,æ, Dim. à Tænia,æ.

Tăgax,ācis, Vel potius, Tages,is: *Y bystwn ar fys*.

Tago,ĕre, Antiquum pro Tango.

Tālāria, ōrum, *Esgidiau asgellog a wisgai* Mercurius *medd y poetau. Chwydd yn y fferau*. Talaria induere, *Cerdded yn fuan, ymbarottoi i ffo*.

Tālāris,e, *Llaes hyd y sodlau a'r fferau*.

Tālārius,a,um: *A berthyn i'r disiau, neu asgyrnyn ynghymmal y troed*.

Talasio, & Talassio,ōnis: *Cerdd neu gywydd a genid mewn neithiorau. Priodasgwawd*.

Tālea,æ, *Cyff impio, impyn troedfedd a dorrer oddiar bren ac a blanner yn y ddaiar, bonllost, bôn gwaywffon, rhethren neu drostan a arferid mewn rhyfel. Rhygn cyfrif*.

Tălentum,i, *Talent, talen*.

Tăleŏla,æ, Dim. à Talea.

Tālia, æ, *Chwydd fferau, dail y winwyn*.

Tālio,ōnis, *Gogymmaint a gogyfartal boen yn iawn am friw, tal pwyth cyfartal*.

Tālĭpĕdo,āre, *Hongcian ar ei draed gan wendid, llusgo ei draed ar ei ôl*.

Tālis,e, *Cyfryw, vnrhyw*.

Tālĭter, *Yn yr vnrhyw fodd, yr vn ffunyd*.

Tālitrum,i, *Cnippws, cnoccell*.

Talpa,æ, *Gwadd, y wadd, twrch daiar, twrch orddodyn, ylltyr*.

Tālus,i, Y troed wrth y ſowdl, aſgwrn egwyd anifail,dis.
Tam, Yn gyſtal,felly,fel,mor.
Tama, Pan gwympo 'r gwaed i'r goes wrth gerdded,a pheri iddi chwyddo.
Tămărice,es, Tamariſcus,i, & Tamarix,īcis,Y llyſieubren Myrice.
Tamarindi,Rhyw aeron o'r India.
Tămen,Eiſoes,er hynny,hagen,etto, pe rhon,o'r diwedd.
Tameſis, Afon demys.
Tametſi, Er,cyd,cyd bai,perhon.
Taminia vua, Y llyſieuyn a elwir Brionia nigra.
Tandem, O'r diwedd,ym mhenn ennyd, weithion, o'r hyn lleiaf, er hynny i gyd.
Tandiu,Cyhyd,cŷd â hynny.
Tango,tĕtĭgi,ĕre: Cyhwrdd,cyfwrdd, gyrthiaw, deintio,mannu,cnithio, taro cnith, ymyrryd,taro wrth, dyfod o hyd,cyrhaeddyd; rhoi ſenn,cytgam, tymmhigo,cellwair yn ddu.
Tanquam, Mal pe bai,mal pettei, fal, megys.
Tantīdem, Er cymmaint a hynny, er hynny o werth.
Tantillùm,Aduerb. Cyn lleied.
Tantillus,a,um: Mor fychanigyn, ychydig, y peth lleiaf.
Tantiſper,Yn gyhyd a. Yn y cyfamſer.
Tantŏpĕre, Yn gymmaint, mor angerddol, yn ddirfawr, yn ddifrifol, mor ddifrif.
Tantŭlùm, Abuerb. Ychydigyn, er lleied, yr hyn lleiaf.
Tantŭlus,a,um:Cyn lleied,mor fychan, o'r maint lleiaf.
Tantùm,Aduerb.Yn unig,yn gymmaint a hynny.
Tantummŏdo, Yn unig.
Tantundem,huius tantīdem,Cymmaint a hynny.
Tantus,a,um: Cymmaint,o'r maint hynny, cymmifer, cyfryw.
Tăpes,ētis,m g. Tăpēte,is,n g. & Tăpetum,i; Llenn fraith.
Tărandus,i, Yr ŷch gwŷllt,bual.
Tărătantăra, Taro taro tyre tan daro. Gair ydyw a arferir i annog milwyr i ymladd mewn rhyfel, a chyffetyb mai oddiwrth yr hên Frutaniaid y daeth, am nad oes un iaith arall yn deall ei arwyddoccáad.
Tarda,æ, Bod y gwerni.
Tardeſco,ĕre, Llercian,diogi, mynd yn hwyrdrwm.
Tardigrădus,a,um : A gerddo yn araf, arafgam.
Tardĭlŏquus, a, um, Arafair, geirllaes.
Tardipes,ĕdis,Troedtrwm, hwyrdroed, arafgam.
Tardĭtas,ātis, Tardities,ei, & Tarditudo,ĭnis: Hwyrder,muſgrelli,arafwch, diweddarwch, pylni.
Tardiuſcŭlus,a,um:Gorddiog,lledhurt.
Tardo,āre, Lluddias, rhwyſtro, attal; hirdrigo, llercian.
Tardus,a,um : Muſgrell, diowgſwrth, trymluog, trymhyrddig, hwyr, diweddar,hwyrfrydig. pŵl.
Tarĭcus,i,Pyſgod hallt, heli, cig hallt, cawl.
Tarmes, Pryf yn yſu cig, cynrhonyn.
Tarſus,Pollux, Y rhan i'r troed y tyf y fawd a'r byſedd arno.
Tartăreus,a,um : Uffernol, ofnadwy, erchyll,cryfgadr.
Tartărum,i, Gwadded gwin.
Tartarus,i, & pl. Tartăra,ōrum : Lle dwfn yn uffern.
Taſconium, ii, Pridd gwynn, marlbridd.
Tatæ, Gair o nwyfiant wrth gaau, â'r hwn yr ettyb y naill y llall.
Tatam, Iaith plantos yn galw eu tâd, tada.
Taura,æ, Buwch heſp.
Taurea,æ, Ffrewyll o groen tarw,tarian o groen tarw.
Taureus,a,um: A berthyn i darw.
Taurĭfer,a,um: A fâg neu a feithrin deirw neu wartheg.
Tauriformis,e, Ar wedd tarw,ar ddull tarw.
Taurinus,a,um : Vide Taureus,a,um,
Taurus,i, Bitelws, tarw, ŷch crŷf. Un o'r 12. arwydd. Semitaurus, Attarw, tarw ungaill. Aderyn a wna lais tarw,aderyn y bwnn.Gwreiddyn prenn.
Tautŏlŏgia,æ, Adroddair,ymadrodd a draetho yr un peth ddwywaith.
Tax,n.g. Dul, ſŵn dyrnod.
Taxatio,ōnis, Trethiad, rhanniad treth, taſgiad.
Taxātor,ōris,Ceryddwr,ſennwr.
Taxeus,a,um: O yw.
Taxillus,i, Dis bychan.
Taxim,Yn araf,yn eſmwyth,heb ond yn brin cyfwrdd ag ef.
Taxo,ōnis, & Taxus, i, Byrrhwch, un o'r byrrfoch,pryf llwyd, pryf penfrith.
Taxo,āre, Mynych gyfwrdd; taſgu,dogni, goſod treth,trethu; cyſtwyo, ceryddu, yſtwrdio, rhoi ſenn.
Taxus,i,f g. Pren tebyg i'r ffynnidwydd. Ywen, pren yw.

T E.

Techna,æ,Celfyddyd, cyfrwyſder,dichell, yſtrywgar ddychymmyg.
Technicus,a,um : Celfydd,cywraint, cyfarwydd, celfyddus.
Technites,Gwr o gelfyddyd,crefftwr.
Technŏphyon, Dangoſiad celfyddyd.
Tectè, Yn guddiedig,dan gêl.
Tector, ōris,à Tĕgo : Gwyn-galchwr, gorthowr.
Tectōriŏlum,i,Ychydig wyn-galchiad.
Tectorium,ii, Gwyngalchiad parwydydd,lledrith,lladd dieitor.
Tectum,i,To,cronglwyd,nenn tŷ, crib tŷ, trumm tŷ,ymogor, diddos.
Tecum, pro Cum te:Gydâ thi.
Tēda, æ, Rhyw brenn y rhed allan o hono wlybwr teneuach na 'r pŷg, pob pren a gyweirier â chwyr ac ag yſtor ac a loſgo fel canwyll, cwyren, canwyll,poſt cwyr, Cywydd neithior, priodaſwawd.Neithior.
Tēdĭfer, & Tēdĭger,a,um: A fo yn dwyn canwyll.
Tĕges,ĕtis, Gwrthbann bras, torſed, cwrlid,bryccan.
Tĕgĕtĭcŭla, æ, Cwrlidan, gwrthbennyn.
Tĕgillum,i, Huling bychan,gortho bychan.
Tegimen,& Tegmen,ĭnis,& Tegmentum,i: Hws, huling, gortho, cwrlid, dilledyn,gwiſg.
Tĕgo,texi,ĕre: Toi,gorthoi,cuddio,gorchuddio, anhuddo, cadw yn ddirgel ac yn gyfrinachol.
Tegŭla,æ, Peithynen, carreg do.Nenn tŷ, to tŷ.
Tĕgŭlum,i, Peithynen, carreg do.
Tĕgūmen,ĭnis, & Tĕgūmentum, i, Vide Tegmen
Tēla,æ, Gwe.
Tĕlămones, Delwau yn cynnal coloſnau,cynnheiliaid.
Telephion, Rhyw lyſieuyn.
Telia, Cant, cylch gogr.
Telicardios, Maen gwerthfawr o liw 'r galon.
Tĕlĭfer,a,um: A fo yn arwain piccellau, neu ſaethau,neu arfau.
Tĕlīnum, Màth ar eli.
Tellus,ūris,Y ddaiar,y llawr.
Tĕlo,ōnis, Pren hir i dynnu dŵr o bydewau. Magnel rhyfel.
Tĕlōnes, is, Idem quod Telonarius. Item, Troſtan i dynnu dŵr o bydew.
Tĕlōnārius,ii, Caſglwr teyrnged,tollwr, amobrydd, rhingyll.
Tĕlōnium,ii,Tŷ 'r cyfryw ſwyddog,tolldy, tollfa, bwrdd cyfrif i dderbyn toll.
Tĕlos,Diwedd, toll,teyrnged, arfal, taliad arian porthladd, dofraeth. Anrhydedd. Lleng.
Tēlum, i, Pob peth a aller ei daflu â llaw, megis carreg,prenn,haiarn,&c. Piccell, taflſfonn,ſaeth,pob màth ar arf ymladd, cleddyf. Dolur neu wayw yn yſtlys fal pe gwenid un ag arf.
Tĕmĕrārius,a,um: Dewrach nag y byddai raid, ynfyd ddewr, byrrbwyll, digyngor, gwaedwyllt, rhyflaen-gar, chwidr,chwidrffol,ehud.
Tĕmĕrè, Aduerb. Yn chwidr,&c.Item. Ar amcan,heb yſtyried, heb achos, yn hawdd, yn ddiberygl
Temerĭtas, ātis, & Temeritudo, ĭnis: Tradewrder,chwidredd, ehudrwydd, anturiaeth heb yſtyr,pryſurdeb,blaengarwch.

Tēmĕro, āre, *Halogi, llygru, digyssegru, godinebu, treisio.*
Temetum, i, *Gwin cryfa wna meddwi.*
Temno, tempsi, ĕre: *Diystyru, dirmygu, dibrisio.*
Tēmo, ōnis, *Trawst menn, llâth menn: Trawst, llâth draws.*
Tempe, *Tirion leoedd.*
Tempĕrāmentum, i, *Tymmer, ardymmer, cymmedrolder, mesuroldep. Gwastadrwydd y pedwar prifnaws yn y corph.*
Tempĕrans, tis, *Tymmherus, ardymmherus, cymmedrol, yn ymattal, yn ymgynnal, yn ymarbed, yn cymmysgu.*
Tempĕrantia, æ, *Ardymmer, cymmedrolder, cymmesurwydd; ymgynnal, ymarbed, ymattal oddiwrth wyntiau.*
Tempĕrātūra, æ, *Tymmheredd, cymmedroledd, cymmhwysedd a chymmesurwydd wrth gymmysgu pethau ynghyd.*
Tempĕrātus, a, um: *Tymmherus, hynaws, cymmhedrol, cymmesurol, ardymmherus.*
Tempĕries, ei, *Tymmer, tymmerusrwydd, cymmesurwydd o wres ac oerni, ardymmer, cymmedrolder.*
Tempĕro, āre, *Tymmheru, ardymmhēru, cymmedroli, cymmhwyso a chymmesuro wrth drefn a mesur, cymmysgu. Llywodraethu, rheoli, trefnu: ymgadw, ymgynnal, ymarbed, ymattal, ymgospi. Llonyddu, lliniaru, ystwytho, meddalhau.*
Tempestas, ātis, *Tymp, amser, prŷd, tymmor; amser tymmhoraidd a hinon, hin dêg, tegwch. Tymmhestl, dihinedd, dryg-hin, tywydd, tywydd garw, hin amrosgo, hin anghyfartal. Cythryfwl a therfysg mewn gwlâd.*
Tempestivè, *Yn dymmhoraidd, mewn amser da, ynghanol yr amser, ar yr adeg, yn brydlawn, mewn prŷd ac amser.*
Tempestīvĭtas, ātis, *Amser cyfaddas, prŷd ac amser, adeg yr amser, tymmhoreiddrwydd, prydlonder.*
Tempestīvus, a, um: *Amserol, prydlon, tymmhoraidd, a fo mewn prŷd ac amser, a wneler yn ei amser.*
Tempestuōsus, a, um: *Tymmhestlog, dryc-hinog.*
Templum, i, *Teml, eglwys, llann. Rhetrwydd tŷ, tylathau, trawstiau, ceibrau.*
Tempŏra, um, *Arleisiau 'r pen, y neidrwydd.*
Tempŏrālis, le: & Tempŏrarius, a, um: *Amserol, sef yr hyn ni phery ond tros amser.*
Tempŏrāneus, a, um: *A wneler yn ddisymmwth, amserol, a fo dros ennyd.*
Tempŏrāriè, *Dros amser, dros ennyd.*
Tempore, vel Tempori: *Yn yr amser, yn yr vnion brŷd.*
Tempŏrius, Aduerb. *Cyn yr amser, cynnharach, yn gynt nâ phrŷd.*
Temptor, ōris, *Dirmygwr, diystyrwr.*
Tempus, ŏris, *Amser, tymmor, tymp, prŷd, oes, oed, cyfaddasrwydd amser, cyfamser, adeg, ennyd, seibiant. Arlais y penn, neidrwydd.* Tempus est abire, *Madws ydyw ymado.*
Tēmŭlentia, æ, *Brwysgedd, meddwdod.*
Tēmŭlentus, a, um: *Brwysg, meddw.*
Tĕnācia, æ, & Tenacitas, ātis: *Caledrwydd yn arbed, gwydnedd, bawdeiddrwydd, daliad dan ei ewin, crintachrwydd, Para, diamwadalwch.*
Tenasmus, & Tenesmus, i, *Chwant maesa heb gael dim, a chwŷdd yn y cyfeistedd.*
Tĕnax, ācis, *Gwydn, a ddalio yn dynn, bylyn, bylud, gafaelus, gafaelgadr, gludiog. A ddalio yn rhy dynn yn ei feddwl, anhawdd ei symmud, parhaus, diamwadal, safadwy. Crintach, bawai, anhael, cyrrith, llaw gaead, gafaelus, attalgar, gafaelgar, a ddalio dan ei ewin, a ddalio ei afael.*
Tendĭcŭla, æ, *Telm, croglath, magl, annel. Peithyn brodiwr. Deintur pannwr.*
Tendo, tetendi, ĕre: *Tynnu, ystyn, tynnu o hŷd, ystyn o hŷd, lledu, tannu, gosod magl; myned ym mlaen, cerdded rhagddo, cerdded; ymegnio, cynnyg; cyrchu at, cyfeirio; cyrhaeddyd; darparu; codi i fynu; cymmeryd arno; profi, cynnal i fynu; gosod pebyll, pebylliaw.*
Tendones, *Y gewynnau a'r llinynnau sy ym mhennau 'r cyhyr yn rhwym wrth yr esgyrn tu a'r cymmalau. Y giau llydain sŷ yn cynnal y penn.*
Tendates, *Y gelwid gynt rai dannheddog.*
Tĕnĕbræ, arum, & Tenebra, æ: *Diffyg goleuni, tywyllwg, tywyllwch, tywyllni, caddug, gwŷll.*
Tĕnebresco, ĕre, *Tywyllu, myned yn dywyll.*
Tĕnebrĭcor, āris, *Tywyllu, gwneuthur yn dywyll.*
Tĕnebricosus, a, um: *Tywyll, a wnêl yn dywyll.*
Tĕnebrĭcus, a, um: *Tywyll, anamlwg.*
Tenebrio, ōnis, *Gwylliad, ni fynno ei weled liw dŷdd; celwyddwr, coegddyn cyfrwysddrwg; lleidr nôs, chwilennwr nôs.*
Tĕnebrōsus, a, um: *Tywyll iawn.*
Tĕnellŭlus, a, um: *Godyner, gofeddal.*
Tĕnellus, a, um: *Godyner, ieuangc, heini.*
Tĕneo, ŭi, ĕre: *Dal, daly, dala, gafaelu, cyrhaeddyd, cynnal, attal; deall, gwybod, medru; lluddias, llestair, rhwystro, peri aros; cadw mewn cof, cofio; meddiannu, mwynhau.*
Tĕner, a, um: *Tyner, ieuangc, mwyn, hynaws, tirion, meddal, ystwyth, trugarog; destlus, mwythus, gwreigaidd, merfennaidd.*
Tĕnĕrasco, & Tĕnĕresco, ĕre: *Tyneru, meddalhau, myned yn dyner, myned yn feddal. Myned yn drugarog ac yn hynaws.*
Tenerĭtas, ātis: & Teneritūdo, ĭnis: *Tynerwch, meddalwch.*
Tenesmus. vid. Tenasmus.
Tenia. vid. Tænia.
Tenontes. vid. Tendones.
Tĕnor, ōris, *Accen, tôn yn hwyllo araith, trefn, ffurf, dull, môdd, rhediad araith, dyfal bara ar yr vn peth heb dorr.*
Tensarius, ii, *Ceuglwr cyfrwyau, ffrwynwr march.*
Tentābundus, a, um: *Yn rhoi prawf, yn profi, yn rhoi cais.*
Tentamentum, i, & Tentamen, ĭnis, *Prawf, profiad, rhoddiad cais, cais.*
Tentatio, ōnis, *Prawf, profiad, profedigaeth, temtiad.*
Tentātor, ōris, *Temtiwr, methliwr, profwr, a geisio gwall ar vn, a geisio gráff ar vn.*
Tentigo, ĭnis, *Sythder, anysftwythder.*
Tentipellium, ii, *Esgid a gwada haiarn wrth yr hwn y gwnair y gwrthasflledr.*
Tento, āre, *Profi, rhoi prawf, rhoi cais, ceisio gwall, ceisio cráff, ceisio methl, anturio; mynych deimlo. Drwyn cyrch ar vn, gosod ar vn.*
Tentoriŏlum, i. Diminut. à Tentōrium.
Tentōrium, ii, *Pabell, lluest, lluesty.*
Tentum, i, *Pidyn gŵr.*
Tenuĭcŭlus, a, um: *Eiddil iawn, godenau, bychan iawn, gosain.*
Tĕnuis, e, *Tenau, eiddil, main, mânweaidd, cul, achul, egwan, bychan, salw, disylwedd, truan, tlawd, diystyr, gwael.*
Tenuĭtas, ātis, *Teneuder, eiddilwch, meindra, manwceidd-dra, culi, culni, tlodi.*
Tĕnuo, āre, *Teneuhau, teneuo, eiddilo, meinhau, culhau, llescau, gwanhychu, edwi, nychu.*
Tenus, ui, *Magl, hoenyn; gwlf bwa; corn bwa.*
Tenus, Præpos. *Agos, hyd at, hyd, wrth, o rann.*
Tĕpĕfăcio, ĕre, *Claiaru, twymno, cynhesu, gwresogi, mwyglo.*
Tepeo, ēre, *Bod yn glaiar, yn dwymn, yn gynnes, yn wresog.*
Tephria, æ, *Maen mynor o liw onner.*
Tephritis, *Maen o liw lleuad newydd, o liw du neu o liw 'r onnen.*
Tĕpĭdārium, ii, *Cyntedd y twymdy, ystafell porth yr ennaint twymn lle yr*

yr ymolchid mewn dŵr claiar : yr ennaint twymn, y twymdy, y claiardy: lleſtr i dwymno dŵr.

Tĕpīdo, āre, *Claiarn, twymno, gwreſogi.*

Tepidŭlus, a, um: *Lledtwymn, goglaiar.*

Tepidus, a, um : *Rhwng brŵd ac oer, claear, lledtwymn, lledfrwd, mwygl, mwll.*

Tĕpor, ōris, *Gwrês, claearder, twymder, cynnheſrwydd.*

Tepōrātus, a, um : *wedi ei glaearu.*

Ter, *Teirgwaith.*

Tercenti, æ, a : & Tercentum : *Trychant.*

Tercenties, *Trychanwaith.*

Terdēnus, a, um : *Deg ar hugain.*

Terĕbellum, i, *Ebill bychan, trwyddew.*

Terebinthus, i. fœm. gen. *Pren terpentin.*

Tĕrebra, æ, & Terebrum, i : *Rhwmp, taradr, ebill, trwyddew, trùl. Cŷn nâdd.*

Tĕrebratio, ōnis, *Tylliad, trywaniad ag ebill.*

Tĕrebro, āre, *Tyllu ag ebill, ebillio, tyllu â thrwyddew.*

Tĕrēdo, ĭnis, *Y prŷf a ŷs goed, prŷf a ŷs dillad, gwyfyn, gwreinyn, llŷg yn y caws.*

Tĕres, ĕtis, *Hir a chrwnn, hirgrwnn, hirbraff, llyfn, cyfrgrwnn, paladrgrwnn.*

Teretrum, i, *Offeryn i wneuthur peth yn grwnn.*

Tergĕmĭnus, a, um : *Tridyblyg, triphlyg, vn o dri gefell.*

Tergīnus, a, um : *A wnaed o groen anifail, a berthyn i groen anifail.*

Tergiuerſatio, ōnis, *Ciliad yn ŵyſg cefn, troad cefn, colliad cwyn, ciliad mewn cwyn.*

Tergiuerſor, āris, *Troi yn ôl ei gefn, cilio 'n ôl, gwadu, ymdroi, ffo dan ymladd ; colli ei gŵyn, cilio 'n ei gŵyn, gado ei hawl.*

Tergo, ſi, ĕre : *Sychu, glanhau, glanwheithio.*

Tergŏro, āre, *Rhoi croen am dano, gwiſgo am ei gefn, cuddio, gorchuddio.*

Tergum, i, *Cefn dŷn neu anifail. Croen, yſgwyd, tarian.*

Tergus, ŏris, *Cefn, croen anifail ; Cenn* Antiquis.

Terma, ătis, *Blaen, eithaf, gwadn troed.*

Termentārium, ii, *Rhyw lieinwiſg.*

Termentum, i. vid. Detrimentum.

Termes, ētis, *Caingc a dorrer oddiar brenn a'r ffrwyth arni ; cynrhonyn a ŷs gig neu goed.*

Termillum, i, *Gwinlleſtr a adewid ar y bwrdd bob amſer.*

Termĭnālia, um, *Gwyliau 'r Duw* Terminus.

Termĭnālis, e, *Terfynol, a berthyn i'r terfyn.*

Termĭnatio, ōnis, *Terfyniad.*

Termĭnatus, a, um : *Terfynedig, hyn ſy o fewn terfyn.*

Termĭno, āre, *Terfynu, diweddu, gorphen, dibennu, goſod terfyn.*

Termĭnus, i, *Nôd terfyn, nôd gwahan i ddangos tir y naill oddiwrth y llall, ffin, cyffinydd, terfyn tir, diwedd, diben, trangc.*

Termis. vid. Teredo.

Ternārius, a, um : *A berthyn i dri, yn dri.*

Terni, æ, a : *Trindod, tri, trioedd, yn drioedd, bob yn dri.*

Ternio, ōnis, *Rhif tri.*

Ternumdenum, *Y trydydd ar ddêg.*

Tĕro, triui, ĕre : *Rhuglo, malurio, torri, dryllio, breuanu, briwo, briwyddu, briwſioni, yſſigo, treulio, gwiſgo.*

Terra, æ, *Daiar, daiaren, tir, tâd, tudwedd ; bro, brodir, gwlâd.*

Terrāceus, a, um. vid. Terreus.

Terræmōtus, us, ŭi : *Daiargryn.*

Terrāneŏla, æ, *Aderyn tebyg i hedydd.*

Terrĕfăcio, ĕre, *Ofni, dychrynu, gyrru ofn, peri ofni, brawychu.*

Terrēnus, a, um : *Daiarol, daierin.*

Terreo, ēre, *Ofni, dychrynu, brawychu, gyrru ofn ar vn, peri ofni, rhoi braw yn vn, tarfu.*

Terreſtris, e, *Daiarol, a fô 'n byw ar y ddaiar.*

Terreus, a, um : *Daiarol, daierin.*

Terrĭbĭlis, e, *Ofnadwy, erchyll, aruthrol, certh, i'w arſwydo, creulawn.*

Terrĭcŏla, æ, *Preſwyliwr y ddaiar, a fô 'n trigo ar y ddaiar, daiardrig.*

Terrĭcrĕpus, a, um : *A geryddo yn llymdoſt.*

Terrĭcula, æ : & Terriculamentum, & Terrĭcŭlum, i : *Peth a ddychryno vn, bw, bwbach, cyſgod.*

Terrĭfĭco, āre, *Gyrru bw, peri ofni, brawychu, rhoi braw yn vn, ofni, dychrynu, bwbachu.*

Terrifĭcus, a, um : *Ofnadwy, a baro ofni, a ddychryno, a ro fraw yn vn.*

Terrigĕna, æ, *A anwyd o'r ddaiar, a genhedlwyd o'r ddaiar, a fagodd y ddaiar.*

Terrĭlŏquus, a, um : *A ddywedo yn erchyll ac yn ofnadwy.*

Terriones, *Arddwyr, llafurwyr.*

Terripauium. vid. Tripudium.

Terrĭsŏnus, a, um : *Vthrſon, a wna ſŵn erchyll.*

Terrĭto, āre, *Gyrru bw, ofni, peri ofn, brawychu, dychrynu.*

Territorium, ii, *Maes y drêf, y wlâd o fewn cyffinydd trêf, tiriogaeth.*

Terror, ōris, *Braw, dychryn, ergryd, ofn, arſwyd, arynnaig.*

Tertiana, æ, *Crŷd bob eildydd, crŷd trydedydd.*

Tertiani, ōrum, *Lluyddwyr o'r drydedd fyddin.*

Tertianus, a, um : *A berthyn i'r trydydd dŷdd.*

Tertiārium, ii, *Y traian, y drydedd rann.*

Tertiarius, a, um : *A berthyn i'r drydedd ran neu i'r drydedd fâth.*

Tertiata verba, *Geiriau anorphen, geiriau a adawer y drydedd ran o honynt heb eu dywedyd.*

Tertiatio, ōnis, *Gwneuthuriad peth y drydedd waith.*

Tertio, āre, *Llafurio tir a'i aredig y drydedd waith, rhoi y trydydd âr ar dir.*

Tertio, & Tertiùm, *Y drydedd waith.*

Tertius, a, um : *Trydydd, trydy.*

Tertiæ, ſubaudi partes, *Y traean.*

Tertiusdecimus, a, um : *Trydydd ar ddêg.*

Teruncium, vel Teruncius, ii : *Pwys neu fâth fechan o arian, ffyrling.* vid. Quadrans.

Teſqua, & Teſca, ōrum : *Lleoedd geirwon anhygyrch lle y dewiniai yr* Augŭres *wrth hediad adar.*

Teſſella, æ, *Dernyn bach pedwarongl i wneuthur gwaith y gwenyn ar aſtyllod.*

Teſſellatus, a, um : *wedi ei weithio o waith y gwenyn.*

Teſſera, æ, *Pedwar, pob peth pedrongl fel dis, dis, gair nôd neu amnaid mewn rhyfel i gael o bawb adnabod ei gyfaill rhagor ei elyn ; arŵydd o blwmm neu beth arall a roid i'r bobl wrth rannu rhoddion, rhygnbren i gadw cyfrif, yſgôr. Nôd, arŵydd.*

Teſſerarius, ii, *A roddo neu a ddyco 'r gair amnaid.*

Teſſĕrārius, a, um : *A berthyn i ddiſiau.*

Teſſĕrŭla, æ, *Llechen fach bedrogl i balmantu. Nôd neu arŵydd bychan, rhygnbren bychan.*

Teſta, æ, *Crogen, bliſgyn, cibyn, priddleſtr, priddell, coelbren. Crogenbyſg. Priddfaen lloſg. Darn aſgwrn, dryll priddleſtr.*

Teſtāceus, a, um : *wedi ei wneuthur o briddfain ; a chrogen neu a bliſgyn iddo.*

Teſtamentarius, a, um : *A berthyn i lythyr cymmyn, cymmynnol.*

Teſtamentarius, ii, *Vn a ffugio lythyr cymmyn, yſgrifennydd llythyr cymmyn, yſgrifennedydd.*

Teſtāmentum, i, *Llythyr cymmyn, ewyllys diwethaf.*

Teſtātim, *Yn ddarniau, yn gregyn.*

Teſtātò, *Yngŵydd tyſtion, ar oſteg, ar gyhoedd, drwy dyſtion. wedi gwneuthur llythyr cymmyn.*

Teſtātor, ōris, *Cymmynnwr, gwneuthurwr llythyr cymmyn.*

Teſtatus, a, um : *wedi ei dyſtiolaethu ar oſteg, dilys, diogel, megis wedi ei brofi drwy dyſtion, wedi ei dderbyn yn*

brofadwy. Et Actiuè, *yn galw tystion, wedi gwneuthur ei lythyr cymmyn.*

Testĭcŭlor, āris, *Rhoi 'r gwr-ryw at y benyw.*

Testĭculus, i, *Caill gwr-ryw, pellen gwr-ryw, eirinen gŵr.*

Testĭfĭcātio, ōnis, *Dygiad tystiolaeth, profiad drwy dystion.*

Testĭfĭcātor, ōris, *Tystiolaethwr, tystiwr.*

Testificor, āris, *Tystio, tystiolaethu, cadarnhâu, cymmeryd yn dŷst, dwyn yn dŷst.*

Testimonium, ii, *Tystiolaeth.*

Testis, is, *Tŷst, gwybyddiad, un o'r gyfrinach; caill gwr-ryw.*

Testor, āris, *Tystiolaethu, tystio, dwyn tystiolaeth, galw yn dŷst; erfyn ac attolwg, gweddîo ar Dduw; dangos yn amlwg, datgan; honni, ymhonni. Gwneuthur ei lythyr cymmyn.*

Testuāceum, i, Yr *hyn a ferwer mewn llestr pridd.*

Testuaceus, a, um : *A berthyn i ffwrn, a grasswyd mewn pobty.*

Testūdĭneātus, a, um : *Ceuol, yn gogŵyddo megis bwa maen, neu fel y grogen* Testūdo.

Testūdo, ĭnis, *Crogen-grange, cimmwch môr. Môr-falwen, malwoden, melwoges. Lib. Land. Cronglwyd tŷ o fwa maen. Cist lawt neu delyn.* Operimentum testitudinis, *Cogwrn malwen, corn malwen.*

Testŭla, æ. Dim. à Testa.

Testum, i, Testus, us, ŭi, & Testu: *Padell y pober peth dan, pobty, ffwrn.*

Tetănicus, a, um : *Un a sythder yn ei wddf fel nas gallo ei blygu. Un a sythdod gîau neu 'r cramp arno.*

Tetănus, i, *Mâth ar gramp neu sythdod gîau.*

Tĕtartæus, a, um : *O'r pedwerydd.*

Tĕter, tra, um : *Drygfrwnt, budrfrwnt, drewedig, creulon, erchyll, halog, llygredig, echryslon.*

Tetra, *Pedwar.*

Tetrachordum, i, *Offeryn cerdd pedwartant.*

Tetradōron, *Pedair dyrnfedd o lêd bob ffordd.*

Tetradrachma, ătis, *Bâth arian o bedeirgrod o wyth yn yr was.*

Tetrăgōnus, a, um : *Pedrogl, pedwarochrog.*

Tetragrammaton, *Mawr enw Duw* IEHOVAH : *a fo o bedair llythyren.*

Tetrămetrum, i, *Mydr pedwartroed.*

Tetrao, ōnis, *Rhywogaeth geiliog coed, bòd y gwerni.*

Tetrapharmacum, i, *Meddyginiaeth o bedwarpeth.*

Tetrarcha, æ, *Llywodraethwr pedwaredd rann teyrnas.*

Tetrarchia, æ, *Llywodraeth pedwaredd rann teyrnas.*

Tetrastichon, *Mydr pedwarban.*

Tetrasyllabum, i, *Pedwar sillafog.*

Tetrĭcĭtas, ātis, *Surni, sarrugrwydd.*

Tetrĭcus, a, um : *Trwsgl, gerwin, sûr, afrywiog, anhynaws, anynad, sarrug.*

Tetrinno, āre, *Nosio fal hwyad.*

Tetro, āre, *Halogi, llygru, chwerwi.*

Tetrŏbŏlum, i, *Rhyw arian bâth.*

Tettigŏmētra, æ, *Mam y ceiliog rhedyn.*

Tettigonia, æ, *Mâth ar gricciedyn neu geiliog rhedyn.*

Teuchites, æ, *Rhyw frwynen aroglber.*

Teuchos, *Llestr, offeryn, plŷg llyfr, llyfr.*

Teucrion, & Teucrium, i, *Rhyw lysieuyn.*

Texo, xŭi, ĕre : *Gwau neu ddirwyn edafedd; gwneuthur, adeiladu, ysgrifennu, casglu, cyweirio, addurno, tacclu, clymmu, ystofi, plethu.*

Texta, æ, *Ysnoden wâllt, ysnoden ben, ffunen.*

Textĭle, *Gwaith a wëwyd, plethwaith, gwead-waith.*

Textĭlis, e, *A wewyd, gweedig, plethedig, cyfrestrog.*

Textim, *Dan weu, yn dirwyn, yn blethedig.*

Textor, ōris, *Gwehydd, gweydd, gweadur, gwëwr, plethwr.*

Textorius, a, um : *A berthyn i weydd, neu i wau.*

Textrīna, æ, *Gwehydd-dŷ, gweithdy gwehydd, tŷ 'r gwŷdd; gwehyddiaeth, celfyddyd gwehydd.*

Textrīnum, i, *Gwehydd-dŷ.*

Textrix, īcis, *Gwehyddes, gweadures.*

Textum, i, *Gwead manylwaith, agwedd geiriau un a'i ymadrodd.*

Textus, a, um : *Gweedig, plethedig.*

Textus, us, ŭi : *Gwead, plethiad, cymmhleth, cymmhlethiad.*

T H

Thălămus, i, *Ystafell gwely gŵr a gwraig. Neithior, priodas. Cŵch gwenyn.*

Thalassicus, & Thalassīnus, a, um : *Lliw glâs fel tonnau 'r môr.*

Thalassio, ōnis, & Thalassius, ii : *Cywydd priodas, priodasgerdd.*

Thalassŏmĕli, *Cymmysg o fêl a dŵr glaw a dŵr y môr.*

Thalictrum, i, *Rhyw lysieuyn.*

Thalli, ōrum, *Paladr y wynwyn a'r garlleg rhwng y dail a'r gwraidd.*

Thapsia, æ, *Rhyw lysieuyn.*

Tharia, æ, *Eli pysgod heilltion.*

Theatralis, e, & Theatricus, a, um : *A berthyn i'r Theatr.*

Theatrum, i, *Lle wedi ei adeiladu yn hanner crwnn i edrych ar chwareon: y dyrfa a ymgasglo i edrych ar chwarae. Gwarwyfa, chwarwyfa, chwareudy. Chwarae, gwarae.*

Thēca, æ, *Gwain, caead, gwerchyr, clawr, blŵch, côd i gadw peth. Gwisg yr ŷd.*

Thēlygŏnum, i, *Rhyw lysieuyn.*

Thēlyptĕris, *Y rhedyn benyw.*

Thĕma, ătis, *Gosod, testyn, ystyr. Defnydd i draethu neu i ysgrifennu o hono. Dull yr wybren a osodo astronomiwr ar lawr.*

Thenar, *Cyfwng y fawd a'r canolfys, tewedd y llaw.*

Thensa, æ, *Menn gyssegredig, Arch delwau, ysgrin y creiriau.*

Theŏgŏnia, æ, *Bonedd duwiau 'r cenhedloedd.*

Theŏlŏgia, æ, *Dewinyddiaeth, ymadrodd a gwybodaeth am bethau dwywawl.*

Theŏlŏgus, i, *Difeinydd, dewin, a ymhonno o wybod dewinyddiaeth.*

Theŏphilus, i, *A garo Dduw, duwgar.*

Theorēma, ătis, *Tremmyn, golygiaeth, dyfal ystyriaeth.*

Theorētice, es ; vel Theoria, æ : *Tremyn, golwg a gwybodaeth mewn celfyddyd heb ei harfer.*

Theos, *DUW.*

Theŏtŏcos, *Mam Duw, a esgorodd ar Dduw.*

Thēriăca, æ, *Triagl, ymwared rhag gwenwyn.*

Thēriăcus, a, um : *A berthyn i wiber neu ryw anifail creulon arall, triaglaidd.*

Theriōma, ătis, *Dolur yn nirgelwch dŷn oddiwrth yr hwn y pydra ac y cynrhowna y lleoedd ynghylch hynny.*

Thēriŏtrŏphīum, ii, *Lle y cedwir anifeiliaid gwylltion.*

Thermæ, ārum, *Dyfroedd gwresog, ennaint twymn.*

Thermefăcio, ĕre, *Poethi a gwresogi un drwy ormodd bwytta ac yfed pethau gwresog.*

Thermŏpōlīum, *Lle gwerthir bwydydd a diodydd gwresog : y lle y trigo cygod y dinasoedd.*

Thermŏpōto, āre, *Yfed diodydd gwresog.*

Thermŭlæ. Dim. à Thermæ.

Thesaurarius, ii, *Trysorwr.*

Thesaurizo, āre, *Trysori, cadw trysor.*

Thesaurus, i, *Trysor, swllt, eurgrawn. K. H. Helaethrwydd.* Item, *Sylli-dŷ, ystordy.*

Thesis, is, *Gosod, gosodiad. Dadl, ymadrodd.*

Thēta, *Enw llythyren Roeg. Nod a roer ar un a fwrier i farw.*

Thlaspe, vel Thlaspi, eos, herba.

Tholos, & Tholus, i: *Penclawr yngbanol mŵd neu gronglwyd fwa lle yr ymgyfarfydd pennau 'r pŷst. Nenn tŷ, cronglwyd tŷ, pinagl.*

Thomices,

Thomices, Hoenynnau cywarch, clustogau i ddwyn beichiau ar ysgwyddau.
Thōrācātus, a, um: A wisgo guras.
Thōrāca, æ, & Thōrax, ācis: Cledr y ddwyfron, cyrfyll, dwyfron, clwyd y ddwyfron, cawell gŵr. Bronfoll, dwyfronneg. Curas, llurig, pob arfau gwynion.
Thos, thois, Rhyw fath ar flaidd.
Thrēnōdia, æ, Marwnad, galarnad.
Thripis, pis, Pryfyn a fâg mewn coed ac a'i bysa, gwyfyn.
Thronus, i, Trŵn, pall, gorseddfaingc brenin.
Thrya, Dail ffigysbren.
Thryallis, ĭdis, herba.
Thunnus, i, Rhyw forbysg mawr.
Thureus, a, um: A berthyn i'r Thus.
Thurĭbŭlum, i, Thusser.
Thurricrĕmus, a, um: A losgo Thus.
Thūrĭfer, a, um: A ddygo Thus.
Thūrĭtĭco, āre, Mygdarthu.
Thūrĭlĕgus, a, um: A gasglo Thus.
Thus, ris, Thus, mygydarth.
Thuscŭlum, i, Tippyn o Thus.
Thya, æ, Rhyw brenn arogl-ber.
Thyăsus, i, Llambidyddiaeth er anrhydedd i Bacchus.
Thymbra, æ, Rhyw lysieuyn.
Thymelici, Gweision digrif.
Thymiăma, ătis, Perarogl.
Thyminus, i, A berthyn i'r Teim.
Thymion, vel Thymium, ii: Rhyw ddafaden o faint ffaen, a'i brig o liw Teim.
Thymites, æ, Gwin a dymmherwyd â Theim.
Thymōsus, a, um: Llawn Teim.
Thymum, i, & Thymus, i: Y llysieuyn Teim.
Thynnus, i. vid. Thunnus.
Thyridion, ii, Drŵs bychan, dôr fechan, gorddor, gorddrws, dorig.
Thyrsus, i, Paladr y gwylaeth neu lysieuyn arall. Rhyw waywffon ac eiddiorwg yn ei chylch.

T I

Tiāra, æ, Rhyw addurn gronn a wisgai dywysogion, ac offeiriaid, a gwrugedd Persia. Penwisg, penguwch.
Tibi. Dat. à Tu. I ti.
Tĭbia, æ, Coes, esgair, crimmog, hegl, berr, gommach, llorp. Chwibanogl, pibell, pib.
Tĭbiālis, e, A berthyn i bibau neu goesau.
Tibīcen, ĭnis, Pibydd, chwibanoglwr, vtganwr, cerddor, gŵr wrth gerdd. Tibicĭnes, um, Attegion, annelion, pethau i gynnal pŷst neu golofnau, carfau a gynnail y ddylif.
Tĭbīcĭna, æ, Pibyddes, gwraig neu ferch a gano chwibanogl.
Tibilustria, Dyddiau y cerddai rhai ag vtgyrn amgylch eu tiroedd.
Tibin, Basged neu gawell a wneid o fer helyg neu lafrwyn neu risg, bola croen.
Tibini, Tonau a wneid â phibau.
Tigillum, i. Dim. à Tignum.
Tignarius, a, um: A berthyn i drawst neu i goed.
Tignum, i, vel Tignus, i: Cwpl tŷ, trawst, dist, ceibr, sic Li. Land. tylath, pob coed defnydd, adeilwydd, attegbawl gwinwydden.
Tigrīnus, a, um: A berthyn i'r Teigr.
Tigris, ĭdis, Teigr, anifail tra buan.
Tilia, æ, Gwaglwyfen, pren gwaglwyf.
Tiliaceus, a, um: A berthyn i'r pren gwaglwyf.
Timallus, i, Mâth ar bysgodyn.
Tĭmeo, ŭi, ēre: Ofni, arswydo, bod ag ofn arno.
Tĭmĭdĭtas, ātis, Ofnogrwydd, gwylder, arswyd.
Tĭmĭdus, a, um: Ofnus, ofnog, arswydus, gorchwylus.
Timiŏpōlæ, Rhagbrynwyr yn druttáu 'r farchnad.
Tĭmor, ōris, Ofn, arswyd, arynnaig, dychryn.
Tina, æ, Ysgâl fawr, diowdlestr mawr.
Tinca, æ, Pysgodyn a elwir Ysgretten, gwrachan.
Tinctĭlis, e, Yr hyn y lliwier peth ag ef, lliwion, llision; byliw, hawdd ei lifo.
Tinctor, ōris, Lliwydd.
Tinctūra, æ, Lliwiad, llisiad, amliwiad.
Tinea, æ, Gwyfyn, meisgyn, llŷg mewn caws, euddon. Llyngyr bol; prŷf a fâg mewn cychod gwenyn.
Tineōsus, a, um: Pryfedog, llawn gwyfon.
Tingo, xi, ĕre: Lliwio, llifo, taro yn y lliw: trochi, gwlychu, golchi.
Tinnīmentum, i, & Tinnītus, us, ŭi: Rhingc, tingcian, rhincyn, clul, cnill, cnul, sŵn clŷch mewn clustiau, diaspad.
Tinnio, īre, Tincio, synio fel mettel, rhincian, tincian.
Tinnuncŭlus, i. Vide Tintinnunculus.
Tinnŭlus, a, um: Yn tincian, crochlais, llafarlais, yn diaspedain, meinllais.
Tintinnābŭlum, i, Clochig, clôch fechan. vid. Nola. Menn deilo, carrfenn deilo.
Tintinnācŭlus, i, Tinciwr, un yn rhoi diaspad, curwr â gwiail.
Tintinnio, īre: & Tintinno, āre: Tingcio, canu fel clôch.
Tintinnuncŭlus, & Tinnuncŭlus, i: Rhyw walch afrywiog meinllais. Ceinllef gôch, cidyll côch.
Tĭpŭla, æ, Prŷf coppyn y dŵr, carw y dŵr.
Tirrhēnus lapis, Carreg a nofia tra fo yn gyfa, ac a â i'r gwaelod pan dorro.
Tithymalus, i, herba.
Titillatio, ōnis, Gogleisiad, goglais.
Tītillo, āre, Gogleisio, hyfryd gynnhyrfu, annog.
Titio, ōnis, Tewyn, ytewyn, etewyn, pentewyn, penytewyn.
Titillitium, & Titiuillitium, i, Edeu bodr, peth heb dalu dim.
Titŭbanter, Dan attal dywedyd, dan bendwmpian, dan siglo, yn bwhwmman, yn anwadal.
Tĭtŭbantia, æ, & Titubatio, ōnis: Attal dywedyd, tramgwydd geiriau.
Tĭtŭbo, āre, Tramgwyddo wrth ddywedyd neu wrth gerdded, dywedyd yn afrngl ac yn anhyfedr, dywedyd ac attal arno, tramgwyddo, trippio, honcian, hwntian, pentwyno, gogŵyddo; cyfeiliorni.
Tituli, Rhyfelwyr, llueddwyr; quasi Tutuli, à Tuendo.
Titŭlus, i, Titl, testun neu henw llyfr neu waith ysgrifennedig. Teilyngdod, clôd, anrhydedd, enw; coffa, coffadwriaeth; lledrith, lliw.

T M

Tmesis, Trych-hollt, dull ymadrodd pan ranner gair yn ddau.

T O

Todi, Adar bychain, penloynnod.
Tŏga, æ, Gŵn, gwisg laes, habar llaes, hûg.
Tŏgātus, a, um: A wisg ŵn, gynog.
Tŏgŭla, æ, Gynan, bugan.
Tŏlĕrābilis, e, A aller ei oddef, a aller ei aros, goddefadwy.
Tŏlĕranter, Yn oddefgar, yn ymarhous, yn dda ei ddioddef, yn ddianwadal.
Tŏlĕrantia, æ, Dioddefgarwch, ymaros, ymoddef, ymmynedd.
Tŏlĕro, āre, Goddef, dioddef, bod yn dda ei oddef, cynnal, ei gadw ei hun, bod yn abl i barhau, bod yn dda ei ymmynedd.
Toles, vel Tolles, & Tolæ, & Tollia: Chwarren dyfu, chwarrennau 'r gwddf, yr esgyrn.
Tollenon, & Tollo, ōnis, & Tollōnus, i, Offeryn i godi dŵr a phwys wrth y naill hen iddo.
Tollo, sustuli, ĕre: Codi, codi i fynu, gosod i fynu; dwyn ymmaith, lladd; magu, meithrin, ynnill etifedd o un.
Tŏlūtārius, ii, Rhygyngog, ymdeithwastad.
Tŏlūtĭlŏquentia, æ, Buander ymadrodd.
Tŏlūtim, Ar rygyng, yn fuan-grwnn.
Tomacinæ, arum: Tomaculum, i: & Tomaclum, i: Selsigen, monochen, pwdingen, gwaedogen.
Tōmentum, i, Cudyn o wlân wedi ei gneifio, dylofyn o wlân cnaif, ffloccysyn.

Tomex,

Tōmex, īcis, & Tōmīce, es: *Cordyn, rheffyn i'w roi am wddf ceffyl, rhâff gywarch.*

Tŏmus, i, *Llyfr mawr yn cynnwys amryw waith, darn, torriad, trŵch o bysgodyn.*

Tŏmici dentes, *Y dannedd blaen.*

Tonarion, *Offeryn cerdd melysber.*

Tondeo, tŏtondi, ēre: *Cneifio, toccio, gwelleifio, lladd megis lladd gwair neu ŷd,* &c. *medi, ysgythru, yssigo, torri â dannedd.*

Tŏnescit, *Mae hi yn daranau.*

Tŏnitruo, āre, *Taranu.*

Tŏnitru, indecl. & Tonitrus, us, ŭi: & Tonitruum: *Taran, trŵst wybrol, twrwf, tyrfau.*

Tŏno, ŭi, āre: *Taranu, trystio yn arutbrol, dywedyd yn uchel, dadwrdd, rhuo, dadseinio.*

Tonsa, æ, *Rhwyf, palf rhwyf. Dafad wedi ei chneifio.*

Tonsīlis, e, *Hygnaif, a aller ei gneifio neu ei welleifio, neu ei ysgythru.*

Tonsilla, æ, *Pôst a'r naill benn iddo wedi ei wisgo â haiarn a'i blannu yn y ddaiar i rwymo llongau wrtho. Rhâff angor.*

Tonsillæ, ārum, *Chwarrennau yn y gwddf gydâ chwydd a phoethfa, yr esgyrn, cilchwyrn.*

Tonsĭto, & Tonso, āre. Frequent. à Tondeo.

Tonsor, ōris, *Cneifiwr, barbwr.*

Tonstrīna, æ, *Cneifdy, gwelleifdy.*

Tonstrix, īcis, *Cneifwraig.*

Tonsura, æ, *Cneifiad, cnaif, gwelleifiad.*

Tŏnus, i, *Tôn, accen, llais, oslef; yr encyd rhwng y lleuad a'r ddaiar.*

Tŏparcha, æ, *Ardelydd, unbenn gwlâd.* vid, Satrăpa.

Tŏparchia, æ, *Llywodraeth gwlâd, unbennaeth gwlâd.*

Tŏpazius, & Tŏpazium, ii: *Maen gwyrthfawr o liw yr aur.*

Tophaceus, & Tophinus, a, um: *Caled fel y maen* Tophus, *a berthyn i'r* Tophus.

Tōphus, i, & Tofus, i: *Maen hawdd ei friwo yn fân fel tywod, tywawdfaen.*

Tŏpiaria, æ, *Celfyddyd ar wneuthur lluniau wrth blethu coed plann.*

Tŏpiarium, ii, *Gwaith mewn gwigau a choed a llwyni a lleoedd i eistedd ynddynt, gwasgawdwydd.*

Tŏpiārius, ii, *Garddwr a wna amryw luniau ar lysiau 'r ardd.*

Tŏpica, ōrum, *Llyfrau lleoedd Rhesymmeg.*

Tŏpice, es, *Celfyddyd i gaffael lleoedd Rhesymmeg.*

Tŏpicus, a, um: *A berthyn i'r lleoedd hynny.*

Topium, ii. vid. Topiarium.

Topŏgrăphia, æ, *Argraff gwlâd neu le.*

Toral, & Torāle, is, & Toralium, ii: *Beth bynnag a fo ar wely megys llenllieiniau a gwrthbannau,* &c. *Torsed, teisban, bryccan. Ysgubell o flodau aroglber a roer uwch ben y lle y cysger.*

Torcŭlor, & Torcŭlāre, is, & Torcŭlarium, ii: *Gwin-wrŷf, gwinwasgbren, gwrŷf i wasgu grawnwin neu afalau,* &c. *Carthle yr ymmenynydd.*

Torculārius, a, um: *A berthyn i'r gwinwrŷf.*

Torcŭlārius, ii, *Gwryfiwr, gwinwasgwr.*

Torcŭlum, & Torcŭlus, i, *Gwrŷf i wasgu grawnwin.*

Tordyle, es, & Tordylion: *Rhyw lysieuyn.*

Tŏreuma, ātis, *Gwaith wedi ei ysgythru mewn mettel neu faen. Mettel wedi gweithio lluniau arni.*

Toreuta, æ, *Turner.*

Toreutes, is, *Un a derro luniau â chŷn.*

Toreutīce, es, *Celfyddyd torri lluniau â chŷn.*

Tori, ōrum, *Cyhyr a llowethau cnawd y breichiau a'r esgeiriau.*

Tormentilla, æ, herba.

Tormentum, i, *Poen, dirboen, dialeddboen, artaith, dialedd. Offeryn i boeni ac i arteithio. Pob mangnel rhyfel. Cnofa, bolwst, gwewyr boly. Llath mangnel.*

Tormĭna, um, *Gwewyr boly, bolwst, cnofa.*

Torminālis, e, *A fâg ddolur o'r coluddion.*

Tormĭnōsus, a, um: *A ddolurio 'r coluddion.*

Tornātĭlis, e, *wedi ei durnio, wedi ei weithio ar y durn.*

Torno, āre, *Turnio, gweithio ar durn, llyfnhau, caboli.*

Tornus, i, *Turn, troell.*

Torōsus, a, um: *Crŷf a nerthol o lowethau a chyhyr breichiau a morddwydydd ac esgeiriau. Cigog, ffyrfeiddgrwn, cryfgadr. Clymmog a chygnog yn y paladr.*

Torpēdo, īnis. vid. Torpor. Item, *Rhyw bŷsg a bair i ddwylo y rhai a gyffyrddo ag ef gysgu a sythu er nas cyffyrddont ag ef ond â throstan o'r hwyaf.*

Torpeo, pŭi, ēre: *Pylu, pallu, cysgu fel y gwna braich neu law neu rann arall o'r corph, bod yn drymluog, bod yn hwyrdrwm, diffrwytho, marweiddio.*

Torpesco, ĕre, *Dechreu trymhau, myned yn bŵl, pylu, diffrwytho, cysgu a marweiddio fal na allo syflyd.*

Torpidus, a, um: *Musgrell, pŵl, trymbyrddig, hwyrdrwm, trymluog, andrwm, diog, swrth, anystwyth, hwyrfrydig, a chysgfa ynddo.*

Torpor, ōris, *Gwendid a musgrelli meddwl, trymsyrthni, cysgfa fal pe nas gwypai oddiwrtho ei hûn, marweidd-dra, diffrwythdra, trymluowgrwydd, merwindod, marwder.*

Torpōro, āre, *Peri cysgfa a marweidd-dra a diffrwythdra, pylu, trymhau, diffrwytho, gwneuthur yn drymluog ac yn hwyrfrydig.*

Torquātus, a, um: *A wisgo gadwyn neu dorch, torchog, cadwynog.*

Torquella. vid. Lynx.

Torqueo, torsi, ēre: *Nyddu fel nyddu gwden, amnyddu, troi, torchi, dirwyn, cyfrodeddu, plygu, gogŵyddo, chwyldroi; pengrychu, crychu gwâllt; poeni, penydio, gofidio, arteithio; nyddu edau, bwrw, taflu, ergydio â braich neu â thafl; tynnu, cynnal, llywodraethu.*

Torques, is. f. g. & Torquis, is. m. & f. g. *Cadwyn, torch, pleth.* Torquis aureus, *Gorthorch aur, cadwyn aur.*

Torquilla, æ, *Gwddf ar dro.*

Torrefacio, ĕre, *Poethi wrth dân, crasu, crasboethi, golosgi.*

Torrens, tis, Adiect. *Angerddol, nerthol, garw ac aruthrol fel dyfroedd yn rhedeg i wared o'r wynyddoedd.*

Torrens, tis, *Carrog, nant, cornant, afonig.*

Torreo, ŭi, ēre: *Crasu, pobi, poethi, crasboethi, sychu, sychgrasu, deifio, goddeithio.*

Torresco, ĕre, *Myned yn grâs, myned yn grasboeth, crasu, pobi, poethi, sychu, deifio.*

Torrĭdus, a, um: *Sŷch, sychgras, crâs, crasboeth, wedi deifio, wedi poethi, wedi llosgi.*

Torris, is, *Pentewyn tanllyd, tewyn, etewyn.*

Torsio, ōnis, *Nyddiad, diryniad, torchiad, croesdro, bachdro; poenedigaeth, artaith; gwasgfa, cnofa.*

Tortè, *Ar ŵyr, yn ŵyrgam, ar groesdro.*

Tortĭlis, e, *A fo a thro ynddo, a fo ar ogŵydd, a fo yn ei blŷg, a chroesdro ynddo, cyfrodedd, wedi ei ddirŵyn, wedi ei fachdroi, ym mhleth, ar dro, ar ŵyr.*

Tortīvus, a, um: *A wasgwyd allan o beth; a wasgwyd yn dynn.*

Torto, are. Frequent. à Torqueo.

Tortor, ōris, *Arteithiwr, dihenyddwr, a ergydio mewn tafl.*

Tortum, i, *Mangnel i ergydio cerrig mowrion.*

Tortuōsus, a, um: *Yn ymdroi ac yn ymddirwyn amryw ffyrdd, gŵyrgam, torchog mal neidr, llawn bachdroiau.*

Tortura, æ, *Artaith, arteithboen, dialeddboen.*

Tortus, a, um: *Gŵyrgam, plygedig, wedi ei nyddu, a chroesdro ynddo; yn dorchau, wedi ei ddirŵyn; wedi ei arteithio â i ddirboeni, wedi ei blethu, wedi ei droi heibio. Anwadal rhwystrus,*

rhwystrus, anhawdd.
Tortus, us, ŭi : *Gŵyredd, gŵyrgemmi, croesdro, bachdro, tro, trawsŵyredd.*
Toruĭtas, ātis, *Blyngder, sarrugrŵydd, cuchiewgrwydd, surni, gŵg, trwynsorriant, llymm edrychiad.*
Tŏrŭlus, i, *Gwely bychan; rhessyn cr ŷch cyfrodedd, llinyn bett.*
Torus, i, *Gwely, coed gwely.*
Torvus, a, um : *Ffyrnig ei olwg, llymm ei olwg, blwng, cuchiog, gygus, sarrug, sûr ei olwg, sûr, trwynsur, trwynsorr, trwyndrist.*
Toryna, *Dodrefnyn o'r gegin i symmudo 'r crochan.*
Tot, *Cynnifer.*
Totaliter, *Yn gwbl, yn llwyr.*
Totidem, *Cynnifer, cynnifer a hynny.*
Toties, *Cynnifer gwaith, cyn fynyched.*
Tōtus, a, um : *Oll, y cwbl, y cwbl oll, achlân, i gŷd, y cyfan, heb ado gronyn, yn llwyr.*
Toxĭcum, i, *Gwenŵyn.*

T R

Trăbālis, e, *A berthyn i drawst, prâff, mawr fel trawst.*
Trăbārius, & Trăbĭcus, a, um : *A wneler o drowstiau neu dylathau.*
Trăbea, æ, *Brenhinwisg, hûg a wisgai brenin dan ei fantell frenhinol, ysgin. Cochl a wisgai yr* Augures *gynt.*
Trăbeātus, a, um : *A fo a'r cyfryw wisg am dano.*
Trabs, is, vel Trăbes, is : *Trawst tŷ, tylath, rheswydden, llogeilwydd, pob pren mawr i adeilad, trawst, seildar, gweilgin.*
Trachal, *Y rhan uchaf i'r pysgodyn* Murex.
Trăchēa, vel Trăchia, æ : *Pibell yr ysgyfaint, y bibell wynt, pistyll yr ysgyfaint, llwybr yr anadl.*
Trăchēlum, & Trachēlus, i : *Asgwrn cefn, glain cefn.*
Trachōma, ătis, *Garwedd o fewn caead y llygad.*
Tractābĭlis, e, *Hydrin, hawdd ei drin, hawdd ymbil ag ef, hawdd eiriol arno, hydyn, hywedd, hynaws, rhywiog, hyblyg, llonydd, esmwyth.*
Tractātio, ōnis, *Trin, triniad, triniaeth, ymyrraeth.*
Tractatus, us, ŭi : *Teimlad a thriniad peth ar eiriau, traethawd.*
Tractim, *Drwy dynnu o hŷd, ar dynn, yn wastadol, yn ddiattal, yn ddibaid, o hŷd, tros dalm o amser.*
Tracto, āre, *Teimlo, cyffwrdd, palfalu, trin, traethu, dylofi, llofi, ymyrryd; arfer, trefnu, llywodraethu; dychymmyg, myfyrio.*
Tractorium, ii, *Dirŵynlath i dynnu ac i godi pethau trymion, tynniawdr.*
Tractus, us, ŭi : *Tynniad o hŷd, encyd, bro, gwlâd, ardal, tuedd, traeth, ôl, arllwybr.*
Tradĭtio, ōnis, *Traddodiad, dodiad, rhoddiad at un, dyroddiad, dysgeidiaeth, athrawiaeth.*
Traditor, ōris, *Dysgawdr, athro.*
Trădo, dĭdi, ĕre : *Dyroddi, dodi, traddodi, rhoi mewn ysgrifen, dysgu, athrawiaethu, rhoi at un mewn ymddiried, gadaw, rhoi i fynu.*
Trādūco, duxi, ĕre : *Dwyn, arwain, cywain, mudo o le i'w gilydd, trosglwyddo, dwyn drosodd, tynnu ymmaith, dwyn ymmaith, cyfieithu, troi o'r naill iaith i'r llall; bortio, enllibio, rhoi anair, rhoi drygair a drwg absen, ammherchi, diamrhydeddu; bwrw heibio megis bwrw yr amser heibio.*
Trāductio, ōnis, *Dygiad trosodd, trowsglwydd; bort, enllib, anair, drwg absen, dygiad i gyhoedd gospedigaeth a gwarth.*
Trādux, ŭcis, *Gwinwydden neu gangen a ddyger o hŷd o bren i'w gilydd, eppil o gorph un, &c.*
Tragacantha, æ, *Gwmm a elwir yn gyffredin gwm dragant.*
Tragĕlăphus, i, *Anifail a pheth megis carw a rhan fel gafr, hyddafr, gafrgarw.*
Tragēmăta, um, *Ammheuthunfwyd, ancwyn, ammheuthunion.*
Tragĭcus, a, um : *A berthyn i* Tragœdia. *Creulon, cyffrous, trallodus, trafferthus.*
Tragium, ii, *Rhyw lysieuyn a dŷf yn ynys* Candia *yn unig.*
Tragœdia, æ, *Rhyw chwareon yn gosod allan wŷr mawr a matteron o drafferth ac ymsiwrn ac ymryson mawr. Trafferth a thrallod.*
Tragœdus, i, *Chwareydd* Tragœdia.
Tragonia, æ, *Y llysieuyn* Taragon.
Trăgŏpōgum, i, *Y llysieuyn Barf yr afr.*
Tragoriganum, *Yr* Origanum *gwŷllt.*
Tragos, *Gafrfwch, gwr-afr.*
Tragŭla, æ, *Piccell neu wayw ffon a phen barfog iddi. Rhwyd tynn.*
Tragum, i, *Peth a wneler o wenith tebyg i'r* Ptisan *neu 'r isgell haidd. Rhwyd tynn.*
Trăha, æ, *Tynngarr, carr llusg heb olwynion.*
Trahax, ācis, *Un chwannog i dynnu pob peth atto.*
Trăho, xi, ĕre : *Tynnu, llusgo, arwain, tywyso; gohirio, oedi, bwrw 'r amser heibio, bwrw ymmhellach, ystyn, tynnu o hŷd; annog, cynnhyrfu, tynnu ar ei ôl, denu.*
Traiectio, ōnis, *Trosglwyddiad, dygiad trosodd : gosodiad pethau mewn annhrefn blith draphlith.*
Traiecto, āre, *Mynych wanu, mynych frathu drwodd, mynych drywanu; trosglwyddo, bwrw drosodd.*
Traiectus, us, ŭi : *Trosglwyddiad, dygiad trosodd.*
Trajicio, iēci, ĕre : *Cywain trosodd, dwyn drosodd, trosglwyddo, hwylio drosodd, llongwrio drosodd, bwrw drwodd; gollwng drwy 'r gogr; bwrw o'r naill beth i'r llall; taflu drwodd, taro drwodd, trywanu.*
Tralatio, ōnis, &c. Vide Translatio, &c.
Traluceo, vid. Transluceo.
Trāma, æ, *Yr ystof, y bwrw, y ddylif; dilledyn o frethyn brâs.*
Trāmes, ĭtis, *Croes-ffordd, llwybr croes.*
Tramitto. vid. Transmitto.
Trano, āre, *Nofio drwodd neu drosodd, myned trwodd, myned trosodd.*
Tranquillĭtas, ātis, *Llonyddwch, tawelwch, arafwch, distawrwydd.*
Tranquillo, āre, *Llonyddu, tawelu, distawu, gostegu, llaryeiddio.*
Tranquillus, a, um : *Llonydd, tawel, llary, distaw, heddychol, araf, didymmestl, didonnau.* araul.
Trans. præpos. *Tros, tra, y tu hwnt i, ar y tu draw, ar y lan draw.*
Transabeo, ire, *Myned ymmaith, myned tros, myned tu hwnt, myned trwy.*
Transactio, ōnis, *Cyttundeb ar gylafaredd, gorphen, dibendod.*
Tranlactor, ōris, *Gwneuthurwr cyttundeb, cylafareddwr, gwneuthurwr marchnadoedd, tynnwr cynghlwystion, torrwr ymrysson, &c.*
Transădĭgo, ĕre, *Taro drwyddo, gwanu trwodd, trywanu.*
Transalpīnus, a, um : *Yr hyn sydd y tu hwnt i fynydd mynnau.*
Transcendo, ĕre, *Myned trosodd, dringo trosodd, rhagori, myned y tu hwnt.*
Transcindo, scidi, ĕre : *Torri yn ddau, torri drwyddo.*
Transcribo, psi, ĕre : *Ysgrifennu allan o beth arall; rhoi i fynu i un arall, rhoi ei gyfiownder i un arall, trosglwyddo a gwerthu o'r naill i'r llall, gosod hawl dlêd ar benn un arall.*
Transcriptio, ōnis, *Ysgrifenniad allan, coppiad; esgus, lliw, rhith, cyfrith.*
Transcurro, ri, ĕre : *Rhedeg drosodd, myned trosodd ar gais, gorphen, myned trosodd heb yngan, myned heibio heb grybwyll am beth.*
Transcursus, us, ŭi : *Cyflym rediad trosodd, mynediad heibio.*
Transdo, dis, dĕre : *Rhoi i fyny o'r naill i'r llall.*
Transdūco, xi, ĕre, pro Tradūco : *Tywyso drosodd, arwain drosodd, symmud o'i le, trosglwyddo o le bwygilydd.*

Transenna,

Tranſenna, æ, *Coegffeneſtr, lle i edrych allan, dêlltffeneſtr : hoenyn i ddal adar neu beth arall, magl, croglath; twyll, ſomiant, dichell.*

Tranſeo, is, ire : *Myned allan, myned troſodd, myned trwodd, mynɛd heibio, gadael heb ſôn am dano ; mynɛd y tu hwnt i vn, mynɛd o flaen vn, rhagori.*

Tranſero, ſeui, ĕre : *Symmud peth a'i blannu yn lle arall.*

Tranſeunter, *Ar gerdded, wrth fyned heibio.*

Transfĕro, tŭli, ferre : *Dwyn o le bwygilydd, cywain o'r najll le i'r llall, ſymmudo, troſi, troſglwyddo; cyfieithu, troi o'r naill iaith i'r llall, ſymmud o feddiant y naill i feddiant y llall.*

Transfīgo, xi, ĕre : *Brathu trwyddo, gwanu drwyddo, trywanu.*

Transfigūratio, ōnis, *Gwêdd-newidiad, dullnewidiad, ymrithiad, gwêdd-gyfnewid.*

Transfigūro, āre, *Ymrithio, newid drŷch, newid dull, newid gwêdd, troi o'r naill lûn i'r llall, lledrithio, dieithro, ymddieithro.*

Transfluo, xi, ĕre : *Gellwng drwyddo, rhedeg droſodd, llifeirio drwodd.*

Transfŏdio, di, ĕre : *Cloddio drwodd, trywanu.*

Transformis, e, *Rhithiol, lledrithiog, a newidiwyd.*

Transformo, āre, *Ymrithio, lledrithio, troi o'r naill lûn i'r llall, newid gwedd a dull.*

Transfŏro, āre, *Tyllu drwodd, treiddio, trywanu, tyllu â thrwyddew.*

Transfreto, āre, *Mynɛd dros y môr, mordwyo troſodd.*

Transfŭga, æ, *A ffo oddiwrth ei blaid ei hun at y gêlynion, ffoadur, ciliad, bradwr, bredychwr.*

Transfŭgio, ĕre, *Ffo o le i le, ffo oddiwrth ei blaid ei hûn at y gelyn, cilio, mynɛd ar encil, ymadaw.*

Transfŭgium, ii, *Ciliad at y gelynion, ymadawiad â'i blaid ei hûn a throi at y gelyn.*

Transfulgeo, ſi, ēre : *Llewychu drwodd, diſgleirio drwodd.*

Transfūmo, āre, *Mygu drwodd, tryfygu.*

Transfundo, fūdi, ĕre : *Tywallt o'r naill i'r llall, ſymmud.*

Transgrĕdior, grĕdĕris, *Mynɛd troſodd, mynɛd tros y terfynau, mynɛd y tu hwnt, troſeddu, rhagori, blaenori.*

Transgreſſio, ōnis : & Transgreſſus, us, ui : *Mynediad droſodd, mynediad oddiwrth ei amcan, troſedd, troſeddiad, anghyfraith.*

Transjăcio, iēci, ĕre : *Bwrw troſodd, taflu droſodd, taflu y tu hwnt; taflu ym mhellach, gadel ar daflu.*

Tranſigo, ēgi, ĕre : *Mynɛd trwodd, gyrru drwodd, gwthio drwodd, treiddio, trywanu, tyllu â thrwyddew : Dibennu, terfynu : cyttuno, mynɛd ar gyttundeb; gorphen, gwneuthur penn.*

Tranſilio, lŭi & līui, īre : *Neidio droſodd, neidio y tu hwnt, neidio, llammu, llamſach, mynɛd heibio i beth heb ſôn am dano.*

Tranſilis, e, *A gynnyddo o flaen arall, a ragoro ar arall, vwch nag arall.*

Tranſitio, ōnis, *Mynediad troſodd, mynediad ymmaith, ymadawiad, mynɛd o le i'r llall.*

Tranſitōrius, a, um : *A lithro heibio yn fuan, llithredig, dibara, trangcedig, darfodedig.*

Transĭtus, us, ŭi. vid. Tranſitio.

Transjungo, xi, ĕre : *Troſ-ieuo, ſymmud o'r naill rann i'r wêdd i'r llall.*

Tranſlābor, ĕris, *Llithro droſodd, rhedeg droſodd.*

Tranſlātio, ōnis, *Dygiad droſodd, ſymmudiad, ſymmudiad troſodd, troſglwyddiad; cyfieithiad o'r naill iaith i'r llall.*

Tranſlātĭtiè, & Tranſlatīuè : *Yn esgeulus, yn yſgafn, yn ddifraw, yn ddiofal.*

Tranſlātitius, & Tranſlātīvus, a, um : *wedi ei ſymmud o le arall, wedi ei dynnu oddiwrth arall, cyffredin, heb ormodd defnydd neu bwys ynddo.*

Tranſlātor, ōris, *Troſglwyddwr, ſymmudwr o le i le, cyfieithydd.*

Translĕgo, lēgi, ĕre : *Darllain droſto, darllain hyd y diwedd.*

Tranſlūceo, xi, ēre : *Diſgleirio drwodd, llewyrchu drwodd.*

Tranſlūcĭdus, a, um : *Tryloyw, diſglair drwyddo.*

Tranſmărīnus, a, um : *Tramor, vn o'r tu hwnt i'r môr.*

Tranſmeo, āre, *Mynɛd troſodd, mynɛd y tu hwnt.*

Tranſmigratio, ōnis, *Erchymynnedigaeth, mudiad o'r naill le i drigo yn y llall, ſymmudiad trigfa.*

Tranſmigro, āre, *Symmud trigias, mudo i le arall, mynɛd i drigo ym mhellach.*

Tranſmiſſio, ōnis, *Danfoniad troſodd, bwriad troſodd, troſglwyddiad.*

Tranſmiſſus, us, ŭi : *Tramwyad, mynediad troſodd, y pellder ſy o'r naill le i'r llall.*

Tranſmitto, ſi, ĕre : *Anfon o'r naill le i'r llall, troſglwyddo, danfon ar frŷs, rhedeg troſodd ar frŷs; mynɛd tros ddŵr, bwrw trwodd, taflu drwodd.*

Tranſmontānus, a, um : *A fo 'n trigo o'r tu hwnt i'r mynydd.*

Tranſmŏueo, ēre, *Symmud troſodd ſymmud o le i le.*

Tranſmūto, āre, *Newid o le i le.*

Tranſnāto, āre, *Nofio droſodd, nofio y tu hwnt.*

Tranſno, āre, *Nofio droſodd.*

Tranſnōmĭno, āre, *Newidio ei enw, troi ei enw, rhoi y naill enw dros y llall.*

Tranſnŭmĕro, āre, *Mynɛd tros ben cyfrif, rhifo mwy nâ 'r rhifedi.*

Tranſpādānus, a, um : *A fo o'r hwnt i'r afon* Pādo *yn yr Idal.*

Tranſpectus, us, ŭi, *Edrychiad trwodd neu troſodd.*

Tranſpĭcio, xi, ĕre, *Edrych trwodd, edrych troſodd.*

Tranſpōno, ſŭi, ĕre : *Goſod troſodd, ſymmud o le i le.*

Tranſportātio, ōnis, *Trawſglwydd, dygiad troſodd.*

Tranſporto, āre, *Dwyn o le i le, cywain o'r naill le i'r llall, troſglwyddo. Deol, gyrru o'r wlâd.*

Tranſquiētus, a, um : *Trallonydd, llonydd iawn.*

Tranſrhenānus, a, um : *A fo y tu hwnt i'r afon Rhîn.*

Tranſtra, ōrum, *Eiſteddfáau rhwyſwyr mewn yſgraff, trawſtlatheu, trawſt tŷ.*

Tranſuādo, āre, *Beiſio, arfeiſio dŵr, rhydio, mynɛd trwŷ 'r rhŷd.*

Tranſuectio, ōnis, *Troſglwyddiad, dygiad troſodd.*

Tranſuĕho, xi, ĕre : *Troſglwyddo, llamdwyo, dwyn troſodd, cywain troſodd.*

Tranſuerbĕro, āre, *Taro trwodd, trywanu.*

Tranſuerſà. Aduerb. *Ar draws, ar ŵyr.*

Tranſuerſaria, ōrum, *Aſtyllod 'croes, aſtyllod traws, trowſtiau, llatheu traws.*

Tranſuerſarius, a, um : *A oſodwyd ar draws.*

Tranſuerſus, a, um : *Yr hyn ſy ar draws, yr hyn ſy yn groes, annhrefnus.*

Tranſuerto, tĕre, *Troi ymmaith, troſi ymmaith.*

Tranſuĭdeo, ēre, *Gweled trwy beth gloyw.*

Tranſulto, āre, *Neidio troſodd, llammu droſodd.*

Tranſūmo, mpſi, ĕre : *Cymmeryd oddiwrth y naill beth at y llall, ſymmudo, newidio.*

Tranſumptio, ōnis, *Cymmeriad oddiwrth y naill beth at y llall, troſgymmeriad.*

Tranſumptum, î, *Yr hyn a yſgrifennwyd allan o'r llyfr côf ac a wnaed yn awduredig drwy ſêl y brenhin.*

Tranſuo, ĕre, *Trawſwnio, gwnio trwodd.*

Tranſuŏlĭto, āre, *Mynych hedeg droſodd.*

Tranſuŏlo, āre, *Ehedeg droſodd, mynɛd*

ned trosodd ar gip ; llithro ymmaith.
Trapes, ētis, & Trapētum, & Trapētus, i : Melin y gwneir olew ynddi.
Trapeza, æ, Bord gyfrif y newidwyr arian.
Trapezita, æ, Cyfnewidiwr arian, bancwr ; Bathwr, Lib. Land.
Trapezŏphorum, i, Delw megis yn cynnal bwrdd.
Trauĕho, pro Transuĕho.
Trauio, āre, Myned trosodd, myned trwodd, myned y tu hwnt.
Traulus, i, Vn ac attal dywedyd arno, vn yn dywedyd yn afrugl.
Trecēni, æ, a : Trychant.
Trecentēnus, & Trecentēsimus, a, um : Trychanfed.
Trecenti, æ, a, Trychant.
Trecenties, Trychanwaith.
Tredĕcies, Teirgwaith ar ddêg.
Tredĕcim, Tri ar ddêg.
Trĕmebundus, a, um : Dychrynedig, ofnus, arswydus, brawychus.
Trĕmĕfacio, ĕre, Peri dychryn, peri crynu gan ofn, gyrru ofn, dychrynu.
Trĕmendus, a, um : Jw ofni, ofnadwy.
Trĕmisco, ĕre, & Trĕmo, ĕre : Crynu, crynu gan ofn, dychrynu, brawychu, ofni yn fawr.
Trĕmor, ōris, Cryn, crynfa, ergryd, dychryn, ofn mawr, braw. Daiargryn.
Trĕmŭlus, a, um : Hygryn, crynedig, dychrynedig, serfyll, yn honcian, ysgwydedig, yn cybwysau.
Trĕpidanter, Dan grynu, yn ofnus, yn ddychrynedig.
Trĕpĭdatio, ōnis, Cryndod, dychryn, dychryndod, ergryd, ofn, argyssiwr, arswyd.
Trĕpĭdè, Ar frŷs, ar ffrwst, yn ddychrynllyd, dan grynu, yn ofnus.
Trĕpĭdo, āre, Ofni, dychrynu, crynu gan ofn, brawychu, cythruddo, argyssyru, bod yn synnedig, synnu arno ; brysio gan ofn.
Trĕpĭdus, a, um : Crynedig, ergrynedig, dychrynedig, ofnus, synn, wedi synnu a chwitho arno, a wnêl beth ar frŷs gan ddychryn.
Trepondo, Triphwys.
Tres, & hæc Tria, Tri.
Tressis, is, A bwyso neu a dalo dair wns.
Triangŭlāris, e, Peth teirongl.
Triangŭlum, i, & Triangŭlus, i : Teirongl, llûn a thair congl iddo.
Triangŭlus, a, um : A fo teirongl.
Triarchus, i, Meistr llong deir-rhwyf.
Triarii, ōrum, Llueddwyr a fyddai bob amser yn y fyddin olaf, oliaid.
Trias, ădis, Tri, y tri, trindod.
Tribrachus, i, Troed mewn mydr, tribyrr.
Tribuārius, a, um : A berthyn i lwyth, priodol i'r llwyth.
Tribula, æ, Carr, carrfen ddyrnu a wneid o astyllod geirwon, ffûst ddyrnu, ffust-wial.
Tribularium, ii, Lle i gadw 'r cyfryw arfau.
Tribŭlis, is, Vn o'r vn fyddin, vn o'r vn llwyth, o'r vn cyff cenedl.
Trībŭlo, āre, Dyrnu ŷd, dyludo ŷd, dryllio ŷd â charr neu â ffûst. Ac o hynny y daw
Trībŭlatio, onis, Helbul, heldrin, blinfyd, blinedd, cystudd.
Trĭbulus, i, Rhywogaeth ysgallen, mieren ; peiriannau rhyfel i'w bwrw dan draed meirch â phedair pig haiarn iddynt wedi ei gosod yn y modd y bo vn big i fynu bob amser.
Trĭbūnal, ālis, Browdle, gorsedd barn, hawlfaingc.
Trĭbūnalia, ōrum, Glannau ac argaeau tywairch i rwystro dŵr drosodd.
Trĭbūnātus, us, ui : Swydd y Tribūnus, amddiffyniad y cyffredin.
Trĭbūnĭtius, ii, Vn a ddûg swydd y Tribunus.
Trĭbūnus, i, Swyddog ym mŷsg y Rhufeiniaid ac awdurdod iddo ar y cyffredin. Nowddwr y cyffredin.
Tribūnus militum, Swyddog yn y rhyfel i weled bod y lluyddwyr yn dda eu harfau ac yn cael eu cyfiawnder.
Tribŭo, ĕre, Rhoddi, rhoi, ffafrio, darbod o beth, gwneuthur cyfrif o beth, bwrw ar, taeru ar.
Tribus, us, ŭi : Pymthegfed rann ar hugain pobl Rhufain, o herwydd bod yn rhannu 'r holl bobl yn 35 o lwythau, neu o fyddinoedd, neu o ganwriaethau. Y mae yn gyffelyb mai yn deir-rhan y rhennid hwy gynt ac mai o hynny y daeth y gair Tribus am lwyth.
Tributarius, a, um : Hwn a dâl deyrnged, teyrngedol, trethol.
Trĭbūtim, Bob yn llwyth, o lwyth bwy gilydd.
Tributio, ōnis, Rhoddiad, rhanniad, cyfranniad.
Tribūtum, i, Teyrnged a goder ar bawb yn ôl ei allu. Sŵllt, trêth, cyllid, mâl.
Tricæ, ārum, Blew neu blu a fo wedi troi ynghylch traed cywion neu golommennod i rwystro iddynt gerdded, ac am hynny yr arwyddoccâ bob math ar rwystr. Arabedd, coeg simmera, coegni bâch, coegbeth, gwagbeth, oferbeth.
Tricenarius, a, um : A berthyn i ddêg ar hugain.
Tricēni, æ, a : Dêg ar hugain.
Tricentēni, æ, a, Trychant.
Tricenties, Trychanwaith.
Triceps, ĭpĭtis, Tripheniawg, a thriphen iddo.
Tricēsĭmus, a, um : Y degfed ar hugain.
Tricessis, is, Degpwys ar hugain.
Trichaptum, i, Dillcdyn manwéaidd a dybygid ei wneuthur o rawn neu flew.
Trichias, æ, Rhyw grogenbysg.
Trichitis, Rhywogaeth Alwm.
Trichomanes, herba.
Trichōrum, i, Adeiladaeth o dri chwlas.
Tricies, Dengwaith ar hugain.
Triclinaris, e, A berthyn i Triclinium.
Triclinarius, a, um. Idem.
Triclĭnium, ii, Ystafell giniawa, ystafell dri gwely, ystafell deirbort.
Trico, ōnis, Dŷn trwyndrist sarrug dichwerthin. Cynnhennus, ymrysongar, hôff gantho gyfraith.
Tricoccus, i, Rhyw lysieuyn.
Tricōlon, A thri aelod iddo, triaelodog.
Tricor, āris, Cytgam, cellwair, arabeddu, dywedyd ofer eiriau.
Tricornis, e, Trichorniog, peth trichorn.
Tricorpor, ŏris, Trichorphog, a thrichorph iddo.
Trĭcŭbĭtālis, e, A fo tri chufydd.
Tricus, Math ar faen.
Tricuspis, ĭdis, Peth triblaen, a thri blaen iddo.
Tridacna, Oestrys trithammaid.
Tridens, tis, Arf dridaint, ysteilfforch, tryfer, cigwain dridaint.
Tridentĭfer, a, um : Cyfenw Neptunus o herwydd ei deyrnwialen dridaint.
Terduanus, a, um : A bery dridiau, tridiwrnodig.
Triduum, i, Tridiau, yspaid tri diwrnod.
Triennis, & Triennalis, e, Teirblwydd.
Triennium, ii, Yspaid tair blynedd.
Triens, tis, Bâth arian bychan o gylch ffyrling, trydydd ran As. Traian, trydydd rann y peth a fynner.
Triental, ālis, Llestr yn cynnwys traean Sextarius, hanner pintiaid.
Trientālis, e, A berthyn i bedair modfedd neu i'r drydedd rann.
Trierarchus, i, Meistr y llong deir-rhwyf.
Trieres, is, Llong deir-rhwyf.
Trietericus, a, um : A fo bob tair blynedd.
Triĕtēris, ĭdis, Yspaid tair blynedd.
Trifāriàm, & Trifariè : O deirffordd.
Trifaux, cis, A fo iddo deirceg neu deirsafn.
Trifer, & Triferus, a, um : A ddygo ffrwyth deirgwaith yn y flwyddyn.
Trifĭdus, a, um : wedi ei hollti yn dairrhan, peth tribollt.
Trifinium, ii, Terfyn teirtref, terfyn trimaes.

Trifŏlium, ii, *Meillionen tair dalen.*
Triformis, e, *A fo o dridull, teirffurf.*
Trifur, fūris, *Carnlleidr, pen lleidr, tri gwaeth no lleidr.*
Trifurcĭfer, a, um : *Drygddyn o'r gwaethaf, henlleidr, a haeddo dri chrôg.*
Trifurcus, a, um: *Peth teirfforch, triffôrchog.*
Triga, æ, *Menn drimarch.*
Trigămus, i. *Gwr teirgwraig, vn a briodwyd deirgwaith.*
Trigarium, ii, *Rhedfa y menni trimarch.*
Trigarius, ii, *Gyrrwr menn drimarch.*
Trigĕmĭni, *Tri gefell a aner ar vnwaith.*
Trigemmis, is, *Impyn tri chymmal, blaguryn a thri blaendardd arno.*
Trigesies, *Dengwaith ar hugain.*
Trigēsimus, a, um : *Degfed ar hugain.*
Triginta, *Dêg ar hugain.*
Triglites, *Maen o liw'r barfbysg.*
Trigon, ōnis, *Turtur, colommen goed, math ar forcath.*
Trigonālis, e, *Peth teirongl, a thair congl iddo.*
Trigōnia, æ, *Y drydedd oes.*
Trigōnus, a, um: Vide Trigŏnālis.
Trihōrium, ii, *Teirawr, yspaid teirawr.*
Trilibris, e, *A fo triphwys.*
Trilinguis, e, *Trithafodiog, a theiriaith ganddo.*
Trilix, īcis, *Gwe o dair edau o amryw liwiau.*
Trimacrus, *Troed mydr o dair sillaf hirion, tribir.*
Trimatus, us, ŭi : *Oedran teirblwydd.*
Trimestria, um, *Yd a hauer ac a feder mewn tri mis.*
Trimestris, e, *Trimisyriad, a fo trimis.*
Trimĕtrum, i, *Mydr chwetbroed.*
Trimma, æ, *Gwin llysieuog a elwir Ipocras.*
Trimodia, æ, & Trimodius, a, um : *A fo 'n cynnwys tri hobaid neu dair telaid neu dair meiliaid.*
Trimus, a, um: *Teirblwydd, a berthyn i dair blynedd.*
Trinĕpos, ŏtis, *Goresgynnydd, ŵyr yr ŵyr.*
Trineptis, is : *Goresgynnydd o ferch, &c.*
Trini, æ, a, *Yn drioedd, bob yn dri.*
Trinitas, ātis, *Trindod, trindawd.*
Trinoctialis, e, *A berthyn i deirnos.*
Trĭnoctium, ii, *Yspaid teirnos, teirnos o'r vntu.*
Trĭnōdis, e, *A fo a thrichwlwm arno.*

Trinundinum, i, *Digwyl y drydedd ffair.*
Trio, ōnis, *Ych gwêdd.*
Triobolaris, e, *Peth gwael, peth coeg, peth heb dalu dim.*
Triŏbŏlum, i, *Bâth arian yn talu dwy geiniog yn awr.*
Triones, Vi. Trio : *Saith seren y gogledd.*
Triophthalmus, i, *Maen ac ynddo lûn tri llygad.*
Triorches, is, *Rhyw hebog teircaill, rhyw lysieuyn a'i wraidd yn deircaill.*
Triparcus, a, um : *Crintach iawn, bawai dros benn.*
Tripartior, Vel Tripertior, īris : *Traeanu, rhannu yn deir-rhan.*
Tripartītò, *Yn deir-rhan, yn dri thraean.*
Tripartītus, & Tripertitus, a, um : *A rannwyd yn deir-rhan neu yn dri thraean.*
Tripătĭnum, i, *Y gwasanaeth diwethaf o dair amryw saig.*
Tripectŏrus, a, um : *A thair dwyfron iddo.*
Tripĕdālis, e, Tripedāneus, a, um: *A fo dair troedfedd o hŷd.*
Tripes, ĕdis, *A thrithroed iddo, trithroediog.*
Triplāris numerus, *Rhif y caffer yr vn rhif ynddo deirgwaith.*
Triplex, ĭcis, *Tridyblyg.*
Triplĭcātio, ōnis, *Tridyblad.*
Triplĭcĭter, *Yn driphlyg, yn dri dyblyg.*
Triplum, i, *Llestr tebyg i fasged.*
Triplĭco, āre, *Dyblu deirgwaith, gwneuthur yn dridyblyg.*
Triplus, a, um: *A fo triphlyg, a fo tridyblyg.*
Tripolium, ii, *Rhyw lysieuyn.*
Tripondium, ii, *Triphwys.*
Trĭpŭdio, āre, *Crychneitio, crychlammu, llamsach.*
Trĭpŭdium, ii, *Dawns, crychnaid, llamsach.*
Tripus, ŏdis, *Pob peth trithroed, trybedd, ystôl drithroed, bwrdd trithroed.*
Triquĕtrum, i, *Llûn teirongl.*
Triquĕtrus, a, um : *A fo teirongl, trichonglog.*
Triremis, is, *Llong deir-rhwyf.*
Tris, pro tres, *Tri.*
Triscurria, ōrum, *Gwatworgerdd mawr, gorwagedd, gwagfawrwydd, croesanaeth.*
Trisippium, ii, *Troell a boethid i nodi meirch ar asgwrn yr ên.*
Trissāgo, ĭnis, Herba,
Tristega, æ, *Adail deirllofft.*
Tristicŭlus, a, um : *Godrist, gobrudd.*
Tristĭfĭcus, a, um: *A wnêl yn brudd ac yn drist.*
Tristis, e, *Trist, prudd, galarus, gruen, brwyn, hyfrwyn; sarrug, blwng, cuchiog, digus, dursing, creulawn, annigrif, anhyfryd, anniddan.*
Tristitia, æ, *Tristyd, tristwch, trymder, afar, galar, alaeth, trymfryd, brwyn.*
Tristo, āre. *Tristáu, pruddhau, gwneuthur yn brûdd, peri yn drist.*
Trisulcus, a, um : *Triminiog, triochrog.*
Trisyllăbus, a, um: *Trisillafog.*
Trĭtăuia, æ, *Mam gorhennain.*
Trĭtăuus, i, *Tâd gorhendaid.*
Trithăles, *Llysieuyn a flodeua deirgwaith yn y flwyddyn.*
Tritĭceus, a, um: *A wneler o wenith, a berthyn i wenith.* Tritĭceus panis, *Bara gwenith.*
Trītĭcum, i, *Gwenith.*
Trīto, āre, *Briwo yn fân, malurio yn fân.*
Tritor, ōris, *Maeddwr, pwywr, malwr, maluriwr, briw-wr, briwsionwr, triwyddwr.*
Trītūra, æ, *Dyrniad, dyludiad, drylliad, maluriad.*
Trītūro, āre, *Dyrnu, dyludo.*
Tritus, us, ŭi : *Gwaith torri neu ddyrnu.*
Triuenetĭca, æ, *Hên ddewines, carn swynwraig.*
Triuiālis, e, *Cyffredin, sathredig, gwael, dibris, cartrefaidd.*
Triuĭrītim, *Bob yn drywyr.*
Triuium, ii, *Lle teirffordd gyfarfod, ffordd sathredig, lle y bo cyffredin gynniweir.*
Triumphātus, us, ŭi: *Digoniant, gorfoleddiad.*
Triumpho, āre, *Gorfoleddu, llawenychu am oresgyn.*
Triumphus, i, *Gorfoledd, digoniant, llawenychiad cyhoedd am fuddugoliaeth.*
Triumuir, vĭri, *Vn o'r tri swyddog cydswydd.*
Triumuĭralis, e, *A berthyn i'r swyddogion hynny.*
Triumuĭratus, us, ŭi : *Swydd y trywyr hynny, trywyriaethau.*
Triuncis, e, *Pwys tair wns.*
Triuncium, ii, *Peth o bwys teirwns.*
Triuŏlum, i, *Ffûst ddyrnu.*
Trixāgo, Vide Trissāgo.
Trochæus, i, *Troed mewn mydr o sillaf hir ac vn ferr.*
Trochiles, & Trochĭlus : *Y dryw, sywidw. Rhyw ddwfr-aderyn hoff gan y Crocodil. Tinsigl y gwys; cyffylog y môr.*
Trochiscus, i, *Pel fechan.*
Trochlea, æ, *Chwerfan dro i godi ac i ostwng llwythau, dirwynlath.*
Trochulus, i, Dim. à Trochus.
Trochus, i, *Corn tro i blant i chwarae, cogwrn tro, cornyn i'w yrru yn sidyll, sidyll.*

Trocta,

Trocta,æ, *Brithyll.*
Troglodytes, *Aderyn a elwir Brych y cae, gwrâch y cae.*
Tropæus,i, *A wnelo dwrn drŵg ac a ffôo. Rhyw wynt a ddêl o'r môr i'r tir.*
Tropæum, vel Trophænm,i: *Arwydd neu amlygyn a osodid yn y lle y gyrrwyd y gelynion i ffo ac arfau 'r gelyn arno. Gorfodaeth, gorfod, buddugoliaeth.*
Trŏpĭci,ōrum, *Dau gylch yn y ffurfafen hyd yr hai y cyrch yr haul bellaf, dychweliad yr haul ar hirddydd hâf a byrrddydd gauaf.*
Trŏpĭcus, a, um: *Y peth a fo ar ddull ymadrodd, a ddywetter ar ledtro ymadrodd.*
Trŏpis, is, *Gwaelod llong; math ar win.*
Trŏpŏlŏgia,æ, *Lledtro ymadrodd.*
Trŏpus,i, *Môdd, dull, agwedd, trefn.*
Trossŭlus,i, *Dŷn cydnerth, dŷn mwythus, destlus.*
Trox, *Prŷf a ŷs yr ŷd.*
Troximi, *Grawnwin bwytta.*
Trua,æ, *Llestr i ysgothi ynddo, ysgothlestr.* Vide Trulla.
Trŭcīdo,āre, *Lladd drwy furn, murnio, dihenyddu.*
Trŭcŭlentus,a,um: *Creulon ei olwg, bygythiol ei olwg, garwguchiog, blwng, erchyll, hyll ei olwg.*
Trudes,is, *Offeryn i wthio peth i lawr, trostan i wthio bâd i'r dwfn.*
Trūdo,si,ĕre: *Gwthio allan drwy nerth.*
Trulla,æ, *Diawdlestr dwfn llydan, Noe neu gafn i roi ynddo 'r bwyd a dynner oddiwrth dân, troethlestr. Llwy saer maen i osod ei bridd.*
Trulleum,i, *Ysgâl, noe, llestr ymolch.*
Trulliſſo,āre, *Rhoi calch ar beth, gwyngalchu.*
Trunco,āre, *Cwttogi, torri yn fyrrach, trychu, darnio, ysgymmyddio, torri ymaith.*
Truncŭlus,i, *Cŷff bychan, bonyn.*
Truncus, i, *Cŷff, boncyff, cippill, corff pren wedi ei ysgythru. Cŷff o ddyn, hurtyn.*
Truncus,a,um: *Wedi ei gwttogi, wedi ei dorri yn fyrr, wedi ei wneuthur yn foncyff: anafus.*
Trusātilis, e, *A aller ei droi â llaw, hydro.* Mola trusatilis, *Melin law, breuan.*
Truta,& Trutta, Vide Trocta,
Trŭtĭna,æ, *Clorian, clorian pwys, mantol. Dyfal ystyriaeth.*
Trŭtĭno,āre,& Trŭtĭnor,āris: *Pwyso, ystyried yn ddyfal.*
Trux,cis, *Creulawn, dywal, tremwyllt, ffyrnig, cuchiog, hyll, erchyll.*
Trygīnon, *Du ysgrifennu a wneler o waeddod gwin.*
Trynga,æ, *Rhyw aderyn, dyfr-iar (medd rhai) corriar, cwttiar, corrhwyad.*

Trytŏdŏche, *Blŵch y clorian.*
Tryxălis,is, *Prŷf tebyg i'r Locust.*

T V.

Tu,tŭi,tĭbi: *Ti, tydi.*
Tuatim, *Ar dy ddull dy hun.*
Tŭba,æ, *Llugorn, Li. Land. Trwmpls, vtgorn, corn prês. clariwn.*
Tūber,ĕris, *Hwrrwg chŵyddedig a dyf ar y ddaiar, hwrrwg, chŵydd, oddf, oddfyn, pwnga, cwgn, cygn.*
Tŭbercŭlum,i, *Chŵydd bychan, crugyn.*
Tūbĕro,āre, *Chŵyddo, codi yn grûg, tyfu yn hwrrwg.*
Tŭbĭcen,ĭnis, *Trwmplyswr, vtgornwr, vtganwr.*
Tŭbŭlatus,a,um: *Wedi ei geno fel pibell*
Tŭbulus,i, Dim. à Tŭbus. *Pistyll bychan, corsen chwibolog.*
Tŭburcĭnor,āris, *Bwytta ar frŷs ac yn wangcus.*
Tŭbus,i, *Pibell i ddwyn dwr i bistyll, pibell y glain cefn, llygad bôth menn.*
Tucētum,i, *Bwyd wedi ei friwo yngbyd â chig, potten wenn, côd wenn.*
Tudes,ĭtis, *Gordd, gorddwyn, morthwyl, pelau y printwyr, haiarn nodi.*
Tudĭcŭla,æ, Dim. *Lledffed, rhodol lliwyddion.*
Tudicŭlo,āre, *Curo, pwyo, morthwylio, curo â gordd.*
Tudĭto,āre, *Coethi, curo, gweithio, pwyo â gordd neu â morthwyl.*
Tucor,ēris, *Amddiffyn, diffyn, differ, dyffryd, amwyn, ysglywyn.*
Tugurĭŏlum,i, Dim. à Tugurium.
Tugurium,ii, *Tŷ mewn gwlâd, tŷ rhedyn, lluesty, hafodty, twlc, bŵth.*
Tu ipse, *Ti dy hun.*
Tuitio,ōnis, *Amddiffyniad, achles, nodded.*
Tullii, *Afonydd, ffrydiau gwaed allan o amryw fannau ar y corph.*
Tum, Aduerb. *Yno, yna, y pryd hynny.*
Tum, Coniunctio, *Ac, hefyd, heb law hynny.* Vid. Cum.
Tumba,æ, *Lle cau yn y ddaiar, bêdd, maenfedd.*
Tumefacio,ĕre, *Chŵyddo, peri chŵyddo.*
Tumeo,ēre, & Tumesco,ĕre: *Chŵyddo, codi yn chŵydd, bolchŵyddo, balchio.*
Tŭmĭdus,a,um: *Chŵyddedig, a chŵydd ynddo, yn vnchŵydd. Balch, vchel.*
Tŭmor,ōris, *Chŵydd, dymchŵydd, tynnchŵydd. Balchder, bolchŵydd.*
Tŭmŭlo,āre, *Ceuo y ddaiar, cloddio, claddu, daiaru, rhoi yn y bêdd.*
Tŭmulōsus,a,um: *Twmpathog, brynniog, crugynnog, cygnog, cnyccieg.*
Tumultuarius,a,um: *A wneler ar frŷs ac yn ddigyngor, a wneler yn ddisymmwth ac ar gyffro ac yn ddifyfyr.*
Tŭmultuo, āre, & Tumultuor, āris: *Gwneuthur cyffro, ymswrn, siffrwd, ymffustio, trabluddio, ymgyffroi, ymdrafferthu, terfysgu.*
Tumultuōsus,a,um: *Llawn ymffrwst a thrabludd ac ymswrn, terfysgus, cyffrous, trallodus, trafferthus,*
Tŭmultus,us,ŭi: *Terfysg, trafferth, trabludd, trallod, ymswrn, ymffrwst, siffrwd, sibrwd, syffryd, godwrddd, ymodwrdd, dygyfor, helbul, cyffro, anghendrwst, cythryfwl.*
Tŭmulus,i, *Bryncyn, crugyn, crugcyn, crûg, twyn, twmpath, tarren. Gwyddfa, bêdd, beddrod.*
Tunc, *Yna, y prŷd hynny, ar hynny.*
Tundo,tŭtŭdi,ĕre: *Pwyo, maeddu, curo, taro, dulio, ffattio, dyrnodio. Syfrdanu, byddaru.*
Tŭnĭca, æ, *Twyg, hûg, hugan, hefis, crŷs, pais, toryn, ysgin, rhuchen. Gwisg, rhisg, croenen.*
Tŭnico,āre, *Gwisgo, dilladu â hûg.*
Tŭnĭcŭla,æ, Dim. à Tunica.
Tuopte, *O'r eiddoch eich hun, o honoch eich hun.*
Tuor,ēris, *Edrych ar, tremio, golygu, dal sulw.*
Turba,æ, *Torf, tyrfa, lliaws, mintai, cimdawd, rhawd, rhowter, bagad. Cyffro, trallod, cynnwrf, cythryfwl, trafferth.*
Turbamentum,i,& Turbatio,ōnis: *Cythryfwl, trallod, trafferth, cynnwrf, cyffro, terfysg.*
Turbatè, *Yn derfysgus, yn gyffrous, yn drallodus.*
Turbātor,ōris, *Terfysgwr, cynnhyrfwr, cyffrowr, aflonyddwr, anostegwr.*
Turbella,æ, Dim. a Turba.
Turbĭdus,a,um: *Cymmysgedig, terfysgus, trafferthus, trallodus, helbulus. Tomlyd, halog, budr, tywyll.*
Turbĭnātio,ōnis, *Dull peth a fo prâff oddiarno a main oddi dano, fel corn tro y chwery plant ag ef.*
Turbĭnātus,a,um; *A fo o'r dull hwnnw, addfain tu ac i wared, blaenfain ar i wared.*
Turbĭneus,a,um: *A berthyn i gorwynt, tymmhestlog, a fo yn troi yn grwnn.*
Turbo,ĭnis, *Trowynt, corwynt, gyrwynt, hyrddwynt, tymmestl. Llynn tro. Pob peth a fo llydan oddiarno a blaenfain oddidano. Torch ac ymdro neidr. Corn tro i blant i chwareu. Trafferth, trallod, helbul.*
Turbo,āre, *Terfysgu, trallodi, cynnhyrfu, cythryblio, cyffroi, aflonyddu, gwneuthur annrhefn.*
Turbŭlento, āre, *Aflonyddu, terfysgu, cynnhyrfu.*
Turbulentus,a,um: *Terfysgus, cyffrous, trafferthus, llawn cynnen ac ymryson, cymmysgedig.*
Turdŭlus,i, Dim. à Turdus.
Turdus,i, *Tresglen, mwyalchen, yr aderyn du. Rhyw bysgodyn.*
Turgeo,si,ēre,& Turgesco,ĕre: *Chŵyddo, dowyddu, tyfu, blaguro. Bolchŵyddo, myned yn vnchŵydd gan ddig, chŵyddo gan dynnder.*
Turgidŭlus,a,um. Dim. à Turgĭdus.

Turgidus,a,um: *Chŵyddedig, a chŵydd ynddo, prâff, amrosgo.*

Turio, ōnis, *Blaguryn tŵf blwyddyn, blaendwf, blaguryn.*

Turma,æ, *Byddin, torf, tyrfa, mintai, rhawd, byddin o 32 o wyr meirch.*

Turmalis, e, *A berthyn i'r fintai honno.*

Turmātim, *Yn fyddinoedd, yn finteioedd, yn dorfeydd, ar wêdd câd ar faes.*

Turpĭcŭlus,a,um : *Gofudr, goaflan, gowrthun, goanbardd.*

Turpis,e, *Budr, brwnt, ſwga, aflan, dybryd, gwrthun, bagr, anlan. Creulawn, mawr. Anhybarch.*

Turpĭtūdo,ĭnis, *Budreddi, brynti, aflendid, bagredd, gwrthuni. Gwarth, cywilydd.*

Turpo,āre, *Halogi, diwyno, budreddu, anaddwyno, gwrthuno, bagrhâu.*

Turricŭla,æ, *Twr bychan, tyran, blŵch i ſorw diſiau.*

Turrĭfer, & Turriger,a,um : *A ddygco dŵr.*

Turris, is, *Tŵr, neu beth tebyg i dŵr.*

Turrītus,a, um : *Tyrawg, llawn tyrau, vchel fel tŵr, a thyrau arno.*

Tursio, ōnis, *Pŷſg tebyg i'r dolphin, yſtwrſion, morhwch, moelrhon.*

Turtur,ŭris, *Turtur, colommen fair, colommen goed. Rhyw bŷſg, brithyll medd rhai.*

Tŭrunda, æ, *Pelen does i beſgi iair, goreth, gwareth.*

Tus,&c. Vide Thus,&c.

Tuſſēdo,ĭnis, Idem quod Tuſsis.

Tuſſĭcŭla,æ, Dim. à Tuſsis.

Tuſſilāgo,ĭnis, *Y beſychlys, carn yr ebol.*

Tuſsio,īre, *Peſychu.*

Tuſsis,is, *Y peſwch, y pâs.*

Tūtāmen,ĭnis,& Tutamentum,i : *Diffyniad, amddiffyn, achles, nawdd, nodded.*

Tūtè, *Ti dy hun, tithau.*

Tūtēla, æ, *Ceidwadaeth ac ymgeledd etifedd dan oed, amddiffyn, nodded, ymgeledd.*

Tūtēlaris, *A berthyn i nodded ac amddiffyn, a berthyn i geidwadaeth ac ymgeledd.*

Tūtēlarius,ii, *Ceidwad da temlau neu dai cyffredin.*

Tutelina,æ, & Tutillina,æ : *Duwies amddiffyn yr ŷd.*

Tutemet, *Ti dy hun, dy hunan.*

Tūtò, *Yn ddiogel, yn ddilys, yn ddiberygl, yn ddienbyd.*

Tūto,āre, & Tutor,āris : *Diogelu, amddiffyn, achleſu, ymgeleddu.*

Tutor, ōris, *Ceidwad, ymgeleddwr, noddwr, achleſwr, arffedog, amdiffynnwr.*

Tutorius,a,ū: *A berthyn i'r* Tutor,ōris

Tūtŭlus,i, *Brig gwâllt gwraig wedi ei blethu ag yſnoden borffor, priodol yw i wragedd offeiriaid y paganiaid i'w hadnabod rhagor eraill.*

Tūtus,a,um : *Diogel, diangol, mewn amddiffyn, dienbyd, diniwed.* difflais.

Tuus,a,um : *Tau, eiddot, einot.*

T Y.

Tyber, *Prif afon wrth Rufain.*

Tylus,i, *Prŷf a fydd tan lechi, gwrâch y lludw.*

Tymbus,i, *Bêdd, beddrod, gwyddfa.*

Tympaniſta, & Tympaniſtes, æ : *Vn a gân dabwrdd, tympanwr, tabyrddwr.*

Tympaniſtria, æ, *Merch a gân dabwrdd.*

Tympanites,æ, *Y dropſi ſych, y dropſi wynt.*

Tympanizo,āre, *Canu tabwrdd.*

Tympanotriba, æ, Idem quod Tympaniſta.

Tympănum,i, *Tabwrdd. Olwyn ddwr melin. Didlos cerbyd neu fenn. Olwyn dirwynlath.*

Typha,æ, *Gwenith Rhufain. Blodeuyn a chetta ymaith megys gwlân yr yſgall.*

Typhon,ōnis, *Corrwynt mawrgryf.*

Typhus, i, *Rhyfyg, balchder, vchder, traha.*

Typicus,a,um : *A fo tan rith a chyſgod peth arall, a fo yn arwyddo ac yn lledrithio peth arall.*

Typographus,i, *Printiwr.*

Typus,i, *Ffigur, eſampl, dull, ffurf, tebygoliaeth, gwaſgod, lledrith, cynllun, cynddelw.*

Tyrannĭcīda, æ, *A laddo ormeſdeyrn creulon.*

Tyrannicidium, ii, *Lladdiad gormeſdeyrn.*

Tyrannĭcus, a, um : *Creulon, trahaus.*

Tyrannis, ĭdis, *Rheolaeth gormeſdeyrn, rheolaeth greulon drahaus, camrwyſg, dywalder, creulonder.*

Tyrannus,i, *Gormeſdeyrn, teyrn, llywydd creulon trahaus, gorthrymmwr, treiſiwr. Rhyw aderyn.*

Tyrianthīnus,a,um, *Porfforliw.*

Tyro,ōnis, *Lluyddwr ieuangc, dechreuwr celfyddyd, vn yn dechreu dyſgu, prentis.*

Tyrocinium, ii, *Y dechreuad cyntaf ar gelfyddyd, prentiſiaeth, cychwynfa ; anghyfarwyddyd, anfedredd.*

Tyrſis, *Morhwch, moelrhon.*

Tyrſis,is, *Maes y drêf.*

Tyruncŭlus,i, Dim. à Tyro.

V A.

Vacans, tis, *A fo yn cael ennyd, a fo mewn hamdden ; a fo heb dim i'w wneuthur, ſegur, yſgafala, gweilydd, gwâg.*

Văcat impersōnāle, *Y mae 'n ormodd, ni thâl ddim, bod yn cael ennyd, bod heb ddim i'w wneuthur.*

Văcatio,ōnis. *Seibiant, ennyd, bod heb lafur a thrafferth, paid, diſpeidiad, ſeguryd, cennad.*

Vacca, æ, *Buw, buwch, myſwynog.* von.

Vaccinium,ii, *Llûs, lluſen,* Vide Vacinium.

Vaccŭla, æ, *Buchan, buchig, anneir.*

Vacerra,æ, *Buddel, buddal, pawl. ffonn preſeb. Cae cledr, canllaw. Dŷn ynfyd diſynwyr.*

Vacillans,tis, *Anwaſtad, lledpai, ſerfyll, anwadal, ar ei ogŵydd, anſafadwy.*

Vacillatio, ōnis, *Honciad, yſgydwad, anwadalwch, anwaſtadrwydd, ſerfyllrwydd.*

Văcillo,āre, *Bod yn ſerfyll, honcian, ſiglo, bod yn anwaſtad ac yn anwadal, bwbwmman, bod yn rhŷdd.*

Vācinium, ii, *Blodeuyn cennin y brain, lluſen, llygeirian, llugeirian, llygad eirian.* Vide Vaccinium.

Văco, āre, *Rhoi cwbl o'i ſynwyr a'i aſtudrwydd ar beth, ymroi yn gwbl i wneuthur peth, cymmeryd ennyd a ſeibiant, cael ennyd ; bod yn wâg ac yn weilydd, bod heb, bod heb ddim arno, bod heb ymyrryd ar beth, bod heb feddwl am beth, ymddiofalu oddiwrth beth, bod ag eiſiau peth arno.*

Vacuitas,ātis, *Gwagedd, gwacder, arlloes, diymmyrraeth, rhydd deb oddiwrth beth.*

Vacuefacio,ĕre,& Văcuo,āre : *Gwaghâu, gwneuthur yn wâg, arloeſi, gwneuthur yn arlloes.*

Vacuus,a,um : *Gwâg, gweili, gweilydd, llwmm, llymſi, arllues, a fo heb peth, coeg, ofer, gorwag, anolo, ſeithug. Difudd, diles. Diwaith, ſegur, diofal, dirwyſtr, yn cael ennyd.*

Vadātus,a,um : *A fo dan feichiau.*

Vadimonium,ii, *Addewid neu rwymedigaeth ar ddyfod ger bron yr ynad ar y dydd pennod, dydd torrmach, mechniaeth.*

Vadium,ii, Idem,

Vădo,āre, *Beiſio, rhydio, myned trwy 'r rhŷd.*

Vādo,ſi,ĕre; *Myned, cerdded.*

Vador,āris, *Machnio, rhoi meichiau ar atteb, ymŵyſtlo.*

Vadōſus,a,um: *Llawn rhydiau.*

Vadum,i, *Rhŷd, rhydle, bais, lle bâs, lle y galler myned trwodd ar draed. Y môr.*

Væ, *Lleferydd vn yn rhegu ac yn ffieiddio, gwae, ôch, ochan, ffi hono.*

Væneo, Vide Veneo.

Væſānus, Vide Veſanus.

Vāfer, fra, um : *Cyfrwys, yſtrywgar, dichellgar, boccedus, twyllodrus.*

Văframentum, i, *Yſtryw, bocced, dichell.*

Văgābundus, a, um: *Gwibiog, crwydrad, crwydraidd, gwibiad.*

Văgātio, ōnis, *Gwib, crwydr, gwibiad.*

Vagè, *Ar grwydr, ar wib, ar ddigrain.*

Vagīna, æ, *Gwain, côd, caead, gwisg ŷd.*

Văgīnula, æ, Dim.

Vāgio, īre, *Geran, gerain fel dŷn bach, cynnichdan, gweiddi.*

Vāgito, āre, Frequent.

Vāgītus, us, ŭi: *Geran dŷn bach, llefain dŷn bach.*

Văgo, āre, & Văgor, āris: *Gwibio, crwydro, mynd ar ddisperod, myned ar ddigrain, myned o le i le.*

Văgus, a, um: *Gwibiog, amwibiog, gwibiad, crwydrad, a fo ar grwydr, a fo yn myned o le i le, didrigias, ar ddigrain, ar ddisperod, annilys, ansafadwy, anwastad, anwadal, yn bwhwmman.*

Vah, *Nawdd Duw rhag hynny, wi, ŵb.*

Valdè, *Yn ddirfawr, yn fawr.* Valdè benè, *Da dros ben.*

Văle, ēto, *Bydd wŷch, dos yn iach, hawdd ammor it, Duw a'th gatwo, Duw gydâ thi, Debre 'n iach, Dŭw yn borth it, Duw yn rhwydd.*

Vălens, tis, *Galluog, grymmus, nertbog, pybyr, yn gallu, crŷf, iach lawen.*

Vălentia, æ, *Gallu, cadernyd, grymm, nerth, pybyrwch.*

Vălentŭlus, a, um: Dim. à Vălens.

Văleo, ēre, *Gallu, bod â grymm a nerth ganddo, bod ag awdurdod gantho, digoni, llesu, gwneuthur lles; bod yn iach lawen, cael iechyd; talu, talu llawer, bod mewn bri a chyfrif, medru, digoni.*

Valeria, æ, *Rhyw hebog, yr eryr a ddeil yr ysgyfarnogod.*

Valeriana, æ, *Llysiau Cadwgan.*

Vălesco, ĕre, *Cryfhau.*

Valetudinarium, ii, *Lle i gleifion i orwedd, ystafell clâf, clafdy, clusendy cleifion, llettŷ 'r clâf.*

Vălетudinarius, a, um, *Heinus, clwyfus, clefycca, atglaf, mewn ammwynt, afiachus, ac anhwyl arno.*

Vāletūdo, īnis, *Hwyl dda neu ddrwg, hwyl iechyd neu glefyd;* Bona valetudo, *Iechyd.* Mala valetudo, *Afiechyd, ammhwynt, anhwyl.*

Valgium, ii, *Offeryn i wastattáu lloriau.*

Vălĭ..us, a, um: *Cadr, crŷf, cadarn, pybyr, galluog, nerthog, cefnog, grymmus, agwrdd, iâch a llawen.*

Valgŭlātio, ōnis, *Dadl er cerydd i un.*

Valgus, a, um: *Coesgam, troetgam, a'i liniau ynghŷd a'i draed ar lled.*

Valgustus, i, *Ffon gam fachog.*

Vallāris, e, *A berthyn i* Vallum.

Vallēcŭla, & Vallīcŭla, æ, Dim. à Vallis. *Glynn, dyffryn bychan, &c.*

Valles, vel Vallis, is: *Glynn, dyffryn, cwm, dôl, pant, allmor, pantle.*

Valli, ōrum, *Argaeau coed blaenllymion.*

Vallo, āre, *Cau powlgae, amgylchu â chae, amgaeru.*

Vallum, i, *Gwawl, buarthgae i amddiffyn llu, clawdd amgylch gwersyll.* Gogr rhuwch.

Vallus, i, Idem.

Vallus, i, *Pawl, trostan, cledren hir, atteghawl gwinwydd.*

Vălor, ōris, *Gwerth, pris.*

Valuæ, ārum, *Dôr, drŵs, doran plŷg, dôr ddaubanner.*

Valuŏlus, & Valuŭlus, i: *Côd ffaen, gwisg ffaen.*

Vanè, *Yn ofer, yn orwag, yn ynfyd, yn gelwyddog.*

Vanellus, i, *Cornchwigl, cornor y gweunydd.*

Vănesco, ĕre, *Difannu, diflannu, mynd ar ddim.*

Vanidĭcus, a, um: *Celwyddog, un a chwedl gorwag, gwagchwedl.*

Vănĭlŏquentia, æ, *Oferchwedl, coegchwedl, gwagchwedl.*

Vanilŏquus, a, um: Idem quod Vanidĭcus.

Vănĭtas, ātis, *Gorwagedd, gwagedd, arabedd, maswedd, ofregedd, ffrecc, celwydd, ynfydrwydd, anwastadrwydd, anwadalwch.*

Vanitudo, ĭnis, Idem.

Vanno, āre, *Nithio, gwyntillio ŷd.*

Vannus, i, *Gwyntyll, offeryn nithio, gogr.*

Vanus, a, um: *Gwâg, dilawn, llymsi, ofer, gorwag, seithug, methiant; celwyddog, coeg, salw.*

Văpĭdus, a, um: *Diflas, drewedig, ac atchwaith arno, a drygflas arno, a drygsawr arno.*

Văpor, ōris, *Tarth, ager, agerdd, mygdarth, mygydarth, anadl gofwygl. Gwres, mwygledd.*

Văpōrarium, ii, *Twymndy, chwysdy, gauafdy cynnes.*

Vaporifer, a, um: *A fago neu a ddygo darth a mygydarth ac ager, a baro anadl gwresog.*

Văporo, āre, *Tarthu, bwrw tarth, gellwng ager a mygydarth, anadlu. Gwresogi a thwymno á tharth a mygydarth.*

Vappa, æ, *Gwin methedig wedi colli ei nerth, gwin egr diflas. Dyn lled-hurt disynwyr, hurtyn.*

Vāpŭlaris, e, *Un wedi ei faeddu a'i guro.*

Vāpŭlo, āre, *Cael ei faeddu, cael ei guro.*

Varæ, ārum, & Vari, ōrum: *Polion rhwydau, ffyrch i gynnal rhwydau.*

Y frêch wenn, crugynnau gwynion, crugynnau wyneb, brychau wyneb, mannau meddwdod.

Văriabĭlis, e, *Amrywiol, cyfnewidiol, anwadal.*

Văriātim, *Yn amryw wêdd, mewn amryw foddion.*

Văriātio, ōnis, *Amrywiaeth, amrafaeliad, cyfnewidiad.*

Vāricĭtus, *A'i draed ar lléd.*

Varĭco, āre, *Cerdded â'i draed ar llêd, hongammu, lledu traed; trosеddu, myned tros beth yn esgeulus ddiofal.*

Vārĭcor, āris, Idem.

Varĭcōsus, a, um: *A fo a'i ŵythi yn chŵyddedig gan ddrygwaed.*

Vārĭcŭla, æ, *Gŵythen fechan chŵyddedig.*

Vārĭcus, a, um: *A fo gwythennau ei goesau yn chŵyddedig ac yn llawn drygwaed; a gerddo a'i draed ar lled.*

Variegātus, a, um: *Symmudliw, amryliw, brith, tryfrith.*

Văriеtas, ātis, *Amrywiaeth, amryfaeliad, cyfnewid, dewis; mann, brithder, amrafael, rhagoriaeth.*

Vărio, āre, *Amrywio, amryfaelio, gwneithur o amryw fôdd, amgenu; britho ag amryw liwiau; anghytûno; newidio, arallu.*

Vatiŏlæ, ārum, *Y frêch gôch.*

Varius, a, um: *Amryw, amryfaelus, anghyffelyb, anwadal, anwastad, newidiol, amliw, o amryw ddull neu fôdd, amryliw, amryfodd, brith, mannog; ac wyneb crugynnog iddo; cyfarŵydd mewn amryw bethau.*

Varix, ĭcis, *Gŵythen gam a chŵydda gan ddrygwaed; cwlm gŵythi.*

Varus, a, um: *Coesgam, a'i goesau yngŵyro i mewn; ar lléd i gymmeryd gafael. Amrafaelus, gwrthwynebus.*

Varus, i, *Brychau wyneb, mann.*

Vas, ādis, *Mâch, meichiau, gwystl.*

Vas, văsis, *Llestr.*

Vasarium, ii, *Bwrdd llestri; arian a roid i swyddog wrth fyned i'w raglawiaeth.*

Vascŭlarius, a, um: *Llestrwr, eur-of, crochenydd.*

Vascŭlum, i, *Llestryn, llestr bychan.*

Vastatio, ōnis, *Difrod, difrodaeth, yspail, anrhaith, distryw, dinistr.*

Vastator, is, *Difrodwr, anrheithiwr, &c.*

Vasterna, æ, *Elor feirch.*

Vastesco, ĕre, *Bod yn ddifrod, cael ei ddifrodi, &c.*

Vastifĭcus, a, um, *A ddifrodo, a ddifao, a ddinistrio &c.*

Vastĭtas, ātis, *Maint anrosgo, difrod, dinistr, yspail, anrhaith, difaedd.*

Vastĭties, ēi, & Vastĭtūdo, ĭnis. Idem.

Vasto, āre, *Difrodo, difa, anrheithio. Blino, dygnflino.*

Vastus,

Vastus, a, um: Mawr aruthr, abrwysgl o faint, anfeidrol, anferth o faint. wedi ei ddifrodi, anghyfanned d. Trachwannog, diwala. / amryffle, amrosgo, anghynnwys, braisg, praff, ehang, llydan, (order as printed below)

Vastus, a, um: Mawr aruthr, abrwysgl o faint, anfeidrol, amryffle, amrosgo, anghynnwys, braisg, praff, ehang, llydan, anferth o faint. wedi ei ddifrodi, anghyfanned d. Trachwannog, diwala.

Vasum, i, Llestr.

Vates, is, Prophwyd, deonglwr; darogan-wr, bardd, prydydd.

Vaticinium, ii, Prophwydoliaeth, darogan, dewindabaeth. armes.

Vaticinius, a, um. vid. Vaticinus.

Vaticinor, aris, Prophwydo, dewinio, darogan.

Vaticinus, a, um: Prophwydol, dewiniol, daroganawl.

Vatius, a, um: Bon-gam, coesgam, a'i goesau yn cammu allan.

Vatrax, acis, Coeswr drwg.

Vatricosus. Idem.

V B

Vber, eris. Adiect. Cnydfawr, ffrwythlawn, toreithog, helaethlawn, digonol, aml, helaeth, llawn ddigon; brâs, mawr, braisg.

Vber, eris, Bronn, diden, piw, pwrs, têth. Mottwes, genau pistyll. Item Idem quod Vbertas.

Vbero, are, Gwneuthur yn gnydfawr, ffrwythloni, cnydio, myned yn ffrwythlon, brashau, bod yn dda ei ddiwyg.

Vbertas, atis, Andler, amlder, helaethrwydd, ffrwythlonder, digonoldeb, brasder.

Vbertus, a, um: Digonol, aml, ffrwythlawn, cyflawn.

Vbi, Pa le, p'le; pan, wedi. Vbi primum, Er cynted.

Vbicunque, Pa le bynnag, bynnag pa le.

Vbilibet, Pa le bynnag y mynnoch, lle y mynnoch.

Vbinam, Pa le? pa fann?

Vbique, Yn mhob mann, ym mhob lle.

Vbiubi, Pa fann bynnag, er cynted.

Vbiuis, Lle y mynnoch, pa le bynnag y mynnoch.

V D.

Vdo, onis, Soccysen.

Vdus, a, um: Gwlyb, llaith. Brwysg, meddw.

V E.

Ve, Neu, naill.

Vecordia, æ, Gwall synwyr, ammhwyll, gorphwyll, ynfydrwydd, lledfryd, anrheswm. Llyrfder.

Vecors, dis, Ynfyd, direswm, ammhwyllus, disynwyr, lledfrydig, allan o'i bwyll. Llwrf, digalon.

Vectabulum, i, Vide Vehiculum.

Vectarius, a, um: A berthyn i gerbyd neu fenn, a berthyn i glûd, a berthyn i lwythau a phynnorio.

Vectiarius, ii, Trosoliwr, hwn a dro wif y gwinwryf.

Vectibilis, e, Hyglud, hyddwyn, a aller ei gywain.

Vecticularius, ii, Torrwr tŷ i'w yspeilio, lleidr nôs.

Vectigal, alis, Teyrnged, trêth, ardreth, cyllid, toll, tâl, arian porth, arfal.

Vectigalis, e, Teyrngedol, trethol, yn talu treth, yn talu ardreth.

Vectis, is, Trosol, gwif. Cliccied drŵs.

Vecto, are, Mynych gludo, mynych gywain

Vector, oris, Yr hwn a gludo neu yr hwn a gluder, cludwr, cyweinwr, arweddawdr, dygwr. Badwr yn dwyn ar ddwr.

Vectorius, a, um: Addas i gywain neu i gludo.

Vectura, æ, Clûd, arian clûd.

Vegeo, pro Vigeo.

Veges, etis, Vide Vegetus.

Vegetatio, onis, Cryfhaad, bywiowgrwydd.

Vegeto, are, Bywiogi, bywiogcáu, cryfháu, gwneuthur yn grŷf ac yn heinif, gwrygio.

Vegetus, a, um: Iâch, iâch lawen, holliach, gwych, grymmus, bywiog, llyfngryf, tirf, heinif.

Vegrandis, e, Mawr a thrwsgl, amrosgo a gwrthun; eiddil, egwan, bychan, main.

Veha, æ, Prifffordd, ffordd gludo.

Vehemens, tis, Trwmm, mawr, llymm, certh, durfing, glûd, crôch, drûd, taer, taerddrud, difri, angerddol, afreolus, creulon.

Vehementia, æ, Angerdd, aruthredd, llymder, difrifwch, taerder, haerllugrwydd.

Vehes, & Vehis, is, Menn lwythog, mennaid.

Vehiculum, i, Menn, cerbyd, cludai, carr, carrfenn.

Veho, vexi, ere: Dwyn ar ddwr, cludo, cywain. Teithio, ymdaith.

Vel, Neu, naill, ai; byd yn oed, ie, ys ef.

Velabrensis, e, A berthyn i le yn Rhufain.

Velabrum, i, Lluest neu fwth mewn ffair

Velamen, inis, & Velamentum, i: Cûdd, gorchudd, gortho, llenn, llenn gûdd, anhudded, huling, cwrlid.

Velaris, e, A berthyn i lenn neu hwyl llong.

Velarium, ii, Llenn, llenn guddio, llenn gwely, cylched gwely, lluest lenni.

Velatura, æ, Gorchudd, gortho.

Veles, itis, Lluyddwr a wisg arfau ysgafn. Veles scurra, Gwâs digrif, croesan.

Velifer, a, um: A ddwg hwyl.

Velifico, are, & Velificor, aris, Codi hwyl llong, hwylio, morio, llongwrio.

Velificus, a, um: A wneler â hwyliau.

Velitaris, e, A berthyn i ymgeintach.

Velitatim, Dan lamsach, dan neidio ym mlaen ac yn ôl.

Velitatio, onis, Ymgiprys, ymgeintach, ymgattewrach, ceintach gan neidio ym mlaen ac yn ôl.

Velitor, aris, Ymryson, ymgynhennu, ymgeintach, ymladd o hirbell, ymrafaelio ar eiriau, dechreu câd, biccra, tynnu biccre.

Veliuolans, tis, A fo megis yn ehedeg dan hwyl.

Veliuolus, a, ū: A fo yn myned dan hwyl.

Vellatura, æ, Cludwriaeth.

Vellicatim, Ar dynniadau, ar dynnfáau.

Vellicatio, onis, & Vellicatus, us, ui: Tynniad, tynnfa. Senn, cabl, tymmhigiad.

Vellico, are, Tynnu, rhoi tynnfa, tymmhigo, cablu, goganu, rhoi senn, ceryddu, rhoi drygair, a drwg absen.

Vello, velli, & vulsi, ere: Tynnu, tynnu o'r gwraidd. Tymmhigo, cnoi neu frathu.

Vellus, eris, Cnu, gwlân-groen. Dail coed.

Velo, are, Cuddio, gorchuddio, dilladu, gwisgo, celu; rhwymo.

Velocitas, atis, Buander, bywiowgrwydd, cyflymder.

Velox, ocis, Buan, bywiog, cyflym, ysgafn, esgud.

Velum, i, Llenn, llenn gûdd, llenn gwely, hwyl llong, lliain hwyl.

Velut, & Veluti: Fal, fel, mal, megis, yn gyffelyb.

Vena, æ, Gŵythen. Awen, awenyddiaeth.

Venabulum, i, Ffonn hely. Hychwayw. Li. Land. helffonn.

Venalis, e, A fo ar werth, a arwerther. Venalis homo, Gwr gwobr a gwerth.

Venalitiarius, ii, Gwerthwr caethweision.

Venalitius, ii, Idem.

Venalitius, a, um: A berthyn i'r cyfryw arwerthiad, a fo ar werth.

Venalitium, ii, Marchnad y caethweision, gwerthiad caethweision, y caethion a werther.

Venaticus, a, um: A berthyn i hely.

Venatio, onis, Helwriaeth, helyddiaeth.

Venator, oris, Heliwr, helydd, cynydd.

Venatorius, a, ū: A berthyn i helwriaeth.

Venatus, us, ui: Vide Venatio.

Vendax, acis, A wertho yn ewyllysgar, gwerthwr mawr.

Vendibilis, e, Hywerth, hawdd ei werthu.

Vendico, are, Cleimio, holi, rhoi hawl, ymarddelw o ryw beth, ymhonni o ryw beth.

Venditarius, a, um: A fo yn arfer o werthu.

Venditatio, onis, Ymffrost, bocsach, rhodres, coeg folach, gwagfost.

Venditio, onis, Gwerthiad, arwerthiad.

Vendito, are, Mynych werthu, rhoi ar werth, arwerthu, dwyn i'r farchnad; gwneuthur peth yn rhodresgar er mwyn cael clôd gan ddynion, ymosod allan er ceisio clôd; rhodresu, ymffrostio.

Vendo, didi, ere: Gwerthu, arwerthu.

Venefica, æ, Dewines, dewinwraig, swynwraig, gwenwynwraig.

Veneficium, ii, Celfyddyd gwenwyno, dewindabaeth.

Veneficus, i, Chwilioig. Li. Land. Swynwr, dewin. Gwenwynwr.

Vĕnĕficus,i, Chwilieg. Li.Land. Swynwr,dewin. Gwenwynwr.
Venĕficus,a,um: Gwenŵynig,gwenŵynllyd,llawn gwen‑yn.
Vĕnēnārius,ii, Gwerthwr gwenŵyn, darparwr gwenŵyn.
Venēnātus,a,um: wedi ei wenŵyno, wedi cael gwenŵyn,gwenŵynig.
Vĕnēnĭfer,a,um: A ddygo wenŵyn.
Vĕnēno,āre, Gwenŵyno.
Vĕnēnōsus,a,um: Gwenŵynig, llawn gwenŵyn,gwenŵynllyd.
Vĕnēnum,i, Gwenŵyn, gwenŵyndra, Dewindabaeth,swyn ar ddiodydd, cywair ar gyrph meirw i'w hir gadw Porfforliw,amliw.
Venĕo,is,īui & ii, num, īre: Bod ar werth.
Vĕnĕrābĭlis,e, Hybarch,parchus,parchedig,anrhydeddus,urddasol,gwiwbarch
Venerabundus,a,um, Moesgar, llawn moes.
Venerandus,a,um: Urddasol,urddedig, hybarch,parchedig,anrhydeddus.
Veneratio,ōnis, Parch,anrhydedd, arddunïant.
Vĕnĕror,āris, Perchi,anrhydeddu. Erfyn, atolwg.
Venereus, & Venerius,a,um: Drythyll, serchog,godinebus,anllad.
Veneria,æ, Rhedynen.
Venetus, a, um: Glâs y dinas, Glâs Venis.
Vĕnia,æ, Maddeuant,trugaredd,cennad.
Vĕnialis,e, Maddeuawl,a aller ei faddeu.
Vĕnio,īre, Dyfod, tyfu,cynnhyrchu, cynnyddu, esgyn, digwydd, damwain, dyfod i ben.
Vĕnor,āris, Hely,hela. Erlyn,ymlid. ymgais.
Vĕnōsus,a, um: Gŵythennog, llawn gwythi.
Venter, tris, Bola,bola,bol, rhummen, torr,bru,crôth. Torllwyth,y plentyn yn y grôth.
Ventilabrum,i, Gwyntyll, mantell wynt.
Ventīlātio,ōnis, Gwyntiad,nithiad.
Ventilātor, ōris, Gwyntiwr, nithiwr. Hudol.
Ventīlo,āre, Casglu gwynt,gwyntio, nithio. Symmud o'r naill law i'r llall.
Ventio,ōnis, Dyfodiad.
Ventīto,āre, Mynych ddyfod.
Vento,āre, Idem.
Ventōsĭtas,ātis, Gwyntchŵydd, gwyntogrwydd.
Ventōsus,a,um: Gwynnog,gwyntog,ysgafn,buan; anwadal,anwastad; rhodresgar,ffrostus.
Ventrāle,is, Bronfoll, dwyfronneg, arffedog.
Ventricŭlus,i, Y cylla,boly bychan.
Ventriōsus,& Ventrosus,a,um: Boliog, cestog, torrog, torstain, pottennog,yn un‑gest,crothog.
Ventŭlus,i, Gwynt bychan,awel o wynt.

Ventus,i, Gwynt,chwŷth,chwa,awel.
Venuncŭla, æ, Math ar rawnwin a bery yn hir.
Venŭla,æ, Gŵythennig,gŵythen fechan.
Venum, Supin. à Veneo. Ar werth.
Venundatio,ōnis, Pryniad neu werthiad.
Venundo,āre, Gwerthu.
Venus, ĕris, Duwies trythyllserch, chwantach cnawdol, anlladrwydd, serchowgrwydd. Cyd gwr a gwraig. Prŷd a gwêdd,tegwch.
Venustas, ātis, Prŷd, prŷd a gwêdd, tegwch, diwyg da, glendyd,prydferthwch, tiriondeb,hyfrydwch ymadrodd, parabl trybelid.
Venusto,āre, Prydferthu, teghau.
Venustŭlus,a,um, Gobrydferth,godirion
Venustus,a,um: Prydweddol, têg, glân, telediw, prydferth, hyfryd, pefr, diwygus, golgyus, tirion,digrifian.
Veprēcŭla,æ, Dim. à Vepres.
Vepres, is, Mieren, mierien, drysien.
Veprētum,i, Mierinllwyn, dryslwyn, llwyn mieri.
Ver,vēris, Y gwanŵyn.
Verācĭtas,ātis, Gairwiredd,gwirair.
Veratrum,i, Herba.
Vērax,ācis, Geirwir,a ddywetto wir, gwirair.
Verbālis,e, Geiriawl,a ddisgyn o'r ferf.
Verbascŭlum,i, Briallu.
Verbascum,i, Herba.
Verbena,æ, Herba, & Verbenāca.
Verbenalia,ōrum, Sûl y blodau.
Verbenarius,ii, Arwyddfardd, Cennad a wisgai dorch o lysiau am ei benn.
Verber,ĕris, Gwialennig hirfain mewn gwinwydden,ffonnig, corsen, ffrewyll neu fflangell i guro. Dyrnod,gwialennod, dul,maethgen, ffonnod, gwrffon.
Verbĕrābĭlis,e, A aller ei guro, a haeddo ei guro.
Verberātio,ōnis, & Verberatus,us,ŭi: Curfa, curiad, maethgen, maeddiad, gwialennod,ffonnod.
Verbĕreus,a,um: A haeddo ei guro a'i faeddu.
Verbĕrĭto,āre: Mynych guro, mynych faeddu.
Verbero,āre, Maeddu, curo,ffusto, ffondorio,ffonnodio,gwialennodio, pwyo, taro, cospi, gosidio, blino.
Verbĕro,ōnis A haeddai ei guro a'i faeddu.
Verbigero,āre, Dywedyd,parablu, ymddiddan.
Verbosè, A hirchwedl,â llawer o eiriau
Verbosĭtas, ātis, Dywetgarwch, hirchwedl, llawer o eiriau.
Verbosus,a,um: Dywetgar, siaradus, llawn geiriau,rhuadus, rhuadwr.
Verbum,i, Gair, ymadrodd, parabl, diarheb, rhan o ymadrodd a elwir Berf. Ad verbum, Air yngair. Meis verbis, Yn fy enw i.

Verè, Yn wir, yn ddiau, yn iawn.
Vĕrēcundia,æ, Gŵylder,gorchŵyledd, gwladeidd‑dra, mulder, lledneisrwydd, anhyder.
Vĕrēcundor,āris, Gwladeiddio,yswilio, cywilyddio.
Vĕrēcundus,a,um: Gŵyl, gwladaidd, gorchŵylus, cywilyddgar, yswil,mûl, llednais.
Veredarius,ii, Cennad yn marchogaeth ar frŷs.
Verēdus,i, March ysgafn,helfarch, gyrrfarch.
Verenda, ōrum, Dirgelwch gwr neu wraig.
Verendus,a,um: Iw ofni,ofnadwy, anrhydeddus,parchedig.
Vereor,ēris, Ofni drwy barch a chariad, ofni, ammau,arswydo.
Veretrum,i, Gwialen gwr, caly.
Vergiliæ,ārum, Y saith seren, y twrr tewdws.
Vergo,si,& xi,ĕre: Tueddu, pwyso at, gogŵyddo,wynebu at, pwyso tu ag i wared; tywallt allan.
Vērĭdicus,a,um: Geirwir,a ddywetto 'r gwir. Gwirlafariad. Li.Land.
Vērĭfĭco,āre, Gwirio, gwirhau, gorchwirio.
Veriloquium,ii, Gwir ddeongliad gair, iawn arwyddoccáad gair; chwedl gwir, gair gwir, gwir‑air.
Vērīmonia,æ, Vide Veritas.
Vērisĭmĭlis,e, Tebyg i wir,credadwy.
Verisimilitudo,ĭnis, Tebygoliaeth i wir.
Vērĭtas,ātis, Gwir, gwiredd, gwirionedd.
Veriverbium,ii, Gwirair,chwedl gwir.
Vermĭcŭlātim, Yn fân, yn dippynnau, yn bryfedos.
Vermĭcŭlosus,a,um: Cyfrestrog, wedi ei frodio, wedi ei weithio â brwyd llaw, a gwaith y gwenyn arno, a gwaith ffristial arno,amliwiog a brith o waith mân dippynnau bychain.
Vermĭcŭlor, āris, Bod yn llawn pryfed, bod yn bryfedog, pryfedu, cael ei ysu gan bryfed, gweithio gwaith y gwenyn, gwneuthur gwaith ffristial â darnau bychain anghyfliw.
Vermĭculus, i, Pryfyn, prŷf bychan.
Vermina, um, Cnofa a gwewyr yn y bol gan bryfed.
Vermĭnātio, ōnis, Clefyd y pryfed, yr euon, pryfigedd, gwyrn, gwiriu, cnofa gan bryfed.
Vermino, āre, Bod a chnofa a gwewyr yn ei fol, pryfedu, bod â phryfed ynddo, magu pryfed, magu llyngyr, bwrw llyngyr.
Verminōsus,a, um, Pryfedog, llawn cuddon, a phryfed ynddo.
Vermis, is, Pryf.
Verna,æ, Caethwas, caethferch, wedi ei eni a'i fagu o gaethwas tŷ.
Vernācŭli, ōrum, Drwg weision o ran cymneddfau neu eiriau.

Vernăcŭlus,

Vernăculus,a,um: *A anwyd ac a fagwyd yn ein tŷ ni, a gafodd ei ddechreu yn ein gwlâd ni; priodol; perthynol i vn &c.*
Vernālis,e, *A berthyn i'r gwanŵyn.*
Vernaliter, *Mal caethwas,fel alltud.*
Vernatio,ōnis, *Hên groen neidr a fwrio hi y gwanŵyn, wyneb blwyddyn,amser gwanŵyn; ecdran.*
Vernīlis, e, *Gwasaidd, croesan iraby, gorhéwg.*
Vernīlitas,ātis, *Gweniaith,trŵth, ymddygiad gwasaidd,gwatworgerdd.*
Verno,Absolutè, *Yn amser gwanŵyn.*
Verno,āre, *Ymadnewyddu, tyfu mal y gwna llysiau irleision, blagūro, llafar ganu fel adar; gwanŵyno.*
Vernula,æ,Dim.à Verna. *Gweſyn caeth*
Vernulus,a,ū: *Gwanŵynol,a berthyn i'r gwanŵyn.*
Verōnica,æ, Herba.
Verò, *eisoes, eithr,ond; yn wir, yn ddiau, adolwg.* Nec verò, *Nac chwaith.*
Vero,āre, *Dywedyd gwir ; gwneuthur dull peth yn vnion ac yn gywir.*
Verpa,æ, *Gwialen gwr.*
Verpus,a,um ; *A enwaedwyd ei flaengroen.* Verpus digitus, *Y canolfys, bys y din.*
Verres, is, *Baedd gwâr.*
Verrĭcŭlatus,a,um: *wedi ei wneuthur ar waith rhwyd tynn.*
Verrĭcŭlum, i, *Ysguprwyd, rhwyd tynn.*
Verrīnus,a,um: *A berthyn i'r baedd.*
Verro,ri,ĕre: *Tynnu ymaith,troi i fynu, rhuglo,carthu, ysgubo ymaith, glanhau, tynnu o hyd.*
Verruca,æ, *Bryncyn, pen bryn, crugcyn. Dafaden yn tyfu ar gorph dŷn.*
Verrūcāria,æ, *Dafadlys.*
Verrūcōsus,a,um : *Dafadennog,llawn dafadennau.*
Verrūcŭla,æ, Dim.à Verrūca.
Verrunco,āre, *Troi a newidio peth yn well.*
Versābilis,e, *Hydro, a aller ei droi.*
Versatilis,e, *Hydro, troedig, hawdd ei droi, peth a dry, peth a thro yn-ddo.*
Versatio, ōnis, *Traill, trofa, treigl, tro.*
Versicŏlor,ōris, *Symmudliw,newidliw, amliw, amliwiog.*
Versicŭlus,i, *Gwersig, llinell.*
Versĭfĭcātio,is, *Mydriad,prydiad, prydyddiaeth,cywyddiaeth,gwneuthuriad cerdd dafod.*
Versificator,ōris, *Gwawdydd, mydrwr, cerddor,prydydd,cywyddol,cywyddwr.*
Versifico, āre, *Gwneuthur mydr, cywyddu,gwneuthur cerdd.*
Versio,ōnis, *Tro, trofa, troad, traigl, traill,trostad.*
Versipellis,e, *A newidio ei groen ynfynych,dichellgar,cyfrwysddrwg, ystrywgar, croendro, croenymdro, trofaus, a dróo ei siecced.*
Verso,āre, *Mynych droi,mynych dreiglo &c.* Freq.à Verto, *Blino,aflonyddu, rhodoli, gwatwor, &c.*
Versor,āris, *Trammy, cyniweir, mynychu, ymyrryd, trin.*
Versoria,æ, *Nodwydd y cwmpas,y maen a'r nodwydd i adnabod tueddau'r byd, nodwydd deial.*
Versorius,a,um, *A dróo ei hun,a ddychwelo.*
Versūra,æ, *Tro, troad, trofa, traill, treigl, chwŷl.*
Versus,us,ŭi, *Gwers,braich mewnmydr, rhê, rhestr,rhill,llinell,pennill o gerdd, cywydd, caniad ; tro, chwŷl. Dryll pedrongl o dir.*
Versus, Præpos. *Parth a, tu a, tuag at.*
Versūtia,æ, *Cyfrwysedd, dichellgarwch, ymdro.*
Versūtĭlŏquus,a,um : *Chwedleuwr cyfrwys,ymadroddwr dichellgar,vn cyfrwysddadl.*
Versūtus,a,um : *Newidiol, amrywiol, trofaus, ymdrous, cyfrwys, dichellgar, ystrywgar.*
Vertāgus,i, *Bytheiad a êl i hely ei hun ac a ddwg adref ei helfa.*
Vertebra,æ, *Cymmal tro, lle bo'r esgyrn yn ymgysarfod ac yn troi ar eigilydd.* Vide Verticŭli, *Glain cefn, pencnaw asgwrn.*
Vertebrātus,a,um: *A wneler ar ddull y cymmalau hyny.*
Vertex,icis, *Llyun tro; corrwynt; coppa, vchedd, brigyn vchaf peth, coryn, gwarthaf. Bâch drws, colyn dôr.*
Vertibŭla,æ, & Vertibŭlum,i, Vide Vertebra.
Verticillatus,a,um : *wedi ei glymmu ynghyd fel cymmal.*
Verticillum,i,& Verticillus,i: *Chwerfan fethan, chwirli gwgon.*
Verticordius,a,um: *A dróo'r galon a'r meddwl.*
Verticōsus,& Vorticosus, a, um : *A chwyrnello, a fo yn chwyldroi, a dróo yn grwnn.*
Verticula,æ,& Verticŭlum: *Chwerfan i'w rhoi ar werthyd.*
Verticuli, ōrum, *Gleiniau 'r cefn, y cymmalau sy 'n troi yn asgwrn y cefn: Ebillion telyn neu grwth.*
Vertīgĭnōsus,a,um : *A'r bendro arno, penfeddw, pensyfrdan, penysgafn.*
Vertigo, inis, *Y bendro, y gŷsp, y fynyglog, ymmennydd-dro, madrondod, madryndod pen, penfeddwdod. Tro, treigl,chwŷl.*
Verto,ti,tĕre: *Troi, trossi,newidio, ymchwelyd,bwrw i lawr, treiglo, dymchwelyd ; deongl, cyfieithu; bwrw, bwrw ar vn; tynnu ymaith.*
Veru, Indecl. in sing. pl. Verua,um, ŭbus : *Bêr; rhyw biccell a arferid mewn rhyfel.*
Veruactum, i, *Tir gŵydd a franarer y gwanŵyn, braenar gwanŵyn.*
Verŭcŭlum,i, Dim.à Veru.
Verucceus,a,um: *Tebyg i fôllt neu fyharen.*
Veruēcīnus, *A berthyn i fôllt neu fyharen.*
Veruex,ēcis, *Môllt, myharen, llwdn dafad.*
Veruīna,æ, *Gwaywffon hir, eingell.*
Vĕrum,i, *Gwir, gwirionedd, chwedl gwir.*
Verùm, *Eisoes,er hynny,etto.*
Verumtămen, *Er hynny,eithr,eisoes,ond, onid.*
Vērus,a,um : *Gwir,cywir,geirwir, anllygredig, diffug, diffuant ; iawn, vniawn ; naturiol.*
Verūtum,i, *Piccell i'w thaflu â charrai.*
Verūtus,a,um: *A fo yn arwain y cyfryw arf, piccellog.*
Vēsānia,æ, *Gwŷn, gorphwyll, cynddaredd, anrhesswm.*
Vēsānio,īre, *Gorphwyllo, cynddeiriogi.*
Vēsānus,a,um: *Gorphwyllus, cynddeiriawg, ynfyd cynhwynol, creulon, afreolus.*
Vesca,æ, *Rhwyd y prŷf coppyn.*
Vescor,ĕris, *Bwytta, llewa, pori, ymborth.*
Vescŭlus,a, um : *Achul, goachul, eiddil, mewn drwg ddiwyg, annīwygus.*
Vescus,a,um: *A aller ei fwyta. Bychan, eiddil, achul, llerw.*
Vēsīca,æ, *Chwysigen.*
Vesicāria,æ, Herba.
Visīcŭla,æ, Dim. à Vesica.
Vespa,æ, *Caccynen.*
Vespæ, Vide Vespĭlo.
Vesper, ĕris, *Seren y nôs,yr hwyr, echwydd, gosper, pryd gosper, prydnawn, vcher.*
Vesper,ĕra,um : *A berthyn i'r hwyr, prydnownol.*
Vespera, æ, *Yr hwŷr, echwydd, prŷd echwydd, gosper, pryd gosper, prydnawn, vcher.*
Vespĕrālis,e: *A berthyn i'r hwyr neu i'r gorllewin.*
Vesperascit, *Mae hi yn hwyrhau; mae'n myned yn hwyr.*
Vespĕrat,bat, *Mae hi yn hwyr, hi aeth yn hwr.*
Vesperātus,a,um : *wedi nosi arno, wedi myned yn hwyr arno.*
Vespĕre,vel Vespĕri, *Yn yr hwyr, yn y cyfnos,gan yr hwyr, gydâ 'r hwyr, yn y gogyfnos.*
Vesperna,æ, *Pyrnhawnfwyd,cinio echwydd, cwynos, swpper.*
Vespertilio,ōnis, *Ystlum.*
Vespertīnus,a,um: *A berthyn i'r hwyr, a wneler yn yr hwyr.*
Vespĕrūgo, inis, *Seren y gohwyr.*
Vespices, *Llwedd yn lawn prysglwyn, a phrysglwyni.*

Vespĭlo,ōnis, Hwn a ddwg allan gyrph meirw i'w claddu 'r nôs.

Vesta,æ, Rhyw gandduwies ym mysg y cenhedloedd.

Vestālis, e, Vnde Vestales virgines, Lleianod.

Vester,tra,um : Eich,eiddoch,eiddoch chwi,einoch,einwch.

Vestiarium,ii, Cist dillad, lle i gadw dillad. Dillad,gwisgad dillad.

Vestiārius,a,um ; A berthyn i ddillad. Arca vestiaria, Cist ddillad.

Vestiārius,ii, Ceidwad dillad, ceidwad dillad-tŷ,gwneuthurwr dillad,gwerthwr dillad, gwniedydd, taeliwr,dilledydd.

Vestĭbŭlum,i, Lle gwâg o'r tu allan i'r drŵs cyntedd,rhagddrws,rhagty,cynnor.

Vestĭceps, ĭpĭtis, Gŵr ieuange a ddechreu barf iddo.

Vestīgabundus, a, um : Chwiliad,olrheiniad.

Vestīgātor, ōris, Chwiliwr, chwilennwr,olrheiniwr, olrhéwr,heliwr.

Vestigium,ii, Ol troed, ôl, arllwybr,arŵydd,gwadn troed. Vestigium equi, Pedol march.

Vestigo,āre, Chwilio, olrhein, dilyn ôl, hely,dyfal chwilio.

Vestimentum,i, Dilledyn, dillad,gwisg, archenad, trwsiad,achre. ewisg.

Vestĭplĭca,æ, Morwyn a blygo ddillad.

Vestio,īre, Dilladu, gwisgo, trwsiadu, gorchuddio,gorthoi,addurno.

Vestis,is, Gwisg,dilledyn &c. Vide Vestimentum.

Vestispĭcus,i, & Vestispica,æ, Hwn neu hon a gadwo ddillad.

Vestitus,us,ŭi : Gwisg,trwsiad,dillad, archenad,dilladwisg,addurn y peth a fynner.

Vestras,ātis, A fo o'ch gwlâd chwi, neu o'ch cenedl chwi,neu o'ch tu chwi.

Vetatio,ōnis, Gwarafun, gwaharddiad.

Veter,pro Vetus.

Veteramenta,ōrum, Hên ddillad wedi ei gwisgo a'i hwrw ymaith.

Veteramentarius sutor, Clyttiwr hên ddillad,clyttiwr hên esgidiau.

Vĕtĕrānus,a,um: Hên,oedrannus,a fo yn hir mewn swydd.

Vĕtĕrasco,ĕre, Henu,heneiddio.

Vĕtĕrator,ōris, Henddyn cyfrwysddrwg dichellgar,hên gadnaw.

Vĕtĕratorius,a,um : Cyfrwys,dichellgar, ystrywus.

Vĕtĕres, Yr hên bobl gynt.

Vĕtĕrinarius,ii, Llogwr meirch neu fulod, mulwr, triniwr meirch, meddyg meirch.

Veterīnus,a,um: A fo yn dwyn pynnau a llwythau.

Veternōsus,a,um : Diowgswrth, trymbyrddig,cysgadur.

Veternus,i, Clefyd cysgadur yn magu o seguryd a diogi, gwastadol chwant i gysgu,syrthni,trymgwsg,trymder.

Vetĕro,āre, Henu,heneiddio, gwneuthur yn hên,myned yn hên.

Vĕtitum,i, Peth gwaharddedig.

Vĕto,tŭi,tĭtum, & tāui, tātum,āre : Gwahardd, gwarafun. Rhwystro, lluddias.

Vetonica,& Betonica,æ : Cribau sanffraid.

Vĕtŭla,æ, Gwrâch,henwrach.

Vĕtŭlus,a,um : Gohen,gohenaidd.

Vĕtus,tĕris, Hén, henaidd, oedrannus, oediog.

Vĕtustas,ātis, Hender,henaint,hên bara, yr amser gynt, henafiaeth.

Vetustesco,& Vetustisco,ĕre: Henu,heneiddio,myned yn hên.

Vetustus,a,um: Hên,oediog, oedrannus.

Vexabundus, a, um : A wnêl flinder a chythryfwl.

Vexillārius,ii, Llummanwr, dygiawdr arŵydd yn rhyfel.

Vexillatio,ōnis, Byddin o wŷr arfog dan yr vn llumman.

Vexillum,i, Llumman, baner, arwydd, penwn.

Vexātio,ōnis, Blinder, gofid, dygnedd, trallod,helbu',trwblaeth, cystudd.

Vexo,āre, Blino, gofidio, trallodi, cystuddio,drygu,peri helbul.

V I.

Via,æ, Ffordd, llwybr, taith,heol, sarn. Môdd,dull,sutt,agwedd.

Viārius,a,um: A berthyn i ffordd, fforddawl.

Viāticor,āris, Gosymddeithiaw, diwallu a darpar a direidio ac arlwyo angenrheidiau 'r daith.

Viātĭcum,i, Gosymddaith, angheurheidiau taith,arlwy 'r daith,bwyllwrw.

Viātĭcus,a,um : Gosymddeithiol,gosymddeithig, a berthyn i daith.

Viātor,ōris, Teithiwr, ymdeithydd, fforddol,cerddedwr ffordd,vn ar ei daith. Rhingyll,cais, gwysiwr,dyfynnwr.

Viatorius,a,um: A berthyn i ffordd neu daith,teithiawl, ffórddawl.

Vibex,īcis, Ol dyrnod ar y corph,clais, duglais,gwaetglais,ôl chwipp.

Vibium,ii, Pob creadur a fo byw ar dir ac ar ddwr.

Vibratio,ōnis, Ysgydwad, chwyrnelliad.

Vibrissæ, Blew ffroenau dŷn.

Vibrisso,āre, Canu pureriaeth, pyncio wrth ganu,crychu 'r dôn. Ysgydwyd.

Vibro,āre, Ysgydwyd peth,gwyntio peth, chwyrnellu, ysbongcio, peri crynu, llewyrchu a disgleirio dan gynnhyrfu, crychu llais.

Vīburnum,i, Gwrysgennig yn tyfu o fôn prenn,ysbrigyn,blaguryn.

Vicānus,i, Vn a fo'n aros mewn treflan neu bentref, anfonheddig, iselwaed.

Vicarius,a,ū: A fo yn lle vn arall,a wasanaetho swydd a lle vn arall,rhaglaw.

Vicatim, Yn bentrefydd, yn heolydd, bob yn bentref,o heol i heol.

Vicecomes,ĭtis, Vchelfaer. Li.Land.

Vicenarius,a,um : Vgeinfed.

Vicēni,æ,a : Vgain.

Vicennium, ii, Yspaid vgain mlhynedd.

Vicesimus, a, um : Vgeinfed.

Vicessis, Vgain pwys.

Vicia, æ, Gwŷg, pŷs y llygod.

Viciarium, ii, Lle tyfo gwygbys.

Vīciarius,a, um: A berthyn i'r gwygpys.

Vīcies, Vgeinwaith.

Vīcīna, æ, Cymmydoges.

Vicinalis, e, Cymmydogawl, cymmydogaidd.

Vicinia,æ, Cymmydogaeth,cyfnesafiaeth.

Vicinĭtas,ātis, Cymmydogaeth, cyfnesafiaeth, nesder, cyffelybrwydd.

Vicinium, ii. Idem quod Vicinia.

Vicinus, i, Cymmydog.

Vicinus, a, um: Agos, cyfagos, nesaf, o'r gymmydogaeth, cyffelyb.

Vīcis,ci,cem, ce: Pl. Vices, ibus : Cylch peth, tro, lle, parthred,newid ; swydd, dyled, drwgddamwain, drwg gyflwr, trychineb, aflwyddiant, anghymmwynas ; cospedigaeth drygddyn. Mal, megys. Reddere vicem, Talu 'r pwyth. Vna vice, Vnwaith, &c.

Vicissatim, & Vicissim, Ar gylch, ar dro, bob yn ail. Yr vn modd, yn gyffelyb.

Vicissĭtas, ātis, & Vicissitūdo, īnis: Cyfnewidiad ôl ynol, dyfodiad bob yn ail, cylch cyfnewid, tro.

Victĭma, æ, Anifail aberth am fuddugoliaeth, aberth, offrwm.

Victimarius, ii, A wertho anifeiliaid i'w haberthu, hwn a wasanaetho yr aberth.

Victĭto, āre, Byw wrth ymborth.

Victor, ōris, Goresgynnwr, gorfodawg, buddugawl,digonwr,gwr gorfod,hwn a aeth a'r maes.

Victoria, æ, Buddugoliaeth, goruchafiaeth, gorfod, gorfodaeth, digoniant.

Victoriatus, i, Rhyw fath arian a llûn buddugoliaeth arni.

Victoriosus, a, um : Buddugawl,gorfodawg, gwaithfuddyg.

Victualis, e, A berthyn i ymborth neu luniaeth.

Victus, us, ŭi : Lluniaeth, cynheiliaeth, ymborth, bywyd, porthiant, heiniar, arlwy.

Vicŭlus, i. Dim. à Vicus.

Vicus, ci, Heol, sef rhestr o dai wrth ei gilydd a ffordd rhyngthynt, pentref, treflan.

Vĭdēlĭcet, Mal pe dywedid, ys ef, sef, sef yw hynny, nid amgen nâ, yn ddiau.

Video, di, ēre : Gweled, canfod, edrych, golygu, tremio ; deall, gwybod, darbod, ystyried.

Videtur, Ef a dybygir. Videtur mihi: Mi a dybygwn.

Vidua, æ, Gwraig weddw, gweddw.

Viduĭtas, ātis, Gweddwdod, pall, diffyg, eisiau.

Vidŭlum,

Vidŭlum, i, vel Vidŭlus, i: *Alwar, cód, pwrs.*

Viduo, āre, *Ysgar, tynnu ymmaith, gweddwi, gwahanu, ymddifadu, difuddio, colledu.*

Viduus, a, um: *Gweddw, wedi ei ddifuddio, amddifad, unig, wrtho ei hûn.*

Vieo, ēui, *Rhwymo â mêr-helyg neu wiail, cylchu llestri.*

Victor, ōris, *Cylchwr llestri.*

Viētus, a, um: *A gollo ei rymm anianol, methedig, palledig, diog, hyblyg, ystwyth, gwann, egwan, llymriw, meddal, llegpr, culwag, gwywedig.*

Vigeo, gŭi, ēre: & Vigesco, ĕre: *Bod yn gryf, bod yn fywiog, bod yn fywiowgeryf, bod yn chwyrn, gwrygio, bod yn hemif, bod yn ei flodeu, bod o rym a gallu, bod mewn bri a pharch, bod mewn rhwysg, byw.*

Vigēsima, æ, *Yr vgeinfed rann, math ar deyrnged.*

Vigēsĭmus, a, um: *Vgeinfed.*

Vigelis, is, *O vgeinpwys.*

Vigil, ĭlis, *Gwiliadwrus, effro, esgud, dyfal, digwysg, anniffodd.*

Vĭgĭlanter, *Yn wiliadwrus, yn ddigwysg, yn esgud, yn ddyfal, yn ofalus, yn ochelgar.*

Vigilantia, æ, *Gwiliadwriaeth, anhun, dyfalwch, diwydrwydd, gofal.*

Vigilarius, & Vigiliarius, ii: *Gwiliwr, gwiliad.*

Vigilax, ācis, *Gwiliadwrus, digwysg, gofalus.*

Vigilia, æ, *Anhunedd, anhun, gwiliadwriaeth, ymgadw rhag cysgu, gwylnos, gwylfa nos, disgwiliad, dyfalwch. Noswyl.*

Vigiliæ, ārum, *Gwylwyr, gwŷr yn gwylio 'r nôs, gwŷr yn cadw gwylnos.*

Vigilium, ii. Idem quod Vigilia.

Vĭgĭlo, āre, *Gwilied, dwyn anhunedd, bod yn ddigwysg, bod heb gysgu, cadw gwylnos, bod yn ddiwyd ac yn ddyfal, cymmeryd poen.*

Viginti, *Vgain, ugeint.*

Vigintiviratus, us, ŭi: *Swydd vgeinwyr vnswydd.*

Vigintiuĭri, ōrum, *Vgeinwyr o'r vnswydd, vgeinwyraethau.*

Vigor, ōris, *Nerth, grymm, cryfder, pybyrwch, bywiowgrwydd, calon, cyssur, gwrygiant, arial.*

Vigōrōsus, a, um: *Nerthol, grymmus, pybyr, heinif, grymiol.*

Vileo, ēre, & Vilesco, ĕre: *Dielwi, coegi, myned yn ddibris, ac yn ddiystyr, mynd yn wael ac yn salw.*

Vilis, e, *Gwael, salw, masw, disylwedd, dielw, dibris, diystyr, ddiddefnydd.*

Vīlĭtas, ātis, *Gwaeledd, salwedd, anoberi, dielwant.*

Vīlĭto, āre, *Dibrisio, gwneuthur yn wael ac yn salw ac yn ddibris.*

Villa, æ, *Maenol allan o'r ddinas, pentref, treflan, trefan, corrdref, maerdy, hafodty, maerdref.*

Villanus, ni, *Pentrefwr, maer, maerwr, taeog, hafodwr.*

Villaris, e, & Villaticus, a, um: *Pentrefig, perthynol i'r maerdy.*

Villica, æ, *Hafodwraig, maerwraig, maerones, meiriones.*

Villicatio, ōnis, *Maeronaeth, rheolaeth amaethad a thriniaeth tir dan y perchennog.*

Villico, āre, & Villicor, āris: *Cadw maerdy, cadw hafod, bod yn faerwr, trin amaethad.*

Villĭco, ōnis, & Villicus, i: *Maer, maerwr, goruchwiliwr, amaeth.*

Villōsus, a, um: *Blewog, cedenog.*

Villula, æ Dim. à Villa.

Villum, i. Dim. à Vinum. *Gwin main teneu.*

Villus, i, *Blewyn prâff, ceden.*

Vīmen, ĭnis, *Gwialen ystwyth, gwialen sêrhelyg, gwialen eilio.*

Viminalia, um, *Pob man-goed a ddygo wielyn hawdd ei nyddu a'i plygu a'i heilio.*

Vimĭnālis, e, *Addas i'w eilio, &c.*

Vimineus, a, um: *A wnaed o ferhelyg, a wnaed o wiail eilio.*

Vīnācea, ōrum, & Vinacea, æ, & Vinaceus, i: *Yr hâd a'r cnewyll a fydd mewn grawnwin. Gwaddod y gwin.*

Vinaceus, a, um: *A berthyn i gnewyll y grawnwin neu i'r gwin, neu i'r grawnwin.*

Vināgo, ĭnis, *Rhyw golommen neu ysguthan.*

Vināle, is, *Cynhauaf gwin.*

Vīnālia, ōrum, *Gwyliau a berthyn i chwaethu gwin.*

Vinālis, e, *A berthyn i'r gwin.*

Vinarius, ii, *Gwerthwr gwin, vn a gedw gwindy, yfwr gwin, a feddwo ar win.*

Vinarius, a, um: *A berthyn i win.*

Vinca, æ, herba.

Vincĭbĭlis, e, *Hawdd ei orchfygu a'i oresgyn, a aller ei orfod.*

Vincio, xi, īre: *Rhwymo, clymmu, cylchu, cryfhau.*

Vinclum, pro Vinculum.

Vinco, vici, ĕre: *Ynnill, cefnu, gorfod, gorchfygu, goresgyn, cael yr oruchafiaeth, cael y maes; blaenori, rhagori.*

Vinctura, æ, *Rhwymiad, clymiad.*

Vinctus, us, ŭi: *Rhwymyn, rhwymiad, cengl.*

Vincŭlum, i, *Rhwym, rhwymyn, pob peth a glymmo ac a rwymo. Coronbleth flodeu. Rhwymedigaeth mewn ysgrifen. Carchar.*

Vindēmia, æ, *Casgliad grawnwin, casgliad aeron neu ŷd, cynhauaf grawnwin neu aeron.*

Vindēmialis. vid. Vindemiatorius.

Vindēmiator, ōris, *Cynhauafwr grawnwin.*

Vindēmiatorius, a, um: *A berthyn i gynhauafiad grawnwin.*

Vindēmio, āre, *Cynhauafu grawnwin neu aeron.*

Vindēmiola, æ. Diminut. à Vindemia.

Vindex, ĭcis, *Dialwr cam, dadleuwr, amddiffynnwr, arddelwr, rhyddhawr o gaethiwed, cospwr.*

Vindĭcātio, ōnis, *Dial, dialedd, dialaeth, cospwriaeth, cospaduriaeth, cospedigaeth, ymwared o berygl.*

Vindiciæ, ārum, *Arddelw rhydd-did neu fraint, barn drwy sagadarbod, gwared, ymwared.*

Vindĭco, āre, *Dial, cospi, ymwared rhag perygl a cham, edfryd i ryddid, rhyddhau, breinioli.*

Vindicta, æ, *Dial, dialedd, dialaeth, cospedigaeth, gwialen a roid ar hen gwâs caeth pan ei gwnaid yn ŵr rhŷdd, y wialen a roddai arglwydd i fâb aillt wrth ei wneuthur yn rhŷdd.*

Vīnea, æ, *Gwinllan, gwinwydden; mangnel rhyfel.*

Vinealis, e, & Vinearius, a, um: *A berthyn i winwydd.*

Vineaticus, a, um: Idem.

Vinētum, i, *Perllan winwydd, gwinllan.*

Vinipōtor, ōris, *Yfwr gwin, meddwyn.*

Vinitor, ōris, *Gwinllannwr, cynhauafwr grawnwin, perchen gwin neu winwydd, gwinwr.*

Vinitorius, a, um: *A berthyn i driniad gwinwydd.*

Vīnŏlentia, æ, *Brwysgedd, meddwdod ar win.*

Vinolentus, a, um: *Brwysg, meddw ar win.*

Vinōsus, a, um: *Gwin-gar, ac aroglau gwin arno, gwinllyd, meddw, brwysg.*

Vinŭlus, a, um: *Dissilus, mwythus, drythyll, gofrwysg ar win.*

Vīnum, i, *Gwin. Brwysgedd, meddwdod.*

Vio, āre, *Teithio, hyntio, siwrneio.*

Viocurus, i, *Golygwr ar gyweirio prifffyrdd.*

Viola, æ, herba.

Viŏlābilis, e, *Hylwgr, a aller ei halogi, a'i lygru, a'i ddiwyno, a'i dorri.*

Violaceus, a, um: *O liw 'r* Viola, *tebyg i'r* Viola.

Violarium, ii, *Gwely o'r dail* Viola.

Violārius, ii, *Lliwydd lliw 'r* Viola.

Violatio, ōnis, *Halogiad, difwyniad, sarhaad, camwri.*

Violator, ōris, *Halogwr, llygrwr, &c.*

Violens, tis, *Drûd, taer, dursing, cryfgadr, nerthol, angerddol.*

Viŏlentia, æ, *Drudaniaeth, nerth, cryfder, trais, anghyfarch, gwŷn, angerdd.*

Violentus, a, um: *Drûd, angerddol, dursing, taer, ffordrych.*

Viŏlo, āre, *Llygru, diwyno, halogi, treisio,*

treiſio, troſeddu, torri cyfraith, briwo, gwneuthur cam, ſarhau, trychu, cymmynu i lawr.

Vipĕra, æ, Gwiber, math ar neidr neu ſarph.

Vīpĕreus, & Vīpĕrīnus, a, um : A berthyn i'r Vipera.

Vipio, ōnis, Cyw garan.

Vir, vĭri, Gŵr, gwr dewr gwrolwych pybyr, gŵr priod gwraig, y gŵr-ryw o anifeiliaid.

Vira, æ, Gwraig.

Virāgo, īnis, Gwraig wrol, gŵr-wraig.

Virectum, & Viretum, i: Llannerch lâs, talwrn glâs.

Vĭreo, ēre, Glaſu, bod yn lâs, bod yn irlas, bod yn ei flodeu, bod yn hoyw ac yn heinif.

Vireo, ōnis, Aderyn gwyrdd a elwir y Gegid, caſeg y dryg-hin.

Vīres, um. vid. Vis.

Vireſco, ĕre, Glaſu, myned yn irlas, gwrygio, myned yn ŵr.

Virga, æ, Gwialen, llâth, llathen, blaguryn, twf blwyddyn, irai, meſurllath, gwialenffonn, gwialen gwr-ryw.

Virgātor, ōris, Gwialenodiwr, curwr â gwiail.

Virgatus, a, um : Gwialog, gwialennog.

Virgētum, i, Llwyn gwiail, lle tyfo gwiail.

Virgeus, a, um : A berthyn i wiail.

Virgĭnālis, e, Rhieiniaidd, gwyryfawl, morwynawl.

Virginarius, & Virgineus, a, um: Idem quod Virginalis.

Virgindēmia, æ, Cynhauafiad gwiail.

Virgĭnĭtas, ātis, Gwyryfdawd, morwyndod, diweirdeb, lleianaeth, oedran geneth.

Virgo, ĭnis, Gwyryf, morwyn, rhiain, gwyrf-ferch, morwynferch, geneth, hûn. Un o'r deuddeng barwydd.

Virgŭla, æ. Dim. à Virga : Gwialennig, llathennig.

Virgŭlātus, a, um. vid. Virgatus : Virgulata auro veſtis: Gwiſg wialaur. R. N.

Virgultum, i, Pryſglwyn, pryſgoed, mangoed yn tyfu yn llwyn, gwryſglwyn ieuangc, irlwyn gwial.

Virguncŭla, æ. Dim. à Virgo : Morwynig, genethig.

Viria, æ, Addurndlws gwddf a gwyrddfain ynddo.

Viriatus, a, um : A gafodd ei nerth atto, crŷf, grymmus, galluog.

Viricŭlæ, ārum, Ychydig nerth; ychydig olud.

Virĭdans, tis, A fo irlas, glaſwyrdd.

Viridārium, ii, Llannerch lâs, lle a gadwer yn irlas bob amſer, glaſlannerch.

Viridarius, a, um : A berthyn i lannerch irlas.

Viridia, æ, Maes glâs, llwyn o blanwydd irleiſion.

Viridicatus, a, um : Wedi ei wneuthur yn laſwyrdd.

Vĭrĭdis, e, Gwyrdd, glâs, glaſwyrdd, irlas, irwyrdd, irlaſwyrdd, ir, irdwf; heinif, hoyw, crŷf.

Vĭrĭdĭtas, ātis, Gwyrdd-der, gwŷrddleſni, irder; hoywedd, pybyrwch, gwrolder.

Virĭdo, āre, Gwneuthur yn wyrddlas.

Vĭrīle, is, Gwialen gŵr.

Vĭrīlis, e, Gwrol, gwraidd, gwrdd, dewr, pybyr, arwraidd.

Vĭrīlĭtas, ātis, Gwrolder, gwreidddra, arwredd, gwrhydri, gwrolaeth; gwialen gŵr, gwrygiant.

Viripŏtens, tis, Parod i'w phriodi.

Virītim, O ŵr i ŵr, bob yn ŵr, o ŵr bwygilydd.

Viro, āre, Cryfhau, cadarnhau.

Viror, ōris. vid. Vĭrĭdĭtas.

Vĭrōſus, a, um : à Vir : A fo yn chwennych gŵr, parod i gael gŵr; arwraidd, llawn gwroldeb.

Vīroſus, a, um : à Virus : Gwenŵynig, gwenŵynllyd.

Virtus, ūtis, Gwroliaeth, pybyrwch, nerth, grym, gwrhydri, rhinwedd, rhin dda, camp dda, gwrolgamp, cynneddf dda; dewredd, gallu, pybyrwch; gwyrth, baeddiant, gwrygiant.

Virulentus, a, um : Gwenŵynig, gwenŵynllyd, drewedig, a drygflas arno.

Virus. n. g. indecl. & Virus, i : Gwenŵyn, gwenŵynſawr, chwyſlyd ſawr ceſail, drwg arogl, drygflas, chwaith, chwerwder. Hâd heppilio, rhith cenedlu.

Vis, vis. pl. vires, ium : Nerth, grymm, gallu, gweithrediad, meddiant, rhinwedd, nertholdeb; dir, cymmell; amledd, lliaws; dryg-hin, dyhinedd.

Viſcatus, a, um: Gludiog, wedi ei ludio.

Viſcĕra. vid. Viſcus.

Viſcerātim, Drwy'r ymyſgar, hyd yr ymyſgar, bob yn rhan, yn rhannau.

Viſcĕratio, ōnis, Rhanniad cig amrwd, yr ymyſgar a rydd helwyr i'w cŵn.

Viſcĕror, āris, Cyfrannu cig amrwd newydd lâdd.

Viſcĭdus, a, um : Gludiog, gwydn, tew-wydn.

Viſcōſus, a, um. Idem.

Viſcus, ĕris. & pl. Viſcĕra : Cwbl o'r cnawd ſy rhwng y croen a'r eſgyrn, yr ymyſgar, ymyſgaroedd, perfedd.

Viſcus, i, & Viſcum, i: Glûd, yſgrawling; uchelwydd, uchelfa, uchelfel, herba.

Viſibĭlis, e, Hywel, hawdd ei weled, hyddrych, a aller ei weled.

Viſio, ōnis, Gweledigaeth, drychiolaeth, ymddangoſiad.

Visĭtātio, ōnis, Gofwy, gofwyad, ymweliad.

Viſo, ſi, ĕre : Myned neu ddyfod i edrych, gofwyo, ymweled.

Viſor, ōris, Cennad a anfoner i edrych, golygwr, yſpienddyn, yſpienwr.

Visŭla, æ, Math ar winwydden.

Vīſum, i, Gweledigaeth, drychiolaeth, golwg, y peth a oſotter i edrych arno.

Vīſus, us, ŭi : Y golwg, y gweled, drem y llygaid. Drem, trem, tremmyn, tremmynt, gwelediad.

Vīta, æ, Bywyd, buchedd, hoedl, oed, oes, einioes, addoed. Vitæ, ārum, Moddion, moeſau, ymarweddiad, bucheddau.

Vītālia, um, Yr yſgyfaint, a'r galon, a'r afu, y rhannau bywiol.

Vitālis, e, Y peth ſy fyw, allo fyw, yr hyn ſydd yn cynnal bywyd, perthynol i fywyd, bywiol.

Vitālĭtas, ātis, Bywiolaeth, yſpryd y y bywyd.

Vitatio, ōnis, Gocheliad, ciliad.

Vitellinus, a, um : A berthyn i'r melynwy.

Vitellus, i, Melynwy, melyn wy.

Viteus, a, um : A berthyn i winwydden.

Vitex, ĭcis, Rhyw helygen a elwir Agnus caſtus.

Vitiarium, ii, Llwyn o winwydd ieuangc, gwinllann.

Vĭtiātor, ōris, Llygrwr, halogwr, treiſiwr merched ieuaingc.

Vĭtiatus, a, um : Llygredig, halog, wedi ei trhreiſio.

Vitĭcŭla, æ, Dim. à Vitis.

Vitĭcŭlum, i, Blaendwf gwinwydden.

Vĭtĭfer, a, um : A ddygco winwydd.

Vitigineus, & Vitigenus, a, um : A dyfo ac a fago o'r winwydden.

Vitilis, e, Yſtwyth, a waſanaetho i rwymo gwinwydd.

Vitilitigo, āre, Drwg abſennu, goganu.

Vĭtio, āre, Llygru, halogi, diwyno, treiſio merch, diforwyno, briwo, clwyfo.

Vitiosĭtas, ātis, Bai, drygioni, gwrthwyneb i rinwedd, llygredigaeth.

Vĭtiōſus, a, um : Beius, drygionus, enwir, gwydus, ceryddus, a fo ar y bai, llygredig.

Vĭtis, is, Gwinwydden.

Vitiſator, ōris, Plannwr gwinwydd.

Vitiſco, ĕre, Tyfu yn winwydden.

Vitium, ii, Gwŷd, bai, gwrthwyneb i rinwedd, drygioni, clwyf, cleſyd, llygredigaeth, diffyg, gwall, pall, troſedd.

Vĭto, āre, Cilio oddiwrth, ffo rhag, gochel.

Vitrea, ōrum : & Vitriamina, um : Lleſtri gwydr.

Vitreolum, i, herba.

Vitreus, a, um : Gwydrin, gwydraidd, gwydrol, gloyw fel gwydr, tryloyw, brau.

Vitriarius, ii, Gwydrwr, gwneuthurwr lleſtri gwydr.

Vitricus, i, Tâd yngbyfraith, llyſdad.

Vitrīnus, a, um : Gwydrin, gwydrol.

Vitriolum, i, Gwydryn, gwydr bychan.

Vitrōſus, a, um : Gwydrawg, llawn gwydr.

Vitrum, i, Gwydr, iolwrch.

Vitta, æ, Rhyw dalaith liain, penguwch, ffunen, ysnoden y rhwymai wragedd yr offeiriaid eu gwâllt â hi. Coronbleth floden.

Vitŭla, æ, Anner, anneirfuwch.

Vitŭlātio, ōnis, Nwyfus lawenychiad, moelystod.

Vitulīnus, a, um: A berthyn i lo. Caro vitulina, Cig llo.

Vitŭlor, āris, Moelystotta, llemmain fel buwch ieuangc.

Vitŭlus, i, Llo, dinewed, llo buwch, llo ewig, llo eliphant, &c. bustach. Llo môr.

Vitŭpĕrābilis, e, Goganus, ceryddus.

Vitŭpĕrium, ii, Gogan, anglod, cabl, anair.

Vitŭpĕro, āre, Gogann, cablu, rhoi anglod, beio ar, testunio, athrod.

Vituperōnes, Goganwyr, beiwyr.

Viuācitas, ātis, Cryfder naturiol, hiroes, hirhoedl, bywiowgrwydd. ariel.

Viuarium, ii, Y lle y cadwer anifeiliaid gwylltion neu adar neu bysgod, parc, coedwig gaead, daiar cwningod, coedtir adar, pysgodlyn.

Vīuax, ācis, Hirhoedlog, hiroesog, crŷf o naturiaeth, pybyr, bywiol, bywiog, iraidd, o hirbara.

Vīuerra, æ, Gwiwair.

Viuesco. vid. Viuisco.

Viuidus, a, um: Bywiog, llawn byw, eidiog, pybyr, nertbol.

Viuifico, āre, Bywhau, bywhau, rhoi bywiolaeth.

Viuiradix, īcis, Gwinwydden a blanner a'i gwreiddyn wrthi, prenn plann, plannwydden.

Viuisco, ĕre: Dechreu tyfu a chael bywyd a bywiolaeth, ryfhau, gwrygio.

Vīuo, vixi, ĕre: Byw, bod yn fyw, buchedu, dwyn ei fywyd, treulio ei oes. Mazu, cyanyddu.

Vivus, a, um: Byw, bywiol, yr hyn fydd fyw, bywiog, naturiol, ir, iraidd, crŷf, mawr.

Vix, Braidd, o fraidd, prin, yn brin, odid.

V L

Vlcĕrāria, æ, Y môr ddanadl drewedig.

Vlcerātio, ōnis, Twnn croen, crowniad, archolliad, ysplwad.

Vlcĕro, āre, Gwneuthur yn llawn cornwydydd a briwiau a chrammennau, gwneuthur twnn croen, briwo, gossidio, archolli, gwelio, ysbelwi, chwysigennu.

Vlcerōsus, a, um: Llawn cornwydydd a chrammeanau, gweliog, cornwydlyd, crammennog, chwysigennog.

Vlciscor, ĕris, Dial, dialeddu, gwneuthur dial, cosbi.

Vlcus, ĕris, Cornwyd, gweli, llynnor, crawn, gweli growllyd. Trŵch ar risg prenn.

Vlcuscŭlum, i. Dim.

Vlex, ĭcis, Llysieuyn a dynn yr aur atto.

Vlīgĭnōsus, a, um: wedi mwydo, gwlyb, dyfrllyd, llaith.

Vlīgo, īnis, Gwlybaniaeth anianol y ddaiar.

Vllus, a, um: Nebun, neb rhyw un, neb rhyw.

Vlmārium, ii, Llwyn llwyfain.

Vlmeus, a, um: A berthyn i'r llwyfain.

Vlmĭtrība, æ, Vn a gurer â gwiail llwyf.

Vlmus, i, Prenn llwyf, llwyfen, llwyfanen.

Vlna, æ, Asgwrn lleiaf y braich, gwrhyd, cyfelin. Braich, cufydd, elin, penelin.

Vlpĭcum, i, Y garlleg mawr, garlleg gwŷllt.

Vlterior, ōris, Pellach, mwy y tu hwnt.

Vlterius, Aduerb. Ym mhellach, mwy y tu hwnt.

Vltĭmò, O'r diwedd.

Vltĭmùm, Yr amser diweddaf.

Vltimus, a, um: Diweddaf, eithaf, pellaf, olaf. Pennaf, mwyaf.

Vltio, ōnis, Dial, dialedd.

Vltor, ōris, Dialwr, dialeddwr, cosbwr, arteithiwr, dihenyddwr.

Vltrà, Ym mhellach, mwy y tu hwnt, tra, tros, y tu draw.

Vltrò, O wirfodd, yn ewyllysgar, o fodd, o bono ei hûn, heb na dir na chymmell. heb law hyn, ym mhellach.

Vltrōneus, a, um: Ewyllysgar, o'i wirfodd, o'i fodd.

Vlua, æ, Dylysg y môr, ysnoden y môr, gwmmon.

Vlŭla, æ, Tylluan.

Vlŭlātus, us, ŭi: Vdfa, udlef, ubain, ynglef, bonllef, nâd, creglais.

Vlŭlo, āre, Vdo fal ci neu flaidd, ubain, drygnadu, bloeddio, rhoi ynglef.

V M

Vmbella, æ, Cysgod bychan, peth crwnn a wisg merched yn eu dwylo i'w cysgodi, heulrhod lydan, brig y ffenigl y bydd yr hâd ynddo.

Vmbĭlīcātim, Ar ddull bogeil.

Vmbĭlīcātus, a, um: A bogeil iddo.

Vmbĭlīcus, i, Bogail, canol y peth a fynner, carregan gronn ar wêdd bogail, bolglwm, bogeilglwm a fydd ar gaead llyfr. coryn yr afal, crogenbysg ar waith bogail.

Vmbo, ōnis, Bôth, bogail tarian, bogail, boglyn, tarian.

Vmbra, æ, Cysgod, gwasgod, ysgod, ellyll, anysbryd; lliw, eiliw têg. Gwestai, gwestwr a ddêl heb wahodd.

Vmbrācŭlum, i, Gwasgodfa, gwasgawdwydd, hafdy dail, heth bynnag a wisger yn gysgod rhag y têś.

Vmbrătĭcus, a, um: & Vmbratĭlis, e: Cysgodaidd, tebyg i gysgod, a arhoso yn y cysgod.

Vmbrifer, a, um: A roddo gysgod, a gysgodo.

Vmbrina, & Vmbra, æ: Math ar bysgodyn.

Vmbro, āre, Cysgodi, gwasgodi, bwrw cysgod.

Vmbrōsus, a, um: Gwasgodfawr, cysgodfawr.

V N

Vnà, Ynghŷd, ar unwaith, o'r untu, gydâ hynny.

Vnănĭmis, e, & Vnănĭmus, a, um: Vnfryd, un feddwl, un galon, cynghordiol, cydsyniol, cyttûn.

Vnănĭmĭtas, ātis, Cyttundeb meddwl, undeb meddwl.

Vncia, æ, wns, modfedd, y ddeuddegfed ran o'r cyfan.

Vnciālis, e, A berthyn i wns neu fodfedd.

Vnciarius, a, um. Idem.

Vnciātim, Bob yn wns, wrth yr wns, bob yn fodfedd, wrth y fodfedd.

Vncĭnātus, a, um: Cam, bachog, a bachau arno.

Vncĭnŭlus, i, Bâch bychan.

Vncĭnus, i, Cnwppa bachog, gwiddi, pen saeth bachog, bâch, ewinfach.

Vnciŏla, æ. Dim. ex Vncia.

Vnctio, ōnis, Enneiniad, iriad, ireidiad.

Vnctĭto, āre, Mynych enneinio, mynych iro.

Vncto, āre. Idem.

Vnctiuscŭlus, a, um: Gofras, ireidlyd, goseimlyd.

Vnctor, ōris, Enneiniwr, irwr.

Vnctorius, a, um: A berthyn i enneinio.

Vnctum, i, Blonhegen llwdn hŵch.

Vnctūra, æ, Enneiniad, ireidiad.

Vnctus, a, um: Enneiniog, wedi ei enneinio, ireidlyd, seimlyd.

Vncus, i, Bâch, gwanas, gwrthfach, gwrthfin, crâff.

Vncus, a, um: Cam, gŵyrgam, bachog, wedi ei ystumio.

Vnda, æ, Tonn, morgaseg. Dŵr y môr: ymryson, trafferth, trallod. Amrafael dŷb. Mintai, tyrfa.

Vndābundus, a, um: Tonnog, yn codi yn donnau.

Vndans, tis, Yn codi yn donnau, tonnog; yn nibyn.

Vndātim, Yn donnau, ar wêdd tonnau.

Vndatus, a, um: A fo ar ddull tonnau.

Vnde, O ba le, o'r hwn, oddiwrth yr hwn; pa fodd, pa ddelw, i ba beth, o'r hyn, ar yr hyn.

Vndĕcĕni, æ, a: Vn ar ddêg.

Vndĕcentum, Namyn un cant.

Vndĕcies, Vnwaith ar ddêg.

Vndĕcim, Vn ar ddêg.

Vndĕcĭmus, a, um: Yr unfed ar ddêg.

Vndĕcirēmis, is, Llong un-rhwyf ar ddêg.

Vndecunque,

Vndecunque, O ba le bynnag.
Vndelibet, O'r lle y mynnoch.
Vndēni, æ, a: Yr vnfed ar ddêg.
Vndeoctoginta, Namyn vn pedwar vgain.
Vndequadragies, Namyn vnwaith deugain.
Vndequadraginta, Namyn vn deugain.
Vndequingesimus, a, um: Nawfed a deugain.
Vndequinquaginta, Naw a deugain.
Vndesexaginta, Namyn vn trivgain.
Vndetrigesimus, a, um: Y nawed ar bugain.
Vndetriginta, Naw ar bugain.
Vndeuicesimanus, a, um: Lluyddwr o'r namyn vnfed fyddin vgain.
Vndeuīcēsĭmus, & Vndeuīgēsĭmus, a, um: Y namyn vnfed vgain.
Vndeuīginti, Namyn vn vgain.
Vndeuis. Idem quod Vndelĭbet.
Vndique, O bob parth, o bob lle, o amgylch ogylch, o ymyl bwygilydd, o bobtu.
Vndiquesecus, & Vndequeuersum. Idem.
Vndisŏnus, a, um: Yn rhuo fel y môr, yn rhuo gan donnau.
Vndo, āre, Codi yn donnau, gwneuthur tonnau, nofio gydâ'r dŵr, llifo drosodd, llifeirio, berwi yn grychias; cael digon, ymddigoni.
Vndōsus, a, um: Tonnog, llawn tonnau.
Vndŭla, æ, Tonn fechan.
Vndulatus, a, um: A fo ar lûn tonnau. Vndulata vestis, Dilledyn o gamlod troellog a gwaith tonnau arno.
Vnēdo, ĭnis, Aeron yr Arbutum, Afal sûr.
Vngĭto, āre. Freq. ab Vngo.
Vngo, xi, ĕre: Enneinio, iro, elio, ireidio.
Vnguen, ĭnis, & Vnguentum, i: Wylment, eli, iraid, brasder, a sûdd brâs ynddo.
Vnguentaria, æ, Celfyddyd gwneuthur olewon ac elian aroglber, neu yr hon a'i gwnelo.
Vnguentarius, ii, Gwneuthurwr neu werthwr olewon aroglber.
Vnguentarius, a, um: A berthyn i olewon aroglber.
Vnguentatus, a, um: wedi ei elio ag olewon aroglber.
Vnguentum, i, Pob math ar eli aroglber.
Vngues, Cregin.
Vnguicŭlus, i, Ewin feddal dyner, gorewin.
Vnguis, is, Ewin dŷn neu anifail neu aderyn, crafangc ac yspagau aderyn, carn eidion, ewin eidion, cangbennig o dŵf blwyddyn gwinwydden, clefyd ar lygad a elwir yr ongl neu'r gorasgwrn. Mann gwynn yn y Bdellium. Bâch i gasglu gwinwydd, y gwynn ym môn deilen y rhosyn.
Vngula, æ, Carn march neu anifail arall; bâch i dynnu etifedd allan o'r grôth.
Vngŭlārius, Ewin fawr arw.
Vngŭlatus, a, um: Ewinog, ag ewinedd mawr trysglion iddo.
Vngŭlum, i, Modrwy, gwniadur.
Vngustus, i, Ffonn gam faglog, ffonn fachog.
Vnĭcălămus, a, um: A fo yn tyfu ar vn paladr, vnllath.
Vnĭcaulis, e, A dyfo yn vn paladr heb gangau.
Vnice, Yn vnig, yn enwedig, yn yspysol, yn ben difaddeu, yn odidog.
Vnicŏlor, ōris. Adiect. Vnlliw, vnlliwiog.
Vnĭcornis, e, Vncorn, ac vn corn iddo.
Vnĭcornis, is, Yr anifail a elwir vnicorn.
Vnĭcŭba, æ, Gwraig ni orweddo ond gyd ag vn gŵr.
Vnĭcus, a, um: Vnig, ei hûn.
Vnĭformis, e, Vnffurf, vnddull, vnwedd.
Vnĭgĕna, æ, A genhedlwyd o vn yn vnig.
Vnĭgĕnĭtus, i, Vnigenedig, vnmab mam a thad.
Vnijŭgus, a, um: A fo dan yr iau gydag vn, vnieuog, vnweddog.
Vnĭmănus, a, um: Vnllawiog, vndwrn, dyrndwnn, llawdwnn.
Vnimŏdus, a, um: Vnmodd, vnwedd, vnddull.
Vnio, ōnis, Maen gwerthfawr a elwir felly. wynwyn.
Vnio, īre, Vno, gwneuthur yn vn, cyssylltu yn vn.
Vnio, ōnis, Vndeb, cyttundeb, cymmodlonedd. Rhif vn, vndod.
Vniŏcŭlus, i, Vnllygeidiog.
Vnĭpes, ĕdis, Vntroediog.
Vnistirpis, e, Ni bo ond vn paladr iddo neu vn gwreiddyn.
Vnĭtas, ātis, Vndod, vnoliaeth, vnoldeb, vndeb, cyttundeb, cymmodlonedd.
Vniter, Yn vn, ynghŷd.
Vnitio, ōnis, Vniad, cyssylltiad yn vn.
Vniuersalis, e, Hollawl, a berthyn i'r cwbl.
Vniuersè, Yn hollawl, yn gyffredin, yn llwyr, i gŷd oll.
Vniuersim. Idem.
Vniuersĭpŏtens, tis, Galluog ym mhob peth, hollalluog.
Vniuersipotentia, æ, Hollalluowgrwydd.
Vniuersitas, ātis, Cyffredinrwydd, cwbledd, hollawlrwydd, llwyrwys, yr hollfyd.
Vniuersus, a, um: Hollawl, y cwbl, y cwbl oll, oll, i gyd oll, y cyfan.
Vnĭuira, æ, Gwraig ni bu ond vn-gwr iddi.
Vnĭuŏcè, O vn arwyddoccâad, ar vngair.
Vnĭuŏcus, a, um: A fo yn arwyddoccáu vn peth, a fo o vnenw vnsylwedd, vn-geiriawl, vnenw.
Vniusmŏdi, indecl. Vnddull, vnwedd, vnfodd, cyffelyb.
Vnŏcŭlus, a, um: Vnllygeidiog.
Vnquàm, Vn amser, ryw amser, erioed, bŷth.
Vnuersus, pro Vniuersus.
Vnus, a, um: Vn, vnig, ei hûn: y cyntaf.
Vnusquispiam, quæpiam, quodpiam: Rhyw vn.
Vnusquisque, quæque, quodque: Pob, pob vn.

V O

Vobiscum, pro Cum vobis, Gydâ chwi.
Vŏcābŭlum, i, Enw peth, gair, gair a arwyddoccáa enw peth.
Vŏcālis, e, Llafar, llefarawg, a llais vchelgroch iddo, soniarus, a llais cyweirber vchelgroyw gantho. Vn o'r bogeiliaid neu o'r llythyrennau llafarogion.
Vŏcālĭtas, ātis, Crochlais, tôn neu lais, sŵn llais.
Vŏcāmen, ĭnis, Yr enw y gelwir peth arno.
Vŏcātio, ōnis, Galwad, galwedigaeth. vid. Vŏcātus.
Vŏcātiuè, Drwy alw; wrth yr achos galwedigawl.
Vŏcātivus, a, um: Galwedigawl.
Vŏcātor, ōris, Geilwad, eirchiad, gwahoddwr.
Vŏcātus, us, ŭi: Erfyn, dymuned, arch, gwahoddiad, gwahodd, galwad.
Vocĭferātio, ōnis, & Vociferatus, us, ŭi: Gawr, garm, bloedd, ynglef, bonllef, gwaedd, anghenfloedd, dolef, ysgarmes, garmlais, diaspad.
Vocĭfĕro, āre, & Vociferor, āris: Bonllefain, germain, rhoi garm, rhoi ysgarm, bloeddio, rhoi ynglef, gwaeddi, crochweiddi.
Vŏcĭto, āre, Mynych alw, gelwain, ymelwain.
Vŏco, āre, Galw, erchi, dymuno, gwahodd, enwi, cyfrif, galw ar vn, galw ar ôl vn, rhybuddio i ddyfod, dwyn i mewn, eirio, cynghori.
Vŏcōnia, ōrum, Math ar ellyg.
Vŏcŭla, æ, Llais bychan, y gair, y sôn, gogan.
Vŏcŭlatio, ōnis, Iawn accen pob gair, iawn gymmedrolder lleferydd pob gair.
Vŏla, æ, Ceudd y llaw, cledr y llaw, gwadn y troed.
Vŏlantes, Ehediaid, adar.
Volātĭca, æ, Dewinwraig, yr wyll.
Vŏlātĭcus, a, um: A hedo ymmaith yn ddisymmwth, llithredig, anwadal.
Vŏlātĭlis, e, A ehetto, a allo hedeg, a el

ēl ymmaith yn fuan, a litbro ymmaith.

Vōlātus, us, ŭi: & Vōlātura, æ: Ebediad, bedfa.

Vōlēma, ōrum; Gellyg mawrion.

Volgiŏlum, i. vid. Voluŏlus.

Volgĭuăgus, & Vulgĭuăgus, a, um: A berthyn i'r werin neu 'r gyffredin bobl, tlawd, truan, isel, diystyr, salw, disas, gwael. Anwastad, anwadal. vid. Plebeius.

Vōlĭto, āre, Mynych ehedeg, rhedeg yma ac accw, gwibio draw ac ymma.

Vōlo, āre, Hedeg, ehedeg, rhedeg yn fuan, myned ymmaith yn gyflym.

Vŏlo, vis, vŏlŭi, velle: Mynnu, ewyllysio, deisyf, rhybucho, chwennychu. Meddylio, barnu.

Vŏlōnes, um, Y rhai a ymgynnygio i fyned i ryfel.

Volsella, æ, Crâff i dynnu blew o'r gwraidd.

Volua, æ. vid. Vulua. Item, Yr hyn y bo peth ym mhlŷg ynddo fel y melynwy yn y gwynnwy.

Vŏlūbĭlis, e, Hydreigl, hydro, hydraill, hawdd ei droi a'i dreiglo; anwadal, anwastad; a fo 'n troi yn ddibaid, rhugl ei dafod, trybelyd ei ymadrodd, trylwyn, chwai, cyflym, gweinrhed; a fo yn ymgasglu ynghŷd, talgrwnn.

Vŏlūbĭlis, is, Clwm y gwŷdd, herba.

Vŏlūbĭlĭtas, ātis, Tro peth, hydreiglrwydd, treilliad, talgrynrwydd; anwadalwch; rhugledd a thrybelidrwydd ymadrodd, parabl dirwystr diattal.

Vŏlubiliter, Ar dreigl, ar draill, yn dalgrwnn, yn cwympo wrth fesur.

Vŏlŭcer, cris, cre: Pob peth a ehetto, hediad, hedegog, cyflym, buan.

Vŏlucra, æ, Prŷf a ŷs y gwinwydd ieuaingc, prŷf y dail.

Vŏlucris, is. f. g. & aliquando m. gen. Pob peth a hetto, ehediad, edn, ednogyn, caccynen.

Vŏlucrum, i, Ailgenedigaeth gwraig, gwisg yr etifedd.

Vŏlūmen, ĭnis, Torchiad, plygiad, tro, troad, trofa, treigl, traill. Plŷg llyfr, llyfr.

Vŏluntariè, & Voluntariò: Yn barawd, yn ewyllysgar, o fodd calon.

Vŏluntarius, a, um: Ewyllysgar, o bono ei hun, o'i fodd, o'i wirfodd, heb na dir na chymmell.

Vŏluntas, ātis, Ewyllys, bodd, puched, rhybuch, rhybuched, mynnu, tuedd, meddwl, dymuned.

Voluo, ui, ĕre: Plygu, torchi, dirwyn, cylchio, troi, treiglo, treillio. Bwriadu yn y meddwl, ystyried, ystumio ac ymdrofáu fel yr afon. Dywedyd yn rhugl drybelid ddiattal.

Voluŏlus, i, Treigl-bren i wastattáu tir.

Voluox, ōcis, Prŷf bach amldroed a ysa ddail y gwinwydd neu goed eraill, y lindys.

Vŏlup, vel Vŏlŭpe, Indecl. Hyfryd, difyrr, digrif.

Vŏluptarius, a, um: Digrif, difyrr, hyfryd, a ymroddo i ddifyrrwch a mwythau; A berthyn i ddigrifwch.

Vŏluptas, ātis, Digrifwch, difyrrwch, hyfrydwch, diddanwch, dywenydd.

Voluptuārius, a, um. vid. Voluptarius.

Voluptuōsus, a, um: Llawn difyrrwch, diwala o drythyllwch.

Vŏlūta, æ, Y maen pedrogl a fo ar ben colofn.

Vŏlūtăbrum, i, Lle bo mŏch neu anifeiliaid eraill yn ymdrybaeddu ac yn amcreinio, ymdreiglfa.

Volutabundus, a, um: A fo 'n troi ac yn trosi peth yn ei feddwl.

Volutātim, Drwy ymdreiglo ac ymdroi, ar lêd amcrain.

Vŏlūtātio, ōnis: & Volutatus, us, ŭi: Treigl, clainc, traill, treiglad, ymdro, amcrain, trybaeddiad.

Vŏlūto, āre, Ymdroi yn ei orwedd, ymdrybaeddu, ymdreiglo, amcreinio; meddylio, cofio, bwriadu 'n y meddwl; byw yn wastadol; ymadrodd, cwympo.

Vomer, ĕris, qui & Vomis: Cyllell aradr, cwlldr.

Vomĭca, æ, Crûg dirgel crawnllyd; côd yn llawn arian.

Vŏmitio, ōnis, Chwŷd, chwydiad, chwydredd, cyfog, yr hyn a chwyder, gloes a chwyder.

Vomitorius, a, um: A baro chwydu, ac ynddo nerth i beri ymgyfogi, chwydlyd.

Vŏmĭtus, us, ŭi. vid. Vomitio.

Vŏmo, ŭi, ere: Chwydu, cyfogi, ymgyfogi, gloesio, bwrw i fynu.

Vopiscus, i, O'r ddau efell yr hwn a aner yn fyw ac a gynnyddo a elwir Vopiscus.

Vŏrācitas, ātis, Glythni, rhythni ar fwyd, ymrythiad, bwytteigrwydd, gormes fwytta, gwangc.

Vŏrāgĭnōsus, a, um: Llawn llyngclynnoedd.

Vŏrāgo, ĭnis, Llyngclyn, llyn llwngc, llyngcfa, [illegible] Dŷn glŵth a lyngco ac a yso 'r cwbl.

Vŏrātio, ōnis, Llyngciad, ysiad, gwangciad bwyd, gormes fwytta.

Vŏrax, ācis, Glŵth, bwytteig, bwydiawg, gwangcus, dŷn afterw, ysgaprwth, rhŵth, rhawth, a yso ac a lyngco 'r cwbl.

Vŏro, āre, Ysu a llyngcu bwyd heb ei gnoi, ysu, bwytta yn wangcus, ymrythu, bochlwythe, gwangcio.

Vorsum pro Versum, Vorsura pro Versura, Vortex, &c.

Vos, vestrum, vestri: Chwi, chwychwi.

Vosmetipsi, Chwi eich hunain.

Vōtīvus, a, um: Addunedig, a addawer drwy adduned, diofrydawg, a ddymunwyd yn fawr.

Vōto, & Vōtito, āre: Gwneuthur adduned.

Vōtum, i, Adduned, addewid a wneler i Dduw, eidduned, gofuned, diofryd dymuned, gweddi, y peth a geisier neu a gaer wrth ei ddymuno.

Vŏueo, vōui, ēre: Gofunedu, adduno, eidduno, gwneuthur eidduned, rhoi diofryd; dymuno, deisyfu: cymmynnu, rhoi drwy lythyr cymmyn, addaw.

Vox, vōcis, Llef, lleferydd, llais, sŵn, sôn, gair.

V P

Vpĭlio, ōnis, & Opilio: Bugail.

Vpŭpa, æ, Aderyn tebyg i gornchwigl, caib cerrig.

V R

Vranoscŏpus, i, Rhyw bysgodyn unllygeidiog.

Vrbānātim, Fel gŵr bonheddig, fal gŵr dinesig.

Vrbānè, Yn wybodol, yn foesol, yn hynaws, yn fwynaidd, yn ddigrif.

Vrbānĭcus, a, um: A berthyn i'r ddinas, dinesig.

Vrbānĭtas, ātis, Mwynder, hynawsedd, moes ac arfer, buchedd ddinesig, boneddigeiddrwydd, gwybod, gwybodda, hynaws ymadrodd ac ymarweddiad, digrifair, mwyn-gellwair, negesenau dinesig.

Vrbānus, a, um: Dinesig, dinasaidd, a drigo mewn dinas, a aner ac a fager yn y dinas, hynaws, mwyn, rhadlon, boneddigaidd ei ymadrodd a'i ymddygiad. Dôf, gwâr, a fagwyd gartref, llawfaeth.

Vrbĭcŭla, æ, Dinas bach, trefan, corrdref.

Vrbĭcus, a, um. vid. Vrbanĭcus, a, um.

Vrbīna, æ, Rhyw arf fyrn hir.

Vrbo, āre, Gwneuthur tersyn ag aradr.

Vrbs, vrbis, Caer, tref gaerog, dinas gaerog.

Vrceŏlāris, herba. vid. Febrĭfŭga.

Vrceŏlus, i. Dim. à Sequente.

Vrceus, i, Cunnog ddŵr, paeol, mail.

Vrēdo, ĭnis, Llosgiad coed gan oerni, daif coed gan boethwynt, cosi neu losgfa yn y croen.

Vrēter, ēris, Y pibellion y daw y dŵr drwyddynt o'r arennau i'r chwysigen.

Vrgeo, si, ēre: Dirio ar, dirwasgu, pwyso ar, gwasgu ar, cymmell, gyrru, bod yn daer ar, annog, gyrru ym mlaen. Blino, dygnflino, treisio, gorthrymmu, gorthrechu.

Vri, ōrum, Anifeiliaid gwylltion tebyg i ychen, buail.

Vrĭca, æ, Methiant ar ŷd gan ormodd gwlybwr.

Vrīgo, ĭnis, Llosgfa ar friwiau gan feddyginiaeth dôst.

Vrīna, æ, Trwngc, trwyth, dŵr dŷn neu anifail, irain yw trwngc ir newydd.

Vrīnator, ōris, Un a nofio dan y dŵr.

Vrīno, āre, & Vrīnor, āris: Nofio dan ddŵr, taro dan ddŵr a chodi i fynu drachefn.

Vrinum ouvm, *Wy heb gyw ynddo.*
Vrion, & Vrium: *Rhywogaeth bridd.*
Vrito, āre, *Llosgi yn dôst.*
Vrna, æ, *Rhyw fesur o bethau gwlybion. Celwrn, dyfrllestr, rhyw lestr y bwriai y* Prætor *ynddo enwau y beirniaid wrth eu hethol, arch neu ysgrin corph marw.*
Vrnālis, e, *A berthyn i* Vrna. *Bwrdd cegin i roi llestri dŵr arno, bwrdd llestri.*
Vrnŭla, æ. Dim. ab Vrna.
Vro, ussi, ĕre: *Llosgi, deifio, goddeithio; arteithio, blino, gofidio, crugo; maeddu, curo. Ymgrugo, ymofidio.*
Vropygium, ii, *Y rhan isaf i asgwrn y cefn.*
Vrpix, ĭcis, *Rhyw offeryn hwsmonaeth.*
Vruncum, i, *Y rhan isaf i'r dywysen gwdr nesaf i'r gwelltyn.*
Vrsa, æ, *Arthes, arth fenyw, arwydd wybrol yn y gogledd a elwir llûn y llong.*
Vrsīnus, a, um: *A berthyn i arth.*
Vrsŭlus, & Vrsellus, i: *Ceneu arth.*
Vrsus, i, *Arth, arth wr-ryw.*
Vrtīca, æ, *Danhadlen; goglais anlladrwydd. Rhyw bysgodyn.*
Vrus, i, *Bual, ŷch gwŷllt.*
Vruo, āre. vid. Vrbo.
Vrvum, i, *Hegl gam yr aradr, llawlyw.*

V S

Vsia, æ, *Sylwedd neu hanffod peth.*
Vsio, ōnis. vid. Vsus, us, ŭi.
Vsitātè, *Yn ôl yr arfer, fel y mae 'r arfer.*
Vsĭtātio, ōnis, *Arferiad, cynnefindra.*
Vsĭtātus, a, um: *Arferol, arferedig, cynnefodig, cynnefin.*
Vsĭtor, ōris, *Mynych arfer, mynych gynnefino.*
Vspiam, *Yn vn lle, yn vn man, yn vn-peth.*
Vsquam, *Yn vnlle, yn vnman, yn vn-peth, yn vnmodd.*
Vsque, *Hyd, hyd at, yn agos at, bob amser, cyhyd, tra.*
Vsqueadeo, *Yn gymmaint a, hyd oni, oni.*
Vsquedum, *Hyd oni.*
Vsquequaque, *Ym mhob lle o amgylch, yn mhob mann, o bobtu, yn wastad.*
Vsquequo, *Hyd oni, pa hyd? hyd pa bryd.*
Vstio, ōnis, *Llosg, llosgfa, deifiad, nôd haiarn poeth.*
Vstor, ōris, *Llosgwr, vn a losgo gyrph meirw.*
Vstrīgo, ĭnis, *Llosgfa briwiau, deifiad ŷd.*
Vstrīna, æ, *Tŷ i doddi metteloedd, lle i losgi cyrph meirw.*
Vstŭlo, āre, *Golosgi, deifio, goddeithio. Crychu gwâllt.*
Vstus, a, um: *Llosgedig.*
Vsuālis, e, & Vsuarius, a, um: *Arferol, y peth y caffom ei fwyniant ac ni chaffom ei berchennogaeth.*
Vsuārius, ii, *A fo yn cael mwyniant peth ac nis caffo bod yn berchen arno.*
Vsŭcăpio, cēpi, ĕre: *Myned yn berchennog ar beth drwy hir feddiant.*
Vsŭcăpio, & Vsuscapio, onis, *Caffaeliad perchennogaeth ar beth wrth hir feddiant.*
Vsufructuarius, ii, *Vn a fo yn cael mwyniant peth ac ni bo perchennog arno.*
Vsūra, æ, *Arferiad a mwyniant peth, occraeth, occr, vsuriaeth, llôg arian. Cydnabyddiaeth, cyfeillach.*
Vsurarius, ii, *Vsuriwr, occrwr, llogwr arian.*
Vsurarius, a, um: *A fo yn llôg er occraeth, a dalo lôg ac occraeth am arian.*
Vsurpātio, ōnis, *Mynych arfer, godorr a rhwystr ar feddiant, trawsfeddiant, camfeddiant, camfwyniant, camrwysg, traisfeddiant.*
Vsurpo, āre, *Mynych arfer, mynych grybwyll am beth, dal camfeddiant, traisfeddiannu, cynnal trawsfeddiant, dal peth yn erbyn cyfiownder, rhwystro hir feddiant.*
Vsus, us, ŭi: *Arfer, ymarfer, defod, cynnefindra, mwyniant, ffrwyth, gwasanaeth, cynnhorthwy, porth, hir brawf, cyfarwyddyd, hirfeddiant, rhaid, angen, angenrhaid, cydnabyddiaeth, cyfeillach.*
Vsusfructuārius, ii. vid. Vsufructuarius.
Vsusfructus, us, ŭi: *Y mwyniant a gaffom o'r eiddo arall drwy fodd y perchennog.*

V T

Vt, Conjunctio, *Mal, fal, megys, cyn gynted ac, yn gyttrym ac, er cynted, pa wedd, yn gyffelyb, yn y mann, o na bai, er, pa faint mwy, er hynny i gyd, pe rhôn, rhag, gan hynny.*
Vtcunque, *Pa fodd bynnag, mewn rhyw fodd, megys ac.*
Vtensĭle, is, *Pob dodrefnyn a fo rhaid wrtho.* Vtensilia. *Dodref-*
Vter, vtra, um: *Pa vn o'r ddau.*
Vter, vteri, *Bru, crôth, boly.*
Vter, vtris, *Costrel, cunnach, côd groen ar wêdd costrel, dyfrllestr.*
Vtercŭlus, i, *Crothig, crôth fechan, gwisg pob hâd, gwisg blodeuyn cyn ei ledu.*
Vtercunque, vtracunque, vtruncunque: *Pa vn bynnag.*
Vterlĭbet, *Yr vn a fynnoch o'r ddau.*
Vternam, vtranam, vtrumnam: *Pa vn o'r ddau.*
Vtĕrīnus, a, um: *A anwyd o'r fam, a fu yn yr vn boly, vnfam.*
Vterque, vtraque, vtrunque: *Y ddau, eill dau, pob vn o'r ddau, y naill a'r llall.*
Vteruis, vtrăuis, vtrumuis: *Yr vn a fynnych o'r ddau.*
Vterus, i, *Crôth gwraig, bru. Boly, potten. Y baich, neu yr etifedd yn y grôth.*
Vti, *Mal, fal, megis, er mwyn.*
Vtŭbĭlis, e. Idem quod Sequens.
Vtilis, e, *Buddiol, llesol, buddfawr, cymmwynasol, da, iachusol, hylwydd.*
Vtĭlĭtas, ātis, *Bûdd, llês, cymmwynas, ymwared a wneler i vn.*
Vtĭnam, *O na bai, Duw a wnêl, mynnwn pettai.*
Vtique, *Yn ddiau, megys ac, yn gyffelyb.*
Vtor, ĕris, *Mwynhau, cael bûdd a llês, arfer peth, trin peth, ymgyfeillach ag vn, ymarwedd.*
Vtpotè, *Gan fod y peth felly, gan hynny, yn gymmaint a, wrth hynny.*
Vtputà, *Sef, sef yw hynny.*
Vtquid? *Am ba achos, pa ham, i ba beth.*
Vtrarius, ii, *Vn a ddygco win neu ddŵr mewn costrelau, costrelwr.*
Vtrĭbi, *Ym mha le.*
Vtricularius, ii, *Pibydd a gano bibau côd.*
Vtrĭcŭlus, i, *Crôth gwraig, gwisg pob hedyn.*
Vtrinque, *O'r ddeutu, o bobtu, o bobparth.*
Vtrinsecus. Idem.
Vtrò, *Pa ffordd? tu a pha le?*
Vtrobique, *O'r ddeuty, o'r ddeuparth.*
Vtroque, *I'r ddeutu, i'r ddeule.*
Vtrum, *Pa vn, ai.*
Vtut, *Pa fodd bynnag fo, bo a fo, dêl a ddêl.*

V V

Vua, æ, *Grawnwin, grawn gwin, grawn y gwinwydd, gwinwydden, y swp grawnwin, y bagad grawnwin, grawn coed.* Idem quod Vvula.
Vuesco, ĕre, *Leithio, gwlyddeiddio.*
Vueus, a, um: *A berthyn i'r grawn gwin.*
Vuĭdus, a, um: *Gwlŷb, llaith.*
Vuĭfer, a, um, *A fo 'n dwyn grawn.*
Vulga, vel Bulga, æ: *Bolgan, côd groen, ysgreppan. Crôth gwraig.*
Vulgāgo, ĭnis, *Carn yr ebol,* herba.
Vulgāris, e, *Cyffredin, a berthyn i'r gwerin neu i'r gyffredin bobl, gwael, cartrefig, sathredig, arferedig.*
Vulgātus, a, um: *wedi ei gyhoeddi, cyhoedd, sathredig, a fo ar gyrn a phibau, cyffredin.*
Vulgĭuăgus, a, um. vid. Volgiuăgus.
Vulgo, āre, *Cyhoeddi, cyffredino, gwneuthur yn gyhoedd, bwrw 'r gair allan, tanu ar llêd, gyrru ar gyrn a phibau, datguddio. Cymmysgu yngbŷd.*
Vulgò. Aduerb. *Yn gyffredin, yn sathredig, ym mhob lle, ar gyhoedd, yn agored, yngŵydd pawb, fynychaf, yn dyrolau, yn finteioedd.*
Vulgus, i.m. & n.g. *Y werin, y gyffredin bobl, y hileiniu.*
Vulnĕrārius, ii, *Meddyg briwiau ac archollion, llawfeddyg, archoll feddyg.*
Vulnĕrārius, a, um: *A berthyn i archollion*

arochollion a gwelíau.
Vulnĕrabilis, e, *Hyfriw, hawdd torri ei groen a'i archolli.*
Vulnĕro, āre, *Archolli, briwo, clwyfo, gwelío. Gofidio, tymmhigo.*
Vulnĭfĭcus, a, um: *A archollo, a wnelo weli, a friwo.*
Vulnus, ĕris, *Archoll, gweli, briw, newyddfriw, cleddyfawd, cyllellod, arfod.*
Vulnuſcŭlum, i. Dim.
Vulpēcŭla, æ, *Cenew llwynog, llwynogyn.*
Vulpes, is, *Cadno, cadnaw, llwynog.*
Vulpīnor, āris, *Bod yn gyfrwys, bod yn llwynogyn, bod yn ddichellgar ac yn hoccedus, twyllo, ſiommi.*
Vulpīnus, a, um: *Llwynogaidd, cadnawaidd, cyfrwys, dichellgar, yſtrywgar, a berthyn i lwynog.*
Vulſella, æ vid. Volſella.
Vulſūra, æ, *Tynniad, tynnfa.*
Vultĭcŭlus, i. Diminut. à Vultus, *wynebyn.*
Vultuōſus, a, um: *wynebol, wynebſarrug, wynebdriſt, cuchiog, trwynſurr.*
Vultur, ŭris, *Rhyw aderyn rheibus yn hedeg yn hwyrdrwm. Mulfran, morfran. Adar llŵch gwin medd rhai.*
Vultŭrīnus, a, um: *A berthyn i'r* Vultur.
Vulturius, ii, *Rhyw ergyd ar ddiſiau.*
Vulturius homo, *Dŷn rheibus, cribddeiliwr.*
Vultus, us, ŭi: *wyneb, wynebpryd, ffriw, edrychiad, dichwel, trem, tremmynt, drŷch, drŷch wyneb, goſgedd.*
Vulva, æ, *Crôth gwraig, bru, y fam, mammog, gwerchyr gŵraig, ffeneſtr pob benyw. Bwyd a wneir o fammog hŵch newydd ddyfod a pherchyll.*
Vuŭla, æ, *Clôch yr ymadrodd, cyweirgorn y lleferydd.*
Vuulāria, æ, herba.

V X

Vxor, ōris, *Gwraig, gwreigaith, y fenyw o anifeiliaid.*
Vxorcŭla, æ, *Gwreigan, gwraig dlŵs.*
Vxorius, a, um: *A berthyn i wraig.*
Vxorius, ii, *Gŵr a fo wrth lywodraeth ei wraig.*

X A

Xanthium, ii, *Y cyngaf bychan*, herba.
Xanthos, *Maen gwerthfawr melynlliw.*
Xanthus, a, um: *Melyn, melynlliw.*

X E

Xenia, æ, *Llettywriaeth, cyfeillach, calennig.*
Xeniolum, i. Dim. à Xenium.
Xenium, ii, *Anrheg, rhêg.*
Xenŏdŏchīum, ii, *Eluſendy dieithraid, hosbytty pererinion.*
Xerŏphăgĭa, æ, *Sŷch ymborth.*
Xerophthalmia, æ, *Sychglwyf llygaid heb na chŵydd na dŵr diferu, ſychbilen.*

X I

Xiphias, æ, *Cleddyfbyſg, a'i dduryn fal cleddyf.*
Xiphion, herbă.
Xiphis, *Cleddyf.*

X Y

Xylinum, i, *Ceden, cottwm.*
Xylocinnămōmum, i, *Coed y canel.*
Xylŏphăgus, i, *Pryf a fâg mewn coed.*
Xyris, is, *Heſg.* Idem quod Xiphion.
Xyſtios, & Xyſtius, ii, *Rhyw faen gwerthfawr.*
Xyſton, & Xyſtus, i: *Lle diddos i ymgampio. Rhodfa ddiddos.*
Xyſtus, a, um: *Gwŷch, hoyw, dillyn.*

Z A

Zaphyrus, i, *Rhywogaeth hŷſg.*
Zathene, *Maen cyffelyb i'r gwefr.*

Z E

Zea, æ, *Math ar ŷd, heiddfrag.*
Zebelini, *Ermin.*
Zēlo, āre, & Zēlor, āris: *Chwennych yn fawr wneuthur rhyw beth, rhybucho, gwynfydu, cynfigennu, cynghorfynnu, eiddigeddu, dal eiddigedd.*
Zelōtes, is, *Eiddig, eiddigus, gwynfydwr, cynfigennwr.*
Zelotypia, æ, *Eiddigedd.*
Zelotypus, a, um: *Eiddigus, eiddigeddus.*
Zelus, i, *Awyddfryd, aingc, awyddchwant, eiddigedd, cynghorfynt, cenfigen, gwynfydrwydd; yr ymchwant a'r gofal a fo ar un i wneuthur rhyw beth.*
Zenith, *Y pwngc o'r ffurfafen a fo 'n union uch ben un pa le bynnag y bo.*
Zĕphyrus, i, *Gwynt gorllewin.*
Zeros, *Math ar faen Criſial.*
Zeta, & Zetecŭla, *Yſtafell bach a ffeneſtri ar dri yſtlys iddi i dderbyn gwres yr haul.*
Zeugites, *Math ar gyrs.*
Zeugma, ătis, *Dull ymadrodd pan fo llawer o enwau yn ymgyſſylltu ag un ferf. Ymgyſſwllt.*
Zeus, i, *Math ar byſgodyn.*

Z I

Zignis, *Genau goeg fechan.*
Zinziber, & Zinziberi, & Zinziberis: *Sinſir.*
Zizania, æ, & Zizanium, ii: *Efrau, llerr.*
Ziziphum, i, *Rhyw ffrwyth a elwir* Iujuba.

Z O

Zodiacus, i, *Cylch y deuddeng harwydd.*
Zœlicum, *Rhyw lin o'r Yſpaen i wneuthur edau rwydau.*
Zona, æ, *Gwregys. Rhyw gylch neu wregys yn yr wybren. Hefyd y clefyd a elwir yr eryr, eryri.*
Zonarius, ii, *Gwregyſwr.*
Zonŭla, æ. Dim. à Zona.
Zoegraphia, æ, *Argraff anifeiliaid.*
Zoogrăphus, i, *A argraffo lûn anifeiliaid.*
Zoophthalmus, i, *Llyſiau pen tai.*
Zopiſſa, æ, *Pŷg a dynner oddiwrth longau ac a dymmherer â chŵyr a halen.*
Zopyron, & Zopyrum, i: *Rhyw lyſieuyn.*
Zoronyſius, *Rhyw faen gwerthfawr.*
Zoſter, ēris, *Y clefyd a elwir Tân iddw.*

Z V

Zura, æ, *Grawn yr yſpyddad, ogfaen.*

Z Y

Zygia, æ, *Rhywogaeth bren maſarn, pibell i ganu mewn neithiorau.*
Zygis, *Cribau S. Ffraid.*
Zygos. *Iau, cwplws.*
Zygoſtates, *Yſgolhaig y farchnad.*
Zymites, *Bara a ſurdoes ynddo.*
Zyme, *Surdoes, lefain.*
Zythum, i, *Diod haidd, cwrf, heiddgwrwf, heiddlyn.*

Δόξα τῷ Α καὶ Ω.

Adagia Britannica.

Ad Lectorem Præfatiuncula.

EN tibi, Lector, & emendatiora, & copiosiore quam antehàc edita numero, Adagia Britannica, hoc est *Antiquæ* Britonum *sapientiæ reliquias*, quod est Aristotelis apud Synesium de parœmijs elogium. Quæ in hac editione prioribus accesserunt, præfixis stellulis designantur. In his quædam occurrerunt quæ in vetustis exemplaribus dubiè scripta fuerunt, ea sic ❡ notauimus. Adagiorum nonnulla in Dictionario nostro Britannico-Latino, Latinè ad verbum reddidimus, vniuersa hîc reddituri si Typographiæ festinantes operæ non impediuissent. Sicui eorundem interpretationem cordi futuram intellexero, eam se facilè à me consecuturum speret, modò in hoc se mihi dederit exoratum, Vt eum non offendat in verbali redditione dictionum Latinorum inconcinna combinatio. Scis enim, Lector, formulas loquendi, etiam elegantissimas, præsertim Prouerbiales, si in aliam linguam transferantur, duriùs sonare. Tu interim his vtere fruere, & Vale.

J. D.

At yr hawddgar Gymro.

*DYmma i ti, yr Cymro anwyl, ~~meddillion doethineb~~ yr hên Gymru gynt, sef yw hynny Diharebion dy wlâd, yn gywirach, ac yn amlach nag y ptintiwyd hwynt o'r blaen. Y rhai a ddodwyd ymma yn angwhaneg sy a serennod o'i blaen, fal hyn *. Ac y mae ymbell vn o honynt yn odowyll, a'r rhai hynny a nodir fel hyn ❡. Y casgl cyntaf o'r Diharebion hyn a elwid gynt Madwaith hên Gyrys o Iâl; o herwydd fal hyn y mae wedi ei ysgrifennu o'i blaen hwynt yn yr hên lyfrau,* Mad-waith hên Gyrys o Iâl, yr hwn a elwid Bâch Buddugre, a Gwyddfarch gyfarwydd. A'r hên wyrda gynt a ddywawd y diharebion hyn, fel y baent gadwedig gwedi hwynt, i roddi addysg i'r neb a syniai arnynt. *Pa amser yr oedd yr hên Gyrys ymma, nis gwn i. Cymmer di addysg a gwybodaeth oddiwrth y Diharebion hyn; ac felly y teli di iddo ef bwyth ei lafur yn eu casglu hwynt, ac i minnau bwyth fy llafur yn eu tacclu ac yn eu gosod allan er dy fwyn di. A bydd wych.*

I. D.

Absenná dy hun oddiwrth drygwas. A brofes y saig á wyr ei blâs. Abl y dyrrdaist hymmy tan dy dwylo. Abl [illegible]
A gwyno heb achos gwneler achos iddo. Achubwr y byd achub mi i gyd. A diangis ar Glwyd á fodes ar Gynnwyd.
A ddioddefo á orfu. A [illegible] Addef yw [illegible]. A dychmygod y gorchwyl ái gwnaeth.
Adeg i wir, [illegible] i ffonte. Aden y sy phrenn phrennig. A dycco'r dafad du á ddwg y dafad wenn, á dygasod a
A gafaelo gyforth á gafel efalon. Agais á [illegible]. A elo drwyn rhidyll, dalier yn y gwagr.

Am aflendid y bodis duw'r byd. Am yr esidian y dwyt ti yn rhedeg, minnau am yr enaid brych.

Y Diharebion Cymraeg.

a fedr yr hwyad nofio?

Abl i'r Bram ebol brit

A.

ABl i bawb a'i bodlono.
* Abl i bawb a'i gweinyddo.
Abl i bawb ei gydradd.
A achwyno heb achos, gwneler achos iddo.
A arbetto ei Fâch, arbetted ei gynnog.
Achos bychan y daw blinder.
Achos heb achos o hono.
Achos ir bysen fod ar y barth.
Achub maes mawr â drygfarch.
Achwyn rhag achwyn rhagddo.
Adail dedwydd yn ddiddos.
Adfyd pob hir dristwch.
Adneu cyhyryn gan gath.
* Adneu gan berchen.
Adwen mâb a'i llawch, ac nid edwyn mâb a'i câr. adwyth diriaid heb achos
Adwyog cae anhwsmon.
* A ddyfo cancar ef a ddyfydd cannos.
* A ddyfo i dorth a'i dyhaith; ef a ddyfydd a wnêl ei waith.
Addas i bawb ei gydradd.
Addaw fab addaw faen.
Addaw mawr a rhôdd fechan.
Addaw têg a wna ynfyd yn llawen.
Addewid. Vi. Eddewid, gwráig odid yw.
* Addfed angeu i hên.
* Addug yr hŷdd i'r llynn.
Addug yr hŷdd i'r maes mawr.
Adduned herwr hirnos.
* A ddŵg angeu nid adfer.
* A ddŵg da drŵg gyngor?
A ddygeo y gôd ymborthed o honi.
A ddycco 'r wy a ddwg a fo mwy.
A ddysger i fâb dduwsul, ef a'i gwybydd ddiw llun.
* Aed lew i gynnwrf câd, Duw a'i differ.
A êl i lŷs heb neges, doed â'i neges gantaw.
A êl i'r gwarae, adawed ei groen gartref. A el i ymliw, eled i ymlad.
Aerwy cyn buwch.
* A esgynno yn hwyr ebrwydd y disgyn. arth i nen y tuy.
a fagir yn yr asgwrn nid â allan o'r cnawd.

a fynno ei diriwio triged yn tuy.

Afiach pob trwmgalon.
Afieithus pob mammaeth.
Aflafar pob rawedog.
Aflan dwylo diowsfwrth.
Aflan genau anudonol.
Afledneis pob gwyllt.
aflwyddiannus pob diriaid.
A fo aml ei fara, dan ganu aed i laetha.
A fo aml ei feibion bid wâg ei goluddion.
A fo aml ei fêl rhoed yn ei vwd.
* A fo caled ynghyngaws, dadleued ar bob achaws.
A fo da gan Dduw ys dir.
A fo digwilydd a fydd digolled.
* A fo diried ar fôr, diried fydd ar dir.
* A fo ei fryd ar ddebed, ni wna dda cyn ei fyned.
* A fo hên arched weddi.
* A fo hyborth hy wir fydd.
* A fo marw ni ymogelir. a fo á march gantho, a gaiff fortheg march
A fo marw ér ei fygwth, a'i faw y cymmuner.
A fo nesaf ir eglwys, fydd pellaf o ddiwrth baradwys.
A fo trechaf treisied. a fo gwannaf gwaedded
* Afrad yw gwrthod.
* Afrad pob afraid. wrtho..
Afrwydd pob dyrys.
A tu bencwd aeth yn dinewd.
A fynno barch bid gadarn.
A fynno Duw derfid. al. dydderpid.
A fynno glôd bid farw.
A fynno gymmell bid glâ f.
A fynno iechyd bid lawen.
* A gafas y carn, a gafas y llafn.
* A gaffo ddyrnod y bore, hyd vcher ydd â ag ef.
A Gair Duw yn vchaf. a garo duw á gospa.
* A garo ei fam, cared ei élldrewyn. Vi. Ni charo.
* A garo ei gilydd, nid adnebydd ei gabl.
* A garo yr iau cared ei waryau.
* A garo ei gŵr cared ei chwegr.
A gasgler ar farch malen, dan ei dorr ydd â.
A gatwer a gair wrth raid.
A ffôl nid dorth ymryson.

agos iti a bwrw llo.
agos i'm fynghais, nes yw fy nghrysbais.

A grea 'r fran fawr a grea y frân fechan.
A gŵyn cŵyn bychan, cŵyn mawr a ddarogan.
* A gŵyn rhwy ni ry gwynfan.
* A gyfodes a golles ei le.
A gymmero ddŷsg cadwed. A lado a ledir
Alwisen tam o garw. Vid. El.
A lygrwys Duw a lygrwys dyn. ly grod
Allan o olwg allan o feddwl.
* Allwedd calon cwrwf da. Am y glôch [illegible]
* Amaerwy adnabod anmynedd.
Amaerwy direidi drwg anian.
Amcan a fydd gan bawb. Amcan fydd gan gi [illegible]
A'm caro i cared fynghi.
Amgeledd y ci am y cwd halen.
Am gwymp hên y chwardd ieuangc. aml [illegible]
Amla'r cwrwf tra hitler. gwingwas cerir.
Amla 'r mêl tra hitler. Amlach yw'r bram [illegible]
Aml bai lle ni charer.
Amlwg gwaed ar farch gwelw.
* Amlwg gwaed o ben crâch.
Ammhared pob anallu.
Amheuthun pob dieithrfwyd.
Amman pob anwybod.
Ammod a dyrr defod.
Ammraint pob torr defod.
Amser i fwyd amser i olychwyd.
Amser sydd i bob peth.
Anafus pob drwgfoesawg.
* Anaf yngiau, angau yngŵythi.
* Aneglur cennad yw ceudawd.
* Aneirian pob diriaid.
* Angall mal dall a dwyllir. Angau a gyrch [illegible]
Angel pen ffordd a diawl pentan.
Angen a bair i henwrach duchio.
Angen a bryn ac a werth.
Angen a dyrr deddf. y garreg.
* Angen a ddŷsg i hên redeg. Angharad [illegible]
Anghariadus pob diriaid.
Anghenawg pob tlawd. Anghof á wna [illegible]
Anghwbl pob eisiau.
Anghymmen pob ffôl.
Anghynnes pob oer.
Angheu angen dyhewyn dir.
* Angheu a ddyfrys.
* Angheu garw drûd ai heirch.
Ai i'r drws hwnnw y mae'r (Angh) gwynt?

A gymyrcho y cwbl a'i cyll.
Duw gyd a'r gwyliau.

a gadwo duw cadwedic fydd [illegible]
a fo býw yn hwyaf ard ymhellá [illegible]
a fynni dim ar caws yma?
a fo pen bid pont.
ai chwáre sy yn eich bottasau chwi?

Ail i fam yw modryb dda.
Ai mewn melin y magwyd efe?
Anffawd i Robin am twyllodi ddwywaith, ant minnau os twylla fi y drydydd waith.

Anghwanecgid mefl mowrair.
Anghyfarwydd a dyrr ei din yn cachu.
Anhael pob cybydd.
Anhappus pob trŵch.
Anhyderus pob ofnog.
Anhydyn (pob afrywiog)
* A noddo Duw ry noddir.
Annoeth llithrig ei dafod.
Annog dy gi ac na ddôs gantho.
Annos ci i gell egored.
¶ Anrhaith gyfludwyr taeog yn nhy ei gilydd.
Anwadal pob chud.
¶ Anwar fu velyn ei fraint.
* Anwydog chwannog i dân.
Anwyl gan bawb a gâr.
A oddef ry dau.
* A ogano a ogenir.
Araf dân a wna brâg melus.
* Araith doeth a drûd ni ddygymmydd.
A ranno i liaws rhanned yn hynaws.
Ardd cŷd bŷch, ardd cyn ni bŷch.
Ar ddiwedd y mae barnu.
Arglwydd a gymmell.
* Arglwydd biau a wrthotter.
Arglwydd gwann gwae ei wâs.
* Arglwydd pawb ar ei eiddo.
Arian a bryn ac a werth.
* Ar ni allo trais twylled.
* Ar ni ochelo 'r mŵg, ni ochel ei ddrŵg.
A'r gwelleif y llâs y weirglodd.
* Ar aid yw pwyll pyd yw.
Ar ni oddefo gwâs, bid was iddo ei hun.
Ar ni phortho ei gâth porthed ei lygod.
Ar ni roddo a garo ni chaiff a ddymuno.
Ar ni wano yn ddraen ni wân yn gippyll.
* Arofyn drwg fugail.
* Arwaesaf a ddiffydd diffaith.
* Arwaesaf i leidr ei fanag.
Arwydd drŵg mŵg yn niffaith.
* Arwydd nad cig bŵch.
Aseth ni phlycco nid da.
Asglodyn gwern ymhen y gâth.
Asgre lân diogel ei pherchen.
Asgwrn yr hên yn yr angea.
Astrus pob anaf.
Atfai gell i gi, mynych ydd â iddi.
Atgas direid-ddyn.
Atteb araf gan ddysgedig.
Athro pawb yn ei dy.
Athrodwaith o genfigen.
Aur gan bawb a chwennych.
A wahanodd cnawd gwahanodd ddolur.
Awchus arf a eillio.
Awdur cerdd a'i gwnêl.
Awgrim pawb nis gwybydd.
A wnel drwg athoed y llall.
* A wnel drwg ymogeled.
* A wnel Duw dyn a'i barn.

A wneler yn rhin nant, ef a'i gwybydd cant.
A wnel mâd, mâd a ddyly.
A wnel mowrddrwg a rydd mowrllw.
A wnêl twyll ef a dwyllir.
Awr ddrwg caffaeliad ffalswr.
Awydd a dyrr ei wddf.
A yfo lawer bid feddw.
Bai ar wrâch dorri ei chlun.
* Bai ar farch dorri ei droed.
Balchder heb droed.
* Balchder o bell.
Bara ac ymenyn yw vn tammaid.
* Barf nid ardd ni chwardd ychlas.
* Bâs pan wahenner hynny.
* Basaf dwfr yn yd lefair.
* Be a bawd y gweid gwe.
Be caffai bawb a fynnai, ni byddai hiraethawg neb rhai.
Bellach bellach fal chwedl y barcut
Bendith i'r hwch biau 'r bloneg.
Berwid calon llew.
* Bid anian dedwydd.
* Bid anniweir diferiawg.
Bid anwadal chud.
* Bid dirieid dryganianus.
Bid chud drud er chwerthin.
* Bid euain alltud.
* Bid gyfa ran rybuchir.
Bid haha byddar.
Bid hyfagl gwyar ar onn.
* Bid lâs lluarth.
* Bid lawen iâch.
* Bid lawen meddw.
Bid nŷch cwyn clâf.
* Bid reniad ymgyfarth.
* Bid trist pob galarus.
* Bid wagelawg lleidr.
* Bid wâr antur glew wrth awr.
Bid wastad wraig oi mynych warth.
Bid gwraig drwg oi mynych warth.
* Bid wyw gwr heb fagwriaeth.
* Bid wyw march a gnith gwêllt Mai. *aliàs* Bid fyw.
Blaengar ymadrodd ffôl.
Blingo'r gâth hyd ei llosgwrn.
Blodau cyn mai malpai na bai. *aliàs* Goreu na bai.
Bo amlaf fo 'r bleiddiau, gwaethaf fydd i'r defaid.
Bob eilwers y rhêd y cŵn.
Bod yn hir yn glâf a marw eusys.
Bo hynaf fo'r dŷn gwaethaf fydd ei bwyll.
Bo hynaf fo'r rhŷg tebyccaf fydd iw dâd.
* Boloch ofnawg fydd daw.
Bonedd a dywys, dillad a gynnwys.
* Bore brwynawg bradawg iair.
Bore côch a mawredd gwraig.
Bo tynna' fo 'r llinyn cyntaf y tyrr.
Braith ei gôd a gynnull.
Breuddwyd gwrâch wrth ei hewyllys.
Brodyr pob cerddorion.
Buan barn pob chud. *Vi.* Moch.

* Budd cyn tymp.
Bwrw a'th vnllaw cais ath ddwylaw.
Bwrw câth i gythraul.
Bwrw dwfr am ben gwr marw.
Bwrw gwyddif ar ôl yr hwyaid.
Bwrw heli yn y mor.
* Bwystlawn genau callawr.
Bychan fydd mam y cynfyl.
¶ Bychodedd minialed. *alias* mynialedd.
Byddar a gaiff gyffelyb.
* Byrr ddryganian a wna hir ofal.
* Byrrddydd ni dderfydd cyngor.
Byrr-hoedlog digasog Saint.

C.

Cadarnach yw 'r edau yn gyfrodedd nag yn vngorn.
* Cafas da ni chafas drwg.
Caffad malu, caffad ei werth.
Cais farchog da dan draed ei farch.
Cais yn y mwlwg.
Calan gauaf garw hin, annhebyg i gynnefin.
Caledach glew na maen.
* Calon ni gynnydd cysgid. *als.* cystudd.
* Calon y sais wrth Gymro.
* Can rewydd ni bydd pell rhin.
* Cancar fydd i ddyn a chan esgar.
* Can wst gan henaint.
* Canhymdaith ci ei losgwrn.
* Cant mwyn mâb yn ty.
* Canu heb gywydd.
Casbeth gwyr Rhufain.
Casbeth Owen Cyfeiliog.
Câr cywir yn yr ing y gwelir.
Cas dyn yma, câs Duw fry.
* Câs fydd a oreilittio.
Câs maharen mwyeri.
Câs yw 'r wirionedd yn lle ni charer.
Caseg glôff clôff ei hebol.
Cau tin wedi brammu.
* Ceinmygir pob newydd.
* Ceisied asgre ei fam a gollo.
* Ceisio diriedyn ei dyddyn.
Ceisied pawb ddwr i'w long.
Celfydd celed ei arfaeth.
Cell Arglwydd y weilgi.
* Cenau yn ei wâl, a gâst lem.
Cenmyl gwraig mowrdda.
* Cennad fûd drûd a'i crettwy.
Cennad hwyr drŵg ei neges.
* Cerddwys a twymmwys.
* Cerid chwaer diried cyn ni charer.
* Ceugant yw angau.
* Ci chwyrnog halawg ei bais.
Ci a helio pob llwdn ni bydd da ar yr vn.
Clwm anghenog ar y geiniog.
* Clwm eiddil moch ellwng.
Clywid corn cyn ni weler.
¶ Coel can hadain.
Coes yn lle morddwyd.
* Côf gan bawb a gâr.
* Coffa dy din pan entrewych.
Cofl gwâs diog.

Cogor

Cogor iâr yn ydlan.
€ Colles dy lad cystal i'r fuwch.
€ Colles ei glydwr a gyrchawdd ty yadwr.
Côsp ar ben iâr.
Cospi yr arth yngŵydd y llew.
Cos tin taeog ;efe a gâch yn dy ddwrn.
* Craff ci, caledach asgwrn.
Craffach nâ 'r efail.
Crechwen yngenau ynfyd.
Crefydd iâr wrth ei gylfin.
Crŷd ar hên angeu ys dir.
Crynu fal y forwialen.
* Cuall cleddyf byrr o wain.
* Cu annair wedi praidd.
Cwymp ar galedlawr.
Cwymp y gwr yn y rhych.
* Cwyn bychod ceiliog yn aerwy.
* Cyd boed da nid gwirdda.
* Cyd boed doeth diriaid ys drûd.
* Cyd boed hirddydd dybydd vcher
Cyd celer nawnos,ni chelir nowmis.
Cydfwytta a mâb arglwydd, ac na chyd chwarae.
Cyd gwichio 'r fenn hi a ddwg ei llwyth.
* Cydles i bawb galw 'r ychen.
* Cyd ysso cig march bid ar gig ebol.
* Cysa ran rybuchir.
Cyfaill blaidd bugail diog.
Cyfareddion gwrâch waethwaeth.
* Cyfarŵyddaf llaw lle y dotto.
* Cyfnewid â hael.
Cyfoed fydd da a dedwydd.
Cyfoethog i werthu, tlawd i brynu.
* Cyfrin pen â chalon.
* Cyffes pob rhwydd.
* Cymmwythach corrach a simmach.
* Cymmyrrid haearn hoedl dyn.
* Cyn ddyiheued ac yssu o'r llygod y cwlldr.
Cyn ebrwydded yn y farchnad,croen yr oen a chroen y ddafad.
* Cyngheusedd wedi brawd.
* Cyngor hen nith attwg.*aliàs* Cyssul.
Cyngor i'm gwâs yn hên.
Cynnadl taeog yn ei dy.
* Cynnelw cinnyn gan gadechyn.
Cyat y llŷsg yr odyn nâ 'r ysgubor.
* Cyrch Cabryttai.
Cyrchid fryn a ddisgwilio.
* Cyrch y ci ar y freuan.
Cystal ar draed a marchogaeth ffon.
* Cystal y march a'i adfarchwerth.
Cywala gweddw gwraig vnben.
* Cywrys am fwyd, carant am ofid.

Ch

Chwannog trwch i drin.
Chwannog mâb iw hynt, chwannog adref a fo cynt.
Chwarae ac na friw, cellwair ac na chywilyddia.
Chwarae brôch ynhod.
Chwarae hen-gi a chenau.
Chwarae hŵch a phorchell.
Chwareuid mâb noeth, ni chwery mâb newynog.
* Chwareuys yn awr, nid chwareuys ym mlwyddyn.
Chwarddiad dŵr dan ia.
Chwefror chwŷth neidr o'i nŷth.
* Chwêg mêdd, chwerw pan daler.
* Chwegach bwyd cybydd.
Chwerddid bryd wrth a garer.
Chwerthin a wna ynfyd yn boddi.
€ Chweyrys gwawd o annianawd.
Chwil gan nôs.

D

€ Da angeu ar eiddiawg,*vel* taeawg.
* Da daint rhag tafawd.
Dadleu gwedi barn.
* Dadleu mawr mynych, ac engi ar lygoden.
Da gwaith Duw, roi cyrn byrrion i'r fuwch a hwylio.
Da gweddai 'r bêr i'r golwyth.
* Da gŵr mal pawb.
* Da hil ceirch gan ddrwg gynnog.
* Daint y ci wrth yr hŵch.
* Dala dy dŷ am a fo, a diofryd a ddarffo.
* Dall fyddar pob trŵch.
Dall pob anghyfarŵydd.
Damwain pob hely. *aliàs*, helynt.
€ Dangof llwyr i gyfarwyre. *vel* Dangos.
Dangos diriaid i gŵn.
* Dangos dy fŷs i falawg, ynteu a'i heirch yn gwbl.
Dangos llwybr i gyfarwydd.
Dangos nêf i bechadur.
* Dangos y llo, ac na ddangos y llaeth.
Dau bryd newynog a wna 'r trydydd yn lŵth.
* Dau waith a fydd gan gywraint.
* Da yw a saif ac ni waner.
Da yw côf mâb.
Da yw Duw, a hir yw bŷth.
Da yw 'r maen gydâ 'r Efengyl.
* Dechreu blaen carrai o foly.
Dedwydd a gaiff draen yn ei vwd.
* Dedwydd a gâr dalodwch.
Dedwydd Dofydd a'i rhydd rhad.
Dedwydd i'r a'i gwŷl a'i câr.
Defnyddfawr pob anghywraint.
Deuparth clôd ymmhenglog.
Deuparth gwaith ei ddechreu.
Deuparth ffordd ei gwybod.
Deuparth ffŷdd ynghalon.
Deuparth parch yw arfer.
Deuparth prŷd ymdrwsio.
Deuparth bonedd yw dŷsg.
Deuparth dŷsg yw hyder.
Deuparth taith ymbarottoi.
Deuparth tref ei harferau.
Deuparth cerdd ei gwrando.
Deuparth rhôdd yw ewyllys.
* Dewin pob eiddig.
Dewis ai 'r iau ai 'r fwyall.
Dewis o'r ddwy fachddu hŵch.
Dewis pawb o'i giniaw.
Diau gynnadl taeog o'i dy.
Dibech fywyd gwyn ei fyd.
Diengid gwan erlid rhy gadarn.*aliàs* elid.
Diffaith llyffant dan ia.
* Differwy Duw ddiawg.
* Dig pawb rhag a'i câr os cawdd.
Digawn da diwyd gennad.
Digon Duw da i vnig.
Digon o grŵth a thelyn.
Digon yw digon o ffigys.
* Digawn yw gwarae rhynnawd.
Diglod pob anhawddgar.
Digrif gan bob ederyn ei lais.
* Digu pawb o anadl y pibydd.
Digystudd deurudd dagrau. *aliàs* Dygystudd. *vid.*
* Dihunid a brydero.
Dillad a gynnwys.
Dillyn ieuangc carpiog 'n hên.
* Dillyn yn llaw henfab.
* Dinas a ddiffydd diffaith.
* Dir yw gadael peth o'r dwfr heibio.
Diriaid a gabl ei oreu.
Diriaid a gaiff draen yn ei vwd.
Diriaid a glûd i ddedwydd ac o fôr ac o fynydd.
* Diriaid ni hawddfaidd heddwch.
* Dirmygir ni welir.
Dirwest odyn.
Disymmwth fydd dryglaw ammwyll.
Diwedd hên cadw defaid.
* Diŵyl yw angeu, diwylach a edeu.
* Diwyttaf ei fleiddan ei gennad ei hunan.
Dlêd ar bawb ei addaw.
Dod dy law ar dy galon.
Dod fenthyg i noeth nis cai dranoeth.
Doeth a dwyllir deirgwaith, ni thwyllir drûd ond vnwaith.
Doeth dŷn tra tawo.
Dogn sydd ar bob peth.
Dolurus calon ofalfawr.
€ Dovydd dihirwaith aros. *potiùs* Dyfydd.
* Drûd a dâl dau cysled.
Drûd i ddala, doeth i estwng.
* Drûd ganu deulw.
* Drŵg a drefn wrth ei drwy ddedawg.
* Drŵg o lŷs ni atter gwâdd. *aliàs* Drŵg llŷs ni atter ond a wahodder.
* Drŵg pawb o'i wybod.
Drŵg pawl ni safo flwyddyn.
Drŵg pechod o'i bell erlid.
Drŵg wrth dranoeth.
Drŵg vn drŵg arall.
Drŵg y ceidw Diafol ei wâs.
Drŵg yw 'r drŵg, a gwaeth yw 'r gwaethaf.
Drŵg yw 'r ffordd ni cherdder ond vnwaith.
Drŵg yw drygwas, gwaeth yw bod hebddaw.
Drŵg yw 'r peth ni thâl ei ofyn.

Drwg yw 'r swydd ni thâl ei gwasanaethu.
Drych i bawb ei gymmydog.
Drygwaith dwywaith y gwnair.
Drythyll pob digraid. *alias* pob direidid.
Drythyll maen yn llaw esgud.
Drythyllwch drwg ei ddichwain.
Duw a byrth i fusgrell.
Duw a fedd, dyn a lefair.
Duw a rannodd, nef a gafodd.
Duw a ran yr anwyd fel y rhann y dillad.
Duw cadarn a farn pob iawn.
Dybydd rhew i lyffant.
Dycker ni weler ei rann.
Dyckid ammwyll ei rann.
* Dyckid chwant tros peiriant pwyll.
Dyckid Duw daphar o law.
* Dyddaw drwg hanbyddir gwell.
Dygas gwaith erlyn.
Dygn dyn o garchar.
* Dygn yw adaw a garawr.
* Dygymmyrrid haiarn hoedl dyn.
Dygystudd deurudd dagrau. *vid.* Di.
* Dyly mach ni ddyly ddim.
Dylyn hael onid êl yn gi.
* Dylluan yn llaw henfab. *potius* Dillyn. *vid.*
Dyrnod gwâs, hir yw ei gâs.
* Dyro lynn i ddoeth e fydd doethach.
Dyrysswys y garthen.
Dysg ddedwydd a gair, dysg ddiriaid a gwiail.
Dysgu grâdd i henfarch.
* Dywaid llafar ni wypo.
* Dywal dir fydd ei olaith.
Dyweddi o wnge, galanas o bell.

E

☾ Ebawl yr ebawl i Dduw.
Ebrill garw, parchell marw.
Edifar cybydd am draul.
* Eddewid gwragedd dau eiriawg.
Eddewid nis gwneler nid yw.
* Edwyn crach y llall.
Edwyn hen-gath lefrith.
Ef a aeth hynny ar gyrn a phibau.
Ef a ddaw hâf i gi.
Ef a fydd am y maidd ar ni bu am y caws.
Ef a wyr dyn pan êl, ac ni wyr pan ddêl.
Ef a wyr y gâth pa farf a lyf.
Ef y molir pawb wrth ei waith. *al.* waeth.
E fynnai 'r gâth bysgod, ond ni fynnai wlychu ei throed.
Egor dy gwd pan gaech borchell.
Ehang yw 'r byd i bawb.
Ehegr fydd dryglaw i amwyll.
Eidduned herwr hirnos.
Eilfam modryb dda.
Eiriach law, nac eiriach droed.
Eiriawl a garawr hawddwaith.
Eiriawl ni garawr ni gyngain.
Eithr gallu nid oes dim.

E lâs a gafas rybudd, ac ni lâs a'i cymmerth.
Elid bryd yn ôl breuddwyd.
Elid ci i gell egored.
Elid gwraig yn ôl ei henllib.
Elid llaw gan droed.
☾ Elid ryw, ar barth pa yw.
Elid vn i gant, elid cant i vn.
Elid ysgubor gan ddrygdorth.
Elid y wrâch i'r freuan, er ei genau ei hunan.
Elusen tam o garw. *vid.* Al.
Enw heb senw.
Enwawg meichiad o'i fôch.
Enwir disenwir ei blant.
* Ergryn llwir lliaws addoed.
Ergyd yn llwyn cyssul heb erchi.
Er heddwch nac er rhyfel, gwenynen farw ni chasgl fêl.
Esgud drygfab yn rhy arall.
Esmwytha gwaith yw methu.
* Ethyw corn heb ysgyfarn.
* Ewyllys y gwyn-gam am ei lawdr.
Ewyn dwr eddewid gwâs.

F

Fal, Fel. *vid.* Mal.
Ffiaidd ni charer.
Ffôl pob tlawd.
Ffordd bell i wr o Benllyn.
* Ffordd lan Faglan ydd air i nef.
* Ffordd lan Fechan ydd a'i y wenynen yn ei phreseb.
Ffo rhag drygtir, ac na ffo rhag drwg Arglwydd.

G

☾ Gadu gwraig ag vnfesl a'i chymryd â dwy.
Gadu 'r nôs waethaf yn olaf.
Gair dannod yw am vn a fethodd.
Gair drwg anianol, a lusg drwg yn ei ôl.
Gair gwraig fal gwynt yn faweidiau.
* Gair gwraig gwneler.
* Gair gwraig mal gwynt y cychwyn.
Gair gwr o gastell.
Gan rewydd nid gall rydd rhin.
Gelyn yw i ddyn ei dda.
Gellwng drygwr i ysgubor gwrda.
* Genau mwyalch ac arch blaidd.
* Gennid rhybuched rhwng llaw a llawes.
Gennid ym wys yn rhy Dduw.
Geuawg ni chaffo copinawd.
Glew a fydd llew hyd yn llwyd.
* Gnawd adneu yn llan.
Gnawd aelwyd ddiffydd yn ddiffaith.
Gnawd aflwydd gan ddiriaid.
Gnawd a fo digu diofryd.
Gnawd am annerch vn arall.
Gnawd anaf ar ddiriaid.
Gnawd ar eiddil ofalon.
* Gnawd as tyrr gan orchymmyn.
Gnawd buan o fain.

Gnawd buan o frâs.
* Gnawd corphawg o fain.
Gnawd cyssul dedwydd yn ddoeth.
* Gnawd dial anghwbl gan anghelfydd.
Gnawd difrawd ar blant enwir.
Gnawd digarad yn llys.
* Gnawd eddewid gwraig gwaith ry phall.
Gnawd ffo ar ffraeth.
Gnawd gan rewydd rychwerthin.
Gnawd gorphwysfa lle bo croes.
Gnawd gwarth o fynych gyssiwyn.
Gnawd gwedi llynn lledfrydedd.
* Gnawd gwin yn llaw wledig.
Gnawd lladrad yn ddiymgel.
* Gnawd llwyr dâl llwyr dwng.
Gnawd mâb taer yn filain.
* Gnawd mann ar rann cynnifiad.
* Gnawd merydd ym mro.
* Gnawd mynych Awn, i ferhdaith.
* Gnawd o ben drythyll draha.
Gnawd o egin meithrin dâs.
Gnawd osp er nas gwahodder.
* Gnawd rhiau eu rhadau yn wasgarawg.
* Gnawd rhygas wedi rhyserch.
* Gnawd serchog ymlyniad.
* Gnawd synn syml anghyfiaith.
* Gnawd tawel yn delaid.
Gnawd vch ben dedwydd diddos.
* Gnawd wedi rhedeg attregwch. *alia* Rhydeg.
* Gnawd wedi traha tramgwydd.
* Gnawd wedi traha trangc hir.
* Gnawd y cair colled o fraw.
* Gnawd yn ôl dryghin hindda.
* Gnawd yn y bo cydwyr y bydd cyrch.
* Gnawd yn y bo dwfr y bydd brwyn.
* Gochel dafarn ac na ochel ildio.
* Godrohid buwch o'i phen.
Gofal dyn Duw a'i gweryd.
Goganu 'r bwyd a'i fwytta.
* Gogyfeirch pawb ar ni wypid.
* Goleu freuddwyd a welir liw dydd.
Golwg Duw ar adyn.
* Golwg dyn ar a'i dyhudd.
Golwg pawb ar a garo.
Golwg serchog syberw fydd.
* Golwg yn yd gwyl yd gâr.
Golwg y perchen yw cynnydd y da.
Gorddiwedid hwyr fuan.
Goreu camwri cedwid.
Goreu canwyll pwyll i ddyn.
* Goreu clôff clôff aradr.
* Goreu cyngaws gwâs diawg.
Goreu cynnaeddfau cadw moes.
Goreu defawd daioni.
Goreu edifeirwch edifeirwch gwerthu.
Goreu enw mi biau.
Goreu gan fy mam ei lladd.
Goreu gwrthwyneb gwrthwyneb

Fford bell wrth vyned, fford ber wrth dyvod.
Goreu gwna gwâs da ei hun.

cŵys. *aliàs* Tewyn.
* Goreu meddyg meddyg enaid.
Goreu newyn vn ariant.
* Goreu peddeſtr yw gau.
* Goreu rhan rhoddi cynnwys.
Goreu vn tudded mantell.
Goreu yw 'r gwareu tra atter.
* Gorllyſnau pen ci tra eler heibio.
* Gormes y taeawg ar ei gilydd.
Gormodd bw ar ebol.
* Gormodd iaith yw twt ar farch.
℄ Gorug ei waith a fach y fachdaith.
Goſymddaith dŷn Duw a'i rhan.
℄ Goyaen a wél ynghyſyng.
* Gwaddawd gwychlonedd gair blwng.
* Gwae a arhóo ei geiniaw,
O din dafad wedi glaw.
Gwae a drô o glûn i glûn,
ac ni feddo beth ei hûn.
* Gwae a ddycco ei henwâs i lŷs.
Gwae a fo a'i fefl yn ei fynwes.
Gwae a fynn mefl ar bychod.
Gwae a gawdd Duw ac nis crêd.
* Gwae a gâr ni garer.
Gwae a gaffo ddrygair yn ieuangc.
Gwae a wnêl da i ddiawg. *aliàs*, eiddiawg.
Gwae a wŷl ei arglwydd beunydd.
* Gwae ddigariad llŷs.
℄ Gwaedlyd wrth faint dy drachywedd.
Gwae fytrwr ynghynhauaf. *aliàs*, oferwr.
* Gwae ieuangc a eiddun henaint.
Gwae 'r mîl ni wŷl ei berchen.
Gwaethaf anaf anfoes.
Gwaethaf rhyfel (*aliàs* i'r ŷd) rhyfel teisban.
Gwaethaf yſtôr o ferch.
* Gwaeth vnblaidd clôff na dau iach.
* Gwaethwaeth chwedl Wilmot.
Gwaethwaeth facnſaer, wellwell brenſaer.
Gwaethwaeth fal mâb gafr.
Gwaethwaeth y rhêd y cŵn.
* Gwae vndyn a wnêl cant yn drift.
Gwae ŵr a gaffo drygwraig.
Gwâg tŷ heb fâb.
Gwaith y nos y dydd a'i dengys.
* Gwaith yſgawn ymogelyd.
Gwala gweddw gwraig vnben. *vid.* Cywala.
* Gwallt bonwyn a gwyn eſtronion.
* Gwân dy bawl yn hafren, hafren fydd hi fal cynt.
* Gware gweli fr.
Gware hen-gi â cholwyn.
* Gware mi trêch.

* Gwartheg arall yn adnau, pan fo chweccaf ni bydd tau.
Gwareuid mâb noeth ni chwarae mâb newynog.
Gwâs da a gaiff ei le.
* Gwâs da bronwala ei arglwydd.
Gwâs i wâs y chwibanwr.
℄ Gwaſgu 'r haid cyn no'i cherdded.
* *vel*, Gwâs gŵraidd cyn no'i gerdded.
Gwatwar y dydd am waith nôs.
Gweddill mâb iach.
Gweddw crefft heb ei dawn.
Gweddw pwyll heb anmynedd.
* Gweini ffawd hyd frawd ys dir.
Gwelius nid diddolur.
Gweled deubeth o'r vn.
Gweled ei glûſt â'i lygad.
* Gwell corawg na chybydd.
* Gwell egor na chynnwys.
Gwell am y pared a dedwydd, nac am y tân a diriaid.
Gwell anghanawg môr, nag anghanawg mynydd.
Gwell aros nâ mefl gerdded.
* Gwell aros o alltudedd, nag aros o fêdd.
Gwell bêdd na buchedd angheuawl. *vi.* Anghenawg.
Gwell benthyg nôg eiſiau.
Gwell bendith y tlawd, nâ meiſtrolaeth y cadarn.
Gwell bod yn ben ar yr hyddod, nag yn din ar yr iyrchod.
Gwell bôdd pawb nâ'i anfodd.
Gwell bonedd nâ thaeogrwydd.
* Gwell buarth hŷſp nag vn gwâg.
* Gwell bychod ynghôd na chôd wág.
* Gwell byrr eiſtedd nâ byrr ſefyll.
Gwell byw nâ marw.
Gwell cadw nag olrhain.
* Gwell caffael nodwydd nâ cholli 'r cwllter.
* Gwell can muw i'r can-nyn, nag vn muw i vndyn.
Gwell câr cell, nâ châr pennill.
Gwell câr yn llŷs nag aur ar fŷs.
Gwell ceiniog nâ brawd.
Gwell cerdd o'i breiniaw.
Gwell ci a rodio, nâ chi a eiſteddo.
Gwell clwtt nâ thwll.
Gwell ceginiaeth nâ brenhiniaeth.
* Gwell crefft nâ golud.
* Gwell cûl cyfa nâ byrr anghyfa.
Gwell cybydd lle y bo, nâ hael lle ni bo.
Gwell cyngor hên no'i (faeddu. *aliàs*, faddeu.)
* Gwell cynnil nâ chywraint.
* Gwell cynnwys gorr nag vn lleidr.

Gwell chwarae nag ymladd.
Gwell drygſaer nâ drygof.
Gwell Duw nâ dim.
Gwell Duw nâ drwg obaith.
* Gwell Duw wrth ei folawd.
Gwell Duw yn gâr, nâ llu y ddaiar.
* Gwell dwylo 'r cigydd nâ dwylo 'r ſebonydd.
Gwell dychymmygwr nâ gorchwiliwr.
* Gwell dyhudd nâ rhyſedda.
Gwell dŷn drwg o'i goſpi.
Gwell dynoliaeth nâ drŷch.
Gwell edrych ar ddŷn yn cachu nag yn cymmynu.
Gwell eidion gwerth nag vn pryn.
* Gwell eiſtedd ar y gwêllt nag ar y llawr.
* Gwell erlid arglwydd nâ'i ragod.
Gwell gan hwyr nâ chan foreu.
Gwell gan wraig a fo da genthi nag a fo da iddi.
Gwell gochel mefl no'i ddial.
Gwell goddef nâ gofal.
* Gwell golaith nâ goſid.
* Gwell golud nâ rhyſedd.
* Gwell gorne golchi nag vn glythni.
Gwell gwae fi nâ gwae ni.
* Gwell gwegil câr nag wyneb eſtron.
* Gwell gweſſai gwraig nag vn gwr.
Gwell gwichio 'r colydd, nâ chochi 'r ddeurudd.
Gwell gŵr a ddaeth ymhen y flwyddyn, nâ 'r gwr ni ddaeth byth.
Gwell gwir na chelwydd.
* Gwell gwr nâ gwŷr.
* Gwell gŵr nâ'i rann.
Gwell gŵr o'i berchi.
Gwell gwraig o'i chanmol.
* Gwell hanner hâd nâ hanner hâf.
Gwell hên hawl nâ hên alanas.
Gwell hir bwyll no thraha.
Gwell hir weddwdod no drwg briod.
* Gwell iddaw a ddonier nag a fonheddcr.
Gwell i ddŷn y drŵg a ŵyr, nâ 'r drŵg nis gŵyr.
Gwell i'r gâth nad elid i hafotta.
Gwell i'r gŵr aeth ar faneg i ytta nag a'r ffettan.
Gwell i wraig y pyſgodwr, nag i wraig y gwynſydwr.
Gwell maen garw a'm attalio, nâ maen llyfn a'm gollyngo.
Gwell mam godawg, nâ thâd rhieddawg.
Gwell marchwr gwerthu, nag vn prynu.
Gwell marw nâ hir nychdod.
Gwell marw nâ mynych ddifiod.

* Gwell

* Gwell mefl fod, no mefl gerdded
Gwell migwrn o wr, ná mynydd o wraig.
Gwell moes law no moes ſam.
Gwell nâg nâ dau eddewid.
Gwell nerth dwywrach nag vn.
Gwell peidiaw nag ymddireidiaw.
Gwell penloyn yn llaw, nâ hwyad yn awyr.
Gwell pren cyhuddiad nâ dŷn cyhuddgar.
Gwell pwyll nag aur.
Gwell rhan ofn nâ rhan cariad.
Gwell rhan ofni nâ rhan lyngcu.
Gwell rhy draws nâ rhy druan.
Gwell ſynwyr nâ chyfoeth.
Gwell tewi nâ drwgddywedyd.
Gwell toliaw nà huriaw. *al.* heiliaw.
¶ Gwell trŵch nag arwynniad.
Gwell vn cynnhorthwy ná dau wŷs.
Gwell vn ceidwad nâ dau ymlyniad.
* Gwell vn crywyn; (*alias* croen) ná dau fuddelw.
* Gwell vn dyrnod â'r ordd, nâ dau â'r morthwyl.
Gwell vn gair ym mlaen nâ dau yn ôl.
Gwell vn hwde nâ dau addaw. *aliàs*, Ti gai.
* Gwellwell hyd farf, waethwaeth hyd farw.
Gwellwell pob ffynnedig.
Gwell wyneb nâ gwaly.
Gwell ychydig gan râd, ná llawer gan afrad.
Gwell ynghyſgod y gownen nag heb ddim.
* Gwell y lle y ffoes Wilmott, nâ 'r lle y llâs.
Gwell y llŷſg dau etewyn nag vn.
Gwell ym mlaen yr iyrchod nag yn ôl yr hyddod. *vi.* Gwell bod, &c.
Gwell y tynn merch nâ rhâff.
Gwell y wialen a blycco nâ 'r hon a dorro.
* Gwell yw 'r ddirwy nâ 'r anrhaith.
Gwell yw 'r march a fo 'n ei forddwyd, nag a fo 'n ei breſeb.
Gwerthfawr pob odidawg.
Gwerthu cig hŵch, a phrynu cig môch.
* Gwir a ddywawd Gwion gŵd.
Gwirion pawb ar ei air ei hun.
Gwiw aur i a'i dirper.
Gwna dda dros ddrwg, vffern ni'ch ddŵg.
* Gwnelid ſerch ſaeth ſyberw.
Gwneuthur deuddrwg o'r vn.
* Gwrâch a fydd marw etto yn Rhiw Fabon.
* Gwr nith gâr nith gydſydd.
Gwr pawb yn hâf.
* Gwrthlys i bob llys a fydd.
Gwrthod gwahodd a mynd i wêſt.
* Gŵyl yw hanes.
Gwynt a lŷf da gwraig weddw.

* Gwyw calon gan hiraeth.
Gydá 'r ci y cerdd ei gynffon.
Gyrr fâb ti a gai nâg.
Gyrru brân i geiſio tir.
Gyrru 'r cŷn a gerddo.

H

Haeddu annerch yw caru.
* Haeddu ar nŷth y caccwn.
* Hael byrrllofiawg.
Hael (ywain o) bwrs y wlâd.
* Hael pob colledig ychenawg.
* Hâf hyd galan, gauaf hyd fai.
Hanbid gwaeth y ddrygcath o dorri ei hewinedd.
* Hanbid gwell y ci farw y llall.
* Hanbydd ychwaneg y môr o biſſodyn y dryw.
* Hanes tŷ hanes coed.
Hanner y wlêdd hoffedd yw.
Hap Dduw ddewryn.
Hardd pob newydd.
* Haul yn Ionawr ni mâd welawr, mawrth a chwefrawr a'i dialawr.
Hawdd cymmod lle bo cariad.
Hawdd cynneu tân yn hen aelwyd.
Hawdd dyddio rhwng ffals a chwannog.
Hawdd ciriawl ar a garer.
Hawdd nawdd yngwaſgawd gorwydd.
Hawdd peri i fingam wylo.
Hawdd peri i fonheddig ſorri.
Hawdd talu ffûg i ffôl.
Hawdd tynnu gwaed o ben cràch.
Hawdd yf a wŷl ei wely.
Hawdd yw clwyfo clâf.
Hawdd yw digio dîg.
Hawdd yw dywedyd pymtheg.
Hawdd yw tynnu cleddyf byrr o wain.
Haws cau â bŷs nag â dwrn. *vi.* Ys.
Haws dadleu o goed nag o gaſtell.
Haws dringo nâ diſgyn.
Haws dywedyd mynydd nâ myned trosto.
Haws gan hwyr nâ chan fore.
* Haws gwneuthur hebog o farcut na marchog o daeog.
Haws lloſgi tŷ nâ'i adeilad.
Haws twyllo maban nâ thwyllo gwrachan.
Heb Dduw heb ddim, Duw a digon.
Hên bechod a wna cywilydd newydd.
Hên hawdd gorfod arnaw.
¶ Hir ammod nid â i dda. *al.* annod.
Hir chwedl anghenog.
* Hiraeth am farw ni weryd.
Hir eddewid i nâg.
Hir eiſtedd i ogan. *alias* ddiogi.
* Hir ei lygad a wrthgrif.
* Hirfrydig a yfo ei holldda.
Hir fydd edau gwraig eiddil. *aliàs* fuſgrell.
Hir fydd i gybydd ei gabl.
* Hîr gnif heb eſgor lludded.
* Hir grawn gan newyn.
Hir Hîn faelgwn yn eglwys Rôs.
* Hir hynt a chyrchu llawgar.

Hir ladrad i grôg.
Hir lyngeſwriaeth i fawdd.
Hir nŷch i angeu.
Hir pob aros.
* Hirſaig a chyllell aflem.
Hir ſefyll i drwm.
Hir weddwdod i fefl.
Hir wynniau i ddireidi.
Hir y bydd blewyn yn mynd yn rhin blaidd.
Hir y bydd chwerw hên alanas.
Hir y bydd enderig ŷch drygwr.
Hir y byddir yn cnoi cammaid chwerw.
Hir y bydd march bâch yn ebol.
Hir y bydd y mûd ymmhorth y byddar.
* Hir yw 'r mâb yn y ceubren.
Hoedl dŷn ni chalyn y da.
* Hoedl dŷn nid gelyn a'i rhann.
* Hôff ymmenyn trathan.
Hôff gan anghenog ei goelio.
Hôff gan bob edn ei lais.
Hôff gan fadyn ei faw ei hun.
Hôff gan ynfyd ei gnwppa.
Hôff tam mâb ni charer.
Hŵch o bob heledd.
Hwyrwaith i anffynnedig.
Hwy clôd nâ golud.
Hwyr y bydd dŷn o'r diniewed du.
Hwy clôd nâ hoedl.
Hwyra dial dial Duw, llwyra dial dial Duw.
* Hydr gŵr o'i gymmydogaeth.
Hydr pob coſtog ar ei dom ei hun.
* Hydr waedd gwaedd wrth fro.
Hygar pawb wrth a garo.
* Hyd tra fych na fydd ofer.
Hyd yn oed yr vndydd ydd â'r crochan ar y tân.
Hŷ pawb ar ei fabſant.
Hŷ pawb yn abſen ofn.
Iâch rŷdd rhyfedd pa gŵyn.
Iawn chwedlawg mâb.
Iawn i bawb i gadw ei hun.
Iro blonhegen.
Iro tin hŵch â bloneg.
I'r pant y rhêd y dŵr.

Ll

* Lladd gwaed â'i ddwylaw, ac â'i draed.
Llâdd y gwadn fel y bo 'r troed. *vi.* Ys dir.
* Llais maen yn oerddwfr.
* Llaw ddiriejd a ddidawl ei pherchen.
Llawen meichiad pan fo gwynt.
* Llaw ftŷs llaw gywraint.
Llaw mâb yn llawes ei dâd.
Llaw lân diogel ei pherchen.
Llaw lhaws ar waith.
Llawer yn a ddwg newyn, ac er hynny gwraig a fynn.
Llawer am hawl, vn ai dyly.
Llawer a weddill o feddwl chwannog.
* Llawer câr baw ymdeg.

* Llawer gair yn wynt a â heibio.
Llawer dŷn a wna cynnyg drŵg dros da.
Llawer gwir drŵg ei ddywedyd.
Llawer dŷn mawr ei eisieu, a cilw ei gi gydag ef.
Llawer o'r dŵr a â heibio heb wybod i'r melinydd.
Llawer rhwng byw a digon.
Llawer têg drwg ei ddefnydd, llawer hagr hygar fydd.
Llawn i bobi golwyth.
* Lleas pawb pan rydyngir.
Lle bo dolur y bydd llaw.
Lle da i bawb lle y carer.
* Lledfryd llâdd ei gydymmaith.
Lledled rydau.
* Lleddid môllt ni ddyfydd.
Lleilai lymmaid gauaf.
Lle ni bo dŷfg ni bydd dawn.
Lle 'r ymgreinio 'r march y gedy beth o'i flew.
Llês pawb pan feddyger.
Llettaf fydd y bifwelyn o'i fathru.
* Llewid bwyd ni bo beichiawg.
* Llewid cyweftach.
* Lliaws ei anaf ni garer.
Llif yn afon hinon fydd.
Llonn colwyn ar arffed ei feiftres.
Llonn fydd y llygoden pryd ni bo'r gâth gartref.
Llwfr llâdd ei gydymmaith.
Llwmm o fann, a tham o dotth, ni cheidw ei wyneb ys gwna gwarth.
Llwm tir ni phoro dafad.
* Llwyd ac ynfyd ni ddygymmydd.
Llwyd pob hên.
Llwyd yw 'r farchnad.
* Llwyth gwr ei gorwg.
* Llyfid y ci 'r gwaywy brather ag ef.
Llygad Duw ar adneu.
* Llygad cywraint ymmhen anghywraint.
Llymmaf fydd y gwayw o'i flaen.
Llyma 'r maes, llymma 'r yfgyfarnog.

M

* Mâb côf, gwr a'th gôf.
Mâb heb ddŷfg, tŷ a lŷfg.
℄ Mâb ryuech ry pennid.
Maeddu 'r dyllua wrth y maen.
Mae gwehilion i'r gwenith.
Maen dros iaen.
Magu chwileryn ym mynwes.
Mai oer a wna yfgubor gynnes.
* Mal adain i walch.
* Malaen a ddyly ei daith.
* Mal bwyd hely.
* Mal ci a baw ar ei benn.
Mal cogail gwraig fulgrell.
* Mal cŵn gan gyfreion.
Mal dall yn taflu ei ffonn.
Mal dau curych.
Mal drygfonheddig a'i faich.
Mal dyrnod pen.
Mal aderyn ar y gaingc.
* Mal ciry mawrth ar ben maen.
Mal ffonn Hywel ap Goronwy.

Mal gwaith Emrys.
* Mal llwyth maen Ketti.
* Mal llygad ym mhenn.
Mal llyn melin ar drai.
* Mal llyu. (*h. e.* llyfu) mêl oddiar ddrain.
℄ Mal vn oll yn ieud Grugunan.
Mal mynn magod.
Mal rhaw ym mifwail.
* Mal rhybudd hyd Wemm.
* Mal tynnu bâch trwy goed.
Mal wy ar drofol.
Mal y bo 'r dŷn y bydd ei Iwdn.
Mal y cant y gŵr.
Mal y cerych dy fawl.
Mal y ci a'r hwch.
* Mal y ci pan lŷfg ei droed.
Mal y cwn am y môch.
Mal ychenawg am ei geiniawg.
Mal y gâth am y pyfgod.
Mal y gwalch tros fin yr ellyn.
* Mal y gwyddel am ei yrru allan.
* Mal y gwyddyl am y ffaling.
* Mal y iâr, a'i baw i mewn, a'i hwy allan.
* Mal y llin ar y maen.
Mal y llwynog am yr ogfaen.
Mal y llyffan dan yr ôg.
Mal y llygoden dan balf gâth.
Mal y môch am y ffawydd.
℄ Mal y peillant ymdeg.
Mal y pŷfg am y dwfr.
Mal yr âb am ei chenau.
Mal yr aran am ei ddwygoes.
Mal yr eddi am y garfan.
Mal y rhifg am y pren.
Mal yr hwch dan y fwyall.
Mal yr hŷdd a'r blaidd.
Mal y faeth o'r llinyn.
Mal y tân yn y carth.
Mal y tân yn yr aelwyd.
Mal y try 'r ddôr ar ei cholyn, y try 'r diog yn ei wely.
Mam efgud a wna merch ddiog.
Mam fechan a ddifanw ei phlant.
* Marchog a fydd wedi gŵyl.
March a fyrth oddiar ei bedwarcarn.
March a wŷl yr ŷd ac ni wŷl y cae.
* March i ddiawg, ei i lŵth.
Mawredig pendefig castell.
Mawrth a lâdd, ebrill a fling.
Mawr yw toreth yr aflwydd.
Meddiant bychan i ewyllys drŵg.
Mefl i'r côg ni lyfo ei law.
Mefl i'r llygoden vntwll.
* Mefl ys gnawd o wedd-dawd hir.
* Mehefin heulawg, a wna medel moch ddwyreawg.
Meithrin chwileryn ym mynwes. *vid.* Magu.
* Mêl a'i gola.
Melina tlawd ei gwynos.
Melys bŷs pan lofgo.
Melys geirda am a garer.
Melyffaf fydd y cig po nefaf i'r afgwrn.
Melys moes etto.

Melys pan gaer, chwerw pan daler.
Mi adwen iwrch er nas daliwyf.
Mi a gawn a fai gan fy mam, ac ni chawn a'i dygai i'r llann.
* Moch barn pob chud. *vid.* Buan.
* Moch ddyfg nawf mâb hwyad.
Moes pob tûdyn ei dûd.
Moled pawb y rhŷd mal y caffo.
Moliant gwedi marw.
Morwyn ieuangc mâb yn arffed.
℄ Mûd arynaig y llafar.
Murfen fydd o vr mal o wraig.
Mwy nâ breuan dinfoel.
Mwy nag vn ci, a'm cyfarthodd i.
Mwy nag y mae da 'r blaidd, nid da ei ifgell.
Mwy nâ 'r afr er dangos ei thin.
Mwy nâ 'r bêl dan yr hummog.
Mwy nâ 'r offrwy i'r hwch.
Mwy nâ 'r rhegen yn y rhŷch.
Myned a'r gogr i'r afon.
Mynych heb raid bod ar wall.
Mynych i'r praidd bod ar wall, pan fo rywyfog yr enderig.
Mynych y daw drŵg fugail.
Mynych y fyrth mefl o gefail.
* Na beleu i fêl, na gwraig i felfig.
* Nac fr wadn, hanbydd gwaeth.
Nac vntrew na dau, ni nawdd rhag angeu.
Na choll dy henffordd, er dy ffordd newydd.
* Na chrêd fyth ferch dy chwegrwn.
* Na ddala dy dŷ wrth gyngor dy drwyddedawg.
Na ddeffro 'r ci a fo 'n cyfgu.
* Naddiad dy fôch na âd yn rhwy.
* Na ddifanw dy beriglawr.
Na ddôs a gwr wrth ei faine. *alias*, Ddrych.
Nâ drygddyn ys gwell ei da.
* Na fid dy elyn dy gymmydawg.
Na fid dy wraig dy gyfrin.
Na fram oni 'th wthier.
* Na fydd frâd fugail i'r a'th gretto.
Na fydd oreifteddgar yn yftafell.
Na fydd ry fwythus lle galler dy hepgor.
Na fynych glir llwfr.
Naill a'i llwynog a'i llwyn rhedyn.
Namyn Duw nid oes dewin.
Nattur yr hwch fydd yn y porchell.
* Nawf maen hyd waelawd.
* Na werth er bychodedd.
Na wrthod dy barch pan y cynnycier.
Neges pendefig yn rhâd.
Nefaf i bawb i nefaf.
Nês i mi fy nghrŷs na'm pais.
Nefnes y llefain i'r dref.
* Nês nâ choel.
Nês penelin nag arddwrn.
* Neuadd pob diddos.
* Neu 'r fegaift a'th ddirprwy.
* Newydd bennyg yn henfon.

* Newid

* Newid y gwewyr.
Newid y penweig.
Ni âd annoeth ei orfod.
Ni âd diriaid ei garu.
Ni âd y môr hyd ei wregys.
* Ni âd y môr marwolus ynddaw.
* Ni baidd llwfr llan chelaeth.
Ni bu Arthur ond tra fu.
* Ni bu eiddil hên yn wâs.
* Ni bu esgynnu gorwydd oddiar geffyl.
Ni bu rygu na bai rygas.
Ni buttra llaw dyn er gwneuthur da iddo ei hun.
* Ni buttra llynwyn.
* Ni byddaf na thoryn dwyn, na chappan glaw
* Ni bydd âllt heb waered.
Ni bydd atglaf o glâf wr.
* Ni bydd brawd heb ei hadfrawd.
Ni bydd bûdd o ychydig.
* Ni bydd bual o losgwrn y ci.
* Ni bydd cymmen neb oni fo ynfyd gyffefin.
* Ni bydd chwedl heb ystlys iddo.
* Ni bydd dal ty ar fynach yt.
Ni bydd dialwr diofn.
Ni bydd cyfoethog rhygall.
Ni bydd diriaid heb hawl.
* Ni bydd doeth ni ddarllenno.
Ni bydd dyun dau Gymro.
Ni bydd gwann heb ei gadarn.
Ni bydd gŵr wrth ddim.
* Ni bydd hunawg ferchawg byth.
Ni bydd marw march er vnnos.
Ni bydd moesawg merch a glyw lêf ceiliog ei thâd. *vid.* Nid moesawg.
* Ni bydd mynyglwen gwraig dryg-wr.
Ni bydd mysyglawg maen o'i fynych drafod.
* Ni bydd neb llyfn heb ei anaf.
* Ni bydd prefwyl pâsg.
Ni bydd rhybarch rhy gynnefin.
Ni bydd y dryw heb ei lyw.
Ni chaiff chwedl nid êl o'i dy.
Ni chaiff rhy anfoddawg rhybarch.
Ni châr buwch hêlp lo.
Ni châr dosydd diobaith.
* Ni châr gwaith nis gorddyfno.
* Ni châr morwyn mâb o'i thref.
* Ni charawdd Grist a'i croges.
Ni charo ei fam, cared ei lysfam.
* Ni cheffir hoedl hir er yn goledd.
* Ni cheffir gwastad i bêl.
* Ni cheffir gwaith gwr gan wâs.
* Ni cheffir mwy na chôd y wrâch.
* Ni cheiff dda ni ddioddefo ddrwg.
* Ni cheiff dda nid êl yn namwain.
* Ni cheiff ei ddewis gam a ffôo.
* Ni cheiff parch ar nis dylo.
* Ni cheiff pwyll nis pryno.
* Ni cheidw Cymro oni gollo.
¶ Ni chein lywedydd yn vnfron.
Ni cheir afal pêr ar bren sûr.
Ni cheir bwyd taeog yn rhâd.
Ni cheir da o hir gysgu.
Ni cheir geirda heb prŷd.

Ni cheir gan y llwynog ond ei groen.
Ni cheir gwlân rhywiog ar glûn gafr.
Ni cheir y melus heb y chwerw.
Ni chêl drycdir ei egin.
Ni chêl grûdd gystudd calon.
* Ni chêl ynfyd ei feddwl.
* Ni cherir newynog.
Ni cherir yn llwyr, onid ddelo 'r wyr.
Ni chlyw madyn ei ddrygsawr ei hun.
Ni chlyw wilkyn beth nis mynn.
Ni choelir y moel oni weler ei ymmennydd.
* Ni cholles mam anmynedd.
* Ni cholles ei gyfrif a ddec treuis.
Ni chrêd eiddig er a dynger.
Ni chryn llaw ar fabddysg.
Ni chwennych morwyn mynach baglawg.
Ni chwery câth dros ei blwydd.
Ni chwsg dedwydd hûn fore.
* Ni chwsg Duw pan rydd gwared. *vid.* Pan.
Ni chwsg gofalus, ac e gwsg galarus.
* Ni chwsg gwagfoly.
Ni chwyn ci er ei daro ag asgwrn.
Ni chwyn yr iâr fod y gwalch yn glâf.
Ni chyfeirch angen ei borthi. *vid.* Ni ddiylch.
Ni chyll yr iâr ei hirnos.
* Ni chyll nyw dyfydd. *h. e.* Ni bo.
¶ Ni chymmer ei gogyl am ei gâr.
Ni chymmer llu ceid ar ffo.
* Ni chymmydd dedwydd a dadleu.
* Ni chymmydd diawl a dwywawl.
Ni chyngain gan gennad gywilydd.
Ni chyngain gwarthal gan ddewis.
Ni chynny gweithid arall.
* Ni ddaliaf ddilys o ddŷn.
* Ni ddaw côf i lwth ei grâch.
* Ni ddaw côf i'r chwegr ei bod yn waudd.
Ni ddaw drwg i vn, na ddaw da i arall.
Ni ddawr croesan pa gabl.
Ni ddawr purtain pa gnûch.
Ni ddawr yr iâr &c. *vi.* Ni chwyn, &c.
* Ni ddeil yr eryr ednogyn.
* Ni ddelir coed o vnpren.
Ni dderfydd cyngor.
Ni ddiddawr newynog pa yfo.
Ni ddiffyg arf ar wâs gwych.
* Ni ddiffyg esgus ar wraig.
* Ni ddiffyg ffonn ar ynfyd.
Ni ddiylch angen ei borthi.
* Ni ddwg newyn mam weision.
Ni ddygymmydd meîd a chybydd.
Ni ddyly cyfraith nis gwnêl.
Ni ddyly drygfoly namyn drwg yssir.
* Ni eill barnu ni warandawo.
* Ni eill Duw dda ei ddirieid.
* Ni eill dyn ochel tynged.
* Ni eill gwrâch gwared iw phen.
* Ni eill neb namyn ei allu.

Ni eing deufras yn vnsach.
* Ni eing mewn llestr ond ei lonaid.
* Ni elwir daw hyd tranoeth.
* Ni elwir cywrain ni gynnydd.
¶ Ni elwir yn euog onis geirydd.
* Ni ellir cwbl o anghwbl.
* Ni erchyll enaid ni ddiwyg.
* Ni farn dyn, a charu byd ym mhen y flwyddyn.
Ni fawr ddiolchir rhôdd gymmell.
Ni fawrhâa neges ni ragwyl ei lês.
Ni fawrheir tra oganer.
Ni futtra, &c. *vid.* Ni buttra.
* Ni fydd vchenaid heb ei deigr.
Ni fynn drygwraig ddal ei chwid.
Ni fynno Duw ni lwydd.
Ni fynn y Sant mo 'r caws.
* Ni hena ceudawd.
Ni hena eiddigedd.
Ni hena hawl er ei hoedl.
* Ni hena meddwl.
* Ni lâdd cawad mal y dygynnull.
* Ni lâdd g gyfaddaw.
Ni lâs cennad erioed, &c.
Ni leddir cennad.
Ni lûdd ammraint ffawd. *aliàs* *entdoeth* anniweirdeb.
Ni lûdd bendith ddiffeithwch.
Ni lwgr y da ar y llall.
Ni lwydd bendith ni haedder.
Ni lwydd cell goreisteddwraig.
Ni lwydd golud a wader.
Ni lwydd gwenyn i geiliawg. *vid.* Nid bwyd.
Ni lwydd hil corph anniweir.
Ni lwyddodd ond a dramgwyddodd.
* Ni mâd newid ni chaiff elw.
* Ni moch ddiail mefl merydd.
* Ni moch wna da dyn segur.
* Ni nawdd eing llysrder rhag llaith.
* Ni nawdd caledi rhag bychodedd.
* Ni nawd difenwir cywraint.
* Ni nawd gymmydd blaidd a drych.
* Ni nawd vchenaid rhag gwael.
Ni orddyfnwys câth cebystr. *vid.* Nid cynnefin.
* Ni phara cywydd namyn vn flwyddyn.
Ni phell anrhegir tlawd.
* Ni phell ddigwydd afal o afall.
* Ni phella 'r chegr neb tlawd.
Ni phery cig brâs yn wastad.
Ni phis bonheddig ei hun.
* Ni phrynaf gâth yn ffettan.
Ni roddir gwiâd i fud.
Ni rown erddo feren brea.
Ni rygelr y dryglam.
Ni sair gogan ar gadarn.
* Ni fengis yr ych du ar dy droed.
* Ni thâg namyn wy.
* Ni thâl dim cennad.
* Ni thâl dim drwg ymread.
Ni thawdd dêd er ei haros.
* Ni thelir gweli tafod namyn i arglwydd.
ni fai dolur ar ben bys

* Ni

ydo bodlon i rod fechan; ni hawdd rod fawr.

ni wed dau-vrwd yn yr un fag.

* Ni thelir saeth i cbawl.
Ni thorres Arthur nawdd gwraig.
* Ni throf yn fy ammwlch.
* Ni thyf egin ym marchnad.
* Ni thynnaf ddraen o droed arall, a'i ddodi i'm troed fy hun.
Ni thyrr penn er dywedyd yn dêg.
Ni thyrr llestr ni bo llawn.
Ni welais lam rhwydd i ewig.
* Ni weles da yn nhŷ ei dâd, a hoffes da yn nhŷ ei chwegrwn.
* Ni wich ci er ei daro ag asgwrn.
* Ni wisg cain ni wisg lliain.
* Ni wna 'r llygoden ei nŷth yn llosgwrn y gâth.
Ni wna 'r môr waeth nâ boddi.
Ni wnêl gyngor ei fam, gwnaed gyngor ei lysfam.
Ni wyddis eisieu 'r ffynnon onid êl yn hesp.
Ni wŷl diriaid arno fai.
Ni wŷl dyn a'i pyrth. *Alias* Nid a wŷl, &c.
* Ni ŵyr dŷn dolur y llall.
Ni ŵyr dyn nid êl o'i dy.
Ni ŵyr hawdd fod yn hawdd, onid êl hawdd yn anhawdd.
Ni ŵyr ni welodd, ni feidr ni ddŷsg.
* Ni ŵyr pryder nis prydero ac nis pryno.
* Ni ŵyr yn llwyr namyn llyfr.
Ni ŵyr yr hwch lawn, pa wich y wâg.
Ni ŵyr yr iâr nefaf i'r ceiliog.
* Nid â bawd yd ddyfnir llath hir.
Nid aeth rhyhir i goed.
Nid â côsp ar ynfyd.
Nid â cynnŷg arglwydd i lawr.
Nid adchwelawg gair.
Nid adwna Duw a wnaeth.
Nid â drwg fal y dêl.
Nid adwyth rhêg ni haedder.
Nid â gair i adwedd.
Nid â gwayw yngronyn.
Nid amwys a wnêl gwarth.
* Nid angof brodyrdde.
* Nid anudon ymchwelyd ar y da.
* Nid â postfar ynfyd, a'r ynfyd a ddaw ar y post.
Nid a rêd a gaiff y budd.
* Nid â ar fôr nid ymlesair.
Nid ar redeg y mae aredig.
* Nid ar vnwaith y câd Herbin.
℄ Nid asgyr a gaffa trefgordd.
* Nid â swllt dan ddiebryd.
Nid â vntrew na dau i angeu.
Nid a wŷl dyn a'i pyrth.
* Nid benthyg ni hanffo gwaeth.
* Nid bwrn nid baich.
* Nid bwyd gwenyn i geiliog. *vid.* Ni lwydd.
* Nid bwyd rhyfedd i ddiriaid.
* Nid can ffau ar lwynog.
Nid côf gan yr offeiriad ei fod yn glochydd.
Nid cyfoethog ond a'i cymmero.
Nid cymmaint bleddyn a'i drwst.

Nid cynnefin brân a chanu.
Nid cynnefin câth a chebystr.
Nid cyttûn hûn a haint.
Nid cyweithas ond brawd. *Vel* Heb frawd.
Nid chwarae a fo erchyll.
Nid chwarae chwarae a thân, nac â dûr nac â haiarn.
Nid da rhy o ddim.
* Nid dedwydd ni ddyfo pwyll.
Nid ellir coed o vnpren. *vi.* Ni ddelir.
Nid digon heb weddill.
Nid diswrth neb diog.
* Nid diwyd heb nar.
Nid drwg arglwydd namyn drwg wâs.
* Nid drwg dim a wneler drwy gyngor.
Nid drygwr wrth ddrygwraig.
Nid edrychir yn llygad march rhôdd.
Nid eglur edrych yn nhywyll.
* Nid ei arfaeth a byrth dŷn, namyn ei dynged a'i herlyn.
* Nid ef a byrth dŷn ei debyg.
* Nid ef a ddiwg dyn ei ddryg and mynedd.
* Nid ef a gaiff pawb a fynn.
* Nid ef hwn y mis nis gwnn.
* Nid eiddaw Duw a watter.
* Nid eiddun dedwydd dyhedd.
* Nid eir a bwyd tacawg yn rhâd.
* Nid ellir hael ar ni bo.
Nid erchis bwyd ond ei brofi.
* Nid erchis yr hên Gyrys onid a fai rhwng y newidiau.
* Nid ergyd ni gywirer.
Nid erys Malldraeth ar Owain.
Nid elmwyth ymgyflogi.
Nid gair gair alltud ar Gymro.
* Nid gnawd dialwr diofn.
* Nid gwaeth y geilwad angraff nâ rhent.
* Nid gwaeth yr ymladd dig nâ glew.
Nid gwaradwydd gwellâu.
Nid gwely heb wraig.
Nid gwell dim nâ digon.
Nid gwell gormodd nâ rhyfychan.
* Nid gwell gorr na lleidr. *vi.* Gwell.
* Nid gwell i'r rhoddwr nag i'r lleidr.
Nid gwiw gwylden rhag eisiau.
℄ Nid gwr namyn gwrthmuni.
Nid hawdd blingo ag elestren.
Nid hawdd chwythu tân a blawd yngenau.
* Nid hawdd deuddaw o'r vnferch.
* Nid hawdd difenwi cywraint.
* Nid hawdd gwlana ar yr âfr.
* Nid hawdd lladratta oddiar leidr.
* Nid hawdd tynnu mêr o bôst.
Nid hwyrach yn y farchnad, croen yr oen na chroen y ddafad. *vid.* Cyn ebrwydded.
Nid iâch ond a fo marw.
Nid iangwr neb ar ferwyn.
Nid llafurus llaw gywraint.
Nid llai gwerth medd na gwerth ffawd.

* Nid llywiawdr namyn Duw.
* Nid mal aur da ydd â'r dŷn.
* Nid mawr i'th gerid os rhwy a erchid.
* Nid mi nid ei llewad cig y ci.
Nid moel gwr yn aros gwâllt.
Nid moelawg morwyn a glyw lêf ceiliog ei thâd. *vi.* Ni bydd moel.
Nid mwy gwaith côg nâ chanu.
* Nid mynechdid maerioni.
Nid mynèd a ddêl eilwaith.
* Nid neges heb farch.
* Nid newid heb fâch.
* Nid oedd hôff cyn ni ddifenwyd.
* Nid o'i gorph ydd ymre y gwybedyn.
Nid oes ar vffern ond eisiau ei threfnu.
* Nid oes cambren onid camran.
Nid oes cywilydd rhag gofid.
Nid oes gantho yr ewinedd i ymgrafu.
Nid oes gŵyl rhag elusen.
Nid oes neb heb ei fai.
Nid oes oddim ond fel y cymmerer.
* Nid oes rhôdd namyn o fôdd.
* Nid oes wâd tros waesaf.
* Nid oes wyledd rhag anferthedd.
Nid prophwyd neb yn ei wlâd ei hûn.
* Nid rhaid dangos diriaid ei gŵn.
* Nid rhaid dodi clôch am fwnwgl yr ynfyd.
* Nid rhaid ei ddedwydd ond ei eni.
℄ Nid rhaid peidi yn llŷs arglwydd.
* Nid sorri yr ar dy fam.
* Nid tân heb eirias.
Nid tebyg neb i Nêst.
Nid tref tâd anrhydedd arglwydd.
* Nid trymmach y blewyn llwyd nâ 'r gwyn.
Nid twyll twyllo twyllwr.
* Nid vn anian iâch a chlâf.
* Nid vn-naws gwyros a gwern.
* Nid vnfryd ynfyd a chall.
* Nid wrth brŷd gerid gwragedd.
Nid wrth ei big y mae prynu cyffylog.
Nid y bore y mae canmol diwrnod têg.
* Nid y fam a ddywaid ar bawb.
* Nid ydyw 'r byd ond bychydig.
Nid ymgais diriaid a da.
* Nid ymgar y llatteion.
* Nid ymweis a fo parch.
Nid yn vndydd yr adeilwyd Rhufain.
℄ Nid ysgar anghenawg ac anhychfryd.
* Nid ysgar diriaid ac anhyedd.
Nid ystyn llaw ni rybuch calon.
* Nid yssyr cariad cywilydd.
Nofwyl iar gwae a'i câr.
* Nugiaw gan y cawn.

Traethawd o athronddysg Gymraeg.

Ni ŵyr ni ddysg.
Ni ddysg ni wrendy.
Ni wrendy ond astud.

Nid

Nid aſtud ond dedwydd.
Nid dedwydd ond a atto ei garu.
Ni âd ei garu ond diſilain.
Nid diſilain ond vfydd.
Nid vfydd ond tawedog.
Nid tawedog ond goddefus.
Nid dioddefus ond ſynhwyrol.
Nid ſynhwyrol ond cydwybodus.
Nid cydwybodus ond cywir.
Nid cywir ond meddylgar.
Nid meddylgar ond ſerchog.
Nid ſerchog ond cerddgar.
Nid cerddgar ond ymddiddangar.
Nid ymddiddan ond am Dduw.

Traethawd arall nid anwiw ei yſtyried.

Nid cyngor ond Tâd.
Nid gweddi ond mam.
Nid ymgeledd ond chwaer.
Nid cadernid ond brodyr.
Nid galluog ond cefndyr.
Nid cenhedlog ond cyfyrdyr.
Nid hoywder ond cleddyf.
Nid amddiffyn ond tarian.
Nid hyder ond bwa.
Nid brwydr ond gwewyr.
Nid lladd ond dager.
Nid tŷ heb ŵr.
Nid tân heb gŷff.
Nid gwely heb wraig.
Nid ynfydrwydd ond cariad.
Nid ffolineb ond meddwdod.
Nid tlodi ond clefyd.
Nid gwall ſynwyr ond ymryſſon.
Nid methiant ond muſgrelli.
Nid doethineb ond tewi.
Nid diogi ond ſyrthni.
Nid ſyrthni ond pechod.
Nid pechod ond tentaſiwn.
Nid tlawd ond nas cymmer.
Nid cyfoethog ond ſyber.
Nid gwreſog ond yr haul.
Nid oer ond y lleuad.
Nid amlder ond ſêr.
Nid buan ond gwynt.
Nid moliannus ond cyttundeb.
Nid cyfoeth ond iechyd.
Nid yſpail ond gwynt.
Nid prudd-der ond marwolaeth.
Nid llawenydd ond nef.
Nid anhyfryd ond vffern.
Nid hyfrydwch ond gyda Duw.
Nid athrylith ond llawen.
Nid diddim ond triſt.
Nid dedwydd ond diddrwg.
Nid diddrwg ond dibechod.
Nid dibechod ond ſanctaidd.
Nid ſantaidd ond diwybod.
Nid diwybod ond diſynwyr.
Nid hudoliaeth ond ieuenctid.
Nid ieuenctid ond ennyd awr.
Nid twyll ond y byd.
Nid prudd-der ond ciſiau.
Nid helaethrwydd heb ddigon.
Nid amheuthun llawer.
Nid ſomedigaeth ond gwraig.

Nid difyrrwch ond milgi.
Nid llawenydd ond march.
Nid digrifwch ond gwalch.
Nid ofnog ond digaſog.
Nid digaſog heb achos.
Nid dioddefgar ond doeth.
Nid doeth a ymryſon.
Nid mwynder ond merch.
Nid mapgar ond diſilain.
Nid milain ond taeog.
Nid taeog ond cerlyn.
Nid cerlyn ond afrywiog.
Nid afrywiog ond iangwr.
Nid iangwr ond o arfereu.
Nid hawddgar ond difalch.
Nid difalch ond trugarog.
Nid trugarog ond deddfol.
Nid marchog heb ffonn.
Nid peddeſtr heb fwa.
Nid chwannog ond mâb.
Nid eſgeulus ond gweinidog.
Nid cywir ond ci.
Nid melus ond pechod.
Nid chwerw ond penyd.
Nid ymddiried ond cydymmaith.
Nid hoffder ond etifedd.
Nid glân ond y pŷſg.
Nid cyfrinach ond rhwng dau.
Ni ŵyr ond a weles.
Nid yſpys ond a ymofynno.
Nid cyfarwydd ond a wypo.
Nid call ond a gatwo yn ei gôf.
Nid dŷſg heb ſynwyr.
Nid gwenhieithus ond merch.
Nid afleithus ond diofal.
Nid gwenwynig ond câth.
Nid ffyrnig ond ci.
Nid creulon ond llew.
Nid cyfrwys ond eppa.
Nid dichellgar ond llwynog.
Nid yſtrywgar ond yſgyfarnog.
Nid ethrylithgar ond bytheiad.
Nid diſwrth ond byrrhwch.
Nid brwnt onid ffwlbert.
Nid moethus ond bele.
Nid bywiog ond gwiwair.
Nid eſgud ond dyfrgi.
Nid eſmwyth ond pathew.
Nid diffaith ond yſtlum.
Nid bonheddig ond hydd.
Nid rhywiog ond march.
Nid gwâr ond ŷch.
Nid taeog ond eidion.
Nid rhadlawn ond dafad.
Nid llyſeuwraig ond gafr.
Nid tomlyd onid bwch.
Nid têg onid paun.
Nid rhyfygus onid bronfraith.
Nid ſerchog ond eos.
Nid balch ond alarch.
Nid ſyw ond y bi.
Nid ſiongc ond y dryw.
Nid cyfannedd ond ceiliog.
Nid afradlon ond iâr.
Nid ynfyd ond gŵydd.
Nid budr ond hwyad.
Nid gwrol ond ceiliog du.

Nid mwynaidd ond eog.
Nid llechiad ond cyffylog.
Nid anllad ond aderyn y to.
Nid muſgrell ond ceiliagwydd.
Nid glŵth ond mulfran.
Nid anferth ond garan.
Nid trais ond tân.
Nid rhwyſtr ond dŵr.
Nid yſgafn ond wybr.
Nid trwm ond daiar.
Nid dewr ond gwŷr.
Nid calonnog ond a gyrcho.
Nid diarſwyd ond a arhôo.
Nid ofnog ond a ffôo.
Nid llwfr ond a lecho.
Nid anfeidrol ond dim.
Nid dim ond Duw.

Ychwaneg o'r cyffelyb.

Nerth eryr yn ei ylfin.
Nerth vnicorn yn ei gorn.
Nerth ſarph yn ei chloren.
Nerth hwrdd yn ei ben.
Nerth arth yn ei breichiau.
Nerth tarw yn ei ddwyfron.
Nerth ci yn ei ddant.
Nerth twrch yn ei aflach.
Nerth yſguthan yn ei hadanedd.
Nerth gwraig yn ei thafod.

O

* O achos y fammaeth y cuſenir y mâb.
* O bob ceinmyged cyffes oreu.
* O bob ffordd o'r awyr ydd ymchwelo 'r gwynt y daw glaw.
O bob trwm trymmaf henaint.
* O bychydig y daw llawer.
O bydd cell i gi mynych ydd â iddi. *vid.* Atſai.
* O bydd llawen y bugail, llawen fydd y tylwyth.
O bydd neb yn ôl bid y bawaf.
* O bydd vwch bawd na ſowdl.
O cheri di ni'th garo, collaiſt a geraiſt yno.
* Och wŷr nad aethan yn wragedd.
O chyrraedd fry ni ddaw obry.
Odid a ardd.
Odid a ddyry atteb.
Odid a gatwo wyneb o eiſiwed.
Odid archoll heb waed.
Odid da diwarafun.
Odid difro diwyd.
* Odidawg a fo didwyll.
* Odid dŷn têg dianaf.
* Odid eddewid a ddêl.
Odid elw heb antur.
Odid o'r cant cydymmaith.
O down ni, ni a ddown.
O down ni er pedwar ar ddêg, ni a ddown er pymtheg.
Oed y dŷn ni chanlyn y da.
* Oedd raid deall i alltud.
* O eiſiau gwrda y dodir bowddyn ar y bwrdd.
¶ O englyn ni ddaliaf haid.
* Oer pob gwlŷb.

Oer yw isgell yr alanas.
O flewyn i flewyn ydd â'r pen yn foel.
O fôr ac o fynydd, ac o waelod afonydd, y denfyn Duw dda i ddedwydd.
Offeren pawb yn ei galon.
Ogfaenen yngeneu henwch.
O gywirdeb y galon, y dywaid y gwirion.
O hir ddylêd ni ddylir dim.
O hoenyn i hoenyn ydd â'r march yn gwtta.
O lymmaid i lymmaid y darfu 'r cawl.
O lâdd y gâth lygodyn, Ar frŷs hi a'i hŷs ei hun.
O mynni nodi y iwrch, ti a fwri naid amgen. *Vel*
O mynni fod yn iyrchgi ti a fwri naid a fo mwy.
Oni byddi cyfarwydd cyfarch.
Oni byddi grŷf bydd gyfrwys.
Oni byddi wrth gyngor dy fam, bydd wrth gyngor dy lysfam. *vid.* Ni wnêl.
Oni cheffi gennin dwg fresych.
Oni heir ni fedir.
* Onid march ys caffeg.
* O'r ddeuddrwg goreu yw 'r lleiaf.
Os gŵr mawr cawr, os gŵr bychan corr.
O fûl i fûl ydd â'r forwyn yn wrâch.

P

* Pa ham y bydd cûl y barcud ? am ysglyfaid.
* Pa ham y llŷf y ci y maen ? am nas gall ei yssu.
Pa le yn y fuddai y mae 'r enwyn.
Pan bwyser arnad, tynn dy droed attad.
Pan dywyso y dall ddall arall, y ddau a ddigwydd i'r pwll.
Pan dywyso yr enderig ei braidd ni bydd da i'r ysgrubl y dydd hwnnw.
Pan êl lladron i ymgyhuddo, y caiff cywiriaid ei da.
* Pan fo addoed ar y geifr, y bychod a ridiir.
Pan fo ingaf gan ddŷn, ehengaf fydd gan Dduw. *vid.* Po.
Pan fo culaf yr ŷch, goreu fydd yngwaith.
Pan fo meilierydd ar ben maluria, y bydd esgud asgell gwipia.
Pan fo tecca 'r chwarae goreu fydd peidio.
Pan gaer mi hi ni cheir mi ha.
* Pan laddo Duw y lâdd yn drwm.
* Pan gysgo pawb ar gylched, ni chwsg Duw pan rydd gwared.
Pan wypo dŷn lâdd ci, cynddaredd a yrr arno. *vid.* Y ci.
Pan yrrer y gwyddel allan, ynfyd ydd heurir ei fod.
Pa waeth y dring y gâth ar ôl torri ei hewinedd.
Pawb a chwennych anrhydedd.
* Pawb a drais ym mhais ei dâd.
Pawb a gnith cedor ynfyd.
Pawb a'i chwedl cantho.
* Pawb yn llosgwrn ei henfon.
* Pawb yn y gorphen.
Pei dywettai dafawd, a wypai geudawd, ni byddai gymmodawg neb rhai.
Pei y gâth fyddai gartref, gwaeth fyddai i chwi.
Pen carw ar ysgyfarnog.
Pen ci ar fore wanwyn.
Pen punt a llosgwrn dimmai.
Pensaer pob perchennog.
Pen tros bawb lle nis carer.
Perchi gwr er ei fawed.
Pettwn dewin ni fwyttawn furgyn.
* Pieiffo 'r fuwch aed yn ei llosgwrn.
Pilio wy cyn ei rostio.
Pob cadarn gwan ei ddiwedd.
Pob cyffelyb a ymgais.
* Pob darogan dydderpid. *aliàs* derfid.
Pob dihareb gwir, pob coel celwydd.
* Pob ddryll ydd â 'r aing yn y pren.
Pob edn a edwyn ei gymmar.
Pob enwir difenwir ei blant. *Vid.* Enwir.
Pob gwlâd yn ei harfer.
Pob llwybr mewn ceunant i'r ffordd a redant.
* Pob llwfr llemnittor arnaw.
Pob peth yn ei amser.
* Pob traha yn y gorphen.
Po cyfynga gan ddyn ehenga gan Dduw.
Po dyfna 'fo 'r môr diogelaf fydd i'r llong.
Po hyna 'fo 'r cymro ynfytta fydd.
Po hyna 'fo 'r ŷd tebycca fydd i fŷd. *vid.* Bo.
Po mwya 'fo 'r brŷs, mwya 'fydd y rhwystr.
Po mwya 'fo 'r drafod, mwya 'fydd y gorfod.
Po mwya 'fo 'r llanw, mwya 'fydd y trai.
Po tynna 'fo 'r llinyn cynta 'y tyrr.
Pren ynghoed arall biau.
* Prynhawn côch a mowredd gwraig.
* Pryn hên pryn eilwaith.
* Pryn tra flingych.
Pwy bynnag sy heb wraig sy heb ymryson.
* Pwll a ddyly padell.
Pysgotta ym mlaen y rhwyd.

R

* Rhag anwyd ni weryd canwyll.
Rhag bod y fûl heb siglaw.
* Rhag myned yn llôg o'r tŷ.
* Rhag newyn nid oes wyledd.
* Rhagnythed iâr cyn dodwi.
Rhinwedd fawr mewn gwraig yw gosteg.
* Rhag trymfryd ochid ychenawg.
* Rhaid fydd i'r fuwch wrth losgwrn.
Rhaid i segur beth i'w wneuthur.
Rhaid wrth amhwyll pwyll parawd.
Rhaid yw croppian cyn cerdded.
Rhan druan rhan draian.
Rhan gorŵydd o dâd.
Rhan y gwâs o gig yr iâr.
Rhannu rhwng y bol a'r cefn.
* Rhettid carr gan orwaered.
* Rhettid maen yn y gaffo wastad.
* Rhewydd pob rhyseddawd.
* Rhieddawg ychenawg ar ffo, *al.* ar gychwyn.
Rhin tridyn cannyn a'i clyw.
Rhôdd ac adrodd rhôdd bachgen.
* Rhôdd fawr, ac addaw bychan.
* Rhôdd lfor ar ei gappan.
* Rhôdd gwŷr Erging.
* Rhôdd i hên mac adolwg.
Rhoi 'r carr o flaen y march.
Rhoi 'r ordd dan y celynllwyn.
* Rhuthr ci o gribwrdd.
* Rhuthr enderig a'r allt.
Rhuthr mammaeth.
Rhwng y ddwy ystôl ydd â 'r din i lawr.
¶ Rhwy fu rhy fyched gynnen.
Rhwydd ni bo dyrys.
* Rhybudd ofnawg a dal y ci.
* Rhybudd i ddedwydd.
* Rhybrynwys ry erchis.
* Rhybrynawdd barfawg a eirch.
* Rhybuched baw gares.
* Rhybuched drygfab ei fam.
Rhy dyn a dyrr.
Rhy lawn a gyll.
Rhy vchel a syrth.
Rhygas rywelir.
* Rhysoddawg rhy fawr a wŷl.
* Rhygas pob rhywir.
* Rhygu pob rhyfychod.
Rhyw i fâb iwrch lammu.

S

* Sef a lâdd a gyhudd.
* Sef a lwydd i fefl ei chelu.
* Sef yw blaidd y bugail.
* Seith mlynedd y darogenir delli.
Siarad cymmaint a mâb saith gudyn.
Siarad cymmaint a merddin ar bawl.
Siccraf yw yr hyn siccraf.
Sieffrai pieu 'r troed Sieffrai pieu 'r fwyall.
Siommi Duw â mynach marw.
Sôn am awst wiliau 'r nadolig.
Swrth pob diog.
Sychu trwyn y lŵch.
* Symmudaw addef rhag drwg.
Syrthid march oddiar ei bedwarcarn.
* Syrthid mefl o gessail.

T

Tables i lyfau, Tafarn i chwedlau.
Tafawd a dyrr asgwrn.

Tafod doeth yn ei galon, calon ynfyd yn ei dafod

Tafawd aur ym mhen dedwydd.
Tafawd gelyn ar ddannedd, ni chydfain a'r wirionedd.
Tafl â'th vnllaw, cais â'ch ddwylaw. *vid.* Bwrw.
Talwys a ryfeichwys.
* Tawedog tew ei ddrwg.
Tebyg oedd cŵd i gyfrwy.
Tebyg oedd bŵch i garegl.
Têg pob dianaf.
Têg pob hardd.
* Têg tân bob tymp.
Teirgwaith y dywaid murfen bendith Dduw yn tŷ.
* Teirgwers gwraig rhewyd.
* Telittor gwedi halawglw.
* Terfyn cywiraf cyngwyftl.
Toll fawr a wna toll fechan.
Tra fo 'r borfa yn tyfu, y bŷdd marw 'r march.
Tra fo 'r ci yn maela, ŷdd â yr yfgyfarnog i'r coed.
Trafferth ŷch hyd echwydd.
Traha, a threifio gweinion, a ddifa'r etifeiddion.
* Tra retto 'r ôg rheded y freuan.
* Tra retto 'r ôg y rhêd y ddraenglwyd.
* Trêch ammod na gwir.
Trêch a gais nag a geidw.
Trêch anian nag addyfg.
Trêch Duw nâ drwg obaith.
* Trêch gwan arglwydd nâ chadarn wâs.
* Trêch tynged nag arfaeth.
Treigl maen hyd waftad.
* Trengid golud ni threingc molud.
* Trengid lûd ni threingc golud.
℄ Trengis a fremmis. *alias* Frefwys.
* Trickid cyn ni wahodder.
* Trickid wrth barch ni thrig wrth ei gyfarwys.
Trift pob galarus.
Troi o bobtu i'r berth.
Troi 'r gâth yn yr haul.
Trychni nid hawdd ei ochel.
* Trydydd troed i hên ei ffon.
* Tu ni fynno Duw ni lwydd.
Tw farch benthyg.
* Twyll drwy ymddiried.
℄ Twyllid rhyfegid rhyfygaid.
* Twyllwr yw gwobr.
* Tyfid maban ni thŷf ei gadachan.
* Tyfid ebawl o hyd garr.
* Tyfid enderig o'i dorr.
* Tynghedfen gwraig ott.
* Tynnu bâch trwy goed.
Tŷft yw 'r chwedl i'r Englyn.
* Tywyll boly hyd pan lefair.
℄ Tywynnid greynyn i rann.

V

Vchenaid at ddoeth.
Vchenaid gwrâch ar ôl ei huwd.
* Vcher a ddaw gan ddryg-hin.
* Vn arffed a fâg i gant.
* Vn cam diogi, a wna dau a thri.
Vnllaw ar dân canllaw ar wlân.
Vnllawiog fydd mammaeth.
* Vnllygeidiog fydd brenin yngwlâd y deilliaid.
* Vn geiniawg a ddyly cant.
Vnpryd yr iâr yn yr yfgubor.
* Vntrew o garchar.
Vnwaith yr aeth yr arglwyddes i nofio hi a foddodd.
* Vwch pen nâ dwy yfgwydd.

W

Waethwaeth, *&c. vid.* Gwaethwaeth.
Wellwell, *&c. vid.* Gwellwell.
* Wyneb trift drwg a ery.
* Wylid ni wŷl ei berchen.
Wythnos y llwynog.

Y

Y bendro wibwrn.
Y bol a bil y cefn.
Y budd a lûdd y lludded.
Y car cywir, yn yr ing y gwelir.
Ychydig laeth a hynny yn enwyn.
Ychydig yn aml a wna llawer.
Y ci a fynner ei grogi a ddywedir ei fod yn llâdd defaid.
Y cŷn a gerddo a yrrir.
Y cyntaf a ddêl i'r felin, malet iddo yn gyntaf.
Y cyntaf a'i clybu, dan ei din y darfu.
Y cyntaf ei ôg, cyntaf ei gryman.
Y dafn a dyll y garreg, nid o gryfder ond o fynych fyrthio.
* Y diweddaf a orddiwedder ar y freuan, ar hwnnw y dielir.
Y dyn a werthodd ei dŷ, ym mha wlâd y caiff letty.
Ydyw corn heb yfgyfarn.
Y fefl a wneler yn rhin nant, hi a dywynnyg yngŵydd cant.
Y felin a fâl a fynn dwfr.
Y ferch a ddêl iw prhofi, hwyr y daw i'w phriodi.
Y gâth a fo da ei chroen a flingir.
Y gŵr yn ceifio ei gafleg, a'i gafleg dano.
Y gŵn a roed i gannwr, ac nid a'r gŵn o dŷ 'r gŵr.
* Y llaw a rydd a gynnull.
Y march a fydd marw tra fo 'r gwêllt yn tyfu. *vid.* Tra fo.
Y march a wŷl yr ŷd, ac ni wŷl y cae.
Y march a fram a ddŵg y pwnn.
Ymbell ammheuthun a wna mefl.
Ymguddio ar gefn y gift.
Ymhob daioni y mae gobrwy.
Ymhob drygioni y mae pechod.
Ymhob dewis y mae cyfyng ler.
Ymhob crefft y mae ffalfder.
Ymhob clwyf y mae perygl.
Ymhob gwlâd y megir glew.
Ymhob dyn y mae enaid.
Ymhob enaid y mae deall.
Ymhob deall y mae meddwl.
Ymhob meddwl y mae naill a'i drwg a'i da.
Ymhob rhith y daw angeu.
Ymhob rhyfel y mae gofal.
Ymhob pechod y mae ffoledd.
Ymryfon ar gôf yn ei efail.
Ymryfon a doeth ti a fyddi doethach.
Ymryffon a ffôl ti a fyddi ffolach.
Y mûd a ddywaid y gwir.
* Ymchwelid Duw ei law yngauafnos.
* Y naill flwyddyn a fydd mam i ddŷn, a'r llall fydd ei elldrewyn.
Yn ceifio 'r blewyn glâs y boddodd y gafleg.
Y neb a faetho ar adrybedd, a gyll ei faeth.
Y naill wenŵyn a lâdd y llall.
Y neb a fo a march gantho a gaiff farch ym menthyg.
Ynfyd a gabl ei wrthban.
Yn y croen y ganer y blaidd y bydd marw.
Yn y lle y bo 'r da, y rhoir ac y tyccia.
Yn y lle 'dd ymgreinio 'r march, ydd edy beth o'i flew.
Yr aderyn a faccer yn vffern, yn vffern y myn drigo.
Yr afr ddu a lâs.
Yr hai a laddod yr hŵch.
Yr hŵch a dau a fwytty 'r foeg.
* Yr hŵch a wich, ys hi a lâdd.
Yr oen yn dyfgu i'r ddafad bori.
Yr vn afgwrn a dâl.
Ys da felin a ballodd.
Ys dir drwg rhag drwg arall.
* Ys dir i hael a roddo.
Ys dir llâdd y gwadn wrth refed y troed. *vid.* llâdd.
Ys drwg y deg ewin, ni bortho i'r vn gylfin.
Ys ef a lâdd a gyhudd.
Yfgafnllwyth a glûd coed.
Yfgafn y daeth, yfgafn yr aeth.
* Yfgrubl diriaid yn eithaf.
* Ys gwell can mefûr na chan trwch.
* Ys gwell cau a bŷs nag a dwrn. *vid.* Haws.
* Ys id ar bawb ei bryder.
* Yffid bwyd drygwr heb ei ddiolch.
* Yffu bwyd yr ynfyd yn y blaen.
Ys marw a fo diobaith.
* Yftum llawgar yn rhannu.
Yfpys y dengys y dyn, O ba râdd y bo ei wreiddyn. *T. A.*

Câs bethau gwŷr Rhufain.

Brenin heb ddoethineb.
Marchog heb profedigaeth.
Arglwydd heb gyngor.
Gwraig heb feiftrolaethwr.
Cyffredin heb gyfraith.
Gwafnaethnyn heb ofn.
Tlawd balch.
Cyfoethog heb elufen.

Iustus heb gyfiawnder.
Esgob heb ddŷsg.
Henddyn heb ddwywoldeb.
Ieuangc heb ostyngeiddrwydd.
Doeth heb weithredoedd da.

Casddynion Selyf ddoeth.

Dyn

Nis gwypo ac nis dysgo.
Ni bo gantho a'i gwasanaetho, ac nis gwasanaetho ei hun.
Yr hwn a delo iddo lawer ac ni roddo ddim.
A ymrysono a'i arglwydd oni êl iw bwll.
A fo rhyfelwr llêsg, ac ni ddymuno heddwch o flaen rhyfel.
A ogano arall am y beiau a fo arno ei hun.
A dybio ei fod yn well na neb ar bob peth, ac yntau yn waethaf oll.
A echwyno cymmaint, ac na bo ganddo a'i talo.
A roddo ei gwbl, ac a fo ei hun heb ddim.
A addawo bob peth, ac ni chywiro ddim.
A fygythio bawb, ac ni bo ar neb ei ofn.
A ddywetto lawer, ac ni wrandawo ar neb.
A archo pob peth a welo, ac ni chaffo ddim.
A addefo ei rin iw elyn, neu i'r neb y gwypo nas cêl.
A fafnacho bob peth, ac heb prynu dim.
A dyngo lw anudon, ac ni bo neb yn ei gredu.
A i rhoddo ei hun mewn anurddas, er vrddas i vn arall.
A welo lawer o foesau a chelfyddydau, ac ni ddysgo ddim.
A bryno bob peth, ac heb ynnill dim.
A gasao bawb, a phawb yntau.
Na chretto neb, na neb yntau.
A ymyro ar bob peth heb achos.
A geisio gêl gan ddyn dieithr.
A gretto i bawb er nas adnappo.
A wnelo yn vn dydd, fel na allo ddim dranoeth.
A ymddirietto i rôdd.
A gaffo ddewis, ac a ddewiso 'r gwaethaf.
A debycco orfod o falchder.
A gasao ei lês er afles iw gymmydog.
Ni wnêl da, ac nis gatto i arall.
A ymgadarnhao mewn drwg olwg.
A dybio ei fod yn gall, ac yntau yn angall.
A ddysgo lawer, ac ni wypo ddim.
A adawo ei gydymaith heb achos.
A wnêl drwg, ac ni bo edifar ganddo.
Tlawd a wrthotto crynodeb.
A wypo gyfraith Dduw a'i orchymmynion, ac a ddadleu yn eu herbyn er gwobr.
A ymffrostio o'i gywilydd ei hun.
A ddirmygo Dduw a dŷn.

A dreuliais a fu fau.
A roddais a fy fau.
A gedwais a gollais.
A neccéais sydd i'm colli
} *Medd yr enaid.*

Dŷsg yn gráff a welych.
Cadw yn grâff a ddysgych.
Adrodd y peth a fetrych.

Ni wêdd yn benccnedl ond gwr a ymladdo gyd a'i gâr ac a ofner, a ddwetto gyd a'i gâr ac a wrandawer, a fechnïo gyd a'i gâr ac a gymmerer.

Iachaf cîg llwdn gwŷllt, Iwrch.
Iachaf cîg llwdn côf, Twrch.
Iachaf cig edn gwŷllt, Petris.
Iachaf cîg edn dôf, Iâr.
Iachaf pysgod môr, Llythi.
Iachaf pysgod dŵr croyw, Draenog, a Brithyll.

Tri chadarn byd.

Arglwydd, yr hwn sydd faen dros iaen.
Drud, ni wnêl ond a fynno.
Diddim, ni bo dim i'w gael gantho.

Saith gynneddf ynfyd.

Mûd a llafar, Drûd a byddar, Ynfyd, ofnawg, a golleichiawg. K.

Y pedair Camp ar hugain.

O'r 24 hyn, dêg gwrolgamp sydd, a dêg mabolgamp, a phedair o'r gogampau. O'r dêg gwrolgamp, chwêch sydd o rym corph: 1 Cryfder. 2 Rhedeg. 3 Neidiaw. 4 Nofiaw. 5 Ymafael. 6 Marchogaeth. Ac o'r chwêch hyn pedair sy bennaf, ac a elwir tadogion gampau, sef Rhedeg, Neidio, Nofio, Ymafael. A hwy a elwir felly am nad rhaid wrth ddefnydd yn y byd i wneuthur yr vn o honynt, ond y dŷn fal y ganed. Y pedair gwrolgamp o rym arfau yw, 1 Saethu. 2 Chwarau cleddeu a bwccled. 3 Chwarau cleddeu deudawrn. 4 Chwarau ffonn ddwybig.

O'r dêg mabolgamp, tair helwriaeth sydd, 1 Hely â milgi. 2 Hely pŷsg. 3 Hely aderyn. A saith gamp deuluaidd, 1 Barddoniaeth. 2 Canu telyn. 3 Darllain Cymraeg. 4 Canu cywydd gan dant. 5 Canu cywydd pedwar, ac accenu. 6 Tynnu arfau. 7 Herodraeth. A'r pedair a elwir gogampau yw, 1 Chwarau gwyddbwyll. 2 Chwarau towlbwrdd. 3 Chwarau ffristial. 4 A chyweiriaw telyn.

Y naw Helwriaeth.

O'r naw Helwriaeth, tair helfa gyffredin sydd; 1 Carw. 2 Haid wenyn. 3 A Gleisiad: A thair helfa gyfarthfa, 1 Arth. 2 Dringhedydd. 3 A Cheiliog coed: A thair helfa ddolef, 1 Llwynog. 2 Ysgyfarnog. 3 Iwrch. Y Carw a ddywedir ei fod yn vn o'r tair helfa gyffredin, yn gyntaf, am ei fod yn wychaf ac yn wrolaf anifail y mae helwriaeth arno â bytheiaid ac â milgwn: yn ail, am ei fod yn rhannog rhwng pawb a ddêl atto wedi ei lâdd, cyn tynnu 'r croen oddiamdano: oblegid, os bydd gwr ar ei daith yn dyfod heibio yr amser hwnnw, ef â gaiff rann o hono wrth gyfraith cystal a'r neb a'i lladdo. Haid wenyn sy helfa gyffredin, oblegid pwy bynnag a'i caffo ar ei dir ei hun, neu ar dir arall, y mae yn rhannog pawb o honi ar a ddêl atti cyn rhoi o hono wystl, sef yw hynny rhoi nôd wrthi i ddangos mai efe a'i cafas gyntaf; ac onis gwna, pawb a ddelo yno a gaiff rann o honi, ond bod iiij^a yn myned i berchennog y tir. Gleisiad a elwir yn helfa gyffredin, oblegid pan fydder yn ei hely â rhwyd neu â thryfer, neu mewn modd arall, pwy bynnag a ddêl atto cyn ei rannu, y mae iddo rann o hono cystal a'r neb a'i dalio; os bydd mewn dŵr cyffredin.

Yr Arth sy helfa gyfarthfa, am ei bod yn gig hely o'r pennaf, ac am na bydd fawr ymlid arni, am nas gall gerdded ond yn araf, ac ni bydd ond ei baeddu, a'i chyfarth, a'i llâdd.

Dringhedydd yw pob peth a ddringo i frig pren i'w amddiffyn ei hun. Ac ni ddyly heliwr ddywedyd Bele, neu Gâth goed, neu Wiwair, neu Ffwlbart, ond eu galw Dringhedydd llwyd, dringhedydd du, dringhedydd coch. Ac am nas gall dringhedydd ddiaingc ym mhell, ond dringo i'r pren, ac yno ei faeddu a'i gyfarth a wnair.

Ceiliog coed a elwir yn helfa gyfarthfa, oblegid pan ddêl y bytheiaid ar ei hynt ef, ei ymlid a wnânt oni gymmero

mero bren, ac yno ei gyfarth a'i faeddu a wnair.

Y Cadnaw sydd helfa ddolef, oblegid er maint fo'r gwaeddi a'r canu cyrn ar ei ôl, ef a gynnal ei helynt oni flino.

Ysgyfarnog sydd helfa ddolef am ei bod yn cadw ei helynt er maint fo'r ymlid arni.

Yr Iwrch a elwir yn helfa ddolef oblegid yr un achos.

Pennaf cig hely yw Carw, ac Ysgyfarnog, a Baedd gwŷllt, ac Arth.

Os gollyngir milgwn i garw neu anifail arall, a'i ymlid o'r milgwn dros fryn, allan o olwg, a'i lâdd, y milgi blaenaf yn y golwg diwethaf biau'r croen. Ond ni chaiff miliast groen er ei ynnill, oni bydd hi yn dorrog o filgi a ennillodd groen, ac yna hi a'i caiff.

Am Ysgyfarnog, pa beth bynnag a'i lladdo, y ci neu'r peth arall a'i cotto o'i gwâl a'i piau, os ei cheisio y byddir i'w hymlid.

Y naw helwriaeth a ddyly hawb eu gwybod ar a ddygco gorn. Ac oni feidr roi atteb amdanynt, ef a gyll ei gorn. Ac os daw neb i hely a'i gynllyfan amdano, oni feidr roi atteb am y naw helwriaeth ef a gyll ei gynllyfan. Ond ef a all fod a'i gynllyfan am ei fraich yn ddiddial.

Ni all neb illwng na milgi na miliast i un anifail pan fo'r bytheiaid yn ei ymlid, oni bydd iddo yntau fytheiaid yn ei ymlid; ac oni bydd, fe all y neb a fo yn canlyn y bytheiaid dorri llinyn garr ei filgi, os efe a'i gillwng.

Nid rhŷdd i neb saethu anifail y bo helwriaeth arno, pan fo yn ei esmwythdra, tan boen colli ei fwa a'i saeth i arglwydd y tir. Ond efe a gaiff ei saethu, a'i lâdd os gall, pan fo'r huaid ar ei ôl; ond na chaiff saethu ym mysg y cŵn.

Os â neb i hely, a gyllwng ar anifail, a chyfarfod o gŵn segur ag ef, a'i lâdd, y cŵn cyntaf bieufydd, onid cŵn y brenhin fydd y rhai segur.

Yr anifail a helier fydd ar arddelw yr heliwr cyntaf, hyd oni ymchwelo ei wyneb parth a'i gartref, a'i gefn ar yr hely. Ond o bydd ei gŵn ef yn hely, ac yntau wedi ymadael â'i gŵn, ni ddyly ef ddim cyd lladdo y cŵn segur ef, ond perchennog y cŵn segur bieufydd. Felly 'r oedd y gyfraith hely gynt.

Authorum Britannicorum nomina & quando floruerint.

A

Adda frâs. 1240.
An. Aneurin gwawdrydd. 510.
Ann ap y lleian yw Merddin.

B

y Bardd cŵsg.
y Bardd du.
y Bardd glâs o'r gadair.
B. A. Bedo Aeddren. 1500.
B. Br. Bedo Brwynllys. 1460.
Bedo ap Howel bach.
B. Ph. B. Bedo Philip bach. 1480.
Bl. F. Bleddyn Fardd. 1246.
Bleddyn ddu wâs y cŵd. 1090.
Bleddynt du. q. an idem.
Bleddyn llwyd. 1260.
Br. F. y Brawd Fadawg ap Gwallter. (1250.
Breuddwyd Paul.
Breuddwyd Sibli.
Brut y Tywysogion.
Buchedd S. Margaret.
Buchedd Mair Magdalen.
Buchedd Gwenfrewy.
Buchedd Beuno.
Buchedd Dewi.
Buchedd S. Edmwnd.

C

Cadwgan ap Cynwrig. 1380.
Cadwgan Ruffudd. 1380.
Cadwgan ap Ednyfed. 1290.
Cadwgan Henfoel. 1380.
Casn. Casnodyn Fardd. 1380.
Cneppyn Gwerthrynion. vi. an Syp. Kyf.
y Crach. vid. an Madog Benfras.
C. Cynddelw brydydd mawr. 1250.
Cato Cymraeg.
y Cyw. 1400.

D

Dafydd Alaw. 1500.
D. B. Dafydd Benfras. 1240.
Dafydd bach ap Madog gwladaidd. vi. Syp. Kyf.
D. C. Dafydd y Coed. 1380. (1340.
D. Ddu. Dafydd Ddu o Hiraddug.
D. Ep. Dafydd Eppynt. 1460.
D. Ed. Dafydd ap Edmwnd. 1450.
D. Gor. Dafydd Gorlech. 1500.
Dafydd gôch brydydd. 1490.
D. G. Dafydd ap Gwilym. 1400.
Dafydd ap Howel. 1480. (1480.
D. Ll. Dafydd llwyd ap Lln. ap Gr.
D. M. T. Dafydd ap Maredudd ap Tudur. 1400. (1400.
Dafydd Morgannwg, bardd Ifor hael
D. N. Dafydd Nanmor. 1460.
D. P. David Powelus SS. Th. D. 1580.
D. T. Syr Dafydd Trefor. 1480.
Dan. Daniel ap Llosgwrn Mew. 1280.
D. I. D. Deio ap Ieuan Du. 1480.

E

Ednyfed fychan. 1270.
Edeyrn Dafod aur. 1280.
Eingion o'r Fann. 1380.
En. Gwalch. Eingion ap Gwalchmai. 1240.
En. Gwg. Eingion ap Gwgawn. 1250.
En. M. R. Eingion ap Mad. ap Rhahawd. 1250.
En. Off. Eingion Offeiriad. 1280.
En. wan. Eingion wann. 1240.
Einion y March. 1380.
El. S. Elidir Sais. 1290.
Elucidarius.
Ed. R. Edward ap Rys Maelor. 1440.
Efengyl Nicodemus.
Eng. D. Englynion Duad.
Eng. Lly. Englynion llywarch hên.

G

Gronwy Ddu ap Tudur ap Heilyn. 1400.
Gronwy Gyrriog, a elwid y Cyrriog, tâd Ior. ap y Cyrriog. 1380. (1390.
G. A. D. Gruff ap Adda ap Dafydd.
G. F. G. Ed. Gruffudd Fychan ap Gruff. ap Ednyfed. 1460.
G. Gr. Gruffyddd Grŷg. 1400.
Gruffydd ap Gwrgeneu. 1360.
G. H. Gruffydd Hiraethog. 1530.
G. I. Ll. F. Gruffydd ap Ieuan ap Lln. Fych. 1500.
G. Ll. D. Cap. Gruffydd Llwyd Dafydd Caplan. 1460.
G. Ll. Gruff. Llwyd Dafydd ap Eingion Lygliw. 1400.
G. Gro. G. Gruff. ap Gronwy Gethin.
G. M. D. Gruff. ap Meredudd ap Dafydd. 1400.
Gruff. ap Llywelyn Fychan. 1480.
G. Yn. Gruff. ap yr ynad coch. 1280.
Gruffydd ap Llywelyn Llwyd.
G. D. T. Gruff. ap Dafydd ap Tudur. 1400.
G. D. F. Gruff. ap Dafydd Fychan. 1460.
Gruff. ap Rys Gwinionydd. 1400.
Gruff. ap Gweslyn. 1400.
G. Gl. Gutto 'r Glyn. 1450.
G. O. Guttyn Owain. 1480.
Galf. Galfridus Monemutensis. 1150.
Gwalch. Gwalchwai ap Meilir. 1260.
Gwion Bach.
G. R. Gwilym Ryfel. 1260.
G. T. Gwilym Tew. 1460.

G. Sef. Gwilym ap Sefnyn. 1450.
Gwilym Ddu o Arfon. 1400.
G. I. H. Gwilym ap Ieuan hen. 1460.
Gwilym ap Howel. 1390.
Gwgan Brydydd. 1240.
Gwrgant ap Rys, a lâs 1157.
G. Br. Gwynfardd Brecheinog. 1137.

H

H. H. Harri Hir. 1460.
Heilyn Ddu.
Hilyn Fardd. 1370. (1460.
H. D. Howel Dafydd ap Ieuan ap Rys.
H. Voel. Howel Foel ap 'wyll gwyddel. 1300.
H. O. Howel ap Owain Gwynedd. 1130.
H. R. Howel Reinallt. 148.
H. S. Howel Swrdwal. 140.
Howel Ystorya. 1380.
H. K. Howel Kilan. 1480
Howel ap Eignion Lygliw. 1390.
H. K. Ll. Huw kae Llwyd. 1480.
H. P. Harri Perri. 158.
Huw Llyn. 1560.
H. Ar. Huw Arwystl 1550.
Huw ap Dafydd. 150.
Histori Gruffydd ap Kynan.
Histori Owain ap Vrien.
Histori Beredur.
Histori pwyll pendeg Dyfed.
Historia Caroli Mani.
Histori Geraint ap Erbin.
Historia Constantin Magni.

I

I. Deul. Ieuan Deulwyn. 1460.
I. G. I. Ll. Ieuan Gethin ap Ieuan ap Lleison. 1450. (1460.
I. H. S. Ieuan ap Hywel Swrdwal.
I. R. I. Ll. Ieuan ap Rydderch ap Ieuan Llwyd. 1420.
I. T. H. Ieuan Tew hynaf. 1400.
I. T. Ieuan Tew ieuangaf. 1580.
I. Ll. Gar. Ieuan Llwyd ap y Gargam.
Ieuan Brechfa. 1500. (1380.
Ieuan du'r bilwg. 1470.
Ieuan Brydydd hir. 1450.
Ieuan ap Huw Cae Llwyd. 1490.
Ieuan Dyfi. 1490.
Ieuan Rhaiadr. 1480.
Ieuan ap Llywelyn Fychan, 1480.
I. Ll. Br. Ieuan Llwyd Brydydd. 1480.
Ieuan Bedo Gwyn. 1550.
Ieuan Heiliarth. 1550.
I. T. P. Ieuan ap Tudur Penllyn. 1480.
Ior. F. Iorwerth Fynglwyd. 1460.
Ior. C. Iorwerth ap y Cyrriog. 1400.
Iorwerth Beli. 1380.
Ior. Fych. Iorwerth Fychan ap Ior. ap Rotpert. 1360.
Iolo Goch. 1400.
Iocyn Ddu ap Ithel grach. 1380.
Ionas Mynyw.
Inco Brydydd. 1480.
Yr Iustus Llwyd. 1380.

Ithel Ddu. 1400.
I. D. R. Joannes David Rhesus Doctor Medicus. 1580.

K

K. Cyfraith incerto authore.
K. H. Cyfraith Howel Dda.
K. K. Cyfraith Cynog. (1420.
K. D. G. Cynwrig ap Dafydd Goch.

L

Li. Land. Liber Landauensis.
L. D. Lewys Daron. 1500.
Llyfr Medd. Llyfr Meddyginiaeth.
L. Mon. Lewys Mon. 1500.
L. Mor. Lewys Morgannwg. 1520.
L. G. Lewys, alias Llywelyn Glyn Cothi. 1450.
L. T. Lewys Trefnant. 1560.

Ll

Ll. William Llyn. 1560. (1360.
Ll. B. H. Llywelyn Brydydd Hodnant.
Ll. F. Llywelyn Fardd. 1280.
Llywelyn Fardd ap Cywrydd. Ni wn a'i'r un ydyw.
Llo. Llowdden. 1450.
Ll. M. Ed. Llywelyn ap Maredudd ap Ednyfed. (1400.
Ll. G. Llywelyn Goch ap Meuryg hen.
Llywelyn Ddu ap y Pastard. 1400.
Llywelyn moel y pantri. 1400.
Llywelyn Moeliawn, vid. an idem.
Ll. G. dant. Llywelyn Goch y dant. 1460.
Ll. Gutt. Llywelyn ap Guttyn. 1480.
Ll. Gwr. Llygad Gwr. 1300.
Llywarch Bentwrch.
Lly. Hen. Llywarch Hen.
Llefoed wynepglawr.
Llywarch hir i Frochwel ysgithrog.
y min wynn.

M

M. B. Madog Benfras. 1400.
M. Gr. G. Madog ap Gronw Gethin.
M. D. Madog Dwygraig. 1400.
M. H. Madog ap Howel. 1380.
Madog ap Howel Voel. q. an idem.
Madog ap Henri ap Iddig.
y Mab Cryg. vi. an G. Gr.
Mab Clochyddyn. 1380.
Mathew Bromffild. 1500.
Merddin Emrys. 480.
Merddin wyllt 570.
M. Br. Meilir Brydydd. 1100.
M. Gwalch. Meilir ap Gwalchmai. 1260.
Maccláf ap Llywarch. 1380.
Meuryg Dafydd o Forgannwg.
y Melyn. 1400. (1530.
M. H. T. Morys ap Howel ap Tudur.
M. Ll. Morys Llwyd. 1560.
M. I. E. Morys ap Ieuan ap Einion.
M. R. Mredudd ap Rys. 1440.
M. M. & Medd. Mydd. Meddygon Myddfai. 1230. vi. Myddfai in Lexico.
N. Anonymus.

O

(1450.
O. Ll. M. Owain ap Llyw. ap y Moel.
O. G. Owain Gwynedd. 1160.
Owain Cyfeiliog Tywysog Powys.
Owain ap Dafydd.

P

Peryf ap Cadifor. 1130.
Peredeus, Bardd Brutus.
Ph. Br. Phylip Brydydd. 1250.
Ph. Em. Syr Phylip Emlyn. 1460.
y Prol. 1400.
Prydydd Breuan. 1400. (1280.
P. B. y Prydydd bychan o Ddeheubarth.
P. M. Llywarch Brydydd y moch. 1240.
Pr. Yn. Prawf ynad.
y Pofned. 1400.

R

Raff ap Robert. 1530.
R. L. Robert Leiaf. 1480.
R. Ddu. Robin Ddu. 1460.
Roffer Hodni. (1560.
R. M. Richardus Meneuensis episcopus.
R. C. Rys Cain. 1580.
R. G. Er. Rys Goch o Eryri 1420.
R. Teg. Rys Tegannwy. 1480.
R. Meig. Rys Meigen. 1400.
R. N. Rys Nanmor. 1460.
Rys ap Kynwrig Goch. 1420.
R. P. Rys Pennardd. 1480.
R. D. E. Rys Dafydd ap Einion. 1480.
R. Br. Rys Brychan. 1500.
Rys Brydydd. 1480. alias Rys llwyd.
(1480.
R. Ll. R. R. Rys Llwyd ap Rys ap Riccart. 1460.
Rys Dafydd Llwyd ap Lln. Lygliw.
Rys Dyfnwal.
Rhis. Rhisierdyn. 1400.

S

S. Br. Sion Brwynog. 1550.
S. K. Sion Keri. 1520.
S. T. Sion Tudur. 1580.
S. Ph. Sion Phylip. 1580.
Sion ap Howel ap Lln. Fychan. 1480.
S. F. Simmwnt Fychan. 1570.
S. L. Syr Sion leiaf. 1480.
Sefnyn. vi. Gwilym ap Sefnyn.
S. Bryf. Seisyllt Bryfwrch. 1280.
S. Kyf. Syppyn Cyfeiliog. 1400.
Stat. Ruth. Statut Ruthlan.

T

Tal. Taliesin ben beirdd. 540.
T. G. Thomas Gwynedd. 1540.
T. Der. Thomas Derllys. 1480.
Tristfardd, Bardd Vrien Reged.
T. A. Tudur Aled. 1490.
T. P. Tudur Penllyn. 1460.
Tudur ap Gwyn hagr. 1380.
Tudur ddall. 1390.
Trahaearn bryddydd mawr. 1380.
T. W. Thomas Guilielmus Medicus, 1600.

W

W. S. Wilielmus Salesburius. 1560.
W. Eg. Wiliam Egwad. 1480.
W. D. Wiliam Dyfi. 1480.

Coronis.

Hic in calce, impensiùs mihi rogandi sunt primores gentis nostræ viri, ne bilem eis moveat, siquem è majorum suorum familiâ in hâc authorum tabellâ deprehenderint. Nam si eorum majores honori sibi esse duxerint ad hujusmodi Grammatica sese conferre studia, non est quod ipsi hoc aut majoribus suis aut sibi dedecori fore metuant: præsertim cum ne Principes ipsi, aut eorum filij & sanguine propinqui, aut consulares viri, hocce genus studij fastidio habuerint. Siquidem ea est cujusque, etiam infimæ, literaturæ dignitas, ut cultorum suorum gloriam, non modò non minuat, sed & multùm augeat. Ἐκ μοισᾶν ἀγαθὸν κλέος ἔρχεται ἀνθρώποισι, ait Theocritus. Quamobrem etiam ipsi Cæsares Iulius & Claudius de literis & Grammaticâ scribere honorificum sibi esse duxerunt. Et Ptolomæus Euergetes in numero Grammaticorum duci & poni præclarius sibi quam regiâ dignitate excellere statuit, credidítque apud posteros gloriosius sibi Grammatici nomen quam Regis fore. Adde, quòd siquid præclarè dictum aut scriptum sit magnis illud & egregijs viris magis quam obscuris convenire, & ab illis enunciatum plus habere authoritatis. Quod Hecuba ad Vlyssem in Euripide, Τὸ δ' ἀξίωμα, κἂν κακῶς λέγῃ, τὸ σὸν —— Πείσει· Λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν, —— Κἀκ τῶν δοξούντων αὐτὸς, οὐ ταυτὸν σθένει. h.e. Porro dignitas, etiamsi malè dicat, tua —— Persuadebit. Sermo enim ab incelebribus profectus, —— Et à celebribus idem, non idem valet. Vnde & Spartani, cùm sententiam hominis parùm laudati approbarent, eandem spectabili viro pronunciandam mandaverunt, atque ita admiserunt. Plutarch. A. Gellius. Alij. Nec est quod eos offendat si inter nobilia majorum suorum nomina, etiam obscuriorum quorundam videant, cum literæ, etiam infimos Principibus & Imperatoribus ipsis charos fecerint & familiares. Et nobile effatum non ideò repudiandum est aut vilipendendum quòd ignobilem habeat authorem. —— κἀξ ἀγεννήτων ἄρα —— Μῦθοι καλῶς πίπτουσι· ἥδε γὰρ γυνὴ —— Δούλη μὲν, εἴρηκεν δ' ἐλεύθερον λόγον. h.e. Hominum etiam ignobilium —— Sermones opportunè cadunt: hæc enim mulier —— Quamvis serva, liberaliter tamen locuta est; ait Deianeira apud Sophoclem in Trachinijs, cum sapiens dictum ancillæ excidisset. Et notum est illud,

—— Sæpè etiam est olitor valdè opportuna locutus.

FINIS.